2400 Lo 21 c.

SANCTORUM CONCILIORUM ET DECRETORUM COLLECTIO NOVA,

SEU

COLLECTIONIS CONCILIORUM

A PP. PHILIPPO LABBEO, & GABRIELE COSSARTIO

Soc. JESU Presbyteris

PRIMUM VULGATÆ,

DEIN EMENDATIORIS, ET AMPLIORIS

OPERA NICOLAI COLETI SACERDOTIS

VENETIIS RECUSÆ

SUPPLEMENTUM,

In quo additamenta, variantes lectiones, emendationes ad Concilia Veneto-Labbeana;

NOVA ITIDEM CONCILIA, AC DECRETA PERMULTA EXHIBENTUR.

Omnia ex editis & M. SS. codicibus undique quæsitis Græcis Latinisque, collegit, digessit, additisque præfationibus, notis, dissertationibus historicis, criticis, chronologicis, dogmaticis illustravit

JOANNES DOMINICUS MANSI
LUCENSIS
Clericus Regularis Congregationis Matris Dei.

TOMUS PRIMUS

A Sæculo Christiano I. ad annum MLXXIII.

LUCÆ MDCCXLVIII.
Ex Typographia Josephi Salani, & Vincentii Junctinii.
SUPERIORUM FACULTATE.

R. 61. 652

SACRÆ MAJESTATI

CAROLI EMMANUELIS

SARDINIÆ REGIS

JOANNES DOMINICUS MANSI

Humile ſervitutis obſequium.

SI quæ olim Principum etiam magnorum laudes ſolæ plerumque fuerunt, ut bellum ſtrenuè geſſerint, prudenter diſpoſuerint; in iis pariter optimi Principis virtus potiſſima conſiſteret, alienum plane in locum Te invitaſſem, CAROLE EMMANUEL REX INCLYTE, cum Eccleſiaſticarum legum Codici in lucem promendo adeſſe Te volui auſpicem, & patronum. Etſi enim eorum, quæ a re militari egregiè adminiſtrata petuntur, encomium nullum Te non decere compererim, quem inter ſummos ætatis noſtræ Imperatores fama verax accenſet, qui acies validas & confertas armare ut Rex,

dirigere ut Dux, in acie pugnare ut miles noveris, ut uno eodemque in prælio ipſe Princeps, Dux, miles extiteris; qui proſperè ſæpe, ſtrenuè ſemper certaveris; hæ tamen militares laudes tuæ alterius Oratoris, alterius Orationis eſſe debent argumentum. Quum verò ille demum ſit abſolutiſſimus Princeps, qui, ſicut dignitates civiles reliquas dignitate ſua complectitur una; ita omnium virtutum juncto fœdere ſummam illam, quam gerit, poteſtatem efficit, & componit; non eſt profecto, quod me ab inito ſemel Operis Tibi nuncupandi conſilio retardet. Sacroſanctæ enim Eccleſiæ Dei Concilia leges continent ſanctiſſimas, a doctiſſimis æquè ac religioſiſſimis ex toto orbe Præſulibus in cœtum collectis ſumma ponderatione conſtitutas, quibus non Eccleſiæ tantummodo diſciplina, ſed & mores hominum, principum æque, ac privatorum ad recti normam dirigantur. Quibus ita ſe habentibus, e re Conciliorum me facturum arbitrabar, ſi Te, quem optimum eſſe Principem non temerè affirmaverim, conſortem illis, & veluti præſidem ſtatuerim. Patere hic, Rex æquiſſime, ea commemorem, quæ meo huic de Te judicio comprobando valere arbitratus ſum; quamquam in gratiam ſingularis modeſtiæ Tuæ id me commiſſurum ſpondeo, ut aſſentationi nihil, veris laudibus Tuis parum e multo deferam. Ajo, Te privatis regiisque virtutibus, qualibus gaudent Eccleſiæ Dei Concilia, præſtare. Privatas virtutes appello, quæ omnibus æque hominibus in medis ſunt poſitæ, quarum caput eſt pia in Deum religio. Quis verò Te religioſior; qui Deum victoriarum tuarum unicum auctorem ſemper ore faſſus es, & gratus ſemper agnoviſti; qui cultu quotidiano, & minime perfunctorio Numen adoras lege adeo conſtanti, ut quæ religionis officia in pace, eadem in bello; quæ in otio, eadem in turba curarum præſtes? Huc facit admirabilis illa animi æquanimitas, numquam ſive in proſperis elati, ſive in adverſis dejecti; ſemper ex æquo Dei providentis diſpoſitioni ſubmiſſi. Quanto virtutum miſ continendus eſt animus in tanto rerum humanarum fluxu immotus, & conſtans! Denique ſumma privatæ virtutis tuæ eſt, nequid Te moret in re Tibi permoleſta, ſingillatim ſingulas recenſendo, paterna illa ſolicitudo erga regiam Familiam educandam, regendam, ad

hone-

honeſtatis, virtutisque Chriſtianæ leges formandam. Paternis exemplis monitisque reſpondet illa fideliter, religioſa, obsequens, blanda. Oris pudica venuſtas Regiarum Puellarum, cum morum ſuavitate conjuncta; Pueri Ducis Caballicenſis lepos ille cum indolis amabilitate, amores dulce rapit animorum. Nemo parenti ſimilior Juvene Duce Sabaudiæ in ſpem Regni a Patre educato, arcanorum omnium miniſterii jam nunc conſorte, in liberalium ſcientiarum ſanctiores receſſus, Hiſtoriæ, Philoſophiæ, Matheſeos, muniendarum Urbium, Picturæ, aliarumque introducto, de quo ſibi quid ſpondendum ſit tunc ſubditi didicerunt, cum Te parente a Regni curis morbi importuni injuria ſubtracto, ipſe gubernationis onus ſuſtinuit, atque ita ſuſtinuit, ut Patris defectum Regnum non ſenſerit, applaudentibus Populis, Miniſtris admirantibus tantam Juvenis in agendo dexteritatem, in diſcernendo prudentiam, in gubernando peritiam. Has Tibi Pater, labore & induſtria caſtas delicias paraſti, quibus feſſum a curis animum recrees. Ita enim obtendere ſoles: nihil habere Te ſolatii dulcioris, quam ut vacuas a publicis occupationibus horas cum Familia tua tranſigas. Sunt hæ privatæ virtutes tuæ, EMMANUEL REX, ſunt & regiæ. Quam enim Tibi perficiendo ſedulitatem impendiſti, hæc non virum tantùmmodo privatum efficit probum, ſed & Regem optimum format. Facilitatem, & comitatem in privato laudamus, in Rege miramur; hæc tanta tua eſt, quantam ſubditi, exteri, quin & hoſtes ipſi celebrant. Quotquot enim ad colloquium tuum admittuntur, captos ſe omnes profitentur ſermonis tui affabilitate, vixque a ſe impetrare poſſunt ut credant, cum Principe ſe, & non potius cum æquali, & amico egiſſe. Clementiam, & benignitatem quid ego celebrem, quum vel ipſe ſis faſſus ingenuè, indolem habere Te in ſeveritatem minimè pronam; quem iratum nemo unquam, pacatum ac placidum ſemper omnes viderint? Principem verò ita regimini intentum, qui tuam ſuperet indefeſſam vigilantiam, curam, laboremque in procuranda Regni quiete cum Subditorum felicitate, nec præſens, nec ſuperior ætas ulla tulit. Summo mane experrecti primæ curæ Deus; tum Familia; dein Regni & ſubditorum negocia totum illud tempus absu-

munt

munt, quod plerique otio & voluptati indulgent. Vix a prandio iterum Te præſtas ſubditorum indigentiis auſcultandis, levandisque. Ita Te dies, ita noctes, ita menſes, & anni occupant. Laborioſum hoc vitæ genus compaſſis reponis. Principatum ea lege a Deo recepimus, ut Subditorum commodis, non noſtris vivamus. Qui aliter ſentit, & agit, hunc Regem dixero; regnare non dixero. Tam præclarè de Principatu ſentienti Regi, veteres illi Pariſienſis concilii Patres, qui ſanctiſſimam Regis inſtitutionem pro concilio dictarunt, faſces ſubmitterent. Hinc ortum perpetuum illud ſtudium, quod Te ſemper tenuit intentum, ut artes, commercium, ſcientiæ in toto Regno valeſcerent. Ad nos etiam, tanto licet locorum divortio ſejunctos, pervenit fama celebris Univerſitatis Taurinenſis, Auditorum frequentia, Doctorum eruditione, Principis gratia & patrocinio florentiſſimæ. Hoc ſcientiarum emporium eſt, nullis indigum mercibus, non Theologicis, non Canonicis, non Philoſophicis, non Mathematicis, non doctarum linguarum, non amœniorum literarum & Hiſtoriæ deſtitutum gazis, quibus certatim confluentes e tota Italia juvenes affatim ditentur. Eſt hoc profecto, REX optime, eſt hoc maximè *conciliare* (ſit venia vocabulo artis, quamquam alioqui non Latino); cum id ſemper curaverint collecti in Concilium Eccleſiaſtici Præſules, ut precibus, & monitis ſuis inſtarent apud Principes, quo Collegia Juvenibus eruditendis, formandisque ad pietatem, ac ſcientias inſtituerentur. *Ut ſchola Sacrarum Scripturarum*, inquiunt Patres Concilii I. Tullenſis ad Saponarias Anno DCCCLIX. Can. X. *& humana quoque literatura, deprecandi pii Principis noſtri, ut ubicumque omnipotens Deus idoneos ad docendum, id eſt fideliter & veraciter intelligentes donare dignatus eſt, conſtituantur*. Incitamentis hiſce tuus in promovendis Literis amor non indiget, quum plus multum dederis, quam Patres iſti popoſcerint. In urbe metropoli Collegia Juventutis plurima habes erecta, ex quibus alterum Juvenum ingenuorum, ſed fortunæ tenuioris centuriam regia liberalitate alit ad ſtudia; ſuo etiam loco ſub modica penſione iis conceſſo, quibus fortuna major, amor eſt in ſcientias æqualis. Alterum duodecim e Clero ſelectis, ac laurea jam donatis victum, contubernium, incitamenta ad ſtudia Literarum reliqua ex regia providentia largitur, quo ad Theologiam, Canones, Oratoriam Eccleſiaſticam formati, Epiſcopales, Abbatialesque Cathedras, tum & Eccleſiaſticos ſuggeſtus digniſſime repleant. Tertium Academia eſt, ubi generoſo ſanguine Juvenes generosè educantur; ſcientiis, & artibus liberalibus inſtituuntur, Philoſophia, Matheſi, Jurisprudentia, Hiſtoria, ut virorum ampliſſimorum, quorum ſucceſſio nunquam apud Sabaudos Principes ceſſavit, ſeriem perennent. Prætereo ſcholas, alias per Urbem apertas, alias per Provincias diſpoſitas, quibus omnibus ſolicitudine, manu, favore ſuccurris. Prætereo illum tuum ergaviros literatos favorem, effuſamque liberalitatem, tuamque pariter in literas perficiendas propenſionem, paratam, ſi quid ſe offerat ad ſcientias utile, ſtatim amplecti. Oſtendunt hæc animum Principis ad veram ſinceramque regni felicitatem anhelantem; hiſque pariter meum defenditur, probaturque conſilium, nomini ſcilicet tuo opus iſtud dicandi. Quem enim aptiorem Conciliis hiſce meis Patronum deſtinaverim ac Principem, Conſtantinos, Marcianos, Theodoſios, Conciliorum olim auſpices, & præſidia, noſtra ætate referentem? Id vero poſtquam præſtiti, patere demum, Rex optime, ut quandoquidem de Conciliis tecum agere cœpi, cum Conciliis deſinam, eodem Epiſtolam meam fine concludens, quo veteri, & noſtra ætate Concilia clauduntur.

Inclyto Regi Carolo Emmanueli Sabaudo Orthodoxo Pacifico multi anni.
Proli Regiæ Domine benedic.
Sabaudam Familiam Domine conſerva.
Ita volumus, ita ſentimus, ita rogamus,
Domine exaudi.

JOANNIS-DOMINICI MANSI

IN HANC CONCILIORUM COLLECTIONEM

PRÆFATIO.

TA fermè natura comparatum eſt magnis Operibus, ut a tenuioribus nata crepundiis ſemper in dies augeantur magis, nec unquam incrementi faſtigium illud attingant, quod nullis dein poſteritatis conatibus ſuperetur. Annalium Eccleſiaſticorum exordia in Chronologia Genebrardi, aliiſque id generis agnoſco; tenuiora ſunt hæc, ſi cum ſequentium Scriptorum ingentibus Operibus comparentur. De Magni Baronii loquor Annalibus, quibus ſubito tantum crevit Hiſtoria Eccleſiaſtica, quantùm deinceps in tanto recentium Scriptorum niſu tantumdem augenda nequaquam ſperari poterit. Increvit tamen utquumque ſub Pagio; &, ſi modeſtè dici liceat, incrementi aliquid me ſatagente obtinuit. Quod Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ fatum eſt, hoc pariter & Collectionibus Conciliorum accidit. Natæ ſunt (ſi de Recentioribus agatur, Veteribus omiſſis) ſub Merlino, cujus eſt Opus volumina complexum duo anno 1530. Pariſiis editum. Illud non ſpernendis acceſſionibus auxit P. Petrus Crabbe Mechlinenſis Minorita, editâ Coloniæ ann. 1551. Conciliorum collectione tribus in folio voluminibus. Curante Laurentio Surio crevit ad quatuor volumina, quæ lucem viderunt Coloniæ an. 1567. Hanc proximè ſubſequuta eſt Veneta editio anno 1585. quæ conciliaria pomeria ad tomos quinque ampliavit. Severinus Binius Colonienſis Canonicus geminâ editione, quarum alteram dedit anno 1606. aliam verò longè auctiorem 1608. in eam voluminum dignitatem erigere cæpit Collectionem Conciliorum, quam pro ſuo merito exigebat. Hoc enim poſterius Binii Opus Pariſienſibus typis an. 1638. iterum recuſum novem in folio tomos æquat. Regium dein favorem & manum liberalem ſibi promeruit molimen nobile, quibus adjumentis eò promotum eſt, quouſque editorum Operum ferè nullum, & ſi typorum & chartæ elegantiam ſpectes, planè nullum pervenit, eſt enim Luparea hæc editio in tomos XXXVII. diffuſa, ſuſcepitque aſpexit Pariſiis an. 1644. Hujus Editionis commoda ſunt multa præ ſuperioribus; incommoda itidem multa præ poſterioribus, quæ omnia latè proſequitur Salmonius in Opere præclaro Gallicè edito hoc titulo: *L' Eſtude des Conciles.* Regium proindè Collectorem multis parafangis longè anteceſſit P. Philippus Labbe e Soc. Jeſu vir infinitæ lectionis, ejuſque poſt obitum Operis continuator P. Gabriel Coſſartius ejuſdem Inſtituti Profeſſor, Labbeo in eruditione æqualis, in critica diſcretione ſuperior. Servierunt illi commodis eruditorum Opere ad XVII. tantummodo volumina reformato, nihilo tamen ſecius additamentis planè multis aucto. Prodiit Collectio iſta Pariſiis an. 1672. Sed arduum eſt & planè impoſſibile, vaſtum adeò argumentum ita totum occupare, ut non adhuc multa ſucceſſoribus reliquantur. Quod igitur ad Collectionem hanc Labbeanam deerat perfectionis, ſupplendum ſibi Baluzius vir eruditiſſimus aſſumpſit; & ille quidem ſupplementi, ſeu Collectionis novæ Conciliorum (ita enim appellat) priori volumine evulgato dignitſimè ſe provinciam hanc ſuam adminiſtraturum indicavit: ad neſcio quo fato, hic ſubſtitit, & de ſecundo eruditiſſimi Operis volumine res eſt jam deplorata. Succeſſit his omnibus P. Harduinus e Soc. Jeſu, vir ingenio & eruditione valens, qui grandem rerum ſtruem præ manibus habere ſe intelligens, primò quidem ingentem voluminum ultra XL. fabricam meditatus eſt; re tamen diligentius ponderatâ, reſecatione potius, quam ampliatione indigere hoc Conciliorum Opus judicavit. Quare multis reſectis ex iis, quæ dederat Labbeus, aliis viciſſim de ſuo adjectis, quæ tamen rejectorum multitudinem nedum non attingunt, ſed & multo ſuperantur, Collectionem confecit duodecim in fol. voluminibus comprehenſam. Liberior hæc viri docti cenſura ingrata pleriſque accidit; quorum eâ de re querelæ, ex multis etiam, quæ in Opus Harduinianum irrepſerant ſphalmatibus acerbiores, ingens apud Doctos Labbeani Operis deſiderium excitarunt. Vix illud multo ære comparari poterat; nec facilè proſtabat bene etiam nummatis emptoribus. Quæ ſanè ratio Coletum Venetum typographum perſuaſit, ut de nova

Labbei editione aggredienda cogitaret. Ea decreta, Nicolaus Coletus, typographi frater, vir doctus, curam in se suscepit Labbeano Operi addendi quæcumque fas hunc inde per varios libros Conciliis, magnis accessionibus editionem suam provexit. Ita dilatatum Opus ad volumina unum supra viginti anno 1732. absolutum est. Hîc vota constituta Eruditorum videbantur; nec fane quidquam majoris momenti adjicere fe posse Venetorum labori persuadere sibi quisquam potuerat; nam quæ utilia dedit Harduini editio, ut variantes e Codd. Mss. vetustissimis, adnotatiunculas, &, quod caput est, Conciliorum, sive nunquam inter exscriptorum, sive nondum in Collectiones invectorum congeriem amplissimam, hæc omnia Venetæ Collectioni procurata sunt. Quæ verò in Labbeo maximè placebant, hæc nullis refectionibus diminuta translata sunt in novam editionem. Complebant omnia ad Concilia undique ex Libris editis, ex ineditis etiam nonnulla summâ diligentiâ petita, adnotationes Clarorum Virorum, præsertim P. Antonii Pagii, ex ejus Critica ad Baronium deductæ, quibus res conciliaris, ac præsertim chronologia, & historia, reformatur, illustratur, augetur. Hæc sunt Veneto-Labbeanæ Collectionis decora, quæ magna licet & opportuna, fua tamen adjuncta ferunt incommoda, quibus non ambiguis argumentis demonstratur, omnes hucusque Conciliorum Collectiones multùm adhuc a perfectione distare. Ac primo quidem, ut a minoribus incipiam editionis hujus nævis, chronologia Collectionis hujus, commodior licet Labbeana & Harduiniana, (nam Harduinus de Labbeana chronologia emendanda minus curavit) utpote quæ Pagio tenaciter inhæret, fua tamen habet vitia, cum nec omnia Pagius fustulerit, vel ita interdum fubstituerit, ut ipse vicissim emendationem expoluerit, quæ ego in meis ad eumdem Pagium animadversionibus pro virili complevi; fed neque Pagii chronologiam, quamvis alioqui in ea re fanam & rectam, editor iste semper fideliter fervat. Ita, exempli gratiâ, Arelatense II. Concilium anno 533. a Labbeo assignatum, Venetus chronologus anno eidem permittit. Convenit autem illud, ut in Actis ejus scribitur An. XXII. Childeberti, qui cum cœperit ex constitutis Pagii epochis anno 514. rectè inde deducta fupputatio annum reddit 536. Ita & Aurelianense Concilium ex anno 645. uti a Labbeo & Veneto Editore assignatur, Pagii usus chronologiâ in annum 643. transfero. Alia permulta id generis exempla Supplementum hoc meum passim dabit. Multo etiam frequentius labitur post annum 1200. cum vix ducem Pagium habere illi ultra non liceat; quod ego non semel in meis ad Raynaldum animadversionibus demonstravi. Menda etiam historica plura irrepserunt in Labbeum, quæ Venetum editorem fugerunt, cujusmodi exempla habes in mea de Epochis Conciliorum Sardicensis, & Sirmiensium differtatione, feorsum typis per hos annos vulgata, quæ pariter hîc loco fuo recuditur. Magna funt hæc; fed & majora fuperfunt. Quæ enim Collector Venetus ex P. Martene Concilia, ita fideliter exscribit, ut vel ipsos ejus errores fervet. Concilii cujusdam in loco incerto Italiæ habiti fragmentum ex Ms. Cod. dedit Martene. Paret idem in Veneto-Labbeana Collectione, ex quo, si Deo placet, novum aliquod, nunquam agnitum Collectoribus, Concilium emergit. Sed fragmentum istud nihil revera est aliud, quàm portio Epistolæ Concilii Valentini Anni 374. ad Clerum & Populum Forojulienfem scriptæ, quæ in Actis ejusdem Concilii legitur apud Labbeum. Conclusum quoddam Capuanum sub Paschali II. Pontifice Martenius ex quadam epistola a se vulgata extrudit, idemque avidè arripuit Collector Venetus; nullam reipsa conveniffe tunc Capuanam Synodum ego olim in meis ad Pagium animadversionibus indicavi, & hîc pariter confirmo. Ex iis etiam, quæ Martenius affert, augeri poterant Conciliorum quorumdam acta, quæ fanè additamenta vel non vidit, vel neglexit Collector Venetus. Ita in caufa Belvacenfis Ecclesiæ Synodus ad S. Quintinum convenit anno 1233. ex quo Synodica data est ad Gregorium IX. Pontificem, legenda apud Martene Anecdot. tom. 1. pag. 976. nullibi verò est in Collectione Veneto-Labbeana. Tarfenſe Armenorum Concilium anni 1177. ex Galano affert idem Collector, & cum acta ejus omnia reciter, orationem in ipso Synodi exordio habitam, planè illustrem & celebrem apud Armenos, omittit. Sermonem pro Concilio quodam habitum e Codd. Mss. Ambrosianis dedit Muratorius Rer. Ital. tom. II. p. 11. Potuit ex illo exfculpere novum quoddam Concilium in caufa Lotharii Regis & Theutbergæ Collector noster, ut non semel in similibus præstiterat; maluit omittere, consilio, nescio an, probando Lectoribus. Ego certè Cafinensi eidam

dam Concilio tribuendum non improbabili conjectura opinatus sum. Concilium quorundam historiam Pagius primus exposuit, acta omisit, quippe qui historiam, non Conciliorum Collectionem dabat; hæc acta ut ex authoribus a Pagio indicatis ederet Venetus Collector poscebant Eruditi; ille vero omisit, fatis habens Pagium tantummodo exscribere. Ita Hibernicum concilium anni 1186. ex Giraldo Cambrenſi, referens Pagius, admonet, portionem orationis ab Archiepiscopo Dublinenſi pro concilio habitæ apud eundem Scriptorem servari, quam ait, *apud eum legas*; hæc ipsa verba repetit Collector Venetus, e quo fane idem fragmentum bene longum lectores repetere videbantur. Quæ pariter funt in Scriptoribus Conciliorum, multòm haud ignotis Concilia, hæc plerumque in Opus adduxit, sed & alia bonum hunc noſtrum Homerum, dormitantem fugerunt. In meo hoc Supplemento plura dedi Concilia ex Lunigii Spicilegio Ecclesiastico accepta, quæ excideruntCollectori, dum plenos ibi manipulos demetiretur. Denique Concilia ultra fexcenta, Collectori Veneto non vifa, in meo hoc Supplemento inferui, quorum licet permulta fuppeditarint novæ Collectiones Anglicæ, quædam Hungaricæ, & plura nova curæ Martenſi, quæ omnia post editionem Venero-Labbeam prodierunt; adhuc tamen ultra duas ex hoc numero partes fufficerunt libri, qui Veneto editori ad manus esse potuiſſent. Mitto alia in Veneto-Labbeana editione fupplenda, emendanda, augenda.

Hunc ergo mihi unicum præscripsi Supplementi hujus fcopum, emendandi nempe, augendi, perficiendi Veneto-Labbeanam Conciliorum editionem. Neque mihi omnium primo venit in mentem, ut novam Collectionem Conciliorum ad Labbeanæ fupplementum darem. Id olim evulgandum e Parisiensibus præsis sperare justi fumus, cum legerim in exordio tom. XXXIX. Operis Nicerotiani: *Mémoires pour servir a l' Hiſtoire des Hommes illuſtres, a Paris MDCCXXXIV.*,, in catalogo librorum novorum ibi præmisso, libri mox evulgandi titulum hunc: *Collectionis Conciliorum Generalium a Philippo Labbé, & Gabr. Coſſartio editorum Supplementa, operâ & ſtudio D. Franciſci Salmon in Sacra Facultate Theologica Pariſienſi Doctoris, Socii Sorbonici, & Bibliothecæ Sorbonicæ Præfecti, in fol. 4. Vol. ſub preſſo.* Idem opus eodem anno typographus Parisiensis evulgato ejus specimine, legendo in opere *Bibliotheque Raiſonnée an. XII.* pag. 485. Verum Scriptor ille obligatam publico fidem minime liberavit; quamquam id fpopondit ante annos tres supra decem. Conjecturam inde capere licet, jam ceſſatum esse a consilio Labbeani Supplementi edendi. Sed esto perseveret; conſtitutus mihi fcopus cum ejus argumento partim quidem convenit, omnino vero non congruit; neque enim id ego mihi præstitui, ut ad Labbeana Concilia scriberem additamenta, ea omnia relatura in scenam Concilia, quæ Venetus in editionem fuam invexerunt. Sed eorum tantummodo Conciliorum, quæ e Veneta abſunt, intra claufira me contineo; addo & Conciliorum in eam familiam jam afcitorum fupplementa ac veluti fatellitium, si quod illis convenire comperi. Variantia pariter nonnulla exhibeo, fed vel felecta, vel e vetuſtis Mſs. nunc primo ex me in lucem producta. De fingulis hiſce nunc ratio eſt Lectoribus meis reddenda.

Nova plura Concilia in hanc Collectionem adfcivi, primo quidem ex magna Collectione Conciliorum Angliæ, nuper Londinenſibus typis excusa. Collectionem hanc primus quidem Spelmannus vulgaverat, duo in fol. volumina complexam. Hanc præsto Labbeus habuit, integramque ingenti illo Opere fuo exhauſerat. Sed præterquam vetus illa Anglicana Collectio annum 1544. non fuperat, ut quæ deinde excurrunt ad noſtram usque ætatem, aliunde repetenda fuerint; multis pariter deſtituitur Concilia post Auctoris fatum e latebris Bibliothecarum prolatis in lucem; plura etiam fuppeterabat additamenta ad acta Conciliorum a Spelmanno jam evulgatorum; multa tandem quæſtiis e Mſs. Codd. emendationibus repurgandafuerant. Hinc vir eruditus Daniel Wilkins Anglus novum recudendi, refingendi, augendi Spelmanniani Operis conſilium ſuſcepit, complevitque edita Londini anno 1737. amplissima Collectione Conciliorum Magnæ Britanniæ, & Hiberniæ a Synodo Wlvertolamienſi anni 446. usque ad Londinenſem Hetfordoxorum anni 1717. quatuor in folio voluminibus; quorum tria priora Spelmannicum Opus referunt, auctum & emendatum; reliquum, defertam a Spelmanno fpatium ad nos usque producunt. Hunc Conciliorum thesaurum expilavi, Concilia omnia, ceteramque conciliarem gazam in meos usus convertens; iis tantum reſictis, quæ conciliaria non erant, ut piarum quarumdam donationum inſtrumenta, convocationes Cleri ad alium quàm ad Ecclesiasticum negotium tractandum a Rege im-

peratas, velut ad pecuniarum subsidium impertandum &c. Insuper de Conciliis a Patribus Romanæ communionis colledis agens, omittenda duxi Concilia recentium heterodoxorum; ab sanctissimis communionis illius Viris facilem veniam impetraturus, quibus ingratum non accidet, si hic non reperiant, quæ se reperturos minime sperabant. Id quidem indulgentiæ datum est Conciliis veterum heterodoxorum, tum & Orientalium schismaticorum nonnullis, quod ita præstitum a Labbeo noverim; quodque insuper illorum Concilia stricta cum Catholicorum Conciliis colligatione conjuncta fuerint. Britannica illa, quæ Labbeus ex Spelmanno dederat, cum nova Wilkinsii recensione contuli, & si quid Arianismum majoris momenti deprehendi, sedulo adnotavi. Romanorum Pontificum ibidem recitatas epistolas, veterum quidem omnes exscripsi, tum & si quæ a recentioribus Pontificibus datæ sunt ad rem conciliarem pertinentes, nequaquam omisi. Cæteras neglexi, ne plus nimis multum Collectio hæc mea creseceret.

Idem fuit mihi consilium in describendis novis Conciliis, quæ PP. Martene & Durand in tomum VII. & VIII. Collectionis veterum monumentorum contulerunt. Concilia omnia dedi; retuli & Constitutiones Ecclesiasticas xvo Caroli Magni scriptas, sive illas tulisset ipse Carolus Magnus, sive Episcopi ejus ætatis. Quæ vero Scriptores illi habent statum rei Ecclesiasticæ in Gallis exponentia, ut exempli gratia acta varia de diffidio inter Robertum Engolismensem Episcopum, & Ugonem Comitem; quæ pariter sunt ultro citroque scripta pro reconciliatione Græcorum, quæ tandem coaluit in Concilio Lugdunensi œcumenico, cum parum, vel nihil ad Concilia pertineant, refervanda auctoribus suis judicavi.

Tertia tandem Collectio est Conciliorum Hungaricorum a P. Petetffy Soc. Jesu, viro doctissimo, adornata duobus in fol. voluminibus, prodiitque Viennæ in Austria An. 1742. Dedit ille Concilia Hungarica quidam Labbeo cæteris[que] ignota, cum Constitutionibus Ecclesiasticis veterum Hungariæ Regum, addita prolixiori commentatione viri cujusdam docti. Hæc omnia mihi sumpsi; nec omisi ejusdem Collectoris præfationes, & additamenta longè eruditissima. Vicissim præterii Dioclesiana Concilia post sæculum XIV. celebrata; neque enim locum suum his indulgere poterant in mea Collectione absque aliorum, quæ omittenda statui, injuriâ.

È densâ hac Conciliorum silvâ struem illatu tutam Conciliorum, quibus Opus compactum est, desumpsimus: me exsitimare possis parum, nihil a me aliud præstitum, quam ut paratam ab his Scriptoribus materiam digererem. Qui de me ita judicaret, illum certè falli prolatis voluminibus Collectionis mea demonstrarem. Non enim e solis Provincialibus, vel Nationalibus Collectionibus meam hanc generalem compofui; sed & ex editis penè infinitis aliorum voluminibus materiam corrogavi. Anecdota omnia Martene, Lunigii, Ludewig, Eccardi, Leibnitii, Muratorii, Mathei, Baluzii, Labbei, Schannat, Johannis, Dacherii, Mabillonii, Cotelerii, Grabii, Tollii, Pezioram, Bollandianorum, operæ quidem tempe inani, interdum utili confului. Criticam artem non raro in auxilium vocavi, ex qua factum est, ut Concilia quædam hucusque densâ erroris caligine sepulta, dissipatis confusæ historiæ tenebris in lucem proferrem. Quis tam multa in causa Origenistarum Concilia distinxit, quam quæ a me indicata sunt? Sancti Bonifacii Moguntini Archiepiscopi Synodi, aliæ me obstetricante nunc primo nascuntur, aliæ me novercante depereunt. Concilia etiam alia seorsum edita huc illuque palantia in familiam adegi. Ita præsitum est Concilio Provinciali Florentino a Julio Medicæo Archiepiscopo habito anno 1517. & seorsum excuso anno 1560. Ita cum alio Florentino anni 1567. cum Salmanticensi anni 1566. cum Lateranensi Stephani III. Papæ anni 757. quod Cl. Cajetanus Cenni non ante multos annos e pluteis Veronensis Bibliothecæ erutum vulgavit Romæ typis Vaticanis anni 1735. Denique e Mss. Codd. opem nec fruftra quæsivi, qua de re infra cum de codicibus istis Mss. agam. Ex his omnibus multo multo accretum est Opus supra quam fieri potuisset, si e solis privatis Collectionibus coaluisset.

Nolim tamen Lectores fic existiment, ac si novis tantum Conciliis in Collectionem meam locum assignaverim. Ratio est etiam de gentilibus Conciliis habita. Gentilia appello, quæ Labbeanam Collectionem velut Urbem cives incolunt. Horum nonnullis ego additamenta scribo hinc inde corrasa; aliis adnotationes addo, quibus seu veterem chronologiam, seu locum, vel causam habiti Concilii excutio. Quatum adnotationum si quæ interdum modum excesfit latius sermone protracto, hanc non adnotationem appello, sed dissertationem, cujusmodi identidem nonnullas per totum Opus disseminavi. Ita suam scribo Dissertationem

nem satis prolixam de Epochis Conciliorum Sardicensis, Sirmiensium, cæterorumque in causa Arianorum, quæ jam diem aspexit Lucæ anno 1746. typis Philippi Benedini. Sed hic nonnulla habet adjuncta, ut synodicam Concilii Lampsaceni Græco-Latinam, quæ hunc locum expoltulat, illum verò tunc non exigebat. Sux est etiam de Synodis sub Damaso Papa, de Synodis S. Bonifacii Archiepiscopi Moguntini, de schismate Cadoli sub Alexandro II. Papa, de Synodis in causa Arnulfi Remensis, in causa Origenistarum, & alix quxdam. Denique, ut supra innui, emendationes affero in acta Conciliorum, quas sive ex editis, sive e Mss. Codd. deduxi. Nec minimi profecto illæ faciendæ sunt, cum sæpè factum aliquod historicum, aut disciplinare exponunt, aliàs ambiguum, & obscurum. Ita quo loco canon Eliberitanus XV. fert: *Propter copiam puellarum, gentilium minimè in matrimonium dandæ sunt virgines Christianæ, ne ætas in flore tumens in adulterio animæ resolvatur.* Canonum Eliberitanorum epitome in Mss. Codice vetustissimo, de quo infra, legit: *Propter copiam puellarum, gentilium in matrimonium dandæ sunt virgines, ne ætas in flore tumens in adulteriis fides* (i. adulterii luto) *resolvatur.* Uterque sensus est optimus; sed uter melior? Profecto si Eliberitanum Concilium restituta jam Ecclesiæ disciplinæ exponunt, longè vetustiora, longèque magis præferenda est. Si vero rebus nondum pacatis est habitum, nostram mallem, cum ante pacata tempora puellarum Catholicarum cum Gentilibus matrimonia jungerentur, ut ex Tertulliano non ambigue demonstraretur. Plures id genera emendationes, seu variantes e Mss. editisque Codicibus petitas studioso Lectori offero, quas delicatos etiam palatus minimè fastiditurus spero.

Conciliorum seriem per sua disposita spatia intercipiunt epistolæ & decreta Romanorum Pontificum pro Labbeano more; quibus affecendis has mihi leges præstitui. Vetustissimorum Pontificum epistolas in Collectione Veneta omissas omnes, ne spuriis quidem rejectis, [non tamen sine addita censura] affero. Minus remotæ ætatis Pontificum, præsertim a sæculo XI. & deinceps, nonnisi canonicas & historicas nonnullas; cæteras de piis aliquibus largitionibus privatarum Ecclesiarum, de jurium Monasteriorum confirmationibus, & id generis reliquas in legum classem referendas, minime duxi. Id tamen datum est illustri quibusdam, nunc primum e Mss. Codicibus vulgatis; præsertim ratus hic potius haberent Lectores, quam nullibi. Ab Innocentio III. & deinceps epistolas Pontificum Romanorum omittendas sibi Labbeus statuit; quamquam propositi sui haud memor, aliquas identidem refert. Ita pariter & mihi constitutum; nisi si qux fortè fuppetebant nondum editæ, & alioqui ita ferviebant argumento, ut citra piaculum non prætermitterentur. Harum fafciculum fuppeditavit insignis Bibliotheca Canonicorum S. Martini Lucensis, e quibus tamen vulgatas plures apud Raynaldum nactus sum; sed & nonnullæ lucem nondum aspexerunt; quin & ex vulgatis fi quæ minus integræ prodierunt, hic integræ afferuntur. Quæ de epistolis, hæc ajo de decretis Summorum Pontificum. Usque ad Pontifices seculi XII. omnia diligenter colligo, quamquam haud ita fedulum me exhibeo in sanctionibus a Gratiano allatis, quòd pronæ sint omnibus. Reliquorum Pontificum quas minus notas judicavi, nec facile alio quærendas, ex me habebunt Lectores curavi.

His omnibus attexo fecularium Principum Ecclesiasticas, seu pro Ecclesia Constitutiones: docuere Labbeum sequens, qui eamdem de illis rationem, ac de Conciliis habendam duxit. Et merito ille quidem; cum enim Conciliorum Collectio perinde sit ac Legum Ecclesiasticarum Codex, quxcumque in Ecclesiæ commodum sanciuntur a sæcularibus Principibus, & ab Ecclesia acceptantur, vim Ecclesiasticæ legis obtinent.

Hæc de Opere meo nosse Lectores eruditos volui, quos pariter persuasos esse arbitror, in eo digerendo eamdem in cæteris mihi methodum statuisse, quam Labbeus tenuit, ut ad singulorum Pontificum Romanorum chronologiam omnia referrem. Primo nomen Pontificis, exordium & finem sedis diligenter adnoto; tum epistolas & decreta ejusdem subdo; dein celebrata eo Sacerdotium summum administrante Concilia per annorum successiones ordinavi.

Superest nunc, aliqua tradam de Mss. codicibus, quos Operi huic adornando in consilium adhibui. Cathedralis Ecclesiæ S. Martini Lucensis Canonici Bibliothecam fervant, non quidem amplam, sed codicum Mss. copia, pro modicitate suâ refertissimam; numerat enim ad 400. quorum aliquos veluti ex avito patrimonio possident; alios ex legato Felini Sandei Canonicæ ætate suâ inciti, & scriptorum gloriâ clari, qui licèt Ferrariæ nati, Lucensem tamen ori-

originem referebat, & Lucenſis Epiſcopatus inſulas obtinuit ab anno 1499. uſque ad annum 1503. Bibliothecæ hujus aditus mihi patuit facultate permiſſa a R.mis Canonicis, quorum ſummæ in me humanitati, ſicut in promovenda ſtudia Eccleſiaſtica propenſioni ego quidem gratias habeo maximas, eaſque impenſe cumulabunt Eruditi omnes, quotquot Opus hoc meum eſſe aliquid ducent. Hos ergo Codices dum excutio, obtulit ſe mihi unus veruſtate cæteris præſtans, P. Mabillonio olim viſus, probatus, commendatus in Itinerario ſuo Italico pag. 186. to. I. part. 1. In eo poſt Vitas Romanorum Pontificum, alibi a me laudatas, ſuccedit collectio canonum Apoſtolicorum, non quidem omnium, ſed 50. priorum, quorum fuit apud Latinos uſus antiquior. Secundum hos canones, & ab illis diſcretus ſuccedit codex, ſeu collectio quædam Latina compacta ex Canonibus Græcorum veterum Africanorumque Conciliorum cum intermiſtis quibuſdam veterum Pontificum epiſtolis, inter quas nulla legitur ex ſuppoſititiis, operâ Iſidori Mercatoris ſeu conficti, ſeu vulgati. Præcedit totum collectionem brevis quædam præfatio metrica. Primum concilium eſt Nicænum ex antiqua interpretatione, quæ Iſidori Mercatoris vulgò dicitur. Nulla in his niſi leviuſcula quædam variantia ab editis occurrunt, niſi quod canon XIX. hîc in duos partitur; nam ab illo: *Similiter autem &c.* quæ poſtrema portio eſt canonis XIX. in editis, incipit hîc canon XX. qui ſanè canon prorogatur in eodem Codice hîc verbis adjectis poſt illud: *non conſecrata deputentur*, *Reputentur* meliùs legit codex noſter) *ſpiritu Eccleſiaſtici prout diverſorum legum reverentia poſcebat, decernentes; ſed & de obſervatione Paſchæ antiquum canonem, per quem nulla de religione varietas Eccleſiæ tradidiſſent; omnibus rite diſpoſitis, Eccleſiarum pax & fides in Orientis atque Occidentis partibus una eademque ſervata eſt. Hæc de Eccleſiaſtica hiſtoria neceſſario credimus inferenda.* Dein ſuccedit canon in editis XX. hîc XXI. *Quoniam ſanè &c.* Sequitur poſt hæc ſeries Græcorum Conciliorum eo ordine, quo in Latinis vetuſtiſſimis Collectionibus. Horum verſio varia eſt; nam aliorum reſpondet antiquæ interpretationi Dionyſii Exigui; aliorum ipſa eſt, quæ in Collectione Iſidori comparet; aliorum verò plane ab his diſcrepat; eaſque poſtremas, utpote antiquas, & nondum editas in meam hanc Collectionem adſcivi. Horum omnium Conciliorum poſtremum eſt Chalcedonenſe Oecumenicum. Epiſtolæ verò illæ Romanorum Pontificum ibidem inſertæ ſunt, Innocentii, Zozimi, Bonifacii, Cœleſtini & Damaſi, e quibus nullæ in editis deſunt; ſed eximia quædam variantia offerunt ſuo loco exhibenda. Eſt etiam decretum quoddam Cœleſtini, ſicut & Damaſi nonnulla ex hoc Codice nunc primo promenda. Claudit opuſculum totum Geleſii decretum de libris apocryphis cum præfatione niſpiam excuſa. Quid ſit in hoc decreto ſingulare, ſuo tandem loco expromam. Cui poteſtiſſimum Auctori Collectionem iſtam tribuerem, diu mulrumque anxius inveſtigavi, nec veriſimile quidquam occurrit. Præfatio adſtricta metro nihil habet ſimile in veteſtiſſimis Collectionibus. Diviſſem Codicem antiquum Canonum Eccleſiæ univerſæ, qui ſane a Nicæna canonibus incipit, & cum Chalcedonenſibus deſinit; ſed obſtant tum epiſtolæ Pontificum interjectæ, tum quod Codex illæ canones variorum Conciliorum unâ continuatâ numerorum ſerie profert; viciſſim autem in Collectione noſtrâ ſingula Concilia ſuam referunt ſeriem ab aliis diſtinctam. Eſt etiam plane alius, & ab hoc diverſus, Codex Canonum Eccleſiæ Africanæ, ut conferenti patet. Neque etiam Collectio illa canonum Adriani I. Pontificis quidquam refert, quod cum noſtra hac communem auctorem vindicare poſſit. Singularem igitur dixeris, & plane antiquiorem Iſidoro Mercatore, cum, ut ſuperius innui, nullam præferat ex Epiſtolis ſpuriis ab eodem Iſidoro, ut vulgo creditur, confictis. Quamquam vero apocryphorum nihil quoad epiſtolas illas continet, habet tamen nonnulla ex antiquis ſcriptis ſuppoſititiis, ut Concilii Sinueſſani a dia, Concilium aliud ſub Sixto Papa I. celebratum, de quo dubia fides eſt; & alterum ſub Liberio, quod nondum typis vulgatum, a me illud expectare eruditos volo.

Poſt Collectionem iſtam plane egregiam, ſequitur in eodem Codice alia, amplior quidem quoad canonum numerum, ſed canonum eorumdem epitomen, tantummodo exhibens; cum epitome pariter epiſtolarum quarundam Romanorum Pontificum uſque ad S. Leonem III. In uſum Eccleſiarum Hiſpaniarum ceſſiſſe illam, vel ſaltem defumptam eſſe ex Collectionibus quibuſdam Hiſpanicis conſtat, quod identidem titulus iſte Canonibus præfixus legatur: *Ex libro Conſtantenſe*; tum alibi: *Ex libro Gabonenſe*, de quo poſtremo titulo in Præfatione ad Con-

Concilium Eliberitanum conjecturas meas profero. Collectio hæc in capita XLIII. ſuis diſtincta numeris diſtribuitur. Singula capita ſua habent Concilia, & in Conciliis ſinguli canones per numeros digeruntur. Epiſtolæ Romanorum Pontificum ſingulæ adnumeratæ ſunt ab una uſque ad XXXII. Earum vero Epiſtolarum epitome datur veluti per canones diſtincta. Ita exempli gratiâ Epiſtola Siricii Papæ canones refert XIV. &c. Synopſis Conciliorum incipit a Collectione Martini Bracarenſis ſub hoc titulo: *Excerpta Conciliorum a S. Domino Martino Epiſcopo*, qui tamen Martini canones per ſynopſim, ut ceteri, exhibentur. Hos excipit ſeries quædam canonum ex variis Conciliis indifcriminatim, Conciliorum nomine ſuppreſſo, contexta, ut ex Sardicenſi, Antiocheno Ancirano &c. Sunt canones XCII. præfixumque habent titulum: *De libro Conſtantenſe. Ex Concilio Niceno, vel aliis Conciliis*. Hæc demum ſerie abſolutâ, incipit ſub alio titulo: *De Epiſtola Innocentii Papæ ex Concilio Nicæno*. Quam ſynopſim non ex Epiſtolis Innocentii papæ protuli. Poſt hæc incipit nova ſeries Conciliorum, quorum caput eſt Arelatenſe, num. Neocæſarienſe, dein Gangrenſe, Laodicenum Phrygiæ, Conſtantinopolitanum œcumenicum, Epheſinum, Calchedonenſe, Antiochenum, Valentinum, Regienſe ſub *die XIV. cal. Decembris Theodoſio Auguſto XVII. Arandicanum*, *Vaſenſe*, *Aurelianenſe*, *Arelatenſe*, *Carthaginenſe Africæ Honorio XII. & Theodoſio VIII. Conſ. Carthaginenſe Africæ ſub iiſdem Auguſtorum ſub Conſulatu Cereni*, de quo ego in Collectione; Concilium *Agatenſe*, *Relatenſe* (ſic), *Terraconenſe*, *Hiſpalenſe*, *Toletanum*, *Arvernenſe*, *Vellenſe* &c. (Valentinum) *Carthaginis Hiſpaniæ*. Poſt hæc novus alius titulus legitur: *Ex libro Gabonenſe*; tum *Ex Concilio Liberitano*, ſuccedantque Eliberitani canones, quos ego, utpote ſinguläre aliquid præferentes, in Collectione dedi. Excipiunt hæc canones cum titulo: *Ex Concilio Bracarenſe*, dein *Ex Concilio Toletano*, *Caſaraugaſtano*, *Arvenſis Galliæ*, *ex Caſaraugaſtano*, (alio) *ex ſynodo Tarraſonenſi X. cal. Octobris*, *ex Narbonenſi*, *ex Lateranenſi*, de quo in Collectione, *ex Urbicis ſub Elaro* (Hilaro) *papa*. Secundum hæc Epiſtolarum Romanorum ſub nova numerorum ſerie ſynopſis incipit. Harum prima ſtatuitur Epiſtola Clementis ad Jacobum, ex qua ſanctiones nonnullæ dantur; ſuccedunt canones ex alia Clementis epiſtola. Pone ſequuntur *Siricii papæ ad Everinum* (ſic); ex *Epiſtolis Innocentii papæ I.* ſex; ex Zoſimi genimæ, ex Bonifacii unica; item & Cœleſtini gemina; Felicis unica; Vigilii, Felicis [nempe IV.]; item *Siricii ad Eumerium*. Eadem eſt epiſtola cum priori, quæ ſtatim poſt Clementinas ſuperius indicata eſt, fed canonum ſynopſis alia. *Ex Epiſtola Leonis papæ* (III.) *ad Altonium*. *Ex epiſtola Hieronymi ad Patruelium Epiſcopum de gradibus Clericorum*. His ita completis, tum novo ſcripturæ genere ſub titulo diverſo, fed cum aliis eadem numerorum ſerie conjuncto legitur: *Ex Concilio Toletano Era LXVII.* habenturque Canones VI. qui canonibus 67. 68. 69. 70. 71. 72. Concilii Toletani IV. anno 633. habiti reſpondent, cum varianribus nonnullis leviorisi momenti. In fine pagellæ, & totius collectionis alia manu, fed ejuſdem antiquitatis, ſub titulo: *Synodo Arelatenſi Era XX.* canones II. ſubduntur, quos ego in meum opus tranſtuli. Ita claudituf ſynopſis ſeculo IX. haud antiquior, ſed nec multo eo ſæculo recentior, ut characterum, quo totus codex exaratus eſt, forma demonſtrat. Ex hac vero plura in rem meam adduxi; nam præterquamquod Epiſtola illa Felicis IV. nova eſt, & de hæreſibus ætatis illius nos erudit; inter canones Concilii Eliberitani unus quidam ibi occurrit, in vulgatis nondum lectus; alter eſt pariter Valentino Concilio canon additus. Nova eſt ſynodus Lateranſis, de qua in Collectione. Suum pariter eſt pretium canonibus Nicænis ex Epiſtola Innocentii I. expreſſis; ſuum & aliis permultis, quæ ſingula in Collectione dará occaſione expendo. Geminis hiſce collectionibus, ex quibus commoda multa rei conciliari obveniunt, dolendum eſt eodem adeo Scriptorem obtigiſſe, ut præter ſoloecifmos, quibus fœde illas inquinavit, ſæpe aliqua omiſerit plane neceſſaria, alia in ſenſum plane diverſum a mente Concilii expreſſerit. Sed hæc toleranda utcumque eſſent præ illo, quo ſæpe in priori Collectione auctor, ſeu ſcriptor peccavit. Exſcribenda ſibi forte propoſuit folia palantia & incondita, hinc unò abſoluto folio, alterum prout ſors offerebat, deſcribendum in Codice ſuo aſſumebat; atque ita res plane diverſæ unâ continuatâ ſerie junctæ ſunt & copulatæ; fadem inde, quamquam non ſemper, ut unius Pontificis Epiſtola incepta, alluto dein alterius epiſtolæ, & forte auctoris fragmento abſolvatur. Titulum Antiochenorum canonum proponit, ſubditque ſtatim Concilium Sinueſſanum, tum alterum Romanum

manum ſub Sixto I. pontifice, ac tandem ad Antiochenos canones abſque novo titulo redit, quos ad finem uſque proſequitur. Hæc vero interdum acciderunt Scriptori prioris collectionis, humanum vero ſecundæ, quamquam & ipſe ſolerciſſimis horret.

Codici huic vetuſtate ſuâ præſtantiſſimo ſuccedit alter ſeculi, ut opinor, XI. vel fortè anteriòris, in quo Concilia Silveſtri, Sixti, Hilarii, Gregorii II. Zachariæ I. pontificum Romanorum cum Africanis nonnullis, adjectis pariter eorum Pontificum, non tamen Gregorii & Zachariæ, epiſtolis. Juvit Codex iſte oblatis variantibus non ſpernendis, tum & in ſubſcriptionibus Epiſcoporum Concilii ſub Zacharia multa ex eo reſtituta ſunt, in editis manca & vitiata. Dedit & canones pœnitentiales, quos ego in Collectione hac mea Gregorio II. ambigens tamen, adſcribo; tum & Epiſtolam canonicam pro Clericis recens initiatis, quam refero.

Tertius Codex Burchardianam Collectionem cum appendice variorum Conciliorum offert ſcriptam ſeculo XII. Inde in mea volumina derivantur decreta quædam inedita Nicolai papæ I. Zachariæ papæ integra epiſtola ad Petrum Ticinenſem; epiſtola alia Pontificis cujuſdam Romani, quem ego Alexandrum II. dixerim; canon Concilii Toletani; additamenta ad Concilium Placentinum ſub Urbano II. papa, & alia permulta.

Antiquos hoſce excipiunt recentiores octo vel decem, in quibus nactus ſum Innocentii IV. Romani pontificis conſtitutiones integras, quas probandas Concilio Lugdunenſi I. œcumenico dedit. Quædam ad Concilium Conſtantienſe; alia ad Piſanum, in quo tertius Pontifex in ſchiſmate electus; alia ad Baſileenſe Concilium pertinentia. Literas pariter decretales nonnullas Romanorum pontificum Bonifacii VIII. Clementis V. Joannis XXII. Benedicti XI. Mitto variantes lectiones non ineptas.

Eſt mihi pariter codex Mſ. eximius Gratiani ferens in margine decreta quædam Romanorum pontificum. Collegi iſta ſedulo, ſicut & ſi quos interdum dedi canones a Gratiano acceptos; diligenter illos cum eo Codice, ejuſdem cum Gratiano ſeculi, contuli, variantéſque adnotavi.

Neque hic conſtiti in Mſs. Codicibus indagandis conſulendiſque. Audivi Eccleſiam Cathedralem Piſtorienſem quoſdam ſervare, quos mihi utiles futuros ſperabam. Eo me contuli, tentanſque humanitatem Reverendiſſimorum Canonicorum ejuſdem Eccleſiæ, expertus ſum illam in favorem ſtudiorum meorum paratiſſimam. Quare eorum beneficio codices illos inviſi, inter quos præſtare cenſui codicem membranaceum ſeculi XII. referentem Opus Canonicum, quod Pannormia appellatur, & Ivoni Carnotenſi tribuitur, quamquam ibi nec Ivonis nomen, nec Pannormiæ titulus legitur. Appendix eſt in eo Decretorum quorumdam ad marginem pagellæ, quæ latior eſt, deſcriptorum. Ex hoc ſolo nata epiſtola encyclica Nicolai papæ II. ad Amalphitanos, in qua canones Romani Concilii a ſe habiti Romæ, ab editis in nonnullis diſcrepantes; acta Concilii Lateranenſis I. œcumenici ſub Callixto II. quæ ut hic darem, licet in editis non deſunt, optima ratio ſuaſit; decreta itidem Romanorum pontificum Gregorii VII. Alexandri II. Eugenii II. aliorumque. Ibi pariter incidi in codicem Mſ. Iſidori Mercatoris ſeculi, ni fallor, IX. vel ad ſummum X. Commodus ille accidiſſet ad variantia; ſed temporis angustiæ, habendique excuſum Codicem Iſidori, quocum collationem inſtituerem, impotentia vetuit, ne eo theſauro ditarer. Deſcripſi de epiſtolam Deuſdedit papæ, quam, dum poſtea cum edita contuli, variantem lectionem alicujus momenti elicui, ſuo loco relatam, & expenſam. Denique ex eiſdem pluteis erutæ ſunt Conſtitutiones Eccleſiaſticæ Provinciales pro Etruria a Joanne Diacono Cardinali tit. S. Theodori A. S. L. anno 1327. latæ. Deſcribendas eas mihi curavit Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus D. Joannes Jacobus Scarſantoni, Eccleſiæ Cathedralis ejuſdem Præpoſitus meritiſſimus, & Piſtorienſis Diœceſis Vicarius Generalis, in quo cum dignitate certat humanitas & ſcientia ſumma, ut editi ab eo libri teſtantur, & mihi impenſa benignitas ſingularis probat, cui ego viro publicas gratias hic referendas duxi.

Neque ejus tantummodo viri; quandoquidem huc excurri; ſunt mihi beneficia palam exponenda: ſed & aliorum virorum ampliſſimorum in hanc claſſem homina mihi referenda ſunt. Iſtorum capita ſtatuo Eminentiſſimum Joachimum Beſozi S. R. E. Cardinalem, cujus favori plus debeo, quam valeam dignas

dignas gratias referre. Ille me conſilio, favore, beneficiis, laudando, ſuadendo, regendo juvit. Faxit Deus, ut ambo vitam diutius prorogemus; ille ut beneficiorum ſuorum fructum hunc recipiat; ego ut beneficiis ab eo acceptis gratias, cum magnas non detur, ſaltem prolixas rependam. Suo dein ordine in feriem Patronorum meorum veniunt Illuſtriſſimi & Reverendiſſimi Domini Joſephus Palma Archiepiſcopus Lucenſis, & Fridericus Alamanni Piſtorienſis Epiſcopus, qui intimos Archivorum ſuorum receſſus mihi panderunt, data facultate, ut ſi quid in rem meam nanciſcerer, id mihi deſcriberem. Tertios habeo Reverendiſſimos Henricum Boccella, & Martium Micheli Cathedralis Eccleſiæ Lucenſis Canonicos digniſſimos, quos ſtudiorum habuiſſe me adjutores libens gratuſque profiteor. Suas illi mihi in permoleſto deſcribendorum veterum Codicum labore manus præſtiterunt adjutrices, ſemper operi intenti, indefeſſi ſemper, nunquam humani & comes. Habeo etiam gratias immortales Domino Bernardino Baroni in antiquitate indaganda ſagaciſſimo, & optimorum ſtudiorum promotori ſolicito, cujus ſuaſu P. Magiſter Joſephus Bergantini ex Ordine Servorum Beatæ Mariæ Virginis miſit e veteri codice deſcriptum Venetum Provinciale Concilium, quo nomine utrique viro docto me plurimum obſtrictum profiteor.

Longus fuerim, ſi fautores meos ſingulos recenſendos ſuſceperim. Sufficiat eorum nomina commemoraſſe, qui non favorem tantummodo, ſed & operam contulerunt. Cæterorum memori in pectore condita teneo, ſuo tempore promenda. Vivant interim, valeantque Amici ſtudioſi. Vivas valeaſque & tu, Lector benevole, meoque hoc Opere, qualecumque ſit, fruere in tuam utilitatem, in Literarum, Sacrarum præſertim, commodum, quem laborum ſtudiorumque meorum unicum ſcopum mihi conſtitui.

NOS FRIDERICUS SARTESCHI

Congregation. Clericorum Regularium Matris Dei

RECTOR GENERALIS.

CUM opus inscriptum *Sanctorum Conciliorum, &c. Collectio nova &c.* a Patre Joanne Dominico Mansi Congregat. nostræ Sacerdote professo digestum duo ex nostris Theologis legerint, & imprimi posse censuerint; ideo, quantum in nobis est, ut typis committi possit facultatem concedimus.

Datum Romæ e nostro Collegio S. Mariæ in Porticu in Campitellio die 1. Junii 1747.

Loco ✠ Sigilli.

Alex. Berti Secret.

JUssu Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini Josephi Palma Archiepiscopi Lucani, &c. vidi librum, cui titulus: *SS. Conciliorum, & Decretorum Collectio nova, seu Collectionis Conciliorum, &c. Supplementum*, Auctore P. Jo. Dominico Mansi Congregationis Matris Dei: omnia autem, quæ in eo continentur, cum Auctoris eximiæ eruditioni, & pietati, tum catholicæ Religioni sunt omnino consentanea, & ad rem conciliarem, & ecclesiasticam historiam amplificandam, & illustrandam mirum in modum conferunt: quare maxime digna esse judico, quæ ad publicam utilitatem edantur in lucem.

Jacobus Antonius Bacci in Seminario Lucensi Sac. Theologiæ Lector.

Imprimatur.

JOANNES IGNATIUS LIPPI VICARIUS GENERALIS.

HYERONIMUS SESTI ILLUSTRISS. MAGISTRAT. SUPER JURISD. PRÆPOSITUS.

SYLLABUS

EORUM QUÆ IN PRIMO CONCILIORUM TOMO CONTINENTUR.

Sæculo Christi			Anno Christi		
	ROMANI PONTIFICES		258.	DIONYSIUS PAPA,	*ibid.*
Anno	S. PETRUS,	col. 2.	269.	FELIX PAPA I.,	*ibid.*
	LINUS,	*ibid.*	274.	EUTYCHIANUS PAPA,	*ibid.*
	CLETUS,	*ibid.*	277.	Acta Disputationis Archelai Episcopi Mesopotamiæ cum Manete Manichæo.	*ibid.*
	CLEMENS,	*ibid.*		*Admonitio Collectoris.*	*ibid.*
	Fragmenta tria G. L. Ep.			*Laurentii Alexandri Zacagni in hæc Acta Præfatio.*	15. 16.
	II. Clementis ad Corinthios	1. 2. 3.		Acta integra disputationis,	26.
	Adnotatio critica & chronologica, in Constitutiones apostolicas	3. 4.		*Nota Zacagni in hæc Acta.*	26.
	ANACLETUS PAPA,	6.		Manichæi Epistola ad Marcellum, G. L. cum notis Zacagni.	31.
100.	EVARISTUS PAPA,	*ibid.*		Marcelli Epistola ad Manichæum G. L. cum notis Zacagni.	33.
	Ad Decreta Evaristi Papæ additio,	5. 6.		Diodori Epistola ad Archelaum Episcopum cum notis Zacagni.	82.
108.	ALEXANDER PAPA I.	8.		Archelai epistola ad Diodorum Presbyterum, cum notis Zacagni.	90.
116.	SIXTUS PAPA I.,	*ibid.*		Fragmentum Actorum Disputationis Archelai cum Manete ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi sexta, G. L.	122.
128.	TELESPHORUS PAPA,	*ibid.*	283.	CAJUS PAPA,	123.
137.	HYGINUS PAPA,	*ibid.*	296.	MARCELLINUS PAPA,	*ibid.*
142.	PIUS PAPA I.	*ibid.*	300.	Synodus incerti loci, pro asserendo jure Patriarchico in totam Persidem	
153.	Ad Decreta Pii Papæ I. additio	5. 6.		Archiepiscopo Seleucien-	
157.	ANICETUS PAPA,	7.		si,	123.
161.	SOTER PAPA,	*ibid.*		*Præmonitio Collectoris.*	*ibid.*
170.	ELEUTHERIUS PAPA,	*ibid.*		Synodica Epist. Fragmentum.	*ibid.*
185.	VICTOR PAPA I.,	*ibid.*		*Censura Assemani in hanc Epistolam.*	125. 126.
198.	Synodus incerti loci in Græcia,	7.	304.	MARCELLUS PAPA,	126.
	Epistola Synodica Patriarcharum Occidentalium, quæ ad Orientales missa est.,	7. 8.	309.	EUSEBIUS PAPA,	*ibid.*
	Censura Assemani in hanc epistolam	*ibid.*		Ad Concilium Eliberitanum Additio,	*ibid.*
197.	ZEPHYRINUS PAPA,	11.		Epitome canonum Eliberitanorum ex MS. Cod. Lucensi,	127.
217.	CALLISTUS PAPA I.	*ibid.*		*Collectoris Notæ in epitomen Canonum superiorem.*	133.
	Ad Callisti I. Papæ Decreta Additio.	11. 12.	311.	MELCHIADES PAPA,	134.
222.	URBANUS PAPA I.	12.	314.	Seleucienſe in Persida Concilium, in causa Papæ ejus urbis Episcopi,	134.
230.	PONTIANUS PAPA,	*ibid.*	314.	SILVESTER PAPA I.	135.
235.	ANTERUS PAPA,	*ibid.*			
236.	FABIANUS PAPA,	*ibid.*			
251.	CORNELIUS PAPA,	14.			
252.	LUCIUS PAPA I.,	*ibid.*			
253.	Ad Decreta Lucii Papæ Additio.	13. 14.			
253.	STEPHANUS PAPA I.	14			
257.	SIXTUS PAPA II.	*ibid.*			

Anno Christi		Anno Christi
314.	Appendix ad Epistolas S. Silvestri Papæ I. 133. *Pramonitio Collectoris*, 136. Autographum amoris, & concordiæ Fœdus inter magnum Imperatorem Constantinum, sanctumque Silvestrum Papam, & Tiridatem regem Armeniæ, divumque Gregorium Armeniorum illuminatorem. 135. 136.	325.
	Capitulum S. Silvestri Papæ additum ad Burchard. in MS. Codice Lucensi. 137. 138.	
	Constitutio S. Silvestri Papæ, de indutiis eorum, qui ad satisfactionem canonicæ vocant. *ibid.*	363.
324.	Ad Romanum Concilium II. sub S. Silvestro Papa Emendationes ex Ms. Lucensi Codice Isidori, *ibid.*	366. 366.
327.	Ad Concilium Antiochen. seu Nicomediense in causa Eustathii Antiochiæ Episcopi Additio, 139. 140.	371.
	Epistola G. L. Constantini ad Eusebium, *ibid.*	372.
	Epistola G. L. Constantini ad Antiochenos, *ibid.*	
	Epistola G. L. Constantini ad Synodum, 145. 146	
328.	Ad Alexandrinam Synod. Adnotatio Chronolog. *ibid.*	
336.	MARCUS PAPA, 146.	
336.	JULIUS PAPA I. *ibid.*	374.
339.	Epistola Julii Papæ I. G. L. 147. 148.	
	Ludovici Antonii Muratorii Disquisitio in hanc Julii epistolam spuriam, 151. 152	375.
341.	Ad Concilium Antiochen. Additio, 165. 166.	376.
	Canones Antiochenses, 167. 168.	
344.	De Epochis Sardicensis, & Sirmiensium Conciliorum &c. Dissertatio, 173. 174.	377.
	Expositio Patricii & Aetii, qui Eunomio communicaverunt &c. 197.	379.
	Epistola Eusthathii, & aliorum ad Liberium, G. L. 199.	380.
	Ad Concilium Sardicense Generale in causa S. Athanasii Additio, 211. 212.	
	Epistola Concilii Sardic. ad Marcoticas Ecclesias, *ibid.*	381.
	Epistola S. Athanasii ad easdem Ecclesias, 214.	
	Epistola S. Athanasii presbyteris &c. apud Alexandriam, 216.	382.
348.	Donatistarum in Numidia Concilium, ad Macarii insectationem compescendam. 218.	

	LIBERIUS PAPA, 219.	
	Galliarum incerti loci Concilium forte Pictavis, seu Tolosæ, Romanum Concilium Apocryphum, 219.	
	Pramonitio Editoris, *ibid.*	
	Concilia in Galliis, Hispania, & Græcia, celebrata pro scribendis legibus in lapsorum receptione servandis, 226.	
	Epistola Athanasii ad Rufinianum G. L. *ibid.*	
	Conciliabulum Semiarianorum Zeie in Ponto, 227.	
	DAMASUS PAPA, 227.	
	Epistolæ quædam Romanor. Pontific. in sua quoque loca inferendæ, cum adnotationibus, 227. 228.	
	Ad Synodum Cæsarien sem S. Basilii, Animadversio critica, 231.	
	Ad Synodum Nicopolitanam Appendix, & Adnotatio critica, 232.	
	Synodus incerti loci in Cappadocia, 234.	
	De Concilio Romano II. sub Damaso Dissertatio, *ibid.*	
	Ad Concilium Valentinum, Adnotatio Chronologica, illustratio, additio, 238.	
	Ancyranum in Galatia Arianorum Conciliabul. 242.	
	Ad Cyzicenum Concilium Adnotatio Chronolog. *ibid.*	
	Synodus in Cappadocia, *ibid.*	
	Ad Synodum Romanam III. sub Damaso, additio, 239.	
	Ad Concilium Iconiense adnotatio Critica, 243.	
	Antiochenum Arianorum Conciliabulum, 243. 244.	
	Italica Synodus, forte Romana. *ibid.*	
	Ad Cæsaraugustanum Concilium Adnotatio Chronologica, 245. 246.	
	Concilium Romanum, 247.	
	Concilii CPtani I. Generalis Canones ex Versione antiquissima, 248.	
	Editoris Præfatio, *ibid.*	
	Ad Synodum Romanam sub Damaso quintam, & ad Concilium CPtanum II. Ad-	

Anno Christi		Anno Christi
	Adnotatio critica & chronologica, 250.	
385.	SYRICIUS PAPA, 250.	
	Ad Trevirensem Synodum Animadversio Chronologica, *ibid.*	405.
386.	Ad Carthaginense Concil. Adnotatio Chronolog. 251.	
	Leptense Concilium in Africa, *ibid.*	410.
391.	Ad Concilium Capuanum, Chronologica Animadversio, *ibid.*	
397.	Ad Concilium Taurinense Additio & Adnotatio Chronologica, 254.	
	Ad Concilium Carthaginense III. Adnotatio Apologetica, *ibid.*	414.
	Canones Carthaginenses Concilii ex MS. Codice Lucensi, 255.	417. 418.
398.	ANASTASIUS PAPA I. 258.	419.
	Ad Epistolas Anastasii Papæ I. Additio, 258.	
	Epistola Anastasii ad Simplicianum, *ibid.*	
	~~Adnotatio Collectoris~~, 259.	
399.	Seleucienſis in Perſide Synodus, *ibid.*	
	Alexandrina Synodus contra Origenistas, 259.	
	Ejus Synodica, seu Encyclica ad episcopos varios, e MS. Ambrosiano Codice a Vallarsio eruta, 262.	420.
	Dominici Vallarsii notæ in illam, 267.	423.
	Synodus Hierosolymitana contra Origenistas, 271.	
	Responsum Jerosolymitanæ Synodi ad Theophilum, cum notis Vallarsii, 272.	425.
401.	Ad Concilium Cyprium Adnotatio Chronologica, 275.	
	Ad Toletanam Synodum I. Additio & Adnotatio, 276.	429.
	Ad eamdem Synodum Additio alia, *ibid.*	
	Collectoris Premonitio, *ibid.*	430.
402.	INNOCENTIUS PAPA I 278.	
	Ad Epistolas Innocentii I. Papæ Appendix, 278.	431.
	Dissertatio in epitomen, MS. Codicis Lucensis, Canonum ex epistolis Innocentii, 278. 279.	
	Epitome Canonum, *ibid.*	432.
	Adnotatio Editoris in variantes Epistolæ ad Victricium, 282.	
404.	Conciliabulum CPtanum,	432.

in quo S. Joannes Chrysostomus iterum deponitur, 284.
Concilium Italicum, forte Romanum, in causa S. Joannis Chrysostomi restituendi, 286.
Seleuciensis in Perside Synodus, *ibid.*
Ludovici Antonii Muratorii Præfatio, 287.
Synodus Syriaca in Latinam linguam translata, 290.
Assemani Interpretis Adnotationes in hanc Synodum, 296.
Ad Concilium Antiochen. vel Syriacum, pro damnatione Pelagii, Adnotatio Chronologica, & Additio, 298.
ZOSIMUS PAPA, 298.
BONIFACIUS PAPA I. 299.
Ad Epistolas Bonifacii I. Appendix, 299.
Concilium Corinthium, in causa Perigenis &c. 300.
Ad Carthaginense VI. Concilium, in causa appellationum ad Roman. Pontific. Additiones, 302.
Ad idem Concilium ex vetusto Lucensi codice Emendationes, & Variantes, 303.
Ctesiphontis in Perside Synodus, 307.
CÆLESTINUS PAPA, 310.
Ad Decreta Cælestini Appendix, 312.
Adnotatio in eam, *ibid.*
Synodus Numidix, *ibid.*
Ad Concilium Africanum, Additio, 312.
Synodus Tricassina contra Pelagianos, quæ in Collectionibus Synodus incerti loci in Galliis appellatur, *ibid.*
Concilium in Cœnobio Arcæ in Monstibus Persidis, 312.
Synodus Antiochena a Joanne Antiocheno adversus S. Cyrillum Alexandrinum &c. celebrata, 314.
Concilium CPtanum pro componendis Ecclesiarum difficilis, 315.
SIXTUS PAPA III. 315.

Con-

Anno Christi		Anno Christi	
432.	Concilium alterum Antiochenum, & alia in Orientе occasione rei cum Cyrillo componendæ,	316. 483. 485.	Episcopis oblatus Imperatoribus Basilisco & Marco, C. L. 342. FELIX PAPA III. 346. Ad Concilium Romanum sub Felice III. Papa Adnotatio critica. 346.
434. 435. melius 440. 437. 440.	Concilium Ephesinum, 318. Concilium Antiochenum sub Joanne Patriarcha, 319. Concilium Illyricum, ibid. LEO PAPA I. 321. Fragmentum vetustissimum, quo Manichæorum hæresis damnatur, a Cl. Muratorio ex MS. Ambrosiano Codice vulgatum, 322.	488. 489.	Seleuciensis Synodus Nestorianorum, ibid. GELASIUS PAPA I. 350. Ad Epistolas Gelasii Papæ I. Appendix, 350.
444. 445. 447. 448.	Concilium CPtanum, ibid. Ad Concilium Romanum II. sub S. Leone, Canon additus, ibid. Concilium Romanum sub S. Leone, 323. Concilium Antiochen. sub Domno, ibid. Ad Berytense Concilium, seu potius Ecclesiasticum judicium, Adnotatio Chronologica, ibid.	492. 495. 496.	Nestorianorum Synodi tres, 354. Concilium Romanum de Libris recipiendis, & non recipiendis, a Gelasio Papa cum lxxii. Episcopis habitum, 355. Gelasiani Decreti triplex schema, Lucense, Vaticanum Fontanini, Jurense Chiffletii, 358.
450.	Concilium CPtanum, in quo Anatolius CPtanæ Ecclesiæ præficitur, 326. Fragmentum Epistolæ Anatolii ad Romanum G. L. ibid.	496. 498.	ANASTASIUS PAPA I. 378. SYMMACHUS PAPA, 378. Ad CPtanum Concilium Adnotatio critica, 378.
451.	Ad Synodum I. S. Patricii Additio, ibid. Ad Concilium Foro-julienſe, Adnotatio critica, 327.	499.	Synodus Perſica Neſtorianorum, ibid. *Aſſemani Nota in hanc Synodum*, 379.
	Concilium Romanum ſub S. Leone, ibid. Concilium Gallicanum, forte Arelatenſe, ibid. Chalcedonenſis Concilii Oecumenici Canones ex verſione quadam Latina antiquiſſima nondum edita, 330. Ad idem Concilium, Additio, 335.	499. & 502. 506.	Ad Synodos Romanas in Caſa Symmachi Pontificis Adnotatio chronologica, ibid. Ad duo ſub Symmacho Papa Concilia Adnotatio critica, 383. Ad Concilium Agathenſe Additio, 386.
453.	Concilium incerti loci in Oriente, forte CPtanum, ibid.	511.	Ad Concilium Aurelianenſe I. Collectoris Admonitio, ibid.
456.	Ad Synodum Aurelianenſem III. Nota Chronologica, 337.		Canones additi, ibid.
461.	Canones S. Patricio adſcripti, ibid. HILARUS PAPA, 338. Ad Concilium Romanum ab Hilaro Papa celebratum, correctio, ibid.	512.	Synodus Britannica, 391. *Dan. Wilkins in eam Adnotatio*, ibid. Ad Synodum Antiochenam Eutychianiſtarum Additio, ibid.
465.	Ad Concilium Turonicum Canones additi, 342.	514.	HORMISDAS PAPA, 394.
467.	SIMPLICIUS PAPA, 343.		Ad Epiſtolas Hormiſdæ Appendix, 394.
477.	Ad Pſeudo-Synodum Ephesinam Additio, 343. Libellus precum ab Acaticis Con-		*Admonitio Collectoris*, ibid. Ad Hormiſdæ Decreta Additio, 395.

Anno Christi		Anno Christi	
516. vel 517.	Concilium Cenomanicum, ibid. Ad Concilium Lugdunenſe Additio, 399.		Ad Barchinonenſe Concil. Adnotatio, 419. Ejus Canones editi, & MS. 422. *Adnotata Collectoris in Canonem III.* ibid.
518.	Ad Concilium Epaonenſe Additio, ibid. Ad Synodum Hieroſolymitanam, Adnotatio Critica, 402.	544.	Synodus Perſica Neſtorianorum, ibid.
	Ad Concilium aliud Hieroſolymitanum, Additio, ibid.	549.	In Concilium Valentinum, Adnotatio Chronolog. 423. Ad Concilium Arvernenſe II. Additio, & Adnotatio Hiſtorica, ibid.
	In Concilium CPtanum ſub Joanne Patriarcha, & de Conciliis contra Severianos habitis, & in Collectionibus omiſſis Diſcuſſio, ibid.	553.	Canones Arvernenſes, ibid. Synodus Perſica Neſtorianorum, 426.
519.	Ad Synodum Britannicam contra Pelagianos Additio, 403.	554.	De Synodis in Originiſtas Diſſertatio, ibid.
	Synodus Victoriæ in VVallia, 406.	555.	PELAGIUS PAPA I. 430. Ad Epiſtolam III. & IV. Pelagii I. ad Narſetem Animadverſio Critica, 430.
523.	JOANNES PAPA I. 406. Ad Juncenſe Concilium, Adnotatio Chronologica, 406.	560.	*Collectoris Præmonitio ad Decreta Pelagii Papæ*, 433. Decreta Pelagii, 434. 440. JOANNES PAPA III. 442.
524.	Ad Concilium Ilerdenſe Additio, ibid.	562.	Theimenſe Concilium II. Armeniorum hæreticorum, 442.
	Canones ex MS. Codice Lucenſi, 461.	570.	*Ad Sueſſulenſe* Concilium in Africa Additio, ibid.
526.	FELIX PAPA IV. 407. Ad Epiſtolas Felicis IV. Appendix, ibid.	573.	BENEDICTUS PAPA I. ibid.
	Conſtitutum Felicis, ibid. & 411.	576.	Seleucienſe Neſtorianorum Concilium, ibid.
	Epiſtola Felicis ad Sicilienſes Epiſcopos, 412. *Admonitio Collectoris in eam, ibid. Notæ editoris*, ibid.	578.	PELAGIUS II. 442. Pelagii II. Epiſtolarum Fragmenta, & Decreta cum notis &c. 443. 446.
527. melius 528.	Ad Synodum Carpentoracténſem Adnotatio Chronologica, ibid.		Synodus Alexandrina Eutychiorum, 450.
530.	BONIFACIUS PAPA I. 414.		Ægyptiaca forte Alexandrina Synodus Eutychianorum, ibid.
532.	JOANNES PAPA II. ibid.	579.	Ad Synodum Gradenſem Cenſura, 451.
533.	Ad Collationem Catholicorum cum Severianis habitam CPoli, Additio, 414.	581. vel 582.	Ad Matiſconenſe I. Concilium, Additio, & Variantes, 445. 448.
	Ad Concilium Aurelianenſe II. Adnotatio Chronologica, ibid.		Synodus Toletana Arianorum, 451. 452.
535.	AGAPETUS PAPA I. ibid. Ad Concilium Arvernenſe Additio, ibid.		Ad Concilium Antiochenum Emendatio. 453.
	Canones Arvernenſes, ibid. Concilia CPtana duo in caſa Authimi, 415.	584.	Ad Synodum Valentinam Additio, 454.
	SILVERIUS PAPA 418.	585.	Concilium Gubenſe in Meſopotamia, Eutychianorum, ibid.
536. 540.	VIGILIUS PAPA, ibid. In Epiſtolam I. Vigilii Papæ ad Eutherium, Adnotatio Critica, 418.	587.	Conventus Epiſcoporum in Hiſpania utriuſque Communionis Arianæ & Catholicæ, 448.
	Vigilii Epiſtola ad Clerum Romanum, ibid. *Admonitio Collectoris in eam*, ibid. *Concilior. Supplem.* Tom. I.	588.	Synodus Perſica Neſtorianorum, 458.

Anno Christi		
590.	GREGORIUS PAPA I.	459.
	De Synodo Maranensi, aliisque in causa Severi Gradensis Adnotatio,	458.
	Concilium Salonitanum in Dalmatia.	459.
594. vel 595.	Synodus Africana, forte Carthaginensis in Donatistas,	460.
596.	Synodus Persica, forte Seleucienſis Neſtorianorum a Sabarjeſu Patriarcha celebrata,	ibid.
601.	Senonenſe Concilium in Gallia,	462.
604.	SABINIANUS PAPA,	ibid.
605.	Synodus Londinenſis ab Auguſtino & Coepiſcopis habita, qua nuptiæ in tertio neceſſitudinis gradu &c. infectæ judicatæ ſunt,	ibid.
	Ad Concilium Cantuarienſe, Additio.	463.
	Synodus Perſica Neſtorianorum,	466.
	Gregorii Catholici Synodus,	ibid.
	Gregor. Archiepiſcopi Anglorum Regis de rebus Dei &c.	ibid.
607.	BONIFACIUS PAPA III.	ibid.
608.	BONIFACIUS PAPA IV.	ibid.
610.	Ad Concilium Toletanum, Adnotatio critica,	467.
614.	Ad Concilium Pariſienſe, Adnotatio Hiſtorico-Chronologica,	ibid.
615.	DEUSDEDIT PAPA,	ibid.
	Ad Decreta Deusdedit Papæ Appendix,	ibid.
	Admonitio ad Collectoris,	ibid.
	In Epiſtolam Deusdedit, Adnotatio critica,	470.
619.	BONIFACIUS PAPA V.	ibid.
	Ad Epiſtolas Bonifacii V. Appendix,	ibid.
622. ſeu potius 618.	Ad Concilium Hiſpalenſe II. Additio,	471.
624.	Ad Matiſconenſe Concil. Adnotatio critica,	474.
nota. 626.	HONORIUS PAPA I.	ibid.
	Ad Epiſtolas Honorii I. Papæ Appendix,	ibid.
627.	Ad Caſtrenſe Concilium, Adnotatio critica,	474.
633.	Ad Concilium Alexandrinum a Cyro Monothelita habitum; Adnotatio chronologica,	475.
	Ad Concilium Toletanum IV. Adnotatio critica,	ibid.
638. ſeu potius 632.	Ad Concilium Pariſienſe, Adnotatio critica,	ibid.
640.	SEVERINUS PAPA,	478.
640.	JOANNES PAPA IV.	ibid.
642.	THEODORUS PAPA I.	ibid.
645.	Ad Concilium Aurelianenſe, Adnotatio Chronologica	478
	Synodus Niſibenſis Neſtorianorum,	ibid.
647. inter & 650.	Synodus Neſtoriana in Cœnobio S. Simeonis,	479.
	Jeſujabi Metropolitæ Adiabenorum Neſtoriani ad Epiſcopos regionis Garmæorum in Synodum collectos Epiſtola,	ibid.
649.	Pſeudo-Synodus Theſſalonicenſis gemina a Paulo Monothelita celebrata,	483.
649.	MARTINUS PAPA I.	486.
	Gallicana Synodus forte Pariſienſis,	486.
650. melius 644.	Ad Cabilonenſe Concilium Adnotatio chronologica,	ibid.
	Ad idem Concilium, Additio, Canones ex Burchardo,	487.
	Synodus Seleucienſis Neſtorianorum,	ibid.
654.	EUGENIUS PAPA,	ibid.
655.	CPtana Concilia duo Monothelitarum in cauſa S. Maximi Abbatis,	ibid.
656.	Fragmentum Actorum Concilii II. CPtani Monothelitarum in cauſa S. Maximi,	490.
657.	VITALIANUS PAPA,	491.
	Ad Epiſtolas Vitaliani Papæ Additio,	491. 494
	Præfatio Collectoris in ejus Epiſtolas,	ibid.
658.	Concilium Gallicanum, forte ſpurium,	495.
663.	Ad Concilium Auguſtodunenſe, Emendatio,	496.
666.	Concilium Trevirenſe,	498.
667.	Concilium Cretenſe,	502.
669.	ADEODATUS PAPA,	ibid.
	Ad Epiſtolas Adeodati Papæ Appendix,	ibid.
	Ad Concilium Senonenſe, Additio,	503.
673.	Ad Concilium Herfordienſe Adnotatio Chronolog.	507.
676.	DONUS PAPA,	510.
677.	Synodus Dirinenſis in Arabia Neſtorianorum,	510.
	CON-	

Anno Christi		
	Concilium Marlacenſe,	ibid.
678.	AGATHO PAPA,	ibid.
680.	Ad Concilium Romanum II. ſub Agathone, Additio,	ibid.
	Concilium Northumbrenſe,	511.
682.	Arelatenſe Concilium,	ibid.
	Editoris Admonitio,	ibid.
	Canones,	ibid.
682.	LEO PAPA II.	514.
	Epiſtolæ Leonis II. ad Epiſc. & Regem Dalmatiarum, Fragmentum,	514.
684.	Concilium Hibernicum,	ibid.
	Ejus Canones,	ibid.
684.	BENEDICTUS PAPA II.	515.
685.	JOANNES PAPA V.	ibid.
	Concilium Romanum ſub Joanne V.	515.
686.	CONO PAPA,	ibid.
686.	SERGIUS PAPA I.	ibid.
687.	Ad Epiſtolas Sergii Papæ I. appendix,	ibid.
	Ad Capitula Theodori Cantuarienſis Epiſcopi Additio, & Adnotatio,	ibid. 520.
692. vel 693.	Concilium Becancaldenſe 1.	520.
	Synodus forte in Cœnobio Jonx, Neſtorianorum,	522.
701.	JOANNES PAPA VI.	ibid.
705.	JOANNES PAPA VII.	ibid.
	Ad Epiſtolas Joannis VII. Papæ, Additio,	522.
	Admonitio Collectoris,	ibid.
	Ad Concilium Niddenſe in Northumbria, Additio,	523
	Concilium Acherbournense,	526
	Ad Synodum ſub Ina Rege Occidentalium Saxonum Additio,	ibid.
	Dan. Wilkins in eam Synodum Annotatio,	ibid
Anno incerto.	Synodus alia ſub Ina,	527
708.	SISINNIUS PAPA,	ibid.
	CONSTANTINUS PAPA	ibid.
	Ad Epiſtolas Conſtantini Papæ Appendix,	ibid.
	Concilium Romanum dubium,	530.
	Querimonia B. Benedicti Archiep. Mediolani in Synodo,	ibid.
	L. Antonii Muratorii Cenſura in eam,	533
715.	GREGORIUS PAPA II.	535.
	Ad Epiſtolas Gregorii II. Appendix,	535.
	Ad Gregorii II. Decreta Additio,	538.
	Editoris Monitum,	ibid.
	Canones Pœnitentiales,	ibid.
715. vel 716.	Concilium, ſeu Judicium in Vico-vvalari in Etruria &c.	538.
	Judicatum quorundam Epiſcoporum &c.	539. 542.
715. vel 716.	Synodus CPtana, qua Germanus ex Epiſcopatu Cyzici ad ſedem CPtanam transfertur,	542.
	Synodi CPtanæ ſententia G. L.	ibid.
716.	Synodus Jacobitarum in Syria,	543.
731.	GREGORIUS PAPA III.	544.
	Ad Epiſtolas Gregorii III. Papæ, Appendix,	ibid.
	Ad Synodum Romanam I. ſub Gregorio III. Additio,	ibid.
	Ad Romanum Concilium II. ſub Gregorio III. Additio,	546.
	Epiſtola ejuſdem Gregorii ad Antonium Gradenſem,	ibid.
738.	Concilium VVigornienſe,	547.
740.	Tarmanenſis Synodus Jacobitarum,	ibid.
741.	ZACHARIAS PAPA,	547.
741.	Epiſtola Zachariæ Papæ ad Theodorum Epiſcopum Eccleſiæ Ticinenſis,	548.
	Admonitio in eam,	ibid.
	Zachariæ Decreta,	550.
	Collectoris Admonitio,	ibid.
742.	Diſſertatio de Synodis in Germania, Gallia, & Italia a S. Bonifacio, & Zacharia Papa habitis, & de mutuis eorum actis &c.	551. 556.
	Tabula Chronologica eorum omnium,	556. 558.
742.	Ad Concilium Cloveshovienſe Subſcriptiones, quæ in Collectione e Labbeana deſunt,	558.
743.	Ad Concilium Liptinenſe, Canones additi, & Emendationes,	559.
745.	Ad Concilium Romanum a Zacharia Papa coactum, Emendationes ex MS. Codice Lucenſi,	560.
	Varlantes ex eodem Codice,	562.
	Collectoris Præmonitio in ſequentem Pœnitentialem Libellum,	563.
	Canones Pœnitentiales, ſeu Bodæ Pœnitentiale	565. 596.
752.	STEPHANUS PAPA II.	598.
	Ad Epiſtolas Stephani Papæ II. Appendix,	598.
	Admonitio Collectoris,	ibid.
	Epiſtola Stephani ex editione Sir-	

ANNO CHRISTI

Sirmondi, & Labbei, & ex Editione Mabillonii, ibid.
753. Romanum Concilium duobium, 602.
Collectoris Præmonitio, ibid.
Ejus Acta cum notis L. Antonii Muratorii, ibid. 604.
Joannis Dominici Mansi in ea, seu Literas Stephani II. Papæ Censura, ibid.
755. Maburgensis, seu Hieropolitana Synodus Euthychianorum, 606.
Synodus in Sarug Jacobitarum, ibid.
Ad Vernense Concilium, Adnotatio Chronologica, 607.
756. Ad Concilium Liptinense II. Adnotatio critica, ibid.
757. Ad Compendiense Concilia duo, Adnotatio critica, ibid. 610.
Canones Additi, ibid.
Synodus Romana II. a Stephano II. Pontifice habita in causa Sergii Archiepiscopi Ravennatis, ibid.
Ad Epistolas Stephani Papæ II. Additamentum alterum, 611.
Collectoris Admonitio, ibid.
Epistola Stephani II. ad D. R. Pippinum, & Carolum &c. 611.
Item Epistola ejusdem ad D. Pippinum, 616. 620.
Ensholmi, ibid.
757. PAULUS PAPA I. ibid.
Ad Epistolas Pauli I. Papæ Appendix, ibid.
759. Telensis Synodus Jacobitarum, 622.
762. Ad Conventus Attiniacenses duos Adnotatio Critica, ibid.
765. Ad Gentiliacense Concilium de cultu SS. Imaginum, Adnotatio Chronologica, 623.
766. Concilium Jerosolymitanum in causa SS. Imaginum, ibid.
767. STEPHANUS PAPA III 626.
768. Concilium Ratisponense, 626.
769. Concilium Romanum a Stephano III. Papa coactum, in quo Constantini Pseudo-Pontificis causa judicata, & SS. Imaginum cultus vindicatus est, 627.
Cajetani Cenni Prafatio, & Commentarius previus in Concilium Lateranense, 627. 640.

ANNO CHRISTI

Concilium Lateranense Stephani III. 651.
Dissertatio de eodem Concilio, 651. 722.
HADRIANUS PAPA I. 722.
Synodus Lateranensis partim fictitia, partim dubia sub Hadriano Papa, 722.
Plandus B. Eugenii de Actis in Synodo, 723.
Ad Venetum Concilium, Adnotatio Chronolog. 726.
Ad Paderbornense I. Concilium, Additio, ibid.
Synodus Romana, 727.
Concilium incerti loci in Germania, 730.
Hispanum, forte Toletanum Concilium, ibid.
Synodus in Beth-Boten Jacobitarum, ibid.
Ad Concilium Francfordiense contra hæresim Felicianam, Additio, 731.
Romanum Concilium sub Adriano, ibid.
LEO PAPA III. 734.
Ad Epistolas Leonis III. Papæ & Caroli Magni, Appendix, 734.
Prafatio Collectoris, ibid.
Leonis III. Epistola ad Athelardum Archiepiscopum Dorobernensem, ibid.
Omnium totius Britanniæ Episcoporum, & Sacerdotum Epistola ad Leonem III. 735.
Admonitio Collectoris in Epistolam Epistolæ Leonis III. ad Alcuinum, 737.
Caroli M. ad Offam Mercorum Regem Epistola, 737.
Gallicanum incerti loci Concilium, forte Turonense, 739.
Ad Concilium apud Baceneld, Adnotatio Chronologica, & Additio, 740.
Concilium, seu Conventus Ecclesiasticus Ratisponensis, 741.
Moguntinum Concilium a Carolo M. celebratum, 742.
Ad Concilium Cloveshovience, Additio, ibid.
Ad Reispascense Synodum, Adnotatio Chronologica & Additio, 745.
Arnonis Epistola Encyclica, 745.
Charta Frisingensis, in qua Concilii Reispascensis Patres com-

ANNO CHRISTI

commemorantur, 746.
Ad Concilium Aquisgranense, Additio, ibid.
804. Concilium Tegernseense, 747.
Synodus Pestica, forte Seleucienis Nestorianor. 749.
806. Ad Concilibulum CPtanum, Adnotatio critica, & Additio, 750.
Concilium CPtanum, 751.
811. Synodus apud VVincheicombam in Anglia, 752.
814. Prafatio Collectoris ad Constitutiones Ecclesiasticas Caroli M. aliaque ejus ætatis, 752.
Capitulare Caroli M. 754. 759.
Observatio prævia Martenii, ibid.
Antiquum Capitulare per missos Caroli M. promulgatum, 759. 763.
Ghaerbaldi Episcopi Leodiensis Instructio Pastoralis ad Gregem suum, 763
Epistola Caroli M. ad Garibaldum Leodiensem Episcop. 766
Epistola Ghaerbaldi Episcopi Leodiensis ad suæ Diœcesis Presbyteros, 767.
Caroli M. Edictum, quo populum pro necessitatibus publicis, maxime pro fame, pestè & bello indicitur, 768.
Capitula 770. 776.
In CPtana Concilia a Nicephoro Patriarcha celebrata Dissertatio, 775. 778.
Synodus CPtana sub Nicephoro, 779.
Synodus CPtana, in qua Antonius Silizi, Fidei Orthodoxæ libellum subdole signat, 780.
Ad Synodum CPtanam III. in qua Antonius Silizi damnatur Additio, ibid.
815. Concilium CPtanum Iconoclastarum, 781.
Synodus altera CPtana Iconomachorum, 783.
816. STEPHANUS PAPA IV. 787.
Synodus Romana sub Stephano IV. 787.
Compendiense Concilium, ibid.
817. Ad Conventum Aquisgranensem pro Monachorum reformatione, Additio, 790. 799.
Collectoris Prafatio, ibid.
817. PASCHALIS PAPA I. 799.
Ad Epistolas Paschalis I. Appendix, 800.
Collectoris Admonitio, ibid.
Concilior. Supplem. Tom. I.

ANNO CHRISTI

Paschalis ad Petronacum Archiepiscopum Ravennatem Epistola, ibid.
Collectoris Admonitio in sequentem Epistolam, 802.
Epistola Paschalis ad Archiepiscopum Mediolanensem, 803.
Adnotatio Collectoris in eam, 804.
818. Venetum Concilium, quo Joannes Patriarchatus Gradensis invasor e sede sua dejectus est, 805.
820. Synodus Pestica, forte Seleucienis Nestorian. 806.
CPtanum Concilium a Nicephoro Patriarcha celebratum anno incerto, ibid.
S. Nicephori CPtani Confessoris Canones G. L. 807. 814. 816.
Collectoris Adnotatio in Canones S. Nicephori, 814.
Collectoris Præmonitio in Epistolam sequentem, 816.
Epistola Canonica e MS. Codice Lucensi, 817. 820.
Natæ interim in eam, ibid.
Lordinense Concilium, ibid.
821. Conventus CPtanus Orthodoxorum, 822.
Epistola ad Michaelem Imperatorem G. L. 822.
Ad Concilium apud Theodonis Villam, alterumque Tributiense, Adnotatio Critica, & Correctio, 823.
822. Ad Concilium Attiniacense sub Ludovico Pio Additio, 825.
822. Synodus incerti loci, in qua Ebbo Remensis Archiepiscopus in Daniam destinatur ad Fidem Christi annunciandam Additio, ibid. 826.
Epistola S. Anscharii, 827.
823. Concilium Lateranense, in quo Paschalis Pontifex de homicidio se purgavit, ibid.
Ad Compendiense Concilium, Additio, ibid.
Ad Concilia sub Beornulfo Rege habita, Animadversio Chronologica, 825.
824. EUGENIUS PAPA II. 830.
825. Concilium Cloveshoviense, 829. 834.
Admonitio Collectoris, 829.
Aquisgranense Concilium, 834.
827. VALENTINUS PAPA, 834.
GREGORIUS PAPA IV. ibid.

ANNO CHRISTI

Concilium Mantuanum II. Gregorio IV. Pontifice celebratum, 834.
829. Ad Concilium Lugdunense Additio, 835. 836.
Ad Concilium Parisiense Additio, 853.
832. Synodus in celebri Monasterio S. Dionysii in Gallia, 838. 864.
Collectoris Præmonitio, 838.
835. Concilium Lugdunense Diœcesanum, 866.
Ad Concilium apud Theodonis Villam Additio, *ibid.*
Epistola Flori Lugdunensis Diaconi ad Theodonis Villæ Concilium adversus libros Amalarii, 867.
Epistola Flori &c. 869. 876.
837. Synodi duæ Jacobitarum, 891.
Ad Synodum Carisiacam Additio, 876. 892.
838. Ad Conventum Aquisgranensem, Additio, & Adnotatio Chronologica, 892.
Concilium Kingstonicæ, 895.
Admonitio Collectoris, ibid.
839. Cariscana, seu Morinensis Synodus, 897.
840. Teatina Synodus pro rediendis canonicis sæculariibus ad commune vitæ institutum, 898.
Mediolanense Concilium, 899.
842. 904.
844. SERGIUS PAPA II. 903.
845. Ad Concilium Senonense Adnotatio Chronolog. 904.
846. In Parisiensia Concilia duo Dissertatio, 905.
Concilium Senonense, 907.
CPtana Synodus, 908.
847. LEO PAPA IV. 908.
Epistolarum Leonis IV. Fragmenta, *ibid.*
Collectoris Præmonitio in sequentem Leonis IV. Homiliam, *ibid.*
Homilia Leonis, ex editione Martenii, Labbei, & ex MS. Codice Lucensi, 909. 918.
Variantia ex aliis Codicibus 919
Ad Concilium Moguntinum, Emendatio Canonis XXIV. 921.
848. Rotonense Concilium, 922.
849. Ad Concilium Parisiense (nonnullis Turonense) Additio, *ibid.*
852. Ad Concilium Moguntinum II. Additio, 923.

ANNO CHRISTI

Diploma Ludovici Germanici, *ibid.*
Charta Ludovici I. pro Monasterio Rhinaugiensi, 925.
Conventus Ticinensis, 926.
853. Ad Concilia Romana sub Eugenio II. & Leone IV. Additio, 927.
Variantes Lectiones ex MS. Lucensi Codice cum Admonitione Collectoris, 928.
Ad Suessionense Concilium Canones additi, 930.
854. Ad Concilium CPtanum, Adnotatio Chronologica, *ibid.*
855. Ad Concilium Ticinense, Additio, 931.
Adnotatio Collectoris, *ibid.*
Ad Concilium apud Bonolum Villam, Adnotatio Chronologica, & Additio, 933.
Privilegium Episcoporum pro Anisolensi monasterio, 934
Consilium, quod Episcopi D. Karolo dederunt, cum notis Sirmondi, 937.
855. Concilium Romanum a Leone IV. Pontifice, & Ludovico II. Imperatore habitum anno incerto, 939.
melius 853.
Judicatum ipsorum pro Episcopo Senensi contra Episcopum Aretinum, 940. 947.
855. BENEDICTUS PAPA III. 947.
856. Concilium CPtanum, in quo Gregorii Syracusani fautores damnantur, 948.
857. Ad Synodum Carisiacam pro reformandis moribus laicorum & clericorum, Additio, *ibid.*
Capitula D. Karoli, & D. Hludovici Imperatorum, cum notis Sirmondi, *ibid.* & 952.
Ad Synodum VVormatiensem, Adnotatio Chronologica, & Additio, 953.
Ludovici Regis Germaniæ Diploma, 956.
858. NICOLAUS PAPA I. 966.
Nicolai Papæ I. Bulla, 959.
Ejusdem alia Bulla, 961.
In Epistolas Nicolai I. Excursus Chronologicus, 963.
Laterculum Chronologicum Epistolarum Nicolai I. exhibens Ordinem earum novum & veterem, 970.
Appendix ad Epistolas Nicolai I. 973.
I. ad Adonem Archiepiscopum Vien-

ANNO CHRISTI

Viennensem, *ibid.*
II. Ad Salomonem Britannorum Regem, & ejus conjugem, *ibid.*
III. Ad Salomonem eumdem, 974.
IV. Ad Festinianum Episcopum Dolensem, 975.
Fragmentum Epistolæ Nicolai I. ad Albuinum, 977.
Ex Decretis Nicolai Papæ, *ibid.*
Turonensis Synodus, 979
Moguntina Synodus, 980.
859. Lingonense Concilium in Abbatia SS. Geminorum Seuppi, Eleuppi, & Meleuppi, 981.
860. Romana Concilia duo, 983
861. Mediolanense Concilium in causa Engeltrudis, 984.
863. Ad Synodum Romanam, Additio, 986.
864. Ad Concilium Vermeriense, Additio, *ibid.*
Ad Concilium Romanum pro libertatibus monasteriorum Italiæ sub Nicolao I. Additio, 991.
Decretum missum a S. Nicolao Karolo Regi, 992.
865. Conventus Attiniacensis, 993.
Ad Concilium Romanum VII. sub Nicolao I. Additio, 995.
Epistola Synodica Nicolai ad Ludovicum imperatorem, 996.
867. Ad Tricasinum Synodum Additio, 997.
Literæ Synodicæ Concilii Trecensis, *ibid.*
867. ADRIANUS PAPA II. 999.
Ad Concilium VVormatiense Provinciale Additio, 999.
Pistense Conventus, 1001.
Concilium Romanum Hadriani II. anno 1. *ibid.*
858. Concilium incerti loci Episcoporum Galliæ & Burgundiæ, 1003.
869. Laudunense Synodus Diœcesana, *ibid.*
Romana, forte Casinensis Synodus, 1006.
Oratio habita in Synodo, *ibid.*
Synodus Gapharturæ Jacobitarum, 1012.
870. vel 873. Ad Concilium Coloniense Additio, 1012.
871. Compendiense Concilium, 1014.

ANNO CHRISTI

872. JOANNES PAPA VIII. 1014.
Appendix Epistolarum Joannis VIII. 1014.
Collectoris Admonitio in sequentes Epistolas, *ibid.*
I. Bulla Joannis VIII. qua confirmatur partitio Monachorum S. Medardi Suessionensis, *ibid.*
II. Ad Episcop. Britanniæ, 1016.
III. Ad Ticinensem Episcopum, 1017.
IV. Ad Monachos S. Vedasti Atrebatensis, 1020.
V. Ad Abbatem & Monachos Herenses, 1021.
Concilium Romanum, Joannis VIII. anno I. 1023.
875. Concilium Romanum, *ibid.*
876. Ad Concilium Ticinense, Additio, *ibid.*
877. Romanum Concilium, *ibid.*
Colonienſis Synodus. 1026.
Diploma Aldefridi Hildesheimensis Episcopi pro condendo Affindensi cœnobio, *ibid.*
Mobilium Cessura in illud, 1028.
878. Romanum Concilium a Joanne VIII. Papa, & plurimis ex Italia episcopis celebratum, *ibid.*
879. Hieresolymitana, Antiochena, & Alexandrina Synodus, pro Photii restitutione in Cathedra CPtana, 1029.
880. Ad Pseudo-Synodum Photinianam, Additio, 1031.
Concilium Mediolanense, 1030.
881. Romanæ Synodi tres a Joanne VIII. Marino I. & Stephano V. in Photium habitæ, 1033.
883. 884. Ravennatense Conventus, a Joanne VIII. Carolo Crasso Imp. præsente 1035.
Præceptum Caroli Crassi pro Brumacensi Abbatia, 1035.
Ejusdem Præceptum aliud pro Regiensi Ecclesia, 1037.
Decretum Immunitatis concessum a Carolo Crasso imperatore omnibus ecclesiis & nominatim Ecclesiæ Aretinæ, 1039.
882. MARINUS PAPA II. 1042.
884. ADRIANUS PAPA III. *ibid.*
885. Ad Concilium Italum ab Adriano III. coactum, Additio, 1041.
Bulla Adriani pro Monasterio S. Si-

Anno Christi		
	S. Sixti Placentiæ,	*ibid.*
885.	STEPHANUS PAPA V. 1043.	
	Stephani V. Pap. Ep. Fragment. 1043.	
	I. Ad Leonem Sclanensem Episcopum,	*ibid.*
	Collectoris Admonitio,	*ibid.*
	II. Ad Leonem Theanensem Episcopum,	1044.
	III. Ad Walbertum Patriarcham Aquilejensem,	1045.
	IV. Ad Leutbertum Moguntinum Episcopum,	*ibid.*
	V. Ad Paulum Placentinum Episcopum,	*ibid.*
	VI. Ad Italianum, seu Itilianum,	*ibid.*
	VII. Ad Girardum Leodiensem,	1046.
	VIII. Ad Sichibertum Cottese Episcopum,	*ibid.*
	X. Ad Dominicum Ravennatem Archiepiscopum,	*ibid.*
	X. Ad clerum & populum Placentinum,	1047.
887.	Firmanum Concilium dubium,	1048.
	Diploma Theodosii Firmani Episc.	1049
	synodus Landavensis in Anglia,	1053.
	Admonitio Collectoris,	*ibid.*
	Ad Concilium Turonense, Admonitio Chronologic.	*ibid.*
888.	Ad Concilium Moguntin. Additio,	*ibid.*
	Decretum Synodi Moguntinæ,	1057.
	Ad Metensem Synodum, Admonitio Chronolog.	1061.
892.	FORMOSUS PAPA,	1061.
	Formosi Papæ Epistolarum Appendix,	*ibid.*
	Admonitio Collectoris,	ibid.
	I. Ad episcopos Angliæ,	1062.
	Davidis Wilkins Nota in eam Epistolam,	1063.
	Dominici Georgii Rhodigini, Admonitio in alteram Formosi Epistolam, seu Diploma,	1066.
	II. Pro Ecclesia Gerundensi,	1066.
	III. Ad Monachos S. Theudcri,	1067.
	Aliarum ejusdem Epistolarum Argumenta,	1069. 1076.
892.	Francofurtense Concil.	1077.
893. inter & 900.	Catalaunensis Synodus,	*ibid.*
	Mantionis Episcopi Catalaunensis Epistola ad Fulconem Remensem Archiep.	1078.
893.	CPtana Synodus duplex,	1079.
896.	BONIFACIUS PAPA VI.	1080.
896.	STEPHANUS PAPA VI.	*ibid.*
	Stephani VI. Papæ Epistolarum Appendix,	1080.
897.	ROMANUS PAPA,	1082.

Anno Christi		
898.	Gallicana Synodus,	1081.
	THEODORUS PAPA II.	1082.
	Synodus Romana sub Theodoro Papa II.	*ibid.*
898.	JOANNES PAPA IX.	1083.
	Concilium Romanum I. sub Joanne IX.	1083.
	Romanum Concilium IV. sub eodem Pontifice,	*ibid.*
900.	Synodus Nestorianorum, forte in Urbe Bagdad,	1085.
	Canones Joannis Patriarchæ,	1087. 1094.
	BENEDICTUS PAPA IV.	1094
900.	Concilium Romanum I. sub Benedicto IV.	1094.
904.	LEO PAPA V.	1098.
904.	CHRISTOPHORUS PAPA	*ibid.*
	SERGIUS PAPA III.	*ibid.*
	Ad Sergii III. Pontificis Epistolas Præfatio Collectoris,	1097.
	Sergii Epistola ad Adalgarium Hamburgensem,	1098.
906.	Romanum Concilium,	1099.
	Concilium Scoannense in Scotia,	1100.
906. vel 907. 908.	Ad Synodum Barchinonense, Additio,	1101.
	Synodus Bergomensis Diœcesana,	1103.
910.	Romanum Concilium sub Sergio III. PAPA,	1105.
911.	ANASTASIUS PAPA III.	1106
913.	LANDO PAPA,	1107.
914.	JOANNES PAPA X.	*ibid.*
916.	Concilia Altheimensia duo,	1106.
	Canones,	1107.
920.	Synodus CPtana pro schismate tollendo,	1107.
	Ivonis Carnotensis Collectoris Tomus Unionis C. L.	1109. 1110.
927.	Trevirense Concilium,	1115.
	Ad Concilium Duisbergense, Additio,	*ibid.*
928.	LEO PAPA VI.	1118.
929.	STEPHANUS PAPA VII.	*ibid.*
931.	JOANNES PAPA XI.	*ibid.*
	Ad Concilisabulum CPtanum, Admotatio Chronolog.	1117.
932.	Ad Concilium Erphordiense, Additio,	1118.
	Ratisponense Concilium,	1119.
	Collectoris Admonitio,	*ibid.*
933.	Concilium Papiense,	1121.
936.	LEO PAPA VII.	1122.
937. circ.	Pictavense Concilium,	1122.
	Admonitio Collectoris,	ibid.

STE-

Anno Christi		
939.	STEPHANUS PAP. VIII.	1123.
942.	MARTINUS PAPA III.	*ibid.*
946.	AGAPITUS PAPA II.	*ibid.*
	Agapiti II. Papæ Epistolarum Appendix,	1123.
	Admonitio Collectoris,	ibid.
	I. Ad Adalgarium Hamburgensem Archiepiscopum,	*ibid.*
	II. Privilegium concessum Mainbodo Matisconensi Episcopo,	1125.
	III. Ejusdem Epistola ad Leonem & Benedictum intrusos in Ecclesias Tiverntinam & Termolensem,	1126.
947.	Narbonense Concilium,	1127.
955.	Patavina Synodus,	1129.
956.	JOANNES PAPA XII.	1131.
	Joannis XII. Epistolarum Appendix,	1131.
	I. Ad Aedredum Anglorum Regem,	*ibid.*
	II. Ad eumdem Regem, & Clerum Angliæ,	1133
957.	Concilium incerti loci, forte Romanum,	*ibid.*
958.	Concilium Ingelenheimense,	1135.
962.	Concilium Romanum a Joanne XII. Pontifice celebratum,	*ibid.*
	Bulla Joannis pro erectione Archiepiscopatus Magdeburgensis &c.	1136.
	Canones,	1138.
	Ottonis I. Diploma in ea ty- modo datum pro Monasterio S. Petri Ratispon.	1139.
	Joannes Dominici Manssi in superiorem Bullam Admotatio,	1140.
964.	BENEDICTUS PAPA V.	1142.
965.	JOANNES PAPA XIII.	*ibid.*
	Joannis XIII. Papæ Epistolarum Appendix,	1141.
	Ad Galliarum Episcopos,	1142.
	Conventus Episcoporum apud Coloniam,	1143.
967.	Ad Synodum Ravennatense, Additio,	1145.
	Joannis XIII. Bulla ibi data pro institutione archiepiscopatus Magdeburgensis,	*ibid.*
	Ejusdem in eadem Synodo Decretum pro confirmanda donatione Bononiensibus Canonicis ab eorum Episcopo facta,	1147.
	Veronense Concilium Diœcesanum,	*ibid.*
	Ratherii Veronensis Episcopi Epistola ad Ambrosium,	1148.
968. Iocunte	Concilium Romanum,	1149.
	I. Joannis XIII. Bulla ad Gerbergam Abbatissam,	*ibid.*
	Concilior. Supplem. Tom. I.	

Anno Christi		
	II. Ejusdem in eadem Synodo Bulla, ad Theotfridum,	1151.
	Ravennatense Concilium al. terum,	1155.
	Joannis XIII. Bulla ad Adalbertum Magdeburgensem Archiepiscopum,	*ibid.*
	Ejusdem ad eumdem altera Bulla,	1156.
	Hattonis II. Moguntini archiepiscopi & Patrum Synodi Ravennat. Decretum,	1157.
	Ottonis M. Diploma in eo Concilio editum,	1158.
969.	Disputatio inter Catholicos & Jacobitas CPoli habita,	1159.
	Synodica Joannis Patriarchæ Jacobitarum ad Mennam Alexandrinum Coptorum patriarcham, cum Notis Assemanni,	*ibid.* 1166.
970.	Canones Aelfrici ad Wulfinum Episcopum,	1169. 1170.
	Notæ Dominici Wilkins,	ibid.
971.	Ad Concilium Londinense, Additio,	1173.
	Joannis XIII. Epistola ad Aelfricum Dorens.	1174.
972.	BENEDICTUS PAPA VI.	1174
	Compostellanum Concil.	1174.
	Romanum Concilium,	1175.
973.	Ratisponense Concilium,	*ibid.*
	Romanum Concilium,	*ibid.*
	Privilegium Benedicti VI. Papæ, datum archiepisc. Theodorico Trevirensi,	1176.
974.	DONUS PAPA II.	1178.
	BENEDICTUS PAPA VII.	*ibid.*
	Epistola Benedicti VII. Papæ,	1178.
	Præfatio Collectoris,	*ibid.*
	Epist epistola ad Liudolphum Abbatem Cœbeciensem,	1179.
975.	Ad Epistolas Benedicti VII. Labbeanas Admotatio Critica,	1180.
	Concilium Romanum,	1181.
	Benedicti VII. Bulla pro Trevirensis Archiepiscopatus juribus,	1182.
976.	Ravennatense Concilium,	1183.
979.	Romanum Concilium,	*ibid.*
	Privilegium Benedicti Papæ VII. pro monasterio Bisuldunensi,	*ibid.*
980.	Engelenheimense Concil.	1185.
	Ad Concilium Senonense Admotatio Critica,	1186.
982.	Remense Concilium,	1187.
	Ad Concilium Romanum Admotatio chronologica,	*ibid.*
984. 985.	JOANNES PAPA XIV.	1187.
	JOANNES PAPA XV.	*ibid.*
	Ad epistolas Joannis XV. Papæ Appendix,	1188.
	Ejus Bulla pro Coenobiis Monachis,	*ibid.*
	Ejusdem Bulla pro Monasterio condito a Gebehardo II. Con-	

†††††† stan-

Anno Christi	
	stantiensi Episcopo, 1191.
988.	Dissertatio de Concilijs in causa Arnulfi Remensis Archiepiscopi, 1192.
	Epistola Gerberti ad Widerodum Argentinum Episcop. 1195.
990.	Ad Concilia Ansana duo,
994.	Adnotatio Critica, 1198
	Donatio Ardaldi Comitis Monasterio Savinicensi, *ibid.*
994. inter & 1016.	Gallicana Synodus loci incerti, 1199
995.	Charta de Bussello, *ibid.*
	Veronense Concilium, 1200.
	Synodi Veronensis sententia pro Ottberto Veronensi episcopo, 1201.
	GREGORIUS PAPA V. 1202.
	Appendix ad Epistolas Gregorii V. Papæ, 1202
	Bulla pro Monasterio de Petershausem, *ibid.*
996.	Ad Sandionysianum Concilium, Adnotatio Chronologica, *ibid.*
	Senonense Synodus, *ibid.*
	Ad Concilium Romanum sub Gregorio V. Additio, 1205.
	Diploma Ottonis III. Imperatoris, *ibid.*
998.	Ad Concilium Romanum a Gregorio V. & Othone II. celebratum Additio, 1207
	Definitio judicatus de S. Maria de Apinianici, 1208
	Præceptum D. Ottonis Imperatoris, 1210.
	Capitula constituta a Gregorio Romano Pontifice, 1211.
	Conjecturæ in constitutionem decretalem Ottonis III. Imperatoris, *ibid.*
999.	Magdeburgense Concil. 1213.
1000.	Concilium Romanum, *ibid.*
	Gnesnæ in Polonia Concilium, 1215.
1003.	JOANNES PAPA XVII. 1218.
	JOANNES PAPA XVIII. *ibid.*
1005.	Ad Concilium Tremorinense, Additio, 1217.
1006.	Ad Concilium Francfordiense, Adnotatio critica, & variantes lectiones, 1219
	Ipsidem Concilii Acta, 1220.
	Privilegium Henrici Wirzburgensis Episcopi de constitutione Bambergensis episcopatus, 1222.
	Concilium Parisiense, 1223.
	Bulla Joannis XVIII. pro Parisiensibus Canonicis, *ibid.*
1007.	Aquilejense Synodus, *ibid.*

Anno Christi	
	Synodica Joannis Patriarchæ Aquilejensis ad Henricum VVirceburgensem Episcopum, 1225.
	Mediolanense Concil. 1225.
1009.	SERGIUS PAPA IV. 1226.
	Moguntinum Concilium, *ibid.*
1011.	BENEDICTUS PAPA VIII.
1012.	1227.
	Synodus ad Confluentiam, 1227.
	Synodus Ravennatensis, *ibid.*
1014.	Synodus Romana, *ibid.*
	Synodus Veronensis, 1229.
	Synodus Aquilejensis II. *ibid.*
1015.	Constitutiones Ecclesiasticæ
1016.	sub S. Stephano Rege Hungariæ, 1231.
	Præfatio ad Decreta, ibid.
	Decreta cum Notis P. Caroli Peterffy S. J. 1232. 1238.
	Legionensis Synodus, 1239.
1017.	Noviomagense Concilium, *ibid.*
1018.	Concilium Germanicum, in
1020.	certi loci, 1241.
	Ad Moguntinum Concilium Adnotatio Chronologica, & Critica, 1242.
1021.	Lemovicense Concilium, 1243.
	Epistola Jordani Episcopi Lemovic. ad Benedict. um VIII. Papam, 1244
1022.	Concilium incerti loci, sed forte in Italia, 1246.
	Ad Concilium Airiacense Nota Chronologica & Additio, *ibid.*
1023.	Donatio Roberti Francorum Regis Monasterio Fruchuariensi, 1247.
1024.	JOANNES PAPA XIX. 1247.
1027.	Ad Francfordiense Concilium, Additio, *ibid.*
1027.	Romanum Concilium, *ibid.*
inter & 1032.	Romanum Concilium, 1249.
1028.	Ad Geizliacense Concilium, Additio, 1251.
1029.	CPtana Synodus, *ibid.*
	Aufcnse Concilium, 1253.
1031.	Narbonense Concilium, cum Notis Martene, *ibid.*
	Ad Concilium Bituricense, Additio, 1255.
1033.	BENEDICTUS PAPA IX. *ibid.*
1037.	Concilia duo, Romanum forte, & Magalonense, *ibid.*
	Collectoris Admonitio, ibid.
	Documentum ad utrumque spectans, 1257.
	Collectoris Adnotatio, 1259.
1034.	Bituricense Provinciæ Concilium,

Anno Christi	
	cilium, *ibid.*
	Charta fundationis S. Satyri, *ibid.*
1035.	Ad Triburiense Concilium Additio, 1261.
	Canon, *ibid.*
1035. inter & 1052.	Turonensis Provinciæ Synodus, 1262.
1038.	Concilium Italum, forte
	Romanum, 1263.
1039.	Romanum Concilium, *ibid.*
vel 1040.	Leges pro morum reformatione Bracilai Bohemiæ ducis, 1266.
1041.	Germanicum incerti loci Concilium, 1267.
	Sermo & Confirmatio SS. Patrum Sanctæ Treuvæ Dei, *ibid.*
	Bysuntina Synodus Diœcesana, 1269.
	Hugonis Archiepiscopi Bisuntini Diploma pro Ecclesia S. Desiderii in Murbach, *ibid.*
1043.	Ad Concilium Narbonense, Additio, 1271.
	Ad Constantiense Concil. Additio, 1273.
1044.	GREGORIUS PAPA VI. 1274.
	Gregorii VI. Epistola, *ibid.*
1045.	Ad Sutrinense Concilium, Additio, 1275.
1046.	Romanum Concilium, 1275.
	Bulla Gregorii VI. pro Monasterio S. Quintini de Monte, *ibid.*
1046.	CLEMENS PAPA II. 1278
1047.	Concilii Romani contra Simoniacos a Clemente II. habiti Canon, 1277.
1048.	DAMASUS PAPA II. *ibid.*
	Synodus Amalphitana, *ibid.*
	Concilium Silvanectense, 1279.
	Constitutiones Ecclesiasticæ Andreæ I. Hungariæ Regis, 1280.
1049.	LEO PAPA IX. 1282.
	Ad Epistolas Leonis IX. Appendix, 1281.
	Ad Henricum Bambergensem Episcopum, *ibid.*
	Ad Lucensis Majoris ecclesiæ Canonicos, 1283.
	Adnotatio Ad Epistolam Leonis ad omnes per Italiam Episcopos, 1285.
	Ad Concilium Remense Additio, *ibid.*
	Ad Synodum Romanam Additio, *ibid.*
	Bulla Leonis IX. de Primatu Ecclesiæ Trevirensis, 1287.
	Approbatio Vitæ S. Deodati, 1288.
	Bulla Leonis ad omnes Christi fideles, 1289.

Anno Christi	
1050.	Ad Concilium Romanum Additio, 1291.
	Leonis Bulla ad cunctos Ecclesiæ filios, *ibid.*
	Nomina SS. Patrum, qui prescripturæ Synodo interfuerunt, 1293.
	Ad Concilium Vercellense, Additio, 1295.
	Leonis IX. Bulla ad Petrum Abbatem Massiliensem S. Victoris, *ibid.*
	Coyacense Concilium, 1297.
	Prefatio Lusitani Excriptoris, ibid.
	Ad Synodum Parisiensem Adnotatio Chronolog. 1301.
1051.	Ad Synodum Romanam Additio, *ibid.*
1053.	Africanum Concilium, forte Carthaginense, 1303.
	Ad Synodum Romanam IV. Adnotatio Critica, *ibid.*
1054.	Ad Pseudo-Synodum CPtanam sub Michaele Cerulario, Additio, 1305.
	Epistola Michaelis ad Petrum Patriarcham Antiochenum 1306.
	Arelatense Concilium, 1309.
1056.	Ad Concilium apud S. Aegidium Adnotatio Chronologica, *ibid.*
1057.	Ad Romanum Concilium Additio, 1311.
	Privilegium Victoris Papæ II. Winimanno Archiep. Ebredunensi concessum, *ibid.*
	STEPHANUS PAPA IX. 1315.
	Stephani Papæ IX. *Decreta*, 1315.
1058.	Ad Fontanetum Synodus, *ibid.*
	Synodus Romana, *ibid.*
	Bulla Stephani Papæ, qua Clero Lucano immunitatem affert, 2316.
1058.	NICOLAUS PAPA II. 1318.
	Ad Epistolas Nicolai Papæ II. Appendix, 1318.
1058. inter & 1061.	Tolosanum Concilium, 1319.
	Donatio Ecclesiæ S. Segolenæ facta Monasterio S. Victoris, 1319.
1059.	Conventus Mediolanensis, 1321.
	Humanitio Collectoris, ibid.
	Epistola S. Petri Damiani ad Hildebrandum, *ibid.*
	Ad Concilium Romanum, Additio, 1321.
	Collectoris Præfatio, ibid.
	Concilii Romani Canones, 1323.
	Subscriptiones, ex Codice Vaticano, & Florentino, 1325. 1326.
	Jo. Dominici Mansi Adnotatio & Cen-

ANNO CHRISTI

& Conjecturæ in eas, 1338
Ad Synodum Melphitanam Additio, 1341.
Synodus Beneventana, *ibid.*
Restitutio Cellæ S. Mariæ in Castanieto, 1342.
1061. Ad Romanum Concilium II. Additio, 1343.
ALEXANDER PAPA II. 1346.
Ad Epistolas Alexandri II. Appendix, 1346
Collectoris Admonitio, ibid.
I. Alexandri II. Epistola ad Romaldum Cumanum Episcopum, 1347
Collectoris Admonitio, ibid.
II. Ejusdem Alexandri Epistola ad Romoldum Constantiensem Episcopum, ex edito Ivonis & Gratiani, & ex MS. Codice Pistoriensi, 1350.
III. Ejusdem ad Burchardum Halberstadensem Episcop. *ibid.*
Collectoris Præmonitio, 1351.
V. Ejusdem ad Clerum & Populum Lucensem, 1352.
V. Ejusdem ad Adelardum Suessionensem Episcopum, 1355.
Dissertatio de Conciliis in Causa Schismatis Cadaloi Antipapæ celebratis, 1356.
Ad Conciliabulum Basileense Additio, 1363.
1062. melius 1068. Ad Concilium Romanum, Additio, 1365.
Parmense Conciliabulum, 1367.
Lucense Concilium, 1368.
1066. Concilium in Provincia Gradensi, 1369.
1070. Ad Concilium Romanum

ANNO CHRISTI

Adnotatio Critica, 1370.
Synodus Trevirensis, 1371.
Volaterrana Synodus Diœcesana, 1372.
1071. Ad Concilium Moguntinum Additio, 1373.
Concilium Senonense, 1375.
Concilium Germanicum incerti loci, 1377.
1072. Ad Mantuanum Concilium Additio, 1379.
Parisiense Concilium, 1381.
1073. GREGORIUS PAPA VII. 1383.
Ad Epistolas & Decreta Gregorii VII. Appendix, 1383.
I. Ad Henricum Episcopum Tridentinum, *ibid.*
II. In Henricum Regem, *ibid.*
III. Ad Germanos, 1385.
IV. Ad eosdem, 1387.
V. Ad Rodulphum Regem & Saxones, 1389.
VI. Ad Gallos, 1390.
VII. Ad Germanos, 1391.
VIII. Ad Willelmum Regem Anglorum, 1392.
IX. Decretum ex MS. Codice Pistoriensi, 1393.
Epistolæ diversorum ad Gregorium Papam VII. 1394.
I. Saxonum, *ibid.*
II. Saxonum Rodulpho faventium, *ibid.*
Præmonitio Collectoris in sequentem, 1395.
III. Sigifredi Moguntini Archiepiscopi, 1397.
Ad Conciliabulum Erphordiense Emendatio, & Additio. 1399.
Pragense Concilium, 1400.

COLLECTOR LECTORI.

Ad exitum jam perducta Voluminis hujus Editione & alterius incœpta, serò tandem agnovi, me Concilia nec rara nec contemnenda omisisse, quæ Jus Græco-Romanum Leunclavii a Labbeo parum, ab aliis Collectoribus ferè numquam consultum sufficiebat. Sunt quidem ex his plura in annos nondum a me evolutos conferenda, quibus sedes apta in sequentibus Voluminibus dabitur; sed & sunt pariter nonnulla, quæ huic Volumini rectius chronologiæ ordo assignabat. Cùm tamen satis multo moles ejus excreverit, ab æquis Lectoribus veniam facilem me impetraturum spero, si in appendicem Voluminis mox successuri illa omnia rejecero. Alia etiam nonnulla eò referam, quæ sive ipse per me desiderari hic intellexi; vel aliis suggerentibus didici, & fortè discam. Hæc ut habeant Lectores, curabo diligenter.

ROMANI PONTIFICES.

S. PETRUS.
LINUS.
CLETUS.
CLEMENS.

SÆCULO CHRISTIANO PRIMO.

HIS Romanis Pontificibus certas annorum notas nequaquam adscribendas censui, quod chronologiam referant intricatissimam, nec in tanta sæculorum caligine occulatissimi quique scriptores quidquam indicare potuerint, ex quo veritatis umbra saltem aliqua appareat. Sicut nec certi quidquam statui posse arbitror de illorum ordine & successione. Quis enim primus post S. Petrum sederit, Linus ne, an Clemens, sive alius, incertum. Nec etiam constat, utrùm Cletus & Anacletus duo sint inter se tempore & nomine discreti Pontifices. Ego duos distinxi, non quod ita certo teneam; sed quod, canonicarum rerum codicem exhibente me, res postulabat, ut Cletum, & Anacletum, velut duos darem, cùm sub utriusque nomine discreti canones assignentur. Juvat insuper monere lectores, me decreta quædam horum & sequentium Pontificum sæculi primi, & secundi hic referre, non quod genuinas illorum leges existimem, sed quòd genuinæ a multis habitæ sint sequioribus ecclesiæ sæculis; nec desint canonistæ, quibus tanta nomina Pontificum fucum nunc pariter faciant. Denique eo consilio utendum censui, quo & Labbeus, qui suspectas, ne dicam fictas, priorum Pontificum decretales in collectione sua inseruit.

Ex Grabe Spicileg. PP. Sæc. I. pag. 288.

FRAGMENTA EP. II. CLEMENTIS AD CORINTHIOS.

Ex MS. Codice Eclogar. S. Damasceni in Bibl. Soc. Jesu Par.

Τοῦ ἁγίου Κλήμεντος ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους β'.

Ὁ τῶν παρόντων αἰσθητικὸς συνίησιν, ὡς οὔτε ἃ λογίζονταί τινες εἶναι τερπνά, ξένα καὶ μακράν ἐστι τῶν ἀπεχθῶν. ἀλλὰ καὶ πλοῦτος πολλάκις μᾶλλον πενίας ἔθλιψε, καὶ ὑγεία πλέον ἠνίασε νόσου καὶ καθόλου τῶν λυπηρῶν καὶ φευκτῶν πάντων ὑπόθεσις καὶ ὕλη ἡ τῶν ἀσπαστῶν καὶ κατ' εὐχὴν περιβολὴ γίνεται.

S. Clementis ex Epist. II. ad Corinthios.

C Qui res præsentis vitæ agnoscit, intelligit, neque ea, quæ multi jucunda reputant, aliena esse aut procul dissita ab iis, quæ odio habentur. Quin etiam divitiæ sæpe numero magis quàm paupertas læserunt, & sanitas plus morbo afflixit. In summa, gratarum rerum, atque optatarum affluentia evadit in causam & materiam omnium tristium atque detestatarum.

Ex S. Maximi Serm. VIII. Excerptorum de beneficentia & gratia Tom. II. pag. 556.

Κλήμεντος Ῥώμης.

Οὐ δίκαιόν ἐστι τοῦ δεδωκότος ἐγκαταλειφθέντος, τὰ δοθέντα παραμένειν τοῖς ἀγνώμοσιν.

Clementis Romani.

Haud æquum est, eo, qui dedit, derelicto, quæ data sunt, apud ingratos remanere.

Ex MS. Collectione Sententiarum ex Patribus, aliisque Auctoribus Cod. 443. Barocc. cap. περὶ συνηθείας, κ ἔθους fol. 130. pag. 2.

A

Κλήμεντος Ῥώμης.

Διαφορὰ τυγχάνει ἀληθείας κ συνηθείας. κ μετὰ γὰρ ἀλήθεια γνησίως ζητουμένη εὑρίσκεται. τὸ δὲ ἔθος, ὁποῖον ἂν παραληφθῇ, εἴτε ἀληθὲς, εἴτε ψευδὲς, ἀκρίτως ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κρατύνεται. ἐν αἷς γὰρ ἕκαστος ἐκ παιδόθεν ἐθίζεται, ταύταις ἐμμαίνειν (lege ἐμμένειν) ἥδεται. ὁ γὰρ μισεῖ τις διὰ τὴν ἐπιοῦσαν τῇ ἡλικίᾳ σύνεσιν, τοῦτο διὰ τὴν πολυχρόνιον τῶν κακῶν συνήθειαν πράττειν συναναγκάζεται, ὡσπερ σύνοικον τὴν ἁμαρτίαν παρειληφώς.

Clementis Romani.

Est differentia inter veritatem & consuetudinem: veritas enim rite quæsita invenitur, consuetudo autem, qualiscunque etiam assumatur, sive recta, sive vana, sine discrimine semetipsam firmat. Quibus enim quisque a pueris adsuescit, illis amat inhærere. Quod enim quis odit pro ea prudentia, quam ætas invexit, id verò ob longi temporis inolitam malorum consuetudinem facere cogitur, peccatum gravem nactus contubernalem.

IN CONSTITUTIONES APOSTOLICAS

Adnotatio critica & chronologica.

Constitutiones, quas vocant apostolicas, opus esse spurium, ab iis, quibus adscribuntur, apostolis; tum & ab ipsa apostolorum ætate penitus alienum, nemo Theologus modo ignorat vel diffitetur. Quibus vel silentibus vel dissimulantibus, res tamen ipsa per se loqueretur, cum operis illius auctor ineptus sit adeo interdum, ut ab apostolorum, quam affectat, gravitate se pebitus degenerem ostendat. Celebris est similitudo, qua Deo Patri, Filio, & Spiritui Sancto Episcopum, Presbyterum, & Diaconum comparat lib. 2. cap. 26. Nec minus ineptit cum lib. 6. cap. 20. vetera sacrificia ante idololatriam populi permissa tantummodo; & sponte offerenda, sed populo demum in crimen prolapso, ut sacrificiis numen agnosceret lege injunctum fuisse statuit. Privatam ultionem per se quidem justam agnoscit, quam ideo vetuit Deus, ait, eo quod tolerantiam ultione *præstantiorem* agnoverit lib. 6. cap. 23. Si scriptorem hunc audias Afrorum consuetudo de rebaptizandis hæreticis, Romanorum disciplina, quæ sacramentum illud a quocumque tandem collatum admittit, & suscipit, tanto præstantior est, quanto veritas errorem præcedit. Vide lib. 6. cap. 15. Ætatem etiam multo præ apostolica recentiorem prodit consuetudo illa templorum ritu Christianis peculiari excitatorum, cujus meminit auctor lib. 2. cap. 57. Templa enim a Christianis sæculo demum secundo primum erigi cœpisse mihi admodum probatur. Cum Episcopos ad varias orbis ecclesias destinatos recenset, eos commemorat, qui diu post Apostolos vixerunt. Vide lib. 7. cap. 47. Quin & scriptoris illius ætate ecclesia Christi totum per orbem diffusa, catholicæ nomen sibi merito vindicabat, quo illam elogio idem auctor non semel mactat. Id verò quàm immerito de ecclesia, qualis erat Apostolorum ætate, affirmaretur, nemo non intelligit. Ex his omnibus probatum arbitror lucubrationem hanc Apostolorum ætatem nec sapere, nec præferre.

At cujus demum ætatis opus illud judicaremus? Alii aliter sapiunt. Ego verò cum in libro 1. cap. 23. &c. adeo multis commendatam legerim episcopis erga resipiscentes Fideles benignitatem, & clementiam; cum B omnes cujuscumque tandem criminis reos, idololatria quidem excepta, ad pœnitentiam, & pacem, siquidem veniam poposcerint, admitti Scriptor ille mandet; id ego quidem contra Montanistas dictum suspicor, quorum hæresis sæculo labente secundo emersit. Ex quo confici posse censeo lucubrationem hanc sæculo tertio procudi facile potuisse. Sed & medio circiter sæculo illo tertio evoluto S. Dionysius Alexandrinus a Basilide episcopo consultus quota noctis hora jejunium solvi liceret sabbato antepaschali, respondit, se definire nihil ausurum, cum Romani ad galli cantum illud prorogare consueverint, alii citius solverint. Id profecto demonstrat ignoC ratas ab illo fuisse apostolicas constitutiones, cum in illis lib. 5. cap. 18. ad gallicinium prorogandum sabbati hujus jejunium edicatur. Cum tamen, ut supra monui, ætate illa vixerit auctor, quâ ecclesia totum late per orbem tandem promulgata, & dilatata erat; idque demum ætate Constantini obtinuerit: ideo Constantini ætate antiquiorem non existimaverim. Rursus autem sæculo quarto ineunte, anno, quantum arbitror, 309. concilium Eliberitanum celebratum est, cujus primus canon admitti vetat ad communionem illos, qui a fide ad idololatriam apostataverint, quantumcumque de crimine dein pœnituerint; idque demum reD pugnare videtur apostolicæ illi constitutioni, cujus supra mentio facta est: ex qua conjectura docemur constitutionem illam nondum anno illo innotuisse. Vicissim verò auctor de Filio Dei ita passim, & frequenter loquitur, quemadmodum Antenicæni Patres scribere consueverunt, & voce *omousion*, quamquam sæpe res & occasio postulaverit, numquam utitur, quo argumento probari posse arbitror Nicæni concilii celebrationem opus idem præcessisse. Quæ si conjecturæ admittantur, intra spatium illud, quod anno 309. & 325. concluditur, vulgatarum constitutionum sedes figenda est.

E Utcumque res habeat se se, utile est opus ad multa, & dogmatum nostrorum vetustati adstruendæ apprime necessarium.

Postremo dare hic juvat admonitionem quandam, quam prioribus canonibus Apostolorum & Constitutionibus apostolicis in epito-

men redactis subjunctam legi in MS. codice Bibliothecæ Canonicorum Ecclesiæ cathedralis Lucensis S. Martini, qui sane codex, quanquam non adeo vetustus est ac alter unde cætera suo loco exhibenda desumpsi, vetustatem tamen remotam vindicat, cum sæculo saltem XI. exaratum ipsa characterum figura demonstret. Ibi verò hæc offendi altera quidem sed vetusta manu descripta.

Monendi sunt tamen Lectores epistolam illam S. Hieronymi spuriam esse, de qua legendus operum S. Hieronymi Veronensis editionis curator Vallarsius Oper. S. Hieron. tom. XI. pag. 275.

Plura capitula ab Apostolis constituta, ut superius continetur, legimus; sed adhuc ea minime reperire potuimus, & ideo non inseruimus, fidelibus investigatoribus hæc inserenda conservantes committimus.

De canonibus Apostolorum, quod non sint A *respuendi, ut quidam garriunt, sed omni veneratione habendi, sicut hæc beati Hieronymi presbyteri & aliorum multorum SS. Patrum scriptura testatur.*

BEATISSIMO PAPÆ DAMASO HIERONYMUS.

Gloriam sanctitatis vestræ nostra humilitas deprecatur, ut secundùm Apostolicæ sedis, quam cognovimus gubernari per tuam sanctitatem, authoritatem, gestorum a B. Petri Apostoli principatu usque ad vestra tempora, quæ gesta sunt in sede tua, nobis per ordinem paucis enarrare digneris, B quatenus nostra humilitas semper cognoscat quis meruerit de successoribus Apostolorum supradictæ sanctæ sedis merito coronari, & quos canones Apostolorum excessisse cognoscitur. Ora pro nobis beatissime Papa. Data V. Kal. Maii, accepta Romæ.

ANACLETUS PAPA.

EVARISTUS PAPA.

Sedere cœpit circa annum 100. desiit circa annum 108.

Anno 100.

AD DECRETA EVARISTI PAPÆ ADDITIO.

Ex Decretis Evaristi Cap. 5.

Ex veter. pœnitentiali apud Canis. vet. lect. to. II. p. II. pag. 130. edit. Basnag.

Ut presbyteri de occultis peccatis jussione Episcopi pœnitentes reconcilient, & sicut supra scripsimus infirmantes absolvant, & communicent.

ALEXANDER PAPA I.

Cœpit anno circiter 108. Desiit anno circiter 116.

SIXTUS PAPA I.

Sedit ab anno circiter 116. Desiit anno circiter 128.

TELESPHORUS PAPA.

Cœpit anno circiter 128. Desiit anno 137.

HYGINUS PAPA.

Cœpit anno 137. Desiit anno 142.

PIUS PAPA I.

Cœpit anno circiter 142. Desiit anno circiter 157.

Anno 153.

AD DECRETA PII PAPÆ I. ADDITIO.

In veteri libro Pœnitentiali, qui ex scrinio S. Romanæ Eccl. assumptus fertur, vulgato a Canisio Veter. Lect. tom. II. par. II. pag. 130. edit. Basnag. ex decretis Pii cap. X. hoc recitatur.

Pœnitentes non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ. Quod pœnitentes a conviviis, & ornamentis, atque alba veste abstinere debeant, & discordes ab ecclesia pellantur, donec ad pacem redeant.

SÆCULO CHRISTI 2.

ANICETUS PAPA.

Cœpit anno circiter 157. Desiit anno 161. circiter.

SOTER PAPA.

Cœpit anno 161. circiter. Desiit vero anno circiter 170.

ELEUTHERIUS PAPA.

Sedit ab anno 170. usque ad annum 185.

VICTOR PAPA I.

Ab anno 185. ad 197.

Anno 198.

SYNODUS INCERTI LOCI IN GRÆCIA ad conferendum

Archiepiscopo Seleucienſi jus patriarchicum per totam Aſſyriam, Mediam & Perſidem.

Circa exitum ſæculi a Chriſto nato ſecundi, ut fertur, celebrata.

EPISTOLA SYNODICA PATRIARCHARUM OCCIDENTALIUM, quæ ad Orientales miſſa eſt.

Aſſemani Bibliot. Orient. to. III. par. I. pag. 54.

FRatribus & membris noſtris Chriſtianis, qui in oriente ſunt fratres veſtri in Chriſto, cœtus paſtorum, qui perſecutionem patiuntur: in Jeſu ſalvatore noſtro pax iis multiplicetur. Nos etſi indigni, ſumus tamen patres veſtri, qui noſtri filii eſtis, & patrum fratres qui vobis præſunt. Volumus ergo ſolvere debitum, quod tanquam patres vobis debemus: bonas ſcilicet conſtitutiones vobis fratribus, filiiſque noſtris in Chriſto ſancire: hac præſertim tempeſtate, qua propter utriuſque Imperii diſcordiam perſecutio in nos commota eſt. Nos itaque paſtores, perſecutione quam patimur admoniti, verbum ſcripturæ recolimus dicentis: tribulationi nullum fore modum, præſertim noſtræ, qui Chriſtiani ſumus: adeout uno tempore duorum patrum ſanguis innocenter effuſus fuit: quæ res univerſam terram commovit, & communi eoque amaro luctu eccleſiam Dei in occidente, atque in oriente implevit. Poſtquam verò illi duo patres, alter ex occidente, & ex oriente alter perierunt (ambo enim ad fores eccleſiæ Apoſtolorum urbis Antiochiæ ſuſpenſi fuere) placuit fratribus noſtris, atque nobis, ne videlicet fratres noſtri Chriſtiani qui orientem incolunt, orphani remaneant; ut quandocumque magnus Metropolita, qui Seleuciæ in urbe regia Arſacidarum in magna eccleſia Cochenſi totius orientis principatum tenet, diſceſſerit, nullus Metropolita Antiochiam aſcendat ad ſuſcipiendum juxta priſcum morem ordinationem, ne ob regum inter ſe diſcordias & odia innocens pontificum ſanguis in poſterum effundatur, quemadmodum noſtra hac ætate contigit: vidimus enim ſpectaculum luctuoſum, atque terribile; duos nempe Patres e totidem crucibus nudos pendere, propterea que perſecutionis tempeſtatem in oriente, juxta ac in occidente fuiſſe excitatam. Idcirco decrevimus facultatem concedere, per quam ab effuſione humani ſanguinis deinceps immunes ſerventur. Quemadmodum verò olim Spiritus ſuffragio, & Apoſtolorum ſorte illi conceſſum eſt, ut univerſæ eccleſiæ Dei quæ illic eſt magnus Metropolita foret, ſimiliter illi tradita eſt poteſtas, & auctoritas ſuper omnes mundi Metropolitas. Quamobrem ejus thronus quatuor orbis Patriarchas ſubſequitur, tenentes quatuor thronos juxta evangeliſtarum numerum, Matthæi videlicet, Marci, Lucæ, & Joannis. Dataque itaque illi facultas, ut epiſcopos ipſe inſtituat totius orientis, & ultra, Aſſyriæ nimirum, Mediæ, atque Perſidis, & gubernationem Chriſtianorum obtineat: univerſus inſuper ſacerdotum ordo ab impoſitione manus illius procedat. Decedente autem hoc magno Metropolita, ejus ſucceſſor ab Antiocheno Patriarcha conſtituatur: quia Spiritus Paraclitus non permittit ut filii patrem ſibi per impoſitionem ſuarum manuum generent: ſed neque in ſæcularibus poteſtatibus majores a minoribus creantur. Idque ab antiquis patribus noſtris definitum fuit, juxta illud: minorem a majori benedici oportere, ſicut Abraham gentium pater benedictionem accepit a Rege Salem Melchiſedeco, ſacerdote veritatis, & rege juſtitiæ, cui Chriſtus ſecundum humanitatem ſuam aſſimilatus & comparatus fuit. Eadem de cauſa nos quoque, quibus credita eſt magna Dei Domus, quæ eſt Sancta Eccleſia, per juſſionem Dei Patris, & per gratiam Filii ejus Jeſu Chriſti, & per conceſſionem Spiritus Paracliti orando petimus, & per virtutem Sanctæ Trinitatis, & per immortale Verbum concedimus Patriarchalis dignitatis chariſma ſanctæ ſedi magni Metropolitæ, quæ eſt in magna eccleſia Cochenſi Seleuciæ, regiæ Arſacidarum civitatis in oriente.

SÆCULO CHRISTI 2.

Hic porrò conſenſus, & hoc ſpirituale donum, nempe Patriarchica dignitas cuſtodiatur apud rectores, qui deinceps in illa ſede collocabuntur, uſque ad diem revelationis Chriſti: noſque perpetua conſenſione eiſdem aſſentimur in omnibus, quæ ab ipſis in Patriarchica gubernatione fient. Interim oramus, ut throni illius rectores, quorum ſanguis vivi & vivifici ſanguinis Chriſti Domini particeps factus eſt, quique conſortes fieri paſſionis & reſurrectionis ejuſdem deſideraverunt, ab eodem Chriſto cuſtodiantur, & liberentur ab omnibus, qui tribulant eos, eorumque judicium ad victoriam perducatur, & forti brachio ſuſtententur, Sanctique Spiritus virtute muniantur, ne coram hoſtibus ſuis cadant. Ita quæſumus Domine cuſtodi famulis tuis Patriarchis gratiam iſtam patriarchatus, eoſque in ea tuere, noſtramque cum illis in hoc negotio conſenſionem conſerva, ſicut fœdus fidele, quod cum Abraham, Iſaac, & Jacob, & cum univerſa ſancta Eccleſia tua pepigiſti. Etiam, Amen. A te Domine perfectio, & complementum ſit in ſæcula. Hic itaque magnus Metropolita, qui Patriarchicam dignitatem ſuper orientem accepit, poteſtatem ſimul habeat creandi Metropolitas ubicumque ipſi libuerit, quotque noverit eſſe neceſſarios: eos verò ab illo inſtitui oportebit ſecundum eccleſiaſticum morem per ſuffragium, conſenſumque duorum epiſcoporum cum ipſo præſentium, ut numerus ternarius non minuatur: ponaturque evangeliorum codex ſuper caput ejus, & lectio Petri recitetur, quando cæli, terræque poteſtatem accepit. Quumque ordinatus fuerit, manum ſuam Patriarcha ſuper caput ejus imponat, & orationem recitet. Per hunc modum ab ipſo ordinentur, & per manus ejus impoſitionem perficiantur omnes, qui Metropolitanæ dignitatis gratiam ſuſcepturi ſunt. Patriarcha autem defuncto congregentur Metropolitæ, & Epiſcopi, ut per tempus licuerit, & Patriarcha a nobis per manus ipſorum conſtituatur per virtutem Spiritus Paracliti, & per ſuffragium noſtrum perficiatur ipſe Patriarcha gratia, & dono Spiritus Sancti: ſciantque ipſum exinde fore ſpiritualem patrem datum in eccleſia per Spiritum Paraclitum. Hæc porrò noſtris literis ſignificavimus, ut hoc modo hoc negotium peragatur. Omnes verò eccleſiaſticæ dignitates infra ipſum ſunto, quoniam ipſe eſt omnium pater, & ab eo generantur. Epiſcopi autem, qui a Metropolitis ſuarum provinciarum inſtituuntur, locum epiſcoporum tantummodo teneant, & orationem faciant in medio fratrum ſuorum; non tamen illis liceat accedere ad ſacerdotum ordinationem, & ad epiſcopale opus, donec ad patrem poteſtatum, qui eſt Patriarcha, accedant, & ab eo perficiantur per conceſſionem, & epiſtolam ab ipſo acceptam. Quemadmodum verò ipſe pater poteſtatum Patriarcha jus habet ad ordinationem Metropolitarum, & Epiſcoporum, & ad perfectionem Epiſcoporum; ſimiliter jus habet ad ſententias judiciales, & abſolutiones, atque abrogationes, & reſervationes: quandoquidem illi hæc credita ſunt, & circa ea poteſtatem, auctoritatemque habet. Quicumque autem illo inferiores ſunt, nullam in eo poteſtatem habent ſecundum divinum mandatum. Quod ſi aliquam adverſus eum cauſam quiſpiam habeat, aut quidquam ab illo repetere oporteat, Patriarchæ judicium Patriarchis reſervetur, & ab iſtis ejus cauſa, non ab ejus diſcipulis cognoſcatur, quia neque eccleſiaſticæ leges hæc permittunt, neque leges naturæ. Quod ſi contigerit aliquando Imperium (*Perſarum*) nobiſcum habere pacem, ipſum Imperium (*ideſt ipſe Perſarum rex*) judicium indicat, & de regis mandato Patriarchæ cauſa decidatur: diſcipuli autem ejus nullam in eo poteſtatem in verbo Dei habeant, ne qui membra, & partes ſunt magiſtris coæquentur, neve dicere audeant ſe judices illius eſſe. Hæc ſtatuta a nobis, & per manus noſtras vobis, fratres, decreta ſunt. Deſcribite illa vobis in tabulis cordis veſtri. Eorum memoria ſine oblivione apud vos ſervetur. Univerſa quæ apud nos eſt eccleſia vos in Domino ſalutat.

Hæc autem epiſtola a Patriarchis occidentis miſſa fuit per Agapetum epiſcopum Beth-Lapetæ, quæ eſt ſedes Elam. Quam ob cauſam ipſe primus ordinatus, & electus fuit Metropolita in terra, & in eccleſia orientis, honoremque conſequutus eſt, ut primus in electione Patriarchæ ſuffragium ferat. Poſtrema hæc verba addit Ebed'eſus Sobienſis epiſcopus, unde epiſtola hæc deſumpta eſt.

CENSURA ASSEMANI IN HANC EPISTOLAM.

SUppoſitionis vitio hanc epiſtolam laborare, vel id unum evincit, quod dicitur de Primate Seleuciæ loc. cit. *Ejus thronus quatuor orbis Patriarchas ſubſequitur, tenentes quatuor thronos*: nam titulus *Patriarcha*, & numerus *quatuor Patriarcharum* deſumptus eſt ex canone Arabico Nicæno, ut & ſequentia ejuſdem epiſtolæ verba; *Hic itaque magnus Metropolita, qui Patriarchicam dignitatem ſuper univerſum orientem accepit, poteſtatem ſimul habeat creandi Metropolitas ubicumque ipſi libuerit, quotve noverit eſſe neceſſarios*: quæ nullo apice mutato in citato canone Arabico Nicæno leguntur.

Hæc aliaque argumenta, quæ hic brevitatis cauſa miſſa facio, ſuadere mihi videntur, hanc epiſtolam, ex canonibus Nicænis, quos Arabicos vulgo appellamus, promanaſſe. *Quum enim in iis de dignitate Primatuque Seleucienſis eccleſiæ quædam ſtatuta reperiantur, ea ſtatim Neſtoriani arripuerunt*, (ut rectè advertit Renaudotius tom. 1. Lit. Orient. pag. 367.) *atque eo adminiculo antiquitatem catholicorum ſuorum ad Nicæna tempora* (imo longe antea) *promoverunt: qui conatus inutilis plane futurus apud antiquæ hiſtoriæ peritos viros fuiſſet, ſed apud ignaros eccleſiaſticarum originum, quales tunc erant orientales Chriſtiani, ſucceſſu non caruit. Huic primo ædificio ex ficto, & inconditis narrationibus faſtigium impoſitum eſt, ut eccleſia Neſtoriana Seleucienſis Apoſtolicæ ſucceſſioni conjungeretur;* & ab Antiocheni throni juriſdictione exempta pari cum illo auctoritatis, dignitatiſque prærogativa, Patriarchali ſcilicet, cumularetur.

Fateor, a primis eccleſiæ ſæculis Seleucienſem Præſulem in oriente, hoc eſt, in Aſſyria, & Babylonia Primatum, ſub Antiocheno tamen Patriar-

SÆCULO CHRISTI 3.

trinarcha, tenuisse; at liquet ex actis synodi Martyrum orientalium, & ex Sozomeni historia ecclesiastica, in qua S. Simeon *Archiepiscopus* dicitur appellatur. Id enim *Archiepiscopi* titulus per ea tempora significabat, quod postea Catholici & Patriarcha nomen a Seleucienſibus episcopis ufurparunt. At neque Syrorum, neque Græcorum, Latinorumque scriptor ullus antiquus literis confignavit Patriarchilem dignitatem Seleucienſi epiſcopo a reliquis Patriarchis concessam, aut hunc a pariebete Antiocheno Antistitis abſolutum. Hoc purum putum eſt Nestorianorum commentum, qui quum ab ecclesia catholica & a Patriarcha Antiocheni obedientia defecissent, privilegium illud excogitarunt, quo defectionem ſuam cohonestarent. A Nestorianis decepti Jacobitæ eadem de eo privilegio tradunt. Hinc Barhebræus quum orientales digeſſet ab epiſcopo Antiocheno prioribus obnoxiis, *ut quum eorum caput* (ideſt Metropolita Seleucienſis) *obiiſſet, iſtì manum eiuſdem imponerent, ne pergendi ampliùs Antiochenum ſyrum haberet*, ſubiungit de Antiochenæ Dioeceſeos epiſcopis loquens; *de ſuffraciis quidem hoc in re ſcripſere, neque magnopere illi orientis metropolita, Catholicos, & Patriarcha nomine decoruerunt*. E re ſcilicet Jacobitarum erat, fabulam illam a Nestorianis confictam tamquam Delphicum oracuſum ampleſti, quòd ſuos ipſi quoque Antiochenos haberent, quos veluti legitimos Seleucienſium epiſcoporum ſucceſſores iactant; & Barhebræus ipſe, eſſe illis in rebus diligens fabularum conſutor eſſe ſolet, in hac tamen narratione a qua tota ſua dignitas pendebat (fuit enim Maphorianus) ſcrupulum nullum movit.

SÆCULO CHRISTI 3.

Sed quis hunc epiſcopum excogitavit? & recte conficio, Joſephum fuiſſe Nestorianorum Patriarcha, qui ſub Chosroë, Perſarum rege, anno Chriſti 512. electus, tribus poſt annis dignitate motus, obiit anno 566. ut ex Amro, & Barhebræo dixi tom. 1. pag. 413. Hic enim, eadem Barhebræo teſte, poſtquam depoſitus fuit, epiſtolas novaſſalet temporibus Papæ, qui eandem depoſitionis ſententiam ab epiſcopis acceperat, ſcriptas confinſit, inter quas & illam fuiſſe, de qua hic ſermonem inſtituimus, haud improbabilis eſt conjectura. *Extant epiſtolæ conſolatoriæ* (inquit Barhebræus de damnatione Papæ tom. cit. pag. 348.) *a S. Jacobo Niſibeno & a S. Ephræmo hanc Papam confirmata ab decreta ejus impedimentum, quibus epiſcopos revocabant, quod in ipſum temerario ſuſu inſurrexiſſent. Nonnulli vero exiſtimarunt, Joſephum Catholicum, quum ab epiſcopis damnatus eſſet, eas epiſtolas compoſuiſſe.*

ZEPHYRINUS PAPA.

Sedit ab anno 197. uſque ad annum 217.

CALLISTUS PAPA I.

Sedit ab anno 217. uſque ad 222.

AD CALLISTI I. PAPÆ DECRETA ADDITIO.

Auxiliar, ſæculi X. ſcriptor, in apologia pro ordinationibus Formoſi, qua Inſenſor, & Defenſor inferioribus, legenda in veteribus Analectis Mabillonii pag. 50. edit. in fol. cap. XXXI. hoc decretum Calliſti recitat.

CRiminationes, conſpirationes, ſuſurrationes contra Doctorem, vel qui locum ſuperioris tenet, nemo ſuſcipiat; quia non oporteat filios Patres reprehendere. nec ſervos Dominos lacerare. Non enim bene vivunt qui ſuperiores detrahunt, vel reprehendunt. Magiſtri enim portrandi ſunt, non reprehendendi, niſi in recta fide aberraverint. Nullus Doctor per ſcripturam accuſetur, nec cuiquam accuſatori reſponde at. Qui ducit vitam reprehenſibilem, quoniam indignum eſt ut doctor indocto, ovi Paſtor. reſpondeat. Iſte ſicut laicus non eſt, qui legitimè convictus, in accuſatione reprehenſus, ſic nec Sacerdos ſine crimine criminari, vel reſtificari poteſt, quoniam maculoſus, & infamis eſt, accuſare non permittitur, & non ſolum hi, ſed & qui conſentiunt, rejiciendi.

URBANUS PAPA I.

Sedit ab anno 222. uſque ad 230.

PONTIANUS PAPA.

Sedit ab anno 230. uſque ad 235.

ANTERUS PAPA.

Sedit ab anno 235. ad 236.

FABIANUS PAPA.

Sedit ab anno 236. ad 250.

SÆCULO CHRISTI 3.

CORNELIUS PAPA.

Sedit ab anno 251. ad 252.

SÆCULO CHRISTI 3.

LUCIUS PAPA I.

Sedit ab anno 252. ad 253.

Anno 253.

AD DECRETA LUCII PAPÆ ADDITIO.

Ex decretis Lucii Papæ cap. V.

Quod ſit ſimoniacus quicunque reconciliationem pro munere, vel dignis negotiis, vel indignis conceſſerit.

Ex veteri Pœnitentiali apud Canisium Vet. lec. to. II. p. 11. pag. 151. edit. Baſnag.

UT nemo Præbyterorum xenium, vel quodcunque conſolamentum temporale, imò detrimentum ſpiritale a quocunque publice peccante, vel inceſtuoſo accipiat, ut epiſcopo, vel miniſtris peccatum illius reticeat; nec pro reſpectu cujuſque perſonæ, aut conſanguinitatis, vel familiaritatis, alienis communicans peccatis, hoc epiſcopo innoteſcere detrectet: nec a quoquam pœnitente, aut gratiam, aut favorem, aut munus ſuſcipere præſumat: aut minus dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat, ci reſtimonium reconciliationis ferat: Vel quocunque livore alium quemlibet dignius pœnitentem a reconciliatione removeat: quia hoc ſimoniacum, & Deo, & hominibus contrarium eſt.

STEPHANUS PAPA I.

Sedit ab anno 253. ad 257.

SIXTUS PAPA I.

Sedit ab anno 257. ad 258.

DIONYSIUS PAPA.

Sedit ab anno 258. ad 269.

FELIX PAPA I.

Sedit ab anno 269. ad 274.

EUTYCHIANUS PAPA.

Sedit ab anno 274. ad 283.

Anno 277.

ACTA DISPUTATIONIS ARCHELAI EPISCOPI MESOPOTAMIÆ CUM MANETE MANICHÆO.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Viri illi doctiſſimi, qui ſpartam hanc dudum ante me adornarunt, haud ita vehementer aberraverunt ſi a ſuapa judicarunt, ſi inter ea quæ collegebant concilia, Ioannis Siculi eſſe ſuſpicati diſputationibus illis, quas inſerit in eccleſia, ſine deputatæ ſibi Doctrinæ merito præſidet inter patres & judicatis reis cum hæreticis inſtituerunt. Eo conſilio Regius concilium collector, & poſt illum Labbeus acta publica diſputationes inter Manichæum monachum catholicum & Pyrrhum Conſtantinopolitanum antiſtitem Monotheliticum data confluxerunt. Quibus ita ab Labbeo ſuis, nunc & ſeqq. atque admonitis ſum quid fuerit in cauſa cur acta illa diſputationis ab Archelao Meſopotamiæ epiſcopo cum Manete, veteri illi ſectæ Manichæorum auctore & principe, publicè & judicialis apparatu agitata Collectores hoc uſque præterierint. Ac Labbeus quidem caterique ante illum concilium collectores factum ſuum utcunque excuſare potuerunt, cum extra ſua mundum in locum publicum extractis fuerint acta illa, prout apud veteres extabant, integra, nec niſi decerpta ex iis fragmenta; qua S. Cyrillus Alexandrinus Catech. VI. & Sa Epiphanius hær. LXVI. num. VII. &c. ſeruarunt, excibere illis pronum fuiſſet. Eadem patrocinatio Balucii oſtentatum utcunque abſolvit, cum vir ille doctiſſimus, quorum illum ſuum conciliorum collectionem anno 1683. produxerit; acta vero illa nonniſi anno 1698. primum evulgata ſint. Veretur conciliorum colle-

collector, dum Labbeum, & Baluzium cæco more sequitur, nihil in prioribus operis sui voluminibus vidit, nisi quod oculatissimi illi Scriptores, & Pagius in critica Baronii detexerunt. Hinc factum est ut antiquissimum, genuinum, & quod suam sibi maximè vindicabat locum inter summæ auctoritatis acta ecclesiastica monumentum è collectionibus dogmaticis & decretalibus exulare turpiter, & indecorè cogeretur. Id ne ultra accidat hic in capite cæterorum omnium dogmaticorum, & decretalium scriptorum locum suum habere acta illa jussi. Debent verò eruditi aureum istud opusculum sedulitati, & labori Cl. Laurentii Alexandri Zacagni, Vaticanæ Bibliothecæ olim dum viveret præfecti, qui MSS. ejus codices duos nactus, edendum suscepit in Collectaneo Monumentorum Veterum Ecclesiæ Græcæ, cujus operis volumen primum Romæ typis S. Congr. de Propag. Fide anno MDCXCVIII. prodiit. Alterum dum parabat, in quo Manichæorum historiam cum veteribus scriptis ad illam spectantibus, nondum vulgatis, sperare nos voluit, immortuus est. Hinc ejus editionem hic exprimo, ne resecta quidem ex Præfatione ejus ad totam collectionem portione illa, in qua de actis disputationis hujus eruditè, & copiose agit.

Suus vero hic locus esset differendi de sinceritate disputationis hujus adversus eos qui scriptorem quempiam catholicum Manichæorum hæresim impugnaturum id generis scriptione usum fuisse contendunt. Cum revera nihil ejusmodi sive ab Archelao dictum, sive a Manete oppositum fuerit. His ego opponerem vetustissimos christianos scriptores, ab ætate qua disputatio illa est habita, non ita multum distantes, ut S. Epiphanium & S. Hieronymum, qui hæc ipsa disputationis acta viderunt & ceu genuina disputationis cum Manete ab Archelao institutæ acta habuerunt. Sed hanc provinciam ante me occupavit Tillemontius tom. IV. pag. 397. edit. Ven. apud quem argumenta omnia, dein a novissimo rerum Manichæarum scriptore Beausobrio adversus Disputationis hujus synceritatem opposita anticipate soluta sunt. Operis Beausobriani titulus is est : Histoire Critique de Manichee & du Manicheisme. *Amsterd.* 1734. 4.

LAURENTII ALEXANDRI ZACAGNI IN HÆC ACTA PRÆFATIO.

QUinam acta ista scriptis consignaverit, inter Epiphanium, Hieronymum, & Heraclianum Chalcedonensem Episcopum non convenit. Sanctus enim Epiphanius in Hæresi LXVI. quæ Manichæorum est num. XXI. XXV. & XXXII. & S. Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. LXXII. Archelaum ipsum, quæ coram delectis judicibus adversus Manetem disseruit, scripto tradidisse putant. Heraclianus verò Chalcedonensis Episcopus in libris, quos contra Manichæos conscripsit Hegemonium, quemdam illorum auctorem fuisse censuit. Siquidem Photius in suæ Bibliothecæ codice LXXXV. horum Heracliani librorum excerpta referens, eundem Heraclianum, ait, in confutandis Manichæorum erroribus usum fuisse actis disputationis Archelai Episcopi cum Manete, ab Hegemonio conscriptis. Et Heracliani quidem sententiam confirmare videntur acta ipsa disputationis, in quibus cap. XXXIX. hæc legimus. *Quoniam verò placuit Marcello disputationem hanc excipi, atque describi, contradicere non potui, confisus de benignitate legentium, quòd veniam dabunt, si quid imperitum, aut rusticum sonabit oratio; hoc enim tantum est quod studemus, ut rei gestæ cognitio studiosum quemque non lateat.* Et clarius in eorundem cap. ultimo: *Quibus postea agnitis Archelaus, adjecit ea priori disputationi, ut omnibus innotesceret, sicut ego, qui inscripsi, in prioribus exposui.* Verisimile enim non est Archelaum ita locutum fuisse, si ipsemet, quæ nunc habemus, disputationis hujus acta scriptis mandasset; eò præsertim quòd pro *inscripsi*, legendum potius esse videatur *excripsi*. Sed nihilo secius cum in postremo eorundem actorum loco mox memorato diserte dicatur, Archelaum ipsum nonnulla priori disputationi suæ postmodum addidisse, in eam sententiam lubens venio, ut Epiphanium atque Hieronymum cum Heracliano conciliari posse credam, si dicamus, Archelaum Syriacâ primùm linguâ cuncta, quæ coram delectis Judicibus adversus Manetem protulerat, divulgasse. Hegemonium verò, quæ ab Archelao jam edita fuerant, meliori non solùm ordine digessisse, verùm etiam exordio, epilogo, aliisque nonnullis locupletasse, ut omnibus numeris absoluta, celeberrimæ illius disputationis acta ad posteros transmitterentur. Porrò Syriacâ primùm linguâ scripta fuisse acta ista, præter Hieronymum id ipsum loco mox laudato clarè testantem, illud etiam argumento est, quòd Archelaus de solaris cursûs spatio agens, *sphæram* illud a Græcis vocari ait cap. XXXII. Quinam eam in Græcum sermonem transtulerit, certò affirmari non potest, quamvis magna apud me suspicio sit, Hegemonium, qui alteram Archelai disputationis editionem concinnavit, ipsum quoque eorundem versionem è Syriaco in Græcum eloquium elucubrasse, ut in notiorem linguam transfusa, cuncti per Orbem fideles plenissimam eorundem notitiam habere possent. Factum id antiquissimis temporibus fuisse, ex Epiphanio constat, qui insignia eorundem excerpta græcè refert in Manichæorum Hæresi, nec dici potest, ea ex Syriaco exemplari Epiphanium ipsum Græca fecisse, cùm omnia, quæ ab eodem ex actis disputationis Archelai cum Manete afferuntur, in latinâ, quam edimus, versione totidem verbis reperiantur. De latino interprete nobis tantum liquet, illum Hieronymo posteriorem fuisse, quem de latina versione mentionem fecisse par est, si suis temporibus extitisset; vixisse tamen ante septimum Christianæ æræ sæculum vel inde colligitur, quòd in laudandis S. Scripturæ locis, vulgatam editionem, quæ eo sæculo per Occidentem passim recepta fuit, non sequatur . . .

Por-

Porrò Græcam versionem, non verò Syriacum textum præ manibus latinum interpretem habuisse, non modo ex universa ejus locutione, quæ Græcæ non verò Syriacæ linguæ indolem geniumque redolet, satis superque demonstratur; verùm etiam pluribus aliis argumentis fortissimè evincitur. Quippe in hujus disputationis cap. VIII. ita loquitur, *Cum igitur Luna onus, quod gerit, animarum, sæculis tradiderit patris, permanent illæ in columna gloriæ, quod vocatur Vir Perfectus. Hic autem vir est columna lucis.* Quæ verba ita leguntur in Græca apud Epiphanium versione. Τῆς οὖν σελήνης μεταδιδούσης τὸν γόμον τῶν ψυχῶν, τοῖς αἰῶσι τοῦ πατρὸς παραμένουσιν ἐν τῷ στύλῳ τῆς δόξης, ὃς καλεῖται ἀὴρ ὁ τέλειος. ὁ δὲ ἀὴρ οὗτος στῦλος ἐστὶ φωτός. Ex quibus patet, latinum interpretem græcarum vocum similitudine deceptum, pro ἀὴρ, ut Epiphanius habet, ἀνὴρ legisse, & cum vertere debuisset, *Permanent illæ in columna gloriæ, quæ vocatur aer perfectus; aer autem iste est columna lucis*; ipsum malè interpretatum fuisse, *Quod vocatur vir perfectus, hic autem vir est columna lucis*; in quem sanè errorem non incidisset, si ad Syriaci textûs fidem, in quo magnum inter utramque vocem discrimen est, versionem suam elaborasset. Sunt & aliæ ejusdem interpretis hallucinationes, ex quibus id ipsum evidentissimè colligitur. Siquidem cap. VII. de vivente spiritu a Manete confictо loquens, ait: *Rursus ipse vivens Spiritus creavit luminaria, quæ sunt reliquiæ animæ, & fecit ea firmamentum circumire, & iterum creavit terram, & sunt octo.* Hinc autem patet ipsum græco exemplari usum fuisse, in quo scriptum fuerat εἰσὶ δὲ ὀκτώ. vel εἰσὶ δὴ ὀκτώ, cum tamen apud Epiphanium legatur ὡς εἴδη ὀκτώ, *octuplici specie*; quæ sanè æquivocatio, non ex Syriaca, sed ex Græca tantum lingua oriri poterat. Sic cap. VIII. pag. 14. vertit, *effundet famem*, cum vertere debuisset *Pestem*, a Græcarum vocum λιμὸς, *fames*, & λοιμὸς *pestis*, similitudine deceptus; ut in nostris ad eum locum notis observavimus. Sic cap. IX. pag. 16. pro πήσσει, *congelat, frigore adstringit*, ut est apud Epiphanium, legisse videtur πλήσσει, *percutit*, ut in eisdem notis docuimus. Retinet etiam nonnullas voces Græcas in versione sua, & interdum quidem absolutè, interdum verò addita earundem explicatione, quod utique non fecisset, qui Syriacè scriptum opus latinitati donasset. Hinc cap. LIII. talenti vocem pro pondere usurpat, quo sensu apud Græcos vox τάλαντον, interdum accipitur. Sic paulò ante *Cybi* vocabulo utitur, & statim subdit ex emendatione nostra, *quod nomen est tali*; vel ut in quodam Regio Alexandrino codice legitur, *quod nomen est aleæ* a κύβος scilicet, quæ vox æque talum, atque aleam significat, ut in nostris ad eum locum notis, & earum appendice observavimus. Sic denique cap. VIII. ait, *Lunam apocrusin, detrimentum pati*, quam postremam vocem prioris interpretationem esse nemo non videt.

Refert Epiphanius cap. XI. Archelaum post fugatum è Carris Manetem, de ejus adventu in Diodoridem Castrum a Diodoro loci illius Presbytero certiorem factum, duos ad eundem Diodorum λόγους, hoc est libros misisse, ut eorum lectione instructus impii Hæretici conatus & ipse infringere valeret. Sed ea in re lapsum fuisse Epiphanium scitè advertit Gulielmus Cave in scriptorum ecclesiasticorum Historia literaria, & ex actis ipsis disputationis Archelai cum Manete luculenter ostenditur; in iis enim cap. XLI. integra refertur Archelai ad Diodorum epistola, in qua se voluisse quidem ait Archelaus, ad Diodorum omnia perscribere, de quibus cum Manete coram delectis judicibus disputaverat; sed propterea iis mittendis supersedisse, quod deinceps per otium de tota disputatione eundem certiorem reddere cogitabat. In fine etiam epistolæ, post breviter perstrictos Manetis errores, se multa silentio præteriisse scribit, dum celerem ipsi responsionem reddere festinat, ne minima quidem librorum ad eundem missorum mentione facta. Certum itaque est, Archelaum, quo tempore ad Diodorum Presbyterum literas dedit, nullos adversùs Manetis hæresim libros elucubrasse: sed nec secutis deinceps temporibus libri ulli ab Archelao adversùs eundem scripti fuisse videntur; nisi quis contendat ipsummet acta disputationis suæ scriptis mandasse. Nam Epiphanius ipse ex alio quopiam Archelai libro nil recitat, nihilque fermè adversùs Manichæorum errores profert, quod in disputationis a nobis editæ actis non reperiatur. Eadem quoque sola acta, non verò alios quospiam Archelai libros laudat Heraclianus Chalcedonensis Episcopus, dum omnium antiquorum Patrum scripta commemorat, quibus in suo adversùs Manichæos opere usus fuerat. Quamobrem dicendum est hac in re quoque humani quid passum fuisse Epiphanium, & duorum Archelai librorum loco habuisse acta ipsa disputationis a nobis editæ, quæ cum res diversis temporibus gestas complectantur, haud inani conjectura colligi potest, in duas olim partes divisa fuisse, in quarum priori disputatio Archelai cum Manete apud Carras, in secunda verò cuncta, quæ tam Diodorus Presbyter, quàm idem Archelaus a Diodoro monitus contra Manetem in Diodoridis castro egit, continerentur.

Jam verò Archelaum Κασχάρων, Chascarorum Episcopum fuisse tradit Socrates lib. I. Historiæ Ecclesiasticæ capite XXII. Epiphanium secutus in Manichæorum Hæresi num. V. & VII. & in tractatu de Mensuris, & Ponderibus num. XX. At auctor iste sibi non constat, utpote qui in eâdem Manichæorum Hæresi num. XI. Urbem, cujus Episcopus erat Archelaus Καρχάρην, nominat in Petaviana editione, licèt in alia Basileensi editione Καλχάρων, corruptè habeatur. Postremam hanc lectionem expressisse videtur Epiphanius ex actis ipsis disputationis Archelai Episcopi cum Manete, in quorum initio dicitur, *Thesaurus verus, sive disputatio habita in Carchar civitate Mesopotamiæ*; eamque lectionem sequuntur Petrus Siculus in Manichæorum historia pag. 37. & Photius P. C. in opere adhuc inedito

adver-

adversus Manichæos suo ævo repullulantes, lib. I. qui dum Epiphanii narrationes in epitomen redigunt, Archelaum, non Κασχάρων, vel Καλχάρων, sed Καρχάρων Episcopum vocant; unde etiam patet emendanda esse alia Epiphanii, & Socratis loca, in quibus Καχάρα, vel Καχάρων perperam legitur. Porrò urbem quandam Carcham nomine in Arabia felice sitam fuisse, Anonymus Ravennas Geographiæ scriptor tradit lib. II. cap. VII. Meminit & alterius Charchæ Ammianus Marcellinus lib. XVIII. cap. XXIII. & lib. XXV. cap. XX. cum sequenti; verùm neutræ harum urbium Archelaus Episcopus extitit; nam ejus cum Manete disputatio habita est in Mesopotamiæ Urbe sub Romanorum ditione positâ, cujus episcopatum obtinebat Archelaus, ut disertè dicitur apud Epiphanium, & in actis ipsius disputationis. Charcha verò a Marcellino memorata, extra Mesopotamiam trans Tigrim, in Persarum ditione sita erat, eodem Ammiano teste locis supra laudatis. Carchæ quoque Arabiæ urbis, cujus apud Anonymum Ravennatem mentio est, Archelaus nullo pacto Episcopus esse potuit, cùm antiqui omnes scriptores eum non Arabiæ, sed Mesopotamiæ Episcopum fuisse tradant. Posteriorem apud Epiphanium lectionem, præter Petrum Siculum, atque Photium, probare insuper videntur acta ipsa disputationis Archelai cum Manete, in quorum initio dicitur, *Thesaurus verus, sive disputatio habita in Charchar civitate Mesopotamiæ.* Verùm cùm inferiùs cap. III. Charram habeant, eamque Mesopotamiæ urbem esse dicant; hinc lucidè constat, tam eadem acta, quàm Epiphanium, & alios intelligendos esse de Carris celeberrimâ Mesopotamiæ urbe, unde vias duas regias in Persidem ducentes distingui tradit Marcellinus lib. XXIII. cap. IV. quæ urbs Charra etiam scribitur apud Paulum Diac. in Hist. Miscella lib. XXII. cap. XX. Carchar autem, vel Carchara in eisdem actis, & apud Epiphanium scriptum fuisse videtur, libraciorum forsitan errore, vel quòd vulgari indigenarum linguâ ita nuncuparetur.

De tempore etiam habitæ ab Archelao disputationis consentaneæ sibi nequaquam tradit Epiphanius; nam in libro de Mensuris, & Ponderibus num. XX. Manetem ob perpetratam Regis Persarum filii necem ex Perside profugum, in Mesopotamiam nono Valeriani, & Gallieni Imp. anno venisse, qui est Christianæ æræ annus CCLXII. eodemque tempore cum Archelao ejusdem regionis Episcopo disputasse refert. At in hæresi Manichæorum sub ipsum operis initium, & num. XX. primum quidem ortos fuisse Manichæos, seu potius antiquam de bono, ac malo Deo hæresim a Manete per varias orbis terrarum partes circa annum IV. Aureliani Imp. rursus divulgatam fuisse scribit; deinde verò sub Aureliano, & Probo id a Manete factum fuisse innuit, ut videre est num. XIX. XX. LIX. & LXXVII. ejusdem hæreseos. Non potuit autem Archelaus Valeriani, & Gallieni anno IX. Manetem vivâ voce confutare, ut in libro de Mensuris, & Ponderibus ait Epiphanius, si post non paucos annos, vel anno IV. Aureliani, vel circa finem ejusdem Imperii, & initium Probi, Manes antiquioris nefarii dogmatis incrementa procuravit. Priorem Epiphanii calculum in libro de Mensuris, & Ponderibus sequitur Petrus Siculus in Hist. Manichæorum pag. 37. & Photius in laudato lib. I. adversus Manichæos repullulantes, licèt Valerianus Augustus jam ab anno VII. ejus Imperii a Sapore Rege Persarum captus fuerit; posteriorem verò probant acta ipsa disputationis Archelai cum Manete, ex quorum cap. XXXVII. lucidè apparet, Archelaum sub imperio Probi, non autem Gallieni, cum Manete, de cujus hæresi nil adhuc sibi compertum erat, disputasse. Cyrillus quoque Hierosolymitanus, qui septuaginta tantum annis post detectam Manetis hæresim se scribere testatur in Catechesi VI. pag. 140. Manetem, Probo imperante, hæresim divulgare cœpisse, disertè scribit. Dicendum itaque est, Epiphanium in libro de Mensuris, & Ponderibus errasse, & multò certiora de Manichæorum hæresis exortu in libris adversùs hæreses nobis tradidisse; licet in eisdem quoque libris iterum sibi non constare deprehendatur; nam cum dixisset anno IV. Aureliani, qui partem anni CCLXXIII. & CCLXXIV. complectitur, emersisse Manetem, ac præterea affirmasset id accidisse Aureliani, & Probi temporibus, hoc est anno Christi CCLXXVI. secundùm quosdam, qui jam tum ab ejus nativitate annos numerare sueverant, vel anno CCXLVI. secundùm alios, qui a Christi morte annos supputabant; postea subdit, a Manetis temporibus usque ad annum XIII. Imp. Valentis, & IX. Gratiani, ac primum Valentiniani Junioris, quo ipse scribebat, hoc est, usque ad æræ vulgaris annum CCCLXXVI. intercessisse annos CVII. quod sanè verum esse non potest; nam ab anno CCLXXVI. vel CCLXXIII. aut CCLXXIV. ad annum CCCLXXVI. non centum, & septem anni; sed centum tantummodo, vel CIII. aut CIV. anni secundùm varias supputationes modò memoratas numerantur.

Porrò quonam Probi anno id acciderit, ex Eusebio colligi potest, qui in Chronico sic de Manichæorum initiis scribit, *secundo anno Probi juxta Antiochenos CCCXXV. annus fuit, juxta Tyrios CCCCII. vel CCCCIII. secundùm quosdam; juxta Laodicenos CCCXXIV. juxta Edessenos CCCLXXXVIII.* (ita enim corrigi debet Pontaci editio, in qua perperam legitur CCCLXXXIX.) *juxta Ascalonitas CCCLXXX. insana Manichæorum hæresis in commune humani generis malum exorta.* Hæc autem Eusebii verba ita intelligenda sunt, ut non tunc primùm Manichæorum hæresis orta fuerit; jam enim ab Apostolorum ferme temporibus quorumdam mentes ille nefarius error invaserat, ut ex Archelao nostro, & Epiphanio liquet; sed quòd tunc primùm Manete hæresim veterem per varias Orientis regiones disseminante, & in Archelaum fortè incidente, qui omnes ejus artes ac errores disputando detexit, ita in cunctorum per Orbem fidelium notitiam venerit, ut eo tempore incœpisse quodammodo dici potuerit. Videtur enim Archelaus

laus post confutatum coram Judicibus Manetem, rem totam cunctis per Orbem Episcopis notam fecisse, ut labanti Catholicæ Fidei, quantâ possent sedulitate, succurrerent, eoque pacto factum fuisse par est, ut qui subdolos Manichæorum progressus ignorabant, tunc illorum hæresim ortam fuisse crediderint, cùm primùm ejusdem notitiam ex Archelai literis habuerunt.

Sed & habitæ ab Archelao disputationis tempus ex D. Leone Magno præcisiùs designari potest, qui in Sermone II. de Pentecoste, Manichæum innotuisse ait, Probo Imp. & Paulino Coss. anno post Christi Resurrectionem CCL. ut accommodatius ad Chronologicam veritatem in codice Oxoniensi legi Quesnellus testatur. At hic Probi, & Paulini Consulatus partem anni primi, & secundi Imperii Probi continet, quem obeunte Tacito die XIII. Aprilis, ejusque fratre Floriano post duos menses occiso, Romanum Imperium obtinuisse constat. Quare si juxta Eusebium anno Probi II. & juxta Leonem Magnum sub Consulatu Probi, & Paulini patefacta est Manichæorum hæresis, necessariò dici debet, Archelai cum Manete disputationem, per quam universæ Ecclesiæ Manetis error innotuit, accidisse intra Julium, atque Decembrem anni CCLXXVII. Verùm Archelai nostri verba benignè sunt interpretanda, qui in cap. XXVII. disputationis suæ post trecentos ferè annos a Christi morte, imò post trecentos, & eò amplius annos ab eadem Christi morte advenisse Manetem asserit: Archelaum enim ad exaggerandam Manetis stoliditatem, qui Paraclitum Spiritum a Christo promissum, temerè se esse affirmabat, annorum numerum in disputationis æstu auxisse dicendum est, ut clariùs ostenderet, ipsum longo adeo post Christi mortem tempore emergentem, Paraclitum esse non posse, quem Jesus post suum in Cælos ascensum, illico se Apostolis missurum affirmaverat, & reverà post quinquaginta ab ejus resurrectione dies ab ipso missum fuisse, Apostolorum acta disertè testantur.

His de Archelai cum Manete disputationis tempore, ac versionibus, deque ejusdem Archelai Episcopali sede prælibatis, agendum nobis est de synceritate, atque præstantia ejusdem operis, ac præterea videndum, an aliqua sui parte mutilatum sit; postremò indicandum, quænam actorum, quæ integra nunc primi edimus, fragmenta olim in lucem prodierint, & ex cujus Bibliothecæ codice editio nostra profluxerit. Et primò quidem de actorum istorum synceritate suspicio nulla oriri potest; nam Epiphanius anno Christi CCCLXXVI. adversus hæreses scribens, insigne ex disputatione Archelai fragmentum protulit in hæresi Manichæorum cap. XXV. quod ejusdem actis ex latina versione a nobis in lucem editis prorsus respondet; ac præterea si Archelai rationes, atque argumenta cum Epiphanii confutationibus conferas, evidentissimè apparebit, ipsum ita in omnibus secutum fuisse Archelaum, ut pauca de suo adversùs Manetis errores attulerit. Meminit etiam Actorum hujus disputationis Socrates, qui in consulatu XVII. Theodosii Junioris, hoc est, anno æræ Christianæ CCCCXXXIX. Ecclesiasticam Historiam absolvit, & ea omnia, quæ de Manichæorum hæresi narravit, se ex eisdem actis hausisse ingenuè fatetur lib. I. cap. XXII. Eorum insuper, tanquam ab Hegemonio quodam scriptorum, mentionem facit Heraclianus Chalcedonensis Episcopus, ut supra dictum est. Denique Archelai nostri operum fragmentum contineri in veteri Catenâ Græcorum Patrum in Evangelium Joannis, quæ habetur in scripto Cæsareæ Bibliothecæ codice, testis est Lambecius lib. III. Comm. de eadem Bibliotheca codice XL. quod utique ex hujus disputationis actis desumptum fuisse non dubito.

Præterea ex eorundem actorum textu varia argumenta erui possunt, quibus eorum antiquitas, atque synceritas demonstratur. Archelaus enim cap. XXVII. & XXXVIII. varios hæreticos enumerans, neminem Sabellio recentiorem appellat, quem Sixti II. temporibus, qui anno Christi CCLVII. & CCLVIII. Romanam Ecclesiam rexit, a Dionysio Alexandrino hæreseos accusatum fuisse constat ex Eusebio in Historia Ecclesiastica lib. VII. cap. VI. Meminit quoque obsidionis Carrarum, cui præsentem se fuisse testatur cap. XXIV. quæ nulla alia videtur esse posse, quàm illa, quæ sub Valeriano Augusto contigit, cum scilicèt a Persis expugnata fuit, vel alia sub Gallieno, cùm ab Odenatho Orientis Rege Persis erepta in Romani Imperii ditionem iterum redacta fuit, Trebellio Pollione teste in Gallieno cap. X. & XII. Eorum insuper mentionem facit cap. LII. qui per parentum traditionem Scythiani hæretici, Apostolorum temporibus viventis, notitiam habuerant, sibique nonnulla de ejus hæresi narraverant. Quin & varii antiqui mores, in hisce actis memorati, de eorundem synceritate nos dubitare non sinunt. Nam in ipso actorum exordio dicitur nonnullos ex Romanarum Legionum militibus, Marcelli misericordiæ exemplo commotos, deposito militiæ cingulo, Christianæ fidei nomen dedisse, quod antiquissimis Ecclesiæ temporibus a Christianis militibus, ne Paganorum commercio, & superstitionibus macularentur, factum fuisse, testis est Tertullianus de Corona militis cap. XI. aliique in nostris ad eum locum notis laudati. Marcellum quoque ait, hospitia in Christianorum peregrinantium usum per vias regias construxisse, quæ a Carris in Persidem ducebant, quod itidem ab antiquis Christianis, qui sedulam hospitalitati operam dabant, fieri consuevisse apertè colligitur ex Gregorii Nazianzeni invectivâ I. in Julianum Apostatam, ubi Imperatorem hunc diversoria, & hospitia per Orbem Romanum Christianorum exemplo ædificari mandasse testatur, ut Paganorum superstitionibus majorem laudem venerationemque conciliaret. Narrat insuper Archelaus cap. LIV. Manetem in carcere positum, Discipulos suos misisse *ad loca, in quibus Christianorum libri conscribebantur*, eisque, Christianorum se nuncios esse simulantibus, sacrorum codicum copiam factam fuisse. At id sub Ethnicis tantum Imperatoribus facere oporte-

bat, quorum temporibus Christifideles summa religione curabant, ne sacrosanctæ legis libri ad Ethnicorum manus pervenirent; ac propterea non ubique, sed certis quibusdam in locis, Sacri codices vendi consueverant. Corrigendus autem Epiphanius, qui in Manichæorum hæresi cap. V. ait, Manetem discipulos suos ad inquirendos sacros libros misisse, antequam in carcerem truderetur; nam in mox laudato Archelai disputationis loco disertè dicitur, id a Manete factum fuisse, quo tempore in carcere detinebatur.

Nec ex sacris tantummodo, verùm etiam ex prophanis quibusdam rebus, quarum in hisce actis mentio fit, eorundem fides adstruitur. In iis quippe legimus Manetem, cùm a Marcello literis accitus Carras venit, baculum ex ebeno in manibus gestasse, quod ab Alytarchis factitatum olim fuisse testatur Jo. Maleles in Chronico recens in Anglia edito pag. 376. Callisthenes quoque spurius scriptor a doctissimo Ducangio in Glossario mediæ & infimæ græcitatis laudatus verbo Βϐέλλιν⊕, de Psammetico ita scribit, Καὶ ἐπολέει ἑαυτὸν ς' λὴν προφήτα, κατέχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ῥάβδον ἐβέλλινον, ubi Æsopus ejusdem Callisthenis interpres, qui versionem suam Constantio Constantini magni filio dicavit, malè Tamarisci virgam vertit; unde patet hujusmodi baculo eos uti consuevisse, qui publicâ aliquâ dignitate decorabantur, quique doctrinæ laudem affectabant. Incessum quoque Imperatorum, dum publicè cum Protectoribus, signis, draconibus, labaris, Ducibus, Principibus, & Præfectis urbem aliquam ingrederentur, exactè describit cap. XXXVII. Denique de multiplici sigillorum, & clavium usu apud veteres non pauca tradit cap. XIV. & XXVI. quibus similia prorsus in Ethnicorum Scriptorum monumentis occurrunt, ut in nostris ad ea notis ostendimus. Ex quibus omnibus satis, superque demonstratur, acta ista genuina, & antiquissima esse, nec eorum fidem ullâ ex parte nutare.

Illud tamen dissimulare non possum, Acta ista disputationis Archelai cum Manete, quæ ex Vaticano Casinensis codicis apographo primi edimus, integra nequaquam videri, sed pluribus in locis a veteri librario mutilata. Siquidem Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesi VI. pag. mihi 147. quædam Manetis argumenta cum Archelai responsionibus recitat, quæ in nostra editione non reperiuntur; nec dici posse videtur, Cyrillum Archelai dictorum sensum, non verò ipsamet Archelai verba laudasse, cum simile quippiam in nullo nostræ editionis loco legatur; ac præterea verba illa, quæ Cyrillus refert, ita concepta sint, ut ab ipsomet Archelao prolata fuisse videantur. Sed & conjecturæ nonnullæ ex nostra eorundem actorum editione peti possunt, quibus idipsum ulterius confirmatur. Nam in eorundem cap. XII. hæc habentur, *Archelao autem erat cura pro populo, tanquam pastori pro ovibus, cùm luporum parantur insidiæ. Igitur Marcellus Turbonem muneribus plurimis replevit, & in Archelai domum residere præcepit. Eâdem autem ipsâ die adventavit Manes*, & quæ sequuntur. At vero nil in antecedentibus narratur, quod eâ, qua Manes advenit, die factum fuerit. Præterea in cap. XXV. hujus disputationis Archelaus ait, *Nonne David ex ore leonis, vel ursi eruit ovem? Hoc dicimus propter ore leonis, quod ait de ore leonis, aut de ventre ejus potest educere, quod jam ille devoravit.* At verò in antecedentibus non legimus hæc unquam a Manete dicta fuisse. Quin & in cap. XXXVIII. verba illa; *Quæ quidem ego non ex meis verbis adstruo*, & quæ sequuntur usque ad finem capitis, nullam cum præcedentibus connexionem habere videntur. Denique in horum actorum cap. ultimo, post narratam Manetis necem, hæc legimus; *Quibus postea agnitis Archelaus adjecit ea priori disputationi, ut omnibus innotesceret, sicut ego qui inscripsi in prioribus exposui.* Videntur autem hæc verba esse Hegemonii illius, qui, ut superius diximus, eadem acta compilavit, & in Græcum sermonem transtulit. Sed in nostra editione, quo loco eâ de re sermo habeatur, non invenio, quia fortasse in Casinensi codice præfatio deficit, in qua Hegemonius compilationis suæ rationem reddebat; nisi quis verba illa, *In prioribus exposui*, de his accipienda esse censeat, quæ proximè de Manetis morte narravit. Jure itaque merito suspicari potest, eum, qui Casinensem codicem ante quingentos, & amplius annos exaravit, magnâ actorum disputationis hujus prolixitate pertæsum, multa omisisse, multaque breviasse, quorum tamen epitomen apud Epiphanium haberi arbitror, quem ex integris Archelai disputationis actis, suam Manichæorum hæreseos confutationem potissimum hausisse, editionem nostram cum ejus scriptis conferenti clarè patebit.

Quod ad eorum editionem attinet, vetusti adeo monumenti partem reperit in perantiquo codice Bobiensi, qui nunc in Ambrosiana Bibliotheca servatur, Emericus Bigotius diligentissimus Italicarum Bibliothecarum perscrutator, eamque Clarissimo Valesio communicavit, qui in calce suarum notarum ad Socratem, & Sozomenum, fragmenta illa edidit. Continent autem tum cuncta illa, quæ ex eâdem disputatione suis inseruit scriptis Epiphanius, tum alia nonnulla ab eodem omissa, quæ tamen ne decimam quidem totius operis partem complent. Et tanti quidem apud Bigotium fuit pars illa disputationis Archelai, ut eam cum Palladio recudere cogitaverit, apposito Græco Epiphanii textu, ut ex utriusque comparatione, genuinâ illorum fragmentorum lectione restitutâ, quivis colligere posset, quanti faciendæ sint antiquæ latinæ versiones, & quantum utilitatis ex illis redundet, ut idemmet ait in præfatione ad Palladii Dialogum de vita S. Joannis Chrysostomi prope finem. Sed postea hanc curam iis relinquere satius duxit, qui novam editionem operum S. Epiphanii aggressuri essent, aut qui Socratis historiæ cum notis doctissimi Valesii rursus edendæ operam susciperent. Et hactenus quidem nil aliud ex Archelai disputatione publicam lucem aspexit. Cùm autem Sacri Loci reverentiâ ductus Casinum venissem, & ab antiquissimis temporibus conditam ibi a Do-

ctissimis æquè, ac Sanctissimis Cœnobiarchis Bibliothecam perlustrassem, inter alia non pauca inedita adhuc vetera monumenta Archelai integram cum Manete disputationem in sexcentorum, & amplius annorum codice reperi, quam bonâ Reverendissimi quondam Abbatis, nunc verò Archiepiscopi Rossanensis Andreæ Deodati, Viri humanissimi atque amicissimi veniâ, cum nonnullis aliis veterum scriptis in Vaticanæ Bibliothecæ ornamentum transcribi curavi, operam favoremque suum humanissimè præstante Domno Augustino Collicello a Neapoli, tunc temporis Bibliothecæ illius Præfecto. Non possum tamen hic silentio præterire quantum diligentissimi alterius bibliothecarii Erasmi Gattolæ a Cajetâ humanitati debeam, qui nunquam meis votis defuit, plurimosque in meorum studiorum profectum labores ultro subivit, præsertim in emaculandâ hac disputatione Archelai, cujus apographi plurima loca mendis incubantia, cum archetypo codice contulit. Sed ut ad Archelaum redeam, reperto hoc vetustissimo adversus Manichæos opere, ad nefariæ eorundem hæreseos historiam conscribendam animum admovi, eique non modò integram Archelai disputationem, sed & Photii Patriarchæ CP. libros IV. adversus Manichæos suo tempore iterum exortos, aliaque multa adhuc inedita, magnique facienda veterum Auctorum scripta appendicis loco subjungere decreveram: sed doctissimorum virorum consilio factum est, ut in antecessum acta ista in primo collectionis nostræ tomo ederentur. Habes itaque erudite lector integram Archelai cum Manete disputationem bonâ fide ex apographo Casinensis codicis, quod in Vaticana Bibliotheca servatur, editam, brevibusque notis criticis illustratam, atque ubi per ingenium tutò licuit, emendatam; sunt enim in eo codice librarii sphalmata plurima, quæ sine alterius codicis ope emendarè periculosum conatum esse probe sciant, qui in vetustis scriptis edendis occupantur. Sed fortasse hoc opus, Deo dante, correctius recudere fas erit cum aliis veterum scriptorum adversùs Manichæos lucubrationibus ad calcem nostræ Manichæorum historiæ, si aliquod aliud exemplar inter lustrandum Bibliothecarum nostrarum loculos occurrat, aut in aliis Europæ Bibliothecis repertum, mihi communicare, Eruditos Viros non pigeat.

Cæterùm magnum ex Archelai nostri verbis Catholicæ Fidei præsidium, atque ornamentum accedit. Nam dum Manetis hæresim validissimis argumentis oppugnat, ejusque originem atque incrementa consectatur, non modò eam funditus subvertit, & quàm impios habuerit auctores, ostendit; sed & pleraque Catholicorum dogmata illustrat, atque confirmat. Elegans est inter alia locus de institutâ ab Apostolis, quam usque nunc servamus, Ecclesiæ Hierarchiâ, hisce verbis in cap. LI. conceptus, *Sed & optimos architectos ei fundamentum nostrum, idest Ecclesiæ, Paulus posuit, & legem tradidit, ordinatis ministris, & Presbyteris, & Episcopis, in ea describens per loca singula, quo modo, & qualiter oporteat Ministros Dei, quales, & qualiter fieri Presbyteros, qualesque esse debeant, qui Episcopatum desiderant, quæ omnia bene nobis, & recte disposita, usque in hodiernum, statum suum custodiunt, & permanet apud nos hujus regulæ disciplina.* Palmaria quoque sunt in hisce actis loca, in quibus humani arbitrii libertas adversus recentiores hæreticos adstruitur, ut videre est cap. XV. & XIX. Pulcherrima sunt, maximèque notanda verba illa cap. XXXII. ubi sic ait: *Deus enim omnia quæ fecit, bona valdè fecit, liberi arbitrii sensum unicuique dedit, quâ ratione etiam legem judicii posuit. Peccare nostrum est; ut autem non peccemus, Dei donum est, ex eo quod in nostro sit arbitrio constitutum peccare, vel non peccare &c. Et certè qui voluerint, observant mandata; qui verò contempserint, & in perversum declinaverint, sine dubio legem judicii ferent.* Romanarum quoque antiquitatum studiosi plura in hoc opere invenient scitu haud indigna, quorum pleraque superiùs commemoravimus, ubi de ejusdem sinceritate tractavimus. Denique hinc etiam discere possumus quousque Romani Imperii limites Parthorum, seu Persarum ditionem versùs, tunc temporis protenderentur, aliaque nonnulla de locis in eorundem collimitio sitis, deque Romanorum militum numero, qui apud Carras castra servabant; de his enim rebus sparsim agitur in primis quinque capitibus hujus operis, ac præterea in ejusdem cap. LII. LIV. & LV. Plura Eruditi inter legendum observabunt, nos enim aliò properamus.

ACTA DISPUTATIONIS ARCHELAI EPISCOPI MESOPOTAMIÆ ET MANETIS HÆRESIARCHÆ.

T*Hesaurus verus, sive disputatio habita in* (1) *Carchar civitate Mesopotamiæ, judicantibus* (2) *Manippo, & Egialeo, & Claudio, & Cleobolo.*

I. In qua urbe Mesopotamiæ erat quidam vir, Marcellus nomine, qui vitâ, & studiis, & genere, prudentiâ quoque, & honestate valdè clarus habebatur, facultatibus etiam copiosus, & quod omnium maximum est, religiosissimè Deum timens, & his quæ de Christo dicebantur, semper cum timore auscultans, nec quidquam omnino boni erat, quod

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Hæc eadem urbs infra cap. 3. *Charra* vocatur, non *Carchar*, aut *Caschar*, ut Epiphanius habet. Quare disputatio ista habita fuisse videtur apud Carrhas celeberrimam Mesopotamiæ urbem. Vide plura in præfatione nostra, ubi de Archelao.

(2) Μάρσιππ⊕ vocatur apud Epiphanium in Hæresi Manichæorum num. 10.

quod illi viro deesset; unde, & honore plurimo ab universâ civitate colebatur, plurimisque ipse civitatem suam frequenter largitionibus remunerabatur, pauperibus tribuens, afflictos relevans, tribulatis auxilium ferens. Sed ne infirmitate verborum virtutibus viri derogemus potiùs, quam digna proferamus, hæc dixisse sufficiat; ad opus quod propositum est veniam. Quodam in tempore cùm Archelao Episcopo captivorum multitudo fuisset oblata a militibus, qui ibi castra servabant, septem millia numero, & septingenti, non mediocris eum sollicitudo constrinxerat, eò quòd pro salute ipsorum aurum a militibus posceretur; qui cùm dissimulare non posset, pro religione, & timore Dei vehementer æstuabat, & tandem ad Marcellum properans, rei gestæ negotium exponit. Verùm, ut hæc audivit vir piissimus Marcellus, nihil omnino moratus, ingreditur domum, præparans pretia captivorum, quantacunque poposcissent, qui deduxerant vinctos, & continuò, reseratis bonorum suorum thesauris, pietatis pretia militibus, nec numero aliquo, nec discretione ulla (1) distinguit; ut magis dona, quàm pretia viderentur. At illi admirati, & amplexi tam immensam viri pietatem, munificentiamque, & facti stupore permoti exemplo misericordiæ (2) commonentur, ut plurimi ex ipsis adderentur ad fidem Domini Nostri Jesu Christi, (3) derelicto militiæ cingulo; alii verò vix quartâ pretiorum portione susceptâ, ad propria castra discederent; cæteri autem parum omnino aliquid, quantum viatico sufficeret, accipientes abirent.

II. His itaque gestis lætus Marcellus erat valde, & accito uno ex captivis, Cortynio nomine, perquirebat ab eo causam belli, vel quo casu ipsi inferiores extiterint, ac vinculis captivitatis innexi sint. At ille, loquendi sibi potestate permissâ, ita exorsus est. Nos, Domine mi Marcelle, viventi Deo credimus soli. Est autem nobis mos hujusmodi, Patrum nostrorum in nos traditione descendens, quique a nobis observatus est usque ad hunc diem: per annos singulos extra urbem egressi, unâ cum conjugibus, ac liberis, supplicamus soli & invisibili Deo, imbres ab eo satis nostris, ac frugibus obsecrantes: quod cum tempore, ac more solito celebraremus, immorantes jejunos vesper obrexit, & gravabant nos duo omnium difficillima, jejunium, & vigiliæ. Circa medium verò noctis invidus nobis, & importunus somnus obrepsit; & cervicibus degravatis, ac lapsis (4) demerso capite, frontem genibus elidit. Hoc autem factum est, quoniam tempus aderat, ut Dei judicio pœnas pro meritis penderemus; forsitan enim peccantes ignorabamus, aut etiam agnoscentes non desinebamus. In illa igitur hora subitò militum nos multitudo circumdat, ut æstimo, putantes nos pro insidiis consedisse, aut omnino usum vel studium habere præliorum, & nullâ conventus nostri causâ penitus exploratâ, bellum nobis denunciant; non sermone, sed gladio, & homines qui injuriam facere cuiquam non didicimus, sine ulla misericordia (5) missibilibus vulnerant, hastis confodiunt, mucronibus jugulant. Et interfecerunt quidem ex nobis ad mille trecentos viros, vulneraverunt autem quingentos. Cùm verò dies inclaruit, qui super fuerant ex nobis, huc perduxerunt captivos, nec sic quidem aliquid nobis misericordiæ concedentes: agebant enim nos ante equos, hastilium verberibus stimulatos, & equorum frontibus impulsos. Et perduravit quidem, si cui vires fuerunt tolerandi, plurimi verò ante ora dominorum crudelium concidentes, animas exhalabant; pendentes uberibus parvulos suos matres, defatigatis, ac dimissis onere brachiis, humi decidere sinebant, agitatæ insequentium minis; omnis verò senilis ætas victa laboribus, ac resoluta per inediam, corruebat in terram. Superbi verò milites hoc tam cruento collabentium spectaculo, tanquam voluptate aliqua, fruebantur, cùm alios deficientes sterni solo cernerent, in aliis sitis ardoribus fatigatis, intuerentur etiam vocis meatum, arescente linguæ glutino, præpediri; alios verò viderent, conversis post terga oculis, expirantium parvulorum suorum ingemiscentes exitùs, cùm illi infelicissimas matres vagitibus inclamarent, illæ vero prædonum acerbitatibus agitatæ, quibus solis liberè uti licebat, gemitibus responderent: quarum si quæ teneriùs proprils indulgerent visceribus, interitus sortem spontè sibi parem cum filiis præsumpserunt; si quæ verò habere aliquid tolerantiæ potuerunt, captivæ huc usque perductæ sunt. Triduo itaque exacto, cùm ne noctibus quidem aliquam requiem cepissemus, ad locum hunc perducimur, in quo post hæc jam quod gestum sit, melius ipse nosti.

III. His auditis vir piissimus Marcellus plu-

rimùm

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Fortè, *distribuit*.
(2) Fortè, *commoventur*.
(3) Abhorruisse a militia Christianos primitivæ Ecclesiæ, ne Paganorum commercio, atque superstitionibus macularentur, notius est ex Tertulliano de Corona militis cap. 11. quàm ut pluribus demonstrari opus sit. Sed ad illustrandum hunc disputationis Archelai cum Manete locum, plurimum facit, quod ibidem ait Tertullianus. *Planè si quos militiâ præventos fides posterior invenit, alia conditio est, ut illorum quos Joannes admittebat ad lavacrum; ut Centurionum fidelissimorum, quem Christus probat, & quem Petrus catechizat; dum tamen suscepta fide, atque signata, aut deserendum statim sit, ut multis actum, aut omnibus modis cavillandum, nequid adversus Deum committatur, qua nec ex militia permittuntur; aut novissimè perpetiendum pro Deo, quod aquè fides pagana condixit*. Concilium Nicænum can. 12. *Quicunque vocati per gratiam primum quidem impetum monstraverunt, deponentes militia cingulum, postmodum verò ad proprium vomitum sunt relapsi, itaut quidam & pecunias tribuerent, & beneficiis militiam repeterent, hi decem annos post triennii tempus, quo inter audientes erunt, in afflictione permaneant*. Vide Lupum, & Beveregium in eundem canonem.
(4) Fortè, *dimisso*.
(5) Barbara vox pro *missilibus*.

mùm in lacrymas profusus est, misertus tantos, & tam varios casus; sed nihil moratus cibos præparat, fatigatis per semetipsum ministeria exhibens, imitatus patrem nostrum Abraham Patriarcham, qui quondam Angelis a se hospitio susceptis, non vernaculis imperavit vitulum deferre de gregibus; sed ipse senior impositum humeris pertulit, ac per semet præparatos cibos propriis manibus Angelis apposuit. Simili & Marcellus functus officio, denos præcipit per convivia reclinari, septingentisque omnibus extructis mensis, cum ingenti lætitiâ reficiebat universos, ita ut qui superesse potuerant, oblivionem caperent laborum, ac totius mali efficerentur immemores. Cùm autem quintus decimus transigeretur dies, Marcello cuncta affatim ministrante captivis, placuit eis omnibus remeandi ad propria tribui facultatem, præter eos quos vulnerum cura retinebat, quibus competens adhibita medela, ad sua cæteros abire præcepit. Sed his omnibus majora addidit Marcellus pietatis officia, cum plurimâ namque suorum manu progressus est ad sepelienda corpora in itinere peremptorum, & omnia quæcumque invenire potuit, ut dignum erat, tradidit sepulturæ. Quo munere impleto, ad (1) Charram rediit, atque exinde recuperatâ sanitate, vulneratos ad patriam remeare permittit, largissimo ad iter viatico præparato. At verò facti hujus opinio ad reliqua Marcelli benè gesta immensum cumulum contulit: per universam enim regionem illam ingens fama discurrit de pietate Marcelli, ita ut plurimi ex diversis urbibus videndi, atque cognoscendi viri cupiditate, flagrarent, & maximè hi, quibus ferre penuriam usus ante non fuerat, quibus omnibus vir egregius indulgentissimè ministrabat, Marcelli veteris imitatus exempla, ita ut omnes dicerent hoc viro nullum pietate præstantiorem. Sed & viduæ universæ in Domino credentes ad eum concurrebant; cum imbecilli quoque ex eo sibi auxilium certissimum præsumebant, necnon & orphani omnes ab ipso nutriebantur, domusque ejus peregrinorum, & pauperum hospitium dicebatur: super omnia verò hæc, fidei curam egregiè, ac singulariter retinebat, ædificans cor suum super immobilem petram.

Genes. 18.

IV. (2) Igitur cùm diversis in locis fama de eo sæpissimè spargeretur, etiam Strangâ fluvio superato, Persarum in regionem eum pertulit admirandum, in qua demorabatur Manes quidam, qui ad se hujuscemodi viri opinione perlatâ, plurima secum ipse volvebat, quemadmodum eum doctrinæ suæ posset laqueis irretire, sperans assertorem dogmatis sui fieri posse Marcellum. Præsumebat enim universam se occupare posse provinciam, si prius talem virum sibimet subdere potuisset; in quo duplici cogitatione animus æstuabat, utrumnam ipse ad eum pergeret, an literis eum primò tentaret adoriri; verebatur enim, ne forte improviso & subito ingressu malum sibi aliquod nasceretur; ad ultimum versutioribus consiliis parens, scribere decrevit: accitumque unum ex discipulis, (3) Turbonem nomine, qui per Addam fuerat instructus, traditâ Epistolâ abire jubet ac perferre Marcello; (4) quique acceptam eam huic, cui a Mane fuerat præceptum, pertulit, omni itinere diebus quinque transacto. Veloci etenim usus est cursu, in quo plurimum supradictus Turbo laboris & molestiæ pertulit: si quando enim (5) veluti peregrinans ad hospitium pervenisset, (6) quæ quidem diversoria hospitalissimus Marcellus instruxerat, cùm a servatoribus hospitiorum interrogaretur, unde, & quis, vel a quo missus esset, ajebat, sum quidem (7) Mesopotamensis, de Persida autem venio a Manichæo magistro Christianorum missus. At illi (8) ignotum sibi nomen non libenter amplexi, Turbonem etiam ipsis hospitiis detrudebant, ne aquæ quidem ipsius ad bibendum facultate concessâ; quæ cum singula quotidie, atque horum nequiora perferret ab his, qui per singula loca mansionibus atque hospitiis præerant, nisi ad ultimum Marcello se portare literas indicasset, peregrinus Turbo mortis pertulisset exitia.

V. Acceptas igitur Marcellus literas resolvit, ac legit præsente Archelao civitatis Episcopo, quarum exemplum hoc est.

MA-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Habita est itaque hæc disputatio apud Carrhas celeberrimam Mesopotamiæ urbem, cujus Episcopus erat Archelaus, uti supra adnotavimus.
(2) Hinc incipit pars hujus operis edita a Valesio ex codice Bobiensi, qui nunc in Ambrosianâ Bibliotheca servatur.
(3) Codex Bobiensis legit *Adda Turbonem*. Fuit autem Adda unus ex discipulis suis, cui Orientem hæresi inficiendum Manes demandavit, ut infra cap. 11. dicitur.
(4) Codex Bobiensis, *Quippe*, mala lectio.
(5) Codex Bobiensis, *ad vesperam veluti peregrinus*.
(6) Idem Codex, *quæ quidem ipse diversoria*. Hinc autem apparet quam sedulò hospitalitati operam dederint primitivæ Ecclesiæ fideles Pauli præcepto in Epistola ad Hebræos cap. 13. vers. 1. obsecuti. Tertullianus de præscriptionibus adversùs hæreses cap. 20. *Sic omnes* (Ecclesiæ videlicèt) *primæ, & Apostolicæ; dum unà omnes probant unitatem, dum est illis communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis; quæ jura non alia ratio regit, quàm ejusdem sacramenti una traditio*. Nota sunt quæ de Christianorum erga Peregrinum hospitem officiis refert Lucianus in libro de ejusdem morte. Sed & quod de diversoriis, atque hospitiis, per regias vias in Persidem ducentes, a Marcello constructis, hic legimus, id aliis in locis, ac ubique ferme a Christianis factum fuisse, apertè colligitur ex Gregorii Nazianzeni invectivâ 1. in Julianum Apostatam, ubi Imperatorem hunc ad Christianorum imitationem diversoria, & hospitia per orbem Romanum ædificari mandasse testatur, ut Gentilium superstitionibus majorem laudem, venerationemque conciliaret. Vide plura apud Priorium de literis canonicis cap. 5. & seqq. & Thomasinum de Tesseris hospitalitatis cap. 16.
(7) Codex Bob. *Mesopotamenus*.
(8) Idem codex, *ignoratum*.

ANNO CHRISTI 277.

[1] MANICHÆUS

A *Apostolus Jesu Christi, & qui mecum sunt omnes Sancti, & virgines, Marcello filio carissimo gratia, misericordia, pax a Deo Patre, & Domino Nostro Jesu Christo, & dextera lucis conservet te a præsenti seculo malo, & [2] a ruina ejus, & a laqueis maligni.*

Dilectionem quidem tuam immensam sentiens, vehementer gavisus sum; fides verò, quia non sit [3] juxta te, rectâ ratione molestè tuli; propter quod ad emendationem generis humani [4] missus sum, & subveniens his, qui se seductionibus, atque erroribus tradiderunt, hæc [5] scripta ad B te necessarium duxi transmittere; primò quidem ad salutem animæ tuæ, deinde, & eorum, qui tecum sunt; [6] uti ne indiscretos animos geras, sicut simpliciorum [7] magistri docent, dicentes malum, & bonum ab eodem subsistere, & unum initium introducentes, neque quidquam perscrutantes, vel discernentes [8] a luce tenebras, & bonum a malo, & exteriorem hominem ab interiori, sicut prædiximus; sed confundere, ac permiscere alterum alteri non cessant. Tu verò o Fili, ne similiter, ut multi hominum irrationabiliter, & simpliciter utraque indiscreta [9] permisceas, neque bonitatis Deo inferas contumeliam. Initium C enim, & finem, & horum patrem malorum ad [10] Deum referunt, *quorum finis est*
Hebr. 6. 8. *maledicto proximus.* Non enim [11] his quæ dicta sunt in Evangeliis Salvatoris nostri, & Domini Jesu Christi credunt, quia *non potest*
Matth. 7. 18. *arbor mala bonos fructus facere, neque arbor bona malos fructus facere.* Quomodo Dominum Satanæ, & malorum ejus actuum factorem dicere audeant, & conditorem, plurimum miror. Et atque utinam eo usque eorum vanitas pervenisset, & non unigeni-
Joan. 1. 18. tum [12] *qui de Patris finibus descendit*, Christum, Mariæ cujusdam mulieris esse dicerent filium, ex sanguine, & carne, ac reliquis mulierum spurcitiis generatum. Et, ut ne plurima per hanc epistolam scribam, D atque in longitudinem temporis protraham patientiam tuam, cum mihi non adsit eloquentia naturalis, sufficit ista dixisse. Omnia

ΜΑΝΙΧΑΙΟΣ

Ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἅγιοι, καὶ παρθένοι, Μαρκέλλῳ τέκνῳ ἀγαπητῷ, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ δεξιὰ τοῦ φωτὸς διατηρήσει σε ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, καὶ τῶν συμπτωμάτων αὐτοῦ, καὶ παγίδων τοῦ πονηροῦ, ἀμήν.

Τὴν μὲν περὶ σὲ ἀγάπην μεγίστην οὖσαν αἰσθηθεὶς, λίαν ἐχάρην. τὴν δὲ πίστιν οὐκ οὖσαν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἠχθέσθην. ὅθεν πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους ἀποσταλεὶς, φειδόμενός τε τῶν ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ ἑαυτοὺς ἐκδεδωκότων, ταῦτα τὰ γράμματα πρὸς σὲ ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἀποστεῖλαι, πρῶτον μὲν πρὸς σωτηρίαν τῆς σεαυτοῦ ψυχῆς. ἔπειτα δὲ καὶ τῶν ἅμα σοι τυγχανόντων (1) πρὸς τὸ μὴ ἀδιάκριτόν σε ἔχειν τὸν λογισμὸν, ὡς δὲ τῶν ἁπλουστέρων καθηγέμονες διδάσκουσι λέγοντες, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ φέρεσθαι, καὶ μίαν ἀρχὴν εἰσηγούμενοι, οὐ διακρίνοντες, οὐδὲ διαιροῦντες ἀπὸ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ φαύλου, καὶ τὸν ἔξωθεν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ἔσω, ὡς προείπομεν, ἀλλὰ κιρνῶντες καὶ ἐγκαταμιγνύντες θάτερον θατέρῳ, οὐ παύονται. σὺ δὲ, ὦ τέκνον, μὴ ἴσα τοῖς πολλοῖς τοῦ ἀνθρώπων ἀλογίστως, καὶ ἁπλῶς ἀμφότερα, ὡς ἂν τύχοι, ἑνώσῃς μηδὲ τῷ τῆς ἀγαθωσύνης Θεῷ ἀνατίθεσο. ἀρχὴν γὰρ, καὶ τέλος, καὶ τὸ τούτων πατέρα τῶν κακῶν, ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέρουσιν, ὧν τὸ τέλος κατάρας ἐγγύς. οὔτε γὰρ (2) ἐν τοῖς εἰρημένοις εὐαγγελίοις παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύουσιν, ὅτι οὐ δύναται δένδρον καλὸν καρποὺς κακοὺς ποιῆσαι, οὐδὲ μὴν δένδρον κακὸν καλοὺς καρποὺς ποιῆσαι. καὶ πῶς τὸν Θεὸν τοῦ Σατανᾶ, καὶ τῶν κακῶν αὐτοῦ πραγμάτων λέγειν τολμῶσι ποιητὴν καὶ δημιουργὸν, θαυμάζειν μοι ἐπέρχεται. καὶ εἴθε μὲν ἄχρι τούτων ἔφθασεν αὐτοῦ ἡ ματαιοπονία, καὶ μὴ τὸν μονογενῆ τὸν ἐκ τῶν κόλπων τοῦ πατρὸς καταβάντα Χριστὸν, Μαρίας τινὸς γυναικὸς ἔλεγον εἶναι υἱὸν, ἐξ αἵματος καὶ σαρκὸς, καὶ τῆς ἄλλης δυσωδίας τῶν γυναικῶν γεγενῆσθαι. καὶ ἵνα μὴ τὰ πολλὰ διὰ τῆσδε τῆς ἐπιστολῆς γράφω, εἰς μῆκος τε χρόνου διατρίβω σου τὴν ἐπιείκειαν, οὐκ ἔχων τὰς φυσικὰς φράσεις, ἐπὶ τούτοις ἀρκεσθήσομαι τὸ δ᾽ ὅλον γνώσῃ παρόντος μου πρὸς σὲ, εἴγε τῆς σεαυτοῦ σωτηρίας ἔτι φθάνῃ, οὐδὲ γὰρ βρόχον τινὶ ἐπιβάλλω, ὡς δὲ τῶν πολλῶν ἀφρονέ-

NOTÆ ZACAGNI.

[1] Hanc epistolam cum Marcelli responsione integram refert Epiphanius in Manichæorum Hæresi n. 6. ex quo græca desumpsimus.
[2] Codex Bobiensis *a ruinis ejus, & de laqueis*. Sic & Epiphanius.
[3] Idem codex, *juxta rectam rationem*. Sic & Epiphanius.
[4] Idem codex, *missus sum subveniens*. Epiphanius, *missus, & subveniens*.
[5] Idem codex, *hæc scripta necessarium duxi*.
[6] Hinc patet rectè in græco Epiphanii textu emendasse Petavium πρὸς τὸ μὴ ἀδιάκριτον; nam prius μὴ deerat.
[7] Codex Casinensis, *magistri dicentes*. Sed aliam lectionem exprimit etiam Epiphanius.
[8] Malè idem codex, *a luce, a tenebris*.
[9] Codex Casinensis, *Permiscens*. At Bobiensis, *Permisceas, neque Bonitatis Dei inferas*. Epiphanius. *Permisceas, neque ad bonitatis Deum referas. Initium enim &c.* Præterea Casinensis legit paulo post, *Initium, & finem*. Nos autem ex utroque codice, atque Epiphanio hunc locum emendavimus.
[10] Bobiensis codex, *Dominum*.
[11] Casinensis habebat, *in his*. Vide tamen an leviter emendandum sit apud Epiphanium, οὔτε γὰρ τοῖς εἰρημένοις ἐν εὐαγγελίοις.
[12] Codex Bobiensis, *Qui Patris finibus discessit*. Casinensis, *Quidem patris finibus descendit*. Nos ex Epiphanio hunc locum restituimus.

ANNO CHRISTI 277.

nia autem cognosces, cùm præsens fuero apud te; si tamen saluti tuæ (1) parcere, ac providere festinas; non enim *laqueum alicui injicio*, sicut plurimi insipientium faciunt.
1. Cor. 7. 35. Intellige quæ dico fili (2) honorabilis.

A στεροι ποιοῦσιν. νόει ἃ λέγω, τέκνον τιμιώτατε.

VI. Hac epistolâ lectâ, bajulum literarum Marcellus (3) obsequentissimè fovebat hospitio, Archelaus verò ea quæ lecta sunt, non libenter amplexus, velut leo conclusus dentibus (4) infrendedat, auctorem epistolæ sibi desiderans dari; quem Marcellus suadebat quiescere, semet pollicens procuraturum præsentiam viri. Rescribere ergo Marcellus ad ea, quæ scripta sunt, statuit epistolam continentem hæc.

MARCELLUS.

(5) *Vir notus, Manichæo, qui sibi per epistolam indicatur est, salutem.*

Scriptam quidem a te epistolam sumpsi, & Turbonem solitâ mihi humanitate suscepi, sensum verò literarum nequaquam adverti; nisi forte tu præsens exponas nobis per verba, singula, (6) sicut promisisti. Vale.

ΜΑΡΚΕΛΛΟΣ

Ἀνὴρ ἐπίσημος, Μανιχαίῳ τῷ διὰ τῆς ἐπιστολῆς δηλουμένῳ, Χαίρειν.

B Τὴν μὲν ὑπὸ σοῦ γραφεῖσαν ἐπιστολὴν προσηκάμην. τὸν δὲ Τύρβωνα προσεδεξάμην κατὰ φιλοφροσύνην ἐμήν. τὸν δὲ γραμμάτων τὸν νοῦν οὐδαμῶς ἔγνων, εἰ μὴ σὺ παραγενόμενος φράσῃς ἡμῖν καθ᾽ ἕκαστον, ὡς ὑπέσχου διὰ τῆς ἐπιστολῆς. ἔρρωσο.

Hanc epistolam signatam tradebat Turboni referendam ad eum, a quo prius ipse pertulerat: ille verò ad eum redire penitus reluctabatur, memor itineris laborum, & rogabat alium pro se dirigi, abnegans ultra sibi (7) ad eum rediturum, aut communionem cum eo aliquam facturum. Marcellus verò accito uno ex pueris suis, Callisto nomine, præcipit proficisci, qui nihil moratus, illicò proficiscitur; & post triduum pervenit ad Manetem, quem in castello quodam (8) Arabionis reperit, atque epistolam tradidit; quâ ille perlectâ, gavisus est, a Marcello invitatum se esse, ac sine mora iter invadit. Turbonis tamen remorationem non prosperam (9) præsagitus, & quasi consulto itinere ad Marcellum perrexit. Turbo verò de Marcelli domo prorsus non discedebat, nec ab Archelai Episcopi confabulatione cessabat: valde enim studiose uterque de Manichæi studiis perquirebant, scire cupientes, qui sit, unde, vel quid verbi ferat. At ille universa dilucidè enarravit, reperens, & exponens de fide ejus hoc modo.

VII. (10) Si fidem Manichæi discere a me vultis; breviter audite. Hic duos colit Deos innatos, ex semetipsis extantes, æternos, unum uni adversantem; & alterum quidem bonum, alterum autem malum introducit. Lux uni nomen imponit, & alteri tenebras. Et lucis quidem esse partem animam, quæ in hominibus est, tenebrarum autem corpus, & quæ ex materia est conditio. Permixtionem autem, vel conjunctionem (11) hoc modo dicit effectam, conferens ambos Deos in hujuscemodi exemplum. Quemadmodum si duo Reges sint adversum se pugnantes, qui ab initio fuerint inimici, habentes singuli suas portiones; acciderit autem, ut tenebræ progredientes fines suos bellum cum luce commiserint. Quod cum cognovisset bonus pater tenebras ad terram suam supervenisse, (12) produxit ex se virtutem, quæ dicitur mater vitæ (13) qua virtute circumdedit primum hominem, quæ sunt quinque elementa (14) idest, Ventus, Lux, Aqua, Ignis, & Materia, quibus indutus, tanquam ad

C Εἰ τὴν τοῦ Μάνη πίστιν θέλετε μαθεῖν, παρ᾽ ἐμοῦ ἀκούσατε συντόμως. οὗτος δύο σέβει Θεοὺς ἀγεννήτους, αὐτοφυεῖς, ἀϊδίους, ἕνα τῷ ἑνὶ ἀντικείμενον, καὶ τὸν μὲν ἀγαθὸν, τὸν δὲ πονηρὸν εἰσηγεῖται, φῶς τῷ ἑνὶ ὄνομα θέμενος, καὶ τῷ ἑτέρῳ σκότος, καὶ τοῦ μὲν φωτὸς εἶναι μέρος τὴν ἐν ἀνθρώποις ψυχὴν, τοῦ δὲ σκότους τὸ σῶμα, καὶ τὸ τῆς ὕλης δημιούργημα. μῖξιν δὲ, ἤτοι σύγκρασιν (1) τοῦτον λέγει γεγονέναι τὸν τρόπον, ἀπεικάζων τοὺς δύο τῷδε τῷ παραδείγματι. καθάπερ δύο βασιλεῖς ἀντιμαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ὄντες ἀπαρχῆς ἐχθροὶ, καὶ ἀνὰ μέρος ἑκάστου τὰ ἴδια ἔχοντος. κατὰ δὲ σύστασιν τὸ σκότος ἐπελθὸν ἐκ τῶν ὁρίων αὐτοῦ προσεμαχήσατο τῷ φωτί. γνόντα δὲ τὸν ἀγαθὸν Πατέρα τὸ σκότος D ἐν τῇ γῇ αὐτοῦ ἐπιδεδημηκὸς, προβάλλειν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν, λεγομένην Μητέρα τῆς ζωῆς, καὶ αὐτὴν προβεβληκέναι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, τὰ πέντε στοιχεῖα. ἅ ἐστι δὲ, ἄνεμος, φῶς, ὕδωρ, πῦρ, καὶ ὕλη. καὶ ταῦτα ἐνδυσάμενον, ὡς πρὸς κατασκε-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Casinensis *parere*. Melior alia lectio Bobiensis codicis, ut patet ex Epiphanio.
(2) Codex Bobiensis, *Honorabilis. Vale*, quod verbum non habet Epiphanius.
(3) Codex Bobiensis, *Obsequentissimo*.
(4) Codex Bobiensis, *Infringebat*.
(5) Melior Petavii versio, *Vir illustris*.
(6) Codex Bobiensis, *Sicut per epistolam promisisti. Vale. Hanc epistolam scriptam, atque signatam tradebat Turboni ferendam*. Epiphanius pariter legit, *sicut per epistolam promisisti. Vale*.
(7) Codex Bobiensis, *Ad illum reversurum, aut communionem cum eo aliquam fore*.
(8) Castellum hoc trans fluvium Strangam situm fuisse in medio Persarum, & Mesopotamiæ, ait Epiphanius in hac hæresi num. 7.
(9) Codex Bobiensis, *Præsagus*.
(10) Sequentia usque ad cap. 12. verbatim græcè retulit Epiphanius num. 25.
(11) Hinc patet apud Epiphanium legi debere τοῦτον λέγει cum prius esset, τοῦτον.
(12) Codex Bobiensis, *Produxit ex virtute*. Casinensis, *Produxerit, & esse virtutem*. Sed legendum est ex Epiphanio, uti emendatum est.
(13) Codex Bobiensis, *Quâ circumdedit*. Casinensis, *Qua virtute*. Sed ex Bobiensi, & Epiphanio emendavi, *Quâ virtute*.
(14) Codex Bobiensis, *Id est lux, aqua, ignis, & maria*. Sed Epiphanius legit, *ventus, lux, aqua ignis, & materia*, ut in Codice Casinensi, qui veram exhibet hujus loci lectionem.

ANNO CHRISTI 277.

A σκευὴν πολέμου, κατελθεῖν κάτω, καὶ πολεμῆσαι τῷ σκότει. οἱ δὲ τοῦ σκότους ἄρχοντες ἀντιπολεμοῦντες αὐτῷ, ἔφαγον ἐκ τῆς πανοπλίας αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ψυχή. τότε δεινῶς ἐθλίβη ἐκεῖ κάτω ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ σκότους, καὶ εἰ μὴ εὐξαμένου εἰσήκουσεν ὁ Πατὴρ, καὶ ἀπέστειλεν ἑτέραν δύναμιν προβληθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ, λεγομένην ζῶν Πνεῦμα, καὶ εἰ μὴ κατελθὼν δέδωκεν αὐτῷ δεξιὰν, καὶ ἀνήνεγκεν ἐκ τοῦ σκότους, πάλαι ἂν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος κατεχόμενος, ἐκινδύνευσεν. ἔκτοτε οὖν κατέλειψε κάτω τὴν ψυχήν. καὶ διὰ τοῦτο Μανιχαῖοι ἐὰν συναντήσωσιν ἀλλήλοις, δεξιὰς διδόασιν ἑαυτοῖς σημείου χάριν, ὡς ἀπὸ σκότους σωθέντες. ἐν γὰρ τῷ σκότει πάσας τὰς αἱρέσεις εἶναι λέγει. τότε ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τὸν κόσμον, καὶ αὐτὸ φορέσαν ἑτέρας τρεῖς δυνάμεις, B κατελθὸν ἀνήνεγκε τοὺς ἄρχοντας, καὶ ἐστερέωσεν ἐν τῷ στερεώματι, ὅ ἐστιν αὐτῶν σῶμα ἡ σφαῖρα. Τότε πάλιν τὸ ζῶν Πνεῦμα ἔκτισε τοὺς φωστῆρας, ἅ ἐστι τῆς ψυχῆς λείψανα, καὶ οὕτως ἐποίησε τὸ στερέωμα κυκλεῦσαι. καὶ πάλιν ἔκτισε τὴν γῆν εἰς εἴδη ὀκτώ. ὁ δὲ Ὠμοφόρος κάτω βαστάζει, καὶ ἐπὰν κάμῃ βαστάζων, τρέμει, καὶ σεισμοῦ αἴτιος γίνεται παρὰ τὸν ὡρισμένον καιρόν. τούτου ἕνεκα τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἀπέστειλεν ὁ ἀγαθὸς Πατὴρ ἐκ τῶν κόλπων εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς, καὶ εἰς τὰ ταύτης κατώτατα μέρη, ὅπως αὐτῷ τὴν προσήκουσαν (8) ἐπιτιμίαν δῷ. καὶ ὁσάκις ἂν σεισμὸς γένηται, ἢ τρέμει κάμνων, ἢ ἀντιφέρει εἰς τὸν ἕτερον ὦμον. τότε τοίνυν καὶ ἡ ὕλη ἀφ' ἑαυτῆς ἔκτισε τὰ φυτὰ, καὶ συλωμένων C αὐτῶν ἀπό τινων Ἀρχόντων ἐκάλεσε πάντας τοὺς τῶν Ἀρχόντων πρωτίστους, καὶ ἔλαβεν ἀπ' αὐτῶν ἀνὰ μίαν δύναμιν, καὶ κατεσκεύασε τὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐκείνου, καὶ ἔδησε τὴν ψυχὴν ἐν αὐτῷ. (2) αὕτη ἐστὶ τῆς συγκράσεως ἡ ὑπόθεσις.

Ὅτε δὲ εἶδεν ὁ Πατὴρ ὁ ζῶν θλιβομένην τὴν ψυχὴν ἐν τῷ σώματι, εὔσπλαγχνος ὢν καὶ ἐλεήμων, ἔπεμψε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν ἠγαπημένον εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς. διὰ γὰρ ταύτην τὴν πρόφασιν, καὶ τὴν τοῦ Ὠμοφόρου, ἀπέσταλεν αὐτόν. καὶ ἐλθὼν ὁ Υἱὸς μετεσχημάτισεν ἑαυτὸν εἰς ἀνθρώπου εἶδος, καὶ ἐφαίνετο τοῖς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος, μὴ ὢν ἄνθρωπος, καὶ οἱ ἄνθρωποι ὑπελάμ- D

βα-

A (1) ad paratum belli, descendit deorsum pugnare adversum tenebras. At verò tenebrarum Principes, repugnantes ei, comederunt de armatura ejus, quod est anima. Tunc ibi vehementer afflictus est deorsum (2) primus parens homo a tenebris, & nisi orantem eum exaudisset pater, & misisset alteram virtutem, quæ processerat ex se, quæ dicitur Spiritus vivens, & descendens porrexisset ei dexteram, & eduxisset eum de tenebris, olim primus homo detentus periclitaretur. Ex eo ergo animam deorsum (3) reliquit, & propterea Manichæi, cum sibi invicem occurrunt, dant sibi dexteras hujus signi gratiâ, tanquam ex tenebris liberati; in tenebris enim (4) omnes hæreses esse di- B cunt. Tunc vivens spiritus creavit mundum, & indutus alias tres virtutes descendens eduxit (5) Principes, & crucifixit eos in firmamento, quod est ejus corpus sphæra; & rursum ipse vivens Spiritus creavit luminaria, quæ sunt (6) reliquiæ animæ, & fecit ea (7) firmamentum circumire, & iterum creavit terram, (8) & sunt octo. Est autem Omophorus deorsum, idest qui eam portat in humeris, & cùm laboraverit portans, intremiscit: & hæc est causa terræ motus præter constitutum tempus. Hac de causa filium suum misit benignus pater (9) de finibus suis in cor terræ, & in interiores ejus partes (10) quò illum, ut par erat coërceret; C quotiens enim efficitur terræ motus, tremante eo ex labore, vel de humero in humerum transferente pondus efficitur. Tunc ergo & ipsa materia creavit ex se plantas vel germina, quæ cùm (11) furatæ essent a quibusdam Principibus, convocavit omnes Principes primarios, & sumpsit ab eis singulas virtutes, & fecit hominem hunc secundum speciem primi hominis illius, (12) & junxit animam in eo.

VIII. Cum autem vidisset Pater vivens affligi animam in corpore, (13) quia est miserator & misericors, misit Filium (14) suum dilectum ad salutem animæ; hac enim causâ, & propter omophorum misit eum. Et veniens filius, transformavit se in speciem D hominis; (15) & apparebat quidem hominibus ut homo, cum non esset homo, & homi-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Epiphanius legit, *Ad apparatum belli*.
(2) Codex Bobiensis, concinente Epiphanio, *primus homo*.
(3) Codex Bobiensis, *relinquit*. Mala lectio, ut patet ex Epiphanio.
(4) Codex Bobiensis, *omnis hæresis esse dicitur*. Sed hanc lectionem rejicit Epiphanius.
(5) Hæc est hujus loci vera lectio, Epiphanio probata. Quam enim ex codice Bobiensi Valesius exprimit, corruptam esse nemo non videt; sic enim se habet, *Descendens eduxit Principes Jeru, exitat in firmamentum, quod est &c.* In græco Epiphanii est, *Et stabilivit in firmamento, quod est ipsorum corpus sphæra*. Sed vide eundem Epiphanium cap. 48.
(6) Ita & Epiphanius. Male apud Valesium, *Reliquæ animæ*. Vide eundem Epiphanium ibidem cap. 40.
(7) Et hìc malè codex Bobiensis, *in firmamento circuire*, ut patet ex Epiphanio.
(8) Epiphanius habet εἰς εἴδη ὀκτώ. *Creavit terram octuplici specie. Omophorus autem*, hoc est, bajulus, *infra sustinet*. Sed latinus noster interpres legit, εἰσὶ δὲ, vel εἰσὶ δὴ.
(9) Codex Bobiensis, *de finibus in cor terræ*. Sic legit & Epiphanius.
(10) Idem codex, *quod illum, ut pareret, coërceret*. Prava lectio. Hinc autem patet Petavium apud Epiphanium pro ἐπιθυμίαν rectè emendasse ἐπιτιμίαν.
(11) Codex Casinensis, *furata essent, convocavit*. Nos Bobiensem codicem, & Epiphanium secuti sumus.
(12) Male codex Bobiensis, *& vexit animam in eo*. Quam lectionem non sequitur Epiphanius: subditurque apud eundem, *Et hæc est commixtionis ratio*. Quæ verba de suo fortasse addidit Epiphanius.
(13) Codex Bobiensis, *qui est*.
(14) Ita codex Bobiensis, & Epiphanius. Casinensis non habet *dilectum*.
(15) Uterque codex, *& parebat*. Sed nos Epiphanii lectionem prætulimus.

ANNO CHRISTI 277.

mines (1) putaverunt eum natum esse. Cùm ergo venisset, machinam quandam (2) concinnavit ad salutem animarum; idest, rotam statuit, habentem duodecim urceos, (3) quæ rota per hanc sphæram vertitur, hauriens animas morientium, quasque luminare majus, idest, sol radiis suis (4) adimens purgat, & Lunæ tradit, & ita adimpletur lunæ (5) discus, qui a nobis ita appellatur. Naves enim vel translatorias cymbas esse dicit duo ista luminaria, & cùm repleta fuerit luna, transfretare animas, ad subsolanam partem, & ita (6) apocrusim, detrimentum, patitur, cùm onere fuerit relevata: & (7) iterum repleri cymbam; & rursus exonerari, dum hauriuntur per urceos animæ, usquequo partem suam propriam li- B beret (8) animarum. De substantia autem boni Patris omnem animam, atque omne animal, quod movetur, partem trahere confirmat. Cùm igitur luna onus, quod gerit, animarum, seculis tradiderit Patris, permanent (9) illæ in columna gloriæ, quod vocatur (10) Vir perfectus. Hic autem Vir est columna lucis: repleta est enim mundarum animarum, & hæc est causa salutis animarum; mortis verò causa hominibus est isti. Virgo quædam decora & exornata, elegans valdè, furto appetit Principes, qui sunt in firmamento a vivente spiritu educti, & crucifixi, quæ cum apparuerit, maribus fœmina decora apparet; fœminis verò adolescen- C tem speciosum, & concupiscibilem demonstrat. Sed Principes quidem, cùm eam viderint exornatam, (11) amore ejus in libidinem moventur; & quia eam apprehendere non possunt, vehementer instigantur, amoris incendiis excitati; rapti sunt enim (12) libidinis calore: cùm enim currentibus post eam anxii effecti fuissent, Virgo subito nusquam comparuit. Tunc Princeps ille magnus producit nebulas ex semetipso, uti obscuret in ira sua omnem mundum, qui cum tribulatus fuerit plurimum, sicut homo sudat post laborem, ita & hic Princeps (13) sudat ex tribulatione sua, cujus sudor pluviæ sunt. (14) Sed & messis Princeps, si deceptus fuerit a Virgine (15) effundit pestem super terram, itaut morte afficiat homines; corpus enim

A βανον αὐτὸν γεγεννῆσθαι. ἐλθὼν οὖν ποιεῖται τὴν δημιουργίαν πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν, καὶ μηχανὴν συνεστήσατο ἔχουσαν δώδεκα κάδους, ἥτις ὑπὸ τῆς σφαίρας στρεφομένη, ἀνιμᾶται τῶν θνησκόντων τὰς ψυχάς. καὶ ταύτας ὁ μέγας φωστὴρ ταῖς ἀκτῖσι λαβὼν, καθαρίζει, καὶ μεταδίδωσι τῇ σελήνῃ, καὶ οὕτως πληροῦται τῆς σελήνης ὁ δίσκος, ὁ παρ' ἡμῖν προσαγορευόμενος. πλοῖα γὰρ, ἤτοι πορθμεῖα εἶναι λέγει τοὺς δύο φωστῆρας. εἶτα ἐὰν γεμισθῇ ἡ σελήνη, μεταπορθμεύει εἰς ἀπηλιώτην, καὶ οὕτως ἀπόκρουσιν ποιεῖται, τοῦ γόμου ἐλαφρυνομένη. καὶ οὕτω πληροῖ τὸ πορθμεῖον, καὶ πάλιν ἀπογομοῖ ἀνιμωμένων ὑπὸ τῶν κάδων τῶν ψυχῶν, ἄχρις οὗ τὸ ἴδιον αὐτοῦ μέρος σώσει [5] τῆς ψυχῆς. τῆς γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ Πατρὸς οὐσίας B πᾶσαν ψυχὴν, καὶ πᾶν κινούμενον ζῶον μετέχειν λέγει. τῆς οὖν σελήνης μεταδιδούσης τὸν γόμον τῶν ψυχῶν τοῖς Αἰῶσι τοῦ Πατρὸς, παραμένουσιν ἐν τῷ στύλῳ τῆς δόξης, ὃς καλεῖται ἀὴρ ὁ τέλειος. ὁ δὲ ἀὴρ οὗτος στύλος ἐστὶ φωτὸς, ἐπειδὴ γέμει ψυχῶν τῶν καθαριζομένων. αὕτη ἐστὶν ἡ αἰτία, δι' ἧς αἱ ψυχαὶ σώζονται. ἡ δὲ τοῦ ἀποθανεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐστὶ πάλιν αὕτη. παρθένος τις ὡραία κεκοσμημένη, πιθανὴ πάνυ συλᾶν ἐπιχειρεῖ τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἐν τῷ στερεώματι ὑπὸ τοῦ ζῶντος Πνεύματος ἀνενεχθέντας καὶ σταυρωθέντας, φαινομένη δὲ τοῖς ἄρρεσι θήλεια εὔμορφος, ταῖς δὲ θηλείαις νεανίας εὐειδὴς καὶ ἐπιθυμητός, καὶ οἱ μὲν Ἄρχοντες ὁπόταν ἴδωσιν αὐτὴν κεκαλλωπισμένην, οἰστρῶνται τῷ φίλτρῳ, καὶ μὴ δυνάμενοι αὐτὴν C καταλαβεῖν, δεινῶς φλέγονται τῷ ἐρωτικῷ πόθῳ τὸν νοῦν ἐξαρπασθέντες. ὅταν οὖν τρεχόντων αὐτῶν, ἡ παρθένος ἄφαντος γένηται, τότε ὁ Ἄρχων ὁ μέγας προβάλλει τὰς νεφέλας ἐξ αὐτοῦ, ὅπως σκοτίσῃ τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τὸν κόσμον. καὶ οὕτως ἐὰν θλιβῇ πάνυ, καθάπερ ἄνθρωπος ἱδρῶν ἀποκάμνει. ὁ δὲ ἱδρὼς αὐτοῦ ἐστιν ἡ βροχή [4] ὁμοῦ καὶ ὁ θεριστὴς ἄρχων ἐὰν συληθῇ ὑπὸ τῆς παρθένου, καταχέει λιμὸν ἐφ' ὅλης τῆς γῆς, ὅπως θανατώσει τοὺς ἀνθρώπους. τὸ γὰρ σῶμα

τοῦτο

hoc

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, probante Epiphanio, *putabant eum natum esse*. Casinensis malè, *naturam esse*.
(2) Codex Bobiensis, *concinnatam*. Epiphanius habet, *Veniens igitur opus quoddam ad animarum salutem molitus est, & machinam construxit, cados duodecim habentem, quæ a sphærâ conversa mortuorum animas sursum evehit*.
(3) Codex Bobiensis, *qua per hanc sphæram hauriens animas viventium*. Mala lectio, ut ex Epiphanio apparet.
(4) Epiphanius, λαβὼν, *assumens*.
(5) Codex Bobiensis, *discursus*, pessima lectio.
(6) In codice Casinensi, *Apocrisin*, scribitur; sed nos locum restituimus ex codice Bobiensi, in quo *Apocrusin* rectè legitur, licèt in aliis hìc depravatissimus existat. Ἀπόκρουσιν autem Alexandro Aphrodisiensi, & Tralliano dicitur facere luna, cùm decrescit, seu senescit, ut notum est.
(7) Epiphanius οὕτω. *& ita repleri*.
(8) Idem Epiphanius, τῆς ψυχῆς, *animæ*; sed ex hujus antiqui interpretis versione debet emendari.
(9) Legendum *illæ*, hoc est, animæ ex Epiphanio, licèt uterque codex habeat *illa*.
(10) Epiphanius habet, *aër perfectus*, unde colligitur latinam hujus operis exemplar e græco expressum esse, & malè interpretem legisse, ἀνὴρ, pro ἀὴρ; vertendum autem esse, *Aër perfectus. Aër autem hic &c.* ut græca cum latinis conveniant, & aliquis inde sensus eruatur.
(11) Melior in sequent. Epiphanii lectio, quæ sic latinè sonat. *Amoris æstro aguntur, cumque eam assequi nequeant, extra mentem acti, præ amore, & cupiditate mirum in modum exardescunt. Quum igitur, accurrentibus illis, virgo se ex illorum aspectu subduxerit, tunc &c.*
(12) Malè codex Bobiensis, *libidinis amoris calorem; cum ergo currentibus eis post eam, virgo &c.*
(13) Idem codex, *sudat ei ex tribulatione*. prava lectio.
(14) Epiphanius habet ex versione Petavii, *Sic & Princeps alter, Messor appellatus, si Virginis illecebrâ capiatur, pestem in universam terram perdendis hominibus immittit*. In textu tamen græco, *Messis*, est, non, *Messor*. sed fortasse legendum θεριστοῦ.
(15) Codex Casinensis, *effundit famem*. Bobiensis, *effundet famem*. Sed nos ex seqq. & ex Epiphanio, *pestem*, substituimus. Facile autem fuit veteri latino interpreti ob similitudinem vocum, λιμὸς, *fames*, & λοιμὸς, *pestis*, in hunc errorem incidere.

ANNO CHRISTI 277.

Τὸν κόσμον καλεῖται πρὸς τὸν μέγαν κόσμον, καὶ οἱ ἐξ ἡμῶν πάντες ἔξῃς ἔχομεν, κἄτω συνδεδέμεθα τοῖς ἄνω, ὑνόπιμι δὲ συλλήβῃ ὑπὸ τῆς σπερμάτων, τότε ἀμύχανον κόπλον ἴδε ἄμοχλον τῶν ἀνθρώπων· καὶ ὅπως συνέζευκται ἡ ἕξις ἑκάστου, τότε ἀμύχανα λογισῆς γίνεται, καὶ ὅπως ἀπορυθμισμένοι· ἴδιον δὲ τὸ ἀπὸ τῆς ἕξεως τοῦτο σαλεύ-ειν, συμφυὲς γάρ ἐστιν τὸ κ ἀπαλλαγῆναι, συγκινεῖσθαι μὲν τοῦ ζωοφόρου, αὐτὸ δ' αὐτὸ τῷ ζωοφόρῳ.

Ἐφ' ᾧ ὑμῖν καὶ τοῦτο, τοὺς μεταβολεῖσθαι τὸ ὑγιᾶ εἰς ὕπνον σώματα· πρῶτον καθαίρεται μικρὸν τι ἀπ' αὐτῆς ἐπὶ τὸ ἐγκέφαλον γίνεται δὲ κοῖλη ἡ ἐς κεφαλὴν, ἡ ἐς ἕτερα ζῶα σῶμα. ἔπει δὲ ἡ συνδυνειμένη ὑγρότης, εἰς κοιλοῦν σῶμα μεταβολεται· ἴδιον δὲ ὑγίειαν ὑγρῶν, ἡ μογιλάλοι τῆς δὲ ὑγιείας ἴστι τὰ ὑφαίνοντα, ἥς ἴδιον νοεῖν, φρόνησις, ὑγιεῖνοντες, λογισμοὶ. οἱ δὲ ὑφαντοὶ, ὅσοι ὑφῆλοσιν, ὑοῦκαι τοῖς λογικοῖς τοῖς ἀπαιρεῖς· ἐπὶ δὲ ἀνθρώ, ἐπὶ ἔστιν ἐπὶ ἴδιον τῆς τὸ τρόπον ἀνθρώπου τοιοῦτον· δὸὶ ἀ ἔγραψ ἄνθρ μεταγράφῃσι ἀπὸ χάρτου, ἢ ἀπ' ἀσκήλ, ἢ ἀπὸ κηρίδ· ἢ ἀπὸ στέγων, ἢ ἀπὸ λάξυλου, ἢ ἀπὸ ξύλου, καὶ κατέζει καὶ ἐν τοῖς τόποις ἰδίοι· ἔχετο, ἀνάγκη καὶ ἀυτὸν ὑφαίνειν· ἔχετο γοῦν, ἐπὶ ἐν τοῖς ἴδιοις ἴμπτε ἐν, ἐμπέπαιν ἔστιν· ἢ τὸ ὑφαίνειν μέτ', καὶ ἀυτὸς μὲν ὑφαίνει· ἢ τὸ πάλιν ἴστι τὸ ἐλάσσω ἐν τῷ ἔστιν τῷ πάντων, ᾧ ἐν τῷ ἴζῆσθαι ἢ τὸ ἐκπνεύμενος αὐτοῦ, ἀπόχρην ἀυτὸν ἐπ' ἴζῆσθαι σῶμα μεταγράφεσθ· ἐν, ὥστε περιπατοῦντα αὐτὸν ἐπιστῆσαι, καὶ μετὰ ταῦτα ἀναλῦσαι αὐτὸν εἰς ἀλλοίους ἀνθρώ· τὸ δὲ σῶματος τῶν ὕστερ τῶν ἀρχόντων, ᾗ τὰς ὅλας, ἀνάξιον τὸν ἀυθρώπων περιέλαι διελθεῖν πολλὰ σῶματα, ἵως ἂν καλαζλεῖῃ ἡ ψυχὴ ἐνόπιν. ἀ δὲ τὸ ἀλεθικὸν ἐκυτῷ ὑοκέι, ἀμφιπολοῦντα τοῖς ἀγαθοῖς καὶ οἷς ἐκ τῶν ἐλπίδα τέμενα. τὸ τὸ λέγειν ἀπ' τὸ ὕδωρ, τὸν ἑαυτὸ ψυχ'ν' (5) πάσειν. ᾗ ἀ τὸ ὃ βλέπει τοῦ ἐκλεπτοῦ αὐτοῦ πάσθειον, καθαρῶν· ἀπ' ἀυτὸ τὸ γενέθ, καὶ μεταμφιέσασθαι τὸ καπνιχμένον σώματα, ἵως ἂ βῇ ὑπεξβάσ πολλοὶ καὶ

ANNO CHRISTI 277.

hoc mundus vocatur, ad similitudinem magni hujus mundi, (1) & omnes homines, qui sunt deorsum, radices habent sursum colligatas. Cum ergo decrescit fuerit a Virgine (2) tunc incipit excidere radices hominum, & cum excisæ fuerint radices eorum, efficitur pestilentia, & ita moriuntur. (3) Quod si fuerint pares radicum validius concrescit, & terræ motus, & inæquitur Omophori concussio, & hæc est mortis occasio.

IX. Dicam autem vobis, quomodo & animæ in alia quoque corpora (4) transfunduntur. In hoc primo purgatur aliquid ex ea parum; deinde, transfunditur in canem, aut in camelum, aut in alterius animalis corpus. Quod si (5) humidius fuerit quod in anima, in Elephantiacorum corpora transfunditur, quod si mediocre, in mulos. Nomina autem animæ sunt ista. (6) Mens, Sensus, Prudentia, Intellectus, Cogitatio. Mediores autem, qui mediocre mentis, conferuntur Principibus, (7) qui ex materia orti in tenebris sunt, ex quo manducaverunt de primi hominis armatura, propter quod necesse est eos transfundi, in fœnum, aut in (8) fabesolum, aut in hordeum, aut in olera, ut ne ipsi defecerunt, & demetantur: & qui manducant panem, (9) necesse est ut & ipsi manducentur, panem effecti. Qui occiderit pallum, & ipse pullus erit; qui murem, mus etiam ipse erit. Si quis vero eſt dives in hoc mundo, cum exierit de corpore suo, necesse est eum in corpus pauperis injici, (10) erunt ambuleti, & mendicet, & post hæc est in pœnas æternas. Cum ergo corpus hoc Principum fit, & materiæ, necesse est eum, qui plantaverit perfœum, tranſire per mutta corpora, usquequo (11) perfea illa, quam plantaverat, concidat. Qui autem ædificaverit fibi domum (12) dispergetur per omnia corpora. Si quis laveris fe in aqua, animam fuam (13) vulnerat, & qui non prefuderit (14) gehennæ, & transformantur in misericordias multas; & propterea fi quid opti-

ANNO CHRISTI 277.

optimum eſt in efcis, (1) offerunt illud electis. & cum voluerint manducare panem, orant primo illa dicentes ad panem, neque ego te meſui, neque molui, neque (2) tribulavi, nec quæ celebanum te mili, alius te fecit, & detulit te mihi, ego innocenter te (3) manduco. Et cum intra femetipſum hæc dixerit (4) refpondet ad eum, qui ei dervit, oratio pro te ille fit apud me ita. Sicut ergo dixi vobis paulo ante, fi quis vero rit, demetetur, ita & fi quis frumentum in molam miſerit, etiam ipſe mitterur in molam, ut ne conferfcrit, (5) conſpergetur, (5) aut fi panem coxerit, excoquetur: & propter hoc illicium eſt apud eos opus facere. Et iterum dicunt elle (6) alios quoſdam, præter hos quem nominavimus, mundos, quibus hujus mundi luminaria, cum hic occiderint, oboriuntur. (7) Et illi dicunt, ſi quis ambulat in nocte, ambulat in tenebris, & (8) qui movet manum, ledit aetem, quia aer anima eſt hominum, & animaliuni, & volatilium, & piſcium, & (9) repentium, & ſquid eſt in hoc mundo: dixi enim volens quia (10) corpus hoc non eſt Dei, fed materiæ eſt tenebrarum, & ideo neceſſe eſt illud obſcurari.

X. Paradiſus autem, (11) qui vocatur Mundus, & arbores, quæ in ipſo ſunt, concupiſcentiæ ſunt, & exterse ſeductiones corrumpentes (12) cogitationes hominum. Illa autem arbor, quæ eſt in paradiſo, ex qua agnoſcitur bonum, ipſe eſt Jeſus, & (13) ſcientia illius, quæ eſt in mundo; quam qui acceperit, difcernit bonum a malo. Mundus autem, nec ipſe eſt Dei, ſed (14) ex parte materiæ plafmatus, & ideo omnia exterminantur. Quod autem furati ſunt Principes a primo homine, ipſum eſt, quod adimpleret lunam, quod quotidie purgatur a mundo: (15) & ii exierit anima, quæ non cognoverit veritatem, tradetur Damonibus, ut eam doment in gehenna ignis. & poſtea quam (16) correcta fuerit, transfunditur in alia corpora, ut dometur, & ita injicitur in illum magnum ignem uſque ad conſummationem. De Prophetis autem, qui (17) apud vos ſunt, hæc dicit, ſpiritus eſſe impietatis, ſive

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Epiphanius habet, *Et omnes homines radices habent infrà cum ſuperioribus connexas.*

(2) Codex Bobienſis, *tunc cum incipit.*

(3) Apud Epiphanium legitur, *quod ſi ſuperiores partes radicum pra labore quatiantur, terramotus fit, atque tranſquatitur Omophora, ruinam inſimul convertit.*

(4) Codex Bobienſis, *transferuntur.* mala lectio. Epiphanius habet, *quomodo anima in quinque corpora transfundatur. Primum fic.*

(5) Codex Bobienſis, *humidius admiſit, anima in elephantiorum corpora.* In Cafinenſi ſcribitur, *in elefantia eorum corpora*, quod procul dubio, *elephantiarorum*, legi debet. Epiphanius tamen habet, ἐρεθῶσι, *relaphorum.* ignotum mihi animal.

(6) Pervitur melius apud Epiphanium, *Mens, nous, intelligentia, cogitatio, reticolenatio.*

(7) Codex Bobienſis, *qui ex materia horti*, typographorum, ut videtur, errore. Apud Epiphanium legitur, *qui ab initio in tenebris fuit.*

(8) Codex Bobienſis male, *fuſcillum.*

(9) Codex Bobienſis, *necefſe eſt, & ipſum manducari panem effectum. Quod ſi occiderit pullum, & ipſe pullus erit. Quia vero eſt dives.* Sed Epiphanius cum Cafinenſi codice convenit. Male autem in margine emendavit Valeſius, *Quiſquis vero eſt dives.*

(10) Cod. Bobienſis, *ut ambulet, mendicet.*

(11) Male in Cafinenſi codice legebatur, *per fe ad illum.* Porrò περσία, Petavius vertit, *perſica arbor.* Vide Epiphanium num. 6.

(12) Codex Bobienſis, *Diſperjetur.* Epiphanius habet, ut codex Cafinenſis.

(13) In græco Epiphanii eſt νίκαν, *frigore abſtringit, congelat.* Latinus tamen interpres legiſſe videtur νίκησαν.

(14) Apud Epiphanium ſcribitur, τὸ εἶδος, *pictatum.*

(15) Epiphanius, *per multas generationes panas expendet.*

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobienſis, *offerunt illud illis electis.* Cafinenſis, *offerre illud electis.* Sed ex Epiphanio legendum, ut editimus.

(2) In græco Epiphanii Μὴν, *fubegi*, eo ſenſu, quo farinam fubigere dicimus.

(3) Cafinenſis, *manduco, & ſolve.* Sed non Bobienſis codicis, & Epiphanii lectionem expreſſimus.

(4) Græce Epiphanii, *Reſpondet ad illum, qui dixerit: oratio pro te.* Si quis *reſpondet, demetetur. Sicut dixi, ſi quis meſuerit, demetetur.* Sed melior latini interpretis lectio.

(5) Cod. Bobienſis, *Ita & ſi quis panem.*

(6) Idem codex, *Alios praeter hunc*, quem videmus mundum.

(7) Codex Bobienſis, *de ibi dicunt.*

(8) Idem Codex, *Qui ſecum manant.*

(9) Idem Codex, *reptantium. Et ſi quod.*

(10) Codex Bobienſis, *Corpus hoc non illud corpus eſt obſcurari.* Sed mutilum hunc locum effe patet ex Epphanio, qui cum Cafin. cod. concordat. Nifi quod habet Epiph. *ſed materia eſt, ipſum corpus obſcurius eſt.*

(11) Hinc patet apud Epiphanium legi debere, ὃς καλεῖται κόσμος. non autem, ὃς καλεῖται κόσμε.

(12) Codex Bobienſis, *cogitationem.* Epiphanius habet, *Cogitationes hominum illarum. Arbor autem.* Sed melior videtur lectio interpretis lectio.

(13) Codex Bobienſis, *de ſcientia ejus.* Epiphanius, γνῶσις cognitio, vel etiam, *ſcientia.* Hinc autem patet legendum eſſe apud eundem, καὶ ἡ γνῶσις αὐτὰ, *cinfque cognitio.*

(14) Ita apud Epiphanium, & in codice Bobienſi. At Cafinenſis, *ex materia.*

(15) Codex Bobienſis, *& ſi exierit, animamque non cognoverit veritatem, tradetur.* Sed Codicis Cafinenſis lectionem firmat Epiphanius.

(16) Codex Bobienſis, *correpta fuerit, transfunditur.* Cafinenſis, *correpta fuerit, transfunditur.* Non tamen *correcta fuerit* eſidimus ex Epiphanio.

(17) Hinc patet apud Epiphanium pro ὧν non eſſe legendum ὧδε ut Petavius in margine emendandum eſſe monuit, nam hæc Turbo videtur narrafſe antequam hæreſim depoſuiſſet. Vide pag. ſeq. n. 8.

ANNO CHRISTI 277.

A ὑμῶν Προφητῶν, οὕτως λέγει. Πνεῦμα εἶναι ἀσεβείας, ἤτοι ἀνομίας τοῦ σκότους, τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἀνελθόντος. καὶ διὰ τοῦτο (7) πλανηθέντες οὐκ ἐλάλησαν. ἐτύφλωσεν γὰρ αὐτῶν ὁ Ἄρχων τὴν διάνοιαν. καὶ εἴ τις ἀκολουθεῖ τοῖς λόγοις αὐτῶν, ἀποθνήσκει εἰς τοὺς αἰῶνας, δεδεμένος εἰς τὴν βῶλον, ὅτι οὐκ ἔμαθε τὴν γνῶσιν τοῦ Παρακλήτου. ἐνετείλατο δὲ τοῖς ἐκλεκτοῖς αὐτοῦ μόνοις, οἵ πλέον ἑπτὰ οὔκ εἰσι τὸν ἀριθμὸν, ἐὰν παύσησθε ἐσθίοντες, εὔχεσθε, καὶ βάλλετε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔλαιον ἐξορκισμένον ὀνόμασι πολλοῖς, πρὸς στηριγμὸν τῆς πίστεως ταύτης. τὰ δὲ ὀνόματά μοι οὐκ ἐφανερώθη. μόνοι γὰρ οἱ ἑπτὰ τούτοις χρῶνται. καὶ πάλιν τὸ παρ' (8) ὑμῖν τίμιον καὶ μέγα ὄνομα Σαβαὼθ, αὐτὸ εἶναι τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ B πατέρα τῆς ἐπιθυμίας, καὶ διὰ τοῦτο (10) ἁπλάριοι προσκυνοῦσι τὴν ἐπιθυμίαν, Θεὸν αὐτὴν ἡγούμενοι. Περὶ δὲ τοῦ Ἀδὰμ πῶς ἐκτίσθη, λέγει οὕτως. ὅτι ὁ εἰπὼν, δεῦτε, καὶ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ἢ καθ' ἣν εἴδομεν μορφὴν, Ἄρχων ἐστὶν, ὁ εἰπὼν τοῖς ἑτέροις Ἄρχουσιν, ὅτι δεῦτε, δότε μοι ἐκ τοῦ Φωτὸς, οὗ ἐλάβομεν, καὶ ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατὰ τὴν ἡμῶν τῶν Ἀρχόντων μορφὴν καθ' ἣν εἴδομεν, ὅ ἐστι πρῶτος ἄνθρωπος. καὶ οὕτως ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον. τὴν δὲ Εὔαν ὁμοίως ἔκτισαν, δόντες αὐτῇ ἐκ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, πρὸς τὸ ἐξαπατῆσαι τὸν Ἀδὰμ, καὶ διὰ τούτων γέγονεν ἡ πλάσις τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς τοῦ Ἄρχοντος δημιουργίας. C

Τὸν δὲ Θεὸν μὴ ἔχειν μέρος μετ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, μηδὲ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ, διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς σεσυλῆσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν Ἀρχόντων, καὶ γενέσθαι αὐτῷ θλίψιν, τούτου χάριν πέμπει, καὶ συ-

sive iniquitatis tenebrarum illarum, quæ ab initio (1) ascenderunt, a quibus decepti, non sunt locuti in veritate; excæcavit enim Princeps ille (2) mentes ipsorum; & si quis sequitur verba ipsorum, morietur in sæcula, (3) devinctus intra massam, quoniam non didicit scientiam Paracliti. Præcepit autem electis suis solis, (4) qui non sunt amplius quam septem numero, ut cùm (5) desinerent manducantes, orarent, & mitterent oleum super caput, (6) exorcidiatum, invocatis nominibus plurimis ad confirmationem fidei (7) hujus; nomina tamen mihi non manifestavit, (8) soli enim illi septem utuntur his nominibus. Et (9) iterum hoc, quod (10) apud vos magnum, & honorabile (11) est nomen Sabaoth, ille dicit naturam esse hominis, & patrem concupiscentiæ, & propterea, inquit, (12) simpliciores adorant concupiscentiam, Deum eam putantes. De Adam verò quomodo creatus sit, (13) ita dicit, quia qui dicit; *Venite, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*, (14) secundum eam, quam videmus formam, Princeps est, qui hæc dicit ad collegas suos Principes, idest, venite, date mihi de lumine, quod accepimus, & faciamus secundùm (15) nostram, qui Principes sumus, formam, & secundùm eam, quam vidimus, quod est primus homo, & ita hominem creaverunt. (16) Evam quoque similiter fecerunt, dantes ei de concupiscentiâ suâ ad decipiendum Adam, & per hæc factum est figmentum (17) mundi per conditionem Principis.

Gen. 1.

XI. (18) Deum verò non habere partem cum mundo, nec gaudere super eo, (19) quod ab initio (20) furtum passus sit a Principibus, & oborta fuerit ei tribulatio; hac de

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, *Ascenderunt, quibus deceptis*. Epiphanius, *& ob id aberrantes*. Malè autem ibi exoungendam esse negativam particulam censuit Petavius, eam enim antiquus latinus interpres retinet; qui tamen legisse videtur in græco textu οὐκ ἐλάλησαν ἐν ἀληθείᾳ.
(2) Codex Bobiensis, *mentem illorum*. Ita & Epiphanius.
(3) Codex Bobiensis, *devictus*, quod est contra græci textus sensum.
(4) Idem codex, *Qui sunt*. mala lectio.
(5) Codex Bobiensis, *desinerint*.
(6) Oleum exorcidiatum ait, pro exorcizatum, contra quàm veteres interdum scribere solebant; hic enim syllaba za, in dia, convertitur, illi autem oropositionem græcam δια, & j consonans vocalibus adjunctum in z mutabant; sic *Zabulus*, pro *Diabolus*, & similia. Vide Barthium in notis ad Phoebadium cap. 1.
(7) Codex Bobiensis, *ad confirmationem fidei. Hujus nomina*. Casinensis, *ad confirmationem fidei. Horum nomina*. Nos juxta fidem græci apud Epiphanium textûs emendavimus, *ad confirmationem fidei hujus. Nomina tamen &c.*
(8) Codex Casinensis, *soli autem*.
(9) Bobiensis codex, *iterum quod*.
(10) Hinc patet apud Epiphanium legendum non esse ἡμῖν, ut paulò ante monuimus.
(11) Codex Bobiensis, *esset*.
(12) Quid Manichæis ἁπλάριοι, vox significaret, Eruditis explorandum reliquit Petavius. Verùm hoc nomine Catholicos, quasi *simpliciores*, ut antiquus latinus interpres transtulit, ab eisdem designatos fuisse ex anathematismis, quos olim apud Græcos publicè emittebant Manetis asseclæ, ad catholicam fidem venientes, probat Ducangius in Glossario Mediæ, & infimæ græcitatis. Malè autem in Cæsareæ Bibliothecæ scripto codice, ex quo eosdem anathematismos a Clarissimo viro Jacobo Tollio humanissimè descriptos habeo, pro ἁπλάριοι, scribitur ἀπλανάριοι. Meliori tamen vocabulo eos ἀπλανεῖς, vocat Manes in epistola ad Marcellum superius relata.
(13) Idem codex, *ita dicit. Venite*. Sed hæc mera est librarii hallucinatio. Cæterùm dolosè corruptum fuisse a Manete hunc Geneseos locum, additione vocis, *Venite*, testis est Epiphanius n. 56.
(14) Idem codex, *& secundùm*.
(15) Codex Bobiensis, *nostram, qua*. lectio improbanda.
(16) Codex Bobiensis, *Qui Evam*.
(17) Malè Casinensis codex, *mundum*.
(18) Codex Bobiensis, *Dominum verò non habere patrem cum mundo*. Typographi forsitan errore.
(19) Codex Bobiensis, *propter quod*.
(20) Malè codex Casinensis, *furcam*.

ANNO CHRISTI 277.

de causâ mittit, & furatur ab eis animam suam quotidie per luminaria hæc, idest, per solem, & lunam, per quos universus mundus, & omnis creatura (1) raptatur. Illum verò, qui locutus est cum Moyse, & Judæis, & sacerdotibus, Principem dicit esse tenebrarum, & ideo unum, atque idem sunt Christiani, & Judæi, & (2) Gentes, eundem Deum colentes; in concupiscentiis enim suis seducit eos, quia non est Deus veritatis. Propter hoc ergo quicumque in illum Deum (3) sperant, qui cum Moyse locutus est, & Prophetis, cum ipso habent vinculis tradi, quia non speraverunt in Deum veritatis; ille enim secundùm concupiscentias suas locutus est cum eis. Post hæc verò omnia ad ultimum dicit, (4) sicut ipse scripsit, senior cùm manifestam fecerit ejus imaginem, tunc ipse Omophorus extra se terram derelinquit, & ita dimittitur magnus ille ignis, qui mundum consumat universum; deinde iterum (5) dimittunt animam, quæ objicitur inter medium novi sæculi, ut omnes animæ peccatorum (6) vinciantur in æternum. Tunc autem hæc fient, (7) cum statuta venerit dies. (8) Probationes autem omnes Jesus est in modicâ navi, & Mater vitæ, & duodecim Gubernatores, & Virgo lucis; & senior tertius. Unde (9) & majori in navi vivens spiritus adhibetur, & murus illius ignis magni, & murus venti, & aëris, (10) & aquæ, & interioris ignis vivi, quæ omnia in luna habitabunt, usquequo totum mundum ignis absimat: in quot autem annis, numerum non didici. Et post hæc restitutio erit duorum (11) luminarium, & Principes habitabunt in inferioribus (12) partibus suis: Pater autem in superioribus, quæ sua sunt recipiens. Hæc est omnis doctrina, quam tradidit tribus discipulis suis & jussit eos in tres mundi (13) plagas proficisci.

A συλᾷ ἀπ' αὐτῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν διὰ τῶν φωστήρων τούτων, ἡλίου, καὶ σελήνης, ὑφ' ὧν ὅλος ὁ κόσμος καὶ πᾶσα ἡ κτίσις ἁρπάζεται, τὸν δὲ λαλήσαντα μετὰ Μωϋσέως, καὶ τῶν Ἰουδαίων, καὶ τῶν ἱερέων, τὸν Ἄρχοντα λέγει εἶναι τοῦ σκότους. ὥστε ἕν εἰσι, καὶ τὸ αὐτὸ οἵ τε Χριστιανοὶ, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ ἐθνικοὶ, τὸν αὐτὸν Θεὸν σέβοντες. ἐν γὰρ ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ ἐξαπατᾷ αὐτοὺς, οὐκ ὢν ἀληθείας Θεός. διὰ τοῦτο οὖν ὅσοι ἐπ' ἐκεῖνον ἐλπίζουσι τὸν Θεὸν, τὸν μετὰ Μωϋσέως λαλήσαντα, καὶ τῶν Προφητῶν, μετ' αὐτοῦ ἔχουσι δεθῆναι, ὅτι οὐκ ἤλπισαν ἐπὶ τὸν Θεὸν τῆς ἀληθείας. ἐκεῖνος γὰρ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν ἐλάλησε μετ' αὐτῶν. μετὰ δὲ ταῦτα πάντα ἐπὶ τέλει λέγει, καθὼς αὐτὸς ἔγραψεν, ὁ Πρεσβύτης, B ὅταν προφανῇ αὐτοῦ τὴν εἰκόνα, τότε ὁ Ὠμοφόρος ἀφίησιν ἔξω τὴν γῆν, καὶ οὕτως ἀπολύεται τὸ μέγα πῦρ, καὶ ὅλον ἀναλίσκει τὸν κόσμον. εἶτα πάλιν ἀφίησι τὴν βῶλον μετὰ τοῦ νέου αἰῶνος, ὅπως πᾶσαι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁμαρτωλῶν δεθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα. τότε δὲ ταῦτα γενήσεται, ὅταν ὁ ἀνδριὰς ἔλθῃ. αἱ δὲ προβολαὶ πᾶσαι, ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἐν τῷ μικρῷ πλοίῳ, καὶ ἡ Μήτηρ τῆς ζωῆς, καὶ οἱ δώδεκα κυβερνῆται, καὶ ἡ παρθένος τοῦ Φωτὸς, καὶ ὁ Πρεσβύτης ὁ τρίτος, ὁ ἐν τῷ μεγάλῳ πλοίῳ, καὶ τὸ ζῶν Πνεῦμα καὶ τὸ τεῖχος τοῦ μεγάλου πυρὸς, καὶ τὸ τεῖχος τοῦ ἀνέμου, καὶ τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὕδατος, καὶ τοῦ ἔσωθεν πυρὸς τοῦ ζῶντος, πρὸς τὸν μικρὸν φωστῆρα οἰκοῦσιν, ἄχρις ἂν τὸ πῦρ καταναλώσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ἐν ποσοῖς ποτε ἔτεσιν, ὧν οὐκ ἔμαθον τὴν ποσότητα. καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκατάστασις ἔσται τῶν δύο φύσεων. C καὶ οἱ Ἄρχοντες οἰκήσουσι τὰ κατώτερα μέρη ἑαυτῶν, ὁ δὲ Πατὴρ τὰ ἀνώτερα, τὰ ἴδια ἀπολαβών. ταύτην δὲ πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν παρέδωκε τοῖς τρισὶν αὐτοῦ μαθηταῖς, κελεύσας ἕκαστον εἰς (5) κλίματα ὁδεύειν.

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, *rapatur*. Valesius autem rectè correxit *raptatur*.
(2) Codex Casinensis, *Gentes unum Deum*. Codex autem Bobiensis, *Gentiles eundem Deum*, quam lectionem, consona cùm esset græco apud Epiphanium textui, nos retinuimus.
(3) Malè codex Bobiensis, *superant*.
(4) Casinensis, & Bobiensis codices habent, *sicut ipse senior scripsit. Cum manifestā*. At nos ex Epiphanio unius vocis transpositione locum restituimus. Senior autem ille, hoc est, πρεσβύτης, idem esse videtur cum eo, quem infra Seniorem tertium vocat. Præterea Codex Bobiensis, pro *fecerit* haber *fecerit*.
(5) Codex Bobiensis, *dimittitur animæ, quæ objicior inter medium novi seculi*. Græca sonant, *Deinde iterum glebam novo cum ævo mittit, ut omnes peccatorum animæ in æternum vinculis constrictæ teneantur*. Unde autem tanta inter græcam, & latinam versionem diversitas oriatur, ignoro.
(6) Cod. Bobiens., *vincantur*, quam lectionem mendosam esse græcus apud Epiphanium textus evincit.
(7) Codex Bobiensis, *cùm ista tota venerit; probationes &c.* Sed apud Epiphanium est, *cùm statuta venerit*.
(8) Hic locus mirè in Bobiensi etiam codice est depravatus, in quo sic legitur. *Probationes autem omnes, Jesus est in medica navi, & Mater vitæ, & duodecim gubernatores, & Virgo lucis, & senior tertius. Unde & maior in navi vivens spiritus adhibetur, & murus ignis illius magni, & murus venti, & aëris, & aquæ interioris ignis vivensque. Omnia in luna habitabunt, usquequo totum mundum ignis absumat, in quem autem annorum, numerum non didici*. Videtur autem antiquus interpres non benè intellexisse quibusdam in locis vim græci textus, cujus verba apud Epiph. ita latinè sonant ex versione nostrâ. *Cuncta verò propagationes, seu prolationes potestatum ex bono Deo, nempe, Jesus, qui in minori navigio manet, & vitæ Mater, & Gubernatores duodecim, & Virgo lucis, & Senior tertius, qui in majore navigio residet, & vivens spiritus, & ingentis ignis murus, & murus venti, & aëris, & aquæ, & interioris ignis viventis; hæ inquam omnes propagationes, seu prolationes, apud exiguum luminare habitant, quousque ignis universum mundum absumat, id quod certo annorum spatio continget, quorum numerum nescio*. Sed de his Manichæorum ineptiis commodior nobis agendi locus erit in Manichæorum historiâ.
(9) Codex Casinensis, *majore navi*. Legendum autem, *majori in navi*. Græci enim textûs apud Epiphanium hic est sensus.
(10) Codex Bobiensis, *& aquæ interioris ignis vivensque*. Casinensis, *eaque interioris vivi*. Nos ex græco textu latinum correximus.
(11) Codex Casinensis, *luminariorum*. Græca sonant, *duarum naturarum*.
(12) Hic lacuna est in codice Bobiensi, in quo etiam *recipies*, perperam legitur.
(13) Hinc patet rectè Petavium in græco hujus loci textu pro κλήματα, ut perperam legitur in Basileensi Epiphanii operum editione, substituisse κλίματα.

ANNO CHRISTI 277.

αν. καὶ ὁ μὲν Ἀδδας τὰ τῆς Ἀνατολῆς μέρη ἔλαχεν, ὁ δὲ Θωμᾶς τὴν Σύρων γῆν κεκλήρωται, Ἑρμείας δὲ ἄλλος τὴν εἰς Αἴγυπτον πορείαν ἐποιήσατο. καὶ μέχρι σήμερον ἐκᾶσε διατρίβουσι, τὴν τοῦ δόγματος ὑπόθεσιν στῆσαι θέλοντες.

A sci. (1) Adda partes sortitus est orientis; Thomas verò Syrorum terras suscepit; Hermas verò ad Ægyptum profectus est, & usque in hodiernum, ibi degunt, dogmatis hujus gratiâ prædicandi.

XII. (2) Hæc cùm Turbo dixisset, vehementer accendebatur Archelaus; Marcellus verò non movebatur, Deum expectans, (3) auxilium veritati suæ futurum: Archelao autem erat cura pro populo, tamquam pastori pro ovibus, cùm luporum parantur insidiæ. Igitur Marcellus Turbonem muneribus plurimis (4) replevit, & in Archelai (5) Episcopi domum residere præcepit. Eâdem autem ipsâ die adventavit Manes, adducens secum juvenes, & virgines electos (6) ad viginti duo simul; & primo omnium Turbonem (7) requirebat pro foribus Marcelli, quem cùm non invenisset, ad Marcellum ingreditur salutandum. Quo ille viso, admiratus est primò habitus indumenta; habebat enim calceamenti genus, quod (8) quadrisole vulgo appellari solet; pallium autem varium, tanquam (9) aërinâ specie; in manu verò validissimum baculum tenebat ex ligno (10) ebelino; Babilonium verò librum portabat sub sinistra ala; (11) crura etiam braccis obtexerat colore diverso, quarum una rufa, alia velut prasini coloris erat: (12) vultus verò ut senis Persæ artificis, & bellorum ducis videbatur. Igitur Marcellus statim ad Archelaum mittit, qui cùm verbo citius affuisset, invehi in eum animo urgebatur ex ipso habitu, ac specie ejus, (13) & maximè quidem, quòd, & quæ Turbone referente cognoverat; secretius factum apud semetipsum retractaverat, & diligenter præparatus advenerat. At verò prudentissimus Marcellus omni contentionum studio sublato, utrumque audire (14) decernit. Invitatis viris primariis civitatis; ex quibus judices elegit, religione gentiles, quatuor numero, quorum hæc sunt nomina, Manippus (15) Grammaticæ artis, & disciplinæ rhetoricæ peritissimus, Æginleus archiater nobilissimus, & literis apprimè eruditus, Claudius, & Cleobolus duo fratres egregii (16) rhetores. Fit ergo magnificus conventus, itaut domus Marcelli, quæ erat immensa, repleretur ex his, qui ad audiendum fuerant (17) vocati: & cum in conspectu omnium constitissent ii, qui adversùm se dicere proponebant, tunc illi electi judices excelsiores omnibus consederunt, atque Manæ dicendi initium datum est. Silentio igitur facto, (18) primùm aggressus est hoc modo.

XIII. (19) Ego, Viri fratres, Christi quidem sum discipulus, Apostolus verò Jesu; pro nimiâ autem humanitate Marcelli adesse festinavi, ut qualiter oporteat observare modum divinæ religionis eum edoceam: ne sicut muta animalia, quæ intellectu carent, nec quid agunt advertunt, ita etiam Marcellus, qui nunc se velut deditium doctrinæ Archelai subjugavit, ad ultimum damno animæ feriatur, cùm præparandæ divini cultus observantiæ ultra non habuerit facultatem. Scio autem & certus sum, quòd (20) emendato Marcello, etiam vos omnes salvi esse poteritis; ipsius enim judicio suspensa pendet urbs vestra: quòd si ab unoquoque vestrum abjiciatur vana præsumptio, & ea, quæ dicentur a me, veri amore audiantur, futuri seculi hæreditatem, cælorum regna capietis. Sum quidem ego Paraclitus, qui ab Jesu mitti prædictus sum, *ad arguendum mundum de peccato, & de (21) iniustitia*. (Joan. 16. 8.) Sicut & qui ante me missus est Paulus, *ex parte scire, & ex parte prophetare* se dixit, (1. Cor. 9.) mihi reservans, quod perfectum est, ut hoc quod ex parte est, destruam. Tertium ergo testimonium accipite, Apostolum me esse Christi electum: & si vultis mea verba suscipere,

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, *ex quibus Alda*. Cæterùm ex codice Bobiensi, & Epiphanio Casinensem supplevimus, in quo nulla Thomæ mentio.
(2) Huc usque Epiphanius.
(3) Codex Bobiensis, *auxilio*.
(4) Codex Bobiensis, *donavit*.
(5) Vox *Episcopi* deest in Bobiensi.
(6) Codex Bobiensis, *ad duodecim*.
(7) Codex Bobiensis, *requirit*.
(8) Codex Bobiensis, *trifolium*. Persas altis calceis usos fuisse ait Strabo lib. 15.
(9) Mirè corruptus est hic Bob. cod. legit enim, *aër inspici enim. Manis verò*.
(10) Codex Bobiensis, *ebilino*. Baculum ex ebeno gestasse Prophetas, hoc est, sacrarum rerum interpretes ex Callisthene probat Ducangius in Glossario verbo Ἐβίλλινος.
(11) Hìc lacuna est in codice Bobiensi.
(12) Casinensis, *vultus erat*.
(13) Codex Bobiensis non habet, *quidem*.
(14) Codex Casinensis malè, *cernit*.
(15) Codex Bobiensis, *Grammaticus, & disciplina rhetorica artis peritissimus, & Ægidius*. Horum autem judicum primum, Gentilium Philosophiæ professorem, secundum Medicum, tertium Grammaticum, quartum Rhetorem facit Epiphanius num. 10.
(16) Codex Casinensis, *Rectores*.
(17) Codex Bobiensis, *convocati*.
(18) Codex Casinensis, *plurima*.
(19) Huc usque Valesius edidit ex cod. Bobiensi.
(20) In codice Casinensi, *enim dato*.
(21) Videtur hic locus a Manete, vel ab imperito librario corruptus; nam in Sacro textu, *justitia*, scribitur contrario sensu. Varia autem sacræ Scripturæ loca dolosè interpolasse, atque corrupisse Manetem disertè Archelaus asserit infra cap. 53. & ex Epiphanio colligitur in ejusdem hæresi num. 56.

ANNO CHRISTI 277.

cipere, invenietis salutem; nolentes autem, vos æternus ignis absumere habet. Sicut enim Hymeneus, & Alexander *traditi sunt Satanæ, ut discerent non blasphemare*; (1. Timot. 7. 30.) ita & vos omnes pœnarum Principi trademini, pro eo quòd manus injecistis in patrem Christi, cùm eum dicitis causam esse omnium malorum, & conditorem injustitiæ, & totius iniquitatis creatorem, ex eodem fonte dulcem, & amaram producentes aquam: quod fieri, aut intelligi nulla ratione possibile est. Cui enim oportet credi? magistris vestris istis, qui carnibus vescuntur, & affluentissimis deliciis perfruuntur, aut Salvatori Christo Jesu dicenti, sicut scriptum est in Evangeliorum libro, *Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere?* (Matt. 7. 18.) Et alio in loco, patrem Diaboli, mendacem, & homicidam ab initio esse confirmat. (Joan. 8. 44.) (1) Rursum desiderium fuisse tenebris, ut insequerentur illud, quod de luce initio fuerat prolatum verbum, & inimicum hominem zizaniorum seminatorem & principem seculi mundi hujus Deum, qui hominum mentes excæcat, ut in Evangelio Christi deserviant? (Mat. 13. 25.) Bonus est iste Deus, qui suos homines salvari non vult? Et, ut ne multa alia revolvam, (Eph. 6. 12.) & spatium temporis obteram, veræ doctrinæ (2) differens tempus, hæc dixisse sufficiat, & ad propositum redeam, ut competenter ostendam istorum absurdam esse doctrinam, nec quicquam Deo, & Patri Domini Nostri Salvatoris adscribendum, sed malorum nostrorum causam accipere Satanam: in ipsum etenim rejiciendum, quod omnia hujuscemodi mala ab ipso generentur. Sed & ea, quæ in Prophetis, & lege scripta sunt, ipsi nihilominus adscribenda sunt; ipse est enim, qui in Prophetis tunc locutus est, plurimas eis de Deo ignorantias suggerens, & tentationes, & concupiscentias. Sed & devoratorem eum sanguinis, & carnis ostendunt; quæ omnia ad eum pertinent Satanam, & ad Prophetas ejus, quæ transformare voluit in patrem Christi, & scribere pauca quædam vera, ut per hæc etiam cætera, quæ sunt falsa, crederentur. Unde bonum nobis est ex omnibus, quæ usque ad Joannem scripta sunt, nihil omninò suscipere, à diebus verò ejus evangelizatum regnum cælorum solùm amplecti; semetipsos etenim irriserunt, ridicula, & ludicra introducentes, exiguis quibusdam verbis in lege adumbratis, ignorantes, quia malis si admiscerentur bona, malorum corruptione etiam, quæ bona sunt, exterminantur. Et si quidem est quisquam, qui possit ostendere, legem recti tenentem esse, debet custodiri; sin autem malam ostendero, interimenda est, & abjicienda, quippe quæ (3) mortis ministerium continet informatum, (II. Cor. 6. 9.) quæ vultus Moysi gloriam, contegens, destruxit. Non est igitur sine periculo cuiquam vestrum pariter cum lege, & Prophetis novum (4) testamentum, tanquam unius sint utraque, docere; quippe cùm renovet de die in diem Salvatoris Nostri eruditio: illa verò veterascens, & senescens prope exterminium fiat. Quod manifestum est his, qui discretionem habere possunt; quia sicut arboris cum senuerint rami, vel truncus fructum ultra non affert, sed abscinduntur, & membra corporum, cùm corrupta fuerint, amputantur: corruptionis enim virus ex membris, per omne corpus infunditur, & nisi artificis diligentiâ remedium morbus acceperit, corpus omne vitiatur; ita ergo & recipientes legem, nisi cognoveritis cujus sit, animas cum salute perdetis. *Lex enim, & Prophetæ usque ad Joannem Baptistam*, (Luc. 16. 16.) a Joanne verò lex veritatis, lex promissionum, lex cælorum, lex annuntiatur humano generi nova. Equidem donec non erat qui verissimam scientiam Domini nostri Jesu vobis ostenderet, peccatum non habebatis, nunc autem, & videtis, & auditis, (5) & in inscitias ire vultis, ut legem, quæ destructa est, & relicta, (6) sicut Paulus, qui apud vos probatissimus habetur, ait in quadam epistolâ suâ hoc modo, *Si enim quæ destruxi, hæc iterum reædifico, prævaricatorem me constituo*. (Gal. 12. 18.) Hoc autem dicit, gentiles eos judicans, propter quod sub elementis mundi essent, priusquam veniret plenitudo fidei, credentes in lege, & Prophetis. (Ibid. 4. 3.)

XIV. Judices dixerunt, Si quid adhuc manifestius habes, dic de doctrinæ tuæ modo, & fidei titulo. Manes dixit, Ego duas naturas esse dico, unam bonam, & alteram malam, & eam quidem, quæ bona est, in quibusdam partibus habitare; malam verò esse tam mundum hunc, quàm omnia, quæ in eo sunt, quæ quasi ergastula in parte maligni posita sunt, sicut ait Joannes, *Totus mundus in maligno est positus*, (1. Joan. 5. 19.) & non in Deo. Propterea duo loca esse diximus, unum bonum, & alium, qui extra eam est, ut in his spatium habens, posset in se suscipere creaturam mundi. Si enim dicimus monarchiam unius naturæ, & omnia Deum replere, & nullum esse extra eum locum, quis erit creaturæ susceptor? ubi gehenna ignis? ubi tenebræ exteriores? ubi fletus? In ipso dicam? Absit; alioquin etiam ipse in his pariter cruciabitur. Non ista sentiatis quicumque salutis vestræ curam geritis; exemplum enim vobis dicam, ut plenius intelligatis. Unum vas est mundus; quòd Dei substantia totum hoc vas replevit, quomodo jam potest in ipso vase aliquid amplius reponi? Si repletum est, quomodo suscipiet quod ponitur, nisi evacuetur de vase pars ali-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Videtur respicere Manes ad illa Joan. 1. 5. *& tenebræ eum non comprehenderunt*.
(2) In codice Casinensi *differens* legitur.
(3) Hic unus ex illis Sacræ Scripturæ locis esse videtur, quos Manes, Archelao teste in cap. 53. hujus disputationis, ad suam fulciendam hæresim corrupit: nam diversum sensum præseferunt Pauli verba, ad quæ respicit, tam in vulgata editione, quàm apud Archelaum nostrum infra cap. 43.
(4) Ita codicis Casinensis lectionem correximus, in quo scriptum est, *novum testimonium, tum tanquam*.
(5) Locus corruptus: forte, *& inficiar*.
(6) Deest fortasse, *observetis*, vel quid simile.

ANNO CHRISTI 277.

aliqua? Aut quò proficiet, quod evacuabi-
tur, cùm locus non sit? Ubi terra? Ubi
Cælum? ubi abyssus? ubi stellæ? ubi sedes?
ubi Potestates? ubi Principes? ubi tenebræ
exteriores? quis est qui horum posuit funda-
menta, & ubi? Non potest aliquis dicere,
nisi fortè blasphemet. Quomodo autem &
condere potuit creaturas non subsistente
materia? si enim de non extantibus (1)
consequetur has visibiles creaturas meliores
esse, & omnibus virtutibus plenas. Quod si
malitia est, & mors in eis, & corruptio, &
si quid bono contrarium est; quomodo ex
aliâ naturâ factas esse eas dicimus? Si verò
consideretis quomodo generentur filii homi-
num, invenietis non esse Dominum hominis
creatorem; sed alium, qui & ipse ingenitæ
est naturæ, cujus conditor nullus, nec crea-
tor, nec factor est, sed sola malitia sua ta-
lem eum protulit. Est igitur vobis homini-
bus commixtio cum uxoribus vestris de hu-
juscemodi occasione descendens. Cùm quis
vestrum carnalibus aliisque cibis fuerit satia-
tus, tunc ei concupiscentiæ oboritur incita-
tio, & ita generandi filii fructus augetur, ut
non ex virtute aliquâ, nec ex Philosophiâ,
nec ex alio ullo intellectu; sed ex sola ci-
borum satietate, & libidine, & fornicatio-
ne. Et quomodo mihi quisquam dicet, quia
ad imaginem Dei factus est pater noster
Adam, & ad similitudinem, & similis est ei,
qui fecit eum? Quomodo omnes, qui ex eo
generati sumus, similes ei sumus? imò verò
è contrario plurimæ nobis sunt formæ, di-
versi vultûs ferentes effigiem? Quod quàm
verum sit demonstrabo vobis in parabolis.
Intuemini mihi aliquem volentem (2) the-
saurum, aut aliquid aliud signare, & acce-
ptâ cerâ, vel luto velle vultûs sui signacu-
lum, quod gerit, exprimere; quòd si alius
quoque vultûs sui figuram similiter expres-
serit, nunquid simile signaculum apparebit?
Nequaquam, etiamsi vos nolitis, quod ve-
rum est, confiteri. Quòd si non sumus simi-
les in signaculo, sed est in nobis differen-
tia; quomodo non probatur Principum nos,

A & materiæ esse facturam, (3) secundum enim
ipsorum formam, & similitudinem, & ima-
ginem etiam nos existimus formæ diversæ.
Quod si eam, quæ ex initio facta commixtio
est, & qualiter facta sit, vultis ediscere,
edicam.

XV. Judices dixerunt, Non prius quæri-
tur quomodo facta sit prima commixtio, nisi
prius detur ratio, duo esse principia natu-
ralia. Cùm enim claruerit duo esse ingenita,
tunc etiam reliqua fidem capient, etiamsi
pars aliqua non accommodaverit assensum:
judicandi enim nobis potestate permissâ, di-
cemus quod nostræ opinioni claruerit. De-
mus tamen & Archelao dicendi facultatem
B ad hæc, ut quæ ab utroque dicta fuerint
comparantes, pro veritate possimus ferre
sententiam. Archelaus dixit, Tametsi ingen-
tis audaciæ, & blasphemiæ plena est inten-
tio Adversarii. Manes dixit, Audite Judi-
ces (4) quid dixerit adversarii? Ergo duæ
res sunt. Archelaus dixit, Insaniæ magis
quàm prudentiæ videtur mihi plenus iste,
qui mihi hodie controversiam movet, quia
dixero adversarii; sed ablata tibi est in mo-
dico sermone objectio: (5) tametsi quidem
ex hoc arbitratus est me affirmaturum duas
esse naturas. Ingentem doctrinam ferens ades;
neutrum enim eorum quæ asseris, stat. Po-
test enim is, qui non naturâ, sed proposito
C adversarius est, amicus effectus, non esse ad-
versarius, & ita cùm alter è nobis alteri
acquieverit, unum, atque idem uterque ap-
parebit; quæ causa indicat creaturas ratio-
nabiles libero arbitrio esse permissas, unde,
& conversiones recipiunt, & (6) ideo in-
genitæ naturæ esse non possunt. Quid ergo
ais? duæ istæ naturæ inconvertibiles sunt,
an convertibiles, aut una eorum converti-
tur? At verò Manes remoratus est, non
inveniendo responsum; intuebatur enim quòd
ex utroque concluderetur retractans; quia si
dicam converti eas, respondebit mihi illud,
quod in Evangelio scriptum est de arbori-
bus; quod si negem esse convertibiles, per-
mixtionis statum, & causam necessariò
expe-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi est, *consequentem*.

(2) Antiquos anulis omnia signasse, quæ à domesticorum, & servorum rapinis vindicare satagebant, areas, armaria, amphoras, penum, aliaque furto ac rapinæ obnoxia, res notissima est antiquitatis Romanæ & Græcæ studiosis, deque ea post alios late agit Kirchmannus de Anulis cap. 10. Anuli ad hoc facti, *signatorii*, & *sigillatorii*, & a Vopisco in Aureliano, *sigillaritii* nuncupantur; quin & *signacula*, ut Archelai disputationis interpres vertit, dici posse scitè tradit Salmasius de subsignandis testamentis cap. 10. Cerâ autem in hanc rem usos fuisse veteres latè probat Vossius de Idololatria lib. 4. cap. 91. De cretâ, quam *lutum* idem Archelai interpres vocat, testis est Servius in lib. 4. Æneidos ad illa verba: Longæva sacerdos, ubi Sibillæ apud Cumas agenti ab Erythræis epistolam missam fuisse refert, *cretâ antiquo more signatam*. Meminit Herodotus in Euterpe, γῆς σημαντρίδος, *terra signatricis*, & Cicero orat. 4. in Verrem epistolæ *cretulâ* signatæ. Cujus autem generis esset hæc terra ex eodem Cicerone liquet in Or. pro Flacco, ubi sic ait. *Hæc qua a nobis prolata laudatio obsignata erat cretâ illâ Asiaticâ, quæ ferè est omnibus nota nobis, qua utuntur omnes, non modò in publicis, sed & in privatis literis*. Pinguis enim, lenta, & glutinosa est creta illa. Denique de proprii vultus imagine in anulis interdum repræsentata locus est Plauti in Pseudolo scen. 1. *Ea cautâ miles hic reliquit symbolum, Expressam in cerâ ex anulo suam imaginem*. Cæterùm thesauri sigillo obsignati mentio est apud Theodoretum in orat. 5. de providentiâ, haud procul ab initio ubi de apibus.

(3) In Codice Casinensi erat, *Sed Deum enim*, nullo sensu, nos ex ingenio, ut editum est, correximus.

(4) Fortè *quod dixerit*, vel, *quia dixerit*.

(5) Ita hunc locum restituimus; nam in codice legebatur, *tam si quidem ex hoc arbitratus est se affirmaturum*. Sed supra vocem *tam*, quædam lineola literæ c, similis apparebat, quam particulæ &, compendium esse putavimus.

(6) Fortè, *& ideo duæ ingenitæ naturæ esse non possunt*.

ANNO CHRISTI 277.

(1) expetet. Interea aliquando respondit Ma-
nes, inconvertibiles quidem sunt utræque,
quantum (2) spectat ad contraria, conver-
tibiles verò quòd spectat ad propria. Ar-
chelaus dixit, Videris mihi delirus esse, &
obliviscens propositionum tuarum; sed ne
eorum quidem, quæ (3) didicisti, verborum
virtutes, vel qualitates agnoscere. Neque
enim conversio quid sit agnoscis, neque quid
sit ingenitum, aut quid dualitas, non quid
præteritum, vel quid præsens, quidve futu-
rum sit, sicut ex his, quæ a te nunc dicta
sunt, adverti. Inconvertibilem enim esse af-
firmasti utramque naturam, quantum ad con-
traria (4) spectat; convertibilem verò
quantum ad propria. Ego verò dico, quia
qui in propriis vertitur, non excedit a se,
sed est in eisdem, quibus semper est incon-
vertibilis; qui verò recipit convertibilita-
tem, hic extra propria effectus, devenit in
aliena.

XVI. Judices dixerunt, Convertibilitas
illum, cui accidit, transfert in alium; ut si
dicamus, Judæus, si velit fieri Christianus,
aut si Christianus velit esse Gentilis, hæc
species est convertibilitatis, & causa. Ne-
que verò si Gentilis, cùm in omnibus pro-
priis suis maneat, ac Diis suis hostias offe-
rat, templisque ex more deserviat, donec
perseverat in propriis, ac proficit, nunquid
dici potest esse conversus? Quid igitur dicis?
recipiunt convertibilitatem, an non? Et im-
morante Mane, Archelaus ait, Si quidem
convertibiles esse dicit utrasque naturas,
quid est, quod impediat, uti ne unum at-
que idem eas esse opinemur? Si enim incon-
vertibiles sunt, non est in his naturis, quæ
similiter inconvertibiles sunt, & similiter in-
genitæ, ulla discretio, neque altera ex his
bona agnoscitur, aut mala. Quòd si conver-
tibiles sunt, scilicèt provenire potest, &
bonum effici malum, & malum bonum. Si
enim hoc provenire possibile est, quare non
unum dicamus ingenitum, quod intelligere
magis dignum est juxta rationem veritatis?
Intueri enim oportet, quomodo malus ille
fuerit ab initio, aut in quos malitiam exer-
cuerit ante mundi constitutionem. Cùm cæ-
lum nondum extitisset, & nondum terra sub-
sisteret, non homo, non animal, in quos
exercebat malitiam? quem opprimebat in-
justè? quem spolians occidit? Quod si suis
eum dicas extitisse malum, sine dubio ergo
ostenditur illum bonæ esse naturæ. Si verò
& illi omnes mali sunt, quomodo potest Sa-
tanam, & Satanas ejicere? Sed conclusus
(5) sermone convertis, ut dicas, bonus vim
passus est a malo. Sed nec hoc quidem est
tibi sine periculo dicere, ut lucem victam
esse confirmes; quod enim vincitur vicinum
habet interitum. Quid enim ait sermo divi-
Marc. 3. 27. nus? *Quis enim potest introire in domum for-
tis, & diripere vasa ejus, nisi illo sit for-
tior.* Quod si hominibus eum malum extitis-

se dixeris, & ex eo malitiæ suæ indicia de-
A monstrasse; ergo ante hoc bonus fuit, &
convertibilitatem recipit ex eo, quòd (6)
creati hominis causa invenitur extitisse ma-
litiæ. Sed postremo dicat quod est malum,
nè fortè nomen solum defendat, aut ad-
struat. Quod si non nomen mali, sed sub-
stantia; fructus nobis malitiæ, & nequitiæ
hujus exponat, quoniam non agnoscitur un-
quam arboris natura sine fructu.

XVII. Manes dixit, Constet apud te
prius, quia est radix alia malitiæ, quam
non plantavit Deus, & tunc tibi dicam
fructus ejus. Archelaus dixit, Non hoc ve-
ri expetit ratio; neque enim assentiar tibi
B radicem esse malæ arboris illius, de cujus
fructibus nunquam ullius gustaverit. Tan-
quam si velit aliquid quis emere; nisi prius
gustando discat, utrum arida sit species,
aut liquida, pecuniam non profert; ita ne-
que ego tibi assentiar esse arborem malam
& pessimam, nisi prius qualitas fructuum
ejus fuerit manifestata; scriptum est enim,
quia de fructibus arbor cognoscitur. Dic
ergo nobis, ò Manes, arbor, quæ dicitur ma-
la, quem afferat fructum, aut cujus naturæ
sit, quam virtutem habeat, ut tibi creda-
mus, etiam radicem arboris ipsius esse ta-
lem? Manes dixit, Radix quidem mala, ar-
bor autem pessima, incrementum verò non
C ex Deo, fructus autem fornicationes, adul-
teria, homicidia, avaritia, & omnes mali
actus malæ illius radicis. Archelaus dixit,
Ut tibi credamus, quia isti sunt fructus ma-
læ illius radicis, gustum nobis eorum pro-
fer; substantiam enim ingenitam esse pro-
nunciasti hujus arboris, cujus fructus secun-
dùm sui similitudinem proferuntur. Manes
dixit, Hæc ipsa injustitia, quæ in homini-
bus est, testimonium reddit, & avaritia de
gustu illius malæ radicis. Archelaus dixit,
Ergo, ut dixisti, fructus sunt arboris hujus
iniquitates istæ, quæ geruntur ab homini-
bus. Manes dixit, Ita planè. Archelaus di-
xit, Si fructus isti sunt, idest, actus hominum
D mali, ipsi ergo homines radicis locum, at-
que arboris obtinebunt; ipsos enim pronun-
ciasti fructus ferre hujuscemodi. Manes di-
xit, Ita dico. Archelaus dixit, Malè dicis,
ita dico; non enim ita dicis, alioquin, cum
homines cessaverint peccare, arbor malitiæ
infructuosa apparebit. Manes dixit, Impos-
sibile est quod dicis; si enim unus cessaverit,
aut alius, aut plures; alii autem hoc age-
rent. Archelaus dixit, Si omnino possibile
est unum, & alium, & plures, sicut ais,
non peccare, possibile est etiam hoc omnes
agere; unius enim conditoris sunt, & unius
massæ homines omnes, & ne otiosè per ine-
ptias sequar, ea quæ inconditè protulisti,
E certis præscriptionibus excludam. Ais fru-
ctus malæ radicis, atque malæ arboris esse
actus hominum, idest, fornicationes, adul-
teria, perjuria, homicidia, & reliqua his
simi-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi erat, *expetit*.

(2) In eodem codice, tam in hoc commate, quàm in sequenti, perperam legitur, *expectat*.

(3) Fortè, *dixisti*.

(4) Et hic malè legitur in codice Casinensi, *expectat*.

(5) Fortè, *sermonem convertis*.

(6) Fortè, *creatio hominis*.

similia? Manes dixit, Ita. Archelaus dixit, Ergo si humanum genus interire pervenerit a facie terræ, itaut ultra jam peccare non possint, periret arboris hujus substantia, fructum ultra non afferens. Manes dixit, Et quando, quod dicis, fiet? Archelaus dixit, Quoniam quod futurum est nescio, homo enim sum; non tamen sermonem istum indiscussum relinquam. Quid dicis de humano genere, Ingenitum est, aut factura? Manes dixit, Factura est. Archelaus dixit, Si factura est homo, quis est adulterii, & fornicationis, & reliquorum talium pater? cujus hic est fructus? Priusquam fieret homo, quis erat qui fornicaretur, aut adulteraret, aut homicidia perpetraret? Manes dixit, Sed homo a mala natura plasmatus, manifestum est, quia ipse sit fructus, etiamsi peccet, etiamsi non peccet: unde semel absolutè nomen hominum, & genus tale est, etiamsi justa gesserit, aut injusta. Archelaus dixit, Sed & illius rei faciamus mentionem. Si ipse, ut ais, hominem fecit malignus, quare malitiam exercet adversus eum?

XVIII. Judices dixerunt, Hoc volumus scire a te, Manichæe, quomodo illum affirmasti malum esse? Ex eo, quo homines facti sunt, aut antea? Quia enim necesse est te malitiæ ejus opus ostendere ex eo tempore, ex quo malum eum fuisse asseris, certus esto, quia neque cognoscitur vini qualitas, nisi priùs gustaverit quis, sicut ex fructu omnis arbor dignoscitur. Quid ergo dicis? ex quo tempore malus est hic? necessaria enim nobis videtur hæc ratio. Manes dixit, Semper. Archelaus dixit, Ostendam etiam hoc, optimi viri, & prudentissimi auditores, quoniam sermo ejus omnino non constat; nam & ferrum non est semper malum, nisi ex quo homo est, & artificium ejus in malo conversum, utendo ex eo perversè; & omne peccatum extitit ex quo homo est. Sed nec ille quidem ipse magnus serpens, malus ante hominem fuit; sed post hominem, in quo malitiæ suæ ostendit fructum, quia ipse voluit. Si ergo nobis post hominem apparet secundùm scripturas malitiæ pater; quomodo ingenitus erit, qui post hominem, qui factura est, malus effectus est? Sed ex hominis (1) tempore a se creati, cur malus ostendatur? Quid in eo concupivit, si omne corpus suæ facturæ erat, quid zelatus est? Qui enim zelatur, aut concupiscit, meliora, & aliena concupiscit. Si ergo ex eo homo est, mala natura, demonstratur quomodo suus fuit, sicut frequenter ostendi, homo. Si enim suus erat homo, malus erat etiam ipse, tanquam talis arboris fructus; mala enim arbor, sicut ais, malos fructus facit. Cùm omnes enim mali essent quid desideravit, aut unde initium malitiæ ostendit, si ex tempore plasmati hominis malitiæ ejus homo causa est? Lege autem, ac præcepto sibi dato, homo poterat nequaquam obtemperare serpenti, & his, quæ ab eo dicebantur, cui si non obtemperasset homo, qua ex causa malus fuisset?

Quod si ingenitum est malum; & quomodo interdum homo fortior illo invenitur? Obtemperans enim mandato Dei frequenter vincet omnem malitiæ radicem; & ridiculum est, si iste qui factura est, fortior inveniatur ingenito. Cujus autem est lex, & mandatum, illud dico, quod homini datum est? Sine dubio confitebitur Dei esse. Et quomodo potest dari lex alieno, aut inimico quis potest dare præceptum? Aut ille, qui accipit præceptum, quomodo potest adversùs Diabolum, idest, adversùs creatorem suum pugnare, tanquam si filius patri, cùm beneficiorum debitor sit, irrogare velit injurias? Ita in hac parte in utilitatem hominis designas, si per legem, & mandatum adversus eum, qui plasmaverit, dicat, atque eum vincere conetur. In tantum enim stoliditatis progressum esse ipsum Diabolum putabimus, quòd adversùm se hominem fecisse non senserit, nec animadverterit quid futurum esset, nec providerit quid sequebatur; cum etiam in nobis, qui factura sumus, sit aliqua vel parva scientia, inest & aliquid prudentiæ, & extimationis nonnunquam certæ. Et quomodo ingenito ne exiguum quidem providentiæ fuisse credimus, neque existimationis, aut intellectus; sed brutissimus sensu, & obtusissimi cordis, & naturæ pecoris invenitur, secundùm assertionem, videlicet, tuam. Quòd si ita est; quomodo homo, qui ingenio, atque scientiâ non parum pollet, ab eo, qui ignarus omnium, atque hebes sensu est, potuit accepisse substantiam? Quomodo hujuscemodi auctoris opus esse hominem audebit aliquis confiteri? Quòd si homo anima est, & corpus, & non solùm corpus sine anima, quæ sine se subsistere non possunt; quare ea inimica sibimet dices, & contraria? Videtur enim mihi Dominus noster Jesus Christus de his dixisse per parabolas, *Nemo potest vinum novum in utres veteres mittere, alioquin rumpentur utres, & vinum effundetur.* (Matth. 9. 17.) Sed vinum novum in utres novos mittendum est; quoniam quidem idem Dominus est utris, & vini; nam etsi diversa substantia sit, sed dominatione, & observantiæ usu ex his duabus una persona subsistit. Non enim animam dicimus substantiæ unius esse cum corpore, sed habere unumquodque qualitatem suam; tanquam ad unum genus, atque unam speciem hominum, Uter, ac vinum comparatur, ita ab uno Deo hominem editum ratio expetit veritatis: gaudet enim anima corpore, & diligit, & colit illud, nihilominus etiam corpus gaudet ab animâ se vivificatum. Quòd si maligni opus dicat esse quis corpus, cùm sit & corruptibile, ac vetustum, atque deterrimum, non potest ferre spiritus virtutem, nec animæ commotionem, & ejus splendidissimam creaturam. Sicut enim si assumentum panni rudis assuat quis vestimento veteri, major scissura fit, (Matth. ibid.) ita etiam corpus, si præclarissimo operi, animæ adsociatum fuerit, interiret. Similiter & si quis inferat lucernæ lumen in locum tenebro-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Primâ facie hic locus videbatur esse corruptus, sed modica vocum transpositione, clarè sensus ejus constabit, ut sit, sed ex tempore hominis a se creati, hoc est, quo hominem ipse creavit, cur malus ostendatur?

brosum, fugantur continuò tenebræ, nec apparent; ita intelligendum est, animâ corpori insertâ, continuò tenebras effugatas, & unam jam effectam esse naturam, atque unum hominem in unam speciem constitutum, & ita conveniet consonanter vinum novum esse missum in utres novos, & assumentum panni rudis assutum non esse veteri vestimento. Sed ex hoc ostendere possumus consonantiam esse virtutum in utrâque, idest, corporis, atque animæ substantiâ, in qua ait scripturarum Doctor maximus Paulus, (1. Cor. 12. 18.) Deum in corpore, sicut voluit, unumquodque membrum posuisse.

XIX. Quòd si tibi id difficile videtur intellectu, nec acquiescis his dictis, saltem exemplis tibi affirmabo. (1. Cor. 3. 17. Et 11. Cor. 6. 16.) Intuere hominem templum esse quoddam, sicut scriptum est, spiritus autem, qui in ipso est, referat ejus formam, qui inhabitat templum; neque ergo templum constitui potest, non agnito priùs habitatore templi, neque inhabitator collocatur, si templum non sit extructum. Cùm ergo utrunque unâ, ac pariter dedicetur; quomodo in his inimicum aliquid, aut contrarium inveniri potest, & non potius ab amicis, atque idem volentibus utrunque videtur effectum? Et ut scias, quoniam & amicitiâ, & genere conjuncti sunt, qui scit, & audit, *Faciamus hominem*, & reliqua, respondit. (1) Hic enim qui templum extruit, interrogat illum, qui informat simulacrum, mensurasque etiam magnitudinis, ac latitudinis, vastitatisque perquirit, ut ita fundamentorum spatia describat; neque enim in vanum quis templum extruit, nisi mensuras collocandi didicerit simulacri. Similiter igitur perquiritur modus corporis, atque mensura, ut possit aptè in eo anima collocari ab artifice omnium Deo. Quòd si dicat quis inimicum esse eum, qui plasmaverit corpus; (2) Deus qui creator est animæ meæ, quomodo non, dum alteri invidet, alterius operi irrogavit infamiam, ut aut ille, qui templum extruit, angustum faciat, ita ut capere non possit, quod collocatur? aut ille qui simulacrum fecit, quomodo non grave aliquid pertulit, & ponderosum, quo intromisso, templum continuò concideret? Secundùm hoc, quod novimus esse inimicorum studia, contemplemur hæc, si non ita se habent; sin autem oportet omnia iisdem mensuris, eadem æquitate disponi, similique gloriâ efferri; quid adhuc de hoc dubitamus? Addimus tantum, si placet, etiam illud exemplum, similis videtur esse homo navi, quæ instructa ab artifice, atque in mare deducta est, quamque navigare impossibile est sine gubernaculis, quibus regi, & flecti possit in quæcunque loca voluerit gubernator ejus. Et quia eodem artifice indigeat corpus gubernaculorum, quo & totius navis, nulli dubium est; sine gubernaculis enim otiosum erit omne navis opus, corpus illud immensum. Ita ergo animam corporis gubernacula dicimus, reguntur autem utraque arbitrii, atque animæ libertate, quo velut gubernatore utimur; (3) quæ cum per conjunctionem unum effecta, consonantiam officii sui continent ad omne opus, quodcunque ex semetipsis efficiunt, uni auctori, & conditori testimonium ferunt.

XX. His auditis, turbæ quæ aderant, vehementer gavisæ sunt, itaut penè manus injicerent in Manem, quos vix Archelaus cohibens & reprimens, conquiescere fecit. Judices dixerunt, Sufficienter ostendit Archelaus hominis & corpus, & animam unius esse factoris, eo quòd consonare in conjunctione non possit opus unius, si propositum artificis a se dissentiret alterius. Quòd si dicatur unum explicare utrunque minimè valuisse, infirmitatem ostendit artificis; quia & si dicat quis animam boni Dei esse, otiosum opus invenitur hominis, nisi etiam corpus acceperit. Quòd si rursum corpus mali Dei dicatur esse figmentum, otiosum nihilominus erit, si animam non acceperit; quæ utique nisi commixtione, atque sibi invicem fuerit inserta cum corpore, homo nec erit, nec dicetur. Unde multis exemplis approbavit Archelaus totius hominis unum, atque eundem esse factorem. Archelaus dixit, Scire te non dubito, Manes, hoc, quod generantis, aut creantis filius dicitur ille, qui (4) natus est & creatus. Quòd si malignus hominem finxit, pater ejus esse debet secundùm naturam. Et cui ergo dicebat Dominus Jesus, docens orare homines, *Sic dicite cùm oratis, Pater noster qui es in cælis.* (Matth. 6. 9. Luc. 11. 2.) & iterum, (5) *Orate patrem vestrum, qui est in occulto.* (Matth. 6. 9.) De Satana autem dixit vidisse se eum, *Sicut fulgur cadentem de cælo*, (Luc. 10. 18.) uti ne quisquam audeat dicere, quòd ipsum nos docebat orare; neque enim descenderat Jesus ut homines conjungeret, & reconciliaret Satanæ, quin potius conterendum eum sub pedibus fidelium suorum tradidit. Sed ego beatiores istos dicam esse gentiles, qui multos quidem introducunt Deos, unanimes tamen, atque amicos eos confitentur; hic verò duos introducens, inimicitias inter eos, discordemque sententiam non erubescit adstruere. (6) Quòd si simulatos sub hujuscemodi conditione (7) introducerent Deos, ludum jam gladiatorium inter eos erat videre, innumeras habentes naturas, diversasque sententias.

XXI. Jam verò de interiore, atque exteriore homine quid me necesse est dicere, cùm Salvatoris voce dicatur ad eos, qui camelum glutiunt, & de foris hypocritæ sunt, blandimentis, atque adulatione circumdati, ad quos Jesus ait, *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quare quod de* (Mat. 23. 26. Luc. 11. 39.)

foris

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Fortè, *Sic enim qui templum extruit*. In codice enim erat, *extruis*.
(2) In codice Casinensi, *Deum*.
(3) In codice Casinensi est, *qua cùm conjunctionem*.
(4) In eodem codice legitur, *natus est creatur*.
(5) Melius in Vulgata, *Ora patrem tuum in abscondito*.
(6) In codice Casinensi, *Quod simulatos*.
(7) In Casinensi codice est, *introduceret*. Sed hic de Gentilibus loqui palam est, quare legendum, *introducerent*.

ANNO CHRISTI 277.

fortis eſt catuli, & calicis lavatio, quod autem intus eſt, immundicii plenum eſt? Aut neſcitis, quod qui fecit, quod foris eſt, & quod de intus eſt, fecit. Nunquid de catino, & de calice loquebatur? Nunquid vitriarius erat, qui hæc dicebat, aut figulus, ex luto fingens vaſa? Nonne de corpore, atque anima evidentiſſime loquebatur? Quoniam quidem Phariſæi aneti, & cimini decimas expectantes, quæ erant graviora legis relinquebant, (1) & his quæ exteriùs cibus erant, adhibentes diligentium, contemnebant ea, quæ ad ſalutem animæ pertinebant; expectabant etiam ſalutariones in foro, & primos (2) diſcubitus in cœnis, quos ſcilens Dominus ſeſus penditos eſſe, docebat eis, quia his ſolis rebus, quæ de foris erant, adhiberent diligentiam, & ea, quæ interiùſtcus erant, contemnerent velut aliena, ignorantes, quoniam qui corpus fecerat, ipſe facit & animam. Et quis ita ſapideus eſt, & ſtultus, ut non ad omnia id ipſe ſermo ſufficiat? Cui ſermoni conſonans Paulus ait, interpretans ea, quæ in lege ſcripta ſunt, hoc modo: *Non infrenabis os bovis trituranti. Nonnè de bobus curat, erat Deo?* (3) *Aut propter nos utique dixit?* Sed quid immoramur ulterius; adjiciam tamen pauca de pluribus. Si duo ſunt ingenita, & his loca certa deputata, diſtitur Deus, ſi intra certum locum eſt, & non ubique diffunditur, & ex eâ multò inferior loco, in quo eſt (4) majus enim quod continet ſemper eo, quod continet; & efficitur Deus ejus magnitudinis, cujus eſt locus, in quo continetur, ſicut homo, ſi ſit in domo. Deinde ratio diſquiritur, quis eſt qui inter eos diviſerit, aut quis eis certos terminos ſtatuerit, & inventus jam utercque multò inferior virtutis humanæ. Epimachus enim, & Alexander totius mundi imperium tenuerunt, omneſque nationes barbaras, atque omne genus hominum ſubjicere potuerunt, itaut non eſſet alius Imperator per illud tempus, præter ipſos ſub cœlo. Et quomodo audebit quiſquam dicere, non ubique eſſe Deum, qui eſt ſolus verum indeficientem, cujus eſt regnum ſanctum, & ſempiternum, (5) cui requiritur ſervitium imperii, qui nec (6) æqualem quidem cum hominibus poteſtatem omnipotenti Deo tribuit.

XXII. Judices dixerunt. Lumen in tota domo lucere ſcimus, & non in una aliqua parte, ſicut, & ſpiritus, quia, *Nemo lucernam accendunt ponit ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut lucent omnibus, qui in domo ſunt.* Si ergo lumen eſt, neceſſe eſt illud (ſi tamen Deus creditur) mundo univerſo lucere, & non per partes; (7) a quo ſi univerſum obtinet mundum, ubi jam ingenitæ tenebræ, niſi fortè accidentes, intelligantur? Archelaus dixit, Quoniam quidem multo melius a vobis intelligitur ſermo evangelicus, quàm ab illo, qui ſe Paracletum, eſſe profiteatur, quem ego magis Paraſitum, quàm Paracletum dixerim, dicam ego quomodo accideritut tenebræ. Cùm lux eſſet ubique diffuſa, mundum cœpit Deus condere, initium a cœlo, & terra ſumens, in quo ita rario eſſent, ut mediteras, quæ eſt terræ locus umbrâ obtectus, (8) objectu videlicet earum, quæ ſactæ ſunt, creaturarum, inveniretur obſcurus, itaut eus expetenti introducti lucis huic ipſi in mediterræ poſito loco. Unde & in Geneſi Moyſes enarrans factuarum mundi, nequaquam facit tenebrarum mentionem, nut quaſi factæ ſint, aut non factæ; ſed ipſe tacuit, his qui poſſint advertere, dereliquens rationem hujus inteſlectûs, quæ quidem, nec ſatis eſt adtus atque difficilis: cui omnium fiat manifeſtum, ſolem iſtum viſibilem, cùm ab oriente fuerit exortus, & tenenderit iter ſuum ad occidentem, cùm ſub terram lecit, & interos effectus fuerit, ex quæ apud Græcos. Sphæra vocatur, (9) quod nunc objecta corporum obumbratus non apparerat. Sed obtectis eo, obſtante terræ corpore, ſuperducitur umbra, quæ de ſe efficit tenebras, uſquequo rurſum, inferioris ſpatii curſu per nocem tranſacto, ad orientem revolvat, atque in locis ſolitis obortus apparcat. Eâ ergo umbræ, atque nocbis cauſa corporis terræ ſolliditas, quod etiam (10) ex ſulmet ipſius umbra homo intelligere poteſt. Ante cælum enim, & terram, atque omnes illus corporeas creaturas indefiſciens lux manebat, cùm nullum corpus exiſteret, quod umbram ſui objectione generaret, & ideo nullquam tenebræ, nuſquam nocem fuiſſe profitebamur eſt. Nam ſi, verbi gratiâ, placeat ei qui poteſtas eſt omnium, plagam, quæ ad occaſum eſt, auferre de medio; non agente ſole ad illam partem curſum, aquinam fiet veſpera, aut tenebræ; ſed erit ſol ſemper in curſu, nec unquam occider, & medium cœli axem penè ſemper tenebit, nec allquando deſinet ſatisgacere, & per hoc erit univerſus orbis terrarum clariſſimo lumine radiatus, ex quo nec ulla ejus pars obumbrabitur, ſed manebit ubique unius luminis æqualitas. Occiderait autem plaga ſtatim ſuum ſervante, & ſole curſum ſuum tribus mundi partibus miniſtrante, hi quidem, qui ſub ſole ſunt, clariùs videntur illuminari, ita ut penè dixerim, dormientibus adhuc his, qui è diverſa plaga conſiſtunt, iſti priores diei exordium ſumant. Sicut autem ante eos, qui

qui in parte occidua jacent, illis lumen exoritur, ita velocius occurante, & cum ſol omnium, qui ſub oriente conſiſtunt, æqualitatem ſemper ſentiunt lucis. Cùm enim medium ſol tenuerit cælum, nullus eſt locus, qui aut lucidior, aut obſcurior eſſe videatur; ſed omnes mundi partes (1) ex æquo, & juſto ſolis fulgore luminantur. Si ergo, ut ſuperius diximus, occidua plaga pars auferatur è medio, ultra non poterit adjudicari pars, cum alter extraneus ſit.

XXIV. Judices dixerunt, Die nobis, o Manes, quis deſignaverit fines utriuſque regni, quis murum fecerit mediam? Pro magno enim Archelaus interrogationem haberi hujus ſermonis expoſcit. *Manes dixit*, Bonus Deus, & ni habens communc cum malo, firmamentum poſuit in medio, quo alienum a ſe eſſe (5) patefaceret malignum. Archelaus dixit, Uſquequò è gnitate nominis mentior? Deum eternum ſolumnodo nomine appellas, & deitatem ipſius humanis inſcmitatibus comparas. Aliquando ex non exrantibus, aliquando ex ſuojecta materia, quæ quidem aque ſe fatetur, aſſerit extruſiſſe, ut nomines ſolent extruſtores. Interdum etiam eum tinniſum. interdum & convertibilem dicis; Dei eſt enim agere, quæ Dei ſunt, hominis verò, quæ humana ſunt. Si ergo Deus, ut ais, marum conditvit, timidum ſe hic, & nihil fortitudinis ſe habentem dixerit. Scimus enim ſemper eos, qui ſuſpicantur ab extraneis ſibi dolos intendi, atque hoſtium verentur inſidias, ipſi ſoient urbes ſuas muris circumdare, in quo & ignominiam habent paſitex, atque imbecillitatem ſui oſtendunt. Sed ne illud quidem a nobis reticendum eſt, quin potius in medium proferendum, quòd mihi diſſicilium copiâ, machinationum adverſarii diverſitas detrahatur, auxilium nobis ſecente veritate. Concedimus ſtructuram factam eſſe muris, quæ ad diſtinctionem eſſet unius ſuſque regni: impoſſibile enim eſt ſine hoc uno habere unamquenque proprium regnum; eodem verò modo impoſſibile eſt, & malignum egreſſum propriis finibus bonæ partis invadere, mari interdictione conſtante, niſi forte pelus dejiciatur, ſicut audivimus ab hoſtibus fieri, atque certam oculis noſtris (6) nuper conſpeximus. Cum rex aliquis oppugnat rucrim validò muro circumdatam, adhibet primò ballistas, & jaculi, ſecutibus deinde portas excidere, atque arietibus muros conatur evertere; & cum obtinuerit, rum demum ingreſſus, quæ libuerit, agit, ſive captivos placet vivos adducere, ſive cuncta ſubvertere, aut etiam, ſi placuerit, rogatus indulget. Quid ergo dicit ſibi? Non ſubſtantia, ideſt, propoſito adverſarius quis dejecit, quod interjectam fuerat manifeſtum:

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In Cafinenſi cod., *ex his*.

(2) Hic mirè depravatus eſt codex Caſinenſis, legit enim, *Primos diſcipulos ſuſtros in cœnis, quod ſcientes Dominus*. Nos rem ex Sacro textu reſtituimus.

(3) Melius Vulgata, *An propter nos*.

(4) In Cafinenſi, *Malus*, nullo ſenſu.

(5) In codice Caſinenſi eſt *ro*, quod legendum putavimus, *rem*.

(6) Ita depravatum locum ex ingenio reſtituimus, nam in codice Caſinenſi ſcribitur. *Nec qua vole ſem quidem*.

(7) Forte, *Atque*.

(8) In Caſinenſi codice, *obteſtu*.

(9) In Caſinenſi eſt, *quod nunc obſtita*.

(10) Ita emendavimus ſcripturn codicem, qui habebat, *Exuet ipſius umbra*.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Caſinenſi legitur, *ex ea quo*, & mox *fulgore*.

(2) Locus manifeſtè corruptus, cujus mihi emendatio non occurrit.

(3) In Caſinenſi erat, *Omnè nihil*. Sed legendum; *Omnè nihi*, hoc eſt omni conato; formula, dicendi hanc interpreti uſitata. Vide cap. 40. & præſertim cap. 47.

(4) In codice Caſinenſi, *utrumque majus*.

(5) In codice Caſinenſi, *partum ſecreti*.

(6) Nota Archelai ætatem, & habitæ diſputationis tempus; loqui autem hîc videtur Archelaus de Carrhis a Perſis ſub Valeriano Auguſto expugnatis, vel de eiſdem iterum ab Odenatho Orientis Rege Gallieni Imperatoris temporibus in Romani Imperii dictionem redactis. Vide Trebellium Pollionem in Gallieno cap. 10. & 12.

tum: in præcedentibus enim professus est, A quia supervenerint tenebræ ex propriis finibus in regnum Dei boni. Quis prius dejecit munitionem? impossibile enim erat ingredi malum, munitione constante. Quid taces? quid moraris tu, Manichæe? Etiamsi tu differas, aggrediar mea sponte. Si enim dixeris, quia Deus destruxerit, requiram quid eum moverit ad destruendum hoc, quod prius propter importunitatem maligni, & separationem ipse extruxerat? Quid iratus, aut quid damni perpessus, adversum se ipse pugnare contendit? Aut nunquid de maligni facultatibus aliquid concupivit? Quòd si horum nihil in causa est Deo destruendi ea, quæ jamdudum ad alienandum a se, & separandum malum ipse construxerat, illud B nec mirum putandum est, (1) quod ejus consortio fuerit delectatus; munitio enim, quæ missa fuerat propter hoc, ne ejus molestiam pateretur, idcirco destructa videbitur, quoniam non jam molestus, sed amicus fore putabitur. Quòd si a maligno murum dicas esse destructum; quomodo possunt boni Dei opera a maligno superari? alioquin fortior Deo invenietur maligna natura. Quomodo & ipse, cùm sit omninò totus tenebræ, luci supervenit, & comprehendit, Evangelistâ testimonium ferente, quia *Lux lucet in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt?* (Joan. 1. 5.) Quomodo cæcus armatur? quomodo tenebræ adversùs lucis re- C gnum dimicant? Sicut enim hæc (2) illæsis oculis solis radios in se recipere non possunt; ita & hic ferre non valet regni lucis intuitum, sed manet semper extraneus, & alienus.

XXV. Manes dixit, Non omnes capiunt verbum Dei, sed quibus datum est scire mysteria Regni Cælorum? (Matt. 19. 11.) (3) Et jam quidem scio qui sint nostri; *Meæ*, enim, inquit, *oves vocem meam audiunt*. (Joan. 10. 27.) Propter nostros ergo, quibus datus est veritatis intellectus, per similitudines dicam. Similis est malignus leoni, qui irripere vult gregi boni pastoris, quod cùm pastor viderit, fodit foveam ingentem, & de grege tulit unum hædum, & D jactavit in foveam, quem leo invadere desiderans, cum ingenti indignatione voluit eum absorbere, & accurrens ad foveam, decidit in eam, ascendendi inde sursum non habens vires; quem pastor apprehensum pro prudentiâ suâ in caveâ concludit, atque hædum, qui cùm ipso fuerit in foveâ, incolumen conservavit. Ex hoc ergo infirmatus est malignus, ultra jam leone non habente potestatem faciendi aliquid, & salvabitur omne animarum genus, ac restituetur, quod perierat, proprio suo gregi. Archelaus di-

A xit, Si leonem maligno comparas, Deum verò pastori; oves, atque hædum dic, cuinam comparabimus? Manes dixit, Oves, & hædus unius mihi videntur esse naturæ; in similitudinem autem ponuntur animarum. Archelaus dixit, Animam, ergo perditum dedit Deus, objiciens eam leoni in foveâ. Manes dixit, Nequaquam, absit hoc; sed apprehensus est hoc ingenio, in futurum verò salvabit eam. Archelaus dixit, Ridiculum jam illud est, Viri auditores, si agnum, quem retinebat in finibus, pastor extimescens leonis ingressum, projecit eum devorandum, & dicitur quia in futurum salvabit eum. Quomodo non, totum hoc ridiculo plenum est? Nam & in hoc etiam ju- B dicium adimitur. (4) Deus enim Satanæ animam tradidit, in perditionem ab eo assumendam. Quando enim pastor, (5) nonne David de ore leonis, vel ursi eruit ovem? Hoc dicimus propter ore leonis, quòd ait, de ore leonis, aut de ventre ejus potest educere, quod jam ille devoravit. Sed dices mihi, Deus est, & omnia potest. Audi ergo ad hæc, cur igitur quòd possit, non illud potius asseris, quòd poterit propriâ virtute vincere leonem, (6) sive purâ Dei potentiâ, & nunquam machinis quibusdam, & foveæ hædo, sive agno tradito? Dic mihi etiam illud, si pastori superveniat leo, non habenti oves, quid fiet? Ingenitus enim C est, qui dicitur pastor, ingenitus quoque etiam leo. Cùm ergo nondum esset homo, priusquam pastor haberet gregem, si supervenisset leo, quid fiebat, quia non erat leonis esca priusquam hædus esset? Manes dixit, Leo quidem nihil manducabat, exercebat tamen malitiam suam per quæcunque poterat invenire, discurrens per vertices montium; quod si aliquando ei etiam esca erat necessaria, capiebat ex bestiis, quæ erant sub regno suo. Archelaus dixit, Ergo unius sunt substantiæ bestiæ, quæ sunt in regno maligni; & hædi, qui sunt in regno boni Dei. Manes dixit, Absit; nequaquam; nihil commune est, neque ipsis D ad invicem, neque his, quæ sua sunt. Archelaus dixit, unus atque idem est usus in escâ leonis. Si enim ex propriis aliquando bestiis capiebat cibum, aliquando & de his boni Dei, nulla est in his differentia, quantùm ad escas pertinet, & ex hoc apparet unius eas esse substantiæ. (7) Sed aliud alio longe differre ignorantiam pastori adscribimus, quia non aptam escam, quin potius alienam obtulit, vel projecit leoni. Aut fortè rursus dissimulare volens, dices mihi, quia nihil leo ille comedebat. Illum igitur, qui comedere nesciebat, ipse ad come-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In cod. Casinensi, *putandum est consortio*. Sed, *si ejus consortio*, vel, *quod ejus consortio*, videtur legendum.

(2) In eodem codice, *illius oculis*, nullo sensu.

(3) In Casinensi codice scribitur, *etiam quidem*. Sed legendum videtur, *& jam quidem*. Sæpe enim in hoc codice junguntur verba, quæ disjungi debent.

(4) Loquitur hic Archelaus, ex Manetis sententiâ, qui cùm pastorem prævidentem, ac prænoscentem inevitabili leonis devorationi exposuisse hædum diceret, necessariò consequebatur pastorem ipsum causam esse perditionis hædi, eique illius necem jure adscribi.

(5) Hic aliquid deesse videtur. Fortè *Quando enim pastor hoc fecit? nonnè David &c.*

(6) Ita corrigi debere videtur lectio cod. Casinensis, qui habet, *si & pura*. nisi malueris, *si est pura*.

(7) Locus iste videtur mendosus, nec quid sibi velit Archelaus clarè intelligitur, nisi legamus *Sed alium ab alio longe differre si dicamus, ignorantiam pastori adscribimus*.

comedendum animam provocavit, nec solâ A foveâ ad decipiendum eum uti voluit, si tamen hoc dignum est facere Deum, & dolos exquirere? Et sicut Rex aliquis, bello sibi illato, nequaquam propriâ virtute confisus, sed imbecillitatis suæ timore perterritus, maris ipse urbis inclusus, vallum aliaque munimenta circundat, ac præparat, manui, ac viribus nihil fidens; si verò vir fortis sit, etiam porrò a suis finibus in occursum hosti procedit, & agit omnia, usquequo vincat, & obtineat adversarium.

XXVI. Judices dixerunt, si ais pastorem hædum, sive agnum leoni projecisse, cum ille irrueret adversùm ingenitum, actum est. Quem enim potest judicare pastor hædorum, atque agnorum, cùm ipse invenia- B tur eis in delicto, si causâ traditus etiam agnus per infirmitatem pastoris resistere non valuit leoni, & consequens est, ut quodcunque fuerit leoni libitum, gerat; tanquam si Dominus unum è servis suis ejectum, vel per metum tradat adversario suo, quem rursus recipere suis viribus non valeat? Si verò casu aliquo provenerit eum recipi, qua tandem ratione tormenta ei poterit irrogare, si ad omnia, quæ ei imperabat inimicus, parebat, cùm (1) eum ipsum tradiderit inimico, sicut leoni hædum? prænoscentem enim asseris esse pastorem. Verberatus enim agnus, & interroganti se pastori, cur in his leoni paruerit, respondet; tu me C leoni tradidisti, nec restitisti adversus eum, sciens, & prævidens quæ mihi gerenda forent, cùm ejus me necesse esset obtemperare præceptis. Et ne multa dicamus, neque Deus perfectus pastor ostenditur, neque leo alienos cibos percepisse demonstratur, & ideo ipsâ veritate edocente claruit, his quæ ab Archelao dicta sunt, palmam nos debere conferre. Archelaus dixit, Quoniam quidem de omnibus, de quibus disceptavimus, prudentiâ Judicum plenissimum ter-

minum posuit, tacendum est de reliquis, & in tempus aliud reservandum. Sicut enim (2) si quis serpentis conterat caput, in nullum jam reliqua corporis ejus membra deputanda sunt, ita dualitatis quæstione rejectâ, sicut pro viribus ostendimus, reliqua, quæ per hanc asserebantur, cum ipsâ pariter explosa sunt. Sed in ipsum, qui adest, assertorem horum paucis dicam, ut omnibus innotescat quis, & unde, & qualis est; dixerat enim se esse Paraclitum illum, quem Jesus proficiscens, humano generi missurum se esse promiserat ad salutem fidelium animarum, & non longe (3) possit ei Paulus vas electionis, & vocatus Apostolus, unde & prædicans veram doctrinam (4) ajebat, (5) *Aut documentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus*. (2. Cor. 13. 3.) Et quidem quod dico tali exemplo, (6) sed clarius. Homo quidam conclusit in thesauro frumenti plurimum, itaut refertus esset locus, quem locum (7) clausum atque signatum sufficientibus signaculis, custodiri præcepit; ipse Dominus verò (8) cessit; alius autem quidam post multum temporis advenit ad thesaurum, dicens se ab eo, qui signaculis locum concluserat, missum ad hoc, ut etiam ipse in eundem thesaurum triticum congregaret. Quem cùm vidissent custodes, poscebant ab eo (9) signaculi fidem, quo possint ei, videlicèt aperire thesaurum, & parare ei, tanquam ab illo, qui signaverat, misso; (10) qui cùm nec claves ostenderet, neque signaculorum fidem deferret, (neque enim habebat jus) a custodibus ejectus est, & fugatus; fur enim potius, & latro ab eis esse deprehenditur, convictus, & (11) confugatus etiam ex hoc, quòd post multum tempus, quàm promissum fuerat, adesse desideret, neque claves, neque signacula, neque ullum omninò custodibus indicium deferens, non quantitatem frumenti recondiri sciens, quæ omnia manife-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Forte legendum, *cum ipse*.

(2) In cod. Casinensi deficit, *si*, & paulo post, *quæstione relectâ*, habet. Sed necessaria visa est utrobique correctio nostra.

(3) Vel hic nonnulla desunt, vel fortasse legendum, *ut non longè post sit ei Paulus*, nempe, ut ipso parum inferior sit Paulus Apostolus, quem a Deo ante se ad humani generis salutem missum fuisse ait supra Manes, ita tamen ut sibi, quod perfectum erat, reservatum fuerit. Vide supra c. 13.

(4) In codice Casinensi est, *agebat*, librarii, ut arbitror, errore; sic infra cap. 29. *Jesus ad discipulos agebat*.

(5) Vulgata legit, *An experimentum*; in græco tamen textu est, *ἐπεί*.

(6) Fortè *fit*, vel *sit*, aut etiam *est*.

(7) Supra thesauri, solo sigillo obsignati mentionem facit Archelaus: at hic sigillo claves adjungit, quo pacto chariora quæque ab antiquis custodiri consuevisse, testis est Aristophanes in comœdia, cui titulus Θεσμοφοριάζουσαι pag. 787. apud quem mulier quædam conqueritur gynecæorum fores sigillis, & pessulis a maritis obfirmari, quem morem irridet Menander apud Stobæum.

(8) Fortè, *recessit*, vel *discessit*.

(9) Anulis pro tessera, seu signo in repetendo deposito, & majore nuntiis fide conciliandâ veteres usos fuisse, ex Plauto, & Apulejo discimus, quorum primus in Bacchide act. 2. scena 3. vers. 93. ita inquit Chry. *Anulum grati tui Fecito, ut memineris ferre*. Nic. *Quid opus est anulo?* Chry. *Quia id signum est Theotimo, qui cùm illi afferret, ei aurum ut reddatur*. Alter verò in lib. 10. de Asino aureo hoc iratæ cujusdam mulieris facinus refert. *Anulo mariti subrepto, rus profecta, mittit quendam servulum, sibi quidem fidelem, sed de ipsa fide pessimè merentem, qui puellæ nuntiaret, quòd eam juvenis profectus ad villulam vocaret ad se; addito ut sola, & sine ullo comite quàm maturissimè perveniret. Et ne qua fortè nasceretur veniendi cunctatio, tradit anulum marito subtractum, qui monstrans, fidem verbis adstipularetur. At illa mandato fratris obsequens [hoc enim nomen sola sciebat] respecto etiam signo ejus, quod offerebatur, gnaviter, ut præceptum fuerat, incomitata festinat &c.*

(10) In Casinensi *Quicumque*. Sed sensus postulare videtur, ut *qui cùm nec* legatur.

(11) Fortè, *confutatus*.

ista indicia sunt, nequaquam eum ab illo esse transmissum, (1) & ideo, ut consequenter erat, a custodibus reservatus est.

XXVII. Aliud etiam si videtur, dicimus exemplum. Homo quidam paterfamilias dives plurimum, ad tempus peregrè abfuturus, filiis suis pollicitus est, missurum se esse aliquem, qui pro se distribueret eis ex æquo substantiam. Et quidem non multo post misit tutum virum quendam, justum, & verum, qui cùm venisset, susceptâ universâ substantiâ, primò omnium instruere eam, ac regere studuit, laborans plurimum in itineribus, (2) sedens ipse per se suis manibus opus faciens, & ministrans; (3) deinde moriturus testamentum scribit propinquis suis & proximis omnibus hæreditatem derelinquens, & signacula dedit eis, & nominatim singulos convocans, præcepit eis servare hæreditatem, & custodire, ac regere substantiam, sicut susceperant, & perfrui bonis, & fructibus, ipsi domini hæredesque derelicti. Si qui verò ex agri hujus fructibus percipere rogaret, indulgenter præberent; (4) sin autem cohæredem se dicens, exposceret, devitarent, atque alienum esse pronunciarent; opus autem magis facere debere eum, qui recipi velit. Quomodo ergò his omnibus bene, rectèque dispositis, & statutis, ac plurimo tempore in eo statu perseverantibus, eum, qui post trecentos ferè annos venerit, & hæredem esse se confirmet, non abjiciemus, non justè alienum pronunciamus, qui nec de propinquis se esse ostendit, qui defuncto nostro non adfuerit ægrotanti, qui in exequias non ierit Crucifixo, qui sepulchro non adstiterit, qui omnino nesciat, quomodo, aut qualiter defunctus est, qui denique thesaurum frumenti ingredi cupiat, nullo indicio delato ab eo, qui obsignaverit? Nonne eum tanquam latronem, & furem abjiciemus, ac modis omnibus expellemus. Hæc igitur signa, quæ in prædictis comprehendimus exemplis, iste non deferens adest, dicens se esse Paraclitum, qui ab Jesu præsignatus est mitti, in quo (5) mendacem, ignorans fortasse asseret Jesum; qui enim dixerat se non multo post missurum esse Paraclitum, invenitur (6) post trecentos, & eo amplius annos misisse hunc, sicut ipse sibi testimonium perhibet. Quid dicent Jesu in die Judicii illi, qui jam vita excesserunt ex illo tempore usque nunc? Nonnè hæc apud Deum allegabunt, noli nos cruciare, si opera tua non fecimus; cur enim cùm promiseris sub Tiberio Cæsare missurum te esse Paraclitum, qui argueret nos de peccato, & de justitia, sub Probo demum Romano Imperatore misisti, orphanos dereliquisti, cùm ipse dixeris, non derelinquam vos orphanos, cum ipse dixeris te, mox ires, missurum esse Paraclitum? Quid poteramus orphani facere, non habentes tutorem, nihil nos deliquimus, tu nos fefellisti? (7) Sed absit hoc a Domino nostro Jesu Christo Salvatore omnis animæ. Non enim moratus est in promissionibus suis, sed cùm dixisset, *Vado ad Patrem meum, & mitto vobis Paraclitum*, [Joan. 14.] statim misit, dividens, donans discipulis suis; (8) abundantius verò conferens Paulo.

XXVIII. Manes dixit, Tuimetipsius indicio comprehensus es. Hæc enim adversùm te locutus, ignoras, quia dum in me vis probra conjicere, majori culpæ succumbis. Dic age mihi, si, ut ais, qui a Tiberio usque ad Probum defuncti sunt, dicent ad Jesum, noli nos judicare, quia opera tua non fecimus, non enim misisti nobis Paraclitum, (9) cùm dixeris te missurum; non multo magis illi hæc dicent, qui a Moyse usque ad adventum ipsius Jesu Christi vita excesserunt, & eo rectiùs dicent, (10) noli nos tradere tormentis, quoniam agnitionem tui non accepimus? Et non solùm hi, qui ante ipsius adventum decesserunt, jure hæc allegare videbuntur; verùm etiam illi, qui ab Adam usque ad adventum Jesu obierunt? Neque Paracliti enim scientiam consecu-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi legitur, *& ideo consequenter*.

(2) Fortè, *sed & ipse per se*.

(3) In codice Casinensi, *Deinde die moriturus*, nos secundam vocem, ex præcedentis verbi postremæ syllabæ repetitione veluti insertam, sustulimus. Vel fortasse legendum, *Deinde die, qua moriturus erat, testamentum*.

(4) Aut nihil video, aut ita restituendus est hic locus manifestè corruptus; nam in codice ita scribitur. *Sin autem conderem se dicens, exposceret, devitarent persequi, alienum esse pronunciaret*.

(5) Hoc eodem argumento adversus Montanistas utitur Theodorus Heracleota in cap. 14. Evang. Joan. vers. 17. cùm inquit, *Nam si illis non diligentibus solum, sed & pro Deo mortem appetentibus, non misisset, quem promiserat Paraclitum, secundùm Phrygiorum impietatem, mendacium in Evangeliis reperiretur. Quòd si verò, cùm sit ipsa veritas, miseris iis Spiritum Sanctum, temerè errando comminiscuntur, dicentes per Montanum, & Priscillam missum esse Paraclitum post ducentos, & triginta annos ab Apostolicâ gratiâ transactos*.

(6) Contentionis æstu actus videtur hic dixisse Archelaus, post trecentos, & amplius annos a Christi morte Manetem emersisse: nam a Christi morte usque ad habitæ cum Manete disputationis tempus, anni circiter CCXLIX. intercedunt. Vide præfationem nostram in Archelao.

(7) Parvâ mutatione hunc locum rectè, ni fallor, emendavimus, qui in Codice Casinensi ita se habet. *Sed absit hanc a Domino nostro Jesu Christo Salvatore omne anima*.

(8) Mirè hic, & in seqq. depravatus est cod. Casinensis, in quo legitur, *Abundantibus verò confiteni Paulo. Manes dixit, Tuum & ipsius indicio comprehensus et; hæc enim versum te locutus, ignorans, quia dum me vis probra conicere, majori culpæ se succumbit. Dic age mihi studiar, qua Tiberio usque ad Probum defuncti sunt, dicent ad Jesum nolite nos judicare*. Nos tot menda, quantum per conjecturas licuit, abstergere conati sumus.

(9) Verbum, *missurum*, nostra est additio, cùm in Casinensi desit; & sanè vocem illam, vel quid simile ibi deficere ipsa orationis series ostendit.

(10) In Casinensi est, *noli nostra de tormentis*, nullo sensu, nisi, ut editum est, corrigatur.

secuti sunt, neque Jesu doctrinâ eruditi sunt. (1) Sed hoc solum ultimum genus hominum, ut ais, quod a Tiberio est, salventur; ipse enim *Eos Christus de maledicto legis redemit*, [Galat. 3. 13.] sicut Paulus testimonium dedit, *Quia litera occidit, nec quemquam vivificat*, [II. Cor. 3. 6.] &, *Quod lex ministerium mortis est, virtusque peccati*. [I. Cor. 15. 56.] Archelaus dixit, Erras nesciens scripturas, neque virtutem Dei; multi enim etiam post adventum Christi usque nunc perierunt, & pereunt, hi scilicet qui operibus justitiæ deservire noluerunt; illi verò soli, qui susceperunt eum, & suscipiunt, *Potestatem acceperunt filii Dei fieri*. [Joan. 1.] Non enim omnes dixit; sed neque tempus terminavit, *Quicumque enim*, inquit, *acceperunt eum*. [Mat. 23. 6.] Adest autem semper justis viris, a creaturâ mundi, nec cessat inquirere sanguinem ipsorum ex sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ. Unde ergo Abel justus, & illi omnes reliqui (2) per ordinem, qui inter justos enumerantur, cùm lex non esset Moysi, cùm Prophetæ oborti non essent, nec prophetiæ munus implessent? Nonnè justi effecti sunt ex eo, quòd legem implebant. *Ostendens unusquisque eorum* (3) *opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente eis conscientiâ suâ?* [Rom. 2. 15.] Cùm enim quis legem non habens, naturaliter, quæ legis sunt, facit, hic legem non habens, ipse sibi lex est. Et intuere multitudinem legum per singulos justos, qui benè agebant vitam suam, nunc ex semetipsis proferentes in cordibus suis insitam Dei legem, nunc a propriis parentibus inquirentes, aliquando etiam ab antiquioribus, & senioribus addiscentes. Verum quia pauci (4) per hunc modum poterant ad justitiæ culmen ascendere, idest per parentum traditiones, nullâ in literis lege conscriptâ, miseratus est Deus humanum genus, & scriptam legem per Moysem voluit hominibus dare, quoniam quidem non apprimè in cordibus eorum naturalis legis æquitas retinebatur. Consona igitur primæ creationi humanæ fit in literis legislatio, quæ per Moysen datur salutis causâ plurimorum. Si enim æstimamus hominem sine operibus legis justificari, & Abraham reputatus est justus, quantò magis ii, qui adimpleverint legem, continentem ea, quæ hominibus expediunt, justitiam consequentur. [II. Cor. 3. 7.] Et quoniam trium solummodo sermonum mentionem fecisti, de quibus Apostolus dixit, *Ministerium mortis esse legem*, [Gal. 3. 13.] &, *Christum redemisse nos de maledicto legis*, & quoniam; *Virtus peccati est lex*. [I. Cor. 15. 56.] Adde adhuc, & dic quantacunque tibi videntur adversus legem esse conscripta.

XXIX. Manes dixit, An non idem est, quod Jesus ad discipulos ajebat, incredulos eos esse demonstrans, *Vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis*. [Joan. 8. 44.] Hoc utique dicit, quia quanta voluerit malignus Princeps hujus mundi, & quanta desideraverit, per Moysem scripserit, & dederit hominibus facienda. *Ille enim homicida est ab initio, & in veritate non stetit, quoniam veritas in eo non est; cùm loquitur mendacium, de suis propriis loquitur, quoniam mendax est, sicut & pater ejus*. [Joan. ibid.] Archelaus dixit Sufficit, tibi hæc, sunt, an habes & alia, quæ dicas? Manes dixit, Habeo quidem multa, & horum majora; sed his contentus ero. Archelaus dixit, Exemplum, scilicet, accipiamus ex his, eorum quæ habere te dicis, ut si hæc rectè posita fuerint inventa, etiam reliqua cum his adnumerentur; sin minus ero ego obnoxius sententiæ Judicum, idest victi ignominiam feram. Ais ergo ministerium mortis esse legem, & Principem hujus mundi mortem regnare ab Adam usque ad Mosen, scriptum est enim, *In eos qui (5) non peccaverunt*. [Rom. 5. 14.] Manes dixit, ergo mors regnavit sine dubio, quia dualitas est, nec aliter, nisi essent ingenita. Archelaus dixit, & quomodo ingenita mors certo ex tempore regni sumit exordium? ab Adam enim, inquit, & non dixit ante Adam. Manes dixit, Quomodo verò, & justorum, & peccatorum obtinuerit regnum dicito? Archelaus dixit, Cùm prius confessus fueris, quia a tempore, & non æternitate regnavit, tum dicam. Manes dixit, Scriptum est hoc, quia *Ab Adam usque ad Mosen regnavit*. [Rom. ibid.] Archelaus dixit, Ergo & finem habet, quod cœpit (6) ex tempore, & verum est illud, quod dictum est, quia *Absorta est mors in victoria*. [I. Cor. 15. 54.] Etiam ingenita non erit, quæ & initium habere monstratur, & finem. Manes dixit, Deus ergo eam fecit. Archelaus dixit, Nequaquam; absit; Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum. Manes dixit, Deus eam non fecit, facta tamen est, ut ais; a quo acceperit imperium, vel a quo creata sit, dicito? Archelaus dixit, Si hoc plenissimè ostendero, quòd substantiam ingenitæ naturæ mors habere non possit,

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi sic legitur, *Sed hoc solum ultimum genus hominum, ut eas, quod a Tiberio est, salventur*. Nos autem verba illa, *ut eas*, interpretati sumus, *ut ais*, exemplo alterius loci infra cap. 30. ubi, *ut as*, pro, *ut ais*, vel, *ut asseris* a librario scriptum fuisse, sensu ipso poscente, conjecimus.

(2) In codice Casinensi, *qui per ordinem, qui inter justos*.

(3) In eodem codice scribitur, *opus legis scriptura*.

(4) Ita videtur legendum, licèt in codice Casinensi scribatur, *per hunc mundum*.

(5) Irenæus quoque lib. 3. adv. hæreses cap. 20. cum particulâ negativâ laudat hunc D. Pauli locum: unde patet D. Augustinum in lib. de Peccat. meritis, & remiss. lib. 1. cap. 11. rectè censuisse, ita ad græcorum codicum fidem legendum esse, licèt in majori latinorum codicum parte sine particulâ negativâ legeretur. Hanc tamen postremam lectionem multis contendit veram esse Hilarius Diaconus in commentariis ad eum Pauli locum inter D. Ambrosii opera, sed ejus opinionem, utpote originali peccato adversantem, rejecit Ecclesia, quæ probatam D. Augustino lectionem in latinis quoque sacræ Scripturæ codicibus hucusque retinuit.

(6) In codice Casinensi manifesto errore scribitur, *exemplo re*.

ANNO CHRISTI 277.

possit, nonne confiteberis unum Deum esse, & hunc ingenitum? Manes dixit, loquere, subtiliter enim vis [1] discere. Archelaus dixit, Quia tu verba illa ita protulisti, tanquam tibi proficerent ad ostensionem ingenitæ radicis; sufficiunt tamen nobis, & ea, quæ supra tractata sunt, in quibus plenissime ostendimus, impossibile esse duarum naturarum ingenitarum existere posse substantias.

XXX. Judices dixerunt, Dic ad ea, quæ nuper proposuit, Archelae? Archelaus dixit, Principem mundi, & malignum, & tenebras, & mortem unum, eundemque esse dicit, legemque ab eo datam, propter hoc, Gal. 3. 13. quod scriptum est, *Ministerium mortis*, & reliqua, quæ objecit. Quoniam, (2) inquam, sicut superius diximus, malorum memoriæ lex non diligenter hærebat, scripta naturaliter in cordibus eorum, neque apud seniores erat satis firma traditio, [3] cum eis inimica semper memoriæ inhæsisset oblivio, & aliter quis eruditur a magistro, aliter a semetipso, perveniebat facilè legis naturaliter scriptæ transgressio, & ex prævaricatione mandatorum regnum mors in hominibus obtinebat; hujuscemodi est enim genus hominum, quòd virgâ ferreâ regi indigeat a Deo. Exultabat ergo mors, & cum omni potestate regnabat usque ad Mosen, etiam in eos, qui non peccaverant, hoc modo, quo diximus; super peccatores quidem, veluti proprios, sibique subjectos, sicut fuit Cain, & Juda; super justos verò propter hoc, quòd non consentirent ei, quin potius resisterent, abscindentes a se libidinum vitia, & concupiscentias, veluti hi, qui fuerant ab Abel & usque ad Zachariam, transferens semper usque ad tempus in similes illius. Cùm verò adfuisset Moyses, & legem dedisset filiis Israel, & revocasset eis in memoriam omnes justificationes legis, quæcumque observare oportebat, & facere, eos verò solos, qui prævaricarentur legem, morti traderet; intercisa est mors, ne super omnes regnaret; regnabat enim super pec- A catores solos, dicente sibi lege, ne contigeris hos, qui mea præcepta custodiunt. Hujus ergo verbi ministerium Moyses detulit morti, reliquos omnes prævaricatores legis [4] interitui tradens; non enim pro eo, ut omnino mors nullâ ex parte regnaret, Moyses advênit, cùm utique plurimi etiam post Moysen sub mortis ditione tenerentur. Ex hoc *Ministerium mortis* appellatum est, [5] quoniam soli transgressores legis puniebantur, non etiam conservatores, sicut Abel faciens ea, quæ legis sunt, & custodiens, quem Cain, vas maligni effectus, interemit. Verùm etiam post hæc voluit mors pactum, quod fuerat per Moysen positum, rescindere, & regnare denuò super B justos; & irruit quidem in Prophetas, interficiens, & lapidans eos, qui missi erant a Deo usque ad Zachariam. Dominus autem meus Jesus, justitiam Moysi legis custodiens, indignatus adversùs mortem pro prævaricatione [6] pacti, & totius illius ministerii, advenire dignatus est in hominis corpore, vindicaturus non semetipsum, sed Moysen, & eos, qui ex ordine post ipsum fuerant violentiâ mortis oppressi. Malignus verò ignorans hujuscemodi dispensationem, ingressus est Judam, ut per ipsum interficeret eum, sicut antea Abel interfecerat justum. Sed cùm intrasset in Judam, pœnitentiâ ductus, se ipse suspendit: propter C quod ait sermo divinus, *Ubi est mors victoria tua, ubi est mors aculeus tuus?* Et, *absorta est mors in victoriâ*. (1. Cor. 15. 54.) Hac ergo ex causâ *Ministerium mortis* appellata est lex, quia peccantes prævaricantes morti tradebat, servantes autem se, defendebat a morte, & constituebat in gloriâ, ope, atque auxilio Domini nostri Jesu Christi.

XXXI. Audi etiam & de eo, quod dictum est, *qui redemit nos de maledicto legis Christus*. (Galat. 3. 13.) Hoc in loco prævideo, magnificum Dei famulum Moysem [7] imaginariam legem his, qui recte [8] velint videre tradidisse, & legem veram. Sicut enim Deus cùm fecisset mundum, & omnia, quæ

NOTÆ ZACAGNI.

[1] Fortasse, *dicere*.

[2] In codice Casinensi malè, *iniquam*.

[3] Ita necessariò emendanda visa est ejusdem codicis lectio, in quo scribitur, *cum eas inimica semper memoria interesis sed oblivio*.

[4] In Casinensi codice, *interit ut tradent*, manifestus librarii error.

[5] Scitè adversùs Manichæos, ut videtur, Jo. Chrysostomus in hunc D. Pauli locum Homilia 7. *Per mortis autem ministerium legem intelligit. Atque interim vide, quàm sedulo in ista comparatione caveat, ne ullam hæreticis ansam præbeat. Non enim dixit lex mortem efficit, sed mortis ministratio est. Mortem enim ministrabat, non autem pariebat. Nam peccatum id erat, quod mortem efficiebat. Lex autem mortem invehebat, ac peccatum indicabat; non autem faciebat. Malum enim apertius detegebat, ac plectebat, non autem ad malum impellebat. Neque ad id ministrabat, ut peccatum fieret, aut mors existeret; sed ut pœnas daret ei, qui peccasset; ac proinde hac quoque ratione peccatum delebat. Nam dum ipsa peccatum adeo formidandum esse ostenderet, procul dubio hoc etiam faciebat, ut ipsum fugiendum esse videretur. Quemadmodum igitur is, qui ensem in manus sumit, ac sonti caput amputat, judici pronuncianti ministrum se præbet, neque ipse est, qui interimit, etiamsi alioqui ipse sit, qui caput abscindit: nec rursus is, qui sententiam profert, ac sontem condemnat; sed ejus de quo supplicium sumitur, improbitas. Eodem modo hic quoque non lex erat, quæ necem afferebat, sed peccatum ipsum erat, quod & interimebat, & condemnabat.*

[6] In codice Casinensi est, *acti*, quod etiam manifesta est librarii hallucinatio.

[7] *Imaginariam* Archelaus vocat legem vetus testamentum, quòd typus esset, & imago futuræ novæ legis. Sic & Petrum de Vineis in epistolis suis non semel *imaginarium* hominem vocasse nuntium, seu legatum observat Cangius in Glossario, quòd illum a quo missus fuerat, repræsentet, & ejus velut imaginem referat. Utitur & hac voce Evagrii Monachi vetus interpres in disputatione Theophili Episcopi Alexandrini cum Simone Judæo cap. 13. ubi sabbata *imaginariam* requiem vocat septimæ illius diei, in qua Deum, mundi creatione absolutâ, requievisse pagina sacra testatur. Quare Archelaus in responsione ad Diodorum presbyterum infra cap. 41. totus est in demonstrando, non esse rejiciendum vetus testamentum, quia tanquam speculum veram nobis exprimit novæ legis imaginem.

[8] Fortè, *velint vivere*.

ANNO CHRISTI 277.

quæ in eo sunt, in sex diebus, requievit in die septimâ ab omnibus operibus suis; non dico, quia (1) requieverit fatigatus, sed quoniam ad perfectum adduxerat omnem, quam facere disposuerat, creaturam; denique ait, *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*. (Joan. 5. 17.) Nunquidnam cælum facit, aut solem, aut hominem, aut animalia, aut virgulta, aut tale aliquid? Sed his quidem visibilibus perfectis, a tali opere conquievit; (2) invisibilia autem, & intrinsecus usque modo operans, salvat. Ita ergo etiam unumquemque nostrum, sicut ipse Deus est, indesinenter huic operi legislator vult esse devinctum: a secularibus jubet protinus conquiescere, & omnino nullum opus gerere mundanum, & hoc appellatur Sabbatum. Addidit etiam hoc in lege, nihil absurdum fieri debere; sed observare nos, & dirigere vitam nostram ex æquo, & justo. Et imminebat hæc lex acerrimè maledictum inferens his, qui eam fuissent transgressi; sed quoniam homines erant & illi, & sicut etiam nobis frequenter accidit, controversiæ oriebantur, & irrogabantur in jure, & lex statim districtissimam (3) ultionem, quam fecerat, retorquebat, itaut si quis pauperum voluisset in Sabbato fascem ligni colligere, sub maledicto legis effectus, morti continuo subjiceretur. (Num. 15. 32.) Arctabantur ergo coërtione legis homines, qui cum Ægyptiis fuerant educati, nec poterant pœnas legis, & maledicta tolerare. Rursum autem ille, qui semper Salvator est, Jesus Dominus noster adveniens, liberavit eos ex hujuscemodi cruciatibus legis, atque maledictis, donans eis injurias. Nec, sicut Moyses, severitate usus est legis, nulli indulgendo injuriam; sed hic dixit, si quis passus fuerit a proximo suo injuriam, indulgeat non semel tantum, sed & nec secundò, nec tertiò, nec solùm septies, sed septuagesies septies: (Mat. 18. 22.) quod si post hæc injuriam permanserit irrogando, tunc demum legi eum debere succumbere Moysi, nec ultra veniam dari ei, qui in injuriis perseverat, cùm sibi septuagesies septies fuerit indultum. Non solùm autem huic, sed etiam si quis filio hominis intulisset injuriam, veniam dedit. Si verò Spiritui Sancto, duo- A bus cum subdidit maledictis, idest Moysi legis, & suæ; Moysi quidem in præsenti, suæ verò in judicii tempore; ait enim ita, *Neque in hoc sæculo, neque in futuro remittetur ei*. (Mat. 12. 32.) Moysi ergo lex est, quæ in præsenti sæculo nulli veniam tribuit; Christi verò est, quæ vindicat in futuro. Ex hoc intuere quemadmodum confirmat legem, non solùm non solvens eam, sed implens. Redemit ergo eos ab eo, quod in præsenti positum erat, maledicto legis, ex quo *Maledictum legis* appellatum est. Hæc omnis hujus sermonis est ratio. Cùm autem *Virtus peccati dicta sit lex*, (1. Cor. 15. 56.) pro viribus nostris breviter exponemus. Scriptum est enim, *Quia justo lex non est posita, sed injustis, & non subditis,* B *impiis, & scelestis*. (1. Timoth. 1. 9.) Non ergo erat tunc lex literæ posita delinquentibus ante Moysen, unde & Pharao ignorans virtutem peccati, delinquebat affligens injustis oneribus filios Israel, divinitate neglectâ, non solùm ipse, sed & omnes, qui cum eo erant. Verùm ne utar longiore circuitu, brevius dicam. Erant quidam Ægyptiorum admisti cum populo Moysi, cum ab eo regeretur populus in deserto; & cùm Moyses positus esset in monte, pro eo ut acciperet legem, impatiens populus, (4) non ille qui verè erat Israëlita, sed qui ex Ægyptiis fuerat admixtus, vitulum sibi constituit Deum, secundùm pristinum morem, quo coluerat simu- C lacra, in quo nec scelerum pœnas, aliquando rependeret; & ideo virtutem peccati sui penitus ignorabant; quæ cum regressus agnovisset Moyses, præcepit eos gladiis trucidari, ex quo initium factum est sentire eos virtutem peccati per legem Moysi, & propterea *Virtus peccati* appellata est lex.

XXXII. De eo verò, quod in Evangelio scriptum est, *Vos de patre Diabolo estis*, (Joan. 8. 44.) & reliqua, breviter dicimus, quia est Diabolus inoperans in nobis, qui sui arbitrii potestate tales esse voluit. Deus enim omnia, quæ fecit, bona valdè fecit, liberi arbitrii sensum unicuique dedit, qua ratione etiam legem judicii posuit. Peccare nostrum est, D ut autem non peccemus, Dei donum est, ex eo quòd in nostro sit arbitrio constitutum peccare, vel non peccare; sicut etiam tu

NOTÆ ZACAGNI.

[1] In Casinensi est, *requie requieverit*, sed ea lectio nobis visa est unius, ejusdemque vocis repetitio, nisi potius græcismus sit.

[2] Casinensis habet, *invisibili autem, & trinsecus* sed legendum videtur, ut editum est, vel *invisibilia autem intrinsecus*. Deus enim ut inquit D. Augustinus in lib. de gratiâ Christi cap. 24. non lege, atque doctrinâ insonante forinsecus, sed internâ, atque occultâ mirabili, ac ineffabili potestate operatur in cordibus hominum, non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates. Similia inculcat tum in cap. 13. ejusdem operis, tum alibi passim.

[3] In Casinensi codice, *ultionem fecerat retorquebat*. Sed necessaria visa est relativi articuli additio, ne sensus ulla ex parte nutaret.

[4] Non pauca primitivæ Ecclesiæ Patres ex Judæorum sententia loquebantur, ut ex his, quæ in capite sequenti, & ad Theophili Alexandrini disputationem cum Simone Judæo cap. 13. adnotavimus, lucidè apparet. Hujus generis etiam est, quod hìc de Ægyptiis vituli aurei constructoribus, & adoratoribus tradit Archelaus; nam in Scemoth Rabba pag. 157. col. 1. *Et isti* [nempe Ægyptii proselyti] *fecerunt vitulum, quia colebant idololatriam, & isti fecerunt, & in causâ fuerunt, ut populus peccaret. Vide quid scriptum sit Exodi 32. vers. 4. non est scriptum hic, isti sunt Dii nostri. Sed isti sunt Dii tui: quod proselyti, qui cum Moyse ascenderant, ipsi fecerunt illum, & dixerunt Israeli, isti sunt Dii tui. Idcirco Deus Sanctus benedictus dixit Moysi, vade, descende, quia corrupit populus tuus.* Vide Salomonem Jarchi, in eundem Exodi locum vers. 8. Aben Ezra ibid. vers. 22. & Abarbanellum ibid. vers. 21. At vel ex nudâ sacri Textûs lectione, & ex LXX. Interpretum versione hanc Rabinorum conjecturam valde incertam, futilemque esse clarè colligitur.

ANNO CHRISTI 277.

tu sine dubio nosti, o Manes, si tamen
congregans in unum discipulos tuos (1) &
eos commonens ne delinquant, neve aliquid
injustè gerant, judicii legem unusquisque eo-
rum possit evadere. Et certè qui voluerint,
observant mandata, qui verò contempserint,
& in perversum declinaverint, sine dubio le-
gem judicii ferent. Ex hoc etiam Angelo-
rum quidam, mandato Dei non subditi, vo-
luntati ejus restiterunt, & aliquis quidem
Luc. 10. 18. de cælo, tanquam fulgur ignis, cecidit su-
per terram, alii verò in felicitate (2) ho-
minum filiabus admixti, a dracone afflicti,
ignis æterni pœnam suscipere meruerunt. Il-
le igitur in terram decidens, nec ultra cæli
regionibus admissus, inter homines voluta-
tur, decipiens eos, atque persuadens sibi
similes effici transgressores, & usque in ho-
diernum adversarius est mandatis Dei. Sed
non omnes lapsum ruinæ ejus sequentur, pro
eo quòd unicuique libertas arbitrii est; ex
hoc enim & appellatus est Diabolus, eo
quòd transitum fecerit de cælestibus, & quòd
in terris mandato Dei obtrectator existeret.
Quia autem Deus sit, qui prius mandatum
dedit, ipse Dominus Jesus ait ad Diabolum,
Mat. 4. 10. *Vade post me Satana*. Et sine dubio ire post
Deum servi est. Et iterum quod ait ad eum,
*Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli ser-
vies*. Quoniam ergo obtemperabant quidam
Joan. 8. 44. hominum voluntatibus ipsius, audierunt a
Salvatore, *Vos ex patre Diabolo estis, & de-
sideria patris vestri facere vultis*. Denique,
Mat. 3. 7. cùm faciant voluntates ejus, audiunt, *Ge-
neratio viperarum, quis vobis ostendit fuge-
re ab irâ venturâ? Facite ergo fructum di-
gnum pœnitentiæ*. Ex hoc ergo pervide quan-
ta vis sit hominem liberi esse arbitrii; di-
cat tamen etiam ipse, si est judicium pio-
rum, & impiorum. Manes dixit, Est judi-
cium. Archelaus dixit, Puto quæ (3) a
nobis de Diabolo dicta sunt, non parum ra-
tionis, & pietatis obtinent. Habet enim &

A unaquæque creatura ordinem suum, & alius
quidem ordo est humani generis, & alius
animalium est, atque alius Angelorum; una
verò, & sola inconvertibilis est divina sub-
stantia, æterna, & invisibilis, sicut & om-
nibus notum est, secundùm illud, quod scrip-
tum est (4) *Dominum nemo vidit unquam,* Joan. 1. 18.
nisi unigenitus filius, qui est in sinu Patris.
(5) Reliquæ ergo omnes creaturæ visibiles
sint necesse est, cœlum, terra, mare, homi-
nes, Angeli, Archangeli: Deus verò cùm a
nullo unquam visus sit, quid ei potest ex istis
creaturis esse homousion? Unde & singula
quæque, secundùm ordinem suum, propriam
dicimus habere substantiam. Tu verò ex uno
B omne animal, quod movetur, factum dicis,
& substantiam a Deo accepisse dicis simi-
lem, & posse eam peccare, atque ad judi-
cium venire; & cum non vis recipere ser-
monem dicentem, Diabolum Angelum fuis-
se, & in prævaricatione decidisse, & non
esse ejusdem cum Deo substantiæ. Interime-
re debes judicii (6) ratione, ut quis no-
strum fallat, appareat. Si enim non potest
qui a Deo creatus est Angelus, in transgres-
sione decidere, quomodo potest pars Dei ani-
ma peccare? Si verò judicium esse dicis pec-
cantium animarum, & unius eas cum Deo
dicis esse substantiæ, & tamen cùm de divi-
nâ eas asseras esse naturâ, dicis nihilominus
C (7) Dei non servare mandata, etiam sic
plurimùm meus sermo (8) procedit, dicens
primò Diabolum, eo quòd mandatum non
servaverit, decidisse; non enim erat ex Dei
substantiâ: decidit non tam ut læderet hu-
manum genus, sed ut ab eo potius illude-
retur: dedit enim nobis potestatem calcan-
di super serpentes, & scorpiones, & om- Luc. 10. 19.
nem virtutem inimici.

XXXIII. Judices dixerunt, Sufficienter
ostendit de origine Diaboli. Cùm enim utra-
que pars confitetur futurum esse judicium,
necessariò liberi arbitrii unusquisque mon-
stra-

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

[1] Ita restituendam censuimus depravati codicis Casinensis lectionem, in quo sic scribitur, *& communis ne*, *&c.* nisi quis maluerit, *communiens*.

[2] En alter Archelai locus, ex quo id quod in præcedenti capite de Hebræorum opinionibus a primitivæ Ecclesiæ patribus interdum propugnatis diximus, apertè confirmatur. Quod enim hic de Angelis cum fœminis concumbentibus, tradit Archelaus jam usque a Philonis Hebræi, & Josephi temporibus Judæorum opinio est, quam etiam sequuntur Tertullianus, Justinus, Clemens Alexandrinus, Athenagoras, Methodius, Cyprianus, Lactantius, ut late probat Pamelius in Tertulliani Paradoxo 1. & Fevardentius in notis ad Irenæum ejusdem opinionis asseclam lib. 4. cap. 70. Horum tamen Patrum nonnulli bonos a malis Angelis deceptos, nonnulli malos Angelos cum hominum filiabus commixtos fuisse credidere; sed utranque opinionem communi calculo rejiciunt alii Patres, & recentiores omnes Sacræ Scripturæ interpretes, quorum cathalogum texere, cùm res vulgatissima sit, prætermittimus.

[3] In Casinensi legitur contrario sensu, *a vobis*, quod tamen in hunc locum non quadrat.

[4] Hunc locum iisdem verbis laudat Irenæus adv. Hæres. lib. 3. cap. 11. licèt alibi Vulgatæ versionem sequatur.

[5] Archelaus hic veterum quorundam Patrum sententiam amplectitur, qui solum Deum incorporeum; reliqua verò creata omnia corporea esse putarunt, quòd nempe loco circumscripta in se ipsis subsisterent; licèt nostri respectu, qui crassa, & densa corpora habemus, incorporeos dici putarent. Vide Dionysium Petavium tomo tertio Theologicorum dogmatum lib. 1. cap. 2. & seqq. ubi latissimè omnium Patrum eâ de re sententias expendit.

[6] Forte *rationem*, ut sensus sit non debere Manetem judicium admittere, cùm ejus dogmata de homine, & Angelis judicio adversentur. In græco enim textu hujus disputationis, ἀναιρεῖν fortasse scriptum erat, quod cùm occidere pariter ac auferre, & de medio tollere significet, priorem sensum secutus est non satis accuratus, nec satis elegans antiquus interpres.

[7] Series, & consequentia sermonis omninò videtur postulare, ut legatur, *Dei non servare mandata*, licèt in Casinensi codice desit negativa particula; nisi quis potius legendum putet, *Dei servare, vel non servare mandata*; pro arbitrii scilicet libertate.

[8] In Casinensi, *præcedit*.

ANNO CHRISTI 277.

stratur; (1) quo evidenter ostenso, nulli
dubium est, quòd unusquisque in quamcun-
que elegerit partem, propriâ usus fuerit ar-
bitrii potestate. Manes dixit, (2) Si a Deo
bonus, ut asseris, mendacem esse dixisti Je-
sum. Archelaus dixit, Confitere primò, quia
vera sit ratio eorum, quæ nunc adduximus,
& tunc ostendam tibi patrem ejus. Manes
dixit, Si mihi ostenderis patrem ejus men-
dacem, & Deo horum nihil adscripseris,
tunc tibi de omnibus accommodabitur fides.
Archelaus dixit, Omni ratione de Diabolo
diligenter expositâ, & dispensatione prola-
tâ, sicut hominum viget sensus, etiam apud
seipsum potest diligenter advertere, quis iste
sit qui Diaboli appellatus est pater. Sed cùm
te tu Paraclitum esse dicas, plurimum tibi
etiam ab humanâ deest prudentiâ. Quoniam
ergo prodidisti ignorantiam tuam, dicam
ego (3) quid ille sit pater Diaboli. Manes
dixit, (4) .... dico: & adjecit, omnis
qui conditor est, vel creator aliquorum, pa-
ter eorum .... condiderit, appellatur. Ar-
chelaus dixit, Miror, quomodo saltem hoc
rectâ ratione responderis, nec celaveris ser-
monis hujus intelligentiam, vel naturam.
Audi jam ex hoc, quis sit pater ejus. Cùm
ex cœlorum regno cecidisset, erat super ter-
ras, intendens, & inquirens cui se posset
adjungere, quem ex consortio sui partici-
pem quoque nequitiæ suæ valeret efficere.
Et quidem donec homo non erat, neque ille
appellabatur homicida, neque cum patre
mendax; post hæc verò, cùm factus esset
homo, ac mendacio ejus fuisset, & circum-
ventione deceptus, cum sese inseruisset cor-
pori Serpentis sapientioris omnium bestia-
rum, tunc appellatus est mendax, unà cum
patre suo, (5) & effectum est non solum
super ipsum mendacii maledictum, sed &
super patrem ejus. Cùm ergo serpens rece-
pisset eum in sese, & recepisset universum,
tanquam prægnans effectus est, ingentis ma-
litiæ fascem portans, & erat sicut puerpe-
ra, quæ partu urgetur, volens evomere
malignæ suggestionis ejus (6) agitata. Pri-
mi enim hominis gloriam graviter ferens
serpens, ingressus Paradisum, & conceptis
in se doloribus, mendaces cœpit generare
sermones, & mortem parere hominibus, qui
a Deo fuerant figurati, & acceperant vi-
tam. Verùm non potuit totum se manise-

A stum facere per serpentem; sed reservavit
perfectionem suam, quam demonstraret in
Cain, a quo generatus est totus. Et per
serpentem quidem hypocrises, & fallacias
ad Evam demonstravit: per Cain verò ho-
micidii exordium dedit, inferens se in pri-
mitias frugum, quas ille malè distribuit. Ex
hoc homicida appellatus est ab initio; men-
dax verò quoniam fefellit, dicens, *Eritis* Gen. 3.
tanquam Dii: ejecti sunt enim postea de Pa-
radiso illi, quos Deos futuros esse fallebat.
Efficitur ergo prior pater ejus, qui eum in
utero concepit, & genuit, atque in lucem
edidit serpens; secundus verò Cain, qui per
iniquitates conceptas, dolores, & parrici-
B dium peperit; interfectio etenim iniquita-
tem, injustitiam, atque impietatem pariter
perpetravit. Sed & quicunque eum susci-
piunt, & faciunt ejus desideria, fratres ejus
efficiuntur. Pater ejus perfectus est Pharao,
pater ejus efficiuntur unusquisque impiorum,
pater ejus effectus est Judas, quia concepit
quidem eum, sed abortus est; non enim per-
fectum edidit partum, quia majorem perso-
nam aggressus est, per Judam, & ideo abor-
tum factum esse dico; quia tanquam si mu-
lier semen viri concipiat, atque in sese quo-
tidianos accipiat profectus, ita & Judas quo-
tidie (7) proficiebat in pejus, occasionibus
sibi a maligno, quasi seminibus, datis. Et
primum quidem fuit ei semen pecuniæ cupi-
C ditas, incrementum verò furtum, furabatur
enim ea, quæ mittebantur in loculum; do-
lores verò partûs fuerunt, & collocutio cum
Pharisæis, & pretii scelerata conventio:
abortus est verò, non partus, laqueus mor-
tis informis. Sed & tu, si malignum ex te
protuleris, & facias ejus concupiscentias,
genuisti eum, & pater ejus esse diceris; si
verò pœnitentiam gesseris, & abjeceris pon-
dus, velut parturies. Ut enim in ludis scho-
laribus, si acceperit quis a magistro mate-
riam, reliquum corpus orationis ex semetip-
so generet, ac procreet, eorum, quæ ge-
nuerit, conditor ipse dicitur; ita qui ex sum-
mâ malitiâ parum quid fermenti acceperit,
D pater, & genitor dicatur necesse est illius,
qui ab initio restitit veritati. Quod simili
modo provenire potest etiam his, qui virtu-
ti student; nam audivi fortissimos viros di-
cere ad Deum, propter timorem tuum (8)
Dominum in utero concepimus, & dolui-
mus,

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

[1] In eodem codice legitur, *quo videntur ostenso nulli dubium est unusquisque in quemcumque elegerit partem propriâ usus arbitrii potestate*. Nos an rectè locum hunc emendaverimus videant Eruditi.

[2] Codex Casinensis hic ita se habet, *si a Deo bonus, ut ae mendacem esse dixisti Jesus*. Abutebatur autem Manes, ut suum de malo Deo dogma statueret, Joannis Evangelii loco in cap. 8. 5. & 44. in quo sic Pharisæos redarguit Jesus, *vos ex patre Diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere; ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo; cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus*. Quare hoc argumento Archelaum hic urget Manes. Si a Deo sola promanant bona, ipseque summè bonus est, mendacem oportet fuisse Jesum, qui in Joannis Evangelio, Diaboli patrem non modò mendacem esse, sed & mendacis Diaboli creatorem extitisse dicit. Hinc autem patet non improbandam esse emendationem nostram, qua legimus, *si a Deo bonus, ut asseris, mendacem esse dixisti Jesum*.

[3] Fortè, *quis ille sit*.

[4] Lacunæ istæ facilè impleri posse videntur, si ita legamus, *manes dixit, jam dico, & adjecit, omnis, &c. pater eorum, quæ condiderit, appellatur*.

(5) In codice Casinensi, *ut*.

(6) Forte, *cogitata*.

(7) In cod. Casinensi est, *proficiebat impetus*.

(8) Fortè, *Domine*.

ANNO CHRISTI 277.

mus, & peperimus spiritum salutis; ita & quicunque de timore maligni concipiunt, & pariunt spiritum iniquitatis, ipsi patres ejus dicantur necesse est; filii enim dicuntur, dum adhuc ministerio ejus parent, patres verò, qui ad perfectionem malitiæ pervenerunt. Ita nanque & Dominus noster ait ad Pharisæos, *Vos de patre Diabolo estis*, filios eos faciens illius, donec adhuc conturbari videbantur, & cogitabant in cordibus suis mala pro bonis adversùm justos. Ergo apud se talia cogitantibus, translatis in se malignis eorum cogitationibus, Judas malorum caput, & ad perfectum perducens iniqua consilia, effectus est sceleris pater, immanitatis suæ premio ab eis triginta argenteis honoratus; totus enim Joan. 13. 27. *In eum post buccellam panis ingressus est Diabolus*. Sed ut diximus, postquam uterus intumuit, & dolorum tempus advenit, abortum fascem iniquæ conceptionis effudit, & ideo nec perfectè pater appellabatur, nisi eo tantum tempore, quo conceptus gerebatur in utero; postea verò quàm confugit ad laqueum, non integrum videtur edidisse partum, quia pœnitentia subsecuta est.

XXXIV. Ignorare vos non arbitror, quoniam Pater unum quidem sit nomen, diversos tamen habet intellectus: alius enim pater dicitur eorum, quos naturaliter genuerit, filiorum; alius verò eorum quos tantummodo enutrierit; nonnulli verò temporis, atque ætatis privilegio; unde & Dominus noster Jesus plurimos patres habere dicitur, nam & David pater ejus appellatus est, & Joseph pater ejus putatus est, cùm nullus horum pater ejus fuerit veritate naturæ. Nam David pater ejus dicitur ætatis, ac temporis privilegio; Joseph verò lege nutriendi; solus autem Deus Pater ejus naturâ est, qui omnia per verbum suum velociter nobis manifestare dignatus est. Nec in aliquo remoratus Dominus noster Jesus, (1) intra unius anni spatium languentium multitudines reddidit sanitati, mortuos luci: qui verbi sui potestate universa amplexus est, in quo tandem remoratus est, ut in Paraclito mittendo tandiu eum remoratum credamus. Quin potius, ut superius dictum est, adfuit statim plurimùm diffusus in Paulum, cujus etiam testimonio credidimus dicenti, Ephes. 3. 8. *Mihi autem soli data est gratia hæc*. Qui priùs quidem fuit persecutor Ecclesiæ Dei, sed rursum manifestatus est omnibus, quia esset fidelis Paracliti minister; per quem universis innotuit singularis ejus clementia, quod & usque ad nos, qui aliquando sine spe eramus, donorum ejus largitio pervenit. Quis enim nostrûm sperare poterat persecutorem Paulum, & inimicum Ecclesiæ, defensorem ejus, ac tutorem futurum? Et non solùm hoc, verùm etiam & magistrum, Ecclesiarum conditorem, & architectorem.

A Post hunc ergo, & post eos, qui cum ipso fuerant, idest, post discipulos, nullum alium venire secundùm scripturas sperandum est; ait enim Dominus noster Jesus de Paraclito, Joan. 16. 14. *Quia & de meo accipiet*. Vas ergo probabile elegit hunc virum, quem mittit ad nos Paulum (2) in spiritus influxit Spiritus, & sicut non super omnes homines Spiritus habitare poterat, nisi super eum, qui de Maria Dei genitrice natus est, ita & in nullum alium Spiritus Paraclitus venire poterat, nisi super Apostolos, & super beatum Paulum. Act. 9. 15. *Vas enim electionis*, inquit, *mihi est, ut portet nomen meum in conspectu Regum, & gentium*. Ipse quoque in prima epistolâ suâ posuit, dicens, B Epist. ad Rom. cap. 15. 15. *Secundùm gratiam, quæ data est mihi a Deo, ut sim minister Christi in gentibus, consecrans Evangelium Dei*. Ibid. 9. 1. *Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perbibente conscientiâ meâ in Spiritu Sancto*. Et rursùm ait. Ibid. 15. 18. *Non enim audeo quidquam loqui eorum, quæ per me non effecit Christus verbo, & factis. Ego enim sum (3) novissimus omnium Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus. Gratiâ autem Dei sum id quod sum*. 1. ad Cor. 15. 9. Et eos qui experimentum quærebant ejus, qui in eo loquebatur Christus, vult propterea habere, quia esset in ipso Paraclitus, cujus muneris gratiam consecutus, & (4) magnifico honore ditatus ait, C II. Cor. 12. 8. *Pro quo ter Dominum rogavi, ut discederet a me: & dixit mihi, sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur*. Rursùm, quia verè ipse sit Paraclitus, qui erat in Paulo, ait Dominus noster Jesus Christus in Evangelio, Joan. 14. 16. *Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem meum, & alium Paraclitum dabit vobis*. In quo ostendit etiam seipsum Paraclitum, cùm dicit alium. Unde credentes Paulo, audivimus eum dicentem, II. Cor. 13. 3. *Aut experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus*, & horum similia, de quibus superiùs diximus; unde & tanquam fidelibus nobis hæredibus suis consignat testamentum, suâ ad Corinthios epistolâ, velut pater dicens, D 1. Cor. 15. 3. *Tradidi enim vobis in primis quod & accepi, quia Christus mortuus est pro peccatis nostris secundùm scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum scripturas, & quia apparuit Cephæ, deinde undecim Apostolis, postea amplius quam quingentis fratribus (5) de semel, ex quibus plurimi adhuc manent usque nunc; quidam autem & dormierunt. Postea autem visus est Jacobo; deinde omnibus Apostolis; novissimè autem omnium, tanquam abortivo, visus est & mihi: Ego enim sum novissimus omnium Apostolorum. Sive ergo ego, sive illi ita annuntiavimus*. Ibid. 11. Et rursum tradens hæredibus eam, quam ipse hæreditatem promeruit, dicit, E II. Cor. 11. 3. *Timeo autem ne fortè, sicut serpens seduxit Evam astutiâ suâ, ita (6) corrumpantur sensus vestri, & excidant*

dant

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice est, *inter*. Sed unum annum Christi prædicationi, ac miraculis videtur adscribere Archelaus cum aliis antiquis Patribus, quare legendum, *intra*. Vide infrà cap. 49.

(2) Locus corruptus. Fortè, *in Spiritu Influxit spiritus*, &c.

(3) Melius Vulgata, *minimus*, grecè enim ἐλάχιστος.

(4) In cod. Casin. est, *magnifico hoc ore*. Sed legendum censui *honore*.

(5) Fortè, *in simul*. Vulgata, *simul*.

(6) In Casinensi, *corrumpantur sensus vestri a simplicitate*. Sed nos ex Vulgata supplevimus.

ANNO CHRISTI 277.

dant a simplicitate, & castitate, quæ in Christo est. Si enim, is, qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus; aut spiritum alium acceperitis, quem non accepistis; aut aliud Evangelium, quod non accepistis; benè pateremini. Puto enim, quia nihil minus feci vobis a cæteris Apostolis.

XXXV. Hæc autem dixit, ostendens omnes reliquos, qui venerint, falsos Apostolos, dolosos operarios, transfigurantes se in Apostolos Christi, Ibid. 14. *Et non mirum; ipse enim Satanas transfigurat se, (1) velut Angelum lucis. Quid ergo magnum, si & ministri ejus transfigurentur in ministros justitiæ: quorum finis erit secundùm opera eorum?* Indicat autem quales essent, & a quibus circumveniebantur. Volentibus autem Galatis ab Evangelio transferri ait, Gal. 1. 6. *Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo, qui vocavit vos, in aliud Evangelium, quod non est aliud: nisi sunt qui vos conturbant, & volunt [2] avertere vos ab Evangelio Christi. Sed etiam si nos ipsi, aut Angelus de cœlo vobis annuntiaverit, præterquamquod traditum est vobis, anathema sit*. Et rursùm ait, Ephes. 3. 8. *Mihi infimo omnium [3] Apostolorum data est gratia hæc*. Colos. 1. 24. *Quæ enim deerant tribulationum Christi, in carne mea adimpleo*. Et in alio rursum loco profitetur, quia II. Cor. 11. 23. *super cæteros Christi minister*, tanquam si postea omninò non sit alius expectandus; jubet enim neque Angelum de cœlo suscipi. Et quomodo (4) de Persida venientem Manem, & dicentem se esse Paraclitum, nos esse credimus? Ita enim agnosco ex hoc, quòd unus iste sit ex illis, qui transformantur, de quibus manifestè vobis indicavit Vas electionis Apostolus Paulus dicens, 1. Tim. 4. 1. *Quia in novissimis temporibus recedent quidam a fide, attendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi mendacia [5] loquentes, cauteriatam habentes conscientiam, probibentium nubere, abstinere se a cibis, quos Deus creavit [6] ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognoverunt veritatem; quoniam omnis creatura Dei bona est, & nihil abjiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*. Sed & Spiritus Evangelista Matthæus diligenter significavit Domini nostri Jesu Christi sermonem, Mat. 24. 5. & 23. *Videte ne quis vos seducat, multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos seducent. Quòd si etiam aliquis vobis dixerit, ecce hìc est Christus, aut ecce ibi; nolite credere. Exurgent enim falsi Christi, [7] & falsi Apostoli, & falsi prophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducant, si potest fieri, etiam electos. Ecce prædixi vobis. Si dixerint vobis, ecce in deserto est: nolite exire. Si dixerint vobis, in penetralibus; nolite credere*. Et post ista omnia mandata, iste nec signum quidem aliquod, aut prodigium ullum ostendens, neque affinitatem aliquam habens; sed ne in numero quidem discipulorum positus, neque defuncto nostro obsecutus, cujus hæreditate gaudemus; B cùm neque ei languenti adstiterit, non testis extiterit testamenti, imò potius cùm ne in notitiam quidem venerit eorum, qui obsecuti sunt ægrotanti: postremo cùm nullius prorsus accipiat testimonium, Paraclitum se esse vult credi; cùm etiam & si signa, & prodigia faceres, falsum Christum, & falsum Prophetam te reputari oporteret secundùm scripturas, & ideo convenit nos cautius agere secundùm quod Beatus Apostolus monet, dicens in epistola (8) quam Colossensibus scripsit, Colos. 1. 23. *Permanete in fide fundati, & radicati, & immobiles ab spe Evangelii, quod [9] audivimus, quod prædicatum est in omni creaturâ, quæ sub cælo est*. Et rursum, C Ibid. 2. 6. *Sicut ergo accepistis Christum Jesum Dominum, [10] in ipso ambulate radicati, & fundati, super ipsum confirmati, fide, sicuti docti estis, abundantes in gratiarum actione. Videte ne quis vos [11] expoliet per philosophiam, & inanem seductionem, secundùm elementa mundi, & non secundùm Christum, quia in ipso habitat omnis plenitudo Deitatis*. Quibus omnibus ita diligenter expositis, Beatus Apostolus, velut pater filiis, addit tanquam signaculum quoddam testamenti dicens, II. Tim. 4. 7. *Certamen bonum certavi, circum cucurri, fidem servavi. De cætero reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illâ die justus judex; non solùm autem mihi,* D *sed & omnibus, qui diligunt adventum ejus*.

XXXVI. Nullum ex nobis, ò Manes, (12) Galatam facies, nec ita nos transferes a fide Christi; etiam si signa, & prodigia facias,

cias,

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Ita & Cyprianus haud procul ab initio libri de unitate Ecclesiæ, ac si in græco textu esset ὡς. sed Vulgata, & Tertullianus pluribus in locis legunt *in Angelum lucis*.

(2) Melius Vulgata, adstipulantibus Cypriano, Ambrosio, Hieronymo, & Augustino, *convertere Evangelium Christi*; licèt Tertullianus adv. Marcion. lib. 4. cap. 5. *pervertere* legisse videatur.

(3) Græcè est, ἁγίων *Sanctorum*, ut habet Vulgata.

(4) In Casinensi corruptus est hic locus, habet enim *de Persida venientem monet*; sed legendum, *Manem*, vel *modò*, &c.

(5) In Vulgata juxta græcum textum est, *loquentium*, *habentium*, *prohibentium*. Aut igitur hìc eodem modo legendum, aut corrigendum, *prohibentes*. Sed hanc lectionem antiqua etiam apud Tertullianum versio improbat, quæ Vulgatæ hac in parte similis est.

(6) In Casinensi est, *ad perficiendum*. Sed Vulgatæ lectionem substituere satius visum est.

(7) Verba illa, *& falsi Apostoli*, ab interprete Archelai videntur adjuncta, explicationis causâ; nam nec in græco, nec in Vulgata, nec apud Cyprianum aliosque Patres leguntur.

(8) Vocem, *quam*, nos addidimus, ita sensu poscente. Aut fortè, *scripta*, legendum.

(9) In Vulgata, *audistis*.

(10) Ita Vulgata; in codice autem Casinensi legitur, *in ipsum*.

(11) Casinensis codex, *expoliet, & per*, Cyprian. initio libri de Bono Patientiæ habet, *Deprædetur per philosophiam*, græcè est συλαγωγῶν, quod verbum Vulgata, *decipiat*, & Tertull. de Præscrip. c. 7. *circumveniet*, interpretatur.

(12) In eodem Codice corruptissimè legitur, *Galatam facies vicit, ò nostras feras*. Nos modica mutatione locum hunc restituere conati sumus.

ANNO CHRISTI 277.

cias, etiam si mortuos suscites, etiam si imaginem nobis Pauli ipsius afferas, (1) anathema es satana; præscriptum est enim de te, præmoniti, & præstructi sumus a Sanctis Scripturis. Vas es Antichristi, & neque bonum vas, sed sordidum, & indignum, quod ille, sicut aliquis barbarus, vel tyrannus, cum in eos, qui sub (2) legum justitiâ degunt, conatur irruere, præmisit prius tamquam morti destinatum, ad explorandum quanta, & qualis sit legitimi Regis virtus, ac populi: ipse enim, inopinatus irruere pertimuit, sed neque alium ex necessariis viris mittere ullum ausus est, ne quid pateretur adversi. Talem te nobis, sub bono, & sancto Rege positis, velut morti destinatum, Rex tuus præmisit Antichristus. Et hæc quidem non inexplorata proloquor; sed ex eo quòd nullam te video facere virtutem, ita de te sentio. Illum enim, & in Angelum lucis transformandum, & ministros ejus tales adventuros prænoscimus, & signa, & prodigia facturos, ita ut, si possibile sit, etiam electi seducantur. Quis ergo es tu, qui neque necessarium aliquem locum sortitus es a patre tuo Satana? Nam quem mortuum suscitas, quod profluvium sanguinis sistis, (3) quos luto cæci oculos illinitos videre facis? Quando exurientem turbam paucis panibus reficis? Ubi super aquas incedis, aut quis te vidit ex his, qui in Hierusalem habitant? Persa barbare, non Græcorum linguæ, non Egyptiorum, non Romanorum, non ullius alterius linguæ scientiam habere potuisti; (4) sed Chaldæorum solùm, quæ ne in numerum quidem aliquem ducitur; nullum alium loquentem audire potes. Non ita Spiritus Sanctus, absit hoc malum, sed omnibus dividit, & omnia linguarum genera novit, & agnoscit universa, & omnibus omnia efficitur, ita ut eum etiam

Act. 2. 6.

cordis cogitata non lateant. Quid enim dicit Scriptura? quia unusquisque propriâ suâ lingua audiebat per Paraclitum Spiritum loquentes Apostolos? Sed quid amplius (5) dicabo? Barba sacerdos Mithræ, & collusor, solem tantum coles Mithram (6) locorum mysticorum illuminatorem, ut opinaris, & conscium, hoc est quod apud eos ludes, & tanquam elegans mimus perages mysteria. Verùm quid ego hæc indignanter accipio? Nonne oportet te multiplicari tanquam Zizania, usquequo ille ipse magnus pater tuus adveniat, suscitans mortuos, penè usque ad gehennam omnes persequens, qui sibi obtemperase noluerint, plurimos deterrens arrogantiæ metu, quo est ipse circundatus, aliis adhibens minas, vultus sui conversione, & circunductione ludificans: sed ultra non proficiet; insipientia enim ejus omnibus pervulgata erit, sicut Jamnes, &

II. *Tim.* 3. 8.

Mambres. Judices dixerunt; Sicut ex te comperimus, tanquam Apostolo Paulo dicente, insuper etiam ab Evangelio præscribente (7) nulli alii æque in posterum præbetur ingressus ad prædicandum, vel docendum, vel ad evangelizandum, vel prophetandum in hac vita duntaxat, nisi fortè falsus Propheta habeatur, aut falsus Christus. Unde cùm dixeris in Paulo fuisse Paraclitum, & ipsum omnia consignasse, quare dixit,

I. *Cor.* 13. 9.

Ex parte scimus, & ex parte prophetamus; cùm autem venerit, quod perfectum est, id quod ex parte est destruetur? Quem alium expectans, hoc dixit? Quod si ipse confitetur expectare se aliquem perfectum; & si venire aliquem necesse est, ostende nobis de quo dicat? ne fortè in hunc videatur iste sermo recurrere, aut in eum, qui misit illum, Satanam, sicut tu dicis. Si enim confiteris venturum esse, quod perfectum est, non potest esse Satanas; si autem Satanam expectas, non potest esse perfectum.

XXXVII. Archelaus dixit, Quoniam non sine Deo dicta sunt, quæ a Beato Paulo prolata sunt, certum est, quòd Dominum nostrum Jesum Christum dixerit expectandum esse perfectum, qui solus patrem novit, & cui voluerit revelare, sicut possum ex verbis ipsius demonstrare. Sed quia cùm venerit quod perfectum est, destruetur id quod ex parte est; iste verò sese asseverat esse perfectum, quid destruxit ostendat: quod enim destruetur, ignorantia est, quæ in nobis est. Dicat igitur, quid destruxit, quid in notitiam protulit? Sed quid facere potest, faciat, ut credi ei possit? Sermo verò iste quantam habeat virtutem, si potuerit diligenter intelligi, ita demum credi poterit his, quæ a me fuerint asserta. Igitur in primâ ad Corinthios epistolâ hæc dicit Paulus de perfecto, qui venturus est,

I. *Cor.* 13. 8.

Sive Prophetiæ destruentur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur; ex parto enim scimus, & ex parte prophetamus. Cùm autem venerit quod per-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Et hic mirè depravatus est idem codex, in quo legitur, *Anathema esset ana*. An rectè nos emendaverimus, doctorum esto judicium. Vide etiam an corrigendum sit; *Anathema es & maranatha*.

(2) Vide an, *Regum*.

(3) In Casinensi, *quod luto*.

(4) Chaldæorum siquidem linguam Syriacæ dialectum esse tradit Abulfaraglus in Historia Dynastiarum pag. 11.

(5) Ita in codice Casinensi, quod tamen nonnulli fortasse emendandum putarent hoc pacto, *Quid amplius dicam? Barbare*. Sed fieri potest, ut verbo *dicare* usus sit rudis interpres pro contendere, dicam trahere, vel dicacem esse.

(6) Quæ sequuntur nostris conjecturis emendavimus; nam in Casinensi codice hic mirè corrupto scribitur, *locorum mysteriorum illuminatorem*. Mox, *apud eos ludis*. Et infra, *adveniat? suscitans mortuos? penè usque ad gehennam omnes persequens, qui si ut obtemperare noluerit, plurimos deterrens arrogantia metu. Quod est ipse circundatus, aliis adhibet minas vultus sui conversione circundatio ludificat. Sed &c.* Manes autem tanquam Mithræ sacerdos traducitur, quia solem venerabantur Manichæi, ut alibi ostendo.

(7) In Casinensi est, *nulli alio atque posterum*, quem cum editum est legendum censui.

ANNO CHRISTI 277.

fectum est, id quod ex parte est, destruetur. Vide ergo quantam in sese habeat virtutem, quod perfectum est, & cujus sit ordinis ista perfectio. Dicat autem iste quam destruxerit prophetiam Judæorum, ac Hebræorum, (1) seu linguas cessare fecit Græcorum, aut eorum, qui idola colunt, vel quæ alia dogmata destruxit, Valentiniani, aut Marcionis, aut Tatiani, aut Sabellii, cæterorumque qui propriam sibimetipsis scientiam composuerunt. Quem horum destruxit dicat, aut quando destruet, quasi perfectus? Inducias fortassis aliquas quærit? (2) Non planè, non tam obscurè, & ignobiliter adveniet ille, qui perfectus est, idest, Jesus Christus Dominus noster. Sed sicut Rex adveniens ad urbem suam, præmittit primò (3) Protectores suos, signa, dracones, labaros, duces, Principes, Præfectos, & universa continuò commoventur, aliis verò metuentibus, aliis verò gaudentibus pro expectatione Regis; ita & Dominus meus Jesus, qui est verè perfectus, adveniens præmittit in primo gloriam suam, incontaminati, atque immaculati regni prædicatores saccatos, & tunc universa creatura commovebitur, & conturbabitur, supplicans, atque obsecrans, usquequo eam a servitute liberet. Humanum verò genus metuat necesse est, (4) & quamplurimum conturbetur, pro eo quòd multa delicta commiserit; soli verò justi lætabuntur, expectantes, quæ sibi promissa sunt; nec ultra mundanarum rerum substantia permanebit, omnia destruentur, sive prophetiæ, sive horum libri, sive linguæ totius generis cessabunt, eo quod ultra non egeant solliciti esse homines, & cogitare de his, quæ ad vitam necessaria sunt; sive scientia quorumcunque doctorum etiam ipsa destruetur: nihil enim horum sufferre poterit magni illius Regis adventum. Sicut enim parva scintilla ad splendorem solis admota assumitur, illico non apparet; ita universa creatura, omnis prophetia, cuncta scientia, universæ linguæ, sicut superius diximus, destruentur. Sed quia cælestis Regis præsentiam paucis verbis, & fragilibus, & valde infirmis exponere non valet humana natura, ut fortasse Sanctorum debeat esse, & valde dignorum de ipso aliquid enarrare; tamen necessitatis causâ, ista me sufficit protulisse, hujus importunitate compulsum, ut istum vobis qualis esset ostenderem.

XXXVIII. Et ego quidem beatifico Marcionem, & (5) Valentinianum, ac Basilidem, aliosque hæreticos, (6) sic ut istius

comparatione, qui velut intellectu aliquo usi sunt, qui videntur sibi omnem Scripturam posse intelligere, & ita (7) se ductores statuerunt iis, qui se audire voluissent; nullus tamen ipsorum ausus est Deum se prædicare, vel Christum, vel Paraclitum, sicut iste, qui aliquando quidem de seculis disputat, aliquando de sole quomodo facta sint, tanquam major ipse sit eorum: omnis enim qui de aliquo exponit, quomodo factus sit, majorem se & antiquiorem ostendit esse, quàm est ille, de quo dicit. Quis autem & de substantiâ Dei dicere audeat, nisi forte solus Dominus noster Jesus Christus? Quæ quidem ego non ex meis verbis adstruo, sed Scripturæ, quæ nos edocuit, auctoritate confirmo; quoniam quidem & Apostolus dicit ad nos,

Philip. 2. 15.

Ut sitis sicut luminaria in hoc mundo, verbum vitæ continentes ad gloriam meam in diem Christi, quoniam non in vacuum cucurri, nec in vacuum laboravi. Intelligere debemus, quæ sit vis, & ratio sermonis hujus; verbum enim Ducis obtinet locum, (8) opera verò Regis. Sicut ergo aliquis Regi suo adventanti, omnes, qui sub curâ suâ sunt, studet obedientes, paratos, & charos, hilaresque ostendere, ac devotos, sed etiam innocentes, ac bonis omnibus abundantes, ut ipse laudem consequatur a Rege, & majore ab eo honore dignus habeatur, tanquam benè gubernatâ, quæ sibi est commissa, provinciâ. Ita & Beatus Paulus dicit ad nos,

Ibid.

Ut sitis velut luminaria in hoc mundo verbum vitæ continentes. ad gloriam ipsius in diem Christi. Scilicet quòd Dominus noster Jesus Christus veniens, videat profecisse doctrinam ejus in nobis, & quia non in vacuum cucurrit, nec in vacuum laboravit, retribuat ei debitam coronam. Et rursùs quoque in eâdem epistolâ commonet nos, ne terrena sapiamus, sed conversationem nostram debere esse in cœlis; unde &

Ibid. 3. 19.

Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum. Et quoniam nobis non est tutum scire ultimam diem, designavit in epistolâ, quam scribit ad Thessalonicenses,

I. *Thess.* 5. 1.

De temporibus autem, & momentis, Fratres, non habetis opus, ut aliquid vobis scribam; ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet. Et quomodo nunc adstat iste persuadens, & rogans unumquemque Manichæum effici, & circumvenit, & ingreditur domos, decipere quærens animas oneratas peccatis? Sed nos non ita sentimus, quin potius res istas proferamus in medium, & conferamus, si placet, ad perfe-

ctum

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In Casinensi est, *sed*, prava lectio.

(2) Cod. Casin., *Non planè nota*. Sed omissas ab oscitante librario lineolas censui, quæ vocalibus superpositæ consonantes designarent.

(3) De his latè post Gothofredum Ducangius in Glossario.

(4) In cod. Casinensi, *& cùm plurimum conturbetur*.

(5) Valentinianum vocat, quem alii Valentinum nominant, celebrem Apostolicorum temporum hæresiarcham.

(6) In cod. Casinensi est, *sicut istius paratione*, sed legendum, *sic ut istius comparatione*. Archelaus enim beatos facit Marcionem, aliosque hæreticos, non quòd ita de illis sentiendum sit; sed quòd Maneti insanissimo comparati, minus errare deprehendantur.

(7) Casinen. *ita seductores statuerunt, qui*.

(8) Cur hæc cum præcedentibus non cohæreant, vide præfationem nostram in Archelao. Sensus autem esse videtur, solius Regis, perfecti, videlicet illius, qui expectatur, opus esse, hominum ignorantiam, ut antea dixit, penitus destruere, quod non præstiterat Manes.

ANNO CHRISTI 277.

ctum Paraclitum. Videtis enim, quia interdum pœnitet, interdum interrogat, nonnunquam deprecatur. Sed scriptum est in Evangelio Salvatoris nostri, quia & illi, qui a sinistris Regis adsistunt, dicent, Mat. 25. 44. *Domine quando te vidimus exurientem, aut sitientem, aut nudum, aut peregrinum, aut* [1] *in carcere, & non ministravimus tibi?* rogantes ut sibi indulgeret; sed quid illis respondit justus judex Rex? Luc. 13. 27. *Discedite a me in ignem æternum operarii iniquitatis.* Abjecit eos in æternum ignem, cùm illi rogare non cessent. Vides ne quid sit perfecti Regis adventus? non talem qualem tu asseris perfectionem. Quòd si post ipsum expectandus est magnus Judicii dies, multo utique hic illo inferior est. Quòd si inferior erit, perfectus non erit. Si perfectus non erit, non de ipso dicit Apostolus. Quòd si non de ipso dicit Apostolus, istum autem de se dictum esse mentitur, pseudopropheta utique judicandus est. Sed & multa alia horum similia dici possunt, quæ si omnia persequi velimus, nullum nobis tempus ad omnia explenda sufficiet. Unde abundare existimavi de multis pauca dixisse, reliquas partes tractatûs hujus exequi volentibus derelinquens.

XXXIX. His auditis dederunt gloriam Deo immensam, & ipso dignam; Archelaum verò multis honoribus affecerunt. Tunc Marcellus assurgens, & (2) stolas exuens, circundat Archelaum, atque osculis eum defixus amplectitur, & inhæret. Tunc verò infantes, qui fortè convenerant, primi in Manem pellere, ac (3) fugere cæperunt, quos turba reliqua insecuta, concitavit se ad effugiendum Manem. Quod cùm pervidisset Archelaus, elevatâ in modum tubæ voce suâ, multitudinem cupiens cohibere, ait, cessate, Fratres dilecti, ne fortè rei sanguinis inveniamur in die judicii; scriptum est enim de talibus, quia 1. Cor. 11. 19. *Oportet & hæreses esse inter vos, ut qui probati sunt, manifesti fiant inter vos.* Et his dictis, sedatæ sunt turbæ. Quoniam verò placuit Marcello disputationem hanc excipi, atque describi, contradicere non potui, confisus de benignitate legentium, quòd veniam dabunt, si quid imperitum, aut rusticum sonabit oratio; hoc enim tantum est, quod studemus, ut rei gestæ cognitio studiosum quemque non lateat. Tunc ergo, cùm effugisset Manes, nusquam comparuit. Turbo verò minister Archelao traditur a Marcello, quem cùm Diaconum Archelaus ordinaret, in Marcelli contubernio perseveravit. Manes autem fugiens advenit ad quendam vicum longè ab A urbe positum, qui appellabatur Diodori. Erat autem Presbyter loci illius nomine, & ipse (4) Diodorus, quietus, & mitis, fidei, ac famæ bonæ valdè, & cùm quadam die Manes, congregatâ turbâ, (5) concionaretur, ac peregrina quædam, & aliena a paterna traditione populo, qui astabat, assereret, nullum omninò ex his formidans, quod sibi posset obsistere, Diodorus videns proficere ejus nequitiam, deliberat Archelao mittere epistolam, continentem hæc.

ANNO CHRISTI 277.

[6] *ARCHELAO EPISCOPO DIODORUS.* *S. D.*

B XL. SCire te volo, religiosissime Pater, quoniam advenit quidam in diebus istis, nomine Manes, ad loca nostra, qui novi Testamenti doctrinam se adimplere promittit. Et quidem erant quædam in his, quæ ab eo dicebantur, nostræ fidei; quædam verò asserebat longe diversa ab iis, quæ a nostra (7) paterna traditione descendunt. Interpretabatur enim quædam alienè, quibus etiam ex propriis addebat, quæ mihi valdè peregrina visa sunt, & infida: Pro quibus etiam permotus sum scribere hæc ad te, sciens doctrinæ tuæ perfectum, & plenissimum sensum, quoniam latere te horum nihil potest; & ideo confisus sum ad expla- C nanda nobis hæc, invidiâ te non posse prohiberi. Quamvis nec ego quidem in alterum aliquem inclinari potuerim sensum, tamen propter simplices quosque tuæ auctoritatis compulsus sum implorare sermonem. Re verà enim vir valdè vehemens tàm sermone, quàm opere, sed & aspectu ipso, atque habitu apparet. Sed & pauca quædam, quæ retinere possum ex iis, quæ ab eo dicta sunt, scribo tibi, sciens quia ex iis etiam reliqua intelliges. Nosti quia morem hunc habent, qui dogma aliquod asserere volunt, ut quæcunque voluerint de scripturis assumere, hæc propensius sui intelligentiâ depravent. Sed hoc præveniens Apostolicus de- D notat sermo dicens, Galat. 1. *Si quis vobis annuntiaverit præter quod accepistis, anathema sit.* Itaque post hæc, quæ semel ab Apostolis tradita sunt, ultrà non oportet quicquam aliud suscipere discipulum Christi. Verùm ne sermonem longius protraham, ad propositum redeo. Legem Moysi, ut breviter dicam, dicebat hic non esse Dei boni, sed maligni Principis, nec habere eam quicquam cognationis ad novam legem Christi; sed esse contrariam, & inimicam, alteram alteri ob-

NOTÆ ZAGAGNI.

(1) Ita Vulgata juxta græcum textum, Cyprianus lib. de Opere & Eleemosynis, aliique. Casinensis tamen habet, *in carcerem*.

(2) Fortè, *stolam*.

(3) *Fugere, & effugere*, pro, fugare, in fugam conjicere, suo loquendi more dicit antiquus interpres.

(4) Nescio quo pacto Diodorum hunc Tryphona vocet Epiphanius in hac Manichæorum hæres. num. 11.

(5) In Casinensi codice, *continuaretur*.

(6) Meminit hujus epistolæ Epiphanius in hac hæresi num. 11. ejusque argumentum, non autem verba, ut Petavius interpretatur, breviter refert. In titulo hujus epistolæ vox, *salutem*, deest in cod. Casinensi, sed literam, s, eam vocem indicantem repetere neglexit librarius, eo quòd in fine præcedentis vocis existat.

(7) Videant hæretici quàm clarè, tam hic quàm infra Diodorus antiquas Ecclesiæ traditiones sequendas, amplectendasque esse declaret.

ANNO CHRISTI 277.

obsistentem. Ego audiens, dicebam eis sermonem Evangelicum, quomodo dixit Dominus noster Jesus Christus, *Non veni solvere legem, sed adimplere.* Ille verò ait, nequa- Mat. 5. 17. quam eum hunc dixisse sermonem; cùm enim ipsam inveniamus eum resolvisse legem, necesse est nos hoc potius intelligere, quod fecit. Deinde cæpit dicere plurima, ex lege, multa etiam ex Evangelio, & Apostolo Paulo, quæ sibi videntur esse contraria, quæ etiam cum fiducia dicens, nihil pertimescit; credo quòd habeat adjutorem Draconem illum, qui nobis semper inimicus est. Prov. 22. 2. Dicebat ergo, quòd ibi dixerit Deus, Ego divitem, & pauperem facio; hic verò Je- Mat. 5. 3. sus beatos diceret pauperes. Addebat etiam, quòd nemo possit ejus esse discipulus, nisi Luc. 14. 33. renuntiaret omnibus, quæ haberet: ibi verò Moyses argentum, & aurum ab Ægyptiis su- Exod. 12. 35. mens cum populo fugisset ex Ægypto: Jesus autem nihil proximi desiderandum esse Exod. 21. 24. præcepit. Deinde, quòd ille oculum pro oculo, dentem pro dente in lege cavisset ex- Luc. 6. 29. pendi; noster verò Dominus percutienti unam maxillam, juberet etiam alteram præparari. Quòd ibi Moyses eum, qui sabbato opus fe- Num. 15. 87. cisset, & non permansisset in omnibus, quæ scripta sunt in lege, puniri, lapidarique præcepit, sicut factum est ei, qui adhuc ignorans in sabbato fascem ligni collegerat; Mar. 2. 5. Jesus verò in sabbato etiam lectum portare Luc. 6. 1. præcepit a se curato; sed & Discipulos in die sabbati vellere spicas, ac manibus confricare non prohibet, quod sabbatis utique non licebat fieri. Et quid plura dicam? multis, & variis assertionibus hujuscemodi dogmata ab eo summo nisu, atque summo studio affirmabantur. Nam ex auctoritate Apostoli Moysi legem, legem esse mortis conabatur asserere; Jesu verò legem, legem es- 11. Cor. 3. 6. se vitæ, per id quod ait, *In quo & idoneos nos* [1] *faciat Deus ministros novi testamenti, non literâ, sed spiritu. Litera enim occidit, Spiritus autem vivificat. Quod si* [2] *ministerium mortis in literis, formatum in lapidibus, factum est in gloriâ, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi pro-* Exod. 34. 35. *pter gloriam vultus ejus, quæ* [3] *destruetur; quomodo non magis ministerium Spiritus erit in gloria? Si enim ministerium damnationis gloria est, multo magis abundabit ministerium justitiæ ad gloriam. Neque enim glorificatum est, quod gloriosum factum est in hac parte, propter eam, quæ supereminet, gloriam; si enim quod destruetur per gloriam est, multò magis, quod manet, in gloria est.* Sed hoc quidem, sicut ipse nosti, in secundâ ad 1. Cor. 15. 50. Corinthios epistolâ. Addit autem ex primâ epistolâ, terrenos esse dicens discipulos ve- A teris testamenti, & animales, & ideo carnem, & sanguinem regnum Dei possidere non posse. Ipsum quoque Paulum ex propriâ sua personâ dicebat asserere id quod ait, Gal. 2. 18. *Si ea, quæ destruxi, iterum ædifico, prævaricatorem me æstimo.* Sed & illud eundem ipsum evidentissimè de carnis resurrectione dixisse, Rom. 2. 28. non esse Judæum, qui in manifesto est, neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio, neque secundum literam, legem quicquam utilitatis retinere. Et rursùm, quòd Abraham habet gloriam, sed non Rom. 4. 2. apud Deum. Tantummodo agnitionem pec- Ibid. 3. 20. cati per legem fieri. Sed & alia multa, legi obtrectans, inserebat, eo quòd lex ipsa peccatum sit, in quibus simplices quique, B dicente eo, movebantur; & usque ad Joannem igitur ajebat lex, & prophetæ. Joan. 1. 29. Ajebat autem Joannem regnum cœlorum prædicare; (4) nam & per abscissionem capitis ejus hoc esse indicatum, quòd omnibus prioribus, & superioribus ejus abscissis, posteriora sola servanda sint. Ad hæc igitur nobis, o religiosissime Archelae, paucis rescribe; audivi enim non mediocriter tibi esse in talibus studium; Dei enim donum est, idcirco quod dignis, & amicis suis, sibique propositi societate conjunctis, Deus donat hæc munera. Nostrum enim est propositum (5) præparare, & proximos fieri benignæ, ac diviti menti, & continuo ab eâ largissima C munera consequimur. Quoniam ergo in iis voto, & proposito meo sermonis non sufficit eruditio (idiotam enim me esse confiteor) ad te misi, sicut sæpius dixi, quæstionis hujus solutionem plenissimam recepturus. Incolumis mihi esto, Pater incomparabilis, & honorabilis.

XLI. Acceptâ hac epistolâ Archelaus admiratus est hominis audaciam; sed interim Diodori allegationibus, ut res suadebat celerem dare responsum, continuò scripsit hoc modo.

[6] *ARCHELAUS DIODORO PRESBYTERO FILIO HONORABILI* *Salutem.*

D ACceptis literis tuis, valdè gavisus sum, Dilectissime. Cognovi autem, quòd vir iste, qui ante hos dies ad me venerat, & scientiam aliam, præter eam, quæ Apostolica est, & ecclesiastica, introducere cupiebat, ad te quoque venerit; quem quidem ego non admisi, in præsenti enim nobis disputantibus confutatus est. Et velim quidem omnia, quæ a me dicta sunt, scribere tibi, ut ex his agnosceres fidem ejus; sed quia de va-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Vulgata *fecit Deus*, quod magis græco textui consonum est.

(2) Vulgata, *Ministratio mortis, literis deformata in lapidibus*; sed nostri interpretis lectio magis ad sensum græci, quo nunc utimur, textus accedit.

(3) Infra cap. 42. habet, *aboletur*.

(4) In Casinensi, *nam & abscissionem*, omissa, ut patet, præpositione *per*. Sed & legi potest, *abscissione*.

(5) In Casinensi codice legitur, *prapararet proximus fieri benignæ hac diviti menti*. Et infra, *Idiotam me esse confiteor*. Sed ita emendandum esse, ut editum est, nemo, ut arbitror inficias iverit.

(6) Hanc Archelai epistolam cum subsequentibus nonnullis usque ad caput 46. hujus operis edidit pariter ex codice Bobiensi Valesius, cujus varias lectiones adnotamus.

vacanti (1) fieri poterit hoc, nunc, quod instat, paucis respondere tibi necessarium duxi, ad ea quæ mihi scripsisti, quòd ab illo dicerentur. Erat ergo ei (2) summum studium legem Moysi ostendere non esse consonantem legi Christi, & hæc ex nostris scripturis asseverare tentabat. Nos verò ex eâdem ipsâ scripturâ non solum confirmavimus legem Moysi, & omnia, quæ in eâ scripta sunt; verùm etiam omne vetus testamentum convenire novo testamento, & consonare probavimus, unumque esse textum, tanquam si una vestis videatur (3) ex subtegmine, atque stamine esse contexta. Hoc solum, quod veluti purpuram videmus in veste, novum testamentum (4) in textura veteris testamenti; (5) gloriam enim Domini in eodem speculamur. Non ergo abjiciendum est (6) speculum, cùm nobis ipsam imaginem rerum similem, veramque (7) demonstret; quin potius, & eo amplius honorandum est. Sed & puerum, (8) qui ad Doctores a pædagogo perducitur, cùm adhuc parvulus est, nunquid cum ad ætatem pervenerit (9) dehonorare (10) oportet pædagogum, propterea quòd jam opera ejus non indiget, & potest solus jam sine ejus adminiculo ad scholas pergere, atque ad auditoria properare? (11) Aut rursùm parvulus, qui lacte nutritus est, cùm profecerit ad validiores cibos, cum injuriâ debet abjicere, atque exhorrescere nutricis mammillas? quin potius veneratur, & colit, & beneficii sui (12) debitor fatetur. Aliud etiam, si videtur, (13) adhibemus exemplum. Homo quidam projectum in terram cùm vidisset infantem, & jam vehementer afflictum, (14) collegit eum, & nutrire apud se cœpit, usquequò ad ætatem adolescentiæ perveniret, toleravitque omnes, (15) qui evenire solent nutritoribus, labores. (16) Accedit verò post tempus is, qui naturalis ei fuerat pater, requirere puerum, & invenit eum apud illum, qui nutrierat. Quid faciat hic puer, patre cognito? de justo enim puero mihi sermo est. Nonnè multis donis munerato eo, qui se educaverat, sequitur naturalem (17) patrem pro respectu hæreditatis? Ita mihi intelligendum est magnificum Dei famulum Moysen (18) invenisse populum afflictum ab Ægyptiis, quem assumptum nutriebat in deserto (19) tanquam pater, docebat ut magister, regebat ut rector. Conservavit populum, usquequo veniret cujus est; & post aliquantum tempus adveniens pater, oves recepit. Nonnè per omnia honorabitur quidem ab eo, cui tradidit gregem; gloriabitur verò ab iis, qui ab eo conservati sunt? Quis igitur ita mentis insanæ est, o Dilectissime Diodore, ut alienos a se dicat eos, qui inter se conjuncti sunt, qui pro se invicem prophetarunt, (20) qui æqualia, & sibi similia, atque cognata, imò potius germana signa, ac prodigia demonstrarunt? Et primò quidem Moyses ad populum dixit: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus noster sicut me.* (Deut. 18. 18.) Jesus deinde ait, de me enim Moyses locutus est. (21) Vides quomodo dexteras sibi invicem tradunt, (22) quamvis alter Propheta, alter verò Filius sit dilectus; alter fidelis famulus, alter verò Dominus agnoscatur. Sed & quondam, volens quis sine pædagogo ire ad scholas, non suscipitur a magistro dicente, non eum suscipiam, nisi acceperit pædagogum. Quis sit autem, de quo dicimus, breviter exponam. Homo quidam erat dives, gentiliter vivens, in multâ luxuriâ quotidie degens; (Luc. 16.) alius verò pauper erat vicinus ejus, qui ne quotidianum quidem cibum (23) poterat invenire. Accidit utrunque vita discedere, & in infernum descendere, & pauperem mitti in locum requiei, & reliqua, quæ nosti. Veruntamen erant divitis fratres quinque, (24) ea quæ & ipse egerat, agentes, sine dubio quæ domi a tali

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, *fieri potest*.
(2) Cod. Bobiensis, *suum studium*.
(3) In Casinensi est, *ex subtegmine, & qua stamine*. Sed nos Bobiensis cod. lectionem meliorem esse censuimus.
(4) Codd. Casin. & Bob. *in texturam*.
(5) Corruptus est hoc in loco Bobiensis codex, quem non rectè Valesius correxit.
(6) Casinensis non rectè, *speculum nobis per ipsam imaginem*. Sed melior alia Bobiensis codicis lectio, quam secuti sumus.
(7) Bobiensis, *demonstrarit*.
(8) Et hìc melior Bobiensis codicis lectio; nam Casinensis habet, *qui a doctore iis a pædagogo*.
(9) Codex Bobiensis, *dehonestare*.
(10) Codex Casinensis, *oportet & pædagogum, propter quod ore ejus non indiget*. Et paulò post, *atque plauditoria properare*. Sed nos Bobiensis codicis lectionem expressimus.
(11) Bobiensis, *Ut rursum*.
(12) Casinensis, *debitorem*. Fortè, *& beneficii se debitorem fatetur*.
(13) Bobiensis, *adhibeamus*.
(14) Idem codex, *colligit, & nutrire apud se quærit*.
(15) Idem codex, *qui venire solent nutricibus labores*.
(16) Idem cod. *Accidit verò post tempus, ut is qui &c. requireret puerum, & inveniret eum*.
(17) Codex Bobiensis, *patrem prospectu*. Et mox, *mihi intellige magnificum*.
(18) Male Casinensis, *venisse*.
(19) Bobiensis habet, *tanquam pater educabat. Ut magister regebat, & conservabat populum &c. Et cùm post aliquantum tempus adveniens pater proprias oves recepit*.
(20) Codex Bob. *qui æqualia, atque cognata*. Mox, *ad populum; Prophetam*.
(21) Malè Casinensis codex, *Unde*.
(22) Malè Casinensis, *quam*.
(23) Codex Bobiensis, *potest*, mala lectio.
(24) Codex Bob. *& ea quæ ipse gesserat agentes*. Et infra, *uno tempore discere majorem doctrinam ab Abraham. Abraham verò*.

tali magistro didicissent. Rogavit dives simul uno tempore, ut edisceret majorem doctrinam; Abraham verò sciens, quoniam adhuc indigent pædagogo, ait ei, habent Moysen, & Prophetas. Si enim illos non susceperint, ut ab eo, velut pædagogo gubernentur, non poterunt majoris magistri capere doctrinam.

XLII. Sed & de aliis sermonibus, ut potero, exponam, idest, quod non contraria Moysi locutus est Jesus, (1) aut fecit. Primùm quòd ait oculum pro oculo, dentem pro dente, (2) hoc justum est; quod autem cæsum præstare jubet & alteram maxillam, (3) hoc bonitas est. Nunquid justitia bonitati contraria est? Absit; profectus autem est de justitiâ ad bonitatem. Et rursùs dignus est operarius mercede suâ. Quòd si voluerit quis fraudem facere, (4) exigi ab eo illa, quæ per fraudem interceperat, justissimum est, maximè cùm multa sit merces. Hoc autem dico, quando Ægyptii affligebant filios Israel per operum compulsores in fingendis lateribus, quod cum suppliciis Moyses totum pariter intra unum momentum temporis exegit. (5) Nunquid hoc iniquitas appellanda est? Absit. Illa sanè bonitatis est (6) abstinentia, cùm utitur quis frugaliter, renuntians omnibus, quæ superflua sunt. (7) Quòd verò in veteri testamento dictum est. Ego divitem facio, & pauperem; Jesus verò beatificat pauperes, non dixit (8) secularis substantiæ pauperes, sed pauperes spiritu, idest, qui non superbia (9) inflammantur, sed humilitate (10) se mitigant, & inclinant, non plus sapientes quàm oportet sapere. Quam quidem adversarius quæstionem non competenter aptavit. Hic enim video & Jesum libenter intuentem divitum munera, cùm in gozophylacio (11) offeruntur; & parum hoc est, si a solis divitibus in gazophylacio munera (12) offeruntur: imò verò etiam duo minuta pauperculæ viduæ libenter suscipiuntur, in quo ampliùs aliquid, quàm quod Moyses præceperat, de suscipiendâ pecuniâ, demonstratur. Ille enim (13) ab his, qui habebant, accipiebat; hic autem accipit etiam ab his, qui non habent. Sed ait, scriptum est, *Nisi quis renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* (Luc. 14. 33.) Rursum video Centurionem valdè divitem, (Mat. 8. 10.) & seculari præditum potestate fidem habere plusquam (14) omnem Israëlitam; ut si quis fuit etiam qui renuntiaverat, a Centurione superatur in fide. (15) Sed dicet nobis quis, non est ergo bonum renuntiare divitiis. Bonum inquam his, qui possunt; (16) sed abuti divitiis ad opus justitiæ, atque misericordiæ, parem gratiam tribuit, ac si universis pariter renuntietur. De eo autem quod dicit, destructum esse sabbatum, non plane dextruxit; ipse enim (17) Dominus erat sabbati; tanquam si sponsi quis custodiens thorum diligenter (18) extructum, a nullo alio extraneo vexari vel contingi (19) patiatur, usquequo ipse sponsus adveniat, & cùm advenerit, strato suo, sicut libuerit, utatur, vel hi, quos ipse secum jusserit introire. Testimonium etiam dedit his, quæ dicimus, cælesti voce ipse Dominus Jesus Christus dicens, *Nunquid potestis* (20) *filios sponsi facere jejunare, donec cum ipsis est sponsus?* (Marc. 2. 19.) Sed circumcisionem non objecit, quin potius ipse pro nobis in semetipsum causam circuncisionis (21) excepit, labore nos relevans, & pâti nos frustra doloris aliquid non sinens. Quid enim prodest circumcidenti se quidem, & adversùs proximum suum pessima cogitanti? Voluit autem magis largissimæ (22) viæ spatia compendioso nobis tramite demonstrare, ne fortè, cùm longa spatia circuimus, ante nobis dies claudatur in noctem; & dum de foris quidem splendidi hominibus apparemus, intrinsecus lupis rapacibus comparemur, aut sepulchris conferamur dealbatis. (23) Multo enim ille huic præferendus est, qui veste squalida, ac detrita circundatus, nihil mali in corde suo conclusum retinet adversùm proximum suum. (24) Cordis enim circumcisio

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Malè Casinensis, *autem fecit*. At in Bobiensi cod. sequitur, *Primum quidem, quod ait*.
(2) Codex Bobiensis, *in hoc*.
(3) In Bob. codice hìc plura verba desunt; habet enim, *hoc bonitas est. Absit*.
(4) Cod. Bob., *& exigi ab eo illa, quæ fraude interceperat*. Casinensis verò, *exige ab eo illa quæ fraudem interceperat*. Nos ex utroque codice meliorem lectionem conflavimus.
(5) Bobien. *exigit. Nunquid iniquitas*.
(6) Hinc patet Valesium rectè ad marginem emendasse Bobiensis codicis lectionem, quæ habet, *absentia*.
(7) Codex Bobiensis, *Quod ergo*, & mox. *Jesus beatificat*.
(8) Codex Bobiensis, *seculari substantiâ*.
(9) Fortè, *inflantur*.
(10) Codex Bobien. *humilitate mitigant*.
(11) Codex Casinensis, *offerentur, & pauperum hoc est*. Bobiensis autem, *offeruntur; & parum hoc est*, quæ vera est hujus loci lectio.
(12) Codex Bobiensis, *inferuntur*.
(13) Idem codex, *ab his tantummodo, qui habebant, suscipiebant*.
(14) Idem codex, *omnem Israel; ut si quis fuerit*.
(15) Codex Bobiensis, *dicit*.
(16) Bobiensis codex, *sed & abuti*. Fortè, *sed & uti*, vel, *sed etiam uti*.
(17) Codex Casinensis, *Deus*.
(18) Ita codex Bobiensis; nàm Casinensis malè, *extruxit*.
(19) Idem codex, *patitur*. Et mox, *quos secum*.
(20) In græco est υἱοὶ νυμφῶνος, *filii thalami sponsalis*, seu ut vertit Vulgata, *filii nuptiarum*, quæ meliores sunt hujus loci versiones.
(21) Codex Bobiensis, *suscepit*.
(22) Codex Bobiensis, *via compendiosum nobis tramitem demonstrare*.
(23) Idem codex, *multùm enim*.
(24) Idem codex, *cordis ergo*. Et mox, *nihil præstante carnali*. Et infra, *muniatur*.

cisio sola salutem confert; nihil præstat eis ista carnalis, nisi fortè spirituali circumcisione muniantur. Audi etiam quid dicit Scriptura, *Beati mundo corde, quia ipsi Deum vi-*
Mat. 5. 8. *debunt*. Quid ergo mihi opus est laborare, cùm cognoverim (1) compendia viæ, si possum mundus esse corde, sicut & si quis prævaleat in duobus mandatis omnem legem implere, & Prophetas? Post hæc verò omnia edocet Apostolorum maximus Paulus (2) dicens, *Aut experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus*. Quid ergo mihi opus est (3) circumcisione, cùm possim & in præ-
1. Cor. 7. 18. putio justificari? & scriptum est, (4) *Si quis circumcisus est, non adducat præputium, aut si quis in præputio est, non circumcidatur. Utrunque enim nihil est, nisi observatio mandatorum Dei*. Cùm ergo nullum possit salvare circumcisio, non magnopere requirenda est; maximè cùm si quis in præputio vocatus fuerit, & circumcidi voluerit, continuò (5) prævaricator legis efficiatur. Si enim circumcidor, & mandata legis adimpleo, ut salvari possim, incircumcisus, & in præputio positus, multò magis mandata custodiens, habebo vitam. In spiritu enim circumcisionem cordis accepi, non jam (6) li-
Rom. 2. 29. teræ per atramentum, in quo laus non ex hominibus, sed ex Deo est. Non ergo referatur ad me hujuscemodi incusatio. Sicut enim (7) aliquis dives multis auri, atque argenti (8) talentis, ita ut omne domestici usûs ministerium ex hujuscemodi metallis habeat structum, in nullo vasis fictilis speciem requirit. Sed non propterea (9) figuli opus, aut ars fictilium vasorum ab eo detestanda est. Ita etiam ego gratia Dei (10) dives factus, & cordis circumcisionem consecutus, nequaquam illius vilissimæ circumcisionis indigeo, nec tamen malam esse dico. Absit.

Quòd si diligentius de his voluerit aliquis edoceri, inveniet hæc in (11) epistolâ prima Apostoli (12) plenissimè tractata.

XLIII. De velamento verò Moysi; & de ministerio mortis, dicam sermone brevissimo. Non enim valdè mihi hæc insinuare aliquid adversus legem videntur. Ait ergo sermo (13) propositus, *Quòd si ministerium mortis in literis, formatum in lapidibus, factum est in gloriâ, ita ut non possent filii Israël intendere in faciem Moysi propter gloriam vultûs ejus, quæ aboletur*, & reliqua; tamen gloriam esse confitetur in vultu Moysi, quod est amicum nobis. Quòd si destruitur, & velamen (14) habet lectio ejus, hoc me non exacerbat neque conturbat, si tantum in eo (15) gloria sit. Neque verò omnigenè in ignobilitatem redigitur, quod (16) destruetur. Cùm enim de gloriâ disputat Scriptura, (17) scisse se differentias gloriæ testatur,
1. Cor. 15. 41. *Alia enim*, inquit, (18) *gloria solis, alia gloria Lunæ, alia gloria stellarum; stella enim a stellâ differt in gloria*. Si enim sol majorem habet gloriam, quàm Luna, non continuò in ignobilitatem Luna redigitur. Ita & si Dominus meus Jesus Christus præcellit in gloriâ Moysen, tanquam Dominus famulum, non continuò respuenda est gloria Moysi; ita enim possumus satisfacere auditoribus, sicut & verbi ipsius (19) natura persuadet, ex scripturis, quæ dicimus, affirmantes, vel certè etiam exemplis ea manifestiùs comprobantes. Si quis lucernam accenderit noctu, cùm sol ortus fuerit, parvo lucernæ igne non indiget, propter splendorem solis ubique radiantis; sed non ideo abjecit lucernam, veluti contrariam Soli; quin potius comperto ejus usu, etiam diligentiùs (20) servavit. Custodivit ergo populum lex Moysi tanquam lucerna, usquequo sol nobis verus

verus

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Idem codex, *compendium viæ*.
(2) Idem codex, *dicens, experimentum*.
(3) Idem codex, *circumcisio*.
(4) Melius Vulgata juxta fidem græci textûs, *Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei*.
(5) Codex Bobiensis, *Prædicator legis*. mala lectio.
(6) Legendum forsitan, *literâ*, ut cum D. Pauli loco in epistola ad Romanos, ad quem Archelaus respicit, concordet.
(7) Malè Casinensis Codex, *alius*.
(8) Bobiensis, *talentis repletus, ita omne*.
(9) Codex Bobien. *figuli opus aufers, aut fictilium*. Casinensis verò, *figuli opus & ars, aut fictilium*; sed videtur legendum, *figuli opus, aut ars fictilium*, uti editum est.
(10) Cod. Bobien. *dives factus sum, & cordis circumcisionem consecutus, nequaquam*. At Casinensis, *dives factus, & circumcisionem consecutus, nec quenquam*. Nos Casinensem ex Bobien. partim supplevimus, partim emendavimus.
(11) Epistolam primam intelligit epistolam ad Romanos, quam ab antiquissimis Ecclesiæ temporibus primum inter Pauli epistolas locum habuisse, vel ex hoc Archelai loco apparet. Vide Epiphanium in Hæresi 42. ubi crimini vertit Marcioni, quòd Epistolam ad Romanos quarto loco inter D. Pauli epistolas collocaverit. Vide etiam supra cap. 34.
(12) Malè cod. Bob. *plenissimè pertractans*.
(13) Male cod. Bobiensis, *propheticus*. Et mox, *literis firmatum*.
(14) Bobiensis codex, *si habet*.
(15) Cod. Bobien. & hic corruptam lectionem exhibet, nempe, *gloria; neque verò omni genere in nobilitate*. Valesius rectè emendat, *in ignobilitatem*.
(16) Cod. Bobiensis, *destruitur*.
(17) Idem codex, *scis esse differentias gloriâ; alia enim gloria*. Mala lectio.
(18) Vulgata, Irenæus lib. 2. cap. 24. & Cyprianus lib. 3. Testim. ad Quirinum cap. 58. habent, *claritas*, pro, *gloria*. Sed postrema vox placuit etiam Tertulliano de Resur. Carnis cap. 52.
(19) Bobiensis, *natura demonstrat*. Mox, *exemplis manifestiùs*. Et infra, *sol exortus*.
(20) In cod. Bobien. *servabit*. Male Casinensis cod. *observavit*. Et infra, *ante quam lucerna*. E contra pejor in seq. Bobien. cod. lectio, ubi sic se habet, *Sol nobis verus Salvator orietur, sicut ait, & illuminat tibi Christus. Sed qui dicit*.

verus Salvator noster orietur, sicut & ait, *Et illuminabit Christus*. Sed quod dicit, *Obscurati sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim ipsum velamen* [1] *manet in le-*
Ephes. 5. 14. *ctione veteris testamenti. Non revelatur, quia in Christo* [2] *destruitur. Usque in hodiernum enim, cùm legitur Moyses, velamen est*
II. Cor. 3. 14. *positum super cor eorum. Cùm autem conversus* [3] *fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Dominus autem spiritus est*. [4] Quid inquit? Usque in hodiernum ne præsens est Moyses, non dormivit, non requievit, non (5) abscessit è vitâ? Quomodo in hodiernum dicit? Sed intuere velamen, ubi dicit, positum (6) supra cor eorum, in lectione eorum. Hæc est vox, quæ arguit filios Israël legentes Moysen, & non intelligentes, neque convertentes se ad Dominum, quoniam ipse est, qui a Moyse prophetatus est venire. Hoc est velamen, quod erat positum super faciem Moysi, quod est testamentum
Gen. 49. 10. ejus; (7) ait enim in lege, *Non deficiet Princeps ex Judâ, neque Dux* [8] *de femoribus ejus, usquequò veniat, cujus est, & ipse erit expectatio gentium*. (9) *Qui alligabit ad vitem pullum suum, & ad optimam vitem pullum asinæ suæ. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ indumentum suum*. [10] *Suffusi oculi ejus a vino, & candidi dentes ejus a lacte*, & reliqua. Qui etiam & unde venturus esset designavit dicens, *Prophetam vobis*
Deut. 18. 18. *suscitabit Dominus Deus ex fratribus vestris, sicut me; ipsum audite*. Et quidem quia non possit intelligi, hoc de Jesu (11) Nave dictum esse, manifestum est. Nihil enim hujus circumcisionis in ipso invenitur; adhuc enim ex Judâ Reges fuerunt post ipsum, & ideo aliena longe est ab eo hæc prophetia. (12) Et hoc est velamen, quod est in Moysen; neque enim, sicut fortasse aliqui imperitorum putant, linteum aliquod, aut pellis fuit, quæ vultum ejus operiret. Sed Aposto-

lus diligenter ostendit dicens, velamen esse positum in lectione veteris testamenti, propter quod is qui appellatur antiquitus Israël, expectat adventare Christum, non (13) intelligentes, quia defecerunt ex Judâ Princeps, & ex femoribus ejus Duces; sicut nunc videmus (14) Regibus eos, Principibusque subjectos tributa pendere, nulla sibi potestate, vel judicandi, vel puniendi concessâ, sicut Judas habuit, quia Thamar, postea- Gen. 38.
quam condemnaverat, potuit (15) justificare. Sed & videbitis vitam vestram penden- Deut. 28. 9.
tem ante oculos vestros.

XLIV. Habet etiam hic sermo velamen. Usque ad Herodem enim ex parte aliquâ regnum tenere videbantur; ab Augusto autem prima (16) adscriptio in eis facta est, & cæperunt tributa pendere, & censum dare. Ex quo autem Dominus noster Jesus cæptus est prophetari, atque expectari, ex eo Principes ex Judâ esse cæperunt, & Duces populi, qui rursùm defecerunt (17) in adventu præsentiæ ejus. Si ergo auferatur velamen, quod in illa lectione positum est, (18) intelligent virtutem circumcisionis, invenient & generationem ejus, quem prædicamus, & Crucem, & quæcunque de Domino nostro gesta sunt, ipsa esse, quæ de eo fuerant prædicta. Et velim quidem de scripturis discutere unumquenque (19) sermonem, & ostendere, ut intelligi dignum est; sed quoniam nunc aliud est, quod urget, (20) de vacanti nobis ista dicentur; hæc enim dixisse nunc sufficit, ut ostendamus non sine causâ velamen positum super cor quorundam in lectione veteris testamenti. Quicunque verò ad Dominum convertuntur, ab iis (21) velamen aufertur. Quæ omnia quam vim habeant in sese, his qui sensu vigent, intelligendum relinquo. Veniamus etiam ad illum sermonem Moysi, (22) quo ait; *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester*

G ex

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Codex Bobiensis, & Vulgata ita legunt, sed in Casinensi habetur, *tenet & in lectione*.
[2] Codex Casinensis, *destruetur*, lectio Vulgatæ contraria, quæ etiam habet, *non revelatum*; utrobique juxta fidem græci textûs.
(3) Cod. Bobiensis, *fuerit quis ad Dominum, auferetur velamen*. Vulgata etiam habet, *auferetur*. At in Casinensi cod. est, *aufertur*.
[4] Casinensis, *quod*, mala lectio.
(5) Codex Bobiensis, *abscessit vita? Quamobrem ergo in hodiernum*.
[6] Idem Codex, *supra cor eorum. Hæc est*.
[7] Idem cod. *ait enim intellige*, & mox, *de Judâ*.
[8] Cod. Bobien. *de femore ejus usquequo veniat, qui est*. Cæterum ista hujus loci interpretatio longè diversa est a Vulgatâ, & ab antiquioribus versionibus, quas exhibent Tertullianus de Trinit. cap. 9. & Cyprianus adv. Judæos lib. 1. cap. 21. sed nec græco LXX. Interp. textui respondet, licèt non una semper sit ejusdem lectio in codd. mss. & apud Patres. Vide Nobilium in notis ad eum locum.
[9] Cod. Casin. *quia alligabit*; sed hanc lectionem ex repetitione vocalis, *a*, ortam puto. Bobiensis, *alligavit*.
[10] Cod. Bobien. *effusi oculi*. Mox. *Qui enim*. Mox, *designavit, Prophetam*.
(11) In Bobiensi inepta lectio, *Mane*.
[12] Cod. Casin. *Et hæc est velamen*, & infra, *vel pellis*.
(13) Cod. Bobien. *intelligens*.
[14] Malè Bobien. cod. *Regibus eos, Regibusque subjectos*.
(15) Cod. Bobien. *justificare. Sed videbitis*. Casin. *justificari. Sed & videbitis*.
(16) Bobiensis codex, *abscriptio*. Mox, *cæperuntque*. Et infra, *Dominus meus*.
[17] Idem codex, *in adventum*.
(18) Idem cod. *intelligens*. Et infrà, *ipsa quæ de eo*.
[19] In cod. Bobien. mutilus est hic locus; habet enim, *sermonem, ut intelligi dignum est. Dixisse nunc sufficit*.
(20) In Casinensi est, *de vacantibus*; sed legendum, *de vacanti*. Sic supra cap. 41.
(21) Codex Bobiensis, *velamentum*.
[22] Codex Bobiensis, *quod ait*.

ANNO CHRISTI 277.

ex fratribus vestris, sicut me; in quo magnam video prophetiam famuli Moysi, (1) scientis eum, qui venturus esset, amplius se quidem auctoritatis habiturum, similia tamen esse passurum, & similia signa, ac prodigia ostensurum. Ibi enim Moyses natus a matre suâ (2) in thibin positus, exponitur ad ripas fluminis [Exod. 2.]: hic Dominus noster Jesus Christus natus ex (3) matre suâ Maria, per Angelum fugatur in Ægyptum [Mat. 2. 13.]. Ibi Moyses educens populum de medio Ægyptiorum, salvavit [Exod. 14.]; & hic Jesus populum de medio Pharisæorum educens, æternæ tradidit saluti. Ibi Moyses per orationem petens, è cælo accepit panem, quo pasceret populum in deserto [Exod. 16.]; hic (4) Dominus meus Jesus virtute propriâ ex quinque panibus viros quinquemillia satiavit in deserto [Mat. 14.]. Ibi Moyses cùm probaretur, positus in monte jejunavit quadraginta dies [Exod. 34.]; & hic Dominus meus Jesus a spiritu actus in desertum, cùm tentaretur a Diabolo, quadraginta diebus similiter jejunavit [Mat. 4. 2.]. Ibi in conspectu Moysi, propter infidelitatem Pharaonis, omnia Ægyptiorum primogenita perierunt [Exod. 12.]; & hic Jesu nascente, propter infidelitatem Herodis, omne (5) masculinum Judæorum subitò perit [Mat. 2. 16.]. Ibi Moyses orat, ut parcatur a plagis Pharaoni, ac populo ejus [Exod. 8.]; & hic Dominus noster Jesus orat indulgeri Pharisæis, dicens, *Pater ignosce eis, quoniam nesciunt quid faciant* [Luc. 23. 34.]. Ibi Moysi vultus resplenduit (6) in gloriâ Domini, ita ut non possent filii Israël intendere in faciem ejus, propter gloriam vultus ejus [Exod. 34. 35.]; & hic Jesus Christus Dominus resplenduit sicut sol, & discipuli ejus non poterant (7) aspicere in faciem ejus, propter gloriam vultûs ipsius, & immensum luminis splendorem [Mat. 17. 2.]. Ibi Moyses eos, qui (8) vitulum statuerant, gladio dejecit [Exod. 32.]; & hic Dominus Jesus ait, *Veni gladium mittere super terram, & (9) dividere hominem a proximo suo*, & reliqua [Mat. 10. 34.]. Ibi Moyses (10) in caliginem nubium aquas ferentium sine metu incessit [Exod. 24. in fine.]; &

A hic Dominus Jesus cum omni potestate super aquas ambulavit [Mat. 14]. Ibi Moyses imperavit mari [Exod. 14]; & hic Dominus Jesus cùm esset (11) in mari, surgens imperavit ventis, & mari [Mat. 8]. Ibi Moyses cùm impugnaretur, extensis manibus certavit adversus Amalech [Exod. 17]; & hic Dominus Jesus impugnatis nobis, & pereuntibus violentiâ erratici spiritûs, qui nunc (12) in justis operatur, extensis in Cruce manibus, salutem dedit. Sed & alia multa prætereo, dilectissime Diodore, dum festino ad te (13) libellum hunc velociter mittere, quæ tu pro tuâ prudentiâ facilè poteris reparare. Scribe autem (14) mihi omne, quod postea egerit adversariæ partis minister. Incolumem te animâ, & spiritu custodiat (15) B Deus omnipotens.

XLV. Acceptâ hac epistolâ Diodorus, & collecto ex ea sensu, conflixit adversùs Manem, ita ut ab omnibus collaudaretur, quòd diligenter, & competenter ostenderit, duorum testamentorum, atque utriusque (16) legis inter sese cognationem: plura etiam ex semetipso inveniens, objecit ei valida valdè & fortia pro veritate. Conclusit etiam adversarium Diodorus, (17) ex nominibus, dicens ita; Dixisti duo esse testamenta, dic ergo duo esse vetera, aut duo nova? Ejusdem enim temporis, vel potius æternitatis, duo asseris esse ingenita; & si duo sunt, duo esse (18) oportet vetera testamenta, aut C duo nova. Quod si hoc non dicis, sed unum esse vetus, & aliud novum, (19) rursùm unus utriusque auctor ostenditur, & ejus esse vetus, cujus & novum, consequentia ipsa (20) edocet: veluti si quis dicat (21) homini, loca mihi veterem domum tuam (22) nonnè per hoc etiam novæ domus dominum eum esse pronunciat? Aut rursum si dicat ei, novam domum tuam præsta mihi; nonnè eodem verbo etiam veterem eum habere designat? Deinde illud etiam pervidendum est, quia (23) ex quo duo sunt, ingenitam habentes naturam, ex eo necesse est etiam habere

bere

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In Casinensi codice scribitur, *scientibus*, in Bobiensi, *scientes*. Sed Valesius, *scientis*, emendandum censuit, cujus sententiæ adstipulati sumus. Infra Bobien. *& amplius*.
(2) Thibis, θίβις, apud LXX. est fiscella scirpea in Vulgatâ. Mox Bobiensis, *ripam*.
[3] Cod. Bobiensis, *matre Mariâ*.
[4] Cod. Bobien. tàm hìc, quàm infra, *Dominus noster*. Mox, *saturavit*.
(5) Idem, *masculum*. Mox, *pro populo*. Infra, *Pharisæis*, *pater*. Mox, *quid faciunt*.
[6] Codex Bobiensis, *in gloriam*.
(7) Idem, *respicere*. Mox, *vultûs ejus*.
(8) Cod. Bobien. *vitulum fecerant*.
(9) Melius Vulgata, *separari hominem adversùs patrem suum*, & Tertullianus adv. Gnosticos cap. 10. *dividere hominem &c.*
(10) Bobiensis codex, *in caligine*.
[11] Idem codex, *in navi*.
[12] Codex Bobiensis, *in istis*.
(13) Codex Bobien. *velociter libellum*.
(14) Idem, *mihi, charissime, quid postea*.
[15] Codex Casinensis, *Deus omnium*.
[16] Malè Casin. cod. *legis inesse cognitionem*. Malè & infra Bobien. *veniens objecit*. Sed & Casin. pro, *objecit*, malè habet, *objecta*.
(17) Ridicula est hìc Bobiensis cod. lectio, in quo scribitur, *ex navibus*; è contra Casinensis mox habet, *dicens ita*, *dixit*, mala itidem lectio.
[18] Cod. Bobien. *oportet & vetera*.
(19) Malè Casinensis, *rursus omnis utriusque*.
[20] Codex Casin. *docent*.
(21) Hæc est Bobiensis Codicis lectio; nam in Casinensi est, *homini diviti mihi*, nullo sensu. Fortè, *dimitte mihi*.
(22) Codex Bobien. *non per*; sed in seq. habet, *nonnè*.
(23) Hoc in loco lacuna est in Bobiensi codice, in quo scribitur, *ex quo duo sunt ingenita habentes naturam ipsorum testamentum, & fient &c.* Valesius ex ingenio ita emendavit, *ex quo duo sunt ingenita, habent ex naturâ ipsorum testamentum*. Sed ipsum malè conjecisse Casinensis codex ostendit.

ANNO CHRISTI 277.

bere unumquemque ipsorum vetus testamentum, & fient duo vetera testamenta; si tamen ambos antiquos, & sine initio esse dicis. Ego autem non ita didici, neque ita continent Scripturæ. Tu verò qui dicis legem Moysi esse maligni Principis, & non boni Dei, dic mihi, qui erant illi, qui resistebant in faciem Moysi, Jamnem dico, & Mambrem? Omne enim quod resistit, non sibimetipsi resistit, sed alii, aut meliori, aut deteriori, sicut Paulus indicat ad Timotheum in secundâ epistolâ suâ (1) scribens. *Quemadmodum Jamnes, & Mambres restiterunt Moysi; ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem; sed ultra non proficient. (2) Insipientia enim eorum omnibus nota est, sicut & illorum fuit.* [II. Timot. 3. 8.] B Vides quomodo Jamnem, & Mambrem hominibus comparat corruptis mente, & reprobis circa fidem; Moysen verò veritati. Sed & Sanctus Joannes maximus Evangelistarum ait, gratiam gratiâ præstare, & differre [Joan. 1. 16.]; ex plenitudine enim Jesu legem Moysi accepisse nos dicit; aliam autem gratiam pro illâ gratiâ per Jesum Christum esse completam in nobis. Quod ostendens etiam ipse Dominus noster Jesus ajebat, (3) *Non putetis, quia ego vos accusabo ad patrem. Est qui vos accuset Moyses, (4) in quem vos speratis; si enim (5) crederetis Moysi, crederetis utique & mihi; de me enim ille scripsit. Quòd si literis illius non creditis, quomodo* C *verbis meis credetis?* [Joan. 5. 45.] Sunt etiam (6) alia multa, quæ dici possent & de Apostolo Paulo, & de Evangeliis, ex quibus ostendere possumus veterem legem non esse alterius, quàm Domini, cujus est novum testamentum, quæ nos competenter (7) exponere, & aptare convenit. Jam vesper impedit, dies enim clauditur, & finem nos disputandi facere par est; crastino autem (8) nobis, de quibus tibi videtur, quæstiones habeantur. Et his dictis discesserunt. *(9)*

XLVI. Cùm autem mane factum esset, subitò adventavit Archelaus ad castellum hunc, in quo morabatur Diodorus, priusquam omninò quisquam ad publicum procederet. Manes verò ignorans præsentem esse Archelaum, rursum Diodorum provocabat ad publicum, ut cum eo disputatione contenderet, volens eum verbis opprimere, ex eo quòd advertebat, eum hominem esse simplicem, & non satis scripturarum quæstionibus eruditum; Archelai enim doctrinæ jam perceperat gustum.

A Cùm ergo & turbæ convenissent ad solitum disputationis locum, & Manes jam verba facere cœpisset, subitò in medio eorum apparuit Archelaus, ac Diodorum complexus, sancto osculo salutavit. Diodorus verò, & omnes, qui præsentes erant, admirati sunt opus divinæ providentiæ, ut in tempore ipso adventaret Archelaus, quo quæstio movebatur; re enim vera, quod fatendum est, quasi ex parte aliquâ religiosus Diodorus pertimuerat conflictum. Cùm autem vidisset Archelaum Manes, cessavit quidem continuò ab insultatione, & supercilio non parum dejecto, manifestè intelligebatur, quòd conflictum vellet effugere. Multitudo verò auditorum adventum Archelai, velut Apostoli B præsentiam, opinata est, pro eo quòd ad verbi defensionem tam paratus, & tam promptus existeret. Et cùm dexterâ silentium poposcisset a populo (tumultus enim non mediocris extiterat) hoc modo cœpit Archelaus. Tametsi prudentiam, gloriam etiam nostrorum nonnulli assecuti sunt, tamen hoc vos deprecor, ut eorum, quæ ante me dicta sunt, testimonium reservetis. Scio enim, & certus sum, fratres, quoniam (10) Diodoro non pro ipsius impossibilitate successi; sed quoniam istum ego novi tunc, cùm ad loci mei partes improbus advenisset, Marcelli (11) viri illustris gratiâ, volens eum divertere a nostrâ doctrinâ & a C fide, videlicet, quò impietatis hujus idoneus efficeretur assertor; & tamen omnibus suis verbis in nullo eum divertere, & movere prævaluit. Similis enim inventus est religiosissimus Marcellus petræ, in qua ædificata est domus, solidissimis fundamentis, & cùm descendisset pluvia, & irruissent flumina, ac venti, & illisissent in domum illam, perstitit [Mat. 7. 24.]; fundata enim erat solidissimis, & immobilibus fundamentis: huic autem, qui præsens est, infamiam potius intulit conatus ipse, quàm laudem. Non autem mihi veniâ dignus videtur, qui ignoraverit, quod futurum est: oportebat enim eum prænoscere, qui sunt proprii sui; siquidem Spiritus Para- D cliti habitat in eo. Sed quoniam ignorantiæ tenebris obcæcatus est, in vanum cucurrit, cùm iter faceret ad Marcellum; & similis (12) facere Astrologo describenti quidem cælestia, ignoranti verò quæ suæ domui geruntur. Sed ne videar per hæc verba differre quæstionem, jam sileam; de iis verò dabo ipsi potestatem, sumat quodcunque vult pro-

NOTÆ ZACAGNI.

[1] Cod. Bobien. *ita scribens*.
(2) Codex Bobiensis. *Insipientia enim illorum manifesta erit omnibus sicut &c.* quod magis ad Vulgatæ lectionem accedit.
(3) Cod. Bobien. *non potestis*, pessima lectio.
(4) Casin. cod., *Moyses quem*, lectio rejicienda.
(5) Codex Bobiensis, *creditis Moysi, crederitis utique forsan & mihi*.
[6] Cod. Casin. *alia plura jam, quæ dici possint*.
(7) Codex Bobiensis, *exponere & a patre ut convenit*, quæ verba cùm nullum habere sensum vidisset Valesius, *exponere, & aperire ut convenit*, emendandum esse putavit: & quidem non rectè, ùt ex Casinensi codice apparet.
[8] Codex Bobiensis non rectè, *vobis*.
[9] Huc usque edidit Valesius.
(10) In codice Casinensi erat, *Diodorus*, nullo sensu.
(11) Malè Casinensis, *viri in legis gratiâ*.
(12) Fortè, *factus est*.

ANNO CHRISTI 277.

propositionis, & quæstionis initium. Vos tantummodo, sicut superius dixi, indeclinabiles judices esse quæso, ut vera dicenti honorem verum, palmamque tradatis.

XLVII. Tunc Manes, silentio ab omnibus facto, ita exorsus est. Tu quoque, Archelae, benè me de Deo sentientem, dignamque opinionem de Christo retinentem, verbis molestissimis obtundis, licèt tale sit Apostolorum genus, patiens, & ferens omnia, etiamsi eos convitiis quis, aut maledictis obtrectet. Si persequi volueris, paratus sum, & si inferre supplicia, non refugiam. Si etiam interficere me vis, non reformido; illum enim solùm oportet timere, qui potest animam, & corpus perdere in gehennam. Archelaus dixit, Absit a me. Non est mihi tale propositum. Quid enim perpessus es a me, vel a nostris? Et quidem cùm obtrectares, atque injuriam irrogares, & cùm detraheres de paternis nostris traditionibus, & cùm velles animas hominum benè institutas, ac diligenti cautelà servatas interficere, quibus utique repensari non possunt universæ mundi divitiæ? Veruntamen propter quod assumis, o Manichæe? Quid est quod indicas? Quæ salutis signa ad nos deferas, dicito? Verborum enim nuda jactatio non poterit præsenti multitudini satisfacere, ut agnoscant, qui nostrûm rectiùs obtinet scientiam veritatis. De quo ergo vis nos capite disputare, hoc prius dicito, cùm prius dicendi acceperis facultatem. Manes dixit, Si non iterum his, quæ a nobis rectè dicuntur, infideliter resistis, dicam; si autem talis existis, qualem te prius sensi, dicam adversus Diodorum, declinans inquietudinem tuam. Archelaus dixit. Prædixi jam, quòd abutimur inanitate verborum. Si quis (1) nostrûm resistere infideliter invenitur, Judicibus hæc permitte discernere; tu autem quid asseras dicito? Manes dixit, Si non iterum resistis his, quæ a me iterum rectè dicuntur, incipiam. Archelaus dixit, Si non hoc est, si non illud, sermo est hominis ignorantis. Ignoras ergo quod futurum est. Sed hoc quod futurum ais, resistere me, aut non resistere, in meâ est potestate. Quomodo ergo stabit sermo ille duarum arborum, in quo fidis, veluti scuto firmissimo? Si enim contrariæ partis ego sum, quomodo obedientiam meam requiris? Quod si obedientiæ in me est mens, quomodo pertimescis ne resistam? Ais enim, quia malum semper permanet malum, & bonum semper permanet bonum, vim verbi istius penitus (2) ignorans. Manes dixit, Nunquid te advocatum meorum adhibui sermonum, (3) ut etiam meæ scientiæ intelligentiam disponas; quippe qui propria explanare non valeas, quomodo aliena poteris explicare? Quòd si victum jam se profitetur Diodorus, tunc mihi tecum sermo movebitur. Si autem stat ille, & est idoneus ad dicendum, desine tu, & noli perturbare substantiam veritatis. Es enim ovis aliena, efficieris tamen postea in numero ejusdem gregis, (4) sicut vox Jesûs ostendit, ejus qui apparuit quidem in hominis specie, nec tamen fuit homo. Archelaus dixit, Ergo non putas eum ex Mariâ Virgine esse? Manes dixit, Absit ut Dominum nostrum Jesum Christum per naturalia pudenda mulieris descendisse (5) confitear; ipse enim testimonium dat, quia de sinibus Patris descendit. Et, *Qui me recipit, recipit eum, qui me misit*. Et, *Non veni facere voluntatem meam, sed ejus qui misit me*. Et, *Non sum missus nisi ad oves perditas domûs Israel*. Sunt & alia innumera testimonia hujuscemodi, quæ indicant eum venisse, & non natum esse. Quòd si potentior illo es, & magis scire potes, quod verum est, quomodo jam illi credimus? Archelaus dixit, Neque illo potentior sum, servus enim sum, & neque æqualis Domini mei esse possum; ego enim sum inutilis servus, verborum ejus discipulus, credens his, quæ ab ipso dicta sunt, & hæc indeclinabilia esse confirmo. Manes dixit, Similis tui quidam, cum ei aliquando dixisset, *Maria mater tua, & fratres tui foris stant*, non libenter accipiens eum, qui dixerat, increpavit dicens, *Quæ est mater mea, aut qui sunt fratres mei?* & ostendit eos qui facerent voluntatem suam, & matres sibi esse, & fratres; sin autem vis dicere matrem ipsius Mariam, non est tibi sine periculo; sine dubio enim etiam fratres ex eâ habuisse monstratur. Et dic utrùm de Joseph generati sunt, aut ex eodem Spiritu Sancto? Ergo, & multos Christos, si ex eodem Spiritu Sancto generatos (6) dixeris, habuimus. Quod si non ex eodem Spiritu, sed tamen dixeris eum fratres habuisse; sine dubio intelligendum est, quia post Spiritum, post Gabriel, nupserit Joseph Virgo castissima, & immaculata (7) Ecclesia. Quod si etiam hoc absurdum est omninò, eam quolibet modo concubuisse cum Joseph; dic an fratres habuerit? Nunquidnam etiam mœchiæ ei crimen impingis (8) o prudentissime Marcelle? Quod si horum nihil convenit incontaminatæ Virgini, unde ei fuisse fratres astrues? Quod si fratres ei fuisse non potes edocere; quomodo Maria mater ejus erit, sicut ait ille, qui scribere ausus est, *Ecce Mater tua, & fratres tui foris stant?* Quòd etiam si ille ausus est dicere, illo ipso potentior, aut major esse nemo potest, qui ostendit nobis matrem, aut fratres suos; sed & Davidis (9) esse non dignatur audire. Apostolus Petrus discipulorum omnium eminen-

NOTÆ ZAGAGNI.

(1) Casinensis codex, *nostrorum*.
(2) In Casinensi, *ignoras*.
(3) In codice Casinensi est, *aut etiam*, lectio improbanda.
(4) Casinensis, *sicut vos Jesus*.
(5) In cod. Casin. est, *confitetur*, librarii errore, ut palam est.
(6) In Casinensi, *dixerim habuimus*. *Quid*. Sed obvia est hujus loci emendatio.
(7) Vox, *Ecclesia*, videtur superflua, & per librarii errorem adjecta. Certè sine ipsâ integer est hujus loci sensus.
(8) Ex his verbis colligi posse videtur, Marcellum cum Archelao ad Diodori castellum venisse.
(9) Casinensis Codex, *David Jesse*.

ANNO CHRISTI 277.

nentissimus tunc agnoscere eum potuit: cùm singuli opiniones suas, quas de ipso habebant, promerent, ait, *Tu es Christus filius Dei vivi*, & statim beatificat eum dicens, *Quoniam revelavit tibi Pater meus cælestis*. Vide quanta sit differentia eorum, quæ ab Jesu dicta sunt? Illi enim, qui dixerat, *Ecce mater tua foris stat*, respondit, *Quæ mihi est mater, aut fratres?* Ei autem qui dixit, *Tu es Christus filius Dei vivi*, beatitudinem, benedictionemque restituit. Si ergo de Maria vis esse eum natum, mentitur ipse cum Petro; si autem verum dicit Petrus, sine dubio ille prior fefellit. Quòd si prior fefellit, causam ad scriptorem rejicienda est. Unum igitur Christum nos scimus esse secundùm Apostolum Paulum, cujus vocibus credimus consonantibus duntaxat adventui ejus.

XLVIII. His auditis turbæ permotæ sunt, veluti rationem veritatis continentibus, & Archelao nil habente, quod his posset opponere; hoc enim indicavit tumultus, qui inter eos exortus fuerat; sed cùm multitudo conquievisset, Archelaus hoc modo respondit. Vocis quidem Domini nostri Jesu Christi nullus poterit esse potentior, si neque nomen aliquod æquale ei esse invenitur, *Propter quod Deus eum exaltavit, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen;* neque in testimonio quis æqualis ei esse poterit, & ideo ego vocis ejus tibi testimonia proferam, primùm quidem dissolvens hæc, quæ a te dicta sunt, uti ne dicas, quoniam nec sibi ipsi consonant, ut est tibi consuetudo dicendi. Ais enim, quia eum, qui nuntiaverat ei de matre, aut de fratribus increpaverit Jesus, quasi fallentem, secundùm id quod scriptorem fefellit. Neque is, qui annuntiavit ei de matre, & fratribus increpatus est, neque Petrus supra illum solus beatificatus est; sed uterque ab eo dignam responsionem, propriâ interrogatione percepit, sicut in consequentibus sermo monstrabit. Cùm quis parvulus est, cogitat sicut parvulus, sapit ut parvulus; cùm autem perfectus fuerit vir, destruentur ea, quæ sunt parvuli, idest, dum ad priora se quis extendit, obliviscatur quæ post se sunt. Unde Domino nostro Jesu Christo docente, & curante humanum genus, uti ne simul omnia deperirent, cùmque in talibus studiis mens omnium auditorum esset intenta, non opportunè ingressus hic nuntius de matre ejus suggessit, ac fratribus. Quid enim? (1) debuit ne etiam se ipso judicante, derelinquere eos, quos curabat, & quos erudiebat, & cum matre, & fratribus colloqui? Nonnè continuò de hoc ipso detraheres? (2) Cum enim peccatis onustos, & gravatos ad discipulatum delegit duodecim numero, quos & Apostolos nominavit, dicens eis, relinquite matrem, & patrem, ut me digni efficiamini, ut ultra non possit eis memoria patris, aut matris robustum pectus inflectere. Et iterum volente alio quodam dicere ei, ibo, & sepeliam patrem meum, ait, *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos*. Intuere ergo quomodo Dominus meus Jesus (3) ad necessaria discipulos ædificat, & pro meritis unicuique sancta verba committit. Ita & in eo tempore, quo importunè annuntiaverat ei quidam de matre, non complectitur pro matris præsentiâ paternum præterire præceptum. Ut autem tibi ostendam hæc ita esse; Petrus aliquando, cùm jam beatificationem fuisset ab eo consecutus, ait ad Jesum, *Propitius esto Domine, non erit tibi istud*, cùm dixisset ei Jesus, quia (4) oporteret filium hominis ascendere Hierosolymam, & occidi, & tertiâ die resurgere; respondens ait Petro, *Vade retro Satana, quia non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum sunt*. Quoniam ergo existimas illum, qui ei de matre renuntiaverat, & fratribus, increpatum esse ab Jesu; istum verò, qui paulo ante dixerat, *Tu es filius Dei vivi*, beatitudinem consecutum. Vide quia magis (5) hunc prætulit Jesus, cui & clementiùs & cum veniâ responsum dare dignatus est; Petro verò post illam benedictionem nullum jam veniæ largitur titulum, pro eo quod naturam rei sibi dictæ non diligenter advertit. Illius enim nuntii error responsi ratione colligitur; hujus verò tarditas intellectûs acerbiori increpatione damnatur. Ex quo advertere potes, quòd Dominus Jesus interrogationum sibi, opportunitate servatâ, dignum promat singulis, opportunumque responsum. Quòd si, ut ais, ex eo quòd verum dixerat, Petrus beatificatur, & pro eo quod fefellit, nuntius ille culpatur; dic mihi quare, cùm Dæmones eum confiterentur, dicentes, *Scimus te (6) qui sis sanctus Deus*, increpavit eos, & (7) silere præcepit? Cur non (siquidem confitentium se testimoniis delectatur) etiam istos, sicut Petrum vera dicentem, benedictionibus remuneratus est? Quòd si hoc absurdum est, relinquitur ut pro loco, pro tempore, pro personis, pro rebus, pro accidentium salute, ea quæ dicta sunt, intelligamus, uti ne temerè pronuntiantes, dignâ coercitione feriamur. & ut te magis, ac magis edoceam, multo amplius illum, qui de matre nuntiaverat, honoratum: tu autem oblitus rei, quæ nobis proposita est, in aliud conversus es. Audi ergo breviter; si enim volueris diligentius intueri, quæ dicta sunt, inveniemus in illo priore, multam Dominum Jesum osten-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In Codice Casinensi, *Debuit & etiam*. Mala lectio.
(2) In Codice Casinensi corruptissimo legitur, *Cùm enim peccatis bonus, & gravatus ad discipulatum diligit duodecim numero*. Nos quantum per conjecturas licuit, hujus loci menda sustulimus, & fortasse paulo post pro, *dicens eis*, legendum est, *dixit eis*.
(3) In Cod. Casinensi, *ad necessariam*.
(4) In eodem cod. *oportet*, secus atque habet vulgata editio.
(5) In cod. Casinensi est, *huic*.
(6) In codice Casinensi, *quis es*. Sed librarii error nobis visa est illa lectio.
(7) In eodem codice est, *finire*. Sed *silere*, legi debere nos sacer textus edocet. Vide tamen an, *sinere*, legendum sit.

ostendisse clementiam, idque convenientibus te exemplis edoceam. Rex quidam cùm adversùs hostem processisset armatus, & cogitaret, atque disponeret quemadmodum posset, manum sibi hostilem atque barbaram subjugare, cumque in multâ esset cura, & sollicitudine constitutus, in medio adversariorum positus, ac postea jam captivos eos tenere incipiens, jam jam illa sollicitudo immineret, quemadmodum eos, qui secum laboraverant, (1) ac pondus belli toleraverant, procuraret, quidam ei nuntius importunus occurrens, de rebus domesticis suggerere aliqua cœpit. At ille admiratus est audaciam, atque importunam suggestionem, & morti tradere hujuscemodi hominem cogitabat; quòd nisi de carissimis affectibus talis nuntius extitisset, eo quòd incolumes esse hos, & rectè, ac prosperè agentes omnia nuntiasset, dignum protinus potuit excepisse supplicium. Quæ enim erat cura alia Regis, belli duntaxat tempore, nisi provincialium salus, nisi dispositio rei militaris? Ita & Domino meo Jesu Christo pugnanti adversùm passiones, quæ profunda viscerum obsederant, & curans eos qui multo tempore variis infirmitatibus fuerant devicti, & inclinato omni nisu pro salute universitatis; ille nuntius importunè adveniens de matre, & fratribus nuntiavit. Et potuit quidem similem Petro, aut etiam graviorem accepisse sententiam: sed matris, & fratrum intellectum nomen clementiam provocavit.

XLIX. Sed & amplius adhuc omnibus ostendere cupio, ut agnoscant universi, assertio tua quantum impietatis obtineat. Si enim, secundùm tu dicis, non est natus, sine dubio nec passus est; pati enim qui natus non est, impossibile est. Quòd si non est passus, Crucis nomen aufertur. Cruce autem non susceptâ, nec Jesus ex mortuis resurrexit. Quòd si Jesus ex mortuis non resurrexit, nec aliquis alius resurget. Quòd si nullus resurget, nec judicium erit. Certum est enim, quia si non resurgam, nec judicer. Quòd si non judicium erit, frustra erit observatio mandatorum Dei, nullus abstinentiæ locus est, manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. Hæc autem omnia connectis, (2) negans, quòd de Maria natus est; si enim confessus fueris eum de Mariâ natum, & passio subsequatur necesse est, & passionem resurrectio, & resurrectionem judicium, & salva nobis erunt scripturæ præcepta. Non ergo jam vana est quæstio, sed plurima in hoc verbo. Sicut enim omnis lex, & prophetæ in duobus sermonibus constant; ita etiam nostra omnis spes in Beatæ Mariæ partu suspensa est; & ideo responde mihi ad singula, quæ te interrogabo. Quomodo abjiciemus tantas, & tales Apostoli voces, quæ dicunt, (3) *Cùm autem fuit Dei voluntas in nobis, misit filium suum factum ex muliere.* [Gal. 4. 4.] Et iterum, *Pascha nostrum immolatus est Christus.* [1. Cor. 5. 7.] Et quia, *Deus, & Dominum suscitavit, & nos (4) cum illo suscitabit per virtutem suam.* [Ibid. 6. 14.] Et alia multa his similia dicta sunt, ut est illud, *Quomodo dicunt quidam in (5) vobis, quia resurrectio mortuorum non est? Si enim resurrectio mortuorum non est, nec Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra. Inveniemur etiam falsi testes Dei, qui testimonium perhibuimus adversùs Deum, quia suscitaverit Christum, quem non suscitavit. Si quidem mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc estis in peccatis vestris; ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt? Si in hac vitâ tantummodo speramus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis initium dormientium*, [Ibid. 15. 12.] & reliqua. Quis rogo tam temerarius, & impudens invenitur, (6) qui istis sacrosanctis vocibus non accommodet fidem, in quibus nulla est distinctio, nulla dubitatio? Quisnam quæso etiam te, o stulte Galata, fascinavit, sicut & illos, *Quorum ante oculos Jesus Christus (7) rescriptus est crucifixus?* [Gal. 3. 1.] Unde arbitror sufficere hæc testimonia ad ostensionem judicii, & resurrectionis, & passionis, quibus consequenter, & pariter ex Mariâ partus ostenditur. Quid enim, si tu nolis acquiescere, sed evidentissimè Scriptura proclamet? Veruntamen interrogabo te, tu autem mihi responde, quando Jesus de Joanne testimonium dat, & dicebat, quia *Major in natis mulierum nullus surrexit Joanne Baptista; qui autem minor est in regno cælorum, major est illo.* [Mat. 11. 11.] Dic mihi qua ratione major illo est in regno cælorum? Nunquid Jesus minor erat Joanne in regno cælorum? (8) Dico, absit. Dic ergo in quo, ut vel te ipsum superare possis? Sine dubio minor erat Joanne Jesus inter natos mulierum; in regno autem cælorum major illo erat. Dic mihi illud etiam, o Manichæe, si ais Christum non esse ex Mariâ natum, sed apparuisse quidem ut hominem, cùm homo non esset, præstante hoc & agente virtute, quæ in ipso est; dic mihi super quem Spiritus Sanctus sicut columba descendit? Quis est etiam qui baptizatur a Joanne? Si perfectus erat, si filius erat, si virtus erat, non poterat Spiritus ingredi, sicut nec regnum po-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi, *ac pondus bellica tolerarant*. Nos emendavimus, *ac pondus belli toleraverant*. Fortasse tamen rudis interpres scripserat, *ac pondus belli contoleraverant*.

(2) Ita legendum censui, licèt in Codice Casinensi scribatur, *negatis id quod*.

(3) Vulgata editio græco textui consona legit, *At ubi venit plenitudo temporis*. eamque lectionem probant Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, & alii.

(4) Verba, *cum illo*, non habent græca, neque Vulgata, neque Irenæus lib. 5. adv. hær. cap. 6. & 7. neque Tertullianus lib. 5. adv. Marcionem cap. 7. neque in lib. de Pudicitia cap. 16.

(5) In cod. Casin. est, *in nobis*, & infra, *vana est fides nostra*. Sed Vulgatæ lectio huic præferenda, utpote quæ ex librarii oscitantiâ videatur exorta, Irenæus quoque, Tertullianus, Cyprianus, aliique Vulgatæ lectionem sequuntur.

(6) In eodem cod. legitur, *qui istam sacrosanctam vocibus &c.* librarii, ut arbitror, errore.

(7) Vulgatæ editionis melior lectio, *præscriptus est*.

(8) Hæc verba, *dico absit*, nisi mendum sit in codice, videntur tanquam ex Manetis personâ ab Archelao prolata.

test ingredi intra regnum. Cujus autem ei cælitus emissa vox testimonium detulit dicens. *Hic est filius meus dilectus, in quo benè complacui?* [Mat. 3. 17.] Dic age nihil remoreris, quis ille est, qui parat hæc omnia, qui agit universa? Responde, ita ne blasphemiam pro ratione impudenter allegas, & inferre (1) conaris.

L. Manes dixit, Nemo quidem qui adversùm hæc, quæ a te dicta sunt, respondere poterit, blasphemiæ crimen incurrit, quin potius est omni laude dignissimus. Oportet enim artificem rebus propositis responsione diligenter aptatâ, manifesta omnibus ea, de quibus quæritur, vel dubitatur, ostendere, & maximè idiotis. Et quoniam tibi doctrinæ nostræ non placet ratio, tanquam artifex bonus, etiam hanc mihi quæstionem rationabiliter exsolve. Mihi enim pium videtur dicere, quòd nihil eguerit filius Dei, in eo quòd adventus ejus procuratur ad terras, neque opus habuerit columbâ, neque baptismate, neque matre, neque fratribus, fortasse neque patre, qui ei secundùm te fuit Joseph; sed totus ille ipse descendens, semetipsum in quocunque voluit transformavit in hominem, eo pacto, quo Paulus dicit, quia *habitu repertus est ut homo.* [Phil. 2. 7.] Cujus igitur rei indiguerit is, qui semetipsum in omnia transformarit, ostende? Quando enim voluit, hunc hominem rursum transformavit in speciem solis, ac vultum. Quod si rursus resistis, mihi rectè dicenti fidem nolis accommodare, audi definitionem tuam, in qua stas. Si enim hominem eum tantummodo ex Mariâ esse dicis, & in baptismate spiritum percepisse, ergo per profectum filius videbitur, & non per naturam. Si tamen tibi concedam dicere, secundùm profectum esse filium, quasi hominem factum; hominem verè esse opinaris, idest qui caro, & sanguis sit. Necesse est ergo, & spiritum, qui sicut columba apparuit, non aliud esse quàm naturalem columbam; sicut homo enim dictum est, & sicut columba, [Mat. 3. 16.] & quodcunque opinari potest de eo sermone, quod dictum est, (2) sicut homo, hac opinione concipe etiam de eo, quod dictum est, sicut columba; necesse est & hæc æqualiter recipere, ita enim in Scripturis, quæ de eo scripta sunt, inveniuntur. Archelaus dixit, Sicut tibi ipse non potes, tanquam bonus artifex, neque ego tibi hanc quæstionem (3) diligenter aptatam manifestarem, atque manifestè dissolverem, nisi propter hos, qui assistunt, & qui nos audiunt, & ideo, sicut convenit, quæstionis hujus quoque exponam rationem. Tibi quidem non videtur piè dici, matrem habuisse Jesum Mariam, & reliqua, quæ nunc prosecutus es, quæ quidem omnia repetere perhorresco. Interdum quidem cogi solet artifex propter imperitiam resistentis dicere, & facere ea quæ tempus recusat, & ideo quia mihi est illata necessitas propter præsentem turbam, ad ea, quæ a te non rectè dicta sunt, paucis (4) respondeam. Dic ergo mihi, si Jesum hominem naturaliter factum intellexerimus, ex Maria, habentem carnem, & sanguinem intellexerimus, necesse est etiam Spiritum Sanctum veram columbam fuisse, & non Spiritum. Et quomodo poterit vera columba verum hominem ingredi, atque in eo permanere, caro enim carnem ingredi non potest; sed magis si Jesum hominem verum confiteamur, eum verò, qui dicitur, sicut columba, Spiritum Sanctum, salva est nobis ratio in utrâque. Spiritus enim secundùm rectam rationem habitat in homine, & descendit, & permanet, & competenter hoc, & factum est, & fit semper, sicut tu te ipsum ante hoc tempus profitebaris esse Paraclitum Dei, ut (5) dicam silex, non homo, qui frequenter oblivisceris ea quæ dicis. Spiritum enim venisse super te dixisti, quem promiserat Jesus esse missurum, & unde nisi de cælo descendat? Et si descendit Spiritus super hominem dignum se, super te autem veras columbas descendisse sentiendum est, ut te columbarium potius furem accipiamus, insidias eis, ac laqueos molientem; dignus enim es, qui verbis ridiculis illudaris; ego tamen parco, ne auditores videar offendere hæc dicens, & maximè quia præter propositum meum, in te ingerere, quæ merearis audire. Sed redeam ad rem. Memor sum enim transformationis suæ, qua dicis, quia Deus transformaverit se in hominem, vel in solem, ex hoc volens ostendere Jesum nostrum habitu solo, & visu factum esse hominem, quod absit ab unoquoque fidelium dicere. Hæc alioquin secundùm te ad somnium nobis redeant universa, & figuras; non solùm autem, sed adventûs nomen delebitur; poterat enim in cælo positus facere quæ voluerat, si Spiritum eum esse, & non hominem, dices. Sed non ita est, quoniam, *Exinanivit semetipsum formam servi accipiens.* [Phil. 2. 7.] Dico autem de eo, qui ex Maria factus est homo. Quid enim? non poteramus & nos multò facilius, & lautius ista narrare? sed absit ut a veritate declinemus jota unum, aut unum apicem. Est enim qui de Mariâ natus est filius, qui totum hoc, (6) quo magnum est, voluit perferre certamen Jesus. Hic est Christus Dei, qui descendit super eum, qui de Mariâ est. Quòd si non credis neque voci, quæ cælitus facta est, temerarium aliquod ipse producis, &, si dixeris, nemo credet. Statim enim in desertum a Spiritu ductus est Jesus, ut tentaretur a Diabolo, quem cùm Diabolus ignoraret, dicebat ei, *Si filius es Dei.* [Mat. 4. 1.] [7] Ignorabat autem propter quid genuisset filium Dei, qui prædicabat

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Malè in codice Casinensi, *coneris*.

(2) In cod. Casin. scribitur, *sicut homo ac opinione*.

(3) Codex Casinensis ita legit, *hanc quæstionem diffigenter aptare tam manifestarem, atque manifestè dissolverem*. Sed ex Manetis interrogatione, cui Archelaus respondet, nos hunc locum restituimus.

(4) *Respondeam*, pro, *respondebo*, sic in cap. 48. *edoceam*, pro, *edocebo*.

(5) Casinensis, *ut dicam dilere non homo*. Videant eruditi an rectè emendatum sit.

(6) Fortè *quod*.

(7) Locum hunc nostrâ conjecturâ ita correximus, ut aliquis inde sensus eliceretur; nam in Casin. cod. lectione magna obscuritas ex librarii erroribus exorta; sic enim se habet, *Ignorabat autem propter qui genuisset filium Dei prædicabat regnum cælorum, qui erat &c.*

ANNO CHRISTI 277.

bat regnum cælorum, quod erat habitaculum magnum, nec ab ullo alio parari potuisset; unde & affixus cruci, cùm resurrexisset ab inferis, assumptus est illuc, ubi Christus filius Dei regnabat, ut cùm judicium habere cœperit, hi qui ignoraverunt eum, videant quem compunxerunt. Ut autem credas; cùm discipuli ejus per annum integrum manserunt cum eo, quare nullus ipsorum procidit super faciem suam, sicut paulò ante dicebas, sed in unâ horâ illâ, quando sicut sol resplenduit vultus ejus? Nonnè propter habitaculum illud, quod ex Mariâ fuerat effectum? Sicut enim Paracliti pondus nullus alius valuit sustinere, nisi soli Discipuli, & Paulus Beatus; ita etiam Spiritum, qui de cælis descenderat, per quem vox paterna testatur dicens, *Hic est filius meus dilectus*, nullus alius portare prævaluit, nisi qui ex Mariâ natus est, super omnes Sanctos Jesus. Sed & ad hæc quæ objicio responde. Si habitu eum, & specie dicis esse hominem, quomodo ab his, qui ex viro, & muliere nati sunt, Pharisæis teneri potuit, & ad judicium protrahi, cùm spirituale corpus a crassioribus corporibus non valeat comprehendi? Quòd si habes aliquid, quod ad verbum, atque ad propositum respondeas, qui nunquam ad proposita respondisti, perge quæso, & pugillum plenum solis mihi affer, aut modium plenum? Ipse verò sol pro eo quòd subtilioris est corporis, cooperire te, & circundare potest, tu verò eum, & si conculcaveris, nihil lædis. Dominus verò meus Jesus, si tentus est, ut homo ab hominibus tentus est. Si non est homo, nec tentus est. Si non est tentus, nec passus est, nec baptizatus est. Si ille non est baptizatus, neque quisquam nostrûm baptizatus est. Baptisma autem si non est, nec erit remissio peccatorum, sed in suis peccatis unusquisque morietur. Manes dixit, Ergo baptisma propter remissionem peccatorum datur? Archelaus dixit, Etiam. Manes dixit, Ergo peccavit Christus, quia baptizatus est? Archelaus dixit, Absit; quin potius pro nobis peccatum factus est, nostra peccata suscipiens, (1) propter quod ex muliere natus est, & propter quod ad baptisma venit, ut hujus partis perciperet purificationem, ut Spiritum, qui descenderat in specie columbæ, corpus, quod susceperat, portare possit.

Mat. 3. 17.

A LI. Hæc cùm dixisset Archelaus, admiratæ sunt turbæ veritatem doctrinæ ejus, & laudes ei immensas cum clamoribus reddiderunt, ita ut omni studio conarentur, (2) & ultra ei non sinerent ad propria remeare; & tunc quidem discesserunt. Postea verò congregatis eis, Archelaus acquiescere sibi, atque audire verbum suadebat: non enim soli, qui cum Diodoro erant, audiebant eum, sed omnes quicunque ex provinciâ ejus aderant, atque ex vicinis locis; factoque silentio, hoc modo de Mane dicere aggressus est. Qualiter se quidem habeat nostra doctrina audistis, & fidei nostræ experimenta cœpistis; prout potui enim intelligere Scripturas coram omnibus vobis expo- B sui. Sed nunc (3) paucissimè dicere volentem deprecor, ut cum silentio audiatis, ut agnoscatis, qui sit, & unde, & qualis sit iste, qui advênit, sicut Sisinius (4) quidam unus ex comitibus ejus indicavit mihi, quem etiam ad testimonium eorum, quæ a me dicentur, si placet, vocare paratus sum. Sed ne (5) ipse quidem dicere recusavit eadem, quæ nos dicimus, præsente Mane; credidit enim doctrinæ nostræ supradictus, sicut & apud me alius Turbo nomine. Quæcumque ergo contestati sunt mihi, sed & ea, quæ nos ipsi deprehendimus in hoc viro, non faciam latere conscientiam vestram. Tunc verò turbæ eo amplius incitatæ, congregatæ sunt C ad audiendum Archelaum; etenim ea, quæ ab eo dicebantur, plurimam eis oblectationem præbebant; propter quod & certatim adhortabantur eum dicere quæcunque vellet, quæcunque sentiret; paratos se esse ad audiendum, & usque ad vesperum permanere, etiam accensis luminibus, pollicebantur: quorum animositate incitatus Archelaus cum omni fiduciâ dicere exorsus est. Viri fratres, superiores quidem causas Domini mei Jesu audistis, dico autem eas, quæ ex lege, & prophetis judicantur; inferiores verò Domini mei Jesu Christi Salvatoris nostri non ignoratis. Sed quid plura? Appellati sumus ex Salvatoris desiderio Christiani, sicut uni- D versus orbis terrarum testimonium perhibet, atque Apostoli edocent; (6) sed & optimus architectus ejus, fundamentum nostrum, idest Ecclesiæ Paulus posuit, & legem tradidit, (7) ordinatis ministris, & Presbyteris, & Episcopis in eâ, describens per loca singula quomodo, & qualiter oporteat Mini-

1. Cor. 3. 10.

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) In codice Casinensi, quo usi sumus, adverbium *propter*, desideratur, sed illud librarii oscitantiâ omissum fuisse sequentia clarè demonstrant.

(2) Et hic particula, *&*, deest in codice Casinensi, quam tamen orationis series evidenter exposcit.

(3) Fortè *paucissima*.

(4) Cod. Casinensis nullo sensu habet, *Sisinius quidam vos ex comitibus ejus indicavit mihi, qua etiam &c.*

(5) Et hic emendavimus codicis Casinensis lectionem ita se habentem, *ipse quidem me dicere recusavit &c.*

(6) Codex Casinensis. *sed & optimos architectos ei fundamentum*, cujus manifestam corruptionem modica mutatione sustulimus.

(7) Locus notandus de Hierarchiæ Ecclesiasticæ ordine ab Apostolis instituto. Episcopos autem, Presbyteros, & Ministros tantum nominat Archelaus, quod ministrorum, hoc est Diaconorum nomine omnes infra Presbyteratum ordines antiquissimi Patres comprehendere consueverint: ita Clemens Alexandrinus lib. 6. Stromatum pag. 667. Tertullianus de baptismo cap. 17. Origenes homil. 2. in Hierem. & in Matthæi cap. 19. pag. 363. & alibi passim.

ANNO CHRISTI 277.

nistros Dei, quales & qualiter fieri Presbyteros, qualesque esse debeant, qui Episcopatum desiderant; quæ omnia benè nobis, & rectè disposita, usque in hodiernum, statum suum custodiunt, & permanet apud nos hujus regulæ disciplina. Istius verò, qui nunc nobis ex Persarum provinciâ ebullivit, Manes nomine, adversùm quem mihi disputatio jam secundò commota est, genus vobis dicam, & totum; sed & doctrina ejus unde descendat lucidissimè demonstrabo. Iste non est primus auctor hujuscemodi doctrinæ, nec solus; sed quidam ex Scythiâ, (1) Scythianus nomine, (2) Apostolorum tempore fuit sectæ hujus auctor, & princeps, sicut & fuerunt & multi alii apostatæ, qui primatus sibi vindicare cupientes, falsa (3) pro veris conscripserunt, simpliciores quosque ad suam libidinem pervertentes, quorum nomina, & perfidias dicere nunc tempus non sinit. Hic ergo Scythianus dualitatem istam introducit (4) contrariam sibi, quod ipse a Pythagora suscepit, sicut & alii omnes hujus dogmatis sectatores, qui omnes dualitatem defendunt, declinantes Scripturæ viam directam; sed non in amplius proficient.

LII. Nullus tamen ita impudenter prævaluit, sicut iste Scythianus. Inimicitias enim inter duos ingenitos introduxit, & omnia hæc, (5) quæ consequuntur hujuscemodi assertionem. Quique Scythianus ipse ex genere Saracenorum fuit, & captivam quandam accepit uxorem de superiore Thebaide, quæ cum suasit habitare in Ægypto magis, quàm in desertis. Atque utinam nunquam

A eum illa provincia suscepisset, (6) in qua cùm eum habitaret, cùm (7) Ægyptiorum sapientiam didicisset; erat enim, ut quod verum est dicamus, valdè dives ingenio, & opibus, sicut hi, qui sciebant eum, per traditionem nobis quoque testificati sunt. (8) Discipulum autem habuit quendam, (9) nomine Terebinthum, (10) qui scripsit ei quatuor libros, ex quibus unum quidem appellavit Mysteriorum, alium verò Capitulorum, tertium autem, (11) Evangelium, & novissimum omnium Thesaurum appellavit, & erant ei isti quatuor libri, & unus discipulus nomine Terebinthus. (12) Quia ergo aliquantum temporis secum isti ambo decreverant soli habitare, placuit Scythiano discur- B rere in Judæam, ut ibi congrederetur cum omnibus, quicunque ibi videbantur esse doctores, & pervênit eum continuò vitâ defungi, nec potuisse aliquid promovere. Ille verò discipulus, qui cum eo fuerat conversatus, in fugam versus est, (13) & Babyloniam petiit, (14) quæ nunc provincia habetur (15) a Persis, quæque abest nunc a locis nostris itinere dierum, & noctium fermè sex; quò cùm venisset, talem de se famam pervulgavit ipse Terebinthus, dicens omni se sapientiâ Ægyptiorum repletum, & vocari non jam Terebinthum, (16) sed alium Buddam nomine, (17) sibique hoc nomen impositum, ex quadam autem virgi- C ne natum se esse, simul (18) & ab Angelo in montibus enutritum. (19) Parcus verò quidam Propheta, & Labdacus (20) Mithræ filius, arguebat eum mendacii, & erat eis

ANNO CHRISTI 277.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Qui *Scythianus* apud omnes alios veteres, qui de Manichæorum hæresi tractarunt, appellatur, tam hic, quàm in sequentibus a veteri Interprete *Stutianus*, & *Excutianus* vocatur, nisi ubique imperiti librarii sit error.

ZACAGNUS LECTORI.

(2) Cum post editam Archelai disputationem inter Regio-Alexandrinos Vaticanæ Bibliothecæ codices reperissem apographum cujusdam vetusti codicis, qui olim ad Monasterium S. Salvii, Ambianensis fortasse episcopi & martyris pertinuit, & in eo codice, una cum S. Augustini commonitorio adversus Manichæos inter ejusdem epistolas edito haberentur excerpta quædam ex actis disputationis Archelai a cap. LI. usque ad cap. LV., operæ pretium censui varias ex eodem apographo lectiones edere, cum ipsarum ope quædam Archelai loca restituantur. *Quidam Stutianus nomine*: sic infra semper *Stutianum* vocat.

(3) Cod. Alexandrin. *pro veris confixerunt*.

(4) In eod. Cod. *Introduxit*.

(5) In Casinen. codice, *qua eum sequuntur*. mala lectio.

(6) Hic nonnulla deesse palam est. Fortè, *in qua cùm diu habitaret, depravatus est, cùm Ægyptiorum sapientiam didicisset*.

(7) Cod. Alexandr. *in qua cùm habitaret & Ægyptiorum*.

(8) Idem Cod. *testati sunt*.

(9) Idem Cod. *quendam qui scripsit*.

(10) Et hic manifestus est librarii error in Codice Casinensi, in quo scribitur. *Terbonem*; nam Cyrillus Hierosolym. Cathechesi 6. & alii omnes Τέρβινθον, *Terbinthum*, seu *Terebinthum*, Scythiani discipulum faciunt. Quin & in seqq. ubique *Tereventus* scribitur. Quod verò ait Archelaus hunc Scythiano scripsisse quatuor libros, quos recenset, contrarium est Cyrilli mox laudati narrationi, aliisque, qui Scythianum solum eorum auctorem agnoscunt.

(11) *Tertium vero*. Cod. Alex.

(12) *Terybeneus*. *Quum ergo aliquantum temporis secum isti ambo esse decrevissent, soli placuit Stutiano excurrere in Judæam*. Sic infra ubique vocat *Terybeneum* Cod. Alex.

(13) *Ille vero discipulus omnibus quæcumque ejus fuerant congregatis in fugam versus est*. Cod. Alex.

(14) Nota quousque extenderentur Imperii Romani limites, eo tempore, quo Archelaus cum Manete disputavit.

(15) Cod. Alex. *habitatur*.

(16) Mirè hic sese exerit librarii, qui Casinensem Codicem exaravit, oscitantia; scripsit enim, *sed aliud cujusdam nomine*; legendum autem esse, *sed alium Buddam nomine*, Cyrilli Hierosolym. Epiphanii, & aliorum narrationes palam evincunt.

(17) Cod. Alex. *vocari jam non Terybeneum, sed Buddam*.

(18) Cod. Alex. *simulabat* pro *simul*.

(19) De his Persarum sacerdotibus, vide Epiphanium in hac hæresi num. 3. & nos in Manichæorum historiâ.

(20) Cod. Alex. *Labdacus Metri filius*.

ANNO CHRISTI 277.

cis quotidiè animosa exaggeratio de hujusmodi negotio. (1) Sed quid plura? Licet frequentiùs objurgaretur, tamen nuntiabat eis, quæ ante seculum essent, & de sphæra, & duobus luminaribus (2); sed & quò, & quomodo animæ discedant, & qualiter iterum revertantur in corpora, & alia multa hujuscemodi, & horum nequiora, idest, bellum Deo commotum esse in principiis, ut ipse Propheta crederetur. Pro quibus dum argueretur, ad viduam quandam secessit cum suis quatuor libris, nullo ibidem discipulo acquisito, præter anum solam, quæ ejus particeps facta est. (3) Tunc deinde mane primo ascendit (4) solarium quoddam excelsum; ubi nomina quædam cœpit invocare, quæ nobis Turbo dixit, solos septem electos didicisse. Cùm ergo ascendisset ritûs nescio cujus, vel artificii grati; solus autem ascendit, (5) ne inde ab aliquo convinci posset, quòd si dissimulasset, vel pro nihilo duxisset, cogitabat se a veris principibus (6) pœnis esse subditum. Hæc eo cogitante, justissimus Deus sub terras eum detrudi per spiritum jubet, & continuò de summo dejectus, exanime corpus deorsum præcipitatum est, quod anus illa miserta, collectum locis solitis sepeliit.

LIII. Tunc omnia illa, quæ secum de Ægypto pertulerat, (7) manserunt apud eam, & gavisa est valdè de morte ejus duplici causâ, (8) primò quòd non libenter aspiceret artes illius, secundò pro his, quæ de hæreditate fuerat consecuta; erat enim multum pretii. (9) Quæ cùm sola esset, habere aliquem ad ministerium voluit, & comparavit sibi puerum (10) annorum fermè septem, (11) Corbicium nomine, quem statim manumisit, ac literis erudivit. Quique cùm duodecim annorum esset effectus, anus illa diem obiit, (12) ipsique universa bona sua tradidit, & cum cæteris reliquis, etiam quatuor illos libellos, quos Scythianus scripserat, non multorum versuum singulos. Tunc ergo Corbicius, sepultâ Dominâ, bonis sibi derelictis omnibus uti cœpit, & migravit ad medium civitatis locum, in quo manebat (13) Rex Persarum, & commutato sibi nomine, Manem semetipsum pro Corbicio appellavit; nec Manem, sed Manes; Persarum enim lingua tali utitur declinatione. Effectus autem puer ille annorum propè (14) sexaginta, eruditus secundùm doctrinam, quæ in locis illis est, (15) & penè dixerim super omnem hominem, diligentius tamen hæc didicit, quæ in illis quatuor libellis continebantur, acquisivit etiam discipulos tres, quorum nomina sunt hæc, Thomas, Addas & Hermas. Tunc assumit illos libellos, (16) & transfert eos, ita ut multa alia a semetipso insereret eis, quæ anilibus fabulis similia sunt. Habebat ergo tres istos discipulos conscios malorum suorum; nomen verò libellis proprium adscribit, prioris nomine deleto, tanquam si eos solus ex semetipso conscripserit. (17) Tunc visum est ei mittere discipulos suos cum his, quæ conscripserat in libellis, ad superiora illius (18) provinciæ loca, & per diversas civitates, & vicos, ut haberet aliquos se sequentes; & Thomas quidem partes Ægypti voluit occupare, Addas verò Scythiæ, (19) solus autem Hermas residere cum eo elegit. Cùm ergo illi essent profecti, Regis filius ægritudine quadam arreptus est, quem Rex curari desiderans, edictum proposuit (20) in vita, si quis eum curare posset, accipere præmium, multo proposito. Tum iste, sicut illi (21) qui cibum, quod nomen est tale eludere solent, præsentiam suam Manes exhibet apud Regem, dicens se esse puerum curaturum, quæ (22) cùm audisset Rex, suscepit eum cum obsequio, ac libenter habuit. Verùm ne multa narrando, quæ gessit (23) tædium auditoribus inferam; mortuus est puer in manibus ejus, vel potius extinctus. Tunc Rex in carce-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) *Quotidie satis animosa certatio de hujusmodi negotio*. Cod. Alexandr.
(2) *Et de duobus luminariis mysteria. Sed & quomodo anima discedebant*. Et mox, *revertebantur*, Cod. Alex.
(3) In cod. Casin. scribitur *nunc*; sed *tunc*, legendum esse non ambigo.
(4) *Ascendit ut ne ab aliquo*. Cod. Alex.
(5) Codex Casinensis habet, *ut inde ab aliquo convinci possit*. Codex Alexandr. *ascendit ut ne ab aliquo*. Contrarius tamen sensus, quem expressimus, verior est; nam id sibi vult Archelaus, Manetem solum, cujusdam præstigii causâ, solarium ascendisse, ne a Parco, & Labdaco Mithræ sacerdotibus, id egisse deprehensus, debitas pœnas Persarum Regi persolveret.
(6) Codex Alex. *cogitabat se habere principibus*. Male pro *a veris*; mox *pœnis esse subdendum*.
(7) Cod. Alex. *de Ægypto protulerant*.
(8) Ibid. *valde de morte ejus duplici ex causa*.
(9) Cod. Alex. *qua hæreditate fuerat consecuta; erat enim multum pecunia avida. Qua cum &c.*
(10) Cod. Alex. *comparavit sibi puerulum*. Mox, *quem statuit*. Et paulo post, *qui cum*.
(11) *Cubricum*, Κούβρικον hunc, non *Corbicium* vocant Cyrillus, Epiphanius, & alii.
(12) Cod. Alex. *illa qua obiit ipsique &c.* Mox, *cæteris reliquiis*. Forte, *reliquit*.
(13) Cod. Alex. *civitatis locum in qua manebat*.
(14) Ita constanter in Casinensi codice scribitur; vereor tamen, ne in hoc annorum numero mendum sit. Codex Alex. *prope septuaginta*.
(15) Cod. Alex. *in locis illis est, pene dixerim super omnem hominem diligentius: tamen didicit ea qua in quatuor illis libellis continebantur. Acquisivit etiam ipse discipulos*.
[16] Cod. Alex. *libellos ut transferret eos, ita ut alia multa*.
(17) Cod. Alex. *scripserit*.
(18) Cod. Alex. *ipsius provinciæ*.
(19) Cod. Alex. *Abdas vero Syria*.
(20) Legendum fortasse, *invitans*; ita & legit cod. Alex.
(21) Locus valdè corruptus. Fortè legendum, *qui cybum, quod nomen est tali, ludere*. Hanc emendationem vendicat Codex Alexand. ita legens: *curare posset, accederet præmio multo proposito. Tunc iste, sicut illi, qui cubum, quod nomen est alea, ludere solent, præsentiam sui exhibet Manes*.
(22) Cod. Alex. *quod cum*.
(23) Cod. Alex. *quæ gesta sunt*.

ANNO CHRISTI 277.

cerem detrudi jubet Manem, & ferri (1) talento onerari. Illi verò duo discipuli ejus, qui missi fuerant ad docendum per singulas civitates, quærebantur ad pœnam. Quique fugientes licèt, nunquam cessarunt (2) alienam hanc, & ab Antichristo inspiratam, per loca singula inserere doctrinam.

LIV. Post hæc ad magistrum suum redeunt, referentes quæ eis acciderant; (3) audiunt etiam ea, quæ in ipso collata sunt mala; accedentes (4) ergo, ut (5) dicebam, ad eum sui, & suggerentes ei de his malis, quæ per loca singula patiebantur; de reliquo (6) converti se debere ad salutem suadebant; pertimuerant enim, verentes ne quid sibi ex his malis, quæ illi inferebantur, (7) accederet. At ille suadens eos nihil vereri, ad orationem consurgit. Tunc deinde jubet, in carcere positus legis Christianorum libros comparari; valdè enim hi, qui missi fuerant ab eo per singulas civitates, ab omnibus hominibus execrationi habebantur, maximè apud quos Christianorum nomen venerationi erat. Sumpto ergo aliquantulo auri modo, abierunt (8) ad loca, (9) in quibus Christianorum libri conscribebantur, & simulantes se nuntios (10) esse Christianos, rogabant præstari sibi libros ad comparandum; &, ut (11) ne multa dicam, comparant universos libros scripturarum nostrarum, & deferunt ad eum (12) in carcere constitutum, quibus ille acceptis, homo astutus, cœpit in nostris libris occasiones inquirere dualitatis suæ, nec suæ quidem, sed Scythiani, qui hoc ante plurimum temporis protulerat; & in nostris libris, sicut etiam adversùs me disputans fecit, assertionem suam proferre, quædam in his accusans, quædam permutans, solo Christi nomine adjecto; quem se idcirco suscipere simulavit, ut per civitates singulas sanctum, & divinum nomen audientes Christi, minimè execrantes eos, discipulos istius non fatigarent. Inveniens autem vocem etiam de Paraclito positam in Scripturis, semetipsum esse subjecit, qui non legerat diligenter, quia Paraclitus jam tunc venisset, cùm Apostoli adhuc essent super terram. His ergo tam sceleratè compositis, mittit & discipulos suos prædicaturos intrepidè fictos, simulatosque errores, & novas falsasque voces annuntiaturos per loca singula. Quod cùm Rex Persarum cognovisset, dignis eum suppliciis subdere parat. Quo Manes agnito, admonitus in somnis, elapsus de carcere, in fugam versus est, auro plurimo custodibus corruptis, & mansit in castello Arabionis. Unde scriptam epistolam per Turbonem ad Marcellum nostrum misit, in qua significavit se esse venturum. Quò cùm venisset, fuit nobis certamen tale, quale & hic vidistis, & audistis, in quo, prout potuimus, ostendimus eum Pseudoprophetam. Sed custos quidem carceris, qui eum dimiserat, punitus est; Rex verò eum requiri jussit, & in quibuscunque locis repertum comprehendi. Hæc cùm ego cognovissem, necessarium fuit me etiam vobis indicare, quia requiritur iste a Rege Persarum usque in hodiernum diem.

LV. His auditis, turbæ volebant Manem, comprehensum tradere potestati barbarorum, qui erant vicini (13) ultra Strangam fluvium, quoniam & ante tempus venerant quidam ad requirendum eum, quo nusquam reperto, discesserant; erat enim tunc in fugâ constitutus. Cùm ergo hæc ita Archelaus prodidisset, continuò se in fugam dedit Manes, & evadere potuit, dum nemo eum insequeretur. Sed populus, cum Archelai, quem libenter audiebant, relatione teneretur, quidam tamen crebrè insecuti sunt post eum. Sed ille vias, quibus venerat, repetens, transito fluvio ad Arabionis castellum rediit, ubi postea comprehensus, oblatus est Regi; quique plurimâ adversùs eum indignatione commotus, duas mortes in eum vindicare cupiens, unam filii, alteram carcerarii, jussit eum ante portam civitatis excoriatum suspendi; & pellem ejus medicamentis infectam, inflari; carnes verò volucribus dari jussit. Quibus postea agnitis, Archelaus adjecit ea priori disceptationi, ut omnibus innotesceret, sicut ego, qui inscripsi in prioribus exposui. Congregatis igitur omnibus Christianus, ferri adversùs eum sententiam placuit, veluti epilogum quendam (14) morti ejus transmittentes, consonantem reliquis vitæ ejus negotiis. Addidit etiam hoc Archelaus dicens, Viri fratres, ne quis vestrum incredulus sit his, quæ a me dicta sunt, idest, quòd non ipse primus auctor scelerati hujus dogmatis extiterit Manes; sed tantum, quòd per ipsum aliquibus terræ partibus manifestatum sit. Sed non statim is, qui aliquid quocunque portaverit, auctor ejus putandus est, sed qui invenerit. Sicut enim guberna-

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Hoc est, vinculis ferreis, ab eorum pondere, nam τάλαντον interdum est pondus.
(2) Cod. Alex. *licet nunquam cessarent alienam*.
(3) Cod. Alex. *quid eis acciderit*.
(4) Cod. Alex. *accedentes ergo, ut decebat, ad eum sui, & suggerentes sui ei de his*.
(5) In codice Casinensi, *ut dicebant*; nos levi mutatione, *dicebam*, emendandum censuimus. Sed & fortasse, *ut decebat*, legendum; melior tamen visa est prior lectio.
(6) In eodem codice, *conveni*, scribitur; sed *converti*, legendum esse, quæ sequuntur clarè ut arbitror, innuunt.
(7) Fortassè, *accideret*; ita etiam legit codex Alexandr.
(8) Cod. Alex. ad *illa loca*.
(9) Vides ut arcani disciplinam in occultandis fidei mysteriis olim custodierint Christiani, & quanto curaverint studio, ne Sacrosanctæ Legis libri ad Gentilium manus pervenirent, etiam antequam Diocletiani persecutio exorta esset, ac traditionis periculum immineret. Præterea hinc apparet non ubique; sed certis quibusdam in locis Christianorum libros vendi consuevisse.
(10) Cod. Alex. *se novitios esse Christianos*.
(11) Cod. Alex. *& ne multa dicam*.
(12) Cod. Alex. *& referunt ad eum*.
(13) Et hic præcisius Imperii Romani limes, quinam Archelai ætate, & Probo imperante esset, designatur.
(14) Fortè, *mortis ejus*.

ANNO CHRISTI 277.

tor acceptam navem, quam alius fecit, ad quæcunque loca voluerit perducere, alienus est tamen omni genere a constructione ejus, ita intelligendus est & iste; non enim ex initio hujus rei ipse originem dedit; (1) sed ea tantum, quæ ab alio fuerant inventa, per se detulit hominibus, sicut certis testimoniis notum est, quibus propositum est vobis ostendere, (2) non ex Mane originem mali hujus manasse; sed ab alio, & antemultum temporis a barbaro quodam exorta, in silentio habita, ab isto verò ignotè latentia, veluti propria ejus esse prolata, deleto conscriptoris titulo, sicut superius exposui. Fuit prædicator apud Persas etiam (3) Basilides quidam antiquior, non longè post nostrorum Apostolorum tempora, qui & ipse cùm esset versutus, & vidisset, quòd eo tempore jam essent omnia præoccupata, dualitatem istam voluit affirmare, quæ etiam apud Scythianum erat. Denique cùm nihil haberet, quod assereret proprium (4) aliis dictis proposuit adversariis. Et omnes ejus libri difficilia quædam, & asperrima continent. Extat tamen tertius decimus liber tractatuum ejus, cujus initium tale est, *Tertium decimum nobis tractatuum scribentibus librum, necessarium sermonem, uberemque salutaris sermo præstavit.* Per parvulam divitis, & pauperis naturam sine radice, & sine loco rebus supervenientem, unde pullulaverit indicat. Hoc autem solum caput liber continet. Nonnè continet & alium sermonem, & sicut opinati sunt quidam, nonnè omnes offendemini ipso libro, cujus initium erat hoc? Sed ad rem rediens Basilides interjectis plus minus, vel quingentis versibus ait, *Desine ab inani, & curiosâ varietate, requiramus autem magis, quæ de bonis, & malis etiam barbari inquisierunt, & in quas opiniones de his omnibus pervenerunt. Quidam enim horum dixerunt, initia omnium duo esse, quibus bona, & mala associaverunt, ipsa dicentes initia sine initio esse & ingenita, idest, in principiis lucem fuisse, ac tenebras, quæ ex semetipsis erant, non quæ esse dicebantur. Hæc cùm apud semetipsa essent, propriam unumquodque eorum vitam agebat, quam vellet, [5] & qualis sibi competeret; omnibus enim amicum est, quod est proprium, & nihil sibi ipsum malum videtur. Postquam autem ad alterutrum agnitionem uterque pervenit, [6] & tenebræ contemplatæ sunt lucem, tanquam melioris rei sumptâ concupiscentiâ, insectabantur ea commisceri.*

Nonnulla fortasse desunt.

NOTÆ ZACAGNI.

(1) Malè codex Casinensis, *sed etiam*.

(2) Aut nihil video, aut ita corrigenda est codicis Casinensis lectio, quæ sic se habet; *non ex Manen originem mali hujus Manes esse*.

(3) Etsi Basilidem, qui paulò post Apostolorum tempora hæresim docuit, Alexandrinum fuisse, & in Ægypto scholas erroris aperuisse testetur Eusebius lib. 4. Hist. Ecclesiast. cap. 7. nihilominus, qui ab Archelao memoratur, idem ac Basilides Alexandrinus esse videtur, licèt apud Persas hæresim prædicasse dicat. Fieri enim potest, ut Basilides Alexandriâ digressus, Persas quoque hæreticis dogmatibus inficere tentasset. Sanè Basilidis Persæ nulla, quod sciam, apud veteres mentio. Scripsit autem Basilides Alexandrinus libros 24. in Evangelium, eodem Eusebio teste, qui non alii esse videntur a tractatuum libris, quos laudat Archelaus, & ab exegeticis illis, ex quorum libro 23. quædam loca refert Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 4. An autem Evangelium illud, in quod Basilides scripsit, Apostolorum esset, an aliud, quod suo marte confinxit, cujus meminit Origenes Hom. 1. in Lucam, Hieronymus in prologo suorum Comm. in Matthæum, & Ambrosius in prologo in Evangelium Lucæ, non satis liquidò constat.

(4) Fortè, *aliorum dicta*.

(5) In codice Casinensi, *& quales ibi competeret*.

(6) Tenebras desiderio lucis adipiscendæ actas fuisse Manes quoque asserit in cap. 13. hujus operis, & apud Titum Bostrensem adversus Manichæos lib. 1. pag. 48. editionis Canisianæ.

FRAG-

ANNO CHRISTI 277.

FRAGMENTUM

Actorum ejusdem Disputationis ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi sextâ.

Fugit è carcere (Manes), & in Mesopotamiam venit: verùm obstitit ei armis justitiæ Archelaus Episcopus: & sub philosophis eum judicibus reprehendens, collecto Gentilium auditorio, ne, si Christiani judices essent, viderentur favisse. Age profer, ait Archelaus ad Manem, quod prædicas. At ille, cui os quasi sepulchrum patens erat, primum a blasphemiâ Creatoris omnium, initium sumpsit, inquiens, Veteris testamenti Deus, malorum inventor est, de se ipse
Deut. 4. 34. dicens, *Ego ignis consumens*. Tum sapiens Archelaus hanc solvit, refutavitque blasphemiam his verbis, Si veteris Deus testamenti, ut ais, ignem se dicit, cujus est ille fi-
Luc. 12. 49. lius, qui ait, *Ignem veni mittere in terram?*
1. Reg. 2. 6. Si culpas eum, qui dicit, *Dominus mortificat, & vivificat*, quamobrem Petrum colis, qui Tabitham a mortuis excitavit, & Saphiram morti tradidit? Si vitio vertis, quod ignem
Mat. 25. 41. præparavit, quare hunc non carpis, qui dicit, *Discedite à me in ignem æternum?* Si re-
Isa. 45. 7. prehendis eum qui dicit, *Ego Deus faciens pacem, & creans mala*, expone quo modo Jesus dicat; *Non veni pacem mittere, sed gla-*
Mat. 10. 34. *dium?* Cùm ambo paria dicant, è duobus alterum, aut uterque bonus, eo ipso quòd verbis congruant: aut si Jesus hæc dicens, abest à reprehensione, quare dignum reprehensione clamas eum, qui in veteri testamento similia profert? Tum Manes ei dicit; Et qualisnam Deus excæcat? Pauli enim verba
2. Cor. 4. 4. sunt, *In quibus Deus seculi hujus excæcavit cogitationes infidelium, ut ne fulgeat in illis illuminatio Evangelii*. Archelaus autem hoc præclarè refellens, Quæ paululum antecedunt, inquit, lege. *Quod si etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt, est opertum*. Videsne pereuntibus obtectum dici Evangelium? Non enim danda sunt sancta canibus. Præterea, solusne veteris testamenti Deus excæcavit cogitationes infide-
Mat. 13. 13. lium? Jesus etiam ipse nonnè dixit, *Ideo ipsis in parabolis loquor, ut videntes non videant?* Odio ne eos prosequens, volebat ut non viderent? An quia indignum erat, quoniam oculos ipsi suos occluserant? Ubi enim voluntaria malitia, illic & gratiæ do-
Mat. 25. 29. num abest. *Habenti enim dabitur: ab eo autem qui non habet, etiam quod se putat habere, auferetur.* Quanquam etiam, ut interpretantur nonnulli, dici possit, qui sermo non malus est, etiam si excæcarit infidelium mentes, ad rem bonam excæcavit, ut ad sancta respiciant. Non enim dixit, Excæcavit eorum animam, sed *cogitationes infidelium*. Quod autem ait, tale est: Excæca scortatoris scortandi cogitationes, & servatus est homo: excæca latronis rapiendi & latrocinandi studium, & salvus est homo. Verùm hoc modo non vis intelligere. Est & alia interpretatio; Excæcat & sol lusciosos, & oculorum imbecillitate laborantes excæcantur lumine perculsi: non quòd sol excæcandi facultate sit præditus, sed quòd oculorum status non cernat: sic & vinitatis radios contueri non possunt. Nec

Evan-

Φεύγει ἐκ τῆς φυλακῆς (Μάνης) καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Μεσοποταμίαν. ἀλλ' ἀπαντᾷ αὐτῷ ὅπλῳ δικαιοσύνης Ἀρχέλαος ἐπίσκοπος. καὶ ἐπὶ φιλοσόφων κριτῶν ἐλέγξας, ἀκροατήριον ἑλληνικὸν συστησάμενος, ἵνα μὴ χριστιανῶν κρινόντων, δοκῶσιν οἱ κριταὶ χαρίζεσθαι. Λέγε, φησὶν ὁ Ἀρχέλαος πρὸς τὸν Μάνην, ὃ κηρύσσεις. ὁ δὲ, τάφον ἀνεῳγμένον ἔχων τὸ στόμα, ἀπὸ βλασφημίας πρῶτον τοῦ ποιητοῦ τῶν ἁπάντων ἤρξατο, φάσκων, Ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς κακῶν ἐστὶν εὑρετής, λέγων περὶ ἑαυτοῦ, Ἐγὼ πῦρ καταναλίσκον. ὁ δὲ σοφὸς Ἀρχέλαος ὑπεξέλυε τὴν βλασφημίαν, εἰπών. Εἰ ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς κατὰ τὸν σὸν λόγον, πῦρ ἑαυτὸν λέγει, τίνος υἱός ἐστιν ὁ λέγων, Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν; εἰ μέμφῃ τὸν λέγοντα, Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ. διὰ τί τιμᾷς Πέτρον τὴν Ταβιθὰν μὲν ἐγείραντα, τὴν δὲ Σαπφείραν θανατώσαντα; εἰ δὲ καὶ μέμφῃ, ὅτι πῦρ ἡτοίμασε, διὰ τί οὐ μέμφῃ τὸν λέγοντα, Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον; εἰ μέμφῃ τὸν λέγοντα, Ἐγὼ Θεὸς ποιῶν εἰρήνην, καὶ κτίζων κακὰ, ἐξήγησαι, πῶς λέγει Ἰησοῦς, Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν; ἀμφοτέρων τὰ ἴσα λεγόντων, δυοῖν θάτερον, ἢ ἀμφότεροι καλοὶ διὰ τὴν ὁμολεξίαν. ἢ εἰ ἀνέγκλητος Ἰησοῦς ταῦτα λέγων, διὰ τί ψέγεις τὸν τὰ ὅμοια ἐν τῇ παλαιᾷ λέγοντα; εἶτα ὁ Μάνης πρὸς τοῦτον λέγει, Καὶ ποῖος Θεὸς τυφλοῖ. Παῦλος γάρ ἐστιν ὁ λέγων, Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ διαυγάσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου. ὁ δὲ Ἀρχέλαος, καλῶς ὑποκρούσας, Προανάγνωθι, φησὶν, ὀλίγον. εἰ δὲ κεκαλυμμένον ἐστὶ τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον. ὁρᾷς ὅτι ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις κεκάλυπται; οὐ δεῖ γὰρ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. εἶτα, ἄρα μόνος ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, Ἰησοῦς δὲ αὐτὸς οὐκ εἴρηκε, διὰ τοῦτο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλῶ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι. μὴ μισῶν αὐτοὺς, ἐβούλετο μὴ βλέπειν, ἢ διὰ τὸ ἀνάξιον, ἐπειδὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν; ὅπου γὰρ αὐτοπροαίρετος πονηρία, ἐκεῖ καὶ ἀποχὴ τῆς χάριτος. τῷ γὰρ ἔχοντι δοθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται. εἰ δὲ δεῖ καὶ ὥς τινες ἐξηγοῦνται, τοῦτο εἰπεῖν, οὐ φαῦλον γὰρ τὸ ῥῆμα. εἰ καὶ ἐτύφλωσε τῶν ἀπίστων τὰ νοήματα, ἐπὶ καλῷ ἐτύφλωσεν, ἵνα εἰς τὰ ἅγια ἀναβλέψωσιν. οὐ γὰρ εἶπεν, Ἐτύφλωσεν αὐτῶν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων. τὸ δὲ λεγόμενον, τοιοῦτόν ἐστι. τύφλωσον τοῦ πόρνου τὰ πορνικὰ νοήματα, καὶ σέσωσται ὁ ἄνθρωπος. τύφλωσον τοῦ λῃστοῦ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ λῃστρικὸν, καὶ σέσωσται ὁ ἄνθρωπος. ἀλλ' οὐ θέλεις οὕτω νοῆσαι. ἔστι καὶ ἄλλη ἐξήγησις. τυφλοῖ καὶ ὁ ἥλιος τοὺς ἀμβλυωποῦντας. καὶ οἱ ὀφθαλμιῶντες τυφλοῦνται, βλαπτόμενοι ὑπὸ τοῦ φωτός. οὐχ ὅτι τυφλωτικός ἐστιν ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅτι ἡ ὑπόστασις τῶν ὀμμάτων οὐ βλέπει. οὕτω καὶ οἱ ἀπιστίᾳ νοσοῦντες ταῖς καρδίαις, οὐ δύνανται ἐνιδεῖν ταῖς τῆς θεότητος ἀκτῖσιν. καὶ οὐκ εἶπεν, Ἐτύφλωσε τὰ νοήματα, εἰς τὸ μὴ ἀκοῦσαι τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλ' εἰς τὸ μὴ διαυγάσαι τὸν φωτισμὸν τῆς δό-

quibus corda laborant incredulitate, ii dixit, Excæcavit cogitationes ne audiant

ξης

ANNO CHRISTI 300.

ξης τῦ εὐαγγελίου τῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. τὸ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι τῦ εὐαγγελίου, πᾶσιν ἐφίεται. ἡ δόξα δὲ τῦ εὐαγγελίου, τοῖς Χριστοῦ μόνοις γνησίοις ἀφώρισται. ἔλεγεν ὁ κύριος, τοῖς μὲν ἀκοῦσαι δυναμένοις, ἐν παραβολαῖς. τοῖς δὲ μαθηταῖς ἐπέλυε κατ' ἰδίαν τὰς παραβολάς, ὁ αὐγασμὸς τῆς δόξης τοῖς πεφωτισμένοις, ἡ τύφλωσις τῆς ἀπίστοις. ταῦτα τὰ μυστήρια νῦν ἡ Ἐκκλησία διηγεῖται τῷ ἐκ κατηχουμένων μεταβαλλομένῳ. οὐκ ἔστιν ἔθος ἐθνικοῖς διηγεῖσθαι. οὐ γὰρ ἐθνικῷ τὰ περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος διηγούμεθα μυστήρια. οὐδὲ τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα οἱ εἰδότες πιστοὶ, νοήσωσι. καὶ οἱ μὴ εἰδότες, μὴ βλαβῶσι.

A Evangelium, sed ne *fulgeat in illis illuminatio gloriæ Evangelii Domini nostri Jesu Christi*. Nam Evangelium audire ab omnibus expetitur: at Evangelii gloria, solis Christi germanis tribuitur. Dominus loquebatur in parabolis iis quidem, qui poterant audire: Discipulis verò privatim parabolas & similitudines explicabat. Gloriæ fulgor eorum est, qui jam illustrati sunt: excæcatio, infidelium. Hæc mysteria nunc patefacit Ecclesia ei, qui ex catechumenis excedit: nec moris est, Gentilibus exponere. Non enim Gentili cuiquam de Patre & Filio & Spiritu Sancto arcana mysteria declaramus: neque palam apud catechumenos de mysteriis verba facimus, sed multa sæpe loquimur occultè, ut fideles, qui rem tenent, intelligant: & qui non tenent, ne lædantur.

ANN. CHRIST. 300. 2.Cor.4.4.

Hactenus Fragmentum disputationis Archelai Episcopi cum Manete Hæresiarchâ ex Cyrillo Hierosolymitano.

C A J U S P A P A.

Sedit ab anno 283. usque ad annum 296.

M A R C E L L I N U S P A P A.

Sedit ab anno 296. usque ad annum 304.

S Y N O D U S I N C E R T I L O C I

pro asserendo jure patriarchico in totam Persidem archiepiscopo Seleuciensi, a quatuor Patriarchis, ut fertur, circa annum Christi 300. habita.

P R Æ M O N I T I O C O L L E C T O R I S

Timotheus Jacobitarum in Syria patriarcha, qui circa annum Christi 1280. floruit, epistolæ Synodicæ a Patribus hujus Concilii scriptæ mentionem exhibet, scriptamque illam circa annum Christi 300. constituit a Patriarchis Occidentalibus in Synodum coactis, videlicet a Romano, Constantinopolitano, Antiocheno, Alexandrino. Epistolæ ejusdem fragmentum servavit Sobiensis Episcopus scriptor Arabs sæculi decimi quarti, ex quo illud dedit Cl. Assemanus Bibliot. Orient. tom. III. part. I. pag. 56. En illud.

O C C I D E N T A L E S.

QUod autem a Patribus nostris spiritualibus dictum est, Judicium videlicet Patriarchæ Orientis nostris Patriarchis esse reservatum; quia habita exacta inquisitione compertum fuit, Patriarchæ accusatores in suis delationibus fuisse falsitatis convictos, & Patriarchas illatorum criminum omnino immunes: nunc definimus in potestate, & verbo vivo Dei, nullum deinceps habere jus Metropolitas & Episcopos, sed nec Christianos Orientis ad accusationes criminationesve instruendas adversus proprium Patriarcham, easque ad Patres nostros Occidentales verbo aut scripto deferendas. Quod si rursus aliud quippiam objiciant, sicut hactenus fecerunt, ipsis respondemus: Patriarcham omnium Christianorum Orientis esse judicem; ipsius autem Patriarchæ judicem esse Christum. *Et post alia*. Existimavimus Ecclesiæ Dei nostræ vestræque regionis illud utile esse, quod veteres Patres nostri æquum & justum censuerunt, quando vestræ Sedi, quæ est in magna Ecclesia Cochensi, concesserant, ut ipse Metropolitas institueret, sicut idem utile esse judicasset; ut nimirum ipse super eos potestatem haberet, eosque pro merito constitueret, vel propter illorum delictum deponeret: similiter & super omnes Episcopos Orientis: & ipse Patriarcha judex & vindex fieret in universa Ecclesia Orientis, idemque regeret & gubernaret. Id igitur nos quoque suscipimus & sequimur.

CEN-

ANNO CHRISTI 309.

CENSURA D. ASSEMANI IN HANC EPISTOLAM.

VErùm ut ab hac epistola incipiam, in qua *Privilegium Seleuciensi Primati a Patribus Occidentalibus concessum dicitur, ut neque ab Orientalibus judicari possit, neque ad Occidentales ejus causa deferatur, sed judicium illius Christo duntaxat reservetur*; in primis non assentior Timotheo, qui eam circa annum Christi 300. scriptam vult a Patriarchis Occidentis; Romano, scilicet, Alexandrino, Antiocheno, Ephesino, & Hierosolymitano: tum quia non potest designari locus, in quo Patriarchæ citati convenerint; tum etiam quia diversis temporibus claruere, quos Timotheus æquales facit. Ut enim accurati historiæ Ecclesiasticæ Scriptores tradunt, Cajus Pontificatum Romanum iniit exeunte anno Christi 283. quem annis duodecim gessit. Petrus Alexandrinus ab anno 300. ad annum 311. sedit. Paulus Samosatenus Antiochenam Ecclesiam occupavit ab anno 260. ad annum 272. quo depositus fuit. Alexander Hierosolymitanam Sedem rexit ab anno 199. ad annum 253. Gregorius Thaumaturgus circa annum 265. obiit. Flavianus Ephesinus ignotus est. Deinde quum Ecclesiæ Orientalis regimen ad Antiochenum Patriarcham spectet, nulla erat causa, cur Archiepiscopo Seleuciensi id privilegium ab omnibus simul Patriarchis concederetur, neque seleuciensis Præsul apud idoneum scriptorem legitur supplicationem suam in aliqua Synodo exhibuisse: in quo duntaxat casu cæteri Patriarchæ de Privilegiis Episcopalium Sedium sibi minime subjectarum judicantes, ea vel ampliare soliti erant, vel coarctare, ut ex actis Synodorum Nicænæ, Constantinopolitanæ, & Chalcedonensis liquet. Denique si id Privilegium verum fuisset, nequaquam dixissent Patres in Canone Arabico Nicæno 38. de Primate Seleuciæ, *ex nunc permittatur ei constituere Metropolitanos*: nec Canone 40. de Episcopis Persidis subjunxissent, *non permittit magna Synodus, ut congregentur in provincia Persidis, ne constituant leges ullas sine licentia Patriarchæ Antiocheni, quia quamvis eorum Dominus* (idest Episcopus Seleuciæ) *factus sit in dignitate Patriarchæ, in hoc tamen* B *consultum est eorum utilitati, & exemptioni a damno & nocumentis, atque eorum paci & tranquillitati provisum. Non propterea tamen ipsis licet solvere, aut ligare, vel constituere ullas Ecclesiasticas leges, vel addere eis, vel diminuere quidquam propria auctoritate, sed potius in omnibus sint obedientes principibus, & Patriarchæ*: vel ut vertit Turrianus Can. 35. *Sed potius in omnibus sint Metropolitanis Patriarchæ obedientes*. Quum enim dicitur, *ex nunc permittatur ei constituere Metropolitanos*, significatur, id antea ipsi permissum non fuisse: quumque subjungitur, *non permittit magna Synodus, ut congregentur in provincia Persidis, ne constituant leges ullas sine licentia Patriarchæ Antiocheni*, ostenditur commentitium esse privilegium illud, de Appellationibus a Seleuciensi ad Antiochenum minimè faciendis. C Ut voces illas *Metropolita, & Patriarcha* ante Nicænum Concilium minimè usurpatas omittam.

ANNO CHRISTI 309.

M A R C E L L U S P A P A

Sedit ab anno 304. usque ad 309.

E U S E B I U S P A P A

Sedit ab anno 309. usque ad 311.

AD CONCILIUM ELIBERITANUM

anno forte 309. celebratum

ADDITIO.

CUjus in præfatione memini, vetus Collectio nostra Lucensis annorum circiter nongentorum inter cætera Concilia, quorum canones in epitomen redactos complectitur, magnum Eliberitanum concilium offert, quod desumpsisse se ejus Synopsis auctor in ipsa concilii fronte testatur ex libro quodam *Gabrensi*. Quis sit Gabrensis iste liber; ubi locus iste jaceat, incompertum mihi est; quamvis non ignoro Gabrim nomen fuisse loci in Gallia siti. Sed ambigendi causam præbet collectio illa, num locus aliquis Hispaniæ designetur; cum tota illa collectio ex Hispanicis libris deducta sit; nam primo exhibet Martini Bracarensis canonum collectionem; dein succedunt ex *Gabrensi* libro excerpta; tandem ex *Complutensi* libro reliqua. Utcumque res habeat sese ex hoc Gabrensi libro desumpti Eliberitani canones seu canonum epitomes. Ex his nonnulli in quibusdam ab editis variant; desunt etiam nonnulli, sive quod ab auctore synopsis nostræ rejecti sint, quod minus utiles ad præsentem disciplinam judicarit, sive quod in Gabrensi codice defuerint. Quos verò desiderari deprehendi, D sunt canon XL. XLV. L. LVI. LXXI. LXXIII. LXXIV. LXXVII. LXXVIII. LXXIX. LXXX. Ordo est etiam in plerisque ab editis diversus; & qui interdum in editis geminos in canones dissectus est, hic unus repræsentatur; sic canones XXV. & XXVI. in unum conjuncti sunt. Ac denique canon unus, qui ibi est LXIX. in editis nuspiam legitur. Cavetur in eo ne mulieres venatum eant, cujus sanctionis causas afferrem tres. Primo quod mulieres minus decet circumcursare. Secundo quod periculosum haberetur illas dum feras insectantur longius ab aliorum conspectu remotas, ut sæpe accidit venantibus, excurrere. Denique venatorum professio sæva tunc & sanguinaria E censebatur; quare gladiatores venatoriam exercebant, ut ex Actis sinceris SS. Perpetuæ & Felicitatis XVIII. & ex adnotatione Holstenii ad eundem locum discimus. Res igitur postulabat ut a re minime muliebri Christianæ fœminæ arcerentur. Canon XVI. qui canoni edito XV. respondet, sensum plane oppositum ab eo, quem ferunt vulgati, exhibet; quo enim loco vulgatus edicit,

ANNO CHRISTI 309.

cit, ne puellæ Christianorum cum Gentilibus copulentur; nolher conjunctionem hanc admittit, ut inferius patebit. Et quidem si res ipsa spectaretur, vix fieri potuisse videbatur ut quo tempore Christiani erant raciores, & tota provincia Gentilibus inundabat, interdici penitus Christianis potuisset, ne connubia cum Gentilibus, saltem iis qui moderatiores essent, jungerentur. At cum Arelatense concilium I. anni 314. nempe circa hoc idem tempus habitum nuptias hasce vetet, ac mandet can. XI. ut puellæ Gentilibus nuptæ *aliquanto tempore separentur a communione*, utpote criminis allcujus reæ; ideo negantem particulam quæ in editis legitur, hic virio codicis deesse suspicor.

Certum tempus quo Eliberitani Patres convenerunt aliud alii statuunt; designant enim nonnulli annum Christi 303. alii annum 305.

ANNO CHRISTI 309.

alii 306. & sunt etiam qui vicinius Nicæno concilio tempus affigunent. Ego annum 309. malueriin, quod in vetustis concilii hujus codicibus habitum legatur die idum majarum; quæ sane dies anno 309. in dominicam incidit. Obtinuisse enim jam tunc morem die dominica celebrandi concilia ex Nicæno concilio discimus.

Hanc ergo Elliberitanorum canonum epitomen hic dare integram constituì; forte enim lectores obscurissimis concilii hujus locis aliquid nancisceniur. Cùm verò ordinem tenere canones hosce in summam contractos ab editis diversum superius indicaverim; ideo servato manuscripti ordine illum a latere numerum editorum canonum adjunxi, ut lectores intelligant ad quem editum canonem singulæ epitomis sanctiones referantur.

Ordo canonum vulgatorum.	Ordo Epitomis
I.	I.
II.	II.
III.	III.
IV.	IV.
V.	V.
VI.	VI.
VII.	VII.
VIII.	VIII.
IX.	IX.
XI.	XII.
XII.	XIII.
XIII.	XIV.
XIV.	XV.
XV.	XVI.

EX CONCILIO LIBERRITANO.

SI quis post baptismum Idolis immolaverit, nec in finem accipiat communionem.

Flamines si post regenerationem baptismi sacrificaverit (f. sacrificaverint) vel homicidium fecerit (f. fecerint) aut necatus fuerit (mœcatus) ne in finem communicet.

Flamines si mussimus (sic) dederit Idolis, acta pœnitentia communicet.

Flamines si converti fuerint post triennium baptizetur.

Si qua domina ancillam pro zelo batederit, & mortua fuerit, quinque annis pœnitcat.

Si quis per maleficium alterum occiderit, nec in finem communicet.

Post pœnitentiam mœchie si quis fornicatus fuerit, nec in finem communicet.

Fœmina qui sine causa dimiserit maritum, & alterum duxerit, nec in finem communicet.

Si qua mulier demiserit maritum unum & alterum nupserit, antequam moriatur quem dimiserit, non communicet absque necesse mortis. Post quinquennium accipiat communionem (1).

Decimus canon est idem ac canon VIII. repetitur.

Deest XI. sed suppletur inferius.

Si quis cathecumina graviter si fuerit infirma infra quinquennium baptizetur.

Qui Lenocium faciunt, nec in finem communicent.

Devota si adulteraverit, nec in finem communicet.

Virgines si adulteraverint quinque annis pœniteant.

Propter copiam puellarum gentilibus in matrimonium dandæ sunt virgines, ne ætas

ANNO CHRISTI 309.

Ordo vulgatus	Ordo epitomis.
XVI.	XVII.
XVII.	XVIII.
	XI.
Est prior pars canonis IX.	*ita signat MS. codex.*
XIX.	XIX.
XVIII.	XX.
XX.	XXI.
XXI.	XXII.
XXII.	XXIII.
XXIII.	XXIV.
XXIV.	XXV.
XXV. XXVI.	XXVI.
XXVII.	XXVII.
XXVIII. XXIX.	XXVIII.
XXXII.	XXX.
XXXIII.	XXXI.
XXXIV. XXXV.	XXXII.
XXXVI.	XXXIII.
XXXVII.	XXXIV.
XXXVIII.	XXXV.
XXXIX.	XXXVI.
XL.	XXXVII.
XLI.	XXXVIII.
XLII.	XXXIX.
XLIII.	XL.
XLIV.	XLI.

ANNO CHRISTI 309.

ætas in flore tumens in adulteriis lude resolvatur (f. luto resolvatur) [2].

Hæretici si converti fuerint filias si dederint Judeis vel hæreticis quinque annos pœniteant.

Si quis fidelis filiam suam facerdoti Idolorum junxerint.

Similiter & fœmina si dimiserit adulterum maritum, & alterius copulaverit excommunicetur.

Episcopus, presbyter, diaconus si mœcatus fuerit in finem communicet. ( )

Episcopus, presbyter non agant negotium.

Si quis clericus usuram acceperint degradetur. Si laicus excommunicetur.

Si quis presbyter tres septimanas non fuerit ad ecclesiam corripiatur [4]

Si catholicus in hæreſe fuerit & reversus fuerit decem pœnitentia agant.

Jejunare oportet per singulos menses excepto julio & augusto.

Qui in peregre fuerit baptisatus in clero non admittendus.

Epistola communicatoriæ simplicis dandæ. Omne sabbato jejunetur.

Episcopus vel quilibet clericus extraneam mulierem domi non habeat.

Energumenos non communicet nec episcopus munus ab eo accipiat, nec in clero promoveatur, vel si ordinatur deponatur; nec episcopus munus accipiat non communicante (f. a non communicante) [5].

Excommunicatus [f. excommunicatis] presbyter in necessitate communionem det.

Episcopus, presbyter, diaconus vel clericus abstineant ab uxoribus suis.

Cereos in cymiteriis non incendi, quod si quis fecerit excommunicetur. Mulieres non pervigilent in cymiteriis.

Picturas in ecclesia fieri non debere.

Inergumeni in fine positi baptisentur & communicent. Pœnitentes non incendat publice lucernas.

In necesse bigamus, aut quilibet fidelis baptizet, & ab episcopis confirmetur.

Gentiles in infirmitate positi si desideraverint christianos efficiat.

Quod datur ad Idola fideles non accipiant.

Domini vetent servis suis Idola colere.

Qui ad primam credulitatis fidem veniunt post duos annos baptizari.

Post pascha quinquagesima teneatur non quadragesima.

Meretrix si conversa fuerit recipiatur.

Deest canon XLV. editus.

ANNO CHRISTI	Ordo vulgatus	Ordo epitomis.		ANNO CHRISTI
309.	XLVI.	XLII.	A	
				Fideles apoſtatas per multos annos ſi converſus fuerit per decem annos communicet.	309.
	XLVII.	XLIII.		Uxorem habens ſi necatus (mœcatus) fuerit in neceſſe, danda ei communio, ſi promiſerit jam non mœcare.
	XLVIII.	XLIV.		De baptizatos nihil accipiat cleros.
	XLIX.	XLV.		Ne poſſeſſores fructos ſuos Judeis dent benedicendo.
				Deeſt canon L. editus.
	LI.	XLVI.		Hæreſe ad clerum non promoveantur.
	LII.	XLVII.		Qui inventi fuerint famoſi in eccleſia ponere anathemantur.
	LIII.	XLVIII.	B	Epiſcopus excommunicatum alterius non recipiat.
	LIV.	XLIX.		Parentes ſine culpa ſi ſponſos ſequeſtraverint triennio penitentiam agant.
	LV.	L.		Sacerdotes Idolorum poſt biennium recipiantur.
				Deeſt canon editus LVI.
	LVII.	LI.		Nullus fidelis ad pompam ſæculi veſtimentum ſuum det.
	LVIII.	LII.		Qui communicaturi has literas epiſcopo deferent interrogentur ſi omnia recte ſuo teſtimonio comprobat.
	LIX.	LIII.	C	Ne quis Chriſtianus Capitulum aſcendat, quod ſi fecerit decem annos abſtineatur.
	LX.	LIV.		Qui Idola fregerit & ibidem occiſus fuerit inter martyres non recipiendus.
	LXI.	LV.		Qui duas ſorores habuerit uxores quinque annos pœniteant.
	LXII.	LVI.		Auriga vel Pantomima ſi converſi fuerint recipiantur.
	LXIII.	LVII.		Si quæ maritata adulteraverit & filium occiderit, ne in finem accipiat communionem.
	LXIV.	LVIII.		Si qua fœmina fidelis mœcata fuerit poſt decem annos communicet, ſi eum demiſerit.
	LXV.	LIX.	D	Uxor clerici ſi mœcata fuerit & non eam dimiſerit nec in finem communicet,
	LXVI.	LX.		Si quis prævignum ſuum duxerit uxorem nec in finem communicet.
	LXVII.	LXI.		Fidelis vel cathicumina ſcinarios viros habent [*deeſt aliquid.*]
	LXVIII.	LXII.		Cathecumina ſi adulteraverit & ſuffocaverit filium in finem baptiſetur.
	LXIX.	LXIII.		Uxoratus ſi lapſus fuerit quinque annis pœniteat.
	LXX.	LXIV.		Si cum conſcientia marita (*forte* mariti) uxor adulteraverit ne in finem accipiat communionem.
			E	*Deeſt canon editus LXXI.*
	LXXII.	LXVI.		Si qua vidua mœcata fuerit & poſt hæc maritum illum habuerit quinque annos pœniteat.
				Deſunt canones LXXIII. LXXIV. editi.

Si quis

ANNO CHRISTI	Ordo vulgatus	Ordo epitomis.		ANNO CHRISTI
314.	LXXV.	LXVII.	A	
				Si quis ſacerdotem in crimen accuſaverit in finem communicet (*alia manu antiquæ emendatur* nec in finem.)	314.
	LXXVI.	LXVIII.		Diaconus detectus fuerit ut ante ordinationem crimen admiſiſſe, ut laicus poſt quinque annos communicet.
				Deſunt reliqui canones editi LXXVII. LXXVIII. LXXIX. LXXX. LXXXI.
	Deeſt in editis	LXIX.		Fœminæ ad venationem non vadant.

COLLECTORIS NOTÆ IN CANONES SUPERIORES.

(1) *Poſt quinquennium acriplat communionem.* Deſunt poſtrema hæc in editis, & ſenſus ſuret: *Si tamen illum maritum dimiſerit, poſt quinquennium ad communionem admittatur*; vel ſuret: Etiam priori viro intra quinquennium mortuo non communicet; niſi eo quinquennio elapſo.

(2) Editus canon ita concipitur: *Propter copiam puellarum Gentilibus minime in matrimonium danda ſunt virgines Chriſtianæ, ne ejus in ſure tumens in adulterio animæ reſolvatur.* Vulgata hæc lectio optimum ſenſum reddit, & ſenſus eſt. Puellarum copia ſuadere nequaquam debet, ut gentilibus puellæ elocentur; nam juvencula illa *ætate facile illius ad animæ adulterium* ideſt ad crimen idolatriæ admittendum inducet. Sed & noſtra hæc lectio ſenſum reddit plane non ineptum; edicit enim ut puellæ cum multæ ſint, elocentur potius Gentilibus quam innupræ perſeverent propter imminentia pericalum. Utra lectio genuina habenda ſit *videriet* dodi. Vide & quæ de hoc canone ſuperius animadverti.

(3) *In ſecun crommodiet.* Vulgatus *nec in ſua ſre.* cui lectioni totus contextus plus favet.

(4) *Si qui presbyter tres ſeptimanas &c.* Vulgatus: *Si quis in civitate poſitus.* Sunt qui vulgatum hunc canonem ad clericos tantummodo referant, de quibus videndus Mendoza in Opuſculo *de confirmanda concilia Eliberitana*, ad hunc canonem. Hujc opinioni lectio noſtri codicis favet. Idem Mendoza interdidum hoc ad laicos refert, quam in rem adducit Oſii teſtimonium qui in concilio Sardicenſi teſtatur eſt: *Meminit in ſuperiori concilio ſcatres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis leiror in ea die qua communicatur civitate tres dominicas diet, ideſt tres ſeptimanas non celebraſſet conventum, communione priveretur.* Quibus verbis canonem hunc Eliberitanum indicari vir idem clariſſimus cenſuit. Sed eum ab anno 309. quo Eliberitanum concilium eſt habitum, ad annum 347. vel 344. ut ego inferius demonſtrabo, quo Sardicenſe convenit, tot longum annorum ſpatium interceſſerit, fieri potuit ut in alio quopiam concilio quod ad nos nequaquam pervenit, ſimile quoad laicos ſanctio ſtatueretur, idemque conciliam, non vero Eliberitanum Oſius præ oculis habuerit.

(5) Totus iſte canon ex duplici vulgato canone XXVIII. & XXIX. conflcetus latius & clarius explicat, quod in illis ſubobſcurius continetur; ex duos illos: XXVIII. *Epiſcopus plurait ab eo qui non communicat, manibus non dederis.* XXIX. *Energumenus &c. Hujus nomen neque ad altare cum oblatione recitandum, neque permittendum ut ſua manu in eccleſia miniſtret.*

MELCHIADES PAPA

Sedit ab anno 311. uſque ad 314.

SELEUCIENSE IN PERSIDE CONCILIUM

in cauſa Papæ ejus urbis Epiſcopi præſide S. Milleſio Suſarum epiſcopo,

anno 314. celebratum.

Tom. I. pag. 1824. ubi autor.

CL. *Joſeph Simonius Aſſemanus in ſua Bibliotheca Orientali Clementino-Vaticana Synodi hujus plane alias ignotæ hiſtoriam, productis actorum S. Milles Suſarum epiſcopi fragmento Arabico, ſuppeditavit. Eam verò hiſ ipſis Arabis ſcriptoris verbis Latine ab eodem Aſſemano redditis trado.* Mox ad Arareos (ita Aſſyrios (B. Milles) profectus Seleuciæ & Cteſiphontis Eccleſiam terrrimo ſchiſmate ſciſſam reperit. Cauſa mali tanti ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus Papa. Aphni ſiliut putabatur, homo irreverandi fatus, & ambitionis immenſæ; adeout Antiſtites, qui ex diverſis locis ejus cauſam cognituri ad Synodum convenerant, ſuperbè aſpernaretur; Presbyteros verò, & Diaconos ſuæ Eccleſiæ indignis modis tractaret. Milles hominem, Deo odioſum, & civibus ſuis infeſtum publice adoritur. Ecquod re, inquit, fratrum tuorum crimen impulit, ut talia adverſus eos

audeas, membra tua ſuperbe deſpiciens, eaque abſque cauſa & præcipiti odio exagitans, quaſi Deum fabulam putes? An non ſcriptum eſt, *Qui fuerit proximi ſui ſui, ſit veſter ſervus?* Hæc Milles: Cui Papa. Tu me, ait, iſta doces inſuliſſimum caput, quaſi non illa ego norim? Tum vero Milles tractum ex pera Codicem Evangeliorum, in medio ſuper pulvinar depoſuit, ſimulque ad Papam converſus, Si te, inquit, piget iſta a me, qui mortalis ſum, diſcere, agedum, judicium pete ab Evangelio Domini, quod exterius oculis tuis patet, quandoquidem interius tuæ mentis oculus ad ejus mandata caecuit. Hic verò Papa diaboliçis æduş furiis, & Sacrum Codicem impia manu contundens, loquere, ait, Evangelium, loquere. Ad has voces commotus S. Milles, accurrens, Evangelium manibus complexus, oſculatuſque, ſuis oculis admovit: Deinde

ANNO CHRISTI 314.

audiente frequenti populo alta voce Papam compellens: Quia inquit, o superbe, talia ausus es adversus verba vitæ Domini nostri, ecce adstitit Angelus ejus, & corporis dimidium rui arefactus ad terrorem multorum; neque finui exanimaberis, sed tibi manebit vita diu in languore parentum. Eodem momento Papa e cælo tactus, dimidia corporis parte obriguit, & ad alterum latus collapsus, in eo situ per duodecim annos ad mortem usque cum incredibili dolore jacuit: quæ res ingenti terrore populum universum perculit.

Quamquam veri hanc, quæ in his actis indicatur cæpendæ Synodi causam, parum habuit-se admitto. Alii tamen aliter prætendunt. Ma-

ANNO CHRISTI 314.

res enim in vita ejusdem Papæ apud eundem Affumanum tom. I. pag. CLXX. deycebum illum ferebat, quod uni eidemque Ecclesiæ binas episcopor præfecisset.

Ad hanc ipsam Synodum datam censet vir doctissimus epistolam S. Jacobi Nisibenis episcopi ad Episcopos, Presbyteros & Diaconos Seleuciæ & Ctesiphontis de dissensionibus & contrariditionibus quæ ex superbia oriuntur. Quæ turbata in Seleuciensi ecclesia commotaque ex arrogantia Papæ episcopi perspiungit. Porro, ut addit vir iste clarissimus, hujus concilii exitus fuit, ut Papa depositio, Simeon in ejus locu substitueretur. Ita ille tom. I. pag. 611. Annus Synodi ab eodem Assemano cum anno Christi 314. computatur.

SILVESTER PAPA I.

Sedet ab anno 314. usque ad annum 335.

APPENDIX AD EPISTOLAS S. SILVESTRI PAPÆ.

In sequentis fœderis tabulas Præmittitio Collectoris.

INter multas apocryphas scripturas quibus nomen venerabile primorum ecclesiæ pontificum authoritatem canonicam apud rudes posteros conciliavit, fuisse sibi locum meretur tabulæ illæ mutui fœderis & amoris quibus Latini Armenique, concilianibus S. Gregorio Armenorum Patriarcha, & S. Silvestro Romano pontifice fe invicem obstrinxerunt. Armeni, quos confinxisse eas tabulas non dubito, ubique illas obtruderunt, hodeque fibi decus plurimum, & gloriam, partam recognoscunt. Qua scriptæ fuerint causam hanc narrant. Constantini, qui forteprimus inter Romanos Imperatores Christianam religionem professus est, nomen & pietas in Armeniam usque penetravit; eademque Principis fama excitì Tiridates Armeniæ rex, & Gregorius Armenorum patriarcha Christiani, Romam profecti statuerunt, ut fœdus & amicitiam religiosam ac politicam fringerent. Res illis pro voto successit; fœderisque jandi fogenitæ tabulas scripsisse feruntur. Eas vero ego nullibi integras nactus, hinc inde excerptas, ut extant apud Galanum in Conciliar. Eccl. Armeniæ cum Roman. t. I. cap. II. pag. 31. refero.

AUTOGRAPHUM AMORIS ET CONCORDIÆ FOEDUS

inter magnum Imperatorem Constantinum, sanctumque Silvestrum Papam, & Tiridatem regem Armeniæ, divumque Gregorium Armeniorum illuminatorem.

VOluntate atque potentia consubstantialis sanctæ Trinitatis, Patris incomprehensibilis, & unigeniti Filii eius Domini ac Redemptoris nostri Jesu Christi, & vivificatoris ac liberatoris Spiritus Sancti, nostrum hoc Cæsareum in Deo firmum, atque immutabile testamenium litterarum monumentis relictum est potenti, ac independenti mandato nostro semper Victoris, & gloria Augusti, Constantini Magni Regis Regum, atque Romanorum æcumenici quocumque terrarum Orbis extenti, & insuperabilis principatus Imperatoris, qui potentia veri Dei & gloriosæ Crucis Christi virtute, a finibus vasti Oceani usque ad solis ortum Victore universo dominamur in orbe; nec non justi nostro Maximi Romanorum Pontificis Silvestri. Petri & Pauli principum Apostolorum successoris, qui civibus regni consortum super omnes Christianorum nationes ab occasu ad ortum ligandi, atque solvendi in Cœlo & in terra potestatem habeguis, universæque Christi ecclesiæ præsidemus. His igitur tabulis testatum apud omnes relinquimus quod a Spiritu Sancto vocati, magnus Armeniorum Rex Joannes, qui & Tiridates, atque vivus Christi martyr ac strenuus confessor Dominus Gregorius Orientalium & Septentrionalium illuminator, nostri in Christo fratres dilectissimi, præsulque fabilmis hujus nostri principatus amici & fidelissimi Duces, consiliorum nostrorum participes, ad nos huc pervenerunt, visendi fludio Urbem hanc occidentis & orientis dominatricem, fanctorumque principum Apostolorum hæredem, illorum præterea successorem, venerabilem Papam atque gloriosum Christianæ terræ fidei decatum Imperatorem, magnamque potentissimam imperatricem Helenam. Qua de causa toto hoc nostro in Deo confirmato imperio exultante, summaque perfecta lætitia, obvlamtantis vieis nobilissimo processimus comitatu: atque ultro citroque consultati & debito nos ipsos honore invicem prosequati adorationem obtulimus nostro imperatrili Regi Jesu Christo; mox vero ecclesiam sanctorum Apostolorum ingressi, sactas ipsorum reliquias venerati fuvus, Christum sanctorum suorum glorificatorem benedicentes. *Tum-post alia perplura hæc sequuntur:* Voluntate divina, mediantibus Dei genitrice, sanctis Apostolis & omnibus Sanctis. Nos strenuissimi fimi latini, & insuperabiles Turcomani; videlicet uterque rex, uterque Pontifex, & utraque Romanorum & Armeniorum natio, in fraternam unionem, concordiamque unanimiter conjuravimus: hoc amicitiæ votum, ac fœdus inter nos fempiternum coram gloriosa Crucis Christi vexillo firmavimus, atque in fidem ejusdem fœderis nostri firmi & indelebilis, hanc utriusque occidentalis & orientalis nationis fraternitatem tremendo ac pretiosissimo Jesu Christi sanguine confirmpimus; quatenus fidem, amorem & concordiam ita nobis ipsis invicem debeamus, quemadmodum & illi, qui fratres nobis effectus est Christo Deo, pacis Patrendentes usque ad mortem, & super alteruttos libentissime morientes; alteruttorum amicorum, existentes amici, & inimicorum inimici: nullique erubuas Alfec nationibus audeant ensem adversus alterutrum stringere: quique, hoc violabunt, gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur. Hoc autem fœdus inter has duas inium nationes, firmum usque ad seculi consummationem permanet; quicunque vero ab illo se fabtraxerit, Christiana fe fandta fide diffidatur. *Post alia tandem his concludit idem S. Silvester:* Quamobrem ex hoc fublimi nostro mandato poteitas pontifici Armeniorum tribuitur figandi, atque solvendi in Cœlo & in Terra quemcumque juxta canones Apostolicos ipse voluerit. Ab eodem igitur Armeniorum pontifice benedicti, sint etiam a Christo Domino, a fanctis Apostolis, cæteriique fanctis & a nobis ipsis benedicti: atque ab illo excommunicati, in eadem retineantur excommunicatione, quousque ad pœnitentiam convertantur.

Hæc addit. ad Baronium. in Mss. Codice Lucenſi.

ANNO CHRISTI 314.

ANNO CHRISTI 314.

CAPITULUM S. SILVESTRI

SI quis filiam, aut fororem ex facro fonte vel chefmate in conjugio fociaverit dividantur, agant pœnitentiam annis V.

EX DECRETIS S. SILVESTRI PAPÆ

De indutiis eorum qui ad fatisfactionem canonice vocantur.

CONstituimus & Anno 324. præfenti decreto cenfemus ut in primis paternalter vocentur & per feptem dies expectentur, nullius ecclefiaftice rei interdicta licentia. Huic vero expectationi iteratum addantur dies feptem, interdicta licentia ecclefiam intrandi, & omnia divina officia audiendi. Poft vero adiicientur duo dies a pace & communione fanctæ ecclefiæ fufpenfis; deinde vero aliis duobus diebus fub eadem expectatione rei deportentur. Quibus uno die fuperadito, omni expectatione voluti jam defperata, reus mox anathematis gladio feriatur.

AD ROMANUM CONCILIUM II.

fub S. Silvestro papa anno 324. ut fertur, habitum.

EMENDATIONES.

INter *nonullos decretales codices, quos Lucenſi monopolitam ecclefiæ bibliotheca ſervat, exstat MS. codex Iſidori Mercatoris collectionem offerens. In eo conferendo cum editis Labbei, ad Romanum hoc concilium variantes hafce notavi, quæ cum plus aliquod quam prius orbis exhibeant, ideo cum Lectoribus eruditis communicare, quamvis non admodum neceſſarium [agitur enim de locubratione plane apocrypha] utcunque tamen utile judicavi.*

Labbei Veneta editio tom. I. pag. 1579. E

MS. Codex Iſidori.

Cap. I. lin. 19. conſtenere lin. 29. Et 61. presbyteri &c.

I. conſtenere 142. presbyteri &c.

Conſtituere Et 45. presbyteri, diaconos 6. ſubdiaconos 6. acolyti 46. exorcifæ 22.

Cap.

ANNO CHRISTI 327.

Editio Labbei Edit. I.	Edit. II.	A MS. Isidori Codex.
Cap. XII. omnibus prædicantes date	Baptismum omnibus date	Baptismum enim omnibus prædicantes date, insanis, sanis autem sicut veritas commemorat Pascha & Pentecostem.
Cap. XIII. Fictus est enim	Fictus &c.	*Deest*.
Cap. XVIII. Crimen turpitudinis	Crimen turpitudinis.	Crimen turpitudinis. Quod si quis accusatur cum grandi examinatione accusetur. Detineatur cum cyrographo suo in communione perpetua distringitur (*sic*) Multi enim livore corrupti crimen externant.
Cap. XIX. Quod si quis contra hunc ab cyrographum præsentem & publica egerit dictum condemnetur in perpetuum.	Quod si quis &c.	Nullus hunc cyrographum Presbyter publice egerit dictum. Si ita egerit damnetur in perpetuum. B
Cap. XX. Nemo enim dijudicet primam sedem; neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque regibus, neque a populo judex judicabitur . . . . . . Actum . . . III. Kal. Junii Domno Constantino augusto III. & Prisco Consule.	Nemo enim judicabit primam sedem, quoniam omnes sedes a prima sede justitiam desiderant temperari. Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque a regibus, neque a populo judex judicabitur . . . . Actum &c.	Nemo enim judicabit primam sedem, quoniam omnis sedes a prima sede justitiam desiderat temperari. Quoniam neque a Clero, neque a Rege, neque a populo aliquo judex judicabitur . . . C Datum III. Kal. Junii Domno Constantino augusto IV. & Prisco Cons.

AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

seu Nicomediense in causa Eustathii Antiochiæ episcopi anno 327. circiter habitum
ADDITIO.

Concilium Antiochenum, seu Nicomediense (non enim inter veteres scriptores de alterutro ex his locis convenit) in quo accusationes in Eustathium Antiochenum episcopum ab Eusebianis delatæ discussioni subjectæ sunt; iisque seu probatis, seu verius admissis depositionis sententia in Eustathium dicta est; hoc inquam Concilium a Labbeo omissum Baluzius supplevit, ex quo in Collectionem Veneto-Labbeanam transiit. Sed nescio quo fato acciderit ut eos omnes Collectores fugerint literæ Constantini imperatoris, D *sive ad Synodum datæ, sive in ea lectæ, ut epistolæ ipsæ scriptæ pro substituendo altero episcopo in locum Eustathii amoti, testantur. Has refert Eusebius vitæ Constantini lib. III. cap. LX. LXI. & LXII. ex quo græce, latineque, utpote portionem actorum concilii, huc transferendas duxi.*

CONSTANTINI AD ANTIOCHENOS

Ne Eusebium Cæsarea abstraherent, sed ut alium quærerent.

Victor Constantinus Maximus Augustus populo Antiochensi.

Νικητὴς κωνςαντῖνος, μέγιςος, σεβαςὸς, τῷ λαῷ ἀντιοχέων.

Quam grata est, & quam jucunda cunctis hujus sæculi prudentibus, ac sapientibus viris vestra concordia. Ego certe vos, fratres, sempiterna benevolentiâ complecti constitui, tum religionis instituto, tum vivendi ratione, tum studio, ac favore vestro provocatus. Hic profectò verus bonorum fructus est, sana mente, & prudenti consilio cuncta agere. Quid enim magis vos deceat? Ne miremini igitur si fidem veritatis vobis salutis potius, quàm odii causam A fuisse dixero. Certè inter fratres, quos una eademque animorum affectio, & incessus in recta justitiæ via in purum sanctumque domicilium Deo duce spondet adscribere, quid spectabilius esse possit, quam omnium bonis concordiæ animo acquiescere? Præsertim cum divinæ legis institutio propositum vestrum ad majorem inciret perfectionem, & nos vestrum judicium optimis decretis confirmare cupiamus. Ac fortasse mirum vobis videbitur quidnam sibi velit hoc nostri sermonis exordium. Equidem causam ejus rei exponere, nec gravabor, nec recusabo. Fateor enim perlegisse me acta, in quibus ex honorificis testimoniis, ac præconiis vestris in Eusebium Cæ- B sariensem Episcopum, quem ego quoque, & doctrinæ, & modestiæ causa jamdudum probè novi, vos in eum propensos esse comperi, eumque vobis vindicare velle. Quid tunc existimatis mihi ad recti, verique indagationem contendenti, in mentem venisse? Quantam curam, ac sollicitudinem ob vestrum illud studium suscepisse me creditis? O fides sancta, quæ per verba ac præcepta servatoris nostri, veluti expressam quandam vitæ imaginem nobis exhibes, quam molestè etiam ipsa peccantibus resisteres, nisi ad quæstum & gratiam servire prorsus refugeres. Mihi quidem videtur iis victoriam ipsam vicisse, qui pacem magis requirit. Quippe ubi id C quod honestum est, licet neminem reperias, qui non eo maximè delectetur. Quæso igitur fratres charissimi, cur id concilium capimus, ex quo injuria in alios redundet? Cur ea consectamur, & arcessimus quæ fidem opinionis vestræ eversura sunt? Equidem virum illum, quem vos, & honore, & benevolentia dignum judicatis; plurimum laudo. Non tamen adeò despici oportet id quod apud singulos ratum firmumque manere debuerat, ut singuli contenti non sint sententiis suis, nec domesticis bonis omnes perfruantur, utque in disquirendis iis, qui ex æquo digni sint episcopatu, non dicam unus aut alter, sed plurimi Eusebio pares non proferantur. D Etenim cum asperitas, & violentia nullam ecclesiasticis honoribus molestiam facessat, omnes similes inter se sunt, & æquali in pretio habendi. Neque enim rationi consentaneum fuerit, ut hujusmodi inquisitio ad aliorum fiat injuriam, quippe cum omnium mentes, sive humiliores sint, sive illustriores, divina decreta ex æquo suscipiant, atque custodiant; adeo ut alii, quod quidem ad communem legem pertinet, nullatenus aliis inferiores sint. Quod si veritatem apertè proferre volumus, jure quis dixerit, hoc non esse hominem retinere, sed abstrahere; & violentiæ potius id quod agitur opus esse, quam justitiæ. Et sive hoc modo, sive aliter sentit E multitudo, ego quidem liquidò & audacter affirmo, eam rem criminationibus causam præbere & ingentis tumultus tempestatem excitare. Nam & agni dentium suorum vim, ac robur ostentant quoties pastoris cura ac sollicitudine in deterius labente, pristina gubernatione se destitutos vident. Quod si hæc ita se habent, & nos opinione non fallimur, hoc primum omnium considerate fratres. (Multa enim & maxima bona statim ab initio vobis nascentur.) Num sincera inter vos charitas, atque dilectio, aliquod sui detrimentum passura sit? Deinde verò illud perpendite, virum illum, qui boni consilii cau-

E Ὡς κεχαρισμένη γε τῇ τοῦ κόσμου συνέσει τὲ καὶ σοφίᾳ ἡ παρ' ὑμῶν ὁμόνοια, κἀγώγ' ὑμᾶς ἀδελφοὶ ἀθάνατον φιλίαν φιλεῖν ἔγνωκα, προκληθεὶς τῷ τὲ νόμῳ καὶ τῷ βίῳ, καὶ ταῖς σπουδαῖς ταῖς ὑμετέραις. τοῦτ' οὖν ἐςὶν ὡς ἀληθῶς, ὀρθῶς τὰ καλὰ καρποῦσθαι, τὸ ὀρθῇ τὲ καὶ ὑγιεῖ κεχρῆσθαι διανοίᾳ. τί γὰρ ἂν οὕτως ὑμῖν ἁρμόσειεν. οὐκ οὖν θαυμάσαιμ' ἂν, εἰ τὴν ἀλήθειαν σωτηρίας μᾶλλον ὑμῖν, ἢ μίσους αἰτίαν φήσαιμι. ἐν οὖν τοῖς ἀδελφοῖς οὓς μία τὲ καὶ ἡ αὐτὴ διάθεσις ὀρθῆς καὶ δικαίας ὁδοῦ πορείαν τῷ θεῷ καταγγέλλεται, εἰς ἁγνήν τὲ καὶ ὁσίαν ἑςίαν ἐγγράφειν. τί ἀντιμιώτερον γένοιτο τοῖς πάντων καλοῖς ὁμογνωμονεῖν; μάλιςα ὅπου τὴν πρόθεσιν ὑμῶν ἡ τοῦ νόμου παίδευσις εἰς καλλίω διόρθωσιν φέρει; καὶ τὴν ἡμετέραν κρίσιν τοῖς ἀγαθοῖς ἐπιθυμοῦμεν δόγμασι; θαυμαςὸν τοῦτο ἴσως ὑμῖν καταφαίνεται. τί δή ποτε τὸ προοίμιόν μοι τοῦ λόγου βούλεται, ὃ δὴ παραιτήσομαι, οὐδ' ἀρνήσομαι τὴν αἰτίαν εἰπεῖν. ὁμολογῶ γὰρ ἀνεγνωκέναι τὰ ὑπομνήματα, ἐν οἷς λαμπραῖς τ' εὐφημίαις καὶ μαρτυρίαις, ἃς εἰς εὐσέβιον τῶν καισαρέων ἐπίσκοπον ὄντα, ὃν καὶ αὐτὸς παιδεύσεώς τὲ καὶ ἐπιεικείας ἕνεκεν καλῶς τὲ ἐκ πολλοῦ γινώσκω, ἑώρων ὑμᾶς ἐγκειμένους αὐτὸν σφετεριζομένους. τί οὖν ἡγεῖσθέ με πρὸς ἀκριβῆ τοῦ κρείττονος ἐπιζήτησιν ἐπιγινόμενον δὴ ἐντεθυμῆσθαι; τίνα δ' ἐκ τῆς ὑμετέρας σπουδῆς ἀνειληφέναι φροντίδα; ὦ πίςις ἁγία, ἡ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γνώμης τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰκόνα, ὥσπερ ἡμῖν τοῦ βίου δίδως. ὡς δυσχερῶς ἂν καὶ αὐτὴ τοῖς ἁμαρτήσασιν ἀντιβαίης, εἰ μὴ τὴν πρὸς κέρδος ὑπηρεσίαν ἀρνήσαιο. καὶ ἔμοιγε δοκεῖ αὐτῆς τῆς νίκης περιγενέσθαι ὁ τῆς εἰρήνης μᾶλλον ἀντιποιούμενος, ὡς ὅπου γέ τοι τινὶ τὸ πρέπον ἔξεσιν, οὐδεὶς ἂν ὁ μὴ τερπόμενος εὑρεθείη. ἀξιῶ τοίνυν ἀδελφοὶ, τοῦ χάριν οὕτω διαγινώσκομεν, ὥς θ' ἑτέροις ὕβριν δι' ὧν αἱρούμεθα προςτρίψασθαι, τοῦ χάριν ταῦτ' ἐπισπώμεθα, ἃ τὴν πίςιν τῆς ὑπολήψεως ἡμῶν καθαιρήσει. ἐγὼ μὲν οὖν ἐπαινῶ τὸν ἄνδρα, ὃς καὶ ὑμῖν τιμῆς τὲ καὶ διαθέσεως ἄξιος δοκιμάζεται. οὐ μὴν οὕτω γ' ἐξηθενηκέναι τὸ παρ' ἑκάςοις κύριόν τὲ καὶ βέβαιον ὀφεῖλον μένειν χρὴ, ὡς μὴ τοῖς ἰδίαις γνώμαις ἕκαςος ἀρκεῖσθαι, καὶ τῶν οἰκείων πάντας ἀπολαύειν, ἔν τε ἐφαμίλλῳ διασκέψει εἰς τὴν τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς σύγκρισιν οὐχ' ἕνα μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείους ἐκφῆναι. διὸ δὴ οὐδὲν οὔτ' ἐκ πλήξεως οὔτε τραχύτητος ἐνοχλούσης ταῖς περὶ τὴν ἐκκλησίαν τιμαῖς, ὁμοίας τὲ καὶ διὰ πάντων ἐπίσης ἀγαπητὰς εἶναι συμβαίνει. οὐδὲ γὰρ εὔλογον εἰς ἕτερον πλεονέκτημα ποιεῖσθαι τὴν περὶ τούτου ἐπίσκεψιν τῆς πάντως διανοίας ἐπίσης, ἄν τ' ἐλάττους ἄν τὲ μείζους εἶναι δοκοῖεν τὰ θεῖα δόγματα ὑποδεχομένης τὲ καὶ φυλαττούσης, ὡς κατὰ μηδὲν τοὺς ἑτέρους εἰς τὸν κοινὸν νόμον ἐλαττοῦσθαι. εἰ δὴ τ' ἀληθὲς γνώριμον διαῤῥήδην ἀποφαινόμεθα, ὡς οὐ κάθεξιν, ἀλλ' ἀφαίρεσιν μᾶλλον ἂν εἴποι τὶς ἔσεσθαι τ' ἀνδρὸς, καὶ βίας ἔργα οὐ δικαιοσύνης γενήσεσθαι τὸ γινόμενον, ἄν θ' οὕτως, ἄν θ' ἑτέρως τὰ πλήθη φρονῇ, ὡς ἔγωγε διαῤῥήδην καὶ εὐτόλμως ἀποφαίνομαι ἐγκλήσεως ὑπόθεσιν εἶναι τοῦτο προκαλουμένην, οὐ τῆς τυχούσης ςάσεως ταραχήν. ἐπισημαίνουσι γοῦν τὴν τῶν ὀδόντων φύσιν τὲ καὶ δύναμιν, καὶ ἄρνειοι, ὅταν τοῦ ποιμένος τῆς συνηθείας τὲ καὶ θεραπείας ὑπολισθούσης ἐπὶ τὰ χείρω, τῆς πρὶν διαγωγῆς ἀποςερηθῶσιν. εἰ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ οὐ σφαλλόμεθα, τοῦτο πρῶτον θεάσασθε ἀδελφοί. πολλὰ γὰρ ὑμῖν καὶ μεγάλα ἐκ πρώτης ἀπαντήσεται. πρῶτον ἁπάντων, ἡ πρὸς ἀλλήλους γνησιότης τὲ καὶ διάθεσις, εἰ μηδὲν αὐτῆς ἐλαττωθὲν αἰσθήσεται. εἶθ' ὅτι καὶ δι' ὀρθὴν συμβουλὴν ἀφικόμενος, τὸ κατ' ἀξίαν ἐκ τῆς θείας κρίσεως καρποῦται. οὐ τὴν τυχοῦσαν χάριν εἰληφὼς τῷ περὶ αὐτοῦ τοσαύτην ὑμᾶς ἐπιεικείας ψῆφον ἐνέγκασθαι. ἐπὶ τούτοις, ὁ τῆς

ANNO CHRISTI 327.

ANNO CHRISTI 327.

causa ad vos venerat, debitum fibi honoris fructum ex divino judicio percipere; quippe qui non vulgari affectus fit beneficio, cum de ejus virtute tam honorificum fuffragium fuliffis. Poftremò veftræ confuetudinis effe curam, ac diligentiam prudenti conflio concurrentem adhibere, ut talem virum, cujufmodi opus habetis, perquiratis, omni fedulitate, & immodeftis clamore procul amoto. Semper enim hujufmodi clamores Injuffi funt, & ex variorum hominum inter fe collifione, ftrintillæ, atque incendia excitari folent. Ita Deo, & vobis placeam, Ita fecundum vota veftra vitam degam, ut vos diligo, & tranquillum veftræ manfuetudinis portum amo. Ex quo ejectis illis fordibus, cum probis moribus concordiam inducite, ficmuti- B que navi fignum imponite; cæleftem navigationis curfum gubernaculis, ut ita dicam, ferreis ad locum ipfum dirigentes. Quocirca incorruptibiles merces in navem imponite. Quidquid enim navem corrumpere poterat, tanquam ex fentina exhauftum eft. Proinde operam date, ut his omnibus bonis ita potiamini ne quid in poftcrum inconfulto, atque inutili ftudio aut ftatuiffe omnino, aut ab initio aggreffi effe videamini. Divinitas vos fervet fratres chariffimi.

ἀλλ' ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἀεὶ τὸν ἀγαθὸν γνώμην, ἀπ' ἀσωμβλῶν τὴν σφοδρωτάτην ἐπεσκήψασαν ἐπ' ἐκείνῳ ANNO CHRIST 327.
σὺν ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ἀπεκαλέσαμεν τάδεσι κα- 30
τεύθυνε καὶ ἄπαυστον βοῆν· ἀεὶ γὰρ ἀθλιοις ἡ τα-
ῦτα, καὶ τῶν βιαίρρων συμβαίνειν· ἐκτυθῆ-
ναι τὸ καὶ ὀλίγου πῦρ ἐξαίνεσαι· ὅπως οὖν ἔγὼ
ν' ἀρέσωμι καὶ ὑμῖν, καὶ ζυγὴς τὸ τὰς ὑμε-
τέρας διαζῆσαιμι, ὡς ὑμᾶς ἀγαπῶ, καὶ τ' ἤρεμα
ὃ ὑμετέρας ἡμερότητος. ἐξ οὗ γὰρ μόνον ἐκβλη-
θέντων ἀπεκάθαρσε, ἀντευσεύσατε ἤδη ἀγαθοῖ τὸν
ὑμένασι, βάβαιος τὸ σημεῖον ἐνδέμβοσι, ὅρμον
τὸ ὑμένιν εἰς φῶς ὁμηλοῦσες, ἀπλοτέρως δ', ὡς
ἂν εἶναι σὺν τοι. σιδηρῖ. διὸτε καὶ τ' ὑφθαλμὸν,
φθαρμὸν τοῦ ὑμένος ἐγεῖαι· ναῦν ὑμεναῖον ὑμένιν
ὑμῖν ἐξ ἀνελίκε ὑ ἀπλοῦ. διὸ δὴ νῦν τρυπόσα-
μεν τὸν ἀντέλκοντα τοῦ τὸν ἀπόπλουν οὗτος
ἔχειν, ὡς ἂν μὴ δεύτερον ἀβόλῳ καὶ ἐλαυνε-
λεῖ σπυκῆ ὃ κατ' ὀλίγον τὸ σπέλεσθαι, ἡ γὰρ ἀσχὴν
ἐνεχειμῶσαι συμβῆναι δυκολυῶν. Ὁ'δεὸς ὑμᾶς
διαφυλάξαι ἀσφαλεῖ ἀγαπητοί.

CONSTANTINI AD EUSEBIUM LITERÆ

Quibus cum laudat quod Antiochiam recufaverit.

Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus Euſebio. C Νικητὴς νικοκαντῖνος, μέγιστος, σεβαζὸς, ἐυσεβίῳ.

EPiſtolam tuam ſcripius legi & eccleſiaſticæ diſciplinæ regulam accuratiſſime obſervaram a te cognovi. Enimvero in ea ſententiæ pietate, quæ & Deo accepta, & Apoſtolicæ traditioni congrua eſſe videatur, ſummæ pietatis eſt. Tu quidem bearum te in hoc ipſis exiſtimare debes, qui tantis propemodum orbis teſtimoniis, dignus univerſæ eccleſiæ epiſcopatu judicatus fis. Nam cum, omnes te apud ſe epiſcopum eſſe ambiant, hanc tuam felicitatem fine controverſia adsequent. Verum rediſſimile fecit prudentia tua, quæ & mandata Dei, & apoſtolicam, atque eccleſiaſticam regulam cuſtodire ſtatuit; epiſcopatum Antiochenſis eccleſiæ repudians, & in eo potius permanere defiderans, quem Dei mandatu ab initio ſuſcepiſſet. Porrò hac de re ad popalum literas dedi, & ad colligas tuos, qui quidem etiam ipſi de iiſdem rebus ad me ſcripſerant. Quas ubi ſanctitas tua perlegerit, facilè cognoſcet, me quoniam refragare ipſis juſtitia videbatur, divini numinis impatiſi ad vos ſcripſiſſe. Eorum conſilio etiam prudentiam tuam intereſſe oportebit, ut hoc ipſum in Antiochenorum eccleſia conſtituatur. Divinitas te ſervet, ſtatter chariſſime.

Νίκητὴς νικοκαντῖνος, μέγιστος, σεβαζὸς, ἐυσεβίῳ.

ΑΝέγνων τὴν γραφὴν σου ἣν ἐπέστειλας σοὶ ἀναβῆναι φυλαχθέντα κατεῖφθαι. ἐμμένειν γοῦν δοκεῖς ἀκριβῶς τῇ τοῦ θεοῦ καὶ τῇ ἀποστολικῇ παραδόσει σὺν εὐσεβείᾳ. θαυμάζειν δὲ σαυτὸν καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ ἠμεῖς. ὡς τῇ τῶν κόσμου σωτῆρι, ὡς θεοῦ ἐπόπτῃ, μαρτυρίᾳ δέοις ἐκείνῃ τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος εἶναι· ἐπεὶ γὰρ πάντων ἄπαντες εἶναι σὲ σπεύδουσι, ταύτην σοὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀναμφιβόλως συνεύξονται. ἀλλ' ἐκ εἰκότως, ἤγουν ἴδιε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ καὶ τὸν ἀποστολικὸν κανόνα καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως φυλάξαι ἔγνωκας, ὑπέρωμον πεπτεῖσθαι, παραιτούμενον τὴν ἐπισκοπὴν τῆς κατὰ τὴν Ἀντόχειαν ἐκκλησίας. ἐν τούτῳ δὲ ὑμῖν καὶ περὶ τούτου ἔπεσταλκα, εἰς ὃν καὶ τοὺς ἄλλους συλλειτουργοὺς σὺ καὶ αὐτοὶ περὶ τούτων ἐπέγχωμεν μὴ γεγραφότες· ἅπερ ἡ σὴ καθαρότης ἐπὶ γνώσει, μᾶλλον ἐπιγνώσει, ὅτι ἐγὼ ἀντιφέρομαι ἀνιφερόμενος αὐτοῖς, ηὐστοχηθῆ τὸ θεῖον πρὸς αὐτοὺς ἐγκρίνας. ὧν τὴ συμβουλὴν, καὶ τὸν σὸν σύνεσιν παρεῖναι δεήσει, ὡς ἂν τοῦτο ἐπὶ τ' ἀκτυχὸν ἐκκλησίας ἐυτυσθῆς. ὃ δεὸς σὲ διαφυλάξαι ἀδελφὲ ἀγαπητὲ.

Victor Conſtantinus Max. Auguſtus Theodoto, Theodoro, Narciſſo, Attio, Alphæo, & reliquis epiſcopis qui ſunt Antiochiæ.

LEgi literas a veſtra ſanctitate ſcriptas, & Euſebii collegæ veſtri prudens propoſitum magnopere laudavi. Cumque cuncta quæ ad partem ex veſtris, partim ex perſeciſſimorum virorum, Acacii, & Strategii Cœnitum literis cognovilem, remque, ut decebat, ſanctè cognitam, ſcripſi ad populum Antiochenum, quid Deo acceptum, & eccleſiæ congruum effet. Ejus epiſtolæ exemplum his literis ſubjici præcepi, ut de vos omniſcere poſſitis, quidnam ego juris ratione provocatus ſcripſerim ad populum Antiochenum: quandoquidem hoc literis veſtris conſtinebatur, ut juxta populi, & prudentiæ veſtræ ſuffragium ac voluntatem, Euſebius ſanctiſſimus Cæſarienſium epiſcopus Antiochenæ eccleſiæ præſideret, cujus cum ſuffragium ſuſcipere. Ac literæ quidem Euſebii, eccleſiaſticæ legi maximè conſentire videntur. Convenit tamen, ut noſtra quoque ſententia veſtræ prudentiæ innotefcat. Etenim relatum eſt ad nos, Euphronium presbyterum civem Cæſaræe, quæ eſt in Cappadocia, & Georgium Arethuſiorum civem, eidem presbyterum, quem Alexander ad hanc ordinem in urbe Alexandrina promovit; virtos effe in doctrina fidei probatiſſimos. Placuit itaque ſignificare prudentiæ veſtræ, ut hos viros, & alios, quos ad epiſcopatum idoneos judicaveritis in medium proferentes, ea decernatis, quæ Apoſtolorum traditioni conſentiant. His enim præſtitutis veſtræ prudentia juxta eccleſiæ regulam, & apoſtolicam traditionem ita hanc electionem diligere poterit, quemadmodum eccleſiaſticæ diſciplinæ ratio poſtulat. Divinitas vos ſervet, ſtatres cariſſimi.

AD ALEXANDRINAM SYNODUM

in qua S. Athanaſius Alexandrinam ſedem obtinuit, anno 326.
ut fertur, habitam

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex anno 326. ad annum 328.

S. Athanaſius anno 368. Valentiniano II. & Valente coſſ. die XIV. Pauni, ſedit IX. Junii annum epiſcopatus XL. abſolvit ex ſuppuratione Chronici Maſſejani, de quo inferius in diſſert. de epocha Conc. Sardic. Fit inde ut concilium in cauſa ejus ordinationis habitum, non quidem anno 326. ſed anno 328. junio menſe affignandum ſit.

MARCUS PAPA

Sedit ab anno 336. eodemque anno obiit.

JULIUS PAPA I.

Sedit ab anno 336. uſque ad annum 352.

CON-

ANNO CHRISTI 327.

CONSTANTINI EPISTOLA AD SYNODUM

ne Euſebius Cæſarea abſtrahatur.

ANNO CHRISTI 327.

Νικητὴς νικοκαντῖνος, μέγιστος, σεβαζὸς, θεοδότῳ, θεοδώρῳ, νάρκίσσῳ, ἀττίῳ, ἀλφαίῳ, καὶ λοιποῖς ἐπισκόποις τοῖς οὖσιν ἐν ἀντιοχείᾳ.

Victor Conſtantinus Max. Auguſtus Theodoto, Theodoro, Narciſſo, Attio, Alphæo, & reliquis epiſcopis qui ſunt Antiochiæ.

LEgi literas a veſtra ſanctitate ſcriptas, & Euſebii collegæ veſtri prudens propoſitum magnopere laudavi. Cumque cuncta quæ ad partem ex veſtris, partim ex perſeciſſimorum virorum, Acacii, & Strategii Cœnitum literis cognovilem, remque, ut decebat, ſanctè cognitam, ſcripſi ad populum Antiochenum, quid Deo acceptum, & eccleſiæ congruum effet. Ejus epiſtolæ exemplum his literis ſubjici præcepi, ut de vos omniſcere poſſitis, quidnam ego juris ratione provocatus ſcripſerim ad populum Antiochenum: quandoquidem hoc literis veſtris conſtinebatur, ut juxta populi, & prudentiæ veſtræ ſuffragium ac voluntatem, Euſebius ſanctiſſimus Cæſarienſium epiſcopus Antiochenæ eccleſiæ præſideret, cujus cum ſuſcipere. Ac literæ quidem Euſebii, eccleſiaſticæ legi maximè conſentire videntur. Convenit tamen, ut noſtra quoque ſententia veſtræ prudentiæ innotefcat. Etenim relatum eſt ad nos, Euphronium presbyterum civem Cæſaræe, quæ eſt in Cappadocia, & Georgium Arethuſiorum civem, eidem presbyterum, quem Alexander ad hanc ordinem in urbe Alexandrina promovit; virtos effe in doctrina fidei probatiſſimos. Placuit itaque ſignificare prudentiæ veſtræ, ut hos viros, & alios, quos ad epiſcopatum idoneos judicaveritis in medium proferentes, ea decernatis, quæ Apoſtolorum traditioni conſentiant. His enim præſtitutis veſtræ prudentia juxta eccleſiæ regulam, & apoſtolicam traditionem ita hanc electionem diligere poterit, quemadmodum eccleſiaſticæ diſciplinæ ratio poſtulat. Divinitas vos ſervet, ſtatres cariſſimi.

EPISTOLA JULII EPISCOPI ROMANI
Ad Dionysium Alexandrinum Episcopum.

AMiratione corripior, quam nonnullos audio conferri quidem Deum Dominum carnem humanam induisse, at in divisionem incidere, quam perverse invexerunt Paulianistæ. Etenim qui Paulo Samosateno addicti sunt, alium quidem à Cælo ajunt, ipsúmque Deum fatentur; alium verò è Terra, quem hominem affirmant; illum increatum, hunc creatum; illum æternum, hunc hebternum; illum Dominum, hunc servum; utrobique impiè agentes, sive eum, quem dicunt servum, atque creatum, adorent; sive eum qui propriò nos sanguine redemit, non adorent. Qui verò è Cælo Deum confitentur ex Virgine carnem sumsisse, unumque esse cum carne, frustra turbant, ad illorum sententiam, atque impietatem accedentes. Dicunt enim & ipsi, ut alii hæretici, duas naturas, quamquam Joannes dissertè unum demonstret Dominum, quum ait: *Verbum caro factum est*, & Paulus quum dicit: *Unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia*. Si igitur unus è sancta Virgine natus vocatur, idemque ipse est, per quem facta sunt omnia, una natura est, quonìam personam unam habens, in duo non dividitur, quia neque peculiaris natura est corpus, neque peculiaris natura Deitas per incarnationem, sed quemadmodum homo una est natura, ita & in simillitudinem hominum factus Christus. Quod si minime illud, quod est secundùm unionem unum, agnoscunt, possunt & in multa illum, qui est unus, partiri; multaque dicere naturas; corpus enim multitor-B me est, quum ex ossibus, & nervis, & venis, & cute, & cute, ungubibusque, & pilis, & quæ sunt hujusmodi, confectum esse reverà inter se omnia differunt quidem, unam tamen hominis naturam constituunt. Quare & Deitatis veritas cum corpore est, & in duas naturas minimè dividitur. Neque enim fas esset totum illud vocare filium hominis, qui de cælo descendit, & Filium Dei qui natus est de muliere, si duarum naturarum divisionem susciperet. Sed quod descendit de Cælo, vocaterur filius Dei, & non filius hominis; quod autem natum est de muliere, vocatur Filius hominis, & non Filius Dei. Et hoc divisioni Pauliane confontanum est. P. Nos verò Divinæ Scripturæ docent, & quum è Cælo descenim, & quum ex muliere in terra natri vitatem audimus, omnia de uno Domino esse intelligenda. Qui igitur ita intelligunt, ac sentiunt, nequaquam transgrediuntur ad consentiendum cum iis, qui contraria sentiunt, ne bonâ sententiâ, malis verbis utantur. Qui enim duas dicunt naturas, unam adorent, alteram non adorent, necesse est, & in divinam baptisantur, non autem baptizentur in humanam. Si verò in mortem Domini baptizamur, unam confitemur naturam impassibilis Deitatis, & passibilis

A bilis carnis, ut fic in Deum, & in mortem Domini Baptisma noftrum conficiatur. Etenim calumniatores non veremur in duas personas Dominum partiendo, ac non unionem Evangelicam, & Apoftolicam afferentibus, pijs maledicant, tanquam carnem de Cælo dicentibus; neque enim quum filium Dei de muliere natum dicimus, culpari poffumus, quafi Verbum de Terra, non autem de Cælo dicamus. Dicimus autem utrumque; & de Cælo natum Deitatem, & de muliere totum per earnem, nefcientes diviſionem unius cuſdemque perſonæ, neque diſcantes a cæleſti terrenum, aut a terreno cæleſtem; impia quippe hæc diviſio haret. Nullam igitur diſſecantibus cauſſam præbeant, qui duas dicunt naturas; non enim corpus ſecundùm ſe ipſum natura eſt in uno Chriſto, quia non eſt verbum per ſe ipſum, neque quod diſſecari poteſt, atque ſejungi a vivifico Verbo; neque rurſùs Verbum ſecundùm ſeipſum, ut prorſus natura ſit, diviſibile, quam habet ſecundùm id, quod carnis eſt expers, quonſam in carne Dominus, & non expers carnis in mundo verſatus eſt, neque conſiſtens corpus ſecundùm non conſtare Deitate, ut ſeparet quis naturam conſtitam; neque enim increatum verbum abſque corpore peregrinatum eſt inter nos, ut partiatur quis increati naturam: Quod ſi unum utrumque eſt ſecundùm unionem, & conjunctionem, & compoſitionem humana forma prædítam, unam etiam nomen compoſitio convenit, ita ut a Deitate quidem paſſionum carentia, a corpore verò paſſibil tas emanet. Et quemadmodum audientes Paulum, qui Chriſtum paſſum Deum dicit, non diviſionem, neque tamen Deitatem paſſibilem exiſtimamus; ita & creatum, & ſervum neque diviſim dicimus, neque Deitatem facit creatam, aut ſervam. Et rurſus Increatum neque carnem increatam facit, neque ſervim in Deitate, ſola dicitur. Hæc ita ſentientes quieti manenant, ſupervacuè declinantes quæſtiones, ne vocum cauſſa ſententiis variemus. Conſentimus igitur & in conſeſſo eſt, corpus eſſe de Virgine. Deitatem verò de Cælo; corpus effomatum in utero, Deitatem verò creationis expertem, ac ſempiternam, ut conjunctò Verbo corpori, individiſi manet Deitas. Quidam autem Scripturæ familiare ſit de totum Deum, totumque etiam appellare hominem, ſequamur & nos divinas voces, neque individia dividamus; neque Deitatem partientes a corpore, pertinde quaſi tunc melius loquentes, quando corpus effectum dicatur ex utero; neque corpus partientes a Deitate, tanquam per conteſſionem præſentiæ, quando Deitatem increatam glorificatur. Quomodo ergo dolendum non eſt, eos, qui hæc ita recte confitentur, ac ſentiunt, ut etiam a majoribus traditum, acceperunt, invicem propter voces differre? Quando hi quidem corporis nomine

utantur, quum de Verbo loquuntur, ſicuti Joannes carnem dicens factum fuiſſe Verbum; illi verò Deitatis nomen affumunt, quum de toto ſervo loquuntur, ut Paulus: *Deus autem, noviſſimus Adam in ſpiritum vivificantem*. Secundùm carnem Chriſtus ſe Patrem adorare fatetur, dicens: *Non adoraviſis, quod ſcimus*: Jo. 4. 22. Et non divinæ Deitas; adoratur ſecundùm Deitatem: & non ſejungitur corpus, quum adoramus Deitatem. Neque ſejungimus a Deitate corpus (non enim fieri poteſt) quando illud *Conciſitor. Supplem.* Tom. I.

mortem passum adoramus; neque separatur Deitas, unita est enim. Siquidem oportebat vinci mortem a Deo, & victa est. Monete autem illos, qui frustra in his quæstionibus a nobis discordant; & servetur in hoc dogmate consensus, ne dissideamus ob verba. Dogmate enim discrepantes, verbis concordiam simulare impium est; dogmate autem concordantes, propter voces dissidere, vanum, & fatuum videtur. Hoc autem concorditer tenentes, nempe Deum incarnatum Christum atque è Cælo, atque è terra, esse eundem, formâ quidem servum, at virtute Deum, maneant in concordia, & frustra ne dissideant, neque in vanam verborum pugnam, qua Hæretici solent uti, incidant; sed Ecclesiæ simplicitatem potius æmulentur. Vale.

οὐ χωρίζεται ἡ θεότης, ἥνωται γάρ. ἔδει γὰρ νικηθῆναι τὸν θάνατον ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ νενίκηται. Παραινεῖτε δὲ τοῖς μάτην περὶ ταῦτα διαφερομένοις, καὶ φυλασσέσθω ἡ κατὰ τὸ δόγμα ὁμολογία, μὴ διαιρώμεθα διὰ τὰ ῥήματα. τὸ μὲν γὰρ τοῖς δόγμασι διαφέροντας τοῖς ῥήμασι προσποιεῖσθαι συμφωνεῖν ἀσεβὲς, τὸ δὲ τοῖς δόγμασι συμφωνοῦντας τοῖς ῥήμασι διαφέρεσθαι μάταιον, καὶ μωρόν. τοῦτο δὲ συμφωνοῦμεν ἔχοντες, ὅτι θεὸς ἔνσαρκος ὁ Χριστὸς καὶ ἐξ οὐρανοῦ, καὶ γῆς, ὁ αὐτὸς τῇ μορφῇ δοῦλος, καὶ τῇ δυνάμει θεὸς, μενέτωσαν ἐν ὁμονοίᾳ, καὶ μὴ μάτην διαφερέσθωσαν, μηδὲ εἰς τὴν τῶν αἱρετικῶν λογομαχίαν ἐμπιπτέτωσαν, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ἁπλότητα μᾶλλον ζηλωσάτωσαν. ἔρρωσο.

IN EPISTOLAM SUB JULII I. NOMINE EDITAM

DISQUISITIO

Ad Eruditissimum, & Clarissimum Virum Antonium Mariam Salvinium

Græcæ Linguæ in Florentino Gymnasio Professorem.

SYNOPSIS DISQUISITIONIS.

Gennadius, & Centuriatores Epistolam hanc Julio I. Rom. Pontifici perperam adscribunt. Facundus Hermianensis eamdem ipsi rectiùs abjudicat. Quod & facit cum Evagrio Leontius Byzantinus. Nihil in illa, quod Julium deceat. Apollinaris Hæreticus illius Auctor creditus, cujus sunt & aliæ quædam Julio afflictæ. Corpori *Christi* Animam, *sive* Mentem *humanam negavit is, quod & facit hujus Epistolæ Auctor. Multa in Apollinari à S. Gregorio Nysseno damnata, quæ heic itidem traduntur. Hypatius, Anastasius, Eulogius, Ephræmius, & alii S. Julium ab ista calumnia liberant. Quis fuerit Dionysius, ad quem data fingitur hæc Epistola.*

NON te fugit, Salvini doctissime, quantum mihi aliàs gratulatus fueris, quod ab amænioribus artibus ad graviores rursus me receperim, & præcipue ad sacram Eruditionem, cujus studium ut jucunditate nulli alii concedit, ita reliquis utilitate antecedere satis constat. Gratissimum autem accidit mihi, te habere hujusmodi consilii mei non solùm hortatorem solicitum, sed etiam laudatorem benevolum. Nam etsi tu hominibus, qui te intime non noscunt, videri interdum possis in unis mitioribus literis vim, & curam omnem ingenii tui constrinxisse; illud tamen mihi est exploratum, te ita omnigenæ eruditionis copia valere, ut maximi ponderis, summæque auctoritatis apud me semper futura sint cum præconia, tum hortamenta a te profecta. Atque istud meum de te judicium non solius famæ consensu, sed ipsâ experientiâ meâ sæpe numero confirmatum fuit. Quoties enim te in variis difficultatibus consului, quæ se mihi offerebant in amplissimo eruditionis stadio, talem toties in te rerum copiam, & Græcæ Linguæ, totiusque antiquitatis peritiam inveni, qualem pauci assequantur, & in paucis demirari solemus. Illud solum (& pace tua dixerim) satis probare non potui, quod nimirum ferme tibi uni scire, tibique in sipario canere contentus, non iis, quibus certissime poteras, Rempublicam literariam affecisti beneficiis. Sed tu maluisti modestiæ tuæ, ac eruditionis conscientia frui, quàm studiorum tuorum fructus his difficillimis evulgare temporibus, quibus quum in fastidiosos, aut maledicos Lectores facile impingatur, vix aliis, vix sibi placeat scriptor, honestæ quietis, non turbidæ gloriæ cupidus. Quo in consilio si te sequerer, potiore id etiam, quàm tu, ratione facerem, & ingenii mei fortunæ, viribusque longe minoribus prudentiùs consulerem. Verum mihi jam placuit audacius procedere, tuisque potius auscultare adhortationibus, quàm exemplo tuo. Quamobrem quum hæc edere in animum induxerim, quibus pro tua humanitate, & doctrina non unum contulisti beneficium, nihil antiquius habui, quàm aliquem deligere locum, ubi testarer & me gratum, & te omni commendatione dignissimum. Tuo igitur nomini inscriptam volo Disquisitionem istam, qua mihi propositum est, Julii I. Romani Pontificis famam ab Hæreticorum calumniis vindicare. Et hoc quidem in præsentia facile possumus, quando nobis monumentum illud oblatum est, per quod olim Ecclesiæ Catholicæ, tanti Præsulis ementito nomine, se facturos esse fucum speraverant Eutychiani. Quid enim veritatem clariùs ostendat, quàm ipsam prodere mendacii officinam, ipsumque omnium oculis figmentum objicere? Certe hæc illa est Epistola, quæ dubiam S. Julii fidem apud veteres aliquot fecit, quæque posterioribus etiam seculis negotium facessere visa est, incertis nempe in eam, quippe ignotam, prolatis sententiis. Rem igitur cum gratam eruditis, tum S. Pontificis memoriæ utilem præstabimus, si edito famo-

famo-

famosissimo hoc fœtu per nos fiet, ut de illius falsitate, & de Hæreticorum fraude, omnibus judicare in posterum liceat.

Inter antiquos Scriptores qui primus de hac epistola mentionem fecerit Gennadius est in lib. de Scriptor. Eccles. cap. 2. ita scribens: *Julius Urbis Romæ Episcopus scripsit ad Dionysium quendam de Incarnatione Domini Epistolam unam, quæ illo quidem tempore utilis visa est adversus eos, qui ita duas per Incarnationem asserebant in Christo personas, sicut & naturas. Nunc autem perniciosa probatur; fomentum enim est Eutychianæ, & Timotheanæ impietatis.* Gennadii verba libenter adoptarunt, ac retulerunt Centuriatores Magdeburgenses Cent. IV. cap. X. Quibus hæc alia è vestigio adtexunt. *Adduxisse ex eadem Epistola testimonium de persona Christi videtur Cyrillus Alexandrinus in Apologetico suo hoc modo.* Tum hæc ipsa Epistolæ verba proferunt: *Prædicatur ad completionem fidei, & incarnatus ex Virgine Maria Dei filius, qui & habitavit in hominibus, non in homine* (in homine scribendum erat) *energiam operans. Hoc enim in Prophetis est, & in Epistolis: Perfectus Deus in carne, & homo perfectus in spiritu, non duo filii; unus quidem germanus filius, qui suscepit hominem: alter verò mortalis homo assumtus est a Deo: sed unus unigenitus in cælo, unigenitus super terram.* Tamdem Centuriatores ita sermonem concludunt: *Citat idem testimonium ex Epistola ejus ad Prosdocimum Synodus Chalcedonensis contra Eutychem.*

At neque Centuriatores, neque Gennadius quidquam protulerunt, quod accuratam rei cognitionem sapiat. Et primò animadvertere juvat, Epistolam hanc Gennadio homini Latino re minime fuisse perspectam, sed solùm de nomine cognitam. Quippe manifesta illius hallucinatio est affirmare, *ipsam olim visam fuisse utilem adversus eos, qui ita duas asserebant in Christo personas, sicut & duas naturas.* Nullum Concilium, nulli Ecclesiæ Catholicæ Patres, hujus Epistolæ testimonio adversus Nestorianos usi unquam fuerant, neque porro postea sunt usi. Inde autem fluxit Gennadii error, quòd Act. I. Concilii Ephesini citatus fuerit contra Nestorium locus ille ex Epistola Julii I. Papæ, quem Centuriatores nuper adferebant. Nimirum censuit Gennadius, & post ipsum censuere Centuriatores quoque, unam eamdemque fuisse Julii Epistolam, quæ *ad Dionysium* data ferebatur, cum illa quæ in eodem Ephesino Concilio citatur. Verum diversæ plane sunt Epistolæ. Quæ ad Dionysium, uti fertur, conscripta fuit, nunc a nobis editur, ibique nihil eorum legitur, quibus Ephesina Synodus est usa. Altera πρὸς Δόκιον, seu Δόκιμον, hoc est, *ad Docium*, seu *Docimum*, quem etiam *Prosdocium* alii appellant, jamdudum intercidit, eademque ab Ephesinis Patribus laudata est. Confudit ergo utramque Epistolam Gennadius; utilem olim fuisse ratus conscriptam *ad Dionysium*, quòd ipsam arbitraretur ab Ephesino Concilio in veræ fidei confirmationem adhibitam.

Facundus Episcopus Hermianensis altero post Gennadium seculo vivens, hoc est, Justiniani temporibus, nonnulla habet lib. I. cap. 5. quæ conjecturam nostram firmant, erroremque Gennadii manifestiùs aperiunt. Scribit adversus Eutychianos, eorumque sobolem Acephalos, unam in Christo naturam statuentes. Ita verò inquit: *Quid autem illos contra hæc evidentissima Patrum testimonia juvare poterit, quod in assertionem vanissimi sui erroris dicunt, Julium Romanum Episcopum nescio ubi rescripsisse, quòd una sit Christi Natura? quum in eadem sancta Synodo Ephesina hoc solum ipsius B. Julii contra Nestorium recitatum fuerit ex Epistola ad Prosdocium, in qua ait: Prædicatur verò ad supplementum fidei, & incarnatus ex Maria Virgine &c.* Postquam Facundus locum integrum ex Act. I. Concilii Ephesini retulit supra a Centuriatoribus descriptum, ita pergit dicere: *Non aliud, præter hanc ad Prosdocium Epistolam, ex dictis B. Julii in illa Synodo prolatum est, si qua forsitan alia scripsit, neque ex hac Epistola aliquid amplius. Cur igitur non illud potius, quod de una Christi Natura isti circumferunt tamquam ab ipso B. Julio scriptum, vel quæque similia, quæ scripsisse autumant alios venerabiles Patres, in Synodo recitata sunt contra Nestorium? Nam ipsa magis ejus dogmati contraria viderentur.* Hinc igitur elucet, nullam aliam Epistolam Julii I. usurpatam adversus Hæreticos Nestorianos olim fuisse, quàm quæ ad Docium, sive ad Prosdocium conscripta fuerat. Quare ex altera ad Dionysium data nihil utilitatis umquam cepere Catholici, ut Gennadius leviter affirmabat. Videtur autem Facundus Græcam Epistolæ illius Inscriptionem πρὸς Δόκιον, *ad Docium*, pro uno verbo accepisse, tamquam scriptum fuerit πρὸς Προσδόκιον, *ad Prosdocium*.

Deinde validissimum argumentum è Facundi verbis ducere incipimus, ad dignoscendam falsitatem, atque figmentum famosæ hujus Epistolæ à nobis editæ. Nam si Epistola hæc ad Dionysium data jam extabat, quum Nestoriana Hæresis tot in Ecclesia turbas excitare cœpit, cur ab illa citanda adversus Nestorium abstinuere Patres Ephesini? Cur deinde Eutyches, & Dioscorus numquam pro se ipsam laudarunt, numquam ejus testimonio suam confirmavere sententiam? Certè Julii Romani Pontificis auctoritas maximum attulisset pondus Eutychianæ opinioni. Neque tanti Pontificis opus Græcè vulgatum latitare adeo poterat, ut omnium oculos fugeret, quum satis liqueat, ejus generis monumenta per Ecclesias, perque eruditorum manus vix edita consuevisse ferri. Aut ergo post Synodos Ephesinam, atque Chalcedonensem, conficta fuit, Julioque supposita Epistola illa, ideoque ante Synodos illas minimè extabat; aut si extabat, nemo hactenus noverat, crediderat ve, Julium ipsius Auctorem fuisse. Propterea hæc meritò Facundus addit: *Quid enim jam controversiæ remansisset, quod una esset illius Dei-Hominis subsistentia, sive persona, si probarentur Patres, quod etiam unam prædicaverint ejus esse naturam? Igitur, ut omnis auferatur quæstio, si non postea Epistola illa* (Hoc est quæ ad Dionysium scripta circumferebatur) *confecta est* (fortasse legendum *conficta est*) *aut B. Julii eam non esse, sicut*

magis

magis credendum Synodus judicavit, aut etiam, etsi ejus esse credidit, quod ego non dico, ut aliam magis (hoc est, quæ ad Prosdocium, seu Docium conscripta fuit) *quàm ipsam ejusdem S. Julii contra Nestorium proferret, non ex eo quod incautè dictum est, contrarium errorem judicavit esse vincendum.*

Verum ne hanc quidem ultimam suspicionis umbram admisisset Facundus; imo constanter negasset Julium I. ejus Epistolæ artificem, si quæ à Græcis Scriptoribus hac in re oculatioribus nos edocti sumus, ipse etiam novisset. Hos igitur audire juvat; eorum autem non testimonio solùm, sed etiam rationibus constabit, suppositam Julio ab Hæreticis famosam hanc Epistolam fuisse. Evagrius Scholasticus, à quo Historiam habemus, & Leontius Byzantinus, a quo Librum de Sectis, Scriptores multis nominibus commendati, ipsoque Seculo Christi sexto, quo Facundus Hermianensis floruit, & ipsi florentes, huc advocandi sunt. Primus ille de Nestorianis Hæreticis agens lib. 1. cap. 31. inquit: *Sanctorum Patrum Libros sæpe depravarunt, multosque Apollinaris Libros Athanasio, Gregorio Thaumaturgo, & Julio, inscriptionibus commutatis attribuerunt, quibus quidem Libris plurimos in suum impium errorem induxerunt.* Non est mihi ad manus Evagrii Historia, sed illam ex Baronii fide produco ipsam citantis ad. Annum Christi 352. n. 5. Nequeo tamen non mirari, quei Nestoriani imposturæ hujus dicantur Auctores. Certo certius est, eam, quam nunc proferimus, Epistolam Eutychianis ita scatere erroribus, ut Nestorianis oppositam omnino sententiam referat (quod & Gennadius monuit) atque architectum planè sapiat Eutychianum. Quei rogo utraque adversantium Hæreticorum cohors uni atque eidem Romano Pontifici tribuere, ac supponere potuit contraria hæc perversarum opinionum monstra. Evagrius proinde fortè hallucinatus est; sive, ut ratione potiori dicam, Evagrii locus attentiùs considerandus fuit Cardinali Baronio. At infra de hac ipsa re sermo recurret. Interim satis est cognovisse, Apollinaris Hæretici Libros Julio fuisse ab Hæreticis per dolum suppositos.

Accedat nunc Leontius Byzantinus, quo nemo luculentiùs in hujusmodi quæstione versatus est. Actione 8. de Sectis pag. 526. Eutychianæ Hæresis fundamenta convellit. Ejus autem sunt verba hæc è Græco translata: *Adferunt* (Eutychiani) *aliud quoque dictum, velut à B. Julio profectum, quòd exstat in Epistola scripta ad Dionysium Corinthi Episcopum; cujus initium est* (Miror de quibusdam audiens &c.) *Estque dictum hujusmodi* (Necesse est eos, quum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare; ac in divinam quidem baptizari, & in humanam non baptizari.) *Aliaque plura istæc Epistola continet.* En aliquot Epistolæ hujus verba, quæ quum in exemplari nunc a nobis edito pariter legantur, Ambrosiani Codicis fidem confirmant. Porro videamus, quomodo se ab ista difficultate Leontius expediat. *Sed nos*, prosequitur ille, *pluribus argumentis convincimus, illam Epistolam non esse B. illius Julii, sed Apollinaris. Primùm ex eo quod si quis eam subtiliter consideret, nihil Juliano dignum nomine habeat. Quin & septem illæ Epistolæ, quas ejus esse dicunt, Apollinaris sunt. Deinde quòd in eadem Epistola Corporis mentione facta, nusquam id mente præditum, vel animatum dixerit. Erat autem in more Patribus illius seculi, ut sicubi Corporis mentionem facerent, id ipsum mente præditum, animatumque dicerent: quod quidem usque adeo verum est, ut reformidantibus eis hoc crimen, ideoque deinceps illas voces, Mente præditum, & Animatum, adjicientibus, nulli posteriorum libri reperiantur, qui hanc veterum appendicem non habeant. Præterea de hoc quoque non B. Julii, sed Apollinaris esse redarguitur, quod Nyssenus ille Gregorius in opere contra Apollinarem apertè multa recitet, quæ hac Epistola continentur, eaque ceu prava refutet. Potest & aliunde convinci, quòd B. Julii non sit; ajunt enim Actis Synodi Ephesinæ sub B. Cyrillo insertam: quod quidem apertè mentiuntur. Nam nihil ibi in textu tale reperitur, sed alia quædam inserta est Epistola velut a Julio scripta; nec ipsa Julii, sed Timothei, quemadmodum ex multis exemplaribus intelligi potest. Enim verò quum nihil nobis illa adversetur, quod eam Julii dicunt, flocci scilicet faciendum.*

Hactenus Leontius accuratissimi profectò Critici nomen promeritus, quo auctore discimus, Apollinari Epistolam hanc esse reipsa tribuendam. Antequam verò progrediamur, animadvertere opus est, Baronium hæc itidem Leontii documenta produxisse. Relatis autem iis Epistolæ verbis, *Necesse est eos, quum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare &c.* mirari se ait, cur Gennadius appellare potuerit utilem Epistolam hanc, adeo immanes, manifestasque blasphemias complectentem, *quibus Nestoriana Hæresis confirmaretur.* Ita amplissimus Annalium parens; sed aliter loquuturus, si quod in posterum fas erit, Epistolæ ipsius subdititiæ textum legere & ipse potuisset. His verbis, quæ nunc quoque in exemplari a nobis evulgato occurrunt, non Nestoriana Hæresis confirmatur, sed quidem Eutychiana; quippe ab Epistolæ Auctore afferuntur tamquam necessarium, & ut ipse significat, absurdissimum Nestorianæ sententiæ consectarium. Tantum abest, ut ille cum Nestorio sentiat duas in Christo divisas naturas, quarum una adoranda sit, altera verò nequaquam, ut potius utramque simul permisceat, atque confundat, unâque tantum adoratione colendam affirmet, Eutychianis in hoc omnino concors atque consentiens.

Sequamur nunc Leontium κατὰ πόδα, illiusque rationes, atque argumenta sigillatim percurramus, quibus facilè palam fiet, qui verus fuerit Epistolæ hujus faber. Inquit is, non à Julio Primo Romano Pontifice, sed ab Apollinari Hæresiarcha illam fuisse conscriptam. His autem rationibus sententiam suam confirmat. Prima est, nihil ibi occurrere *Juliano nomine dignum*; hoc est, nihil gravitatis, eloquentiæ, sapientiæ, aut puræ veterisque doctrinæ, quod Julium Apostolicæ Sedis Antistitem deceret, in eo monumento contineri. Et revera quum nihil antiquius Romanis Episcopis, totius Ecclesiæ Magistris, fuerit, quàm vetustissima Christi dogmata semper tradere, atque tueri; heic autem reperiantur tot novæ, temporibusque Julii inauditæ doctrinæ semina: quis seculo Christi quinto, quando Eutychetis caussa fervebat, Julium tam facilè debuit, potuitque credere perniciosæ illius Epistolæ, atque novitatis Auctorem? Jam antea reclamassent cum Occidentales, tum Orientales Episcopi, si tale quippiam seculo Christi quarto Julius tradidisset. Potuit quidem Apollinaris clam desipere, & furtivis literulis inter suos asseclas quidquid lubebat effutire, atque confingere. Non poterat Romanus Episcopus, Ecclesiæ totius caput, se abscondere, conscriptâ præsertim Epistolâ ad celebrem Græciæ Episcopum, & palam evulgatâ. Supersunt adhuc germanæ duæ Julii Epistolæ à S. Athanasio descriptæ (nihil enim moror Isidori Mercatoris pseudepistolas) in quibus diversam planè & styli, & doctrinæ, & prudentiæ faciem intueare. Addit Anonymus Scriptor, à quo Collectionem habemus contra Severianos §. 6. Inscriptionem hujus ipsius Epistolæ consentaneam non fuisse Romanorum Pontificum consuetudini. Qua de re judicium ferre nobis in præsentia non licet, quando Inscriptione caret exemplar nunc à nobis editum.

Alterum Leontii argumentum est, non hanc tantummodo Epistolam, sed & alias septem Julio fuisse suppositas, quæ tamen Apollinaris revera forent. En Eutychianorum artes, & doli. Quid igitur mirum, si productâ in medium ab Eutychianis Epistolâ *ad Dionysium* datâ, fraus ibi quoque nullo negotio deprehensa fuit? Difficile nimis erat, tanto Pontifici, qui superiore dumtaxat seculo vivere desierat, tot Epistolas affingere, & diu criticis, doctisque imponere hominibus. Tunc argumentum, stylus, caussa scribendi, homines, ad quos datæ fingebantur eæ Literæ, quarum nunc nullum exstat vestigium, & mille alia, in re, ut ita dicam, recenti statim succurrebant, quæ ipsas falsitatis redarguerent, & Apollinari vero ipsarum parenti restituerent. Una proinde alteram accusabat; omnesque simul fortissimo argumento erant, non Julio, sed Apollinari tribuendam esse istam quoque *ad Dionysium* conscriptam.

Tertiò rectissime Leontius animadvertit, in tota hac Epistola Christi quidem *Corpus* memorari, sed *mentem Animamque* eidem *Corpori* nusquam tribui. Nihil profectò Apollinari detrahere personam apertiùs potuit, quàm hic affectatus loquendi modus. Constat ex Apollinaris erroribus præcipuum illum fuisse, quem S. Leo Magnus in Decretali 23. Catholicorum sententiâ oppositâ rejicit. *Non Deum tantùm dicimus Christum &c. nec ita hominem, ut aliquid ei desit, quod ad humanam certum est pertinere naturam, sive Animam, sive Mentem rationalem &c.* Hinc S. Augustinus in lib. de Hæres. cap. 55. *Apollinaristas*, inquit, *Apollinaris instituit, qui de anima Christi a Catholica dissenserunt, dicentes, sicut Ariani, Deum Christum carnem sine anima suscepisse. In quæstione testimoniis Evangelicis victi, Mentem, qua rationalis est anima hominis, non fuisse in anima Christi, sed pro hac ipsum Verbum in ea fuisse dicunt.* Ita se habebat falsa Apollinaris sententia, quam proinde quum non obscurè Epistola Julio adscripta referat, ac inspiret, intelligere continuò possumus, eam Apollinari esse tribuendam. Certe ibi nusquam legas de Christo homine aliud prædicari, quàm σῶμα, aut σάρκα, *Corpus*, aut *Carnem*: *Animæ* autem, sive *Mentis* humanæ a Verbo susceptæ nulla mentio. Quamobrem Christi *Corpus*, si rectè hæc perpendas, obtruditur nobis tanquam ἄψυχον, καὶ ἀναίσθητον, καὶ ἄνοητον, idest, *inanimum, & sensus, ac mentis expers*: quod commentum in Apollinari damnavit An. Ch. 362. Alexandrina Synodus ab Athanasio, aliisque Catholicis Episcopis celebrata.

Vide verò, quàm sine tergiversatione eadem hæc abominanda sententia ab istius Epistolæ Auctore insinuetur. Οὔτε γὰρ, inquit, τὸ σῶμα καθ' ἑαυτὸ φύσις ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ, ἐπεὶ μηδὲ ζωοποιὸν καθ' ἑαυτὸ, μηδὲ διαιρεῖσθαι δυνάμενον ἀπὸ τοῦ ζωοποιοῦ λόγου. Hoc est: *Non enim Corpus secundùm se ipsum natura est in uno Christo, quia non est vivificum per semetipsum, neque dissecari potest, atque sejungi a vivifico Verbo.* En Corpus Christi per se minimè vivificum, idest vitâ, ac Animâ vitæque actionibus per se carens. At undevinam (petere quis potuit ab Apollinari) vitam, ejusque munia Servator habuit, quatenus homo? A vivifico Verbo, respondebat Hæreticus, id habuit Christi Caro; quippe quòd humanæ Animæ, Mentisque vices in Christo suppleret, atque impleret divinitas ipsa. Concinunt ista cum iis, quæ laudatus Leo Magnus de Appollinari eodem scribit Homil. 4. de Nativ. *Apollinaris*, inquit ille, *fidei soliditate privatus, Filium Dei ita veram humanæ Carnis credidit suscepisse naturam, ut in illa Carne diceret Animam non fuisse, quia vicem ejus expleverit ipsa divinitas.*

Quæ cum ita sint, & impiam hanc, atque ab Evangelica veritate absonam opinionem soli Ariani, Apollinaristæ, atque Eutychiani venditarint: quis dubitare amplius possit, quin Epistolæ a nobis editæ Auctor, fuerit Apollinaris, aut alius quisquam de grege illius? Quandonam Catholici Patres, ac præcipue Romanæ Sedis Antistites in ea fuere sententia? Imo quis eam abominatus non fuit? quis non oppugnavit non crescentem dicam, sed vix natam, atque auditam? Nemo autem est, qui Julium I. Pontificem Maximum vel suspicatus fuerit consensisse unquam cum Arianis, aut cum æquali eorum temporum Apollinari. Arianorum potius ipse Julius perpetuus fuit malleus, ac hostis, adeo ut mirari possis Eutychianorum impudentiam, atque imprudentiam, virum hunc deligentium, cui affingerent adulterinam hujusmodi Epistolam, illius ingenio, doctrinæ, & moribus tam conformem, quam Æthiopi candor. Fieri igitur non potest, ut Julius toties de Christo homine loqueretur, ejusque *Carnem*, seu *Corpus* nominaret, quin & ipsum *Mente præditum*, ac *animatum*, sive ἔννουν καὶ ἐμψυχωμένον diceret, aut aliquid saltem apponeret, quo doceremur, non ex sola nuda carne constare humanam Christi natu-

naturam: quod tamen hujus Epistolæ Auctor satis aperte affirmare contra Catholicam veritatem non erubescit.

Quartò, inquit Leontius, hinc etiam dignosci potest, non Julio, sed Apollinari Hæretico, tribuendam esse Epistolam istam, quòd Gregorius Nyssenus in Opere contra Apollinarem recitet multa, eaque ceu prava refutet, quæ hac eâdem Epistolâ continentur. Forte fortuna eximium istud Nysseni Opus, diu deperditum, diuque ab Eruditis desideratum, ante paucos annos è Vaticano Codice descriptum evulgavit C. V. Laurentius Alexander Zacagnius Vaticanæ Bibliothecæ Præfectus, cujus beneficio cuicumque in posterum conferre licebit cum Apollinaris fragmentis a Nysseno refutatis Epistolam istam. Nos interim id experiamur quàm brevissimè. De Apollinari hæc habet Nyssenus §. 35. Ἡμᾶς, φησὶ, δύο πρόσωπα λέγειν τὸν Θεὸν, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ προσληφθέντα ἄνθρωπον· αὐτὸν δὲ, φησι, μὴ οὕτως ἔχειν, ἀλλὰ φάσκειν τὸν σαρκωθέντα, καὶ ὄντα οὐχ ἕτερον παρὰ τὸν ἀσώματον, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέρας ἐν σαρκὶ ζωῆς. Quæ ita vertit laudatus Zacagnius: *Duas personas Deum, & a Deo susceptum hominem, nos* (idest Catholicos) *dicere ille asserit, se verò haud ita prorsus sentire; quin imo dicere incarnatum fuisse Christum, eumque non esse ab incorporeo diversum, sed unum, eundemque ad similitudinem nostræ, quam in carne vivimus, vitæ*. His utique paria, imo eadem habet Epistolæ nuper a nobis vulgatæ Auctor, quorum concentus unum eundemque Apollinarem utrobique indicat. Inquit iste se minime vereri τοὺς συκοφάντας τοὺς διαιροῦντας εἰς δύο πρόσωπα τὸν Κύριον; *Calumniatores in duas personas Christum Dominum partientes*: quo nomine Catholicos & heic significari vides. Nempe censebat bonus Apollinaris, ideo Catholicos duas in Christo ponere personas, quòd duas ponerent non confusas in ipso naturas. Falsum id profectò; nam duas quidem in uno Christo Naturas agnoscebat Ecclesia Catholica, sed unam tantum Personam. Hæreticus contra tam longè a Catholicorum semita exorbitabat, ut non tantummodo Personam unam, sed unam etiam Naturam in Christo Domino nostro fateretur: quod ante ipsum nemo Theologorum rectè sapientium dixerat.

In verbis supra ex Nysseno descriptis legitur falsa hæc Apollinaris sententia, ubi *corporeum* Christi ab *incorporeo* non distinguitur. Sed apertiùs eadem traditur a Nysseno §. 13. quum de Apollinari dicit: μίαν ἐποίησε τοῦ Θεοῦ τε καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν; *Unam Dei, & hominis naturam constituit*. Eulogius quoque Alexandrinus Patriarcha apud Photium Cod. 230. hæc Apollinaris verba refert ex Libro de Incarnatione, ubi Hæreticus ita exclamat: Ὦ καινὴ κτίσις, καὶ μίξις θεσπεσία! Θεὸς, καὶ σὰρξ μίαν ἀπετέλεσαν φύσιν. *O novam creaturam, & divinam mixtionem! Deus & Caro unam effecère Naturam*. Apollinaris ergo jam sibi finxerat, adeo humanam Naturam cum Divina in Christo fuisse permixtam, atque confusam, ut nullum amplius inter eas discrimen intercederet, quasi ex duabus naturis simul permixtis una tertia consurgeret. Hæc eadem sententia fuit Auctori Epistolæ nunc editæ. Apertissimè is *duas Naturas*, sive δύο φύσεις in Christo negat, speciosâ illâ ratione ductus, quòd *unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia*, ab Apostolo dicatur. Pergit autem ita argumentari tenebrio ille: Εἰ γοῦν εἷς ὁ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου τεχθεὶς ὠνόμασαι, καὶ αὐτός ἐστι, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, μία φύσις ἐστὶν, ἐπειδὴ πρόσωπον ἓν ἔχων εἰς δύο οὐ διαιρεῖται. *Si unus igitur è sancta Virgine natus appellatur, idemque ipse est, per quem facta sunt omnia, una Natura est; etenim Personam unam habens in duo non dividitur*. Habes heic non solùm in Christo Personam unam, quod Orthodoxi quoque dicebant, sed unam etiam Naturam, quæ falsa opinio Apollinari Eutychianorum, ut ita dicam, parenti maxime placuit, quamquam nova, & veterum auctoritate prorsus destituta.

Ex Antirrhetici verbis supra descriptis didicimus etiam, Apollinarem dixisse, unum eundemque esse Christum *ad similitudinem nostræ, quam in Carne vivimus, vitæ*. Idem porrò palam edicit Epistolæ nostræ Auctor, Ὥσπερ, ait, ἄνθρωπος μία φύσις, οὕτω καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος Χριστός. *Quemadmodum homo una est Natura, ita, & in similitudinem hominum factus Christus*. Diffiteri non possum, quin & quidam è SS. Patribus hujusmodi exemplo fuerint usi, ut unam in Christo Personam, ex unitione duarum Naturarum manantem ostenderent. Vide Rusticum Diaconum in Bibliotheca Patrum, Leontium, Theorianum, & alios. Vide & Symbolum S. Athanasio attributum. At nemo ex iis illuc etiam deferri se passus est, ut ex animæ, & corporis in uno homine conjunctione probaret, unam quoque exsurgere, & resultare in Christo naturam. Primus Apollinaris hujusmodi similitudine abuti cæpit; ideoque & istud opportunè cadit, quo Epistolam hanc ipsi, & non Julio I. doctrinæ orthodoxæ propugnatori, adscribendam esse intelligamus. Proinde videas, Nyssenum in Antirrhetico adversus exemplum hoc ex humana natura desumtum, quo Apollinaris suam confirmabat sententiam, pugnare variis argumentis. Quod tamen assurdiorem constituebat Apollinaris opinionem, illud erat, nimirum ex Carne tantum humana, & ex Deo, qui loco mentis, aut animæ esset, Christum coaluisse, uti ex anima, & corpore Natura hominis coalescit. At quomodo, ajebat Nyssenus, *in similitudinem hominis* Christus factus est, qui aliud quid ab homine diversum est, & a nostra prorsus Natura discrepat? Nam si ex anima, & corpore homo constat; & Anima in homine, quem ipse confinxit, non reperitur: quomodo in Christo illud simile homini esse poterit, quod a nostra natura alienum est? Neque verò alium suæ commentationi titulum Apollinaris indiderat, quàm ἀπόδειξις περὶ τῆς θείας σαρκώσεως τῆς καθ' ὁμοίωσιν ἀνθρώπου. *demonstratio divinæ Incarnationis ad similitudinem hominis*. Quæ profectò quum satis aperte congruant cum iis, quæ ab Auctore Epistolæ enarrantur, unum etiam eundemque Apollinarem utrobique produnt.

Progrediamur. Alterum Apollinaris commentum refellit Nyssenus in opere laudato. Censebat insanus Hæresiarcha, non in plenitudine temporum humanam Carnem a Verbo Dei fuisse assumtam, sed ante secula id factum; quare hominem qui apparuit in tempore, antea præextitisse, quàm manifestaretur, scriptitabat. Vide §. 13. Antirrhetici, & Nazianzenum in Orat. 46. quæ est contra Apollinarem. Consequens proinde erat, ut & diceret, Christum, quatenus etiam est hominis filius, è cælo descendisse. Atque ita sane, teste Nysseno, Apollinaris palam sentiebat, uti videre est §. 6. Qua opinione constituta, hoc ille deinde inferebat: εἰ δὲ καὶ ἐξ οὐρανοῦ υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ ἐκ γυναικὸς υἱὸς Θεοῦ, πῶς οὐχ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος; *Si autem & è cælo Filius hominis, & ex muliere Filius Dei, quomodo non idem Deus, & homo censetur?* Non aliter sentire videtur Epistolæ ad Dionysium datæ Scriptor. Primò enim ait: si duarum naturarum divisio in Christo admitteretur, nefas esset, *unum totum vocare Filium hominis, qui de cælo descendit, & Filium Dei, qui de muliere natus est*. Οὔτε γὰρ οἷόν τε ἦν τὸ ὅλον υἱὸν ἀνθρώπου καλεῖσθαι καταβεβηκότα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ υἱὸν Θεοῦ γεννηθέντα ἐκ γυναικός. Tum heic, tum illic Christus, quatenus hominis Filius, è cælo esse dicitur, uti etiam, quatenus Filius Dei, è muliere dicitur esse. Pergit Epistolæ Auctor effutire, ideo duarum naturarum divisionem in Christo repugnare, quia quod descendit de cælo, vocaretur Filius Dei, & non filius hominis; quod autem natum est de muliere, vocaretur Filius hominis, & non Filius Dei: quæ sententia, si huic inepto Sophistæ crederemus, Hæresi Pauli Samosateni consentanea foret. Hinc ait subinde: Ἡμᾶς δὲ αἱ θεῖαι γραφαὶ διδάσκουσιν, ὡς περὶ ἑνὸς τοῦ Κυρίου φρονεῖν κατὰ τὴν ἐξ οὐρανοῦ κατάβασιν, καὶ τὴν ἐκ γυναικὸς ἐπὶ γῆς γέννησιν. *Nos verò divinæ Scripturæ docent, & quum ejus è cælo descensum, & quum ex muliere in terra nativitatem audimus, omnia de uno Domino esse intelligenda*. Infra verò alia in hanc rem addit, inquiens, se nihil morari calumniatores in duas Personas Christum partientes (idest Catholicos quibus ille hujusmodi sententiam affingebat, uti supra vidimus) quod sibi maledicerent tanquam affirmanti τὴν σάρκα ἐξ οὐρανοῦ *Carnem de cælo*: quam dicendi formam a se non amolitur, neque rejicit personatus iste Hæresiarcha. Tum pergit scribere: *Dicimus enim utrumque, & de Cælo totum per Deitatem, & de muliere totum per carnem, nescientes divisionem unius ejusdemque Personæ, neque dissecantes a cœlesti terrenum, aut a terreno cœleste; impia quippe dissectio hæc foret*.

Quæ quidem luce non indigent majore. Sed infra occurrunt alia, quibus opinio constituta prorsus turbatur; inquit enim Epistolæ Auctor: Συμπεφώνηται οὖν, καὶ συμφώνως ὡμολόγηται τὸ σῶμα ἐκ τῆς παρθένου, ἡ θεότης ἐξ οὐρανοῦ· τὸ σῶμα πέπλασται ἐν κοιλίᾳ, ἡ θεότης ἄκτιστος αἰώνιος. *Concorditer ergo dicitur, & concorditer in confesso est, Corpus esse de Virgine, Deitatem de Cælo; Corpus efformatum in utero, Deitatem creationis expertem, ac sempiternam*. Quibus verbis fateri Auctor iste videtur Christi carnem de Virgine sumtam, quum tamen supra significarit ipsam de Cælo esse, ac de Cælo dici. Primò dicimus, Apollinarem dissona, & repugnantia afferre potuisse; quod cum ceterorum ferè omnium a Veritate deflectentium est, tum præcipuè de Apollinari dici posse Nyssenus non uno in loco ostendit. Deinde suspicamur ipsum Hæreticum non ex animo sensisse, neque propriè affirmare voluisse, Corpus a Christo de cœlo assumtum, antequam Gabriel Virginem divini consilii certiorem fecerit; sed ideo solùm Carnem de Cælo dixisse, quia secundùm ejus opinionem, quidquid de Christo, uti Verbo Dei pronunciatur, æque de Christo uti homine pronunciandum illi videbatur. Certè §. 51. Antirrhetici idem Apollinaris de Verbo Dei hæc habet: ὅτε σὰρξ ἐγένετο, τότε αὐτὸν ἐν ἡμῖν ἐσκηνωκέναι. *Tunc factum fuisse Carnem, quum habitavit in nobis*. Quibus verbis indicat se minime credere, *humanitatem Verbi ad nos è cælo descendisse*, ut ipse Nyssenus animadvertit, quamquam supra aliud palam docuisse, atque scripsisse Hæreticus videretur. Eatenus igitur dicebat Apollinaris Christi carnem è cælo esse, quatenus in eam opinionem concesserat, dividendam, atque distinguendam in Christo humanam Naturam a Divina non esse, ac proinde ita omnia de uno Christo esse prædicanda, ut totus etiam de Cælo descendisse rectè diceretur. Quare intelligere possumus, ne heic quidem dissentire ab Apollinari Auctorem Epistolæ nostræ.

Cæterum supra vidimus alium capitalem Apollinaris errorem in eo situm, ut affirmaret, Christum Animâ, aut Mente humanâ caruisse. Illum propterea Nyssenus redarguit §. 35. Antirrhetici. Non aliter sensisse personatum Epistolæ hujus auctorem, pariter ostendimus. Ergo eundem utrobique scriptorem deprehendas. Accedit, quòd Apollinaris in suorum somniorum præsidium abutitur verbis iis Apostoli 1. Cor. 15. *Novissimus Adam in spiritum vivificantem*, ut constat ex §. 10. & seq. Antirrhetici. Iisdem noster quoque abutitur, uti videre est in Epistola edita. Itaque tandem intelligas miram intercedere opinionum concordiam inter Apollinarem a Nysseno confutatum, & hujus Epistolæ Auctorem, ut merito eundem esse cum Apollinari censuerit Leontius. Et sanè quis Julium Romanum Pontificem, unquam dixit, aut audivit absurdissima hujusmodi dogmata tradentem, quæ statim ac emersere ex Apollinaris ore, & calamo, refutata novimus? Fieri non potuit, ut Apostolicæ Sedis Antistes sine magno Christianorum scandalo, atque clamore talia palam traderet.

Tamdem Leontius Eutychianos, sive Acephalos, falsi arguit, quòd locum ex Epistola ista dicant productum, atque laudatum à Patribus Ephesini Concilii. Aliam Epistolam in ejus Synodi Actibus citatam ait, atque ab ea diversam, quæ ad Dionysium conscripta fertur. Imo & alteram illam non Julii esse addit, sed quidem Timothei Hæretici Apollinaristæ, uti exemplaria multa ejus rei fidem faciebant. Quod est ad calumniam istam ex Actis Ephesini Concilii peti-

ANNO CHRISTI 336.

petitam, vidimus supra, quid etiam Facundus Hermianensis scriptum reliquerit. Sed Leontius subinde inquiens, *enimvero quum nihil nobis illa adversetur, quod eam Julii dicunt, flocci faciendum est:* rectè fecit, qui non sibi, atque exemplaribus tantùm credidit, ut penitus abjudicaret Julio laudatam ejus Epistolam ad Docium. Nam prætérquamquod nihil illa continebat ex ipsius Leontii confessione, quod Julio Romano Pontifice, & Catholicorum principe indignum foret, Ephræmius Patriarcha Antiochenus lib. 3. de sacris Legibus apud Photium Cod. 229. ipsum Julio sine dubitatione tribuit, & ex eâdem verba etiam nonnulla delibat. Plura itidem ex illa, tamquam ex germano Julii fœtu, profert Anastasius Presbyter in Eclog. τῶν χρήσεων περὶ τῆς θείας θεολογίας cap. 38. nisi quod Acacium pro Docio habet, scribens: Ἰυλίυ ἐπισκόπυ ῥώμης ἐκ τῆς πρὸς Ἀκάκιον ἐπιςολῆς: *Julii Episcopi Romæ ex Epistola ad Acacium.* Fateor tamen dubitari meritò posse, an eadem sit Epistola ab Anastasio citata cum superiori ad Docium scripta, quum una ex iis esse possit, quas adulterinas, & Julio perperam tributas, supra Leontius affirmabat.

Atque hactenus multa attulimus, quæ vel pertinacibus ingeniis persuadere possunt, datam olim ad Dionysium Epistolam, & sub Julii Romani Pontificis nomine ab Hæreticis evulgatam, uni Apollinari esse restituendam, sicuti legitimo illius parenti. Nunc addimus, Justiniani temporibus tam certos de ea suppositione fuisse Catholicos, tamque robustis pro Julii fama tuenda illos militasse argumentis, ut omnem ex de re se sustulisse dubitandi rationem palam profiterentur. Hypatius Episcopus Ephesinus in Collatione cum Acephalis habita Constantinopoli, Sirmondo V. C. teste, ajebat: *Beati Julii famosam illam Epistolam manifestè Apollinaris ostendimus fuisse, scriptam ad Dionysium.* Paria affirmabat laudatus Anastasius Presbyter in Eclog. χρήσεων. Sed & S. Eulogius Patriarcha Alexandrinus, qui eodem, quo Justinianus, & Leontius, seculo floruit, idem testatur apud Photium Cod. 230. ita scribens: Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡ χρῆσις, ἣν ἡ αἵρεσις προκομίζει ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιςολῆς τῦ Ἰυλίυ ῥώμης, ἀναμφίβολον μὲν οὐκ ἔχει τὸ γνήσιον. Hoc est: *Sed enim testimonium, quod Hæresis adfert ex Epistola Julii Romani ad Dionysium, haud dubiè non est genuinum.* Cujus rei argumentum illud Eulogius memorat, quod supra innuimus, nempe S. Cyrillum in Synodo Ephesina quemdam quidem adhibuisse locum ex Epistola Julii ad Docium, at alterius Epistolæ ad Dionysium datæ, quamquam adversus Nestorianos disertissimè pugnantis, nullam fecisse mentionem, non alia sanè de caussâ, quam quòd aut censeret, aut compertum haberet, germanum Julii fœtum istam non esse. Testis est idem Eulogius, Eutychianos citasse pro adstruenda una in Christo Natura, non solùm Epistolam nunc à nobis editam sub Julii nomine, sed & alia, quæ Athanasio, & Gregorio Thaumaturgo adscribebant. At eorum commenta Eulogius explodit; contendens, numquàm sanctissimos illos Patres talia literis mandasse, sed Auctorem quidem eorum fuisse Apollinarem, Eutychetis autem, ac Severi sectatores fraude satis aperta deinde ea supposuisse celeberrimis illis Ecclesiæ Catholicæ Episcopis. Eadem, ut supra animadvertimus, & Leontius, & Evagrius tradidere. Quamobrem meritò arbitrari jam cogimur, tunc parum circumspectè Baronium scripsisse, quando à Nestorianis cuncta hujusmodi figmenta prodiisse dixit, quæ certè non Nestorii, sed Eutychetis patrocinabantur errori.

Porro dolendum est, jamdiu excidisse Opera Ephræmii Antiocheni supra à nobis laudati, qui & ipse vixit seculo Christi sexto. Inde enim nullo fortasse negotio constare posset, quantum ab Apollinaris, & Eutychetis opinionibus abesset Julii nostri doctrina. Quandoquidem tamen ejus Libros accuratè non solùm recensuit, sed etiam multis expressit Photius in Biblioth. Cod. 228., & 229. delibare juvat inde nonnulla. In Epistola ad Zenobium Scholasticum Emissenum, testante Photio, ostendit Ephræmius, consensisse S. Leonem Magnum cum reliquis Patribus in confitenda gemina in uno Christo Natura, non divisâ, neque confusâ. Tum demonstrat, S. Cyrilli dogmata, in ea potissimum quæstione, prorsus convenire cum ejusdem *S. Leonis, & Gregorii Nysseni, & Julii Romani sententia*, & esse κατὰ πάντα συμφωνῦντα, *in omnibus consona*. Idem Ephræmius in Orat. ad Domnum, & Joannem, ut probet, Christum verum Deum nostrum, neque divinitatis, neque humanitatis proprietates divisisse (quod Nestoriani sentiebant) sed per *unitionem*, sive *unionem*., ἕνωσιν tam divina, quàm humana sine confusione in se conjunxisse, τὺς θεοφόρυς ἡμῶν πατέρας παράγει μάρτυρας, Ἰύλιον τὸν Ἐπίσκοπον Ῥώμης ἐκ τῶν περὶ τῆς ἐν Χριςῷ ἑνώσεως τῦ σώματος πρὸς τὴν θεότητα, *divinos Patres nostros testes adducit, Julium nempe Romanum Pontificem è Libris de unione corporis cum Deitate in Christo*, atque Athanasium, Nyssenum, Basilium, & Cyrillum. Tandem si qua sunt in Julii Libris genuinis, quibus abuti consueverint Hæretici, ea explicat Ephræmius, sanamque continere doctrinam evincit, atque à Julio ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ ὁμουσίυ, *in Oratione de Consubstantialitate*, confutatum fuisse ait non Marcionem solum, & Valentinum, sed & Apollinarem, & Eutychem.

Itaque jam nihil amplius dubitandum puto, quin certum sit quod initio probandum suscepimus, videlicet famosam olim Epistolam nunc à nobis editam, si non Apollinari ipsi, saltem alicui ex ejus, aut Eutychetis, aut Severi schola, tribuendam, atque restituendam esse. Certè Julio I. Petri in Romana Sede Successori prorsus abroganda est; idque nihil meliùs persuadere in posterum valebit, quam Epistola ipsa. A tanti Pontificis doctrina, & fama immane quantum abhorret, quod heic legitur, quum conceptis verbis, tantoque molimine ipsissima Apollinaris, atque Eutychetis deliria statuantur, & Ecclesiæ Catholicæ sententia improbetur. Restat nunc, ut aliquid etiam de Epistolæ titulo dicamus. In Ambrosiano Codice

ANNO CHRISTI 336.

data legitur πρὸς Διονύσιον τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπον, *ad Dionysium Alexandriæ Episcopum*. At Leontius Byzantinus, ut vidimus, Dionysium hunc non *Alexandriæ*, sed *Corinthiorum* Episcopum facit. Utrobique erratum suspicor. Et primo loco deferenda mihi est Ambrosiani Codicis fides; etenim, dum Julius, cui afficta est Epistola, Apostolicam Cathedram tenuit, nullus Dionysius Alexandrinæ præfuit Ecclesiæ, sed quidem Athanasius Magnus. Sciolus aliquis videns Epistolam hanc Dionysio inscriptam, quem fortassis Episcopum fuisse aut per rumorem didicerat, aut somniarat, ingenio suo inscriptionem supplevit. Quum verò Dionysium, Alexandrinum Episcopum celebrem olim fuisse (hoc est Seculo Christi tertio) audivisset, patenti Anachronismo eumdem esse ratus est, ad quem seculo proximè sequenti Julius literas illas dedisse affirmabatur. Ita potius juvat credere additam hanc titulo laciniam, quàm id fraude ab Hæreticis factum. Quis enim Seculo Christi quinto, & sexto, quo in controversiam Epistola ipsa cœpta est adduci, ineptam hanc inscriptionem non risisset? Memoratur quidem in subscriptionibus Sardicensis Conciliabuli, quod tempore Julii nostri habitum est, *Dionysius Episcopus ab Alexandria provinciæ*. At aliquod in his verbis latere mendum, vel ipsi Editores apposito asterisco monuere. Præterea Alexandrinus Episcopus esse ille non potuit, tum quòd verisimile est, ipsum subscripturum fuisse digniori loco, tum etiam quòd tum temporis, uti dicebamus, Alexandrinam Sedem implebat S. Athanasius ex Catholicorum parte, ex Arianorum verò Gregorius, ad quem etiam legitur data Epistola ab ejusdem Pseudosynodi Episcopis.

Secundò suspicione quoque erroris non carere mihi videtur ea Epistolæ inscriptio, quam Leontius habet. Uti Alexandriæ Seculo tertio vulgaris Epochæ Dionysius unus celebris Episcopus fuit, ita & Seculo præcedenti alter ejusdem nominis Corinthiorum Episcopus fuerat, vir celeberrimus, cujus olim legebantur Epistolæ quædam Canonicæ. Si non Leontio exploratæ eruditionis viro, certè Librariis, quibus est usus Leontius, aut à quibus Leontii opera deinde fuere descripta, imponere potuit Corinthiaci illius Dionysii fama, ut scriptam crederent ad eumdem Epistolam sub Julii nomine ab Hæreticis evulgatam. Equidem in Ecclesiastica Historia nullum Dionysium reperio, qui Corinthiorum Ecclesiam rexerit Julii Romani ævo. Ad hæc Anonymus ille Scriptor, à quo Collectanea habemus contra Severianos, Dionysium, cui inscripta fuit Pseudepistola Julii, non *Episcopum*, sed *Presbyterum* appellat. Gennadius ipsum nominat *Dionysium quemdam*. Reliqui verò Scriptores, qui ejus Epistolæ mentionem fecere, Eulogius, Ephræmius, Hypatius, & si qui sunt alii, nusquam ajunt Dionysium hunc Episcopum fuisse. Quamobrem non irascatur nobis Leontius, si ne ipsius quidem in hac parte acquiescimus testimonio.

Atque hæc sunt, Salvini eruditissime, quæ in Epistolam Julio Primo ab Hæreticis suppositam scribenda habui, ut impostura Hæreticorum majori in luce collocaretur. Tu me, ut facis, amare perge, æternùm mihi amandus, ac suspiciendus.

AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

Ab Episcopis ad Ecclesiæ Antiochenæ dedicationem convenientibus celebratum Anno 341.

ADDITIO.

Anno 341.

VEteres canonum Antiochenorum versiones Latinæ multæ, & variæ adornatæ sunt. Nam præter antiquiorem Dionysii Exigui quam plures expresserunt, inter quos Zacharias Papa epist. VII. inter Labbeanas ad Pippinum cap. VIII. & Leo Papa IV. in Synodo Romana anno 853. & paulo recentiorem quæ Isidori Mercatoris appellatur, quam sub Carolo Magno usu obtinuisse ex capitulari Aquisgranensi liquet; Hadrianus I. Papa aliam adhibuit, nisi fortè alterutram ex his in epitomen redegerit. Aliam pariter exhibet Martinus Bracarensis in sua collectione. Ego aliam offendi in Codice illo MS. nongentorum annorum, quem semel, iterum & sæpius in scænam produxi. Barbarismis quidem & solecismis fœdissime horrét, adeout interdum vix aptum sensum elicias; sed & hoc indicium est vetustatis, atque ex aliarum versionum, quas ubique offendes, collatione, facile intelliges quæ rudis hujus Interpretis mens fuerit. An Ecclesia aliqua illam adoptaverit, nondum assequi valui. Interim vulgandam hic censeo, tum in gratiam vetustatis, tum quòd fortè accidere possit, ut alius me felicior tandem detegat, cujus Ecclesiæ usibus servierit. Tunc verò scire codicem canonicum ecclesiarum quarundam & volupe erit, & utile. Incipit verò codex a canone II. & titulum singulis canonibus præmittit, ita fermè ut hic exhibemus.

CANONES ANTIOCHENSES IN DEDICATIONE.

I. Deest.

II. Domum Dei . . . . . A tarem statuat, & vacantem vocantem communicant Eucaristia & cum populo se advertant se a sanctum munus præ nescio quam inquietudinem, & in suis domibus communicant; de his censemus profici ab ecclesia quandiu confessi fructum obtendant conversionis. Et tunc possunt mereri indulgentiam: Nam non lecire eis cum excommunicati fuerint neque in domo communicare, vel convenientes simul orare, quia ecclesiæ sanctæ non condeprecantur, neque eos in alia ecclesia suscipi, qui in ecclesia una non congregantur. Si autem visus fuerit aliquis episcoporum aut presbiterorum, aut diaconorum, aut quicumque de canone ecclesiæ excommunicatis communicare, nunc & ipse excommunicatum esse pro eo quod nisus est consuisionem facere canoni ecclesiæ.

III. De his qui aliat parrociæ se immergunt.

Si quis presbiter aut diaconus vel aliquis ex facri ministerii derelinquens suam parrociam ad aliam vadat, etiam omnino post tarditatem in alienam parrociam tentat, multo tempore non ministrare, si forte evocatus a proprio episcopo ut reverttatur ad propriam, & correptus non audiat & permanserit inquietudine omnino degradari eum a ministerio & nullam eum spem habere ad revertendum. Si autem degradatum pro hac culpa suscipiat eum alius episcopus, & ille culpatur cum eo, consensu universo Synodo, eo quod defruat disposiciones ecclesiasticas.

IV. De his qui degradati præsumunt sacrosanctum agere.

Si quis Episcopus a synodo depositus aut presbiter aut diaconus a proprio episcopo excommunicatus præsumpserit aliquid ministerii agere, ipse in se damnationem firmavit. Si episcopus similter secundum morem consuetudinis nunquam eis licere in alio synodo spem ad restituendos habere, nec satisfactionis locus eis datur. Sed & qui eis communicaverint omnis abiecti sancta ecclesia, præter ea si agnoscentes sententiam contra memoratos datam temere voluerint eis communicare.

V. De his qui se ab Ecclesia retrahunt & oculos congregantur.

Si quis presbiter aut diaconus contemnens suum episcopum separaverit se ab ecclesia, & secretius congregans altepiscopum non obaudierit eum; & primo & secundo evocante contemserit, noverit se omnino degradari, & medicinam non mereri neque fuam dignitam habere posse si permanserit conturbans, & rebellans ecclesiæ, quia sancta potestate foris sunt, in arbitrio est episcopi sicut velle eum corrigere.

VI. De his qui excommunicantur clerici, vel laici.

Si quis a proprio episcopo excommunicatus fuerit, non eum debere ab alio suscipi in communione, & nisa primum eum revocaverit proprius episcopus aut in Synodo . . . . . ens satisfaciat, & agnoverit synodus causa ejus suscipiatur; aut si de eo secundam sententiam dixerint. Definitum est in eo institutum sive laicus vel presbiter aut diaconus & omnes qui sunt in canone ita judicandos.

VII. De daudis epistolis.

Ut non liceat presbitero qui in locum est canonicas epistulas dare nisi solum ad vicinos episcopos epistolas dicere, inreprehensibiles autem corepiscopis dare pacificas.

VIII. De non suscipiendis peregrinis.

Nullum sine formata suscipi peregrinum.

IX. De Metropolitanis unius cujusque provincia.

Quos per universam ecclesiam debemus agnoscere Metropolitanos & præsse episcopos & solicitudinem suscipere totius provincie, pro eo quod in Metropoli undique concurrent omnes qui causas habent; unde placuit ut honore D præponantur, & nihil agere plus aliquid liceat exteris episcopis sine ipso, secundum antiquum a patribus nostris manens canonem, nisi solum hoc quantum cujusque pertinet parrociam & quæ sub ipso pertinent loca. Singulus autem & unumquemque episcopum potestatem habere gubernandam secundum cujuscumque veneracionem, & provisionem facere totius Licì (*sic*) qui sunt sub ejus civitatem, ut ordinent presbiteros & diaconos & cum judicio singula prospicere, & nihil alius agere, aut E præsumere sine Metropolitano episcopo, & neque ipsi liceat sine exteris in concilio.

X. De his qui vocantur chorepiscopi.

Qui in locis aut in vicis funt constituti chorepiscopi non audeant manu imponere ordini cuique; sed placuit S. Synodo circa eos suam mensuram & gubernationem qui subjacent eis ecclesias & eorum susscere solicitudini & jubamini constituere aut subdiaconos & exorcistas & lectores & eorum sufficere provectioni & neque presbiterum aut diaconum ordinare præsumant sine civitatis episcopum cui subjacet ipse & loca ipsa. Si vero tentaverint aliquis transgredi patruum consistuta degradari eum ab honore & fungitur & chorepiscopum fieri, & a civitate in qua fuerat abigatur.

XI. De his qui apud imperatorem supplicant.

Si quis episcopus vel presbiter aut si qui de canone sine consciencia aut literas qui in provincia sunt episcopi & maxime Metropolitani pergat ad imperatorem, hunc diffamari & expelli non solum a communione, sed etiam dignitatem, qua fungitur, amittat, propter quod molestus existit pissimis imperatoribus nostris extra dispositionem ecclesiæ. Si autem necessario evocatus ad imperatorem eundi, & huc cum tractu & consciencia Metropolitani provinciæ episcopi & qui in ea sunt & eorum scriptis instrui debeat.

XII. De his qui degradati imperatori supplicant.

Si quis a proprio episcopo degradatus presbiter aut diaconus, aut si episcopus a cuncto synodo conveniri eos & quæ dicunt se justitiam habere allegent apud plurimos episcopo & in eorum disscussionem & judicium spectare . . . . Si autem in hoc anxiat molesti fuerint imperatori, censemus hos in nulla venia pervenire, neque locus satisfactionis habere, neque spem futuræ restitutionis sperare.

XIII. De episcopis qui in aliena parrocia ordinant.

Placuit ut nullus episcopus audeat alienam parociam ingredi, & ordinare in ecclesiis aliquos ad provectum sacri ministerii, neque si comitari eum fecerit focios nisi rogatus abierit per literis Metropolitani, & qui cum eo sunt episcopi; & sic ad ordinandum transeat. Si autem nullo vocante comitentur in quiete adornationem aliquorum & dispositionem ecclesiasticarum rerum non ad eum pertinentium inaniter quidem ab eo acta sunt, & ipsum non suscipi propter inquietudinis sue, & incationabiliter nullitatis sue quia oportet judicium ferre de eo, & depositum abjiciatur a S. Synodo.

XIV. De episcopis qui adperuntur & inter provinciales judices non conveniunt.

Si quis episcopus in aliquibus crimibus accusatus & judicatus postmodum eveniat ut pro eo disponere qui sunt in provincia episcopi, aliquorum innocens qui judicant afferentes, aliorum autem reum præ limitatione discussiones totius causæ, placuit Sanctæ Synodus ut Metropolitanum episcopum & quia ex vicina provincia convocentur, & collegas aliquantos qui judicent & duvietatem dissolvant, & per hoc firmarent eum a concilio provinciales qui eis rectè judicentur.

XV. De condemnatis episcopis.

Si quis episcopus in aliquibus crimibus accusatus judicatur ab omnibus qui sunt in provincia episcopis, ut omnes ex uno consensu una contra eum proferant sententiam, hunc nullo modo ab aliis judicari, sed permanere firmam & constantem quæ a provincialibus Episcopus data sententia est.

XVI. De episcopatibus vacantes.

Si quis episcopus vacans qui suam C relinquens ecclesiam, & adsegerit (*sic*) aliam sedem sine perfectam synodum hunc esse omnino dejectum, etiamsi contigerit ut omnis populum quem surrepsit desideret eum, perfecta autem esse ea quæ synodus censuit, maxime ubi Metropolitanus preest.

XVII. De his qui vocati ad Episcopatum contemnunt.

Si quis episcopus ordinatus præsse noluerit, & ministeria non suscipiens, non affentiat pergere in commissum sibi ecclesiam; hunc esse alienum a communione, quousque correptus suscipiat, aut postremo disponat de ipso perfecta synodus qui sunt in provincia episcopi.

XVIII. De ordinato episcopo & non suscepto.

Si quis episcopus ordinatus & in Parochiam in qua ordinatus est non eat, non suo vitio, sed populo vetante, aut pro . . . . . non ab eo-facta, hunc autem censemus habere dignitatem & ministerium solum, quod causa non videatur habere in ipsius urbis ecclesiæ in qua est ordinatus; sed expectare eum E oportere quousque provinciæ Synodus quod eis videntur ordinent.

XIX. De ordinandis episcopis.

Episcopum non ordinari absque Synodo vel præsentiam Metropolitani provinciæ, quia ipso præsente, melius, & cum eodem omnes qui sunt in provincia episcopi, quos etiam oportet per epistolam Metropolitanum poscitare, etsi

omnes

ANNO CHRISTI 341.

omnes occurrerint, melius; si autem minime, hoc tantum plures esse præsentes oportet, & alii per literas suas consentientes; & sic consensu plurimorum sive præsentia sive electione fieri oportere ordinationem. Si autem aliter extra quæ ordinata sunt fiant, non valere ordinationem. Si autem secundum ordinatum canonem fiant aliqui contradicant per propriam intentionem obtinere multorum electionem omnino non valeant.

XX. Ut secundo in annos Synodus fiat.

Propter ecclesiasticas necessitates & querellarum proritignes optime haberi placuit Sancta Synodus, ut per singulas provincias episcoporum fieri concilia secundo in anno, semel congregari tertiam hebdomadem feitivitatis Paschæ . . . . . Pentecosten celebrari Synodus . . . . . & commemorare Metropolitanos provinciarum episcopos. Secundum autem Synodum idibus Octobre . . . . . quæ est decima yperbereth. Et in ea Synodus presbiteri suppliçare, & diaconos, & omnes qui sunt in cantore, & a synodo judicatum mereri, & nunquam liceat aliquibus inter semetipsos synodum facere absque eos qui certas habent Metropolitanas civitates.

XXI. Ut nullus episcoporum de proprium migret ecclesiam.

Et ut episcopo non liceat a Parrocia in aliam Parrociam transire, neque per voluntatem suam, neque a populis vim passum, neque ab aliquibus episcopis coactum permanere. Autem eum oportere in qua ordinatus est a Domino in principio ecclesiam, & non eum transire sicut jamdudum terminum prolatum est.

XXII. De his qui ordinantur ab aliorum parrochias episcopis.

Episcopi non subintra alienam civitatem, quæ non ei subjacet, neque in locis qui ad eum non pertinent, neque ad ordinationem aliquis, neque consecrare presbiterum, vel diaconum in locis alienorum episcopis, nisi forte potestatus cum consensu propriis episcopi. Si quis autem hoc tentaverit infirma esse manus impositio ordini ejus, & ipse confusione a Synodo patiatur, quia quod vindicare non potest ordinate non debet.

XXIII. Ut nullus episcopus post se successorem eligat.

Nullis episcoporum licere sibi constituere successorem in extimum vite fuæ, nisi aliquid talem factum fuerit infirma esse debet electio vel ordinatio ejus. Illud autem observari dispositionem ecclesiasticam instituentem non aliter fieri, nisi aut synodo & judicio episcoporum, & maxime electio clericorum, ut post transitum quiescentis potestatem habeant eligere & ordinare eum qui dignus est.

XXIV. Ne substantia ecclesiæ & quæ sunt episcopi.

Quæ sunt ecclesiastica optime & diligenter debeant custodiri, sicut oportet, cum bona conscientia & timorem fidei, scientes quia apud eum sunt qui omnia respicit Dominus, quæ & gubernare oportet cum judicio & potestate episcopi, qui creditum habet populum, & omnia quæ intra ecclesia congregantur. Probata autem, & quæ certa esse quæ sunt ecclesiæ cum notitia presbiterorum & diaconorum, & omnia eos scire, & non ignorare quæ sunt propriæ ecclesiæ, & nihil eos lateat, ut cum venerit episcopus exire de seculo, scientes ea quæ sunt ecclesiæ rerum per negligentiam perire minime patiantur; ut neque propria episcopi pulsentur occasione ecclesiasticarum rerum, rissum enim & beneplacitum est a Domino & hominibus, ut & propria sua episcopus quibus ipse voluerit derelinquat; ita tamen ut quæ ecclesiæ sunt ipse in vita sua custodire & non patiatur aliquid ecclesiæ detrimentum, & neque episcopus occasioni ecclesiæ præcribi & in causas cadere, qui ad eum pertinent hæredes, ut & ipsi mortem de eo blasphemiæ non detrahi.

XXV. Ut episcopus potestatem habeat res ecclesiæ gubernare.

Episcopus habeat rerum ecclesiæ gubernationem, ad omnes qui expetunt cum omni veneratione & timore Domini accipere; & ea quæ opus sunt ad necessaria ejus, & qui apud eum suscipiuntur fratrum necessaria, ut nullo impedimento occasionis fraudari aliquos secundum Apollonium dicentem: *habentes autem escas & tegumentum his contenti simus*: Si enim in his non sufficit & convertat res ecclesiæ, & possessionem fruges non cum notitia presbiterorum & diaconorum tractet, & secum domesticis suis & affinibus aut fratribus aut filiis præstet potestatem ut per eos talem abscondæ ledere certas res ecclesiæ. Hunc autem convictum subiacere synodo provincix. Si autem & aliter incesserit episcopus ab his qui cum eo sunt presbiteri, eoquod quæ pertinent ad ecclesiam tribulent, accusationem autem & blas-

ANNO CHRISTI 341.

ANNO CHRISTI 344.

blasphemiam fieri rationibus. Qui sic autem gubernaverint, hos per correctione lucrare apud sancta synodus. Et subscripserunt Eusebius præsens omnibus subscripsi. Theodorus omnibus constitutis in sancta Synodus subscripsi Tharcadamantius, Theodotus, Marcius, Niceta, Macedonius, Anatolius, Euterius, Narcisus, Alphion, Archelaus, Bassus, Siricius, Paulus, Hisichius, Manicius, Theodorus, Moses, Mocinus, Agapius, Eustasius ordinavimus subscribentes.

ANNO CHRISTI 344.

DE EPOCHIS SARDICENSIS, ET SIRMIENSIUM CONCILIORUM.

Quo occasione plurium conciliorum per ea tempora habitorum, rerumque plurium a S. Athanasio gestarum chronologia corrigitur.

DISSERTATIO.

VUlgatam, & frequenti Chronologorum suffragio probatam generalis Sardicensis concilii epocham nemo eruditorum hucusque sollicitare ausus est. Cum enim Socrates & Sozomenus veruffi, & concilio fere supparæs Scriptores sub consulatu Rufini, & Eusebii, qui in annum ære christianæ 347. incidit, coactum affirmarint, qui dein secuti sunt recentiores chronologi duces illos deferere irrefragibum, & temerarium duxerunt. Quia certa constituta relatum dein serum S. Athanasii chronologiam digerendam sulcepere, rectam quidem eorum opinione, at devian reipsa, & ab historica veritate plane aberrantem. Qui sane doctissimorum virorum error non inde quidem processisse censendus est, quod in rerum serie digerenda incauti aliquid præpoltere statuerint, at quod vix fux initium aliud constituerint, quam res ipsa posceret. Nec nobis iter felicius comigisse deprehendimus, ex eo speraro via monstrante adfuisset anonymus Scriptor vitæ S. Athanasii per annos, & consules deductæ, cujus operis fragmentum e plutei insigni Bibliothecæ Veronensis haud ita pridem vulgavit vir clarissimus, & de tota literaria republica meritus egregie, Scipio Maffeus in opere anonymo *Osservazioni letterarie T. I. pag.* 60. Verumen hanc esse antiquam historiæ cujusdam, Græce scriptæ ab authore, qui Alexandriæ vixerit circa annum forte 385. vir ille doctissimus merito opinatur. Nec ille inficiaremur Scriptorem hunc proximum fuisse Athanasii temporibus, & Alexandrinum, cuminuta quædam profugitur, quæ vix alius, quàm ejusdem ætatis, & loci Scriptor noverit; ut singularum rerum gestarum mensses, dies, nomina ipsa virorum, quibus cum Athanasio res fuit. Denique mensium anni nomina Alexandria semper usurpat, quod Alexandrino Scriptori ita peculiare esse potuit, ut alteri plane non congruat. Hinc pretium operis discas, quod sane ita, quæ afluude nota sunt, sive ex ipsomet Athanasio, sive ex Socrate, vel Sozomeni fide munquam non colligeret. Eli tamen aliquid, in quo ab utroque hoc posteriori Scriptore differt, sed ita differt, ut non quidem ille ex utroque Scriptore, sed illi potius ex nostro corrigendi sint. Id si raro quidem aliter, certe tamen constat in definiendo anno, quo S. Athanasius a Constantio revocatus Alexandriam rediit.

Profecto, ex anno illo reversionis S. Athanasii Alexandriam, quando nostra de anno, quo Sardicense concilium celebratum est dependet; ut demonstrat ea historia, quam S. Athanasius in epistola ad Solitarios narrat. Cum enim Athanasii innocentia in Sardicensi concilio perspicua apparuisset, visum est Constanti imperatori, & Patribus legationem ad Constantium mittere qui Constantis imperatorem decernere, ut reditum Athanasii apud illum suo nomine urgerent. Deledus in eam rem Euphrates Colonensis episcopus cum socio Vincentio Capuano, qui se itineri commitentes Antiochiam venerunt. Cathedram illam occupabit tunc Arianus quidam Episcopus Stephanus, qui calumniam hanc legatis struere molitus est per inidias. Meteriicem ipso nostis silentio in eadem epiicopoeum clam submittendam curavit, mediocri simul ac illa cubiculum introiffet, ministros suos cum fatellitibus palam ad edes illas mittes, a quibus mercetrice in ædibus facrificalitio nodu deprehensa, episcopi comperti crimonia rei tenebrentur. Res pro voto non ceffit; Euphrates enim gradientis mulieris fonitu excitatus edito strepitu fugam arripuit, qui statim occlusis adium foribus, mulierem cum aliis nonullis indidarum comitibus comprehenderunt, ex quibus totum molitionis arcanum revelatum eft: Nec omnia acciditle, notat S. Athanasius *ipfi Sanctiffimæ Pafchæ dirbus. Desimo ab ipso mense*, subdit idem S. Athanasius, *defunctus eft Gregorius* Cappadox, qui Alexandrinam ecclesiam depulfo Athanatio invaferat; ftatimque Constantius iteratis literis Athanasium ad fuam ecclesiam revocavit. Ex hac fribuitæ ferie refultat, Athanasii reditum poli biennium, vel saltem integrum a concilio Sardicenli annum succeffisse; nam diebus paschalibus post Sardicense concilium legati Antiochiam venerunt, exactis inde menfibus decem Constantius Athanasium ad fedem Alexandrinam revocavit. Sed quo tandem anno Athanasius Alexandriam remeavit?

Pagius, Tillemontius, cæterique diligentiores chronologi rediiffe conftat anno 349. Limenio & Catullino Coff. quod fe demonstrant. Sardicenfe concilium celebratum eft tefte

teste Socrate lib. 2. cap. 20. & Sozomeno lib. 3. cap. 11. anno 347. Diebus paschalibus succedentis anni, Euphrates episcopus cum socio legatione fungens a Constante venit Antiochiam. Decimo inde mense, adeoque anni sequentis initio, Gregorius occubuit; eodemque demum anno Athanasius sedi Alexandrinæ restitutus est. Recte illi quidem, nisi annus restituti Athanasii alius definitus esset a vetustis, magnæque auctoritatis Scriptoribus. Anonymus Maffejanus ita de reversione illa scribit: *Et factum est post Gregorii mortem Athanasius reversus est ex urbe Roma & partibus Italiæ, & ingressus est Alexandriam Phaophi XXIV. consulibus Constantio IV. & Constante II. hoc est post annos VI. & remansit quietus* (stabilis) *apud Alexandriam annis XVI. & menses VI.* Par illud consulum signat annum 346. dies verò ille mensis cum die XXI. Octobris congruit, quæ Athanasianæ restitutionis epocha est. Nec verò mendum aliquod in hac anni expressione eò irrepsisse existimandum est, cùm confirmata constet ex iis, quæ inferius scriptor ille adnotat. Agens enim de fuga Athanasii, occasione irruptionis Syriani ducis Ægypti, quam accidisse ait anno 356. die IX. Februarii, notat reliquisse illum episcopatum post annos a restitutione sua novem, & menses III. ac dies XIX. quod sanè tempus comparatum cum reditu illo diei XXI. Octobris anni 346. optimè quadrat, si ratio teneatur mensium Alexandrinorum, qui diebus XXX. constant. In eundem annum 346. reversionem hanc confert S. Hieronymus in Supplemento chronici Eusebiani. Ita enim ille in eodem Chronico editionis Pontaci ad annum X. Constantis: *Athanasius ad Constantis literas Alexandriam ingreditur.* Annus Constantis decimus ab augusto mense anni 346. cœpit. Idem pariter indicat tempus, quo Gregorius Alexandrinum episcopatum tenuit, licet enim Tillemontius annis octo ecclesiam illam occupasse scribit, cui & Pagius congruit; vicinus tamen eorum temporum Theodoretus Hist. eccles. lib. 2. cap. 4. sex tantummodo annis gregem vastasse monet. Anni illi ab anno 340. quo pulso Athanasio Gregorium assumptum fuisse inferius demonstrabo, exordium sumunt, & anno 346. desinunt.

Huic pariter chronologiæ asserendæ confert damnatio Euphratis, quæ in concilio Agrippinensi anni 346. pronunciata est, ut inferius adnotabitur. Si enim Euphrates in concilio anni 346. de Arianismo convictus, damnatus, & depositus est; utique non potuit a Sardicensi concilio anni 347. ad Constantium legari, ut reditum Athanasii impetraret. Sed hac de re infra.

Sardicense concilium anno 344. habitum.

Epocha restitutionis S. Athanasii sic stabilita, facile est alteram Sardicensis concilii investigare. Ac primò quidem admoneo Socratis, & Sozomeni opinionem cum iis, quæ jam demonstravimus, consistere non posse. Cùm etenim Athanasius a Sardicensibus patribus absolutus anno 346. redierit Alexandriam, constat utique Sardicense illud concilium anno 347. quæ Socratis, & Sozomeni sententia est, haberi nequaquam potuisse. Nec sanè mihi primò succurrit, ut celebres istos scriptores erroris arguerem, cùm & sæpe aliàs offendisse illos doceant Scriptores magni nominis, Tillemontius in vita S. Athanasii nota 44. Valesius in notis passim, & quoad signandos per consules annos Baronius ad annum 357. 1. & Sirmondus in dissert. de Synodo Sirmiensi. Quin & raro contingere, quin errent in Consulatibus, ex iis quæ inferius differemus, facilè resultabit. His ergo rejectis, rem totam ita expono. Anni 346. exordio Gregorius interiit, & decem ante obitum ejus mensibus, diebus paschalibus anni 345. Euphrates Coloniensis a Constante missus Antiochiam pervenit. Modico intervallo præcessit hæc omnia Sardicense concilium; cujus proinde epocha vel ante pascha anni 345. vel anno 344. collocanda est. Malo annum 344. assignare, cujus anni consules Leontius, & Sallustius leguntur in titulo Synodo Sardicensi præfixo editionis Surianæ, quem sanè titulum ex vetusto codice accepisse Surius censendus est; sicut & reipsa extat in vetusto MS. codice collectionis Isidori Mercatoris in bibliotheca collegii PP. Societatis Jesu Parisiensis, Harduino teste. Fateor tamen cætera hujus tituli cum anno illo consulum non congruere; nam *annus sextus Constantii, & æra* 381. quæ in eo adduntur annum 343. repræsentant; sed facilius est mendum in supputationem, quàm in nomina consulum irrepsisse. Cùm præsertim etiam viri quique doctissimi, & ipsi quoque Socrates, & Sozomenus inter concilium Sardicense, & reversionem Athanasii biennium statuant.

Ex his omnibus firmum, & inconcussum esse arbitror Sardicense generale concilium, ex anno 347. Coss. Eusebio, & Ruffino, quem hucusque tenuit, in annum 344. Coss. Leontio, & Sallustio transferendum esse. Modò verò ex hac epocha reliqua in rectum ordinem reducenda sunt, quod tunc optimè præstabitur, si prius certus annus assignetur, quo S. Athanasius in exilium pulsus vacuam sedem Gregorio invasori reliquit.

S. Athanasius Romæ exulat anno 340.

S. Athanasii discessum Alexandria, adventumque in urbem non ante annum Christi 341. consignandum esse tenet Pagius ad A. 341. 3. & Tillemontius in vita S. Athanasii art. 38. & nota 44. qui ambo ex epistola ejusdem ad Orthodoxos deducunt, sanctum illum Præsulem nonnisi post pascha anni 341. Romam perrexisse. Nec sane negaverim in epistola illa diebus paschalibus egisse se Alexandriæ, cùm datus sibi successor Gregorius Cappadox ibidem fureret, significasse. Verùm & in epistola ad Solitarios ex urbe se proripuisse affirmat, antequam Gregorius veniret. Nodus iste nulla profectò alia ratione solveretur, nisi iis admissis, quæ Sozomenus lib. 2. cap. 9. scribit. *Athanasius verò fuga elapsus sese occultabat.* Primò igitur ad famam venientis Gregorii dilapsus latebras quæsivit, dein verò Romam perrexit. Utcumque tamen res habeat sese; dies illi paschales, quos Alexandriæ egit, cujus anni pascha designarint, utrum anni 340. seu potius 341. ex Athanasio non liquet. Hinc chronologorum istorum ratio non satis se probat. Quare Athanasii secessionem

sionem Romanam melius ego cum anno 340. junio mense componerem; ita enim commode sex anni & menses sex exilii Athanasiani, quot assignat anonymus Maffejanus explicantur. Idem etiam poscunt sex anni episcopatus Gregorii, quot a Theodoreto definiuntur, ut superius jam admonuimus. Si etenim juxta vulgatam opinionem exordium tyrannidis illius ab anno 341. instituendus in exordium anni 346. ducendus esset, non ultra quàm anni quinque, nec plane integri supputarentur. Constat autem Athanasium tunc se Alexandriâ proripuisse, cùm Gregorius sacerdotium urbis illius arripuit. Statuamus igitur S. Athanasii in Urbem adventum anno 340. contigisse.

Romana synodus prior rejicitur.

Ita receptus apud Julium S. Athanasius ad pacem & communionem admissus fuit, quod non sine concilio, quo causa ejus discussa & judicata fuerit, præstitum censet cum Baronio Labbeus. Hinc Romanum concilium anni 340. ex illorum sententia admitti oporteret. Verùm concilium istud, utpote antiquis ignotum rejicit Valesius, & Pagius, rati nihil opus fuisse concilio, quo Athanasius, nondum ritè nec nisi ab adversariis damnatus, admitteretur. Indicendum tamen concilium ad statum tempus Julius censuit; idque tandem post annum, & menses sex ab adventu in Urbem Athanasii celebratum idem Athanasius affirmat. Chronologi, qui Athanasii profectionem Romanam in annum 341. distulerunt, in sequentem 342. Romanum hoc referunt. Mihi verò Athanasii adventum anno integro anticipanti Romana Synodus in exitum anni 341. revocanda.

Synodus Romana altera exeunte anno 341. habita.

Antiochenum concilium dedicationis anno 341. augusto mense circiter.

Eodem pariter anno 341. sed ante Romanum Antiochiæ concilium ab iis, qui dicando novo Templo, ibidem a principe extructo convenerant Episcopis celebratum est. Habitum illud Coss. *Marcellino, & Probino* indict. XIV. idest anno 341. Athanasius ipse lib. de Synod. testatur; & S. Hieronymus in chronico dedicationem templi Antiocheni anno Constantis quinto collocat. Hæc simul omnia conciliantur si, habitum statuamus concilium hoc anno augusto mense, cùm annus Constantis quintus jam cœperat, & indictio 14. nondum desierat. Valent hæc ad revincendum Schelstratem, qui in libro de synodo Antiochena cœptam illam anno 340. exeunte, & prorogatam usque in exordium sequentis anni 341. asserit. Non enim nisi augusto mense haberi potuit, siquidem veterum Scriptorum testimonio insistere, ut par est, voluerimus. Frustra Tillemontius *Hist. des Arriens*, in exordio anni 341. concilium istud cœpisse, ex eo arguit, quòd paschate anni ejusdem Gregorius Alexandriæ episcopum se obtruderet, & in gregem jam sæviret, teste S. Athanasio in epist. ad orthodox. Id enim valere tunc posset, si vera scriberet Sozomenus lib. 3. cap. 5. tradens in concilio Antiocheno Athanasio exauctorato substitutum fuisse Gregorium. Repugnare tamen Sozomeno videtur idem S. Athanasius ibidem affirmans, Gregorium datum fuisse Alexandrinis episcopum contra leges ecclesiasticas, utpote *qui a Palatio missus fuerat, non a populo postulatus, nec a sacerdotibus electus episcopus*. Si contra regulam ecclesiasticam, ergo non a concilio electus, nam & in conciliis eligi consuevisse episcopos satis constat. Quin & eo paschate, quo Gregorius Alexandriæ sæviebat, S. Athanasius nondum urbem illam deseruerat, è qua secessisse diximus anno 340. ut ipse in eadem epistola ad orthodoxos monet. Episcopum ergo agebat Gregorius jam inde ab incœpto anno 340. cùm profectò concilium nondum coiverat. Agnitus est igitur Gregorius ut Alexandriæ episcopus in concilio Antiocheno, non verò tunc primò electus.

Symbolum Narcissi & Maris anno 341. conditum.

Paulò post concilium istud Antiochenum, sed anno eodem 341. nondum elapso Narcissus & Maris Ariani cum sociis novam fidei confessionem, velut a concilio probatam (sed alteram planè ab iis quas in concilio condiderant) ad Constantem attulerunt, legendam apud Labbe tom. 2. pag. 617. Hanc legationem ideo referendam censui, ut epocham certam statuerem Antiocheni concilii II. quod post triennium ab ea legatione celebratum ex Athanasio in lib. de synodis discimus. Sunt tamen qui cum Baronio censeant triennium hoc, Athanasio notatum, ex concilio Antiocheno dedicationis deducendum esse. Quibus ego calculum meum adjicerem, nisi fortè cum Pagio statuerimus annos tres incompletos triennium hic, ut sæpe alibi apud Veteres appellari. Alioqui enim triennium ab ea legatione Narcissi, & Maris desumptum ad exitum anni 344. ad tempus scilicet Sardicensis concilii retraheret Antiochenum II. & Mediolanense concilia. Satis verò constare eruditis arbitror ambo hæc postrema concilia priora esse Sardicensi tempore, authoritate posteriora. Utcumque se res habeat, planè constat Antiochenum hoc Arianorum concilium ultra annum 344. trahi nequaquam posse, adeoque emendandos esse Pagium, cæterosque qui rati Sardicense concilium nonnisi anno 347. convenisse, Antiochenum hoc cum Mediolanensi ad annum 345. promoverunt. Prolixiorem fidei formulam, quam μακρόστιχος (prolixam) vulgo appellant, Antiocheni concilii Ariani antistites procuderunt. Hanc verò probandam occidentalibus patribus miserunt per legatos, qui Mediolanum venientes convocatis ibi Latinis patribus legationem suam, & formulam exhibuerunt. Rejecta est a Patribus concilii, quibus unicè cordi erat symbolo Nicæno insistere. Reclamatum est ab Arianis, qui cum Catholicis in concilio aderant, atque re infecta discessum è concilio.

Concilium Antiochenum Arianorum II. anno 344. celebratum.

Mediolanense anno 344. habitum.

Porro concilium hoc Mediolanense anno 344. celebratum fuisse confirmat S. Athanasius in Apolog. ad Constantium, scribens, anno quarto postquam Romam venerat, perrexisse se Mediolanum, ubi episcopos quosdam comperit; nempe ut arbitror ad concilium coeuntes. Tunc Constans scriptis ad Constantium literis uno cum illo consensu concilium Sardicam indixit, quod in exitu anni ejusdem 344. habitum fuisse superius animadvertimus. Synodi hujus historiam hic omitto, quòd a meo instituto aliena sit, & passim alibi occurrat.

Post Sardicense concilium, & ante reditum Sedi suæ Athanasium concilia quædam celebrata sunt, quorum ex reformata

Sardicensis epocha restituere oportet.

Philippopolitanum Arianorum concilium anno 344. exeunte, vel 345. incipiente habitum.

Philippopolitanum Arianorum concilium, quod ex Arianis præsulibus, qui Sardicam venerant coactum est, eodem tempore vel statim post Sardicense habitum nemo prudens negaverit. Quare ad exitum anni 344. vel sequentis 345. exordia referas.

Carthaginiense anno 348.

Ad eundem annum 345. revocandum esset concilium Carthaginense si vera scriberent recentiores Ecclesiasticæ historiæ scriptores, è Sardicensi concilio reducem Gratum Carthaginis episcopum illud coegisse. Sed cum in actis ejusdem concilii mentio facta sit legationis in Africam gestæ a Paulo & Macario, quos in eam provinciam anno 348. perrexisse constat; hinc anno illi concilium consignandum est.

Agrippinense seu Coloniense anno 346.

Sequitur Agrippinense seu Coloniense concilium quod anno 346. actum, & nota consulatus in titulo ejusdem concilii legenda indicat, & dies, ad quam indictum est, confirmat; anno enim illo, *dies IV. idus majas* qua Patres convenisse titulus concilii vetus indicat, in dominicam (qua die concilia institui mos erat) incidit. Cùm huc usque constans inter eruditos opinio tenuerit Sardicense concilium anno 347. cœpisse; hinc nodus inextricabilis eruditos viros implicuit. In concilio enim hæresis reus tenetur Euphrates Coloniensis episcopus, quippe qui Christi divinitatem negaverit, eademque de causa episcopatu dejicitur. Constat vero Euphratem Coloniensem episcopum statim post Sardicense concilium destinatum fuisse a concilio & a Constante imperatore legatum ad Constantium, ut reditum Athanasii ab exilio apud illum urgeret; quod Euphratis hujus orthodoxiam non obscurè demonstrat. Idem ergo Euphrates anno præcedenti 346. hæreticus judicatur & deponitur; sequenti vero anno 347. (quo Sardicense convenisse statuunt) legatus ab orthodoxo concilio ad Constantium mittitur. Mirum est quam variè se torqueant eruditi, ut ab hac difficultate sese expediant. Alii notas consulares hujus concilii mendaces suspicati, post Sardicense concilium rejiciendum illud opinantur. Alii nomen Euphratis Catholici, & celebris episcopi irrepsisse in acta Coloniensia arbitrantur, pro nomine Euphrasii alicujus hæretici episcopi, cui in hac synodo deposito successor datus fuerit Euphrates catholicus episcopus, qui legatione functus fuerit ad Constantium. Aliis tandem duo sunt Euphrates, alter post alterum Colonienses episcopi, quorum ille hæreticus in hoc concilio dejectus, Euphrati alteri catholico locum dedit. Sed posteriores hasce opiniones evertit authoritas veterum actorum S. Servatii Turgrensis episcopi, quæ Euphratæ hæretico successorem Severinum statuunt. In nostra tamen sententia plana sunt omnia, & consularis ejusdem concilii nota pura est, & intacta. Sardicense concilium anno 344. habetur, quo tempore Euphrates episcopatum suum, & orthodoxi episcopi famam saltem in vulgus tuebatur. Hinc destinari legatus ad Constantium potuit; cùm præsertim quod clam forte in sententiam, & fidem imperatoris illius jam inclinaret, principi illi, qui fortasse propensionem episcopi non ignorabat, gratissimus facile habebatur. Obitâ jam legatione Euphrates quam intus in corde occultabat hæresim protulit, & in concilio, post biennium a Sardicensi, coacto damnationis sententiam tulit.

Mediolanense alterum anno 347.

Succedit Mediolanense concilium, quod anno 347. celebratum eliciunt viri eruditi ex literis Liberii papæ ad Constantium augustum, in quibus ante annos octo concilium Mediolani habitum pontifex testatur. Synodi etiam Mediolanensis Sardicensi posterioris meminit S. Hilarius in frag. II. & concilii Ariminensis synodica. Cum igitur epistolam illam Liberii scriptam teneant eruditi anno 354. ac planè constiterit Ursacium, & Valentem in ea synodo admissos fuisse ad communionem, quos etiam post biennium Julius papa vivo adhuc Constantio (qui anno 350. obiit) ad pacem ecclesiæ recepit; hinc inferendum sibi jure arbitrantur Mediolanensem synodum, Sardicensi anni 347. (ut putant) posteriorem, anno eodem 347. coivisse; ac biennio post, vivo adhuc Constantio, anno 349. Ursacium & Valentem Romanam communionem sub Julio recepisse. Sed viris his eruditis opponit anonymus Benedictinus Maurinus editor novissimus Operum S. Hilarii in adnot. ad fragment. II. concilium illud Mediolanense, in quo Ursacius & Valens primò admissi sunt, non prius anno 349. convenire potuisse, cùm Ursacius & Valens post Athanasii reditum anno 349. (ut ipse supputat) primò cogitare de resipiscentia cœperint, teste Socrate lib. 2. cap. 24. Viderint eruditi quomodo se ab hoc argumento defendant; nos planè non urget, Athanasii enim reditum in annum 346. referentes, locum damus, ut in Synodo Mediolanensi anno 347. celebrato Ursacius & Valens primò resipuerint. Quin & fortasse Mediolanensis hæc synodus anno 346. celebrata est; ita enim melius octo illi anni a Liberio constituti supputantur. In ea pariter Synodo Photini hæresis primò damnata est.

Romanum concilium anno 348.

Exacto a Mediolanensi synodo *biennio ex plurimis provinciis congregantur sacerdotes,* ait S. Hilarius in fragmento II. *ad tollendum ex episcopatu Photinum; quam occasionem nacti Ursacius & Valens Romanæ plebis episcopum adeunt, recipi in ecclesiam deprecantur &c.* Ex his nos cum plurimis doctissimis viris, Petro de Marca in primis, & Pagio concilium aliquod Romæ habitum exculpimus, quod illi anno 349. nos verò anno 348. assignamus.

Antiochenum Arianorum anno 345.

Præcessit hæc omnia synodus Antiochena Arianorum pro deponendo Stephano Antiocheno, cujus scelera, occasione legationis ab Euphrate Coloniensi episcopo susceptæ, patuerunt. Quare ex anno 348. quem huc usque tenuit, in annum 345. transferendum est.

Hierosolymitanum anno 346.

Hierosolymitanum etiam concilium, quod interventu Athanasii Alexandriæ tunc reducti celebratum constat, non ultra annum 346. quo rediit Athanasius excurrit.

Hierosolymitanum alterum Arianorum anno 347.

Orthodoxam synodum Hierosolymitanam proximè consecuta est synodus Ariana Hierosolymis itidem coacta, in qua Maximus Hierosolymorum antistes exauthoratus est, & Cyrillus, cujus dein celebris inter scriptores, & orthodoxos fama extitit, institutus fuit; qua de re consulendus Pagius ad A. 351. 7. 8. Concilium istud in annum 350. referendum censent viri docti; sed cùm habitum dicat author Libelli synodici quo tempore Athanasius & Paulus *ad ovilia sua proficiscebantur,* patere hinc arbitror ad annum 347. referri oportere. Vide quæ de hoc concilio inferius disserentur.

Paulus CPtanus episcopus anno 349. in Armeniam relegatur.

Recepto tandem inter suos Athanasio, eo quem jam diximus anno, Alexandrinus anonymus Maffejanus subdit Paulum C. P. episcopum dejectum fuisse episcopatu Arianorum episcoporum factione, cùm eò venisset Hermogenes comes cum delecta militum manu. Nec episcopatu tantum dejectum asserit Paulum, sed pulsum etiam in exilium *in Armeniam.* Porro gesta hæc asserit idem author *Coss. Hypatio, & Catulino.* Multa hic sunt obscura, & si vulgo eruditos audias, fabulosa sunt multa. Sed bona verba quæso. Primò igitur negocium facessit par illud consulum *Hypatius, & Catulinus;* nuspiam enim in fastis conjuncti apparent. Mendum huc irrepsisse fateor, sed non difficile corrigendum. Lucubrationem hanc græcè primò scriptam fuisse ab anonymo quodam Alexandrino superius animadvertimus; anonymus alius Græci sermonis non equidem peritissimus Latinè vertit. Hinc bono illo interpreti fucus factus est. Legebat in Græco ὑπ' Ακυ Κατύλινυ; priora illa verba, quæ Latinè vertere debuit *Coss. Aco*, simul conjungens vertit *Hypacio*, quod nomen unius ex consulibus censuit, tum addens de suo conjunctionem *&*, subjecit *Catulino*, atque ita ex uno consule vero par fictitium consulum exhibuit. Porro Catulinus anno 349. dignitatem illam obtinuit; ex quo non inanis conjectura deducitur Pauli depositionem postremam, & exilium cum anno illo conjungi. Reclamant tamen viri docti rati Pauli per Hermogenem expulsionem multo ante hæc tempora citius accidisse, anno scilicet 341. cui a Hieronymo in chronico illigatur. Fateor ultro memoriâ hic lapsum scriptorem nostrum duplicem Pauli expulsionem alteram ab altera annorum quorundam divortio sejunctam simul compingere, quod vel accuratissimis scriptoribus interdum obrepit. Depulsio illa ob Hermogenis necem Coss. Constantio III. & Constante II. anno nempe 342. cum S. Hieronymo in chronico, & Socrate lib. 2. cap. 13. consignanda est. Deportationem verò S. Pauli in exilium Caucasum, quod Armeniæ II. pagum esse tradit Theodoretus Hist. Eccl. l. 2. cap. 5. Catulino Cos. anno 349. moliri Ariani cœperunt, sequenti verò anno 350. Sergio, & Nigriniano Coss. teste Socrate lib. 2. cap. 26. perfecerunt. Cætera, quæ in anonymo leguntur de rebus ab Arianis gestis post deportationem S. Pauli vera sunt, ex aliis quoque nota, sed cùm scriptor ille ea semper confundat, quæ post priorem depulsionem, cum iis quæ post alteram acciderunt, nihilque contineant ad emendandam chronologiam aptum, libenter omitto, & ad reliqua concilia propero.

Eò nunc tandem pervenimus, quò Sirmiense concilium in causa Photini ejus loci episcopi coactum a scriptoribus collocatur. Concilium hoc post consulatum Sergii, & Nigriniani habitum Socrates lib. 2. cap. 29. Sozomenus lib. 4. cap. 6. affirmant. Epocham hanc ab utroque, licet vetusto scriptore constitutam, cum historia ejusdem concilii ab illis conscripta consistere nequaquam posse primus omnium, ut opinor, vidit Baronius, qui propterea hos chronologiæ suæ duces deserendos ratus, ex anno 351. quem post consulatum Sergii, & Nigriniani signat, Concilium Sirmiense in causa Photini transfert ad annum 357. quo labente Constantius Sirmium venit, nec modica sequentis anni 358. parte commoratus est, teste Ammiano lib. 16. Baronio dissertatione peculiari suffragatur Sirmondus. Alii verò satis frequentes, Basnagius in Annalibus ad annum 351. Tillemontius, Petavius plura distinguunt Sirmiensia concilia, tempore, sin minus loco discreta. Horum aliud anno 351. celebratum ponunt, ut sua fides Socrati, & Sozomeno asseratur; alterum verò anno 357. ac tertium anno 359. constituunt. Photini, vero damnationem concilio anni 351. affigunt.

Mihi verò alia plane ab his omnibus sententia sedet; ac primò quidem demonstrandum assumo concilium, quo Osius accitus interfuit anno 351. haberi nequaquam potuisse. Conveniunt in hanc sententiam testimonia Socratis, & Sozomeni, qui licèt habitum dicant concilium, quo accitus fuit Osius anno post consulatum *Sergii & Nigriniani*, idest anno 351. eidem tamen adfuisse scribunt cum cæteris *Georgium episcopum Alexandriæ*. Georgius is est Cappadox, quem Arianorum factione in locum Athanasii episcopatu ab illis dejecti substitutum anno 356. viri docti cum Petavio conveniunt. Cùm ergo nonnisi anno 356. Georgius ex privato episcopus renuntiatus sit (nam ex privato in Alexandrinum episcopum assumptum scribit S. Athanasius in epistola ad Solitarios, in qua episcopos, qui ex uno ad alium episcopatum, eosque item, qui ex privato homine episcopi dicti sunt sedulo distinguens, Georgium inter posteriores recenset) non potuit utique concilio anno 351. episcopus assidere.

Idipsum etiam ex S. Athanasio licet inferre, qui in epistola ad Solitarios, instantes apud Constantium Arianos ita loquentes inducit: *Omnia a nobis facta sunt, profligavimus in exilium Romanum Pontificem Liberium, sed tamen pro nihilo sunt tanta opera, quandiu reliquus est Hosius . . . . . Non cunctandum sibi ratus Constantius scribit, & edicit ut ad se veniat Hosius. Senex verò imperatorem de sententia deduxit, atque in patriam suam Hispanias, & ecclesiam rediit . . . . . . Subinde Constantio scribente, & nunc quidem blandiente, nunc interminante, & relegatos enumerante, nihil ad ista expavit Hosius, quin istiusmodi epistolam ad Constantium scripsit*, quam integram recitat S. Athanasius, qui dein subdit: *Ille autem,* Constantius, *neque insidias de manibus deposuit, sed gravius semper minitabatur; sed satrapæ impietatis.* Ariani *calumniantur eum his verbis agentes apud Constantium: Non solùm non sub-*

ANNO CHRISTI 344.

scripsit contra Athanasium, sed & nos ob Athanasium condemnat ..... Hæc cùm audisset Constantius accepit Hosium, & pro exilio detinet illum integrum annum Sirmii. Hæc Athanasius. Ex quibus perspicuè constare arbitror, Sirmiensem illam, cui Osius interfuit, Synodum anno 351. cogi nequaquam potuisse. Hæc enim rerum series ex verbis illis Athanasii digeritur. Primò enim Liberius actus fuit in exilium; dein Osius ab imperatore accitus primùm venit, apud quem factum suum excusans, ac purgans, remissus fuit in patriam, unde literas dedit ad Constantium. Secundùm hæc instigantibus Arianis iterum Osius ab imperatore accersitur, quo in secundo adventu integro anno Sirmii detinetur. Sirmiense hoc exilium cum iis congruit, quæ Socrates & Sozomenus narrant de synodo Sirmiensi, quo Osius *Cordubæ in Hispania episcopus adfuit invitus.* Cùm verò hæc omnia exilium Liberii diutius præcesserit, ut ex superiori Athanasii historia planè constat; & Liberii exilium illud anno 355. contigisse, nemo unus chronologorum dissentiat, perspicuum inde fit Sirmiensem synodum nonnisi post annum 355. celebratam fuisse.

Idipsum ex Philostorgio confirmare licet. Scriptor enim ille postquam narravit Constantii profectionem ad Sirmiensem urbem, ubi sedem constituisse scribit, dein narrationem suam ita prosequitur: *Quo quidem tempore* (cum scilicet Sirmii substitit Constantius) *etiam Liberium urbis Romæ ab exilio revocatum civibus suis reddidit. Tunc etiam eundem Liberium, & una cum illo Osium episcopum contra consubstantialis vocabulum, & contra Athanasium subscripsisse; cùm synodus quædam ibi collecta esset.* Memorari hic a Philostorgio moram Sirmiensem Constantii, quam a decembri anni 357. usque ad totum ferme annum sequentem protraxit, nemo prudens negaverit: Cùm præsertim agi hic constet de commoratione, quæ tunc habebatur, cùm Liberius exilio solutus est. Liberius enim anno 355. in exilium pulsus, post biennium, & forte menses aliquot anno 358. restitutus est. Tunc verò, idest moram Sirmii agente Constantio, synodus ibi habebatur, nempe anno 358.

Ex hoc Philostorgii testimonio concilii Sirmiensis certum tempus vindicatur. Habitum est enim quo tempore Constantius longam moram Sirmii traxit post annum 355. Ibi verò ex Ammiano, & legibus codicis Theodosiani ab exitu anni 357. usque ad decembrim anni 358. plerumque substitisse illum discimus. Cùm verò concilio huic Georgius Alexandrinus cum reliquis assederit, nec ille Alexandriam ineunte anno 357. ingressus, nisi exeunte augusto mense anni 358. urbem illam deseruerit, ut infra constabit; hinc concilium inclinante anno 358. coactum deduco.

Sirmiense concilium primū, quo Photinus damnatur anno 358. habitum,

Concilio ergo Sirmiensi anno 358. vindicato, nunc probandum superest nonnisi in concilio illo Photinum hæresis damnationem subiisse, ac dein ab episcopatu excidisse. Id verò negaverit nemo, qui Socratis, & Sozomeni testimonia admiserit. Ambo enim conveniunt in Sirmiensi illa synodo, cui Hosius interfuit, Photinum hæresis convictum, damnatumque, criminis sui pœnam luisse.

At enim concilium illud Sirmiense, quod in Photinum sententiam dixit, in annum post consulatum Sergii, & Nigriniani, anno scilicet 351. celebratum Socrates & Sozomenus conferunt? Utique id affirmant, sed & concilio huic interfuisse Georgium Alexandriæ ambo peræquè asseverant, quod cum anno 351. minimè congruit. Alterutrum ergo consequatur necesse est; sive concilii adscriptionem apud illos mendosam esse, sive in historiam ejus concilii apud utrumque scriptorem vitii aliquid irrepsisse. Petavius, Tillemontius cæterique adscriptionem consulum, utpote quæ è publicis tabulis fortè petita sit, sinceram existimant; in reliquis hic, ut sæpe aliàs lapsum utrumque Scriptorem putant. Sed quanti facienda sit consulum adscriptio apud illos, ex iis, quæ supra de concilio Sardicensi animadverti, manifestum est; & in ratione temporum servandâ diligentiam in illis desiderari notavit etiam Valesius in Observ. Eccles. lib. 2. cap. VIII. Sæpe etiam falsos consules adscribere illos, ex consulatu cui obitum S. Athanasii assignant, infra constabit.

Quoniam verò Photiniana hæc damnatio cum anno 358. conjuncta totius disputationis cardo est; (facile enim admissuros censeo eruditos concilium aliquod Sirmiense anno 358. celebratum, dummodo aliud sit a Photiniano) ideo totam prius historiæ hujus seriem exponendam, dein objecta adversariorum retundenda suscipio.

Constantius imperator, cui res ecclesiasticas potius, quàm civiles tractare volupe erat, damnatum jam duplici Occidentalium concilio, Mediolanensi scilicet, & Romano Photinianum dogma, Orientalium episcoporum judicio subiiciendum proposuit; quam in rem concilium edixit Sirmium. Eò se conferens anno 357. labente, synodi hujus celebrationi, Socrate & Sozomeno testantibus, adfuit. Frequentiâ Orientalium episcoporum concilium illud celebre fuisse tradit S. Vigilius Tapsensis apud Petavium in dissert. de anno concilii Sirmiensis; nec sanè contrarium ex Socrate & Sozomeno evinceretur; quanquam enim illi raros episcopos enumerant, multos tamen ab iis omissos, solemnis utriusque consuetudo recensendi aliquos, plures omittendi demonstrat. Photinus causa se casurum apud Patres illos intelligens, damnationis sententiam, interpositâ ad imperatorem appellatione, elusit. Dati sunt ergo ab imperatore judices, & causa, magnâ animorum contentione ab utraque parte, concilium tuente Basilio Ancyrano agitata. Vicit Basilius, cecidit Photinus, cui demum a concilio damnato, & episcopatu expoliato substitutus est Germinius, Cyzicenus illuc usque episcopus, deinceps Sirmiensis. Re ita confectâ; confessio fidei, quæ prima Sirmiensis appellatur, condita est, & a Patribus subscripta, quam & Liberius pontifex admisit. Nihil in ea fidei absonum continebatur, quare & concilium hoc plures tunc, & deinceps S. Vigilius Tapsensis apud Petavium itidem catholicam appellarunt. Nec sanè aliâ de causâ suspectum est, nisi quod vocem ὁμοούσιον supprimit.

ANNO CHRISTI 344

ANNO CHRISTI 344.

mit. Tunc solutum est concilium, & ex episcopis plures remearunt in patriam. Basilius Ancyram rediit, Georgius Alexandriam. Secedentibus cæteris, nonnulli tamen episcoporum cum Osio, & Potamio Ulyssiponensi episcopo, exilio relegati, Sirmii manserunt; qui in concilium iterum coeuntes novam fidei formulam secundam planè hæreticam, utpote quæ vocabula ὁμοούσιον, & ὁμοιούσιον ex æquo reiiciebat, conscripserant, quorum principes Ursacius, Valens, Germinius habiti sunt. Huic ingenti non catholicorum tantummodo, sed & Semiarianorum omnium scandalo Osius, & Potamius subscripserunt. Quod ut Basilio Ancyrano Semiarianorum patrono innotuit, concilium habuit Ancyræ per dies paschæ mense aprili anno 359. jam incæpto. Hic conclamatum est a Patribus in Anomæos, profitentibus optare se, *ut rata hæc essent, quæ apud Sardicam, & Sirmium anno priori, & in aliis synodis decreta fuerant*; Sozom. lib. 4. cap. 12. dein verò formulam illam, quæ Sirmiensis secunda appellatur, discusserunt, & condemnarunt. Ita rebus compositis eodem anno, cùm Sirmii quidam episcopi perseverassent, aliam fidei confessionem dederunt consulatu Eusebii, & Hypatii, qui anni 359. consules agebant, signatam. Ex hac fideli totius rei gestæ expositione facilè intelligent eruditi, quàm multa sint, quæ Pagius, Tillemontius, Petavius, Basnagius præter scopum ad evertendam chronologiam nostram jactarunt. Cùm Photinianam hæresim Occidentales episcopi duplici concilio jam damnassent, ex hoc statim apparet, cur ex solis Orientalibus concilium collectum sit; nec erat cur ex eo deduceret Tillemontius indictum tunc fuisse a Constantio, cùm occidentale imperium a tyrannis teneretur, idest anno 351. Causa etiam subest, cur Basilius Ancyranus, qui Sirmiensis concilii in Photinum caput meritò haberi potest, Sirmiensem tamen secundam formulam, utpote quæ ipso absente condita est, damnaverit. Denique cur Germinius, qui in Sirmiensi concilio anno 358. ejus urbis episcopatu potitus est, concilio tamen Mediolanensi anni 355. tanquam unus ex patribus interfuerit; eo enim non quidem ut Sirmiensis, sed ut episcopus Cyzicenus adesse potuit, nec ullo veteri monumento tanquam Sirmiensem episcopum assedisse discimus. Tillemontius conjecturam aliam ad consignandam anno 351. epocham concilii Photiniani ex eo deducit, quòd Theodorus Heracleæ subscripsisse formulæ fidei Sirmiensi a Liberio pontifice subscriptæ legatur; cùm certò constet Theodorum illum anno 355. jam obiisse. De obitu quidem Theodori Heracleensis nihil ambigo; cùm vero S. Hilarius in fragm. 6. inter eos, qui Sirmiensi huic formulæ subscripserunt, *Theodorum* sine addito memoret, quis iste fuerit Theodorus, Heracleensis ne, sive alius, nonnisi ariolando divinaremus. Fortè etiam mendum in codices S. Hilarii irrepsit, ac pro *Theodorus*, legendum *Theodosius*, vel *Theodulus*, qui duo sunt episcopi Arianorum. Denique *Theodorus Thraciæ episcopus* Arianus Antiocheno concilio anni, ut ipse puto 356. interfuit, teste Sozomeno lib. 4. cap. 8.

Concilium alterum Sirmiense anno 358. labente habitum.

Ancyranum concilium anno 359.

Sirmiense tertium concilium Arianorum.

Argumentum aliud ad vindicandam sententiam suam de referenda synodo Sirmiensi Photiniana ad annum 351. deducit Pagius ex S. Epiphanio, qui hæresi 51. tradit acta disputationis Photini cum Basilio Ancyrano excepta in tabulas fuisse a Callicrate *exceptore Rufini Præfecti.* Constat autem ex legibus Theodosianis Rufinum Præfectum Prætorio Illyrici per annos 349. & 352. adeoque & 351. egisse; cùm vicissim, ait, anno 357. Illyrica præfectura ab Anatolio gereretur. Unde verò hoc accepit Pagius, ut anno 357. Anatolius Illyrici præfectum ageret? Nuspiam id occurrit in legibus codicis Theodosiani, nuspiam in Ammiano. Id etiam si admiserimus, num fortè Epiphanium de Præfecto Prætorii explicare cogeremur? Callicratem exceptorem fuisse, ait S. Epiphanius Rufini Præfecti ἐπάρχου, non verò Præfecti Prætorio. Præfecti majores quicumque essent, sive Urbi, sive Prætorio ἔπαρχοι Græcè appellabantur, ut ex inscriptione Gruteriana pag. mihi 406. 10. in qua est ἔπαρχος ῥώμης, perspicuè demonstratur. Poterat ergo Rufinus iste aliam quandam præfecturam præter quam Illyrici gerere anno 358. potuit & Illyrici, quorum alterutro admisso Pagii argumentum corruit. Nihil moror alia ejus critici argumenta, cum partim ex iis, quæ superius deduximus soluta sint, partim ab ipso pariter Tillemontio ejusdem Pagianæ sententiæ assertore minimè probentur. Reliqua, quæ ab aliis afferuntur argumenta, leviora sunt, nec digna, ut peculiari refutatione arguantur.

Hactenus de concilio Sirmiensi, nunc ad reliqua quæcumque, sive illud sedi suæ anno 358. restitutum præcesserunt, sive proximè secuta sunt. Hierosolymitanum Arianorum concilium, in quo Maximus, si fides habeatur Socrati lib. 2. cap. 38. & authori veteris libelli synodici, episcopatu dejectus est, in Veneto Labbeana collectione anno 350. collocatur; cui pariter anno ejusdem Maximi obitum assignat S. Hieronymus in chron. ut Pagius ad A. 351. 7. animadvertit; qui etiam notat S. Hieronymum cum Socrate pugnare, cùm Maximum ab Arianis depositum, & Cyrillum substitutum ferat Socrates; Hieronymus verò decessisse Maximum, & successorem illi datum Cyrillum affirmet. Verùm uterque historicus conciliari, & ex concordia amborum certior concilii epocha erui potest. Primò enim Maximus exauctoratus est in eo concilio, de quo author libelli synodici, qui cùm tradat concilium habitum fuisse *Athanasio, & Paulo proficiscentibus ad sua ovilia* (quò rediisse anno 346. labente demonstravimus) hinc coactum illud anno 347. non immeritò suspicaremur. In eo concilio datus est Hierosolymitanis episcopus Cyrillus, sive ille fuerit Cyrillus scriptis dein & morum sanctimonia celebris, sive ante illum tres alii sedem illam occupaverint Cyrilli, de quibus S. Hieronymus in eodem chronico. Cùm verò episcopi illi aliquandiu sederint quo tempore Maximus nondum decesserat, adeoque quandiu ille superstes erat episcopi non essent nisi nomine, ideo S. Hieronymus episcopos illos

Hierosolymitanum Arianorum anno 347.

ANNO CHRISTI 344.

ANNO CHRISTI 344.

illos nonnisi eodem Maximo defuncto agnoscit, ex quo successisse illos post Maximi mortem scribit. Dejectus ab episcopatu Maximus vitam prorogavit ad annum usque 350. vel 349. nam in utrumque annum incidit Constantii annus 12. cui a S. Hieronymo mors ejus assignatur. Si commentatio hæc valeat, Hierosolymitani hujus concilii epocha ex anno 350. ad 347. revocanda est.

Romanum concilium anno 352.

Succedit Romanum concilium, de cujus epocha incerta omnia efficeret ejus historia a Labbeo in sua collectione descripta. Narrat enim Orientales episcopos, literis ad Liberium datis, plurimis criminibus onerasse Athanasium, ac præsertim quòd evocatus ab imperatore, ut in Italiam ad se veniret, parere recusasset. Si Orientalium literæ id criminis continebant, profectò constat Romanum concilium, in quo eas literas legisse se Liberius in sua epistola ad Constantium testatur, prius anno 353. haberi minime potuisse. Literas enim illas imperatoris redditas sibi a Montano Palatino idem S. Athanasius in Apologia sua ad Constantium scribit. Montanum verò Alexandriam venisse cum literis imperatoris Coss. Constantio VI. & Constante Cæsare II. mensis Pachom die XXVIII. idest anno 353. Maji XXIII. anonymus Maffejanus adnotavit. Reipsa tamen concilium hoc Romanum ab exordio Pontificatus Liberii, adeoque anno 352. removendum non est; neque satis constant quænam crimina in literis illis suis Orientales episcopi objecerint Athanasio, cum literæ illæ nostrâ ætate interciderint.

Concilium incerti loci in Ægypto anno 352.

Subjungitur Romano concilium Arelatense; sed cur non præponatur concilium incerti in Ægypto loci, quò catholici per Ægyptum episcopi coeuntes, literas pro Athanasio ad Liberium scribere constituerunt; scripseruntque reipsa, redditæque sunt pontifici quo tempore concilium illud, cujus supra meminimus, Romæ habebat, tantumque valuerunt, ut Athanasii causa in concilio illo prævaleret? Harum literarum ab Episcopis illis Ægypti numero hominum LXXV. scriptarum meminit Liberius in epistola ad Constantium, easque se recitasse patribus Romani concilii significat. Nihil quidem ibi de concilio, sed vix aliter tot numero episcopi convenire potuissent; quare concilium hoc Ægyptiacum anni 352. addere cæteris opportunum duxi.

Arelatense anno 354.

Modo de Arelatensi disquirendum. De concilio hoc certa sunt quædam, aliud incertum. Constat utique ex libello I. S. Hilarii ad Constantium num. 8. Mediolanensem synodum anno 355. coactam Arelatense concilium præcessisse. Incertus verò est annus, an 353. cui apud omnes alligatur, sive annus 354. præferendus sit. Ego annum 354. maluerim, tunc enim occultæ imperatoris in Athanasium simultates prodire cæperunt. Coactam verò synodum quo tempore Constantii edicta de subscribenda Athanasii damnatione promulgata sunt, Sulpicius Severus hist. Ecclesiast. lib. 2. testatur. De illa pariter ita loquitur S. Hilarius lib. I. ad Constantium num. 8. ac si Mediolanensem proxime antecesserit; illam verò celebratam anno 355. nemo refragatur.

ANNO CHRISTI 344.

Antiochenum Arianorum anno 356.

Synodus Antiochena, cujus meminit Sozomenus lib. 4. cap. 8. ab Arianis habita anno 354. alligatur. Ariani complures episcopi numero fere XXX. Antiochiam coeuntes literas dare encyclicas ad omnes ecclesias constituerunt, ut rejecto Athanasio, cum Georgio, quem ipsi in ejus locum substituerunt, communicarent. Pagius, qui conciliabulum hoc in tabulas ecclesiasticas retulit, coactum opinatur anno 354. cùm a Sozomeno ante synodum Mediolanensem commemoretur; & Georgium ante Mediolanensem jam Alexandrini episcopi titulum involasse ex S. Lucifero Calaritano in Apologia pro Athanasio lib. I. deducit. Totam legi Apologiam Luciferi, nihilque deprehendi, ex quo Georgii electionem ante conventum Mediolanensem peractam inferamus. Apologiam verò hanc scripsit S. Lucifer anno 357. cùm exprobret Arianis ea, quæ impiè, & crudeliter Alexandriæ egit Georgius, qui urbem ingressus est Coss. Constante IX. & Juliano II. idest anno 357. Mechir XXX. seu februarii XXIV. teste anonymo Maffejano. Cùm igitur Georgius anno ut citius 356. episcopus renunciatus sit, ut inter plerosque convenit; Antiochenum istud concilium ultra annum illum 356. reiici non potest. Illius cogendi ea forte causa suberat, quod orientales episcopi rari Mediolanensi concilio interfuerint, teste Sozomeno lib. 4. cap. 9. quare & sibi pariter ea confirmanda censuerunt, quæ de Athanasii damnatione occidentales episcopi statuerant.

S. Athanasius episcopos Mediolanum pro se legat ad Constantium anno 353.

Dum Athanasii causa in occidente, & oriente, his jactata procellis, agitabatur; Athanasius providendum rebus suis ducens Coss. Constantio VI. & Constante Cæsare II. anno scilicet 353. episcopos quinque Serapionem Thmuitanum, Triadelphum Nicotianum, Apollinem Cynopolitanum *superiora*, Ammonium Pachemmonensem, & alium quemdam ignotum misit ad Constantium *in Mediolano constitutum*, ut causam suam apud illum tractarent. Legationis hujus meminit Sozom. lib. 4. cap. IX. sed episcoporum nomen, nonnisi unius tantummodo Serapionis expresso, silet; sicut rem totam post Mediolanense concilium reiicit. Anonymus Maffejanus accuratius episcoporum nomina, unius tantummodo excepto, quod fortè omissum, sive ad interpretis, sive ad amanuensis incuriam (nam utriusque diligentia sæpe desideratur) referri oportet. Accurate pariter annum missæ legationis per Consules anni 353. exhibet. Porro ad annum quod attinet, suspensum me tenuit aliquandiu cogitatio, num pro consulatu Constantii VI. & Constantis II. legendum fuerit Constantii VII. & Constantis III. qui sequentis anni 354. character est. Etenim anno illo majo mense (quo legati Alexandria solverunt) Constantius Mediolani agebat, unde data lex *de annona & tributis* in codice Theodosiano relata. Verum suspicionem hanc meam sustulit id, quod Anonymus ille subdit; narrat enim quatriduo ab eorum profectione Alexandriam venisse Montanum Palatinum, qui Athanasio literas ab imperatore reddidit *vetantes eos occurrere ad comitatum*. Tum & idem Montanus pluribus nisus est Athanasium Alexan-

ANNO CHRISTI 344.

xandria abducere; sed pro suo episcopo tumultuantibus Alexandrinis recedere coactus est, *relinquens episcopum Alexandriæ*. A discessu isto Montani biennio & mensibus V. mense *mesori*, qui a die XXV. Julii incipiebat, *venit Alexandriam Diogenes imperialis notarius*. Montani hujus, & delatarum ab eo literarum ipse pariter S. Athanasius in apologia ad Constantium meminit, significans his literis datam sibi facultatem, ut ad imperatorem veniret; quod sane anonymo non repugnat, cùm forte literæ illæ simul vetarent, ne alios pro se mitteret, sed ipse per se iret. His narratis subdit S. Athanasius. *Quum Montanus aliò profectus esset, supervenit Diogenes notarius post sextum demum & vigesimum mensem*. Bellè hæc congruunt cum anonymo, nam ab anno 353. die XXIII. maji usque ad annum consulatus *Arbitionis & Lolliani mense mesori*, idest 355. julio exeunte, quo Diogenis adventus ab anonymo consignatur, anni sunt duo & menses totidem, idest menses XXVI. Ex his corrigendus est textus anonymi, qui intervallum a discessu Montani ad Diogenis adventum ponit annorum II. & mensium V. cùm aliàs ex calculo mensium, quos ipse diligenter adnotavit, nonnisi anni II. & menses II. supputentur, quod menses XXVI. Athanasii adamussim exhibet. His ergo stantibus legatio illa S. Athanasii ab anno 353. minimè revocanda est; nihilque prohibet quominus hoc pariter anno, sicut & sequenti 354. Constantius majo mense egerit Mediolani.

Mediolanense anni 355.

Abscedente Montano, quievit Alexandria a tumultibus; sed non quieverunt Ariani, qui suggesserunt imperatori, ut indicto Mediolani concilio, totius orbis episcopos in ejus exitium incitaret. Placuit Constantio consilium, indictum est episcopis Mediolanum, quò convenisse anno 355. Arbitione, & Lolliano Coss. Severus Sulpicius lib. 2. diligenter adnotavit. Altera tunc mota in Athanasianos vexatio, teste eodem S. Athanasio in epist. ad Solitarios: *Singulos a se invicem distraxit, quod & in aliis prius fecerat*. Quibus verbis subobscure designari vexationem alteram occasione concilii Arelatensis inductam censeo. Reliqua hujus concilii, quòd notissima sint, & perspicua in præsens omitto.

Athanasii condemnatione in Mediolanensi concilio ab Arianis stabilita, Diogenes imperialis notarius eò venit anno eodem 355. Coss. Arbitione & Lolliano mense Mesori, qui mensis Julii die XXV. incipiebat, nihilque sive dolo, sive aperta vi intentatum omisit, ut Athanasium ex urbe vel abduceret, vel pelleret; sed Alexandrinis pro caro sibi episcopo valide obsistentibus post inanem mensium quatuor conatum, tandem re infecta die XXVI. mensis Cyrac, decembris die XXII. discessit. Hæc omnia cùm ex Athanasii epistola ad Solitarios nota fuerint, quamvis certum tempus unus Maffejanus anonymus adnotaverit, chronologos nostros a scopo non vehementer abduxerunt, cùm nemo unus sit qui rem gestam aliò quàm ad annum 355. reducat.

Biterrense concilium anno 355.

Ejusdem pariter est anni Biterrense in Gallia concilium, in quo S. Hilarius orthodoxam fidem contra Saturninum Arelatensem episcopum Arianum defendit, & patrocinii sui præmium exilium reportavit.

ANNO CHRISTI 344.

Proximè huic succedens annus 356. ducem Syrianum cum Hilario *notario* ex Ægypto duxit Alexandriam, quò venisse ambos die XIII. Tybi post Cons. Arbitionis & Lolliani, idest anno 356. die V. Januarii testis est anonymus Maffejanus. De Syriano fatentur omnes, de Hilario verò aliter hucusque statuerunt chronologi, Hilarium Diogenis socium venisse anno 355. rati; sed de Hilarii adventu, cur anonymi hujus fidei refragemur, nihil est, cùm iis, quæ de Hilario scribit S. Athanasius, ne in minimo quidem obsistant.

S. Athanasius Alexandria pellitur, & Georgius statuitur episcopus anno 356.

Irruptionem, qua Syrianus in ecclesiam evasit, postquam ante dies XXIII. pacem & securitatem spopondisset, anonymus noster, Athanasio in apologia I. cohærens, cum nocte, quæ diem XIV. methir, idest IX. februarii præcessit, optimè componit, additque Athanasium die ipsa evasisse liberum, & post ejus fugam mensibus quatuor res Alexandriæ siluisse; donec mensis pahyni die XVI. Coss. Constante VIII. & Juliano Cæsare I. idest die X. Junii ejusdem anni 356. (nota diligentiam scriptoris, qui anni exordio, cùm novi consules nondum Alexandriæ innotuissent, annum signat post consulatum anni præcedentis; novis vero jam divulgatis, eorum consulum nomine annum designat) Cataphronius præfectus Ægypti, & Heraclius comes supervenientes cum militibus ecclesiam Alexandrinam nomine Georgii occuparunt. In urbem tamen non venit Georgius nisi sequenti anno Coss. Constante IX. & Juliano Cæsare II. die XXX. Methyr, idest anno 357. die XXIV. februarii, teste anonymo nostro, qui & addit Georgium illum Alexandrinam moram a die illa cæptam, nonnisi sequenti anno 358. Coss. Tatiano, & Cereale die I. mensis Thot, idest anni 358. die XXIX. augusti deseruisse. Ex quo colliges Sirmiense concilium, tum illud primum Sirmiense Photinianum, cum alterum in quo Osius lapsus est in hæresim, Georgii interventu celebrata, non prius anno 358. inclinante haberi potuisse.

Ex his omnibus patet, quæ sit epocha statuenda Ancyrano Semiarianorum concilio de quo supra, quod coactum est *paulo ante pascha*, quæ verba sunt epistolæ Synodicæ ejusdem concilii legendæ apud S. Epiphanium hæres. 73. Cùm enim mentio in eadem synodica occurrat Sirmiensis concilii, quod labente anno 358. habitum statuimus, ante anni 359. antepaschales dies celebrari nequaquam potuit.

Romana synodus vivo Liberio a Felice habita ficitia.

Quæ ex Baluzio in collectionem conciliorum translata est, Romanam orthodoxam synodum collectam a Felice, qui Romanam cathedram, exulante Liberio, tenuit, ceu fabulosam, & fictitiam rejicio. Non enim verosimile est habitam illam quo tempore Liberius Roma exulabat; alioqui enim, eo in gratiam Constantii restituto, imperator occasionem hanc libens arripuisset, ut Felicem destitueret; nec præcepisset, ut ambo simul pontifices ecclesiam administrarent. Id verò illum præcepisse compertum est. Liberio verò restituto,

ANNO CHRISTI 344.

to, *Felix notatus a Senatu, & populo ex urbe pellitur*, A quæ verba sunt Faustini, & Marcellini schismaticorum apud Pagium ad A. 357. 16. Pulsum autem extorremque concilium octo & quadraginta episcoporum, quot Romani hujus concilii patres supputat author vitæ Felicis, cogere potuisse quis credat? Sunt qui concilio huic asserendo afferant authoritatem vetusti lapidis sepulchro ejusdem Felicis reperto Romæ anno MDLXXXII. impositi; sed lapides istos sepulchrales plerumque recentiores esse, & fidem habere ad probandum sublestam Pagius non semel in sua critica adnotavit.

Concilium Acacii Cæsariensis, in quo S. Cyrillus deponitur anno 358.

Antequam progrediar ad reliqua, sistendum hic arbitror in concilio quodam ab Acacio B Cæsareæ in Palæstina episcopo collecto, in quo S. Cyrillus non unius criminis reus postulatus, ac eo præsertim, quod datam a Constantio ecclesiæ Hierosolymitanæ vestem pretiosam vendidisset, ut diræ fami, quæ subditos suos vexabat, subveniret; Sanctus inquam præsul ille damnatus, ac depositus fuit. Concilium hoc eruitur ex Sozomeno Hist. Eccles. lib. 5. cap. XXV. scribente: *Acacius unà cum episcopis provinciæ Palæstinæ, qui idem cum ipso sentiebant, Cyrillum deposuit*. Rei hujus gestæ tempus indicat Theodoretus narrans lib. 2. cap. XXVI. S. Cyrillum Hierosolymitanum depositum ab Acacio noluisse Antiochiæ consistere, cùm C eam pastore orbatam videret. Quod intervallum illud temporis denotat inter obitum Leontii, & Eudoxii substitutionem; id verò in annum 358. incidit.

Melitinense concilium anno 358.

Nec forte alterius est anni concilium Melitinense in Armenia ab Arianis, ut arbitror, episcopis collectum. De anno Pagii conjecturam libenter adoptarem, si fundamento stabili niteretur. Meletii, tanquam Sebasteni episcopi nomen legisse sibi scriptor ille persuadet inter Arianos episcopos, qui Seleuciensi synodo interfuerunt. Vellem locum indicaret, ubi hæc legit; sedulo enim mihi illum perquirenti nuspiam occurrit; qui si occurrisset, hoc profectò argumento persuaderet, concilium illud Melitinense, in D quo Eustathio deposito, teste S. Basilio in epistola ad Occidentales aliàs 79. nunc 163. Meletius suffectus fuit, ante Septembrim anni 359. quo anno & mense Ariani Seleuciam convenere, collectum fuisse. Nunc verò aliâ conjecturâ res indaganda est. S. Basilius in eadem epistola ad occidentales, postquam narravit Eustathium dejectum e gradu fuisse, incomperta sibi causa, Constantinopoli, continuò addit: *Episcopatum fortè adeptus, illico* (εὐθὺς) *comperitur anathematismum consubstantialis scripsisse in Ancyrana synodo*. Ex his verbis non inepte quis deduxerit Eustathium paulo ante synodum Ancyranam episcopalem dignitatem obtinuisse, eademque E demum conjectura facilè collegerit Melitinensem synodum Ancyrana paulò superiorem tempore existimandam esse. Porro Ancyrana synodus ad dies antepaschales anni 359. pertinet. Anno forte præcedenti 358. Eustathius episcopatum obtinuit, eodemque anno in Melitinensi synodo exauthoratus est.

Neocæsariense anno 358. habitum.

Cæsariensem, seu Neocæsariensem in Ponto Synodum in collectione Veneto-Labbeana anno 358. assignatam, prætereo, cùm nihil certi habeam quo epocham hanc, sive confirmaverim, sive emendaverim. Gallicanum incerti loci, quo formula secunda Sirmiensis ab Osio subscripta damnata est, ad annum 359. pertinet, cùm in exordio anni hujus formula illa Sirmiensis prodierit.

Gallicanum incerti loci anno 359.

Nihil etiam moror concilium Ariminense, de quo nihil dubitandum succurrit. Nihil pariter Nicænum, & Seleuciense, sicut & reliqua usque ad Antiochenum, de quibus omnibus cum collectore Veneto-Labbeano cohæreo.

Ariminense, Nicænum, Seleuciense concilia.

De concilio verò Antiocheno modo agendum. Antiochena concilia duo in causa Meletii Antiocheni episcopi Pagius ad A. 360. 3. &c. distinguit, aliud anno 360. in quo Meletius ad ecclesiam Antiochenam regendam accitus fuit, alterum verò sequenti anno 361. ad eum deponendum collectum. Hæc quidem Pagius, sed, ut vera fatear, concilia Antiochena duo in eadem Meletii causa nemo veterum expressit. Socrates lib. 2. cap. 45. nullius ea in re concilii meminit; nullius pariter Sozomenus lib. 4. cap. 28. Apud Theodoretum sermo est de concilio habito ab Arianis episcopis a Constantio, dum *Antiochiæ moraretur*, convocatis, quo in concilio postulatum ab imperatore Meletium, ut Antiochenæ ecclesiæ præficeretur, asseruit. Philostorgius lib. 5. nihil habet de concilio, sed ejectum Meletium a Constantio Antiochiæ agente testatur. Unius ergo Theodoreti testimonio concilium Antiochenum nititur; idque collectum asserit, dum Constantius Antiochiæ moraretur, quæ sanè commoratio, nonnisi post diem XV. Kal. januarii anni 360. cœpit, ut ex chronologia codicis Theodosiani discimus, cui Ammianus lib. 20. cohæret, affirmans anno 360. labente Constantium venisse Antiochiam. Concilium ergo istud in annum sequentem 361. referri commodè potest. Quod & congruit fidei S. Hieronymi in chronico ex editione Pontaci, qui Meletii assumptionem anno Constantii XXIV. recitat. Annus verò ille anno 361. Septembri mense desinit. Anonymus pariter Maffejanus sub Coss. Thauro, & Florentio, anno scilicet 361. Meletium Antiochenam cathedram occupasse perhibet. Planum ex his fieri arbitror, synodum Antiochenam primam, in qua Meletius Antiochenis datus est episcopus cum anno 361. convenisse. Nec plurimum insistendum arbitror verbis Socratis lib. 2. cap. 45. asserentis electionem Meletii tunc factam, cùm synodus Constantinopolitana ab episcopis agebatur; nam Socrates ibi multa obvolvit, quæ vel aliis annis, vel fortè nunquam contigerunt. Ita quæ hic narrat de Beroensi episcopatu Meletii Tillemontio suspecta sunt. Sebastenum episcopatum Eustathio detractum datum fuisse Meletio ante Seleuciense concilium certum ponit Socrates, cùm Sozomenus id actum in concilio CPtano post Seleuciense affirmet. Stet ergo Antiochenum I. concilium anno 361. coivisse. Alterius verò Antiocheni concilii, in quo Meletius exauctoratus, cùm nemo veterum meminerit, locus in collectione conciliorum nullus esse debet.

Antiochenum in causa Meletii unicum anno 361. celebratum.

Nunc

ANNO CHRISTI 344.

Georgius Alexandrini episcopatus invasor anno 361. neci traditur.

Nunc tempus est, ut ea interserantur, A quæ ex anonymo Maffejano ad emendandam chronologiam valent. Georgium Athanasii æmulum in subito Alexandrinorum tumultu coorto anno 362. augusto circiter mense, neci traditum fuisse chronologis hucusque persuasum fuit. Causam errandi præbuit Ammianus, qui narrato Juliani adventu Antiochiam, (quò nonnisi anno 362. venisse compertum est) subdit, iisdem diebus Gaudentium notarium ejusdem principis jussu, capitale supplicium subiisse. Post hæc addit. *Tunc & Artemius ex duce Ægypti &c.* peremptus est. *Cùmque tempus intercessisset exiguum, Alexandrini Artemii comperto interitu, iram in Georgium verterunt episcopum*, quem & necarunt. Fit ergo ex Ammiano, ut Artemii, B & Georgii interitus non prius consignandi sint, quàm post Juliani adventum Antiochiam, adeoque non ante annum 362. Verùm Maffejani anonymi authoritas longè aliò nos ducit. Ita enim ille rem chronologicam instruit. Georgius die XXX. Athyr, Coss. Thauro, & Florentio, idest XXVI. novembris, anni 361. Alexandriam rediit. Quarta post hæc die XXX. novembris, Cyac (Chaiac) IV. Gerontius præfectus Constantii obitum, & Juliani assumptionem Alexandriæ renunciavit. Quo accepto nuntio Alexandrini subitò tumultuantes Georgium, itemque Dracontium comitem in carcerem truserunt; quos tandem ambos quarta & C vigesima post hæc die turpi nece peremerunt; necatosque inter ludibria & insultus sepulturæ mandarunt ejusdem diei hora VII. Qui minutias hasce chronologicas notavit historicus, profectò demonstrat, omnia se penitus nosse, & plenè sibi explorata narrare. Quare illi magis, quam Ammiano, si quid fortè ambo inter se dissidere compertiantur, fidendum est; cùm præsertim ambo sint ætate suppares; anonymus verò Alexandriæ de rebus Alexandrinis, Ammianus autem nec Alexandriæ, nec de rebus ejus gentis, nisi obiter scriberet. Hæc dicta sint, si fortè inter se dissidere uterque historicus teneatur. Cæterum conciliari ambo inter se D facilè possunt, spectato scribendi more Ammiano perfamiliari; narrat enim persæpe quædam extra suum locum, si quam forte occasionem illa commemorandi habeat in promptu. Ita lib. 22. legis: *Si certum petatur*, quæ in codice Theodosiano *die Kal. Januarii*, vel ut codices quidam MSS. legunt *februarii* consignatur, antea meminit, quàm res gestas a Kalendis illis januarii describendas suscipiat. Ibi etiam terræ motum illum, quo Nicomedia urbs corruit, accidisse notat die IV. nonas decembris, tum & addit, *itidemque Nicææ portio non mediocris* corruit. Cùm verò prius de rebus gestis, anno 362. egisset, ad eundem pariter annum E utriusque urbis casum referre visus est. Reipsa tamen concussio illa Nicæna, nec decembri mense, nec anno 362. accidit, cùm eadem ipsa concussio censenda sit, quæ Africanos prohibuit a concilio, quod ibi Constantii jussu cogendum fuerat, qua de re in libello synodico. Id verò ad annum 359. vel 360. pertinet. Quibus sic stantibus, cur fides anonymi nostri necem Georgii in extrema anni 361. referentis sollicitetur, nihil est.

Neci tradito Georgio, ait anonymus, *die Methir* (Mechir) *XIV. post consulatum Thauri, & Florentii*, idest die VIII. februarii anni 362. *datum est præceptum Gerontio præfecto ejusdem Juliani imperatoris, necnon etiam vicarii Modesti, præcipiens episcopos omnes factionibus antehac circumventos, & exiliatos reverti ad suas civitates*; quo evulgato præcepto addit ille, *Athanasius die XXVII. Methir, idest XXII. februarii* Alexandriam remeavit, *ubi & mensibus XXVIII. integris, usque scilicet ad diem XXVII. paophi*, idest XXIII. octobris quietus egit. Quo temporis intervallo concilium illud celebratum credo, cujus epistola Synodica ex operibus S. Athanasii in collectiones conciliorum translata est.

Alexandrina synodus S. Athanasii anno 362.

In libello synodico additur, concilium aliud Alexandrinum eo tempore ab Athanasio Alexandriæ habito, quo Julianus cum Persis decertans occubuit. Verùm concilium istud, nisi forte unum idemque sit cum priori, eo tempore, quod Synodicon adnotat, haberi nequaquam potuit, cùm Athanasius Alexandriâ digressus die XXIII. octobris anni 362. nunquam eò, vivo Juliano, redierit. Igitur ex eodem anonymo discimus Athanasium post menses a reditu suo VIII. integros, *die XXVI. Paophi*, idest octobris XXIII. Juliani edicto jussum Alexandriâ facessere; statimque fugitabundum *circa Thereu*, quem locum esse puto urbi proximum, mansisse. Ibi forte substitit, ut exitum legationis, ab Alexandrinis ad Julianum missæ, opperiretur. Sed Juliano in cœpto consilio persistente, tunc accidisse credo quæ idem anonymus subdit his verbis: *Episcopus autem Athanasius moratus, sicut prædictum est, apud Thereon, ascendit ad superiores partes Ægypti usque ad Hermopolim superiorem Thebaidos, & usque Antinoum; quo ibi degente, cognitum est Julianum imperatorem mortuum, & Jovianum christianum imperatorem. Ingressus igitur Alexandriam latenter episcopus, adventu ejus non pluribus cognito, occurrit navigio ad imperatorem Jovianum, & post ecclesiasticis rebus compositis, venit Alexandriam, & intravit ecclesiam, Athyr* (athur) *XIX. Coss. Joviani & Varroniani*, idest XVI. novembris anno 364. *ex quo exiit Alexandriâ secundum præceptum Juliani, usquedum advenit prædicto die Athyr XIX. post annum unum, menses III. dies XXII.* Eandem temporis supputationem repetit inferius, dum ejus absentiam ab expulsione sub Juliano usque ad reversionem sub Joviano supputat *mensibus XV. diebus XXII.* idest anno uno, mensibus III. diebus XXII. At si recta supputatio ducatur a die Paophi XXVII. idest octobris XXIV. anni 362. quo a Juliano pulsus statuitur, usque ad diem Athyr XIX. idest diem XVI. novembris anni 364. cui reditus ejus illigatur, anni sunt duo, & dies XX. Præterea si rediisse statuatur die XVI. novembris anni 364. Athanasius, Joviano superstite, nunquam Alexandriam remeasset, quod vix potest admitti. Obiisse enim Jovianum februario mense anni ejusdem 364. compertum est. Inferendum ex his arbitror computum illum anni unius, mensium trium & dierum XXII. purum esse; qui ex die

Alexandrinum aliud Athanasii nullum.

XXIV.

ANNO CHRISTI 344.

XXIV. octobris anni 362. deductus, annum 364. diem XIII. circiter februarii reddit. Corrigendum verò esset nomen mensis, ut pro Athyr ponendum sit Mechir; dies verò integer est.

Concilium cujus est ad Jovianum synodica, non Alexandria, sed in Ægypto forte est habitum anno 364.

De Alexandrino concilio modò agendum. Nec de anno, quo convenit, quæstioni locus esse potest, cùm Jovianus, ad quem synodica dirigitur, anno 363. cœperit, anno verò 364. februario mense desierit. De loco ambigitur, nam Alexandriæ coactum veteres recentioresque scriptores consentiunt; Valesius Antiochiæ celebratum arbitratur; Ego sin minus Antiochiæ, certè tamen extra Alexandriam, & alicubi forte in Ægypto. Non enim haberi potuit Alexandriæ; quando enim primò eo venit Athanasius Joviano imperante *occultus*, & *paucis* cognitus mansit, anonymo nostro testante. Cùm verò secundò rediit, statim Jovianus decessit, ut ex iis, quæ supra animadvertimus, patet.

Concilium Parisiense ante annum 364. haberi non potuit.

In vulgatis conciliorum editionibus concilio huic præmittitur Parisiense, in quo Galliarum episcopi formulam fidei Ariminensem damnarunt, seque cum iis sentire professi sunt, qui ὁμόυσιον agnoscunt, & admittunt. Annus, quo habitum est varie ab eruditis effertur; Labbeus annum 362. præfert; Pagius in Critica Baronii annum 360. maluit. Unum hoc eruditis expendendum propono. Semiariani vocem ὁμόυσιον *consubstantialem* perinde ac ὁμοιόυσιον *similis substantiæ* accipere se posse rati, ad fallendos simplices homousion se vel consubstantialem tenere aliquandiù professi sunt. Hujus voculæ prava interpretatione [illegible] catholicos se apud occident[illegible]ros, aliquandiu probarunt. Dolum nondum senserant occidentales illi, cùm in synodo Romana anni 365. sub Liberio missi a Lampsaceno Semiarianorum concilio legati libellum obtulerunt, in quo consubstantialem admittere se professi, in communionem recepti sunt. Sed hæreticorum doli tandem innotuerunt, patuitque latens in voce catholica hæretica sententia. Hinc literæ Valentis, Valentiniani, & Gratiani de synodo Illyricana anni 372. illos damnant, qui hanc vocem ὁμόυσιον *nihil aliud significare quam* τὸ ὅμοιον *similem* docent. Hos verò Semiarianorum dolos jam detexerant occidentales, cùm in Parisiensem synodum convenerunt, ut non obscurè indicant verba illa ejusdem concilii: *Neque enim contra Deum, & Christi unigeniti Dei majestatem aliter, quàm nos de homousion significatione sentimus, obnitens dignus erit sanctitate sacerdotii*. Liquere ex his arbitror concilium Gallicanum posterius esse Romano anni 365. sub Liberio. Neque Pagii argumenta ad expugnandam conjecturam hanc nostram plurimum valent. Hieronymus in chronico ad annum XXIV. Constantii, qui septembri mense anni 360. jam cœperat, scribit equidem Galliam per Hilarium *Ariminensis perfidiæ dolos damnasse*; sed utrum in Parisiensi concilio, sive aliter non exprimit. Profectò ante Parisiense istud concilium semel, & iterum damnatos fuisse a Gallis Arianos indicat synodica ejusdem concilii edicens, ut caveatur Saturninus Arelatensis episcopus Arianus *secundum fratrum nostrorum geminas jam literas excommunicatus*. Quod autem addit Pagius de episcopis catholicis, quos tunc *exulasse* indicat ejusdem Parisiensis concilii synodica; unde Pagius deducit sub Constantio veræ fidei osore concilium illud habitum fuisse; quod, inquam, addit, parum valet, nam catholici nihilo æquiorem Valentem præ Constantio nacti sunt. Valentis autem ira in catholicos fervere cœpit anno 364. ut inferius adnotabitur.

Romanum sub Damaso anno 366. coactum.

Ita liberata Parisiensis synodus ab anno 360. cui illigabatur, ad annum 365. facilè revocari potest. Sequenti anno concilium quoddam Romanum, in ipso Damasi exordio celebratum, libelli synodici author testatur.

Gallicanum concilium a superiori diversum anno 372.

Alterius Gallicani concilii sermo est in literis Valentis, Valentiniani, & Gratiani de concilio Illyberitano anni 372. quas literas legas apud Theodoretum lib. 4. cap. 6. in quibus hæc de synodo Gallicana: *Nos non aliter sentimus, atque duo concilia, quorum alterum jam* (Græcè νῦν *nunc*) *Romæ, alterum habetur in Gallia*. Concilium Romanum idem est Damasi secundum, de quo apud Labbeum; Gallicanum verò Labbeus, & cæteri silent; unde per nos primùm in lucem prodit. In eo Gallicano concilio definitum est *unam eandemque essentiam* (Græcè οὐσίαν) *esse Patris, & Filii, & Spiritus Sancti in tribus personis* (Græcè πρόσωποις) ut ibidem legitur. Ex quo Gallicanam hanc synodum diversam esse a Parisiensi discimus; in hac enim sicut de ὁμόυσιῳ filii pluribus, ita de Spiritus Sancti nihil disceptatum est. Hoc ergo Gallicanum concilium anni 372. in classem aliorum conciliorum nunc primò reponitur.

Synodus Antiochena Meletii anno 363.

Parisiensem sequitur apud Collectores è vestigio synodus Antiochena Meletii. Reipsa tamen Antiochena hæc synodus habita anno 363. sub Joviano, Parisiensem, quam cum anno 365. vel 366. composuimus, præcessit.

Concilium Constantinopolitanum Arianorum anno 364.

Secundùm hæc, Acaciani conciliabulum Constantinopoli celebrarunt; cujus conciliabuli obscura quidem mentio facta est a Sozomeno lib. 6. cap. 7. testante episcopos Semiarianos Lampsacum convenientes decrevisse, *ut ea quæ Constantinopoli studio Eudoxii, atque Acacii gesta fuerant, irrita essent*. Inferius verò addit Lampsacenos illos patres statuisse, *ut episcopi qui depositi fuerant ab iis qui dissimilem Patri filium asserebant, sedes suas postliminio recuperarent*. Concilium istud Joviano, & Varroniano Coss. idest anno 364. habitum scribit anonymus Maffejanus, a quo nonnulla adduntur ad illustranda ea, quæ adduximus ex Sozomeno, apprimè conducentia: *Apud Constantinopolim Eudoxius Germaniciæ tenebat ecclesiam, & erat inter eum & Macedonium hæresis. Per Eudoxium autem exiit alia pejor hæresis ab adulterina Arianorum Ætii & Patricii Nicæni communicantium Eunomio, Heliodoro, & Stephano. Et hoc accipiens Eudoxius cum Euzojo Arianæ hæreseos episcopo Antiocheno communicavit; & deposuerunt per occasionem Seleucum, & Macedonium, & Hypatianum* (Heracleæ Perinthi episcopum) *& alios XV. ad se pertinentes episcopos, quoniam non suscipiebant . . . . non similem, neque factu-* ram

ANNO CHRISTI 344.

ram non facti transferentes (sic) *quorum expositio hæc est.*

EXPOSITIO PATRICII ET ÆTII, QUI EUNOMIO COMMUNICAVERUNT, HELIODORO, ET STEPHANO.

HÆc sunt apud Deum: non natum, sine principio, sempiternum, ut non imperetur immutabilem, omnia videntem, infinitum, incomparabilem, omnipotentem, sine prævisione futura scientem, sine dominio. Hæc non sunt Filii: imperatur enim, sub imperio est, ex nihilo est, finem habet, non comparatur, transit eum Pater . . . . . Christi reperitur; quantum pertinet ad Patrem, futurum ignorat. Non erat Deus, sed Dei Filius; Deus eorum, qui post eum sunt: & in hoc possidet invariabilem apud Patrem similitudinem, quod omnia videt, quod omnia . . . . quod non mutatur bonitate; non similem dealitate, nec natura. Si autem dixerimus, quod ex dealitate natus est, tamquam serpentinam germinationem eum dicimus, & est dictum impium, & quemadmodum stanna æruginem ex se facit, & ex ipsa ærugine consumetur; sic & Filius, ex natura Patris si factus est, consumet Patrem. Sed ex opere, & novitate operis Filius naturaliter Deus, & non ex natura, sed ex alia natura similiter, ut Pater, nec ex ipso, imago enim Dei factus est, & nos ex Deo, & a Deo. Si omnia a Deo, & Filius tamquam ex aliquo negotio, quemadmodum ferrum [illegible] nem habens [illegible], quemadmodum corpus vermes faciens comeditur, quemadmodum vulnus ex se mittens consumetur ex ipsis; sic qui dicit Filium ex Patris natura. Similem autem Filium Patri qui non dicit, extra Ecclesiam fiat, & sit anathema. Si dixerimus Deum Dei filium, duos sine initio inducimus: imaginem dicimus Dei; qui dicit ex Deo Sabellizat. Et qui dicit se ignorare Dei nativitatem Manichizat; & si quis dixerit substantiam Filii similem substantiæ Patris non nati, blasphemat. Sicut enim nix, & similibus quantum ad albedinem similes, ad speciem autem non similes: sic & Filii substantia alia est præter Patris substantiam. Nix autem aliam habet albedinem; externo autem conniventes oculos egressi . . . . . Vultis audire Filium Patri similem in operationibus? sicut Angeli Archangelorum naturam non possunt comprehendere, velint eligere, nec Archangeli naturam Cherubini, nec Cherubini naturam Spiritus Sancti, nec Spiritus Sanctus naturam Unici, nec Unicus naturam non nati Dei.

Post hæc addit idem Anonymus. *Cùm autem Episcopus Athanasius veniret de Antiochia Alexandriam, consilium fecerunt Ariani Eudoxius, Theodorus, Sophronius, Euzojus, & Hilarius, & constituerunt Lucium Presbyterum Georgii, interpellare Imperatorem Jovianum in Palatio, & dicere quæ in exemplaribus habentur.*

Lampsacenum concilium anno 364. coactum.

Nunc verò de Lampsaceno pauca. Ac primò quidem de epocha, quam tamen incertam huc usque inter annum 364. & 365. vagantem, alii ad annum 364. alii ad 365. traxerunt. Nunc tandem ex iis, quæ inferius dabimus de anno quo lex Valentis exilium denuncians episcopis a Juliano restitutis; nunc, inquam, in annum 364. velut in sedem suam referendum est, qua de re inferius. Nunc verò de eodem Lampsaceno concilio pauca quædam adnotanda. Lampsacenum concilium ab iis procuratum fuisse episcopis, qui *Filium Patri consubstantialem* asserebant, scripsit Sozomenus lib. 6. cap. 7. Cùm verò ex Macedonianis episcopis constitisse illud rectè viderit Baronius; ideo erratum hic a Sozomeno ille quidem opinatur. Valesius, Pagius, aliique malunt errorem in Græcum Sozomeni irrepsisse, rati pro ὁμοούσιον, quod nunc legitur, scriptum fuisse ὁμοιούσιον. Verùm purum esse textum censeo, quanquam alioqui ex Macedonianis constitisse synodum rectè vidisse Baronium admitto. Semiariani enim, quò validius in Eunomianos multitudine suorum se tuerentur, parti suæ adjungendos orthodoxos susceperunt. Cujus rei gratiâ & Nicænam se fidem admittere professi sunt, & Ariminensem formulam damnarunt, & præter hæc omnia, nec vocem ipsam ὁμοούσιον rejecerunt, quam tamen, non quidem, *ejusdem*, sed *similis naturæ* interpretabantur; quâ in re ab orthodoxis dissidebant. Hinc vocem illam ὁμοούσιον in libello concilio Romano exhibito Lampsaceni patres expresserunt, ejusque obtentu, tanquam orthodoxi a Liberio fraudis nescio, agniti, & ad communionem admissi sunt. Hanc Semiarianorum fraudem in usurpanda voce ὁμόυσιον accusant, & detegunt imperatores Valens, Valentinianus, & Gratianus in suis literis datis pro concilio Illyrico anni 372. quas Labbeus recitat tom. II. pag. 974. Ita enim illi οὐχ' ὅτι νοοῦμεν τὸ ὁμοούσιον ὡς καὶ πάλαι τινὲς ἐξηγήσαντο μὴ ἀληθινῶς ὑπογράψαντες καὶ νῦν ἕτεροι πατέρας ἐκείνους καλοῦντες . . . τὸ ὅμοιον δηλοῦσθαι διὰ τοῦ ὁμοουσίου. *Neque ita intelligimus consubstantialem, ut quidam olim, neque ut alii nunc, qui illos appellant patres, exponunt; per hanc vocem consubstantialem nihil aliud significari, quam similem*. Planum hinc fit nihil decipi Sozomenum, veraque scribere de Macedonianis, *qui Filium Patri consubstantialem asserebant*; sed illos potius errare, qui, sive errasse illum arbitrantur, sive de catholicis episcopis hæc ab eo dicta accipiunt.

Ad concilium hoc Lampsacenum pertinet confessio illa fidei, quam Labbeus, quo consilio incertum, omittendam censuit; nos verò in supplemento hoc nostro damus ex Socrate lib. 4. cap. 12.

ANNO CHRISTI 344.

Domino fratri & comministro Liberio Eustathius, Theophylus & Silvanus in Domino S.

Propter insanas hæreticorum opiniones, qui ecclesiæ catholicæ offensionis caussam præbere non cessant, nos omnem illis occasionem adimere cupientes, profitemur, & asseveramus Synodum orthodoxorum episcoporum, quæ Lampsaci & Smyrnæ aliisque in locis habita est; cujus synodi legationem obeuntes, tum ad tuam benignitatem, tum ad universos Italiæ & occidentis episcopos literas adferimus, Catholicam fidem tenere & custodire, quæ in Sacrosancta Synodo Nicæna, temporibus beatæ memoriæ Constantini, a trecentis decem & octo episcopis comprobata, hactenus integra, & inconcussa perpetuo permansit; in qua consubstantialis vocabulum adversus pravam Arii doctrinam piè sanctèque positum est. Similiter & nos una cum supradictis eandem fidem tenuisse ac tenere, & usque ad extremum spiritum servaturos esse, ipsi manu nostra profitemur: Arium & impiam ejus doctrinam unà cum discipulis illius, & eadem cum illo sentientibus condemnantes: omnem propterea hæresim Sabellii, Patropassianos, Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, Pauli denique Samosateni. Horum omnium doctrinam, & cunctos qui idem cum illis sentiunt, omnes denique hæreses adversantes sanctæ fidei supradictæ, quæ piè & catholicè a Sanctis Patribus Nicææ exposita est. Sed præcipue anathemate damnantes fidem illam quæ in Ariminensi synodo recitata est, utpote contrariam supradictæ fidei sancti concilii in urbe Nicæna celebrati: cui ex oppido Thraciæ Nice allatæ, dolo ac perjuro circumventi episcopi Constantinopoli subscripsere. Fides autem nostra & eorum quos supra diximus & quorum legatione fungimur, est hæc. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & invisibilium factorem. Et in unum unigenitum Deum Dominum Jesum Christum filium Dei, genitum ex Patre; idest ex Patris substantia: Deum ex Deo, lumen ex lumine; Deum verum ex Deo vero. Genitum non factum: consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit è cælo, & incarnatus homoque factus est: passus est etiam & resurrexit tertia die, & ascendit in cælum, venturusque est ut judicet vivos & mortuos. Et in Spiritum Sanctum. Eos autem qui dicunt: fuit tempus cum non esset, & antequam gigneretur non erat; & de non extantibus factus est: aut qui dicunt ex alia hypostasi vel substantia extitisse filium Dei, aut mutationi conversionique obnoxium esse, anathematizat Catholica & Apostolica Dei ecclesia. Ego Eusthathius episcopus urbis Sebastiæ, & Theophilus, & Sylvanus, Lampsacenæ synodi & Smyrniensis aliarùmque legati, hanc professionem propriis manibus, & nostra sponte conscripsimus. Quod si quis post hanc fidem a nobis expositam, adversus nos, aut adversus illos a quibus missi sumus, aliquam criminationem adferre voluerit, cum literis Sanctitatis tuæ coram orthodoxis episcopis, qui a te probati fuerint, veniat & apud illos judicio contendat nobiscum. Ac si quid criminis convictum fuerit in auctorem animadvertatur.

Κυρίῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ λιβερίῳ, εὐστάθιος, θεόφιλος, σιλβανὸς, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Διὰ τὰς τῶν αἱρετικῶν μανιώδεις ὑπονοίας, οἳ οὐ παύονται ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις σκάνδαλα ἐπιφέροντες, τούτου χάριν, πᾶσαν ἀφορμὴν αὐτῶν ἀναιροῦντες, ὁμολογοῦμεν τὴν σύνοδον τὴν γενομένην ἐν λαμψάκῳ, καὶ ἐν σμύρνῃ, καὶ ἐν ἑτέροις διαφόροις τόποις τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων. ἧς συνόδου πρεσβείαν ποιούμενοι πρὸς τὴν χρηστότητά σου, καὶ πάντας τοὺς ἰταλούς τε, καὶ δυτικοὺς ἐπισκόπους γράμμα κομίζομεν τὴν καθολικὴν πίστιν κρατεῖν καὶ φυλάττειν, ἥτις ἐν τῇ ἁγίᾳ νικαέων συνόδῳ, ἐπὶ τοῦ μακαρίου κωνσταντίνου, ὑπὸ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἐπισκόπων βεβαιωθεῖσα, ἀκεραίᾳ καὶ ἀσαλεύτῳ καταστάσει ἕως νῦν καὶ διηνεκῶς διαμένει, ἐν ᾗ τὸ ὁμοούσιον ἁγίως καὶ εὐσεβῶς κεῖται ὑπεναντίως τῆς ἀρείου διαστροφῆς. ὁμοίως καὶ ἡμᾶς καὶ τὰ τῶν προειρημένων τὴν αὐτὴν πίστιν κεκρατηκέναι, καὶ κρατεῖν, καὶ ἄχρι τέλους φυλάσσειν, ἰδίᾳ χειρὶ ὁμολογοῦμεν, κατακρίνοντες ἄρειον, καὶ τὴν ἀσεβῆ διδαχὴν αὐτοῦ, σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν σαβελλίου, πατροπασσιανοὺς, μαρκιωνιστὰς, φωτινιανοὺς, μαρκελλιανοὺς, καὶ παῦλον τοῦ σαμοσατέως. καὶ τούτων τὴν διδαχὴν, καὶ πάντας τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς αἱρέσεις, τὰς ἐναντιουμένας τῇ προειρημένῃ ἁγίᾳ πίστει, ἥτις εὐσεβῶς καὶ καθολικῶς ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐξετέθη πατέρων ἐν νικαίᾳ, ἀναθεματίζοντες ἐξαιρέτως, καὶ τὴν ἐν ἀριμηνίῳ συνόδῳ ἀναγνωσθεῖσαν ἔκθεσιν, ὑπεναντίως τῆς προειρημένης ταύτης πίστεως τῆς ἁγίας συνόδου τῆς ἐν νικαίᾳ πραχθεῖσαν. οἷς δόλῳ καὶ ἐπιορκίᾳ ὑποπεισθέντες ἐν κωνσταντίνου πόλει κομισθεῖσαν ἀπὸ νίκης τῆς θρᾴκης ὑπέγραψαν. ἔστι δὲ ἡ πίστις ἡμῶν καὶ αὐτῶν ὧν προείρηται, ὧν καὶ τὴν πρεσβείαν ποιούμεθα, αὕτη. πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ποιητὴν, καὶ εἰς ἕνα μονογενῆ θεὸν, κύριον ἰησοῦν χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. γεννηθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς. θεὸν, ἐκ θεοῦ. φῶς, ἐκ φωτός. θεὸν ἀληθινὸν, ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τά τε ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα, καὶ σαρκωθέντα, καὶ ἐνανθρωπήσαντα. παθόντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. ἀνελθόντα εἰς οὐρανούς. καὶ ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τοὺς δὲ λέγοντας ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν, καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως, ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ τρεπτὸν, ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τούτους ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ. ἐγὼ δὲ εὐστάθιος ἐπίσκοπος πόλεως σεβαστείας, καὶ θεόφιλος, καὶ σιλβανὸς, πρέσβεις συνόδου λαμψάκων, σμύρνης, καὶ τῶν λοιπῶν, ταύτην τὴν ὁμολογίαν χερσὶν ἡμῶν, καὶ οἰκείαις προαιρέσεσιν ἐγράψαμεν. εἰ δέ τις μετὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν παρ' ἡμῶν πίστιν, κατ' ἡμῶν ἤτοι τῶν ἀποστειλάντων ἡμᾶς ἐγκλήματι προσενεγκεῖν θελήσει μετὰ γραμμάτων τῆς σῆς ἁγιοσύνης, πρὸς οὓς ἐὰν δοκιμάσῃ ἡ σὴ ἁγιότης, ὀρθοδόξους ἐπισκόπους ἔρχεσθαι, καὶ ἐπ' αὐτῶν μεθ' ἡμῶν διαδικάζεσθαι. καὶ εἴ τι ἐγκλήματος ἕνεκεν συσταθῇ, εἰς τὸν αἴτιον ἐκδικηθείη. τούτῳ δὴ τῷ βιβλίῳ τοὺς πρέσβεις ἀσφαλισάμενος ὁ λιβέριος, εἰς κοινωνίαν τε ἐδέξατο, καὶ τάδε τὰ γράμματα δοὺς αὐτοῖς, ἀπέλυσεν.

Hoc libello cùm legatos, quasi cautione quadam Liberius obligavisset, eos in communionem suscepit, datisque literis dimisit.

Concilia varia Macedonianorum post Lampsacenum.

Eodem fere tempore, quo Lampsaci in Hellesponto concilium a Macedonianis habebatur, alia pariter alibi ab ejusdem factionis episcopis agebantur, ut Smyrnæ in Asia, tum in Pamphylia, Isauria, ac Lycia, quæ omnia concilia confessionem suam ad Liberium miserunt, teste Socrate ibid.

Romanum sub Liberio, & Siculum anno 364.

Post Lampsacenum succedit Romanum sub Liberio; tum proximè sequitur synodus Sicula, quam Lampsaceni concilii legati Romà digressi procurarunt; ex quo fit, ut Siculum concilium eodem anno habitum quo & Romanum censeatur.

Cùm legati Lampsaceni in patriam regrederentur, episcopos orientales Tianæ coactos in concilium nacti sunt. Quare indicta Tianæ Synodus ex epocha præcedentium conciliorum Romani, Siculi &c. pendet. Quæ omnia ex iis, quæ inferius constituentur, dependent. Nec diù post Ariani in Caria synodum habuerunt. Cùm dein concilium aliud Tharsi in Cilicia habendum esset, Valens authoritate, & potentia sua, ne cogeretur effecit; datisque literis ad Rectores provinciarum mandavit, ut quicumque episcopi sub Constantio depositi, dein sub Juliano restituti fuerant, in exilium iterum pellerentur. Hæc recitavimus ex Sozomeno lib. 6. cap. 12. a quibus præcedentium, & reliquorum omnium epocha pendet; quæ tamen epocha tunc certa resultabit, cùm legis hujus a Valente latæ annus è latebris extrudetur. Huic verò in lucem solemque collocandæ maximè valebit authoritas anonymi Maffejani, cujus testimonium integrum modò afferendum suscipio. Ita ergo ille.

Post Jovianum, citius ad imperium vocatis Valentiniano & Valente, ipsorum præceptum ubique manavit, quod etiam redditum est Alexandriæ Pachon die X. Coss. Valentiniano, & Valente (idest anno 365. die V. Maji) *continens ut episcopi sub Constantio depositi, & ejecti ab ecclesiis, Juliani autem imperii tempore sibi vindicaverant & receperant episcopatum, nunc denuo eiiciantur ecclesiis, interminatione posita curiis multæ auri librarum CCC, nisi scilicet ecclesiis & civitatibus episcopos minarent.* (idest educerent. Cangius V. *minare*.) *Ex qua re apud Alexandriam magna est confusio & turba exorta, ut ecclesia universa fatigaretur. Cum etiam principales essent numero exigui cum præfecto Flaviano, & ejus officio, & ob imperiale præceptum, & auri multam imminebant* (idest instabant. Cangius V. *imminere*) *egredi episcopos civitate, multitudine christiana resistente, & contradicente principalibus & judici, & affirmante episcopum Athanasium non esse subjectum huic definitioni, & præcepto imperiali, quod nec Constantius eum persecutus est, sed & restituit. Similiter & Julianus persecutus est; universos revocavit, & cum propter idololatriam denuo ejecit; at Jovianus reduxit. Remansit hæc contradictio & turba usque ad sequentem mensem Payni die XIV.* (idest junii VIII.) *hoc enim die præfectus Flavianus relatione facta declaravit consuluisse principes de hoc ipso quod apud Alexandriam motum est. Et ita omnes exiguo tempore quieverunt.*

Post menses IV. & dies XXIV. hoc est Phaophi VIII. (idest octobris V. mendum est in computo dierum, quod sæpe accidit in hoc chronico vitio vel amanuensis, vel interpretis ex Græco) *episcopus Athanasius noctu latenter egressus ecclesiâ, recessit in Villam juxta fluvium novum. Præfectus autem Flavianus, & dux Victorinus ignari recessisse eum, eadem nocte ad ecclesiam pervenerunt Dionysii cum manu militari; ac fractis posterulis ingressi atrium, & partes superiores domus, hospitium episcopi quærentes non invenerunt eum. Nam paulo ante recesserat, & remansit degens in prædicta possessione a memorato die Phaophi VIII. usque Mechir VI.* (idest XXXI. januarii anni 366.) *hoc est mensibus quatuor integris. Post hæc notarius imperialis Bresida eodem Mechir mense venit Alexandriam cum literis imperialibus, jubentibus eumdem episcopum Athanasium reverti ad civitatem, & consuetè tenere ecclesias. Et VII. die Mechir mensis post Coss. Valentiniani & Valentis, hoc est in consulatu Gratiani, & Daglaifi* (idest anno 366.) *idem notarius Bresidas cum duce Victorino & præfecto Flaviano convenientes in palatio nuntiaverunt præsentibus curialibus & populo, quod præceperant imperatores episcopum reverti ad civitatem. Et eodem momento idem Bresida notarius egressus cum curialibus & multitudine ex populo Xptianorum ad prædictam villam, & assumens episcopum Athanasium cum præcepto imperiali induxit in ecclesiam, quæ dicitur Dionysii mensis Mechir die VIII.* (februarii I.)

Prædicto autem consulatu Lupicini, & Jovini, (idest anno 367.) *Lucius Arianorum specialiter sibi volens vindicare episcopatum post profectionem de Alexandria multo tempore advenit, consulatu prædicto, & ingressus est civitatem latenter per noctem XXVI. diei Toth mensis,* (idest XXIII. septembris) *& sicut dictum est, mansit in quadam domucula latens diem illum. Postero autem die intravit domum, ubi mater ejus commanebat; cognitoque statim ejus adventu per civitatem universus populus collectus incusabat ejus ingressum. Et Trajanus dux, & præfectus nimis molestè tulerunt irrationabilem ejus & audacem adventum, & miserunt principales ut eum eiicerent de civitate. Advenientes itaque principales ad Lucium, & considerantes omnem populum iratum, & valde tumentem adversus illum, timuerunt eum per se producere de domo, ne a multitudine occideretur; & hoc ipsum nunciaverunt judicibus, & paulò post ipsi judices,*

dux

ANNO CHRISTI 344

dux Trajanus, & præfectus Taianus ad locum cum militibus ingressi domum præduxerunt per semitipsis Lucium, horâ diei VII. Tob die XXVII. (ideſt XXIV. ſeptembris) *Lucius autem cùm sequeretur judices, & omnes populus civitatis post eum Christianorum, ac Paganorum, ac diversarum religionum conflu pariter una spiritu, & ex una sententia, & eodem decreto non cessaverunt ex domo, qua ducitus eſt per medium civitatem, usque ad domum ducis vociferantes, ac turpia & scelerata eidem ingerentes, & clamantes: extra civitatem ducatur. Tamen duo introducti cum in domum suam, & apud eum manſit, & cuſtodiebatur reliqui hora diei, ac tota nocte, & sequenti die XXVIII. menſis prædicti, duo manicati* (proficiſcens. Cangius V. *manicare*) & *habent eum usque Nicopolim tradidit militibus Ægypti deducendum.*

Proclixa hæc narratio adeo nativis coloribus expreſſa eſt, ut authorem conperta-ſcribentem & convivum facile agnoſcas; cùm præſertim ubique ſibi, ubique æqualibus eorum temporum ſcriptoribus conſtet, nec unquam erret, niſi forte in notis numeralibus exprimendis, quod vitium amanuenſis, vel interpretis eſt, facilè ex tota hiſtoriæ ſeriè emendandum. Victorinus dux ipſe eſt Victorius dux Ægypti, ad quem anno 364. die V. Kal. januarii data eſt *lex 5. de legatis* in codice Theodoſiano. Igitur ex hac fideli narratione ſeriè binam S. Athanaſii vexationem diſtinguendam diſcimus, alteram quidem ſub Flaviano Ægypti præfecto, aliam verò ſub Tatiano Auguſtali Ægypti; ac illam quidem quam Tatianus exercuit, cum hic, changegraphus noſter anno 367. collocat. Illam pariter in ſcriptore vitæ S. Athanaſii, & Metaphraſte in vita ejuſdem ſanctî Scriptores meliores viderunt, quam & ſuo anno collocarunt. Imperite verò hucuſque fecunda hæc vexatio cum priori, utpote quam ignoraverunt Scriptores, confuſa eſt. Ex quo totam eorum annorum chronologiam ſubverti neceſſe fuit. Cùm enim legem de eiiciendis epiſcopis a Valente latam eo anno conſtituerent, quo Athanaſii quies perturbata eſt; eademque ſancti viri exagitatio cum anno 367. compoſita ſit; hinc factum, ut Valens Chriſtiano baptiſmate ab Eudoxio Ariano anno 367. ablutus conſeretur. Cùm verò chriſtiano ſacramento vix ſignatus imperator ille in catholicos claſſicum cecinerit; hinc etiam Lampſacenum, Romanum, Siculum, Tyanenſe & alia quædam concilia, quæ cum legem proxime præceſſerunt, e folibus ſuis extrahi contigit. A capite ergo incipiamus.

ANNO CHRISTI 344

Lampſacenum concilium anno ſaltem 364. ut ferius, collocandum eſt, cùm enim Interlud, & legem Valentis ſatis multa interceſſerint; non ſerius utique anno 364. & quidem non adulto conveniſſe oportet. Eodem anno vergente Romanæ ſynodus coïvit, cui niſi a conciliis Lampſaceno, Smyrnenſi aliſque legati interfuerunt.

Soluto Romano concilio legati Lampſaceni perrexerunt in Siciliam, unde concilii Siculi occaſio nata. Quare anni forte 365. initium concilium in Sicilia tulit.

Regreſſi in orientem legati Tyanenſi concilio ſeſe ſiſterunt. Eſt ergo eadem anni 365. concilium Tyanenſe. Præcedentis anni 364. eſt concilium in Caria Arianorum, quod legem Valentis proxime præceſſit.

Reliqua chronologi hujus Maffeiani cùm facile depravata ſint, nec quidquam ad chronologiam conciliarem illuſtrandam valeant, omittenda hic cenſeo, totamque ſimul claudo diſſertationem meam, adjecta tantummodo eorum, quæ ſuſius hic diſcuſſi, brevi chronologica tabula, ut uno veluti conſpectu, cui quæque tempori aſſignaverim ſcholares intueantur.

Anni Chriſti	Conſules	
340.	Ancyndino, & Proculo.	Athanaſius majo circiter menſe Alexandriâ diſcedit Romam ſuſcepturus.
341.	Marcellino, & Probino.	Concilium Antiochenum Arianum partim, partim catholicum, quod concilium dedicationis templi Antiochæni appellatum eſt. Synodus Romana ſub Julio habente anno coacta Athanaſio favet. Narcyſſus & Maris Ariani fidei formulam Conſtanti exhibent.
342.	Conſtantio III. & Conſtante II.	
343.	Placido & Romulo.	
344.	Leontio & Saluſtio.	Hoc ſcilicet anno labente Antiochena Arianorum ſynodus fidei formulam, quam μακροστιχον appellant, cuderunt, ſtatimque miſſa legatione probandam occidentalibus tranſmiſerunt. Occidentales epiſcopi, Mediolani concilium habentes, allatam ex orientalibus fidei formulam probare recuſant, & concilium Sardicam indicitur.

Sar-

ANNO CHRISTI 344

Anni Chriſti	Conſules	
		A Sardicenſe concilium habente hoc anno cogitur, in quo *Athanaſii* cauſa ab orthodoxis epiſcopis diſcutitur, innocens declaratur, & pro ejus reſtitutione legatio ad Conſtantium decernitur. Sardicenſe Arianorum concilibulum, quod & Philippopolitanum Arianorum concilium appellatur.
345.	Anantio & Albino.	Legati Sardicenſes paſchales dies Antiochiæ agunt, ubi ſtructus a Stephano Ariano epiſcopo inſidias deteguat, & feliciter evitant. Ariani concilium Antiochiæ habent, in quo Stephanus depoſitus.
346.	Conſtantio IV. & Conſtante III.	Gregorius Alexandrinus epiſcopus ab Arianis intruſus moritur; & Conſtantius literis tertiò repetitis S. Athanaſii reditum urget. B
		Euphrates Agrippinenſis epiſcopus legatione pro Athanaſio ad Conſtantium ſuſcipit, ad Arianos deſiſtit, & in concilio Agrippinenſi, die IV. idus majas, ab epiſcopis provinciæ ſuæ deponitur.
		Hierofolymitanum concilium, a Maximo ejus urbis epiſcopo coactum, in quo epiſcopi, qui jam olim ſententiam dixerant in S. Athanaſium, cum illo tunc præſente redierunt in gratiam.
		Concilium Mediolanenſe quod Liberius in ſua epiſtola ſcripta anno 354. ante annos octo conveniſſe, ad tollendum ex epiſcopatu Photinum hæreticum, affirmat. Qua in ſynodo Urſacius, & Valens ad communionem admiſi ſunt. C
		S. Athanaſius Alexandriam regreditur die XXI. octobris.
347.	Euſebio & Rufino.	Ariani Hierofolymis in concilium coeuntes S. Maximum deponunt, & Cyrillum, ſive is fuerit Cyrillus fanſimonia & eruditione clarus, ſive alius, ignoratur, ſubſtituunt.
348.	Philippo & Sallia.	Concilium Romanum ſub Julio, in quo Urſacius & Valens ad communionem S. R. E. admiſſi ſunt, cùm ante biennium fidem ſuam Patribus Mediolanenſis concilii adprobaſſent. Concilium Carthaginenſe I. ſub Grato.
349.	Limenio & Catullino.	D Ariani epiſcopi in Paulum Conſtantinopolitanum eurbas Conſtanti nopoli cient.
350.	Sergio & Nigriniano.	Paulus epiſcopatu deiicitur, & in exilium deportatur. Maximus epiſcopus Hierofolymitanus ab Arianis ante triennium depoſitus obit.
351.	P.C. Sergii & Nigriniani.	
352.	Conſtantio V. & Conſtantio Cæſ.	Concilium in Ægypto catholicorum epiſcoporum LXXV. qui omnes literas ad Liberium pro S. Athanaſio dedecunt. E
353.	Conſtantio VI. & Conſtantio Cæſ. II.	Liberius concilium Romæ cogit, in quo lectis Ægyptiorum literis Athanaſius innocens pronunciatur. S. Athanaſius legationem quinque epiſcoporum pro ſe ad Conſtantium deſtinat, ſed ex literis imperatoris, a Montano redditis, revocare legatos illos cogitur.

Con-

ANNO CHRISTI	Anni Christi	Consules	
344	354	Constantio VII. & Constantio Cæs. III.	A Concilium Arelatense, in quo orthodoxi ab Arianis oppressi sunt.
	355	Arbetione & Lolliano.	Concilium Mediolanense, in quo Arianorum factio prævalet, Athanasius damnatur, Liberius Pontifex Romanus in exilium pellitur. Diogenes imperialis notarius Alexandriam veniens omni ope adnititur, ut Athanasium expellat; sed Alexandrinis resistentibus re infecta recedit.
			B Concilium Biterrense in Gallia, in quo S. Hilarius fidem defendit, & in exilium agitur.
	356	Constantio VIII. & Juliano Cæs.	Ariani concilium Antiochiæ cogunt episcopis XXX. frequens, ex quo encyclicæ per totum orientem literæ mittuntur, ut abjecto Athanasio substitutus ab ipsis Georgius Cappadox Alexandrinus episcopus agnoscatur. Syrianus dux & Hilarius notarius die V. januarii cum militum legione Alexandriam ingrediuntur, è quorum manibus S. Athanasius clam dilabitur, februarii die IX. Res tamen ecclesiasticas clerici Athanasio faventes adhuc curant.
			C Post quadrimestre, die XIX. junii, Athanasii clericis ejectis Georgii fautores ecclesiam usurpant.
	357	Constantio IX. & Iuliano II.	Georgius Alexandriam venit die XXIV. februarii.
			Acacius Cæsareæ in Palæstina episcopus concilium cogit, in quo Cyrillus Hierosolymorum episcopus deponitur.
	358	Tatiano & Cereale.	Georgius die II. octobris ab Alexandrinis tumultuantibus ex urbe pellitur, refugiendit Sirmium ad Constantium, ubi concilio intereit.
			Sirmiense concilium I. in causa Photini, quo episcopus ille ab orientalibus episcopis
			D damnatur & deponitur. Fidei formula, quæ Sirmiensis prior appellata est, excuditur, cui Liberius ab eo exilio revocatus subscribit.
			Melitinensis synodus, in qua Eusthatius Sebastenus deponitur.
			Neocæsariense concilium in Ponto, in quo Eustathius pariter deponitur.
	359	Eusebio & Hyperio.	Synodus Sirmiensis altera, cui adscribitur secunda illa fidei formula, qua voces illæ ὑμοούσιον, & ὑμοιούσιον ex æquo suppressæ, quam formulam Osius & Potamius subscriptione probarunt. Ancyranum concilium Semiarianorum proxime ante Pascha celebratum, quod formulam illam Sirmiensem reprobat.
			E Sirmiensis synodus III. habita die XI. Kal. julias, in qua tertia fidei formula *locum* suppressus conditur.
			Ariminense concilium die XII. Kal. augusti collectum, quo primo quidem Nicenæ fides asserta. Sed in longius protracta, tandem episcoporum plerique metu gravium malorum in suppressionem vocis *locus* & ὑμοιούσιον convenerunt.

ANNO CHRISTI	Anni Christi	Consules	
344	359		A Synodus Arianorum Nicææ in Thracia, qua eadem quæ in Ariminensi decernuntur.
			Seleuciense Arianorum concilium die V. Kal. octobris cœptum, quo ὑμοίους suppressos, ἀνομοίους damnatur, ὑμοίους fatuitur.
			Constantinopolitanum concilium Ariminensem fidem ita admittit, ut nomen ὅμοιος atque ὑμοίους reticendum censeat.
	360	Constantio X. & Juliano III.	
	361	Tauro & Florentio.	Concilium Antiochenum in quo Meletius
			B in solium ecclesiæ Antiochenæ assumptus ab Arianis, statim orthodoxiam suam prodit.
			Georgius Alexandrinus redit Alexandriam die XXVI. novembris. Idemque die XXIV. decembris ab Alexandrinis vi abreptus interficitur.
	362	Mamertino & Nevitta.	Julianus imperator edictum promulgat, quo reditus permittitur episcopis omnibus, qui sub Constantio exulaverant; quare Athanasius Alexandriam die XXIV. februarii regreditur.
			S. Athanasius concilium celebrat Alexandriæ, ab authore libelli synodici in duo male sectum, quo & pro lapsis recipiendis leges edicit, & Apollinaristæ errorem, tacito authoris nomine, condemnat.
			C Alia pro recipiendis lapsis concilia in Græcia, in Illyrico, Hispania, & in Gallia celebrantur. *S. Athan. epist. ad Rufinian.*
			Juliani edicto S. Athanasius Alexandriâ elicitur die XXIV. octobris. Eius reditum Alexandrini, missa ad Julianum legatione, tentant, sed repulsam patiuntur, & S. Athanasius in Ægyptum recedit.
	363	Juliano IV. & Sallustio.	Jovianus, ad imperium evectus, literas ad Olympium præfectum Ægypti scribit, *edicere ut Deus excelsus colatur, & Christus.*
			S. Athanasius Alexandriam revertitur, ubi parvo tempore & occulte moratus, cum discedens ad Jovianum navi vehitur.
			D S. Athanasius alicubi fuere in Ægypto concilium cum Ægyptiis episcopis celebrat, unde plenam fidei expositionem ad Jovianum transmittit.
			Synodus Antiochena, a S. Meletio coacta fidem Nicænam approbat.
	364	Joviano & Varroniano.	S. Athanasius februario mense revertitur Alexandriam.
			Eudoxius & Acacius cum suis concilium habent Constantinopoli, in quo Semiarianos episcopos deponunt.
			Lampsacenum Semi-Arianorum concilium, in quo ὑμοίους, dolosa interpretatione explicatum, admittitur.
			Romanum concilium, in quo missa a Lampsacenis Patribus legatio cum fidei confessione excipitur.
			E Parisiense concilium contra Arianos.
			Legati Lampsaceni a concilio in Sicilia coacto excipiuntur.
			Reduces legati concilio Tyanensi se sistunt.
			Atianorum concilium in Caria, pro suppriminda voce ὑμοίους.
	365	Valentiniano & Valente.	Valens imperator baptismo initiatur ab Eudoxio Ariano, & catholicos exagitandos suscipit.

ANNO CHRISTI 344. Anni Christi Consules

A Lex a Valente promulgatur, ut quicumque episcopi sub Juliano restituti sunt, iterum exulent. Quæ lex die V. maji Alexandriæ redditur. Sed Athanasius ne pellatur obstitunt Alexandrini, cui & Imperator rescripto suo favere cogitur.

Menic octobris die V. Athanasius cauta, fecessione in Villam novam, periculum ab irruptione subita Flaviani præfecti Ægypti, & ducis Victorini imminens evitat.

Athanasius justu Valentis revocatur Alexandriam, quo venit die I. februarii.

Concilium Illyricum, & Romanum pro orthodoxa fide afferenda.

B a Concilium Sigedunense Arianorum, quod Germinio episcopo Sirmiensi Semiariano rationem fidei suæ exquirit.

Novæ iterum turbæ in Athanasium insurgunt Alexandriæ, incentore Lucio Ariano, qui Alexandrinum episcopatum tunc ambiebat, & dein usurpavit, cui Trajanus dux, & Datianus Ægypti præfectus favent.

S. Athanasius die II. maji obit. *Pag. Æ. 372. x. Anonymus Maffejan.*

ANNO CHRISTI 344. Gratiano & Dagalaifo. 364.

ANNO CHRISTI 367. Lupicino & Jovino.

ANNO CHRISTI 373. Valentiniano II. & Valente IV.

AD CONCILIUM SARDICENSE GENERALE

In causa S. Athanasii anno 344. celebratum

ADDITIO.

ANNO 344. Ex Maffeiano Lateranen. lib. III.

INter tante multa quæ de concilio Sardicensi a prisciis, ac recentioribus concilierum Collectoribus vulgata sunt, aliud tamen addendum ut supereffet effecit Cl. Scipionis Maffeji non vulgaris eruditio & diligentia. Ejus enim opera e pluteis Veronensis metropolitanæ Bibliothecæ erutus est codex MS. in quo, præter cætera, epistolæ occurrunt tres ad concilium Sardicense spectantes, quæ lucem hucusque expectarunt. Harum prior data est a concilio ad clerum Marcotidis, quæ provincia est Ægypti in Alexandrino episcopatu; cui epistolæ plures ex patribus Sardicensibus subscribunt. Succedit altera S. Athanasii ad eundem, qui peculiari amore, supra cæteros illum professus erat, & vicissim ab eo diligebatur; cujus forte majoris dilectionis gratia id curavit Athanasius ut epistola illa sua a cæteris concilii Patribus signaretur, veluti qui studio illo suo in Athanasium omnes sibi concilii Patres obstrinxerint. Succedit tertio S. Athanasii epistola ad Alexandrinos, ea narrans quæ concilium in causa Arianorum quorundam præstiterat. Notat vero eruditissimus Maffejus in subscriptionibus episcoporum menda plurima irrepsisse, vitio primævi codicis, vel exscriptorum, quæ ex editis emendanda sunt; esse vero quædam in quibus editæ ex his corrigantur; esse demum quædam nulla collatione sananda. Hinc *Florentius Emeritæ Hispan.* est hic Florentius Sirmiæ Pannoniæ, quod forte primævus Author scripserit pro veterum more *Spam.* erasis vero vitio vetustatis S. superfuit *Pam.* quod secundus exscriptor nullus redidit *Pannoniæ*. Item accidit *Asidonio ab Hispania Ac Cassulone*; qui hic male exprimitur *Ammianus* de Castello Pannoniæ. *Protexeratus ab Hispania de Barcinona* deformatur de *Narcidano*. *Pan. Castor de Caforangusta* est de *Aegufta Caforae*. *Peregrinus de Scupis* ut bene in editis; male hic est Capimus. Male pariter legitur Syconæus pro *Secherens* vel de Sechoro, & *Lupianenfis* pro Ulpianensis. Male Rosenis Eudoxensis Galliæ, cum legendum sit *Vercellensis* Lugdunensis, ut fert subscriptio concilii Agrippinensis. Olimpius de *Enoropoge* emendandus est de Dolliche, prout legitur inter Patres Conciliabuli Sardicensis. Zosimus Orconargensis & Zosimus Cidonienfis, quæ sunt duo Urbes notissimæ nuspiam alibi apparent. Fruftra vero emendare conetis Illad Severus de Calcifo Theffaliæ, Zofimus Lychnis, Sunofio Apuliæ, Vitalis Vertarenfis Africæ, Domerius de Acharia Conftantius. Denique male edita ferunt Hymenæus de Phrata Theffaliæ, emendandus eft ut hic fertur Hypenofis de Hypata Theffaliæ. Titius Montonis melius hic eft Euthychius &c. de Mothona (S. Methona.)

W. Aldus. Apol. n. 30.

CONCILII SARDICENSIS

Ad Marcoticas Ecclefias

EPISTOLA.

Sancta Synodus fecundum Dei gratiam collecta Sardicæ, eccleſiis Dei apud Marcotam cum presbyteris, & Diaconibus in Domino ſalutem.

Etiam

ANNO CHRISTI 344. Etiam ex his, Fratres dilectiſſimi, quæ ad Alexandriam per fratres directa funt, ſcire poteſtis quæ apud ſanctam & magnam ſynodum ſecundum Dei gratiam Sardicæ collectam, funt acſtitara; ſed quia & vos ſcripſiſtis intolerabilia ſubſtinuiſſe ab impiiſſimis hæreticis, quorum eſt princeps peſſimus Gregorius, hanc ob cauſam ſcribere, & ad veſtram reverentiam neceſſarium Sancta ſynodus æſtimavit: ut iis conſolati, magis ac magis habentes in Deo ſpem, futuram promiſſionem repoſitam diligentibus Chriſtum confequamini. Si igitur paſſi eſtis mala, nolite contriſtari, ſed magis gaudete, quoniam & vos meruiſtis pro nomine Domini injurias tolerare. Si verò carceres & vincula & A afflictiones tolerabilis, hæc vos non contriſtabunt: hæc enim & ante vos Patres ſubſtinuerunt, quorum unus eſt beatus Paulus propter quod & *vinctus* vocatus. Audivimus quanta & Ingenius presbyter paſſus eſt, & doluimus quidem propter injurias; libenter autem accepimus ſacram ejus voluntatem, quoniam propter Chriſtum cuncta ſuſtinuit. Si igitur adhuc vos premunt, quæ putatur triſtitia eſſe, in gaudium converterur. Scripſimus enim piiſſimis imperatoribus, ut ne de cetero talia committantur adverſum eccleſias; & credimus quod Dominus faciet per religionem humaniſſimorum imperatorum, ut & nos cum ſolatio, & libertate Deo gratias agentes, & placentes invenlamur in- C die judicii. Quæ autem ſunt acſtitara, ſcire præditximus, cognoſcetis ex dilectiſſimis fratribus noſtris, qui veſtræ charitati properavcrunt, hoc eſt presbyteris, & diaconibus Alexandrinis: Epiſcopum enim veſtrum diſtectiſſimum fratrem noſtrum, & comminiſtrum Athanaſium innocentem, & ſinceram ab omni calumnia pronunciavit ſancta & magna ſynodus: Theodorum verò, Narciſſum, Stephanum, Acacium, Georgium, Urſacium, Valentem & Minophantum epiſcopatu depoſitos ob ea quæ deliquerunt, & ob impiiſſimum hæreſim, cujus ſocii, & patroni videntur. De Gregorio autem nec tantum creditum eſt ſcribere, ſed & olim enim D depoſitus eſt, imo magis epiſcopus penitus non eſt æſtimatus: ejus enim opus ſimile eſt ejus ordinationi. Si quis igitur ab eo decepeus eſt, cuidam & veritatem cognoſcat; ſi verò reſiſtit ejus impietati, gaudeat, quod & ipſe adverſarius eſt hunc, quem ſancta ſynodus nec epiſcopum æſtimavit. Nec enim nos latuit quid adverſus nos commiſerit, & quantum vos preſſerit. Sed gaudete, quoniam pro Chriſto patimini ab his qui Chriſtum blaſphemant: æſtimamus autem, quod jam omnis inſolentia ceſſabit, increpatis, ac depoſitis noxiis, qui hæreſim non nominandam defendebant. Incolumes vos eſſe in Domino opto.

Ego Oſius epiſcopus incolumes vos in Domino opto, dilectiſſimi fratres.

Athanaſius epiſcopus veſter incolumes vos in Domino opto, dilectiſſimi fratres.

Heliodorus ſimiliter.
Johannes ſim.
Jonas ſim.
Dionyſius ſim.

Conciliar. Supplem. Tom. I.

A Paregorius ſim.
Ætius ſim.
Valens ſim.
Arius ſim.
Porphyrius ſim.
Athenodorus ſim.
Alyſius ſim.
Gerontius ſim.
Locius ſim.
Alterius ſim.
Baſſus ſim.
Dioſcorus ſim.
Domitianus ſim.
Calepodius ſim.
Alexander ſim.
Phararchius ſim.
Vincentius ſim.
Vitalis ſim.
Severus ſim.
Reſtitutus ſim.

Vincentius epiſcopus incolumes vos in Domino opto, dilectiſſimi fratres, juſſus a fratribus meis, & Coepiſcopis ſcripſi, & ſubſcripſi pro ceteris.

S. ATHANASII

Ad eoſdem eccleſias

EPISTOLA.

A *Athanaſius presbyteris & diaconibus & populo catholicæ eccleſiæ apud Marcotam, dilectiſſimæ, nec deſiderabilium fratribus in Domino ſalutem.*

Sancta ſynodus laudavit in Chriſto veſtram religionem. Omnes acceptos tulerunt in omnibus animum & fortitudinem, quoniam minas non timuiſtis, quod tolerantes injurias & perſecutiones adverſum pietatem prævaluiſtis. Literæ ſanctæ veſtræ, dum legerentur omnibus lacrimas commoverunt, & omnes ad veſtram pertraxerunt affectum: dilexerunt vos & abſentes, ac veſtras perſecutiones ſuas æſtimarunt: indicium namque caritatis eorum funt literæ ad vos datæ: & licet fufficeret vos connumerare ſanctæ per Alexandriam eccleſiæ: tamen ſeparatim vobis ſcripſit ſancta ſynodus, ut adhortari non deficiatis ob hæc quæ patimini, fed gratias agatis Domino, quod veſtra patientia bonum fructum habuit. Olim namque latebant hæreticorum mores; nunc tamen omnibus expanſi funt, & patefacti: nam ſancta ſynodus adverſit ab his concinnatas adverſus vos calumnias, & eos habuit odio, atque omnium conſenſu depoſuit Theodorum, Valentem, Urſacium in Alexandria & Marcota. Eadem etiam per alias eccleſias factæ ſunt. Et quoniam intolerabilis eſt jam crudelitas eorum, & tyrannia adverſus eccleſias celebrata, ideo epiſcopatu dejecti ſunt, & omnique communione alienati. Ceterum de Gregorio nec mentionem facere voluerunt; qui enim penitus epiſcopi nomen nec habuit, hunc nominare ſuperfluum æſtimaverunt: fed propter deceptos ab eo, nominis ejus mentionem fecerunt; non quia dignus memoria videbatur, ſed ut ex hoc qui ab illo decepti ſunt, ejus cognoſcerent infamiam, & erubeſcant cujuſmodi factis homini communicaverunt.

ANNO CHRISTI 344

Cognoscetis verò super eos scripta ex superadnexis: & licet non omnes scribere episcopi occurrerunt, attamen ab omnibus scripta sunt, & pro omnibus scripserunt. Invicem salutate in osculo sancto. Salutant vos omnes fratres.

Protogenes episcopus, incolumes vos in Domino opto, dilectissimi & desiderabiles.

Athenodorus episcopus, incolumes vos in Domino opto fratres dilectissimi.

Julianus episcopus similiter.
Ammonius sim.
Aprianus sim.
Marcellus sim.
Geronius sim.
Porphyrius sim.
Zozimus sim.
Asclepius sim.
Appianus sim.
Eulogius sim.
Eugenius sim.
Diodorus sim.
Martyrius sim.
Eucarpus sim.
Lucius sim.
Calixes sim.
Maximus sim.

Per epistulas ab Gallis incolumes vos in Domino opto dilectissimi.

Arcadamus, & Philoxenus presbb. & Leo diaconus de Roma incolumes vos optamus.

Gaudentius Naissitanus episcopus incolumes vos in Domino opto.

Florentius Mediæ Pannoniæ episcopus.
Amminaus de Callelio Pannoniæ inf.
Tamarius de Benevento sim.
Prætextatus de Narcidono Pann. sim.
Hypeneris de Hypata Thessaliæ sim.
Gaius de Augusta Cæsaree sim.
Severus de Calcisio Thessaliæ sim.
Julianus de Theriospetapoli sim.
Lucius de Verona sim.
Eugenius de Heeleai Cychinis sim.
Zosimus Lychnis Sunosio Apuliæ sim.
Hermogenes de Syceono sim.
Thrypho de Magara sim.
Pæregorius Cæsimis sim.
Caloes Castromartis sim.
Ireneus Syconeus sim.
Macedonius Lyplanensis sim.
Martyrius Naupactis sim.
Palladius de Dia sim.
Brosseus Eudonensis Galliæ sim.
Urfacius Brixiensis sim.
Amantius Viminacensis, per presbyt.
— Maximum sim.
Alexander Gyparensis Achaiæ sim.
Eutychius de Morbona sim.
Aprianus de Petrabone Pannoniæ sim.
Antigonus Pallenensis Macedoniæ sim.
Domitius de Acaria Constantiæ sim.
Olympius de Enoreidope sim.
Zosimus Oreomargensis sim.
Protasius Mediolan. sim.
Marcus Siloensis Saviæ sim.
Eucarpus Oponitis Achaiæ sim.
Vitalis Vertarefis Africæ sim.
Helianus de Tyrtanis sim.
Synphorus de Heraepythis Cretæ sim.
Mofinius Heracleen. sim.
Eucsilus Chisamensius sim.
Cydonius Cydoneatis.

ANNO CHRISTI 349

A

ITEM S. ATHANASII.

Thanasius presbyteris & diaconibus omnibus ecclesiæ sanctæ apud Alexandream & Paremboleum catholice dilectissimus fraternitas salutem.

Hæc scribentes oportet epistolæ principium gratiarum Christi adtionibus facere, fratres dilectissimi, nunc autem maxime dolentes fieri, quoniam & sancta multa apud Dominum & magna habent gratiam, & B oportet credentes in eum non esse ingratos tot ejus beneficiis. Gratias igitur agimus Domino, qui nos semper omnibus palam facit in fide, qui & jam in præsenti magna & mirabilia fecit ecclesiæ: quæ enim rursum affirmaverunt divulgantes hæretici Eusebiani, & Arii hæredes, hæc omnes qui convenerunt, episcopi, pronunciaverunt falsa ea esse & sicta. Et si ipsi qui apud multos putantur esse terribiles, tanquam gigantes nominati, pro nihilo habiti sunt; & merito: quemadmodum enim adveniente luce tenebræ arguuntur, sic per adventum jubilationis iniquitas revelatur; & præsentibus egregiis debiles convincuntur. Quæ enim fecerunt male- C dicticæ hæresis Eusebii successores, Theodorus, Narcissus, Valens, Ursacius, & in ceteris pessimus Georgius, Stephanus, Acacius, Minophantus, & eorum collega, nec vos ignoratis, dilecti; nam eorum dementia aperta patefacta est. Quæ verò contra ecclesiam conscripserunt, vereram nec hoc latuit solertiam. Primum enim vobis nocuerunt; primum veftram ecclesiam corrumpere tenteverunt: sed ii qui tor ac tanta fecerunt, & apud omnes terribiles æstimati sunt, sicut prædixi, tantum timuerunt, ut omnem evasperent cogitationem. Neque enim solum Romanum synodum timuerunt, nec solum se vocati excufaverunt, sed & nunc cum Sar- D dicam advenissent, sic infirmati sunt conscientia, ut cum viderent Judices, miraretur; sic mente concidernat. Vere quis perfect adversum eos dicere, *ubi est stimulus tuus? Cor. II. mors? ubi est victoria tua mors?* Nec enim 55. illis proficiebat, ut vellent judicare: jam non peterant circumvenire quos videbant; sed videbant viros fideles curantes justitiam, imo magis ipsum Dominum nostrum videbant in eis: quemadmodum tunc admones de sepulchris; filii enim cum adsint mendacii, non ferebant veritatem videre. Sic Theodorus, Narcissus, & Ursacius cum tuis verba dicebat. *Omnes, quid nobis & vobis hominibus Christi? nosmus quod vos estis, & timemus convinci; veremur in personam recognoscere calumniæ. Nihil est nobis & vobis Christiani enim vos estis, nos verò Christo repugnantes, & apud vos quidem veritas polleat, nos verò circumvenire didicimus. Putavimus absconde nostra, non jam credebamus in judicium venire: quid ante tempus nostra convincris, & ante diem nos conpungeris vexasis?* Et licet sint moribus pessimi & in tenebris ambulent, tamen cognoverunt vix tan-

ANNO CHRISTI 348.

f. verumque secerti-mus.

f. etiam.

tandem, quoniam nulla est communio lucis, & tenebrarum, nec est aliqua consensio Christo cum Belial. Unde fratres dilectissimi, cum sciremt quæ fecerint, quæcumque miserimos videntes accusatores, testes præ oculis habentes, imitari sunt Cain, & illius more fugerunt: quoniam granditer erravemunt, etenim ejus fugam sunt imitati, & condemnationem habuerunt. Cognovit enim opera eorum sancta synodus, audivit notorium fanguinem proclamantem, audivit voces Isræorum ab ipsis. Cognoverunt omnes episcopi quæ peccaverant, & quanta adversus ecclesias nostras & alias operati sunt; & ideo hos quemadmodum Cain ecclesiis ejecerunt. Quis enim non lacrimatus est, dum vestræ literæ legerentur? quis non ingemuit A sapicions quos exiliaverunt illi? quis non æstimavit vestras fuas esse tribulationes? Fratres dilectissimi quondam vos patiebamini, cum il deliquescent adversum vos, & forte jam tempore nostro bellum non quievit. Nunc verò episcopi convenientes omnes & audientes quæ passi estis, sic dolebant, sic gemebant, quemadmodum toleratos injuriam, tunc desiderantes & illis..... erat dolor communis illo tempore, quo procesistis. Oh hæc igitur & alia omnia quæ contra ecclesias commiserunt, cunctos universa synodus fandia deposuit, & non solum eos alienos judicavit ab ecclesia, sed nec dignos vocari Christianos æstimavit: qui enim adsentiebant C Christum, quemadmodum Christiani vocentur? & qui contra ecclesias delinquunt, & quemadmodum episcopi nomen non habuit, hunc nominare superbum putaverunt. Sed tamen propter deceptos ab eo ejus nominis sacerdotem decrevit, non solum quia dignum erat ejus nomen memorare, sed ut ab eo decepti cognoscant ejus infamiam & erubescant, quod tali communicaverunt..... tamen & hoc cum illis. Incolumes vos in Domino oro, dilectissimi, & desiderabiles Fratres.

ANNO CHRISTI 348.

DONATISTARUM IN NUMIDIA CONCILIUM

Ad Macarii, ut vocabant, infestationem compescendam Anno 348. habitum.

Anno 348. MAcarium, qui cum socio Paulo missus fuerat in Africam ut regias Constantis largitiones in egentes distribuerent; Macarius, inquam, crebris fœdisque injuriis in se provocaverant Donatistæ Circumcelliones. Ad impiorum hominum insaniam coercendam nullium mamum movit; illi nihilo fecius furentes, ne militibus quidem pepercerunt. Qua rei indignitate commoti milites fervire in efferatum vulgus cœperunt. Donatistæ passim cæd. Hanc procellam ut dissipaterent Donatistarum principes concilium coegerunt, cujus fit mentio in Passione Marculi Donatistarum episcopi, quam Mabillonius in Analectis suis pag. 182. edit. in fol. vulgavit.

En verba antiqui & coævi Scriptoris Donatistæ: *Sed Macarius, qui ex his duabus hæresibus (Paulo & Macario) terior fuit, cum hoc negotium fanguinis in religiosa Provincia, per fubtilitatem diu attentasset, in Numidia... tamen & ergo Macarium gloriosum apertum crudelitatis barbaricæ & inaudita severitate indicta publicavit. Nam cum ad eum antiquissimorum patrum sanctissimus chorus, & advenatum concilium fuerat decem & numero sub probatos episcopos legationis causa mississet, qui falutarium monita a tanto scelere revocarent, aut certe (quod contigit) primos ejus ad decretissimi certaminis campum & ad fidei acrem profiterent.*

LIBE-

ANNO CHRISTI 355. 361.

LIBERIUS PAPA

Sedit ab anno 352. usque ad annum 367.

GALLIARUM INCERTI LOCI CONCILIUM

Fortè Pictavis seu Tolosæ habitum anno 355.

Anno 355. CONcilium hoc debetur erudito viro P. Hieronymo de Prato, Congregationis Oratorii Veronensis presbytero, in præclara operum Sulpicii Severi editione Veronensi, cujus operis volumen primum jam prodiit anno 1741. Censet vir ille eruditus S. Hilarium Pictaviensem, cæterosque orthodoxos Gallos episcopos statim post Mediolanense concilium anni 355. cui tamen Hilarium haud interfuisse arbitratur, in loco aliquo, forte Pictavis vel Tolosæ convenisse, communique consilio sejunxisse sese ab hæreticorum antesignanis Saturnino Arelatensi, Ursacio & Valente. Id eruit ex verbis S. Hilarii in libello adversus Constantium, quem librum epistolam esse putat ad episcopos orientales anno 360. datam: *Quinto ab hinc anno*, actis jam in exilium *Paulino*, *Eusebio*, *Lucifero*, *Dionysio*, quos post Mediolanense concilium extorres factos constat, *a Saturnini, Ursacii & Valentis communione me cum Galliarum episcopis separavi, indulta cæteris consortibus eorum resipiscendi facultate; si tamen hoc ipsum beatissimis confessoribus Christi editum decretum tum a nobis munere placuisset*. Offert se hic ultro concilium Gallorum post Mediolanense celebratum, in quo de recipiendis lapsis *decretum* editum est. Addit vir doctissimus hujus concilii supplicem libellum vulgatum esse sub titulo *libri primi ad Constantium*, cum scriptus sit non unius, sed multorum nomine, ut ab imperatore exulum restitutionem impetrent, tum ne sæculares judices de causis clericorum cognoscant. Supplex iste libellus desinit numero 5. ejus lucubrationis; quæ verò dein sequuntur alterius operis fragmentum esse dudum viri docti opinati sunt. Hæc vir doctissimus disserit. V. in Sulpic. Sever. pag. 239.

ROMANUM CONCILIUM APOCRYPHUM,

Quo Liberium Romanus Clerus excipit, & ad baptismum conferendum Catechumenos admittit,

Anno forte 361. sub Liberio Papa celebratum.

EDITORIS PRÆMONITIO.

Anno 361. QUod hic vulgatur concilium, nuspiam alibi excusum esse arbitror, acceptumque est è vetustissimo nostro codice bibliothecæ Martinianæ, annorum circiter nongentorum; & ex alio ejusdem bibliothecæ antiquo codice, sæculi, ut arbitror, XI. variantes adjectæ sunt. De illius tamen veritate neque vadem me exhiberem, neque de ætate qua procusum est definire quidquam audeo.

Si ex iis quæ hic narrantur veritatis aliquid exculpi posset, gesta hæc viderentur paulo antequam Constantius arma in Persas, imperii fines infestantes, moveret; quod in annum 361. annales conferunt. Hanc enim Persarum irruptionem præ oculis habuisse horum actorum scriptor non uno indicio judicari posset. Utut res habeat sese, quæ hic narrantur de relegatione Liberii extra urbem Romam, ex causa non sane admodum probata, quanquam scriptoribus omnibus ignota, utcumque scriptori hujus historiolæ donarentur; sed ferri nulla ratione possunt errata illa insignia in genealogia Constantii, quem ex filio Constantini Magni nepotem facit; ejusdemque Constantini a lepra mundati fabellam adoptat. Fabulosa licet hæc sit narratio, dare illam tamen quàm omittere malui.

INCIPIUNT TITULI LIBERII EPISCOPI URBIS ROMÆ.

I. De Liberio Episcopo Urbis Romæ & fide Catholica.

II. De incredulitate Regis Constanti, & de expulsione Liberii Episcopi extra Civitatem.

III. De responsione Dionigi Presbyteri.

IV. De locutione Liberii Episcopi ad Compresbyteros.

V. De Damasi responsione, & Siricii Diaconi.

VI. De bello venienti super Danubium in Romaniam.

VII. De die Penthecosten, & de populo qui urgebatur ad Baptismum.

VIII. De responsione Damasi Presbyteri, & de constructione fontis.

IX. De convenientibus Presbyteris, Clericis, & universis gradibus ad B. Petrum Apostolum.

X. De Sabbatho Penthecosten, & de populo qui baptizatur est.

ANno regni Constantis (f. Constantii) regis, nepotis Constantini magni viri. Erat quidam sacerdos Urbis Romæ nomine Liberius episcopus, præsul Christum prædicans, sicut doctus

ANNO CHRISTI 361.

doctus fuerat a Marco episcopo Urbis Romæ, & qui eum ordinavit diaconum in civitate in gremio basilicæ Constantinianæ, semper (*sic*) in Trinitate fixus, Patrem & Filium & Spiritum S. prædicans, sicut & doctus fuerat a Marco episcopo U. R. qui eum ordinavit diaconum in civitate in gremio basilicæ Constantinianæ, sempro (*sic*) in Trinitate fixus, Patrem & Filium & Spiritum S. prædicans & laudans Dominum de Domino, & lumen de lumine, totum a toto, plenum a pleno, non creatum sed genitum, non ex nihilo sed ex Patre, unius substantiæ cum Patre. Spiritum verò Sanctum Dominum nostrum, non ingenitum, neque genitum, non creatum, neque factum, sed de Patre procedentem Patris & Filii, semper cum Patre & Filio coæternum veneramur. (*locus corruptus*) Unum tamen Deum, qui ex uno Patre totum quod Patri est Deus. Natus est Filius, & in Patre totum quod est totum genuit Filium. Pater Filium generans non minuit nec amisit plenitudinis suæ divinitatem, totum autem quod Deus Pater est, idem & Filium ab eo natum certissimè confitentes cum Spiritu S. unum Deum plissimè confitemur. Credimus Jesum Christum Dominum nostrum, Dei Filium, per quem omnia facta sunt, (*quæ in Cælis, & quæ in terra visibilia, & invisibilia propter nostram salutem descendisse de Cælo,*) qui nunquam deserit esse in cælum, & natum de Spiritu S. ex virgine Maria. Verbum caro factum non amisit quod erat, sed cæpit esse quod non erat. Non demutatum, sed Deum permanentem, etiam hominem natum non putativè, sed verè, non erium (aerium), sed corporeum, non fantasticum, sed carneum, ossa, sanguinem, sensum & animam habentem; ita verum hominem, ut verum Deum; unum eundem verumque verum hominem fuisse nullo modo ambigimus. Confitendum hunc eundem Dominum Jesum Christum adimplesse Regem, vel prophetas, passum sub Pontio Pilato, crucifixum secundum scripturas, tertia die a mortuis resurrexisse, assumptum in cælis sedere ad dexteram Patris; inde venturum judicare vivos & mortuos expectamus, & sæculum per ignem. Hoc cùm legisset ex libro antiquo edoctus, libro Silvestri episcopi Romanorum, & quod & publicè prædicaret, quia in nomine Jesu Christi crucifixi a lebra mundatum fuisse per Silvestrum Constantinum patruum Constantis, erat enim Constans non integrè Christianus, sed quasi temptator, baptizatus tamen in Trinitate, non tamen integrè confitebat Trinitatem; baptizatus autem est ab Eusebio Nicomediense in Nicomedia in Aquilone villa. Hic verò dicebat alios filios habuisse de Maria Joseph. Hoc cùm audisset Liberius episcopus U. R. cæpit deridere eum, & clara voce christianis acusare & dicere: Ex omni virtute non erit tuum regnum, quia non times Dominum Deum tuum. Hoc cùm multi deferrent regi Constantio, iratus est vehementer, & jussit eum extra civitatem habitare. Habitabat autem ab urbe Roma milliario III. (*al.* IV.) quasi exul in cymiterio Noellæ via salaria. Veniens autem dies Paschæ vocavit universos presbyteros (*& Diaconos.*), Cives Romanos, & sedit in eodem cymiterio, & dixit: Nolite timere, quoniam vobiscum ego non habeo in civitate Romana, sed habetis Vicarium. Ecce fratrem & presbyterum Damasum, cujus testimonium vos mihi perhibetis. Cujus corpore & mente clara (*voce.*) vos prædicatis. Respondit autem Dionysius presbyter ad Liberium episcopum U. R. & dixit: Præsul sancte & innocens a corruptione, & fortis in palmarium Christi; tu enim bene scis quoniam Petrus Apostolus quando negabat, ægrotabat. Venit accessio, & iterum negavit, venit tertiò febris, & negavit; recessit febris, & amavit & amarè & dulce: Medicus autem nondum venerat. Venit medicus post tertianum typus, fecit medicamentum, & curavit qui defecerat ter negando ante passionem. Post resurrectionem ter amando reficitur. Respice medicamentum chrismatis sacramentum; non nos accuset illa columba, quoniam tu conficis chrismata, & in nomine ejus quem voce clara prædicabas ipsam vocem, quia vox Domini repeti (*al.* repenti. *mutari.*) non potest, mori non potest, audiri cum tremore potest. Respondit autem Liberius episcopus U. R. & dixit: Domini & Sancti compresbyteri, nolite cogitare de crastina, sic enim dixit magister: *crastinus enim dies ipse de se cogitabit*. Hoc enim commonemus. Johannes in deserto baptizavat in pœnitentia, ideo erat desertum, quia nondum venerat author baptismi. Ille enim dum venisset, descendit Spiritus Sanctus in specie columbæ, & mansit super aquas, & super authorem baptismi, & sacerdos quod accepit, exhibet sacramentum. Respondit Damasus presbyter, & dixit: exibe nobis celebrare pascha ego in humilitate loquor, onus enim quæ (*quem.*) tu super te bajulas nos sublevare non possumus, quia ignoras ubi baptizes, baptiza in plebe, ubi magister pelvis (*pelve.*). Illa non Signum (*lignum.*), sed totus mundus (*totius mundi.*) est. Hunc sermonem accepit Liberius cum magno honore & gaudio (*plorabat.*) & dicit ad eum: eris major magister (*minister.*) sicut ille qui nobis dedit baptismum. Sic dixit ad plebem: qui est vester minor fiat major. Respondit Siricius diaconus: juba ore meo præsul & infunde favore. Patres nostri in typo baptismi transierunt per medium mare: nam in fluminibus & in paludibus oportuit baptizari. Dicit Liberius episcopus: justè locutus es. Erat ibi non longe cymiterio Noelle cymiterius Ostrianus, ubi Petrus Apostolus baptizavit eodem tempore Paschæ, baptizavit promiscui textus (*promiscui sexus.*) nomerus quatuormilla XII. Quia omnes Romani vel à longe alii vicini Romanorum desiderabant ab eodem baptizari. Veniens autem eodem tempore bellum supra Danubium ingentissima pars barbarorum, quasi intra octavarum paschæ; & audiens hoc Constans dixit: Verè genus hunc (*penes.*) sacrilegum quod unquam factum est fecit superstitionem vanitatis. Ideo hæc plaga multitudinis Barbarum (*Barbarorum.*) ingens venit super omnia (*super Romania.*). Et ambulavit ad bellum, & profectus est cum grandi amaritudinem, & dicebat dum exiret portam civitatis: sacrilegum Liberium, qui dixit patruum meum fuisse leprosum, & baptizatum a Silvestro episcopo, & mundatam, dum abiero super quadrupedes Danuvii, & concidero barbaros, rediens ad urbem Romam volucribus cæli & bestiis terræ

terræ carnes ejus immolabo; ipsum solum Liberium non enim alium, ne dicant & affirmant me esse persequtorem. Dum esset autem in pagna Danubii Constans rex fortiter urgebatur. Veniens autem dies Pentecostenalis protestatus sexus promiscuus urgebatur ad baptismum persequtionis. Dicit autem Dionisius presbyter: quare non baptizas ad primum pontificem nostrum Petrum? Respondit Damasus & dixit: fac. Erat enim obscurus sensus Liberii episcopi dicens: Patruus ejus fabricavit ecclesiam hanc & construxit; quoniam habet potestatem in patrui sui dare sententiam, & aqua ibi non emanat. Homines enim promiscui sexus renasci desiderat non mori propter me singulum. Respondit Dionysius presbyter & dixit: renascuntur etsi morti fuerint post baptismum, in cruore melius vivent. Respondit Damasus & dixit: non tristetur cor tuum, præsul summe, quia dabo tibi unum fontis emanantem. Gaudio conroboratus est Liberius in hunc sermonem, & dicit ei. Vade, construe a fluente spiritu, & ego veniens cum fratribus adorabo illum, quem nobis dimisit Christus, qui pro nobis est pastor; & tertio die venit Damasus, venit Siricius, venit Innocentius, venit Priscus & Dionisius & Urbanus diaconi ad beatum Petrum Apostolum. Erant enim ibi monumenta & supra aqua renatabat. Fecit autem quasi, cum eos consilium Damasum & dixit: Date mihi opera misterii, ut hanc aquam mundetur desuper cadavera hominum. Fecit cuniculos duo, & exinanivit locum illum, qui est ad dexteram introeuntibus in Basilicam B. Petri Apostoli; habebat enim ibidem fontem, qui non sufficiebat. Et cecidit montem Damasus manu sua, & introlvit plusquam consuetum est, construxit fontem; & nuntiaverunt homines Liberio episcopo quid actum fuisset; & jussit convenire omnes presbyteros clerosque & universos gradibus vel fideles & voce clara dixit: vocat Petrus oves suas: ecce homo fidem servans, Christum audiens & me peccatorem fecit ovile ovium, & dedit eloquio meo dulcitudinem mellis. Propter quod ego gaudeo, quia non demisit Petrus introire lupum & devastare oves ejus. Sciatis baptismum me prædicare in basilica Petri Apostoli. Hoc omnes cum gaudio susceperunt; erat enim proximus dies Pentecosten; fecit conveniri monasterium & plebem sancta Christianorum, & cum Letaneas venit ad beatum Petrum Apostolum. Dedit autem cum introisset hanc orationem.

Deus qui misisti filium tuum & ostendisti creaturæ creatorem, respice super vineam istam, & munda ab ea spinas & tribulos, & produc palmites ejus in fortitudinem, & dona eis fructum veritatis per Deum & Dominum Jesum Christum & Spiritum S. qui vivit cum Deo Patre omnipotenti a sæculis, & nunc & usque in sæcula sæculorum. Et respondit universa plebs: amen. Et introjerunt sabbato Pentecosten, & placuit Liberio fons, & gaudio plorabat omnino non amare. Sed favum omnibus videbatur. Ab hora nona catacisavit omnes, & ab ora quasi jam ad occasum usque in dominicam Pentecostes sabbati missas celebrarentur hora quasi octava, & baptizati sunt promiscui sexus ferè VIII. lia DCCCX. Multi eodem tempore desiderabant tangere vestimenta Liberii. Alia autem die, quæ est feria secunda, audivit universa plebs quod Constans, ademptus quidem victoria, fecerat claro sensu aliena: dicebat; in Nicomediam vadam, & transiyit usque ad Nicomediam & in aquirone villa ubi baptizatus est ab Eusebio Nicomediense in Arianorum dogma declinans, Kal. maji, & sedit eadem sede Petri Apostoli annis XVIII. menses tres, dies octo. In ejus tempora fabricata est absis in urbe Roma in regione quinta, & requievit in pace.

alios. Penteco-sten. metuunt.
nam.
venam.
denatabant.
non cessavit baptizare, sed ti enim egebant baptizari ita ut Dominicum Pentecosten.
eodem loco mortuus est, & sepultus Constantii III. & Gonstantino Augusto, & in fo. Col. XIV. Et annis XVII.

CONCILIA IN GALLIIS, HISPANIA ET GRÆCIA

Anno circiter 362.

Celebrata, pro scribendis legibus in lapsorum receptione servandis.

Conciliorum istorum quæ his in locis habita sunt statim post obitum Constantii, & reditum S. Athanasii in patriam meminit epistola ejus ad Rufinianum, in qua mentio pariter fit concilii Alexandrini ab eodem S. Athanasio statim post reditum suum habiti. Epistolam hanc in Actis concilii Nicæni II. recitatam, & minus opportuno consilio a Collectoribus conciliorum hic suo loco ne indicatam quidem, integram hic dare Græcam & Latinam ex versione Anastasii Bibliothecarii juvat.

Κυρίῳ ἀγαπητῷ καὶ ποθεινοτάτῳ συλλειτουργῷ Ῥουφινιανῷ Ἀθανάσιος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Καὶ μετ' ὀλίγα.

Ἐπειδὴ φιλοκάλως καὶ ἐκκλησιαστικῶς. τοῦτο γὰρ πάλιν πρέπει τῇ σῇ εὐλαβείᾳ. ἠρώτησας περὶ τῶν δι' ἀνάγκην ὑποσυρέντων, μὴ φθαρέντων δὲ ἐν τῇ κακοπιστίᾳ. καὶ ἠθέλησας γράψαι με τὰ δόξαντα ἐν ταῖς συνόδοις καὶ πανταχοῦ περὶ αὐτῶν. γίνωσκε κύριέ μου ποθεινότατε, ὅτι ἐν ἀρχῇ μὲν παυσαμένης τῆς γεγενημένης βίας, γέγονε σύνοδος παρόντων καὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν ἐπισκόπων. γέγονε δὲ καὶ παρὰ τοῖς τὴν Ἑλλάδα κατοικοῦσι συλλειτουργοῖς, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τοῖς ἐν Ισπανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. καὶ ἤρεσεν ὅπερ ὧδε, καὶ πανταχοῦ. ὥστε τοῖς μὲν καταπεπτωκόσι καὶ προϊσταμένοις τῆς ἀσεβείας συγγινώσκειν μὲν μετανοοῦσι, μὴ διδόναι δὲ αὐτοῖς ἔτι τάξιν κλήρου. τοῖς δὲ μὴ αὐθεντοῦσι μὲν τῆς ἀσεβείας, ὑποσυρεῖσι δὲ δι' ἀνάγκην καὶ βίαν, ἔδοξε δίδοσθαι μὲν συγγνώμην, ἔχειν δὲ καὶ τὸν τόπον τοῦ κλήρου, μάλιστα δὲ ὅτι ἀπολογίαν πιθανὴν ἐποιήσαντο. καὶ ἔδοξε τοῦτό πως οἰκονομικῶς γενήσεσθαι. διεβεβαιώσαντο γὰρ μὴ μεταβεβλῆσθαι μὲν εἰς ἀσέβειαν, ἵνα δὲ μὴ καταστάθεντες τινὲς ἀσεβέστατοι διαφθείρωσι τὰς ἐκκλησίας, εἵλοντο μᾶλλον συνδραμεῖν τῇ βίᾳ, καὶ βαστάσαι τὸ βάρος, ἢ λαοὺς ἀπολέσθαι. τοῦτο δὲ λέγοντες, ἔδοξαν καὶ ἡμῖν πιθανῶς λέγειν, διὰ τὸ καὶ προφασίζεσθαι αὐτοὺς τὸν Ἀαρὼν τὸν Μωϋσέως ἀδελφὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ συνδραμεῖν μὲν τῇ τοῦ λαοῦ παραβάσει, ἀπολογίαν δὲ ἐσχηκέναι, ἵνα μὴ ὁ λαὸς ὑποστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐπιμείνῃ τῇ εἰδωλολατρείᾳ. καὶ γὰρ ἦν φαινόμενον εὔλογον, ὅτι μένοντες ἐν τῇ ἐρήμῳ δύνανται παύσασθαι τῆς ἀσεβείας, ἀπελθόντες δὲ εἰς Αἴγυπτον ἐπετρίβοντο, καὶ ηὔξανον ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἀσέβειαν. τούτου τοίνυν ἕνεκα συγκεχώρηται πρὸς τὸν κλῆρον γέγονε. τοῖς δὲ ἀπατηθεῖσι καὶ βίαν παθοῦσι συγγνώμην διδόναι. ταῦτα καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐγράφη, καὶ ἀπεδέξατο ἡ Ῥωμαίων ἐκκλησία. ταῦτα καὶ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ δηλῶ θαρρῶν, ὅτι τὰ δόξαντα ἀποδέξεταί σου ἡ θεοσέβεια.

Domino dilecto & amantissimo comministro Rufiniano Athanasius in Domino salutem.

Et post alia.

Quoniam amore bonitatis & ecclesiasticæ institutionis (hoc enim revera decet reverentiam tuam) interrogasti de his, qui propter necessitatem abstracti non tam in fide mala corrupti sunt; & voluisti scribere me quæ visa sunt synodis & ubique de illis. Scito domine mi amantissime, quia in primordio quidem cessante vi, quæ facta extiterat, celebrata est synodus præsentibus etiam & episcopis, qui partium erant eorum qui foris sunt. Facta est autem & penes comministros qui Græciam habitant; porro nihilominus & ab his qui in Hispania & Gallia sunt; & quod hic placuit, & ubique: ita ut his qui cadunt & præsunt impietati, ignoscatur quidem cùm pœnitentiam gesserint, non autem ulterius eis locus detur in clero: his autem qui auctores non fuerint impietatis, sed per necessitatem & vim abstrahuntur, placuit ut venia detur, & habeant cleri locum; maximè cùm excusationem persuasoriam dederint; & placuit id dispensatoriè fieri. Firmaverunt enim quod non migrassent ad impietatem: ne autem ordinati quidam impiissimi ecclesias corrumperent, elegerunt potius concurrere violentiæ, & portare pondus, quam perdere populos. Hoc autem prosequentes, visi sunt etiam nobis persuasoriè fari, pro eo quod excusarentur dicentes, & Aaron Moysi fratrem in eremo concurrisse quidem prævaricationi plebis, habuisse tamen defensionem: ne videlicet populus in Ægyptum reversus, in idololatria permaneret. Nam & ratio evidens apparebat, quoniam manentes in eremo cessare ab idololatria possent: sin autem Ægyptum ingressi essent, moram facerent & incrementum impietatis. Propterea igitur dispensatio circa clerum effecta est, atque his qui decepti & vim perpessi fuerant, indulgentia tributa consistit. Hæc & Romæ scripta, & a Romanorum ecclesia sunt recepta: hæc & reverentiæ tuæ significo, fidens, quod ea quæ approbata sunt, pietas tua suscipiet.

ANNO CHRISTI 363. 366.

CONCILIABULUM SEMIARIANORUM ZELE IN PONTO

Anno circiter 363. habitum.

Anno 363. Concilium hujus nulla alia occurrit mentio, quam apud S. Basilium, qui in epistola 251. alias 72. hæc exprobrat Semiarianis: *Fidei apud nos non alia Seleucia, alia Constantinopoli, alia Zelis, alia Lampsaci.* In hoc ergo concilio fidei formula quædam conscripta est.

DAMASUS PAPA

Sedit ab anno 366. usque ad 384.

EPISTOLÆ QUÆDAM ROMANORUM PONTIFICUM

In sua quaque loca inserendæ.

Anno 366. V. C. Lucas Holstenius in sua collectione Romana concilium Romanum a Bonifacio II. pontifice celebratum vulgavit, in quo Romanorum Pontificum epistolæ quædam integræ leguntur. Proferendas illas censuit Stephanus Latisse in Theffalia epifcopus, qui per injuriam ab Eugheniio patriarcha Cpitano exauctoratum fe querens ad fummum pontificem appellaverat. Causam verò hanc fuam per deftinatos quofdam epifcopos aditurus ille, epiftolas Damafi, Syricii, Innocentii, Bonifacii, Cælestini, Sixti, Leonis recitandas in pleno concilio dedit, quibus demonftraturus fe (pondebat Romanos pontifices jus quoddam peculiare in epiftolas Damafi ad Ægyptios epifcopos fufceptas habere.

C. Hæc inter epiftolas fingulorum pontificum Labbeus cæterique illaudatas præterierunt, (præter epiftolas tamen a Damafo fcriptas, quas fubjecta animadverfione, & in collectione fua Conciliorum inferta, commemorat) nos in fua quæque loca ita collocandas duximus, ut argumento quidem fingularum adnotato locum de certo defignaremus, unde integræ illæ epiftolæ a Lectoribus repetantur.

DAMASI EPISTOLÆ ADDITÆ.

Ad Acholium Theffalonicenfem, aliofque Illyrici Epifcopos.

Eccleſionem Maximi Cynici in epiſcopum, CPtanum improbat, deſeſtumque probat, rogatque ut quæcum ſuorum ſuffragiis quæ optimæ deliberant.

Dilectiſſimis fratribus Acholio, Eutychio, Severo, Cranio, Rhetico, & Joanno, Damaſus.

Decurſis literis & C. *Lecta eſt in concilio III. Romano ſub Bonifacio II. Labb. to. V. col. 843. edit. Venet.*

IN HANC EPISTOLAM ADNOTATIO.

HAS literas ad Ægyptios ſcriptas cenſet Baſnagius in Annalibus ad A. 380. erraſſe tamen illum conſtat, cùm Acholius per hæc tempora Theſſalonicenſem epiſcopatum geſſiſſe ſit exploratum. Hujus enim nominis Theſſalonicenſis epiſcopus concilio CPtano anni 381. ſubſcribit. Id eriam congruit cum ſcopo Stephani Lariſſenſis, qui hanc Damaſi epiſtolam produxit ut probaret, Romanos pontifices jus quoddam peculiare in epiſcopos Illyrici obtinuiſſe. Quomodo id probandum ex epiſtola Damaſi ad Ægyptios epiſcopos ſuſceptiſſet?

AD EUNDEM ACHOLIUM.

Ut Ruſticum Gratiani Auguſti ſilentiarium cum honore ſuſcipiat, monetque iterum. ut Cæſarium epiſcopum elegentium curet.

Dilectiſſimo fratri Acholio, Damaſus.

Ad meritum filii &c. *ibid. col. 844.*

SYRICII EPISTOLÆ ADDITÆ

Ad Anyſium Theſſalonicæ epiſcopum.

NE quis per Illyricum epiſcopus abſque ſua conſenſu ordinari permittat.

Dilectiſſimo fratri Anyſio, Syricius.

Etiam dudum &c. *Legatur in concilio Romano III. ſub Bonifacio II. Labbe tom. V. col. 845. edit. Venet.*

INNOCENTII I. EPISTOLÆ ADDITÆ

Ad Anyſium Theſſalonicenſem epiſcopum.

ASſumptum ſe in pontificem nunciat, collatamque a deceſſoribus ſuis vicariam operam in eccleſias Illyrici ſibi confirmat.

Dilectiſſimo fratri Anyſio, Innocentius.

Cùm Deus noſter &c. *Legitur in concilio Romano III. ſub Bonifacio II. apud Labbe to. V. col. 845. edit. Venet.*

Ad Rufum Theſſalonicenſem epiſcopum.

COllatam, aliis literis authoritatem confirmat, ut nec eccleſiaſticas per totum Illyricum curet.

Dile-

ANNO CHRISTI 366.

Dilectiſſimo fratri Ruſo Innocentius.

Dileſtiſſimo & glorioſiſſimo &c. *extat ibid. col. 845.*

BONIFACII I. EPISTOLÆ ADDITÆ.

Ad Rufum Theſſalonicenſem epiſcopum.

UT obſtinenter Perigeni, *quem ipſe poſtulantibus Corinthiis dederat epiſcopum, cenſuris coerceat.*

Dilectiſſimo fratri Ruſo, Bonifacius.

Beatus Apoſtolus &c. *Legatur in tertia ſynodo Romana ſub Bonifacio II. apud Labbe to. V. col. 840. edit. Ven.*

Ad eundem.

Ut eandem ejuſdem Perigenii ipſe cogniſcat. Dilectiſſimo fratri Ruſo, Bonifacius.

Credebamus poſt epiſtolas &c. *Ibidem.*

Ad eundem.

Quadam illi per Illyricum agenda committit. Dilectiſſimo fratri Ruſo, Bonifacius.

Retro majoribus tuis &c. *Ibid. col. 848.*

Ad epiſcopos Illyrici.

Ne contra debitam ſubjectionem erga Romanam eccleſiam quid moliantur.

Dilectiſſimis fratribus univerſis epiſcopis per Illyricum conſtitutis, Bonifacius.

Inſtitutio univerſalis &c. *Ibid. col. 849.*

Ad epiſcopos Illyrici.

Ut abſtineat a conſilio habendæ ſynodi incauſa Perigenii.

Dilectiſſimis fratribus, Ruſo, & cæteris epiſcopis per Macedoniam, Achaiam, Theſſaliam, Epirum Veterem, Epirum Novam, Dardaniam & Dacium conſtitutis, Bonifacius.

Manet beatum Apoſtolum &c. *Ibid. col. 850.*

Exemplar epiſtolæ piſſimi Imperatoris Honorii ad Theodoſium.

Omnibus quidem cauſis &c. *Ibid. col. 853.*

Reſcriptum Theodoſii Auguſti ad Honorium Auguſtum.

Dignum meretur &c. *Ibidem.*

COELESTINI I. EPISTOLÆ ADDITÆ.

Ad epiſcopos Illyrici.

ECcleſiarum *Illyrici curam Ruſo Theſſalonicenſi epiſcopo ſe commiſiſſe ſignificat.*

Dilectiſſimis fratribus Perigeni, Dynatio, Baſilio, Sapio, Paulo, Æternali, Sabatio, Juliano, & Senecioni epiſcopis per Illyricum, Cæleſtinus.

Inter cæteras &c. *Legitur in concilio III. Romano ſub Bonifacio II. apud Labbe to. V. col. 854. edit. Venet.*

A SIXTI III. EPISTOLÆ ADDITÆ.

Ad Perigenem.

UT *Theſſalonicæ epiſcopo AS. vicario pacere non deſiſtat.*

Dilectiſſimo fratri Perigeni, Xyſtus.

Gratulari potius &c. *Legatur in concilio Romano III. ſub Bonifacio II. apud Labbe to. V. col. 854. edit. Venet.*

Ad epiſcopos Theſſalonicæ in ſynodum conventuros.

B *Ut ad Theſſalonicenſem epiſcopum AS. vicarium majores cauſæ referantur.*

Dilectiſſimis fratribus univerſis epiſcopis ſynodo apud Theſſalonicam congregandis, Xyſtus.

Si quantum infervitur &c. *Ibid. col. 855.*

Ad Proclum.

Ne ſacerdotes ex Illyrico venientes abſque formatis archiepiſcopi Theſſalonicenſis admittantur.

Dilectiſſimo fratri Proclo, Xyſtus.

Licet fraternitatem &c. *Ibid. col. 855.*

Ad epiſcopos Illyrici.

C *Ut epiſcopo Theſſalonicenſi AS. Vicario omnia majori momento referantur.*

Dilectiſſimis fratribus, univerſis epiſcopis per Illyricum conſtitutibus, Xyſtus.

Doctor gentium &c. *Ibid. col. 856.*

S. LEONIS I. EPISTOLÆ ADJECTÆ.

VIctores Valentinianus & Marcianus, invicti triumphatores, ſemper Auguſti, ſancto patri merito venerabili Leoni epiſcopo.

Divina, humanæque ſcripta &c. *Legatur in concilio III. Romano ſub Bonifacio II. apud* D *Labbe to. V. col. 858.*

Ad Marcianum Imperatorem.

Gratias agit, quod ejus operâ Anatolius ea quæ minus recte egerat emendaverit.

Leo epiſcopus Marciano Auguſto.

Literarum clementiæ veſtræ &c. *Ibid. col. 854.*

Anatolii ad S. Leonem.

Quod literas ab eo non acceperit queritur, eâm præſertim juſſionis ejus omnes impleverit.

Sanctiſſimo ac beatiſſimo coepiſcopo papæ Leoni, Anatolius in Domino ſalutem.

E Omne quidem ſolatium &c. *Ibid. col. 860.*

Ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem epiſcopum.

Apoſtolicæ ſedis vicarium per Illyricum illum conſtituit; & quam cautus eſſe debeat in ordinatione epiſcoporum oſtendit.

Dilectiſſimo fratri Anaſtaſio, Leo.

Omnium quidem &c. *Ibid. col. 861.*

ANNO CHRISTI 371.

Ad Metropolitanos Illyrici.

Ut Anastasio A.S. Vicario a se constituto causæ ecclesiasticæ deferantur.

Dilectissimis fratribus episcopis metropolitanis per Illyricum constitutis, Leo.

Omnis admonitio &c. *Ibid. col.* 863.

Ad metropolitanos Achajæ.

Quinam eligendi episcopi & clerici ordinandi.

Dilectissimis fratribus Senecioni, Curoso, Theodulo, Lucæ, Antiocho, & Vigilantio metropolitanis per Achajam provinciam constitutis, Leo.

Grato animo &c. *Ibid. col.* 864.

AD SYNODUM CÆSARIENSEM S. BASILII

Anno 371. assignatam

Animadversio critica.

Anno 371. IN oculos collectorum non statim incurrisse concilii hujus figmentum miror. Basilius quidem, vir ille magnus, synodos plures habuit, sed nonnisi per calumniam afficta est illi synodus, in qua Dianium Cæsariensem antistitem anathematizaverit, quod factum in hac Cæsariensi synodo scribit author Libelli synodici, ex quo concilium hoc innotuit. Id de se olim sparsum fuisse ab adversariis Basilius in epistola 51. aliàs 86. queritur, sancteque testatur, se nunquam id commisisse. Dianius quidem fidei conditæ in Concilio Constantinopolitano anni 360. subscripserat; sed in exitu vitæ Basilio ad se accito professus est id sibi imprudenti accidisse, rato nihil in ea absonum contineri; cæterum mori se planè catholicum & totum Nicænum. Hæc S. Basilius in eadem epistola.

AD SYNODUM NICOPOLITANAM

Anno 372. habitam

Appendix et annotatio critica.

Anno 372. NIcopolitanam anni 372. synodum Venetus conciliorum collector commemorat, quam petiit ex Galano in *conciliat. Ecclesiæ Armenæ cum Romana par.* 1. *cap.* 6. 26. Nec ego quidem diffiteor aliquam forte synodum Nicopoli in Armenia eo anno celebrari potuisse, cùm S. Basilius in epist. 99. nov. edit. aliàs 187. ad Terentium comitem scribat de Theodoto Nicopolitano episcopo: *Non jam nos ad synodum vocandos judicavit*. Verum alia plane est hæc synodus ab ea, quam collector ex Galano invexit; censet enim synodum hanc fuisse cui Basilius interfuerit, eaque occasione Eustathium Sebastenum ab hæresi revocaverit, ac denique ecclesiarum Armeniæ (quæ illi & Theodoto provincia ab imperatore Valente demandata fuerat) statui providerit: Episcopis enim ecclesiæ illæ propter incolarum discordias carebant. Nam S. Basilius in eadem epistola 99. testatur colloquium habuisse se cum Eustathio antequam Nicopolim veniret. Cùm autem ab eo colloquio discessisset victor ob Eustathii orthodoxiam agnitam & approbatam, tunc ait contulisse se Gerasam, agrum Meletii episcopi Antiocheni, ubi privatam congressionem habuit cum eodem Theodoto, cujus de se suspicionem ob colloquium cum Eustathio habitum amovit. Sed Theodotus nihilo æquiorem se erga Basilium præbuit; nam ad synodum illum ne vocaret abstinuit, & venientem Nicopolim *sic aversatus est*, verba sunt Basilii in eadem epistola, *ut neque ad matutinas preces, neque ad vespertinas illum voluerit assumere*. Hinc ergo discedens Basilius venit Satalam Armeniæ minoris urbem, ubi ait *pacem composui cum episcopis Armeniæ*. Si quod ergo concilium tunc habitum est, illud certè Satalæ constituendum; sed in illo nihil de rebus Eustathii.

ANNO CHRISTI 372.

SYNODUS INCERTI LOCI IN CAPPADOCIA

Anno 372. habita.

ALiud est concilium hujus anni ignotum collectoribus, quod occasione Basilii celebratum est in Cappadocia in loco incerto. Cappadocia in regiones dissecta geminas per Valentem imperatorem, Cappadociæ secundæ metropolis Tyana constituta est. Ejus urbis episcopus ex hac sectione datum sibi jus metropoliticum in urbes metropoli suæ subjectas contendebat. Basilius vicissim ex civili divisione nihil sibi detractum de ecclesiastico jure affirmabat. Orta hinc dissidia, quibus componendis concilium in Cappadociam in locum incertum indictum est; quo invitatum se scribit S. Basilius epist. 98. aliàs 259. Pax in eo sancita ea conditione, ut episcopatus multiplicarentur, quod in ecclesiæ ingens commodum recidit, ut testatur S. Gregorius Nazianzenus orat. XX. Concilium istud anno 372. junio exeunte, vel julio ineunte habitum censent editores novissimi operum S. Basilii in vita ejusdem cap. XXIV.

DE CONCILIO ROMANO II. SUB DAMASO

DISSERTATIO.

Anno 372. INter ea quæ collectionem Labbeanam implent concilia, nullum esse aliud confusum adeo & turbatum opinor, quam præsens hoc sub Damaso concilium, quod ex pluribus sub eodem pontifice habitis synodis in unum male consertis arbitror constare. Nunc verò mearum est partium quæ male conjuncta sunt pro viribus dividere, & in suas singula sedes reponere. Itaque Romanum hoc concilium sub Damaso, non invitus ego cum Pagio in annum 372. referrem, nihil enim obstat quominus hæc omnia pars censeantur concilii, quod ab eodem pontifice anno illo 372. celebratum fuisse discimus ex epistola concilii Romani IV. anni 378. ad Gratianum, & Valentinianum, in qua Florentius Puteolanus ante sex annos (utique in synodo) damnatus asseritur. Ex hoc Romano concilio literas hic apud Labbeum legendas datas admitto, quas encyclicas ad omnes catholicos episcopos missas fuisse puto, cùm ejusdem fere tenoris aliæ missæ sint ad Illyricos, aliæ ad episcopos orientales. Eas literas detulit Sabinus diaconus, cujus nomen in calce earumdem literarum legitur. Qui Sabinus Romani concilii legatus prius quidem venit in Illyricum, dein petiit in orientem, ut ex epistola S. Basilii 91. alias 324. ad Valerianum Illyricorum, seu Aquilejæ episcopum; & ex alia ejusdem ad episcopos occidentales epist. 90. alias 61. discimus. Hunc Sabinum, quem missum ait S. Basilius ab occidentalibus legatum vivo adhuc S. Athanasio, ut colligas ex epistola 89. aliàs 273. ejusdem S. Basilii, ipsum esse eumdemque Sabinum diaconum & legatum, qui in literis illis concilii Romani legitur, exploratum est. Ex quo planè confirmatur Romani hujus concilii epocha. Venit enim, Basilio jam Cæsareæ episcopo, quem anno 370. inclinante assumptum demonstrat P. Garnier in vita S. Basilii novissimæ editioni operum S. Basilii præfixa. Vicissim S. Athanasius anno 373. die III. maji obiit, ut præter receptam criticorum opinionem confirmat etiam anonymus chronologus rerum S. Athanasii a Maffejo vulgatus, de quo satis in dissertatione *de epocha concilii Sardicensis &c.* disputatum est. Insuper agebat in oriente idem Sabinus paulo ante Pascha, ut indicat epistola 273. olim, nunc 89. S. Basilii. Intra hoc tempus Romana ista synodus incidit. P. Garnier scriptam judicat epistolam illam 89. S. Basilii anno 372. ante pascha, ex quo fiet, ut Romana synodus in exitum facilè anni præcedentis 371. referenda sit. Hujus Romani concilii acta, collecti in concilium episcopi Antiochiæ admiserunt & approbarunt, quam approbationem in synodica sua ad Italos & Gallos expresserunt; hanc vero synodicam habes adjectam a Baluzio concilio Antiocheno anni 377. & refertur inter epistolas S. Basilii num. 92. alias 69. Ideo verò Baluzius eo retulit, quod putarit synodicam esse concilii anni 377. cùm tamen reipsa synodica sit concilii anni 372. missa per Sabinum, qui acta Romani concilii in orientem eodem anno 372. tulit, statimque rediit in occidentem, ut in eadem synodica legitur. Ex quibus omnibus constare arbitror concilium quoddam Antiochenum anni 372. distingui oportere.

Post synodicam Romani concilii sequitur in collectione Labbeana sub hoc titulo præfixo, *Item ex parte decreti &c.* fragmentum quoddam synodicæ (ut opinor) ad eosdem orientales, in quo hæresis Marcello Ancyrano attributa de *Verbo prolativo*, & Apollinaris de gradibus quibusdam in Trinitate ponendis damnatur, & reprobatur. Fragmentum istud decerptum puto ex synodica concilii Romani anno 377. celebrati. Id colligo ex verbis illis: *Quod ad removendas vestræ dilectionis spectat injurias, nec frater noster Dorotheus presbyter explicare omnia vivaciter prætermittit &c.* Dorotheus iste Romanum iter suscepit anno 376. legatione fungens ab episcopis orientalibus ad occidentales, ad quos retulit literas S. Basilii ad Italos & Gallos episcopos num. 243. olim 70. vulgatas, quas inter epistolas anno illo 376. scriptas P. Garnier recenset. Legationis hujus socium alterum habuit Sanctissimum, quocum eodem anno rediisse in orientem

ANNO CHRISTI 372.

constat ex epistola 255. alias 374. S. Basilii, ubi narrat optimè se repleri spe ob læta illa nuncia, quæ Sanctissimus ex oriente retulerat. Nihil ibi de reditu Dorotheo; quem tamen cum socio reversum confert P. Garnier. Cùm tamen Sanctissimus in fragmento synodicæ concilii Romani non appareat, & vicissim unus Dorotheus esse inferat; hinc mihi orta suspicio, num forte unus Sanctissimus redierit, Dorotheo interim manente Romæ. Ita enim ego rem totam concipio. Uterque legatus Romam venit anno 376. deploratis orientalis ecclesiæ rebus opem imploraturus. Post brevem moram Sanctissimus rediit in orientem, optimâque spe episcopos orthodoxos replevit; manente interim apud occidentales Dorotheo, ut quam spoponderant opem urgeret. Interim S. Basilius novis literis num. 263. alias 74. post actas occidentalibus gratias illos rogat, ut aliquid statuant in Apollinarium, cujus hæresim exponit; rogatque insuper ut anathemate damnent Marcellianistas, quorum pariter dogmata exponit. Epistolæ hujus objectum num. Damasum confeo, ejusque rei gratiâ synodum cogisse arbitror, cujus synodicæ fragmentum, in quo Marcelli & Apollinarii hæreses damnantur, synodo Romanæ anni 372. male assumi esse perspicue ex dictis intelligimus. Hæc est synodus Romana, quæ quarta dicitur sub Damaso, quam post Valentis obitum anno 378. Romæ a Damaso coactam author libelli synodici refert. Ego verò aliquanto citius, anno nempe 377. arbitror, cùm Dorotheus [illegible] aderat, ut ex fragmento anno 377. jam redierit, esse S. Basilio in epistola 266. alias 320. ad Petrum Alexandrinum. Sequenti anno 378. restituta jam ecclesiæ pace, post Valentis obitum concilium Antiochiæ coactum est a Meletio, cujus meminit author libelli synodici, addens anathema in eo dictum Marcello, Photino, & Apollinario. Ad concilium illud Antioche-

Anno Christi.

371. D
372.

Damasus Romæ concilium agit, ut Auxentium & Arianos damnet, cujus synodicam Sabinus Mediolanensis diaconus a concilio ablegatus ad Illyricos prius, dein in orientem defert.

Orientales episcopi Antiochiæ in concilium coeuntes, statuunt a Sabino synodicam excipiunt, & alteram Synodicam Sabino tradunt Damaso deferendam, quam synodicam legas inter epistolas S. Basilii num. 92. alias 69. Labbeus verò synodo Antiochenæ anni 377. vel 378. male tribuit.

375.

Synodus Romana sub Damaso, in qua Lucius Alexandriæ sedis invasor damnatus est, ut ex libello synodico constat; nihil verò de Apollinario est actum.

376.

Orientales legatos suos Dorotheum, & Sanctissimum Presbyteros Romam transmittunt, ut opem implorent.

Damasus literis suis quas Sanctissimus reduxerat in orientem attulit, illos solatur.

377.

S. Basilius novis literis apud illos instat, ut Apollinaristas & Marcellianistas damnent.

Damasum spectare arbitror anathematismos, qui ex Theodoreto in collectionem Labbeanam ad annum 372. translati sunt. Ibi verò lecta sunt decreta synodi Romanæ anni 377. cujus fragmenta inter acta synodi Romanæ anni 372. imperite referuntur; quæ Romana acta Antiochenses hujus concilii Patres numero hominum 163. subscriptione sua excepere et approbarunt; quæ pariter subscriptiones synodo Romanæ anni 372. inepte subiiciuntur. In eodem pariter Romano concilio damnationem illam Apollinaris & Theodori pronunciatam opinor, cujus meminit Damasus in epistola synodica ad orientales apud Theodoretum lib. 5. cap. 10. his verbis: *Quid depositionem Timothei a me demum pulsati, qui & hic judicio fidei Apollinice, præsente etiam Petro Alexandrinorum urbis episcopo depositus est ad eum magistro suo Apollinario?* Apollinarium nunquam antea damnatum nominatim credo Romæ, quàm anno 377. ut ex epistola S. Basilii 263. alias 74. supra animadversum est; nunc verò & præsens Romæ aderat Petrus Alexandrinus, quo præsente damnatus est Apollinaris; Petrus enim nonnisi habente eodem anno 377. rediit, ut ex epistola S. Basilii ad eundem Petrum facile intelligimus.

Ad synodicam verò hanc Damasi quod spectat, a continuni opinione, quæ datam tenet a synodo aliqua Romana anni 378. haud recedo.

At enim inter synodum Romanam anni 372. & alteram anni 377. nulla ne alia intermedia synodus reponenda est? Id forsè fortasse, ut ex synodo anni 377. synodus aliqua Romæ habiterur, quam Petrus Alexandrinus urserit, ut Lucio semoto depositoque ipse legitimus Alexandriæ episcopus assereretur. Nihil verò in ea de Apollinario damnando actum fuisse, contra authorem libelli synodici sentio. Atque hæc satis de chronologia Romanis & Antiochenis, de quibus schema chronologicum hic subdo.

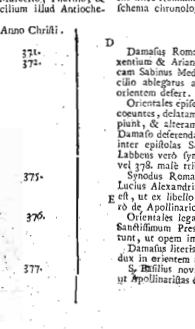

ANNO CHRISTI 374. 375.

Anni Christi.

377.

A Damasus concilio Romæ coacto utramque hæresim condemnat, & synodicam, cujus 374. 375. fragmentum synodicæ concilii Romani anni 372. male affitur, ad orientales scribit, quam Dorotheus in orientem remeans, reddit.

378.

Meletius, restituta jam ecclesiæ pace, concilium ingens episcoporum 163. Antiochiæ cogit, in quo acta Romani concilii anni 377. recipiuntur, & a singulis episcopis subscribuntur, ac denique novis anathematismis utraque hæresis, additis etiam Photiniana, Eunomiana & Sabelliana, damnatur.

378.

Damasus concilium alterum Romæ habet, cujus ad orientales directam synodicam legas apud Theodoretum, & ex eo recitat Labbe inter epistolas Damasi num. 2.

ANNO CHRISTI 374. 375.

AD CONCILIUM VALENTINUM

Anno 374. signatum

Adnotatio chronologica, illustratio, ADDITIO.

Ex anno 374. ad 375.

VAlentinum concilium anno 374. Coss. Gratiano III. & Æquitio habitum in editis legimus. Sed in MSS. codicibus duobus apud Harduinum pro Gratiano III. legebatur *Gratiano IV. & Aequitio II.* cum vulgatis fastis non [illegible] Gratianus enim quartum consulatum cum Merobaude anno 377. egit. Verum qui annum 374. confecatus est annus 373. consules nullos fulit, quare in fastis ita adnotatur P.C. Gratiani III. & Æquitii. Hic forte annus designatus est a veteribus codicis hujus exscriptoribus qui nædi in eo quo utebantur exemplari, *Post consulatum Gratiani III.* perinde id valere tati sunt, ac si scribseretur *Gratiano IV.* Quæ mea conjectura synodum hanc indidam anno 375. ferret; idque penes me certum demonstrat dies, qua concilium coepit, nempe IV. idus julias, que fanè anno 375. non verò anno 374. in dominicam incidit. Die autem dominica concilia veteri ecclesiæ disciplina instituebantur.

In canone III. synodi hujus, *pœnitentiæ usque ad ultimi mortis subeuntur* il qui *ineffa lavatione*, nempe iterato baptismate *se* polluerint, qua sanctione per oculis habitos a Patribus hæreticos rebaptizantes arbitror. Qui enim ab hæresi resipiscebant christiani statim condigna facta exomologesi restituebantur, ut ex concilio, Alexandrino S. Athanasii anni 362. constat; qui verò ita errabant in fide, ut simul novo ab hæreticis baptismo tingendos se præbuissent, hos per totam vitam pœnitere canon Valentinus jubet.

Denique Valentini hujus concilii canones, in epitomen contractos, exhibet vetustissima illa canonum collectio, quam Lucensis M.S. codex nongentorum annorum, offert. Hanc verò, epitomem ut hic darem non unica ratio fuit. Primò enim cùm canones alios offerat nullos præter quàm qui in editis apparent; hinc non inepte colligimus, canones illos, quos tanquam ex Valentino concilio accepros Gratianus & Syo in fuis decretorum complexionibus laudarunt, ad aliud plane Valentinum concilium pertinere. Secundò & aliquanto diversum ab edito exemplar concilii hujus præ oculis habuisse epitomis hujus author apparet; cùm in canone II. puellas Deo devotas pœnitentiæ fuojiciendas fi vel nupserint, vel *adulteraverint*, edicat. Deest enim in editis illud: *Si adulteraverint*. Tertio denique canonis quinque in nostra hac epitome apparent, cùm quatuor tantum in editis. Pro canone verò V. accepit breviator noster verba illa quæ in editis cum reliquis canonis IV. continuatam lectionem formant: *Cùm omnis qui sibi fuerit martir catafa (morth) sollicet spiritalis, seu verè, seu falsè crimen sibi palam imputando*) *major homicida est*. Ex verbis illis norum canonem condidit breviator noster, & in aliam planè sensum redidit, quod five ab eo præsertim per incuriam, five eo quo usus est codice aliter repræsentante, planè ignoro.

EX CONCILIO VALENTINO

Sub die IV. Id. julias, Gratiano & Æquitio Coss.

I. Bigamus non ordinetur.

II. Puella dedicata fi maritum duxerit vel adulteraverit pœnitentiam agat.

III. Si quis sacrificaverit baptizatus usque ad mortem pœniteat.

IV. Episcopus, Presbyter, Diaconus fi confessus fuerit crimen fuum, deponatur, vel fi crimen sibi apposuerit.

V. De omnia peccata major est homicidium.

ANNO CHRISTI 377.

AD SYNODUM ROMANAM III.

Sub Damaſo, in qua anathematiſmi adverſus Apollinarium, aliaſque hæreticos prolati, Anno 377. celebratam

ADDITIO.

Anno 377. CUM MS. codicem meum, quo non raro feliciter uti contigit, conferlem, bono Deo propitio, deduces ſum ad anathematiſmos, qui ſynodo Romanæ III. ſub Damaſo anno 377. tribuuntur. Hos dum conferro cum editis, non ſine gaudio comperi plus aliquid in codice contineri, quàm in editis exhibetur. Eſt autem incrementum hoc fidei formula illa, quam Damaſus in epiſtola ad Paulinum Antiochenum ſe ad eum per Vitalem tranſmiſiſſe ſignificat his verbis: *Per ſtilum meum Vitalem ad te ſcripta direxeram . . . Unde fidem noſtram noſſemus non tam tibi, qui ejus fidei communione ſociaris, quàm his qui in ea ſubſcribentes, tibi, ideſt mihi per te volueriros ſociare:* Quid verò hæc fidei formula contineret, illidem pontifex deſignat addens: *Quapropter ſi ſuprædictus filius meus Vitalis & qui cum eo ſunt, ſi tibi voluerint aggregare, primum debent in expoſitione fidei ſubſcribere qua apud Nicænam pia patrum voluntate firmata eſt. Deinde ea hæreſia condemnanda; ideſt confitendus ipſa ſapientia, ſermo, filium Dei humanum ſuſceptiſſe corpus, animam, ſenſum, ideſt integrum Adam &c.* Ex quibus intelligimus, propoſitam a Damaſo formulam fidei a catholicis ſubſcribendam, primum Nicænam confeſſionem, dein adjectos in Apollinariſtas anathematiſmos comprehendiſſe. Id verò cum aſſis in noſtro codice deſcripti per omnia congruit; nam primò ſe offert Nicæna fides, dein ſuccedunt additamenta in Arianos & Semiarianos. Tum apparent verba illa, quæ in codice ſuo Juſtellus offendit: *Poſt hoc concilium Nicænum quod in urbe Roma concilium congregatum eſt &c.* ac tandem prodeunt anathematiſmi, quos Labbeus ex veteri codice Latino, & Theodoretus Græce in hiſtoria eccleſiaſtica lib. V. cap. II. dedit. Præfigitur in codice noſtro titulus: *Incipit de Synodo Nicæna ſcripta Papæ Damaſi ad Paulinum Antiochenæ urbis epiſcopum;* qui ſanè titulus & Theodoreto congruit, & cum epiſtola ad Paulinum ſupra laudata plane quadrat; cùm in ea Damaſus miſſile ſe per Vitalem cum fidei formulam ſcribar, quam a Catholicis ſubſcribendam ſtatuerat. Plæ ego epiſtola per Vitalem miſſa, quæ exordio ſuo hucuſque caruerat, nunc beneficio noſtri codicis, ſive integlior, ſive plane integra hic prodit.

ANNO CHRISTI 377.

INCIPIT DE SYNODO NICÆNA

Scripta Papæ Damaſi ad Paulinum Antiochiæ urbis epiſcopum.

B CRedimus unum Deum Patrem omnipotentem, & Filium ejus unicum, Dominum noſtrum, conceptum de Spiritu Sancto Jeſum Xptum Deum & Dominum noſtrum & Spiritum S. Deum non tres Deos, ſed Patrem, Filium & Spiritum S. unum Deum eſſe confitemur: non ſic unum Deum quaſi ſolitarium, nec eundem qui ipſe ſit Pater ſit ipſe & Filius, ſed Patrem verum, qui genuit Filium verum, ut eſt Deus de Deo, lumen de lumine, vita ex vita, perfectum de perfecto, totum a toto, plenum a pleno, non creatum ſed genitum, non ex nihilo ſed de Patre, unius ſubſtantiæ cum Patre; Spiritum verò S. Deum non ingenitum neque genitum, non creatum nec factum, ſed C Patris & Filii ſemper in Patrem & Filium coæternum veneramur. Unum tamen Deum, quia ex uno Patre totum quod Patris eſt, Deus natus eſt Filius. Pater Filium genens non minuit, nec minuſſe plenitudinis ſuæ Deitatem, totum autem quod Deus Pater eſt, id eſſe & Filium ab eo natum certiſſimè tenentes cum Spiritu S. unum Deum, piiſſimè confitemur.

Poſt hæc in noſtro codice iſta continuantur, quæ ad Damaſi tempora ſpectare arbitror.

D CRedimus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum Dei Filium per quem omnia facta ſunt quæ in cœlis & quæ in terra, viſibilia & inviſibilia, propter noſtram ſalutem deſcendiſſe de cœlis, natum de Spiritu S. & Virgine Maria. Verbum eum factum, non amiſit quod fuerat, ſed cœpit eſſe quod non erat; non demutatum, ſed Deum permanentem, etiam hominem natum non putative, ſed verè, non aerium ſed corporeum, non fantaſmatum, ſed carneum, oſſa, ſanguinem, ſenſum, animam habentem. Ita verum hominem & verum Deum intelligimus ut verum Deum, verum hominem ſuiſſe nullo modo ambigamus confitendum; hunc eundem Dominum Jeſum Chriſtum adimpleſſe legem E & prophetas, paſſum ſub Pontio Pilato, crucifixum ſecundum Scripturas, tertia die a mortuis reſurrexiſſe, aſſumptum in cælis ſedere ad dexteram Patris, inde venturum judicare vivos & mortuos expectamus, in hujus mortem & ſanguinem mundatos, remiſſionem peccatorum conſequens, reſuſcitandos nos ab eo in his corporibus in eadem carnem qua natus & paſſus & mortuus, & reſurrexit. Et animas cum hac carne vel corpora noſtro (*ſic*) accipimus ab eo ad vitam

ANNO CHRISTI 375. 376. *Explicit.*

tam æternam præmium bonum meriti, aut ſententiam pro peccatis æterni ſupplicii. A

ANNO CHRISTI 375. 376.

tus S. Deus, & tres unum ſunt in Jeſu Chriſto: tres itaque formæ ſed una poteſtas. Ergo diverſitas plures facit; unitas verò poteſtatis excludit numeri quantitatem, quia unitas numeros (*ſic*) non eſt. Sic itaque unus Deus, una fides, unum baptiſma. Si quis verò hanc fidem non habet, catholicus non poteſt dici, quia catholicam non tenet fidem, alienos (*ſic*) prophanus eſt, adverſus veritatem rebellis eſt. *Explicit de fide catholica.*

ANCYRANUM IN GALATIA ARIANORUM CONCILIABULUM

Anno 375. coactum.

Anno 375. CUM Demoſthenes quidam, vir Chriſtianis ſacris addictus, Vicarius Ponti renunciatus, Arianis in primis faveret, fedre ſuæ concilium indixit in Galatiam, & forte Ancyram, urbem regionis illius principem. Meminit concilii hujus in Galatia S. Baſilius epiſtola 235. alias 269. ibique ejuſdem Hypſium Parnaſſenum epiſcopum, ejuſque loco ſubſtitutum Ecdicium Euippii Ariani hominis & epiſcopi alumnum, ſcribit. Addit accuſatum in eo coetu Gregorium Nyſſenum, milites ad ſe comprehendendum miſſos, vix effugiſſe. Denique eo venit & Euſtathius Sebaſtenus epiſcopus, nam S. Baſilius in epiſtola 226. alias 73. ſcribit *epiſcopum ſibimet Ancyræ* (utique concilii tempore) *in domibus* (pri- B vatis) *communionem eorum* (Arianorum) *amplexum fuiſſe*. A publica cum Arianis communione ideo ſe abſtinuit, quod ab illis ad miſſeretur repulſam habuerat, quippe qui recipere hominem nolebant, jam olim a ſuæ communionis epiſcopis depoſitum. Lege vitam S. Baſilii præfixam operibus ejus novedit. cap. 34.

Ejuſdem Vicarii operâ concilium aliud Galatarum & Pontieorum convenit Nyſſæ, in quo S. Gregorii Nyſſeni accuſationes moroſius C diſcuſſæ ſunt; *reus* judicatur abſens & deponitur. Lege literas S. Baſilii 237. alias 274. & 257. alias 72. Ambo hæc concilia ad annum 375. circiter pertinent.

AD CYZICENUM CONCILIUM

Anni 376.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 376. DUM S. Baſilius literas habebat ad Patrophilum Ægeenſem epiſcopum, concilium hoc Cyzicenum novum erat & ante parum celebratum. Ita enim de illo S. Baſilius: *Nunc* (Græce *νυν*) *rurſus aliam* (fidei formulam) *Cyzici*. Literas verò illas dabat S. Baſilius, abrupta jam cum Euſtathio Sebaſteno communione. Novas vero inter utrumque epiſcopum ſimulates poſt annos XVII. a concilio Cyprano anni 360. natas idem, S. Baſilius in epiſtola CCLI. alias LXXII. ad Eva ſenos affirmat. Ex quo concilium Cyzicenum anno 376. circiter habitum, conficitur.

SYNODUS IN CAPPADOCIA

Anno 376. celebrata.

Anno 376. CUM S. Baſilius librum de Spiritu Sancto abſolviſſet, legendum illum approbandumque tradidit concilio epiſcoporum alibi forte in Cappadocia collecto. Lectum illum, & judicio omnium probatum ſingulis partes ſubſcriptione ſua munierunt. Id non obſcurè eruitur ex verbis hiſce ſynodi Chalcedonenſis de S. Baſilio: *accuratam de Spiritu Sancto doctrinam tradidit confeſſoribus per ſubſcriptionem petito conſenſu*. Concilium Illud doctiſſimus Tillemontius in vita S. Baſilii o tenebris eruit,

AD CONCILIUM ICONIENSE

Anni 379.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 379. AN idem fit cum isto concilium Iconiense, cujus meminit S. Basilius in epistola 202. alias 296. ambigo. Agendum in illo fuerat de urbe Ifauro, quæ provinciæ cognominis caput est, quam ab Iconiensi provincia subtractam Imperator Lycaoniæ adjunxerat. Quid in eo gestum sit ignoratur. Plane huic interfuisse S. Basilius ex eo deducitur, quod in epistola 216. alias 272. ipse testatur venisse se in Pisidiam, ut cum episcopis ea, quæ ad Ifaurię fratres spectant, componeret. Concilium iftud anno 375. celebratum est; quare vel illud quod ex Basilio legitur in Collectione Veneto-Labbeana & cum anno 378. componitur hæc referendum est, vel duo distinguamus Iconiensia concilia oportet.

ANTIOCHENUM ARIANORUM CONCILIABULUM

Anno 380. *coactum*.

Anno 380. EUzoio Antiocheno Arianorum episcopo fatis fundo, ejus factionis clerici Dorotheum Heracleæ in Thracia episcopum ad eam sedem transtulerunt; qui tandiu in urbe manit, quandiu Theodosius imperator, deviis Scythis ac Gothis, victor Constantinopolim ingressus est anno 380. Tunc verò *imperiali lege* eodem anno VIII. Kalend. Decembris lata, facultate Arianis pulsis, ecclesiæ orthodoxis restituta sunt. Quare & Dorotheus cum cæteris partis hujus episcopis Antiochia pulsus in Thraciam remeavit. Tunc verò Arianus clerus præventibus Asterio *collecto concilio, cui etiam nonnulli ex vicinis episcopis interfuerunt, ad Eunomium eosque qui cum illo erant miserunt, communionem eorum postulantes*; quæ ab illo non alia conditione promissa est, quàm ut simul damnationem Ætii, ejusque libroruni olim ab illis renunciatam retractarent. Quod cùm illi detrectassent, pax nulla coaluit. Hæc Philostorgius. X. num. 1.

ITALICA SYNODUS FORTE ROMANA

Anno 380. *habita*.

Anno 380. SYnodi hujus fit mentio in epistola II. concilii Italiæ anni 381. post Constantinopolitanum generale ad Theodosium imperatorem. Narrant in ea Patres Maximum Cynicum ex episcopali solio Constantinopolitano dejectum in Italiam confugisse, causamque suam ad judicium Romani pontificis detulisse. Pro fe cum pezorasset *in concilio super habito*, ajunt Patres, *nihil habuimus in quo de episcopatu ejus debitare possemus . . . . quia revera attendebamus Gregorium* (Nazianzenum) *regnantem secundum traditionem patrum Christus ecclesiæ fidei sacerdotium vindicare*. Hæc ergo synodus tunc habita est, cùm S. Gregorius nondum regix urbis episcopatu se demisisset, quod in concilio Cpnano anno 381. præstitit; ex quo concilium hoc Italiæ Constantinopolitanum præcessisse oportet.

AD CÆSARAUGUSTANUM CONCILIUM

Anni 380.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 380. COncilium istud, quod ætæ 418. in Collectione Labbeana adnotatum, annum exprimit Christi 380. idem ipsum censetur Cæsaraugustanum, in quo Priscillianum cæterosque ejus sectatores damnatos Severus Sulpicius hist. eccles. lib. 2. testatur. Nec merito inficiari quis posset canones hujus synodi, qui in eadem Collectione extant, Priscillianistarum hæresim impetere; sed & merito suspicari possemus, num idem fit Cæsaraugustanum in quo Priscillianus, cæteriquc damnationis hæresiarchum tulerunt. Neque enim in Actis illis de Priscilliano & fautoribus ejus episcopis quidquam legitur. Insuper concilium istud in quo Priscillianus sententiam tulit, aliquanto citius anno 380. celebratum fuisse tota rerum Priscillianistarum series demonstrat. Narrat enim Sulpicius post latam a concilio damnationis sententiam in Priscillianum, qui fedite ejus favebant, episcopos ad gradum episcopalem oppidi Labilensis (Abulæ) promovendum illum censuisse. *Tum ipse*, addit, *Idatium atque Ithacium* (Priscilliani infectatores perpetui) *post multa & fæda eiusmodi a Gratiano tum imperatore repertum, qui tamen hæc portenta expelli extra omne terræ solum jubebant*. Secundum hæc Priscillianus cum suis Romanam terrestri itinere viam aggressi sunt, per oppida fabulas jactantes, ut in hæresim incautos allicerent. Cùm ad Urbem pervenissent, ne in Damasi quidem conspectum admissi sunt. Bandem repulsam ab Ambrosio, ad quem se contulerant, Mediolani sunt passi. Verso igitur consilio, restitutionem, suam a principe impetrare tentarunt, corruptoque Macedonio, *tum magistro officiorum*, ut Italiam ab ecclesia sua pellerent, trepidumque compulerunt, ut in Gallias ad Gregorium præfectum aufugeret. Nec ita Priscillianitæ quieverunt, nam & *Macedonii*, tunc pariter *magistri officiorum*, authoritate obtinuerunt, *ut Ithacium tam Treveris agentem ad Hispanias* (ab Hispanianum Vicario judicandum) *revocarent*. Ita Severus lib. 2. cujus restimonio compertum est Macedonium summum hæreticorum patronum hæc omnia *præstitisse*, cum adhuc *magistri officiorum munus gereret*; & qua dignitate dein ad aliam *comites sacrarum largitionum transfivit*, ut Gothofredus in Notitia dignitatum codicis Theodosiani censuit, nam eundem esse Macedonium comitem S. L. opinatur, ad quem data lex est Gratiani & Valentiniani *de appellatione*. in cod. Theodof. signata XV. Kalend. aprilis anni 381. Hanc verò dignitatem *comitis* S. L. obtinuisse Macedonium fundum jam altera magistri officiorum ex eo conflat, quòd S. L. comes pexe magistro officiorum esset illustrior; unde in leg. 2. *de his quæ ex pub. collat.* comites illi *Sublimium potestatum* superbo titulo decorantur, quod de magistro officiorum nufpiam legimus. Hanc etiam Macedonii ex una in alteram dignitatem translationem designare Severus videtur, cum de Macedonio agens tradit illum *tunc* cùm hæc omnia pro hæreticis molliebatur, *magistrum officiorum* egisse; quæ particula *tunc* aliam dein ab illo obtentam dignitatem indicat, quò nondum perveneral cùm hæc agerct. Quæ si admiserimus, illud *primo* explicatum fit, Macedonium *tunc* nempe anni 381. quo lata lex est de *appellatione*. in codice Theodosiano, Magistri officiorum munus jam demisisse, fi damnationis 380. die IV. non. octobris celebrato latam adniteterat, intra nimis angustum tempus, & assumpto ejus ad episcopatum, & Romanum, ac Mediolanense iter, tum & reditus ejus in Hispanias, ac Idacii exulatio in Gallias ejusque revocatio in Hispanias coarctandæ efficax. Cùm hæc omnia a Macedonio adhuc officiorum Magistro gesta Severus affirmet. Alterutrum igitur inferius oportet, sive Concilium illud Cæsaraugustanum, quo Priscillianus damnatus est, istorum fuisse, & aliquot annis antiquius eo, quod legitur in collectione; sive concilium illud, si unum idemque cum illo asseratur, annum 380. uno vel altero anno præcedisse. Anno præcedenti 379. forte adscribendum suadet authoritas S. Prosperi in chronico, qui exordium Priscillianistarum consulibus anni illius affignat.

CONCILIUM ROMANUM

Anno 381. celebratum.

SEd & aliud Romæ concilium convenit anno sequenti 381. post concilium Aquilejense eodem anno septembri mense habitum, cujus mentio est in synodica concilii CPtani anni 382. in qua scribitur concilium Romæ convenisse, & ab eo literas ad imperatorem post concilium Aquilejense datas fuisse. Ad hoc concilium pertinere arbitror epistolam illam synodicam, in qua de priori Italiæ concilio in causa Maximi agitur; cujus epistolæ superius ad Concilium Italicum anni 380. meminimus.

CONCILII CONSTANTINOPOLITANI I. GENERALIS CANONES

Ex versione quadam antiquissima.

EDITORIS PRÆFATIO.

Anno 381. VEtus codex noster Lucensis inter plura quæ ad collectionem hanc adornandam nobis suppeditavit adjumenta, illud etiam non spernendum dedit, quod veterum Græcorum conciliorum interpretationes antiquas, ab iis plerumque diversas quæ in collectionibus Dionysii, & Isidori legantur, contulerit. Has enim versiones usibus ecclesiæ Latinæ serviisse antiquitus antequam Dionysius suam adornaret, & quæ Isidori mercatoris dictitur innotescerent, ex eo colligo, quod geminis illis jam evulgatis, & passim ab ecclesiis acceptis, vix excogitari posset ratio, cur novæ interpretationis deinde laborem quidquid aliquis adhibuisset, quidquid etiam subtilissima versio in veteribus codicibus ab illis duabus diversa occurrat, hanc dare & reciperatorem post concilium Aquilejense datas fuisse. Ad hoc concilium pertinere arbitror epistolam illam synodicam, in qua de priori Italiæ concilio in causa Maximi agitur; cujus epistolæ superius ad Concilium Italicum anni 380. meminimus.

ecclesiastica esse judicandum est. Eo igitur consilio hanc exhibeo, præsertim huic editioni pretium adjungente incremento illo quod signatur titulo canonis V. cum vera nihil sit aliud, quàm versio alia canonis, qui hic tertius admodatur. Sed plane diversa est ab isto, & quantum arbitror ex textu quodam a Græculo posteriori ætatis interpolato. Nam, barbariarum ecclesiarum ordinationes non quidem ex canonum regulis administrandas, ut habet genuinus canon CPtanus, sed ad nutum & dispositionem ecclesiæ CPtanæ præcipit. Quod satis congruit cum opinione illa Græcorum, qui seculo nono Bulgaros recens conversos à fide CPtana, non verò è Latina petere episcopos volebant.

INCIPIUNT TITULI CANONUM CONSTANTINOPOLITANENSIUM.

I. NON transgredi fidem Patrum centum & octo, qui in Nicæa Bithiniæ convenerunt, sed manere eam firmam & dominam censemus, & anathematizari omnem hæresim, ideſt Eunomianorum, Arianorum, & Semiarianorum, Spiritu Sancto aversi, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Photinianorum.

II. *Qui debeantur Ægypto, Antiochiæ, & Constantinopoli.*

Ut extra terminos non ingredere alienos, neque confusionem facere ecclesiis, sed secundum canones observare, ut Alexandrinum quidem episcopum quæ in Ægypto sunt gubernare, servatis quæ in Nicænis canonibus primatus Antiochenæ ecclesiæ, & Asiæ gubernationis episcopi qui per Asiam sunt parrochias solum gubernare: qui verò sunt Pontici Pontice tantum, qui sunt Traciæ Traciarum solum.

Non vocatus episcopos super Parrochiam alienam non debere ingredi ad ordinandum, aut pro aliquibus aliis gubernationibus ecclesiasticis, fervato quod scriptum de parrociis canone & constitutum, & ut per singulas provincias provinciæ synodus gubernet, secundum ea quæ in Nicia constituta sunt. Quæ autem in barbaricis gentibus sunt ecclesiæ Dei ita gubernari oportet, secundum quod obtinuit a Patribus confuetudo. CPtanum autem episcopum habere primatum honoris post Romanum episcopum, propterea quod urbis ipsa sit junior Roma.

IV. De Maximo Cynico & adversus ejus iniquitates, & delubra ejus quæ CPim facta sit in omnibus placuit, ut neque Maximum episcopum fuisse aut esse, neque ipsos qui ab eo ordinati sunt in quocumque gradu clericorum, vel quolibet facta sunt infirmata esse censemus.

V. De primatu ecclesiæ CPem S. Synodus dixit ubique sanctissimorum Patrum termini subiecentes, & quem nunc legimus canonem CL. reverentissimorum

rum episcoporum, qui congregati sunt in hanc regiam civitatem cognoscentes, hæc censuimus de primatu S. ecclesiæ CPtnæ junioris Romæ, qui sedis magnæ Romæ pro eo quod regnaret, Sancti Patres statuerunt ei primatum; ita nunc & nos in hoc constituimus firmantes venerabiles CL. primatum reddimus juniori Romæ, rationabiliter judicantes, ut regno & senatu honorificatur civitas, obtineat & firmitatem primatus, secundum magnam Romam, & in ecclesiasticis causis magnificam eam esse sicut & Romam, & secundam post eam esse. B

censemus. Et ut Ponticam, & Asiam, & Traciam gubernationem Metropolitani habeant etiam qui in Barbaricis sunt episcopi a sede suprafcripta parrochias eis ordinentur, & ut singulum Metropolitanum parrochiam cum provinciarum episcopis ordinent episcopum, sicut divini canones censuerunt manuum impositione, aut ecclesiæ dictum est a Metropolitanis episcopis fieri debere.

Electione autem facere secundum consuetudinem ad eos referre oportet. *Et subscripserunt.*

AD SYNODUM ROMANAM SUB DAMASO QUINTAM, ET AD CONCILIUM CPTANUM II.

ADNOTATIO CRITICA ET CHRONOLOGICA.

Anno 382. MIrè hæc omnia confusa sunt in Collectionibus; primò enim synodus Romana V. sub Damaso post obitum Gratiani celebrata ex libello synodico affertur. Dein succedit synodus CPtana II. altero post concilium oecumenicum anno 382. coacta, ut constat ex ejus synodica ad Damasum, malè inter acta oecumenici concilii relata, quæ de re Baronius ad annum 382. fusè agit. Postrio denique additur sub hoc titulo: *Idem concilium CPtanum &c.* concilii CP. *Meminerunt de iterum & Saturnino*. Conf. anno nempe 383. coacti historia. Ambages itæ sic extricantur. Altero post concilium Constantinopolitanum oecumenicum, anno nempe 382. Orientales ab imperatore invitati CPlim convenerunt, unde synodicam per allegatos è suo cœtu episcopos miserunt ad Damasum & cæteros episcopos occidentales, quam synodicam excusam præpositere inter acta C concilii oecumenici legimus. Sequenti anno 383. Merobaude iterum & Saturnino Coss. teste Sozomeno l. 5. cap. 12. junio mense orientalibus episcopis cum præcipuis aliis singularum ecclesiarum episcopis indictum est Constantinopolim, ut in synodo de veritate fidei Orthodoxæ disputaretur. Hujus forte synodi synodica; quæ bodie intercidit, ad Damasum scripta est; & ipse vicissim Damasus, forte post trimestre, Gratiano jam defuncto, synodo Romæ collecta, cujus meminit author libelli synodici, ea quæ pro catholica fide statuta fuerunt Constantinopoli confirmavit, & synodicam ad orientales dedit. Ita rebus compositis, non unicum, sed duplex Constantinopoli concilium per duos consequentes annos 382. & 383. celebrata, & alterum Romæ anno 383. habitum, distinguenda sunt. D

SYRICIUS PAPA

Sedit ab anno 385. usque ad 398.

AD TREVIRENSEM SYNODUM

Animadversio chronologica.

Ex anno 386. in anno 387. TRevirensem synodum in annum 386. Labbeus rejecit. Venerus editor annum 384. emendat. Cum enim, ait, Sanctus Martinus a concilio illo annis inde 16. vixerit, teste Severo Sulpicio; idemque demum obierit anno 400. ut & nuperus editor operum Sulpicii Severi P. de Prato demonstrat, ex E hac profecto fappuratione annus 384. plane refultat. Sed in annum sequentem 385. Trevirense revocare cogit authoritas S. Prosperi in chronico, qui Priscillianæ fuppliciam sub consulibus anni 385. collocat. In synodo verò Trevirensi Ithacius reus jam diêtus procuratæ necis illius absolutus est.

AD CAR-

ANNO CHRISTI 389.

AD CARTHAGINENSE CONCILIUM

Anno 389. consignatum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex anno 380. ad annum 386.

CUm Syricius papa in Romano concilio anni 386. post consulatum Arcadii & Bautonis canones quosdam ad ecclesiasticam disciplinam pertinentes statuisset, synodicam edidit ad Africanos legendam inter epistolas Syricii num. IV. in qua & canones reliquos concilii inferuit, tum præcipue de levitarum & sacerdotum continentia sanctionem urfit. Hæc recepta epistola Africani patres in concilium convenientes sanctionem eandem de continentia levitarum & sacerdotum novo canone firmarunt, eundemque deinn canonem concilii Carthaginiensis patres sub Genethlio episcopo, tanquam a praeterito concilio latum approbarunt. Ex quo non inani conjectura deducas, cum De Marca. differt. de Veter. Collection. canonum cap. 5. concilium illud, quod Carthaginiense sub Genethlio præsedit, eodem ipso anno 386. quo & Romanum januario mense ejusdem anni celebratum, convenisse.

LEPTENSE CONCILIUM IN AFRICA

Circa tempora Syricii papæ anno circiter 386. celebratum.

Anno 386.

INter Syricii epistolas apud Labbeum quarta ad episcopos per Africam data VIII. Id. Januarii Arcadio & Bautone Coss. ineit anno 386. leguntur canones, quos pontifex a se editos in Romano quodam concilio testatur. Ex his canonibus octo leguntur apud Ferrandum in breviario canonum, qui illos desumptos ex epistola Syricii, & in concilio Zellensi vulgatos scribit. Verum in codice nostro MS. in quo canonum breviatio est alia ab ea quam Ferrandus dedit, omnes illi canones quotquot in epistola Syricii leguntur iisdem pene verbis, nullo, qui fuisus in Syricio exprimitur, decurrunt sub hoc titulo: *ex synodo Leptensi*. Hanc porro lectionem genuinam esse & optimam judico, ratus in synodo non quidem Zellensi, sed potius Leptensi canones illos adoptatos, vulgatosque fuisse. Amice quidem Zelle, & Leptis urbes erant in Africa, sed priorem illam jamdiu ante hanc ætatem eversam dejectamque fuisse notat Strabo Geogr. l. 17. Vicissim autem Leptæ geminæ erant urbes episcopales, quarum altera major in Tripolitano tractu jacebat, altera vero minor. In alterutra ergo ex his urbibus concilium hoc celebratum est, cujus canones ex epistola Syricii desumpti sunt, & nos ex breviario nostro MS. damus.

EX SYNODO LEPTENSI.

I. Sine fede apostolica, ideft metropolis nullus ordinetur episcopus. PluriFerrat. can. IV. morum episcoporum sententia teneatur.

II. Ne unus episcopus episcopum ordinare præsumat.

III. Post remissionem peccatorum cin- Ibid. can. III. gulum militiæ si præsumpserit, in clero admittatur.

IV. Viduam clericus non ducat uxo- Ibid. can. rem.

V. Laicus qui viduam duxerit uxo- Ibid. can. rem non admittatur in clero.

VI. Clericum alienum nullus audeat ordinare.

VII. Abjectum clericum alter non su- Ibid. can. scipiat.

VIII. Venientes ad Novatianos, vel Ibid. can. Montensibus per manus impositionis susceipiantur.

IX. Levites, presbiteri, diaconi, epis- Ibid. can. copi cum uxoribus non misceantur.

AD CONCILIUM CAPUANUM

Anno 391. habitum

CHRONOLOGICA ANIMADVERSIO.

Anno 391.

DE anno quo synodus Capuana celebrata est, nihil certi traditur ab antiquis. Tillemontius adnotatione 41. ad vitam S. Ambrosii, non inani perfuasus conjectura putat, nonnisi exeunte anno 391. convenisse. Narrat enim Theodoretus lib. 5. cap. 23. Theodosium, cum primum occidente relicto venit in orientem, acciisse Flavianum Antiochiæ episcopum, ac venienti mandasse, ut adtum is Romam, vel in occidentem conferret, quò cum stimulo Evagrio coram patribus illis de componenda re Antiochena tractaret. Verùm tanta constantia imperatoris mandata detrectasse Flavianum, addit Theodoretus, ut imperatorem ipsum admiratum episcopi firmitatem in fuas partes retraxerit. Atque eò forte spectasse censet Tillemontius S. Ambrosium, cùm in epistola ad Theophilum Alexandrinum scribit, Flavianum literis imperialibus præmunisse fese, ne judicio

ANNO CHRISTI 397.

dicio synodi Capuensis parere cogeretur. Ex quo illud consequitur Capuanam illam synodum tunc habitam, postquam Theodosius in orientem profectus est, quò eum venerit anno 391. labente, ut ex legibus codicis Theodosiani constat, hinc synodum Capuanam ex anno 389. ad exitum anni 391. promoveri oportet.

Hinc pariter inferas Theffalonicensem synodum, quo cauta Bonosi episcopi Sirmiensis, vel Naissitani in Dacia a Capuana synodo remissa est, ex anno 390. cui in Labbeana collectione illigatur, ad annum saltem 391. vel potius ad sequentem 392. revocandam esse.

ANNO CHRISTI 397.

AD CONCILIUM TAURINENSE

Anno 397. ut fertur habitum

ADDITIO ET ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex anno 392. ad annum 401.

Concilii hujus epocha ab antiquis signata, a nulla superest. Sed cum in epistola Zosimi papæ, de qua Simondus in notis ad eandem synodum, edita in Collectione Veneto-Labbeana tom. II. pag. 1283. ea tempore habitum legatur, quo Briciui, S. Martini successor, Turonis præerat, & simul etiam constet decessisse S. Martinum anno 400. novembri mense, ut Sulpitius Severus in vita, & Prosper in notissima editione operum Sulpicii Severi to. I. Dissert. III. hinc recte inferat Gallicanos sftos patres non prius anno 401. Kal. octobris (hanc enim diem præfert concilii ejusdem præfatio) convenire potuisse.

Hinc manus Rotensis Archiepiscopus, facuti IX. scriptor celebrati, epistolam eandem, quam ea ad Gallicanum episcopum scripsit, adjecit ex conciliis, SS. Patribus, Legibusque petitis, inter quæ hic decretum, vel potius gemina hæc decreta in unum conjunctæ ex concilio Taurinensi cap. IX. & Aquileiensi cap. XV. dedit, quæ hic subjungere, si forte ad contextum hoc pertinuerint, visum est.

Si peccaris agentibus contigerit post obitum alicujus sancti (*nota phrasim in canonibus concilii Taurinensis recurrentem*) episcopi, ut annuat tranleat antequam substituatur in civitate ipsa, unde decesit, episcopus alter; quia hoc munus præsidere debent Metropolitani, ne ultra mensem, vel mediu plus tren sine pastore vacua remanaat civitates; placuit nobis, ut absque modo culpetur Metropolitanus pro tanta negligentia, fua, & clerus, ac populus, eo quod falutis memor non fuit, ut ad Metropolitanum pecituras episcopum accurreret; & deinde ordinetur episcopus. Si autem ipfi de fe talem non habuerint, aut providere sibi & eligere voluerint Metropolitano neglexerint, tunc judicio & potestate sua electa apta persona, Metropolitanus cum aliis episcopis ordinet, & faciat episcopum, ne plebs Dei fine pastore fit vacua, & facultates ecclesiæ dispereant. Si tunc presbyteri, aut majores civitatis non acquieverint, ut rebelles anathematizentur.

AD CONCILIUM CARTHAGINIENSE III.

Cæsario & Attico Coss. anno 397. celebratum

ADNOTATIO APOLOGETICA.

Anno 397.

IN hoc concilio plana sunt omnia, nisi ex ceteris synodicum Musonii Byzacenæ primatis, quam Scheltratres vir cl. interpolatam esse, his argumentis perfuasus censet. I. Synodica hæc tribuitur concilio III. Carthaginiensi, quod in ipso latim epistolæ exordio fese offert, ita enim ordiitur: *Dum in Carthaginiensi urbe convenissemus &c.* Idemque insinuat Aurelii Carthaginiensis episcopi nomen in hac epistolæ fronte & in subscriptione expressum. Sed & ex eadem quoque epistola constat, concilium a quo data est, in Byzacena provincia convenisse: *Hæc communi concilio per universam provinciam Byzacenam in notitiam deducenda* censuimus. Huic vero Byzaceno concilio Aurelius plane non adfuit. Cur igitur in fronte & in fine epistolæ legitur? Hæc profecto Scheltratris argumenta interpolationem aliquam egregiè demonstrant; fed facili negotio genuina ab intrusis fecernuntur. Fateor ego quidem epistolam datam esse a synodo Byzacena cum adjuncta Hipponensium canonum epitome. Hanc verò fynodicam cum adjuncta canonum epitome Musonius Byzacenus, vel fecum ipse, vel per legatos provinciæ fuæ detulit ad patres Concilii Carthaginiensis Cæsario & Attico Coss. celebrati, idemque concilium per totam Africam probavit atque evulgavit. Id produnt acta ejusdem concilii in codice canonum Africanorum legenda: *Literæ fratrum nostrorum Byzacenorum & breviarium quod eidem epistolæ adjecerunt &c.* Cùm igitur fynodica illa cum adjecta epitome a concilio Carthaginiensi adoptata & promulgata esset, idem nomen concilii Carthaginiensis potius quam Byzaceni illi præmittere visum fuit. Sicut & ex lege Africanæ ecclesiæ folenni, de qua in codice Africano can. 85. scriptum illud a concilio vulgandum, Aurelii tamquam concilii præsidis nomine exhibendum & subscribendum fuit. Hæc eft igitur tota fynodicæ Byzacenæ interpolatio, quæ nulli alteri quam patribus concilii Carthaginiensis debetur.

Col-

ANNO CHRISTI 397.

Collectio noſtra Lucenſis concilii cujuſ-
ſtam Carthaginienſis canones excerptos &
in epitomen redactos offert, quod ego
concilium ad tertium Carthaginienſe,
non alia perſuaſus ratione reduco, niſi quod
canones quos exhibet in eodem tertio con-
cilio ſanciros fere omnes reperio. Ceterum
neque conſules neque menſis adnotatio cum
tertio Carthaginienſi fatis congruit. Quo
enim loco Carthaginienſe III. habitum ſcri-
bitur *Cæſario & Attico Coſſ. die Kalend. Sep-
tembris*, collectio noſtra ſtatuum hunc ex-
hibet: *Ex ſynodo Carthaginienſi Africæ ſub
idibus Auguſtarum Conſulatu Cerani.* Cetera-
nus iſte conſul plane ignotus eſt. Fieri ta-
men potuit, ut imperitus librarius pro *Cæ-
ſari* quod ſcriptam in vetere libro repere-
rat, *Cerani* expreſſerit. De menſe vero obſci-
rantium Libratii ejuſdem ſuſpicari pergamus
arduum eſt. Sed & non ardua eſt utriuſque
conciliatio, nam ex codice eccleſiæ Africa-
næ conſtat concilium hoc VI. Kalend. Julias
coepiſſe; quare cum ex ipſius ſynodi, prout
in editis, inſcriptione uſque ad Kalend. ſe-
ptembris perſeveraverit, patet utique ipſis
Auguſti idibus aliquam ejus ſeſſionem haberi
potuiſſe. Utcumque ſit, integrum ſynopſim,
prout exhibetur in MS. codice dandam cen-
ſui, admonito prius lectore anonymum il-
lum, qui hanc colleſtionem adornavit, non
omnes quidem conciſili hujus canones, at ſe-
lectos tantummodo dediſſe, ut ex numerali
nota, quam ſingulis hiſce canonibus appoſuit,
intelligimus. Juvat illud, quod ſæpe mo-
nui, rememorare, barbaram eſſe ſcriptoris
& ab imperito conciſam ſtylum. Interdum
mente ipſa concipiendi ſunt canones, non
perſtare, ut ex ejus verbis nullus aptus ſen-
ſus eliciatur. Quanquam ex hoc ejus labo-
re, inepto licet, illud commodi retrahitur,
quod canones quoſdam habeamus, alias
ignotos; aliorum additamenta quandam oc-
curant in editis non legenda. Ut autem
commodior eſſet editio hæc noſtra, ad mar-
ginem ſingulorum canonum indicavimus ca-
nones illos conciſili III. Carthaginienſis, qui
eum iſtis conveniunt.

EX SYNODO CARTHAGINIENSI AFRICÆ

Sub Idibus Auguſtarum conſulatu Ceraui.

I. Liceat epiſcopo Presbytero filium
ſcribere.

V. Appellet Epiſcopus judicium Epi-
ſcoporum, & Romanus audiat. *a*

X. Licet Presbytero, vel Clerico ap-
pellare judicium proprii Epiſcopi, & in
Concilio audiatur. *b*

XVIII. Epiſcopus Presbyter Diaco-
nus ab uxoribus continentes ſint. *c*

XIX. Omnis clerus pudicitiam ob-
ſervet. *d*

XX. Cupiditas & avaritia non ſit in
Clerico, nec tollat unus alterius præ-
dia. *e* Nullus contra Prophetas, vel E-
vangelia faciat. *f*

XXI. Presbyter chriſma, aut con-
fecrationem puellarum non faciat, nec
reconciliet. *g*

XXII. In neceſſitate abſente Epiſcopo
Presbyter reconciliet. *b*

XXIII. Paſſim accuſator non reci-
piatur.

XXIV. Criminoſus accuſator non-
fit, i nec minor perſona majorem ac-
cuſet. *k*

XXV. Excommunicatum alterius al-
ter non recipiat. *l*

XXVI. Excommunicatus alter non
recipiat; quod ſi exceperit excommu-
nicetur. *m*

XXVII. Non licebit Presbytero ex-
communicato altaria erigere, vel ſacri-
ficare. *n*

XXVIII. Presbyter correptus a vici-
nis Epiſcopis audiatur. *o*

XXIX. Epiſcopus a duodecim Epi-
ſcopis audiatur, Presbyter a ſex, Dia-
conus a tribus. *p*

XXX. Minus de tres Epiſcopos non
ordinet Epiſcopum, nec ſine Primate. *q*

XXXI. A quinque audiatur Presby-
ter, & Diaconus a tribus. *r*

XXXII. Clericus ſi ad judicem pu-
blicum fuerit, deponatur. *s* Filii facer-
dotum in expectacula non vadant. *t*

XXXIII. Epiſcopus, Presbyter, Dia-
conus conductor, & negutiator non ſit. *u*

XXXIV. Clericus aut uxorem ducat,
aut profiteatur in caſtitate manere. *x*

XXXV. Nullam rem in duplo cleri-
cus det. *y* Diaconus aut devota ante-
viginti quinque annos non ordinetur,
vel conſacretur. *z* Lector populuni non
ſalutet. *a*

XXXVI. Clericum alienum alter non
accipiat. *b*

XXXVII. Ad paſſim Clerici, vel con-
tinentes ad virgines vel viduas non in-
grediantur. *c*

XXXVIII. Abſque transeuntes nullus
manducet in Eccleſia. *d*

XXXIX. Pœnitentem non reconciliet
Presbyter ſorſitan in neceſſitate. *e*

XL. Virgines facræ abſque (*ſuppl.
parentibus*) Epiſcopo, vel Presbytero
cuſtodiri ordinentur. *f*

XLI. Clericorum cauſa Epiſcopus, vel
Presbyteri audiant. *g* In aliena civita-
te non morentur. *b*

XLII. De Donatiſtas in clero non
promoveantur. *i*

XLIII. Tres eligantur, & unus ordi-
netur Epiſcopus. *k*

XLIV. In Dioceſe proprium habeant
Primicerium. *l*

XLV.

ANNO CHRISTI 397.

XLV. Ut quiſque ſicutiri erit in in-
fantia ſibi vindicet. (*ſic*)

XLVI. Epiſcopus cui abundat Cleri-
cus alteri det. *a*

XLVII. Nullus alienam Dioceſem tol-
lat abſque voluntate Epiſcopi ſui. *b*

XLVIII. Quando ordinatur Epiſco-
pus vel Clericus, Canones recitentur. *c*

XLIX. Mortuo Eucariſtia non detur,
nec mordios (*manu antiqua corrigitur*
mortuus) baptizetur. *d*

L. Annis ſingulis concilius fiat. Pri-
matus de ſua Dioceſe binos aut ternos
Epiſcopos in Concilio dirigant. *e*

LI. Quis baptizatus (*forte* non eſt)
baptizetur.

LII. Clericus cauſam dictam & judi-
catam poſt annum non repetat. *f*

LIII. Clericum, *g* vel Monachum *b*
alienum non liceat accipere. *i*

LIV. Nullus Epiſcopus hæreticos, vel
paganos hæredes dimittat. *k*

LV. Secundum ordinem unuſquiſque
Epiſcopus humilis ſit alteri. *l*

LVI. Nulli liceat conjugatos ſeparare;
quod ſi fecerint, alios, vel alias non ac-
cipiant, ſed pœniteant. *m*

LVII. Excommunicatus non recipia-
tur accuſator. *n*

LVIII. Servi, liberti in propriis do-
minis non recipiantur. Qui accuſaverit,
& nulla crimina diverſis partibus probaverit, catera non creduntur. Fa-
miliares teſtes non recipiantur. Ante 14.
annos teſtes non recipiantur. *o*

LIX. Epiſcopo viri non creditur (*ſic*)
excommunicato alterius non recipiat. *p*

LX. Nullus excommunicetur ante di-
ſcuſſionem, *q* quod ſi monitus in judi-
cio venire noluerit, excommunicetur. *r*

Accuſator ſi noluerit in judicio venire
conſtituto tempore excommunicetur.

LXI. Filii Clericorum gentilibus non
conjungantur; nec hæredes hæreticos de-
mittant. *s*

LXII. Epiſcopus trans mare non am-
bulet ſine Primatis conſenſu. *t*

LXIII. Epiſcopus, Presbyter, Diaconus
ſubdiaconus uxoribus Epiſcopi ſui judi-
cium conficientie Epiſcopi ſui ad vici-
nos Epiſcopi dicant cauſam. *y*

LXVII. Epiſcopus, five Clericus, qui
excommunicatus fuerit, & communica-
verit, abſque abſolutione deponatur. *z*

LXVIII. Accuſatus & in alio loco
audiatur.

LXIX. Clericus, qui non conſenſe-
rit Epiſcopo ſuo ad majorem gradum
veuire, excommunicetur. *a*

LXX. Quicumque ex Clero compa-
raverit aliquid eccleſiæ dimittendum; de
proria hæreditate, verò cui voluerit. *b*

LXXI. Abſque Concilio non vendat
Epiſcopus rem Eccleſiæ, vel reliqui Cle-
ricorum abſque conſcientia Epiſcopi. *c*

ANASTASIUS PAPA I.

Sedit ab anno 398. uſque ad annum 402.

AD EPISTOLAS ANASTASII PAPÆ I. ADDITIO.

ANASTASIUS PAPA AD SIMPLICIANUM.

Domino fratri Simpliciano Anaſtaſius.

Anno 398. I. GRandem ſollicitudinem atque excu-
bias ſuper gregem ſuum paſtor ha-
bere adprobatur. Similiter & ex alta turre
cauſſa civitatis diu noctuque cautus ſpecu-
lator obſervat. Magiſter providus navis ho-
ra tempeſtatis, & periculi magnam patitur
animi ſactationem, ne puerilia atque aſper-
rimis fluctibus navis elidatur in ſaxa. Pari
animo vir Sanctus & honorabilis Theophi-
lus, frater, & coepiſcopus noſter, circa fa-
lutis commoda non deſinit vigilare, ne Dei
populus per diverſas eccleſias Origenem le-
gendo, in magnas incurrat blaſphemias.

2. Conveniens literis memoratis, convenio
Sanctitatem tuam, ut ſicuti non in urbe Ro-
ma poſiti, quam Principes Apoſtolorum ſa-
Cæcilior. Supplem. Tom. I.

tuit, & fide ſua confirmavit glorioſus Pe-
trus, ne quis contra præceptum legat hæc,
quæ diximus, damnavimus, & cum magnis
periculis publicavimus, ut Evangelicum in-
ſtituta, quæ ex ore ſuo Dei & Chriſti do-
cuit conſtitit, ab hac recedi omnino non de-
bere, ſed illud in memoriam deduci, quod
Paulus venerabilis Apoſtolus prædixit atque
commonuit. (*a*) *Si quis vobis evangelizaverit* (a) Gal.
*præter quod evangelizatum eſt vobis, anat-
hema ſit.* Igitur hoc præceptum tenentes,
illiid quidquid eſt fides noſtræ contrarium,
ab Origene quondam ſcriptum, judicavimus
a nobis eſſe aſternam atque panitum.

3. Hæc Sanctitati tuæ ſcripſimus per Fa-
ſebium presbyterum, qui caſorem fidei ge-

R ſtans,

ANNO CHRISTI 399.

flans, & amorem circa Dominum habens, quandam capitula blasphemiæ obtulit, quæ nos non solum horruimus, & judicavimus, verum & si qua alia sunt ab Origene exposita, cum suo auctore pariter a nobis fcias, cum suo auctore pariter a nobis fcias esse damnata. Dominus te incolumem custodiat, Domine frater merito honorabilis.

ANNO CHRISTI 399.

cum reliquis patribus synodicam ad orthodoxos episcopos circumqua que transmiſit. Suam partitor recepiſſe Anaſtaſium pontificem, literis quoque dubitaverit. Ea occaſione nemo poterit dubitare, quin Anaſtaſius ad Simplicianum, quem de Origenianiſmo damnatione Alexandriæ facit certiorem. Porro Simplicianus anno 400. ante junium mortem obiiſſe in admonitione mea ad Pagium in novissima editione annalium Baronii cum Pagio & Noris ad A. 400. demonſtravi; ex quo conſequitur, literas illas ad Simplicianum haud ſecius menſe junio anni 400. data potuiſſe.

ADNOTATIO COLLECTORIS.

Literas hafce ad Simplicianum Mediolanenſem epiſcopum directas fuiſſe non dubito. Theophilus Alexandrinus Origeniſtas habito concilio damnavit, ſcriptamque ſe-

SELEUCIENSIS IN PERSIDE SYNODUS,

In qua Cajumas epiſcopatum ceſſit Iſaco Cajuma Seleuciæ epiſcopo,

Anno 399. celebrata.

Anno 399. SYnodi hujus hiſtoriam, & actorum partem nobis ſervavit Abrahamus in vita Iſaac. Seleuciæ Archiepiſcopi apud Aſſemanum Bibliotheca Oriental. to. III. pag. 364. hic verbis. Cum Cajumas [*Seleuciæ & Ctheſiphontis epiſcopus*] rebus divina ope bene compoſitis, perfecta pace concordiaque frui videret, univerſos Orientis Metropolitas & epiſcopos convocavit (*Id factum anno poſtea ſeſquedecimo Perſarum Regis, Cariſis* 399. *vel* 400. *ex Aſſemano conſtat*) qui ad ipſum continuo profecti Synodum ibi & Maruthæ mediam Epiſcopi Malaphitæ (Seleuciæ) celebraverunt, ubi affuerunt Cajumas, his verbis Patres: ubi aſſurgens Cajumas, his verbis Patres ait alloquitus. *Optime noſtis, me hac profeſſione & dignitate ob imbecillitatem & peccata mea minime fuiſſe dignum eſſe, quoniam Deo, cui honor & gloria, animam meam dederim, quam nominem, qui Dei cauſam periculo ſui tueri vellet, inveniretque, extremamque tempeſtatem nimirum Chriſtiani in Oriente pericliem, Eccleſiarum ſtudem concidam, & univerſæ ecclesiaſtica hierarchia ruinam: Nunc verò cum Deus tandem nobis quod expectabamus concaderit, ſeminarium Regum benedictionis cadit, benedegerdes) & hujus beneditti Epiſcopi (Maruthæ) beneficio atque opera; ego vos, ut ne ab iſta præfectura amota, alium, quem Deus, cujus nomini gloria, vobis una ſimul convenientibus elegerit, conſiliantis. Cui Patres in hunc modum obortis lacrymis reſponderunt. *Quamdiu id nobis permiſſum arbitrabimur, cum tu animarum tuarum & ſalutis & incommoda fortiter pertuleris, uſque proinde obligaveris tibi ſeruorum loco in poſterum fore?* Artamen cum ille porrò inſtaret, compulſi ſunt demum præditum Iſaacum, ipſi in eadem Patriarchali dignitate ſucceſſorem, juxta ordinem ſuum, in Modaina, adjecta condictione, ut in monaſterium ſuum ſeniori benedicto Cajumæ obſequeretur, neve quippiam ipſo inconſulto decerneret.

ALEXANDRINA SYNODUS

Contra Origeniſtas

Anno 399. celebrata.

Anno 399. QUæ turbæ Alexandrinam eccleſiam occaſione librorum Origenis agitaverint, tum per ſe exploratæ ſunt ab omnibus, quotquot hiſtoriam eccleſiaſticam vel a limine ſalutaverunt, tum ex ſynodica, quam hic damus, planiſſime ſiunt. His pacandis Theophilus Alexandriæ epiſcopus concilium indixit celeberavit, cui & Labbeus in collectione ſua locum aſſignavit; & Salutius in nova ſua concilium collectione ſynodicam retuliſſe ſibi viſus eſt, erutam ex epiſtola. Juſtinlani imperatoris ad Mennam poſt concilium generale V. legendæ. Quod dein fragmentum hujus Alexandrino concilio aſſignatum eſſe in Veneta Labbei editione to. II. con. tra Sed ab his omnibus multum hue uſque erratum eſt; genuinamque ſynodicam a S. Hieronymo ex Græco Latine redditam, ac nuper ex Ambroſiano codice vulgatam a Cl. Valſarino in nova editione Operum S. Hieronymi cepit. 92. ex eodem opere hæc tranſeremus, ex quo patebit fragmentum illud ſynodicæ *Epiſcoporum Ægypti atque Alexandriæ adverſus Origenis doctrinam*, alterius eſſe concilii a celebri illo Alexandrino Theophili, cujus ſynodicam Latinis literis tradidiſſe ſe S. Hieronymus Apolog. in Ruffinum lib. 3. teſtatur. Nunc verò primò de anno habiti concilii diſquirendum eſt. Baronius, quem Labbeus ſequitur, annum 399. aſſignat. Pagius in critica annorum 401. emendat. Mihi verò chronologiæ Baronii inſidendum inſuſta-

ANNO CHRISTI 399.

ANNO CHRISTI 399.

ſtabile hoc argumentum ſuadet. Ac primò quidem Pagii lapſus indicandus eſt, ex quo tota ejus chronologia corruit. Conſtat enim vir doctiſſimus ſynodicam concilii Alexandrini, a S. Hieronymo Latine redditam, eandem eſſe cum epiſtola paſchali Theophili Alexandrini, in qua ille Origenis errores fuſe expoſuit, & confutat; quam idem pariter S. Hieronymus in Latinum tranſtulit. Hæc epiſtola cùm ſcripta fuerit anno 401., ut ex characſtere paſchali ibi expoſito colligitur; huic pariter anno aſſignandum Alexandrinum concilium meritò intuliſſe ſe idem ſcriptor arbitrabatur. Verum alia eſt ſynodica, alia epiſtola ibi paſchalis, ut modo ex utriuſque inſpectione (nam utraque nunc tandem lucem aſpexit) intelligimus. Pagiana ergo ſe die XIV. ſeptembris Nicephorus lib. 8. chronologia abjecta, Baronii calculum admitto, non ſolum argumento S. Hieronymus Apologiam in Ruffinum circa medium anni 402. ut omnibus in confeſſo eſt, ſcribebat; ibi vero lib. 3. aſſerit ſe per *ferè biennium ſynodicam* (Theophili) & *Paſchalem* (anni 401.) *epiſtolas contra Origenem, & alias adverſus Apollinarium, & Origenem* (quæ paſchalis eſt epiſtola anni 402.) *interpretatum* fuiſſe; ex quo deducas ſynodicam, quam primo loco ponit S. Hieronymus, anno 400.

Dominis dileciſſimis Fratribus, & coepiſcopis

Eulogio, Joanni, Zebiano, Antonio, Dionyſio, Gennadio, Zenoni, Theodoſio, Dioſcoro, Euſebio, Hermino, Alini, Paulo, Ammonio, Heliano,

Alteri Paulo, Euſebio.

Et omnibus, qui in Æthia Fœcundis congregati ſunt, catholicis epiſcopis

Theophilus in Domino ſalutem.

Dominis dileciſſimis, & fratribus, & coepiſcopis

Epiphanio, Marciano, Agapeto, Roerhio, Helpidio, Eutaſio, Norbano, Macedonio, Ariſtoni, Zenoni, Aſiatico, Heraclidi,

Alteri Zenoni, Kiriaco, Aphrodito,

Theophilus in Domino ſalutem.

1. ARbitror quod ante noſtras literas vestrum jam cimidè Dei jura * ſervaret, & ex * Mſ. ſervarent & ipſa debilitate prope-titi monitvaret eloquii quanto furore nefforis reſtuaret. Quos quia *monſtra* reperi cum quibuſdam peregrinis, qui in Ægypto parumper habitante, ad * veſtram provinciam tranſmigraſſe, & homines pauperes, gratia & pecuniis ineſcatos, qui deberant manu, & labore viſibus querere, ut impleatur in eis quod ſcripſum eſt, *In circuitu impii & ambulabunt*, velle in ſimilitudi- *Pſ. 11. 9.* nem Judæorum prius igne conſumi, quam. Origenis videre ſcripta damnari: quodammodo proclamantes, *Poſſumus mendacium ſpem Iſai. 28. 15. noſtram, & mendacio protegamur*: ne forte & *jimis* in illis partibus * plebis, & Mocachorum tur- *Mſ. plebi.* bent animos, & qui deberent pro ſcelere correpti agere pœnitentiam, * nitantur contra nos, & mendaciorum cuniculis foderentur veritatem; juſtiſſimum duxi ſcribere, Sanctitati veſtræ, & breviter nuntiare, quod à vicino Epiſcopis congregatis, qui prope impleret numerum Synodi * perexerim Nitriam: & coram multis patribus, qui ſecum pene Ægypto convolaverunt, lecti ſunt

ANNO CHRISTI 399.

libri Origenis, in quibus impio labore sudavit, & consensu omnium condemnati.

2. Nam cùm legeretur volumen περὶ Ἀρχῶν, quem nos *de Principiis* possumus dicere, in quibus scriptum est quod *l* Filius nobis comparatus, sit veritas, Patri conlatus, mendacium: Et rursum, Quantum differt Paulus, & Petrus a Salvatore, tanto Salvator minor est Patre: Et iterum, Christi regnum finietur aliquando, *m* & Diabolus cunctis peccatorum sordibus liberatus, æquo honore decorabitur, & cum Christo subiicietur: Et in alio libro, qui *n de Oratione* inscribitur: Non debemus orare filium, sed solum Patrem, nec Patrem cum Filio; *o* obturavimus aures nostras, & tam Origenem, quam discipulos ejus consona voce damnavimus, ne modicum fermentum totam massam corrumperet. Quid loquar de resurrectione mortuorum, in qua perspicue blasphemat, & dicit, quod *p* post multos sæculorum recursus corpora nostra paulatim redigantur in nihilum, & in auram tenuem dissolvantur; ac ne parvum hoc putaremus, adjecit: Resurgens corpus non solum corruptibile, sed mortale erit. Ut scilicet Dominus atque Salvator frustra destruxerit Zabulum, qui mortis habebat imperium; siquidem & post resurrectionem corruptio, & mortalitas in nihilum resolutis corporibus dominatur humanis. *q* De Angelis quoque temeraria aliqua confinxit, ut cuncta in cælo ministeria servitutis Dei non sint in cælo creata; * sed diversis lapsibus & ruinis varia officiorum [illegible] nomina, [illegible] veteres præcellere, quibus [illegible] creverint. Et inter hæc quasi doloris impatiens, clamante populo, *Quæ sursum est Jerusalem, libera est*, nihil in ea purum, nihil a vitiis liberum & perpetua securum virtute contendit. Non stetit hac tenus prophana de Angelis disputatio, sed proficiens in scelere: *r* Sicut Dæmones, inquit, nidore hostiarum, assidentes aris gentilium, pascebantur, ita & Angeli sanguine victimarum, quas spiritualium typus immolat Israel, fumo thymiamatis delectati, versabantur prope altaria, & hujuscemodi alebantur cibis. Quis non putet eum nihil ultra invenire potuisse, in quod mens vesana corrueret? Præscientiam quoque futurorum, quæ soli Domino nota est *s* stellarum motibus tribuit, ut ex earum cursu, & varietate formarum, Dæmones futura cognoscant, & vel agant aliqua, vel ab his agenda demandent. Ex quo perspicuum est, eum Idololatriam, & Astrologiam, & varias Ethnicorum * fraudolentæ divinationis præstigias adprobare.

1. Cor. 5. 6. & Gal. 5. 9. — * Ms. & — * Ms. *fraudolentia*.

3. Hæc & hujuscemodi sub nomine Monachorum quidam sentientes, & docentes in monasteriis versabantur. Cumque indigne ferrent, auctorem tanti mali cum suo errore damnari, quosdam inopes & servos spe gulæ sollicitatos suo junxere comitatui, *t* & facto cuneo, sedenti in Alexandria vim facere conati sunt; volentes caussam *u* Isidori, quem nos propter verecundiam, & Ecclesiæ disciplinam Episcoporum judicio servabamus proferre in medium, & auribus Ethnicorum * dictu pudenda ingerere, ut seditio [illegible] contra Ecclesiam miscerentur; quorum consilia destruxit Deus, sicut Achitophel. Omnis autem conatus eorum hic erat; ut sub nomine Isidori hæresim defenderent, qui multis episcopis propter *x* varias caussas a communione sanctorum fuerat separatus. Interim mulier & filius ejus adolescens ab his producitur in medium, & in loco urbis celeberrimo, *y* quem ni fallor Genium vocant, collocantur. Clamitant quidquid in nostram invidiam esse credebant, Gentilium contra nos populos concitantes, ea quæ aures Infidelium libenter audirent. Inter quæ & destructionis *z* Serapii, & aliorum Idolorum, eos qui in fugam admonentes, vociferantur. Non sic in jura templorum in Nitriæ monasteriis. Hæc autem universa faciebant putantes sic turbas jungi Infidelium, & Isidorum Episcoporum judicio eripi; ne cum *a* muliere audiretur, & puero, & nobis invidiam concitarent, qui volebamus, eum præsentibus Clericis, & fideli populo in Ecclesia, patienter audiri, & servari in persona ejus cum omni timore Dei, & mansuetudine ecclesiasticam regulam. Neque enim inimici ejus sumus, nec in aliqua re tam illum, quam paucos servos atque fugitivos, qui ejus negotii socii sunt, læsimus; sed Dei timorem & normam rigoris Evangelici *b* familiaritati pristinæ & necessitudini * prætulimus. Qui cum accersitus esset ad quæstionem coram Episcopis, & omni Clero negotium * dicere, & crebrius vocaretur ad caussam, cœpit subterfugere, & differre diem ex die: illa videlicet spe, ut multorum sermo narrabat, quod paulatim mulieris silentium [illegible]eret. Et hoc faciens, sanctorum fratrum animos vulnerabat. Quis enim * ambigit, fiduciam bonæ esse conscientiæ; fugam autem, & dissimulationem, ut parcius loquar, & aperte proferam quod sentio, apud plerosque genus confessionis judicari? Præsertim cum grave ei mulier datis libellis * crimen impingeret, & hoc per populos jactaretur, illum magnopere agere, ut quolibet potius genere, quam Episcoporum judicio res finem acciperet. Quæ mulier, ignorante me, amicorum ejus studio, & in * albo viduarum descripta est, ut refrigeriis eleemosynæ dolorem vulneris solaretur. Quod postquam a quodam Diacono didici, qui intrepidus nuntiabat, mulierem scriptam in viduarum numero, ut taceret, quod objecerat: illico per multos Isidoro indicem prodidi, & monui, ut episcoporum se judicio præpararet, muliere dumtaxat a cæterarum consortio separata, donec caussæ videremus eventum. Neque enim fas erat, eam Ecclesiæ opibus substentari, quæ tantum crimen aut dixisset temerè, aut tacuisset. Iste est signifer hæreticæ factionis. Hoc utuntur duce vel locupletissimo ii, quos in exordio epistolæ descripsimus: qui possit præbere cibos, & peregrinationis eorum incommoda sustentare. Ubi furor & cædes necessariæ sunt, nullius alterius indigent auxilio; ubi expensæ & sumptus varii, nihil largitore accommodatius.

* Ms. *dicta*. — *1. Reg. 15.* — * Ms. *praetulimus*. — * Ms. *diceret*. — * Ms. *digit*. — * Ms. [illegible] — * Ms. *alm.*

4. Dolent contra me atque insaniunt, quare solitudines & habitacula Monachorum in quibus sancta conversatio est, non permiserim impiis Origenis dogmatibus pollui. E quibus ut cætera prætermittam *c* in libris Resurrectionis, * quos scripsit ad Ambrosium, dialecticum morem imitans disputandi, in quo sciscitatio est, atque responsio, artis magicæ prædicator his verbis *d* est. Ars magica non mihi videtur alicujus rei subsistentis * vocabulum, sed etsi sit, nequaquam est operis mali, nec quod haberi possit contemptui. Quæ dicens perspicue Domino contradicit, qui loquitur per Prophetam, *Ita nunc in incantationibus tuis, in multis * veneficiis tuis, quæ didicisti ab adolescentia tua, si possint tibi prodesse. Laborasti in consiliis tuis: stent Astrologi cæli & * salvum te faciant, e qui contemplati sunt sidera, nuntient tibi quid super te futurum sit.* Preterea in libris περὶ Ἀρχῶν & hoc persuadere conatur, quod vivens Dei *f* Sermo non assumpserit corpus humanum, & contra Apostoli vadens sententiam scripsit, Quod qui in forma Dei æqualis erat Deo, non fuerit Verbum Dei, sed anima de cælesti regione descendens, & se de forma æternæ majestatis evacuans, humanum corpus assumpserit. Quæ dicens Joanni apertissimè contradicit scribenti, *& Verbum caro factum est*. Nec potest anima credi Salvatoris, & non Deus Verbum, & formam, & æqualitatem paternæ majestatis habuisse. In alias quoque impietates furibundus * exsultat, volens eum, qui in consummatione sæculorum, & in destructione peccati semel passus est, Dominum nostrum Jesum Christum, pro Dæmonibus quoque & spiritalibus nequitiis crucem aliquando passurum. Nec meminit Pauli scribentis, *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt & donum cæleste, & participes sunt facti Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei Verbum virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, renovari iterum ad pænitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei & ostentui habentes.* Si hoc scire * voluisset, immo si non ea quæ scit, * contemneret, nunquam Apostolo contradicens, pro Dæmonibus quoque * diceret, Christum passurum, & eum * præberet ostentui: clausa, quod legimus, aure pertransiens, *Christus resurgens a mortuis, ultra non moritur: mors ei nequaquam dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem vivit, vivit in Domino.* Hoc enim quod dicitur *semel*, non secundum recipit, nec tertium: unde Apostolus sciens eum semel crucifigi, tota ad Hebræos affirmat audacia: *Hoc enim fecit semel seipsum offerens.*

ANNO CHRISTI 399.

* Ms. *quod*. — * Ms. *vocabulo*. — *Isai. 47. 12. 13. juxta LXX.* — * Ms. *beneficiis*. — * Ms. *salvam*. — *Philip. 2. 7.* — *Joan. 1. 14.* — * Ms. *exaltat*. — *Hebr. 6. 6.* — * Ms. *voluisti*. — * Ms. *contemnet*. — * Ms. *dicet*. — * Ms. *prabet*. — *Rom. 6. 9. 10.* — *Heb. 7. 27.*

5. Ob hæc & alia plurima, de quibus scribere epistolaris sermo non patitur, condemnati sunt, & ejecti de Ecclesia; * sed fatuitati juncta superbia, episcoporum judiciis contradicunt, cohæreticum suum nitentes seditione defendere, & per alienas provincias suberrantes, damnati damnatum habent ducem, & hujus operis eriguntur. Obsecro itaque vos, fratres carissimi, ut si * istuc veniunt, præceptis Evangelicis eos ad lacrymas provocetis. Voti nostri esse, & illos, & alios errores corrigere pœnitentiâ, & digne suo nomine conversantes, *b* ut qui vocantur Monachi, si tamen hoc esse cupiunt, quod dicuntur, silentium diligant, & fidem Catholicam, quibus nihil omnino est * præferendum. Sed ut audio, imitantes Zabulum, huc illucque discurrunt, & quærunt quos suis impietatibus devorent. Putant enim insaniam, fidem, audaciam, fortitudinem; & idcirco erecti in superbiam, Ecclesiasticæ * prædicationi Origenis doctrinam, quæ Idololatriæ mixta est, præferunt. Sicubi ergo fratres, & plebem, quæ vobis credita est, turbare tentaverint, custodite gregem Domini, & insanos impetus eorum reprimite. Nihil eis nocuimus, nihil *i* tulimus: una caussa in nos odiorum est, quod usque ad mortem parati sumus fidem defendere.

* Ms. *&*. — * Ms. *illuc*. — * Ms. *perferendum*. — *1. Pet. 5. 8.* — * Ms. *prædicationis*.

6. Cætera prætermitto, quomodo nobis necem inferre tentaverint, & quibus insidiis id machinati sunt, quando & Ecclesiam, quæ est in monasterio Nitriæ, postquam damnati sunt, occupaverunt; ut & nos, & * plurimi nobiscum Episcopi, ac Monachorum patres, & vita, & ætate venerabiles, ingressu ejus * prohiberentur, conductis libertinis & servis, qui propter gulam & ventrem ad omne facinus armati sunt. Cumque opportuniora Ecclesiæ *k* quasi in obsidione urbis, tenerent loca, palmarum ramis fustes, & bacillos protegebant, ut sub pacis insignibus paratos ad cædem animos dissimularent. Et ut firmior esset factio, & promptior cuneus ad audaciam, multis ingenuorum pecunias divisere, qui acceperunt non ut sceleri consentirent, sed ut nobis *l* providerent conatus eorum, & parátas insidias panderent ad cavendum. Quod cum cerneret innumerabilis frequentia Monachorum, cœperunt omnes vociferari, & paucorum furorem consono clamore terrere, ut saltem metu Collectam fieri * sinerent, & Ecclesiæ jura servari. Et nisi gratia Dei multitudinis impetum refrenasset, *m* evenisset aliquid, quod solet in seditionibus fieri; in tantum enim nefarii homines temeritatem, immo insaniam præruperant, ut sanctæ quoque conversationis Monachi, & semper mansuetissimi eorum furorem sustinere non * possent. Quæ nos omnia *n* Dei auribus patienter, & humiliter tulimus, providentes saluti eorum, qui contra nos hostiliter pugnabant: itaduntaxat ut ecclesiasticas regulas & fidem rectam nullius amicitiis donaremus: quod potens est Dominus & nobis, & omnibus servis suis in commune concedere, ut necessitudini hominum præferamus fidei unitatem. Simulque & vos petimus, ut singuli cum populis qui vobis crediti sunt, oretis attentius, & Deum misericordiam deprecemini, quo possimus hæreticorum insidiis resistentes, habere pacem cum his, qui semper pro veritate pugnaverunt, omnesque simul coronam justitiæ præstolemur. Fratres qui vobiscum sunt, *o* plebs quæ mecum est, in Domino salutat.

* Ms. *plurimis & Episcopis*. — * Ms. *prohibentur*. — * Ms. *fineret*. — * Ms. *possint*.

V. CL. DOMINICI VALLARSI NOTÆ.

a Antiquarius ad libri oram *Origenis libros, vel scripta*. Nempe cum in apographo pridem esset cum præpositione *in hæresim*, quod librarii est mendum, ille explicare conatus est, ac si diceret, *in hæresim adstruendam*. Porro qui Nitriam montem incolebant, Monachos, quique etiam ex Sceti regiuncula Scetini dicti sunt, primos Origenismi veneno fuisse imbutos notum ex Niceta Thesaur. Orthodox. fidei L. 4. Hæres. 31. e quibus præcipuos Dioscorum, Ammonium, Eusebium, Euthymium, germanos fratres, heic sub quorumdam nomine a Theophilo innui, non dubium est.

b Iterum marginali antiqua nota additur, *transire vel pergere*. Sed forte *compulimus* legendum est pro *compulsi sumus*, aut certe illud *pertimescentes* loco movendum est, ac voci *monasteriis* postponendum, quo sensus perspicuus sit.

c Haud aliter Hieronymus ipse contra Helvidium non longe a fine: *Nobilis es factus in scelere*.

d Malim *putent se*. Sed hujusmodi paragrammata, quæ scribarum vitio irrepsisse non dubium est, sicubi religiose a nobis repræsentantur, ipse per se Lector nullo negotio emendabit.

e Hujusmodi furoris exempla passim occurrunt in Donatistarum historia. De Origenistis vero præter istud Theophili testimonium, unus, quod sciamus, tradit Guido Perpinianus sæculi decimi quarti ineuntis scriptor Summa de Hæresibus in Origeniana, ubi hæc ipsa recitat verba, quod *propria ferro membra truncarent, ut humiles haberentur, & religiosi*. Videtur quidem ille joculari quodam errore ex aliis Theophili verbis rem expressisse, quibus nempe in epistola ad Epiphanium heic 90. Origenis colubros se evangelico ense truncasse jactat. Fortasse tamen, ut ea ferebant tempora, luculentissimum testimonium leviter ille attigit, ut ex ingenio liberius exaggeraret. Cæterum probe notam hanc illi fuisse Synodicam, tum modo recitata verba facile persuadent, tum etiam quod subsequentem Palæstinorum Antistitum responsionem, ut infra ostendemus, aliquot locis exscripsit. Hoc autem qualecumque est momentum, ad hujus epistolæ germanitatem, atque historiam constabiliendam velim, accedat.

f Lege *mordicus*, quod est *dentibus amputavit*.

g Ii vero Constantinopolim contendebant, & secum quos habebant peregrinos socios, quinquaginta Palladius numerat. In superiori quoque epistola ad Epiphanium, quæ huic eidem Synodicæ juncta est, *Didici*, inquit, *quod calumniatores veræ fidei Ammonius, Eusebius, & Euthymius novo pro hæresi furore bacchantes, Constantinopolim navigarint, ut & novos, si quos voluerint, decipiant, & veteribus suæ impietatis sociis conjungantur*. Tradunt autem Palladius, ac Sozomenus illuc profectos Origenistas, postquam eodem missos a Theophilo legatos accepissent, quod Baronius negat ad an. 402. cap. 61. fretus Chrysostomi integritate, qui eos numquam peregrina communione excepisset, si Theophilenses legati Synodi Alexandrinæ literas istas ad se prius detulissent. Qua in re nihil pro certo videtur posse constitui: nisi malis Baronii opinionem veterum auctoritate præponderari; certe cum hæc Theophilus scriberet, quo hæretici tenderent, ignorabat. Mox pro *habitant*, facile rescribendum est *habitaverant*.

h Vitiose erat in apographo *ambulabant*, quod emendare non dubitavimus ex Græco περιπατήσα-[illegible], quod est veterum Interpretum, & Chrysostomus notat, immo ipse etiam Hieronymus latine vertit. Tum alteram & particulam, quæ sensum turbabat, expunximus.

[illegible] erat *utantur* sæpe obvio lapsu, pro [illegible].

k Ex ms. notis haud facile constituitur *proprie* ne sit legendum, an *prope*. Utcumque sit, anteactis pleniorem fuisse hanc Synodum notat, & quæ proprie numerum Episcoporum impleret; nam, quod Sulpitius Severus narrat Dialog. I. num. 3. *Alexandriæ fœda inter Episcopos, atque Monachos certamina gerebantur, ex ea occasione, quia congregati in unum SÆPIUS Sacerdotes, FREQUENTIBUS decrevisse Synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret, aut haberet*. E contra hanc unam, proprie Synodum, memorat Prosper in Chronico Imperiali ad annum Honorii septimum, post Theodosium Magnum imperantis. *Contentio ex Doctrina Origenis Synodum apud Alexandriam movit, cujus exstitit sententia, ut extra ecclesiam fieret, quiqumque supradicti viri opera probavisset*. Paulo post *perexerim* maluimus in textu pro eo quod in ms. videtur esse *perexerint*.

l Præcipua isthæc Origenianæ hæreseos blasphemia depravatissime in Ambrosiano archetypo sic legitur, *quod Filius nobis comparatus est S. Veritate, pati conlatt mendacium*. Emendavimus ex Hieron. epist. ad Avitum cap. 1. ubi illud impugnat dictum ab Origene, *Filium quantum ad Patrem, non esse veritatem, quantum ad nos, esse imaginariam veritatem*. Planissime vero ex Augustino de Hæres. ad Quodvultdeum Hæres. 43. *Dicit præterea Origenes, quod Filius Dei sanctis hominibus comparatus, sit veritas, Patri conlatus, mendacium*. Paria sunt, quæ ex Palæstinorum Antistitum sequenti epistola (quod & supra innuimus, estque inprimis adnotandum) in summa de Hæresibus exscribit contra Origenistas Guido Perpinianus: *Quod Filius nobis comparatus, sit veritas, Patri conlatus, mendacium; & quod est Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc est Unigenitus Filius, & Deus Verbum comparatus Patri*. Hæc porro Origenes περὶ ἀρχῶν lib. 1. c. 2. dixerit, quæ Ruffinus artificiosa interpretatione itaobduxit: *Imago ergo est invisibilis Dei Patris Salvator noster, quantum ad ipsum quidem Patrem, veritas, quantum autem ad nos, quibus revelat Patrem, imago est, per quam cognoscimus Patrem*. Est autem e re nostra, quæ heic subinde notantur Origenis placita, ex Theophilo iterum, Hieronymo, aliisque ejus caussæ scriptoribus expendere, quo & clarius enucleentur, & de monimenti hujus sinceritate, facta locorum comparatione, certissime constet. Interim nec omittendum, istud in archetypi albo lemma notari: *In quibus dictis vel prædicationibus Origenis hæresis condemnatur*.

m Compendiaria scriptione erat in ms. *ablr*; ex qua *Diabolus* omnino excudendum est. Sæpe autem Hieronymus, Theophilus, Epiphanius hunc de Diaboli resipiscentia errorem Origeni exprobrant; quod adductis testimoniis explicare non oportet. Item quod finiendum Christi regnum post rerum omnium ἀποκατάστασιν senserit, passim illi crimini dant iidem Patres, & Augustinus contra Priscillianistas, & Justinianus epist. ad quintam Synodum, quam Cedrenus refert, ut alios omittamus. Nam, quod doctiss. Huetius monet, in iis qui nunc exstant Origenis libris, nullus suppetit locus, unde tam diræ criminationi fides accedat.

n Mendose erat in archetypo uno verbo *decovatione*, tum *scribitur*. Notissimus porro est περὶ εὐχῆς Adamantii liber ad Ambrosium & Tatianam. Accusationem vero istam *Non esse orandum Filium, neque cum Filio Patrem*, alibi urget Theophil. Pasch. 1. ex eoque Hieronymus, & Augustinus ad Quodvultdeum Hæres. 43.

o Veterum iste Christianorum mos erat, si quando impium aliquid, & a fide Catholica alienum audirent, subito aures obturare. Clarissimum habes exemplum lib. 2. Recognit. Clementis. Sed præ-

præcipue ad rem nostram Hier. contra Ruffinum l. 1. *Lectis*, inquit, *nuper Papæ Theophili epistolis, in quibus Origenis exponit errores, dicitur obturasse aures suas, & auctorem tanti mali clara coram omnibus voce damnasse*: quibus verbis haud dubium est, hunc ipsum Synodicæ locum indicari.

p Hieronymus quoque epist. ad Avitum cap. 1. ab Origene pronuntiatum tradit, *Corporales substantias penitus dilapsuras, aut certe in fine omnium hoc esse futura corpora, quod nunc est æther, & cælum, & si quod aliud corpus sincerius, & purius intelligi potest*: quibus addit: *Quod cum ita sit, quid de resurrectione sentiat, perspicuum est*. Tum ipse Theophilus Paschali 1. *Inter cætera etiam resurrectionem a mortuis, quæ spes salutis nostræ est, ita corrumpit, & violat, ut audeat dicere, corpora nostra rursum corruptioni, & morti subjacentia suscitari*: & postea: *Dicit corpora, quæ resurgunt, post multa sæcula in nihilum dissolvenda, nec futura aliquid, nisi cum de calorum mansionibus animæ ad inferiora dilapsa indiguerint nobis* (lego *novis*) *quæ alia rursum fiant, prioribus omnino deletis*: tum infra: *Quod si, ut falso putat Origenes, non solum corruptibile, sed & mortale corpus est suscitandum, ergo unum atque idem corruptio, & incorruptio*.

q In procemio περὶ ἀρχῶν hæc de Angelis constituerat, licet ex Ruffini interpretatione subinde emolliantur. Manifeste autem Origenis dogma prodit Leontius Byzantius in scholiis Act. 10. ubi a Diaboli lapsu, συναπέστησαν, inquit, αὐτῷ πᾶσαι αἱ ἄλλαι δυνάμεις, καὶ οἱ μὲν πάνυ ἁμαρτήσαντες, δαίμονες ἐγένοντο. οἱ δὲ ἔτι ἔλαττον ἄγγελοι. οἱ δὲ ἔτι ἔλαττον ἀρχάγγελοι. καὶ οὕτως ἐφεξῆς ἕκαστος πρὸς τὴν οἰκείαν ἁμαρτίαν ἀπέλαβεν. *Desciverunt autem cum illo omnes aliæ Virtutes, & quæ plus peccaverunt, Dæmones evaserunt, quæ minus, Angeli, quæ adhuc minus Archangeli; & ita consequenter unusquisque pro peccati sui merito accepit*.

r Libro 5. contra Celsum, ubi Δαιμόνια, dixit καὶ περὶ τὰς θυσίας, καὶ τὰ αἵματα, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν αἱμάτων ἀποφορὰς καλινδούμενα, *Dæmones circa hostias & sanguinem, & circa sanguinis halitus pædoremque continuo versari*: tum lib. 7. *fumo thymiamatis, & sanguinum atque holocaustorum odore nutriri*, atque iterum l. 8. & latius in Protreptico ad Martyrium. At de bonis Angelis eadem docuisse haud scimus, nisi si in περὶ ἀρχῶν libro dixerit, quæ Ruffinus callide dissimulaverit.

s Videndus Augustin. lib. 5. de Civit. Dei cap. 1. ubi istud Origenis confutat dogma; & Eusebius, qui Præparat. Evang. lib. 6. ejusdem Adamantii fragmentum Commentarior. in Genesim tom. 3. exhibet, ubi astris futurorum inesse significationem affirmat. Sed hæc jamdiu invaluerat in Origenem accusatio, quod dixisset, effectricem gerendarum rerum astronomiam, ut ex anonymo Apologiæ ejus auctore apud Photium cod. 117. constat.

t Sæpius Theophilo illata vis est, ut quam proprie heic doleat, ex ejus historia affirmare, non sit expeditum. Omnium est illa notissima, quam Cassian. collat. 10. c. 2. narrat, Ægyptios nempe Monachos cum Theophili offenderentur opinione, qua Deum incorporeum esse certis argumentis adstruebat in Paschali quadam epistola, facta manu advolasse Alexandriam, ut eum interficerent, quos ille ambiguo hoc dicto compescuit: *Sic ego vos vidi, quasi faciem Dei*. Verius tamen illud nunc queritur, quod Georgius Alex. in Vit. Chrysostom. & Symeon Metaphrast. in ejusdem vita tradunt, extorres ex Ægypto Monachos tot, tantisque Theophili persecutionibus, Alexandriam profectos, ita miserabili suo habitu plebem commovisse, ut hæc Episcopum latitantem ad necem deposceret, vixque Præsidis adhortationibus sedari tandem potuerit.

u Erat hic Presbyter Alexandrinus ac Monachus pridem Theophilo carus, sed postea quibusdam de caussis, quas infra expendemus, miro odio habitus. Hunc studio partium, ut usuvenire solet, alii cum Palladio in Lausiacis impense laudant, alii suggillant, atque insectantur. Hieron. contra Joan. Jerosolym. ad Pammach. *Iste Isidorus*, inquit, *qui in cœlum tuis laudibus tollitur, idipsum infamatur Alexandriæ, quod tu Jerosolymæ, ex quo non legatus advenisse videtur, sed socius*. Hallucinantur vero anonymus vitæ Chrysostomi scriptor, tum Symeon Metaphrastes, qui hunc cum Isidoro Pelusiota confundunt, nisi forte ipse quoque e Pelusio fuit, cum Alexandrinus tamen vulgo audiat. Et Isidorus quidem Pelusiota Theophilum graviter coarguit, epist. 131. quod Joannem Chrysostomum inique sit persequutus, *cum inimicitiam*, inquit, *& odium adversus hominem mihi cognominem propriæ perversitatis occasionem reperisset*.

x Caussæ, ob quas exularit ab Ecclesia Isidorus, eique infensus fuerit Theophilus, apud ejus quoque ævi scriptores incertæ ac leves perhibentur. Refert Sozomenus narratum a multis, quod admissam a Petro Alexandrinæ Ecclesiæ Achipresbytero quæstus gratia ad mysteriorum communionem mulierem quamdam Manichæismo infectam, priusquam hæresim ejuraret, Isidorus testimonio suo confirmabat, id ex Theophili sententia Petrum fecisse: quare utrumque ex Ecclesia expulerit Theophilus. Sed aliter a viro cum Nitriensibus Monachis conversari solito accepisse se dicit. Duas nempe caussas habuisse Theophilum, cur Isidorum insectaretur, alteram illi & Petro communem, quod testificari recusassent Theophili sororem hæredem fuisse scriptam; alteram Isidoro peculiarem, quod cum pauperum curam gereret, erogatas in eorum usus pecunias, Theophilo in exstruendis templis absumere volenti, dare renuisset. Simile quid habet Palladius in Vita Chrysostomi. Verum quæ heic Alexandrinus Episcopus ingerit de muliere, & puero adolescente, deque datis contra Isidorum libellis, & inflicto vulnere, speciem longe aliam præferunt. Revera Palladius in Dialogo intentatam dixit Isidoro abs Theophilo accusationem longe gravissimam; ut ipse qui accusabat, enormia scelera, quæ ille admiserat, verbis exprimere non auderet.

y Hæc interpretem sapiunt magis quam auctorem; haud enim poterat de loci nomine Theophilus dubitanter loqui. Est autem, ut videtur, Ξένιον, *Xenion* locus, ubi hospites convenirent.

z Celeberrimum totius Ethnici orbis templum Serapidis erat Alexandriæ, quod Dionysius Jovis Sinopitæ vocat, & magnifice describit,

Ἔνθα Σινωπίταο Διὸς, μεγάλοιο μέλαθρον
Χρυσῷ τιμήεντι κεκασμένον. οὐκ ἂν ἐκείνου
Νηὸν ἐν ἀνθρώποισι θεώτερον ἄλλον ἴδοιο.

Vide Eustathium in hunc locum. Sed heic apud Auctorem nostrum turbatus est sensus verbis *qui in fugam*, quorum loco scribendum facile videretur *qui in nos furerent*, vel *qui nos fugarent*, aut *eorumque fuga*, scilicet *Idolorum*, aut tandem, *nosque in fugam admoventes*.

a Perperam in archetypo erat *matre*, quod facile compendiariis notis pro *muliere* scriptum est: nos ex superiori atque inferiori contextu emendamus.

b Impense enim Isidorum antea amaverat Episcopus Alexandrinus, & beneficiis devinxerat sibi, ut etiam post Nectarii obitum ad Constantinopolitanam sedem illum evehere modis omnibus studuisset.

c Intellige *de Resurrectione dialogos duos*, quorum meminit Eusebius VI. 24. & a duobus aliis de eodem argumento libris optime distinguit Hieronymus in fragmento epist. nunc 33. ad Paulam. Bene vero est quod hinc discimus, Ambrosio, celeberrimo nempe ἐργοδιώκτῃ suo fuisse ab Origene inscriptos, jamdiu enim interciderunt. Mox in archetypo erat *suscitatur* pro *sciscitatio*, quod ex ingenio nos, cogente orationis sensu, fecimus.

d Il-

ANNO CHRISTI 399.

d Iidem verbis in Paschal. c. 11. p. 1. Theophilus, sive alius interpres Hieronymus ; *magicis quoque artibus patrocinium tribuere*, Origenes, *in tractatibus suis ex tribus illi verbis ; Ars magica non nihil videtur alicujus rei subsistentia habere, sed ejus est, non ejus operis mali, ne quis eam habere posse contendat.* Sic anonymus supra laudatus apud Photium inter Origenianos crimmationes hanc quoque recenset, quod dixerit Servatorem Magum ; de quo in eumdem Origenem multa insigniter videntur Epiphanius Antiochenus filius, de Engastrimytho.

e Vitiose erat in mſ. *contemplatores* ex, minori numero, tum plurimis, *maniei*. Utrumque exemplum ad factum textum, & præcipue Græcum ex *βρόντες* &c.

f Ex Græc. *λόγος* quod est *Verbum*. Rarc porro de anima Christi doctrinam longe absonam, iterum exercetur Theophilus in c. Paſch. quod nempe illud Pauli Philipp. c. 7. *Non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*, ad Christi animam retulerit, quam Deo æqualem crediderit, & non ipſum Verbum, sed solum ejus animam ad terrena venisse. Vide Justinianum epiſc. ad Menam in fine, ubi delirium illud exagitat ex libris περὶ ἀρχῶν, nam in Ruffini verſione diſſimulatur.

g Hæc rursum devoventur Paſchal. 1. quod *Christum*, dixerit Origenes *pro Damonibus*, *ac spiritalibus nequitiis apud Supera adſpendum erant*. Et Rier. Apologet. in Ruffinum lib. 1. cap. 5. *Origenes ait*, inquit, *licet Christum dicere sape. posse, & sapius passurum, ut quod semel profuit, semper possit assumium* : quæ exaggerens Epiph. ad Avitum cap. 4. inde conſequi offendit, licet ill. Tr. Origenes, *non dixerit : sicut pro hominibus saluti ab, ut homines liberaret, sic & pro salute Damonum, Deum futurum quod sunt ii, ad quos mentem ſit liberandis*. Conſer, ne longiores ſimus teſtimoniis adducendis, Orobium in Commonitorio, & Severum Sulpitium Dialog. 1. c. 3. Juſtinianum ſcripſit laudatus ad Menam epiſtola &c.

h Suppic *eſt*, aut verius leg. *connerſari*, & vid. Paſchal. lib. 11. c. 11. ſub finem, ubi eadem eſt ſententia de Monachis.

i Suppleri locum jubemus, ac legi *nihil inquinata contulimus*. Conſeribentis noſtri ipſe confirmat Theophilus in Paſchali altera n. 13. *Nihil ex inutilibus inquinat, nihil mendacio &c.*

k Sic ex ingenio locum emendamus, legendum que omnino conſtituimus, *quasi pro qui, & tenerent pro tenuerunt*, quæ duo erant in archetypo librarii ſphalmata, quæ ſenſum everterant. Porro ſimillimum huic locum de baculis ad diſſimulandum exdum, arborum ſobrio conſectile, habet Hier. in Ezechiel. capitulis, qui tamen mendi non occurrit.

l Malim ſcribi *proderent*, conſentiunt ſenſus & Mendæ erat in mſ. duobus verbis ſequentibus.

m Facile ſcripſerat Hieron. *turdis auribus*, quemadmodum iuſtorius legi pro *Dei auribus*, quod mendum eſt antiquarii, tanctis in textu non imputandus.

n Jam igitur ſoluto Epiſcoporum conventu, poſt aliquod tempus epiſtola data eſt.

ANNO 399.

Synodicum ſolum in qua de damnatis a Se. Origenistis certiores Epiſcopos Catholicos faciebat Theophilus Alexandrinus ad epiſcopos Hierosolyma coactos eucæniis celebrii ritus temple agendis direxit. Qui ſtatim in concilium cocuntes ſynodicum aſtorum dederunt ad Theophilum, eodemque ſe tenere profeſſi, quæ ipſe in ſynodica ſua deſcripſerat. Hos literas perinde ac priores ſynodicas diligenter ex obſcuione vindicavit Cl. Vallarſius in noviſſima operum S. Hieronymi editione Veronenſi. I. epiſtola 93. ex quo aliaa hic damus.

RESPONSUM IEROSOLYMITANÆ SYNODI

a Ad Theophilum.

b S. Hieronymo, ut ydetur, Interprete.

Domno & Honorabiliſſimo Epiſcopo Theophilo, Eulogius, Joannes, & cæteri Epiſcopi, qui Jeroſolymis in c ſanctæ Encæniorum die reſperſi ſunt.

NOſti, Domine, cunctis laudabiliter *d* penitragi & ante noſtras literas, quod omnis propemodum Paleſtina ſpurcitiis Chriſti abhæreticorum aliena ſit ſcandalo, præter paucos, qui Apollinaris erroribus adquieſcentes, E noxia præceptoris ſui ſcripta meditantur. Atque utinam, *e* Sanctorum orationibus, non nos inquierarent *f* Judaici ſerpentes, & Samaritanorum incredibilis ſtultitia, atque Gentilium aperti ſſime impletates, quorum turba quamplurima & ad ſtantem prædicationis omnino auribus obturantes in ſimilitudinem ſuorum gregem Chriſti circuientes,

ANNO CHRISTI 399.

mendaclum : & quod eſt, inquiunt, Petrus & Paulus & ad Salvatorem, hoc eſt unigenitus Filius, & Dei Verbum, comparatus Patri : & ut breviter noſtram ſententiam declaremus (neque neceſſe eſt eadem rurſus tractare) quiquumque hoc prædicat, quæ Beatitudo tua damnanda ſignificat, & quæ diſcordant ab ea fide, quam pio ſenſu Patres noſtri in urbe Nicæna ſcripſerunt, & ipſi, & dogmata eorum ſint eccleſiæ anathema, cum Apollinare, qui contra ſanctas Scripturas vanum, imperfectum hominem dicit *g* Domino ſeu Chriſto noſtro eſſe ſuſceptum, & non *i* plenam aſſumptionem ejus & animæ

g Prodit nunc primum ex eodem Ambroſiano exemplari, in quo poſt alteram Teophili Paſchalem epiſtolam exhibetur.

h Satis probabili teſtimonio id collegiſſe nobis viſi ſumus ex ipſius Hieronymi verbis lib. 1. Apologet. adverſus Ruffinum ſub initium, ubi, *Et inquit, quidquid contra Origenem & ſuſtatores ejus dixisse, in eo dilhum putat, ergo & epiſtolæ Papæ Theophili, & Epiphanii, ET ALIORUM EPISCOPORUM, QUAS NUPER, ipſi imbecillus, TRANSTULI, ea putant, te intorrent.* Qui enumerat alii Epiſcopi in Origenem, ejuſque ſectatores Epiſtolas ſcripſiſſe intelligendi ſunt, quas per id tempuris Hieronymus Latine explicarit, & huiuſce in primis Jeroſolymitanæ Synodi Patres non ſunt, quorum hæ literæ proſtruntur? Accedit perſtium ex indole Ambroſiani libri argumentum, qui non alias ferme continet a Hieronymianis elaborationibus, tametſi alias propert. ingeret, aliis a Græcis Latine conuertas.

i Primum Encæniorum tempſi Jeroſolymitani diem fuiſſe XIV. Septembris ſupra etiam adnotavimus ex Nicephori teſtimonio lib. 8. Hiſtor. c. 10.

k In mſ. erat *pari*, quod compendiarie ſcripionis vitium arbitrati ſumus.

l Facile in Græco fuerit, *ἄλλα*, *διὰ τῶν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος*, *ob ſanctorum preces*, ſenſu magis perſpicuo.

m Id ipſum Hieronym. notat ſupra Epiſtol. 82. num. 10. *Sunt hæc falsa, ſunt rursum dogmata hæretici, & maxime impiiſſimi Manichæi &c.* Porro de Samaritanorum ſtultitia incredibili, ut Synodi Patres vocant, indagnia argumenta repetes ex Epiphanio hæres. IX. Philaſtrio, Leontio Byzantin. de Sectis Ad. 11. Gregorio Magno pluribus locis, quibus adde Baronium Annal. XXXV.

n Vitioſe, ut plerique alia, erat in Ambroſiano libro, *nobis ſi comparatus ſuerimus*. Quod emendavimus, ut in ſuperiori Synodica num. 5. ex his Augu ſtini de Hæreſibus ad Quodvultdeum, *Dixit præterea Origenes, quod Filius Dei ſanctis hominibus comparatus, ſit veritas, Patri contrarius, mendacium.* Immo vero ex Guidone Perpinano in ſumma de Hæreſibus, ubi in Origeniana hanc ipſam locum exſcribens, emendatori ſuus apographo, legit, *quod Filius nobis comparatus ſit veritas &c.* Quod boni Scriptoris teſtimonium multi ea etiam de cauſa facientium eſt, quod hanc Patrefinorum *Antithium* Decretalem de nomine appellet, tamque ante annos ſupra quadringentos noverit.

o Iterum ex Perpinhai Carmelitæ teſtimonio *Eccleſiaſtes* : ex Ambroſiano enim archetypo vitioſe erat *a Salvatore*. Vereſime autem ille in fuo legerat, *& quod eſt Patrem & Paulus ad Salvatorem, hoc eſt Unigenitus Filius, & Dei Verbum* (non *Dei Verbum*) *comparatus Patri*.

p Ut ſenſus conſtet, ſitque perſpicuus, E iterum in hac vocula *plenam aſſumptionem*, dele, quam literam ſ-xto caſui tam ſæpe in uſu. veteri vitioſa pronuntiatione addi. Is facile norunt, qui vetuſtos membranas aliquando conſulerunt. Nobis aliud exemplum ſuppeditat literarius lapis demchiet Muſæoli noſtri, qui Ethoicum ex una parte, Chriſtianum ex alia inſcriptionem refert : & in antiquiori Ethnico legitur :

SINE ALTERITRUM. ANIMI. LESIONEM.

ANNO CHRISTI 402.

AD CONCILIUM CYPRIUM

Anni 401.

ANNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex Anno 401. ad annum 399.

CONcilium istud Venetus Labbei editor non silet, accepitque ex Baluzii nova conciliorum collectione. In anno recedit a Baluzio, qui celebratum affignat anno 399. ille vero anno 401. Cum enim Alexandrinum concilium Cypriam hanc synodum præ-

cesserit; nec ante annum 401. Alexandrinum haberi potuisse censeat, hinc anno illi, & Cypriam affignat. Nos verò quibus Alexandrini epocha anno 399. statuitur, eidem pariter & Cypriam conjungimus.

AD TOLETANAM SYNODUM I.

Æra CCCCXXXVIII. ut est in editis, celebratam

ADDITIO, ET ANNOTATIO.

Anno 400. vel 401.

VEtus nostra collectio MS. ad Toletanam hanc synodum adnotationis occasionem præbet, & canonem singularem addit. Adnotatio est in anno, quo synodus est habita, non enim æram CCCCXXXVIII. ut est in editis, præfert codex noster, sed æram. potius CCCCXXXIX. Utra tamen lectio præferenda sit ignoro. Plus aliquid momenti præfert canon additus, quem codex idem noster sufficit, quem canonem frustra ex editis quæras. En illum.

XXXIII. Si quis minora peccata habet, si cessaverit, communicet.

AD IDEM CONCILIUM TOLETANUM I.

Anno 401. celebratum

ADDITIO ALIA.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

CUm opportuno satis consilio in Conciliorum collectione Toletano I. Concilio adleverint editores illos omnes Canones quos sub titulo Toletanorum Conciliorum Gratianus in suo Decreto sparsim dedit, nec ingulorum actis leguntur; eorum ego pariter exempla sequutus profero Canonem quemdam Concilio cuidam Toletano adscriptum, quem offendi in MS. Codice, in quo Burchardi decretum continetur; idemque nullibi in Actis Conciliorum Toletanorum legitur. Est autem ille hujusmodi.

EX TOLETANO CONCILIO

Cap. XII. (vel forte XIV.)

QUoniam quidem in Sacrosancto Patrum Conventu triste quoddam percrebuit de quibusdam ftatribus noftris epifcopis, qui temerario atque præpoftero ordine in Ecclefiis fibi commiffis difponere atque dispensare folent fidelium decimas nec non oblationes, ut iis, qui majores vel perfona vel rerum abundantia eminent, majora concedant; iis autem qui obfcuriores perfonæ, & minoris qualitatis videntur aut minima aut nulla omnino accommodent, arrendentes contra Evangelica præceptum quid habeant, non quid fint; placuit Spiritui Sancto per nos difponere atque omnibus Ecclefiis intimare, ne amplius Domino prohibente fiat. Cenfemus quippe, & in poflerum fancitum effe volumus, ut nullus Epifcopus perfonam aut qualiumlibet Presbyteri attendat. Sed potius vitæ meritum & utilitatem, quam tibi Dominus conferre dignatus eft, quia non eft perfonarum acceptor Dominus; & ita omnia omnibus difponat, ut nullus in fua parœcia inveniatur, qui vere murmurare vel debeat vel poffit contra Epifcopum fuum. Perpendere namque Epifcopus debet ut nullum Presbyterorum caufa avaritiæ aut cupiditatis humanæ contriftet, fed potius hoc agere, ut omnia Eccleſiæ fuæ membra fint in pace.

Altare namque & decimas per pecuniam dare, & Spiritum Sanctum vendere, Simoniacam hæreſim effe nullus fidelium ignorat. Quapropter Spiritu Sancto authorante ſtatuimus, ut nullus Epiſcoporum pro Altaris ſtatu pecunias accipere præſumat, vel decimas ab Altare auferre ſecundum priora ſtatuta tempter; ſed ita majoribus in majori Eccleſia concedantur, ut non minores in minoribus Eccleſiis pauperrate opprimantur. Et ut inconvulſa hæc atque intemerata obſerventur, ſub anathematis vinculo pariter omnes obligamus.

Reſp. Omnes: Volumus, ſtatuimus, fiat, fiat.

ANNO CHRISTI 402.

INNOCENTIUS PAPA I.

Sedit ab anno 402. usque ad annum 417.

AD EPISTOLAS INNOCENTII I. PAPÆ

APPENDIX.

IN vetuſta collectione illa Lucenſi, de qua non ſemel in priori hoc conciliorum tomo ſermo recurrit, in epitome plurimorum conciliorum & decretalium quarundam epiſtolarum occurrit excerptum *de epiſtola Innocentii Papæ ex concilio Nicæno*, quam epiſtolam Innocentii I. papæ eſſe nemo prudens dubitaverit. Cum omnem alium Innocentium pontificem ſuperet codicis hujus ætas annorum ſaltem nongentorum. Quamnam verò ſit epiſtola hæc Innocentii, quo ex codice deſcripta, an ſingularem epiſtolam de Nicænis canonibus Innocentius dederit, vel illos data occaſione in variis epiſtolis ſatis adduxerit & inculcaverit, quos dein epitomis hujus author in unam canonum ſeriem continuaverit, plane ignoro. Quamquam verò nihil novi his exhibetur, juvat tamen qualecumque eſt hoc dare, cum vetuſtiſſima hæc ſit canonum Nicænorum Latina editio. Quæ enim Dionyſium exiguum authorem præfert, utique poſterior eſt Innocentio I. Quæ verò in collectione Iſidori mercatoris proferitur, an veraſſer ſit frequentior, nondum eſt exploratum.

DE EPISTOLA INNOCENTII PAPÆ I.

Ex concilio Nicæno.

I. QUI ſe abſciderit non ingrediatur in clero.

II. Gentilis qui converſus fuerit & baptizatus non tacito promoveatur in clero.

III. Epiſcopus vel reliqui clerici cum extraneis mulieribus non habitent.

IV. Epiſcopus, ab omnibus Epiſcopis ordinetur, vel a tribus cum Metropoliſani conſenſu.

V. Epiſcopus alterius epiſcopi clericum non accipiat, vel excommunicatum. Duas vices in annum concilia fiant propter diverſorum querimonia.

VI. Alexandrinus & Romanus Papæ primarum habeant.

VII. Plurimorum epiſcoporum conſenſu, maxime Metropoliſani conſenſu elegatur Presbyteri (forte tamen ſcribtum eſt *epiſcopi*.)

VIII. Jeroſolymitanus epiſcopus primatum habeat, ſalvo privilegio Metropoliſani.

IX. Chataro ideſt Novatiani converſi clerici recipiantur in clero. Epiſcopus verò in presbyterii locum recipiatur.

X. In una civitate duo epiſcopi non ſint.

XI. Si poſt ordinatione ſacerdotii detectus fuerit deponatur, ſimili modo eſt de lapſis.

XII. Lapſos ſine tormentis ſeptem annos pœnitentiam agant.

XIII. Poſt militiam ſi converſus fuerit, & iterum militaverit XIII. annos pœniteat.

XIV. Si in neceſſitatem acceperit communionem, ſupervixerit, teneat pœnitentiam.

XV. Cathecumeni ſi lapſi fuerint tres annos pœnitentiam agant.

XVI. Epiſcopus, vel reliqui ordines de civitate in civitatem non ambiat.

XVII. Vagus clericus non recipiatur ab alio in communionem.

XVIII. Alienum clericum nullus promoveat in honore.

XIX. Clerici nec uſura, nec renovodent. (*&c.*)

XX. Diaconi presbiteris non præferantur, vel ſedeant, nec illi presbiteris Eucariſtiam tradant, abſentibus verò illis dividar.

XXI. Pauſlanenſe baptizentur.

XXII. Diaconeſſas inter laicæ habeantur.

XXIII. Uno die teneatur paſcha ab epiſcopis.

DISSERTATIO

In ſequentem epitomen epiſtolæ Innocentii.

NOvas Innocentii I. epiſtolas, quamvis nullas habeo promendas, non abſtinebo tamen puto cum lectioribus meis communicari oportere ea quæ breviarium noſtrum canonum in MS. codice Lucenſi annorum nongentorum exhibet. Extant in eo canones a nonnullis Innocentii epiſtolis expreſſi, & in epitomen redacti. In ea verò quæ ex epiſtola ad Exuperium exprimitur epitome deeſt canon III. de iis, qui poſt baptiſmum magiſtratum agentes, in cauſa fanguinis ſententiam tulerunt. Cujus omiſſionis nullam aliam rationem excogitare poſſum, nifi quod ſtatuiſſet ea in re nihil judicat decernendum. Qui ſuccedit canon IV. qui in noſtra epitome eſt III. male expreſſus eſt; neque enim communione privantur uxorati, ſi adulteraverint, ſed innocenti ab adulitero ſegregatur. Cætera cum epiſtola congruunt. Non eſt negligendam additamentum illud de *Lamentationibus Jeremiæ*, quod ab uno noſtro manuſcripto ſuppeditatur, nec in editis legitur.

Poſt hanc epitomen altera ſuccedit epiſtola Innocentii ad epiſcopos Tolentanos. Nonnulla plane in ea digna ſunt animadverſione. Primo enim in noſtro breviario perinde ac in omnibus antiquis codicibus, teſte Harduino, legitur *Tolofanos*, non *Tolentanos*, quod tamen epiſtolæ illius contextui repugnare plane videtur, cum ad Hiſpanos diſerta ſit.

ANNO CHRISTI 401.

Sequitur epistolæ Innocentii ad Victricium (*Victricium* habet codex noster) synopsis, in qua omnia plana sunt, & cum editis conferantur, unam si excipias canonis III. partem secundam, in qua edita quidem epistola audiendas statuit causas ecclesiasticorum in suis singulas provinciis, *sine* præjudicio tamen appellationis *ad Romanum* ecclesiam, vel nisi causæ gravitas *ad sedem apostolicam* judicium referat. Hæc edita. Codex verò MS. *non ita*, sed: *Romani clerici ad alios episcopos non ita*, sed: *Romani clerici ad alios episcopos non audeant dicere causas suas*. Longe profectò hæc duo inter se distant, ut ex altero & altero codice petita videantur. Verum ea *quæ in editis* leguntur Innocentii I. papæ esse nemo jure ambiget, cum a Nicolao I. in gemina epistola in concilio Romano VII. apud Labbeum tom. X. legenda, tanquam ex Innocentio laudentur. Cùm verò nec ex epistola ad Victricium acceptis se illa scribat Nicolaus, nec breviator noster usque adeo semper in sensu canonum reddendo sit felix, alterarum conjecturâ necesse est; vel canon iste, prout in editis, ex alia quadam epistola Innocentii cum hac ejus ad Victricium male assutus est, aliis veterum, Pontificum epistolis accidisse constat; vel anonymus noster Pontificis mentem minimè est assecutus.

In epitome canonis VIII. edicitur de Monachis in clero non admittendis; id verò non mandat Innocentius, sed monet, ne ad altiorem gradum promoti modestiam, & virtutes reliquas quas in monasterio coluerant, abhiciant. Quare breviatoris nostri oscitantia castiganda est.

Epistolæ Innocentii ad Decentium synopsis plane barbara est, sed ejus primum caput veterem quendam liturgicum ritum exprimit, quem editus non tangunt, quamvis in sensu cum editis congruit. Verat pontifex canonē I. ne pax ante fiendum detur. Id verò anonymus noster ita expressit. *Ordo missæ ad pacem dare post quartam orationem*. Quartæ orationis nomine designari hic censeo illam quam ordo Romanus vetus apud Mabillonium Musæi Ital. to. II. *orationem ad complendum* appellat. In missa enim oratio prior ea erat, quæ nota *ejusdem*, idest ante epistolam legebatur. Succedebat altera *super oblata*. Dein oratio Dominica tertia loco erat; quarta eandem *orationi ad complendum* habebatur. En ergo breviator noster cum Innocentio concilitatus.

Canon hujus epistolæ quintus cur in duos fectus sit; cùm præsertim ambo illi in unum & idem redeant; non aliam assignarem rationem, nisi breviatoris nostri oscitantiam. Reliqua plana sunt.

Poltrema omnium legitur epitome literarum Innocentii *ad Aurelium* (utique Carthaginiensem) episcopum. Extat in collectione Labbeana num. XII. Innocentii ad Aurelium epistola, ad quam ea referri possunt, quæ in hac synopsi habentur.

A

I.

EX EPISTOLA INNOCENTII

Ad Exuperium.

I. PResbyter, diaconus incontinentes deponantur.

II. Qui continentes sint omni tempore viaticum accipiant, & communionem per misericordiam.

III. Uxorati si adulteraverint excommunicentur.

IV. Licet accusare homicidam.

V. Qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit excommunicentur; similiter & mulier.

VI. *Libri* qui recipiendi sunt.

Moysi lib. V. Geneseis, Exodus, Leviticus, Deuteronomium. Jesu Nave I. Judicum I. Regum IV. Rhut I. Prophetarum XVI. Salomonis V. Psalterium I. Job. I. Tobiæ I. Esther I. Judith. I. Machabæorum II. Esdræ II. Chronic idest Lamentationes Hieremiæ. Paralipomenon II. Novi Testamenti: Evangelia IV. Pauli Apostoli XIV. Joannis IV. Petri II. Jacobi I. Actus Apostolorum, Apocalypsi Joannis.

B

C

II.

EX EPISTOLA INNOCENTII

Ad universos episcopos in Tolosa.

EPiscopus in aliena ecclesia episcopus non maneat. Hispanos detrahet de militia seculari celeri ad sacerdotium non ordinantes, nec curiales qui non debent esse clerici. Hispanos vituperant ii, qui in forensi exercitatione versati sunt, vel ex militia aliqua, sive ex curialibus, ut ad sacerdotium vel ad minora officia veniant.

D

III.

INNOCENTII AD VICTORIUM

Episcopum.

I. SIne Metropolitani consensu episcopus non ordinetur.

II. Qui cingulum militiæ secularis habuit ad clericatus officium non veniat.

III. Inter clericos episcopus audiat. Romani clerici ad alios episcopos non audeant dicere causas suas.

IV. Mulierem viduam clericus non ducat uxorem.

V. Alienum clericum nullus suscipiat.

VI. Novatiani vel Montenses per manus impositionem suscipiantur. Qui de nostris ad illos fuerant, & revocantur, longe poeniteant.

VII. Diaconi non misceantur cum uxore.

VIII. Monachus in clero non veniat, nec uxorem accipiat.

IX. Curiales clerici non ordinentur.

X. Velata si erraverit non accipiat poenitentiam.

XI. Con-

ANNO CHRISTI 401.

XI. Confectæ Domino non velatæ si nupserint poeniteant.

INNOCENTII

Ad episcopum. (sic)

I. Nullus bigamus clericus ordinetur.

II. Qui ante baptismum uxorem habuit, & post baptismum aliam duxerit, bigamus est.

IV.

INNOCENTII

Ad Decentium.

I. ORdo Missæ ad pacem dare post quartam orationem.

II. Nomina recitentur post commendationem offerentium.

III. Non consignent infantes presbiteri nisi episcopi.

IV. Omne sabbato jejunetur.

A Teneant presbyteri Missam in urbem præsente episcopo.

VI. Sine justu episcopi presbyter Missæ teneat, in urbe præsente episcopo.

VII. Sine justu Episcopi, vel alii manum ponant Inergumeno.

VIII. Omnes pœnitentes V. feria de pascha reconcilientur.

IX. Presbytero liceat visitare infirmum, & ungere chrisma, pœnitentem ægrotum, non liceat ungere de chrisma.

ANNO CHRISTI 401.

V.

INNOCENTII

B

Ad Aurelium episcopum.

FAcile non imponatur manus, Episcopo ex laico non ordinetur.

ADMONITIO EDITORIS

In sequentes variantes epistolæ ad Victricium.

COllectio nostra Lucensis canonum duplex est in eodem codice nongentorum annorum. Alia quidem integros canones conciliorum, & epistolas canonicas summorum pontificum continet; alia pauca contumnodo canonum conciliorum, & qui in epistolis Pontificum Romanorum continentur canonum synopsim exhibet. Synopsim jam dedimus, nunc ex integris epistolis alterius collectionis variantes majoris momenti promendæ. Ex Innocentii epistolis unica occurrit ad Victricium, ex qua hæc accipiant Lectores.

Edita	MS.
Ad Victricium.	*Ad Victorium.*
De sacris lectionibus tibi minus collectum esse videatur.	Tibi videatur innorum.
Coepiscopatus (a Petro) cœpit exordium.	Episcopatus cœpit exordium.
Cap. I.	Cap. I.
Nec unus episcopus ordinare præsumat episcopum, ne furtivum beneficium præstitum videatur.	*Deest.*
D	
Cap. III.	Cap. III.
Secundum Synodum Nicænam.	*Deest.*
Synodus statuit.	Vetus consuetudo exigit.
Cap. VI.	Cap. VI.
Sacerdotes mei semel nubant: & alibi: *Sacerdotes mei non nubent amplius.*	*Deest utrumque.*
Cap. XI.	Cap. XI.
Publicis functionibus occupatis.	Publicis functionibus aut honoribus occupatos.

IN

IN SUPERIORES VARIANTES

ADNOTATIO.

Priorem variantem non moror, præterquam enim magis usitatam & claram lectionem præfert, nihil addit. Altera primatui Romani pontificis plus favet, quam lectio vulgata. Si enim episcopatum cœpisse a Petro dixerimus, jam omnium episcoporum primum Romanum Pontificem, Petri successorem, agnoscamus oportet. Id verò non ita commode intulerimus, si non episcopatus quidem, sed coepiscopatus, idest communis episcopatus a Petro coeptus dicatur.

Tertia lectio quamquam in editis non est mendosa, cum Sardicensis concilii canones, quos hic commemorat Innocentius, persæpe apud antiquos sub Nicæni nomine veniant; adhuc tamen æquior censenda est lectio, quæ Nicæni nomen silet.

Quinta lectio (nam de quarta nihil est quod adnotem) testimonia duo supprimit, quæ tanquam ex Scriptura laudantur, cum reipsa in Scriptura minime reperiantur. Notat quidem Labbeus ex his alterum afferri a Tertulliano de *exhortat. ad castitatem*, tanquam ex Levitico desumptum. An tamen idem testimonium adduxerit Innocentius contra codicis nostri auctoritatem jure meritoque ambigi potest.

CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

In quo S. Joannes Chrysostomus iterum deponitur

Anno 404. habitum.

Anno 404. Constantinopolitani hujus concilii mentio a Veneto conciliorum Labbeanorum editore facta est, ex Pagio accepta. Sed cùm Pagius suo more non acta quidem, at ipsam potius actorum synopsim exhibuerit; hinc factum est, ut uberior actorum concilii Constantinopolitani tractatio in Collectionibus adhuc desideraretur. Id ergo totum repetendum nunc est ex Palladii Dialogo, cujus verba statim recitabo, postquam de caussa habendi concilii aliquid attigero. Iniqua synodi ad Quercum sententia depositus S. Joannes Chrysostomus extorris actus est ex urbe regia; mansitque exul aliquandiu, donec tandem ab Arcadio revocatus, sedem suam repetiit. Grave id visum est Theophilo Alexandrino, adversariorum ejus infensissimo, quare ejus opera coacta synodus est Constantinopoli Honorio VC. & Aristæneto Coss. idest anno 404. teste Socrate lib. 6. cap. 18. Disceptatum est ibi utrum Joannes rite pristinam sedem repetiisset, vetante canone Antiocheni concilii, ne episcopus, vel etiam injuste, in synodo depositus sedem suam, nisi ex sententia majoris synodi, repeteret. De hoc Antiocheno canone consulendus est Pagius in Collectione Veneto - Labbeana to. III. pag. 98. Quæ concilii sententia fuerit, ex Palladio audienda.

Convocatis e Syria, Cappadocia, Ponto, & Phrygia universis Metropolitanis & episcopis, Constantinopoli eos congregant. Illi cùm venissent, juxta canonum ordinem communicarunt cum Joanne, ne eadem quæ prius committerent. Quod ubi rescivere Principes, ægre tulerunt eorum cum Joanne communionem. Et Theodorus quidem Tyanorum episcopus, vir ornatus, intellecta conspiratione ex his quæ ad ejus aures venerant, ne Theophili temeritatem sequeretur, insalutatis relictis omnibus ecclesiam suam repetiit, longum vale dicens Comitatui, suamque provinciam pietatis muro permuniens, ad finem usque in communione fidelium Romanorum perseverans; de quibus Paulus testatur: *Fides vestra in universo mundo annunciatur*. Pharetrius autem episcopus Cæsareæ, quæ est ad Argeum, supra modum formidans, ut larvas pueruli, sua civitate nec egressus quidem, per literas cum adversariis Joannis consentit, quamvis non vocatus in medium, inepte in episcopatu sese gerens, meliorum inscitia. Denique Leontius, Ancyræ Galatiæ episcopus, conjunctus est cum Ammonio episcopo Laodiceæ adustæ, & combustam reddidit ecclesiam. Hi non solum victi Principum minis, sed è contrario Imperialium donorum spe decepti, in secunda synodo improbam sententiam Acacio & Antioco suggerunt, ut valeret Theophili non veridicum judicium, & nullo modo locus daretur Joanni defensionis, allegatione canonum a Theophilo missorum, quos composuerant quadraginta de Arii communione, qui sic habent: *Si quis episcopus aut presbyter jure, aut injuria depositus, per se redeat ad ecclesiam absque synodo, talis non habeat amplius locus defensionis, sed absolute expellatur*. Et hic quidem canon ut impius ab impiis editus, in Sardicensi concilio a Romanis, Italis, Illyriis, Macedonibus atque Græcis abrogatus est &c. Ammonius tamen & Leontius, par admirabile, conjuncti Acacio, Antiocho, Cyrino Chalcedonensi, ac Severiano, ingressi sunt ad imperatorem, monituri evocandos esse ex parte Joannis decem episcopos (erant autem plures quadraginta) ad conciliandam canonibus auctoritatem; aliis quidem contendentibus orthodoxorum eos esse, aliis autem Arianorum esse demonstrantibus. Ingressi autem Elpidius episcopus Laodiceæ Syriæ senex & mente & canitie, atque Tranquillus suadebant imperatori, non oportere indicta causa ejici Joannem. Neque enim prius depositus fuerat, sed ejectus a Comite; neque per se redierat, sed jussu tuæ pietatis, misso ad id Notario. Et quos nunc proferunt canones, hæreticorum eos esse ostendimus. Cùm autem Joannis adversarii inordinate altercari persisterent, alii quidem contentiori voce, alii tumultuoso pectoris motu impudenter agitati coram imperatore: canonum scientissimus, atque observantissimus. Elpidius, modica facta quiete, veluti malacia, leniter imperatori dixit: Imperator, ne diutius mansuetudinem tuam vexemus, sed unum id fiat. Subscribant fratres nostri Acacius & Antiochus, ejusdem esse se fidei ac eos qui canones ediderunt, quos tanquam ab orthodoxis editos proponunt: & soluta controversia est. Imperator animadversa propositionis simplicitate, subridens dixit Antiocho: Nihil isto mihi videtur utilius. Erat autem omnium quæ acta sunt insons imperator, aliis mutantibus quæ bene constituta erant. Vertigine igitur acti, atque in se conversi qui cum Severiano erant, instar aquæ instabilis, ob id quod fuerat prudenter ab Elpidio dictum & imperatoris judicio comprobatum, obticuerunt facie livescente. Angustiis tamen loci constricti, etiam nolentes promittunt subscribere: Sic egressi, promissum quidem non implent, utpote involuntarium, metuentes ne vincerentur: machinabantur autem quo pacto expelleretur Joannes &c.

CONCILIUM ITALICUM forte ROMANUM

In caussa S. Joannis Chrysostomi restituendi.

Ab Innocentio papa I. anno 405. habitum.

Anno 405. *Duplicis conciliabuli, ad Quercum, & Constantinopolitani sententia damnatus S. Joannes Chrysostomus, post primam ab exilio restitutionem solum iterum verterat, nec restitutionis illius spes restabat alia, nisi sequester pacis vir aliquis potens Arcadium imperatorem pacaret. Id ut tentaret: Innocentius papa I. ex Italis episcopis concilium coegit, ut de re tota in communi deliberarent. Quid decreverint Patres narrat Palladius in dialogo de vita S. Joannis Chrysostomi his verbis:* Episcopi Italiæ congregati orant imperatorem (Honorium) scribat fratri suo & consorti imperii Arcadio, ut jubeat Thessalonicæ synodum fieri, quo facilius utraque pars Orientis & Occidentis in unum accurrere possit &c. Quibus accensa ejus pietas Episcopo quidem Romanæ ecclesiæ scribit, mittat quinque episcopos, presbyteros Romanæ ecclesiæ duos, & diaconos unum, qui ferant suam ad fratrem suum epistolam, cujus hæc sententia erat.

„ Tertio jam scribo ad mansuetudinem tu-
„ am, rogans, ut quæ ex compacto contra
„ Joannem episcopum gesta sunt, emenden-
„ tur. Et ut videtur nondum perfectum est.
„ Quare denuo scripsi per hosce episcopos &
„ presbyteros, multum sollicitus de pace ec-
„ clesiastica, per quam & nostrum imperium
„ pacem obtinet, ut jubere digneris Orientis
„ episcopos Thessalonicæ convenire. Etenim
„ Occidentis nostri episcopi, lectis viris ad-
„ versus malum ac mendacium firmissimis,
„ miserunt episcopos quinque, presbyteros
„ verò duos, & diaconum unum magnæ Ec-
„ clesiæ Romanæ. Quos velim omni honore
„ digneris: ut si persuasi fuerint quod jure
„ expulsus sit Joannes, doceant me ab ejus
„ communione recedere: aut si coarguerint
„ sponte malignos esse Orientis episcopos, ab
„ eorum te communione avertant. Quænam
„ enim sit Occidentalium de Joanne episcopo
„ sententia, ex omnibus epistolis, quæ ad me
„ scriptæ sunt, duas subjunxi, ejusdem cum
„ cæteris sententiæ, unam Romani, alteram
„ Aquilejensis episcopi. Porro hoc ante om-
„ nia obsecro clementiam tuam, Theophi-
„ lum Alexandriæ episcopum, etiam nolen-
„ tem, sistere jubeas, qui omnium malorum
„ maxime auctor esse dicitur; ut episcopo-
„ rum qui adfuerint synodus minime impedi-
„ ta, convenientem temporibus nostris pa-
„ cem sanciat.

Destinati sunt a Synodo Æmilius Beneventanus episcopus, & Cythegius, & Gaudentius, una cum Valentiniano & Bonifacio presbyteris, qui literas Honorii, Innocentii, & Italorum episcoporum, Chromatii Aquilejensis, & Venerii Mediolanensis, atque aliorum, nec non commonitorium synodi totius Occidentis accipientes, publica evectione Constantinopolim profecti sunt cum Cyriaco, Demetrio, Palladio & Eulysio episcopis. Commonitorium autem continebat, Joannem judicium ingredi non debere, nisi ipsi prius restituta fuisset & ecclesia & communio; ut sublata caussa detrectandi judicii sua sponte consessum iniret.

SELEUCIENSIS IN PERSIDE SYNODUS,

In qua canones pro disciplina in Perside & Mesopotamia restituenda conditi, anno Isdegerdis XI. Christi 410. celebrata.

Anno 410. De hac synodo primò ea referam, quæ Renaudotus to. 2. Liturgiar. Oriental. in notis ad Liturgiam S. Maruthæ pag. 272. in Florentino MS. codice Syriaco legit, in hanc sententiam: *Canones & regulæ constitutæ a Synodo episcoporum Persarum, habita in civitatibus Seleuciæ & Ctesiphontis civitatum regni Persidis in legatione D. Maruthæ episcopi Miafarekim [in Mesopotamia] ad Isdegerdem regem filium Saporis anno XI. regni ejus.* Legationis, hujus cujus occasione synodo adfuit Maruthas, historiam ita describit author vitæ Isaaci archiepiscopi Seleuciensis apud Assemanum Biblioth. oriental. tomi III. par. I. pag. 366. his verbis Latine ex Arabico ab eodem Assemano redditis: *Accidit ut Isdeger-*

ANNO CHRISTI 410.

gerdes Perfarum Rex in morbum incideret, quem quum Perſæ medici curare non poſſent, A ſed (nam medici Chriſtiani plerique ſub Saſſur (nam medici Chriſtiani plerique ſub Saſſur regno interfecti fuerant, reliqui in aporis latebras profugerant) Rex Imperatorem Romanorum, ut peritum medicum ad ſe mitteret, etiam atque etiam rogavit. Miſſus eſt Marutha Epiſcopus Mayaphacheniſis, vir doctrina & pietate clariſſimus ac peritiſſimus medicus. Venerat jampridem ad aures Arcadii imperatoris Romanorum, quæ mala in Perſa degerdis autem annus undecimus in Chriſti annum 410. incidit. Non igitur ſub Arcadio, ſed ſub Theodoſio Arcadii filio ea ſynodus celebrata. Preterea quod de Maruta ab Arcadio ad Perſarum regem miſſo referitur, de prima Maruthæ in Perſidem profectione intelligendum eſt, quando reſidet urbe regia, in qua conciliabulum adverſus ſanctos Dei Antiq. Italiæ med. ævi to. III. pag. 976. ex quo hic illos damus, præfixa ejuſdem Muratorii præfatione.

Porro Maccarorius ibidem annum ſynodi B ſtatuit 405. in quem Idegerdis annum XI. incidiſſe cum reliquis vulgo chronologis cenſet; ego verò hic chronologiam ab Aſſemanio ex Arcadio ſuperſtite reformatam ſequendum duxi, adſignandum maluimus.

ANNO CHRISTI 410.

neceſſaria judicavit: quot cum legiſſet Maruthæ, mirifice probavit: deinde quæſtionum Patrum occidentalium canones ejuſdem ſynodi patribus obtulit, & illi rurſus canones & expoſitiones apud Orientales patres reperias exhibuere, quæ nimirum apud Græcos nuſquam extare conſtabat.

Hæc ille. Sed cum ſynodus Iſaaci habita dicatur anno Jezdegerdis undecimo, ſtare nequit quod de Arcadio imperatore narratur: hic enim obiit an. Chriſti 408. ſequenti autem annus undecimus in Chriſti annum 410. incidit. Non igitur ſub Arcadio, ſed ſub Theodoſio Arcadii filio ea ſynodus celebrata. Preterea quod de Maruta ab Arcadio ad Perſarum regem miſſo referitur, de prima Maruthæ in Perſidem profectione intelligendum eſt, quando reſidet urbe regia, in qua conciliabulum adverſus ſanctos Dei Antiq. Italiæ med. ævi to. III. pag. 976. ex quo hic illos damus, præfixa ejuſdem Muratorii præfatione.

Porro Maccarorius ibidem annum ſynodi C ſtatuit 405. in quem Idegerdis annum XI. incidiſſe cum reliquis vulgo chronologis cenſet; ego verò hic chronologiam ab Aſſemanio ex Arcadio ſuperſtite reformatam ſequendum duxi, adſignandum maluimus.

V. CL. LUDOVICI ANTONII MURATORI

PRÆFATIO.

PEto veniam ſi ſtigmentis hiſce (de *quibus in eadem diſſertatione egerat*) ſubnecto, non ſtigmentum quidem, ſed dubium monumentum, videlicet Symbolum Syriacum, D neminî, ut reor, hactenus viſam, quam immortalis memoriæ Fridericus Cardinalis Bonromeus Archiepiſcopus Mediolanenſis & Syrorum Linguæ in Latinum ſermonem convertendam curavit, atque in Ambroſianam Bibliothecam a ſe inſtitutam intulit, unde illam ego hauſi. Atque utinam Synodus illa, ubi venerandam primæ facie antiquitatem præſert, ita germanas, & revera vetuſtiſſimus foetus dicenda foret. Verum hoc præſtare nequeo, meorum, ne Cardinali doctiſſimo ſalem lubrîſve ſyrus aliquis ſpe lucri ex hujuſmodi merce concepta. Habita hæc dicitur *Anno Undecimo Jeſdarged filii Saporis Regis*, videlicet Perſarum, qui Meſopotamiæ, aliſve Syriæ partibus tunc dominabatur. Auctor eſt Theophanes in Chronico, eodem anno, quo Arcadius Theodoſii Magni filius patri in Imperio ſucceſſit, hoc eſt anno Chriſti CCCXCV. defatum quoque fuiſſe *Idegards* Regnum Perſarum. Quum ergo Annus ejus undecimus in annum Chriſti CCCCV. incidat, ea ipſo celebrata fuerit hæc Synodus, dum tamen ab illa abierit omnis fraudis ſuſpicio. Et ſane ſub eodem Idegarde Rege floruit *Maruthas Epiſcopus Meſopotamiæ, vir extrema pietate præditus*. Illum euſmodi elogio ornat Socrates Hiſtor. Eccleſias. Lib. 7. cap. 8. qui & narrat ejus ſanctis moribus & hortamentis Regem adeo fuiſſe commotum, *ut Maruthæ permiſerit ubicunque velit, Eccleſias ædificare. Exſtat apud Parſas Chriſtiana Religio latius propagata eſt*. Parum etiam abſuiſſe tradit, quin Chriſto ſuum nomen Idegardes dederit, quod & Theophanes confirmat. Hæc ergo reſte colligenti in Regem & tempus, quo coacta dicitur Synodus iſta. Ad iſta accedant, quæ Illuſtriſſimus, & Clariſſimus vir Joſeph Simonius Aſſemanus ante paucos annos in Tomo primo *Bibliothecæ Orientalis* adnotavit, dum Sancti Maruthæ acta illuſtrare. Is nempe Chronicon Syriacum laudat a Dionyſio Patriarcha Jacobitarum compoſitum, in quo Sanctus iſte Epiſcopus floruiſſe traditur Anno Chriſtianæ Æræ CCCCXIV. dicitur que duobus Concilîis in Regno Perſarum celebratis præfuiſſe, e quibus primum habitum fuit imperante Arcadio Auguſto, alterum imperante Theodoſio juniore Auguſto. Quare conſtuere & ita ad ſuperſtendum nobis re vera celebratum fuiſſe Synodum ſub Idegarde Rege, ſeu Jezdegerde Saporis filio, qui ad annum Chriſti CCCCV. pertinet.

ANNO CHRISTI 410.

nodum a Sancto Marutha, cujus Acta forta- A ſis usque ad nos ſervata fuerint. Verùm dum ego, quæ ſe mihi obtulere, publici juris facio, primo perpendatur velim, an *Rex Jeſdarged* recte *Saporis Regis filius* appellatus fuerit. Deinde num euſmodi Conciliun facile putandum ſit in Symbolo pronuntiaſſe, ſe ampleſti *Sanctum Paracletum ipſum de Patre, & Filio*. Quum enim in fine adnotatum fuerit, Synodum iſtam fuiſſe habitam poſt *Synodum* CL. idcſt Epiſcoporum in Concilio Conſtantinopolitano Œcumenico Primo congregatorum Anno Chriſti CCCLXXXI. Symbolum tunc effornatum tantummodo habebat, Spiritum Sanctum a *Patre* procedere. B Num & a *Filio* proceſſerit, diu poſtea agitata fuit acriter queſtio inter Latinos, & Græcos. Quare hoc ſuſpicionem juſtam, aut conſiſti, aut interpolari Concilii ingerit hujuſmodi ſententia. Canone etiam octavo, ſi Cuchari appellatione Romanus Pontifex venit, uti interpres in poſtrema adnotatione contendit: perpendendum eſt an affectatione prorſus careat, quod ibi ſcriptum eſt. Quamquam forſaſſe referri hæc poſſint ad Antiochenum Patriarcham. Reliqua omitto, ut ſuus leſtori erudito ſit locus in exigendo ad lapidem Lydium Opuſculo iſto.

SYNODUS SYRIACA

In Latinam Linguam translata.

CAnones aliqui, & ordinationes, quæ poſitæ fuere a Synodo Epiſcoporum facta in Soloc & Cataiſphon civitatibus poteſtatis Regni Perſarum, in legatione *Sanctî Maruthæ Epiſcopi Mipharſkenſis* ad *Jeſdarged Regem, Anno Undecimo* ipſius Jeſdarged *filii* Saporis Regis.

Convenere Epiſcopi quadraginta in C Soloc & Cataiſphon, & erant ipſorum præcipui Iſaac Catholicus Patriarchus *Seleuciæ & Ctheſiphontis, & Seleuciæ ipſius Soloc & Cataiſphon, & Maruthæ ejus frater*. Et conſedere in Eccleſia magna ipſius Soloc & Cataiſphon Menſe Februarii, tertiâ ferîâ. Et quum legiſſent epiſtolam miſſam ad eos ab Occidente ab Epiſcopis in terra Romanorum, & conſcripti erant Canones, qui poſiti fuere in Occidente, poſuerunt ipſi Canones hos, qui ſcripti ſunt infra.

I. In omnibus Eccleſiis prius oratio & precatio & obſecratio & ſupplicatio D offeratur coram Deo vivo & Sancto pro Regibus & Principibus, ut habitationem tranquillam & quietam habitemus cum tota ſanctitate & juſtitia, & ipſi non excogitent cogitationem ſuperbam & aſperam adverſus populum Dei.

SYMBOLUM POSITUM AB IPSIS EPISCOPIS ISTIS PERSIS.

II. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, qui per filium ſuum fecit cœlum & terram, & per ipſum conſtituta ſunt ſecula ſuperius, & inferius, & inſuper fecit reſurrectionem & gaudium toti creaturæ. Et per ipſum Filium ſuum Unigenitum, qui natus eſt de ipſo de ſubſtantia Patris ſui, Deus de Deo, Lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, natus & non factus: qui eſt Filius naturæ Patris ſui; qui propter nos homines, qui per ipſum creati

ANNO CHRISTI 410.

ciatur a Metropolitano magno Catholico Soloc & Catasphon, ferens secum epistolam ab Episcopis illis, qui cum ordinarunt. Qui vero ausus fuerit & nobis & episcopis aliis fecerit aut in vita aut in morte juxta definitionem istam positam a Synodo magna ac Sancta, factus & factor a toto Clero Ecclesiæ sine misericordia rejiciatur.

IV. Circa Eunuchos verò secundùm quod ordinatum est in Synodo, ita & nos servamus, quia omnis vir, qui voluntate propria abscindit se, & naturam suæ conditionis lædit, hic in Ecclesia non admittitur. Quòd si in fua puritia a domino suis violenter, aut a barbaris abscissus fuerit, aut in infirmitate decisus est a medicis, admittitur in Clerum Ecclesiæ, id quod permittit ei Canon Ecclesiæ.

V. Circa habitatrices, sicut justum est a Synodo, omnes nos facimus, quia deinceps omnis vir episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut subdiaconus, aut Clericus, cujus habitatio cum feminis fuerit, & honestè & Sanctè fœrum, ut decet ordinem ministerii Ecclesiæ, non fuerit monastice viri cum viris fœrsum, & feminæ cum feminis fœrsim, hic in ministerio Ecclesiæ nobiscum non recipitur.

VI. Circa lucra obscœna, & conventiones, & usuræ, de quibus mandatum est in Synodo ne fiant, omnes nos alacriter fervamus, quia deinceps omnis vir, qui in ministerio Ecclesiæ nostræ est in aliquo graduum Clericatum, & usuris & conventionibus utatur, alienus Ecclesiæ nostræ, ministeriique nostro est, & commixtionem nobiscum non habet.

VII. Circa auguria, & incantamentum, & opera aliena iniquitatis & peccati, hæc, quæ competunt Paganismo, & ligationes, & veneficium, & totus cultus Dæmonum, hæc omnia anathemate, & maledictionibus ab omnibus Ecclesiis, & filiis fidei nostræ negentur; & qui inventus fuerit in aliquo istorum, sine misericordia ejiciatur a tota Ecclesia Christi, & usque in æternum misericordia non fit super eum.

VIII. Canon verò iste injunctus in Synodo, ut bis in anno quolibet congregentur Episcopi in Synodo ad invicem, ut per eorum congregationem omnis dissensio & calumniæ cessent; rogatu magno præcipuos Synodi rogamus & perluademus, ut in duos annos, idest secundo quoque anno semel congregentur, solente Rege in Soloc & Catasphon, & scribente ad nos Dominus Metropolitanus magnus, & Archiepiscopus, qui sedet super thronum *Cucharum*, alacriter congregamur, & ad adorationem, & honorem Paternitatis ejus convenimus, & quidquid jusserit nobis in verbo Dei fine mora exequimur, & legem, quam in Christo Domino nostro imposit nobis, recipimus, & cum tremore & amore ejus voluntati consentimus.

IX. Quoad domum verò, in qua sunt recipiendi hospites, & pauperes, ut in omnibus Ecclesiis nostris sit destinata, consentimus, ac perfusi sumus, ut oporteat per episcopum recipiuntur ab Episcopo ad Episcopum ejus focium, aut a Presbytero ad sibi similem.

X. Ac ne accedant Presbyteri & Diacones & Subdiacones ad refectorium, pauperum, sed sit notum cœnaculum Clericorum & portiones inde non sit licitum eis sumere, ne forte dedecus & injuria advertat libertatem Ecclesiæ contingant, omnes nos consensimus, & consentimus.

XI. In loco quoque discumbendi.... in cœnaculis non est in ..... lugentium neque in nuptiis. Quicumque est in Ecclesia & Presbyteris aut & Diaconibus aut & Subdiaconis, aut filiis fœtus, aut consecratis, aut custodibus januæ consentimus, ut nullo modo liceat eis discumbere.

XII. Utque in omni die Dominico legatur Evangelium cum aliis libris, & verbum edisserator usque ad tertiam horam, & ad quartam horam, & tunc Sacrificium offeratur, omnes nos convenire esse definimus.

XIII. Quoniam autem multa, quæ sunt fermone illo Canonum Synodi Sanctæ illius Nicænæ, recipimus, adjudicamus, ut quilibet vir aut Episcopus Metropolitanus, qui præest tribus aut quatuor aut quinque Episcopis, aut etiam pluribus forte, scribat ipsos Canones istos, & coram oculis fuis fint femper, & secundùm eos constituant Episcopi omne negotium, & secundùm eos statuant convenientia pro Potestatibus fuis; post verò pauca ipsorum adtuum Synodi Episcoporum Persarum.

XIV. Seditio quoque Chorepiscopi fuit abeft Episcopus. Quum verò Episcopus adeft, Episcopus habet auctoritatem jubendi, ut vult, Diaconi quoque ita. Omnis vir Diaconus, qui in Civitate eft, & ægrotans non ægrotat, & tempore orationis non repetitur in Ecclesia, & in ordine Diaconorum in

ANNO CHRISTI 410.

sapiens eft in fermone ac doctrina; fitque ei cura circa pauperes, & folicitus hofpitum, & verfatus in minifterio Ecclefiæ ad corrigendum & ordinandum omnia convenientia.

XVI. Et die Dominico fuper cathedram concionem Diaconi præfente Epifcopo, ipfe prædicet Evangelium, ipfe legat, & de omni opere requifito ad minifterium Eccleſiæ ipſe jubeat, & brachium & lingua & honorans Epiſcopo ipſe ſit, & voluntate occulta Epiſcopi per cum fiat palam, & Presbyteros ſuper ſedilia ipſa ſedere curet, & in capite Diaconorum ipſe ſedeat ſecundum ordinem, quo ſederit Epiſcopus ſuper thronum.

XVII. Item Miniſtros hos, qui vocantur Exorciſtæ, ſuper januas tempore miniſterii ipſe conſtituat, & Libros Ledoribus ipſe injungat & tradantur, & Presbyteris & Diaconis & Subdiaconis ipſe diſtribuat Hebdomadam, ut conferat Baptiſma, & inferviat altari, & caveant templo & ejus orationibus & rebus. In omnibus Eccleſiis, in quibus ſunt Epiſcopi, ita faciant.

XVIII. Qui hebdomadis recipiunt, & bonis Eccleſiæ cibentur, & corum, cubile ſit in domo illa denominata in omni loco nomine miniſtrorum, & omnis Eccleſia, & Civitas pro ſua magnitudine diſtribuantur in ea homines hebdomadis. Circa verò proventus & reditus, qui ſequeſtrantur, & dantur viro illi, qui factus eſt Major-domus fidelis Eccleſiæ, hæc lex ſit, ut claves diſpenſationis, & adminiſtrationis ſuper Altare ponantur, & qui futurus eſt Major-domus, ab Altari recipiat ea, & quum deponi adminiſtrationem, aut ipſe ejus Epiſcopus vult eum abſolvere ab hoc negotio, ſuper Altare ponat ipſas claves, & ut meretur retributionem ſuam a Domino Altaris, ſive bene ſive male recipiet.

XIX. Quicumque verò vir Presbyter, qui in Civitate eſt, & ægrorans non ægrotat, & ſuper ſedilia cum ſuis collegis tempore orationis non reſidet, & tempore concionis coram Altari non ſtat, deponatur a miniſterio.

XX. Archidiaconus autem dicito viro Presbytero: offerat Sacrificium quotries abeft Epiſcopus. Quum verò Epiſcopus adeſt, Epiſcopus habet auctoritatem jubendi, ut vult, Diaconi quoque ita. Omnis vir Diaconus, qui in Civitate eſt, & ægrotans non ægrotat, & tempore orationis non repetitur in Eccleſia, & in ordine Diaconorum in populo non ſtat etiam, quum ab Archidiacono jubetur accipere ſtolam, & aſcendere ad ſedile le . . . . . & accipere Librum, & legere, & ubi legerit, rurſus relinquere miniſterium ſuum, & vagari, ſubeat pœnitentiam ſibi convenientem; quin neque in Diaconio liceat eſt relinquere Populum tempore orationis, & ſedere intus, niſi forte ægrotans ægrotat: Sed cum ſociis ſuis in ordine ſtet, & tempore Sacrificii coram Altari ſtet, donec abſolvatur tempus. Adverſus Diaconem hæc convenientia ſpernentem, auctoritatem habet ipſe Archidiaconus, ut judicium ſecundùm jus ſuum ulciſcatur contra eum.

XXI. Subdiaconorum quoque eâdem ſimilitudine ſinguli, qui tempore miniſterii non reperiuntur in Eccleſia, niſi ægrotent, aut diſcedant aliquo, & in Choro Pſalmis non ſtant, & ad januas templi tempore miniſterii non cavent, reprehendat extra, ne indulgentia iſta ſeu mollities plurimos corrumpat.

XXII. Archidiaconi autem erit hæc omnia conventionaria rogare, ac inquirere ſingulos. Et, ſine ejus conſilio nemini Presbyterorum, aut Diaconorum, aut Subdiaconorum, aut Clericorum liceat adire rus, aut ad aliquem alium locum, ſed ut diligenter & ſplendide decet ipſum Archidiaconum miniſtrare in Eccleſia Chriſti, & eſſe exemplum bonum multis.

XXIII. Quoniam ipſe eſt lucerna Eccleſiæ, & lumen coram Epiſcopo, verbo ac doctrina ſua neque apprehendatur mos iſte vetus, neque ſit amplius præſente fcilicet Presbytero ſenior e non offert ſacrificium ille junior ipſo. Ob hanc cauſſam omnes ſeniores admittunt, & exeunt, quippe qui locum dantes illis junioribus; nam coram Epiſcopo, ſi ab eo jubeatur, licet illi juniori exteris in annis offerre. Quòd ſi coram Epiſcopo celebrat, & coram ſocius ſuis Senioribus ſe celebrat Epiſcopum ſolum abſente Epiſcopo, quicumque Presbyter celebrans majoris eſt honoris, ſive ſenior ſit, ſive junior. Ergo omnibus Presbyteris & Diaconis non licet eis deſerere Altare, & diſcedere, quamvis convenientes ſit exhibere honorem ſibi invicem ſecundum verbum ipſius Apoſtoli jubentis, ut honore quis ſocium ſuum velutiſi ſe dignum magis reputet.

XXIV. Circa morem quoque iſtum contemnendum, qui ſubintravit confuſe & non competenter, ut qui parvuli ſunt, doctrinamque Scripturæ non intelligunt, facile & leviter dextera Sacerdotis

ANNO CHRISTI 410.

dotis eis imponebatur sine discretione & examine, deinceps definitio ista sit juxta præceptum Synodi, quia super minorem, triginta annos natum, dexteram Presbyteratus non imponatur.

XXV. Item non liceat Episcopo ordinare Presbyteros, Diaconosque in locis simplicibus, nisi in Ecclesia ante Altare.

XXVI. Qui verò ignarus est in doctrina, *nisi* Davidi totum (*ideſt*, Psalterium) & ore suo recitet, neque subdiaconus fiat. Sed admoneatur, ne fiat, donec totum David & ore suo addiscens, recitet. Ob hanc enim licentiam erit obtenebratio in Ecclesia. Quod si contigerit, & acceperit quis, prius non eruditus, dexteram Presbyteratus aut Diaconatus, rursus colligat se, addiscat & consideret doctrinam, ne dormitent ministri Christi, & sint idiotæ in verbo ac doctrina sua.

Post verò alia, & ipsis gestis.

XXVII. Omnis verò Episcopus in sua Diœcesi & Civitate potestatem habet ipse ordinandi Presbyteros & Diaconos & Discipulos, & ædificandi Ecclesias, & augendi omnia bona, quæ voluerit, ut sit exemplum bonum. Episcopus verò ille Metropolitanus, qui præficitur ipsis Episcopis fratribus suis, non ut honorandus in ipsis Episcopis secundùm gradum suum, ita convenit, ut ad eum pertineat scribere cedulam, & monere Catholicum circa quodlibet negotium, quod contigerit inter ipsos Episcopos sibi proximos, & sub ejus manu sunt. Et ipse moneat fratres suos de eo, quod scribitur sibi a Catholico, & ab ipsomet scito Catholicus quodlibet negotium ortum inter illos; quod si contigerit, & sit querela aliqua inter Episcopum & Episcopum, aut inter Presbyterum aut Diaconum, & suum Episcopum, sive ob convenientiam mansionis, sive quod ipse Episcopus forte non se gerit secundùm caritatem benignè & humiliter, interest eis Episcopus Metropolitanus, qui præsit eis, juxta quod scriptum est in canone Synodi magnæ. Quod si fortius sit ipso Metropolitano negotium, quodcumque, & non valeat pacificè absolvere illud, scribens moneat Catholicum, & liberetur a contritione, [*ideſt* fastidio.] Et ipse Catholicus scribat, & secundùm sapientiam suam jubeat & absolvat negotia. Episcopo verò illi metropolitare non liceat, ut quasi vi dominanter aggrediatur negotia Diœcesis alterius Episcoporum, quibus præsit, & imponere ei res. Sed manens loco suo ipsemet Metropolitanus scribat ad ipsum Episcopum illius Diœcesis circa illud scandalum, quod audit, si obtemperat ei. Sin autem moneat Catholicum, uti supra scriptum est. Quod si voluerit ipse Episcopus Diœcesis in commemoratione Martyrum, postulet ab ipso Metropolitano, qui præsit sibi, & invitet eum in Diœcesim suam. Hoc ejus erit Episcopi, quicumque sit, ut si velit complacere quibus præsit, habet auctoritatem ipse Metropolitanus convocare ipsos ceteros Episcopos, & constituere Episcopum illum, quem voluerit ipsa Civitas. Postquam verò ordinavit eum, transmittat eum cum epistola ad Catholicum, & perficietur ab ipso. Extra verò ista non habet auctoritatem Episcopo Metropolitano supra Episcopos illos, qui sub ejus manu, neque hoc poterit, ut gula & magnitudine ventris inquirat eos accipiendi & dandi.

ANNO CHRISTI 410.

Explicunt Canones positi a Synodo Episcoporum Persarum, velut ex virtute Canonum illorum Synodi magnæ Nicænæ. Una & hac parte fluminis, & alia & illinc Catalſphon & Solec vocant eam, sed una est, Tempus horum Canonum, Persarum est tempus illud, quod est post Synodum CL.

ANONYMI INTERPRETIS ADNOTATIONES IN HANC SYNODUM.

Circa hanc Synodum nota primo, Lector, quod licèt tanta fuerit ac fit Latinorum industria, transferendo fcilicet in Latinam sermonem aliarum nationum doctrinas, ut ipsis ipsis inquietantem omnibus numeris absolutam meritò adscribere nobis liceat: eos tamen hactenus quamplurima (scitu dignissima apud nos Chaldæo-Syros & Arabes latent doctorum opera, quinimmò ferè omnia.

Nota secundò, Catholicum ipsum, cujus mentionem supræ numero hæc Synodus facit, esse Armenorum Patriarchum. Sic enim usque in præsentem diem eum vocant ipsi Armeni. Itaque hæc Synodus habita fuit inter Episcopos Armenos, Catholicos tamen, atque Ecclesiæ Romanæ tunc temporis obedientes, ut patet in procemio hujus Synodi.

Nota denique tertiò, Metropolitanum illum *Cuebarum*, cujus in Octavo Canone fit mentio, esse *Pontificem Romanum*, tunc sub illa præpositio Syriaca apud nos Syros eum significat, qui majorem se habet neminem. Qui quidem, si secularis esset, Imperatorem agnoscimus, sin autem ecclesiasticus, Pontificem Romanum intelligimus. Quamobrem quum in hoc Canone sat ejus mentio, non ut secularis, sed ut Ecclesiastici, non alius quam Pontifex Romanus esse potest: præsertim quum hoc ipsum colligatur ex ipsomet modo loquenti Canonis. Hoc autem notaverim, tenens, Authores hujus Synodi fuisse Catholicos ante Schismatis tempora.

ZO-

ANNO CHRISTI 414.

ANNO CHRISTI 414.

ZOSIMUS PAPA

Sedit ab anno 417. usque ad 418.

AD CONCILIUM ANTIOCHENUM vel SYRIACUM

Pro damnatione Pelagii

Anno 414. ut fertur, habitum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET ADDITIO.

Vacans obitu Joannis episcopi solium. Hierosolymitanum Praylus anno 417. vel forte citiùs ascenderat, ac primò quidem occupatum favore Pelagii animum gessit, pro quo & literas dedit ad Zosimum, ut in sua epistola ad Africanos idem Zosimus testatur. Dein verò causa maturius discussa in concilio, cui Theodotus Antiochenus episcopus præsedit, hæresim agnovit, Pelagium Hierosolyma abegit, ac novis ad Zosimum literis condemnavit, qua de re Marius Mercator in commonitorio. Concilium illud anno 414. in collectione Veneto-Labbeana confignatur. Mihi verò alia plane sedet opinio, in annum 418. referendum arbitranti, cujus opinionis meæ hæc præcipua documenta. Pelagius Hierosolymis non desistit, nec ante sedem illam deseruit, quam in concilio, cui Theodotus præsulе, damnatus a Praylo ex urbe illa pulsus exadhuc fuit, ut ex commonitorio Marii satis conflare arbitror. Anno 417. die XI. Kal. Octobris cum Zosimus literas suas dedit ad Africanos, Pelagium Hierosolymis adhuc egisse ex tota illa epistola satis apparet. Anno vero sequenti 418. die prid. Kal. mail, hæreticum illum non Hierosolymis, sed Romæ egisse non inani conjectura deduceremus ex lege Honorii imperatoris in hæreticos illos tunc data, ac in collectionem Venero-Labbeanam to. 2. col. 405. translata. Ea etenim lege imperator urbe Roma pelli Cœlestium & Pelagium mandat. *Pulsi ex urbe* (Roma scilicet, ut ex edicto Palladii præfecti prætorio conſtat) *primitus capitibus damnatæ sectæ suæ, Nestorianæ Pelagiæque &c.*

Quod verò ex Pagio notat Hardouinus, de exordio episcopatus Theodoti cum anno 420. componendo, id dubium, incertumque existimat Tillemontius in nota LXXIV. ad vitam S. Augustini, quin & anticipandum illud ad annum 417. rectius censet. Huic conjectura nostra suffragatur, eademque constituta. Theodori epocha, quominus concilium illud in annum 418. anno Majum mensem referatur, nihil prohibet.

His verò admissis facile est definire, quo demum anno Zosimus agnita tandem hæretica Pelagii & Cœlestii dogmata una cum *impiis* authoribus damnarit, quod cum vix aliter quam in concilio fieri soleret, hinc non immeritò novum quoddam concilium, Romanum, intactum collectoribus, commemorandum suscipimus. Igitur Zosimus Pelagium & Cœlestium tunc primum damnavit, cum Praylus de reprobato ac pulso Hierosolymis a se Pelagio literas ad pontificem dedit. Id verò non priùs Septembri mense anni 417. contigisse in superioribus demonstravimus. Sed neque die XII. Kal. Capitis anni 418. quidquam adhuc Romæ in illos pronunciarum fuisse probant literæ *Zosimi ad concilium Carthaginense* tunc datæ, *quibus pontifex* certiores facit Africanos *parum se nihil* adhuc de Cœlestio pronunciasse. Verum cum ejus anni majo ineunte Honorius lege sua in Pelagium & Cœlestium animadverterit, conjecturam inde capere licet, sententiam Romani pontificis in utrumque præcessisse; adeoque damnatio illa inter exitum martii, & maii exordium non ininter conſignaretur. Ad hoc porrò concilium, quo *Zosimus* authores novæ de gratia Dei hæreseos damnavit, referenda censeo verba illa, quæ ex epistola Zosimi *ad totius orbis episcopos* decerptit author ejus *acutis in authoritatem fidei expoſitis capitulis*, quæ epistolæ Cœlestini ad episcopos Galliæ subjiciuntur: *Nor autem ſufficiebat Dei [omnia enim bona ad authorem ſuum referenda ſunt unde noſcuntur] ad fratrem, & coepiſcoporum noſtrorum conſentientium univerſa retulimus.* Quæ pontificis verba ſic acceperunt Africani epiſcopi in epiſtola ſua ad eundem, in excerpto ab eodem authore deſcripta, ac ſi illos, qui contra Deiadjutorium extollunt humani arbitrii libertatem, diſtrictio gladio veritatis velut curſim tranſiens amputarit. Non ita profectò literas Zoſimi commendaſſent Africani patres, niſi poſtquam damnato ab eodem pontifice Cœleſtio, ac Pelagio ſua... cum illo diffidia compoſuiſſent. Hoc ergo Romanum concilium, in quo Cœleſtius & Pelagius damnationis ſententiam a Zoſimo tulerunt, in unum cum reliquis cenſum eſt referendum.

BONI-

ANNO CHRISTI 419.

BONIFACIUS PAPA I.

Sedit ab anno 418. usque ad 423.

AD EPISTOLAS BONIFACII I. APPENDIX.

AD JUSTUM DOROBERNENSEM EPISCOPUM,

Cui pallium transmittit.

DILECTISSIMO FRATRI JUSTO BONIFACIUS.

Ex Wilkins Conc. Britan. to. 1. pag.

PAllium per latorem præfentium fraternitati tuæ benignitatis ſtudiis invitati diximus, concedentes etiam tibi ordinationes epiſcoporum, exigente opportunitate, Domini præveniente miſericordia, celebrare; ita ut Chriſti evangelium plurimorum adnunciatione in omnibus gentibus, quæ nondum converſæ ſunt, dilatetur, &c.

EX DECRETIS BONIFACII I. PAPÆ

Ad Eleutherium comitem.

Extat in additionibus ad vetuſtam MS. codicem Gratiani Reinelii XII. ad cauſam XII. q. 2.

REquiſivit pia tua intentio qualiter oblationes & decimæ fidelium debeant dispertiri. Deceſſorum itaque noſtrorum ſtatuta ſequentes, pidemus de decimis & oblationibus quatuor fieri portiones, videlicet ut ſibi primam epiſcopus habeat, ſecundam eccleſiæ tribuat, tertiam verò pauperibus concedat, quartam autem clericis noverit erogandam; ita fcilicet ut pro perſona, & loco, & merito ſua illis diſtributio partium; inde in majoribus eccleſiis militent, ſive in civitatibus & villis miniſtrent, ſi enim unius eccleſiæ filii ſunt, & unam matrem habent eccleſiam, cur non omnes unius matris ſi pendia fortiantur? Una eſt mater eccleſia. licut unus Dominus & una fides & unum baptiſma, licet ubique ſit per orbem terrarum diffuſa, licet pro locorum diverſitatibus, & majorum conſtitutionibus diverſas ſit dignitates fortita, ut aliæ dicantur matrices eccleſiæ, aliæ matricibus quaſi matribus ſibi ſubdítæ. Quæ cum ita ſint, cur non omnes Clerici unius matris ſponſi communicent, quos conſtat unius matris filiabus utiliter miniſtrare?

CONCILIUM CORINTHIUM

In cauſa Perigenii ad epiſcopatum Corinthium transferendi,

Anno 419. circiter celebratum.

Anno 419. circiter.

PErigenes quidam eccleſiæ Corinthiæ præpoſuyer, Patrenſis epiſcopus renunciatus conſecratuſque fuerat a Metropolitano ſuo Cyprianorum epiſcopo. Rantem ad eccleſiam ſuam Patrenſem reiecerant; quare ille Corinthum regreſſus, quietus aliquantiſper manſit, donec ibi e vivis fubiato Metropolitano, de illo ſubſtituendo populus cogitavit, ejuſque rei gratia ſynodus habita eſt, conſuluri forſaſſe num liceret in eo ſingulari rei eventu alterius diœceſis epiſcopum ad alteram tranſferri. Synodus ſubſtitutionem hanc præſtavit, poſtulandumque cenſuit a Bonifacio I. Romano pontifice, ut eccleſiæ Corinthiorum epiſcopum darec Perigenem, virum optimum, & totius Eccleſiæ teſtimonio probatum. Bonifacius aſſenſum præbuit; ſed cum res illa iterum revocaretur in dubium, & provinciæ illius, Theſſaliæ nempe epiſcopi rem dignam judicarent, ut in concilio totius provinciæ tractaretur, Bonifacius datis ad Rufum Theſſalonicenſem Metropolitanum literis ſignatis XIII. Kal. octobris *Ordinatio caſſ.* anno ſcilicet 419. mandavit, ut ipſe apoſtolico nomine, nonnullis aliis adjunctis epiſcopis, de cauſa illa cognoſceret, veteratoque ne Theſſalorum concilium judicium illud uſurparet. Qui fuerit cauſæ illius exitus diſcimus ex epiſtola Bonifacii II. pontificis ad ſynodum nov apud Theſſalonicam congregandam, ſcribit enim in illa apoſtolicæ ſedis præſulum Perigeni profuiſſe. Hoc ergo concilium, Corinthi habitum, in quo Perigenius ſolertia diœceſis epiſcopum ad aliteſedem confirmandis fuit, laudat epiſtola Bonifacii ad Rufum, lecta in conciſio III. Romano ſub Bonifacio II. his verbis: *Certarbi Perigenem, ſicut fundatum a S. Synodo ſuper ejus nomine diœceſis tranſlatur, ſanctum, & inſtitutis optimi qualitate pollentem, civitatis ſuæ non tam accipere quam retinere debeamus, facerdotem.* Id etiam repetit in altera epiſtola ad eundem Rufum ſcripta ac ſignata XIII. Kal. Octobr. *Monasterio V. C. Coſ.* ideſt anno 419.

ANNO CHRISTI 419.

In cauſa appellationum ad Romanum pontificem

Anno 419. celebratum

ADDITIONES.

CArthaginenſe celebratum concilium Honorio XII. & Theodoſio VIII. AA. die VIII. Kal. Junii ſatis per ſe notum eſt, & a ſcriptoribus plane innumeris iiſque doctiſſimis ita vexatum, ut nihil ejus poſterorum diligentiæ excutiendum relinqui videatur. Illud ego tamen conferens cum veruſtiſſima nongentorum annorum collectione Latina canonum, quam in codice eccleſiæ cathedralis Lucanæ aſſervari plus vice ſimplici admonui, varianta quædam & additamenta ex illo reſultaſſe intellexi, quæ eruditorum cognitione digniſſima judicavi. Primò igitur ubi in editis col. 443. legitur *Vincentio Cuſtiniano, Fortunatiano Neapolitano provincie proconſulari, & cæteris epiſcopis ducentis decem & ſeptem*; in noſtro codice forte correctius legitur *Vincentio Cuſtirano, Fortunatiano Neapolitano, & cæteri epiſcopi provincie proconſularis CCXVIII.* Quanquam enim Neapolis & Cuſium urbes fuerint provinciæ proconſularis, adeoque illud *provincie proconſularis*, commode ad illos *ceteros* acta ejus concilii, forte tantem commodius legeretur Vincentius Cuſitanus & Fortunatianus Neapolitanus & cæteri epiſcopi provinciæ proconſularis; nam colleſtum Carthagine concilium ex legatis quidem aliarum Africæ provinciarum, ex epiſcopis verò potiſſimum proconſularis provinciæ, cujus caput erat Carthago, conſtiſſe probabile eſt. Hujus leſtionis noſtræ veritatem fere totam vindicat veruſtiſſimus canonum iſtorum Græcus interpres, legit enim *κὰι τῶν λοιπῶν τῶν ἁγίων καὶ δικαίων τῶν τῆς ἐπαρχίας Καρθαγένης*. Cuſtiſſe verò, quæ urbs erat in eadem provincia proconſulari Cuſitanum epiſcopum nuncuparet.

In canone hujus concilii VI. Aurelius Carthaginenſis epiſcopus cunonem XVII. Sardicenſis concilii, ſub expreſſo Sardicenſis concilii nomine, ſatis perfecerunt laudaverit. *Dictum eſt ex Sardicenſi concilio*. Illud *ex Sardicenſi concilio* deeſt in noſtro codice; ſicut etiam illud omittit veruſtiſſimus horum canonum Graecus interpres in codice canonum eccleſiæ Africanæ, quod forte cum iis, quæ in tota hac controverſia cum eccleſia Romana acta ſunt, melius quadrat. Canones enim Sardicenſes, quamvis non ignorarint Africani illi patres, noſſe tamen ſub expreſſo Sardicenſis concilii nomine vix credo; alioqui allatus a Bonifacio canon Sardicenſis concilii de appellationibus ad pontificem; allatus, inquam, ſub nomine Nicæni concilii nequaquam novus acciderit patribus illis. Sed agnoſcentes canonem hunc ad concilium Sardicenſe pertinere, Bonifacium de errore monuiſſent, reponentes Sardicenſem canonem ab illo veluti Nicænum obtrudi. Forte igitur collectionem habebant ex canonibus Orientalium conciliorum textam, in qua tamen *ſingulis* canonibus nomen concilii unde aſſumpti fuerant minimè adſcriptum legebatur. Hinc factum eſt ut ſcirent quidem canones Sardicenſes, nomen vero concilii ignorarent. Ex quo ulterius conſequebatur, noviſſe quidem illos canonem de appellationibus a Bonifacio prodactum, ſed ignoraſſe nam reipſa ad Nicænum concilium pertineret, quæ erat Bonifacii perſuaſio.

Sequitur in noſtro codice Synodica concilii ad Bonifacium, quæ & in codice canonum eccleſiæ Africanæ legitur, unde varianta quædam leviora tamen momenti reſultant. Illud præterire pigeret, quod ubi in editis, & in Græco patriarchales Orientis ſedes hoc ordine leguntur: Antiochenæ, Alexandrinæ, & Conſtantinopolitanæ; in noſtro codice eſt ordo *transpoſitus* ſic: *Conſtantinopolitanæ, Antiochenæ, & Alexandrinæ*. Porro Conſtantinopolitanos præſules per hæc tempora affectare cæpiſſe primatum ſupra cæteras Orientales nemo eſt. Reliqua varianta, utpote nullius momenti negligimus.

Secundum hoc exhibet idem codex epiſtolam Attici patriarchæ Conſtantinopolitani, quæ in editis apud Labbeum non apparet. Hanc verò epiſtolam ſubjiciſſe Atticum apographo Nicænorum canonum, quem diligenter ex authographo expreſſum ad Bonifacium requiſitus miſit, ex ipſis epiſtolæ verbis, tum & epiſtolæ inſcriptione intelligimus. Baronius ejuſdem epiſtolæ portionem in codice Mſ. collectionis Dionyſii Exigui nactus deidit, fed hæc portio titulo caret, & poſteriori parte mutila eſt. Vera tamen idem ſcriptor ſuſpicatus eſt, conjiciens ſubſcriptionem eſſe Attici, quam canonibus Nicænis ex genuino Conſtantinopolitano codice a ſe deſcriptis, ad majorem fidem aſſerendam, ſubjecit. Integram tamen, qualis in noſtro codice legitur, dedit Pithæus in codice canonum veteris eccleſiæ pag. 172. eamque extare dicit in editione Dionyſii Exigui. Ex his verò, quæ epiſtolæ huic præmittuntur, diſcimus Bonifacium pontificem & Carthaginienſes patres ſuum utroſque legarum. Conſtantinopolim ad petendos Nicænos canones miſiſſe. A Bonifacio Innocentius, a concilio mittitur Aſellus ſubdiaconus; niſi forte mendoſe Aſellus pro Marcello ſcribitur, cum in epiſtola Attici ad Aurelium, in codice canonum Africanorum legenda, Marcellus appelletur. Utcumque ſit, ita codex notter.

ANNO CHRISTI 419.

Incipit epistola Attici episcopi ecclesiæ Constantinopolitanæ ad Bonifacium urbem Romæ episcopum data, cum exemplaribus Nicænorum canonum Græco in Latinum translatorum a beatissimis Cyrillo & Attico episcopis Alexandrinæ & Cpolitanæ ecclesiæ, & directis per Innocentium presbyterum suum & Asellium subdiaconum ecclesiæ Carthaginensis, ut superius recitatum est. Fides Nicæni concilii cum... titulis XX. epistola verò ita constituitur.

Atticus episcopus ecclesiæ Constantinopolitanæ sancto fratri Bonifacio urbis Romæ episcopo salutem.

EDidi canonica Sanctorum patrum olographa manu, & subscriptos a me, amen. Græca elementa literarum numerus (*sic*) exprimere, nullus qui tenuiter vel grecæ dictionis notitiam habet, ignorarat. Negitur in faciendis epistulis canonicis, quas nos Latinus firmatas appellat, ausqua fraus falsitatis temere præsumeretur, hoc a patribus CCC. XVIII. Niciam congregatis faluberrime inventum & constitutum, ut formatæ epistulæ hunc calculationis, seu suppputationis haberent rationem; ideſt, ut annumatur in suppputationem prima græca elementa Patris & Filii & Spiritus Sancti, ideſt ΠΔC, quæ elementa octogenarium, septuagesimum, ducentesimum & primum significant, numerus quoque Petri Apostoli prima littera, ideſt Π, qui numerus octuagina significat, & qui scribit epistolæ prima littera, cui scribitur secunda, accipientis tertia littera, civitatis quoque de qua scribitur quarta, & indidionis quæcumque fuerit, idem temporis eorumdem qui fuerit numerus adsumatur, adqueita his omnibus græcis literis, quæ ut diximus numerus exprimunt, in unum duétis unam, quæ cum collecta fuerit summam epistolam tenet, qui accipit hanc omni cum cautela requirat, expreſſa addat, præterea separatim in epiſtola etiam nonagerarium & nonum numerum, qui secundum græca elementa ignificat amen.

ANNO CHRISTI 419.

AD IDEM CONCILIUM

Ex vetuſto Codice

EMENDATIONES.

CONcilium hoc Carthaginiense, quod variis sessionibus celeoratum est, Labbeus non uno in loco, & sub uno conspectu totum, sed varias in partes diſectum exhibuit, alia quidem & major inter [illegible] Ecclesiæ Africanæ contenta est tom. 2. pag. 1252. & seq. Neque ibi pariter una continuata serie canones ejus omnes legendi seſe offerunt, sed usque ad canonem XXXIII. perduci, intercurrentibus subito aliorum conciliorum canonibus interſecantur, nec niſi circa finem ejusdem codicis redeunt. Alia ejusdem sessionis pars est in Tomo III. pag. 443. Sessio alia ejusdem concilii succedit ibidem. pag. 459. Denique in concilio Africano hujus secundæ sessionis, & totius concilii conclusio exhibetur ibid. pag. 526. Hujus ergo concilii, vel saltem hujus primæ sessionis integriores, nec per partes diſectos canones & gesta nactus sum in vetuſtiſſimo Lucensi codice, quem circa ætatem Caroli magni vel ſilii ejus Ludovici scripsum judico; ex quo codice num integrum concilium ederem, diu multumque apud me anceps libravi. Omittendum tandem censui, ne lectorem onerarem lectione canonum, qui tandem omnes in collectionibus, licet per partes diſecti, legantur. Juvat tamen seriem & ordinem, quo singula recenſentur in nostro codice hic narrare, ut cum veluti duce quem Lectores in ea lectione sequantur. Adiiciam & varias quaſdam majoris momenti, quæ in collatione codicis hujus cum editis ſeſe mihi obtulerunt. Titulus igitur ſic conceptus eſt.

CONCILIUM CARTHAGINENSE

Gloriosiſſimorum imperatorum Honorii XIII. & Theodoſii VIII. AA. VIII. Kal. junii Chartagine in ſecretaria baſilicæ Fauſti.

IN editis eſt *poſt conſulatum gloriosiſſimorum*, quod tamen in codice mendoſe omiſſum non dubito. Succedunt nomina epiſcoporum qui convenerunt, in quibus variantia quædam occurrunt, ſed cum leviora ſint momenti, ea libens omitto. Secundum hæc ſequitur Aurelii allocutio ad concilium, lectio commonitorii a Zoſimo pontifice legatis ſuis tradiți, tum & cætera. omnia, quæ utrimque tam ſcilicet in codice canonum, quam in actis concilii VI. Carthaginiensis apud Labbeum recurrunt.

His omnibus recitatis Aurelius reſumpto ſermone convenit cum legatis apoſtolicis, ut ex Oriente acta sincera Niceni concilii reperterentur, *a nobis*, ait Aurelius, *hæc ipſa firmabuntur, aut ſi non inveniantur, collectaſynodo de hoc in ſequente tractabimus*; poſt quæ verba iterum in noſtro codice repetitur, *ut aut thedem reperta a nobis firmabuntur, aut ſi non inventa fuerint ſilebunt*. His abſolutis Acta Nicæna a Daniele notario recitata innuuntur, poſt quæ Aurelius epiſcopus ita partes alloquitur ac legitur in codice eccleſiæ Africanæ, ſtatimque succedunt canones prout in eodem codice habentur. Porrò ex his canonibus hæc majoris momenti varianria adnotavi.

ANNO CHRISTI 419.

Editi

Can. VIII. admitti, nec ne &c.

Can. XII. a fex epiſcopis,

Can. XIII. honore privabit.

Can. XIV. a proprio epiſcopo reſidente.

Can. XV. Hoc etiam placuit, ut a quibuſque judicibus eccleſiaſticis ad alios judices eccleſiaſticos fuerit provocatum; non eis obſit quorum fuerit ſoluta ſententia, ſi convinci non potuerit vel iniquo animo judicaſſe, vel aliqua cupiditate a gratia depravati.

Can. XV. Et ubi blaſphemiæ ſunt, non accedat.

Can. XVI. Item placuit ut Clericus ſi commodaverit pecuniam accipiat, ſi ſpeciem quantam dederit accipiat.

Can. XVI. Et ut ante XXV. annos ætatis nec diaconi ordinentur nec virgines.

Can. XVII. Placuit ut Mauritania Sitiphenſis, ut poſtulavit primatem Numidiæ, ex cujus cœtu ſeparantur, ut ſuum habeat primatem, quem conſentientibus omnibus primatibus provinciarum Africanarum vel omnibus epiſcopis propter longinquitatem habere permiſſa eſt.

Can. XX. In presbiteri nomine ſex, in diaconi tres ipſorum cauſam diſcutiant.

Can. XXI. Cum gentilibus, vel hæreticis matrimonio non jungantur.

Can. XXV. Cæteros clericos ad hoc non cogi niſi maturiore ætate.

Can. XXVIII. Vicini epiſcopi eos cum conſenſu ſui epiſcopi audiant.

Can. XXVIII. Intra Africam.

Can. XXXII. Nomine ſuo comparant.

Can. XXXIII. Ignorante concilio vel presbiteris ſuis; Non habente ergo neceſſitatem neque epiſcopo liceat matricis eccleſiæ rem tituli ſui uſurpare.

MS.

Admitti contra apoſtolicam regulam, nec ne.

A ſex vel ſeptem epiſcopis.

Ab hoc cœtu ſeparabit.

Deeſt.

Deeſt totum.

Ut ubi blaſphemiæ ſunt &c.

Quod vel quantum commodaverit recipiat, & Clericus ſi commodaverit pecuniam, pecuniam recipiat, eandem ſpeciem, quantum ei debetur, recipiet.

Hic ponitur pro novo canone & ſic concipitur. Ante XXV. annis nullum in ordine promovere; & ut ante XXV. annis ætate Diaconus, vel Presbiter nullus ordinetur, nec virgines &c.

Primatem vero proprium cum Mauritaniæ Sitifenſis epiſcopi poſtularent, omne concilium epiſcoporum Numidiæ conſenentibus (*conſentientibus*) omnibus primatibus vel univerſi epiſcopi (*ſic*) provinciarum Africanarum, propter longi itineris novitatem (*ſic*) habere permiſſa eſt; cum conſilio Cartaginienſi (*ſic*) eccleſiæ factum eſt.

In presbytero V. diacono II. epiſcopi cauſam diſcutiant.

Vel hæreticis vel ſchiſmaticis matrimonio &c.

Niſi maturiore ætate, ut ſuperius dictum eſt annorum XXX. (*congruit cum ſanctione Siricii epiſc. ad Himer.* cap. IX.

Deeſt cum conſenſu ſui epiſcopi.

Intra eandem provinciam.

Nomine ſuo vel per alium excuſandum comparant.

Vel cuncto presbiterio ſine ulla neceſſitate.

Dein alius eanon ſuccedit cum ſuo titulo ſic. De rebus tituli non inwadendis

Sed ut epiſcopo non liceat matrici eccleſiæ rem tituli presbyteri ſui uſurpare.

ANNO CHRISTI 420.

Tum sequitur in nostro codice: Aurelius episcopus juxta statuta totius concilii &c. *ut est in fine Codicis ecclesiæ Africanæ. Subscriptiones tas in nostro codice legantur; in quibus ea quæ variant ab editis alio charactere distinxi.*

ANNO CHRISTI 420.

SUBSCRIPTIONES.

Lupius episcopus ecclesiæ Tagasthensis legatus provinciæ Numidiæ, huic cartulæ pro me & concilio subscripsi.

Augustinus episcopus ecclesiæ *Ippone regio* legatus *concilii* Numidiæ *pro me & concilio* subscripsi.

Possidius episcopus ecclesiæ Calamensis legatus provinciæ Numidiæ *inferioris* ſs.

Vincentius episcopus Cussitanæ ecclesiæ ſs.

Rufinus episcopus ecclesiæ *Mazucnsis* ſs.

Prætextatus episcopus *Stectuhensis* ecclesiæ ſs.

Quodvultdeus episcopus Verensis ecclesiæ ſs.

Candidus episcopus *Abitinensis Germaniani* ecclesiæ ſs.

Gallonianus Episcopus *Ehemensis* ecclesiæ ſs.

Maximianus episcopus Aquensis *Regnorum* legatus provinciæ Bisacenæ ſs.

Jocundus episcopus Suſetulensis legatus provinciæ Bisacenæ ſs.

Maximinus episcopus *Sussetulanus* legatus provinciæ Bisacenæ ſs.

Ilarianus episcopus *Horreticelensis* legatus provinciæ Bisacenæ ſs.

Novatus episcopus Sitifensis ſs.

Ninellus episcopus *Sufurrensis* legatus provinciæ Mauritaniæ *Sitifensis* ſs.

B Laurentius episcopus Icositanus legatus prov. *Mauritaniæ* Cæſariensis ſubſcripſi.

Numerianus episcopus *Rauzarensis* legatus ejusdem provinciæ ſs.

Leo episcopus *Mopterisis* legatus ejusdem provinciæ ſs.

Alius Leo episcopus legatus prov. Sitifensis ſs. & cæteri epiſcopi &c. *ut in editis*.

Philippus presbiter legatus S. Ecclesiæ Romanæ his geſtis ſs.

Aſellus presbiter &c. *ut in editis*.

CTESIPHONTIS IN PERSIDE SYNODUS

In qua canonum codex antehac conditus, & probatus, iterum confirmatur,

Anno Iſdegerdis XXI. Chriſti 420. Jaballaha Seleuciæ archiepiſcopo præſide celebrata.

Anno 410.

Ex Aſſemani. Bibl. Orient. to. III. pag. 374.

IN collectione Arabica canonum Synodalium exiſtente in codice Mſto. Bibliothecæ Vaticanæ Synodi hujus acta ſummatim deſcribuntur his verbis: *Synodus a Jaballaha præſentibus Maruthæ Maiſperchenſis, & Acacio Amidenſi epiſcopis celebrata fuit anno Iezdegerdis vigeſimo primo, Chriſti* 420. de qua hæc Dionyſius Jacobitarum patriarcha in chronico ad annum Græcorum 732. *Per idem tempus* (non quidem anno Græcorum 725. ſed 732. ut ex infra dicendis apparebit) *celebrata fuit Synodus Perſica, quæ Edem Nestorianum ſtatuit. Præſuerunt illi Synodo Maruthas Maiſperacta & Jaballaha Catholicus Ctesiphontis. Habita verò fuit in ipſa urbe Ctesiphonte.* Epiſtem Synodi acta ſummatim deſcribuntur in collectione Arabica canonum Synodalium codice manuſcripto 36. tom. 2. Bibliothecæ Orientalis pag. 307. his verbis: *Synodus Jaballahæ catholici coacta fuit, quum Acacius Amidæ epiſcopus pro pace inter utrumque imperium conciliandâ adveniret.* Adſuere in ea plures Metropolitæ, & epiſcopi, quos inter Hoſee Niſibis Metropolita. Nullos autem canones condidit, ſed ſolum in ea unanimi conſenſu decretum fuit, obſervandos eſſe Occidentalium patrum canones, & quidquid ſanctus Iſaacus Catholicus & Maruthas Majapharchinenſis epiſcopus definierunt, ac curarè cuſtodiendum, nec ulla ratione violandum eſſe: præſtandam præterea patri magno ſuper Seleuciæ & Ctesiphontis thronum ſedenti obedientiam, ejuſque præceptis obſequendum.

Antea cauſam reddit cur nulli in ea Synodo canones conditi ſunt. Maane nimirum, qui poſt Jaballaham ſedem occupavit, id prohibente. *Fernot*, inquit, *ex partibus ad condendos canones cum Jaballaha congregatis Maanem Perſidis Metropolitam ſtiſſe virum, præſumptuoſum, & contumacem Jaballahæ ſuggeſſiſſe, ne canones conderet. Quum autem Jaballaha catholicus nullam ejus dicturum rationem habuerit, ubpolexia correptus interiit. Manet itaque in hunc ejus ſubrogatus fuit.*

Elias Damaſcenus ejuſdem Synodi geſta ſuis proſequitur, ejuſque celebrandæ occaſionem Acacii Amidenis adventum fuiſſe scribit, nulla Maruthæ mentione facta: *Siquis*, inquit, *catholico, cujus preces nos coſtodiunt, e vivis ſublato, eam dignitatem obtinuiſſe Jaballaha, qui anno Iezdegerdis undevigeſimo ab eodem ad imperatorem Romanorum pro pace legatus miſſus eſt. Quod & ille feliciter confecit, reſque utriuſque imperii ſuis precibus atque prudentia egregie compoſuit. Anno autem Iezdegerdis vigeſimo primo ad eundem venit legatus Acacius Amidæ epiſcopus, ab imperatore Romanorum deſtinatus. Per eam occaſionem accidit Jaballahæ cum Acacio in ipſa Iezdegerdi aula ita urbe Nabar-Sira conſpectus, & colloquium. Quumque ad ſalutandum catholicum, ſuſcendum, videndumque Acacium Orientis Metropolitæ & epiſcopi illuc convenirent, eo offerri perſuaſit, catholicumque ibi verbis allóquutus ſunt, Acacio præſente. Quandoquidem hic frater tuus Acacius hoc accepiſti, unſque ambo conjunxit Deus, & adſunt præterea Perſicorum urbium ſanctiſſimi doctores; juſſum & aquum videtur, ut leges & canones a Romanis patribus quereis temporibus, atque in variis ſynodis ſanctos vobis profectibus*

ANNO CHRISTI 423.

tibus examinemus, poſque accuratum diſcuſſionem eoſdem approbemus, noſtriſque chirographis ſubſignemus. Speramus enim fore, ut poſthac quam eos ſuſceperimus, & ad eorum normam mores noſtros exegerimus, Chriſtus eccleſiæ ſuæ res ſtatumque componat, atque perturbationes diſſidiaque populorum Dominis noſtris ſubjectæ, compeſcat: ita ut poſteri quoque noſtri præſidibus eorum obſervare teneamur, adjecto anathemate in perpetuum manſuro, ut quicumque eorundem tranſgreſſores aut contemptores. Eveniunt ergo reſponſales Jaballahæ; quæ poſtulata ſecuti, & præſcitos canones obſervandos amplectentes, atque tranſgreſſores anathemate fulminantes. Hæc dictis univerſis illos canones in diſtione Romanorum variis in locis atque tempo-

ANNO CHRISTI 423.

ribus examinemus, deſcripſerunt, communique ſuffragio approbatos ſibi in poſterum obſervandos ſuſceperunt, lata in tranſgreſſores excommunicationis ſententia. Codicemque proprio ſigillo & chirographo ſignarunt, ſingulis propriam exemplar unde deſcripſerunt ſecum auferentibus. Hucuſque Elias. Eo canonum codice qui primum in Synodo Iſaaci & Maruthæ, deinde in hac Jaballahæ deſcripſit, approbatuſque fuiſſe dicitur, utuntur hodieque Chaldæi, ejuſdemque authenticum exemplar Syrorum ſermone expreſſum, poſtea a Benarebo Abulpharagio, ab Amro, ab Ella Damaſceno, aliiſque in Arabicam linguam translatum, multis interpolationibus inſectum eſt.

CÆLESTINUS PAPA

Sedit ab anno 423. uſque ad 432.

AD DECRETA CÆLESTINI

APPENDIX.

Cæleſtinus Papa dixit.

Anno 423.

IDeo agnus benedicitur in Paſcha, quod more ſolito detur hominibus qui non unt digni accipiendi Corpus, & Sanguinem Domini. Qui autem in Paſcha agni carnes more Judaicorum edere preſumpſerint privati C conſentus a conſortio omnium Chriſtifidelium, quia inuſtum videtur, ut Fidelis populus hoc carnaliter exciplat, quod ſpiritum aliter ipſe conſtet, ac Redemptor Eccleſiæ Catholicæ conuulit, immolandos ſe in aram Crucis qui eſt Agnus vivus, & verus, qui tollit peccata mundi,

ADNOTATIO IN PRÆCEDENS DECRETUM.

DEcretum hoc Cæleſtini nomine inſcriptum repéri in manuſcripto codice Bibliothecæ Cancnicorum Cathedralis Lucenſis ſæculi ut aroitror XI. vel XII. ſaltem, ſi genuinum reputetur, datum arbitror in Concilio aliquo cui Cæleſtinus interfuerit, & illuſtre præbet pro aſſerendo Euchariſtiæ dogmate teſtimonium. Si enim agnus Paſchalis benedictus datur non communicantibus Corpus & Sanguinem Domini, ut ait Cæleſtinus, ſpes eſt aliquid profecto Euchariſtiæ, quam merus Chriſti typus eſt; nam Chriſti pariter typus eſt agnus Paſchalis. Si verò typum accipit Euchariſtia, profectò veritatem continet Corporis, & Sanguinis Domini.

SYNODUS NUMIDIÆ

In cauſſa Antonii Fuſſenſis epiſcopi anno 423. celebrata.

Anno 423.

CUm ad eccleſiæ ſinum non privati tantummodo plures, ſed & integræ interdum urbes & oppida rejecto ſchiſmate Donatiſtarum redirent; ex lege ab Africanis patribus in concilio conſtituta ſingulis epiſcopatibus ditiones veteres reſtituendæ erant. Si qui fortè populi ante ſchiſma uni alicui catholico epiſcopo paruiſſent, priſtino poſ- E teſſori, & ad eccleſiam conſuetudinem retinebant. Integrum tamen erat epiſcopis illis, conſentiente primate, populis recens converſis novum dare epiſcopum a quo regerentur. Eo jure uſus S. Auguſtinus Fuſſulenſibus, qui ex Donatiſtis reſipuerant, & ditionis ſuæ portio erant, aſſentiente Numidiæ primate, Antonium epiſcopum dederat; ſed cum novus hic præſul multis gravibuſque F crimibus reus habitus civium ſuorum invi-

diam incurriſſet, colleƈti in concilium Numidiæ patres ejus cauſam tractarunt. Ninil quidem in eo concilio probari de crimibus in illum objeƈis ad liquidum potuit; ſed cum ſuſpicio vehemens Antonii capiti adhuc hæreret, ita pronunciatum eſt a patribus: *ut ſalvo epiſcopatu, Fuſſenſium non præeſſet ulteriùs. Inſuper loca illa illi demiſſa atque permiſſa in quibus prius erat epiſcopus.* Ita damnatus Antonius Numidiæ primatem adiit, circumventumque fallacibus verbis perſuaſit, ut ad Romanum pontificem Bonifacium pro ſe adverſus concilium ſcriberet. Eo præſidio munitus Romam ſe contuſit labente Bonifacii pontificatu. Quo defuncto, Cæleſtinus cauſam illam tractandam ſuſcepit, ad quem quum ex Numidiæ concilio contra Antonium literas aƈtutum deſit S. Au-

ANNO CHRISTI 425. 429. 430.

gustinus vulgatas inter ejus epistolas n. 209. rogavitque pontificem, cui de nova dignitate adgratulatus est, ne crederet Antonio, sed actum in illum judicium ratum ac firmum haberet. Judicium hoc in concilio vicinorum episcoporum habitum fuisse nemo jure ambigeret, quem non lateat constituta in Africana ecclesia lex, ut reus episcopus a vicinorum episcoporum concilio judicaretur, cujus disciplinæ mentio occurrit in epistola concilii Africani ad Bonifacium pontificem. Annus vero, quo concilium istud celebratum est, pendet ex anno quo assumptus est Cælestinus; labente enim Bonifacii pontificatu Antonius in concilio Numidiæ damnatus Romam venit. Bonifacius verò anno 422. augusto forte mense decessit, ut Pagius in critica ad annum 423. demonstravit; eidemque forte anno Numidiæ concilium assignandum est.

AD CONCILIUM AFRICANUM

Cum anno 425. compositum

ADDITIO.

Anno 425. IN lemmate canonum hujus concilii in capite ejusdem expresso, canon centesimus ita indicatur: *Ut non temere quenquam communione privet episcopus*. Ipse verò canon sub eodem numero expressus longe aliter sonat ac in ipso lemmate indicatur. Ex quo liquet verba illa quæ canone centesimo obtrusa sunt, ibi extra suum locum jacere, & canonem ipsum periisse. Accidit ergo opportunum ut centesimum hunc genuinum canonem servarit nobis Abbo Floriacensis in sua canonum collectione, quam vulgavit Mabillonius Veter. Analect. pag. 135. edit. in fol. Ita ergo canon iste apud eundem cap. XXXVI.

Ex concilio Africano cap. C. Quandiu excommunicato communicaverit suus episcopus, eidem episcopo ab aliis non communicetur episcopis, ut magis caveat episcopus, ne dicat in quenquam quod aliis documentis convincere non potest.

Quadrant hæc lemmati, ait Mabillonius in notis ibidem.

SYNODUS TRICASSINA

Contra Pelagianos, quæ in collectionibus Synodus incerti loci in Galliis appellatur, anni 429.

Anno 429. SYnodum hanc Trecis in Campania celebratam fuisse his verbis demonstravi in notis ad Pagium ad hunc annum num. 2.

Hanc Synodum Gallicanam Trecis in Campania celebratam fuisse inde deduco, quod fidei formula in ea, ut non obscure deducitur, condita contra hanc hæresim pelagianam in Britannia paulo ante invectam, appelletur *Trecassina confessio* in vita S. Lupi antiqua apud Bollandist. ad diem XXIX. Julii. Porrò hæc genuina loci hujus lectio videtur, pro eo quod Surius temere substituit. *Ad finem suæ confessionis*. Vide Bollandist. ibid.

CONCILIUM IN COENOBIO ARCÆ IN MONTIBUS PERSIDIS

Pro asserendis archiepiscopo Seleuciensi juribus Metropolitanis

Sub Beheramo rege & Dadjesu archiepiscopo Seleuciensi, non diu post annum Christi 430. celebratum.

Anno 430. Ex Asseman. Bibliot. Or. to. III: par. 2. pag. CLXXV.

CAusa synodi hujus hæc a Mari & Barhebræo (Abulpharajo scilicet) adnotatur, quod scilicet, paulò post quam Dadjesus ordinatus fuit, Episcopi quidam ab ipso sedibus dejecti, & a fidelium communione segregati, gravissimum ei crimen apud Beheramum impegere: qui illum in carcerem detrudi, fustibusque subiici jussit. Pace tandem Beheramum inter & Theodosium Romanorum imperatorem facta, legato ejusdem Theodosii apud Beheramum agente, e carcere Dadjesus dimissus, in cœnobium Chiboræ, hoc est Arcæ se recepit, & dignitatem abdicare omnino constituit. Verum ab Episcopis in synodo congregatis, inter quos Agapetus Elamitarum, & Hosee Nisibis eminebant, exoratus, ne ecclesiæ regimen dimitteret, ægre tandem passus est ad suam sedem reduci, omnibus, qui ipsum vexaverant, data erroris venia, præterquam Episcopis olim ab Isaaco & Jaballaha dejectis, in quos sententiam anathematis confirmavit, quod illegitimè ordinati fuissent. Decrevit præterea, ut omnimoda Seleuciensi archiepiscopo obedientia ab episcopis præstaretur, atque omnes agnoscerent, se illius jurisdictioni subiectos esse, nec auderent illum judicare. Acta hujus synodi, quæ a Nestorianis scriptoribus referuntur, depravata sunt. Nam primum ea celebrata dicitur anno quarto regni Beherami filii Jezdegerdis sub Dadjesu Catholico, qui sedem catholicique dignitatem

ANNO CHRISTI 431.

tatem abdicaverat, propterea quod a nonnullis episcopis vexatus fuisset, quos Catholici ejus præcessores episcopatu dejecerant: idque, ut supra ex Mari & Barhebræo notavi, postquam idem Dadjesus, facta Theodosium inter & Beheramum pace, è carcere dimissus fuit. Atqui Beheramus post Jezdegerdem patrem regnum inchoavit anno Christi 420. Pax verò inter Romanum & Persicum Imperium firmata fuit anno 422. Dadjesus autem non ante annum Christi 430. Seleuciensem episcopatum tenuit. Falsi sunt igitur illi temporis characteres, quo ea synodus habita memoratur: quartus enim Beherami annus in annum Christi competit quadringentesimum vigesimum quartum, quo Dadjesus ad Seleuciensem thronum nondum evectus fuerat. Deinde commentitium plane est, quod in synodo Arabico & in Nomocanone Eliæ Damasceni definitum perhibetur in ea synodo, ut Seleuciensis scilicet archiepiscopus neque ab Orientalibus judicari possit, neque ad Occidentales ejus causa deferatur, sed judicium illius Christo duntaxat reservetur. Verba Synodici Arabici accipe: *Nos igitur definimus non licere episcopis Orientis accusare suum Metropolitam apud Patres Occidentis; sed judicia Orientis coram Patriarcha in Oriente decidantur; ipsius verò* (Patriarchæ) *judicium coram Christo: nec ulli hominum liceat synodum cogere ad eum accusandum, aut in domos subrepere ad habenda adversus eum colloquia; quotquot enim infra ipsum sunt, discipuli ejus subditosque se esse agnoscant.* Verba Eliæ in Nomocanone. *Anathema dixerunt omnibus, qui eum vel successores ejus catholicos calumniati fuerint, aut synodum adversus eum coëgerint, aut molestiam ei creaverint, vel ipsius causam ad aliquem Patriarcham detulerint, sive libellum accusationis adversus eum conscripserint, aut mandatis ejus non obtemperaverint. Hanc anathematis sententiam tulerunt in omnes, qui ei adversati fuerint, sive Metropolitæ sint, sive episcopi, aut laici, aut alii cujuscumque conditionis.* Hoc, inquam, quod ex synodico & Nomocanone Eliæ modò descripsi, planè commentitium est. Donec Chaldæi orthodoxam fidem coluere, ad Antiocheni patriarchæ jurisdictionem spectabant, illumque tanquam suum suorumque episcoporum judicem agnoscebant. Non igitur a catholicis episcopis, quales erant ejus synodi sub Dadjesu celebratæ Patres, definitum fuit, quod in synodico & Nomocanone memoratis asseritur; Seleuciensem nimirum archiepiscopum apud patriarchas Occidentis accusari nefas esse, aut ab ejus sententia ad illos provocare: sed lata lege firmatum, ne Orientales adversus proprium metropolitam seu catholicum conventus facerent, neve ipsum criminationibus impeterent. Cætera Nestoriani supposuere, qui quum ab ecclesia Catholica & a Patriarchæ Antiocheni obedientia defecissent, privilegium illud ecclesiæ Seleuciensis excogitarunt, quo defectionem suam cohonestarent.

SYNODUS ANTIOCHENA

A Joanne Antiocheno adversus S. Cyrillum Alexandrinum, cæterosque Ephesinos Patres celebrata anno 431. labente.

Anno 431. OBortæ in Concilio Ephesino inter episcopos dissensiones cùm Theodosii imperatoris authoritate sopiri minime potuissent, idem Imperator remittendos in suas sedes episcopos censuit. Remeans igitur Joannes Antiochenus ad propria, concilium primo quidem Tarsi celebravit, in quo episcopos quinque aversæ factionis deposuit; quod concilium in cæterorum seriem Baluzius omnium primus reposuit, quanquam in eo erravit, quod pro quinque episcopis, ut liquet ex cap. CXXXVI. synodici adversus tragœdiam Irenæi, septem exhibuit. Addit vir idem doctissimus concilium aliud Antiochenum ab eodem Joanne adversus Ephesinos Patres coactum. Concilium istud Pagius in critica ad annum 431. num. 45. expungit, contendens nullum aliud concilium Antiochiæ habitum, quam illud in quo de rebus cum Cyrillo componendis & de reddenda Ecclesiæ pace tractatum est. Sed reipsa concilium aliquod Antiochiæ coivisse plane ab eo diversum in quo de pace est actum, colligo ex cap. XXXIX. Synodici, ubi recitatur epistola Joannis Antiocheni ad Theodosium, in qua Joannes ipse cæterique qui cum eo episcopi profitentur *execrari se Cyrilli capitula, tanquam valde Sanctorum Apostolorum doctrinæ* repugnantia, ac principem rogant ne permittat *in ulla Ecclesiarum quæ sunt sub cœlo dogma illud impium prædicari.* Hæc profectò verba non sunt concilii æquiora de Cyrillo sentientis. Epistolam verò hanc a concilio quodam Antiocheno datam fuisse tradit ejusdem synodici auctor, qui eidem synodicæ ita præfatur: *Epistola Joannis Antiocheni Patriarchæ & omnium qui in eadem civitate* (nempe Antiochiæ) *pariter convenerunt Episcoporum ad imperatorem Theodosium post certamina, quæ hi habuerant in Epheso & Chalcedone.* Non ergo erravit Socrates lib. 7. cap. 34. cum Synodum aliquam Schismaticorum Antiochiæ habitam scribit. Licet in eo forte erroris sit arguendus, cùm a patribus illis Antiochenis depositum Cyrillum asseruit; id enim præstitum in Tarsensi concilio ex pluribus ejusdem synodici literis optimè Pagius deduxit. Ex his verò corrigendus est conciliorum collector nuperus Venetus, qui Pagium sequutus, concilium istud Antiochenum perperam omisit.

CON-

ANNO CHRISTI 432.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Pro componendis ecclesiarum dissidiis sub Maximiano CPtano Episcopo anno 432.

DUarum insignium ecclesiarum Antiochenæ & Alexandrinæ diffidia totius Christianæ Reipublicæ quietem & tranquillitatem turbaverant. His ergo imperii turbis compacandis Theodosius imperator concilium habet CP. mandavit. De quo episcoporum habeo CP. anno 532. latione cum Severianis habita CP. anno 532. *Componuit Deus Theodosium convocare virum reverendissimum episcopum CPtanæ civitatis Maximianum, & eos qui tunc forte in eadem gloriosa aderant civitate, hortatisque & filiis tuidenem habere, vel cogitare de pace Sanctarum ecclesiarum. Et post illam pacificam cogitationem destinavit pissimus imperator Aristolaum.* Hæc Synodus, vel si mavis, conventus eit CPtana sub Maximiano secunda, quam cùm statim consequuta sit legatio Aristoli, qui anno 432. Antiochiam venit, hinc annum habiti concilii hujus statim assequimur.

SIXTUS PAPA III.

Sedit ab anno 432. usque ad annum 440.

CONCILIUM ALTERUM ANTIOCHENUM

Et alia in Oriente

Occasione rei cum Cyrillo componendæ coacta anno 432.

Anno 432. CUm Theodosius imperator curam in se susceipiet tantum episcoporum diffidium conciliandi, Aristolaum Tribunum misit Antiochiam cum epistolis pacem illam fuadentibus, aut potius imperantibus. Collecti tunc ibi in concilium episcopi Joannes Antiochenus, Alexander Hierapolitanus, Macarius Laodicex, Andreas Samosatenus, Theodoretus Cyri & Acacius Berrhœæ propositionem quidam dederunt ad S. Cyrillum Alexandrinum per eundem Aristolaum transmittendas, ut in ipsis pacis limine illas admitteretur. Concilium ipsud perspicue exprimitur in Synodico cap. LIII. in quo & epiicoporum illorum nomina recenseuntur. Ex quibus habes concilium aliud Antiochenum, in quo ipsa pacis cum Cyrillo componendæ præliminaria decreta sunt. His oneratus mandatis Aristolaus, cui adjectus eit focius Maximus Magiitrianus, ut ex cap. LV. Synodici difci- mus, Alexandriam perrexit ad Cyrillum, a quo literæ datæ sunt ad Acacium Berrhoeenſem ſignificantes paratum ſe quidem eſſe ad omnia, id verò unum optare, ut ea quæ in Nicæno ſcripſerat retractaret, *Synod. cap. LV.* His acceptis Acacius de omnibus certiorem fecit Alexandrum Hierapolitanum, ad quem pariter eadem Cyrilli literas tranſmiſit, ſimulque eundem Alexandrum his verbis rogavit: *Si ſicut ſcripſiſti nunc uſque pervenit dolor, ſcribens ad nos acquieſce ad ea quæ ab imperatore ſunt conſtituta. Deo amatiſſimi atque Sanctiſſimi Joannis epiſcopi, & Pauli Emeſæ ac reliquorum qui Antiochiæ reperti ſunt virorum Domini epiſcopi. Ipſum verò deſcripſorum epiſtolæ cum eis literis deſtinavi Domino meo Deo amatiſſimo Theodoreto, rogans eum ut vermeat uſque ad nos.* Eædem S. Cyrilli literæ per averſæ factionis epiſcopos evulgatæ variis affecerunt. Alii enim literas illas orthodoxas agnoſcebant, contendebantque Cyrillum plane oppoſita in illis tractare iis dogmatibus, quibus ſua adverſus Neſtorium ſcripta inſerierat, cenſere proinde, ut Cyrillus in communionem ea conditione reciperetur, ſi ſua adverſum Neſtorium ſcripta damnaret. Ita in rebus hiſce turbidis agendum plures opinati ſunt; nec ſine iſta ab iis pacis conditionibus abhorrebant, quæ per concilium Antiochenum Ægyptiis epiſcopis, eidem in primis S. Cyrillo oblatæ ſunt. Mitiora conſilia alii approbabant, admittendam rati S. Cyrilli communionem, ſed Neſtorium inauditum, ut ipſi quidem ajebant, a communione repelli non juſtineabant. Ita judicatum eſt in eo concilio epiſcoporum, cui Theodoretus Cyri epiſcopus vel auſuit, vel præfuit, ejuſque meminit in ſuis ad Himerium literis his verbis: *Hæc verò non ego ſolus, ſed omnes ſanctiſſimi hujus regionis epiſcopi habito concilio deliberavimus.* Ita legit Synodicon, adverſus tragœdiam Irenæi cap. 71. pro eo quod in codicibus Marii mercatoris eſt: *habito conſilio deliberavimus*; quam lectionem improbandam eſſe tum ex ipſo textu, tum ex ſequentibus ſatis patet. *In præterea quod amplius expedit ſumus amplexi &c.* Ex his ergo conſtare arbitror concilium quoddam ſtatuendum eſſe de Syriæ epiſcopis collectum in quo hæc ſtabilita ſunt, quæ Theodoretus in eadem epiſtola commemorat. Locus quo epiſcopi convenirent non alius cenſeri poſſet ab Antiochia totius Syriæ metropoli, niſi id epiſtolæ illi Theodoreti repugnaret. Affirmat enim ille ſe olim Antiochiam ventitaſſe, jam verò tandem *a multo jam tempore in domo habitare, atque illis quietere elegiſſe.* Non ergo ſynodus iſta, cui Theodoretus interfuit, Antiochiæ haberi potuit. Quinnec de Berrhœenſi ſynodo hæc dicta accipi poſſunt, cùm ſynodum a ſuæ provinciæ epiſcopis habitam ſcribat

ANNO CHRISTI 432.

bat Theodoretus; conſtat autem nec Berrhœam, nec Antiochiam ejuſdem fuiſſe provinciæ cum Cyro, ſeu potius Cyrcho, quam urbem Theodoretus gubernabat. In locum igitur incertum provinciæ ſuæ Euphratenſis epiſcopi illi convenerunt, habueruntque concilium, quod a me primo nunc in lucem extrahitur.

Aliis denique epiſcopis Joanni Antiocheno faventibus, pacis, quocumque tandem honeſto pretio cum Cyrillo redimendæ, conſilium placebat. In tanta ergo ſententiarum varietate, quam maximè ſequeretur incertus Joannes Antiochenus, Berrhœam perrexit ad Acacium ejus urbis epiſcopum ætate grandævum, cum eo de re tota deliberaturus. Quid ibi actum ſit, verbis ipſis Joannis ad Alexandrum Hierapolitanum ſcribentis (Synod. cap. 76.) referre libet: *Fui in Berrhœa; & dum multa mihi hic exercitatio facta fuiſſet, & communis pater dominus meus Acacius ſanctiſſimus epiſcopus omne bonum moveret, ut eccleſiarum ſtatus in ſemetipſum redeat, placuit, ut rogarius a nobis dominus meus religioſiſſimus, & communis frater dominus meus epiſcopus Paulus, ad Ægyptum iter aſſumat pro pace univerſali, ut ubi conflictio habetur, per ipſum vocem quæ dicuntur ad majorem manifeſtationem clarioremque perveniant.* Miſſo hæc Pauli a concilio quodam Berrhœæ habito profectam ſcripſerores omnes merito cenſent, neque enim tanti molimiris res absque concilio perfici nos erat. Erratum eſt tamen hic a majtris, quod concilium hoc Berrhœenſe unum idemque cenſuerint cum Antiocheno, ita ut Patres Antiochiæ primum concilium coeperint, Berrhœæ abſolverint. Reverà tamen Antiochenum & Berrhœenſe concilium duo ſunt inter ſe plane diverſa. In Antiocheno concilio decem pacis cum Cyrillo componendæ conditiones decretæ ſunt, quas ad S. Cyrillum Ariſtolaus Tribunus detulit, ut ex epiſtolis 55. & 56. Synodici adverſus tragœdiam Irenæi docemur. Intra hanc miſſionem Ariſtoli definitum eſt concilium illud Antiochenum; ſtatimque dimiſſi ſunt epiſcopi & cœtus ſolutus. Hinc de hoc concilio veluti jam abſoluto meminit Alexander epiſcopus Hierapolitanus in epiſtola inſerta ſynodici cap. 58. *quando adventante miranda ſimo Ariſtolao . . . . . cuntes ad Antiochenum concilium fecimus.* Eo igitur Antiocheni concilio plane abſoluto, iterum poſt aliquot menſes Joannes Antiochenus concilium novum Berrhœæ coegit, in quo decreta eſt miſſio Pauli epiſcopi ad Ægyptum, datis illi pariter eadem pacis legibus, quas olim concilium Antiochenum propoſuit. Id plane docet epiſtola Joannis Antiocheni ad Alexandrum Synod. cap. 77. *propoſitiones meas illas decem quas communi conſpectui* (utique in Antiocheno concilio) *portant* (Paulus) *recepiſſe. Et verſimile eſt quod vir ille vultui majorem quandam ſatisfactionem perhibere, ſuper eas imperabit.* Nec ſpes fefellit Joannem; Paulus enim ille Emeſenus epiſcopus ita rem totam cum Cyrillo tractavit, ut pacem componeret. Totam pacis hujus hiſtoriam legas in epiſtola S. Cyrilli ad Theognoſtum, cæteroſque Aporiſtarios ſuos Conſtantinopoli degentes, quæ inſerta eſt in Synodico cap. 85. Porro concilium Berrhœæ revera habitum fuiſſe non obſcurè docet author Synodici adverſus tragœdiam Irenæi cap. 161. his verbis: *Sanctus Joannes Antiochenus præſul cum adunatis ſibi epiſcopis ſuis, itaſt magno illo ſene Acacio Berrhœenſi & Paulo Emeſeno & aliis ſanctis hos tractarunt tolerabat*, ita ponunt nempe pacis tolerabat, ut fidelioris ſuæ epiſcopi ita communioni cum S. Cyrillo conſentirent, ut damnare tamen Neſtorium ipſi ejus nomine exprello non ingererent. Id verò nonnili in Berrhœenſi concilio deliberatum credo: quamquam enim concilii Berrhœenſis patres Neſtorium vel ipſo expreſſo nomine damnarunt, forte tamen id ab epiſcopis, qui concilio non interfuerant, minime exegerunt.

ANNO CHRISTI 432.

CONCILIUM EPHESINUM

Inter annum 434. & 446. celebratum.

Inter Annum 434. & 446.

BAſſianus quidam Epheſinus preſbyter, ab epiſcopo ſuo Memnone invitus atque reluctans ordinatus fuerat epiſcopus Evazorum. Ille nec acceptavit epiſcopatum, nec dioceſim ſuam adivit; quare eidem Memnonii defunctio ſuccedens Baſilius, de illa Baſſiani cauſa cognoſcendum ſibi ratus, *concilium provinciæ* evocavit; a quo re plene diſcuſſa judicatum eſt, ut Evazinorum epiſcopatus alii daretur; Baſſiano verò *communio & locus epiſcopatus*, id eſt dignitas, nomen, & honor

CON-

CONCILIUM ANTIOCHENUM

Sub Joanne patriarcha in causa tomi a Proclo CPtano in Theodorum Mopsuestenum scripti

Anno 435. celebratum.

Si quid video in Liberati breviario non fe-
mel, sed bis Joannes Antiochenus cau-
sam Theodori Mopsuesteni in concilio tra-
ctavit. Semel quidem statim post acceptum
Procli libellum & doctrinam Theodori tomo
illo refutatam. Tunc verò ait Sidonius
cap. X. *Joannes & qui eum eo erant congre-*
gati episcopi legentes tomum & ejus laudantes
compositionem subscripserunt in eo, & Proclo
transmiserunt. En concilium Antiochenum
quod anno 435. confignari oportet, cum eo
ipso anno tomum Procli ad Armenos datum
ex ejus subscriptione constet. His narratis
ex ejus subscriptione constet. His narratis
Liberatus historiam suam prosequens addit,
Bassilum quemdam Diaconum Procli tomum
ad S. Cyrillum detulisse, a quo libros ad-
versus Diodorum Tarsensem & Theodorum
Mopsuestenum ex occasione scriptos obtinuis-
se. Hos libros eundem Basilium secum..
tulisse CPolim quo tempore Proclus tomum
suum destinaverat ad Armenos. *Post hæc,*
sequitur Liberatus, occasione accepta furrexe-
runt quidam Monachi ab Armenia portantes
excerpta capitula de libris Theodori Mopsue-
steni, & intrantes regiam crvitatem calumnia-
tate sua omnia perturbaverunt. Deinde cir-
cumeuntes totam orientis civitatem & univer-
sa monasteria damnanda esse eum autoribus
clamabant. Tunc Joannes Antiochenus synodo
congregata tres pro Theodoro Mopsuesteno di-
ctavit epistolas. Et unum quidem direxit Theo-
dosio imperatori, alterum autem Cyrillo Alexan-
drino, & tertium Proclo CPtano episcopo, lau-
dans in eis Theodorum, & ejus exponens fa-
pientiam. Alterum est hoc concilium Antio-
chenum a priori anni 433. longe diversum,
& forte etiam tempore aliquanto posterius.
Ad hoc verò concilium pertinent epistolæ
illæ a Liberato commemoratæ & a Baluzio
concilio anni 433. a nobis per errorem ad-
scriptæ. Quamquam enim in illis Joannes
fermonem habeat de tomo Procli ad se trans-
misso, nihil tamen affert ex quo arbitrari
cogamur tunc primò Antiochiæ visum illum
probatumque fuisse. Theophanes in Chrono-
graphia quidem rei & concilii meminit ad
annum Alexandrinum 5933. qui anno æræ
Christianæ 440. respondet. Huic ergo chro-
nologiæ, melioris defectu, standum esse censeo.

CONCILIUM ILLYRICUM

Anni 437.

Anno 437. Ad patres Illyricos in synodum collectos
epistolam illam suam dedit Sixtus III.
quam Stephanus Larissenus episcopus in con-
cilio Romano III. sub Bonifacio II. utpote
causæ suæ profuturam, recitandam exhibuit.
En verba Pontificis ad episcopos per Illyri-
cum consistentes: *In communæ fraternitatis*
vestræ datur nobis appellare concilium. Ille,
(Apostolus Paulus) *singulæ epistolis scri-*
bitat ecclesiæ; nec tot pariter credimus ec-
clesiæ nostris appellare nos literis; quos esse
qui ad sanctam Synodum conveniat. Signa-
tur epistola *XV. Kal. januarias Attio iterum*
& Sigefloudo Coss. anno nempe 437. Stet er-
go anni hujus in Illyrico & forte Thessalo-
nicæ concilium, reliquis huc usque collectio-
nibus ignotum.

LEO PAPA I.

Sedit ab anno 440. usque ad annum 461.

FRAGMENTUM VETUSTISSIMUM,

Quo Manichæorum hæresis damnatur.

Quandoquidem fragmentum istud ad atatem S. Leonis magni pertinere arbitretur Cl. Muratorius Anecdot. tom. II. pag. 112. qui primus illud ex MS. Ambrosiano codice vulgavit; ideo hic dandum censui. Hos verò anathematismos sive in concilio quodam cuius eidem Muratorius optime deducit, sive forte, ait, ipse dedit S. Leo: hanc præferebant formulam quibus exsecranda Manichæis illis, quos detexisse se Romæ, & ad errores suos damnandos cogisse in epistola ad episcopos per Italiam commemorat.

ANATHEMATISMI IN MANICHÆOS.

. . . . . quod Christus est, faciens Deum verum, anathema sit; homo enim per adoptionem & sanctificationem, fidei profitentem Dei Filium efficitur, Christus autem verus Deus veri Dei Patris est filius per naturam.

Si quis animam hominis non confitens creatorem, sed ex substantia eam asserat creatoris, vel dicat Dei portionem, anathema sit.

Si quis Patrem, & Filium animam, & sensum dicit esse, anathema sit.

Si quis Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum totam Dei in terrena humilitate, vel animalem evaquans Deitatem hominem vult intelligi, anathema sit.

Si quis doctrinam potestatem dans hoc vult intelligi Trinitatem, & non potius inseparabilem unam eandemque adfinet potestatem, anathema sit.

Si quis dixerit de Deo Patre omnipotente, ipse est Jesus, ipse est Christus, ipse Filius, ipse Pater, ipse Spiritus, homo, anathema sit.

Si quis animam cointemporalem asserat Deo, & non ei, posquam a Deo creata est, æternitatæ fuisse donatam, anathema sit.

Si quis duas animas in homine esse, unam de substantia Dei, & alteram carnis, anathema sit.

Si quis peccatum carnis non dicit pertinere ad animam, anathema sit.

Et si quis carnem hominis a Diabolo, vel Angelis factam esse dicit, & non a Deo, anathema sit.

Et si quis hujus mundi Principem, hoc est Diabolum, & tenebrarum globum asserit procreatum, & non a Deo bonum Angelum factum, & propria postremum perversitate mutatum, anathema sit.

Si quis dicit animam de sede cœlesti propriis desideriis ad terrena adductam, & non corpori, jubente Domino, copulatam, anathema sit.

Si quis dixerit pluvias, coruscationes, fulmina, nubes, grandines, non Dei nutu fieri, vel moveri, anathema sit.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Inter annum 440. & 444. celebratum.

Inter annum 440. & 444. Concili hujus fit mentio in literis S. Cyrilli ad Domnum Antiochenum episcopum in causa Athanasii Perræ episcopi, quem clerici sui multis plane criminibus reum onerarerant. Hæc igitur S. Cyrillus: *Tanta passium se dicit reverendissimus episcopus Athanasius, ut etiam congregata in regia civitate Synodus increpare deret.* Ab ea Synodo, sui Proclus præsidebat, impetratas credo literas Synodicas, quas sibi a Proclo datas unà cum literis S. Cyrilli eadem occasione fecipitis Athanasius proferebat. Ex his colligas concilium illud habitum fuisse ante obitum S. Cyrilli, qui cum anno 444. compenitur, ex post assumptionem Domni, ad quem S. Cyrilli, & Procsi literæ diriguntur, quæ sane assumptio anno 440. affignatur.

AD CONCILIUM ROMANUM II.

Sub S. Leone anno 445. Canon additus.

Anno 445. Concilii hujus canones nulli apud Labbeum extant, fed omifforum locum tenet epistola S. Leonis LXXXIX. in qua plura continentur ad providendum ecclesiasticæ pacis Galliam disciplinæ ab ejus concilii Patribus sanctæ. Mihi unicum hujus canonem excipere obvenit ex epistola S. Leonis ad metropolitanos Achaiæ, quæ occurrit inter epistolas summorum pontificum in concilio Romano III. sub Bonifacio II. recitatas. Ibi enim hæc legas: *Nec vestros movent dilectio defuisse, ut quisquis superbo animo cum.. nulla corporis, vel causæ furrit necessitate detentus, fraternum fœtus voluerit votare con-*

ANNO CHRISTI 445.

quatum, se fecisse iudicandum. Data est epistola die VIII. Id. Ianuarias Aetio III. & Symmacho, ideft anno 446. quare canon iste ad concilium praecedentis anni referri meri-

A toteft, cùm praefertim in eo concilio de concilii indicendi quidam conftituta fint, ut ex epistola 89. S. Leonis §. VI. difcimus.

ANNI CHRIST. 447.

CONCILIUM ROMANUM

Anni 447. sub S. Leone.

Anno 447.

EPiscopi quidam Siciliae nimis pro arbitrio agentes ecclesiarum fuarum latifundia, prodigis donationibus, ac venditione difperdebant. Malo huic occurrens S. Leo, querelis clericorum Taurominitanae & Panormitanae ecclesiae aures praebens benignas, ea decrevit quae in literis ad univerfos epifcopos Siciliae directis expreffit his verbis: *Panormitani clerici, quibus meper eft ordinatus Antiani clerici, quibus meper eft ordinatus Antianus, fimilem querimoniam detulerunt* (forte quemnopiam) *in fanctae fynodo cui praefidimus de, ufurpatione prioris epifcopi cauffam deculeverunt. Quamvis ergo ordinatum a nobis fit, quemadmodum utriufque ecclefiae* (Tauromitanae & Panormitanae) *utilitatibus confulatur, ne ita-* Panormitanae *utilitatibus confulatur, ne ita-nem hoc pernicioffimum sequiffimae deprecationi exemplum cuiquam poft hac fiat imitationis exemplum cuiquam poft hac fiat imitationis exemplum, hanc praecepti noftri formam apud dile-*

Etiamen noftram volumus effe perpetuam, qua fine exceptione decernimus, ut quae epifcopus de ecclefia fua rebus aufugit quid quam vel donare, vel commutare, vel vendere; nifi forte aliquid horum faciat ut meliora pro- B *fpiciat, & cum totius cleri tractatu, atque fine preffuturum. Nam prohyteri, vel diaconi, aut cujuflibet ordinis clerici, qui commenti, aut cujuflibet ordinis clerici, qui commentum in ecclefiae damna nofcuntur, fciant fe ordine & communione perventur. Data...* C. Conf. ideft anno 447. Acta haec in annua fynodo, quae haberi tunc folebat III. Kal. Octobris, ex die, & nemis quo fcripta eft epistola minime dubito; ex quo decreta fynodi anni 447. habemus.

CONCILIUM ANTIOCHENUM

SUB DOMNO anno 448.

Anno 448.

COncilium Antiochenum sub Domno cui comifum fit a collectoribus miror, cùm ejus actorum pars recitata prius fuerit in fynodo Berytenfi hujus anni, dein in concilio generali Chalcedonenfi actione X. cum de cauſa Ibae Edeffeni ageretur. Porro diebus paſchae anni 448. concilium iſtud habitum ex eo conſtat, quod in fynodo Berytenſi eodem die exeunte habita *pridem* celebrari afferatur. In eo vero acculatores Ibae tum afferatur. In eo vero acculatores Ibae epiſcopi Edeſſeni contra illum cauſam inſtituere tentarunt, ſed excommunicationem damnati, recederunt.

* *I. Ancyra vel Adpatima.*

AD BERYTENSE CONCILIUM

Seu potius ECCLESIASTICUM JUDICIUM

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 448.

DE anno quo Judicium iſtud inſtitutum eſt, gravis agitatur controverſia inter eruditos. Baronius tempotis notas conjicio huic adſcriptas in vetuſtis codicibus falſi argiems pro eo quod legatur in editis *Poſt conſulatum Flavii Zenonis & Poſtumiani ſub die Kalendarum Septembrii Indictione ſecunda*, quae annum indicant 449. corrigendum cenſet *ſub conſulatu Zenonis*, quae emendatio annum 448. praefert. Cardinalis Norifius cum Paglo in critica ad annum 448. num. 9. decipuum tenuit, in reſtricandum cenſent, *Poſt conſulatum*. Ego Baronio adſtipulans, conjecturam hanc meam hoc argumento fulcio. Eo tempore Beryti epiſcopum agendum erat, cum Stephanus in cathedram Hieropolitanam adjunctus fuit, ut Ibas in eodem Berytenſi concilio teſtatus eſt, narrante Domnum archiepiſcopum Hierapolitum peregiſſe ad *Stephanum inthronandum* [illegible] *epiſcopum*; ſe vero, eundem

ea occaſione Hierapolim ad eundem Domnum ſalutandum intellexiſſe, quia *Samuel & Cyrus* (accuſatores ejus) *jam huc* (Berytum) *venerant ad ſe accuſandum*. Stephanus verò hic Hieropolitanus, quem Joſepho, vel Joanni (variant enim codices) ſucceſſiſſe ex fragmento ſynodi Antiochenae, in actione XIV. concilii Chalcedonenſis recitato, colligo, cathedram fuam jam tenebat aequabo menſe anni 449. cùm eo tempore latrocinio Epheſino adfuerit. Si ergo tenemus Berytium, concilium ſeptembri anniſſe (ut fert ejus inſcriptio) habitum fuiſſe, profecto haec de menſe ſeptembri anni 448. non verò anni 449. accipi oportet. Quibus ſtantibus, concilii hujus inſcriptio ita legenda eſt. *Sub conſulatu Fl. Zenonis, & Poſtumiani Ser. Kalendis Septembris indictione ſecunda*, tunc ſcilicet mutata. Concilii hujus acta relata ſunt in actione X. concilii Chalcedonenſis.

CON-

ANNO CHRISTE 450.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Anni 450. in quo Anatolius Cpitanae ecclefiae praefficitur.

FAtis functo Flaviano, five anno 449. poft novembrium, five anno 450. Februario menfe, quo ſacra ejus memoria ab ecclefia recolitur, Conſtantinopolim epiſcopi in fynodum convenerunt, ut ſucceſſorem a Clero ex imperatoris Theodoſii permiſſu electum, confecrarent. Electionem hanc in Anatolium indiciſſe nemo ignorat. Novus autem archiepiſcopus ſuas ea de re literas ad Leonem Romanum pontificem dedit, quarum literarum fragmentum, in quo & de fynodo epiſcoporum ea de cauſa collecta fit mentio, Coteleriius in monumentis eccleſiae Graecae to. I. pag. 60. vulgavit, omiſſum non ſine incuria a collectoribus conciliorum. Ex eo verò nos hic damus.

ANNO CHRISTE 450.

EK THS EPISTOLHS Anatolíou Kwnstantinoupóleos, pròs tòn Rómhs Léonta.

B

EX EPISTOLA *Anatolii Conſtantinopolitani, ad Leonem Romanum.*

KAì ynôy h luphrôtatoy kài fsálcygxon ýpôs basiléa Qeodósion, h deúterga tòn lawòn tò Qeîon hgoúmenos, thi tòn Kwnstantinoupóleos ázwmatikòy lawkástaq toû swmatóntoq xrysbkósmoy, sfodrôqeiqa tò tygdòn toû tacíkou ýpsoûq fwnáskoy, ptoíeqe toútw pantwkrátoqi thn fqorthta, pnígmasi mèn ýpèrtrépwn tà kat' ánqrwpon ênlaqésteqon nóhma, tòn ptneymatikòtypon eic tèn qeognwsían, mè dunámeiai dè ýpoqrásbwn tòn lexqénta lógon toû tôntwn ktaítwr tapeinofrosúnhn, eîta dicgnwsías ákmtypon tò tôntwn ptoiótnta, ý pántwn ênnoûqen tepì pnáltoq mezpsúlwn tòn Qeógnwsta, pnáltoq dè thn ýpèrgwsin tò tỹ fqaytòlóbwy nûn èk trítwn pnálwn, lwsn kanwn, ptò sunpálwn, xgnóhy, klngnoûy kaqolnoûsa, tò pròq tò ptoiûsa ptoiûsa, ýbga tnáyq ptpoonpólnsac eic tòn lpsoûsòn tpoaxýkwn. oû tnq yrygnóstq, tôbtq lautòn tnq kpatoûq tûn lpan, lntatpnûsn nálgn tûn tntlogûn tnq tpntúntwtac ný tôbt fálsan ý fqqûq ètpèn tòn thkýkwn, oû nuctà tòn' ,pàn' bnàn kaxetûlan, ákk' lna pántwc tò lpan thkýkian Xpistòq lntnôq tòn pántwn pasxónta dúnai, pantòq dè ánsgnou. ódeu ýgtwoc ýgtwn tỹ thc kaqolkỹc ágýlac suódỹc, anuntýntwc sìq tòn bn' lpoû pqntotákou ýbgbn.

* *I. Ancyra vel Adpatima.*

* *Tim. I. 16.*

AD SYNODUM I. S. PATRICII

ADDITIO.

Anno 450.

Ex Will. Conc. Britan. to. I.

Mundiath poſt finem ſynodi S. Patricii ſequitur in MS. Benedictino libro cui ſuper canonum ſcriptorum, aliis canonibus et ſanctum patribus excerptorum, inter quos ſequentes cſſt S. Patricio attribuuntur, vid.

I. *De unitate ſubditorum.*

Quis ergo audet ſcindere unitatem, E *quam nemo hominum ſolvere vel reprehendere poteſt. Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una &c.* uſque ad inclufive *Anantas audiens haec verba cecidit & expiravit.*

II. *De furto in eccleſia peracto.*

Qui furtivus fuerit pecuniam ab eccleſia ſancta, ubi martyres & corpora Sanctorum dormiunt, illius manus vel pes circumcidatur, aut in carcerem mittatur, aut in peregrinationem ejiceatur, & reſtituat duplum. Si baptizatus quod non reverterit donec impleverit poenitentiam.

III. *De veris viduis.*

De veris viduis Paulus. *Vidua eligatur non minus annorum 60. unius viri uxor.* Nota. Si plures viros habuerit, vidua non fit.

I. De eo quod non repudianda ſit a ſi ſterilis, ſi deformis eſt, ſi ætate vetula, ſi fœtida, ſi temulenta, ſi iracunda, ſi jurgatrix, tenenda ſit, vela noſis; qualiſcunque accepta ſit, tenenda eſt.

II. Omnis adulter ſive a concelebratione, ſive a communicatione menſæ, ſive

ANNO CHRISTI 451.

five a conloquio, five a comitatu, usque dum pœniteat, excludendus est.

ET HI UTIQUE E GILDA DESUMPTI.

De excommunicatione dicit Gildas.

Non Noe Cham filium fuum magicæ artis fcribam, aut arca, aut menſæ communione voluit arcere. Non Abraham Aner & Ezcol in debellatione V. Regum exhorruit. Non Loth Sodomitarum conivia exercuit. Non Iſaac menſæ participationem Abimelech, & Ahuzzath & Phicol duci militum negat, ſed poſt cibum & potum juraverunt fibi mutuo. Non Jacob extimuit communicari filiis ſuis, quos novit venerari idola. Non Joſeph renuit Pharaonis menſæ & ſcipho participari. Non Aaron ſacerdotis idolorum Madian menſam repulit. Nec Moyſes ſimul cum Jethro hoſtias & convivium pacificum, init. Non Dominus noſter Jeſus Chriſtus publicanorum convivia devitabat, ut omnes peccatores & meretrices falvaret.

ANNO CHRISTI 451.

De abſtinentia ciborum.

Abſtinentia corporalium ciborum abſque charitate inutilis eſt; meliores ſunt ergo qui non magno opere jejunant, nec ſupra modum a creatura Dei ſe abſtinent, cor intrinſecus nitidum coram Deo ſollicitè ſervantes, a quo ſciunt exitum vitæ, quam illi qui carnem non edunt, nec cibis ſecularibus delectantur, neque vehiculis equiſque vehuntur, & pro his quaſi ſuperiores exteris ſe putantes quibus mors intrat per feneſtram elevationis.

AD CONCILIUM FORO-JULIENSE

Anni 451.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 451. IN fede anni 451. Venetus editor collocandum arbitratur concilium quoddam Foro-Julienſe, cujus fragmentum ex Ms. codice Morbacenſi Martenius in Anecdotis to. IV. pag. 17. vulgavit. Sed Martenius & cum illo Venetus colleſtor profecto falluntur, quod enim nomine concilii Foro-Julienſis vulgatum fragmentum, ipſa eſt epiſtola Valentini anni 374. ad clerum & plebem Foro-Julienſem (*ferjeus*) data, in qua rejectus ſcribitur a Patribus, quem ipſi in epiſcopum elegerant, acceptum eo nomine, quod ſcſe reum ſuminis chriſtianæ demiſſionis gratia conſtituerat. Quare concilium Foro-Julienſe nullum eſt.

CONCILIUM ROMANUM SUB S. LEONE

Anno 451. celebratum.

Anno 451. CONcilium hoc anno Romæ habitum dicit Labbeus ex ſynodico, a quo patrem accepit in ea ſynodo anathema dictum fuiſſe Eutycheti, Dioſcoro, & Timotheo, ſimulque ſanctam Chalcedonenſem ſynodum apoſtolicæ auctoritate confirmatam. Sed & ad idem concilium referendi erant canones bini, quorum alius eſt de baptizandis iis, qui e captivitate reſtituti, num baptiſmum unquam recepiſſent, ambigebatur; alter verò baptiſma ab hæreticis receptum minimè iterandum edicit. Utrumque canonem editum *nuper in ſynodo* teſtatur S. Leo in epiſtola XXXVII. ad Leonem Ravennatem apud Labbeum to. IV. col. 565. quæ data legitur *IX. Kal. novembris conſulatu Marciani Augusti*, eodem anno 451. ex qua temporis deſcriptione intelligimus, concilium illud definito tunc concilia Romæ habendi tempore, nempe III. Kal. Octobris celebratum fuiſſe.

CONCILIUM GALLICANUM (forte) ARELATENSE

Anni 451.

Anno 451. CUm S. Leo Romanus Pontifex celebrem illam *tomi ad Flavianum* epiſtolam adverſus ſevientem Eutychianam hæreſim ſcripſiſſet, & per legatos ſuos ad Concilium Chalcedonenſe tranſmittendam deſtinaſſet, opportunum tamen fore cenſuit, & probatam prius, confirmatamque aſſenſu occidentalium præſulum mitteret. Quare ad varias occidentis provincias legendam, approbandamque legavit. Ea occaſione Hilarum epiſcopum præſulem Ravennio Arelatenſi (ex quo Arelatum convenille patres ſilos decſſe ſcribit) in concilium, ſerius tamen quam res poſtularet, coacti, leſtam epiſtolam illam in coetu ſuo non probarunt tantum, ſed & ſummis laudibus commendarunt, qua de re ſynodicam ſcripſerunt ad S. Leonem, legendam inter ejus epiſtolas apud Labbeum IV. col. 578. Referipſit ſtatim S. Leo gratias agens pro laudibus impenſis, & partum illorum fidem commendans, quæ pariter epiſtola ibidem num. III. legitur, ſignatumque Kal. Februarii Herculano V. C. Conſ. ideſt anno Chriſti 452. ex quo inferre licet concilium illud vel exeunte anno 451. vel in ipſo ſuccedentis anni limitiu convenille.

CHAL-

ANNO CHRISTI 451.

CHALCEDONENSIS CONCILII OECUMENICI

ANNO CHRISTI 451.

Canones ex verſione quadam Latina antiquiſſima nondum edita.

ADMONITIO EDITORIS.

Anno 451. CAnonum Chalcedonenſium verſionem quandam antiquiſſimam nactus in codice illo antiquiſſimo *Lucenſi nongentorum annorum*, dandam hic cenſui. Multo quidem illa propius accedit ad verſionem illam, quæ in collectione *Iſidori Mercatoris* legitur, adhuc tamen eadem omninò non eſt, cùm in multis diſcrepet, eique in antiquitate minime concedit, niſi forte ſuperior eſt. Ad fidelitatem quod attinet, nulli ex reliquis antiquis verſionibus eo titulo poſtponenda. In ejus verò exordio ſtatim ſeſe offert mos ille vetus annorum ſupputandorum, quo non raro Veteres uſi, in gratiam numeri rotundi, diligentiorem annorum adnotationem negligebant. Cùm enim concilium illud anno 451. conveneric, numero rotundum exprimens Interpres noſter, anno quingenteſimo habitum Concilium, ſcribit.

INCIPIUNT CANONES CHALCEDONENSES

Tituli XXVII.

INCIPIUNT STATUTA.

I. QUingenteſimo anno ſub Imperatore piiſſimo Marciano. Conſtituta quæ per ſingulas Synodus a SS. Patribus conſtituta ſunt habenus habere firmitatem cenſuerunt, dicentes.

II. *De his qui præmio vel ambitu ſcandalizant.*

Si quis epiſcopus ordinationem pro pecunia fecerit, & venciderit rem, quæ niſi per gratiam De non acquiritur, & ſub pecunia ordinaverit epiſcopos, ut presbyteros vel diaconum aut eorum quemquam, qui in numero clericorum continentur, aut accepta pecunia fecerit œconomum, vel diſenſorem, aut oſtiarium, vel juamcumque hujuſcemodi pro turpitudinem lucri; qui hoc feciſſe probatur, ſui gradum periculum ſuſtineba. Sed & is qui ordinatur nihil ex ordinatione, quæ per negociationem proceſſit, utilitatis acquirat. Sed fiat dignitatis reus, qui ipſi pro pecunia commiſſa eſt alienus Si quis autem in iſtam turpibus & ſæcularis lucris medius interfuiſſe videatur, & is quidem, ſi clericus fuerit degradetur, ſi verò laicus, aut monachus anathematizetur.

III. *Ut clerici conducto non ſint.*

Pervenit ad S. Synodum quoniam, quidam clericorum propter lucri turpitudinem alienarum poſſeſſionum conductores efficiantur, cauſis ſæcularibus tractantibus, miniſteria Dei negligant, & ſæcularium domus diſcurrentes & patrimoniorum curas propter avaritiam ſuſcipientes. Igitur Sancta & magna Synodus conſtituit nullum deinceps, neque epiſcopum, neque clericum, neque monachum conducti titulo poſſeſſiones habere liceat, neque cauſarum ſæcularium poſſe ordinationibus commiſceri, niſi forte vocetur aliquis ſecundum leges ad minoris ætatis tutelam, quæ *excuſari non licet, aut civitatis epiſcopus eccleſiaſticarum rerum curam clerico voluerit* committere, aut orphanorum, vel viduarum propria providentia curent, vel perſonarum tantum, quæ auxilium eccleſiaſticum poſtulant propter timorem Dei. Si quis autem ea, quæ conſtituta ſunt, deinceps violare tentaverit, eccleſiaſticæ damnationi ſubjaceat.

IV. *Qui vitam ſolitariam ſectantur, & quo honore fungantur.*

Quoniam verò quidam ſub protextu habitu monachi eccleſiaſtes, & conventus, & res communes diſturpant, civitates circumeuntes indifcreté, necnon & monaſteria ſibi conſtituere ſtudentes, placuit, ut nullum eorum uſquam ædificare liceat, neque monaſterium conſtituere, neque oratorium abſque civitatis epiſcopi voluntate. Monachi verò qui ſunt per ſingulas civitates & provincias epiſcopi ſubditos eſſe cenſemus, & quietem diligere, & jejuniis eſſe contentos, & orationibus, & nullis locis obſervare in quibus renuntiaſſe videntur, neque quaquam eccleſiaſticis vel ſæcularibus rebus communicare, ne importunitatem, inferre propriis monaſteriis, niſi forte quæſiti fuerint propter cauſam neceſſariam ab epiſcopum civitatis. Sanè placuit ut nullum ſervum ſuſcipiant in ſuis monaſteriis ad monachum faciendum, ſine propria Domini voluntate. Qui verò hoc conſtitutum exceſſerit a communio-

ANNO CHRISTI 451.

nione eum suspendi decernimus, ne nomen Dei blasphemetur. Civitatis autem episcopus oportet competentem præstare providentiam cunctis monasteriis.

V. *De episcopis vel clericis qui se de civitate in aliam transferunt.*

Placuit ut canones qui a S. Patribus constituti sunt de his ipsis fuam habeant firmitatem.

VI. Nullum absolute liceat ordinari, neque presbyterum, neque diaconum, neque penitus quemquam de his qui sunt intra ecclesiastico ordine, nisi peculiariter ecclesiæ civitatis, aut possessionis, aut martirii, aut monasterii qui ordinatus est pronontietur. Qui verò absolutè ordinatur decrevit S. Synodus irritam esse hujusce modi manus impositionem, & munus quam posse ministrare ad ordinantis injuriam.

VII. *De professis clericis vel monachis.*

Qui semel funt in clero ordinati, aut monaci facti, constituimus, ut neque ad militiam, neque ad dignitatem saeculare remvenire. Si verò hoc adripuerint, & non pœnitentes ad hoc revertantur, quod ..... Deum prius elegerunt, anathematizentur.

VIII. *De asiferentatoribus.*

Clerici qui præsciuntur dispensationi pauperum, vel monasteriorum, & basilicis martyrum, sub episcopis, qui in unaquaque civitate sunt, secundum sanctorum Patrum traditiones permaneant, ne per fuam temeritatem episcopi fui moderatione declinent. Quia verò hujusmodi dispositionem quæ habet modo torrere auſi fuerint, & episcopo fuo non dederint confueta, fiquidem clerici fuerint canonicè damnationi fubjaceant; fi autem monachi, aut laici fuerint a communione ceſſent.

IX. Si clericus cum clerico cauſam habeat, placuit ut epiſcopum ſuum non deferant, & ad judicia ſecularia currant; ſed prius, ut dictum eſt, apud epiſcopum ſuam examinent cauſam, aut certè cum voluntate ipſius cauſa dicatur apud quos partes utraſque voluerint. Si quis autem contra hæc venire tentaverit, canonicis interdictis ſubjacebit. Si verò clericus quis habeat cauſam cum extraneo epiſcopo, vel cum fuo, apud Synodum provinciæ judicetur. Si autem epiſcopus aut clericus diferepationem habeat cum metropolitano epiſcopo, ad primam ſedem recurrant, aut ad ſedem CPtanam, & ibi cauſam definiant.

X. *Ut nullus clericus ſuam deferat ecclesiam,*

A Civitatum eccleſiis debeat militare in qua primùm ordinatus quis eſt, & non ad quam quaſi majorem pro vanæ gloriæ deſiderium confugiſſet. Eos verò qui hoc tentaverint, eccleſiæ propriæ reſtituendos eſſe in qua primò ordinati ſunt, & ibi tantum miniſtrare. Si qui tamen jam ex alia in alia eccleſia tranſlatus eſt, in nullis cauſis prioris eccleſiæ vel ad ipſam pertinentibus martiriis vel ſinodociis vel pauperum rebus habeat facilitatem tractandi. Et verò qui auſi fuerint poſt hoc conſtitutum magni & univerſalis B tius Synodi aliquid contrarium agere, in his quæ ruper ſancta Synodus interdixit, propriam amittant gradum.

XI. *Non temere dandis epiſtolis Synodicis.*

Omnes pauperes, & revera egentibus ſolacium opoſitet pacifica tantùm literis poſſeſſui, non ſynodicis, quorum ſynodocias literas his tantum dari convenit, qui benæ eſſe opinioni videantur.

XII. *In una provincia unum debere eſſe metropolitanum epiſcopum.*

Pervenit al nos quoniam quidam con- C tra eccleſiaſtica ſtatuta facientes, ſe potestatibus conferentes, per pragmaticum unam provinciam diviſerunt in duas, ac per hoc duo in una provincia ſunt metropolitani epiſcopi. Igitur nunc conſtituit magna ſynodus nihil tale deinceps tentari ab epiſcopis. Et qui aliquid hujuſmodi arripierint, proprium amittant gradum. Quisumque verò civitates per ſacras literas nomine metropolitano fungentes, ipſæ ſolæ honorem conſequantur. Et his qui huic eccleſiæ præeſt epiſcopus, ſalvo utique proprio jure, quod D revera convenit metropolitanæ civitati.

XIII. *Ut in alienis civitatibus clerici non miniſtrent.*

Peregrinos clericos & lectores in alienis civitate ine ſynodociis literis epiſcopi ſui penitus nuſquam miniſtrare debere.

XIV. *Ut nullus clericus hæreticum vel paganum ducat uxorem.*

Quoniam quibuſdam provinciis lectores, & pſalte nubere permittantur, conſtituit S. Synodus non licere que mquam ulterius hæreticam mulierem accipere; E eos verò qui jam ex tali matrimonio filios procrearunt, & ſi quidem filios ſuos apud hæreticos baptizarunt, poſtmodum verò poſſe eos in catholica communione percipere. Si autem non ſunt baptizati, jam non debere eos apud hæreticos baptizari, nec ad conjugium cum hæreticis conjungi, neque cum Judæo, neque cum pagano; nisi

ANNO CHRISTI 451.

fortè ſe transferre ad fidem orthodoxam promiſerint perſonæ quæ conjungendæ ſunt cum orthodoxis. Si quis autem hujus S. Synodi conſtitutum violare tentaverit, canonum damnationi ſubjaceat.

XV. *Quod annorum volari debeant ancillæ Dei.*

Placuit non eas ordinari ante annum XL mum, & hoc cum diligenti provatione. Si verò accepta relatione, & certo tempore miniſterio obſervans nupſiſe tradiderint ad injuriam Dei gratiæ, hujuſmodi mulier anathematizetur, cum B eo qui illi conjungitur.

XVI. *De Virginibus & Monachis.*

Nec eam quæ ſe Domino Deo virginem vovit, eodem modo nec monachis nubere licebit. Si verò hoc facere voluerint a communione ſuſpendantur. Conſitentibus autem decrevimus ut habeat authoritatem ejuſdem loci epiſcopus miſericordiam humanitatemque largiri.

XVII. De ruſticas parrocias, quæ ſunt in ſingulis provinciis, inconvulſas manere conſtituimus apud epiſcopos, qui detinere eas videntur, maximè eas anni XXX. detinentes ſinodalis diſpoſitatores runt. Si verò intra XXX. annis facta. aut ſtat quæſſio, his licere quæſtionem movere apud Synodum ſuæ provinciæ qui vim pertuliſſe aſſerunt. Si quis autem a metropolitano ſuo epiſcopo malè tractetur, apud primam ſedem provinciæ ſuæ, vel apud CPtanum cauſam dicat, ſicut ſuperius comprehenſum eſt. Si qua verò poteſtate imperiali civitas nova conſtituta eſt, aut certe conſtituatur, civilibus & publicis formulis etiam eccle- D faſticarum parrochiarum ordo celebretur.

XVIII. *De conjuratis.*

Conjurationis, vel conſpirationis crimen apud extrinſecus leges amputari ſolere; multo magis in eccleſia Dei hoc ne fas prohiberi oportet. Igitur ſi clerici, aut monachi inventi fuerint conjurati, & per conjurationem calumniam facientes epiſcopis vel quibuſlibet & clericis, proprium amittat gradum.

XIX. *Ut ſecundo in anno concilia fiant.*

Pervenit ad aures noſtras quoniam in quibuſdam provinciis non fiunt epiſcoporum ſynodus ſecundum canonem conſtitutum, & hoc multarum eccleſiaſticarum quæ corripienda funt vel corrigenda negligi ſcriptura. (*ſic*) Igitur Synodus conſtituit ut ſecundum canones patrum, quæ apud Nicium Bytinie conſtituti ſunt, bis in anno idipſum epiſcopos ex ſingulas provincias convenire, A ubi metropolitanus epiſcopus conſtituerit, & omnia quæcumque emenferint corrigere. Epiſcopi verò qui non convenerint & in propriis poſiti civitatibus, & non profecti, ſed abſentes, maxime ſuppeditante ſalute, feceſſerint, excuſabilibus occupationibus liberi, fraternitatis intuitu corripiantur.

XX. *De non ſuſcipiendos alterius eccleſiæ clericos, & de ſuſceptoribus eorum.*

Clericos in eccleſia militantes, ſicuti jam conſtitutum eſt, non licere in alterius civitatis eccleſia militare; ſed illa eſſe contentum in qua principio miniſtrare meruit, extra eos qui amiſſa patria ad alia eccleſia præ neceſſitate venerunt. Qui verò epiſcoporum poſt hoc conſtitutum alterius eccleſiæ clericum ſuſceperit, placuit a communione ſuſpendi, & eum qui ſuſcepit, & qui ſuſceptus eſt, quoque clericum qui translatus eſt fecerit ad ſuam reverti eccleſiam.

XXI. *De atenſatoribus epiſcoporum.*

Clerici vel laici qui epiſcopos accuſarint, ſive quoslibet clericos, omnino ſine judicio eos non ſuſcipiet, niſi prius eorum ætimatio fuerit diligentius examinata.

XXII. *Ut nullus clericus aliena diripiat.*

Clericis non licere poſt mortem epiſcopi ſui diripere ea, quæ illi competere non poſſunt, ſicut & adnterioribus canonibus cautum eſt, alioquin eos de gradibus ſuis poſſe periclitari.

XXIII. *De clericis & monachis excommunicatis.*

Pervenit ad aures S. Synodus quoniam quidam clerici & monachi, quibus nec aliquid ab epiſcopo ſuo commiſſum eſt, & interdum enim ab ipſius communionem ſuſpenſi ad CPtanam civitatem pergunt, & ibidem ſibi remorantes eccleſiaſticam diſciplinam diſturbant, quotrumdam autem etiam domos ſubvertunt; ſanctam conſtituit ſynodus prius quidem hujuſmodi homines per ſanctæ eccleſiæ CPtanæ defenſorem hos admonere, ut a civitate diſcedant. Verùm ſi inter negotia & impudentiam fuerint remorati, eos etiam invitos per eundem defenſorem jactari, & ad loca propria revocari.

XXIV. *De ſacrata monaſteria.*

Quæ Deo ſemel ſacrata ſunt monaſteria ſecundum epiſcoporum conſtitutum, oportet in perpetuum monaſteria nuncupari, & eorum res monaſteriis reſervari, & non deberé ulterius cœnacula ſæcu-

ANNO CHRISTI 451. 453.

fœcularia fieri. Si quis hoc fieri præter- A miserit, canonicis interdictis subjaceat.

XXV. *De ordinandis episcopis, & de rediens ecclesiarum.*

Quoniam metropolitanorum quidam, sicut cognovimus, commissas sibi negligunt greges, & ordinationes episcoporum fieri differunt, placuit S. Synodo intra tres menses episcoporum ordinationes fieri. Nisi fortè necessitas coëvsubilis diltationis tempus protrahi coecusabilis dilationis tempus protrahi coegerit; aliquin eos pœnæ ecclesiæ subjacere: ecclesiæ verò reditus viduatæ apud œconomum ipsius ecclesiæ integros conservari convenit.

XXVI. *De dispensatores ecclesiarum.*

Quoniam in quibusdam ecclesiis reperimus sine œconomis res ecclesiasticas tractante episcopo, placuit omnino ut omnis ecclesia habens episcopum, etiam œconomum habere de proprio clero,

ANNO CHRISTI 451.

qui res ecclesiasticas dispenset cum consensu episcopi sui; ne cum dispensatio sine testimonio fuerit, res ecclesiasticæ di- 451. sperfæ sint ad contumeliam Pontificis irrogandam. Si verò hoc non fecerit, reos esse sanctis subjacere canonibus.

XXVII. *De corruptores mulierum.*

Eos verò qui mulieres diripiunt hospitali solatio egentes, & illos qui cohibere, aut consensum rapientibus præbere videntur, sancta constituit Synodus, ut si quidem clerici fuerint proprium amittant gradum; si verò laici anathematizentur.

Et subscripserunt. Paschasinus episcopus Italiæ & subscripsi. Lucullentius episcopus Italiæ & subscripsi. Bonifacius presbyter legatus S. Ecclesiæ Romanæ Italiæ & subscripsi. Et cæteri episcopi infrascripti.

A D I D E M C O N C I L I U M

ADDITIO.

PRæter antiquam canonum concilii hujus versionem est aliud de rebus ejusdem, quod hic præterire non debuimus. Prior omnium fere essent codex Græcus MS. in Catalogo excusso manuscriptorum Graecorum Veneta S. Marci bibliothecæ, num. CLXIV. in quo hæc ab editis discrepare notavit eruditissimus eius Catalogi Scriptor. *Secundo concilio actio in editis est tertia; tertia in editis est secunda. In quarta actione, desunt acta de Carosio & Dorotheo & Photio & Eusthatio*, quæ in fine actionis XVII. compaciunt. In septima actione dantur canones XXVII. priores, in editis actione XV. legendi. Octava actio in editis est septima, & hic deinceps in cæteris actionibus usque post XV. cui succedit XVI. quæ in editis non habetur, monetque catalogi B scriptor sessionem Hilari habitam fuisse, ut apparet *prideie idus Novembris* ex eo quod

Καλανδῶν Νοεμβρίων, & in ea recitari tantum jussum fuisse epistolam Leonis, quæ in Veneta Latini editione legitur pag. 841. quæ ibi in eodem codice habetur, semel ad concilium Nicææ coactum; dein ad idem concilium Chalcedonem translatum. Actio XVII. in editis est XVI. Reliqua cum editis cohærent.

Additamentum aliud præbet MS. bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis, in quo, teste du Nieffel in Catalogo MSS. Græcorum ejusdem bibliothecæ par. V. cod. CXXVI. extant acta Chalcedonensis concilii, & inter documenta ad illud spectantia occurrit epistola quædam, adhuc inedita, S. Leonis papæ cum hoc titulo *ἐντολὴ τοῦ ἁγιωτάτου Λέοντος τάπα Ῥώμης πρὸς Λέοντα βασιλέα.* Ἐπιστολὴ ὑποτιθέμ. ὡς γαλιναίτατῳ υἱῷ Ἀνθεμίῳ Λέοντι, Λεων επισκοπ@.

CONCILIUM INCERTI LOCI IN ORIENTE

Forte Constantinopolitanum anno 453. celebratum.

Anno 453. CUm S. Leo Papa catholicæ adversum Eutychetem fidei stabilientæ sollicitus, quas ante bienium scripserat ad Synodum Chalcedonensem literas, ad orientales episcopos, vel, ut mea fert conjectura, Constantinopolim mist. Ibi in cœtu episcoporum lectas atque probatas fuisse scripsit ad eundem S. Leonem Julianus Cœnsis episcopus. Cui hæc rescripsit S. Leo epist. LXVIII. *Epistolam sane meam* ad Chalcedonenſem synodum *datam præsentibus episcopis et clericis lectam fuisse tuis epistolis retulisti, sed usque ad illum capitulum quo ea quæ de fide alta sunt, nunc videtur firmasse confessus.* Et infra: *ultimum presbyterum, quem asseris fuisse de-*

functum (in eodem concilio, ut arbitror) *gratulamur, cognitione habita in omnibus fuisse purgatum.* Data est epistola *V. id. Junii Actio et Studio V. C. Coss.* nempe anno 454. ex quo concilium illud superiori anno 453. habitum conjicio. Quod vero pontificalium literarum pars quædam inter legendum omitteretur, in causa fuisse censeo Anatolium CPtanum patriarcham, quem de prorogata latius quam par erat auctoritate sua reum hic a pontifice habitum fuspicor. Eo nomine illum pariter castigat in epistola ad ipsum data legenda inter actas concilii Chalcedon. par. 3. num. 5.

AD

ANNO CHRISTI 450.

AD SYNODUM AURELIANENSEM III.

Nota Chronologica.

Anno fortè 450. CErtum annus quo synodus ista convenerit, ignoratur. Habitam constat post annum 449. quo Ravennius Arelatensis, qui illi præfuit, cœpit, & ante annum 461. quo desiit. Nos annum 450. præferimus, cum anno illo dies III. Kal. januarias, qua concilium cœpit, Dominicalis fuerit. Indici verò concilia ad diem Dominicam vetusta ejus ætatis consuetudo ferebat.

CANONES S. PATRICIO ADSCRIPTI

Ex opusc. S. Patricii per Jacobum Varæum pag. 39.

I. *De judicio clericorum, ut non sit apud iniquos, aut apud infideles.*

Omnis mundialis sapiens, si sapiens sit, non judicet judicia ecclesiæ.

II. *De subjectione populi principi.*

Ministri vos estis, & unusquisque vestrum principem suum, cui adstitit, & ministrat, timeat.

III. *De pœnitentia blasphemantis principem bonum.*

Qui murmurat verba blasphemiæ contra principem bonum per odium, aut invidiam, cum aqua & pane pœniteat septem diebus, exempio Mariæ contra Moysem murmurantis.

IV. *De eo quod incertum sit unrumprovem gradum episcopus post lapsum recipiat.*

Patricius episcopus dicit: qui sub gradu peccat, debet eccam municari, quia magna est dignitas hujus nominis; tamen potest redimere animam suam post pœnitentiam; ad priorem gradum venire difficile. Noscio annon; Deus scit.

V. *De recipienda adultera post pœnitentiam & de quantitate pœnitentiæ.*

Si alicujus uxor fornicata fuerit cum alio viro, non adducet aliam uxorem quanduiu viva fuerit uxor prima. Si forte conversa fuerit, & agat pœnitentiam, fuscipiet eam, & serviet ei in vicem anacillæ, & annum integrum in pane & aqua per mensuram pœniteat, nec in uno lecto permaneant.

VI. *De alienis adeundis ad judicandum.*

Si quæ quæstiones in hac insula oriantur, ad eadem apostolicam referantur.

VII. *De pœnitentia agenda in ultimo spiritu.*

Si quis infirmatur, agat pœnitentiam, etiam ex necessitate, quia misericors est Deus.

VIII. *De eo quod insipienter præsse non doleat.*

Synodus totius mundi, & Patricius decrevit: qui insipiens est, nullo modo præsse liceat, sed sub manu abbatis catholici opus ejus exerceat.

IX. *De collectura pecuniæ non vituperanda, necessitate cogente.*

Patricius ait: si quis acceperit permissionem Pontificis, & collectum sit pretium captivi, non plus exegerit quam necessitas popoſcit. Si quid supra remanserit, ponat super altare, & indigentibus detur & captivis.

Item si quis colligit pecuniam sub nomine misericordiæ, non audeat spoliare ecclesiam Dei, sed reges & plebiles, quibus melius est dare, quam recondere.

HILARUS PAPA

Sedit ab anno 461. usque ad annum 467.

AD CONCILIUM ROMANUM

Ab Hilaro papa anno 465. celebratum.

GORRETIO

Anno 465. COncilii Romani sub Hilaro papa actapassim in editis & MSS. codicibus eadem paucis variatis, occurrunt. Sed eorum qui concilio interfuerunt episcoporum catalogus, nec ubique idem, nec alicubi integer fatrem in editis, legitur. Probus enim episcopus, cujus nomen a patre in actis, in serie

ANNO CHRISTI 465.

codice Lucensi, seculi, ut arbitror, XI. cata-
loguin deprompserim, quem in multis ab edi-
tis discrepantem reperi, &, ne minus foret in
aliis, in eo saltem illis integrior est, quod Pro-
bum Canutinum in seriem referat. Praetercа
quid est illud *Ingenio Ebredunensi provinciae suprascriptae. Mediolanensis provinciae supra-
scriptae*, & illud, *Saturnino Arelatensis pro-
vinciae suprascriptae*, quod in editis legitur?
Quantas ambages, Deus bone. Deesse hic no-
men archiepiscopi Mediolanensis post Ebre-
dunensem inferendi, censent quidam. Sed
tunc qui confequitur episcopus Avenionensis

A provinciae Mediolanensi accensendus esset. Quod inter absurda est absurdissimum. Melius igitur in nostro codice haec omnia desunt. Lu-
xatio tandem, quae est in editis, in nostro tol-
litur. Hoc ergo codicum ut melius sentiatur dicrimen, Lucensis editum catalogum e re-
giene adjungo.

Denique Christiani Lupi catalogum alte-
rum ex codicibus Vaticanis eruttum in mea hac editione integrum appono, ut e tribus mendosis unus emaculatior ab eruditis Le-
ctoribus conficiatur.

MS. Lucense.	Editi.	MS. Vaticanum *ex Lupo oper. to. VII. pag. 386.*
Fl. Basilisco & Ermerico VV. CII. Coss. sub die XVI. Kal. Decembris. Praesidente viro venerabili Hilaro papa in basilica S. Martiae.	Fl. Basilisco & Hermineri-
co viris clarissimis consulibus, sub die decimo quinto Kalendarum Decembrium. Residente viro venerabili Hi-
laro papa in basilica S. Ma-
riae.	Flavio Basilisco & Her-
menerico Viris Clarissimis sub die XVI. Kal. Decem-
bris. Residente viro vene-
rabili papa Hilaro in basili-
ca S. Martiae.
Et Maximo Tauritanorum-
civitatum provinciae Gallia-
rum.	Et Maximo Taurini civi-
tate provinciae Galliarum.	Et Maximo Taurinium ci-
vitatum provinciae Gallia-
rum.
Ingenio Ebridonensi.	Ingenio Ebredunensi pro-
vinciae suprascriptae.	Ingenio Ebredunensi pro-
vinciae Sti.
Hic spatium vacuum unius versus in codice cernitur.	Mediolanensi provinciae su-
prascriptae.	Modionensi provinciae Sti.
Saturnino Aollionensi.	Saturnino Avenionensi pro-
vinciae suprascriptae.	Saturnino Avenionensi pro-
vinciae Sti.
Petro Portuensi,	Petro Portuensi,	Petro Portuensi,
Paulino Aquebiensi,	Paulino Aquevivensi,	Paulino Aquebiensi,
Primo Atesiano,	Primo Ateliano,	Primo Ateliano,
Palladio Salpinati,	Palladio Salpinati,	*Desi.*
Gaudentio Abicienfi,	Gaudentio Albiginensi,	Gennadio Albiginensi,
Sothere Neapolitano,	Sothere Neapolitano,	Sothere Neapolitano,
Tiburtio Capuano,	Tiburtio Capuano,	Tiburtio Capuano,
Probo Canulino,	*Desi.*	*Desi.*
Gaudentio Sillateno,	Gaudentio Scyllaceno,	Cademio Scillateno,
Felice Lunenfi,	Felice Lunenfi,	Felice Cumienfi,
Eubodio Trifennenfi,	Eubodio Trifennenfi,	Eubodio Trifamenfi,
Eufebio Senienfi,	Eufebio Senienfi,	Eufebio Genuenfi,
Majoriano Altenfi,	Majoriano Altenfi,	Majorano Altenfi,
Justo Faventino,	Justo Faventino,	Justo Faberino,
Felice Sipontino,	Felice Sipontino,	Felice Sipontino,
Concordio Barino,	Concordio Barino,	Concordio Barino,
Verano,	Verano,	Uranio,
Capratio Caffitano,	Capratio Caffitano,	Capratio Caffitano,
Januario Praenestino,	Januario Praenestino,	Januario Praenestino,
Desi.	*Desi.*	*Desi.*
Desi.	*Desi.*	*Desi.*
Constantino Aquinati,	Constantino Aquinati,	Constantio Aquinate,
Adeodato Cumano,	Adeodato Cumano,	Adeodato Cumano,
Protellato Interamnieni,	Praetellato Interamnino,	Praetextato Interamnano,
Tiberio Curiumbinorum,	Tiberio Curium Sabinorum,	Tiberio Curium Sabinorū,
Claudio Paufulano,	Claudio Puteolano,	Claudio Paufojano,
Gerontio Camerino,	Gerontio Camerino,	Geruntio Camefino,
Adeodato Belliterno,	Adeodato Velliterno,	Adeodato Velliterno,
Lucifero Tiferni Metauri,	Lucifero Trium Tabernarum	Lucifero Tifernis Metauri,
Chrifpiano Subaugeftano,	Crifpiano Subaugufano,	Crifpiano Sub Auguftano,
Romano Albonenfi,	Romano Albanenfi,	*Desi.*
Servodei Numentano,	Servodei Nogentano,	*Desi.*
Florentio Taleino,	Florentio Galefino,	Florentio Galefino,
Hilario Amerino,	Hilario Amerino,	Hilario Amerino,
Candido Tiburtino,	Candido Tiburtino,	Candido Tiburtino,
Paulo Fornovano,	Paulo Fornovano,	Paulo Foro-Novano,
Eufebio Sutrino,	Eufebio Sutrino,	Eufebio Sutrino,
Epulcogo Tarquinenfi,	Apulejo Tarquinienfi,	Apulcgio Tarquinienfi,

MS.

ANNO CHRISTI 461.

MS. Lucense.	Editi.	MS. Vaticanum *ex Lupo.*
Gaudentio Antezatino,	Gaudentio Antiatino,	Gaudentio Antezatino,
Proveftitio Davinati,	Aftario Gabinate,	Aftetio Cabinate,
Aftetio Nepefino,	Projectitio Nepefino,	Projectitio Nepefino,
Philippo Forocludienfi,	Aftetio Forojulienfi,	Aftetio Foro-Aodienfi,
Gaudentio Numanati,	Philippo Numanate,	Philippo Numanate,
Reftituto Veconenfi,	Gaudentio Veconenfi,	Gaudentio Veronenfi,
Octavio Afris,	Reftituto & Octavio Afris,	Reftituto & Octavio Afris,

Codicis Lucenfis ab editis variantia.

Editi.	MS.
Can. IV. fententias cauſas &c.	Omnes fententias, fubſcriptiones (f. fub-
ſcriptione) proprias commodate.
Ibid. Auditus	Aditus.
Ibid. Ut ſerventur rogamus: dictum eſt quindecies.	Dictum eſt quinquies.

AD CONCILIUM TURONICUM

Anno 461. habitum

CANONES ADDITI EX BURCHARDO

Ex Concilio Turonico Can. II.

Anno 461.

PErlatum eſt cum Sanctam Synodum, quod quidam Presbyteri in Eccleſiis ſibi commiſſis tabernas (quod nefas eſt) conſtituant, ibique per caupones vinum vendebant, aut vendere permittant, & ubi tantummodo orationes, & verbum divinum Deique laus debuerat reſonare, ibi commeſſationes, & verba turpia, ibi rixæ & contentiones reſultent. Quem quantum ſit Deo contrarium Dominus Jeſus demonſtrat, qui cum invenifſet in templo vendentes, & ementes, & nummularios ſedentes, facto funiculo de reſticulis, omnes dejecit de Templo. Si enim ea, quæ licitè vendi videbantur in Templo, & cum hoc emebantur, ut in Domo Templo offerentur Domino, ipſe foras ejecit; quid putas de tam peſtifera præſumptione & Dei contemptu fiat? Etſi non ſolum Sacerdotibus, ſed omnibus Clericis præcipitur ne tabernas ingrediantur; qui audire poteſt, ut Eccleſiæ Dei tabernæ fiant? Itaque interdicit per omnia ſynodus ne hoc in poſterum nullatenus fiat, quod ſi factum fuerit, Presbyter deponatur; Laici communione privati ab Eccleſia, quam dehoneſtaverunt, expellantur.

Ex Eodem Can. III.

Si enim Domus Dei, Domus orationis vocatur, hoc debet eſſe, quod dicitur, nec ibi debet aliud geri, aut recondi: ubi enim corpus Domini conſecratur, ibi Angelorum præſentia non dubitatur adeſſe: ubi Sanctorum reliquiæ reconditæ venerantur, ne quid inhoneſtum appareat, quod oculos ad oraculum venientium offendat, ne quid videatur ibi, quod ad lucrum temporale pertineat; ſed omnia ſancta, omnia munda fiant, & tantummodo ad eccleſiaſticum miniſterium pertinentia.

Ex Turonenſi Can. III.

Burchardus Lib. VI. Cap. IX.

Nuntium eſt nobis quod aliqui, qui olim dixerunt ſe fuiſſe Sacerdotes, & poſtea degradati pro ſuis peccatis pœnitentiam agenda ſuffragia SS. per diverſa loca tranſeuntes quæsierunt, trucidati ſunt. Hujuſmodi interfectoribus omnem dignitatem Eccleſiaſticam denegamus, donec dignam pœnitentiam pro reatu ſuo ſecundum judicium Epiſcoporum exolvant, *quia gravius alios homicidis penitere debent.*

Eſt canon XXV. Moguntini 847.

deeſt in Moguntino.

Ex Turonenſi Can. 4. Burch. lib. V. cap. 9.

Ut omnis Presbyter habeat pixidem, aut vas tanto Sacramento dignum, ubi corpus Dominicum diligenter recondatur ad viaticum recedentibus a ſeculo. Quæ tantum facta debitio intinctæ debet eſſe in ſanguine Chriſti, ut veraciter Presbyter poſſit dicere infirmo: Corpus, & ſanguis Domini proficiat tibi &c. Semperque sit ſuper Altare obſerata propter mures, & nefarios homines, & de ſeptem in ſeptem dies ſemper permutetur, id eſt a Presbytero illa ſumatur.

ANNO CHRISTE 77.

Ex Turonenſi Can. IX. Burch. lib. XVI. Cap. 80.

Præterea & illud omnimodis obſervandum eſt, ut ſacrum Chriſma & oleum conſecrandum ſemper ſub fera ſit, ne illud unde Chriſto incorporamur, & unde omnes Fideles ſanctificantur, unde Reges, & Sacerdotes inunguntur, aliquis infidelis, aut immundus tangat, aut aliquis perfidus ad Dei judicium ſubverten-

ANNO CHRISTE 477.

dum furripiat, quod experimento didicimus.

Ex Conc. Turonenſi Can. LVII. Burch. lib. XIII. cap. 20.

Si quis præter publicam pœnitentiam a Sacerdote acceptam aut pro aliqua neceſſitate die dominica, velut pro quadam religione, jejunaverit, sicut & Manichæi; anathema ſit.

SIMPLICIUS PAPA

Sedit ab anno 467. uſque ad 483.

AD PSEUDO-SYNODUM EPHESINAM

Anni 477.

ADDITIO.

SYnodus iſta Venetum colleſtorem non fugit; ſed cum Papiſti criticam Baronii ad hanc annum exſcripſerint, nonnulla omiſit, quæ hauſta ex ipſis fontibus hiſtoria dediſſet. Evagrius Scholaſticus lib. 3. cap. V. author eſt, poſt evulgatas a Baſiliſco imperatore encyclicas literas, quibus Chalcedonenſe Concilium plane evertebatur, Aſiaticos epiſcopos *Epheſi in unum convenisse*, libellumque precum a ſe tunc digeſtum eidem imperatori obtuliſſe; quem ſane libellum ab eodem ſcriptore paſſim excerptum, & in colleſtione Veneta omiſſum, ex eodem hic damus Græce & Latinè ex verſione Valeſii.

ANNO 477.

Τοῦτ μὴ πάλαι ἀνεβεβαίωτος, ἡ φιλαρχίαις ἐναπόθετος ἡμῖν, βασιλέων τὸ μάθημ, ἀκούσιος μηχανὴ, ἀναγνοὺς.

ΠΕρπετοῦ νῦν ἐστὶν, Imperatores piſſimi omnino, Chriſtique amantiſſimi, unà cum fide quæ odio habebatur & oppugnabatur, diverſis modis oppugnari. Et aliquanto poſt: Terribilis quidam expoſtatio judicii, & divini ignis ardor, & Sacerdotalis veſtræ juſtæ indignatio, adverſarios brevi corripiet, qui præponentem Deum, & imperium veſtrum, rectæ fidei roboratum, ſuperba quadam dementia; quaſi jaculis impetere conantur, nec tenuitati noſtræ ullo modo parcunt: ſed calumniis ac mendaciis ſuis nos inſectantur, quaſi ex quadam ac neceſſitate compulſi, ſacris veſtris & Apoſtolicis encyclicis literis ſubſcripſerimus: quibus tamen cum omni gaudio & alacritate animi ſubſcripſimus. Et poſt alia: Nihil igitur aliud præter ſacras veſtras Encyclicas literas proponi, nos ſitis: pro-certo habentes id quod jam dixi univerſum orbem turſus everſum iri, & quod mala, quæ a Chalcedonenſi ſynodo importata ſunt, lævia eſſe videbuntur; quæ tamen innumerabilibus hominum cædes pepererunt, & orthodoxorum ſtrepitum injuſte & illegitimè effuderunt, Ut-iterum paucis interjectis: Proteſtamur coram Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, liberam eſſe pietatem veſtram togamus, ab ea quæ illis irrogata eſt, juſta & canonica & eccleſiaſtica condemnatione, ac depoſitione: præſertim verò ab ea quæ irrogata eſt ei, qui per nullas factiones deprehenſus eſt, regiæ urbis epiſcopatum non rejecte adminiſtrare. Cæterum idem Zacharias hæc etiam ſcribit ad verbum. Simul atque ediræ ſunt Encyclicæ, atque imperiales literæ, eos qui Eutychis phantaſiam in urbe regia

Δεῖται δὲ τοῦ ἐπιτεθέντος τοιούτου βιβλίου κατὰ λέξιν τοῦ βασιλέως, μεταμίγνυ καὶ τολεμιωτέρ τῶν εἰωθότων τυμβόθου, καὶ τοὺς ἐγκωλίους τὰ ἴδια ἐγκάτια ἐκτίνοντας, ἀφοσιῶσι τοῦ ἀσεβοῦντος. καὶ ὡς ἐκλεγόμενος τῶν τοιούτων τὸν τυμβόθον ἐμοὶ εἶναι καλὸς ἐάσκα τὸν τοῦ θεοῦ λόγου, καὶ τῷ παρὸ ἐμοὶ ὁμοίους κατὰ τὴν διάκτασιν, ἐς τὰ εἰκεῖα ἀντέχον.

ANNO CHRISTE 485.

καὶ τὸν μισθὸν διδοὺς βέν, ὅσπερ ἐρκαλῶ τὸν πειρατὴν ἀνθρώπους τυμβόθου, καὶ τοὺς ἐγκωλίους τὰ ἴδια ἐγκάτια ἐκτίνοντας, ἀφοσιῶσι τοῦ ἀσεβοῦντος. καὶ ὡς ἐκλεγόμενος τῶν τοιούτων τὸν τυμβόθον ἐμοὶ εἶναι καλὸς ἐάσκα τὸν τοῦ θεοῦ λόγου, καὶ τῷ παρὸ ἐμοὶ ὁμοίους κατὰ τὴν διάκτασιν, ἐς τὰ εἰκεῖα ἀντέχον.

regia ſectatoantur, & Monaſticum vitæ genus profiteantur, cùm inſperatum quoddam lucrum noſ ouvenifle in Timotheo, & per Encyclicas literas maximam ſe utilitatem percepturos eſſe ſperarent, celeri curſu ad Timotheum ſe contuliſſe. Cumque a Timotheo convicti eſſent, Verbum Dei nobis quidem conſubſtantiale eſſe ſecundum carnem: Patri verò conſubſtantiale quod divinitatem, eos ad ſua rediiſſe.

ANNO CHRISTE 485.

Emendandum eſt etiam Veneti Colleſtoris erratum opinantis hanc ſynodum ex Eutychianis epiſcopis colleſtam. Cùm enim Timotheus Ælurus Pſeudo-Epiſcopus Alexandrinus ſynodo huic præſeduiſſe non immerito reputari poſſit, ex epiſcopis communionis ſuæ coadunatis ſynodum exiſtimandus eſt. Porro Timotheo ſententiam Eutychianis planè oppoſitam fediſſe, ex ſubjecta ab Evagrio ibidem hiſtoria plane demonſtratur. Narrat enim Eutychianos quoſdam monachos ex encyclicis Baſiliſci literis in ſpem meliorem erectos, Timotheum Conſtantinopoli agentem conveniſſe, a quo tamen dogma catholicum adverſus Eutychianis hæreſim aperte conſentente conſulſos, ac de rebus ſuis iterum deſperantes ſe ſe recepiſſe. Epiſtoli ergo concilii Illius Patres non quidem Eutychianis favebant, ſed unum Chalcedonenſe concilium rejeciebant. Quin nec illud nîs conſtat, cùm plane in corde diverſa ſentirent ipſimet epiſcopi, ut non diu poſt in libello pœnitentiæ ſuæ Acacio CPtano porrecto, de quo Evagrius lib. 3. cap. 9. aſſeruerunt.

FELIX PAPA III.

Sedit ab anno 483. uſque ad annum 492.

AD CONCILIUM ROMANUM

Anni 485. *ſub Felice III. Papa.*

EXEGETICA CRITICA.

ANNO 485.

SYnodum hanc novit Paglius in critica ad hunc annum, & ex Pagio in colleſtionem Veneto-Labbeanam translit; ſed illius cogendæ ſiſtam ſaltem ex parte cauſam pretendit. Non enim ſententiam adverſus Acacium iterum hoc in concilio patres illi tulerunt, cùm ſemel tantummodo damnatus exprimatur in epiſtola ad orientales, quam in ſupplemento Acaciano vulgavit Cl. Scipio Maffeius, inferendumque tradidit in Colleſtionem Venero-Labbeanam tom. V. col. 780. & ſeqq. Conſtat autem ex epiſtola Felicis ad Leonem data *Venantio Coſ.* ideſt anno 484. in ejus anni concilio damnationem illam profuiſſe. Colverunt ergo anno 485. Patres ut Tutum S. R. E. defenſorem damnarent. Cùm enim vir ille ad deferendam CPtanam ſententiam in Acacium latam abiegnus faiſſet, & nutus ſuum cire obſiſtere, dein præſidia eccleſiæ cauſa cum eodem Acacio communicavit. Digna viſa res eſt ut in *conventu* fratrum, ideſt in concilio diſcuteretur, & convictus, atque condemnatus Tutus dignitate defenſoris excideret, condignamque delictis poenam ſubiret. Ita legitur in epiſtola XI. Felicis ad Archimandritas & cæteros monachos in CP. & Bithynia conſtitutos, quæ temporis quidem adſcriptione caret, ſed data videtur altero anno poſt, quam Tutus latam in Acacium ſententiam detulit Conſtantinopolim, quam anno 484. attuliſſe compertum eſt.

Hæc olim ex mente clariſſimorum virorum ſcripſeram, dein verò diligentius veteres cauſæ hujus documenta retractans, plura mihi comperiſſe viſus ſum, quæ hucuſque ſcriptores latuerunt. Primo igitur negari haudquaquam poteſt, Acacium duplici ſententia Romæ damnatum fuiſſe, id enim diſertè affirmat Felix in epiſtola ad Vetranionem epiſcopum his perſpicuis verbis: *Merito Acacius apoſtolicæ ſedis ſteratæ excommunicationi ſe deprahſe fcit.* Priorem adverſus illum ſententiam editam in ſynodo anni 484. nemo prudens negaverit. Alteram latam opinor in ſynodo anni ſequentis 485. cujus ſynodi Pæ, ad clericos & monachos orientales (nam ſæpe ſæpius ad eos epiſtolas dare ſolebat, quanquam in priori anni 484. apud Labbeum recitatur, demonſtrat Paglius ad annum 485. 4.) deſcribens Claudius Tiburtinus epiſcopus nomen ſuum exprimit, ſimulque addit *Petro Alexandrinæ eccleſiæ pervaſori, et Acacio quondam eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, necnon etiam Petro Antiochenæ ab epiſcopatur, et chorſtianorum numero olim ſegregatis ſequens anthoritatem ſibi apoſtolicæ ſecundum nobiſque* (forte noſtram ſententiam) *exacte eccleſiæ ſtatutum catholicæ acceleriatione proſtatam anathema decreto ſubſcripſi.* En igitur novum in Acacium anathema.

At enim cur in epiſtola Felicis Supplementi Acaciani ſimul damnatus Acacius aſſeritur? Ideo fortè quod Epiſtola illa ſcripta ſit intermedio illo tempore, quod inter concilium Romanum anni 484. & alterum anni 485. effluxit. Ita falva ſint omnia: Supereſt nunc diſquirenda, utrum concilium illud Romanum, quod Tutum damnavit, cuius ſynodi, & damnationis in epiſtola Felicis ad Archimandritas & monachos in CP. & Bithynia conſtitutos ſit mentio, idem

ANNO CHRISTI 485.

Idem ſit cum ſynodo anni 485. quo Acacius iterum dejectus eſt. Si recte epiſtolam utramque Felicis expendas, ſtatim intelliges alteram ab altera diſtingui. Quo enim tempore concilium anni 485. Odobri menſe agebatur, nulla adhuc damnationis ſententia dicta erat in Tutum, ut ex ſynodica ejus concilii ad presbyteros & Archimandritas inteſligimus. Ibi enim eccleſiæ defenſor appellatur, qua dignitate exutus eſt in ſynodo, in qua damnationis ſententiam tulit. Quin & inter nova crimina Acacii, quæ in eadem epiſtola commemorantur, de corrupto per pecuniam Tuto nihil legitur. Tutus ergo in novo allo concilio Romæ vel hoc ipſo anno 485. exeunte, vel ſequenti 486. celebrato damnatus eſt; ex quo novum aliud Romanum concilium ſtatui oportet.

ANNO CHRISTI 485.

SELEUCIENSES SYNODI DUÆ,

Quarum altera a Babnæo Catholico Aſſyriæ orthodoxo ex orthodoxis collecta ad ſacrorum hominum conjugia repellenda,

Altera a Barſuma Niſibis metropolita Neſtoriano adverſus priorem illam, ſub Pheroze Perſarum rege celebrata;

Sub Babnæo Catholico et Pheroze Perſarum rege anno 485. celebrata.

Anno 485.

Ex Aſſemani Bibl. Orient. to. 3. part II. pag. CIXXVII.

SEleucie ſub Babuzio Catholico, & Pheroze Perſarum rege ſynodus habetur anno Chriſti 485. adverſus Barſumam Niſibenum, qui cum Neſtoriana hæreſi corruptelam diſciplinæ eccleſiaſticæ in Orientem. ſynodo coacta invexerat. Mares propenderi in Barſumam calamo, utramque ſynodum, a Babuzio nimirum & Barſuma habitam, deſcribit in hæc verba. *Fideles admoniebantur eccleſiæ, et oblationem in adibus ſuis faciebant, et baptizabantur extra eccleſiam: mulieres autem, permiſſu epiſcoporum, baptiſterium introgrediebantur, videndi baptiſmi cauſa. Hinc multiplicata eſt fornicatio, et ubiquisque nequitia. Quamobrem congregati ſunt patres, ut Babæum reprehenderent, decreverunt, nefas eſſe ducere uxorem patres et fratres, aut duas ſimul feminas: convaleſcentibusque aliis canones. Reſtitit autem eis Babuenus unà cum epiſcopi ſui; et alter in alterum anathema intorſit. Barſumas verò Neſtorianæ metropolitæ ſynodicum ſcripſit, in quo ſacerdotibus manchſque, qui ſeipſos continere nequirent, poteſtatem. Unde dicebat, dictum Pauli iuſorpant etc.* Hæc ſunt vera cauſa diſſidii inter Babuæum & Barſumam, quod ſcilicet Barſumas in ſuo conciliabulo porcſtatem faciebat clericis, & monachis uxores ducendi, Babuæus in ſua ſynodo id fas eſſe negabat: alter in alterum ob hanc cauſam anathema intorſit.

AD ROMANUM CONCILIUM III.

Seu potius IV. ſub Felice

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 488.

ROmanum hoc concilium, tertium eſt Labbeo, mihi verò concilium aliud Romanum, quo Tutus damnatur, in cenſum ducendi, quartum eſt ordine. *Anno 487. Bortio Coſ. die III. id. martiarum* habitum fertur, quotquot legi, codices omnes exculi. Sed quid eſt quod Felicis III. epiſtola VII. *ad omnes per epiſcopos*, quam ſynodicam eſſe hujus concilii, & argumentum ipſum epiſtolæ demonſtrat, & eruditi omnes conveniunt, ſignatur idibus martii *Dynamio et Simplicio V. Cl. Coſſ.* ideſt anno 488? Nunquid forte integro anno epiſtolæ hujus miſſio ſuſpenſa eſt? Ego igitur corrigendas conciliis notas ſic arbitror *P. C. Bortii V. C. Coſ.* quæ ſane correctio annum fert 488. & ſynodicam cum ſynodo ſua concordat. Id verò præterea quam probabile eſt, tum etiam probabilius hanc diem III. idum martii, qua concilium cœpit, cum anno 488. non verò anno 487. in dominicam incidere.

SELEUCIENSIS SYNODUS NESTORIANORUM

Qua Neſtorianum dogma aſſertum, Catholicum damnatum eſt.

Acacio Catholico Neſtorianorum præſide, anno ſecundo Balaſcis regis, Chriſti 489. celebrata.

Anno 489.

Ex Aſſemani. Bibl. Orient. to. 3. part. II. pag. CLXXX.

IN hac ſynodo Acacius Neſtorianorum patriarcha de impiato ſibi a Barſuma (Niſibieni metropolita) crimine ſeſe purgavit; Barſumas verò excommunicatus fuit. Mares in vita Acacii: *Barſumas Acacium forſicatione, nempe et ſtupri accuſavit. Quod quum Acacius tolerare non, poſſet, epiſcoporum et fidelium coactu conventu, in concluave quoddam intrare cogit univerſos, ubi nudato corpore virilibus membris carere ſe demonſtravit, adjumentaque in ipſum conjectas palam convicit. Id quum Barſumas reſtiviſſet, fuſtibus pauſ-*

ANNO CHRISTI 492.

pantibus, paululque. In Adnotationibus concilialibus, ut ex ſynodico Arabico conſtat, Bachumas aſſenſus fuerat, *ac in concilio epiſcoporum Modanæ, hoc eſt Seleucia, cogendo ſua præſtitit voluntateſque acta refirmaverunt, promiſeratque ſe ſuſcepturum quidquid ea ſynodus decreviſſet.* Verbis hominem fecelle, tradunt Mares, & Amrus, qui in concilio Seleucie feribunt Acacium Barſumæ reconciliarum faiſſe. Verùm res aliter ſe habuit, ut ex eodem Amro colligitur, qui in vita Babaei patriarchæ, Acacii ſucceſſoris, hæc ait: *poſquam ordinatus eſt, convocatis in ſynodo patribus, excommunicationes ſuſtulit, quæ inter Babuæum, Barſumam, et Acacium latæ fuerant.* Barſumas igitur his excommunicatus fuerat, ſemel a Babuzio propter aſſertum ſacrorum miniſterorum conjugium, picopagnatramque Neſtorianam hæreſim; & iterum ab Acacio propter illatam Babuzio necem, impaſſimque Acacio ipſi fornicationis crimen. Acta ejus ſynodi deſcribit Elias Danaſcenus in Nomocanone; ſed quæ ad Barſumæ excommunicationem ſpectant recitens, ſacrilegos canones ab ipſo Barſuma conditos ad eam perperam refert. *Anno*, inquit, *ſecundo Balaſcis regis, quum Acacius Catholicus eſſet, convenere ad eum metropolitæ et epiſcopi, qui Mares priorem poſteriorumque ſe tenere profeſſi ſunt, eorumque ſtatuta et canones obſervare, quos in oriente, ſive in occidente condiderunt: communque ſuffragio decreverunt, ut ſibi in poſterum accurato obſervandum eſſet, nec ulla ratione violandum. Præterea ſententiam excommunicationis in eos omnes tulerunt, qui Chriſti Domini divinitatem paſſionibus et mutabilem affirmant, nec confitentur, Chriſtum, peraſta Dei Verbi cum corpore unione, perfectam habere Dei ſubſtantiam, perfectamque hominis ſubſtantiam.*

GELASIUS PAPA I.

Sedit ab anno 492. uſque ad 496.

AD EPISTOLAS GELASII PAPÆ I.

APPENDIX.

GELASIUS PAPA.

Anno 492.

Ex Baluzii Miſcellan. to. 1. pag. 479. cum ſeq.

QUid novæ adjectionis veſtrum poterit præſtantiæ divulgo, cum in ea non futura, ſed quæ erant præſentia ſinirenur? Nunc autem ad hanc oblicam, quæ deſcenda eſt, illud debet ſanna intentione diſquiri, quis, id eſt, cujus civitatis, ex eadem re, ante quam baſilica, quæ nuper fabricata eſt, ſundaretur, poſtquerit incolas, aut ad cujus conſignationem ſub annua devotione conveneriut. Non enim terminis aut locis aliquibus convenit diſſinire, ſed illud facere diuciem quod ſuperius continetur, ut conſtet commanentes a quo fuerint lavacri regenerarione purgati. Et ideo, fratres cariſſimi, amoris ambagibus, & omni circuitione ſubmota, hoc vos modis omnibus convenit inveſtigare, ut ſile maxime ad conſecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem præſcripſimus debere, permitti noverint. In ceteris etiam eccleſiis, quas poſt conſtitutum quod geſtis ſanctæ memoriæ Leonis Papæ in ſynodo nuper celebſis in his locis quæ diſtincta ſunt per ſubreptionem ab virtuntis * epiſcopo conſtiterit confecratas, hæc eadem & requirenda, & ſunt modis omnibus ordinanda; ita tamen ut documentum, quod ſuperius diximus, in omni conſtitutione ſerveiur: quia quicquid ſuppoſis petitionibus clarueric poſtulatum, id in iritum merito tanti præſtabilis exit contemplatione deducendum.

* Locus corruptus.

GELASIUS IN DECRETIS

Dulcio deſenſori.

EXperientia tua preſenti admonitione ſuſcepta filiis noſtris viris magnificis Æmiliano magiſtro militum, & Conſtantino judici, & Ampelio ex noſtra exhortatione decere non dubitat. Eoce, ſicut magnitudinis veſtræ deideriam poſtulavit, ſine mora aliqua, & ſine ullo diſpendio, ita ut nec ipſas dare eccleſiaſticis officiis conſuetudines lineremus, Anaſtaſium diaconum Lucerinæ civitati ordinavimus ſacerdotem. Proprereea nunc magnificentia veſtra ejuſdem epiſcopi vel eccleſiæ Lucerinæ utilitatibus in univerſis quæ ſunt neceſſaria libenter impendat, & competentia vigilantiæ ſuæ tribuat Chriſtiana devotione ſolatia.

STEPHANO EPISCOPO, GELASIUS.

OPortuerat Antiliam, quæ ditexit petitorium, in deſideraia ſibi pudicitia permanere; quia non facile contemnere debuit, quod facile prius credidit poſtulandum. Pertractato enim & maturato conſilio juventutem ſuam, vel ea quæ pertinebit debuit aeſtimare, nec contra electionem viduitatis fidiſtæ ſuſſragia poſtmodum & occaſiones rumpendi queremper calliratis. Sed quia mutabilitate mentis errorem ſecendæ culpæ cupiditate temerarit, & mactum potius incontinentiæ ſuæ, quod nullis prohiberur legibus, exquiſivit, ſupradictum proceſſiſſe noveris eſſe reddendam, & ut acceſſus eccleſiæ & miniſterium facta communione poſtulatur.

..Ad tertiam hanc epiſtolam adnotatio.

Nec contra electionem viduitatis etc.

VIduæ nullam ſolemnem caſtitatis profeſſionem emittebant. Quæ ſi obligatam Deo primati vori religione caſtitatem aſſumpto conjugio violabant, nonnili Deo irritandam. Vide de epiſtolam Gelaſii ad epiſcopos Lucaniæ c. XXI.

ANNO CHRISTI 494.

GELASIUS PAPA MAXIMO ET EUSEBIO EPISCOPIS.

Iterum ex Baluz. ub. sup. cum seq.

LIcet regulis contineatur antiquis, parochias unicuique ecclesiæ pristina dispositione deputatas, nulla posse ratione convelli, ne per consuetudinem pessimam exempli mali temeritate crescente, ubique universalis confusio nasceretur, jam in decretis nostris ante non multum temporis destinatis, omnia jussimus, quæ taliter fuerant invasa, restitui. Sed quia temeritas pervadentium legem sibi putat posse generari, si sceleri suo pertinaciam retentionis adjungat, ea quæ inter fratrem & coepiscopum nostrum Constantinum Camiscanæ ecclesiæ sacerdotem, & directos ab Anconitano pontifice decrevimus, per vos impleri cupimus. Tunc formam in cæteris cogitationibus quæ sit sequenda perscripsimus. Nulla igitur præsumptione statum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate duravit, patimur immutari, quia neque negligentia pontificis, neque temporalis abjectio, quæ per incuriam forte generatur, nec ignavia faciente consensus, nec surripiente supplicatione præceptio divellere potest semel diœcesim constitutam, ex qua semper ad regenerationem atque consignationem plebs devota consistit.

IDEM JUSTINO ARCHIDIACONO ET FAUSTO.

De rebus ecclesiæ in quatuor partes dividendis.

VObis & famæ vestræ consultum duximus, ut pontificis vestri loco vobiscum ab eodem aliquis subrogetur, qui ejus nomine pariter universa disponat, quatenus omnia prædia ad vestrum revocetis studium, ne cuiquam clerico pro portione sua solum aliquod ecclesiæ putetis esse deputandum, ne per incuriam negligentiamque minuatur, sed omnem pensionis summam ex omnibus prædiis rusticis urbanisque collectam ad Antistitem deferatis. Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quod ad causas vel expensas accedentium necessitatum opus esse perspicitur, ut de medio sequestretur, & quartæ portiones vel fidelium oblationes de hac fiant modis omnibus pensione, ita ut unam sibi tollat antistes, aliam clericus pro suo judicio & electione dispertiat, tertiam pauperibus sub omnium conscientia faciat erogari. Fabricis verò quod competit ad ordinationem pontificis erogatione vestra decernimus pendendum. Si quid forte ab annua remanebit expensa, electo idoneo ab utraque parte custode condatur in thecis, ut si major emerserit fabrica, sint subsidio, quæ diversi temporis diligentia potuerint custodiri, aut certè ematur possessio, quæ utilitates respiciat communes.

A

INCIPIUNT DICTA GELASII PAPÆ

ANNO CHRISTI 494

Ex Ms. Cod. Luc. sæc. IX.

CAtechumeni, latinè dicuntur instructi, vel audientes, ii sunt qui fidem Christi instructi, audiunt Christi præcepta, & rectè credunt, & etiam a sacerdote consignati sunt, & per exorcisma purgati, & resipiscunt. Sed necdum sacro baptismate sunt abluti. Pœnitentes hi dicuntur in canone qui de criminibus, de majoribus culpis agunt publicè pœnitentiam. Et sciendum est quia secundum præceptum canonis non licet fidelibus, idest jam baptizatis, mixas in ecclesia cum audientibus, idest catechumenis stare tempore orationis & canonicæ laudis, & simul cum eis orare, & psallere. Neque clericis aut aliis laicis licet cum pœnitentibus simul mixti orare, aut psallere..... antiquitus proprius statutus locus, aut extra ecclesiam, aut in initio introitus ecclesiæ, ubi ad orandum & audiendum divinum officium stabant catechumeni, idest instructi vel audientes, & infra ecclesiam. Super istos erat similiter propriè locus statutus ubi stabant pœnitentes, ut omnes in ecclesiæ introeuntes scirent eos de criminibus culpis pœnitere, & orarent pro eis, & illi per hæc humiliati magis reciperent veniam delictorum suorum. Et super hos in alio ecclesiæ spatio stabant cæteri fideles laici, segregati tamen a clericis. Cùmque autem in aliquibus capitulis canonis dicatur ut pro quacumque criminali, idest graviori culpa ejiciatur ab ecclesia quicumque, non est intelligendum ut funditus prohibeatur ab omni conventu & auditione divinæ laudis, & præceptorum Domini; quod nimis absurdum est, & contra præceptum divinæ clementiæ, ut æger a divina excludatur medicina Dei, qui pro salute peccatorum est incarnatus, & passus; & abjectus ab omni conventu & consolatione fidelium Diabolo tradatur. Sed prædicta rationabiliter intelligendum est, ut ejiciatur a communione, idest consortio aliorum fidelium, qui intra ecclesiam stant tempore orationis & laudis Dei, & stet per statutos annos ad orandum & laudes Dei audiendum extra ecclesiam inter audientes, idest catecùmenis; & expletis his omnibus secundum judicium commissæ culpæ intret in ecclesiam in communionem, idest consortio orationis cum pœnitentibus, inter quos, expletis iterum annis secundum judicium culpæ suæ, redeat plenius a communione; idest consortium cæterorum fidelium, & perceptionis sacri corporis & Sanguinis Christi.

NE-

ANNO CHRISTI 495.

NESTORIANORUM SYNODI TRES

Pro hæresi in Perside, tum & sacerdotum conjugio confirmandis,

Prior quidem Lapetæ, altera Seleuciæ, tertia in Adri Pago Nubadræ

A Barsuma Nisibiensi Archiepiscopo anno Pherozis regis XXVII. celebratæ.

ANNO CHRISTI 495.

HOrum conciliorum trium meminit Simeon Beth-Arsamensis in epistola de Nestorianis his verbis. *Quum Huzitæ ac Persæ traditam sibi ab Iba Nestorii atque Theodori doctrinam confirmare vellent, plures in regione Persarum synodos collegerunt; ac primum quidem in Beth-Lapeta Huzitarum metropoli anno Pherozis regis regum vigesimo septimo, deinde in Seleucia et Ctesiphonte urbibus Assyriorum, item in Beth-Adri oppido ditionis Nubadrensis*. Annus Pherozis vigesimus septimus in Christi annum 488. incidit. Anno autem Christi 488. Acacius Seleuciensem ecclesiam regebat, cui propterea Nestoriani synodos illas, quæ Barsumæ sunt, perperam adscribunt, ut latè ostensum est Tom. citat. a pag. 391. Quid in his synodis actum sit, indicat Liber Synodicus e Syriaco Arabicè redditus, qui hisce synodis hunc titulum inscribit: *Synodus Acacii* (Seleuciensis patriarchæ, quem tamen hisce synodis nunquam se immiscuisse inferius ex Assemano demonstrabimus) *cui Barsumas Nisibis archiepiscopus interfuit, aliique Patres*. Tres verò non unicam tunc diversis in locis convenisse synodos affirmat Simeon Beth-Arsamensis in epistola de Nestorianis apud Assemanum Biblioth. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXVIII. his verbis: Quum Auzitæ ac Persæ traditam sibi ab Iba Nestorii atque Theodori doctrinam confirmare vellent, plures in regione Persarum synodos collegerunt: ac primùm quidem in Beth-Lapeta Huzitarum metropoli, anno Pherozis regis regum vigesimo septimo: deinde in Seleucia & Ctesiphonte urbibus Assyriorum: item in Beth-Adri oppido ditionis Nuhadrensis. Annus Pherozis vigesimus septimus in Christi annum 488. incidit ex dictis tom. 3. pag. 397. Anno autem Christi 488. Acacius Seleuciensem ecclesiam regebat, cui propterea Nestoriani synodos illas, quæ Barsumæ sunt, perperam adscribunt, ut late ostensum est Tom. cit. a pag. 391. His verò synodis nequaquam præfuisse Acacium Seleuciensem archiepiscopum Nestorianum, quamvis id legitur in Libro Synodico ex Arabicorum scriptorum testimonio, demonstrat idem Assemanus to. III. par. I. pag. 391.

Utut res habeat sese, canones in hisce synodis evulgatos ex libello synodico mox laudato hos recenset Assemanus ibid. pag. 390.

Primus canon est adversus quosdam monachos qui conjugium cibosque nonnullos damnabant, unam autem in Christo substantiam profitebantur. Alter in eosdem, ut per vicos & civitates ne discurrerent, neque munia episcoporum aut Parochorum in sacramentis administrandis exercerent, sed subditi episcopis essent, & in cœnobiis suis manerent. Tertius de conjugio laicis, & clericis omnibus permittendo, cujus hæc sunt verba: Neque episcopus in posterum nubere prohibeat: satis enim sint mala calamitatesque, quæ Christianis contigere, adulteria, inquam, & scortationes, quæ ad externorum etiam aures pervenerunt: sed id fas esto clericis æque ac laicis, quemadmodum ratio postulat. Nam Christus ait: *non omnes capere possunt hoc verbum*: & Apostolus: *Bonum est*, inquit, *homini ad mulierem non accedere; sed propter fornicationem uxorem suam teneat: & volo homines similes mei esse: sin autem se minime continenant, nubant*. Unusquisque itaque debet vel a sæculo se omnino separare, vel ei cum pietate adhærere; sacerdos autem is esse, qui unam uxorem habet, ut in epistola Apostoli ad Timotheum dicitur. Nunc itaque episcopus non amplius cuiquam diacono manus imponat, nisi postquam diligenter de illo inquisierit, constiteritque eum uxorem legitimam habere; eum verò qui conjugio abstinere decreverit, jubeat semotum ab hominum consuetudine domicilium habitare. Quod si ad sæcularia posthac conversus fuerit, ut ad nuptias aut alia id genus, pœnis subjaceat; & si quidem sacerdos sit, a gradu suo amotus esto, donec resipiscat. Qui autem nubit, unam uxorem habeat. Quisquis verò id transgressus fuerit, ab ecclesia segregetur, & ab ordine sacerdotii. Sacerdos autem conjugii expers, aut cujus uxor vita defuncta est, si legitimas nuptias optaverit, ne prohibeatur ab Episcopo, sive ante, sive post sacerdotium nubere voluerit. Qui his contradixerit, si laicus fuerit, anathematizatus esto; si sacerdos, a gradu Sacerdotii deponatur.

Postremo de concordia Acacium inter & Barsumam inita hæc subjunguntur. Hujus Patris diebus Barsumæ Nisibeni metropolitæ causa feliciter confecta est. Convenere siquidem in synodo episcoporum in Adri pago Maaltajæ, ibique Barsumas peccatum, quod ipse cum suis episcopis in Gandisapor urbe perpetraverat, confessus est, assensusque fuit, ut in concilio episcoporum Modainæ cogendo, sua præsentis volentisque acta rescinderentur. Hoc pacto exortum inter eos (Acacium & Barsumam) dissidium sublatum est, sacraque simul mysteria peregerunt. Scripto itaque quidquid in urbe Gandisapor attentaverat Barsumas damnavit, irritumque declaravit, illudque ecclesiæ judicio contrarium, perversaque se opinione ad id perpetrandum actum fuisse confessus est, & in sanctum Babuæum Catholicum iniquè se gessisse. Quibus de rebus ad Gandisaporenses epistolam quoque scripsit, testatus, quæcum-

ANNO CHRISTI 496.

que antea donec ea fa-cta sunt; seque insuper susceperum quidquid synodus Modaine cogenda decreverisset, promisit.

Elias Metropolita Nisibenus in epistola Bagadenses adversus illegitimam Jesuja-

ANNO CHRISTI 496.

A bi Patriarchæ ordinationem citat canonem XIII. synodi Lapetensis adversus simoniacos: Hic tamen canon, cùm in concilio Barsumæ (de quo in præsenti) non legatur, ad aliud Lapetæ celebratum concilium spectare videtur. Verba sunt Assemani to. III. par. II. pag. CLXXIX.

CONCILIUM ROMANUM

De Libris recipiendis et non recipiendis a Gelasio Papa cum LXXII. episcopis anno circiter 496. habitum.

ANNO 496.

CElebre illud de libris probandis improbandisque decretum, in Romano quodam B concilio editum diu multumque eruditos exercuit. Postlimium est de Auctore disceptatum. Concilii Romani Collectores omnes Gelasio Papæ tribuerunt, quibus & fidem adstruit Burchardus Wormatiensis, Gratianus & MSS. codices plerique. Verum in codice vetustissimo Collectionis Dionysii Exigui, quem Duchesnius communicavit Baluzio, hoc ipsum decretum Damasi Papæ nomen præfert. Denique in vetustissimo Ingelheimi codice Balusius Hormisdæ Papæ nomen præfixum reperit. Chiffletius in Jurensi nongentorum annorum codice hoc decretum offendit; cumque emendatissimum omnium quæ ad id usque prodierant judicaret, exscribendum illud C edendumque in suis ad opera Vigilii Tapsensis notis assumpsit. Hormisdæ papæ in eo codice inscribitur; ex quo sententiæ de Hormisda decreti illius conditore authoritas summa accessit. Ita rebus constiturit, factum est ut non ante imaltos annos Cl. Tonanimus in codicem Vaticanum annorum nongentorum incideret, qui hoc ipsum decretum profert, idemque cum multa resecet, quæ in editis legantur, hoc præ cæteris argumento sinceritatem suam vindicare judicavit. Id enim solemne est hujusmodi lucubrationibus, ut quæ brevissimæ sunt, hæ genuinæ censeantur; sit enim ut novis subinde & novis additionibus crudiri in temporis D reformentur, ut succedentium temporum. disciplinæ accommodentur. Hoc ergo decretum, prout in eo Vaticano codice legitur, prodiuit in fuo de Antiquitatibus Horæ Commentario; censuitque hac vel sola authoritate controversiam de authore opusculi decidi, cum Gelaiano nomine inscribatur. Huic Viri clarissimi sententiæ accessuros sanioris criticæ peritos omnes censeo, tum quoad operis authorem, tum etiam quoad latum de eius sinceritate judicium, in iis præsertim quæ resecta & plane innovata exhibent. Si enim agatur de iis quæ communia habet cum cæteris, in multis profecto Chiffletiano Jurensi cedit, in quo E lectio probatior est, ut conferenti patebit. Desiderandum proinde superestet ut tertius aliquis paris antiquitatis codex proferretur, in quo & detractiones Vaticanæ comparent, & probatæ illæ Chiffletianæ lectiones offerrentur; idque si unquam fors tulerit, prolatis ultro manibus Eruditos excepturos non dubito. Sed bonum fadum! id tandem mihi vetustum Lucensem codicem annorum nongentorum evolventi obtigit. En tibi ex eo, Lector, decretum de libris probandis reprobandisque, in quo ea omnia recisa sunt, quæ desunt in Vaticano. In cæteris ad Chiffletianam lectionem potius quam ad Vaticanam accedit. Gelasiano nomine inscribitur, ac tandem, tale est, quale desideraveris. Neque eo tantum nomine præstat cæteris huc usque excusis; sed & ex eo commendabitur magis, quod præfatione ornetur, nusquam in editis legenda; quanquam doleo incuria exferiptoris lusiatam esse, nec facile sanandam. Tota Gelasiana est, quantum ex stili similitudine judicare licet. Hoc est meum de nova hac Gelatiani decreti editione judicium, ut id approbem eruditis, ejusdem decreti triplex schema profero, Vaticanum, Jurense seu Chiffletianum, & Lucense.

Post hæc scripta incidi in decretum Gelasianum ex vetustissimo Florentino codice editum a P. Joseepho Blanchinio Oratorii Romani S. Philippi Nerii presbytero V. Cl. in prolegomenis ad IV. volumen Anastasii Bibliothecarii editionis Romanæ. Ex eo codice repræsentare se genuinum decretum Gelasii Vir ille doctus censuit. Nec sane negaverim melioremesse ejus lectionem præ Vaticano. Cum vero ait idem vir doctissimus, catalogum illum Sacrorum Liborum qui in Vaticano Fontanini non extat, legiturque in suo Florentino, e Vaticano sive scriptoris incuria, sive alicujus fraude subtractum esse, futile est. & inane, cum & a meo pariter Lucensi abest, quem sane Lucensem ex Vaticano ille expressum, sive ambos ex tertio alio derivatos esse, nemo sibi persuaserit, cum discrepent non raro. Hunc ti omittas Sacrorum Liborum catalogum, in cæteris Florentinus ille fere cum nostro convenit, paucis exceptis quæ ad extremum pagellæ oraro diligenter adnotavi. Et vero Florentinus Blanchinii in fine mutilus, nam post illud: *Faustis Regiensis &c.* cætera desunt, quæ tamen in reliquis omnibus MSS. codicibus leguntur.

Inci-

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Incipit decretale ab urbe Roma editum de recipiendis, sive non recipiendis libris factum.

Synodum sub Gelasio Papa Urbis Romæ cum LXX. Episcopis.

INCIPIT PROLOGUS.

Ad distinendas, vel intelligendas scripturas, quæ (sic) in novo, vel in veteri testamento a pluribus editas, illud Apostolicum nobis convenit servare eloquium: prophetias, inquit, nolite (pernere; omnia autem probate, ut plenior Dei operatione credamus illud esse conditas, quas de adventu Domini, ac nativitate, vel passione ipsius, et resurrectione verissimo fuisse locutæ, per quas eum (i. etiam) non credimus esse salvator; sic intelligimus illud, ubi dixit: quod bonum est tenere; ad repellendas, vel a catholicis renuendas scripturas esse cognovimus, quas tum vor trudentissimi Hieronymus repudiavit, esse damnatas, sufficit nobis dicere, ut ab omni specie mala abstineamus.

Vaticanum Fontanini.

Incipit decretale Sancti Gelasii Papæ urbis Romæ.

Jurense Chiffletii.

Incipit decretale in urbe Roma ab Hormisda Papa editum.

ANNO CHRISTI 496.

De scripturis Divinis quid universaliter catholica recipiat Ecclesia, vel post hæc quid vitare debeat. I.

Ordo de veteri Testamento, quem Sancta, & Catholica Romana suscipit, & honorat Ecclesia, ipse est.

Genesis liber I.
Exodi liber I.
Levitici liber I.
Numeri liber I.
Deuteronomii liber I.
Jesu Nave liber I.
Judicum liber I.
Ruth liber I.
Regum libri IV.
Paralipomenon libri II.
Psalmorum CL. liber I.
Salomonis libri III.
Proverbia, Ecclesiastes & Cantica Canticorum.
Item *Sapientiæ liber I.*

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Vaticanum.

Jurense Chiffletii.

Ecclesiastici liber. I.
Item ordo Prophetarum.
Esaiæ liber I.
Hieremiæ liber I. cum Cinoth, ac lamentationibus suis.
Ezechielis liber I.
Danielis liber I.
Osee liber I.
Amos liber I.
Michææ liber I.
Joelis liber I.
Abdiæ liber I.
Jonæ liber I.
Nauum liber I.
Abacuc liber I.
Sophoniæ liber I.
Aggæi liber I.
Zachariæ liber I.
Malachiæ liber I.
Item ordo Historiarum.
Job liber I.
Tobiæ liber I.
Esdræ liber II.
Esther liber I.
Judith liber I.
Machabæorum libri II.
Item ordo Scripturarum noui & ueteri Testamenti.
Euangeliorum libri IV.
Secundum Matthæum liber I.
Secundum Marcum liber I.
Secundum Lucam liber I.
Secundum Johannem liber I.
Item *Actuum Apostolorum liber I.*
Epistolæ Pauli Apostoli numero XIV.
Ad Romanos Epistola I.
Ad Corinthios Epistolæ II.
Ad Ephesios Epistola I.
Ad Thessalonicenses Epistolæ II.
Ad Galatas Epistola I.
Ad Philippenses Epistola I.
Ad Colossenses Epistola I.
Ad Timotheum Epistolæ II.
Ad Titum Epistola I.
Ad Philemonem Epistola I.
Ad Hebræos Epistola I.
Item *Apocalypsis Johannis liber I.*
Item Canonicæ Epistolæ numero septem.
Petri Apostoli Epistolæ II.
Jacobi Apostoli Epistola I.
Johannis Apostoli Epistolæ III.
Judæ Zelotis Apostoli Epistola una.

ANNO CHRISTI 496.

Post

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

a Fl. ad. *hæc omnes.*

Post *a* propheticas (*manu antiqua additur* & Euangelicas) atque Apostolicas scripturas, *b* quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est, etiam illud intimandum putavimus quod quamvis universæ per orbem Catholicæ diffusæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sit; sancta tamen Romana Ecclesia nullis synodicis constitutis cæteris Ecclesiis præfata est, sed Evangelica

b Fl. ad. *quæ superius deprompsimus.*

c Fl. ad. *& Salvatoris.*

voce Domini *c* nostri prima tum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquiens, *& super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam; & tibi dabo claves regni Cælorum; & quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in Cælo.*

Vaticanum.

I.

Post propheticas, & evangelicas, atque Apostolicas scripturas, quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est, etiam illud intimandum putavimus, quod quamvis universæ per orbem Catholicæ diffusæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sit; Sancta tamen Romana Ecclesia nullis synodicis constitutis cæteris Ecclesiis præfata est, sed evangelica voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquiens, *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & portæ inferi non prævalebunt adversus eam; & tibi dabo Claves regni Cælorum; & quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in Cælo.*

Jurense Chiffletii.

II.

Post *hæc omnes* propheticas, & Euangelicas, atque Apostolicas, *quæ superius deprompsimus*, scripturas, quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est, etiam illud intimandum putavimus, quod quamvis universæ per orbem diffusæ Catholicæ Ecclesiæ unus thalamus Christi sit; sancta tamen Romana Ecclesia nullis synodicis constitutis cæteris Ecclesiis præfata est, sed evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquientis, *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adversus eam; & tibi dabo claves regni Cælorum; & quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in Cælo.*

ANNO CHRISTI 496.

Post

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Tertia verò fedes apud Antiochiam *ejusdem* beatiſſimi Petri Apoſtoli habetur honorabilis, eo quod *ibidem* prius quod *Romæ* veniſſet habitavit & ibidem primum nomen chriſtianorum novelle gentis exortum eſt.

Et quamvis aliud fundamentum nullus poſſit ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus, tamen ad ædificationem ſanctam, *id eſt (manu autoquè* eandem) Romanam eccleſiam poſt illas veteris vel novi teſtamenti, quas regulariter ſuſcipimus etiam ſuſcipi non prohibet ſcripturas. Idcirco ſanctam ſynodum Nicenam *ſecundum* trecentorum decem & octo *epiſcoporum* (*manu autoquè poſitor* Patrum) nec-diante Maximo Conſtantino Auguſto.

Vaticanum.

Tertia verò Sedis apud Antiochiam item beatiſſimi Petri Apoſtoli habetur honorabilis, eo quod illic prius quam Romam veniſſet, habitavit, & illic primum nomen Chriſtianorum novellæ gentis exortus eſt.

II.

Et quamvis aliud fundamentum nullus poſſit ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus; tamen ad ædificationem ſanctam eccleſiam Romanam eccleſiam, poſt illas veteris vel novi Teſtamenti, quas regulariter ſuſcipimus, etiam ſuſcipi non prohibet ſcripturas. Id eſt ſanctam ſynodum Nicenam CCCXVIII. Patrum, mediante Maximo Conſtantino Auguſto.

Jurenſe.

Tertia verò ſedes apud Antiochiam item beatiſſimi Apoſtoli Petri habetur honorabilis, eoquod, illic priuſquam Romam veniſſet, habitavit: Et illic primum nomen Chriſtianorum novellæ gentis exortum eſt.

III.

Et quamvis aliud fundamentum nullus potuit ponere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus; tamen ad ædificationem noſtram eadem Romana eccleſia, poſt illas veteris vel novi Teſtamenti, quas regulariter ſuperius enumeravimus, etiam has ſuſcipi non prohibet ſcripturas. Id eſt ſanctam ſynodum Nicenam ſecundum trecentos decem & octo Patres, mediante Maximo Conſtantino Auguſto, *in qua Arrius hæreticus condemnatus eſt.*

Sanctam ſynodum Conſtantinopolitanam, mediante Nectario ſenore Angoſto, in qua Macedonius hæreticus devitam damnationem excepit.

ANNO CHRISTI 496.

Sanctam Synodum Ephe-
ſinam, (manu abrigna Ephe-
ſinam) in qua Neſtorius damnatus eſt, *b cum conſenſu beatiſſimi* Cœleſtini papæ, mediante *Cherrillo* Alexandriæ ſedis antiſtite, & Arcadio *epiſcopo* ab Italia deſtinato.

Sanctam ſynodum Chalcedonenſem, mediante Marciano Auguſto, & Anatholio Conſtantinopolitano epiſcopo, in qua Neſtoriana & Eutychiana hæreſis ſimul cum Dioſcoro, ejuſque complicibus *damnatus eſt.* k

Sanctam Synodum Ephe-
ſinam, in qua Neſtorius damnatus eſt, conſenſu beatiſſimi Cœleſtini Papæ, mediante Cyrillo Alexandriæ Sedis Antiſtite, & Arcadio *epiſcopo* ab Italia deſtinato.

Sanctam Synodum Calcedonenſem, mediante Marciano Auguſto & Anatholio Conſtantinopolitano Epiſcopo, in qua Neſtoriana, Eutychiana, & Eutrichiciana, hereſes ſimul cum Dioſcoro, ejuſque complicibus damnatæ ſunt.

Sanctam ſynodum Calcedonenſem, mediante Marciano Auguſto, & Anatolio Conſtantinopolitano epiſcopo, in qua Neſtoriana, & Eutychiana hæreſis, ſimul cum Dioſcoro ejuſque complicibus damnatæ ſunt. *Sed & ſi qua ſunt concilia a ſanctis Patribus hactenus inſtituta, poſt iſtorum quatuor auctoritatem & conſtitutionis & recipienda decreximus.*

III.

Incipiunt opuſcula recipienda.

Item opuſcula beati Cicilli Cipriani martiris, & Cartaginenſis epiſc.

Opuſcula beati Gregorii Nazzenſis epi.

IV.

Jamnunc ſubjicimdum de opuſculis beatorum Patrum, quæ in Eccleſia catholica recipiuntur.

Opuſcula beati Cæcilii Cipriani, Martyris, Carthaginenſis epiſcopi *in omnibus recipienda.*

Item opuſcula Beati Gregorii Nazianzeni epiſcopi.

Opuſcula

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Opuſcula B. Athanaſi *Alexandrini* epiſcopi.
Opuſcula Theophili *Alexandrini* epiſcopi.
Opuſcula B. Cyrilli Alexandrini epiſcopi.

Opuſcula B. Helari *Pictaviensis* a epiſcopi.

b In Florentino libro ponitur post S. Athanaſium.

b Opuſcula B. Johannis Conſtantinopolitani epiſcopi.
Opuſcula B. Ambroſii *Mediolanenſis* epiſcopi.
Opuſcula B. Auguſtini Ippone Regienſis epiſcopi.
Opuſcula B. Hieronimi presbyteri.
Opuſcula *Beati* Proſperi viri religioſiſſimi.

c Ypponegiencnſis.

d epiſcopus.

Opuſcula *d* B. Leonis papæ ad Flavianum Conſtantinopolitanum epiſcopum deſtinata, cujus textum quiſpiam *ſi uſque ad unum* jota diſputaverit, & non *eam* in omnibus venerabiliter receperit, anathema ſit.

e Atque tractatus.

Opuſcula, *e* tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo a ſanctæ eccleſiæ Romanæ conſortio deviarunt, nec ab ejus fide vel prædicatione ſejuncti ſunt, ſed ipſius communicatione per gratiam Dei uſque in ultimum *diem* vitæ ſuæ fuere participes, *legendos* decernimus.

Item decretales Epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ diverſe temporibus ab urbe Roma pro diverſorum Patrum conſolatione dederunt, venerabiliter ſuſcipienda. *f*

f ſuſcipimus eas eſſe.

Item geſta Sanctorum Martirum, qui multiplicis (*manu autoquè* multiplicibus) tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis inradiant. Quis iſta Catholicorum dubitet (*manu autoquè* &) majora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos, nec fuis viribus ſed Dei gratia, & adjutorio? Singulari cautela in ſancta Romana eccleſia non leguntur, quia & corum, qui conſcribere, nomina penitus ignoratur; & ab indidelibus & idiotis ſuperflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, eſſe putantur. Sicut cujuſdam Clrici & Juitæ, ſicut Giorgi, aliorumque hujuſmodi paſſiones,

Vaticanum.

Item opuſcula beati Baſili Capadociæ epi.
Item opuſcula beati Athanaſi Alexandriæ epi.
Item op. beati Johannis Conſtantinopolitanæ epi.

Item op. beati Theophili Alexandriæ epi.

Item op. beati Helari Pictavinis epi.
Item op. beati Ambroſi Mediolanenſis epiſc.
Item op. B. Auguſtini Ippone regienſis epi.
Item op. beati Hieronimi preſbi.
Item op. Proſperi viri religioſiſſimi.

Item opiſtola bi. Leonis Pap. ad Flavianum Conſtantinopolitanum epiſcopum deſtinata, cujus textum quiſpiam ſuis, quæ ad unum jota diſputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit anat. ſit.

Item opuſcula *atque* tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo a ſcæ eccleſiæ Romanæ conſortio deviarunt, nec ab ejus fide vel prædicatione ſejuncti ſunt; ſed ipſius communicationi per gratiam Dei uſque in ultimum vitæ ſuæ fuere participes, legende decreximus.

Item decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ, diverſis temporibus ab urbe Roma, pro diverſorum Patrum conſolatione, dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas.

Item geſta ſanctorum Martyrum, quæ multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis inradiant. Quis iſta Catholicorum dubitet, majora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos? Nec ſuis viribus, ſed Dei gratia & adjutorio *univerſa tolerasſe? Sed ideo ſecundum antiquam conſuetudinem*, ſingulari cautela in ſancta Romana, eccleſia non leguntur, quia & corum, qui conſcribere, nomina penitus ignorantur; & ab indidelibus & idiotis ſuperflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, eſſe putantur. Sicut Quirici curei

Jurenſe.

Item opuſcula beati Baſilii Cappadocie epiſcopi.
Item opuſcula beati Athanaſi Alexandrini epiſcopi.
Item opuſcula beati Johannis Conſtantinopolitani epiſcopi.
Item opuſcula beati Theophili Alexandrini epiſcopi.
Item opuſcula beati Cyrilli Alexandrini epiſcopi.
Item opuſcula beati Hilarii Pictaviensis epiſcopi.
Item opuſcula Beati Ambroſii Mediolanenſis epiſc.
Item opuſcula Beati Auguſtini Hipponeregienſis ep.
Item opuſcula Beati Hieronymi presbyteri.
Item opuſcula *Beati* Proſperi viri religioſiſſimi.
Item epiſtolam Beati Papæ Leonis ad Flavianum, Conſtantinopolitanum epiſcopum deſtinatam: de cujus textu quiſpiam *ſi* uſque ad unum jota diſputaverit, & non eam in omnibus venerabiliter receperit anat. ſit.
Item opuſcula *atque* tractatus omnium Patrum orthodoxorum, qui in nullo a ſcæ eccleſiæ Romanæ conſortio deviarunt, nec ab ejus fide vel prædicatione ſejuncti ſunt; ſed ipſius communicationi per gratiam Dei uſque in ultimum vitæ ſuæ fuere participes, legendos decernimus.

Item decretales epiſtolas, quas beatiſſimi Papæ, diverſis temporibus ab urbe Roma pro diverſorum Patrum conſultatione dederunt, venerabiliter ſuſcipiendas.

Item geſta ſanctorum Martyrum, quæ multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis inradiant. Quis iſta Catholicorum dubitet, majora eos in agonibus fuiſſe perpeſſos? Nec ſuis viribus, ſed Dei gratia & adjutorio *univerſa tolerasſe? Sed ideo ſecundum antiquam conſuetudinem*, ſingulari cautela in ſancta Romana eccleſia non leguntur, quia & corum qui conſcribere, nomina penitus ignorantur: & ab *indidelibus* & idiotis ſuperflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, eſſe putantur. Sicut Quirici curei

ANNO CHRISTI 496.

a Antiochia beatiſſimi.

b illic.

c Deeſt quod eſt.

d ſancta.

e ſuperius enumeravimus. f Deeſt Id eſt.

Patres.

b Deeſt Cum. Beatiſſimi.

k Damnatus eſt.

l Item & ſic deinceps.

l Opuſcula B. Cicili Cipriani martyris & *Carthaginenſis* epiſcopi.
Opuſcula beati Gregorii Nazanzenſi epi.
Opuſcula B. Baſili Cappadocie epiſcopi.

ANNO CHRISTE 496.

Lucense.

rel ordo fuerit esse putatur. Sicut cujusdam *Quirici* & Julitæ, sicut *Georgii*, aliorumque ejusmodi passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis fubfannandi orreretur occasio in sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta Ecclesia omnes martires & eorum gloriosos agones, qui Domino magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione veneramur.

Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium hereniitarum, quas tamen vir beatissimus descripsit Hieronymus, cum & omni honore suscipimus.

Item actus beati Sylvestri Apostolicæ sedis præsulis, licet ejus, qui conscripsit nomen ignoretur; a multis tamen in Urbe Roma a Catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multæ hoc imitantur Ecclesiæ.

Item scriptura de inventione *c crucis* Crucis Dominicæ, & alia scriptura de inventione capitis Johannis Baptistæ, novelle quidem relationis & nonnullis ex Catholici legunt, sed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Apostoli præcedet sententia -- *Omnia probate, quod bonum est tenete.*

Item Rufinus vir *religiosissimus*, squi & plurios (*manu antiquo* plurimos) Ecclesiasticis Operis edidit libros, non nullas etiam scripturas interpretatus est. Sed quoniam *h* beatissimus Hieronimus eum in aliquibus de *arbitrii* libertate notavit, illa sentientes, que prædictum Hieronimum sentire cognoscimus, & non solum de Rufino, sed etiam de universis, quos vir S. sepius memoratus, zelo Dei, & fidei religione reprehendit.

Item Origenis nonnulla opuscula, que vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus renuenda.

Vaticanum.

q. ad hæreticis perhibentur compositæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subfannandi orreretur occasio, in sancta Romana ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta ecclesia omnes Martires, & eorum gloriosos agones, qui Domino magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione veneramur.

Item vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnibus heremitarum, quas tamen vir beatissimus descripsit Hieronimus, cum omni honore suscipimus.

Item actus beati Silvestri Apostolicæ Sedis Præsulis, licet ejus, qui conscripsit, nomine ignoretur: a multis tamen in urbe Roma Catholicis legi cognovimus, & pro antiquo usu multæ hæc imitantur ecclesiæ.

Item scriptura de Inventione Crucis dominicæ, & aliam scripturam de inventione capitis Johannis Baptistæ, novelle quidem relationis *funt*, & nonnulli *ex* Catholici legunt. Sed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Pauli Apostoli præcedet sententia -- *Omnia probate, quod bonum est retinete.*

Item Rufinus vir religiosissimus plurimos ecclesiasticæ operis edidit libros, nonnullas etiam Scripturas interpretatus est. Sed quoniam venerabilis Hieronymus eum in aliquibus de arbitrii libertate notavit; illa sentim. q. prædictum beatum Hieronimum sentire cognoscimus, non solum de Rufino, sed etiam de universis, quos vir Sanctus plurimos zelo Dei, & fidei religione reprehendit.

Item Origenis nonnulla opuscula, que vir beatissimus Hieronimus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus renuendam.

Item

Jurense.

jusdam & Julitæ; sicut Georgii, aliorumque ejusmodi Passiones, quæ ab hæreticis perhibentur compositæ. Propter quod, ut dictum est, ne vel levis subfannandi oriretur occasio, in sancta Romana Ecclesia non leguntur. Nos tamen, cum prædicta *Romana* ecclesia, omnes Martyres, & eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt, omni devotione veneramur.

Item Vitas Patrum, Pauli, Antonii, Hilarionis, & omnium Eremitarum, quas tamen vir beatissimus Hieronymus descripsit, cum omni honore suscipimus.

Item actus beatissimi Silvestri Apostolicæ Sedis Præsulis, licet ejus qui conscripsit nomen ignoretur: a multis tamen in urbe Roma Catholicis legi cognovimus & pro antiquo usu multæ hoc imitantur Ecclesiæ.

Item scriptura de Inventione Dominicæ Crucis, & aliam scripturam de inventione capitis beati Johannis Baptistæ, novelle quidem relationis *sunt*, & nonnulli *ex* Catholici legunt. Sed cum hæc ad Catholicorum manus pervenerint, beati Pauli Apostoli præcedet sententia; *Omnia probate, & quod bonum est retinete.*

Item Rufinus vir *religiosissimus* plurimos ecclesiasticæ operis edidit libros: nonnullas etiam Scripturas interpretatus est. Sed quoniam venerabilis Hieronymus eum in aliquibus de arbitrii libertate notavit; illa sentimus, quæ prædictum beatum Hieronymum sentire cognoscimus: non solum de Rufino, sed etiam de universis, quos vir Sanctus plurimos zelo Dei, & fidei religione reprehendit.

Item Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus: reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus renuenda.

Item

ANNO CHRISTI 496.

a Decst *epi.*

b *infra fiximus.*

c *qui;*

d Decst *epiſcopi.*

e *præferimus.*

f *prædicata sunt nullatenus recipias catholica & apoſtolica eccleſia Romana.*

g Decst *qui non recipiuntur.*

h Decst *augſt.*

i IX.

ANNO CHRISTE 496.

Lucense.

Item Cronica Eusebii Cesariensis *epi.* atque ejusdem historiæ Ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narratiosis suæ libro reputerit, & post in laudibus, atque exclusatione Origenis *unum firmatur* conscripserit librum; propter rerum tamen singularum notitiam, quæ ab *b* scrutationem, (*manu antiqua* Inſtructionem) pertinent, ufquequaque non dicimus *renuenda.*

Orosium virum eruditissimum collaudamus *c quia* valde nobis necessariam adversus Paganorum calumnias ordinavit Historiam, miraque brevitate contexuit.

Venerabilis *viri* Sedulii *Episcopi d* Paschale opus, quod *heroicis* descripsit versibus, insigni laude proferimus. *e*

Juvenci nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramus. Cætera *autem quæ* ab hæreticis, *sfine* fcsitmaticis conscripta, vel prædicta *f* sunt (*manu antiqua addetur* nullatenus recipit Catholica, & Apostolica, Romana Ecclesia) E quibus pauca, quæ ad memoriam *g* & a Catholicis vitanda sunt, credimus esse subdenda.

Itemnotitia *de* libroram (*manu antiqua* libros) apocriforum, *g* qui non recipiuntur.

Arimineníum synodum a Constantio Cesare Constantini *h* Auguſti filio congregatam mediante Tauro præfecto ex tunc, & nunc, & in æternum confitemur esse damnatam.

Itinerarium nomine Petri Apostoli, quod appellatur Sancti Clementis (*manu antiqua* libr. X. *i*) apocrifum.

Actus *nomine* Andreæ Apoſt. apog.

Actus *nomine* Thomæ Apoſt. apog.

Libri numero decem apog. (sed hoc deletum est manu antiqua.)

Actus nomine Petri Apoſt. alius apoc.

Conſilor.-Supplem. Tom. I.

Vaticanum.

Chronica Eusebii Cæsariensis, atque ejusdem Historiæ ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narrationis suæ libro reputerit, & post in laudibus atque excusatione Origenis scientifici unum conscripserit librum: propter rerum tamen singularum notitiam, q. ad instructionem pertinent, ufquequaque non dicimus renuendos.

Item Orosium virum eruditissimum conlaudamus, qui valde necessariam adversus paganorum calumnias ordinavit Historiam, miraque brevitate contexuit.

Item venerabilis Sedulii Paschale opus, quod eruditis descripsit versibus, insigni laude præferimus.

Item Juvenci nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramus. Cætera, quæ ab hæreticis, fcshimaticis conscripta, vel prædicata sunt, nullatenus recipiet Catholica & Apostolica Romana ecclesia: e quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & a Catholicis vitanda sunt, credidimus esse subdenda.

IV.

Notitiam librorum apocriforum, qui non recipiuntur.

Arimenensium Sinodum, a Constantio Cæsare Constantini Auguſti filium congregatam, mediante Tauro Præfecto, ex tunc & nunc & in æternum confitemur esse damnata.

Itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur Sci Clementis, apocrifum.

Actus nomen Andreæ Apl. apog.

Actus nomen Thomæ Apl. libros X. apg.

Actus nomen Petri Apl. alios, apg.

Jurense.

Item Chronica Eusebii Cæsariensis, atque ejusdem Historiæ Ecclesiasticæ libros, quamvis in primo narratiosis libro reputerit, & post in laudibus atque excusatione Origenis scientifici unum conscripserit librum: propter rerum tamen singularum notitiam, quæ ad instructionem pertinent, ufquequaque non dicimus renuendos.

Item Orosium virum eruditissimum conlaudamus, qui valde necessariam nobis adversus paganorum calumnias ordinavit Historiam, miraque brevitate contexuit.

Item venerabilis viri Sedulii Opus paschale, quod heroicis descripsit versibus, inigni laude præferimus.

Juvenci quoque nihilominus laboriosum opus non spernimus, sed miramus. Cætera quæ ab hæreticis, sive fcshimaticis conscripta vel prædicta sunt, nullatenus recipit catholica & Apostolica Romana ecclesia: e quibus pauca, quæ ad memoriam venerunt, & a Catholicis vitanda sunt, credidimus esse subdenda.

V.

In primis Arimenensem Synodum a Constantio Cæsare Constantini filio congregatam, mediante Tauro Præfecto, ex tunc & nunc, in æternum confitemur esse damnatam.

Itinerarium *quoque in* nomine Petri Apostoli, quod appellatur Sancti Clementis *libri numero novem*, apocryphum *esse fcimus*.

Actus nomine Andreæ Apostoli, apocryphum.

Actus nomine Thomæ Apostoli, libri X. apocryphi.

Actus nomine Petri Apostoli, apocryphi.

ANNO CHRISTE 496.

Lucense.

Actus nomine Philippi Apoſt. apoc.
Evangelia nomine Matthiæ apog.
Evangelia nomine Barnabæ *apoſt. a* apog.
Evangelia nomine Jacobi *minoris* apog.
Evangelia nomine *Petri* Apoſt. *b* apoc.
Evangelia nomine Thomæ, quibus Manichæi utuntur apoc.
Evangelia nomine Andreæ apoſt. apoc. (*manu antiqua deleto* Andreæ , *& ponitur* Bartholomei.)
Evangelia, quæ falſavit Lucianus apoc.
Evangelia, quæ falſavit *Tyicius* apoc.
Liber de Infantia Salvatoris apoc.
Liber de Nativitate Salvatoris, & de Maria (*manu antiqua poſt Mariam eſt* vel) obſtetrice *c* apoc.
Liber, qui appellatur Paſtoris apoc.
Libri omnes, quos fecit *Lucius* (*manu antiquæ* Leucius) diſcipulus Diaboli apg.
Liber, qui appellatur Fundamentum apoc.
Liber, qui appellatur Theſaurum apoc.
Liber de filiabus Adæ *Licto negneſioe . d*
Liber, *e* qui appellatur a Thecla, *& Pauli* apoſ. *f* apog.
Liber qui appellatur Nepheteſ *g* apog.
Liber proverbiorum ab hæreticis conſcriptus, & Sancti Xiſti *nomine præſignatus* apoc.
Revelatio, quæ appellatur Thomæ *apoſ. b* apog.
Revelatio, quæ appellatur Pauli apog.
Revelatio, quæ appellatur Stephani apoc.
Liber, qui appellatur tranſitus, *i* ideſt aſſumptio Sanctæ Mariæ apoc.
Liber, qui appellatur (*manu antiqua* de) Pœnitentia Adæ apoc.
Liber de *Eugenia k* (*manu antiqua* Vegenia) nomine, gigantis, qui cum dracone poſt diluvium ab hæreticis pugnaſſe perhibetur apoc.
Liber, qui appellatur Teſtamentum Job apog.

c ejus.

d *geneſeos.* e *Cretæ de Cherſa Virgilianis compoſitum verſibus, atque.*

f Decſt *apoſt.*

g *Nepete.*

b Decſt *apoſt.*

i Decſt *aſſūpt.*

k *Ogia.*

Vaticanum.

Actus nom. Philippi Apl. apg.
Evangelium nom. Matthiæ apg.
Evangelium nom. Petri Ap. apg.
Evangelium nom. Jacobi minoris, apg.
Evangelium nom. Barnabæ apg.
Evangelium nom. Thomæ, quibus Manichæi utuntur, apg.
Evangelium nomen Bartholomei Ap. apg.

Evangelium, quem falſavit Lucianus, apg.
Evangelium, quem falſavit Eunicius, & Lucius, apg.
Lib. de *infantia* Salvatoris, apg.
Lib. de nativitate Salvatoris, & de Maria vel obſtetrice, apg.

Liber, qui appellatur Paſtoris, apg.
Lib. omnes, quos fecit Leucius diſcipulus Diaboli, apg.
Lib. qui appellatur Fundamentum, apg.
Lib. qui appellatur Theſaurum, apg.
Lib. de filiabus Adæ *lectum* geneſeos, apg.
Lib. qui appellatur hadus Theclæ, vel Thollius, & Pauli Ap. apg.
Lib. qui appellatur Nepotis, apg.
Lib. Proverbiorum ab Hereticis conſcriptus, & ſancti Xiſti nomen prænotatus, apg.
Revelatio, qui appellatur Pauli, apg.
Revelatio, qui appellatur Thomæ apg.
Revelatio, qui appellatur Stephani, apg.
Liber, qui appellatur Tranſitus, ideſt Aſſumptio ſcæ Mariæ, apg.
Lib. qui appellatur Penetentia Adæ, apg.

Lib. Eugenii a nom. gigante, qui cum dracone poſt diluvium ab hæreticis pugnaſſe perhibetur, apg.

Liber, qui appellatur Teſtamentum Job, apg. Non hiſtoria beati Job, ſed alius ab hæreticis conſcribtus.

Jurenſe.

Actus nomine Philippi Apoſtoli apocryphi.
Evangelia nomine Matthiæ Apoſtoli, apocrypha.
Evangelia nomine Barnabæ, apocrypha.
Evangelia nomine Jacobi Minoris, apocrypha.
Evangelia nomine Petri Apoſtoli apocrypha.
Evangelia nomine Thomæ Apoſtoli, quibus Manichæi utuntur, apocrypha.
Evangelia nomine Bartholomæi Apoſtoli, apocrypha.
Evangelia nomine Andreæ Apoſtoli, apocrypha.
Evangelia quæ falſavit Lucianus, apocrypha.
Evangelia quæ falſavit Iſicius, apocrypha.
Liber de infantia Salvatoris, apocryphus.
Liber de nativitate Salvatoris, & de Maria vel obſtetrice, apocryphus.

Liber, qui appellatur Paſtoris, apocryphus.
Libri omnes quos fecit Lucius diſcipulus diaboli, apocryphi.
Liber, qui appellatur Fundamentum, apocryphus.
Liber, qui appellatur Theſaurum, apocryphus.
Liber de filiabus Adæ, *hoc eſt*, Leptogenelis, apocryp.
Liber, qui appellatur Actus Teclæ & Pauli, apocryphus.
Liber qui appellatur Nepotis, apocryphus.
Liber Proverbiorum, qui eſt ab hæreticis conſcriptus, & ſub nomine ſancti Sixti præfignatus, apocryphus.
Revelatio, quæ appellatur Pauli Apoſtoli, apocrypha.
Revelatio, quæ appellatur Thomæ Apoſtoli, apocr.
Revelatio, qui appellatur Stephani, apocr.
Liber, qui appellatur Tranſitus, ideſt, Aſſumptio ſanctæ Mariæ, apocryphus.
Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ, apocryphus.

Liber de Eugenia nomine gigante, quæ cum dracone poſt diluvium ab hæreticis pugnaſſe fingitur, apocryp.

Liber,

ANNO CHRISTE 496.

Lucenſe.

Liber, qui appellatur Pœnitentia Origenis apog.

Liber, qui appellatur Pœnitentia Sancti Cipriani apoc.
Liber, qui appellatur Pœnitentia Jamne, & Membre apoc.
Liber, qui appellatur *ſors* a Apoſtolorum (*manu antiqua ſcribitur* laus) apoc.

Liber Filologus, qui ab hæreticis conſcriptus, & beati Ambroſii nomine præſignatus apoc.
Storia Euſebii Pampeli apog.
Opuſcula Tertulliani apoc.

b Ad. *ſive Africani, ſive Victmiani.*

Op. Lactanti *b* apoc.
Op. Africani apoc. *c*

c Deeſt. d Poſtumiani.

Op. *Poſtulliani*, *d* & Galli apoc.
Op. Montani, Priſcillæ, & Maximillæ apoc.

e Fauſti.

Op. omnia *Fauſtini e* Manichæi apoc.
Op. Commodiani ap.
Op. alterius Clementis Alexandrini apoc.
Op. *Taſſi* Cypriani ap.

f Arnovi-ani.

Op. Arnobi *f* ap.
Op. Ticoni apoc.
Opuſcula Caſſiani Presbyteri Galliarum ap.
Opuſ. Victorini *Pictabienſis* g ap.

g Petta-chioneaſis.

Manu antiqua inſeritur hic, Op. Fauſti Regenſis Gallearum ap. *h* Op. Frumenti Cœci ap.
Centonem de Chriſto Virgilianis compaginatum verſibus ap.
Epiſtola Jeſu *Abagufo* ap.
Epiſtola Abagujo ad Jeſum ap.
Paſſio *Quyrici*, & Julitæ ap.
Paſſio Georgi ap.
Scriptura, quæ appellatur contradictio Salomonis apoc.

h Nic de-finit Cod. Florent.

Vaticanum.

Lib. qui appellatur Pœnitentiæ Origenis, apg.

Lib. qui appellatur Pœnitentia ſci Cipriani, apg.
Lib. qui appellatur Pœnitentia Jamnæ & Mambræ, apg.
Lib. qui appellatur Sors Apoſtolorum, apg.

Lib. qui appellatur Luſa Apoſtolorum apg.

Lib. filologus, qui ab Hereticis conſcriptus eſt, & beati Ambroſii nom. præſignatus, apg.
Hiſtoria Euſebii Pamphili, apg.
Opuſcula Tertulliani, apg.

Op. Lactanti, apg.
Op. Africani, apg.
Op. Poſtumiani & Galli, apg.
Op. Montani, Priſcillæ & Maximillæ, apg.
Op. omnia Fauſti Manichei, apg.
Op. Commodiani, apg.
Op. alterius Clementis Alexandrinæ, apg.
Opuſc. Tarſi Cipriani, apg.
Op. Arnobi, apg.
Op. Tigoni, apg.
Opuſcula Caſſiani Fbri Gallearum, apg.
Opuſ. Victorini Petabionenſis, apg.
Op. Fauſti Regenſis Gallearum, apg.
Op. Frumentini Cœci; apg.
Centonem de Xpo Virgilianis convaginatum verſibus, apg.
Epiſtola Ihu ad Abgiarum, apg.
Epla Abgari ad Ihm, apg.
Paſſio Cirici & Julitæ, apg.
Paſſ. Giorgi, apg.
Scriptura, quæ appellatur contradictio Salomonis, apg.

Jurenſe.

Liber, qui appellatur Pœnitentia Origenis, apocryphus.

Liber, qui appellatur Pœnitentia Jamne & Mambre, apocryphus.
Liber, qui appellatur Sortes Sanctorum, apocryphus.

Liber, qui appellatur Luſa Apoſtolorum, apocryphus.
Liber, qui appellatur Canones Apoſtolorum, apocryphus.
Liber philologus, ab hæreticis conſcriptus, & beati Ambroſii nomine præfignatus, apocryphus.
Hiſtoria Euſebii Pamphili, apocrypha.
Opuſcula Tertulliani, apocrypha.
Opuſcula Lactantii, apocrypha.
Opuſcula Africani, apocrypha.
Opuſcula Poſtuminiani, apocrypha.
Opuſcula Montani, Priſcillæ & Maximillæ, apocrypha.
Opuſcula Fauſti Manichæi, apocrypha.
Opuſcula Commodiani, apocrypha.
Opuſcula alterius Clementis Alexandrini, apocrypha.
Opuſcula Tafcii Cypriani, apocrypha.
Opuſcula Arnobii, apocrypha.
Opuſcula Ticonii, apocrypha.
Opuſcula Caſſiani Presbyteri Galienſis, apocrypha.
Opuſcula Victorini Pictabiencnſis, apocrypha.
Opuſcula Fauſti Regienſis Galliarum, apocrypha.
Opuſcula Frumenti Cœci, apocrypha.
Centones de Chriſto, Virgilianis compaginati, apocrypha.
Epiſtola Jeſu ad Agarum, apocrypha.
Epiſtola Agari ad Jeſum, apocrypha.
Paſſio Quirici, & Julitæ, apocrypha.
Paſſio Georgii, apocrypha.
Scriptura, quæ appellatur Salomonis interdictio, apocrypha.

ANNO CHRISTE 496.

ANNO CHRISTI 496.

Lucense.

Filaſteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi confingunt, ſed Dæmonum magis conſcripta ſunt, ap.

Hæc & his ſimilia, quæ Simon magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, *Baſilides*, Ebion, Paulus etiam *Samoſatenus*, Fotinus, & Bonoſus (*mann antiqua* &) qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſceniſſimis ſequacibus, Apollinaris, Valentiniani, ſive Manichæus, Faustus, Africanus, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Novatus, *Sabatius*, *Calliſtus*, Donatus, Eustacius, Jovianus, Pelagius, Julianus Elanæ, Celeſtius, Maximianus, Priſcillianus ab Hiſpania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus Cynicus, Lampetius, Dioſcorus, *Eutyches*, Petrus, & alius Petrus, e quibus unus Alexandrinam, alius Antiochiam maculavit. Acacius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis, necnon & omnes *hæreſeos*, *hæreſeoſ-rumque* diſcipuli, five ſciſmatici docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minime retinentur, non ſolum repudiata, verum ab omni Romana, vel Catholica & Apoſtolica eccleſia eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus ſub *anathematis* inſolubili vinculo in æternum conſitemur eſſe *damnanda*.

Varicanum.

Filaſteria omnia, que non Angelorum ſed Dæmonum magis ſunt conſcripta ſunt, apg.

Hæc & his ſimilia, quæ Simon Magus, Nigolaus, Cirinthus, Marcion, Baſelides, Ebion, Paulus etiam & Samoſatenus, Futinus & Bonoſus, & qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſcenitſimis ſequacibus, Apollinaris, Valentinus, ſive Manichæus, Faustus, Africanus, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Novatus, Sabatius, Celeſtius, Donatus, Euſtacius, Jovianus, Pelegius, Julianus Elanc, Celeſtius, Maximianus, Priſcillianus ab Hiſpania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus Unicus, Lampecius, Dioſcorus, Eutichius, Petrus, & alius Petrus: e quibus unus Alexandrian, alius Antiochiam maculavit: Acacius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis: nec non & omnes hereſes, hereſeorum diſcipuli, ſive ſciſmatici qui docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minime retinentur, non ſolum repudiata, verum ab omni Romana, vel Catholica & Apoſtolica eccleſia eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus ſub anathematis infolubili vinculo in æternum confitemur eſſe damnata.

Expliciunt Decretalis.

Jurenſe.

Philaſteria omnia, quæ non Angelorum, ut illi confingunt, ſed Dæmonum magis conſcripta ſunt nominibus, apocrypha.

Hæc & his ſimilia, quæ Simon Magus, Nicolaus, Cerinthus, Marcion, Baſelides, Ebion, Paulus etiam Samoſatenus, Photinus & Bonoſus, qui ſimili errore defecerunt, Montanus quoque cum ſuis obſcenitſimis ſequacibus, Apollinaris, Valentinus, ſive Manichæus, Faustus, Africanus, Sabellius, Arius, Macedonius, Eunomius, Conomius, Novatius, Sabbatius, Callibus, Donatus, Euſtacius, Jovinianus, Pelagius, Julianus Eclanenſis, Cæleſtius, Maximianus, Priſcillianus ab Spania, Neſtorius Conſtantinopolitanus, Maximus Cinicus, Lampetius, Dioſcorus, Eutyches, Petrus, & alius Petrus: e quibus unus Alexandriam, alius Antiochiam maculavit: Acacius Conſtantinopolitanus cum conſortibus ſuis: necnon & omnes hereſiarches, & eorum diſcipulos qui ſchiſmatica docuerunt, vel conſcripſerunt, quorum nomina minime retinuimus; non ſolum repudiata, verum etiam ab omni Romana, catholica & Apoſtolica eccleſia eliminata, atque cum ſuis auctoribus, auctorumque ſequacibus ſub anathematis, & indiſſolubili vinculo in æternum confitemur eſſe damnata.

Explicit Decretale edi-tum ab Horſinida Papa Urbis Romanæ.

ANNO CHRISTI 496.

ANNO CHRISTI 498.

ANASTASIUS PAPA I.

Sedit ab anno 496. uſque ad annum 498.

ANNO CHRISTI 498.

SYMMACHUS PAPA

Sedit ab anno 498. uſque ad annum 514.

AD CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

Anni 498.

ADNOTATIO CRITICA.

MEmoriæ lapſu Pagius in Critica, & ex eo Collector Venetus diſcrimen aliquod in hiſtoria concilii CPtani hujus anni inter Theophanem & Victorem Tununenſem invexit, cum reipſa mirus ſit utrinque conſenſus. Victor ad conciliarum Anaſtaſii Auguſti, ideſt ad A. 497. hæc notat: *Macedonius CPtanus epiſcopus ſynodo facta condemnat eos qui Chalcedonenſis decreta ſynodi ſuſcipiunt, & ea qui Neſtorii & Eutyches defendunt*. Hæc ſynodus ea ipſa eſt ac illa quam deſcribit Theophanes ad annum Alexandrinum 491. qui a Kal. Septembris anni 498. inchoabat. *Macedonius de convocandis in unum per urbem peregrinantibus epiſcopis, atque ſcripto formandæ quæ Chalcedonenſis ſynodus recte decreverat, Imperatori, auctor fuit, quod per actiones ſcripturæ contingnatum poſſet factum eſt*. Quæ hic ait Theophanes de confirmandis iis, quæ Chalcedonenſis ſynodus recte decreverat, hæc Victor clarius exponens ab ea ſynodo rejecta Chalcedonenſis decreta, ſed admiſſum quæ in ea abſurda eſt Eutychetis damnationem affirmat.

Denique Victor anno 499. Gibbo Conſule novum aliud CPtanum concilium, Theophani ignotum, memorat his verbis: *Anaſtaſius imperator, Elyſæum Antiochenum & Phi-loxeno Hieropolitano Præſulibus, Conſtantinopoli ſynodum congregat, & contra Diodorum Tarſenſem, Theodorum Mopſueſtenum cum-ſcriptis, Theodoritum Cyri, Ibam Edeſſenum, Andream, Eucherium, Quirum & Johannem epiſcopos, cæteroſque alios, qui in Chriſto duas prædicabant naturas, duasque formas, & qui non confitebatur unum de Trinitate crucifixum, unu cum Leone epiſcopo Romæ & ejus Toma, atque Chalcedonenſi ſynodo inferre anathema perſuaſit*. Hæc Victor, qui concilia CPtana duo, illud anni 497. alterum verò anni 499. in unum huc uſque confuſa ſedulo diſtinguenda docet. Synodi hujus ſubſcriptæ meminit Evagrius lib. 3. cap. XXXII. narrans Philoxenum Hierapolitanum epiſcopum monachos plures incitaſſe, ut in urbem venientes Flavianum compellerent, qui ſynodum Chalcedonenſem & Leonis epiſtolam damnaret. *Id verò Flavianum agere tuliſſe* affirmat; ex quo tumultus ingens exortus eſt. Quam cauſam prætendit imperator ut Flavianum in exilium relegaret. Si vera in his tradit Evagrius, Tununenſis narratio in nonnullis peccat; licet enim forte tunc ſynodus, de qua Tununenſis, celebrari potuerit; ea Antiochiæ potius quam Conſtantinopoli coacta ex narratione Evagrii colligitur. Inſuper vix apparet, cur Flavianus in ea damnari Philoxeni poſtulatis in damnanda ſynodo atque Leone Papa aſſenſum præbuerit, cum potius odium Philoxeni & fautorum ejus in ſe concitaturi, Dut proinde damnationem & exilium in caput ſuum attraxerit. Non abs re igitur opinaremur Tununenſem ex fraſi vulgi rumore captatam hiſtoriæ ſcripſiſſe tradidiſſe; quanquam forte, quam indicat, ſynodus haberi tunc potuerit, in qua Philoxenus cæterique Flaviano vim, fruſtra intulerint.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

Pro Conjugio Monachis & ſæcris hominibus permittendis,

Babæo Neſtorianorum Patriarcha præſidente, anno Zamaſchis regis II. Chriſti 499. celebrata.

Anno 499. *Synodi hujus acta ex libro Synodico Syriaco Arabice verſo & ex Elia Damaſceno, Neſtoriano in ſuo Nomacrone Arabico Aſſemanus Biblioth. Orient. tom. III. part. I. pag. 430. deſcripſit. En verba Synodi*: Synodus Mar-Babæi in qua plures epiſcopi interfuere, & Hoſee Nilibis metropolita. Decrevit hæc ſynodus matrimonia cum una duntaxat femina ad procreationem prolis celebranda; omniaque inter Barſumam *a* & Acacium *b* intercederant, & mutuas epiſtolas adhuc cætera caſſavit, pacemque inſtaurare volens interdixit ne quis quam antea remoraſſet tentiam in hac parte, in poſterum tueretur. *c* Præcepit itidem, ut omnes Theono Seleucienſi, qui in Cocche-eſt, & Mar-Babæo Catholico parerent; hujus verò canonis tranſgreſſorem redarguendum eſſe dixit. Sin verò in ſua contumacia perſtiteret,

a Niſibenſium epiſcopum. *b* Seleucienſium archiepiſcopum & Patriarcham. *c* Barſumæ Niſibenus conjugia Clericorum defendebat, cui ſe ſtrictis Acacium credibile eſt. Vide Aſſeman. ibid. pag. 394.

ANNO CHRISTI 499.

rit, noverit nullam se inter fratres partem in posterum habiturum. Præterea statuit, ut episcoporum apud suos metropolitas conventus non bis, ut antea fiebat, sed semel duntaxat quolibet anno haberetur. Similiter & altera, quæ apud patriarcham fieri consueverat synodus semel quolibet biennio, ad quadriennium protraheretur ad mensem octobrem, nisi aliqua necessitas patriarcham cogeret episcopos convocare. Quod si eo tempore contingat aliquem episcopum ægritudine, aut quavis alia causa impediri, clericum teneatur mittere, qui in synodo ejus vices gerat, habeatque suæ missionis syngrapham. Qui verò schismatis tempore inter sedes episcopales orti episcopus ordinatus est, si ei quidem diœcesani consenserint, subscriptas ab ipsis præsentibus literas proferat, absentiumque vicem productis deputationis testimoniis præsentes impleant. *Elias verò hæc de eadem synodo scribit.* Anno secundo Giamasabæ regis Catholicus, qui eodem tempore ecclesiæ præerat, Babæus metropolitanorum atque episcoporum A synodum habuit, facultate accepta a Rege illos convocandi, iisque persuasit, ut universis sub sua jurisdictione degentibus monachis legittimas nuptias permitterent, liberosque procreare sinerent. Constituerunt itaque ut Catholico & inferioribus sacerdotibus atque monachis unicam uxorem ducere, & liberis operam dare secundum scripturas & legem in posterum concederetur. Rursus confirmarunt sanctorum Patrum decreta statuentia debitam Catholico in ecclesia Cochensi præsidenti obedientiam & honorem &c. Confirmavere præterea quæ antiqui Patres decreverunt de synodo ab episcopis omnium locorum apud proprium metropolitam singulis annis bis habenda. Syno- B dum verò a metropolitis apud Catholicum habendam, quam veteres quovis biennio semel cogendam statuerant, ad quadriennium prorogarunt & mensi Octobri affixerunt, &c. Hæc & alia decreta communi suffragio recepta, & in unum volumen redacta, suis singuli subscriptionibus & sigillis firmarunt.

IN HANC SYNODUM CL. ASSEMANI

NOTÆ.

Rosee Nisibis metropolita. Qui Barsumæ nimirum successit, ut dixi to. 2. pag. 407. Alter Barsumæ præcessor in eadem sede fuit, qui unà cum Dadjesu concilium celebrasse dicitur in synodico.

Anno secundo Giamasaba regis. Ita Zamasphem vocat Elias. Ex quo loco colligitur Conciliabulum Babæi anno Christi 499. habitum: Zamasphes enim ex supradictis anno 498. rex inauguratus fuit. Amri præterea mendum corrigitur, scribentis, Babæum *anno Zamasphæ quarto* patriarchalem dignitatem iniisse.

Singulis annis bis habenda. Deest aliquid apud Eliam. Nam in Babæi conciliabulo (ut ex synodici supra relatis verbis apparet,) decretum fuit, ut episcoporum conventus, qui apud metropolitanum quolibet anno bis antea fiebat, semel duntaxat in posterum haberetur.

AD SYNODOS ROMANAS

In causa Symmachi Pontificis

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

In meis ad Pagii criticam Baronii animadversionibus hæc olim in rem præsentem adnotavi.

Anno 499. & 502.

QUæ hic Pagius erudite discutit, Viris doctis minus probantur, ea præsertim quæ de transponendis synodis hic ab eo operose disputantur. Quare nos hic rectiorem ordinem chronologicum historiæ synodorum in causa schismatis hujus constituere adnitemur, non quidem ad mentem nostram, sed ex sententia PP. Bollandianorum ad vitam S. Symmachi, die 19. Julii pag. 639. facem etiam præferente veteri fragmento vitæ S. Symmachi, vulgato a Cl. Josepho Blanchinio ante IV. tomum Anastasii novissimæ editionis Romanæ pag. LXIX. E Igitur primo displicet PP. Bollandistis, & nobis cum illis, quod Pagius anno 500. Synodum quamdam a Symmacho coactam statuerit pro demandando Laurentio olim Antipapæ episcopatu Nucerino. Nihil enim de hoc concilio apud Anastasium, apud quem legitur tantummodo coacta synodus, (anni scilicet 499.) & Laurentius in Nucerinum episcopum renunciatus, non quidem in eadem synodo, cui archipresbyteri nomine subscripsit, sed paulo post. Displicet etiam, quod synodum sub Fausto Avieno e sede sua anni 501. removens, in annum 503. perperam rejecerit. Porro illa in vulgatis actis coacta legitur sub consulatu *Rufi Magni Fausti Avieni die X. Kalendas Novembris*; nempe anno 501. idque non semel in iisdem actis legitur, sed & repetitur persæpe & in aliis documentis, ut in præcepto Theodorici regis dato *VI. idus Augusti Rufo Magno Fausto Avieno V. C. Cos.* in quo mandasse se dicit episcopis, ut iterùm ad Kalendas Septembris convenirent. Tum & eodem Consule notatur alia regis præceptio missa ad PP. qui ad synodum convenerant die VI. Kalendas Septembris. Difficile autem quis crederet has omnes Consulatus notas supposititias & intrusas esse. Ita ergo chronologiam hanc restituo. Petrus Altinensis missus fuit visitator anno 501. circa festum Paschæ. De festo

ANNO CHRISTI 499. 502.

festo Paschæ ita in fragmento: *Pro diebus Paschalibus ab omnibus pene Vir venerabilis Petrus Altinatis episcopus* (ita scribit Author Schismati Laurentiano favens) *a Rege Visitator ecclesiæ Romanæ deposcitur.* Statimque coacta est Romæ synodus, ut idem Author subdit. *Et post sanctam festivitatem synodus in Urbem Romanam pro voluntate Senatus & Cleri, jubente rege, convenit.* Prior hæc episcoporum convocatio innuitur etiam in illa regia præceptione missa ad episcopos Romæ agentes die VI. idus Augusti verbis illis. *Ad hunc se tramitem consilii* (nostri) *cura convertit, ut rursum ad Kalendas Septembris diem eundem consuerimus Sacerdotum numerum convenire, qui dudum fuerat convocatus.* Et inferius, synodum hanc futuram *secundum conventum* rex appellat, secundum nempe post primum, eodem anno post Pascha habitum. Quod autem synodus hæc prior sub Pascha anni 501. celebrata fuerit, discimus ex variis Theodorici rescriptis, ex quibus collegisse videmur eodem anno duos conventus episcoporum habitos fuisse; constat autem secundum conventum ad annum 501. notatum consulatu Rufi Fausti Avieni pertinere. Actum fuit in priori concilio de accusationibus in Symmachum ab adversariis ejus objectis, sed illo recusante coram eadem synodo se sistere, quanquam id vehementer urgebant adversarii, tandem Patres illi rebus quantum valuerunt *pro Symmachi persona constitutis*, ait Fragmenti Author, *Urbem in summa confusione derelinquunt.* Hæc summa est rerum in priori concilio gestarum. Iterum verò episcopi illi eodem anno a Rege jussi sunt convenire; & hæc synodus tertia est inter synodos sub Symmacho habitas; secunda verò inter conventus anni 501. Hanc verò Author fragmenti, vel prorsus silet, quod Laurentio, cujus partibus favebat, iniqua fuit, vel cum priori illa eodem anno habita confundit & continuat. Ad hanc secundam synodum pertingit periodus annorum quatuor incompletorum, qui ab Anastasio in vita Symmachi ante synodum ejus- D dem pontificis causæ propitiam enumerantur. Cœperunt illi ab exordio schismatis anno scilicet 498. Post hæc, si Authori Fragmenti credimus, ecclesia licet universa Symmacho adhærebat, adhuc tamen Laurentius a Schismaticorum factione in Urbem revocatus fuit, in qua annis quatuor mansit, non cessantibus subinde schismaticis turbas ciere, & regis animum pertentare, donec per Dioscorum diaconum Alexandrinum (quem alium credimus a Dioscoro Juniore schismatico, qui non diu post, anno scilicet 517. in solium Alexandrinum conscendit) requisitus Theodoricus, titulos omnes Romanæ Urbis Symmacho adjudicavit, *& E unum Romanæ Urbi voluit esse pontificem.* His spoliatus Laurentius ex Urbe secedens in prædia Patricii Festi concessit, ubi *sub ingenti abstinentia terminum vitæ sortitus fuit*, anno nempe 505. vel 504. Hæc fragmenti Author, qui silentio involvit præter ea quæ supra innuimus, aliam etiam synodum a Symmacho convocatam anno 502. VIII. iduum Novembris *Flavio Avieno V. Cl. Juniore Cos.* Hanc synodum recte Pagius collocat, ut pa- A tet legenti ejus criticam ad annum 502. 4. Sed in eo peccat, quod inverso ordine hanc præposuerit synodo habitæ anno 501. quam proinde ad annum 503., referta Consulatus nota, rejicit. An verò Ennodii libellus pro Symmacho in synodo anni 501. vel in altera anni 502. prodierit, definire meum non est. PP. Bollandistæ censent editum illum fuisse post synodum anni 502. quæ quarta & palmaris dici & haberi debet, in qua absolutio Symmachi iterum confirmata, adversarios iterum exasperavit; qui propterea libellum adversus eundem pontificem ediderunt, cui Ennodius respondit.

Hæc scripseram de causa Symmachi & Laurentii, quæ Vir non scientia minus quam B dignitate summus, cui adnotationes hasce meas libens subjeci, ita probare se significavit, ut duo tamen majori expositione indigere arbitraretur. Si enim, ajebat, Symmachus, qui anno 498. exeunte cœpit, anno tandem 501. mense Septembri absolutus fuit, spatio annorum quatuor, quos ab ejus assumptione ad novum usque Schismaticorum molimen excurrisse notat Author Pontificalis, locus nullus supererit, cum ne integrum quidem triennium intercesserit. Insuper geminæ illæ synodi anni 501. unica potius longius prorogata, quam duæ plane discretæ haberi posse videntur.

His viri doctissimi animadversionibus hæc C reponimus. Pontificalis liber in iis quæ ad notas numerales pertinent, corruptissimus est, ut nedum ex variis lectionibus, quæ ex variis ejus MSS. codicibus resultant, intelligimus; sed & constat ex correctionibus quas Chronologi magni nominis in ejus textum sæpe inferre coguntur. Id plane ad sensum patet ex collatione Catalogi Blanchiniani, quem nos in nota ad Pagium 557. a coævo confectum demonstravimus. Si enim illum cum libro Pontificalis, quoad tempus sedis aliquorum pontificum conferas, intelliges profecto, quam sæpe librum hunc sequentes aberraremus. Agapetus ex catalogo sedit *menses undecim, dies octo*, cùm in Pontificali sint menses XI. dies XVIII. Silverius ex Pontificali sedit anno uno, mensibus V. diebus XI. ex catalogo verò mensibus IX. tantummodo. Quibus ita se habentibus, facilius mendum in Pontificalem librum, quoad numeralem notam, irrepsisse reputaremus, quam falsi argueretur Consulis nomen in Synodalibus actibus toties repetitum. Si quis tamen contenderit quatuor hos annos retinendos esse; hic me assentientem facile habebit, si annos utrimque incompletos, pro more apud veteres nonnullos Chronologos recepto, supputaret. Id enim si admiseris, anno 501. quadriennium, de quo in libro Pontificali, habebis.

Id verò quod ait vir doctissimus de unica synodo ad plures menses prorogata, minus habet indaginis. Cùm enim prima hujus anni synodus post Pascha habita fuerit, ac dein Theodoricus die VI. idus Augusti conventum episcoporum ad mensem Septembris indixerit; habitam hanc mense Septembri synodum, nova convocatione accitam, a paschali illa eodem anno coacta plane diversam constituamus oportet.

AD

ANNO CHRISTI 499. 502.

AD DUO SUB SYMMACHO PAPA CONCILIA

ANNO CHRISTI 499. 502.

Anno 499. & 502. celebrata

ADNOTATIO CRITICA.

QUamquam iis, quæ Cl. Baluzius animadvertit in correctione subscriptionum synodalium Concilii Romani sub Symmacho habiti P. C. Paulini, anno scilicet 499. parum aliquid addendum foreuit, cum subscriptorum Episcoporum ordo, rit, cum subscriptorum Episcoporum ordo, & nomina ad manuscriptos codices summa fide expressa plerumque agnoverim; est tamen aliquid, in quo ex manuscripto codice nostro Lucensi fecuti, ut arbitror, XI. emendari ulteriùs possit. Primo igitur qui apud Baluzium est *Martinus Terratanensis*, in Codice nostro est *Martyrius*, idque verosimile cum Concilio Anni 501., cui subscribit *Martyrius Terracinensis*, ut est in editis, & in manuscriptis omnibus. Qui in Baluzio est *Molosius Centumcellensis*, in nostro est *Soloxius Centumcellensis*. In Baluzio Gaudentius *Tadinatis*. Quæ hæc sedes Episcopalis? Melius igitur in nostro legitur *Gaudentius Gabinatis*. Baluzius legit *Florentius Plesfanus*, codex noster *Florentius Plesfanus*; ita & codex Labbei.

Concilium alterum sub Symmacho, cujus subscriptiones expendendas fuscepi, illud est Romanum quod Flavio Avieno juniore cos. ideſt anno 502. convenit. Qui huic affecerunt Patres, bis recenſentur, in exordio ſcilicet actorum, in quo ſola epiſcoporum nalis adjectis urbium quibus præſidebant, nomibus comparent; iterum vero in fine additi ſedium epiſcopalium deſignatione. Utriuſque catalogi collatione inſtituta, ſubſcriptiones illas emendandas reſtituendaſque ſuſcepi, adhibita in ſubſidium ope vetuſti MS. codicis Lucenſis ſeculo ſaltem XI. exarati, quem hic exſcribendum cenſui, cum ordinem exhibeat ab edito plane diverſum. Adjeci huic nomina epiſcoporum, quæ in fronte quidem adſorum, non vero in ſubſcriptionibus occurrunt. Adjungere his niſus ſum epiſcoporum, quos forte gerebant, nomina, ex aliis conciliis ſub Symmacho peritæ. Diligentiam hanc meam probandam ſperabo Lectoribus, quibus geographia & genealogia Italorum epiſcoporum noſſe, ſive placet, ſive conducit.

SUBSCRIPTIONES.

Celius Symmachus epiſcopus eccleſiæ Romanæ &c. *ut in editis*.

Petrus epiſcopus eccleſiæ Ravennatis &c. *ut in editis*.

Eulalius epiſcopus eccleſiæ Syracuſanæ &c. *ut in editis*.

Felix Interamnenſis.

Creſconius Tudertinus.

Amilianus Bellerenſis. *In editis* Vercellenſis.

Jocundus Augultanus. *In editis* Subaugustanus.

Virginius Taurinas.

Vitalis Fundanus.

Baſſus Mutinenſis. *In exordio actorum, concilio nomen Baſſi non extat, ſed Baſſianus; in noſtro Codice nec Baſſi, nec Baſſiani, ſed Caſſianus. Porro Synodo Romanæ III. ſub Symmacho anni 501. ſubſcribit Caſſianus Mutinenſis, Synodo V. anni 503. Eodem Mutinenſis, & Petro Synodi VI. quæ illis omnibus poſterior eſt, Caſſianus Mutinenſis adeſt. Hæc nominum alternatio unum eundemque epiſcopum deſignare demonſtrat. Forte ex Caſſiano literulæ tranſpoſitione factum eſt Baſſianus, ex quo per ſyncopen Baſſus.*

Acapianus (*bene in exordio Actorum* Pacatianus, *ut pariter eſt in editis*) Cornelienſis. *In editis* Comelienſis.

Maximus Biſeranus.

Martyrius Terraconenſis. *In editis & in aliis conciliis* Terracinenſis.

Rufenius Ignatinus.

Baſilius (*in exordio MS. eſt* Barſalius) Tullentinus.

Martinianus Oſtenſis. *In editis* Oſtenſis, *ad oram pagellæ corrigitur* Octonenſis.

Benignus Aquæviventis.

Fortunatus Beſſanenſis. *In editis* Sueſſanenſis.

Severinus Tondarinenſis. *In edit.* Tyndarenſis.

Eucarpus Meſſanenſis.

Joannes Spolitinus.

Stephanus Benuſinus.

Felix Nepeſinus. *In editis* Nepeſinus.

Concordius Neſtanus. *In editis* Meienas.

Amandus Portanus.

Aſellus Popultinenſis.

Colonicus *Ita & in exordio. In editis* Colonius. Foroclodienſis.

Elpidius Volterranenſis. *Edita* Volterranus.

Projectus. *In exordio actorum* Projectitius, *In MS.* Projectus Forinovi.

Venerius Pellenſis. *Edit.* Polenſis.

Valentinus Amiterninus.

Romulus Peneſtrinus.

Probus Cormelanenſis. *Edit.* Carnelanenſis.

Vindemius Antearinus.

Candidus Tiburtinus.

Fortunatus Fulginatis.

Proculejanus Sepinatis.

Fortunatus. *In editis & in aliis Synodis eſt* Paſchalius Vulturnenſis.

Marcianus Ficanienſis. *In editis* Aſſinas, *qui inter ſubſcriptos Patres in MS. non legitur. In ſynodo anni 503. legitur* Aſſinus, *ſed alius codex ad oram notatur legiſſe* Ecanienſis.

Maximianus Peruſinus.

Griſogonus Albanenſis.

Euticius Tranenſis.

Laurentius Bobianenſis. *In editis* Bojanenſis. *MS. codex Dionyſii notante Harduino Bobianenſis.*

Marcus Samninus.

Aprilis Nuceninus.

Menor Canuſinus.

Innocentius Foroiimponienſis.

Bonifacius Foroplaminienſis.

Sebaſtianus Siranus. *In edit.* Soranus.

Euſticus (*In editis in exordio, & in aliis conciliis* Ruſticus) Baſſenenſis.

Victor Iuunenſis. *Ed.* Lunenſis; *ita & in aliis conciliis.*

Innocentius Tifernatis Tiberino. *Ita & Dionyſii codex notante Harduino. Edit.* Tifernino.

Silvinus Beliterninus.

Juſtus Signienſis.

Areſton Oſtienſis.

Auguſtus Liparitanus.

Felix Nepeſinus pro Urſo.

Aſterius Aquinas.

Propinquus Treviatis.

Euſepius. *Ed.* Euſebius Feneſtis, & Romanus Numentanus.

Adeodatus (Formianus *ex Conc. VI.*)

Caſtus (Portuenſis *ex eodem*)

Hæc nomina ſunt in exordio adſorum.

Dulcitius (S. Antimi *in MS. codice* Sanctianus *ex ſyn. III.*)

Gerontius (Eidenas *ex III.*)

Euſtacius (Cremoncnſis *ex Syn. VI.*

Gerontius (Fidenas *ex III.*)

Hilarius (*in MS.* Hilarus) (Tempſanus *ex III.*)

Hilarius (*in MS.* Hilarus) (Capenſanenſis *in MS.* Tempranenſis *ex III.*)

Laurentius (Bergomas *ex VI.*)

Aſellus alter.

Vindemius alter.

Innocentius alter. A

Animadverſione etiam dignum cenſeo epiſcoporum ſynodi hujus ſubſcriptores manere eoſdem, cum Agobardus Lugdunenſis, ſeculi IX. ſcriptor, Cyprianum Burdegalenſem cum XXXVI. *concilio illi interſuiſſe ſcribat in Opuſculo de Judaicis Superſt. in quo causam hujus* XL. *recitat. Gratianus in ca. XI. Diſt. XVI. interſuiſſe notat patres* XXXIX. *ſed in epiſtola Gratiani noviſſe MS. codice apud me ſunt patres* XXXIV. *ut etiam in aliis ejus MSS. codicibus legi, ex editione Decretis ejusdem Pithoeana deſcimus.*

A Ex MS. Cod. Lugdunenſi ſæculi.

AD CONCILIUM AGATHENSE

Anno 506. habitum

ADDITIO.

CANON AGATHENSIS.

Anno 506. Ex Egberto in Excerpt. c. 68.

SI quis monachus adulterium aut furtum fecerit, quod potius facilegium dici poteſt, id cenſuimus ordinando ut virgis cæſus, tanti criminis reus nunquam officium clericatus exerciat. Si vero jam clericus in id facinus fuerit deprehenſus, nominis ipſius dignitate privetur.

AD CONCILIUM AURELIANENSE I.

Anno 511. coactum

COLLECTORIS ADMONITIO.

Anno 511.

QUanquam fieri potuiſſe non ambigo, ut aliqui, & forte etiam plerique eorum, quos hic ex Gratiano, Burchardo aliiſque profero canones, ad alia pæter primum Aurelianenſia concilia pertineant, hic tamen dandos omnes conſtitui; cum non ſatis conſtet cuinam potiſſimum aſſignandi ſint. Id enim ſæpe alias ſervatum in variis Conciliorum collectionibus, nobis, qui præcedentium veſtigia relegimus, veluti ex lege ſervandum imponitur. Moniti tamen ſint lectores, nos Aurelianenſes canones hic a nobis nullo ſervato ordine, præt ſe iterum iterumque legentibus offerebant, tradi.

CANONES ADDITI.

Can. Si fur. XIII. q. 2.

Can. I. *Ex Burch. l. b. XI. cap. 60.*

Si fur aut prædo captus in præda abſque occiſione poteſt comprehendi, & tamen interficitur qu a ad imaginem Dei creati, & in nomine ejus baptizati ſunt, interfectores eorum 40. diebus non intrent Eccleſiam, lunca veſte induti ab eſcis, & potibus qui interdicti ſunt azthoro, & gladio, & zquitatui ſe abſtineant in 3. & 5. feria & ſabatho aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, parvisque piſciculis cum mediocri cerviſia viciſſim utantur, & temperate. Sin autem a veridicis comprobatur reſibus quod ſine odii meditatione ſe, ſuaque liberando diaboli membra interfecifent, & capi non poterant, pœnitentiam pro homicidio eis non injungimus, niſi

ANNO CHRISTI 511.

nisi ipsi voluerint aliquid quod humanitatis est facere ; & si presbiter est non deponatur ; cunctis tamen vitæ suæ diebus pœnitentiam agat.

Can. VI. *Burch. 19. 93.*

Siquis Clericus vexatus fuerit a Dæmonio decem annos pœniteat ; & inter audientes sit, & ad sacros ordines non adducatur. Si bene egerit, & per Dei gratiam liberatus fuerit, sit in reliquis officiis Ecclesiasticis.

Can. X. *Burch. lib. XII. Cap.* 12.

Et hoc sancta Synodus decrevit ; nisi pro pace faciendæ ut omnes fideles jejunii ad sacramenta accedant.

Burch. lib. XII. Cap. 26.

Juramentum filii aut filiæ nesciente patre, & vota monachi nesciente abbate & juramenta pueri, irrita sunt.

Can. XIII. *Burch. lib. XIII. cap.* 3.

Ut presbyteri plebibus annuntient quod in quadragesimæ jejunio quatuor temporum tantummodo ad missarum solemnia genua flectere debeant. In dominicis è contra diebus vel exteris festis a vespere usque ad vesperum non flectent genua, sed stantes incurvati orent ; nec quisque uno genu fo. latenus orare præsumat, sicuti Judæi iriidentes Dominum in passione ejus fecisse leguntur. Sed utraque genua in terram ponant, ait enim Apostolus: *Flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Jesu Xpri.*

Can. XVI. *Burch. lib.* 1.

Ut Episcopus accusatores fratrum excommunicet, nisi emendaverint vitium, recipiat eos ad Communionem, non ad Clerum.

Can. X. *Burch. lib. XVII.* 55.

Si quis infantem oppresserit tres annos pœniteat, unum ex his in pane & aqua ; si Clericus fecerit quatuor annos, unum ex his in pane, & aqua.

Can. VI. *Bur. lib. XIII. cap.* 7.

Cum exigentibus peccatis Galliarum populo Luporum rabie interimatur nec illius flagelli aliquid remedium inveniri posset congregati traduntur Galliarum Episcopi apud Viennam urbem, atque in commune statuerunt ut triduatum jejunium facerent. Cumque Dominus pectem misericordiæ abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt. Cumque Galliarum Provinciæ ante afcensionem Domini diem celebrent, agamus & nos hos dies cum summa reverentia & devotione, jum abstinentia carnis, & humilitate mentis & cordis, ut non visibilium lucrorum habiem evadamus, sed ut invisibilium, ideft spirituum immundorum, tentamenta vincere valeamus. Nullus autem his diebus vestimentis pretiosis induatur quia in sacco, & cinere lugere debemus. Prohibeantur ebrietates & commessationes, quæ fiunt in vulgari plebe. Nemo ibi æquitare præsumat, sed discalciatis pedibus omnes incedant. Nequàquam mulieraciæ choros ducant, sed omnes in commune *Kirie eleison* decantent, & cum contritione cordis Domini misericordiam exorent pro peccatis, pro pace, pro pefte, pro conservatione frugum, & pro exteris necessitatibus. Dies enim sint abstinentiæ, non letitiæ.

Can. IV. *Burch. lib. XV. cap.* 3.

Ut judices aut potestates, qui pauperes opprimunt, si commonuiti a Pontifice suo non emendaverint, excommunicentur.

Burch. lib. XVI. cap. 21.

Falsos testes a communione ecclesiastica submovendos, nisi pœnitentiæ satisfactione crimina admissa diluerint.

Can. VIII. *Burch. lib. VIII.*

Abbates pro humilitate religionis in episcoporum potestate consistunt, & extra regulam fecerint, ab episcopis corriganntur. Qui femel in anno in loco ubi episcopus elegerit, ad concilium ejus vocatione conveniant.

Can. V. *Burch. lib. VIII. cap.* 42.

De feminis quæ viros amittunt placet, ne se, sicut hactenus indicrete velent ; sed XXX. dies post discessum viri sui expectent. Et post trigesimum diem per consilium episcopi sui ; vel si episcopus fuerit absens consilio aliorum religiosorum sacerdotum, fuorumque amicorum, id quod eligere debent, eligant. Et ut rogetur princeps a sacro conventu, ut si qui publicam egerint pœnitentiam, & feminæ, quæ viros amittunt, sua authoritate, donec deliberent quid agunt, tueantur, & specialiter pro his capitula fieri & legis mundanæ capitulis inferendo decrevimus.

Can. XXIV. *Burch. lib. VIII. cap.* 38.

Si quis sacro velamine consecratam in conjugio duxerit, & post dicatum Domino propositum incæsta fœdera sacrilegusque miscuerit ut in constitutis Gelasii papæ cap. XX. legitur ; protinus æquum est a sacra communione detrudi ; & nisi per publicam probatamque pœnitentiam omnino non recipi. Si tamen pœnituerint transeuntibus de sæculo viaticum non negetur. In Calcidonensi concilio cap. XVI. hoc perpetrantes excommunicantur. Confitentibus autem

ANNO CHRISTI 511.

ctoritate Episcopi misericordia largiatur. In Epistola Siricii Papæ cap. 6. velatæ & Deo consecratæ si abiecto proposito sanctitatis clanculum sacrilega contagione se miscuerint, & inlicitis complexibus publice & liberè filios procreaverint, has personas detestabiles à mo nasteriorum cœtu, & Ecclesiarum conventibus eliminandas esse judicatum est, quatènus detrusæ ergastulis tantum facinus continua lamentatione defleant ; unde & verbo Domini, & canonica auctoritate in hac S. synodo recepimus, ut omninò reparentur & juramento cogantur ulterius sub uno non cohabitare tecto.

Ex Aurelianensi can. III.

Cap. Unicaique de Consec. dist. I.

Unicuique fidelium in domo sua oratorium habere licet, & ibi orare ; missas autem ibi celebrare non licet.

Canon Aurelianenses.

Ex Eberto in Exception.

Si quis autem abbas cautus in regimine & humilis, castus fobriusque, misericors & discretus non fuerit, ac divina præcepta verbis & exemplis non ostenderit, ab episcopo, in cujus consistit territorio, & a vicinis abbatibus & cæteris Dominis tinentibus a suo arceatur honore, etiamsi omnis congregatio, vitiis suis consentiens, abbatem eum habere voluerit.

Can. VI. *Burch. lib. I. Cap.* 13.

Decrevit S. Synodus domesticam & interiorem episcopi conversationem totius reprehensionis atque suspitionis impenetrabilem fieri debere, ut juxta Apostolum, *provideamus bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus*. Oportet igitur in cubiculo episcopi & secretioribus quibuslibet obsequiis sinceræ opinionis sacerdotes, & clerici adsitant, qui vigilantem, orantem, sacra eloquia scrutantem episcopum suum vigilanter attendant, ejusque sanctæ conversationis testes imitatores, & ad Dei gloriam prædicatores exsitant.

ANNO CHRISTI 511.

Can. II. *lib. II. Cap.* 78.

Item intimandum est, ut ad sacerdotales salutationes congruæ responsiones dicsantur, ubi non solum clerici & Deo dicatæ sacerdoti responsiones aferant, sed omnis plebs devote consona voce refpondere debeant.

Can. V. *lib. II. Cap.* 205.

Omnes episcopi in tertia sessione aclamaverunt : sane dignum est, ut sicut sacerdotes vel clericos fua in accusatione vel secularibus judiciis laici non recipiunt ; ita ipsi sacerdotum vel clericorum accusationibus vel Ecclesiasticis negociis, nisi sponte colludatur, non recipiantur, quomodo inconveniens est, ut hi qui hos respuunt, ab his recipiantur.

Can. IX. *lib. II. Cap.* 225.

Omnimodis dicendum est presbiteris, & diaconis ut arma non portent, fed magis confidant in defensione Dei, quam in armis.

Can. VII. *lib. II. Cap.* 220.

Prater in fratrem si aufus fuerit manum immittere, legitimam disciplinam accipiat.

Can. XII. *lib. I. Cap.* 9.

Ut episcopi judicio metropolitanorum, & eorum episcoporum, qui circumcirca sunt, promoveantur ad Ecclesiasticam potestatem ; hi videlicet, qui plurimo tempore probantur, tam verbo fidei, quam rectæ conversationis exemplo.

Can. I. *lib. I. Cap.* 60.

Si quis ordinatus, per contentionem populi, aut pro aliqua ratione, & non pro fua culpa, in parochia, quæ ei fuerit data, receptus non fuerit, hunc oportet honorem Sacerdotis tantummodo contingere, ita ut de rebus Ecclesiæ, in qua convenit, sibi nihil præsumat. Sufficiat autem quidquid de eo S. Concilium judicaverit.

SYNODUS BRITANNICA

Qua S. Dubricius ad Legionensem cathedram translatus est, & Theliaus Landaviæ episcopus substituitur,

Circa annum 512. celebrata.

B*alæus Cent. 1. in Theliao* 58. Contingit ut Dubricius, Landavensis protopræsul sedis, auctoritate synodi archiepiscopus urbi Legionum ad Isce fluenta, anno *Dom.* 512. designaretur. Non diu caruit suo gubernatore Landavia, ut *Lelandus* etiam narrat; nam Theliaus, ut eo munere dignus, a patribus continuo surrogatus est. Ille quippe huic functioni sollicite invigilans egregium se pastorem exhibuit, ac bonis artibus ecclesiæ suæ ministros erudiendos, anxie curavit.

DAN. WILKINS IN SUPERIOREM SYNODUM

ADNOTATIO.

CErtum licet annum synodo huic Britannicæ assignaverim, haud dubie tamen lis mihi moveri posset ex *Balæo* & Goduvino de anno, quo S. Dubricius archiepiscopus urbis Legionum & Theliaus Landaviæ episcopus constituitur. Chronologia nostra multo tamen verisimilior videtur, quam aliorum, qui tradunt Dubricium a S. Germano & Lupo episcopis Gallicanis in archiepiscopum hujus provinciæ consecratum esse circa ann. Dom. 446. dum ad conterendam Pelagianam hæresim, in Britannia versarentur. Ego in Ægyptiaca hac caligine non luctabor. Capgravii verba referam: *Exorta tandem, ut præmittitur, hæresi Pelagiana, mittitur de Gallia S. Germanus cum Lupo episcopo, ad compescendam eam. Corrupta namque fuit christianitas Britonum, tum propter paganos Saxones, tum propter Pelagianam hæresim, cujus venenum in ipsis pluribus serpserat diebus. Itaque sancti episcopi prædicti, consentiente rege Ambrosio Aurelio, nec non & omni clero, Dubricium Archiepiscopum consecrarunt. Idem autem rex, ut memoriale procerum Britanniæ, quos Hengistus Saxonesque sui complices nefanda proditione in monte Ambrosii* (qui nunc vulgo Hanhenges dicitur) *trucidaverat: vid. quadringentorum octoginta consulum atque Baronum, æternum fieret, pergrandes lapides, qui ibidem in horum memoriam usque in præsens positi sunt, ab Hibernia cum magna manu, germano suo Uther illuc transmisso, deportari fecit. Qui cum allati fuissent, congregati sunt in monte Ambrosii, edicto regis, magnates cum clero, ut cum magno honore dictorum nobilium sepulturam præpararent. Die autem præfinita impositum est diadema capiti regis Aurelii Ambrosii, & de communi consensu sedem Eboracensem contulit Sampsoni viro sancto, urbis verò Legionum archiepiscopatum inclyto Dubricio dedit* &c. Hæc ille; sed achronice: asciscendus est Florilegus. *Anno* (inquit) *gratiæ 507. floruerunt in Britannia Sanctus Samson Eboracensis archiepiscopus, & Sanctus Dubricius urbis Legionum archiepiscopus.*

AD SYNODUM ANTIOCHENAM EUTYCHIANISTARUM

Pro eligendo Severo in locum Flaviani ejecti,

Anno 512. celebratam

ADDITIO.

Anno 512. HAnc synodum norunt habentque in pretio Jacobitæ, eidemque præfuisse Xenajam Maburgensem (ita enim illi appellant, quem Græci scriptores Philoxenum Hierapolitanum vocant) Episcopum affirmant. Ejusdem meminit idem Xenajas in epistola ad monachos Senunenses, cujus excerpta è MS. codice dedit Cl. Assemanus Biblioth. Oriental. to. II. pag. 18. indictamque tradit ab Anastasio imperatore, ut alter in locum Flaviani ordinaretur, & Severum monachum ex monasterio Theodori assumptum scribit.

HORMISDAS PAPA

Sedit ab anno 514. usque ad 523.

AD EPISTOLAS HORMISDÆ

APPENDIX.

ADMONITIO COLLECTORIS.

CUm laudabili consilio ad genuinas Pontificum epistolas, spurias etiam illis affictas V. Cl. Labbeus in sua collectione adjiciendas censuerit; ego pariter ejus exemplo spurias, si quas forte offendi, Pontificum literas dandas proposui. Æqui igitur bonique facient lectores, si hoc loco epistolam Hormisdæ papæ legerint, quam suppositionis suæ expressos characteres præferre constat, cum Joannem papam laudet, qui sane pontifex Hormisdæ posterior fuit. Desumpta est ex pœnitentiali Halitgarii episcopi Cameracensis ante annos 900. collecto, vulgatoque a Canisio Veter. Lect. to. II. par. II. pag. 143. edit. Basnag.

INCIPIT EPISTOLA

Hormisdæ Papæ per universas provincias.

ECce manifestissime constat, quia secundum titulos antiquorum patrum, a sancto Joanne papa transmissos, & trecentorum decem & octo episcoporum sententias, sed & canones Gallicani concilii continere videntur.

Clerici in adulterio deprehensi, & aut ipsi confessi, aut ab iis convicti, ad honorem redire non possunt. Et quia forte non desunt, quibus vel pro nimia pietate suprascripta sanctorum Patrum severitas minimè placet, sciant se trecentorum decem & octo episcoporum, & qui reliquos canones statuerunt, sententias reprehendere, vel damnare. Sed forte major est in illis pietas, quam in supradictis CCC. XVIII. episcopis, major in illis misericordia, quam in sancto Joanne Apostolico papa, major caritas, quam in reliquis sacerdotibus, qui hoc per exempla, vel remedia ecclesiarum suis diffinitionibus deliberaverunt. Et ideo aut per promptam voluntatem præceptis illorum consentiant; aut si non fecerint, omnibus contrarios se, & inimicos esse cognoscant. Quæ est ista inimica benignitas? palpare criminosos, & vulnera eorum usque ad diem judicii incurata servare? Quod si etiam eos durissima pœnitentia per plures annos agere viderint: sic idipsum & saluti eorum consulere, & canonum debemus statuta servare. Cùm verò in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi, vel plangendi appareat: nec beatum David imitentur, qui dixit: *a Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrimis stratum meum rigabo*; & illud *b cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebo*. Nec eos jejuniis, vel lectioni vacare videmus; possimus agnoscere si ad honorem pristinum redirent, cum quanta negligentia, & cum quanto tepore, & inimica animæ securitate permaneant, credentes quod sic eis non acta pœnitentia digna dimiserit Deus, quomodo sacerdotes indulsisse vident. Vere dico, quia illi ipsi, quibus cum periculosa & falsa misericordia indulgere videmur, cum ante tribunal Christi pro tantis peccatis damnandi advenerint, contra nos ipsos causas dicturi sunt, dicentes: quod dum aut asperitatem linguæ eorum expavimus, aut falsa blandimenta & periculosas adulationes ipsorum libenter accepimus: nos eos, dum illis inutilitatem indulgemus in peccatis permanere, aut ipsa peccata etiam augere permiserimus: nec recordantes illud quod in veteri Testamento scriptum est: quia per unum peccantem contra omnes ira Dei desæviit. O pietas! O misericordia! Uni parcere, & omnes per exemplum malum in discrimen adducere! Non ita suadet sanctus & beatissimus Cyprianus martyr dicens: Qui peccantem verbis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat. Nec perimit delicta illi, sed fovet iterum, imperitus medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat; & absconditum in profundis secessibus virus, dum servat, exaggerat. Unde & Sanctus Joannes Constantinopolitanus episcopus arguit dicens: *Imperitus medicus est, qui indigesta putredine superducit vulneri cicatricem.*

Et ideo diligenter perpendite, si aut potest, aut debet fieri, aut tantorum, aut talium, quod supra memoravimus, Sacerdotum, canones contemnentes, aliter quod illa statuerunt observare, vel agere præsumamus: præcipue cum illorum trecentorum decem & octo episcoporum, qui per omnes ecclesias concilia fieri præceperunt, tam sancta decreta neglegimus; non illos solos despicimus, sed &, sicut supra dictum est, & Africanos, & omnes reliquos qui ipsis ordinantibus per totum mundum, per ecclesiasticam disciplinam aliquid statuerunt, cum peccato animæ nostræ contemnimus. Ego me in hoc periculo immittere non audeo: quia nec talia sunt merita mea, ut aliorum peccata in me excipere præsumam. Nec tantam eloquentiam habeo, ut ante tribunal Christi contra tantos, ac tales sanctos sacerdotes, qui canones statuerunt, causas dicere possim. Videat unusquisque, qualiter sentire, vel observare disponit, qualiter possit in die judicii reddere rationem. Ego in quantum vires Deus dignatur dare, studere volo eorum præceptionibus, & obaudire: quia cum talibus non rixas, sed pacem ex qualicumque parte habere desidero. Et hoc diligenter adten-

a Ps. 6. 7.
b Ps. 110. 10.

ANNO CHRISTI 514.

dendum eſt. Quod ſi ſecundum quod ſcriptum eſt, illi clerici qui ad uxores proprias redeunt, ab integro ab officio ſuſpendantur. Quod ſi etiam dicam & internuptiarum mariti, qui utique rem licitam faciunt, clerici tamen ordinari non poſſunt: aut ſi ordinati fuerint, dejiciantur. De quibus ſanctus Fauſtus epiſcopus in epiſtola ſua dixit. *Perdit gratiam conſecrati, qui ad officium vult exercitari mariti*. Cum hæc ita ſint; qua conſcientia quiſque dicere poterit, quod ille qui adulterium commiſerit, iterum ad honorem venire poterit? Hoc loco, ſi aliquis fuerit, qui dicat; Ergo negas miſericordiam Dei, qui dixit: *Nolo mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat?* Et illud: *Nunquid qui cadit, non adjiciet ut reſurgat?* Et illud: *Peccator in quacumque die converſus fuerit, omnes iniquitates ejus oblivioni tradentur?* Sed ad hæc voce libera reſpondere, & poſſumus, & debemus. Abſit a nobis ut de iſtis ſententiis videamur vel leviter dubitare. Diffinitiſſime enim credimus quod quiſque ad finem vitæ ſuæ pœnitentiam egerit, non ſolum indulgentiam accipiet, ſed etiam ad præmia æterna perveniet. Propter regulam tamen eccleſiaſticam & propter antiquorum Patrum inſtituta, quod abſit a nobis, aut reprehendere, aut diſcutere audeamus. Cumque credimus ad vitam æternam poſt beatam pœnitentiam venire; ad honorem clericatus ſecundum tantorum Patrum præcepta novimus non debere reverti, in tantum, ut in canonibus ſcriptum eſt; ne ullus unquam pœnitens clericus ordinetur. Et ſi ille qui ultro petit pœnitentiam, quamvis eam perfecte egit, non poteſt epiſcopus, aut presbyter ordinari: itaut etiamſi per ignorantiam ordinatus fuerit, & poſtea convincitur pœnitentiam accepiſſe, dejiciatur ille; qui invitus ad pœnitentiam agendam in monaſterium mittitur, & utique quid aliud quam pœnitens dicendus eſt, qua conſcientia ad ſacerdotium pervenire permittitur? Nemo mihi alia quamlibet contra auctoritatem ſedis Apoſtolicæ, vel contra trecentorum decem & octo epiſcoporum præcepta, vel reliquorum canonum ſtatuta objiciat: quia quidquid contra illorum diffinitionem in quibus Spiritum Sanctum locutum eſſe credimus, dictum fuerit, recipere, non ſolum temerarium, ſed etiam periculoſum eſſe non dubito. Valde enim metuo & contremiſco illam damnationem, quam ille ſacerdos propter ſtultam indulgentiam, accipere meruit, qui pro eo, quod filios ſuos negligenter caſtigavit, & eos nec cedere, nec excommunicare voluerit, ipſi filii una die occiſi ſunt, & XXX. millia de populo interfecti ſunt, & Arca Teſtamenti capta eſt, & ipſe retro cadens fractis cervicibus mortuus eſt, & nomen ipſius de libro vitæ deletum eſt, &c. *a* Contra Phinees, qui pro eo, quod, zelo Dei commotus, duos adulteros pariter interfecit, totum populum de Dei iracundia liberavit. Nec hoc ideo dico, ut ſicut ille fecit, etiam nunc per mortem corporum Sacerdotes Domini debeant vindicare; ſed quia melius eſt unuſquiſque parvo tempore, donec vivit in hoc mundo, verecundiam, vel confuſionem ſuſtineat, quam poſtea ad ſupplicia æterna perveniat. Et multum ei utilius eſt propter aliorum exemplum, quandiu vivit, remotus ab honore pœnitentiam agat, & remedium ſibi in die neceſſitatis adquirat. Quicumque parvitati meæ in hac cauſa voluerit oneroſus exiſtere, aliud reſponſum dare non deliberо, niſi quod ſupradicti canones continere videntur.

a 1. Reg.

ANNO CHRISTI 514

AD HORMISDÆ PAPÆ DECRETA

ADDITIO.

Ex doctrina Hormiſdæ Papæ
Cap. 4.
Burch. lib. 4. cap. 57.

SI quis baptizat, aut aliquod Divinum officium exercuerit per temeritatem non ordinatus, abliciatur ab Eccleſia, & nunquam ordinetur.

CONCILIUM CENOMANICUM

In cauſa donationis piæ confirmando

Anno 516. vel 517. habitum.

Anno 516. vel 517.

HArigarius quidam cum conjuge & filia eorum ſanctimoniali, monaſterio cuidam in diœceſi Cenomannica edificando in honorem S. Mariæ & SS. Martyrum Gervaſii & Protaſii res ſuas contulerunt. Donatio iſta quo firma eſſet & rata exhibita eſt Innocentio Cenomanenſi epiſcopo, una cum ſancta congregatione in ipſa urbe conſiſtente. *Quibus verbis deſignari epiſcoporum concilium ibi collectum, ex eo conjicio, quod chartæ illi donationis epiſcopi quamplures ſubſcribunt. Cùm verò data ea ſit anno II. Childeberti regis Francorum, cæperitque ille anno DXV. vel DXIV. hinc concilium anno 516. vel 517. conveniſſe conſtat. En verò chartam quam damus ex authore geſtorum epiſcoporum Cenomannenſium vulgato a Mabillonio Analector. pag. 249. nov. edit.*

Dum fragilitatis humani generis pertimeſcit ultimum vitæ tempore, ſubitanea tranſpo-

ANNO CHRISTI 516. 517.

ſpoſitione ventura, oportet ut non inveniat unumquemque hominem imparatum, ne ſine aliquo boni operis reſpectum migrat de ſæculo, niſi dum ſuo jure & poteſtate conſiſtit, præparet ſibi viam ſalutis, per quam ad æternam valeat beatitudinem pervenire. Ideoque ego in Dei nomine Haregarius & conjux mea Truda, & filia noſtra Teneſtina, Deo ſacrata, unanimiter conſentientes, pertractavimus de Dei miſericordia pro remedium animæ noſtræ & remiſſionem peccatorum noſtrorum, ut æternam mercedem in futurum apud Dominum conſequi mereamur, ut aliqua cellula ac monaſterium in terraturium Sanctæ Mariæ Dei genitricis & Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli conſtruere ac ædificare deberemus. Quod ita & fecimus: quem apud Domno ac venerabile ſede Apoſtolica Innocentii, Cenomannicæ Eccleſiæ præſule deprecavimus una cum ſancta congregatione, in ipſa urbe conſiſtente, ut per beneficium nobis concederet de rebus Sanctæ Mariæ, vel ſanctorum martyrum Gervaſii & Protaſii, per licentiam jam dicti pontificis conſtruere debeamus. Et omnes res noſtras, atque mancipia, quem ex legitima ſucceſſione nobis obvenerint, totum & ad integrum ad jam dictum monaſterium, per hoc teſtamentum conditionis tradidimus, atque confirmavimus: & poſt noſtrum diſceſſum jam dicta eccleſia ſanctæ Mariæ & ſancti Gervaſii & Protaſii Cenomannis civitate conſtructa, vel ejuſdem pontificis hæredes inſtituimus, & eos appellare voluimus. Cujus petitionis libenter animo ſuſcepimus, & conceſſimus eis per noſtrum beneficium ipſam aream ad ipſum monaſterium faciendum, & de rebus ſanctæ Mariæ & Sancti Gervaſii & Protaſii villas duas in augmentum ad ipſum monaſterium conſtruendum, ut melius valeant hanc cellulam conſtruere ac ædificare. Et dedimus inter nos fidejuſſores Berbardum epiſcopum, & Landolenum abbatem, & Gunduinum comitem per libras quingentas de auro penſante: & ſi aliquis de nos de hac convenientia ſe multaverit, vel retraxerit, pari ſuo ſolvere faciat, ea ſcilicet conditione, ut cum omni re emeliorata vel ſupra poſita ad partibus ſanctæ Mariæ & ſanctorum Martyrum Gervaſii & Protaſii Cenomannis civitate, vel ejuſdem Pontificis ipſum monaſteriolum cum omnes res ad ſe pertinentes vel aſpicientes, tam illas quem nos ad ipſum locum ſanctum tradidimus atque confirmavimus, quam & illas quæ de rebus noſtris per veſtrum beneficium a vobis accepimus, abſque ullius judicis conſignatione, aut hæredum noſtrorum contraditione, cum omni integritate in veſtram faciatis revocare poteſtatem vel dominationem. Et cenſivimus annis ſingulis ad feſtivitatem ſancti Gervaſii & Protaſii, quod eſt XIII. Kal. julias, de argento libras tranſſolvere faciamus & poſt noſtrum, Deo jubente, de hac luce diſceſſum, ſicut ſuperius inſertum eſt, vos aut Rectores præſules ſucceſſoreſque veſtros in veſtram faciatis revocare poteſtatem vel dominationem, ea ſcilicet ratione atque pretexto, ut rem data pontificis ſimulque eccleſiaſticorum omnium pontificalium ſeu publicorum omnium poteſtate privandas nullas functiones vel exationes, vel exquiſita & lauda convivia, neque gratioſa vel inſidioſa munuſcula, neque etiam caballorum paſtus, atque paravereda vel angaria, aut in quodcumque functionis titulum judiciaria poteſtate dici poteſt, de ipſa facultate penitus non requiratur. Sed ſub integra emunitate facultaticula, ſicut a nobis hucuſque poſſeſſa eſt, in jure oratorio ſanctæ Mariæ & prædictorum ſanctorum Apoſtolorum ſub jure & poteſtate, & dominatione ſanctæ Mariæ matris Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſanctorum Martyrum Gervaſii & Protaſii, & eorum rectoribus atque pontificis debeat, Deo protegente & opitulante, conſiſtere. Licet in ceſſionibus pœnam adnecti non ſit neceſſe, ſed nobis pro omni firmitate placuit inſerendum. Si quis verò, quod futurum eſſe non credimus, ſi nos ipſi, quod abſit, aut aliquis de heredibus vel proheredibus noſtris, ſeu quælibet perſona, calliditate commotus, aut cupiditate præventus ullo unquam tempore comprehenſam epiſtolam ceſſionis noſtræ, quam propter nomen Domini & veneratione ipſius ſancti loci ſpontanea voluntate fieri decrevimus, venire aut aliquid agere voluerit, aut tergiverſator exciterit, anathema ſit; & tam qui fecerit, quam qui faciendo conſenſerit, anathema ſit, & cum ſupraſcriptos ſanctos ante tribunal Chriſti deducat rationes, inſuper inferat juxta pœnas ſæculi, cum cogente fiſco, partibus ipſius eccleſiæ, vel eorum rectoribus auri libras quingentas, argentum pondera mille tranſſolvere faciat, & quod repetit, nullatenus valeat vindicare, ſed præſens ceſſio, atque voluntas noſtra omni tempore inviolata permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Et ut hæc ceſſio firmior habeatur, & inviolabiliter conſervetur, manus noſtras ſubter firmavimus & aliorum bonorum virorum decrevimus roborari. Actum Cenomannis civitate publica. Data V. nonas Maji anno II. regnante Childeberto rege. Signum Haregario. Signum Trudane uxore ipſius. Signum Teneſtina filia ejus Deo ſacrata, unanimiter conſentientes qui hanc ceſſionem vel donationem a nobis facta fieri vel roborari decrevimus. Ego Innocens, acſi indignus peccator, epiſcopus a me facta ſubſcripſi. In Chriſti nomine Landolenus indignus epiſcopus ſubſ. Ego Magnolenus, acſi peccator, epiſcopus ſubſ. Vinimundus, licet indignus epiſcopus, ſubſ. Odolmarus, quamvis indignus epiſcopus ſubſ. Abbo miſericordia Chriſti epiſcopus, ſubſ. in nomine Domini. Hildemannus indignus epiſcopus ſubſ. Gotfridus indignus epiſcopus ſubſ. Signum Gondolini Comite. Signum Oſtremundi comite. Signum Winitmarci comite. Signum Gunduini comite. In Chriſti nomine Berardus indignus epiſcopus ſubſ. Ego Landolenus abbas ſubſ. Signum Adaluvini vicecomite. Signum Oſtruini. Signum Hilderici. Signum Bicardi. Signum Emmoni. Heriard. ſubſ. Signum Inghilgarii. Signum Vinctmari. Winctmundus ſcripſi & ſubſcripſi.

ANNO CHRISTI 516. 517.

AD

ANNO CHRISTI 517.

AD CONCILIUM LUGDUNENSE

Anni 517.

ADDITIO

Ad hoc concilium ea transferre huc juvat quæ olim dedi in adnotationibus meis ad Pagium ad A. 517. n. 10.

OScitanti profecto Pagio exciderunt ea, quæ de concilio Lugdunensi a Sirmondo primum vulgato commentatus est. Non enim ex mera futilique conjectura sua Lugduni celebratum illud fuisse Sirmondus asseruit; sed in ipso concilii textu id rotundis verbis exprimitur: *In Lugdunensi urbe degentes decrevimus*. Quod & confirmat concilii hujus inscriptio in codicibus Remensi a Sirmondo, & Parisiensi ab Harduino consultis, in hanc sententiam: *Incipit epistola tempore Sigismundi regis ab episcopis in urbe Lugduno facta*. Recte tamen notat Pagius concilium hoc non primum, ut est in omnibus Collectionibus etiam postrema Veneto-Labbeana, at secundum appellari debere; ac deinceps reliqua Lugdunensia concilia hoc ordine dinumeranda esse. Quis autem fuerit Stephanus iste, de cujus damnatione in hoc concilio agitur, nunc tandem innotuit, ex quo beneficio Cll. VV. PP. Martene & Durand vita Sancti Apollinaris Valentiæ ad Rhodanum episcopi, a coevo descripta, lucem vidit Vet. Monum. to. 6. col. 779. &c. ita enim ibi: *Accidit ut quidam ex officio regis Sigismundi, nomine Stephanus, qui super omnem dominationem Fisci principatum gerebat, defuncta ejus conjuge, sororem uxoris suæ* (quam Palladiam appellatam colligo ex canone sexto concilii Lugdunensis, de quo hic) *sibi illicite jure conjugii cumularet*; (*lege copularet*) *qua de re sancti ac beatissimi Apostolici viri Avitus* (Lugdunensis) *& Apollinaris secundum carnem germani, synodalem institutionem servantes, cum reliquis pontificibus in unum congregati, ipsum Stephanum sacra communione privari sanxerunt .... Tunc rex diræ insaniæ permotus furore beatissimos pontifices eis insidias prætendendo, injuriare non desinebat. Sed apostolici atque mirabiles viri terrenas res minime formidantes &c. Visum est illis ut in oppido civitatis Lugdunensium, quod nominatur Sardinia, pariter tanquam exilio deputati auxiliante Deo commorarentur*. Concilium istud, cujus vitæ Author meminit, diversum esse a Lugdunensi, de quo nunc, colligo, primo, quod in subscriptione Lugdunensis, Aviti nomen non legitur; huic autem adfuit, quin & præfuisse Avitus videtur. Secundo, quod Sigismundus rex ante Lugdunense illud concilium damnationem Stephani, quam pronunciatam in concilio asserit Author vitæ S. Apollinaris, temperavit, ut colligere licet ex capite sexto ejusdem concilii; in concilio autem, de quo vitæ Author, ista damnatio primum lata fuit. Quare concilium istud, de quo in vita S. Apollinaris, Lugdunense præcessit. Porro hujus prioris concilii nulla huc usque mentio in Collectionibus conciliorum facta est.

Si quis tamen contenderit synodum hanc incerti loci, in qua Stephanus primo damnatus fuit, ipsam fuisse Epaonensem, cui Avitus & Apollinaris adfuerunt, ille certe nos assentientes habebit. Nam in can. 30. Epaonensis incesti damnatur vir prioris uxoris suæ sororem ducens; quamvis Stephani nomen ibidem, forte ad invidiam minuendam, expressum non legitur. Hæc si admittantur, Epaonense concilium Lugdunensi præmittendum esse constabit.

AD CONCILIUM EPAONENSE

Anni 517.

ADDITIO.

CAnon iste concilio Epaonensi tribuitur ab Egberto Eboracensi archiepiscopo in suo Libello Excerptionum Excerpt. LII. apud Labbe to. VIII. Eadem post Egbertum iisdem verbis decernit Conc. Aquisgranense anni 816. can. 84. res autem ipsa petita est ex canone 58. concilii Laodiceni, in quo lex eadem, verbis tamen parum diversis, sancitur.

CANON EPAONENSIS.

Non oportet in domibus non dedicatis oblationes celebrari ab episcopis vel presbyteris.

AD

ANNO CHRISTI 518.

AD SYNODUM HIEROSOLYMITANAM

In Libello synodico relatam,

Anno 518. habitam

ADNOTATIO CRITICA.

SYnodus quam Hierosolymitanam appellat author Libelli synodici, nec synodus reipsa fuit, cùm ex monachis tantummodo constiterit, nec ejus colligendæ illa extitit causa, quam anonymus ille scriptor designat. Joannes patriarcha Hierosolymitanus jussu Anastasii detrusus fuerat in carcerem, ut qui cum Severo Antiochiæ patriarcha Acephalorum principe communicare negaverat sponte, vi & minis cogeretur. Quibus ex angustiis ut eriperetur, hanc excogitavit artem; prætendit enim velle se principis jussionibus parere, idque ut præstaret solemnius, in ipso templo ex ambone fidem suam se palam denunciaturum spopondit. Continuo liberatus, monachorum turbam ingentem, quam ad decem millia ascendere fama erat, collegit, mediusque inter Sabam & Theodosium, monachorum illorum duces & principes, ambonem conscendit, & è sublimi loco, una secum consentiente utroque socio, anathema Nestorio, Eutycheti, Severo, Soterícho Cæsareæ Cappadociæ, cæterisque synodi Chalcedonensis impugnatoribus pronunciavit. Re comperta Anastasius Joannem patriarcham, & archimandritam utrumque in exilium agere meditabatur; quod ut rescíverunt monachi, in unum coacti literas ad imperatorem dare statuerunt. Has literas integras recitat Cyrillus Scythopolitanus author coævus in vita S. Sabæ, ex quo tota hæc historia desumpta est, qui & scribit eas ipsas literas non ad principem tantummodo directas fuisse, sed & *ad Joannem qui eo tempore episcopus Constantinopoleos, mortuo Timotheo, ordinatus fuerat*. Ex quibus de anno, quo monachorum iste coetus convenit, docemur. Cum enim Joannes in paschate anni 518. sedem CPtanam ascenderit, non ante annum illum Monachi literas pro concilio suo dederunt.

AD CONCILIUM ALIUD HIEROSOLYMITANUM

Anni 518.

ADDITIO.

Anno eodem.

COncilium istud anno illo 518. coactum fuisse in dubium revocare nemo jure posset, nam Cyrillus Scythopolitanus, author coævus, in vita S. Sabæ abbatis scribit Justinum vix adscitum ad imperium leges tulisse, *ut omnes ab Anastasio in exilium pulsi revocarentur, itemque synodus Chalcedonensis sacris diptychis insereretur*. Quibus jussionibus Hierosolymam delatis, addit ille, infinita multitudo monachorum & laicorum congregata est; concurrit quoque S. Sabas, *& episcoporum concilium, celebratoque festo* (idest die dominica, quæ cum die 5. augusti concurrebat) *sexta augusti mensis promulgatæ sunt divinæ jussiones, & quatuor synodi in sacris diptychis repositæ sunt*. Ex his Cyrilli verbis de mense & die habiti concilii erudimur.

IN CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Sub Joanne patriarcha anno 518. habitum, & de conciliis contra Severianos latis & in collectionibus omissis

DISCUSSIO.

Anno eodem.

IN hoc concilio, quod fere integrum legitur in actis concilii Constantinopolitani sub Menna, anno 536. celebrati, damnatum fuisse Severum Antiochiæ patriarcham, Eutychianum, nemo plane ignorat. Sicut & constat Synodi illius Patres scriptas de damnatione illa epistolas ad metropolitas Orientis misisse. Ea occasione concilia quædam per Orientem habita sunt, ut Hierosolymitanum & Tyrium, de quibus in Collectione Veneto Labbeana to. V. col. 727. Omissum verò ibi supplendum est concilium incerti loci ab episcopis Syriæ secundæ habitum, cujus synodica inter acta synodi Constantinopolitanæ sub Menna occurrit. Vide Collect. Veneto-Labbeanam to. V. col. 1183. &c. Hanc enim epistolam synodi esse cum plura demonstrant, cum illud in primis, quod his verbis absolvatur. *Synodali epistolæ nostrorum minimorum &c.* Porro Patres illi epistolæ suæ adjunxerunt capita accusationis, in sua illa synodo institutæ, adversus Petrum, quem Severus Apamiensibus episcopum dederat. Hunc hominem a se damnatum

ANNO CHRISTI 518, 519.

damnandum pariter Joanni Archiepiscopo CPtano proponunt, damnationis ejusdem suæ documentis & testium depositionibus illi transmissis. Cum verò inter depositiones istas quædam occurrat Joannis presbyteri asserentis se *post pascha undecima indictione præterita*, audivisse Petrum blasphemas quasdam in voces prorumpentem, eo indicio collector conciliorum censuit accusationes istas transmissas Constantinopolim fuisse anno 533. indict. illa notato. Ex quo illud consequeretur, concilium hoc Patrum Syriæ Secundæ non ante annum illum convenisse. Verùm collectorem errasse planum est, cùm Patres illi synodicam suam, cui testium depositiones adversus Petrum Apamiensem adjunxerunt, ad Joannem CPtanum patriarcham direxerint, qui sane vir anno 520. decessit. Indictio igitur illa undecima annum designat 518. quo & synodus Constantinopolitana sub Joanne & altera a Patribus Syriæ Secundæ celebrata est. Cum tamen synodica illa & documenta damnationis Petri Constantinopolim pervenerint absoluto jam concilio anni 518. & Joannes qui tunc sacris præerat brevi post, anno scilicet 520. vitam absolverit, quo forte temporis spatio nullum aliud concilium Constantinopoli habitum est, in quo Petri damnatio confirmaretur; ideo Joannis successor Epiphanius in synodo quadam sua, nec forte alia, quam quæ occasione ordinationis suæ anno 520. convenit, sententiam in eundem Petrum dixit, quæ sententia legitur in synodo CPtana sub Menna hunc titulum referens: *Sententia Epiphanii patriarchæ & synodi congregatæ contra Severum & Petrum*. Diligenter hæc animadvertenda sunt, ne deinceps confundantur concilia duo Constantinopolitana in causa Severi, quæ ambo in actis synodi sub Menna commemorantur.

ANNO CHRISTI 518. 519.

AD SYNODUM BRITANNICAM

Contra Pelagianos

Anno 519. celebratam

ADDITIO.

Ex Wilkins Conc. Britan. to.1.pag.8.

GIraldus Cambrensis *in vita S. Davidis lect. 8. mentionem facit synodi totius VValliæ apud Brevi, contra Pelagianam hæresim convocatæ, ex episcopis, abbatibus, viris religiosis & laicis; in qua S. David electus & consecratus fuit archiepiscopus totius VVallia*. Non longis autem post hæc temporibus Pelagiana labes & hæresis detestanda per B. Germanum Antisiodorensem, & Lupum Trecensem in insulam transmissos, olim extincta, redivivo morbo redivivaque malitia in fidei catholicæ perniciem jam resuscitata, universalis totius Kambriæ synodo colligendæ occasionem dedit. Unde & collectis in Keretica regione apud Brevi episcopis, & abbatibus, virisque religiosis diversorum ordinum multis, necnon & laicis principibus, ac populis de universa regione collectis, cum a pluribus in publica audientia sermo factus, populum hæretica pravitate pene irrevocabiliter infectum ad fidei reducere tramitem non prævaluisset, tandem Paulinus episcopus, cum quo David olim liberalibus disciplinis in pueritia studuerat, ut propter episcopum nuper a patriarcha consecratum, virum sanctum, discretum pariter & disertum, qui nondum advenerat, communiter ab omnibus ad tantum ecclesiæ discrimen mitteretur, verbis quidem suasoriis peroravit. Mittuntur itaque nuncii semel & secundo, nil proficientes. Erat enim vir sanctus contemplationi deditus, de temporalibus rebus, aut sæcularibus, nisi necessitate urgentiore compulsus, aut nihil, aut parum curans. Tandem vero duo mittuntur viri sanctissimi ac fidelissimi, Daniel videlicet, & Dubricius. David autem eorum adventum in spiritu prævidens, magnos ad se viros in crastino venturos fratribus prædixit. Advenerunt itaque mane viri prædicti, sicut & vir sanctus præviderat, hospitio pro facultate honorifice suscepti & exhibiti. Quorum ob sanctitatem & synodi pariter auctoritatem demum monitis obtemperans, una cum ipsis die sequente versus synodum iter arripuit. Quo facto, congregationem adeunt cum gaudio suscepti maximo & gratulatione. Prædicationis igitur officium patri David ab omnibus injungitur. Qui stans in terræ planitie, cum alii tamen ante prædicantes ibidem congestarum cumulum vestium ascendere consueverint, tam clara voce & gratiosa cunctorum pariter tam remotissimorum, quam prope positorum auribus intonuit, ut omnes eum communiter in tanta concione & salubriter audirent. Juxta illud. *Aperi os tuum & ego adimplebo illud*. Et alibi. *Cum steteritis ante reges & præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini*. Et subsequenter. *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis*. Quibus ita patratis, sermone completo, tota, cooperante gratia, hæresis evanuit, discussa penitus & deleta. Pater autem David communi omnium, tam cleri scilicet, quam populi electione pariter & acclamatione, cui & honorem antea destinatione Dubricius cesserat, in Kambriæ totius archiepiscopum est sublimatus.

ANNO CHRISTI 523. 524.

SYNODUS VICTORIÆ IN VVALLIA

Anno incerto habita.

ANNO CHRISTI 523. 524.

Anno incerto.

Ex Wilkins Conc. Britan. to.1.pag.8.

IN *hac synodo acta præcedentis synodi Menevensis confirmantur, & nonnulla in emolumentum ecclesiæ consultabantur*. Processu verò temporis & alia synodus collecta est, cui nomen Victoriæ; in qua convocato denuo totius Kambriæ clero, ea quæ in priori synodo firmata fuerant, adjectis quoque quibusdam super ecclesiæ commoditatibus, firmo rigoris examine sunt renovata. Ex his itaque duabus synodis omnes Kambriæ totius ecclesiæ modum & regulam, ecclesia quoque Romana auctoritatem adhibente & confirmante, susceperunt. Quarum decreta, quæ ore promulgaverat præsul David, sua quoque sancta manu literis mandavit; suæque ecclesiæ aliisque per Kambriam pluribus reservanda commendavit. Quæ quidem sicut & alii quamplurimi nobilis bibliothecæ thesauri egregii, tam vetustate, quam incuria, piratarum quoque crebris insultibus, qui de Orcadum insulis æstivo tempore longis navibus advecti maritimas Kambriæ provincias vastare consueverant, evanuerunt.

JOANNES PAPA I.

Sedit ab anno 523. usque ad annum 526.

AD JUNCENSE CONCILIUM

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex Anno 524. ad Ann. 523.

JUncense in Africa concilium in annum 524. Labbeus retulit. Verum ad annum præcedentem 523. reiiciendum suadet epistola Bonifacii Carthaginiensis episcopi inscripta *Liberato & cæteris qui in concilio Juncensi adfuerunt*. Signatur enim illa die XVII. Kal. Januarii *anno primo*, nempe Childerici regis, ut ego interpretor, ac denunciat sequentis anni Pascha die *VII. Idus Aprilis* celebrandum esse. Character iste paschalis indicat annum 524. Anno ergo superiori scripta est epistola ad Juncense concilium.

AD CONCILIUM ILERDENSE

Octo episcoporum

Anno DXXIV. celebratum

ADDITIO.

Anno 524.

COncilii Ilerdensis canones in epitomen redactos exhibet vetustissima collectio nostra Lucensis, & quamvis nullum referat canonem supra sexdecim illos, qui in Collectionibus repræsentantur, ex iis tamen qui utrinque se offerunt legendi intelligimus, anonymo collectionis nostræ authori alium fuisse codicem, quam qui ab editoribus consultus est. Quin & in nonnullis emendatior erat codex ille, quam qui exhibetur in editis. Id profecto liquet ex canone IX. qui quamquam exscriptoris culpa in nostro luxatus est, adhuc tamen genuinum sensum refert; cum vicissim canon editus mendosus appareat. Ita enim editus: *De his qui in prævaricatione rebaptizati &c. delapsi sunt, placuit ut circa eos illa Nicænæ synodi statuta serventur*, idest ut *septem annis inter cathecumenos orent, & duobus inter catholicos & postea .... fidelibus in oblatione & eucharistia communicent*. Tangitur his Nicænus canon XI. sed cum ibi pœnitentia annorum XII. injungatur, sive errasse Ilerdenses Patres, sive mendum in codice unde editio expressa est cubare constat. Mendosum fuisse codicem demonstrat epitome nostra, quæ sic reddit. *can. IX: Qui rebaptizati fuerint XII. annis pœnitentiæ omnis culpa*, forte omnem culpam redimant. Reliquos canones in quibus codicem, unde epitome deducta est, ab editis discrepasse suspicandi locus est, statim subjungo, integros editos canones cum epitome nostra è regione posita exhibendo.

ANNO CHRISTI 526.

CANONES.

ANNO CHRISTI 526.

Canon. III. editus.

De Monachis id observari placuit, quod synodus Agathensis vel Arelatensis noscitur decrevisse: hoc tantummodo adjiciendum &c.

Ea vero quæ in jure monasterii de facultatibus offeruntur in nullo diœcesfacultabus offeruntur in nullo diœcesfana lege ab episcopis continguntur. Si autem ex laicis quispiam a se factam basilicam conferari desiderat, nequaquam sub monasterii specie, ubi congregatio non colligitur, vel regula ab episcopo non constituitur, eam a diœcesana lege audeat forgregare.

Canon. XIII. edit.

Catholicus qui filios suos in hæresi baptizandos obtulerit, oblatio illius in ecclesia nullatenus recipiatur.

Canonis III. MS. epitome ex nostro codice.

Monachus absque conscientia abbatis nusquam ambulet, & quos episcopus probaverit, in clericatus officio cum voluntate abbatis ordinet. Episcopus de altario monasterii quod ponitur non tollat. Diœcesanam ecclesiam monasterius (*sic*) non teneat.

Canon XIII. MS.

Catholicus qui filium suum in hæresi baptizaverit, excommunicetur.

FELIX PAPA IV.

Sedit ab anno 526. usque ad 530.

AD EPISTOLAS FELICIS IV.

APPENDIX.

Anno 526.

A *Gaudium Ravennatense, omni sæculi fervore, ita suo Pontificali Ravennatensium episcoporum vulgato a Cl. Bacchino, & recuso ac ad Mss. cod. recenso, Muratorio Rer. Ital. tom. II. par. I. ad ortum S. Ecclesiæ Ravennatensis spectat Constitutum quoddam Felicis Papæ fervorosi, datum occasione difficilis cujusdam in Ecclesiam, & clericos ditionis suæ. En illud.*

a IV. Mur. *Felix a episcopus urbis Romæ.*

Laudanda est Decessorum nostrorum solicitudo de pace & quiete ecclesiastica, & quia pastor qui advigilans continere debet contentiones, aut damnat, aut corrigit. Oportet in hunc ipsum studentem nobis ambulantibus similis cum eis conspici; quia quorum per Dei misericordiam locum gerimus, ipsorum sequi nos decet exempla. Ex invidia facedotibus ecclesiæ Ravennatis tanta contingerunt, *quæ* e omnium Catholicorum animos contristasse noscuntur, altercationes, seditiones, prauitates, quæ omnem disciplinam ecclesiasticam diffumpere niterentur. Ita nos iterum . . . . verum Dei timorem ante oculos habentes, ut nec illicitis audaciam demus excessibus, & non abdicamus . . . . per constitutum nostrum ordinare, quod justum est secundum Salomonem dicentem; *non dures a tranſitum aquæ.* Ergo recentesates capitulis a Fratre *nostro* e Ecclesio, & a presbyteris, & diaconibus, & *clericis* f & Notariis ecclesiæ Ravennatis nostris obtutibus, præsentibus fratre & consacerdote nostro Ecclesio, & ejus clericis infe-

b *confistent.* Mur.

c *quod*, Mur.

d *Rarer.* Mur. e *Archi.* Mur. f *Clero* Mur.

rius designatis, quod rationi vidimus convenire, censemus eos clericatus officium debere suscipere, quorum vitam & conversationem facrorum canonum non posse impugnare auctoritas. Clericos verò secundum sanctorum Patrum regulas volentes duntaxat & denunciatos; quantum ad presbyteros & diaconos pertinet, staturis jubemus temporibus solennitèr promoveri. De verò Ravennatem & Classicanorum ecclesia, antiqua consuetudo servetur. Clerici verò vel Monachi ad indebitum obtinendum ordinem, vel locum, Potentium patrocinia non requirantur per quæ, aut non faciendo ingratus, aut faciendo injustus videatur episcopus. Quarta parrimonii Ravennatensis ecclesiæ, hoc est tria millia solidorum, solitis erogationibus clericis omnibus, vel quibus erogari est solitum, compleatur. Si quid tamen ex pensionibus vel hæreditatibus crescere, Domino nostro volente contigerit, eodem Domino mediante, etiam quartæ portioni *adjicientur* : g Sic tamen ut brevibus ordinatis, quod singulis distribuitur ecclesiis, ... secundum merita, latere non possit. . . . . secundum loca, quia omnia Deus secundum justitiam & mensuram constituit, ... ita. ut unusquisque extra necessitatem infirmitatis aut causam idoneam altaris omnia in suo officio vigilanter observet. *Redditur* h verò à Exegist. præclorum five accessiones propter rei familiaris expensas, vel exenia, quæ diversis offeruntur, & convivia, quæ ex exhibere, vel pro loci sui, vel merito, vel pro advenientium susceptione, necesse est, episco-

ANNO CHRISTI 526.

po constitutus debere proficere. Nullam conjunctionem, nullum conventiculum, quod vel apud laicos esse non potest impunitum in ecclesia Dei, ullus facere rentet ex clero. Nam sicut nos optamus ne superna misericordia patiatur admitti, sic, si quis tentaverit, sentiat auctoritatem canonum, & ecclesiasticam disciplinam secundum Apostolum dicentem: *exacerbates eo conspectu omnium corrige, ut reliqui timorem habeant.* Meretur boni laudem, qui in operibus Dei vigilant, sentiant affectum proprii facerdotis, qui per obedientiam suam videtur ornare propositum, glorientur de sui amore pontificis, qui in his officiis ab operibus Deo placitis, cum ejus obsequiis non desistunt; sicut divina loquuntur eloquia; *dignus est operarius mercede sua.* Ad patrimonium vero ecclesiæ ex eorum episcopi judicio . . . . . ex clero personæ electæ cum solatiis, quæ pro notitia deputaverit episcopus sub idoneis fidejussione mittantur, quorum fides fuerit, & industria comprobata, ut & alimonia pauperum fraudem non patiatur, & quantitas patrimonii ecclesiæ latere non possit, & unusquisque clericus sub timore Dei, & proprii facerdotis debis que sibi commissa fuerint exponat fideliter rationes. Illud verò quod omnino, ac religioso debet exercari propositio, nos nec oportebat loqui, nec verbis exponere. Pervenit ad nos aliquos de clero spectaculo interesse, quæ res ita crudelis est, ut animas Catholicorum pro sui execratione conturbet, ut quos in domo Dei divina eloquia recitantes audivit, eosdem contra mandata in spectaculis aspiciat convenire. In his disciplina confunditur, divina præcepta calcantur. Unde oporret episcopum, & de hac parte solicitudinem gerere, ut si non faciunt, non faciant in futuro, & si faciunt, juxta disciplinam ecclesiasticam corrigantur. Si qui verò de clero prædia urbana, vel rustica ad ecclesiam pertinentia detinent, eisdem libellis sub justa pensionis æstimatione factis ftatuimus collocanda, hac *ratione* a quod in quo modio fuis solent accipere, ipsi retinent, quod superest ecclesiasticis inferant compendiis profuturum. Circa prædia urbana, vel rustica exteraque mobilia pro anime sue mercede a fidelibus nominatim diversis Basilicis derelicta, vetus consuetudo servetur. Notarii verò juxta ordinem matricule, Primicerii, feconcicerii, tertius, quartus, quintus, sextus, septimus, suo periculo in conspectu presbyterorum, & diaconorum documenta ecclesiastica, sub fidelium, brevium descriptione fabrigant, ut quotiens exegerit cauſa, fideliter profertantur, contradant, atque recipiant. Omnia tamen cum justione & ordinatione episcopi sui eosdem jubemus exercere. Ideo enim universa descriptenda sunt ecclesiastica documenta, ne ullo modo, aut suscepta pereant, aut tempore, quo sine necessaria utilitatibus ecclesiasticis, exhiberi non possint. Qui tamen Notarii in officio suo observantes, strenui, consequantur sine imminutione commoda sibi, vel prioribus suis antiquitas deputata. Ipsi etiam, licut exigit ratio, & antiquitas ordinavit libellos, & scripturates totius patrimonii ec-

ANNO CHRISTI 526.

clesiastici, quorum interest subscriptores episcopi manu, contradant. Quibus verò cum secularis conversationis hominibus, nullam necessitatem rei familiaris tolerantibus, ecclesiastici juris prædia, vel urbana, vel rustica data sunt, episcopi sollicitudine per eos, quibus justerit, clericos ad dominium revocet ecclesiæ, nec deinceps, præter cautam superius comprehensam, dare præsumat. Massaio verò Archidiaconus ecclesiæ Ravennatis commoda *epistolæ* b loco juxta, & antiquam consuetudinem deputata, sine imminutione percipiat, sicut eos, qui antecum fuerunt, cfaruerit consequutos. Monasteria verò virorum sive ancillarum Dei ab episcopo ordinentur, ut omnibus ratio, justitia, pax, & disciplina ferveatur. A nobis hæc loci nostri exigit ratio non *tacere*, e sacerdotis nostro Ecclesio ea imminet cuftodire, quia pacem generat cum canonibus servata justitia. De justitia caritas procedit, per quam Deum videmus, & per cujus gratiam hæc possumus præcepta servare. In nullo ergo esse convenit negligentes, sed vigilantes ad omnia, ut talentum, quod nobis est creditum, cum bonis operis *augmento*, d ipsi omnium bonorum datori reddamus. Recognovimus. Cætius.

Felix Episcopus Ecclesiæ Catholicæ Urbis Romæ huic constitutio inter partes subscripsi.

C *Nomina presbyterorum, diaconorum, vel clericorum Ravennatensis ecclesiæ, qui Romam venerunt cum episcopo.*

Patritius presbyter.
Stephanus presbyter.
Constantinus presbyter.
Servandus presbyter.
e
Exuperantius presbyter.
Clemens diaconus.
Ursus diaconus.
Felicissimus diaconus.
Vigilius diaconus.
Neon diaconus.
Johannes diaconus.
Stephanus diaconus.
Gerontius subdiaconus.
Honorius subdiaconus.
Petrus subdiaconus.
Vitalis subdiaconus.
Julianus Acolytus.
Faustinus Acolytus.
Romanus Acolytus.
Severinus Acolytus.
f
Petrus lector.
Marcus lector.
Alterius lector.
Petrus alter lector.
Andreas lector.
Marinus defensor.
Majoranus notarius defensor.
Hermolaus primicerius defensor.
Honorius cantor.
Tranquillus cantor.
Antonius cantor.
Melitus cantor.

a *Vel exinde.* Mur.

b *Epistolæ.* Mur.

c *Sacerdotis.* Mur.

d *augmento.* Mur.

e *Honorius Presbyter.* Mur.

f *Andreas Acolytus.* Mur.

No-

ANNO CHRISTI 526.

Nomina Presbyterorum, Diaconorum qui Romam venerunt cum Victore presbytero & Masalone diacono.

Laurentius presbyter.
Rusticus presbyter.
Victor presbyter.
Thomas presbyter.
Masalus diaconus.
Magnus diaconus.
Paulus diaconus.
Agnellus diaconus.
Maurus subdiaconus.
Stephanus acolytus.
Vincemalus acolytus.
Thomas lector.
Laurentius lector.
Florus lector.
Reparatus lector.
Luminosus lector.
Calumnius lector.
Vitae lector.
Laurentius horrearius.
Petrus decanus.
Stephanus decanus.
Vindemius acolytus.
Colos acolytus.
Cassianus acolytus.
Laurentius acolytus.
Stephanus acolytus.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM

ADMONITIO COLLECTORIS.

Antiquam illam canonum epitomen, quam in vetustissimo Lucensi codice nongentorum annorum nactus sum, evolventi, occurrit synopsis epistolæ cujusdam Felicis ad *Stephanum episcopum*, quo sub titulo canones VIII. collocantur. Cum verò in iis canonibus quædam agnoverim, quæ ad Arianorum reliquiescentium receptionem in ecclesiam pertinent, alia verò quæ Pelagianorum vel Semipelagianorum hæresim jugularant, ac tandem quædam in Manichæorum dogma de malo a Deo producto invecta; hæc omnia nonnisi cum Felice IV. conjungere posse censui. Primo enim hæresis Pelagiana cum Felice II. cohærere nequaquam potest, diu enim post decessum Felicis II. innotescere ac damnari cœpit. Eo igitur pontifice remoto, Felix III., & Felix IV. succederent. A Felice III. cur epirome hæc nostra removeatur id suadet, quod ejus tempore Manichæos ecclesiam turbasse nullibi legimus. Vicissim autem cum Felice IV. omnia congruunt. Ariani qui Africam & Italiam infestabant, ut ex concilio Vasensi anno 529. ideo sub Felice IV. celebrato cap. V. dicimus. De Manichæis planum est ex anathematismis Prosperi ex Manichæo circa hæc tempora converti, legendis apud Labbeum to. V. pag. 800. Ven. edit. Denique Semipelagianorum dogma exagitat concilium, Arausicanum II. anno eodem 529. habitum. His in antecedium animadvertis, modo epitome illa promenda, quam profecto ut est in codice cum numeralibus notis singulis canonibus adscriptis; quæ sane notæ cum numerorum seriem minime quidem continuatam, sed ordinem interruptum fervent, aperto satis indicio demonstrant, à majori aliquo excerpto ea quæ ibi dantur decerpta fuisse.

ANNO CHRISTI 526.

EX EPISTOLA FELICIS

Ad Siciliensis Episcopos.

XVII. Arianos in catholica fide venientes per manos impositionis recipiantur.

XVIII. Omni deminico die communicare bonum est, si fe sustinent a peccato.

XXIV. Sine invitatione Dei nullus ad salutem venit.

XXVII. Malum non esse a Deo factum.

XXX. Bona sunt nuptiæ.

XXXI. Melior est continentia.

NOTÆ EDITORIS

In excerpta superiori epistolæ Felicis.

Arianos &c. Ita Siricius Papa ad Heimericum cap. 1.

Omni dominico die &c. De communione diebus festis quæ pro confuetò more accipi diebus illis ostimerat, vide concilium Emeritense anno 666. cap. 14.

Sine invitatione Dei. Vide concilium Arausicanum II. cap. 19.

Malum non esse a Deo factum. Vide anathematismos a Prospero Manichæo ignaros cap. 1. & 2.

Bona sunt nuptiæ, melior est continentia. Vide Augustinum toto lib. de bono conjugali.

AD SYNODUM CARPENTORACTENSEM

Anno ut fertur 527. habitam

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 528. Quamquam characteres chronologici concilii hujus nihil ambigui exhibere videntur, fuspicio tamen mihi ingerit, num forte in erorem scriptores induxerint. Versor enim ambiguus num vera sint, quæ tamen admittuntur ab omnibus, hoc scilicet concilium anno 527. Mavortii consulatu notato, tribuendum esse. Id enim deduco ex concilio Vasensi III. quod anno 529. Decii Junioris consulatu notato die non. Novembris celebratum est. Concilium nanciscor hoc Vasense indictum esse in Carpentoractensi concilio ad annum proxime sequentem his verbis: *Hoc etiam placuit custodiri, ut sequenti anno in urbe Vasensi VIII. Id. Novemb. debeat concilium congregari.* Cum igitur Vasense convenerit anno 529. anno proxime præcedenti nempe 528. Carpentoractense habitum fuisse oportet. Id etiam indicat dies qua concilium illud Carpentoractense celebratum fuit, nempe dies VIII. Id. Novembris, quæ nonnisi anno 528. in feriam secundam, qua inici solebant concilia, incidit. Hæc si admiserimus, pro *Magistro V. C. Cos.* legendum P. C. Mavortii V. C. Cos. BO-

ANNO CHRISTI 533.

BONIFACIUS PAPA I.

Sedit ab anno 530. usque ad 532.

ANNO CHRISTI 533.

JOANNES PAPA II.

Sedit ab anno 532. usque ad 535.

AD COLLATIONEM CATHOLICORUM CUM SEVERIANIS HABITAM CONSTANTINOPOLI

Anno 533.

ADDITIO.

Joannes Asiæ (ita enim scribitur) episcopus, quem vixisse ferunt sub Justino Iuniori, Severianorum sectæ addictus, historiam scripsisse traditur a Theodosio minore usque ad Justinianum. Ex ea verò, siquidem veritati conflare putetur, non una tantummodo, sed plures per succedentes annos Monophysitarum cum Catholicis collationes habitæ intelliguntur. Ita verò de illis ex excerptis ejusdem operis, a Dionysio Patriarcha Severiano in sua ecclesiastica historia relatis, Assemanus Biblioth. Orient. to. II. pag. 89. qui in codice Syriaco Dionysii opus illud offendit. *Anno 865.* (Græcorum, qui forte est 544. Christi, ex peculiari ejusdem Joannis fapputatione quam indicat Assemanus ibid. pag. 85.) *Epistopæ & Monachi quamplurimi e grege Monophysitarum, fustinianæ fastio, in regiam urbem convocantur, ut de fide disputarent. Idem rursus factum an. 869. & anno 871. Denique anno 874. quadringenti vari e Monophysitis ex Syria & Ægypto, ejusdem Justinianæ justu congregati, frequentes cum Catholicis disputationes habent per annos plurimos, quin tamen quisquam a sua opinione recederet.* Extat *collatio Catholicorum cum Severianis habita Constantinopoli anno Domini 533. tempore Justiniani imperatoris*, descripta ab Innocentio Maronitæ episcopo, cui ex Severianis adfuere episcopi sex, nimirum Sergius Cyri, Thomas Germanicia, Petrus Theodotiopolis, Joannes Constantinæ, Nonnus Cereseinæ & Philaxenus Dulichii, quem ad orthodoxam fidem reversum, in eadem collatione tellatur Innocentius. Verum quatuor collationes a Joanne relatæ, posteriores sunt ea, quæ in Tomo conciliorum legitur.

AD CONCILIUM AURELIANENSE II.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Exan. 533. ad an. 536. Concilii hujus epocham, qualis apud Labbeum signatur, mendosam esse nemo unus non videt. Honoratus Bituricensis episcopus canonibus hujus concilii subscribit die IX. Kal. Julias *anno XXII. domni Childeberti regis*. Rex ille cœpit anno Christi 514. cujus proinde annus XXII. cum anno Christi 536. non verò 533. componendus est.

AGAPETUS PAPA I.

Sedit ab anno 535. usque ad 536.

AD CONCILIUM ARVERNENSE

P. C. Paulini Cl. V. C.

Anno scilicet Christi DXXXV. celebratum

ADDITIO.

CANONES ARVERNENSES

Ex Burchardi ord. MS. lib. 2. cap. 73.

Ex Arvernensib cap. IV.

Anno 535. Admonendi sunt fideles sanctæ Dei ecclesiæ, ut filii vel filiæ parentibus suis obedientiam exhibeant, dicente Domino: *Fili, honorifica patrem tuum.* Nam ut & ipsi parentes erga filios suos ac filias modestè agant admonendi sunt, dili-

ANNO CHRISTI 536.

dicente Apostolo: *Et vos parentes nolite ad iracundiam provocare filios vestros*. Nam & hoc dicendum est eis, ut si illi genitali affectu parcere velint injuriis filiorum, non hos impunitos Dominus finit, nisi forte pœnitentiæ fubiciantur; sed tamen levius est filius parentum quæcunque libet flagella fuscipere, quam Dei iram incurrere.

Cap. XII. *Barch. lib. II. cap.* 100. Statutum est ab episcopis de Presbyteris, qui fœminas fecum indifcrete habere permittuntur, & propter hoc malæ fuspicionis opinione denotantur, & fi deinceps admoniti non fe correxerint, velut contemptores facrorum canonum, canonica invectione feriantur.

ANNO CHRISTI 536.

CONCILIA CONSTANTINOPOLITANA DUO

Celebrata in causa Anthimi anno 536.

ANNO 536.

Historiam depositi damnatique Anthimi, & conciliorum ea occasione conflorum, nec satis explioratam, nec satis explicatam hue usque habuisse eruditionis ecclesiasticæ studiosos, ex iis quæ hic animadverto, perspicuum fore arbitror. Venit Agapetus pontifex Constantinopolim, ibique egisse oportet aliquandiu ante diem XIII. Martii hujus anni, fi vera prodat codex ill. Vaticanus, in quo legitur Menneæ assumptus ad episcopatum Regiæ urbis die III. id. Martias; cum Agapetus & depositioni Anthimi, & assumptioni Menneæ præsens adfuerit. In regiam verò urbem ne ingressus nihil antiquius habuit, quam ut Anthimum qui Trapezuntino episcopatu ad solium Constantinopolitanum transiverat, exauctoraret, utpote qui contra canonum illum celebrem *Antiochenum* ex uno in alterum episcopatum desiliisset. Atque intra hos terminos primo res rota constitit. Tunc vero pro Anthimo depiciendo & in vacuum ejus dejectione sedem Menna assumendo concilium, ab Agapeto indictum fuisse affirmat Theophanes, & ex eo Pagius in Critica ad A. 536. §. 6. ex quo Collectior Veneto-Labbeanus. Fateamur tamen oportet de concilio tunc habito, ne verbum quidem occurrere in libellis Archimandritarum, qui ledi sunt in altera quidem ante fynaxin de Menna poli Agapeti obitum, ubi dejectionis hujus Anthimi & assumptionis Mennæ historiam monachi illi perfequuntur. Quin & deftitutionem Anthimi, Mennæ verò electionem fuffragiis populi & Cleri Constantinopolitani accedente imperatoris auctoritate, idem Agapetus tribuit in literis ad Petrum Hierofolymitanum episcopum, in eodem concilio recitatis. Quare concilium hoc è collectione removendum arbitror, & in ejus locum fubftituendum eft alterum, in quo idem ipfe Anthimus e cathedra urbis jam pulsus, priftinam dignitatem epifcopi Trapezuntini adhuc retinens, reus iterum poftulatus eft ab iisdem Archimandritis, & ab Epifcopis orientalibus, e quibus plures per fe, alii per legatos fuos Conftantinopoli convenerant. Illi, obtatis Agapeto libellis, rogarunt ut terminum affignaret Anthimo, quo fe interim ab impiæto hæreſis crimine purgaret, idemque, fi minus congrue fe defenderet, & ab epifcopata Trapezuntino, & a catholica communione excluderetur, Agapetus juffit tandiu illum fufpendi ab epifcopalibus & a communione, donec intra certos dies fe purgaffet. Secundum hanc, ut adhuc infecta, Agapetus obiit, die, ut ego quidem in meis ad Pagium adnotationibus probavi, VIII. id. Aprilis anni 536. Hoc eft ergo concilium Conftantinopolitanum ab altero planè, fi quod fuit, in quo Anthimus dejectus, & Mennas affumptus, diverfum. Difcrimen illud planè elucet ex libello ab Archimandritis porrecto in eamdem concilio poft Agapeti obitum coacto. Poftquam enim de Anthimi expulfione e fede Conftantinopolitana authoritate Agapeti Romani pontificis, nulla facta concilii mentione, fermonem habuiffent, tum fubdunt: *Præterea rurſus cum de Anthimo & aliis hæreticis porreximus libellos, & epiſcopi Paleſtini in civitate congregati, (ex concilium, cujus nunc primo meminerunt) & alii orientales, & ambabitatores illorum pontificum, & nos iſti poſtulavimus Anthimum epiſcopum Trapezuntinum* (& non ampliùs Conſtantinopolitanum) *quæ perperamvult facere per libellum nota ſedi apoſtolicæ, & liberare ſeipſum ab omni hæretico errore, & profeſſi ei ſumus Trapezuntinum, quia & hoc non valet, ſtatuer conducentur, & omni dignitate faceredotalis ac operatione uudetur.* Hæc Monachi & Patres concilii in fuis libellis, in quibus & illud adiicium, ab Agapeto fuiſpectum fuiſſe Anthimum ad tempus; interim vero oblatos fibi a Monachis & Patribus concilii libellos fibi retinuiſſe, ut imperatori oſtenderet. Ex his omnibus refultat, concilium Conſtantinopolitanum conveniſſe, ut Anthimum, e ſolio Conſtantinopolitano jam dejectum, e catholica communione extrorem faceret: nec præter illud præcedens aliud concilium coactum fuit, ut Anthimus uſurpatam Conſtantinopolitanam Eccleſiam dimittere cogeretur. Theophanes verò, qui plane contrarium aſſeruit, in eo deceptus eſt, ut indictum ad condemnandum Anthimum, eumque e Trapezuntino ſolio dejiciendum, concilium, ad ejectionem ejus e ſede Conſtantinopolitana tranſtulerit.

ANNO CHRISTI 540.

SILVERIUS PAPA

Sedit ab anno 536. uſque ad 540.

VIGILIUS PAPA

Sedit ab anno 540. uſque ad annum 555.

ANNO CHRISTI 540.

IN EPISTOLAM I. VIGILII PAPÆ AD EUTHERIUM

ADNOTATIO CRITICA.

OMnium primò exhibendum hic cenſeo epiſtolæ hujus excerptum, quale extat in MS. codice nongentenarum annorum in bibliotheca capituli Eccleſiæ Metropolitanæ S. Martini Lucenſis. Ita verò ibi.

EX EPISTOLA VIGILII PAPÆ *ad Profuturum Bracarenſem.*

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti debet baptizari, non in nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti. Si motus ſpiritus altare, domus conſecratur eccleſiæ. Si parietes renovetur, & altare non motum fuerit, exorcizetur (forte exorcizetur) *ſalibus Sanctum. Verum mercede Xmi ex baptiſmo.*

Excerpti hujus auctoritate, optimam effe diffimus epiſtolæ hujus inſcriptionem, quam MSS. codices plures Balazio indicarunt; non enim Eutherio, ut in editis, ſed Profuturo directa eſt, quem virum eundem effe epiſcopum Bracarenſem, qui xetate illa floruerat, ex hoc noſtro excerpto ratum fuxumque tenemus. Quæ verò de baptiſmi formula, & de eccleſiis conſecrandis in epiſcome hac continentur, deſumpta plane fuiſſe ex §. II. & IV. ejuſdem epiſtolæ, quæ in editis *ad Eutherium* directa legitur, ex collatione utriuſque convincimur, quamquam excerpti nuſtræ emendationem forte & magis integrum codicem epiſtolarum Vigilii nactus, ſanctiones illas paulo aliter ac fert epiſtola vulgata ad Eutherium expreſſit. Quæ dein in ſecunda Eccleſiæ conſilio de reconciliatione in baptiſmo mcrſione, ne verbo quidem in epiſtola commemoratur; cum viciſſim plura contineat epiſtola, quorum ne veſtigium quidem in excerpto. Unde facilis conjectura, epiſtolam illam non integram, ſed ex lacinis plurium epiſtolarum confertam ad nos pervenifſe. Ante ann. ſubodoratus eſt Cl. Balutius, qui in Collectino Codice multo breviorem ac cum §. V. deſinentem nactus, cenſet omnia quæ deinceps in vulgatis editionibus epiſtolæ ſequuntur, ea præſertim, quæ de primatu Romanæ eccleſiæ, ac de appellationibus ex toto orbe ad eam devolvendis in illa enunciantur, additiria eſſe & penitus expungenda. Verum nec Balzii codex integrior eſt, cum neque ea repreſentet quæ in excerpto noſtro leguntur, nec ab anachroniſmis immunis habeatur. Baluziana etenim illa data eſt *Johanne V. C. Cof. die III. Kal. Julias*, quæ annum 538. ſignant; in ipſa autem epiſtola Paſcha proxime futurum in diem *XI. Kal. Majarum. Concilior. Supplem.* Tom. I.

enunciatur, quod nunquam fub Vigilio accidit. Forte igitur ex epiſtola ad Profuturum nonnifi priores paragraphi uſque ad quintum in editis exhibentur. Reliqua ex aliis epiſtolis five Vigilii five alterius ſuſta funt.

Denique addendum hic cenſeo epiſtolam hanc Vigilii ad Profuturum legi ibi in plena ſynodo juſtiſſe Patres concilii Bracarenſis anno 563. congregati. Ita enim legitur in actis ejuſdem concilii apud Labbe to. VI. col. 520. edit. Venet. *Relecta eſt auctoritas ſedis apoſtolicæ ad quondam Profuturum directa epiſcopum, quæ propter prolixitatem hic geſtis minime eſt inſerta.* In ea verò epiſtola regulas conferendi baptiſmi, & miſſæ celebrandæ ritum contineri conciſii ejuſdem. Patres in canonibus IV. & V. ſignificant; quæ fane duo in epiſtola Vigilii ſcic offerunt.

AD SEQUENTEM VIGILII EPISTOLAM

ADMONITIO COLLECTORIS.

Blaxius Vir Cl. e Culbertino & Riviptuenſi codice vulgavit Vigilii epiſtolam, quam datam opinor ad Clerum Romanum, & ab illo traditam legendi Galliarum, Roma agentibus, in patriam ſuam deferendam, non eum alia ejuſdem Clari epiſtola ad eoſdem legatos directa, quæ de re ege in admonitione meis ad Pagium ad A. 546. n. 3. Hinc verò epiſtolam, a Collectionis concinnatore huc usque omiſſam, hic referendam cenſeo, non eum epiſtola Concilii Romani ad Gallos, in qua Vigilii litteræ illæ inſertæ ſunt.

EPiſtola Vigilii quam fecit ante menſes ſex, tempore quo violentiam pertulit in baſilica ſancti Petri Apoſtoli in Oſtrabia, in qua a communione ſuſpendit Punantem (*ſic*) epiſcopum Conſtantinopolitanum, vel omnes epiſcopos partis Græcitarum, qui prævaricationi, vel pravo errori conſenſerunt, Theodori quondam epiſcopi Cappadociæ civitatis, qui depoſitus eſt de epiſcopatu ſuo, & gimulque damnatus fub mathematicis vinculo; ſed uſque nunc non eſt propoſita charta illa propter pietatem & Dei amorem, quia nullum vult perdere peccatorem.

Sed jam vobis Papa. Cognovit diabolum per eubdem Theodorum cordide majora iniquitatum fuarum frœna laxare. Propoſuit primitus charta conſtantionis, quæ in capite legitur. Sed ubi nulla correctio pœnitentiæ ſubſecuta eſt, ſed magis major crevit violentiarum acerbitas, ita ut iniquiſſi-

ANNO CHRISTI 540.

ma præsumptione sub gravi discrimine abstraherentur sanctissimi viri Pelagius & Tullianus diacones de basilica beatissimæ martyris Euphemiæ in Calchedonem, ubi sanctus Papa cæsus est, & diversorum sacerdotum turba conclusa, tunc demum diversorum basilicas in civitate regia & in locis celeberrimis proposita est charta damnationis præfati Theodori, vel excommunicationis episcoporum diversorum huic errori consentientibus. Quæ charta tamen ante præteritis mensis facta est, ut dictum, in basilica beati Apostoli Petri in Ormisda, sicut textus lectionis subter ostendit. Ideo istas vobis chartas transmisimus, ut cognoscatis quæ sunt acta de beatissimo Papa, vel de talibus episcopis seu diaconibus & reliquis ministris ipsius, contestantis suos ante conspectum ut ipsas chartas in provincia vobiscum deferatis, & cunctis innotescatis. Vos sciatis & Deus sine dixeritis & in die judicii mecum estitis ractionem facturi ante tribunal Christi. Et ne forte Theodorus, qui pridem Cæsareæ Cappadociæ fuit episcopus, & nunc a nobis vivens & præsens damnatus est, malitia & fraude, qua cunctis innotuit ad simulationem fidei nostræ iniquitatis suæ aculeos atque arma convertat, breviter dicimus, nos illam fidem tenere, prædicare atque defendere, quæ ab Apostolis tradita & a sanctis Patribus, apud Nicæam sub Constantino piæ memoriæ principe congregatis, in symbolo exposita est, & Constantinopolim CL. sancti patres in ipso symbolo exponentes latius declararunt, necnon ea quæ apud Ephesinam primam synodum contra impiissimum Nestorium congregata est, cui sanctæ memoriæ Cælestinus decessor noster, & Cyrillus Alexandriæ pontifex Ecclesiæ præsederunt, super his etiam ea quæ apud Calchedonem a DCXXX. patribus nostris sub Marciano imperatore definita sunt. Nihil adiicimus his quæ de fide a memoratis quatuor conciliis bene constituta sunt, nihil penitus subtrahentes; sed cuncta inviolabiliter per Dei gratiam custodimus, & anathematizamus omnes hæreticos, qui contra hos sapuerunt vel sapiunt, id est, Arrium, Macedonium, Eunomium & omnes qui errori eorum consenserint atque consentiunt; anathematizantes etiam Paulum Samosatenum, Photinum, Bonosium, atque Nestorium, & quicumque istorum blasphemiis aut præbent, aut præbuerint aliquando consensum. Item anathematizamus Valentinum, Manichæum, Apollinarem, atque Eutychem, simulque Dioscorum, & omnes qui erroribus eorum usque in die mortis suæ implicati manserunt. Sed & si quos hæreticos nominatim omisimus, & in cujuslibet erroris morbum polluti usque ad suum exitum permanserint, condemnamus, abiicimus, atque respuimus. Illa vero dogmata quæ solam fidem catholicam, quæ in suprascriptis quatuor synodis ab Apostolis tradita & usque ad se custoditam nobis tradidisse noscuntur, inviolabiliter operante gratia Domini custodimus, confitentes nos de sacramento incarnationis Domini nostri Jesu Christi secundum intellectum memoratum patrum, & beatissimi decessoris nostri Leonis, ut breviter dicamus, hoc sapuisse vel sapere, Verbum ac Filium Dei, qui intemporaliter atque ineffabiliter ex patre natus est sine matre, & est patri atque Spiritui Sancto æqualis & consubstantialis atque coæternus, cum venisset plenitudo temporis pro salute humani generis descendisse in utero Virginis, a patris gloria minime recedendo, & sine conversione suæ in carne etiam hominem factum, natum esse, matris virginis integritate reservata, quippe qui superveniente Spiritu Sancto, & virtute altissimi obumbrante, sine homine patre conceptus, unus idemque filius Dei patris & filius hominis matris. Neque enim assumpta humana natura coæternitas facta est, sed sancta trinitas mansit trinitas, adsumptione carnis singulari verbo Domini ineffabiliter conservans unius personæ sibi substantiæ Dei & hominis veritate; quoniam post incarnationem Verbi ac Dei non eum tantummodo dicimus Deum, nec tantummodo hominem, sed Deum perfectum, & eundem ipsum hominem perfectum, unum filium Dei, quem ex duabus & in duabus naturis inseparabiliter confuseque unitis agnoscimus passibilem carne & eundem ipsum impassibilem Deitate, consubstantialem Patri secundum Divinitatem, & consubstantialem nobis eundem ipsum secundum humanitatem, per omnia nobis similem absque sorde peccati. Datum VIII. Kal. Septembris imperante Domino Justiniano perpetuo Augusto anno XXV. post consulatum Basilii V. C. anno X.

AD BARCHINONENSE CONCILIUM

Anno circiter 540. celebratum

ADNOTATIO.

Anno 540. circ.

AD Concilium hoc ex Hispanis collectoribus acceptum & in Labbeo to. V. Venet. edit. vulgatum nihil addendum seu animadvertendum occurret; sed cum duorum canonum lectio dubia sit, nam alterius quidem depravata, alterius verò per conjecturam tantummodo definita est; ideo è nostro codice promenda est eorundem canonum epitome, in qua utriusque lectio optime constituitur.

Editi.

ANNO CHRISTI 544.

EX CONCILIO BARCHINONENSE

Editi.

III.

Ut nullus clericorum comam nutriat, aut barbam radat.

IX.

Jubemus verò in infirmitate positis beatificam benedictionem percipiant.

MS.

III.

Nullus clericorum comam nutriat vel barbam, sed radat.

IX.

In infirmitate juvenibus viaticam benedictionem oportet dari.

ADNOTATIO COLLECTORIS

In Canonem III.

CAnonem hunc tertium alludere ad canonem 44. Carthaginensem vix dubito, quæ si vera sint, non dubito, quin pariter sit lectio ejusdem canonis Carthaginensis. Quare reprobandam censeo lectionem ejusdem canonis, quam ex nostro codice ibidem attuli, tenendamque censeo emendationem, quæ in eundem codicem antiqua manu invecta est. Vide canonem Carthaginensem *ibidem*.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

Pro restituenda ecclesiæ illius disciplina,

Aba I. Catholico Nestorianorum præside, anno Chosroæ XIII. Christi 544. celebrata.

Anno 544.

Ex Asseman. Bibl. Oriental. to. III. par. II. pag. CLXXXI.

C*Ausam synodi hanc fuisse refert Elias Damascenus in Nomocanone*; Habuit Babæus uxorem & liberos: eoque mortuo Catholicus factus est Silas, qui itidem nec uxore, nec prole caruit. Quo defuncto, Catholici dignitatem inter se divisere Narses & Elisæus, eosque Paulus excepit, qui post biennium extinctus est; eique suffectus fuit Mar-Abas I. anno nono regis Chosroæ Anuscervani (*imo anno sexto, nam Chosroes inauguratus fuit anno Christi 531. Mar-Abas verò anno 536.*) & hactenus quidem per quindennium Catholicorum successio perturbata fuerat, propter Christianorum de ea dignitate dissidium: ex quo factum erat, ut eadem a duobus Narsete scilicet & Elisæo, simul occuparetur. Divisa itaque inter duos Catholicos prima sede, reliquæ etiam inter duos Metropolitas, vel inter duos episcopos discissæ sunt, dum suam quisque factionem tuetur. Quam ob causam odia atque schismata inter Christianos Orientales exorta sunt, omniaque susque deque permixta, atque perturbata fuere, & ecclesiæ monasteriaque in factiones scissa. Auctoritate tamen Mar-Abæ ejusque precibus dualitas Catholicorum, Metropolitarum, atque Episcoporum sublata est, & ecclesiarum regimen ad unum rediit. Mar-Abas itaque operam dedit, ut omnia illa vitia tollerentur, & ecclesiæ filii suos emendarent mores, atque religio juxta fidem, legesque Apostolorum & canones antiquorum Patrum Occidentalium atque Orientalium restitueretur. Atque hoc negotium urgere institit, datis per omnes regiones epistolis & missis legationibus. Nec his contentus, Cascaram profectus, affluentibus ad ipsum episcopis, rogatus est, ut bonum & præstantem eidem urbi antistitem præficeret. Inde una cum illa episcoporum synodo provinciam Tigris, postea Huzitidem, mox etiam Persidem circumlustravit: & ubique res Christianorum composuit, & incolas ad pacem, & concordiam reduxit, doctosque metropolitas & episcopos, & ecclesiæ regimini idoneos instituit, ejectis dissidiorum & errorum auctoribus, tum metropolitis, tum episcopis, tum etiam laicis: multoque plura in hoc negotio, quam ipse cogitaverat optaveratque, consequutus est. *Pergit coactam ab ipso Mar-Aba Synodum describens.* Deinde anno Chosroæ regis decimotertio restituit canones in regionibus Romanorum successive conditos, eosque etiam quos patres Orientales condiderant usque ad tempus quo Mar-Abas ipse dignitatem Catholici adeptus fuerat. Eas igitur sanctiones confirmavit corroboravitque, & metropolitis omnibus atque episcopis, qui unacum ipso convenerant, exactam earumdem observationem injunxit, eademque mandata per literas ad absentes dedit. *In ea synodo Canones XI. conditi sunt, quorum postremus.* Sententiæ omnium nostrum episcoporum Orientis fundatæ sunt super fidem Patrum 318. In expositione autem Scripturarum sanctum Theodorum (*Mopsuestenum quem patrem suum Nestoriani agnoscunt*) sequimur. *Extant in synodico Arabico (Cod. 27. ad calcem Tom. 2. pag. 507.) iisque præmittuntur fragmenta epistolarum synodicarum ejusdem Mar-Abæ*, in quibus disserit *de electione patriarchæ, de gradibus consanguinitatis in matrimonio observandis, deque iis qui Christi divinitatem & humanitatem non confitebantur, aut passionem ejus mortemque negabant, aut hæc divinitati accidisse asserebant. Vide Tom. 3. pag. 79. & seq.*

ANNO CHRISTI 546.

IN CONCILIUM VALENTINUM

Anno 546. adscriptum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

MUltorum jam scriptorum animadversione constat, concilii hujus epocham, quales in editis legitur, mendosam esse, corrigendam e MSS. codicibus, in quibus aera Hispanica DXXXIV. cum anno Christi 546. concurrente adnotatur. Epocha huic unicam tantummodo conjecturam meam oppono. Inter episcopos qui concilio subscribunt primus omnium occurrit Celsinus. Ejusdem verò nominis Valentinus episcopus subscribit concilio III. Toletano anno 590. celebrato. Si unus idemque est concilii utriusque Celsinus, fieri vix potest, ut duo hæc concilia tanto temporis interstitio invicem sejacentur.

AD CONCILIUM ARVERNENSE II.

Anno 549. circiter celebratum

ADDITIO ET ADNOTATIO HISTORICA.

Anno 549. JAmdudum viris doctissimis animadversum est concilium hoc reipsa in Arvernis convenisse, cum ejus loci codices antiqui plures meminerint. Canones verò in eo conditos nullos affignant, sed concilii Aurelianensis V. paulo ante celebrati fanctiones sedoratæ Patres Arvernenses, & Scriptores fentiunt, & vetera manuscripta confirmant. Simondus in Tolosano codice canones XVII. priores, canone tamen XVI. præteremisso, concilii illius Aurelianensis cum præmissis ad singulos argumentis præfixo titulo concilii Arvernensis nactus vulgavit. Ex quo conjicere promptum erat, Arvernenses patres non omnes quidem Aurelianenses canones, sed paucos illos tantummodo adscivisse. Nos verò felicioribus avibus deducti, incidimus in eodicem, qui omnes Aurelianenses canones in epitomen redactos, penultimo excepto, sub titulo Arvernensis concilii exhibet. Ex quo commoda nobis provenient duo. Primo integram canonum Aurelianensium, sive Arvernensium habemus epitomen, cum Tolosanus codex nonnisi sexdecim vel XVII. priorum repræsentarit. Secundo intelligimus ab Arvernensi concilio omnes Aurelianenses canones adoptatos, uno excepto canone XXII. in quo de reddendo servo ad ecclesiæ asylum confugientem, quod qua ratione omiserit five epitomes noftræ author, five Arvernenses patres, ignoro. Quod verò scribit Simondus, in epitome canonum Arvernensium omissum esse canonem XV. Aurelianensem de Xenodochio Lugdunensi, in codice nostro fuppletum eft, sed more iis qui canonum epitomen exhibent perfunctiari, nimirum ut fanctiones conciliorum de te quapiam fingulari in legem universalem reforment. Simili exemplo in nostro codice fanctio concilii Taurinensis de controversiis primatus inter ecclesias Lugdunensem & Viennensem sic enunciatur. *Qui adroboravit in sua civitate metropolim, ipse teneat primatum.* Eo consilio in epitome noftra fic enunciatur. *Xenodochii res episcopus non appliset ecclesiæ.* In verò canones Arvernenses ut in nostro codice.

EX CONCILIO ARVERNIÆ

Francia.

I. Si quis crediderit Eutichianam vel Nestorianam hæresem, anathema sit.

II. Episcopus pro levibus causis non excommunicet alium.

III. Episcopus presbit. diac. propinquas vel externas mulieres in domum non habeat.

IV. Clericus post ordinationem ad forum uxoris reverfus, deponatur.

V. Clericum alienum nullus ordinet vel defendat.

VI. Condiciarium nullus ordinet absque conscientia Domini vel Patroni (patronii).

VII. Episcopus si sciens fervum ecclesiæ vel pauperis reddat, ipso manente in

VIII. Liberti defensionem habeant ecclesiæ, excepto eorum libertatem revocant legibus.

IX. Episcopus post mortem episcopus nec ecclesiam nec clerum ordinet. Episcopus ex laico non ordinetur, nisi annum conversum fuerit.

X. Episcopus per præmium ordinatus, deponatur.

XI. Episcopus populum non opprimat ad ordinandum corepiscopum. Per potentum vim populo episcopus si ordinatus fuerit, deponatur.

XII. Episcopo vivente alter non ordinetur.

ANNO CHRISTI 553.

XIII. Ecclesiarum, Monasteriorum, Xenodociorum res nullus retineat, nec alienet, nec subtrahat.

XIV. Nullio liceat rem ecclesiæ a principe donatam accipere.

XV. Xenodocii res episcopus non applicet ecclesiæ.

XVI. Oblationes parentum de Ecclesia qui detraxerit excommunicetur.

XVII. Contra ecclesiam vel episcopum qui causam, prius conveniat, etsi disfulerit ad Metropolitanum recurratur in synodo.

XVIII. Episcopus qui sine necessitate in concilio non fuerit, excommunicetur.

XIX. Puellæ per se, five per parentibus in monasterio traditæ fuerint ubi in. clausæ sunt, anno non mutent vestes. Puelle in monasterio ubi non sunt in. clausæ, triennio non mutent vestem.

XX. Diebus Dominicis omnis modis ab archidiaconis carcere visitentur & de ecclesias res fustententur.

XXI. Omnes leprosi victum & vestimentum ab ecclesia habeant.

XXII. Annis vicibus concilia episcoporum fiat.

ANNO CHRISTI 553.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

Pro disciplina ecclesiastica illius ecclesiæ restituenda;

Josepho Nestorianorum Catholico seu patriarcha præside,

Anno Chaforæ regis XXII. Chrisi 553. celebrata.

Anno 553. IN hac synodo canones XXIII. conditi, qui in synodico Arabico præstant. Primus adversus eos qui ecclesiasticas dignitates favore regum vel potentum usurpant: cujus canonis causam dedisse perhibetur presbyter quidam, qui ab una parœcia ad alteram translire cupiens, Josepho patriarcha & loci episcopo invitatibus, accepta ab ethnicis principibus potestate ecclesiam evertit, & fideles in carcerem conjiciendos curavit. Septimus ne quid patriarcha aut metropolitanus in synodis fuis decernant, nisi præsentibus & consentientibus saltem tribus episcopis. Decimus quartus cum duobus sequentibus, de electione patriarchæ & metropolitani, deque episcopis qui ad synodum vocati, adesse detrectant. Vigesimus adversus eos, qui ajebant, non esse executandas ecclesiæ aut monasteria in civitatibus. Vigesimus primus de fede Cæsarensi, & quod ejus episcopus post patriarchæ obitum custos est throni patriarchalis, & ad eum spectat metropolitas & episcopos ad synodum convocare. Vigesimus secundus de adeis Mar-Abæ Catholici confirmandis. Ad calcem synodi hoc adnotatum legitur. *Interfuere huic synodo complures Patres, quos inter Paulus Nisibis metropolita decrevit: quæ fuit sedium ordo, atque Nisibenus thronus secundas obtinuerit.* In principio verò. *Postquam Mar-Abas ven ecclesiasticum opus confirmassit, confutata Diabolis fraude atque factum est, ut quidam perversi homines adversus patriarcham insurgerent, conflitit-* Ex Assemani. Bibl. Oriental. to. III. par. II. pag. CLXXXII. *que criminibus oppressum in carcerem & vinculæ, in quibus etiam decessit, detrudi curarunt. Propterea perturbato ecclesiæ statu, Josephus, ut canones restitueret, episcopos ad synodum convocavit, in qua in eam sidei confessionem universi consentere, ut videlicet tres in Deo personæ & unicum subsistentium prædicarent, unicum Filii unionem memorabilem duabus subsistentiis & personis: post unicum autem unicum Christum, & unicum filium dici oportere, neque unam subsistentiam, aut unam personam:* quæ eft communis Nestorianorum hæresis.

DE SYNODIS IN ORIGENISTAS

DISSERTATIO.

ANNO 554. QUamquam studio & doctrina Clarissimorum Virorum in eximiis dissertationibus, quas de V. Synodo scripsere, multa hue usque turbida & confusa in apertam jam lucem extracta sunt; quædam tamen supersunt quæ viros alias acutissimos fugerunt, eademque nos brevi hac dissertatione non minori ac superiora illa luce illustraturos confidimus. Sunt vero hæc synodorum acta in eadem Origenis causa mistus nostra opera distincta ac disposita; sunt novæ quædam synodi, quæ a hinc latuerunt, extrusæ; sunt tandem documenta quæ uni concilio per errorem tributa; alteri debentur. Id autem plane conficietur; postquam totam turbarum in Palæstina agitatarum ab Origenistis historiam ex fide coævi scriptoris Cyrilli Scythopolitani, qui res gestas S. Sabæ abbatis literis tradidit, brevi compendio exposuero. Post S. Sabæ obitum, qui anno Christi 532. accidit, Origenistæ Palæstinæ monachi bellum adversus orthodoxam fidem, jam non ibi ultra ex validissimo adversario metuentes, palam invehere cœperunt, brevique adeo invalescerunt viribus, ut Lauris & monasteriis subjectis majori Laura, cui ad id usque

ANNO CHRISTI 554.

usque S. Sabas præfuerat, ad se tractis, vires & arma in ipsam majorem Lauram converterint. Id equidem tunc inani successu tentatum est; sed non sine spe melioris deinde fortunæ: ea interim relicta, ad corripienda reliqua Cœnobia per Palæstinam universam excurrerunt. Ita dilatata per eas regiones hæresi, factionis illius principes Domitianus & Leontius Constantinopolim venerunt, ubi simulatæ pietatis illecebris Justinianum ad se trahentes, principis favore ille quidem Galatiæ, hic verò Cappadociæ episcopatum involavit.

Ita res constitutæ per Palæstinam usque ad obitum Melitæ, qui post decessum S. Sabæ res Lauræ illius curaverat, perseverarunt; cui tandem decedenti anno 536. successor datus est Gelasius monachus si quis alius orthodoxus. Tunc novi ab Origenistis tumultus; cum enim Antipatri Bostrensis episcopi librum, olim ab eo scriptum adversus apologiam Eusebii Cæsariensis pro Origene, palam legendum in ecclesia curasset, ea lectione offensi quidam coitiones secretas primum, dein publicas in virum orthodoxum fecerunt. Malo huic resistendum aperta vi sanctissimi Lauræ illius monachi arbitrati, hæreticos expulerunt è Cœnobio. Rixæ hinc & pugnæ, resistentibus illis ne Origenistæ pervaderent in Lauram, his perrumpere in claustra nitentibus. Accidit inter hæc, ut episcopi plures in Palæstina ad synodum convenissent, Paulum Alexandriæ episcopum e sede sua depulsuri. Abrogationem hanc Pauli in annum 543. circiter referendam censent eruditi; anticipandam tamen aliquanto, ex iis quæ mox dixero constabit. Hac sumpta occasione Origenistæ *Eusebii Papæ* authoritate (quis iste sit Eusebius, Presbyter ne insignis, an Episcopus, quod postremum Cotelerius in notis ad Cyrillum maluit, incertum) coegerunt Gelasium ut in Lauram reciperentur. Vix ingressi orthodoxos ejus Cœnobii patres qua injuriis, qua insectationibus vexandos cœperunt; quod illi non ultra tolerare valentes, dilapsi sunt Antiochiam ad Euphræmium patriarcham, quem de omnibus certiorem fecerunt, simulque Origenistarum blasphemias traditis libris exposuerunt. Ille, ut erat orthodoxæ fidei studiosus, *strenue assurgit*, ait Cyrillus, *ac publico synodico Origenis dogmata anathemati* subiicit. En novum in Origenistas concilium Antiochiæ, ut opinor, habitum, de quo tamen nos inferius. Offensi ea censura Origenistæ Palæstini instabant apud Petrum Hierosolymæ patriarcham, ut Euphræmii nomen e sacris dypticis tolleret. Tunc Sophronius & Gelasius Orthodoxæ partis principes monachi libellum Origenistis oppositum eidem archiepiscopo statim obtulerunt, poscentes ne quid injuriæ in Euphræmium irrogaretur. Hunc *libellum ubi accepit Archiepiscopus*, ait Cyrillus, *misit ad Imperatorem, cum literis suis, quibus innovationes Origenistarum refellebat. Eo libello accepto imperator edictum adversus Origenis decreta edidit. Edicto Menas Constantinopolitanus patriarcha subscripsit una cum synodo sua*. Hæc est synodus illa Constantinopolitana, quam conciliorum Collector Venetus cum Valesio & Garnerio cum anno 543. componit. In multis tamen errasse viros illos doctos inferius demonstrabo.

Magis magisque ea condemnatione exacerbati Origenistæ, quibus animum addebat Theodorus quidam cognomento Abscidas, Cæsareæ in Cappadocia episcopus, qui Constantinopoli agens, cum se in animum imperatoris clam insinuasset, omnia pro arbitrio agebat, in Orthodoxos Palæstinæ Monachos impotenter debacchari cœperunt. Orthodoxi patienter diu adversarios ferre; dein Gelasium abbatem suum mittendum Constantinopolim judicarunt. Venit ille, sed omnes ad imperatorem aditus sibi ab adversariis obstructos sentiens, inanis rediit. In itinere *cum ad Amorium pervenisset*, ait Cyrillus, *obiit mense octobri indictione nona*, idest anno 545. Eo sublato, turbandi, miscendi & aggrediendi omnia hæreticis potestas facta est; Maximæ Lauræ, quæ S. Sabæ cœnobium erat, Georgius Origenista abbas datus est. Verum eo post septem menses defuncto, anno scilicet 546. res ad Orthodoxos rediit, qui Cassianum præfecerunt, eidemque post menses decem, idest anno 547. decedenti, Conon asceta fidei & morum sanctimonia insignis successit. Aucto sub eo Origenistarum furore nova iterum Monachorum profectio Constantinopolim facta est, Conone abbate eiusdem legationis principe & authore. Magna quidem & tunc passi sunt Monachi illi, sed tandem e vivis sublato Petro Hierosolymæ patriarcha & intruso ab Origenistis Macario, factionis suæ homine, Imperator rei indignitate commotus hæreticum abrogavit. Tunc verò *Conon abbas & socii*, ait Cyrillus, *opportunitate temporis accepta, quæ ad ipsos pertinebant imperatori nota fecerunt, libellum ei tradiderunt, universam Origenistarum impietatem manifestarunt..... Piissimus imperator tum Eustochium* (virum Catholicum) *Patriarcham Hierosolymæ fieri sanxit, tum œcumenicam synodum agi mandavit*, synodum nempe quintam œcumenicam anno 553. celebratam. Tum prosequitur Cyrillus, narrans in quinta illa synodo sententiam dictam fuisse in Origenem & Theodorum Mopsuestenum, eorum dogmatibus abjectis & refutatis. Hujus synodi acta Hierosolymam missa ab imperatore, omnes Palæstinæ episcopi manu & ore confirmarunt, nec diu post Origenistarum monachorum plures ad ecclesiæ fidem rediisse addit; reliquos verò solum coactos vertisse, atque ita pacatam provinciam anno ab obitu S. Sabæ vigesimo tertio, idest Christi 554. quievisse.

Synodus Gazensis anni 541.

Ex hac narrationis serie nonnulla sunt in rem præsentem deducenda. Ac primo quidem occurrit synodus Gazæ in Palæstina celebrata ad Paulum Alexandriæ præsulem exauctorandum. Ac de synodo quidem in Palæstina habita perspicua sunt verba Cyrilli. *Adfuerunt in Palæstina Euphræmius Antiochiæ patriarcha, & Papa Eusebius propter Pauli Alexandriæ episcopi ejectionem, ad quem Papam Eusebium Hierosolymam profectum post solutam synodum &c.* Gazæ verò habitam deduco ex Liberato in Breviario cap. 23. scribente. *Misit imperator Pelagium diaconum & apocrisarium primæ Sedis Ro-*

manæ

ANNO CHRISTI 554.

manæ Antiochiam cum sacris suis, quibus præcepit ut cum Euphræmio ejusdem urbis episcopo & Petrus Hierosolymita & Hypatius Ephesius venirent Gazam & Paulo episcopo (Alexandriæ de quo hic agit Liberatus) *pallium auferrent, cumque deponerent. Pelagius ergo cum memoratis patriarchis & aliquantis episcopis venit Gazam, & auferentes Paulo pallium, deposuerunt eum, & ordinaverunt pro illo Zoilum*. De anno nihil habeo certi, quod proferam, cum Alexandrinorum præsulum chronologia ejus temporis implexa sit, teste Pagio in critica Baronii ad A. 537. 5. Cum tamen ab accuratissimis omnibus chronologis Pauli depositio & Zoili assumptio anno Christi 543. assignetur, ideo ab illis duplici tantum anno discrepandum assumo. Cujus opinionis meæ ratio inde petitur, quod ex Cyrillo constet post synodum de Pauli abdicatione celebratam Origenistas prævaluisse in Catholicos, eosque e majori Laura expulisse, pulsos verò Antiochiam profectos ab Euphræmio synodicam impetrasse contra Origenistas, qua synodica Hierosolymam delata Origenistas Euphræmii nomen e sacris tabulis deleri clamitasse: his verò oppositum a Catholicis libellum, quo Constantinopolim a patriarcha transmisso Justiniani edictum in Origenistas prodiisse, quod Menna patriarcha in synodo Constantinopolitana probavit. Hæc synodus est Constantinopolitana anno 543. habita. Quis verò non statim intellexerit tam multa hæc uno eodemque anno geri nequaquam potuisse, sed vel integrum biennium exegisse? Stet ergo synodum Gazensem, de qua silent Collectores, ad annum 541. convenisse.

Concilium Antiochenum anni 542.

Ex eadem rerum gestarum narratione deduco, Antiochenum concilium, cujus synodica Origenis dogmata censura inusta sunt, ad annum 542. commode referri posse. Hujus pariter synodi mentio nulla a Collectoribus.

Constantinopolitanum anni 543.

Succedit ordine concilium Constantinopolitanum sub Menna anni 543. cujus in historia ab omnibus huc usque scriptoribus nonnihil peccatum est. Scriptos de erratis Origenistarum libellos Palæstinæ Monachi Imperatori bis porrexerunt; semel quidem Gelasius & Sophronius, quorum nomine inscriptus libellus, & Petro archiepiscopo Hierosolymæ oblatus, transmissus est ad Justinianum, a quo & edictum adversus Origenistas & synodum a Menna celebratum anno 543. impetravit. Iterum verò a Conone & sociis non dissimilis libellus datus est Imperatori, qua occasione synodus V. generalis anno 553. indicta est. Non satis duos hosce libellos distinguentes scriptores multipliciter lapsi sunt, rati concilio Constantinopoli celebrando anno 543. causam dedisse Cononis & sociorum libellum; cum re ipsa libello alteri Sophronii & Gelasii id tribuendum fuerit. Cum verò notaverint ab Evagrio lib. 4. cap. 38. Cononis libellum cum Synodi V. historia conjungi, duas, tempore valde dissitas historias, perperam ab eo confundi arbitrati sunt. Re tamen vera quod arguatur in Evagrio nihil est, nisi hoc forte unicum, quod prioris libelli a Sophronio & Gelasio scripti non meminerit. Quid sit vero edictum illud Justiniani in Origenistas, me profecto latet; nisi edicti nomine indicari opinemur epistolam Justiniani ad concilii hujus patres, quos in damnandis Origenis dogmatibus præit. Hæc epistola in editis loco non suo reponitur, adjuncta est enim cæteris documentis ad Synodum V. pertinentibus. Quoad annum denique Constantinopolitani hujus concilii, quo recedam ab anno 543. cui a Chronologis assignatur, nihil occurrit; quamquam id melius ex mea chronologia quam ex aliorum calculo evinci potest. Si enim admiserimus, cum reliquis vulgo Chronologis, Zoilum anno 541. Alexandrinam cathedram ascendisse; cum ab ejus exordio usque ad concilium hoc biennium saltem fluxerit, ut supra demonstratum est; ex eo calculo ad annum 543. duceremur. Illud insuper constat ex Cyrillo, synodum hanc annum 545. aliquandiu præcessisse, cum anno illo 545. Gelasius abbas decesserit; qui sane monachus post concilium Constantinopolitanum sat temporis habuit, ut non pauca ageret, de quibus nos in superioribus.

PELAGIUS PAPA I.

Sedit ab anno 555. usque ad 560.

AD EPISTOLAM III. ET IV. PELAGII I.

Ad Narsetem

ANIMADVERSIO CRITICA.

Anno 555. Quemadmodum V. Cl. Antonius Pagi in Critica Baronii epistolam X. Pelagii I. ad Childelbertum ex duplici fragmento duarum plane diversarum epistolarum consertam esse animadvertit; ita plane & hoc idem aliis ejusdem Pelagii epistolis accidisse non dubito. Geminæ ad Narsetem epistolæ, illa nempe quæ num. V. & altera quæ num. III. apud Labbeum leguntur, unam eandemque continuatam epistolam exhibent in fragmento, quod Holstenius vulgavit, legiturque in Collectione Veneto-Labbeana to. VI. & Valeriano Patricio inscribitur: quod sane fragmentum primo quidem totam epistolam quintam ad Narsetem reddit, cui unica serie succenturiata est epistola III. Nec sane geminæ illæ epistolæ argumentum habent diversum, neque altera ab altera sejungi commode possent.

PELA-

ANNO CHRISTI 555.

PELAGII I. EPISTOLARUM FRAGMENTA.

PELAGIUS AGNELLO RAVENNATI.

Ex Balt. Miscell. tom. V. pag. 464. dec.

FRaternitati tuæ injungimus ut eligas talem virum in presbyterum, qui fixus in religione, & bonus in moribus, & in reflendo adversariis efficax posse existere, & dirigas ad fanctum virum gloriosum Joannem Patricium, hoc ei ante præcipiens, ut nullum alium præter meum & tuum nominet nomen inter sacra mysteria.

IDEM MARCELLO

Episcopo Sevionensi. (a)

CAritati tuæ quæ observare debet significare curavimus, ki est ut Valentino clerico, cui mulier cum alio ante velata, non tamen ei nupta, sed virgo permanens, post mortem ejus, cum quo velata erat, professo, (*) conjugali est copula sociata, quia interim velamen accepérit, nullum in proinovendo generetur obstaculum, quia nihil est, quantum ad hunc articulum pertinet, quod ei de canonicis obviet constitutis. (b) *Et post pauca.* Pari etiam auctoritate mandamus, ut & de monasteriis probatæ vitæ monachos debeas ad sacratos ordines pro- C movendos eligere, eo duntaxat moderamine custodito, ut neque monasteria ab optimis personis ex toto vacuata reddantur, neque ecclesiæ *remanentant sine sacerdotibus dejectuæ.*

(*) *Codex omnes MSS. ignotis.*

NOTÆ IN HAS EPISTOLAS.

(a) *Sevionensis.* Ita par. 3. cap. 113. hoc ipsum fragmentum recitans in epistolæ inscriptione *Arvernsi pro Sevionensi* legit.

(b) Hucusque Gratianus 20. cap. Valentinus Dist. 34.

PELAGIUS JOHANNI

Episcopo Lavinati.

NOstræ auctoritatis præceptionibus libenter duximus annuendum, dececentes, & præsenti delectioni tuæ auctoritate mandantes, ut de monasteriis in Lucania & Samnio constitutis possessionibusque eorum, omni penitus sive consortium tuorum sive cujuslibet laici potestate submota, sed nec tuæ quoque caritati, quantum ad privata compendia pertinet, aliqua permissa licentia, sola facerdotalis cura pro utilitatibus prædictorum monasteriorum gubernandis, possessionibusque eorum, quæ sunt profuturæ diſponas, ut nihil in his, sicut præfati Fesumus, privatis compendiis vendicando, ea tantum quæ ipsis monasteriis utilitatisque eorum, tam in dispositione congregationum, quam in cultura possessionum ad ea pertinentium necessaria esse perspexeris, A comperenter exerceas, & diligenti studio pecagere non prætermittas; omni quibuslibet laicis, sive in præfatis monasteriis, sive in possessionibus eorum, quicquam gerendi vel disponendi interdicta licentia.

ANNO CHRISTI 555.

PELAGIUS JULIANO

Episcopo Cingulano.

TErata frequenter justione præcipimus, ut non hæc negligenter, sed omnia fideliter & strenue agas, nec in aliquo gravari patiaris ecclesiam. Nam de municipiis meum esse, quia illud tibi jussimus, ut viros, qui forte gynecæo utiles esse possunt, concedas illis, ita tamen ut pro artificii ipsorum merito in agricolis compensentur ecclesiæ. Nec enim quisquam æstimationis est artifex & ministerialis puer contra rusticum vel colonum. Ita ergo ista, quæ domui ipsorum sunt utilia, concede, ut tu compensationem de agricolis non remittas. Vide ergo ne tales sint homines, qui vel continere castas vel colere possint, & illos tollas qui inutiles sunt. *Et post alia.* Nam de tutelis, & qui possunt condudores vel coloni esse, si capillum relaxaverit, nulla erit ratio, quæ me cuca re placare prævaleat. *Et infra.* Ext. universa quæ neglexeris necesse est compensari.

B

IN HANC EPISTOLAM

Adnotationes.

Ulterius Gr. Juliani episcopi Cingulani mentio habetur in sententia Papæ Vigilii adversus Rusticum & Sebastianum. BALUZ.

Gyneræ utiles Gr. Idest pannis ex lana texendis aptos. Cum enim lanificium nobilebet plerumque opus esset, hinc ufus obtinuit, ut opus lanificii texturam gynecæum ex Græco *gynè mulier* appellaretur. Vide Cangium V. Gynecæum.

PELAGIUS PAPA JOHANNI

Magistro militum.

PAterno vos salutantes affectu, petimus, ut, si prodesse catholicæ paci contendis, Paulinum Forosimpronienſem pseudopiscopum ad nos sub digna custodia dirigatis. Satis enim turpe est, ut vestram vivacitatem illic positam illudere glorietur, & nec comprimi a vobis, nec detineri posse ad fuam. fuperbiam judice. Nolite ergo multum & in vestris protumpentem injuriis conrumaclam vagari permittere, sed præfatum pseudopiscopum, vestrorum hominum solliciturdine detentum, ad nos, sicut dictum est, dirigere festinate.

D

ANNO CHRISTI 555.

AD SEQUENTIA PELAGII PAPÆ *Decreta*

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

QUanquam in colligendis & in certas fedes referendis fragmentis decretisque fummorum Pontificum, quæ sparsim in decreto Gratiani legantur, operam non admodum diligentem adhibendam censui, quod liber omnium manibus teritur; hæc tamen Pelagii decreta ut simul darem, unica hæc ratio fuit. Collectionem scilicet hanc in meos usus paratam habebam, quæ sicut Labbeus fi quæ erant ab aliis collecta Gratiani decreta ad certum aliquem, pontificem pertinentia in opere suo inseruit, ita & mihi, tantum sequuto ducem, præstandum duxi. Qui sane labor meus in colligendis Pelagii I. decretis in eo acciit commodior, quod apud eundem Labbeum Pelagii II. decreta ex Gratiano derivata legantur; quare utriusque Pelagii decreta in Collectione conciliorum lectores impoiterum, fruentur. Volo tamen norint, me hic omnia tradere quæ sub Pelagii nomine nulla additia designatione sive primi, sive secundi apud Gratianum legantur; nec tamen vadem me exhibeo omnia hæc ad primum reipsa pertinere. Denique singula hæc contuli cum præstantissimo meo Decreti codice Ms. de quo egi in Præfatione, & variantes ad ea tam pagellæ diligenter adnotavi.

B

PELAGIUS PAPA

Cresconio Illustri.

Grat. X. q. 3. C. Illud magistratuum.

ILlud magnitudinem tuam minime voluisse ignorare, quod Syracusanæ civitatis episcopus inter alia, quæ in cautionum fuarum pagina ſpopondit, hoc etiam specialiter sub interpositione pœnæ legitime promiſſe legitur, nunquam ſe a quolibet suæ diœceſis presbytero ultra duos ſolidos cathedratici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occaſionem quidquam in ejus ſe diſpendio eſſe geſturum. Quod magnitudo tua non ſolum a præſato epiſcopo, ſed de omnium epiſcoporum Siciliæ perſonis competenti ſolicitudine cuſtodire non deſinat; nec ipſa quoque prandia enormia fieri, ſed ſecundum mediocritatem unia cujuſque loci epiſcopo ad conſignationem venienti ſuſceptionis præparari convivium; quia nec eo præterea pauperibus nocet damna voluptuus, aut qualiber ratione permittimus.

C

PELAGIUS CRESCONIO

Illustri.

(a) In Ms. codice. *ne quisquam.*

X. q. 3. ca. Illud te.

ILlud te volumus modis omnibus cuſtodire, ne qui (*a*) epiſcopum Siciliæ deparochiis ad ſe pertinentibus nomine cathedratici amplius quam duos ſolidos præſumat accipere: neque compellere presbyteros, aut clerum parochiarum ſuarum ſupra vires ſuas eis convivia præparare.

Concilior. Supplem. Tom. I.

D

PELAGIUS BENEGESTO

Defensori.

XI. q. 1. c. Excelentiæ.

(a) *Sic* in cod. MS. deest.

EXperientiæ tuæ præſenti auctoritate mandamus, ut in cauſis, in quibus quærimet ecclesiaſtici officii perſona loco petitoris exiſtit, quemquam laicum pulſatura apud ſuæ (*a*) *Sua* provinciæ judicem cuas proponere actiones non deferat. In iis vero negotiis, in quibus eccleſiaſtici officii perſona pulſatur, turius ſubmoto pulſationis obſtaculo, apud vel presbyterorum *in loco*, ubi quæſtio vertitur, conſtitutorium occurrat indifferentes examen.

IDEM SERGIO

Cancellario.

X. q. 1. ca. Si quiſquam.

SI quiſquam clericus, five inferioris, five potioris gradus petitor exiſtat, & contra laicam perſonam ſuas dirigat actiones, ille modis omnibus non alibi quam apud provincie illius rectorem negotium ſuum diſcurus occurrat. Si quis autem laicus clericum cujuſcumque gradus duxerit eſſe pulſandum, ad epiſcoporum judicium in eadem civitate, vel territorio conſtitutorum propoſitis eas, quas ſe habere exiſtimat, actiones. Quem ordinem legibus per omnia convenientem, atque congruentem demonſtrari illa regula manifeſtat, quæ præcipit actorem ſorum ſemper ſequi pulſati. Clericis verò pulſatis in epiſcopali (*a*) judicio forum comperere, Principalium quoque ſanctionum denignat auctoritas.

(a) Cod. *meus epiſcoporum.*

PELAGIUS HOSTILIO

Epiſcopo.

XII. q. 2. ca. Augudino.

AUguſtino noſtræ ſedis notario ſuggerente didicimus, quod ei dilectio tua ca. Augudirectis apicibus indicaſſet, quoſdam de clero tuo, & maxime parochiarum ad te pertinentium non pauca ſacrata vaſa, vel miniſteria diſtraxiſſe, & aliqua hujuſmodi perpetraſſe, quæ a religioſo aliena ſunt propoſitum. Charitatem verò tuam (ut hoc comperenti ſolicitudine inſegui debeat, vel ulciſci) noſtræ præceptionis authoritate cupio communiri. Qua de re præſentibus mandatis affatibus, ut competentis vivacitatis inſtantia quidquid de ſacratis vaſis vel miniſteriis a quolibet clericorum uſurpatum vel diſtractum fuiſſe compereris, hoc cujuſquam mora interventu exigere non dimietas, & eccleſiaſticis uſibus reformare.

E

PELAGIUS PAPA PAULINO

Solitario. (a)

(a) *Codex meus Sebastio.* (b) Ibid. *Labertæ.* (c) Ibid. *Julianum.* (d) Ibid. *Probianum.*

XVI. q. 1. ca. Probianum.

PRobinum Phariæ (*b*) & Millianum (*c*) atque Probinianum (*d*) vel alios pseudo-monachos Joanni defenſori præcipimus ut eos debeat detinere, quatenus ſi quam. defiderant fuæ contentionis rationem cognoſcere, ad nos ut informentur debeant exhiberi.

ANNO CHRISTI 555.

beri. Certe si sola obstinatione ab ecclesiastico corpore sunt scissi, in Reatina (a) cur pertiti) insula ut exulent præsidio defensori duximus injungendum.

ANNO CHRISTI 555.

Canoni huic ab Anselmo Lucensi in sua collectione adjungitur canon alius, qui est in ca. 18. q. 2. can. Eleutherius. Ideo hunc ipsum canonem hic damus tanquam ejusdem Pelagii epistolæ ope ab eo scripta expositum fortasse. Idemque canonem sequuntur sunt Romani correctores Gratiani, qui canonem illum Eleutherius, prout sub Gelasii titulo exhibetur Pelagio restituerunt.

PELAGIUS PAPA

Antonino (a) Patricio & Decio.

(a) In cod. mss. Antonina & Dextr. XVI. q. 1. ca. De præsentium. (b) Ibid. quæ desit. (c) Valde emendatum.

DE præsentium portitore quod defensor factus non est, nulla vobis animi molestia sit, quia vere (b) satis amarifimum (c) habeo de isto proposito ad illud officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ a monachis Deo promissa sunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim est illius habitus, & illius officii diversitas. Illic enim, quies, oratio, labor manuum; ac hic causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel ecclesiastica inlitata, vel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus ut tales sint hi, qui vel a nobis in isto habitu nutriuntur, vel in monasteriis crescunt, ut provehi erare, & vita probata non ad dirigiorum officia, sed ad sacerdotium valeant promoveri.

PELAGIUS PAPA

Bono episcopo Sabinali.

XVI. q. 1. In Parochia. (a) in meo cod. *pertyheri*.

IN parochia tua, basilica S. Laurenti, quæ in possessione filii, & consitiarii nostri, viri magnifici Theodori fundata est, officium presbyteriorum (a) dicesse cognovimus. Et quia præfatus filius noster nobis retulit se invenisse Ruffinum quemdam monachum, ossum sibi vita, religione & moribus comprobatum, & hunc postulat ibi presbyterum confecrari, (quod fatuit) nos perrogata observantia non aequievimus; ideo dilectio tua his literis accepeis sabbato veniente faciat eum diaconum, & si Deus voluerit & vixerimus mediana hebdomada presbyterum faciemus; quarenus superveniente paschali festivitate sacra ministeria in memorata basilica a persona competente valeant adimpleri.

PELAGIUS PAPA

(a) Codex mss. *Mellitæ*.

Mellito (a) Subdiacono.

Can. Abbatem monasterii, q. 2.

ABatem in Monasterio illum volumus ordinari, quem fibi de fua congregatione & monachorum electio & poffeffionis dominus, & (a) quod magis observandum est) ordo vitæ ac meritum popofcerit ordinari.

PELAGIUS PAPA.

Dist. 91. cap. Eleutherius. (a) In meo cod. *Gesti ordin.*

ELeutherius frater & coepiscopus noster (a) queritur clericos suos fibi contra canones superbire, & id quod nobis jubentibus fuit in scrinio cautione promist, ut quotidianis diebus vigilie in ejus celebrentur Ecclesia, illis contemnentibus; implere non posse; sed magis unumquemque suis propriis officiis (ervitio) vacare negotiis; & ideo experientia tua eos, quos sibi videbitur emendare contumaces, debita objurgatione compesce, & modis omnibus vigilias impelle.

PELAGIUS PAPA GAUDENTIO

Episcopo.

MUlti sunt qui in nomine solummodo Christi una nuctione se asserunt baptizare. Evangelicum verò præceptum, ipso Deo & Domino nostro Jesu Christo tradente, nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam mersione, sanctum baptisma unicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis: (a) *Ite baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* &c. *Huic forte canoni continuata serie adjungendus est alter de confer. dist. 4. can.* Si revera. *Ideo hic statim datur.*

PELAGIUS PAPA GAUDENTIO

Episcopo.

SI revera hi de hæreticis, qui in locis tue dilectioni vicinis commorari dicuntur, simplummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forfitan confitentur, fine cujusdam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes, in sancte Trinitatis nomine baptizari

ANNO CHRISTI 555.

prinabilis. Sin verò apud dilectionem tuam eorum qui converti volunt manifesta confessione clarueriut, quod in nomine Trinitatis fuerint baptizati, sola reconciliationis impenda gratia, catholicæ fociatæ fidei maturabis: ut tali dispositione servata, nihil aliter, quam quod evangelica juber auctoritas, temeritatis cujusquam spiritu videatur effectum.

ANNO CHRISTI 555.

PELAGIUS PAPA JOANNI

Patricio.

Can. Relegentes XXIII. q. 5.

RElegentes literas excellentiæ vestræ de injuria quidem, quam vobis inquiorum hominum præsumptio ingessit, valde dolui mus. Sed quia scimus occulto Dei judicio animam vestram, etsi per aliorum iniquitatem superbiam, a contaminatione schismatis custoditam; egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari consuevit. Nec enim sine illius providentia factum esse credendum est, ut insensati & perversi homines ad hoc usque prosilirent, ut suam divisionem catholicam esse credentes ecclesiam, a fua vos pollutione prohiberent. Sic enim per misericordiam Dei, etiam nescientibus illis, hoc factum est, ut a schismaticorum factione eruti, catholicæ, quam diligitis, servari vos contigisset ecclesiæ. Quamvis igitur vestra per illorum scelus utilitas facta sit; nolite tamen impunitam præsumptionem iniquorum hominum gratiari permittere. Si enim hoc, quod in vestram gloriam præsumpserunt, non fuerit vindicta compressum, quod in minoribus nonvaleant pariter, ambigi ultra non debet. Exercete igitur in talibus debitam authoritatem, & ne eis amplius talia committendi spiritus crescat, vestris correctionibus reprimatur. Ad hoc quidem Dei nutu etiam contra vos talia præsumpserunt, ut talia vobis corrigendibus, ab eodem scelere alios possitis, Deo propitiante, munire. Quales autem sint, qui ecclesiam fugiunt, Estasii vos scelera (quæ amplius occulta Deus esse noluit) evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem, nec fratris charitatem, nec facerdotii reverentiam cognivavit. Incestuoso autem adulterio etiam ipsius virginitate abstulit modum: quia fi ad interitum panias, non remanet in quo vindicetur incestus. Si incestuoso ingeras pœnam, inultum crimen adulterii remanesit. Ecce dequo colegio fugit, qui, quantum ad superbiam fuam, injuriam vobis infcire mollit fari; & quantum ad providentia n Dei, impoltus vos ecclesiæ ferwaverunt. Auferte tales ab ifa provincia: unimini obtara vobis a Deo opprimendi perfidos occafione. Quod tunc plenius fieri poterit, fi authores scelerum ad clementiffimum principem dirigantur; & maxime ecclefiæ Aquileiensis levator, qui & in fchifmate & in eo maledictus, nec honorem epifcopi poterit retinere, nec meritum.

(a) Cod. mss. *Ecclesiæ*.

PELAGIUS PAPA

Anglia (a) episcopo.

APoftolicæ authoritatis exemplo didicimus, errantium & in errorem mitten- tium fpiritus redendos effe Satanæ, ut blafphemare desifcant.

(a) Vatic. *Angelorio*. XXIV. q. 3. ca. Apoftolicæ.

PELAGIUS PAPA

Sindulæ (a) Magistro Militum.

(a) MS. Cod. meus *Sindulæ*.

CHartæ quas dedit nobis Lucidius fi illo tempore adversarius ipfius fuit, valide erant. Sed quia adversario absente gefta quæ nobis recenfuit fatis leguntur, talia leges non recipiunt.

PELAGIUS SINDULÆ

Magistro Militum.

Tom. p. 8. ca. & contra legem dum fit ex ancilla genitus, legitimum filium tentat afturere, fenibus noftris qualiber forte fubripiat, qui Montanianum illum, de cujus fubftantia agitur, conftat fine proprio liberis deceffiffe, & germani fratris filios, qui ei legitimi fatione, fuccedunt, fuperftites dimiffe; ac propterea item Montanianum, de cujus fubftantia agitur, nullam habere in illius defuncti fucceffione perfonam. Nam etfi principalia facra promeruit, hoc illis legitimis fucceffo ribus præjudicare nihil potuit; quia ipfe, clementiffimus Imperator generales leges protulit, quibus jubet nulli, qui in precibus fuis deprehenditur effe mentitus, ea facra prodeffe quæ meruit. Qui enim effet naturalis, fe contra veritatem dicit effe legitimum, quod nulla ratione monftrari lege potuit.

IDEM DECORATO

(a) Patritio.

(a) MS. Cod. *Decoratæ*. Can. Rarorum.

HOrtamur ut fub timore Domini confectam conficientiæ veftræ finceritatem in hoc quoque negotio conservantes, omnem. tamur perfonis, quæ veritatem caufæ illius fcire p. poffunt, faciatis amputari fcrupulum, & veftris præfentari confpectibus, tactis facrofanctis evangeliis, præbito etiam legalitee facramento, quæ in veritate rerum noverint, profeffione fua teftificationis aperiat. ut partefactis omnibus, quæ fecundum leges & juftitiam cenfenda funt cognofcatis, & competentem legibus & veritati terminum detis.

IDEM JOANNI

Comiti.

DIcenti facras juffiones fe habere præ manibus, refpondimus fcire illum oportecenti 23. ec, quod ipfe clementiffimus princeps gene- q. 2. ra-

ANNO CHRISTI 555.

ralibus legibus constituerit, illa facta aniuſcujuſque ſuppllicantis deſiderio conceſſa præ- A valere & effectui mancipari, quæ cum juris & legum ratione concordant: ea verò quæ ſubreptione, vel falſis precibus fortitan impetrantur, nullum ſuppllicantibus ferre remedium.

IDEM ARMENTARIO.

Magiſtro militum inter cætera.

XXV. ex Epiſcopalibus. Poſſeſſionem eccleſiæ jura, documentorum quoque intercedentium fuerint authoritate firmata, nullatenus ab his diſſecendi libertas pontifex, vel ſi vult, permittatur habere licentiam.

IDEM PETRO EPISCOPO

Potentino.

ex. Dilectionis. Dilectionis tuæ ſcripta ſuſcepimus, quibus ſignificas Latinum, eccleſiæ Grumentinæ Diaconum, ad epiſcopatum Marcellianenſis eccleſiæ, ſivu Claritanæ ab omnibus fuiſſe electum: quod jam ante hoc tempus retuliſſi, & juſſimus ut veniret, credentes eos de perſona ejuſdem ab epiſcopo ſuo diligentius acceptiſſe. Quod ſi modo fecerunt, ſcribe eum velociter ad urbem Romanam occurrere, ut ſi Deus juſſerit in ſabbato magno poſt horam baptiſmi ordinetur. Quod ſi ante memoratam diem non occurrerit, cognitur uſque ad quarti mentis jejunia ſuſtinere.

IDEM JULIANO (*a*)

Epiſcopo Grumentino.

(*a*) MS. *Tulliano.*

ex. Literas Dil. 63. Literas charitatis tuæ ſuſcepimus, quibus ſignificas Latinum Diaconum tuum ad epiſcopatum eccleſiæ Marcellianenſis a clero, & omnibus, qui illic conveniunt poſtulari. *Et infra.* Sed nunc hoc dilectio tua ut ii eum omnes eligunt, & vis eum conſecrare, gratum nobis eſſe cognoſce; etſi potuit ante diem ſanctum (*c*) feriunt occurrere, ut vel ſabbato ipſo octavis magnæ poſt baptiſmum cum Dei gratia valeat ordinari.

(*b*) In MS. hæc omnia continuantur, nam poſt illud *poſtulari* additur: *hæc itaque diligenter ex.* (*c*) MS. *Feſtum.*

IDEM OPILIONI

Defenſori.

XVIII. q. 2. ex Nicæna poteſtatem. NUllam poteſtatem de cætero, nullam, quæ licentiam monachis relinquimus pro arbitrio ſuo, aut abbates expellere, aut ſibimet alios ordinare, quia nulla auctoritas remanebit abbati, ſi monachorum poteſtati vagandi fuerit, ut de cætero fideliter, ſtudioſe, univerſa, quæ vel ad divini cultus reverentiam, vel ad utilitatem ejuſdem monaſterii pertinent, abbatis ſolicitudo, ad quem poteſtas tota pertinere convenit, debeat adimplere.

IDEM POTENTIO

Defenſori.

ANNO CHRISTI 555.

(*a*) MS. *præſcr.* XXXII. q. 1. ca. Patrem. PAtrem puellæ Eccleſiæ noſtræ (*a*) famulum avum verò ejus, liberis conſtat eſſe natalibus; & ideò avi magis electionem de conjunctione nepris, quàm patris ejus, cujus nullo modo liberum poteſt eſſe arbitrium, decernimus attendi.

IDEM PETRO

Presbytero.

(*a*) MS. Maximiliana III. 6. ca. (*b*) MS. *Faraſtinæ.* (*c*) MS. *Ravenn.* QUia ea quæ defraudibus Maximiliani (*a*) flebili ad aures noſtras ſuppllicum relatione venerunt, non facile ſecundum veritatem agnoſci potuerunt, niſi facultas (*b*) Eccleſiæ, quam (*c*) in ejus ſuos male convertendo diſpertit, ab ejus poteſtate, donec cauſa cognoſcatur, ſeponatur: ideòque nos eum à ſupradictæ Eccleſiæ patrimonio voluimus interim ſubmoveri, & in veſtro diſcuſſionis ipſius tempore, moderamine detineri.

PELAGIUS (*a*) PAPA

Rufino Epiſcopo.

(*a*) Ita ſub MS. cum III. ſeq. legentur cæteræ Codicum Thuanæus quatuor Additiones Gelaſii. Can. 8. evangelii Dist. 38 SI evangelica admonitio iracundiam nec uſque ad octavam furentem proſilire permittit, nec ſi Racha fratri ſuo quis dixerit, reus ſit gehennæ ignis: quali juramus pœna C plectendum eſſe, qui non ſolùm pugno impie percuſſit, in Levitici hominem officii miniſterio fervientem; fed quaſi non ſufficeret ad eadem manus, ita (inſtigante ſe Diabolo) raptus eſt ad iracundiam, ut ſuſte non ſolum percuteret, ſed etiam eruret oculum fratris? Et quamvis hujuſmodi exceſſus graviori eſſet pœna plectendus, bene tamen ſatiſfecit ſua fecit ab officio eum presbyterii removere. Hoc tamen ſolicitudinis tuæ ſit, ut locum ei pœnitentiæ conſtituas, & inaliquo eum Monaſterio retrudas, ſaica tantummodo ibi communione conceſſa. In loco autem illius aliam te neceſſe ordinare presbyterum. Nam illi, cui exutus eſt oculus, D non poſſunt ſecundum canones facerdotii jura conceſſi. Neque enim aliquid ei prodeſt quod oculum invitus amiſit, cum nec volens quiſquam oculum amiſiſſe credendus eſt, nec facratiſſimos canones aliquem cauſam amiſſionis oculi, qui ad ſacerdotium adipiſcendum non impedivit, ſuis exceptiſſe regulis inveniimus: ſed hoc tantummodo ad prohibitionem ſufficere videmus patribus, ut qui careret oculo, ad ſacerdotii officium adipiſci non poſſit. Sed nec illi uſtatenus quaſi in compenſationem injuriæ ſacratus ordo conceſſi poteſtatis, qui ad tantam ſacerdotem propellum, ſacraciam provocare, ut & ille officium, in quo erat, amitteret, & ille promotus E vectus ſui perderet facultatem.

EX DICTIS PELAGII PAPÆ (*a*).

(*a*) Apud Burchardum lib. 12. Cap. 9.

SI quis pejeraverit, & alios ſciens in perjurium duxerit, XL. dies pœnitcat in pane, & aqua, & VII. ſequentes annos, & nunquam ſit fine pœnitentia, & alii, qui conſcii fuerint, ſimiliter pœniteant. JOAN-

ANNO CHRISTI 560. 570.

JOANNES PAPA III.

Sedit ab anno 560. uſque ad 572.

ANNO CHRISTI 560. 570.

THEIMENSE CONCILIUM II.

Armeniorum hæreticorum

Anno circiter 562. habitum.

Anno 561. REferunt nonnulli, Joannem Chapleghinum catholicum Armenorum (quem, ceciſſe notat Galanus to. I. pag. 105. anno 551.) in urbe Thevim celebraſſe concilium, ejuſque authoritate confirmaſſe in Trilagio additionem *illam: qui crucifixus eſt pro nobis*. Hæc Galanus in Conciliat. Eccl. Armen. cum Rom. to. I. pag. 105.

AD SUFETULENSE CONCILIUM

In Africa,

Ante annum 570. celebratum

ADDITIO.

Ante annum 570. SUfetulenſis concilii ex una Petrandi, qui circa annum 570. floruhat, breviatione canonum noti, canonem unicum ex eodem libello can. 2. decerptum dedit Baluzius, ex quo in novam Veneto-Labbeanam conciliorum collectionem to. III. pag. 481. tranſivit. Alterum ejus canonem exhibet Creſconii Afri libellus de concordia canonum, non quidem ut in editis comparet, ſed hi eſt in codice MS. annorum circiter ſexcentorum Bibliothecæ Canonicorum Cathedralis Lucenſis, in quo collectioni cuidam canonum libellus ille præmittitur abſque authoris nomine ſub titulo *concordia canonum*. Ita enim codex ille canonem IV. repræſentat.

IV. Ut Neophiti non ordinentur; Conc. Antioch. tit. II. Conc. Laudic. tit. III. Conc. Sardic. tit. XIII. ex decretis Papæ Leonis tit. XXXIII. concil. Sufetolenſi tit. XV.

Illud Sufetolenſi *in editis deeſt.*

BENEDICTUS PAPA I.

Sedit ab anno 573. uſque ad annum 578.

SELEUCIENSE NESTORIANORUM CONCILIUM

Pro eccleſiaſtica diſciplina, ab Exechiele vorum patriarcha anno Choſroe regis 45. Chriſti 576. celebratum.

Anno 576. ANno *Choſroe quadrageſimo quinto*, ait Elias in Nomocanone Arabico apud Aſſemanum to. III. pag. 439. *menſe Februario, cum Mar-Ezechiel Catholicus eſſet, Moduine* (Seleuciæ) *congregati metropolitæ & epiſcopi Catholicum rogarunt, ut literas legeſque, Apoſtolorum patrumque occidentalium ipſis rurſus ponere & confirmare dignaretur, quemadmodum prædeceſſores ejus Catholici facere conſueverunt*. Hæc Elias. Choſroa anno 531. poſt diem 19. Februarii regnare cœpit; quare anno regis illius XLV. in annum 576 incidit. Canones in eo concilio ſancti ſunt XXXIX. quorum primus eſt adverſus Meſſalianos, qui Euchariſtiam, jejunium, & pſalmodiam contemnebant, fornicationem licitam eſſe ajebant, præmia denique bonorum operum pœnaſque malorum negabant. Tertius decimus, non licere Metropolitis, abſente patriarcha, vel epiſcopo eorum ecclefias ingredi; neque epiſcopis eccleſiam Metropolitani. Decimus quartus, ut patriarches nomen in omnibus reliquarum ſedium eccleſiis proclametur. Decimus quintus, ut quarto quoque anno ante jejunium quadrageſimæ Metropolitani & epiſcopi apud patriarcham congregentur. Decimus ſextus, ut menſe ſeptembri quolibet anno Synodus epiſcoporum fiat apud metropolitanum. Decimus octavus & decimus nonus, ut patriarcha metropolitanum, metropolitanus epiſcopos ſuæ provinciæ ordinet; epiſcopi autem a metropolitanis ordinati, patriarcham accedant, ut ab eo perfectiatur ſeu confirmentur; quod & Mar-Abas decreverat in ſynodo canone 37. Si verò patriarchæ vel metropolitanus aliis ordinationem committere voluerint, parentes eorum literæ ſuper caput ordinandi ponantur. Vigeſimus tertius, ut epiſcoporum vel metropolitani effectio ultra quatuor menſes non differatur. Vigeſimus octavus, ut niſi ad certam eccleſiam

Ex Aſſemani Biblioth. Orient. to. III. pag. 11. pag. CLXXXVII.

ANNO CHRISTI 578.

ſiam nemo ordinetur. Trigeſimus quartus, ut nemo ope ethnicorum vel laicorum, ad eccleſiaſticos gradus aſcendat. Trigeſimus quintus, ut eccleſias & monaſteria abſque ſufficienti dote nemo extruat, extructa nequaquam conſecrentur. Trigeſimus octavus, ut presbyteri civitatis præcedant presbyteris A pagorum. Trigeſimus nonus & poſtremus, ut epiſcopi & presbyteri provinciæ patriarchalis præcedant epiſcopis & presbyteris aliarum provinciarum, ita tamen ut primus in unaquaque provincia cum primo, ſecundus cum ſecundo comparetur, & ſic de reliquis.

PELAGIUS PAPA II.

Sedit ab anno 578. uſque ad annum 590.

PELAGII II. EPISTOLARUM FRAGMENTA.

PELAGIUS II. PAPA.

Anno 578.

Hæc cum ſequentibus extant apud Baluzium Miſcell. to. V. pag. 467.

SYnodorum congregandarum auctoritas Apoſtolicæ Sedi privata commiſſa eſt poteſtate, nec ullam ſynodum generalem ratam eſſe legimus, quæ ejus non fuerit auctoritate congregata vel fulta. Hæc auctoritas teſtatur canonica, hæc hiſtoria eccleſiaſtica roborat, hæc ſancti patres confirmant.

PELAGIUS EUCARPO

Epiſcopo Meſſanenſi.

CAritatem illam, qua dilectionem tuam ſemper amavimus, omnia ſuperare ſecundum Apoſtolum credimus, & nullum ſanctitati tuæ laborem pro eccleſiaſtico ſtatu onerosum exiſtere. Scit fraternitas tua, quia pro peccatis noſtris omnes quæ ſua quærunt, non quæ Jeſu Chriſti. Hæc ideo prælibavimus, quia tibi rurſus (*a*) Catinenſis eccleſiæ viſitationem injungimus, cujus epiſcopus de hac luce tranſiiſſe ſuſcepta cleri relatione didicimus. (Impoſſibile eſt enim ut nos in provincia illa dumtaxat in Syracuſanis partibus alii cuilibet cauſas, quæ ad Deum pertinent, committamus, niſi forte talem per te Deus nunc in Catinenſi eligere voluerit, de cujus conſcientia poſſimus eſſe ſecuri, ut a te labores iſtos paulullum removere poſſimus) Mox ergo dilectio tua ad ſupradictam Catinenſem eccleſiam pergat, & hominem de clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat atque ſuadeat, & ſtatim eum ad urbem Romam cum decreto & teſtificatione relationis tuæ traſmitte.

(a) Can. Catinenſis Diſt. 61. Cod. meus: Catbeniſis; ſic ubique.

NOTÆ IN HANC EPISTOLAM.

Hujus epiſtolæ fragmentum refert etiam Gratianus loco in margine indicato, ex quo dedi periodum illam interjectam, quam uncis diſtinxi, quæque apud Baluzium deſideratur.

IDEM.

FRaternitatis tuæ relatione ſuſcepta, ejus latorem ſecundas quidem nuptias expertum non fuiſſe didicimus, caſtitatem tamen cum priori non ſervaſſe conjugio deſignaſti. Et quamvis multa ſint quæ in hujuſmodi caſibus obſervari jubeat ſubtilitatis auctoritas, tamen quia defectus temporum noſtrorum, quibus non ſolum merita ſed corpora ipſa hominum defecerunt, diſtrictionis illius non patitur in omnibus manere cenſuram, & ætas illius, de quo agitur, futuræ incontinentiæ ſuſpicionem auferre dignoſcitur, ut ad diaconatus poſſit ordinem provehi, temporum condeſcendentes, ut dictum eſt, defectui, conceſſiſſe nos noveris; ita tamen, ut de moribus & vita vel actu ipſius tu in die judicii ante tribunal illud terribile reddas communi Domino rationem: quia ſic prætereita præ anguſtia temporis mitigamus, ut caute atque ſollicite futuris exceſſibus obviemus. Propter quod jubemus Micinam ancillam, de qua ſe poſt uxoris tranſitum habere conſeſſus eſt filios, neque cum ipſo manere liceat, & quicumque (*a*) monaſterio continentiam profeſſura, tua diſpoſitione tradatur, ut meliori ſorte ad quod promovetur officium ſub bonæ poſſit famæ merito miniſtrare, nec aliqua opinionis ejus maculandæ relinquatur occaſio. *Gratianus Diſt. 34. cap. Fraternitatis.*

(a) Gratian. quæ in uno codice.

PELAGII II.

DECRETA ex Gratiano aliiſque.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Pelagii Papæ II. decreta quædam ex Gratiano Labbeus dedit, ſed ita collecta ut nonnulla omiſerit. Ne quid ergo ad plenam eorumdem decretorum collectionem deſit, quæ illius diligentiam fugerunt ſupplenda hic aſſumpſi.

PELAGIUS PAPA

Clero Narnienſi.

Can. Quia frater VII. q. I.

QUia frater & coepiſcopus noſter Joannes, eccleſiaſticæ utilitatis ſtudio ſuadente, & naturæ ſuæ ſimplicitate laudabili conſideratione tractata, ob hoc quod ſe in gerenda patrimonii gubernandi cura, vel in diſciplina eccleſiaſtica conſervanda minimè fatetur idoneum; conſtituti presbiteri ad hæc explenda ſibi expoſcit adhiberi perſonam: ut ea, quæ ſunt neceſſaria, competenti diſponente ſolicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideoque præſenti vobis juſſione præcipimus, ut ſervata primo in loco epiſcopo memorato reve-

ANNO CHRISTI 581.

rentia, quam vos (*a*) convenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ ad divini cultus obſequium pertinent, vel quæ eccleſiaſticæ utilitatis peragere cura ſuaſerit, præbeatis obedientiam conſtituto (*b*) competentem, in nullo diſpoſitionibus ejus ſpiritu contumaci reſultantes, (f. reluctantes) immo, competenti vigilantiæ veſtræ ſtudio, quæ pro eccleſiaſtica utilitate gerenda Conſtitutus monuerit, adimplentes; ut his ita diſpoſitis, & conſueta vobis ſtipendia miniſtrentur, & quæcumque in præfatæ eccleſiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repetendis ſunt neceſſaria, compleantur.

(a) Cod. Vat. nos. (b) Conſtituto abeſt a Cod. Vat. ubique.

NOTA IN HOC FRAGMENTUM.

Fragmentum iſtud ſub Pelagii papæ nomine edidit Gratianus; nec indicat an primi, vel ſecundi Pelagii. Secundo tamen ideo tribuendum cenſeo, quod ſub priori Pelagio Narnienſibus præerat Juvenalis II. ut ex tabulis Ughellii diſcimus.

PELAGIUS PAPA II.

(a) Oplioni (b) defenſori.

NUllam poteſtatem de cætero, nullam licentiam monachis relinquimus pro arbitrio ſuo aut abbatem expellere aut ſibimet alios ordinare, quia nulla authoritas remanebit abbati, ſi Monachorum poteſtati cœperit ſubjacere, ut de cetero fideliter (*c*) & ſtudioſe univerſa quæ ad divini cultus reverentiam vel ad utilitatem ejuſdem (*d*) monaſterii pertinent, abbatis ſolicitudo ad quem poteſtas tota pertinere convenit, debeat adimplere. *Gratian. XVIII. q. 2. ca. Nullam.*

(a) Deeſt II. in editis, ſed ſupplet Cod. meus MS. (b) al. Apollonio. (c) Vat. Cod. diſerete. (d) Deeſt in Vatic.

AD MATISCONENSE I. CONCILIUM

Anno 581. habitum

ADDITIO, ET VARIANTES.

Anno 581.

M*Atiſconenſis Concilii Canones quidam apud veteres Decretorum Collectores occurrunt, qui cum ab editis vel plurimum diſcrepent, vel planè abſint, ut hic tradantur inſtituti mei ratio expoſtulat. Canonem in editis Concilii editis XVI. Burchardus, Ivo, ac dein Gratianus can.* Præſenti Concilio *aliter plane repræſentant. Hunc ergo ex Burchardi codice MS. hic exhibeo, poſito è regione canone edito. Canones alii in Burchardo paſſim occurrunt, quorum ne veſtigium quidem apparet in editis; quamquam ad Matiſconenſe I. an potius ad II. referendi ſint, Burchardo ſilente, deſiniri nequaquam poteſt.*

CANONES.

Can. I. *Burch. Lib. XVI. Cap.* 35.

PLacuit & ſacro conventui, ut teſtes ad teſtimonium dicendum principio non conducantur, & ut qui optimi, & fideliores in teſtimonium aſſumantur, ut is, contra quem teſtimoniare debent, nullam eis infamiam poſſit inferre, & ut nullus teſtimonium dicat niſi jejunus.

Can. III. *Ex Burch. Lib. III. Cap.* 188.

Recitatur inter canones Conc. Rothomag. incerti temporis ex Ivone E. 2. c. 69. Sed antiquior Ivone Burchar. Matiſconenſi adſcribit.

In hoc ſacro Concilio decretum eſt, ut unuſquiſque presbyter in ſua plebe publicè annuntiet, & ſi aliqua femina clanculo corrupta conceperit, nequaquam Diabolo cohortante filium, aut filiam ſuam interficiat, ſed quocumque prævalet ingenio ante januam Eccleſiæ partum deportari, ibique poni faciat, ut coram Sacerdote in craſtinum delatus, ab aliquo fideli ſuſcipiatur, & tali ex cauſa homicidii reatum, & quod majus eſt, parricidium evadat; nam qui filium aut filiam interficit, parricida omninò declaratur.

Can. V. *Burch. Lib. XVII. Cap.* 14.

Item judicatum eſt, quemdam ſtupraſſe quandam fœminam, quam poſtea frater ejus accepit uxorem. Statuerunt eum, qui ſtupravit, & a ſe ſtuprata fratri celavit, quia geminatum peccatum pœnitentia diſtrictiori caſtigandum, conjugium tale diſſolvi oportere, & mulieri quidem nunquam dari poteſtatem nubendi. Illi autem conjugium indulgere, ſed cum pœnitentia.

Similequid habes in Triburien. anni 895. can. 44.

Can. X. *Burch. Lib. IX. Cap.* 18.

Si ſervum, & ancillam dominorum amborum (f. conſenſus) in matrimonium conjunxerit, poſtea liberato ſervo, vel ancilla, non poteſt redimi qui in ſervitio eſt, ideò matrimonia non ſolvuntur.

EDI-

ANNO CHRISTI 581. 587.

EDITUS LABBEI.

Præsenti Concilio, Deo auctore, sanctimus, ut nullus Christianus Judæos deinceps debeat deservire, sed datis pro quolibet bono mancipio XII. solidis, ipsum mancipium quicumque Christianus, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi: quia nefas est, ut quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, perfecutorum vinculis maneant irretiti. Quod si acquiescere his, quæ statuimus, noluerit, quanditu ad

Can. XVII. *Burch. Lib. IV. Can.* 88.

Præsenti Concilio, Deo auctore, sanctimus, ut nullum Christianum mancipium Judæo deinceps serviat; sed datis pro quolibet bono mancipio 12. solidis, ipsum mancipium quicumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium licentiam habeat redimendi; & si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, similiter faciat; quia nefas est, ut quem Christus dominus sanguinis sui effusione redemit, blasphemus Christianæ Re-

A EDITUS LABBEI.

pecuniam constitutam venire dilutet, licet mancipio ipsi cum Christianis, ubicumque voluerit, habitare: Illud etiam specialiter sanctimus, quod si Judæus Christianorum mancipium ad errorem Judaicum convictus fuerit persuasisse, ut ipso mancipio careat, & legandi damnatione plectatur.

Can. XVII. *Burch. Lib. IV. Can.* 88.

ligionis in vinculis teneat. Quod si adquiescere his, quæ statuimus, quicumque Judæus noluerit, quanditu ad pecuniam constitutam venire dilutetur, mancipium ipsum cum Christianis ubicumque voluerit habitare liceat.

ANNO CHRISTI 581. 587.

B

C

In Synodo Matisconsi decretum est, ut in omnibus Dominicis, aliisque festivitatibus in omnibus oblatio, qui ad missam convenerint utriusque sexus, offeratur in Ecclesia. Singuli singulas oblationes offerentes: finita missa a presbytero oblationes accipiantur.

CONVENTUS SEU CONCILIUM EPISCOPORUM IN HISPANIA

Utriusque communionis Arianæ & Catholicæ,

Justu Recaredi regis cocuntium, ut de fide tractarent anno 587.

Anno 587. ANno 587. *satis fuscato Leuvigildo Hispaniarum rege, filius ejus Recaredus, ad quem imperii summa devoluta erat, nihil D habuit antiquius, quam ut rectam fidem agnosceret, agnitamque amplecteretur.* Eo concilio *ait S. Gregorius Turonensis Hist. Franc. lib.9. cap.15.* convocatis episcopis religionis suæ (Arianis) *in hanc sententiam est loquutus.* Cur inter vos & Sacerdotes illos, qui se Catholicos dicunt, jugiter scandalum propagatur? & cum illi per fidem suam signa multa ostendant, vos nil tale agere poteris? Qua de re convenite, queso, simul, & diffusis utrifque partis credulitatibus, quæ vera sunt cognoscamus: & tunc aut accepta illi a vobis ratione, ea credant, quæ dicitis, aut certe vos ab illis veritatem agnoscentes, quæ prædicaverunt, vos credatis. Quod cum factum fuisset, congregatis utrifque partis episcopis, propofuerunt hæretici illa, quæ fupius ab ipfis dicta jam feriptimus, (*Verba funt Gregorii Turonenfis*) Similiter refponderunt epifcopi noftræ religionis ea, de quibus hæreticorum partem plerumque victam libris fuperioribus demonftrauimus, & præfertim cum Rex dicerer, quod nullum fignum fanctitatis fuper infirmos ab Arianorum obtenderetur epifcopis, ac in-

memoria replicaret, qualiter tempore genitoris fui, epifcopos, qui fe jactabat per fidem non rectam cæcis reftituere lumen, tacito cæco & excitati perpetuæ damnato, diffecifque confulus, quod nos in libro miraculorum gloriæ declaravimus: vocavit ad fe feorfum facerdotes Dei, quibus perfcrutatis, cognovit unam Deum fub diftinctione coli perfonarum trium, id eft Patris, & Filii, & Spiritus-Sancti: nec minorem Filium Patre Spirituque Sancto, neque Spiritum Sanctum minorem Patre vel Filio, fed in una æqualitate atque omnipotentia hanc Trinitatem verum Deum fateri. Tunc intelligens veritatem Richaredus, poftpofita altercatione, fe Catholicæ legi fubdidit, & accepto fignaculo beatæ crucis cum chriſmatis unctione credidit Dominum Jefum-Chriſtum Filium Dei æqualem Patri, cum Spiritu-Sancto regnantem in fæcula fæculorum. Amen.

E

Porro conventum hunc Axuvium plane, effe a Toletano concilio ex eo conftat, quod tempore Toletani concilii Recaredus catholicam fidem jam profitebatur, congregatoque Patrum, non quidem ut de fide deliberaret, fed ut jam Catholicus cum illis de religione ſtabilienda, moribuſque reformandis ageret. Concilium infuper Toletanum anno

F

ANNO CHRISTI 578. 617 *ideſt in anno* 589 *in ipſis conciliis actis ſignatur; conventum vero hunc ad annum* 587. *Gregorius Turonenſis & Abbas Biclarienſis refcrunt. Hic ergo conveniunt, quem*

ANNO CHRISTI 578. *per incuriam amiſerunt concilionum Collectores inter illuſtriores antiquitatis eccleſiaſticæ monumenta nunc primum reponitur.*

SYNODUS ALEXANDRINA EUTYCHIANORUM

Ad diſcutiendum Synodicum Petri Antiocheni patriarchæ recens electi

A Damiano Alexandrino, Eutychianorum patriarcha, indicta, anno Græcorum, 889. Chriſti 578.

Anno 578. S *Severus Mabſuæſtæ Aſſumptorum epiſcopus in hiſtoria Arabicæ Patriarcharum Alexandrinæ, apud Aſſemanum Bibliot. Orient. to. II. pag. 71. concilii hujus hiſtoriam ita deſcribit:* Quum autem pater patriarcha Theophilus ad Dominum migraſſet, congregati Antiocheni virum quendam de eccleſia ſeredbtem, Petrum nomine, in patriarcham elegerunt. Erat is gravi corde, obruſamente, perturbatis operibus, recte fidei adverſatius &c. De unitate autem inter duas fedes ſcripſit Petrus epiſtolam ſynodicam ad Patrem Damianum patriarcham, ut conſuetudo ferebat: quam quum ille acceſſiſſet, hæratus eſt, & epiſcoporum concilium indixit. Quum verò contentos in ea ſermones examinaret, deprehendit Petrum in confeſſione ſanctæ Trinitatis offendiſſe. Qua igitur pollebat ſapientia atque manſuetudine, conatus eſt præclidum Petrum ab errore revocare, ne dividererur eccleſia, neve unitas, quæ inter duas ſedes viguerat, ſcinderetur. Scripſit autem ad eum ſermonem, quo omnium hæreticorum catalogum recenſens, traditam a Severo patriarcha doctrinam exponebat, ut quæ quidem eſſet recta fides cognoſceret, nutrem verò ſuam a præconcepta falſa opinione avocaret. Nam Petrus, extranea ſapientia uſus, affirmabat, non oportere Trinitatis mentionem fieri, quum tamen omnes eccleſiæ doctores, & ſapientiſſimus Cyrillus, quique ipſum uſque ad hujus patris Damiani tempora ſubſequuti ſunt, oppoſitum contanter docuerint, ſacroſanctam Trinitatem in libris ſuis expreſſe confitentes, tres eſſe perſonas, & unam naturam, unam Deitatem creatricem, in qua nihil creatum, quæque in perſonis diſtincta ſit, una in ſubſtantia &c. Hæc & ſimilia ſcripſit Damianus patriarcha ad Petrum patriarcham Antiochiæ. At ille inſtar aſpidis ſurdæ & obturantis aures ſuas, ne audiat vocem incantantis, & tanquam ægrotus, qui præſcriptum a medico pharmacum averſatur, ab erronea ſua cogitatione haudquaquam recedens, lingua, quæ præcideretur, digna, ajebat, non oportere Trinitatem nominare, indiviſibilem enim Trinitatem dividebat. Quamobrem Ægyptios inter & Orientales diſſenſio nata eſt, manſerunteque ſic diſcordes viginti annos, donec miſertus Deus populi ſui, cujus curam ſemper gerit, refrigerii illius vitam præcidit, cumque eo hoc ſæculo ſuſtulit. *Hæc Severus Eutychianus ſcriptor.*

B

C

Verum recta ſenſiſſe Petrum, & Damianum, veciſſim prava, liquet ex ejuſdem Petri libro adverſus Damianum, cujus excerpta ex Syriaco Vaticanus codex exhibet Aſſemanus ibidem pag. 78. Auguſtus enim in ea Damianus, quod perſonas & proprietates in divinis unum reſcindat eſſentiarum, unitarium unam celebrantem, generationem, ut ajunt, paſſivam, & proceſſionem a perſona Patris & Filii & Spiritus Sancti nullo modo diſſingui. Quem ejus errorem Petrus ſolide refutat. Alexandrino ergo conciliabulo ſententia a fide & veritate plane abhorret. Petrum, cum Catholicum ea in re ſuſtinerunt, hæreſis damnavit. Concilii verò tempus indicet Petri ad Patriarcharum aſſumptos, quem cum anno Græcorum 889. qui Chriſti eſt 578. Dionyſius in chronico apud Aſſemanum pag. 69. componit.

ÆGYPTIACA forte ALEXANDRINA SYNODUS EUTYCHIANORUM

In cauſa Paulli patriarchæ Antiochini Jacobitæ, a Jacobo Edeſſeno epiſcopo anno Græcorum 889. *Chriſti* 578. *celebrata.*

Anno eodem. PAulus cognomento *Beth-Ubanæ*, Alexandrinus genere, Jacobitarum Antiochenus patriarcha, poſtea, cum Byzantii ageret, orthodoxam fidem amplexus eſt. Mox in Syriam reverſus ſupplicem libellum Jacobo obtulit, ut in communionem Monophyſitarum reciperetur. Jacobus Monderi filii Arethæ precibus exoratus, Paulum Catholicam religionem ejurantem admiſit. Verum Alexandrinorum mitra, qui ſchiſma inter Syros & Ægyptios moliebantur, coacta *Synodus Concilior. Supplem.* Tom. I.

E do ſententiam depoſitionis in Paulum tulit: quumque in cœnobium Romani, quod in Ægypti finibus ſitum eſt, unacum ſyncellis ſuis Sergio & Juliano cæteriſque epiſcopis & archimandritis Syris abiiſſet, ut patriarcham in locum Pauli crearet, obiit die 30. Junii anni Græcorum 889. Hæc Aſſemanus ex Abulpharagio in Chronico inedito Patriarcharum Antiochiæ Jacobitarum. Decujus in hac hiſtoria narranda ſinceritate certi ſumus ex teſtimonio Timothei presby-

F t teri

ANNO CHRISTI 379. 381.

teri Constantinopolitani in Libello de recepitione hæreticorum, vulgato a Cotelerio Vetere Græcorum Monument. to. III. pag. 397. cujus hæc sunt verba. *Paulinianistæ, a Paulo vocati, qui communicavere quidem cum Ecclesia Catholica, sed postea, apostatæ factus, revertere est ad hæresim accephalorum. Eum tamen Theodosiani non admiserunt, quod uti brevi 379. 381. tempore communicasset cum ecclesia.*

ANNO CHRISTI

AD SYNODUM GRADENSEM

Anno 379. habitam

CENSURA.

Anno 379. GRadensem hanc synodum commentiam esse multis adductis argumentis probat P. de Rubeis in Dissert. de Scriptis Aquilejensi excusa Venet. anno 1732. Id autem evincit, primo, quod ejus acta a variis, ex antiquis codicibus descripta inter se non parum discrepent. Secundo, quod tam multos episcopos Gradum convenisse in ea temporum difficultate, credi vix possit. Insuper Pelagius II. pontifex electus anno præcedenti 578. se ad id usque eadem tempora difficultate impeditum fuisse scribit, ne ad episcopos illos epistolam dirigeret. *Quod ad delectionem vestram nostra tardius scripta derigamus . . . . . temporalis qualitas, & hostilis necessitas hactenus impedivit.* Ex quibus pontificis verbis recte demonstrat Rubeus, nunquam antehac a pontifice ad Etiam literas datas fuisse. Quorum igitur in actis ejusdem concilii, diu ante celebrati, recitetur ejusdem pontificis epistola, ad eundem Etiam pro constitutione Gradensis Metropolis? Expendit pariter Rubeus veterum omnium, puta Pauli diaconi, & quidem Pelagii II. in iisis ad Etiam epistolis silentium, tum de hoc concilio, cum de constituta in eo Gradensi metropoli. Insuper in Mantuano concilio habito anno 827. cum causa agiteretur de translatione sedis Aquilejensis in Gradum, justi sunt Gradenses vetusta sua documenta proferre. Cum, produxissent, *reperta sunt* (verba sunt synodi) *exemplaria scilicet antea esse roborata.* Inter hæc autem documenta erant etiam a te synodi Gradensis, ut ibidem legitur. Tunc autem prima synodi Gradensis mentio, antehac ignoti, occurrit. Vide reliqua apud eundem de Rubeis cap. 8. 9. qui sane ægre admodum fert eam fuisse impostoris audaciam, ut synodo Schismaticorum, a se confictæ, & ad Schismatis confirmationem, Sedis Apostolicæ Legatum subscribentem induxerit.

SYNODUS TOLETANA ARIANORUM

Anno 581. vel 582. celebrata.

Anno 581. vel 582. SYnodi hujus, *in collectionibus hucusque omissæ, meminit Joannes Biclarinsis in chronico ad annum XII. Leovigildi, quem cum Tiberio anno IV. conjungit, hæ verba.* Leovigildus Rex in urbem Toletanam synodum episcoporum fectæ Arianæ congregat, & antiquam hæresim (*reöappizantem*) novello errore emendat, dicens, de Romana Religione ad nostrum catholicam (*Arianum*) fidem venientes non debere baptizari, sed tantummodo per manus impositionem polliti (*Ablui*) & gloriam Patri per Filium in Spiritu Sancto dare (f. dari). Per hanc ergo fedustionem plurimi nostrorum cupiditate potius impulsi in Arianorum dogma declinant. *Hanc Synodi Arianæ sententiam nostram errorem appellat Biclarinsis, sive quod ex sine pravo seducendi Catholicos id fecerint Arianis, sive quod ex falso quodam principio dogma illud deduxerint. Sive tandem confusa illa configit, non quidem decretum de non nuncupando baptismate ergo eos, qui ex catholicis ad Arianos desciverint, sed votum erroremappellat innovationem illam in doxologia:* Gloria Patri per Filium in Spiritu Sancto. *In hac verò synodo libellum quendam Scripsum hi verbis produnt Patres concilii Toletani III. anno 589. celebrati:* Quicumque libellum detestabilem, duodecimo anno Leovigildi regis a nobis editum, in quo continetur Romanorum ad hæresim Arianam traductio, in quo gloria Patri per Filium in Spiritu Sancto male a nobis institura continetur; hunc libellum si quis pro vero habuerit, anathema sit in æternum.

ANNO CHRISTI 381.

AD CONCILIUM ANTIOCHENUM

Anni 381.

EMENDATIO.

MEndum in concilii hujus titulum irrepsit; cum enim concilium hoc indixerit Eulogius Alexandrinus episcopus, Alexandrinum, non verò Antiochenum appellandum erat.

ANNO CHRISTI 381.

AD SYNODUM VALENTINAM

Anni 384.

ADDITIO.

Anno 384. SYnodo huic adfuisse episcopos XL. non immerito ex Fredegarii chronico deduceremus. Narrat enim ille Guntheramum, Regem anno regni sui XXIV. synodum episcoporum XL. convocasse, & in ea *Manasse-rii S. Marcelli institutionem* firmasse. Porro ex ejus synodi actis, largitiones ab eo regis Basilicæ S. Marcelli factas a concilii patribus ratas confirmatasque con.at.

CONCILIUM GUBENSE IN MESOPOTAMIA EUTYCHIANORUM

In causa Probi Sophistæ, & Joannis Archimandritæ, Eutychianum dogma perortentium.

A Petro juniore Antiochenorum Eutychianorum patriarcha, circa annum 385. celebratum.

Anno 385. circiter. GUbæ oppidum est in Mesopotamia ad Euphratis ripam, *ubi Jacobitarum patriarches sedem suam habuisse circa annum Christi 700. ex orientalium monumentis Assemanus demonstrat. Ibi locorum exstitum est Monophysitarum Æutychianorum concilium, cujus historiam latiùs describit Dionysius I. patriarcha Jacobitarum in historia ecclesiastica, ejusque excerpta hinc inde Assemanus in Bibliotheca Clement. Vatic. protulit. Cum verò Petrus junior Græcorum 902. Christi 591. obiisset, hinc habita concilia tempus circa annum 585. non sunte assignatum est. Ita ergo Dionysius.*

EX ECCLESIASTICA HISTORIA DIONYSII PATRIARCHÆ

De Probi & Joannis Abbatis apostasia a fide.

SOphista quidam, Step'anus nomine, erat in urbe Alexandrinorum. Hic ejebat, post rationem unitionis non oportere dici, quod remaneat distinctio significationis naturalis earum rerum, ex quibus est Christus. Quamque pluribus hac de causa a Damiano Papa Alexandriæ admoneretur, ut ab hujusmodi opinione recederet, non tamen acquievit, sed multo magis contendebat, & magni cum petulantia tumore excitans, sententiam suam stabilire conabatur, ratus, fieri non posse, ut divinitas significationis naturalis rerum earum, ex quibus est Christus, remaneat, absque naturarum divisione & numero. Quocirca propter suam amentiam, *Concilior. Supplem.* Tom. I.

& quia facris doctoribus contraria sentiebat, juste a Damiano cæterisque veritatis amatoribus damnatus recebatque fuit. Per idem tempus accidit, ut Mar Petrus parochia pro eorum qui Pauli sectatores erant, negotio, Alexandriam, sicut ipse retulit, se conferret. Sequuti sunt Petrum, præter cæteros, etiam Probus & Joannes Barbur Acciamandrita, utpote qui eruditi in primis erant, & summa eloquentia præditi. Quam verò sophistæ illius noxitam habuissent, doctrinæque ejus rationem comperissent; hominem Probus, edito libello, confutare constituit, in quo opinionem quidem ejus reiiciebat; insciitur verò Joannem arguens, offendebat ipsum sanctis Patribus adverfari.

Verum quum res ibi præter ipsorum sententiam accidisset, nec votum suum ambo, Probus scilicet & Joannes archimandritæ, assequi potuissent, (episcoporum enim ambiebant) eorum sese partibus adjunxere, qui cum inimicitias cum patriarcha exercebant, & in id summo studio incubuerunt, ut sermonem cum sophista illo misceret, esti patriarcha Mar Petrus pluribus eos exhortatus fuerat, ut hominis commercium devitarent: præneverat enim illorum mentem ad ejus amplexondam sectam proclivem esse. At illi, monita ejus spernentes, in Ægypto permanfere Sophistæ sermonibus capti, & fatim eorum, quæ adversus ipsum scripserant, immemores, in nupera illius sententiam utroque transiit, & Probus quidem palam & absque ambagibus, Archimandrita verò clam ad tempus.

ANNO CHRISTI 585.

Probus itaque Alexandriæ moras cum Sophistha ac reliquis veritatis hostibus ducens, A turbas plurimas data opera excitabat, & qua sermonibus, qua scriptis epistolis, id impudenter stabiliire flagebat, quod antea, ad utrorumque, ut ajunt, pede claudicans, huc & illuc ferebatur, mentemque mutabat, prout eos sentire videbat, quos obvios habebat, excusans se, rationemque adducens, cur a nostrorum dementium recederet. Quum autem Probus a Damiano pulsus in orientem seconfugisset, doctrinam Sophistæ summo studio ubique disseminabat. Quare cum propter ipsius animi volubilitatem, tum propter mentis ejus perversitatem ab ecclesia segregatus depositusque fuit, archimandrita ipso B sententiæ in eum latæ consentiente, compage specie tenus damnante. Ex quidem Probus Archimandritam unacum reliquis enixe deprecabatur, ut edita pro suo errore apologia, in communione fidelium permaneret: ille verò noluit. Horum tamen omnium immemor Archimandrita, promissorum etiam oblitus, quibus se patriarchæ die Probo petitus deferendo obstrinxerat, haudquaquam ipsum deseruit, sed fideles, & monachos, qui intra ovile erant, perturbare cœpit, quasi injuste Probus segregatus fuisset, & ut patriarchæ animum precibus minisve expugnarent, quo iaram sententiam revocaret; totis autem viribus in id incumbebat, ut Probum ipsum, turpemque Sophistæ opinionem in sanctam ecclesiam induceret: Demum quum nihil aut deprecando, aut perturbando proficeret, sententiæ Probi atque Sophistæ patrocinium palam suscepit, scripsitque libellum apologeticum, quem coram episcoporum synodo legi, & refponsum sibi ab eadem per litteras dari rogabat.

Congregata eft igitur ejus causa fynodus in Guba Baraja, ad quam & Archimandrita evocatus fuit. Venit ille, & Probum secum adduxit, ut sibi in synodo præsidio esset. Verum synodus Probum admittere noluit, utpote qui jam depositus fuerat, & ab ecclesia segregatus. Contra Archimandrita D contendebat, ut is secum pro reo teneretur. Cui synodus: *Si ovi, inquit, ut Probus recum negotiatur, libellum utrique facite, in quo unus, ejusdemque opinionis ac voluntatis vos esse profitemini: tunc vero ille vestrum in synodo admittetur. Sin autem ab ejus sententia recedit, tu solus ingredere, rationem ejus, quod a te requiretur, redditurus.* Quibus verbis, quum vix tandem Joannes acquievisset, ingressus est, & ad pacis osculum a patriarcha & synodo libenter admissus. At ieeto coram synodo, quem is scripserat, libello, deprehenderunt hominem Sophistæ & Probi doctrina impietateque imbutum esse. Quare postquam pluribus cum adhortati essent, ut a proposito recederet, nec illo obtemperare vellet, credibile est enim eum a Probo fuborsatum fuisse) sententiam damnationis in eum tulere, & ab omni facerdotali munere remotum, a fidelium etiam communione segregarunt cum cum Probo, cæterisque qui eum sequerentur, aut eis adhærerent, vel cum ipsis communicarent.

Et Ratim ipse Mar Petrus patriarcha, nomine eorum synodi, epistolam, hoc eft, librum conscripsit, in quo Sophistæ quidem & Probi opinionem confutabat, Doctorum verò teftimonis oftendebat, reliqua exiftere, & tenuisse differentiam naturarum in quibus eft Chriftus, etiam poft rationem unionis, abique numero tamen & fine divifione earundem naturarum. Mifit autem hunc librum ad cunctas monafteria & ecclefias fidelium ditionis orientalis, hoc eft, totius Syriæ, cui præerat.

Tunc Archimandrita & Probus fegregatos fe ab univerfa orthodoxorum ecclefia cernentes, reliqua Sophiftæ opinione, pro qua tam acre certamen fubjerant, Chalcedonenfis fynodi fidem amplexi funt, & ad Anaftafium Antiochiæ patriarcham, poft ejus adhæfionem, & ab eodem fufcepti fuere. Mox Archimandrita & fuo monafterio ejectus, in aliud coenobium perrexit, quod Sanctis Euftathii in Artach dicebatur, ubi ipfum tibi in abbatem & rectorem monachi illi conftituerunt. Atque ita res eorum fe habuit, donec Mar Petrus in vivis effe defiit. Complures verò eorundem caufa, & integra eetiam regionis Antiochenæ oppida a vera fide (*hæresi fcilicet Monophyfitarum*) defecerunt, & ad Chalcedonenfium partes tranfiere.

Petro autem defuncto, reftumptis illi viribus, rogant Anaftafium Antiochiæ patriarcham, ut ex cunctis cœnobiis Antiochiam convocari jubeat, quibuscum ipfi difceptare, oftenderentque, Petrum a Mar Perro ejufque affeclis excogitatam fuiffe fidem, quum differentiam quidem phyficæ fignificationis naturarum, ex quibus eft Chriftus, confiteretur; numerum verò earundem naturarum negarent. Collecti igitur ex eorum confilio monachi, & in urbem Antiochenorum per vim adducti, fex integros menfes libidini detenti fuere: ubi Probus quidem & Joannes Archimandritæ difputationes plurimas cum ipfis habuerunt, tomis oftio adverfus eos edi is: illi verò totidem tomis ad eorum objecta refpondentes, ex ipforummet libellis fermonibufque eos convicere, & præfertim Probum, arguentes eos inconftantiæ, mendacii, & volubilitatis, & quod tempori fefe accommodarent.

ANNO CHRISTI 588.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM

Quæ variis dogmatum capita definiuntur,

Jesujabio Patriarcha præside, anno Hormidæ regis VIII. Chriſti 588. celebrata.

Ex Aſſemani Bibl. Orient. tom. III. par. II. pag. CLXXXIII.

IN hac fynodo canones XXX. fanciti, quorum primus ut *recipitur fides Nicæna, & canones Apoſtolorum, & reliquorum Patrum, atque Ariæ & Macedonii hæreſi circa Trinitatem repudiatur, nec non Eutychetis & Manetis aliorumque circa humanitatem Chriſti.* Secundus, quod *commentarius Theodori* (Mopſueſtheni) *commentatores ſequendi ſunt, ejuſque libris ſtandum: qui verò his contradixerit, alia ſcripta amplexus, anathema ſit: quemadmodum fecit Hananæ Aſſyrienſis, qui tum impugnavit, Ieſuncem Chriſtoſſolomum ſequutus.* Octavus *adverſus presbyteros & monachos vagos; qui jejuniorum, orationum, & Euchariſtiæ perceptionem contemnerant, feminas ſecum ducentes: atque ne viri in monaſterium monaſteria, neque feminæ in cœnobia virorum ingrederentur.* Nonus, *quod non licet diebus dominicis exiſtefiae Catholicos, vel diebus officia celebrantes, deſcribere, & monaſteria religionis cauſa adire; ſed hæc diebus ferialibus & ſi placet, adeunda ſunt.* Vigeſimus octavus, *de potestate patriarchæ in metropolitas, & metropolitæ in epiſcopos, deque eorum electione.* Vigeſimus nonus, *de ſynodo metropolitanorum, apud patriarcham, & epiſcoporum apud metropolitanum: & quod Simeon Niſibis & Gregorius Candidiporis metropolitæ, qui ad concilium venire detrectaverant, miſſi intra illius anni ſpatium mandatis obtemperarent, ſuetudinis depoſitionis incurrant.*

DE SYNODO MARANENSI ALIISQUE

In cauſa Severi Gradenſis

ADNOTATIO.

Anno 590. & 591.

QUe olim ſcripſi in meis ad Pagium animadverſionibus de ſynodo Maranenſi, aliiſque in cauſa Severi patriarchæ Gradenſis, hic repetere juvat. Ita ergo diſſerui ad annum 590. II.

Quæ hic differit Pagius de fynodis a ſchifmaticis Acaliejenſibus habitis, diligentius explicanda ſunt. Primo igitur conſtat Severum Gradenſem epiſcopum vi adductum, Ravennam tria capitula coactum ejuraſſe, atque ita demum & Pontificis gratiam & libertatem obtinuiſſe. Ingratum id accidit epiſcopis ejus ſuffraganeis, quare coacta fynodus Marani grave aliquid in Severum ha- tres illi, agentes de Severo: *Nobis adſentibus & a ſe ad præſens diroſis.* Alias in eandem ſententiam literas ad Imperatorem dedit Severus cum ſuis, & ipſis forte in ſynodum Grado coeuntibus, quorum ſynodicæ Imperator in fuo referipto apud Pagium A. 589. num. 12. meminit. Ex his patet geminas præter Maranenſem & Romanam ſynodos Schiſmaticorum adnittendas eſſe, has verò utraſque, cum Romanam decembri menſe anni 590. habitam ſubſecutæ fuerint, ad annum 591. pertinere. Maranenſis verò, cum Romanam præceſſerit, ferius anno 590. cogi non potuit.

pro Severo a Pontifice impetrarent, ſpondentes inſuper, quamprimum per tumultus Italiæ liceret, Conſtantinopolim ſe conventuros ad cauſam ſuam coram eo dicendam. Ex fynodicæ hujus fubſcriptionibus liquet etiam effe hanc fynodum a Maranenſi, cum utrinque alii & alii fint unius ejuſdemque eccleiæ epiſcopi. Maranenſi eg. fubſcripſit *Clariſſimus Conſarderenſis* epiſcopus verò *Auguſtus Concordienſis*; ibi *Ruſticus*, hic *Felix de Turviſio*. Huic autem fynodo incerti loci Severus non adfuit, ſcribunt enim pa-

ANNO CHRISTI 590.

GREGORIUS PAPA I.

Sedit ab anno 590. usque ad 604.

CONCILIUM SALONITANUM IN DALMATIA

Anno 591. celebratum.

Anno 591. NAtalis Salonitanus episcopus, necio qua de causa, Honoratum quendam archidiaconum invitum Sacerdotio initiare tentavit. Cum ille recusaret, vel ipsa Archidiaconatus dignitate multatum illum, habitoto concilio, episcopus statuit. Certior de re factus S. Gregorius, datis ad Natalem literis priftinam dignitatem restitui Archidiacono justit, cautamque ad se avocans mandavit Natali ut pro se eertum patronum ad litem agendam mitteret. Extant literae illae in regesto epistolarum S. Gregorii nono Indict. in quibus & de eodem concilio Salonitano fit mentio.

SYNODUS AFRICANA forte CARTHAGINIENSIS

In Donatistas

Anno 594. vel 595. habita.

Anno 594. vel 595. SAncta Gregorius in epistola V. alias III. libri V. alias IV. indictionis XIII. datis ad Dominicum Carthaginiensem literis recognosce ab eo significat *babuisse apud eos synodum charitativam cum allegatione principalium assistentium*, idest constitutionis a principe ea occasione emissae. In ea vero concilio, quod pro succidendis Donatistarum propaginibus celebratum est, statutum significat, ut decisidus (episcopi) ab investigandis haereticis Donatistis *substantiarum dignitatumque privatione plecterentur*. Quem canonem, ne quid forte scandali apud primates aliarum provinciarum ingereret, metuere se Sanctus praefuli admonet. Ex quo intelligimus concilium illud, non quidem pro sola Carthaginiensi provincia, sed & pro reliquis per Africam celebratum fuisse. Quid verò sua illa constitutione edixerit Imperator, innuit S. Gregorius in eadem epistola, his verbis: *Pulsemur dominico metu ne religiosos vitutes vitutae venalium personarum removisse calumniae.*

SYNODUS PERSICA, forte SELEUCIENSIS NESTORIANORUM

Quo errores quidam Monachorum damnantur,

Anno sexto Chosroae filii Hormisdae regis, Christi 593. a Sabarjesu patriarcha celebrata.

Anno 594. ANno sexto Chosroae filii Hormisdae mense Jare, (*idest Maio*) fedente patriarcha Sabarjesu, convocata est synodus metropolitanorum & episcoporum orientalium, in qua actum est de quibusdam pseudonymis, de Apostolorum atque Patrum decem & octo symbolo verae fidei dubitantibus &c. *Hab Elias Damascenus in Nomocanone Arabico pag. 74. Acta verò synodi hac describuntur in Synodico Nestorianorum pag. 70. apud Assemanum Bibliot. Orient. to. III. par. I. pag. 448.*

SYNODUS SABARJESU CATHOLICI.

HAec congregata fuit ob quosdam Monachos, qui pravas opiniones disseminabant, docentes peccatum naturae humanae esse insitum, Adamum vero naturâ immortalem fuisse: negabant praeterea duas Christo ineffe subsantias, Theodoricque Commentatoris expositiones repudiabant. Synodus itaque primum confirmavit fidem trecentorum decem & octo Patrum circa divinarum personarum Trinitatem, Christique divinitatem atque humanitatem, docens ubique subsistantiam citra omnem permixtionem & confusionem manisse, neque divinam subsistantiam humanas suscepisse passiones: Filium proinde unum esse & unum Christum, neque divinitatem ab humanitate ex ipso B hujus exortu unquam separatam fuisse. Expositiones insuper magni Commentatoris (*Theodori Mopsuestenae*) suscepit & approvavit: contraria opinantes, aut a praedictis articulis recedentes, anathematizavit, eademque anathematis sententia involutos declaravit afferentes peccatum naturae esse, non ravit afferentes peccatum naturae esse, non liberi arbitrii. Cohabitationem etiam conjugalem fratrum & sororum in Christo sub excommunicationis poena post primam admonitionem incerrenda interdixit. Monachos verò, & facerdotes omittentes in ecclesia, sive in propria cella ecclesiastici Officii canones, juxta ritum ecclesiae Cochenis recitari solitos, (*scebant enim quosdam suprimere canones continentes dogma de dualitate subsistantiarum in uno Filio Dei*) justit synodus admoneri; & si quidem pertinaces deprehendi fuissent, ecclesiastico correctioni subjacere voluit & excommunicari, atque ab eucharistiae sumptione suspendi, donec respiscerent: protestatique sunt Patres sibi ejus agendi potestatem non esse. Postremo agitur professo monachorum coenobii Barchitae consistentium Sanctam Trinitatem & unionem magnam & inseparabilem, continuo insuper studio se operam daturos expositionibus Commentatoris, & Psalmodiam, sanctumque jejunium observaturos. Subditur C denique, ut monachi stabilem in propriis cellis ac monasteriis commorationem minime abrumpant ortiosi evagationibus extra propria claustra: sacra insuper mysteria frequentent diebus dominicis & festis, iraut omnes celebrationi Liturgiae divinae nunquae scripturarum lectioni interesse teneantur. Transgressores saepius moneantur: si in vero resipiscere voluerint, a conventu arceantur. Qui hoc canones transgressus fuerit, a patre Patriarcha excommunicetur, suspensusque maneat, donec resipiscat, & refugiat.

ANNO CHRISTI 590.

ANNO CHRISTI 593. 605.

ANNO CHRISTI 596. 605.

SENONENSE CONCILIUM IN GALLIA

Anno 601. circiter.

Anno 601. DE hoc concilio ita nos In nota ad Pagium ad A. 601. 16. Circa hunc annum celebratum fuisse concilium quoddam Senonense docet nos vetustus author vitae S. Betharii Carnotenfis episcopi, qui narrato bello a Theodorico rege Burgundiae gesto cum Clotario, caeterisque, de quibus Pagius, subdit: *Accidit quoque illis diebus ut indiceretur Synodale concilium Senonis civitate, ad quam cum pervenisset (Betharius) cum caeteris clericis, coram pontificibus cum omni honore ibidem est susceptus.* Vide Bollandistas ad diem 1. Augusti pag. 177. Constat hoc indictum fuisse arbitror a Patribus Gallicanis, ut obsequerentur voluntati S. Gregorii papae, qui scriptis per Galliam literis ad Regem, ad Reginam, ad Virgilium Arelatensem, aliosque Galliae concilia indicentes ad morum reformationem, ad tollendam simoniam, & neophytorum ordinationem. Has literas deruli Cyriacus Abbas S. Andreae in civo Scauri, quem ad eadem synodos admitti Pontifex rogavit. Nec alia forte est synodus illa hoc eiusdem anno in Gallia celebrata, ad quam invitatur S. Columbanus ire recusavit, ne, ut ipse ait in epistola II. quietem suam ad duodecim annos inter fratres suos (in solitudine scilicet Vosagi) producam, turbaret. Actum in ea de quatuor Paschatis, quae ritate illa inter Scotos, Britones, Gallos, ac Romanos agitabatur. Author collectionis conciliorum Veneto-Labbeanae concilii hujus notitiam ex Baluzio in annalibus accepit. Baluzius verò, ieut & Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. 9. num. 34. rem ex epistola S. Columbani repetentes, sub nomine concilii incerti loci illud designarunt. Sed locum concilii Senonenfem urbem fuisse ex vita S. Betharii a nobis producta discimus.

SABINIANUS PAPA.

Sedit ab anno 604. ad 606.

SYNODUS LONDINENSIS

Ab Augustino & exepiscopis habita, qua nuptiae in tertio consanguinitatis gradu, & quae cum fœmina polata componuntur, infelicia judicatae sunt, circa annum 605.

Anno 605. HUjus synodi S. Bonifacius Moguntinus archiepiscopus in epistola ad Zachariam Papam meminit his verbis: *Lecta quidam magnae personae ad nos venisse dicebat, sibi ab apostolicae sedis pontifice sanctae memoriae Gregorio datam fuisse licentiam, ut in B nuptiarum acciperet viduam consanguinei sui, quae & ipsa fuit uxor consobrini sui, & ipsa, illo vivente, discessit ab eo, & ille vero, qui nunc eam acciperet desiderans affirmabat sibi licentiam datam, in tertia generatione propinqua esse dignoscitur, & quotum vovit Deo castitatis, & solata fuit, & iterum obpecta coelestinae matritate. Tale enim matrimonium supradictus homo sibi ab Apostolico affirmat esse concessum. Quod non aestimamus esse verum, quia synodus & ecclesia, in qua natus & nutritus fuit, idest apud transfluminal Saxonia, Ladunensis synodus* (lege Londinensis) *quae in primis a discipulis S. Gregorii, id est ab Augustino, Laurentio, Justo, Mellito archiepiscopis constituta & ordinata fuit, talem copulam & matrimonium maximum scelus, & incestum, & horribile flagitium, & damnabile peculium esse, ex auctoritate sanctae Scripturae, judicabant.*

Ex Willkins Conc. Magnae Britanniae to. I. pag. 19.

Neque alio videtur referendum, quod in ipsius Zachariae ad eundem Bonifacium epistola legitur. *Permum capitulum pro synodo provinciae, in qua natus & nutritus es: quam & in*

ANNO CHRISTI 605.

& in gentem Anglorum & Saxonum in Britannia insula primi prædicatores ab apostolica sede missi, Augustinus, Laurentius, Justus & Honorius, & successione suis temporibus Theodorus ex Græco Latinus, ante philosophus & Athenis eruditus, Romæ ordinatus, pallio sublimatus, & præfatam Britanniam translatus, syndicator & gubernator. In illa tale decretum & judicium formissime præceptum & diligenter demonstratum ejus disquisitor, ut quacunque sine invectivæ Transmarini latus fuisset, sacrarium & regeneratione non haberet. Hoc quoque observatile indicta synodo facerdotes, ut qui vel unam de Trinitate perfonam in baptismo non nominaret, illud baptisma verum non esse profiteretur. Hæc Gratian. de consecrat. distinct. 4. in fyndo Anglorum.

A JOANNIS DOMINICI MANSI AD HANC SYNODUM ADNOTATIO. B

ANNO CHRISTI 605.

C L. Wilkins ad fynodum hanc S. Augustini referendam cenfet fanctiones illam, cujus meminit Zacharias papa in epiftola ad S. Bonifacium de baptismo abique SS. Trinitatis invocatione irrito atque inani. Verum illam ego ad fynodum Londinenfem fub Theodoro epifcopo referendam mallaverim; nam fynodum illam, cujus canonis meminit Zacharias, celebratam afferit in eccleſia quam *Augufinus, Juſtus & Honorius & magiſter Theodorus ex Græco Latinus inſtituit & gubernabat*; vix enim apte Theodori hujus merito inducta fuiſſet, niſi fynodus illa fub eo celebraſſet. Quare in ea hac de re legitime hanc canonem ad Theodori fynodum retuli.

AD CONCILIUM CANTUARIENSE

Pro confirmando monaſterio SS. Petri & Pauli, cujuſque juribus, anno 605. celebratum

ADDITIO.

Anno 605. C Oncilium hoc indicante Spelmanno Labbeum non latuit, ingitusque to. VI. col. 1351. Venet. edit. illud verò ex codicillo II. Æthelberti regis erutum eſt, cujus ſane ſcripti exordium Labbeus afferens, reſtiua omittit; ego integrum nactus ex Appendice ad tomum IV. conciliorum Angliæ Cl. Wilkins, huc totum tranſcribo.

SECUNDA CHARTA REGIS ÆTHELBERTI.

Dotatio terræ de Langeport.

Suſpectam habet Uſſerius apud Wilkins to. IV. pag. 732. I N nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti: notum ſit omnibus, tam præſentibus, quam poſteris, quod ego Æthelbertus, Dei gratia rex Anglorum, per evangelicum geſtorum meum Auguſtinum de idololatra Edus chriſticola, tradidi Deo per ipſum antiſtitem aliquam partem terræ juris mei ſub occidentali maro civitatis Dorobernix, ubi ſcilicet per eundem in Chriſto inſtitutorem monaſterium in honore principum apoſtolorum Petri & Pauli condidi, & cum ipſa terra, & cum omnibus quæ ad ipſum monaſterium pertinent, perpetua libertate donavi, adeout nec mihi, nec alicui ſucceſſorum meorum regnum, nec ulli enquam potenthati, ſive eccleſiaſticæ ſive ſæculari quicquam inde liceat uſurpare, ſed in ipſius abbatis ſint omnia libera ditione. Si quis verò de hac donatione noſtra aliquid minuere, aut irritum facere temptaverit, auctoritate Dei & beati papæ Gregorii, noſtique apoſtoli Auguſtini, ſimul & noſtra imprecatione ſit hic ſegregatus ab omni ſanctæ eccleſiæ communione, & in die judicii ab omni electorum ſocietate. Circumcinſta eſt hæc terra his terminis. In oriente eccleſia ſancti Martini. Et inde ad orientem be St wendoune. Et ſic ad aquilonem be Wrkengeſmarke. Iterumque ad orientem & ad auſtrum be Burghwaremarke. Et ſic ad auſtrum & orientem be Kingeſmarke. Item ad aquilonem & orientem be Kingeſmarke. Sicque ad occidentem to Rideſcheape. Et ita ad aquilonem to Dritingtreet. Actum eſt hoc in civitate Doroverni. Anno ab incarnatione Chriſti DCV. indictione VIII.

✠ Ego Æthelbertus rex Anglorum hanc donationem meam ſigno Sanctæ crucis propria manu confirmavi. ✠ Ego Auguſtinus gratia Dei archiepiſcopus libenter ſubſcripſi. ✠ Ego Eſſilbalius regis filius favi. ✠ Ego Hamgiſilus dux laudavi. ✠ Ego Hocca comes conſenſi. ✠ Ego Angenuudus referendarius approbavi. ✠ Ego Graphio comes benedixi. ✠ Ego Tangiſilus regis optimas confirmavi. ✠ Ego Pinca conſenſi. ✠ Ego Geddi corroboravi.

SYNO-

ANNO CHRISTI 605.

SYNODUS PERSICA NESTORIANORUM EST,

In qua de fide aliiſque ad diſciplinam ſpectantibus actum eſt,

Præſide Gregorio Neſtorianorum Catholico, anno XV. Choſroæ filii Hormiſdæ regis, Chriſti 605. celebrata.

ANNO CHRISTI 605.

IN hac ſynodo Gregorius electus fuit; *verba ſunt Eliæ Damaceni in Nomocanone Arabico pag. 75. apud Aſſemanum Bibl. Orient. to. III. pag. 452.* anno quintodecimo ejuſdem Choſroæ, menſe Niſan (*hoc eſt* Aprili) Deinde relatum eſt de fide & eccleſiaſticis legibus, atque canonibus patrum: viſumque fuit hæc omnia in unum volumen referri, juxta morem pontificum Catholicorum, qui hactenus conſueverant in Metropolitanorum & epiſcoporum ſynodo fidem ſuam iterare, leges fancire, & propriam religionem conſtabilire. Fecerunt itaque, quod Sabariſeſus ejuſque metropolitanæ & epiſcopi tota congregati fecerant, & quæcumque illi damnaverant, condemnarunt ea. *Acta ejus ſyſtema dat ſynodicus Arabicus a nobis tandem Aſſemanum ibid. pag. 452. bis overtit.*

GREGORII CATHOLICI SYNODUS.

HÆc ſynodus magnum fidei ſymbolum confirmavit; tum etiam magni commentatoris expoſitiones approbavit. Meminiam præterea deinceps fieri juſſit Barſumæ Metropolitæ Niſibis, cumque cum ſuis ſcripſit a quorundam ſectatorum calumnis vindicavit. Qui ſecus feciſſent, excommunicationi ſubjecit. In hac itidem ſynodo confirmata fuere, quæ olim ſtatuta fuerant ad coercendos ſacerdotes certa eccleſia aut certo monaſterio carentes, qui nec Redoribus parebant, nec in ſchola manebant, ſed foliatrii habitabant & per domos vagabantur: eaque decreta extendi voluit ad forores, quæ virum non habentes, & per domos circumeuntes, mores hominum corrumpebant: nec non ad negligentes monachos, qui in pagis vel in ſuburbiis ædes condebant, homineſque deprævabant. Unanimi ergo Patrum conſenſu decrevit ſynodus, presbyterum & diaconum certa eccleſia carentes, & feminam quamcunque nec virum habentem, nec in monaſterio commorantes, neenon fratrem cum ſororibus vagantem, aut ſoroses cum fratribus vagantes, ſeu monachum in ſolitaria domo in pagis atque ſuburbiis habitantem, a communione arceri dos. Epiſcopum vero hominum hujuſmodi correctionem negligentem, ab omnibus admonendum. Deinique fuit in ſynodo, monachos quoſdam ob perverſas opiniones quædam de ſacris & viviſicis precibus ommittere. Hos etiam excommunicatione coercendos patres decrevere. Relatum præterea fuit in ſynodo, quoſdam eccleſias & monaſteria ædificaſſe, eiſdemque tedditus aſſignaſſe, eoſque conſanguineis ſuis ex teſtamento commiſiſſe, quos illi poſt fundatorum obitum in ſuos uſus convertiſſent. Sanxit ſynodus, fecipturas, ad hujuſmodi negotia pertinentes, apud epiſcopum ſervari oportere; & ad hunc ſpectare expenſarum atque reditiuum præditorum locorum adminiſtrationem.

ÆTHELBERTI ANGLORUM REGIS

De rebus Dei & eccleſiæ non abſtrahendis,

LEGES.

Hæc ſunt judicia, quæ Æthelbertus rex conſtituit Auguſtini dictus.

Ex Wilkins to. I. pag. 19. I. DEi peculium & eccleſiæ duodecies emendetur; epiſcopi peculium undecies emendetur; facerdotis peculium novies emendetur; diaconi peculium ſexies emendetur; clerici peculium ter emendetur; eccleſiæ pax bis emendetur; monaſterii pax bis emendetur.

II. Si rex populum ſuum ad ſe vocaverit, & ipſis quilibi malefecerit, duplicter compenſetur, & regi L. ſolidi ſolvantur.

III. Si rex in alicujus domo conviverit, & ibi aliquid damnum quoddam fecerit, duplici emendatione emendet &c.

Sequuntur reliquæ leges Æthelberti, quæ cum ad res eccleſiaſticas nequaquam pertineant, ideo hic omittuntur WILKINS.

BONIFACIUS PAPA III.

Sedit ab anno 607. eodemque obiit.

BONIFACIUS PAPA IV.

Sedit ab anno 608. uſque ad annum 615.

ANNO CHRISTE 610. 615.

AD CONCILIUM TOLETANUM

ANNO CHRISTI 610. 615.

Æra DCXLVIII. celebratum

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 610. GEminum sit necne concilium istud, viris doctissimis disceptatissimum relinquo. Admonendos tamen lectores censeo, suppilices illos libellos, quos velut ad concilium istud datos collectores conciliorum subjecerant, alterum plane concilium ab hoc diversum exigere. Libelli enim facultatem postulant, ut ad sanctam Mentesanam ecclesiam, quæ sita erat in confinio Castellæ novæ & Andalusiæ, Æmilianus quidam affumeretur. Interea verò, qui concilio subscripti leguntur Jacobus Mentesanus exhibetur, qui pariter inter Patres concilii Toletani IV. anni 633. recurrit. Non ergo nunc, cum concilium hoc Toletanum anni 610. habebatur, ecclesia Mentesana vacabat, neque eo in concilio Æmilianus substitutus est. Nec est cur dicatur, episcopum illum postulasse quidem Mentesanam ecclesiam, sed patres, eo rejecto, Jacobum qui concilio hujic subscripsit, elegisse. Æmilianus enim ille, ut in triplici suppilici libello asseritur, is erat ut in tota diœcesi B *nemo melior inveniretur, eumque bonitatis eum fiducitrate adornabat, & ergo gentis roddebat illustrem.* Cur igitur reiiceretur nihil erat. Melius igitur ad alterum Toletanum concilium hæc omnia referantur.

AD CONCILIUM PARISIENSE

Anni 614.

ADNOTATIO HISTORICO-CHRONOLOGICA.

Anno 614. CConcilium hoc, quo episcopi, ab ipso Clotario rege invitati, convenerunt, & quas ipsi fanxerunt leges ab eodem ipso Clotario regia constitutione roboratæ sunt, non plane diversum credo ab eo concilio, cujus meminit Fredegarii hujus verbis. *Anno XXXIII. regni Chlotharii Virumetlarum majorem-domus cum universis pontificibus, sed & Burgundæ farones Bonogelo Villa ad se venire præcepit, ubique cuncti illorum justis petitionibus annuntu, præceptionibus roborati.* Habemus hic Clotarii invitationem, quam Parisienses concilii patres commemorant. Est insuper Clotarii constitutio, quæ integra post canones Parisienses concilii subditur. At enim, quomodo inter se cohæreant *Bonogelo Villa* cum urbe Parisiensi, quo convenisse Parisienses Patres testantur? Viri docti compiures nomine *Bonogelo villæ* designari censent *Boneil*, qui locus est in Parisiensi agro situs. Vide Mabillon. de re Diplom. lib. 4. Forte igitur episcopi a rege, in agro Parisiensi versante, acciti ad vicinam urbem pro concilio celebrando convenerunt. Fateor equidem utriusque concilii annum minime congruere, cum Fredegarius invitatos a rege episcopos anno XXXIII. Regni sui affirmet, constitutio verò Clotarii pro concilio Parisiensi annum regni XXXI. signet. Sed forte in alterutrum textum mendum aliquod irrepsit, vel si mavis Fredegarius hic, ut sæpe alias, a recta chronologia paululum aberravit. Id verò mihi facilius persuaderetur, quam ut crederem omitti ab illo potuisse celebrem episcoporum conventum rege vicinante habitum, qualem fuisse constat Parisiense concilium, cujus constitutiones, velut ab ipso Clotario editas, concilium quoddam Galliæ incerti loci Collect. Veneto-Labbean. to. VI. col. 1494. laudat & confirmat.

DEUSDEDIT PAPA

Sedit ab anno 615. usque ad annum 618.

AD DECRETA DEUSDEDIT PAPÆ

APPENDIX.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Decretum de electione Romani Pontificis Deus dedit papa nomine pronuncianum, E inserunt in sua collectione Ubaldi sive Bambergensis, cujus codicem vulgavit Ecclesius in cor. Hefforiar. medii ævi to. IV. col. 188. An genuinum illud sit, nec ne, alii disputent; mihi satis est illud ita exhibere, quale ibi legitur.

Deusdedit Romanus pontifex decreto suo instituit, dicens:

QUia Sancta Romana ecclesia, cui Deo auctore præsidemus, plurimas patitur violentias, Pontifice obcunte, quæ ob hæc inferuntur, quod absque imperatoris notitia & suorum legatorum præsentia Pontificis fit consecratio, nec canonico ritu & consuetudine ab Imperatore diresti sunt nutu, qui violentiam & scandala in ejus consecrationem non permittant fieri, volumus ut id deinceps abdicetur (*sic*), & cum præfituendus est Pontifex, convenientibus episcopis & universo clero, eligatur, expectante Senatu & populo eum, qui ordinandus est, sic in conspectu omnium celeberrime electus, præsentibus legatis imperialibus

ANNO CHRISTE 619.

consecretur, *nullusque fine sui periculo juramenta aut promissiones aliquas nova ad-* ANNO CHRISTI *inventione audeat extorquere, nisi quæ an-* 619. *tiqua exigit consuetudo, ne ecclesia scandalizetur, aut Imperatoris honorificentia minuatur.*

IN EPISTOLAM DEUSDEDIT PAPÆ

ADNOTATIO CRITICA.

UNicam Deusdedit papæ epistolam ex Labbeo accepimus, nec plures in MSS. codicibus nactus sum; sed ex illidem MSS. codicibus animadverfione dignum censeo, inscriptionem aliquando diversam referre; quo enim loco in editis dicitur, *Gordiano Hispalensi episcopo*; in MS. codice Pithœani annorum saltem octingentorum, in quo Isidori Mercatoris extat collectio, præfert, *Gordiano Hispanarum ecclesiæ corpsilo*. Hæc vero lectio alicujus est momenti, cum ex vulgata inscriptione argumentum deduxerit Labbeus contra epistolæ hujus sinceritatem; animadverfit enim Hispalensi ecclesiæ per hæc tempora non Gordianum, sed Isidorum præfuisse. Ex hac ergo correctione nostra argumentum istud everttitur: quamquam alia sunt, quæ suspicionem hanc ipsam epistolam efficiant; ut v. g. eadem ipsa scriptio ab ætatis ejus moribus plane allena; nullus enim præcedentium five proxime subsequentium pontificum hoc titulo se ornat. *Desfedit Sanctæ Romanæ & apostolicæ* (deeft *apostolicæ* in MS. cod.) *ecclesiæ episcopus*. Post S. Gregorium, vix alium titulum sibi præferebant pontifices Romani, quam: *Servus servorum Dei*; ut ex literis Bonifacii V. discimus. Adde disciplinam in hac epistola traditam de connubii diffolutione, si forte accidisset, ut vir infidus imprudentique filium ex uxore susceptum, e facto forte servitio, abfonam esse, ac plane contrarium definisse Nicolaum I. papam in fragmento illius epistolæ ad Salemonium, forte Salomonem, apud ex. MS. cod. suo loco proferam.

BONIFACIUS PAPA V.

Sedit ab anno 619. usque ad 625.

AD EPISTOLAS BONIFACII V.

APPENDIX.

AD JUSTUM ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM

Dilectissimo fratri Justo, Bonifacius episcopus servus servorum Dei.

Ex Wilkins to. I. pag. 31.

SUscepta vestræ dilectionis epicibus, in quibus reperimus, inter alia, plurimos ex-gentilitate ibidem degentium, Deo omnipotenti & Domino nostro Jesu Christo auxiliante converso, maxime autem in partibus Italiæ ad vera Dei cultui fidem veritis laboribus esse perductos, valde gratulati fumus. Badualdi quoque regis animum ad veræ agnitionis viam esse correctum, Domium omnipotentem in id laudavimus, qui sui nominis sacramentum vestrique laboris fructum non deseruit, sicut ipse præcicatoribus evangelii veraciter repromisit: *cece ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Multa est clementia apud Deum, quæ multa est in nobis demonstrata, cum apertissime ferocia barbaratum gentium ad suscipiendum prædicationis vestræ fingulare mysterium. Ut enim proficeret vestris meritis, eorum est salvatio propinata, Domino dicente: *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*; & alibi: *confirmatti operis vobis mercer a retribuitore omnium bonorum Domino tribuentur*. Cognovi siquidem in vestris syllabis, ut sanctæ recordationis prædecessor noster Gregorius constituit Augustino & omnibus successoribus suis, in posterum metropolitanum & primitivum fedem in civitate Doroberenia, ubi caput totius gentis Anglorum a diebus Paganorum habetur. At vero nunc per revelationem Jesu Christi, qui est origo & caput totius Christianitatis, eadem civitas exaltatur, & orthodoxa fides, quæ est radix nobilissima, ibidem collocatur, ut ex illa fegete uberrimum fructum bonæ operis ad patulum celestis patriæ omnem insulam metiri queant. O quam felix illa civitas, quæ meruit in se Christum habitatorem habere, expulsis antiqui hostis infidis! Felix illa civitas, felix & tora gens, cum illas fupena misericordia visitare non dedignata fit, quos ante mundi creationem prædestinaverat fibi fociare. Quare abfit ab omni Christiano, ut ex illa civitate Doroberenia alliquid minuerat aut in aliud mutetur nunc, vel in futuris temporibus, quæ a prædecessore nostro domino papa Gregorio statuta sunt, quoquo modo res humanæ quaffentur. Sed magis ex auctoritate beati Petri apostolorum principis id ipsum præcipientes firmamus, ut in Doroberenia civitate semper in posterum metropolitanus totius Britanniæ locus habeatur, omnesque provinciæ regni Anglorum præfati loci metropolitanæ ecclesiæ subjiciantur, immutilata perpetuaque stabilitate decernimus.

ANNO CHRISTI 618. 616.

Hanc autem ecclesiam, utpote specialiter consistentem sub potestate & mitione sanctæ Romanæ ecclesiæ, si quis contra fuerit imminuere, eique de concessæ potestatis jure quicquam abstulerit, sciat eum Deus de libro vitæ, sciatque se sub anathematis vinculis esse notatum. Deus te incolumen custodiat reverendissime frater.

ANNO CHRISTI 618. 616.

AD CONCILIUM HISPALENSE II.

Anni 621. seu potius 618.

ADDITIO.

Anno 618.

AD hoc provinciale concilium pertinere arbitror eidem illud Sisebuti regis, quo dirix devovetur *quicumque municipium Christianum Judæi ferunt, vel famulari permittunt*. Quamvis enim lex ista synodi occasione sancita in edicto non legitur; nos tamen in Hispania ferebat, ut synodi alicujus vigorem leges istæ a regibus darentur, ut ex synodo Toletana sub Gundemar o intelligimus. Labbeus quidem ad marginem concilii Toletani XII. in quo legis hujus Sisebuti fit mentio, ad canonem 65. concilii Toletani IV. provocat, sed concilium illud sub Sisenando, non vero Sisebuto rerum potente convenit. Quam melius ad Hispalense II. concilium Sisebuto rege habitum lex illa, cujus meminit Ervigius rex in adlocutione ad patres Toletanæ XIII. synodi, referretur.

HONORIUS PAPA I.

Sedit ab anno 626. usque ad annum 638.

AD EPISTOLAS HONORII I. PAPÆ

APPENDIX.

AD HONORIUM CANTUARIENSEM ARCHIEPISCOPUM

Concedit primatum in universas Britannicas ecclesias.

Dilectissimo fratri Honorio, Honorius episcopus servus servorum Dei.

Anno 626.

Ex Wilkins Con. Angliæ ec. to. 1. pag. 53.

SUscepitis vestræ dilectionis literis, in eis reperimus vestri laboris sollicitudinem, circa nobis commissum gregem multa fatigatione occupatam, multis labore & angustia crebrescentibus malis & mundanis usibus mentis vestræ difficultatis sæpius fustinere gravitatem. Nos verò hortamur vestram dilectionem, ut opus evangelii, quod cœpistis, tenetis; quia in eo tibi laborantibus atque perseverandum magis, quam omittendum, necesse est. Memento evangelici præcepti quomodo dicitur „ ego pro te„ rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, „ & tu aliquando conversus confirma fra„ tres tuos. „ Et iterum in Apostolo: „ fratres flabiles estote & immobiles, abun„ dantes in opere Domini semper, scien„ tes quod labor vester non est inanis in Domino. „ Ideo fupplicirer vestram dilectionem admonemus, ut fide & opere in amore Dei & charitate vestra acquisitio decessorumque vestrorum, quæ per domini Gregorii exordia pullulat, convalescendo amplius extendatur, ut ipse promissis dominici eloquii vos ad æternam festivitatem evocet, quæ dicit: „ venite ad me omnes „ qui laboratis & onerati estis, & ego re„ ficiam vos. „ Et iterum: „ Euge serve „ bone & fidelis quia fuper pauca fuisti „ fidelis, supra multa te constituam, intra „ in gaudium Domini tui. „ Interea tuæ sedis auctoritatem nostræ auctoritatis privilegio firmari postulasti. Nos verò absque ulla dilatione gratuito animo annuentes, quia rectum est, ut quæ semel statuta atque disposita sunt prædecessoribus nostris cognovimus, hoc ipsum & nos confirmemus. Eorum itaque vestigia affequentes, juxta rirum tum priscæ consuetudinis, quæ a temporibus sanctæ recordationis Augustini prædecessoris vestri nuncupatæ tua ecclesia deriuit, ex auctoritate beati Petri Apostolorum principis, primatum omnium ecclesiarum Britanniæ tibi, Honori, tuisque successoribus in perpetuum obtinere concedimus. Tuæ ergo fraternitati subjici præcipimus omnes ecclesias Angliæ & regiones; & in civitate Dorovernia metropolitanus locus & honor archiepiscopatus, & caput omnium ecclesiarum Angliorum populorumque tuæ fraternitatis, & sanctæ ecclesiæ deserviat, & a nulla persona per aliquam malam suasionem in alium locum mutetur. Alter autem si quis secerit, typho superbiæ inflatus, & pestræ contenderit reniti, sciat separatum a patre incolumen custodiat, dilectissime frater.

EX

ANNO CHRISTI 624. 627.

EX DECRETIS HONORII PAPÆ

Burch. lib. XI. cap. 49. Gratian. XI. 4. 3. cap. Curæ Sit.

ANNO CHRISTI 624. 617.

CUræ sit omnibus episcopis excommunicatorum omnino nomina tam vicinis episcopis quam suis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco posita præ foribus ecclesiæ cunctis conventionibus inculcare, quatenus in utraque diligentia excommunicatis ubique ecclesiasticus auditus excludatur, excommunicationis causa omnibus auferatur.

AD CLIPPIACENSE CONCILIUM

Anni 633. seu potius 627.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 627.

COncilium hoc Clippiacense deducum ex diplomate Dagoberti regis, in quo de fugitivis & de asilo monasterii Dionysii, plane commentitium est, expressiunque censeo ex conventu Clippiacensi anno regni Clodovei II. XVI. Christi 653. Notat enim. Simeonibus in vetustis Dagoberti regis gestis, quæ in antiquis codicibus legantur, orationem illam, quam in conventu Clippiacensi a Clodoveo II. habitam recitat Aimoinus lib. IV. cap. XLI. Dagoberto regi datam, quæ pariter fraude præcipitum Clodovei II. in eodem conventu Clippiacensi datum, tribui potuit Dagoberto, ut antiquius videretur. Id verò ut affirmem fuadent multa. Primo enim synodus Clippiacensis sub Dagoberto signatur anno V. ejusdem Dagoberti. Verum rex ille sex prioribus regni sui annis, vivo adhuc patre Clotario II. Metensem regem egit, nec fane potuit Clippiacensi conventui, quem locum Clodoveus in sua postellate retinebat, anno regni sui quinto præfidisse. Nec poll patris obitum novam regni epocham exorsus est, sed antiquam retinuit, ut Cointius in Annalibus Francorum notat. Quare anno regni sui quinto in conventu Clippiacensi præpositum aliquod dare nequaquam potuit. Insuper omnes ferme episcopi qui synodo Clippiacensi, sub Dagoberto anno 633. vel 627. adfedisse legantur, fere omnes subscribunt diplomati Clodovei II. in conventu Clippiacensi anno 653. ac privilegio Landerici episcopi Parisiensis superiori anno 652. lato; utrinque enim sese offert *Landericus*, (episcopus Parisiensis) *Annemundus*, qui male in præcepto Dagoberti *Ammemundus* scribitur (Lugdunensis) *Landemarus episcopus*, *Ebbo vius*, male in eodem præcepto *Abbonius*, (Embredunensis) *Elegius*, (Noviomagensis) *Palladius*, (Autisiodorensis) *Audoberus*, qui in præcepto Dagoberti sicut & apud alios quosdam *Dadus* appellatur (Rotomagensis.) Utrinque pariter sese offert *Ermenricus vir illustris*. Quis porrò credat tot episcopos, illustresque viros, duplici conventui Clippiacensi integris viginti annis inter se disjunctis adesse potuisse? Denique synodo Clippiacensi sub Dagoberto subscriptus legitur, *Landericus episcopus*, quem ipsum esse ejus omnium episcopum Parisiensem facile omnes concesserint. Landericum verò hunc nonnisi pius anno 643. Parisiensem cathedram ascendisse notat Pagius in Critic. ad A. 662. IV. Quæ ergo sit fides synodi Clippiacensis sub Dagoberto anni 627. quam Landericus episcopus obtinuit? Argumentum hoc maxime urget otiolitatis epiicopalis SS. Audoeni ita Dodonis Rotomagensis, & S. Eligii Noviomensis, qui ambo supremo facerdotio initiati fuere anno 640. quo Clodoveus II. qui Dagoberto patri anno 628. januario mense successit. Dodo verò *Rotomagensis episcopus* & *Elegius* utique Noviomensis synodo huic Clippiacensi anno V. Dagoberti habito subscriptus legitur. Abjicienda est igitur synodus ista, vel potius cum Clippiacensi anni 654. confundenda.

AD MATISCONENSE CONCILIUM

In quo regula S. Columbani de Agrestini calumnias defenditur.

Ante annum 624. celebratum

ADNOTATIO CRITICA.

Inter an. 616. & 624.

Ex meis ad Pagium Adnot. ad A. 613. 5. 624.

QUanquam de anno quo Matiſconenſe iſtud concilium celebratum fuit, nihil certi conſtat; illud tamen affirmare audeo, ejus celebrationem intra ſpatium annorum octo, quot ab anno 616. uſque ad eruo ex Jona in Vi a Euſtaſii, narrat enim Agreſtinum e Luxovio in Italiam contendiſſe, indeque Aquilejam venientem ſchiſma trium capitulorum ebiiſſe, qua de re epiſtolam ad Artalam ſcripſit. Tum redit in Galliam ubi turbatas eccles conciliii Matiſconenſis cauſam præbuit. Ex his intelligimus concilium coactum fuiſſe poſtquam Artalasebinum præfectum obtinuit; ad illum enim tanquam ad ſuorum monachorum præſulem literas ſuas Agreſtinum dixeriſſe opinor. Cœpit autem Artala poſt obitum S.

Co-

ANNO CHRISTI 618. 633.

Columbani nempe circa annum 616. Poſt concilium Agreſtinus SS. Romaricum & Amatum ſeduxit. Sed ambo dein errorem agnoverunt, & acerba pœnitentia luxerunt, præſertim S. Amatus, qui tantis macerationibus corpus affecit, ut ponderi ſuccumbens, eatdem anno 624. ut ſtagius hic num. 7. probat, interierit. Ex hoc liquere arbitror concilium inter annum 616. quo Attala cœpit, & 624. quo Amatus deſiit, habitum fuiſſe. Ut autem demus aliquid excurſioni Agreſtini in Italiam, ſchismati & mollitioribus ejus in S. Euſtaſium ante concilium; viciſſim autem deceptioni S. Amati, ejuſque reſipiſcentiæ ac pœnitudini poſt concilium, non innani conjectura ſedem concilio annum 618. aut 620. circiter conſtitueremus.

ANNO CHRISTI 618. 633.

AD CONCILIUM ALEXANDRINUM

A Cyro Monothelita anno 633. habitum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 633.

QUamvis levioris eſt momenti, juvat tamen mendum quoddam corrigere, quod in hiſtoriam hujus concilii apud ſcriptores irrepſit. Hujus epocham ita ſignant: *Menſis Maji quarta die indictione ſexta.* Indictionis quidem notam admitto; dies verò in Græco adſcriptus ſynoſi VI. œcumenicæ action. XII. nullus adnotatur; & recte quidem, nam in Græco menſis eſt *Pauni*, hic verò Alexandrinus menſis a die XXVI. Maji exordiebatur. Quomodo ergo dies IV. Maii cum menſe Pauni conjungatur? In veteri alia concilii ſexti verſione, quam primus vulgavit Harduinus ex MS. codice bibliothecæ collegii Claromontani S. J. pro Majo menſe Martius exprimitur; ſed nec ita cum Pauni cohæret.

AD CONCILIUM TOLETANUM IV.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 633.

DE hoc concilio hæc animadverſa innotis ad Pagium ad A. 633. 28. Loaiſæ codex plane mendoſus eſt, vel certe ſcriptor ille minus perite veterem ſcripturam legit, nam lapſus eſt non ſemel. Primo legitur in canonum collectione Hiſpanica, cujus veuſtiſſima exemplaria duo Baluzius conſuluit, leguntur interfuiſſe concilio huic epiſcopi ſexaginta ſex, cui epiſcoporum numero conſonat epiſtola Cæſarii abbatis S. Cæciliæ in Monte-Feretro (quam ſcripſam conicit Baluzius anno 972. circiter). Inſuper pro eo quod Loaiſa legit, *Nona Decembris*, in MSS. eſt *Nonas Decembris*. Vide Baluzium Miſcellan. tom. 7. pag. 61. Poſtremam hanc e MSS. codicibus correctionem eo libentior admitto, quod certum annum concilium hujus detegit. Cum enim concilia die dominica Indici mos ferè, & anno iſto 633. Nonæ Decembris in dominicam inciderint, ab hoc pariter anno concilium removendum non eſſe intelligimus. Cum præſertim eundem annum deſignet Æra DCLXXI. quæ in inſcriptione ejuſdem concilii legitur. Nec moveor authoritate Roderici, qui Sifenandum, (in cujus anno tertio concilium habitum fuit) *cœpiſſe* Æra DCLXXIII. notat; non enim ſcripſerit ille tantæ vetuſtatis eſt, ut indubitatam fidem in re chronologica exторqueat, præſertim contra fidem veterum codicum, in quibus concilium iſtud æræ DCLXXI. & tertio Siſenandi anno illigatur. Neque ſinceriora concilii ejuſdem Acta præ oculis habuiſſe ſcriptor ille cenſendus eſt, cum errer in aſſignando numero Patrum qui concilio adfuerunt, quos ad LXVIII. recenſet, cum re vera LXVI. rantummodo interfuerint, ut ſupra demonſtravimus. Ex his ergo conſtat Siſenandum æra DCLXVIII. ſeu anno 630. vel 631. cœpiſſe.

AD CONCILIUM PARISIENSE

Anni 638. ſeu potius 632.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 631.

QUe nos ratio fuaſit ut concilium Cliptianenſe anni 627. ad Clippiacenſe anni 644. referremus, eadem pariter & concilium hoc Pariſienſe pro immunitate Baſilicæ S. Dionyſii, ſub Dagoberto celebratum, ut relinquamus ſuadet. Charteæ enim quæ concilium hoc deduxit Simondus *Sacrabile inter cæteros epiſcopus Eligiur*, quem ipſum eſſe Noviomenſem epiſcopum ex eo conjicio, quod hujus nominis nullus tunc epiſcopus alius in Gallia ſeſe offerat. Eligius verò nomiſi anno 640. ſub Clodoveo II. in epiſcopale ſolium evectus fuit. Qui ergo fieri potuit ut anno 632. ſub Dagoberto concilio celebrando inter epiſcopos adfuerit? Res igitur ita ſeſe habuit. Anno 633. Landericus epiſcopus Pariſienſis privilegium libertatis Monaſterio S. Dionyſii conceſſit, quod cum pluribus epiſcopis, ipſoque Eligio Noviomenſe in ſynodo forte Pariſienſi ſignavit. Hinc ea ipſa fraude qua ex ſynodo, ſeu convenu Clippiacenſi anno 638. eadem de cauſa collecta, facta eſt ſynodus Clippiacenſis anni 627. ſub Dagoberto; eadem, inquam, fraude ex ſynodo Pariſienſi anni 638. expreſſa eſt altera Pariſienſis anni 638.

ANNO CHRISTI 618. 633.

Nec valet ſi dixeris, fieri utique potuiſſe ut privilegium pro baſilica S. Dionyſii anno X. Dagoberti in ſynodo Pariſienſi daretur, cui poſt aliquot annos Eligius epiſcopus renunciatus ad majorem firmitatem ſubſcripſerit. Id enim fieri quidem poſſet, verùm ab ille epiſcopis, in quorum diœceſi ſita erat eccleſia, ut privilegium ab ea ex munere deceſſoris acceptum & ſucceſſore, pariter ſubſcribereturur. Quorſum verò Eligii Noviomenſis ſubſcriptio privilegio Pariſienſi ante annos aliquot lato exquiratur?

ANNO CHRISTI 638. 645.

SEVERINUS PAPA

Cepit anno 640. eodemque defit.

JOANNES PAPA IV.

Sedit ab anno 640. uſque ad annum 642.

THEODORUS PAPA I.

Sedit ab anno 642. uſque ad annum 649.

AD CONCILIUM AURELIANENSE

Anni 645.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex anno 645. ad 642.

COncilium iſtud ante aſſumptionem SS. Eligii & Audoeni ad epiſcopatus Noviomenſem & Rotomagenſem, collocandam eſſe Labbeus ex Audoneo authore Vitæ S. Eligii recte deduxit. Cum verò ex fide, actorum ejuſdem S. Eligii, ſicut & adorum S. Audonei conſtet, utrumque ſanctum virum ſummo ſacerdotio, regis Clotarii II. anno III. initiatos fuiſſe, conſtetitque pariter ex Pagio Clotarium hunc anno 639. cœpiſſe; hinc inferas licet ſynodum Aurelianenſem non quidem anno 645. ut Labbeus conſtituit, conſignandam, ſed & annum 642. forte præceditſe.

SYNODUS NISIBENSIS NESTORIANORUM

Pro canonibus quibuſdam forte diſciplinæ condendis

A Curia ejus forte urbis epiſcopo

Anno circiter 645. habita.

Anno 645. circ.

SYnodi hujus nuda ſupereſt mentio ex catalogo epiſtolarum Jeſujabi Adjabenorum metropolitæ apud Aſſemanum Bibliot. Orient. to. III. pag. 142. Inter cæteras enim recenſet epiſtolam ejus ad Guriam, (forte Niſibenſem epiſcopum) qua queritur de literis ad ſe miſſis abſque *nomine* & ſubſcriptione, tum & quod Niſibi ſynodum habuerit canoneſque pro libito condiderit.

ANNO CHRISTI 647. 650.

SYNODUS NESTORIANA IN COENOBIO

S. SIMEONIS, forte prope Seleuciam, Nestorianorum,

Ad recipiendum ad communionem Sahadunam episcopum, qui sæpius ad Catholicos desciscens, tandem in communionem Nestorianorum admitti postulabat,

MAREME NESTORIANORUM CATHOLICO PRÆSIDENTE

Inter annum 647. & 650. celebrata.

Inter an. 647. & 650.

Maremes, qui ab anno Christi 647. ad 650. Nestorianorum cathedram supremam occupavit, Sahadunam episcopum, qui sæpe a Nestorianis ad Romanos transierat, iterum resipiscentem admitti volebat ad communionem. Ejus rei causa concilium indixit ad cœnobium S. Simeonis, ubi ipse degebat, in quo Sahadunas, licet nonnullis repugnantibus, admissus fuit. Ad hanc synodum Jesujabus Adjabenus metropolita epistolam dedit, qua demonstrare nititur Sahadunam sæpius redeuntem & sæpius etiam recedentem admitti nequaquam oportere. Integram illam hic referre juvat, tum quod ad concilium istud pertineat, tum etiam quod de synodis octo, in quibus Sahadunas apostasiæ suæ renunciavit, mentionem iniciat. Has verò synodos inter annum 628. & 650. collocandas Assemanus, ex quo hæc omnia desumpsi, ex eo demonstrat, quod Sahadunas Nestorianismo renunciaverit postquam cum eodem Jesujabo ad Romanorum terras anno illo 628. profectus est, ut ex Margenti Arabo scriptore idem Assemanus tom. 3. pag. 107. evincit. En verò ex eodem Assemano Jesujabi epistolam.

JESUJABI METROPOLITÆ ADJABENORUM NESTORIANI

Ad episcopos regionis Garmæorum in synodum collectos.

Imminens metus, o Beati, invitum me cogit scribere quæ nolebam. Ut autem isthæc scribere cogerer, plures tentationes, quæ antehac acciderunt, me docuere. Pauca igitur de pluribus dicam. Dudum scilicet quumad vos venissem, intellexi; postea istud ipsum etiam audivi Catholicum ad vos frequenter scribere; & nunc rursus accepi, eundem propediem ad vos esse venturum. Et hæc omnia, tum epistolarum scriptionem, tum Catholici accessum, eò collimare, ut religiositati vestræ persuadeant, Sahadunam ad Dei ecclesiam vi deductum recipere: quum nimirum nec Sahadunas, nec Dei ecclesia id velint. Sahadunas enim quum hactenus nec ad tempus ad ecclesiam accedere voluerit, quid? existimatis ne illum se adduci passurum, ut ab iis quæ præpostere impieque loquutus est, & adversus veram fidem scripsit, discedat? minime verò: sed & nunc in perversitate suæ religionis persistit, nostramque anathematizat fidem, atque pleno ore blasphemiis insectatur, infirmo fultus præsidio ab urbe, quam Diabolus ecclesiæ erectam, illi tradidit. Neque modo Dei ecclesiæ communionem sincere petit. Sed nec Dei ecclesia unquam voluit aut modo vult in suam communionem illum recipere, qui ejus fidem anathematizat, & ejus dogmata depravat, & personas ejus blasphemat. Quum ergo nec Sahadunas ingressum in ecclesiam quærat, neque Sahadunæ ingressum ecclesia optet, equidem non intelligo, quanam cogitatione agantur qui se hac cura onerarunt scribendi aut legendi, aut loquendi, aut petendi ingressum hominis hujus indolis & ingenii. Quidnam porro, o Beati, Sahaduna intentatum reliquit, ut nobis probaret, a nostra religione sese abhorrere, ut illud modo efficiens credatur alienus & segregatione dignus? At quispiam fortasse, Domino scilicet nostro & Paulo mitior, nobis objiciet illud septuagies septies. Sed, o Beati, hæreticis certus statuitur terminus, & quidem satis cognitus: neque vulgare delictum est, quod contra fidem admittitur crimen. Etenim Dominus quidem per oculum dexterum & manum dexteram, & per celerem utriusque sectionem, ejus, qui fidem depravat, abscissionem circumscripsit. Paulus verò Domini interpres prima & secunda vice hæretici segregationem definivit, subdiditque statim causam celeris rescissionis: ut qui nempe non ignorabat futuros nos ipso mitiores & meliores, eundemque proinde de præcipiti festinatoque judicio sine misericordia incusaturos. Scitote, inquit, quod qui hujusmodi est, subversus est & delinquens, & suo judicio est condemnatus. Age verò quando Apostolicæ legi stare nolimus, præstitutum septuagies septies numerum evoluto quinquennio jam longe excessimus: & ut hoc prætermittam, quod ego seorsim, quemadmodum & singuli vestrum, frequenter illum corripuimus, ea tantum quæ in conventibus synodicis, & Catholico præsente acta sunt, commemorabo. Octies siquidem Sahadunas ecclesiæ fidem suscepit, suumque errorem in universali synodo anathematizavit; ter quidem priora cum subscriptione & sigillo; quinquies verò confessione oris coram synodo & totidem vicibus ad suam impietatem reversus est, velut canis ad vomitum; quando nec ipse defecit negando & confitendo, & rursus quod confessus fuerat abjurando; neque nos vicissim defecimus illum quotidie stulto cum

ANNO CHRISTI 650.

labore suscipiendo. Postremum verò videns Deus, qui per Paulum loquutus fuit, stolidam nostram commiserationem a multiplici Sahadumæ inconstantia minime superatam fuisse, statu suo hominem abduxit disjecitque procul: ad partes nempo hæreticorum, ubi ille Beelphegor initiatus, omnibus nequitiæ modis pravam eorum communionem approbans, plures libellos blasphemiarum plenos adversus nos, nostram fidem, nostrosque doctores in omnibus heterodoxorum synodis scripsit divulgavitque. Quum ipse nullam ad pravitatem suam indicandam omiserit rationem, quin eam in publicum proferret, cumque noster quoque Deus & Dominus Jesus Christus procul a republica incolatus nostri abegerit; illum nihilominus misso nuncio revocamus, & deducimus adversus Dei nutum, & adversus suam ipsius providentiam. Venitque ille prædicans a Jerusalem usque ad Illyricum, coram Throno scilicet catholico orthodoxorum, condemnationem nostram: professus se venisse, ut nos ad suam fidem traduceret. Quum autem res in eo statu reperisset, in quo reperit, despexit nos, & ad locum abiit, quo abiit; ad populum nempe pauperem quem Diabolus ab ecclesia distractum ipsi tradiderat. Illud verò magis mirandum est, quod post talia flagitia, qualia sunt quæ retuli, quum Sahadumas dedignatus fuerit ad Catholicum & ad ejus fidem, honorem, & communionem accedere, illumque cum despectu reliquerit, & ad populum suum se receperit; quum, inquam, hæc Sahadumas ausus fuerit, miror, qua ratione nunc pro illo ad vos scribatur, ut eum revocetis, velut quibus potestas & jus est illum revocandi: libellus etiam vobis mittatur continens ea, quæ ab illo subsignari oporteat: vosque similiter scribatis, de ejus revocatione in specie tractantes, revera defectionem procurantes, ajentesque, cunctari oportere, & expectari Catholici adventum. Unum itaque post hæc restat, ut si Sahadumas aliquod obedientiæ specimen præbeat, sicut sæpius præbuit, continuo admittatur ad sanctorum communionem. At ego gratias interim habeo Sahadumæ, divinæ potius dicam providentiæ, quod ipse haud prorsus se adduci passurus est, ut juxta morem pareat. Secus intra sanctam ecclesiam modo habebimus venerabilem episcopum, cujus libris universus orbis plenus est adversus fidem nostram conscriptis, In quibus nos Paulianistas, & duorum filiorum assertores appellat: & quidem dudum ille nos nec episcopos, nec orthodoxos censet, sed quotidie verbo & scripto anathematizat quoscumque asserentes duas inesse Christo hypostases, & negantes unam tantummodo hypostasim esse Christum. Id verò, qui ejus dicta exceperunt, testantur, & vulgata ubique ejus scripta confirmant. Scripsit enim & obtulit plures libellos in omnibus terris Romanorum, prædicans, se a nobis expulsum fuisse, quod nobiscum communem fidem haud quaquam haberet, sibique ipsorum religio placeret. Nihilominus placemus nobis adhuc & instamus, ut talem hominem tanquam unum ex nobis censeamus, & putamus adhuc homines nos esse, & hominum mentem nos habere. Ast nunc parco verbis, ne acerbus videar, & ultra progredior, & gratias ago quamplurimas Dei clementiæ, quod minime permiserit Sahadunæ, ut nos falleret, sicut antehac solebat. Alioquin haberemus, ut modo dicebam, egregium episcopum, cujus adversus nos scripta libros, quos Xenajas (*Philoxenus Magugensis*) adversus Patres conscripsit, exsuperant. Idcirco miserabiliter clamo ad vos, & oro, obtestorque, ut a schismate caveatis, ne scilicet ecclesia perturbetur, o beati viri. Porro etsi exiguum quippiam vobis videatur, quod unus, qualem me esse comperio, a vestra synodo dissideat in susceptione hominis, qui fidem corrupit; at parvi profecto non sunt, qui ad mortem usque pro veritate decertant, quamvis absit, ut unus sit, quemadmodum aliquando fuit; sed orthodoxæ veritatis nomen per Altissimi gloriam ubique triumphat. Qua de re audite quod vobis narro novum miraculum, quod Deus in ecclesia sua nunc in fine temporum ad confirmandum testimonium fidei suæ in mundo edidit, ut Deus, hominum amator, qui nunquam reliquit, aut relinquet se absque testimonio. Dæmonas nimirum illos; qui a trecentis circiter annis a Cyrilli tempore & deinceps fidei verbum depravabant in terris Romanorum illa assertione unius hypostasis, unius scilicet naturæ, eorumque similes, virtutis suæ potentia modo illinc expulit & unacum ipsis ex diptycis & ex universa ecclesia Romani Imperii abrasit; Cyrillum, inquam, & Severum, atque alios quoscumque, qui non dissimili ac illi fato in impietate periere; illi verò qui in vivis sunt, & communem cum prædictis tenent sententiam, in varias Romani Imperii partes projecti, crimen exilio luunt, sive patriarchæ, sive episcopi, sive quavis alia dignitate spectandi. Cujus rei testes oculatos apud nos habemus fratres monachos nostros, qui universo orbe lustrato ad nos postliminio redierunt. En itaque magna Roma, & socia ejus Ravenna, & universa Italia, atque omne regnum Longobardorum, & Francorum, Africa quoque & Sicilia, Thracia universa & Creta, Rhodus etiam & Chius, & omnes insulæ atque Constantinopolis & universa ejus ditio, Asia quoque, & Bithynia, & Lycaonia & Pamphilia, Galatia, & Isauria, & universa Græcia & Jerusalem & Cyprus & plurimi ex Palæstina & Phænicia, duas hypostases, & duas operationes & proprietates Christi unanimi consensu profitentur. Sed & omnes episcopos aliter sentire convinctos in exilium pellunt. Cyrillum insuper impium, qui doctrinam de unica hypostasi & proprietate atque operatione Christi primus invexit, anathematizarunt & ex diptycis ecclesiasticis expunxerunt. Et verò miraculi speciem habet, quod illi qui per tria circiter sæcula errorem sequuti fuerant, ex Dei gratia ad veritatis agnitionem redierint; nos contra qui per sex fere sæcula in vera fide & doctrina firmi perstitimus, nunc in errorem imprudentes impellamur opera istorum Dæmonum, qui a Romano-

ANNO CHRISTI 649.

rum ditione abacti fuere; & quum illi Cyrillum fidei ipsorum depravatorem e sacris diptychis per tria fœcula modo abraserint, nos inanimem Cyrilli abortivum, nempe Sahadunam, fatuum hominem, in ecclesiam Dei cum honore sanctorum admitendum esse contendamus; quum præsertim ille contra quoridie clamet, se de nostra communione haudquaquam esse, nosque universos in errore versari, seque fatagere, ut nos ad suam fidem traducat, & ad hunc scopum e terris Romanorum huc revertisse. Hæc proinde intuentini, o Sancti sacerdotes, & sedulo fatagite, ut catholicatis insemeranam nostram quam præsertim, ut sinus exemplaria in custodia Domini, in qua fuistis constituti, ne dimenses illi, qui ex occidente virtute Dei abacti fuere, per cuniculos insolentem nostrum irrumpant, nullisque hominis opera, qui Sahadunas appellatur, nosque in sine mundi infamia hujusmodi laboremus. Recolite, ut viros doctissimos decet, quæ scripta sunt: per exiguum nimirum & faciles aditus nequitiam hujusmodi in Romanorum terras introrumpere, & viros admirandos atque inclytos doctores decidere atque naufragium passos fuisse, & seipsos fleville demum, quum ad indigna perpetranda induti fuissent, ad anathematizandum videlicet fidem patrum & beneficiorum suorum, quorum memoria literis consignata manet in sempiternum ad nostram doctrinam & admonitionem: quoniam finis fœculorum pervenit super nos. Ecquis verò novit non esse ista initia dolorum adventus Sathanæ? Quod si sub inirium dolorum naufragium patimur, quæ nobis spes superest ad ea quæ venture sunt? Sarragamus ergo, fiscut boni amistores, ut finus exemplaria virtutum ecclesiæ Dei, ad cujus ministerium segregati fuimus. Ipse autem misericors & bonus Deus, qui in poreslate habet, ut omnem in timentibus se gratiam abundare faciat, infirmitatem nostram sua misericordia corroboret, ut faciamus voluntatem ejus omni tempore cunctis diebus vitæ nostræ. Amen.

ANNO CHRISTI 649.

PSEUDO-SYNODUS THESSALONICENSIS

Gemina a Paulo ejus urbis episcopo Monothelita celebrata anno circiter 649.

Anno 649. circ.

QUod per totum orientem gliscebat, Monothelitici dogmatis virus, in Illyricum usque pervadens Paulum Thessalonicensem episcopum totius provinciæ metropolitanum infecerat. Qua de causa coacta synodo provinciæ suæ forte Thessalonicæ haberim habilivit, conditis in ea capitibus duodecim, quibus impiam illam sententiam subo comprehendit ac obligavit. His perfectis capita illa una cum synodica epistola transmisit ad sanctum Martinum pontificem, nec forte ab aliis delata fuit, quam a Pithano episcopo & Ignatio diacono, quos apocrisiorum ejus munus Romæ gessisse Martinus in epistola ad eundem data in Labbeo num. XII. legitur. Offunsus his Martinus anathemati Paulum obiicere meditabatur, sed precibus apocrisiariorum ejus motus legatos suos misit cum mandatis, ut quam ipse deferebant fidei confessionem, signari a Paulo jubberent. Venerant illi, sed Pauli dolis circumventi pro eo ut quam attulerunt fidei formulam ab eo signandam curarent, quam in synodo tunc coacta Paulus excudit synagraphum, ejus manu signatam, acceperunt, in qua omnia quidem quæ in Martiniana formula continebantur expresserat, illud verò reticuerat, quod Martinus in fua adjecerat: *Omnia anathematizo quæcumque Romana ecclesia anathematizat.* Fraudem illico sensit Martinus, qui primo quidem legatos male gestæ legationis reos postulavit, & canonicæ correctionis subjecit. Tum verò anathematis sententiam jaram die I. Novembris indictione VIII. ideli anni 649. dixit in Paulum ejusque *literas fynodales, & quæ prius, & quæ nunc*, aic, *a te missa sunt*: sicut & ea omnia damnavit quæ *fynodaliter ab eo gesta sunt, & quæ prius, & quæ nunc.* Neque his contentus damnatum illum eo etiam minæ veluit quod in *præsato secundo fynodali suo subscripserit & hoc. Omnia anathematizamus quæcumque anathematizamus.* De his verò omnibus per literas suas eandem Paulum certiorem fecit, monens ut tandem resipiscens eos omnes damnaret, quos Romana ecclesia a cœtu sue abjecerat. Ex his literis, quarum verba in hac nostra narratione expressimus, utriusque synodi cognitionem assequati sumus, quæ Collectores hucusque fugit.

ANNO CHRISTI 649.

MARTINUS PAPA I.

Sedit ab anno 649. usque ad annum 655.

ANNO CHRISTI 649.

GALLICANA SYNODUS

Forte Parisiensis

Anni 649.

MArtinus pontifex vir Romanam catheDram afcendit, inter primas pontificeus fui curas hanc posuit, ut invalescenti jam per orientem Monotheliturum hæreli ftreuue resisteret. Cujus rei gratia concilium præsulibus frequens cogendum statuens, legationem destinavit in Galliam ad Clotarium, ut ex regno suo viros doctos Romam mitteret ad concilium. Is legatione accepta, *rex cunctis regni sui sacerdotibus in unum, coactis, quid legati pontificis afferant* (forte afferant) *indicat, imbetque ut ex se ipsis talentos eligerent, quos ad propagandam tantæ rei negotium idoneos non dubitarent. Ab illis uno consensu B. Audoenus cum S. Eligio ad hoc destinandos elegerunt.* Ita vetustus author secundæ vitæ S. Audoeni, quem Bollandiani focii in vita ejusdem Sancti deserunt. Quanquam verò scriptor ille sæpe non semper asserat, in eo tamen congruit cum genuino authore Vitæ S. Eligii Noviomensis lib. 1. cap. XXXIII. apud Surium ad diem 1. decembris, qui legationis hujus a Martino in Galliam destinatæ meminit, additque, commissum fese intirei Romano Audoneo, & Eligio impedimenti aliquod obstitisse. Et his constat statuendam esse synodum vel forte conventum Gallicanorum episcoporum, eodem ipso anno 649. quo Romæ synodus habita est.

Ex anno 650. ad 644.

Ex mels ad Pagium Notis ad A. 662. III.

AD CABILONENSE CONCILIUM

Die 8. Kal. Novembris anno circiter 650. celebratum.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

ETsi de anno, quo synodus ista Cabilonensis habita fuit, certi nihil definiri potest, non inani tamen conjectura cum anno 649. illigaremus. Nam die VIII. Kal. Novembris celebratum fuisse tam certum est, quam certum pariter indicendis exordiendisque concilii diem dominicam plerumque deligi consuevisse, sicut & æque perspicuum est, ex iis quæ Pagius hac animadverteit, synodum hanc collocari oportere intra annos 640. quo SS. Eligius & Audoenus episcopi renuntiati sunt, & 653. quo S. Audobertus Parisiensis jam decesserat. Porro intra annorum spatium illud dominica dies in VIII. Kalend. Novembris nonnisi anno 649. incidit; hanc ergo concilii epocha interim statuenda, donec lux major ex anecdoto aliquo monumento ecclesiasticæ historiæ affulgeat.

Hæc olim mihi probabilia visa sunt, modo verò & chronologicam hanc epocham, follicitandam fuerunt. Ea movet conjectura quam exhibet *Chadoindus episcopus ecclesiæ Cenomanicæ*, qui per Chagnoaldum Abbatem Synodo huic interfuit, atque subscripsit. Chadoindus iste idem est Hadoindus, quem Cenomanorum ecclesiam eodem *circiter aliquo tempore Clotarii filii Chilperici, & tempore Dagoberti filii Clotarii, & primo tempore Clodovei filii ejusdem Dagoberti* teltatur vetustissimus author de Gestis Pontificum Cenomanorum vulgatus a Mabilonio Vetter. Analect. pag. 239. edit. in folio an. 1723. Ab eodem verò scriptore vulgatæ sunt iuprenæ tabulæ ejusdem Hadoindi, quæ signantaurii, quæ omnia inter se collata demonstrant Hadoindum hunc, sive Chadoindum non diu post annum illum vitam prorogasse. Porro annus Clodovei quintus in annum Christi 647. ex Pagii suppurationelucidis. Non ergo serius anno illo vel sequenti 644. celebrari potuit concilium Cabilonense, cui per legatum suum interfuit Chadoindus, quod cenio forte, vel morbo supremo impeditus per se non egerit. Belle verò omnia cum anno 644. congruunt; anno enim illo dies VIII. Kal. Novembris, qua concilium habitum fuit, cum feria secunda congruebat. Secunda verò feria iniri concilia pro more ætatis illius consuevisse Pagius adnotavit.

AD CABILONENSE CONCILIUM ADDITIO.

Canones *ex Burchardo*.

Can. IV. *Burch. lib. XV. cap. XI.*

QUando ea quæ canonica ventilantur, vel quando regularia examinantur, vel aliquos laicos interesse nisi Religiosos, & nisi hos tantummodo, qui in propria apellant Persona:

Can. V. *Burch. lib. XIX.*

Quicumque se propria voluntate aut in aquam jactaverit, aut collum ligaverit, aut de arbore præcipitaverit, aut ferro percusserit, aut cuilibet voluntariæ se morti tradiderit, istius oblatio non recipiatur.

Can. V. *Burch. lib. cap.*

Si quis præcantaverit ad fascinum vel qualesquumq. præcantationes, excepto Symbolum & Orationem Dominicam, qui cantat, & qui cantatur tres Quadragesimas in pane & aqua pœniteat &c.

Can. X. *Burch. lib. XIV. cap. IV.*

Ut sobrietatem Sacerdotes teneant, & hanc habendam Fidelibus prædicent, quia non potest bibere, & sobrietatem prædicare, qui se mero ad alterationem mentis ingurgitat. Hoc & de commessationibus, ut cæteris pestibus ad gastrimargiam pertinentibus observandum.

SYNODUS SELEUCIENSIS NESTORIANORUM

Ad Schismaticos ab obsequio Catholici desciscentes damnandos

Anno circiter 654. celebrata.

Anno 654. PErsæ Marvanitæ & Catarenses a throno Seleuciensi defecerant; quos in ordinem redigendos coacta Seleuciæ Synodus anathemate perculit. Rei hujus mentio superest in epistola Jesujabi Adjabenis episcopi apud Assemanum Bibl. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXXVI. ad Catarenses episcopos, qui verbis hisce compellantur: *Dei itaque ecclesia, hæc nimirum sancta synodus, quæ hoc tempore in urbe cathedræ Catholici* (Seleuciæ) *congregata est, vobis dudum fecit, quod ipsi vobis præsumpto antea judicio feceratis, vos scilicet ab honore & gradu, cujus nomen præfertis, dejiciens &c.*

EUGENIUS PAPA

Sedit ab anno 654. usque ad 657.

CONSTANTINOPOLITANA CONCILIA

Duo Monothelitarum in causa S. Maximi abbatis, alterum anno 665. alterum 666. celebrata.

Anno 665. 666. MArtino Romano Pontifice in exilium acto, exiliique gravitate oppresso, unum superêrat orthodoxæ fidei in oriente propugnaculum S. Maximus, quem hæretici subvertere aggressi, suggesserunt Constantio imperatori ut judicium in eum constitueret. Ille sacra divali emissa episcopos invitavit ad concilium, Maximum ad judicium. Veniens igitur abbas cum sociis monachis coram sacellario causam suam defendere coactus fuit. Acta causæ hujus vulgata sunt a Baronio in Annalibus; dein a Sirmondo in collectaneis Anastasii Bibliothecarii Oper. Sirmondi tom. III. ex quo demum in Collectionem conciliorum Veneto-Labbeanam tom. VII. pag. 477. transierunt. Ea occasione concilium coivisse ex actis illis discimus. *Postera die quæ fuit dominica, concilio facto, hi qui erant ecclesiæ persuaserunt piissimo imperatori hoc eos amaro & inhumano exilio condemnandos & ab invicem dividendos. Sanctum quidem senem penes Byzobem castrum Thraciæ, discipulum ejus apud Perberim, &c.* Concilium hoc respexisse credo Macarium patriarcham Antiochenum Monothelitam in sua fidei confessione, quam imperatori & patribus concilii VI. exhibuit, legenda in actis ejusdem concilii. Agit in ea Macarius de hæresi, quam appellat Maximi, quam plurium imperatorum & episcoporum edictis profligatam asserit, tum addit: *Quos sequuta est, & ea quæ hic facta est per divalem jussionem piæ memoriæ patris vestri* (Constantis patris Constantini, ad quem se dirigit Macarius) *sancta congregatio.* En igitur concilium ex divali Constantis in Maximum coactum, id vero anno 665. coivit. Agentem in eo exilio Maximum convenit Theodosius Cæsareæ episcopus, tentandumque sanctum virum aggressus, eam cum illo disputationem instituit, quæ integra ex iisdem Anastasii collectaneis recitatur in collectione Veneto-Labbeana tom. VII. col. 485. Secundum hæc, Maximus exilii locum mutare coactus Perberim adductus est. Sed nec ibi diu substitit, nam in additamento eidem collationi Maximi cum Theodosio annexo apud Combesisium in editione operum S. Maximi legitur. *Exinde adductis illis Constantinopolim adversum eos actione habita, &c.* Ex quibus verbis non obscure docemur, tertiam illam actionem seu judicium, non quidem Perberi, ut Pagius in critica ad A. 667. nescio qua adductus persuasione, censuit, sed Constantinopoli habitum fuisse. Judicium hoc in concilio ex episcopis collecto addito imperatoris senatu institutum fuisse demonstrat, tum sententia ejusdem concilii in Maximum & socios dicta, qua illos anathemate damnat, quam sententiam integram dabimus; cum etiam verba Macarii in ea fidei expositione de qua supra. Agens enim Macarius de eodem Maximo, post verba illa superius recitata, addit. *Petrus quoque sanctissimus & universalis Patriarcha* (Constantinopolitanus) *& prædecessor meæ parvitatis, Macedonius beatæ memoriæ, & Vicarius* (alia versio *legatus*) *Alexandriæ Theodotus, præsentibus una cum eis & qui aderant episcopis & sacro senatu, quæ circa* (Græcus addit *eum*) *fuerant in scripto discretientes* (alia versio *scripta fuerant*) *hunc anathematizaverunt cum impiis ejus discipulis.* Profecto verba hæc & concilium denotant, & nonnisi de concilio hoc postremo accipienda sunt, cum plane congruant sententiæ ab eodem concilio prolatæ, quam mox integram dabimus. Nec cohærere possunt cum priori illo concilio; nec enim illud Maximum damnavit exilio, sed imperatori tantummodo persuasit, ut illum ageret extorrem: vicissim autem alterum hoc concilium sententiam exilii in Maximum & socios dixit. Quibus constitutis, quinam episcopi concilio illi interfuerint, statim apparent. Annus etiam rei gestæ in aperto est, cum Petrus qui concilio præfuit, anno 656. decesserit ex calculo Pagii ad A. 656. V. eodemque anno 656. septembri mense Maximus cum Theodosio disputaverit; quæ sane disputatio concilium hoc præcessit. Ex quo demum resultat, labente anno 656. patres illos convenisse. Superest nunc ut ejusdem concilii acta, qualia supersunt, demus ex edito a P. Combefis ordinis Prædicatorum inter opera S. Maximi, quæ sane acta in Collectione Veneto-Labbeana aliisque desiderantur.

FRAGMENTUM ACTORUM CONCILII II. CONSTANTINOPOLITANI MONOTHELITARUM

In causa S. Maximi & sociorum anno 656. celebrati.

Anno 656. EXinde adductis illis Constantinopolim, adversumque eos actione habita, ac cum anathematizassent essentque execrati S. Maximum, ejusque discipulum beatum Anastasium, nec non sanctissimum Papam Martinum, sanctumque Sophronium patriarcham Jerosolymitanum, ac omnes Orthodoxos, quotquot denique ejusdem ac illi sententiæ essent; alterum quoque beatum Anastasium adduxerunt, iisdemque in eum diris ac contumeliis usi, tradiderunt judicibus, ita dicentes. Sane igitur, tu Anastasi, pullum populi universi maledictionis dirarumque, indutus amictum, canonica liberatus auditione, eaque extrusus, ad eam, quam delegisti deveharis gehennæ stationem ac sedem; qui nobiscum est, paciique consilio cuncta moderatur, prænobili sacroque senatu, statim a nobis judicium arrepturo, ac quæ civilibus constituta legibus sunt, prout visum illi fuerit, justa in te animadversione facturo, ob tantas tuas illas blasphemias rebellisque animi molitiones. Adversus hæc enim sententiam tulit præsens synodus: cumque illa omnipotentis Christi veri Dei nostri ope, quæ par erat, adversum vos Maxime, Anastasi, Anastasique decreto sanxerit, sitque reliquum ad ea, quæ a vobis impie dicta gestaque sunt, ut severioribus legum pœnis subjiciamini, (quamquam idcirco quod nulla ejusmodi pœna suppetit, quæ delictis vestris, ac blasphemiis condigna videri possit, justo vos judici, qui majora sit inflicturus, permittimus) in præsenti sæculo, ceu in lucri partem, vitæ vobis usura concessa, hacque ipsa lenitate tantisper vacuata, accurata legum disciplina ac districtione sancimus, ut statim assumptis, qui nobis præsto sunt, Clarissimus Præfectus, in suum amplissimi dominatus prætorium, Maximo ac utrique Anastasio, eorum flagris dorsa cædat, vestræque Maximi, amborumque Anastasiorum procacitatis organum (vestram scilicet blasphemam linguam) ab imo intus abscindat; tumque etiam, quæ blasphemæ vestræ rationi mentique ministravit, dexteram ferro auferat: ac ubi sic execrandis membris mutilos pariter circumducens, Urbis Augustæ regiones duodecim totas lustraverit, sempiterno exilio, jugique præterea custodiæ tradat: ut deinceps, ac quandiu vita superstes erit, blasphemiæ plenos errores vestros lugeatis, versa scilicet in vestra capita, quam in nos maledictionem dirasque excogitastis. Tulit itaque præfectus aliisque excruciatis tormentis, membra amputavit: totaque urbe propudiosa circumductione traducens, Laziccm relegavit.

ANNO CHRISTE 657.

VITALIANUS PAPA

Sedit ab anno 657. ad annum 669.

ANNO CHRISTI 657.

AD EPISTOLAS VITALIANI PAPÆ ADDITIO.

PRÆFATIO COLLECTORIS IN SEQUENTES EPISTOLAS TRES.

C. L. Muratorius in altero volumine Scriptorum Rer. Italicar. par. I. vulgavit eprorum quandam chronicorum Casinorum, quam Anastasio bibliothecario, vivo forsan, quam Anastasio bibliothecario, vivo celebri, tribuunt manuscripta; ipse vero Benedictino alicui Casinensi post seculum XI. adscribendam judicat. In ea celebris illa historia de Ispanis SS. Benedicti & Scholasticæ e Casinensi monasterio a Gallis subreptis ita late describitur, ut simul asseratur ejus lucubrationis auctor, Vitalianum papam nullum non moviffe lapidem, quo sacra pignora ad veteres possessores rediret, idque tandem impetratum fuisse à Gallis. Ea occasione tres sequentes epistolas a Vitaliano scriptas recitat, quas hic damus. Judicium lectoribus permittentes, genuinæne an spuriæ censendæ sint. Quidquid tamen de geminis prioribus epistolis alii judicaverint; mihi tamen tertia reprobaretur, cum apertissima suppositionis luce ferat testimonia, inscribitur enim Dagoberto Francorum regi, cum tamen illum ante Vitalianum obiisse inter eruditos constet.

VITALIANI EPISTOLA AD FLORIACENSES.

Vitalianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Hæremitis in Floriacenſi Cœnobio commorantibus, nec non Cœnobialis Manuelo, meo Abbati, quod dignum & juſtum eſt.

AUdivimus, quod ſine gravi dolore lo-
qui non poſſumus, quendam veſtri Cœnobii gyrovagum, Aygulfum nomine, ſuggeſtione diabolica Casinum veniſſe, & effractio B. Benedicti ſepulcro, ejus reliquias diminuiſſe. De quo facto gravi animadverſione vos & monaſterium veſtrum pleſcendos cum eodem gyrovago judicavimus, nisi & vos & locum veſtrum paterno affectu diligeremus. Facilius enim juraremus Casinenſis cœnobii poſſeſſiones in prædam & diripti onem dari, quam S. P. Benedicti Ispanum ab aliquo violari. Ob quam rem veſtræ univerſitati ex parte Dei omnipotentis & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli & omnium Sanctorum, & ſeptem univerſalium conciliorum præcipiendo mandamus, ut ad cor redeuntes, & ſanctis Apoſtolis Petro & Paulo & B. Benedicto ſatisfacientes, ad nos cum jam dictis ſacroſanctis reliquiis venialis, & de perpetrata nequitia cum jam dictis ſacrilegiis veniam poſtulet. Sin autem vos, & locum veſtrum & eundem ſacrilegium cum communicatoribus ſuis a ſanctæ matris eccleſiæ gremio ſeparantes, perpetuæ & indiſſolubilis maledictionis & anathematis vinculo innodamus, & a regno Dei alienamus, & cum Diabolo, & ejus atrociſſimis pompis, & Juda, D. N. Jeſu Chriſti traditore, æterno ſupplicio æternæque maledictioni deputamus. Pari etiam innodationis vinculo obligetur, quicumque vos & locum veſtrum ſolvere præſumpſerit a nexu excommunicationis abſque digno emendationis & pœnitentiæ fructu. Datum quinto Kal. Aug.

CLODOVEO FRANCORUM REGI.

Vitalianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Clodoveo regi Francorum, ſi filius obedientiæ fuerit, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

SAndti & magni Niceni concilii præcepta ſecuti, quæ jubent regularem epiſtolam per unumquemque provinciarum mitti, ne bi, qui abiicuntur, ab aliis recipiantur, Serenitati Veſtræ notum facimus, Aurelianenſes & Cenomannenſes, ac monaſterium Floriacenſe cum omnibus ſequacibus illorum a liminibus eccleſiæ ſeparatos, & indiſſolubili anathematis vinculo innodatos: quoniam eccleſiam S. Benedicti ejuſque fratres in caſtro Caſino ſitum, violare conati ſunt, & ſanctas reliquias poſt noſtrum interdictum retinere conantur, contra apoſtolicæ ſedis ſtatuta, & interdictum, & totius ſanctæ Dei ſynodi ſententiam, quam miſſis per ſingulas provincias literis, notam vobis omnibus facimus. Excommunicamus igitur pro ſuperius dictis reliquiis omnes jam dictos, & fallum abbatem Stombolum, non Mummolum, & Aygulfum filium Satanæ cum ſuis fautoribus, donec ſanctas reliquias ad urbem Romam reducant, & de perpetrata nequitia, ſecundum ſtatuta canonum, pœnitentiam ſumant. Quapropter veſtram a Deo conſervandam clementiam obnixa prece rogamus, & ex Dei omnipotentis, & apoſtolorum Petri & Pauli, & Benedicti parte præcipimus: ut jam dictos latrones ad juſtitiam ſedis apoſtolicæ faciendam conſtringatis. Sin autem & vos & illos pertuæ maledictionis anathemate damnamus. Datum die Kalendarum Novembrium.

ANNO CHRISTI 657.

AD OMNES EPISCOPOS

Vitalianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Dilectis in Chriſto fratribus & filiis, archiepiſcopis, epiſcopis, & abbatibus in Hiſpania, Betica, Luſitania, Galicia, Aquitania, Britannia, Germania, Gallia Belgica, Gallia Togata, Gallia Ciſalpina, Gallia Tranſalpina, & Gallia Tranſiuviana conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

VEtæ univerſitati per præſentia ſcripta notum eſſe volumus, Mumolum, hæreticum, & Floriacenſes, olim quidem monachos, nunc vero Sarabaitas, gyrovagos, ac primogenitos Satanæ, ea quæ carnis ſunt ſequi, & tenere doctrinam Balaam, filii Beor, furta, latrocinia, commeſſationes, & ebrietates, & lenocinia diligere, & in violatione ſepulcrorum operam dare. Ob quam rem ſcientes illos indiſſolubili anathematis vinculo eſſe damnatos, & a regno Dei alienatos, & cum Diabolo, & ejus atrociſſimis pompis, & Juda Jeſu Chriſti Domini noſtri traditore eſſe ſociatos, niſi forte pœnis Benedicti, cujuſque ſororis reliquias, quas nequiter abſtulerunt, in noſtram præſentiam, Caſinum reportandas, Romam reduxerint, & de tanta nequitia & ſacrilegio dignam pœnitentiam geſſerint. Quapropter ex parte Dei omnipotentis, ex Apoſtolorum Petri & Pauli veſtræ univerſitati mandamus, ut Floriacenſes, Aurelianenſes, & Cenomannenſes pro excommunicatis habeatis, & illos ante noſtram præſentiam cum ſanctis reliquiis venire cogatis. Quo autem termino ante nos venire debeant, veſtris literis inſinuate. Quicquid verò exinde ſtatueritis, dilecti filii noſtri Clodovei regis erit, his etiam renitentibus, adimplere. Datum Romæ 17. Kal. Auguſti.

AD THEODORUM ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM.

Primatum eccleſiæ Cantuarienſi aſſerit.

Dilectiſſimo fratri Theodoro, Vitalianus epiſcopus ſervus ſervorum Dei.

Ex Wilkins Conc. Brit. to. I. pag.

INter plurima, quæ nobis per veſtræ ſyllabas intimari juſſiſti, cognovimus etiam deſiderium veſtrum pro confirmatione diœceſis, quæ tuæ ſubjacet ditioni, quia in omnibus ex noſtro apoſtolicæ auctoritatis privilegio ſplendeſcere deſideras. Nos verò veſtræ pertinoti annuentes, quia congruit paſtorali ſollicitudini, ecclæ eccleſias Dei quæ a priſcis temporibus ab hac apoſtolica ſede ſtatuta intelligimus, irrefragabili ratione veſtræ, ſuccelſoribus perpetua ſtabilitate manere. Unde nobis viſum eſt eâ exhortari, ac in præſenti commendare tuæ fagacitati, ut in præſenti commendare tuæ fagacitate ſanctiſſimæ ſanctiſſimæ ecclæ eccleſias in inſula Britanniæ poſitas. Omnia ergo quæ a Sancto Gregorio prædeceſſore noſtro, Auguſtino ſuccelſo fuo, ſtatuta ſunt atque firmata, vel etiam per ſacrum ufum pallii conceſſa, nos tibi in ævum concedimus, & Doroverniam civitatem, ubi primitus per revelationem Jeſu Chriſti Domini noſtri fidei catholicæ, ſecundum inſtitutionem ſacrorum canonum ſuſcepta eſt, habere. Ex auctoritate autem beati Petri apoſtolorum principis, cui a Domino noſtro poteſtas data eſt ligandi atque ſolvendi in cœlo & in terra, nos, licet immeriti, ejuſdem beati Petri elavigeri regni cœlorum vicem tenentes, tibi Theodore, tuiſque ſucceſſoribus, ſicuti ab olimnis temporibus ſerene condonata, ita in perpetuum in ipſa tua metropolitana ſede, quæ ſita eſt in civitate Doroverniæ, immutilata concedimus deſtinenda. Si quis verò, quod non optamus, contra hanc noſtræ apoſtolici diſpoſitionis privilegii auctoritatem venire temptaverit, ſi quidem epiſcopus, vel presbyter, aut diaconus fuerit, ex hac apoſtolica auctoritate ſtatuimus atque decernimus, ut epiſcopus ordine præſtatus careat, & presbyter vel diaconus ſe noverint a ſuis ordinibus dejectos. Ex numero autem laicorum, tam ex regibus, quam principibus, ſive magna vel parva perſona fuerit, fciat ſe alienum a participatione corporis Domini noſtri Jeſu Chriſti. Hanc autem privilegii paginam ſubſcribam auctoritate beati Petri apoſtolorum principis, cujus miniſterio fungimur, tibi, Theodore, tuiſque ſucceſſoribus in perpetuum obtinendam delegamus. Deus te incolumem cuſtodiat, dilectiſſime frater.

ANNO CHRISTE 648.

CONCILIUM GALLICANUM

Incerti loci, forte spurium, sub Vitaliano papa habitum

Anno 658. circiter.

VItalianus papa, subreptæ e Casinensi monasterio sacræ lipsanæ SS. Benedicti & Scholasticæ & in Floriacensi Gallorum monasterium translatæ, intelligens, legatos suos missi ad *Dagobertum* regem (forte legendum Clodoveum) ejus nomine postulantes ut sacrum illud depositum cultoribus suis redderetur : *Suprædictis igitur missis*, scribit Pseudo-Anastasius in epitome Chronic. Cafinen. Rer. Italic. to. II. part. I. *fedis apostolicæ ad regem Dagobertum directos honorifice fuscepit sunt, exortationes ei facerunt pontificis*. Clodoveus itaque *tex eum fieri, concilio habito, apocrisiarios summi pontificis Aurelianis & Cenomannis direxit, mandans, & ex regula auctoritate præcipiens, ut sanctissimum Pontificis in omnibus adimpleretur*. Quanquam hæc epistolarum concilium non satis exprimunt, cum fieri potuisset, ut Clodoveus eorum seu concilium procurum locum haberet, non tamen de re ecclesiastica ageretur, nomine *concilii*, epistolarum earum reipsa designatum ab Historico non immerito censerem. Plus aliquid laborandum esset ut historiæ hujus sinceritas probaretur, nam Vitaliani papæ ætas cum Dagoberto non plane cohæret : corpit enim Vitalianus anno 657. juxta Pagii suppurationem ; Dagobertus verò non ultra annum 638. vitam prorogavit.

AD CONCILIUM AUGUSTODUNENSE

Anni 663.

EMENDATIO.

Anno 663. CL. Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. XVI. §. XXXVII. concilii hujus variantes quasdam lectiones ex M. S. codice Einsidlenli affert, quæ cum præterniſſæ ſint in Labbeo-Veneta editione, & magni ſint momenti, ideo huc transferendas cenſui. In canone XV. pro eo quod editi præferunt : *quidquid canonicum ordo vel regula S. Benedicti edocet* ; codex ille legit: *Canonum ordo vel regula*, &c. Recte ille quidem, nam *canonicus ordo & regula Sancti Benedicti* phraſes ſunt, nonnisi poſt concilium Aquiſgranenſe, in quo canonici ecclesiarum collegiatarum communem vitæ ſocietatem ſub certa regula agere juſſi ſunt, ubiuare. Altera lectio ſuppeditaseur in eodem canone XV. quo præcæ in monachos canonum illorum transgreſſores ſtatuuntur ; ita legitur in editis : *Si monachus, a communione & missa annos tres ſuſpendatur* ; in codice verò ita roſte corrigitur : *A communione & missa*. Hæc utique lectio Mabillonio ipſo judice ſana eſt.

De hoc ipſo concilio Auguſtodunenſi ita olim diſſeruì in notis ad Pagium ad A. 663. 5. Synodum hanc Auguſtodunenſem ad annum 677. pertinere ſuſpicor, nec aliam eſſe reor ab illa, cujus mentio eſt in vulgatoo S. Leodegarii teſtamento ; ſicuti neque aliam deſignarì puto Synodum in diplomate E ipſum in canone conciliorum forte Auguſtodunenſe appellatum fuit, quod ejus canones S. Leodegarius Auguſtodunenſis facile diresxerit.

Profecto concilium illud, de quo in teſtamento S. Leodegarii, unum idemque cum Auguſtodunenſi fuiſſe ſenſit pariter zebilium author adnotationis ſubjectæ editioni concilio rum Veneto-Labbeanæ tom. VII. col. 550. ſenſit & Mabillonius loco ſupra laudato, ſentibus *Principibus noſtris*, ideſt ut Mabillonius ibidem exponit, Theodorico & Dagoberto. Ex quibus intelligimus inter utrumque regem pacem tunc conciliatam fuiſſe. Porro pax inter duos illos reges nulla fuiſſe videtur in Gallia ante annum 677. ut Pagius ad eundem annum num. 7. & 8. demonſtrat. Conſtat autem ex diplomate autographo Mabilloni, ut videre licet apud Pagium loco ſupra laudato, eo pariter anno 677. medio ſeptembri dum pax eſſet in Gallia, compertum quandam Galliorum præſulum ſynodum habitam fuiſſe pro *ſtatu eccleſiæ & confirmatione pacis*, quæ verba denotare videntur eidem concilio plurimos Galliarum epiſcopos convenisſe, ut de ratione conciliandæ utrinque pacis tractarent. Igitur ſynodus hæc ipſiſſima cenſeri poteſt ac ſuperior illa, cujus S. Leodegarius in ſuo teſtamento meminit. Repugnare his videtur locus habitis concilii, qui locus in teſtamento appellatur *Cheſſiacus*, in diplomate verò *Marlacus*. Sed forte ſicut methodoſi ſunt characteres chronologici eiuſdem teſtamenti, ita & mendoſe loci nomen expreſſum eſt, ac pro *Cheſſiaci* legendum eſt *Marlaci*, ſeu forte *Marlacus* ; cum præſertim ubi locorum Chriſtiacus fuerit nemo norit, teſte Mabillonio loco citato. Hoc ipſum in canone conciliorum forte Auguſtodunenſe appellatum fuit, quod ejus canones S. Leodegarius Auguſtodunenſis facile direxerit.

Profecto concilium illud, de quo in teſtamento S. Leodegarii, unum idemque cum Auguſtodunenſi fuiſſe ſenſit pariter zebilium author adnotationis ſubjectæ editioni concilio rum Veneto-Labbeanæ tom. VII. col. 550. ſenſit & Mabillonius loco ſupra laudato,

ANNO CHRISTE 658. dato, ubi poſtquam egiſſet de concilio in teſtamento deſignato, ſubdit: *Forte eodem in loco eodemque tempore habita eſt ſynodus Augustodunenſis dicta ; quæ forte non aliunde ob cauſam Augustodunenſis dicta eſt, quam quod agente in primis Leodegario Augustodunenſi epiſcopo ejus civitatis eandem ſynodum habuerit*. Hic ergo ſtantibus Auguſtodunenſis ſynodi epocha ſigenda eſt anno 677. Theodorici regis anno V. ineunte, medio ſeptembri.

Hæc olim mihi probabiliſſima viſa ſunt, nec forte deerunt, qui me recta conjecturam judicarint ; nunc verò maturius re diſcuſſa, contrarium fieri videtur potuiſſe ut Auguſtodunenſis ſynodus ipſiſſima judicaretur cum ea, de qua in teſtamento S. Leodegarii fit mentio ; ſed aliam plane cenſendam eſſe ab ea quæ in diplomate Theodorici commemoratur. Hæc enim poſſetne conjecturis ipſa cenſeri poteſt ſynodus in villa Regia habita, cujus acta brevi compendio perſtringit Ursinus in vita S. Leodegarii epiſcopi Augustodunenſis ; diploma enim ſignatur anno V. Theodorici, qui cum anno 677. vel 678. conpoſuerit, quo eodem anno habita eſt ſynodus in villa Regia paulo ante obitum

ANNO CHRISTE 658. Leodegarii celebrata ; unde enim vic fando anno 678. Cum igitur poſtremæ hujus ſynodo S. Leodegarius minime adfuerit, ſecce eo venerit invitatus, telle Urſino, non eſt cur ejus ſynodi acta & teſtamentum a S. viro condita cenſeantur. Aliuqui vero conſtat Auguſtodunenſis ſynodi acta S. Præſuli ex veteri traditione adſcribi. Hæc de ſynodo ipſa ; nunc pauca de ejus quorum ſubjeci canone.

Burchardus in ſua canonum collectione, lib. XV. cap. 74. canonem affert ex Concilio Eduenſi ſeu quod idem eſt Auguſtodunenſi Can. V. Ille verò quamquam acceptus ex Concilio S. Leodega ri ibidem non legitur, cum ramen ad nullum aliud referri commode poſſit (neque enim ante Burchardum ullum aliud legitur Auguſtodunenſe Concilium) ideò huc referendum non immeritò cenſui. Ivo quidem, & ex eo Labbeus, canonem quintum Auguſtodunenſem S. Leodegarii plane ab hoc Burchardiano diverſum aſſerit, quando illos decretorum collectores in ſignando canonum numero non ſenſei erraturo conſtat.

EX CONCILIO EDUENSI Can. V.

SI qui altario Domini deſerviunt, ſi ſubito ſtenda carnis fragilitate corruerint, & Domino reſpiciente digne pœnituerint, itaut mortificato corpore cordis contriti ſacrificium Domino offerant ; tamen ut omnibus pontificis vel veraciter afflictos non diu ſuſpendere ; vel deſidioſos protixiore tempore ab eccleſiæ corpore ſegregare. Ita tamen ut ſi hi officiorum ſuorum loca recipiant, nec poſſint ad altiora officia ultetius promoveri. Quod ſi iterato, velut canes ad vomitum, reverſi fuerint, & volut ſues in voluta bris emerſi jacuerint, non ſolum dignitate officii careant, ſed etiam ſanctum communionem nonnuſi in exitu percipiant.

CONCILIUM TREVIRENSE

Quo imminius conceditur monaſterio Vallis Galilææ in Lotharingia a S. Deodato Nivernenſi epiſcopo fundato, Anno 665. circ. habitum.

Anno 666. circ. S. Deodatus in ſolitudinem Voſagi, quæ per confinia Alſatiæ, Burgundiæ ac pœtiſſimum Lotharingiæ extenditur, ſecceſſerat, ibique cœnobium, quod nunc Vallis Galilææ, olim Junduras dicebatur, fundaverat. Tum ad monachorum quietem privilegia, quædam impetratura Nivernenſem (non verò Hidulphum ut in vi.a ejus interpolata legitur) Trevirenſem epiſcopum adiit, qui in communi epiſcoporum quotundam conſeſſu petentis vota complevit, edito diplomate cui epiſcopi VI. ſubſcribunt. Ejus diplomatis epiſtomen refert author vitæ e- E ejuſdem ut fandi, (cui cum opuſculum illud interpolatum ſit ab aliquo Mediani Monaſterii monacho, eoque potiſſimum ingerente anachroniſmis plurimis ſcateat, vix fidei quidquam epiſcome illa meruiſſet, niſi opportune accidiſſet, ut vir eruditus Joannes Ruxeus a ſecretis eccleſiæ & capituli S. Deodati (modo enim ad canonicos ſæculares locus tranſiit) diploma ipſum repexiſſet. *Conciſior. Supplem.* Tom. I. fet, quod & publici juris fecit. Diploma illud in primum Annalium ſuorum Ordinis S. Benedicti volumen tranſtulit Mabillonius pag. 640. edit. Lucenſ. ex quo hic damus.

PRIVILEGIUM NUMERIANI ARCHIEPISCOPI TREVIRENSIS PRO S. DEODATO.

Dominis ſanctiſs & ſummi eccliniis apici pontificaliſque cathedræ ſpeculo præſidentibus in Chriſto fratribus, Chludulpho, Ciſſoaldo, Eborino epiſcopis compresbyteribus, Numerianus ſupplex & fidelis veſter præſumit mittere ſalutem.

LIcet & nos antiquitus regulam conſtitutam ſalubri obſervatione cuſtodire convenit ; tamen ut veſtra proviſione ſint, concilio Chriſto fratrique Chludulpho, Ciſſoaldo, Eborino epiſcopis compresbyteribus, Numerianus ſupplex & fidelis veſter præſumit mittere ſalutem.

ANNO CHRISTI 366. circ.

piscopus religiosa postulatione aurium nostrarum intima penetravit viscerale pietatis affectu, ita cor nostrum intrinsecus mollivit, ut petita duntaxat non eodere, sed libentissime non impleße nostris animis irreligiosum fore putare. Sanctis igitur desiderii ardore successus fugia dictus Deodatus canobii fepta in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, vel sanctorum apostolorum Petri & Pauli, & sociorum eorum, & sancti Mauricii, Exuperii & Candidi; vel sociorum eorum basilicas intra oremi secretorum locum, nuncupante Galilea, quod prius Junctarus vocabatur, supra fluvios Murthæ & Rourebaccio, in proprietate, quem ex fisci largitate promeruit, monasterium construxit, ubi monachos & peregrinos sub regula beati Benedicti, & sancti Columbani abbatis collocavit, & nostrar utilitatis extremitatem fupplici deprecatione poposcit, ut nos fratresque nostri illi ecclesiæ ibidem dedicatum privilegium imperetur. Ee no hoc nos improbæ deliberationis instinctu sacerdotalis præscriptar æstimet decrevisse, cum etiam sub hujusmodi norma tam de inhabitationibus, quam a quibuscunque ibidem alliquid delegatum est, catenus fuerit factum. Inde ergo nos & fratres nostri abbates & presbyteri & clerici, conspiratione una & consensu jam dicti viri postulationi annuentes, hoc ab omnibus nobis decretum est, ut quidquid præditis monasteriis & monachis, sub evangelica religione viventibus, ab ipso venerabili patre Deodato episcopo & a reliquis christianis viris & feminis, aut regio munere, seu a quibuslibet hominibus ibidem collatum fuerit ministerii, & de fructibus vel oblationibus & quod propriis laboribus poterint addere & multiplicare, aut quæcunque ad ornatum nostrunter ibidem pertinere præfentibus vitæ nostræ temporibus, successoribusque nostrorum nullus extendat aliquid posticium, abbatum, presbyterorum & clericorum, seu & archidiaconorum, aut regalis sublimitas suis tribus audeat usurpare, aut minuere. Et cum sepe dictus Deodatus episcopus, qui est pater ipsius monasterii, de hoc sæculo evocatus, illum quem unanimiter omnis congregatio illa ex semetipsis optime regula compertum elegerit, seniorem & abbatem sibi instituat; & si eis opportunum fuerit, ecclesiam benedicendam & sacros ordines peragendes a quocunque pontifice decreverint, licentiam habeant expetendi: nullatque de eodem monasterio seu de parrochiis aut ceteris monasteriis, absque ulla regula & privilegiis viventibus, muneris causa audeat spe rare & auferre, & nisi invitatus ab abbate & totius unanimitatis congregatione, liceat ei monasterii ipsius arterere septa. Si ergo ab eis pontifex communiter postulatus pro ipsorum utilitate acceßerit, quod ipse abbas, aut congregatio fua sancta elegerit, ita fiat; & celebratis ac peractis divinis mysteriis, mox absque ullo requisito dono studeat abire: quatenus monachi, qui solitarii nuncupantur, & percepta quiete valeant juvante Domino per tempora exultare, & sub ipsa sancta regula viventes, beatorumque vitam patrum sedantes, pro statu ecclesiæ catholicæ & pro desiderabili salute Childerici gloriosi principis plenius Dominum valeant exorare. Et si aliquid ipsi monachi quantulumcunque de religione indebite egerint, secundum supradictam regulam & sancti Benedicti, & sancti Columbani abbatis, & a proprio obiurgantur abbate. Et si, quod absit, talis inter abbatem & monachos diffentio aliqua & nimium contigerit surgere videatur, qualis minime ab eodem abbate ibidem fedari possit, tunc missus episcopus eorum ad ellos abbates, qui hujusmodi regulam teneant, conveniant in ipso monasterio, scandalumque deprimant sententia regulari: quia nihil de canonica auctoritate convellitur, quidquid domeßicis fidei pro quietate tranquillitatis tribuitur. Quod si quis inveniatur ausus, quæ superius sunt comprehensa, temerario spiritu violare, a divina ultione proßratus, reatui anathematis subjiciatur, & insuper iram omnipotentis Dei incurrat omniumque sanctorum. Ut ergo privilegium hoc in nullo possit convelli, sed præsenti tempore futuroque, Christo Domino protegente, incorruptum valeat perdurare, ac firmißimis subsistat vigoribus, manu nostra & fratrum nostrorum episcoporum & abbatum vel presbyterorum aut archidiaconorum, subscriptionibus roboratur, & insuper fratribus nostris venerabilibus viris, Bilidoaldo presbytero, Achivo diacono, qui præsentes manent inviolatum, destinavimus ad confirmandum.

✠ Signum Numeriani archiepiscopi, qui hoc fieri præceptum... S. Dragobodi episcopi, S. Gortrehardi, S. Baldoni episcopi, S. Dodoni episcopi, S. Chrodabaldi episcopi, S. Gariberti archidiaconi, S. Prodagli episcopi. Ego Fibertus rogatus scripsi.

CON-

ANNO CHRISTE 667.

CONCILIUM CRETENSE

Anni 667.

PAulus Cretensis archiepiscopus invisum habens, incerta de causa, Joannem Latifæ episcopum, fustibusque suum, diem illi dixit in concilio provinciæ fuæ ea de causa convocato. Auditus ibi in episcopum accusationes, judicium de causa, & episcopus non satis canonica sententia damnatur. Actorum ille ad Papam appellavit, sed contumaciæ hujus fuit, ut adversarii quidem interpretabantur, pœnas in carcere latæ coactus est. Verum ille non ita multo post elapsus Romam concessit, auditusque in synodo, a Vitaliano papa collecta, absolutus est. Synodum hanc Cretensem commemorat idem papa in literis ea de re ad Paulum archiepiscopum scriptis, quibus iritta & irrita pronunciat omnia, *quæ ex te* (a Paulo) *tunaque synodo contra canonum instituta contraque legum decreta gesta confectaque sunt.* Signantur literæ illæ die VI. Kal. Septembris, indictione XI. sed forte mendose, cum aliæ pro eadem causa ab eodem pontifice scriptæ datæ sint VI. Kal. Februarii indictione XI. ex quibus *Septembrem* pro *Februario* irrepsisse fulpicor. Romanæ de hac causa celebratæ Labbeus quidem meminit. Cretensem præterit, cujus oblivio in hac nostra collectione reparatur.

ADEODATUS PAPA

Sedit ab anno 669. usque ad annum 676.

AD EPISTOLAS ADEODATI PAPÆ APPENDIX.

BULLA PRO COENOBIO S. PETRI, ET PAULI.

Adeodatus episcopus, servus servorum Dei, Adriano abbati monasterii S. Petri apostoli.

Anno 669.

Ex Willelmo Canonico Angl. to. I. pag. 43. qui tamen de ejus fide vertitur dubitare fe significat, nollat adhuc firmat ambiguitatis fue ratiocinatio.

EVangelicis atque apostolicis sanctionibus luce clarius edocemur, nec servorum solertiam in administratione talentorum, nec dominicæ vineæ operarios pondere diei & æstu affectos a remuneratione boni operis esse fraudatos. Scriptum namque est: *vocat, ait, operarios & redde illis mercedem: & ideo quo ejs operatione proprio laboris commodo perpotens:* Quapropter oportet etiam nos, licet imperitos, pastoralem tamen curam administrantes, eis ad lucrandos Deo animas solerter invigilant, providentiam aliquam, ad temporalem eorum subsistentationem utcumque peragere, ne eorum fagacitas ergà lucrandarum animarum quærelam, necessitate fcilicet temporali præpedita, ad opus implendum fegnis efficiatur. Quam ob causam annuentes tuæ petitioni, quemadmodum nos fub pastoralis potestatis, a præsenti concedimus tibi Adriano, utpote abbati ab hac apostolica sede ordinato, atque destinato, una cum tua propria congregatione, quæ nunc vel futura est, monasterium videlicet S. Petri, constitutum extra civitatem cognomento Dorovernio, cum omnibus rebus stibus ad eum pertinentibus, vel quidquid ad jure verbi competere videtur. Et si qua eximde ab aliquo injuste ablata sunt, restitui absque recrastinatione censemus, quatenus dum nihil eorum, quæ ad subsistentationem corpoream sunt profutura, defuerit, licenter ad lucrandas (ut dictum est) Deo animas pervigili possit esse sollicitudo. Cujus ad cumulum firmitatis præsidimus præsentum monasterium apostolicis prærogativis nunc & in perpetuum præmunire, insolemisque tam sacerdotum; quam laicorum patriter ab eo inhibere, præscipientes, ex authoritate videlicet apostolicæ sedis, cui superna largiente gratia præsse dignoscimur, omnes omnino tam ecclesiæ præsules, quamque sublimium secularium dignitares, vel inferioris ordinis administrationem gerentes, se a præfati monasterii inquietudinibus atque gravaminibus suspendi, nec per quamlibet occasionem tibi parque congregationi in eo degenti, vel qui pro tempore tuo successerit in loco, quoquo modo dispendia vel inquietudinum molestias irrogare. Sed & hoc nihilominus fanciemus, ut post tuum obitum futurus abbas, non alius vel aliunde ad eorum regimen animarum, nisi quem ipsa sibi prorsus Deo ferviturum congregatio de proprio videlicet monasterio communi assensu regulariter præelegerit, subrogetur. Si quis interea (quod non credimus) temerario ausu contra hanc nostræ & apostolicæ sedis decreta contraire tempraverit, & ea, quæ a nobis pie indulta sunt, privilegia convellere præsumpserit, noverit se, (si pontifex vel minister est) ex auctoritate videlicet beati Petri apostolorum principis, cui Dominus Jesus Christus Deus noster, ligandi solvendique in cælo & in terra potestatem concessit, proprio esse privatum officio; si de sæculatibus laicisque fuerit a participatione corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi cognoscat se esse segregatum, quousque videlicet quod temere perpetravit humiliter corrigat, & de excessu pœnitudinem gerat. Dat. X. Kal. Januarii imperantibus piissimis augustis Constantino majore imperatore anno XXII. post consulatum ejus anno..... Sed & Heraclio augusto Tiberio novis Augustis, ejus fratribus anno XVIII. indictione secunda.

AD CONCILIUM SENONENSE

Anno III. Clotarii III. Regis Francorum, & Christi 669. habitum

ADDITIO.

Concilii hujus, cujus sola mentio extat apud Clarium in chronico abbatiæ S. Petri Vivi Senonensis, acta supersunt apud Mabillonium, primo quidem in Annalium to. I. lib. 14. §. 63. ubi literas recitat Emmonis Senonensis Episcopi ab episcopis aliis approbatas, datasque anno III. Clotarii, die 7. Kal. Septembris. Aliud itidem extat ejusdem Emmonis privilegium pro monasterio S. Petri Vivi in suburbanis Senonensis urbis, quod privilegium datum Clotarii anno tertio, ipsæ sunt literæ a Clotario indicatæ, quas in synodo expeditas idem scriptor asseruit. Has verò litteras idem Mabillonius integras vulgavit in actis SS. ordinis S. Benedicti sæc. 3. to. 2. pag. 613. Utramque chartam utpote in eodem concilio vel scriptam vel confirmatam hic exhibeo.

PRIVILEGIUM EMMONIS SENONENSIS EPISCOPI PRO MONASTERIO S. COLUMBÆ.

Dilectissimo in Christi amore honorabili fratri Agoni abbati, & omnium fratrum congregationi consistentium in basilica, ubi sancta Columba, & beatus Lupus pontifex sub oppidum Senonis civitate requiescunt in corpore, cui superne dispensatione præest, Emmo divino munere, ac si indignus, sanctæ Senonicæ Ecclesiæ episcopus.

Dum te, diligende in Christo frater, tuosque fratres tantus ardor cœlestis succensos habere videtur, ut secundum patrum regulam, & evangelicam auctoritatem atque apostolicam traditionem vivere disponatis, ita ut, juxta normam apostolicorum actuum, nullus sibi monachus ullo unquam tempore peculiare in rebus maximis vel minimis appetat aut vindicet, nec suum proprium dicere præsumat, sed sint illis in cunctis omnia communia. Pro qua re petis ab extremitate nostra, ut tibi privilegium in jam dicto monasterio, manus nostræ subscriptione, & fratrum sacerdotumque nostrorum roboratum, donemus. Quam petitionem sanctitas tua, venerabilis frater, noverit libentissime velle me tibi præstare: dum constet, nihil ecclesiasticæ præjudicare regulæ, quidquid domesticis, pro amore divino, impenditur fidei: quia monachi sub abbatis regimine regulariter viventes, semper fuerunt a conditionibus clericorum segregati ac liberi. Et si quis hoc manifestius cognoscere appetit, legat concilium Carthaginense sub sanctæ recordationis Bonifacio ejusdem civitatis ecclesiæ pontifice, vel ejus consacerdotibus celebratum; necnon jam dicti pontificis ad senem Liberatum epistolas: & in brevi animadvertet, omnia semper monasteria, in quibus regulariter vivitur, libera fuisse a conditionibus clericorum. Nam & præclarus doctor ecclesiæ Augustinus in libro de moribus clericorum probat sui juris monasteria esse debere. Sed & in his provinciis plura alia regalia monasteria tam antiquiore tempore, quam nuper constructa a pontificibus, in quorum territoriis condita sunt, gratia religionis & caritatis privilegia acceperunt. In fine, ne cuncta numerando in longum protraham sermonem, pauca & præcipua vel vicina sufficiet memorare antiqua, Lirinensium & Luxoviensium, vel ad basilicam beati Marcelli Cavillono constructa, seu & monasterium Resbacensium, de quo nos nonnulla proximiore tempore a pontificibus confirmata legimus. Maneat ergo & hoc vobis vestrisque posteris privilegium, ob institutionem monasticam, sive ob quædam impedimenta resecanda, omni stabilitate firmissimum: ita ut tam monachi, quam omnia quæ præfati monasterii sunt vel quæ altario offeruntur, in abbatis ejusdem monasterii potestate consistant. Abba Deo & regulæ plena sit devotione subjectus: monachi verò post Deum abbati suo propter Deum vera humilitate subjaceant. Illo cogitet pro se illisque Deo se rationem redditurum: isti credant de subjectione sua a Christo recepturos mercedem: Abbas nunquam nisi de eadem congregatione vel regula, cum alius præsentem vitam finierit, instituatur. Ille sane instituatur, quem omnis ejusdem monasterii congregatio bene regulam scientem uno animo elegerit. Quod si de eadem congregatione talis non fuerit inventus, qui fratrum curam suscipiat, de alio monasterio, eandem, quam illi tenent, regulam tenente, licentiam habeant expetendi abbatem ipsi monachi. Quamvis enim in jure possessionis nostræ non sit idem monasterium, nostræ tamen auctoritatis est & canonicæ dispensationis, una cum regali consensu, id ordinandi, & hujusmodi privilegia monasteriis constituendi: quatenus monachi privilegiis episcoporum undique muniti, soli Deo famulari & sub quiete & tranquillitate in suo cœnobio valeant conservari. Et illud huic privilegio placuit adnecti, ut si quis, quod nec futurum esse credo, si ullus pontificum, superstitumque nostrorum, ea, quæ superius sunt decreta, vel comprehensa, non valere, aut quantuluncumque violare voluerit, severissimum omnipotentis Dei judicium incurrat, & lepra Naaman, quam Giezi causa cupiditatis promeruit, super ipsum descendat, ac cum Juda vindictæ obnoxietur perpetuæ: & insuper tam præsentis quam futuræ ecclesiæ communione privetur, & sub anathemate in æternum maneat condemnatus: ut privilegium pro pace vel tranquillitate, vel defensione servorum Dei, tam pro præsenti, quam pro futuro tempore, plenissima devotione factum, quod circa monasterium, a religioso fratre nostro antefato Agone abbate instructum, volo manere firmissimum, & manus meæ subscriptione roboratum, ac fratribus & consacerdotibus meis, idest dominis episcopis, subscriptionibus trado roborandum. ✠ Emmo episcopus subscripsi. † Joannes episcopus peccator hoc privilegium subs. ✠ Aunemundus peccator consentiens subs. ✠ In Christi nomine Chaondius episcopus Viennensis ecclesiæ servulus consentiens subs. ✠ Vulfoleudus peccator subs. ✠ Audoemus peccator hoc privilegium consentiens subs. ✠ Chrodovertus peccator hoc privilegium consentiens subs. ✠ In Christi nomine Gauciobertus peccator Carnotinæ urbis episcopus hoc privilegium consentiens subs. ✠ Carlefredus peccator hoc privilegium consentiens subs. ✠ Canderis Lugdunensis ecclesiæ episcopus consentiens subs. ✠ Bertoaldus, ac si peccator, Tricasiensis episcopus hoc privilegium consentiens subs. ✠ Bertarius, ac si peccator, episcopus ecclesiæ Santonicæ, hoc privilegium consentiens subs. ✠ In Christi nomine Berecharius, ac si peccator, episcopus hoc privilegium consentiens subsc. ✠ Burgundofarus in Christi nomine, ac si peccator, episcopus hoc privilegium subs. † In Christi nomine Eligius episcopus subs. † In Christi nomine ego Adebertus, ac si peccator, episcopus hoc privilegium subs. † Leodebaudus peccator Nebarnensium. episcopus hoc privilegium subs. † Amlecharius in Christi nomine, ac si peccator, episcopus hoc privilegium consentiens subs. † Bertefredus Ambianis urbis episcopus consentiens subs. † Drucfredus in Christi nomine hoc privilegium consentiens subs. † Hincho Lesogium urbis episcopus subs. † In Christi nomine.... ac si peccator, episcopus hoc privilegium subs. † In Christi nomine Concessus episcopus Dorreti consentiens subs. † Deocarus Antipolitanæ ecclesiæ episcopus consentiens subs. † In Christi nomine Chariocaudus, ac si peccator, episcopus hoc privilegium consentiens subs. † In Christi nomine Ragnobertus, ac si indignus, Augustudunensis ecclesiæ episcopus consentiens subs. † Boso in Dei nomine obtulit & subscripsit. Datum sub die septimo Kalendas Septembres, anno tertio regnante Domno Chlothario glorioso rege.

EJUSDEM PRIVILEGIUM ALIUD PRO MONASTERIO S. PETRI VIVI SENONENSIS.

Dominis sanctis & summi culminis apicem pontificatus cathedræ specula præsidentibus in Christo fratribus Senonicæ civitatis comprovincialibus Chrodoberto, Farone, Bertoaldo, Audoeno, Gauzberto, Eligio, Emmo peccator supplex vester in Domino præsumit mittere salutem.

Licet nos antiquæ regulæ constituta salubre observatione custodire conveniat, tamen utile provisione tractantes id constituemus, ut quod sacris deliberationibus non derogat, intrepida observatione servetur. Et quia vir venerabilis Aghilenus abba una cum fratribus secum consistentibus de monasterio sancti Petri & Pauli, quem domna Thodechildis regina quondam suo opere construxit, vel ipsa ibidem suum videtur habere sepulchrum, sub oppidum Senonis civitate, religionis suggestionis postulatio nostrarum quippe aurium intima penetravit, quæ in viscerale pietatis affectu ita cor intrinsecus suæ petitionem molivit, ut petita non concedere, aut certè libentissime non implere, nostræ dumtaxat animæ in religioso fore potarent. Sancto igitur desiderio succensis sub regula beati Benedicti & modo Lusoviensis monasterii devota mente & integra devotione deliberant consistere, nostræ velocitatis extremitate supplicæ deprecationis petitionem poposcerent, ubi nos fratribusque nostris Senonicæ ecclesiæ nobis sub die congregatio libentissimo impertiret. Licet sancta Carthaginensis synodalis domni Augustini epistola jubeat abbates monachosque eorum libertatis privilegium, ut nec ullo potestatis vinculo ab episcopis detinere, sed locis quibus se propriæ monachi deliberationis institutionis: cum etiam sub hujus regulæ disciplina sanctorum Agaunensium locum, immoque monasteria Lirinensis, Luxoviensis, vel basilica domni Marcelli, de inhabitatoribus libertatem, quam a quibusque ibidem derelictum eatenus fuisse sancitum, & nunc a succedentibus custoditur, conspiratione consensu antedicti viri postulationem sanctæ religionis sublibentissime annuentis ita ab omnibus, ut quæ prædicta basilica vel monachos ipso monasterio sub Evangelica libertate religionem viventibus ab ipso viro vel regio munere seu a quibuslibet Christianis in agris, mancipiis, ministerio, sacris voluminibus, vel quibuscumque speciebus, qui ad ornatum divinæ cultum pertinere noscuntur, aut ceteris rebus conlata vel deinceps collatura sunt, præsentis vitæ nostræ temporis seu successorum nostrorum nullus sibi exinde aliquid clericorum aut pontificum, vel regalis sublimitas suis usibus usurpare aut minorare præsumat. Altare verò tantum in ipso monasterio, & tabula benedicetur, si defuerit, Episcopus Senonicæ in Dei nomine benedicat cum sancta crisma annis singulis pro reverentia sanctorum sine præmium muneris causa concedat. Et quod in ipso altario fuerit in Dei nomine oblatum, vel ad ipsum monasterium ad quemcumque Deo inspirante transmissum, nihil sibi exinde Pontifex audeat vindicare. Et cum abba ille fuerit de hoc sæculo evocatus, quem unanimiter omnis congregatio illa monachorum ex semetipsis optima regula compertum eligerent, a nobis vel successoribus nostris absque ullo commodo secundum sanctos canones ordinetur, & reliquos gradus clericorum sine aliqua exceptione, juxta quod electio docet, constituemus consecrare: nullam aliam in monasterio potestatem, neque in rebus, neque, ut diximus, in personis, quandiu sub sancta regula ipse abba vel ipsi monachi seu successores eorum vixerint, supradictus episcopus, archidiaconus

ANNO CHRISTI 669.

conus, aut qualibet persona alia habeto parfumat. At quodcumque de eodem monasterio sicut de parrochiis aut ceteris muneris causa audeat donare vel auferre. Et nisi rogitus a congregatione ipsa vel abbate, nulli nostrorum audeat adire secreta aut feminum septa: ut quatenus monachi solitarii nuncupantur, de perfecta quiete valeant duce Domino per tempora & sub antedicta regula viventes, & sanctorum patrum vitam sectantes, pro statu ecclesiæ & salute regis, vel patriæ valeant exorare. Et si aliter ipsi monachi de eorum religione tepide egerint, secundum regulam ipsius domni Benedicti, & sancti Columbani ab eorum abbate; aut si ipse neglexerit & ipsis abbatibus, qui regulariter vivunt, corrigantur, & ipsa integritate Deo adjuvante serveture, & sub eo, ut diximus, privilegium eaque libertate, qua antedicta monasteria monachis positis, ut dictum est, futurisque temporibus subsistant. Et quia nihil de canonica authoritate convellitur, quidquid a domesticis fidei tranquillitatem pacis tribuetur. Quod si quis callidirate aut cupiditate præventus visus fuerit, ea quæ sunt superius comprehensa, temerario spiritu violare, annum a communione omnium fratrum se noverit alienum: & nihilominus hoc privilegium Christo protegente perpetuo manuat incorruptum. Quam etiam constitutionis nostræ definitionem, manus nostræ subscriptionibus roboratam, per fratres nostros & confervos abbates perpetuis temporibus valituram, ut robustior maneat, vobis vel ceteris destinavimus insuper confirmandum stipulatione subnexa. Actum. Manfolaco curte dominica anno tertio regni domini nostri Clotarii regis.

Emmo episcopus.
Joannes peccator hoc privilegium consensit.

Unemundus hoc privilegium consensit. A
Eodaldus episcopus hunc privilegium consensiens.
Bertaldus peccator hunc privilegium consenticns.
Leoboldus episcopus.
Amicharius in Christi nomine, ac si peccator, episcopus hunc privilegium consensit.
In Christi nomine Gauriobertus episcopus hunc privilegium consentiens.
Hugbertus peccator hunc privilegium consentiens.
Chrodobertus peccator hunc privil. conf.
Burgundofarus in Christi nomine, ac si indignus episcopus, hunc privilegium conf.
Maurinus peccator hunc privilegium conf.
Bertofridus episcopus peccator Ambianis urbis conf.
Biggo peccator Luxogius urbis episcopus.
In Christi nomine Berchatius, esti peccator, episcopus.
In Christi nomine Conceffus peccator, episcopus Ebrocini conf.
Hecberius peccator hunc privil. conf.
In Christi nomine Momolinus, esti peccator, episcopus hunc privil. conf.
Bigwaldus peccator hunc privilegium conf.
In Christi nomine Lupus episcopus consentiens hunc privilegium conf.
Gaudemundus peccator hunc privilegium consentiens.
Deocharius peccator serviens conf.
In Christi nomine Gyroindus, esti peccator, consentiens.
In Christi nomine Drusio, ac si peccator, hun privilegium conf.
In Christi nomine ego Audebertus, ac si indignus episcopus hun privilegium consentiens.
In Christi nomine Ragnobertus ac si indignus episcopus conf.

ANNO CHRISTI 669. B C D

AD CONCILIUM HERFORDIENSE

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 673. CConcilii hujus epocha figitur a Labbeo anno 669. sed mendo manifesto. Habita enim legitur in actis ejusdem concilii apud Bedam lib. 4. cap. 3. die *XXIV. Septembris indictione I. Egfridi anno III.* Capit Egfridus anno 670. non diu post dictam. V. Kal. Martias eodem Beda lib. 4. cap. 5. refertur, cujus proinde annus tertius cum septembri mense conjunctus annum 673. exhibet, quo anno a septembri indictio I. fuerat. Is ergo concilii annus.

ANNO CHRISTI 677. 680.

DONUS PAPA

Sedit ab anno 676. usque ad annum 678.

SYNODUS DIRINENSIS IN ARABIA NESTORIANORUM

Circa varia fidei, vel potius hæresis & disciplinæ capita,

Georgio Catholico præside, anno 37. Ægiræ, Christi 677. celebrata.

Anno 677. DE hac synodo ita scribit Assemanus Bibl. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXXVI. *Synodus Georgii, qui Jesujabum Adjabenum excepit, habita in insula Dirina haud procul a Basfora Arabiæ urbe, anno Christi 677. de qua Elias Damascenus hæc in Nomocanone.* Porro Georgius constituras in partibus orientis insulas regionesque studiose lustravit, Christianorum inibi commorantium necessitatibus consuluras, eosque in iis directuras, in quibus posita est illorum vita: in fide videlicet & constitutionibus, atque canonibus. Idcirco enim ea loca præsens adiit, circumluftravit, ut quæ oportebat, emendaret reformaretque. Progressus est itaque usque in insulam dictionis Bahraini, quam Dirinam vocant (*Barainum sermone Arabico duo maria significat: locus est ad oram sinus Persici ex parte Arabiæ*) ubi mense majo, anni regni Arabum quinquagesimi septimi, unacum metropolita Bahazanis & quinque episcopis synodum celebravit, in qua placuit patribus libtum indutare de fide, deque legibus & canonibus, quos partes occidentales orientalesque condiderant. Exemplar in illis partibus, quas oberant, reliquerte. B

CONCILIUM MARLACENSE

Anno 677. habitum.

Anno 677. IN meis ad Pagum adnotationibus concilium Augustodunense S. Leodegarii confudi cum ea synodo quæ habita fuit Marliaci, evocante Theodorico Rege Francorum, ipsoque præsente Rege Dagoberto, e qua synodo prodiit diploma illud Theodorici, quod Mabillonius lib. 6. de re diplom. pag. 469. vulgavit. Nunc tamen vero licet agnosco duo hæc concilia plane inter se distincta ac separata fuisse; præterquam enim locus utriusque concilii non congruit; illud enim Augustodunî habitum fecisse; hoc vero Marliaci. (forte *Marli* in agro Parisiensi) Insuper nulla congrua ratio afferri potest, cur canones in concilio Marlacensi statuti S. Leodegario Augustodunensi episcopo tribuantur, eaque de causa quod Marliaci est habitum, concilium Augustodunense appellaretur. Stet ergo Marlacense concilium habitum *medio mense septembris* anno Theodorici Regis V. qui cum anno 677. conspuitur. Porro hanc temporis adscriptionem præfert diploma ejusdem Theodorici in eodem concilio datum, quod in Collectione Veneto-Labbeana recitatur. Cum verò S. Leodegarius testamentum suum condiderit in concilio *quinquagintaquatuor* episcoporum, præsentibus *principibus nostris*, idest Theodorico & Dagoberto, inde non inani conjectura colligo ad hoc ipsum Marlacense concilium testamentum illud pertinere. Censet enim Pagius ad annum 677. tum. 7. 8. numquam ante id temporis inter principes illos convenisse. C D

AGATHO PAPA

Sedit ab anno 678. usque ad annum 682.

AD CONCILIUM ROMANUM II.

Sub Agathone anno 680.

ADDITIO.

Anno 680. IN hoc Romano concilio pacem conluisse inter Romanos pontifices & Ravennates episcopos suspicatus est Labbeus in historia hujus concilii, nec a vero abertavit: id enim confirmat Agnellus sæculi noni scriptor in libro pontificum Ravennatum, a quo pariter dicimus quibus conditionibus pax ita convenerit. Conditiones verò istas portionem fuisse rerum, quæ in hoc concilio statuendæ sunt, vix ambigo. En proinde illas ex Agnello. *Ut qualem electum hic ex Ravenna sacerdotes Romam deportassent, ipsum consecrasse.*

ANNO CHRISTI 680. 682.

crasset. (Pontifex Romanus) *Non ampliùs temporo cunctorationis Romæ maneret, ipse eodem dicebat. Ultra jam illuc non veniret, nisi in die natalis apostolorum legatum ex facerdotibus mitteret, & Rauennatis pontifex offerret munera; & alia multa conjungit.* Hæc Agnellus, addens mortuo Agathone Leonem II. ejus successorem hæc omnia late confirmasse.

In hoc forte, vel in altero priori Romano concilio sub Agathone editum credo canonem illum, quem in Mss. codice decretorum Gratiani referente tabulo XII. antiquæ manus supplevit. Ex quo codice, quem ipse servo, eundem canonem hic profero, legendum ibi ad caus. II. q. 5.

B

AGATHO.

SI quis præsbyter, vitæ suæ negligens, pravis exemplis mala de se fuspicari permiserit & populus ab episcopo est vanito (*sic*) seu banno Christianitatis constitutus infamiam ejus patefecerit, & cunctis accusatores criminis ejusdem sunt, admoneatur primo seorsum ab episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus. Si non emendaverit, in conventu presbyterorum episcopus eum publica increpatione admoneat. Si verò neque sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelis in eo scandalum patiantur. Si autem accusatores legitimi non fuerint qui ejus crimina manifestiis indiciis probent &c.

ANNO CHRISTI 680. 681.

CONCILIUM NORTHUMBRENSE

Pro restituendo cathedræ Eboracensi Wilfrido episcopo justu Agathonis papæ

Anno 680. celebratum.

Anno 632. *Synodi hujus testis est Heddius in vita S. Wilfridi cap. 33. scribens.* Deinde omnibus principibus ibidem habitantibus, nec non servis Dei in locum synodalem accerritis ad audienda salutifera cœnilia ab apostolica sede causa pacis ecclesiarum transmissa. Postquam verò quædam difficilia ibi & sinæ voluntati contraria lecta audiverunt, continuatimque quidam ex eis reliquerunt. Tunc verò jussione regis & ejus consiliatorum, cum consensu episcoporum, qui ejus episcoparum tenebant, in custe diam ducere & novem menses sine ullo honore custodire censuerunt.

ARELATENSE CONCILIUM

Forte anno 682. celebratum.

EDITORIS ADMONITIO.

Anno forte 682. POst canones aliquot ex concilio IV. Toletano anni 633. decumptos additi sunt in vetustissima Collectione nostra MS. Lucensi canones duo sub hoc titulo: *ex synodo Arelatense ærа* XX. Temporis adscriptiones mancas esse omnes plane intelligent, cum æra illa XX. paulo post ortum Christum nos ducat; quare refectas esse secularum norias haud abs re opinaremur. Cum igitur post annum 633. qua synodus illa Toletana IV. convenit, nullus annus propior succesferit, cui æra illa XX. adjecta centenariorum nota congruerit, præter annum 682. qui cum æra DCLXX. concurrit: ideo concilio Arelatensi ejus anni canones nunquam antehac excusos tribuendos censeo.

CANONES.

I.

PLacuit ut quantum potest inhiberetur viro, ne dimissam roulierem viventem liceret, ut aliam ducat super eam; quicumque fecerit alienus erit a catholica communione.

E

II.

PLacuit ut mulierem corrupta clericos non ducat uxorem vel..... mulierem conductam duxerit non admittantur ad clerum.

ANNO CHRISTI 682. 684.

LEO PAPA II.

Cœpit anno 682. desiit anno 683.

EPISTOLÆ LEONIS II.

Ad episcopos & regem Dalmatiarum

FRAGMENTUM.

Affert Gerbais de addit. Dif. in Anecdo. Par. to. II. par. 1. col. 373.

SI quis amodo episcopus, presbyter, diaconus fœminam accepit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat, utque quo ad satisfactionem veniat: nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

ANNO CHRISTI 682. 684.

CONCILIUM HIBERNICUM

Anni 684.

Anno 684. DE Hoc concilio ita disserumus in adnotationibus ad Pagium ad A. 684. Circa hoc tempus, labente seculeet seculo septimo, concilii cujusdam Hibernici sola, & nuda memoria superest ex Admanno auctore vitæ S. Columbæ abbatis Hienfis, qui scriptor per hæc tempora florens narrat fibi *eo tempore post Hibernienses synodi conventum* ad propria remeanti, promptam & ad miraculum celerem navigationem viri sancti patrocinio obvenisse. Dein immunem se fuisse addit a lue, quæ sub hæc tempora grassabatur, ut incolumis legationem ad regem Aldfridum obire potuerit. Porro cum legatio illa ad A. 686. configeatur, hinc non futili conjectura deducimus synodum illam Hibernicam ad illum vel ad unum alium ex superioribus annis pertinuisse. Ex ejusdemverò synodi, allarumque hujus & superioris seculi canonibus constare arbitror codicem illum Hibernicum, cujus pars in spicilegio Dacherii, pars verò in Anecdotis PP. Martene & Durand prodiit.

CANONES SYNODI HIBERNIÆ.

Ex Marten. Anecd. to. IV. col. 20.

ARreum anni tridui dies & noctes fine sede & somno nisi paulisper; vel CL. psalmis cum X. canticis stando & orando in omni hora, XII. quoque flectiones genuum flectuntur in omni hora orandi, & palmæ superuæ ad orationem.

Arreum anni triduum cum mortuo sancto in uno sepulcro, sine cibo potuque ac sine dormitatione præcintus vestimento suo & cum cantico psalmorum & cum adoratione horarum, post confessionem sacerdoti & post votum.

Arreum anni tridum in ecclesia sine dormitatione cum vestimento circa se, sine sede, & canticum psalmorum cum canticis sine intermissione, & missa uniusquisque horæ, & XII. inflexiones uniusquisque horæ per confessionem peccatorum coram sacerdote & plebe & post votum.

Arreum anni XII. triduanas. Arreum anni XII. dies & noctes super XII. buccellas mensuræ de tribus panibus.

Arreum anni mensis in dolore magno, sed de quo non moritur quis, iterata postmodum vita ad judicium sacerdotis.

Arreum anni XL. dies & noctes in pane & aqua, & dux superpositiones unicuique hebdomadæ XL. psalmi; & XL. inflectiones in unaquaque hora orandi.

Arreum anni L. dies & noctes in pane & aqua in mensura LX. psalmi & LX. inflectiones in unaquaque hora orandi.

Arreum dies C. in pane & aqua missa in omni hora orandi pœnitentia illorum per longum, quorum arreum in his prædictis emittitur, sine carne & vino & butyro & iacte dulci agatur.

Qui cum cane vel cum quo animali peccaverit II. annis & dimidium.

Qui facit fcelus virile, ut fodomitæ IIII. annis penitear, qui vero inferioribus III. annis pœnitear in pane & aqua torum, si post votum perfectionis: si autem ante, annus diminuitur de omnibus his tribus.

EX CONCILIO HIBERNENSI

Cap. I.

Bareth. lib. XII. ca. 24.

Definitio incauta laudabiliter solvenda est; nec præviaricatio est, sed temeritatis.

III. Ibid. cap. 15.

Si puella sita in puerili ætate in domo patris illo neficiente, fe juramento constrinxerit, & si pater statim ut audierit contradixerit, vota ejus & juramenta irrita erunt, & facilius emendabitur.

ANNO CHRISTI 684.

BENEDICTUS PAPA II.

Sedit ab anno 684. usque ad annum 685.

JOANNES PAPA V.

Sedit ab anno 685. usque ad annum 686.

CONCILIUM ROMANUM

Sub Joanne V. in causa ordinationis episcoporum Turritanorum in Sardinia.

Anno 685. circ.

Concili hujus mentionem & causam unus indicat Anastatius Bibliothecarius in vita Joannis papæ his verbis: *Hic post multorum annorum curricula propter transgressionem ordinationum ecclesiæ Turritanæ, quam sine authoritate pontificis fecerat Citonatus archiepiscopus Calaritanus, pro eo quod antiquitus ordinatio fuit sedis apostolicæ, & ad tempus concessa fuerat ipsa ordinatio eidem ecclesiæ. Postmodum protervia faciente archiepiscoporum, per præceptu pontificum ab eadem ordinatione suspensi sunt juxta determinationem sanctæ memoriæ Martini papæ. Et sic Eto concilio Sacerdotum, novellum episcopum, qui ab eodem archiepiscopo ordinatus fuerat, sub dictione sedis apostolicæ redcintegravit, atque firmavit, quorum chirographus archivio ecclesiæ detinetur est.*

CONO PAPA

Sedit ab anno 686. usque ad 687.

SERGIUS PAPA I.

Sedit ab anno 687. usque ad 701.

AD EPISTOLAS SERGII PAPÆ I.

APPENDIX.

Sergius gratia Dei pontifex Romanus Heroni Lingonum præsuli salutem & apostolicam benedictionem.

Anno 687.

Extat in Chron. S. Benigni Dicher. Spicil. to. II. p. 369. edit. in fol.

Quamprimum nobis attendendum, charissime, ne hostis malignus gregem Christi perturbet aliqua occasione Divionensium namque monachorum martyri Benigno sub regione Wlfechranni abbatis devote famulantium reclamatio ad nos pervenit, clericos jam dicti castri ad se eorumque cœmeterium transferre conari. Hoc quia prædecessoris mei Joannis, Benedicti utique successoris, contradicit decretis, authoritate beati Petri & nostra prohibetur sub percussione anathematis. Nam licet Gregorius olim prædecessor vester adhortatu præfati martyris, monasterii ipsius constructor, utrisque vivis fancivit, unum quo sanctus pacem concorditer cœmeterium: ita nostræ authoritatis literæ confirmet, corroborandam. Quisque etiam a torrente, qui utrumque Burgum dividit ausferre ab eo Burgo vel chaltro aliquid, excepto abbate vel monachis, præsumpserit, simili sententia se damnatum noverit. Bene valete. Data per manus Joannis bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ anno pontificatus Domini Sergii universalis papæ decimo in sacratissima fede beati Petri apostoli, indictione undecima.

AD CAPITULA THEODORI

Cantuariensis archiepiscopi

ADDITIO ET ANNOTATIO.

S. Theodori Cantuariensis capitula recitat Labbe tom. VIII. pag. 23. Venet. edit. Hæc vero disciplinæ capita in synodo quadam episcoporum sanctis fuisse, non dubito. Certum est præterea judicare hoc ipsum esse [illegible], cujus definitiones nonnullas in suis ad Zachariam papam literis, quæ ad nos minime perverenunt, S. Bonifacius Moguntinus laudavit. Eas literas & adductas in illis concilii definitiones commemorat & approbat S. Zacharias in responsione sua ad eundem S. Bonifacium, legenda apud Labbeum.

ANNO CHRISTI 694.

tom. VIII. pag. 233. cujus epistolæ verba hæc damus: *Primum capitulum pro synodo Provinciæ, in qua natus & nutritus es, quam universis tuæ temporibus Theodorus ex Græco Latinus atque philosophus & Athenis tradituc, Romæ ordinatus, pallio sublimatus, ad Britannorum transfluxit judicabat & gubernabat. In illa tuæ doctrinæ, & judicium firmissime præceptum & diligenter demonstratum esse dignoscitur, ut quicumque sint inventione Trinitatis latus fuisse, sacramentum regenerationis non habeant.* Et infertur: *hoc quoque obfervasse in dicta synodo factendetur, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominavere, illud baptisma verum esse non potest.* Hæc synodus Theodori, quam unam eamdemque esse cum synodo quæ capita a Labbeo recitata fancivit, rerum, quæ ibi tractatæ sunt, affinitas abunde demonstrat. Insuper cum sub Theodori nomine pœnitentiales canones nonnulli occurrant in libello *de remediis peccatorum*, quem PP. Martene & Durand. Anecdot. tom. IV. pag. 22. vulgarunt; ideo excerpenda hæc censeo & huc transferenda; neque enim dubito quin ad hoc idem concilium pertineant.

A

De Gula.

Si quis episcopus aut aliquis ordinatus in consuetudine habuerit vitium ebrietatis; aut desinat, aut deponatur; & de pœnitentia ebrietatis facta supra diximus in quæstiuncula.

B

De vomentibus.

Si monachus pro ebrietate vomitum fecit XXX. dies pœniteat. Si verò presbyter aut diaconus XL. pœniteat. Si verò pro infirmitate, vel quia longo tempore se abstinuerit; aut pro gaudio in natali Domini, vel in pascha, vel pro aliquius sanctorum commemoratione faciat, & tunc plus nobi accipit quam decretum est a senioribus, nihil nocet. Si laicus fidelis pro ebrietate vomitum fecerit, XV. diebus.

C

De his qui iolicitat carnes edunt, & bibentibus intinctum a bestiis & avibus.

Qui sanguinem vel semen biberit III. annos pœniteat.

Quod si casu quis immunda manu cibum tangit, vel canis, vel pilax, (*a*) vel mus, vel immundum animal, quod sanguinem biberit, non nocet. Sanguinem forbere cum saliva non alt peccatum.

(a) felis.

D

De contemnentibus jejunia.

Qui contempserit indictum jejunium in ecclesia XL. dies pœniteat. Si in XL. diebus, annum pœniteat. Aliter in libro Regum, Jonathan jejunium solvente, reus fuit morti, si non peteret populus vitam ejus.

E

De fornicatione non naturali.

Qui sæpe cum masculo aut pecoribus coierit, X. annis pœniteat. Viri inter fœmora fornicantes, duobus annis pœniteant. Manu verò semetipsos coinquinantes, C. diebus. Iterantes, anno pœniteant. Fornicantes labiis, quod dictu fœdius, primò quatuor annis. Iterantes consuetudine, VII. annis pœniteant. Puri autem XV. annis usque ad vicesimum præstata fœdera facientes, dimidio pœnitentiæ supradictæ juxta alios puniendi fiunt; juniores verò levius judicandi.

De violante uxorem, vel virginem alterius.

Qui maculat uxorem proximi sui, III. annis ab uxore propria jejunet. Aliter quidam ajunt intolerabilius, pœnitentia concoitus mulieris alicujus mariti vivi, VII. annis cum pane & aqua.

Qui fornicatus fuerit cum virgine IIII. annis pœniteat. Alius alias temperavit. Laicus maculans uxorem vel virginem proximi sui, uno anno cum pane & aqua, & sine uxore propria pœniteat. Si autem puellam Dei maculaverit, & genuerit filium ex ea, III. annis inimis; in primo cum pane & aqua, & in aliis sine vinò carneque pœniteat. Si autem non genuerit ex ea filium, sed pollutionem, uno anno & dimidio sine deliciis sineque uxore pœnitebat.

De dimittente uxore sua.

Qui dimiserit uxorem suam alteri conjungens se, VII. annis pœniteat cum pollutionem, vel XII. levius. Similiter mulier adultera VII. annis pœniteat.

De muliere dimittente virum suum.

Si ab aliquo sua discesserit uxor, uno anno pœnitetat, ipsa si impolluta revertitur. Ceterum ipsa III. ipse uno, si aliam duxerit, pœnitet.

ANNO CHRISTE 694.

De mulieribus menstruis.

Mulieres menstruo tempore non intrent ecclesiam, nec communicent. Qui menstruo tempore coierit XX. dies poeniteat.

De mortuis infantibus.

Si moritur infans trium annorum sine baptismo, III. annos poeniteant pater & mater ejus: in primo cum pane & aqua, & in duobus sine delicis, conjugioque, & sine carne vinaque. Si clericus de una plebe cum non suscipit, uno anno; si non de una plebe, semianno poeniteat.

De furto.

Qui sæpe furtum fecerit, VII. annis poeniteat, vel quomodo sacerdos judicaverit, poeniteat. Aliter alius sapiens judicat, dicens: Furtum semel, uno anno. Iterum faciens, duobus. Si puer, XL. vel XX. diebus poeniteat, ac ut eit ætas & qualitas facientis judicandum eſt.

De perjurio.

Qui perjurium fecerit in ecclesia XI. annis poeniteat, qui verò necessitate conatus fit, III. annis poeniteat. Qui in manu hominis perjurat, apud Græcos nihil eſt: ſi verò in manu epiſcopi, vel presbyteri, vel diaconi, ſeu in altari, vel in cruce non confecrata, uno anno. Aliter alius dicit: Qui perjurat, VII. annos poeniteat. Qui deducit alium in perjurium ignorantem, VII. annis poeniteat similiter. Qui autem ductus eſt ignorans & poſtea recognoſcit, anno uno. Qui verò ſuſpicatur quod perjurium ducitur, tamen pro conſenſu jurat, duobus annis.

ANNO CHRISTE 694.

Theodorus de Gregiis (a) dicit. (a) 1148 de gravaminibus.

Si pro ultione amici occiderit hominem, VII. annis vel X. poeniteat. Si reddere vult pecuniam, de medio ſpatio poeniteat. Qui verò pro vindicta fratris occiderit hominem, III. annis poeniteat. Qui monachum vel clericum occiderit, juxta indulgentiam novi teſtamenti arma relinquat, & Deo ſerviat vel VII. annis poeniteat.

De occidentibus ſemetipſos.

Si homo vexatus a diabolo neſcit aliquid niſi diſcurrere, ſemetipſum occidit; quacumque cauſa poteſt ut oretur pro eo ſi ante religioſus erat. Si autem pro deſperatione, vel pro timore aliquo, vel pro cauſis incognitis; Deo relinquendum eſt hoc judicium, & non aut ſumus orare pro eo, qui voluntarie ſemetipſum occiderit. Miſſam pro eo facere non licet, ſed tantum orare & eleemoſynas largiri pro eo.

Pœnitentia perditionis liquoris materiæ infantis in utero mulieris, III. annis in pane & aqua.

Pœnitentia perditionis carnis & animæ in utero, XIIII. pœniteat in pane & aqua. Pretium animæ mulieris morientis de perditione carnis cum anima, XIIII. ancillæ.

CONCILIUM BACANCELDENSE

Pro reparatione eccleſiarum Cantii

Præſente Whitredo Cantiorum rege, & Brihtwaldo Cantuarienſi archiepiſcopo anno 694. celebratum.

Anno 691. vel 692. Ex Chron. Saxon. pag. 48. affert Wilkins & Latine reddit Wo. L. pag. 36.

VVhitredus capeſſit Cantuarorum regimen, ac illud tenuit XXXIII. annis. Ubi primum rex eſſet, juſſit cogi magnum conſilium in locum qui dicitur eſt Bacancelde. Et interfuit Whitredus Cantuarorum rex, & archiepiſcopus Cantuarenſis Brihtwaldus, & Tobias epiſcopus de Hrofeceaſtre, & cum iis abbates & abbatiſſæ, multique viri prudentes ibi erant congregati, ut omnes conſilium experent de Dei eccleſiarum reparatione, quæ fuit in Cantia. Tunc incepit rex proloqui, ac dicebat: *Scio ad monitu monaſterii & eccleſiæ, ſue fuerint data & legatæ in Dei gloriam, regum, & etiam meorum prædeceſſorum diebus, ac temporibus progenitorum diebus, Æcclitorii nomina & eorum qui ei ſucceſſerint; ita ſuperſint Dei in honorem & firmiter remanent in ſæcula ſeculorum: Quum ego, Vvehtredus terreſtris rex, a cæleſti rege vocitatus, & ſpiritu ſuſcitatus accenſus, & noſtris avis illud didicerim, quod nullus laicus jure debet ipſum monaſterium in quamvis eccleſiam, aut aliquid earum rerum, quæ ad eccleſiam ſpectant: ideoque nos firmiter & fideliter conſtituimus ac decernimus, & Dei omnipotentis nomine, omniumque ſanctorum, interdicimus omnibus noſtris ſucceſſoribus, regnibus & præfectis, & monachoſque laicos in perpetuum dominationem omni in eccleſiæ & in omnes earum poſſeſſiones, quas ipſe aut nos deceſſores antiquitus dederint, ad Chriſti gloriam in ſempiternam hæreditatem, ac (gloriam) Domine noſtræ ſanctæ Mariæ & ſanctorum Apoſtolorum.*

ANNO CHRISTE 694. 707.

bi verò contigerit epiſcopum, aut abbatem, aut abbatiſſam hac vita cedere, nunteatur archiepiſcopo, atque ejus conſilio & præ cæteris elegatur qui dignus fuerit. Ejus verò vitam qui ad munus tam ſanctum eligetur, exploratam habeat archiepiſcopus, cujuſque cauſtatem; neque ullo modo electus ſit aliquis, aut ad munus tam ſacrum conſecratus, abſque archiepiſcopi conſilio. Regum eſt conſtituere comites, ducer, vicecomites, & judices; & archiepiſcopi eſt Dei eccleſiam gubernare, ejusque conſulere, epiſcopos item & abbates & abbatiſſas & presbyteros & diaconos eligere, & conſtituere, conſecrare etiam & confirmare bonis præceptis, ac exemplo, ne ullus de Dei grege aberret & pereat.

ANNO CHRISTE 694. 707.

SYNODUS forte IN COENOBIO JONÆ, NESTORIANORUM

Pro vei judicialis directione, ab Ananiesu I. Neſtorianorum patriarcha, circa annum Chriſti 694. celebrata.

DE hac ſynodo tin Aſſemanus Bibliot. Orient. tom. III. par. III. pag. CLXXXVII. Synodus Ananiesu I. in cœnobio Jonæ, ut videtur, habita circa annum Chriſti 694. quum Joannes ipſius æmulus interfuiſſet. Canones XX. editi, de quibus Amrus. *Hos canones de judiciis deſponſatæ ſeidem Amrus apud Aſſemanum tom. III. par. I. pag. 154. teſtatur.*

JOANNES PAPA VI.

Sedit ab anno 701. uſque ad 705.

JOANNES PAPA VII.

Sedit ab anno 705. uſque ad 707.

AD EPISTOLAS JOANNIS VII. PAPÆ

ADDITIO.

ADMONITIO COLLECTORIS.

BAronius, quique illum ſequutus eſt Labbe, Joanni VII. & concilio Romano ſub illo celebrato tribuit epiſtolam illam, ad Ethelredum regem Mercenium, & Alfridum regem Deirorum a Joanne papa ſcriptam, in qua pontifex regem monet de abſolutione Vvilfridi epiſcopo collata, quoad-uſque de cauſa ejus, auditis partibus, melius cognoſceretur. Verum hanc epiſtolam & concilium illud, e quo Vvilfridus redit abſolutus, ad Joannem VI. & concilium Romanum anni 704. invictis argumentis referendum demonſtrat Pagius in critica ad A. 704. num. 89. Hanc Pagii ſententiam iſpis ejus verbis recitat Venetus Labbei editor, qui tamen nihilo ſecius epiſtolam illam Joannis papæ ad Anglos illos reges inter Joannis VII. recenſet, nulla adjecta brevi nota, ut par erat, qua de hallucinatione Labbei lectores moneret. Epiſtolam illam ſub nomine Joannis VII. profert Baluzius in Miſcellan. tom. V. pag. 478. quam in editione Veneto-Labbeana omiſſam, hic dare juvat. An reipſa Joannis VII. non verò Joannis VI. ſit, videtur eruditi. Epiſtola eſt, qua decretum ſignificatur in frequenti Anglorum conventu, Romæ habito coram pontifice, ut clerici per Angliam conſtituti veſtes, qualibus utebantur Romanæ eccleſiæ clerici, induerent. Quis eſt ille, rogo, Anglorum conventus Romæ habitus? num fortè Angli ſunt, quos ſecum duxerat S. Wilfridus, cum Romam ad cauſam ſuam defendendam venit? Hæc ſi valuerit conjectura, literæ ad Joannem VI. potius referantur.

JOANNES EPISCOPUS

Archiepiſcopis, presbyteris, & diaconibus, & univerſæ clericis per Anglorum pateam conſtitutis.

COngregatis omnibus Anglorum provincibus, qui tunc ad beatum Petrum degebant apoſtolum, poſt alicrturatum partium congruas ratiocinationes, apoſtolicæ ſententia uſque adeo ſedis prævaluit, ut voluntarie omnes Anglorum clerici ſub ipſis vigiliis ſancti Gregorii laicalem & ſanuſtum, ſed & cundum habitum deponentes, talares tunicas ſecundum Romanum morem induerent. Hujus rei gratia, quia & vos pari modo in ſanctæ eccleſiæ noſtræ corpore veluti propria membra ampleſtimur, pro deponendis laicalibus veſtimentis & ſumendis clericalibus infulis ſecundum Romanæ eccleſiæ morem, auctoritate apoſtolica monemus.

AD CONCILIUM NIDDENSE IN NORTHUMBRIA

Pro confirmando Wolfrido in archiepiscopatu Eboracensi,

Anno 705. coram Offrido rege & Berct waldo archiepiscopo Cantuariensi celebratum

ADDITIO.

Recent Wilkins to. 1. pag. 63.

HEddius in vita S. Wilfridi cap. 58. *quem Malmesburiensis significat, longiore filo acta hujus synodi prodiunt, quem hic adiecere Inlet.*

In primo anno Offredi regis Berctwaldus, Cantuariorum ecclesiæ & pene totius Britanniæ archiepiscopus, de auctro veniens, habens ex præcepto apostolicæ sedis aquilonalium regem cum omnibus episcopis tuis & abbatibus, & totius regni ejus provinciis, ad synodalem locum de causa B. Wilfridi episcopi diligenter invitare; & ita factum est. Nam in unum locum juxta fluvium *Nid* ab oriente congregati, tres cum suis, & tres episcopi cum suis abbatibus, nec non & beata Aelfleda abbatissa, semper totius provinciæ consolatrix, optimique consiliatrix; Berctwaldus quoque archiepiscopus & Wilfridus episcopus simul in una die advenerunt. Deinde sedentibus rege & episcopis cum principibus eorum in loco synodali, tali modo archiepiscopus loqui incipiebat. *Oremus Dominum Deum nostrum, ut det cordibus nostris per spiritum sanctum indulgeat. Habemus enim, ego & beatus Wilfridus episcopus scripta apostolicæ sedis patentia nec per umbram dubitæ, & per manifestum similiter illata, ut ea in præsentium reverentiæ vestræ recitentur humilis prece deposcimus.* Quibus venerabilis dominus licentiam dederunt, & coram synodo omnibus audientibus, utriusque libri a principio usque ad finem legebantur. Poſt lectionem autem, cunctis tacentibus, Bercetfridus, secundus a rege primus, sub archiepiscopum dixit: *non qui interpretatione indigemus, quid apostolica auctoritas dicat, audire delectat.* Et respondit ei archiepiscopus dicens: *judicia apostolicæ sedis longe circumcita & ambagibus verborum unum tamen intellectum de eadem utrique libri offendunt, quorum brevi sermone sensum tantum explicabo. Apostolica namque pietate, quæ primum Petro, apostolo & principi apostolorum ligandi solvendique donata est, sua auctoritate de beato Wilfrido dixerit, ut in præsentia mea, sicut credidi, & tunc cognovi, presbiter ecclesiarum hujus provinciæ, antiquum inimicitiam pro salute immanum relinquentes, beato Wilfrido episcopo in bono reconcilientur. Nam hic episcopus meritis & auctoritate apostolicæ sedis judicio opus datur, utrum odiosus; eligant, ut aut cum Wilfrido episcopo patrem plene profectique ad limina apostolorum, quæ olim ipse regebat, sicut ipsi omnes unum judicaverint, restituant; aut non optimum noluerint, omnes simul ad patrem sanctum pergerent, ibique majori synodo requirendum. Et qui vero contemnent (quod absit) ventrum ex his duobus inplere voluerit, sciat se, si vox ejus aut locus; a corpore & sanguine Christi excommunicatum; B si vero episcopus aut presbyter (quod ab execrabilem & dictu horrendum) ab omni gradu ecclesiastico dignitatis degradari. Hæc sunt judicia apostolicæ sedis, brevi sermone expositis.* Episcopi verò resistentes, dixerunt: *quod prædecessores nostri olim Theodorus archiepiscopus ab apostolicæ sedis consiliis, & Egfridus rex confuerunt, & postea in campo qui Eltrefeld dicitur, una cubitsum pene totius Britanniæ episcopi, simque archiepiscopi præsentis excellentissimus cum rege Alfrido judicavimus, quamodo immutare quis valeat?* Interea autem beatissima Aelfleda abbatissa benedicto ore suo dixit: *vere in Christo dico testimonium Aelfleda regis in ea C confirmitate, qua vitam finivit, qui totum vovit Deo & sancto Petro dicens*, si vixero, omnia judicia apostolicæ sedis, quæ antea remi audire, de beato episcopo Wilfrido, impleho. Si tamen diem obiero, dicite tamen hæredi meo in nomine Domini, ut pro remedio animæ meæ judicium de Wilfrido episcopo apostolicum repleat. Hæc ea inquente Bercetfridus præfectus regis princeps, respondens dixit. *Hæc est voluntas regis & principum ejus, ut mandata apostolicæ sedis & præcepta D susciperemus, & statuta pro viribus custodiremus. Nam quando in urbe, quæ Bebbamburg dicitur, obsessi, & undique circumcinctis in hostili manu augustinque vapis lapidea munimina, non consilio inter nos, & Deum nostro regali puero regnum patriæ sui concessisset, quæ mandavit Apostolica auctoritas de S. Wolfrido episcopo nihilpiam Deo spondentibus; & statim pax in voto mutata, & nostri inimicorum concito cursu omnes cum juramento in auxilium nostrum convenit sunt, & aperte jamais de angustia liberati sumus, & gaudium nostrum regnum accepimus.*

Postquam hæc verba finita sunt, Episcopi sibi mutuo separati ab aliis inire consilium coeperunt; aliquando cum eis archiepiscopus, aliquando verò sapientissima virgo Aelfleda: & hujus fa:di concilii talis finis extitit, ut omnes episcopi & rex cum suis optimatibus pure pacis concordiam consentiendo Wilfrido episcopo inierint; quam inter fe usque ad finem vitæ conservaverunt, reddentes ei duo optima cœnobia, quæ in HRypis & in Hagustaldefe cum omnibus redditibus fuis. Et illa die omnes episcopi se invicem osculantes & amplexantes, pænique frangentes communicaverunt; & gratias agentes Deo omnis hujus beatitudinis, in pace Christi ad sua loca remearunt.

CON-

CONCILIUM ADERBOURNENSE

Ad fluvium Nodder, vel Nodderum pro assrendis donationibus quibusdam Angliæ monasteriis concessis,

Anno 705. congregatum.

HUjus concilii mentio fit in charta sive donatione ab episcopo Aldhelmo monasteriis Malmesburiensi, Fromensi, & Bradfordensi concessa apud Vvill. Malmesburiense. *Nec multo post in sacrosancto concilio, quod juxta fluvium, qui dicitur Nodd, congregatum esse dignoscitur, idem omnis Saxonicæ gentis archimandritarum cum regalis potentatus assensu & pontificalis prioratus nutu, confensis auctoritas.* Inventional. Anglic. tom. 2. pag. 859. in charta regis Athelstani fluvius hic Nodder, & Nodderus, hodie Adderbourn vocatur.

AD SYNODUM SUB INA REGE OCCIDENTALIUM SAXONUM

Pro divisione episcopatus in duas parochias,

Anno forte 705. celebratam

ADDITIO.

Anno 705. circ.

Ex Wilkins to. 1. pag. 70.

HUjus synodi meminerunt in vita Aldhelmi Faricius Tufcus & Guillelmus Malmesburiensis. Prioris verba hæc sunt: *Tempore Offredi, præclari Anglorum regis, Hedda laudabilissimus antistes (cujus quam laudabilem Beda venerabilis presbyter in historia narrat ecclesiastica) defunctus vita, cœlestem migravit ad gloriam. Cujus parochia pro circuitus sui magnitudine, quæ ab ano gubernari non potest, ecclesiasticorum patrum & regum consilio diversa est in duos; cujus unum partem Daniel gubernavit, vir en multis scriptionibus, ad regimen quod adeptus diuscit primates cleri, & copiosa multitudo populi, quasi una voce concordes, juxta evangelium antiqua præcepta, sanctum elegerunt Aldhelmum.* Posteriora ista: *Hedda, totius Vvestsaxoniæ pontifex, apud Vvintoniam sedem habens, excessit mundo. Gratissimus fuit hic abbati celebriter; quod pro sanctitate præterite vitæ numerum eorum amplexavit; inclusioque mortalibus, quod vix parem possunt invenire, qui tantæ diœceseos circuitum vellet regere. Quicquid enim nunc quatuor episcopi gubernant, unus ille feracitate; rebelles auctoritate premens, supplices simplicitate demulcens. Synodali ergo consilio diœcesis altera nodum præsulis, in duas fecides devisa; quarum altera Scireburnia, altera esset Vvintonia. In qua & umpar fuit ea divisio, & unus duos tantum pagos, alter totum regeret quicquid Vvestsaxonis tractus amnentibus continet. Singuler fulsere sufferti pontifices, pro scientiæ meritis & natalis sue confinis: Vvintonie prælatus Daniel, qui offert ejusdem regionis oriundus, & statuarum non egenus; Scireburnium fortitus Aldhelmus, cui sapientiæ prærogativa & ævi maturitas ad majus culmen afperaret, tum etiam genitalis terræ charitas, provinciæ suffragator, quod ejus provinciæ indigena esset.*

DAN. WILKINS ANNOTATIO

In Synodum præcedentem.

SYnodi hujus amplorem quam antea a Sylvestre fallum mentionem dederunt clar. Usserii, qui in suis MSS. Annalibus Ingulfi, Henrici Huntingtonensis libro IV. hift. divisionem hanc ab Ina factam refert vicesimo anno regni sui, qui in annum Domini 708. incurrit. Beda verò libro V. hiftor. c. 19. Aldfridum Northumbrorum regem defunctum anno dominicæ incarnationis 705. (*f.* quidem die xi Kal. Decembris) addit 19. Kalend. Januar. ; atque in successoris ipsius Osredi regni principio antiftem occidentalium Saxonum Heddi cœlebem mihi non videri, ex his apparet. *Qui defunctus*, inquit, *episcopatus provincia illius in duas parochias divisus est, una data Daniels, quam usque hodie regit, altera Aldhelmo, cui antea quatuor diœceses præfuit.* Cum quo & Florentius Wigorniensis consentit, & Guilielmus Malmesburiensis ge getis. regum lib. 1. cap. 2. ubi Aldhelmum, vix annis quatuor episcopatu functum, animam cœlo thuriferæ ville, anno dominicæ incarnationis 709. in vigilia S. Augustini, Anglorum apostoli, octavo Kalendarum Junii. Atqui in duobus privilegiis anno 704. datis ab Ina præsulem Aldhelmum appellatum invenimus; quod nisi honoris causa clarissimum ibique charissimum abbatem a rege ita compellatum fuisse dixerimus, cum jam postea temporum ratione aque conciliare possumus.

SYNO-

ANNO CHRISTE 708.

SYNODUS ALIA SUB INA OCCIDENTALIUM SAXONUM REGE habita

Pro subita quadam regni necessitate,

Anno incerto.

ANNO CHRISTI 708.

HUjus ina meminit Willibaldus in vita Bonifacii Moguntini archiepiscopi: regnante Ina Westsaxonum rege, subitanea quædam incubuerat, nova quadam seditione exorta, neceßitas, & ßatim syndale a primatibus ecclesiarum cum consilio prædicti regis, servorum Dei factum est concilium. Monuque omnibus in unum convenientibus, salubertina de hac recenti diffinitione concilii quæ sibi inter sacerdotales ecclesiasticí ordinis gradus exoritur, & prudentiori inito consultu, fideles in domino legatos ad archiepiscopum Cantuariæ civitatis, nomine Berechtwaldum, dirimendis deputarunt; ne eorum præsumptioni aut temeritati adscriberetur, si quid sine tanti pontificis aggressi consilio. Cumque omnis conatus & universus clericorum ordo contra prolatam sedis collationem consentiret; consilium rex cunctos Christi famulos allocutus est, & cui hujus præfatæ legationis nuncium imponerent, scitciatus est. Tum reponte famulus in Christo archimandritus, qui præ eo præerat monasterio (*Nutscelinsh* scilicet) nomine *Wunnreth* (*al.* Winbercht) & Wintra, qui monasterio, quod dicitur *Tyßelburg*, præsidebat, & Beorrvald qui divina cœnobium gubernatione, quod antiquorum nuncupatur vocabulo *Glestingaburg* vocebat, nec non & alii multi hujus sancti propositi patres, sanctum hunc virum (Winifredum, Bonifacium postea dictum) accitum adduxerunt ad Regem. Cui & nuncium rex & legationis notitiam impoßuit, & adhibitis secum sociis direxit cum pace. Qui etiam nuncio sibi impoßito, juxta mandatum seniorum, profecto itinere pervenit ad Cent, & archiepiscopo summi pontificatus insula prædito, sapienter cuncta, quemadmodum edoctus erat a rege, per ordinem revelavit. Et ße spontaneo accepto responßo, poßt non multos dies reversus est ad patriam, præfatoque regi, præditis fervis Dei secum assistentibus, a venerabili archiepiscopo spontaneum scienter detulit responßum, & magnum universis contulit gaudium. Ac ße diciencps, mira dispensatione Dei benevolentia, nomen ejus diffamatum est, & celebre apud omnes, tam sæculares dignitates, quam etiam ecclesiastici officii ordines habebatur: ita ut a modo ita proficiens in futurum, synodali ßepißime eorum interesset institutio.

ANNO CHRISTE 710. circiter.

gravamen ibi inferre audeat. Defunßo autem abbate, secundum canonicam auctoritatem, vel de ipßo monaßerio, vel de parochia Huicciorum abbas a fratribus ejusdem loci eligatur, qui in eadem ecclesia libere & canonice sine aliqua exactione, confecratus ab reverentiam venerabilis Eguini annulo in celebratione mißarum ßolemnodo uratur, primumque locum poßt Huicciorum præsulem noßra auctoritate jugiter obtineat. Si quis igitur hoc privilegium infringere voluerit, sive in loco monachorum clericos immittere temptaverit? coram Deo & angelis ejus in perpetuum ße anathema. Si quis vero hanc noßram auctoritatem servaverit, confecrvet cum Deus in æternum. Scripta ßt hæc epißola anno dominicæ incarnationis ßeptingentesimo tertio decimo, præsidente apoßolicæ ßdi papa Conßantino, & hoc ✠ ßgnum sanctæ crucis propria manu faciente.

ANNO CHRISTI 710. circiter.

CONCILIUM ROMANUM DUBIUM

In quo de juribus Mediolanensis provinciæ in Ticinensem episcopatum disceptatum est, Conßantino summo pontifice 2. anno incerto.

QUamquam concilii hujus fundamentum nutat; præßat tamen id non omittere, quod nonnullis scriptoribus probatum est; quam præterire quod ab aliquibus tantum, non ab omnibus creditur. Ex adis vero synodi hujus, ßi quæ celebrata ßt, una ßuperest oratio, seu juxtam suorum defensio, quam ipßdem recitaße ferur Benedictus Mediolanensis antißes, quam orationem integram fervat in ßua Mediolanensi ßstoria Landulphus senior lib. II. cap. XV. ex quo illum hic damnandum, aliqui latim fubdere visum ßt Muratorii censuram criticam, decerptam ex dißertatione ejus de jure Metropolitæ Mediolanensis in Ticinensem cap. VII. in appendice ad tom. I. Anecdotorum.

QUERIMONIA B. BENEDICTI ARCHIEPISCOPI MEDIOLANI IN SYNODO,

Ex qua Papa Conßantinus ipßum archiepiscopum provocantem conßeratosque epißopi Papiensis contra antiquum conßuetudinem.

SUmmo ccelorum conditori, terrarumque universarum factori, gentiumque cunctarum auctori, creaturarum universarum creatori, Cœli terræque ßabilimentum, angelorum & hominum, ße fides catholicæ & ßdis apoßolicæ unicum monimentum, orphanorum & viduarum, ecclesiarumque universarum ßolidum ßabilimentum, Patri, ac Filio, ac Sancto Spiritui gratias refero linmentas, Pontificem quod talem sanctæ ßdi apoßolicæ vitam clementer eligere, ac misericorditer ordinare, ßa ineffabili pietate diſpoßit. Unde chorus universus epißcoporum sacerdotum, collegium ßcule reminiscat generi humano benigne, ac misericorditer providere, quem hanc sanctæ ßdi virum hujußmodi diſcretum, illußrem, orthodoxum, & præcße & præordinare ßumma cum pietate diſpoßit: qui operibus bonis, admonitionibus ßandis corbem ßbi commißum confortare, & errantes docere non deßnit. De quo veritas ait: *Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat ßdes tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Quamobrem Dei & veßri patet venerande, *Concilior. Supplem.* Tom. I.

SISINNIUS PAPA

Sedit ab anno 708. eodemque obiit.

CONSTANTINUS PAPA

Sedit ab anno 708. usque ad 715.

AD EPISTOLAS CONSTANTINI PAPÆ APPENDIX.

AD BRITHVVALDUM, CANTUARIENSEM ARCHIEPISCOPUM,

Monaßerium, ab Eegwino conditum, sub ejus potestate ita conßituit, ut quædam tamen ßbi juris asseruit.

Conßantinus epißopus ßervus ßervorum Dei, Brithwaldo Britanniarum primati, ßalutem, & apoßolicam benedictionem.

ANNO 708.

Affert Wilkins tom. I. pag. 24.

DIvina dißensatione ad hoc promoti, ut apoßolica auctoritate paci ecclesiarum inßtamus, tuæ fraternitati denunciamus, quatenus ecclesias Dei per Britanniam diſpoßtas tua ipßus & famulorum apoßolorum auctoritate proregas, ne quis pervasor cujuscumque ordinis a Deo & nobis conßtuta privilegia ßubruat. Inter quas eam, ßuperiore a venerabili viro Eegwino abbate, & regia auctoritate conßituta ßt, tuæ ditioni principue ßummittimus, ut tibi & posteris tuis potestate divinitus conceßa ab omni eam adversatiorum impugnatione liberam in perpetuum reddas. Judum enim ßbi videtur, ut quum idem venerabilis Eguinus, exemplum Domini ßecutus, ße humiliando inibi effectus ßt abbas, idcirco hæc ecclesia, secundum quod per legatum ßuum Aetelwaldum expetit, ampliorem dignitatem a noßra ßde ßi merito obtineat. Conßituimus ergo, in nomine Domini, ut idem locus ßub monaßchia propriæ abbatis ßt liber ab omni tyrannica exactione, & nullus cujuscumque ordinis homo aßquod gra-

rat, ac quæ temporaliter arrident, criminose exaltat, a quibus justitiæ amator se quotidie, Dei protegente dextera, custodit. Justitiam discamus. Itaque unde Esaysas propheta Spiritu Sancto repletus dicit: *Justitiam discite qui habitatis terram.* Venerande pater potestatem culminis Romani ratio vincat divina. Unde B. Ambrosius ait: *Decet ut ratio vincat potestatem.* Judicium causarum queremoniæ nostræ justum judicatæ, unde Dominus per Zachariam loquitur: dicens: *Justum judicium, & pacificum judicate, & nolite retinere malitiam fratris vestri in cordibus vestris.* Et David: *De vultu tuo judicium meum prodeat, oculi mei videant æquitatem.* At, ut nostræ ecclesiæ, nostræque queremoniæ veritatem enucleatius, ac verissime aperiam, decem Romanorum pontificum privilegia, quæ de consecratione Ticinensis ecclesiæ dico, asserentia, atque sub anathematis mucrone rigide ab universis episcopis interdicentia, solita pietate cognoscite. Quin etiam nostra civitas qualiter ab ipsis primordiis inculta & exaltata cura diligenti majorum permansit per Romanos imperatores, ac consules patritios ejusdem urbis accolas, cum orbis uno regeretur imperio, attente cognoscite. Quam tamen, ut in situ descriptionis ejusdem comperi, annosam postmodum Romani Reges & Principes, expulsis Senorum populis, longe melius sublimantes opere mirifico auxerunt, locantes in ea more patrio eximium Augustorum dignitati palatium imperiale, Theatrum, Aumatium, Thermas, Viridarium amœnum floribus diversis, & odoribus variis delectabile, Arenam lapidibus & magisteriis admirandam, in qua Italiæ cives universi considere, & ab uno oratore concionante audire possent competenter. Ob quam enim causam sæpissime ab iisdem postmodum Augustis frequentari, & incoli, & honorari super cunctas Italiæ civitates adorta est, maxime, quod esset inibi saluberrimi aeris aptissima temperies, locusque ad usus domesticos irrefragabiliter paratissimus. Exinde, pater venerande, sancta christianitate orbi apparente universo, sicut audivit, illico Deo credidit, Sancto Barnaba apostolo a Spiritu Sancto inibi destinato, & fidem orthodoxam fideliter prædicante; a quo enim nostra ecclesia ab ipsis primordiis caput Italiæ per sedem Metropolitanam, Dei dispensanti clementia tenuit, & Deo largiente in æternum tenebit. Quamobrem cathedra Mediolanensis ab ipso apostolo exaltata decenter, & sublimata competenter, Dei dextera, & B. Petri remigio refloruit. Quod enim verissime reperimus in nostris annalibus, & ejus descriptione adventus, & S. Anatalon vita de discipulis domini, unus discipulus fidelissimus fidelissime, & certissime dicens: *Quæ post Romanam arcem famosissimam jam tunc habebatur civitas sæpedicta Mediolanum, quippe quæ pari ditione sublimis, secunda post ipsam, ut præfatus sum, Augustales occidui imperii infulas tenebat.* Itaque Sanctus, Dei dispensante clementia, sanxit Barnabas apostolus, ut Mediolanensis, quam imperatores noverat super cunctas Italiæ civitates [illegible], ea, ipse, quam sanctis prædicationibus primitus fundaverat, principalis ecclesiastici culminis sedes, aliarumque in ea provincia ecclesiarum Metropolis perpetualiter habeatur. Cui profecto urbi, ut in vita S. Anatalon, quem inibi consecraverat, Hierosolymis processurus, inveni, tantum privilegii munus sanctus Anatalon a suo noverat magistro concessum, ut sicut inter reliquas Italicarum provinciarum urbes, earum duntaxat, quæ occidentalem usque marginem ab Italiæ finibus protenduntur, post Romanam arcem intenti sub solio eminenti, atque populorum conventu frequentissimo principales videbantur; ita ecclesiasticæ ditionis prærogativa, post Romuleam sedem, cunctas excelleret. In hunc modum & ipse præfatus antistes nil a suo instituto re discrepans Metropolitanam idem cathedram pro futuris temporibus Christi statuit esse fidelibus, quatenus omnium populorum antistes, hoc est Venetiæ, Liguriæ, Emiliæ, Rhetiæ, Alpiscotiæ, quotquot fuerint in sancta matre ecclesia futuri, per has sæpedictas provincias caput quoddam & decus insigne, post Romanum pontificem, habere debebant Mediolanensis sedis præsulem Metropolitanum. Itaque ecclesia Mediolanensis his, & aliis multis fulta, & ornata remigiis, fere cum honoribus his omnibus usque ad mei tempus, Dei misericordia, & B. Ambrosii meritis, devote pervenit. Sed ut ex causis multis, e quibus nostræ querimoniæ causa munitur decenter, atque tuetur competenter quorundam sanctorum episcoporum Papiensium testimonium, Crispini, & Epiphanii percipe. Sanctus enim Crispinus, cum se videret morti accelerare, ut in sancti Epiphanii vita habetur, duxit sanctum Epiphanium Mediolanum, & dixit ad episcopum Protaxium, & ordines, quos inibi invenit: *Ecce filii jam mea ætas meæ vitæ cursum complevit. Commendo civitatem, commendo ecclesiam, commendo hunc, cujus labori, & gratiæ debeo, quod usque ad hoc tempus vixi grandævus, & debilis: cujus corporea felicitas, & virtus animæ imbecillitatem meam portavit sine fastidio.* Item in eadem: *ducitur B. Epiphanius Mediolanum adhuc reluctans, & magna, si dimitteretur, munera promittens, qui ut fieret, noluit spondere vel minima. Consecratus autem a B. Protaxio Sancti Ambrosii antecessore, Catholicæ ecclesiæ propugnatore firmissimo, summa cum devotione, ac celebritate cunctorum.* Præterea testimonium, Pater venerande, cape certissimum, cui dubitare, aut refragare periculosum, & criminosum sancti patres decrevere. Legitur enim in vita S. Ambrosii patroni nostri, ac ecclesiarum universarum tutoris: *Ordinato sacerdote ecclesiæ Ticinensis incidit in infirmitatem. Cura est itaque*, Pater venerande, sicut S. Fabianus papa in suo decreto asserit, *vestræ sollicitudini adhibenda, ut ea, quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus ordinata, ac Sancti Spiritus gratia constituta, nec dissimulatione negligere, nec aliqua præsumptio valeat perturbare.* Sed sicut hoc quod Romanis exigebat utilitas, oportuit definire, itaque definitum est, non debere violari, Pater venerande, præcipuè vestræ Paternitatis reverentiam atque hujus sancti concilii caritatem

em vicariam caritative exoro, ac obnixe a parte Dei, & sancti Ambrosii contendo, ut nullus episcopus nostræ ecclesiæ suffraganeum maxime hunc Papiensem, de quo hujus sancti concilii clementiæ conqueror retinere, ac ordinare, fraternitatis vestræ perturbator præsumat. Quod si evenerit, accipientis, & ordinantis irrita, & vacua sit in perpetuum ordinatio. Unde S. Sixtus PP. suo in decreto divinitus admonitus magisterio dicit: *Nullus episcopus præsumat alterius parochianum retinere, aut ordinare, vel judicare absque ejus voluntate. Quia sicut irrita erit ejus ordinatio, & ita dijudicatio. Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare nullatenus poterit.* Pater venerande, unaquæque metropolis a sede apostolica, quæ universis præpollet dignitatibus suos terminos sanctis patribus constitutos ordinative nunc usque tenet, de quibus papa Calistus suo in decreto dicit: *Nemo alterius terminos præsumptione illicita usurpet, unde Dominus loquitur dicens: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.* Itaque unaquæque ecclesia, quæ sanctis fidem majoribus servare desiderat, ac Sanctorum decreta honorare contendit, nostræ querimoniæ fideliter, & charitative, ut sibi, ne similia patiatur provideat.

CL. MURATORII CENSURA

In præcedentem orationem.

Exponere placet quæ sit mea de hujus orationis authore sententia. Illam enim ego non a Benedicto compositam, sed ab ipso Historiographo Landulpho excogitatam arbitror. Fuit isti in moribus reliquorum historicorum more viros, loquentes inducere, eisque orationes affingere, quas verisimile est ab ipsis dicendas, aut dictas jam fuisse. Hinc apud illum videas *Vuiberti archidiaconi, Ambrosii diaconi, & Andreæ sacerdotis decumani* contra S. Arialdum orationes, hujusque in illos, aliaque multa, quæ unius Landulphi fœtum esse stylus ubique simillimus suadet. Præterea non dixisset Benedictus se *per annos quadraginta in Mediolanensi cathedra sedisse*; quum enim sit exploratum sub Constantino pontifice causam hanc fuisse agitatam, & Benedictus anno tantum 687. ad archiepiscopalem dignitatem evectus fuerit, longe post Constantini tempora quadragesimus illi archiepiscopatus annus excurrisset. Hujus igitur erroris culpa ad Landulphum orationis auctorem est referenda. Alio autem invictissimo argumento id probatur. Tres in hac oratione citantur epistolæ Decretales, nempe Fabiani, Sixti, & Calisti Romanorum pontificum. Hæ verò epistolæ licet, uti nunc eruditi omnes fatentur, tantis pontificibus suppositæ, affictæque fuerint, adhuc a multis seculis veluti germana eorum soboles sunt habitæ, eximiamque fidem ab universis Catholicis, non minus quam nostro ævo impetravere. Isidorus seu *Mercator*, seu *Peccator* (uti post archipræsulem de Marca probat Cl. & Em. Cardinalis de Aguirre Maximum Hispaniæ, purpureique senatus ornamentum in luculentissima Hispanorum conciliorum collectione to. I. diss. 4.) hanc mercem aut collegit, aut elaboravit, ita ut viris etiam doctissimis imposuerit, qui S. Isidori Hispalensis episcopi opus illud fuisse crediderunt. Ceterum quo tempore hujusmodi Syllogus prodierit, ipsæ nos epistolæ docent, siquidem inter eas quædam sunt Gregorii II. ac III. & Zachariæ summorum pontificum nominibus insignitæ. Quum verò hi pontifices octavo seculo sederint usque ad A. Chr. 751. post illa tempora scripsisse Isidorum istum dignoscimus. Sed ne statim quidem publici juris factæ sunt hujusmodi decretales; etenim primus omnium Riculphus Moguntinus episcopus eas ex Hispania, ubi cunas sortitæ fuerant, in Gallias importavit. Hincmarus Remensis in Opusc. cap. 24. hæc habet. *De libro collectarum epistolarum ab Isidoro, quem de Hispania allatum Riculphus episcopus Moguntinus obtinuit, & istas regiones ex illo repleri fecit.* Moguntiacam autem ecclesiam rexit Riculphus iste ab A. Ch. 787. usque ad annum 814. Quare affirmandum omnino est, epistolas illas sub finem tantum seculi octavi inter eruditos versari cœpisse. Quod si verum, uti prorsus verissimum est, an illis Benedictus archiepiscopus, qui Ann. Ch. 711. Romæ perorasse dicitur, uti potuisset? Superest igitur, ut fateamur, aut a Landulpho ipso memoratam orationem fuisse elucubratam, aut ab alio quopiam, qui pluribus post Benedictum annis inter vivos numeraretur. Stylus quidem, ut hoc quoque exponam, a consueto Landulphi stylo nonnihil dissidere videtur, ita ut, quod summum est, suspicari possimus, etiam ante Landulphum orationem hanc extitisse. Quæ igitur Mediolanensi episcopo in Ticinensem firmissimæ rationes forent, ni fallor, explorate ostendimus. Nunc verò videndum, quibus verbis a Sigonio magni nominis viro historia hæc proponatur. Inquit is lib. 3. Hist. de Regno Ital. ad A. Ch. 715. *Lis inter archiepiscopum Mediolanensem & episcopum Papiensem exorta. Archiepiscopus novi parandi juris causa episcopi consecrationem ad se traducere voluit. Quod jus ad eum non pertinere episcopo contendente, ex communi sententia res est Romam rejecta. Ibi causâ utrinque apud pontificem agitatâ archiepiscopus adversantibus omnibus vetustatis exemplis victus abscessit.* Verum paratragædiat Sigonius; neque enim jus novum Benedicto parabatur, neque illi omnia vetustatis exempla adversabantur. Una plurium annorum præscriptio fecit, ut secundum Ticinensem judicaretur. In anno etiam hujusce quæstionis assignando Sigonium calculi defecere, quandoquidem anno 715. quo rem peractam is arbitratur, Romanam sedem Gregorius II. implebat, non verò Constantinus. Decesserat hic anno superiore, eodemque in summum pontificem electus fuerat Gregorius, uti Em. Annalium parens certis Anastasii Biblioth., Theophanis, Sigifredi, aliorumque testimoniis ductus liquido ostendit. Quum verò sub Constantino tantum hujusmodi lis composita fuerit, annum eidem, aut 711. cum Baronio, aut cum aliis 712. assignari debere patet. Porrò hac in re quantum a Sigonii mente reliqui scriptores discedant, multis probare possem, sed omnium instar sat erit Benvenutum (hunc Imolensem fuisse arbitror) proferre, vetustum scriptorem, qui ante annos 300. & quod excurrit, scribebat, & cujus chronicon MS. in Ambrosiana Bibliotheca extat. Cap. 137. *de Papia urbe* hæc ille habet: *Hujus civitatis episcopus suffraganeus fuisse asseritur archiepiscopi Mediolanensis. Quod patet ex eo, quod B. Protasius archiepiscopus Mediolani consecravit B. Epiphanium episcopum Papiensem S. Crispini successorem. Sed quia tempore Longobardorum, qui erant infideles, timore eorum archiepiscopi Mediolanenses apud Januam residebant, sicut de Honorato legitur, episcopi Papienses consecrari cœperunt a papa. Unde cum Benedictus archiepiscopus Mediolani in curia Romana citaret episcopum Papiensem suum ab antiquo suffraganeum, succubuit. Unde & hodie Papienses, Placentini, & Ferrarienses episcopi subsunt immediate Domino Papæ.* Reliqua videamus. Sic rebus compositis ad multum tempus Ticinenses episcopi Mediolanensem ignoravere Metropolitam, & ab uno pendentes Romano pontifice Pallii etiam dignitate sunt aucti. Quo tempore hic honor eisdem collatus, prorsus definire non audemus. Illud tamen absque hæsitatione affirmandum duco, Ughellum a veritate desciscere, dum sine tabulis, & sine testibus hæc de Papiensi ec-

ANNO CHRISTI 715.

ecclesia asserit: *Cui pontifex Hormisda* (Roma- nam sedem hic tenuit ab anno 514. ad 523.) *Pal- lii usum concessit, extenditque eam gratiosam in- dulgentiam ad successores.* Usus enim Pallii per ea tempora aut paucissimis, aut nemini a summis pontificibus tribuebatur. *Aevo deinde D. Gregorii,* ut doctissimus de Marca animadvertit lib. 6. cap. 7. num. 3. de Concord. Sac. & Imp. *invaluit, ut Romanus pontifex Pallio ornaret præcipuos Me- tropolitanos, qui ad ejus consecrationem pertine- bant, aut eos, quibus vices suas in provinciis committebat.* Si igitur neque omnes Metropoli- tanos, sed præcipuos duntaxat pontifex pallii usu decorabat, idque etiam seculo solum Grego- rii Magni usurpari cœpit, quanto minus Hormi- sdæ ævo Pallium Ticinensi concedendum fuit, qui non inter Metropolitas, sed in episcoporum so- lummodo vulgarium censu numerabatur? Plura in hanc rem non aggero, tum ne messem hanc A tibi præripiam, tum ut eruditorum auribus par- cam, qui a te uberiora præstolantur. Velim ta- men serio perpendas, an ad Joannem VIII. pa- pam prærogativæ hujus primordia sint referen- da. Ille enim pontifex nihil antiquius habuit, quam ut Ticinensem extolleret sedem, quo vi- vidum nimis, ac forte Mediolanensis episcopi in- genium retunderetur, qui de prompte præstan- da tunc temporis ecclesiæ Romanæ obedientia recusabat. Certe hic summus pontifex epistolam dedit, quæ inter ejus opera est 139. illaque Me- diolanensem, ac Ravennatem Metropolitas statuit ad synodum convocari a Ticinensi episcopo pos- se, quod (nisi eadem epistola in apocryphis sit recensenda) adeo mirum videtur, ut Baronius ad An. Ch. 878. pronunciare non dubitaverit; *Quod non crederem, nisi legissem.* Equidem hanc con- jecturam facile sequor, a qua tamen discedam, statim ut meliora abs te, ut spero, proferantur.

GREGORIUS PAPA II.

Sedit ab anno 715. usque ad 731.

AD EPISTOLAS GREGORII II.

APPENDIX.

AD EPISCOPOS ANGLIÆ.

Tatwinum Dorobernensem archiepiscopum totius Angliæ primatem agnoscit, & mandat agnosci.

Gregorius episcopus, servus servorum Dei episcopis Angliæ salutem & a- postolicam benedictionem.

Anno 715.

Affert Wilkins to. I. pag. 81.

DEI omnipotentis immensæ pietatis magnitudinem collaudamus, qui suæ majestatis gloriam sic dilatare dignatus est, ut in omnem terram exierit jam sonus prædicatorum suorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Cujus ineffabili pietatis gratia sicut noscimur procreati, ita quoque sumus adoptati, sanctæ regenerationis portantes mysterium in spem gloriæ filiorum Dei, per Jesum Christum Dominum nostrum. Reverentiæ itaque vestræ, fratres carissimi, dicato collætantes collegio hortamur, ut in fide stabiles, & in opere efficaces inveniamini, honore invicem prævenientes, & alter alterius onera portantes, quia sic adimplebitis legem Christi; charitatem continuam habentes in dilectione Dei & proximi, sine qua impossibile est Deo placere. Fratris nostri Tatwini, qui beatæ memoriæ Augustini prædicatoris vestri cathedræ pontificatus subrogatus est, adventus nos admodum lætificavit, quia virum religionis & magnæ probitatis sub ipso tempore, quo apud nos stetit, eum cognovimus. Proinde ejus auditis petitionibus antecessorum ejus jura dignitatis perquiri in sacro scrinio fecimus, & invenientes eum justa postulavisse, sacrum pallium cum venerabili dalmaticæ usu ei apostolica auctoritate tradidimus, annuentes quoque jura dignitatis omnia, quæ prædecessores sui a tempore beatæ memoriæ Augustini cognoscuntur habuisse. Sicut ergo sancti patris nostri Gregorii Romani pontificis decretum præfato Augustino, sincello [illegible] prædicatori vestro, omnes episcopos Angliæ subjecit; sic nos, Deo auctore & B. B. Petro Apostolorum principe, licet indigni ejus vicem gerentes, tibi, Tatwine Dorovernix civitatis archiepiscope, tuisque successoribus legitimis omnes ecclesias Britanniæ, earumque rectores subjicimus; apostolica auctoritate præcipientes, ut omnis homo totius Angliæ regionis tuis canonicis jussionibus obediat, & te sciat esse speculatorem, atque primatem totius insulæ; cui vices nostras per omnia in regione illa gerendas commisimus. Tuam autem ecclesiam Dorovernix constitutam ut propriam & primam sobolem regionis vestræ in Christo spe- D cialiter sub tuitione manus nostræ tenemus, quam volumus in pacis tranquillitate & religione vigere, ejusque jura & dignitatis privilegia in perpetuum immutilata servari, quia prima & mater est aliarum omnium, primitus in vestra regione constituta in honore sancti Salvatoris Domini nostri Jesu Christi. Scriptum est enim: *non est sanctus ut est Dominus*, & ubi caput est vegetum, reliqua membra validius vegetantur. Vos itaque fratres, hæc apostolicæ auctoritatis mandata cum alacritate & subjectionis reverentia audite, & suscipite, & cum præfato fratre nostro archiepiscopo vestro in messe Dei laborate, scientes vos inde E mercedem bonam habituros. Si autem quis hæc perturbare voluerit, & nostræ difinitionis statuta divellere contenderit ac violare, sciat se contra ipsum mundi salvatorem & beati Petri auctoritatem niti, & ideo, nisi resipuerit, æternæ damnationis sententiam incurrere. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi fratres.

AD

ANNO CHRISTI 715.

AD GREGORII PAPÆ II. DECRETA

ADDITIO.

EDITORIS MONITUM.

QUæ hic primus omnium promulgo decreta seu canones pœnitentiales, an Gregorio II. tribuenda sint, hæreo ambiguus. Ut canones ejusmodi ab eo ederentur ætas quidem illa ferebat. Tunc enim pœnitentiales canones passim omnes pontifices, episcopi, & privati etiam quidam dederunt. Gregorius III. suos edidit, suos Theodorus Londinensis episcopus, suos S. Bonifacius B Moguntinus, suos denique Beda privatæ licet authoritatis presbyter. Quare a Gregorio papa II. non abhorrent, cui tribuere videtur author MS. illius codicis Bibliothecæ Canonicorum S. Martini Lucensium, unde hæc accepi. Nam in eo monitu, quem canonibus hisce aliisque pluribus scriptor codicis præmisit, daturum se profitetur decreta Siricii, Innocentii, Zosimi, Bonifacii, Cœlestini, Hilarii, Simplicii, Felicis, Gelasii, Anastasii, Symmachi, Hormisdæ, Gregorii junioris (idest II.) statimque subjungit, quæ hic promo, decreta; tum ad decreta Siricii, cæterorumque ordine servato manum admovet; nec ullum aliud in toto libro apparet Gregorii II. decretum. Hæc pro Gregorio, sed vicissim ne huic adscribam vetant Gregorii III. successoris in perjuros decreta, in quibus quædam statuuntur his canonibus plane consona; hæc verò præscribere se ait Gregorius III. *secundum antiquam definitionem:* Non ergo illa decessor ejus Gregorius II. statuit. Forte igitur, quæ profero, ipsa sunt vetera illa decreta, quorum Gregorius III. in excerptis suis can. VII. meminit.

CANONES POENITENTIALES.

SI quis juraverit 7. annis pœniteat, 3. ex his in pane, & aqua, & nunquam juret.

Si quis verò coactus, idest violenter pro qualibet necessitate, aut nesciens perjuraverit III. annis pœniteat in pane & aqua.

Si quis laicus pro cupiditate perjuraverit, totas res suas det pauperibus, & tundatur, in monasterio serviat diebus vitæ suæ.

C Si quis alium duxit in perjurium ignorantem, VII. annis pœniteat. Qui verò suscitatur (*sic*) quod in perjurio ducitur, & tamen jurat, V. annis pœniteat.

CONCILIUM, seu JUDICIUM IN VICO-VVALARI IN ETRURIA

Ad decernenda jura quædam controversa inter Aretinum, & Senensem episcopum institutum.

Anno 715.

Anno 715.

AEdes quasdam sacras in territorio Senensi constitutas Aretinus episcopus jure antiquæ possessionis sibi poscebat. Negabat reddendas episcopus Senensis, eo quod in territorio diœcesis suæ constitutæ, sibi deberentur. Lite coram Luitprando rege inducta, primo quidem jussu ejusdem Regis auditi sunt testes a Guntheramo tabellione regis, quorum dicta in publicas relata tabulas vulgavit Muratorius in Antiquitat. Ital. medii ævi tom. VI. pag. 372. Signantur verò illæ die XII. Kal. Julias indictione XIII. *regnante Luitprando rege*, idest anno 715. E Secundum hæc, regis jussu, acciti plures Etruriæ episcopi, judicium ecclesiasticum instituerunt, quod judicium Luitprandus rex concilium vocat in ea quam tandem pronunciavit sententia, legenda apud Muratorium ibid. pag. 383. & apud P. Guidonem Grandi in epistola de Pandectis edit. secunda in Append. num. 1. *Rei veritate comperta,* Guntheramus tabellio, *usque in concilium episcoporum deduxit. Synodicam* pariter *functionem* vocat Alexander II. in bulla ad Constantinum Aretinum episcopum apud Ughell. Ital. Sacr. tom. I. pag. 416. nov. edit. Hujus concilii acta ex eodem Muratorio ibid. pag. 372. inferius recitabimus. Hæc vero suspicionis arguit Ughellius Ital. Sac. tom. I. in episcopis Aretinis; sed cum nihil offerant quod historiæ repugnet, non episcoporum nomina, non regum, non ratio temporis, vix est, ait Muratorius, cur a veteratore aliquo conficta judicemus; neque enim veteres isti fabulatores tanta præstare solebant eruditione, ut exactum aliquid ad historiæ & chronologiæ leges dare possent. Insuper acta hæc omnia enunciantur in literis Stephani II. papæ ibidem a Muratorio productis, aliisque sequentium sæculorum documentis apud Ughellium legendis.

JUDI-

JUDICATUM QUORUNDAM EPISCOPORUM,

Jussu Luitprandi regis congregatorum, ad dirimendam controversiam de quibusdam Parociis vertentem inter episcopum Aretinum, & Senensem cum sententia in favorem Aretini Antistitis, Anno 715.

IN nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ex jussione Domni excellentissimi Luitprandi regis, dum conjunxissemus nos sanctissimi Theodaldus Vesolanæ ecclesiæ episcopus, & Maximus Pisanæ ecclesiæ, necnon & Speciosus Florentinæ ecclesiæ, adque Telesperianus Lucensis episcopus, ad ecclesia sancti Genesi in Vico, qui dicitur Walari: ibique residentes una cum misso Excellentissimi Domni Luitprandi regis, nomine Guntheramo Notario. Venerunt in nostram præsentiam sanctissimi viri, Adeodatus Senensis ecclesiæ episcopus, & Lupertianus Aretinæ ecclesiæ episcopus, altercationem inter se habentes de diocesis, ecclesiis, & monasteriis in finibus Senensis territorii ejusdem civitatis. Idest de monasterio sancti Amiani, Baptisterio S. Stephani Haminaciano, Baptisterium sancta Maria in Cosona, Baptisterio sancti Joannis in Rantra, Monasterio sancti Archangeli in Fundu Lucu, Baptisterio sancti Andreæ in Malcinis, Baptisterio sancti Petri in Pava, Baptisterium sanctæ Mariæ in Patna, Baptisterium sancti Quirici & Johannis in Vico Falcino, Baptisterium sanctæ Restitutæ in Fundo Uxiano, Baptisterium sancti Felicis in Avano, Baptisterium sanctæ Matris Ecclesiæ in Misullis, Baptisterium sancti Valentini in Casale Ursina, Monasterio sancti Petri ad Axo, Baptisterio sancti Viti in Rutiliano, & sanctæ Matris Ecclesiæ in Castello Politiano, Baptisterium sancti Viti in Verecna, Baptisterium sancti Donati in Ettiliano, Baptisterium sanctæ Mariæ in Saltu, Baptisterium sancti Viti in Prumano, Baptisterium sancti Viti in Osenna. Dicebat sanctissimus Lupertianus episcopus frater noster, quod ecclesiæ istæ suprascriptæ, & Monasteria a tempore Romanorum & Longobardorum regum, ex quo a fundamentis conditæ sunt, semper ad sedem sancti Donati Aritio obedierunt, una cum omnibus oratoriis suis; & nostrorum, vel antecessorum nostrorum, ibidem fuit ordinatio, tam in presbyteros & in diaconos, & nostra fuit sacratio semper usque modo, & nos debemus habere. Ad hæc respondebat frater noster Adeodatus Senensis ecclesiæ episcopus: *Veritas est, quia ecclesiæ istæ, & monasteria in territorio Senensi positæ sunt, vestra ibidem fuit sacratio, eo quod ecclesia Senensis minimo episcopus abuit. Nam modo ad nos debent pervenere, quia in nostro, ut dixi, territorio esse noscuntur.* Ad hæc vero respondebat Lupertianus episcopus. *A tempore Rotharim regis usque modo ecclesia Senensis episcopum abuit; & nostra de ea ante a tempore Romanorum, & postea usque in hodiernum diem in ipsas Ecclesias, Baptisteria, & Monasteria ... fuit sacratio, & ordinatio, & in antea debemus secundum canonicam regulam habere:* Quidem & missus excellentissimi Domni Luitprandi regis, nomine Guntheramus, qui per ipsum Tagipert gastaldum Senensem, ac per ipsos presbiteros & paumannos, veritatem cognovi, & ipsos presbiteros suprascriptarum a longo tempore antecessorum meorum & mea usque actenus ibidem fuit sacratio. Et ecce mihi suprascriptarum de omnis istos presbiteros, qui nunc præsenti vivunt, ubi obedientiam sancto Donato promiserunt, & sacramenta secundum antecessorum suorum consuetudinem prebuerunt usque ad tertio & quarto anno retro tempus, qui similiter manus suas ad sancto Donato, cui deservio, fecerunt. Et insuper lectas epistolas rogatorias de singulis judicibus civitate Senense, & de ipso episcopo, qui tunc erat, & antecessores meos, & ad me faciebatis electionem, eo quod vester territorio erat, & nobis epistolas faciebatis, & regumandabatis, & secundum antiquam consuetudinem ipse persone consecrarentur, quoniam nostra manebunt Dioceſi. Nec quisquam contra canones sine nostra permissio ibidem episcoporum audebat ordinationem facere.

Ad hæc autem omnia nos suprascripti Teudoaldus, Maximus, Speciosus, Telesperianus episcopus, una cum presbiteris nostris venerandis viris, idest Johannes, Lucipert, Rodaldus, Munichis, Sicualdus, Anselmo, Autucini, Theodoro, Deusdedi, adque Theodoro, & reliquis sacerdotibus circumstantibus, audientes, fecimus ipsam inquisitionem, & manus de ipsis presbiteris, qui nunc vivi sunt, & eorum qui transierunt. Sed & epistola judicum Senensium civitatis, sive episcoporum ecclesiæ Senensium relegere; ubi continebatur, quod omnis sacratio in suprascriptæ Diocesis, Baptisteriis, & Monasteriis, adque oraculis per presules sanctæ Aretinæ ecclesiæ omni in tempore perficiebantur. Nam & ipsi presbiteri quomodo ibidem custodes sunt, ita professi sunt per evangelia & sacratione ab Aretinæ ecclesiæ episcopo suscepissent, & manus suas juxta antecessorum suorum consuetudinem ibidem fecissent, & sacramenta prebuissent, & obedientiam usque actenus inpendissent, & chrisma suscepissent. Ideo justum atque rectum placuit, ut si quis sancti patres Nicei, & Efesani, adque Calcedonensis concilii statuerunt, ut nemo in aliena diocesi non vi ingredi presumat, aut qualemcumque ordinationem faciat, sed in suis diocesiis se contineat, nec statuta patrum termina transcendat. Proinde decretum per sanctorum patrum auctoritatem, ut tu, sanctissime frater noster Lupertine episcope, ipsas suprascriptas dioceses & monasteria cum suis oraculis abeas absque qualemcumque contaminatione habere, sicut antecessores tuis a longo tempore habuerunt; & omnis sacratio ibidem per tuis oris labia vel successorum tuorum ibidem proveniat, tam in presbiteris quamque diaconis vel subdiaconis, & baptisma vel chrisma per impositionem manuum, sicut christianæ religionis est consuetudo, omni tempore proveniat, adque fiat. Et nullam facien-

ciendi ammodo, & deinceps presfatus Adeodatus episcopus, vel ejus successores, qui in tempore fuerint, contra te quem suprascriptum Lupertianum episcopum, vel tuos successores de predictis baptisteriis, ecclesiis, & monasteriis cum oraculis suis, aliquando abet facundia ad loquendum, nec ad ibi fontes faciendum, nec plebes subtrahendum, nec ullam ordinationem infra ipsas dioceses finesque eorum faciendum, sicut sanctorum patrum instituta leguntur. Quoniam pro amputanda intentione decrevimus, ut sibi septimus cum sex presbiteris tuis, quales ipse Adeodatus eligere voluerit, prebeas tu Lupertiane episcope & ad evangelia sacramentum una dum sex & dicatis; quia a quo tempore, ex quo auditi sunt, habetis Romanorum & Longobardorum usque in presentem diem, in quo sumus, semper sacrationem presbiterorum & diaconorum ipsarum suprascriptarum ecclesiarum ab episcopis Aretinæ ecclesiæ susceperunt, & nostra antecessorumque nostrorum ibidem fuit ordinatio, quia nostra inibi mansit possessio, nec ad ecclesiam Senensem aut episcopos ejus nunquam pertinerent, nec cum ecclesia sanctus Donatus, nec ejus defensores perdere, aut vobis dimittere debemus. Et evangelia adducta sunt in nostris omniorum presentia, & sacramentum ipse deductus. Et finita intentio. Unde presentem judicatum nostrum perpetua firmitate, ne imposterum exinde inter vos aliqua revolvatur causatio, tibi, qui supra, Lupertiane episcopus, per manus suprascripti filii nostri Gunterani notarii emisimus, in quo pro ampliore firmitate tua propriis manibus nostris subscripsimus; quatenus ambe partes in eadem deliberatione perpetuis debeatis manere temporibus. Factum judicatum ad ecclesia sancti Genesii in Vico Vallari V. die mensis julii, regnante suprascripto Domno nostro excellentissimo & Christianissimo Luitprando rege, Anno in Christi nomine quarto, per Indictio tertiodecima, feliciter.

Ego Teudualdus episcopus hunc judicatum a nobis factum, adque dictatum, vel relectum subscripsi.

Ego Maximus episcopus subscripsi manus propria.

Ego Speciosus episcopus sanctæ ecclesiæ Florentinæ in hunc judicatum a nobis factum, adque dictatum, vel relectum subscripsi.

Ego Telesperianus sanctæ Lucensis ecclesiæ hunc judicatum a nobis factum, adque dictatum, vel relectum subscripsi.

Ego Ansilmundo archipresbiter sanctæ ecclesiæ Pisanæ hunc judicatum interfui, & manus mea subscripsi.

Ego Rodoaldus Pisensis.
Ego Johannes presbiter.
Ego Lunichis presbiter Lunensis.
Ego Deusdedi presbiter.
Ego Theodorus presbiter.
Ego Lucifer presbiter.
Ego Damianus presbiter.
Ego Lupus presbiter.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

Qua Germanus ex episcopatu Cyzici ad sedem Constantinopolitanam transfertur,

Anno 715. vel 716. habita.

Anno 715. vel 716. PRæter Synodum illam, quam S. Germanus episcopatum Constantinopolitanum jam gerens celebravit, a collectoribus in hunc annum 715. male relatam, de qua infra; alia pariter synodus hoc anno 715. augusto mense coacta est Constantinopoli, qua de transferendo S. Germano e Cyzicena sede ad Constantinopolitanam est actum. Cum enim episcoporum translationes vetustis Ecclesiæ sanctionibus aversarentur, præsertim canoni Antiocheno; res digna visa est ut in concilio episcoporum discuteretur. Ac concilii quidem subobscure meminit Theophanes; clarius verò Cedrenus his verbis: *Sub hoc è metropoli Cyzico Constantinopolim translatus est Germanus, editumque decretum sanctissimorum consensu episcoporum, quo id permittebatur.* Hæc verò a Patribus sententia lata est ex Theophane.

SYNODI CONSTANTINOPOLITANI SENTENTIA.

Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοσεβεστάτων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ παντὸς τοῦ εὐαγοῦς κλήρου, καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου, καὶ τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τῆς θεοφυλάκτου ταύτης, καὶ βασιλίδος πόλεως, ἡ θεία χάρις ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα συμπληροῦσα, μετατίθεται Γερμανὸν τὸν ὁσιώτατον μητροπολίτην καὶ πρόεδρον τῆς Κυζίκου μητροπόλεως, εἰς ἐπίσκοπον ταύτης τῆς θεοφυλάκτου καὶ βασιλίδος πόλεως. ἐγένετο δὲ ἡ παροῦσα μετάθεσις κατὰ παρουσίας Μιχαὴλ τοῦ ὁσιωτάτου πρεσβυτέρου καὶ Αποκρισιαρίου τοῦ Αποστολικοῦ θρόνου, καὶ τῶν λοιπῶν ἱερέων, καὶ ἐπισκόπων, ἐπὶ Αρτεμίου βασιλέως.

SUffragio atque consensu religiosorum presbyterorum, diaconorum & totius sanctioris cleri, sacrique Senatus, & hujusce a Deo custoditæ imperatricis civitatis universi populi Christum amantis, divina gratia, quæ infirma semper curat, & quæ desunt adimplet, Germanum sanctissimum metropolitam & præsidem Cyzici metropoleos, in episcopum hujus a Deo servatæ urbis & reginæ urbium transfert. Facta est hæc translatio coram Michaele sanctissimo presbytero, & Apocrisiario apostolicæ sedis, cæterisque sacerdotibus & episcopis præsentibus, Artemio imperante.

SYNO-

ANNO CHRISTI 726. 731.

SYNODUS JACOBITARUM IN SYRIA

Pro conciliatione Armenorum cum Syris Jacobitis,

Ab Athanasio Jacobitarum patriarcha anno Græcorum 1037. Christi 726. celebrata.

Anno 726. HAnc Synodum ex Abulpharagii Chronico Patriarcharum Antiochiæ hactenus incognitam paucis his verbis excipit Assemanus Biblioth. Orient. tom. II. pag. 338. *Hic* (Athanasius patriarcha) *congregata synodo Armenor. cum Syris Jacobitis conciliavit anno Græcorum* 1037. Nec plura de illa, aliis ignota.

GREGORIUS PAPA III.

Sedet ab anno 731. usque ad 741.

AD EPISTOLAS GREGORII III. PAPÆ

APPENDIX.

Gregorius omnibus episcopis in Tuscia Langobardorum.

Apud Fontanin. de Antiquit. Hortæ Append. num. X. pag. 385. MEminit fraterna sanctitas vestra, tempore ordinationis suæ per chirographum & sacramenti vinculum beato Petro principi apostolorum spopondisse, ut in emergentibus sanctæ ejus ecclesiæ totis viribus laboraretis. Igitur quia præsentes viros Anastasium dilectum filium nostrum presbyterum, & Adeodatum Rugionatium tubilicanum, nostros fideles, ad obsecrandum & Deo favente obtinendum, pro quatuor causis, quæ anno præterito beato Petro ablata sunt, ut restituantur a filiis nostris Luitprando & Hilperando suppliciter destinavimus; rece-, dilectissimi fratres, tempus acceptabile, ut juxta chirographum vestrum, boni operis fructum beato Petro feratis: cujus auctoritate vos hortamur in Domino, ut ad eosdem cum præfatis filiis nostris properetis, ut a Deo inspirati proselectibus eorum beatis principibus Apostolorum Petro & Paulo eadem causa retractantur. Nam si, quod non credimus, dilatoriis iter accipere propter Deum, ego, quamquam imbecillis tm præ infirmitate corporis, iter arripiam laboriosum, & videbo ne vestra negligentia vobis ad obligationem ex nodo pacti pertineat. Data Idus octobris Indictione IX.

AD SYNODUM ROMANAM I.

Sub Gregorio III. anno 731. celebratam

ADDITIO.

Anno 731. AD hanc synodum in primordio conservationis suæ a Gregorio III. celebratam quædam pertinent, quæ in Collectione Veneto-Labbeana omissa, hic supplenda sunt. Hæc igitur scriptura arbitrio lectoris in scriptis Patrum ad nostram usque ætatem superfitem, in quo fragmentum extat orationis a Gregorio in synodo habitæ. Cum verò gratet in te pontificiæ dignitatem, hinc non obscure docemur cum synodum paulo post ordinationem suam a pontifice coactam fuisse; eandemque synodum plane diversam esse ab ea quæ hoc ipso anno 731. ad Kalendas novembris indicta fuit; inde colligimus, quod postremæ huic adfuerit Antonius Grandensis patriarcha, ut ex epistola Gregorii sequentibus mox restituenda, & ab Anastasio in libro Pontificali ad vitam Gregorii memorato. In hoc verò synodi fragmento inter patrum adstantium concilio nomina desiderantur illa non legitur. Consule Anastasii testimonium, qui synodum cui Gregorius interfuit, posteriorem esse scribit alteri, in qua Gregorius presbyter ob malæ gestam legationem Constantinopolitanam increpatur damnationem vix evasit. Cedo mihi ex Romano lapide synodi hujus fragmentum.

Ex Jobi Ciampini de sacris ædificiis a Constantino M. constructis. Lib. I. cap. XV. num. 3. pag. 208.

PEtro, Theophano, Sergio, Jordane, seu Johanne. Adstantibus quoque diaconibus. Mosche archidiacono, Zacharia, Johanne, Teophylacto, atque Gemmulo, vel cuncto clero. Antefactus D. Gregorius apostolicus papa dixit: *Reduco ad unimus (fantissimi fratres mei) qualia mihi & quanta mirabiliter Christus D. noster contulerit bona, & quomodo me indignum ad santi apicis fastigium sua pietate dignatus fuerit evocare, & suspecto mihi aliud malenti retribuere potentia ejus, nisi solas agere gratias, & indefinenti precis gloriosum ejus colloudare nomen. Quæ enim (ut aie prophetæ) loquatur potestas*

ANNO CHRISTI 731.

tias Domini, auditas faciat omnes laudes ejus, (a) vel quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. (b)

(a) Ps. 105. 2.

ANNO CHRISTI 731.

(b) Ps. 115. 2.

AD ROMANUM CONCILIUM II.

A Gregorio III. celebratum pro cultu imaginum anno 731.

ADDITIO.

Anno 731. COncilio huic, cujus historiam ex Labbeo tom. VIII. pag. 218. edit. Venet. repetes, Antonium Gradensem cum Joanne Ravennate, aliisque interfuisse tradit. Ibre Pontificalis. Gregorii Epistolam, qua Gradensem patriarchum accivit ad synodum, Venetur Ughellis editor haud ita pridem vulgavit in Gradensibus tom. V. pag. 1093. nov. edit. Ex hac epistola, quam hic subdimus annus & mensis habiti concilii eluceset; accitor enim episcopus ad diem Kalendarum novembris XV. indictionis conflat, qui duo characteres annum 731. & novembrem incuntis representant, ea gnibus careteres Labbeum, qui sequenti anno ignoto mense convenisse Patres indicat.

EPISTOLA GREGORII III. AD ANTONIUM GRADENSEM,

Ut Romam veniat ad concilium.

GRegorius tertius Pont. dilectissimo fratri Antonio Gradensi archiepiscopo, seu dilectissimis nobis episcopis ejusdem ordinationis, sive concilio permanentibus.

Inter diversas contentationum aruminas, quæ nos hinc inde in sæculo positos circumfiant & obruunt; nota est vana & pernicioſa cupiditas, quæ pravitter semper ecclesiam, quasi quibusdam ventosis procellis conturbat, inaniter attemptata. Est enim infelix impietas apud regiam urbem, ut credimus, notum habetis & per diversas provincias, ita ut quod lugentes dicimus, & voce prominus lacrymosa, sanctorum imagines ab ipsius Domini & redentoris nostri Jesu Christi omnibus proinciantur ecclesiis, diluceretur, atque ipsius Dei ecclesiæ, quod fatale malum est, & intolerabile exitium, habitationes hominum, velitemque educatur armentorum, ut in istis nulla debeat laus Deo cantari. Unde cum Prophetæ (a) lamentabili voce dicendum est: Quis dabit capiti meo aquas, aut oculis meis lacrymarum fontes, ut tantum defleamus exitium? Proinde, carissime frater, atque dilectissimi nobis ecclesiarum Dei rectores, hortamur dilectionem vestram, ut pro Domini nostri Jesu Christi nomine, juxta apostolicum vocem, cunctas subjectas vobis ecclesias commoneri, atque instruere magnopere debeatis: Attendite, inquam, dilectissimi fratres, vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, ut juxta traditionem SS. Patrum & ven. antiquariis omnes veram fidem defendant, & sanctitatem contigerit, corpora ponant, & sanguinem fundant: quia ecce venit dies accepabilis, ecce nunc dies salutis. Nostis, charissimi, quod sancti per fidem vicere regna. Hæc vestra fit, fratres, ad omnem populum Christi communio, ut ipsi propriæ saluti regem Christianum defendentes, possint contentia fidei prodesse. Vos verò, carissimi omnes, qui domos Domini diligentiter regestis, ad defendendam, & confirmandam veritatem Kalendas novembris faccedentis quintædecimæ indictioni apud hanc apostolicam sedem convenire omnes, sepulta negligentia, ut communi conveneu, atque tractatu auctoritate beati Petri apostolorum principis super tale capitulum sententia promulgetur, atque statuatur, qualiter zabiem adversantium præveniamus, & nostrarum procuremus animarum; vel subjectorum salutem; confortes quoque mereamur pro intuitu Sanctorum fieri prædecessorum, & quorum clara nos post Christi præsidium fovet doctrina. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi nobis.

Ad hoc eidem concilium pertinent ea quæ in optatum Chersonensium Cathensium sub emendo Anastasius Bibliothecarii nomine vulgatur Matatorius Rer. Ital. tom. III. Sed de veritate eorum quæ eodem narrantur eadem ne nequaquam confitino. Ita vera scriptor ille: Gregorius III. zelo sanctæ religionis permotus, synodali decreto cum sacerdotali conventu coram sacrolandia confessione facta- confitenti corporis B. Petri apostolorum principis, residentibus cum eodem summo & venerabili papa Antonino Gradensi archiepiscopo, necnon Johanne Ravennatensi archiepiscopo, & aliis XCIII. Episcopis, seu presbyteris sanctæ apostolicæ sedis; astantibus quoque diaconibus, & cuncto clero, & nobilibimis etiam consulibus, & omni Romano populo, statutum est.

Muratori Rer. Ital. tom. III. pag. 1.

Ut si Arelianenses, & Cenomanenenses sanctas Reliquias, quas catenus retinuerant, & reddere contemnerent, restituerent cum corpore & sanguine Christi, & totius ecclesiæ unitate, atque compage: Post peractum igitur hoc constitutum, misit scripta commonitoria pro requirendis sacrosanctis Reliquiis, quæ similiter, ut reliquentur antecessorum suorum contempta sunt. *Agitur hic de restitutione Sanctorum Reliquiarum S. Benedicti & Scholastice, quas in Gallica sublatas historicæ hic in supervirubri narravertat.*

ANNO CHRISTI 738. 741.

CONCILIUM VVIGORNIENSE

Ad asserendas possessiones quasdam cœnobio de Wondiandun

Anno 738. celebratum.

Anno 738.

IN hoc concilio negotium cœnobii de Wudiandun in agro Wigornienti tractabatur, cujus fit mentio in regitro ecclesiæ Wigornensis in bibl. Cottoniana adscevato: ubi inter alia: *Quo tandem anno negotia ad fundum sacerdotalibus concilii synodum pertato, decrequi quæ venerabile concilium, cum reverendissimo archiepiscopo Nothelmo, hanc cartulam donationis profatæ abbatissæ Hwætvvarі reddi, ejusque possessionem nonnullorum firmissimum esse, damnato nimirum eo, atque anathematizato Synodi sacerdotalis decreto, qui cartam illam subripere præsumpserit. Atque hoc decreto sacra synodus, ut post objectum cœpit, sicut ante statutum fuit, a sanctitate sua; dic episcopalem fidem confirmavit. Gregorii liber hoc cum terra reddatur.* Decretum hoc synodale archiepiscopus Nothelmus, & novem alii Episcopi subscripserunt.

Ex Wilkins. t. I. pag. 85.

TARMANENSIS SYNODUS JACOBITARUM

In qua Joannes patriarcha cum Athanasio episcopo reconciliatus est.

Inter annum 1051. & 1060. Græcorum,

Christi 740. & 755. celebrata.

Ex Assemani Bibliot. Clem. Orient. tom. II. pag. 238.

JOannes quidam Athanasii Sandalensis & Maiphercatæ episcopi fraude in patriarchatum Jacobitarum renunciatus, obtentamalis hisce artibus dignitate in perniciem authoris sui abutus est. Quare mutuas inse invicem simultates ambo illi exercuerunt. Synodus tandem coacta in Tarmana Cyrenaïcis ditionis pago, in qua Athanasius a Joanne veniam petiit.

(a) Conf. Pyrrhus xxx. & (b) Idem Vasmodæus (c) Idem Basnagius (d) Idem Renaudotius (e) Idem Assemanus (f) Idem Mosheimius (g) Idem Mosheimius

ZACHARIAS PAPA

Scdit ab anno 741. usque ad 752.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM

ADMONITIO.

QUam bis fubdo Zachariæ Romani Pontificis, epiſtolam, nuvver quidem eccleſiarum collectiones dederunt, ſed nemo integram. Ante Labbeum unicum tantum ejus fragmentum prodierat, deſumptum ex can. Pyracium XXX. q. 4. *Alterum è manuſcripto codice idem Labbeus adjecit. Ego tertium fragmentum profero cum variantibus non ſpernendis: hoc omnia ſuppeditavit vetus illa codex Burchardianus decreti, quo ſæpe utiſſimus in hoc opere uſus ſum. Quamquam non ex Burchardo deſumpta ſint hæc, ſed ex eo, qui additamenta quædam huic noſtro codici de ſuo adjecit. Nec ſane inutilem operam ne Eccleſiæ præſtitiſſe credo integriorem exhibendo Epiſtolam Zachariæ ad Theodorum Ticinenſem, quippe quæ celeberis eſt apud veteres, nam ad eilam provocat Nicolaus I. in reſponſis ſuis ad Bulgaros cap. 39. ſicut etiam idem Nicolaus in epiſtola ad Carolum Magnum, quam epiſtolam vide apud Labbeum in Venera editione tom. 9. pag. 1269.*

ZACHARIÆ EPISCOPUS

D *Servus Servorum Dei reverentiſſimo ac ſanctiſſimo Fratri Theodoro Epiſcopo Eccleſiæ Ticinenſis.*

PRytacium (*a*) nobis tua reverenda (*b*) fraternitas obtulit, per quod nobis ſeciſtitare curaſti, ſi liceat filium, cujus Petez alterius filiam ex ſacro baptiſmate ſuſcepit, (*c*) ideſt ſpiritualem patrem (*d*) ejuſdem patris filiam, quod dici crudele eſt, in matrimonium ſuſcipere, quod apud recantorum refertur (*e*) contigiſſe. Sed benos tua fraternitas compertum habet quod Dominus per Moyſem præcipiat dicens: (*f*) *turpitudinem Patrez tuz non revelabis*; filia enim patris tui turpitudo tua eſt. (*g*) Turpitudinem enim non revelari dicitur, dum a propria conſanguinitate præcipitur abſtineri. (*h*) Multo magis igitur a ſpiritualipatris noſtri filia omnino, omni occaſione, aut argumento ſepoſito ſub nimia detentione cavere nos convenit, ne ira Divini examinis (*i*) incidat, ſi quis tale ſacinore mixtus minime reſtrinxerit frena (*k*) luxuriæ (*l*). Unde & omnes cavendæ ſunt fa-

lis

ANNO CHRISTI 741. &c.

lis ſceleris commixtiones, (*a*) ne incautus in æternum pereat. Sed is, (*β*) qui hujus peenitioñe temperitatis, (*b*) animæ ſuæ ſalutem deſpiciens, impuiſſimo ſe commiſit matrimonio per omnia tua fraternitas illudeat ſeparare, & pœnitentiæ digne ſubmittere, quatenus ab æterna cruras damnatione animas eorum lucretis, ipſo præſtante Domino, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto.

(a) Editi addunt; adulteria.

De filiis autem, qui ex eis nati eſſe probantur requiſiti ſi liceat eos conjugio copulari, an non. Sed hi cur prohibeantur a conjugio, aut pro hujuſmodi pœnitentiam, agere compellantur? Dum ex hoc abſque condemnatione eſſe probentur? quia non pater pro filio, nec filius pro patre juſtinobit tormenta, dicente Domino per Propheram: *Anima patris, quæ peccaverit ipſa peccatur.* (*c*) (*d*)

(b) Editi addunt; author.

(c) Ezech. xviii. 4. (d) Editi Anima patris mea filii mea eſt.

Sed hæc, Frater chariſſime, dixiſſe ſufficiat. Cave autem te ne aliter agere ſubjectis concedas, ne a recto tramite lovenianis deviare, (*e*) ſed magis apoſtolicæ ſedis noſtræ præcepta omninò aſſequi elabora, quatenus inoffenſe ante omnium conditorem Dominum Deum noſtrum, dum ad judicandum, (*f*) venerit, conſiſtere mereatis, ac dicere: *ecce ego & pueri, quos dediſti mihi non perdidi ex eis quemquam.* (*g*) Et ab ipſo audias dicente: (*h*) *euge ſerve bone*, & reliqua.

(e) Hic deſinunt editi. (f) Matth. xxv.

De illo vero capitulo, quod nobis inſinuaſti, in quo debeatur generatione depropria cognatione conjungi, quod alii ſibi vendicare volunt hoc, quod a Sancto Gregorio dicetſum apud gentem Anglorum obſervandum ulque in quartam progeniem. Sixt ipſe pius pater ut nobis (*i*) & novitet ad Chriſtum venientibus licite quædam impoſſule, ne ſi gravioca impoſuiſſet, duriter ferrent, & ſtatim omnia, quæ ſuſcepiſtent, penitus abiicerent. Nos autem volumus ut non populus tibi commiſſus, ſicut qui novviter Chriſtum ſuſceperunt, debeat obſervare; ſed ſicut qui in gaudia catholica ſunt a cunabulis nutriti eccleſia, ut dum utique ſe de propria cognoverint cognatione, modis omnibus abſtinere, ſicut hoc ſancta Dei catholica, & apoſtolica tenet, & prædicat Romana eccleſia.

(i) Sic Mss. Editi habent, ſicut hoc ſancta Dei catholica, & apoſtolica tenet, & prædicat Romana eccleſia.

ZACHARIÆ PAPÆ DECRETA

Ex Gratiano, & aliis.

COLLECTORIS ADMONITIO.

NEſcio quo fato acciderit, ut cum nonnulla Zachariæ papæ decreta in collectionem ſuam transfuderit Gratianus, ea omnia Labbeus neglexerit. Cujus omiſſionis cum nullam rationem cauſam reperire potuerim; ideo tanquam caſu præterita, hic ſupplenda cenſui, præſtare ratus, ut ſuperſint potius nonnulla dare, quam neceſſaria omittere videar. Eum præſertim integrum habeam pontificis hujus decretum, ex MS. Cod. Pithœani ſæculi decimi. Quamquam vero injuria ejus qui librum compegit ita crafum eſt in codice, ut litteræ plures interdum deſint, diligentia tamen Concilior. Supplem. Tom. I.

non vero dodi & in ortodſis ſcripturis legendis exercitatiſſimi Joſephi Borelli, Pithœanſis jurisperiti, amici mei, ita diligentiæ omnes 741. &c. ſuperare ſunt, ut integrum ſorme exhibere potuerit.

ANNO CHRISTI

EX DECRETO ZACHARIÆ PAPÆ.

COncubuiti cum ſorore uxoris tuæ; ſi (a) Can. 23. Dift. 34. ſterili, neutram habes; & ſi illa quæ xxxv. q. 2. non fuerit conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in domino, (*a*) Vero. (*b*) Vero. (*c*) Vero. ſine conjugii permaneatis, & quandiu vixeritis, juxta præceptum ſacerdotis pœnitentiam agite.

ZACHARIAS, ET DEUSDEDIT.

B NOn oporteet filiam, quam de ſacro fonte ſuſceperit, aliquando viro ſuo in matrimonium tradere, quia divina ſententia germani eſſe inveniuntur. Si quis tali ſacinore commixtus minime roſtrinxerit frena luxuriæ, ab eccleſia catholica abominabitur. Sed ſi converſus fuerit, poſt ſeparationem ſeptem annis pœnitentiam gerat. Conſeſſi ſimul cum authore ſit illa conſilio; ideſt, (*a*) ſimul cum cooperatoribus, & conſentientibus pœniteat. (a) MS. Lat. ii.

EX DECRETIS ZACHARIÆ.

DE gradibus propinquitatis, ſuper quibus parvitatem meam vobis conſulere placuit, quæ ego cum omnibus orthodoxæ fidei cultoribus ſentio, ratum duxi paucis absolvere. Ab his omnibus diſſentio qui perverſe parentelæ ſucceſſiones ſuperioresque gradum diducunt. Denuo duos conſtituunt, ac pro hoc primum gradum ſacimus; ſecundum vero tertium, efficiunt; ſicque ex parte ſerium generationum corrumpunt, cum arborem, quæ de parentela compingitur, ab ipſis abſciſſa conſiderantes, corpus, ut ita dicam, truncatum ſuis armis vibrant. Igitur parentelæ gradus a nobis taliter computantur. Siquidem ego & frater meus una generatio ſumus, primum gradum facimus nulloque gradu diſſumus: Ruſtus filius, & fratris mei filii ſecunda generatio ſunt; ac gradum ſecundum faciunt, nec a ſe gradu aliquo ſeparantur; atque ad hanc modum ceteræ ſucceſſiones numerandæ ſunt. Porro autem de affinitate, quam dicitis parentelam eſſe, quæ ad virum ex parte uxoris, ſeu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifeſtiſſima ratio eſt, quia ſi ſecundum divinam ſententiam ego & uxor mea una caro ſumus; profecto mihi & illi mea, ſuaque parentela, propinquitas una efficitur. Quo circa ego & ſoror uxoris meæ in uno & proximo gradu ſumus, illa vero ejus ſeſecundo gradu; neptis vero tertia; eoque modo utrinque in cæteris agendum eſt ſucceſſionibus. Uxorem vero propinqui mei, cujuſcumque gradus ſit, ita mo oporteat attendere, quemadmodum ipſius quoque gradus in aliqua ſemina propriæ propinquitatis ſit. Quod nimirum uxori meæ de propinquarum ſuarum vicis, & cundis generationis gradibus convenit obſervare. Qui vero aliorſum ſentiunt Antichriſti ſunt.

Ex Mr. Conc. Lvd. ibidem decretum continentes.

DE SYNODIS IN GERMANIA, GALLIA, ET ITALIA A S. BONIFACIO ET S. ZACHARIA PAPA habitis,

Et de literis mutuis Zachariæ papæ, & S. Bonifacii

DISSERTATIO.

SYnodorum a S. Bonifacio, vel in causa ejus habitarum, tum & epistolarum Zachariæ pontificis ad S. Bonifacium, & sancti Bonifacii ad illum obscura est adeo chronologia, ut doctissimos ætatis nostræ scriptores diu occupaverit: nec illorum laboribus res ita profecit, ut in lucem apertam adhuc protracta sit. Tenebras hasce discutere ego pariter in meis ad Baronium animadversionibus conatus sum; sed quanquam in nonnullis res mihi feliciter successisse confido, in aliis tamen veritatem minime assequutum & modo sentio, & ingenue confiteor. Res igitur ex integro tractanda est, quod ut prospere contingat, deserendam censeo epocham Imperatorum, quæ in monumentis illis signatur, utpote quam variam esse in variis codicibus MSS. nec satis accurate a Theophane indicetur, teste Pagio in Critica Baronii. Chronologiam itaque illam dirigam juxta ac exhibent ipsæ literæ, & synodi inter se collatæ; adjumentum etiam præbentibus indictionibus, quibus singula hæc muniuntur.

Concilium Germanicum anno 743.

Igitur omnium primum constituo concilium quod Germanicum dicitur, cum de certo loco quo episcopi convenerunt nihil quidquam sciamus. In ejus quidem præfatione coivisse episcopos illos legimus anno Christi DCCXLII. die XI. Kal. majas; sed cum epocha illa incarnationis raro ætate illa adhiberetur; huic, utpote forte addititiæ, nihil insistendum arbitror. Constat utique Burchardum quendam episcopum inter patres ejus concilii assedisse, qui sane alius non erat a Burchardo Virtzburgensi, quem a S. Bonifacio episcopum jam constitutum Zacharias papa in episcopali sede confirmat epistola secunda apud Labbeum tom. VIII. pag. 234. Signatur verò illa die Kal. Aprilis indictione XI. nempe anno 743. Ex quo recte conficias, Burchardum paulo ante Aprilim anni illius episcopatum obtinuisse. Quomodo ergo anno 742. aprili mense inter episcopos residere potuisset? Ponatur ergo concilium anno uno serius quam huc usque constitutum est, nempe anno 743. quo die XI. Kal. majas (quæ dies in actis ejus concilii signatur) in dominicam incidebat. Concilia verò antiquo more die dominica exordiri sæpe alias animadverti. Concilium hoc præcesserunt literæ tres, prior quidem S. Bonifacii ad S. Zachariam, quem de institutis in Germania episcopis tribus, inter quos Wirtzburgensis, facit certiorem; geminæ vero S. Zachariæ, alia quidem ad S. Bonifacium, cui concilium in Francia celebrari nunciat, altera verò ad Burchardum, quam [illegible] indicavimus, ambæ datæ sunt Kalendis aprilis indictione XI. idest anno 743. paulo ante concilium Germanicum.

Suessionense concilium anni 744.

Succedenti anno 744. concilium Suessionense convenit, quod cum habitum in ejus præfatione legatur die VI. vel ut codices emendatissimi ferunt, *VI. nonas martias luna XIV.* ex his temporum characteribus annus 744. dies II. martias indicatur. In eo verò Adalbertus hæresis damnatur, *Abel & Adalbertus super ordinatos per civitates episcopos archiepiscopi*, ille quidem Remensis, hic verò Senonensis renunciantur. Concilii hujus annum, quem designavimus, indicat epistola Zachariæ ad S. Bonifacium inter Labbeanas quarta, cum in ea mittere se dicat pontifex pallia Abeli, & Adalberto, *quos*, ait, *per unamquamque metropolim per provincias constituisti*; nempe in concilio Suessionensi, ut jam animadverti. Data est epistola die X. Kal. Julias indictione XII. idest anno 744.

Concilium Romanum anni ejusdem.

Non diu post Suessionense, eodem scilicet anno die XI. Kal. Aprilis Zacharias concilium Romæ habuit legendum apud Labbe tom. VIII. pag. 283. De concilii hujus epocha ita disserui in meis ad Pagium animadversionibus ad A. 743. 15.

Concilium hoc Romanum anno 744. die XI. Kal. Aprilis celebratum fuisse mihi penitus exploratum est. Annum indicant temporariæ notæ, quas acta concilii præferunt. Annus Luitprandi trigesimus secundus a mense junio anni 743. usque ad eundem mensem sequentis anni fluxit. Annus secundus Artabaidi indicat epocham ejus imperii a nobis in nota ad A. 741. signatam, cœptamque a junio mense anni 742. Indictio XII. currebat a septembri anni 743. usque ad Septembrim anni 744. Superest dies & mensis, sed & hunc nobis indicat epistola S. Zachariæ papæ ad Austrobertum, quam genuinam esse in nota ad annum 742. 13. demonstravi. Cum verò epistolæ illius annus vitiatus sit, demonstrandum mihi incumbit concilium in ea expressum, Romanum hoc indicare. Id verò ex eo deduco, quod concilium illud habitum ferat epistola die XI. Kal. aprilis sub Zacharia pontifice. Porro dies illa anno 744. in dominicam incidit, quia die cogi concilia per hæc tempora consuevisse sæpe diximus. Cum igitur in annum 744. & concilii inscriptio, & dies & menses congruant, alia concilio sedes nulla quærenda est.

Veritas epistolæ S. Zachariæ ad Austrobertum asseritur.

Ejus verò concilii acta sequenti anno Zacharias misit ad Austrobertum Viennensem archiepiscopum cum epistola *nonis martii* signata inter Labbeanas n. XVI. Pagius in Critica Baronii de scripti hujus sinceritate ambigit; nos genuinum ita defendimus in nota ad A. 742. num. 13. Epistolæ Zachariæ ad Austrobertum sinceritas mihi plane explorata est, quamquam notas ejus chronicas emendandas esse, ex iis quæ Pagius egregie deducit, non diffiteor. Sed ex mendosa temporis adscriptione argumentum contra epistolæ sinceritatem desumere plane iniquum est; cum præsertim Pagius tam multas Zachariæ epistolas, alioqui genuinas, hoc vitio notaverit. Præter hoc argumentum alterum infert Pagius ex eo, quod in eadem epistola resciviisse se scribit pontifex a Clemente quodam ab Austroberto Viennensi archiepiscopo misso, *a concussione gentium turbatas esse ecclesias provinciæ*, quibus designari Saracenorum in Gallias excursiones Pagius optime censet. Quamquam verò excursio illa anno 739. accidit; mala tamen quæ ecclesiis intuli non adeo cito sanari potuisse facile intelligimus. Hinc de ærumnis illis ecclesiæ suæ anno forte 743. adhuc perseverantibus, conqueri Austrobertus cum Zacharia potuit. Qui vicissim pontifex cum illo communicavit mala quæ Longobardi in Romanam ditionem inferebant. Quanquam enim Luitprandus eorum rex æquiorem se pontifici præbuit; non tamen ab ea affligenda penitus cessavit, cum anno 743. post concessam Romanis pacem, rogante pontifice, iterum infestis armis Ravennensem urbem, quæ pontificiæ clientelæ commissa erat, afflixerit. Vide Pagium ad A. 743. 14. Cessatum est equidem haud diu post ab armis; sed non cessatum a metu, teste enim Anastasio S. Zacharias impetrata pace in urbem regressus *se se orationibus dedit, petens ab omnipotenti Deo consolationem fieri populo Ravennatum, & Romano ab insidiatore & percussore illo Luitprando rege*. Hinc merito in epistola illa, per hæc tempora scripta, vexari fines Romanos a Longobardis sanctus pontifex queritur. Superest ut Pagii argumentum expediatur ex eo deductum, quod Wilicarius, qui Austroberto successit, ante annum 742. episcopatu dimisso monachum induit. Quomodo ergo, ait, Austrobertus anno 745. quo datam epistolam illam credimus, episcopum gerit? Fateor quidem Austrobertum Wilicario præcessisse; sed nec Ado Viennensis, nec alius ex antiquis annum indicavit, quo Wilicarius episcopatum ascendit. Ado quidem successionem episcoporum Viennensium in historia sua per intervalla notat; sed certum annum quo quisque episcopus cœpit non signat. Ex hac epistola discimus Austrobertum episcopatum suum usque ad annum 745. prorogasse. Igitur epistolam hanc ab omni suppositionis suspicione liberam puto, sed ab anno 742. ad annum 745. revocandam esse censeo, cum concilium illud Romanum in ea indicatum ipsum esse putem Romanum concilium, cujus acta supersunt, quod ab anno 743. ad annum 744. revocandum esse in nota ad A. 743. 15. demonstravi.

Anni ejusdem 743. Novembri mense datam arbitror epistolam S. Zachariæ ad S. Bonifacium inter Labbeanas V. cum in ea pontifex constitutos meminerit a S. Bonifacio metropolitas Abelem & Adalbertum, quod in synodo Suessionensi præstitum superius adnotavimus. Signantur literæ die nonarum Novembris indictione XIII. idest anno 744.

Liptinense concilium anni 745.

Pone sequitur annus 745. in quo primo omnium sese offert Liptinense concilium, quod denotari credo verbis illis epistolæ IX. S. Zachariæ ad Sanctum Bonifacium datæ pridie kal. Novembris indictione XIV. idest anno 745. *De synodo congregata apud Francorum provinciam mediantibus Pippino & Carlomanno &c.* Hanc Synodum ipsam esse Liptinensem non ambigue demonstrant verba illa ejusdem epistolæ: *De censu verò expetendo eo quod impetrare a Francis aliud non potuisti, quam ut vertente anno ab unoquoque conjugio servorum duodecim denarii* (nempe quod idem est solidus unus) *reddantur &c.* Quis non agnoscat expressum hisce canonem II. Liptinensis: *ut annis singulis de unaquaque casata solidus idest duodecim denarii ad ecclesiam reddantur?* Convenit ergo concilium hoc ipso anno die, ut in actis legitur, *Kalendarum martiarum*, quæ tunc incidit in feriam secundam, qua die pro veteri more concilia exordiebantur. Cum verò concilium istud ex Gallis & Germanis coaluerit, ut ex verbis epistolæ S. Zachariæ colligitur, non abs re opinaremur epistolam XI. S. Zachariæ ad episcopos Galliæ & Germaniæ, quibus eos laudat de conjunctione cum ecclesia Romana, eorumque cum S. Bonifacio consensu, statim post concilium illud datam fuisse.

Concilium Romanum ejusdem anni.

Romanum concilium a S. Zacharia die 25. Octobris cœptum, in quo a sacerdotali munere remoti sunt Adalbertus & Clemens hæreticæ superstitionis ex ipsis eorum gestis convicti, quos, nisi deinceps resipuissent, anathemate damnandos patres illi edixerunt. Acta concilii habes apud Labbeum tom. VIII. pag. 299. Venet. edit. Porro concilium istud celebrasse se S. Zacharias epistola IX. pridie Kal. Novembris ejusdem anni S. Bonifacio nunciavit.

Annus 746. Kal. Julii, indictione XIV. exhibet literas n. VI. S. Zachariæ ad S. Bonifacium de non iterando baptismate, quod sacerdos inflexis barbarice verbis contulerat. Eodemque forte anno inclinante data est epistola VII. ad Pippinum majorem domus ad ea respondens, de quibus ab eodem Pippino interrogabatur. Notis chronicis epistola illa caret. Statim in exordio succedentis anni 747. S. Zacharias epistola VIII. per literas S. Bonifacio mandat, ut in *sacerdotali collegio lectione pandantur* ea quæ ipse ad Pippini quæsita pro responsione scripserat. Datæ sunt literæ nonis Januarii indictione XV. idest anno 747. ineunte; atque in iis pariter injungitur, ut *dum pro hac re fuerit aggregatum concilium*, Adalberti, Clementis & Godolsatii causa, *iterum discutiatur*, de quibus, si *ad viam converti rectitudinis* deprehendantur, ad normam canonum disponant. Secundum has literas facile coactum est concilium illud quod sub nomine Germanici II. dedit Labbeus pag. 295. eidemque sedes facile hoc anno constitueretur. Præter duo hæc Germanica concilia sub S. Bonifacio celebrata, tertium aliud, quamquam apud Labbeum pag. 298. distin-

Germanicum II. concilium anni 747.

ANNO CHRISTI 742. &c.

distinguitur nequaquam agnosco. Quod enim terrium concilium appellat Labbeus, in quo Adelberto & Clemens damnati sunt, vel idem est cum concilio Suessionensi, si de priori Adelberti damnatione agatur, vel cum secundo Germanico, si de causa haereticorum iterum judicata sit sermo.

Germanicum III. concilium anni 747. assi nullum.

Aliud certam apud Venetum Labbei editorem occurrit, quod animadversione digna judico. Cum enim pag. 1298. Concilium quoddam Germanicum III. sub S. Bonifacio anno 745. recensuisset, dein pag. 1334. tertium aliud Germanicum concilium anni 747. sub S. Bonifacio invehit, quod quinquam esse ex conciliis a S. Bonifacio habitis ex Willibaldo scriptore Vitæ S. Bonifacii notat. Accepta fuit haec ex Pagio in Critica ad annum 747. num. 2. & 3. Sed male inter se cohærent. Primo enim si concilium hoc Germanicum tria alia Germanica praecesserunt, additisque pagina Suessionensi & Lipticensi, quibus S. Bonifacius interfuit, Germanicum hoc anni 747. praeterquamquod non tertium, sed quartum Germanicum supponendum erat, certum citra, non quintum, ex conciliis a S. Bonifacio celebratis. Qui hoc celebrarent cum Willibaldo qui concilia quinque a S. Bonifacio habita notat? Igitur ut haec sibi constent omnia, & sua fides Willibaldo enervo scriptori afferatur, censeo synodum hanc, ipsam esse Germanicam, quam secundam ideo appello, ut morem, usurpatumque a Labbeo servatum sequar. Habita est illa post nonas Januarii anni 747. Carolomanno adhuc rerum potiente, ad obsequendum monitis pontificis, quibus injungebatur Bonifacio, ut aggregato concilio reprehensores ejusdem praesertim ad capitula Pippini palam legeret, causam Adelberti & aliorum iterum tractaret; ac denique, etsi in ea fuisse de confirmatione praecedentium quatuor synodorum, quas S. Bonifacius jam habuerat, tradit Vvillibaldus in Vita S. Bonifacii cap. X. At enim quomodo concilium hoc potuerunt, quintum appellaretur, cum ex iis quae huc usque deduximus, concilia non ultra quatuor resulterent, nempe Suessionense, Liptinense, Germanicum unum, ac dein alterum hoc Germanicum? Fateor ego quidem, concilium aliud superesse quaerendum, idque forte haec omnia, quae deduximus, concilia praecesse; nec abs re opinaremur concilium illud tunc coegisse S. Bonifacium, cum tres in Germania Episcopales sedes constituit, de quibus in epistola sua ad S. Zacharium, cui idem pontifex epistolam epistola sua data Kalendis Aprilis indictione XI. idest anno 743. Episcopalium sedium institutio plurimque in concilio tunc definiebatur. Quare concilium, a S. Bonifacio habitum circa annum 742. in Germania haud abs re statueretur, isque praecessisse oporet, concilium illud Germanicum anni 743. de quo supra in exordio hujus dissertationis, quod proinde non primum, sed secundum appellandum esset.

Concilium aliud Germanicum omnium primum anni 742.

Anno illo 742. exeunte, vel succedente, alterum 748. S. Bonifacius scripsit ad S. Zachariam literas, quae tamen non extant, transiitque, quibus pontifex respondet per literas datas Kalendis Maji, indictione I. idest anno 748. Cum vero in ea rescivisse pontifex scribat de fede episcopali Bonifacii ex Agrippina Moguntiam translata, hinc non immerito deducuerimus epistolam XIII. S. Zachariae ad S. Bonifacium pro ejusdem Moguntinae sedis ad eundem annum, & forte diem ac mensem, qua prior illa, pertinere, quanquam epistolae anno VII. forte non bene subjiciatur.

Anni 749. & 750. nihil afferunt investigandum; succedens vero 751. die pridie nonas novembris indictione V. exhibet epistolam XII. Zachariae ad S. Bonifacium, qua pluribus ejus interrogationibus per epistolam suam a Lullo delatam requisitis, respondet. Epistolam ergo illam quam Labbeus male subjecit, huic laudi Zachariae epistolae praefetas. Priori eidem epistolae S. Zachariae adjungenda est altera num. XIV. pro monasterio Fuldensi, quod S. Bonifacius in ea ad illum epistola confirmatile se offerit.

Haec disfecuisse juvit ad rectam chronotaxim conciliorum coactorum occasione & tempore S. Bonifacii, ac epistolarum quae mutuo inter se S. Zacharias pontifex & S. Bonifacius habuerunt. Superest ut quae fusius deducta sunt, sub uno velut conspectu expansa chronologica tabula exhibeantur.

TABULA CHRONOLOGICA

Conciliorum & epistolarum S. Zacchariae & S. Bonifacii.

An. Christi	
742.	Concilium Germanicum, a nullo veteri aut recentiori scriptore indicatum, in quo episcopalis sedes tres in Germania a S. Bonifacio erectae, de quibus S. Bonifacius certiorem facit S. Zachariam per epistolam apud Labbeum to. VIII. pag. 727. legendam.
743.	S. Zacharias respondet S. Bonifacio epistola I.
	II. ejusdem ad Burchardum Wirtzburgensem episcopum, non ita pridem electum.
	Concilium Germanicum, quod a Labbeo caeteris quae primum dicitur.
	Senonis Concilium agitur, in quo Adalberius damnatur; Abel & Adalbertus, ille Remensis, hic Senonensis metropolitae constituti.
744.	Romae habetur I. concilium S. Zachariae.
	Epistola S. Zachariae IV. ad S. Bonifacium.
	Epistola S. Zachariae V. ad S. Bonifacium.
	Concilium Liptinense.
745.	Epistola III. & XVI. & XI. S. Zachariae ad Francos & Gallos.
	Epistola XVII. S. Zachariae ad Austrobertum, ad quem Romani concilii anni praeces dentis acta transmittit.

ANNO CHRISTI 742.

	S. Bonifacius epistolam scribit ad pontificem de erogatis Adelberti laetam in sequenti Romano concilio.
	Concilium Romanum II.
	Epistola IX. S. Zachariae ad S. Bonifacium.
746.	Epistola VI. S. Zachariae ad S. Bonifacium de baptismate minime iterando.
	Epistolae S. Pontificis epistola VII. qua ad plura Pippini consulta respondet.
747.	Epistola VIII. S. Zachariae ad S. Bonifacium, cui inuitigitur ut data ad capitula Pippini responsa in concilio Liptinensi celebrando recitet.
	Concilium Germanicum, quod tertium est Labbeo, & conciliorum, quae eo usque S. Bonifacius habuerat, quintum.
	S. Bonifacius literis per Burchardum missis Romanum pontificem de multis consulit. Literae ipsae non extant.
748.	S. Zacharias epistola X. ad praecedentia S. Bonifacii consulta respondet.
749.	
750.	
751.	S. Bonifacius epistola per Lullum transmissa apud Labbeum pag. 805. legenda, S. Zachariam iterum consulit.
	Cui S. Zacharias tribus epistolis XII. XIII. XIV. respondet.

ANNO CHRISTI 742.

Haec conciliorum S. Bonifacii & S. Zachariae pontificis cum mutuis amborum epistolis chronotaxis. Epistolam S. Bonifacii ad Gripihonem cum temporis adscriptione careat, ubi collocaretur non inveni. Epistolam XV. S. Zachariae ad episcopos Francorum, utpote dubiam, cum controversiam de tubato corpore S. Benedicti tangat, neglexi.

Statuta S. Bonifacii, quae varia ac multis dedit Labbeus, reliqua omnia admitto, una superest collectio canonum, quam sub S. Bonifacii nomine vulgavit Dacherius Spicileg. tom. IX. veter. edit. ex quo idem Labbeus tom. VIII. pag. 309. Hanc enim foetum esse scriptoris aetatis a S. Bonifacio alienae demonstrat canon V. in quo *nunc sterta canonicorum, & monachorum*, perspicue exprimuntur, & distinguuntur. Id vero discrimen nusquam in veterum scriptis reperias, nisi postquam opera Caroli Magni & Ludovici Pii ecclesiarum canonici regulam & conubernio agere jussi sunt. Insuper canonum illorum quidam ipsi sunt canones ad verbum conciliorum Moguntini & Arelatensis V. quae sub exitum vitae Caroli Magni anno nempe 813. celebrata sunt. Confer canonem S. Bonifacii XIV. qui est Moguntini caput XXVI. Moguntinum XIX. est S. Bonifacii XV. Arelatense VI. canoni XII. Bonifacianoresponder, sicut & canon hujus V. canonem XXVII. Moguntinum totidem fere verbis reddit. Denique capitulare Caroli anni XIII. imperii nonnullos ex his Bonifacii canonibus repraesentat. Has igitur constitutiones vel labente Caroli regno vel sub Lodovico pio datas opinor.

ANNO CHRISTI 742.

AD CONCILIUM CLOVESHOVIENSE SUBSCRIPTIONES,

Quæ in Collectione Labbeana desunt.

Anno 742.

Ex Willkins to. I. pag. 87.

C. Vvilkins in nota ad praesens concilium haec habet. Ex Archivorum Cantuariensis ecclesiae valde mendosis exemplari, Saxonicis exarato characteribus Clar. Vvharton acta synodi Cloveshoviensis volumini MSS. fuorum F. notato fol. 106. & in Bibliotheca Lambethana asservato inseruit; unde nomina confirmantium concilium excepit.

En igitur quas ex illis archivis dedit subscriptiones.

† Ego Aetelbald rex, divino suffragio fultus, gentis Merciorum regens imperium, signum sanctae crucis subscribo.

† Ego Cuthbertus archiepiscopus propria manu subscripsi.

† Ego Unita episcopus consensi & subscripsi.

† Ego Torhthelm episcopus consensi & subscripsi.

† Ego Vvilfred. episc. conf. & subsc.
† Ego Cuthbertat episc. conf. & subsc.
† Ego Hadlac episc. conf. & subsc.
† Ego Eanfrid. episc. conf. & subsc.
† Ego Egelaf episc. conf. & subsc.
† Ego Alunig episc. conf. & subsc.
† Ego Hunwald episc. conf. & subsc.
† Ego Daniel episc. conf. & subsc.
† Ego Aldwulf episc. conf. & subsc.
† Ego Aethelfrith episc. conf. & subsc.
† Ego Herewald episc. conf. & subsc.
† Ego Sigega episc. conf. & subsc.
† Ego Redwulf episc. conf. & subsc.
† Ego Offa patricius conf. & subsc.
† Ego Aldwulf dux conf. & subsc.
† Ego Athelmod indolis Merc. conf. & subsc.
† Ego Heardberht dux conf. & subsc.
† Ego Ealbald dux conf. & subsc.
† Ego Bercul dux conf. & subsc.
† Ego Cynebertt conf. & subsc.
† Ego Ecconberus conf. & subsc.
† Ego Wermund abbas conf. & subsc.
† Ego Cuthred abbas conf. & subsc.
† Ego Brunn abbas conf. & subsc.

AD

ANNO CHRISTI 743. 745.

AD CONCILIUM LIPTINENSE

ANNO CHRISTI 743. 745.

Anni 745.

Canones additi & emendationes.

Extat in Fulber. Carnot. epist. XXXIII. ad Leuthe-ric. archiep. Sen-on.

INnotuit *statutum in concilio Liptinensi cap. 7. sub Zacharia papa, sub principe Carlomagno hoc modo*.

Si quis filiastrum, aut filiastram suam ante episcopum ad confirmationem tenuerit, separetur ab uxore, & alteram non accipiat. Simili modo & mulier alterum non accipiat.

Item in eodem.

Nullus proprium filium, vel filiam de fonte baptismatis suscipiat, nec filiolam, nec matrem ducat uxorem, nec illam cujus filium, vel filiam ad confirmationem tenuerit. Ubi autem factum fuerit, separentur.

In monumentis Padermonensibus Cardinalis Pustembergii datur indiculus *superstitionum, & paganiarum*, quem pariter apud Labbeum legas; datur inquam, ex vetusto Palatino codice, ex quo hanc variarum lectionem non spernendam adnotavi; fanat enim lectionem apud Labbeum luxatam: *De observatione pagana in foco, vel in inchoatione rei alicujus*.

AD CONCILIUM ROMANUM

A Zacharia papa, anno 743. coactum

EMENDATIONES.

Anno 745. EPiscoporum, qui Romano huic concilio sub Zacharia interfuerunt, catalogum, vetustatis injuriam tulisse eruditi omnes cum Labbeo & agnoscunt & dolent. Mihi, saltem minus in omnibus, certe tamen in multis succedit, ut vitiatam lectionem corrigerem, ope vetusti codicis Sæculi, ut judico, XI. quem instructissima bibliotheca Canonicorum Cathedralis Lucensis servat, de quo sæpe alias. Ex eo enim habemus fedes suas affignatas episcopis nonnullis, quorum nuda tantum nomina in editis occurrebant. Apparent etiam diœceseon quarundam vera nomina ex eodem catalogo, quas ex editis frustra investigaveris. Quis enim illud *Gaudiosum Blaudero* pro *Gaudioso Blanda* accideret? Et verò Blanda urbe Lazariæ episcopalis, Ughello teste X. in episcopatibus antiquatis *verb. B.* reflante. Gemina etiam sedium episcopalium nomina propria ita sunt in editis conjunctas, ut unum fit episcopi nomen, alterum fedis. En illud *Tiburtino Albano*. Optime profecto codex noster: *Joanner Tiburtinus, Gregorius Albano*: Sed præstat integrum catalogum exhibere.

MS. Codex Lucenſis.	Editus.
Joanne Signen.	Joanne Signenſi.
Sabinen Alatro.	Sabatio Alatrenſi.
Gaudeosi Petri.	Haudentio Peruſio.
Arcadius Clufinus.	Arcadio Clufino.
Mauricio Ortan.	Mauritio Hortano.
Joannis Falatis	Joanne Fallaritano.
Theodorus Hoſtia.	Thoma Florentino.
Thomas Florentinus.	Gaudioſo Blaudero.
Gaudeoſus Blanda.	Petro Eſino.
Petrus Eſis.	Hirtioſo Sutrino.
Gaudeoſus Sudrio.	Andrea Piſaurenſi.
Andreas Piſauro.	Marco Lauretano.
Vitalianus Auſimo.	Lando Conſelino.
Theophanius Sylva Candida.	Pelagio Coſentino.
Martinus Verulas.	Aufredo Torentino.
Venantius Præneſte.	Munualdo . . . . .
Agnellus Arminenſis.	Niceta Gabinate.
Armatus Fano.	Vitaliano Auximenſi.
Joannis Pollmartio.	Theophanio Silvæ candidæ.
Benedictus Numeuto.	Martino Verulano.
Joannis Nephe.	Venantio Præneſtino.
Griſo Trephe.	Agnello Arminenſi.
Auderamus Biſuntapo.	

Mar-

ANNO CHRISTI 743.

MS. Lucenſis.	Editus.
Marcus Luceria.	Armato Faneſi.
Ladu Conſis.	Joanne Pollmartenſi.
Pelaglus Conſentias.	Benedicto Nomentano.
Aufredus *Tarano.*	Joanne Nepeſino.
Munualdus Benevento.	Griſo Trebiano.
Ceſarius Anagnes.	Anderamo Biſuntiano.
Ambroſius Capua.	Cefareo Beneventano.
Amatus Orbonetto.	Ambroſio Agnagnino.
Niceta Gabus.	Theodoro Capuano.
Joannis Tiburtinus.	Armantio Niciano.
Gregorius Albano.	Theodoro Oſtiæ.
Groſſus Vitellurias. (f. Velliternus)	Gregorio Orbeventano.
Senator Ancona.	Groſſo Senenſi.
Iſſo Tudertinus.	Iſſo Sabinenſi.
	Tiburtino Albano.
	Gratioſo.
	Villeterno Anconitano.
	Gregorio Portuenſi.
	Tudertino.

Placuit infuper ex eodem MS. Codice variantes quaſdam lectiones dare, quæ vitiatam Editorum lectionem emendant. Infuper Conciliі ejuſdem capita quædam lem. ata ſua habent in eodem MS. Codice, quæ fruſtrà ex editis repetas; & illa pariter hic offerre lectoribus antiquitatis Eccleſiaſticæ ſtudioſis jucundum fore arbitror.

Editus Labbei.	MS. Codex.
Pag. 283.	
Lin. 1. Beatiſſimus.	Ter beatiſſimus.
Lin. 4. Decrevit.	Decreverunt.
Lin. 7. Antiqui hoſtis.	Ab antiquo hoſtis.
Pag. 284.	
Lin. 7. Generis ſibi.	Generationis ſibi.
Pag. 285. Can. IV.	
Lin. 18. Qui propinqui ſunt annuè Idibus Menſis Maji SS. Principum Apoſtolorum &c. liminibus præſent.	Qui propinquo ſunt annuè Idus Magii miſſa SS. Principum &c.
Lin. 27. Can. V. ſi autem, ſic qui &c.	Si autem his qui.
Lin. 28. Can. VI. Et ſi ab Hebraico &c.	Et ſi Dominus ab Hebraico &c.
Lin. 30. Chriſtiane Religionis documenta.	Chriſtianæ veritatis documenta. *Ut Virginem, aut Viduam niſi diſponſatam habuerit nullus audeat jurare in Uxorem.*
Pag. 286. Can. VII. Si qui temerariò &c.	Si qui temerario &c. *ut in editis.*
	. . . . *Kal. Jan. & Oromas colere præſumat.*
Can. IX. Ut nullus &c.	Ut nullus &c.
Lin. 10. Broma colere.	Bromas ritu Paganorum colere.
	Ut Chriſtianus Filium ſuum in conjugio Judæo nullo modo audeat copulare, nè ſcilicet illius coinquinata pereat in æternum.
Lin. 17. Can. X. ſi quis Chriſtianus.	Si quis Chryſtianus &c. *Ut Ordinationes Presbyterorum ab Epiſcopis non niſi in certis temporibus fiant.*
Can. XI. In multis Conciliis &c.	In multis Conciliis &c.
Pag. 286. lin. 29. Annorum ſerlem.	Canonum Serlem.
Lin. 38. Canonum Initiata.	Canonum ſtatuta.
Lin. 42. Suſcipere, vel ordinare.	Suſceperit vel ordinaret.
Lin. 44. Niſi Epiſcopus ejus precibus.	Niſi ejus Epiſcopus precibus.
Lin. penult. Et ab Eccleſia.	Aut ab Eccleſia.
Ibid. Domus quæ.	Dum uſque.
Cap. IV. Lin. 9. Quod poſuimus.	Quod expoſuimus.
Cap. XV. Lin. VI. Quæ ſæpiùs.	Quæ ſuperius.
Lin. 20. Negleximus.	Negleximus.
Lin. 21. Torqueamur.	Extorqueamur.
Lin. 22. Diù vulgarum.	Divulgatum.
Lin. 24. ſcripturn.	*Deeſt.*

ANNO CHRISTE. 743.

Editus Labbei.	MS. Codex.	ANNO CHRISTI. 743.
Lin. 31. Quod quidem Christianis licitum non est, dum usque ſe cognoverint. *Deerant hæc verba in MS. Baronii, & ſuppleta ſunt ex Ivone: in noſtro vero legantur & lectionem eam præferunt, ut bis à regione pono.*	Quod quidem Christianis licitum non. eſt dum uſque generationem cognoverint.	
Lin. 33. Præteritis annis.	Præterito anno.	
Pag. 288. Lin. 11. Contra Canones eſſe ſancita.	Contra Canonum eſſe ſancita.	
Lin. 19. Reſpondendum eſt.	Reſponſum eſt.	
Lin. 27. Cooperitis.	Cooperietis.	
Lin. 28. Jugulatis.	Jugulatis.	
Lin. 30. Habebat.	Habebant.	
Lin. 38. Ad tempus credidit.	Ad tempus tradidit.	
In fine poſt ſubſcriptionem.		
Pag. 289. Lin. 6. Et ut verè ſpeculatores animarum à Deo conſtituti, curam Dominici gregis habere.	Et ut verè ſpeculatores conſtituti quorum Dominicum gregem habere.	
Lin. 7. Et ut jam à torpentibus.	Etiam à torpentibus.	
Lin. 25. Docemur nobis à Deo creditis eſſe plebibus.	Docemur nobis à Deo creditis aſſequere. plebibus.	
Pag. 289. Lin. 41. Moribus.	Morbus.	
Lin. 43. Gentis.	Gentis, quæ in te.	

Denique ſequentem canonem ex concilio Zacharie papæ defunctum recitat Angelus Trojanus epiſcopus in charta apud Ughellium tom. I. pag. 1343. nov. edit. ſignata anno 1037. cujus hæc ſunt verba.

D. Zachariæ papæ præſtituit in concilio.

UT eccleſia, vel cœnobium exponite extructum a dominio conſtructorum invitè haudquaquam auferatur, liceatque illi presbitero, cui voluerit, pro (a) Locus corruptus. ſacro officio illi diœceſis (*a*) & bonæ authoritatis dimiſſione cum conſenſu epiſcopi, ne malus exiſtat, commendari; ita ut ad præfatam, juxta reverentiam ac placitum ipſius epiſcopi, ſacerdos recurrat.

IN SEQUENTEM POENITENTIALEM LIBELLUM

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

CL. Labbeus in ſua conciliorum Collectione ſecundi tribuendum cenſuit libello Pœnitentiali Bedæ nomine inſcripto, qui e MS. codice haud ante multos annos prodiit. Hunc ego olim cum percurrerem, incerum Bedæ opuſculum cenſui; quæ mihi perſuaſio tandiu inhæſit, quoadusque collectionem antiquam canonum pœnitentialium fine authoris nomine a Martene Anecdoror. IV. vulgatam, non legi. Extunc enim alia mihi incidit ſuſpicio, num fcilicet opus hoc poſteriùs genuinum Bedæ pœnitentialem cenſendum ſit. Momenta duo perpendo. tranſi me in hanc opinionem cenſi. Lectori illa propono judicanda. Auctor operis a Martene vulgati eo vivebat tempore, quo Gregorius II. pontifex eccleſiæ Romanæ præerat, ejuſque canones in Romano concilio editos & in Collectione Labbeana vulgatos in opus ſuum tranſtulit, hoc præfixo titulo: *Item ex decreto papæ Gregorii nono- qui nunc Romanam tenebat eccleſiam gerit vicem. Si quis presbyter &c.* ut in editis Labbei edit. Venet. tom. VIII. pag. 287. Sub eodem pontifice Bedam floriſſe, vitamque ad exitum uſque ejuſdem Gregorii produxiſſe Pagius in Critica Baronii ad A. 731. demonſtrat. Libello igitur huic anonymo author Bedæ æqualis aſſignandus eſt. Gregorius vero III. in excerpto ſuo ex patrum dictis, qui Libellus eſt pœnitentialis in canones plures diſtinctus, eos ſe dare canones affirmat, quos ex *Iſidoro, Auguſtino, Gregorio, Beda, Gelaſio, Innocentio, Theodoro, Caſſiano, Egberto vel cæteris* collegerat. Illum profecto opus hoc noſtrum vidiſſe & excerpſiſſe conſtat. Ejecit id præſertim ex can. III. de homicidio; hæc enim canon illa Gregorii: *Qui occiderit epiſcopum aut presbyterum aut diaconum, regi dimittendum eſt ad judicandum*, quæ patiter verba recurrunt in libello Martenii in capite de occiſione: *Qui epiſcopum aut presbyterum occiderit, rege judicandus eſt.* Gregorius ibidem. *Qui occiderit munera ordinet clericum in judicio epiſcopi eſt judicandus*, ut arma relinquat; & in eo-

monaſterio Deo ſerviat, ubi ſeptem annos cum lacrymis poeniteat. Expreſſa ſunt hæc ex anonymo Martenii ibid. *Qui occiderit monachum vel clericum, arma deponat & Deo ſerviat, vel VII. annos poeniteat.* Eadem vocum eumque affinitas ſeſe offert in canone VIII. Gregorii, cum anonymo in canone de obtrectate collato, eadem in canone IX. Gregorii de furto, & capite anonymi de furto. Sunt quidem, fateor, permulta, quæ pariter in vulgato Bedæ pœnitentiali libello, & in Gregorii canonibus reſpondent; ſed ex pariter anonymo Martenii exhibet, ſed & vicißim nonnulla offendas in anonymo Martenii, quæ pariter recurrunt in canonibus Gregorii, fruſtra verò in libello Bedæ adſcripto quæras. In canone VIII. Gregorii ebrietatis conſuetudo damnatur; damnatur pariter iiſdem verbis in libello anonymi; in libello verò Bedæ adſcripto de hac conſuetudine nihil. De furto quidam attingit Gregorius in cap. IX. ex anonymo cap. de furto excerpta; qua de re Bedæ libellus nihil. Mature his omnibus expenſis, collatiſque inter ſe, deducendum arbitror Libellum pœnitentialem anonymum Martenii authorem, habere ejuſdem ac Bedam ætatis, Gregorio III. anteriorem, & opus eſſe ipſi pariter Gregorio III. non ignotum; quin & ab illo excerptum. Cum igitur ſua ſe excerpſiſſe teſtetur Gregorius pariter ſummos quoſ-

dam pontifices ex Beda & Egberto, ac Theodoro; nec opus iſtud Martenii, Egberti fœtus ſit, ut ex collatione operis Egberti in Collectione Labbeana tom. VIII. pag. 359. edit. Venet. conſtat, neque ſit Theodori, ut patet: ex his inferas neceſſe eſt opus hoc Martenii genuinam eſſe Bedæ lucubrationem. Quod verò Bedæ nomine vulgatum eſt opuſculum, Bedæ quidem eſſe, ſed interpolatum. Hanc verò interpolationem ibidem demonſtrat Pœnitentiale Rabani apud Caniſium Veter. Lection. to. 2. par. 2. pag. 306. ex edit. Baſnagii. Illud enim cap. XVIII. de perjuro fragmentum exhibet *Reberti Aurelianorum epiſcopi*, quod deſumptum eſt ex cap. IX. libelli de remediis peccatorum, a Labbeo ſub Bedæ nomine vulgati. Nec veroſimile, eſt Gregorium multa quidem ex libello Martenii excerpſiſſe, authorem verò deſignare nomine neglexiſſe, cum enim authores, quibus præcipue uſus eſt, indicaverit, vix credo authorem operis hujus, ex quo tam multa accepit, illaudatum prætertiſſe.

His ita ſe habentibus, inferendum in hac collectione libellum hunc cenſui, opportunum fore ratus, ut operi Bedæ ſuſpecto, quod hac uſque locum in prioribus collectionibus occupavit, aliud eadem ſubſtituatur, quod ſinceritatis ſuæ notas præfect'æpertiſſimas.

Ex Martene. Anecdor. tm. IV. col. 31.

Conc. Carth. IV. can. 74.

Ibid. can. 71.

Ibid. can. 76.

Ibid. can. 78.

Ibid. can. 79.

CANONES POENITENTIALES.

In Concilio Hipone regio de pœnitentibus.

Secundum differentiam peccatorum epiſcopi arbitrio pœnitentiæ temporadecernantur, & ut presbyter inconſulto epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſentia epiſcopi neceſſitate cogente. Cujuſcunque autem pœnitentiæ publicum aut vulgatiſſimum crimen eſt, quod univerſam eccleſiam commoveritˌ ante abſida ei manus imponatur.

In decretali Innocentii epiſcopi.

De pœnitentibus autem qui ſive ex gravioribus commiſſis ſive ex levioribus pœnitentiam gerunt, ſi mutila intervenit ægritudo, ut feria ante paſcha ei remittendum, Romanæ eccleſiæ conſuetudo monſtrat. Ceterum de pondere æſtimando delictorum ſacerdoti eſt judicare, ut & tendat ad confeſſionem pœnitentis & addictus ac lacrymas corrigentis; ne tunc jubere dimitti, cum videtur congruam ſatisfactionem ſuam, vel ſi quis ægritudinem incurrerit, atque uſque deſperationem devenerit, ei ante tempus relaxandum, ne de ſæculo abſque communione diſcedat.

Epiſt. ad Decentium cap. 6. Innocentii epiſcopum cap. 2.

In concilio Nicæno de morituris lapsis.

Conc. Nic. 1. can. 12. De his qui vita excedunt, vetus lex obtervetur etiam nunc, ut morituro & desideranti eucharistia non negetur; ea tamen conditione, ut si supervixerit, non communicet, nisi statutum pœnitentiæ tempus impleverit, vel si episcopus probabili causa concesserit.

In concilio Arausico.

Conc. Arausic. 1. can. 3. Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit fine reconciliatura manus impositione eis communicare, quod morientis sufficit consolationi secundum definitiones patrum, qui hujusmodi communionem congruentem viaticum nominaturunt, ut si supervixerint stent in ordine pœnitentium, ut oblatenis necessariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione percipiant.

In concilio Arelatinſi.

Conc. Arelat. 1. can. 22. De his qui in præsenti vita positi excesserunt, placuit nullum a communione vacuum debere dimitti, sed pro eo quod honoravit pœnitentiam, oblatio illius suscipiatur.

In epistola S. Innocentii episcopi.

Pœnitentes tempore quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput a sacerdote, sicut ubique, constitutum est, consequantur: & si aut comas non deposuerint, aut vestimenta non mutaverint, non recipiantur. Juvenibus autem non facile pœnitentia committenda est propter ætatis fragilitatem. Viaticum tamen omnibus in morte positis non negandum.

De pœnitentibus propter vinum.

Statuitur ut Abbas videat, cui a Deo tributitur potestas alligandi & solvendi, si aptior est ad veniam juxta scripturæ exempla, si cum lacrymis & lamentatione & lugubri veste sub custodia melior est pœnitentia brevis quam longa & remixta cum tempore meritis.

De pœnitentia intima.

Theodori cap. 18. Spirit. com. 9. Pœnitentes secundum canones non [illegible] communicare ante consummatæ pœnitentiæ: nos autem pro mi-

A sericordia misericordis Dei post annum vel sex menses licentiam damus.

Excarpſum de epiſtola papæ Leonis.

Leo. epiſt. 2. ad Rufic. Narbon. c. 7. De his qui in ægritudine pœnitentiam accipiunt, & cum relevaverint agere nolunt; culpanda est talium negligentia, sed non penitus deserenda, ut crebris cohortationibus incitati, quod necessarii expetierunt, fideliter exequantur. Nemo enim desperandus est dum in hoc corpore constituras est, quia, B nonnunquam quod diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore perficitur.

Ibid. cap. 8. *Item.* De his qui jam deficientes pœnitentiam accipiunt, & ante communionem moriuntur, horum causa ad judicium reservanda est, in cujus manu fuit, ut talium obitus ufque ad communionis remedium differatur. Nos autem quibus viventibus non communicamus, mortuis communicare non possumus.

Cæleſtinus papa de ultima pœnitentia.

C Perdidisset latro præmium in cruce ad Christi dexteram pendens, si illum unius horæ pœnitentia non juvisset; & cum esset in pœna pœnituit, & per hujus sermonis professionem habitaculum paradisi, Deo promittente, promeruit. Vera ego ad Deum conversione in ultimis positorum mente potius est æstimanda, non tempore, Propheta hoc taliter adhibente, *in quocunque die conversus fuerit peccator, vita vivet.* Et iterum: *cum conversus fuerit, ingemuerit; tunc salvus eris.* Cum ergo sit Dominus cordis inspector, quovis tempore non est deneganda pœnitentia postulanti, cum ille obliget judicii, cui occulta omnia noverit revelari.

Epiſt. 2. ad Gallic epiſcopos cap. 2.

De cura pro mortuis.

De quatuor modis quibus vivi adjuvant mortuos, Origenes ait: animæ defunctorum quatuor modis solvuntur, aut oblationibus presbyterorum aut episcoporum Deo, aut prece sanctorum, aut E carorum elemosynis, aut jejunio carorum.

De his quibus offerre debet Synodus ait.

Canones Hibern. lib. 17. cap. 2. Quatuor modis offert ecclesia pro animabus defunctorum, pro valde bonis gratiarum actiones in quibus nihil habet quod debeat; pro valde malis com-

solationes vivorum, pro non valde malis, ut tolerabilior fiat damnatio; pro non valde bonis, ut plena remissio fiat.

Item Auguſtinus ait.

Libr. de ordo quæſt. Duleitii quæſt. 2. n. 4. Tria genera oblationis sunt, pro valde bonis gratiarum actiones sunt, hoc est, Deo gratias agunt quod bene vixerunt; pro non valde malis propitiationes, quibus prosunt sacrificia, si tamen aliquod meritum præparaverunt in vita; pro valde malis si nulla sunt adjumenta mortuorum, tamen consolationes sunt vivorum, idest pauperum sunt.

Synodus Romana.

Valde boni non egent remedio post mortem, quia seipsos in vita sua liberaverunt. Pro valde malis non est necesse, quia de his judicatum est nonde esse fructuosum, nisi tantum elemosyna accipienda a vivis & pauperibus dividenda. Pro non valde malis & pro non valde bonis, oblatio & oratio & elecmosyna & jejunium danda sunt, si tamen in vita profesſi sunt quod credidерunt.

De ſacrificando pro mortuis Gregorius in vita patrum.

Lib. 4. Dialog. cap. 50. Cui peccata gravia non deprimunt, prodeit mortuis fepeliri in ecclesia, quia cum eorum proximi ad sacra loca venientes sepulcra eorum aspiciunt, pro eis preces Domino fundunt. Cui vero peccata deprimunt, ad majorem damnationis cumulum in ecclesia ponuntur.

Item Gregorius.

Ibid. c. 52. Ibid. c. 53. Ii quibus peccata dimissa non fuerunt, sacris locis adjuvari post mortem non possunt. *Item*, vides quod sacra loca non liberant, sed culpa temeritatis accusat.

De vexatis a diabolo.

Si homo vexatus est a diabolo, & nescit aliquid, nisi ubi ue discurrere, & occidit femetipsum quacumque causa, potest ut oretur pro eo, si ante religiosus erat: si pro desperatione, aut pro timore aliquo, aut pro causis incognitis, Deo relinquimus hoc judicium, & non ausi sumus orare pro illo. Qui se occiderit propria voluntate, missas pro eo facere non licet, sed tantum orare, & eleemosynas largiri. Si quis subita tentatione mente sua exciderit, vel per inſaniam ſeipſum occiderit, quidam pro eo missas faciunt.

Petrus in libris Clementis.

Unusquisque in sua potestate habet breve, aut longum pœnitentiæ fuæ tempus exigere; & ideo in vobis est quod non velitis ad nostram convenire mensam. *Item.* Fieri potest ut multi temporis negligentiam brevis & affidua reparet diligentia. *Item.* Nullus putet quod in temporis longitudine documentum convertionis ostenditur & non devotionis ac propositi firmitate. Deo enim manifestæ sunt mentes, qui non temporum rationem collegit, sed amorem. *Joannes Caſſianus ait:* Reminiscamur Davi duo tam gravia, & tam immania crimina pœnitudinis fermone delera.

Gregorius. Causæ pœnandæ: & tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda est. *Auguſtinus ait:* Non nocent mala præterita, si non placent præsentia, præcipue si multis eleemosynis fuerint expetita.

De inceſtis canones Arelatenſes cap. X.

Conc. Arelat. 1. can. 10. De his qui conjuges suas in adulterio deprehendunt, & iidem sunt adolescentes fideles & prohibentur nubere, placuit ut quantum possit continentia eis detur, ne alias uxores viventibus uxoribus suis, licet adulteris, accipiant.

Canon Nicenſienſis.

Concil. Nicen. can. 9. D Mulier si duobus fratribus nupserit, abjiciatur usque ad mortem: veruntamen in exitu propter misericordiam, si promiserit quod facta incolumis hujus conjunctionis vincula dissolvat, fructum pœnitentiæ consequatur. Quod si defecerit vir aut mulier, in talibus nuptis difficilis erit pœnitentia, in vita permanente.

Canones Apoſtoliſes.

Concil. Epaon. can. 30. Incestis conjunctionibus nihil prorsus venix refervamus, nisi cum adulterium E separatione fanaverint. Incestus vero, nec ullo conjugum præsalendus praeter illos quos nominare fuscellum est, hoc esse censuimus. Si quis relictam fratris, quæ pene prius soror extiterat, carnali conjunctione violaverit, si quis frater germanus sorores accipiat, si quis novercam duxerit, si quis consobrinæ se fociet, quod ut a præsente tempore prohibe-

hibemus; ita ea quæ sunt anterius non solvimus; si quis relictæ avunculæ miseratur, aut patrui, aut privignæ, id est philastria concubitu polluatur, sine quibus conjunctio illicita habeatur, interdicitur eundi melioris conjugii libertatem.

Interrogatum Augustini si deberent duo germani fratres singuli sorores accipere, quæ sunt ab illis longa progenie generati.

Respondit *Gregorius*. Hoc fieri modis omnibus licet: nequaquam enim in sacris eloquiis inveniturquod huic capitulo contradicere videatur.

Ex in alio loco.

Duo fratres duas sorores in conjugio possunt habere, quidam pater & filius matrem & filiam.

In tertia propinquitate carnis licet nubere secundum Gratos.

Sicut in lege scriptum est, in quinta Capit. Theodori n. 13. & 12. secundum Romanos: tamen in tertia non solvunt postquam factum fuerit. Ergo in quinta generatione conjungantur, quarta si inventi fuerint, non separantur, tertia separantur. In tertia tamen propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus.

Dicta Isydori.

Isidor. lib. 9. Origin. cap. 7. Beatus *Isydorus* de consanguinitate sic loquitur: cujus series VII. gradibus dirimetur hoc modo. I. filius & filia. II. nepos & neptis. III. pronepos & proneptis. IV. abnepos & abneptis. V. adnepos & adneptis. VI. trinepos & trineptis. VII. trinepos filius & trineptis filia. Hæc consanguinitas dum se paulatim propaginem ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum sese subtraxerat, & propinquitas esse deserat, eam rursus lex matrimonii vinculo repetit, & quodam modo revocat fugientem. Ideo autem usque ad sextum generis gradum consanguinitatis constituta est, ut sicut sex ætatibus mundi generatio & hominis status finitur: ita propinquitas generis hoc gradibus terminaretur.

Hæc usque Elydori procedit sententia.

Item ex decreto papæ Gregorii minoris, qui nunc Romanam catholicam gerit matrem ecclesiam, quid de hac causa quam inquirittis sanxerit sancta & vera auctoritas intimamus.

I.

Si quis presbyter duxerit uxorem, anathema sit.

II.

Si quis monachum, seu Deo sacratam, quam Dei ancillam appellant, in connubium duxerit, anathema sit.

III.

Si quis commatrem spiritualem in conjugium duxerit, anathema sit.

IV.

Si quis fratris uxorem duxerit in conjugium, anathema sit.

V.

Si quis neptem in conjugium sociaverit, anathema sit.

VI.

Si quis novercam aut nurum duxerit in conjugium, anathema sit.

VII.

Si quis consobrinam in conjugium duxerit, similiter anathema sit.

VIII.

Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit duxerit in conjugium, anathema sit.

Hæc usque ex decreto pradicti papæ.

Invenimus etiam in aliorum decretis, quod si nescienter, sicut adfolet, ecclesiasticam constitutionem negligentiam nostri temporis sacerdotum, in quarto, vel quinto, vel sexto gradu cognationis, id est consanguinitatis in conjugio copulati fuerint non separentur; sed tamen istud non inlegitime, sed venerabiliter concessum esse noscatis. Idcirco prius cavendum est ne hoc omnino proveniat. In tertio verò vel secundo, quod absit, gradu si contigerit talis copula; feparari oportet.

Hi sunt dies qui non computantur in poenitentia. Dies dominicus, Natale Domini, Epiphania, Pascha, Ascensio Domini, Pentecosten, S. Joannis Baptistæ, S. Maria, & SS. duodecim Apostolorum, vel S. Martini, & veneranda festivitas Sancti, qui in ipsa provincia corpore requiescit.

De consanguinitate in conjugio.

Intellige quid lex loquitur, nec minus, nec plus. Quod autem observatur apud

apud nos, ut quatuor genera dividantur, nec videtur dicunt nec legisse, ut poenitentia semper isto modo servata sit, ab uno anno & deinceps de qualicumque peccato, idest in unaquaque hebdomada III. dies sine vino & med. & sine carne, & jejunet usque ad vesperum, & manducet de cibo sicco & tres quadragesimas semper de sicco cibo, & jejunet tres dies ad nonam, & tres dies ad vesperam.

Clerici sive laici ebrietatem & ventris distentionem in omnibus caveant. Faciant quod Apostolus dixit: *Sive manducatis, sive bibatis, vel quidquid facitis, omnia in gloria Dei facite.* Tunc ergo digna poenitentia est, si hoc impleatur.

De laude in matrimonio.

Non omnis mulier viro conjuncta uxor est viri; quia nec omnis filius mulieris est patris. Nuptiarum autem foedera inter ingenuos sunt legitima & inter æquales, multo prius hoc ipsud Domino constituente, quam initium Romani juris exitteret. Itaque aliud est uxor, aliud concubina: sicut aliud ancilla, aliud libera; propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum diferetionem testimonium ponit in Geneſi, ubi dicitur: *Ejice ancillam & filium ejus, non erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac.*

Augustinus ait qualis esse debeat uxor quæ habenda est.

Id est si viro casta, si desponsata in virginitate, si dotata legitime, & a parentibus tradita, & a sponso & paranymphis ejus accipienda. Ita fecundum legem & evangelium publicis nuptiis honeste in conjugium legitime sumenda est, & omnibus diebus vitæ sux, nisi ex consensu & causavacandi Deo numquam a viro suo separanda est, excepto fornicationis causa. Si enim fornicata fuerit, relinquenda est; sed illa vivente alteram non ducenda est, quia adulteri regnum Dei non possidebunt.

De adulterio.

Vir qui uxorem suam invenit adulteram, & non vult dimittere eam; sed in matrimonio suo adhuc habere; annos II. poeniteat, & jejunia religiosa exerceat. Et quandiu ipsa poeniteat, abstineat se a matrimonio ejus, quia adulterium illa perpetraverit.

Item.

Maritus qui cum uxore sua dormierit, lavet se antequam intret in ecclesia.

Item.

Mulier adultera si est, & vir ejus non vult habitare cum illa; si vult illa monasterium intrare, quartam partem suæ hæreditatis obtineat: si non vult, nihil habeat.

Item.

Si vir & mulier conjunxerint se in matrimonio; & postea diserit mulier de viro non posse nubere cum eo; si quis potest probare quod verum dicit, accipiat alium.

Ab hostibus capta.

Cujus uxorem hostis abstulerit, & non potest repetere eam; licet ei aliam accipere, melius est quam fornicare. Si postea redditur uxor, non debet recipere eam, si aliam habet; sed ipsa accipiat alterum virum, si unum ante habuerit, eadem sententia stat de servis, transmarinis.

In alio loco synodus Anquirinensium.

Mulieres quæ abortivum faciunt antequam animam habeant, & postea, idest post XL. dies accepti seminis: ut homicidæ puniantur, idest III. annos in IV. feria, & VI. & in tribus quadragesimis missi ante XL. dies I. annum poeniteant.

Et in alio.

Mulieres verò quæ fornicantur, & partus suos necant; sed ex his qui agunt cum eis fecum & in utero conceptus excutiant, antiqua quidem definitio usque ad exitum vitæ eos ab ecclesia removet; humanius autem nunc deventimus, ut his X. annis tempus poenitentiæ tribuatur.

Conc. Aquisgran. cap. 20.

Augustinus: Quæcumque mulier aut partum suum disperdit, aut filium necavit, homicidium perpetravit. Mulier sive vir consentiens in hoc peccato VII, annos poeniteant.

Hieronymus ait: Quæcumque mulier hanc detestationem fecerit, rea ab his constituitur, aut suæ animæ aut homicidii. Inde XIIII. annos poeniteat.

Hie-

Hieronymus ait: Pudet dicere, proh nefas! triste quod verum est, erecta cervice & ludentibus pedibus incedunt & reliqua.

Aliæ verò sterilitatem bibunt, & nec damnati hominis homicidium faciunt.

Canon Anquirinensium.

Conc. Anquir. can. 23.

Qui auguria, auspicia, quæ sive somnia vel divinationes quaslibet secundum mores gentium obſervant, aut in domos suas hujusmodi homines introducunt in exquirendis aliquam artem maleficiorum, aut in domos suas influſtrent; confeſſi poeniteant. Si de clero sunt, abjiciantur; si verò ſæculares V. annos agant pœnitentiam ſecundum regulas antiquas conſtitutas.

Theodorus.

Si mulier divinationes vel incantationes diabolicas fecerit; in canone V. annos, & nunc I. annum vel tribus quadrageſimis, vel XL. dies juxta qualitatem culpæ pœniteat.

Si quis mathematicus fuerit, per invocationem dæmonium mentes tulerit, V. annis pœniteat, III. ex his in pane & aqua.

Si quis emiſſor tempeſtatum fuerit, VII. annos pœniteat; III. ex his in pane & aqua.

Si quis ad fanum communicaverit, XL. diebus pœniteat in pane & aqua.

Si quis maleficio ſuo aliquem perdiderit, VII. annis pœniteat: III. ex his in pane & aqua.

Si quis per amorem veneficus ſit, & neminem perdiderit; ſi clericus, annum I. pœniteat in pane & aqua; laicus dimidium annum pœniteat.

Maxime ſi per hoc mulieris partum quiſque decèperit; III. annos unuſquiſque ſuperaugeat in pane & aqua, ne homicidii reus ſit. Muliet ſi qua ponit filium ſuum ſupra teſtum, vel in fornacem, pro ſanitate febris, V. annos pœniteat.

De fornicatione, & reliqua ingenia, & immundas pollutiones. Moyſes: non commiſcendum cum maſculo coitu fœmineo & ſubditur; ambo moriantur.

Item in canone Apoſtolorum.

Canon. apoſt. 24.

Epiſcopus, presbyter, Diaconus, qui in fornicatione; aut perjurio aut furto captus eſt, deponatur: non tamen communione privetur: quia non judicat Dominus bis in idipſum.

Si quis pontifex fornicationem faciens naturalem; X. annos pœniteat, per multas lacrymas & eleemoſynas veniam a Domino petat, poſt annos III. vel IV. levius pœniteat.

Si quis fornicaverit ſicut Sodomitæ fecerunt, X. annos pœniteat; tribus integris. Alii ſodomitæ VII. annos, & molles ſicut mulier adultera VII. annos pœniteat. Qui ſemen aut ſanguinem biberit, III. annos pœniteat.

Si quis ſemen in os miſerit, VII. annos pœniteat: alii judicant per conſilium III. Qui ſæpe fecerit fornicationem, primus canon judicat X. annos. Secundus canon VII. annos, ſed pro infirmitate hominis per conſilium dixerunt III. annos pœniteat.

Pueri ſe invicem manibus inquinantes dies XL. pœniteant.

Pueri inter ſemora fornicantes, annum I. iterantes, annos II. pœniteant.

Puer parvulus oppreſſus a majore, hebdomadam unam pœniteat. Si conſenſerit, XL. diebus.

Vir ſemetipſum coinquinans primum C. diebus, iterans, annum I. pœniteat.

Si quis fornicationem aut immunditiam fecerit, laicus III. annos, clericus V. ſubdiaconus VI. diaconus VII. presbyter X. epiſcopus XII. molles uno anno poeniteant.

Si quis frater cum fratre fornicationem faciens per commixtionem carnis, XII. annos ab omni carne ſe abſtineat.

Qui cum ſorore ſua fornicatur, XII. annos pœniteat: alii XV. judicant.

Si cum matre fornicaverit, XV. annos pœniteat, & numquam mutet, niſi diebus dominicis.

Si mater cum filio ſuo parvulo fornicationem imitatur, annos III. pœniteat, & III. quadrageſimas & legitimas ferias.

Moyſes. Cum omni pecore non coibis, nec maculaberis cum eo.

Canon. Qui cum pecoribus coierit, XI. annos pœniteat. Quidam dixerunt per conſilium VII. quidam III. quidam I. quidam cum duobus ut pueri. Oportet diſcretio eſſe inter qualitatem pecudis vel hominum. Animalia ad alia coitum hominum polluta, occidantur, carneſque canibus projiciantur, ſed copia adſumantur. Ubi autem dubium eſt, non occidantur.

De occiſione canon Anquirinenſium.

Conc. Anquir. can. 21.

Qui voluntarie homicidium fecerint, ad pœnitentiam quidam ſe jugiter mittant, circa exitum autem vitæ communione digni habeantur. Eos verò qui non voluntate, ſed caſu homicidium perpetraverint, hæc verò humani ordinatio quinquennii tempus tribuat.

Qui occiderit monachum, vel clericum, arma relinquat, & Deo ſerviat, vel VII. annos pœniteat.

Qui autem epiſcopum aut presbyterum occiderit, rege judicandus eſt.

Si laicum alterum occiderit meditatione odii, vel poſſidendæ hæreditatis ejus; annos VII. pœniteat ſine carne & vino. Si per iram ſubitam & rixam, III. annos pœniteat.

Qui ad homicidium faciendum conſenſerit, & factum fuerit; VII. annos pœniteat; III. integros. Si autem voluerit & non potuerit; III. annos pœniteat.

Si quis alium aliter percuſſerit, & ſanguinem effuderit, XL. dies pœniteat, & vulnus reſtituat. Si diaconus, VI. menſes. Si presbyter unum annum pœniteat.

Qui occiderit hominem XL. dies abſtineat ab eccleſia. Si quis pro ultione proximi hominem occiderit; pœniteat ſicut homicida III. vel VII. annos. Si tamen reddere vult propinquis pecuniam æſtimationis, levior erit pœnitentia, ideſt dimidio ſpatio. Similiter qui occiderit hominem publico bello, vel per juſſionem Domini ſui XL. dies pœniteat.

Si quis liber jubente majore ſuo innocentem; annum I. pœniteat, & ſequentes II. quadrageſimas & legitimas ferias.

Qui per rixam in ictu debilem vel deformem hominem reddiderit; impenſas in medicos & maculæ pretium, & quas ejus donec ſanetur reſtituat, & dimidium annum pœniteat. Si verò non habet unde reſtituat, hic annum integrum.

Qui ad feriendum hominem furrexerit, volens eum occidere, II. hebdomadas pœniteat; ſi clericus fuerit VI. menſes, quod & ſi vulneraverit, dies XL. ſed & pecuniam pro modo vulneris cui infligit tribuat, ne læſus ſcandalizetur.

Si quis clericus homicidium fecerit, & proximum ſuum occiderit X. annos exul pœniteat: poſt hos recipiatur in patriam, ſi pœnitentia comprobatur epiſcopo, ut & ſatisfaciat parentibus ejus quem occidit, vicem filii reddat. Si autem non ſatisfaciat parentibus illius, nunquam recipiatur in patriam; ſed more Cain vagus & profugus ſit ſuper terram.

Mater ſi occiderit filium ſuum, XV. annos pœniteat, & nunquam mutet niſi in die dominico.

Mulier paupercula ſi occiderit filium A ſuum, VII. annos pœniteat. In canone dicitur, ſi homicida ſit, X. annos pœniteat.

Si moritur infans ſine baptiſmo, III. annos habens; pater & mater III. annos pœniteat, I. *ex his* in pane & aqua.

Infans, infirmus & paganus commendatus presbytero, ſi moriatur ſine baptiſmo, presbyter deponatur. Si negligentia ſit parentum, I. annum pœniteant.

Qui necat filium ſuum ſine baptiſmo, in canone X. annos pœniteat, per conſilium VII. annos.

Si moriatur ſine nece hominis & ſine baptiſmo, III. annos pœniteat.

Qui homicidium vel furtum commiſerit, & non compoſuit illis quibus nocuit: quando confeſſus fuerit epiſcopo vel presbytero peccata ſua, debet illis aut propria reddere, vel componere. Si verò non habuerit ſubſtantiam unde componere poteſt, vel neſcierit quibus nocuerit, plus augeat pœnitentia.

De furto.

Si quis furtum capitalem commiſerit, ideſt quadrupedia, vel caſas effregerit, aut quodlibet meliorem præſidium ſuraverit, V. annos pœniteat, III. integros.

Qui ſæpe furtum fecerit, VII. annos pœniteat, aut quamvelo judicaverit ſacerdos. Qui verò de minoribus furtum fecerit, III. annos pœniteat.

Si quis aliquid de miniſterio eccleſiarum vel qualecumque opus, quolibet modo fraudaverit, vel neglexerit, VI. annos pœniteat.

Faciens furtum ſemel I. annum: ſi iterum, duos annos. Si puer, XL. diebus, vel XX. diebus, ut afferit æqualitas eruditionis.

Si quis ſervum aut quemcumque hominem quolibet ingenio in captivitatem duxerit aut tranſmiſerit; III. annos pœniteat in pane & aqua.

Si parvulus annorum decem aliquod furtum fecerit, VII. dies pœniteat. Si autem poſt annos XX. aliquid furtum fecerit, X. dies pœniteat.

De juramento.

Perjurium qui fecerit *in eccleſia* XL. annos pœniteat. Qui verò pro neceſſitate coactus, III. quadrageſimas.

Necet in manus.

Si verò juraverit in manu epiſcopi vel presbyteri, ſeu in altari, ſive in cruce

confecrata, & mentitus est, III. annos poeniteat. Si in cruce non confecrata, I. annum poeniteat.

Si quis juraverit in manu hominis, nihil est apud Græcos, nos fecundum Christum, aut ex verbis tuis justificaberis, aut ex verbis tuis condemnaberis.

Interrogatio Romana.

De juramento, non jurare omnino hoc fequentia lectionis dicit non adjurandum esse per creaturam aliam, sed per creatorem, ut mos est prophetis, vivit Dominus, & vivit anima mea; & vivit Dominus cui adstito hodie.

De contradictione.

Finis autem contradictionis ad juramentum est, sed Domino. Omne enim quod dominatur, hoc & adjuratur. Alii perjures III. annos poeniteant.

De contradictione duorum absque testibus, statuunt ut per sancta IV. evangelia antequam communicent testentur, qui adprobantur, & deinde sub judice famæ relinquantur.

Si quis perjuraverit VI. annos poeniteat, XII. integros, ut & juret nunquam præterea. Si quis coactus pro qualibet necessitate, aut nesciens perjuraverit, tres annos poeniteat, I. integrum.

De esca immundi.

Qui manducat carnem immundam, aut a vulpibus dilaceratam, XL. dies poeniteat.

Qui manducaverit morticinas instius XL. dies poeniteat.

Qui animalis carnem cujus mortem nesciebat, tertiam partem anni cum pane & aqua vivat sine vino, & carne.

Qui manducaverit morticina sciens, C. diebus poeniteat.

Si quis venationem aliquam quocumque exercuerit: si clericus, annum I. si diaconus, II. si sacerdos, III. annos poeniteat.

Animalia quæ a lupis seu canibus lacerata, non sunt comedenda, nisi porcis & canibus. Nec cervus, nec capra, si mortui inventi fuerint. Græci autem carnem non dant morticinorum porcis suis. Pelles eorum ad calciamenta liceant; & lana & cornua accipere licet, tamen non in sanctum aliquid.

De Porcis.

Si casu porci comedent carnem morticinorum aut sanguinem hominis, non abjiciendos credimus, nec gallinos.

Porci ergo qui sanguinem hominis gustantes teigerunt, manducantur; sed qui cadavera mortuorum lacerantes manducaverunt, carnem eorum manducare non licet, usque dum macerantur post annum.

Pisces autem licet comedere, quia alterius naturæ sunt. Aves verò & animalia cetera si in retibus strangulantur, non sunt comedenda; nec si acciditer oppresserit, si mortui inveniuntur, quæ IIII. capitulo actus apostolorum: ita præcipiunt abstinere a fornicatione & sanguine suffocato & idolatria. Et cum non prohibent, consuetudo non est comedere. Leporem licet comedere, & bonum est pro dilenterio; & sel ejus miscendum est cum pipere pro dolore omnimoda.

Animal vulneratum a bestiis & gustatum, licitum est manducare. Si homo prius illud animal vivum occiderit: si verò mortuum prius fuerit, dejiciatur caro ejus.

Si apes occidunt hominem, occidi debent festinanter; mel tamen non manducetur.

De ebrietate.

Si quis episcopus vel aliquis ordinatus in consuetudine ebrietatis vitium habuerit; aut desinat, aut deponatur. Si quis presbyter aut diaconus per ebrietatem vomitat, XL. dies poeniteat. Si laicus fidelis XV. dies poeniteat. Si monachus, XXX. dies poeniteat. Si clericus, XX. dies. Si fidelis laicus sic per negligentiam inebriat alterum, XL. dies poeniteat. Si vomitum facit infirmitatis causa, si non culpa est, aliter laici septem diebus, clerici verò vel subdiaconi III. diaconi IV. presbyter V. episcopus VI.

Si per ebrietatem & voracitatem evomerit eucharistiam, XL. dies poeniteat. Clericus, monachus, vel diaconus XL. presbyter LXX. episcopus XC. Si infirmitatis causa, VII. diebus. Unusquisque fine infirmitatis causa sacrificii septem diebus, quidam psalterium, quidam bis psalterium.

Si vomitum sacrificii die in igne projecerit, vel in flumine, C. psalmos cantet.

Si canes comedent talem vomitum C. diebus sistus; si non, XL. diebus. Qui verò inebriantur contra præceptum Domini, si votum sanctitatis habent, hoc est ebriositas, quando statum mentis mutant & linguam balbutit, & oculi turbantur, & vertigo erit, & ventris distensio, ac dolor sequitur, si clericus, VII. septem diebus poeniteat, monachus XIV. diaconus IV. hebdomadas, presbyter IV. hebdomadas, episcopus V. laicus III. dies sine vino & carne.

De Eucharistiam.

Si quis Eucharistiam negligentiæ causa perdiderit, I. annum, vel III. quadragesimas, vel XL. dies poeniteat.

Si sacrificium in terra ceciderit, causa negligentiæ, L. psalmos cantet.

Qui neglexerit sacrificium, ut vermes in eo sint, aut colorem non habet saporemque, XX. vel XXX. vel XL. dies poeniteat, & in ignem accendatur, cinis ejus sub altare abscondatur. Si usque ad terram ceciderit, I. diem poeniteat.

Si stilla super altare ceciderit, III. dies poeniteat.

Si mus comedit sacrificium causa incuriositatis, XXX. vel XL.

Qui in ecclesiam modicam partem perdiderit, & non invenit; XX. dies poeniteat, vel unoquoque die psalmos LXX. cantet.

Qui autem in plebe sum chrismal perdiderit & non invenit, XL. dies poeniteat, vel III. quadragesimas poeniteat.

Qui perfundens calicem in fine solemnitatis, XXX. dies poeniteat.

De diversis causis qui creaturam perdiderit, hoc est thus, tabulas, aut sedulam, sive sal benedictum, panem novum confecratum, vel aliquid hujusmodi VII. dies poeniteat.

Mus si ceciderit in liquorem; tollatur inde, & aspergatur liquor ille aqua benedicta. Si verò mortua fuerit, abjiciatur torus liquor, nec ab omnibus sumatur, sive lac sit, sive cervisia, vel aliquid hujusmodi.

Quod si multum sit liquor ille, in quo mus, vel mustella incidens moritur, purgetur & aspergatur aqua sancta, & sumatur si necessitas sit.

Si aves stercorant in quemcumque liquorem; hujusmodi tollatur stercus, & mundatur cibus aqua benedicta, & sumatur.

Qui sanguinem nescius cum saliva bibit, non nocebit.

Qui manducat sanguinem proprium, polluitur; inscius non nocet: si autem sciens, poenitentiam agat juxta modum pollutionis.

Si quis falsitatem commisit, VII. annos poeniteat. Qui autem consentit; V. annos poeniteat.

De alio pœnitentiali.

Detractionibus, laici VII. diebus, clericus II. hebdomadas, subdiaconus III. presbyter V. episcopus VII.

Item.

Si quis cum alio iram tenet in corde; sicut homicida judicatur. Si non vult reconciliari fratri suo quem odio habet; tandiu in pane & aqua poeniteat usque dum reconcilietur.

Synodus Arelatensis.

Hi qui publicis inter se odiis exardescunt; & ab ecclesiæ conventu removendi sunt, donec ad pacem recurrant. Conc. Arel. a. Can. 30.

De baptismo reiterato, & de opera die dominico

Qui rebaptizati sunt ignorantes, non indigent pro eo poenitentia, nisi quod secundum canones non possunt ordinari nisi pro magna necessitate. Si autem non ignari iterum baptizati sunt, quasi iterum Christum crucifixerunt, poeniteant VII. annos IV. & VI. feria, & in tribus quadragesimis, si pro vitio aliquo fuerit. Si autem munditia licitum putaverint, III. annos poeniteant. Baptizati a presbytero non baptizato iterum debent baptizari.

Theodorus de opere die dominico.

Qui operantur die dominico, eos Græci prima vice arguunt, fecunda tollunt aliquid ab eis; tertia vice tertiam partem de rebus, aut vapulent, vel VII. diebus poeniteant.

De communicatione.

Si quis autem die dominico per negligentiam jejunaverit, hebdomada tantum debet abstinere: si fecundum, dies XX. Si postea, XL. Si per damnationem diei jejunaverit, sicut Judæi abominantur ab omnibus ecclesiis catholicis. Si autem contemserit indicto jejunio in ecclesia, & contra decreta seniorum fecerit, si non in quadragesima, XL. diebus poeniteat: Si autem in quadragesima, annum poe-

niteat: Si frequenter & in consuetudine erit, exterminabitur ab ecclesia, dicente Domino: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, & reliqua.*

De communicatione die dominico.

Theod. Grec. n. 72. Græci omni die dominico communicant, clerici & laici, & qui tribus dominicis non communicaverit, excommunicantur, sicut canon habet. Romani similiter communicant qui volunt; qui autem nolunt, non excommunicantur.

Synodus Agathensis.

Can. 28. Sæculares verò qui in natali Domini & Pascha & Pentecosten non communicaverint; catholici esse non credantur.

De abstinentia mariti.

Græci & Romani tribus diebus abstinent se a mulieribus ante panes propositionis, sicut in lege scriptum est. Infirmis licet omni hora potum & cibum sumere quandocumque desiderant, si opportuna non possunt manducare, non licet homini a fervo suo tollere pecuniam sine voluntate ejus, quem ille de labore suo adquisierit. Viro licet in baptismo suscipere fœminam; fœminæ verò non licet suscipere virum.

De reverentia ecclesiæ.

Ligna ecclesiæ non debent ad aliud quid jungi nisi ad ecclesiam aliam, si necesse est, vel igne comburenda, vel ad perfectum in monasterio fratribus: in laicali tamen opere non debent procedere, & in loco altaris erux ponatur.

Pro infantibus licet missas facere cui vult ante VII. annos. Si clericus pervenerit ad infirmum paganum, melior est baptizare cum aqua lignata in nomine sanctæ Trinitatis.

De usuris.

Si quis usuris undique exierit, III. annos poeniteat, I. ex his in pane & aqua.

Si quis dilaturus fecerit quod detestabile est, III. annos poeniteat.

Si quis laicus per ignorantiam cum hæreticis communicaverit; fiet autem cum cathecumenis, idest separatus ab ecclesia, & XL. diebus poeniteat.

Si in captivitatem per vim ducta, aut ductus redimi non potest, post annum accipere alterum virum.

Item.

A Mulier nupta uni viro, quæ vovet Deo, ut post mortem viri non accipiat alium; eo mortuo, prævaricatrix voti, si acceperit alterum; iterumque nupta cum eo poenitentia mota, implere vota sua vult; non potestate viri ejus est utrum impleat, an non. Æger unam licentiam dedit nubere cum illo viro cui confessa est vota post X. annos.

Item.

B Muliere mortua, licet viro post mensem alteram accipere.

Item.

Post annum licet mulieri tollere virum.

De voto mulierum.

Si quis maritus vel si qua mulier votum habens virginitatis adjungitur matrimonio, non dimittat illud, sed poeniteat IV. annis. Mulieri non licet votum vovere sine consensu viri sui: sed & si voverit, dimitti potest. Maritus non debet uxorem suam nudatam videre.

Item.

Quæcumque mulier adulterium perpetraverit, in potestate viri est si velit reconciliari mulieri adulteratæ. Si reconciliaverit; in clero non proficit. Vindicta illius ad primum virum pertinet, non ad regem.

Ad menstruum.

C Ad mulierem quæ patitur menstruam non accedas. Si aperuerit fontem sanguinis sui moriatur.

Greg. Audiitis ut morte lex sacra feriat. Si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Nunquæ tamen mulier, dum confuetudinem menstruam patitur prohiberi ecclesiam intrare non debet, quia ei naturæ superfluitas ad culpam non valet reputari, & per hoc quod in vita patitur, justum non est ut ingressu ecclesiæ privetur. Novimus namque quod mulier quæ fluxum patiebatur sanguinis post tergum Domini humiliter veniens, vestimenti ejus fimbriam tetigit, atque ab ea statim sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere: cur cui menstruum sanguinis patitur, non licet Domini ecclesiam intrare?

Si dicis: illam infirmitas compulit medicamentum quidem contra ægritudines explorare.

Fœminæ utique & menstruus sui sanguinis fluxus ægritudo est. Si illa sanguinaria conceditur sanitas, cur non cedatur tunc mulieribus quæ naturæ fluxu vitio infirmantur. Sanctarum communis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi.

Moyses.

Si mixtus vir mulieri & lavari aqua debeat, & ante solis occasum ecclesiam non intrare lex veteri populo præcepit, quæ autem intelligi spiritualiter potest. Nunc autem vir cum propria conjuge dormiens nisi lotus aqua intrare ecclesiam non debet; sed neque lotus intrare statim debet. Romano rum tamen semper ab antiquioribus usus fuit post ammixtionem propriæ conjugis, & lavacri purificationem, & ab ingressu ecclesiæ paulum reverenter abstinere: quia ipsa licita ammixtio conjugis sine voluptate carnis fieri non potest. A facti loci ingressu abstinendum est æquia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Vigilanti verò menti pensandum est, quia in Sina monte Dominus ad populum locuturus, prius eundem populum abstinere a mulieribus præcepit.

Greg. Si quis verò suam conjugem non cupidine voluptatis raptus, sed voluntate tantummodo creandorum liberorum gratia utitur; iste profecto sive de ingressu ecclesiæ, sive de sumendo Dominici corporis sanguinisque mysterio, suo est relinquendus judicio, quia nobis prohibere non debet, cum ei juxta præfinitam sententiam etiam ecclesiam licuerit intrare. Hinc de pueris David dicitur, ut si a mulieribus mundi essent, panes propositionis acciperent: quos omnino non acceperunt, nisi prius eos mundos David a mulieribus fateretur. Tunc autem vir qui post ammixtionem conjugis lotus aqua fuerit, etiam sacræ communionis mysterium valet accipere.

Post quos dies purificari debent.

Cum verò enixa fuerit mulier, quadie debeat ecclesiam intrare Testamenti veteris præceptione dicitur, ut pro masculo diebus XXXIII. pro fœmina autem LXVI. diebus debeat abstinere. Quæ tamen sciendum est quæ ei in mysterium accipitur. Nam si hora eadem qua generit actura gratias intrat ecclesiam, nullo peccati pondere gravatur. Voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis commixtione voluptas est. Nam in prolis procreatione genitus: unde & ipsi primæ matri omnium dicitur, *in doloribus paries*. Si itaque enixam mulierem prohibens ecclesiam intrare; ipsam gi pœnam fuam in culpam deputamus.

De pragnantis baptismo.

Baptizare autem prægnantem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si mortis periculo urgeatur, vel ipsa hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignetur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur.

Greg. de purificatione post partum.

S. Greg. in Resp. ad inter. S. Augustini. Ad ejus concubitum vir suus accedere non debet, quo ad usque qui gignitur ablactetur. Prava autem consuetudo in conjugatorum moribus surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant; eos aliis mulieribus ad nutriendum tradant, quod videlicet ex fola causa incontinentiæ videtur. Attamen nisi purgationis tempus transierit, viris suis non debent misceri.

Theodorus.

Ergo cujus uxor est infidelis & gentilis, & non potest converti, dimittatur. Si mulier discesserit a viro suo difficiens eum, nolens revertere, & reconciliaro viro, post quinque annos cum consensu episcopi aliam accipere licebit uxorem.

Moyses de nocturna pollutione.

Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somno, & nisi lotum aqua, ei usque ad vesperam intrare ecclesiam non concedit.

Gregorius in responsis Augustino.

Populus spiritualis intelligens sub eodem intellectu accipiet, quia quasi per somnium illudetur qui tentatus immunditia variis imaginibus in cogitatione inquinatur, fed lavandus est aqua, ut eclipas cogitationis lacrimis abluat, & nisi prius ignis tentationis recederit, sese quasi usque ad vesperum agnoscat. Sed est in eadem inlusione valde necessaria discretio, qua subtiliter pensari debeat ex qua re accedat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex na-

naturæ superfluitate, vel infirmitate; aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate evenerit, omnimodo hæc animo non est ei timenda, quia hanc animus nescius pertulisse magis dolendum est, quam fecisse. Cum verò ultra modum speciosus guttæ in fumendis alimentis rapitur, atque idcirco bonorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sancti mysterii, vel missarum solemnia celebrandi; cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium pro eo quod facerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii qui implere ministerium valeant, infulo per crapulam facta a perceptione sacri mysterii prohibere non debet; fed ab immolatione sacri mysterii abstinere, ut arbitror, humiliter debet, si tamen dormientis animam turpi imaginatione non conculcavit. Nam sunt quibus ita plerumque infusio nascitur, ut eorum animus etiam in somno corporis positus turpibus imaginationibus non feredur: qua in re unum ubi offenditur ipsa mens rea, non tamen vel suo judicio libera, cum se esti dormiente vidisse tamen in vigilijs corporis meminit, corpore nihil meminit lugluem cecidisse. Sin verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur infusio dormientis, patet animi sui reatus, videt enim a qua radice inquinatio illa processerit: quia quæ cogitavit hæc pertulit nescions.

Qui in somnis non volens pollurus sit, surget canetque VII. psalmos pœnitentiales, idest: *Domine ne in furore tuo. Beati quorum. Domine ne in furore tuo. Miserere mei Deus. Domine exaudi orationem meam. De profundis. Domine exaudi orationem.* Vel unusquisque secundum suam virtutem, & in mane XXX. psalmos cantet. Volens autem in somnis peccare, sive qui pollutus sit sine voluntate, XV. psalmos. Si in somno peccans sine cogitatione, XV. psalmos. Item in somno peccans si ex cogitatione pollutus est, XXV. psalmos. Si semen fundit in ecclesia per dormitationem, cantat psalterium, vel III. dies pœnitet. Si voluntarie semen in ecclesia fundit mala cogitatione: si clericus XVII. dies pœnitet; diaconus XXV. presbyter XL. episcopus L. monachus XXX.

Sacerdos tangendo osculando mulierem coinquinatus, XL. dies pœnitet.

Si osculatur facerdos feminam per desiderium, XX. dies pœnitet. Si femen per osculum fuderit, XL. dies pœnitet. Si per cogitationem fuderit semen, hebdomada jejunet. Si tangit manum cum manu, III. hebdomadas; episcopus IV. hebdomadas; si monachus, VII. dies; si diaconus, IV. dies; si clericus, II. dies; laici I. diem pœnitent. Si tangit manu die, XIV dies pœnitet; monachus tres hebdomadas; clerici VII. dies pœnitent. Aliter si clerici manum cum manu, XXX. dies pœnitet vel XX. quanto magis alii gradus? Qui impugnatione mentis violenter coinquinatus est, VII. dies pœnitet, vel quousque cogitatio vincitur. De his apostolus Jacobus melius intimabat: *Confitemini*, inquit, *alterutrum, peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini*.

Si quis sæpe per violentiam cogitationis semen fuderit, XX. dies.

De ritu mulieris in ecclesia vel ministri.

Mulieres non velant altare cum corporali, nec oblationes super altare, neque calicem ponant, neque stent ordinate in ecclesia, neque in convivio sedeant. In re sacerdos, mulieres non est licitum alicui pœnitentiam indicare, quia in canone nulli licitum est, nisi solis sacerdotibus. Mulieres possunt sub nigro velamine accipere sacrificium, ut Basilius judicavit. Mulier potest oblationes facere secundum Græcos. Non est ad Romanos.

De servis & ancillis.

Pater filium necessitate coactus potestatem habet tradere in servitium VII. annis. Deinde sine voluntate filii licentiam tradendi habet. Homo XIII. annorum seipsum potest facere servum. Non licet hominia servo suo tollere pecuniam quam ipse acquisierit. Si servum & ancillam dominus amborum in matrimonium conjunxerit, potest deliberato servo vel ancilla, si non potest redimi qui in servitio est, libero licet ingenuo conjungere. Si quis liber ancillam in matrimonio acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si ante cum consensu amborum conjuncti sunt. Si prægnantem mulierem quasi liberam comparat, liber est qui ex ea generatur. Qui ancillam prægnantem liberat, quem genuerat, sit servus.

De diversis quæstionibus.

Jejunia legitima tria sunt in anno pro populo, XL. ante pascha, ubi decimus anni solvimus, & XL. ante natali Domini, & post Pentecostem XL. dies & noctes.

De promissione sua laici non debent moram facere, quia mors non tardat. Servo Dei nullarenus licet pugnare, multorum licet sit consilio servorum Dei.

Infans pro infante potest dari ad monasterium Dei, quamvis alium vovisset; tamen melius est votum implere. Similiter pecora æquali pretio possunt mutare, si necesse sit.

Rex si alterius regis terram habet, potest donare pro anima sua.

Inventio in via tollenda est. Si inventus fuerit possessor reddatur ei tributum; si non fuerit inventus, ecclesiæ sit. Consuetudo provinciæ, id est ne tantum paupetes in decimis aut in aliquibus rebus vim patiantur. Decimas non est legitimum dare nisi pauperibus & peregrinis, sive laici suas ad ecclesiam. Pro reverentia regenerationis in albas pentecostem orandum est ut in quinquagesima oratur. Oratio potest sub velamine esse, cum necessitas cogit. Qui pro homine mortuo jejunat, seipsum adjuvat. De mortuo autem Dei solius est notitia.

De pœnitentia adulteri synodus Quiriniensium.

Conc. Ancyr. Can. 19. Si quis adulterium commiserit, VII. annos pœniteat, completis perfectionis secundum priscinos gradus.

Si quis adulterium commiserit, idest cum muliere aliena, vel sponsam vel virginem corruperit; laicus III. annos pœniteat, unum ex his in pane & aqua: clericus V. diaconus V. integros; presbyter five monachus VII. annos, III. D ex his in pane & aqua; episcopus XII. V. ex his in pane & aqua.

Si quis clericus postquam se Deo voverit, ad fœcularem habitum iterum reverfus fuerit, aut uxorem duxerit, X. annos pœniteat, III. ex his in pane & aqua, & nunquam postea in conjugio copuletur. Quod si noluerit, sancta synodus, vel sedes apostolorum separabit eos a communione & convivio catholicorum. Similiter mulier postquam se voverit Deo, si tale fœdus commiserit, pari sententia subjacebit. E

De sanctimoniale fornicaria.

Si quis fornicaverit cum sanctimoniali vel Deo consecrata; sicut in superiore sententia unusquisque juxta ordinem suum pœniteat, diaconus & presbyter & episcopus, ipsa virgo sacra fornicans VII. annos pœniteat. Una est pœnitentia puellæ & viduæ, VII. annorum. Majorem meruit quæ virum habet, si fornicationis crimen admisit.

Si quis cum ancilla Dei, annos VII. pœniteat. Laicus maculans se cum ancilla Dei, II. annos pœniteat. Si generit ex ea filium, III. annos pœniteat. Si sine conjugio sunt, III. quadragesimas pœniteat. Quidam dicunt XL. diebus.

Si quis vacans uxorem alterius polluit, annos II. pœniteat. Si quis uxoratus virginem, similiter pœniteat. Si uxoratus ancillam suam, I. annum & III. quadragesimas & legitimas ferias tribus mensibus primis, & a sua se contineat. Illa si invita passa est, XL. dies; si consentiens, III. quadragesimas & legitimas ferias. Si genuerit ex ea filium, liberet eam.

Puer cum aliqua puella fornicari nitens, nec coinquinatus, XX. diebus pœniteat: Si autem coinquinatus est, C. diebus. Si verò, ut moris est, suam, complet voluntatem, annum pœniteat.

C Si quis presbyter, vel diaconus, vel monachus uxorem duxerit in conscientia populi, deponatur. Si adulterium, perpetrayerit cum ea, & in conscientia populi decernit; projiciatur extra ecclesiam, & inter laicos pœniteat, quandiu vivit.

Qui dimiserit alteri uxorem suam conjungi, VII. annos pœniteat cum tribulatione, vel XV. levius.

De raptoribus & incestoribus.

D Si quis virginem aut viduam raptus fuerit, III. annos pœniteat. Si quis donum vel æream cujuscumque voluntatis igne cremaverit, superiore sententia subjacebit.

De machina mulierum.

Mulier qualicumque molimine aut per seipsam aut cum altera fornicans, III. annis pœniteat, unum ex his in pane & aqua.

Sanctimonialis femina.

Cum sanctimoniali per machinam fornicans, annos VII. pœniteat, II. ex his in pane & aqua.

Qui sæpe fornicatur, laicus cum laica, III. annos pœniteat, & quanto sæpius ac negligentius, tanto magis & tempus addat & modum.

Qui diutius fornicationi, perjurio, la-

latrociniis, ceteris que flagitiis servivit, annos VII. poeniteat.

Mulier abstineat se a viro III. mensses quando concepta est, antequam pariat, & post partum, XL. dies. Qui autem nupserit his diebus, XL. dies poeniteat, vel XXX. vel XX.

Qui in matrimonio sunt, abstineant se in III. quadragesimis, & in Dominica nocte & in sabbato & fer. IV. & VI. quæ legitimæ sunt, & III. noctes abstineant se antequam communicent.

Qui in quadragesima ante pascha cognoscit mulierem suam & noluit abstinere, annum unum poeniteat, vel suum pretium reddat ad ecclesiam, vel pauperibus dividat, vel XXVI. solidos reddat. Si per ebrietatem vel aliqua causa acciderit, sive consuetudine, XL. dies poeniteat.

Si vir cum muliere sua retro nupserit, poeniteat quomodo de animalibus, id est si consuetudine erit, III. annos. Si vero in terga nupserit, & consuetudo erit, VII. annos poeniteat.

Si mulier cum muliere, annos III. ideſt si mulier quæ se more fornicatoris ad alteram conjunxerit, III. annos sicut fornicator poeniteat. Sic & illa, quæ semen viri sui in cibo miscens, ut inde plus ejus amorem accipiat, poeniteat similiter.

Muliere si inter imitante maleficia sua, ideſt per poculum, aut per artem aliquam, VII. annos poeniteat. Si paupercula, III. annos pœniteat. Si quis fornicatur cum virgine, IV. annos poeniteat: Si cum maritata, quatuor annos integros, II. alios, II. quadragesimis tribus & tribus diebus hebdomadæ poeniteat.

Si mulier sola cum seipsa coitum habeat, III. annos poeniteat. Uxor quæ sanguinem viri sui pro remedio gultaverit, XL. dies plus minusve jejunet. Similiter poeniteat.

Quirinensium.

Conc. Ancyr. Can. 24. Si quis sponsam habens sorori cujus fuerit sponsa intulerit violentiam, eique inhæserit tanquam uxor, hanc autem decegram poltea duxerit uxorem desponsa- E tam: illa vero quæ vitium passa est, si forte necem sibi intulerit, omnes hi qui facti hujus conscii sunt, X. annos in poenitentia redigentur secundum canones constitutos.

De canone Cæsarii. A

Concil. Neocæs. 2. Mulier si duobus fratribus nupserit, abjici debet usque ad diem mortis: Sed propter humanitatem in extremis suis sacramentis reconciliari oportet: ita tamen ut si forte sanitatem receperit, matrimonio soluto ad pœnitentiam admittatur, quæ si defuncta fuerit mulier in hujusmodi consortio constituta, difficilis erit poenitentia remanenti, qua sententia tam viros quam mulieres teneri debebunt. B

Theodorus.

Qui nubet Dominico, petat a Deo indulgentiam, & II. vel III. diebus poeniteat.

Basilius judicavit.

Mulieres menstruo tempore non intrent in ecclesia, neque communicent, nec sanctimoniales, nec letatæ. Si præsumant, III. hebdomadas poeniteant. C Similiter poeniteat qui intrat in ecclesia ante mundum sanguinis post partum, ideſt XL. diebus.

Incipit de diversis malis.

Diversitas culparum diversitatem facit poenitentiarum. Nam & corporum medici diversa medicamenta generibus componunt. Aliter enim vulnerat mortibum, aliter enim tumores, aliter putredines, aliter caligines, aliter contractiones, aliter combustiones curant. Ita igitur etiam & spiritales medici diversis curationum generibus animarum vulnera, morbum, culpas, dolores, ægritudines, infirmitates fanare debent. Sed quia hæc paucorum sunt; ad purum scilicet cuncta cognoscere & curare ad quæ integrum salutis statum debeant revocare: ideoque vel pauca, juxta seniorum traditiones & juxta nostram ex parte intelligentiam: ex parte namque prophetamus, & ex parte cognoscimus, aliqua proponamus, quod ad remedium animæ pertinet, & de remediis vulnerum, secundum priorum patrum, ideſt diffinitiones dicturi.

Sacri tibi eloquii, fidelissime frater, ante medicamina compendii rationem intimemus. Prima itaque est remissio qua baptizamur in aqua secundum illud: *nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest videre regnum Dei.* Secunda caritatis effectus, ut est illud: *Remittuntur ei peccata multa quia dilexit multum.* Tertia eleemosynarum fructus, secundum hoc: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum.* Quarta perfusio lacrymarum, Domino dicente, *quia flevit in conspectu meo, & amindavit tristis contra me, non inducam malum in diebus ejus.* Quinta criminum confessio, Psalmista teste, *Dixi confitebor adversus iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Sexta affictio cordis & corporis, Apostolo consolante: *Dedi huiusmodi hominem in interitum carnis Satanæ, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi.* Septima emendatio morum, hoc est abrenuntiatio vitiorum, evangelista contestante: *Jam sanus es, noli ultra peccare, ne quid tibi deterius fiat:* Octava intercessio Sanctorum, ut illud: *Si quis infirmatur, inducat presbyteros, & orent pro eo. Multum enim valet apud Deum imprecatio justi assidua.* Nona misericordiæ & fidei meritum, ut est hoc: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Decima confessio & salus alienorum, Jacobo confirmante, *qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam suam a morte, & cooperiet multitudinem peccatorum suorum.* Sed melius est tibi ut infirmus sis, & vitam solitariam ducere, quam perire cum plurimis. Undecima indulgentia & remissio, Veritate promittente & dicente: *Dimittite & dimittetur vobis.* Duodecima passio martyrii spes unica salutis, indulgente & latroni crucifixo Deo respondente: *Amen dico tibi quia hodie mecum eris in paradiso.* His ergo de canonica auctoritate prælibatis, patrum etiam statuta subrogaturum inD- & si quidem fraudavit, quadruplum redvestigare conveniet, secundum illud: *Interroga patrem tuum & adnunciabit tibi, presbyteros tuos, & dicent tibi.* Iterum causa deferatur ad eos. Statuunt ergo octo principalia vitia humanæ saluti contraria his octo contrariis remediis sanentur. Vetus namque proverbium est: *contraria contrariis curantur.* Qui enim inducta licenter commisit, a licitis coerce- se debet, sed hoc omni poenitentia foleret est intuendum, quantum quis tempore in delictis remaneat, qua eruditione imbutus, quali impugnatur passione, quali exiitat fortitudine, quali detur affligi lacrymabilitate, quali compulsus est gravatione peccare. Omnipotens etenim Deus, qui cor omnium novit, diversasque naturas indidit, non æqualentiæ poenitudinis pondera peccaminum penſavit, ut illud propheticum: *non enim ferris tristarudictur Gilb, neque rosa.*

plansti super eiminum circuniet, sed virga executieum Gith, & eiminum. In baculo autem panis comminuetur, ut est illud: *Potenter potenter tormenta patiuntur.* Un- de quidam sapiens, *Cui plus creditur, plus ab eo exigitur.* Dilcant igitur sacerdotes Domini qui ecclesiis præsunt, quia pastis data est cum his quorum delicta repropitiaverint. Quid est autem repropitiare delictum, nisi cum assumseris peccatorem, & monendo, hortando, docendo, adduxeris eum ad poenitentiam, ab errore correxeris, a vitiis emendaveris, & secteris eum, ut ei taliter conferas propitius sit Deus? Cum ergo talis fit sacerdos, & talis sit doctrina tua, & sermo tuus, pars tibi datur eorum quos correxeris, ut illorum meritum tua sit merces, & illorum salus tua sit gloria.

Sap. 6. 7. Reg. 3. Bes. Cap. 2.

Et alibi de modis pœnitentia.

Sciendum verò est quanto quis tempore moratur in peccatis, tantum ei augendum est poenitentia.

Item alibi.

Alii statuunt duodecim triduanas per annum repensandum, quod ego non laudo, nec vitupero, sicut *Theodorus* laudavit. Alii centum dies cum semipane mensuræ paximatium aqua & sale & psalmos L. in unaquaque nocte. Alii L. interpositiones in una nocte intervenientes. Alii poenitentiam egenis statuunt eleemosynam, hoc est præsentem viri vel ancillæ, sed posterior est, sed dimidium omnium quæ possidet unusquisque det:

Theodorus.

De ægris quoque præsium viri vel ancillæ pro anno, vel dimidium omnium quæ possidet dare, & si quidem fraudaverit reddere quadruplum, ut Christus judicavit; & legimus in poenitentiale pro criminalibus annos aut duos vel tres poenitentiam agere in pane & aqua: vel pro aliis minutis culpis mense uno aut hebdomada. Simili modo & apud aliquos hæc causa archus & diffinis est: ideo qui ita non potest facere, consilium damus ut psalmos & orationem, vel ad eleemosynam, cum aliquis diebus in poenitentiam pro hoc esse debeat, ideſt psalmodias. Et qui potest implere quod in poenitentiale scriptum est, bonum est. Et hic est ordo idem psalmo-

dix pro poenitentia, pro uno hoc funt quando in pane & aqua debet poenitere. Hoc funt pfalmi L. flectendo genua aut fine genua flectendo LXX. infra ecclefiam, aut in unum locum per ordinem pfallat. Pro bebdomada quando in pane & aqua debet poenitere, CCC. pfalmos flectendo genua per ordinem pfallat infra ecclefiam, aut in unum locum, aut fine genua flectendo CCCCXX. Et pro uno menfe quando in pane & aqua debet poenitere, pfallat pfalmos MCC. cum genua flectendo, aut fine genua flectendo MDCLXXX. Et poftea per omnes dies refciat ad fextam, nifi quarta, nifi & fexta feria jejunet ufque ad nonam. A carne & vino abftineat fe. Alium cibum, quem ei dederit poft-quam pfallat, fumat. Et qui pfalmos non novit, & ita poenitere debet, & jejunare non poteft, per unumquemque diem redentio valenti denarium in pauperibus eroget, & in unaquaque hebdomada jejunat unum diem ufque ad nonam & alium ufque ad veſperam, & quod habet manducat. Quando in uno anno cum pane & aqua poenitere debet, donet in eleemofynam folidos XXVI. & in unaquaque hebdomada unum diem jejunet ufque ad veſperam, & in tribus quadrageſimis de quantum fumat, penſet & tribuat medietatem in eleemofynam. In fecundo anno remiſſio poenitentiæ eſt de Natali Domini uſque ad Epiphaniam, & de Paſcha uſque ad Pentecoſtem. Et qui non poteſt ſic agere poenitentiam, ſicut ſuperius diximus, in primo anno eroget in eleemoſynam ſolidos XXVI. & in ſecundo XX. & in tertio XVIII. hoc funt ſolidi LXV. Et de potente quomodo ſibi redimat de criminalibus culpis, recutrat ad evangelium, ſicut Zacheus Domino dixit: Luc. 19. 8. *Domine, omnium dimidium bonorum meorum do pauperibus*, & extra hoc adjungit: *Et ſi alicujus aliquid injuſtum abſtuli, in quadruplum reſtituam.* Et ille a Domino meruit audire: *quia hodie ſalus huic domui advenit*, hoc eſt remiſſio omnium peccatorum ſuorum, & ſecundum patrum traditionem forſitan in præſenti. A Non funt ..... cui aliquid injunctum abſtulit, aut non poſſet animus ejus, ſicut evangelium facere mediocrem, donec conſideratur hoc, quantum ipſe eſt penſatus in argentum, eroget in eleemoſynam, & alium tantum quantum valet ipſum argentum, de terra eccleſiis Dei conferat in eleemoſyna, & tertia tantum quantum valet ipſum argentum, aut de mancipiis dimittat liberos, aut captivos redimat, & omnia qua injuſte egit, ab illo die non repetat, & de quod definierat peccare, non deſinat corpus & ſanguinem Chriſti communicare. Sciat ſe illam ſententiam adjungi quæ Zachæus meruit, & illud non eſt dimittendum quod Apoſtolus ait: *Qui per corpus peccavit, per corpus emendet*; hoc eſt jejunium, vigiliæ, orationes & obſecrationes ad Deum, quia ſcriptum eſt: *nemini dantes* 1. Cor. 6. 3. *ullam offenſionem, ut non vituperetur miniſterium Dei, ſed in omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros*. Legitur quia Chriſtus jejunavit, quia nullum peccatum commiſit, ſimiliter & apoſtoli C poſt donum Spiritus Sancti. Igitur eorum nos debemus imitatores eſſe, quorum volumus eſſe participes regni cœleſtis. Propterea ſuper his oportet nos aliquid adaugere de expenſo, idest jejuniis in unaquaque hebdomada quarta & ſexta feria a vino & carne vel epularibus cibis. Similiter & de continentia conjugis fux, abſtineat ſe ab his diebus, juxta quod in canones ſanctì conſtituerunt, hoc funt diebus Dominicis & ſolemnitatibus, ſeu & legitimis quadrageſimis tribus, vel quarta & ſexta feria, ſciens ſcribtum eſſe, qui plus laborat plus mercedem accipiet. Hi funt dies qui non computantur in poenitentia, dies Dominici, Natale Domini, Epiphania, Paſcha, Aſcenſio Domini, Pentecoſtes, S. Joannis Baptiſtæ, & S. Mariæ ſemper virginis, & SS. Apoſtolorum XII. vel S. Martini, ſive veneranda ſolemnitas illius ſancti, qui in ipſa provincia corpore quieſcere videtur.

ANNO CHRISTI 752.

STEPHANUS PAPA II.

Sedit ab anno 752. uſque ad 757.

ANNO CHRISTI 752.

AD EPISTOLAS STEPHANI PAPÆ II.

APPENDIX.

Admonitio collectoris in ſequentem epiſtolam.

Stephani papæ II. ad Fulradum S. Dionyſii abbatem epiſtola ſex bulla, qua plura in monachos Sandionyſianos plane nova & inauditata confert, notior eſt, quam ut Labbeum latuerit. Dedit illam ex Sirmondi editione, & quidem opportune, cum ſincerior eſt præ altera quam Mabillonius in tertio ſæculo ordinis S. Benedicti e codicibus MSS. Benedictinis expreſſit. Cum tamen de ſinceritate quæ ſervent controverſia inter doctos, juvat ex utraque editione Mabillonii & Labbei ſin Sirmondi reprodurere.

EPISTOLA STEPHANI PP.

Ad Fulradum Abbatem.

EDITIO SIRMONDI ET LABBEI.

Stephanus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Fulrado Deo amabili, archipresbytero & abbati venerabilium monaſteriorum ab eodem Deo auctore fundatorum, & per ſortem omnibus ſucceſſoribus veciſſim abbatibus in perpetuum.

QUoniam ſemper funt concedenda quæ rationabilibus congruunt deſideriis, oportet ut devotio conditoris pia conſtructionis oraculi in privilegiis præſtandis minime denegetur. Igitur quia poſtulaſti a nobis, dilectiſſime noſter fili, quatenus in provincia Francie, ubi & ubi tibi placitum fuerit in diverſis locis, ſive in his, quæ proprietatis tuæ juri pertinent, ſive etiam iis, quæ per emptionis paginam tibi advenerunt, quamque etiam in rebus parentum tuorum, vel unde tibi contingat, monaſteria conſtruendi licentiam tribuerimus, ipſaque monaſteria, a te fundata, privilegiis ſedis apoſtolicæ munierimus, ut ſub juriſdictione ſanctæ, cui, Deo auctore, deſervimus, eccleſiæ conſtituta nullius alterius eccleſiæ juriſdictionibus ſubmittantur. Pro qua re piis deſideriis faventes, ac noſtra auctoritate, id, quod expoſcitur, effectui mancipamus; & ideo per hanc apoſtolicam auctoritatem tibi, cui ſupra, dilecto filio noſtro Fulrado, vel cereris tuis ſucceſſoribus abbatibus, licentiam & poteſtatem largientes concedimus ædificandi monaſteria, ubicunque in Francie provincia voluerint, ſive in locis proprietatis veſtræ, ſive etiam in his, quæ per conparationis feriem tibi prædicto filio noſtro obvenerunt, ac obvenient, vel unde unde ad te pervenerunt, vel pervenerint.

EPISTOLA STEPHANI PP.

Ad Fulradum Abbatem.

EDITIO MABILLONII.

Stephanus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Fulrado Deo amabili, presbytero & abbati venerabilium deſervorum monaſteriorum, Deo auctore, fundatori, & per ſortem omnibus ſucceſſoribus ejus veciſſim abbatibus in perpetuum.

QUoniam ſemper funt concedenda, quæ rationibus opportune congruis, oportet ut devotio conditoris ſancti Oraculi in præſtandis privilegiis a nobis augeatur. Igitur quia poſtulaſti a nobis, dilectiſſime noſter fili, quatinus in regno Francie, ubi & ubi tibi placitum fuerit in ruris arque mœnis diverſorum locorum, ſive in his, quæ proprietatis tuæ juri pertinent, ſive etiam, quæ per emptionis paginam tibi advenerunt, ſive in rebus parentum tuorum, vel unde cumque tibi advenerint, monaſteria conſtruendi licentiam triburemus, ipſaque monaſteria, ſicut a te fine refragatione de illo quo judice vel reclamatore conſtructa ſunt, ita libera ſub jure ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, cui, Deo auctore, deſervimus, a nobis firmata privilegiorum munimine permaneant. His igitur quam piis deſideriis faventes, ac noſtra benedictione id, quod petis, effectui mancipantes, per hanc apoſtolicam auctoritatem tibi, certeriſque ſucceſſoribus tuis abbatibus cœnobii ſanctorum martyrum, Dionyſii, Ruſtici, & Eluthcrii, licentiam & poteſtatem concedimus ædificandi monaſteria ubicumque in Francie regno voluerint, ſive in locis proprietatis veſtræ, ſive in his, quæ per comparationis ſeriem, vel conceſſionem regum, vel parentum veſtrorum dono, vel undecumque, vel quomodo vobis quolibet juſto modo obvenerint.

Et quoniam ad preces Chludovii, filii Pagoberti regis, domnus Landericus Pariſiacæ urbis epiſcopus, a ſua, & omnium ſucceſſorum poteſtate deinceps, cum conſilio ſuorum canonicorum, & fratrum ſuorum coequiſoporum regionis illius cœnobium veſtrum, & omnes ad eum fervientes clericos, quorumcunque ordinum incrocitru veſtri monaſterii abſolvit; nos

Et omnem cujuslibet ecclesiæ episcopum, aut alium quempiam faccerdotem, in præfatis monasteriis ditionem quamlibet habere, præter sedem apostolicam, hac auctoritate prohibemus. Ita ut nullus episcopus, aut alius sacerdos, vel etiam quispiam è laicis, in quoquam contrarietatem eisdem monasteriis inferre præsumant, nisi tu, Deo amabilis vir, vel successoribus tui abbates, quempiam fortitan sacerdotum permiseris ad quodlibet opus peragendum, quando ipsa venerabilia loca ædificaveris. Sed & hoc omnino interdicimus, ut nullus episcoporum præsumat presbyterum aut diaconem, vel reliquos ordines ecclesiasticos in præfatis monasteriis ordinare, vel missas eisdem celebrare, nisi ille, qui ab abbate, quempiam fortitan sacerdotum permiseris ad quodlibet opus peragendum, quando ipsa venerabilia loca ædificaveris. Sed & hoc omnino interdicimus, ut nullus episcoporum præsumat presbyterum aut diaconem, vel reliquos ordines ecclesiasticos in præfatis monasteriis ordinare, vel missas eisdem celebrare, nisi ille, qui ab abbate, in tempore existente fuerit invitatus. Episcopum illum, qui hujusmodi consecrationem facere ordinis in ipsis cœnobiis consentiret, nullo modo alius episcopus, aut ecclesiæ episcopus pro eadem causa condemnare audeat. Sed & fabulas & christma similitcr conferandi vobis licentiam tribuimus. Et hoc B. Petri principis apostolorum auctoritate promulgantes sancimus, ut nullo modo conclium episcoporum & laicorum absque voluntate excellentissimi filii nostri Pippini regis, vel tuæ dilectionis, Deo amabilis vir, te audeat quoquo modo episcopum consecrare.

Et omnes causas tuas vel cœnobii tui, per tedium sacrastiffimum apostolicum reclamare licentiam habeas, & proprietate tua in omnibus fruaris, dum rationes deducere malueris, una cum missis Francorum, ad sedem apostolicam; & interim nullus te condemner: potius autem, sicut vere sacratissimus sedis apostolicæ proprius familiaris ab omnibus optimi vigoris honorem percipias, ipsaque venerabilia ædificata a te monasteria, sub ditione sacratissimæ sedis beati Petri apostolorum principis confirmata, protectione apostolica in omnibus ut tuentur promulgamus: qualiter profecto juxta id quod stabilita apostolicis privilegiis constitunt, inconcusse dotanda permaneant.

Constituentes per hujus decreti nostri paginam, atque interdicentes omnibus cujuslibet ecclesiæ præsulibus, vel cujuscumque dignitatis præditis potestate, sub anathematis interpositione qui eis præsumpserit præsentis constituti, a nobis præfatis monasteriis induti, quolibet modo existere temeratores.

Tuas autem & tuorum monasteriorum causas, tu, atque tui successores per tempora, quæ ventura sunt, ad nostram & apostolicam audientiam reportare & reclamare per nostram præceptionem licentiam habeas, & cum veneris ad nos, vel legatos tuos miseris, nullus interea te vel illos videlicet tuos successores condemnare valeat, vel res tuas quoquo modo invadere præsumat.

Si quis autem rex, vel episcopus, vel aliquis de potestibus hujus sæculi, contra istam nostram auctoritatem facere voluerit, & de nostra apostolica auctoritate aliquod fraudare tempaverit, habeatur ficut sacrilegus, nec habeat partem neque societatem in regno Christi & Dei, sed sit anathema Maranatha in perpetuum.

Qui autem nostram hanc & apostolicam auctoritatem confervaverint, benedictione cœlesti repleantur a Domino Jesu Christo in sæcula sæculorum.

Be-

etiam idem, & habere vobis episcopum, per singulare privilegium, concedimus, qui de vobis ab abbate, vel a fratribus in monasterio vestro electus, & a fratribus nostris episcopis de illa regione consecratus, illa vestra monasteria a vobis ædificata providerat, & vice nostri nominis ubi & ubi fuerint, regat, & prædicationi tam in ipso vestro monasterio, quam in sibi subjacentibus deserviat.

Ut autem alicujus ecclesiæ episcopus vel sacerdos illa monasteria a vobis ædificata aliquo cupiditatis vinculo deceptus invadat, & illi episcopo, quem tu vel successores tui elegerint & ordinare fecerint, per invidiam: aut per quamlibet occasionem aliquam contradictionem inferat, prohibemus; sed sint reliqua vestra monasteria sub apostolica ditione, sicut & ipse sanctus locus constitutus est, ad quem ipsa omnia prædicta monasteria pertinere videntur. Hoc autem Christi Dei & Domini nostri, & beati Petri apostolorum principis, & nostra auctoritate promulgantes sancimus, ut ista, quæ dictavimus, itaroborata permaneant, & nemo episcoporum de quacumque Ecclesia presbyterum, vel diaconum ordinare, vel aliquod ecclesiasticum ministerium celebrare, vel concilium convocare, in prædictis monasteriis audeat, nisi ille, quem abbas illo in tempore existens, ad hæc officia peragenda invitaverit.

(*) f. debuit.

(a) Lege *pedules*, quorum usum ante mille annos abbatibus concessum cum baculo fuisse docet nos Theodorus Cantuarius fi archiepiscopus in collectione canonum, ubi agit de ordinatione abbatis per episcopum; qui *sit si baculum, & pedules*. De his alias fusius. MURATOR.

(b) Et tamen corpus S. Sylvestri, forsan ejus partem Romani contendunt apud se adservari in ecclesia SS. Sylvestri. & Martini de montibus. MURATOR.

Bene valete, IV. Kalendas martias, imperante Domno piissimo Constantino a Deo coronato magno imperatore, an. XXXVIII. post ejus Consulatum anno XVIII. sed Leone majore imperatore ejus filio, anno IV. indictione X.

Bene valete. Datum IIII. Kal. martias, imperante domno piissimo Augusto Constantino a Deo coronato magno imperatore, anno decimo octavo imperii ejus, sed & Leone majore imperatore ejus filio, anno quarto, indictione decima.

ROMANUM CONCILIUM DUBIUM

In quo Nonantulani Monasterii Abbati Anselmo jura quædam concedantur, largiente Stephano II. Pontifice

Anno 753.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

ROmani concilii sub Stephano II. nomen quidem non latuit Venetum Labbei editorem, sed acta ejus omnia penitus ignoravit; quare non injuria mihi duxerim affirmandum in meis ad Pagium adnotationibus concilium hoc in collectionibus adhuc deperditum. Id enim quamvis de nomine concilii falsum est; veriffime tamen de actis ejus affertum. Ne igitur ultra ea queratur eruditi, hic illa supplemus accepta ex opuscolo de fundatione Monasterii Nonantulani in agro Mutinensi vulgato a Muratorio Tom. I. part. 2. rer. Italic.

Stephanus servus servorum Dei omnibus venerabilibus fratribus, & corepiscopis, cunctisque religiosis christianis Deo desiderantibus regnum Italiæ, & patriarchatus Romano.

REsidentibus nobiscum plurimis episcopis ad beatorum Petri & Pauli Apostolorum principum limina, synodale commanente concilio, venit Flavius Aistulfus, vir excellentissimus, rex Italici regni, ad prædictorum Apostolorum vestigia; inter cætera, quæ conveniebant, dona beati Petri Apostoli ecclesiæ, obtulit præceptum unum, in quo continebatur, quod ob reverentiam domini Salvatoris, atque beatæ semper Virginis Mariæ, omniumque sanctorum Apostolorum, constituisset monasterium in territorio Mutinensi, loco nuncupato Nonantula, ipsumque præceptum concessisset viro venerabili nomine Anselmo abbati: & eundem virum Anselmum cum sociis habuerit, obtulit illum pariter, & præceptum supra facratiffimum corpus Sancti Petri Apostoli, sicque dotavit (*) prædictum monasterium Sanctæ Sedis Romanæ, quam Deo auctore regere cernimur. Perlit præfatus Rex noftram munificentiam, ut corpus sanctiffimi papæ Sylvestri cum aliis Sanctorum pignoribus eidem Anselmo abbati ad prædictum venerabile monasterium deferre concederemus, & per benedictionem proprina nostris manibus concederemus ipsum abbatem, & cucula induemus secundum regulam S. Benedicti; ejus nuanibus traderemus simul & baculum pastoralem, & pedales (a) secundum ordinem: Cujus sanctiffimam petitionem hilari vultu, quam petebat, concessimus. Et quoniam nobiscum aderat sanctissimus confrater noster Sergius sanctæ Ravennatensis ecclesiæ episcopus, commendavimus ipsum venerabilem abbatem & ejus monasterium sub tuo regimine nostra vice gubernandum omni tempore, ut nunquam si ab abbate monasterii fuerit invitatus: & si el, vel suis successoribus aliqua adversa contigiffent a quocumque præsule maxime ab episcopo Mutinensis ecclesiæ, in cujus parrochia constat esse constructum sub sancta Ravvenatensi ecclesia habueret refugium propter terrarum longitudinem, qua distat a sede. Præcipimus ei, etiam ut præditum sanctum corpus (b) S. Sylvestri, & alias Sanctorum reliquias per se ipsum ad jam dictum cœnobium deferat, & recondat, aliquæque simul, & aeclesiam noftra apostolica authoritate confecrarer. Robur etiam noftræ S. Romanæ ecclesiæ eidem sancto loco per apostolicum privilegium contulimus, veluti sanctiffimus papa Gregorius pluribus ecclesiis protulit. Et jussimus huic opuscolo subterscribi.

Stephanus servus servorum Dei S. R. E. apostolicus Anselmo religioso abbati venerabilet monasterii S. Sylvestri siti Nonantula, territorio Mutinensi, & per te in eodem venerabili monasterio in perpetuum.

QUecumque ad laudem redemptoris domini noftri Dei, & Salvatoris pertinere noscuntur, & ad stabilitatem venerabilium locorum respicitur, cum magno solicitudinis studio nos convenit apostolica & rationali cenfura procurare; quatenus ex hoc ages eidem propitiatori noftro domino Deo efficacius perfolvi possint cardinum (*) laudes; & nobis, qui licet immeriti, Divina tamen gratia proveniente, pastoralis regiminis curam gerimus, optima in fydereis arcibus remunerationis præmia adscribantur. Igitur quia

(*) f. carminum.

ANNO CHRISTI 755.

quia conſtat religioſitatem tuam nobis deſignaſſe præceptum D. piiſſimi regis Aiſtulfi de præfato monaſterio, & omnibus ei pertinentibus locis, ac poſſeſſionibus, atque petitiſſis, ut per noſtri apoſtolici privilegii paginam reconfirmaremus. Unde nos precibus veſtris inclinati hac hora præſenti XIV. (*lege VI.*) indictione in perpetuum ſupradictam monaſterium ſucceſſorum tuorum abbatum ditione, & poteſtate cum omnibus ſibi pertinentibus confirmantes, & irrefragabili jure decernimus permanenda, ut eſt monaſterium S. Sylveſtri, quod & Nonantula in territorio Mutinenſe. Quapropter autho-
ritate B. Petri Apoſtoli, cui a domino Deo noſtro corforum regni claves traditæ ſunt, & poteſtas ligandi, & ſolvendi cuilo rertaque conceſſa eſt, præſegantes decernimus, & firma ſtabilitate cenſura ſtatuimus, ut ipſum venerabile monaſterium cum omnibus locis, mantis, fundis, & caſalibus, dominis, atque familiis, cuvis originalibus ſimulque rebus, & poſſeſſionibus, & frugibus, & decimationibus, nec non aquis, nobilis, olivetis, vel quodquid in quibuscunque locis habere, vel tenere videtur, vel in quid in poteſtate legaliter donatum, vel largitum fuerit, aut quolibet modo juſte evenire, tenere, & poſſidere ſine qualibet controverſia perpetuis temporibus valeat, & malli unquam liceat regum, epiſcoporum, ducum, vel aſtorum parvæ, vel magnæ perſonæ in prædicto venerabili monaſterio, vel in eis, quæ eidem pertinere noſcuntur, quocunque modo incumbere, atque invaſionem facere, nec quiſpiam ſacerdotum ibidem præſumat accedere, vel miſſarum ſolemnia celebrare, & neque epiſcopus, neque alius vel comes, aut quelibet magna parvaque perſona in præfato monaſterio vel in ejus cellis, aut eccleſiis manſiones facere, aut expectas expetere, aut aliquod per paſcuitatem ſervitium, præter pertigenas & inſtitas, & neque colloquium qualecunque, aut placitum in ipſo monaſterio, aut in ejus prænominatis cellis tenere quis audeat, niſi ab abbate fuerit invitatus: quatenus hoc, quod D ad laudem Dei, & ſtabiliratem prædicti monaſterii ſtatuimus, firma ſtabilitate permaneat, interdicentes omnino epiſcopo, in cujus parochia eſt videtur ſupradictum monaſterium conſtitutum, ut nihil contra tenorem præſentis decreti pia poſſulatione indulti quidquam arrentet, neque ullo modo ejus baptiſmales eccleſias ſibi vindicet, neque ipſe, ſuique ſucceſſores præſumant prohibire contingere; ſed neque miſſarum ſolemnia ibidem perficere præſumat, niſi ab abbate ſupraſcripti monaſterii fuerit invitatus: neque ordinationem faceredorum quilibet epiſcoporum in præfato monaſterio, vel ejus jure, aut ſuo clero agere audeat, niſi, ut præfatum eſt, ab abbate fuerit invitatus: chriſmaque, vel quidquid ad ſacramyſteria pertinet, ſi a parte monaſterii fuerit poſtulatum, a quibuscunque præveluerit præſulibus, concedimus tribuendum. Sed neque decimas unquam dare concedimus, niſi eccleſiis ſupradicti venerabilis monaſterii ad noſtram diceſim pertinentibus. Sed & abe ſtatuimus, & inviolabili ſanctione apoſtolica authoritate ſtimamus, ut nullus aliquando in prædicto monaſterio de aliis monaſteriis, ſeu quibuſcumque eccleſiis, atque locis abbas eſſe præſumat, neque a quacumque poteſtate eis introducta: Sed cum divina vocatione abbas præfati monaſterii pertinxerit, & reſolutionis tempus adveneric, de propria ſemper congregatione eligatur abbas, qui ab omnium monachorum conſenſu in eis conſtituatur ad ſervitium, & ſolerriſſimam gubernationem eorum pro Dei amore morantium monaſtico ordine militantium; nihilominus hujus noſtri pontificis interdictione inhibemus præfatum monaſterium, vel confirmationem de prædicti monaſterii rebus, vel de prænominata Abbatia quoquo ingenio contra hoc noſtrum præceptum petere. Si qua vero ſcriptura vel petitio impetrata fuerit, vel in reliquo apparuerit, has irritat eſſe, vacuaſque omni robore jubemus. Si quis præterea, quod non credimus, præſumpſerit hoc noſtrum apoſtolicum privilegii conſtitutum in aliquo tranſgredi, aut convenerre, reiat, ſe authoritate BB. Petri & Pauli Apoſtolorum Principum, & eccevrit ✠ eni Patrum anathematis vinculis eſſe innodatum, anat, & cum diabolo, & ejus atrociſſimis pompis, atque cum Juda traditore domini noſtri Jeſu Chriſti æterni incendii ſuppliciо concrenandum deputarum, & a regno Dei penitus ſegregatum. Porro qui obſervator, & cuſtos exiterit benedictionis gratiam a miſericordiſſimo domino Deo noſtro, & vitam perpetuam conſequatur.

Scriptum per manum Sergii S. R. E. Scriniarii indictione VI. menſe Januario. Data idibus Januarii per manum Anaſtaſii I. epiſcopi Diecoanorum S. ſedis apoſtolicæ anno Deo propitio Pontificatus D. Stephani ſummi pontifici, & univerſalis papæ in ſacratiſſima ſede B. Petri Apoſtoli primo. Bene valete.

JOANNIS DOMINICI MANSI

In hos literas Stephani II. papæ

CENSURA.

Literas hasce Stephani totumque item ſub illo concilium *ſuſpectum* mihi eſſecit inſolens & a moribus ætatis illius plane abhorrens *illarum* literarum præſcriptio. Quis enim unquam ex ſincera ætatis ejus documentis audivit illud: *Deſcrivientibus in regno Italico, & patriarchatu Romano?* Nunquam etiam in genuinis Stephani epiſtolis anni pontificatus ejus adſcribuntur; quin potius anno Graccorum imperatorum vel etiam interdum Regum Longobardorum epiſtolas conſignare mos erat. Vix etiam credercitur Aiſtulphus, qui per hot annos inviſum habebat pontificem Romanoſque, tanus fuiſſe religionis erga S. Petrum ut Romam inviſerit, & obſervantem ſe adeo erga Pontificem præbuerit. Hæc ſunt, & ut alia ſilcum, quæ concilium hoc inter ſuſpecta rejici ſuadent.

ANNO CHRISTE 755.

MABURGENSIS ſeu HIERAPOLITANA SYNODUS EUTYCHIANORUM

Pro electione patriarchæ Antiocheni celebranda

Anno Græcorum 1066. Chriſti 755. celebrata.

DEfunto Joanne patriarcha, Abdallas Meſopotamiæ præfectus, qui poſtea rex Arabum, & Perſarum fuit, eligi in patriarcham curavit monachum quemdam, Iſaac nomine, qui Edeſſæ ceſſam ibi conſtruerat, ubi chymicæ arti ſtudebat; ſed paulo poſt ab eodem Abdalla interemptus eſt.

Iſaaco ſubrogatus Athanaſius Sandalenſis patris ſui diebus, juſſu ejuſdem Abdallæ, interiit: eique ſucceſſit Georgius ex monaſterio *Cauſeæ* electus in ſynodo Maburgenſi in eccleſia S. Thomæ extra urbem poſita. Ei autem Synodo interfuere Joannes epiſcopus Callinici, Timotheus Edeſſæ, David Dareæ, Aba Amidæ, Serguna Mardæ, Stephanus Chalybæ, Conſtantinus Samoſatæ, Cyriacus Tur-Abdini, Dionyſius Harani, Elias Sigar, Paulus Tagrit, Zacheus Charmæ, Jonas Be-Nuhadræ (quæ & *Nuarda*, *Nerdæ*, & *Neardea* dicitur) aliique ex Syria bene multi. Quum verò abſenti Georgio ſuffragium ſcripta manu deciſſent, & conſecrationis munus ipſi jam collaturi eſſent, Joannis cujuſdam monachi impulſu ſchiſma inter eos ortum eſt. Nam qui ex inſula Meſoporamena erant, ac præſertim Cæſarienſes & Athanaſiani, antequam Georgius ordinaretur, ſeſe ſubduxere, factoque conventu Joannem Callinici epiſcopum, qui primus omnium Georgio ſuffragium dederat, in patriarcham conſtituunt. Et occidentales quidem omnes atque Moſulani Georgio parebant; orientales verò Joannem ſequebantur.

SYNODUS IN SARUG JACOBITARUM

Qua ſebiſma ſublatum eſt,

Anno Græcorum 1076. Chriſti 755. celebrata.

Ex Dionyſio Patriarcha apud Aſſem. Bibl. orient. to. II. pag. 122.

IAm inde ab an. 755. ortum ſchiſma Monophyſitarum eccleſiam affligebat; qua de cauſa duo conſtituti patriarchæ, alii quidem, nempe qui e Meſopotamia erant, cum Cartaminenſibus & Athanaſianis Joanni patriarchæ parebant; occidentales verò cum Moſulanis Georgio a ſe electo in concilio Maburgenſi obſequebantur. Eam tandem diſſenſionem ſuſtulit ſynodus epiſcoporum Moſulenſium in Sarug collecta poſt obitum Joannis epiſcopi Callinici, quem Gezirei in patriarcham ſibi elegerant. In ea ſynodo omnes Georgio patriarchæ conſenſere: decreverunt propterea epiſcopali honore amovendos eſſe quotquot Joannes ordinaverat. Præſuit huic ſynodo Georgius patriarcha, præſentibus David epiſcopo Dareæ, Aba epiſcopo Amidæ, Serguna Mardæ, & Conſtantino Samoſatæ.

ANNO CHRISTI 750. 751.

AD VERNENSE CONCILIUM

Anni 755.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Ex Anno 755. ad ann. 756.

VErnense concilium sequenti anno 756. celebratum fuisse colligo ex die, qua primum ejus synodi patres convenerunt, subscripto præfationi ejusdem concilii. Cum enim die dominica patres in synodum primo coire ex veteri disciplina consuevissent, ut passim per totam criticam suam Pagius animadvertit, annus ille concilio adscribendus quo dies Indicti concilii in dominicam, vel in feriam secundam cadebat. His constitutis, dies V. Idus julii non quidem anno 755. quo cum feria sexta componebatur, sed anno 756. in dominicam incidit, cui proinde anno concilium Vernense illigandum est. Tunc quidem, fateor, annus quintus Pippini juxta Pagii supputationem, non quartus, ut præfertur in data concilii, currebat. Sed error facile in nota numerali irrepere potuit. Forte etiam Pippinus regnum inivit anno quidem 752. ut egregie Pagius defendit, sed aliquandiu post mensem martium, imno & post V. Id. julii ejusdem anni. Licet enim initio illi sic stabilito reppulerit diploma Goldastianum a Pagio ad A. 752. 3. produdum, quo ante V. Id. mjas regnum illud capisse Pagius probat; cum ante illud pugnet cum altero Goldastiano diplomate a Mabilonio producto, & Pagio ad A. 752. 6. memorato, quod regnum illud ne in decembri quidem anni 752. cœptum præfert; hinc nihil ex eo certi adstrui potest. Hæc igitur concilii epocha ut genuina admitti potest, & ex ea non incpte Pippinani regni epocha... ante diem XI. julii retrahereturi.

B

AD CONCILIUM LIPTINENSE II.

Anno 756.

ADNOTATIO CRITICA.

COncilia Liptinensia duo Labbeus distinxit, quorum alterum anno 743. aliud verò anno 756. assignandum opinatur. Id verò eruisse sibi visus est ex epistola synodica patrum concilii Carisiaci, in qua synodi cujusdam Leptinensis sub Pippino rege mentio ingeritur. Constat autem tyrnodum Liptinensem primam anni 745. longe ante convenisse quam Pippinus regnasset. Quamquam, ait idem Labbeus, Patres illi Carisiaci secundam hanc Liptinensem synodum cum priori illa in eo confuderunt, quod huic, sub Pippino rege habitæ, præsuisse S. Bonifacium, Moguntinum (qui reipsa priori Liptinensi præfuit) fecibant. Sed inanc esse discrimen hoc concilionum Pagius in critica ad A. 745. 12. 13. demonstravit. Æque fane errare potuerunt patres illi in eo concilio sub Pippino rege constituendo; quemadmodum erraste duo concilia in unum ex Labbei sententia confundendo. Ad hæc, ea quæ in concilio Liptinensi sub Pippino desnita esse Patres Carisiaci adnotarunt, de decimis scilicet & duodecim denariis in singulas familias pendendis ecclesiæ, hæc in priori concilio anni 745. sub Carlomanno definita ex epistola IX. S. Zachariæ ad S. Bonifacium dicimus. Igitur concilium Liptinense e collectionibus posthac eliminandum est.

C

D

AD COMPENDIENSIA CONCILIA duo

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 756. & 757.

COmpendiensia concilia duo per hos annos Labbeus adnotavit, quorum alterum statuit anno 756. cujus etiam canones XVIII. dedit; aliud verò anno 758. vel potius 757. in quo Tassilo pro recepto a Pippino Bavariæ principatu fidem illi suam obstrinxit. Priori illi concilio quod anno 756. affingandum arbitratur privilegium Chrodegangi archiepiscopi Metensis, quod episcopi in synodo Compendiensi *congregato anno ab incarnatione Domini DCCLVI. ind. IX. anno VI. Pippini gloriosi regis sub die X. Kal. Julii*, subscriptionibus suis, quæ extant, munierunt. Cum verò inter scriptorum nomina, nec Georgius Romanus episcopus, nec Joannes Sacellarius A. S. occurrant, quos concilio Compendiensi, cujus canones extant, interfuisse ex ipsis canonibus planum est; hinc facile deducimus privilegium illud Metense anni 756. in alio concilio, quam in eo quod anno illi Labbeus affignat, latum fuisse. Rebus ita constitutis ita definiendum est. Anno 756. habitum est concilium Compendiense, è quo privilegium Metense prodiit. Anno sequenti 757. affignandus est conventus, seu concilium Compendiense, in quo Tassilo dux Bojariorum Pippino regi juravit. Eodemque pariter in concilio sanciti sunt canones illi, quos sub nomine concilii Compendiensis Sirmondus primum, dein Labbeus exhibuit. Ad hos vero canones additamentum factuo canones illos quos Compendiensi concilio Burchardus & Gratianus affignant.

AD

ANNO CHRISTI 757.

AD COMPENDIENSE CONCILIUM

CANONES ADDITI.

Ex Decreto Graziani, Decretalibus, & Burchardo.

Ca. 60. 2. 9. 2. Hæc additio est in Burchar. lib. IV. cap. 48. XVI. q. 1. 74. 3. XXXIII. q. 1. (*) Deest *femina* in MS. codice meo.

SI presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum, *& omnes quos prius baptizavit.*

Ecclesiæ antiquitus constituta nec decimis nec ulla possessione priventur, itaut novis oratoriis tribuantur.

Si quis accepit uxorem & habuit eam aliquo tempore, & ipsa femina (*) dicit quod nunquam coisset cum ea, & ille vir dicit, quod sic fecit; in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

Omnes dies dominicos a vespera in vesperam cum omni veneratione præcipimus observari, & ab omni illicito operc abstinere, ut in eis mercatum minime fiat, neque placitum; neque aliquis ad mortem vel ad poenam judicetur, nec sacramenta (nisi pro pace vel alia necessitate) præstentur.

tit. de Feriis cap. Omnes.

C

Ex Compendiensi cap. III.
Burch. lib. VIII. cap. 72.

De juris Deo dicatis & ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi nulla legitur laicis, quamvis religiosis, unquam attributa facultas.

Ex Compendiensi Cap. III.
Burch. lib. IV. cap. 6.

Ut extra statuta canonum, ideft pascha, & Pentecosten baptisma non celebretur, quia sancti canones hoc modis omnibus, nisi aliquod periculum insti. terit, fieri prohibent. In tantum, ut etiam eos, qui alio tempore baptizantur, a gradibus ecclesiasticis abstineant, nec ad clerum admittantur.

Parisienses an. 829. ca. 8.

Ex Compendiensi Cap. X.
Burch. lib. VIII. cap. 72.

Synodali decreto sancitum est, ne laici, vel sæculares de juris Dei dicatis ecclesiæ, quæ facultatibus aliquid ad fe, putent vel præsumant propter reverentiam pertinere, quarum quarumcumque facerdotibus dispondi indiscussæ a Deo cura commissa docetur.

Ex Compendiensi
Burch. lib. XI. cap. 12.

Placuit etiam pro communi utilitate, & instanti, necessitate, ut nullus episcoporum graviter ferat si ejus parocchianum pro depradationis causa alter episcopus ex communicaverit.

SYNODUS ROMANA II.

A Stephano II. pontifice habita in causa Sergii archiepiscopi Ravennatis circa annum 757.

Anno 757.

Oncilii hujus hiſtoriam ita narrat Agnellus Ravennatensis, author ſubſimus Ravennatenſium additus in libro Pontificali ejus epiſcopi Sergii cap. III. Cum Paulus (lege Stephanus *ut ex tota narratione ſeve liquet*) Papa Romanus iter per Franciam pergens, non ex obvius fuit (*Sergius*) & reverſus (*Pontifex*) Sergium archiepiscopum vexare cœpit. Ille autem fiduciam habens in rege, (*Aiſtulpho Longobardorum rege*) ut adminiculum ei præberet, & fefellit illum, & deduxit eum Romam a ſuis civibus, & fefellit illum. Et congregatis episcopis, jubente Papa, voluerunt illum honore privare, & de gradu pontificatus. *Conciliar. Supplem.* Tom. I.

Concilii hujus hiſtoriam ita narrat Agnellus Ravennatenſis, author ſubſimus Ravennatenſium additus in libro Pontificali ejus epiſcopi Sergii cap. III. Cum Paulus (lege Stephanus ut ex tota narratione ſeve liquet) Papa Romanus iter per Franciam pergens, non ex obvius fuit (Sergius) & reverſus (Pontifex) Sergium archiepiscopum vexare cœpit. Ille autem fiduciam habens in rege, (Aiſtulpho Longobardorum rege) ut adminiculum ei præberet, & fefellit illum, & deduxit eum Romam a ſuis civibus, & fefellit illum. Et congregatis episcopis, jubente Papa, voluerunt illum honore privare, & de gradu pontificatus. Conciliar. Supplem. Tom. I.

E

li projicere. Apoſtolicus talem contra eum proferebat ſententiam: *Neophitus eſt* (neque ex laico epiſcopus, ut ex Anaſtaſio in vita Stephani III. diximus) *non ex ovile* (i. e. ex clero) *fuſti, nec ſecundum canones in Ravennenſi eccleſia voluiſti, ſed ſubito invaſiſti catheddram, quaſi latro; & facerdotes tuos, qui digne de his eccleſiæ perfrui, repulliſti, & per ſæculariſum favorem, potenter tamen, ſedem obtinuiſti.* Ad hæc Ravennæ pontifex ajebat: *& non mea præſumptione, ſed elegerunt me clerus, & plebs univerſa. Interrogaſſe per ordinem canonico more, & de me omnia quæ patefacta ſunt, & quomodo laicus fui & ſpontam habui, & ad clericatum*

perveni, & cognitum vobis factum est, & dixistis, nullum obstaculum mibi esse potest. Postquam talia de me sensisti, cur me consecrasti? Diversas autem sententias inter se episcopi ferebant. Dicebant enim omnes: *quomodo possumus cum simus discipuli magistrum judicare?* (e Ravennatensi enim provincia episcopos Stephanus acciverat). Hæc audiens Papa in furore versus, asseruit se die crastino manibus suis orarium è collo ejus evelleret. *Narrat dein Agnellus Sergium bis pressum angustiis in preces ad Deum conversum* impetrasse, ut nocte illa Paulus (lege Stephanus) repente occumberet; qua de re mane alterius diei a Stephano (lege Paulo) urbis Romæ diacono germano prædicti Papæ, *certior factus est. Accessit ad gaudii cumulum ipsius Pauli ad pontificatum assumptio* : in ipsa die *peracta, ait Agnellus, cujus novi pontificis beneficio e carcere ereptus, ac pristinæ dignitati Sergius restitutus est. An vera sint omnia quæ Agnellus hic tradit, ambigere me plurimum fateor, multaque ad genium illius, quod author iste fovebat, in pontifices Romanos odii conficta esse non dubito. Quæ verò ait de synodo cur suspecta esse possint nihil succurrit. Hoc verò concilium aliud plane esse oportet ab eo quod Stephanus ante suam in Gallias profectionem ineunte anno 753. celebravit, legiturque in editione Veneto-Labbeana tom. VIII. pag. 410. Quanquam enim in illo Sergius pariter adfuit, sedit tamen inter patres, non verò stetit ut reus, nullamque tunc iram pontificis incurrit, cum ejusdem synodi occasione bullæ quædam Pontificis ab Ughellio in Mutinensibus recitatæ, ad illum directæ fuerint. In hoc verò posteriori concilio alia plane rerum Sergii constitutio fuit, cum reus adesset, non judex; & damnatus, non absolutus & amicus discessit. Ad hæc, tempus utriusque concilii minime congruit; nam postremum hoc post reditum Stephani e Gallia, & sub extremum vitæ ejus tempus, adeoque anno 757. quo obiit, celebratum fuisse ex Agnello discimus.*

AD EPISTOLAS STEPHANI PAPÆ II.

ADDITAMENTUM ALTERUM.

COLLECTORIS ADMONITIO.

Epistolas Stephani papæ Labbeus septem dedit, quibus & alias nonnullas hinc inde acceptas adjecit. Inter eas verò omnes illæ continentur, quæ in codice Carolino a Gretsero vulgatæ sunt; sed ex ejus codicis collatione constat, epistolam, quæ inter Labbeanas ordine quarta est, confusam esse ab amanuensi cum geminis illis quæ in codice Carolino ordine VI. & VII. exhibentur, ut ex duabus genuinis unam reddiderit, male ex utraque consertam. Oscitantiæ hujus causa inde nata, quod Stephanus plura repetit in secunda, quæ eisdem verbis in priori expresserat. Juvat ergo utramque sinceram hic dare ex codice Carolino juxta lectionem Muratorii Rer. Ital. tom. III. par. II. pag. 96.

EPISTOLA STEPHANI II. AD DOMINUM REGEM PIPPINUM, ET CAROLUM, VEL CARLOMANNUM,

Seu omni generalitati in nomine ipsius Papæ comprehensa, pro desolatione & devastatione sanctæ Dei ecclesiæ & Urbis Romanæ, per Georgium episcopum & Vuarnebarium abbatem, & Thomaricum comitem, missos ipsius Apostolici directa, postulando,

Nimiis cum adjurationibus, adjutorium contra Langobardos.

Dominis excellentissimis Pippino, Carolo, & Carlomanno tribus regibus, & nostris Romanorum patriciis; seu omnibus episcopis, abbatibus, presbyteris, & monachis, seu gloriosis ducibus, comitibus, vel cuncto exercitui regni & provinciæ Francorum, Stephanus papa, & omnes episcopi, presbyteri, diacones, seu duces, carthularii, comites, tribuni, & universus populus, & exercitus Romanorum, omnes in afflictione positi.

Quanta luctuosa & amarissima tristitia circumvallati, quantaque anxietate atque angustia coartati simus, & quantas, crebescentibus continuis malis, oculi nostri destillantes profundant lacrymas, credimus, quod & ipsa omnium elementorum figmenta enarrent. Quis enim harum tribulationum conspector non lugeat? quis auditor harum nobis inhærentium calamitatum non ululet? Quamobrem cujusdam bonæ mulieris, Susannæ pudicæ verba loquimur: *Angustiæ nobis undique, & quid agamus, ignoramus.* (a) O Christianissimi, ecce venerunt nobis dies angustiæ, præsto sunt dies fletus & amaritudinis: quoniam quod timebamus, a Langobardis evenit. Pro quo angustiati, afflicti, & ex omni circumquaque parte circumdati ab eorum nequissimo Haistulfo rege, & gente, cum Propheta, Dominum deprecantes, dicimus: *Adjuva nos Deus salutaris noster, & propter honorem nominis tui libera nos &c.* (b) Et rursum: *Apprehende arma & scutum, & exurge in adjutorium nostrum* (c). Ecce enim cognitum habetis, quomodo pacis fœdera a præfato impio Haistulfo rege, & omni gente dissipata sunt, & qualiter nihil juxta, ut constituit, & per vin-

(a) Dan. XIII.
(b) Ps. XXVII.
(c) Ps. XXXIV.

vinculum sacramenti confirmatum est, valuimus impetrare; & jam in ipsis Januarii Kalendis cunctus ejusdem Langobardorum exercitus Tusciæ partibus, in hanc civitatem Romanam conjunxerunt, & resederunt juxta portam Beati Petri, atque Beati Pancratii & Portuensem. Ipse verò Haistulfus cum aliis exercitibus conjunxit ex alia parte, & sua fixit tentoria juxta portam Salariam, & cæteras portas, & sæpius nobis direxit: *Aperite mibi portam Salariam, & ingrediar civitatem: & tradite mibi pontificem vestrum, & patientiam ago in vobis. Si minus, ne muros evertens, uno vos gladio interficiam, & videam quis vos eruere possit de manibus meis.*

Sed & Beneventani omnes generaliter in hanc Romanam Urbem conjungentes, resederunt juxta portam Beati Joannis & Beati Pauli apostoli, & cæteras istius Romanæ Urbis portas, & omnia extra Urbem prædia longe lateque ferro & igne consumserunt, domos omnes comburentes pene ad fundamenta destruxerunt, ecclesias Dei incenderunt, & sacratissimas sanctorum imagines in ignem projicientes suis gladiis consumserunt; & munera sancta, idest, corpus Domini nostri Jesu Christi, in suis contaminatis vasibus, quos folles vocant, miserunt. Et cibo carnium copioso saturati, comedebant eadem munera. Velamina altarium ecclesiarum Dei, vel omnia ornamenta, quod nimis crudele etiam dici est, auferentes in propriis utilitatibus usi sunt. Servos Dei monachos, qui pro officio divino in monasteriis morabantur plagis maximis tundentes, plures laniaverunt, & sanctimoniales fœminas, atque reclusas, quæ ab infantia & pubertatis tempore pro Dei amore sese clausuræ tradiderunt, abstrahentes, cum magna crudelitate polluerunt. Qui etiam & in ipsa contaminatione alias interficere visi sunt, & omnes domos cultas Beati Petri igni combusserunt; vel omnium Romanorum, ut dictum est, domos comburentes extra urbem funditus destruxerunt, & omnia peculia abstulerunt, & vineas fere ad radices absciderunt, & messes conterentes, omnino devorarunt. Et neque domui sanctæ, nostræ ecclesiæ, neque cuiquam in hac Romana Urbe commoranti spes remansit vivendi: quia, ut dictum est, omnia ferro & igne consumserunt, & multos homines interfecerunt. Sed & copiosam familiam Beati Petri, & omnium Romanorum, tam viros quamque mulieres jugulaverunt, & alios plures captivos duxerunt. Nam & innocentes infantulos a mammillis matrum suarum separantes, ipsasque vi polluentes, interemerunt ipsi Langobardi. Et tanta mala in hac Romana provincia fecerunt, quanta certe nec paganæ gentes aliquando perpetratæ sunt. Quia etiam (si dici potest) & ipsi lapides, nostras desolationes videntes, ululant nobiscum. Quinquaginta & quinque dies hanc afflictam Romanam civitatem obsidentes, & ex omni parte circumdantes, prælia fortissima die noctuque cum pessimo furore incessanter cum diversis machinis & adinventionibus plurimis contra nos ad muros istius Romanæ Urbis commiserunt; ut suæ potestati, quod avertat Divinitas, subjiciens, omnes uno gladio idem inimicus Haistulfus interimeret. Ita enim cum magno furore exprobrantes nos asserebant. *Ecce circumdati estis a nobis. Veniant nunc Franci & eruant vos de manibus nostris.* Nam & civitatem Narniensem, quam Beato Petro concessistis, abstulerunt, & aliquas civitates nostras comprehenderunt. Quamobrem constricti vix potuimus, marino itinere, præsentes literas, & missum ad vestram Christianitatem dirigere; quas & cum magnis lacrymis scripsimus.

Unde, dilectissimi nobis, peto vos, & tanquam præsentialiter adsistens cum divinis mysteriis, conjuro coram Deo vivo & vero, & ejus principe apostolorum Beato Petro, ut sub nimia festinatione nobis subveniatis, ne pereamus. Non nos derelinquatis; sic non vos derelinquat Dominus in omnibus vestris actibus. Non nos spernatis: sic non nos spernat Dominus, ejus invocantes potentiam. Ne elongetis a nobis auxilium vestrum, Christianissimi; sic non elonget Dominus auxilium suum a nobis, dum ingressi fueritis contra inimicos vestros ad dimicandum. Adjuvate nos sub magna velocitate, dilectissimi nobis, occurrite, occurrite, & subvenite nobis, antequam gladius inimicorum ad cor nostrum pertingat. Peto vos ne pereamus. Ne quando dicant gentes, quæ in cuncto orbe terrarum sunt: *ubi est fiducia Romanorum, quam post dominum in regibus & in gente Francorum habebant?* Nos non permittatis perire, & ne differatis nobis ad solatia dandum, nec a vestro separetis auxilio. Sic non sitis alieni a regno Dei, & ne obduret Dominus aurem suam vestras ad exaudiendas preces, & ne avertat faciem suam a vobis in illo futuro examinis die, quando cum Beato Petro & ceteris suis apostolis ad judicandum sederit omnem ordinem, omnemque potestatem humanam, & seculum per ignem, dicaturque, quod avertat divinitas: *Nescio vos*, quia non auxiliati estis Dei ecclesiæ, & defendere minime procurastis ejus periclitantem peculiarem populum.

Audite nos, dilectissimi; audite nos, & subvenite nobis. Ecce adest tempus salvandi nos. Salvate nos, antequam pereamus, Christianissimi. Omnes enim gentes, quæ circumquaque sunt positæ, & ad vestram, per Dei potentiam, Francorum fortissimam gentem refugium fecerunt, salvæ factæ sunt; & si omnibus auxilium impertire non differetis, multo amplius sanctam Dei ecclesiam, & ejus populum de inimicorum impugnatione debueratis liberare. Considerate, dilectissimi, & omnino percogitate, per Deum vivum vos conjuro, quoniam post Deum vivum, & ejus principem apostolorum, nostræ omnium Romanorum animæ in vobis pendent, & si perire, quod absit, contigerit, pensate, in cujus animam respiciat ad peccatum. Certe enim omnino credite, Christianissimi, si nobis aliqua evenerit calamitas, quod absit, periclitandi, vos de omnibus ante tribunal Dei eritis redditurі rationem. Sed magis, dilectissimi no-

ANNO CHRISTI 757.

nobis, agite & liberate, post Deum in vobis confugientes, ut fructum bonum afferentes in futuri examinis die mereamini dicere: *Domine noster, princeps apostolorum, Beate Petre, ecce nos clientuli tui, cursum consummantes, fidem servantes tibi, ecclesiam Dei a superna clementia tibi commendatam de manibus persequentium defendentes liberavimus, & adsistentes immaculati coram te, offerimus tibi pueros, quos nobis commisisti, de manibus inimicorum eruendos, hospites atque incolumes existentes*. Tum & in præsenti vita, & in futuro seculo coelestium præmiorum gaudia adipisci mereamini, audientes paternam desiderabilem vocem illam, inquientis: *Venite benedicti Patris mei; percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi*. (a)

Quare direximus præsentem nostrum missum Georgium reverendissimum ac sanctissimum fratrem & coepiscopum nostrum, atque Warneharium religiosum abbatem missum vestrum, & Thomaricum comitem, magnificos eosdem nostros missos, qui vobis omnes nostros dolores, & cunctas desolationes, quas a Langobardorum gente & eorum protervo rege passi sumus, & assidue patimur, vobis subtili enarratione, quæ propriis oculis viderunt, viva voce edicere debeant. Quibus & in omnibus, tanquam nobismetipsis, credere jubeatis, & nostram liberationem nimis festinanter procurare. Et conjuro vos per Deum vivum & verum, ut nequaquam amplius discredatis nostras afflictiones, & neglectum ponatis ad liberandum nos. Ne, quod absit, si amplius credere distuleritis, & neglexeritis nos eruendum, nobis, quod avertat Divinitas, irruat calamitas pereundi; & vobis pertineat ad magnum detrimentum & peccatum, atque condemnationem in præsenti & æterna vita, quia vobis animas omnium nostrorum Romanorum tradidimus, sed magis magisque vos, ut præfatum est, conjuramus per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem indivisam, ut nostras tribulationes & angustias, atque dolores & desolationes credere sine qualibet ambiguitate jubeatis, & nobis propter Deum subvenire, & ad liberandum nos de manibus Langobardorum inimicorum nostrorum nimis festinanter occurrere jubeatis; ut fructum afferentes copiosum, vitam æternam, intercedente Beato Petro perfrui mereamini. Præfatus vero Warneharius pro amore Beati Petri loricam se induens, per muros istius afflictæ Romanæ civitatis vigilabat die noctuque, & pro nostra omnium Romanorum defensione atque liberatione, ut bonus athleta Christi, decertavit totis suis viribus. Bene valete.

(a) Matth. XXV.

ITEM EPISTOLA STEPHANI II. PAPÆ

Ad Domnum Pippinum regem, specialiter & singillatim pro defensione Sanctæ Dei ecclesiæ directa, ut in superiore ejusdem continetur epistola.

Adjutorium volens obtinere contra Langobardos. Per Georgium & Warneharium similiter directa.

Domno excellentissimo filio, & nostro spirituali compatri, Pippino regi Francorum, & Patricio Romanorum, Stephanus papa.

Quanta luctuosa, & amarissima tristitia circumvallati, quantaque &c. (*ut in superiori epistola*) O filii excellentissimi & Christianissimi, utinam omnipotens rerum creator Dominus, quemadmodum priscis temporibus Abacuc illum prophetam ad refocillandum & consolandum Danielem præcipuum prophetam, abstrusum in leonum lacu, repentino volatu adportatum ab angelo miserat; ita & nunc, si dici potest, ejus misericordissima longanimitas a Deo servatam excellentiam tuam vel unius horæ momento præsentem fecisset ad contemplandas ærumnosas & lugubres angustias, & tribulationes, quas immaniter a Langobardorum gente & eorum nefando rege patimur. Ecce venerunt nobis dies angustiæ. Præsto sunt dies fletus & amaritudinis, dies anxietatis & gemitus doloris, quoniam quod timebamus evenit, & quod verebamur accidit. Pro quo angustiati, afflicti, atque oppressi, & ex omni circumquaque parte circumdati ab eorum nequissimo Haistulfo rege, & eorum Langobardorum gente, profusis lacrymis, percussoque pectore cum propheta Dominum deprecantes dicimus. *Adjuva nos Deus, salutaris noster, & propter honorem nominis tui libera nos*. Et rursum: *Apprehende arma & scutum, & exurge in adjutorium nostrum. Domine, judica nocentes nos, & expugna impugnantes nos*. Etenim sæpius bonitati tuæ innotescere videmur licet nostras tribulationes, tamen & nunc luctu & gemitu referendum malorum pericula, quæ ab eodem protervo rege passi sumus, & ejus gente Langobardorum, magno cogente periculo, significandum statuimus.

Jam credimus Christianissime & excellentissime fili & spiritalis compater, omnia nobilitati tuæ esse cognita, quomodo pacis fœdera ab impio Haistulfo rege, & ejus gente dissipata sunt, & qualiter nihil juxta ut constituit, & per vinculum sacramenti confirmatum est, valuimus impetrare; etiam quia nullum augmentum nobis factum est: potius autem post desolationem totius nostræ provinciæ; & plura homicidia ab eadem gente perpetrata, etiam, quod cum magnis lacrymis & dolore cordis dicimus, cognoscas, excellentissime fili & spiritalis compater, in ipsis Januariarum Kalend. cunctus ejusdem Haistulfi Langobardorum regis exercitus e Tusciæ partibus in

ANNO CHRISTI 757.

hanc civitatem Romanam conjunxerunt & resederunt juxta portam S. Pancratii & Portuensem. Ipse verò Haistulfus cum aliis exercitibus conjunxit ex alia parte, & sua fixit tentoria juxta portam Salariam, & cæteras portas, & nobis direxit dicens: *Aperite mihi portam Salariam, & ingrediar civitatem; & tradite mihi pontificem vestrum, & habebo in vobis compassionem. Alioquin muros subvertens, uno vos gladio interficiam, & videam quis vos eruere possit e manibus meis*.

Sed & Beneventani omnes &c. Et tanta mala in hac Romana provincia fecerunt, quanta certe nec Paganæ gentes aliquando perpetrarunt; quia etiam si dici potest, & ipsi lapides, nostras desolationes videntes, ululant nobiscum. Quinquaginta & quinque dies hanc afflictam civitatem Romanam obsidentes, & ex omni parte circumdantes, prælia fortissima cum pessimo furore incessanter contra nos ad muros istius Romanæ Urbis commiserunt, & non deficiebant impugnantes nos, ut suæ potestati, quod avertat Divinitas, subjiciens, omnes uno gladio idem iniquus Haistulfus interimeret. Ita enim exprobrantes nobis asserebant: *Ecce circumdati estis a nobis, & non effugietis manus nostras. Veniant nunc Franci, & eruant vos de manibus nostris*. Nam & civitatem Narniensem, quam Beato Petro tua Christianitas concessit, abstulerunt; & aliquas civitates nostras comprehenderunt. Quamobrem afflicti vix potuimus per maximum ingenium marino itinere præsentes nostras literas & missos ad tuam excellentissimam Christianitatem dirigere, quas & cum magnis lacrymis scripsimus. Qui etiam probante veritate dicimus per utramque literam lacrymas sanguine mixtas exprimeremus. Et utinam præstaret nobis Dominus, ut qua hora nostram luctuosam exhortationem legeris, in præsentia tua per omnem literam sanguine plenæ lacrymæ fluerent.

Unde, fili excellentissime & spiritalis compater, peto te, & tanquam præsentialiter adsistens, provolutus terræ, & tuis vestigiis me prosternens, cum divinis mysteriis conjuro coram Deo vivo & vero, & ejus principe apostolorum Beato Petro, ut sub nimia festinatione & maxima celeritate nobis subvenias, ne pereamus: quoniam post Dominum in tuis manibus nostrum omnium Romanorum commisimus animas. Non nos derelinquas, sic non te derelinquat Dominus in omnibus tuis actibus & operibus. Non nos spernas, sic non te spernat Dominus invocantem ejus potentiam. Ne elonges a nobis auxilium tuum, Christianissime fili & spiritalis compater, sic non elonget Dominus auxilium suum & protectionem a te tuaque gente, dum ingressi fueritis contra inimicos vestros ad dimicandum. Adjuva nos, & auxiliare nostri sub magna velocitate, Christianissime, sic adjutorium sumas a Deo Omnipotente, qui te unxit super turbas populorum per institutionem Beati Petri in regem. Occurre, occurre, fili, occurre, & subveni nobis, antequam gladius inimicorum ad cor nostrum pertingat. Peto te, ne pereamus; nequando dicant gentes, quæ in cuncto orbe terrarum sunt. *Ubi est fiducia Romanorum, quam post Dominum in regibus Francorum habebant?* Non nos patiaris perire & ne moreris aut differas nobis solatiandum. Nec a tuo nos separes auxilio, sic non sis alienus a regno Dei, & inseparatus a tua dulcissima conjuge, excellentissima regina & spiritali nostra commatre. Non nos amplius anxiari & periclitari, atque in luctu & fletu perseverare permittas, bone excellentissime fili & spiritalis compater, sic non superveniat tibi luctus de tuis meisque dulcissimis filiis, Domno Carolo, & Carolomanno excellentissimis regibus & patriciis. Ne obdures aurem tuam audiendum nos, & ne avertas faciem tuam a nobis. Ne confundamur in nostris petitionibus, & ne periclitemur usque in finem. Sic non obduret Dominus aures suas &c.

Audi me, fili, audi me, & subveni nobis. Ecce adest tempus salvandi nos. Salva nos antequam pereamus, Christianissime rex. Quid enim melius, quidve elegantius, aut egregius, quam periclitantes, & in angustia positos salvare? Scriptum quippe est: *Qui salvat, tanquam qui ædificat*. Hinc enim præcipuus Isaias propheta ait: *Subvenite oppresso*. Omnes enim gentes, quæ circumquaque sunt positæ, & ad vestram per Dei potentiam Francorum, fortissimam gentem, refugium fecerunt, salvæ factæ sunt. Et si omnibus gentibus auxilium impertire non differtis, & per vos salvæ efficiuntur, multo amplius sanctam Dei ecclesiam, & ejus populum de inimicorum impugnatione debueratis liberare. O quanta fiducia in nostro inerat corde, quando vestrum mellifluum conspicere meruimus vultum, & in caritatis vinculo sumus alligati atque connexi, in magna quiete & securitate nos permanere! Sed dum a vobis sperabamus lucem videre, eruperunt tenebræ, & facta sunt novissima nostra pejora prioribus. Considera, fili, considera, & omnino percogita, per Deum vivum te conjuro, quoniam & nostra, & omnes Romanorum populi animæ post Deum, & ejus principem apostolorum in tua, a Deo protecta, excellentia, & gente Francorum a Deo tibi commissa pendent. Quia, ut prælatum est, in gremio tuo nostras commisimus animas; & si perire, quod absit, & avertat divina clementia, nos contigerit, perpende, obsecro, & omni modo perpensa, in cujus animam respiciat ad peccatum. Certe enim omnino crede, Christianissime, si nobis aliqua evenerit calamitas, quod absit, periclitandi, tu de omnibus, a Deo protecte dilectissime nobis, ante tribunal Dei eris redditurus rationem cum omnibus tuis judicibus. Quoniam, ut prælatum est, nulli alio, nisi tantummodo tuæ amantissimæ excellentiæ, vel dulcissimis filiis, & cunctæ genti Francorum, per Dei præceptionem, & Beati Petri, sanctam Dei ecclesiam & nostrorum Romanorum reipublicæ populum commisimus protegendum.

Ecce omnes nostros dolores & anxietates, atque angustias tuæ a Deo protectæ bonitati innotuimus. Tu verò, excellentissime fili & spiritualis compater, age & libe-

ANNO CHRISTI 757.

libera post Dominum, in te confugientes, ut fructum bonum afferens &c. fospites at- que incolumes existentes. Tunc & in præsenti vita regni gubernaculis tenens, etiam & in futuro seculo cum Christo regnans, cœlestium præmiorum gaudia adipisci meearis, audiens nimirum paternam desiderabilem vocem illam inquientis: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis præparatum est ab origine mundi.* Incolumem excellentiam tuam superna gratia custodiat.

ANNO CHRISTI 757.

EMBOLUM.

OPere namque direxinus ad vestram Christianissimam excellentiam præsentem nostrum missum Georgium reverentissimum ac sanctissimum fratrem & coepiscopum nostrum, atque Warnechārium religiosum abbatem, missum vestrum, seu Thomaricum & comitem; magnificos item missos nostros, qui vobis nostros omnes dolores, & cunctas desolationes, quas a Langobardorum gente, & eorum protervo rege passi fumus, & assidue patimur, vobis subtili enarratione, sicut oculis propriis videramt, viva voce dicere debeant: quibus & in omnibus tanquam nobismetipsis credere jubeat Christianissima excellentia vestra, & nostram filiationem nimis fidissanter procurare. Et conjuro te per Deum vivum & verum, a Deo protecte filii & spiritalis compater, ut nequaquam amplius differedas nostras afflictiones, & nullo modo negligendum ponatis ad liberandum nos, ne, quod absit, si amplius crederc disfuleris, & negligentis nos eruendum, nobis, quod avertat divinitas, interat calamitas perpetua, & vobis pertineat ad magnum detrimentum & peccatum, atque condemnationem in præsenti & æterna vita: quia vobis animas omnium nostrum Romanorum tradimus, ad magis magisque, ut prælatum est, conjuramus te, a Deo servate excellentissime fili, & spiritalis compater, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem indivisam, ut nostras tribulationes atque dolores & desolationes crederc luboatis fine qualibet ambiguitate, & nobis propter Deum subvenire, & ad liberandum nos de manibus Langobardorum inimicorum nostrorum nimis festinanter occurrere dignetis, ut fructum afferens copiosum, videar, intercedente Beato Petro, super omnes barbaras nationes efficiaris, & vitam æternam possideas. Præfatus vero Joannem abbas pro amore dicti Petri lovicam te indueus, per muros illius affidue Romanæ civitatis die noctuque vigilavit, & pro nostra omnium Romanorum defensione atque liberatione, ut bonus athleta Christi, totis suis viribus decertavit,

ANNO CHRISTI 759. circiter.

magis intuitum, quam Dei timorem præ oculis tuis adhibeas. Debueras enim excellentissima prudentia tua de suis propriis opibus, locis, atque amœnis eidem venerabilibus præregativa subsidii adminicula impertiri. Quoniam scriptum est. *Honora Deum de tua propria substantia.* (a) Qualiter ergo horum vestrum vestram, & per apostolicam sedem admonemus, ut sibi vere obedientes, prout debetis, ob amorem protectoris vestri prælatos Fortbredo abbati ipsa tria monasteria restituatis; quatenus, juxta quod a præfata abbatissa illi concessa fuit, sine qualibet ambiguitate aut infesta molestia perfrui mereatur, & secundum præditum

(a) Prov. 111. 9.

ANNO CHRISTI 759.

& instam vobis solertiam cuncta vene. abilia loca pro intuitu fovere, & in omnibus protegere maturatu. Atque quod ab eis a- blatum est, modis omnibus eisdem fandis re- cieeiter. stituendum vestre adhereat curæ; ut ex hoc prava virtorum usurpatione amputata, nulli laicorum, vel alie cuilibet persone deinco licentia admitratur plorum locorum invadendi; sed magis vestro studio ea, quæ reficiant ad religiositatis propositum, impensius propagentur. Ex hoc enim, excellentissime fili, divinum adsumes remuneratorium adminiculum, & contra hostis feroci- tas verturiam prævalebis, & æternam procul dubio consequi promereberis viram.

TELENSIS SYNODUS JACOBITARUM,

In qua Athanasius Sandalensis Jacobitarum metropolita constituitur,

Paulo ante annum 1070. Græcorum, Christi 759. celebrata.

Anno 759. Quicter.

POst conciliatos animos in synodo Tarmanensi inter Joannem patriarcham, & Athanasium, de quo nos ad eam synodum anno 755. literam (*Athanasius*) *ad suam impietatem reversus*, aic Abulpharajus apud Assemanum Biblioth. Orient. to. II. pag. 340. *episcopos in urbe Tela congregavit, a quibus princeps & metropolita magnus proclamatus est.*

AD CONVENTUS ATTINIACENSES DUOS

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 762. & 765.

COnventum Atriniacensem unicum anni 765. Labbeus agnovit; geminos distinguendos esse Pagius opinatur, quorum alterum affignat anno 762. alterum anno 765. qua in re corrigendum Labbeum judicavit. Quem pariter eroris in eo accusat, quod decretum conventus Atriniacensis, cui episcopi plures cum abbatibus plane multis fubscribuer, conventui anni 765. adscripserit, cum reipsa conventui priori anni 762. adsignandum fuerit. Cujus rei ratio patitur ex eo, quod conventui anni 765. adhuerit Adserus abbas, cujus tamen nomen inter fubscriptiones decreti Attiniacensis, ad annum 765. perperam relati, non legitur. Patet ergo, ait, decretum illud ad conventum anni 762. retrahendum esse. Hanc Pagii criticam ita ego dudum refutavi in meis ad Pagium adnotationibus ad annum 762. 5. his verbis: Conventum quendam Francorum hoc anno habitum Attiniaci; ac proinde uno eodemque in loco duplicem diversis annis conventum celebratum fuisse, alterum hoc anno, alium vero 765. vix credo. Apud Mabillonium tom. I. Annalium Ord. S. B. Append. 2. num. XXVI. legitur diploma Pippini pro conftruendo monasterio Prumiensi datum in *Treffordus villa, publicat menfe Augusto die XIII. anno XI. regnante Pippino &c.* Subscribunt huic chartæ episcopi novem cum comitibus & principibus plane multis. Pertinere hæc ad annum 762. nemo prudens dubitaverit; & cum tot nomina episcoporum, & comitum legantur, non inani prorsus conjectura deduci posset, prodisse in conventu, qui hoc anno de more habebatur in villa, quæ hic *Trefgodus* dicitur. Quanquam enim conventus mense majo haberi consueverunt; nihil prohibet quominus extraordinaria forte de causa ad duos vel tres menses differrentur. Simili exemplo conventus Wormatienfis IV. non majo, ut moris erat, sed aprili mense celebratus legitur in chronico Moiffiacenfi ad A. 786. Similis pariter conventus ad villam Duciam anno 775. ad julium menfem prolatus fuit, ut Pagius ad A. 775. animadvertit. Hæc fi admittantur, plura ad emendationem ecclesiasticæ historiæ deducemus. Primo duplex Attiniacensis conventus, prisciis omnibus hiftoricis ignoratus, commentitius est. Secundo episcopi illi & abbates, quorum nomina conventui Attiniacenfi apud Labbeum fubscripta leguntur, ad conventum anni 765. reipsa pertinent. Hoc autem, in quo rei cardo verfatur, ulterius demonstrantur, quia & fi conferimus diplomata illud Pippini non in ipfo E conventu anni 762. (utpote qui majo mense de more celebrandus fuerit) sed post duos mefve menfes prodiiffe, vix tamen perfuadebimur epifcopos illos, qui diplomati fubscripferunt, & regi tunc præsentes aderant, eofdem pariter & conventui, parum antehac celebrato, non interfuiffe. Si autem interesant, cur non omnium illorum, fed trium tantummodo ex illis nomina decreto conventus Attibiacenfis fubduatur? Hæ igitur ut

Extat apud Willelm. to. I. pag. 444.

ARbiter rerum & opifex, qui folo verbo cuncta ex nihilo fingens, humanam (de) limo creavit naturam, trinus & unus Dominus Deus noster, cui machinæ polli ac telluris materia perenni legeffamulatur, ad hoc prudentiffimam nobilitatem vestram dominice plebis fuæ curam inftituit exequi, ut ea, quæ ad ejus divinæ majeftatis cultum respiciunt, foleati cura inhianter E perficere fludeatis, quatenus veftræ inluftriæ præfidio protegatur eorum falus, qui hujus mundi fatebrofis infidiis (non) cauerent. Etenim, nobis difcuffimæ, multorum relatione affatim comperimus efficaci folertia vos pollere. Et quia attentius de illa fcrigere vita, quæ nullo terminorum fuccinctur fine, mente devota cogitare anhelas, hoc libentiffime ea, quæ ad veftræ animæ refpicunt falutem, per noftram appofitam admonitionem, dilectionem, atque excellentiam veftram poftulare aptum profpeximus. Itaque veniens ad limina protectorum veftrorum beatorum principum apoftolorum Petri, ac Pauli, præfens Fortbredus religiofus abbas retulit nobis, inquiens: Quod tria monafteria illi conceffa fuiffent a quadam abbatiffa, id eft, monafteria quæ *Statuagrave* feu *Cuchenvilla* & *Donenmothe* dicuntur. Quæ videlicet monafteria per vim ab eo tua abftulit excellentia, & cuidam Patricio, fratri ejus, *Moll* nomine tribuit. De qua re nimis triftes effecti fumus, excellentiffime fili, quoniam extra præceptum Dei hoc omnino egifti. Et liquet profecto, quod ad excidium animæ tuæ pertinet, dum eadem monafteria ab eo, qui in officio divini cultus perfeverat, abftulifti; & qui in hujus mundi curis defudat, concedere ftuduifti. Neque enim fas eft, excellentiffime fili, ut humanæ favoris magis

ANNO CHRISTI 766. 767.

ut conventus Attiniacensis Labbeanus non quidem anno 762. sed potius anno 765. habitus renetur. Quod verò Afferti abbatis nomen cæteris non accenseatur, id quidem

monstri loco habendum non est; cum eæ sint veteris concilia, quorum subscriptiones integræ ad nos usque pervenerint.

ANNO CHRISTI 766. 767.

AD GENTILIACENSE CONCILIUM

De cultu sanctarum imaginum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Concilium illud pro anno 767. cui ab omnibus assignatur, ad præcedentem revocandum esse suadent verba Eginarthi in annalibus Francorum ad annum 767. ubi postquam narravit brevem de synodo hac historiam, dein subdit, *eoque peracto* (Concilio) *ad bellum conficiendum post Natalem Domini in Aquitaniam proficiscitur*; tum subdit quo loco Pascha egerit, quò tandem venerit mense augusto &c. Quæ omnia satis demonstrant synodum habitam ipsa die Natalis Domini anni præcedentis 766.

CONCILIUM IEROSOLYMITANUM

In cultu sacrarum imaginum

Anno 767. circiter habitum.

Concilii hujus meminit Græcus Author Vitæ S. Joannis Gotthiæ episcopi, quem e vetusto vaticano codice Græce & Latine dederunt Bollandiani tocii ad diem XXVI. junii pag. 190. cujus hæc sunt verba: *Scripsit itaque per discentem suum Longinum ad patriarchum Jerosolymitanum, ut synodum convocet ad finem mittat fidei definitionem; quod factum est. Nam excerpta tam ex veteri novoque testamento, quam ex omnium probatorum patrum scriptis testimonia de sanctis imaginibus, de venerandis reliquiis, de intercessione sanctorum misernnt ad præfatum Sanctum.* Porro Joannes post Synodum Copronimianam episcopus electus fuit, ac tribennio post consecratus, dein Hierosolymitanos de synodo indicenda admonuit. Quare synodus hæc Hierosolymitana circa annum 760. conignanda est.

Hæc olim ego de concilii hujus epocha in meis ad Paglum adnotationibus ad An. 760. I. conjiciebam; nunc verò paulo ulterius promovendam illam arbitror. Constantinus Pseudo-pontifex datis ad Carolum Francorum regem literis, recitatis in codice Carolino num. XCIX. transmittere ad illum nunciat *synodicam fidei, missam a Theodoro* Hierosolymitano patriarcha; Paulo Papæ directam, *in quo*, ait, *& reliqui patriarchæ, ideoque Alexandrinus & Antiochenus, & plurimi metropolitani episcopi orientalium partium wisi sunt concordesque*. Literas hasce Græce & Latine scriptas Gallis destinavit Pseudo-pontifex, *ut agnoscerent quoliter sanctarum imaginum orientalibus repugnantibus sanctis Christianis immineret*. Habemus hic synodicam a concilio, ut credere par est, cui Theodorus Hierosolymitanus præerat, scriptam in causa sacrarum imaginum. Quis porro vetat concilium illud cum eo confundere, quod S. Joannes Gothorum episcopus sollicitavit? Cum verò synodica illa Romam pervenerit *augusto mense Vendelinorum*, ideoque anno 767. hinc opinari licet concilium vel anno illo, vel præcedenti venisse. Porro synodica hæc epistola in actis synodi VII. actione III. integra legitur.

ANNO CHRISTI 768.

STEPHANUS PAPA III.

Sedit ab anno 768. usque ad annum 772.

ANNO CHRISTI 768.

CONCILIUM RATISPONENSE

In quo Chorepiscopi vetitum ne episcopalia munia exercent.

Concilii hujus mentio fit a Carolo Magno lib. 7. Capitular. cap. 187. his verbis: *Decretum est in illa synodo, quam Regensburc pro eodem vel pro aliis causis apostolico authoritate profato prætextu habuimus, ubi ex præsulis* (nempe episcopali- bus nunceibus) *a quopiam eorum* (chorepiscoporum) *agere nec facere volentibus confutare*. Quo postissimum anno synodus illa convenerit, disputant eruditi. Labbeus in annum 799. refert. Pagius cum Cointio annum 803. malunt, quod in eodem capitulari dicatur ea de causa missus Anno archiepiscopus Salisburgensis *ad Leonem apostolicum*, nempe pontificem, ut scilicet sententiam ejus de chorepiscopis exploraret. Id verò falsum arbitrantur viri illi docti anno 803. Verum in sententiam plane diversam concedendum duxi in meis ad Pagium animadversionibus ad annum 803. 7. quamtoram adnotationem hic subjicio. In Libello de gestis episcoporum Cenomanensium a Mabillonio Analectorum pag. 288. edit. in fol. vulgato, quædam occurrunt, ex quibus certiora quoad chronologiam concili Ratisponcntis erui possit arbitror. Narratur ibi cap. XVII. Gaudiolenus quidam Cenomanorum episcopus, cum mania episcopalia exercere præ excitate impediretur, initiari a tribus episcopis in Chorepiscopum cuiusse Merolum quendam, eo quod per illa tempora Carolus Pippini filius, una *cum legato apostolicæ, & omnibus episcopis in*frequenti concilio sanxisset, ut nullus Chorepiscopus *chrisma conficeret, neque sacraret, Spiritum Paracletum traderet, neque tuelephas dedicaret, vel altaria erigeret, aut sacraret, etiam oleos ad infirmos unguendos benedueeret, nisi a tribus esset ordinatus*. Sermonem hic esse de concilio Ratisponenti, in quo sanctitum fuit ne chorepiscopi a tribus non ordinati munera episcopalia exercerent, facile cuivis suaderetur. Merolus iste annis 30. sedit, incompletis tamen; nam Carolo jam terram pomente cepit, ejusdem regni anno regni 29. mense decembri, ideoque Caristi 796. vacuam, ejus morte cathedram Franco occupabat, ut liquet ex diplomate ejusdem Caroli dato anno & mense eodem in eo libello recitato. Hinc fit concilium Ratisponense tempore ordinationis Meroli habitum, ad annum 788. circiter pertinere. Neque Carolus in capitularibus, in loco a Pagio hic allato, contrarius est; non enim ait, ut Pagius explicat, concilium Ratisponense, celebratum occasione legatorum, quos miserat ad Leonem III. ad causam chorepiscoporum tractandam; per hæc enim narrasset legatorum illorum missionem, nunc apte subdit mentionem de concilio Ratisponensi a *se pro eadem causa* non verò eodem tempore, sed ante aliquot forte annos celebrato.

Ita verò explorata concilii Ratisponensis epocha, juvat nunc integrum fragmentum Libelli mox laudati recitare, cum in eo plura quam in capitularibus de concilio hoc reperantur.

Qua de re inveniemus sapientes & doctos viros ejusdem Caroli sapientissimi regis una cum legatis apostolicis, & omnes episcopi inter se tractarent, secundum SS. Patrum instituta, ne nullus chorepiscopus chrisma conficeret, virginet sacraret, Spiritum Paracletum traderet; neque ecclesias dedicaret, vel altaria erigeret, aut sacraret, etiam oleos ad infirmos ungendos benedicere, nisi a tribus esset ordinatus episcopis, quo vero unum summus Sacerdotibus & non chorepiscopos deberet, qui licet ordinationem habeant; tamen summi pontificatus apicem non habent; quia nec in tabernaculo Domini quod Moyses fecerat, alias altaria non erigebat, aut deponebat, nisi tantummodo Moyses & Aaron qui summi pontifices erant, & quorum typum hodie in sancta ecclesia gerunt episcopi. Filiorum quoque eorum nullum reliqui sacerdotes tenent. Assumentes etiam aliud exemplum de libro domini Bedæ, ubi ipse narrat, quod oleo infirmorum benedictio summus sibimodo pontificibus detur. Quanto magis ea quæ majora sunt nullis aliis exercere licet, nisi qui summi pontificatus apicem tenent. Ideoque unodecimum invenientes prædicti pontifices, & eruditi doctores renuntiaverunt domino Carolo prædicti sacerdotes ut chorepiscopus sua dicti Gaudioleni vacuata episcopo a tribus episcopis in ejusdem comprovinciibus ordinaretur.

CONCILIUM ROMANUM

A STEPHANO III. PAPA COACTUM,

In quo Constantini Pseudopontificis causa judicata & SS. Imaginum cultus vindicatus est,

Anno 769. habitum.

Paulo Romano pontifice e vivis sublato, ecclesiæ illius pacem ambitiosi plures turbarunt. Inter quos Constantinus quidam laicus seditiosorum quorumdam factione promotus in solium pontificale sese per injuriam intrusit. Obtenta igitur per vim ab episcopo Ostiensi consecratione, sacram principatum anno integro & mense detinuit. Tandem piorum quorumdam studio prævalente, invasor ille depulsus est, ac Philippus quidam diaconus paucorum suffragio deligitur. Eoque pariter abstinere jusso, Stephanus III. electus assumptusque est. Ille ut ecclesiam pacaret, cum Constantini fautores a turbis ciendis non desisterent, concilium indicendum statuit, ratusque id opportunum ad majorem authoritatem synodi, datis ad Gallorum reges literis, rogavit ut e Gallia delecti episcopi mitterentur. Res pro voto successit; venerunt e Gallia episcopi, & synodus Romæ convenit, cujus acta hic magis integra damus quam hucusque in Collectionibus. Holstenius V. Cl. actionis secundæ & tertiæ excerpta quædam hinc inde ex variis corrasa dedit, eademque in Labbeanam translata sunt; atque in his res ad nostra usque tempora consistit. Cum tandem V. Cl. Cajetanus Cenni Pistoriensis priorem ejusdem synodi actionem, ex vetustissimo Veronensi MS. codice acceptam, Vaticanis typis anno 1735. vulgavit, dissertatione adjecta in qua sacram Geographiam erudite illustrat. Hanc dissertationem ne quid desiderandum relinquam huc transfero. Hujus proinde viri beneficio integra fere concilii hujus acta suppeditamus; nam actionem primam ex illo damus: duas reliquas, licet antea in collectione Labbeana productas, addimus, ne e diversis concilium hoc petere lectores cogantur. Sed & labori virorum istorum doctissimorum symbola de meo conferre obtigit; nova scilicet actionis IV. fragmenta, petita ex epistola Hadriani papæ I. ad Carolum Regem pro defensione concilii Nicæni II. legenda Labbei to. VIII. pag. 1558.

CAJETANI CENNI V. CL.

PRÆFATIO ET COMMENTARIUS PRÆVIUS

in Concilium Lateranense.

I. Inventio Concilii Lateranensis.

Inter plurimas, singularesque insignis Bibliothecæ Capitularis Veronensis laudes, constanti eruditorum testimonio celebres, perpetuæ memoriæ Præsul Franciscus Blanchinus eam jure numerat, quæ privatam Amplissimi Capituli possessoris gloriam attingit. Postquam enim docuit, vix ullam Sedem Episcopalem esse in tota Italia, finitimisque regionibus, quæ tot scriptos veteres Codices ab nono ante nos seculo custoditos ostendat in suis pluteis, in ipsos Custodes Diplomaticæ semper rei scientissimos ex eodem Collegio Capitulari electos meritas laudes effundit; Ii quippe ex tanto, quem custodiunt thesauro, maxima Ecclesiasticæ historiæ emolumenta omni tempore attulerunt. Horum ille plures enumerat, faciens initium a librariæ ejus supellectilis fundatore, seu potius amplificatore Pacifico Archidiacono, qui supremum obiit diem anno Christi 856. Lothario Imperatore: verique ut admodum simile mihi videtur, Concilium hoc Lateranense, quod ex celebri ea Bibliotheca nunc primum in lucem prodit, Archidiacono illi Pacifico refertur acceptum; nam testatur V. C. Bartholomæus Campagnola Archipresbyter S. Cæciliæ, & Cancellarius Capitularis, quod Codici est adnexum, in quo Concilium Ephesinum, & epistolæ ad id spectantes continentur, diversi quidem Scriptoris manu exaratum, at non minus antiqua ea, quam refert Codex, seculi nimirum noni. De præstantissimo eodem Cancellario dixi alibi, quid præcipue senserint æqui eruditorum æstimatores VV. CC. laudatus Præsul, & Ludovicus Antonius Muratorius Sereniss. Ducis Mutinensis Bibliothecæ Præfectus, neque enim tantum mihi tribuo, ut præclaro ejus nomini ullum addi posse incrementum putem meo suffragio. Ad ipsum vero Concilium quod spectat, silentio præterire non possum duos singulari eruditione ornatissimos cives Veronenses, quorum beneficio tantæ vetustatis monumento utimur: nempe nobilissimum Comitem Ottolinum Ottolini generis claritate, doctrinæ Theologicæ, atque multimodæ eruditionis præstantia Literatorum Reip. notissimo, ac fama nominis celeberrimo; necnon Patrem Josephum Blanchinum Congregationis Oratorii Presbyterum, Virum in urbe omnibus spectatissimum, cujus laudibus parcere jussus cogor, ne Censoris mei integerrimam fidem, sinminus violare saltem verborum lenociniis sollicitare videar. Hujus autem singulari erga me benevolentiæ monumentum hoc acceptum refero: quippe idem rediens in illius memoriam visi olim insigni in ea Bibliotheca, cujus Præfectus erat, dum amplissimo Capitulo Veronensi accensebatur; a laudato Comite Ottolinio impetratum dono mihi

Anast. to. 3. Proleg. pag. 34.

Anast. to. 4. pag. 254.

de-

dedit. Suæ etiam partes descriptori V. C. Bartholomæo Campagnolæ debentur; illius siquidem studio, & opera nos (qui rem Pontificiam ab utroque Blanchino adeo illustratam vidimus tot Bibliothecæ Veronensis Codicibus tum editis, tum ineditis) modo utimur tam præclaro monumento, ut æquus quisque æstimator fateatur necesse erit.

II. Occasio scribendi de Concilio Lateran.

Optandum sane erat a Deo Optimo Maximo, ut gloriæ Apostolicæ Sedis documentum integrum proferretur; modicæ tamen partis, quam edaci eripuit tempori bene de eadem meritus Campagnola, quanta futura esset æstimatio apud eruditos intellexi, quumprimum Junio mense hujus anni dono, ut ajebam, acceptum carptim oculis usurpavi, deinde semel, iterum, tertio relegens, novum semper, semperque magnum inveni. Quare non potui, quin subjungerem Notis Chronologicis Pauli I. quas prælo mandabam, thesauri inventi notitiam; promitteremque anxietati publicæ eruditorum, fore ut propediem iis facerem ejusdem copiam, ne quintum Anastasianæ editionis tomum, quo pertinet, manere cogerentur. Et sane, ubi primum per meas occupationes licuit, steti promissis, & quas ibidem Notas pollicebar, unica dissertatione amplexus sum. Neque id quidem, ut monumentum per se clarum illustrare, aut docere alios, maxime docendus ipse, præsumserim; verum ut quæ lectori gravioribus haud dubie studiis occupato continuo non suppetent historiæ veteris, revocarem in mentem. Quæ etiam est causa, cur exesa aliquot verba *italico*, quem vocant, charactere, ipso in Concilii textu ausus sum reponere, &, ubi explicit Codex, partim ex Anastasio, partim ex Collectione Romana Lucæ Holstenii, & Spicilegio Acherii supplere, quæ ejusdem Concilii habentur edita, ne supellex libraria necessaria esset paucarum monumento tabularum interpretando: si modo alicui libuisset rem integram ex tanta vetustate repetere.

Anast. to. 4. pag. 254.

III. Occonomia Dissertationis de Conc. Lat.

Equidem vereor, ne nimius fuisse videar in re Episcopali, jejunus in reliquis, ea quippe utplurimum tetigi alias res agens. Qui autem secum reputet, Ecclesiasticum me gessisse historicum, non disceptatorem, cujusmodi hominum doctissimorum copia obruimur, secus sentiet. Quum præsertim me esse imitatum videar VV. CC. Lucæ Holstenii, & Ludovici Antonii Muratorii exempla, qui vel Concilia, vel eorum fragmenta etiam edita evulgantes, siquando melioris Notæ Codices nacti sunt, rem apprime Episcopalem curarunt. Quin eorum postremo felicior mihi videor fuisse; nam is invento Concilii Romani fragmento, quod anno 863. celebrabatur, gaudio exultavit, ut debuit, quod Nandecisum Ughello ignotum, Catalogo Episcoporum Polensium in Italia Sacra addendum repererat; ego vero non unicum, sed fere quadraginta Episcopos Italiæ Sedium Catalogis adjungendos emitto. Præterea Gallicanos duodecim ante hunc diem non recte cognitos demonstro, Recentioresque eruditissimos, Sirmondum sequutos, deceptos esse palam facio. Huc accedit, quod magnum illud totius Europæ decus, ac portentum memoriæ, Antonius Magliabeklus Africanorum aliquot Episcoporum nomina, & Sedes examinare, occupationem dignissimam judicavit, quam tanto viro committeret, quantus erat Henricus de Noris, postea Cardinalis amplissimus; tametsi gravioribus eum curis impeditum non ignorabat. Nihilo tamen minus, quum Scriptori honesto, & integro reprehensioni nullus relinquendus sit locus, nonnulla, quæ in Dissertatione locum non habuerunt, prævio velut Commentario, mox attingam: ineditæ tamen partis continear limite, quippe quæ mei juris est facta. Quidquid autem ex collectione Romana, & e Spicilegio Acheriano decerpsi, intactum relinquam, non enim est æquum alienæ messi falcem admovere injussum hominem, ac præsertim messi magna ex parte direptæ.

Collect. Rom. part. 2.

Scriptor. Ital. to. 2. p. 2. col. 250.

Ibid. col. 227.

Noris Cens. in Jo. Garn. to. 3. col. 1109.

Pag. 1. *Incipit Concilium Domini Stephani tertii Papæ*. Post S. Zachariæ mortem an. 752. *Stephanum quemdam*, ait liber Pontificalis, *Presbyterum ad ordinem Pontificatus cunctus populus sibi elegit, & intra Lateranense Patriarchium misit, ubi biduo manens, tertio die postquam a suo surgeret somno, & sedens familiares causas suas disponeret, subito dum sederet, alienatus obmutuit, & sequenti die defunctus est*. Quare hunc inter Pontifices, utpote non consecratum, haud recenset; infra enim in vita Hadriani loquens de Stephano, qui nimirum celebravit Lateranense Concilium, appellat tertium, non quartum. Fabrottus, Panvinus, Baronius, aliique hos sequuti inter Pontifices numerant Stephanum quoque alium non consecratum; quare noster passim dicitur III. al. IV. Horum ego obsequium in Summos Pontifices, vel electos damnare non ausim; quum tamen & a libro Pontificali, & a Concilio Lateranensi admonear a numeratione Recentiorum recedere, Tertium semper appello. *Regnante uno, & eadem Sancta Trinitate*. Notabile principium! Celebrabatur Concilium anno Constantini Copronymi 28. Leonis IV. 18. vetusque consuetudo erat Imperiales annos non negligere. Quin etiam impia Iconomachorum hæresi gliscente S. Zacharias anno 743. Artavasdi, & 745. Constantini ejusdem annos de more in suis Conciliis numeravit. Undenam igitur novum hoc, inauditumque silentium? Haud longe petenda est ratio. Zacharia Pontifice adhuc tuebatur pro Orientis Imperio partem Italiæ Exarchus Eutychius; quumque hic adhæreret Pontifici, cujus opem contra Liutprandum impetraverat, spes adhuc aliqua erat, posse Iconomachos resipiscere. At sedente Stephano III. nulla amplius spes esse reliqua videbatur; impius enim Cæsar eo usque temeritatis devenerat, ut Pseudo-Synodo celebrata cruentissimum sacris imaginibus bellum indixerit, easdem omnes everterit, atque contriverit, Sacerdotes, & Monachos earum defensores tormentis, exilio, morte damnaverit. Præterea nulla amplius Italiæ pars servabatur ab Exarchis Imperio, immo Exarchatus ipse in Ditionem S. Sedis concesserat, omnisque Italia ab impiis Græcis defecerat. Regis Deside-

IV. Concilii principium notabile. Anastas. sect. 227.

Idem sect. 292.

ANNO CHRISTI 769.

til allorum inſtar Regnorum forte anni numerati eſſent, quod & S. Zacharias de Liutprandi fecerat anno 742. at fardicatus Rutilie, nulla motus religione, Pontifici & Eccleſiæ infenſus, Apoſtolicæ Sedis Ditionem undequaque pervaſerat, flammisque, & ferro vaſtaverat. Quid igitur Papa inditis, & congregati Patres Imperatoris aut Regis auſpicio Concilium coeperint? *In nomine*, inquiunt, *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Regnante nos, & ejusdem Sanctæ Trinitate.* Unius Trinique Dei ſub auſpiciis Lat. Concilium celebrari poterat, & debebat.

Menſe Aprile, die duodecima, Indictione ſeptima. Character temporis indicat, inclinatum eſſe Concilium ſecundo anno Stephani, qui erat in curſu uſque ad dum Auguſti ſequentis 769. per Indictionem demonſtrat, & quidem feria IV. cui reſpondet dies duodecima Aprilis. Secerni hic poſſunt initia duo, quæ in Ordine de celebratione Concilii ſunt perſpicua. Primum videlicet, quam *Regnatoque lectatorum* conſtituatur per Ditionum incipiunter: alterum vero, quod *omnes, qui de Reſeptis in retractatis decreto, hoc pro ſpiritualis inſtructione interfuerunt Concilio, ſorte egredientur . . . & conſilio aſſurtibus oratio colligenda erat; & ſic conſedentes canſarum negotia juſte, & reſpiciebat* colligebane. Quare prima Concilii collatio fuit ille Dominica 9. *Aprilis: ita tamen*, quemadmodum ordo præſidibus monet, *ut totus tres dies lectationum nihil aliud agatur, nec retractatur, niſi de miſſeria S. Spiritualis, & de Ordinibus Patrum, vel aſſertionum inſtituta*. Id autem triduum, quippe ad res agendas præparatorium, non erat, quid in Actis reconnierunt. Sexus eſt, quam de Concilio indicendo ſi certum diem res erat, ut præfertim de Synodo V. leginus indicta ad IV. Nonas Majas, qui dies annono 533. in Dominicam incidebat. Nec memorabilique cum Anaſtaſio Pagius Baronio & Codd. editis adverſetur, Garnerii auctoritate reponentis ex Codd. Bellovacenſi, & Pariſienſi *die III. Nonis Maji*, ut feria ſecunda inchoari Synodus dicatur, exemplo Nicænæ, Conſtantinopolitanæ primæ, Epheſinæ, & Chalcedonenſis; nam ſequentes Synodi generales, ipſo teſte, non fuerunt obnoxiæ ibi legi: Præterea Card. Noritius ſæpe ab eodem laudatus retinet cum Baronio IV. Nonas, ideſt diem Dominicum. Quamquam vero præter generales, aliæ etiam Synodi feria ſecunda inchoari celebratæ, ut Lateranenſis ſub Martino; tamen certa dies Conciliorum celebrationi ſtabilita non debet, ut ut Dominicæ inclinationibus vitandæ aptior; nullibi enim lege Epiſcoporum libertati oppoſitam contrariam legem: quin Concilia Romana duo ſepe a die laudata In Diſſertatione, nempe Eugenii II. anno 826. & Leonis IV. anno 853. inchoata fuerunt, primum feria V. alterum feria VI. at Cyeli obſervatione aperitur erit.

Pag. 4. *Veſtrum Deo amabilem, atque conſtituam Sanctitatem in hanc ſacroſanctam matrem omnium Eccleſiarum Dei Romanam Ecclesiam aggregare de diverſis Provinciis ſuis . . . .* Hanc Summi Pontificis alloquutionem, qua æque Italos, ac Gallicanos Epiſcopos, eoſque tam ſuffraganeos, quam urbium Metropoleos, dignitate etiam Metropolitica conſpicuos, ſe ait congregaſſe, factis multis in Diſſertatione explanavi, deemonſtratus non modo Gallicanorum Patrum obedientiam, ſed & ſubjectionem proprio eorum ore promiſſam S. Sedi, adverſus Hincmarum Remenſem, & præcipue contra Pariſienſem Archiepiſcopum Seſtrinum de Marca. Ea igitur conſulenda. Pag. 5. *Chriſtophorus Primicerius Notariorum*. Ab ipſis Romanæ Eccleſiæ primordiis fuiſſe conſtitutos Scriptores Notarios, quorum primus appellabatur Primicerius, compertum eſt. Hi feliciter pertecutionum tempore Acta Martyrum colligebant, eratque id munus eorum præcipuum: at ceſſante perſequutione officium illud eſt factum inutile. Quamobrem S. Julius, qui Apoſtolicam Sedem, afcendit anno 337. aliud Notariis munus demandavit *Conſtituimus ſecet, ut nullus Clericus eandem quantibet in publico agere, nisi in Eccleſia, & notitia, quæ omnibus pro fide eccleſiaſtica eſt, per Notarios collegerantur, & unusquisque manumenta ex Eccleſiis per Primicerium Notariorum conſecta celebrantur . . . inſtrumenta, aut donationes, vel commutationes &c. Clerici in Eccleſia per Scrinarium celebrentur*. Quod viguiſſe eodem Blanchinus a quarto ad undecimum ſeculum, probatu exemplo ceſſionis ex Farfenſi a Scrinario Sanctæ Sedis celebratæ Ecclo anno Dominicæ. Superſedeo exempla plura ex libro Pontificali congerere uniculque obvia: at verba Primicerii Chriſtoſori de inſtauratione Sanctæ Sedis ad Concilium, ſubjicio ſculis; *Accepiſtis inquit, hoyus yeraſ de cauſa ſe proloxi eſt, & dum multa ſunt, quæ referuntur, exarari ſeci ea, quæ in veſtri offerto profuſtia vobis relegenda*. Ea inquidem animadverti velim lectores, an noſtræ eruditi aliqui fugillent Autorem (quem putant Anaſtaſium) libri Pontificalis, tanquam expilatorem Pauli Diaconi; dum omnia monumenta in Eccleſiam per Primicerium referebantur; & cura omnis Notariorum ſeptem Regionatiorum verſabatur circa Eccleſiam Romanam, ejuſque Patrimonium.

Ad Primicerium vero, quod attinet, non eſt mirum ſi in ſcniſmate Conſtantini, magnæ eum fuiſſe autoritatis Blondus agnovit: quem enim latet, Primicerium Sedi vacante, Romæ appellatæ nomine invaſionis menſes 13. liber Pontificalis) unum rexiſſe ex triumviris, penes quos eſt rerum gerendarum poteſtas? Nam ex Diurno patet, quod tranſitum Pontificis celebrabant *Exarcho Italiæ III. Archipresbyter, III. Archidiaconus, III. Primicerius Notariorum, ſervantes ſeptem S. Sedis Apoſtolicæ*. Quin etiam a S. Leone Papa dictinus, vel ubcunte Pontifice curam hujuſmodi apud laudatos Triumviros extitiſſe. *In abſentia Pontificis Archidiaconus, & Archipresbyter, loco eum profetunt Pontifices*. Hic obiter examinaſſe Pagii notandus error aſſerentis, quod addebatur *nomen Pontificis electi* (in epiſtolam inſcriptionibus) *ſi unus ex illis tres elegerentur*. Quid? & Notarii Regionarii ad Pontificatus apicem aſcendebant Pagio?

ANNO CHRISTI 769.

ANAST. 5 5. Jul. 190.

Mabillon. Mus. Ital. to. 1. p. 395.

Pag. an. 555. num. 9.

De Synod. v. cap. 3.

VI. Notarii Regionarii, & eorum offic.

ANNO CHRISTI 769.

In S. Dam. num. 2.

Anaſtaſ. ſcft. 191. & 192.

Mabill. Mus. Ital. to. 1. p. 370.

Idem Ord. Rom. I. n. 13. ex. Ord. Rom. III. n. 11.

VII. Primicerii Notariorum & Palatini.

Cap. 3 tit. 1.

VIII. Subdiaconi ab ipſo Pontifice tunc renovabantur.

Cafteli Anaſt. 9.

In S. Bonif. II. 5.

Baron. an. 615.

Concil. Lateran. I.

Ibid.

Anaſtaſ. to. 1. ſcft. 200.

IX. Pontifex nus eligebatur præ Diaconibus, aut Presbyteris Cardd.

ANNI CHRISTI 769.

Baron. an. 769. num. 2.

ſtimus Cardinalis non potuit, quin adniteretur: Or Subdiaconus, inquiens, Romanus Pontifex crearetur, nunc primum accidit. Pagius vero, qui eam vidit, ac præterea eccloſemum aucupatur adverſandi Baronio, eam nunc fibi haud ægre ſeet elabi, ut qui alias confecrationem Romani Pontificis a die Dominico ægre decoluit, novum nunc offendat non ante Stephanum III. eligere Pontificem e Subdiaconorum ordine. Quidquid ſit de Liberati Diaconi autoritate, qua etiam Silverium, ante Deuſdedit fuiſſe electum ex Subdiacono contendit, en Lateranenſis Concilii, quod ipſe non videat, autoritatem certam Electionis e *Sacramentum mutuo prabuimus, quod nullus ex nobis aliam electionem Pontificatus egiſſet, ſed eum, quem ex ſuo Conſilio Divina Providentia triumphiſſet ex corpore Sanctæ noſtræ Eccleſiæ, videlicet de Sacerdotibus, ſui Diaconibus, juxta hujus Apoſtolicæ Sedis traditionem . . . nobis eligere diſſiſſemus*. Facere enim eodem Pagio, paſſimque omnibus decentibus, quod vix Pelagius II. Romanæ Eccleſiæ Subdiaconis, & S. Gregorius M. Pelagii Successoribus Subdiaconium Eccleſiarum Subdiaconis c. nitinentiam præferiſſent, quis non vid at, Subdiaconi nomen, quotiescumque occurrat, patri Eleſio, non ipſi Electo tribui oportere, ante Pelagium, ſex videlicet primis Eccleſiæ Ecclis? Huc accedit, quod doctrinam aquæ conſtantem de Subdiaconum ad ſacrorum Ordinum dignitatem non elevato ante duodecimum Eccleſiæ ſeculum, Concilium idem Lateranenſe Pſeudo-Petenſis ordinatione, evidenter comprobat: *Conſtituimus, ut nemo, laicus exiſtens cum armis Apoſtolicum invaſerit Sedem, & Clericus in eodem Patriarchio effectus eſt . . . . Nec non & ſecunda Synodus eadem invaſor Apoſtolicæ Sedis Diaconus ſe renuſit in Oratorio Patriarchii Lateranenſis conſecratus eſt*. Quid clarius deſiderari poterit ad evincendum, quod Concilii noſtri tempore, ac proinde ante ejuſdem ærarem, Subdiaconatus minorum ordinum conditionem non excederet? Quæ quum ita ſint, fides habenda erit docentibus Pagiis, ante etiam, quam Subdiaconis continentia præſcriberetur, eoſdem in corpore Sanctæ Romanæ Eccleſiæ conſtitutos fuiſſe, unde Summus Pontifex eligebatur? Rerum Eccleſiæ ſcientes appello. Nec tamen Subdiaconos contendo, minoribus Clericis, ipſique Notariis Regionariis officio etiam Palatino conſpicuis, ut Primicerius, gradu non præſtitiſſe. Ipſa enim ab eorum inſtitutione per ſeculum tertium, a S. Fabiano vide perpoſitos iis fuiſſe: *Hic fecit*, ait libet Pontificalis, *ſeptem Subdiaconos, qui ſeptem Notarii ſunt nuncupati*. Verumtamen pro certo habeo, Subdiaconos peritos, ac cæteros minores Eccleſiæ Clericos ab excelſo S. Sedis faſtigio eſſe removendos.

Quamobrem Sacerdotes, & Diaconi conſtituentes corpus Romanæ Eccleſiæ, unde Pontifex educebatur, poſt Presbyterorum Cardinalium titulos ad odo, & viginti amplificatos, *ut ſupra in Diſſertatione*, erant omnino xxxv. 28. Presbyteri, & ſeptem Diaconi, videlicet Regionarii, quorum primus

ANNO CHRISTI 769.

mus est Archidiaconus, cui ceteri obtemperant. Diaconos siquidem Concilii tempore, septenarium numerum non excedere testatur Ordo Romanus I. Mabillonii, cujus de ætate alii quidem aliam tuentur opinionem, at quemadmodum ne juniorem faciant Carolo Magno, prohibentur certis hisce characteribus: *Sabbato tempore Adriani institutum est, ut flecteretur pro Carolo Rege, antea vero non fuit consuetudo*: &: *Dicit orationem pro Rege Francorum*: ita, utquumque vetustiorem, additamenta passim esse fateantur oportet, quæ ad ipsissimam Concilii Lateranensis ætatem referantur. Ipsum vero principium Ordinis, ita habet: *Primo omnium observandum est septem esse regiones Ecclesiastici Ordinis urbis Romæ; & unaquæque regio singulos habet Diaconos regionarios, & uniuscujusque regionis acolythi per manum Subdiaconi regionarii Diacono regionis suæ officii causa subduntur*. Quando igitur Primicerius Notariorum, tanquam Judicum Palatinorum primus, alios sex Judices de Clero supra numeratos propriis in ædibus, ut constat ex Concilio nostro, super libro Evangeliorum sacramento obstrinxit, ne aliquem extra corpus Romanæ Ecclesiæ eligerent, ad quinque & triginta eos Candidatos respexit: Conciliumque ipsum, quum decrevit, Actione secunda, ut: *Nullus unquam præsumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacrum Pontificatus honorem promoveri*: a quinque & triginta laudatorum numero quemquumque alium ordinem Cleri Romani exclusit, præsertim Subdiaconos, quod Pagius negare non potest, & septem Episcopos Cardinales, qui postea nono ab exeunte seculo Portuensis Episcopi Formosi omnium primi e septemvirali eo Collegio assumti exemplum sequuti sunt. Quam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ consuetudinem nitentem Apostolicæ Sedis traditione aliquando esse variatam Ecclesiæ rerum scientes non ignorant; etenim constat, vel extra Sacrum Cardinalium Collegium electos esse Pontifices, quorum identidem reperire est aliquem ab exeunte Seculo x. quum creatus est Gregorius quintus Saxo Othonis III. Capellanus, per quatuor sequentia secula. Verum quemadmodum confirmationem electi a Principe usurpatam diu toleravit Ecclesia ob temporum difficultatem, qua de re passim in libro Pontificali; ita ob eamdem causam aliquandiu passa est hujusmodi traditionem variatam esse. Verum ubi primum per rerum tranquillitatem licuit, traditio Apostolicæ Sedis & revocata est, & sanctissime semper custodita. Sed redeo ad Concilium.

Mabill. Ord. Rom. 1. num. 24. & 28.

Conc. Lat. infr.

X. Antiqua Rom. Pontif. electio.

Pag. 7. *Sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias*. Ad ipsam Pontificis electionem, quod spectat, compertum est ex libro Diurno Romanorum Pontificum fieri eam consuevisse ævo Concilii, *convenientibus, ut moris est, cunctis Sacerdotibus, ac Proceribus Ecclesiæ, & universo Clero, atque Optimatibus, & universa militari præsentia, seu civibus honestis, & cuncta generalitate populi istius a Deo servatæ Romanæ urbis*.

Cap. 2. tit. 1.

A Non enim ad Sacrum Collegium contracta est ante seculum undecimum, quum Nicolaus II. decrevit, ut a solis Cardinalibus Pontifex eligeretur; quod postea decretum ab Alexandro III. confirmatum fuit, ac stabilitum præcipuis Cleri creatis Cardinalibus, præsertim septem iis Judicibus Palatinis, quos nuper memorabam ex Joanne Diacono, videlicet Primicerio, Secundicerio, Arcario, Saccellario, Protoscriniario, Primicerio Defensorum, & Adminiculatore. Prisci autem Romani Pontificis Electores haud mihi videntur ita leviter prætereundi, ut liberum omnibus relinquatur quidlibet de eorum gradu in posterum judicare: quum præsertim Concilium nostrum B evidenter ostendat rem, quam parum videntur Recentiores eruditissimi assequuti. Qui enim sileam dum video Scriptorem veteris disciplinæ interpretari Proceres Cleri, tanquam Cardinales, eosdemque Garnerio esse tanquam laicos ceteros? Ratiocinia non sunt opus, ubi res per se ipsa patet. Eligebant Pontificem Clerici, & laici, & utrique in tres classes dividebantur. De trina laicorum classe, nempe civium, militum, & universi populi, ad nos nihil, est enim perspicua. Clericorum vero divisio in tres classes, amplectebatur Sacerdotes, Proceres Ecclesiæ, & universum Clerum. Sacerdotes erant septem Episcopi Cardinales, & 28. C Presbyteri item Cardinales, quorum pars inter congregatos Episcopos juxta suum ordinem sedet. Proceres Cleri, seu Ecclesiæ erant Archidiaconus, septem Judices Palatini, & siqui alii officiis Romanæ Ecclesiæ conspicui jure secernebantur a reliquo Clero, ac proinde Diaconi etiam Regionarii eisdem accensebantur. Universus demum Clerus amplectebatur Subdiaconos, Acolythos, Notariosque eos, qui nullo fungebantur Palatino officio. Sacerdotum quidem numerus, ad septem quod spectat Episcopos, certus erat, sed num. 28. Cardinalium fortasse etiam accensebantur alii Presbyteri, quorum plures uni adscriptos titulo testan- D tur monumenta veterum, qui scilicet eidem titulo inserviebant citra Cardinalitiam dignitatem. Procerum vero in classem cur Diacones retulerim, in causa sunt Concilia Romana, in quibus Diaconi secernuntur a Clero, ut e. g. in Concilio a Sancto Zacharia celebrato anno 743. *Astantibus quoque Theophilacto, Arcidio, Gemmulo, Theodoro, Stephano, & Paulo Diaconibus, vel cuncto Clero Ecclesiæ Sanctæ*, alioque in Concilio post biennium: *Adstantibus quoque Diaconibus, vel cuncto Clero*; quod passim videre est in reliquis. Clerum denique universum non talibus circumscriptum limitibus puto, ut præter Subdiaconos, & E Acolythos urbis regionibus assignatos, eos omnes excludendos ab electione judicem, qui clericali militiæ adscripti ad alios minores gradus promoti erant.

Infr.

In Dict. cap. 1. & 4.

XI. Electioni præmittebatur juramentum ab omnibus præstandum.

De consecratione Pontificis, quæ electionem sequitur, non est quid loquar, nam Primicerius, relato Invasoris Enthronismo de consecratione tumultuarie peracta apud S. Petrum, quæ in S. Sedem reverentia ejus erat, ne verbum quidem facit Concilio.

ANNO CHRISTI 769.

lio. At nonnulla electionem præeuntia, quæ A ab se facta enarrat, quum de legitimo creando Pontifice agebatur; operæ pretium erit animadvertere; quum enim nostra ætate fiant eorum perquam simillima, gratum erit vetustatem tantam inspicere nostra tempora referentem, quum de Christi Vicarii electione divinitus petenda sacri Electores deliberant. Ingravescente S. Pauli valetudine deprehendit Primicerius impia Nepesini Totonis, ejusque Sectatorum consilia de Pontificali ambitu, & quæ erat ejus autoritas, convocatis reliquis Judicibus, accersitoque conjuratore Totone, machinamenta ejus elusit, quod flagitium antea cautum in Concilio Romano Symmachi, multo post B Paulus IV. peculiari Bulla est detestatus. Utraque autem Constitutio præmittitur cæremoniali electionis Romani Pontificis, quibus sacramento se hodie adstringunt Eminentissimi Electores. Neque secus ab antiquis hisce Electoribus, Proceribus nimirum, qui Cleri erant classis altera, videmus factum; nam *assertis in eadem domo .... sacramentum mutuo præbuimus &c.* Insuper, quod est præcipuum, post mortem Pontificis, antequam de Successore eligendo quidquam cogitetur, *Cardinales*, verba ipsa cæremonialis usurpo, *præstito in prima Congregatione juramento de observanda .... una cum aliis constitutionibus, quæ legi, & jurari in ea hactenus consueverunt, exequias pro ejus* C *anima juxta ritum &c.* En autem simillimam veterum praxim eo tantum discrimine, quod ii multo plures numero, non in privatarum ædium aula congregantur, sed in amplissimo Divi Petri Templo: *Dum hæc agerentur Domnus Paulus exhalavit spiritum. Et de præsenti omnes unanimiter properantes in Basilica Apostolorum in ipso Dominico die denuo sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias*.

Conc. Later. infra.

Ibid.

XII. Idem adstruitur.

Hanc ego antiquam consuetudinem beneficio nostri Codicis prodeuntem eo libentius in medium attuli, quo aliorum de ea silentio compellebar credere, quod statimatque Pontifex moriebatur, unica omnium sollici- D tudo esset de Successore eligendo. Neque aliud, ut verum fatear, docet Diurnus: *Magna*, inquit, *nos tristitiarum moles obstrinxerat proprio Dispensatore frustratos: sed non diu in afflictione persistere consueta Dei nostri benignitas sperantes in se derelinquit; triduo enim nobis exiguis in oratione manentibus, ut omnium mentibus cœlestis dignatio demonstraret, quem dignum ad Successionem Apostolicæ vicis jubeat eligendum, ejus gratia suffragante, & omnium animis inspirante, in uno convenientibus nobis &c.* Nam novemdiale sacrum justis persolven- E dis mortuo Pontifici postea laudabiliter institutum, sollicitam de novo eligendo Pastore multitudinem tunc temporis non morabatur; quin ipsi sollicitudini admovebat calcar contentionis metus, ita ut præcipiti electioni adhibere oportuerit frenum, ut saltem tridui spatium Pontificis mortem a Successoris electione secerneret: quod testatur Bonifacii III. decretum septimo ineunte seculo. *Nisi tertio die depositionis ejus, adunato Clero, & filiis Ecclesiæ, tunc electio fiat*.

Diurn. Pontif. cap. 1. tit. 4.

Anast. tom. 1. sect. 115.

A Et quoniam tribus iis diebus vacandum erat jejunio, & precibus, ut fieret digna electio, raro celebres legimus pompas funebres Romanorum Pontificum. Cujus rei singulare exemplum præbet Concilium Lateranense: nam Stephanus III. referens mortem Pauli Prædecessoris sui: *Quando*, inquit, *Domnus Paulus Papa de hac vita recesserat, omnes eum derelinquentes, nisi ego funeris adsistebam custodiam ob sepulturæ tradendum* (erat tunc Stephanus Presbyter tituli S. Cæciliæ). Tot tamen, tantisque dierum angustiis pressi, Archipresbytero, Archidiacono, & Primicerio rerum curam gerentibus, primum omnium præbebant sibi B invicem sacramentum, ut supra, in Basilica S. Petri, quod a nostro Cod. discimus; deinde justis defuncto Pontifici persolutis, jejunium, & preces pro novo eligendo inchoabant. Quam profecto consuetudinem præbendi sacramenta populo, pro rata, certaque habeo; tametsi in nostro Concilio merum ejus indicium deprehendam: quippe fieri potuisse nunquam credam, ut ipso Pauli emortuali die Dominico, tot numero Electores in Basilica D. Petri congregarentur tanta pernicitate, nisi omnes conscii gerendarum rerum continuo post mortem Pontificis, eo convolassent, ut hodie videmus fieri ad audiendam pronunciationem assumti. C Idque magis magisque comprobat universalis omnium fuga, præter Stephanum, ab Ecclesia D. Pauli extra muros, ubi supremum diem obiit Paulus; nam præsto esse omnes cupiebant functioni generalis sacramenti, quæ reliquis omnibus præmittenda erat.

Con. Lat. infr.

XIII. Codicis nostri autoritas ostenditur.

Spectatis rebus præcipuis fragmenti hujus pretiosissimi ab injuria temporum vindicati, duo monenda restant ad historiam pertinentia, unum videlicet ad libri Pontificalis narrationem; alterum ad ipsiusmet Concilii certum Chronologiæ mendum. Ad Anastasium, seu librum Pontificalem quod spectat, ingenue fateor, me cum utroque Pagio, & quotquot ante hunc diem de invasione Con- D stantini scripserunt, deceptum esse narratis in vita Stephani III. ac proinde invasionem præmisisse morti Pauli in Notis chronologicis ad Stephanum II. non enim habui codicem tempestive. Quare restituenda Anastasii lectio, juxta Codicem, nobisque danda venia meliori veterum monumento non inhærentibus. Copias igitur factiosi homines, post sacramentum in ædibus Primicerii præstitum pejerantes, introducunt in urbem Romam ipso die Dominico 28. Junii, inque cuneos militari more disperdunt. Moritur hæc inter Paulus, omnesque unanimiter, E ne scelestis quidem conjuratoribus exceptis, ad D. Petri basilicam quantocyus convolant, solenni sacramento se obstringunt pro Successore Pauli rite eligendo. Post hæc suam quisque domum revertitur, factiosi vero aciem in cuneos dispersam colligentes tumultuarii ad Lateranense Patriarchium pergunt, omnia occupant armis, Constantinum laicum faciunt Clericum, inde Primicerio Christophoro per unum ex Notariis nunciant, ut suo non desit assensu, novumque ad Electum accedat. Hæc

Anast. tom. 4. pag. 227.

omnia

ANNO CHRISTI 769.

omnia sunt peracta die Dominico. Sequenti die, nimirum feria secunda Intrusus consecratur Diaconus forensis in Oratorio ipsius Pacriarchii Lateranensis S. Laurentii, quod Joannes Diaconus describit apud Mabillonium, & ita *more illo*, ait Primicerius, *tam terribile, ac metuendum indigne sibi Apostolatus stinguli cultum*. Hanc profecto narrationem ipsis ex Diaconorum locutis tam in libro Pontificali, quam a nobis hactenus, conferri simul velim, ut æstimetur, utra sincerior haberi debeat. *In libro enim* Pontificali rerum summa integra est, quamvis earumdem prosequutio, quas referre Concilio non interest Primicerii, enarratur.

Mab. Ital. to. 1. pag. 572.

XIV. Idem comprobatur.

Nonnullum tamen est, quod liber Pontificalis contra nostri Codicis fidem refertur, Constantinum consecratum esse Subdiaconum, atque Diaconum. At Subdiaconatum nuper dicebam, non esse inter sacros Ordines relatum ante duodecimum seculum; qua de re fusè, & erudite Thomassinus in veteri & nova disciplina, quam adire quisque poterit. Ante autem, quam Sacris asconsecretur Ordinibus, eadem conditio illius erat, quæ minorum, tametsi horum principem locum semper habuit. Auferet mihi verba, & lectori molestiam Ordo Romanus prifcæ Subdiaconatus conditioni conveniens. De Acolytho ordinando ille loquitur: *Prosternit se in terram cum ipso scrutinio, & dat se orationem sic*: „ Intercedente beata, & „ gloriosa semperque Virgine Maria, & „ beato Apostolo Petro, salver, & custo„ diat, & protegat te Dominus. Amen. De Subdiacono: *Et se in terra prosternet, & dat se orationem, ut supra diximus*: ipsissimam videlicet, quam Acolytho. Diacono demum hæc dabatur oratio; „ Oremus „ dilectissimi, Deum Patrem Omnipotentem, „ ut super hanc famulum suum, quem ad „ sacrum Ordinem dignatur assumere, benedictionis suæ gratiam clementer effun„ dat, eique donum consecrationis indul„ geat, per quod eum ad præmia æterna „ perducat.„ Nec præterundum, quod quicumque is fuerit, qui Pseudo-Papæ ordinationem amplificavit, non assignetur *Diaconus Forensis* conditionem, adjunctum illud *Forensis* eliminavit. Reponendum igitur nostri Codicis auctoritate. Eitque eadem ratio de Diaconibus Forensibus, quam de

Mabill. Mus. Ital. to. 1. Ord. VIII. num. 1. & 3.

Presbyteris nos docet Leo IV. dum coarctat eorumdem numerum per titulos, & Diaconias urbis effusorum; quum enim Ordinatores Episcopi Cardinales ab invasore, vim passi, non ignoraverint aut Presbyterum, aut Diaconum inthronizari oportere, monuque omnem scelestus invasor præcipitaret, consecrarunt Diaconum Forensem, sive extra corpus Romanæ Ecclesiæ, quod plenum erat. Cæterum Diaconos intheonizari, creatique Pontifices absque Presbyteratus mentione, de legitimorum Pontificum exemplo fatis superque, non ignoratum enim, & Nicolaus I. non secus consecrari leguntur Pontifices apud Anastasium; & utroque utitur exemplo Mabillonius in Commentario ad Ordinem Romanum, quem videsis hac de re.

ANNO CHRISTI 769.

Concil. Rom. B. cap. 3.

Quod alterum pollicebar, mendum nempe Codicis certum, evidens est. Orditur Primicerius narrare Patribus congregatis scelestum S. Sedis invasionem a morte Pauli, quam illigat cum die 29. Junii; & infra de generali facramento loquens præsito in Basilica Divi Petri continuo post mortem Pauli, *Eodem* id esse ait die Dominico. Nam Indictio quinta ab eodem memorata indicat emortualem Pauli annum 767. eoque anno, ut docemur litera dominicali D, dies 29. Junii erat feria secunda; non igitur dici 29. fed 28. illiganda erat Pauli mors. Proptered tamen non est, cur Primicerii post biennium referenti luceniamus; tum quia diem dominicum memorans fe ipse arguit, tum quia in Acta Ecclesiæ, utplurimum dies depositionis referebatur, quod & Henschenius vidit in conatu Chronico-Pontificio, & quicumque literam Pontificalem fcrio animadvertrerint, perfpicue intelligent, a die enim depositionis numerabantur Interpontificia. At de his rebus nihil fum loquutus. Ita omnibus absolutis, quæcumque aut præfari, aut Commentario apieci oportere constitui, refiat nunc, ut Concilium ipsum, cique adnexam de congregatis Episcopis Differtationem, quam pro meis viribus elaboravi, Eruditorum oculis fubjiciam, atque eam quidem caftigandam, reprehendandamque dumnodo mesim erga Sanctam Sedem obsequium, fludiumque ardent offufas veritati tenebras abjiciendi, æqui, bonique consulant, quod unum ab iis peto.

XV. Epistola Cod. reg. Christ. carolin. ter.

Anast. to. 4.

CON-

ANNO CHRISTI 769.

CONCILIUM LATERANENSE STEPHANI III.

ANNO CHRISTI 769.

Anno DCCLXIX.

In nomine Domini. Incipit Concilium D. Stephani tertii Papæ.

Ex Cod. Mss. Bonavent. ann. Bibliothecæ Capitular. Veron.

IN nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti. Regnante uno, & eodemque Sancta Trinitate cum eodem Patre, & Spiritu Sancto per infinita omnia secula, mense Aprile, die duodecima, indicione septima.

Præsentis in medio sacrosanctis Christi quattuor Evangeliis, præsidente terbeatissimo, & evangelico Stephano Summo Pontifice hujus romanæ urbis Ecclesiæ, & universaliter tercio Papa in venerabile Basilica Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, qui appellatur Constantiniana juxta Lateranis, *confidentibus* etiam cum eo reverentissimis, ac Sanctissimis Episcopis: Ideft

Johanne ven. Diacono Sanctæ Ecclesiæ Ravennatis locum præsentante, Sergii . . . .

Voiclechario Archiepiscopo Provinciæ C vicûfenensis,

Georgio Episcopo Ostiensi,

Buiferamo Episcopo Meltensi,

Lullo Episcopo Magnantix,

Gavienno Episcopo Torenorum,

Adone Episcopo Lugdonensi,

Herminario Episcopo Vethoricæ,

Daniele Episcopo Narbonensi,

Hermenberto Episcopo Joahione,

Verabulpo Episcopo Burtevulgi,

Erlulfo Episcopo Lingonicensi,

Thulpino Episcopo Remensi,

Giseleberto Episcopo Noviomu,

Joseph Episcopo Derronæ,

Lanfrido Episcopo Caftri,

Autinando Episcopo Tufcanæ,

. . . . . Balneo Regiensi,

Petro Episcopo Polonii,

Felerado Episcopo Lunensi,

Theodoro Archipresbytero & Petro Diacono locum præsentantibus,

Theodori Episcopi Papiæ Ticini,

Petro Episcopo Cæræ,

Maurino Episcopo Poli Martii,

Leone Episcopo Caftelli,

Sergio Episcopo Ferentini,

Jordane Episcopo Signiæ,

Adone Episcopo Ortensi,

Anfualdo Episcopo Narniæ,

Nirgotio Episcopo Anagniæ,

Agathone Episcopo Sutrii,

. . . . . ano Episcopo centum Cellarum,

Theodorio Episcopo Tiburtinensi,

Pinio Episcopo Tribus Tabernis,

Bonifa Episcopo Priverneni,

. . . . . nino Episcopo Alatrino,

Valerano Episcopo Trebe,

Bono Episcopo Manturinensi,

Gregorio Episcopo Silvæ candidæ,

Eustratio Episcopo Albano,

Potho Episcopo Nepesino,

Cidonato Episcopo Portuensi,

Antonino Episcopo Cesinæ,

Joanne Episcopo Fentiæ missis a prædicto Sergio Archiepiscopo Ravennæ,

Stabilino Episcopo Pensauri,

Mauro Episcopo Fanensi,

Juviano Episcopo Gallis,

Georgio Episcopo Sensogallíæ,

Sergio Episcopo iculcensi,

Sabbatio Presbytero locum præsentante Tiberii Episcopi Ariminensi,

Florentino Episcopo Eugubii,

Gregorio Presbytero & locum præsentante Temaurini Episcopi Ordinii,

Cidonato Episcopo Villitrix; seu venerab: Presbyteris,

Gregorio Archipresbytero,

Theophi Presbytero,

Eustachio Presbytero,

Clemente Presbytero,

Donato Presbytero,

Armogenio Presbytero,

Theophilacto Presbyteto, &

D Theodosio Presbytero, adstante etiam Anastasio Archidiacono, & cunctis Religiosis Dei famulis tam Laicorum Monasteriorum, vel Græcorum Cynoviorum, atque proceribus Ecclesiæ, & cuncto Clero, Optimatibus etiam militiæ, seu cunctí exercitus, & honestorum Civium, & cunctæ generalitatis populo.

Stephanus Episcopus sanctæ catholicæ, & Apostolicæ romanæ Ecclesiæ dixit. Sanctissimi fratres, & consacerdotes, ideo vestram Deo amabilem, atque conspiE cuam fanctitatem in hanc sacrosanctam matrem omnium Ecclesiarum Dei Romanam ecclesiam aggregare de diversis Provinciis studuimus, ut de invasione, & nova temeritatis præsumptione, quæ per Constantinum, & ejus fequaces huic apostolicæ sedi irrepsit, subtile rei meritum perfcrutari jubeatis, & fecundum sanctorum Canonum, atque probabi-

ANNO CHRISTI 769.

lium Patrum decreta, id, quod æquitatis exigit ratio, decernere studeatis.

Sanctum Concilium respondit: veniant in nostri præsentia hi, qui eligerunt, atque enormiter consecraverunt, & dicant; qualiter se rei habet qualitas, ut sciamus, quid exinde canonice cum Dei auxilio decernamus.

Sanctissimus, ac ter beatissimus Stephanus summus Pontifex, & universalis Papa dixit. Ego de hac causa nullam habeo scientiam, quia quando dominus Paulus Papa de hac vita recesserat, omnes eum derelinquentes, nisi ego fueris adfuerunt custodiam ob sepulturæ tradendum. Sed ecce dilectus filius noster Christophorus Primicerius, qui scit, ea dicat.

Tunc ingressus sanctissimus vir Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ sedis apostolicæ adsistens in medio venerandi Concilii, dixit. Sanctissimi Patres & Clerum, recensatio hujus peractæ causæ prolixa est, & dum multa sunt, quæ referantur, exarari feci ea, quæ in vestri offero præsentia vobis relegenda. Et accipiens ea Vvilcarius Deo amabilis Archiepiscopus Galliarum, tradidit ea Leoncio Notario Regionario, & Scriniario relegenda. Et ingressus in medio idem Scriniarius cuncta relegit, cujus iste est textus. Christophorus Primicerius Notariorum Sanctæ Sedis apostolicæ ex persona universalis Dei Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & totius Cleri dixit: quanto jocunditatis gaudio sancta universalis Dei pollet Ecclesia, evidentius nunc rei meritum demonstrat, & spiritalis superna confiderationis hujus angelici Collegii..... dum talia præcipua, & a Deo inluminata ob sui defensionem pariter conspicit aggregata luminaria... egregii Dei cultores divino accerstram nutu præsentiam. Inter quos velut splendidissimus Sol..... Domne sanctissime Præsul, & universalis Papa, miro splendore rutilas, qui Apostolorum principis beati *Petri* promeruisti perfrui sedem. Vos enim estis folertissimi Dei cultores secundum sanctorum Patrum traditionem, membra *hujus* sacrosanctæ romanæ Ecclesiæ, quæ caput, & principatum omnium Dei Ecclesiarum exsistit, & oppor- E tet vos vestro capite sincerissimo mentis affectu, & ex intimo cordis annisu obtemperantes ea, quæ pro quiete ejusdem Dei reſpiciunt Ecclesiæ magnopere spiritali profligare intuitu perpendentes illut, quod scriptum est... si caput sanum fuerit, & cætera membra sana efficiuntur, credendum quippe est, quoniam &

ANNO CHRISTI 769.

ipsi Angelorum chori pariter cum omnium Sanctorum cœtu inefabili nobiscum gratulantur lætitia cernentes omnium vivificatorem Spiritum Sanctum, hujus sacratissimo adesse Concilio, quoniam ipsius testatur præsentia Congregatio Sacerdotum.

Stephanus sanctissimus, ac beatissimus Episcopus sanctæ Dei Ecclesiæ catholicæ, atque apostolicæ urbis Romæ dixit. Divina illustratione informatus dilectus filius noster Christophorus Primicerius ea nos adgreditur, quæ profecto ad imagnam sanctæ Catholicæ, & apostolicæ nos oriæ diffusæ nostræ romanæ Ecclesiæ vigoris censuram, & olitanam ejus traditionem pertinere nosscuntur: & nimirum constat, quod inter cætera spiritalium operum studia illa præserenda sunt, quæ ad salutem proficiunt animarum, subsecuntur enim prosperæ, si primitus quæ Deo sunt cariora perficiantur.

Universi venerabiles Episcopi dixerunt. Subtili refertione sanctissimus vir Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ sedis apostolicæ nobis adicat ea C quæ brachio fortia trasgressoribus & apostolicæ sedis invasoribus diabolica instigatione perpetrata sunt, & nova præsumptio huic sacrosanctæ romanæ interpositæ Ecclesiæ; quatenus liquido agnoscentes rei qualitatem obtime instrui valeamus ea, quæ fas exigit decernere, & secundum sanctorum Patrum, & Canonum instituta determinare.

Christophorus Primicerius Notariorum sanctæ sedis apostolicæ verba faciens universalis Dei romanæ Ecclesiæ, & totius Cleri dixit. Contigit per transactam D quintam Indictionem mense Junio die, vicesima nona sanctæ recordationis domnum Paulum Papam de hac luce divina vocatione fuisse subtractum. Dum vero in eadem decumberet infirmitatem, de qua & vitam finivit, illico arreptus a Diabolo quidam Nempesini oppidi ortus Toto nomine cum suis germanis, atque aliis nefariis complicibus nitebantur eum interficere, quod mea infelicitas audiens hoc fieri prohibui, & convocato eodem Totone, vel reliquis Judicibus in domucellam meam, falutaribus eos adgressus sum monitis, & validis exortatus fum adjurationibus a tanto reatus flagicio caveri: & vix tandem aliquando eorum procacissimam valui flectere mentem, ne in tali tantoque se inmiscerent piaculo. Post hæc vero affertis in eadem domo pusillitatis meæ sacrosanctis Christi quatuor Evangeliis, & venerabili Chrismate, & cæteris Dei mysteriis, *sacramentum* mutuo

ANNO CHRISTI 769.

mutuo præbuimus, quod nullus extra- A alium electionem Pontificatus egisset, sed eum, quem ex *suo consilio* Divina Providentia tribuisset ex corpore Sanctæ nostræ Ecclesiæ, videlicet de Sacerdotibus, *vel Diaconibus* juxta hujus apostolicæ sedis traditionem nobis eligeremus Antistitem, & præstito inter nos eodem *sacramento*, eorum credidimus sponsioni adhirmantes, & hoc in eodem sacramenti fœdere, ut neminem rusticorum *hujus* Romanæ urbis subjacentium castrorum in hanc civitatem ingredi permitteremus. Illi vero *adjurantes Dei* judicium, & in perjurii reatum delapsi sunt, & plurem rusticorum catervam in hanc Romam intromittentes *urbem*, *ca*pere cum armis hostiliter cuncos constituere: & dum hæc agerentur sæpe factus Domnus Paulus *vocatus* in judicio exhalavit spiritum. Et de præsenti omnes unanimiter properantes in Basilica Apostolorum in ipso dominico die denuo sacramenta populo præbuimus ob conservandas unicuique justitias. His vero peractis, & cunctis propriis domibus revertentibus, repente adgregantes ipsi nefarius Toto, vel B ejus germanus Constantinus universam rusticorum cohortem, brachio forti idem Constantinus laicus existens, cum armis apostolicam invasit sedem, & Clericus in eodem Patriarchio effectis est. Quo audito dubium mihi fuit credendi tam, inauditam novam præsumptionem, & dum ambigerem de hoc, protinus conjunxit ad me Constantinus Notarius asserens, ita ei fuisse ab eis præceptum, ut ad ejus electionem occurrerem, validissime comminacionibus terrens, ut nisi in eodem die ad eum properarem in magno C *malsericordia* vereiam ab eodem facerebatis eveniffem periculo. Quod quidem elegi magis mori, quam in ejus electionem consentire, & nequaquam illuc profectus sum. Alio vero die secunda feria idem invasor apostolicæ sedis Diaconus forensis in oratorio Patriarchii Lateranensis confecratus est: & ita miser ille tam terribile, ac metuendum in ligne sibi Apostolatus sumpsit culmen. Quod quidem ego infelix cernens in tantam humilitatem sanctam Dei devenisse Ecclesiam, cotidie fiumina lacrimarum ex meis fluebant oculis, & in magno lamentacionis D ululatu perdurans, divinam nunquam destiti exorandum clementiam, ut sanctæ sux subveniret Ecclesiæ. Illi autem concipientes tristiciam cordis mei, primitus quidem interficere facientes Gregorium Ducem habitatorem provinciæ Campaniæ ob mei interitum, & postmodum moliebant & me interficere, sed

ANNO CHRISTI 769.

omnipotens Dominus, qui sperantes in E se, sua continua tuetur protectione, eorum mihi manifestavit insidias, & confestim confugium feci cum filiis meis in Ecclesiam beati Petri Apostolorum principis: illicque adsistens nitebatur in eisdem Constantinus variis suasionibus ex eadem sacratissima apostolica eici aula; & dum diu immineret, & nequaquam ad suum potuisset pervenire desiderium, ex eadem me eiciendum Ecclesia, ad ultimum per femetipsum ad me progressus, sacramentum nobis ante sacratissimam confessionem beati Petri Apostoli præbuit, fecundum nostram semper æstimationem voluntatem, scilicet ut usque ad venerandam Paschalem festivitatem mihi filiisque meis liceret in propriis demorari domibus, & postmodum licentiam se nobis daturum monasterium proficiscendi. Igitur transacta Paschali festivitate confestim adpuit *illum eg*i una cum Sergio filio meo nos debere juxta fux pollicitacionis sacramentum monasterio absolvi gradiendum, scilicet partibus Spolitinis, in eum, qui vocatur Salvatoris Domini nostri Jesu *Christi*.

Explicit Codex.

„ Absoluta per Primicerium narratione, cujus summam legere est in vita „ Stephani IV. apud Anastasium, Pseu- „ do-Papa interrogatur, quare tantum „ nefas perpetraverit? Ille vero profes- fus coram omnibus, *quim se a populo per- tuliſſe..... corruens in terram, manibus extensis in pavimento ſe evam, ac ſuper nu- merum arena maris peccaſſe dicebat, petens* D *miſericordia veniam ab eodem facerebatis conſequi Concilio. Quem a terra elevare, facientes ipſo die nullam de eo proferendi ſententiam.*

Anaſtaſ. in vita Stephan. IV. fol. 127.

ACTIO SECUNDA.

Eadem ibi.

Alia vero die; videlicet tertiadecima mensis Aprilis, fer. v. *denuo adfuerunt eum, atque interrogantes de eadem impia novitate, reſpondit nihil novi ſe feciſſe, dicens, quia & Sergius Archiepiſcopus Ravennatum laicus exiſtens, Archiepiſcopus factus eſt. Et Stephanus Neapolitanæ civitatis, & ipſe laicus regenee Epiſcopus conſecratus eſt. Dum vero talia iſdem Conſtantinus perſequeretur, illico irati ſolo Eccleſiaſtica traditionis univerſi Sacerdotes alapis eum cervicum cædere facientes eum extra eandem Eccleſiam ejecerunt.*

Tunc * *dixerunt omnibus ejus rationum & Conſumgeſtis, ſimul & Concilio illo, quod in feri. ſiis.*

ANNO CHRISTI 769.

ptis de ejus quasi confirmatione editum fuerat, igne consumpserunt in medio presbyterii ipsius Ecclesiæ. Et hoc facto projectus est in terram Sanctissimus Stephanus Papa cum universis Sacerdotibus, & populo Romano, clamantesque Kyrie eleison cum ingenti fletu, peccasse se omnes professi sunt pro eo, quod de manibus ipsius Constantini pro eo, quod de manibus ipsius Constantini communionem susceperint, sicque ex hoc omnibus indicta est penitentia. Tunc alii tit sacratissimis Canonibus, cisque liquido perfrunatis prolata est sententia ab eodem sacerdotali Concilio sub anathematis interdicto.

Dist. 79. cap. 4. Idem fecit. 178.

Nullus unquam præfumat laicorum, neque ex alio ordine, nisi per distinctos gradus ascendens, Diaconus, aut Presbyter Cardinalis factus fuerit, ad sacrum Pontificatus honorem promoveri.

ACTIO TERTIA.

Lucas Holstenius Collect. Rom. pag. 257. ex Anselmo libr. VI. cap. XXIV. & seqq.

Luc. Holst. Coll. Rom. pag. 157.

HEsperio die prolata est sententia, quemadmodum Constantinus Apostolica Sedes invasor sub pœnitentiæ correptione subsistere debeat.

Dist. 79. cap. 5.

Item infra. Oportebat, ut hæc sacrosancta Domine nostra Romana Ecclesia, juxta quod a Beato Petro, & ejus successoribus institutum est, rite ordinaretur, & in Apostolatus culmen unus de Cardinalibus presbyteris, aut Diaconibus consecraretur.

Item. Sed & hoc sub anathematis interdictionibus decernimus, ut nulli unquam laicorum sive ex manu armata, vel ex aulis Ordinibus præsumant inveniri in electione Pontificis: sed a cœtu Sacerdotibus, atque Proceribus Ecclesiæ, & cunclo Clero ipsa Pontificalis electio proveniat. Et præsumpta Pontifex electus fuerit, & in Patriarchium deductus, omnes Optimates militiæ, vel cunctus exercitus, & cives honesti, atque universa generalitas populi hujus Romanæ urbis ad salutandum sicut omnima Dominum properare debeat. Et ita more solito decretum futientes; & in eo cunctis pariter concordantes subscribere debent. Hoc itaque & in aliis Ecclesiis sub divino judicii obtestatione decernimus observandum.

De cætero autem Tusciæ vel Campaniæ, vel de aliis locis nullus audeat Romam ingredi, nec a quopiam invitentur, aut infra civitatem introducantur. Sed nec quisquam ex fervis tam Cleri, quamque militiæ in eadem electione inveniatur; nec arma cum armis, & fustibus.

Epistolarum Ratherii ex Monacho Lobiensi, Veronensis Episc. epist. 2. Rom. Eccl. directa ab universo Clero Veronensi, apud Acher. Spicil. to. 2. hujus Actionis III. profequirtionem exhibet, seq. Decreto.

ANNO CHRISTI 769.

D. Acher. in Spicil. to. 2.

Post hæc vero Sanctissimi Episcopi dixerunt. Quoniam hæc omnia Deo annuente, quæ ad salutem omnium erranthium pertinunt, tractata noscuntur, atque decreta; nunc restat, ut de ordinatione Episcoporum, Presbyterorum, vel Diaconorum, quam prædictus Constantinus Apostolica Sedis invasor pergens, id quod communi consensu tractavimus, coram omnibus declaremus. Primum omnium decernimus, ut Episcopi, qui confecerunt, siquidem Presbyteri prius fuerunt, aut Diaconi, in eodem pristino honore revertantur, & postmodum facto more solito Decreto Electionis eorum ad Sedem Apostolicam, cum plebe, atque Clero ad consecrandum eveniant, & consecrationem a nostro Apostolico suscipiant; ac si prius fuissent minime ordinati. Sed & qui alia in sacris officiis sibi Constantinus peregit, prater tantummodo baptismum, omnia iteruntur. At vero Presbyteri illi, vel Diaconi, quos in hac Sancta Romana Ecclesia ordinavit, in pristino Subdiaconatus ordine, vel alio, quo fungebantur officio, reverantur. Cum & postmodum in vestra Sanctissima Almitati potestate, sive eos ordinandi, sive ut vobis placuerit dijponendi: luici vero illi, qui ab eo tonsurati sunt, atque conferati, decerantes statuimus, ut aut in monasterio revertantur, aut in proprii domibus residenter, spiritalem, atque religiosam vitam degant.

ACTIO QUARTA.

Quæ extant, Lucas idem Holstenius edidit collect. Rom. pag. 161.

De Veneratione Sacrarum Imaginum.

Luc. Holst. Coll. Rom. pag. 161.

SI ad Sanctorum consortium venire optamus, profecto bic omnia in honore Sanctorum, sive reliquiis non solum corporum, sed & vestimentorum, sive Basilicarum minibus eorum memoratas, seu etiam imagines, & vultus illorum in qualibet loco depictos celeberrimo honore venerari debemus.

Item. Parvendum est, ne sub iconum occasione ad pejora sese status mala assertione erigat, & corpora Sanctorum, & reliquiæ Martyrum adorari earumdem membra Domini, ac venerari prohibeat.

Item.

ANNO CHRISTI 769.

Item. Interrogatio Antiochi ad Sanctum Athanasium. Quomodo vos sanctis imaginibus, & adoratis eas? Responsio. Non sicut Deos imagines adoramus nos fideles, absit, sicut pagani: sed tantummodo affectum, & caritatem anima nostra ad voluntem faciei imaginis aptamus. Unde & multoties voluntem deleto, sicut lignum porum, atque communis jam, quod dudum fuerat imago, conburimur.

Item. Crucem pro Crucifixo in ea Christo adoramus, & ampleclimur fideliter.

Item. Si quis Sanctas Imagines Domini nostri Jesu Christi, & sue Genitricis; atque omnium Sanctorum secundum Sanctorum Patrum statuta, venerari noluerit, anathema sit.

L. Canones Apostolorum tantum suscipiendos.

Item. Non amplius suscipiuntur Apostolorum Canonum prolata per Sanctum Clementem, nisi quinquaginta Capita, qua suscepit Sancta Dei Catholica Romana Ecclesia.

Statuta contra vim, & ambitum.

Item. Si quis ex Episcopis, vel Presbyterii, vel Monachis, aut ex Laicis contra Canonum, & Sanctorum Patrum statuta, prorumpere in gradum majorum Sancta Romana Ecclesia, idest Presbyterorum Cardinalium, & Diaconum ire præsumpserit, & hanc Apostolicam Sedem invadere quilibet ex suprædictis tentaverit, & ad summum Pontificalem honorem ascendere voluerit; ipse & filii fautentibus sint perpetuum anathema.

Dist. 79. Cap. 5.

Item. Si quis cum armis in electione Pontificis vel aliorum Sacerdotum in ventus fuerit, anathema sit.

Item. Si quis juvare, aut introducere in hanc civitatem Roma præsumpserit quempiam de quacumque civitate, aut castro, vel loco Pontificis prius dijectum, quamque in Sede beati Petri Pontifex ordinatus fuerit, anathema sit.

Item. Si quis refistere præsumpserit Sacerdotibus, atque Primatibus Ecclesiæ, vel cunctis Clero ad eligendu sibi Pontificem, secundum hanc canonicam traditionem, anathema sit.

AD ACTIONEM IV. ADDITAMENTA.

ANNO CHRISTI 769.

Ex epistola Hadriani papa ad Carolum regem pro defensione Nicana Synodi in defensione actionis tertiæ.

QUam synodicam (Theodori patriarchæ Hierosolymitani) in Latino interpretatam eloquio prædecessor noster quondam sanctissimus dominus Stephanus papa in suo concilio, quod & ipse pro sacris imaginibus una cum diversis episcopis in partibus Francia, seu Italix fecit, suscipientes, ac relegentes, placuerunt tam de diversis Francorum patrum testimoniis, quam de synodo fidei, ubi tacti sunt, dicentes: *Si quis alium terminum fidei, sive symbolum, aut doctrinam habet præter quod traditum est a sanctis, nec suscipit & universaliter hoc synodit, & confirmatum est ab his sanctis patribus qui in eis convenerunt, & non adorat imaginem sive figuram Domini nostri Jesu Christi, neque immaculatam ejus confitetur, sicut qui descendit & incarnatus est propter nostram humanam, talem impium anathematizamus, & alienum extranumque deputamus neque catholicæ & apostolicæ ecclesiæ:* & extera quæ longum est enarrari.

In Collect. Labb. to. VIII. pag. 1538.

Prædecessor noster sanctæ recordationis Dominus Stephanus, quondam sanctissimus papa, in suprædicto concilio præsidens, inter plurima veridica testimonia per semetipsum afferens, docuit ita: *Sed nec illud est prætermodum, quod relatione fidelium de parcibus orientis advenientium sape cognovimus. In quibus licet evangelium sflet, tamen nequaquam in omnibus incredulis fides meritum, & nec affirmande de ipso evangelista:* (a) Multa quidem & alia signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc. *Denique fertur de afferentibus, quod Redemptor humani generis, appropinquante die passionis, euidam regi Edessæ civitatis desiderati corporaliter illum viderre, & perfectionibus Judæorum fugeret ab illum convocare, ut auditas miraculorum opiniones, & famitatum curationes illi & populo suo impertiret, respondisset. Quod si faciem meam corporaliter cernere cupis, Eo tibi quitus mei faciem transformatam in linteo dirigo, per quam & desiderii tui fervorem refrigeres, & quod de me audisti, impossibile nequaquam fieri existimes. Postquam tamen complevero ea quæ de me scripta sunt, dirigam tibi unum de discipulis meis, qui tibi & populo tuo salutates imperiat, & ad salutimitatem fidei vos perducat &c.*

Dist. 79. cap. 4.

Joxx. 30.

Ex

ANNO CHRISTI 769.

Ex Anast. Biblioth. Ibid.

Anast. ibid. sect. 281.

Expletis vero omnibus, quæ in eodem Concilio promulganda erant, tunc isdem beatissimus Pontifex aggregans universos Sacerdotes, atque Clerum, & cunctum populum profecti sunt ad beatum Petrum Principem Apostolorum cum hymnis, & canticis spiritalibus, nudis pedibus incedentes, illic- A *que in ambonem ascendens Leontius Scriniarius, cuncta quæ in eodem peracta sunt Concilio extensa voce legit populo. Sed & tres Episcopi, idest Gregorius Silvæ Candidæ, Eustratius Albanus, & Theodosius Tyburtinus in eodem præfatæ Ecclesiæ ambone ascendentes anathematis obligationem protulerunt, si quisquam præsumat quoquo tempore transgredi quippiam de omnibus, quæ in eodem Concilio statuta sunt.*

DISSERTATIO

De Concilio Lateranensi Stephani III.

CAPUT I.

Provinciæ tum Civiles, tum Ecclesiasticæ Galliarum, & Italiæ Concilii tempore.

I. Stephanus III. Gallicanos Episcopos ad Concilium vocat.

PRæclarum sane monumentum subordinationis Gallicanorum Præsulum Sanctæ Sedi in lucem prodit. Papa Stephanus III. Concilium Romæ habiturus, in quo Constantinus Apostolicæ Sedis invasor deponendus erat, sacrarumque Imaginum veneratio adversus græcam impietatem asserenda: *Direxit in Franciæ partes ad excellentes viros Pipinum, Carolum, & Carolomannum Reges Francorum, & Patricios Romanorum, Sergium Secundicerium, & Nomenclatorem deprecans, atque adhortans eorum excellentiam per suas Apostolicas literas, ut aliquantos Episcopos dirigerent ad faciendum in hac Romana Urbe Concilium pro impia novi erroris, ac temeritatis præsumtione, quam Constantinus Apostolicæ Sedis pervasor ausus est perpetrare. Eisque in hanc Romanam Urbem conjungentibus mense Aprilis Indictione VII. protinus antedictus Stephanus Sanctiss. Papa aggregans diversos Episcopos Tusciæ atque Campaniæ, & aliquantos istius Italiæ provinciæ*, Concilium celebravit.

Lib. Pontific. in Steph. III.

II. Episcopor. Galliæ, & Italiæ numerus, provinciæ, sedes, nomina, hucusque incerta.

Hanc Romani Concilii historiam ex libro Pontificali hauserunt multi: provincias vero, sedes, nomina, & numerum Episcoporum convenientium tum ex Francia, tum ex Italia, nemo usque ad hunc diem ex tanta, qua obruebantur vetustate, eduxit. Franciæ quidem Episcopos edidit Pater Jacobus Sirmondus e Schedis Onuphrii, licet non integre; nam Meldensis in Schedis silebatur, numerumque duodecimum implebat Joseph incertæ Sedis, quem fuisse Dertonensem hodie discimus; ac proinde Conciliorum Collectores, Sammarthani, aliique eruditissimi viri Sirmondum sequuti, omnes decepti sunt. Italiæ vero Antistites infeliciori usi sunt fortuna; nam quatuor, aut quinque exceptis, qui aut in libro Pontificali memorantur, aut Concilio interfuerunt S. Pauli I. reliqui omnes, vel eruditissimum Italiæ Sacræ Scriptorem, & ejus Continuatorem prætererunt. Quamobrem facturum me esse operæ pretium scio, si edens in lucem Concilii Romani fragmentum præstantissimum, unde [illegible] aliis certo discimus provincias, sedes, nomina, numerumque Episcoporum tam Franciæ, quam Italiæ, qui eidem interfuerunt, nonnihil delibavero de historia tum Ecclesiastica, tum civili temporis tanto intervallo a nobis dissiti; ut lux inde aliqua Concilio affulgeat. Sed antequam de illustrando Concilio cogito, de illius convoca- C tione, quam exemplo aliorum ex libro Pontificali hausi, aliquid dicam necesse est, quod instar preludii erit mox dicendis.

III. Concilia maxi[...] sunt argumentum triplicis potestatis Rom. Pontif.

Supremam Romani Pontificis potestatem in universam Orientis, & Occidentis Ecclesiam, ac præterea Patriarchalem in Tractu Occidentis, & Exarchicam in Diœcesi Italiæ, nedum audacia, & impudentia, summa esset ignoratio rerum nostra ætate in dubium vertere. Ipsi siquidem adversarii S. Sedis easdem diffiteri non audent: *Nec Primatem*, ait Salmasius, *cum Italiæ specialem, nec Occidentis fuisse Patriarcham, sed eamdem omnino & in Oriente potestatem habuisse olim, quam in Occidente, eamdem porro & in qualibet Occidentis provincia, quam* D *in Italia*. Multis profecto, & præclaris trinam hanc potestatem argumentis persequi antiquos, nuperosque Scriptores compertum est: nullum tamen aut firmius, aut evidentius argumentum Conciliis suppetit. Dum enimvero immensum universali Ecclesiæ vulnus inflictum ab impia hæresi tractandum fuit, ipsamque hæresim profligari, ac sanum dogma stabiliri oportuit, Concilium œcumenicum est celebratum. In eo vero Summus Pontifex aut per se, aut per Legatos vel meros Presbyteros Patriarchis ceteris præsidet, decernit, deliberata probat, improbatve, intercedit, Concilium a recto E tramite declinans dissolvit, quod eodem, aut ejus Legatis secedentibus, in latrocinium vertitur; quin etiam vel recte absolutum confirmationis Pontificiæ indiget, ut legis Ecclesiasticæ vim acquirat. Perinde quum aliqua in Occidentalis Patriarchatus Diœcesi, seu mavis regno, Ecclesiæ disciplina pessumdatur, perverruntur sacri Canones, Christiana ipsa religio periclitatur, Romanus Pontifex Patriarchali jure utens, aut alicui ex ejus Diœcesis Episcopo suas vices

Euchar. lib. [...] cap. ult. ap. [...]ris de Syn. V. cap. x.

ANNO CHRISTI 769.

vices delegat, aut tali munitum autoritate aliquem Roma mittit, qui Episcopis cujuscumque jurisdictionis congregatis Concilium celebret, cunctisque Diœcesis incommodis remedium afferat: sive etiam quum gravissimam aliquam causam Romæ expendere lubet Pontifici in Patriarchali Concilio, aut Dogma, & Regulas pro tota Ecclesia in eodem definire, ut norma sint definiendorum in generali Concilio, ex quacumque libuerit sui Patriarchatus Diœcesi Metropolitanos, Suffraganeosque nullo discrimine accersit, Conciliumque habet. Denique in Italiæ Diœcesi, aut ex amplissima Romana Provincia jure Metropolitico, aut Exarchico ex tota Italia evocatis Episcopis pro levioris, graviorisve momenti negociis, B Concilium celebrat. Quare ad triplicem Romani Pontificis potestatem comprobandam, nullum, inquam, apud veteres, recentioresque argumentum firmius, aut evidentius Conciliis occurrit.

IV. Quanta cum circumspectione Ro. Pont. evocabat Episcopos ex aliena Diœcesi.

Verum, ut multa sint primi, & tertii generis Concilia; Oecumenica enim xx. numerantur, & Episcoporum universæ Italiæ multo plura, quæ ab aliis Romanis fecernere per se quisque potest; secundi tamen generis nempe Patriarchalia sunt rariora. Quæ enim semper fuit summa Romanorum Pontificum suavitas, ne fratres suos Episcopos longe dissitos itineribus fatigarent, Apostolica ut plurimum potestate alicui delega- C ta, vel in gravissimis Ecclesiæ negociis per Diœceses, quandoque etiam per provincias, Episcoporum animos explorabant. Estque exemplo Concilium Romanum Agathonis 125. Episcoporum anno *679*. celebratum, cui non solum pauci aderant transmontani Episcopi, iique fortuito agentes Romæ, verum multi ex ipsa Italia deerant, ac proinde tam in Anglia & Galliis, quam ipsa in Italia per privata Concilia sententia Episcoporum contra Monothelitas depromta est. Huc accedit maxima eorumdem Pontificum moderatio erga Principes, quum de Romam evocandis eorum Ditionis Episcopis agebatur; neque enim secus poterant, D dum sæpè ingruentibus undequaque bellis, crebrisque invasionibus turbata omnia erant. Quamobrem S. Papa Martinus aliquot ex Francia Episcopos ad Urbem Regiam legaturus, sic Trajectensem Episcopum B. Amandum alloquitur: *Sigebertum præcellentissimum filium nostrum Regem Francorum pro suæ Christianitatis remedio consultissime admone, atque precare, dirigere nobis ex corpore Fratrum nostrorum dilectissimos Episcopos, qui Sedis Apostolicæ legatione divina concedente propitiatione fungi debeant, & quæ in nostro Concilio peracta sunt, cum his synodalibus apicibus vestris ad clementissimum Principem nostrum sine dubio asportare &c.* Nec solum E ex aliena Diœcesi, sed ipsa ex Diœcesi Italiæ, immo ipsa ex Provincia Romani Metropolitæ, nempe ex Sicilia, antequam ulla in ea Metropolis excitaretur, S. Gregorius Magnus multa utitur circumspectione in propriis Suffraganeis accersendis: *Quia*, inquit Cypriano Insulæ Rectori pro S. Sede, *jamdiu est, quod huc minime convenerunt, eos hortari te volumus, ut natalem S. Petri* A *hic Deo perducente nobiscum debeant celebrare. Sed ne forte Prætori aliqua possit nasci suspicio, si eos huc admonitos venire cognoverit: voluntatem nostram intelligens ita hoc ex te facere stude, ut & ipsi, sicut prædiximus ad diem constitutum huc veniant, & nulla de eis Prætori possit esse suspicio.*

Concil. Later. S. Mart. I. Secret. 5.

S. Greg. libr. 6. epist. 29.

V. Idque, ut concordiam servaret Sacerdotii, & Regni.

Hæc potissima ratio est, cur Stephanus III. Patriarchale habiturus Concilium in gravissima causa, suorum exemplo Prædecessorum, Legati officio utitur apud Francorum Reges: neque enim ignorabant prisci Pontifices; *Romanam evocandi potestatem*, ut viri eruditissimi utar verbis, *esse omnino Divinam Domini nostri Jesu Christi Legem, ideoque pro illa, ut Evangelico Dogmate* B *fundamentali Apostolicam Sedem semper laborasse*. At quemadmodum ad tertius Catholici orbis Hierarchiæ subordinationem conservandam, Principum, qui sunt exterius Ecclesiæ brachium, concordia opus est Romano Pontifici; ita hic nullo unquam tempore illorum autoritatem contemsit, immo vel præcipuis Ecclesiæ sanctionibus consensit eorum confirmationis robur accedere. Quam Sacerdotii & Regni concordiam, quum sæpe Archiepiscopus Parisiensis arbitratu suo interpretetur, non erit abs re unicam ex tot fallaciis indicare, quas nobis struit. Contendit vir doctissimus, Canonem xvii. Concilii generalis viii. quo Metro- C politæ inobedientes suo Patriarchæ, segregari, & contumaces deponi jubentur, esse factum *adversus Episcopos Gallicanos juxta suggestiones Legatorum Pontificiorum, ut a Concilio Oecumenico firmata esse videretur Nicolai I. nova molitio sexennio ante prolata*. At minime animadvertit, quod centum ante annos, ad Stephani III. Concilium lubentissime venerunt Metropolita Senonensis, qui nuper donatus fuerat Pallio a Romano Pontifice, cumque eo sex alii Metropolitanarum Sedium Episcopi, qui postliminio in suas dignitates redire avebant per Romanum Pontificem, ut postea redierunt, unde in maxima Gallicanæ Ecclesiæ pertur- D batione ejecti fuerant: neque ii quidem, accisis eorum rebus, recusarunt ad Concilia Romani Patriarchatus cogi, impositasve Italiæ Episcopis conditiones detrectarunt, ut Marcha jactat. Quæ obiter dicta velim intelligi, ne alicui videar profligatam jam quæstionem recoquendam suscepisse. Ad Concilium siquidem Stephani III. quod spectat, non pauca illustrari oportet, quæ cominus rem attingunt. Itaque præfatum me esse satis agnoscens, ad institutum aggredior. De Provinciis igitur Episcoporum acturus ostendam primum, cur unus tantum Senonensis vocetur in Concilio Provinciæ Galliarum Archiepiscopus, adversus nonnullos, E qui de Primatu nescio quid mussitant, ac proinde de Gallicanis Provinciis aliquid dicam. Deinde vero Italiæ nostræ Provincias enucleatius expendam; præsertim, quas memorat liber Pontificalis Provincias, *Tusciam atque Campaniam, & Italiam*: est enim qui, eumdem librum interpretans, docet, *ex aliis Italiæ Provinciis* convocatos Episcopos. Quare occasionem nactus Concilii hujus illustrandi, hæc duo, quam potero bre-

Christ. Lup. Schol. in C. 17. Conc. viii.

Marca de Conc. Sac. & Imp. l. 6. cap. 15.

Franc. Pag. in Steph. III. n. 3.

ANNO CHRISTI 769.

brevius offendam: inter duodecim Francorum Episcopos unicum fuisse Metropolitam Willicarium Senonensem, & Italos Episcopos recte convocatos dici ab Anastasio ex Tuscia atque Campania, & ex Italia Provincia. Ac primum de Galliarum Provinciis.

VI. Provinciæ Civiles Diœceſis Galliæ-ruin.

Poſt celebrem Romani orbis diviſionem a quam Conſtantinianam appellant, rameſi tam, ſqualem exhibet notitia Imperii, poſt ab Adriano ante Conſtantinum excogitatam, eam, inquam, diviſionem, ex ea ex tribus Dioceſibus, quæ Præfecto Prætorii Galliarum parebant, Galliæ ſpectabili Vicario commiſſa ſeptemdecim, quæ Conſulares, B qua Præſidiales, Provinciæs continebat; Quemadmodum vero ad eum numerum venerint modo expediam. Antiquata per Octavianum tripartita Cæſaris diviſione, Galliæ nomine in partes quatuor dividebatur, Narbonenſis in partes quatuor dividebatur, Narbonenſem, Aquitanicam, Lugdunenſem, Belgicam. Hanc Conſtantinus, quum pace Eccleſiæ reddita, ſodeque Imperii tranſlata Byzantium, inter quatuor Præfectos Prætorii Romanum orbem diviſit, longe auxit, unaquaque ex his partibus in plures Provincias divita, inut omnino quatuordecim fecerint: Ex Narbonenſi quinque fecit quatuor, Narbonenſem, Viennenſem, Alpes Maritimas, Alpes Grajas & Pœninas: ex C Delubindi opinio, qui non infiturum, at Aquitanis tres, Aquitaniam I., Aquitaniam II., Novempopulanam: ex Lugdunenſi item tres, Lugdunenſem I., Lugdunenſem II., Maximani Sequanorum: ex Belgica denum quatuor, Belgicam I., Belgicam II., Germaniam I., Germaniam II. Quarumdem harum Provinciarum numerus Valentiniani ſenioris tempore a Gratiano Auguſto amplificatus, cas ſeptemdecim Provincias amplexus eſt, quæ paſſim in noſtris legimus: Reliquorum feilicet divitis Narbonenſi, & utraque Lugdunenſi.

VII. Alii alii temporibus habuerunt nomina, ſed ſemper fuerunt XVII. poſt Conſtantin. diviſionem.

Civilem hanc Galliarum diſpoſitionem ſequi, iterumque mutatam Conſtilia, & Pontificum Romanorum epiſtolæ teſtantur; nam primo in Gallias, & quinque Provincias, Galliam ipſam diviſam legimus uſque ad annum 401. quum Tauronenſe Concilium celebratur: deinde alius diviſionis mentio occurrit apud Zoſimum anno 417. in Galliis & ſeptem Provinciis, quæ quidem poſtea creſcere, quoad Auſtraſiæ, Neuſtriæque, & Burgundiæ nomina per ſeculum ſeptimum emeſſere, in duo, pluraveregna diviſis Gallis. Poſtrema hæc diviſio in Galliæ & Septem Provincias, quæ & Honoriana dicitur, eo præſertim eſt celebris, quod ſeptem his Provinciis, Septimaniam, ſeu Occitaniam, quam hodie dicimus Linguadocium, conſtituit, belli magis, quam pacis artibus uſque ad Carolingios celebrem: cujus magnam partem quarto ſeculo invadentes Gothi, unde & Gothiæ nomen adepta eſt, Hiſpaniæ Regno adjunxerunt, octavo autem ſeculo Saraceni in eam irrumpentes omnia miſcuerant, niſi Carolingiorum virtus crebris, expeditiſque bellis profligatos, inde tandem expulſiſſet. Ad nos vero quid ſatines Septimaniæ vices, præteritamque memoriam repetere? Eccleſiaſticam

ANNO CHRISTI 769.

A enimvero diſpoſitionem ſpectantibus duæ præ diviſiones ſatis ſunt, & mox laudatæ in Galliis, & quinque, deinde octam ſeptem Provinciis, quippe quæ nomine tenus diverſe ſunt, ſeptemdecim Provinciarum numerum non augent, minuuntve. Ac proinde Civilis ea notitia, quæ apud Strimonem, & Cavillonum I. S. Paulo juxta Honorianam diſpoſitionem exhibetur, eadem omnino eſt, ac quæ Imperii dicitur, ſi in ſeptem Provincias diſtinctio auferatur, unicique earum ordo reſtituatur. Præterquamquod Recentiorum diſcrepantia tum de primordiis, tum de Provinciarum numero Honoriani diviſionis, longius quam par eſſet, a propoſito nos quoque abire compellerent.

Civili Galliarum diſpoſitione cognita, facili negotio aſſequimur Eccleſiaſticam. Si enim Germaniæ duæ excipiantur, in quibus nullæ fuerunt Metropoles ante S. Bonifacium eum earum Apoſtolum octavo Eccleſiæ ſeculo, reliquas Provincias quindecim & Civites, & Eccleſiaſtices fuiſſe ante Maximum Imperatorem præpotentem, cum compertum eſt. Carolus quidem a S. Paulo & Tarantaſiam Metropolim alpium Grajarum ad Caroli Magni ævum differt, cui concinit Anonymus Mediolanenſis, qui per ſextum ſeculum, ſeu tempore Gregorii Magni quatuordecim tantum Metropoles Eccleſiaſticas numerat: mihi autem arridet Sirmondi, aut revocatam Caroli Magni ævo ad jus priſtinum contendit. Quidquid vero ſit de Tarantaſia, certe, inquam, ante Majorum domus poteſtatem in Galliis erant Metropoles Eccleſiaſticæ præditæ, juxta Civilium ve- terum Provinciarum Conſulares, Præſidiales ſeve Sedes, parvis diſcriminibus: Inſtituere: Treverenſis, Turonenſis, Trevirenſis, Remenſis, Lugdunenſis, Rothomagenſis, Tauronenſis, Senonenſis, Bituricenſis, Burdigalenſis, Eluſana poſtea Auſcenſis, Narbonenſis, Arelatenſis, & Ebredunenſis. Uniuſcujuſque reſerre principia non eſt hujus loci. Id tantum non præteremittam, quod D quatuor præ aliis Metropoles Archiepiſcopi in Narbonenſi, in Belgica Treverenſem, in Lugdunenſi in Lugdunenſi, & in Aquitanica Bituricenſem, puto cum Carolo a S. Paulo, & Emmanuele a Schelſtrate effe antiquiores Conſtantiniana diſpoſitione, tametſi eruditiſſimi aliquot viri ſecus ſentant: ac proinde ſententiam Joannis de Segovia, & Antonii Pagii quod ad primatum in Galliis & Gallis nequicquam queruntur Metropoles Eccleſiaſtice ante Conſtantinum, reiicio. Unde enim orta lauduum quatuor Metropolem nec diffidia de Primatu, quem ſingulæ ſibi ad ſeptimum ſeculum ſibi acerrime in plures Provincias vindicarunt, E niſi a Patribus inſtitute eſſent, principium divino Conſtantiniana normam dare Eccleſiaſticis novis Metropolibus inſtituendis, quo ante meæ fuerint Suffraganeæ? Ceterum nova ea ceteraram Metropoleon inſtitutio juxta Civilem diſpoſitionem, fuit facta auctoritate Concilii Antiocheni, anno 341. celebrati; nec dubitare de earum antiquitate nos permittunt Decretales Romanorum Pontificum, & Concilia in Gallia celebrata per

ANNO CHRISTI 769.

Concil. Gall. tom. Geogr. tab.

Pagius, tom. Ord. Gall. cap. 6.

Pag. ann. 174. num. 4.

Morin. Exercit. 2. c. 6.

Till. Tabulæ Franc. Provinciæ in Geogr. Gall. Ant.

Pag. ann. 692. num. 6.

Ibidem tab. Tab. Geogr. ant.

Hist. of Church. France. an. 769.

X. Eccleſiaſtica etiam politia per eoldem poſſumdatur. Pag. ann. 743. num. 5.

Cod. Bonif. ep. 131.

Labb. bibl. Mss. to. 1. pag. 269.

Antiq. tom. 2. eccl. tom. 4. & Sirmond. tom. 1. Concil. Gall. cap. 2. num. 4. & ſeq.

ANNO CHRISTI 769.

IX. Civilem politiam Galliarum Majores domus Francis perturbant.

Cafio Francorum Rege Childerico anno 673. civiles illæ Galliarum diſcordiæ Ebroino Duce ſunt cœptæ, quæ per longam annorum ſeriem perſeveravit. Portaſſe etiam ante bienniom ceperant, ut Pagius obſervat cum Annalifta Metenſi; at quum Ebroinus earum auſpex, nonnisi poſt eædem Civilderici fit egreſſus ex Monaſterio Luxovienſi, idirco per ne biennium diſſeruimus Ebroino igitur Auſtræ comite, ſeu Majore domus omnium primo ſocordium Regum B nomine abutente, cumque aliis Majoribus domi de Regni juribus decernante, in TranſRhenana Francia ad idololatriam eſt redtum, multique populi, qui Francis eouſque paruerant, horum jugum excutientes frequentium Majorum domus Pipini Heriſtallij, hujuſque filii Caroli Martelli, ac filiorum Pipini, & Carolomanni virtutem exercuerunt. Tres Annalifta Metenſis apud Pagium enumerat, Saxones nimirum, Bajoarios, Friſios, & Suavos, qui omnes ante civiles diſcordias Francorum dictioni erant ſubditi, illorum vero ingruentibus, libertatem tuebantur armis, nec niſi crebris expeditionibus in priſtinam ſubjectionem redigi potuerunt. C Præterea Francorum Rex ſuo more ſingulis feſtionibus in Orientali parte, majus etiam malum a meridie acceſſit, quum Saraceni, qui Hiſpaniarum Regnum invaſerant, in Septimaniam ſe recepiſſent, urbibusque expugnatis, eam triginta amplius annis poſſedecunt, quoad Pipini Regis virtute anno 755. ultra Pyrenæos montes compulſi, inoti fuit. Itaque tranſ Rhenum armis eorum, qui defecerant, potiorem Galliæ partem dilcordiis inteſtinis, ac Septimaniam Saracenis ultimis vallandum, ac Aquitaniæ per pernicies Sceptriſſimo illi Regno imminere.

Hæc Galliæ univerſæ calamitates pæ aliis D poſt illuſtratam prædicatione utramque Germaniam, Cisrhenanam ſcilicet in Germania II., deinde in Germania I. Moguntiam Metropoles a S. Zacharia inſtitui obtinuit, ve- rum Moguntina Sedes quum ſuo tempore non adepta eſt deſtructione Coloniciois, quæ illi ſuffraganea facta eſt, ut ex literis Bonifacii Ba- gonius & Pagius obſervant, eademque Moguntina poſt S. Bonifacii mortem Archiepiſcopus Metropolis non eſt fruita uſque ad Adriani Pontificis tempora æqualis Caroli Magni, ut infra oſtendam. In Gallicanis vero Provinciis (in eorumdem ſcilicet Francorum Regno cis Rhenum) ad quas Bonifacii legationem extendit Zacharias, poſt Concilium, quod Germanicum nuncupare anno 742. celebratum, ad recuperandam legem Dei, & Eccleſiaſticam religionem, tres ſimul Metropolitas fuiſſe inſtitutos conſtat, Grimonem Rothomagenſem, Abelem Remenſem, & Hardtherbertum Senonenſem, necnon ad eorum firmiſſimam ſtabilitatem, & Eccleſiæ Dei augmentum, Zachariam unius Sueſſionenſe Concilium anno poſt, nempe 744. habitum, id

Conc. Germ. in præf.

Cod. Bonif. ep. 143. & 144.

ANNO CHRISTI 769.

testatur, tametsi Grimonem silet: *Constituimus*, inquit, *super eos Archiepiscopos Abel, & Ardobertum, ut ad judicia eorum de omni necessitate Ecclesiastica recurrant tam Episcopi, quam alius populus*. Quid vero? Num Gallicanæ Ecclesiæ rerum conditio melior fuit? Minime id quidem. Quamvis enim Pipinus, & Carolomannus Majorum domus extremi, & Conciliis, & suis decretis malum avertere studuerint; tamen quum Carolomannus monachum induit, rerumque omnium potiebatur Pipinus, hic regium honorem affectans, quem & assequutus est, noluit animos Procerum, auferendo iisdem Episcopatus (queis nullo jure abutebantur) ab se alienare: & Romani Pontifices, qui a Græcis, & Langobardis tunc temporis immaniter vexabantur, ne Francorum præsidium deesset periclitanti Romanæ Ecclesiæ, aliquanto suavius Gallicanæ fœdum vulnus tractare compulsi sunt.

Conc. Suess. Can. 3.

XII. Idem confirmatur autoritate Adriani Papæ.

Quamobrem nec Stephanum II. suscepto in Galliam itinere, ictove fœdere cum Rege Pipino, nec successorem Sanctum Paulum confirmato eodem fœdere, cum Francis conjunctissimos, ut testantur literæ ultro citroque tam frequenter missæ, quibus Pontifex uterque cum Rege, & contra Rex cum utroque Pontifice benefactis certarunt, Ecclesiæ Gallicanæ pessumdatæ levamentum aliquod attulisse comperio. Immo video, Adrianum Stephani III. successorem Remensi Ecclesiæ Metropolitam restituere, quem antea S. Zacharias nequicquam instauraverat. Epistola ipsa Adriani ad Tilpinum Remensem Episcopum dubitationem omnem amovet: *Sanctæ*, inquit, *memoriæ Bonifacius Archiepiscopus & Legatus S. Romanæ Ecclesiæ, & præfatus amabilissimus Fulradus Franciæ Archipresbyter, tempore antecessorum nostrorum Zachariæ, & Stephani Successoris illius multum laboraverunt, ut bonæ memoriæ prædecessor noster Domnus Zacharias pallium Archiepiscopo Remensi Abel nomine per deprecationem suprascripti Bonifacii transmitteret,* * *quod ab illo constitutus fuit, sed ibi permanere permissus non fuit, sed magis contra Deum ejectus est, & Remensis Ecclesia per multa tempora, & per multos annos sine Episcopo fuit, & res Ecclesiæ de illo Episcopatu sunt ablatæ, & per laicos divisæ sunt, sicut & de aliis Episcopatibus, maxime autem de Remensi*. Perinde esse de aliis duobus Metropolitis, ad quos una cum Remensi pallium miserat Zacharias, non est dubitandum, nam Conventui Attiniacensi an. 762. ut vult Pagius, seu 765. ut Cointius, celebrato, Lupus, cui successit Willicarius in Senonensi Cathedra, subscripsit, merum Episcopi nomen sibi tribuens. Nec vero laudatæ tantum Metropoles a S. Zacharia instauratæ, ob temporum acerbitatem evanuerunt; sed Moguntina ipsa, quam unicam Metropolim superesse vidimus in utraque Germania ob Coloniæ interitum, jure Metropolitico non est fruita nisi Adriano Pontifice, ut constat ex mox allata ejusdem epistola ad Tilpinum Remensem, in qua ei Apostolicam impertitur autoritatem, ut de Lulli Moguntini Episcopi ordinatione cognoscat: *Injungimus etiam*, inquit, *Fraternitati tuæ, ut quia de Ordinatione Episcopi nomine Lul Sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ ad nos quædam pervenerunt, assumtis tecum Viomago, & Possessore Episcopis, & missis gloriosi, ac spiritalis filii nostri Karoli Francorum Regis, diligenter inquiras omnia de illius ordinatione, & fidem, ac doctrinam illius, atque conversationem & mores, ac vitam investiges: ut si aptus fuerit & dignus ad Episcopalem Cathedram gubernandam, expositam, & conscriptam, & manu sua propria subscriptam Catholicam & Orthodoxam fidem per missos suos cum literis ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum, quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut pallium illi secundum consuetudinem transmittamus, & Ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem S. Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus*. Quare idem Lullus, qui ab anno 753. Sancto Bonifacio successerat, tum anno 762. in Attiniacensi Conventu, tum 769. in nostro Concilio Lateranensi meri Episcopi nomine appellatum videmus.

Adrian. ep. ap. Flodoard. Hist. Rem. l.2.c.26.

Flodoard. Hist. Rem. l.2.c.17.

XIII. Infelix Gallicanæ Eccl. conditio ostenditur exemplis.

Cæterum tanta hæc autoritas Tilpino facta, ut causas Episcoporum alienæ Provinciæ examinet, non leviter prætereunda; quippe miserrimum Gallicanæ Ecclesiæ statum, quem nuper descripsimus, mirum in modum confirmat. Et sane in iis Regnis, ubi aut Barbarorum, aut Hæreticorum illuvie, disciplina Ecclesiæ, & Catholica ipsa Religio periclitantur, non omnium continuo Episcoporum sanctitas, studiumque ardens tuendi sacros Canones, ita intercidunt, ut eorum alicui non valeant Romani Pontifices Vicariam potestatem elargiri, qua plurium Provinciarum curam suscipiat. Estque exemplo Galliæ ipsi finitima Hispania. Hanc quinto seculo pervadentibus Barbaris, ejusque Provincias misere lacerantibus, suum munus Episcopi plures non deseruerant; præque iis S. Turibius Asturicensis ob eximium Ecclesiæ zelum fuit dignus, cui S. Leo Magnus præcipuam committeret curam illius conservandæ: *Ad tuæ*, inquit, *dilectionis sollicitudinem pertinebit, ut nostræ ordinationis autoritas ad prædictarum Provinciarum Episcopos deferatur*. Ita post annos circiter duo & viginti, quum Hispaniæ Regnum moderante Eurico Ariano Romanis apprime infenso, maxima ea vigebat persecutio, *qua Catholici Ecclesiarum Episcopi loco movebantur, nullis aliis substitutis, minores Sacerdotes, sublatis Rectoribus, dissipabantur &c.* Pontificem Simplicium constat demandasse Apostolicas vices Zenoni Metropolitæ Hispalensi: *Plurimorum relatu*, ait Pontifex, *comperimus, dilectionem tuam fervore Spiritus Sancti, ita te Ecclesiæ gubernatorem existere, ut naufragii detrimentum, Deo autore, non sentiat. Talibus idcirco gloriantes indiciis, congruum duximus, Vicaria Sedis nostræ te autoritate fulciri*. Ita quum sexto seculo ineunte Theodoricus in Italia regnans, in Amalarici minori ætate Hispaniam per Præfectos administrabat, agebaturque aliquanto mitius cum Catholicis, itaut Ecclesiasticam restitui rem posse putaret Hormisda, duobus Metropolitis Joanni Tarraconensi, & Salustio Hispalensi Apo-

S. Leo Magnus ep. 93.

Jo. Maria de reb. Hisp. lib. 5. cap. 5.

Simplic. ep. 1.

ANNO CHRISTI 769.

Apostolicas vices demandavit, ut bipertito Hispaniensis Ecclesiæ satagerent. Ita demum quando eodem sexto seculo exeunte de abjuranda in universo Regno Ariana hæresi cogitatum est, non ignoramus, S. Leandrum Metropolitam Hispalensem sua prædicatione Catholicam Fidem, sanctionibusque Ecclesiasticam disciplinam, S. Gregorio Magno Pontifice, instaurasse.

XIV. Idem urgetur.

At e contrario in ea Regna, in quibus Catholica Fide penitus deleta, nullum amplius Ecclesiæ nomen auditur, aliunde quæsitos Evangelii Præcones, qui Ecclesiam instituant, deinde Episcopos, qui eam moderentur, mitti oportet. Sic Monachum Augustinum cum sociis in Angliam profectum novimus eodem Gregorio Pontifice, qui postea ipsi Augustino facto Episcopo Apostolicum Vicariatum largitus fuit, ut nullo jurisdictionis alienæ limite, ab exercendo per totam Angliam Episcopali munere removeretur. Idem fere est de legatione Germanica S. Bonifacii, tametsi ejus prædicationi S. Willibrordus, aliique Episcopi in nonnullis suæ legationis Provinciis proluserant. Hæc quum ita sint, quid de Gallicana Ecclesia, ad quam oportuit S. Bonifacii legationem extendi, videatur statuendum, ignoro. Id tantum scio, quod sedente Remis Tilpino, non aliunde quæsitus est Episcopus, cui gravior causa alienæ Provinciæ (cujusmodi est cognitio ordinationis Episcopi) committeretur: sed eidem Tilpino nuperrimo Metropolitæ causa demandatur Moguntini Antistitis, successoris scilicet S. Bonifacii, qui legem dederat toti Galliæ. Unde conicio, Gallicanam Ecclesiam non modo miseram, sed ad extremum miseram fuisse, quum Apostolicæ in ea vices S. Bonifacio sunt traditæ; quippe quæ nullum habebat Episcopum, cui custodia Canonum crederetur. Quid dico Episcopum? Omnia Ecclesiæ bona Administratoribus, & Commendatariis occupantibus, ea dignitas aut scelestis hominibus ad ludibrium data, aut, servi instar pecoris, ipsi Episcopi tantæ apud omnes gentes venerationis, traducti, & conculcati. Quare illum ipsum Abelem, cui S. Zacharias pallium miserat, vocant Veteres Chorepiscopum, utpote qui minorem quoque autoritatem habuit, quam Suffraganei Antistites. Ac proinde non moveo litem aliis aliarum Galliæ Provinciarum Metropolitis, at Conventus Attiniacensis, nostrique Romani Concilii autoritate compellor id dicere, quod apertius Cap. seq. ostendam, nullum videlicet ex duodecim Francorum Episcopis, qui Concilio eidem affuere, Metropolitam fuisse, præter Senonensem, quem præterea quando, & a quo Pontifice obtinuisse pallium affirmem, nescio.

Flodoard. Hist. Rem. l.2.c.16.

XV. Concluditur, nullum ex Franc. Episc. qui Concil. adfuere, Metropolitam fuisse, præter Senonensem.

Verum ne ratio ulla vel minima sit reliqua dubitandi, quin recte id affirmem, animadverti velim, quod non solum Episcopi Metropoleon Galliæ mero Episcopi nomine in Concilio occurrunt, ut in Conventu Attiniacensi; at omnes concedunt loco Meldensi Episcopo Suffraganeo Archiepiscopi Senonensis, hoc uno excepto, qui locum Metropolitæ proprium tenet. Quumque duo mihi objici possint, Metropolitam nimirum Senonensem vocari Archiepiscopum, quia erat Primas Galliarum; & majorum in more fuisse positum, ut observat Cantelius, quandoque in Conciliis collocare Suffraganeos statim post suum ipsorum Metropolitam, brevi respondeo. Senonensem Primatiali honore fuisse insignem & ab Aimoino, & ab autore Chronici Autisiodorensis doceor; ab iisdem vero disco etiam instituti Primatus Epochem, annum videlicet 876. Ind. IX. undecimo Cal. Jul. in Concilio Pontigonensi, Carolo Calvo Imperatore: ibi enim Privilegium conlatæ dignitatis Ansegiso Senonensi ab Joanne VIII. Romano Pontifice, nequicquam reclamantibus Episcopis, patefactum, confirmatumque est ab Imperatore. Quare laudatum Chronicon mortem referens Archiepiscopi Senonensis Sevini vere Primatis: *His diebus*, ait, *Domnus Sevinus Senonensis Archiepiscopus obit. Hic Romæ per manum Joannis Papæ Archiepiscopale pallium, quo Antecessores ejus infulati sunt, & Primatum Galliæ suscepit*. Itaque si centum amplius annis post Concilii hujus Romani ætatem, Senonensis Primatus est institutus, Willicarius erat dumtaxat Metropolita. Ad caput alterum, quod spectat; sedisse in hoc Concilio ante Italos, Gallicanos Episcopos omnes simul junctos, unico Protothrono Ostiensi divisos, ut Gallicanis Itali simul conjuncti præcesserant in Arelatensi primo, aperte video, debitasque habeo gratias Cantelio, qui hoc in Arelatensi esse factum observat. Quod vero idem docet, quandoque Suffraganeos suis Metropolitis adhæsisse, Concilio huic Romano haud congruit. Idque apertissimum est ex Erlulfo Lingonensi, quem, tametsi Suffraganeum Lugdunensis, videmus tamen quintum post suum Metropolitam sedisse. Atque ea propter, ne verbis inutilibus immorer, venio ad Italiæ Episcopos ex Tuscia atque Campania, & ex Provincia Italia convocatos, quæ est mei instituti pars altera. Idque ut planius fiat, quod de Galliis feci, Italiæ dispositionem tum civilem, tum Ecclesiasticam præmittam.

Aim. Cont. l. 5. cap. 33. Chron. Autis. an. 1002.

Cantel. de Metrop. Eccl.

XVI. Civilis dispositio Italiæ in XVII. Provincias post Constantinum.

Italiæ peninsulam ab Alpibus, & circumfuso mari definitam, quamquam ante Triumviralem potestatem limite boreali Cisalpinæ Galliæ angustatam, primum Imperatores, deinde invasores Gothi, hosque sequuti Langobardi, ac demum Franci Reges eorum profligatores, qui omnes novam politiæ formam advexerunt, ausi nunquam sunt violare. Quam rem erudite observat V. C. Anonymus Mediolanensis, qui extensionis Italiæ primordiis constitutis anno urbis C. 711. al. 710. Octavio Cæsare, & Q. Prædio Coss. suffectis, cum Strabone: *Hos fines*, inquit, *medio ævo nec Græci Cæsares, nec Gothi, nec Langobardi, ausi sunt immutare*. Verum quidquid religio iis fuerit Italiæ fines innovare, eam certe administrandi genus multiplex memoratur. Præcipuum illud est, quod ab Adriano jampridem excogitatum, quum Consularibus quatuor Italiam omnem commisit, Constantinus in sua Romani Orbis dispositione omnino novum instituit. Namque Consularium Ma-

Scriptor. Ital. to. X. tab. Chr. med. ævi.

ANNO CHRISTI 769.

Magistratibus obsoletis, unoque Italiam Correctore moderante, Constantinus Præfecto Prætorio Italiæ, præter Africæ, & Illyrici Diœceses (quasi novæ, veterisque Italiæ rationem habens) Italiæ Diœcesim bipertito administrandam per duos Vicarios decrevit. Dicti iidem sunt Vicarius Romæ, & Vicarius Italiæ. Illi paruerunt Provinciæ decem, quarum quatuor, Campania, Tuscia & Umbria, Picenum Suburbicarium, Sicilia, erant Consulares; duæ, Apulia & Calabria, Brutii & Lucani, a Correctoribus administrabantur; quatuor autem reliquæ, Samnium, Sardinia, Corsica, Valeria, per Præsides regebantur. At Vicario Italiæ septem commissæ erant Provinciæ, quatuor Consulares, Venetia & Istria, Æmilia, Liguria, Flaminia & Picenum Annonarium; ac tres Præsidiales, Alpes Cottiæ, Rhetia prima, & Rhetia secunda. Itaque septemdecim, ut in Galliis, Provincias in nostra Italia esse post Constantinianam divisionem perspicimus, in quarum singulis sua erat urbs Metropolis, Sedes videlicet Consularis, aut Correctoris, aut Præsidis, quæ ex Notitia satis constant. At singulas enumerando recensere vanum esset; quippe Romani Pontifices in Ecclesiasticis Provinciis constituendis, nullam civilis dispositionis rationem habuerunt, præter bipertitæ Italiæ divisionem, in Italiam videlicet proprie dictam, quæ parebat Vicario Italiæ, & aliam in Italiæ partem, quæ Vicario Romæ.

XVII. Ecclesiastica unam primo provinciam, deinde post Constantin. duas, Italiam, & Romam amplectebatur.

Hujus vero bipertitæ divisionis rationem a Romanis Pontificibus esse habitam constat ab instituta per eosdem Metropoli Mediolano, cujus Sedis Episcopo septem Civiles Provincias ad Italiam spectantes subdiderunt; quum ante eam divisionem totam Italiæ Diœcesim ipsi per se, unicæ instar Metropolis, gubernassent. Deinceps enim Primatiali jure Italiam administrantes, Romam cum decem iis Provinciis, quæ Vicario Romæ parebant, jure Metropolitico moderati sunt, detracto insuper ex Italia Piceno Annonario, quod ad Romanam Metropolim pertinuit. Hanc profecto dispositionem & D. Athanasius tum in Apologia secunda, tum in epistola ad solitarios, & Concilii Sardicensis subscriptiones satis comprobant, ut Joannes Morinus & Carolus a S. Paulo observant. Neque eam obsolevisse per octavum seculum, convocatio Concilii hujus Lateranensis ex Tuscia, atque Italia, & Pontificiæ literæ aliquot post annos datæ de Simoniæ vitio, quod in Tusciæ, & Italiæ partibus vigebat, testantur. Sic, ne profligatas de Urbicariis, Suburbicariisve regionibus quæstiones instaurem, de quibus tam multa eruditissimi Recentiores contra Gothofredum, præeuntibus Joanne Morino, & Christiano Lupo, quorum primus Provincias omnes Vicario Romæ subditas, alter totum Occidentis Patriarchatum, Urbicarias, Suburbicariasve fuisse regiones contendunt, pro certo haberi posse intelligo, quod Italicæ Diœcesis divisio bipertita, post Constantinianam divisionem facta, in duas videlicet Ecclesiasticas Provincias octavo seculo penitus non obsoleverat.

Morin. Exerc. 30. l. 1. Geogr. Sacr.

Adrian. PP. Cod. Carol. ep. 85.

Gothofr. Cod. Theod. tom. 1. Morin Exerc. cit. 30. lib. 1. Christian. Lup. Schol. in Can. 6. Conc. Nic.

ANNO CHRISTI 769.

Et revera in Provinciis Civilibus, quas Romanus Pontifex jure Metropolitico gubernabat, si Sardinia excipiatur, in qua Calarim fuisse Metropolim Ecclesiasticam a seculo quarto probat Cantelius ex S. Athanasio, Theodoreto, & Cassiodoro, nulla ante nonum seculum Metropolis instituta est. In Sicilia siquidem non esse excitatam Syracusanam Metropolim ante seculum nonum invicte ostendunt idem Cantelius, & Card. Noris, qui præterea Alberti Piccoli dissertationem de jure Ecclesiæ Siculæ impugnat, Messanæque Metropolis antiquitatem evellit. In Peninsulæ autem Italiæ continenti Romanam Metropolim coarctatam minime esse ante Capuanum Metropolitam institutum, communis Eruditorum opinio est. Capuanæ vero Sedis Episcopus Metropoliticum honorem est adeptus ab Joanne XIII. an. 968. seu ante biennium, tenui hoc, neque attendendo, Chronologiæ discrimine. Quare mentio illa Rhegitanæ Metropolis, quam in Photiana Notitia observans Carolus a S. Paulo, rem certam affirmare timuit, ad eas per me ablegatur Metropoles, quas nonnulli amore erga patriam compulsi, ex monumentis veterum excitasse sibi blandiuntur; quum cæteroqui aut de Civilibus, aut de Græcæ institutionis Metropolibus mentio in iis sit. Secus est de septem Italiæ Provinciis ab Apostolica Sede commissis Metropolitæ Mediolanensi; hanc siquidem late adeo effusam Mediolanensis jurisdictionem, longe ante Concilium nostrum Romani Pontifices decurtarunt, creatis subinde Metropolitis duobus, Ravennatensi, cui subjiciebantur Æmilia, & Flaminia præter Picenum Annonarium, de quo supra, & Aquilejensi, cui Venetia & Istria Civilis Provincia erat subdita, quæ postea Langobardorum tempore in duas est divisa, in Aquilejensem nimirum & Gradensem. Sed de Gradensi Istriæ Metropoli, seu Patriarchatu, schismate celebri ad nos nihil; tum quia Gradus extra continentem Italiæ sita est, tum quia parvam in eam Insulam secedens Aquilejensis, translatæ potius Sedis, quam novæ Metropolis institutæ posset Autor appellari, quamquam & Pontifices misso Pallio confirmarunt Gradensem, vicesque ejus ut tandem sopirent, Venetias undecimo seculo eam dignitatem transtulerunt. Cæterum Ravennate, & Aquilejensi Metropolitis institutis, exinde Mediolanensi quatuor tantum Provinciæ Civiles ante annum millesimum paruerunt, Liguria, Alpes Cottiæ, Rætia prima, & Rætia secunda, duabus ex hac postrema civitatibus detractis Ratispona, & Quintanis in Vindelicis, quarum Episcopi subditi fuerunt Metropolitæ Laureacensi in Pannonia & Norico, postea Salisburgensi. Quæ constant ex Ordine antiquo Suffraganeorum Ecclesiæ Mediolanensis, quem edidit V. C. Ludovicus Muratorius, prout in Conciliis sedebant. Principem nempe locum habet *Metropolita*: a dextris ejus sedent Episcopi, *Vercellensis*, *Novariensis*, *Laudensis*, *Terdonensis*, *Astensis*, *Taurinensis*, *Agustensis*, *Aquensis*, *Januensis*: lævam vero tenent Episcopi, *Brixiensis*, *Pergamensis*, *Cremonensis*, *Cu-*

XVIII. Provincia Italia in tres Metropoles dividitur a Summo Pontifice.

Cantel. Metr. Urb. p. 3. diss. 6. cap. 3.

Idem diss. 5. cap. 4. ejusd. p. 3. Noris de Syn. V. cap. 10.

Bar. 968. Pag. 965. Leo Ost. l. 2. c. 9. Peregr. in Aligerno. Cantel. supr. Geog. Sacr.

Scriptor. Italicor. to. 1. p. 2. pag. 228.

ANNO CHRISTI 769.

Curiensis, *Yporiensis*, *Albensis*, *Saunensis*, *Vigintimiliensis*, *Albenganensis*. His porro novemdecim Episcopis cum Metropolita, octo nimirum ex Liguria, novem ex Alpibus Cottiis, Curiensi unico ex Rætia I., & Agustensi ex Rætia II. addendum crediderim *Bobiensem*, quamquam Ditramus apud Baronium, excitatum docet anno 1014., ut plenus esset numerus Cathedralium viginti, quas Provinciæ Mediolanensi tribuit antiqua Notitia Thuana apud Carolum a S. Paulo.

Baron. ad ann. 1014.

XIX. Ante Capuensem quatuor tantum Metropoles Ecclesiæ erant in continenti Italiæ.

Brevis ea quidem Notitia est, tantæque antiquitatis, ut facta videatur ante ullam in Italia Metropolim excitatam post Capuanam, quam omnium primam habendam esse post Ravennatensem, & Aquilejensem Annalium parens affirmat, Carolusque laudatus testatur; qui altius vult repetendam, Bobiensis Episcopatus ætatem, dum Laurentium Concilio V. Simmachi adfuisse tradit. Quæcumque autem sit, ob omnium oculos ponere eam lubet.

In Provincia Etruria, sive Tyrrea numerantur civitates

Civitas Romensium Metropolis.

In Provincia Capuensi

Civitas Capuensis Metropolis invenitur.

In Provincia Flaminiensi civitates numerantur

Civitas Ravennensium Metropolis.

In Provincia Venetiensi, & Histriensi numerantur

Civitas Aquilejensium, ipsa est Forum Julii.

In Provincia....... seu Liguriensi civitates numerantur viginti.

Civitas Mediolanensium Metropolis.

Ex qua antiqua Notitia evidens est, quod in continenti Italiæ, tunc temporis, quum eadem scripta est, quinque, immo quatuor Provinciæ Ecclesiasticæ, quindecim Civiles amplectebantur. Quatuor, inquam; nam in Capuensi Metropolis tantum civitas numeratur, quæ res, ni fallor, ostendit, Capuam honore dumtaxat Metropolitico insignem nullos habuisse Suffraganeos, ac proinde Provinciam separatam minime constituisse; quemadmodum si hodie nova scriberetur Notitia Provinciarum Italiæ post Ferrariensem tali honore donatam a Sanctissimo Domino nostro Clemente XII. nullæ numerarentur Suffraganeæ urbes; at laudatæ Notitiæ exemplo affirmaretur:

In Provincia Ferrariensi

Civitas Ferrariensis Metropolis invenitur.

Itaque si tres postremæ Provinciæ tribuantur Italiæ proprie dictæ, ut par est; per *Provinciam Etruriam, sive Tyrream*, amplissimam Romanam Provinciam recte intelligemus, quæ parebat Romano Pontifici, ut Metropolitæ, amplectebaturque eas omnes Civiles Provincias Continentis, quæ juxta Constantinianam dispositionem a Vicario Romæ administrabantur. Ac proinde quum liber Pontificalis ait *Tusciam atque Campaniam*, absque ulla divisione, non duas distinguit Provincias, at una in Romana Provincia, quam abunde indicasset solo *Tusciæ* nomine, diversos Episcopos duarum Civilium Provinciarum enumerat, Campaniæ nimirum, & Tusciæ, quæ cum Umbria unam

Notit. Occid. cap. 51.

ANNO CHRISTI 769.

Provinciam faciebat Piceno etiam Annonario eidem ob vicinitatem adjuncto, ut Pancirolus observat.

XX. Causæ cur e Tuscia tantum & Campania Episcopi ad Concilium evocantur.

Hic vero aliquis fortasse mirabitur, quod Stephanus III. qui ex Francorum regionibus, & ex Italia Episcopos accersivit, omnino nullum ex Civilibus aliis Provinciis Romanam constituentibus, convocaverit. Quum præsertim ex duabus memoratis, & ex Valeria consueverint Romani Pontifices ad Synodos Provinciales vocare Episcopos etiam ævo S. Petri Damiani, per undecimum nempe seculum, ut testatur Card. Baronius, qui duo & sexaginta in iis Provinciis numerat, præter Episcopos Cardinales, eosque, qui aut antiquati, aut uniti fuerant. Sed admiratio omnis cessabit, ut arbitror, si Stephani tempora difficillima reputentur. Græcis scilicet, Langobardisque eas Provincias insidentibus, non erat liberum Pontifici vocare indidem Episcopos Romam; quin etiam Patrimonia S. Sedis ab iisdem occupata, ut sibi redderentur, imploratam legimus Francorum opem a Sancto Paulo I. paucis ante annis, quam Lateranense hoc Concilium celebraretur. Is autem invasa eadem dolet a Cajetanis, Neapolitanisque: & paucos post annos Stephani successor Adrianus testatur Græcorum invasionem usque Terracinam protendi. Huc accedit ipsa Romani Pontificis jurisdictio per id temporis temere ab iisdem Græcis detruncata; nam Leo Isaurus vel ab anno 730. in odium Italicæ defensionis sacrarum Imaginum, præ aliis Provinciis, Calabriam quoque & Siciliam a Romano Patriarchatu distraxerat, & Constantinopoleos Patriarcha in suæ Sedis jura transcripserat, ut erudite Franciscus Macedo hanc historiæ partem enarrat. Quamobrem Adrianus Papa ab Imperatore Constantino, & Irene Augusta efflagitat: *Ut consecrationes Episcoporum, seu Archiepiscoporum, sicut olitana constat traditio, nostræ Diœcesis existentes, penitus canonice Sanctæ Romanæ restituantur Ecclesiæ*. Nam, ut docet Christianus Lupus, Leo Isaurus dum Illyricum Siciliam, & Citeriorem Italiam transcripsit Patriarchæ Constantinopoleos, in Calabria, & Apulia erexit quosdam solo nomine Metropolitas, seu Archiepiscopos, ut dicebantur, quo ad illius manus deberent consecrandi accedere. Unde liquet, quod Pelagius Consentinus, & Aufredus Tarentinus, qui anno 743. Concilio Romano S. Zachariæ interfuerunt, & siqui alii reperiuntur indidem subscripsisse Romanis Conciliis per hæc tempora, aut fortuito Romæ, aut in comitatu Pontificis degebant.

Baron. an. 1057. Schelestr. antiq. Eccl. to. 2. pag. 746.

Cod. Carol. ep. 26.

Ibidem ep. 73.

Respons. ad Germanit. 18.

Christ. Lup. Schol. in Can. 12. Conc. Chalc.

XXI. Civilis politia Italiæ medio ævo prorsus alia ab antiqua.

Cæterum mihi eo revertenti, unde jam satis digressus videor, nil melius comprobat, quod Canone XII. Chalcedonensis Concilii sancitum legimus, quam convocatio hæc Episcoporum Diœcesis Italiæ in libro Pontificali memorata. Inde enim constat non arbitrio Principum mutatas Provincias Ecclesiam sequi, sed semel statuta constanter servare. Et sane quis nesciat, Langobardis sexto seculo senescente Italiæ partem invadentibus, partemque aliam tuentibus pro Imperio Græcorum Exarchis, novas es-

se

ANNO CHRISTI 769.

se Provinciales designatas, novoque excitatos Magistratus ? Provinciae vigilis et vigintì connectat Anonymus Mediolanensis, earumque administratores obsoleto Consulari, Praesidum, Correctorumque prisco nomine, Duces, Patricioque appellatos eos, Principes, Patricioque appellatos cum Blondo, aliisque Italicarum rerum Scriptoribus notat. Certe Flaminiae antiquum nomen Exarchatus, Picenum, Pentapolis, Umbriae Ducatus Spoletinus abolevernt. Sic enterarum nomina Provinciarum majori ex parte immutata, quae, quia minime ad rem faciunt, praetermitto. Tuscia ipsa, quae antiquum nomen conservavit, tripertito dividi, appellaque triplici nomine coepta est. Alia enim erat Tuscia Regalis, alia Ducalis, seu Langobardica, alia demum Romana, quae Ducatus Romani partem tam Tiberim faciebat. Ducatus etiam Romanus, qua Umbriae, Sabinae, Campaniae partes cis Tiberim comprehendebat, variabilem, Provinciarum nomina antiquaverat : ac proinde Italiae facies mutata omnino erat Stephani III. tempore, ab ea quam primi Orientis Imperatores constituerant. Tempore, inquam, Stephani III. nam paulo post Langobardica haec politia & ipsa perivit, nova per Francos Reges emergente, quam Marchiae, & Comitatus Provinciis nova

Notit. Imper. Occid. c. 28. tamina tribuerunt (duabus tamen exceptis Marchiis Trivisiana, & Anconitana, quibus facta ex romina vult Pancirolus a Marchionibus Langobardorum) Ducatus vero, quae post Pipini donationem ad Romanum, seu S. Sofis Territorium spectare coepit, Pipiniana donatione per Carolum Magnum confirmata, Romanorum Pontificum patrimonia dicti sunt.

XXIII. Ecclesiae Metropolitanae Italicae institutio, & Provinciarum ordinatio ad eodem Rom. Pont. spectat, denique civilibus variietatis, non est obnoxia.

Ea tamen civili dispositione Italiae nostrae non obstante, refert liber Pontificalis congregatos esse Episcopos *Tusciae atque Campaniae, & ipsius Provinciae Italiae* ; nempe Provinciarum ab Ecclesia constitutarum, juxta Constantinianam Civilium Provinciarum divisionem bipertitam, ut abunde demonstravimus. Quod clarius etiam percipi, qui convenerunt, Sedes singulas : ex tripli- ci siquidem Tuscia, ex Ducatu Romano, Spoletino, Campania, Exarchatu, Pentapoli, & Liguria eos advenisse comperiet. Horum vero *à aliquantor* , ut habet liber Pontificalis, sex videlicet folios Episcopos Vicarium Archiepiscopi Romani Pontificis, hujusque Suffraganeos tres, Casenatem, Faventinum, Ficoclensem, Paplensem exemtum, & Dertonensem Archiepiscopi Mediolani Suffraganeum, tribusque Italiae propriae diae; Episcopos quatuor & triginta reliquos ex unius Ecclesiasticis Provinciae Romanae duabus civilibus in eodem Pontificali memoratis Tuscia, atque Campania omnes convocatos agnoscet: modo in memoriam redeat corum, quae supra cum Guido Pancirolo affirmabam de Tuscia, cum hac videlicet Umbriam, & Picenum Annonarium, connecti, unicamque Civilem Provinciam constituerim. Quamobrem unusquisque mecum sentiat necesse erit, quod Ecclesiastici Ordinis Monarchia Romanus Pontifex, tum

Ecclesiae Romanae Pontificis, adolescentisque Ecclesiae

fatagens, civilem politiam est sequutus, quod factum docet Praesul Blanchinus in rebus Ecclesiae veteris verfatissimus, ut Ecclesia ubique instituerentur ; tum quando Constantinianam sequutus dispositionem ex- tra Italiam, Ecclesiasticam illi Hierarchiam accommodari consensit, ut ita planius facilusque tum Ecclesiasticum ubique terrarum Eccles. constaret, nulla ad mortem adhaerendi ordinationibus Principum est coactus: at quia optimum, utilissimamque esse vidit civilem orbis dispositionem, dicitco Ecclesiasticam illius fere Quadrare, ac ordinavit. Hanc enimvero semel institutam, non licuit arbitrio Principum immutare. Hinc est, quod lustrinum quatuor Armeniarum Provinciarum ordinatio, quas fuit Ecclesiarum regimen instituendi reliquerit ; quin etiam ad Episcoporum ambitum comprimendum lege lanciret, ut Ecclesiasticae non augerent Metropolitani, inter Civilium : *Quae ad faceredotia spectant, ea volumus in prisinis autuere forma, negotio ipso neque circa jus Metropolitanum neque circa ordinationes aut mutationem, vel neque circa ordinationes aut mutationem, vel quemodo cumque suspendere.* Quod tamesti Imperatorii non erat juris definire, quum tamen Patrum Chalcedonensium decreto Summi Pontificis autoritate firmato inhaeraret, non legislatorum Principum ; at confirmatorem Ecclesiae legum, non ut major iisdem vis accederet, sed ut Principis fulcitae praesidio majoris obtervantiae essent, notio exhibet.

Eumdem profecto Justinianum & Ecclesiae, & sue legis alias oblitum Ecclesiasticas etiam Provincias disturbasse, quod poscitea exemplum sequuti fure Schismatici pergare non audere, quin etiam idem esse factum in Hispania, & Gallis in Civilium confusione Provinciarum, affirmo. Verum quemadmodum ipse in Decretis suarum Pontifex Augustus hujusmodi sanctiones aut pro bono pacis ratas haberi voluit, aut tempore, & occasione id exigente, improbavit, ut de nova Tyranesi Exarchatus Valente infausta, & innocentio autem Papa improbata, refertur ; ita in Occidente, ubi praeter supremum Pontificem, Patriarchali etiam jure pollebat Pontifex, aut nullibi Metropolis absque eius assensu excitata, aut fiqua temere est erecta, brevi eadem corruit, quod de Lucensi in Hispania comperum est, necnon de bipertita Charthaginensi Provincia constat, ut palam crit in antiquitate Ecclesiae Hispaniensis. Caeterum ipse ingens Metropoleon, Provinciarumque Ecclesiasticarum numerus, quae insequenti aetate emerserunt, ubi Romanis Pontificibus non arrisit Constantinia divisio, evidenter rem ostendit : nullaquidem Civilis Provincia est, quae respondeat Ecclesiasticae ; Hierarchiam quippe Romani Pontifices usque ad hunc diem, aut priscis intactis Provinciis, aut iisdem dividendis, aliisque recens excitandis, prout commodior Ecclesiae moderatio perfuasit, ordinavcrunt, semperque deinceps ordinabunt, quoad Christus Dominus, cujus ii visibile eaput sunt, Ecclesiam, quam moderatur, triumphum differre dignatus erit.

CA-

ANNO CHRISTI 769.

CAPUT II.

Sedes Episcoporum Franciae, qui Concilio Lateranensi adfuerunt.

Asuk. tom. 2. pag. 1. Eluch.

I. Duo genera condendi S. Pallii. Primum ante E. feculum, metropolitorum ut plurimum fa.

INstituenti mihi de Franciae Episcoporum Sedibus verba facere, quoniam, ut ajebam superiori capite, illarum aliquot crediderunt Metropoles, quam vere non fint, necessarium erit nonnihil de Pallio dicere, cujus collatione honor Metropoliticus antea in Francorum Regno evertus, post Concilii hujus aevum est restitutus. Pallii collationem, de ufu enim & autoritate Pontificii jurisperiti fatis multa, ad duo passim genera Scriptores referunt, fuamque utri- Bouchel Biblioth. Franc. que Ecclesiae ortum adscribunt. Primi folicet generis collationem ad septimum, oftavumve faculum producunt ; alterius vero ad noftram inde aetatem pervenire contendant. Primum igitur genus quamquam minime ad rem facit, ne prorsus fileam, Magni Gregorii verbis quidquid dici de eo potest, amplectar. Noluit Gregorius Siagrio Augustodunenti Episcopo concedere ulum Pallii ; &, ne Francorum Regina Brunechildis nequicquam id petiisse animus laederetur, scripsit eidem literis negatae concessionis causas hafce enumerat : *Quod Pallium non obtento , in fuis literis Archiepiscopum fe nominare praefumferit. Id vero autem* Gregor. M. lib. 7. epist. 3. S. Greg. M. lib. 7. epist. 5. *ignoranter, & non ex Sedis Apostolicae autoritate praesumtum voluisse intelligo. Extra hoc autem quia ut, qui eo nos defecerat, diadema ad nos hoc sibi largiri fecerit petitione postulet, & Pallium nullo modo poterit obtinere fine ejus poftulatione debuimus: unusque quia & prisci confuetudo obtinuit, ut honor Pallii nunquam nisi in Ecclesia meritis, & foriuter poftulanti dari non debeat.* Quamobrem ut reliqui animadvertit Pagius in vita S. Marci, Pallium, quod solis Patriarchis post Apostolorum Concilii celebrem, annotionem videlicet 743. (ut ibi erudite oftendit Pagius num. 8.) in quarta ad S. Bonifacium Epistola : *De Episcopo vero, ait, Metropolitano vero, quem per Archiepiscopum Metropolitum per Provincias conftituifti, hoc per tenorem teftimonium confirmamus ; & Pallia dirigimus ad eorum firmiffimam ftabilitatem.* Ac denique, quod vellim attendi ab iis, qui cum Pallio Apostolicas vices confundunt, ann. 731. Apostolicos per Germaniam Legatos Sanctus Bonifacius, qui Summi Pontificii vices gesserat annis duodecim, novemque ante annos Romae ordinatus erat Episcopus, monuso Sancto Gregorio II. ab hisce Successore Apostolicam legationem fibi confirmari effagitat ; hic vero, nempe Gregorius III. sequenti anno 732. de Legatione confirmat Bonifacium, & Archiepiscopum creat . Quodnam autem creat ? Ejus S. Pontificis verba: *Jure tibi fuori Pallia dixeramus manus, quod B. Petri Apoftolo fuccipitur autoritate, indicavit : atque inter Archiepiscopor unus , Deo autore , praecipimus, ut confecraris .* De his autem satis, nemo enim dubitat, quin ab oftavo feculo Archiepiscopis, feu Metropolitis omnibus datum fit Pallium, falvis aliorum Metropoli-

Concil. Gen. VIII. Can. XXII.

V. Innoc. III. num. 10.

Manfi in Not. I. Can. 27.

Cod. Bonifac. ep. 67.

Hild. Rom. II. Can. 27.

Baron. & collect. Concilior.

ANNO CHRISTI 769.

politarum privilegiis, itaut uniuscujusque jurisdictio intra suæ Provinciæ limites contineretur.

III. Sanctus Bonifaciu autoritatem aliis Metropolitis majorem non accepit cum Pallio.

Neque vero illud mirandum subit, quod nulla a Principe, nullaque ab ipso Bonifacio petitione facta concederetur Pallium: nuper enim a Gregorio Magno didicimus, priscam consuetudinem obtinuisse, ut vel *exigentibus causarum meritis*, vel *fortiter postulanti* concederetur. Quæ autem merita causarum majora essent? Innumeras prædicatione victorias de iniquo dæmone reportasse, tot hominum millia sacris Baptismi undis rigasse, tot gentes ab Idolis ad Evangelium revocasse, alibi Ecclesiam fundasse, alibi dirutam instaurasse: Pastores præterea, qui novos pascerent greges, constituendi, celebranda Concilia, iisque præsidendi necessitas, atque alia multa, quæ ex epistolis trium SS. Pontificum Gregorii II. & III. ac Zachariæ, necnon ipsius Bonifacii palam fiunt, erant profecto causarum merita, quæ Pallium, ut ait Gregorius Magnus, exigebant. Ad Francorum autem Archiepiscopos quod spectat, ii pristinam dignitatem Pallii traditione, & quidem ab ipsis, & a Rege petiti, recuperarunt, quod patebit infra, quum de iisdem singillatim sermo erit: tametsi Metropoli semel restituta non fuit opus nova Principis petitione successoribus Episcopis, quibus Pallio ab Apostolica Sede & confirmabatur ordinatio, & Archiepiscopi nomen tribuebatur. At quia compendiaria lubet via ad persequendum cætera properare, ipsius Bonifacii autoritate ob oculos ponam, tum omnes Franciæ Metropolitanos petiisse Pallium ab Apostolica Sede, tum eos omnes parem autoritatem esse assequutos per Pallium, ne Bonifacio quidem excepto, cujus quæ erat major cæteris potestas, non ab usu Pallii, sed Apostolico a Vicariatu proveniebat: qui enim Pontificem refert, vel merus Presbyter non in Regni unius, at in universi orbis Ecclesia est caput & Princeps, idque œcumenica Orientis Concilia testantur. Sanctus igitur Bonifacius Dorovernensi Archiepiscopo Cuthberto sibi amicissimo (a quo tanta in veneratione habebatur, ut ejus martyrio audito statim decroverit, diem quintam Junii solennem fore omnibus Anglo-Saxonibus in S. Bonifacii, & sociorum martyrii memoriam) scribens: *Major*, inquit, *nobis sollicitudo Ecclesiarum, & cura populorum propter Pallia credita, & recepta, quam ceteris Episcopis, qui proprias tantum procurant Parochias, incumbit*. Infra autem referens, quæ decreverat in Synodo apud Francos celebrato: *Decrevimus in nostro synodali conventu, & confessi sumus fidem Catholicam, & unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ, fine tenus vitæ nostræ velle servare: S. Petro, & Vicario ejus velle subjici: Synodum per omnes annos congregare: Metropolitanos Pallia ab illa Sede quærere: & per omnia præcepta Petri canonice sequi desiderare; ut inter oves sibi commendatas numeremur.... Decrevimus, ut Metropolitanus, qui sit Pallio sublimatus hortetur ceteros, & admoneat, & investiget, quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisve negligens servus Dei.. Statuimus quod proprium sit Metropolitano juxta Canonum statuta subjectorum sibi Episcoporum investigare mores, & sollicitudinem circa populos, quales sint..... Et unusquisque Episcopus, siquid in sua Diœcesi corrigere, vel emendare nequiverit, itidem in Synodo coram Archiepiscopo, & palam omnibus ad corrigendum insinuet, eodem modo, quo Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit, ut si Sacerdotes, vel plebes a lege Dei deviasse viderim, & corrigere non potuerim, fideliter semper Sedi Apostolicæ & Vicario S. Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, siquid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere.... Nobis æqualis labor, & majus periculum imminet, quam ceteris Sacerdotibus, quia Canones antiqui præcipiunt, ut omnes Metropolitani sciant sollicitudinem totius Provinciæ gerere*.

Cod. Bonif. ep. 105.

IV. Metropolitani Pallii generali concessione Romano Pontifici fiunt subjecti antiquata Exarch. potestate.

In his, quæ ex S. Bonifacio decerpsi, ab eodem in Synodo constituta, spe instaurandæ Ecclesiæ, quamquam fatetur officium laboris sui sibi visum esse *simillimum cani latranti, & videnti fures, & latrones frangere, & subfodere, & vastare domum Domini sui, & quia defensionis auxiliatores non habeat, submurmurans ingemiscat & lugeat*; in his inquam, præ aliis quæ Episcopos, quæve Metropolitas spectant, dignum notatu est, quod causarum cognitiones ab Episcopo ad Metropolitanum, ab hoc vero ad Summum Pontificem recta deferendas synodaliter constituitur. Quare omnes fatentur, Exarchatus dignitatem, potestatemque in Galliis extinctam esse; quidquid nonnulli fastidientes subjectionem, quam Romano Pontifici, ut Patriarchæ suo debent Metropolitæ Occidentis, secus rem totam interpretentur, quos erudite arguit Scriptor Francicus. Ultro huic novæ disciplinæ Episcopos omnes se subjecisse ostendit, longeque ut sublatam inter Pontificem & Metropolitas Exarchi potestatem quererentur, ejus instaurationi non semel tentatæ semper restitisse: neque hanc fuisse novam legem, qua Metropolitis per Pallium daretur, sed ipsam illam qua S. Gregorio Magno subjiciebantur, quos per se ordinabat, Metropolitæ. Quum autem nonnullo discrimine subjicerentur Romano Pontifici, ut Patriarchæ Occidentis, Metropolitæ cæteri, quos hucusque alia erat disciplina confirmandi, ab ipsis Romanis Pontificibus, & Conciliis stabilita, quis litem moveat iisdem aliam nunc statuentibus? Mutata est igitur vetus disciplina, confirmarique Metropolitas cœptum per S. Pallium: at mutata ea quidem est ab ipso ejus autore Romano Pontifice, qui majorem hoc sacro indumento autoritatem Metropolitis omnibus voluit elargiri, ut firmitatem inde accipiens eorum autoritas Comprovincialibus fieret Episcopis formidabilior, ac proinde utilior, quam antea. Metropolitæ vero ipsi non Exarcho aut Primati, sed eidem Romano Pontifici, a quo plenitudinem potestatis accipiebant, jure ac merito subdebantur. Hinc est, quod, nedum summa Pontificia, Patriarchali sola utens

Thomass. de benef. P. 1. lib. 1. cap. 55.

ANNO CHRISTI 769.

tens autoritate, illos Romanus Pontifex, ad Concilia convocabat &c. ut statuitur Canone XVII. Concilii VIII. supra laudato, qui nullum Patriarchatus Metropolitam excludens, conceptis his verbis utitur: *Sive per manus impositionem, sive per Pallii dationem Episcopals dignitatis firmitatem accipiunt*. Et hæc obiter dicta sint occasione instaurationis Metropoleon Franciæ, quas pessumdederant Majores domi. Ex quibus, utquumque obiter dictis, certam Epochem figere haud dubie possumus moris confirmandi Metropolitas omnes Occidentalis Patriarchatus per sacrum Pallium Roma missum circa initium octavi seculi. Et sane præter Africam & Hispaniam, quibus impia Saracenorum dominatio interdixerat vel Christiana Religione, Regna cætera, quorum Metropolitis ob distantiam locorum non dari, sed mitti poterat Pallium, ætati hujus disciplinæ non repugnant. Galliam enim, ut e calamitatibus ante octavum seculum cœptis emergeret, ultro eam amplexam esse jam vidimus in Synodo anni 742. Angliam non ignoramus, a duobus omnino Metropolitis Dorovernensi, seu Cantuariensi, & Eboracensi, qui per Pallium confirmabantur ab ipsa institutione, a seculo septimo nimirum, gubernari. Germaniæ denique illam partem, quæ ad Francorum Regnum pertinebat, ab eodem Apostolicæ Sedis Legato Bonifacio, qui Francicam instaurare a Francorum Regibus rogatus, a Romano Pontifice jussus erat, prima disciplinæ rudimenta suscepisse, aliam vero partem aut servire Idolis, aut sicubi Evangelium auditum erat, nullibi de Ecclesia, nedum de disciplina ejus cogitatum esse, quem præterit.

V. Ex octo Metropolitis Franciæ, qui Concilio Lat. adsunt, unus tantum Senonensis Pallium acceperat.

Hæc quum ita sint, nemo non videt, quanta via errarit Archiepiscopus Parisiensis, quum Concilii generalis decreto contendit roborari insidias, quas Nicolaus I. Gallicanis Præsulibus ante sexennium molitus fuerit. Longe enimvero alia fuit mens Gallicanis Præsulibus centum amplius annis, quam Nicolaus ad Petri Cathedram eveheretur. Iidem ultro decreverunt, ut S. Bonifacius testatur, *In Synodali conventu subjectionem Romanæ Ecclesiæ fine tenus vitæ velle servare:* eosque & successores stetisse, ut par erat promissis, Concilium hoc Lateranense Stephani III. fidem facit, cui duodecim evocati Episcopi adfuerunt, unicus nimirum Archiepiscopus, septem urbium Metropoleon, reliqui Suffraganearum Sedium, Episcopi. Quorum ego de Sedibus loquuturus, quam apte præmiserim pauca hæc de Pallio, satis liquet; idcirco enim tamquam meri Episcopi nuncupantur ii septem, utquumque haberent Sedem in sua quisque Metropoli, quia dignitatis Episcopalis firmitatem traditione Pallii hauddum acceperant, quod mox ostendam. Sedes igitur Episcoporum urbium Metropoliticarum septem sunt juxta ordinem, quem ipsi in Concilio tenuerunt: *Moguntina, Turonensis, Lugdunensis, Bituricensis, Narbonensis, Burdegulensis, Remensis*. Has vero omnes fuisse habitas pro meris Episcoporum Cathedris, unico eorumdem aspectu deprehendimus. Unus siquidem Senonensis vocatur Archiepiscopus, cæteri omnes Episcopi; unus Senonensis sedet loco Metropolitæ debito, nempe post Ravennatensis Legatum, cæteri omnes antiquitatem ordinationis servant inter ipsos Suffraganeos. Unus Senonensis Episcopo Ostiensi aliis omnibus antiquiori præfertur, cæteri omnes tum *illi*, tum alii Suffraganeo Archiepiscopi Senonensis postponuntur. Quem sane ordinem habendum esse instar regulæ certæ ad cujuscumque Episcopi locum dignoscendum hinc inde numerando, ut moris est in Conciliis, persuasum est, quia non in subscriptionibus, quarum mira est varietas, sed ipsis in Actis, ipsoque in Sessionis initio leguntur eorum nomina. Præterea solum id esse factum in hoc Concilio, ut Franci præirent Italis, non Provinciæ singulæ seorsim collocarentur, aut alia adhiberetur regula ex iis, quas observat Cantelius, patet ex Episcopis Italiæ, & Tusciæ, atque Campaniæ, qui omnes, præter Ostiensem, concedunt loco Episcopis Franciæ, ut hi olim in Arelatensi I. concesserant Italis; inter se autem invicem confunduntur, prout ætas ordinationis suadet. Quam rem minime esse factam videre est in subscriptionibus Constitutionis Sancti Pauli I. anno 761. cui Episcopi, prout commodum illis erat, subscripsere, novendecim scilicet in prima pagina, subiicientes in fine, *& alii cæteri, qui capere non possumus:* deindo post octo Cardinalium subscriptiones versa pagina tres alii Episcopi, quos reliqui Cardinales sequuntur. Id quippe est discriminis inter considendum, & subscribendum, quod hic sæpe varietas, quandoque etiam nullus ordo servatur; illic vero siquando varietas deprehenditur, aliquem semper ordinem servatum conjicietur. At venio ad urbes Metropoles Franciæ Archiepiscopali dignitate vacuas.

Baron. an. 761.

VI. Galliarum Archiepiscoporum instaurator est Adrianus Papa, agente Carolo Magno.

Inter cæteras Gallicanæ Ecclesiæ illius ævi calamitates duæ potissimum numerantur, jura omnia Episcopatuum concessa laicis, scelestisque hominibus, & dignitas Metropolitarum eversa. Hanc quidem postliminio revocare non poterat nisi Romanus Pontifex; illa vero ut redderentur Episcopis, non erat satis Pontificia autoritas, at Regia etiam voluntate & jussione erat opus. Neutrum defuit Ecclesiæ illi, quæ postea semel restituta, per Sacerdotii & Regni concordiam ad nostram usque ætatem florentissima semper fuit, semperque futuram mihi ominor. Dignitatis itaque Metropolitanarum omnium instaurator fuit Papa Adrianus, qui Stephano III. successit anno æræ vulgaris 772. Neque alio utar teste, quam eo ipso, qui in epistola ad Bertherium Viennensem Episcopum rem, quemadmodum se habuit, nos docet: *Carolus Rex* inquit, *Patricius Romanorum Romam venit, & Pascha Domini apud S. Petrum nobiscum egit; ubi inter alia eum monuimus de Metropolitanorum honore, & de Civitatibus, quæ laicis hominibus traditæ erant, & quia Episcopalis dignitas fere per LXXX. annos esset conculcata...... Autoritate igitur B. Pe-*

Labb. Biblioth. Mss. to. 1. pag. 109. & in Conciliis.

ANNO CHRISTI 769.

Petri Principis Apostolorum singulis Metropolitis antiquo more potestatem suam reddidimus, & filium nostrum gloriosum & inclytum Regem Carolum ante corpus B. Petri inde rogavimus, ut antiquam dignitatem omnis Metropolis haberet: ideo hanc epistolam autoritatis nostræ omnibus misimus, quam & tu ut haberes voluimus, & ut tu nosceres, Ecclesiæ tuæ privilegium, quod a tempore B. Papæ Leonis habuit, esse integre reformatum. Ex postremis his verbis conjicio, quod exempla epistolæ, quæ ad Episcopos, Archiepiscoposque ab se restitutos Adrianus dedit, singula notitiam Provinciæ suæ habuerint adnexam; nam constat ex Cod. Vaticano num. 1338. eumdem Pontificem dedisse ipsi Carolo eam notitiam integram, tamquam Commentariolum antiquæ jurisdictionis Metropoleon ab eo instauratarum. In primo siquidem folio Codicis legitur: *Iste Codex est scriptus de illo Authentico, quem Domnus Adrianus Apostolicus dedit gloriosissimo Carolo Regi Francorum, & Longobardorum, ac Patricio Romanorum, quando fuit Romæ.* Et pagina 228. *Notitia in Provincia Galliarum, vel Galliarias decem titulis nominate qualiter statutum, aut ......* adeo incorrecte scriptum (ait Schelstratius, qui hanc Notitiam in lucem edidit) ut verus sensus elici nequeat. Deinde septemdecim numerantur Metropoles cum suis quæque Suffraganeis, juxta dispositionem S. Leonis, & aliquot Successorum: ac proinde in Viennensi I. non legitur Metropolis Arelas, sed: *Metropolis civitas Viennensium*, & inter Suffraganeas duodecima: *Civitas Arlatensium*: quæ laudatæ Adriani epistolæ fidem faciunt. At quia non redditis etiam juribus, Metropolitæ ab Adriano sic restituti, fuissent nomina sine re; nonnisi post aliquod tempus misso identidem Pallio, Archiepiscopalis potestas fuit confirmata Metropolitis, utquumque ab Adriano, ut dictum est, instauratis: nam refert historia, quod Pagius observat: *Carolo Magno regnante Ecclesiasticos, eo agente, aliqua jura, licet non omnia recuperasse.* Eaque propter idem Adrianus toto sui Pontificatus tempore, ejusque maxime diuturni, nam tres & viginti annos gubernavit Ecclesiam, ea non vidit Episcopis, & Archiepiscopis plene restituta.

Antiqu. Eccl. tom. 2. append. num. IX.

Pag. an. 744. num. 6.

VII. Metropolitæ ante Adrianum aliqui erant restituti, at parum felici successu.

Negari non potest, quod ante Adrianum alicubi dignitas Metropolitica fuerit restituta; nam liber Pontificalis testatur, S. Gregorium III. misisse Pallium Williario Viennensi, Metropolitam videlicet Viennensis primæ eum confirmasse: & supra vidimus, S. Zachariam misisse tria Pallia S. Bonifacio, confirmandi causa tres Metropolitas, Rothomagensem, Senonensem, & Remensem. At de duobus postremis, qui ad Concilium hoc spectant, satis ostendi superiori capite instaurationem illam evanuisse, & idem Adrianus, qui nequicquam restitutam dolet a S. Zacharia Metropolim Remensem, affirmans ab se esse redditam singulis Metropolitis antiquam potestatem, extra aleam rem ponit. Prætexquamquod Williarius ille Viennensis, quem liber Pontificalis restitutum tradit a S. Gregorio III. ante annum scilicet 740. invadentibus Septimaniam Saracenis, lateque omnia vastantibus irreligiosiores Francos expertus, relicta Episcopali Sede, in monasterium Agaunense S. Mauricii se recepit, ut rem fuse narrat Chronologus Flaviniacensis. *Vuiliarius*, ajens, *Viennensis, qui Austroberto successerat videns Viennensem Ecclesiam indecenter humiliari ob cladem Saracenorum Septimaniæ & Viennensi, & Lugdunensi Provinciis imminentium, laicis sacrilege & barbare res sacras obtinentibus, relicto Episcopatu monasterium Agaunense expetiit, ubi & vitam venerabilem duxit. Et hoc in tempore Stephani Papæ, qui Zachariæ successerat.* Quam historiam parvo discrimine Ado etiam narrat apud Baronium. Ex quibus est evidens, totum quam longe, lateque patebat Francorum Regnum, una eademque fortuna usum esse, ita ut nulla omnino Metropolis calamitatis expers sit relicta. Neque huic fuisse ullum modum credideris; nam Saraceni, Narbone a Francis expugnata post triennalem obsidionem, pulsi sunt Septimania, & ultra Pyrenæos ejecti anno 755. ac rum temporis incipiente sacrilega Ecclesiasticæ rei usurpatione, Williarius abire compulsus est in monasterium, unde nunquam in suam Sedem est reversus, Attiniacensi enim Placito anno 765. al. 762. celebrato, subscribit *de monasterio S. Mauricii*. Hujusque successori Bertherio videmus, Adrianum restituere Metropoliticam dignitatem, perinde atque aliis Galliarum Archiepiscopis, an. 774. Argumentum minime dubium, quod novennale Pipini bellum in Aquitania pro Ecclesiæ rebus vindicandis contra Waifarium anno 768. confectum, parum profecerat. Quamobrem tres alii Episcopi Metropoleon urbium Septimaniæ, qui adsunt Concilio Stephani III. Bituricensis, Burdegalensis, & Narbonensis haud feliciores ceteris sunt credendi. Quæ ut gratis non asseram, quæcumque, ex iis septem, Metropoles in pristinum restitutæ ab Adriano, post initam cum Rege Carolo præfatam concordiam, inveniuntur traditione Pallii earum Archiepiscopis, hic subjiciam.

ANNO CHRISTI 769.

Labb. Bibl. Mss. to. 1. pag. 107.

Baron. an. 738.

VIII. Remensis & Moguntina Metropolis instaurantur circa an. 775. cum subjectione S. Sedi. Flod. Histor. Rem. l. 2. c. 17.

Primæ omnium occurrunt *Remensis*, & *Moguntina*, quarum Episcopis Pallium se esse largitum Adrianus ipse testatur in sæpe laudata epistola ad Tilpinum Remensem, cujus principium Remensis Pallii testis est, finis vero Moguntini. *Quia*, Tilpinum alloquens inquit, *ad petitionem spiritalis filii nostri, & gloriosi Regis Francorum Karoli præbente tibi bonum testimonium de sanctitate, & doctrina Fulrado amabilissimo Abbate, Franciæ Archipresbytero Pallium secundum consuetudinem tibi trasmisisse nos cum privilegio, ut Metropolis Ecclesia Remensis in suo statu maneret, bene memoramus &c.* Et de Lullo Moguntino loquens, his epistolam verbis claudit: *Expositam, & conscriptam, & manu sua propria subscriptam Catholicam, & Orthodoxam fidem per missos suos cum literis, ac testimonio tuo, seu aliorum Episcoporum,* (Viomagi, & Possessoris) *quos tecum esse mandavimus, ad nos dirigat, ut Pallium illi, secundum consuetudinem transmittamus, & ordinationem illius firmam judicemus, & in eadem Sancta Ecclesia Moguntina Archiepiscopum constitutum esse faciamus.* Hanc Adriani epistolam refert Cointius ad annum 775. quod si ita est, Remensis Archiepiscopus, aut ante colloquium Adriani cum Carolo factum superiori anno, aut paulo post, sacrum Pallium obtinuit: Moguntinus vero post hanc epistolam; nam fidei professio primum mittenda ab illo erat. Quam fidei professionem ab Episcopis Francis petitam, quia ejus similis hauddubie fuit, quam Bonifacius, dum Romæ ordinaretur, edidit, & manu sua subscriptam obtulit, ut extat inter Gregorii II. epistolas, non erit abs re hic spectandam proponere in Indiculo S. Bonifacii, tanquam maximum reverentiæ, atque obedientiæ Gallicanorum Præsulum S. Sedi monumentum: *Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus, tibi B. Petro Apostolorum Principi, Vicarioque tuo Beato Gregorio Papæ, & Successoribus ejus, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, Trinitatem inseparabilem, & sacratissimum Corpus tuum, me omnem Fidem & puritatem S. Fidei Catholicæ exbibere, & in unitate ejusdem Fidei, Deo operante persistere, in qua omnis Christianorum salus sine dubio esse comprobatur, nullo modo me contra unitatem communis, & universalis suadente quopiam consentire: sed ut dixi fidem, & puritatem meam, atque concursum tibi, & utilitatibus Ecclesiæ tuæ, cui a Domino Deo potestas ligandi, solvendique data, & prædicto Vicario tuo: atque Successoribus ejus per omnia exbibere. Sed etsi cognovero Antistites contra Instituta antiqua SS. Patrum conversari, cum eis nullam habere communionem, aut conjunctionem: sed magis si valuero prohibere, prohibebo; sin minus, fideliter statim Domino meo Apostolico renunciabo &c.* Hujusmodi se obligabat sacramento S. Bonifacius, quum an. 723. ordinabatur Episcopus a S. Gregorio II. in urbe Roma. Eodemque Francos omnes Episcopos cum suo quemque Metropolitano, & Metropolitas cum Romano Pontifice se obligasse idem Bonifacius testatur: *Eodem modo, quo Romana Ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit ..... Sic enim, ni fallor, omnes Episcopi debent Metropolitano, & ipse Romano Pontifici, siquid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere.*

ANNO CHRISTI 769.

Garner. in Diurn. Pont. tit. VIII. cap. III.

Cod. Bonif. ep. 105.

IX. Subjectionem S. Sedi Metropolitæ omnes exprimere tenebantur in professione Fidei, quam mittebant Romam. Diurn. Pont. c. 4. tit. 1. & 2.

Ad fidei vero professionem Pallii petitioni adjunctam, manuque ipsius Metropolitæ petentis subscriptam quod spectat, certo certius est, mitti consuevisse ab omnibus Episcopis Romanæ ordinationi non subjacentibus multo antequam Adrianus ab Episcopo Lullo eam peteret, ita enim docent primæ duæ Formulæ Literarum Romanorum Pontificum id sacrum Indumentum ad eos mittentium, ubi legitur: *Fidem autem, quam in tuis epistolis breviter adscripsisti, licet latius explanare debueras, Redemtori tamen nostro gratias agimus, quod eam in ipsa etiam brevitate rectam esse cognovimus.* Harum autem literarum Garnerius autorem facit Sanctum Gregorium Magnum, ac proinde non nova obligatos lege Gallicanos Episcopos discant, qui secus docent. Huc accedit, quod Gallicani Episcopi, qui nullo eos prorsus cogente, at ultro, ut Sedes & dignitates per summam injuriam sibi ablatas, ab eo, qui vindicare & asserere illas poterat, Romano Pontifice, restitui obtinerent, *confessi sunt in Synodali conventu unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ fine tenus vitæ velle servare; S. Petro, & Vicario ejus velle subjici &c.* Quam profecto clausulam omnes Metropolitas Franciæ præfatæ Fidei professioni adjunxisse pro certo habeo, ipsis Francorum Regibus non modo non renuentibus, sed scientibus, ac volentibus. Nec parvo hæreo fundamento. Adrianus siquidem rescribens Regi Carolo anno, ut Cointius colligit, 786. qui Pallium petierat pro Hermemberto Metropolita Bituricensi, apertissimis hisce utitur verbis: *Quapropter prædicto Hermemberto a nostra Apostolica Sanctissima Sede, atque autoritate Archiepiscopo constituto in Metropolitanam Civitatem, quæ Bituricas cognominatur, sicut dudum mos extitit, sub jure S. Romanæ Ecclesiæ degenti, usum Pallii concessimus fruendi.* Quæ palam faciunt non per cuneos meditatam esse Apostolicam Sedem subjicere Gallicanos Antistites, at subjectionem Divino jure sibi debitam fateri ipsis Regibus, quibus non minus grata erat subjectio ista Episcoporum sui Regni, quam ipsis Episcopis, qui eam impense quæsierant, fastidientes Primati, aut Vicario Apostolico subjacere, sicut ante Metropoleon eversionem in Galliis, & alibi, moris fuit. Eam quippe disciplinam, quæ olim viguit, eamdem subjectionem Metropolitis injungere quis neget? Statuitur in Concilio Chalcedonensi, ab Episcopis ad Metropolitas, ab his ad Primates Diœceseon, nempe ad Heracleensem, Ephesinum, & Cæsareensem, ut recte monet Christianus Lupus, sive ad Patriarcham appellari: *Si adversus Provinciæ Metropolitanum Episcopus, vel Clericus habet querelam, petat aut Primatem Diœceseos, aut Sedem Regiæ urbis Constantinopolitanæ, & apud ipsam judicatur.* Paremque fuisse ordinem prioribus seculis in toto orbe nos docet Leo Magnus: *Provisum est, ne omnes omnia sibi vindicarent, sed essent singulis in Provinciis singuli, quorum inter Fratres prima haberetur sententia. Et rursus quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliorem.* Et subjungit (quod Canoni deest, non enim decernit pro universali Ecclesia, sed pro solo Constantinopoleos Patriarchatu:) *Per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil unquam a suo capite dissideret.* Quamobrem Metropolitæ, aut Primati ut olim, aut Romano Pontifici, ut mutata disciplina veteri, iisdem communi consensu petentibus, subjacerent, unius semper Apostolicæ Sedis autoritati subjectionem omnem professi sunt. At redeo ad Metropoleon instaurationem, unde aliquantulum sum digressus.

ANNO CHRISTI 769.

S. Bonif. ubi supr.

Adrian. ep. 9. Cod. Car. 87.

Conc. Chalc. Canon. 9.

S. Leo M. ep. 84.

X. Bituricensis Metropolitæ instauratio facta anno 786. Cod. Car. ep. 87.

Post Remensem, & Moguntinam ab Adriano restitutas, Bituricensem nuper ajebam, petente Carolo per Pallii concessionem instauratam esse anno 786. At quia nolim credi, haud omnium primo Ermemberto esse datum sacrum Pallium, præstat rem docere ipsis Adriani literis ad Carolum. *Reperimus*, inquit, *in ipsis Regalibus assa-*

ANNO CHRISTI 769.

tibus vestris, ut prælato Ermemberto Episcopo Pallium Sacerdotalibus infulis decoratum ex Apostolica autoritate concederemus, quia civitas Metropolis in Aquitania videtur esse patria, quæ Bituricas nuncupatur, ubi nunc præfatus ven: vir præesse dinoscitur, curamque Pastoralem devotus exercere videtur. Quatenus ignorantes, si canonice in Provinciæ partibus illis jam ordinatus tam a Prædecessoribus nostris, quamque a nobis fuisset, enucleatius eum indagari curavimus, ne usurpationis locus aliquis Sacerdotibus in alterius jure concedatur. Qui præfatus sanctissimus vir nobis confessus est, ut sub nullius Archiepiscopi jurisdictione esse videretur. Ex quibus liquet, Bituricensis Metropolis memoriam fere omnem petiisse. Neque id mirum, ut nuper ajebam loquens de Viennensi, quum enim Aquitania I. in Septimania sita sit, easdem vices passa est, quas Viennensis. Quin etiam quæ viciniores Hispaniæ erant Provinciæ, ut Narbonensis & Burdegalensis, tardius cæteris sunt restitutæ. Narbonensem scilicet Carolus Magnus in suo Testamento anno 811. non recenset inter alias, sicut nec Elusanam, nec Aquensem. Quamobrem (quod Baluzius non est assequutus in Commentariis ad Capitularia) Cointius multas inter causas eam recenset, quod post mortem Pipini novis Saracenorum invasionibus eæ Provinciæ patuerunt. De Burdegalensi autem Metropoli hoc affirmant Sammarthani, quod post Bertrannum, qui affuit Concilio Matisconensi, ejusque successorem Gundegisilum: *Multi desunt Antistites usque ad Sicarium, qui Ludovici Pii tempore vivebat*. Atque ea propter utriusque Metropolis Episcopi, qui Concilio Stephani III. adfuere, ubicumque locorum, aut gentium degerent, prout conditio ea temporum ferebat, meri erant Episcopi omni Metropolitica dignitate exuti; nisi & ipsi, ut de non paucis legitur, Chorepiscopi, seu Speculatores, quo nomine aliqui occurrunt in Placitis Regum, & Conciliis, vocabantur, quasi certarum regiuncularum in qualibet Diœcesi Speculatores, qui nobis sunt Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani rurales, ait Colvenerius in Scholiis ad Flodoardum.

Schol. in Flod. lib. 1. cap. 16.

XI. Numerus Metropoleon in Galliis restitutarum tempore Caroli Magni.

Mirabitur fortasse aliquis, Lugdunum, & Turonum extra Septimaniam urbes, & quidem Lugdunensem borealiorem Vienna, ac Turonensem Bituricis, non constare ullo veterum monumento instauratas esse ab Adriano, sive, ut melius dicam, confirmatas traditione Pallii earum Episcopis. At redeat is quæso in memoriam eorum, quæ ad rem adducit Scriptor Francicus eruditissimus: *Si Metropoleon singularum historia, perinde ut Remensis a Flodoardo, mandata scriptis, & ad nos perlata fuisset, æque numerosa occurrerent in eis exempla petitæ eorum ab Apostolica Sede confirmationis*. Quod certum possumus affirmare, honor Metropoliticus omnibus urbium Metropoleon Antistitibus ab Adriano est restitutus, non tamen Pallio confirmatus; at quo tempore Imperator Carolus suum condidit Testamentum, 811. unam & viginti Metropoles in toto Regno, seu Imperio enumerabat, in quas suos thesauros effundi jubebat post mortem, nempe: Romam, Ravennam, Mediolanum, Forumjulii, Gradum, Coloniam, Moguntiacum, Juvavium quæ & Salzburgum, Treverim, Senones, Vesontionem, Lugdunum, Rothomagum, Remos, Arelatem, Viennam, Tarantasiam, Ebredunum, Burdigalam, Turones, Bituriges. Quibus ex paulo supra allatis rationibus non adjungit Novempopulanæ Metropolim Elusanam, Narbonem primæ Narbonensis, & Aquensem secundæ, ut cum suis quæque Suffraganeis leguntur in Notitia pervetusti Cod. 700. annorum Reginæ Sueciæ num. 238. certissimum argumentum, fuisse easdem instauratas post Caroli mortem. Cæterum ut summa piissimi Imperatoris liberalitas inde fulgeat in universas Imperii Occidentalis Ecclesias, mira etiam concordia Sacerdotii, & Imperii agnoscitur ad abolendam Græcorum Cæsarum impietatis memoriam. Etenim Romani Pontifices non solum voluerunt, ut ditio Ecclesiastica tot liberis firmata donationibus Imperii pars diceretur, quippe quam Patricii Romanorum Pipinus, & Carolus summis viribus a Langobardorum immanitate, Græcorumque aviditate defenderant; at Carolo ipsi tot benefactorum gratiam referentes, præclarum Imperatoris Romani titulum elargiti sunt, &, quod antea jugum gravissimum videbatur, confirmationem electionis Romani Pontificis maxima eidem liberalitate concesserunt. Gloriata enim est S. Sedes tantum defensorem, a quo est acerrime vindicata, immensis adeo beneficiis prosequi, ut perpetuo eidem fœdere jungeretur. De quibus fusius, & opportunius in tomo quinto Anastasii Bibliothecarii agitur ad eludendam assentatorum turbam, qui & de jure, & de factis nec pro Imperii, nec pro Sacerdotii dignitate tam multa congerunt; quum sibi persuadeant, hinc Sacerdotium læsum iri, nisi omnia detrahantur Imperio, illinc exitium imminere Imperio, nisi suis exuatur juribus Sacerdotium: perinde atque obliterata essent monumenta veterum, quibus subdolæ illorum artes patefiunt, qui privatæ magis cupiditati, quam veritati rerum inserviunt.

Thomassin. de benef. lib. 1. c. 43. n. 7.

Testam. Car. in to. Concilior.

Schelestr. Antiq. Eccl. to. 2. append. n. 8.

XII. Unicum Senonensem esse Metropolitam confirmatum testatur Concilium Lateranense.

Quum igitur constet, Galliarum Metropoles omnes ab Adriano Papa instauratas, sub Regno, & Imperio Caroli paulatim propria jura recuperantes ab Apostolica Sede per sacrum Pallium honorem pristinum impetrasse, tribus exceptis in Septimania; dubitari non potest, quin Concilii Lateranensis tempore, anno videlicet primo Regis Caroli ab Adriani Prædecessore Stephano celebrati, nullus e septem urbium Metropoleon Episcopis, qui aderant, Metropolitani honore frueretur. Secus est de Senonensi, quem una cum Rothomagensi, & Remensi confirmaverat S. Zacharias missis ad Bonifacium Palliis, ut dictum est. Quamvis enim, quemadmodum de Remensi ex Adriani literis, ita de Senonensi ex conventu Attiniacensi constet, eam Metropolim hauddum Pallii concessione stabilitam, confirmatamque esse, nam Lupus, cui successit Willicarius, illi, ut merus Episcopus, subscribit, tamen in nostro Concilio

eum

ANNO CHRISTI 769.

eum videmus præclaro Archiepiscopi nomine conspicuum statim post Sergii Ravennatis Legatum sedere, & iterum Archiepiscopum Galliarum vocari audimus, dum Acta invasionis Pseudo-Papæ Constantini accipit e Primicerii manibus, traditque Notario Regionario, ut ea relegat coram Concilio. Quamobrem aut Pallium ei miserit in Franciam S. Paulus, aut Romam venienti cum reliquis ad Concilium Stephanus III. dederit præsenti, certe Willicarius Senonensis erat Archiepiscopus. Hæc de Sedibus Metropolibus Franciæ, quæ tantum nonnullis negotium facessunt, ut Archiepiscopum Senonensem credant Primatem, ne alios honore Metropolitarum vacuos fateantur. Ii vero, ut videant, quam recte id contendant, præter allata superiori capite, unum hoc velim secum reputent, quod si Senonensis fuisset quid majus Metropolita, quemadmodum reliqui Francorum Episcopi omnibus Italis præsederunt, ita & is Ravennatensis Legato potiori titulo præsedisset: dum e contrario hunc illi posthabitum vident, quia videlicet Metropoliticæ dignitatis habebatur ratio. Cur autem Ravennatensis præiverit Senonensi, ostendam sequenti capite, dum de Italiæ sedibus verba faciam; alia enim ejus rei causa fuit, quam quod æquum non videretur antiquiori, qui ab anno circiter 752. erat consecratus, præferri nuperrimum Metropolitam, qui Lupo successerat post 765. aut ad summum 762. & Pallii sacrum indumentum verosimiliter paucis ante Concilium diebus acceperat. Sed opportunius de his agam, postquam de quatuor Suffraganeis Sedibus verba fecero, quæ quum Metropolibus admixtæ sint, aperte ostendant, nullum per ea tempora inter illas discrimen fuisse.

XIII. De Suffraganeis Sedibus, quarum Episcopi adsunt Concilio. Ac primum de Meldensi.

Eæ vero sunt, *Meldensis*, *Juvaviensis*, *Lingonensis*, *Noviomensis*, sive, ut ipsis verbis utar Codicis, *Meltensi*, *Joabione*, *Lingonicensi*, & *Noviomu*. Ac primum de Meldensi. Hæc profecto Suffraganea Senonensis Archiepiscopi Sedes cur vindicanda mihi videatur, est barbara nostri Codicis Scriptura. Posset enimvero alicui dubium esse, num Mettensis pro Meltensi legendum sit: nec levi inniteretur fundamento ejusmodi dubitatio. Si enim Mettensis urbs Mediomatricum Suffraganea Trevirensis in Belgica I. ea esset, non videretur admiratione dignum, Bulferamum ejus Episcopum sedere ante omnes Metropoleon urbium Antistites. Nam constat, Metensem Episcopum, quum integro post hoc Concilium seculo Pallium obtinuit ab Joanne VIII. cum subjectione tamen suo Metropolitæ Trevirensi, quatuor Prædecessorum exempla attulisse, qui sacro illo Indumento ornati fuerant. Quorum aliquem attigisse tempora hujus Concilii confirmant Annales Fuldenses Lambeciani, aliique Annales Francorum a Lambecio ex Bibliotheca Cæsarea evulgati: in primis siquidem anno 765. & in alteris num. 26. hæc leguntur: *Hruotgaugus Metensis urbis Archiepiscopus corpora SS. Gorgonii, Naboris, & Nazarii a Paulo Romanæ Sedis Apostolico de Roma in Franciam transtulit*. Ubi utquumque pro Archiepiscopo non accipiatur Metropolita, sed merus Suffraganeus dignitate minor Metropolita, majorque Episcopo, juxta phrasim Græcorum, quos observat Christianus Lupus posteriori ævo ab antiqua hierarchia recedentes novam condidisse; Episcopalem ordinem ita distinguendo: *Patriarcha*, *Primas*, *Metropolita*, *Archiepiscopus*, *Episcopus*; tamen ipsa Pallii prærogativa reliquis eum Suffraganeis, & proinde ipsis Metropoleon urbium Episcopis præferendum exegisset, quum præsertim non ignoremus, Æduensem, sive Augustodunensem, & Autissiodorensem in Francia Episcopos, quos alibi Metropolitas solo nomine appellatos dixi, cum Pallii usu multa privilegia eidem adhærentia assequutos, quæ ne ullum detrimentum inferrent Metropoliticæ autoritati, cavendum præcipue fuit a Romanis Pontificibus, ut liquet ex laudata sæpius epistola Adriani ad Bertherium: *Nec propterea*, inquit, *ulla Metropolis præjudicium patiatur, si alicui Suffraganeorum, aut nos, aut Prædecessores nostri, rogantibus piis Francorum Ducibus, Pallium largiti sumus*. Omne autem dubium tollitur, vereque Bulferamum esse Episcopum Meldensem constat ex Catalogis ejus Sedis Episcopalis in Gallia Christiana, ubi legitur ordine XXXIII. *Vulfranus*, qui etiam conventui Attiniacensi interfuit. Sammarthani quidem nudum habent ejus nomen, non enim viderant Attiniacensem illum conventum in editione Conciliorum Labbeana postea vulgatum: at Sirmondus, aliique omnes eum sequuti, qui e schedis Panvinianis Episcoporum nomina didicerunt, ne nomen quidem Vulfranni, quippe in iisdem non extans, audierunt. Ceterum in nostro Codice, ut in Bonifaciano, aliisque eorum temporum solenne est literas *d*, & *b*, in *t*, & *u* convertere & contra; idcirco *Reverentissimus* pro *Reverendissimus*, *Meltensis* pro *Meldensis*, & his similia frequenter occurrunt.

ANNO CHRISTI 769.

Schol. ad Can. 12. Conc. Chalc. & c. 3. append. ad Latr. Ephes.

Adrian. ep. 9.

XIV. De Lingonensi, ex Noviomensi hucusque ignorata.

De *Joabione* dicendum esset; at quia tum de hac Sede tum de *Burtevulgi* alia Sede, quam Burdegalam interpretor, loquentem me oportuit conjecturam sequi, de duabus aliis Lingonensi, & Noviomensi, quod est dicendum, expediam. Ad Lingonensem, quod attinet, præter varietatem nominis, nam Linguonum in Adriani Codice appellatur, Lingonum in aliis notitiis, & Lingonicensis in nostro Codice, illud dignum observatu est, quod quum sit Suffraganea Lugdunensis, post quatuor aliarum Provinciarum Episcopos ejus Antistes considet, ac præcedit Remensem; quæ duo mirum in modum confirmant, & duodecim inter Francorum Episcopos unum Senonensem fuisse Archiepiscopum, & reliquos omnes tam urbium Metropoleon, quam Suffraganearum, meros Episcopos. Nam Metropolitanis Suffraganeos admisceri quandoque consuevisse ex Conciliis liquet, at de Comprovincialibus id evenisse æque constat; quare si post Lugdunensem sedisset Lingonensis, res procederet. Deinde cur alios Metropoleon Præsules sequitur, Remensem vero præcedit? Certe nisi aliunde palam factum esset, nullam eos inter prærogativam præter consecra-

cra-

ANNO CHRISTI 769.

crationis antiquitatem servari, vel hinc rei veritas patefieret. Quod equidem lubens animadverti, quia secus est de Meldensi Suffraganea Senonensis, quæ sola Ostiensi dividitur a sua Metropoli; & de Noviomagensi, quæ statim sequitur Remensem, ita ut nisi *Lingonensis* quæstionem definiret, vindicanti Metropoles Galliæ illo etiam ævo calamitosissimo adminiculum aliquod non deesset. De Noviomensi autem, seu Noviomagensi Sede, quam Notitia Reginæ Sueciæ Veremundum, idest Noviomacum, & Veromandorum appellat Notitia Adriani, hoc innuere satis erit, quod inter Episcopos incertæ Sedis apud *Panvinum* est Giselbertus Noviomensis; Sedes enim omnibus perquam nota. Veniam modo ad alias duas Sedes Panvino ignotas, quæ in Codice appellantur *Joabione*, & *Burtevulgi*; mihi autem sunt Juvaviensis, & Burdegalensis. Ac primum de hac postrema, quam inter Sedes Metropoles recensui.

XV. De Burtevulgi Sede conjectura.

Equidem fateor, quum reputo Annales, & monumenta veterum sæpius evoluta, ut, siquem maxime secretum aut vicum, aut pagum hi duo Episcopi Ermembertus, & Verabulfus incolerent, dum eorum Sedes a laicis occupabantur, deprehenderem, indicante vocum similitudine, Scriptoris oscitantiam detestor, qui duo Sedium Episcopalium nomina ita corrupit, ut enodandæ difficultati nulla profuerit conjectura. Quotquot novi amicos rerum veterum scrutatores, ab iis petii, quin etiam efflagitavi, ut certi spe fenoris hasce mihi urbes, aut vicos in Francia quærerent; nequicquam meum, nequicquam alienum sum periclitatus ingenium. Ad eruditissimum virum Bartholomeum Campagnolam me converti, ut iterum spectaret Codicem; is vero, quæ est singularis ejus benignitas, morem gessit: at legit iterum, quod, maxime spectabili in legendis veterum Codicibus peritia, semel legerat: *Joabione*, & *Burtevulgi*. Quid igitur facerem? Imitarer eos, qui rem eruditis ingratam ne faciant, intacta edunt in lucem monumenta veterum? Non ea mihi mens fuit: meam volui opinionem præmittere vel rejiciendam, dummodo quod mihi fuit repertu difficillimum, faciliori negotio ab aliis docear, & Ecclesiastica historia illustretur. Burtevulgum itaque interpretaturus, primo Wirceburgum, seu Vvirtzeburgum, Herbipolim nimirum, ob vocis similitudinem ipsissimam eam esse Sedem ratus sum, nam Burisburgensem, seu Buraburgensem Sedem una cum Vvirceburgensi a S. Bonifacio constitutam in Hassia anno 741. quidquid vocis æque similitudine invitarer, prætereundam suasit modica ejus Episcoporum notitia; quippe post Vvittam, seu Albuinum, quem omnium primum constituit S. Bonifacius, multas offendi tenebras usque ad annum 795. quum Paderbornensi Cathedra excitata, Buraburgensis cum eadem coaluit. Vvirceburgensis vero idcirco præ aliis obversabatur animo, quia ejus primum Antistitem S. Burchardum vidi celebrem legationibus ad Apostolicam Sedem, teste libro Pontificali; at Megingaudum, seu Megingozum, qui Attiniacensi Placito interfuit, Successorem videlicet S. Burchardi, in Chronico Vvirtziburgensi apud Baluzium tom. I. Miscellaneor. video an. 784. e vivis discessisse; & quamquam cum Pagio an. 754. n. 21. & 774. n. 19. ejus Episcopatum ad quindecim coarctaverim annos, tamen ab anno 753. quum S. Burchardo cum successisse Pagius contendit omnium Chronologiam retrotrahens, vix mihi remanebat spatium inserendi Verabulsum inter Vvirtziburgenses Episcopos, contra fidem Catalogorum ejus Sedis. Quare meditatio omnis inanis fuit, studiumque omne inutile, meque ut alio verterem opus fuit, ne incertam Panvino Sedem, beneficio Codicis emergentem, paterer ob Scriptoris barbariem latitare.

ANNO CHRISTI 769.

XVI. Eam esse Burdegalensem detegitur.

Secus est de Burdegalensi, cujus Sedis tot annorum hiatus novo huic Episcopo dat locum satis amplum. Nec nefarii Aquitaniæ Ducis Waifarii usurpationes sacrilegæ impedimento fuerunt, quin Aquitaniæ Cathedræ suos haberent Episcopos, ut manifeste ostendunt Bituricensis, ac præsertim Narbonensis, cujus Sedes e Saracenorum manibus erepta erat ante annum quartumdecimum, quum Concilium Stephani III. celebrabatur. Huc accedit, quod quamquam toto novennalis spatio belli, Rex Pipinus trans Garumnam perveniens cum milite, non dicitur in Annalibus aut aggressus esse, aut expugnasse Burdigalam, ut de aliis tot Civitatibus iidem referunt inter Ligerim, & Garumnam; quum tamen ejus Suffraganeas Aginnum, & Petrocorium expugnatas memorant, ceteras urbes finitimas ultro in Pipini ditionem venisse affirmant. Quapropter Burdigalam æque, ac aliæ Aquitaniæ urbes, piissimi Regis sub potestate existentem non habuisse Episcopum per hæc saltem tempora, vix ausim cogitare. Quid autem vero esse similem contendo rem certam? Posito, ut æquum est, quod nostro in Codice; quemadmodum in literis Pontificum, Codice Bonifaciano, aliisque innumeris monumentis medii ævi, *t* pro *d*, & contra *d* pro *t*, ut plurimum adhibeatur, ut videmus in *Reverentissimis*, *Meltensi*, *capud*, *caput*, *&c.* cujusnam alterius urbis in amplissimo Francorum Regno dimidium nomen *Burde* auditur? Nullam profecto urbem, quid dico urbem? Nullum Pagum, aut Vicum tota antiquitas ita appellatum in Francia testis est. Quamobrem, ut non repetam meliorem Burdigalæ conditionem ab anno 727. a victoria nimirum Caroli Martelli, & Eudonis Aquitaniæ Ducis insigni de Saracenis qui Burdegalam ceperant superiori anno, atque omnia late vastantes, Ecclesias exusserant, ab anno minimum 755. quum Pipini virtute ultra Pyrenæos expulsi sunt, cœperuntque ubique instaurari Ecclesiæ, quarum res postmodo Waifarius invasit, Burdegalensi in Cathedra, ut in Narbonensi, aliisque, suum fuisse constitutum Antistitem certum mihi est. Ac proinde ante Sicarium ejusdem Sedis Episcopum tempore Ludovici Pii, qui Sammarthanis est primus post duorum fere seculorum silentium, Verabulpus, qui Concilio Romano interfuit, constituendus est, cui fortasse una cum aliis Franciæ Metropolitis Adrianus dignitatem re-

ANNO CHRISTI 769.

stituerit, ut fidem facit Notitia Provinciarum data Regi Carolo quinque post Concilium annis. Hæc de Burtevulgi Sede mea opinio.

XVII. De Sede Joabione conjectura.

Postremam omnium XII. Franciæ Episcoporum Cathedram, licet ordine octavam, esse volui, quam vocat Codex *Joabionem*. Nulla enim conjectura, quænam ea sit, assequutus, qua via in ejus cognitionem prodire molitus sim, eruditis patefaciam necesse est. Animadverti, Saltzburgensem, sive Salisburgensem Cathedram, quam Leo III. Adriani Successor Archiepiscopali honore conspicuam reddidit, proprio & antiquo nomine, fortasse ab eam alluente flumine, Juvaviam appellari; quemadmodum frequens Juvavensium Episcoporum nomen in Conciliis comprobat. Hinc est, quod diligenter spectatis Francorum vastissimi Regni urbibus, nullius nomen affine *Joabioni* Codicis deprehendi: hanc quippe Anonymus Poeta apud Mabillonium de Salisburgensibus Episcopis, appellat *Juvavonem*;

Mabill. Analect. to. 4.

Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis ista: Et in Itinerario Antonini *Jovavi* dicitur, ac denique in sæpe laudata Notitia Reginæ Sueciæ *Juvano*; in ea siquidem post Germaniam II. ita legitur: *Provincia Bajoariorum, idest Noricus Ripensis super Danubium, sive Noricus mediterranea, habet Civitates numero sex. Metropolis Civitas Juvano, idest Salzburg*. Quare ad nomen urbis, quod attinet, nullam certe *Joabioni* similiorem reperire est *Juvavone*, seu *Juvanone* Notitiæ, & Anonymi. Huc accedit, quod hujus Concilii tempore Bajoaria ad Regnum Francorum pertinebat, quod docet Pipinus ipse apud Annalistam Metensem anno 743. dum Sergio Presbytero S. Zachariæ Legato: *Nunc vero*, inquit, *certus esto, per intercessionem B. Petri Apostolorum Principis, & per judicium Dei, quod subire non distulimus, Bajoariam, Bajariosque ad Francorum imperium pertinere*. Certe Aquitaniæ Dux Thassilo II. Odilonis filius, qui in conventu Compendiensi sacramentum fidelitatis præstiterat Pipino Regi, & ejus Successoribus, e placito Nivernensi anno 763. Aquitanici belli quarto, celebrato: *Postpositis sacramentis, & jusjurando*, ait Annalista Metensis, *quod quondam Regi Pippino Avunculo suo promiserat, sine licentia ejus ad usque Bajoariam fugit, & numquam amplius faciem Regis Pippini videre meruit*. At ea secessione ob privatas, ut reor, simultates a Pipino Thassilonem non defecisse testatur nullum alterutra ex parte susceptum bellum; dum contra idem Thassilo Paulum Papam enixe orare, & obtestari statim cœpit, ut hujus prolatis literis ostendit Pagius, pro reconciliandis animis; tametsi non legatur Thassilo in gratiam rediisse cum Pipino. Quam rem evidentius comprobat renovatio sacramenti, quod idem præstitit Regi Carolo ab Adriano per Legatos admonitus: *Ut recordaretur priorum sacramentorum, & non aliter faceret, nisi sicut jurejurando jamdudum promiserat Pippino Regi, & filiis ejus. Quibus admonitionibus consensit Thassilo*. Et siquando veræ defectionis indicium dedit, ut Annales evenisse produnt an. 787. exercitu in suam Ditionem deducto, sacramenta renovare est compulsus, filio inter obsides dato.

Pag. an. 763. num. 4.

Idem seq. an. num. 5.

Regino ap. Pag. 781. n. 1.

ANNO CHRISTI 769.

XVIII. Examinatur num fuerit Juvaviensis, Catalogo Salisburgensium Antistitum vindicato, contra Pagium.

Esto igitur: Juvaviensis ea Sedes fuerit, indeque alios inter Francorum Episcopos ad Concilium venerit Hermembertus. Quid postea? Graviorem multo difficultatem movet ingens Recentiorum quæstio de Salisburgensium Episcoporum ætatibus, qui unanimes Hermembertum excludunt. Et sane duobus ii monumentis inhærent non modicæ auctoritatis: primum est Catalogus Comprovincialium Episcoporum a Poeta Anonymo æquali Regis Ludovici Pii scriptus, quem supra laudavi ex Analectis Mabillonii; alterum est Catalogus descriptus an. 1186. a S. Eberhardi Salisburgensis Archiepiscopi discipulo, editusque a Canisio in antiqua lectione. Utrique jure inhærent Henschenius in vita S. Rudberti primi Salisburgensis Episcopi, & Antonius Pagius in sua Critice. Iisdem antiquior ita habet:

Henschen. die 27. Martii.

Pag. an. 696. n. 10. & seqq.

Dicta Juvavo fuit quondam Metropolis ista,
Quam primo fundans Hrotbertus *rexerat almus.*
Post hunc Vitalis *Antistites rexit eamdem.*
Ipsius inde Flobargisus, *qui est fultus honoris.*
Quartus Joannes *fuerat, Sedemque regendo.*
Advena Virgilius *statuens quamplurima quintus.*
Multo plures gerens Arno *super omnia sextus.*
Septimus hinc successit Adarlam *Pastor opimus,*
Tempore namque suo statuens quamplurima pulchre.
Octavus veniens Liuframmus *Præsul ovilis,*
Officium Domini renovans formosius æque.

Recentior vero Catalogus antiquiorem illustrat, ut mox planum fiet: *Igitur*, ait, *post discessum beatissimi* Rudberti *Pontificis vir clarus omni populo, egregiusque doctor, & seminator verbi Dei* Vitalis *Episcopus Sedem Juvavensem regendam suscepit. Post cujus transitum* Anzologus *extitit Abbas. Post cujus depositionem prædictæ Sedi adhæsit* Savolus *Abbas. Cujus vitæ finito cursu* Ezius *Abbas successit. Quo migrante de seculo, iterato illo, Sedes honorata refulsit Episcopo* Flobarciso. *Postquem* Joannes *Pastoralem gessit in Sede præfata curam*. Post Joannem vero, ut legit etiam Pagius apud laudatum Scriptorem vitæ S. Rudberti, in brevi Indice: *Joannes Episcopus, Bertricus Abbas, S. Virgilius Episcopus, Arno Archiepiscopus, Ammilon Abbas* recensentur, & in fine Catalogi hæc satis perspicua verba successionem Episcoporum, Abbatum, & Archiepiscoporum confirmant: *In Catalogo istorum Episcoporum quinque Abbates continentur, qui absque Pontificali ordine, & dignitate regebant Episcopatum Juvavensem. Hi vero sunt Ansologus, Savolus, Ezius, Bertricus, Ammilon*. Nemo non videt, quantam merentur fidem hi Catalogi; namque ex nominibus Episcoporum summa ubique concordia enumeratis palam fit, non esse ea deducta nisi ex ipsis antiquis tabulis Salisburgensis Ecclesiæ: hoc licet discrimen inter utrumque sit,

ANNO CHRISTI 769.

sit, quod primus nonnisi Episcopos, alter vero Abbates insertos Episcopis numerando recenset. Hundius, Cointius, aliique passim Catalogum secundum amplectuntur, neque hac in parte interpolatum ullus eorum credidit. Sed Antonius Pagius nactus occasionem animadvertendi in Annalium parentem (qui S. Rudberti adventum in Bajoariam recte collocat ineunte septimo seculo) ducibus præsertim viris eruditissimis Hadriano Valesio, & Mabillonio, vera falsis misceri, ac proinde nullatenus secundo Catalogo audiendum esse contendit.

XIX. Pagius a Baronio recedens in Chronologia S. Rudberti Salisburg. Ep. arguitur.

Infinitam revera quæstionem aggrederer, si præferendam Baronii sententiam autoritate Catalogi per capita singula demonstrarem; quapropter amplissima messe relicta, spicilegio contentus ero. Integro vir doctissimus producit seculo adventum S. Rudberti, primumque Juvavensem Episcopum esse factum autumat non 628. cum Baronio, & aliis, sed anno 702. deinde angustiis temporum pressus, nam anno 739. Joannem a S. Bonifacio creatum esse negari non potest, Rudbertum, Vitalem, & Flobargisum intra septem & triginta annos coarctat. Fuerit vero Sedes horum trium Episcoporum brevissima; nullusque eorum trans octavum seculum abjiciatur: at S. Bonifacius in Bajoariam veniens, seu rediens anno prædicto, quatuor in ea Episcopatus instauravit, qui suis jamdiu Pastoribus erant vacui, præter Pataviensem, cujus Episcopum paulo ante ordinaverat S. Gregorius III. Audiatur idem S. Pontifex diuturnum Episcoporum silentium, integer testis, affirmans. Bonifacium invenisse ait Bajoarios: *Extra ordinem Ecclesiasticum viventes, dum Episcopos non habebant in Provincia, nisi unum nomine Vvilum*, nempe Pataviensem. Et infra prosequitur, Bonifacium compellans: *Presbyteros autem, quos ibidem reperisti, si incogniti fuerint viri illi, a quibus sunt ordinati, & dubium est, eos Episcopos fuisse, qui eos ordinaverunt, si bonæ actionis, & Catholici viri sint ipsi Presbyteri, & in ministerio Christi, omnique lege sancta educati, ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratus suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacro fungantur*. Quid? Tanta fuerit Successorum S. Rudberti, Vitalis, & Flobargisi, quin Sancti ejusdem Rudberti vecordia, cæterorumque Bajoariæ Episcoporum, quos Pagius Poetæ Anonymi autoritate restituit, ut non modo Ecclesiæ omnes viduæ post eorum mortem derelictæ sint, at nullus in toto Ducatu Presbyter rite ordinatus inveniatur? Sit fides Pagio. Equidem doctissimo Cardinali adhærens cum secundo Catalogo ita persequor Juvavensium Episcoporum historiam. S. Rudberto ad superos revocato, primum Episcopus Vitalis, deinde tres Abbates Anzologus, Savolus, Ezius usque ad principium octavi seculi, octoginta circiter annis ab ejus institutione, Ecclesiam, immo totum Episcopatum Juvavensem administrarunt. Ezio autem (utar verbis Catalogi) *migrante de seculo, iterato illo*, quid clarius? Mortuo videlicet post cœptum octavum Seculum, *Sedes honorata refulsit Episcopo Flobargiso*, post cujus mortem malo

9. Greg. ep. ap. Bar. 739.

per totum Francorum Regnum late gliscente, Juvavensis Ecclesia, ut aliæ Bajoariorum Sedes S. Bonifacio teste, vacavit, vix unico Pataviensi Vvinilo a S. Gregorio III. ante adventum S. Bonifacii ordinato superstite.

ANNO CHRISTI 769.

XX. Quare Abbates inserti Episcopis Salisburgensibus in Catalogo?

At, ne forte alicui, ut Pagio, male oleant verba, quæ in fine Catalogi leguntur: *Quinque Abbates continentur, qui absque Pontificali ordine, & dignitate regebant Episcopatum Juvavensem*, animadverti oportet, quod ab ipso Episcopatus fundatore S. Rudberto conditum fuit Monasterium S. Petri Apostoli, inque eo stabilita Sedes Episcopalis, unde non est translata, nisi post ædificatam a S. Virgilio Ecclesiam in S. Rudberti honorem, quo una cum ejus, ac sociorum S. Cunialdi, & Gilisarii sacris pignoribus Sedem Episcopalem advexit, relicta Monasterii cura Abbati Bertrico, ut legitur in hujus vita, quod removet omne dubium, quin credamus, quod summa in ea temporum difficultate, quam satis pro meo munere jam descripsi, Sedem vacantem ipsi Abbates administrarint, absque *Pontificali* tamen *ordine, & dignitate*, ut cavetur in fine Catalogi. Tum vero quis munere Episcopali fungeretur, non enim chrisma conficere, aut sacras peragere ordinationes poterant Abbates, incerta res est. Quare Henschenius ad vitam S. Rudberti observat, Salisburgensem Cathedram toto seculo septimo adhæsisse Antistitibus Passaviensibus, seu Pataviensibus: & alio loco docet, quod quum Sedes Frisingensis carebat Episcopo, eidem *Advenæ aliqui, qualis S. Emmerammus fuit, Episcopalem aliquando impenderunt curam;* quam rem etiam Pagius affirmat agens de ejusdem S. Emmerammi martyrio, ubi contra Sammarthanos ostendit, eum numquam fuisse Pataviensem Episcopum. Idemque testatur Anonymus apud Canisium in S. Virgilio, dum ait, quod Rex Pipinus Virgilio concessit Episcopatum Salzburgensem Rectore vacantem: *Isque dissimulata ordinatione ferme duorum annorum spatiis, habuit secum proprium Episcopum comitantem de patria, nomine Dobda ad persolvendum Episcopale officium*. Unde patet, quod, quemadmodum S. Virgilius consecrationem Episcopalem protrahens, in Dobdæ humeros omne onus reclinabat, ita peregrinum aliquem Episcopum illuc pervenientem Abbates, qui absque Pontificali dignitate identidem regebant Ecclesiam, enixe orabant, ut Frisingensi in Episcopatu Pastoris munere fungeretur, quidquid non commissos sibi greges pascere prohibeatur Episcopus, nam contra necessitas suadebat. Quare hanc ego Sedis Juvavensis consuetudinem considerans, ac præterea affinitatem nominis, & vacationem sæpe diuturnam, mihi blandiebar Hermemberti sedem, seu moram, fortasse a propria profugi, fuisse Juvaviæ: putabamque, obid non vocari Episcopum Juvavensem, sive, ut barbare loquar cum Codice, *Joabionis*, sed *Joabione*, quasi degentem ea in urbe, ibique officio fungentem Episcopali, dum Abbas Bertricus regebat Ecclesiam, absque Pontificali dignitate.

Acta SS. To. 3. Mart. pag. 702. num. 10.

Pag. 651. n. 8.

Tom. 6. Ant. Lect. pag. 1174.

At

ANNO CHRISTI 769.

XXI. S. Virgilii ætas controversa.

At rem incertam incertioribus semper confirmandam invenio. S. Virgilii, qui ex laudatis Catalogis in Sede Juvavensi successit Joanni post Abbatem Bertricum, stabilire ætatem oportet: nisi enim est factus Episcopus post Concilium hoc Lateranense, conjectura omnis evanescit. Hunc ex Hibernia in Galliam venisse refert Anonymus, *ubi ab illustri Francorum Rege Pipino, qui Majordomus dicebatur, apud Carisiacum honeste exceptus fuit*, cumque eo moratum esse duobus annis. *Temporibus vero*, prosequitur, *Ottilonis Ducis Bavarorum, qui tunc cum tota Norica Provincia subjectus fuit prædicto Regi Francorum, Salisburgensis Ecclesia, quæ ab antiquo vocabulo a juvando dicta fuit Javavia, proprio carebat Episcopo*. Huc igitur missum ait Virgilium, qui sua consecratione per biennium dilata, Episcopali munere fungentem secum habuit *Episcopum comitantem de patria, nomine Dobda*, at populis demum id flagitantibus, *ordinatus est a Provincialibus Præsulibus anno nativitatis Domini 767. XVII. Cal. Jul.* Deinde fundatam ab eo narrat, consecratamque Cathedralem Ecclesiam, *cujus loci*, ajens, *in tertiodecimo anno consecrator extitit*. Equidem tot tantisque scatentem mendaciis narrationem Anonymi, qui pluribus post Virgilium seculis eam conflavit, miratus sum eruditissimos viros, præsertim Mabillonium, Henschenium, & Antonium Pagium non modo, ut par erat, non ablegasse; at unumquemque eorum adoptasse, suscepisseque Augiæ stabulum repurgandum. Summa tantum capita novissimi horum legam, qui aliorum opiniones ad trutinam revocavit, ne longius æquo aberrem ab instituto. At prius Anonymi conflatoris præcipua vitia indicabo. Anno 741. occubuit mortem Carolus Martellus, Regnumque ante mortem divisit inter filios Carolomannum, Pipinum, & Griphonem, cujus portionem invisam Francis brevi fratres absumsere: *Primogenito suo*, ait continuator Fredegarii, *Carolomanno nomine, Auster & Suaviam, quæ nunc Alemannia dicitur, atque Thoringiam tradidit. Alteri vero secundo filio juniori Pippino nomine, Burgundiam, & Neuster, & Provinciam permisit*. Itaque hi Majoresdomi anno 742. creato Rege Childerico III. post annorum sex interregnum, ut sibi amoverent invidiam, in sua quisque parte regnarunt, junctis quandoque armis ad debellandos hostes, ut anno 743. quum Bajoarios subegerunt. Pipinus vero non fuit Majordomus Francorum, nisi postquam anno 747. Carolomannus induit monachum relicto Regno. Anno autem sequenti, nimirum 748. Annales Bertiniani aliique apud Pagium testantur Thassilonem Odilonis filium a Pipino esse factum Bajoariæ Ducem. Itaque illius quadriennii spatio inter 743. & 748. mitti potuit Virgilius Odiloni, cujus temporibus, ait Anonymus, Ecclesia Salisburgensis proprio carebat Episcopo. Et Joannes, quem nuper, anno videlicet 739. S. Bonifacius illi Ecclesiæ præfecit, cui Catalogos tribuere annos 20. Vviguleus Hundius observat, ubinam gentium, leccrumve erat? At Scriptori postero prævertenti Majordomatum

Canis. Ant. Lect. to. 6. pag. 1174.

Pag. an. 741. num. 19.

Pipini, & Carolomannum nescienti hæc permittantur. Biennii moratum ait Virgilium cum Pipino, duobusque fere annis ordinationem Episcopalem distulisse, atque esse a Comprovincialibus ordinatum anno 767. XVII. Cal. Jul. idest die 15. Junii, nec Dominico scilicet, nec festo die. Benigne hic etiam agamus cum Anonymo: biennium illud Virgilius insumserit regnante jam Thassilone in Bajoaria. Quid? Ab anno 748. seu 749. ut habent Annales Fuldenses, ad annum 767. numeratur biennium? At audiamus Criticum Baronii, cujus in solvendis hujusmodi nodis est ars mirifica.

ANNO CHRISTI 769.

XXII. Salisburgensium Epp. ætates Pagius pervertit.

Abiiciendas contendit Pagius Notas omnes Chronologicas, nudamque narrationem rei retinendam. Itaque ordinatum Virgilium docet an. 746., ut mea in Chronologia Cæsarea Pontificia indicavi, fidem relinquens Pagio ipsi. Idem vero, qui omnia adoptans monumenta Canisii, vel prædicationem S. Rudberti ad seculum octavum transfert, Boicarum rerum Scriptoribus reclamantibus, non videt, quam difficile ad credendum erit, minori spatio temporis quatuor Episcopos tenuisse Sedem Salisburgensem, (rejectis etiam Monachis insertis, & diuturna vacatione, quam dolebat S. Bonifacius) quam unumquemque e duobus Successoribus Joannis. Quis enim credat S. Virgilium annos fere quadraginta, & Arnonem sex, & triginta eam Sedem tenuisse, quam S. Rupertus, Vitalis, Flobargisus, & Joannes, eodem circiter spatio temporis in quatuor partes dividundo gubernarint, quum præsertim eorum nullus, præter S. Rupertum, martyrium fecerit? Præterea Stephanus III. petierat a Francorum Regibus per suum Legatum, ut mitterent *aliquantos Episcopos gnaros, & in omnibus Divinis Scripturis, atque Sanctorum Canonum institutionibus eruditos, ac peritissimos*, cujusmodi erat S. Virgilius referente Anonymo: *Sapiens, & bonus Doctor ...... comperto eo bene docto*; cur ergo eundem cum aliis non miserunt ii Reges ad Concilium Lateranense? Nam mortuo jam Pipino, atque enixe, ut vidimus, deprecante Thassilone, ut rediret in Regis gratiam, non est dubium, quin eunti Romam Episcopo, jussu Regum Successorum, impedimento fuisset. Quamobrem ut dicam quod sentio, S. Virgilius ad Salisburgensem Cathedram non ascendit, ante Concilii celebrationem. Et quoniam antiquitatis videri nolim interpres nullo inhærens fundamento, quidquid meam fulcit conjecturam, expediam.

Anastas. in Steph. sect. 275.

XXIII. Annus ordinationis S. Virgilii, & Sedis tempus.

Æram Christi communem perperam ab Anonymis adhiberi apud Canisium communi omnes consensu affirmant, qua de re Pagio morem geram Notas hujusmodi Chronologicas omnino abjiciens. Sunt tamen aliæ Notæ Chronologicæ, quas ii decerpserunt ex Salisburgensis Ecclesiæ Tabulariis, nec impune licet contemnere. Ecclesiam Cathedralem a S. Virgilio ædificari cœptam legitur apud Anonymum alterius Anoymi abbreviatorem, seu interpolatorem, ut vocat Henschenius, *Indictione VII.* Ejusdemque Ecclesiæ Dedicatio primum facta, seu benedictio, deinde consecratio mo-

Hensch. to. 3. Mart. p. 701.

ANNO CHRISTI 769.

morantur. De prima Dedicatione idem Anonymus loquitur: *Dedicata est primo Ecclesia S. Rudberti a S. Virgilio Episcopo anno Tassilonis Ducis XXVI..... Eodem anno transtulit idem Episcopus S. Rudbertum &c.* De consecratione vero apud laudatum Autorem vitæ S. Virgilii legitur: *In tertiodecimo anno consecrator extitit.* Tria hæc testimonia Chronologica, semel mihi veniam adhibeat Pagius, non possum rejicere. Primum igitur est Indictio VII. quæ non 767. sed 769. anno usque ad Septembrem in cursu erat. Quumque Autor vitæ eodem anno 767. ordinatum dicat S. Virgilium, cui breviator illigat Indictionem VII., error facile deprehenditur biennii perperam relicti, restituiturque Ordinationis annus stabiliendo principium fundatæ Ecclesiæ ante mensem Septembrem, & post diem VII. Calendas Julias, quam congruere ordinationi ostendit litera Dom. A, non XVII. in quam eo anno incidit feria V. Primæ autem Dedicationi nihil addi oportet; nam annus Thassilonis XXVI. adhuc in cursu erat anno æræ 773. quum regnare orsus esset 748. ut dictum est. Consecratio demum facta anno Episcopatus S. Virgilii tertiodecimo spectat ad 781. post diem 25. Junii, qua ordinatus est, sive ad 782. ante prædictam diem. Et si Poetæ Anonymo fides habenda est, eodem anno 782. diem obiit S. Virgilius, quum sedisset annos quatuordecim, non quadraginta, ut Pagius interpretatur: quis enim nesciat, Poetis esse liberum quodlibet numerandi genus adhibere, ut legibus poesis inserviant? Verba poetæ sunt:

Quique regebat ovans præsentia culmina tecti,
Ferme quater denos caris cum fratribus annos.

Nec recens cuditur mea opinio; nam idem Anonymus Autor vitæ, qui ordinatum docet S. Virgilium anno 767. eumdem in Domino obdormisse testatur *anno* 780. *IV. Calendas Decembris*. Quare si ordinationi addendum ostendi biennium, spatium idem temporis morti adjungere opus est; ut enim æra Christi communi sit abusus Scriptor, non idcirco minuendi, augendive sunt ejus Sedis anni proprio lubito a nobis posteris, at quatuordecim ab Anonymo ei tributi, retinendi integre; rejiciendique ii quadraginta, qui utquumque in principio, & fine augeantur, nunquam S. Virgilii ætatem certam definient.

XXIV. Conclusio, & fundamentum conjecturæ. Quæ, quum ita sint, si Joanni, quem ordinavit Sanctus Bonifacius, tribuamus, ut dixi, annos 20. aut 21. ita ut ad annum perveniat 760. hinc vero ad Abbatis administrationem reditum esse fateamur cum Catalogo laudato, qui Bertricum collocat inter Joannem, & S. Virgilium, non deerit locus Hermemberto, qui a propria Sede exul, in communi Episcoporum calamitate, Juvaviæ degeret, ibique Episcopali munere fungeretur, quoad S. Virgilio adveniente cum suo Episcopo Dobda, hic administrare Episcopatum cœpit. Facta enim interim evocatione Episcoporum a Stephano III. jubentibusque Regibus Pipini filiis, venire Juvavensem Episcopum Romam, Virgilius nondum consecratus, lubens Hermemberto istud iter commiserit. Hucusque conjectura me deduxit, nec tamen quiesco, opto enim ab aliis discere, quod assequi non est datum. Ceterum ad Hermemberti dubiam Sedem confirmandam, hic subjicio vagantium tota Gallia Episcoporum, tempore calamitatis, argumenta certa ex Conciliis. *Statuimus, ut secundum Canonicam cautelam omnes undecumque venientes ignotos Episcopos, vel Presbyteros ante probationem Synodalem in Ecclesiasticum ministerium non admitteremus.* (Concil. Germ. Can. 4. an. 742.) Item: *Statuimus, ut supervenientes Episcopi, vel Presbyteri de aliis regionibus non suscipiantur in ministerium Ecclesiæ, nisi prius fuerint probati ab Episcopo, cujus Parochia est.* (Concil. Suess. Can. 5. an. 744.) Item: *Ut ab Episcopis ambulantibus per patrias ordinatio Presbyterorum non fiat.* (Conc. Vermer. Can. 10. an. 753.) Item denique: *De Episcopis vagantibus, qui Parochias non habent, nec scimus ordinationem eorum qualiter fuit, placuit juxta instituta Sanctorum Patrum, ut in alterius Parochia ministrare, nec ullam ordinationem facere debeant sine jussione Episcopi, cujus Parochia est.* (Conc. Verneu. Can. 13. an. 755.) Hos inter vagantes, errantesque Episcopos Hermembertum recensere scripturæ vitio jubeor, libenter auditurus Sedem illius certam ab eruditis.

ANNO CHRISTI 769.

CAPUT III.

Sedes Episcoporum Tusciæ atque Campaniæ, & Provinciæ Italiæ, qui adfuerunt Concilio Stephani III.

I. Ravennas & ejus Autocephalia.

PLura, Lector, titulus pollicetur, quam quæ paravi dicere, ne crambem timeas; quæ enim priori capite disputavi de Provinciis, non sunt materia hujus tertii. Quædam pauca de Sede Ravennatensi, aliquanto plura, sed necessaria, de Ostiensi, & nonnulla de aliis, præsertim antiquatis, breviter, & utiliter hoc in tertio capite amplecti deliberavi. Incipio a Ravennatensi, cujus Antistes primum post Romanum Pontificem locum tenet in Concilio Lateranensi. Constantinopoleos Patriarcharum tot, tamque diuturna molimina, ut Patriarchis cæteris præferrentur, nonnullorum quoque audaciam, & insaniam, ut eidem Christi Vicario anteirent, nemo ignorat. Sed hujusmodi machinamenta, & temeritatem, inde habuisse originem quis nescit, quod Byzantium facta erat Sedes Imperii? Græcia scilicet levissima Successorum Divi Petri aut ignorans, aut simulans ignorare prærogativam, Ecclesiæ universalis Primatum ambitione, & fastu metita est: & quæ, Summorum Pontificum admirabili tolerantia, evicit tandem, ut Alexandrino, & Antiocheno dignior adscititius Patriarcha haberetur, Oecumenicum paulo post Patriarcham eumdem fieri ausum, detestata est. Perinde esse factum a Ravennæ Metropolita doleret Ecclesia, nisi Christi Vicarius repressisset audaciam ejus, Christusque ipse sapientissimo consilio decrevisset, ut quem supremum Ecclesiæ Principem detrectabat Ravennas, supremum quoque Regem & Dominum veneraretur. Hanc Ravennatensium Antistitum

ANNO CHRISTI 769.

tum ambitionem jure Cardinalis doctissimus effrenem appellans, inde natam observat, quod ea in urbe Honorius primum, & Valentinianus Imperatores, deinde Theodoricus, aliique Gothorum Reges, ac postremo Græcorum Exarchi sedem habuerunt: (Notis de Syn. V. cap. 10.) præterea animadvertens, haud difficile Ravennati fuisse supra Mediolanensem, & Aquilejensem se efferre, urbibus Aquileja ab Hunnis, & Mediolano a Langobardis excisis, detestatur Autocephaliam, qua juri Patriarchali Romani Antistitis sese subducere conatus est. Tantam temeritatem historiæ omnes deplorant, & uberrime enarrant Recentiores eruditi, præsertim Abbas Bacchinus in Agnellum, qui schismate & ipse implicitus, contra Apostolicam Sedem sæpe virulentus, Ravennatensium Præsulum res gestas depravat. Estque exemplo Archiepiscopus Sergius, qui per suum Legatum Concilio huic Lateranensi interfuit, ac primum post Romanum Pontificem locum tenuit. Quapropter ex fusiori eorum historia ea tantum decerpam, quæ statum referant illius Sedis; atque ita neque eruditis molestus ero, neque Concilium hac in parte non illustratum emittam.

II. Autocephalia Ravenn. extinguitur. Justinianus Junior imperabat iterum tertio anno, quum Felix Ravennas Archiepiscopus diuturni schismatis finem attulit, ordinatus Romæ, juxta veterem consuetudinem, a Romano Pontifice Constantino, anno videlicet 708. Post eum vero Joannes anno 718. ejusque post admodum diuturnam sedem Successor Sergius, anno 752. ut videtur Bacchino, Romæ ordinati, antequam Exarchatus in Ditionem veniret Apostolicæ Sedis, satis superque ostendunt, Autocephaliæ finem, ac debitæ subjectionis Pontifici Romano initium debere constitui prædicto anno ordinationis Felicis. Quum vero hunc testari videatur Liber Pontificalis noluisse fidem suam scripto obligare, quemadmodum ab aliis fieri consuevit (ut patet ex Diurno Pontificum cap. 3. tit. 7.) *Solitas in Scrinio noluit facere cautiones, sed per potentiam Judicum exposuit, quod maluit*: (Anast. in vita Constantini to. 4.) hinc est, quod schismatis retinentissimus Clerus multa confingere habuit liberum, quæ dubiam Ravennatis hujus Antistitis obedientiam reddunt, tametsi idem inter Sanctos fuerit collocatus, nullum enim detrimentum, ut ait Bacchinus, viris sanctis important dicteria vulgi. Eadem, quin etiam multo pejori usus est fortuna noster Sergius, quem, schismatico Agnello teste, post Romanam consecrationem: *Spreverunt Sacerdotes, & separaverunt se ab eo ministri*. (Agnell. libr. Pont. Bacchin. excursu ad Joannem &c.) At, prætermissis quamquod novis creatis ministris turbas omnes composuit, sedente Sergio res evenerunt, quibus Ravennatenses ab Apostolica Sede amplius disjungi non potuerunt; nam totus Exarchatus juris S. Sedis esse cœpit. Felicissimum hunc rerum eventum juvat memoria repetere: inde enim Regalis Sacerdotii sub lege Naturæ, & scripta a Patribus, & Senioribus adumbrati primordia repetuntur. Aliquot ante annis, quam hæc fierent, urbs Ravenna semel a Rege Langobardorum Liutprando expugnata, ab eodem iterum oppugnabatur, dum Ravennæ Archiepiscopus erat Joannes Prædecessor Sergii: quare idem cum Exarcho Eutychio ad Romanum Pontificem S. Zachariam, ejus opem efflagitantes, confugerunt. Continuo Pontifex morem gessit: per se ipse Regem adiit, Ravennatesque ab insidiis liberavit. Quare ad priscam consuetudinem accedente officio, non erat dubium, quin obedientiam a Felice, & ab Joanne jure præstitam Romano Pontifici, Archiepiscopi Successores exhiberent, ut re Sergius exhibuit. Nihilo tamen minus decreverat Deus Optimus Maximus, ut indissolubili ea Sedes vinculo adhæreret Cathedræ Divi Petri. Nam paulo postquam Italiæ pars magna ab impiis Græcorum Imperatoribus deficiens Romano Pontifici, tamquam supremo Principi, obtemperare maluit, Rex Francorum Pipinus, anno 755. Sergii Antistitis 4. devictis Langobardis, totum Exarchatum, unde antea expulsi erant Exarchi, Apostolicæ Sedi perpetuo possidendum donavit, jamque nongentesimo octogesimo anno possidet, possidebitque ad mundi exitum: id quippe divinitus statutum est, ut Regale Sacerdotium aliorum vices Regnorum non sentiat. *Suscitabit Deus Regnum*, Divini Decreti sunt verba, *quod in æternum non dissipabitur, & Regnum ejus alteri populo non tradetur: comminuet autem, & consumet universa Regna hæc, & ipsum stabit in æternum.* (Daniel. 2. 44.) Hujus vero Regni non repetenda esse initia a donatione Pipini, qui amplificator Ditionis Ecclesiæ fuit, non institutor, alibi contra Pagium demonstravi. (Anast. tom. 4. Prol. pag. 200.)

III. Novum defectionis genus Ravennates Archiepisc. excogitant. Autocephalia igitur, ipsum Exarchatum subjiciendo Sanctæ Sedi, radicitus evulsa, omne simul adminiculum ablatum esse Archiepiscopis videbatur, quo adversus Romanos Pontifices inniterentur. At secus est; nam primi duo Archiepiscopi post Pipini donationem, Sergius nimirum, qui jam sedebat, & Sergii Successor Leo, novum excogitarunt genus deficiendi a Romano Pontifice: sibi scilicet arrogarunt ditionem ipsam Exarchatus. De Sergio quidem id testatur Agnellus: *Judicavit*, inquiens, *a finibus Perticæ totam Pentapolim, & usque ad Tusciam, & usque ad mensam Vualani, veluti Exarchus, sic omnia disponebat, ut soliti sunt modo Romani facere*. (Agnell. in Serg. cap. 4.) De Leone vero ex trinis Adriani literis liquet: *In magnam, ait, superbiam, & tyrannicam elationem pervenit, ut nullo modo sicut antea nostris Apostolicis obtemperare inclinatus est mandatis, & nullum ex Ravennatibus, vel Æmilia pro accipiendis præceptis de diversis actionibus ad nos venire permisit, ita eis indignatus comminatus est, dicens, quod siquis ad nos venire præsumpsisset, non potuisset venire ..... De Civitatibus Imolensi, seu Bononiensi ita profanizat dicens, quod V. E. ipsas Civitates minime B. Petro, & nobis concessit, sed sibi ipse Archiepiscopus a vobis fuisse concessas, ac traditas asserit sub sua potestate permanendas. Unde nullum hominem ex iisdem Civitatibus ad nos venire permisit, sed ipse ibidem actores, quos voluit, sine nostra autoritate ordinavit, & in sua eas detinet potestate.* (Cod. Carol. ep. 51. 52. 54.) Autoritatem, ut verum fatear, qua multo minor fit nostra ætate Emi-

ANNO CHRISTI 769.

nentissimis Legatis. Usurpationes hujusmodi, quis credat? Scriptores nonnulli, atque ii quidem eruditissimi, putant jura Archiepiscoporum. Præ iis Bacchinus censet, quod a principio, indulgente Romano Pontifice, & Pipino consensum præbente, administratio Exarchatus Sergio sit credita. Nec mei est instituti, nec vacat Rubeo, Ughello, & Bacchino singillatim respondere, atque eorum opiniones, seu mavis conjecturas, diruere. Ob oculos tamen ponam, quæ erat administratio a Stephano II. primum, deinde a Sancto Paulo I. ac demum ab Adriano, proindeque a Stephano III. instituta in Exarchatu ab ipsis donationis primordiis. *Ipse noster Prædecessor*, ait Adrianus de Stephano II., *cunctas actiones ejusdem Exarchatus, ad peragendum distribuebat, & omnes actores ab hac Romana urbe præcepta earumdem actionum accipiebant. Nam & Judices ad faciendas justitias omnibus vim patientibus in eadem Ravennatium urbe residentes ab hac Romana urbe direxit, Philippum videlicet illo in tempore Presbyterum* (nam Adriani tempore erat factus Episcopus) *simulque & Eustachium quemdam Ducem*. Nota, quod ipsam in urbem Ravennam misit Magistratus, ne audias Bacchino, qui hac occasione nimis favet schismatico, sublestæque fidei monacho, quem illustrat. Stephani Successor, & germanus Paulus in epistola ad Pipinum data, ut videtur, anno 766. hæc simillimæ administrationis ab se constitutæ non obscura præbet indicia: *Missi vestri in nostra præsentia cum Langobardorum missis, necnon & Pentapolensium, & singularum nostrarum Civitatum hominibus adsistentes &c..... Unde constitit, ut nostri, ac singularum Civitatum missi ad Desiderium &c.* Adrianus denique, cujus jurisdictionem sibi arrogaverat Archiepiscopus Leo, ita alloquitur Regem Carolum: *Quemadmodum tempore Domni Stephani Papæ, qui illuc in Franciam profectus est, cui & ipse Exarchatus traditus est, ita & nostris temporibus, quum sub nostra potestate, disponere, & ordinare volumus; & omnes in hoc cognoscere possunt qualem potestatem ejus beatitudo in eumdem Ravennatium urbem, & cunctum Exarchatum habuit; qui etiam Archiepiscopum Sergium exinde abstulit, dum contra ejus voluntatem agere spiritu superbiæ nitebatur*. Et infra: *Eumdemque Archiepiscopum sub nostra potestate contradere digneris, ut a nobis cunctus Exarchatus disponatur, sicut sæpefatus Domnus Stephanus beatissimus Papa temporibus sa: me: genitoris vestri Domni Pipini disponere visus est*.

Excurs. Chron. ad Jo. V. al. VI.
Cod. Carol. ep. 54.
Cod. Carol. ep. 17.
Ibid. ep. 54.

IV. Cur Ravennas Metropolitis præfertur.

Commentariis allata non indigent: Sergium nova moliri ausum ipsa ex urbe Ravennæ suprema autoritate Stephanus II. ejecit; quare non minus Sergio, quam Leoni, quidquid recentioribus visum sit, usurpatio est tribuenda. Atque utinam factæ alicujus potestatis Sergio vestigium aliquod detegeretur, ne origo ejus prærogativæ super Aquilejensi, & Mediolanensi, immo & omnibus Occidentis Metropolitis in incerto adhuc vagaretur. Card. Noris nono seculo antiquiorem non facit, fretus autoritate te[illegible] Caroli Magni; nostrum vero Concilium eam retrahit ad octavum. In eo siquidem non ordinationis antiquitas ita servata est, ut Gallis Itali admiscerentur, sed illis isti posthabiti, &, quemadmodum undecim Galli undequadraginta Italis prælati sunt, Archiepiscopus Archiepiscopo præfecisset, nisi prærogativa impedimento esset. Quare affirmare ausim, Ravennatensem Cathedram, ubi primum a schismate emersit, Felixque est ordinatus Romæ a Constantino Papa, quod jampridem optaverat, ab Apostolica Sede impetrasse, ut nempe prima Metropolis post Romanam haberetur, quemadmodum antiquæ omnes Notitiæ apud Schelestratem fidem faciunt: idque nisi ipsa in consecratione, quando *solitas in Scrinio noluit facere cautiones, sed per potentiam Judicum exposuit, ut maluit*; saltem quando *Ravennæ ab exilio reductus, pœnitentia motus, licet oculorum lumine privatus, tamen ad propriam rediit Sedem: & solita, quæ ab universis in Scrinio Episcoporum fiunt, indicula, & fidei expositionem, & hic confessus est, sicque reconciliationis promeruit absolutionem*. Neque abludit mea opinio ab eruditissimi Bacchini sententia; qui Sancto hoc Archiepiscopo ab insanissimis Recentiorum figmentis acerrime vindicato: *Censeo*, inquit, *Felicem Archiepiscopum Ravennatem in eo peccasse, quod præstare noluerit solitas cautiones Sedi Apostolicæ, cujusmodi sunt illæ, quæ habentur in libro Diurno, quibus fortasse Felix aliquid addere, vel demere volebat in favorem Ecclesiæ suæ*. Quod vero additamentum mitius, quod probabilius fuerit, quam petitio, ut Cathedra Ravennatensis, quæ Romanum ipsum Pontificem detrectaverat, prima post Apostolicam Sedem inter Patriarchatus Metropoles haberetur? Quid contra credibilius, quam S. Sedem concessisse Ravennati inter Metropolitas Primatum, in gratiam Imperatoris, & Exarchi, quæ in gratiam Cæsarum Patriarcham adscititium Constantinopoleos reliquis Patriarchis prætulerat?

ANNO CHRISTI 769.
Anast. in Constant. sect. 170. & 174.
Observat. ad vitam S. Fel. n. ...

V. Quia nempe omnium Occidentalium Metropolitar. primus.

Aquilejensem sane Metropolitam eo potestatis venisse, Alexandro II. Pontifice, ut Romani etiam Imperii Principibus adnumeratus, inter Occidentis Metropolitas primus haberetur, ut hodie habetur, neminem fugit; at multo ante hujus exaltationem Clemens II. in Synodo Romana anno 1047. hæc de antiqua Ravennatis prærogativa pronunciaverat: *Sedem etiam Ravennatis Archiepiscopi jubemus semper esse a dextris nostris, nostrorumque Successorum, secundum antiquæ constitutionis autoritatem, nisi forte Imperator adfuerit, & tunc etiam ipsum sinistrum locum tenere per hanc nostræ autoritatis firmavtis firmitatem*. Quod si antiqua erat Ravennatis ea prærogativa (cujus plures conjicit causas Garnerius in Notis ad Diurnum Pontificum) certissimeque in Concilio nostro deprehenditur; quis non videt, multo ante nonum seculum, ut putat Norisius, illius originem repeti oportere? Quumque non æquum sit Autocephaliæ tempore illam investigare, quia præsertim anno 680. Theodorus Ravennas subscribit post Aquilejensem, & Mediolanensem Metropolitas, ut animadvertit Card. Noris, erit igitur cum S. Fe-

Ughell. Ital. Sac. to. 2. & Noris de Syn. V. c. 10. Bacchin. ex Rub. in observ. ad Maur.
Noris ibid.

ANNO CHRISTI 769.

S. Felicis Archiepiscopatu forte illiganda; non enim videtur ad Sergii tempora differri posse ob enarratas rationes. Quandocumque autem ante Concilium Stephani Archiepiscopus Ravennas esse cœperit omnium primus in Occidente post Romanum Pontificem, cujus dextra in Conciliis sedebat, nisi aderat Imperator, tunc enim sinistram tenebat, semper omnium Antistitum primus: nostris oculis cernimus, ita hoc in Concilio Lateranensi esse factum. Quamobrem valde gaudeo, quod per me primum prodeat monumentum, unde inclyta ista Sedes quadraginta amplius annis antiquius suæ prærogativæ argumentum certum deducat, quam quod Scriptori eminentissimo acceptum refert. Præterquamquod non parvi momenti res est, Decretum Clementis II. pro asserenda Ravennatium Antistitum prærogativa trecentos fere post annos datum, tam solido, tamque evidenti antiquitatis testimonio roborari; inde siquidem eruditi recentiores, qui temporum injuria freti antiquam Ecclesiæ Historiam proprio arbitratu expendunt, facili negocio discent, proferre aliquando ætatem documenta, quæ Ecclesiæ decreta levissime ablegata ab iis esse planum faciant, doctissimumque Annalium parentem non labili ut plurimum fundamento inhæsisse, illos doceant. Itaque, ad meum institutum rediens, Ravennatensem Archiepiscopum affirmo idcirco præferri Metropolitæ Galliarum, quia id Sedi Ravennæ privilegium erat, ut soli Imperatori, si adesset Concilio, dextrum Summi Pontificis latus relinqueret, nullique totius Patriarchatus Occidentis Metropolitæ loco cederet. Jam vero satis, ut mihi videor, loquutus de principe omnium Occidentalium Sede post Romanam, Concilii ævo, venio ad Ostiensem, cujus Episcopus Georgius statim sequitur post Metropolitas, Francisque omnibus Episcopis præfertur.

VI. Prærogativa Episcopi Cardinalis Ostien.

Magna semper fuit Ostiensis Episcopi præstantia, quippe qui omnium Episcoporum primus ab ipsis primordiis tranquillitatis Ecclesiæ honorem sacri Pallii obtinuit a D. Marco, tanquam Romani Pontificis consecrator; Portuensi, & Albanensi, & ipsis Consecratoribus, semper præivit; primumque semper locum habuit inter septem Lateranenses Episcopos, qui Pontifici celebranti ministrabant, ut Presbyteri Episcopo, quod Joannes Diaconus aperte docet: *Episcopus Hostiensis, qui debet consecrare, & benedicere Apostolicum præ omnibus aliis; Episcopus S. Rufinæ secundus; Episcopus Portuensis tertius; Episcopus Albanensis quartus; Episcopus Tusculanensis quintus; Episcopus Sabinensis sextus; Episcopus Prænestinensis septimus*. Ubi observatu dignum videtur, quod, tametsi alii Episcopi Lateranenses mutato ordine occurrunt, tum in Notitia veteri apud Baronium, tum in duobus Codicibus Provincialibus veteri, & novo apud Aubertum Miræum, Ostiensis tamen principem semper locum obtinuit ad nostram usque ætatem, ea siquidem dignitas Eminentissimo Decano Sacri Collegii Cardinalium, nisi forte extra urbem degeret, semper adhæret, ita ut nihil unquam pristina ejus prærogativa detrimenti acceperit. Hinc est, quod Sanctissimus Dominus noster Clemens XII. quum primo sui Pontificatus anno 1731. 4. Idus Januarias constituit, ut Episcopi Cardinales, qui *unam ex Ecclesiis Suburbicariis obtinuerint, deinceps ad aliam, priore dimissa, ac Romano Pontifice approbante, semel tantum transire possint*: continuo subjunxit: *Salva tamen illis semper, atque illæsa facultate optandi, prævia dimissione prioris, Ecclesiam Ostiensem, quæ peculiaribus gaudet prærogativis, ac præsertim illa, quod Cardinalis, qui ei præest, Pontificem Maximum solenni ritu, pallio etiam adhibito, consecrare soleat*. Qua porro ex Constitutione eveniet, ut principem semper locum tenente Ostiensi, Episcopi Cardinales ceteri, juxta priscam consuetudinem alium, aliumque ordinem pro antiquitate consecrationis obtineant. Sic in veteri Notitia apud Baronium alius erat ordo, ac nuper laudatus ex Joanne Diacono, ut videre est: *Episcopus Hostiensis, Episcopus Portuensis, Episcopus S. Rufinæ sive Silvæ Candidæ, Episcopus Albanensis, Episcopus Sabinensis, Episcopus Tusculanus, Episcopus Prænestinus*. Aliumque item ordinem spectamus in Codice Provinciali tum veteri, tum novo, qui scilicet tantam antiquitatem non referunt, utpote scripti postquam Calixtus II. Portuensi univit Cathedram Silvæ Candidæ, & Eugenius III. Veliternam Ostiensi. In utroque enim legitur: *I. Ostiensis & Veliternus, II. Portuensis & S. Rufinæ, III. Sabinensis, IV. Prænestinus, V. Tusculanus, VI. Albanensis*. Constanter autem singuli Ostiensis prærogativam præseferunt, quæ jam mille, & quadringentis amplius annis obinet.

Mabill. append. ad Ord. Rom. pag. 566.
ANNO CHRISTI 769.
Clem. XII. Constit. 10. Januar. 1731.
Baron. an. 1057.
Aub. Mir. Notit. Episc.

VII. Cardinalium Episc. nulla erat prærogativa inter Episc. Conc. temp.

Ea tamen prærogativa non obstante, in Conciliis, & hujus Lateranensis tempore, & diu post, eum semper ordinem tenuerunt Episcopi Cardinales, non quem Sedis merita, sed quem Ordinationis antiquitas exigebat: idque inter omnes Episcopos magna cum religione observarunt, quod trium Conciliorum exemplo fiet planius, nostri nimirum inediti, & duorum, quæ jampridem Em. Annalium parens compendiario evulgaverat, deinde integra ex præstantissima Bibliotheca Barberina studio Lucæ Holstenii prodierunt in lucem, ab Eugenio II. & Leone IV. celebrata. Quatuor omnino adsunt Concilio Stephani III. Georgius Ostiensis, qui sedet tertio loco, Gregorius Silvæ Candidæ, qui 38., Eustratius Albanensis, qui 39., & Cidonatus Portuensis, qui 41. Iidem quatuor in Concilio Eugenii II. Consecrationis ævo ita jubente, hunc sedendo ordinem tenuerunt: Joannes Silvæ Candidæ 6. Stephanus Portuensis 7. Benedictus Albanensis 8. Cæsarius Ostiensis 9. eosque sequitur, post duos Episcopos, Constantinus Prænestinus. In Concilio demum Leonis IV. Megistus Ostiensis primus omnium Episcoporum Cardinalium sedet, ætatis ratione habita, post Episcopos quindecim. Rodoaldus Portuensis 20. Leo Silvæ Candidæ 22. Petronacius Albanensis 37. ac demum 54. Sergius Sabinensis. Prænestinum, qui Concilio Eugenii II. & Sabinensem, qui Leonis IV. interfuerunt,

ad

ANNO CHRISTI 769.

Anast. in Steph. IV. sect. 267.

Ital. Sac. to. 1. de Prænest. Epis.

ad rem magis magisque probandam nominavi, quum cæteroqui nostro Concilio neutrius Sedis Episcopus interfit. Georgius enim Prænestinus, qui Pseudo-Pontificis Consecrator fuit, *non post multos dies*, referente libro Pontificali, *consecrationis ipsius Constantini, valida, ac pessima ægritudine præoccupatus immobilis factus est, & postmodum Missarum solennia nequaquam celebravit. Ejus enim dextra manus aruit, atque contracta est. Qui etiam nec ad os suum afferre valuit, sicque tremens, & languens vitam finivit*, ultione divina docente, ait Ughellus, nullam violentiam posse habere justæ excusationis prætextum, ubi de Dei gloria, Ecclesiæque salute ageretur: de Sabinensi vero nihil compertum habeo, neque ad Concilium illustrandum ejus indigeo, ut consecratoris Georgii mox laudati, de quo infra redibit sermo. Hunc vero ordinem juxta Consecrationis antiquitatem perpetuo servatum esse tum ante Concilium Lateranense, tum post Romanum Leonis IV. demonstrarem, si vacaret, & necessarium esset. Cur autem potissimum cœperim a Concilio isto Lateranensi, duobus posterioribus roborando argumentum, neque ullum anterius in medium adduxerim, mox expediam.

VIII. Episcoporum Cardd. antiquitas vindicata.

Anast. in Steph. IV. sect. 284. Bar. 769.

S. Petri Damian. l. 2. ep. 1.

Commentar. in Ord. Rom. c. 20.

Idem. cap. 4.

Eminentissimus Cardinalis Baronius observat, de septem Lateranensibus Episcopis Cardinalibus, quos Vicarios, & Collaterales Domini Papæ Joannes Diaconus appellat, & hebdomadarios tum liber Pontificalis, tum idem Diaconus, tum omnia monumenta veterum, primam mentionem reperiri, quum Stephanus III. aut in eodem hoc Concilio, aut seorsim, decrevit: *Ut omni Dominico die a septem Episcopis Cardinalibus Hebdomadariis, qui in Ecclesia Salvatoris observant Missarum solennia, super altare B. Petri celebraretur*. Quare omnium fere eruditorum opinio est, septem Cardinalium Episcoporum certam epochem hic stabiliendam esse. Ego vero, qui nec doctissimi Cardinalis, neque adhærentium illi eruditorum sententiam amplector, sive, ut melius dicam, Baronii observata, quæ perperam interpretantur eruditi, paravi expendere, non debui ante de Episcopis Cardinalibus loqui, quam ulla de iisdem mentio apud antiquos occurrat, eaque de re nullo prorsus exemplo ante Lateranense Concilium usus sum, quamquam multa, atque evidentia suppetant. Maximum certe incrementum honoris accessit Episcopis Cardinalibus hac Stephani III. concessione, quamrem S. Petrus Damiani ex eorum Collegio septemvirali Episcopus, suis Collegis exaggerat. *Quibus solis*, inquiens, *post Apostolicum sacrosanctum illud altare licet accedere, ac divini cultus mysteria celebrare*: namque cæteris Cardinalibus id minime erat licitum absque peculiari Bulla Pontificis, ut animadvertit Mabillonius cum Amelio. Verum non quia Cardinales ea tantum occasione appellatos inveniamus, tunc dignitatem hujusmodi assequutos putandum est, quod & alibi de Hebdomadarii munere idem Mabillonius affirmat; *Jam ergo*, ajens, *tunc usus invaluerat, ut septem illi Episcopi Cardinales sua quisque hebdomada in Lateranensi Ecclesia sacris operarentur*. Quidquid enim honoris accessit iisdem per Stephanum III. patet ex libro Pontificali, ut nempe Missam celebrarent super altare Divi Petri, & hymnum *Gloria in excelsis* dicerent. Ea propter Scriptori eruditissimo Disciplinæ veteris, & novæ non audiendum mihi videtur, docenti, quod septem Cardinalium Episcoporum institutio tribui possit Stephano III.; ex eoque tempore Episcopi Presbyteri, & Diaconi Cardinales in unum Collegium sint colligati, qui exinde Proceres Cleri in libro Pontificali appellari cœperint. Video enim in nostro Concilio Proceres Ecclesiæ, & cunctum Clerum non modo Presbyteris Cardinalibus, sed etiam Archidiacono, & Monachis Latinis, & Græcis posthaberi; pariterque video Procerum honore conspicuos in libro Pontificali Christophorum Primicerium Notariorum, & Sergium Secundicerium, qui nostro in Concilio sæpe memorantur (Christophorum præsertim, quia magnæ autoritatis eum fuisse in urbe Roma Blondus animadvertit) nec tamen fuisse Cardinales Primicerium, ac Secundicerium Notariorum Ordo Romanus testatur. Contra vero in Baronii sententiam eundum pedibus reor, qui Primates Cleri in libro Pontificali occurrentes interpretatur Cardinales, ita ut quum Christophorus Primicerius eodem in libro Pontificali congregasse dicitur in tribus factis Sacerdotes, & Primates Cleri pro Stephani III. electione, tum Episcopos, tum Presbyteros, & Diaconos Cardinales congregasse credendus sit.

ANNO CHRISTI 769.

De Benef. p. 1. l. 2. c. 116. n. 1. & seqq.

Anastas. in Adriano.

Anast. in Severin.

IX. Idem urgetur autoritate Blanchini Præsulis.

Anast. tom. 3. p. 37. & seqq.

Anast. in Simplic. sect. 72.

Rectius, ut ego arbitror, de Episcoporum Cardinalium antiquitate hujusmodi rerum scientissimus Præsul Veronensis locutus est. Is enim loquens de Basilica S. Laurentii a Sancto Damaso constructa, & Titulorum urbis numero adjuncta, ut XXVIII. omnino fierent, conjicere sibi videtur posse, tametsi pro certo non affirmat, quod ab ipsis S. Damasi temporibus facta fuerit Septenaria ea partitio Presbyterorum Cardinalium, sive Titulorum pro quatuor Patriarchalium numero, præter Lateranensem: dum legit in libro Pontificali, S. Damasum constituisse, *ut Psalmos diu noctuque canerent per omnes Ecclesias: qui hoc præcepit Presbyteris, & Episcopis vel Monasteriis*, ac proinde sicut quatuor aliis Patriarchalibus adscriptos fuisse septem Presbyteros est certo certius, ita Lateranensi septem Episcopos, qui Summi Pontificis lateri adhærerent, fuisse datos pro comperto habet, quibus S. Damasus Psalmodiam præceperit. Quin etiam, quod de Presbyteris non facit, Episcopos ab ævo Sancti Silvestri esse adscriptos Lateranensi Ecclesiæ, conjectura assequitur. Equidem tanti viri conjecturam pro lege habeo. At quoniam fortasse non omnibus libeat tantam Episcopis Cardinalibus antiquitatem tribuere; illam profecto Septenaria Presbyterorum Cardinalium divisione recentiorem nemo ausit demonstrare, neque hanc dimidio quinto seculo juniorem quis faceret, quum S. Simplicius Papa *constituit ad S. Petrum Apostolum, & ad S. Paulum Apostolum, & ad S. Laurentium Martyrem hebdomadas*. Quare cum mox laudato

ANNO CHRISTI 769.

Idem tom. 3. pag. 176.

Mabillon. app. ad Ord. Rom. pag. 567.

dato doctissimo Præsule affirmare non dubito: *Hebdomadariam assignationem Episcoporum septem in Lateranensi, & Presbyterorum totidem in quatuor reliquis Patriarchalibus Basilicis Romanis primum, ut videtur rudimentum accepisse sub Damaso, & complementum obtinuisse a Simplicio*. Liberianam porro Patriarchalem silet Simplicius; quare aut jam inde fuerint adhibiti viciniorum Regionum Tituli, ut putat idem Præsul, aut aliquanto post, septem eidem Tituli sint adscripti, certe Notitiæ omnes veteres apud Joannem Diaconum, Panvinum, Baronium, septem & ipsi Presbyteros Titulares adscribunt. Quæ quum ita sint, recte contra secus docentes infert Mabillonius, quod si Stephanus III. hebdomadariis Episcopis laudatum privilegium concessit, usus igitur invaluerat hebdomadarii eorum muneris; quod confirmat, jampridem adscriptos eos esse Lateranensi Basilicæ, ac proinde, multo ante Stephanum III. Cardinales Episcopos eos fuisse; idem enim esse Cardinalem, & Ecclesiæ adscriptum, per prima Ecclesiæ secula quis ignorat? Sancti Gregorii epistolæ in Sardinia, aliisque Italiæ partibus Cardinales datos Ecclesiis testantur: extra Italiam quoque Cardinales Ecclesiarum reperire est. Id vero maximum semper discrimen fuit inter Cardinales exteros, & Titulorum urbis, quod hi magnæ semper autoritatis fuerunt: quippe, qui ut testatur Joannes Diaconus in supra laudato loco; *Potestatem obtinent judicium faciendi super omnes Episcopos totius Romani Imperii in omnibus Conciliis, vel Synodis quibuscumque Legati, vel præsentes affuerunt*. Regesque ipsi, ut hodie purpureum Galerum, Titulos petiisse inveniuntur; eorum vero, & nomen brevi interiit; ita ut quemadmodum Papæ, & Pontificis nomen commune olim Episcopis, uni postea Romano Pontifici relictum fuit, ita venerabile Cardinalium nomen unius Sacri Collegii privatum factum fuerit; autoritasque majora semper habuerit incrementa.

X. Episcopi Cardinales servabant in Conciliis rationem antianitatis.

Diss. de Syn. Nic. cap. 9. & Schol. ad Can. 21. Conc. Chalc.

Hæc vero indicasse contentus adversus eos qui Episcoporum Cardinalium epochem a Stephano III. deducunt, Baronii sententiam pro lubito interpretantes, ad Episcopum Cardinalem Ostiensem redeo, ut planum faciam, cur Episcopis omnibus præferatur in Concilio nostro Lateranensi. Quanta quanta fuerit Cardinalium Episcoporum autoritas, ante annum millesimum disciplinæ veteris Scriptor pluribus in locis observat, nulla eos unquam prærogativa Episcopis cæteris præstitisse in Conciliis, quod ipse nuper demonstrabam exemplo. Quamobrem Cardinalitia dignitas nihil Ostiensi profuit, ut Episcopis omnibus anteiret. Quin etiam singularis ea inter Italos Protothroni dignitas nullum in Lateranensi hoc Concilio habuit locum, erat enim Patriarchale; Lupus autem semel, iterumque docet, quod tam Orientis, quam Occidentis Protothroni *in sola Provinciæ suæ Synodo habebant Sessionis prærogativam; in totius Diœceseos, aut Ecclesiæ conventu sedebant juxta ætatem consecrationis*, eorumque numero, ne dubitationi locus sit, Ostiensem accenset. Inde est, quod anno 826. in Concilio Eugenii II. sedit octavus post Ravennatensem, & 853. in Concilio Leonis IV. quintusdecimus. Quapropter omnibus ex prærogativis Ostiensis Episcopi nulla in Concilio isto habebat locum, præter communem Episcoporum omnium præstantiam, quæ erat consecrationis antiquitas. Hanc vero esse grandem negari non potest; nam Georgius, quandocumque successerit Theodoro, qui subscribit duobus Conciliis S. Zachariæ, annis 743. & 745., semptemdecim ante annos, videlicet 752. Stephanum II. comitatus erat in Gallias. Quum cæteroqui aliorum Episcoporum ætates multo minores fuisse, vel inde appareat, quod tres tantum ex iis, qui S. Pauli constitutioni anno 761. subscripserant, intersunt Concilio huic Lateranensi, Petrus Cærensis, Ado seu Adam Hortensis, & Gregorius Silvæ Candidæ. Constat præterea brevi tredecim mensium Constantini Pseudo-Pontificatu octo Episcopales Sedes vacasse, quarum Episcopos ab Intruso consecrates deponi oportuit eodem in Lateranensi Concilio. Ad Francorum vero Episcopos, quod spectat, quamquam Vulfranni cæteris antiquioris ætas certa non habeatur, eos tamen fuisse juniores Georgio testatur Lullus Moguntinus, quem ante annum 753., quum S. Bonifacius recessit ab ea Sede, consecratum esse nemo dixerit, velint licet non pauci ordinatum non esse Episcopum nisi 755. Hic vero post Vulfrannum ante alios omnes sedet. Quum tamen incredibile prorsus sit, ex novem, & triginta Italiæ Episcopis nullum ætate consecrationis majorem esse juniori Francorum Episcopo; ostenderimque alibi hoc datum Francis in Concilio isto ab Italis, quod iidem Itali a Francis obtinuerant in Arelatensi primo, ut nempe simul juncti presiderent; evidens inde est, quod præter ætatem, alia Georgius prærogativa Episcopis omnibus antecelluit.

ANNO CHRISTI 769.

XI. Georgius Ostiensis erat Legatus S. Sedis in Franc.

Sirmond. Concil. Gall.

Steph. II. epp. 4. & 6.

Paulus ep. 2.

Magna is quidem autoritate erat apud Francos Episcopos; nam Apostolica Legatione functus erat tum apud Regem Pipinum, tum in Concilio Compendiensi an. 757. post mortem S. Bonifacii celebrato. Apud Regem Legati munere esse functum pro utroque Stephani III. Prædecessore Stephano II. & Paulo I. germanis Fratribus, horum literæ fidem faciunt: *Direximus*, ait Stephanus in Embolo epistolæ IV. ad Pipinum, *ad vestram Christianissimam excellentiam præsentem nostrum missum Georgium Reverentissimum, ac Sanctissimum Fratrem, Coepiscopum nostrum*. Et epistola VI. ad eumdem: *Præsentes vero fidelissimos nostros, idest Georgium Reverentissimum, ac Sanctissimum Fratrem, & coepiscopum nostrum, atque Joannem Regionarium*. Et post mortem Stephani Legatum eumdem mittens Paulus Pipino: *Præsentes*, ait, *nostros missos, idest Reverentissimum Sanctissimum Fratrem, & Coepiscopum nostrum Georgium, atque dilectum Filium nostrum Stephanum Presbyterum*. Legati autem munere functum esse in Concilio Compendiensi, potestatemque habuisse, ut nuper ajebam de Cardinalibus Presbyteris cum Joanne Diacono, *judicium faciendi super omnes Episcopos in Synodis quibuscumque*, testantur ejusdem Canones XI. XII. XIII. XVII. & XVIII.

ANNO CHRISTI 769.

XVIII. illius autoritate firmati. Nec tantum obid, & ob frequentem apud Regem Legationem celebris, ac proinde venerabilis erat Georgius apud Francorum Antistites; at quia diuturna ibidem Legatione cum iisdem est moratus; &, ni fallor, multi ex Episcopis, quorum Sedes a Laicis occupabantur, dignitasque ipsa conculcabatur, serio cum eodem egerant de iisdem instaurandis, disciplinamque extinctam, ac paulatim renascentem, ut antea S. Bonifacio, eodem postea doctore didicerant, quod laudati Canones Concilii Compendiensis a Georgio confirmati, clam esse non sinunt. Quid enimvero Sanctus Senior tamdiu in eo Regno ociosus moraretur? Anno siquidem 767. quum S. Paulus obiit supremum diem, adhuc degebat in Francia, indeque est, quod Constantini invasoris omnia scelleste perpetrantis districta acie, infelix ordinator fuit Georgius Praenestinus. Si enim adfuisset, aut vim metuens, ut reliqui duo Consecratores, infandi sceleris compos fuisset, aut renuens, insidias & poenam, ut Primicerius, non declinasset. Inexploratum mihi est, num ante Pipini mortem Romam venerit, ut tollendo schismati cum aliis Episcopis, Presbyterisque Cardinalibus, Cleroque omni, & Optimatibus incumberet: id certum scio, quod intrusus Constantinus Pipini gratiam adepturus eidem scribens petit, ut Legatos Pauli Papae dimittat Romam: *Excellentiam vestram petimus, ut jubentis, christianissime, ac mitissime Rex, inspiratus a Deo ad nos absolvere revertendum Sanctissimum Fratrem nostrum Georgium Episcopum, atque dilectos filios nostros Marinum, & Petrum Presbyteros, qui ad vestram Praecellentiam a nostro Praedecessore Paulo Papa directi sunt.*

Cod. Carol. ep. 99.

XII. Ob id Episcopis omnibus est praelatus.

Hanc profecto esse rationem potissimam intelligo, cur Georgius Francorum Episcopis anteiret. Hi enim Italis praesedere officio, non jure: Georgium vero, quem tanta conspicuum dignitate in Francia viderant, quique insuper consecrationis aetate omnium haud dubie antiquissimus erat, ac proinde omnibus jure suo praeferri debebat, officio ut reor certantes, sibi postponi noluerunt. Quamobrem Ostiensem Episcopum nulla e sua Sedis praerogativa, nec nova Stephani III. Legatione conspicuum primo post Archiepiscopos loco sedisse conjicio, sed ultro Episcopis Francis concedentibus Doctori, ac Patri suo, sedem Episcoporum principem tenuisse. Quumque jam absolverim, quae sum pollicitus, de Ravennatensi, & Ostiensi Sedibus, restat nunc, ut de antiquatis dicam aliquid, quod tertium promisi, ne quum Franciae singulas perlustraverim, Italiae nostrae illas praeteream, quae, quia aut nostra, aut seniorum memoria, minime extabant, ut Castrensis ad Sedem Aquaependentis translata evoluto seculo, Concilium Lateranense aliqua ex parte inter vetustatis tenebras relictum esse persuaderent. Urbes igitur Episcopales antiquatae, quarum Praesules Concilio Lateranensi interfuerunt, sunt omnino tredecim, quas ego juxta Concilii ordinem enumerabo: *Tuscania*, *Populonium*, *Luna*, *Caerae*, *Polimartium*, *Centumcellae*, *tres Tabernae*, *Pri*[...], *Trebia*, *Manturanum*, *Silva Candida*, *Gallesium Castrum*, & *Velitrae*. Harum aliquot hodie etiam celebres, magnique esse nominis compertum est, at quia dignitatem episcopalem aut inde translatam, aut unitam alii, amiserunt, instituti mei erit, quare, & quando ea dignitate exciderint, indicare; attamen memoria teneatur velim, me non Topographum gerere, sed monumenti veteris editorem.

XIII. Tuscana; seu Tuscanella unita Viterbiensi.

De Viterbiensibus Episcopis acturus Ughellus supervacuo se velle labori supersedere, ait, quia sua aetate Petrus Coretinus Civis Viterbiensis hoc sibi grave munus desumserat, ac proinde prae aliis aliorum sententiis duas, & quidem dubitanter, in medium affert: eorum videlicet, qui ad Episcopalem dignitatem evectam esse ajunt Viterbii Civitatem a Clemente III. anno 1189. quum unitae eidem sunt Bleda, seu Blera, urbs in libro Pontificali celebris ob Langobardorum invasionem, Tuscanella, & Centumcellae; & eorum, qui dignatam Sede Episcopali autumant 1191. a Caelestino III. Utramque autem opinionem manifeste falsam demonstrat Ughellus, docentibus quibusdam documentis, ab anno 1105. Paschali secundo Pontifice, inveniri subscriptos & Tuscanellae, & Viterbii Episcopos. Quare Viterbiensis Sedis antiquitate vindicata, eidem postea junctas esse ait dirutarum Civitatum Tuscanellae, Blerae, ac Centumcellarum Episcopalia jura, duodecimo seculo exeunte, ut laudati apud eum Scriptores tradunt. Secus hodie res habet; nam V. C. Franciscus Marianus Vaticanae Basilicae Beneficiatus, & Bibliothecae Scriptor Graecus, in patriae suae obsequium paucis ante annis opus eruditissimum evulgavit, in quo Tuscanellum a Tuscania distinguit. Quae viri eruditissimi opinio si arrideat, deponenda erit, quam jampridem imbibimus; Viterbium videlicet modo oppidum, modo civitatem in libro Pontificali appellatam, fuisse olim vicum, fortasse ubi erat Fanum Voltumnae: credendumque, quod Viterbium & Tuscania, una eademque civitas duplici appellata nomine, longe alia fuerit a Tuscanella excisa. Tantae ego quaestionis non ero judex: id tantum indicasse satis mihi est, ut Tuscaniae Sedem in Concilio Lateranensi memoratam jure a me recenseri inter antiquatas ostenderem, veteri opinione ducto; simulque eruditum Viri Cl. conatum suaderem expendi, ut vel antiquitas Viterbiensis asseratur, ac proinde Tuscaniensem Sedem ad nostra tempora protrahendam, Viterbiensis nomine, judicetur; seu institutio Viterbiensis recentior existimetur, adeoque Tuscaniam, & Tuscanellam vocum similitudine unam eamdemque urbem Episcopalem esse, cujus Antistes nostro Concilio interfuit, excisam postea, ut dixi, & Viterbiensi jam gliscenti adjunctam, juxta opinionem veterem, censeatur. Meam tamen opinionem subjiciam, venia prius ab eruditissimo viro impetrata. Video Sedem Tuscanensem appellari apud veteres, & in Conciliis, Tuscanensem, Tuscaniensem, Tuscanae, ut in nostro, & Tuscaniae; numquam vero Tuscanellae, Tuscanellensem, &c. juxta recens factum nomen ei loco, praeterquam in Bulla Sancti Caelestini V. tum apud Ughellum, tum apud eumdem V. C. pag. 239. quando id nomen jam invaluerat: *Caelestinus Papa III. Praedecessor noster Viterbiensem, Tuscanell. Centumcellens. & Bledanen. Ecclesias univit &c.* Hinc tamen non duo civitatum nomina deduco; at ex antiquis Tuscanae ruderibus excitatum oppidulum, non prisci instar nominis, Tuscaniam ob casarum exiguitatem, at Tuscanellum appellari coeptum, quod postea amplificatum retinuit, pro certo habeo: ut si hodie pristinam recuperaret dignitatem, Tuscanellenses, non Tuscanienses ejus Antistites vocarentur. Qui autem Tuscanenses appellaret, S. Caelestinum imitaretur, qui postquam Tuscanellensem appellavit eam Sedem, prosequitur: *Clerus, & populus Thuscanensis.. Episcopo Viterbiensi, & Thuscanensi.*

Ughell. to. 1. de Viterb. Epp.

XIV. Sedes Episcop. Populoniae, h. Massae.

Populoniam, seu Populonium, non Polonium, ut corrupte legitur in nostro Codice antiquissimam urbem Episcopalem, cujus Praesul Asellus subscribebat Concilio tertio Symmachi, esse unitam Cathedrali Massae non ignoratur. De tempore tantum lis est: Nam Ughellus, S. Gregorii Magni autoritate motus Populonii excidium ab aevo ejusdem Gregorii videtur repetere, & cum ejus excidio dignitatis Episcopalis translationem conjungere, at quum faciat Carolum Magnum antiquiorem Gregorio, non est illi audiendum. Praeterea Gregorius non urbis excidium, at silentium Episcoporum dolet. Verba Gregorii ad Rosellanum Episcopum, sunt: *Pervenit ad nos, quod Populensis Ecclesia ita sit Sacerdotis officio destituta, ut nec poenitentia decedentibus ibidem, nec baptisma possit praestari infantibus........ Memoratae Ecclesiae visitator accedas, ut unum Cardinalem illic Presbyterum, & duos debeas Diacones ordinare.* Quamobrem falso appellatur testis Gregorius excidii a Langobardis inlati Populoniae post S. Cerboni excessum, falsoque translatio Episcopalis asseritur, ita tamen ut Massensis Antistes ad multos annos Populoniae titulum praetulerit. Quod quamverum sit Annales Bertiniani testantur, qui anno 809. habent: *In Tuscia Populonium Civitas maritima a Graecis, qui Oroboitae vocantur, depraedata est.* At fuerit etiam excisa, dignitasque Episcopalis ab ineunte nono seculo translata fuerit Massam, non idcirco diuturnum Episcopale silentium ab aevo S. Gregorii Magni usque ad annum 680. (quum Serenus Populoniae Antistes subscribit Agathonis epistolae) a Langobardicae infestationis ingenio ita abhorret, ut Episcopalem inde dignitatem omnino ablatam judicemus. Equidem documentis carens concertationem Scriptorum non ausim definire; attamen id observo, quod quamquam nono ineunte seculo a Pipino Caroli Magni filio, seu ab hujus filio Bernardo aliquanto serius, pro aliis aliorum sententiis, Populonia excisa fuerit; Episcopi tamen Populoniae nomen retinent usque ad annum 1126. quum Rotlandus antea Populonien. Honorii II. Diplomati subscribit Massen. Episcopus; indeque nullum amplius Populonii nomen auditur. Quare obvium creditu mihi videtur, quod Populonienses Episcopi iterum excitari post tempora Gregorii Magni, ea in urbe perstiterint usque ad ejus excidium nono seculo: inde vero usque ad duodecimum, quum sedebat Rotlandus, qui Vastellensi Concilio sub Paschali II. anno 1106. subscribit Episcopus Populoniae, & viginti post annos Bullae cuidam Honorii II. subscribit Massensis, consedisse in urbe Massa, at Populoniae jura non esse Massam translata ante hunc Rotlandum, eo viginti annorum spatio, qui inter 1106. & 1126. intercedit.

Geog. Sacr.

S. Greg. M. libr. 1. ep. 15.

XV. Cathedra Lunensis h. Sarzana.

Non minus obscura translatio Cathedrae Lunensis Sarzanam. Lunae siquidem excidium Blondus, Albertus, Ughellus, quo anno factum sit, non referunt. Volaterranus insuper, quem Ughellus sequitur, ex Lunae ruderibus Sarzanae oppidum crevisse nos docet. Omnium opiniones Anonymus Mediolanensis eruditissimus ad trutinam revocat; cum Annalibus Bertinianis ostendit Lunam a Mauris, & Saracenis anno 849. vastari, non everti; Holstenii, & Arduini de eversione Lunensi a Normannis facta opinionem eludit; Sergiano, seu Sarzanae suam antiquitatem restituit, Lunaeque vitam contra Desiderianum edictum producit; utramque urbem diu simul perstitisse ostendit; crevisse Sarzanam ex Lunensi illuc Episcopio translato, non ex Lunae ruinis concludit. Translatio vero Episcopatus ex Cathedra S. Basilii Lunensi ad Cathedram S. Andreae Sarzanam, facta a Waltero Episcopo, Innocentii III. autoritate, anno 1204. comprobatur ab Ughello ex Regesto Vaticano ep. 24. fol. 116. 8. Cal. Apr. anno 7.

Scripto. Ital. to. x. Tab. Chronog. Col. 101.

XVI. Sedes Epp. Caerensis, & Polimartii.

Quartam inter Sedes Episcopales antiquatas numeravi Caerensem. Urbs Caere antiquissima, quae a conditoribus Pelasgis Agylla dicebatur, & a Scriptoribus fere omnibus inter duodecim Principales recensetur, vulgo hodie Cervetri, Cathedram Episcopalem habuit, eamque diuturnam, ut constat ex Diplomate Joannis XIX. ab Ughello in Episcopis Silvae Candidae producto, cui subscribit *Benedictus Episcopus Cerensis.* Quando autem instituta, aut antiquata ea fuerit quaerendum aliis relinquo. Secus est de Cathedra *Polimartii*, quam Carolus a S. Paulo unitam Ferentinae esse conjecit ex Concilio Lateranensi Martini I. anno 649. celebrato, ei enim subscribit Bonitus, *Ferentispolimartianum* se appellans. At quum Carolus septimum suae Geographiae saeculum pro limite constituerit, quae post sextum evenere, parum diligens indagavit; ac proinde Anonymus Mediolanensis parum inde lucis habere potuit. Auctor Ughelli diligentius rem persequitur, septem Polimartii prolatis Episcopis: 1. Bonito. 2. Barbatiano, qui subscribit epistolae Agathonis anno 680. 3. Majorino ex Concilio Romano 721. 4. Joanne ex Concilio item Romano 743. 5. Agatho, seu Agathone ex Concilio Romano Eugenii II. 826. 6. Marino, qui de mandato Agapeti II. praefuit Concilio Engelenheimensi an. 948. & Ughellus de Constantino Portuensi agens, testatur, quod *Marinus Polimartiensis Episcopus, & S. Sedis Bibliothecarius 956. sub Joanne XII. invenitur subscriptus*: 7. demum Lamberto, qui adfuit Concilio Romano Benedicti VIII. an. 1015. Unde liquet, Polimartiensem Sedem ante annum millesimum nulli unitam fuis-

Ughell. to. 1. pag. 134.

ANNO CHRISTI 769.

fuisse, contra opinionem Caroli a S. Paulo. Postea vero, ut idem Auctor, seu Continuator Ughelli nos docet, juris esse cœpit Balneoregiensis Episcopi.

XVII. Sedes Epp. Centumcell. Trium Tabern. & Priverni.

Centumcellarum Cathedram gliscenti Viterbiensi unitam esse una cum Blera, & Tuscanella supra vidimus cum Ughello per duodecimum seculum. Verum non continuo postquam excisa est urbs ista, ejus Episcoporum silentium cœpit; nam ante annum ædificatæ novæ urbis a Leone IV. quam Leopolim appellavit, nempe 854. Dominicus Centumcellensis subscribebat Romano Concilio. Eaque propter Anonymus Mediolanensis, qui majorem ejus antiquitatem acceptam refert Carolo a S. Paulo, dum Adriani tantum ætatem commemorat, subditque Maurorum vastationem ex Annalibus Bertinianis an. 813. videtur non recte credidisse, inde Episcopalis dignitatis suppressæ ætatem desumi: nam omnium primus Cælestinus III. eam univit Viterbiensi, exeunte seculo duodecimo, ut dictum fuit. Aliquanto diversam videre est Trium Tabernarum Sedis historiam; ea quippe semel, & iterum Veliternensi est adjuncta. Primum enim Sanctus Gregorius Magnus Langobardorum furore vastatam urbem addidit Veliternensi, ut Continuator Ughelli ex S. Pontificis epistola observat. Deinde pristino decori restituta, suos habuit Episcopos, Parvum videlicet, qui subscribit Constituto Pauli I. Pinium, qui nostro interest Concilio, & post annos 56. reperitur Leoninus in Concilio Eugenii II. Anastatius in Concilio Leonis IV. 853. ejusque Successor Joannes, qui subscribit in Concilio Romano anno 868. condemnationi Pseudo-Synodi Constantinopolitanæ Photii. Deinde vero omnis Trium Tabernarum Episcoporum memoria evanescit, ut ait idem Continuator, civitate ob Barbarorum sævitiem eversa, rediitque ea Sedes ad Veliternensis jura, ut a Gregorio Magno fuerat constitutum. De Sede Privernensi nil nisi tenebris obvolutum: nam ante seculum septimum fuerit, necne Episcopalis, quum a Carolo a S. Paulo sileatur, incertum; post ea tempora hæc testatur Ughellus de Tarracinensibus Episcopis loquens: *Privernum Episcopali dignitate ornatum, licet injuria temporum Episcoporum suorum memoria obliviscatur, inveterata apud omnes confirmat sententia, tres antiquos Priverni Episcopos in variis Conciliis subscriptos reperiri, Eleutherium scilicet anno 826. sub Eugenio II. Majum sub Leone IV. anno 853. Benedictum in Concilio sub Joanne XV. 988. aliorum vero Priverni Episcoporum omnis memoria excidit.* Ecce itaque Ughello ex majori antiquitate, septem videlicet, & quinquaginta ante annis, nostrum Bonifam Episcopum, qui tres ab eo allatos præit: hauddubie alios proferet ætas. *Quo vero tempore*, prosequitur, *hæc Ecclesia cum Tarracinensi unita fuerit, nil certi afferri potest; quum illius unionis tantummodo in Honorii III. Diplomate anno 1217. mentio reperiatur.*

Tab. Chronogr. col. 219.

Ital. Sac. to. 1. col. 196.

XVIII. Sed. Ep. Treb. unita Spoleto, Manturanum.

Quam nono loco examinandam proposui ex antiquatis Sedibus, Trebia est, seu Tre[illegible], ut eam vocant Ptolomæus, & noster Codex, vulgo *Trevi* non ignobile oppidum, eaque, ut videtur, ex antiquioribus; namque hujus Sedis Præsul Propinquus, quod animadvertit Carolus a S. Paulo, subscribit Synodo V. sub Symmacho, & ante eum Constantinus alii Romanæ Synodo interfuit sub Felice. Continuator Ughelli Episcopos omnino septem enumerat Romanis in Conciliis notos; quorum extremi Paulus & Crescentius apud Baronium, & Holstenium in Eugenii II. & Leonis IV. Conciliis subscribunt: post annum vero 1059. nullam ejus Sedis Præsulum memoriam occurrere idem Continuator testatur; subesse enim cœpit Spoletano Antistiti. Manturanensis, seu Manturianensis in Tuscia Sedis nomen ipsum aucupatur Carolus a S. Paulo ex literis Ludovici I. Imperatoris, utiturque autore Antonino Massa in libro de Faliscis: Reparatum vero, quem subscribere ait Concilio Lateranensi sub Martino I. animadvertit Continuator Ughelli non Manturani Tusciæ, sed Marturani in Brutiis fuisse Episcopum. Venia est tamen Carolo adhibenda, quoties præscriptos sibi limites prætervehitur. Cæterum ab acerrimo sex priorum Ecclesiæ seculorum vindice nullum antiquiorem Manturani Episcopum dimidio seculo septimo inventum esse, eique Manturani Sedem controverti, argumentum est minime dubium, quod series Episcoporum ejus Sedis exigua sit. Tres ibi Præsules sedisse negari non potest: Bonum, qui Concilio huic Stephani III. adfuit, Theodosium, qui Romano Concilio Eugenii II. & Theodorum, qui Romano item Concilio Leonis IV. subscripsit. Ii vero omnes Manturanenses, seu Manturianenses, non Maturanenses nuncupantur, ut Anonymus Mediolanensis in Ludoviciana, & in Geographia Sacra se legisse testatur. At Geographiam Sacram non vidit puram, putamque, ut Carolus a S. Paulo eam vulgavit; nec mirum est, Holstenium mutasse nomina, etenim Maturanum is cum Barbarano unum, idemque oppidum esse putat prope Viterbium, seu 15. m. passuum in austrum, ut Anonymus notat. Locum pariter Anastasii producens Anonymus, Maturianense Castrum scribit perperam; nam præter editionem Conciliorum Surlanam, omnes Anastasii Codices legunt Manturianense, sive Mantuarianense. Manturanum vero oppidum an fuerit Barbaranum, quod Anonymus cum Holstenio contendunt, & eruditissimus Viterbiensis negat, definiendum aliis relinquo: ac proinde an Manturanum idem sit, unde & Episcopus Domnus in Pauli constituto subscriptus invenitur; neque me pudet peregrinari in Italia.

ANNO CHRISTI 769.

Tab. Chronogr. num. 84.

Marian. Err. Metrop. p. 249

XIX. Sedes Episcop. Castri Gallesii unita Civit. Castellanæ.

Qui vocatur in Codice Episcopus Gallis, (de Silva Candida dicam postremo loco) hauddubie Gallesii Castri est habendus, Donati videlicet Gallensis, & Dominici Galliensis Prædecessor, qui Conciliis Romanis Eugenii II. & Leonis IV. interfuerunt, ut Baronius, & Holstenius fidem faciunt. Nam ut dissidia prætercam eruditorum, num Gallenese cum Anonymo Ravennate, an Gallese nunc temporis recte audiat, Gallesium in Ludoviciana, Galliensium, & Gallientium in libro Pontificali passim vocari comperio,

Bar. 826. 853. Holst. coll. Rom. pagg. 9. & 116. p. 2.

ANNO CHRISTI 769.

perio, & quod cominus lectionem attingit nostri Codicis, *Gallensium* in celeberrimo Farnesiano Codice nuncupatur. Hinc vero advenisse Præsulem ad Concilium, certo certius mihi est, nam multis ante annis Gregorius III. id Castrum redemerat a Spoletino Duce Trasimundo, ut cessarent bella & quæstiones, potuitque causa finire, ait liber Pontificalis. Hanc vero Sedem Episcopalem non esse admodum antiquam ait Continuator Ughelli, quippe quam emersisse putat ex Romani Imperii excidio, ac per sextum seculum ad Episcopalem honorem pervenisse, cujus rei fidem apud eum relinquo. Ejus modo jura ad civitatis Castellanæ præsules pertinent, ut docet Massa de rebus Faliscorum, unde Miræus, & Ughellus hauserunt sua. Alexander siquidem quartus an. 1252. prædictæ Sedi Gallesiam adjunxit, cui sic unita perstitit amplius trecentis annis, quoad Pius IV. anno 1562. utramque invicem segregavit, suum Gallesiæ Præsulem tribuens, at septem post annos ob inopiam, Castellanæ iterum civitati adjungi eam oportuit.

Anastas. sect. 203.

XX. Veliternensis adjuncta Ostiensi, & S. Rufinæ Portuensi.

Postremam omnium Sedium, quas dixi, aut dignitate pristina excidisse, aut, si extant, aliis esse adjunctas Ecclesiis, ordo considentium in Concilio Episcoporum facit Velitras. Hæc vero non modo inter antiquatas recenseri non debet, verum etiam præcipuis Episcoporum Sedibus anteferri. Etenim post excidium Ostiæ, ne hujus Episcopus, Sacri nimirum Collegii Em. Decanus careret ovibus, ab Eugenio III. Veliternensis Cathedra, perpetuo juncta vinculo cum Ostiensi, commissa eidem est dimidio seculo duodecimo. Verum ante annos triginta, quam Velitræ Ostiensi Episcopatui adjungerentur, Calistus II. Ecclesiam Silvæ Candidæ a Saracenis eversam, deinde a Sergio III. instauratam, at frequentes ob Barbarorum invasiones vacuam incolis, Portuensi adjunxerat, utriusque juribus, ac privilegiis uni Episcopo communicatis, ut nostra ætas nos docet. Hinc autem, ab anno videlicet conjunctæ Ecclesiæ S. Rufinæ, seu Silvæ Candidæ cum Portuensi, 1120. numerus septem Cardinalium Episcoporum, primum repetendus a Concilii hujus Lateranensis ævo, ad sex dumtaxat cœpit redigi, quemadmodum usque ad hunc diem perseveravit. Hæc præcipua ratio est, cur Silvam Candidam post Sedes alias antiquatas recensere volui; quamvis hujus vices præiverint narratis Ostiensis. Etenim, præterquamquod Ostiensis principem semper locum ob veterem prærogativam conservavit, ideoque operæ pretium erat gradu inferiorem Sedem illi postponere, quam Sanctissimus Dominus noster Clemens XII. in laudato Diplomate, quo ceterarum quinque Sedium Cardinales Episcopi prohibentur optare, prærogativæ ejusdem causa excepit; quum laudatæ Cardinalium Episcoporum Sedes, post unionem Silvæ Candidæ cum Portuensi, sex esse cœperint, tantæ mutationis epochem stabiliendam duxi seorsim ab antiquatarum Sedium sermone, quarum vices minus ad Concilium Lateranense pertinent. Quamobrem septem Episcopi Cardinales, & Hebdomadarii Lateranenses,

ANNO CHRISTI 769.

de quibus juxta Baronium prima mentio est Concilii nostri tempore; tametsi eorum institutio repetenda videatur a primordiis tranquillitatis Ecclesiæ per Constantinum redditæ, usque ad annum 1120. numero pauciores nunquam fuerunt. Inde vero sex dumtaxat a Callisto II. constituti, ad nostram ætatem perseverarunt: quumque eædem sex Emm. Cardd. Episcoporum Sedes, prisco more alium deinceps aliumque ordinem sint habituræ, quemnam habeant, dum scribo, dicam posteris necesse est. Hodie igitur Emm. Cardinalium Sedes ita sunt dispositæ. *I. Ostiensis, & Veliternensis. II. Portuensis alias S. Hippolyti, & Silvæ Candidæ, seu S. Rufinæ, & Secundæ. III. Prænestina. IV. Sabinensis. V. Albana. VI. Tusculana.*

CAPUT IV.

Nomina duo, & quinquaginta Episcoporum, qui adfuerunt Concilio Lateranensi.

I. 1. Sergius Archiepiscopus Ravennæ.

Quum de Provinciis, Sedibusque Antistitum, quos Stephanus III. tum ex Francorum regionibus, tum ex Tuscia atque Campania, & ex Provincia Italia congregavit Romæ, quæ necessaria erant, pro meo modulo explicaverim; restat nunc, ut de eorum omnium nominibus aliquid dicendum videatur. Quod libenti animo præstabo, ne, quum decem fere seculis majores nostros latuerint, jamdemum prodeuntia in lucem, nuda, omnique prorsus ornatu vacua, parum grata sint earumdem Sedium Episcoporum Successoribus. Illorum itaque initurus gratiam, qui excitorum Antistitum Sedes tenent in maxima Ecclesiæ rerum tranquillitate, quidquid de iisdem didici in medium afferam. *Joanne Ven. Diacono Sanctæ Ecclesiæ Ravennatis locum præsentante SERGII .....* De Sergii Archiepiscopi electione & vicibus sum loquutus superiori capite. Electionem nimirum illigavi cum Bacchino anno 752. dum civitas Metropolis ab Julio mense superioris anni ab Aistulpho Langobardorum Rege occupabatur, exactis Exarchis. Ibi etiam exulem a propria Sede, Summique Pontificis beneficio reducem memoravi. Cæterum is ex Laico ad Archiepiscopalem dignitatem evectus prædicto anno, redeunte post biennium ex Francia Stephano II. invidia suorum civium deductus est Romam, ubi tribus annis implicitus litibus moratus est. Deinde sedente jam Paulo Ravennam rediit; in suam vero Sedem nonnisi sero est restitutus. Præcipuum ejus crimen, quod in Concilio ausus est illi objicere Pseudo-Papa Constantinus, quia electus erat ex laico. Uxorem habuit Euphemiam nobilissimam feminam, quam ad id fastigium evectus in monasterio clausam ordinavit Diaconissam. Vir pius, sanctisque moribus (de quo schismaticus Agnellus multa confinxit) paulo post Concilium Lateranense occubuit mortem, ut refert liber Pontificalis, ipso nimirum anno 769. vel sequenti, ut putat Ughellus, cujus Chronologia non semper exacta. Ad Concilium evocatus, valetudine, ut arbitror, la-

ANNO CHRISTI 769.

laborans non potuit per se venire, at Diacono Joanni suis demandatis vicibus, in S. Sedis obsequium duos ex Suffraganeis, Cæsenatem, & Faventinum Episcopos misit. Primum post Pontificem locum habet in Concilio ob Ravennatis Ecclesiæ privilegium, de quo superiori capite.

II. 2. Vvillicarius Archiepiscopus Senonensis.

VVILCARIO Archiepiscopo Provinciæ Galliarum Vicumssenensis. Dimidium nominis tempus edax nequicquam absumsit; nam, præterquamquod in Schedis Panvini illud legit integrum Sirmondus, hoc eodem in Concilio occurrit iterum, dum e manibus Primicerii Notariorum accepta invasionis Apostolicæ Sedis Acta, tradidit legenda Leontio Scriniario uni e septem Diaconis Regionariis. Ipsum Sedis nomen mirum in modum corrupte scribitur: non quod *Senensis*, pro *Senonensis*, legatur: tota siquidem in Flodoardi historia, quod observat Colvenerius, (*Schol. libr.* 3. *cap.* 1.) *Senensis* semper legitur, perindeque in Catalogo Ms. Episcoporum totius orbis apud eum: ita etiam Aimoini continuator (*libr.* 5. *cap.* 33.) & Annales Bertiniani (*anno* 876.) quos ego viderim, præter epistolam S. Zachariæ (*Cod. Bonif.* 143.) *Senensem*, & *Sennis*, pro *Senonensem*, & *Senones*, Archiepiscopum, & urbem appellant: sed ob vitiatam illam additionem *Vici*, quod Senonum civitati adjunctum, per se rarum, citra leges grammaticæ scriptum fuit. Cæterum Willicarius successit in Sede Senonensi Episcopo Lupo post annum 765. al 762. ut testatur conventus Attiniacensis eo anno celebratus, cui subscribit Lupus Episcopus Senonensis. Hic, ut docet nova editio auctior, & correctior Sammarthanorum, advexit in Senonensem suam Ecclesiam ex monasterio Agaunensi in Vallesiis, sacra pignora Thebeorum Martyrum, rediensque ab hoc Lateranensi Concilio in Gallias ipso celebrationis anno 769. e vivis ademtus in Sancti Petri Ecclesia tumulatur. Diu anceps fui, num Willicarius iste ille esset Numentanus Episcopus, qui comitatus est in Franciam Stephanum II. cum Georgio Ostiensi; at quum videam in Annalibus Francorum Willicarii, Williharii, aut Wilcharii nomina non semel occurrere, celebre esse intelligo id nomen per ea tempora in Italia, & in Galliis.

III. 3. Georgius Episcopus Cardinalis Ostiensis.

GEORGIO Episcopo Ostiensi. Primum hunc Episcopum Cardinalem Ostiensem (vulgatem sequar opinionem, superiori enim capite ostendi longe altius ab ætate Georgii repetenda esse Cardinalium Episcoporum primordia) ignoravit Ughellus: at ejus Continuator novit viæ comitem cum Williario Numentano fuisse Stephano II. in Franciam eunti anno 753. quod Baronius, cæterique didicerunt ex libro Pontificali. Falso autem Ughellus autoritate Baronii eum confundit cum Gregorio Georgii Successore, qui legatione fungens Adriani Papæ anno 787. præsedit una cum Collega Theophilasto Episcopo Tudertino Concilio Calchutensi; nam Baronius libri Pontificalis verba exscribens, Georgium, non Gregorium appellat. De ejus ordinatione, & morte nihil exploratum habeo; at certe ante annum 753. erat Episcopus, & Concilii hujus ætatem præteriit. Ejus legationes pro Apostolica Sede, & res præclare gestas enarravi superiori capite.

IV. 4. Vulfrannus Episcopus Meldensis.

BULFERAMO Episcopo Meltensi. Codex in barbarie persistens appellat Bulferamum, quem in Catalogo Meldensium Episcoporum apud Sammarthanos, & in Conventu Attiniacensi Vulfrannum novimus nuncupari. Eumdem cum aliis undecim Francorum Episcopis venisse Romam hucusque ignoravimus: nam Sirmondus, cui omnes acceptum referimus, quod Francorum Episcopi emerserint ante Italos, in Schedis Panvini id nomen non legit. Quin etiam, siquid liceat de tanto viro suspicari, Suffraganeis admixtos Metropoleon urbium Episcopos, ipsemet segregavit; atque ita transmisit posteris alium omnino ordinem ab illo, qui in nostro Codice servatur integer, deditque mihi occasionem hac de re scribendi. At præstat utrumque hic subjicere.

Sirmondus.	*Codex.*
Willicarius Senonensis.	Wilcharius Senonen.
Lullus Moguntinus.	Georgius Ostien.
Gavienus Turonensis.	Bulferamus Melden.
Addo Lugdunensis.	Lullus Moguntin.
Herminardus Bituricensis.	Gaviennus Turonen.
Daniel Narbonensis.	Ado Lugdunen.
Tilpinus Remensis.	Herminarius Bituricen.
Herursus Lingonensis.	Daniel Narbonen.
Herembertus......	Hermembertus Joahione.
Babulfus.........	Verabulpus Burtevulgi.
Giselbertus.........	Erlulfus Lingonicen.
Joseph..........	Tilpinus Remen.
	Giselbertus Noviomen.

Vel leviter spectanti mutatio aperta est, cujuscumque ea fuerit: at Panvinum Veronensem latitantem in patria veritatem occuluisse, vix crediderim.

V. 5. Lullus Episcopus Moguntinus.

LULLO Episcopo Moguntino. Lul sæpius, quam Lullum nominari hunc Episcopum docent Codex Bonifacianus, & Tomi Conciliorum, ut notat in Scholiis ad Flodoardum Colvenerius. De ejus ordinatione communis opinio est, S. Zachariam primo improbasse S. Bonifacii petitionem, de successore Moguntiæ ordinando, ut constat ex ejus literis, at postea assensum dedisse, ubi ait: (*Cod. Bonif. ep.* 140.) *Sin vero si Dominus dederit, juxta tuam petitionem, hominem perfectum, qui possit sollicitudinem habere, & curam pro salute animarum, pro tui persona illum ordinabis Episcopum, eritque in Evangelio tibi credito, & ministerio Christi portando in omni loco requirens, & confortans Ecclesiam Dei*. Et sane cum Othlono, & Willibaldo eruditi Recentiores, præque iis Serarius affirmant, ordinatum esse Lullum, accedente Pipini Regis assensu. At quoniam in literis Zachariæ nulla de eo mentio est; quem cœteroqui S. Pontifex probe norat, tanquam discipulum, & Presbyterum Bonifacii, cujus aliquando de-

ANNO CHRISTI 769.

legatum gessit apud S. Sedem, non est mirum, si viginti post annos dubiæ, ut vidimus, ordinationis visus est Adriano; namque Episcopali contentus ordinatione Pallium, nec quæsierat, nec obtinuerat. Quamobrem licet Moguntina Sedes ab an. 745. Metropolis dignitatem adepta erat, post secessionem S. Bonifacii an. 753. quum Lullus est ordinatus Episcopus, usque ad Adriani tempora, cæterarum Galliæ Metropoleon sortem est imitata; quidquid Hincmarus nepotem doceat, Pallii concessionem fuisse genus Primatiæ, qua de re alibi fusius. Ad Lullum, quod attinet, Attiniacensi & is Conventui adfuit, ejusque ministerio, ut constat ex Annalibus Circuli Vvestfallci, (*libr.* 2. *pag.* 87.) Vvidechindus Dux Saxonum baptismi gratiam percepit an. 785. & anno sequenti, ut refert Chronicon Vvirtziburgense (*Baluz. to.* 1. *Miscel.*) die 16. Octobris mortem occubuit. Sedit, ut tradunt Annales Lambeciani, post Bonifacium Moguntiæ annos 32. Archiepiscopali autem dignitate annis circiter undecim gavisus est. *Mabillon. sec.* 3. *p.* 2. *pag.* 392. *Pag. ann.* 753. & 786. *Serar. in vita Lul.*

VI. 6. Gaviennus Episcopus Turonensis.

GAVIENNO Episcopo Torenorum. Præter discrimen nominis, Gavienni videlicet in nostro Codice, & Gavieni in Schedis Panvini, de hoc Lugdunensis III. urbis Metropolis Antistite nihil suppetit.

7. Ado Episcopus Lugdunensis.

Perinde est de *ADONE Episcopo Lugdonensi*; nam omnes Catalogi apud Sammarthanos laudantur pro asserendo ejus nomine, Ado etiam Viennensis appellatur testis ad an. 792. at nihil de rebus gestis, præter adventum ad Lateranense Concilium memoratur.

8. Herminarius Episcopus Bituricensis.

De *HERMINARIO Episcopo Vetboricæ*, seu Bituricensi, id novimus, quod hic Episcopus urbis Metropolitanæ in Aquitania I., aliis etiam Hermenardus, & Hermenarius, vitam produxit usque ad annum 774. a Sammarthanis edocti, qui dant ei Successorem Deodatum usque ad 783. cujus de Successore Hermemberto jam diximus secundo capite, quum de confirmata per S. Pallium ab Adriano Archiepiscopali ejus dignitate, quæ diu siluerat in ea Sede, loquebamur.

9. Daniel Episcopus Narbonensis.

De *DANIELE Episcopo Narbonensi*, altum est silentium: quin ipsum nomen, quippe abrasum in Codice, ignoraretur, nisi ex Panvino illud cum aliis eduxisset Sirmondus.

10. Hermembertus Episcopus Joahione. 11. Verabulpus Episcopus Burdegal.

De duobus autem sequentibus *HERMEMBERTO Episcopo Joahione*, & *VERAEULPO Episcopo Burtevulgi*, quorum Sedes usque ad hunc diem latentes, incertæ emerserunt, quid conjectura assequi potui, enarravi secundo capite. Id tantum adjungam meæ conjecturæ, quod Ermembertos tres video intra viginti annorum spatium in Galliis, videlicet qui Lateranensi Concilio interfuit; quem vidimus esse factum Archiepiscopum Bituricensem ab Adriano (nisi forte erat idem) & Ermembertum Presbyterum, quem Carolus Magnus misit Romam, quum de Ravennatis Archiepiscopi ordinatione cum Adriano agebat. (*Cod. Carol. cap.* 71.) quæ ostendunt, id nomen, ut de Vvillicario ajebam, illa ætate fuisse celebre, ac proinde in rei cognitionem vi nominis veniri non posse.

VII. 12. Erlulfus Episcopus Lingonicensis.

ERLULFO Episcopo Lingonicensi. Hunc Lugdunensis Suffraganeum vario agnoscunt nomine Sammarthani; nam Herlulfum, Hariolfum, & Arlulfum, præter Erlulfum, nuncupari testantur: estque is celebris ob excitatum Monasterium Elvvacense, quod & Elvvangense, Elephancense, seu Elephantiacum appellatur, an. 764. Mabillonius id Monasterium collocat in Diœcesi Augustana.

13. Tilpinus Episcopus Remensis.

De *TILPINO Episcopo Remensi*, cujus nomen injuria temporis periit in Codice, at in Schedis Panvini servatur integer, abunde loquitur Flodoardus (*Hist. Rem. libr.* 2. *capp.* 16. & 17.) Idem assumtus fuit ex Monasterio S. Dionysii, diutissimeque, annis videlicet 47. Remensem Ecclesiam gubernavit, multa Ecclesiæ suæ vindicans antiqua jura. *Præterea multi*, ait Flodoardus, *sub hujus Præsulis Episcopatu res suas ad Ecclesiam Remensem tam S. Mariæ, quam S. Remigio contulerunt*. Colvenerius ad hujus Præsulis historiam observat, hunc vocari ab aliis Turpinum, seu Joannem Turpinum, cujus nomine extat inter Scriptores Germanicos Reuberi, historia Caroli Magni, & Rolandi, quam cæteroqui Papirius Massonus, & Possevinus recte putant esse fetum otiosi hominis juventuti moremgerentis: & nos ipsi videmus ejusdem ingenii homines eam historiam sequi, ut Ludovicus Areostus sæpe, suis fabulis additurus fidem, illa utitur, quam inde etiam potiori jure abjudicandam intelligo Remenii huic Antistiti, cui supra vidimus Adrianum Papam graviores Ecclesiæ causas cognoscendas demandasse. Duodecimus, & postremus Francorum Episcopus, qui Concilio adfuerunt, est Noviomensis, qui ordine quartusdecimus sedit, ut legitur in Codice:

14. Gilbertus Episcopus Noviomensis.

GISELBERTO Episcopo Noviomu. Hic in Gallia Christiana appellatur Gilbertus, estque inter Noviomenses XXXII. quem Sammarthani obiisse diem suum referunt anno 780. sedendique ordo juniorem cæteris Francis eum fuisse demonstrat. De nostris Italis mox referam quidquid compertum habui, idque magis ut singula eorum nomina recenseam, quam ut Concilium illustrem: quæ enim historiæ pars ad id faciebat, persecutus eam sum superiori capite de Ravennatensi, & Ostiensi Sedibus loquens, quarum Episcopos Sergium, & Georgium primo, & tertio loco sedentes jam recensui.

VIII. 15. Joseph Episcopus Dertonæ.

JOSEPH Episcopo Derzonæ. Hunc Ughellus ad Cathedram Dertonensem ait esse assumtum ann. 753. ac 765. esse mortuum, cui successerit Flavianus, quem eo anno vivere deprehendit. At noster Codex post quadriennium eum vivere, ac Romam ex Provincia Italia ad Concilium venire ostendit. Sirmondus, qui Vulfrannum Meldensem non legit in Schedis Panvini, uterque autem hunc Francis incertæ Sedis adjunxit, quæ res multorum fatigavit ingenia, ac demum, ut legitur in Gallia Christiana, inter Avenionenses numeratur. Inde vero eradendum Codex jubet, Dertonensisque Josephi Ughelliani ætatem protrahendam, Flaviani primordiis circa annum 769. collocatis.

16. Lanfridus Episcopus Castr.

LANFRIDO Episcopo Castri. Sedis

ANNO CHRISTI 769.

dis hujus elapso seculo Aquæpendenti uni-
tæ principium Ughellus deducit a seculo
nono jam adulto, quum Beatum Bernardum
Balneoregiensem primum Castri Episcopum
Leone IV. Pontifice floruisse putet. Ejus au-
tem Continuator ab Holstenio edoctus, tem-
pore Leonis IV. præesse Castrensi Ecclesiæ
Jordanem, qui anno 853. subscribit Conci-
lio Romano, B. Bernardi ætatem multo ve-
tustiorem facit; quin & Custoditum Conci-
lio Agathonis subscribentem an. 680. duobus
ferme seculis antiquiores Castrenses Episco-
pos fuisse ostendit. Noster Lanfridus obser-
vata Continuatoris amplificat; nec dubium
est, quin alii aliique emergant vastam plu-
rium seculorum lacunam Ughelli repleturi.
Cæterum hujus Sedis primordia non sunt
antiquiora septimo seculo, ut constat ex
Geographia Sacra Caroli a S. Paulo, qui
17. Aurinandus Episcopus Tuscanæ. eam non novit. *AURINANDO Episcopo
Tuscanæ*. Antiquissimæ hujus Sedis Episco-
pus Aurinandus eruditissimum virum Abba-
tem Mariani præteriit: collocari igitur po-
test in ea 140. annorum lacuna, quæ Vita-
lianum subscribentem epistolæ Agathonis,
dividit a Gaudemundo, qui Concilio Roma-
no interfuit Eugenii II. an. 826. quoad no-
vus aliquis indidem Episcopus excitetur...
.... *BALNEO Regiensi*. Perinde est de
18. Balneo-Regiensis Episcopus. Balneoregiensi, cujus nomen non est datum
deprehendere. Quamquam enim Ughellus
post Joannem hujus Sedis primum Episco-
pum, alium non agnovit, præter Alifre-
dum, quem a Baronio didicit, prædicto Con-
cilio Eugenii II. interfuisse; tamen Ughelli
Continuator vidit *Clarensem* Episcopum Bal-
neoregis laudatæ Agathonis epistolæ subscri-
bere. *PETRO Episcopo Polonii*. Neque U-
19. Petrus Populoniensis Episcopus. ghellus, neque Continuator hunc Petrum
ullibi invenerunt: quare inter Ancaurum,
sive Ancarlum a Baronio memoratum anno
756. Ughello tertium, & Continuatori quar-
tum Populonii Episcopum locandus erit.
Qui autem illi successerit incertum, nam
usque ad Concilium Eugenii II. 826. cui ad-
est Garipertus, seu Guripertus, ut vidit Ba-
ronius, & docuit Holstenius, prolato eodem
Concilio, alius Populonii Episcopus non
occurrit.

IX. *FELERADO Episcopo Lunensi*. Ughellus
20. Feleradus Episcopus Lunensis. post Severum certæ ætatis, qui subscripsit
epistolæ Agathonis anno 680. in Catalogo
Lunensium Episcoporum undecimum, nuda
habet nomina Lenthecorii, & Apollonii, nu-
meratque quartumdecimum Gualcherium
æqualem Caroli Crassi. Ejus Auctor duos
inserit post Apollonium, Petroaldum videli-
cet, & Theudoaldum; nos vero a Concilio
Lateranensi discimus, Feleradum præmitti
21. Theodorus Episcopus Papiæ Ticini. oportere Petroaldo. *THEODORO Episcopo
Papiæ Ticini*. Ticinensium Episcoporum se-
riem a Bossio editam sequutus Ughellus duos
affert Theodoros, quos dividit S. Petrus;
utriusque tamen facta seorsim enarrans, utro-
bique suspicionem significat, qua Bossio li-
benter adversaretur, unicumque Theodorum
ex duobus faceret. Henschenius ad diem
20. Maji S. Theodori Successoris Sancti Pe-
tri vitam affert, unde cum liquet esse ordi-
natum a S. Zacharia, ad quem extant ejus
litteræ, eumdemque esse mortuum XIII. Cal.
Junii anno 788. constans opinio est. Quare
videtur recte suspicatus Ughellus, dum u-
num credidit Theodorum; at quum epita-
phium apud Grutherum extans, quo utitur
Henschenius, testetur Theodorum successis-
se Petro, non contra, retrahi oportet S. Pe-
tri ætatem, itaut quo anno dicitur ordina-
tus, in vivis jam non esset. Quamvis enim
credibile videretur, Petrum sedisse medio
eo tempore, quo Theodorus a Desiderio
expulsus erat, indeque duplicis Theodori
occasionem Bossio datam esse; quum tamen
Paulus Diaconus (*libr. 6. cap. 58.*) referat
Sanctum Petrum floruisse tempore Liutpran-
di, qui fato functus est anno 744. non ege-
mus Henschenii Chronologia (*die 7. Maji*)
quo cum Theodoro non successisse agnosca-
mus anno 751. ut vult Ughellus. Cæterum
laudato ex epitaphio discimus S. Theodo-
rum revocatum ab exilio, quum Carolus re-
gnabat in Italia, post sublatum inde Desi-
derium anno 774.

Et patrias iterum me fecit cernere terras
Tempore, quo Carolus Rex Magnus, &
optimus istas
Tenuit, & rexit grandi pietate benignus.

PETRO Episcopo Cæræ. Idem Petrus sub- 22. Petrus Episcopus Cærensis.
scribebat octo ante annos Concilio, seu
mavis Constituto Pauli I. De ejus Succes-
soribus, Romano, qui interfuit Concilio
Eugenii II. & Adriano, qui subscribit Con-
cilio Leonis IV. Baronius, & Holstenius
mentionem faciunt, ac de Benedicto ejus-
dem Sedis Antistite per seculum undecimum
Ughellus. *MAURINO Episcopo Poli Mar-* 23. Maurinus Episcopus Polimartii.
tii. De hoc Episcopo nihil compertum ha-
beo præter nomen: est autem collocandus
inter quartum hujus Sedis Episcopum Jo-
annem, & quintum Agathum, seu Agatho-
nem, de quibus supra cum Continuatore
Ughelli.

LEONE Episcopo Castelli. Castellanos, X. 24. Leo Episcopus Castelli.
seu Civitatis Castelli Episcopos reperire non
est, nisi post sextum seculum, ea enim urbs
e Tiferni ruderibus excitata est. Excidium
unius, alteriusque originem Ughellus in quar-
to Tifernatium Episcopo S. Floro, seu Flo-
rio amplectitur: *Oculis ipse hausit*, inqui-
ens, *Tipherni excidium, quod prædabundi
Totilæ milites immerenti Civitati intulere:
perfugitque ad Herculanum Perusium, ut
apud Magistrum salutare inveniret effugi-
um, ut cum servatis Civibus desolatæ dein-
de Civitati posset usui esse. Itaque quum ra-
biem exsatiassent Victores, atque alio cir-
cumferrent victricia signa, progressus Flo-
rius cum iis, qui Perusium perfugerant,
Civibus, ex patriæ ruinis parvum excitavit
Castellum, unde redivivæ postea Civitati in-
didere nomen antiquo suppresso*: quod & te-
statur Philippus Ferrarius (13. *Nov. ex
monum. Eccl. Tifern.*) Hinc postea Episcopi
utplurimum Castelli, seu Castellani appella-
ti, tametsi & Tifernates quandoque dictos
docent Concilia, ut anno 761. Prædecessor
Leonis Bonifacius subscribebat Constituto
Pauli, antiquo Tifernatis nomine: sed Sta-
bilis, quem primum post Bonifacium agno-
vit Ughellus, Concilio Eugenii II. subscri-
bit *Castello Felicitatis*, & ante eum noster 25. Sergius Episcopus Ferentinus.
Leo, ut videmus, *Castelli*. *SERGIO
Epi-*

ANNO CHRISTI 769.

Episcopo Ferentini. Ughellus post Stepha-
num a Baronio allatum in subscriptionibus
Constituti Pauli I. descendit ad Hadrianum,
qui Leonis IV. Concilio subscribit: quare
noster Sergius dici potest Successor Stephani
26. Jordanes Episcopus Signiæ. in Ferentina Cathedra. *JORDANE Epi-
scopo Signiæ*. Signini hujus Episcopi no-
men in nostro Codice ob temporis injuriam
periit, at servatur in libro Pontificali
(*Anast. sect. 287.*) cum quippe cum An-
drea Prænestino adhibuit anno 770. Stepha-
nus III., ut moneret Christophorum Primi-
cerium, hujusque filium Sergium Secundice-
rium, quomodo sibi caverent ab scelesti
Desiderii fraudibus, qui Pontificem ipsum
dire vexabat: Jordanes igitur hauddubie
fuerit, dandusque erit Successor, ni fallor,
Joanni, quem Ughellus vidit affuisse Con-
27. Ado Episcopus Hortensis. cilio Sancti Zachariæ anno 745. *ADONE
Episcopo Ortensi*. Non est dubium quin hic
Episcopus idem sit, qui anno 761. subscri-
bens Constituto Pauli I. Adam vocatur,
28. Ansualdus Episcopus Narniæ. Baronio, & Ughello cognitus. *ANSU-
ALDO Episcopo Narniæ*. Ughellus ab
Willari, qui S. Gregorii II. decreto sub-
scripsit anno 721. ad Stefanum descendit
Leonis IV. æqualem, inanem Episcopis re-
linquens Sedem Narniensem: en interim
Ansaldus, qui vastam hanc lacunam immi-
nuet.

XI. *NIRGOTIO Episcopo Anagniæ*. No-
29. Nirgotius Episcopus Anagniæ. vum, & Anagnina Sedes Antistitem Nir-
gotium Concilii hujus beneficio acquirit
antea ignotum, quem Diptychis suorum
Præsulum adjunget post Constantinum, qui
30. Agatho Episcopus Sutrinus. subscripsit Pauli Constituto. *AGATHO-
NE Episcopo Sutri*. Seriem hic annorum
magis amplam inter Sutrinos Præsules Gra-
tiosum, & Valerianum reperit, a tempore
enim S. Zachariæ, ad Eugenium II. nullus
31. .....anus Episcopus Centumcellarum. memoratur Episcopus ejus Sedis ... *ANO
Episcopo Centumcellarum*. Assequi nullatenus
potui exesi hujus nominis principium, ut
antiquatæ huic Sedi darem integrum Anti-
stitem, centum viginti post annos Martini
Successorem, qui anno 649. interfuit Con-
cilio Lateranensi; cum quippe diuturnum
aliud Successorum silentium excipit, usque
ad Petrum, qui adest Concilio Eugenii II.
32. Theodosius Episcopus Tiburtinus. *THEODORIO Episcopo Tiburtinensi*. Ti-
burtinum hunc Episcopum liber Pontifica-
lis, & ex eo Baronius, Theodosium appel-
lant, non Theodoricum, ut Ughellus Ba-
ronii autoritate abutens. Theodosius igitur
post Concilium sequutus Pontificem Stepha-
num cum aliis Præsulibus ad S. Petrum Apo-
stolorum Principem nudis pedibus, ubi Leon-
tius Scriniarius Actis Concilii ex Ambone
lectis populo, descendit; una cum Grego-
rio Silvæ Candidæ, & Eustratio Albano,
in eodem, ait liber Pontificalis, *præfatæ Ec-
clesiæ ambone ascendentes, anathematis obli-
gationem protulerunt, si quisquam præsumat
quoquo tempore transgredi quidpiam de omni-
bus, quæ in eodem Concilio statuta sunt*.
Eundem post annos quatuor Stephani Suc-
cessor Adrianus sibi metuens a Langobardo-
rum Rege Desiderio, postquam omnia dis-
posuit Romæ, Legatum misit cum prædicto
Eustratio Albano, & Andrea Prænestino,
ad audacissimum Regem: *Factoque in scri-
ptis anathematis verbo direxit eidem Regi*,
qui, ut prosequitur liber Pontificalis in vi-
ta Adriani, *suscepto eodem obligationis ver-
bo per antefatos Episcopos, illico cum magna
reverentia a Civitate Viterbiense confusus ad
propria reversus est*.

PINIO Episcopo Tribus Tabernis. De hoc XII. 33. Pinius Episcopus Trium Tabernarum.
Episcopo nil compertum habeo præter no-
men, adeoque successisse eum video Parvo,
qui anno 761. subscribebat Constituto Pau-
li I. De ejus autem Sede, vulgo Cisterna,
sum loquutus superiori capite. *BONIFA* 34. Bonifa Episcopus Privernensis.
Episcopo Privernensi. Et de hujus Sede, nunc
vulgo Piperno, ibidem egi utpote antiqua-
ta. De Bonifa enim, seu Bonifacio ante
Eleutherium tempore Eugenii II. collocan-
do, nihil suppetit ...... *NINO Episcopo A-* 35. ...ninus Episcopus Alatrinus.
latrino. In Catalogo Alatrinorum Præsulum
omnium primus occurrit Saturninus, qui
Concilio Generali sexto subscribit an. 680.;
non enim septimo seculo antiquior est. ea
Sedes. Quare, ni fallor, Saturninus & hic
dicebatur, supplere tamen exesam nominis
partem propria auctoritate non ausim. Quo-
modocumque appellaretur, Sebastiani est
Successor, qui, ut Baronius, & Ughellus
observant, interfuit Concilio Romano sub
Zacharia, neque ullus ejus Successor est
obvius ante annum 853. sub Leone IV. cu-
jus Concilio adest Leo Alatrinus. *VALE-* 36. Valeranus Episcopus Trebiæ.
RANO Episcopo Trebe. Hic, ni fallor, suc-
cessit Grisoni, quinto ex hucusque cognitis
Trebiæ Episcopis apud Continuatorem U-
ghelli, siquidem in Concilio S. Zachariæ
subscripsit anno 743. *BONO Episcopo Man-* 37. Bonus Episcopus Manturianensis.
turianensi. Hujus quidem Sedis Episcopus
late vagari potest ab anno 769. quum La-
teranensi Concilio aderat, versus institutæ
suæ Sedis primordia, de nullo enim certo
ejus Prædecessore constat, & post Conci-
lium usque ad Successorem ejus Theodosium,
qui Concilio Romano interfuit 826. *GRE-* 38. Gregorius Episcopus Silvæ Candidæ.
GORIO Episcopo Silvæ Candidæ. De hoc
Episcopo Cardinali loquutus sum nuper una
cum Theodosio Tiburtino, cum illo siquidem
res ejus gestæ conjunctæ sunt; hic autem
notari velim, quod Gregorius iste non est
idem, ut putat Baronius, qui Constituto
Pauli subscripsit, namque est recentior or-
dinatione Tiburtino Theodosio, qui successe-
rat Joanni post idem Constitutum.

EUSTRATIO Episcopo Albano. Quod nu- XIII.
per de Gregorio ajebam, mirum in modum 39. Eustratius Episcopus Albanus.
comprobatur ab Episcopo Cardinali Alba-
no; Constituto enim Pauli subscribebat Leo
hujus Prædecessor. Unde liquet, quod Eu-
stratius erat aliquanto junior consecratione,
quam Gregorius. Ad Eustratium vero quod
spectat, is cum Citonato Episcopo Portuen-
si, ad quos pertinet consecratio Pontificis,
vim a Pseudo-Papa invasore, ejusque fau-
toribus passi, adstiterant Georgio Prænesti-
no locum explente Georgii Ostiensis, qui
apud Regem Francorum Legati munere
fungebatur. Præterea id præstitit post Con-
cilium Lateranense cum Episcopis Silvæ
Candidæ, & Tiburtino, quod supra dictum
est de Theodosio Tiburtino, quicum, Andrea
etiam Prænestino accedente, legationem o-
biit ad Desiderium Regem. *POTHO Epi-* 40. Pothus Episcopus Nepesinus.
scopo Nepesino. Nequicquam Ughellus Ba-
ronii

ANNO CHRISTI 769.

ronii autoritatate utitur, ut Joannis Nepesini supremum diem ad annum 770. producat, minuta ea literarum O. P. Q. A. interpretatione; nam Pothus inutile id studium eludit, redditque probabiliorem Joannis ætatem, qui subscribit Concilio S. Zachariæ anno 743. nec veri videtur simile, quod vitam post id temporis septem & viginti annos produxerit; quum præsertim Episcopis aliis, qui S. Zachariæ Concilio aderant, non esset junior. *CIDONATO Episcopo Portuensi*. Citonatum appellat liber Pontificalis, qui eum adfuisse refert ordinationi Pseudo-Papæ a Georgio Prænestino factæ. *ANTONINO Episcopo Cesinæ*, & *JOANNE Episcopo Fentiæ*. Utrumque esse missum ab Archiepiscopo Sergio, cujus erant Suffraganei, testatur Codex, qui Sedium nomina pro barbara illa ætate corrumpit: at Cesinam pro Cæsena videre etiam est in epistola 54. Cod. Carol. & Cæsniam in Embolo epistolæ 31. Cæsenates Episcopos aliquot octavi seculi Ughellus educit ex monumentis; præ aliis Mancium, quem vixisse putat anno 780. ex quodam sigillo in Archivo Minorum extante gloriatur ab oblivione vindicasse. Huic igitur Mancio dabitur Prædecessor Antoninus noster Claudii Successor, juxta ordinem Ughelli. Rariora is habet nomina Faventinorum Præsulum: nam a Concilio Agathonis anno 680. cui aderat Vitalis, ad Leonem descendit, qui florebat 824. octavum omnino seculum vacuum relinquens. Quamobrem Joannes maximo hinc inde intervallo distans Faventinis restituendus. *STABILINO Episcopo Pensauri*. Fortasse hic successit Andreæ, quem vidit Ughellus apud Baronium anno 743. nullum enim deinceps novit usque ad 820. *MAURO Episcopo Funensi*. Perinde est de Mauro, cui trium & viginti annorum spatium amplius relinquit, nam ab Amato apud Baronium an. 743. ab eodem Baronio Joannem discit 853.

41. Citonatus Episcopus Portuensis.
42. Antoninus Ep. Cæsenæ.
43. Joannes Episc. Faventiæ.
44. Stabilinus Ep. Pisauren.
45. Maurus Episc. Fanen.

XIV.
46. Juvianus Episc. Gallesii.

JUVIANO Episcopo Gallis. Ante hunc Juvianum Gallesiæ Sedis Præsulem nullum ostendere datum est, neque post eum alium quam Donatum, qui 826. Concilio Romano interfuit Eugenii II. quare ut de Manturiano ajebam, ita de Gallesii hoc Antistite dicam necesse est: hunc nimirum primum omnium ejus Sedis occurrere. *GEORGIO Episcopo Senogalliæ*. Hic successit Anastasio, qui subscribebat Constituto Pauli anno 761. ut vidit Baronius. *SERGIO Episcopo Ficuclensi*. Sedis hujus nomen excidit; at de ejus antiquitate Rubeus in historia Ravennatensi, unde Ughellus decerpsit sua. Cerviensis hodie dicitur in miraculi cujusdam memoriam, estque Suffraganea Ravennatis. Nec Ficucle, aut Ficocle, ut corrupte noster Codex, sed Ficode, seu Phycode olim appellabatur. Georgium vero ejus Sedis Episcopum nemo hucusque agnovit. *TIBERII Episcopi Ariminensi*. Episcopus hic, æque ignotus omnibus, collocari potest inter Agnellum, qui S. Zachariæ Concilio interfuit, an. 743. & Stephanum, qui subscribit Concilio Leonis IV. 853. Ughello cognitos ex Baronio. *FLORENTINO Episcopo Eugubii*. Hic item duos inter Benenatos Ughello notos ex Annalibus Baronii, primum 721. quem ego non novi, alterum 726. in Concilio Eugenii II. collocabitur. *TEMAURINI Episcopi Orbinii*. Sedes ista plurium Episcoporum indigens, nam sex, & quadraginta supra centum annis altum de iis silentium apud Ughellum occurrit, a Concilio videlicet Agathonis anno 680. celebrato ad Eugenii II. Concilium alterum 826. Temaurinum interim nostro Codici acceptum referet, per Gregorium Presbyterum Legatum suum, in Concilio Lateranensi cum aliis sedentem. *CIDONATO Episcopo Villitriæ*. Et Veliternensium Episcoporum, ut de Eugubinis nuper vidimus, non novit Ughellus nisi Joannem toto seculo octavo, qui Gregorii II. decreto subscripsit anno 721. quare ex nonnullis, qui interciderunt Præsulibus Citonatus jam demum emergit, Diptychorum defectum aliqua ex parte impleturus.

47. Georgius Ep. Senogall.
48. Sergius Episc. Cerviensis.
49. Tiberius Episc. Ariminensis.
50. Florentinus Ep. Eugubinus.
51. Temaurinus Ep. Urbinus.
52. Cidonatus Ep. Veliternus

XV. Conclusio.

Jamque, ad Apostolicæ Sedis gloriam, Sediumque Episcopalium ornamentum, quarum Antistites in Venerabili Basilica Salvatoris cum Stephano III. congregati Concilium hoc Lateranense celebrarunt, quod principio Dissertationis sum pollicitus, explesse videor. Quatuor siquidem capitibus amplexus sum partem illam integram Concilii, quam nobis injuria temporum auferre non potuit. Utinam pretiosi adeo monumenti fragmentum aliud me superstite proferatur! Aut enim ipse acquisito jure interpres siam, aut eruditum Scriptorem aliquem de veteri præsertim disciplina disserentem auscultabo. Equidem, quod præstare potui de hac re, super reliquis in hoc fragmento enarratis, in Præfatione indicavi nonnulla, quæ instar argumenti erunt dicendorum, siquando fragmentum aliud Concilii ejusdem Patriarchalis in lucem prodeat. Cæterum post Episcopos, de more considebant Presbyteri Cardinales, qui suos Titulos, ut sæpe aliis in Conciliis factum videmus, siluerunt. Quum autem fere omnes subscripserint ante annos octo S. Pauli Constituto, eosdem tenere non est difficile. Archipresbyter nempe *Gregorius* erat tituli S. Balbinæ, nisi forte ei succederat alter Gregorius tituli S. Anastasiæ, qui sub Paulo subscribebat tertio loco; nam annis quatuor, & viginti ante hoc Concilium idem Gregorius Archipresbyter, nempe Presbyteris aliis senior, intererat Concilio S. Zachariæ. *Theophi* seu *Theophilus* tituli Sanctæ Sabinæ. *Eustachius*, qui Eustochius in Constituto Pauli, tituli incerti. *Clemens* tit. S. Anastasiæ. *Donatus* tit. Sancti Sixti. *Armogenius*, qui Hermogenes in Constituto Pauli nuncupatur, tit. S. Priscæ. Duo reliqui juniores aliis *Theophilactus*, & *Theodosius*, quia posteriores laudato Constituto Pauli, titulum nobis incertum habuerunt. Post Presbyteros adstabat (quod solenne erat Diaconorum in Concilio) Archidiaconus Anastasius, Successor nimirum Petri qui subscripsit Constituto Pauli. De ceteris Concilio adstantibus nihil mea interest dicere; nisi forte sicui videretur novum Cœnobia Græcorum Romæ audire. Nam præter conditum a S. Paulo in domo propria juxta Anastasium hodie juris Sanctimonialium S. Silvestri in Capite, narrat Cardinal. Baronius ex Areopagiticis Hilduini, quod Stephanus e Francia redux ædificare cœpit monasterium S. Dionysii, a fratre postea Paulo consummatum, qui *velut a fratre Prædecessore jussus fuerat, famulatores Domini natione Græcos inibi constituit, & idem monasterium ad SS. Martyres in Schola Græcorum appellari fecit*. Cætera ex ordine Romano satis liquent, ad congregatos nimirum Patres, Episcopos, & Presbyteros considentes, Diaconosque, Religiosos, ac Laicos adstantes, quod spectat.

ANNO CHRISTI 774.

Baron. an. 754.

HADRIANUS PAPA I.

Sedit ab anno 772. usque ad 797.

SYNODUS LATERANENSIS

Partim fictitia, partim dubia sub Hadriano papa, in qua Carolo Magno jus datum fertur a pontifice, ut pontificem ipsum Romanum, & episcopos eligeret, & investituram concederet.

Anno 774. ut fertur habita.

Anno 774.

Quanquam concilium istud fictitium reputo cum Baronio, de Marca, Pagio, cæterisque, quorum argumenta a Pagio relata & expensa statim proferam; nihilo tamen secius prætereundum hic esse nequaquam duco, tum ne quid desit ad plenam de re conciliari notitiam, cum ne quid nos culpent Heterodoxi, conquerentes ea dissimulari a nobis, quæ causæ nostræ officere in aliquo posse videntur. Hujus igitur concilii mentio est apud Sigebertum vulgatum ad A. DCCLXXIII. his verbis: *Postea rediens Carolus Papiam cœpit, iterumque Romam redit, synodum constituit cum Hadriano papa, aliisque centum quinquaginta tribus religiosis episcopis & abbatibus, in qua Hadrianus papa cum universa synodo dedit ei jus eligendi pontificem, & ordinandi apostolicam sedem, dignitatem quoque principatus. Insuper Archiepiscopos & Episcopos per singulas provincias ab eo investituram accipere definivit, ac ut nisi a Rege laudetur & investiatur episcopus, a nemine consecretur, omnesque huic decreto rebelles anathematizavit, & nisi resipiscerent, bona eorum publicari*. Ita Sigebertus vulgatus. Eadem totidem fermo verbis scribit Anonymus historiæ Romanorum pontificum scriptor, qui exeunte sæculo XII. florebat, vulgatus a P. Pez Anecdot. tom. I. par. III. pag. 369. Huc etiam faciunt ea quæ Landulphus senior rerum Mediolanensium scriptor, qui exeunte sæculo XI. vivebat expressit his verbis Historiæ Mediolan. lib. II. cap. XI. de Hadriano agens: *Primus annulos & virgas ad investiendum episcopatus Carloni donavit* (id est Carolo). Habes hanc historiam Rer. Italic. tom. IV.

Si postremi hujus auctoris fidem teneamus, in hac ipsa synodo, non hoc tantummodo, sed aliud longe diversum præstitum esse judicaremus, quod verbis ipsis ejusdem scriptoris producere lubet cap. X. „Synodus „immensa, multis diversarum terrarum episcopis congregatis, celebrata est, in qua, „cum de multis, atque diversis tractasset „negotiis, indiscrete erga mysterium Dei, „& B. Ambrosii doctoris, & confessoris „sese intulerunt, parum, aut nihil quantæ „reverentiæ, quantique amoris B. Grego„rius olim ecclesiæ Ambrosianæ per affe„ctum contulisset, reminiscentes; prop„terea, quasi cæcati, & ementati, & absque „ullo judicio, quod inclytum, & per mul„ta tempora firmum, atque sancitum, quo„dammodo decollare, & obnubilare, & plus „dicam, omnino delere aggressi sunt. Edo„ctus itaque Carolus imperator a quamplu„ribus episcopis, ut per totam linguam „proficisceretur latinam, & quidquid diver„sum in cantu, & mysterio divino inveni„ret a Romano, totum deleret, & ad uni„tatem Romani mysterii uniret. Unde fa„ctum est, ut veniens imperator Mediola„num, devastata Papia, quam ipse ira inex„tinguibili ob imperatorem Desiderium „suum æmulum oderat, quem milites Papiæ „contra Carlonis imperium viriliter armis, „& ingenio tutaverant, omnes libros Am„brosiano titulo sigillatos, quos vel pre„tio, vel dono, vel vi habere potuit, alios „comburens, alios trans montes, quasi in e„xilio secum detulit. Sed religiosi viri ta„les, & tantos libros videntes, religiose „tenuerunt. At Deus, qui omnia videt, & „cuncta cognoscit, & cordium occulta in„vestigare & aperire prænovit, animos, „& intentionem cunctorum prævidens, quod „ad laudem, & honorem nominis sui per „Spiritum Sanctum sancto Ambrosio dictan„te episcopo ordinatum noverat, violari, „& a malis dilacerari non passus est.

Ibid. cap. XI. pag. 74.

„Proficiscens autem gloriosæ memoriæ „Eugenius transmontanus episcopus, ama„tor, & quasi pater Ambrosiani mysterii, „nec non & protector patris spiritualis „Carlonis, causa concilii Romani, invenit „Apostolicum Hadrianum, qui primus an„nulos, & virgas ad investiendum episco„patus Carloni donavit, jam per tres dies „celebrasse concilium, qui studiose omnia „ut gesta erant, per ordinem inquirens, „prout erat vir discretus, consilio ac sa„pientia providus, animo placidus, vultu „serenus, doctrina & verbis affabilis, at„que, ut ejus dignitas exposcebat, ultra „omnes benignus, quod laude dignum esse „sibi videbatur, competenter affirmabat: „tandem qualiter, aut quomodo super my„sterium Ambrosianum sese synodus habuis„set, quasi vi ab illis extorsit; quod ubi Eu-

ANNO CHRISTI 774.

„ genius audivit, plurimum expavescens condoluit, & voce lacrymabili, miserum se vocans, lacrymis velut aqua ab oculis decurrentibus, inquit.

Planctus B. Eugenii de actis in Synodo.

„ O Miser, quid agam, mundus, & ejus judex periit: Orbis doctrina, cuncta hujus vitæ, quæ vanitates sunt, offuscans, elabitur. Decus totius Ecclesiæ, tam Latinæ, quam Græcæ obnubilabitur, bonum, justum, sanctum eliminatur. Columna ecclesiæ, fundamentum fidei, assertor justitiæ, verbi Dei amator deprimitur. Doctor egregius, omnium artium peritia imbutus disternitur, mysterium perit mysteriorum, de quo dominus & reverentissimus papa Gregorius aliquid sinistrum proferre timuit, de quo quanta & quam magna, quasi lucidissimos flores B. Gregorius curiose attrahens, Romanoque mysterio interserens usque hodie adjunxit. Spiritu demum, animoque resumpto, jussu Papæ & magna nobilium parte Romanorum, cum plebis insimul voluntate laudante, omnes episcopos, archiepiscopos, abbates, quoscumque religiosos cognovit, quamvis per tres dies recessissent a Roma, ad curiam summi Pontificis revocavit. Quibus congregatis B. Eugenius episcopus de mysterio Ambrosiano voce benigna unde incompositi tractaverant, multum conquestus est. Quo audito, extranei clerici cognoscentes virum valde probum, justitiæque amatorem, partim satis motati, ac verecundari cœperunt. Quid multa? ab Apostolico, ab universis episcopis, & a toto clero, & ab universo populo Romanum conclamatum & collaudatum est, ut librum Ambrosianum, & B. Gregorii librum, ambos super B. Petri altare, optime sigillatos, videlicet evidentissime ab Apostolico sigillo signatos, viri religiosi supponerent. Quin etiam omnibus ostiis Ecclesiæ apertissime sigillatis, indicto jejunio per tres dies, cuncti a minimo usque ad maximum devote jejunarent, & sic Deo propitio, quemcumque apertum, & reseratum invenirent, illum summa cum devotione, & indubitanter tenerent: & quemcumque immotum & sigillatum reperissent, illum evidentissima dispensatione comburerent. Quod factum est, jejunio ab episcopis, hominibus, & universo clero, & populo celebrato, in tertia die tertiæ feriæ, illius hebdomadæ, in qua Ambrosiani, *misericordia Domini plena est terra*, usque hodie cantant, in unum universis convenientibus ad invisum & inauditum miraculum, Ecclesiæ januæ astante Apostolico reseratæ, & ultro apertæ sunt. Quibus introgressis, ambos libros, ut dimiserant, sigillatos & omnino intactos invenerunt. Quo viso, cunctis mirantibus, valdeque obstupescentibus, nimiumque congementibus, libri ligaturas per se rumpentes, sonum magnum, atque terribile audientibus universis dederunt, & sese digito Dei aperientes, ita ambo aperti sunt, ut aliquis ullam illorum foliam non invenirent plus in unam partem, quam in alteram. Itaque ingens gaudium omnes abruptis lacrymis illico invasit. Interea libris ambobus visis, qualiter aperti apparuerunt, omnes, quasi una voce, proclamabant, dicentes: *Gregorianum, & Ambrosianum mysterium ab universa ecclesia laudetur, confirmetur, simulque ex toto teneatur*. Dicebant enim: *ut hæc mysteria laudentur, firmiterque ab universis totius orbis episcopis teneantur, Dei omnipotentis, & B. Petri Apostoli cernitur esse voluntas*. At quibusdam hoc verbum videbatur fore bonum, quibusdam verò difficile atque durissimum. Tandem domini Papæ, & aliorum sapientum, atque discretorum virorum collaudatum est, ut sedes Ambrosiana, in quo mysterio ordinata & a B. Ambrosio exaltata est, illa sola contenta permaneat, nec non cætera pars orbis, quæ linguæ Latinæ vocibus resonare videtur, omnibus aliis prætermissis, Gregorianum studiose & curiose tenere studeat. His omnibus rebus factis, finitis & terminatis, Eugenius gaudio magno tripudians, quasi ad proprios filios tendens, Mediolanum pervenit. De qua urbe, paucis antea transactis diebus, Imperator jussu concilii, quo Romæ interfuit, omne mysterium Ambrosianum desuper faciem terræ omnino delere desiderans, trucidatis multis clericis minorum, & majorum ordinum omnes Ambrosianos libros tàm in sententiis novi quàm veteris testamenti, quam in musica arte, secundum Ambrosium descriptos, abrasit. Nihil enim præter missale remansit, quod quidam bonus atque fidelis Sacerdos absconsum in cavernis montium per sex hebdomadas fideliter reservavit. Manuale autem postea, astante Eugenio, Episcopus, fidelissimus sapientes, tam sacerdotum, quam clericorum, qui multa memoriter tenebant, convenientes in unum, Deo opitulante, ut antea integer fuit, invenientes, in posteris tradiderunt.

Contra synodi hujus veritatem viri docti plura opponunt, quorum argumenta Pagius in critica ad A. 774. 13. complectens hæc scribit. „ In chronico Sigeberti ad annum DCCLXXIII. legitur, *Carolum Romam* venisse, & postea *Papiam* rediisse, ac occupasse: iterumque Romam rediisse, & synodum constituisse cum Hadriano papa, & CLIII. episcopis & abbatibus, in qua Hadrianus dedit ei jus eligendi pontificem, & episcopos per singulas provincias ab eo investituram accipere definivit. Conqueritur Baronius commentitium istud concilium Romanum a Sigeberto confictum esse, ut Henrici imperatoris partes, cui favebat, hac authoritate muniret adversus Paschalem II. Verum nulla hujus synodi apud Sigebertum juxta editionem Miræi cum MSS. exemplaribus collatam mentio; quam si Baronius videre potuisset, *Sigebertum* ab hoc errore sine dubio absolvisset. Marca lib. 8. de Concordia cap. 12. hujus synodi falsitatem ostendit, & quia editionem Sigeberti a Miræo curatam non degerat, Sigebertum hujus imposturæ reum non fuisse asserit, quod „ in-

Pagius in Crit. Baron. ad A. 774. 13.

ANNO CHRISTI 775.

„ inquit, post Leonis VIII. testimonium de facti veritate dubitare non posset, licet temporis consignationem do suo addiderit. Verum Sigebertus excusatione illa non indiget; cum omnis culpa interpolatori, viro sine dubio schismatico, adscribenda sit. Ostendit ibidem præterea Marca argumenta, quibus utitur Baronius ad hujus concilii falsitatem convincendam, vim non habere, & quatuor aliis eam probat, quorum duo potiora hæc sunt: Primum petitur ex testimonio Flori Magistri in tract. de *Electione Episcoporum*, quem scripsit circa annum 820. ubi consensum Regis consuetudine inductum docet. Quare viro illi erudito incognita erat hæc constitutio Adriani & Synodi universalis, quæ dicitur ab eo celebrata. Adde Lupi Ferrariensis epistolam, qui de jure Regum in electionibus tractans omne robur trahit a concessione Zachariæ. Recentior utique erat & firmior authoritas Adriani & Synodi universalis, quam, si extitisset unquam, Lupus non omisisset. Alterum argumentum deducitur ex duabus Adriani epistolis ad Carolum datis; ex quarum altera, anno DCCLXXXIV. scripta, docemur episcoporum in regno Longobardico constitutorum ordinationes ab Adriano factas post cleri & plebis decretum ad se missum. Ex altera anni DCCLXXXVI. discimus Caroli desiderium, ut episcopi Ravennatis electio non fieret absque missorum suorum interventu. Cui respondet Hadrianus id nunquam factum; sed morem istum observatum etiam temporibus Pippini regis, ut decreto cleri atque plebis ad sedem apostolicam perlato, proprium antistitem sibi consecrandum Ravennates peterent.

Pars altera hujus concilii, quanquam nullo certo argumento refutanda succurrit, attamen ita res tota componitur, ut fabellam suboleat.

AD VENETUM CONCILIUM

Anni 775.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 775. CUm insularum Venetæ urbi circumjacentium cura ecclesiastica penes Gradensem patriarcham ad hoc usque sæculum spectarit, visum est tandem suum illis episcopum assignare; quare ea diœcesi in episcopatum Adriano permittente erecta, clerici & reliquus populus Venetorum cum Gradensi patriarcha & Duce Mauritio in synodum coeuntes de episcopo eligendo deliberarunt. Hanc quidem synodum (si tamen synodus appellanda est populi cum clericis coitus ad eligendum episcopum) non silet Venetus Labbei editor; sed pro Justiniano paulo recentiori scriptore, quem laudat, Dandulum antiquiorem rerum Venetarum scriptorem æquius attulisset, quanquam Justinianus eadem plane iisdemque ac Dandulus verbis rem illam narrat. In anno verò habitæ synodi idem Venetus Collector a vero aberrat; neque enim anno 777. ut ipse quidem opinatur, sed potius anno 775. celebrata est. Episcopum enim datum insulis anno XI. Mauritii ducis affirmans Dandulus, eundemque principem anno 764. cœpisse adnotans, in hanc sententiam nos plane deducit.

AD PADERBORNENSE I. CONCILIUM

Anno Caroli Magni IX. Christi 777.

ADDITIO.

Anno 777. SAxones, gens ad ea usque tempora pagana, Vviticindo duce non semel Caroli Magni regis Francorum jugum excusserunt, nec semel ab illo redire ad servitutem coacti sunt. Tandem, cum nec ita quiescerent, Rex ingenti exercitu coacto repentinus in eorum fines ingreditur; quod tantum metum rebellibus injecit, ut tandem victus omnes manus dederint, fideique suæ pignus exhibuerint, tum datis obsidibus, cum etiam Christianæ Religionis sacramentis susceptis. Illis in fide firmandis Synodus Paderbornensis convenit, quæ Labbeum quidem non fugit, sed latuit illum diploma, in quo de jure quodam in ecclesiam Saonæ in diœcesi Meldensi abbatiæ S. Dionysii Parisiensis concesso, atque in ea Synodo confirmato agitur. Ad res igitur hujus concilii augendas huc transferendum constitui ex Mabillonio De re diplomatica lib. 6. num. 52.

Carolus, gratia Dei Rex Francorum, & Langobardorum, atque Patricius Romanorum.

OPortet serenitas nostra, ut ea quæ à Fidelibus nostris postulata fuerint, justè & rationabiliter pro servitio, & fidelitate, quæ circa Genitorem meum Pipinum Regem, & circa me habere videntur eis impertire debeamus. Notum sit omnibus Fidelibus nostris, tam & præsentibus quam & futuris, qualiter veniens Folradus, cappellanus Palatii nostri, & Abba S. Dionysii, nobis retulit privilegium à partibus S. Dionysii, quam Senodalis Consilius anno IX. ad Patris-Brunna ex promisso Angalramno Episcopo

ANNO CHRISTI 780.

scopo & Wilhario Archiepiscopo consi-
tucrunt de res proprietatis suæ in loco,
qui dicitur Salona, quæ est constructus in
honore Sanctæ Dei Genitricis, & Beatorum
Martyrum, & Confessorum, & Virginum,
ubi Sanctus Privatus Martyr, & Sanctus Il-
larius Confessor requiescere videntur; &
meo in privilegio infertum invenimus, ut ne-
que Angalrannus Episcopus, neque succes-
sores sui, neque archidiaconus, neque mis-
sus Ecclesiæ fuæ Mediomatricius ibi in ipso
Cœnobio pontificium habere non debeant,
nisi Abbas Sancti Dionysii expetierit ordi-
nationis faciendi, chrismetandi, & tabulas
benedicendi. Interrogavimus Angalrannum
Episcopum si ipsum privilegium confirmare
debuisset. Et ipse nullatenus denegavit, nisi
sicut & chenodale consilio constituerunt Coe-
piscopi sui, sic consentivit, sicut ipse privi-
legius clariter innotuit. Propterea tulem-
præceptum, & confirmationem permanere
præcipimus ad partibus Sancti Dionysii, ut
post hunc diem nullus quilibet Episcoporum
neque Angalrannus, nec successores sui ipso
Cœnobio non contingat, nisi tit fuh emunita-
tate, & privilegio Sancti Dionysii regulari-
ter sicut cæteras Ecclesias, quas ad ipsa-
cusa Sancti Dionysii ajunctæ videntur, &
terrolas, quas Angalramnus, & Folradus in-
fra ipso agro Salona & sine commutaverunt.

ANNO CHRISTI 780.

A ..... Simile modo ex nostrum permissum, & confirmationem, absque Episcoporum Metensis Ecclesiæ impetimentum pars Sancti Dionysii una cum ipso Cœnubio Salona sub nostram tuitionem & defensionem, procerumque nostrorum partibus Sancti Dionysii debeant respicere, & quidquid per commutationem Regum, aut donationem, aut collata ibidem populi additum atque censatum, & Folradus de suas res ipso Cœnubio dita-
vit sub emmunitate, ad defensione Sancti Dionysii omnique tempore permanere debeant, ex nostra auctoritate confirmatum, ut melius deleget ipsam congregationem Sancti Dionysii, & Sancti Privati, & Sancti Illarii pro nobis, & pro eis, uxoreque nostra Domini misericordiam attentius deprecare. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, vel per tempora melius conservetur manu nostra propria subter eam firmavimus, & de annulo nostro sigillavimus.

Signum Caroli Gloriosissimi Regis. Nomen, & signum Cancellarii inviſum.

B Datum quod ficit Decembris dies ..... anno X. regnante Domno nostro Carolo Rege. Actum Aquis palatio publico in Dei nomine feliciter. Amen.

SYNODUS ROMANA

Pro investiganda veritate sacrorum Lypsanum S. Candidi ab Adriano papa

Anno circiter 780. celebrata.

CIrca hos annos, antea feliciter quam Angilius Benaventanus dux in ordinem a Carolo rege reducretur, quod anno 786. contigit, & Italia nondum Longobardis repurgata, Carolus rex Francorum directo ad Adrianum papam Addono diacono concedi sibi sacra aliqua Sanctorum lypsana rogavit. Cui regis pertinenti annuens Adrianus, nec ausus lypsana illa, quæ cultum suum in ecclesia aliqua haberent, loco movere, nescio qua cœlesti revelatione territus elargiendum illi censuit corpus Sancti Candidi Martyris, quod olim a Paulo Papa Aciulfo cuidam presbytero concessum, in ecclesia quadam deposítum fuerat. Verum ut fraudis suspicio omnis tolleretur, synodum prius indicendam censuit, in qua ejus corporis veritas auditis testibus discuteretur, ne forte contigisset, ut alterum pro altero corpus substitutum esset. Synodi hujus meminit Adrianus papa in sua ad Carolum regem epistola, quæ in codice Carolino editionis Cretseri est ordine LXI. *Concedimus sanctum corpus*, (S. Candidi) *quia per concilium & fide dignas personas testimonium retinentes ejus locum atque ecclesiam reperimus, unde jam a fato dominus Paulo papa ipsum sanctum corpus apud jam dictum Aciulfum presbyterum concessum est.* Concilium hoc plane diversum est ab eo, quod Adrianus anno 792. Romam indixit; ut enim ex eadem epistola explorare licet, præcessit annum 786. quo Aragisius dux Beneventanus ad fidem coactus rediit.

ANNO CHRISTI 780.

CON-

ANNO CHRISTI 781. 798.

CONCILIUM INCERTI LOCI IN GERMANIA

In quo decreta translatio episcopalis sedis Ratisponensis ex ecclesia S. Emmerammi extra urbem ad ecclesiam S. Stephani intra urbis mœnia.

Anno 798. ære. ad an. 781.

QUanquam Cointius & Pagius ad annum 781. omnem fidem abjudicant bullæ Leonis III. papæ, in qua translatio sedis episcopalis ab ecclesia S. Emmerammi extra urbem Ratisponam ad ecclesiam S. Stephani intra eandem urbem sitam sanóta & rata effe jubetur, quibus scriptoribus fidem meam addico; non ita tamen reiiciendam bullam, illam censeo, ut nihil veri continere judicem. Reipsa enim translatio illa facta est, ut prodit Aenulfus monachus in miraculis S. Emmerammi apud Pagium ibidem. Verum pariter censeo concilium pro translatione illa decretunda a Carolo rege habitum fuisse, quod in eadem bulla legitur his verbis: *Adalpinus* (episcopus Ratisponensis) *juxta decreta canonum & cum authoritate nostra in præfatum situm transmutavit Carolo rectis ratione in synodali concilio cum judicio episcoporum, clericorum, necnon nobilium laicorum de eodem loco extraherem pontificalem mutavit, & canonice authoritate in civitate ad ecclesiam S. Stephani Protomartyris statuit.* Probabile est enim & moribus stetatis illius consonum, translationem illam nonnisi in concilio decretam fuisse. Quanquam verò in eadem bulla id præstitum anno 798. fub Adalvino episcopo legitur; cum tamen Arnolfus id præstitum a Sindberto Ratisponensi episcopo tradat, Sindbertusque anno 791. obierit, ur Pagius ibidem probat; hinc fieri nunquam potuisse constat, ut concilium illud anno 798. sub Leone III. haberetur. Quare non immerito Pagius circa annum 781. id præstitum assignat. Bullam recitat Hundius in metropoli Salisburgensi, & Pezius Anecdotorum tom. 1. par. 3. pag. 4.

ANNO CHRISTI 781. 798.

HISPANUM forte TOLETANUM CONCILIUM

Harreticorum Elipandi Toletano fæventium

Circa annum 793. habitum.

Anno 793. EX synodica patrum concilii Francofordiensis anno 794. contra Elipandi Toletani hæresim de adoptione Christi filii Dei ecclesiæ Hispanorum episcopos in unum coeuntes cœtum Elipandi de adoptione Christi sententiam adprobasse, eamque scripta ad episcopos Galliæ epistola synodica ex decretis quibusdam & vitiatis SS. Patrum testimoniis defendere adnisos fuisse. Ita enim illi in ea synodica, quam per partes afferunt Harreæ, *Francofordienses*, & refutant, in sua ad *provinciales Galliæ* synodica. *His præmissis sanctorum Patrum sententiis assertionibus nostris roboratis, in commune decernimus ab horum decretis, nullo modo devitare vestigiis.* Alteram ejusdem tenoris epistolam ad Carolum Francorum regem dederunt, cujus utriusque meminit idem Carolus in respondione sua ad eosdem, quam inter acta concilii Francfordiensis Concil. tom. VIII. col. 91. legas. Concilium itud tunc convocasse Elipandum censeo, postquam in concilio Ratisponensi primùm 792. dein in Romano concilio ejusdem anni sententiam (suam veluc hæreticam reprobatam agnovit. Quare non citius anno 792. nec serius anno 794. quo Francofordienses patres in concilium coiverunt, habitum censeo. Quæ si protecur conjectura, literæ illæ Adriani, quas post transmissam sibi a Carolo rege concilii Hispanici synodicam ad Gallos & Hispanos episcopos dedit, inter acta concilii Francfordiensis legendas, non quidem in Romano concilio anni 792. in quo Elipandus hæresim ejuravit, sed anno sequenti, & forte extra concilium datæ sunt.

SYNODUS IN BETH-BOTEN JACOBITARUM

In causa formulæ alicujus in Liturgia abrogandæ

A Cyriaco Jacobitarum patriarcha paulo post annum Græcorum 1104. Christi 793. celebratæ.

Anno 793. circ. COeptam inter Jacobitas controversiam & dirempturus Cyriacus Jacobitarum patriarcha synodum ad Beth-Boten, qui locus est diœcesis Haran in Mesopotamia convocavit. Difficili argumentum præbebant verba illa Liturgiæ syriacæ dum hostia frangitur: *Panem cœlestem frangimus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Hæc nonnulli tanquam ab errore pura, & ulu recepta retinenda censebant, repugnantibus aliis perinde ac si panem cœlestem a Verbo ac Filio Dei aliud esse significarent. Cœperunt hæc agitari sub Gregorio patriarcha anno 759. ad eam dignitatem evecto, nec anno 793. adhuc sopita. Cyriacus, qui tunc suprema dignitate potitus fuerat, ad præsentem synodum setulit. Ille defendit Liturgia verba arbitrabatur, sed repugnarunt patres, flandumque consuetudini censuerunt. Hæc omnia ex Abulpharagii Chronico MS. Patriarcharum tradit Assemanus Bibliot. Orient. to. 2. pag. 342.

AD

AD CONCILIUM FRANCFORDIENSE

Contra hæresim Felicianam

Anno 794. celebratum

ADDITIO.

CONcilium Francfordiense anno 794. celebratum nemo ignorat, vulgatique sunt apud Collectores omnes editi a Patribus illi canones sex & quinquaginta. Subscriptiones tamen desunt, quarum nonnullas dare hic juvat ex authore Annalium Moissiacensium, non qualis extat apud Duchesnium, sed qualem exhibet codex MS. qui sub nomine Annalium Veterum Francorum vulgatus est a PP. Martene, & Durand in collectione veterum Monument. tom. V. Ita enim anonymus ille ad annum 794. *Congregata est Synodus cum missis Domini Apostolici Adriani Papæ, sub Patriarcha Aquilejensi Paulo* (Paulino) *archiepiscopo, seu Petro Mediolanensi archiepiscopo, seu etiam Italiæ, Galliæ, Gothiæ, Aquitaniæ, Galleciæ episcopis, abbatibus, monachis, presbyteris, diaconibus, inter quos etiam venerabilis ac sanctissimus abbas, Benedictus, qui vocatur Vitizza monasterii Anianensis a partibus Gothiæ, & religiosos monachos Bedæ Addo qui & Smaragdus; seu cunctis fratribus suis discipulis. Hi sunt Ingeila, Aimo, Rabanus, Georgius cum cæteris fratribus cunctoque clero devotoque populo pariter aggregato ec.* Quæ hic de legatis apostolicæ sedis habentur, authoritate sua confirmat Eginarthus in Annalibus ad A. 794. qui illos pariter nomine designat Theophilactum & Stephanum episcopum appellans.

Ad tempus habiti concilii quod attinet ita rem hanc expedii in adnotationibus ad Pagium A. 794. 8.

Concilium hoc Francfordiense ante diem XIII. Kal. augusti hujus anni celebratum fuisse, perspicue demonstrat præceptum Caroli Magni pro abbate Caventi apud Baluzium tom. II. capitular. num. XVIII. Testatur in eo rex Anianum abbatem *Synodali concilio venientem una cum monachis suis ec.* rogasse, ut sub tuitione & patrocinio regio reciperentur, quod & impetrarunt. Signatur diploma die illa julii anno XXVI. & XX. regni Carolini; nempe hoc anno.

ROMANUM CONCILIUM

Sub Adriano anno 794. celebratum pro confirmatione synodi Francfordiensis, Elipando, atque Felice damnandis.

Anno 794. SYnodus ista Romana, quæ cum præcedenti Romana synodo anni 792. ab omnibus huc usque confusa est, eruitur non obscure ex Annalibus Moissiacensibus, & ab authore Veterum Annalium Francorum, qui Annales illos expressit, his verbis: *Placuit etiam universali concilio* (Francfordiensi) *ut ob reverentiam sancti apostolici Adriani papæ urbis Romæ scripta mitterentur, per omnia juris privilegio reservato summo pontifici. Qui præfatus papa iterum concilio congregato episcoporum totius ecclesiæ Romanorum Helefantum* (Elipandum) *& Felicem totius perfidiæ arches & sequaces eorum, ut supra, sanctum concilium* (Francfordiense) *pari modo condemnant, & banc hæresim funditus eradicare judicant. Misit etiam epistolam omnibus episcopis vel ecclesiis partibus Hispaniæ vel Galliciæ consolatoriam, quam qui legerit & crediderit, ad fidei tramitem peragendum ex novo & veteri testamento per omnia inveniet sufficientem refertam.* Ex his Annalistæ verbis satis constare arbitror concilium quoddam habitum fuisse ab Adriano papa, in quo Elipandus & Felix damnati sunt. Concilium verò istud tunc convenit cum Adrianus concilii Francfordiensis acta suscepit. Et in eo pariter concilio data est epistola Adriani ad episcopos Hispaniæ, & Galleciæ, quæ actis concilii Francfordiensis præmittitur. Id [illegible]imus, profecto concilium istud longe diversum est ab eo, quod editores Veneti anno 792. assignant. Illud enim biennio ante Francfordiense concilium coivit; nec Felicem Urgelitanum damnavit, sed potius ejurantem illum hæresim suam admisit, atque suscepit: *coram ipso* (Adriano) *in basilica B. Petri Apostoli hæresim confessus est, atque abdicavit*, ait Eginhartus in Annalibus. Hæc verò postrema Romana Synodus statim post Francfordiense concilium habita est, & regressum ad vomitum Felicem una cum Elipando damnavit. Nec quidquam sinceritati hujus concilii officiunt literæ Caroli Magni ad Elipandum, in quibus mittere se dicit *primò quid dominus apostolicus cum sancta Romana ecclesia, & episcopis illis in partibus commorantibus sentiret sub unius libelli tenore. Secundo dein & tertio loco synodicas patrum concilii Francfordiensis.* Prima enim ponitur Adriani epistola honoris gratia, non temporis ordine. Ita enim ego rem totam concipio. Elipandus anno 794. exordiente, vel præcedenti exeunte synodicam suam misit ad Carolum; ille verò apto tempore concilium Francfordiense coadunavit, ejusque dein acta transmisit ad pontificem, qui statim concilium convocavit, cujus synodicam ad episcopos Hispaniæ inscripsit, eaque omnia deferenda curavit ad regem. Omnibus his documentis acceptis Carolus literas suas ad Elipandum una cum iisdem scriptis destinavit. Erroris hinc arguas Venetum editorem, qui ex Romano concilio anni 792. pro-

profectas censet literas illas Adriani ad episcopos Hispaniæ, quas concilio anni 794. adscribendas hucusque demonstravimus. Quin nec satis liquet, an Felix hæresim suam in concilio ejuraverit, id enim, nec Alcuinus tradit, nec alicubi legitur. Hoc unice constat, convictum illum Ratisponæ hæresim suam Romæ ante confessionem S. Petri damnasse.

LEO PAPA III.

Sedit ab anno 795. usque ad 816.

AD EPISTOLAS LEONIS III. PAPÆ

& Caroli Magni

APPENDIX.

PRÆFATIO COLLECTORIS.

QUanquam omnes a Labbeo cæterisque Collectoribus prætermissas Leonis III. & Caroli Magni epistolas hic supplere non est animus; nonnullas tamen dare juvat, sive ex iis quæ non ita passim suppetere lectoribus possent, sive quæ exhibitas a Labbeo epistolas aut emendant, aut mancas ab eo traditas integriores reddunt. Hoc igitur consilio primum locum exhibeo epistolæ Leonis III. ad Athelardum Dorobernensem archiepiscopum, cui in omnes per Angliam ecclesias primatum asserit. Ut lucem epistolæ huic afferam, recolere oportet historiam, inter res hujus ætatis ecclesiasticas, notissimam. Offa Mercorum rex invisum habens Lambertum Dorobernensem archiepiscopum, id egit apud Adrianum I. ut ejus authoritate duæ in Anglia distinguerentur Metropolitanæ cathedræ, quarum alteri Lichefeldensis, alteri Cantuariensis antistes præesset. Hæc non diu stetit diœcesis distributio; nam Kenulfus rex, Offæ successor, inter primas regni sui curas hanc posuit, ut res prius in Anglicano quodam concilio stabilita, a Leone III. pontifice in integrum restitueretur, universis per Angliam ecclesiis obsequio Cantuariensis archiepiscopi redditis. Leonis III. literas, quibus Cantuariensem archiepiscopum primatem totius Angliæ agnoscit, & pallio donat, hic exhibemus e MS. codice vulgatas ex Vvilkins tom. I. pag. 160. Datæ inscribuntur *die XV. Kal. Februarias indictione decima*; quæ si genuina inscriptio habeatur, reddit annum 802. indicantque cautam illam, quæ anno 797. cœpta est agitari, aliquandiu perseverasse.

Addimus ob similitudinem argumenti epistolam cleri totius Angliæ ad eundem Leonem III. pontificem, contendentis adductis exemplis demonstrare, archiepiscopos Dorobernenses authoritate potiri successores sibi ordinandi. Epistolam hanc pariter damus ex Vvilkins tom. I. pag. 166.

Denique Caroli Magni epistolam ad Offam Mercorum regem ut daremus ex eodem Vvilkins, fecit ejusdem epistolæ integritas, cum mutilam & subinde obtruncatam exhibuerit Labbeus tom. IX. col. 174. Venet. editionis.

LEONIS III. PAPÆ AD ATHELARDUM

Archiepiscopum Dorobernensem,

Mittit pallium, & primatem totius Angliæ agnoscit.

Leo episcopus, servus servorum Dei, Athelardo archiepiscopo Dorobernensis ecclesiæ in perpetuum.

Extat apud Wilkins to. I. pag. 160.

POntificali discretioni præcipue congruit præsulibus ecclesiarum, secundum eorum irreprehensibilem fidem, audientiam præbere, & eorum, quæ per beatum Petrum principem apostolorum, & nos gerere desideraverint, quæ canonicis non refragantur sanctionibus, effectum concedere. Ut cum id, quod desiderant, obtinuerint, flagrantiores ergà eorum religionis amorem existant. Exhortanda itaque nobis visa est, ac precanda tua fraterna almitas pro diœcesibus Angliæ sibi commissis, videlicet episcoporum, seu monasteriorum tam monachorum, quam clericorum, & puellarum; quæ sicut ab olitanis temporibus tua ecclesia tenuit, ut in sacro scrinio nostro requisita cognovimus, ita tibi tuisque successoribus tenenda confirmamus. Omnes Anglorum ecclesias sanctus ac egregius prædicator, papa Gregorius ordinavit, atque catholice confirmavit beato Augustino archiepiscopo, sincello suo subjectas fore in ævum per sacrum usum pallii; & ideo tibi scribimus ex auctoritate beati Petri apostolorum principis, cui a Domino Deo potestas data est, dicente (a) *Quia tu es Petrus, & super banc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum; & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*: Immo & secun-

(a) Matt. XVI.

ANNO CHRISTI 795.

cundum institutam sanctorum canonum censuram, licet immeriti, ejusdem beati Petri, clavigeri regni cœlorum, vicem gerentes, tibi, Athelarde, tuisque successoribus omnes Anglorum ecclesias, sicut a priscis temporibus fuerunt, in perpetum in ipsa tua metropolitana sede, per subjectionis cognitionem, eas irrefragabiliter jure esse concedimus detinendas. Si quis verò, quod non optamus, contra hanc nostræ diffinitionis, vel apostolici privilegii auctoritatem venire temptaverit, ex auctoritate apostolica statuimus, ut, si archiepiscopus vel episcopus fuerit, ex ordine præsulatus sit dejectus. Similiter presbyter vel diaconus aut alius quilibet minister sacri ministerii si fuerit, ab ordine sit depositus. Si autem ex numero laicorum fuerit, tam rex, quam princeps, aut quælibet magna, sive parva persona, a sacræ communionis participatione se noverit alienum. Hanc privilegii paginam, auctoritate beati Petri, apostolorum principis, cujus ministerio fungimur, tibi, Athelarde, tuisque successoribus in perpetuum concedimus obtinendam. Ad cujus firmitatem manibus nostris subscriptionem impressimus; illamque nomine nostro signari mandavimus. Quam etiam a Sergio scriniario nostro scribi præcepimus mense januario. Dat. 15. Kal. Februarii per manum Eustachii, primicerii sanctæ sedis Apostolicæ, imperante Domino Carolo piissimo, consule, Augusto, a Deo coronato, magno, pacificoque imperatore, anno secundo post consulatum ejusdem domini, indictione decima.

OMNIUM TOTIUS BRITANNIÆ EPISCOPORUM ET SACERDOTUM EPISTOLA AD LEONEM III. PAPAM

De successione archiepiscoporum Dorobernensium.

Omnes episcopi & sacerdotes totius Britanniæ insulæ venerabili Papæ Leoni salutem in Christo.

Apud Wilkins to. I. pag. 166.

NOtum fore cupimus almitati vestræ, sicut legimus in historiis Anglorum, scribente Beda, historiographo: & laudabili doctore nostro, quod non tam ingens labor incumbebat anterioribus nostris, scilicet pallii gratia Romam usque fatigari, quemadmodum postea mos inolevit. Scripsit namque ipse præfatus doctor, quod Beatus papa Gregorius Augustinum prædicatorem genti Anglorum direxerit, non episcopum ordinatum, sed monachum, cum aliis ejusdem religionis cooperatoribus. Ipse namque Augustinus post conversionem prædictæ gentis ab Aetherio Arelatensi archiepiscopo, archiepiscopus ordinatus est, juxta quod jussa S. patris Gregorii acceperat. Postea verò Augustinus successorem sibi Laurentium, adhuc vivens, ordinavit, exemplum sequens beati Petri, principis apostolorum, qui Clementem adjutorem & successorem sibi consecrasse perhibetur. Post Laurentium Mellitus sedem Dorobernensis ecclesiæ suscepit. Et post Mellitum, Justus; qui ambo susceperunt scripta exhortatoria a pontifice Romanæ & apostolicæ sedis Bonifacio, data sibi ordinandi episcopos auctoritate; cujus auctoritatis ista est forma. *Dilectissimo fratri Justo Bonifacius. Pallium per latorem præsentium fraternitati tuæ, benignitatis studiis invitati, direximus, concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum, exigente opportunitate, Domini præveniente misericordia, celebrare; ita ut Christi evangelium plurimorum adnunciatione in omnibus gentibus, quæ necdum conversæ sunt, dilatetur,* & cætera. Nam iste Justus antea ab Augustino episcopus ordinatus est, sicut & Mellitus. Ipse quoque Justus ordinavit Paulinum episcopum, & Honorius papa misit pallium ipsi Paulino, ubi gentem Nordanhymbrorum cum suo rege ad fidem Christi, Paulino evangelizante, conversam esse didicit. Qui Paulinus post obitum prædicti Justi, Honorium Dorovernensi ecclesiæ archiepiscopum ordinavit, cui etiam præfatus papa Honorius misit pallium & literas, in quibus continentur hæc:

Dilectissimo fratri Honorio, Honorius salutem. Juxta vestram petitionem, & filiorum nostrorum regum, vobis per præsentem nostram præceptionem, vice beati Petri, apostolorum principis, auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex vobis divina ad se jusserit gratia evocari, is, qui superstes fuerit, alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare; pro qua etiam re singula vestræ dilectioni pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus, ut per nostræ præceptionis auctoritatem possitis Deo placitam ordinationem efficere: quia ut hæc vobis concederemus longa terrarum marisque intervalla, quæ inter vos & nos obsistunt, ad hæc nos condescendere coegerunt; ut nulla possit ecclesiarum vestrarum jactura per cujuslibet occasionis obtentum quoquo modo provenire; sed potius commissi vobis populi devotionem plenius propagare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

Item Albinus vel Alquinus maximus librarius scripsit ad Offam, regem Anglorum, dicens, quod archiepiscopus semper ab archiepiscopo debeat ordinari, & pallium ei debet mitti a domno Apostolico. Sed regum dissensiones hanc turbaverunt ordinationem, ita ut non potuerit fieri, quod fieri debuit; quamvis sancti canones firmissime decrevissent, nunquam ob regum dissensiones ecclesiastica statuta violari debuisse. Tunc temporis impleverunt sancti & apostolici viri illud laudabile præceptum Salvatoris nostri, dicentis: (a) *Gratis accepistis, gratis date.* Tunc sine viribus elanguit Simoniaca hæresis, quia non pecunia emebatur donum Dei, sed gratis, sicut ipse jusserat, donabatur. Timendum est tamen videntibus gratiam Dei, hoc quod Petrus apostolus Simoni dicebat: (b) *Pecunia tua tecum sit in perditione; non est tibi pars, neque sors in sermone hoc,*

(a) Matth. X. 8.

(b) Act. VIII.

AD-

ANNO CHRISTI 795.

ADMONITIO COLLECTORIS

In sequentem epitomen epistolæ Leonis papæ III.

VEtustissimus ille noster Lucensis Codex MS. in collectione canonum in epitomen redactorum sequentem pariter Leonis epistolam seu epistolæ synopsim exhibet, quam ad Leonem hunc pertinere, ex illo ad quem data scribitur, intelligimus. Directa est enim Alcoino, qui alteri Leoni pontifici nulli præter quam III. æqualis vixit.

EX EPISTOLA LEONIS AD ALCOINUM.

Ternam mersionem fieri in baptisma.

CAROLI MAGNI

Ad Offam Mercorum regem epistola.

Carolus Dei gratia rex Francorum & Longobardorum, ac patricius Romanorum, viro venerando ac fratri charissimo, Offæ, regi Merciorum, præsentis prosperitatis & æternæ beatitudinis in Christo salutem.

Ex Wilkins to. I. pag. 158.

INter regales dignitates, & sublimiores seculi personas fœderatæ in unanimitate pacis amicitiæ jura, & sanctæ charitatis concordiam ex intimo cordis affectu servare, multis prodesse solet; & si inimicitiæ nodos dominico præcepto dissolvere jubemur; quanto magis vincula charitatis connectere curandum est? Unde & nos, frater dilectissime, antiqui memores inter nos pacti, has vestræ reverentiæ literas dirigere curavimus, ut fœdus in radice fidei firmatum floreret in fructu charitatis; relectisque vestræ fraternitatis epistolis, quæ diversis siquidem temporibus per missorum vestrorum manus nobis delatæ sunt, singulis competenter vestræ auctoritatis suggestionibus respondere satagentes, primò gratias agimus omnipotenti Deo, de catholicæ fidei sinceritate, quam in vestris laudabiliter invenimus paginis exaratam; agnoscentes vos non solum terrenæ patriæ fortissimos protectores, sed etiam & sanctæ fidei devotissimos esse defensores. De peregrinis verò, qui pro amore Dei & salute animarum suarum beatorum limina apostolorum adire desiderant, sicut olim perdonavimus, cum pace sine omni perturbatione vadant suo itineri, secum necessaria portantes. Sed probavimus quosdam fraudulenter negotiandi causa se intermiscere; lucra sectantes, non religioni servientes. Si tales inter eos inveniantur; locis opportunis statuta solvant telonea; cæteri absoluti vadant in pace. De negotiatoribus quoque scripsisti nobis, quos volumus ex mandato nostro, ut protectionem & patrocinium habeant in regno nostro legitime, juxta antiquam consuetudinem negotiandi. Et si in aliquo loco injusta affligantur oppressione, reclament se ad nos, vel nostros judices, & plenam jubebimus justitiam fieri. Similiter & nostri, si aliquid sub vestra potestate injusti patiantur, reclament se ad vestræ æquitatis judicium, ne aliqua inter nostros alicubi oboriri possit perturbatio. De Odhberhto verò presbytero, qui de Roma rediens, pro Dei amore (ut referre solet) peregrinari volens, non vos accusare veniens; sciat dilectio vestra, quod eum cum cæteris exulibus, qui timore mortis sub nostræ protectionis confugerunt alas, Romam direximus, ut sub præsentia domini Apostolici, & N. archiepiscopi vestri, quo se, ut vestri innotuerunt apices, voto constrinxerunt; audita causa illorum judicentur; ut in quo pietatis intercessio non profuit, æquitatis indicatio proficiat. Quid nobis cautius esse poterit, quam ut apostolicæ auctoritatis censura causam discernat, in qua aliquorum dissonat sententia. Petras verò nigras, quas vestra flagitabat reverentia, vobis direxi. Veniat missus, qui consideret quales animus vester desideret, & ubicumque inventæ fuerint, dari, & in vehendo adjuvari libenter mandabimus. Sed, sicut vos de longitudine petrarum desiderium vestrum intimastis; ita & nostri de prolixitate sagarum deposcunt, ut tales jubeatis fieri, quales antiquis temporibus ad nos venire solebant. Cognoscat quoque dilectio vestra, quod aliquam benedictionem de dalmaticis nostris, vel palliis ad singulas sedes episcopales regni vestri, vel Aethelredi in eleemosinam domni Adriani, apostolici patris nostri, & amatoris vestri direximus; deprecantes, ut diligenter jubeatis intercedere pro anima illius, nullam habentes dubitationem beatam illius animam in requie esse; sed ut fidem & dilectionem ostendamus in amicum nobis charissimum. Sicut & beatus præcipit Augustinus, pro omnibus ecclesiasticæ pietatis intercessiones fieri debere; asserens, pro bono intercedere, facienti proficere. Sed & de thesauro humanarum rerum, quem Dominus Jesus nobis gratuita pietate concessit, aliquid per metropolitanas civitates transmisimus; vestræ quoque dilectioni ad gaudium & gratiarum actiones Deo omnipotenti, dirigere studuimus unum baltheum, & unum gladium Huniscum, & duo pallia serica. Quatenus ubique in populo Christiano divina prædicetur clementia, & nomen Domini nostri Jesu Christi glorificetur in æternum; pro nobis nostrisque fidelibus, immo & pro cuncto populo Christiano, assiduas fieri faciatis intercessiones, deprecamur; quatenus mitissima superni regis (bonitas) regnum sanctæ ecclesiæ protegere, exaltare, & dilatare dignetur. Deus omnipotens dignitatis vestræ excellentiam ad tutelam sanctæ suæ ecclesiæ longæva prosperitate incolumem conservare dignetur, desiderantissime frater.

Sæpe sequens agnum lupus, est a voce retentus,
Sæpe avidum fugiens respicit agna lupum.
Sæpe canes leporesque umbra cubuere sub una,
Et stetit in saxo proxima cærulea (a)
Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
Sedit, & accipitri juncta columba fuit.

(a) Cervula.

De-

ANNO CHRISTI 798.

Deceptum ista qui se simulabat amare; In laqueos auceps decideratque suos.

A

Inerat amor mentes, usu didiscitur usus; Qui poterit sanum fingere, sanus erit.

ANNO CHRISTI 796.

GALLICANUM INCERTI LOCI CONCILIUM

Forte Turonense, in causa Josephi Cenomanorum episcopi

Circa annum 795. habitum.

Meculo religiosissimo Cenomanorum episcopo circa annum 795. vita functo successor datus est a Carolo Magno rege, Josephus, qui longe aliter ac decebat sum sacrum regimen instituit. Nam seditionem quamquam in se clerici & populi exortam ita repressit, ut passim & impotenter vel in sacerdotes ferverit, nec a flagelli quidem abstinuerit. Re ad Carolum regem delata, ipse in concilio causam discuti jussit. Dia res ventilata est, cum ille negaret omnia; donec tandem sententiam imminere in se intelligens Josephus, laicali & militari veste indutus in fugam dilapsus est. Quare Ratisponense *episcopo Turonensi de cujus familia oriundus erat, redditur fuit, qui & cum in quadam* B *cella sua in pago Turonensi nomine Candeda sub praetextu posset.* Meminit synodi hujus libellus de gestis episcoporum Cenomannensium in analecta. Mabillonii pag. 292. edit. in fol. his verbis: *Adpropinquante termino contumeliae suae, & a regale excretu, & a synodali conventu ec.* Concilium itlud, quod Turonense ideo dixi, cum judicia episcoporum suffraganeorum ad metropolitanum; & concilium ab eo indictum pertinerent, concilium, inquam, illud non serius anno 796. habitum fuisse oportet, cum anno illo die 3. XV. Kal. Januarii, quo Carolus regni sui annum XXIX. agebat, datum sit ejusdem Caroli diploma in gratiam Franconis Cenomannis episcopi, qui Josepho successit. Vide analecta Mabillonii ibid. pag. 293.

AD CONCILIUM APUD BACENCELD

Anno 796. Kenulfi Merciorum regis II. celebratum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA ET ADDITIO.

To. I. pag. 158.

Carolus Daniel Vulkins de anno quo synodus ista convenit, ita differit in adnotatione hic subjecta: „ Clar. Spelmannus „ concilium hoc Baccancelde celebratum, „ fuisse dicit anno Christi DCCXCVIII. Nos „ chronicon Saxonicum secuti, ad annum DCCXCVI. referimus, hac insuper „ industi ratione, quod archiepiscopus Eboracensis 19. cal. Sept. hujus anni consecratus, professionem archiepiscopo Cantuariensi eo anno fecerit, quo concilium „ fuit celebratum. Jam praeter hunc *Eadulfum* neminem alium in sede Eboracensi tempore Archelardi, archiepiscopi Cantuariensis, successisse, historia docet. Concilium verò hoc inferit Labbeus tom. IX. pag. 2211. Veter. edit. Hic verò ejusdem decretum, prout in vetustissimo chronico Saxonico exprimitur, latinis literis ab eodem „ viro docto expressum, damus. Archelardus, archiepiscopus Cantuariensis, indixit synodum, ac stabilivit, & confirmavit mandato papae Leonis omnia Dei ecclesias (spectantia) quae fuerant constituta Vuihetgari diebus, aliorumque regum „ diebus, & sic dixit: *Ego, Archelardus, humilis archiepiscopus de Cantuvvarebiri, cum unanimi consilio totius synodi, & totius congregationis omnium monasteriorum, quibus superioribus temporibus libertas concessa est a fidelibus viris, in Dei nomine, & per ejus tremendum judicium praecipio, sicut mandatum habeo a papa Leone, ne deinceps aliquis audeat sibi eligere dominos ex laicis hominibus super Dei hereditatem. Verum sicut est inscriptum, quos papa concessit, aut sancti vvrt confitiuerunt, nostri nunc patres & nostri domini, de sanctis monasteriis; ita illa perpetua & inviolata, absque omne revolutione. Si quisquam fuerit, qui hoc Dei, & nostri papae, nostrumque mandatum observare minuerit, verum sprouerit, ac pro nihilo duxerit, sciat ille, quod redditurus sit rationem ante Dei tribunal. Ego autem Archelardus, archiepiscopus, cum duodecim episcopis, & cum tribus & viginti abbatibus, hoc opus cum ipso gesto cunctis Christi confirmo atque stabilio.*

ANNO CHRISTI 800. 803.

CONCILIUM seu CONVENTUS ECCLESIASTICUS RATISPONENSIS

Inter annum 798. & 811. celebratum.

Inter an. 798. & 811.

Synodi vel conventus hujus ecclesiastici mentio fit in veteri charta Frisingensi, quam in altera primi voluminis parte Historiae suae Frisingensis descripsit P. Meichelbech num. CCLVI. in qua haec legas. *Hoc factum est in Regnaspurc in publico conventu episcoporum, seu etiam presbyterorum, in quo erat Arn archiepiscopus Salzburgensis, Atto episcopus Frisingensis, Adalpovnus episcopus Ratisponensis, Hato episcopus* Lauretanensis seu Pataviensis, *Einrich episcopus* Sabionensis, *Agnus Episcopus; Meginari abbas* &c. Annus habiti concilii incertus est, quanquam diversum credat a concilio Ratisponensi contra Felicianum haeresim anno 803. coacto, ex illis enim episcopis, quorum fides compertа est, discimus concilium esse, non quidem a Carolo rege ex diversarum provinciarum episcopis collectum, sed provinciale ab Arnone archiepiscopo cum suffraganeis suis celebratо, & quidem intra annum 798. quo archiepiscopi titulum primum obtinuit, & annum 811. quo Atto Frisingensis episcopus obiit. Cætera hujus concilii ignorantur.

MOGUNTINUM CONCILIUM

A Carolo Magno ante profectionem suam ad urbem Romam

Anno 800. *celebratum.*

Anno 800.

Anno 800. Labbeus concilium Turonense ex authoritate chronici Moissiacensis affingnat; in quo factam a Carolo regni sui divisionem inter filios ex eodem chronico tradit. Cum verò eam regni divisionem tertio commentitiam esse Pagius in Critica A. 800. ex silentio omnium aratis illius scriptorum demonstraverit; hinc fides etiam ejus concilii, de quo altum est apud eosdem scriptores silentium, mutat. Praeterea igitur censeo authoritatem anonymi scriptoris veterum annalium Francorum apud Martene in Collectione Motum. tom. V. qui Turonensi Moguntinum anni hujus concilium his verbis indicit: *Carolus rex congregavit optimates suos & fundum habuit apud Moguntiam episcoporum vel abbatum ec.* Congruit & Eginarthus, qui anno illo cuiam Moguntiæ habuisse regem testatur.

AD CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

Anno 803. habitum

ADDITIO.

Anno 803. Ex Willkins to. I. pag. 167.

Quod hic subjungitur decretum concilii Cloveshoviensis. Labbeus quidem ex Spelmanno dedcrat, sed mutilum adeo ut iterum hic ex Wilkinsi qui ex fonte ipso dedit, referendum censuerim.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis.

Scimus, quod multis in Deum filiis deliter confideratibus notum & manifestum, eſt, & nihil tamen illis placabile in eo visum eſt, qui in gentibus Anglorum commoratur, quod Offa rex Merciorum, in diebus Jaenberhti archiepiscopi cum maxima fraude honorem & unitatem sedis S. Augustini patris nostri, Dorovvernensi civitate, dividere & discindere praesumsit; & quomodo post obitum praedicti pontificis Aedelhardus Archiepiscopus, Dei gratia, donantiae illius successor, post curricula annorum erga plurima Dei ecclesiarum jura, limina apostolorum & apostolicae sedis beatissimum papam Leonem visitare contigit. Inter alias necessarias legationes etiam difficilionem injuste factam archiepiscopatûs sedis narravit; & ipse apostolicus papa, ut audivit & intellexit, quod injuste fuisset factum, statim sui privilegii auctoritatis praeceptum posuit, & Britanniam misit & praecepit, ut honor sanctae Augustini sedis cum omnibus suis parochiis integerrime redintegraretur, juxta quod sanctus Gregorius, doctor gentis apostolus & magister, composuit, & honorabili archiepiscopo Aedelhardo in patriam pervenienti per omnia reddiderat; & Coenulfus, rex pius Merciorum, ita complevit cum senatoribus suis. Anno vero dominicae incarnationis DCCCIII. indictione II. die 4. idus Octobris. Ego Aedelheardus archiepiscopus, cum omnibus diocesim episcopis sanctae sedi beati Augustini subjectis, per apostolica praecepta domni papae Leonis in synodo, quae facta est in loco celebri, qui vocatur Clofesbrus, unanimo consilio totius synodi in nomine Dei omnipotentis praecipientes, & omnium sanctorum illius, & per ejus tremendum judicium; ut nunquam reges & episcopi, neque principes, neque ullius tyrannice potestatis homines honorem sanctî Augustini, & suae sanctae sedis diminuere, vel in aliquan-

tula particula dividere præsumserit; sed in eo per omnia dignitatis honore plenissime semper permaneat, quo utique in constitutione beati Gregorii, & in privilegiis apostolicorum suorum successorum habeatur; necnon etiam & in sanctorum canonum rectum haberi sanctionibus videatur: nunc etiam, Deo cooperanti, & domno apostolico papæ Leoni, ego Arichiepiscopus archiepiscopus, & alii coepiscopi nostri, & robiscum omnes dignitates nostræ synodi cumvexillis crucis Christi unanimiter primatum sanctæ sedis firmantes, hoc quoque præcipientes, & signo sanctæ crucis scribentes, ut archiepiscopatûs sedes in Licestiefeldensi monasterio nunquam habeatur ex hoc tempore, neque in alio loco aliquo, nisi tantummodo in Dorobernensi civitate, ubi Christi ecclesia est; & ubi primum in hac insula catholica fides tenuit, & a S. Augustino sacrum baptismum celebratum est. Insuper etiam cartam a Romana sede missam, post Adrianum papam, de pallio, & de archiepiscopatus sede in Licestefeldensi monasterio, cum consensu, & licentia domini apostolici Leonis papæ præcribimus aliquid non valere, quia per subreptionem & male blandam suggestionem archipresbyter, & idcirco manifestissimis signis cœlestis regis primatum monarchiæ archiprincipatus permanere canonicis & apostolicis munitionibus statuimus, ubi sanctum evangelium Christi per beatum patrem Augustinum in provincia Anglorum primum prædicatum, & deinde per gratiam Spiritus Sancti late diffusum est. Si quis vero contra apostolica præcepta & nostrorum omnium ausus fit tunicam Christi scindere, & imitatem sanctæ Dei ecclesiæ dividere, quod absit, & ipse emendaverit, quod inique contra sacros canonos fecit, æternaliter esse damnatum.

ANNO CHRISTI 803.

Hic sunt nomina sanctorum episcoporum & abbatum, qui præscripsam apographi cartulam in synodo, quæ facta est ad Clofeshoum anno adventus Domini DCCCIII. cum signo sanctæ crucis Christi firmaverunt.

B
† Aldelheardus archiepiscopus.
† Alduulphus episcopus.
† Wuerembertus episcopus.
† Alcheardus episcopus.
† Vvitiberthus episcopus.
† Alhmundus episcopus.
† Oſmundus episcopus.
† Eadwulfus episcopus.
† Dereberthus episcopus.
† Vvilitunus episcopus.
† Trifridus episcopus.
† Vulfheardus episcopus.
† Alhmundus presbyter abbas.
† Beonna presbyter abbas.
† Fordred presbyter abbas.
† Vuigmundus presbyter abbas.

AD REISPACENSEM SYNODUM

Anno 803. habitam

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET ADDITIO.

REispacensem synodum a Labbeo omissam ex Hansizii Germania sacra in Salisburgen. Venerus editor fupplievit, contuliteque cum eodem Hansizio, & cum eo qui utrumque præcessit, Dukerio in chronico Salisburgensi in annum 799. & mensem Januarium. Sed promovendam in annum 803. diem XIII. Kal. Septembris probare mihi videor ex epistola encyclica Arnonis, ut credere par est, Salisburgensis archiep. qua cæteros episcopos ad synodum invitavit, quam epistolam ex P. Pesii Codice Diplomat. par. I. pag. 24. inferius recitabo. Cum enim in epistola insitentur episcopi ad diem XIII. Kal. Septembris ad Reispach, ut synodum ibi agant, ceteroque pariter conflet synodos in eiem dominicam indici; probabili hinc consequitione deduco synodum hanc vel anno 797. vel anno 803. vel 808. conveniſſe. Anum vero 797. excludendum plane demonstrat archiepiscopi titulus, quem a Leone III. acceptum Arno nonnisi anno 798. ut liquet ex Pagio, retulit. Annum verò 808. Labbeicendum pariter fuadet concilium Salzburgense præcedenti anno 807. celebratum, quod tamen in vetusto libro traditionum Frisingensium post charram synodum Reispacensem commemorantem inducitur. Chartam illam ex Dukerio affert Hansizius, ex quo Venetus Labbei editor fed mutilam; integram verò refert P. Meichelbech in hiſtoria Frisingensi tom. I. par. I. pag. 94. ex quo illam describam.

Quod verò censendum sit concilium eo ipso anno ago Reispacense in Francia habitum, quod memorat Arno in sua encyclica, quis divinaverit? Inter capitula ecclesiastica quæ ex capitularibus Caroli Magni selecta dedit Labbeus pag. 239. edit. Venet. in titulo III. cap. II. exhibetur decretum *Sacerdotum de purgatione* Caroli regis cum consensu Papæ Leonis sanctum in pleno quodam episcopum & præsulum concilio; idque post annum 800. prodisse idem Labbeus tom. IX. pag. 259. egregie probat. Num idem est concilium de quo in epistola a forte idem est concilium de quo in epistola Quærant docti. Nunc vandem epistola hanc fepius laudata promenda.

AR-

ARNONIS EPISTOLA ENCYCLICA

De celebranda synodo in Rispach.

Sanctissimæ dilectionis venerabiliter præcrendo, & cum omni charitatis amore amplectendo N. digno Dei antistiti, Apostolico Sanctæque ecclesiæ Archiepiscopoque K. benè cupiens prosperitatis optatæ hic præsentis & in futuro sæculo.

P. Pez Codic. dipl. par. I. col. 24.

SOlito etenim more sanctitatis vestræ precibus nos enixe commendamus. Vestra... nunque memoria, ut optime condocet, jugiter apud nos recentiat, fuit optime noverit fraternitas vestra, & canonica auctoritas probat, omniumque nostrum est utilitas maxima, qui sumus in loco regiminis constituti, *synodale colloquium* habere, & ibi perstractare nostrum ministerium, a Deo nobis commissum, ad profectum totius Christianæ plebis: quia idipsum a confratribus nostris episcopis hoc anno in *regno Domni Seniores nostri in Francia* est peractum. Quapropter Deo auspice nos coadunati sumus synodalem conciuonem exercere ad *Rispach* die inchoante *XIII. Kal. Sept.* Quapropter bonum est, ut die statuto vos ipsi illuc veniatis, & præcipiatis vestro *Choro episcopo*, ut illuc veniat, & archipresbyteratis vestris seu cæteris primoribus ecclesiasticis: & de illa vestra abbatia illos procetus monachos, quantos vobis videbitur. Etsi illa capitula quæ in ista synodo in Francia gesta fuerunt, scripta habeatis, vobiscum deferte. De virtualibus verò fagax prudentia vestra præcaveat, ad quantos dies ibi commorari in loco, tantos tunc nostra fuppetiat convenientia. Quia, sicut superius præfati sumus, ut illa tynodalis loquela, Divina auxiliante gratia, nobis a Deo mercedes adcrescat, & apud homines bona laus. Et hoc scitote, quia ad confratres nostros episcopos istam exemplariam scriptam directam habemus. Perfecta hac epistola a vestra dilectione nobis subpitatem vestram per missum aut per indiculum vestrum nobis innotescere non pigeatis.

CHARTA FRISINGENSIS

In qua concilii Reispacensis Patres commemorantur.

NOtitia de hoc quod Cundharius abbas Hid. Fri- reddidit Attoni episcopo Ecclesias sing. to. I. Parrochiales IIII. ad Thahasingas, ad Mo- pag. I. pag. sahem, ad Munitihingas, ad Sulagaloch, & Palacitavit si aliquis ex propinquis suis dignus extiterit ad facerdotium, ordinet eum illic episcopus, & in præsentia illorum. Ad Ripah in fynodo factum est. Vvaltrih episcopus, Arn archiepiscopus. Adalvvinus episcopus. Urolf abbas, Hato abbas, Reginperht abbas, Anno archipresbyter. Ellandrod archipresbyter. Helitperht diaconus, Paldrih archipresbyter.

Ejusdem hoc locum, & ipsius, si Deo placet, comitis beque confirmationes daremus; quales a Dukerio referuntur; sed cum a doctis omnibus rejiciantur ut evidenter spurie, ideo negligendas censuimus. Vide Hansizium Germ. S. tom. II. Salisburgen. Meichelbech Hist. Frising. ubi supra; quorum doctorum argumenta demonstrantur Dukerium in iis, quæ ad synodum istam spectant, omnia ad ingenium confinxisse. Accedat ea quæ de anno & mense habiti concilii supra retulimus, ex quibus nonnisi ad arbitrium annum hunc & mensem confinxisse scriptor Reispacense convincitur. Ex quo errore cæterorum veritatem augura-

AD CONCILIUM AQUISGRANENSE

Anni 803.

ADDITIO.

COncilium hoc Aquisgranense ex authore Chronici Moyſiacensis Labbeo innotuit, cujus & verba recitat, sed hæc ipsa verba referens author Veterum Annalium Francorum vulgatus a PP. Martene & Durand in Collectione Monum. tom. VII. quædam adjicit quæ negotiis pertinent; ita ergo addit scriptor ille coævus: *Similiter in Aquisgrana fynodo congregavit universos abbates, & monachos, qui ibi aderant, & ipsi inter se, conventum fecerunt, & legerunt regulam sancti Patris Benedicti, & tradiderunt eam spectantem in conspectu abbatum & monachorum; & tunc iussio generaliter super omnes episcopos, abbates, presbyteros, diaconos, seu universo choro clericorum factus est, & unusquisque in loco suo suscia constitutionem SS. Patrum, sive in episcopatibus, sive in monasteriis aut per universas ecclesias; ita ut canonici juxta canones viverent, & quidquid in clero aut in populo de culpis aut negligentiis apparuerit juxta canonum auctoritatem emendaretur, & quidquid in monasteriis seu in monachis contra regulam S. Benedicti factum fuisset, hoc juxta regulam ejusdem emendare faceret. Mandavit autem ut unusquisque episcopus in omni regno, vel imperio suo ipse cum presbyteris suæ officium sicut & sancta ecclesia Romana faceret. Nam & scholas suas, eorum in loco congrua consensu præcepit, ubi similiter & in monasteriis Sancti Benedicti fervantibus regulam, ut officium ejus faceret, sicut regula docet.*

CON-

ANNO CHRISTI 804.

CONCILIUM TEGERNSEENSE

In Monasterio ejus nominis ad Lacum Tegurinum in diœcesi Frisingensi habitum, pro lite quadam ejusdem monasterii cum suo episcopo.

Anno Caroli imperatoris IV. Christi 804. die XVI. Junii.

Concilii hujus historiam suppeditat vetus documentum, quod ex vetusto codice Traditionum Frisingensium integrum refert P. Meichelbech in Historia Frisingensi tom. I. par. II. pag. 92. Ex eo verò tota concilii hujus historia deducitur. Tegernseensibus monachis diem dixerat Atto Frisingensis episcopus ad concilium quoddam in ecclesia S. Emmerammi extra mœnia urbis Ratisponensis cogendum, ut ecclesias quasdam baptismales *idest parochiales, quas illos contra jus & fas retinere contendebat, sibi episcopo suo restituerent. Monachi jus suum pro viribus in eo defensabant; tandem ex sententia concilii reddere omnia jussi sunt. Cum dictis nequaquam stetissent, anno quarto imperii Caroli die XVI. Kal. Julias iterum ad concilium in eodem Tegernseensi monasterio coactum sistere se jussi sunt. Multa ibi pro se monachi; sed cum dicta sua scriptis documentis probare nequaquam potuerint, iterum victi causa exciderunt. Rem totam fuse legas in charta, quam hic integram ex eadem Frisingensi historia subjicio.*

Meichelbech Hist. Frising. to. I. par. II. pag. 92. Brevem commemoratorium de causa Sanctæ Mariæ semper Virginis & beati Corbiniani confessoris Christi domo episcopali, qui dicitur Frisiginga, quomodo Atto episcopus interpellavit Adalbertum abbatem, & Zachonem vicarium ejus pro causa sanctæ Mariæ, quæ abstracta injusto ordine fuit partibus illorum. Protulit prædictus episcopus sententiam suam coram episcopis, & abbatibus, quorum nomina hic scripta continentur. Erant enim congregati ad ecclesiam beati Emmerami martyris Christi, quæ est sita prope civitatem, qui vulgo nominatur Reganespurc. Hæc sunt nomina virorum religiosorum, & prudentium. Inprimis Altheus episcopus, Walterich episcopus, Arn episcopus, Itheri abbas, Ato diaconus sive abbas, Hunrih abbas, Urolf abbas, Reginperht abbas, item Reginperht capellanus presbyter, Wolfheri capellanus presbyter, Petto abbas, Cunzi presbyter, coram istis omnibus spoponderunt prædicti abbates Adalperht, & Zacco omnia se reddituros ad domum beatæ Mariæ, quicquid exinde injusto ordine abstractum habuerunt, & per wadium illorum utrique manibus suis, quasi coacti, in manu episcopi Attonis dederunt, dicentes, se reddituros ex integro justitiam secundum rectum judicium faciendam. Sed nihil profuit de his omnibus unde wadium dederunt, nec quicquam de justitia nostra ad illos invenire potuimus. Cum non post multum temporis contigit enim, ut Meginhart abbas ipsius domui vivente Zaccone regimen accepit. Deinde venerandus vir Atto episcopus, & Maginhardus abbas pro hoc condixerunt publicum placitum fieri, & taliter adunata est cohors, & stipata caterva in loco, qui dicitur Tegarinseo, ad translationem corporis Sancti Martyris Christi Quirini hic intelligitur. Ipso die residentibus viris illustrissimis Arnonem archiepiscopum; Attonem episcopum, Oadalhardum episcopum, Hiltigero vocato episcopo, Maginhardo abbate, Cundhario abbate, Ellannodo archipresbytero, Perhtrato presbytero & capellano domni Imperatoris, Oadalfrido presbytero, Zacconi monacho, qui quondam abbas, Rihheri presbytero, & M. Isaac presbytero & M. Lantolt M. Eparhat M. Arn M. & omnis congregatio ipsius monasterii, insuper Droant com. Pippimes com. Cundhart com. Reginbart cent. domni imperatoris, Maginhart, Amalrih, Swarzolf, Hitto, Amo, & alii plurimi. Facta est ibi inquisitio, & ventilata causa inter Attonem episcopum, & Maginhardum abbatem ex ipso monasterio jam dicto. Atto episcopus requirens ecclesias baptismales ad suum episcopatum legitime pertinentes, id fuerunt: ad Ascwendingas, & ad Hartbeningas, ad Egilingas, Worm, Gojollinga, Tanchiricha, Lezinhusir, Holzhusir, Hrodungeschiricha, Phunzina, Helphindorf, ad Funsinga, ad Pohloh, & decimam de ecclesia ad Feldkirc, & ecclesiam ad Holzhusun de traditione quondam novilissimi viri nomine dd, & illam parrochiam ad Tankirc, & altaria duo consecrata, & ad Teorhage, eó quod injuste abstractæ essent de ipsum episcopatum, & conlocatæ in illorum monasterio multo jam tempore. Tunc ipse Maginhardus abba juxta auditum, & dicta multorum hominum, qui illud adserebant, retinere temptabat in multitudine hominum traditionum ad ipsius monasterii facta. Tunc Arn pontifex taliter adserens ajebat: *Si istas ecclesias & omnia, quicquid a te repetit domnus Atto episcopus habere vis, veniat advocatus tuus in præsente, & faciat inde legem, & conquiratur ad ipsa casa Dei quicquid legitime secundum ordinem conquiri potest; sin autem reddatur, qua legitime possidere non queas.* Post hoc dictum venerunt iterum ipsi inter se, & placitaverunt, qualiter illos ad concordiam pacis revocare potuissent; quod ita & fecerunt. Tunc Maginhard abba reddidit ipsas ecclesias, & decima, & duo altaria in ipso loco restituenda, quæ injuste abstractæ fuerunt coram istis præsentibus Attonem episcopum per manus Arnonem pontificem, & Ellannod archipresbyterum, ea scilicet ratione, ut si valuisset investigare per veraces testes, quod plus legitime ad ipsum suum monasterium ob traditionem nobilium hominum pertinere deberent, quam ad ipsum episcopatum, ut hoc cum licentiam, & gratiam ipsius episcopi requirere liceret, quæ secundum canonicam institutionem fieri potuisset. Post ea verò Arn pontifex supplicavit Attonem episcopum,

ANNO CHRISTI 804. 806.

pum, ut ipsas ecclesias per præstitum beneficii reddidisset hoc Maginhardum abbatem, excepto illa decima tali ordine, ut ipsa decima ad ipsas ecclesias tali tenore accipiat, sicut solitus est accipere ipse episcopus ad suos parrochianos presbyteros; quod ita & factum est. Ecclesiam verò ad Tankirc, & altaria supra scripta ipse episcopus ad suum episcopatum retineat cum omni decima sua; & ita statuerunt inter se, atque definierunt, ut si amplius nullam calumniam inde generaret, ipse abbas partibus ipsum pontificem easdem ecclesias legitime visitare deberetur, excepto sicut diximus illa decima legitima, sicut superius intimavimus. Si verò pro ea ullam calumniam præsumeret generare ipse abbas, & sui, & rebelles fieri, atque lites excitare superbiendo contra ipsum pontificem, vel contra canonicam institutionem, vel ipsam convenientiam irritam fieri potestatem, habeat ipse episcopus ipsas ecclesias supra memoratas ad suam revocare episcopalem sedem. Actum Tegarinseo monasterio publico XVI. Kalendas Julii anno quarto imperii Domini nostri Karoli serenissimi augusti, indictione XII. in Dei nomine feliciter amen.

Berhtharius notarius hanc notitiam subscripsit.

SYNODUS PERSICA forte SELEUCIENSIS NESTORIANORUM,

De disciplina,

Timotheo Nestorianorum patriarcha præside, anno ægiræ 170. Christi 804. celebrata.

Anno 804. De hac synodo ita Assemanus Bibliot. Orient. to. III. par. II. pag. clxxxvii. Synodus Timothei celebrata anno Arabum 170. Christi 786. & confirmata ab eodem patriarcha anno Arabum 189. Christi 804. Canones XCVIII. de quibus hæc Amrus. *Condidit in synodo Patrum de constitutionibus & judiciis canones octo supra nonaginta, quorum unusquisque interrogationem & responsionem complectitur.* Extat in Nomocanone Arabico, usque ad canonem 53. Nam cæteri avulsis nonnullis foliis desiderantur. Horum primus, ut presbyteri, & diaconi ex ordinationis suæ tempore procedriam constituant. Secundus, ut qui ex aliena diœcesi advenerunt, iis postponantur, in quorum diœcesi, vel ecclesia versantur. Sextus, septimus, & octavus, ut diaconi, presbyteri, & episcopi, qui catholicum, metropolitam, vel episcopum contemnunt, iisque obtemperare detrectant, a ministerio suo per duos menses arceantur, & si quidem episcopi sunt, ab esu piscium & a vino abstineant; sin autem presbyteri, vel diaconi, ab esu carnium & a vino. Ex quo liquet, Timothei temporibus episcopos a carnibus omnino abstinuisse. Decimus septimus, ut eucharistia in sequentem diem super Altari nullatenus conservetur; sed eodem quo confecta est die percipiatur. Quadragesimus secundus & quartus, non licere mulieri, quæ ob fornicationis causam a viro dimissa est, alteri nubere, neque viro, qui eam dimisit, alteram ducere. Synodicas alias constitutiones Timotheus edidit, quarum excerpta vide to. 3. pag. 102. & seq. Extant fragmenta quædam in laudato Nomocanone Arabico.

AD CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

Pro admittendo Josepho sacerdote

ADNOTATIO CRITICA, ET ADDITIO.

Anno 806. Synodum hanc in Collectionem suam referens Labbe, Pseudo-synodum appellat; qua de causa ignoro. Quanquam enim *adulterantium synodus* vocatur a Theodoro Studita; id tamen nominis a sancto illo monacho obtinuit, quod in sententiam a se cæterisque monachis adversam concesserit, opinantibus patribus, ut Josephus, qui adulterium Constantini imperatoris cum Theodote admiserat pro bono communi ecclesiæ, in communionem reciperetur, quæ justissima erat, & tunc temporis necessaria dispensatio. Monachis verò cum Theodoro Studita admissionem improbantibus. Quid ea in re dignum reprehensione occurrit? Synodus ergo ista, quanquam a S. Theodoro Studita reprobata, catholica, & legitima habenda est. Quid verò huic addendum olim censui, ipsissimis adnotationis meæ ad Pagium ad A. 806. 3. verbis refero.

In Constantinopolitana hac synodo, cujus canones ignorantur, constitutos fuisse ritus, quibus monasteriorum archimandritæ consecrarentur, discimus ex vita S. Hilarionis junioris, quam ex manuscripto synaxario Divionensi exhibent PP. Bollandistæ ad diem 6. junii pag. 759. Ita explico verba illa Synaxarii: *Tum verò factus est Hegumenus & Archimandrita secundum ritus ibidem a synodo ordinatos.* Porro vir sanctus octavum præsulatus sui annum agebat, cum Leo Armenus imperium capessivit; quare ipso anno quo synodus Constantinopolitana habita fuit, regimen assumpsit.

CON-

ANNO CHRISTI 806.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

Quo Tharasio patriarchæ defuncto Nicephorus successor constituitur, Anno 806. habitum.

S. THarasio Patriarchæ Constantinopolitano e vivis sublato successor quærendus erat, qui in ea dignitate substitueretur, & fidei causam eodem quo ille ardore studioque defenderet. Eo consilio collecti in synodum episcopi aliique e clero, post diligentem rei discussionem, variisque propositis atque rejectis, communi tandem decreto Nicephorum, laicum quidem hominem, sed virtutibus & asceticæ vitæ exercitatione illustrem elegerunt; nihil obstare decernentes quod ad supremam dignitatem non quidem per gradus, sed veluti saltu quodam ascendisset. Porro qui ea occasione coivit episcoporum conventus, ideo synodum appello & inter synodos accenseo, cum eo nomine cœtum illum designaverint Adriani II. Romani pontificis ablegati in concilio Constantinopolitano generali VIII. hæc verba ad patres B habentes in actione VI. *Post mortem Tharasii sanctissimus Nicephorus ex decreto synodali sine ulla vi ab episcopis designatus est.*

SYNODUS APUD VVINCHELCOMBAM IN ANGLIA.

Anno 811.

Anno 811. DE hac synodo hæc legimus apud Vvilkins in Concil. Britanniæ tom. I. pag. 109.

In charta regis Kenulphi de Vvinchelcumbenis cœnobii prima fundatione, mentio fit trium synodorum ejus tempore celebratarum præter hanc, in qua charta hæc confecta C esse dicitur A. C. DCCCXI. indict. 4. ubi inter alia: Complacuit autem mihi Kenulpho, ut ad consecrationem antenominatæ ecclesiæ universos accercissem Merciorum optimates, episcopos, principes, procuratores; meosque propinquos, nec non Cuthredum, regem Cantuariorum, atque Siredum, regem orientalium Saxonum, cum omnibus, qui testes nostris synodalibus conciliabulis aderunt pro confirmatione meæ hæreditatis, quam dominus Leo Papa primus affirmabat cum suo privilegio, & postea Paschalis, summus pontifex, cum præceptis suæ auctoritatis & universis Merciorum optimatibus in tribus synodis, unanimo consilio &c. Hoc ego Kenulphus rex, & omnes, qui in nostris synodalibus conciliis testes atque conscii hujus rei præsentati fuissent, adjudicavimus, atque unanimo consensu constituimus &c. quasi in nostris tribus synodis firmiter decrevimus. Huic synodo intererant tres reges, Vvulfredus archiepiscopus, duodecim episcopi, & undecim duces.

AD CONSTITUTIONES ECCLESIASTICAS

Caroli Magni Imperatoris aliasque ejus ætatis

PRÆFATIO COLLECTORIS.

Anno 814. IN calce conciliorum ad ætatem Caroli D Magni pertinentium collocandas duxi sanctiones has ecclesiasticas ejusdem Imperatoris & aliorum; non quod omnes, vel saltem ex iis aliquas sub exitum vitæ Caroli datas censeam; sed eo usus consilio, quod cum incerti sint temporis, ideo illis omnibus canonicis constitutionibus, de quarum epocha certi sumus, subjiciendas duxerim. Quanquam vero certus singularum annus lateat, ex earum tamen diligenti lectione intelligimus esse quidem nonnullas, quæ sub Carolo nondum ad imperium evecto prodierint, cum in iis Regem se, non Imperatorem nuncupet; alias verò ipsum jam dignitate illa ornatum indicant, his verbis: *In capitulis domini Imperatoris*. Posteriores istas cum prioribus una eademque serie continuatas exhibet Martenius, ex quo eas profero, omnesque simul ad tempus, quo Carolus nondum imperator renunciatus fuerat, referendas arbitratur, ratus Imperatoris titulum in his dari Carolo ea plane ratione, qua in aliquibus ejus ætatis documentis imperator dicitur, cum nonnisi Regem adhuc ageret. Illum autem nunquam deinceps regem se appellavit, ex quo imperator dictus est. Reipsa tamen duo, vel plura sunt capitularia plane diversa, nec uno, eodemque tempore vulgata. Profecto capita priora usque ad XIII. ipsæ sunt sanctiones editæ a Carolo *in Synodali conventu* anno XI. regni sui, idest Christi 779. quanquam in multis auctiores sunt, nec in paucis vitiatam apud Labbe editionem emendant; & vicissim in aliis a Labbeana emendantur. Reliqua capita ad tempus posterius cum Imperatoris titulo Carolus jam potiretur spectare, docet caput XXXIII. quod ipsum est ad literam caput VII. inter Labbeana *Capitula Ecclesiastica* ex Capitularibus excerpta; derivaturque ex E *capitulis ad Legem Salicam additis anno III.* imperii; idest Christi 803. Neque te lector moveat quod inter posteriora hæc capita, quæ ad Carolum jam imperantem refero, legas in capite XIV. *Placuit nobis Karolo Magno gloriosissimo Regi:* id enim ab imperito scriptore ex sententia sua adjectum, vel immutatum constat; neque enim *Magni* titulus nisi aliquandiu post obitum Carolo accessit, ut ex Mabillonio Pagius in Crit. Baron. ad an. 814. demonstrat. Addo caput istud XIV.

ANNO CHRISTI 814.

XIV. statim subjungi post Caput XIII. *De rebus verò Ecclesiarum &c.* quæ sanctio totidem verbis, præter quam in Baluzio Capitular. to. I. pag. 391. sese offert pariter in collectione legum Caroli Magni a Muratorio Rer. Ital. to. I. par. II. pag. 113. vulgata; in ea verò collectione post caput illud statim succedit alterum ita conceptum. *Carolus divino nutu coronatus Romanum regens Imperium*. Hæc forte verba in suo codice offendens scriptor Codicis a Martenio consulti brevianda sic censuit. *Placuit nobis Karolo Magno gloriosissimo Regi*. Utcumque tamen res habeat sese, hic dandum censeo Capitulare Caroli Magni, quale Martenius dedit, erudito Lectori indagandum relinquens ad quem singulæ annum Caroli sanctiones istæ pertineant. Num leges sint novæ, vel potius hinc inde ex codice legum Carolinarum decerptæ. Id enim de pluribus illarum constat: nam præter eas, quas indicavi, Caput XXV. idem est ac caput XCIX. legum Caroli ex editione Muratorii Rer. Ital. to. I. par. II. Caput XXIX. repræsentat ejus editionis Cap. C. Caput XXXIV. est caput CII. Caput XXVIII. est CXX. ex quo postremo corrigitur mendum, quod in prius illud Caput Martenianum irrepsit; nam pro *tectis Ecclesiæ*, quæ est lectio Martenii, reponendum est *terris Ecclesiæ*. Cap. XXVIII. est Cap. CXX. legum Caroli apud eundem Muratorium, cujus editio optime ex Marteniano Cod. hic corrigitur; quo enim loco ibi placita fieri in ecclesia & in *terris ecclesiæ circumjacentibus vel cohærentibus* vetantur; Martenius pro *terris* legit *tectis*. Sequens etiam caput XXIX. est idem cum Muratoriano C. & cap. XXX. est CXXI. Murator. Sunt etiam ex his legibus quædam alium præter Carolum magnum habentes authorem quod ex cap. Marteniano XXXII. discimus; ipsa enim lex totidem verbis, comparet in collectione legum sive Ludovici II, ut est apud Baluzium Capitular. to. II. pag. 339. sive Ludovici pii ut ex Cod. Estensi probat. Murator. Rer. Ital. to. I. pag. 133. cap. XXXIV.

Reliqua Capitularia quæ profero ex eodem Martenio nihil forte habent cum aliis antehac editis commune.

CAPITULARE

CAROLI MAGNI regis Francorum.

Ex ms. codice bibliothecæ Chigianæ eruit Mabillonius, & vulgavit Martene Vet. Monum. to. VII. pag. 5.

OBSERVATIO PRÆVIA MARTENII.

SEquens capitulare ex vetustissimo codice sæculo nono exarato, olim Romani S. Pauli monasterii, tunc Chigii cardinalis bibliothecæ, eruit Mabillonius. Auctor seipsum prodit capite 12. ubi Pippinum genitorem suum appellat, & cap. 14. quod sic incipit: Placuit nobis Carolo magno gloriosissimo regi. *Hinc patet capitulare hoc editum fuisse antequam* A *Carolus imperiali diademate decoraretur. Nec refert quod capite 29. citetur capitulare* domni imperatoris: *nam reges se olim etiam imperatores appellabant. Ita Pippinus imperatoris nomine donatur in lib. 2. legis Longobardorum, tit. 46. num. 1.*

I. DE Metropolitanis, ut suffraganei episcopi eis secundum canones subjecti sint; & ea quæ erga ministerium illorum emendanda cognoscunt, libenti animo emendent atque corrigant.

II. De episcopis, ut ubi in præsens ordinati non sunt, sine tarditate ordinentur.

III. De monasteriis quæ regularia fuerunt, ut secundum regulam vivant; necnon & B monasteria puellarum ordinem sanctum custodiant, & unaquæque abbatissa sine intermissione in suo monasterio resideat.

IV. Ut episcopi presbyteris & clericis infra illorum parochiam vel de suo ministerio potestatem habeant secundum canones facere.

V. Ut episcopi de incestuosis hominibus emendandi licentiam habeant ad regendum: & si de ipsis incestuosis aliquis post judicium episcopi in ipso incestuoso iterum miserint, si alaudem habuerint, ipsam fiscus regis recipiat.

VI. Nulli liceat alterius clericum recipere, nec ordinare in aliquo gradu, sine di- C missoria sui episcopi de cujus parochia (existit.)

VII. De decimis ut unusquisque homo suam decimam donet, & per jussionem & consilium episcopi in cujus parochia fuerint, dispensentur.

VIII. De homicidis & ceteris malefactoribus, qui legibus aut pro pace facienda mori debent, nemo eos ad excusationem in ecclesiam suam introire permittat: & si absque voluntate pastoris ibidem introierit: tunc ipse, in cujus ecclesia est, nullum victum ei donet, nec alium dare permittat.

IX. Ut latrones de infra emunitatem illorum judices & advocati, ad comitum pla- D citum, quando eis annunciaverint, præsentent: & si dixerint, quod illos latrones præsentare non potuissent; postquam eis denunciatum fuerit, nec pro nulla justitia dilatanda illis latronibus non consentissent, nec pro causa dilatationis de sua potestate, vel de suo ministerio ipsos latrones non jactassent, & hoc iret ut pro sua voluntate, si possunt, ipsos latrones præsentare debeant ad justitias faciendum. Similiter & vassi dominici ipsum exemplum exinde sustineant; & qui suprascripta sacramenta sine perjurio jurare non potuerint, si beneficium habuerint, aut actum per ipsum perdant: & si beneficium non habuerint, bannum dominicum solvant.

E X. Si quis perjurium fecerit, nullam redemptionem ei facere liceat, nisi manum perdat: & si ille qui prius illi sacramentum jurat, de illo perjurio probatus fuerit, & aliqui de suis juratoribus dixerint, quod nesciens se sibi perjurasset, aut hoc apud judicium Dei approbet verum esse: aut similiter manum perdat, de cujus causa perjuria fecerit, sicut lex loci illius, ubi perjurium factum est, a longo tempore fuit: de quo-

quorum pretio emendare studeat. De furto videlicet. De minoribus caussis instituimus, si ille homo, cujus causa jurata fuerit, dicere voluerit, quod ille qui juravit se sciens perjurasset, stent ad crucem: & si ille qui juravit victus fuerit, quod se perjurasset: suprascriptam sententiam sustineat. De majoribus vero caussis lex quam a longo tempore habuerunt observetur.

XI. De vindicta & judicio in latrones, facto testimonio episcoporum, absque peccato Comites facere possint, si ibi nec invidia, nec alia occasio mala, nec injuria non interposuerit, nisi vera justitia ad perficiendum & pacem confirmandam: ut si quis latro de uno furto probatus fuerit oculum perdat: & si de duobus furtis probatus fuerit, oculum perdat, & nasum ei cappiletur; & si de tribus furtis probatus fuerit, moriatur. Et his duobus furtis, unde oculum unum & nasum perdere deberet, constituimus, ut domini servi illius secundum legem cui facta furta fuerint, solvere debeat: de tribus vero furtis unde mori debet, mors illius furta excludat. Et sic omne sine culpa per invidiam aut injustam occasionem, nisi per justitiam & pacem faciendam, hominem disfecerit, honorem suum perdat, & legibus contra quem juste fecit, secundum pænam quam intulit emendet.

XII. De caussis vero, quas bonæ memoriæ genitor noster Pipinus in suis placitis & synodis constituit, conservare volumus.

XIII. De rebus vero ecclesiarum quæ usque nunc per verbum domni regis homines sæculares in beneficium habuerunt, ut inantea sic habeant, nisi per verbum domni regis ad ipsas ecclesias fuerint revocatæ: & si inde usque nunc a parte ecclesiæ decima & nona exivit, & nunc inantea faciat. Et insuper illas ecclesias de quinquaginta casatos solido uno reddat: de triginta medio solido uno reddat; de viginti tremisse, & quisque nunc alium censum dedit, inantea sicut prius fecit, ita faciat: & usque nunc nullum censum exivit, & ipsæ res ecclesiæ ubi sunt censentur & ubi non sunt scribantur: & sit discretio inter precarias de verbo dominico factas, & inter eas quas episcopi, & abbates, & abbatissæ eorum arbitrio vel dispositione faciunt: ut liceat eis, quando quidem eis placuerit, res quas beneficiaverint, ad partes ipsius ecclesiæ recipere, facientes ut unusquisque homo ad causam Dei in honore Deo fideliter & firmiter deserviat.

XIV. Placuit nobis Karolo Magno gloriosissimo regi, ut vitia quæ nostris temporibus in sancta Dei ecclesia emersa sunt eradicentur & evellantur.

XV. Volumus igitur præordinante Deo ecclesias nostras secundum auctoritatem canonicam ordinare; & ordinem clericorum disponere.

XVI. Monasteria, quæ jampridem regularia fuerunt tam virorum quam & puellarum, seu quæ sub nostro dominio sita sunt, volumus ut secundum regulam disponantur & vivant: & si abbates vel abbatissæ sine regula vivunt, seu inordinati inventi vel in[illegible] fuerint; si correpti vel correptæ emendare noluerint, abjiciantur, & de ipsa congregatione, si digni inventi fuerint, abbas vel abbatissæ eligantur: sin autem aliunde & de monasteriis regularibus similiter.

XVII. De xenodochiis vero nobis pertinentibus, quæ bene ordinata sunt ipsa permaneant: quæ vero destructa sunt, secundum qualitatem temporum ad priorem cultum perducere cupimus, & ibi pauperes reficiantur, & per personas idoneas fiant ordinata, qui ea juxta Dominum regant, & de eleemosynis pauperum nihil subtrahant.

XVIII. De ecclesiis baptismalibus ita censemus, ut per presbyteros ordinatæ sint, & nullam violentiam ab episcopis suis aut supportam ab episcopis suis patiantur, sed secundum canonicam institutionem & antiquam consuetudinem faciant.

XIX. Quando episcopus suam parochiam circumeat, ne plus ab ea exigat vel capiat, nisi secundum canones vel antiquam consuetudinem, & oppressionem ab episcopis ejusdemque hominibus ipsa plebs non patiatur. Tam episcopi quam presbyteri, seu diaconus, vel abbas, & monachi, nullam venationem per se facere præsumant, aut ubi ipsi præsentes sunt: neque illa jocorum genera ante se fieri permittant, quæ contra canonum auctoritatem veniunt.

XX. De stipendiis quoque clericorum, ut tam redditus vel oblationes fidelium pleniter secundum canones ipsi clerici habeant.

XXI. Ut præpositi cardinalium ecclesiarum obedientes sint episcopis suis, & episcopi eos a suis vel aliis justis utilitatibus expellere non præsumant absque culpa & justa ratione, & nulla eis per violentiam imponatur.

XXII. Propter ordinationes vel consecrationes presbyterorum cæterumque clericorum nulla nos præmia amodo accepturos promittimus, neque ab ipsis, neque a parentibus, vel amicis.

XXIII. Exenia quoque quæ ecclesiis noviter imposita sunt, amputanda, & non majora quam consuetudo fuerat accipienda censemus.

XXIV. De decimis verò, quæ a populo in plebibus vel baptismalibus ecclesiis offeruntur, nulla exinde pastori ecclesiæ vel episcopo imponatur.

XXV. Nolumus, 1. ut neque abbates, aut presbyteri, aut diaconi, neque quilibet de clero de personis suis ad publica vel sæcularia judicia trahantur vel distringantur: sed a suis episcopis adjudicati justitias faciant. Si autem de possessionibus, seu ecclesiasticis, seu propriis, super eos clamor ad judicem venerit, mittat judex clamantem cum misso suo ad episcopum, ut faciat eum per advocatum justitiam recipere. Si vero talis aliqua contentio inter eos orta fuerit, quam per se pacificare non velint, aut non possint; tunc per advocatum episcopi, qualem jusserit ipse, causa ipsa ante comitem vel judicem veniat, & ibi secundum legem finiatur, ante posita persona clericorum, sicut supra diximus.

XXVI. Ut clerici seu monachi vagantes sive de ipsa parochia, seu aliunde supervenientes, sine consensu episcopi a nemine suscipiantur.

XXVII. Ut ecclesiæ baptismales ab his qui debent restaurentur, & singulis, prout ejus possibilitas fuerit, restaurandi mensura reputetur. Hoc ideo dicimus, quia in quibusdam locis quosdam per pecuniam consentientibus magistris so subtrahunt. Audivimus autem homines ecclesiasticos pro ecclesiæ ministerio ordinari oportere.

XXVIII. Ut placita publica vel sæcularia nec a comite, nec a nullo ministro suo vel judice, nec in ecclesia, nec in tectis ecclesiæ circumjacentibus vel cohærentibus nullatenus teneantur.

XXIX. Ut servi, aldiones, libellarii antiqui, & alii noviter facti, qui non per fraudem, neque per malum ingenium de publico servitio se subtrahentes, sed per solam necessitatem & paupertatem terram ecclesiasticam vel colunt, vel colendam suscipiunt, non a comite vel aliquo ministro illius, ad ullam angariam seu servitium publicum vel privatum cogantur vel compellantur; sed quidquid ab eis juste agendum est, a domino vel patrono suo ordinandum est. Si vero de aliquo crimine accusantur, episcopus primo compelletur, & ipse per advocatum suum, secundum quod lex est, juxta conditionem singularum personarum justitiam faciat. Si vero culpabilis fuerit, sicut in capitulari domini Imperatoris scriptum est, ita fiat. Ceteri vero liberi homines, qui vel commendationem, vel beneficium ecclesiasticum habent, sicut reliqui homines justitiam faciant.

XXX. Audivimus etiam quod juniores comitum, vel aliqui ministri reipublicæ, sive etiam nonnulli fortiores vassi comitum aliquas redhibitiones vel collectiones, quidam per pastum, quidam etiam sine pasto, quasi deprecando a populo exigere solent. Similiter quoque operas collectionis frugum, arare, seminare, runcare, carrucare, vel cetera his similia a populo per eamdem & per alias machinationes exigere consuevere. Non tantum ab ecclesiasticis, sed etiam a reliquo populo quæ juste removenda esse videntur, quia in quibusdam locis in tantum inde populus oppressus est, ut multi ferre non valentes, per fugam a dominis vel a patronis suis lapsi fuerint, & terræ ipsæ in solitudinem redactæ sunt. Potentioribus autem vel ditioribus ex spontanea tantum voluntate vel mutua dilectione volentibus solatia præstare invicem, minime prohibemus.

XXXI. De pontibus vero vel reliquis similibus operibus, quæ ecclesiastici per justitiam & antiquam consuetudinem cum reliquo populo facere debent, hoc præcipimus, ut rector ecclesiæ interpellet ei, & solum quod possibilitas fuerit, sua portio deputetur, & per alios exactores ecclesiastici homines non compellantur. Si verò opus suum constituto die impletum non habuerit, liceat comiti pro pæna præpositum operis pignorare juxta æstimationem vel quantitatem perfecti operis, quousque perficiat. Comes autem si neglexerit, a rege vel misso regis judicandus est.

XXXII. De decimis ut dentur, & dare nolentes secundum quod anno præterito denuntiatum est, a ministris reipublicæ exigantur, id est obligantur quatuor vel octo homines, vel pro ut opus fuerit, de singulis plebibus juxta æqualitatem, ut ipsi inter sacerdotes & plebem testes exsistant, ubi datæ vel non datæ fuerint. Hoc ideo ne ibi juramentum aliquod faciendi necessitas contingat. Non tamen ideo tantos testes mittendum dicimus, ut ipsi semper in dandis decimis præsentes esse pariter necesse sit: sed ut dum pluribus committitur, minus gravetur. In duobus autem, si affuerint, sufficere credimus. Negligentes autem a presbyteris admoneantur ante ecclesias usque ad tertiam vicem, ut ipsam decimam dent. Quod si contemserint ab introitu ecclesiæ prohibeantur: & si tunc minime emendaverint, a ministris reipublicæ districti singuli per caput sex solidos ecclesiæ componant, & insuper decimam dare cogantur. Nam si iterum contemtores extiterint, tunc per publicam auctoritatem domus vel casæ vviffentur, * quousque pro ipsa decima, sicut supra dictum est, satisfaciant. Quod si denuo rebelles vel contradictores esse voluerint, & super vviffam suam auctoritate intrare præsumserint; tunc a ministris reipublicæ in custodiam mittantur, usque dum ad judicium publicum perducantur, & ibi secundum legem ad comitem vel parte publica componant: reliqua autem, ut supra dictum est de decimis, & sex solidos contra ecclesiam satisfaciant. Hæc interim, ut supra dictum est, inter cetera pia christianitatis opera servare convenit, quo usque in sequenti conventu medio Octubris ut condictum est, nisi forte a rege aliter præcipiatur, aliquid melius addendum, mutandum vel Deo duce inveniatur.

* *Id est*, claudantur signo publico.

XXXIII. Qui subdiaconum occiderit ccc. solidos componat, qui diaconum cccc. qui presbyteros sexingentos, si episcopum ccccccccc. qui autem monachum cccc.

XXXIV. Si quis immunitati aliquod damnum fecerit cccccc. solidos componat.

DE ALODE.

Ex eodem ms. cod.

I. SI quis homo mortuus fuerit & filios non dimiserit, si pater aut mater superfuerint, ipsi in hæreditatem succedant.

II. Dum relegissemus aliqua capitula ex Romanis legibus, in novella Justiniani invenimus scriptum inter cetera de constitutione Theodosii imperatoris & Valentiniani augusti ad Albinum præfectum.

III. Ut nullus audeat episcopos, presbyteros, diaconos accusare. Audemus quidem facere solerter plus sermone de sanctis ac venerabilibus sacerdotibus vel levitis omni timore quibus omnis terra inclinat caput, tamen adhuc audivimus perfidia in urbe ad

Deum vivum aut impium nomen fieri.

IV. Sed si quis ausus aut temerarius legi ecclesiæ vel clerus per quem omne pollet imperium invidia audere voluerit, & si accusationem seditor persona fuerit reposita. pæna fisco nostro id est centum pondi auri & centum pondi argenti inferre cogatur, & sic cum actoribus ecclesiæ causam dicat. Si verò infirmis fuerit persona, prius cogitet animo suo persido, & sic aut accuset aut injuriam faciat, & criminis causam dicat numquam objecto patrimonio nostro, nescio qua perfidia attentare adsuevit militantes in palatio Christi terra curiæ obducit, jussimus manum ejus implum dari. Si autem voluerit superscripta degere vita, nihil sit cura ecclesiæ catholicæ.

Ex codice monachorum. Sententia.

V. Si quis percusserit sacerdotem, id est presbyterum sive diaconum, decretum est ut det pænam auri libras x. id est solidos septingenti viginti. Si quis percusserit subdiaconum & defensorem ecclesiæ, det pænam auri libras quinque, hoc est solidos ccc. sexaginta. Si quis lectorem percusserit, det pænam auri libras III. hoc est solidos ducenti sexdecim.

ANTIQUUM CAPITULARE.

Per missos Caroli Magni Imperatoris promulgatum.

Ex ms. Andaginensis monasterii S. Huberti ante annos 800. exarato.

Diligendo nobis in Domino illo comiti (a) HADALHARDUS, (b) FULRADUS, UNROCUS, SENHROCCULFUS missi domni Imperatoris, in Domino salutem.

Non incognitum bonitati vestræ, qualiter domnus Imperator in istis partibus injunctam, nobis habuit legationem suam (c) RADONI scilicet, FULRADO & (d) UNROCO, ut nos quantum voluissemus & Dei & suam voluntatem in ipsa legatione agere decertaremus. Sed quia modo RADO ex parte infirmatus est, & hac vice in ipsa legatione secundum quod necesse est ire non potest, placuit domni imperatori, ut ADALHARDUM & (e) HROCCULFUM in supra dicta legatione adjungeret, qualiter omnes pariter, secundum quod tum ratio permittit, vel necessitas docet, sicut prædictum est, ad Dei & suam voluntatem peragendam decertando laboremus. Nos igitur in ipsa * lectione positi, idcirco ad vos hanc direximus epistolam, ut vobis & ex parte domni imperatoris juberemus, & ex nostra parte exhortando precaremur, ut de omni re, quantum ad ministerium vestrum pertinet, tam ex his quæ ad Dei cultum, quamque ex his quæ ad Domni nostri servitium, seu ad christiani populi salvationem vel custodiam pertinent, totis viribus agere studeatis. Præceptum est enim vobis omnino, & omnibus reliquis missis a domno nostro, ut medio Apreli ei veraciter renunciemus, quid in regno suo ex his quæ ipse in istis annis per missos suos fieri jussit, factum sit, vel quid dimissum sit, ut facientibus gratias condignas reddat, & non facientibus, secundum quod ei placet increpationes meritas rependat. Et quid plura vobis deinde dicere possumus? non vult omnino nisi ut sic adimpletum ei nunciemus sicut jussit, & quid exinde dimissum sit, & per cujus negligentiam dimissum sit. Nunc autem admonemus, ut capitularia vestra relegatis, & quæque vobis per verba commendata sunt recolatis, & tale exinde certamen habere studeatis, pro quo & apud Deum mercedem, & apud ipsum magnum dominum nostrum condignam retributionem suscipiatis.

f. legatione.

I. Primo igitur inter cetera præcipimus & admonemus, ut tam vos ipsi, quamquo omnes juniores, seu pagenses vestri episcopo vestro hoc præsenti, seu per missum suum mandanti, per omnia quantum ad suum ministerium pertinet obedientes sitis, & nullam exinde negligentiam habeatis: deinde & de justitils domni imperatoris secundum quod vobis vel scriptum, vel verbis est dictum, tale certamen habeatis, sicut vos exinde debitores esse cognoscitis.

II. Deinde, ut justitias ecclesiarum, viduarum, orfanorum & reliquorum omnium sine ullo malo ingenio, & sine ullo injusto pretio, vel sine ulla dilatione, aut non necessaria ora * pleniter & inreprehensibiliter, & juste, ac recte per omnia faciatis, sive ad vos ipsos, sive ad juniores vestros, seu ad quemcumque hominem pertinet, ut exinde & apud Deum mercedem, & apud dominum nostrum bonam recipiatis retributionem.

f. mora.

III. Deinde, ut quicumque vobis rebelles aut inobedientes fuerint, & vobis nec secundum justitiam auscultare voluerint, inbreviate illos quanticumque fuerint, & aut antea, si necesse fuerit, remandate, aut nobis

(a) Hic est magnus ille Adalardus abbas Corbeiensis, Caroli magni imperatoris patruelis frater, & regni Italici sub Pippino rege administer, multis legationibus auctoritate imperatoris perfunctus.

(b) Fulradus iste non inclytus ille abbas S. Dionysii, qui jam fato functus erat ab anno 784. sed Fulradus abbas sancti Quintini apud Augustam Viromanduorum, qui S. Adalardi patruelis erat, uti & Folcuinus episcopus Morinensis ex Hieronymo patre.

(c) Rado erat abbas Atrebatensis S. Vedasti, & Carolimagni cancellarius, obiitque anno 815. teste Mabillonio in Annalibus Benedictinis.

(d) Unrocus hoc tempore extitit comes, qui anno 811. adfuit cum Vvala S. Adalardi fratre pacto pacis inter Carolum-magnum & Hemmingum regem Danorum, uti & divisioni thesaurorum, quam eodem anno fecit piissimus imperator, ut videre est apud Eginardum in vita Caroli-magni.

(e) Hrocculfus non alius fuisse videtur a Ricolfo seu Riculfo palatii archicapellano, & Carolimagni consiliario, deinde archiepiscopo Moguntino, cujus obitum ad annum 814. refert Serrarius.

bis ipsis cum insimul fuerimus dicite, ut exinde secundum quod dominus noster commendatum habet faciamus.

IV. Deinde, ut hoc certissime provideatis, si aliquid est de omni illo mandato, sive secundum Deum, sive secundum sæculum, quod vobis domni nostri, aut scribendo aut dicendo commendatum est dubitetis, ut celeriter missum vestrum bene intelligentem ad nostras personas mittatis, qualiter omnia & bene intelligatis, & adjuvante Domino bene perficiatis.

V. Deinde, observate etiam valde, ne aut vos ipsi, aut aliquis, quantum vos prævidere potestis, in vestro ministerio in hoc malo ingenio deprehensus fiat, ut dicatis, tacete, tacete, donec illi missi transeant, & postea faciamus nobis invicem justitias & per illam occasionem ipsæ justitiæ aut remaneant, aut certe tarde fiant, sed magis certate, ut ante factæ fiant, quam nos veniamus ad vos.

VI. Nam si tale aliquod malum ingenium inter vos factum fuerit, aut si ipsæ justitiæ, quas sine nobis facere potestis, aut per negligentiam, aut per malitiam tamdiu retractæ fuerint, donec nos veniamus, sciatis certissime, quod grandem contra vos rationem habebimus.

VII. Deinde, ut istam epistolam & sæpius legatis & bene salvam faciatis, ut ipsa inter nos & vos in testimonium sit, utrum sic factum habeatis, sicut ibi scriptum est, aut non habeatis.

CAPITULA.

I. Sicut sancta synodus Nicæna interdicit, nullus umquam presbyter in domo sua habitare secum permittat mulierem extraneam, preter matrem & sororem adque amitam, vel materteram, vel etiam secretum cubiculi, vel cellario nullus presbyter aliquam feminam adire permittat, quod si fecerit post hæc, sciat se honore episcopatus deponi: quia hæc frequenter secundum canonice institutionem prohibuimus & pleniter a presbyteris observatum non fuit. Ideoque præcipimus, ut qui gradum honoris sui retinere vult, omnimodis a familiaritate extranearum mulierum se abstinere faciat, ut nulla occasio inimico pateat suggerendi peccatum, & famam malam a populo nullus eorum incurrat.

II. Ut nullus presbyter derelicta sua ecclesia (a) sanguinum seminare præsumat ad domum quamlibet ullius feminæ, vel Deo dicatam, vel laicam, sed domum ecclesiæ suæ unusquisque suam oportunitatem agat, ut ibidem ad ecclesiam suam semper inveniatur expetenti aliqua ministeria ejus causa.

III. Sicut dudum interdiximus, & santi canones prohibent, nullus presbyter arma portare audeat.

IV. Ut nullus presbyter tabernas ingredi audeat ad bibendum, nec se misceat in tali conventu sæcularibus hominibus, ubi turpia verba audiat aut loquatur, aut contentiones ibi aliquas audiat, aut intersit sicut sæpe contingere solet.

V. Ut nullus presbyter pro baptizandi causa & communionem tribuendi aliquod precium exactare faciat, nec in minimum, nec in maximum: quia gratis accepimus, gratis dare debemus: quia nec vendere debent donum & gratiam Dei, quod gratis datur. Quod si fecerit, & ad nostram notitiam pervenerit, sciat se post hæc a gradu sui ordinis periclitari.

VI. Ut presbyteri vocati ad convivium a quolibet de fidelibus, contentiones inter se non habeant de ulla re, nisi caritatis & sobrietatis verba, & Deo placabilia, & continentiam honestam, ut det & sacerdotibus.

VII. Ut nullus presbyter basilicam suam petat, & nullus presbyter aliam ecclesiam accipere audeat infra parochiam ad missam celebrandum, nisi illam ubi ordinatus est, absque licentiam & permissionem episcopi.

VIII. Ut unusquisque presbyter omni hora, sive die, sive nocte, ad officium suum explendum paratus sit, si fortuitu aliquis infirmus ad baptizandum venerit, pleniter possit implere officium suum, & ab ebrietate se caveat, ne propter ebrietatem non valeat adimplere officium suum, neque titubet in eo.

IX. Ut unusquisque secundum possibilitatem suam certare faciat de ornatu ecclesiæ suæ, scilicet in patena & calice, planetam & albam, missale, lectionarium, martyrologium, pœnitentiale, psalterium, vel alios libros, quot potuerit, crucem, capsam, vel, ut diximus, juxta possibilitatem suam.

X. Ut qui de homicidio confessi fuerint, jubeat eos presbyter abstinere xl. dies ab ecclesia & communione, antequam ab episcopo reconcilientur, aut episcopus eos presbyteris reconciliare jusserit.

XI. Ut omnis presbyter curam & sollicitudinem agat, ne aliquis in infirmitate positus, ad extremum veniens, sine viaticum permittat de hoc sæculo exire eos ad quos accedere potuerit, quod si exinde negligens fuerit, periculum sui honoris subjacebit.

XII. Ut unusquisque presbyter ad suam ecclesiam admonitionem aliquam & exhortationem ad populum faciat, ut unusquisque se corrigat ab iniquitate, & transeat ad bonitatem, sicut scriptum est, declinaverit.

XIII. Ut in sacramento corporis & sanguinis Domini semper aqua in calice misceatur.

XIV. Ut nullus presbyter suam pecuniam ad usuram non donet, ne a quoquam plus recipiat quam commodaverit.

XV. Ut unusquisque presbyter, si venerit ad infirmum, & ille jam privatus fuerit officium loquendi; si testes adsunt, qui eum audierunt dicere, quod confessionem suam donare voluisset, omnia circa eum expleat secundum ministerium suum, sicut circa pænitentem adimplere debet.

XVI.

(a) *Sanguinum* pro *sanguinem*, & infra hoc capitulo *alique* pro *aliqua*. Plures hujusmodi voces barbaras reperies, quas olim in legum conditoribus illa tempora permittebant.

ANNO CHRISTI 814.

XVI. Ut presbyter negotiator non sit, nec per ullum turpiloquium pecunias congreget.

XVII. Ut ullus presbyter alicubi fidejussor non existat.

XVIII. Ut nullus presbyter ullum clericum recipere præsumat de aliena parochia.

XIX. Ut presbyteri quando ad infirmum accedunt, cum oleo consecrato veniant, & oleo sancto unguent eum in nomine Domini, & orent pro ipso, & oratio fidei, sicut scriptum est, salvet infirmum, & allevet eum Dominus, & si in peccatis fuerit, dimittantur ei.

XX. Ut presbyter non sine chrismate & oleo sacrato ad baptizandum alicubi proficiscatur, neque sine sacrificio, ut ubicumque contigerit suum ministerium circa infirmos impleri possit, & ipsum oleum cum chrismate adque sacrificium cum omni custodia & reverentia atque religione custodiat, nec per ebrietatem aut per aliquod neglectum suum inhonoratum fiat sacrum illum suprascriptum.

GHAERBALDI EPISCOPI Leodiensis,

Instructio Pastoralis ad gregem suum,

Ex mss. Andaginensi S. Huberti ante annos 800. exarato.

(*a*) GHAERBALDUS omnipotentis Dei misericordia episcopus omnibus parochianis nostris in pago (*b*) Condrustinse (*c*) Lomicensium, (*d*) Hasbaniensium, (*e*) Ardanentium, filiis carissimis in Domino plurimam salutem.

Commune nobis votum communis prosequatur oratio. Ut quod nos debitores sumus verbi divini & prædicationis vobis impendere vestra oratio suppleat, ut sicut dignum est & Deo acceptabile, proferamus ad utilitatem & profectum animæ vestræ: quia commendatum gregem Christi qui Christum diligit, pascat. Ergo quia nobis sermo divinus adhortatur & admonet, ut erga nobis commissos non pigro vigilemus affectu, sed incessanter & præsenti conloquio & scriptis commoneamus eos qui nobis commissi sunt, qualiter ad perpetuam vitam tendere & pervenire omnipotenti Deo auxiliante valeant.

I. Primum quidem omnium monere vos volumus, ut jam dudum prædicavimus ipsi, & prædicare jussimus, de fide catholica & oratione dominica. Inter cetera quæ vobis sæpe prædicavimus, primum omnium fidem rectam & orationem qua Salvator discipulis orare instituit, & discipuli nobis commissam tradiderunt, exemplum orandi & credulitatis exemplum verbis paucis, sed in mysterio magnum, ubi salus nostra & spes omnium continetur. Est enim oratio dominica ubi dicimus *Pater noster qui es in cælis*, & cetera quæ sequuntur. Symbolum vero quod duodecim Apostoli, unusquisque versiculum suum edidit, sicut duodecim fuerunt Apostoli, duodecim versiculos ediderunt ad nostram fidem & credulitatem. Sicut unusquisque christianus tenere & credere debet atque profiteri, & quod in baptismo fidejussor ejus promisit credere deberet, in his versiculis duodecim continetur, ubi salus nostra profiteri potuerit, ita ut cordo credat & ore profiteatur, quia ut ait Apostolus: *Corde creditur ad justitiam, ore confessio fit ad salutem*. Ideo & unusquisque christianus qui profitetur se Deum credere, debet ore confiteri quod corde credit, ut alii audiant quomodo credat, & quomodo Deo fidelis sit: quia si dicit se Deum credere, & ore non profitetur, quis scit utrum fidelis aut infidelis sit? Palam est quod dicimus, & unusquisque vestrum qui servum habet, exemplo illius capere potest. Si servum quis habeat, & interroget eum utrum ei fidelis sit; si tacet & non respondet utrum fidelis sit, dominus non bene credit ei antequam profiteatur se fidelem esse domini sui; & post professionem fidelitatis; si non demonstratur in opere, non placet domini solis verbis profiteri fidelitatem, si opus non sequatur, & in opere demonstretur qualiter fidelis sui domini existat servus. Qua propter de hac re vobis exhortationis & communionis nostræ causa pastoralis direximus, ut amplius negligentia de vestra oratione, id est dominica, ubi dicimus, *Pater noster qui es in cælis*, & de symbolo duodecim Apostolorum, quod inchoatur sic: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, & ceteri versiculi qui sequuntur, ut diximus, negligentes non existatis. Sed omnes sive majores sive minores, sive viri sive feminæ, sive infantes qui discere possunt, omnes discatis & in memoriam retineatis: quia hæc est salus vestra & spes vestra & arma justitiæ.

II. Istud enim, admonere & prædicare caritas Christi urget nos, & sollicitudo domni & imperatoris nostri, qui circa omnem religionem ecclesiasticam sollicitissimam curam prævigilat, & excitat pigritiam nostram, ut non dormiamus, sed vigilemus in custodia mandatorum Domini, & prædicationis officium, unusquisque consideret, quis sit talis unde propheta loquitur: *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam & potandum usque ad vesperam*, ut vino æstuetis *& cetera, & opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis*. Ad imaginem

(*a*) Ghaerbaldus seu Gerbaldus, vir nobilis & honestus, præfuit ecclesiæ Leodiensi annis vigintiquinque, obiitque anno 808.

(*b*) Condrustinsis pagus is est, quem occupabant Condrusi, de quibus Cæsar. Leodium inter & Namurcum, cujus caput est Hoyum, Gallice *Huys*.

(*c*) Lomicensium pagus olim fuit totus ille tractus, qui Mosam & Sabin interjacet.

(*d*) Hasbania tractus in Brabantia, cujus caput Trudonopolis, *S. Tronc*, ad diocesim Leodiensem pertinens.

(*e*) Ardenna amplissimus est tractus, cujus pars maxima est in ditione Leodiensi, in ducatu Lutzenburgensi & in Eyfalia.

ANNO CHRISTI 814.

nem quippe Dei factus est homo, & unusquisque sublimitatem & nobilitatem conditionis humanæ considerare debet, quia ad imaginem Dei factus est, ut imaginem Dei ad quam factus est, non faciat simile animalibus & pecoribus, qui nihil aliud quærunt, nisi quod terrenum est, id est manducare, bibere, luxuriare, adque dormire. Illi qui ad imaginem Dei facti sunt, discreti ab his sunt, qui sciunt rationem & discretionem boni & mali, neque de his solis quæ videntur, cogitare debent, sed de his quæ non videntur, & per fidem creduntur, & per spem expectantur, id est æternam. *Quæ autem videntur*, ait apostolus, *temporalia sunt: quæ autem non videntur æterna sunt*. Item apostolus: *Est autem fides sperandarum substantia rerum non apparentium*. Quæ autem videmus, in præsenti sunt. Quæ autem non videmus, speramus, & per patientiam expectamus. Ideoque non debetis ea sola sequi, quæ terrena & negotiationis, atque ambitionis, terrenæ cupiditatis insistunt, sed ea quæ æterna sunt & finem non habent, id est vitam futuri sæculi & lucem, æternæ beatitudinis; quam lucem, non istam quæ corporeis oculis videmus, sed illam quæ est Christus, qui dixit, *Ego sum lux mundi*, nec illam lucem quam cum pecoribus communiter videmus, sed illam lucem quæ est Jerusalem cœlestem, quæ est visio pacis, in qua nulla perturbatio, sed summa pax & lux, ita ut scriptum est, *Civitas illa non eget sole neque luna, nam claritas Dei illuminabit illa, & lucerna ejus est Agnus*, id est Christus, illam vitam & illam lucem toto affectu, tota mente, toto intellectu desiderare debetis, ut ad illam subvenire & illam possidere possetis, protegente & adjuvante Domino Deo & salvatore nostro JESU CHRISTO, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Via enim illa, qua illuc pervenitur, Christus est, qui dixit *Ego sum via, & nemo venit ad Patrem nisi per me*. Ideoque fides nostra vobis tenenda est, per quam veniamus ad viam, ut non erremus, sed per viam veniamus ad patriam, ubi sine perturbatione, & absque ulla anxietate perpetuo cum Domino & sanctis ejus vivere possemus.

III. Hæc autem omnia ut promereamur, fide & operatione instantissima pervenire debemus, quia fides sine operibus ociosa est, & opus sine fide inanis est: quia sine fide impossibile est placere Deo, & fides sine operibus inanis est. Et ideo in utrumque placere possumus Deo, & fide cum operibus, & opus cum fide. Ideoque fides vera nobis tenenda est, per quam veniamus ad viam, ut non erremus, ut sit fides recta cum opere, & opus bonum cum fide. Unum sine altero non valet, & ad fidem rectissimam & ad orationem instantes, & ad opus bonum promtissimos vos sollicita commonitione & prædicatione exhortor, ne forte in vacuum curram aut excurrissem in vobis. Sæpe enim prædicatione nostra, quamvis imperitus sermone, sed tamen sollicita admonitione prædicavimus in vobis verbum Domini. Unusquisque vestrum videat, ut aliquem fructum habeam in vobis, sicut credo quod & habeam. Nam devotio vestra circa ecclesias, & conventus ad missarum solemnia, & vigilias, & luminaria ecclesiæ, sufficienter vos promptos & Deo devotissimos existere novimus, nam de oratione & credulitatis vestræ fide sollicitiores & promtiores vos volumus esse. Nam & qui in posterum in (*a*) Pascha & Pentecosten filios & filias de sacro fonte suscepturi sunt, sciant se orationem dominicam & fidem symbuli Apostolorum reddere rationem, ut sciamus qualiter verus fidejussor sit unusquisque illius quem suscepturus est a sacro fonte. Igitur & *qui dormiunt, nocte dormiunt; & qui inebriantur*, ait apostolus, *nocte inebriantur*. *Nos autem qui diei sumus, sobrii simus*, & vigilemus in orationibus. Ante omnia autem in invicem caritatem habeamus, quia caritas operit multitudinem peccatorum. Et vos in omni opere bono fructificantes perveniatis ad gloriam, quam oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quam præparavit Deus diligentibus se. His præmissis, moneo vos, sicut filiis carissimis, quia in omnibus carissimi nobis facti estis, ita ut sitis sinceres & sine offensa, ut ait apostolus, repleti omnem fructum justitiæ in gloria & laudem Dei. Salutamus vobis iterum in Domino & Salvatore nostro JESU CHRISTO perpetuam salutem.

EPISTOLA CAROLI MAGNI Imperatoris

Ad Garibaldum Leodiensem Episcopum,

De cura quam instruendis populis præcipue ante baptismum adhibere debent Pastores.

Ex mss. Andaginensis monasterii S. Huberti ante annos 800. exarato.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. CAROLUS serenissimus augustus a Deo coronatus, magnus, pacificus, imperator, gubernans imperium, qui & per misericordiam Dei rex Francorum & Langobardorum, GARIBALDO episcopo in Domino salutem.

Bene igitur recordari credimus sanctitati tuæ, qualiter sæpius in conventu & concilio nostro monuimus de prædicatione in sancta Dei ecclesia unusquisque vestrum secundum sanctorum canonum autoritatem & prædicare & docere deberet. Primo omnium de fide catholica; ut & qui amplius capere

(*a*) Olim baptisma nonnisi in Paschate & Pentecoste celebrabatur, atque aliquo ante tempore symbolum & oratio dominica cathecumenis tradebantur, ac postea ab eisdem reddebantur. Quibus autem diebus hæc præstarentur, diximus in lib. 1. de antiquis ecclesiæ ritibus cap. 1. art. 15. Porro hactenus ecclesia Leodiensis scrutinia illa cathecumenorum observat feria quarta hebdomadæ quartæ Quadragesimæ.

ANNO CHRISTI 814.

re non valuisset, tantummodo orationem dominicam & symbolum fidei catholicæ, sicut apostoli docuerunt, tenere & memoriter recitare potuisset, & ut nullus de sacro fonte baptismatis aliquem suscipere præsumeret antequam in vestra aut ministrorum vestrorum sacri ordinis præsentia orationem dominicam & symbolum recitaret, & sicut in proximo comperimus in die (a) apparitionis Domini multi fuerunt apud nos inventi, qui volebant suscipere infantes de sacro fonte baptismatis, quos jussimus singulariter & diligenter examinare & requirere, si orationem dominicam & symbolum, ut supra diximus, scirent & memoriter tenerent; & plures fuerunt qui nulla exinde in memoriam habebant: quibus præcepimus abstinere, ut antequam orationem & symbolum scirent, & recitare potuissent, neque aliquem de sacro fonte baptismatis suscipere præsumerent. Et valde erubescentes fuerunt ex hac re, & spondere volebant, ut si concessum eis fuisset, ad tempus hoc improperium a se potuissent auferre. In quo loco intelleximus, quod non eis fuit convenientia, & sicut in capitulari nostro potestis reperire, discretionem factam habuimus, quanto tempore se unusquisque abstinere debuisset ab hoc opere, usque dum bonus fidejussor esse valeret in hoc negotio, scilicet aut certe statim alium inveniret scientem, aut si infirmitas non impediret, expectaret de Pascha usque in Pentecosten, donec ipse disceret ea quæ supra dicta sunt. Nunc autem denuo monemus ut memores sitis, sicut condecet de ministerio sacerdotali, & conventum habeatis cum vestris sacerdotibus, & diligenter omnem rei veritatem requirite & examinare: ita ut opus Domini non prætereat, nec aliqua requisitio vobis exinde fiat ante conspectum sanctæ majestatis.

EPISTOLA GHAERBALDI

EPISCOPI LEODIENSIS,

Ad suæ diœcesis presbyteros,

Ut solliciti sint populos suos docere orationem Dominicam & symbolum apostolorum.

Ex ms. Andaginensis monasterii S. Huberti in Arduenna.

GHAERBALDUS clementia Dei episcopus omnibus presbyteris, qui infra parochia nostra consistunt, & ecclesias Domini una nobiscum Deo auxiliante regunt, in Domino perpetuam optamus salutem.

Cognoscatis, quia epistola domni & serenissimi imperatoris nostri ad nos venit, quæ relicta in præsentiam nostram, ubi comperimus, quia domnus noster existimat nostram esse negligentiam, ut non adnunciemus populum pleniter de oratione dominica, ut sciant & symbolum quod apostoli docuerunt: & domno nostro dictum est, quia nostra pigritia sit, qui sacerdotes sumus in populo, & prædicare & docere populum debemus, qualiter per rectam fidem & orationem & opus bonum ad cælestia regna perveniant; & ex ea parte credo quod vestra aliquorum negligentia sit: propterea mandamus vobis atque contestamur per tremendam omnipotentis majestatem, ut negligentes de hac re amplius non existatis, sed pleniter cum omni studio & omni diligentia, ut unusquisque vestrum ad suam basilicam vel in quantascumque basilicas missarum solemnia celebrat, prædicare & commonere unusquisque juxta modum capacitatis suæ faciat de præcepto Dei omnipotentis, & verbo domni nostri imperatoris sui & parvitatis nostræ, quia tantum pondus nobis suprapositum inter vos partire debemus, ut unusquisque orationem Dominicam, id est *Pater noster qui est in cœlis* & reliqua quæ sequuntur, & symbolum sicut docuerunt sancti apostoli discere, & in memoriam retinere studeat & ore proferre, quia sine fide impossibile est placere Deo, & opus bonum, & adnuncietis populo, quia hæc est arma, unde se contra diabolum defensare debet, & adversum generis humani inimicum pugnare debent. Hæc est arma spiritalis, in qua vincitur diabolus, & gaudent de victoria illi qui cum ista arma pugnant, id est rectam credulitatem, fidem, & rationem & opus bonum sufficiant ista (b) vobos. Ceterum si vos aliquando de ista adnunciatione negligentes eritis, arcius & distinctius vos distringere debemus.

CAROLI MAGNI EDICTUM,

Quo jejunium pro necessitatibus publicis maxime pro fame, peste & bello indicitur.

Ex eodem ms.

IN nomine Patris & Filii & Spiritus-Sancti. CAROLUS serenissimus augustus a Deo coronatus, GHAERBALDO episcopo, cum universis tibi omnipotente Deo & nostra ordinatione commissis in Domino salutem.

Notum sit dilectioni vestræ, quia nos cum fidelibus nostris tam spiritualibus, quam sæcularibus tractantes, cum consensu & pari consilio invenimus necessarium, & propter instantes quasdam necessitates, quas subter significaturi sumus, tria triduana jejunia ab omnibus nobis generaliter esse celebranda, atque ab eo in quo vivimus, movemur & sumus auxilium esse quærendum, a quo quicquid juste ac rationabiliter fides vestra, spes cer-

(a) Hinc apparet tempore Caroli-magni baptismum non solum in paschate & Pentecoste celebratum fuisse, sed etiam in Epiphania: quod alias demonstravimus ex antiquissimo Sacramentorum libro monasterii Gellonensis ipsius tempore scripto. Vide lib. I. de antiquis ecclesiæ ritibus, capite I. art. I.

(b) [illegible] vobis.

ANNO CHRISTI 814.

certa, seu caritas perfecta postulat, sine dubio tempore congruo impetrat: ipso Domino dicente: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Ipsa autem jejunia, sicut nobis omnibus visum est, hac discretione posse fieri, domino largiente, congruenter impleta, scilicet ut primum XI. diebus post festivitatem S. Andreæ transactis, id est III. idus, & idus Decembris. & XVIII. calendas Januarii tali ratione fiat, ut omnes a vino & carne his III. diebus abstineant & usque horam nonam jejunent, excepto quæ aut ætas aut infirmitas non permittit, qui tamen secundum suam qualitatem vel vitæ suæ professionem, aut (a) rationibus satis, aut eleemosynis congruis id ipsum secundum consilium magistrorum redemere studeat, quod jejunando & abstinendo complere non valet. Hora autem nona omnes generaliter ad ecclesias vicinas, ubi eis denuntiatur, devota mente occurrant, & si hora vel locus permiserit, aliquo spatioso loco letania procedant, atque psallendo ecclesiam intrantes, cum omni devotione missam audiant. Qua subacta, unusquisque domum redeat, & statutis cibis corpori satisfaciat, non ad voluntatem, sed ad necessitatem ac sobrietatem. Similiter quoque monemus unumquemque, ut eleemosynam faciant secundum quod commodum substanciæ suæ permiserit, & mentis devotio Domino inspirante suaserit; & unusquisque presbyterorum missam cantet, & alterius ordinis clericus vel monachus, sive Deo sacrata, qui psalmos didicit, L. psalmum similiter cantet. Opera autem ea his diebus operare permittimus, quæ nec ad ecclesiam venire impediant, nec ante statutam horam manducare, aut (b) bibere cogant. Duo quoque cetera triduana jejunia his diebus pari ratione per omnia erunt celebranda, unum post Theophaniam VII. idus, & IV. idus, & II. idus Januarii. Aliud vero post Septuagesimam, II. idus Februarii, & XV. calendas Martii, & IV. calendas Martii. Necessitates vero quas supra nos dicturos esse promisimus inter ceteras, quas tamen hac vice commemorare necessarius diximus, hæc sunt. Denique compertum habemus per fideles nostros, qui nobis de singulis regni nostri partibus hæc nuntiaverunt, quod insolito more, & ultra consuetum ubique terræ sterelitas esse & famis periculum imminere videtur. Aeris etiam intemperies frugibus valde contraria; pestilencia quoque per loca & pagorum gentium circa marcas nostras sedentia bella continua. multa præterea quæ & nunc enumerare longum est, & nobis experimentum possunt esse notissima, si recordare volumus, qualia incommoda singulis diebus propter merita nostra sentiamus, certissimeque ab his exterioribus colligere possumus, nos per omnia Domino non placere interius, qui tanta mala compellimur tolerare exterius. Quamobrem bonum nobis omnino videtur, ut unusquisque nostrum cor suum humiliare in veritate studeat, & in quocumque loco, sive actu, sive cogitatu se Deum offendisse deprehenderit, pœnitendo tergat, flendo doleat, & semetipsum in quantum ipso largiente potest ab his malis in futurum cavendo custodiat, & hæc debet esse præmissæ orationis intentio, ut omnipotens Deus, qui non solum facta, verum etiam antequam fiant omnia novit, corda nostra compungat, & nos sibi supplices atque subjectos in vera humilitate faciat, & unumquemque nostrum ab observantia mandatorum suorum depulso a nobis omni errore, convertat, misereaturque, sive a nobis mala repellendo, sive bona quibus indigni sumus tribuendo, sicut ipse novit nos indigere, & tribuat ut in membris suis, id est in corpore sanctæ ecclesiæ numerari mereamur, quam pacificare, adunare, & regere, atque ab omni malo protegere dignetur, nobis etiam in illa unitate comprehensis, qui ut gratiam illius promereri possimus, hæc jejunia atque has orationes ab omnibus vobis generaliter fieri decrevimus. Hanc quoque epistolam relegentes secundum tibi a Deo datam sapientiam coram omnibus diligenter relege, & tradere facias: ita ut omnes intelligant, pro qua necessitate hæc agenda sunt, & unusquisque vestrum per singulas ecclesias baptismales dirigite, & bonos interpretes mittite, qui omnia tradant, sicut superius diximus. Nam & per singula monasteria infra parochia tua ita facias.

CAPITULA.

I. PRimitus ergo quæ christianæ legis adversa sunt, ea præponimus, scilicet qui orationem dominicam & symbolum fidei christianitatis memoriter non tenent, neque didicere volunt, eos notate, & ad præsentiam nostram veniant, seu majores seu minores, sive nobiles, sive ignobiles omnes generaliter ante veniant, & dicant orationem dominicam & symbolum apostolorum; ubi catholicæ fidei plenitudo continetur: quia impossibile est sine fide placere Deo.

II. Ut sic fidem uniuscujusque opera sequantur.

III. Ut si patrini vel matrinæ, qui infantes de fonte suscipiunt, sive masculos sive feminas, si ipsum symbolum & orationem dominicam sciunt, & filios & filias spirituales quos & quas de fonte susceperunt, pleniter instructos habeant de fide, de qua pro eis fidejussores extiterunt.

IV. Si omnes secundum legem Domini sive nobiles sive ignobiles uxores legitime sortitas habent, non uxores ab aliis dimissas, non Deo sacratas, non anes, non raptis & contra parentum voluntatem habenti-bus;

(a) *f.* orationibus.

(b) Hinc patet illicitum fuisse jejunantibus extra tempus refectionis bibere; unde colliges quam cœco illi laborant errore, qui liquidum non frangere jejunium docent, maxime si de vino agatur aut alio potu confortativo & nutriente. Certe jejunantes hic etiam in refectione a vino abstinere jubentur.

bus, non parentum neque propinquitatis alicujus adfinitate conjunctis, id eſt primum non matris inceſtor, non ſororis, non materteræ, id eſt matris ſororis, non amitiæ id eſt ſororis patris, non privignæ, id eſt filiaſtram, non fratris uxorem, non abunculi uxorem, non nepotis uxorem, non quis patris uxorem concubito inlicito violet, non conſobrinam, id eſt in tertiam generationem, vel de una in tertia, de alia in quarta, vel ambabus in quartam generationem. Una lex ſive de viro ſive de femina in iſtis generationibus conjunctis, ſive aliquam feminam quam ſuus conſobrinus aut ſobrinus in ſecundam, aut tertiam, aut quartam generationem accepit, id eſt aut in tertium articulum, vel in quartum ſibi de una parte in tertiam, & de alia in quarta pertinentes fuerunt poſt obitum defuncti propinqui ejus uxorem illius accipere non poteſt.

V. Ut inquiratur ab omnibus in parochia noſtra conſtitutis, ſi dies dominicus ſecundum ſuam venerationem veneratur & colitur, ut nullus homo opera ſervile in die iſto ſancto faciat. Quod ſi fecit, ante nos veniat, & in præſentia noſtra rationem deducat, ſi ſua præſumptuoſitate aut cupiditate alicujus rei adquirendum hoc opus ſervile fecit, aut ſui Domini juſſionem.

VI. Si feſtivitates ſanctorum, qui prædicantur ab epiſcopo & presbyteris, quas colere debent & feriatos habere, ſi cuſtodiantur, an non; & qui eas feſtivitates in contemto habet, & ad miſſam venire deſpicit, & operatur in illis diebus.

VII. Si legitima jejunia per quatuor tempora celebrantur ab omnibus, & jejunent.

VIII. Si dictum jejunium propter aliquam neceſſitatem denuntiatum quis infringere auſus fuit, & non ſecundum quod ei denuntiatum fuit a presbytero eccleſiæ, vel a comite & decanis, ut hoc ſciamus, & ante nos veniant.

IX. Ut quiſquis decimas pleniter non dedit de ſua conlaboratione, ut exinde ante nos rationes deducat, ſive nobiles ſive ſervientes, & unuſquiſque ſive epiſcopus, ſive abba, ſive comes, ſive vaſſus dominicus, ſive qui proprietate ſua habent, omnes ſuam familiam ante nos habeant in locis ubi per epiſtolam noſtram denuntiamus, ſi ita poſſibile fuerit.

X. Ut inquirantur ſortilegi & auruſpices, & qui menſes & tempora obſervent, & qui omnia obſervant, & ita filacteria circa collum portant, neſcimus quibus verbis ſcriptis & veneficiis, id eſt quæ mulieres potiones aliquas donent, ut partes excutiant, & aliquas divinationes faciunt, & pro hoc ut a maritis ſuis majorem amorem habeant. Omnes maleficos ante nos, de qualibuſcumque cauſis blaſphemantur, ante nos adducere faciatis, ut cauſa eorum ante nos diſcutiatur.

XI. De homicidis & perjuriis, id eſt qui homicidia egerunt, & de perjuriis reprobati ſunt, & pœnitentiam non egerunt, neque agunt, ut ipſi ante nos veniant, & ſi confeſſi fuerunt, quod pœnitentiam exinde accipiſſent a presbyteris, dicant qualem pœnitentiam agant, & qui presbyteri fuerunt, qui eos dijudicaſſent de furtis, aut de perjuriis, aut de homicidiis, quas in quibuſcumque peccaverunt.

XII. Si alicubi in noſtra parochia locus talis eſt, aut ad fontes, aut arbores, aut ad petras, ſi aliqui ſtulti ibi vota faciant aut obſervent pro aliquam ſanitatem aut devotionem aliquam, ut illos nobis notos faciatis, & ante nos adducite, & ſi alia loca, infra noſtram parochiam innoteſcere faciatis, & iterum cultores, & vota oblationum.

XIII. Ut ſi presbyteri aliqui infra noſtra parochia recepti ſunt, non a nobis ordinati, neque ab anteceſſoribus noſtris, ſi aliquis eos receptos habet ad ſuam baſilicam, ante nos eos venire faciat quicumque eos habuerit.

XIV. De presbyteris qui infra noſtra parochia conſtituti ſunt, qualiter ſe habent. Si infra ſuum officium ſe continent ſecundum canonicam auctoritatem & admonitionem noſtram aut non, vel quale teſtimonium inter eos habent, id eſt in populo, aut bonam famam aut malam. Et ſi bona eſt fama, denuntietur, & ſciatur omnibus. Et ſi mala eſt fama, depublicetur ab omnibus, non per invidiam, neque per alicujus mala perſuaſione, ſed ex veritate proferendum.

XV. Admonendum eſt, ut inquiratur, quod dici nefas eſt, eos qui incontinentes & per maximam libidinem ſe circumferentes, etiam cum quadrupedibus miſcentur, ſi aliquis talem hominem habuerit aut paſtorem, aut qualiſcumque ſit, qui in hoc crimine inventus probatus fuerit, ante nos adducatur.

XVI. De his qui commatres habent ad conjugium, de fonte vel ſacro chriſmate ab epiſcopo conſignatum, id eſt de confirmatione; ſi publice eas habent, aut ſi adulteratur; ſimiliter de filiolis quiſquis eas de fonte ſuſcepit, & cum ea adulteravit, vel ad manum epiſcopi eam tenuerit, & poſtea in conjugium eam accepit, adulteravit.

XVII. Si quis vir filiaſtrum aut filiaſtram ad manum epiſcopi tenuit, id eſt ad confirmationem, ubi ſeptiformis gratia Sancti Spiritus datur, ſi quis in tali conjugium, aut adulterium miſcuerit, ante nos venire faciatis: & quia dicitis, quia multa erga religionem chriſtianitatis apud pagenſes veſtros geruntur, in quantum recordare potuimus, in his capitulis commemoravimus modo, quia Domino Deo auxiliante domini noſtri imperatoris licentia, præſentem me oſtendo ad omnia emendanda, & in his cauſis quæ in præfatis capitulis denuntiantur, & in ceteris in quibus ante me proferuntur.

HÆC

HÆC SUNT CAPITULA

Ex divinarum ſcripturarum ſcripta, quæ electi ſacerdotes cuſtodienda atque adimplenda cenſuerunt.

I. UT unuſquiſque ſacerdos eccleſiam ſuam cum omni diligentia ædificet, & reliquias ſanctorum cum ſummo ſtudio vigiliarum noctis & divinis officiis conſervet.

II. Ut omnes ſacerdotes horis competentibus diei & noctis ſuarum ſonent eccleſiarum ſigna, & ſacra tunc Deo celebrent officia, & populos erudiant quomodo, aut quibus Deus adorandus eſt horis.

III. Ut omnibus feſtis diebus & dominicis unuſquiſque ſacerdos evangelium Chriſti populo prædicet.

IV. Ut unuſquiſque ſacerdos cunctos ſibi pertinentes erudiat, ut ſciant qualiter decimas totius facultatis eccleſiis divinis debite offerant.

V. Ut ipſi ſacerdotes populi ſuſcipiant decimas, & nomina eorum & quæcumque dederint ſcripta habeant, & ſecundum auctoritatem canonicam coram teſtibus dividant, & ad ornamentum eccleſiæ primam eligant partem, ſecunda autem ad uſum pauperum adque peregrinorum per eorum manus miſericorditer cum omni humilitate diſpenſant. Tertiam vero partem ſibimetipſis ſoli ſacerdotes reſervant.

VI. Ut unuſquiſque ſacerdos orationem dominicam & ſymbolum populo ſibi commiſſo curioſe inſinuent, ac totius religionis ſtudium & chriſtianitatis cultum eorum mentibus oſtendant.

VII. Ut cuncti ſacerdotes precibus aſſiduis pro vita & imperio domni imperatoris & filiorum ac filiarum ſalute orent.

VIII. Ut unuſquiſque ſacerdos quotidianis adſiſtat orationibus pro pontifice, cujus gubernatur regimine.

IX. Ut nullus ſacerdos in domibus vel aliis locis, niſi in eccleſiis Deo dicatis celebrare miſſas audeat.

X. Ut cunctis ſacerdotibus jus & tempus baptiſmatis temporibus congruis ſecundum canonicam inſtitutionem cautiſſime obſervetur.

XI. Ut omnes ſacerdotes quibuſcumque horis omnibus indigentibus baptiſmum infirmitatis cauſa diligentiſſime tribuant.

XII. Ut nullus presbyter ſacrum officium, ſive baptiſmale ſacramentum, aut aliquid bonorum ſpiritalium, pro aliquo precio vendere præſumat, ne vendentes & ementes in templo columbas imitentur, ut pro his quæ adepti ſunt, gratia divina non pretia concupiſcant terrena, ſed ſolum regni cœleſtis gloriam promereantur accipere.

XIII. Ut nullus presbyter a ſede propria ſanctæ eccleſiæ ſub cujus titulo ordinatus fuit, ammonitionis cauſa ad alienam pergat eccleſiam, ſed in eadem devotus uſque ad vitæ permaneat exitum.

XIV. Ut nullus ex ſacerdotum numero ebrietatis (a) initium nutriet, nec alios cogat per ſuam juſſionem inebriari.

XV. Ut nullus ſacerdos extranearum mulierum habeat familiaritatem, nec in ſua domu, in qua ipſe habitat, nullam mulierem umquam permittat habitare.

XVI. Nulli ſacerdotum liceat fidejuſſorem eſſe, neque derelicta propria lege, ad ſæcularia judicia accedere præſumat.

XVII. Nemo ex ſacerdotum numero arma pugnantium umquam portet, nec litem contra proximum ullam excitet.

XVIII. Ut nullus presbyter edendi aut bibendi cauſa ingrediatur in tabernis.

XIX. Ut nullus ſacerdos quicquam cum juramento juret; ſed ſimpliciter cum puritate & veritate omnia dicat.

XX. Ut cuncti ſacerdotes omnibus illis confitentibus eorum crimina, dignam pœnitentiam cum ſumma vigilantia ipſis indicant, & omnibus infirmis ante exitum vitæ viaticum & communionem corporis Chriſti miſericorditer tribuant.

XXI. Ut ſecundum diffinitionem ſanctorum patrum, ſi quis infirmatur, a ſacerdotibus oleo ſanctificato cum orationibus diligenter unguatur.

XXII. *De nonis & decimis.*

Volumus atque jubemus, ut de omni conlaboratu, & de vino, & fœno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima perſolvatur. De nutrimine vero pro decima ſicut hactenus conſuetudo fuit ab omnibus obſervetur. Si quis tamen epiſcoporum fuerit, qui argentum pro hoc accipere velit, in ſua maneat poteſtate.

XXIII. *De antiquis eccleſiis, ut non rem ſuam habeant.*

Ut nec decimis nec aliis poſſeſſionibus priventur, ita ut oratoriis tribuatur.

XXIV. *De ſpiritalibus filiolis.*

Deinde præcipimus, ut unuſquiſque compater vel proximi ſpiritales filios ſuos catholice inſtruant.

XXV. *De ſacerdotibus.*

Ut juxta apoſtoli vocem irreprehenſibiles ſint & moribus ornati, & nequaquam turpibus lucris deſerviant juxta illud quod ait ſcriptura: *nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, ut ei placeat cui ſe probavit.* & a turpibus lucris & uſuris non ſolum ipſi abſtineant, verum etiam plebes ſibi ſubditas abſtinere inſtruant.

XXVI. *De inceſtuoſis.*

Ut inceſtuoſi juxta canonicam ſententiam pœnitentia multentur. Qui vero decimas poſt crebras admonitiones & prædicationes ſacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento vero eos conſtringi nolumus.

 De

(a) f. vitium.

ANNO CHRISTI 814.

XXVII. *De discretione in corporis & sanguinis Domini perceptione.*

Cavendum est enim, ne si nimium in longum differatur, ad pernitiem animæ perveniat, dicente Domino: *nisi manducaverieris carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem non habebitis vitam in vobis*. Si vero indiscrete accipiatur, timendum est illud quod ait apostolus: *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit*. Ju-

A xta ergo apostoli documentum, probare se debet homo, & sic de pane illo manducare, & de calice bibere, ut videlicet abstinens se aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamque suam, præparet se ad percipiendum tantum sacramentum, exemplo Davidi, qui nisi se conscelleris fuisse abstinuisse fe ab opere conjugali ab heri, & nudius tertius, nequaquam panes propositionis a sacerdote accepisse-

ANNO CHRISTI 814.

IN CONSTANTINOPOLITANA CONCILIA

A Nicephoro patriarcha Constantinopolitano, & in ejus causa celebrata

DISSERTATIO.

Nicephorum pium orthodoxumque patriarcham plura in urbe regia celebrasse concilia, ejusque pariter causa alia nonnulla convenisse, conjicere est Eruditorum ex vetustis coævisque scriptoribus confirmata sententia. Ex his duo in causa recipiendi in communionem Josephi oeconomi Constantinopolitani, animadvertendique in monachos admodum illam improbantes a Labbeo tom. IX. pag. 274. & 275. referuntur, quorum prius illud ego pariter supra commemoravi. Author vetus libelli synodici apud Labbe ibid. pag. 278. alterius meminit a Leone Armeno imperatore indicti, cujus sententia S. Nicephorus e sede dejicitur, & Theodorus Cassitera iconomachus subrogatur, idque concilium eum eo confundit Labbeus, quod ab iconomachis, eodem Theodoro jam rerum factarum potiente, celebratum esset; quod ab eo præpositus factum inferius demonstrabo. Sed & præter hæc concilia omnino eruditorum ignota, alia quædam ab illo coacta fuisse, nullus dubito, id enim indicant canones plures ab eo conditi, ex quibus nonnullos adhuc exstantes Labbeus ibid. pag. 289. attulit, aliique nonnullos ex Cotelerio aliisque nos pariter inferius addemus; quos sane canones in synodali patrum consessu ab eodem patriarcha conditos, inferiusque ipsa canonibus hisce in vetustis codicibus a Cotelerio consultis præmissa demonstrat. In synodis pariter difcussam fuisse judico causam Theodosii, Basilii & Sisinnii episcoporum, quos de hæresi iconoclastarum convictos e sede atque ecclesia dejecisse se idem Nicephorus in synodica sua ad Leonem III. pontificem testatur. Perfimiles sane majorum facta deorum a Leone nonnisi in synodis æratis illius discipulina agitari permittebat. Quamquam verò id probabilissime dictum constat; cum tamen concilium ea de re indictum nemo veterum commemoraverit, malo collectionem meam hoc potius novo concilio destituere, quam minus explorata aliquid afferre. His ergo omissis, duo tamen aliqua concilia, quæ in lucem nondum exierunt, exscribam, quibus ne-

B primum esse offert concilium illorum Michaele Curopalata im-

peratore episcopi aciti tenuerunt. Utbi regie torique imperio orientali extremum excidium a Bulgaris victoribus imminebat, afflitæque Græcorum rei una spes supererat in pace cum hostibus componenda. Profcantibus illam Græcis, non denegabant barbari, hac inter cætevas propofita conditione, ut transiisge redderentur. Grave id primum accidit impecatori; sed urgenti necessitati cedendum clic judicabat; cum tamen non id per religionem liceret, ut christiani perfugas redderentur barbaris, ambigebat patriarchæ & episcopis, qui tunc Constantinopoli aderant, una cum Egumenis monachorum fiftere se aulæ mandavit. Coadis illis in unum quæstionem discutiendam proposuit. Diu inter patres difceptatum est, sententiis variantibus. Patriarcha cum Metropolitis Nicæno, & Cyziceno assentiendum propositis conditionibus judicabant; Monachi, quorum princeps S. Theodorus Studita, contra opinabantur; quorum sententia tandem obtinuit, negatoque his conditionibus cum Bulgaris fœdere, parum abfuit, quin totum cæsaris imperium periclitaretur. Concilium illud omnes hucusque Collectores fugit, quod forte a Theophane concili nomine non sit appellatum. Sed nihil curandum de nomine, cum de re ipsa constet. Adest enim hic episcoporum consessus, adest & res ecclesiastica ad ventilandum propofita; ad concilium quid deest?

Secunda ab hac synodo celebrata est a Nicephoro habita, in qua Antonius, nonquidem metropolita, ut male appellat Labbeus, sed ex monacho Cornobii, quod *Metopolitarum* nuncupabant, Sillæi episcopus, de fide requisitus, illum exhibuit fidei libellum legendum in historia alterius concilii Constantinopolitani, in qua idem Antonius damnationis sententiam subiit. In causa Antonii hujus concilium unicum habitum vulgo creditur, cum re ipsa duo fuerint. Antonius ille Leoni Armeno author fuit ut Græcis imaginibus bellum indiceret; interim vero ipse sub orthodoxi larva sese occultans, scripta eiam perquirebat, subjus hæresim fuam tueri & confirmare posset. Rem fubodoratus Nicephorus patriarcha virum

ANNO CHRISTI 814.

interrogavit quid de fide sentiret. Ille orthodoxum se affirmavit, veritatisque teftem fidei confessionem signavit, atque impressa cruce ad majorem rei evidentiam munivit. Id verò ab eo in concilio episcoporum prestitum fuisse declarant verba, quæ in eadem historia leguntur, signatam fanctifimam confessionem illam ab Antonio *fub fanctiffimorum metropolitarum præsentia*. Nec sane aliter quam in concilio episcoporum interrogari solebant episcopi, ut fidei fuæ rationem redderent. Concisiumque tunc cogere patriarchæ Constantinopolitano percommodum erat; cum in urbe regia semper præsto essent episcopi, qui convenire possent ad concilium, hanc ego synodum, quæ alios fugit, hic damus.

Tertia sequitur synodus centum sepruaginta episcoporum, in qua Antonius Sillæi de hæresi damnatur. Hanc Nicephorus perquisitis undique episcopis cosegit, non quod tantum exigeret apparatum unius episcopi damnatio; sed frequenti concilio opus erat ad restiendum Leoni Armeno imperatori, ex quo in sacras imagines bellum jamjam imminebat. Concilium illud ex epistola synodica orientalium quorundam antelitium ad Theophilum imperatorem, acceptum, dedit Labbeus; cui nos inſignem acceſſionem ex anonymo Theophanis continuatore fecimus. Nec enim ullo in concilio actum fuisse credimus de fide orthodoxa erga sacras imagines statuenda ac defendenda, quod in confessu episcoporum & hegumenorum depretum fuisse idem anonymus testatur.

Meditabatur interea Leo Armenus imperator sacrarum imaginum everſionem, fuoque consilio obtare intelligens Nicephorum cum suis episcopis, concilio orthodoxo concilium alind heterodoxorum epiſcoporum opposuit. Ejus decreto Nicephorus ad judicium vocatus semel & bis, cum sistere se recusaret, depositionis ac damnationis sententiam subiit, quam proxime in exilium deportato ipsis *hæresiarchæ* confignata est. Adhæc quædam hujus concilii ex Nicetæ monacho ejusdem S. Nicephori discipulo, in ea quam scripsit S. præsulis vita, accepta huc transiata sunt. Meminit ejusdem concilii author Libelli fynodici apud Labbeum tom. IX. pag. 278. qui tamen alterius a Theodoro Cassitera, qui S. Nicephoro succeſſor datus est, ex iconomachis collectæ synodi non meminit; unde errandi occasio præstita est Labbeo, qui vicissim concilio huic iconoclastarum, in quo S. Nicephorus ejectus est, omisso, alterum a

ANNO CHRISTI 814.

Theodoro Cassitera in throno Constantinopolitano jam residente coactum legentibus offert; ex quo non improbabilem duclimus conjecturam, utrumque scripto rem duo inter se plane diversa concilia confundisse, quorum prius nondum rerum sacrarum peritiente Theodoro ab imperatore indictum est; alterum vero, Theodoro patriarcha jam constituto convenit. Utrumque synodi discrimen non obscure designat Ignatius in vita S. Nicephori qui cap. X. §. 62. ita loquitur de concilio ad discutiendam S. Nicephori causam collecto: *Facta autem ſe concilio* (iconomachorum) *adverſus eccleſiæ ſanctiſſimum murum*, nempe S. Nicephorum &c. tum subdit denunciationem ab eadem *ſynodo* factam sanctio præsuli, ut sisteret se summæ causam defenderet *coram ſynodo*. Recusante illo judicium, sententia depositionis ab heterodoxis patribus dolata est, ut Ignatius ibid. His omnibus fuse ab eodem scriptore narratis, *tum capite XII.* assumptionem Theodori Cassiteræ commemorat, ilarimque subdit: *Inde ex epiſcopis qui, ſive panor adaſti, ſive ſua ſponte in ejus exſtirpat votæ, atque ex novatoribus profuſuſque magiſtris Græcuſorum tumultuantium conventu adunato*. Hoc idem concilium diserimen ex tempore quo ea usque habita fuit demonstratur. Concilium iconomachorum prius S. Nicephori exilium, præcesit; illum vero deportationem asserit Theophanes in oratione de translat. ejus Reliquiar. die III. idus Martii. Concilium verò secundum nonnisi post pascha ejusdem anni, nempe post Kalendas aprilis convocatum. Theophanis continuator affirmat. Ad secundum hoc concilium pertinere arbitratur Labbeus epistolam illam S. Theodori Studitæ ad Synodum iconomachicam, quam integram recitat ibidem pag. 391. Id ego tamen non ita certo asseruerem; cum enim de exilio & abdicatione S. Nicephori, atque alterius patriarchæ intrusione nihil ibi S. Theodorus memoret, tunc potius eam scripsisse videri poſſet, cum S. Nicephorus a synodo *hæterodoxa* jam proxime deponendus, perinultum illam epistolam ad imperatorem dedit. Ideo verò illam *iconomachicam* synodum appellat Sanctus Theodorus, quod ex iconomachis episcopis conflaret, nec alia de causa convenisset, quam ut S. Nicephorum in sententiam iconomachorum perstrahcret. Hæc sunt quæ de synodis a S. Nicephoro vel ejus occasione habitis præmittenda erant, nunc quam concilia illa singillatim legentibus exhiberentur. En tandem concilia.

SYNO-

ANNO CHRISTI 814.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

Sub Nicephoro patriarcha ad consultandum, num transfugæ reddendi essent Bulgaris?

Anno 814. habita.

AFflictis imperii rebus solatium supererat pax a Bulgaris, ex quibus mala omnia timebantur, impetranda. Hanc offerebant barbari ea conditione, si illis redderentur, qui ex Bulgaris ad Græcos transfugerant. Num id jure religionem christianam ejurarent, hic erat ambigendi. Michael Curopalata, piissimus imperator, episcoporum concilium coram se habendum ad Kalendas novembris indixit, de quo concilio & de patrum in eo lata sententia hæc Theophanes ad annum Alexandrinum DCCCV. qui cum Septembri anni 812. exordiatur, annum eundem concilio huic affingit. *Imperator* (Michael) *in mense augustissimum convocat, mensis Novembris kalendis Patriarcha ad colloquium advocatis, de componenda cum hostibus pace consilium quærebat. Aderant contentus Nicænus & Constantinus Metropolitæ, & ex pravis consiliariis erat manus haud contemnenda.* (pravos consiliarios appellat hic Theophanes hegumenos, alienque facros vitros, quos præpollebat religionis minus utile consilium suggerisse imperatori queritur.) *At patriarcha quidem & Metropolitæ Imperatores sæpissime frustra precum amplexabantur: sed improbi consiliarii non cum Theodoro Studii præposito* (S. Theodoro Studita) *everfi contraria sententiæ dicta cum rejicerebant, confirmantes pacem, quæ Dei mandata refrendat, non esse admittendam: Illud enim:* Venientem ad me non ejiciam foras, *Dominus decrevit, ajebant: quæ proferrent* (hæc ex fuo fenfu addit Theophanes) *& in cujus argumentum hæc producenda were visa: Primo quidem, quoniam venit ex vii ad nos transfugiente, eo qui intra aulam erant, cum ipsis pace compacta, servare possimus, prodidimus. Secundo, quia licet quidam ex pacem transfugerant, plurimum certe potius ejusdem nobiscum nationis & sanguinis consortium fugagere, quam incerti quinimmo nobis propositi stilo quæsti decerner, decebat. Plures enim quam paucos fore Deo magis gratium est.* Hæc Theophanes; nec fane inepte, cum bonum publicum quorundam privatorum damnis præferendum fit. Oppofitam tamen fententiam de pace negantia obtinuisse notat Theophanes; qui paulo superius animadvertserat in eafdem ipfas pacis conditiones conventum olim fuiffe inter Bulgaros Græcofque Conone barovam principe, & Theodoro Adramiffino imperatore ac S. Germano Græcorum patriarcha.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

In qua Antonius Sillæi in Pamphylia epiſcopus fidei orthodoxæ libellum ſubdole ſignat, ſub Nicephoro patriarcha & Leone Armeno imperatore.

ANtonius quidam ex monacho cœnobii Metropolitarum Sillæi in Pamphylia epiſcopus, qui epiſcopatum ſuum nefcio qua de cauſa reliquerat, cum Leone Armeno de abolendis imaginibus conſilium clam agitabat. Rem fubdoratas S. Nicephorus ad epiſcoporum concilium, cui & patriarchæ orientis aderant, hominem vocitatum, de fide interrogavit. Ille recta ſentire ſe, & ore quidem profeſſus eſt, & porrecto ſi-

ANNO CHRISTI 815.

ponendum aliquid his) fratres. *Exclamatore cuncti:* Novimus, & certi tumus veram eſſe fidem noſtram, & in hac morimur omnes: *Ad illos Patriarcha:* Supereſt, fratres, ut concordes perſeveremus, & animis conjuncti hac in conſeſſione abſque diſſenſu remaneamus, ut adverſæ partis homines nullum reperiant quem ſeparent a nobis, nec id exequi valeant. Gratia enim Chriſti dei libello, quem ſubſcriptione & impreſſo crucis ſigno munivit, egregie quidem, ſed infigni mendacio confirmavit. Torum hanc hiſtoriam fuſe narrat epiſtola antiſtitum orientalium ad Theophilum imperatorem, quam legas apud Labbeum to. IX. pag. 380. qua etiam in epiſtola integra recitatur fidei formula cum anathematismis in iconomachos tunc ab Antonio impia diſſimulatione ſignata.

ANNO CHRISTI 815.

plures illis fumus. *Illi rurſus cum clamore ſe proteſtarentur ad mortem uſque obſtituros, & pro eccleſia dimicaturos, oppoſitiſque cruciibus ad ſubſcriptionem, ſcriptos ſibi mutuo fidem fecere, nunquam ab invicem ſe ſeparandos. Hæc anno ſequenti* (natalis feilicet D. N. anni 814.) *peracta fuut.* Hæc anonymus Theophanis continuator, ex quo concilii hujus geſta apud Labbeum manca ſuppleas.

AD SYNODUM CONSTANTINOPOLITANAM III.

In qua Antonius Sillæi damnatur,

ADDITIO.

HAnc ſynodum et patribus CCLXX. conſtantem Labbeus quidem to. IX. col. 380. recenſuit; cum tamen non ea una de cauſa collecta fuerit, ut Antonium Sillæi epiſcopum de hæreſi convictum abiceret, nihilque aliud legatur in actis ab eo Labbeo productis quam ejuſdem Antonii ſchedium; quid deinceps in ea geſtum fuerit ex anonymo Theophanis continuatore repetendum eſt: *Epiſcopi & monachi in patriarchium convenichant, & dicta patrum omnia perlegebant, quæ adverſarii malitioſe & intrudite interpretabantur: Patriarcha vero ſenſum eorum reddente, & ad omnes ſermonem dirigente:* Num habetis aliquid quod verbis illis exprimatur (*Graeci*: re-

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

Iconoclaſtarum anno 815. quo S. Nicephorus patriarcha deponitur ac damnatur.

POſſquam Iconoclaſtæ omnia diſpoſuiſſent ad hæreſim revocandam, Leonemque Armenum imperatorem ad nutus ſuos paratum habuiſſent, in ſynodum conſulit patriarcha Nicephoro ortho doxorum antefignano, qui tunc morbo laborans decumbebat, *diem ante ſe dicturum. Quod ab illo reſpoſo datum, & quid dein geſtum ſit a concilibula exponet ipſemet ejuſdem S. Nicephori diſcipulus in eo, quam ſcripſit, S. præſulis vita apud Bollandum ad diem XIII. menſis Martii. Ait ergo hic:* Vocato inter ſe concilio adverſus eccleſiæ firmiſſimum murum, coram imperatore hæc verba defpuunt. *Haudquaquam ſieri poſſe, dum vita tranſigeretur, ut quæ majeſtatis tuæ viſa ſunt, ac præſens decreta ſynodo, proſperum exitum obtinerent. Si enim unicuique tempus detur pro animi ſententia ſe verendi quid velit, & ut, qui exilio damnati ſunt, obtingat reverendi facultas, & propriæ voluntatis nulla vi ſubeunte arbitrii quivis ſtatus ſuus ac ſibi reſtituatur: futurum eſt enim ut illum ſyonem ſua propenſe ſequantur, & res noſtræ omni diſſitiuæ ope jacent; ideo quod cum proceribus noſtris ſe diſſentiunt arcana defcendere rennat, quo facilius gravi nos damno afficiat. Satis ergo eſt quod hucuſque obſervamus: tum omni tempore non horati ſumus ut nec ille inveniat ſua ſubjiciamur, ut ſibi ſuaderi ſineres induxit in animum. Quare ſynodali, ſi placet, auctoritate uſi, quæ præſcriptis dimittant, ſtatuat, hæc ei ſcripta nota faciamus, ut compereat nempe, & de quibus adverſus eum ſyndus querelam moveat, ſatisfaciat.* Scribunt ergo illum ac claudicentem tonum ad eccleſiæ perfidem, coque jubente, ut illis ſe ſiſtat, qui ordinibus initiati non erant, & eorum, quæ ipſi voluerunt reddat rationem. Hunc libellum quibuſdam epiſcopis, clericiſque, qui vere noſtio clericali charactere, aut epiſcopali inſula donati eſſent, committentes, deſtinant ad rectæ fidei luciſſimam facem, cum tumultuarie ac circumfonarene multitudinis turba, quæ ipſiorum dementiæ particeps fe eis adjunxerat. Ubi autem pro epiſcopalis rabernaculi foribus adhiterunt, & adventus illorum durifſimus nuntius magni pontificis aures pulſavit, cum etiam ipſum male ſentientium aſpectum egre ferret (ſuſmodi enim funt puræ mentes, ut quidquid alienum a veritate eſt, id plane moleſtum ſit ac inſuave) decreverat animo prorſus eos non alloqui. Cogente tamen Patricio, cui cuſtodia ejus commiſſa erat, ne ſic miſſi re infecta reverterentur; tero & vix tandem ingredi illos permiſit.

Ingreſſus autem, ne morbi quidem moleſtia mitieris homunculis pudorem injecit, quin inolita improbitate uti, quæ inſami illo tenore evarata erant, cum quadam commiſeratonis ſpecie loqui ſe fingerent. *Accepit*, ajunt, *adverſus te libellus, ſynodus, ut objecta diſſolvas, omni tergiverſatione ſemota adegit ea de re clare reſpondere poſſe. Quo propter pro ſynodi condemnatione diſſentio depoſitionis te pœne ſubiicias, tuam & ſynodi atque imperatoris ſententiam amens, an vidum vobis ſum fantaſia atque dicta, eurvendas nimirum eſſe imagines & ſimulacra, earumque ufum abolendum: ſic namque impoſitum per libellos ceiunca licebit expellere. Sin autem contentioſitas renuit, contraria, fcatices, accuſationum appellationis palam eris obnoxius, quam ſieri nequit ut anulatetis; nifi te coram ſiſtas, ad objecta judicetis.* Hæc lupi paſtorum habitu paſtorum principi inconcinne locuti, & ludrica quædam dentibus infurrantes, ſe ſine ullo reſpectu paſtoriæ illi menti ex adverſo illuſa concilis obnixi, aut ei palam loqui) ſilentio obtegebant cum conſilio probrum, & obtuturas concinnebant aures; etſi reliqui infenſiſſimos illos meliſſiuæ linguæ illius reſponſa audiendi cupido inceſſiſſet.

At Sanctus, quantum agritudinis vi attritus, objecta occupavit, & in hunc ſere modum arguit: *Quiſnam vero eſt qui nobis libellus inſundat, a'teris in nos partes ſuſceptis? Conſtantinæ eccleſiæ, quæ patriarchali dignitate fulgeat, præſulem fe eſſe gloriatur? Qua ſuſcepta paſtoralis cura, canonicis nos pœnis ſubjicit? Si ea appellet, qua ſenatus Romæ gubernandi facultate moderatur, præſto ſum; ſi Alexandrinus antiſtes Marci evangeliſtæ ſucceſſor accuſet, quin prompte ſequar, nihil detrecto; ſi Antiochenus facer paſtor in judicium trahat, teſtimonium non defero; ſi denique, qui Jeroſolymorum ſedem adminiſtrat, ad jus dicendum adeſſe præcipat, cauſæ meæ deeſſe non videbor. Sin autem ſupra memoratos, quorum animis conſtitutionis ſit turbare gregem ſub ovina pelle, & ſuo ſibullatore paſtori, quit in conſpectum etiam illorum venire ſuſtineat? Ceterum fingite me, juxta ea quæ nuganiini, nullaque ſinſu debilatertis, in imperatoris veſtramque ſententiam manibus pedibuſque con-*

ANNO CHRISTI 815.

concedere; quæ ratio est, qua objectorum nobis libellorum crimen depellere fumus? quæ nobis gradus decernetur, qui veluti sententia vel atque obnoxiis existimur? Quis enim, quæ ille est potestatis tantæ, ut intra dies unius angustias depositum, ut ne in infimo quidem gradu salutem consistere queat? Quæ in Supremum? num vnder adeo vt atque imperator existimatis, ut devotæ sibi non simus servatuti? Eam sane notam nefas est vis adscribere, qui sacerdotio infulis fulgent: Neque ad spernendas jura proclivior simpor impetus est, inque unam comparata transgressionem, qui sibi obsequantes in inferni tenarum & hora bromperturbat. Discedite ergo à tam sacrilegis operibus antiquitatis; ad propinum redite vemutine, istorum exitio spectes lustrique repetite. Nec enim futurum est, ut eo evagnantis, qui in sacrilegis confugiunt perpetuum firmaturum, aut ut vos prosternatis, qui in cella fundamentum definitionum specula tuto conglaterium; sed in vobis ipsis tumentes haresis flatibus confringentur, nullumque ex vestri illisionis ecclesia Catholicæ detrimen inferent.

Hæc vir beatus ad homines omni fano destitutos scribit, & præcavet sententia plenos prælocutus, lapsuque assumpto prioribus: Tamesis, inquit, nostra hac sedes pastore vacuata sic effet, ut nullus ei curam ingrederet: tamen nec ita quidem illi liceret ducere fallaciam ejus quidquam sanxi placentem, sive concessum contra canonum præscripta cogere, atque ex aliena provincia venientem nihil ad se spectantes terminos juris dicendi causa invadere. Cum verò pastoris sui adhuc præsentia glioretur, nec dicit, qua utilitate illi legitimeque præsideat, quæ vor ratio a canonicæ disfectionis severitate eximat, qui super aurum & argentum, superque lapidem pretiosis, super fundamentum, inquam, apostolorum patrimque eloquio vere extenuatum, lignum, fœnum, stipulam perverse fidei superextruere tentatis: ut qui ideo solum par quidentia sacra tueri omnino violati ejusdem juris vos peregi, qui contra ideo ista rut in manifestas pugnatis & infantis legi, congrue omnino æternis vinculis subjicienda. Præsedo igitur in eadem canone, ac depositionis promulgata sententia, jubet eos fegro diri no excedere. Illi porro tanquam flagro adhi, atrocique mœrore ac furore pereli, adjuncta libi petulantium hominum, & circumfonarentium caterva ipsum pariter ac Tarasium, strasillimas ecclesiæ columnas, anathemate feriunt: atque ita impunissimi homines publice inspirandam jactantes fiam, redire festinant ad imperatorem cum iis convitiis, quibus sanctos compulerant, & coram ipso vulgique hæretici impura turba. minas expandere, referre omnia que audiverant feceranteque.

Ad hæc idem concilium datam epistolam illum S. Theodori Studitæ ad Synodum nuncupatam supra in præsentiæ ad hæc in causa S. Nicephori concilia monui.

ANNO CHRISTI 815.

SYNODUS altera CONSTANTINOPOLITANA

Iconomachorum, qua hæresis jam obsolta revocatur.

Anno 815. Nicephoro patriarcha jam e sede anno 815. Aprili inensi depulso & in exilium 810. Constantinopoli luco à Theodoro Cassitera occupato, illud unum supererat, in cujus gratia hæc omnia præmissa sunt, ut solemni aliquo decreto oxul & extorris jam hæresis iconoclastarum cum honore revocaretur. Ea igitur de causa synodus frequentior ea, quæ Nicephorum damnaverat, convocata est, in qua tribus sessionibus res tota peracta. Hanc verò synodum aprili mense anni 815. coactam docet anonymus Theophanis continuator his verbis: *Post pascha igitur convocat Synodum Chamæleon* (Leo Imperator) *ad magnum sacerdotum nomine Sapientiam, & Theodoro, quem Cassiteram appellabat, veluti patriarcha sedere jussio ibi.* Veram concilii hujus & trium quibus contitit sessionum ejus historiam fatius profequitur Ignatius in vita S. Nicephori, qui cap. XII. de ejectione & exilio Sapræsulis, atque Theodori assumptione narratis, tum concilii historiam ita exorditur: „ Inde ex „ episcopis qui, sive pœnis adacti, sive etiam „ sponte in ejus concelleriant vota, atque „ ex novatoribus profanisque magistris Græ„ culorum tumultuario in conventu adunato, „ ecclesiæ adversum in ecclesia concilium „ coëgit: in quo quidquid olim infano flu„ dio annotatum congelumque fuerat, me„ diatati, evomerunt & confarcinatam pri„ us in Blachernis Constantini synodum subsidio assumentes, hanc illius confirmationem appellarant, atque id perquam nocirito: cum enim eam ex patrum scripturis omne robur deficeret, neque, ut lex ecclesiastica cavet, apostolicarum sedium antistites rebus hisce lecientes haberet, ex iisi similibus fua confirmabat, ac mendacio conabatur veritati imponere. His prima, postilentis fuit sessionis die sanctis, conventus solutus est. Sequenti autem in unum confluentes, occeperunt falsa dogmata fua exponere, quæ etiam palam prodiderunt fevitiam præfæcdæ fuæ malitiæ. Quæso autem crudelitatis eorum enormitatem attendite.

„ Cum recte confessionis epistopos quosdam delegissent, quos a prima flatim congressione fubadum iii existimabant sacris illorum vestibus in minutos pannos conscissis, eos pro majoris ecclesiæ foribus tentos, velut vinctos flare præcipiunt, multaque ad eos imperite loquentes, ac ranarum more nihil cohærentia, atque distincta rumultuarie effurientes, per medium eum confessum trahi jubent. His verò ad requisita præsides propius accedentibus clamore fublato imperant gradum sistere, perspectaque in iis obbrmari animi constantia, quam nulla insiarum vis posset convellere, (duris enim „ nim „ furgere, & qua venerant poltliminio re„ dire, ut porcorum instar abigi viderentur „ pugnis in genas incussis, torque corpore „ calcibus conquassati. Hæc perturbara pro„ fanaque levitia in sanctos debacchati cum „ essent, & eos jam hora ad mensam vo„ caret, floridi eloquii clericus, fodalitio nomine imperatorem allocutus, laudavit. „ Itaque vere fidei præsidibus, anathema„ te, ut quidem videbatur, ad extremum, „ devocis, solverunt convenrum.

„ Quia verò infanum furorem fum in „ ecclesiam ejus ingressi erant, regulam compo„ nunt, ac definitionem a veritatis termi„ nis longe remotissimam: cui ut subscribe„ ret imperator, pium esse monebant. Is porro (erat enim fi quis alius in cauda „ religionis verfarus anima) morem iis ge„ slurus, indicit rursus conventum jubet: in „ quo cum sedem, velut in quodam ambone sublimi locatam contendidiser, & mucidacil parorum fuas quoque occupassent fe„ des, omnium auribus intimata est falsiffi„ ma regula: quæ cum pleriique aftantium, etsi non omnibus, placuisset, rogabant ut quisque eam manus fux fubscriptione firmarez. His autem fic peractis cum nomina fua atque fortunas atramento communicalsent, loliris orga imperatores acclamationibus, & adversus ecclesiæ lumina anathematis defundi (præloquente scilicet eo, quem dicebam clerico) dispersi sunt.

Scelerum porro ultrix Dei justitia, sic illusos fanctos pro fua longanimitate haud diù dissimulatura, celerem haud fine miraculo vindictam imulit: brevi namque tempore interjecto præloculorem clericum pœna corripuit, tormentisque lingua, ac fatisceribus vocalibus organis. Adverite autem qualis ac quanta: si quis enim psalmorum oracula vivo fuggereret, lingua foluta erat ad verba minifranda: fin fermonis aliquid cum aliquo conferret, undique diffolura ac impedita permanens, maleque articulata, incerta ac fabulæ obganniens, fonitum nullo conflatrem fenfu in auditoris aures transmittebat. Eum in modum castigatur lingua in eos procacissima, qui ore fapientiam loquebantur, ac cordis meditatione eruditabant prudentiam. Adeoque opportune divini illud eloquii dicatur: *Mors & vita in manu linguæ; qui autem continent eam, comedent fructus ejus.*

ANNO CHRISTI 816.

STEPHANUS PAPA IV.

Ab anno 816. usque ad 817.

ANNO CHRISTI 816.

SYNODUS ROMANA

A Stephano IV. papa celebrata, in qua de electione Romani pontificis decretum edidit.

GRatianus dist. 23. c. 28. Stephani cujusdam pontificis de ratione servanda in electione Romani pontificis decretum recitat. Id verò Baronius ad A. 816. Stephano IV. summo pontifici ab impostore aliquo affictum opinatur. Pagius ad A. 817. 4. genuinum credit, sed Stephano VI. tribuendum contendit. Verum Muratorius in nova ad supplementa concilii Romani anno 863. celebrati ex canone XI. ejusdem supplementi, in quo canon Stephani papæ de electione Romani pontificis commemoratur, sanctionem esse germanam Stephani IV. perspicue demonstrat. Canonem Romani concilii suo loco dabimus; nunc *canon concilii beatissimi Stephani*, prout in additionibus Romani concilii anni 863. appellatur, ex Gratiano promendus est; additis ex MS. codice variantibus.

CANON CONCILII BEATISSIMI STEPHANI

QUia sancta Romana ecclesia, cui auctore Deo præsidemus, (*a*) a pluribus patitur violentias, pontifice obcunte: quæ ob hoc inferuntur, quia absque imperiali notitia pontificis fit consecratio; nec canico ritu & consuetudine ab imperatore directi (*b*) interfunt nunciі, qui scandala fieri vetent; volumus, ut cum instituendus est pontifex, convenientibus episcopis & universo clero eligatur, præsente senatu & populo, qui ordinandus est. Et fic ab omnibus electus, præsentibus legatis imperialibus consecretur. Nulluſque sine periculo sui, juramenta vel promiſſiones aliquas, nova adinventione, audeat extorquere, niſi quæ antiqua exigit consuetudo, ne ecclesia scandalizetur, & imperialis honoſificentia minuatur.

(a) *a pluribus.*

(b) *directi fuerit.*

COMPENDIENSE CONCILIUM

In quo Saracenii regis legati audiuntur

Anno 816. habitum.

ANNO 816.

CConcilii hujus Compendienſis ſolum nomen ſupereſt in vetuſtis Francorum annalibus vulgatis a Matteno Vet. Mon. to. IV. his verbis: *Imperator vero de Remis* (ubi Stephanum papam de Urbe ad ſe profectum excepit) *abiit ad Compendio palatio & habuit conſilium* (lege Conciliuм) *cum Epiſcopis, abbatibus, & comitibus ſuis.* Porro de adventu Ludovici imperatoris & Remenſi urbe poſt diſceſſum Stephani Papæ Compendium meminit etiam Anonymus Pistheanus coævus in vita Ludovici Pii, teſtaturque in hac Compendienſi mora, quam ad dies unum ſupra viginti, & eo amplius produxit, legatos Abderami filii Aburat Saracenorum regis exceptos, & auditos. Eſt autem Concilium iſtud Compendienſe ab altero ibi locorum anno 823. celebrato, de quo Labbeus, longe diverſum, quod vel ipſo temporis diſcrimine probatur.

ANNO CHRISTI 817.

AD CONVENTUM AQUISGRANENSEM

Pro Monachorum reformatione Anno 817. habitum

ANNO CHRISTI 817.

ADDITIO.

COLLECTORIS PRÆFATIO.

QUod hic exhibeo ad Synodum Aquiſgranenſem additamentum nobile, acceptam eſt ex anecdotis Pezii to. II. par. III. pag. 370. Fertverò illud S. Simperti Auguſtani epiſcopi & Morbacenſis abbatis ſtatuta regularia, quæ iſte ad normam ſtatutorum monaſticorum, in Synodo quedam decretorum, ad uſum monaſterii ſui Morbacenſis direxerat. Porro hæc ex veruſta membrana in cœnobio Morbacenſi diligenter ſervata, deſcribenda data ſunt publicis tabellioni, poſtulantibus monachis cœnobii S. Udalrici Auguſtani anno 1500. Hæc igitur publica auctoritate tranſcripta cum ipſo tabellionis inſtrumento Petius dedit, & ex illo ego in præſenti. At quorſum hæc, inquies, ad Synodum ſeu conventum Aquiſgranenſem? Profectò nihil, ſi titulum, qualis in veteri membrana legebatur, attenderis; ex eo enim leges hafce monaſticas digeſtas diſcimus ex Synodo ſub *Carolo Magno rege* celebrata, cui S. Simperius ipſe per ſe interfuerit. Aquiſgranenſis verò conventus anni 817. nonuiſ ſub Ludovico pio, Carolo jam defuncto, convenit. Si verò, neglecta inſcriptione, leges ipſas inſpexeris, intelliges profectò canones ipſos hujus Aquiſgranenſis conventus ita in his ſtatutis repræſentari, ut vel ipſum ordinem, quem ſervant canones Aquiſgranenſes interdum retineant. Sed eſt tamen aliquid hac in re difficultatis, quod hic planum fieri ſtudeo. S. Simperius, quem Synodo huic interfuiſſe ex titulo horum ſtatutorum diſcimus, Leonis papæ III. ætatem non ſuperavit, cum idem pontifex literas dederit ad Guntrammum abbatem Morbacenſem ejus, ut creditur, ſucceſſorem. Vide Mabillon. Ann. Ord. S. Ben. ad A. 774. num. LIV. Quomodo ergo adfuerit præſens Aquiſgranenſi coetui, qui alteri ab obitu ejus pontificis anno convenit? Adde argumentum ex ipſis ſtatutorum capitibus deductum: In ſingulis enim capita ſingula concilii fecundum ordinem, quem in actis ejuſdem tenebant, referuntur, ipſo etiam ſingulorum numero adnotato. Quanquam verò nonnulla eundem, quem in actis Aquiſgranenſibus numerum ſervant; plura tamen variant. Ita e. g. quæ in XXXIV. capite Aquiſgranenſi decernuntur *de diſcipla* in ſeptuageſima ſupprimendo, in ſtatutis illis ex capite XIX. concilii accepta notantur. Denique concilium de quo in ſtatutis capita XXVII. non ſuperabat, ut ex illis non ægrè deducitur, cum Aquiſgranenſia ad XXC. aſcenderint.

Hæc cum ex quo momenta, in eum me ſenſerim crabi permitto, quam hic leſori paucis exponam. Duas igitur diſſiris annorum intervallis diſcretas ſynodos ad Monachorum reformationem ſtatuendas opinor; aliam ſub Carolo magno, quo rerum potiente Francfordienſis ſynodus anni 794. convenit, ubi de monachorum reformatione actum eſt. Altera vero hæc ipſa eſt ſynodus Aquiſgranenſis anni 817. ſub Ludovico pio celebrata. Utramque concilium ſuos edidit canones. Prius illud ſub Carolo non ultra XXVII. aliud vero ſub Ludovico longe plures. Prioris concilii ſub Carolo leges repræſentant ſtatuta Morbacenſia; aliarum vero ſub Ludovico inter canones quos Aquiſgranenſis conventui Labbeus tribuit continentur; ita tamen, ut tota illa canonum XXC. collectio non tota quidem ad Aquiſgranenſem hanc anni 817. ſynodum pertineat; ſed partim ex canonibus prioris ſynodi ſub Carolo, partim ex his poſtremis legibus ſub Ludovico conflata ſit. Ex ipſa plane canonum Aquiſgranenſium anni 817. complexione id probari poſſe arbitror, in qua canones priores cum poſterioribus pugnant, ut argumento ſint ad diverſa concilia ſpectare. In canone VIII. edicitur: *Ut volatilia unius forſitan nullo modo comedant niſi pro infirmante.* In canone verò LXVIII. ſtatuitur ut volatilia, *in natali Domini, in paſche, tantum quatuor diebus comedant.* Quis hæc unum idemque concilium ſanxiſſe crediderit? Ipſa pariter Morbacenſia ſtatuta aliquid ferunt, unde intelligamus exacta eſſe illa ad concilium ab Aquiſgranenſi anni 817. plano diverſum, nam intec ea, de quibus nihil eſt a concilio definitum hoc proveni, ut a jurando monachus penitus abſtineat. Item unus eſt ex canonibus concilio Aquiſgranenſi anni 817. adſignatis. Vide canonem XLIII. Ex quo illud conſequitur, canones illos Aquiſgranenſi anni 817. tributos qua parte cum ſtatutis Morbacenſibus congruant ad concilium aliud ſub Carolo magno referendos eſſe; qua vero parte cum Morbacenſibus ignotos ferunt, ad eundem Aquiſgranenſem anni 817. adſcribi commode poſſe. At enim concilium hoc ſub Carolo magno ubi locorum, quo tempore convenit? Si veterem ſtatutorum titulum reſpexeris, coactum illud Carolo magno nondum imperatore ſtatuemus, quæ ſane epocha cum concilio Francfordienſi anni 794. in quo aliquid de monaſtica diſciplina ſtatutum conſtat, belle congruit. Sed ex illis phraſibus circa finem ſcripti hujus occurrentibus, *impertali cenſura*, plane diſcimus imperatoris nomen jam Carolo acceſſiſſe. Quamobrem ſynodum hanc, quocumque tandem in loco convenerit, poſt annum 800. ſub Carolo magno collocari oportet. Vide tamen, an quæ dixi ad Aquiſgranenſem anni 803. cum his congruant.

ANNO CHRISTI 817.

SANCTI SIMPERTI EPISCOPI AUGUSTANI REGULARIA STATUTA

Monasterii sui Murbacensis.

„ In nomine Domini amen. Noverint universi præsens publicum instrumentum infra scriptorum regularium statutorum, & cæremoniarum tempore S. Simperti episcopi Augustensis ac abbatis monasterii Murbacensis promulgatorum pariter, & observatorum trasumptum, seu transscriptum continens inspectori, quod anno a nativitate Dominicæ Incarnationis millesimo quingentesimo, indictione tertia, die prima mensis Maii, hora ipsius diei octava, vel quasi ante meridiem in loco capitulari monasterii Murbacensis, Serenissimo principe & domino domino Maximiliano Romanorum rege feliciter regnante in mei notarii publici testiumque infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum, & rogatorum, præsentia personaliter constituti reverendi, honorabiles ac religiosi viri domini Waltherus de Wiltsperg abbas, Leonhardus de Reichenstain decanus & capitulum, seu conventus ecclesiæ, seu monasterii imperialis sancti Leodegarii in Murbaco, ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentes, Ordinis Sancti Benedicti Basiliensis diœcesis proposuerunt, & verum esse asseruerunt, quod anno indictionis, ut supra die prima mensis Aprilis, propter evidentes, & urgentes necessitates dicti monasterii Murbacensis, nec non ob præceptum regale abbati præfato factum ad diætam, sacri imperii principibus in Augusta præfixam, ministerialium ipsius monasterii certa scientia, & expressa voluntate accedente ad Augustam destinarunt venerabilem & egregium virum fratrem Joannem Naburg sacræ Theologiæ professorem & decretorum doctorem monachum prædicti monasterii, & præpositum ecclesiæ beatæ Virginis in Murbaco, qui ob sancti Simperti, & abbatis honorificentiam adiit monasterium Sancti Udalrici in Augusta ordinis ejusdem, & ut idem asserebat, quod læta inibi humilitatis fronte fuerit susceptus. Inter colloquendum abbas sancti Udalrici, & nonnulli alii patres, regulari pollentes institutione sancti Simperti (ut decet) debitum honorificentiæ cultum ampliare cupientes, prælibato doctori, ac monacho humiliter supplicarunt, quatenus regularia instituta tempore sancti Simperti custodita, & ab eodem promulgata transsummi, & transferri faceret, & ab abbate Murbacensi fieri impetraret.

„ Unde prædicti reverendi honorabiles ac religiosi viri domini abbas, decanus, & conventus antedicti monasterii Murbacensis piis annuere votis & veritati non deesse & magnificum vitæ ac famæ decus sancti Simperti Dei intuitu, qui gloriosus est in sanctis suis, propagare cupientes, statuta, cæremonias sancti Simperti, illibatam vitam piarum aurium ædificationem docentes, in una vetusta rotula, seu charta pergamenea exarata, certa, sana, integra, illæsa, in nullis characteribus rasa, aut caduca, tunc mihi notario subscripto ostenderunt, præsentarunt, atque dederunt, meque in præsentia testium subscriptorum debita cum instantia requisierunt, quatenus abbati & conventui sancti Udalrici in Augusta, ubi sanctus Simpertus tumulatus esse dignoscitur, eamdem rotulam regularium statutorum & cæremoniarum transcribere, & in publicam formam redigere vellem, in finem, ut eisdem copiis authenticis tanquam rotulæ originali coram quibuscumque personis cujuscumque status sive * præeminentiæ extiterint stetur & credatur.

* Cod. status sui præem.

„ Quam quidem rotulam sive cartam pergamenam vetusta litera exaratam recepimus, vidi, ac de verbo ad verbum transsumpsi, & transcripsi, & copiari, debita cum collatione per me cum eisdem facta feci, nihil addito, vel mutato, quod facti mutet substantiam, aut variet intellectum, ipsamque cartam, sive rotulam regularia statuta sancti Simperti continentem de verbo ad verbum satis alta, clara, & intelligibili voce testibus astantibus perlegi, tenorem qui sequitur continentem.

REGULARIA DECRETA A SANCTA SYNODO IN FRANCIA

Jussu Karoli Magni Patricii & regis Romanorum celebrata, ad memoriam verbo & scripto, præsentibus fratribus monasterii Murbacensis patefacta per Simpertum abbatem ejusdem loci & episcopi Augustensis, cui Synodo interfuit personaliter.

Ad memoriam vestram fratres Karissimi, revocare scripto decrevimus ea, quæ verbis & capitulis proxime a sancta synodo auribus vestris intimavimus, & in singulis capitulis, quæ ibi digesta sunt, quasi recapitulationem facientes, possibilitatis, & necessitatis in eis commoda requisivimus, quia quædam ibi secundum auctoritatem re[illegible], quædam verò usu & consuetudine [illegible] sunt: quæ consuetudo, si aliquo vitio corrupta non fuerit, pro lege regulari inculpate retineri poterit.

Aquisgr. ca. I. Primò enim capitulo denuntiatum est, ut cum abbates ad propria loca remeassent, regulam per singula discutientes relegerent, & adimplerent, quod a nobis in discussione verborum juxta modulum intelligentiæ nostræ actum est. Illa verò adimpletio, non in spatio temporis sicut illa interpretatio, sed in cursu totius vitæ nostræ ponenda est

ANNO CHRISTI 817.

duobus modis, aut adimplendo, domino adjuvante, sponsionem nostram: aut si peccatis surripientibus prævaricatores sanctæ regulæ existimus, emendando regularibus disciplinis.

Ca. II. Secundo ut qui possunt regulam memoriter discerent. Ubi jungendum putavimus, ut cum ex corde recitanda dicitur, a dictatoribus ordinatis distantibus interpretetur. Quosdam verò totam per ordinem memoriæ commendare jussimus, qui descripti in nostro catalogo continentur, quorum numerus usque ad triginta sex excrescit. Quibusdam verò capitula decem ex eadem regula denominata discenda injunximus, qui simili modo descripti noscuntur, nisi forte ætatis, aut visus impedimentum ad discendum obstiterit: saltim hæc clauso codice ex corde possunt proferre. Qui verò nec ex integro, nec ex parte ista percurrere nequierint, audiendæ sententiæ singulorum penetrent, & menti reponant, in quo se participes cæteris si opere audita probaverint, esse non dubitent. Ubi etiam addendum est, ut nullus fratrum prætermittatur, qui, in aliqua meditatione lectionis divinæ tempore ordinato occupatus non sit: verbi gratia, ut scholastici postquam psalmi, cantica, & hymni memoriæ commendata fuerint, regula post regulæ textum committi, interim verò historiam divinæ auctoritatis, & expositores ejus, nec non & collationes Patrum, & vitas eorum legendo, magistris eorum audientibus, percurrant. Postquam verò in istis probabiliter educati fuerint, ad artem litteraturæ, & spiritales se transferant flores. Qui vero de habitu sæculari converti notitia litterarum indigent, post earum cognitionem, orationem Dominicam, & symbolum, & sic deinceps pœnitentium psalmos, post hæc reliquos, usque dum vita, & virtus suppetit, discere non desinant.

Ca. III. Tertio, ut omnes officium S. Benedicti faciant. Quod capitulum illis observandum convenit, qui hactenus Romanæ ecclesiæ officio sub monachico habitu degentes usi sunt. Nos verò qui ab ipsis penè cunabulis a majoribus nostris eruditi in eadem dispositione viximus, quidquid menti occurrit, quod negligentia prætermisit, emendatio supplere debebit; id est, ut omnes horæ canonicæ tam ad nocturnas vigilias, quam ad diurnas horas, excepto completorio, Antiphonis terminentur. Hebdomadarii legentes in refectorio lectiones per singulas horas canonicas unicuique tempori congruentes, in ecclesia recitant, quas per ordinem memoriæ commendent. Similiter, & eas, quæ tempore æstivo ex prophetis ad nocturnos decantandæ sunt, pronuntiationes in choro per tres horas canonicas, idest: ad nocturnos, Matutinis, & vespertinis conventibus sine intermissione fiant. Psalmi ordinate absque ulla festinatione divisionibus in versibus custoditis psallantur: orationes quæ a Sacerdote recitantur, usque ad divisionem versuum ab eodem sacerdote dicantur: ac deinde subsequentia congregatio respondeat. Quinquagesimus sine confusione alicujus præcipitationis choris alternantibus dicatur: Kyrie eleyson in ordine suo simul stando ordinate decantent. Ea verò quæ in regulari distributione psalmorum de usu Romanæ ecclesiæ addita sunt, & in quibusdam cœnobiis in usu non habentur, adhuc nobis retinenda censuimus, donec consultu meliorum aut dimittantur, aut tenendum certiora reddantur.

Quarto: ut abbates communes esse debeant ejus monachis in manducando, in bibendo, in dormiendo, seu in cæteris quibuslibet causis. In hoc quippe negotio uti regulari potestate volo, cui non præjudicat alicujus novæ constitutionis censura. Sive enim communi victu, seu in abstinentia singulari, quilibet rumore vulgi respergi poterit, quod & exemplo Salvatoris, & ejus præcursoris factum dignoscitur. Nos verò sicut in conventu fratrum infirmitates corporis nostri exposuimus, non in tantum obtemperando gulæ illecebris, quantum consulendo necessitatibus corporis, sic victum nostrum Domino moderante disponere cupimus, ut & sustineat ad utilia, & non noceat ad adversa. Ca. XXV.

Quinto ut fratres in coquina, in pistrino, & cæteris officiis artium propriis manibus laborent, & vestimenta sua lavent, in lavatione vestium antiqua consuetudo teneatur, ut qui per se possunt faciant: qui vero senio, aut infirmitate deficiunt, cura præpositi ab aliis adjuti eorum necessitas expleatur. In calceamentis verò, & vestimentis consuendis adhuc ordinatio nostra teneatur, ita ut qui per se hoc facere potuerint faciant; quibus verò causa impossibilitatis supra descripta obstiterit, cura præpositi, & camerarii eorum necessitas substentetur, ne ab aliis intus forisve solatio eis ad hoc quærendi necessitas incumbat. Interim vero, quo hæc taliter geruntur, instruendi sunt fullones, Sartores, Sutores non forinsecus, sicut hactenus, sed intrinsecus, qui ista fratribus necessitatem habentibus faciant, quæ induciæ usque calendas septembres proximas dandæ sunt. In coquinandi verò, & pistrinandi arte in commune ab omnibus adjuvetur, tam a Septemanariis quam a reliquis omnibus, quibus solatio sint novitii, & pulsantes nostri ad hoc deputati, donec in supradicto spatio temporis fratres ad hoc eligantur, qui hoc annuis temporibus excursis vicissim expleant, cæterorum omnium solatio, sicut hactenus adjuti. Ca. IV.

Sexto: de modo vigiliarum observando, sicut in illo capitulare continetur, sufficit nobis, idest, ut opus vigiliarum semper cum die finiatur, nisi forte maturius contingat surgere, ubi necesse est, ut imbecillitas corporum somno refocilletur. Ca. V.

Septimo: ut a volatilibus omni tempore ab omnibus abstineatur, excepta causa infirmitatis, licet hoc regulæ auctoritas non interdicat, sed quasi in arbitrio edendi aut abstinendi derelinquat. Decreverunt in præfata synodo sancti Patres, quia optioni nostræ relictum est, religiosioris vitæ sumere disciplinam, suoque præcepto firmaverunt, ut a tali edulio monachi abstinentiæ fræno omni tempore cohiberentur, excepta causa necessitatis suprascripta. Ca. VIII.

Octavo & nono: capitulis, in quibus lavatio pedum in quadragesima & cœna Domini describitur, facili ordine poterit observa- Ca. XXIII.

va-

ANNO CHRISTI 817.

vari, si abbas præsens fuerit: si non præpositus, qui in vice ejus est, sicut locum ita officium compleat.

Ca. XXVI. Decimo, ut abbates frequenter villas non circumeant, nisi causa necessitatis, nec fratribus illas custodiendas committant: ubi nostræ visitationis raritas utinam non noceat. Nam frequentationis circumitio inter villas ideo nunquam fit a nobis, quia aliud impedimentum nostræ occupationis nos fatigat, dum inter curas episcopatus & Palatinas ordinationes nulla ad providendas possessiones nostras nobis licentia suppetit. Sed Deus est testis, qui conscius est cordis, quod in terrenis occupationibus non sponte sed invitus inhæreo, qui quandoque a tributis Cæsaris nos absolvat, quibus obnoxii sumus, ut securius, quæ Dei sunt quandoque nobis agere liceat. Fratres vero, qui in diversis ministeriis foris occupati fuerant, medio Augusto, cum mutatio facienda erit, sive de cellis, seu de villis ad cœnobium redeant, quod ante nullatenus fieri potest propter notitiam locorum, in quibus præsunt. Interim vero actores boni providendi sunt, qui prædicta loca in posterum provideant.

Ca. X. Undecimo, ut poma, & lactucæ, nisi cum alius cibus sumitur, non comedantur, quod statim adimpletum est.

Ca. XI. Duodecimo vero capitulo: ut tempus phlebotomiæ certum non terminetur, nisi quando necessitas exposcit, concedatur. Ubi jungendum est, ut qui tantummodo phlebotomantur, quadragesimali cibo recreentur: qui verò potionem pro certis aut denominatis pallienibus biberint, esu volatilium reparentur. Et ideo volatilia, quæ de curtis nostris venire annuo tempore soliti fuerant, ad hoc reserventur: quæ verò ex acto* censu ab hominibus nostris venerant, pensandum qualiter in fratrum necessaria utilius vertantur.

* Cod. exacte.

Ca. XXIV. Tertiodecimo: ut mandatum post cœnam fiat, quod & antea similiter fecimus.

Ca. XX. Quarto decimo: ut mediocra vestimenta dentur. Ubi jungendum, caperina vestimenta, seu serico circumsuta omnino monachis interdicta sunt. Si verò apud aliquem hujusœmodi vestimentum cum velocitate consumptum, aut mutatum, amplius caveatur, ne addatur.

Ca. XXII. Quintodecimo. Quod de numero vestimentorum, seu calceamentorum dictum est: & de datione uncti, & sapone, sicut hactenus a nobis observatum est, adhuc in antea teneatur: ut indigentibus vestimenta præbeantur; veteribus in præsenti redditis: quæ vero superabundant Priori reddantur propter pauperes consolandos. Corium verò confectum fratribus detur ad annum sicut ante, usque dum sutores nutriantur. Tunc calceamenta præbeantur, sicut in synodo definitum est. Radendi verò usus, qui media quadragesima solebat fieri, in sabbatum sancti paschæ differatur.

Sexto decimo vero, & decimoseptimo capitulo nihil addendum est, quia sicut ante a nobis observatum est, sic in antea observabitur.

Decimooctavo capitulo, in quo carcer ta[illegible] jubetur, ut focus in eo fieri possit: iste quem hactenus habuimus sufficiat, usquedum plus necessaria ædificia, quæ igne consumpta sunt, restaurentur.

Ca. XXX. Decimonono capitulo de alleluja decantatione, sicut in eadem Synodo definitum est, Romanæ ecclesiæ concorditer, ut in septuagesima dimittatur.

Ca. XXXVI. Vicesimo capitulo de susceptione novitiorum, sicut regula docet, ita agatur. Tonsura verò eorum & mutatio vestimentorum postquam promissionem suam firmaverint, agatur. De sacerdotibus vero vel scholasticis suscipiendis præceptum synodi non habemus; & ideo susceptio eorum regularis, quantum possibilitas sinit, habeatur, usque dum decretum manifestius inde audiatur.

Ca. VII. Vicesimo primo capitulo usus balnei interdictus omnino est, excepto quibus necessitas infirmitatis insistit. Unde non (a) considerantes infirmorum imbecillitates usque ad initium quadragesimæ scaphas balneum concedimus. Interim vero fiant copæ balneariæ abundanter, præpositi & cellerarii ordinatione factæ, in quibus fratres singillatim, & non communiter, cum necessitas exposcit, benedictione antea percepta, lavare possint; invicem sibi solatia præbentibus sine accessu extraneorum. In hac dilatione non prævaricatores synodi, quod absit, simus, sed induciis factis, usque dum necessitas procuretur ut illicitum cautius auferatur.

(a) f. sun.

Ca. XXIII. Vicesimosecundo capitulo, in quo præcipitur, ut abbas ad portam cum hospitibus non convivet, quod nos in usu numquam habuimus. In auditorio vero, ubi abbas legere solet, & cum fratribus & cum hospitibus vicissim seu communiter colloquium habere solitus est, comedere cum hospitibus valde raro usi sumus. Quem usum, nisi certius interdicatur, habere volumus. Qui locus in confinio claustri, & januæ monasterii situs est, itaut fratres sine impedimento hospitum, & hospites sine fratribus ad colloquium recipere possit.

Ca. XXIII. Vicesimotertio capitulo: ut hospitibus, quibus licentia intrandi est in refectorium, digne administretur: Abba vero contentus sit cibo fratrum, quod facile observabitur, ut & abbati digne administretur, & hospitibus. Fratres etiam in adventu fratrum aliquatenus congaudeant, & abstinentiæ frena relaxent.

Ca. XXVIII. & XXIX. Vicesimo quarto, & quinto capitulis, quæ de lectoris cibo & ministrorum refectione descripta sunt, statim observata sunt.

Ca. XII. & XIV. Ultima verò duo capitula, quæ de prohibitione osculi fœminarum, & ut monachi nudi non verberentur, istiusmodi usus apud nos nunquam fuit, nec Domino adjuvante in antea erit. De compatratione, & commatratione omnino caveatur, ne ab ullo monachorum aliqua occasione præsumatur, quia in veritate non expedit animabus eorum, & omnino alienum est a proposito eorum. Hactenus explicitis capitulis, quæ proximè in sua (b) synodo gesta sunt, & a nobis recapitulatis; supersunt aliqua, quæ illa schola monachorum in usu habet juxta quorum exempla nos informandi sumus.

(b) f. ista.

Duas etenim silentii regulas custodiunt, unam nocturnam, alteram diurnam. Illa cum nocturna a collatione vespertinali usque ad versum capituli protrahitur. Illa vero diurna a versu capituli usque ad supradictam vespertinam conlationem. In illo enim nocturnali silentio penitus loquendi licentia interdicta est. In diurnali vero cum alter alterum appellaverit, sive junior a seniore aliquid requisierit, silenter absque ullo strepitu vocis, & humilis sit consabulatio, paucis valde & rationabilibus verbis, nullaque eis aut simul standi, aut consedendi, aut coambulandi finitur mora, excepto discendi aut cooperandi gratia, sed semper aut in lectione, aut in opere manuum omnes horas diurnas consumant.

Intervallum quod inter opus Dei & horam refectionis contigerit, aut orando, aut legendo transigunt: excepto si ad necessitatem naturæ, quis ire debeat. Ubicumque gloria sanctæ Trinitatis sive in oratorio sive in quolibet loco insonuerit, si stantes sunt, prope usque ad humum prosternuntur usque dum sancta Trinitas perdicatur. Si verò sederint, ab humo surgentes gloriam resurgendo & inclinando deferunt sanctæ Trinitati.

Obviantes sibi juniores a prioribus usque ad genudeflexionem corpora humiliando petunt benedictionem. Cum in domum quamlibet intraverint, ubi conventus fratrum esse debet, genuflexo & supplice dextera petunt benedictionem, crucem adorando & benedictionem postulando. In salutatione hospitum similiter & genuflectunt, & dexteram terratenus dimittunt.

Cum tempus legendi est numquam sine lectorivo suo residere audent, sed singuli singulos habentes lectionem suam in eis memores * commendant, qui quomodo a nobis etiam facti fiant, a nobis ordinandum est. Jurandi usus apud eos penitus non habetur, quod evangelicum mandatum cum omnibus christianis interdicat: quanto magis his, qui cum nomine christiano etiam sæculo abrenuntiaverunt?

* Cod. suam meis memoris com.

Usum latinitatis potius quam rusticitatis, qui inter eos scholastici sunt sequuntur. In tali etiam consabulatione notitia scripturarum aliquotiens magis quam lectione penetratur & dictandi usus discitur, & ad discendum sensus acuitur.

Hæc & alia similia his quæ menti non occurrunt in supra dictorum cœnobitarum conversationibus comperta habemus, ad quorum exempla informandos per universa regni sui cœnobia monachos decrevit imperiali censura, ut uno modo ea, quæ ex auctoritate regulæ, seu illa, quæ ex consuetudinum adinventione aguntur, in usu habeantur. Unde necessarium reor si vestræ placet dilectioni ut in his ante præmoniti certamen habeatis in his omnibus instrui, ut bonis, & honestis moribus exculti non tantum coram Deo laudabiles, sed etiam coram hominibus . . . . . . possit ad humilitatem & gratiarum actionem cæteros revocare. Interim providendi sunt unus, aut duo, qui in unumquodlibet ex his cœnobiis mittantur ad speculandam vitam, & habitum illorum, qui nos in omnibus, in quibus fortasse titubamus, certiores reddant, qui & illis boni exempli forma sint ad quos intraverint, & nobis sine zizaniis mixtum triticum reponendum in horrea reportant.

„ Super quibus omnibus & singulis, dum „ reverendi honorabiles ac religiosi viri do„ mini Waltherus de Wiltsperg abbas, „ Leonardus de Reichenstain decanus, ca„ pitulum, seu conventus imperialis mona„ sterii Murbacensis sibi a me ut publico no„ tario subscripto unum vel plura publicum „ seu publica fieri petierunt tot, quot fue„ rint necessaria, instrumentum vel instru„ menta.

„ Acta sunt hæc anno, Indictione, die, „ mense dicti Maximiliani Romanorum re„ gis tempore, loco, & hora quibus su„ pra, præsentibus ibidem honorabili domi„ no, & discretis viris Joanne Ortt pre„ sbytero capellano Murbacensi, & Richar„ do Muling, atque Joanne de Vvertheim „ ejusdem loci incolis laicis litteratis Basi„ liensis Diœcesis, testibus, ad præmissa vo„ catis specialiter, & rogatis.

„ Et ego Wilhelmus de Hohenhem &c. lai„ cus conjugatus, Constantiensis doctor pu„ blicus sacra imperiali auctoritate Nota„ rius, quia dictæ rotulæ pergamineæ vetu„ stæ, seu cartæ statutorum, ac ceremo„ niarum regularium tempore Sancti Sim„ perti usitatorum, præsentationi, receptio„ ni, requisitioni, transsumptioni, ac au„ scultationi, omnibusque aliis & singulis „ præmissis, dum sicut præmittitur fie„ rent, & agerentur, una cum prænomina„ tis testibus præsens interfui, eaque omnia „ & singula sic fieri vidi, & audivi. Idcir„ co præsens publicum transsumpti instru„ mentum per me fideliter scriptum exinde „ confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc „ publicam formam redegi, signoque & no„ mine meis solitis, & consuetis signavi, „ rogatus pariter & requisitus in fidem, & „ testimonium omnium & singulorum. At„ tamen ut veritas magis elucescat, & fi„ des plena adhibeatur, reverendus semper „ ac colendus Domnus Waltherus sæpe di„ ctus abbas Murbacensis præsens publicum „ transsumpti instrumentum sigilli ipsius ap„ pensione communiri fecit, ac jussit.

AD hunc pariter Aquisgranensem conventum inscriptio ipsa vetusti Casinensis Codicis refert Capitula pro Monachorum reformatione, quæ P. Angelus de Nuce vulgavit in appendice ad Chronicon Casinense. Sunt vero hæc ipsa capita, quæ Labbeus ex Sirmondo accepta dedit; sed cum nonnulla ferant vel additamenta vel supplementa quibus forte corrigitur lectio vitiati codicis a Sirmondo consulti; hinc operæ pretium me facturum putavi si pauca illa adnotaverim. Ac primo quidem lectores moneo deesse in capitulari illo Casinensi caput de volatilium esu penitus interdicto, quod in capitulari Sirmondi legi superius admonui. Deest & caput IX. & X. XXII. XXXVII. LV. LXXX. Ordo etiam capitum utrinque discrepat. Caput XLI. Sirmondi ita legit: *Ut si quis negligenter sonitum dederit, aut aliquid excesserit in refectorio, mox a Priore veniam petat*; id vero respon-

ANNO CHRISTI 817.

pondet Capiti XXXI. Casinensi in hanc sententiam concepto: *Ut si quis negligenter somnum fecerit, vel aliud quid excesserit in refectorio, mox a Priore veniam petat, & annuente Priore surgat: servetur tamen silentio, & cum egressi fuerint expleta oratione veniam petat, & secundum modum culpæ judicio subjaceat.* Caput XIII. Labbeus fert: *Ut cum a quocumque Priore suo increpatus &c.* Casinensis fert: *Ut cum* (ab) *Abate vel quocumque Priore &c.* Cap. XXI. Labbeus: *Ut mensura cucullæ*; Casinensis: *Ut mensura scapularis*. Labbei XXXI. *Ut præpositus &c. post abbatem majorem reliquis Abbati subditis habeat potestatem.* Casinensis: *Ut præposito &c. post abbatem majorem reliquis Abbatibus subditis habeat potestatem.* Labbeus Cap. XXXIV. *Novitius res quas habet parentibus suis commendet*; Casinensis: *parentibus vel amicis*. Labbeus cap. XXXVI. *petionem pro eo* (puero) *faciant, quam tempore intelligibili ipse puer confirmet*; Casinensis: *quam tempore intelligibili regulam observare promiserit, ipse puer confirmet*. Labbeus XLIII. *sermonem juramenti aut affirmationis &c.* Casinens. *Juramenti affirmationis*. Lab. cap. XLVI. *In festis &c. S. Martini*; Casinen. *S. Martini, in S. Benedicti*. Lab. LVI. *Ut præpositus decanus, cellerarius de eorum ministerio nisi causa utilitatis & necessitatis non removeantur*; Casinens. *Ut Senior, decanus, cellerarius, portararius de eorum ministerio nisi causa infirmitatis manducet.* Hic tamen duo canones, de quibus in Labbeano codice, male confusi videntur. Labb. cap. LIX. *Ut abbates monachos secum in itinere nisi &c. non ducant.* Quomodo ista cohæreant cum canone XV. *ut soli sine fratre in via non dirigantur?* Melius igitur in Casinensi L. *Ut Canonici Abbates monachos secum in itinere nisi &c. non ducant.* Lab. LXI. *Ut monachi cappas disconsutas &c.* Casinens. *Cappas tissitas*. Lab. LXVII. *Lector stando benedictionem postulet.* Cas. *Stans humiliatus*. Labb. LXXIV. *Ad* Sanctus *stantes*. Cas. *Stantes inclinati*. Lab. LXXVIII. *In pascha tantum quatuor diebus*; Casin. & *Pascha tribus diebus*. Hæ sunt variantes majoris momenti e Casinensi codice resultantes, quas adnotasse æqui bonique lectores mei facient; quorum etiam judicio relinquo, utrum omnes, sicut de aliquibus constat, Labbeanæ lectioni sint præferendæ.

PASCHALIS PAPA I.

Sedit ab anno 817. usque ad 824.

AD EPISTOLAS PASCHALIS I.

APPENDIX.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM COLLECTORIS ADMONITIO.

SEquentem epistolam ex Ughellio acceptam dedit quidem Labbeus, sed mutilam adeo, & erroribus scatentem, ut vix interdum elici ex ea sensus aliquis congruus possit. Sinceriorem ex authographo in arboris cortice, sive ut aptius arbitraremur in papyro ægyptia expresso, & in Ambrosiana Mediolanensi bibliotheca servato exhibent Palatini socii, qui rerum Italicarum scriptores a Muratorio collectos dederunt. Ejus pariter exordium legitur totidem verbis in libro Diurno Romanorum Pontificum a Garnerio edito cap. VII. num. IX. ex illo vero menda nonnulla, quæ in bullam hanc Paschalis irrepserunt emendari posse, idem Garnerius optime monet. Ea vero cura, quod a nemine hucusque sit præstitum, nos manet, daturos bullam ex Mediolanensi autographo, & variantia ex libro Diurno, quæ ad id valent, ut non quomodo scriptum, sed quomodo scribendum fuerit demonstrent.

PASCHALIS AD PETRONACIUM ARCHIEPISCOPUM RAVENNATEM EPISTOLA,

De confirmatione privilegiorum Ravennatis ecclesiæ.

Paschalis episcopus, servus servorum Dei, reverendo & sanctissimo fratri Petronacio archiepiscopo sanctæ Ravennatis ecclesiæ, & per te in eadem ecclesia in perpetuum.

CUm piæ desideriis voluntate (*a*) & laudande devotionis intentio apostolicis sit semper studiis adjuvanda; cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea, quæ legaliter geruntur, & æquitati personæ (*b*) conveniunt, nulla valeat refragatione perturvare (*c*); sed irrefragavile jure Deo (*d*) valeat permanere; & ob hoc apostolicis promulgatis sanctionibus propria, (*e*) quæ rationis suppetunt fas exiget possidenda confirmari. (*f*) Igitur quoniam quidem fraterna sanctitas tua direxit nobis per Sergium religiosum diaconem sanctæ tuæ Ravennatis ecclesiæ privilegium domini Adriani quondam papæ prædecessoris nostri, in quo confirmabit privilegia Leonis quondam imperatoris, facta ab Epiphanio quondam religioso notario, & scrinario, & apocrisario sanctæ Ravennatis ecclesiæ, qui directus est a venerandæ memoriæ Damiano archiepiscopo, ut confirmatæ sacræ essent præcedentes formulas ab ipso Leone imperatore tam divæ memoriæ prisci Justiniani, quanquam ceteris piissimis imperatoribus privilegia sanctæ vestræ ecclesiæ prælargita, in quibus & aliis piis capitulis, & ut sine sacrilegio vel feritis rapinæ ejus fines prælargitæ sunt, & promulgationes. Postulabit quoque nobis tua almitas eadem ipsa per nostros apostolicos apices firmitatem accipere. Unde annuentes præparatius sancimus, & confirmamus omnia quæcumque sunt privilegia edita in sancta vestra Ravennatis ecclesia tam prædecessorum nostrorum, pontificum scilicet sanctæ recordationis Hadriani & Leonis, seu prædecessorum illorum, quamque imperatorum, vel donaregum, aut a christianis hominibus per donationibus vel venditionibus seu testamentis oblata, justo ordine generaliter & specialiter omnium sanctæ tuæ ecclesiæ largitatem conrovorationis firmitatem in perpetuum habere præcipimus, & confirmamus, ut nullum locum aut jus subjacentem sub dicione sanctæ tuæ ecclesiæ per quolibet adinventionis argumento, potentia quoquo modo audente, judicari suffultum civili aut militari præcinto, usurpari vel subtrahere aut violare, vel novatione ædificationis inducere; sed si quis corutum aut cadentem templum renovare aut edificare temptaverit, non habere licentiam ante hoc agere, nisi prius per solitam benedictionem paterna sanctitati vestræ sancta & venerabilis crux ibi figatur; neque qui ex alio episcopato dicione aut civitatis ibidem venientes & commorantes Deo amabiles clericos præsumere in subjacentibus vobis ecclesiis sine præceptionem vestram Sacerdotalem agere ministerium, magis autem & omnes advenarum religiosissimos clericos limites atque actiones vestram sanctitatem obaudire & definire & secundum divinarum legum & sacratissimarum regularum tenore effectum in eis inferre monasterio vestro sancti primi Martyris Stephani, qui sic nominatur, fundamenta, & rejacet juxta palatium, cum omnibus eidem pertinentibus religiosis Monachis, omnia veneranda oracula, ac Monasteria, & ceteros venerandes locos sub parrechia existentes sanctitati vestræ, sub dicione & potestate sanctitati vestræ subjaceant, & per te sanctæ tuæ ecclesiæ & quecumque sacris eis privilegiis in integro observandis super his; nec nullum molestia aut angarias aut gravamina, aut excuvias quilibet inferre parti sanctæ tuæ ecclesiæ, nec non colonos aut partiarios & servos subjacentes parti sanctæ vestræ Ecclesiæ a quolibet omnium ad militandum subtrahere; sed si militati fuerint eos discingi & desmilitari juvemus, vestræ venerandæ redituros parti; ut si quis talia temeranter prævaricari temptaverit, de his quæ a nobis pie sancita sunt, & juste a nobis petistis, & per præsentem nostram apostolicam continetur formula, non solum nihil prævaleat, sed etiam pro talem atrocem audaciam, & omnium suarum facultatum amissione faciantur, necnon & animarum adversionis periculum minime declinare poterint, sufficientibus omnibus in ostensione sola hujus apostolicæ nostræ exaracionis. Si quis verò contra hoc nostrum apostolicum præceptum egerit, componat auri obriti libras quinque; insuper & anathematis vinculis sit innodatus, & perpetuæ condemnationis submissus. Quod præceptum confirmationis a nobis factum scrivendum precepimus Timotheo notario & scriniario sedis nostræ, in mense julie, indictione duodecima † Bene valete †

Datum V. Idus Julias per manum Sergii bibliothecarii Sanctæ sedis apostolicæ, imperante Domino nostro perpetuo augusto Hludovico a Deo coronato magno pacifico Imperatore anno sexto, sed & Hlothario novo imperatore ejus filio anno ...... indictione duodecima.

(*a*) Pia desiderium voluntatis.
(*b*) Æquitatis forma.
(*c*) Valeant refragatione perturbari.
(*d*) Deo auctore debeant.
(*e*) Unicuique, quæ suppetunt rationis fas exigit.
(*f*) Hucusque liber Diurnus.

ANNO CHRISTI 817.

ADMONITIO COLLECTORIS IN SEQUENTEM EPISTOLAM.

GRatianus cau. 1. quæst. III. cap. VII. *Si quis objecerit &c.* cæterique decretorum Collectores fragmentum quoddam canonicum afferunt, Paschalis nomine inscriptum, quod Romani ejusdem operis correctores decerptum esse affirmant ex epistola quadam Paschalis papæ, eamque integram vel fere integram extare asserunt in Biblioth. Vatic. in Collectione MS. Decretorum a Rom. Pontif. latorum. Ex quo etiam codice pertinere illam ad Paschalem I. deducunt; cum in eadem collectione, post Adriani II. epistolas, ordine succedat; decreta vero Paschalis II. statim post Urbanum II. juxta ac series pontificum exigit, subjunguntur. Hanc ipsam epistolam ego nactus sum in appendice anonymi ad codicem MS. Burchardi, quem bibliotheca cathedralis ecclesiæ S. Martini Lucensis servat, ex quo hic dandam suscipio, eo libentior, quod nondum vulgatam arbitror, & integrior est præ illa Romanorum censorum, utpote quæ data inscribitur *ad archiepiscopum Mediolanensem*, quam inscriptionem deesse in Romano codice ex silentio eorum intelligo. Ex eodem pariter codice meo deduco nonnisi ad Paschal. primum pertinere cum præferat in titulo *Epistola Paschasii papæ &c.* ita enim designare consuevisse ætatis illius scriptores (est enim codex sæculi XII. ineuntis) Paschalem I. demonstrat exemplum Ivonis Carnotensis, qui in epistola XX. ad Reudonem, seu Eudonem Normanniæ Dapiferum edit. Jureti, eadem appellatione Paschalem I. designat.

Denique Urbanus Papa II. qui Paschalem II. præcessit, ex hac ipsa Epistola, quam Paschalis(primi utique) agnoscit in epist. ad Lucium Præpositum inter Labbeanas num. XVII. testimonium profert, ipsum videlicet quod extat in cap. *si quis objecerit* VII. q. 3.

Post hæc scripta incidi in eandem ipsam epist. a Geroho Præposito Reichersbergensi in Comment. in Ps. xxv. recitatam pag. 519. edit. Pezii, quæ tamen in fine plurimum ab hac nostra discrepat. Qui enim epilogus est epist. in Geroho congruit cum canone illo Concilii Toletani, quem ego in eodem MS. Codice of-

seu-

ANNO CHRISTI 817.

fendi, ubi & hanc Paschalis epistolam na- ctus sum; imo & statim post illam scribi- tur. Hinc si conjecturam ducere liceat, cen- seo Paschalis epistolam illam recitatam fuisse in Toletano aliquo concilio, cujus acta perie- rint; statimque Patres canonem secundum illam dictasse. Hæc causa fuit ut in codice Gerohi alterum alteri subjungeretur. Ut- cumque sit. Epistolam profero ex meo co- dice; notatis ad extremam pagellæ oram ex Gerohio variantibus. Canonem vero Tole- tanum, qui huic ipsi epistolæ apud Gerohum alluitur, dedi supra pag. 275.

EPISTOLA PASCHASII PAPÆ

ad archiepiscopum Mediolanensem. (a)

(a) Ad Mediolanenses.
(b) Æternæ.
(c) Deest Frater.
(d) Domino prophetante.

FRaternæ (b) mortis crimen incurrit, quisquis, cum potest, Frater (c) Fra- trem a morte minime defendit. Nos quo- que, qui excellentiæ vestræ summum discri- men audivimus, summi reatus pœnam incur- rimus, si tacemus; domino per Prophetam terribiliter testante (d) quod profectò san- guinem fundit, qui impiorum iniquitatem tacendo dissimulat. Audivimus enim, quod valde miramur, quod sacri apud vos ordi- nes pecuniis distrahuntur, dum quicumque tale aliquid attentaverit (e) omninò Hæ- retici comprobentur, sancto spiritu per Gre- gorium intonante (f) quia quisquis per pe- cuniam *ordinatur, ad hoc ut fiat hæreticus promovetur.* Et ut nostræ hujus paginulæ non præsumptionem (g) sed timoris causam fuisse monstremus beatus idem prosequitur: *Quisquis contra simoniacam, & Neophytorum hæresim pro officii sui loco vehementer non arserit, cum eo se non dubitet habiturum por- tionem, qui primus commisit hoc piaculare flagitium.* Quibus in verbis cum hæretica, (h) & simoniaca, & Neophytorum hæ- resis exprimatur, quod etiam (i) morte di- gnissimum crimen sit apertissime declaratur, protestante per Augustinum divino oraculo, ac dicente: (k) *Firmissime tene, & nulla- tenus dubites, omnem hæreticum, vel schis- maticum, quamvis multas eleemosinas fa- ciat, vel etiam pro Christo sanguinem fundat, cum diabolo, & angelis ejus æterni ignis in- cendio mancipandum, nisi ante finem hujus catholicæ vitæ (l) fuerit incorporatus, & reintegratus Ecclesiæ.* Hinc est quod Domi- nus vendentes, & ementes de templo eje- cit; Dathan, & Abiron ambientes terra glutivit; Simonemque (m) tentantem Pe- trus damnavit, omnesque simoniacos ec- clesiasticis jaculis Petrus (n) perpetuo ana- themate condemnavit. Et turpe nimium est, ut in plenissimum jam vigorem confirmata Ecclesia, tam ferali inimico succumbat; i- deoque (o) in primordio suæ infantiæ tanta virtute triumphabat. (p) Si quis autem ob- jecerit, non consecrationes, sed res ipsas, quæ ex consecratione proveniunt, vendi; videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitus sapere.

(e) Acceptaverit.
(f) In epist. ad Episc. lib. 4. ep. 56.
(g) Præsumptionis
(h) Simoniaca, & Neophytorum hæresis.
(i) æterna.
(k) Aug. lib. de Fide cap. 39.
(l) vitæ catholicæ.
(m) Magum.
(n) deest Petrus.
(o) de quo.
(p) Can. Siquis objecerit V. quæst. 3.

Nam cum corporalis (q) ecclesia, aut episcopus, vel abbas, aut tale aliquid sine rebus corporalibus & exterioribus in nullo proficiat; sicut nec anima sine corpo- re temporaliter vivit. (r) Quisquis eorum alterum vendit, sine quo alterum habere non (s) provenit, neutrum non venditum non (t) derelinquit. Quam tamen objectio- nem sacer penitus canon exterminat; cum procuratorem vel defensorem ecclesiæ vel regulæ subjectum (u) per pecunias ordina- ri prohibeat, ut interventores quoque tan- ti sceleris anathematis mucrone succidat. Quid plura? si anathematizati & excommu- nicati, & ut vere hæretici Simoniaci & Neophyti a numero sunt fidelium, (x) ecclesiæ separati, quis non videat, quod hujusmodi sacerdotum aut clericorum missæ & oratio- nes Dominum ad iracundiam super populum provocent, quem placari talibus credeba- mus? Scriptum est enim (y) *Omne quod non est ex fide, peccatum est*; & ut (z) Veri sa- crificii locus extra catholicam ecclesiam non est; unde & dicitur: (a) *hæreticum hominem post primam & secundam correctio- nem devita.* Quomodo ergo tales episco- pos, abbates vel religiosos (b) clericos de- vitamus? si eorum missas audimus, cum qui- bus, si vel simul oramus, excommunicationem subimus? Quos quidem sacerdotes esse fal- tem credere omnino errare est, cum Petrus Simoni dicat: (c) *Pecunia tua tecum sit in perditionem; quia existimasti donum Dei pe- cuniis possidere.* Ubi cum *existimasti* dici- tur, patet, quia non pro eo quod fecerit, sed quia facere se posse crediderit conde- mnatur. (d) Cum tamen minus sit existi- mare, quam credere. Cum itaque hæreticum qualemcumque esse, sit certa & indubitata damnatio, quid valet Arianos, Sabellia- nos, Fotinianos, impiosque Manichæos pe- ne orbe pepulisse, si Simoniaca & Neophy- torum hæresis, quæ ut B. Gregorius dicit, *ante omnes in sancta ecclesia diabolica frau- de surrexit*, quasi prima & maxima eccle- siæ castitatem fœda nimium pollutione con- taminetur? Igitur in Dominum & propter Dominum vestram excellentiam & omnes fideles Christi rogamus & obtestamur, si ha- bere partem in Christo cupitis, summopere instate, ut tam sæva pestis, quæ in univer- sos jam populos usquequaque sæviendo æ- terna morte multavit; vestra authoritate & exemplo penitus destruatur, ne ulterius, quod absit, in spiritum peccare, neque hic, neque in futuro sæculo remittatur.

ANNO CHRISTI 817.

(q) deest corporalis.
(r) Vide Urbani II. epist. XVII. ad Lucium.
(s) Nos.
(t) deest non.
(u) a Deo.
(x) &
(y) Rom. XIV. 23.
(z) in ipsa
(a) Tit. III. 10.
(b) religiosos.
(c) Act. VIII. 20.
(d) Hucusque Gregorius, apud quem hæc subduntur. Et nos [illegible] anathemate interdicimus ipsum de hæresi simoniæ, sicut sancta decrevit synodus, nullum [illegible] ecclesiarum consecrationem, aut archipresbyteratum, aut commendationes altarium, aut traditiones ecclesiarum vendere. Quisquis conduxerit, aut vendiderit, aut emerit, anathema sit. amen. Et responderunt omnes tertio, fiat fiat. Et ita absolvitur epistola apud eundem.

ADNOTATIO COLLECTORIS IN HANC EPISTOLAM.

EPistolam hanc primum quidem a me evul- gari olim putavi; dein fere integram na- ctus sum in Geroho; tandem cum jam prælo sub- iiciendam dedissem, integram reperi apud Ivonem Decret. par. 2. cap. 84. qui illam recitat sub præ- fixo titulo: *Ex decretis Paschalis papæ.*

VE-

ANNO CHRISTI 818.

VENETUM CONCILIUM,

Quo Joannes patriarchatus Gradensis invasor e sede sua dejectus est,

Anno 818. circiter habitum.

FOrtunato Gradensi patriarcha e sede sua vel subtracto vel abeunte, & in Gal- liam aufugiente, Joannes quidam monachus sedem illam occupavit, & tenuit quadrien- nio. Tunc reconciliatus cum Venetis Fortu- natus thronum suum repetiit; eademque de causa coacta synodus Joannem invasorem dejecit, Fortunatum restituit. Hæc Dandulus Chronici lib. 8. cap. I. *Joannes, qui patri- archatum invaserat, synodali censura deposi- tus est.* Nec plura de concilio isto rescivi- mus.

SYNODUS PERSICA forte SELEUCIENSIS NESTORIANORUM,

In qua canones ad disciplinam ecclesiasticam pertinentes conditi, Præside Josue Bar-Nun Nestorianorum Catholico, anno Ægiræ 205. Græcorum 1131. Christi 820.

Anno 820. SYnodus Josue Bar-Nun, ait Assemanus Bibliot. Orient. tom. III. par. II. pagi- na CLXXXVIII. habita quo is anno ele- ctus fuit, hoc est Arabum 205. Christi 820. Græcorum 1131. Ejus meminit Sobensis in catalogo & in epitome canonum synoda- lium. Fragmenta ex eadem auctor nomoca- nonis Arabici affert. In eodem nomocanone extant canones Josue CXXX. (hujus enim sunt, non Timothei, ut perperam dixi tom. 3. pag. 162. col. 2. in not. lin. 19. & seq.) sed priores tres supra triginta, avulsis non- nullis foliis, exciderunt. Horum centesimus primus repugnat quadragesimo secundo, ac quarto Timothei: viro enim permittit uxo- rem adulteram dimittere, & aliam ducere; & viceversa uxori concedit, ut virum adul- terum dimittat, & alteri nubat. Centesimus decimus est de libris absque doctorum ap- probatione minime publicandis. Centesimus decimus septimus, ut presbyter & diaco- nus, qui a Christiana fide defecerint, post- quam resipuerint, injunctasque pœnitentias impleverint, ad ministerium suum, nisi post iteratam ordinationem, non admittantur. Centesimus vigesimus sextus, ut qui in ter- ris infidelium versantur, nec Kalendarium ecclesiasticum tenent, per integros quinqua- ginta dies intra mensem martium & apri- lem jejunium peragant, tum festum Pascha- tis celebrent: sique non alia fuerit quam hæreticorum ecclesia, ad eam minime acce- dant, neque ibi communicent, sed domi o- rent, & jejunium solvant. Septuaginta a- lias constitutiones synodicas a Josue editas commemorat Amrus in ejusdem vita, his verbis. *In synodo patrum condidit de con- stitutionibus & judiciis ad fidem spectanti- bus canones centum triginta: item interroga- tiones responsionesque septuaginta.* In lauda- to Nomocanone Arabico extant ejusdem Jo- sue de Monachis canones XXII.

CONSTANTINOPOLITANUM CONCILIUM

A Nicephoro patriarcha celebratum anno incerto.

S. NIcephori Constantinopolitani patri- archæ & orthodoxæ de veneratio- ne SS. imaginum fidei confessoris egregii, canones, quos in variis synodis suis condidit ex jure Græco Romano excerptos dedit Lab- beus tom. IX. pag. 387. Venetæ editionis. Sed cum ibi mutili & hinc inde excerpti compareant; ideo integriores illos in nova, si quæ adornaretur, Collectione conciliorum optarunt hucusque habere eruditi: neque res erat deplorata, cum plura essent vo- lumina excusa, unde colligi potuissent, & in easdem collectiones referri. Sed hunc labo- rem Venetus Labbei editor & supplemen- torum author refugit. Hunc ejus defectum hic supplendum duxi, canones illos exhibens integriores & numero majores, quales ex MS. codice vulgavit Cotelerius Monument. tom. III. pag. 445. His verò adjicere visum est canones nonnullos, quos Hermenopulus in sua canonum epitome servavit, iis tamen detractis, quos jam Labbeus dedit; ex quibus omnibus cæterisque, quos ex Jure Græco Ro- mano Labbeus corrasit, integra, quantum fieri potuit, collectio canonum Nicephori pa- triarchæ in collectione Conciliorum habea- tur. Quanquam vero in iis, quos ex Cote- lerio inferius exhibeo, canones quidam occur- runt, quos pariter habes apud Labbeum re- petitos, omittendos tamen non censui, tum ne collectionem canonum Nicephori, quam in veteri codice Cotelerius offendit, in ali- quo minuerem, cum etiam in gratiam accu- ratioris versionis a Cotelerio adornatæ. Co- telerii vero notas adiiciendas minime censui, quod nihil plerumque aliud ferant, quam in- dicium pluteorum, ex quibus canones illi ex- tracti sunt, & quinam extent editi in Ju- re Græco Romano & alibi; qui vero se pri- mum eruente prodant. Cæterum obscuros il-

ANNO CHRISTI incerto.

los ritus, qui in his canonibus tanguntur, si quis nosse voluerit, adeat Goarium in Euchologio, & Cangium in Glossario Græcitatis. His vero canonibus subjungit Cotelerius epistolam *S. Nicephori patriarchæ & confessoris*, quam inscriptionem in MS. codice reperit; quæ sane epistola canonicas responsiones ad interrogationes cujusdam exhibet. Diu multumque hæsi anceps, num hanc pariter in meam hanc collectionem referrem, veritus ne forte non Nicephori Constantinopolitani patriarchæ, sed potius doctoris cujusdam privati, nempe S. Theodori Studitæ sanctio habenda sit, cum reipsa inter epistolas S. Theodori a Sirmondo editas locum suum vindicet. Verum omnia sedulo perquirendo jam tandem comperisse me arbitror epistolam hanc plane abnegandam esse Nicephoro, & Theodoro Studitæ asserendam. Id mihi indicare visa est pericha illa qua epistola clauditur: *Hæc quidem tibi, tanquam unanimi, & collaboratori nos pro viribus explicuimus. Tu vero tuæ fratribus, qui te interrogaverunt, tradita &c.* Ista quidem æqualis sunt ad æqualem, qualis profecto erat Methodius monachus, (cui inscripta hæc epistola inter opera Theodori Studitæ legitur) erga eundem Theodorum Studitam; nulla verò dignitatis æquatio intercedere inter Methodium & Nicephorum poterat; quare ea neglecta utpote hominis privati monitione, non canonica episcopi sanctione, reliqua ex Cotelerio damus.

S. NICEPHORI CONSTANTINOPOLITANI CONFESSORIS CANONES

Ex ecclesiasticis constitutionibus ipsius & sanctorum Patrum cum eo congregatorum collecti.

I. SI per ignorantiam Antimensium lotum fuerit, non amittit sanctificationem, neque profanum fit.

II. Bigamus non coronatur: quin potius censuram habet non percipiendi immaculata sacramenta duobus annis; Trigamus vero annis quinque.

III. Qui ex necessitate ad breve tempus in Ecclesiæ Narthece mansionem fecerit, non condemnatur: quod si manserit diu, ipse quidem cum pœnis pœnitentialibus ejicietur, templum verò quæ sua sunt recipiet.

IV. Intestato morientium, piæ largitiones & oblationes pro ipsis factæ suscipiendæ sunt; si quidem in vita propositum habuerint, ut ita eæ præstarentur.

V. Si Annunciatio inciderit in magnam Quintam, vel magnam Parasceven, non delinquimus, si tunc vinum & pisces sumpserimus.

VI. Qui in monachorum præpositum benedictus & consecratus fuit, estque presbyter, lectorem ac subdiaconum in proprio monasterio ordinat.

VII. Si quis usque ad annos viginti & ultra, in luxu & luxuria vixerit, deinde verò virtutis opera facere cognitus fuerit, non oportet eum ordinari. Quod enim sacrum est, impollutum esse debet.

VIII. Qui ex concubina, aut digamis vel trigamis nati sunt, modo vitam exhibuerint sacerdotio dignam, ordinantur.

IX. Divina communio tradenda est ægrotanti in periculo mortis, etiamsi cibum sumpserit.

X. Oportet salutationis causa genu flectere die Dominico, & per totam Pentecosten; non tamen consuetas genuflexiones facere.

XI. Non peccat, qui pro tribus hominibus unam consecrat oblationem, aut unam accendit candelam.

XII. Quod non oporteat in prece Scevophylacii seu sacrarii facere consignationem super sacrum calicem.

XIII,

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ

Νικηφόρου Κωνσαντινουπόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ κανόνες ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ διατάξεων κ̀ τῶ συν αὐτῷ ἁγίων πατέρων.

α'. ΕΑ'ν κατὰ ἄγνοιαν * πλυθῇ * ἀντιμίνσιον, οὐκ ἀποτίθεται τὸν ἁγιασμὸν, οὐδὲ βέβηλον γίνεται.

* Al. πλυθῇ ἐν τιμίοις.

β'. Ο' δίγαμος οὐ ςεφανοῦται ἀλλὰ καὶ ἐπιτιμᾶται μὴ μεταλαβεῖν τῶ ἀχράντων μυςηρίων ἔτη δύο· ὁ δὲ τρίγαμος ἔτη πέντε.

γ'. Ο' ἐξ ἀνάγκης ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἐν τῷ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας καταμονὴν ποιησάμενος, οὐ κατακρίνεται· ἐὰν δὲ χρονίσῃ, αὐτὸς μὲν μετ' ἐπιτιμίων ἐκβληθήσεται, ὁ δὲ ναὸς ἀπολήψεται τὰ οἰκεῖα.

δ'. Τῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων, χρὴ δέχεσθαι τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας εὐποιΐας· εἴγε καὶ ζῶντες πρόθεσιν εἶχον τοῦ οὕτω ταύτας τελεσθῆναι.

ε'. Ε'ὰν φθάσῃ ὁ εὐαγγελισμὸς τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ἢ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ, οὐχ ἁμαρτάνομεν οἴνου τηνικαῦτα μεταλαμβάνοντες καὶ ἰχθύων.

ς'. Ο' ἔχων εὐχὴν ἡγουμένου πρεσβύτερος ὢν, χειροτονεῖ ἀναγνώστην καὶ ὑποδιάκονον ἐν τῇ ἰδίᾳ μονῇ.

ζ'. Ε'άν τις ἐν ἀσωτίᾳ ἔζησε μέχρις ἐτῶν εἴκοσι, ἢ κ̀ ἐπέκεινα, εἶτα φανῇ ποιῶν ἔργα ἀρετῆς, οὐ χρὴ αὐτὸν χειροτονεῖσθαι. τὸ γὰρ ἱερὸν ἀμόλυντον εἶναι δεῖ.

η'. Οἱ ἀπὸ παλλακίδος ἢ διγάμων ἢ τριγάμων τικτόμενοι παῖδες, ἐὰν ἄξιον ἱερωσύνης ἐπιδείξωνται βίον, χειροτονοῦνται.

θ'. Δεῖ μεταδιδόναι τῆς θείας κοινωνίας τῷ ἀσθενοῦντι, ἀποθανεῖν κινδυνεύοντι, καὶ μετὰ τὸ γεύσασθαι βρώσεως.

ι'. Χρὴ χάριν ἀσπασμοῦ κλίνειν γόνυ ἐν κυριακῇ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ πεντηκοςῇ· οὐ μὴν τὰς ἐξ ἔθους γονυκλισίας ποιεῖν.

ια'. Οὐχ ἁμαρτάνει τις ὑπὲρ τριῶν ἀνθρώπων μίαν προσκομίζων προσφορὰν, ἢ μίαν ἅπτων κανδήλαν.

ιβ'. Ο'τι οὐ χρὴ σφραγίδα ποιεῖν ἐν τῇ εὐχῇ τοῦ * σκευοφυλακίου, ἐπὶ τὸ ἅγιον ποτήριον.

* Al. σκευοφυλακείου.

ιγ'

ANNO CHRISTI incerto.

ιγ'. Ο'τι οὐ χρὴ ἄνευ θερμοῦ λειτουργῆσαι πρεσβύτερον, εἰ μὴ κατὰ πολλὴν περίςασιν, ἢ εἰ οὐδαμῶς εὑρίσκεται θερμόν.

ιδ'. Τὸν ἀθετήσαντα μοναχὸν τὸ σχῆμα, καὶ πάλιν ἐπιςρέψαντα, δεῖ πάλιν ἐνδύειν αὐτὸν ἣν ἀπεδύσατο μοναχικὴν ςολὴν, χωρὶς τῶ τεταγμένων εὐχῶν.

ιε'. Δεῖ τὰς μοναζούσας εἰσιέναι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαςήριον, καὶ ἅπτειν κηρὸν καὶ κανδήλαν, καὶ κοσμεῖν αὐτὸ καὶ σαροῦν.

ις'. Οὐ χρὴ τοὺς μοναχοὺς τῇ μεγάλῃ * παρασκευῇ ἔργα γεωργικὰ μετιέναι, καὶ προφάσει τούτων εἰς οἶνον καταλύειν καὶ ἔλαιον. ταῦτα γὰρ γαςριμαργίας ἐςὶν ἐπιτηδεύματα.

* Al. τεσσαρακοςῇ.

ιζ'. Διὰ τρεῖς αἰτίας ἔξεςαι τῷ μοναχῷ τῆς ἰδίας ἀναχωρεῖν μονῆς· ἐὰν ᾖ ὁ ἡγούμενος αἱρετικός· ἐὰν εἴσοδος γυναικῶν εἰς τὴν μονὴν γίνεται· καὶ ἐὰν παιδία κοσμικὰ ἐν τῷ κοινοβίῳ μανθάνωσιν.

ιη'. Α'τοπον γὰρ τὰ ἐν τῇ μονῇ πραττόμενα, δι' αὐτῶν δημοσιεύεσθαι.

ιθ'. Τοὺς ὄντας ἐν ἐπιτιμίοις μοναχοὺς, χρὴ συνεσθίειν τοῖς λοιποῖς καὶ συνεύχεσθαι· μετέχειν δὲ καὶ εὐλογίας ἤτοι κατακλαςοῦ, ἅμα τῇ αὐτῶν ἐξομολογήσει.

κ'. Τῇ τῶ ἁγίων ἀποςόλων νηςείᾳ, καὶ τῇ τοῦ ἁγίου Φιλίππου, χρὴ τοὺς ἐν τῇ μονῇ καθεμένους μοναχοὺς, τετράδος κ̀ παρασκευῆς ἅπαξ πρὸς ἑσπέραν σιτεῖσθαι· τοὺς δὲ ἐργαζομένους, μετὰ τὴν ἕκτην γεύεσθαι ὥραν, κ̀ ἑσπέρας δειπνεῖν.

κα'. Ε'ὰν φθαρῇ μονάςρια ὑπὸ βαρβάρων ἢ ἀτάκτων ἀνδρῶν, καὶ ἦν ὁ πρὸ τοῦ βίος αὐτῆς ἄμεμπτος, εἰς τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπιτιμᾶται· εἰ δὲ ὁ πρώην αὐτῆς βίος μεμολυσμένος ἦν, τὸ τῆς μοιχείας ἐπιτίμιον ἐκπληροῖ.

κβ'. Ο' τὸ μοναχικὸν ἐνδὺς σχῆμα, φόβῳ ςρατείας ἢ ἄλλῃ τινὶ πανουργίᾳ, ὡς δῆθεν τούτου καταγελῶν, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἀνάγκην ἢ τὴν ὑπόκρισιν ἀποθέμενος, εἰς τεσσαρακοςὰς τρεῖς ἡμερῶν ἐπιτιμᾶται, καὶ οὕτω τῇ ἁγίᾳ πρόσεισι κοινωνίᾳ.

κγ'. Μοναχοῦ πρεσβυτέρου νέου μοναςρίαις ὑπηρετοῦντος, καὶ μεταδιδόντος αὐταῖς, οὐ χρὴ κοινωνεῖν ἐξ αὐτοῦ.

κδ'. Ο'τι οὐ χρὴ τὸν ἡγούμενον τὸ κουκούλιον τοῦ μαθητοῦ ἐκβάλλειν, καὶ διώκειν αὐτόν.

κε'. Τὸν ἀθετήσαντα τὸ ἅγιον σχῆμα, καὶ μὴ διορθούμενον, οὐ χρὴ ὑπὸ ςέγην ἄγειν, ἢ χαίρειν λέγειν αὐτῷ.

κς'. Ε'άν τις ἀσθενῇ, κ̀ ἐπιζητῇ τὸ ἅγιον βάπτισμα, ἢ τὸ ἅγιον σχῆμα, χρὴ διδόναι ἀνυπερθέτως, καὶ μὴ κωλύειν τὴν χάριν.

κζ'. Ο'τι οὐ χρὴ λειτουργῆσαι πρεσβύτερον μοναχὸν ἄνευ μανδύου.

κη'. Τοὺς ἄδηλα πταίσματα ἐξομολογουμένους, τῆς μὲν κοινωνίας ἀπείργειν δεῖ τὸν δεχόμενον τὴν ἐκείνων ἐξομολόγησιν· εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν αὐτοὺς εἰσέρχεσθαι μὴ κωλύειν, μηδὲ θριαμβεύειν

τὰ

XIII. Non oportet sine aqua calida presbyterum missam celebrare, nisi in magna necessitate, & si nullatenus ejusmodi aqua reperiatur.

XIV. Monachum qui habitum abjecerit, & postea conversus est, oportet iterum vestimento monachali, quod exuit, induere, absque precibus constitutis.

XV. Oportet ut Sanctimoniales in sanctum altare ingrediantur & accendant cereum & candelam, illudque ornent ac verrant.

XVI. Non debent Monachi magna Parasceve (*Al.* Quadragesima) opera agriculturæ exercere, eorumque prætextu solvere jejunium, sumendo vinum & oleum. Hæc enim sunt gulæ instituta.

XVII. Tribus de causis monacho licet a suo recedere monasterio; si præpositus hæreticus sit; si mulieres in monasterium introeunt; & si pueri sæculares in cœnobio edocentur.

XVIII. Absurdum enim est & alienum, quæ in monasterio geruntur, per tales publicari.

XIX. Monachi pœnis censurisque subjecti, una cum reliquis cibum sumere, ac precari debent; atque etiam participes esse Eulogiæ & Cataclasti, hoc est panis fracti & benedicti, simul cum eorum confessione.

XX. In jejunio sanctorum Apostolorum, & jejunio S. Philippi oportet ut monachi qui in monasterio resident, per ferias quartas & sextas semel ad vesperam cibum sumant; qui vero opera faciunt, post horam sextam edant, & gustent, ac vespere cœnent.

XXI. Si monialis a barbaris vel petulantibus viris vitiata fuerit, estque vita ipsius præcedens inculpata, quadraginta dierum pœnam habet; sin verò prior vita impura fuit, adulterii censuram & pœnitentiam explet.

XXII. Qui monachalem habitum induit metu militiæ, aut per aliam quamlibet astutiam, ut scilicet illum deridens, eundemque post necessitatem aut simulationem deponit, tribus dierum quadragesimis punitur, atque sic ad sacram communionem accedit.

XXIII. Non accipienda est communio ex monacho presbytero juvene, qui monialibus ministrat, easque communione impertitur.

XXIV. Monasterii præpositus cucullam a discipulo non auferat, neque eum expellat.

XXV. Si quis sacrum habitum projecerit, nec emendaverit se, non oportet eum ad tectum admittere, neque Ave ei dicere. II. Joh. 10.

XXVI. Si quis infirmus sit, & sanctum baptisma, vel sacrum habitum requirat, dare sine mora oportet, nec gratia est impedienda.

XXVII. Quod non oporteat presbyterum monachum sine mandya sive pallio sacrum facere.

XXVIII. Eos qui occulta delicta confitentur, debet quidem a communione arcere qui eorum suscipit confessionem; non tamen impedire quin ecclesiam ingrediantur, neque

ipsos

ANNO CHRISTI incerto.

ipsos ipsorumque res traducere; sed leniter eosdem admonere, ut poenitentiæ & orationi intendant, necnon poenitentiam illis convenientem juxta uniuscujusque propositum moderari.

XXIX. Adulteri, bestiarum infratores, homicidæ, & similes peccatores, cum fecisse suum propriis motu confessi fuerint, a communione quidem arcebuntur, ac poenitentiæ multam accipient. In ecclesiam autem ingressi stant usque ad orationem Catechumenorum. Quod si publica fint eorum delicta, tunc demceps juxta ecclesiasticam legem, poenitentiam peragunt.

XXX. Si laicus lapsus suos sponte confessus fuerit, dispensationem adhibere potest qui confessionem recipit.

XXXI. Ex episcopi permissione, etiam, presbyter Stauropegium facit, seu folenem crucis inflexionem.

XXXII. Usuram accipientibus non funt danda facramenta, neque cum iis oportet convivere quandiu in iniquitate perseverent.

XXXIII. Oportet monachos jejunare, quarta feria hebdomadæ lacticinii ac Parasceve, & post Pralandicinium finem dimissionemque caseum comedere, ubicum habitaverint; ad everfionem dogmatis Jacobi, atque hæreseos Tetradiarum.

XXXIV. Si quis concubina utens, nonvult aut iliam relinquere, aut benedictione donari, & cum facramenti ritu eam habere, non oportet recipere quæ ab ipso ecclesiæ offeruntur, cujus divinas fanctiones oppibus contemnit contumeliaque affecit.

XXXV. Si monachus fanctio habitu depositio carnem comedere, ejusmodique duxerit, oportet eum, converti nolentem, anathemati fubmitti, & invitum monasticis vestibus indui, atque in monasterio concludi.

XXXVI. Qui vel femel fornicatus eft, nequaquam ordinetur, tametfi a vitio abfcefferit. Ait quippe magnus Basilius: *licet bonus bujusmodi mortuos fuscitaverit, facerdos non fiet.*

(a) 1. Cor. v. 11.

XXXVII. Quando Apoftolus dicit; (a) *Si quis frater nominatus fit fornicator; cum ejusmodi nec cibum fumere*; non quem ille, & ille fornicatem novit, videtur dicere, fed nominatum, five cunctis cognitum. Nam quæ impudenter committuntur delicta, majores poenas astrahunt.

EX CANONIBUS NICEPHORI SANCTISSIMI PATRIARCHÆ CP.

Et ottumenici, ex ipsius ecclesiasticis confistutionibus.

Collectio altera ex Cotelerio Vet. Monum. tom. III. pag. 451.

Can. I. IN ecclesias ab hæreticis inthronizatione dedicaras, ingredi ex neceffitate, velut in communes ædes, & in iis fixa in medio cruce pfallere permittimus; non tamen in altare ingredi, thus adolere, precem peragere, nec candelam aut lucernam accendere.

VI. Monachum qui fanctum habitum depofuit, rurfufque convertitur, oportet a tri-

ANNO CHRISTI incerto.

τὰ κατ' αὐτὸν ἄλλα ἐπιτιμίῳ τούτου ὑποτιθέσθω, τῇ μετανοίᾳ προσαγέσθω καὶ προσευχῇ καὶ ὁμιλίᾳ τῇ προσηκούσῃ τούτου ἑτεθείσῃ, κατὰ λόγισιν τῶν ἐκάστου πραξέων.

ANNO CHRISTI

κβ'. Μοιχὸς καὶ κλεπτόβλεπτος καὶ ἀνδροβόρος, καὶ οἱ τοιοῦτοι, ἐὰν ἑλκύσωσι τὴν ἰδίαν ἐξομολογησιν ἀκουσίως, ἀθλίου τοῦ σολαεῖ ἢ τοῦ γλυκυνοῦ, ἢ κοινωνίας μὴ * κεκλωσμένοις, καὶ τὸ * Al. συνεπίλυσιν δέχονται· εἰ γὰρ ἐκκλησίαν ἢ ἱερεῖς ἀφίσιν ἢ ἄλλα τὰ τοῦτον δεῖ σπλαγχνίσθαι, τότε μὴν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὸν θεσμὸν ἐκπληρώσει τὰ ἐντίμιον.

κ'. Εἰ ἐν ἐξομολογήσεσι * λαϊκὸς τὰ ἐαυτοῦ * Al. ὡς σφάλματα ἐν πραγμάτοις, δύναται συφεύσει αὐτὰ ἐμπίπτειν ἢ ἀνεχόμενος.

κλ. Κατ' ἐσιτησιν τοῦ ἐστιαλόσου σπιδὲ σαμφοτέρους καὶ πρεσβύτερος.

κβ'. Οὐ τοὶ χρὴ μελαδιδόναι τοὺς λαμβάνοντας τέκνα, ἢ συνοδεύειν αὐτοῖς, ἑσταύτοις τῇ παρασκευῇ.

κγ'. Διὰ πάσσων τὸν μοναχὸν τῆς τετράδι τῆ πυρὸ βάγειν, καὶ τῇ παρασκευῇ καὶ τῇ προσφορᾶσιν ἀναλύσιμα ἕως ἑσπέρας * τυρὸν, * Al. τὰ ἐπιχωρᾶσθαι ἐς ἀναστροφὸ τοῦ βαπτίσματος καὶ τὸ * Al. Δίπτυχον, καὶ ἐν τῶν Τετραδιτῶν αἱρέσεως.

κδ'. Εἴ τις παλλακὴν κεκέκτηται, ὁ βελτίων ἢ καθολικὸν ἀσθὲν, ἢ εὐλογηθέντα καὶ μὴ ἱερολογίας ἔχειν, οὐ χρὴ δέχεσθαι τὰ παρ' αὐτοῦ προσφερόμενα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν τοῖς δείναι θεοφιλὲς ἐπὶ τῶν ἔργων κατορθοῦν ἐνοβρίζει.

κε'. Ἐὰν μοιχὸς τὸ ἅγιον ἀναστέλωσι σῶμα κυρίου καὶ τὸ τίμιον αἷμα, δεῖ μὴ ἐπιτρέφονται τούτου, ἀναθέματι κατὰ τοῦ βαπτίσματος ἢ ἀποστολικοῦ, ἢ ἄποστα τὰ μοναχικὰ ἐνδύσεων, καὶ μετανοεῖν ἐγκατακλείσθαι.

κς'. Οὐ δεῖ τὸν ἅπαξ σορνίσαντα σορνεύσαι πάλιν, ἢ ὁ τοῦ πάσχου ἀπίστη. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας Βασίλειος, ὁ καὶ νεκρὸν ἀνιεχθ ἢ ποιήσας, ἱερεῖα οὐ * γδοήσεται. * Al. ἐκ τοῦ ἐν

κζ'. Ὁ ἀπόστολος λέγων, εἴ τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος * ᾖ πόρνος, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν οὖν τῷ ὁ δεῖπνα. ¶ εἰδὲ πορνεῖν τὰ λόγον ἐκεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀσχημόνων, ὅτι * εἰδὲ πᾶσιν γινοσκόσιον. τὸ γὰρ διαστρέφοντες σκανδαλίζοντα, πλέον τὸν τιμωρίαν ἐφίλλεται. * Al. ἀδελ-

ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ

Τοῦ πανσεμνοτάτου Νικηφόρου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τῆς οἰκουμενικοῦ, ἐν ἢ ἐκκλησιαστικῶν τούτου συντάξεων.

Can. I. Τὰς ἐκκλησίας τὰς ὑπὸ αἱρετικῶν ἐγκαινιαζθείσας, συχωρεκτόμεθα ἐν ἀνάγκαις, ὡς ἐν κοινῷ οἴκῳ κατὰ ἀνάγκην ἀσύλων καὶ ψάλλειν, ποιῆσαι τὸ μέσῃ σταυρῷ· ἐν τῷ ἁγιασμῷ μήτε ἀκτρεχθεῖν, μήτε θυμιᾶσι, μήτε εὐχὴν ἐπιτελεῖν, μήτε καυσῆναι ἢ λύχνον ἅπτειν.

ς'. Οὐ τὸ δὲ τὸν ἀδετεύτα μοναχὸν τὸ ἅγιον χρῖσμα, ἢ πᾶλιν ἐπιτρέφοντα, κατηχεῖσθαι ὑπὸ τῶν

ANNO CHRISTI incerto.

ἀβλιφοῦ τὰ θέματα, ἀλλ' οὐχὶ ἐν * κατηχεῖσθαι. ἀλλ' ἕκαστος ἐξ ἐν ἐνεργείαν ὑπὸ τοῦ κυρίου λόγων ἢ ψάλλων τὸν καλλιτεχνῶν ἀνάτα τοῦ ἐκλογίου ἔχων καὶ πᾶλιν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐν τῷ Συνιεκκλησίῳ ὑπτάτω * ἁγίας τιμᾶξις, ὡς ἐκ τοῦ χρίσματος ἢ ἀπὸ τοῦ ἀναγνῶσι ἢ ἀκτιγορίας κωμῶσι αὐτὸν, τὴν ἔγκλημον ἢ ἐνδύσει τὸ χρῖσμα μεῖζον ἐκφανόσθω.

ANNO CHRISTI

ϑ'. Τὸν μὴ νηστίοντα τετράδα καὶ παρασκευὴν ἕως ἐξ τῶ μοναστηρίῳ ἢ αὐτοῦ, κἂν δικῇ ἐχθόβολος εἶναι· τὸ γὰρ ἐν μέρει ἀναγίνωσκε, καὶ ἐν μέρει κοινόβιον, βίβληον.

ι'. Οἳ τὰ δὲ τοὺς ἀγραύλους μοναχοὺς τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ τὴν ϑ'. ὥρου γεύσασθαι ἄρτου βραχέως, ἢ τῇ ἑσπέρᾳ βικτικόν.

ια'. Οἳ τὸ χρὴ τὸ τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ τοὺς μοναχοὺς ἐργασίαν ποιεῖν, καὶ πρῴδικεῖ τοῦ ἔργου, καταλύσει εἰς σῶν καὶ ἔλαιον· ταῦτα γὰρ γαστρίμαργος ἐστιν ἐφευρὼν μαγα.

ιβ'. Ἐδεσμα κεφάλαια ἐνβάλλουσι τὸν μοναχὸν ἀπὸ τ' μιᾶς· κράσσι μὲν, ἐς ὅσον ἢ ἀγγλώσσος ἀφεστικὸν θέλτεραι, ἐν ὧν ἐξεσθε γνωσικὸν τὸ τῇ μοιρᾷ τῇ ἡμέρᾳ, ἐν τοῦτο ἐπιτρέπεται καὶ μικὰ ἐν τῷ κουσβίῳ· ἄπαυτα γὰρ ταῦτα, τὸ ἐμφυτευόμενα τὰ ἐν τῇ μ ἡμ καὶ τριαγίῳ ἀς φυσι τὰ ἐκφρόνων μὴ σπλάτιστε ἡμερῶν ὑμῶν, ὅταν εὐ ποιῆτε.

ιγ'. Τὴν τεσσαρακοστὴν * ἁγίων ἀποστόλων, ἕτου τὴν νόμιμον αὐτῶν, χρὴ νηστεύειν, τετράδι καὶ παρασκευῇ, τὰς ἐρωτοδόσεις, ἕως ὁμοιωθῆναι. καὶ αὐτοὺς γενέσθαι, καὶ τὴν ϑ'. ὥρου ἀφιστᾶν ἀπὸ τοῦ ἀγίου ἐδέσματων, ὁμοιωθῆναι τοῦ ἐσθίειν καὶ ἰχθύων γενέσθαι, καὶ ἰωσὶ ἀς ἀνιτιθὲν τὰς ὃ ἐν τῇ μιᾷ, ἄπαξ ἕως ἑσπέρας.

ιδ'. Ἐὰν τρισβύτερος ἐκλῃ, ἢ διάκονος, ἢ ἄλλος ὁποιᾳοῦν καθρομένος, καὶ ὑμεῖς μοναχὸς, δικαιοῦται τὸν τρόπον.

ιε'. Ἐὰν τὸν ἀδετεύτα τὸ ἅγιον σῶμα, καὶ τὸ διηθεῖσθαι, τὸν ἢ ἐξδοκῆσαι κρατῆ, οὐ χρὴ, τὸν τοιοῦτον ὅτι τὸν ἅγιον, ὅστε συναισθάνει ἢ χαλέσει λέγειν.

COLLECTORIS ADNOTATIO IN CANONES S. NICEPHORI.

NE hic aliquid præterirum eo tum quæ actuarium collectionem concilionem juvare poffunt, mitor lectores velim in priori canone S. Nicephori ex verbisque Leuncla vii apud Labbeum vocem τριβολεῖν non satis fel ic iter verti *fepumgedimus*, illam enim *quinquagefimam*, reddendam esse Allatius de hebdomad. Græc. pag. 1421. fentit & demonstrat.

Ex Matthæopulo.

Τοῦ τατριάρχου Νικη φόρου.

Ο' θησαυὸν κλεπτὴς ἰαλαυδὸς ἢ τῇ τὰ κεφαλαιδῆ κλέπτεται, ἢ ἀνδρὸς ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερεὺς, καὶ τῇ τοῦτῳ πειρεῖσαι, ἢ διαρῆται.

Τοῦ αὐτὸ.

Τὰ ἀληθεύοντα, ὕδατι ὧν χρὴ ἀγνοῦται τέτων, ἀκολουθεῖ παραπέμποντα, ἰκὰι ἃ ἐπιγεγράφεται τὸ τρὸς ἢ ἐπιμὴ ἢ ἐκάθη· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῦ ἐρῶμα γίνεται, καὶ κακὰ καὶ τὸ τέτῳ μέρει· κἀκεῖται ὃ τοῦ, ὡς ἀντιπρόσωπα τῶν αὐτίνων τῶν τοιού-

Nicephori patriarchæ.

Qui publici furti convictus eft in furtis capitalibus, ad facerdotium non admittitur. E Quin etiam facerdotio initiatus, fi tale crimen inciderit, deponitur.

Ejusdem.

Antimenfia circa prohibitionem, ubicumque fuerit ea opus mitruntur, nec vel hac vel illa regione circumfcribuntur, fed in aliam quoque provinciam transferuntur, ficut & facrum unguentum. Sic autem appellan-

tur,

ANNO CHRISTI Incerto.

tur, velut opposita & respondentia multis illis * mensis, (*quid aurimuphi. * Missus alio reddunt*) quæ sacram & dominicam mensam absolvunt. Propriæ verò, mensas illas significant, quas consecratio non sanctificavit.

τυλλων μίνεται, τῶν καταχθονίων τλὼ ἀγίων καὶ ἀνενικλήτων τριάδων. κυρίως δ, ἐν' ἐκάνως CHRISTI τῶν τριαγίων τιθεται, ἃς καθ' ἡμᾶς ἀγγέλα- ANNO Incerto. στον.

XIII. *Nicephori patriarchæ.*

Ο' ἁ τοῦ πατριάρχα Νικηφόρα.

(a) Canonis hujus pars prior ex at fupra in Collect. Can. xv.

(a) Monachus sacrarium ingredi oportet, & cereos atque candelas accendere, templumque ornare. In periculo simplex etiam monachus baptizat. Similiter & diaconus. Quin etiam laicus, si repertus in loco fuerit, abíente sacerdote.

Δὰ τὰς μοναχὸς ἀσέλπας ἀὸς τὸ ἄγιον Συσιαστήριον, καὶ ἅπτειν λύχνα ᾗ κανδήλας, καὶ κοσμεῖν τὸν νᾶὸν. κατὰ περίςασιν καὶ μοναχὸς λαπτίζει. ὡσαύτως καὶ διάκονος. καὶ λαϊκὸς δ, ἐὰν εὑρεθῇ ἐν τόπῳ, μὴ ὄντος ἱερέως.

B

Ejusdem.

Τοῦ ἀυτοῦ.

Si mulier peperit, & infans in periculo est, a tribus aut quinque diebus: puer quidem per baptismum illuminatur, sed alia mulier baptisata & munda lavabit eum. Mater autem ipsius cubiculum non ingreditur, in quo puer jacet, usque ad quadragesimum diem, dum purgata fcilicet integre fuerit, & preces a sacerdote impetraverit, nec omnino puerum attinget.

Ε'ὰν γυνὴ χρήσῃ, καὶ ἔχῃ τὸ παιδίον τὸ παιδίον, ἀπὸ ἡμερῶν τριῶν ἢ πέντε· τὸ μὲν παιδίον φωτιζόμενον, ἄλλη δ γυνὴ βαπτιζομένη καὶ καθαρὰ θτλάσα ἀυτὸ· ἡ δ μήτηρ ἀυτοῦ μὴ εἰσέλθη ὅὸ τὸν κοιτῶνα, ὅς ἂν τὸ παιδίον ἀνάκεται, μέχρι τῶν μ. ἡμερῶν, ἕως ἂν καθαρθῇ τελέως· καὶ λάβῃ εὐχὴν παρὰ τοῦ ἱερέως, μήτε μὴν ἅψηται τοπαράν αὐτοῦ.

Ejusdem.

Τοῦ ἀυτοῦ.

Si adulta mulier facta Christiana post unum vel duos vel quotcunque dies ufque ad feptem, sibi confecta videtur; in domo sua communicabit. Ecclesiam verò non ingredietur, donec purgata fuerit.

C

Ε'ὰν τελὰια γυνὴ χρεμένη χρειτιανὴ, μετὰ μίαν, ἢ δύο, ἢ ὅσας ἡμέρας ἕφτασε μέχρι τῶν ἑπτὰ· ἰδὴ τὰ ἴδιωτα ἀυτῆς, ἐν τῷ οἴκῳ ἀυτῆς κοινωνήσει. εἰς δ τὸν ἐκκλησίαν ὦ μὴ εἰσέλθῃ ἕως ὦ καθαρισθῇ.

IN SUBSEQUENTEM EPISTOLAM COLLECTORIS PRÆMONITIO.

NEc novus nec infrequens in Ecclesia mos obtinuit, ut cum primo Sacerdotes exercitique sacri ecclesiæ ministri initiabantur, simul illis de scripto monita darentur, ad quorum normam vitam adjuste fuos componerent. Ita concilium Toletanum IV. can. XXVI. de paracletianis presbyteris; & in eum ufum valuisse conftat hominilium Leonis IV. pontificis, quam fine authoris nomine & in canones distributam PP. Martene & Durand Ver. Monum. tom. VII. pag. I. in duplici MS. Vicentienfi & Parisiensi nacti sunt sub hoc titulo: *Commonitorium cujusque Episcopo ad sacerdotes judicitur sibi exercitique ministrat cujuscunque ordinis ecclesiasticæ.* Alteram ego ab hac Leonis epistolam canonicam, in eum ufum destinatam nactus sum in MS. codice Bibliothecæ Cathedralis ecclesiæ Lucensis, sæculi ut arbitror XI. quam primus profero, ut est in eo codice, ingentibus licet barbarismis & solœcismis viriatam, quos tamen Lectores partim per se facile emendabunt, partim ipse brevi ad marginem adnotatione posita ex conjectura correxi. Ut vero hic collocarem, suasit mos sub Carolo Magno inductus, hæc & similia Sacerdotibus exteriúsque ecclesiæ ministris injungendi.

INCI-

ANNO CHRISTI Incerto.

INCIPIT EPISTOLA CANONICA,

Quibus debeant adimplere episcopi, diaconi, seu subdiaconi.

ANNO CHRISTI Incerto.

I. PRimum omnium ut fidem Catholicam omnes presbyteri, & diaconi, seu subdiaconi memoriter teneant; & si quis hoc faciendum prætermittat, 40. dierum a vino abstineant; & si abstinenti am negleverint, commendandum replicetur in eo sententia.

II. Ut nullus presbyter, diaconus, seu subdiaconus cum mulieribus habitare aut B converfare præsumat; & si inventus fuerit hoc faciens, dejiciatur. Insuper & exilio deftinatus dies suos in pœnitentiam finiat.

III. Ut ea quæ a Domino conservandis Christianis principibus amore dilata (a) sunt vel fuerint ecclesiis, vel titulis exinde fubtrahere (b) præsumat, nec facratas res depopulentur. Et si quifpiam præsumpserit, res, quæ fraudatæ sunt, quadruplum restituat, aut si non habuerit unde ipsa loca admittant, & res ipsas, quæ fraudatæ sunt, ab episcopo ipsius recolligantur, & in ipso loco unde ablatæ sunt refirmentur. (*fic*)

IV. De presbyteris, qui eos ad communionem recipiunt qui incestas nuptias contrahunt, ideft matrigna, cognata, vel socrum, aut filiastram, vel proxima agnatione conjuncta in conjugio fibi faciant, & ad eos perveneriant, admonentur ut feparentur: qui fe dilituerit, a communione priventur, & oblationes eorum ad facro Altario non recipiantur; & si presbyter fciens hoc neglexerit distringendum, (c) aut amicitiam tempo- (c) I.e. punire. Ita & Magunt. fub Rabano ca. xxiii. ralem attendendum, ad communionem eum receperit fine emendatione aut pœnitentiam canonice fubjacentat fententiæ.

V. De iis presbyteris, qui post primum vel fecundam correctionem recipiunt Idola colentes, vel fufcipientes homines, qui ad fontes atque ad arbores facrilegium faciunt, nec non de die Jovis aut Veneris propter Paganorum confuetudinem obfervant, vel cerolam aut amniculos faciunt, hoc est fuffitores & cornua incantant, & eos post primam aut fecundam adhortationem communicaverint, aut oblationem eorum fufceperint, 40. fpatia in pane & aqua fint contenti.

VI. Ut nullus facerdotum extra jussionem epifcopi fui procurationes feculares liceat fufcipere, exceptum jussionem pontificis fui religiosas causas, ecclesiarum videlicet aut clericorum, pauperum vel viduarum; ficut facer præcipiunt canones. Si quis contenta hac obfervationem in talibus causis fe implicasse inveniatur, canonica fententiam de hujus præsumptioni fubjaceat.

VII. Ut si cui facerdoti ex qualibet mulierum (d) denuntiatum fuerit, ut e- (d) forsitxinde fuspectio malæ opinionis efficiatur, latitate nulla cum ipfa habeat converfationem, neque fecreta neque præsenti. (e) Si de- (e) patenti inceps inventum fuerit, poft fecundam & tertium contestationem, (f) ut con- (f) utcontemptum, gradus fui periculum fuftineat.

VIII. Ut nullam ecclesiam cujuflibet diœceseos ubi baptifmum, presbyter absque diacono esse reperiatur. Unde omnis presbyter, non habens diaconum, eligat fibi perfonam & plebis fux innotefcat, tunc ad pontificem fuum confignans deducat, cujus vita probata habeant; & diaconus consecretur. Quod fi diftulerit (a) delata. (b) nemo. presbyter, dicens, eo quod non habeat talem clericum, epifcopus fuus provideat ei ex ecclesia fua, aut unde voluerit bonam perfonam: tantum eft ut fine diacono non fit. Conftituimus enim diaconum in uno cubiculo cum presbytero fuo manèat; deferens ei onorem, ut dignum eft; ante quorum lecta clerici fimili modo manere videantur: ut semper abíque fuspectione fint, & Deus propitietur. Non existente presbytero intra domum, fi ubicunque abierit diaconus poft ejus egreffum locum ejus obtineat ad fufcipiendum vel ordinandum quod utili domui eft; ita de num ut non presbytero fuo fuperbiat. Nam fi hoc attentaverit, ab epifcopo fuo de contemptu fuperbiæ judicetur, ac de accessu ecclesiæ (g). Quod fupra altare ponitur, feu un- (g) f. accedecumque accedere poteft fub amborum cratur. figillum fit, & non unus fine alterius notitiam expendere, ubi neceffarium fuerit, præfumat.

IX. Ut nullus presbyter, diaconus, vel clericus in diœceseì conftitutus præter ecclesiæ, hoc eft terras poteftatem nonE habet venundare; fed ne cuiquam parentum fuorum donandi; & qui hoc egerint fub omni celeritate reddito precio, ad loca facra, in qua competunt, revertantur. Sin autem hanc obfervationem contemptum qui hoc præfumpferit, res proprias in ipfa ecclefia relinquat, & ipfe foras ejiciatur, ex quod divina con- (h) Divina gruam rationem (h) ut qui ecclesiæs ac- congrua rationem.

ANNO CHRISTI 820.

cipiunt ad regendum non dispar gendum accipiant. Simili modo nullam habeant potestatem pro quolibet modo alienandum, infiduciandum, neque venundandum; sed nec sine voluntate pontificis sui ad viganiandum, aut liberos (a) dimittendum, ut superius censuimus. Si habet proprietatem suam, aliud tantum restituatur. Si non habuerit, expoliatus ex omnibus foras ejiciatur. Ipsa tamen res ad ecclesiam, ex cujus res sunt, revertantur.

(a) i. e. servos in libertatem dimittendos.

X. Ad nos peritiam est quod quidam conjugati habent .... cuia (b) in qua deferviant, de sacris, mulierum vel filiarum suarum ornamenta faciunt, & proprietacio jure sibi defendant; quod Christianis hominibus nec loqui convenit, ut res sacratas, & quæ in sacra loca offeruntur, mulierum suarum usurpent, vel filiis aut parentum si (c) adprobatum fuerit superiore feriatur sententia.

(b) f. concubina.

(c) f. hoc probatum.

XI. Omnes presbyteri, diaconi, subdiaconi vel cunctus clerus (d) sub episcopo esse noscuntur, si causas habuerint, & minime potuerint inter se deliberare, tunc ad pontificem suum conveniant, causam suam dicendum; nam per nulla sæcularia judicia adire præsumant; & qui hanc præceptionem contempti fuerint fu. perioribus pœnis subjacebant. Ita ut in pœnitentiam sint, abstinentes a vino potatione, vel ab esum carnium donec ad metropolitanum suum accedant.

(d) f. qui

ANNO CHRISTI 820.

NOTÆ EDITORIS IN SUPERIOREM EPISTOLAM.

Can. I. Presbyteris hoc ipsum injungit Nimerarus in Capit. anni 831. cap. 3.
Can. II. Ita & Cabilonenſe II. anni 650. can. III.
Can. III. Non diffimilem abuſum coercet Conc. Aquisgranenſe II. anni 836.
Can. IV. Sacrilegi nuptiæ in gradibus hiſce vetat Conc. Romanum Eugenii II. can. XXXVIII. & Moguntinum I. ſub Rabano can. XXIX.
Can. V. Fontes, zoſores, petras cultus quodam ſuperſtitioſo venerantes olim ex Fidelibus quoſdam cathecumenis Patres & Concilia, inter quæ Con. Turonenſe II. anni 567. De die Jovis quam ex ſuperſtitione feriatam habebant quidam, loge quæ ſcribit author vitæ S. Eligii Noviomenſis lib. 2. cap. 15. De die Veneris nihil aſpiam nec legiſſe fuccurrit. Quid vero ſit *cervulum, aut cervinum* (legendum anicellas, quod Concilia nonnulla melius explicant *neculas*) *facere*, diſcas ex his verbis Fruſtini epiſcopi Sermon. in Kalen. Januar. apud Bollandum in Actis SS. ad eam diem. *Cervulum facientes in ferarum ſe habitum commutant.* Ita & juvenes, deteriplius fones larvati ſaltitabant. Denique quod hic habetur de incantationibus cornuum, reſpondet illi quod legitur in indiculo ſuperſtitionum paganorum Concil. Liptinenſis anni 743. ubi cap. 21. legas *De tempeſtatibus & cornibus & cultris*; forte enim ad ſubitas gravéſque procellas avertuncandas coreubus inſtatis inſtrepebant; eſt enim *incantare* idem ac *cantare* apud Lampridium in Juliano. *Carmina profana incantare.*
Can. VI. His affinis habes ſanctia in Aquiſgran. an. 789. can. XXII. & Forojulien. an. 791. can. V.
Can. VII. Ita & Cabilonenſe II. anni 650. can. III. & alia paſſim.
Can. VIII. Nihil ulibi ſanctium de hac re comperi; quamquam ſcio injundum eſſe archipreſbyteris ruralibus, ut nunquam ſint ſine ſyncellis. Turonen. II. can. XIX. Vicinenſ. an. 850. ca. I.
Can. IX. Vide Moguntin. ſub Rabano an. 847. can. VIII. & IX.
Can. X. Huic affine aliquid eſt in Bracarenſi anni 675. ca. III.
Can. XI. Ita & Matiſcon. an. 581. ca. VIII. & Emeritenſe anni 666. ca. XI.

LONDINENSE CONCILIUM

Sub Cuenulfo Mercorum rege, in quo Wulfredus Cantuarienſis archiepiſcopus cum rege paucis componere cogitur.

Anno circiter 820. celebratum.

SYnodi hujus 28a in concilii Clovesho- | tur, ex quibus lectores repetent.
vienſis anni 825. actibus inferta legun-

CON-

ANNO CHRISTI 821.

CONCILIUM ſeu CONVENTUS CONSTANTINOPOLITANUS ORTHODOXORUM

Pro decernendo, num eſſet cum hæreticis unum in concilium conveniendum,

Anno 821. habitum.

MIchael Balbus vacuum ex obitu Leonis Armenii imperium occupans, in ipſo quidem regiminis exordio miſiorem ſe præceſſore ſuo erga orthodoxos facturum imaginum cultores exhibuit, atque inter cætera componendæ pacis media illuq elegit, ut orthodoxi ſimul & hereticodoxi epiſcopi in concilium coeuntes, de reſtituenda eccleſiæ quiete deliberarent. Venientes eo catholici epiſcopi cum Hegumenis monachorum, concilium inter ſe pius habuerunt, an ex pediret cum hæreticis in ſynodum convenire conſulturi. Decretum eſt non licere, communique conſenſu definitionem ſuam ſcripta ad imperatorem ſynodica expoſuerunt. Concilium illud curr Labbeus cæteraq ue omiſerint non aſſequor, cum de concilio inter ſe habito perſpicua ſint verba in exordio ejuſdem ſynodicæ. *Nos qui veſtri a Deo coronati imperii juſſu in unum convenimus.* Extat ſynodica illa inter epiſtolas S. Theodori Studitæ lib. 2. epiſt. LXXXVI. in editione Sirmondi, ex quo Græce & Latine hic damus.

Επιστολὴ ἐκ τροσώτων πάντων τ Ηγουμένων περὶ Μιχαὴλ Βασιλέα. φησί.

Epiſtola ex perſonæ omnium Progreſſorum ad Michaelem Imperatorem.

Π ΑΝΕΙΣ οἱ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες κατὰ κέλευσιν Θεοτέκνου ὑμῶν βασιλέως ἐλέγχεται ἐσίμεναι τὸ καὶ ἡγεμόνι, σφᾶς ἐκ Θεοῦ τοιοῦτο φθεγγόμενα ἐκεῖ τὸ Θεοπροβλήτου ὑμῶν κράτους, ἐκχρίσματον τε καὶ ἀνατέρας· ὅτι ἀνελλιπῶς ἐν αὐτοφύλοις, ὅτι ἐλαθέμενοι οἱ τετολμηκότες, ἐπὶ διαβολῇ ἐκ ἐκλογισάμενοι· ἀπὸ γνώμης δὲ ἴσμ, ἀπὸ ζέλους δὲ γαλεῖται, ἀπὸ ἀζωίας δὲ ἐκ ὑπομένει· ἔξω τοῦ καὶ παιδεύειν ὑμᾶς ἐκμανάτες. Τοιαῦτα γὰρ ἡ θύελλα ὑμῶν βασιλεῖα κεκίνηκεν, ἐκβρίπτους, πολλοὺς κτες, ἀφορμὰς δὲ, φιλοδίκαιε, πολλὰς ἔτέρας προσυγορίας εἰδέναμεν· μιμήτη Χριστῦ τῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὰ δίκαια συνάπτων, τὰ νοσοῦντα ὑγιάζων, τὰ λυπηρὰ χαροποιῶν· ἐξελεγκτὴς τῶν βασιλέων, καὶ τῶν τόλμαν μακαριζόντων ἐσβήτων· ἐν ἀνοσιωμένοις τῦ ἐγκωμίου ἐν ἐμφαγῆς γλῶσσα ἀνδρῶν ἐξαρκέσειν. ἈΛΛ ἔπαθε μὲν ἐν τοῦτο· πάσχει· Δ λείψει καὶ ἀντιβολάβῃ οἱ ἀνάξιοι, καὶ ἀυτῆς τῆς λεβὸς ὑμῶν δίκης ἀδικήσει, καὶ φωνὴς ἀθέτης ἀκόσει τὸ τακτὸν μὴ δεσπόσ ἀμαστος ὑμῶν. ὡς δὲ ἐπ᾽ ἐμὲ ἐκδικῶν, τάυτα ἐκ᾽ ἐβελήσω θεωτέρωσεν ἐπικρίσειν τῷ τοιμένι· ὡς γὰρ τε ἔνδομα σεσίκασι τῶν κατεβόων μετενδυσάμενοι ὑφρασύνης ἀμελλήτου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δεύτερος λόγος περὶ τῆς ἀλλοιεμὸς τε καὶ ἀμμήκης χρόνῳ Φ Χριστιανῶν ἐφὶ σέβεως· ἐκεῖνο μετὰ πάσης τολμήσεως ἀπεκρίναμεν, ὡς ἡ μὲν ἀθρίσεσιν τῶν τῷ τὸ λεγόμενον, καὶ τὸ τῆς τῷ ἀγνωτάτου ἡμῶν ἀρχιερέως, ἡ πᾶς ἡμῶν Φ ἀνάξιον ἐξωτικζόμενον· ἀυτὸν τὸ μυεῖν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ αὐτὸ πατριαρχῶν Θεοῦ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας κελεύομεν· Ἐπὶ δὲ τῆ Θεοῦ καὶ ἐς Θεὸν ἡ λόγος ἡμῶν βάλλα τὰ ἐ σύμπαντα· οὔτε ὁ τόσδε. Ἡ τόδε· ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος, οὐδ᾽ ἂν τις τῶν ἀγγέλων ἢ τῶν ἀρχόντων ἐκ καὶ τὴ βλαχήσαντα παρακούσειν· ὡς δὲ τάυτα τὰ τωτὸν ἐναγγελίου ἀναγινωσκόμενα. Πρὸς τε τὸ συνάξαι λόγον ἀντιθήτειαν μετὰ τ ἐτεροδέξαν ἐναντίωσεων, τῇ ἀποφαθῇ συναγωγῇ, ὃ καθήμαι· ἃ μὴ τι πρὸς ἐκείνους μὲν

Epiſtola ex perſonæ omnium Progreſſorum ad Michaelem Imperatorem.

NOs qui veſtri a Deo coronati imperii juſſu in unum convenimus, minimi epiſcopi & præpoſiti, primam hanc vocem, ſub divinitus conſtituto regno veſtro edimus; actionis gratiarum & laudis; quod revocati ſumus qui fueramus ejecti; quod miſericordiam experti, qui ærumnis preſſi; quod reſocillati fuerimus, qui deficiebamus, ab hyeme ad vec, a tempeſtate ad tranquillitatem, a mœrore ad lætitiam, nova quedam & incredibilia cernentes. Tale enim eſt judium imperium veſtrum, letum, jucundum, valde optabile, pacatum, æqui amans, multis aliis appellationibus dignum: quod ad Chriſti veri Dei-noſtri *exemplum, diſſidentia* coaptet, ægra ſanet, triſtia exhilaret, eximium quoddam revera imperium, & ex iis quæ beata quondam præcidata fuerunt, par: quod nullus exornare hominis lingua haud facile poſſit. Sed quandoquidem hæc ita ſe habent, oramus & obteſtamur indigni, ut ſacro ipſo conſpectu veſtro frui nobis liceat, & ſiaviſſimam vocem audire veneranti ac ſapientiſſimi oris veſtri: ut quæ auribus accipimus, oculis intuentes animo exulemus, quaſi lugubrem quandam veſtem mœrorem noſtrum hilaritate permanentes. Et quoniam alterum nobis loquendi argumentum de ſincera & inviolata Chriſtianorum fide noſtra eſt; illud cum reverentia referre audemus, quod ſi humanum quidpiam eſſet de quo ſermo eſt, & vel in ſanctiſſimi patriarchæ noſtri poteſtate ſitum, vel in noſtra; non ſolum parum aliquid, ſed totum ipſum credere oporteret, ita jubente mandato. Cum autem de Deo ſermo ſit, & in Deum cui ſerviunt omnia: non modo hic aut ille, ſed neque ſi Petrus & Paulus, neque ſi angelorum quiſpiam foret, demutare quippiam vel minimum auderet, tanquam everſio ea ratione evangelio univerſo. Jam vero ſermonem, refellendi cauſa, repugnat: minimeque convenit, niſi ad

Tit. 3. 10.

Concilior. Supplem. Tom. I. Fff 2 cor-

ANNO CHRISTI 821.

ANNO CHRISTI 821.

correptionem tantummodo. Propterea indigni nos pii imperii vestri famuli, ne hiscere quidem audemus. Quod si quid est ejusmodi, de quo ambig at aut diffidat divina magnificentia vestra pie a patriarcha diffolvi posse; jubeat magna ipfius & a Deo confirmata manus, vel ut divinorum æmulatrix ad communem utilitatem, a vetere Roma fulcipi decltaratione, & ab imperio paterna traditione tranimiffus mos fuit. Hæc enim, Chriſti æmule imperator, ſuprema eſt ocdeſiaſtarum Dei, in qua Petrus fedeas primus tenuit, ad quem Dominus dixit: *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Hæc eſt indignorum famulorum tuorum poſtulatio: hæc noſtra humilis ſecundum Deum exhortatio. Valida ergo Dei manus ſervet te mundo deliberabilem ipſum pie Chriſtianorum imperatorem, ad multos annos ſignifticum, & ad ſuorum filios imperium tranſmittentem cum proſperis ſucceſſibus, hoſtiumque & inimicorum victoriis. Fiat, fiat.

Matth. 16. 18.

ANNO CHRISTI 821.

μένον. Καὶ διὰ τέτο οἱ ἀκόλεθοι βοῶσι τὸν ἐυσεβῆ ὑμῶν καὶ χριστιανικώτατον βασιλέα ὑπὸ τῆ ἀληθείας ἐυτυχῆ· ἡ μεγάλη καὶ βασιλικωτάτη σπέρμα χάρ, ὡς ζηλωτοῦσιν τὰ θεῖα ἐν ὀρθοδοξίᾳ τῶν πατέρων, κελεύσατω τοῦτο τὸ προσβεύτερον Ῥώμης δίδασθαι τῶν διαλεγέντων, ὡς ἐπιβῆτε τῆς ἐκείνε καθέδρας τοῦ ἁγίε Πέτρε. Ἐν ἐκείνῃ γὰρ χρὴ ἐμφιλοτεχνῆσαι τὸν ἐυσεβῆ καὶ χριστιανικώτατον ἡμῶν βασιλέα τῆ ἀληθείας ἐυτυχῆ, ἡ κυριοδιατάτη ἡ βασιλικωτάτη τῶν Θεοῦ, ὡς Πέτρε πρωτόθρονε, πρὸς τὸ πάντας ἡμᾶς ἐν Πέτρῳ ἑνωθῆναι τῇ πέτρᾳ τοιαῦτα γὰρ τῶν ἐναντίων ἡ τῶν ἀξίων οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Τοῦτο ἡμῶν τὸ αἴτημα· ἡ ἀνάδειξις βοῶν σε· ἄνετε ὑπὸ Θεῷ ἡ σωμάλαρις ἡ τετιμημένη. Ἡ κραταιὰ δὲ χεὶρ τοῦ Θεοῦ σώζοι σε, τὸν κοσμοπλάνητον καὶ θεοδόλη τὴν βασιλεῖα ἡ χριστιανὸν, ὡς πολλὰς χρόνις διατηρόμενον, ἡ ὁς πλείσας πόλεις τῶν κατὰ ἀμφίβοτον ἐν εὐημερίαις τε ἡ νίκαις ἐχθρῶν τε ἡ πολεμίων. Γένοιτο, γένοιτο.

ANNO CHRISTI 821.

AD CONCILIUM apud THEODONIS VILLAM,

Alterumque Triburiense, anno, ut fertur, 821. *celebratæ,*

ADNOTATIO CRITICA, ET CORRECTIO.

COncilium ad Theodonis Villam ex Burchardo omnium vetuſtiſſimo ſcriptore notum in annum 821. poſt Baronium reliqui omnes Eccleſiaſticorum Annaliſtarum ſcriptores contulerunt. Surius, qui illos omnes præceſſerat, anno 821. aſſignandum maluerat, errore ille quidem manifeſto, cum ex eodem Burchardo conſtet inter cæteros Concilii hujus patres aſſeditſe Ebbonem Remenſem, cujus prædeceſſor Wulfarius anno 813. majo menſe, quo Remenſi Concilio interfuit, vacuam illi ſedem reliquiſſe. Sed & ejuſdem Burchardi vetuſtiſſimi codicis Lucenſis teſtimonio conſtat, ſuperſtite adhuc Carolo Imperatore hanc, Theodonis Villam ſynodum conveniſſe. Ita enim ibi lego de ſynodo Triburienſi, altero anno a Concilio ad Theodonis Villam celebrata. *Ex Concilio Triburienſi Cap. 1. expoſitum eccleſiaſticum apud Triburiam a Carolo, & primis Galliarum colludatum, & ſubſcriptum.* Quæ ſi admittatur lectio ab editoribus Concilii hujus ſive neglecta, ſive ex codicis defectu omiſſa, Concilium iſtud ad Theodonis villam confignemus oportet poſt Remenſe, quo tempore Ebbo Remenſem ſedem illam nondum tenebat, & ante diem 28. Januarii anni 814. quo Carolus obiit. Imo nec ad exordium anni 814. tejiciendum eſt, cum ſerius quam ad illud exordium revocari haud quaquam poſſit ſynodus Triburienſis, in qua a Carolo ſignata eſt conſtitutio pro confirmatione eorum, quæ Patres ſynodi ad Theodonis Villam ſanxerunt. Concilium enim illud Triburienſe *alio anno* poſt ſynodum ad Theodonis Villam convenit, ut in eadem conſtitutione exprimitur. Quare ſynodi hujus ad Theodonis Villam annus eſt 813. poſt majum menſem. Reformandus ideo eſt titulus conſtitutionis editæ, ac Ludovici Pii nomine inſcriptæ apud Labbe Tom. IX. pag. 614. edit. Ven. in hanc formam: *Decretum Caroli Imperator adverſus clericorum perculſores &c.*

Nec in hac tantum correctione chronologica uſus fum felleiter ope mei codicis manuſcripti; ſed & variantia quædam ex illo pronenda funt, quæ ſcrtè eruditis nondiſpliceburt. Primò igitur Epiſcoporum nomina, quæ, in editis eſt XXXIII. noſtro eſt XXII. & manu antiqua additur alius decimum X. ut ſit XXXII. Ex patribus concilio præſidebus Wilfolfus Moguntinus, & Ebbo Remenſis tantummodo profecuntur, cæteris Habaldo Colonienſi, Hetrone Trevirenſi, qui in editis comparent, omiſſis. Quo etiam loco cap. III. edita ferunt: *Si quis presbyterum calumniatus fuerit, eumque mentitus, & debilitaverit, & convaluerit*; Codex noſter legit: *Si quis Presbyterum calumniatus fuerit, & ſuſtaverit*; quæ utique lectio præferenda eſt, cum Triburienſis conſtitutio, in qua canones illi omnes repetuntur; tantumdem habeat; quin & ita pariter legit Piſtorienſis codex MS. Ivonis, in quo hæc ipſa decreta leguntur. Ex eodem pariter Piſtorienſi codice emendandus eſt canon IV. in quo edita ferunt: *presbyteri non occiſi triplicem compoſitionem* &c. ſtud enim *non* in eodem codice deeſt.

Hanc vero, quam ſtatuo, epocham concilii ad Theodonis villam, Cæſolo adhuc ſuperſtite, habiti, confirmat correctio ab antiqua manu in codicem noſtrum inducta: ubi enim in editis conſtitutionem Triburienſem legitur confirmaſſe *Imperator*, & *per omnes provincias* prout etiam primigenis manibus

ANNO CHRISTI 822.

nus in codice noſtro ſcribitur, vetuſtus A fuæ Carolus imperii dignitatem communiquidam conſtat correxiſſe *Imperatores*, Carolum ſcilicet, & Ludovicum, cui in extremo vitæ caverat.

ANNO CHRISTI 822.

AD CONCILIUM ATTINIACENSE

Sub Ludovico Pio

Anno 822. habitum

ADDITA.

IN *hoc forte Attiniacenſi concilio auditæ ſunt querelæ Norchildis nobilis feminæ in Agelbertum virum ſuum. Quam totam liſtoriam, & concilii ea de re ſententiam, legas apud Hincmarum Remenſem in opuſculo de divortio Lotharii & Thevtbergæ Interrogat. V. hic verbis*: Quidam noſtrorum tempore, ſanctæ memoriæ Domini Hludovici pii auguſti in Actiniaco palatio tunc fuerunt, quando in univerſali ſynodo totius imperii, etiam cum ſodis Romanæ legatis, & in generali placito, femina quædam non ignobilis genere, nomine Northildis, de quibuſdam inhoneſtis inter ſe & virum ſuum vocabulo Agelbertum, ad imperatorem publice proclamavit, quam imperator ad ſynodum deſtinavit, ut inde epiſcopalis auctoritas quid agendum eſſet decerneret; ſed epiſcoporum generalitas ad ſalcorum ac conjugatorum eam tenuit judicium, ut ipſi inter illam & ipſum conjugem judicarent, qui de talibus negotiis erant cogniti, & legibus ſæculi ſufficientiſſime præditi; eorumque legalibus judiciis eadem femina ſe ſubjiceret, & quod de quæſtione ſua decreviſſent, ſine repetitione teneret: Si verò crimen aliquod eſſet, unde pœnitentiæ modum poſt illorum judicium ab epiſcopali auctoritate deponeretur, ſecundum quod ſacri canones præſcrerunt, ei imponere non negarent: nobilibus autem laicis ſacerdotalis diſceretio placuit, quia de ſuis conjugibus eis non roilebatur judicium, nec a ſacerdotali ordine inferebatur legibus civilibus præjudicium, & legem proclamationi feminæ proponerunt, ac legali judicio quæſtioni terminum contulerunt.

AD CONCILIA ſub BEORNULFO REGE HABITA

ANIMADVERSIO CHRONOLOGICA.

Anni 822. 823. 824.

SUb Beornulfo Mercorum rege in Anglia concilia nonnulla, præſidente Wulfredo Dorobernenſi ſeu Cantuarienſi archiepiſcopo habita, Labbeus ex ſpelmanno in collectionem ſuam retulit, ſed ex neglecta Beornulfi regis epocha ſingulorum annos perperam aſſignat. Si enim notæ chroniche *concilii* Cloveshovienſis, quas infra ex Wilkins aferemus, admittantur, anno DCCCXXV. Beornulfus regni ſui annum agebat III. ex quo ſit ut conciſlum illud Anglicum, in quo Cenedritha abbatiſſa filia ſimul & hæres Cenulfi Mercorum regis defuncti cum Wulfredo Dorobernenſi primo reconciliata eſt, non citius anno DCCCXXII. non verò anno DCCCXX. ut habet Labbeus, celebrari potuerit. Alterum verò conciſlum apud Oshaſlen quod poſt menſem Xbr. a priori illo convenit, nonniſi anno DCCXXIII. coaluit. Denique Concilium Cloveshoviense, quod geminis illis tempore poſterius eſt, ſive ad annum DCCCXXIII. vel, ut indidio III. in eo ſignata conſtet, anno DCCCXXIV. poſt ſeptembrem pertinet. Concilium illud Cloveshoviense habere apud Labbeum tom. IX. col. 621. & nos inferius ſuo loco reproducemus.

SYNODUS INCERTI LOCI

In qua Ebbo Remenſis archiepiſcopus in Daniam deſtinatur ad fidem Chriſti annunciandam

Circa annum 822.

QUo tempore Ludovicus pius imperator Capitulare II. edebat, quod ex concilio a Sirmondi in notis in ſynodo Attiniacenſi anni 822. perfectum eſt, Ebbo Remenſis archiepiſcopus vel jam agebat in Dania, legatus apoſtolicus & fidei Chriſtianæ præco, vel eo jam deſtinatus fuerat; nam in cap. XXV. eorum capitularium tranſmittende edicuntur leges illæ ad coetus quoſdam epiſcopos, a quibus per totam provinciam evulgarentur. Inter cæteros id muneris demandatur Ebboni *quando poterit*; & *quando ei non licuerit* (quod feliciter procul a diœceſi ſua eſſet in Dania) *Rotado epiſco-*

pus

ANNO CHRISTI 823.

po ejus vice. Hæc porro Ebbonis destinatio in Daniam authoritate synodi facta est, cui dein Paschalis Romani pontificis confirmatio accessit, ut ex sequentibus S. Anscharii Hamburgensis episcopi literis discimus, quas ideo recitandas duxi, quod de synodo hac, alias ignota, nos docent. Forte tamen ignora hæc synodus ipsum est Attiniacense concilium, cujus auctoritate Danicam missionem Ebbo suscepit. Porro Epistolam *de exemplo ex Honichelmio in Comment. prævio ad vitam S. Anscharii die III. Febr. §. XIV.*

ANNO CHRISTI 823.

EPISTOLA S. ANSCHARII.

IN nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis. Anscharius gratia Dei archiepiscopus, omnibus fanctis Dei ecclesiæ præsulibus, in regno dumtaxat Ludovici regis commanentibus. Ni sic vos cupio, quis in hoc libello continetur, qualiter Ebbo Remensis archiepiscopus, divino afflatus spiritu, temporibus Domini Ludovici imperatoris cum consensu ipsius, ac pene totius regni ejus synodi congregatæ, Romam adiit, ibique a venerabili papa Paschali publicam evangelizandi licentiam in partibus Aquilonis accepit. Et qualiter postea Ludovicus imperator hoc opus sublimavit; seque in omnibus largum præbuit & benevolum, & cætera quæ huic legationi contigerunt. Quapropter supplicitèr deprecor, ut apud Deum intercedatis, quatenus hæc legatio crescere & fructificare mereatur in Domino. Jam enim Christus proposito & apud Danos & apud Suevones Christi fundata est ecclesia, & Sacerdotes absque prohibitione proprio fungantur officio. Precor etiam, ut has literas in bibliotheca vestra ad perpetuam memoriam reponi faciatis, & prout locusditaverit, tam vos, quam successores vestri, ubi utilitatem perspexeritis, notum omnibus illud faciatis. Omnipotens Deus faciat vos omnes hujus operis pia benevolentia participes, & in cœlesti gloria Christi coharedes.

ANNO CHRISTI 823.

CONCILIUM LATERANENSE,

In quo Paschalis pontifex coram XXXIV. episcopis de homicidio se purgavit,

Anno 823. habitum.

Anno 823. THeodorus quidam S. R. E. primicerius & presbyter cum Leone Nomenclatore, nescio quo, in tumultu Romanorum oculis primum orbati, dein capite truncati sunt. Necis hujus authorem Paschalem papam quidam inimulabantur, cujus finistræ de se suspicioni amovendæ frequenti episcoporum & reliquorum ex clero concilio coacto, interposita sacramenti religione esse ritu solemni purgavit. Episcopos ad XXXIV. interfuisse Theganus in libro de gestis Ludovici pii testatur his verbis: *Qui supradictus pontifex cum juramento purificavit se in Lateranensi patriarchio coram supradictis legatis ex populo Romano cum episcopis XXXIIII. & presbyteris & diaconibus quinque &c.*

AD COMPENDIENSE CONCILIUM

Anno 823. habitum.

ADDITIO.

Anno 823. PEr nitentiam de iis, quæ contra Bernardum Italiæ regem cæterosque conjurationis in se instructæ conscios admiserat, Ludovicum pium imperatorem in conventu Attiniacensi ab episcopis impositam egisse, ex authoritate anonymi, qui vitam ejusdem Ludovici literis consignavit, res est nemini litteratorum. Verum & eundem regem iterum correctum de commissis quibusdam excessibus, iterum emendationem spopondisse, in conventu quodam Compendiensi, omnes pariter admittente ordinatore. Cum id asseratur in narratitium eorum quæ gesta sunt in alio conventu Compendiensi, in quo Ludovicus Imperio privatus fuit. Hæc enim Ludovico exprobrant seditiosi conventus illius patres: *Ne forte interius aliud regeret, aut in confessu Dei quidquam dolose ageret (pœnitentiam simulando) sicut jam prædem in Compendico palatio ab illo facto conventu correptus, coram omni ecclesia cum fecisse om-*

nibus notum est. Quisnam fuerit conventus ille Compendiensis inquirenti mihi, nullus alius præter illum occurrit, in quo multa se speraste bona ab imperatore scribit Agobardus in libello de dispensat. ecclesiast. rer. nihil imperasse. Ut multa sponderet, veniamque de rebus a se perperam gestis posceret suasit fortasse Ludovico divinæ ultionis metus; nam *eo tempore*, ait anonymus vitæ ejus scriptor, *quadam prodigiosa signa apparentia duumum imperatorix fallitabant*. Quanquam verò non nego sedi tiosos hosce episcopos hæc omnia per injuriam principi exprobrasse; neque enim fide emendationem spopondit, sed sincere & ex animo, cujus rei testem Agobardum exhibeo, qui in eodem libello hæc de imperatore testatur est: *Hanc rem Dominus imperator cum audiret, volens eam deducere ad tranquillitatem pacis, quantum in se fuit, sresit unire episcopos & comites in consensum & pacem*.

EU-

ANNO CHRISTI 824.

EUGENIUS PAPA II.

Sedit ab anno 824. *usque ad annum* 827.

ANNO CHRISTI 824.

CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

In quo de juribus rebusque a Canuto rege ecclesiæ Cantuariensi ablatis a Ceuedrida abbatissa ejus filia satisfit.

Anno 825. celebratum.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Anno 825. HOc idem concilium ex Spelmanno accepturn omitti hic potuisset, nisi diligentia Cl. Wilkins alia ejus acta producta fuissent, in quibus præter nomina patrum, qui concilio adfuerunt in codice Spelmanni resecta, plura leguntur, quæ frustraqueras in præcedentibus concilii hujus editionibus. Mentio verò in ipsis, quæ hic dantur, actis fit de concilio alio Londini habito ante annos tres, ex quo in cognitionem concilii anno forte 820. Londini celebrati deducimur. Hujus Londinensis acta ex ipso Cloveshoviensi innotescunt. En igitur acta illa Cloveshoviensia ex Wilkins tom. I. pag. 173.

CONCILIUM CLOVESHOVIENSE

Anno 825. habitum.

ANno Dominicæ incarnationis DCCCXXV. indictione 3. de diversis Saxoniæ partibus congregatum est synodale concilium in loco præstato, qui nominatur ad Cloveshoum, præsidente autem huc venerabili concilio Wulfredo archiepiscopo, anno vigesimo episcopatus sui, seu etiam Beornulfo, rege Merciorum, anno tertio regni ejus, cæterisque episcopis & abbatibus, necnon & ducibus, omniumque dignitatum optimatibus, ecclesiasticarum vel secularium personarum, ecclesiarum Dei utilitatem & necessitatem sedulantes, atque scrutantes, monasterialisque vitæ regulam & observantiam, seu etiam generositatem, stabilitatemque regni terrestris consilia sacra, ac quærentes; inter ea etiam ab omnibus illic in eadem synodo residentibus tractatum ac quæsitum fuerat, quis cum justitia & æquitate conservatus fuisset, quis autem cum injustitia & violentia fraudatus, dispoliatusque in sua persona fieret. Tantundem verò inter alarum allocutiones verba percussum est, quod præfatus archiepiscopus Wulfredus per inimicitiam, & violentiam, avaritiamque Cœnwulfi regis, sive quæ hic in nostra propria gente peracta sunt, seu etiam ultra mare, ad illam apostolicam sedem per ejus jussionem & immissionem adlata tunc. Hoc est vero, quod in testimonio totius populi omni donatione propria privatus est, vel in suis literis monasteriis omnibus, rebus ac possessionibus, quæ ad illos pertinebant, cum violentia ac rapacitate, ejusdem præfati regis dispoliatus est; nec ille solus episcopus his allisque rebus perplurimis infecundatus fuisset, sed per easdem supradictas accusationes & discordias tortas gens Angiorum sex ferme annorum curricula sua primordiali auctoritate, sacrique baptismatis ministerio privata est. Postea etiam ille prædictus rex Cœnulf, cum suis sapientibus ad regalem villam Lundoniæ perveniens, ad hoc idemque concilium illum archiepiscopum, cum suo fædere sanctorque principum thorum invitabat. Tunc quæ in eodem concilio cum maxima diligentia illi episcopo mandavit, quod omnibus rebus, quæ illius dominationis fuit, dispoliatus debuisset fieri, omnique de patria ista esse profugus, & nunquam nec verbis domini Papæ, nec Cæsaris, seu alterius alicujus gradus huc in patriam iterum recepisse, nisi hoc consentire voluisset. Hoc est, quod illam terram C. C. mancas reddidisset, illamque pecuniam tradidisset CXXX. librarum. Sed & ille episcopus hanc reconciliationem diu recusans, spontaneaque voluntate omnino insons noxiæ consentire, sed tamen cantundem præ ista repræhendenda increpatione rapacitatis & fugæ coactus hac condizione, hanc reconciliationem, sic invitus consensit; ut omni potestate obedientiaque quæ ad illius episcopalem sedem pertinebant, juxta auctoritatem gradus ejus dignus fuisset, sicut prædecessores ejus juxta justum ordinem in pristinis temporibus ante per omnia habuerant. Sed & hocque ille rex Cœnulf illi episcopo reconciliavit, ut omnium supradictarum fugglitationum discordiarumque insontem & securum contra *dominum* papam fecisset. *Aut ii hoc* facere non potuisset, illum pecuniam, quæ ei dedisset, iterum episcopo omnia reddidisset. Sed nihil hujus condictæ conditionis impletum est; sed hæc continua omnia fallata sunt, quia post eandem reconciliationem tribus annis integris, tam in pastu & pecunia vestimentisque

ANNO CHRISTI 825.

tisque atque omni obedientia, quæ ad illum archiepiscopalem sedem pertinebat, sine omni honore tenuistus est, ministque in locis perplurimis illius parochiæ honnoratus est. Postea vero contigit, ut in temporibus prædicti Bernulfi regis ad illamque prænominatam synodum ad Cloveshum ille archiepiscopus Vulfred abbatem, hæredem Coenulfi cum eadem hæreditate illius invitabat, emendationemque sibi omnium suprædictarum molestiarum imperiumque postulavit; quas ille idem rex Coenulfus, ibi & ecclesiæ Christi, ac parochiæ ejus iniquapravitate perpetrarat. Tunc verò omnis illa synodus ad æquitatem inventum, hocque judicium unanimo consensu constituerunt, quod illi episcopo redderæ omnia debuisset, quod violentia abstulerat in omnibus rebus, quibus cum aliqua injuria in omni spatio illa spoliata fuerat, & alteram similem partem ad hoc ipsum adjecisse, & omnem usum emendasse, quæ in ipso spatio confracta fuerat. Postea autem placuit Bernulfo regi, pro amicitia hæreditarii Coenulfi regis, hæredique illius, cum suis fidelibus, illo prænominato archiepiscopo libarum supradictarum terrum reconciliationem & emendationem diligentissime facere decrevisset, humilique prece deposcebat, ut hanc reconciliationi pro amore Dei, & amicitia illius adnueret; quia hæreditas & hæres ejus ad interecessorem & patronum cum expetivit. Hoc ille ut terram C. manent. in quatuor locis suscipere deprecabat. In postremo autem ille prænominatus episcopus illius regis allegationibus accondans, non tamen spontanea voluntate, sed pro amore Dei, & amicabili amicitia illius regis hanc prædictam reconciliationem consentiendo suscepitilet, ut illa abbatissa Cenedritha, filia Coenulfi, hæreditate illius hanc prædictam terram comparat. C. manent. illi archiepiscopo, cum propriis & antiquis testigraphis, & cum eadem libertate, quam ante habuerat, in perpetuam hæreditatem ad habendum & possidendum, postque dies ejus, cuicumque ei placuerit, derelinquendum tradideræt. Insuper etiam ille Bernulfus rex cum testimonio consilioque ejusdem synodi illam terram, quæ ante non fuerat liberata, hujus prædictæ donationis eadem libertate liberabat, sicut & altera terra. jamdudum liberata fuerat, & in altera Kartula conscripta habetur. Sed ftatim illa prædicta reconciliatio confracta est, quia duodecim mensibus illius prænominatæ terræ illi manentes abstractæ sunt libriquæ xivii. manent. in tribus locis prædictis nonfuerunt. Iterumque secundo anno, postquam hæc omnia ita peracta sunt, hæc eadem abbatissa illius episcopi colloquium flagitabat, eumque in provincia expetivit illo in loco, qui nominatur, eique fuam insipientiam confessa est retardatæ reconciliationis, hoc est, illius terræ; quod ante negaverat. Tunc ibique in eodem loco episcopus, illa abbatissa præsente, exponebat, quod ille omnium antiquarum causarum, quas ante reconciliaverunt, liberatas fuisset, cum illa perfecta non fuerunt, quæ ante spondara habuisset. Tum autem illa abbatissa cum omni humilitate promiseræt, ut omne, quod ei reddi- tum non fuerat, cum omni devotione diligentissime emendare voluisset, quosdamque libros, quos ante non habebat, in eodem concilio illi redderat, agellum quoque iii. manent. pro eius amabili amicitia ad illam prænominatam terram donabit. Similiter etiam & in provincia Cantiæ XXX. manent. terram, ubi dicitur Cuneburne cum eadem agellis, ad emendationem illi infempiternam hæreditarem donasset, ut illa prædicta reconciliatio ftabilis firmaque permaneret, & omnis hæreditas Ecgbrychi hæreditasque illius firmaliter sit liberata. Tunc quoque episcopus hoc idem consensit hac conditione, ut illorum prædictorum agellorum nomina de antiquis cartulegiis eradara fuerunt, iterumque in posterum non sunt prolata. Si autem iterum aliqua altercatio ab aliquo hærede Coenulfi in posterum elata fuerit, absque omni dubitatione sciat me liberum esse, neque hæredes & ecclesiam Christi jultitiam ac emendationem ad hæreditatem illam requirere, omnisque suprascripta inpuria inreconciliata manere.

Hæc sunt autem nomina illorum hominum, qui ex alia parte conferciunter, qui eum totas synodalis auctoritate hujus rei reconciliationes testes adfuerunt, & signo sanctæ crucis Christi proprius manibus confirmarunt.

† Ego Cenedritha abbatissa hanc reconciliationem propriis manibus, cum signo sanctæ crucis Christi robor. & fubicr.

† Ego Bernulfus, rex Merc. signo sanctæ crucis Christi confirmabo & fubicr.

† Ego Vulfredus, gratia Dei archiepiscopus, hanc eandem reconciliationem cum signo sanctæ crucis Christi rob. & fub.

† Ego N. episc. conf. & fubic.
† Ego Redhun episc. conf. & fubsc.
† Ego Cadulf. episc. conf. & fubsc.
† Ego Hebert episc. conf. & fubic.
† Ego Beornred episc. conf. & fub.
† Ego Beonna episc. conf. & fub.
† Ego N. episc. conf. & fub.
† Ego Alhhun episc. conf. & fub.
† Ego Humberht episc. conf. & fub.
† Ego N. electus conf. & fub.
† Ego Ceolberht episc. conf. & fub.
† Ego Cynred episc. conf. & fub.
† Ego Cuthwulf presb. abb. conf. & fub.
† Ego Wulfred presb. abb. conf. & fub.
† Ego Eanmund abb. conf. & fub.
† Ego Eanmund presb. abb. conf. & fub.
† Ego Torhthelm prior conf. & fub.
† Ego Wlohtred abb. conf. & fub.
† Ego Wlort presb. conf. & fub.
† Ego Beornnodh dux conf. & fub.
† Ego Eadberht dux conf. & fub.
† Ego Eadvvulf dux conf. & fub.
† Ego Ecgberht dux conf. & fub.
† Ego Alchhard dux conf. & fub.
† Ego Cyneberht dux conf. & fub.
† Ego Sigered dux conf. & fub.
† Ego Mucel dux conf. & fub.
† Ego Cuthred dux conf. & fub.
† Ego Eadvvulf dux conf. & fub.
† Ego VVulfred dux conf. & fub.
† Ego Bynna frater regis conf. & fub.

Ego

ANNO CHRISTI 825.

ANNO CHRISTI 825. 828.

† Ego Aldred conf. & fub.
† Ego VVighelm conf. & fub.
† Ego Aldred conf. & fub.
† Ego Bola pedifecus conf. & fub.
† Ego Alhhun conf. & fub.
† Ego Eadbald conf. & fub.
† Ego Feologeid presb. abb. conf. & fub.
† Ego Osvvulf presb. conf. & fub.
† Ego Huntred presb. conf. & fub.
† Ego Coena presb. conf. & fub.
† Ego Osmund presb. conf. & fub.
† Ego Tudda presb. conf. & fub.
† Ego Brunhard presb. conf. & fub.
† Ego Deornodh presb. conf. & fub.
† Ego Baegmund presb. conf. & fub.

† Ego Hunred presb. conf. & fub.
† Ego Cynehard diac. conf. & fub.
† Ego VVigmund diac. conf. & fub.
† Ego Daegmund diac. conf. & fub.
† Ego VVinfred presb. conf. & fub.
† Ego VVaerhard conf. & fub.
† Ego Eadvvulf presb. conf. & fub.
† Ego Duda conf. & fub.
† Ego Cuenhard conf. & fub.
† Ego Alhhere conf. & fub.
† Ego Aelfgyd conf. & fub.
† Ego Beonne conf. & fub.
† Ego Baegswith conf. & fub.
† Ego Aloburgh conf. & fub.
† Ego Exgburg. conf. & fub.

ANNO CHRISTI 825. 828.

AQUISGRANENSE CONCILIUM

Occasione solemnis translationis corporis S. Hucberti Tungrensis episcopi

Anno 825. habitum.

Anno 825. HOc anno *Concilium magnum Aquisgrani in ecclesia B. Mariæ celebratum* perhibet author brevis chronici Leodiensis, vulgati in Anecdot. PP. Martene & Durand to. III. col. 1492. quod sane chronicon inanum 1192. desinit. Licet autem imis ille author, & quidem plusquam opus fit ad fidem adstruendam recentior, hujus concilii mentionem ingerit; probabile est tamen vera illum narrare, cum in solemni corporis S. Hucberti translatione Leodio Andagium id factum commemoret. In his autem rerum circumstantiis episcopos provinciæ plures convenire conservisse, planum est. Facta est autem translatio illa pridie Kal. Octobris, ut ex Jona, a Pagio laudato, & ex authore ejusdem chronici Leodiensis dimanifestum.

VALENTINUS PAPA

Uno vix mense sedit, obiisque anno 827.

GREGORIUS PAPA IV.

Sedit ab anno 827. ad 844.

CONCILIUM MANTUANUM II.

Gregorio IV. pontifice celebratum, pro definiendis juribus litigiosis inter Aquilejensem & Gradensem patriarchas.

Anno 827. IN Mantuano concilio anno 827. habito præsentibus S. R. E. legatis quæstio dirigitur de jure in episcopatus Istriæ inter Aquilejensem & Gradensem patriarchas, pro Aquilejensibus definita est. Sed Gradensibus judicio synodi bare recusatoribus, iterum in Mantuana altera synodo, eadem quæstio ad examen revocata fuit, & Aquilejensibus iterum asserta. Rem eoram fubobscuris verbis indicat diploma Ludovici II. augusti vulgatum in novis additionibus ad Ughellium to. V. col. 40. in Aquilejensibus. Postquam enim imperator narravit, quæstionem illam decisam fuisse *in pluribus conciliis*; dein illorum conciliorum quædam designaturus, Mantuanum sub Eugenio commemorat, *in quo*, ait, *controversia Aquilejensis & Gradensis ecclesiarum, sententiæ episcoporum, pensius est soluta*, cum subdit. *Deinceps quoque temporibus papæ Gregorii, interpellantie etiam iterum contra Gradensem episcopum supradictis Mastrevo Forojulensis pontifice, eadem est quæstio retractata, & eorum judicio ad finem usque perducta*. Quid est illud *eorum judicio*, nisi eorum episcoporum in Mantuana synodo residentium? Nisi forte quisplam contenderit, id quidem in synodo episcoporum, sed alibi quam Mantuæ collecta, discussum fuisse. Is enim per me, ut ita fentiar, liber, dummodo concilium quoddam agnoscat.

AD CONCILIUM LUGDUNENSE

Jussu Ludovici & Lotharii Impp.

Anno 829. celebratum

ADDITIO.

VEnetus Labbei editor concilium hoc Lugdunense, a Pagio ad A. 829. 10. indicatum, in collectionem suam accivit; & optime ille quidem, qui & accurate designat, datam, ut credere pronum est, a concilio illo synodicam inter Agobardi opera legendam occurrere, quæ in ipsa fronte nomen Agobardi Lugdunensis archiepiscopi, Bernardi archiepiscopi Viennensis, & Eaof Cabilonensis episcopi præfert. Unum tamen aliud optabant lectores, ut epistolam ipsam, tanquam actorum hujus concilii deperditorum reliquias proferret. Huic eruditorum desiderio nos satisfaciendum rati, hanc ipsam synodicam damus, cui & præmisimus epistolam aliam ab uno Agobardo, sed ex assensu synodi, ut idem Pagius opinatur, ejusdemque argumenti ad imperatorem directam.

Christianissimo, & vere piissimo, & in Christo victori, ac triumphatori Ludovico imperatori felicissimo, semper augusto, Agobardus abjectissimus omnium servorum vestrorum.

Ex Bibliot. Vet. PP. in Oper. Agobardi to. IX. pag. 1201. Edit. Paris.

CUm Deus omnipotens qui vos ante tempora præscivit, & præordinavit rectorem pium futurum temporibus valde necessariis, sublimaverit prudentiam vestram & studium religionis supra cæteros vestri temporis mortales; dubium non est præparari vos ad remedium temporibus periculosis, de quibus Apostolus loquitur: *in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati &c. & habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes:* De quibus nihil est expectandum, quod jam non videatur nisi solutio Sathanæ, & publica calcatio sanctæ civitatis, mensibus quadraginta duobus, quæ futura est per caput omnium iniquorum antichristum. Cum hæc igitur ita se habeant, obsecro tranquillissimam longanimitatem vestram, ut præbeatis patientissimam aurem vestram verbis, quibus ego infimus servorum vestrorum, nimis necessarium puto admonendam sanctissimam sollicitudinem vestram de re tam necessaria, quæ aut sola, aut præcipua est, cui præ cæteris succurrere debeat gubernatio vestra; cujus narrationem si prosequi potuissem, tacitis nominibus authorum, vellem omnino. Sed quia fieri non potest, committo me bonitati & patientiæ vestræ, dando me periculis, & innotescens vobis, quæ tacere perniciosum est. Venerant Gertycus & Fredericus, quos præcucurrit Eurardus, missi quidem vestri, non tamen per omnia vestra agentes, sed ex parte alterius, & ostenderunt se Christianis terribiles, & Judæis mites, maxime Lugduni, ubi partem persecutionis adversus ecclesiam depinxerunt, quam multis gemitibus, suspiriis & lachrimis stimulaverunt. Quæ persecutio, quia præcipue adversum me acta est, tota a me prodenda non est, nisi forte clementissima sollicitudo vestra scire voluerit; tamen in quantum ecclesiæ Christi noxia est, (si vestra patitur mansuetudo) breviter intimare exordiar. Venientes itaque primum Judæi dederunt mihi indiculum ex nomine vestro, & alterum ei qui pagum Lugdunensem Vice-Comitis regit, præcipientem illi ut auxilium ferret Judæis adversum me. Quos indiculos licet ex sacro nomine vestro recitarentur, & vestro anulo essent signati; nullatenus tamen credidimus ex judicio vestro tales prodiisse. Cœperunt autem efferri quadam odibili insolentia Judæi, comminantes, omnibus injuriis nos afficiendo, per missos, quos adepti fuerant ad exolvendam vindictam de Christianis. Post eos venit Eurardus eadem iterans, & dicens majestatem vestram commotam esse valde adversum me propter Judæos: deinde venerunt & prædicti missi, habentes in manibus tractoriam stipendialem, & capitularia sanctionum, quæ non putamus vestra jussione existere talia. His causis lætificati sunt Judæi ultra modum, & contristati Christiani, non solum illi qui fugerunt, aut qui absconditi sunt, & qui districti; sed & cæteri qui hæc viderunt, vel audierunt. Maxime ideo quia sententia Judæorum ita confirmata est, ut auderent irreverenter prædicare Christianis, quid potius credendum esset ac tenendum; blasphemantes coram eis Dominum Deum, ac Salvatorem nostrum Jesum Christum. Roboratur quoque hæc perversitas ex verbis missorum, quibus susurrabant quorundam auribus, dicentes, quod Judæi non abominabiles, ut plerique putant, sed chari essent in oculis vestris, & hominibus eorum dicentibus, ex parte meliores eos habitos, quam Christianos. Et ego quidem indignus servus vester non eram Lugduni, sed aberam longe causa Natuadensium Monachorum, qui quadam dissimultate inter se laborabant. Tamen direxi missos nostros, & literulas ad illos, ut perficerent quicquid vellent, aut eis injunctum esset, & nos obediremus. Sed nihil veniæ adepti sumus, ita ut etiam aliqui ex sacerdotibus nostris, quibus nominatim minabantur, non auderent præsentiam suam eis exhibere. Hæc passi sumus a fautoribus Judæorum, non ob aliud, nisi quia prædicavimus Christianis, ut mancipia eis Christiana non venderent; ut ipsos Judæos Christianos vendere ad Hispanias non permitterent, nec mercenarios domesticos haberent; ne fœminæ Christianæ cum eis sabbatizarent; & ne diebus dominicis operaremur; ne diebus quadragesimæ cum eis pranderent; & Mercenarii eorum iisdem diebus carnes manducarent; ne quilibet Christianus carnes a Judæis immolatas & delibatas emeret, & aliis Christianis venderet; ne vinum illorum biberent, & alia hujusmodi. Est enim Judæorum usus, ut quando quodlibet pecus ad esum mactant, ut subactum idem pecus tribus incisionibus non fuerit jugulatum; si apertis interaneis jecur læsum apparuerit; si pulmo lateri adhæserit; vel eum insufflatio penetraverit; si fel inventum non fuerit, & alia hujusmodi; hæc tanquam immunda a Judæis repudiata, Christianis venduntur, & insultatorio vocabulo *Christiana pecora* appellantur. At de vino quod & ipsi immundum fatentur, & non eo utuntur, nisi ad vendendum Christianis, si contigerit, ut in terram defluat quolibet loco, licet sordido, festinantes hauriunt iterum de terra, & ad conservandum in vasa remittunt. Qualiter vero & alia improbanda circa illud agant, non solum de Christianis, sed & de Judæis multi sunt testes. Quod autem Dominum nostrum Jesum Christum, & Christianos in omnibus orationibus suis sub Nazaræorum nomine quotidie maledicant, non solum beatus Hieronymus, qui se scribit novisse illos intrinsecus & in cute testis est, sed & de ipsis Judæis plerique testantur. In hac re sumens exempli gratia, dixi Christianis hoc modo: Si aliquis homo seniori suo, vel Domino fidelis & amator existat, & quempiam hominum senserit illi esse inimicum detractorem, convitiatorem, & comminatorem, non vult ei esse amicus, nec socius mensæ, nec particeps ciborum; Quod si fuerit, & hoc senior ipsius, vel Dominus deprehenderit, nec fidelem sibi cum esse existimat. Et ideo cum procul dubio noverimus blasphematores, & (ut ita dicam) maledictores esse Judæos Domini Dei Christi, & fidelium ejus Christianorum, non debemus eis conjungi participatione ciborum & potuum, juxta modum duntaxat a sanctis patribus & exemplis datum, & verbis præceptum. Cæterum quia inter vos vivunt, & maligni eis esse non debemus, nec vitæ, aut sanitati vel divitiis eorum contrarii: observemus modum ab ecclesia ordinatum, non utique obscurum, sed manifeste expositum, qualiter erga eos cauti, & humani esse debeamus. Hæc piissime Domine de multis pauca dixi de perfidia Judæorum, de admonitione nostra, de læsione Christianitatis, quæ fit per fautores Judæorum, nesciens utrum pervenire possit ad veram notitiam. Tamen summopere necesse est, ut sciat piissima sollicitudo vestra, quomodo nocetur fidei Christianæ a Judæis in aliquibus: dum enim gloriantur, mentientes simplicibus Christianis, quod chari sint vobis propter patriarchas, quod honorabiliter ingrediantur in conspectu vestro, & egrediantur, quod excellentissimæ personæ cupiant eorum orationes, & benedictiones, & fateantur talem se legis auctorem habere velle, qualem ipsi habent; dum dicunt consiliatores vestros commotos adversum nos eorum causa, eo quod prohibeamus Christianos vinum eorum bibere. Dum hoc affirmare nitentes, plurimas argenti libras ob emptionem vini se ab eis accepisse jactant, & recursis canonibus non inveniri; quare Christiani debeant abstinere a cibis eorum & potibus, dum ostendunt præcepta ex nomine vestro, aureis sigillis signata, & continentia verba (ut putamus) non vera: dum ostendunt vestes muliebres, quasi a consanguineis vestris, vel matronis Palatinorum uxoribus eorum directas, dum exponunt gloriam parentum suorum, dum eis contra legem permittitur novas synagogas extruere; ad hoc pervenitur, ut dicant imperiti Christiani, melius eis prædicare Judæos quam presbyteros nostros; maxime cum & supradicti missi, ne Sabbatismus eorum impediretur, mercata quæ in Sabbatis solebant fieri, transmutari præceperint, & quibus diebus deinceps frequentari debeant in illorum optione posuerint, dicentes, hoc Christianorum utilitati propter diei dominici vacationem congruere; cum Judæis magis probetur inutile: quia & hi qui prope sunt, sabbato ementes victui necessaria, liberius die dominico Missarum solemnitatibus, & prædicationibus vacant: & si qui de longe veniunt ex occasione mercati, tam vespertinis, quam matutinis occurrentes officiis, missarum solemnitate peracta cum ædificatione revertuntur ad propria. Nunc igitur si placet benignissimæ mansuetudini vestræ audire, dicamus quid ecclesiæ Galliarum, & rectores earum, tam reges quam episcopi, de discretione utriusque religionis, ecclesiasticæ videlicet, & Judaicæ, tenuerint, tenendum que tradiderint, & scriptum posteris reliquerint, & quomodo consonum sit auctoritati vel actibus apostolorum, & a veteri testamento originem habens. Ex quibus demonstratur quam detestabiles habendi sint inimici veritatis, & quomodo pejores sint omnibus incredulis, (scripturis divinis hoc docentibus) & quam indigniora omnibus infidelibus de Deo sentiant, & rebus cœlestibus: quæ omnia cum confratribus contulimus, & amplissimæ excellentiæ vestræ præsentanda direximus. Et cum præcedens schedula dictata fuisset, supervenit quidam homo fugiens ab Hispaniis de Corduba, qui se dicebat furatum fuisse a quodam Judæo Lugduno ante annos viginti quatuor parvum adhuc puerum, & venditum. Fugisse autem anno præsenti cum alio qui similiter furatus fuerat Arelate ab alio Judæo ante annos sex. Cumque hujus, qui Lugdunensis fuerat, notos quæreremus, & inveniremus, dictum est a quibusdam & alios ab eodem Judæo furatos, alios vero emptos, ac venditos; ab alio quoque Judæo anno præsenti alium puerum furatum & venditum; qua hora inventum est plures Christianas a Christianis vendi & comparari a Judæis, perpetrarique ab eis multa infanda, quæ turpia sunt ad scribendum.

1. Tim. 3.

ANNO CHRISTI 829.

Christianissimo & gloriosissimo domino nostro Ludovico imperatori perpetuo augusto Agobardus, Bernardus, & Eaor indigni episcopi supplices servuli vestri.

Sicut in præmissa schedula in brevi significatum est, insolentia & importunitate Judæorum in quorumdam simplicium Christianorum pectoribus tranquillitas fidei propulsata, compulit nos mansuetissimæ ac prudentissimæ solicitudini vestræ scribere, de cautela Christianorum, qualis esse debeat erga Judaicam perfidiam & superstitiones, atque innumerabiles errores in quantum extremitas invenire potuit ex usu & institutione priorum Gallicanorum ecclesiarum rectorum. Et quidem si (sicut nunc multa necessitas poscit) ausi essemus, aut valuissemus auribus vestris ingerere damna animarum, quæ per vasa Diaboli, mentes videlicet Judæorum, fidelibus inferuntur, adhiberi omnino juberet pietas vestra remedium. Nunc autem quia periculosissimum nobis est dicere & innotescere; quod sicut tempore passionis suæ Dominus noster Jesus Christus, pacificaturus omnia per sanguinem crucis suæ, venditus est a falso discipulo, & comparatus a veris persecutoribus ad illudendum & crucifigendum; ita nunc comparatur ab impiis Judæis quodam modo ad vituperandum licentius & blasphemandum. Scribimus tantum pauca de exemplis & statutis patrum, ac deinde de actis apostolicis, sive de evangeliis & veteris testamenti scripturis, ad confirmandam piam gubernationis vigilantiam bonorum pastorum. Beatus confessor Hilarius, de quo S. Hieronymus ita loquitur in epistola ad Lætam de instructione, dicens: *Cypriani opuscula semper in manus teneat, Athanasii epistolas, & Hilarii libros inoffenso currat pede; illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillat; cæteros sic legat, ut magis judicet, quam sequatur*: qua cautela Judæorum semper, & hæreticorum devitaverit profana consortia, vita ejus scripta fatetur; quod ita scilicet hujusmodi hostes ecclesiæ fuerit execratus, ut non solum convivium, sed ne salutatio quidem ei exstiterit cum his prætereunti communis. De sancto quoque Ambrosio vitæ ejus sacra narrat historia, quod & hic inserere dignum est, & Christianis mentibus scire religiosum: *In partibus*, inquit, *orientis in quodam castello a Christianis viris synagogæ Judæorum, & lucus Valentinianorum incendio concremata sunt, propterea quod Judæi vel Valentiniani insultarent monachis Christianis*: (Valentinianorum enim hæreses triginta Deos colunt) *Sed de hujusmodi facto comes orientis ad imperatorem relationem direxit, quia imperator præceperat, ut synagoga ab episcopo ædificaretur. Sed hujus præcepti tenor, cum ad aures pervenisset venerabilis viri Ambrosii episcopi, direxit ad imperatorem epistolam, (quia ipse in tempore excurrere non poterat) qua illum commonet, ut id quod ab eodem statutum fuerat, revocaretur, servarique sibi deberi ab eo audien*[illegible] *qui si dignus non esset, qui ab eo audiretur, dignus etiam non esset qui pro illo audiretur, vel cui preces suas aut cui sua vota committeret. Paratum etiam se esse pro tali negotio mortem subire, ne dissimulatione sua prævaricatorem faceret imperatorem, qui tam injusta contra ecclesiam præcepta posset. (a) Postea verò cum Mediolanum revertitur, posito imperatore in Ecclesia, de eadem causa tractavit in populo; in quo tractatu introduxit Domini personam loquentis: ego te ex ultimo imperatorem feci; ego tibi exercitum inimici tui tradidi; ego copias quas ille adversum te, exercitui suo præparaverat, dedi; ego inimicum tuum in potestatem tuam redegi; ego de semine tuo supra solium regni constitui; ego te triumphare sine labore feci: & tu de me inimicis meis donas triumphos. Cui descendenti ab exedra imperator ait: Contra nos proposuisti hodie, episcope. At ille respondens, ait: non se contra ipsum, sed pro ipso fuisse locutum.* Tunc imperator: *Revera, inquit dura præceperam contra episcopum de synagoga reparanda. In monachos vero vindicandum esse a comitibus, qui in tempore aderant, dicebatur, quibus episcopus: Ego quidem cum imperatore nunc ago, vobiscum vero nihil aliter agendum est. Atque ita obtinuit, ut illa quæ statuta fuerant revocarentur: nec prius ad altare accedere voluit, nisi fide sua imperator illum agere debere testaretur. Cui episcopus: Ergo ago fide tua.* respondit imperator: *Age fide mea. Qua sponsione iterata jam securus peregit sacerdos divina mysteria*. Ecce duæ maximæ ecclesiarum Dei columnæ, Hilarius videlicet & Ambrosius; alter ex his, suo nos docet exemplo, non a cibis solummodo, verum etiam a salutatione Judæorum (quæ ab omnibus in invicem communiter exhibetur) diligentius abstinere debere: alter vero pro eo quod exusta a Christianis synagoga Judæorum; labore episcopi ab imperatore jussa fuerat restaurari, morti se offerre non dubitat (& quod leve forsitan putaretur, si hodie contingeret) vir sanctus in tantum exhorruit, & abominatus est, ut mortem pro tali negotio susceptam martyrii loco non dubitaret sibi esse cessuram. Prævaricatorem etiam indicavit, tam injusta contra ecclesiam præcipientem, & nisi sibi locum audientiæ reservasset, solitam pro eo intercessionem se intermissurum testatus est. Quid hic igitur vir Dei credendus est fuisse facturus? Deus! si vidisset suo tempore Judæorum infidelium causa canonica statuta convelli? Nec sanctissimus Cyprianus & homo Dei Athanasius minore illos odio abominantur, quin potius, sicut eorum literæ testes sunt, infidelium eorum obstinatissimam impietatem supra omnem gentilium execrantur errorem, quorum religiosissimam fidem, & Christo deditam devotionem ecclesiarum Gallicanarum omnes reverentissimi gubernatores secuti, totam Judæorum ex integro pollutissimam societatem fugiendam penitus Christianis omnibus esse sanxerunt: quorum nos de hac re sententias ponere, & ex his quam sit execrabile ipsorum consortium, decrevimus, e vestigio demonstrare. Alchimus Avitus, ecclesiæ Viennensis episcopus, quam eximius doctor orthodoxus & facundus extiterit, pene tota novit ecclesia Christi: Sanctus Apollinaris episcopus ecclesiæ Valentinæ, quantus fuerit & sit, non solum gesta de eo scripta, sed & crebra ejus miracula usque hodie sublimiter testantur: sanctus Gregorius Lingonicæ ecclesiæ episcopus, quantæ sanctitatis & veritatis fuerit, vita ejus scripta, & finis vitæ atque honor ei ab ecclesia delatus, usque hodie testes sunt: Viventiolus ecclesiæ Lugdunensis episcopus, cujus doctrinæ fuerit, non solum ipsa, sed & aliorum de eo scripta testantur: Hi ergo cum aliis viginti reverendissimis episcopis in nomine Domini congregati, pro defensione & statu ecclesiæ de re superius memorata, ita inter cætera statuerunt: *Si superioris loci clericus hæretici cujuscumque clerici convivio interfuerit, anni spacio pacem non habeat; quod juniores clerici, si præsumpserint, vapulabunt; a Judæorum vero conviviis etiam laicos constitutio nostra prohibuit, nec cum ullo clerico nostro panem comedat, quisquis Judæorum convivio fuerit inquinatus*. Et in conclusione statutorum suorum confisi de præsentia Domini, sicut ipse ait: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum ego in medio eorum*, ita sanxerunt. *Quocirca hæc quæ superna inspiratione communi consensu placuerunt: si qui sanctorum antistitum, qui statuta præsentia subscriptionibus propriis firmaverunt, necnon & eorum, quos Deus esse voluerit successores, relecta integritate observationis, excesserit, reum se divinitatis, pariter & fraternitatis judicio futurum esse cognoscat*. Sanctus Cæsarius ecclesiæ Arelatensis episcopus, cujus meriti, & doctrinæ fuerit, multa ejus & præclara monimenta designant, hic cum trigintaquinque episcopis & Vicariis episcoporum congregatis in unum in nomine Domini, pro defensione & confirmatione Catholicæ veritatis; inter cætera statuit ita: *Omnes deinceps clerici, sive laici Judæorum convivia evitent, ut nec eos ad convivium quis excipiat; quia cum apud Christianos cibis communibus non utantur, indignum est atque sacrilegum eorum cibos a Christianis sumi; cum ea quæ Apostolo permittente nos sumimus, ab illis judicentur immunda, ac sic inferiores incipiant esse Catholici, quam Judæi, si nos his quæ ab illis apponuntur, utamur; illi verò a nobis oblata contemnant*. Priscus ecclesiæ Lugdunensis episcopus, Artemius Senonicæ, Remedius Bituricæ, & sanctus Siagrius Æduorum episcopus, cum cæteris pluribus, statuta ecclesiastica renovantes, ita definierunt: *Ne Judæi Christianis populis judices deputentur, aut telonarii esse permittantur, per quod illis (quod Deus avertat) Christiani videantur esse subjecti. Ut Judæis a Cœna Domini usque prima pascha secundum edictum bonæ recordationis Domini Childeberti regis per plateas aut forum quasi insultationis causa deambulandi licentia denegetur; & ut reverentiam cunctis sacerdotibus Domini, vel clericis impertiant; nec ante sacerdotes, consessum, nisi ordinati, habere præsumant. Quod si facere fortasse præsumpserint, a judicibus locorum prout persona fuerit, distringantur. Et ut nullus Christianus Judæorum conviviis participare præsumat; quod si facere quicumque (quod nefas est dici) clericus aut sæcularis præsumpserit, ab omnium Christianorum consortio se noverit coercendum, quisquis eorum impietatibus fuerit inquinatus. Et licet, quod de Christianis, qui aut captivitatis incursu, aut quibuscumque fraudibus Judæorum servitio implicantur debeat observari, non solum canonicis, sed & legum beneficiis jampridem fuerit constitutum: Tamen quia nunc ita quorundam querela exorta est, quosdam Judæos per civitates aut mancipia consistentes in tantam insolentiam & protervium prorupisse, ut nec reclamantes Christianos liceat ad (a) precium de eorum posse servitute absolvi; idcirco præsenti concilio (Deo authore) sancimus, ut nullus Christianus Judæo deinceps debeat deservire; sed datis pro quolibet bono mancipio 12. solidis, ipsum mancipium quicumque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium, licentiam habeat redimendi. Quia nefas est, ut quos Christus Dominus sanguinis sui effusione redemit, persecutorum vinculis permaneant irretiti: quod si adquiescere his quæ statuimus, quicumque Judæus noluerit, quandiu ad pecuniam constitutam venire distulerit, liceat mancipio ipsi cum Christianis, ubicumque voluerit, habitare. Illud etiam specialiter sentientes (b), quod si quis Judæus Christianum mancipium ad errorem Judaicum convictus fuerit persuasisse, ut ipso mancipio careat, & legali damnatione plectatur*. Sanctus Lupus cum aliis viginti & quatuor episcopis, vel vicariis episcoporum, similiter in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis pro causa corporis ejus (quod est ecclesia) inter multa hæc etiam statuit: (c) *Quia Deo propitio, sub Catholicorum regum dominatione consistimus, Judæi a die cœnæ Domini usque ad secunda sabbathi in Pascha, hoc est ipso quatriduo, procedere inter christianos, neque catholicis populis se ullo loco, vel quacumque occasione, miscere præsumant*; Et concilio Laodiceno statutum est: (d) *quod non oporteat a Judæis, vel hæreticis, ea quæ mittuntur munera festiva suscipere, nec cum eis festa celebrare, & quod non oporteat azymam a Judæis accipere, & communicare impietatibus eorum*. Et in alio concilio, (e) *ut si quis Judaicæ pravitati jugali societate conjungitur, idest sive Christiano Judæa, sive Judæo Christiana mulier, carnali consortio misceatur, quicumque horum tantum nefas admisisse noscatur, a Christiano cœtu atque convivio, & a communione ecclesiæ protinus segregentur*. Et quia ecclesiastica statuta per apostolica acta firmanda sunt, & nova per vetera; videamus quid de beato Joanne, quem diligebat Jesus plurimum, apostolo & Evangelista, antiquissimus & apostolicus doctor ac martyr Christi & ecclesiæ Lugdunensis episcopus Irenæus dicat. Ait ergo: (f) *Et Policarpus vir, non solum apostolorum in condiscipulatu eruditus, & conversatus cum multis, qui Dominum nostrum viderunt, sed & ab Apostolis collocatus in Asia apud Smyrnensem ecclesiam episcopus, quem & nos videmus in prima nostra ætate, diu etenim mansit, & valde senectute præ cæteris longævus gloriose, & luculenter testatus*

obiit

Epiph. L. 1. t. 2. hæres. 31.

(a) f. posuisset.

Epaon. can. XV.

Agathen. can. XL.

1. Matisc. can. XIII. & seq.

(a) Vel precio.

(b) Sancientes.

(c) III. Aurelian. ca. XXX.

(d) Laodic. can. XXXVII. & XXXVIII.

(e) Est sensus II. Aurel. ca. XIX. non verba.

(f) Adv. hær. l. 3. c. 3.

ANNO CHRISTI 829.

obiit vita. Hic docuit semper quæ ab Apostolis didicit, quæ & ecclesiæ tradidit, quæ & sola sunt vera, & sunt qui audierint eum dicentem, quod Joannes Domini discipulus ad Ephesum dum pergeret lavatum, ut vidit intus Cerinthum, exilivit a balneo non lotus, dicens: quia timeret ne balneum corrueret, posito intus Cerintho veritatis inimico. Et ipse vero Policarpus Mrcioni quondam in faciem ipsi venienti & dicenti: Cognosce nos: Respondit: *Cognosco, cognosco te primitivum Satanæ. Tantam Apostoli & discipuli eorum habuere reverentiam, ut ne verbo quidem communicarent cuiquam incaraxanti veritatem.* Ad hæc si forte aliquis dicit, Cerinthum hæreticum fuisse, non Judæum: noverit temporibus apostolorum non fuisse hæreticos nisi ex Judæis & Samaritanis; sicut fuerunt Simon & Menander, Hebion & Nicolaus. Sed ex erroribus supradicti Cerinthi cognoscat, quod omnia sint Judaica quæ adstruebat: (a) *Prædicabat dominum nostrum Jesum Christum purum fuisse hominem, & resurrexisse, & circumcidi carne oportere post resurrectionem*: dicebat terrenum futurum esse regnum Christi in Hierusalem, & homines in carne iterum concupiscentiis & vitiis subjectam conversationem habituros ad legales festivitates rursum celebrandas, & hostias carnales iterum jugulandas. Sed ex suprascriptis statutis advertat multo detestabilius execranda & vitanda consortia Judæorum, quam cæterorum hæreticorum. Quia si omnes propterea detestandi sunt, quoniam inimici veritatis existunt, multo illi magis, qui majores exercent inimicitias: Re etenim vera proprium est (b) *hæreticorum in aliquibus communiter sentire cum ecclesia, in aliquibus dissentire ab ea*, hoc est ex parte blasphemare, ex parte veritati consonare; Judæorum autem ex toto mentiri, ex toto blasphemare dominum & Deum nostrum Jesum Christum & ecclesiam ejus, & nihil de eo verum credere, nisi mortem. Quamquam nec in eo verum credant, eo quod mortem ejus cæterorum hominum mortibus similem dicant, hoc est *ex necessitate naturæ, non ex voluntate misericordiæ*. Propter hoc maledicere eos Dominum & corpus ejus in omnibus orationibus suis: sicut & ante prophetatum est voce Domini dicentis, ad Patrem: *maledicent illi, & tu benedices*. Si ergo hostes Catholicæ fidei propterea execrandi sunt & cavendi, quia inimici sunt veritatis; super omnes infideles, incredulos, vel hæreticos detestandi sunt Judæi: quia nullum genus hominum invenitur, cui ita libeat maledicere Dominum, quod nobis non minime notum est, qui quotidie pene cum eis loquentes mysteria erroris ipsorum audimus. Dicunt denique Deum suum esse corporeum, & corporeis lineamentis per membra distinctum, & alia quidem parte illum audire, ut nos, alia videre, alia verò loqui, vel aliud quid agere; ac per hoc humanum corpus ad imaginem Dei factum, excepto quod ille digitos manuum habeat inflexibiles ac rigentes, utpote qui nil manibus operetur; sedere autem more terreni alicujus regis in solio, quod a quatuor circumferatur bestiis, & magno quamvis pa-

(a) Vide Epiph. hær. 28. & Item l. 1. c. 25.

(b) August. in Matth. l. 1. cap. x.

A latio contineri: Cogitare etiam illum multa superflua & vana, quæ quia cuncta ad effectum venire nequeant, vertantur in dæmones. Sed & innumera infanda de Deo (ut diximus) suo prædicant, ac tale colunt simulacrum, quod ipsi sibi in cordium suorum simulacra finxerunt & statuerunt; non verum, inconvertibilem atque immutabilem Deum, quem penitus ignorant. Literas quoque alphabeti sui credunt existere sempiternas, & ante mundi principium impetrasse diversa ministeria, quibus eas oporteat in sæculo præsidere. Legem verò Mosaicam multis annorum curriculis ante mundum fuisse scriptam. Nec non affirmant plures esse terras, plura inferna pluresque cœlos. Quo-
B rum unum, quod ipsi vocant, *Raccba*, idest, *Firmamentum*, molas Dei sustentare asserunt; quibus Manna, sumendum angelis, molatur in escam; alterum verò appellant *Araboth*, in quo Dominum asserunt residere, & hoc esse in psalmo secundum illos, *iter facite ei, qui calcas super Araboth*. Habere Deum præterea septem tubas, quarum una mille ei cubitis metiatur. Et quid plura? Nulla veteris testamenti pagina, nulla sententia est, de qua vel a majoribus suis non habeant conficta & conscripta mendacia: vel ipsi usque hodie nova semper superstitione consingant, & interrogati respondere præsumant. Nanque in doctrinis
C majorum suorum legunt Jesum juvenem quemdam fuisse apud eos honorabilem, & magisterio Baptistæ Joannis eruditum, quamplures habuisse discipulos, quorum uni propter duritiam, & hebetudinem sensus *Kephæ*, idest *Petræ* nomen imposuerit. Et cum expectaretur a populo ad diem festum, quosdam ei de schola sua pueros occurisse; qui illi, ex honore & reverentia magistri, cantaverint: *Osanna filio David*. Ad extremum verò propter plura mendacia accusatum, Tiberii judicio in carcerem retrusum, eo quod filia ipsius, cui sine viro masculi partum promiserat, lapidis conceptum intule-
D rit; inde etiam veluti magum detestabilem, furca suspensum, atque hoc modo occisum, juxta quendam aquæductum sepultum, & Judæo cuidam ad custodiam commendatum, noctu verò subita aquæductus inundatione sublatum, Pilati jussu per duodecim lunas quæsitum, nec usquam inventum, tunc Pilatum hujusmodi ad eos promulgasse legem. *Manifestum est*, inquit, *resurrexisse illum, sicut promiserat, qui a vobis per invidiam peremptus est, & neque in tumulo, neque in ullo alio invenitur loco, & ob hanc causam præcipio ut adoretis eum, quod qui facere noluerit, partem suam in inferno futuram esse cognoscat*. Hæc autem omnia ideo & senio-
E res eorum confinxerunt, & ipsi stulta obstinatione lectitant, ut talibus commentis tota & virtutis & passionis Christi veritas evacuetur, & ut adoratio non ei, ut Deo veraciter exhiberi debeat, sed Pilati tantum lege illi delata sit. Sed & Petrum nequaquam per angelum (secundum fidem nostram) de carcere eductum, sed Herodis misericordia, apud quem plurimum ejus sapientia fuerit collaudata. Denique & Christianos idola asserunt adorare, & virtutes quæ

ANNO CHRISTI 829.

quæ apud nos sanctorum intercessionibus obtinentur, a Diabolo fieri, dicere non exhorrescunt. Pro quibus omnibus summo eos odio dignissimos esse quis ambigat? sicuti & odiendos illos demonstrat scriptura, quæ dixit, juxta Hebraicam videlicet veritatem, *Qui contradicunt tibi, scelerati sunt, elati sunt frustra adversarii tui. Nonnè & odientes te Domine odivi. Et contra adversurios tuos distabui? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi.* Quo Zelo Dei fervens beatus Hieronymus in quodam loco, sic de ipsis ait: *Si expedit odisse homines, & gentem aliquam detestari: miro odio aversor concisionem. Usque hodie enim persequuntur Dominum nostrum Jesum Christum in Synagogis Sathanæ.* Itemque alibi: *Quantæ*, inquit, *traditiones Pharisæorum, quas hodie deuterosis vocant, & quam aniles sint fabulæ revolvere nequeo.* Pleraque tam turpia sunt, ut erubescam dicere. Dicam autem unum, in ignominiam gentis inimicæ. Præpositos habent Synagogis sapientissimos quosque fœdo operi delegatos, ut sanguinem virginis, sive menstruatæ, mundum vel immundum, si oculis discernere non potuerint, gustu probent. Præterea quibus jussum est, ut diebus sabbathorum sedeat unusquisque in domo sua, & non egrediatur, nec ambulet de loco in quo habitat. Si quando eos juxta litteram cœperimus arctare, ut non ambulent, non jaceant, non stent, sed tantum sedeant, si velint præcepta servare; solent respondere & dicere, Barachias, & Symeon, & Hillel magistri nostri tradiderunt nobis, ut duo millia pedes ambulemus in sabbato, & cætera; hujusmodi doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei. Cum igitur tot tantisque immundiciis & sensuum & operum polluantur, impletur prorsus in eis sermo Aggæi prophetæ, quo præcipiente sibi Domino ita interrogat sacerdotes (a) *Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, panem videlicet, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum; nunquid contaminabitur?* Et responderunt sacerdotes & dixerunt: *contaminabitur*: & respondit Aggæus & dixit: *sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum.* Quod autem horum omnium causa, inter carnales Israelitas, & spiritales Judæos necessario divisionem fieri oportet, mystice Dominus per Zachariam prophetam designat dicens. (b) *Et præcidi virgam meam secundam, quæ appellatur funiculus, ut dissolveret germanitatem inter Judam & Israel.* Nam juxta Apostolum. (c) *Quæ pars fideli cum infideli? Quæ societas luci ad tenebras? Quæ conventio Christi ad Belial?* In quo advertendum est, quia sicut infideles sponte sequestrantur ab ecclesiastica communione, ut in nullis velint mysteriis participare cum fidelibus; ita & fideles devote separare se debent a convictu, & societate infidelium, & si locis nec dum valent; donec tempore, ut & locis segregentur: sicut iidem fideles, (d) *quod est ecclesia*, ad Deum damnantur, dicentes: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta*: quod tunc perfecte implebitur, quando fiat illud quod Joannes

(a) Aggæi II.

(b) Zach. XI.

(c) 2. Cor. VI.

(d) Psal. XXVI.

Baptista Dominum prædicit esse facturum,
A sic loquens: (e) *Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in borreum; paleas autem comburet igni inestinguibili.* Ante passionem enim suam Dominus, nolens adhuc sumere panem filiorum de mensa & mittere canibus, ajebat discipulis: (f) *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierant domus Israel*: Et mulieri Cananeæ loquebatur: *Sine prius saturari filios.* Ac si diceret: afferatur primum panis, qui de cœlo descendit filiis, qui nutriendi sunt ad vitam. Illisque assumptis, cæteri qui remanserint, fastidiosi, cum dixerint: (g) *Durus, est, hic sermo, quis potest eum audire? quomodo*
B *potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum?* Transeant ministri mensæ Dominicæ ad canes esurientes, idest Apostoli ad Gentes, sicut beata Maria Dei genitrix repleta Spiritu Sancto prædixerat: (h) *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Et multo ante Anna genitrix Samuelis: (i) *Repleti prius, pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt*: Et inter has medius propheta Isaias ait. (k) *Ecce dominator Dominus exercituum auferet ab Hierusalem & ab Juda omne robur panis*: Quod tali ordine cœpit impleri. Dixit primum Dominus prædicatoribus suis (l) *In vias Gentium ne abieritis, & in civitates Sa-*
C *maritanorum ne intraveritis.* Ascensurus verò ad cœlos ait. (m) *Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ.* Ut scilicet prius a Judæa apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adjutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis suæ testimonium superba repulisset. Cumque hoc impleri cœpisset, & jam tempus advenisset, ut implerentur prophetiæ de assumptione gentium, & repulsione Judæorum, prædicantibus Paulo & Barnaba, & concurrentibus audire verbum Domini, sicut scriptum est in Actibus Apostolorum. (n) *Videntes turbas Judæi repleti sunt Zelo, & contradicebant his quæ a Paulo dice-*
D *bantur, blasphemantes. Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei; sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus, dicens: posui te in lumen Gentibus, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.* (o) *Audientes* (p) *autem gentes gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem; Judæi autem concitaverunt mulieres religiosas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum &*
E *Barnabam, & ejecerunt eos de finibus suis: At illi excusso pulvere pedum in eos venerunt Iconium. Discipuli quoque replebantur gaudio & Spiritu Sancto* (q). Item in eodem libro: *Instabat*, inquit, *verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum. Contradicentibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum, mundus ego: ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde intra-*

(e) Matth. III.

(f) Matt. XV.

(g) Jo. VI.

(h) Luc. I.

(i) 1. Reg. II.

(k) Isa. III.

(l) Matt. X.

(m) Marc. XVI.

(n) Act. XIII.

(o) Matt. X.

[p] Is. x.

[q] Act. XVIII.

ANNO CHRISTI 829.

tradit in domum [a] cujusdam nomine Justi. Item ibi, *Ingressus autem Synagogam Paulus, cum fiducia loquebatur, per tres menses disputans, & suadens de regno Dei: cum autem quidam indurarentur, & non crederent maledicentes vottæ Domini coram multitudine, discedens ab eis segregavit discipulos.* In quibus verbis subtilissime pentandum est, quia ieut paulatim crescebat numerus fidelium, in Gentibus, ob diuturnam habitandi adversus verbum Domini, detinebantque credere. Sic paulatim offensa eli & segregatio prædicationem ab eis, quam & vestimenta tua, & pedum pulverem excutiemur in eos, adimplentes perceptum Domini, qui discipulos ad prædicandum mittens ait: (*b*) *Et quicumque non receperint vos, nec audierit Dominet vestros, exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris, Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die Judicii, quam illi civitati.* Pulverum vero de pedibus jubentur excutere in testimonium laboris sui; quod ingressi sint civitatem, & prædicatio apostolica ad illos usque pervenerit: five excutitur pulvis, ut nihil ab eis accipiant: ne ad victum quidem necessitatem, qui evangelium præverint. Sic enim a doctoribus exponitur *excussio pulveris*, non solum in evangelio sibi præcipitur, sed & in actibus Apostolorum, ubi perficitur. Et inde eli quod imprimis quidem, quando segregati sunt in opus Paulus & Barnabas, per singulas civitates fegantur interalle lynagogas Judæorum, & sabbathis disputasse de regno Dei, ideli, quando colleste habent Judæorum. In secunda autem circumsilione per singula iterum loca Paulus & Silas lecantur suscepti esse a fratribus, & manssse apud fratres. Unde & afcendentibus Paulo & focio eius Hierusalem, (*c*) iterum cum eis aliqui ex discipulis a Cæsarea deducentes secum, ut hospitaretur apud Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum: ut cum venissent Hierosolymam, exciperunt eos fratres. Atque illud regulæ diffinitionem servat ubique vas electionis, & magister Gentium Paulus, quod diligenti cuique lectori vel auditori, facile eli ex ipsius gestis ejus agnoscere. Denique & in (*d*) Philippis cum prædicaret, nec in domum Lydiæ purpurariæ, licet colentis Deum, introisse legitur, aut manssse, prius quam cum omni domo tua in fluminis crediens baptizaretur, nec in illius similiter domum, qui custos erat carceris, ingressus eli, aut humanitatis ejus obsequiis usus eli, donec etiam ipse credens Domino, cum omni domo sua baptizatus, dignus fieret tantum apostolum habere convivam. Sed & cum venisset Tyrum, non nisi cum discipulis, & hem, fecibitur manssse diebus, (*e*) similiter autem & apud Cæsaream in domo Philippi Evangelistæ, cui quatuor erant filiæ virgines prophetantes, hospitio fuisse eli memoratur; ubi & prius aliquantum temporis, cum custodia detineretur, sui illi tantummodo leguntur ministrasse. Apud Sydonem quoque humane tractatus a Julio Centurione ad amicos tantummodo refertur isse, quos erant utique fideles, & sui curam.

ANNO CHRISTI 829.

[a] Act. xix.

(b) Matt. x.

(c) Act. xxi.

(d) Act. xvi.

(e) Act. xxi.

A gesse. Itemque cum venisset Puteoli, (*f*) diebus septem apud fratres manssse petitio fuit. In ipsa autem Roma (*g*) biennio in suo habitasse conductu, sed & semper tam ipsi, quam sui quo locum erant necessitate [f] Act. quæque suis se fatetur manibus ministrare. xxviii. Et cum apud alios prima verbi Dei jace- [g] Ad. xxviii. ret fundamenta, ab ecclesiis fidelium invenitur accepisse stipendia; nunquam vero quæ ipse, de suis a patre Pabli exteriisque Mitilenensis insulæ cultoribus imposita narrantur. Quis non videat nequaquam ab infidelibus, sed a fidelibus fuisse fulcepta? Nam & Paulum Pabli falvavit, & tantas apud eandem insulam infirmitatum curationes exercuit ut dubium non fit plurimos ex loci illius incolis Christi fidei subjugatos, ac falutis fuæ nuntium innumeris honoribus perfecutos. Et hæc quidem ab Apostolo Pulo ita conflat esse servata. Si quis vero & principis apostolorum Petri gesta confidere vel videbit etiam ingressum (*h*) ipsum aliquando ad Cornelium, & eos qui cum ipso aderant, non prius apud illos mansisse, quam ecclesiæ cibum, quam Sancto Spiritu repleti, & in Christi nomine baptizati, fidelium digni fierent convictu & focietate. Sed & apud Joppem in domo Pabelis (*i*) cujusdam Simonis Corii hospitatum, eiusdemque gustace voluisse, ubi & vas linteum plenum diversis animantibus coctus delapsum, vidit, facta ad se voce: *Quod Deus mundavit, tu ne commune dixeris.* (*k*) Hoc autem per ter factum esse narratur, ut per filem Sanctæ Trinitatis, cunctarum Gentium furora mundatio præfigneretur, ficut jampridem Apostolis, a Domino præceptum fuerat: *Euntes docerent omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti.* (*l*) Tales ergo jam erant, & gentiles illi, dicti baptizati, credentes & mundati, cum quibus ne scandalizarentur, fi qui ex circumcisione crediderant, illis abientibus edebat, præsentibus edere diffimulabat. Ubi & illud fideliter considerandum eli, quod fi talis, ac tantus Apostolus, ne Judæos fideles scandalizaret (qui adhuc carnalibus legis observationibus utebantur) a gentilium fidelium fe convivio fabruichebat, ne contra morem, (scilicet Judæorum, videretur agere, cum gentibus convivando; quo fludio Christiani nunc a communi fe debent fubtrahere infidum Judæorum, ne exemplo hujus illicitæ communionis fcandalizent focios, & participes Christianæ religionis, talique fado vel Judaicis videantur superstitionibus favere, vel ecclesiastica convincenarum ftatura diffolvere. Sed & in libris Clementis, ecclesiæ Romanæ pontificis, inveniuntur aliqua a fupra memoratis Apostolis, de quibus rei observatione & dicta, quæ in his inferere non incongruum existimavimus: Nam licet libri illi judicentur Apocryphi, pleraque tamen ex his testimonia inveniantur a doctoribus usurpata. Introducit ergo Clemens, cum nec dum eslet baptismi gratia purificatus, & ob hoc a mensa Petri cum cæteris fimilibus fequestratus, eundem Apostolum loquentem hisce verbis: *non pro superbia, o Clement, convivium non ago cum his, qui mundum purificati*

ANNO CHRISTI 829.

(f) Act. xxviii.

(g) Act. xxviii.

(h) Act. x.

(i) Act. x.

(k) Act. x.

(l) Matt. xxviii.

(a) 1. Thessalon. iii. 11.

(b) Act. xi.

ANNO CHRISTI 829.

tati sunt; Nec vereor, ne forte mihi quidem noceam, ipse autem mihi profim. Et paulo post: *Nemo ergo vestrum contrifletur, ait, a convivio nostro separatus, parvo enim tempore, sequestratur, qui citò voluerit baptizatus, multo autem qui tardius; & ideo in vobis eli quando velitis ad suffragia conjungere mensam, & non nobis quibus permissum non eli sumere cum aliquo cibum, nisi prius fuerit baptizatus.* Hæc de scriptis Clementis neceslario a nobis prolata lint; volentibus evidenter ostendere ab apostolis tradiram hujus rei antiquissimam observationem; cum enim & illa ducenda sunt, & eo maxime quo ab Apostolicis Actibus inbullo videntur discrepare. An putandi sunt eleli Christi Apostoli cum Judæis infidelibus communem habere voluisse mensam? aut potuisse cum eis gratum convivium ducere, de quibus magister gentium Paulus Thessalonicensibus ita loquitur. (*a*) *Vos enim imitatores fatti eltis, o fratres, ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa in Christo Jesu, quia eadem passi eltis & vos a contribulibus vestris, sicut & illi a Judæis, qui & Dominum occiderunt Jesum, & prophetas, & me persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur, prohibentes nos gentibus loqui ut salvi fiant, ut impleant peccata sua semper. Pervenit autem ira Dei super illos usque in finem.* Cum talibus ergo quos occiliores Jesu, & prophetarum, perfecutores apostolorum, Deo non placentes, omnibus hominibus adversantes, peccata sua semper implentes, & sub ira Dei usque in finem, (ecuti generetur vas electionis appellat; vel falso credi- tus fuerit. In hoc ergo solo blasphemiam Judæorum superat antichristus, *quod se præsumit nunc apparere Christum.* In hoc autem Judæi nequaquam æquiparare antichristi, quod Jesum negare audent fuisse Christum. Intantum igitur antichristi, in quantum blasphemiæ ipsorum blasphemiis confonant antichristi. Quia autem ex Judæis antichristum habeat communem, & Christo se offerat feravare fidem? aut quis eorum non libenter fugiat neceslitudinem, quos fanum virgine blasphemare Salvatorem? & quibus ipsum terribiliter audiat denuntiantem: (*f*) *Væ tibi Corozain, Væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent: Verumtamen dico vobis, Tyro & Sydoni remissius erit, quam vobis in die Judicii; Et in Capharnaum nunquid usque ad infernum exaltaberis? usque in infernum descendes: Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte manssissent usque ad hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die Judicii quam tibi.* Corozaim, namque ut Bethsaida, & Capharnaum urbes Galilææ idoleo a Salvatore planguntur, quod post tanta signa, atque virtutes non egerint pœnitentiam. Præferuntur autem eis Tyrus & Sydon, quod naturalem semen legem calcaverint; illæ vero post transgressionem naturalis legis aures idololatriæ & vitiis dederint: Et præferuntur ideo, quod Tyrus & Sydon descripta etiam signa, quæ apud eas facta fuot, parvi duxerunt. Et quia revera, li-

(a) 1. Thessalon. ii. 14.

(b) Matt. xi.

ANNO CHRISTI 829.

cet & non audire veritatem, & auditam contemnere pertinaciam sit multo tamen & incomparabiliter pejus est auditam & cognitam contemnere; & contempram perfecutionem sit insuper, & blasphemare. Quod apertissime B. Petrus edocuit de talibus dicens: (a) *Melius fuerat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post cognitionem retrorsum vertisse.* Hoc autem multo adhuc evidentius demonstratur verbis Domini per parabolam (b) Matt. XII. fic loquentis: (b) *Cum immundus spiritus exierit ab homine ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi; & veniens invenit vacantem, scopis mundatam, & ornatum; tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi, & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus: ſic erit & generationi huic peſſimæ.* Ex quo perſpicuum eſt immundum idololatriæ ſpiritum de corde quondam populi Judaici, cum ei fex data eſt, receſſiſſe & ambulaſſe tandiu per loca arida, corda videlicet gentilium, infructuoſa, atque in his fecarum ſibi voluiſſe facere mansionem. Sed & inde in adventu Chriſti, cunctis in eum credentibus nationibus, expulſum ad priſtinam domum reverſum, quam invenit Deo quidem plenam, cæleſtibus vero legis obſervationibus & juſtificatis ſermonibus veluti mundatam: & Ez qui audit eam ſui habitatione digniſſimam, ſeptem alios nequiores ſe ſpiritus aſſumpſit, & cum his ſeptima ipſius pejoratum, & infructuoſum ejus pejora fecit priſtinibus. Majori quippe nunc domus illa plebis Judaicæ Dæmonum numero poſſidetur, blaſphemare in ſynagogis ſuis Chriſtum; quam in Ægypto poſſeſſa fuerat ante legis notitiam. Fruſtra igitur ſuſpirantes Judæorum nos contriſtantes, & illos lætificantes, patriarcharum cauſa honorabiles eos putant, & Chriſtianis dicere audent meliores; cum legamus etiam Agarenos, qui nunc corrupto vocabulo *Sarraceni* vocantur, Amalachitas quoque, ac Idumæos Madianitas, atque Afros, ex Abrahæ genus ducere; Ideoque nec eos quiſpiam, vel honorandos, vel meliores Chriſtianis debeat exiſtimare. Non ſolum autem Judæi meliores nobis eſſe nequeunt; ſed & hi (quas ſupra enumeravimus nationibus) pejores inveniuntur: quia illæ quidem nec legem acceperunt; iſti vero poſt datam ſibi legem, poſt miſſos ad ſe prophetas, etiam Dei Filium occiderunt. Si vero juxta Apoſtolum (c) *non qui filii carnis, hi filii ſunt Dei; ſed qui filii promiſſionis, hi æſtimantur in ſemine.* Ergo Judæi quantum a promiſſo Abrahæ ſemine, ideſt Chriſto, exſiſunt alieni, tantum & filiorum Dei gloria probantur indigni; nec Hieruſalem cœleſtem veracius per eum fuiſſent, ſed Hieruſalem terreſtris & Agar ancillæ, quæ genitrat, filii remanſerunt. (d) Sed quid dicit Scriptura? *Ejice ancillam & filium ejus; non enim heres erit filius ancillæ cum filio liberæ.* Aſſpulſus ergo eſt de paterna domo Judaicus populus, atque ab hæreditate filiorum eccleſiæ, quæ per Chriſtum libera effecta eſt, ſegregatur. Nam ſicut Dominus ait (e) *Non manet in domo in æternum; filius manet in æternum: omnis autem qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Nec poteſt a jugo ſervitutis illius abſolvi, niſi per Dei filium meruerit liberari. Judæi igitur qui dicente Domino: *Si Filius vos liberaverit, vere liberi eritis, (f)* ipſi quidem non credunt: *ſi autem ſemen Abrahæ eſſe, & nunc ni unquam ſervitiſſe gloriantur.* Non ſolum a libertate ſpiritus efficluntur extranei (g) fed & carnali ſervituti inveniuntur obnoxii. Neque hoc mirum, ſed & filii perſeverante Diaboli; ſicut & Dominus oſtendit, dicens eis (h) *Vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.* An non patris ſui deſiderijs ſubjugati, & ſervitutis, contemptibiles legem, ſponſentes prophetas, perſequentes eccleſiam; atque ipſum Dei Filium blaſphemantes? Cum hæc ergo ita ſe habeant, qua ratione ſervis Dei ſervi peccati; filiis liberæ filii ancillæ; hæredibus exhæredati; Dei filiis filii Diaboli præferuntur? quos Deus per Eſaiam prophetam tanta a ſervis iuis divinone ſeparat, ut & nomen priſtinum eos amiſiſſe, & inter mortuos oſtendat jam deputatos eſſe his verbis. (i) *Ecce ſervi mei comedent, & vos eſurietis; ecce ſervi mei bibent, & vos ſitietis; ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini; ecce ſervi mei clamabunt pre exultatione cordis, & vos ululabitis pre dolore cordis, & pre contritione ſpiritus ululabitis, & dimittetis nomen veſtrum in juramentum electis meis, & interficiet vos Dominus Deus tuus, & ſervos ſuos vocabit nomine alio, in quo qui benedictus eſt benedicetur in Deo. Amen. Et qui jurat in terra, jurabit in Domino. Amen.* Nomine itaque priſtino populus Judaicus ſpoliatus, & incredulitatis ſuæ plagis ſuperpoſitus, & electis Dei nomine alio vocatis, & Chriſtiano vocabulo benedictis, atque in Chriſti ſacramenta juratis, nec exaquari poteſt, nec exæquatus fuiſſe videtur fœcidi debet, quibus ne ipſa quidem ſervitutis appellatione meruit copulari. Si vero & hoc conſideremus, quibus virtutibus tabernaculi Dei habitarit, & quibus monitis quæ ſit enſio valeat comparari; non minimum inter eas virtus illa obtinet locum, qua vir juſtus ita dignus eſt conludari: *Ad nihilum redactus eſt in conſpectu ejus malignus, timentes autem glorificat ſideles.* Itaque & timentes Deum glorificandi ſunt in omnibus atque honorandi. Populus autem ille, qui totus eſt poſitus in maligno, quique Dei virtutem & Dei ſapientiam non cognovit, ac per hoc in malignitatis & erroris ſervitute remanſit, pro nihilo in conſpectu omnium credentium eſt habendus, nec peccuniæ aut divitiarum ſuarum cauſa quicquam honorandus; ſed ob earum potius cupiditatem lepra Naaman aſperſus eſt omni fidelium populo, ut per hoc Eliſæus quia baptiſmatis expiato, ut vere ſordidiſſimus, atque immundiſſimus execrandus. Inſuper vero & anathema ei ſemper, & ubique dicendum, voce Apoſtoli, qui ait (k) *Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema, maranatha.* Nam & ſi qui non amat Dei Filium, anathema eſt: ergo qui odit, qui perſequitur, qui blaſphemat, multo adhuc deteſtabilius anathematizandus eſt.

ANNO CHRISTI 829.

Si

ANNO CHRISTI 829.

Si quis porro amicitiis libenter ipſius indulget, nec ferre impiæ ſocietati auxilium erubeſcit, meritò & ipſe audiet, quod Joſaphat rex propheram Domini increpatus audivit: (a) *Impio præbes auxilium, & bis qui oderunt Dominum amicitia jungeris; & idcirco iram Domini mereris.* Et quidem res ille in cæteris omnibus teſtimonium juſtitiæ accepit; ſed in hoc ſolummodo offendit, Deique iram promeruit, quod impiis, & Deum odientibus auxilium præbere & amicitias non exhorruerit copulare: quos utique non eſſe alios quam eos, qui a domo duum ſeiplos excluderant, evidenter ſcripturarum declarat, & hi impii, & inimici ſemper Dei Filio Judæi a veri David domo, quæ eſt eccleſia, ſeiplos ſegregant, & a regno Chriſti abſciſi, regnum expectant, & defideranæ antichriſti, *quem Dominus Jeſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui.* Non ſolum autem ipſum, ſed & illos qui noluerunt regnare ſuper ſe, ſecundum evangelii parabolam, acerpto colorum regno, regrediens jubebit interfici ſe præſente. Erepti igitur de poteſtate tenebrarum Chriſtiani, & tranſlati in regnum filii charitatis Dei; nullatenus debemus eorum convictu & ſocietate pollui, a quorum erroribus omni genere probamur abſoluti. Demiſiſſe etenim non oportet quomodo & propheta ille qui de Juda miſſus fuerat in Bethel, ubi a Jeroboam rege Samariæ viribus aureus colebatur, a Deo prohibitus, ne ille manderet, vel biberet, etiam invitanti ſe regi reſpondeiit: (c) *Si dederis mihi medium partem domus tuæ, non manducabo panem, neque bibam aquam in loco iſto* (d) Infuper & monitus oblata ſibi eodem rege ſuſcipere recuſavit; verum quia poſtea ſeductus a pſeudo prophera quodam contra præceptum Domini in eodem loco comedit & bibit, Dei judicio leoni traditus, & ab eo interemptus occubuit. Nam quod in veteri teſtamento religioſi Judæi diligenter obſervabant, ut ſcilicet & poena infidelium, ubi illis præceptum ſit a Domino non facile advertitur; documenta tamen extant & exempla ſanctorum. Et de Danie- (e) Dan. XI. le ſcripturn eſt: (e) *Propoſuit autem Daniel in corde ſuo ne polluereiur de menſa regis, neque de vino potus ejus, & rogavit Eunuchorum præpoſitum, ut contaminaretur.* Conceſſum eſt Danieli, Ananiæ, Aſariæ & Miſaheli, cum cæteri pueri Iſraelitæ veſcerentur cibo regio. Quæ obſervantia in tantum invaluit apud Judæos, ut tempore adventus Domini generalis eſſet omnium, ita ut diceretur inter impii Judæi diſcipulis Domini: (f) *Quare cum publicanis & peccatoribus manducavit & bibit?* Et ne ſolum hi, ſed etiam fideles diſceptarent adverſus Petrum, (g) qui erant ex circumciſione dicentes: (g) *Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis?* Quibus reddita ratione ſubjunxit, reſpondiſſe ſibi vocem de cœlo: *Quæ Deus mundavit, tu ne commune dixeris.* Ex quo tempore cæpit declarari quod beatus Paulus ſcripſit, (h) *omnia munda mundis; coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum.* Quo reſtimonio licet pleriique in contrarium utantur, ideſt ut propter hoc

(a) 2. Par. XX.

(b) 1. Theſſal. V.

(c) 1. Par. XIII.

(d) 3. Reg. XIII.

(f) Matt. IX.

(g)

(h) Tit. I.

(i) Deut. XXVIII.

(k) Galat. IV. Gen. XXI.

(l) Iſa. LXV.

(m) Rom. XI.

(n) Deut. XXVIII.

ANNO CHRISTI 829.

verissimas, & infirmitates veras. Item ibi: *& convertet in te omnes afflictiones Ægypti, quas timuisti: & adhærebunt tibi, insuper & universos languores & plagas, quæ non sunt scripta in volumine legis hujus, inducet Dominus super te donec te conferat.* Hoc profecto est quod supra de evangelio posuimus; *Erunt novissima illius hominis*: idest, ad quem spiritus immundus, cum aliis septem seipso nequioribus ingressus fuerit; *pejora prioribus*. Et hæc quidem breviter diximus, ac de multis pauca libavimus strictim scilicet, volentes ostendere quantis benedictionum muneribus dignam præparaverit Deus apostolicam plebem; quantisque e contrario maledictionibus suis meritis repletam infidelem repulerit synagogam; quatenus & in electis impleretur quod prædictum fuerat: *Etenim benedictiones dabit qui legem dedit, benedicens eos*, videlicet juxta Apostolum: (a) *In omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo*. Et illis qui nec Moysi litteris, nec verbis Christi crediderunt: ac per hoc justo Dei judicio reprobati sunt, ista maledictio superveniret, quæ ab ipso Moyse ita fuerat prænunciata: *Maledictus omnis qui non permanserit in verbis legis hujus, ut faciat ea.* Nolens audire quod in ea scriptum est: (b) *Juxta te verbum valde in ore tuo, & in corde tuo:* Ut facias illud quod Apostolus sic exponit: (c) *Hoc est verbum fidei, quod prædicamus; quoniam si confessus fueris in ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde, quod Deus eum suscitavit a mortuis, salvus eris; corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Breviter ergo ista a nobis perstricta sint: nam & credendum est majoribus, subtilioribus, ac facundioribus, quibus perfacile est altiora, & occultiora hujus rei pandere: quod jam jamque fieri oportet, frigescente multorum charitate, abundante ubique iniquitate, incredulorum convalescente improbitate, antichristi fallacia appropinquante. Atque utinam juberet, religiosissimi imperatoris industria alicui de suis, ut colligeret omnia, quæ a magistris ecclesiarum, in scripturis sanctis de antichristo intelligenda, vel exposita, vel signata sunt; valeret profecto ad cautelam fidei, ad erectionem spei, ad roborandam, & commendandam dulcedinem dilectionis Christi. Amen.

(a) Ephes. I

(b) Galat. III.

(c) Rom. X.

AD CONCILIUM PARISIENSE

Jussu Ludovici Pii imperatoris

Anno 829. celebratum

ADDITIO.

Anno 829.

Ex Dubois Hist. Eccl. Paris. to. I. pag. 349.

AD hoc Parisiense concilium pertinet ea, quam hic exhibeo charta Ynchadi Parisiensis episcopi, ex qua episcoporum qui adfuerunt concilio nomina in lucem prodeunt. Accepta illa est ex Dubois hist. eccles. Parisiensis tom. I. pag. 349. qui ad concilium anni hujus pertinere, quamquam temporis characteres nulli leguntur adscripti, arbitratur. Nec immerito; cum episcopi omnes qui subscripti leguntur per annos hosce vixerint.

Ego Ynchadus divina ordinatione Parisiacæ civitatis episcopus &c.

Igitur cognoscat omnium secuta posteritas præsulumque nobis succedentium pia paternitas, quia petierunt a nostra exiguitate fratres nostri S. matris ecclesiæ, cui miserante Deo deservimus, ut metu futurorum casuum propellendo attribueremus eorum stipendiis quasdam villas de rebus ipsius matris ecclesiæ, quarum redditibus, & ipsi suam necessitatem propellerent, & episcopum, multorum molestiis assidue exagitatum, non inquietarent. Quorum nos petitioni assensum præbentes, in ecclesia, quæ est in honore S. Stephani protomartyris, coram ipso sacro sancto altari in præsentia venerabilium virorum ob Dei causam ad synodale concilium apud Parisiacam urbem convenientium, Ebboni videlicet Archiepiscopi, Aldrici archiepiscopi, Reginardi archiepiscopi, Ladranni archiepiscopi, Jonæ episcopi, Iesse episcopi, Rantegarii episcopi, [illegible] Rothadi episcopi, Adalelmi episcopi, Hildemanni episcopi, Gotofredi episcopi, Freculfi episcopi, Guiladi episcopi, Theodiseli episcopi, Amathei episcopi, Autgarii episcopi, Frangonis episcopi, Bernoini episcopi, Haribaldi episcopi, Heliæ episcopi. Item Jonæ episcopi, Huberti episcopi, Fulcharii episcopi, Herberti episcopi, quasdam villas, cum earum redditibus eorum stipendiis dedimus, vel delegavimus, quarum nomina sunt hæc: Andresiacum cum omni integritate, Heleriacum cum omnibus ad se pertinentibus, Aureliacum, Civiliacum & Castanedum cum cunctis, quæ illis adjacent, Balneolum, & Layacum & Steovilla cum universis quæ pertinent ad eas; insuper & fundos, quos fidelium liberalitas stipendiis eorumdem fratrum delegavit, videlicet Sulciacum, quem Stephanus illustris vir & piæ recordationis Comes, necnon & uxor ejus Amantrudis eorum usibus delegaverunt; ita tamen, ut tertia pars ejusdem villæ luminaribus ecclesiæ cederet; sed & medietatem nonarum eis attribuimus, quæ de rebus ecclesiæ nostræ ab his, qui eis utuntur, nostræ ecclesiæ conferunt. Hæc ergo omnia paterna caritate devinctus petitioni fratrum nostrorum ego Ynchadus promptissime favens, ut jam prælibavimus, eorum usibus deputamus, ob Dei omnipotentis servitutem propensius exhibendam, & ad caritatem uberius proferendam, quatenus non solum pro statu sanctæ Ecclesiæ, sed & pro pace & incolumitate domni nostri Regis prolisque ejus, totiusque regni

ejus

ANNO CHRISTI 832.

ejus statu, necnon & pro meæ absolutione animæ fidelissime ac devotissime Domini misericordiam exorent. Insuper & tectorum curam fratribus deputatorum, ne collapsa depereant, ad se pertinere noverint. Statuimus si quidem, ut supervenientes fratres tam canonicos, quam monachos de aliis congregationibus hac summopere provideant, ut cum caritate eos suscipiant, eosque in cibo & in collatione sibi participes faciant. Decima quoque earundem villarum, idest de indominicato tantum detur ad integrum ad illud Hospitale pauperum, quod est apud memoriam beati Christophori, ubi fratres tempore statuto pedes pauperum lavandi gratia confluunt. Petimus autem successores nostros in Domini nostri Jesu Christi amore, & fraternæ intuitu dilectionis, ut hoc nostrum statutum inviolabiliter manere permittant, quatenus & nos studii nostri atque devotionis remuneremur mercede, & vos pro parilitate operis donemini æterna felicitate. Credimus enim non minorem retributionem manere bene inchoantes, quam bene inchoata studio propensiore felicibus votis atque nisibus prosequentes. Hoc autem nostrum statutum, ut pleniorem in Christi nomine obtineat firmitatis vigorem, & manus nostræ signaculo subsignavimus, manibusque spectabilium personarum roborari decrevimus † Signum Ynchadi Parisiacæ civitatis episcopi, qui hoc privilegium pontificali auctoritate fieri jussit, & ob amissionem luminum scribere nequivit; Ebbo divino munere sanctæ Remensis ecclesiæ archiepiscopus huic constituto a nobis canonice promulgato subscripsi; Aldricus sanctæ Senonicæ sedis archiepiscopus hoc decretum subter roboravi; Regionardus Sanctio Rhodomensis, (*seu potius Rotomagensis ecclesiæ*) Archiepiscopus, id statutum roboravi, Landramnus Turonensis archiepiscopus huic constituto subscripsi; Amatheus episcopus id statutum subter roboravi. Autgarius episcopus indignus huic decreto subscripsi; Franco Episcopus hanc consensionem inferius robora. Bernoinus episcopus hoc statutum subscripsi.

SYNODUS IN CELEBRI MONASTERIO S. DIONYSII IN GALLIA

Pro reparanda ejus cœnobii monastica disciplina

Anno 832. habita.

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

Anno 832.

COllapsam Monastici ordinis disciplinam restituere aggressus Ludovicus Imperator, inter potissimas ejus rei curas hanc posuit, ut celebre S. Dionysii monasterium prope Parisium in veterem sanctimoniam reformaret. Pium ejus consilium promovebat Hilduinus ejus cœnobii abbas religiosissimus cum aliis nonnullis ejusdem cœnobii Monachis, qui sodalium quorumdam suorum mores minus religiosos ferebant moleste. Cum vero res esset ardua, & plena discriminis, digna est visa ut in frequenti Episcoporum Synodo tractaretur. Hæc causa fuit colligendæ, synodi, cujus acta in vetusta, mutila, & præ vetustate corrosa membrana nactus Mabillonius dedit Rei Diplom. lib. VI. num. LXXIV. quæ sane Charta lucem accipit a Diplomate Ludovici Pii, legendo apud Labbeum to. IX. pag. 786. Venet. edit. Monumentum hoc, utpote fœde mutilatum, omittendum censuit Labbeus, sive qui in Labbei nova editione Veneta adnotationem in calce pagellæ adjecit; sed ut hic ego producerem non una ratio suasit. Primo Mabillonii judicium, qui utcumque esset, dandum tamen, non negligendum censuit. Secundo mutila licet charta, aliquid tamen servat, unde acta Concilii non penitus ignoremus. En igitur illam.

SYNODALE PRÆCEPTUM

Aliquot Galliæ Episcoporum, quo Ludovici Pii Imperatoris sanctionem de Monachis in Dionyssiano asceterio restitutis confirmant.

......tia prudentium virorum in melius excrescit, ita & incuria plerumque decrescit, faciliusque in ea virtutes plantantur, & difficilius vitia eradicantur, Domino dicente per P...... v........*ia ut evellas, & destruas, disperdas, & dissipes, & plantes*. Ecce duo ultima in ædificatione virtutum, quatuor vero prima in evulsione ponuntur vitiorum........ quam virtutes, ut dictum est, possunt plantari; qualiter autem christianissimus, ac Religiosissimus, Deoque plenus Princeps HLUDOVVICUS, invictissimus Augustus, Ecclesiam....... endam, tuendamque commissam, postquam, Deo disponente, regnum paternum successit, semper ad meliora provehere, & ab ea quidquid noxium erat eradicare, atque ju...... tus rei evidentibus indiciis prodit. Quapropter sæpissime successores Apostolorum Domini, cujus id officium esse noverat, admonuit, seque ex principali auctoritate adv......... exsequendam exhibuit: ut quidquid in sua persona aut in ordinibus Ecclesiasticis emendatione (dignum) invenirent, pastorali auctoritate & principali ad min.........s... negligentia, & personarum acceptione incunctanter corrigerent, & ad statutum rectitudinis (revocarent) verum cum ejus

pia

ANNO CHRISTI 832.

pia admonitione, suaque pastorali aut ..... ordinibus sacris, ut his quæ emendatione digna videbantur tradiderat : inter cetera visum est, ut monasterium præclarissimi & eximii Martyris beati Dionysii..... dicatum, & a Regibus Francorum pro generositatisque ejusdem gloriosissimi Imperatoris amplitudinis rebus ditatum, ut in eo Monasticus ordo religiosè Deo deserviret, magno emendati..... eidem ordo ad multorum diffirimen nulla necessitate præpediente, nullius rei inopia obsistente penitus avulsus erat, quam causam tam per te, quam per venerabilem..... cell religiosum abbatem facrique Palatii conspicuum Archicappellanum, & non solum ejusdem monasterii firmam præfationem, sed etiam totius Ecclesiæ illius Imperii..... incipem egerentem monasterii piissimi, Deoque amabilis Principis auribus intimaverunt, quatenus eorum auctoritate suaque piissima imperiali potestate cor..... tum falubertima admonitione commonentes, & ejusdem venerabilis Abbatis HILDUINI humillimis precibus pulsatus, idem negotium gratanter benignoque fuscipiens. ..... rens ne tanti Ordinis conflagio fuisset, salutis quo quomodo fieret damnatio; ad cosdem Præsules ecclesiarum idem referri censuit negotium, ut eorum judicio quibus ..... periali auctoritate idem Ordo eodem absque retractatione restitueretur loco. Venientes ergo HALDRICUS Metropolita Senonices cum suffraganeis tuis ..... & EBO Metropolita Remorum cum suffraganeis suis, ad memoratum monasterium Ordini Monastico constructum, dedicatum, & rebus ditatum..... fcepera Imperialis tidem..... fuscepit Princeps, & ejusdem Hilduini Abbatis præfationem ibidem accumque vigueric, manifestis indiciis cunctis palam factum est. Dein..... qui in eodem loco regularem promiserant fecerant, quidem, qui eandem promiserant fecerant, defertores ejusdem propositi effecti, rebus humanis jan..... no animi fieri potuit meorete. Quidam etiam ex eandem professionem se fecisse mentiti sunt, fed testibus patenter convicti pro sua contumacia cano..... n verò, imo maxima pars, qui actenus in apostasiam prolapsi fuerant, corpam venientes, foloque se prostrantes confessi sunt eandem professionem in..... miseresi, & a Domino veniam pro tanto admisso dari humiliter flagitavere : qua confessione facta cucullis fui propositi coram cœtu Episcoporum, & cete..... us cleri, nobiliumque virorum non modica circumadstiente turba de industria. Ob memoriam verò & stabilitatem hujus ordinis, & nedeinceps passim ad q..... oco modernis, futurisque temporibus qualibet occasione evellererur tam piissimi Principis devotissimum factum a tam religiosis, tantæque auctoritatis ..... religiosi viri scripta non ab re decreverunt roborari. Idem porro fratres prolapsionis fuæ diuturnam calamitatem gemantes, futurumque scandalum fua ..... vando fuceli aliisque jam in eodem loco constituti, ab eodem diabolico instinctu propositi proposito, polliciti sunt ultro se,

ANNO CHRISTI 832.

eamdem professionem ..... ob monimentum facti brevicuiis regulariter adnotam. His ita præmissis visum est eisdem venerabilibus viris ut super hoc negotio duæ conscripti: ..... rum altera in Archivo memorati Monasterii, altera verò in Archivo ob memoriam & stabilitatem facti feceretur Palatino: ut his perspectis pacem fuæ Eccl..... Domni Imperatoris Hludowici omnesque gentes populi, eorumque salutem, quorum post tantum lapsum, reparatio facta est, nec non & eorum, per quos Deus annuen. ..... il & eorum informationes, qui post ad Monasterium ordinem Deo inspirante ad eundem confluerint locum, remota omni simulatione semper in eodem mon..... eat & felicibus successibus Deo opem ferente polleat : ecce qui interfuerunt, & hoc factum fubter firmaverunt .....

ALDRICUS Metropolitanæ Ecclesiæ Senonicæ Archiepiscopus subscripsi. .....

✠ INCHADUS Parisiacensis ecclesiæ Episcopus interfui: & quia ob amissionem lucminum fcribere libere ..... manu propria signo Crucis fubterfirmavi ✠.

.....

.....fubscripsi

.....Indignus Episcopus subscripsi.

.....is indignus Episcopus Cubscripsi.

Ita res compositæ permanserunt diutius videbantur; sed evenit sicut frustratus. Nam ex ire Monachi, qui ex ordinem ejusdem fuerunt, fese remisisse confobantur, quidam discipline termino rum transgressi, turbas circo caperunt. Quare Ludovicus iterum cogi in Synodum Ingelheim, iterumque tentata aberrantium reductionem manduvit. Duas hasce synodos non obscure distinguit Ludovicus in celebri diplomate, cujus fragmentum sequitur : Secunda confirmationis nostræ modo &c. Distinguit & charta altera, quam Mabillonius in eodem lib. VI. rei Diplomaticæ ex autographo produxit. Quemadmodum vero prior illa charta ad concilium prius referendum, ita pariter & altera concilium alterum reddit. Est verò hoc non secus ac prior temporis injuria fuede lacerata ; quamquam in subscriptionibus Episcoporum sanior, quo nomine, præstiere meretur.

PARTITIO BONORUM

Monasterii Dionysiani facta ab Hilduino Abbate.

.....dinis oculum mentis erigere, & pro percipienda spe felicitatis perpetuæ, ecclesiarum ac fervorum Dei utilitatibus opem..... ferre debere multo magis vigilandum, & fummopere p.....

.....

.....futura utilitate ecclesiæ sibi commissæ, speciali cura, & sollicita mente, quatenus posthac possit rerrenarum rerum lucris, ita ad pietate fervorum Dei necessitates facultatibus..... tentius eos in servitio, & propositi sui obfervantia certare ac studere delebet. Et illis qui Deo ad eorum sustentationem res suas in eisdem locis obtulerunt, perpetua mer-

ANNO CHRISTI 833.

ANNO CHRISTI 833.

ANNO CHRISTI 833.

ANNO CHRISTI 833.

ces fforum suorum fonabant, protestabantur, & libenter audivit. Unde horratu, & deprecatione eorum quibus Dominus Jesus Christus ad pastoralem re..... s finita est sicut synodalis ex hoc, quam habemus Charta, cujus exemplar in Archivo est Imperatorio, ordinadissime narrat : atque secundum divinas leges ecclesiæ præsidii fratres habitum monachum receperunt, ac Regula ..... hoc fis vesturia tatagente quidam ex fratribus fapefatis, quarenus de fubiugo regulæ folverentur, imperatorem aggressi sunt. Quapropter ad hujuscemodi nefandissimi inimici fruttanda molimina..... idum, & plebanissime re ventiara, ... confosipta est quæstio. Ad quod evitandum de cetero perditionis periculum studiosa, & necessaria sollicitudine tractans, per hanc confirmationis nostræ conf..... eorum, qui poli me futuri sunt in Dei servitio, & regulari observantia eis ingerere quivisset, per quod a via rectitudinis & regulæ Sancti Benedicti institutione qualibet cavillatione in futuro obfervare, aut deviare..... jum venientium opus modis duo milia centum, ad prebendam familiorum eis fervitium & figale modia nongenta: de vino puro ad potiones, vel ad hospites fupascriptos, feu ad omne..... fecundum consuetudinem per modia triginta inter Japha, Natalem Domini, & Sancti Dionysii mifam: de legumine modia tricena ; de formatico pensiones tercente triginta ; de adipe modia triginta quinque..... cenri ; de butyro fepercia trigintà : volatilia autem inter Pascha, & Natalem Domini de supraferipsis illis cum integritate, quæ fupra annum, ex eis una cum cenfu, qui in volatilibus de molendinis, & cambis debet e..... one Tauriaco, Vitriaco, Baberido, Waffonevalle, Saliæ, Braogijo, Bla..... Fraxinedo, quam Braningus haber, Alnido, Novavilla, Leudenecore, Andricovillare, quam Engelelmus habet, Arnaco, ... Hildi..... ago, Milniaco, Ferranis, Malnu, Autiniaco, Rotnino, Campiniaco, Gaunisia, Guanevilla, Fontanido, Cormilis, Latuero, Villerolo, Villare, Latinicum, Maffiacum, Linerolas, Firiciaco, Niriaco, Colipiaco, qui est fuperfequane, quarum loco ad Sanctum Dionysium fuerunt conflituimus Campaniam, de qua ficut, & de Faredicto Alnido..... ep..... lum Vimicione. Has quidem ut necessitati fervorum Dei fufficere possit, ad redditionem hujuscmodi ordinavimus, ne forte occasione aliqua interdicente de his, & fupradictis villis fervitus operum ..... laco in Cinnomannico dabuntur illis, aut acre centum, aut de argento pro eis libra una folverur: de lignis menfuræ, quæ midi appellantur, mille centum ; de melle fecundum consuetudinem ; de tribullo carra du..... die de porris ulnæ viginti aut de aliis herbis bonis, tantum quod hoc compensare possit, seu de herbarum pulveribus ad condiendia legumina fesarius unus : de frugibus autem arborum duæ partes de praftatis villis..... operimenta vero teftorum in eorum officiis, & earum reftauratio, didantre neceffitate, ficut a longo tempore consuetudo fuit, de jam dictis villis

& Ab-

& Abbatia reliqua fiant. Ad vestimenta etiam, & calciamenta eorum............. dixi villas, quarum vocabula sunt Murnum (ut antiquitus vocabatur) nunc autem Cella sancti Dionysii, Tosoni-Vallem, cum Flaviaco, & omnibus appendiciis suis, excepto Temeriaco-curte, Cella sancti Martini. ....ad se pertinentibus, Nucitum superiorem cum appendiciis suis, Francorum-villam, Maslare, medietatem de Baliolo, Muscellam, Bidolitum, *Villare*, Wasconem-villam cum integritate sua, & omnibus appendiciis........ Villam-pictam cum integritate, ac omnibus appendiciis ad eas pertinentibus. Majorem-villam cum integritate, in ipso viro mansum unum ad Vaccariam, & alterum ad Fratrum infirmorum necessitates, nec non ma........similiter & mansos, seu vineas, quas Franci homines in Belna ad usus fratrum delegaverunt, & mansos in Vanicolas, quos Aglardus per precariam habuit, & solitum censum de venna, quæ est super *fluvium Loch*....... riæ *Vallis*, & mansa supra mare, quæ appellantur Mares, cum integritate: super Sequanam verò Capellam sancti Audoeni, ad retia piscatoria emendanda, vel ordinanda, cum manso uno in Bonogilo & intege..... quatuor, & in Bagasino Gaharcium cum integritate, & appendiciis suis, quæ conjacent in Pago Constantino, ad capiendum crassum Piscem: & de pago Pontiu censum de platesiis, & anguillis somnensibus vel hanc......... & appendiciis suis vel mancipiis, sive cum omibus, quæ per precarias aut per beneficia exinde homines retinent: ut post eorum quoque discessum ad usus fratrum revertantur fratribus ipsius congregationis.........vel omnium necessitatum suarum indigentias: qualiter omnes servi Dei ibidem omni tempore degentes, absque ulla penuria, vel aliqua occasione Abbatis *omnipotenti Deo* cum omni observatione *regulari p.* ....in omnibus observatione, tam *villæ* supra memoratæ quam redditus earum ad fratrum usus perpetim cedantur: & quidquid exinde pro opportunitate Fratrum vel utilitate communi eis visum fuerit, faciant..........cter exoramus, ut quod salubri consilio egimus, nihil subtrahere, aut minuare faciant, aut aliquid de his villis ad usus suos retorqueant, vel alicui in beneficium tribuant: sed neque servitia ex eis exa........eis, aut mansionaticos inde exigant absque inevitabili necessitate, præter consuetudinarias operationes ex his villis, sicut hic subjungemus, idest de Murno in insula arpennos quatuor, in vineis ad Mona- ......nte Alvernis perticam unam, deprataria, in insula arpennos duos, in ponte Alvernis perticam unam, ad Monast. de Tunino perticas duas, & in mundando Crodaldo ut supra, de Tosonis-valle ad Monasterium.... .....monasterium de Tunino perticam unam, de Sichadi-curte in ponte Alvernis dimidiam perticam, de Britnivalle in ipso ponte perticam unam, de Trimlido in insula arpennos quatuor, in Brogilo similiter, in Gajaco a.......infra monasterium in ponte perticas quinque, in mundatione Grodaldi ut supra, & ad Abbatis cellarium per vindemias de circulis carra decem, & dum colliguntur vindemiæ carpentarios duos & manoperarios octo.......... arpennos quinque in vinea arpennos quator, ad Ulmicionem perticas quinque, de Tunico ad Tricinam in ponte perticam unam, in ponte Parisius perticam I. de omnibus........ siquidem quæ in speciales usus fratrum ceduntur, quod........ stituimus, ex quo nil cuiquam Abbatum licebit unquam subtrahere; augere vero qui forte voluerit, multiplicatis ad usum eorum opibus, multiplicentur & servitii Divini cultores...... necessaria devotione ob Dei amorem, & istorum sanctorum honorem, ac animarum salvationem egimus, inviolabiliter perpetim observare procurent. Et si aliter (quod absit) iniqua sæculi cupiditate se.......... ejus in conspectu sanctæ, & intemeratæ, ac semper Virginis genitricis ejusdem Dei omnipotentis, omniumque virtutum cælestium, sanctique Apostolorum Principis, seu istorum gloriosissim......... pisci. Actum in monasterio sancti Apostolorum Principis excellentissimorumque martyrum Dionysii, Rustici, & Eleutherii. Anno XVIIII. Hludovici serenissimi Imperatoris, Indictione X. data XI. Kal. Februar. in Dei nomine feliciter.

✠ ALDRICUS Achiepiscopus ✠
✠ EBO indignus Remensis Archiepisc. ✠
✠ OTGARIUS Archiepiscopus ✠
✠ DROGO Episcopus subscripsi.
WITGARIUS peccator sanctæ Taurinensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi
ERCHANRADUS indignus Parisiacensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi
JONAS indignus Aurelianensis Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
HERIBALDUS indignus Episcopus subscripsi.
TRACTARIUS Episcopus subscripsi.

CON-

CONCILIUM LUGDUNENSE DIOECESANUM

Anno 835. circiter habitum.

AMalarius Lugdunensis Ecclesiæ Chorepiscopus tanta se rerum Liturgicarum præstare scientia arbitrabatur, ut docendum populum tanquam Magister summus assumpserit. Hanc se peritiam adeptum jactitabat consultis SS. Patrum, ac præsertim S. Augustini voluminibus, atque explorata insignium per Europam Ecclesiarum sententia, & consuetudine. Copiosam hanc eruditionis suæ supellectilem divisit per tria diversi artificii, sed ejusdem argumenti opera, quorum prius *Officialem* nuncupavit; idest de sacris officiis, seu ritualibus precibus tractationem; alterum *Antiphonarium*, quod sacras, ut vocant antiphonas, a se correctas & digestas exhibebat; tertium tandem *Embolum opusculorum suorum* inscripsit. Erat autem *Embolis* apud veteres illos additamentum. Hos libros, vel saltem traditam in his doctrinam suam vir *falsiloquus*, ut phrasi utar ejus insectatoris, toto triduo expandit in plena Diœcesana synodo Lugdunensi, plaudente turba. Sed inter multos assentatores unum nactus est castigatorem severissimum Florum magistrum Lugdunensis Ecclesiæ subdiaconum, virum in sacra doctrina exercitatissimum, qui tunc contra adversarium viva voce declamavit; dein intelligens Amalarii libros per totam provinciam, imo & per Galliam, ac Germaniam evulgatos legi; arrepto calamo ad Patres synodi ad Theodonis Villam prius directa epistola illos denunciavit; quibus literis alias junxit, quas ad nonnullos ejus Concilii Patres inscripsit, in quibus latius scriptoris vani & suspecti errores exponit, & confutat. Nihil forte tunc in ea synodo quantum ad causam illam actum est; nam idem Florus in altero opusculo narrat acta Concilii Carisiaci, in quo censura in opuscula illa Amalarii signata, & promulgata est. Hactenus de causa synodi hujus Lugdunensis; nunc de tempore quo convenit, differendum est.

Quotquot Amalarii hujus meminerunt scriptores, sub Carolo Calvo vitam egisse affirmant; ex quo illud consequeretur, Concilium hoc nonnisi post annum 840. haberi potuisse. Ego tamen, cum lego per hæc ipsa Amalarii tempora coacta concilia ad Theodonis villam, & Carisiacum; utraque vero hæc sub Lodovico Pio in tabulis Conciliorum signentur; (illud enim anno 835. convenit, hoc vero ex mea Chronologia anno 838.) cum insuper unum ex opusculis Flori directum sit ad Rabanum, quem *Abbatem* nominat; eandemque præfecturam abdicasse illum anno 838. compertum sit; his convictus argumentis anno circiter 835. Lugdunense hoc Concilium assignare cogor, Ludovico pio adduc superstite, & imperante. Nec plura de Lugdunensi concilio dicenda succurrunt. De aliis duobus Conciliis, nempè ad Theodonis Villam, & Carisiaco inferius.

An vero Amalarius iste alius sit a scriptore ejus nominis, cujus de divinis Officiis & de ordine Antiphonarii commentarii pervulgati sunt, res est investigatione dignissima. Distinctos Scriptores indicare videtur patra utriusque diversa; nam noster *hic* Lugdunensem chorepiscopum, ille verò Diaconum Metensem egit. Cum tamen res diligenter pensatur, in unum eundemque Amalarium animos inclinat. Idem est utriusque nomen idem operis argumentum, idem operis titulus, eodem ambo tempore floruerunt. Cur igitur inter se distinguantur? Profecto Mabillonius apud Pagium ad A. 830. XI. Amalarium illum contra quem Florus Lugdunensis scripsit, ab Amalario, cujus nota sunt Opera, non distinguit. Forte igitur Amalarius Metensem clericum primum agens Libros illos digessit, quos dein in Lugdunensem chorepiscopum assumptus vulgavit, seu jam antea vulgatos usui ecclesiæ destinandos curavit. Hæc omnia suppeditant opuscula Flori magistri a Martene Vet. Monum. tom. IX. vulgata, quæ hic ad singula concilia exhibebo.

AD CONCILIUM apud THEODONIS VILLAM

In quo Ebbo Remensis crimina sua confessus damnatur,

Anno 835. habitum

ADDITIO.

AD hoc concilium Florus magister Lugdunensis ecclesiæ diaconus literas suas binas dedit, denuncians patribus opus quoddam Amalarii Lugdunensis ecclesiæ corepiscopi, de quo superius ad Lugdunense concilium actum est. Quos libros pluribus erroribus infartos asserens, damnandos patribus offerebat. Epistolam utramque, quod ad synodi hujus acta utcumque pertineat, huc transferendam ex volumine nono collectionis veterum monumentorum Martenii censui. Et priorem quidem ad concilium hoc datam vel ipsa ejus inscriptio demonstrat. Altera vero licet ad designatos quosdam episcopos dirigitur, ad illos tamen in concilium coeuntes scriptam ex ipsa epistola discimus: *una cum sancto concilio expugnetis errorem &c.* Nec aliud concilium

ANNO CHRISTI 835.

quam illud, cui epistola prior inscribitur, pronum est judicare. Cum enim in priori epistola errores Amalarii leviter attigisset Florus, causæ ratio poscebat, ut in altera ad patres ejus concilii data id plenius exequeretur.

EPISTOLA FLORI LUGDUNENSIS DIACONI

Ad Theodonis Villæ concilium adversus libros Amalarii.

Sancto & venerabili concilio apud Theodonis villam habito.

Ex Marten. vet. monument. to. IX. col. 666. Ex duob. MSS. Pelteriano & Harlæano annorum 800. eruit Mabillon.

AUdite patres beatissimi, & reverendissimi a Deo convocati & in Deum uniti, propter Deum, auxiliante ipso, laborantes & laboraturi, atque in illo, & cum illo post beatum laborem requieturi; audite ita ut audiat vos Deus, ac mementote Apostoli, rectores ecclesiæ exhortantis, & dicentis: (a) *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Domini, quam acquisivit sanguine suo.* Sermo de fide agitur, & catholica veritate, quam prælatus ecclesiæ Lugdunensis, depravare & subvertere lingua & calamo non desistit, errorisque ac mendaciorum suorum vos ipsos, venerabiles ecclesiæ Christi oculos, in tantum socios, & complices esse confirmat, ut in publico ecclesiæ nostræ conventu jactare ausus sit, ad hæc vos suis persuasionibus in generali synodo fuisse perductos, ut omnes manu propria suis ineptissimis libris subscribere, & sic unanimiter sentire atque observare velletis. Cui ego per majores natu respondi, non solum me de tantis viris id credere nullatenus posse; sed etiam mihi indigno, qui sum canis mortuus, & pulex exiguus, tres prius digitos, quibus scribimus, radicitus amputari vellem, quam errores hujusmodi manus propriæ subscriptione firmarem. Addidi etiam quod si libri illi in bono concilio fuerint discussi & dijudicati, erunt procul dubio anathematizati: quos etiam corepiscopo ecclesiæ nostræ, velut valde utiles omnibus, jussit transcribere; quos cum ego ex parte aliqua relegissem, & mendaciis plenos deliramentisque vidissem, dehortatus sum, ne hoc penitus fieret, librosque suo quantocius auctori restituendos admonui, metuens videlicet, ne oves Christi, idest simplices quosque, ex eorum lectione quædam vanissima curiositatis scabies aspergeret, & ardentes papulæ diri erroris exurerent. Collegi autem ipse ac digessi in ordinem, propriisque sermonibus explicavi nonnulla, quæ in generali presbyterorum concilio proposuit, disseruit, commendavit, ex quibus ejus vanitas contemtui, immo execrationi pateat; sed ne quis me falsa putet asserere, veniat liber illius in medium, & fœditatem sui publice legentibus atque audientibus denudabit; ex quo & ista, quæ sincerissimo examini vestro dijudicanda offero, verissima ab illo prolata probabitis, cum illic multa insaniora legeretis: testes sunt horum corepiscopi, testes archidiaconi, testes omnes qui aderant presbyteri Lugdunenses, a quibus hæc continuo irrisa ac repudiata, immo plancta & plorata cognovi; cum divinis assueti fluentis, de lacuna lutulenta bibere cogerentur, murmurantes in nequissimo pane doctrinæ, de quo Ecclesiasticus loquitur liber: (b) *In nequissimo pane murmurabit civitas.* Et testimonium nequitiæ illius verum est; nec verò ille divina docet, sed sua concinnat, & fabricat, & juxta Salomonem: (c) *in similitudinem arioli, & conjectoris æstimat quod ignorat.* Succurrite igitur, patres piissimi, succurrite animabus nostris (d) *Modicum enim fermentum totam massam corrumpit*, & juxta quendam patrem antiquum, si quid in fide falsi admittitur, intrat putredo, de veneno serpentis nascuntur vermes corruptionis, & nihil integrum remanebit. Testis est mihi omnipotens Deus, quia hæc non impulsu iracundiæ, tanquam læsus exaggero, quæ ab ipso statim exordio, dum adhuc se mihi utcumque blandulum exhiberet, dolere ac detestari cœpi, nec divinæ ordinationi seu imperiali piæ provisioni, quod ille forsan jactitat, velut rebellis existens; cum id mea exiguitas, nec cogitare unquam poterit; sed erroris odio, & amore veritatis, ecclesiæ quoque matris meæ vulneribus condolens, cujus uberibus ab infantia alitus sum, in qua & administrationis locum, & doctrinæ ac prædicationis officium indignus exercui. Certe vivam ego egentissimus, vel etiam moriar si placet, tantum pateat vulnus putridum, pateat sanies putrida; & omnes qui hoc tabescunt contagio, vobis, opitulante Christo, medicantibus, gravi veterno depulso, optata gaudeant sanitate.

(a) Act. XX. 28.
(b) Eccl. XXXI. 19.
(c) Prov. XXIII. 7.
(d) 1. Cor. V. 6.

IN-

ANNO CHRISTI 835.

INCIPIT EPISTOLA FLORI,

Totius veritatis plena, contra falsi loquas adinventiones Amalarii quondam Lugdunensis corepiscopi, de Corpore Domini tripartito.

Dominis beatissimis, reverentissimis, & piissimis pastoribus gregis Christi, rectoribus ecclesiæ Dei, prædicatoribus, ac propugnatoribus catholicæ fidei, Drogoni sacri consilii magistro & pontifici clarissimo, Heti Trevirorum antistiti, Aldrico reverentissimo Cenomannorum episcopo, Rabban abbati venerabili, & ex provincia Lugdunensi prima, Albarico Lingonum reverentissimis episcopis, ecclesiæ catholicæ indignus filius, & pietatis ac paternitatis vestræ exiguus servulus, Florus.

Ex eodem colum. 641.

OBsecro, mansuetissimi & benignissimi servi Christi, ut extremitatem meam periculis ecclesiæ Dei condolentem, & compatientem, ac pro hoc necessitates ejus humiliter & fidenter ad vos referentem, in ipsius Christi, & Dei ecclesiæ, piæ matris, amore, pio ac benigno suscipiatis affectu. Exigua quidem & indigna est persona quæ loquitur; sed Domini est res, Domini est causa, quam loquitur: digna certe, quæ a melioribus suggereretur, & idonea quæ ad vestrum jam olim judicium examinanda perferretur: sed quoniam fortius clamare solent, qui atrocius vapulant, & qui maxima cogente indigentia importunius postulant, miseratione potius quàm indignatione digni habentur: sit & mihi minimo sub vestra pietate tutum ac liberum inter flagella vapulantis ecclesiæ tristius vociferari, de cladibus ejus ac miseriis conqueri, & a vobis paternæ opis auxilium deprecari.

Idcirco enim ad vos, o domini & patres beatissimi, qui & dignitatis culmine & fidei sinceritate, & Dei timore, & scientiæ probitate præcellitis, & Lugdunensi ecclesiæ quidem familiarius obstricti estis, querelam hanc potissimum credidi deferendam: ut quanto plures divini muneris largitate præitis, tanto instantius & religiosius pro divinæ fidei & veritatis tuitione certetis; memores Spiritus Sancti per Salomonem talibus, quales Christi estis gratia, proclamantis: (a) *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare necesse est.* Si dixeris, vires non suppetunt; qui inspector est cordis, ipse intelligit, & servatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini juxta opera sua. Præcessit enim in præfata nuper ecclesia per prælatum ejus Amalarium error insanus & vanus, fidei & veritatis inimicus, religioni & saluti contrarius, quem primum quidem aggregata presbyterorum synodo, circumsedentibus omnibus, & velut præceptorem audientibus, viva voce conatus est serere; imo tota intentione & studio per totum triduum proponendo, exponendo, exigendo, omnibus inculcavit & tradidit, quasi novi testamenti minister, tabulis cordis carnalibus cuncta quæ asserebat, indelebiliter vellet imprimere. Deinde etiam magnum quendam codicem quatuor voluminibus diffusum, a se compositum atque digestum, legendum transcribendumque tradidit; asserens eum *Officialem* nuncupari, tanquam de sacris officiis prudentissime & sufficientissime disputantem. Qui tantis vesaniis & erroribus confertus est, ut quibuslibet, etiam imperitis, palam ridendus conspuendusque videatur. Protulit quoque *Antiphonarium*, velut a se digestum atque correptum; cui talia ex suo sensu inseruit, ut pro ejus impudenti audacia frons legentis pudore ac rubore feriatur. Novissime verò novum digessit volumen, & apud Lugdunum ornate indui, ac vittis sericeis distingui fecit: quod ad palatium ferens, vel principi vel magistro consilii dicitur oblaturus. In quo vere tam inepto eloquio, tam absurdis sensibus, tam exquisitis & inauditis fantasiis involvitur, ut putes eum limphatico more bacchari. vocat hujus insulsissimæ garrulitatis librum, *Embolim opusculorum suorum*, & rectissime omnino. Est enim multiplicium errorum ejus, velut cameli gibbus, procrescens ac redundans argumentum.

De singulis autem pauca proponere, & vestræ gravitati fastidiosum, & meæ supplicationis sermoni videtur incongruum, quem metuo rebus frivolis facere prolixiorem, ne in seriis ac necessariis onerosior videatur. Certe libri ipsi fere ubique dispersi, fere omnibus noti sunt, neque ullatenus ambigo, quin gravium ac prudentium virorum judicio severius reprehendantur, quam exiguitatis meæ aut comprehendi ingenio, aut exaggerari possit eloquio. Attamen ne frustra opem sanitatis videar implorare, si dissimulo, aut formido vulnus detegere, nonnulla vel breviter replicabo. Vos ut cœlestis cooperatores medici, sive antidoto fidei, sive scalpello, aut cauterio sincerissimæ veritatis curate languida, resecate putrida, urite vitiosa, & saluti corporis Christi in commune prospicite. Absit, absit a vestræ gravitatis censura, ut in ejusmodi erroribus & ineptiis confutandis, aut personæ respectu, aut adulationis fuco, aut humanæ offensionis seu discriminis metu cujusquam pii & fidelis animus retardetur: cum res fidei, cum causa ecclesiæ, cum negotium Christi agitur, sola fides, sola mater ecclesia, solus amator veritatis, immo veritas Christus præ oculis habeatur.

Docet præceptor ipse Amalarius egregius, ita corpus Christi esse triforme & tripartitum, ut tria Christi corpora: primum quod ipse suscepit; secundum in nobis qui super terram ambulamus; tertium in illis qui sepulti jacent. Asserit in mysterio sacrificii hac de causa tres debere fieri partes; unam calicis pro Christo; alteram in patena pro vivis; tertiam in altari pro mortuis. Dicit panem illum esse carnem Christi, sanguinem animam, ut sit totus Christus. Hæsitandum dicit, utrum corpus Christi de altari sumtum in corpore nostro maneat usque in diem sepulturæ, an recipiatur invisibiliter in cœlum,

(a) Prov. XXIV. 11.

lum, an quando venam incidimus cum sanguine profluat, an cum cæteris quæ in os intrant, in secessum labatur. Epistola ejus est in suo Officiali libro, ad juvenem nescio quem, episcopum, scripta, quæ hoc continet. Ubi etiam de sputis & flegmatibus spurcissime disputat; & cum sit tam sordidæ mentis putidæque doctrinæ, se spiritalem jactat, qui omnia dijudicet, & alios carnales & animales vocat. Calicem Domini vocat sepulcrum, presbyterum Joseph ab Arimathia, archidiaconum Nicodemum, tamquam sepultores Christi; diaconos retro acclines apostolos, se in passione Domini velut contrahentes & occultare volentes; subdiaconos ad faciem erectos, mulieres libere adstantes. Aliam partem mysticæ orationis, qua corpus Domini consecratur, Christo tribuit oranti in monte Oliveti: aliam in cruce pendenti; & post, nescio quas, fatuas divisiones, aliam morienti. Cum verò presbyter inclinatur, hoc esse: *Et inclinato capite tradidit spiritum* (*a*).

(a) Jo. xix. 30.

In anno legitima jejunia ad quatuor humores refert, quibus corpus vegetatur humanum, & pro his fieri asserit in eisdem jejuniis. Duas lectiones quarta feria ad missam legi, propter duo sydera ipso die condita, ut paganis ejus verbis utar, Phœbum & sororem ejus Phœbam. Nam & sanctum David semper in Domino fortem & bellicosum, more ethnico arisse dicit in marte, quem dæmonem esse pessimum, inventorem (*b*) tumultuum atque bellorum proclamat etiam poeta gentilis dicens *Sævit toto mars impius orbe*. In evangelio majoris litaniæ, per panem intelligit fruges terræ: in pisce genita ex aquis: in ovo animalia quæ ex utroque sexu gignuntur in terris: talemque fantasiam sensus sui, evangelico præferens sensui, asserit, pro talium rerum conservatione tunc a fidelibus celebrari letanias. Nam & messes tunc in profectum sunt, inquit, & pisces tunc veniunt, & pulli campos tundunt. Addit insuper, & quasdam significationes monstruosas, & instar Antipodarum capite deorsum, pedibus sursum versis, ita ut in his præcedat res ipsa, & sequatur figura; cum e contrario umbræ legis, juxta Apostolum, res designent futurorum bonorum. Cum ab altari sumitur evangelium, ipsum altare significat Jerusalem, unde evangelium processit. Locus altaris, locum illum significat, ubi Jacob dormiens angelos vidit. Romanus pontifex, cum sabbato ante palmas eleemosynam dat, mulierem significat, quæ Dominum unxit.

(b) *al.* incentorem.

Jam de sacerdotum & ministrorum sacris vestibus, de vasis divini ministerii, de cantorum tabulis, de signis aereis, de ipsis etiam indumentorum & calceamentorum fimbriis, coloribus, & speciebus, de officiis quoque sacris, & psalmorum distributionibus, quam inepta & fatua & omni risu digna contingit; quasi ei soli licuerit post legem & prophetas, post evangelia & apostolos, res typicas & mysticas in ecclesia statuere; ita ut mysteriorum ejus prævaricator habeatur qui usu & consuetudine simplici aliud quid celebrare præsumserit. Dicit se in talium fantasiarum adinventionibus S. Augustini auctoritatem sequi, eo quod obscura quæque & ambigua tandiu ille tractari jubeat atque versari, donec ad dilectionem Dei vel proximi intelligentia perducatur: in quibus duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ. Nec considerat nimia novitatum cupiditate cæcatus, hæc illum de sacrarum scripturarum indagandis sensibus tradidisse: nempe libri in quibus hæc loquitur, de doctrina Christiana titulantur, de sola in his scripturæ sacræ intelligentia regulæ traduntur; multa ibi de rebus, multa de signis disseruntur; & tamen de hujusmodi significationibus, quas iste perquirit, nihil penitus dicitur: Immo in libris ad Januarium, omnem ecclesiasticarum observationum varietatem triplici genere distinguit; universas videlicet aut ex scripturæ sacræ auctoritate, aut ex generali ecclesiæ traditione, aut ex diversorum locorum multiformi consuetudine eas asserens propagatas. Et primas quidem ostendit numero esse paucissimas, sed observatione facillimas, significatione præstantissimas: secundas quoque pari religione asserit venerandas: in tertiis verò nullam omnino significationem, nullum requirens mysterium, sincerissimam atque gravissimam B. Ambrosii sententiam sequitur, ac velut cœleste oraculum sequendam proponit, quam eidem respondit de talibus consulenti: *Ad quamcumque*, inquiens, *ecclesiam deveneris, ejus morem serva, si non vis alteri esse scandalum, nec quemquam tibi*. In eisdem ad Januarium libris: Quidquid humana auctoritate statuitur, ac veluti sacramentum & mysterium tenetur, nullatenus approbandum, immo & indubie asserit resecandum.

Quid igitur novellus iste præceptor de mysteriis suis faciet? qua ratione tot vanitatum suarum commenta defendet? scripturæ sanctæ auctoritas deest, ecclesiæ in talibus generalis traditio & regula nulla est, doctrina patrum repugnat, libellum Romani ordinis tantæ auctoritatis habet, ut eum pene ad verbum nitatur exponere; & tamen, statim sibi ipse contrarius, asserit, hunc Romano archidiacono, cujus traditionibus gloriatur ignotum. Quod si scripturarum sensus ad suas fabulas trahit, & commenta erroris sui ex his fulcire conatur; quis hanc nesciat hæreticorum propriam esse insaniam, ut sua semper mendacia veritatis specie palliant, vertentes, juxta Isaiam, argentum in scoriam, & cœlestis vigorem vini terrenæ fatuitatis aquæ miscentes? Ignoscat mihi indigno & exiguo vestra paternitas, si rem necessariam fidei & salubrem ecclesiæ devota supplicatione suggessero. Claudendus est plane juxta legis præceptum bos cornipeta, & os ejus sempiterni fræno silentii constringendum; immo quia jam aut virum aut mulierem fortassis invasit, idest vel qui sibi fortis videtur, vel qui vere infirmus in fide est, scandalizavit, divinarum sententiarum capidibus (*c*) obruendus, nec carnes ejus, idest doctrina & sensus, ullatenus comedendæ. Nam quotiens de his arguitur vel monetur, nequaquam, ut piorum moris est, libenter & humiliter adquiescit; sed tunc jactantius & insolentius cornua erigens, mul-

(c) f. cuspidibus *vel* lapidibus.

multiplicat vesaniam suam sic sentire clamans omnem Germaniam, sic totam Italiam, sic ipsam Romam, se fuisse Constantinopoli, se apud Histriam sive Lucaniam, & idcirco in talibus singularis auctoritatis existere. Nec ei sat est, quod ipse tantis implicatur erroribus atque fantasiis, nisi & totum pene orbem sui complicem infamet. Persistit namque sub multorum pontificum ficta auctoritate, suum de sacrosanctæ eucharistiæ divisione ineptissimum, immo blasphemum confirmare sensum. Neque enim nos cujusquam morem ecclesiæ reprehendimus; nec alteram alteri superbe præferimus, quas omnes in Christo constat vinculo pacis unitas, & sancti Spiritus distributione distinctas; sed sensum profanum redarguimus, quem manifestissime & scripturæ sanctæ, & fidei catholicæ, & unitati ecclesiæ inimicissimum constat. Vere nulli unquam licuit corpus Christi dicere triforme, vel tripartitum, quod Apostolus unum semper & unicum proclamat dicens: (*a*) *Unus panis, unum corpus multi sumus*. Et iterum: (*b*) *Multi unum corpus sumus in Christo*. Et alibi: (*c*) *unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ*. Vere unius capitis Christi unum est omnium electorum corpus; uno spiritu vegetatum, suo capiti inseparabiliter unitum, suorum membrorum indissolubili connexione solidatum atque compactum, sola gratiarum varietate distinctum, nec mortalitate divisum, nec ipsa morte solvendum. Neque enim quia tantum figmentorum doctor cum adhuc mortaliter vivit; pater autem forsan mortuus; & pulveri redditus est, idcirco vel a Christo, si ejus membra meruerunt, vel a se invicem, quantum ad gratiam unitatis corporis Christi attinet, mortalitatis aut mortis obstaculo divisi sunt, quoniam conditio mortalitatis & mortis ad pœnam pertinet prævaricationis antiquæ, non ad spiritalis innovationis ineffabilem unitatem. Unitatem istam sola caritas compaginat, sola iniquitas dissecat, testante Apostolo (*d*): *qui adhæret Domino unus spiritus est*; & Propheta e contrario inclamante (*e*) *iniquitates vestræ diviserunt inter vos, & Deum vestrum*.

(a) 1. Cor. x. 17.
(b) Rom. xii. 5.
(c) Ph. iv. 14.
(d) 1. Cor. vi. 17.
(e) Isa. lix. 2.

Reprehendit sanctus Augustinus Thichonium, quod in libro regularum, unam de septem de corpore Domini bipartito nominaverit, mutatoque nomine irreligioso potius eam de corpore Domini vero atque simulato, vel de corpore Domini permixto asserit nuncupandam, ita sanctus pater edocuit esse nunc propter unam bonorum & malorum piscium captionem in Christi corpore permixtionem.

Divisionem verò repudiavit, quoniam indissolubilis sacramenti unitas nullam penitus recipit sectionem. Quam misera autem anxietate ventilatur, & coarctatur, cum corpus Christi humanæ corruptionis sordibus inquinari formidat; & idcirco vel in cœlum recipi invisibiliter, vel in corporis nostri velut conditorio reponi mira vanitate delirat: addit quoque usque in diem sepulturæ, metuens, videlicet ne vel tunc, nisi nescio quo invisibili modo, a nobis discretum fuerit corpus Christi, nostri corporis conditione in pulverem dissolvatur. Quid autem honoris ei confert, si ex venæ incisione, mirum cur non & narium fluxu simul fluere opinatur? an non videmus quibus & quam sordidis animalibus, sive locis fusus pateat sanguis humanus? absint ab animo fideli de mysterio salutari atque cœlesti tam ineptæ & sordidæ cogitationes: prorsus panis ille sacrosanctæ oblationis corpus est Christi, non materie vel specie visibili, sed virtute & potentia spirituali. Neque enim in agro nobis corpus Christi gignitur, aut in vinea sanguis ejus exoritur, vel torculari exprimitur. Simplex e frugibus panis conficitur, simplex e botris vinum liquatur, accedit ad hæc offerentis ecclesiæ fides, accedit mysticæ precis consecratio, accedit divinæ virtutis infusio; sicque miro & ineffabili modo, quod est naturaliter ex germine terreno panis & vinum, efficitur spiritualiter corpus Christi, idest vitæ, & salutis nostræ mysterium, in quo aliud oculis corporis, aliud fidei videmus obtentu, nec id tantum quod ore percipimus, sed quod mente credimus, libamus. Unde & fideliter petimus, ut quod ore contingimus, pura mente capiamus. Mentis ergo est cibus iste, non ventris; non corrumpitur, sed permanet in vitam æternam, quoniam pie sumentibus confert vitam æternam: pie autem sumit, qui spiritu fidei illuminatus, in illo cibo & potu visibili, virtutem intelligibilis gratiæ esurit ac sitit: & minus indulgentiæ, & salutis spiritaliter percipit .... nullatenus cogitanda vel metuenda est in hoc mysterio ulla pollutio. Christus enim Dei virtus, & Dei sapientia in eo sumitur; quæ sapientia, ut scriptura testatur, candorem lucis æternæ, & emanatio quædam claritatis Dei sinceris, & ideo nihil inquinatum in illam incurrit, attingit autem ubique suam munditiam. Corpus igitur Christi, ut prædictum est, non est in specie visibili, sed in virtute spiritali, nec inquinari potest fece corporea, quod & animarum & corporum vitia mundare consuevit.

Obsecro patres beatissimi, ut reminiscantur piissima corda vestra, & cum omni timore ac tremore cogitent, quanta extiterit in antiquis patribus cautela fidei, & cura veritatis, & quanto zelo perfidiæ semina, & impietatis scandala extirpaverint, quatenus ecclesia Christi sponsa, Agni sponsi ac Domini sui sanguine redemta & ornata sine macula inveniretur, & ruga. Taceo Sabellium & Arium, qui in summæ ac individuæ & coeternæ Trinitatis fide peccaverunt. prætermitto Nestorium, & Euticem, quos in fide incarnationis Unigeniti impia sensisse vulgatum est. nec illos contingo, qui licet eandem fidem Trinitatis tenentes, schismate obstinationis spiritu ab ecclesia recesserunt. Ad eos venio quos in cultu, & celebratione sacrorum sanctorum, seu in superstitiosis quibusdam observantiis evanescentes, antiqua sinceritas foras misit. Sunt Catafriges funesta, & Manichæi spurca celebrantes mysteria, jure damnati. Habeantur etiam Adamitæ ob impudentiam jure ab ecclesia pulsi; nudi enim viri, & fœminæ, ad imitationem Adæ, mysteria exercebant, ecclesiamque suam paradisum vocabant, & ta-

tamen a superstitiosi cultus observantia. quantum differt superstitio nuditatis. Artonitæ qui Græco eloquio ex pane nuncupantur & caseo, merito judicentur extranei, quoniam pro pane & vino evangelico in mysteriis suis, velut Cain & Abel imitatores, panem & caseum offerebant. Aquarii quoque similiter, utpote aquam solam contra præceptum evangelicum offerebant; & tamen pie considerandum quod & hi, & illi ob hoc solummodo abjecti sunt, quia in mysterio sacrificii contra evangelicum & apostolicum constitutum, vel mutare quippiam, vel addere, aut subtrahere præsumserunt. Hæc igitur in sacris rite improbata jure videntur esse punita, utpote quibus tantum mysterium impie violatur. Oro, quid commeruerunt Euchitæ Græco vocabulo ab orando nuncupati? quid Dactilici a digito; quid Aschitæ ab utre vocitati deliquerunt, ut ecclesia excluderentur? bona est oratio, & tamen primi ob nimium orationis excessum repulsi; bonum est & silentium, sed ob nimiam silendi superstitionem, ita ut digitum labiis opponerent, secundi abjecti sunt. Jam vero Askitæ quid agebant, quam leve nunc, quam non curandum, quam etiam ludicrum putaretur? utrem inflatum, & opertum ebrii circumvenientes (a) se utres novos evangelico vino repletos dicebant. Cavendum ergo patres beatissimi, & paterna vigilantia providendum, ne forte & nunc hostis antiquus, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, qui magnum de modico sæpe malum excitat, & de scintillis conflat incendia nova, per has novas fantasias in simplicium & ignorantium cordibus errorum semina nutriat. Curandum etiam ne per earum imperitissimum actorem divina volumina violentur: confert enim ea assidue cum hebræis; & quia nullam linguæ eorum, nullam literarum familiaritatem habet, frequenter, ut audio, quæ sunt recta pervertit. Nam & in hac parte tantam patres adhibuere cautelam, ut evangelia quæ beatus Hieronymus ab Esitio, sive Luciano falsata esse commemorat, inter libros non recipiendos abjecerunt. Quanto etenim magis istius emendatio debet esse suspecta, qui in tantis, ut res ipsæ demonstrant, præceptum calcat scripturæ dicentis: (b) *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.*

(a) al. circum euntes.

(b) Prov. xxii. 28.

Hæc sunt, o sanctissimi patres, quæ pro timore Dei, pro honore fidei, pro amore vestro, immo totius ecclesiæ, mansuetudini vestræ credidi intimanda. Nunc precor indignus, & obsecro per Dominum nostrum Jesum Christum, qui dilexit ecclesiam suam & seipsum credidit (c) pro ea, mundans eam lavacro aquæ in verbo, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, ut inflammemini veritatis zelo, & una cum sancto concilio expugnetis errorem insulsissimum, neque de hac solum nostra, quæ prædæ, & direptioni, & conculcationi patet, sed & ex aliis Christi ecclesiis hujus superstitionis pestilentiam exterminetis. Credite enim, Domini omni mihi veneratione dignissimi, quia nihil ita hæc misera & miserabilis plangit ecclesia, sicut veritatis, quam non audit, dispendium, & multiplicium errorum, quos tolerare compellitur, incrementum. Videtis, sanctissimi, pro qua & adversus quem supplicem pro ecclesia videlicet Christi, cui fidem & caritatem usque ad mortem debeo; adversus fabricatorem mendacii, & cultorem perversorum dogmatum, qui temporibus prudentissimorum antistitum, temporibus religiosissimi principis, contra veritatem scripturarum, contra auctoritatem ecclesiasticorum patrum, contra omnem rationis ordinem, ecclesiæ Dei vivi, qui est columna & firmamentum veritatis, ausu temerario atque sacrilego, tanta errorum & superstitionum scandala inferre conatus est; quæ procul dubio habent initium, truncum, & medium putridum, & finem ruinosum. Nam aut humiliter confitebitur errorem, ut possit dignam præbere satisfactionem; aut si insaniarum suarum commenta pertinaciter atque impudenter asserere maluerit, quod ei non expedit, nec optamus, habet præcedentium in talibus rebus, ut supra ostendimus, exempla, quorum exitus pertimescat.

(c) al. tradidit.

AD SYNODUM CARISIACAM

Anno 838.

ADDITIO.

IN NOMINE DOMINI JESU CHRISTI,

Incipit opusculum de causa fidei, apud Carisiacense episcoporum concilium nuper habita.

Ex Marten. Veter. monum. to. ix. col. 649.

RES nuperrime apud Carisiacum palatium, in generali & valde celebri episcoporum concilio, super quibusdam causis fidei & observationibus ecclesiasticis acta est, adeo memorabilis & salubris, ut licet in omnium fere notitiam propalata sit, dignissimum tamen existat, quæ ad utilitatem & ædificationem fidelium litteris mandari, & cunctorum sensibus solertissime debeat commendari.

Cum enim in sacro-sancto sacerdotali conventu, inspirante Domino, qui in nomine suo congregatis medium se affuturum promisit, clarus fidei ac veritatis fulgor aperitur, non oportet divinum munus obtegi, sed ad illuminationem ecclesiæ, & laudem nominis Dei aperta luce omnibus declarari, ipso Domino dicente: (d) *Neque accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in*

do-

(d) Matth. v. 15.

domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est. Hac igitur intentione, ut Deus inspicit, præfatam rem laudabiliter, atque utiliter gestam, tenui licet eloquio brevissime, quantum potero, ceteris (a) tradere, & piorum auribus, Christo Domino auxiliante, inculcare curabo. Quod præcipue nobis, idest universo clero ecclesiæ Lugdunensis necessarium duxi, ut quorum fides hactenus infausti & fantastici erroris fabulis improbe afflicta est, nunc paterno adjuta ac roborata suffragio, & evasisse se gaudeat, & vicisse.

(a) al. literis.

Auctor hujus inauditi execrandique erroris Amalarius omnibus notus est. Hic in tantum præsumptionis erupit, ut spreta scripturarum veritate, calcata sanctorum patrum auctoritate, doctrina damnabili sinceritatem fidei catholicæ violaverit, & simplicem ecclesiasticæ observationis cultum fallaciarum nebulis involvere ac decolorare ausus sit. Quam vanitatum suarum pestiferam vanitatem, non tam viva quam mortua voce, sed & librorum multiplicium monumentis longo jam tempore, ubi poterat, velut sator nocturnus tritico agri Domini zizania interserens, longe lateque disseminaverit, scripturarum testimoniis abutens ad aniles ineptias suas, & orthodoxorum patrum sententias coaptans fabulis suis.

Sensit, immo ingemuit hoc malum præsens ecclesia, cum in celeberrimo presbyterorum conventu, præsentibus chorepiscopis & archidiaconis, præsentibus etiam nonnullis aliis ex clero, tam inepta & fidei contraria docere præsumsit, ut omnium horret auditus; cum postmodum etiam detestandum opusculorum suorum codicem omni parrochiæ nostræ velut legendum transcribendumque ingessit; sed & ante paucos dies cum alium librum suum huc detulit dementissimus, adinventionum suarum fantasmatibus plenum. Quæ omnia magis odio & oblivione, quam relatu digna libenter nunc silentio præterirem, nisi hæc vel tenui commemoratione perstringere, rei gestæ, quam explicandam suscepi, ordo & causa deposceret. Neque enim finis quæstionis potest rite agnosci, nisi ante initium sollicitius prænoscatur.

Asserit itaque doctor præfatus inter alia corpus Christi triforme, & tripartitum esse, immo tria esse Christi corpora. Corpus Christi quod in sacramento a fidelibus sumitur, vel in cœlum invisibiliter recipi, vel in corporibus sumentium manere usque in diem sepulturæ, vel ex incisione venarum cum sanguine fluere, vel in secessu labi opinatur. Diaconos altari cum assistunt inclines, asserit significare apostolos in passione Domini metuentes atque latitantes; subdiaconos, mulieres cruci intrepide assistentes; presbyterum, Joseph ab Arimathia; archidiaconum, Nicodemum; calicem, sepulcrum; oblationem Dominici corporis dicit crucifixionem; lignum ipsum designare dicit doctores; lignum unde pendet, crucem; funem quo attrahitur, fidem; tintinnabulum quo resonat, linguam; manum trahentis cum levatur, vitam contemplativam; cum deponitur, activam. Exorcismos Cathecumenorum ad spiritalem emundationis affectum simpliciter depromendos, ad quinque sensus corporeos nimia carnalitate convertit.

Hisdem ipsis, sicut aures & nares, ita & oculos tangendos melius indicat. Antiphonarium Johannis Apocalypsi comparat. Atque has omnes & innumeras alias nænias per sanctum dicit Spiritum revelari, sibi usurpans testimonium Petri apostoli dicentis: (b) *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* Ex quo manifeste & se prophetam, & doctrinam vanissimam & risu dignam, heu miserabiliter deceptus! vult credi prophetiam. Verum ut quod cœptum est breviter explicetur; ubi doctrinæ hujusmodi contagium ad subversionem simplicium in hac ecclesia disseminari cœpit, pastor de commissi gregis salute sollicitus, cum multi mœroris amaritudine religioso principi causam innotuit, conquerens ac deplorans magnum ecclesiæ vulnus, & execrandam fidei maculam, sub istiusmodi novitatum præsumptione nutriri, nisi velocius Deo debita ejus providentia subveniret pii principis cura ardenter ac laudabiliter in Dei rebus sollicita, cum ob pleraque ecclesiæ negotia in prædictum palatii locum reverendos patres episcopos convenire jussisset, causam ad cognitionem atque examen concilii eorum proferri fecit, cumque in eorum auribus, tam inepta & profana novarum adinventionum commenta recitarentur, ipso quoque qui ea de cordis sui audacissima vanitate protulerat præsente; & res blasphemas religiosus horreret auditus, exigunt ab eo, si vere sua esset doctrina. Negare non potuit, utpote quæ in libris quamplurimis ab ipso editis fere ubique vulgata sit. Interrogant ubi hæc legerit. Tunc ille maximo constrictus articulo, rem quæ neque de scripturis sumta est, neque de catholicorum patrum dogmatibus tracta, sed nec ab ipsis etiam hæreticis præsumta; quia aliud quod diceret penitus non habebat, in suo spiritu se legisse respondit. Sed mox tam superbam & fatuam responsionem veneranda synodus exsecrans, dixit; vere ille fuit spiritus erroris. Meminerant enim beatum dixisse Apostolum: c *Novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium:* De qualibus & Ezechiel dicit: (d) *Væ prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.* Et iterum: (e) *Videntes vana & divinantes mendacium, dicentes; Hæc dicit Dominus, cum Dominus non sit locutus.* Unde & istiusmodi præsumtores Deus per eundem prophetam suo deceptos esse judicio, testatur, dicens: (f) *Et propheta cum erraverit a me, & locutus fuerit verbum in nomine meo, quod non præcepi ei, ego Dominus decepi prophetam illum.* Quos omnes spiritu Dei vacuos, & spiritu proprio inflatos, alienandos penitus a sanctorum cœtu terribiliter denuntians in concilio ait: g *Populi mei non erunt, & in scripturas domus Israel non scribentur, nec terram Israel ingredientur;* cumque, illo reticente ac de mendaciorum

suo-

(b) 1. Pet. i. 21.

(c) 1. Tim. iv. 1.

(d) Ezech. xiii. 3.

(e) Ibid. xxii. 28.

(f) Ezech. xiv. 9.

(g) Ezech. ii. 20.

ANNO CHRISTI 838.

suorum deprehensis fallaciis confusa, veneran-
da synodus plurima loqueretur, deliberatum
est, doctrinam hanc esse omnino damnabilem,
& ab omnibus catholicæ fidei cultoribus fundi-
tus respuendam; præcipiente nobis Apostolo
(a) Hebr. XIII. 9. ac dicente: *(a) Doctrinis variis & peregrinis
nolite abduci*. Diversam esse istam doctrinam
a sinceritate veræ fidei & omnino ab eccle-
sia peregrinam, quippe quam nemo ortho-
doxorum patrum novit, nulla veritatis ra-
tio fulcit; sed novitius atque adventitius error
induxit; umbras & figuras in ceremoniis te-
stamenti veteris extitisse; novum adventum
Christi veritate fulgere, & fidei puritate,
atque observantiæ simplicitate consistere,
(b) 2. Cor. v. 18. testante Apostolo: *(b) Vetera transierunt,
ecce facta sunt nova. Omnia autem ex Do-
mino, qui reconciliavit nos sibi per Christum*.
Omnia igitur, idest & vetera & nova, &
typum legis & evangelii veritatem unius
& solius Dei, non cujusquam hominis aut an-
geli auctoritate constare. Unde nemini deest
omnino post utriusque testamenti ministros
divino spiritu illustratos, divina auctoritate
subnixos, in quibus & per quos ea quæ di-
versis temporibus ad salutem populi sui con-
grua judicavit, evidenter Deus, & operatus
est, & locutus, licuisse aut licere nova fi-
gurarum genera vel mysteriorum sacramenta
sancire, & ideo rationabile obsequium ec-
clesiæ sive in ornatu vestium, sive in mul-
tiplici vasorum ministerio, in simplicitate
veritatis, & fidei puritate, procul omni su-
perstitionis phantasmate, remota omni ne-
bulosi dogmatis vanitate, pure Deo & sim-
pliciter exhibendum esse; in his honorem re-
ligionis, reverentiam divini cultus, læti-
tiam Christianæ devotionis, non figuras ali-
quas vel mysteria vanitatis. Jam verò illud
quod corpus Christi triforme & tripartitum
dicere, immo tria Christi corpora inauditæ
temeritatis audacia asserere præsumsit, in
tantum sacerdotes Domini exsecrati sunt, ut
hoc, sicut supra ostensum est, de spiritibus
erroris, & doctrinis dæmoniorum sumtum
dicere minime dubitarint, tamquam cum an-
gelo Domini detestantes satan, qui dextris
Jesu magni & veri sacerdotis adversari co-
natur, & exsufflantes dicerent *(c) Incre-*
(c) Zachar. III. 2. *pet Dominus in te Satan, & increpet in te
qui elegit Jerusalem*.

Corpus autem Domini, quod in mysterio
a fidelibus sumitur, absit ut tam sordida
vel superstitiosa mente quis appetat, ut
aliquid horum quæ immundissime auctor do-
ctrinæ confinxit, in suo animo & cogitatio-
nibus versari permittat. Quapropter cum
omni desiderio & supplicatione pietatis di-
vinam misericordiam implorandum, ut non
solum ab auribus, verum etiam a cordi-
bus nostris, talium fantasmatum ac sordium
labe remota .... sempiternum munditiæ suæ,
mentes nostras emundet; quatenus, tam di-
vinum gloriosumque mysterium puro sensu
cogitantes, pura pietate sumentes, incorru-
ptæ purificationis gratiam consequamur.
(d) Jo. xv. 1. Cum enim Dominus dicat: *(d) Ego sum
vitis vera, & Pater meus dat vobis panem*
(e) Jo. vi. 32. *de cœlo verum; & (e) caro mea vere est*
(f) Ibid. 55. *cibus, & (f) sanguis meus vere est po-
tus, & qui manducat me & ipse vivet pro-*

A *pter me*; Sicut nihil vitæ æternæ cibo nisi
vera animæ refectio appetenda est; ita ni-
hil penitus cogitandum, nisi quod spirita-
le & immortale est. Quid autem mirum si
fidei gratia & virtute divina talis cibus sic
sumitur, ut absorbeatur quod mortale est
a vita? *(g) Hic est*, ait Dominus, *panis de
cœlo descendens, ut si quis ex ipso manduca-* (g) Jo. vi. 50.
verit non moriatur. Sed quid pertinet ad
virtutem Sacramenti, quod pertinet ad vi-
sibile Sacramentum? Qui manducat intus,
non foris; qui manducat in corde, non
qui premit dente. Credere enim in eum,
hoc est manducare panem vivum; qui cre-
dit manducat; invisibiliter saginatur, quia
& invisibiliter renascitur. Sacramenta sunt
B ista; ideo autem dicuntur Sacramenta, quia
in eis aliud videtur, aliud intelligitur.
Quod videtur speciem habet corporalem;
quod intelligitur fructum habet spiritalem.
Manet igitur in mente fidelium incorrupta
venerabilis mysterii virtus, & efficacissima
potentia, purgans delicta, emundans con-
scientias, perficiens gratiam redemtionis &
salutis. Unde ait beatissimus Joannes: *(h)
Et sanguis filii ejus Jesu Christi emundat nos* (h) 1. Jo. 1. 7.
ab omni peccato. Vas quoque electionis Pau-
lus: *(i) Quanto magis*, inquit, *sanguis Chri-* (i) Hebr. IX. 14.
*sti qui per Spiritum Sanctum semetipsum ob-
tulit immaculatum Deo, emundavit conscien-
tiam vestram ab operibus mortuis ad servien-*
C *dum Deo viventi?* Sed & princeps Aposto-
lorum Petrus: *(k) Scientes*, ait, *quod non* (k) 1. Petr. 1. 18.
*corruptibilibus auro & argento redemti estis
de vana vestra conversatione paternæ tradi-
tionis, sed pretioso sanguine, tanquam agni
incontaminati & inviolati Christi*. Non ergo
corruptibili redemti sumus. Hoc fidelis su-
mit ad vitam, indignus ad pœnam; hoc
pretium redemtionis & viaticum salutis u-
nusquisque fidelium sub hora mortis fideli
pietate exposcit. Hoc se peccatorum ve-
niam adepturum, a malignorum spirituum
incursu ipsa morte tuendum, ad paradisi a-
mœna præsumit admittendum. Cumque pul-
vis revertitur in terram suam, unde erat,
D spiritus tamen hujus muneris solatio fretus,
hujus gratiæ præsidio munitus, redit ad Do-
minum qui dedit illum, nec in depositione
corruptibilis corporis sui amittens incorru-
ptibilem gratiam corporis Christi. Hæc prout
deo annuente potui de concilio venerabi-
lium episcoporum ad ædificationem ecclesiæ
Dei, & confirmationem catholicæ fidei nu-
per habito, brevi paginula annotare cura-
vi, verba eorum & sensus quibus valui ver-
bis, & scripturarum testimoniis explicans
& excogitati nuper, & exsecrandi erroris
confutationem in omnium, qui hæc legere
vel audire voluerint, notitiam perferens,
E ut repudiata atque damnata profani dog-
matis fabulosissima vanitate, & vanissima
fabulositate, procul abjectis & libris & ver-
bis mendacissimis vaniloqui doctoris, de pu-
rissimo scripturarum fonte, de sincerissima
patrum doctrina, de venerabilis concilii au-
ctoritate, fidei & scientiæ hauriamus fluen-
ta, servantes sollicite semel traditum nobis
fidei thesaurum, & fugientes oppositiones
scientiæ falsi nominis; & profanas vocum
novitates, de quibus Apostolus fidei disci-
pulo

ANNO CHRISTI 838.

pulo ait: *(a) O Timothee depositum custodi,
devitans profanas vocum novitates, & oppo-
sitiones falsi nominis scientiæ, quam quidam
promittentes circa fidem exciderunt*. Cum
(a) 1. Tim. VI. 20. ergo istiusmodi pseudoscientia, & profana
vocum novitas fidei excidium, & naufra-
gium faciat, velut scyllam quandam, &
carybdim eam vitemus, metuamusque inti-
ma cordis formidine, ne forte jam in illo
tempore, esse cœperimus, de quo idem ter-
(b) 2. Tim. IV. 3. ribili denunciatione clamat Apostolus: *(b)
Erit enim tempus cum sanam doctrinam non
sustinebunt: sed ad sua desideria coacervabunt
sibi magistros, prurientes auribus, & a ve-
ritate quidem auditum avertent, ad fabulas
autem convertentur*; statimque subjungit:
B *Tu verò vigila*, videlicet ne dormientibus
patris familiæ servis, inimicus homo super-
seminet zizania in medio tritici. Audiamus
eundem Apostolum alteri carissimo disci-
(c) Tit. III. 4. pulo dicentem *(c) Stultas autem quæstio-
nes, & genealogias & contentiones, & pu-
gnas legis devita; sunt enim inutiles &
variæ*. Et protinus adjungit: *Hæreticum
hominem post unam & secundam correptio-
nem devita: sciens quia subversus est hu-
jusmodi & peccat proprio judicio condem-*
(d) 1. Tim. VI. 3. *natus*: Sed & alio loco dicit: *(d) Si quis
autem docet & non adquiescit sanis sermoni-
bus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ se-
cundum pietatem est doctrinæ, superbus est,*
C *nihil sciens, sed languens*. Circa quæstiones
& pugnas verborum, nonne videtur Aposto-
lus in his verbis, velut digito monstrare
præfatum nostri temporis vaniloquum præ-
sumtorem, qui spernens sanos sermones
Domini Jesu Christi, conculcans doctri-
nam pietatis, totus circa novas quæstiones,
& inutiles adinventiones languidus & inquie-
tus oberrat? Dominus enim noster Jesus
Christus, qui est verus & veritas, verissimum
corporis & sanguinis sui mysterium in evan-
(e) Jo. vi. 53. gelio exponere dignatus ait: *(e) Amen a-
men dico vobis, nisi manducaveritis carnem
filii hominis, & biberitis ejus sanguinem,
non habebitis vitam in vobis. Caro enim mea*
D *vere est cibus & sanguis meus vere est potus.
Qui manducat carnem meam, & bibit sangui-
nem meum, in me manet, & ego in eo. Sicut
misit me vivens Pater, & ego vivo propter
Patrem, & qui manducat me, & ipse vivit
propter me*. Panis enim Dei est qui descen-
dit de cœlo, & dat vitam mundo; *& panis
quem ego dabo, caro mea est pro mundi vi-
ta*. Ecce sanos sermones Domini nostri Jesu
Christi, ecce doctrinam pietatis, ecce ver-
(f) Jo. vi. 63. ba vitæ æternæ, de quibus ipse ait; *(f)
Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vi-*
(g) Ibid. 68. *ta sunt*. Et Petrus ad illum: *(g) Domine*,
inquit, *verba vitæ æternæ habes*. Audiamus
E ergo verba vitæ ex ore vitæ. Carnem suam
dicit a fidelibus manducari, & sanguinem
suum potari. Vere illum cibum carnem
suam esse, vere illum potum sanguinem su-
um existere confirmat. Seipsum asserit a fi-
delibus suis comedi, & sine hoc cibo nemi-
nem vere per hunc mundum vivere testatur;
hunc esse panem de cœlo descendentem, id
est carnem quam ipse tradidit pro mundi
vita. hic panis cœlestis, quia cœleste, im-
mo supercœleste verbum, nostri quidem ge-

neris, sed cœlestis originis caro factum est,
& habitavit in nobis; neque carnem illam
Dei genitrix ex voluntate viri, sed ex su-
perventu Spiritus Sancti & obumbratione
concepit virtus Altissimi. Ideo & de hoc
pane olim fuerat prophetatum: *(h) Panem* (h) Ps. lxxvii. 25.
*cœli dedit eis, panem angelorum manducavit
homo*. Verbum enim Dei manens in cœlesti-
bus supernis panis angelorum caro factum
est, ut panem angelorum manducaret homo.
Quomodo igitur iste profanæ novitatis præ-
sumptor, & quantum in se est, tantæ pieta-
tis violator, per quam in Christo fideles,
& in suis fidelibus Christus manens caput
corporis ecclesiæ existit. Quomodo, inquam
unum cœlestem panem in tria dividit? aliud
illic asserens esse Christum, aliud viventes
fideles, aliud jam defunctos. Et Christum
quidem calicis particula contineri, viventes
in patenæ fragmentis, defunctos autem in
tertia quadam altaris particula censeri. Ita
errore sacrilego implicatur, ubi Dominus
Jesus Christus asserit semetipsum a fidelibus
manducari, & vere carnem suam esse ci-
bum, vere sanguinem suum potum; iste
contendit vivos comedi, & defunctos. Ar-
guit ipso in se loquente Apostolus hunc er-
rorem. *(i) Calix*, inquiens, *benedictionis* (i) 1. Cor. x. 16.
*cui benedicimus, nonne communicatio sangui-
nis Christi? & panis quem frangimus, nonne
communicatio corporis Christi est?* Iste autem
e contrario in presbyterorum concilio do-
cet, sanguis ille anima Christi est. Quid
hac novitate profanius? Apostolus omni di-
visionis suspicione sublata, clamat assidue:
Multi unum corpus sumus in Christo. Et ite- Rom. x. 15.
rum: *(k) Solliciti servare unitatem spiritus* [k] Ephes. IV. 4.
*in vinculo pacis, unum corpus, & unus spi-
ritus, sicut vocati estis in una spe vocationis
vestræ*. Et rursus, caput & corpus, Christum
& ecclesiam unum Christum esse contestans,
dicit: *(l) Sicut enim corpus unum est, &* (l) 1. Cor. XII. 12.
*membra multa, omnia autem membra corporis
cum sint multa, unum corpus sunt. Ita &
Christus*. Unde & Corinthios male divisos,
& texturam Dominici corporis schismatibus
disrumpentes objurgans, clamat: *(m) Divi-
sus est Christus?* Hanc quoque unitatem in (m) 1. Cor. 1. 13.
sacrificio sacrosancto mysterio asserens desi-
gnari *(n) Unus panis*, inquit, *unum corpus* (n) 1. Cor. x. 17.
*multi sumus, omnesque de uno pane participa-
mus*. Ita igitur omnes tam antiqui quam
moderni, tam viventes quam dormientes,
in Christo unus panis sumus, Christo incor-
porati & uniti, ut tamen omnes ad vitæ &
salutis gratiam capiendam de uno partici-
pemur: illo videlicet qui descendit de cœ-
lo, & dat vitam mundo. Sic omnes sancti
sunt lapides vivi, sed per eum vivificati, de
quo illis per Petrum apostolum dicitur *(o)
ad quem accedentes lapidem vivum, & ipsi* (o) 1. Petr. II. 4.
tanquam lapides vivi superædificamini. Sic
omnes efficiuntur lux, dicente Domino, *(p)* (p) Mat. v. 14.
Vos estis lux mundi, sed ex illo illuminati,
de quo evangelista ait *(q) Ecce lux vera* (q) Jo. 1. 9.
*quæ illuminat omnem hominem venientem in
hunc mundum*. Sic ergo & unus panis exi-
stunt, sed illius participatione vitalem sub-
stantiam trahentes, qui dicit. *(r) Ego sum* (r) Jo. vi. 41.
panis vivus, qui de cœlo descendi. Partici-
pantur quidem, & communicant sibi invi-

Kkk cem

ANNO CHRISTI 838.

cem omnes fideles per societatem & communicationem spiritus, per unitatem fidei, spei & caritatis, dicente Apostolo: (a) *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & caritas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis.* (a) 1. Cor. XIII.13. Omnis tamen hæc participatio & communicatio, quæ illis non utique de invicem, sed ad invicem existant, ad illum tendit, & ex illo solo vegetatur, qui est fons vitæ, de quo beatus Johannes dicit. (b) *Quod vidimus, & audivimus, annuntiamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum, & communio nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.* (b) 1. Jo. 1.3. Christus enim Jesus caput & vertex Ecclesiæ, & idcirco ad vitæ æternæ commercium illi connectitur & cohæret, & in illum tota concurrit ecclesia, ut fonte capitis totum corpus irrigetur, & vivat dicente Apostolo: (c) *Veritatem autem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in caritate.* (c) Ephes. IV.15. Et iterum: (d) *nemo vos seducat*, volens in humilitate & religione angelorum, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per connexum & conjunctionem subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei. (d) Ephes. V. 6. Hanc unitatem ineffabilem ecclesiæ, idest corporis sui, ipse Dominus Jesus, quem omnium caput significabat, dicens: (e) *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus pastor.* (e) Jo. X. 16. Pro hac adunatione, & unitate corporis sui suscepit mortem, testante evangelista. Quia Jesu moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, sed ut filios, qui erant disperti, congregaret in unum, pro hac Deum Patrem in qua nocte tradebatur exorare dignatus est, dicens: (f) *Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos.* (f) Jo. XVII.11. Et post pauca: *non pro his autem rogo tantum, sed pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, & ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum sicut nos unum sumus; ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Hæc est ineffabiliter mirabilis unitas Domini Jesu, & corporis ejus, quam nemini licitum est violare aut dividere, præcipiente lege de agno paschali: (g) *Os non comminuetis ex eo.* (g) Jo. XIX.36. Vere enim quantum in se est, os agni nostri comminuit, qui virtutem & robur tantæ compaginis infringit. Hujus unitatis mysterium, jam olim in Adam & Æva præfiguratum, & in novissimis temporibus in Christo & in ecclesia revelatum Adam prophetavit: Apostolus exposuit dicens: (h) *propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum*, inquit, *hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia;* (h) Ephes. V. 31. quod ipse Dominus Jesus in evangelio memorans adjunxit dicens: *Itaque jam non sunt duo; sed una caro. Quod ergo Deus junxit, homo non separet.* Volumus scire quanta vigilantia cavendus sit, quantumque nefas præsumat, qui hanc unitatem violare ac dissolvere conatur? audiamus beatum Johannem apostolum dicentem: *Carissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. In hoc cognoscitur spiritus Dei. Omnis spiritus, qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; & omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est; & hic est Antichristus.* Audiat ergo hoc etiam iste, qui ambulans frustra inflatus sensu carnis suæ, & non spiritum Dei sequens, sed spiritum suum, Jesum, quantum in se est, solvit ac dissipat, dividens eum in tres partes, in tres formas, & in tria corpora. Audiat, inquam & æterno silentio conticescat: *Omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus.* Audiamus & apostolum Paulum, nos in semel tradita fidei veritate solidantem, atque dicentem: *Si quis vobis evangelizaverit præterquam quod accepistis, anathema sit.*

Ignoscat mihi indigno, o domini venerabiles, vestra dilectio, quia hæc non superbiæ fastu, nec malitiæ alicujus instinctu, sed amore ecclesiæ hujus dominæ & nutricis meæ loquor, cui non solum, prout Deus inspirare dignatur, exhortationis verbum, sed omne debeo caritatis & pietatis obsequium; præsertim hoc tempore, quo tam lacrymabili calamitate, peccatis nostris exigentibus, afflicta est, ut habeat episcopum sine potestate, magistrum sine veritate. Nunc ad finem sermonis commodum duxi paucas ecclesiasticorum patrum sententias ponere, quibus adversus omnia fallaciarum commenta, quæ huic ecclesiæ ineptus fabulator conatur ingerere, velut turribus & propugnaculis muniamur, fiatque in nobis, divina favente gratia, quod Apostolus optat & obsecrat, dicens: (i) *Obsecro autem vos, fratres, ut & idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententia.* (i) 1. Cor. 1.10. & iterum: *Sicut ergo accepistis Jesum Christum dominum, in ipso ambulate radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide.* Itaque alio loco: *Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si quæ societas spiritus, si quæ viscera & miserationes, implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandemque caritatem habentes, unanimes idipsum sentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam.* Et alibi: *Et si quid*, ait, *aliter sapitis, & hoc vobis revelavit Deus.* Veruntamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula. Panem, qui in mysterio sumitur, corpus & carnem Christi esse, immo ipsum esse Christum & Dominum, ex libro sancti Cypriani de oratione Dominica, panem nostrum quotidianum, (invenimus.)

Panis vitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed Dominus noster est; & quomodo dicimus Pater noster, quia intelligentium & credentium pater est; sic & panem nostrum vocamus, quia Christus eorum qui corpus eorum contigimus, panis est.

ANNO CHRISTI 838.

Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam ejus quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviori delicto, dum abstenti, & non communicantes a cœlesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur, ipso prædicante & dicente: *Ego sum panis vitæ qui de cælo descendi; si quis ederit de hoc pane, vivet in æternum. Panis autem quem ego dedero, caro mea est pro sæculi vita.* Joh. 6.41. Quando ergo dicit in æternum vivere si qui ederit de ejus pane, ut manifestum sit eos vivere qui corpus ejus attingunt, ita contra timendum est & orandum, ne dum quis abstentus separatur a Christi corpore, extraneus remaneat a salute, comminante ipso & dicente: *Nisi ederitis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, Joh. 6.54. & ideo panem nostrum, idest Christum dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & vivimus, a sanctificatione ejus & corpore non recedamus.

Item ex tractatu Psal. 80. S. Hieronymi.

Vis accipere Domini cibos? vis comedere ipsum Dominum tuum & Salvatorem? Audi quid dicat: *Dilata os tuum, & implebo illud.* Psal. 80.11. Dilatate ora vestra, ipse est & Dominus & panis. Ipse hortatur nos, ut comedamus, & ipse noster cibus est, quantumcumque dilataveris, tantum accipies.

Item ex homilia S. Augustini.

In altaris mysterio Dominum sumi, nec aliqua posse divisione partiri, qualem vocem Domini audistis invitantis nos. Quis invitavit? quos invitavit? & quid præparavit? Invitavit Dominus servos & præparavit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? & tamen ait: *Qui manducat me, vivit propter me.* Joh. 6.57. Quando Christus manducatur, vita manducatur, nec occiditur, ut manducetur; sed mortuos vivificat quando manducatur. Reficit, sed non deficit. Non ergo timeamus, fratres, manducare panem istum, ne forte finiamus illum, & postea quæ manducemus non inveniamus. Manducatur Christus, vivit manducatus, quia resurrexit occisus; nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit, & norunt fideles quemadmodum manducent carnem Christi. Unusquisque accipit partem suam; unde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo; totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem. Implevit illam, nec recessit ab illo; veniebat in carne ut eum homines manducarent, & manebat integer apud Patrem, ut angelos pasceret. Quod enim scitis, & qui scitis, & qui nescitis, scire debetis. Quando Christus factus est homo, panem angelorum manducavit homo. Unde, quomodo, qua via, quibus meritis, qua dignitate panem angelorum manducaret homo, nisi creator angelorum fieret homo?

Item S. Gregorii de eadem re, ex homilia Natalis Domini.

Qui ergo æternus permanens temporalis apparuit, alienum est ubi descendit; & quia per prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum*, Isa. 40.6. factus homo, fœnum nostrum vertit in frumentum, qui de seipso ait: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Joh. 12.24. Unde & natus in præsepio reclinatus ponitur, ut fideles omnes, videlicet sancta animalia carnis suæ frumento reficeret, ne ab internæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Item ejusdem in alia homilia de eadem re.

Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis. Fecit quod monuit, ostendit quod jussit, bonus pastor pro ovibus animam suam posuit, ut in sacramento nostro corpus suum, & sanguinem verteret, & oves quas redemerat carnis suæ alimento satiaret.

Ejusdem de ea re ex dialogorum libris.

Hæc nanque singulariter victima ab æterno interitu animam salvat, quæ illam nobis morte unigeniti per mysterium reparat: qui licet surgens a mortuis, jam non moritur, & mors ei ultra non dominatur: tamen in semetipso immortaliter atque incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc mysterio sacræ oblationis immolatur. Ejus quippe ibi corpus sumitur, ejus caro in populi salute partitur, ejus sanguis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium sumitur.

Mysterium vestis Christi, idest corporis ejus, scindi non oportere ex libro S. Cypriani de ecclesiæ unitate.

Dominus dicit. *Ego & Pater unum sumus:* Joh. 10.30. Et iterum de Patre & Filio & Spiritu Sancto scriptum est: *Tres unum sunt;* Joh. 5.7. & quisquis credit hanc veritatem de divina firmitate venientem, sacramentis cœlestibus hærentem scindi in ecclesia posse hoc unitatis sacramentum, hoc vinculum concordiæ inseparabiliter cohærentis ostenditur, quando in evangelio tunica Domini nostri Jesu Christi non dividitur omnino, nec scinditur, sed sortientibus de veste Christi, quis Christum potius indueret, integra vestis accipitur, & incorrupta atque indivisa tunica possidetur. Loquitur ac dicit scriptura: *De tunica autem, quia de superiore parte non consutilis, sed per totum textilis fuerat, dixerunt ad invicem: Non scindamus illam, sed sortiamur de ea cujus sit.* Joh. 19.23. Unitatem ille portabat de superiore parte, idest de cœlo & patre venientem, quæ ab accipiente scindi omnino non poterat, sed totam semel & so-

& solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat. Possidere non potest indumentum Christi, qui scindit, & dividit ecclesiam Christi. Contra denique cum Salomone moriente regnum ejus & populus scinderetur, Achias propheta Jeroboam regi obvius factus in campo in duodecim scissuras vestimentum suum discidit dicens: [3. Reg. 11. 31.] *Sume tibi decem scissuras, quia hæc dicit Dominus: Ecce scindo regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem sceptra, & duo sceptra erunt ei propter servum meum David, & propter Jerusalem civitatem quam elegi, ut ponam nomen meum illuc.* Cum duodecim tribus Israel scinderentur, vestimentum suum propheta Achias discidit. At vero quia Christi populus non potest scindi, tunica ejus per totum textilis & cohærens divisa a possidentibus non est, individua, copulata, contexta, ostendit populi nostri, qui Christum induimus, concordiam, cohærente sacramento vestis & signo, declaravit ecclesiæ unitatem. Quis ergo sic sceleratus & perfidus, quis sic discordiæ furore vesanus, ut aut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem Dei, vestem Domini, ecclesiam Christi.

Ille sacerdos vice Christi vere fungitur, quidquid Christus fecit imitatur, & sacrificium verum & plenum tunc offert in ecclesia Deo Patri, si sic incipiat offerre quomodo Christum ipsum videt obtulisse. Non est ergo quod aliquis existimet sequendam esse quorundam consuetudinem; quærendum est enim ipsi quem sint secuti: nam in sacrificio quod Christus obtulit, nonnisi Christus sequendus, utique id nos obaudire & facere oportet quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandavit, quando ipse in evangelio dicat: [Joh. 15. 15.] *Si feceritis quod mando vobis, jam non dicam vos servos, sed amicos.* Et quod Christus debeat solus audiri, Pater etiam de cœlis contestatur dicens: [Matt. 17. 5.] *Hic est filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, ipsum audite.* Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere quid alius ante nos faciendum esse putaverit, sed quod qui ante omnes est Christus, prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei virtutem. Cum per Esaiam prophetam Deus loquatur & dicat: [Matt. 15. 9.] *Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.* Et iterum Dominus in evangelio hoc idem repetit dicens: *Rejecistis mandatum Dei ut traditionem vestram statuatis.* Sed & alio loco ponit & dicit: [Marc. 3. 9.] *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum.* [Matt. 5. 19.] Quod si nec minima de mandatis Dominicis licet solvere, quanto magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum Dominicæ passionis, & nostræ redemptionis sacramentum pertinentia fas non est infringere, aut in aliud quam quod divinitus institutum sit, humana traditione mutare? tota ipsa redempta civitas, hoc est congregatio societasque Sanctorum, universale sacrificium offertur Deo per sacerdotem magnum: qui etiam seipsum obtulit in passione pro nobis, ut tanti capitis corpus essemus, secundum formam servi. Hanc enim obtulit, in hac oblatus est, quia secundum hanc mediator est. In hac sacerdos, in hac sacrificium est. Cum itaque nos hortatus esset Apostolus, *ut exhibeamus corpora nostra hostiam vivam*, intulit post aliquanta: [Rom. 12.] *Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eosdem actus habent; ita multi unum corpus sumus in Christo: singuli autem alter alterius membra;* hoc est sacrificium Christianorum, multi unum corpus in Christo, demonstratur quod in eadem re quam offert ipsa offeratur.

Ecclesiarum diversitates fidei unitate constare, ex libris S. Cypriani de unitate fidei.

Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia una est, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur, quomodo solis multi radii, sed lumen unum, & rami arboris multi, sed robur unum tenaci caritate fundatum. Et cum de fonte uno rivi plurimi defluunt, numerositas* licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen servatur in origine. [* al. universitas.] Avelle radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramum, fructus germinare non potest; a fonte præcide rivum, præcisus arescit. Sic ecclesia Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur. Ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit, profluentes largiter rivos latius pandit, unum tamen caput est, & origo una, & una mater fœcunditatis successibus copiosa, illius fœtu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu ejus animamur.

Non pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda, ex epistola S. Greg. ad Aug. episcopum Anglorum scripta.

Novit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit nutritum. Sed mihi placet, ut sive in Romana, sive in Galliarum, sive in qualibet ecclesia aliquid invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere; sollicite elige, & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc ad fidem nova est, institutione præcipue quam de multis ecclesiis colligere potuisti, infunde; non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

In vestibus & cultu ecclesiastico non superstitiosum mysterium præferri, ex epistola S. Cælestini papæ ad episcopos Galliarum scripta.

Didicimus quosdam Domini sacerdotes superstitioso potius cultui inservire quam mentis vel fidei puritati. *Et post pauca:* Amicti pallio & lumbos præcincti credunt se sancti

ANNO CHRISTI 838.

ctæ scripturæ fidem non per spiritum, sed per literam completuros. Nam si ad hoc ista præcepta sunt, ut taliter servarentur, cur non fiunt pariter quæ sequuntur, ut lucernæ ardentes una cum baculo in manibus teneantur? Habent suum mysterium, & intelligentibus ita clara sunt, ut ea magis quam decet significatione serventur. Nam in lumborum præcinctione castitas, in baculo regimen pastorale, in lucernis ardentibus boni fulgor operis, de quo dicitur sic: *opera vestra luceant*, indicatur. Habent tamen istum forsitan cultum, morem potius quam rationem sequentes, qui remotioribus habitant locis, & procul a ceteris degunt. Unde hic habitus in ecclesiis Gallicanis, ut tot annorum, tantorumque pontificum in alterum habitum consuetudo versatur. Discernendi a plebe vel ceteris sumus doctrina, non veste; conversatione, non habitu; mentis puritate, non cultu. Nam si studere incipiamus novitati, traditum nobis a patribus ordinem calcabimus, ut locum supervacuis superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere. Docendi enim sunt potius, quam ludendi, nec imponendum est eorum oculis, sed mentibus infundenda præcepta sunt.

Item S. Hieronymi de simplici ministrorum & sacerdotum ornatu ex libris dialogorum Attici & Christoboli.

Adjungis gloriam vestium, & ornamentorum Deo esse contrarium. Quæ sunt, rogo, inimicitiæ contra Deum, si tunicam habuero mundiorem? si episcopi, si presbyteri, si diaconi & reliquus ordo ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candida veste processerit? Cavete clerici, cavete monachi, viduæ, & virgines periclitamini nisi sordidas vos atque pannosas vulgus aspexerit. Taceo de hominibus sæculi, quibus aperte bellum indicitur, & inimicitiæ contra Deum, si pretiosis atque nitentibus utuntur exuviis. In sacerdotio ecclesiæ non mysticum vestium ornatum, sed splendorem quærendum animarum, ipsa consecratio monstrat pontificis, ita se habens, Deus qui Moysem famulum tuum secreti familiaris affatu, inter cætera cœlestis documenta culturæ, de habitu quoque indumenti sacerdotalis instituens, electum Aaron mystico amictu vestiri inter sacra jussisti, ut intelligentiæ sensum de exemplis priorum caperet secutura posteritas, ne eruditio doctrinæ tuæ ulli deesset ætati, cum & apud veteres reverentiam ipsa significationum species obtineret; & apud nos certiora essent experimenta rerum, quam ænigmata figurarum. Illius nanque sacerdotii anterioris habitus nostræ mentis ornatus est, & pontificalem gloriam non jam nobis honor commendat vestium, sed splendor animarum. Quia & illa quæ tunc carnalibus blandiebantur obtutibus, ea potius quæ in ipsis erant intelligenda, poscebant. Et idcirco huic famulo tuo, quem ad summi sacerdotii ministerium elegisti, hanc quæsumus Domine gratiam largiaris, ut quidquid illa velamina in fulgore auri, in nitore gemmarum, in multimodi operis varietate signabant, hoc in ejus moribus actibusque clarescat.

Falsos codices, & a fidei sinceritate discordes, in nullo usu lectionis habendos: quin potius igni tradendos, ex epistola S. Leonis papæ ad Turibium Asturiensem.

Curandum ergo est, & sacerdotali diligentiæ maxime providendum, ut falsi codices, & a sincera veritate discordes, in nullo usu lectionis habeantur. Apocriphæ autem scripturæ quæ sub nominibus apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdicendæ sunt, sed etiam penitus auferendæ, atque ignibus concremandæ, quia quamvis sint in illis quædam, quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt venenis.

Hæc, domini venerabiles, tam de scripturis sacris, quam de scripturarum sanctarum dictis, sedula intentione collegi, ac reverentiæ vestræ audienda seu & legenda proposui, quatenus ea & hujusmodi meditantes contra novellæ præsumptionis auctorem, qui in similitudinem arioli & conjectoris æstimat quæ ignorat, fidei & veritatis firmitate munita dicamus cum ecclesia: [Psal. 118. 85.] *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua Domine.* Atque intelligamus quam verum sit quod Spiritus Sanctus Salomonis ore præcecinit dicens: [Prov. 13. 23.] *Multi sibi in novalibus patrum & aliis congregantur absque judicio*, neque enim sic nostra calamitate, & humilitate abuti debet, ut imitator insolentissimæ jactantiæ Naas regis filiorum Ammon, qui interpretatur serpens, dicere nobis velut habitatoribus Jabes Galaad oppugnator veritatis iste præsumat: [1. Reg. 11. 2.] *In hoc feriam vobiscum fœdus ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium Israel.* Vere enim dextrum oculum conatur eruere, qui lumen rectæ fidei laborat extinguere. Utilius illi a nobis optandum est, quod parabolice per Salomonem dicitur: [Prov. 30. 17.] *Oculum qui subsannat patrem, & despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ.* Vere etenim subsannat patrem, qui filii dividit unitatem, testante ipso: [Joh. 5. 23.] *qui non honorificat filium, non honorificat patrem, qui misit illum*, & prorsus despicit partum matris suæ ecclesiæ, qui mysterium redemptionis, quo ex ejus utero ad vitam gignitur, puritate sincera venerari contemnit. Expedit nobis in talem oculum, qui ducatum promittit luminis; & e contrario tenebris caligat erroris, præceptum evangelicum: [Matt. 5. 29.] *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & projice abs te.* Cupit nequam iste oculus hæreditatem patrum auferre: nititur vineam ipsorum in hortum olerum commutare, idest fortia & fructuosa & meracissima eorum dicta vilibus & cito arescentibus, ac decidentibus fabulis enervare; sed filii martyris lapidati respondeant ei cum Naboth: [3. Reg. 21. 3.] *Propitius mihi sit Dominus ne dem hæreditatem patrum meorum.* Si ob hujus responsionis honestam libertatem

vel

ANNO CHRISTI 838.

vel infamandi falsis testibus, vel etiam lapidibus obruendi essemus, habeamus Deum clementissimum consolatorem atque ultorem dicentem: *Si non pro sanguine Nabothæ, & filiorum ejus, quem vidi heri dicit Dominus, reddam tibi in agro isto, dicit Dominus.*

ANNO CHRISTI 838.

4. Reg. 9. 26.

Hanc epistolam, facile lectores intelligerunt authorem habere eundem Florum, qui pariter binas ad concilium Lugdunense a me supra relatas, dedit.

SYNODI duæ JACOBITARUM

Alia quidem in Scalzar pago, alia in Gubrino Cyrrhestium pago a dissidentibus inter se duabus Jacobitarum factionibus

Anno circiter 1143. Græcorum, Christi 837. celebratæ.

CYriaco Jacobitarum patriarcha agente Monachi Gubenses patriarcham illum supplicarunt, ut ad Alepinorum episcopatum Xenajam quendam eveheret. Ille rogantium supplicationibus spretis Salomonem exulit. Qua de re exacerbati monachi nec Salomonem recepturus, & patriarchæ nomen e liturgia delere aufi sunt. Addiderunt & accusationem in patriarcham apud Aaronem Rasidum Caliphum. Ab ea calumnia patriarcha sese purgavit; quare ad comobium suum innocens regressus est, & monachi in altum Schisma prorumpentes episcopos quosdam in Scalzar pago congregatos induxerunt, ut duos episcopos ordinarent. Contra patriarcha in Gubrino, quod castrum Cyrrhestium est, synodum coegit, in qua & episcopos recens promotos & Guzenses monachos anathematizavit devovit. Nec illi tamen quiescerunt, nam ad extrema redacti Abrahamum quendam Cartaninæ monachum sibi patriarcham induxerunt. Hæc Assemanus Biblior. Orient. to. 2. pag. 342.

AD CONVENTUM AQUISGRANENSEM

In quo causa de jure in canonicum Anisolense discussa est,

ADDITIO, ET ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 838.

PAgius V. Cl. in sua ad Baronii annales critica omnium primus admonuit in collectionibus conciliorum desiderari geminos illos seu conventus seu synodos, quæ pro vindicando ecclesiæ Cenomanensi antiquo jure in monasterium Anisolense coactæ fuêre. Eo indicante Venetus editor defectum agnovit & supplevit, in collectionem suam ejusdis vel conventibus Carisiacensi & Aquisgranensi relatis. Sed Pagium de more sequentium in eam declinavit errorem, quem idem Pagius aberravit. Vir ille doctissimus præferendam censuit synodum Carisiacam Aquisgranensi, & cum temporis adscripitorem opinioni huic suæ repugnantem cerneret, reformandam, illam congrua opinioni suæ correctione judicavit. Verum in utraque charta, in qua utriusque synodi res describuntur, temporariæ notæ salvæ sunt. Neque enim vera ille opinatur judicans Carisiacam synodum anno 837. *die VIII. iduum novembris* conventisse, sequenti verò anno 838. pridie Kalendas Maias Aquisgrani eam causam iterum partes retractasse, quin potius causæ illius discussio, primo quidem Aquisgrani facta est anno 838. *die pridie Kalend. Maias*, prout temporis adscriptio ejusdem concilii accurate representatur. Eodem quoque anno in synodo Carisiaca iterum audiri Anisolenses monachi, iterum rejecti, pœnaque depositionis ab omni sacerdotali gradu mulcati sunt, id vero actum die VIII. *iduum septembres anno Ludovici XXV. indictione I.* ideft 838. ut indata ejus concilii legitur. Tota errandi causa fuit Pagio, quod Carisiacam synodum Aquisgranensem præcessisse certum renuerit; id vero perquam erroneum esse ex eo constat, quod in synodo Aquisgranensi primo tractatum fuisse Anisolensis monasterii causam demolitorum jura & chartæ, quæ tunc prolatæ leguntur. Insuper vix lata pro episcopo Cenomanensi in monachos sententia, continuo Ludovicus imperator *missum* suum episcopo affignavit, quibus imperatoris nomine monachis denunciaret ut episcopo subderentur; quæ omnia in ea charta legas, quæ synodi Aquisgranensis gesta refert. Patere recusarunt monachi, quare a monasterio sese subduxerunt, & exulum more perfugæ iterum imperatori iteruntque sese, episcopi violentia exorcto e monasterio suo actos querentes. Digna res videbatur quæ discuteretur in concilio; id verò delatum est ad Carisiacam synodum, quam ad septembrem indixerat, tefte authore vitæ Ludovici pii. In eo concilio monachi accusationem de exilio, quod pati se ab Aldrico episcopo Cenomanensi querebantur, instaurarunt; iisdemque pro jure suo in monasterium Anisolense inftituendi. Patres, episcopo audito, iteramque discussa causa, iterum pro episcopo judicarunt, pœna in monachos pervicaces infida, & ni desinerent parerentque, etiam exilium minitati. Ex his collectionis Veneto-Labbeanæ tom. IX. col. 887. & 891. errorem corrigas Carisiacensem conventum primum, dein Aquisgranensem collocantem.

Porro ad Aquisgranensem conventum quod attinet, quanquam Venetus collector narrationem de lite in eo agitata dedit, ex authore libelli de vita Aldrici episcopi Cenomanensis vulgari a Baluzio Miscellan. tom. III. allam tamen chartam omisit ad conventum illum eandemque causam pertinentem, quam ne quid defideradum reliquatur, hic dare constitui, erutam ex eodem libello num. II. pag. 237.

ANNO CHRISTI 838.

DE RESPONSIONE HLUDOVICI IMPERATORIS

Et judicio optimatum suorum contra præceptum quæ monachi de monasterio Anisolæ attulerant coram eo, quando contra Aldricum episcopum de prædicto monasterio in rationes venerant.

QUando Aquisgrani palatio, anno imperii Domni Hludovici piissimi Augusti XXV. coram eo, & principibus suis tam ecclesiasticis, quam & secularibus in generali conventu querela de monasterio Anisolæ & rebus suis inter Aldricum Cenomanicæ urbis episcopum, & Sigemundum ejusdem monasterii abbatem agebatur & diligentius scrutabatur, atque jam dictus pontifex inter reliqua instrumenta chartarum, & præcepta regalia, unum præceptum quod Dominus Karolus facere justit, sua videlicet progenia manu roboratum, & anulo suo fubter sigillatum, per quod ipse jam dictum monasterium Franconi episcopi, ecclesiaque sibi commisse reddidit, de monachi prædicti Sigemundi quoddam præceptum de electione eorum, ut de femetipsis haberent licentiam eligendi abbatem, quod dicebane justu Domni Hludovici piissimi imperatoris esse conscriptum. Ad quod respondit. Domnus imperator: *Si ego hoc præceptum fieri justi, nefcitbam quod prædictum monasterium de episcopio Cenomanico esset, & ignorabas quod pater meus illud ibi per fuum præceptum reddere. Sed quia vos & pares vestros hoc nobis celastis, & per fraudem & malum ingenium facere fuastitis; idcirco ipsum præceptum quod mihi præcipere fieri dicastis, vestro mendacio refutamus*, quia causa, ubi fraus intercedit, non valet, sed mendacii reproba efficitur; & ideo vestrum præceptum stare non poterit, quia vestro mendacio & vestra fraude fundatus dessruitur. Si enim vos unum vobis tantum electionem conceffimus, ipsam citò finitam esse cognoscimus, quia Sigemundum, quem vobis abbatem elegistis, memoratum monasterium sua culpa perdidit, qua nobet mendacium & infidelis existit. Hæc taliter prædictus domnus imperator agens, interrogavit cunctos circumstantes, quid super hac re eis rectius videbatur. Qui respondentes dixerunt, tam episcopi, quam abbates, five comites, & reliqui omnes: *Hæc posterone præcepta, quæ ipse monachi afferunt, non possunt destruere auctoritas, quæ Aldrici episcopi & ecclesiæ sibi commisse habet; sed anterioribus credendum est; & posteriora, quæ fraude & malo ingenio imperata fuerunt, infirmantur, & stare non possunt, quia actio qua in quibuscunque negotiis fraus intercefferit, non valebit. Et ut ratione & lege finiantur ea quæ testamur, aliqua ex antiquitis nostris vobis testimonia indicantes proferimus. Conftitutum eft a S. Patribus & nostris Imperatoribus, & lege decretum, ut quicquid falsa petitio a principe obtinuerit, quia fraus intervenit, non valebit. Item alibi: Quicunque contra jus conspirat facerit non valebunt, quocunque modo fuerint impetrata. Item alibi. Qui falsa Principum præcepta detulerint, puniantur. Item alibi: Dolus malus eft cum aliter agitur, aliud simulatur. Item alibi: Qui dolum, vel metum adhibuit, ut res ad alium transiret, de dolo actione tenebitur. Item alibi: Dolus malus eft, ft per fallitatem volueris quit prior deftruta convellere. Item alibi: Redintegrandum eft a præsentibus judicibus, & in ejus, unde abjecit potestate revocandum, quod quicunque conditione temporis, aut dolo, aut coactione, aut virtute majorum, timore faciente, deperierit. Item alibi: Quodquod vera feu falsa petitio a Principe obtinuerit, quia fraus intercessit, non valebit. Magna fraus fuit quoniam monachi prædicti monasterium monasterium de jure Cenomanicæ fedis ecclesiæ esse scribant, quæ non sunt adhuc XXX. anni, quod a Pontificibus memoratæ sedis possessum eft, & hoc celatum, vobisque mentientes præcepta sibi fine confenfu prædictæ sedis Pontifici, cui jussit debetur, facere fuadebant. Et hoc ipsum eft, ut ft aliquæ ligarum boe feciffet, ut magnum detrimentum fuftineret, fed & pro certo judicaretur illi, ut capitali fententia* B *puniretur. Sed quia non licet, sed jam dicti monachi hoc fecerunt, dignum eft ut ita corrcantur, ne alii monachi deinceps talia agere præsumant.* Propterea nonnulli præfati monasterii monachi cum Sigemundo prædicto eorum abbate exilio damnati sunt. Et sic confirmatum fuspedicum monasterium Aldrico Epifcopo, & ejus epifcopio, ficut in ejus notum eft præceptis, & aliis monumentis chartarum continetur infertum.

ANNO CHRISTI 838.

CONCILIUM KINGSTONIÆ

Celebratum anno Domini DCCCXXXVIII.

Egberhti regis occiduorum Saxonum XXXIX. Præsidente eidem concilio ipso Egberhto rege, & filio ejus Aethelwulfo, una cum Ceolnotho archiepiscopo Dorobernie, caterisque Angliæ episcopis & optimatibus.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Concilium hoc ex Spelmanno notum Labbeus nequaquam omiserat; sed cum integrum diplo-ma in eo datum Cl. Wilkins ex MS. Cottoniano autographo vulgaverit, isthic reproducendum, quale apud eundem exhibetur, censui.

REgnante in perpetuum Domino Deo nostro Sabaoth, congregatum est venerabile in illo famoso loco, qui appellatur Kininges in regione Sudregie; præsidente autem huic eidem Domino devotæ congregationi Ceolnotho archiepiscopo, ceteris-que *perplurimis episcopis*, nec non excellentissimis *regibus* nostris Egberchto, & Aethelwulfo, cum omnibus gentis suæ optimatibus. Omnesque in unum consona mente, ac sincerissima cordis intentione spiritualium sæcularimque rerum necessitatibus inter semetipsos communi pacifico ferurantibus, quomodo pax & unanimitas ecclesiarum Dei, totiusque populi christiani, eorum seculari ditioni per Dei omnipotentis gratiam subjecti, firmissimæ dilectionis vinculo servari potuisset. Inter ea verò a præfato venerabili archiepiscopo Ceolnotho flagitatum est, quod a regibus prænominatis Egberhto, & Aethelwulfo illis in femipiternam eleemosinam illi agrum ad Mallingum ad ecclesiam Christi, quæ sita est in Dorobernia civitate, reddidissent; quod ante a Baldredo rege ad eandem ecclesiam perdonatus fuit. Sed a quibusdam dictum est, quia cum recta libertate facta non esset, quia in fugatu ejus conscripta & concessa fuisset. Tunc verò pro intimæ charitatis affectu precibus episcopi adnuentes, cum consilio, ac licentia omnium sapientum eorum, spiritualium sæcularium- que grandium, qui inibi congregati fuissent, hanc præfatum agrum ad Mallingum pro æmpiterna salute animarum suarum, ac spe remunerationis æternæ ad prænominatam ecclesiam Christi in perpetuam hæreditatem cum omni libertate benivolus mente tradidissent. Hac verò conditione interposita, hæc prænominata donatio firma permanet, quod nos ipsi, nostrique hæredes semper inpositorum firmam inconcussamque amicitiam ab illo archiepiscopo Ceolnotho (&) ejusdem congregatione ecclesiæ Christi habeamus, & ab omnibus successoribus ejus hoc idem patrocinium, ac protectionem illius sedis nos, & hæreditas nostra, nostrique hæredes, quicumque Dei voluntatis fuerit, quod illi sint, in omnibus necessitatibus nostris absque omni dubitatione spontaneum, paratumque amicali amore semper inveniant. Seu etiam familiæ liberorum monasteriorum; quæ antiquitus sub jure dominioque abbatum abbatissarumque constituæ fuerunt, qui me memunque patrem Egberhtum regem, pro suis peccatis, ac maximis necessitatibus sibi ad protectionem & ad dominium elegerunt, spiritualesque dominos, ideò episcopos mecum constituti, propria voluntate mecum habuerunt, ut in omnibus libertas, & regula monasterialis vita, rite ac rectè ab omnibus illis servetur. Sed & post dies meos sue libertatis electione, absque omni obblatculo, cuicumque personis digni habeantur. Insuper etiam pro hac nostra susceptione, electioneque nequaquam a cujuscumque potestatis homine, vive regi vel episcopo majoris, minoriseve personis accusari calumniantur, neque libertas eorum semper inpositorum in aliquo frangatur. Nullaque altercatio alicujus quæstionis inter nos nostrosque hæredes, & hæreditatem nostram, & illum archiepiscopum, successoresque ejus & ecclesiam Christi, & familiam ejus ex hac die, & deinceps inimicaliter exorta fit. Sed pax nostra conglutinata amore vigeat, floreat, creſcereque inter nos nostrosque carissimos amicos perpetualiter valeat: duaque scripturas per omnia consimiles hujus reconciliationis conscribere statuimus; alteram habeat archiepiscopus cum celligraphis ecclesiæ Christi; alteram Egberht, & Aethelwulf reges, cum hæreditatis eorum scripturis.

Actum est autem anno Dominicæ Incarnationis DCCCXXXVIII. indictione I. die feria. His testibus consentientibus, qui hanc nostram reconciliationem cum signo sanctæ crucis Christi confirmantes, subscripserunt.

† Ego Ceolnoth, gratia Dei archiepiscopus hanc reconciliationem, & illam confirmationem cum signo sanctæ crucis roborans. subscripsi.

† Ego Baegmund presb. abb. conf. & subscripsi.

† Ego Vuerhord pr. abb. conf. & subscripsi.

† Ego Brunhard presb. conf. & subscripsi.

† Ego Hyseneoh presb. conf. & subscripsi.

† Ego Oimund presb. conf. & subscripsi.

† Ego Hunred presb. conf. & subscripsi.

† Ego Wigmund pr. conf. & subscripsi.

† Ego Beornnodh presb. conf. & subscripsi.

† Ego Headberht diac. conf. & subscripsi.

† Ego Badanodh diac. conf. & subscripsi.

† Ego Vuealhhere diac. conf. & subscripsi.

† Ego Nodhwulf S. diac. conf. & subscripsi.

† Ego Ceolwulf S. diac. conf. & subscripsi.

GAL-

GALLICANA seu MORINENSIS SYNODUS

In qua Exordium S. Audomari abbatis S. Bertini imperio subditur.

Anno 839.

DE hac synodo in meis ad Pagium animadversionibus ad A. 839. I. ita disserui. Hoc (839.) vel sequenti anno synodum quandam celebratam fuisse uno tantum verbo asserit Joannes Ypreus in chronic. S. Bertini, vulgato a PP. Martene, & Durand Anecdot. tom. III. ibi enim cap. 12. part. I. col. 512. legimus, Hugonem, Caroli magni filium, qui monasterium S. Bertini anno Ludovici Pii XXI. Christi 834. regendum, susceperat, *anno regiminis sui sexto, Ludovici XXVI.* (quæ annorum data in instrumento ejusdem Hugonis legitur) monasterium S. Audomari, quod ab antecessore suo canonicis sæcularibus traditum fuerat, obdicentiæ utcumque monasterii S. Bertini restituisse; cujus rei gratia a Ludovico imperatore privilegium obtinuisse, quod, ait author, *in plena synodo confirmatum & publicatum fuit.* Quæ synodus hæc fuerit, ubi locorum celebrata, ignorare me fateor. Interfuisse huic videtur S. Folquinus, qui Morinorum episcopatum anno 816. vel 815. regendum susceperit, ut patet ex data ejusdem instrumenti, quod confignatur anno præsulatus Folquini XXIII. Concilium illud collectores fugit. Verba Iperii hæc sunt: *Hugo noster abbas, cui ordinatio Fridogisi sui prædecessoris præjudicare non potuit, cum par in paren non habeat imperium, & dicta ordinatione privilegium suum concessit, consensu imperatoris antedicti, quod sic incipit: Quidquid ob amorem Dei exigentes rei inspectum &c. Actum anno Domini DCCCXXXIX. indictione secunda, imperii autem Ludovici regis anno XXVI. præsulatus quoque almi præsulis Folquini anno XXIII. & nostri regiminis anno sexto. Ego Hugo abbas, consensu Domini Ludovici imperatoris hoc voluntarie firmavi, ipsumque, ut subscriberet, rogavi. Hæc etiam ordinatio subscriptione authoritate regia, & imperiali, sanctisque Folquini episcopi privilegio roborata, & utriusque collegii capitulari sententia concordata, ac in plena synodo confirmata & publicata, noster Hugo abbas edixum ibidem confestim hujus loco monachum, nomine Morum, ordinationem exsequens antedictam.*

TEATINA SYNODUS

Pro redigendis canonicis sæcularibus ad commune vitæ institutum

A Theodorico Teatino archiepiscopo anno 840. celebrata.

Domnus Theodoricus Sanctæ Teatinensis ecclesiæ licet exiguus episcopus.

Anno 840. Extheli. in Teatin. tit. 6. col. 679. Nov. Edit.

CUm Synodali more in præfata reſidentia mus, præsensibus aobiscum Presbyteris & diaconibus, hoc est & cuncto clero præfatæ ſedis, ibique Christo Domino cooperante in custodiam rectitudinis fuoque more ecclesiæ flaturemus; ut ad meliorem quidem statum ecclesiasticum in aliquo excrescremus consuetudinem, quæ antiquitus fuerit, reconciliandæ, ibique inter cæteras cum consensu omnium præfatorum canonicam instituere certificavimus, habentes normam firmitatis, eo quod a Domino imperatore Augusto per diversa episcopia jam diu ea fieri præcognitum est; & quia hic propter obitum antecessoris mei semanſi; idcirco prompto animo, illis consentientibus, Canonicam reconciliamus in ecclesia Beati Juſtini, cum ipſa ecclesia S. Salvatoris, cum terris & vineis, cum colonibus & omni pertinentia ſua, & in ecclesia S. Agathæ, quod eſt Synodochica ibi conſtituta, cum terris & ancillis, cum terris & vineis, quæ sunt in Grenaci, in fonte Sammaſia &c. . Sic conſtituimus & tradidimus pro amore, & timore

D

E

ſcatrum eccleſiæ ſancti Joannis, quorum nomina intenuntium, sacri animo, & mente humili in caritate confirmasi ita ſunt: Leo præpoſitus, Gundefrid, Gaſulphus presbyter, pro cujus amore ipſi conſtituimus præditam plebem S. Joannis cum ipſa plicatione, & Thcopo, Gualdefred, Joannes, Leopardus, Lambertus, Luitprand, Antefred, Janfred, Murtianus, Giſelpertus Decanus & portarius, quem ſchole Cantorum, & Scribarum magiſtrum ordinavimus. Ad victum verò & veſtitum dedimus illi eccleſiam S. Juſtini, ubi & ipſam canonicam ad honorem S. Thomæ conſtruximus, cum rebus & vineis, villis, caſalibus, appendiciis, atque colonicibus ſuis, cunctaque ibidem pertinentia. Nobis verò referviamus medietatem ex ipſis luminariis ad honorem S. Thomæ Apoſtoli; & dedimus propter adjutorium boum paria XX. boves decem, jumenta VII. pecora & porcos C. Hæc quoque firmiter ſtabilitus perficere ad honorem & laudem almi Thomæ, ſeu ad ſtabilitatem imperii piiſſimi imperatoris, anno propitio imperii Domini Ludoici imperatoris XXXII. per indictionem tertiam hoc factum eſt XII. die menſis Madii .

MEDIOLANENSE CONCILIUM

In quo immunitas Monasterii SS. Faustini & Jovitæ, Brixiæ fundati, confirmatur

Anno 842. habitum.

RAmpertus Brixiæ in Italia episcopus monasterium SS. Faustino & Jovitæ dicatum construxerat, monachisque Gallis ab Angilberto Mediolanensi episc. missis incolendum dederat. Ita verò ad monachorum quietem, & solatium liberos illos ab omni invasione esse jussit, ut nullus episcopus juris sibi aliquod in electione abbatis, & rerum administratione usurparet. Quod ut ratum firmumque maneret, tabulas illas suas, ea de re scriptas, concilio Metropolitani sui Mediolanensis episcopi confirmandas obtulit. Ipsum concessionis instrumentum hìc damus ex novis additionibus ad Ughellium Ital. Sac. tom. IV. col. 533. Decretum pariter synodale Angelberti Mediolanensis archiepiscopi ex Muratorio Antiq. Ital. col. 985. adjungimus.

DIPLOMA RAMPERTI

Brixiensis Episcopi pro monasterii cujusdam erectione.

IN nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti amen. Rampertus indignus Beatæ Brixiensis ecclesiæ antistes. Notum per hanc institutionem esse volumus cunctis piæ matris ecclesiæ filiis, quod cum nostra parvitas statum plebium, ac xenodochiorum canonicè disponere vellet, repererit loca, quæ quondam monasteria & xenodochia fuerant ordinata, miserabiliter destituta, qua de re solicitus mecum volvere cœperim, qua ordinatione non solum districti Judicis animadversionem aliquo modo evadere, sed etiam pia ædificantium sancta intentione servata, pro multarum salvatione animarum, nobis aliorum daretur remissio peccatorum. Hoc D & forte suffragantibus Sanctorum precibus exitum perspexerit, ut in loco ubi sanctorum Faustini & Jovitæ martyrum corpora quiescunt, monachorum ædificaretur cœnobium. Et cum super hujus negotii deliberatione admodum hæsitarem, clara sanctissimi nostri archiepiscopi, aliorumque episcoporum, & cunctorum potissimum Deum timentium assertione, hæc pro multis deliberatio confirmata Deo revelante fuerit rebus. Primum, ut intentio Deo res suas dicantium cum augmentatione maneret, quam pervertere malum est. Deinde ut in venerabilium domo martyrum jugiter, ac sapienter divinum celebraretur officium, quod non E tam nostra, quam antecessorum nostrorum desideria, adeo tunc solvebatur indocte ut hoc uno nobis instaret periculum. Postmodum, ut proprios haberemus intercessores, vel etiam quorum vita & exemplo non solum laicorum, verum etiam clericorum vita ac devotio instrui posset. Novissimè, verò, ut nulla nostris esset difficultas seculo abrenuntiare volentibus, quoniam hæc ratio tepidis adhuc mentibus tarditatem non-

nunquam ad Deum generat convertendi. Denique cum nostrorum fidelium, & maximè Sacerdotum ad hoc multorum saluti profuturum provocaremur opus, petere a sanctissimo viro Domino Angelberto archiepiscopo fratres curavimus, quibus hujus officii curam nostra committere posset sagaci- B tas. Ipse verò ut vir doctissimus multorum affatim illustrationem desiderans, & non sua, sed quæ sunt Jesu Christi per omnia quærens, concessit nobis fratres ex Franciæ partibus advenientes, quosque ob illuminationem suæ ecclesiæ insolubili sibi sociaverat vinculo, Leutgarium videlicet abbatem, & Hildemarum monachum; quatenus ita nobis præstarent adjutorium quemadmodum illi nunc præstant, & semper præstabunt, quorum vita, atque doctrina plurimi hoc in regno illustrati esse noscuntur. Prædictis itaque viris hujus operis curam cum nostrorum Sacerdotum etiam sensu commisimus, ea utique ratione, ut pro sui defensione i- C psa congregatio, quo quiete, atque tranquillè suum Deo persolvere valeant votum, libram argenti episcopo istius persolvant ecclesiæ in beatissimorum Faustini, atque Jovitæ martyrum festivitate, habeantque nihilominus ex se ipsis secundum suæ normam professionis licentiam abbatem semper creandi. Decrevimus etiam ut si aliquis successorum nostrorum; quod minimè credimus, aliquid ab ipsa congregatione, supra quam definitum est, exigere quolibet modo voluerit, vel quamlibet inquietudinem facere ipse tentaverit, quidquid ab hac die ipsi loco, sanctæque congregationi datum fuerit, vel quæque adquirere quolibet modo D vel arte potuerint, in eorum perpetuo maneant jure, quatenus his liberè utendo, & quem voluerint defensorem habendo, quietè atque tranquillè votum Deo susceptum persolvant. Nam sicut propter inquietudinem hinc eos exire cum suis omnibus permittimus; ita si absque inquietudine, & oppressione fuerint, nisi propter obedientiam uspiam ipsos ire non sinimus. Obtestor quapropter unumquemque successorum nostrorum coram Deo, & Christo Jesu, ut nullam ipsis inquietudinem fratribus ingerat. Quod si aliquid de his, quæ ipsi congregationi per hoc præceptum data sunt, quis diabolica fraude deceptus vel avaritiæ peste E corruptus subtraxerit, vel aliquam perturbationem intulerit; maximè cum de his unde episcopus vivere consuevit nihil datum sit ipsis præter duas vineas, quæ ipsorum prato adjacent, propter quas alias plantare præcepimus; sciat se pro certo cum his sanctis martyribus & cum his qui res suas Deo dicarunt, in districto Dei judicio caussas habiturum pœnasque perpetuas luiturum; & meritò, quia sanctam sanctorum devotionem dictæque ecclesiæ pervertere mi-

minimè timuit. Hæc igitur sunt, quæ ipsorum fratrum utilitati concessimus, idest curam ipsius ecclesiæ & ædificia, & hortum, & pratum, & omnia quæ circumdata sunt muro, & duas supradictas vineas, idest campum Melesi, & tabernula cum torcularia, & sabblonaria cum massariis, & familia, & omnia sicut vassallus noster Luithfredus usque nunc in beneficio habuit; & monasteriolum sancti Martini, quod est in vico, qui dicit Turbulas, cum omnibus quæ ad ipsum pertinent, & casam S. Viti cum omnibus quæ ad eum pertinent; & monasteriolum S. Michaelis, quod situm est in locum qui vocatur Calsirius, cum xenodochio S. Nazarii, & omnibus quæ ad eum pertinet; xenodochium etiam quod est in loco qui dicitur Campedellus cum omnibus quæ ad ipsum pertinent; & casam S. Eusebii, quæ est in monte Boenne cum omnibus quæ ad ipsam pertinent. Propter oleum verò, ad luminaria ecclesiæ & fratrum necessitatem dedimus quidquid de Vualperto venit de cuniculo, & quidquid de Joanne venit de Ausemo. Dedimus illis sylvam, quæ dicitur ad montem, cum illis hominibus qui ibi habitant. Concessimus etiam illis sortem in monte piano unam, locus qui nuncupatur Villasca, & alteram in monte digno ad vineas faciendas & lignaria componenda, & secundum suam necessitatem, & ut accipiatur de ipso monte absque contradictione. Et concedimus eis in suburbano vico Episcoporum unum quod deerat Massarium Gisulfum nomine, & omnia quæ per ipsum reguntur, quod Luithfredus antea non habuit. Volumus etiam, ut in tegularia S. Faustini, quæ est in loco qui dicitur Freones, habeant licentiam terram cavandi tegulasque coquendi, ad ecclesiam sanctorum martyrum cooperiendam, & monasterium continendum. Concedimus eis casam altam cum omnibus, quæ ad eam pertinent, quæ Vvichelenda, & Lea filiæ Vviconis habent nunc post mortem ipsarum. Hæc verò sunt nomina famulorum, quos illis concessimus de ministerio, Vitalis, Audebertus, Ursebertus, Bonipertus, Lunembertus, Leopertus, Gisulfus; de ministerio Sicheradi Vicedomini, Leopertus, Benedictus, Rachipertus, Ivitulus, Theodepertus, Nigrius, de Medulas, Lupus, Martinus; Item Lupus, item Martinus de Jasiano, Leopardus, Mactiolus, Ursebertus, Albutius, Mascharellus. Item de Regiade, Amatus, Gisulfus, Dominicus, Leo, Ursus, Ropertus. De Luciago Leopertus, Cagocius, Gisimbertus, Amso, Andelpertus, Walpertus. Clerici verò Graselpertus, & Ursebertus, & Fredebertus, & Audebertus. Ut igitur hæc institutio firmior haberetur

A archiepiscopo nostro hanc obtuli, quatinus suo ipsam confirmaret præcepto cum Episcoporum ac suorum sacerdotum subscriptione, quamque Odelbertum ecclesiæ nostræ notarium scribere jussimus, & propria manu subscripsimus. † Actum anno Dominicæ Incarnationis DCCCXLI. Anno etiam imperii christianissimi Hlotharii imperatoris vigesimo secundo, Indictione quarta die pridie Kalendarum mensis Junii.

Ego Rampertus, indignus episcopus, hanc institutionem a me factam propria manu sub.

Utlongus diaconus, jussus a Domno Ramperto episcopo, manu mea sub.

Persus archipresbyter, ex jussione Domni B Ramperti episcopi, manu mea sub.

Audoni presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ego Constabilis presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Gisembertus Diaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lupus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Agimundus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Simpertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Deusdedit presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

C Ego Theodorus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Pelprandus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lampertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ropertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Vitalis peccator & inutilis diaconus, jussus a Domno Ramperto episcopo, sub.

Ego Garipertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Agipertus diaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lovimpertus ultimus presbyter, ex jussio- D ne prædicta, manu mea sub.

Adelraldus diaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Bonipertus minimus omnium diaconus ex prædicta jussione, manu mea sub.

Bonipertus presbyter, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Ermenpertus subdiaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Adrepertus subdiaconus, ex jussione Domni Ramperti episcopi, manu mea sub.

Lampertus minimus subdiaconus, ex prædicta jussione, manu mea sub.

DECRETUM SYNODALE

Angelberti archiepiscopi Mediolanensis & comprovincialium episcoporum, per quod confirmant immunitatem monasterii Erixiani Sanctorum Faustini & Jovitæ a Ramberto episcopo ædificati.

Angelbertus humilis beatæ Mediolanensis ecclesiæ antistes.

NOtum esse cupimus cunctis Christi Dei nostri cultoribus, quod confrater, atque coepiscopus noster Rambertus, cum suorum sacerdotum, aliorumque fidelium consensu, in loco ubi sanctorum Faustini, & Jovitæ martyrum corpora quiescunt, monachorum ædificavit cenobium. Super cujus perpetuo statu institutionem facere, ipsamque nobis, ut nostro roboraretur præcepto, curavit offerre. Et quia officii nostri est non extinguere bonorum, sed magis magisque accendere studia, alacri devotione institutionem, quam jam prædictus Deo gratus episcopus, nobis verò carissimus, ideo edidit, ut salva maneret intentio res suas Deo dicantium, & in ecclesia nobili omnibus canonicis horis divinum persolveretur officium, & ut nullam quis pateretur tarditatem ad Dominum convertendi, firmare, ac roborare hoc nostræ auctoritatis præcepto curavimus. Eo videlicet modo, ut nil amplius ab ipsa congregatione quam libra requiratur argenti. Liceatque ei absque superimpositione susceptum Deo persolvere votum: habeantque nihilominus licentiam de seipsis semper abbatem creandi. Eo si unquam aliqua inquietudo eis illata fuerit, quicquid ab hac die ipsis datum fuerit, vel adquirere quolibet modo vel arte potuerint, in ipsorum sit potestate, quatenus his libere utendo, & quem voluerint defensorem habendo, quietius Deo valeant militare. Ut igitur institutio sancti coepiscopi nostri prædicti Ramberti, a nullo successorum ejus possit aliquo modo corrumpi, sed firma, & inconcussa, atque inviolata permaneat, per hoc nostræ auctoritatis præceptum eam firmare curavimus, canonice proclamantes, ut si quis eam violare temptaverit, anathema sit.

Quod etiam Andream ecclesiæ nostræ notarium scribere jussimus, propriaque manu subscripsimus. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCXLII. Anno etiam imperii Christianissimi Lotharii imperatoris vicesimo tertio, Indictione quinta.

Angelbertus indignus episcopus confirmans subscripsi.

Ego Aldigisius Episcopus consensi, & subscripsi.

☧ gratia Dei Hagamo episcopus huic sacræ synodali pragmaticæ manu mea subscripsi.

Pancoardus episcopus subscripsi
Ermenfredus episcopus sub.
Walfericus episcopus sub.
Ercanbertus episcopus sub.
Verendarius Curiensis ecclesiæ episcopus subscripsi.

SERGIUS PAPA II.

Sedit ab anno 844. usque ad 847.

AD CONCILIUM SENONENSE

Anno 845. habitum

In quo privilegium monasterii S. Remigii firmatum est,

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 845. INter Baluzium & Dacherium de anno quo privilegii hujus auctoritas firmatur, lis intercedit. Dacherius annum præfert 852. Baluzius 845. Constat enim ex præfatione Capitularium Caroli Calvi tit. VII. Wenilonem non diu ante ann. 846. Synodum cum suffraganeis suis egisse. Cujus potissimum partes tenendæ sint nobis indicat nomen *Adalberti Tricassini*, quod inter subscriptores recitatur. Constat enim Adalbertum anno 837. conventui Carisiacensi interfuisse, ut ex diplomate Ludovici imperatoris apud Baluzium lib. 3. Miscellan. cap. 50. vitæ Aldrici Cenomanensis constat. Anno vero 847. successor ejus Prudentius Parisiensi concilio subscribit. Ex quo inferas Senonense concilium, cui Adalbertus adfuit, ante annum 847. convenisse. Præstat ergo Baluzii chronologiam, quæ concilium istud cum anno 845. componit, retinere.

IN PARISIENSIA CONCILIA DUO

Annis DCCCXLVI. & XLVII. celebrata

DISSERTATIO.

PArisiense concilium aliquod per hos annos habitum ex præfatione concilii Meldensis discimus; ex qua pariter concilio cuipiam Parisiensi annum DCCCXLVI. diem XVI. Kal. martias assignare cogimur. An verò gemina ejusdem nominis concilia continuo succedentibus annis 846, 847. celebrata sint, Sirmondus to. III. conciliorum Galliæ quidem affirmavit, ratus concilium illud, in quo Corbejense privilegium ratum confirmatumque fuit, aliud esse ab eo, in quo Ebboni Remensi diem dictam ex Flodoardo scimus. Labbeus duo hæc confundenda opinatur; sed unum illud, non quidem anno 846. at sequenti potius 847. assignandum contendit, quod colligit ex indictione X. & anno DCCCXLVI. die XVI. Kal. Martias, quæ temporis notæ Parisiensi concilio in præfatione concilii Meldensis assignantur, & cum anno 847. ex veteri anni supputandi more congruunt. Pagius in critica Baronii conjecturam Labbei de unico Parisiensi concilio probat; sed annum improbans, retinendum annum 846. contendit. Mihi in meis ad Pagium adnotationibus alia sedit opinio, præferendum annum 847. judicanti; quanquam de unico vel duplici concilio nihil definivi. Modo vero, re maturiùs discussa, anno 847. unum aliquod e geminis Parisiensibus conciliis habitum confirmo; duo verò ejusdem nominis concilia distinguo; ac tandem Parisiense illud concilium, in quo libertas monasterii Corbejensis rata ac firma esse sancitur, posterius esse concilio Parisiensi, in quo Ebbonis Remensis exauctoratio stabilitur, affirmo.

Hæc verò omnia superstruo fundamento illi, cui jam olim innixus, concilium Parisiense ad annum 847. transtuli. Josephus presbyter scriptor coævus in libello de translatione corporum SS. Ragnoberti, & Zenonis in Spicilegio Dacherii to. II. pag. 327. nov. edit. cap. I. narrat Herveum quendam anno Christi DCCCXLVI. indictione X. anno VII. Caroli regis, per somnium admonitum, ut in certo quodam loco jacentia corpora SS. Ragnoberti, & Zenonis effoderet, & alio decentius transferret. Id verò primum neglexisse Herveum; quare secundò admonitum, iterum tamen monita despexisse. Hujus iteratæ admonitionis diem indicat VIII. Kal. Julias. Denique, Natalis Domini pervigilio, tertio jussum eadem præstare, adiectis minis ni pareret. Territus ad Baltfridum urbis Bajocensis episcopum se contulit; sed, ait Josephus, aberat tunc episcopus, nam *eodem tempore crimine fuerat nefando apud gloriosissimum regem Carolum accusatus, & ob id, quia ad sanctam Synodum ab eo congregatam convolaverat, defuit civitati. In Synodo officium a quo corruerat, quia ab eo suspensus fuerat, recepit, etiam & donis adornatus plurimis.* Tota hæc narratio ab exitu anni 846. quocum chronici omnes characteres supra expressi concurrunt, cœpta, ad finem anni 847. nos ducit, quo tempore nullum aliud concilium jussu Caroli regis habitum occurrit quam Parisiense, sive illud fuerit in quo Ebbo exauctoratus fuit, sive aliud in privilegio Corbejensi expressum. Quamvis enim postremum illud de convocatione regia nihil exprimat, vix tamen fieri poterat ut conventus adeo solemnis, cui archiepiscopi tres, Remensis, Rothomagensis, & Senonensis interfuerunt, ab alio quam ab ipso rege invitaretur. Quæ enim per hæc tempora celebrata est Moguntina Synodus non quidem ad regnum Caroli, sed Ludovici pertinebat. Adde quod privilegio Corbejensi Baltfridus Bajocensis cum cæteris concilii patribus subscribit. Stat ergo Parisiensis Synodus labente anno 847. coacta, eademque facile est synodus Parisiensis privilegio Corbejensi memorata. Quibus constitutis, nullo negocio synodus alia Parisiensis stabilitur. Cum enim ex præfatione concilii Meldensis, apud Labbeum tom. IX. col. 951. legenda, compertum sit Parisiense concilium quoddam anno Christi DCCCXLVI. die XVI. Kal. martias convenisse; nec illud quod hucusque descripsi, concilium prius quam labente anno 847. haberi potuerit; duo inter se tempore discreta concilia stabilire oportet. Ultro tamen concesserim, concilium illud anni 846. die 16. Kal. Martias ipsum esse idemque concilium Parisiense, in quo Ebbo damnationis sententiam tulit. An verò annus iste 846. cum die 16. Kal. Martias compositus ex veteri anni supputandi more ductus sit, ut referat ex nostro more annum 847. vel potius annus 846. retinendus sit, mihi perobscurum est & ambiguum.

ANNO CHRISTI 846.

CONCILIUM SENONENSE

ANNO CHRISTI 846.

In quo Audradus Modicus chorepiscopus confecratur,

Anno 846. habitum.

AUdradus Modicus per hos annos Ilduini revelationum fuarum (scribebat, *cujus* excerpta Duchesnius Hist. Francorum tom. II. dedit; Audradus, inquam, de hoc concilio, alias incognito, hæc scribit in fragmento, quod Albericus monachus Trium-fontium in chronico servavit: *Anno indictione* (seu Indoris inter fratres reges anno 843. inito) *tertio, secundum Audradum advocatum ipsum Archiepiscopus Warulo* (Wenilo) *Senonensis: & habita Synodo, eundem per electionem chorepiscopum confecravit.*

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS,

In qua Methodio patriarcha defuncto, S. Ignatius fubfficuitur,

Anno 846. habita.

HÆc synodus authoritate Methodii (successoris Nicephori in elogio S. Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani asserituræ. Narrat enim ille, Theodoram augustam defuncto S. Methodio patriarchæ dignum fuccefforem quæsiviffe; cujus rei gratia fynodo antiftitum ad hoc convocata, S. Ignatium celebrem monachum propofuiffe, eufque approbatione patriarcham elegiffe. En verba Methodii: *Theodora pia augufta celebrato fanctorum patrum concentu*; (Græcus textus, *Patrum fynodo*) *præfente quoque fenatu patriarcham dixit.* Id etiam Nicetas in fuiori vita ejufdem fancti fubobfcurioribus verbis de Synodo hac coacta fignificavit: *Ignatium antiftitum authoritate, & fententia, honorefacto dignifimum eft judicatur.* Concilium vero ea de causa convocandum fortaffe cenfuit Theodora, quod cum multi facrum illud manus affectarent, dignifimum ex judicio epifcoporum eligere volebat. *Multos*, ait Nicetas, *ad ecclefiæ adminiftrationem defignatos, aliefque alias ob caufas voto fruftratos fpes.* Ex epifcopis tamen, qui tunc fortæ aderant Conftantinopoli, eam Synodum collectam fuiffe arbitror. Annus vero Synodi ex Pagii fententia anno 846. ftatuendus.

LEO PAPA IV.

Sedit ab anno 847. ufque ad 855.

EPISTOLARUM LEONIS IV.

FRAGMENTA.

Affert ex Leone IV. Gerhaus in Dial. vulg. a P. Pez Anecdot. 40.11. par. a. pag. 482.

OMnes canonum fponte violatores, in omnibus authenticis concilii anathematizati funt.

Ex regiftro Leonis Papæ IV.

Ex Collect. S. Aug. fol. Lucen. in Antiq. Leodien. Canif. to. III. par. I. pag. 190. edit. Ba-fnag.

DE decimis juflo ordine non tantum nobis, fed majoribus vifum eft, plebibus tantum, ubi facrofanctæ dantur baptifmatis, dari debere.

IN SEQUENTEM LEONIS PAPÆ IV. HOMILIAM

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

QUam hic exhibeo, Leonis papæ IV. homiliam, maximi faciendam iuadet Romanæ Eccleſiæ ætatis illius difciplina, quam vivis coloribus depiftam exprimit; fed cum maxime variet in MSS. Codicibus, nec in editis femper fibi cohæreat, permagni interefle arbitror, fi collatio inter varios Codices inftituatur, quo ex conſenſu plurimorum elicitatur, quid genuinum fit Leonis, quid adulterinum & alcititium. Interpolationis vero hujus cauſam hanc affero poſſe arbitror, quod poſt Leonem mos obtinuerit, ut hæc ipſa homilia in ſynodis legeretur ad Cleri eruditionem; ex quo factum eſt, ut pro varia locorum diſciplina variaretur, & moribus Provinciæ vel Diœceſis, cui tradebatur, accommodanda. Conſtat id ex titulo quem in MS. Codice Lucenſi gerit: *Epiſtola Leonis papæ in Synodo legenda.* Quæ cum ita ſe habeant, e re Eccleſiaſtica futurum me arbitror, ſi triplex ejuſdem homiliæ ſchema propoſuerim, quorum alterum Labbeanum eſt, aliud ex Martene Veter. Mon. tom. VII. pag. I. petitur, quamquam Leonis nomen adſcriptum ibi non legitur; tertium tandem ex MS. Codice Bibliothecæ Cathedralis Lucenſis ſæculi XII. Variantes lectiones e MS. Codice Bibliothecæ S. Victoris Marſilienſis adjecis, ex quo hæc tranſfero, junctis paciter variantibus e ſermone ſynodali, quem ex Marco Velſero acceptum Labbeus To. XI. Ven. edit. pag. 1075. non expreſſo Leonis Papæ nomine (cum reliqua tamen ipſa ſit Leonis homilia interpolata) exhibuit.

MAR-

ANNO CHRISTI 847.

MARTENI EDITIO

Communitorum cujufque epifcopi ad Sacerdotes fibi fubditos.

Fratres, Sacerdotes Domini, cooperatores noſtri Ordinis eſtis; & nos quidem, quamvis indigni, locum Aaron tenemus; vos locum Eleazari, & Ithamari. Nos vice duodecim Apoſtolorum fungimur; vos ſeptuaginta duorum diſcipulorum. Nos patres veſtri ſumus; vos plebis vobis commiſſæ. Nos de vobis rationem reddituri ſumus ſummo paſtori Domino noſtro Jeſu Chriſto; vos de plebe vobis commiſſa. Ideoque, chariſſimi, veſtrum videte periculum. Admoneſtus itaque & obſecratus fraternitatem veſtram, (*a*) ut quæ vobis ſuggerimus, memoriæ commendetis, & opere exercere ſtudeatis.

I. In primis admonemus, ut vita & converſatio veſtra irreprehenſibilis ſit, ſcilicet ut cella veſtra ſit juxta Eccleſiam, & in domo veſtra feminas non habeatis.

II. Omni nocte ad vigilias (*b*) ſurgite, curſum veſtrum horis certis decantate.

III. Miſſarum (*c*) ſolemnitates celebrationeſque religioſe peragite; Corpus & Sanguinem Domini cum timore & reverentia ſumite; vaſa ſacra propriis manibus abluite, & exergite.

IV. Nullus canter, niſi jejunus; nullus canet, qui non communicet.

V. Nullus cantet ſine amictu, alba, ſtola, fanone, caſula (*d*). Et hæc veſtimenta nitida ſint, & ad nullos alios uſus ſint.

VI. Nullus cum alba, qua in ſuos uſus utitur, præſumat Miſſam celebrare (*e*). Nulluſ in ligneo, aut vitreo calice audeat Miſſam celebrare (*f*).

VII. Nulla femina ad altare accedat, nec calicem Domini tangat.

VIII. Corporale mundiſſimum ſit. Altare ſit coopertum de mundis linteis. Super altare nihil ponatur, niſi capſa cum reliquiis Sanctorum.

LABBEI EDITIO

Homilia Leonis Papæ IV.

Fratres, Presbyteri & Sacerdotes Domini, cooperatores mihi eſtis ordinis. Nos quidem, quamvis indigni, locum Aaron tenemus; vos autem Eleazari, & Ithamar. Nos vice duodecim Apoſtolorum fungimur; vos ad formam ſeptuaginta Diſcipulorum eſtis. Nos verò paſtores veſtri ſumus; vos autem paſtores animarum vobis commiſſarum. Nos de vobis rationem reddituri ſumus paſtori noſtro Jeſu Chriſto; vos de plebibus vobis commendatis. Et ideo, chariſſimi, videte periculum veſtrum. Admonemus, & obſecramus, ſicut alibi ſcriptum invenimus, fraternitatem veſtram, ut de communi ſalute veſtra cogitantes, attentius audiatis admonitionem noſtram; & quæ vobis ſuggerimus memoriæ commendetis, & opere exercere ſtudeatis.

In primis admonemus fir-miterque præcipimus, ut vita & converſatio veſtra irreprehenſibilis ſit, ſcilicet ut cella & habitatio veſtra ſit juxta Eccleſiam, & in ea feminas non habeatis. Omni nocte ad noſturnas horas ſurgite; curſum veſtrum certis horis decaurate; Miſſarum, celebrationes devote peragite; Corpus, & Sanguinem Domini cum timore & reverentia ſumite. Vaſa ſacra propriis manibus abluite, & exergite. Nullus Miſſam cantet ſolus: nullus ante ſolis ortum, niſi in nativitate Domini. Nullus cantet eam niſi jejunus. Nullus cantet qui non communicet. Nullus cantet ſine lumine, ſine amictu, ſine alba, ſtola, fanone, & caſula. Veſtimenta nitida ſint, & ad nullos alios uſus ſint. Nullus in alba, qua in ſuo uſu utitur, præſumat miſſas cantare. Nullus in ligneis, aut plumbeo, aut vitreo calice audeat Miſſam agere. Nulla femina ad altare Domini accedat, & calicem Domini contingat. Corporale mundiſſimum ſit. Altare ſit cooperta mundiſſimis linteis. Super altare nihil ponatur, niſi capſa cum reliquiis Sanctorum.

LUCENSIS CODEX M. S.

ANNO CHRISTI 847.

Epiſtola Leonis in Synodo legenda.

Fratres, presbyteri, Sacerdotes Domini, cooperatores ordinis noſtri eſtis. Nos, quamvis indigni, locum Aaron tenemus; vos autem locum Eleazari, & Ithamar. Nos vice XII. Apoſtolorum fungimur; vos ad formam LXX. diſcipulorum eſtis. Nos verò paſtores veſtri ſumus; vos autem Paſtores animarum vobis commiſſarum. *Reliqua ut apud Martene.*

I. In primis &c. *ut apud Martenium.*

II. Omni nocte ad horas ſurgite.

III. Miſſarum celebrationes religioſæ &c. *ut apud Martenium.*

IV. Nullus Miſſam cantet ſolus. Nullus ante ſolis ortum cantet niſi in Natali Domini. Nullus cantet Miſſam &c. *ut in Martene.*

V. Nullus cantet ſine lumine, ſine amictu &c. *ut apud Martene.*

VI. Nullus cum alba, qua in ſuos uſus utitur, præſumat Miſſam celebrare. Nullus in ligneo, aut plumbeo, aut vitreo calice audeat Miſſam cantare.

VII. Nulla femina &c. *ut apud Martenium.*

VIII. Corporale.....
& reliquiæ, aut forte IV. Evangelia, aut Buxis cum corpore
&

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

altare nihil ponatur nisi capsæ, & reliquiæ, & (g) quatuor Evangelia, & pixis cum (b) Corpore Domini ad viaticum infirmis; (i) cætera in nitido loco recondantur.

IX. Missale plenarium, (k) lectionarium, antiphonarium, (l) utrumque libeum XL. Homeliarum unusquisque habeat.

X. Locus, in secretario, (m) vel juxta altare fit præparatus, ubi aqua effundatur, quando sacra vasa abluuntur, ibique vas nitidum cum aqua pendeat, ubi sacerdos manus lavet post communionem.

XI. Ecclesiæ sint benè cooperteæ, & cameratæ; atrium Ecclesiæ undique (n) muratum.

XII. Nullus extra Ecclesiam per domos, vel in locis non consecratis Missas cantet (o), nec folius cantet.

XIII. Quisque Presbyter Clericum (p) habeat, qui Epistolam, vel lectionem legat, & ad Missam respondeat, cique ad Missam respondeat, & cum quo Psalmos cantet. (q)

XIV. Infirmos visitate, eosque Deo reconciliate, (r) oleo sancto ungite, & propria manu communicate. Nullus præsumat tradere communionem laico, vel fœminæ ad ferendam infirmo.

XV. (s) Nullus Sacrum chrisma vendat, nullus pro baptizandis, vel pro Corpore Domini, vel pro reconciliatione, vel pro sepultura, vel pro confecrandis Ecclesiis precium quærat, vel Ecclesias aliquorum data pecunia furripiat.

XVI. Videte, ne per negligentiam vestram ullus infans sine baptismo moriatur.

XVII. Nullus vestrum sit ebriosus, litigiosus, (t) nullus arma in feditione (u) nul-

Labbei editio.

dorum, aut forte quatuor sanctæ Dei Evangelia, aut pyxis cum corpore Domini ad viaticum pro infirmis: cæreca in nitido loco recondantur. Missale plenarium, & lectionarium, & antiphonarium unaquæque Ecclesia habeat. Locus in secretario, aut juxta fit præparatus, ubi aqua effundi possit, quando vasa sacra abluuntur, & ibi linteum nitidum cum aqua dependeat, & ibi Sacerdos manus lavet post communionem. Ecclesiæ sint cooperteæ bene, & cameratæ, & atrium sit semper mundatum.

Nullus extra Ecclesiam per domos, aut in locis non consecratis Missas cantet sine licentia sui Episcopi. Omnis presbyter clericum habeat scholarem, qui epistolam, vel lectionem legat, & ad Missam respondeat, cum quo & psalmos cantet. Nullus cum calcaribus, vel cultellis Missam cantet, quia indecens, & contra regulas Ecclesiæ est. Calicem, & obiaram resta- cruce signate, id est non in circulo & variatione digitorum, ut plurimi faciunt, sed distinctis duobus digitis, & pollice intus recluso, per quos Trinitas annuitur, libi signum † recte facere studete; non enim aliter quidquam possitis benedicere.

Infirmos visitate, & ut sua rationabiliter disponat, admonete; deinde reconciliate, & juxta Apostolum, oleo sancto inungite, & propria manu communicate; & nullus præsumat communionem laico aut fœminæ tradere ad deferendam ad infirmos. Nullus vestrum pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis, præmium aut munus exigat. Videte ne per negligentiam vestram ullus infans absque baptismo moriatur. Nullus vestrum ebriosus, nullus sit litigiosus, quia fervum Dei non decet litigare. Nullus vestrum arma ferat in feditione, quia arma vestra spiritualia debent esse.

Nul-

Lucensis Codex M. S.

ANNO CHRISTI 847.

&c. *ut apud Martene.*

IX. Missale plenarium &c. *ut apud Martenium; sed desit utrumque librum XL. Homeliarum.*

X. locus in Sacrario &c. *reliqua ut apud Martenium ... ...* manus lavet ante & post communionem.

XI. Ecclesiæ &c. *ut apud Martenium*, atrium Ecclesiæ sepe munitum.

XII. Nullus extra ecclesiam cantet sine licentia sui Episcopi.

XIII. Quisque Presbyter Clericum, vel scholarem habeat &c. *reliqua, ut apud Martenium.*

Quæ sequuntur apud Labbeum, & in Martene desiderantur, in nostro pariter desunt.

XIV. Infirmos visitate & eos reconciliate, & juxta Apostolum oleo &c. *ut in editis apud Martene.*

XV. Nullus pro baptizandis infantibus, aut infirmis reconciliandis, aut mortuis sepeliendis præmium vel munera exigat.

XVI. Videte &c. *ut apud Martenium.*

XVII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium; additur* quia fervo Dei non oportet li-

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

nullus (u) canum, vel avium jocis inserviat. Nullus in tabernis bibat.

XVIII. Unusquisque vestrum, quantum sapit, plebi sæ de Evangelio, (x) de epistola, vel aliqua divina Scriptura Dominico die, vel festis diebus annuntiet.

XIX. Curam pauperum, peregrinorum, orphanorum habeat, eosque ad prandium invitet (y), ut in his, & aliis hujusmodi a vobis alii exemplum capiant.

XX. Omni die dominico ante Missam aquam benedictam facite, unde populus (z) & loca fidelium aspergantur.

XXI. Sacra vasa, vel vestimenta Sacerdotalia non dentur in vadimonium (a) negotiatori, vel alicui sæculari.

XXII. Nullus vestrum minus digne pœnitentem cujuscumque rei gratia ad reconciliationem adducat, & ei reconciliationis testimonium, ferat.

XXIII. *Nullus vestrum* uxuras exigat, & conductor- sui (b) seniores existat. Res & facultates, quas post diem ordinationis vestræ adquisitis, ad Ecclesiam, cui deservitis, (c) pertinere scitis.

XXIV. Nullus sine scientia, & consensu nostro Ecclesiam adquirat. Nullus per potestatem sæcularium Ecclesiam ordinet, nullus Ecclesiam, ad quam titularis est, dimittat, & ad aliam cauta- quæstus migret.

XXV. Nullus plures teneat Ecclesias sine aliorum auxilio presbyterorum; nullatenus una Ecclesia inter plures dividatur.

XXVI. Nullus alterius Parochianum, nisi in itinere, aut si sibi placitum fuerit, ad Missam recipiat. Nullus in alterius parochia fine (d) licentia illius cantet.

Labbei editio.

Nullus canum, aut avium jocis inserviat. Nullus in tabernis bibat. Unusquisque vestrum (quantum ei datur, & in fe est) aliquid de facro Evangelio, vel de epistolis Apostolorum die Dominico vel festis diebus plebi sæ annuntiet. Unusquisque presbyter officium suum recte addiscat; qui autem est illiteratus, ab officio suspendatur, nisi emendet. Verbum Domini, & non fabulas inanes ex corde vestro debetis populo annunciare, & prædicare. Curam pauperum, peregrinorum, & orphanorum habete; & ad prandiola vestra eos invitate. Ecce hospitales, ut a vobis alii bonum sumere exemplum.

Omni die dominica ante missam aquam benedicite, unde populus aspergatur; & ad hoc propriumvas habete. Sacra vasa, & vestimenta sacerdotalia nolite pignori dare. Nullus vestrum minus digne pœnitentem cujuscumque rei gratia ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat. Nullus vestrum usuras exigat ut conductus fœneratorum existat; res, & facultates, quas post ordinationem vestram acquisitis, sciatis ad ecclesiam matrem pertinere. Nullus sine licentia Episcopi per potestatem fecularem Ecclesiam acquirat. Nullus presbyter sub potestate laicorum ministet, aut castaldio fiat. Nullus per pecuniam ecclesiam alterius fupplanret. Nullus Ecclesiam, ad quam titulatus est, dimittat, & ad aliam, quæstus gratia, sine licentia Episcopi migret. Nullus plures Ecclesias teneat sine adjutorio aliorum Presbyterorum. Nullatenus una Ecclesia inter plures dividatur. Nullus alterius parochianum, nisi itinere, & sibi placitum fuerit, ad Missam recipiat. Nullus in alterius parochia absque propriis presbyteri voluntate, vel rogans, missas cantet. Nullus decimam ad aliam pertinentem invitet carnem manducare & bibere vi-

Lucensis Codex M. S.

ANNO CHRISTI 847.

tigare. Nullus auferat (a)in fe- ditione, quia arma nostra fpiritualia debent esse; *reliqua* (z) *arma lerat. ut apud Martene.*

XVIII. Unusquisque vestrum quantum sapit plebi sæ de Evangelio vel Apostolo die Dominica, & festis diebus annuntiet.

Verbum Domini, & non fabulas inanes ex corde vestro debetis prædicare.

XIX. Curam pauperum &c. *ut apud Martenium .....*

XX. Omni die Dominico &c. *ut apud Martenium .... unde populus aspergatur, & ad hoc solum vas habete.*

XXI. Sacra vasa &c. *ut apud Martenium ..... in vadium dare negotiatori, aut tabernario.*

XXII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium.*

XXIII. Nullus vestrum &c. *ut apud Martenium ..... & conductus sui fœneratoris exsitar &c. ..... ad Ecclesiam matrem pertinere.*

XXIV. Nullus sine fcientia &c. *ut apud Martenium..... ..... Episcopi per potestatem fecularem Ecclesiam obtineat. Nullus per pecuniam alterius Ecclesiam fupplantes. Nullus &c. ut apud Martenet.*

XXV. Nullus plures teneat &c. *ut apud Martenium.*

XXVI. *Desit* nullus alterius parochianum..... ..... recipiat.

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

XXVII. Nullus decimam ad alium pertinentem recipiat. (*e*).

XXVIII. Nullus pœnitentem invitet carnem manducare, vel vinum bibere, nisi pro eo ad præfens eleemosynam dederit.

XXIX. Nullus (*f*) præsumat baptizare, nisi in vigilia paschæ & pentecostes, nisi pro periculo mortis.

XXX. Unusquisque fontes habeat, si non poterit habere lapideos, habeat aliud vas ad hoc tantummodo præparatum (*g*).

XXXI. Omnibus Parochianis vestris symbolum, & orationem Dominicam insinuate.

XXXII. Jejunium quatuor temporum, rogationes, letaniam majorem (*h*) eis indicite.

XXXIII. Feria IV. ante quadragesimam eos ad confessionem invitare, eisque juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in pœnitentiali scriptum est.

XXXIV. Tribus vicibus in anno, scilicet in Natale Domini, pascha, pentecosten omnes (*i*) fideles communicent.

XXXV. Certis temporibus conjugati ab uxoribus abstineant.

XXXVI. Eulogias post Missas in diebus festis accipiant (*k*)

XXXVII. Nullus Presbyter in itinere sine stola (*l*) incedat; nullus induatur vestimentis laicalibus; nullus rem aut possessionem, aut mancipium Ecclesiæ vendat, aut commutet, vel quocumque ingenio alienet.

XXXVIII. Dominicum diem, aliasque festivitates (*m*) a vespera usque ad vesperam celebret unusquisque.

XXXIX. Cantus, & chorus

Labbei editio.

vinum nisi pro eo ad præfens eleemosynam faciat.

Nullus baptizare præsumat, nisi in vigiliis paschæ, & pentecostes, nisi pro periculo mortis. Nullus Clericus, vel laicus in Ecclesia loqui audeat; tantum oret, maxime infra divinum officium. In Sabbato paschæ extinctio veteri novus ignis benedicatur, & per populum dividatur, & aqua benedicta similiter. Unusquisque fontes lapideos habeat, & si lapideos habere non possit, vas saltem aliquod ad hoc paratum, in quo nihil aliud fiat, habeat. Attendite ut omnibus parochianis vestris symbolum apostolorum, & orationem dominicam insinuetis. Vigilias apostolorum, & jejunium quatuor temporum, & rogationum, & litanias majores plebibus vestris omni studio observandas insinuate. Quarta feria ante quadragesimam plebem ad pœnitentiam & confessionem invitate, & juxta qualitatem delicti pœnitentiam injungite, non ex corde vestro, sed sicut in pœnitentiali scriptum est. Ab illa quarta feria usque in diem resurrectionis domini nullus manducet carnem, vel diguinem. Quatuor temporibus in anno, id est in nativitate Domini, in cœna Domini, pascha, & pentecoste, omnes fideles ad communionem corporis, & sanguinis Domini accedere admonete; certis diebus & temporibus conjugatos abstinere ab uxoribus exhortamini.

Eulogias post missas in diebus festis plebi distribuite. Nullus vestrum induatur vestibus laicalibus. Nullus rem, aut possessionem, aut mancipium Ecclesiæ vendere aut commutare, aut quocumque titulo alienare, absque licentia Episcopi præsumat. Die dominico & aliis diebus festis absque opere servili a vespera ad vesperam celebrare facite. Cantus, & chorus mu-

Lucensis Codex M. S.

XXVII. Nullus decimam &c. *ut apud Martenium.*

XXVIII. Nullus pœnitentem &c. *ut apud Martenium.*

XXIX. Nullus præsumat &c. *ut apud Martenium.*

Nullus Clericus vel laicus in Ecclesia loqui audeat, si non oret, maxime infra divinum officium. In Sabbato paschæ extinctio veteri novus ignis benedicatur.

XXX. Unusquisque &c. *ut apud Martenium* . . . . . præparatum, in quo nihil aliud fiat.

XXXI. Omnibus &c. *ut apud Martenium.*

XXXII. Jejunium &c. *ut apud Martenium.*

XXXIII. Feria IV. &c. *ut apud Martenium.*

XXXIV. Tribus vicibus &c. *ut apud Martenium.*

XXXV. Certis temporibus &c. *ut apud Martenium.*

XXXVI. Eulogias &c. *ut apud Martenium.*

XXXVII. Nullus Presbyter in itinere sine stola incedat. Nullus induatur &c. *ut apud Martenium* . . . . . alienare sine Episcopo præsumat.

XXXVIII. Die Dominica, & aliis diebus festis absque opere servili a vespera usque ad vesperam celebrare facite.

XXXIX. Cantus &c. *ut apud Martenium.*

ANNO CHRISTI 847.

ANNO CHRISTI 847.

Martenii editio.

ros mulierum in atrio omnino prohibete.

XL. Carmina diabolica, quæ super mortuos vulgus cantare solet, & cachinnos, quos exercent, sub contestatione Dei omnipotentis vitare, cum excommunicatis nolite communicare. Nullus præsumat illis Missas cantare; sed & hoc ipsum plebibus annuntiate. Ad nuptias, nisi fortè ad eas benedicendas, nullus vestrum eat. Omnibus plebibus denuntiate, ut nullus uxorem accipiat nisi publice celebratis nuptiis. Raptum omni modo prohibete, & ut nullus ad proximum sanguinis accedat, firmiter prohibete: & ne alterius sponsam quis ducat, contradicite. Porcarios, pecuarios, & alios pastores, diebus dominicis ad Missam venire admonete; ut filiis suis orationem dominicam, & symbolum insinuent, vel per alios insinuari faciant. Crisma semper sit sub cera, & sigilla propter quosdam infideles. Volumus autem, fratres carissimi, quatenus quæ nostra perceptis traditione, quantum humana patitur infirmitas, bonis studeatis operibus adimplere, præstante domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre &c.

Labbei editio.

mina diabolica, quæ nocturnis horis super mortuos vulgus facere solet, & cachinnos quos exercet, sub contestatione Dei omnipotentis vitate, cum excommunicatis nolite communicare. Nullus præsumat illis Missas cantare; sed & hoc ipsum plebibus annuntiate. Ad nuptias, nisi fortè ad eas benedicendas, nullus vestrum eat. Omnibus plebibus denuntiate, ut nullus uxorem accipiat nisi publice celebratis nuptiis. Raptum omni modo prohibete, & ut nullus ad proximum sanguinis accedat, firmiter prohibete: & ne alterius sponsam quis ducat, contradicite. Porcarios, pecuarios, & alios pastores, diebus dominicis ad Missam venire admonete; ut filiis suis orationem dominicam, & symbolum insinuent, vel per alios insinuari faciant. Crisma semper sit sub cera, & sigilla propter quosdam infideles. Volumus autem, fratres carissimi, quatenus quæ nostra perceptis traditione, quantum humana patitur infirmitas, bonis studeatis operibus adimplere, præstante domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre &c.

Lucensis Codex M. S.

Martenium . . . . . in atrio Ecclesiæ &c.

XL. Carmina diabolica, *ut apud Martenium.*

XLI. Cum excommunicatis nolite communicare. Nullus præsumat illis Missam cantare &c. sed & hoc ipsum plebibus annuntiate.

XLII. Ad nuptias, nisi forte ad eas benedicendas, nullus vestrum eat. Omnibus plebibus denuntiate, ut nullus uxorem accipiat nisi publice celebratis nuptiis. Raptum nullus faciat, & nullus ad proximum sanguinis sui accedat, similiter prohibete; & ne alterius sponsam quis ducat, contradicite.

XLIII. Porcarios &c. *ut apud Martenium.*

XLIV. Patrini filiolis suis symbolum insinuent, vel per alios insinuari faciant. Crisma semper sit sub cera, & sigilla propter quosdam infideles.

Volumus autem &c. *ut apud Labbeum.*

ANNO CHRISTI 847.

(a) Aug. *de communi &c.* ut in Sermone Leonis Labbeano.
(b) Aug. *ad nocturnas.*
(c) Aug. *Missarum celebrationes.*
(d) Aug. *Flamen.*
(e) Victor. & Aug. *cantare.* Reliqua in Augustano desunt, sed statim subjungit *Nulla femina &c.*
(f) Victor. *Cantare.*
(g) Aug. & Victorin. *Aut forte quatuor &c.*
(h) Aug. *Invida.*
(i) Aug. *Cum corpore Domini ad infirmos.*
(k) Aug. & Victor. ut in Lucensi.
(l) Aug. ut in Lucensi.
(m) Aug. & Victorin. *Sit sepe munitum.*
(n) *Nec solus cantet.* Deest in Aug. & Victorino.
(o) Aug. vel *Scholarem.*
(p) Aug. addit: *Nullus solus missam cantet.* Dein subdit: *Nullus cum caluniis, quas sperunt rubi vacuosa, & vultellis exstirpatas dependentibus missam cantet, quia inducens ris & contra regulam ecclesiasticam est. Calicem &c.* ut in homilia Leonis Labbeana.
(q) Aug. & *juxta Apostolum sleo.*
(r) XV. Aug. & Victorin. in toto isto capite, Lucensi cohærent.
(s) Aug. & Victorin. cum Lucensi congruunt.
(t) Aug. & Victor. cum Lucensi cohærent.
(v) Aug. & Victor. cum Lucensi.
(x) Aug. & Victorin. cohærent Labbeo.
(y) Deest in Victorin. & Augusl. *Luca fidelium*; In reliquis cohærent Lucensi.
(z) Aug. & Victor. ut in Lucensi.
(a) Victorin. *Novel fenerarotis.* Aug. *sui fenoris.*
(b) Aug. & Victorin. ut in Lucensi.
(c) Ita in Victorino; deest in August.
(d) *Nullus derimam &c.* Deest in August.
(e) *Nullus presumat baptizare &c.* Deest in Augustano.
(f) Aug. & Victor. ut in Lucensi.
(g) Victor. & Aug. ut in Lucensi.
(h) Augustan. ut apud Labbeum. Victorinus ut in Lucensi.
(i) Aug. *Nullus ordinetur presbyterus laicalibus. Nullus rem aut possessionem &c.*
(k) Aug. & Victorin. ut in Lucensi.
(l) Victor. & Augusl. ut in Lucensi.
(m) Aug. & *alias palliares.*
(n) Aug. *vel dominica.*
(o) Aug. & Victorin. ut in Lucensi.
(p) Caput XLVII. in Augustano eadem habet, quæ in Marculfo leguntur, sed interpolata, & variis additionibus variata. Dein utrique codex, Victorinus nempe & Augustanus eodem epilogo claudantur, qui pariter legitur in editione Labbeana. *Volumus autem &c.*

AD CONCILIUM MOGUNTINUM I.

Sub Rabano Archiepiscopo

Anno 847. celebratum

EMENDATIO CANONIS XXIV.

IN hoc canone ritus purgandi se a crimine statuitur iis qui de nece illata presbytero accusati delictum negant; is ergo, ait canon, *si liber est cum XII. juret.* Burchardus, Ivo, Gratianus 17. q. 4. ca. *Qui presbyterum* summo consensu legunt: *cum septuaginta duobus juret.*

ROTONENSE CONCILIUM

In monasterio S. Salvatoris; agente Nomenojo Britannia minoris duce, in causa episcoporum de simonia delatorum,

Anno 848. habitum.

NOmenojus, Britanniæ minoris dux, ditionis suæ episcopos quosdam seu veri, seu conficti simoniæ criminis reos in concilio suorum episcoporum in Monasterio S. Salvatoris coacto egit. Re ibidem ventilata, neque culpam a se amovere tentantes episcopi illi depositionis sententiam retulerunt. Ita rem prodit vetus ille scriptor, cujus narrationem Sirmondus inter analecta Opusculorum to. III. col. 281. nov. edit. vulgavit. *In crastino evocans princeps in monasterio S. Salvatoris, Synodum episcoporum, atque proceres, adhibens testes falsissimos* (ita scriptor Gallus partes Nomenojo averfas sequutus) *precio conductos adversus Susannum Venetensem, Salacenem Aletensem, Felicem Coriopitensem, Liberalem Oximensem episcopos, qui dicerent eos precio in ecclesia intrasse, muneribus sepe sacros ordines fuisse largitos, & omnibus criminibus obnoxios fore. Cumque reticerent episcopi mortis metu,* (quam sibi a Nomenojo irrogandam timebant) *percussi, requisiti sunt a convento, utrum vera essent, quæ opponebantur. Qui ita se habere professi sunt. Depositisque in concilio virgis & annulis pontificalibus, Gallias petierunt, ad Karolum se conferentes.* Hæc anonymus, qui in iis quæ de insinuato episcopis necis timore, ita a defensione innocentiæ suæ desisterent, utrum vera narret, ignorare me profiteor. Constat profecto Britones episcopos legationem ad Leonem pontificem destinasse, per quam pontifici eas accusationes exposuerunt. Quibus ille suis literis apud Labbeum to. IX. col. 1025. legendis, reponit episcopos eorum criminum reos in concilio audiendos esse, convictosque puniendos. Cujus mandati pontificii exequutio in concilio hoc, a Labbeo præter-missio, exhibetur. Hanc vero legationem anno 848. affignandam Pagius ad eundem annum censet.

AD CONCILIUM PARISIENSE,

Quod a nonnullis Turonense dicitur,

ADDITIO.

ANNO 849. AD concilii hujus decreta pertinere arbitror sanctionem illam, quam ex vetusto, ut opinor, scriptore notavit Albericus monachus Trium fontium his verbis: *Audradus Chorepiscopus Senonensis de mandato Petri, qui ei in visione apparuit, & de licentia archiepiscopi sui Romam profectus est, anno inducialum* (inter fratres Ludovicii pii filios) *quinto, & libros suos obtulit quarto Leoni papæ, qui roborantes eos excepit. Inde Senonas reversus, Parisiis ad concilium revocatus est, & non solum ipse, sed etiam alii chorepiscopi, qui erant in Francia, in eodem concilio depositi sunt.*

ANNO CHRISTI 852.

AD CONCILIUM MOGUNTINUM II.

Cui Rabanus præsedit,

Anno 852. habitum

ADDITIO.

Concilium hoc, solo nomine notum ex auctore annalistæ Pithœano, nonnisi illustrat diploma Ludovici Germanici anno 852. datum, tu quo de concilio ille, ut opinor, sit mentio, atque in eo confirmata dicitur portio solvendæ episcopo cunobium Corbejæ novæ, & Herisordiensis Sanctimonialium inquisiti. Diploma illud legitur apud Lunig Spicileg. III. pag. 66. ex quo hic damus.

In nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Ludovicus, divina favente gratia rex.

SI petitiones fervorum Dei, justas & rationabiles, ad effectum perducerimus, & ad humanam vitam felicitet transigendam, & perpetuam felicius promerendam proculdubio nobis profuturum speramus. Quapropter notum esse volumus, quomodo venerabilis abba Warinus adiit excellentiam nostram, suppliciter orans, ut nostra munificentia propiceremus *monasterio* illi commisso, quorum unum est *monasterium*, novа Corbeja nominatum, ubi & ille primum regulari electione abbas extitit, & alterum est Sanctimonialium, Herisordt dictum, & propriæ abbatissæ, cujus nomen Addila, subjectum, sed juxta consuetudinem, quod ancillarum Dei congregationibus procurari solent præpositi ex ecclesiastico ordine, jam dicto abbati commendavimus, ut tam in disciplina abbatissim juvaret, quam in cunctis negotiis, quæ famulæ Christi pro sexu, & professione sua exequi non possent, ipsarum provisor, & patronus existeret. Is ergo petiit celsitudinem nostram recordari, quod piæ memoriæ genitor noster HLudovicus imperator ambo hæc monasteria extruxit juste, ad normam videlicet præcipuorum in Gallia monasteriorum, novam utique Corbejam ad similitudinem antiquæ Corbejæ, Herisfordense verò cœnobium ad exemplum monasterii sanctimonialium in Svessillonis civitate existentium, & ut in eleemosinam suam hoc totius generis sui institutionum earundem perfectio expleretur, cellam juris sui, quæ vocatur Meppia cum decimis & possessionibus undique ad eam pertinentibus, & ecclesiam Eresburg, quam avus noster Carolus primo exteruens in Saxonia, decimis dotavit circumquaque habitantibus, per duas Saxonicas rastas, præfatus noster genitor ad novam Corbejan tradidit. Ad Herisfordiensis autem monasterii adjumentum dedit, in episcopatu quidem Osnabrugensi ecclesiam Bugimthi cum subjectis sibi ecclesiis, in parochia verò Mimigerfordensi ecclesiam hreni cum iis quæ ad eam pertinent ecclesiis. Ita fanè ut decimarum aliorumque reditum, & proventiones præfatis cederent monasteriis, & ab ipsis vicissim procurentur fidelibus

ANNO CHRISTI 852.

plebes in baptismate, in Eucharistia, in sepulturis, in confessione peccatorum audienda. Et presbyteri, qui principales ex his ecclesiis tenerent, archipresbyterorum officio fungerentur ad agenda omnia, quæ solent fieri ab archipresbyteris episcoporum. Cum autem ipsi episcopi circuitiones suas ibi agere deberent, ad eorum manſionatica daretur, quod in capitularibus anteceſſorum noſtrorum præſcriptum habetur. Nos igitur tata eſſe volentes certa omnia, tantum expenſas ad miniſterium epiſcopi propter ægritudinem & ſenectutem ei, quæ nunc eſt, Gonberti augere debemus. Id juxta petitionem ſepe dicti abbatis Warini ita moderari placuit, ut deſcripto, quantum ſatis ſit, ad ſervitium epiſcopi, hoc nullo modo ſubtrahatur, & epiſcopus viciſſim ampliora non requiat, nec cum pluribus veniat, quam ut ei ſufficere poſſint. In quibus ſatis eſſe conſenſit præfatus epiſcopus coram nobis, & archiepiſcopo noſtro HRabano cæterisque cum eo in ſynodo agentibus. Item ut dentur ad ſingulas eccleſias porci quatuor, valentes ſinguli denariis duodecim, & ſolo arietes, qui eadem pene ſumma, quod quatuor porci æſtimarentur, tres porcelli, quatuor aucæ, octo pulli, viginti ſtrulæ de melle, XX. de mellita cervisia, XL. de non mellita, CXX. panes, C. modii de avena, manipuli DC. ſique in poteſtate epiſcopi uti rum hæc per ſingulas eccleſias ad unam manſionaticam, an ad duas velit habere. Ne autem in ſumma debiti his plus aut minus conjecturæ, hoc auctoritatis noſtræ præcepto cum conſenſu Synodali decernimus, atque jubemus. His etiam adjungere placuit liberam utrique loco conceſſionem eligendæ de propria congregatione in reginen ſuis, per futura ſemper tempora, congruæ perſonæ. Et ut omnis hinc dubietas tollatur, manu propria hæc roboranter, annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum (L S) HLudovici
Sereniſſimi regis

Hadelbertus ſubdiaconus ad vicem Baldrici abbatis recognovi. Data XI. Cal. junii, anno Xmo regni glorioſiſſimo regis HLudovici in orientali Francia regnantis, Ind. I. Actum in palatio regio Francofordi, in Dei nomine feliciter. Amen.

CHAR-

ANNO CHRISTI 852.

CHARTA LUDOVICI I. GERMANIÆ REGIS PRO MONASTERIO RHINAUGIENSI,

In eodem Synodo data.

ANNO CHRISTI 852.

Ex Gallia Christiana 10. p. pag. 307.

IN nomine Domini, & Salvatoris Noſtri Jeſu Chriſti Hludewicus divina ordinante providentia rex. Quoniam Principem, ac deſenſorem Eccleſiarum nos fecit Dominus, ne ejus ingrati eſſe videamur gratiæ, ſervicium ſuum augmentare eccleſias ditare, bene & opportune conſtitutas defendere, deſtructas vero nos oporteat reſtaurare. Idcirco notum ſit omnibus fidelibus noſtris, præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter Rabanus metropolitanus Moguncientis, & Salomon epiſcopus Conſtantienſis, nec non Folcwinus venerabilis Abbas Augienſis cum multis aliis principibus in generali Concilio Moguncæ celebratum noſtram adierunt, & quendam nobilem virum de Alemannica in pago Turgowe in comitatu Adalhalmi ob laudes divinas, & regulares diſciplinas conſtituerant, obtutibus noſtris præſentaverint, humiliter deprecantes, quatenus monachum quemdam nomine Gobbertum, quem idem Wolvene a fratribus & a ſe electum diverat in præfato loco abbatem conſtituere mus, quod & fecimus, ea videlicet ratione, quod mona chos ſuos regulariter regat, *nulli* calumniam ſine juſto judicio inferat, res monaſterii inrus, & bene, rediens, omnia juxta ſapientis architecti diſpoſitionem decenter, congrue, & utiliter gubernet.

Hic nam ſaltem ſucceſſores a nullo eligantur, niſi tali, quod abſit, facinori involvantur, quod eccleſiaſtici viri eos inter ſe non patiantur; tunc primo in Concilio generali Conſtantienſi, vel Moguncenſi juſto conregularium judicio deponantur. Poſtquam vero aliquis eorum ſic depoſitus fuerit, vel de hac luce quod abſit, migraverit, nullo modo abbas conſtituatur, niſi, quod abſit, inter eos nullus idoneus inveniatur. Præterea principes ſupradicti nobis flebiliter ſunt conqueſti, quod & nos ſatis audivimus, & veraciter ſcivimus, ſcilicet pleroſque eorum, qui eccleſiarum vocantur advocati, debita poteſtate in tantum abuti, ut qui deberent eſſe modeſti defenſores, imprudenter effecti ſint rapaces & injurioſi exactores. Quapropter noſtræ placuit providentiæ in præfati Abbatis ſiſ torumque ſucceſſorum, & fratrum, videlicet monachorum loco perpetualiter ponere poteſtate, ut ſapientum uſi conſiliis, & eis, quos inter potentes facuit eſſe noverint moderatæ & modeſtiæ amatores, eligant ſuo contemporaneo ter loco advocatos & defenſores, nec quiquam omnium ſibi hanc curam, vel poteſtatem præſumat vindicare, vel quaſi hæreditariam, aut aliquo jure debitam invadere, niſi quem abbatis electio, & monachorum conſulta approbatione velint admittere. Cujuſcumque autem fidei abbas ejuſdem

In authen. Coenobii advocatiam non timet committere, tio adjuncti, eidem nos & ſucceſſores noſtri hannum re- legitur ap- gale debemus contradere, eo videlicet or- probatoria. nore, ut quandocumque fui commiſſi prævaricator in rebus, vel hominibus, quod vulgo *Barmunt* dicitur, exiſtat, vel ſi alii quem advocatum, ſive exactorem præter ſe ſine abbatis permiſſione ſibi uſpiam conſtituat, ſemel, ſecundo, & tertio commoniti, ſi non emendaverit, ſtatim ſine mora, & ſine præjudicio advocatiam cum omnibus commodis perdat. Idem advocatus in præfata loco nullum jus habeat placitandi, vel aliquas judiciarias poteſtates exercendi, niſi forte ab abbate vocatus adveneris, & tunc voluntati, ſive petitioni ipſius ſatisfaciat. Quæcumque autem potens, vel impotens perſona hoc ſtatutum bonæ memoriæ Caroli avi noſtri, ac piæ recordationis Hludewici patris noſtri una cum noſtra confirmatione aliqua temeritate transgredi, & infringere præſumpſerit, ſexaginta libras auri, medietatem palatio noſtro, medietatem abbati perſolvat. Et ut hæc conſtitutionis noſtræ auctoritas firma, & ſemper ſtabilis, & inconvulſa permaneat, manu propria illam firmantes ſigillo noſtro conſignari juſſimus.

Hadelbertus ſubdiaconus ad vicem Grimaldi archicapellani recognovi. Datum anno ab Incarnatione Domini 852. regni domini Hludewici regis primo, indictione xv. Actum Mogunciæ coram multis principibus in generali concilio feliciter. Amen.

CONVENTUS TICINENSIS

Epiſcoporum & Principum, Lotharii imperatore præſente,

Anno 852. habitus.

CConventus hujus, cujus nullam alibi mentionem offendi, menſio exstat in actis translationis corporis S. Abundis diaconi Fulgino Bercetum in diœceſi Parmenſi, quæ ab anonymo fed coævo deſcripta dederunt Bollandiani ſocii, in tractatu præliminari ad tom. I. Julii pag. 45. Hæc enim ille num. 4. *Evoluto multo tempore* (egerat prius de tempore, quo Sergius II. Romanam cathedram tenebat, quam anno 844. accepit) *contigit eundem abbatem* (Tiberium Bercetì) *ad ſedem regiam ire, quæ eſt urbs Papiæ, ubi tunc piſſimus imperator Lotharius juſſerat epiſcoporum comitumque magnum venire conventum, inter quos, & Fulginez civitatis Dominicus &c.* Conventum ſeu concilium Ticinenſe habitum anno 850. Bollandiani ſocii judicarunt; ſed fugit viros doctos ea animadverſio, quæ illos planè in aliam ſententiam traxiſſet. Qui ab anonymo deſi-

ANNO CHRISTI 853.

designatur Papiensis conventus, a Lotharii indictus erat, eodemque præsente habendum fuisse non ambigo. Qui verò coivit cœtus anno 850. authorem non quidem Lotharium, sed Ludovicum ejus filium habuit. Eundem pariter Ludovicum indixisse conventum illum, qui Ticinum anno 855. convenit, leges ab eo late eo in conventu demonstrant. Asseguandus est ergo ille, de quo agimus, conventus anno illi, quo Lotharium in Italiam descendisse diu post annum 844. compertum est. Anno verò 853. imperatorem illum eo venisse discimus ex actis synodi Romanæ anno 853. decembri mense celebratæ, in cujus synodi actis Lotharii nomen primum post Leonem pontificem occurrit. Is ergo annus conventui huic statuendus est. Forte tamen ad annum præcedentem 852. conventum hunc retrahendum esse demonstrari posset ex diplomate ejusdem Lotharii pro ecclesia Clusina dato, relatoque ab Ughellio tom. III. col. 614. nov. edit. in Clusinis, quod ab eo imperatore, Papiæ agente, anno XIII. imperii die VI. Kal. Novembris indictione I. idest anno 852. datum est.

ANNO CHRISTI 853.

AD CONCILIA ROMANA

Sub Eugenio II. & Leone IV.

ADDITIO.

Quam XXIII. hujus concilii item legitur a Ratherio Veronensi episcopo in tractatu de contemptu canonum par. I. in Spicileg. Dach. to. I. pag. 545. edit. in fol. Per sollicitudinem episcoporum hæc, quorum, dioeceseos exsitunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur; ut debiti *pastus atque cætera pertentibus (a)* revertantur, qualiter Deo vacantes inopia, vel neccessitatibus nullatenus occupentur, sed omni expulsa cura hæc, quorum, Dei servitio valeant mentibus permanere.

(a) In textu: ut debitis atque cæteris pertinentibus revertantur: Sed Gratianus sollicitarii tantum MS. Cod. Lucensis, de quo mox dicam.

EJUSDEM CONCILII

Variantes Lectiones

ADMONITIO COLLECTORIS.

Anno 853. LUcensis Manuscriptus codex annorum; ut facile judico, septingentorum concilium hoc Eugenii exhibet, nulla facta alterius sub Leone IV. mentione. Ex eo verò cum Labbei editione collato, has majoris momenti variantes expressi; quas, *licet non omnes* probatas, dandas tamen utcumque arbitror, cum præsertim quædam sint inter plures, quas optimas & opportunas æquus & rei conciliaris studiosus Lector agnoscet. Muratorius praeter Rer. Ital. to. I. par. II. pag. 150. legem quandam Lotharii I. imperatoris affert, quæ ipsam Eugenii sanctionem canonis XIII. totidem verbis exhibet. Ex ea vero variantia hæc refultant. Ubi enim edita ferunt: *Si evenue causæ*; lex habet: *si causa eventus*. Ubi *aut coram se & competentibus judicibus*; lex scribit: *etant coram se & competentibus judicibus*. In his tamen codex MS. Lucensis ab edito non discrepat. Sed jam ad codicis hujus variantia.

EDITI.	MS. LUCENS.
Can. IV. Divinæ hostiæ	Divini mysterii
Can. V. Invidiosè	Invito se
Can. VI. piissimè	Sæpissime
Neque subscripti	Subiecti
Can. VII. adhibere consensum.	Convenit enim in eis ibidem habitantium habere consensum
Can. X. conservandi	Conversandi
Can. XX. cujus rei	aut cujus rei
Can. XXIII. Per sollicitudinem &c.	Xenodochia, & reliqua per sollicitudinem episcoporum dioeceseos exsitunt, ad easdem utilitatem, quibus constituta sunt, ordinentur, ut debiti panes, atque curæ pertinentibus revertantur.
Can. XXVI. aliquolibet clerico & plis locis	Quolibet alio clerico & plis locis
Can. XXVII. Vel ut hoc tempore	Vel ut tanti tempore
Can. XXXII. justas offensionis crimine	*Deest* crimine.
Can. XXXVI. divertere... ut ab eo singulariter.	A conjugio divertere... se ab eo singulariter. Sin autem provisio constituantur loco *In fine post. adhæ hæ duæ subscriptiones adguntur, quæ in editis absunt.*

ANNO CHRISTI 853. 854.

Eugenius gratia Dei episcopus catholicæ atque apostolicæ Romanæ ecclesiæ huic decreto nobis promulgato fs.

Presentacius humilis archiepiscopus S. Ravennæ ecclesiæ huic decreto a nobis promulgato fs.

ANNO CHRISTI 853. 854.

Ex hoc etiam concilio, non quidem Eugenii II. sed Leonis IV. (nam unum idemque commodè haberi potest, quamquam duo reipsa fuerint tempore discreta) referas subsequens decretum, quod S. Anselmus Lucensis in tract. contr. Wibertum lib. 2. affert his verbis:

Ex concilio Leonis IV. episcoporum L. cap. V.

SI qui Sacerdotibus, seu primatibus nobilibus, seu extero clero hujus sanctæ Romanæ ecclesiæ electionem Romani pontificis contradicere præsumpserit, sicut in concilio Beati Stephani legitur statutum, anathema sit: *Item*, quod electio Pontificis non pertineat laicis tantum.

AD SUESSIONENSE CONCILIUM

In monasterio S. Medardi, anno 853. habitum,

Canones additi ex Burchardo.

Ex Concilio apud S. Medardum cap. IV. Burch. lib. XII. cap. XXIV.

Cap. decrevit XXII.

DEcrevit S. Synodus, ut a Septuagesima usque in octavas Paschæ, & ab adventu Domini usque post consecratas dies; necnon & in jejuniis quatuor temporum, & in Litaniis majoribus, & in diebus Rogationum, & in diebus Dominicis, nisi de concordia, & pacificatione nullus super (*a*) sacra jura præsumat.

(a) Gratian. addit *Evangelia.*

Ex concilio apud S. Medardum presente Carolo imperatore Cap. V.

Burch. lib. I. cap. CCXXVIII.

PRovidendum est ne episcopi per suam quietem ad remotiora loca recedentes, & suum ministerium negligentes proprias deserant civitates, sed aut parrochias suas cum officiosa efficacia circumeant, aut cum religione in suis civitatibus canonicè cum filiis suis degant; presbyteros etiam sibi commissos doctrina, castitate, & sobrietate, atque hospitalitate secundum suum ministerium ordinari compellant.

Ex Concilio ad S. Medardum

Cap. XI. Burch. lib. XI. cap XXI.

Si quis oblationes ecclesiæ extra ecclesiam rapere, vel dare voluerit præter consicientiam episcopi, vel ejus cui ejusmodi officia commissa sunt, anathema sit.

AD CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM

In quo Gregorius Siracusanus episcopus damnatus fuit,

Anno, ut fertur 854. habitum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

COncilium hoc Constantinopolitanum, in quo Gregorio Siracusano anathema dictum ab Ignatio patriarcha Constantinopolitano, idemque e sede sua episcoporum sententia depolitus est, inannum 854. chronologi hucusque omnes retulerunt. Verum longe ante annum illum convenisse demonstrat fupputatio illa chronologica deducta ex iis, quæ vulgavit P. Matthæus Radesius in appendice ad concilium VIII. generale, legendis in editione Veneto-Labbeana tom. IX. col. 927. Scriptum est Graeci alicubi, qui hæc literis mandabat post annos quatuor & triginta a Photii consecratione, nempe anno 892. Notat enim Græcus ille scriptor, Photium solidis undecim annis ante assum-

ANNO CHRISTI 855.

ptionem suam ad solium Constantinopolitanum anathemate obstrictum perferentes, A quod feliciter incurrerat ex communione cum Gregorio Siracusano censura insulo, atque damnato. Constat vero Photium anno 858. Constantinopolitanam sedem occupasse; ex quo si annos XI. demas, ad annum 847. vel 848. retraheris. Hoc ergo anno Gregorius in concilio Constantinopolitano anathematis fenestrium retulit. Annus vero ille 847. primus erat Leonis IV. & Ignatii in Constantinopolitana sede alter. Epocha ista conficit cum iis, quæ Nicetas in vita S. Ignatii scribit, narrans Ignatium, mox in patriarcham in augurandum denunciasse Gregorio Siracusano de *malefacto reo jam facto, ne initiatione sua interesset, donec per ætatem causa ipsius diligenter recognosceretur*. Dies igitur jam dicta erat Gregorio anno 846 quo Ignatius Sacerdotium capessivit. Quis vero credat causam anno 846. jam coptam, nonnisi post septenium anno 854. in concilio discussam fuisse? Appellatio vero, quam Gregorius ad sedem Romanam interposuit, diutius extracta est, cum labentibus Leonis IV. annis nondum penitus desiisset.

ANNO CHRISTI 855.

AD CONCILIUM TICINENSE

Anni 855.

ADDITIO.

ADNOTATIO COLLECTORIS.

C. L. Muratorius e Bibliotheca Ambrosiana pluteis leges quasdam Ludovici II. in hoc concilio datas eruit, deditque in volumine I. p. 2. rer. Ital. quarum pars quidem apud Labbeum legitur, pars vero meæ diligentiæ reliquitur ut hic supplentur, quod æquum præstitero, postquam varianda quædam ex Muratorii editione hic repræsentavi, quæ Labbeanum emendant. Sunt verò hæc pauca pag. 1166. §. *Sanctimus*. Labb. *loca*. Mut. *per loca*. Lab. *eorum dirupiant*. Mut. *eorum rer*. Lab. §. *Denique &c. Neminem injuste*. Mur. *Neminem juste confecuto*. §. *Porro*. Lab. *ut generalis utilitas &c.* Mut. *ut terræ generalis utilitas exigiti cum Statutis veniat in statutes episcopos & comes per quorum &c.* Lab. *neque indigne*. Mut. *neque indigena*. Lab. *aut aquam carcus*. Mut. *aut sua carcus*. §. *Igitur &c.* Lab. *frenate voxisse*. Mut. *infrenate traxisse*. Lab. *ne recipiat*. Mut. *ne recipiatur*. Post hæc varianda, ut idem meam liberem jam profero ex Muratorio additamenta. Sunt autem monita Legatis data, quos se miserum in capite ultimo concilii denunciat Imperator, ut inspiciante, num mandatis suis obtemperatum sit. Id vero vel ex titulo ipso constat.

LEGATIO.

Cap. I.

Ecclesiarum Dei justitia inquiretur, & omni studio perficiatur; & ne a sacrilegis thesaurus diripiatur earum, fideliter B deseribatur.

II.

Pupillorum & viduarum causa investigetur, & diligenti cura misericorditer examinetur.

III.

Totius populi querimonia generaliter audiatur & legaliter diffiniatur.

IV.

De statu reipublicæ inquirendum. Ubi cum iter dictaverit, dominus imperator recipi debet per singula ministeria. Ubi ab eo directi Legati. Unde eis administrentur obsequia; unde Paravereda, unde, vel quæ dona annualia, aut tributa publica exigi debeant. Qui debeant palatia restaurare; qui pontes. Ut non destruantur beneficia, & destructa restaurentur. Quæ beneficia Dominicus-Gafindius habuit, quis habeat illa, vel ubi conjacent.

V.

Directi abbates monasteria monachorum, & puellarum, & fenodochia circumeant, si unde administrentur debita obsequia habeant, & concorditer degant, inquirant. Quicquid inordinatum reperierint, regulariter corrigant. Senodochia autem sicubi quæ sunt neglecta ad priſtinum statum revocent. Hospitales verò pauperum tam in montanis, quam & ubicumque fuisse noscuntur, E peniteer & diligenti cura restaurentur.

AD

ANNO CHRISTI 855.

AD CONCILIUM APUD BONOILUM VILLAM

Anno 855.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET ADDITIO.

AD restituendam concilii hujus epocham hæc olim adnotavi ad Pagium ad A. 855. 3. Meminerunt hoc anno concilium, quoddam apud Bonoilum villam a pluribus Galliarum episcopis celebratum die VIII. Kal. Septembris pro afferendis juribus monasterii Anisolensis, quæ Cenomanenses archiepiscopi subverterze conabantur. Præsul illi Amaricus Turonensis, cujus subscriptio cæteras 27. episcoporum præcedit. Celebratum autem refertur *anno Dominicæ incarnationis 855. Caroli regis XVI. Indict. I. die VIII. Kal. septembre*.

Ab inauguratione sua in regem epocham unam regni deduxisse Carolum, eruo ex data concilii apud Bonoilum. Constituit enim Careli anno *XVI. Indict. I. die VIII. Kalendas septembris*; quæ omnia cum anno 853. concurrunt, ducta epocha regni Caroli a septembri anni 837. Hinc pater notam numeralem anni DCCCLV. quæ huic concilio in Anecdotis Marteuii additur, corruptam esse, & ita emendandam: *anno DCCCLIII.*

Concilium vero istud ex Martene Anecdot. tom. V. Venetus Labbei editor defumpsit. Hanc ipsam chartam dedit Mabillonius ex eodem, quo Martene, Anisolensi tabulario accepta, cui idem Mabillonius Annal. ord. S. Benedicti tom. III. in appendice num. VII. adjecit privilegium eodem in loco eademque die, & anno, eademque de causa datum, quod proinde ad idem concilium pertinere certum est, idemque, in editione Veneta omissum, hic dandum censui.

PRIVILEGIUM EPISCOPORUM APUD BONOILUM VILLAM

Concilium celebrantium pro Anisolensi monasterio.

IN nomine summæ, & incomparabilis clementiæ, adorandæ felicet, & incomparabilis Trinitatis. Cum sacrosancti conventus fraterna societas venerabilium præsulum Bonoilum unanimem sui exhiberet præsentiam, vocatione magni atque orthodoxi regis serenissimi Karoli, anno Incarnationis Dominicæ DCCLV. indictione prima, regni etiam memorati Augusti XVI. inter cætera variarum rerum sanctæ matris ecclesiæ sinu eruspentia discrimina, facrorum præsentium auditum judem fecerat dignatio conferenda, & auctoritate sibi conlata inprittinum, & necessariam ordinem relevanda, dotuit sese eorum præsentes & pristinæ constationi ordinis monastici cultus, ac flatus ejusdem profectionis, ipsorum quidem, regiminis pastorali solatio subvehenda ac conservanda religio, quæ quondam in patribus virtute divina promulgata resortuit, sed jam nunc emergentium tempestatum procellis attrita, vada sui portus inexplebili naufragio subjecta, optati literis quietem adire non patitur. Hujus igitur institutionis utilitates, & convenientes pro tempore necessitudines, cum efficacius pertractare, & eas sollerti cura, Christi freti juvamine, ad effectum usque idem facer conventus optaret effertre; Rainaldum religionis cultu, & vitæ merito venerabilem, eidem facro concilio cum quibusdam aliis sanctitatis forma reverendis abaatibus retudentem, accidit commissi fibi cœnobii pii patris, & precioli confessoris Caroli inconvenientias, & fratrum in ea consistentium oppressiones, & calamitatum anxietudines studio gregis contradicti lacrymabili sermone prosequi; atque sue sermocinationis alloquia promulit, præceptiones regum catholicorum orthodoxorum *supra-*

fato monasterio conlatas pro Dei omnipotentis amore, & sanctorum veneratione, ibique constientium monachorum remota, & Cconcussa quiete, qualiter idem idem monasterium per successiones temporum illustrium regum immunitatum titulos, & securitates perceperit, quibus felici successu, divina id providente clementia, salubri & efficaci tramite, ad hæc usque deguerit. Ipsis etiam, eisdemque præceptionum ordinem juste & rationabiliter tenet, ut monachi jam dictæ congregationis regularis propositi studio contenti, sub norma beati Benedicti patris cœnobitice viventes, ex propria congregatione sibi eligendi abbatem sua habeant, licentiam, & facultatem: nempe ut quibus cor unum & anima una necessario esse habenda, patri spirituali tam corpora quam corda subdentes, jugo etiam Christi suavi, & oneri leviſſimo colla summittentes, obedientiæ freno devinchi, discant patri spirituali se suaque committere. Præterea harum præceptionum iterationes, & violentissimas quorumdam infinctu ipsius loci infestationes asserentium fabdole jure possessionis propriæ idem monasterium debere subiici urbi Cenomannicæ, prænominatus vir venerabilis Rainaldus abba evidentissimis intimavit, cum nihil horum acta, & præceptorum confirmationes præscriptæ continent, sed potius hæc interdicant, amputent & inhibeant. Quapropter prædictorum beatorum antistitum unanimitas pari assensu, communi quoque voto sctatsant, & regularis auctoritatis, & regiæ collationis, ac corroborationis gesta concordi æquitatis vigore libramine, acta prædicta pristinorum regum sanctæ religionis patrata intuitu de reliquo intemerata manere percensuit. Ne vero ab aliquo

ANNO CHRISTI 855.

eorumdem patrum sacrosancta institutio ausu temerario aggredi præsumatur, neque quis id nefario conamine pertentet irrumpere, quod propriæ auctoritatis tenore cuique ipsorum libuerit confirmare, necessario placuit adnotare. Statuimus ergo, optamus, & communi æquitatis auctoritate determinamus, ut sæpe dictum monasterium beatissimi Carilesi confessoris, omni libertate monasticæ religionis adepta, pace & quiete, per Christi gratiam potita, ordine libero, & inconcusso per succedentia quietum valeat degere tempora, ita ut non episcopus, nulla extera persona, laicalis seu clericalis, ad hoc inquietandum, perturbandum, ac sollicitandum, aut invadendum, vel possidendum monasterium aspiret, nec etiam prænomoratæ urbi Cinomannicæ proprietate rerum suarum subjaceat: cum liberum sit dono antiquorum regum præter communem canonum auctoritate, a propriis pontificibus ipsi, & universis monasteriis conservandam; sed liceat eidem loco de proprio grege, juxta regularis vitæ auctoritatem proprium habere pastorem. Si quis autem his nostris constitutionibus refragari nisus fuerit, & multipliciter præscriptam Principum bonitatem, & indulgentiam, simul etiam nostræ auctoritatis instituta per quamcumque calliditatem, seu cupiditatem infringere, & aliquo modo pervertere præsumpserit, anatematis ultione se plectendum noverit, justo Dei omnipotentis, quem sacrilege irritavit, una cum nostræ auctoritatis judicio. Postremo tenorem hujusce firmitatis, potestate nobis a Domino cælitus contributa, dicente; (a) *quæcumque ligaveris super terram erunt ligata & in cælo*, eo sermone ligamus, ut quicumque hæc irrumpere, vel aliter quam a nobis sunt statuta, ligata solvere, aut solvenda ligare percensuerit, nequaquam se in cælesti regione solvendum, sed clauso æterni regni aditu in tenebras exteriores ligandum esse cognoscat, nisi digna satisfactione correxerit, quod arroganti impietate præsumpsit. Harum itaque sanctionum evidentissimam confirmationem manibus sacrorum præsentium. Pontificum subter notatam, absentium quoque consacerdotum, nec minus idoneis adstipulationibus per Christum, & in Christo fulciri postulamus.

(a) Matt. XVI.

Almaricus gratia Dei Turonicæ metropolis ecclesiæ humilis episcopus sub signo sanctæ crucis volui, consensi, & subscripsi. Wenilo munere divino Senonensis ecclesiæ episcopus huic privilegio assensum præbui; & subs. Incmarus sanctæ metropolis ecclesiæ Remorum episcopus subs. Paulus sanctæ Rotomagensis ecclesiæ archiepiscopus subs. Heribaldus Autisiodorensis ecclesiæ episcopus subs. Ercanradus Parisiacensis ecclesiæ episcopus sub. Rothadus Suessionensis ecclesiæ episcopus subs. Teutboldus Lingonicæ ecclesiæ episcopus subs. Hirmenfridus gratia Dei Belloacensis ecclesiæ episcopus subs. Balfridus Bajocensis ecclesiæ episcopus subs. Guntbertus Ebrocensis ecclesiæ episc. sub. Jonas Eduorum humilis episcopus subs. Hariardus Lixioviensis ecclesiæ episc. subs. Hildebrandus Sagensis ecclesiæ episc. sub. Hildegarius Meldensis ecclesiæ episcopus sub. Imo episcopus Noviomensis hoc privilegium subsc. Agius episcopus humilis Aurelianensis ecclesiæ sub. Frotholdus Carnotensis ecclesiæ episcopus sub. Pardulus Laudunensium ecclesiæ episcopus sub. Elmeradus Ambianensium ecclesiæ episcopus sub. Remedius Abrincatensis ecclesiæ episcopus sub. Godelfadus episcopus sub. Braidingus Matisconsium sedis episcopus sub. Prudentius S. Trecasinæ ecclesiæ episcopus sub. Dodo Andecavensis ecclesiæ indignus episcopus sub. Actardus Nannetensis indignus episcopus huic pr. sub. Ludovicus abba in Dei nomine sub. Adalardus abba in Dei nomine sub. Ego Lupus abba in Dei nomine sub. Heinhardus abba sub. Frodinus abba indignus sub. Odo abba monasterii Corbejensis sub. Hunfredus abba monasterii Dervensis sub. Bernardus abba huic privilegio sub. Gaupsenus abba sub. Abbo abba sub. Arcambaldus abba sub. Georgius abba sub. Item Abbo abba sub. Data VIII. Kal. septembris anno XVI. regnante Karolo glorioso rege indict. I. Actum Bonoilo villa in Dei nomine feliciter. Amen.

Ab his pariter episcopis profectum opinor consilium illud Carolo suggestum, quod inter capitularia Caroli Calvi tit. XVII. Sirmondus operum ejus tom. III. pag. 71. vulgavit. Annus quidem ibi Christi DCCCLVI. signatur. Sed contingere facile potuit, ut in notas chronicas vitium irrepserit, cum præsertim licet annus discrepat, mensis tamen augustus utrinque convenit. Igitur ejusdem, ut arbitror, concilii fœtum hic producendum ex editione ejusdem Sirmondi censeo.

APUD

ANNO CHRISTI 855.

APUD BONOILUM

(a) Hoc est consilium, quod episcopi & ceteri fideles Domini Karoli apud Bonoilum communiter illi dederunt.

Anno Incarnationis D. N. J. Christi DCCCLVI. in mense Augusto.

(b) INcrepatio quam in epistola Domni apostolici vobiscum, & cum aliis fidelibus vestris audivimus, severissime nos tangeret, si nos aliter non egissemus, quam isdem Domnus Apostolicus nos egisse, secundum quod ipse audierat cum magna auctoritate mandavit. Nam quia nos in isto facto, unde nos specialiter redarguit, consentientes non fuimus, & vos, ac fideles vestros, quos inde admonere convenit & verbis & scriptis, sicuti ipsi scitis, & manentia scripta testantur, frequenter, & salubriter commonuimus, ut quod contra salutem & auctoritatem factum erat, emendaretur, & ne deinceps committeretur omnimodis caveretur, damnabiliter ista increpatione non tangimur. Sed & nunc nostris monitis illius monita conjungentes, & illius monitis nostra monita subjungentes, hortamur, ut statum monasteriorum in regno vestro consistentium aliter quam debeat, & deceat perversum, ac confusum, quanto citius & melius, ac possibilius, atque rationabilius potueritis, & restituere, & corrigere studeatis. Et non solum hoc vos & commissos vobis in regno vestro agere commonemus: Verum etiam monemus, hortamur, & precamur, ut capitula, quæ vos ipse cum fidelibus vestris in Colonia villa manu propria confirmastis, sed & ea, quæ in Belvaco civitate episcopis tradentibus sub conditione notissima suscepistis: Illa quoque, quæ cum fratribus vestris secus Teudonis villam, in loco qui dicitur Judicium approbastis: Illaque, quæ in Verno palatio synodaliter prolata suscepistis, ea etiam, quæ in Sparnaco de episcopalibus capitulis cum inlustribus viris & sapientibus (c) baronibus vestris observanda delegistis: sed & illa, que cum fratribus vestris apud Marsnam manu propria confirmastis: Verum & illa, quæ in synodo Suessionica, cui vestram præsentiam exhibere dignati fuistis, acceptastis: Nec non & illa, quæ in Silvaco decrevistis cum his quæ in Leodico cum fratre vestro Hlothario annuntiastis, diligenter & frequenter ad memoriam reducatis, ac relegatis, & quæ in regno vestro contra illa acta sunt, contraque divinam & salubrem auctoritatem, quam progenitores & prædecessores vestri directo ordine tenuerunt, & observaverunt, perpetrata sunt, quantocius ratio, & possibilitas permittit, corrigere procuretis. Et ne de cætero a quocumque contra hæc agantur omnes communiter cooperante Domino caveamus: & si quid contra hæc actum fuerit, statim, ut citius fieri potuerit, æquitate, & ratione, ac possibilitate dictante, absque dolo cum recta intentione, & lege, ac auctoritate competente, unicuique ordini corrigatur. Et ne leve cuiquam videatur, quod Deo teste, ac mediante manu propria confirmatum, & sponsione cum veritatis, quæ Deus est, assertione prolatum est, discat ex confirmationis cautione in terris, & ex baptismatis, ac cætera observationum confirmatione in cælis quantis nexibus quisque teneatur obstrictus, omnesque quod divino spiritu dicitur communiter audiamus. (a) *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, & paravit illud, & in eo paravit vasa mortis.* De quibus nos omnes ad se, & ad mandatorum suorum observationem conversos, & in observatione eorumdem permanentes, eripiat Jesus Christus Dominus noster, cui est honor & gloria, potestas, & imperium per omnia sæcula sæculorum. Amen.

(a) Ps. VII.

NOTÆ SIRMONDI

(a) *Apud Bonoilum*) vicum agri Parisiensis. Bonogilus Lupo abbati epist. XVIII. *ad generale placitum occurrendum quod in prædio quodam Parisiorum, cui Bonogilo nomen est, incipiet Kalendis julii celebrari.* Hincmarus in præfatione posterioris refutationis Gothescalci: *Sermonem Flori quem mutuante Heribaldo Antisiodorensium episcopo in synodali conventu apud Bonoilum exscripsimus.* Sed Lupus de alio quodam superiore conventu loqui videtur; Hincmarus de hoc ipso. Est & in agro Meldensi ultra Matronam ejusdem nominis vicus alter, qui villa Borrigildus appellatur in vita Ludovici.

(b) *Domni Apostolici*) Benedicti III. papæ (a). Dubium non est, quin Benedictum intelligant: sed quam ejus increpationem dicant, incertum. De hac autem sedis Apostolicæ commonitione iterum Tit. XIII. C. VIII.

(a) An Leonis IV.

(c) *Baronibus vestris*. Regni primoribus, Hincmaro interprete, qui quos regni primores dixerat, quorum consilio, & opera post mortem Pippini patris Karlomannus, & Karolus reges levati sunt, eosdem paulo post Barones vocat epist. I. cap. VI. *Nam si illi boni Barones post mortem Pippini cum duobus fratribus sic sano consilio egerunt, ut pax inter fratres reges, & inter regni primores, ac populum esset.* Diutissime apud nos usus perseveravit, ut Barones universe dicerentur optimates. In actis visitationis Simonis archiepiscopi Bituricensis anni MCCXXCV. *Delatum fuit corpus* Philippi regis defuncti in Aragonia *processionaliter ad majorem ecclesiam, & receptum in ea a D. archiepiscopo, & episcopo Carnotense præsente novo rege, qui corpus prædictum gestabat inter brachia una cum multis Baronibus.* Et post alia ubi de missa quæ ab eodem archiepiscopo pro defuncto celebrata est, *præsente novo rege, episcopo Carnotense & Othone comite Burgundiæ, & pluribus aliis Baronibus, & personis.*

CON-

CONCILIUM ROMANUM

A Leone IV. pontifice & Ludovico II. imperatore habitum, in quo causa jurium quorumdam parochialium inter Senensem & Aretinum episcopum definita est,

Anno incerto habitum.

ANno 855. qui postremus fuit Leonis papæ IV. Ludovicus II. imperator Romam improvisus venit cogniturus de Gratiano quodam, quem Daniel magister militum molitæ conspirationis in Francos reum egerat. Ea occasione coactum fuisse a pontifice concilium nemo veterum prodidit. Verum Cl. Muratorius Antiquit. Ital. tom. VI. pag. 389. ex Aretino tabulario chartam eruit, in qua de concilio a Leone IV. pontifice habito præsente Ludovico imperatore perspicua fit mentio. Hoc vero non alio referendum esse, quam ad hanc Ludovici Romanam profectionem, contra ac opinetur Muratorius, arbitror. Vir ille doctissimus sermonem hic esse censet de synodo celebri Romæ a Leone celebrata anno 853. decembri mense; quæ tamen ejus opinio ex eo falsi arguitur, quod concilio anni 853. Lotharius, non verò Ludovicus subscribit; & Joannes Ravennatensis episcopus concilio anni 853. nonnisi per ablegatum suum Paulum interfuit, cum per se præsens adfuerit nostro huic concilio anni, ex nostra quidem sententia, 855.

Hæc olim mihi sederat opinio, antequam offenderem chartam quandam Lucensem relatam a Muratorio Antiquit. Ital. tom. III. col. 167. datam anno *Lotharii postquam in Italiam ingressus est trigesimo primo, & filii ejus Domini nostri Ludovici imperatoris anno quarto, indictione prima*, idest anno 853. *mense Aprili*, qua in charta Hieremias Lucensis episcopus repræsentatur. Huic verò Lucensi episcopo præcessisse constat Ambrosium, qui synodo huic, quæ in Aretina charta exhibetur, subscripsit. Fit inde ut synodus ista retrahenda sit post Aprilim anni 853. ex quo duo ad rem præsentem consequuntur. Primò quidem synodum istam plane diversam esse ab ea, quæ legitur apud Labbeum tom. IX. col. 1137. anno quidem 853. sed mense decembri coacta; planeque errare Muratorium, qui utramque confundendam arbitratur. Secundo neque cohærere posse cum profectione Romana Ludovici anno 855. adornata. Unicum superest, ut synodum hanc vel diversam ab omnibus conciliis a Leone IV. coactis, de quibus memoria superest, agnoscamus, vel cum alterutro e duobus illis confundamus, in quibus Anastasio dies dicta est, de quibus nos supra egimus. Ut ut res habeat se se, synodi hujus acta, saltem quoad portionem non modicam, e charta illa Aretina Muratorii hic damus. Referunt vero litigium illud celebre inter Aretinum & Senensem episcopos de jure quodam in ecclesias aliquas parochiales, quod sibi uterque episcopus vindicabat. Porrò in ea ipsa causa non semel concilia sese exercuerunt, cum superius ad annum 715. concilium quoddam in Vico Walari produxerimus, in quo hæc eadem agitata est, & pro Aretinis decisa; nunc verò Senensibus adjudicatur. Rursus ad annum 1029. in concilio apud plebem S. Marcellini redibit in scenam, ut ex actis ejusdem synodi a nobis producendis patebit. Nunc chartam ipsam, acta concilii Romani continentem, promamus.

JUDICATUM LEONIS PAPÆ IV.

Et Ludovici II. imperatoris in Concilio I. Romano pro episcopo Senensi contra Episcopum Arretinum in controversia de diversis ecclesiis, sive Parochiis.
Anno 853.

IN nomine Domini. Amen: Dum nos Leo summus pontifex, & universalis papa quartus, constitutus in Beati Petri apostoli cathedra, una cum piissimo, & gloriosissimo Lodoyco, Lotharii filio, imperatore Augusto, pluribusque archiepiscopis, episcopis, Abbatibus, Synodale habentes concilium, congregatum Romæ, videlicet in ecclesia beati Petri Apostolorum principis: advenit in præsentia sancti concilii Senensis ecclesiæ episcopus, nomine Cantius, & retulit qualiter jam sæpe petierat apud jam dictum Lotharium, Epistolis Adriani papæ specialiter conscriptis, quatenus . . . . judicii censuram inter Senensem ecclesiam, & Petrum Aretinæ ecclesiæ episcopum de ecclesiis, seu baptisteriis, & Monasteriis, quæ infra comitatum Senensem sunt, cum eorum pertinentiis, item jam multis vicibus prolixa fuit contentio, finitivam secundum canonicam auctoritatem perciperet sententiam. Tunc nos Leo summus pontifex ita diximus: *& quoniam sacerdotali officio, quo modo, licet inviti fungimur . . . . . . oportet nos spirituali mucrone talium altercationum, quæ veternosi serpentis sæva aguntur astutia, funditus incidere, & exstirpare radices, ne forte discordia ibi vigeat, ubi inveteratæ pacis debent consistere bona*. Simul omne concilium, *justa*, inquit, *& vera catholica, & apostolica definivit cathedra*. Tunc autem episcopus manibus decretalia, & judicialia tenens, ubi finitiva sententia Sena servat, & auctoritate Adriani summi pontificis, & universalis papæ, & Constantini queritando dixit: *Frater, & coepiscopus noster Petrus Aretinæ ecclesiæ Senensis ecclesiæ parrochias, atque Diecesim perverso ordine, & contra canonicam regulam invasit, & per vim detinet*. Tunc nos, & Lodoicus Imperator in præsentia magni concilii Decretalia ab episcopo Cantio ostensa relegi jussimus. His igitur perlectis, nos Leo summus pontifex, sic ad universalem plebem loqui exorsi sumus. *Quantum enim præcellit dignitas omnium ordines dignitatum, superna dispensatione animarum nobis credita, tanto amplius cogimur, cuique petenti solvere rationes. Aliud enim est unumquemque sui curam gerere, aliud ecclesiæ Dominicæ cura regimen tenere. Quapropter canonicam sequentes doctrinam, dissensiones atque discordias Sacerdotum apostolica nos pertinet obviare censura, Redemptoris nostri sequentes præcepta dicentis*. Pacem meam do vobis. Pacem relinquo vobis. (*a*) In hoc enim cognoscent omnes, quod mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem (*b*). Pretiosi enim pedes evangelizantium bona, (*c*) *gratia Sancti Spiritus*, inquit. *Quatenus verò orta fuerit immoderata quæstio, spirituali debeat mucrone amputari, ne adolescat, & Christi concutiat plebem, & ne occasione discordiæ fideles delinquant, Sancti Petri apostolicis monitis parenter, omni sorde perdita, pura frumenta in horreo Domini residere valeant. Igitur dum per aliquot jam lapsos terminos Longobardorum gens diversa eripiens territoria, invasa desolabatur loca, contigit, ut diœceses Episcoporum alter alterius invadere, & temerario ausu immoderatè eas detinere, atque in magno nunc usque permaneant errore, & ignorantes canonum definitiones, alterutrum anelantes arripere Parochias, periurii reatum contrahunt. Insuper callida versutia inter se dimicantes, pejora peragunt exitia, errore ita in malum incidunt piaculi facinus, dum procul abjiciunt canonum censuram, transgredientes sanctissimorum prædecessorum nostrorum Pontificum decreta, canonicis auctoritatibus fulcita. Propterea talia inhibentes apostolica institutione una cum gloriosissimo, & piissimo Loduico, & sanctis episcopis, in corona hujus sacri concilii residentibus, Apostolicæ constitutionis privilegio promulgantes sancimus, ut sicut canonicè in decretis constituunt, secundum territoria, seu pertinentias civitatum, sic Parochias, & Dieceas ad disponendum episcopos tenere censemus, observantes canonicam censuram, quæ ait*. Episcopum non licere alienam Parochiam propria setta (*d*) pervadere. *Et iterum*: Episcopus alienam civitatem, quæ non est illi subjecta, non invadat, nec ad ullam possessionem ejus accedat, quem ad eum non pertinet, nec constituat presbyteros aut Diaconos alteri episcopo subjectos, nisi forte ex consensu, & voluntate regionis Episcopi. Si quis autem tale aliquid facere tentaverit, irrita sit ejus ordinatio, atque coherceatur a Synodo. *Et sicut Prædecessoris nostri beati Cælestini papæ continent constituta*; ut sit contenptus unusquisque episcopus suæ civitati concessis hominibus, alter in alterius provincia nihil præsumat: *Ita & nos beati Petri Apostolorum principis, cujus vicem, quamvis immeriti, Dei benignitate gerimus, sumentes auctoritatem, decernimus, ut sicut statutum est, unusquisque episcopus Parochias, seu Dieceses, justa limites suæ civitati pertinentes, imperturbatè possideat, sub divini Judicii obtestatione, & anathematis interpositione*.

(a) Jo. XIV.
(b) Jo. XVII.
(c) Matt. XI.
(d) f. extra propria septa.

Dum igitur nos Leo summus pontifex sanctæ adhortationis sermonem claudimus, Decretalibus supra nominatis per ordinem ostensis, & relectis, tunc Petrus Aretinæ ecclesiæ episcopus dixit Cantio episcopo: *Ista tua Decretalia & judicata, quæ hic ostendisti, nullam possunt facere jacturam meæ ecclesiæ, neque dispendia; quoniam nos & antecessores nostri monasteria & baptisteria cum eorum oraculis, seu pertinentiis, seu adjacentiis, quæ intra fines Comitatus Senensis sunt constituta, unde tu, frater & Coepiscope, adversus meam ecclesiam quæris, possessa habemus amplius quam quadraginta annos*. Tunc Cantius episcopus ad hæc: *Semper enim*, (inquit) *monasteria & baptisteria, quæ infra fines Senensis territorii sunt, parochiæ nostræ ecclesiæ fuerunt, & sunt. Et crisma ibi dedimus, & consecrationem fecimus. Presbyteros, & Diaconos ego & antecessores mei ibi sacravimus, & ecclesias consecravimus. Sed tu, frater, callide & fraudolenter prædicta monasteria, seu baptisteria contra sacrorum canonum instituta usurpasti*. Petrus vero episcopus civitatis Aretii hæc audiens dixit: *Verè ista monasteria, seu baptisteria, quæ intra fines tui territorii sunt, unde adversus nos queritas, a tempore Longobardorum Ecclesiæ sancti Donati pervenerunt. Nam Judicatum habeo, quod tempore Liuprandi regis Longobardorum a tuis prædecessoribus ad meæ ecclesiæ utilitatem conjuncta fuerunt. Et præceptum etiam habeo, quod Carolus rex confirmavit in Ecclesia Sancti Donati. Sed hic modo præ manibus non habeo: quoniam super hac re altercationem hic habere non arbitrati sumus. Inducias & spatium a sacro concilio peto, donec Aretium celeriter petens, assertionis meæ judicatum, atque præceptum, quemadmodum pollicitus sum, in conspectu Domni nostri summi Pontificis, atque imperatoris piissimi & totius concilii vestrisque partibus* . . . . Inducias usque ad duodecim dies contulerunt, quatenus unusquisque eorum in prædicto spatio quicquid firmitatis per præceptorum sanctiones, seu decretorum institutiones haberet, deferre. nec non testes idoneos de prædicta ecclesia unusquisque ad indagationem veritatis secum duceret. Finitis igitur dictis duodecim diebus Petrus episcopus Aretinæ ecclesiæ, & Cantius episcopus Senensis in præsentia nostri, & imperatoris Ludovici piissimi Augusti personaliter venerunt, & in conspectu eorum episcoporum, quorum nomina subter adnexa sunt, Johannes archiepiscopus civitatis Ravennæ, Ambrosius episcopus Lucensis ecclesiæ, Oschesis episcopus Pistoriensis, Donatus episcopus Fesulanæ civitatis, Johannes episcopus Pisæ, Andreas episcopus Volaterranensis civitatis, Taceprandus episcopus ci-

civitatis Clusi, Otho episcopus Rosellensis, Tanimundus episcopus Suanensis, Petrus episcopus civitatis Orbevetanensis, Johannes episcopus Tuscanensis, Johannes episcopus Centumcellensis, Petrus Episcopus Spoletinus, aliique plures. In prædictorum itaque præsentia ambo episcopi, hoc est Cantius episcopus Senensis, & Petrus Aretinæ ecclesiæ, cum sanctionibus præceptorum, atque institutionibus decretorum, idoneis testibus ex utraque parte, ut imperatum fuerat, adhibitis, iterum corona sancti concilii in eadem ecclesia Beati principis Apostolorum, ubi prius fuerat, residentibus cum nobis in concilio, & volentibus tantæ altercationis litigium rectissima lance pensare, & libratum æquitatis trutino finiro; ecce Petrus Aretinæ ecclesiæ Decretalia, atque præcepta, juxta quod promiserat, in manibus retinens, ex jussu nostro, & Augusti Luduici piissimi Josepho Archicappellano edita sunt ad legendum. Cumque perlecta fuissent in conspectu magni concilii Luduicus imperator sic in aures totius ecclesiæ concionatus est: *Et quoniam uniuscujusque rei possessio talis debet esse, ut principium possessionis in se nullum habeat vitium, liquido colligere possumus, dum constat has parochias ecclesiam Aretinam ex tempore Longobardorum tenuisse tantummodo, non sibi sufficere possessionis oppositionem; dum antequam Longobardorum gladius Italiam populando devastaret, Romanis imperatoribus tranquillæ pacis felicitate orbem regentibus, Senensis ecclesia, sicut mos antiquus statuit, easdem parochias rexit, & tenuit.* Tunc omne concilium verum & probabile laudeque dignissimum imperatorem protulisse acclamabat. Ad hæc Petrus episcopus Aretinus: *Et quoniam imperatoria majestas, & apostolica sublimitas non solum scripturarum, verum & testium jussit in hoc testimonium adhiberi, jubeant illi, Sacerdotes testimonii veritatem proferre, qui in eisdem inhabitantes parochiis, incorruptam veritatem, antiquorum relatione hominum per parentelæ gradus insigniter consociantur.*

Tunc nos Leo pontifex universalis papa & Lodovicus imperator jussimus exhiberi sacerdotes, aliosque fideles. Qui subito vocati sunt in conspectu magni concilii. In primis venit Gisulpherianus de plebe sancti Quirici in Ausinora: Aterpalianus presbiter, & monachus de plebe sancti Stephani de Cinnano: Gesilarus Archipresbyter sanctæ Mariæ in Pava: Malperianus presbyter de plebe sanctæ Mariæ de Soleta: Lamfrancus presbyter de plebe sanctæ Mariæ de Cusona; Benedictus archipresbyter de plebe sancti Viti Vitaliano: Agiprandus archipresbyter de plebe sancti Andreæ Malcino, Leucari presbyter de plebe sanctæ Mariæ in Sexta: Aliperus archipresbyter de Plebe sancti Donati de Ziliano. *Hii sunt mei archipresbyteri de jam dictis plebibus*, dixit Petrus Aretinus episcopus. Tum nos Leo papa jussimus librum Evangeliorum in medio concilio poni, simulque sanctæ crucis vexillum ibi collocari. Atque per hæc sciscitati sumus: *Audite vos, Sacerdotes, quibus reddendum testimonium facultas a sanctissimo concilio tributa est, in virtute obedientiæ, & sub obtestatione divini judicii vobis præcipimus, ut in continenti nobis de hac re veritatem dicatis.* In primis ergo omnium Gesolfrandus jam dictus archipresbyter ait: *Quoniam nefarium est sub tanta optestatione jurantem reticere, sacrilegium esse arbitror in conspectu hujus sacri concilii falsum testimonium dicere. Idcirco quod a meis parentibus didici, & ego ipse, cum sim fere nonagenarius, memini, absque falsitatis colore narrabo. Scio namque secundum meorum parentum relationem, Senensem ecclesiam usque Longobardorum tempora prædictas parochias inconcusse, & absque ullo litigio tenuisse. Sed eorum iniquus gladius cuncta diripiens, subjectasque hominibus terras, multis populis refertas, redegere in solitudinem. Contigit denique ex illius temporis desolatione, invasione callida alter episcopus, alteri parochiæ nefario ausu commorare, & invasam totis viribus detinere. Sic itaque Senensi ecclesiæ ab Aretina accidisse scimus. Quamlibet Petrus Aretinus episcopus nos huc sui causa duxit, tamen veritatis rationem celare nefas esse credimus; ita nimium re in ambiguo posita, utrisque ecclesiis parere, alteri quidem ex necessitate, alteri vero ex voluntate, prædictas Parochias meminimus: Senensi quippe ex voluntate, Aretinæ ex necessitate. Constat nos ecclesia Senensi usque hodie reddidisse ecclesiæ & constitutum servitium, & crisma ab eadem ecclesia cepisse, consecrationemque Diaconorum & presbiterorum hactenus ab ea sumpsisse. Aretinæ vero ecclesiæ, armorum viribus concussos, servitium nos coacte exhibere non negamus. Jure igitur apostolica sublimitas & imperatoria majestas nos nostrasque parochias a tali periculo eripiat, & hujus sacri concilii decreto statuat, ecclesiæ posthac libere, & inconcusse servire nos oporteat.* Tamen hoc, sicut unum, singillatim unusquisque eorum interrogatus testimonium Gesolfrandi asserebat verissimum. Aripaldus presbiter & monachus de plebe sancti Stephani de Anciano, ut Gesolfrandus ita refert. Et Gelisarius archipresbiter de saltu similiter confessus est. Benedictus archipresbiter sancti Viti similiter dixit. Aliprandus de plebe S. Donati similiter dixit. Aliprandus de plebe sancti Andreæ similiter dixit. Laufridus archipresbiter sanctæ Mariæ de Osona similiter dixit. Laucari archipresbiter de plebe sanctæ Mariæ de Sexta similiter dixit. Omnes itaque, ac si uno hore Senensi ecclesiæ prædictas parochias pertinere, & rectissimo jure pariter constanter asserebant. Petrus verò hæc audiens, prædictos Sacerdotes testimonium ferentes, perjurii reatum incurrisse arguebat. Tunc jubentibus nobis, & piissimo imperatore, & universo concilio, juraverunt omnes prædicti Sacerdotes, quod in testimonium perducti satis vera & probabilia narrarent, & sicut dixerant, se habet veritas.

Tunc nos Leo summus pontifex sic ad Petrum episcopum, & ad omne concilium effati sumus: *Similiter oportet nos, fratres, hujusmodi æquitatis lance pensare, quoniam eorum affectionem, qui testimonio supradicto frater noster Petrus justitiam suæ ecclesiæ adipisci sperabat, Senensis ecclesia triumphum sui*

sui certaminis est consecuta. Ad hæc universum collegium dixit: *Liquido patet prænominatas parochias Senensis ecclesiæ esse, quoniam ejusdem comitatus limitibus pertinere probatum evidenter est, & testium verissimorum assertio clamat, & scripta sanctissimorum pontificum hæc roborant. Jubeat ergo vestra sanctitas, & imperatoria majestas, Senensi ecclesiæ ea, quæ sua fuere, restituantur: quatenus discordia de medio sublata, unusquisque eorum propter hoc, & sicut in omnibus statutum est, sibi subjectas parochias regat, nec ad vicinam diœcesim sui fratris nullatenus accedere præsumat.* Tunc Comeranus episcopus dixit omnibus: *Sunt mihi adhuc testes idonei, quos de mea civitate huc duxi, quibus proposita altercationis patet ambiguum: qui antiqua relatione nobilium parentum quicquid inde est, insigniter noverunt. Ipsi, si introducti fuerint, veritatem nullo modo celabunt.* Tunc ingressus Willeradus bonæ memoriæ Meremperidi filius, & Gunteramus filius quondam Sicheradi Ginnonis, qui erant milites regis, & Lamfredus miles prædicti episcopi Aretini. Et Willeradus sub testatione divini nominis a nobis interrogatus, dixit: *Scimus igitur, quod prædictæ plebes & monasteria, juxta relationem meorum antiquorum parentum, Senensis ecclesiæ fuerunt. Consignationes, rectorum consecrationes, & presbyterorum ordinationes, Episcopus Senensis ecclesiæ ibi fecisse vidimus. Nullum inibi fuisse litigium, manifesta res docet, nisi ab ingressu gentis Langobardorum in Italiam. Senensis quippe ecclesia usque ad eorum tempora inconcusse prædictas parrochias possederat.* Reliqui verò omnes, cum singillatim interrogati fuissent, testimonium veritatis Willeradum protulisse testati sunt: illi verò una voce testimonium veritatis proferentes, sacrosanctis Evangeliis, in medio positis, tactis juraverunt .... prænominatæ parochiæ jam Senensis ecclesiæ sint propriæ, quod ecclesiæ Aretinæ recto jure non pertinent. Hoc sacramento expleto, nos Leo summus pontifex diximus Petro episcopo: *Oportet te frater Petre, jam nunc tuis tantummodo parochiis contentum esse, & ab illicita præsumptione cessare, & primam de hac inusitata finire, aut si quid ad opponendum potes, quod utile sit, adhibere. Nam nihil vanum, neque superfluum, aut quod a veritate sit alienum, hoc sacrum recipit concilium.* Petrus vero episcopus inquit: *Juxta examinationes vestras sanctas litigium rectum pensavit, neque in ambiguo, quod a vobis hic definitum est, pono. Et jam neque aliorum præsentiam hominum, quibus vos magis credere possitis, exhibere valeo, neque aliorum scriptorum decreta, præter quæ a me hic sunt ostensa.*

Ad hæc Imperator: *Constat itaque evidenter, Petrum episcopum superatum; quoniam testimoniis eorum, a quibus se salvari putabat, Senensis ecclesia victoriam est consecuta. Justum est*, inquit, *ut propter hoc sileat, neque amplius hujus rei altercationem adire præsumat. Superfluum est ei, ut cum suæ civitati parochias subjectas retineat, ad alterius episcopi Diœcesim illum temerario ausu transire. Quapropter volumus, ut in hoc sacrum & venerabile concilium ita hujus litis altercationem æquissimo termino includat atque definiat, quatenus futuro tempore ulla possit inter eos scrupulositas renovari.* Tunc imperator relictis nobiscum missis suis ad istam causam finiendam, idest Joseph Archicappellano, Angelberto archiepiscopo, Notingo episcopo, & Adelchesi comite, a concilio discessit. Remansere autem Cantius cum duodecim Sacerdotibus idoneis, quorum non fuerat adhuc in testimonio jusjurandum receptum. Tunc juravit Cantius cum duodecim Sacerdotibus, quod in sacramentis supradictorum testium veritas absque ullo dolo versata est. Tunc omne concilium simul clamavit: *Jubeat ergo Apostolici culminis sanctitas, ex totius concilii decreto, prædictarum parochiarum, quas temere invasit, Petrum episcopum refutationem senensi ecclesiæ facere, ac deinceps super hac re penitus silere.* Tunc jubente Apostolico, & legatis imperatoris, ac universo concilio; penitus posuit, & refutavit Petrus episcopus Senensis ecclesiæ parochias supra nominatas, quas illicite, & nefario ausu invaserat. His igitur ita expletis, nos Leo summus pontifex sic dicendo definivimus: *Opportunum itaque valde reor in hujus litigii definitionem auctoritatem nostram accommodare, atque sub anathematis interpositione æquissima ratione finitum litigium hinc inde sopire, ne fortè in futuro tempore aliquis, pravitate plenus, quod modo juste, & canonice a nobis definitum est, audeat violare. Nam firmum & stabile in Senensi manere ecclesia sancimus quicquid per testium indagationem eidem pertinere est compertum. Si quis igitur adversus hujus nostri privilegii decretum aliquo tempore quilibet violare temptaverit, sive clericus, sive laicus, sive dignitate præditus, sive honoribus decoratus, aut qualibet magna, parvaque persona, sciat se auctoritate Domini nostri Petri Apostolorum principis omni honore privatum, atque anathematis maranatha vinculis innodatum, & cum Juda proditore Domini nostri Jesu Christi, & Anania & Saffira perpetuo supplicio deputandum. Et quoniam in Dei sumus nomine collecti, Dominus vere inter nos esse creditur, ejus auxilio, quicquid agimus vel definimus, credimus esse fulcitum; idcirco prædictæ maledictionis se innodat, quisquis violare temptaverit quicquid a nobis est, Deo auxiliante, decretum.*

Leo Dei gratia Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ ecclesiæ episcopus, hujus Judicati decretum propria manu roboravi.

Joseph Archicapellanus Domni imperatoris subscripsi.

Joannes Archiepiscopus Ravennæ subscripsi.

Angelbertus archiepiscopus Mediolanensis subscripsi.

Notingus episcopus Brixiensis subs.
Ambrosius episcopus Lucensis sub.
Oschisi episcopus Pistoriensis sub.
Donatus episcopus Fesulanus sub.
Gerardus episcopus Florentinus sub.
Johannes episcopus Pisæ sub.
Andreas Volaterræ episcopus sub.
Taceprandus episcopus Clusinus sub.

ANNO CHRISTI 853. Otto episcopus Rosellensis sub. Tanimundus episcopus Suanensis sub. Dominicus episcopus Centumcellensis sub. A Petrus episcopus Orbivetanus sub. Joannes episcopus Tuscanensis sub. Petrus episcopus Spoletanus sub. ANNO CHRISTI 855.

BENEDICTUS PAPA III.

Sedit ab anno 855. usque ad 858.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

In quo Gregorii Syracusani statuerer damnantur,

Anno 850. habitum.

Anno 856. IGnatius Constantinopolitanus patriarcha Gregorium quendam Syracusanum episcopum damnaverat, & ab episcopali sede dejecerat, habita ea de re synodo, quam Labbeus anno 854. conjungat. Michael imperator patriarchae sui sententiam ratam *habens & firmam, intelligensque episcopos nonnullos turbas pro eodem abiecto episcopo ciere, novam aliam synodum cogi jussit, Ignatio patriarcha forte tunc abiente; atque a coetu illo episcoporum anathemate feriendos seditiosos illos curavit. Rem totam subsidiaris quidem verbis narrat Nicolaus I. in epistola ad eundem Michaelem imperatorem, quae octava est inter epistolas Nicolai apud Labbeum. En verba epistolae:*

ecce scripta vestra missa ad antecessorum nostrorum, (Benedictum) quae gesta nos recundista servantur, quaedam partes Gregorii Syracusani, congregatis episcopis, etiam absente fratre nostro Ignatio, eos anathematizasse testantur. Porro hanc Synodum plane diiungendam esse ab ea, in qua Gregorius Syracusanus damnatus est, ex eo demonstratur, quod Gregorium Ignatius ipse in synodo damnaverit, ut tenuit Nicolaus I. in epistola IX. ad Michaelem his verbis: Si pretendit (Gregorius) injusse ab Ignatio se fuisse depositum &c. Postrema verò haec cynodus, Ignatio absente, sententiam fuam tulit.

AD SYNODUM CARSIACAM

Pro reformandis moribus Laicorum, & Clericorum,

Anno 857. habitam

A D D I T I O.

Anno 857. CArsiacam Synodum Labbeus quidem non omisit, acceptamque ex capitularibus D. Caroli Calvi, a Sirmondo editis, epistolam a patribus ejusdem concilii sub Caroli regis nomine scriptam dedit. Verum nescio quid bono & diligenti viro acciderit, ut alia plura ad concilium idem pertinentia, quae apud eundem Sirmondum (a) extant, omiserit. Optima fortasse ratio id fuaserit viro doctissimo, sed quoadusque illa non eluxerint nobis, opportunum accidet, ut haec pariter additamenta in collectionem conciliorum praesto habeantur. Sunt autem primo capitula quaedam in eodem concilio a Carolo magno, & Ludovico imperatoribus jam olim edita, nunc verò in eodem concilio iterum in memoriam revocata. Dein adiunximus octo alia capita cum sua praefatione, quae apud Sirmondum sub titulo alio quidem a priori in quo capita Carsiacae Synodi dedit, expressa, sed & illa pariter ad idem Carsiacum concilium pertinere constat ex ipsa tituli illius inscriptione. Ita enim legit: *Capitula data in synodo apud Carsiacum anno DCCCLVII. mense Februario*; haec autem Chiacae cum Synodo haec Carsiaca confunditur.

SEQUUNTUR CAPITULA DOMNI KAROLI,

Et Domni Hludovici imperatorum.

VObis verò comitibus dicimus, vosque commonemus, quia ad vestrum ministerium maxime pertinet, ut reverentiam & honorem sanctae Dei ecclesiae exhibeatis, & cum episcopis vestris concorditer vivatis, & eis adiutorium ad suum ministerium peragendum praebeatis: ut & vos ipsi in ministeriis vestris pacem, & justitiam faciatis, & quae nostra auctoritas publice fieri decernit, ut in ministeriis vestris fluidose perficiatis, studeatis. Proinde monemus vestram fidelitatem, ut memores fitis. fidei vestrae nobis promissae & in parte ministerii nostri nobis commissi, in pace feliciter, & justitia faciendo, vos metipsos eorum Deo, & coram hominibus tales exhibeatis, ut & nostri veri adjutores, & populi conservatores jure dici, & vocari possitis. Et nulla quelibet causa, aut munerum acceptio, aut amicitia, cujuslibet, vel odium, aut timor, aut gratia, ab fatu restitudinis vos deviare compellat, quin inter proximum & proximum semper justè judicetis: pupillorum verò & viduarum & ceterorum pauperum adiutores ac defensores, & sanctae ecclesiae, ideft fervorum illius honoratores juxta vestram possibilitatem sitis. Illos quoque qui temeritate, & violentia in furtis, & latrociniis, sive rapinis communem pacem populi perturbare molluntur, vestro studio & correctione, sicut decet, compescite, & si aliqua persona in aliquo vobis impedimentum fuerit, quin ea quae dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat, ut nostra auctoritate adjuti, ministerium vestrum digne adimplere possitis.

Lib. 1. cap. 7. Omnes verò fideles monemus, ut honorem ecclesiasticum conservent, & dignam veneterationem episcopis & Dei Sacerdotibus exhibeant, & ad eorum praedicationem cum suis devote occurrant, & jejunia ab illis communiter indicta reverenter confervent, & suos observare doceant. Ut etiam dies Dominicus, sicut decet, obiervetur, & colatur, omnes studeant. Et ut liberius fieri possit, mercata, & placita a Comitibus, sicut ipse admonitum fuit, illo die prohibeantur.

Lib. 1. cap. 14. De pace vero in exercitali itinere servanda utique ad marcham, hoc omnibus notum fieri volumus, quod quicumque auctorem, damni sibi praeterire animo habet nominatim cognoscit, ut justitiam de illo quaerat, & accipiat.

Lib. 1. cap. 25. Deinceps tamen omnibus denunciare volumus, ut unusquisque cognoscat omnes, qui in suo obsequio in tali itinere pergunt, sive sui sint, sive alieni: ut ille de eorum factis rationem reddituram, & quicquid in pace violanda deliquerint, ad ipsius debeat periculum pertinere, ea fcilicet conditione, ut pacis violator primum juxta facinoris qualitatem, sive coram nobis, sive coram missi nostri dignas poenas persolvat, & senior qui secum talem duxerit, quem aut comitemque noluit, aut non potuit, ut nostram justionem servaret, & insuper in regno nostro praedas facere non timuerit, pro illius negligentia, si ante eum de his non admonuerit, & postquam negligentia, contemptoris ad ejus notitiam pervenerit, eum corrigere, sicut decet, neglexerit, honore suo privetur, ut fcilicet neuter illorum sine justa vindicta remaneat.

Lib. 1. cap. 23. Comites verò ministris ecclesiae in eorum ministeriis, ut hoc plenius & de nostris, & de fe, & de suis hominibus obtinere possint, adiutores in omnibus fint. Et quicumque prima, & secunda vice de his a Comite admonitus non fe correxit, volumus ut per eundem Comitem ejus negligentia ad nostram notitiam perferatur, ut nostra auctoritate, quod in nostro capitulari continetur, fubire cogatur.

Lib. 3. cap. 1. De pace admonemus ut omnes qui per *Conciliar. Supplem.* Tom. I.

AD CARSIACUM CONCILIUM ADDITIO. 950

aliqua fcelera rebeiles fint, constringantur. De pace & justitia infra patriam, sicut saepe per alia capitula jussimus, adimpletum fiat.

Cap. 61. Si quis homum alienam cujuslibet infregerit, quicquid exinde per vim abstulerit, aut rapuerit, vel furaverit, (a) secundum legem eam illi, cujus domus fuerit infractta & fpoliata, in triplum componat, & insuper bannum dominicum solvat. Si fervus hoc fecerit, fententiam fuperiorem accipiat, & insuper fecundum fuam legem compositionem faciat. Si quislibet homo aliquid taledammum alicui fecerit, pro quo plenam compositionem facere non valeat, femetipsum in vadio pro fervo dare ftudeat usque dum plenam compositionem adimpleat.

Cap. 62. Si quis meffes aut annonas in hofte fuper bannum Dominicum rapuerit, vel pavertit, aut furaverit, aut cum caballis vaftaverit, aestimato damno fecundum legem in triplum componat; & fi liber homo hoc fecerit, bannum Dominicum pro hac re componere cogatur. Servus vero fecundum legem triplà compositione damnum in locum reftituat, & pro damno difciplinae corporali fubiaceat.

Lib. 5. cap. 189. Si quis in exercitu infra regnum fine justione dominica per vim hoftilem aliquid praedare voluerit, aut nominatim tollere, aut granum, five pecora majora, vel minora, domoque infrangere, vel incendere, haec ne fiant, omnino prohibemus. Quod fi ab aliquo praefumptivo factum fuerit; LX. folid. fi liber eft; fi culpabilis, & omnia familia reftituat, aut cum XII. teftibus fe purget. Si vero fervus hoc fecerit, capitali crimini fubjaceat, & dominus omnia familia reftituat, quia fervum fuum non correxit, nec cuftodivit ut talia non perpetraret, quoniam de nos ipsis conquimur, cito delictemus; unusquisque tamen cuftos gliat exercitum fuum, ne aliqua deprzdatio infra regnum fiat.

Si quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuidam noftro fideli, cujufque homini alliquid vi abftulerit, in triplo cui aliquid abftulit legibus componat, & insuper bannum noftrum, ideft LX. folidos nobis perfolvat. Poftmodum vero a comite ante nos adducatur, ut (b) in baftonico refruftis, ufque dum nobis placuerit, poenas luat. Nam & publice actum fuerit, publicam inde agat poenitentiam juxta fanctorum canonum fanctionem. Si verò occulte, Sacerdotum conflio ex hoc agat poenitentiam, quoniam raptores, ut ait Apoftolus, nifi veram egerint poenitentiam, regnum Dei non poffidebunt. Qui verò de rebus ecclefiarum aliquid abftulerit, graviat inde judicetur; quia facratum rerum ablatio facrilegium eft, & facrilegus vocatur, qui ex eis aliquid abftulerit, aut rapuerit. Ex

(a) *Secundum legem eam illi*) non eft dubium quin ita legendum fit, ut editum eft a Pithoeo in capitularibus lib. XII. cap. LXV. Secundum legem, & eorum. Nam & hoc prorfus modo capitulum idem recitatur in legibus Longobardicis lib. I. tit. XXV. I. IX. & in additione II. lib. V. cap. XXXIV. vox tamen infarpaux quae legem quoque prifca Germanicarum gentium linguis fignificat. Sedantiquati obfcuritate vocis percolli locum hunc multis modis deprayarunt. Plerique tamen codices fiaccae lectionis veftigia retinent, leguntque aut *fecundum legem fuam illi*, aut *fecundum legem & eorum illo*, aut *fecundum legem & eum illo*. SIRMOND.

(b) *In baftonico* Archiftma cuftodia. Iterum tit. XXVII. ex lib. VI. cap. XCVI. SIRMOND.

ANNO CHRISTI 857.

torres namque a liminibus sanctæ matris ecclesiæ tales personæ usque ad satisfactionem Ecclesiæ, quam exserant, sunt habendæ, atque firmiter denotandæ.

ITEM CAPITULA DATA IN SYNODO

Apud Carisiacum anno DCCCLVII. mense februario.

CAP. I.

PRopter cognitas vobis necessitates & ruinas pertubationes, quæ in regno illo eveneruntur, sicut scitis, senior noster Karolus, plurimos fideles regni sui, tam episcopos, quam abbates, & comites, atque reliquos regni sui fideles mediante februario mense apud Carisiacum congregans hæc capitula ab ipsis confirmata nobis transmisit, ut ea vobis denuntiaremus, ut & vos cum omni timore Dei & legali imperio observare cum justitia studeatis, omnesque christiani, qui in nostro constituti missatico

CAP. I.

Primo capitulo continetur, ut vos monemus de honore sanctæ Dei ecclesiæ qui per omnia ab omnibus fidelibus christianis obtervandus est, ut * eorum immunitates in nullo infringantur, res facere & fruibus ejus a nullo rapiantur; quoniam qui aliena rapiunt, a regno Dei excludantur, dicente apostolo: (a) *Rapaces regnum Dei non possidebunt*. Nonæ & decimæ fideliter persolvantur. Sacerdotes Dei, & ministri ejus non dehonorentur, non flagelletur, neque de ecclesia fine consensu episcopi sui eliciantur, aut in ea recipiantur. Ecclesiæ destructæ restaurentur. Quod si quis transgredius fuerit, anathematis vinculta feriatur, & Comitis districtione constringatur, & banni regalis exactione damnetur.

* ejus

(a) 1. Cor. 6.

II.

Sanctimoniales, viduæ, orphani, & pauperes nullo modo opprimantur, & res illorum tam in fragibus, quam in pratis, nec non etiam in eorum scerio a nullo per rapinam deprædentur, & ubicumque oppressi sunt, ab episcopis, Comitibus, & vassis regalibus subleventur, & oppressores illorum, sicut supra scriptum est, in omnibus constringantur.

A

III.

De his qui intra patriam residentes rapinas exercent, domos infringunt, homines sine causa occidunt, fructus commovent, aut assios damnant & opprimunt, prata defensoria depascunt, fruges aliorum devastant, ex his mandat senior noster, ut primum episcopali auctoritate judicentur, & sic poenitea a Comitibus legaliter constringantur, & insuper bannum nostrum, idest sexaginta solidos, componant. Et si eos constringere non poterint, ad regalem præfectum deducantur, ut dignam suscipiant vindictam.

IV.

B

Mancipia aliena, quæ intra immunitates fugiunt, aut intra fiscum nostrum, aut aliorum poreltatem, & a dominis suis infequuntur, sine ullo murmure, aut aliqua contradictione reddantur, aut foras eiiciantur, nisi legibus fua esse probaverint. Et si quis contenderit, & reddere noluerit, & postea fugerint, legaliter ea perfolvat.

V.

Ut nemo virgines, aut viduas rapere præsumat, & ad eas nullo modo accedat, nisi legaliter eas nuptialiter desponsatas conjunxerit. Nullus Deo faeratam rapiat, aut *viuler*, vel in conjugio sibi socier. Si quis hoc transgressus fuerit, ecclesiastico anathemate feriatur, & publico judicio damnetur.

C

V[illegible]

Ut regales justitiæ cum omni diligentia perficiantur.

VII.

Ut nullus de domo sua ad aliam transiens, aut in itinere pergens, rapinam facere præsumat.

D

VIII.

Ut unusquisque presbyter imbreviet in sua parochia omnes malefactores, videlicet raptores, rapaces, adulteros, incestos, homicidas, latrones; & eos extra ecclesiam faciat, nisi pœnitentiam agere voluerint. Si se emendare noluerint, ad episcopi præsentiam perducantur.

ANNO CHRISTI 857.

AD SYNODUM VVORMATIENSEM

Ex anno 857. transfatam ad 864.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET ADDITIO.

De epocha hujus Wormatiensis concilii differui in meis ad Pagium ad A. 858. 6. adnotationibus, quam tamen huc transferre juvat, cum ex ea pariter nonnulla ad concilium Moguntinum pertinentia elucidantur.

B

NIcolai papæ bullam pro utriusque episcopatus Hamburgensis & Bremensis conjunctione recitat Hermannus Cornerus in suo chronico ad annum usque 1435. perductio, vulgatoque ab Eccardo in corpore Historic. tom. II. col. 495. In eo autem omnia leguntur, quæ chronista Saxo hic num. VI. a Pagio relatus expressit. Confinaetur autem manu *Zacharie Notarii S. Romanæ ecclesiæ, in mense maio, indictione XII. imperante Ludovico imperatore anno sua* (sic) *quinto*. Hæc utique temporis adscriptio mendosa est, cum indictio duodecima cum anno quinto Ludovici cum nulla ejus epocha concurrat. Cum vera illud, *anno sua*, insolens & novum sit, suspicio oritur, ibi errorem cubare, & illud *sua*, forte in autographo exprimere numerum aliquem annorum, *quinto*, qui dein notarius, anno adeundum, pura *decimo quinto*. Sane annus Ludovici decimus quintus ab anno 849. quo ad imperii consortium admissus fuit, usque ad 864. Parce adscitus fuit, saltem post majum inceptum, congruit cum mense majo indictionis duodecimæ, fignatque annum 864. quo & S. Anscharius, & Ludovicus adhuc in vivis agebant. Nostram hanc conjecturam non evertit Adami Bremensis apud Pagium hic auctoritas, quam quasi nullo negotio Nicolai notarium fuisse asserit, DOCCLVIII. cum tamen id novum effet, & insolens in bullis pontificiis hujus sæculi, ab aliquo fcioto id additum, fuisse oportet. Igitur non sine fundamento afferuerimus hanc unionem pontificia auctoritate nonnisi anno 864. roboratam fuisse, atque eam historicos, qui privilegium illud anno 858. confignant, cum præfertim chronista Saxo apud Pagium hic asserat hæc omnia peracta fuisse *ultimo tempore* S. Anscharii, qui anno 865. decessit. Hanc conjecturam indubitatam reddit responsio Nicolai papæ ad legationem Salomonis episcopi Constantiensis, a Ludovico rege missi, quam in tom. V. miscellaneorum Baluzius vulgavit. Salomonem illum Romam directum fuisse a Ludovico, ut de confirmanda unione episcoparus Hamburgensis & Bremensis, & de utriusque erectione in archiepiscopatum tractaret, tam notum est eruditis, testante Remberto vitæ S. Anscharii cap. X. quam inexploratum, eidem paeiter Salomoni ea ipsa occasione injunctum fuisse, ut de reconciliatione Lotharii cum Pontifice, & de restitutione Theodagaudii, & Guntbari tractaret. Utrumne vero munus illi demandatum ex eodem Nicolai responso discimus. Utri-

C

que huic postulationi respondet pontifex, Ludovicum rogans, ut una secum Lotharium ad pelliceum deferendum inducere laboret. Quoad episcopos verò, ait, se illos cum S. Synodo ita depositurum; *ut si aliquid de ministerio sacro audierint contingere, nullo modo licetet eis in alia synodo vestitionis formam habere*. Quibus verbis indicari censeo synodum Romanam anni 863. in qua primum, utramque episcopum Hammaburn fuisse ex annalista Bertiniano Pagius ibidem num. III. docet. Sed *nunc*, pergit Nicolaus, *audivimus Guntharium interdictum fuis ministerium usurpasse*. Quod ab eo præsitum die Cenæ Domini anno 864. mense Martii, cum dies Cenæ Domini anno illo in diem 30. Martii incideret. Postquam vero pontifex postiffimis legationis hujus postulationibus ita satisfecit, dein in cap. IV. ita negocium Bremense archiepiscopatus expedit. *Ut episcopus Bremensis, licet a Guntharo hac non potuerit dari licentia, nec ab eo tale quid petit debuerit, tamen pro amore Domini regis, quia pia est ejus petitio, cum nostra auctoritate in præsatis locis Bremæ consecretur & honorem archiepiscopatus super Danos & Swevvos habeat, & similis modo sui successores pro tempora futura perpetualiter teneant atque poslideant*. Hæc Nicolaus postulationibus Ludovici per Salomonem respondit, eademque occasione bullam ea de re supra a nobis indicatam expedit. Ex his autem patet, *confirmationem* hanc pontificis non prius quam anno 864. datam fuisse, nec de illa agi in concilio Moguntino anni 857. prosulit. Nec sane quisquam ex antiquis in eo concilio de controversia hac tractatum, prodidit; non Fuldensis annalista, qui a Patribus Moguntinis discussa quædam ecclesiastici juris argumenta prodidit: sicut & letam in eo fuisse asserit epistolam quandam Gantbarii narrantis mala, quæ procella subito obortæ Colonienfibus intulit. Ex quo discimus Guntharium Synodo huic non adfuisse. Non Rembertus, qui causam unionis utriusque episcopatus ventilatam affert coram utroque rege Wormatiæ exhibentibus, Lotharío, & Ludovico, & *in frequentia episcoporum* ex utroque regno, rogatumque ab episcopis *ibi aggregatis* Guntharium, qui proinde hic præsens aderat; ut junctioni illi consentiret, eoque respondente se præsto esse, dummodo Apostolica confirmatio intercederet, a rege Ludovico Salomonem ad Nicolaum deputatum. Ex hac Remberti narratione intelligimus male a Pagio scribi, hanc delegationem Ludovicum, destinasse ex decreto concilii Moguntini, ac tandem anno 864. quo illa suscepta fuit, Concilium quoddam Wormatiense assignandum esse.

Hæc olim commentatus sum; nunc vero diligentius discussa arque Remberto au-

ANNO CHRISTI 857.

thore coævo vitæ S. Anscharii sedulo expenso, aliter de re tota agendum, intellexi. Primo igitur ex eodem Remberto cap. IX. constare arbitror rem hanc de conjunctione episcopatus Bremensis & Hamburgensis, tribus in conciliis absolutam fuisse. In priori quidem, quod ex authoritate annalistæ Fuldensis ad annum 857. eo ipso anno habitum Moguntiæ censeo, *jubente Rege Ludovico hæc eadem res*, scilicet episcopatus Bremensis Anschario assignandi, *in concilio episcoporum ventilata est. Qui multis exemplis præcedentibus probaverunt bene posse fieri, ut quia diœcesis illa, ad quam ipse ordinatus fuerat, admodum parva erat (nam nonnisi quatuor baptismales habebat) & hæc ipsa multoties jam barbarorum incursibus devastata, ista ei causa solatii adjungeretur*; nempe Bremensis.

Hæc de actis in priori synodo Rembertus. Secundæ vero causas & acta ita describit. *Verum ne in aliquo scrupulum Ferdensis pateretur episcopus, quod etiam partem de suo episcopatu ultra Albiam sitam, ipse cum Bremensi tota simul parochia retineret, statuerunt* (in priori illo concilio) *ut, sicut tempore domni Ludovici primo fuerant, episcopatus ipse & Bremensis & Ferdensis restituerentur, & ipse* (Anscarius) *teneret Bremensem, ex qua major pars diœcesis suæ sumpta erat, quæ etiam tunc erat præsentia pastoris desolata. Quo decreto ita ab episcopis constituto ipse jubente Rege, Bremensem suscepit diœcesim gubernandam. Porro partem parochiæ, quæ ultra Albiam ad se pertinere debebat, VValdagarius cœpit tunc Ferdensis episcopus. Quod cum ita aliquandiu esset, iterum diligentius ipsa re in alio concilio episcoporum ventilata* (en secundum concilium) *visum est eis non, bonum esse, ut sedes ad quam ille ordinatus fuerat, ab alio episcopo teneretur; (nam & Hamburg tunc in partem cesserat VValdagarii) potestatem quidem regis esse dicentes ut diœcesim parvam & admodum captivatam augeret, locum tamen ad episcopalem dignitatem auctoritate Apostolica firmatum, nullatenus immutandum. Unanimo ergo consensu, cum voluntate regis prædicti piissimi Ludovici, episcopi ibi constituti censuerunt, ut sedem ad quam consecratus fuerat, pater noster Anscharius reciperet: & si quid ultra Albim ex Ferdensi ipse retineret diœcesi, ex Bremensis ecclesiæ parochia illius sedis restitueret episcopo. Quod ita regio jussu, & synodali episcoporum decreto, ipsius quoque VValdagarii, memorati Ferdensis episcopi voluntate & assensu perfectum est*. Hæc Rembertus de rebus in altera synodo gestis, quantum ad ea quæ ad conjunctionem episcopatus utriusque spectant. Synodi hujus locus ignoratur; nec de tempore constat; sed forte altero a Moguntina synodo anno scilicet 858. res acta est.

Tertiæ tandem synodi historiam persequens scriptor ille, narrat Bremensem sedem ad id usque Coloniensis suffraganeam in archiepiscopalem erigere optasse Ludovicum Germaniæ regem; at idque tandem evicisse, cum forte Coloniensis ecclesia antistite ca[illegible]. Sed assumpto demum in eam sedem [illegible]ario, tunc in *VVormacia civitate posi-* A *tis duobus regibus*, (ait Rembertus cap. X.) *Ludovico scilicet & Lothario coram multa utriusque regni episcoporum frequentia hæc eadem res exposita est. Quod cum ab omnibus bene id ordinatum probaretur, ut prædictus quoque pontifex Guntharius hoc ipsum sua auctoritate firmaret, cuncti rogaverunt. Qui primo quidem his fortiter reniti cœpit, justum non esse multipliciter ostendens, ut sedes suffraganea in archiepiscopalem sedem verteretur: nec se debere honorem sedis suæ in aliquo diminuere. Postremo tamen & ipsis Regibus, & cunctis simul episcopis ibi aggregatis pro hoc ipso eum rogantibus, & omnino causa necessitatis id licitum fore dicentibus, respondit, si apostolica auctoritate firmaretur,* B *ex se quoque ratum esse*. Tum subdit idem scriptor, Ludovicum, ut hæc omnia rata haberentur & firma, Salomonem Constantiæ episcopum Romam ad Nicolaum papam ablegasse, quo id peteret a pontifice. Tertia hæc synodus, cum statim ante legationem Romanam Salomonis episcopi præcessisset, non ante annum 863. convenisse oportuit; idque Remberti ejusdem testimonio satis congruit, asserit enim *multum temporis fuisse ex quo sedem illam* (Bremensem) *gubernandam suscepit, priusquam auctoritate apostolica firmaretur*. (Rember. cap. XI.) Plane multum temporis; nam in Moguntina synodo anni 857. conjunctio hæc discussa, in C synodo tandem anni sequentis absoluta est. Demum post quinque circiter annos, postulante synodo Wormatiensi, anno 863. vel 864. habita, summi Pontificis authoritate stabilitur.

His omnibus in apertam lucem productis, monumenta quædam promenda supersunt, quæ ad trium harum synodorum acta utcumque referuntur. Ac primo quidem ex Lunig Spicilegio Eccles. pag. 70. profertur diploma Ludovici Germaniæ regis, quo cella quædam in ditione Fardensis episcopi ex decreto synodi Wormatiensis anni 864. Anschario Hamburgenti asserta, eidem confirmatur. Signatur diploma hoc anno Domini D 857. Ludovici regis VI. quæ sane annorum epocha mendosa est, cum apostolica authoritas id jam confirmasse in diplomate illo legatur. Hæc vero confirmatio a Salomone Constantiensi episcopo Romam misso anno 864. (ut superius demonstravi) impetrata est, ut ex bulla Nicolai I. quam profero, intelligimus. Post Ludovici diploma subjungo Nicolai I. bullam, acta hæc synodi Wormatiensis approbantem, ex Lunigii Spicilegio ibidem petitam. Denique Nicolai ejusdem bullam recito, non quidem ex Henschenio in Actis SS. ad diem III. Februarii petitam, non enim ibi extat integra; sed ex Henrici Corneri historia vulgata ab Eccardo in E Corp. Histor. Med. ævi tom. II. pag. 465.

LUDOVICI REGIS GERMANIÆ DIPLOMA.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Hludovicus, divina favente gratia rex. Notum esse volumus omnibus sanctis Dei fidelibus nostrisque præsentihus & futuris, qualiter beatæ memoriæ præcellentissimus rex, avus no-

ANNO CHRISTI 857.

ster Karolus, tempore prædecessorum nostrorum, divino afflatus spiritu, gentem Saxonum sacro cultui subdidit, jugumque Christi, quod suave ac leve est, usque ad terminos Danorum, sive Sclavorum, corda ferocia perdomans, docuit, ultimamque regni ipsius partem Transalbeam, inter mortifera Paganorum pericula constitutam, videlicet ne ad ritum relaberetur Gentilicium, vel quia lucrandis adhuc gentibus aptissima videbatur, proprio episcopali vigore fundare decreverat. Sed quia effectum mors prohibuerat, succedente ejus filio, HLudovico imperatore Augusto pium studium sacri genitoris sui efficaciter implevit. Cujus etiam auctoritate in Nordalbingorum populo sedes constituta est archiepiscopalis, in castello Hammeburg nuncupato, in eadem sede archiepiscopus, accepto a sede apostolica pallio, primus, est nominatus Ansgarius, cui delegata cura seminandi verbi Dei & animas lucrandi Deo. Delegavit etiam genitor noster eidem archiepiscopo quandam cellam Turholt vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret supplementum. Cumque ego, quem divina clementia in sedem regni ejus asciverat, in multis regni ejus disponendis negotiis insisterem, hoc quoque prædictum patris mei studium, velut regni in finibus peractum, minus caute attendi. Unde contigit, ut peccatis populi exigentibus, Deoque permittente, occulto judicio, ipsa metropolis Hammeburg penitus devastaretur. Cumque prædictus archiepiscopus in multis esset pressuris & calamitatibus, & fratres congregationis ejus una cum sanctis pignoribus per varia loca circumeundo huc illucque vagarentur, & nusquam sedem haberent quietam, matrona quædam Ikia, divino amore tacta, ex sua hæreditate possessiunculam tradidit in sylva Ramesloa nominata, in pago Bardengoa in episcopatu Waldagari Verdensis ecclesiæ episcopi, ubi & cellam construxit, & reliquias sanctorum una cum fratribus * superfuerant collocavit. Quamobrem adiit celsitudinem nostram miseriarum suarum ordinem lacrimabiliter exponens; unicum namque refugium monasterium videlicet Turholt nuncupatum, quod illi genitor noster ad supplementum & victum sibi suisque clericis dederat, ex parte fratris nostri Caroli regis ablatum, non sine magno dolore conquestus est; unde & nos paterna simul, & regali potestate commoti, quærere cepimus, quomodo ei solatium subsistendi faceremus, quo legationis suæ mandatum perficere posset. Et quia in eadem provincia cellam nullam huic legationi habebamus congruam, suggerere studuimus prædicto Waldagario (a) Verdensis ecclesiæ episcopo, ut ejus permissione ei liceret in supradicto loco Ramesloa monasterium ex suis impensis construere, ubi & fratres qui tantæ cladi superfuerant, nostro cæterorumque Dei fidelium auxilio sustentarentur, & ipse locum respirandi, & si unquam facultas suppeteret, propter vicinitatem A ejusdem loci Hammeburgensem ecclesiam restaurandi haberet, sub suo successorumque ejus regimine mansuram. Cui quidem rei ipse admodum contrarius extitit. Postmodum verò Wormatiæ habito generali conventu in nostra nostrique fratris, Lotharii regis præsentia, præsentibus archiepiscopis, Ebone Remensi, Hetti Trevirensi, & Orgario Moguntinensi cum pluribus aliis utriusque regni Præsulibus, hæc eadem res nostro jussu diligentissime ventilata est. Quæ cum ab omnibus licita & concedenda probaretur; ut prædictus pontifex Waldagarius hoc ipsum sua auctoritate concederet; & confirmaret, cuncti rogavimus. Qui pri- B mum quidem fortiter reniti cæpit non esse justum multipliciter asserens, ut honorem suæ sedis in aliquo minueret: Postremus tamen, & nobis ipsis, & cunctis episcopis ibi aggregatis pro hoc ipso eum rogantibus, & omnino causa necessitatis id licitum fore dicentibus, evictus concessit, & conscripsit. Quapropter consilio fidelium nostrorum, tam nostra, quam sanctæ Romanæ sedis auctoritate per hoc nostræ regiæ dignitatis præceptum præcipimus firmiter, atque jubemus, ut prædicta cellulæ, Ramesloa nuncupata, sub potestate, ac regimine Ansgarii, Hammaburgensis ecclesiæ archiepiscopi, ejusque successorum absque omni C contradictione perpetualiter maneat. Homines quoque, qui eidem cellulæ servire videntur, ob amorem Dei, & sancti Sixti confessoris ejus, ad nostram nostræque sobolis perpetuam mercedem ab omni expeditione, vel militia, seu qualibet occupatione absolvimus, ut idem venerabilis archiepiscopus ad hanc dignam Deo peragendam in provisis temporibus legationem, nullum in hoc patiatur impedimentum. Res quoque sedis & præscripti monasterii sub plenissima defensione, & immunitatis tuitione volumus ut consistant, ac tueantur, ita ut nullus judex publicus, aut alia quælibet potestate publica prædita persona de eorum rebus D freda, tribute, mansionaticos, vel paratas, aut teloneum, vel fidejussores tollere, aut homines ipsorum tam litos, quam & ingenuos super terram eorum commorantes, distingere, nec ullas puplicas functiones aud redibitiones, vel illicitas occasiones requirere vel exigere præsumat: Sed liceat venerabili archiepiscopo, suisque successoribus, ac omni clero sub eodem regimine constituto quiete in Dei servitio degere, ac pro nobis proleque nostra, atque statu totius regni nostri divinam misericordiam exorare. Et ut hæc authoritas sui vigoris perpetuam habeat firmitatem, manu nostra propria subter eam firmavimus. Datæ VI. E Idus junii Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXII. (*) & VI. Hludovici Serenissimi regis. Actum in Francofurdt palatio regio in Dei nomine feliciter Amen.

* qui superant.

(a) i. e. Ferdensis.

(*) A. 864.

NI-

NICOLAI PAPÆ I. BULLA.

Pro translatione loci cujusdam in diœcesi Fardensis episcopi siti in ditione archiepiscopi Hamburgensis.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, omnibus fidelibus sanctæ Dei ecclesiæ præsentis scilicet temporis & futuri.

QUisquis Dominum & redemptorem nostrum Jesum Christum de sinu patris ad terram pro demonstranda cordibus hominum vera & certa fide descendisse non dubitat, profecto non ignorat, omnes qui ejusdem fidei per gratiam ipsius participes facti sunt, & præcipue nos, qui per primum tantæ virtutis ministrum locum præcipuum retinemus, hominibus debere lucrandis insistere, & per universas gentes verbi semina serere, & solatia ferentibus ministrare. Nunc autem quia Hludewicus sublimissimus rex per Salomonem, venerabilem episcopum civitatis Constantiæ nostro studuit apostolatui intimare, quod piæ memoriæ Hludewicus imp. genitor suus quendam monachum nomine Anscharium, de monasterio Corbeja tulisset, & collocasset eum juxta Albiam fluvium, in confinibus Sclavorum, & Danorum, atque Saxonum, in castello Hammaburg, annuente ac solemnia sedis apostolicæ privilegia præbente prædecessore nostro beatæ memoriæ Papa Gregorio, cujus etiam auctoritate in supradicto Nordalbingorum populo sedes constituta est archiepiscopalis, in castello superius nuncupato Hammaburg, & in eadem quoque sede accepto a sede apostolica pallio, archiepiscopus primus est ordinatus Anscharius, cui a præfato pontifice delegata est cura seminandi verbum Dei, & animas lucrandi Deo. Cujus delegationis, & autoritatis, & pallii acceptionis pagina nobis est a præfato filio nostro Hludewico rege, per jam dictum Salomonem episcopum destinata, juxta morem sanctæ Romanæ ecclesiæ bullata. Per cujus tenorem paginæ hæc ita fuisse comperimus, sicut pietas nobis jam fati regis per fidelem virum, Salomonem scilicet episcopum intimavit. Verum quia Karolus rex, frater sæpe dicti regi Hludovici abstulit a prænominato loco, qui dicitur Hamburg monasterium, quod appellatur Turholt, utpote quod post partitionem inter fratres suos in regno suo conjacere videbatur, situm in occidentali Francia, quod illic genitor suus ad supplementum, & victum episcopo, & clericis ejus dederat, cæpere, sicut fertur, omnes ministri altaris recedere. Deficientibus quippe necessariis sumptibus ab ipsis recesserunt gentibus, & eadem ad gentes legatio per hujusmodi factum deficit. Ipsa quoque metropolis Hammaburg, Dei permittente occulto judicio per barbarorum sævitatem prorsus devastata est. Contigit namque ex improviso piratas advenientes civitatem navigio circumdedisse; filius vero noster archiepiscopus Anscharius ibi positus, cum his qui aderant in urbe ipsa vel in suburbio manentibus, primo quidem, audito adventu eorum, locum ipsum continere voluit, donec majus eis veniret auxilium; sed impellentibus paganis, & civitate jam obsessa cum eis resisti non posse conspexit, quomodo pignora sanctarum reliquiarum asportarentur præparavit, sicque ipse clericis suis huc illucque fuga dispersis etiam sine cappa sua vix evasit. Denique hostes arrepta civitate ac succensis omnibus, & direptis, egressi. His itaque peractis, cum filius noster jam dictus Anscharius multis esset pressuris & calamitatibus oppressus, & fratres congregationis ejus una cum sanctis pignoribus per varia loca circumeundo huc illucque vagarentur, & nusquam sedem haberent quietam, matrona quædam nomine Ikia, divino amore tacta, ex sua hæreditate possessiunculam ei tradidit in sylva, Ramesloa nominata, in pago Berdango, in episcopatu Waldagarii Verdensis ecclesiæ episcopi, ubi & cellam construxit, & reliquias sanctorum unà cum fratribus, qui supererant, collocavit. Quamobrem clementissimus rex jam sæpe dictus Hludowicus quærere cæpit, quomodo ei solatium subsistendi faceret, quo legationis suæ mandatum perficere posset. Et quia in eadem provincia cellam nullam huic legationi habeat congruam, suggerere studuit prædicto Waldgario, Verdensis ecclesiæ episcopo, ut ejus permissione ei liceret in supradicto loco Ramesloa monasterium ex suis impensis construere, ubi fratres, qui tantæ cladi superfuerant, sustentarentur, & ipse locum suspirandi, & si unquam facultas suppeteret, propter vicinitatem ejusdem loci, Hammaburgensem ecclesiam restaurandi, haberet sub suo successorumque ejus regimine, & potestate mansurum. Cui quidem rei ipse admodum contrarius extitit. Qua de causa postmodum in Wormatia civitate positus duobus regibus, Hludowico, & Hlothario præsentibus, archiep. Ebone Remensi, Herti, Trevirensi, & Otgario Moguntiacensi cum pluribus aliis generali interventu utriusque regni præsulibus congregatis hæc eadem res posita est. Quod cum omnibus bene ita ordinatum probaretur, ut prædictus pontifex Waldgarius hoc ipsum sua auctoritate concederet, & firmaret, cuncti rogaverunt. Qui primò quidem fortiter his reniti cæpit, justum non esse multipliciter asserens, ut honorem suæ sedis in aliquo minueret; postremò tamen, & ipsis regibus, & cunctis episcopis ibi aggregatis pro hoc ipso eum rogantibus, & omnino causa necessitatis id licitum fore dicentibus, respondit, si apostolica auctoritate firmaretur ex se quoque ratum esse. Unde persæpè nominatum venerabilem missum Salomonem, videlicet Constantiæ civitatis episcopi hoc relatum est confirmandum ac postulatum est nostra auctoritate roborandum. Nos igitur id subtili perpendentes examine, animadvertimus propter instantem necessitatem, & animarum lucra in Gentibus demonstrata utile fore. Omnia enim, quæ proficua ecclesiæ probantur existere, & divinis non resultare præceptionibus, licita & facienda esse non dubitamus: maxime in tam novella christianitatis plantatione, in qua varii so-

lent eventus contingere. Quamobrem omnipotentis Dei & beatorum apostolorum Petri & Pauli, & hoc nostro decrevimus decreto, secundum reverendissimi regis Hludovici votum, & prænominati episcopi Valdgarii, aliorumque episcoporum consensum, ut prædictum monasterium Ramesloa nuncupatum sub potestate, & regimine Anscharii Hammaburgensis ecclesiæ archiepiscopi, ejusque successorum perpetualiter consistat. Nullus igitur Verdensis, vel quilibet episcopus ullam sibi deinceps in eodem monasterio vindicet potestatem. Quinimo & ipsi, & omnibus suademus, & veræ religionis cultoribus, ut sacra hac legatione fungentibus adjutorio, & solatio sint, quatenus pro gratia hujus beneficii plenam mercedem recipere mereantur, ab eo qui dixit: *Ite docete omnes gentes, & quicumque receperit vos, me recipit*. Itaque omnia a dilecto filio nostro rege Hludovico, ad hoc Deo dignum officium deputata, nostra etiam pia ejus nota authoritate firmavimus. Et quia casus præteritorum nos cautos faciunt in futurum, omnem quoque adversantem vel contradicentem, atque piis his nostris studiis quolibet modo insidiantem, anathematis mucrone percutimus, atque perpetuæ ultionis reum diabolica sorte damnamus, ut culmen apostolicum, more prædecessorum nostrorum, causamque Dei pro affectu zelantes ab adversis hinc inde partibus tutius munlamus. Observator verò, & custos hujus nostræ præceptionis benedictionis gratiam a B. Petro apostolorum principe, & cælestis retributionis æternæ gaudia a justo judice Domino Deo nostro consequi meretur. Scriptum per manum Leonis notarii regionarii & scrinarii sanctæ Romanæ ecclesiæ, mense Majo indict. XII. Datum Kal. junii per manus Tiberii primicerii sanctæ sedis apostolicæ. Imperante Domino Nicolao, piissimo papa, anno pontificatus ejus V. indictione XII.

EJUSDEM NICOLAI BULLA

Pro conjunctione episcopatus Hamburgensis & Bremensis.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei, omnibus fidelibus ecclesiæ sanctæ Dei, præsentibus, & futuris, salutem, & apostolicam benedictionem.

QUisquis Dominum, & redemptorem nostrum Jesum Christum de sinu Patris ad terram pro demonstranda cordibus hominum vera & certa fide descendisse non dubitat, profectò non ignorat, omnes, qui ejusdem fidei per gratiam ipsius participes facti sunt, & præcipue nos, qui per primum tantæ virtutis ministrum locum præcipuum tenemus, hominibus debere lucrandis insistere, & per universas gentes verbi semina serere, ac solatia ferentibus ministrare. Nunc autem quia Ludowicus sublimissimus rex per Salomonem venerabilem episcopum civitatis Constantiensis, nostro studuit apostolatui intimare, quod piæ memoriæ Ludowicus (a) pius imperator progenitor (b) suus, quemdam monachum nomine Anscharium de monasterio Corbejensi tulisset, & collocasset eum juxta Albiam fluvium in confinibus Danorum Saxonumque (c) in castello Hammeburg, inter duos episcopatus Bremensem scilicet, & Verdensem. De quibus tollens ecclesias, & decimas ad sustentationem provehendi præfati jam episcopi clericorumque ejus, condonasset in prædicto loco, annuente, ac solemnia Sedis apostolicæ privilegia præbente prædecessore nostro bonæ memoriæ Gregorio papa. Cujus & auctoritate in supradicto Nordalbingorum populo sedes constituta est archiepiscopalis in castello superius memorato Hammeburg, & in eadem quoque sede accepto a Sede apostolica pallio, archiepiscopus primus ordinatus est Anscharius, cui a præfato (d) Summo pontifice delegata est cura seminandi verbum Dei, & animas Deo lucrandi. (e) Cujus delegationis, & auctoritatis, ac pallii acceptionis pagina nobis est a præfato filio nostro Ludowico rege per jam dictum Salomonem sanctissimum episcopum destinata, juxta morem sanctæ Romanæ ecclesiæ ebullata. Per cujus paginæ tenorem hæc ita facta fuisse comperimus, sicut pietas nobis jam præfati regis per fidelem virum Salomonem episcopum intimavit. Unde nos vestigia tanti pontificis & prædecessoris nostri Gregorii sequentes, omnemque Deo dignam ibi statutam providentiam agnoscentes, magnorum Principum votum, Lodowici videlicet divæ recordationis Augusti, & æquivoci ejus filii excellentissimi regis, tam hujus apostolicæ auctoritatis præcepto, quam etiam pallii datione, more prædecessorum nostrorum roborare decrevimus, quatenus tanta fundatus auctoritate prænominatus Anscharius primus Nordalbingorum Archiepiscopus, & post ipsum successores ejus, lucrandis plebibus insistentes, adversus tentamenta Diaboli validiores existant. Ipsum filium nostrum jam dictum Anscharium legatum in omnibus circumquaque gentibus Sveorum, Danorum & Slavorum, ac in cæteris ubicumque illis in partibus constitutis divina pietas ostium aperuerit, publicam evangelizandi tribuimus auctoritatem. Ipsamque sedem Nordalbingorum, Hammeburg dictam, in honorem S. Salvatoris, Sanctæque ejus intemeratæ Genitricis semper Virginis Mariæ consecratam, deinceps esse decernimus archiepiscopalem. Atque ut strenui prædicatoris episcopi, post decessum dicti Anscharii archiepiscopi, crebrò persona tanto officio apta eligatur semper successio (successura) sub divini obtestatione judicii statuimus. Verum quia Karolus rex, frater supradicti regis Lodowici, post decessum imperatoris patris sui, piæ memoriæ Lodowici, abstulit a prænominato loco, qui dicitur Hammeburg, monasterium, quod appellatur Turholt, situm in occidentali Francia, quod illic genitor suus ad supplementum & victum episcopo, & clericis ejus dederat, cœperunt, ut fertur, ministri altaris recedere. Deficientibus quippe necessariis sumtibus ab ipsis recesserunt gentibus, & eadem ad gen-tes

(a) Deest in editis Bolland. pius.
(b) Boll. genitor.
(c) Boll. & Slavorum.
(d) Boll. non legit. summo.
(e) Hic desinit Bollandus. Sed hinc incipit excerptum a Remberto in vita S. Anscharii datum.

ANNO CHRISTI 857.

tes legatio per hujusmodi factum defecit. Ipsa quoque metropolis Hammeburg pene deserta est facta. Igitur dum hæc agerentur, defunctus est diœcesanus Bremensis, quæ hanc conjugat ecclesiæ dicitur. Cumque sæpe dictus rex & hanc diœcesim vacantem, & illam novellam institutionem cerneret deficientem; insuper, & utramque hanc ecclesiam, Dei permitente occulto judicio, per barbarorum sævitiam admodum attenuatam; quærere cœpit, qualiter prædicta Bremensis ecclesia jam dictæ novellæ ecclesiæ probantur existere, & divinis non inimicari præceptis, licita, & faciendæ esse non dubitamus, maxime in tam novellæ Christianitatis plantatione, in qua varii solent eventus contingere. Quamobrem auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum Petri & Pauli hoc nostro decreto decernimus, seculorum reverentissimi regii Ludowici vorum, ipsas prædictas diœceses, Hammeburgensem videlicet & Bremensem, non deinceps duas, sed unam esse, & vocari, subdique sedi, quæ prædecessoris nostri decreto archiepiscopali est munere fulcimata, cultuiu dumtaxat in Bremensis ecclesiæ rebus Episcopatui Verdensi parti indebita. Nullus vero archiepiscopus Coloniensius ullam deinceps in eadem diœcesi vendicet sibi auctoritatem; quinimo & ipse, & omnibus omnino suademus veræ religionis cultoribus, ut sacra hac legatione fungentibus adjutorio ine & solatio, quatenus gratia hujus beneficii plenam meccedem recipere mereantur ab eo qui dixit: *Ite, docete omnes gentes: & quicumque recipit vos (a) Matth. 28. 19. & cap. 19. 40.* nec recipit, (a.) Itaque omnia a dilecto filio nostro Lodowico ad hoc Deo dignum officium deputata, nostra etiam pia ejus vota auctoritate firmamus. Et quia cafus præteritorum, nos cautos faciunt in futurum, omnem quoque adversitatem, vel contradictentem, atque nostris his studiis quoquomodo obliet insidiantem anathematis mucrone percutimus, atque perpetuæ ultionis ictum

ANNO CHRISTI 857.

A diabolica sorte damnamus, ut cuimen apostolicum more prædecessorum nostrorum cautumque Dei pio affectu zelantes ab adversis hinc inde partibus tutius muniamur. (b) Et quia te, carissime fili Anschari, divina (b) *Hic de-* clementia nova in sede primum dispositi es- *fecit Bremenses.* se archiepiscopum, nosque tibi pallium ad missarum solemnia celebranda tribuimus. Quod tibi in diebus tuis uti, & ecclesiæ tuæ perpetuo statu manentibus privilegiis uti largimur. Idcirco hujus indumenti honor a te servandus est mirum vivacitate. Si ergo pastores ovium sole geluque pro gregis sui custodia, ne qua ex eis aut errando pereat, aut ferinis lanianda morsibus, oculis semper vigilantibus circumfodiant: quanto B fudore, quantaque cura debemus esse pervigiles nos, qui pastores animarum dicimur, attendamus, & ne fusceptum officium interrenis negotiis aliquatenus implicare debeas, admonemus. Vitaque tua sit filiis tuis via. In ipsa, si qua fortitudo illis inest, dirigat, in ea quod imitentur, afpiciant. In ipsa semper considerando proficiant, ut tutum poft Deum videatur esse bonum quod vixerint. Cor ergo tuum neque prospera, quæ temporaliter blandiuntur, extollant, neque adversa dejciant. Distributum nali cognoscant, pium benevoli sentiant. Insontem apud te malitia aliena non maculet, reum gratia non excuset. Viduis & pupillis C injuste oppressis defensio tua subveniat. Ecce, frater carissime, inter multa alia, ista sunt Sacerdotii, ista sunt pallii. Quæ si fludiose servaveris, quod foras accepisse ostenderis, intus habebis. Verumtamen ista omnia superius annexa, ab apostolica fede beatitudini tuæ indulta cognosce, & a fide, & decretis sanctæ ecclesiæ catholicæ Romanæ in nullo deviaveris. Quod si a fide & inditutis fedis Apoftolicæ declinare præsumperis, his noftris tibi collatis beneficiis carebis. Porro te pallio uti nonnisi mense D die concedimus apoftolice, fcilicet, ut fuccessores tui per femetipfos vel legatos fuos fidem nobifcum tenere, ac fanctas fex fynodos recipere, nec non decreta omnium Romanæ fedis Præfulum, & epiftolas, quæ fibi delatæ fuerint, venerabiliter obfervare, atque perficere omnibus vitæ fuæ diebus fcripto fe, & juramento profiteantur. Scripsum per manum Zachariæ Notarii Sanctæ Romanæ Ecclefiæ in menfe majo, Indictione XII. Imperante Lodowico imperatore anno fuo (c) quinto.

(c) *Apud Lunig Spicil. pag. 73. ubi pe- riter hui bulla habetur, redi- legitur: decimo quinto.*

ANNO CHRISTI 858.

NICOLAUS PAPA I.

Sedit ab anno 858. ad 867.

IN EPISTOLAS NICOLAI I.

EXCURSUS CHRONOLOGICUS.

Nicolai I. epistolarum fylloger, epistolarum LXX. completentem, primo quidem Labbeus dedit, cui appendicem fubjecit epistolarum XXIV. adnexuit & aliam quatuor epistolarum, quarum tamen altera fragmenta plura continet ex diversis epistolis E concrafa; tertia vero decreta quædam Nicolai exhibet. Hæ omnes epistolæ ita sunt inter se confuse atque permixtæ, turbato ubique chronologiæ ordine, ut studiosum lectorem confundant plurimum, illuminent parum. Quare lectorum me gratiam inituram credo, fi in rectum chronologiorum ordinem dirigendas illas aggrediar, cujus rei probationes in hoc meo excursu afferam, hisque veluti positis fundamentis, laterculum illarum chronologicum fuperftruam.

Omnium igitur primum conftituo epiftolam ad Adonem Viennenfem, quem cum gallio donet pontifex, ideo in exordio adtae ab illo facræ dignitatis datum non ambigo. Affentiur quidem Baronius compofitionem illam cum Adonis exordio; fed epiftolopatus ejus epocham anno 863. conftituit, cui tamen Pagius ad eundem annum validis argumentis refiftens, demonftrat Adoneni anno 860. poft Aprilim menfem cecpifle. Sit ergo prima omnium ad Adonem Vienenfem epiftola, quam nec nicitiam a Labbeo omiflam, hic integram dabimus.

Succedunt eodem anno datæ epiftolæ inter Labbeanam fecunda & tertia, illis ad Michaelem imperatorem, hæc ad Photium, quarum utraque fuos præfert temporum, characteres, fignatur enim die 25. Septembris, indictione IX. Adrianopoli IV. ad epifcopos in regno Caroli conftitutos, monens illos, ut Ingeltrudem, Boforis comitis uxorem, fugitivam, ad virum fuum revocent, recufantemque anathematæ plectant, hoc forte anno data eft: fi vera fit adnotatio, quam Harduinus in MS. codice nactus eft, fecreto epiftolam hanc ferarat, dum concilium in villa Tuffiaco celebraretur: concilium enim illud anno 860. coivit. Nondum equidem femina illa a pontifice communione fuerat prohibita fuerat, quod ab illo præfitum anno 863. in fynodo Romana. Epiftola vero I. appendicis, hanc epiftolam LV. commemorans, ad eundem, quo illa, annum pertinet.

Sequenti anno 861. epiftolæ forte quidam datæ funt, fed nullæ inter editas occurrunt; niti forte anno huic adfcripferimus epiftolam inter editas a Labbeo LIX. ad Adonem archiepifcopum Vienenfem, in qua certior fit a pontifice archiepifcopus, de refpicientia Joannis Ravennatis, quem fane conftat in Synodo Romæ habita die XVIII. Novembris, indictione X. hoc nempe anno, in obfequium pontificis redifle.

Conciliorum. Supplem. Tom. I.

Annus 861. offert epiftolam quintam ad. Michaelem imperatorem fignatam die XIX. martii, indictione IX. pro X. ita enim legendam monuit Pagius, fuce & alteram VI. ad Photium die XVIII. ejufdem menfis indictione X. fcripsum: eademque die & indictione fignatur quarta ad omnes fideles. Anno vero illo excunte die IX. Calendas Decembris, indictione XI. fcripfit pontifex ad Lotharium regem epiftolam XVII. ad Carolum regem epift. XVIII. ad Ludovicum II. imperatorem epift. XIX. itidem ad Carolum Calvum regem epift. XX. ad Hermentrudem reginam epift. XXI. quæ licet epiftola temporis nota caret, cum tamen in ea Legati ad concilium Metis celebrandum miffi commemorentur, ab hoc anno removeri utique non poteft. Quod etiam argumentum militat pro epiftola XXII. ad epifcopos Galliæ, qui Metim ut fe conferant invitantur, epiftolæ etiam fcripfæ die LXVI. ad Stephanum, qui cauſam fuam dicere in Synodo Legatorum jubetur. Denique eodem anno, & menfe fcripfit pontifex epiftolam XXIII. caracteres illius temporis præfeferentem ad epifcopos in concilio Metenfi refidentes: non quod jam concilium illud Metis haberetur, fed quod illum volvit epifcopis, cum ad concilium venifent.

Annus 863. uber eft diviti epiftolarum fegete. Hoc anno ineunte miffi funt in Gallium ad concilium Metis, celebrandum Joannes, & Rhadoaldus epifcopi, quibus commonitorium datum eft cum epiftola quæ fecunda eft appendicis. Habita in hujus annis exordio Synodus Suefionenfis fynodus, vel fi mavis Sueffionenfis, cum ex Annalifta Bercinano Rothadus Sueffionenfis in fynodo non quidem Sylvanectenfi, fed potius Sueffionenfi damnatus facrit; habita, inquam, hæc fynodus miffe legatum fuum Romam Odonem epifcopum Bellovacenfem, ex quo fit, ut epiftolæ omnes, in quibus Odonis legatus tanquam Romam miffi, fit mentio, ad hunc annum pertineant. Id argumenti probat hoc referendam epiftolam LXIII., quam ab Odone epifcopo delatam affirmat Hincmarus in fua ad Nicolaum epiftola apud Flodoardum lib. 3. cap. 12. Connexio autem argumenti eidem anno, & tempori adfcribit epiftolam LXIV. in qua de affignando epifcopo in ecclefia Cameracenfi, quod etiam præfcribitur in epiftola LXIII. hæc alio fpectat epiftola LXV. Meminit etiam Odonis Romam miffi epiftola LXVIII. ad Hucherium abbatem fratrem Theutbergæ reginæ, & LXIX. ad Ludovicum & Carolum Caroli Calvi filios, quibus de pace cum patre reconciliata adgratulatur. Odonis tandem Romam miffi nomen continet epiftola XXXII. ad epifcopos fynodi Sylvanectenfis, vel potius Sueffionenfis,

ANNO CHRISTI 858.

fis, quam præcessit epistola XXIX. ad Hincmarum, quæ in eadem epistola XXXII. commemoratur. Huc etiam spectat epistola XXVIII. ad eundem Hincmarum, ubi de Odone Romam misso. Meminit & ejusdem epistola LXII. sed hanc in notis ad Romanum concilium anni 863. suspicionis arguimus. Meminit & epistola XXVIII. ad Hincmarum, quæ argumenti connexione fecum trahit epistolam XXIX. ad eundem Hincmarum, & XXX. ad Carolum Calvum. Epistola V. appendicis notas hujus anni præfert IV. Cal. maii, indictione XI. quas pariter easdem servat epistola XXIV. ad Trasulfum abbatem Corbejensem.

Eodem anno die VIII. Kal. novembris convenit synodus Vermeriensis, in qua pontificiæ Nicolai epistolæ quatuor commemorantur; sunt autem epistola LX. ad Carolum regem pro controversia monachorum Anisolensium, & LXI. ad Rothertum Cenomanensem episcopum pro eadem controversia, epistola VI. appendicis ad monachos Anisolenses ejusdem argumenti, ejusdemque & septima, & octava ejusdem appendicis, illa quidem ad episcopos in regno Caroli constitutos, hæc vero ad Hincmarum.

Denique ad hunc pariter annum refero epistolam XIII. appendicis ad Robertum Bituricensem archiepiscopum cæterosque episcopos, quibus nunciat Gunthardi & Theutgardi exauctorationem a se pronunciatam in Romano concilio, quemadmodum de Guntario, quod turbulenta consilia in aures imperatoris insusurret, ex quo intelligimus nondum Guntharium scelera illa in pontificem perpetratum, quæ in exordio sequentis anni commisit.

Qui proxime succedit annus 864. peperit epistolas XXXIV. XXXV. XXXVI. & XXXVII. quarum omnium epocham figit epistola eadem XXXVII. cum in ipsa serie epistolæ, ante Kalendas majas indictionis XII. scripta, illæ indicentur, & in ea pariter epistola Gunthatii facinus commemoretur, qui a facerdotio licet abjectus, re tamen sacra operatus fuerat, quod ab illo præstitum die cœnæ Domini anni 864. compertum est. Petunt igitur illæ epistolæ aliquando ante XXXVII. datæ, quanquam pro eadem causa Rothadi Suessionensis e carcere liberandi, & Romam ut veniret permittendi, ad priores anni hujus menses commode revocantur.

Eo indicio ductus, quod illis verbis exhibetur: *nunc audimus Gunthariam interdixisse sibi ministerium usurpasse*; epistolam primam appendicis tertiæ in editione Veneto-Labbeana tom. IX. col. 1588. seu epistola Nicolai ad legationem Salomonis episcopi (Constantiensis) circa hos menses scripsisse conjicio. Hinc argumenti & temporis connexione, jungenda bulla Nicolai pro episcopatuum Bremensis & Hamburgensis conjunctione, signata majo mense Indict. XI. Ludovici anno XV. quam a Labbeo omissam hic damus ex spicilegio Lunigii pag. 73. Ejusdem anni est denique Lotharii regis epistola ad Nicolaum, in qua detestari se scribit facinus Gunthæi, sacrum munus præstare contra pontificis censuras auli. Legenda est epistola illa inter Nicolai literas Labbeanæ collectionis tom. IX. col. 1517.

Appendicis secundæ epistola I. ad Adonem Viennensem signatur III. Kal. aprilis, indictione XII. nempe anno 864. Nec diu post scripsit Nicolaus epistolam IX. ad Rotlandum Arelatensem, signatam die XII. mali, indict. XII. Diem XV. Kal. octobris indict. XIII. adeoque annum 864. præfert epistola XLV. ad Franconem episcopum. Tungrensem, quem ex sautore synodi Metensis pœnitentem recipit. Congruit authoritas annalistæ Bertiniani, qui hoc anno episcopos regni Lotharii libellos pœnitentiæ ad pontificem *misisse* refatur. Quo tempore Adventii Mercatis episcopi in appendice Labbeana relatos, huc referendus est. Hue pariter Nicolai ad eundem rescriptum in epistola IV. appendicis spectat; hoc ailo trahenda Caroli Calvi ad Nicolaum pro eodem Adventio epistola, literis Adventii a Labbeo promissa.

Anno illo exeunte die III. idus decembris Nicolaus alias dedit ad Adonem Viennensem decretales literas in appendice secunda Labbeana num. II. legendas.

Sequenti anno Nicolaus legatum fuum in Gallias destinavit Arsenium Hortonensem episcopum, datis illi *epistolis ad Ludovicum & Carolum fratres*, ait Annalista Bertinianus, *& ad episcopos & primores Regnorum illorum*, quæ literæ sunt XXV. XXVI. XXVII. Labbeanæ collectionis. Porro Arsenium jam in Gallis agebat, cum data est epistola X. appendix sexta & epistola IV. appendicis tertiæ, in qua Nicolaus ad consulta Arduici respondet. Porro Arsenium anno 865. in Galliam venisse ex auctoritate Annalistæ Bertiniani asserui.

Hunc denique eumdemque annum refert epistola Nicolai ad Salomonem, legenda num. 21. appendicis. Id vero affero ex conjectura, cum geminæ ejusdem Nicolai ad eundem Salomonem, ejusdem fere ac prioris diæ argumenti datæ sint, die VII. Kal. junii, indictione XII. hoc nempe anno. Has epistolas ex anecdotis Martenii tom. III. col. 863. hic damus.

Epistola XX. & XXI. appendicis ad Eglonem Senonensem archiepiscopum electum, & pro illo ad Carolum Calvum datæ sunt. Porro Eglo, ut Sumonem in nota ad eam epistolam ex chronico MS. docet, anno 864. adhuc inter monachos meruerat; anno vero 866. in concilio Suessionensi veluti episcopus interfuit. Quare epistolas illas anno huic congrue adscripseris; quod & confirmat author chronici S. Petri vivi, qui anno 865. Eglonem assumptum tradit.

Anno 866. orientalis causa de intrusione Photii, & S. Ignatii expulsione totum poneficem occupavit. Quanquam & Lotharii pueri epistolam ad universos episcopos num. XI. appendicis datam idibus junii, indict. XIV. Porro ad causam orientalem spectat epistola nona data *Idibus novembris*, Indictione XV. ad Michaelem imperatorem, decima ad clerum Constantinopolitanum, in qua Rhadoaldi damnati in synodo meminit. Epistola undecima ad Photium eadem temporis nota confignata, XII. ad

ANNO CHRISTI 858.

ad Bardam, XIII. ad Ignatium patriarcham, XIV. ad Theodoram Augustam, XV. ad Eudoxiam Augustam; quæ sane epistolæ præterquamquod omnes ejusdem sunt argumenti, eandem fere omnes temporis assignationem præferunt. Epistola pariter VII. licet ad Michaelem imperatorem inscribitur, pars est tamen altera Synodicæ Nicolai ad episcopos fedi Constantinopolitanæ subjectos ex concilio Romano anni 866. missæ. Epistola etiam prima ad universos catholicos, cum enunciet epistolas anno 866. datas, huc pariter referenda est.

Annum claudit epistola XV. appendicis ad Aquitanos, data mense decembris Indictione XV.

Annum sequentem 867. aperit epistola XLVIII. ad Theutbergam reginam, uxorem a Lothario dimissam, quæ signatur die IX. Cal. februarii, Indict. XV. Epistola XLIX. eadem præfert temporis adscriptio-

ANNO CHRISTI 858.

nes cum epistola L. quæ literæ una cum sequentibus num. 51. ad Lotharium regem, & ad Carolum regem transmisse sunt. Post bimestre datæ sunt literæ LIII. ad Ludovicum Germanicæ regem signatæ nonis martii, Indictione XV. Epistola LXX. ad Hincmarum & cæteros episcopos die X. Kal. novembris, indictione I. signatur, quas literas Hincmaro archiepiscopi archiepiscopis reddendas, transmissas fuisse opinor Rodulpho archiepiscopo Bituricensi cum alia ad ipsum epistola Nicolai legenda in appendice num. XIX. ibi enim Rodulpho injungitur a pontifice ut epistolam ad eum transmissam ad Hincmarum, cæteroíque dirigat. Quo argumento annus epistolæ huius XIX. appendicis explicatur. Epistola LV. ad Ludovicum Germaniæ regem data legitur III. Kal. novembris, Ind. decime I. anno scilicet 867. quam pariter temporis adscriptionem exhibent epistolæ LVI. LVII. LVIII.

LATERCULUM CHRONOLOGICUM EPISTOLARUM NICOLAI.

	Ordo motus	*Ordo vetus.*
Anno Christi 860.	I.	I. *appendicis noftræ* ad Adonem Viennenfem.
	II.	II. ad Michaelem imperatorem.
	III.	III. ad Photium.
	IV.	IV. ad epiſcopos in regno Caroli conſtitutos.
	V.	I. *appendicis* ad Carolum regem.
Anno 861.	VI.	XLV. ad Adonem archiepiſcopum.
862.	VII.	V. ad Michaelem imperatorem.
	VIII.	VI. ad Photium.
	IX.	IV. ad omnes fideles.
	X.	XVII. ad Lotharium.
	XI.	XVIII. ad Carolum regem.
	XII.	XIX. ad Ludovicum imperatorem.
	XIII.	XX. ad Carolum Calvum regem.
	XIV.	XXI. ad Harmentrudem reginam.
	XV.	XXII. ad epiſcopos Galliæ &c.
	XVI.	XXIII. ad epiſcopos in concilio Metenſi.
Anno 863.	XVII.	Commonitorium ad Joannem, & Rhadoaldum A. S. Legatos in Galliam.
	XVIII.	II. *appendicis* ad eoſdem.
	XIX.	V. *appendicis* ad Hincmarum.
	XX.	XXIV. ad Trafulfum abbatem
	XXI.	XXXV. ad Rothadum.
	XXII.	LIII. ad epiſcopos regni Lotharii.
	XXIII.	LIV. ad Lotharium regem.
	XXIV.	XXV. ad Hildaunum clericum.
	XXV.	LXVI. ad Sedechiam Sonienſem.
	XXVI.	LXVIII. ad Huchertum abbatem.
	XXVII.	LXIX. ad Ludovicum, & Carolum Caroli Calvi filios.
	XXVIII.	XXVIII. ad Hincmarum.
		XXIX. ad eundem.
	XXIX.	XXXII. ad epiſcopos in Synodo Silvanectenſi vel Sueſſionenſi.
	XXX.	XXX. ad Carolum regem.
	XXXI.	LXVII. ad univerſos epiſcopos.
	XXXII.	IX. ad Carolum regem.
		LXI. ad Robertum Cenomanenſem epiſcopum.
	XXXIII.	VI. *appen.* ad monachos S. Carilefi.
	XXXIV.	VII. *appen.* ad epiſcopos in regno Caroli conſtitutos.
	XXXV.	VIII. ad Hincmarum.
	XXXVI.	XIII. *appendicis* ad Robertum Bituricenſem

ad

ANNO CHRISTI 858.

Ordo nov.	Ordo vet.	ANNO CHRISTI 858.
	fem archiepiscopum.	
Anno 864. XXXVII.	XXXV. Ad Rothardum episcopum Suessionensem.	
XXXVIII.	I. *appendicis II.* ad Adonem Viennensem.	
XXXIX.	IX. *append.* ad Rotlandum archiepiscopum Arelatensem.	
XL.	XIII. *append.* ad Rodulphum Bituricensem.	
XLI.	II. *appendicis nostræ.* Bulla pro conjunctione episcopatuum Hamburgensis, & Bremensis.	
XLII.	XXXV. ad Carolum Calvum regem.	
XLIII.	XXVI. ad Hermintrudem regiram.	
XLIV.	XXXVII. ad Hincmarum.	
XLV.	XLV. ad Franconem Tungrensem episcopum.	
Anno 865. XLVI.	XXVII. ad Ludovicum Germaniæ regem, & Carolum Calvum.	
XLVII.	XXVI. ad episcopos in regno Caroli.	
XLVIII.	XXV. ad Carolum Calvum regem.	
XLIX.	X. *append.* ad episcopos in regno Lotharii.	
L.	III. *appendicis II.* ad Adonem Viennensem archiepiscopum.	
LII.	XX. *appen.* ad Eglonem archiepiscopum Senonensem.	
LIII.	III. *appendicis nostræ* ad Salomonem Britannorum regem & ejus conjugem.	
LIV.	IIII. *append. nostræ* ad eundem.	
LV.	XXI. *appen.* ad Carolum Calvum regem.	
LVI.	XXII. *append.* ad Salomonem regem Britannorum.	
LVII.	XX. ad Carolum Calvum regem.	
LVIII.	IV. *append. III.* Responsa ad consulta Arduici.	
LIX.	V. *appendicis nostræ* Ad Festinianum episcopum Dolensem.	
Anno 866. LX.	XI. *append.* ad universos episcopos.	
LXI.	I. ad universos catholicos.	
LXII.	VII. Ad Michaelem, seu potius continuatio epistolæ ad universos catholicos.	
LXIII.	IX. ad Michaelem imperatorem.	
LXIV.	X. ad Clerum Constantinopolitanum.	
LXV.	XI. ad Photium.	
LXVI.	XII. Ad Bardam Cæsarem.	
LXII.	XIII. ad Ignatium patriarcham.	
LXIII.	XIV. ad Theodoram Augustam.	
LXIV.	XV. ad Eudoxiam Augustam.	
LXV.	XVI. ad Senatores Constantinopolitanos.	
Anno 867. LXVI.	XLVIII. ad Theutbergam reginam.	
LXVII.	XLIX. ad episcopos in regno Lotharii.	
LXVIII.	L. ad Carolum Calvum regem.	
LXIX.	LI. ad Lotharium regem.	
LXX.	LIII. ad Ludovicum Germaniæ regem.	
LXXI.	LXX. ad Hincmarum, & cæteros episcopos regni Caroli.	
LXXII.	XIX. *appen.* ad Rodulfum archiepiscopum Bituricensem.	
LXXIII.	LVII. ad Carolum Calvum.	
LXXIV.	LV. ad Ludovicum Germaniæ regem.	
LXXV.	LVI. ad eundem.	
LXXVI.	LVIII. ad episcopos in regno Ludovici.	

AP-

ANNO CHRISTI 858.

APPENDIX AD EPISTOLAS NICOLAI I.

I.

AD ADONEM ARCHIEPISCOPUM VIENNENSEM.

Pallium novo archiepiscopo mittit, ad quem acta Synodi a se Romæ celebratæ transmittit.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei Reverendissimo, & sanctissimo Adoni Viennensi confratri nostro archiepiscopo.

Extat apud Baron. Annal. An. 863. n. 1.

SAnctioni, & institutioni canonicæ obtemperantes, vestræ dilectionis apices destinare curavimus, quibus cordi apostolico lætitiam dedimus, licet eisdem perlectis, mærore affecti fuerimus, eo quod quatuor Synodos observantes, Quintam, & Sextam prætermiseritis. Nam in petitione pallii vobis annulmus. Verumtamen istiusmodi occasione nacta, non fuerat postulatio vestra implenda, nisi recentica intentione directæ Scripturæ cognovissemus vos per omnia tenere velle quod sancta dogmatizat ecclesia. Ideoque volumus, pariterque sanctitatem vestram rogamus, ut sub omni celeritate dirigatis qualiter vos de ipsis V. & VI. Synodis sentiatis. Gratia Sancti Spiritus adhortante, atque adjuvante, in mense martio pro diversis ecclesiæ utilitatibus synodum Romæ celebravimus. Ubi etiam quædam capitula statuimus, ipsaque vestræ sanctitati custodienda, seu confratribus vestris archiepiscop. per vos transmittenda direximus, & sufragancis vestris, ut hoc instruatis, observare hortamur.

II.

AD SALOMONEM BRITANNORUM

Regem, & ejus conjugem,

Recusat mittere pallium Festiniano Dolensi episcopo, donec authenticæ scripti de illius jure convincatur.

Salomoni Britannorum regi, ejusque conjugi Cyenbret.

Ex Martene Anecdot. Tom. III. pag. 89. cum seq.

PRopositum quidem apostolatus noster per sanctæ gloriæ vestræ suggestionibus respondere; sed utrum fuerint suggestiones, quas quidam presbyter & alii Britanniæ gentis homines in scripto nobis detulerunt, apertio ipsius scripti & impressio sigilli, quæ paginæ decrat, nos ambiguos reddit. Unde vestra prudentia curet necesse est, jam post hæc sua scripta propriis signo nobis impressa atque..... munita mittere, ut nihil addi, nihil minui, nihil immutari, præter quod a vobis in his inseri jussum fuerit, subdole queat. Unde quia, quæ postulasse credimini, pia fuit; dilectioni vestræ super his brevi stylo, quod divinitus fuerit inspiratum, referare curabimus. Igitur deprecamini nos, ut pallium fratri & coepiscopo nostro Festiniano, qui ecclesiæ S. Saxonis præsse dinoscitur, dirigamus, quod interim ideo non facimus, quia, sicut olim nos scripsisse meminimus, ut pro tantæ dignitatis gratia nulla solemnis videtur fuisse omissa petitio, nec obtervata postulatio ordine legitimo consequenti. Ergo ut multa prætereamus, adeo jam tempore fluxistis, qui tanti apud nos meriti esse perspexi, & tale opitulatore Domino munus adipisci defideret, scripsa illa, quæ ab apostolica sede prædecessores ejus in acceptione pallii percoperunt, transmittere; quatenus eisdem scriptis, quæ a prædecessoribus meis data sunt, diligenter inspectis, per eorum quoque & nos vestigia inoffensis greffibus incedamus. Mittat etiam & alia scripta pariter, & idoneum ex proprio clero legatum. Scripta siquidem fidei catholicæ documenta, de obtervandarum B. Petri apostolorum Principis cathedræ decretalium sanctionum promissa circumferentia: legarum, verò, qui jurejurando, positis super sacrum evangeliorum codicem manibus, affirmet, antiftitem fuum ita credere, atque ita deinceps obtervaturum esse, sicut illa scripta nobis ab eo missa testari vel continere noscuntur. Quoniam ita est apostolicæ sedis auctoritas & sanctæ Romanæ, cui Deo disponente præsumus, ecclesiæ irrefragabilis obtervatio. Is autem, qui fuerit, ita properet omni ex parte mutius, ut si non esse eit, saltem XXX. hic valeat demorari diebus, quatinus quod utilitas & mos ecclesiasticus dictat, affectus recedendi non adimat. Ad ultimum sane monemus, ut quotiescunque nobis epistolam vestram miseritis, talem hominem hanc deferentem dirigatis, qui nulla inquietudine stimulent, sed tandiu apud nos moretur, quousque de quibus consultis Dprovida consideratione, ac sufficienti spatio rescribere valeamus. Datum VII. Calendas junii Indictione XIII.

III.

AD SALOMONEM REGEM BRITANNORUM

Ejusdem argumenti, ac superior.

LEtis gloriæ vestræ literis, quas nostro præsulatui fine impressione signaculi alicujus dirigere visi estis, reperimus in eis vos nobis mandasse, quod & ante vos sæpe mandastis, scilicet ut pallium Festinianò venerabili Dolensi antistiti ab apostolica sede, cui divinitus præsumus, mitteremus. Sed antequam ad hæc consulta aliqua rescribere mus, convenerat nobis pro hoc quod nomen vestrum apostolico nomini (scribendo præpositilis, vos modesta increpatione corrigere. Tamen quia apostolica manisestato ne-

mi-

ANNO CHRISTI 858.

minem repentina unquam invectione redarguit, & per negligentia forte scriptoris hoc evenisse utcumque cognovit, distulit vos modo pro meritis coercere, quod tantum volumus emendetis, quantum correctioni ecclesiasticæ pro tam præsumtiva factione subiacere formidatis. De pallei vero directione, quam dicitis, simulque Turonensi metropoli, sæpius vobis ea quæ rationis sunt scripsimus: sed sicut in literis vestris relegimus, ad scripta nostra auris non cordis inclinastis intuitum. Restat ergo, ut tandem quæ sit apud vos antiquitus metropolis intueamini. Metropolis enim vestra est, sicut dudum vobis significavimus, Turonensis ecclesia, ut sese habent munimenta prædecessorum nostrorum, & priorum exempla ostendunt, ad quam vestræ regionis episcopos oportet recurrere, & ejus judicii sententiam, reservata sedis apostolicæ potestate, exquirere modis omnibus, non detrectare. Quoniam reprehensibile esse videtur, ut ob divisionem regni quis sibi talia, qualia inter vos audiuntur, vindicare nitatur. Quapropter, fili mi, ne præbeatis ista volentibus assensum, sed & alios ad verba vestra per exemplum obedientiæ accendatis; & sicut ait Apostolus, humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis. Quia si monitis nostris obedientes extiteritis, omnibus bonis replebimini, & post finem hujus sæculi regnum, quod vivit in æternum, orantibus sanctis apostolis capietis. Porro si aliquas auctoritates habetis, quæ apud Britannos metropolim fuisse declarent, aut decessorum nostrorum pontificum quæcumque scripta id ostendentia retinetis, ad nos ea dirigite. Mittat etiam & Turonensis ecclesia nobis similiter, si habet, auctoritates, quæ illam suffraganeam suam extitisse testentur, quatenus utrisque partibus auditis, inter utramque quæ sit metropolis cognoscamus. Quia sicut vos clamatis, & illa clamat, metropolitanatus jura apud Britannos regni istius tenuisse, atque tenere. Aut si forte sæpedicta ecclesia authoritates, aut vestra quas habuit perdidit, amissionis illius modum referare, aut ex utriusque partibus idoneos præcipuosque legatos, qui sciant plenam de omnibus reddere nobis rationis integritatem, nobis transmittite, ut, sicut prædiximus, inter vos adjuvante Domino finem ponamus.

I V.

AD FESTINIANUM EPISCOPUM DOLENSEM.

Redarguit eum quod sibi cum debita reverentia non scripserit, mandatque ut Turonensem ecclesiam metropolitanam agnoscat, nisi contrarium scriptis authenticis probet.

Dilectionis vestræ, quanquam sine impressione signaculi nominis alicujus, susceptis apicibus, multò aliter quam apostolatus nostri monueramus literis, in eis vos scripsisse, immo egisse cognovimus. Nam in fronte paginæ vestræ vestrum apostolico nomini non veriti estis præponere, temeritate potius, quam simplicitate prorsus utentes. Sed cum jam pro hoc ipso factum vestrum reprehenderimus, valde miramur, cur non resipiscitis, modum vestrum minimè transcendentes, & quo non congruit, gressus ducentes: pro quibus sine congrua invectione, non jam evaderitis, nisi nos utrum a vobis, an non iidem apices destinati essent, qui signo vestro carere videbantur, intentio dubios redderet, & apostolica mansuetudo correctionis adhuc tempus more solito protelaret; quod tamen evidenter, quantum correctioni ecclesiasticæ pro tam præsumptiva factione subjacere pavescitis. Monueramus siquidem vos, qui pallii usum quæritis Dolensi ecclesiæ destinari, ut scripta illa, quæ ab apostolica nostra sede prædecessores vestri in susceptione pallii perceperant, nobis direxissetis; quatenus nos eisdem diligenter inspectis, per decessorum nostrorum vestigia gauderemus, subjungentes, ut epistolæ, quatenus magis creduli redderemur, cum episcopali & regia bulla signatæ, & missus vester idoneus scripta ipsa subsequerentur; sed vos facere id distulistis. Postremò contentione apud Britannos, quis fuerit Metropolitanus, oborta, statuimus ut ad Turonicam sedem, quam metropolim vestram esse plurium judicia demonstrant, recurreretis, aut ad apostolatum nostrum destinare contenderetis, quatenus quæ fuerit apud vos metropolitana ecclesia appareret. Sed neutrum horum perficere voluistis. Quapropter quia Turonensis ecclesia, quantum comperimus, metropolis vestra est, restat necesse est, ut ipsam vestri sequantur episcopi, ipsamque in suis negotiis adeant, & ipsius judicium exquirere non detrectent, sicut se habent monumenta decessorum nostrorum pontificum, & priorum exempla evidenter ostendunt. Quia vos, qui tantum septem episcopos habetis, quæ causa ecclesiasticæ traditionis vos sinat habere metropolim, ignoramus: præcipuè cum episcopus non a septem, sed a duodecim audiri præcipiatur; & cum alicujus negotii inter vos causa ventilanda emerserit, quæ duodenario numero episcoporum debeat audiri, cum ob divisionem regni vicini non possint vocari antistites; unde fit, ut damna ecclesiæ pro talibus generentur, quemadmodum factum in illis de episcoporum dejectione reminiscimur regionibus. Vos tamen ne vocemini metropolitanus, quousque scripta decessorum vestrorum præsulum, quæ in acceptione pallii vestri perceperunt prædecessores, nobis mittatis: quia si pallii munus ab hac sancta sede vestra promeruit ecclesia, sine scriptione aliqua, quam in archivis vestris recondere debuistis, tantæ dignitatis donum concessum minimè vobis fuit. Scripsistis præterea nobis, ut hujus Romanæ sanctæ ecclesiæ præsul Severinus Restoaldum decessorem vestrum, sicut in nostris legitur gestis, in archiepiscopum consecrasset, & Adrianus cuidam Juthinalco pallium dedisset. Sed nos utrorumque gestis revolutis nihil in eis super his penitus valuimus reperire. Tamen ut anceps intentio e medio auferatur, si adeo contentiosius agere vultis, ut Turonensem sedem vestram metropolim non esse dicatis;

ANNO CHRISTI 858.

catis, sancimus, ut diximus, mandantes fratri & coepiscopo nostro Heraldo, qui ei præsidet, ut ad nostrum pontificium legatum suum transmittat; cum eo strenuos vestros dirigatis legatos, pariterque scripta, quæ protulimus, destinantes, quatinus utriusque partibus coram nobis auditis, æqua lance causa librata, quæ sit apud vos metropolitana ecclesia luce clarius agnoscatur. Datum XVI. Calendas junias indict. XIV.

FRAGMENTUM EPISTOLÆ NICOLAI I. AD ALBUINUM,

(forte Adonem archiepiscopum) VIENNENSEM, ut est apud Gratianum dist. 27. Quod interrogasti. Sed hic datur integrius.

Ex rescripto Laodicensium ad Trajectensem in codice Udalrici to. II. col. 318.

Quod interrogasti de fœmina, quæ post obitum viri sui velamen super caput imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimonialem esse; postea vero ad nuptias rediit: bonum & canonicum (*a*) nobis videtur, quod per hypocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, & non legitime in voto suo permansit, ut pænitentiam de illusione nefanda (*b*) agat, & revertatur ad id quod spopondit, & in sacro ministerio inchoavit. Nam si consenserimus, quod omnia ecclesiastica sacramenta (*c*) quisquis, prout vult, fingat, & non vere faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbatur, nec catholicæ fidei jura consistunt, nec sacri ordines rite observantur (*d*). Tales ergo nisi resipiscant spirituali gladio percutere censemus. Non enim fas est Spiritui Sancto mentiri.

EX DECRETIS NICOLAI PAPÆ.

Extat in addition. ad MS. codic. Burchardi Bibliot. Cath. Lucan.

Si quis fornicatus fuerit cum duabus sororibus, vel cum noverca sua, hoc est cum relicta patris sui, vel cum amita, seu cum matertera sua, vel cum filia patrui sui, sive avunculi, vel cum filia amitæ suæ, materteræ suæ, aut cum filia filiæ, vel filii sui; sive etiam cum ava, sive etiam cum proava sua, aut cum filia fratris, sive sororis suæ, sive cum uxore fratris aut filii sui. Similiter si quæ mulier per supradictos consanguinitatis gradus se fornicari permiserit, unusquisque eorum singillatim per se XVI. in hunc modum pæniteat. In primis quidem toto illo anno inclusus maneat ad ingressus domus Dei, & eodem anno, exceptis dominicis diebus & festis, solummodo pane, aqua, & sale utatur.

Secundo anno ingrediantur quidem domum Domini, sed carnibus & vino aut sicera minime utantur (*a*) in festis & dominicis diebus; postea vero aliis duobus sequentibus annis per totum anni circulum quando carne vescint, ab omni potu, quo inebriari potest, se contineant; & si potum biberint minime carne vescant. Infra hebdomadam scilicet tertiæ feriæ, & quintæ, & sabato; aliæ autem feriæ sint puræ, idest secunda & quarta & sexta.

(a) *Supple: exceptis, ut infra.*

Dominici vero dies sint absoluti. Deinde usque ad finem X. anni tres legitimas ferias per tres quadragesimas in anno legitime custodiat; sextam vero feriam, quandiu vixerit, in pane, & aqua observet. Arma non ferat nisi contra paganos. Osculum nulli præbeat. Sacrificium nisi pro viatico minime sumat, & si sine uxore esse (*b*) nunquam aliquam conjugio copuletur.

(b) f. contigerit.

Si vero conjugatus est, post quinque annorum pænitentiam non penitus privetur conjugio. Qui autem in aliis gradibus usque ad septimam lineam incestum perpetraverit decem annis, sicut supra dictum est, pæniteat.

Sane Sacerdoti considerandum est, si semel peccavit, aut quanto tempore quis in vitio perduravit, aut si casu, aut si non sponte, aut nesciente incestum perpetravit, & considerata qualitate, sive quantitate peccati provida mente lapso pænitentiam injungat.

Si quis fornicatus fuerit cum matre sua, aut cum sorore sua, sive cum filia sua, in primis septem annos in solo pane, & aqua vivat, sicut supra dictum est, exceptis dominicis & festis diebus, & in eisdem septem annis domum Domini minime ingrediatur; dein usque ad expletionem vigesimi primi anni tres legitimas ferias observet in pane & aqua; postea vero omnibus diebus vitæ suæ sextam feriam in pane, & aqua custodiat, & si sine uxore est, nunquam aliquando copuletur. Quod si uxorem habet post septimum annum uxori reddatur. De armis vero, & pace & sacri corporis perceptione, sicut supra dictum est, fiat.

Si cum amita vel matertera, si consobrinus cum consobrina, secundum antiquam diffinitionem in duodecim annis pæniteat (*c*) excommunicatus humanius diffiniere, decem si cum agnata, vel cognata a tertia usque ad septimam propinquitatem secundum antiquam & humanam definitionem; si tertia fuerit duodecim annis pæniteat, si quarta decem, si quinta octo, si sexta septem, si septima quinque, si socer cum nuru, si gener cum socru, si vitricus cum privigna; si privignus cum noverca; si cognatus cum cognata, quæ est uxor germani sui, aut germana uxoris suæ secundum antiquam & humaniorem diffinitionem decem annis pæniteat; si secunda uxoris suæ septem annis pæniteat; si tertia septem; si quarta sex; si pater & filius, aut duo fratres cum una muliere, aut cum matre & filia, aut cum duabus sororibus, aut cum duabus commatribus secundum antiquam & humaniorem diffinitionem octo annis pæniteat; si cum sacrata vir-

(c) *Locus non sanus.*

(a) *In edit. deest* & canonicum. (b) De illusione nefanda *Deest*.
(c) *In editis additur:* ecclesiasticus quisquis.
(d) *In editis additur.* Quid enim profuit Simoni Mago baptismum sacrum fictè suscipere, & in Christo permansurum se finxisse, cum per apostolum fraude ejus directa, quod sibi futurum esset pronunciatum fuit? Ait enim: *Pecunia tua tecum sit in perditionem: cor enim tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui; in felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.* Ideo tales &c.

ANNO CHRISTI 838.

virgine, vel cum sanctimoniali, sive cum uxore alterius; si compater cum commatre, vel frater cum sorore in Christo secundum antiquam diffinitionem decem annis panitcat Toletan. I. cap. XVI. humana diffinitione septem; cum devota quæ est velle mutata; si cum clerico vidua, vel desponsata alterius; si cum presbytera, vel diacona; si cum vidua vel pagana secundum antiquam diffinitionem decem annis panitcat; humana diffinitione septem; si cum vidua æquali, vel publica meretrice, aut ancilla alterius secundum antiquam & humanam diffinitionem annis quinque panitcat; si cum laica virgine, quam nec quoniam accipit uxorem secundum antiquam & humanam diffinitionem

ANNO CHRISTI 838.

A quatuor annis panitcat. His autem fœminis cum quibus omnibus suprascriptis personis incestus & nefandus commixtionibus commisceretur, similiter ut ordo est mulierum, ita panitcat. Sic tantum & is qui hoc malum consenserit; alioquin fe ut fuerit modus culpæ, ira a prudentissimo sacerdote judicentur. Præterea si, quod absit, de ordine clericorum forte ex his omnibus personis, quæ supra commoratæ sunt in aliqua ruerit, quæ incestæ dicuntur. Notandum, quod unumquemque laicus quinque annis judicatur; subdiaconus septem; Diaconus & monachus decem; Presbyter quatuordecim; episcopus decem & octo, & his similia quæ sequuntur.

TURONENSIS SYNODUS,

In qua canonum collectio data est ab Herardo archiepiscopo,

Anno 858.

Anno 858. *Uthor fragmenti hiſtoriæ Britanniæ Armoricæ, vulgatus in Anecdotis P. Martene vol. 3. pag. 842. ſcribit*: Conſtituit dominus Herardus in Turonica ſede *generalem ſynodum VII. Calendas* (lege XVII. Calendas ut infra) *junii*, in qua quædam sanctorum canonum capitula excerpſit, atque firmiter cuſtodienda *latina Regnos collectionis exordium ex ueteri Redonenſi codice exstat in Galliæ Chriſtianæ tom. I. pag. 744. quod huc transfero*.

In nomine Dei ſalvi. Ego Herardus immerito Turonenſium pontifex anno Incarnat. Dominicæ 858. ordinationis quoque noſtræ III. indict. VI. cernens eccleſiam mihi commiſſam partim negligentia, tempore, vel deſidia, partim præſidentium incuria Sacerdotum, atque ignavia, variis & innumeris cladibus affici, excidiis concuti, & quod dignum adhuc gravius fore comperimus, diverſis animarum laqueis, ac quotidianis erroribus deperire, inſtinctu, ut creditmus, miſericordiis ſuperæ per paucula eaque admodum neceſſaria, literarum admonitionem Ccolleƈta capitula, Sacerdotum tortus nobis creditæ parœciæ generali in urbe ſedis noſtræ conclamata 17. Cal. junii Synodo, publice recitari, & ut ad omnium præſentium notitiam, & intelligentiam pervenire valerent, coram cunctis perlegi fecimus, & revolvi. Et quoniam auctoritas ſacra canonum nulli Sacerdotum canones ignorare permittit, ne quemquam in reliquos nobis commiſſorum hujus ordinis expertem noverimus canonum, decrevimus, paritereque injunximus, excerpta per noſtri laboris ſtudium hæc modica ſuccinƈtaque capitula unumquemque habere in poſſerum.

SYNODUS MOGUNTINA

In qua

Abbo quidam reus inceſtarum nuptiarum damnatur,

Anno circiter 858. habita.

Anno 858. VEnetus Labbei editor epiſtolam Nicolai I. papæ ad Carolum Moguntinum archiepiſcopum, ejuſque ſuffraganeos in collectione monumentorum Marteniana nactus, affignandum illam cenſuit concilio Moguntino, quod ex vetuſta Francorum annalibus anno 857. octobri menſe ineunte celebratum fuiſſe conſtat. Verum Moguntinum concilium ab eo plane diverſum quod anno 857. octobri menſe convenit, in eadem epiſtola deſignari, penes me certum eſt. Profecto Moguntinum concilium anni 857. Benedicto papa adhuc in vivis agente, quique deinad alios ſex menſes vitam prorogavit, celebratum eſt. Cur ergo ejus ſynodica ad Nicolaum papam, & non potius ad eundem Benedictum directa fuerit? Si vero hanc ſynodicam Patres ad Benedictum miſerunt, cur Nicolaus in ſua illa epiſtola nihil quidquam dixerit de epiſtola ad Benedictum directa, cujus vice ipſe primum reſpondisſit? Quin, & idem pontifex Nicolaus non obſcure ſignificat ad ſe quidem eam ſynodicam directam fuiſſe, cum patres illos certiores reddat, nequaquam a ſe ſcriptam epiſtolam, quandam, quam Grimoldus quidam abbas, velut ab ipſo Nicolao receptam, patribus ejuſdem concilii exhibuit. *Epiſtola vero, quam vobis, quaſi a nobis miſſam, Grimoldus obtulit abbas, nunquam noſtro eſt ſcripta ſcripta, neque a nobis edita*. Addit inſuper in eadem epiſtola probare ſe eorum ſtudium, quod

ANNO CHRISTI 859.

quod *fraudium noſtræ inſtitutionis deliberationem Synodali exauctoritate inquietare ſtudueriſt*, num reipſa Abbo conjugem ibi fœminam quarto neceſſitudinis gradu conjunƈtam duxiſſet. Ex quibus demonſtrari arbitror Nicolaum aliquandiu ante concilii celebrationem per literas ſuas admoniſſe Carolum archiepiſcopum, ut ſynodo coaƈta de nuptiis illis inquireret; ex quo liquido conſtat aliquandiu poſt Nicolai aſſumptionem concilium illud convenisſe. Quid vero in hoc ſecundo Moguntino concilio actum ſit, ex eadem Nicolai epiſtola in collectione Veneto-Labbeana tom. IX. col. 1270. legenda, & ex iis quæ de inceſtis Abbonis nuptiis attigi, planum eſt.

ANNO CHRISTI 859.

LINGONENSE CONCILIUM IN ABBATIA SS. GEMINORUM SEUSIPPI, ELEUSIPPI, ET MELEUSIPPI,

In quo largitio quædam pia aſſeritur,

Anno 859. habitum.

Concilii hujus ſola ſupereſt mentio in charta piæ largitionis factæ a Jona Epiſcopo Eduenſi relata in Galliæ Chriſtianæ tom. IV. pag. 55. append. novæ editionis, quam hic ſubjicio.

Anno 859. JOnas, ſuperna permittente clementia, Eduorum epiſcopus, ſedulo perpendens mortales Deo ſervire diu non poſſe ſine terrenarum rerum adminiculo; atque paſtoris officium eſſe gregibus ſibi creditis geminam Cimpendere paſtionem, ſpiritualem videlicet, & carnalem; quia dum carnalis impenditi, ſpiritualis uberius creſcit; adhibito presbyterorum, diaconorum, ac ſequentis ordinis ejuſdem eccleſiæ conſenſu, ob divini cultus amorem ſuperaddere ſtudui, quæ ratio diſavit, atque neceſſaria fore exiſtimavit. Quare licet jam antea quædam res ad canonicorum victum adminiſtrandum, a prædeceſſoribus eſſent collatæ: quia tamen pro quarumdam ſui, & hinetis longioris difficultate quotidiani victus penuriam paterentur Canonici, Simoniacam Villam Indominicatam, cum omni ſua integritate ad quotidianum eorum potum beneficium ſuperaddere, Dquod ex eodem fundo Ragopedus habebat, ut idem prædium cum omnibus ad ſe pertinentibus ipſorum uſibus integrum deferviret, quatenus ad ſupplementum ſui ſuſſulti, in Chriſti militia devotiores exiſtant; nec ſolum pro principibus, ut ſanctus inſtituit Leodegarius, ſed pro rectoribus totius eccleſiæ & univerſo grege jugiter divinam exorent miſericordiam. Et quia ſæpiſſime evenire ſolet, ut quæ pio & devote ad divini cultus honorem ordinantur, occaſione malitiaria convelluntur; neceſſarium judicavit privilegium illud authoritate Pontificali firmandum: quatenus de ſupradictis, vobis occaſione qualibet nihil a ſucceſſoribus auferatur, aut pro eiſdem aliquid terreni ſervitii aut muneris exigatur. Actum in Territorio Lingonenſi in Abbatia SS. Geminorum, Seuſippi, Eleuſippi, & Meleuſippi, XIII. Kal. Maii, XVIII. Karoli glorioſiſſimi Regis, indict. VII. Teſtes adfuerunt infra ſcripti, quos ſynodalis celebritas convocarat. Remigius Granationſis, Godefaldus Cabilonenſis, Grundicus Matiſcenſis, Abbo Mauricennenſis, Remigius Dienſis, Rathgus Valentinenſis, Ebrardus Chorepiſcopus, Berardus Abbas Melundenſis. Chartam confirmavit Carolus Ludovici Auguſti filius, Caroli item Auguſti nepos, Turſiaci XVIII. Kal. Julii eodem anno, quo facta eſt. Confirmavit item Johannes pontifex, procurante Hermæo Hirmingardis comitiſſæ Cabilonenſis filio, epiſcopo Heduenſi.

ANNO CHRISTI 860. 861.

ROMANA CONCILIA DUO,

Aliud a quo Rhadoaldus & Zacharias episcopi Constantinopolim missi ad causam Ignatii & Photii explorandam; aliud, in quo gesta a legatis illis infecta declaratur.

ANNO CHRISTI 860. 861.

Anno 850. & 861. habita.

ROmana concilia plura sub Nicolao I. pontifice celebrata Labbeus diligenter recensuit; unum aliquod scriptor ille exterisque omisertum, quod hic dare opportunum arbitror. Nicolaus I. pontifex certior factus de turbis, quæ Constantinopolitanam ecclesiam agitabant, quid facto opus esset, cogitandum sibi duxit. Quare coadunato ex occidentis Romanæ cleri cæterisque, qui forte Romæ aderant, concilio, ἐκτίσιμον, quas a legatis Photii excerperat literis, una cum universo illo concilio sententia flaruit eo mittendos Rhadoaldum Portuensem, & Zachariam Anagninum episcopos, ut totam rei æræ in depositione Ignatii, & Photii affumptione caulam diligenter examinarent, eamque integram ad pontificem deinde referrent: insuper & concilio episcoporum coacto dogma de sacrarum imaginum cultu novo definitione confirmarent. Concilium hoc ad legatos Constantinopolim mittendos habitum indicat Nicolaus ipse pontifex in epistola I. ad universos catholicos his verbis: *Duos episcoporum, qui nobiscum erant, una cum ecclesia, quæ apud nos est, datis literis Constantinopolim e latere nostro direximus.* Idipsum de episcopis a se, & ab ecclesia, quæ secum conveniunt, diserte repetit idem Nicolaus in epistola IX. ad Michaelem imperatorem: *Rhadoaldum, & Zachariam una cum ecclesia, quæ apud nos est, Constantinopolim direximus.* His onerati a Nicolao, & concilio Romano mandatis legati Constantinopolim venerunt, ibique intra fines a pontifice sibi præscriptos minime se continentes, non explorarunt tantum causam & rationem depositionis Ignatii, ut rem integram ad pontificis judicium referrent; sed & de tota causa sententiam, Ignatium abdicantes, & Photium assumentes, tulerant. Id vero ut rescivit pontifex, referente Leone Michaelis imperatoris legato, statim coram eodem imperiali nuncio collecto novo concilio declaravit, nihil se admittere eorum, quæ contra Ignatium & pro Photio coram legatis suis Constantinopoli gesta fuerant. Narrat id pontifex in eadem epistola I. ad universos catholicos: *Dum idem adesset legatus, convocata tota, quæ apud nos est, ecclesia, decrevimus, & statuimus, atque profesti sumus coram ipso pro depositione Ignatii, & consecratione Photii, nunquam mississe, nunquam missuros esse; & in depositione Ignatii, & promotione Photii nunquam consensisse, nunquam consensuros esse.* Duo hæc concilia, anno 860. & 861. celebrata fuisse ex Baronii, & Pagii supputationibus constat. Nec a scopo omnino aberraverim, si concilium hoc Romanum ad mittendos Constantinopolim legatos habitum indicari censuerim verbis illis Nicolai pontificis in epistola ad Adonem Viennensem, quam in exordio episcopatus ejus daram, ex ipsa epistolæ fere desinentia; mittere se enim ad illum nonot pontifex acta synodi, quam, ait, *Roma celebravimus in mense martio pro diversis ecclesiæ utilitatibus, eademque acta, subdit, vestræ sanctitati confidentia, seu confratribus vestris archiepiscopis per vos exhibenda direximus.* Viennensem episcopatum ab Adone anno 860. aditum fuisse, Pagius contra Baronium egregie demonstrat ad A. 863. 2.

MEDIOLANENSE CONCILIUM

In causa Engeltrudis, quæ marito relicto cum adultero degebat, jussu Nicolai I. convocatum.

Anno circiter 860. coactum.

Anno 860. ENgeltrudis, Bosonis comitis uxor, mariti domo relicta cum mœcho suo per Gallias errabat. Perditam fœminam variis artibus Boso reducendam tentavit; sed voto suo se frustratum intelligens, apostolicæ sedis opem popposcit. Benedictus III. qui nunc Romanæ ecclesiæ præerat, nihil quidem reliquit intentatum, ut scandalum illud tolleret; at morte occupatus, nihil prævaluit. Res igitur integra ad successorem ejus Nicolaum I. tranvivit, quam ille sedulo, ac fœlicius tractavit. Cum vero nec literæ ad episcopos, nec monita valerent, concilio episcoporum Mediolani indicto sistere se Engeltrudis justit. Venerunt ad destinatum tempus episcopi; non venit Engeltrudes: quare a patribus in synodo coactis anathema in mulierem adulteram, & refractariam dictum est, quorum dein sententiam Nicolaus authoritate sua confirmavit. Rem gestam narrat Nicolaus in epistola LVIII. ad episcopos regni Ludovici, his verbis: *Deprecatoque & authoritate præmissa posium est Mediolani episcoporum concilium fieri, ad quod ipsa vocata, (Engeltrudes) si certo tempore non occurreret, ab ipso sacro collegio vinculis anathematis innodaretur. Quodque, illa statuto tempore non occurrente, patratum est, sententiamque in ipsam a Synodo, authoritate nostra convocata, non quoque, ut sacri canonici*

ANNO CHRISTI 863.

nonet præcipiunt, consensu nostro firmavimus. Cum vero hæc omnia aliquandiu præcesserint nuptias adulteri nas Lotharii cum Valdrarda, ut ex tota rei gestæ narratione in epistola illa expressa deducitur, Mediolanense concilium cum anno circiter 860. recte illigavimus. Præsulis vero huic Tadonem Mediolanensem archiepiscopum ex canone I. Romani concilii III. anno 863. celebrati discimus.

ANNO CHRISTI 863.

AD SYNODUM ROMANAM

Anno 863. habitam

ADDITIO.

Anno 863. ANno isto Romæ synodum convenisse circa Kalendas Novembris in annalibus Bertinianis adnotatum est; synodumque pariter Romæ habitam Labbeus commemorat, quam ipsam eandemque esse in annalibus illis designatam nemo prudens negaverit, cum utrinque, tam fœliciter in synodo ab annalista indicata, quam in Labbeana, Theutgadii, & Guntheriі causa discussa fit. Canones ejus quinque Labbeus exhibet, quibus e MS. codice alios triginta Muratorius Rer. Ital. to. II. par. II. pag. 128. adjecit, eosque in collectione Veneto-Labbeana suppletos, hic omittimus. Quæ vero in eadem collectione deleberatur epistola Nicolai ad Vitalem Gradensem patriarcham, invitans illum, cæterosque suffraganeos ad synodum Romæ III. Kal. novembris habendam, fi hic tradenda fuisset; cum ad præfenteem, Synodum pertinere illam tempus ipsum, quo habenda synodus statuitur, non obscure demonstret. Accepta vero eli ex nova Ughelli editione to. V. col. 1206.

NICOLAUS VITALI PATRIARCHÆ GRADENSI.

Invitat ad Synodum Romæ habendam.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei. Reverendissimo, & sanctissimo confratri nostro Vitali patriarchæ.

D NOtum fieri religioni tuæ, & summopere necessarium judicavimus, quia pro diversis utilitatibus sanctæ Dei ecclesiæ nostram synodum, vel concilium una cum cæteris sanctissimis confractribus nostris tercio Kalendarum novembrium in S. Romana sede celebrare dispositum habemus. Quapropter apostolica auctoritate, & pastorali persuasione ruam monemus fraternitatem, ut ad condictam synodum præsens adesse tua sanctitas omnibus modis studeat, quatenus cum tua pariter, cæterorumque sanctorum episcoporum industria de his, quæ sanctæ Dei ecclesiæ valde pertinentia & necessaria, satisque habentur utilia, auxiliante divina clementia, canonice ac legitime liberare secundum Deum, imo juxta illius voluntatem definire valeamus. Si autem, quod minime optamus, tua ipsa præsentia nullo modo potuerit per tempestipsum præsens adesse, omnimodis decernat sanctitas tua ex suffraganeis episcopis tuis strenuos cum presbytero pariter & diacono, qui vicem tuæ fraternitatis authoritate tua susceinti vigilanter expleant, & cum quibus de his, quæ nostro vestroque pertinent ministerio, salubertime, atque canonice inftruere, vel definire, Deo præstante, possimus. Optamus fraternitatem cuam in Christo bene valere.

AD CONCILIUM VERMERIENSE

In causa monasterii Anisolensis

Anno 863. habitum

ADDITIO.

Anno 863. DIscussa semper, definita sæpe, & composita nunquam controversia de jure in monasterium S. Carilefi Anisolense, diœcesis Cenomanensis, ad concilium hoc delata patronum & vindicem pro monachorum jure Carolum regem obtinuit. Id vero ex Annalista Bertiniano Labbeum non fugit. Verum totius rei gestæ acta, vel penitus ignoravit, vel imprudens omisit. Qui integra hæc ex collectione Veterum Monumentorum Martenii tom. I. colon. 169. repetere Venetus Labbei editor potuisset, & ipse pariter illaudata præterit. Hunc defectum fupplere e re nostra maxime judicavimus, postquam statum, quem tunc habebat controversia illa, indicaverimus. Aldrico episcopo Cenomanensi, viro sanctissimo, satis functo, Anisolenses monachi, qui superstiti episcopo parere coacti fuerant, a Roberto episcopo ejus successore, qui non ea

ANNO CHRISTI 863.

ea valebat apud Regem, qua Aldricus, auctoritate sese subduxerunt. Querelas ea de re suas egit Robertus apud regem Carolum Calvum; sed ille monachis favens, ut in Pistensi synodo anni 862. pro monachis judicium ferretur, obtinuit. Literas ea de re suas Robertus ad Nicolaum pontificem dedit, ut sibi adsisteret rogans; quanquam non appellavit ad pontificem, metu forte ne invidiam apud regem incurreret. Patrocinium episcopi assumens Nicolaus, literas pro illo plures quaquaversum transmisit. Nam epistolam inter Labbeanas LX. scripsit ad Carolum regem; & alteram ibid. num. LXI. ad eundem Robertum; superest & altera in appendice Labbei num. VI. ad monachos S. Carilefi Anisolenses, ac denique VII. ibidem ad episcopos in regno Caroli Calvi constitutos. Has omnes epistolas post concilium Pistense anni 862. datas fuisse ex eo deduco, quod, teste vetusto scriptore rerum ab episcopis Cenomanensibus gestarum apud *Mabillonium in Analectis*, Robertus adversarios in ea controversia expertus Galliarum episcopos, pontificium favorem sollicitaverit. Hos autem in Pistensi synodo adversarios sensit. Vicissim autem epistolæ illæ omnes synodum Vermeriensem præcesserunt, cum in actis ejusdem synodi, inferius edendis, quatuor pontificis epistolæ pro ea controversia componenda scriptæ commemorentur. Is rei hujus status erat, cum ad Vermeriensem synodum patres convenientes, sententiam hanc, quam subiicio, tulerunt.

JUDICIUM

In solemni prælatorum, & episcoporum conventu in Vermeriensi palatio prolatum, in gratiam Anisolensium monachorum, adversus Robertum episcopum Cenomanensem, & ad Nicolaum papam directum.

EXEMPLAR NOTITIÆ

Qualiter Dominus noster Carolus filius vester charissimus querelæ (a) Roberti episcopi finem dedit.

CUm resideret excellentissimus ac gloriosissimus rex Carolus in Vermeria palatio, in conventu venerabilium archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, clerique cæteri ordinis, cum illustribus comitibus, & vassis dominicis, ac compluribus nobilium virorum, quorum nomina subter tenentur inserta, aliisque non paucis, qui numerositatis gratia nominatim comprehendi nequeunt, ad diversas emergentium causarum considerationes, tam ecclesiasticas, quam sæculares tractandas, atque juste & legaliter definiendas, ventilare cepit controversiam ortam inter Rotbertum Cenomanicum episcopum, & Ingelgarium monasterii sancti Carilefi abbatem, pro qua, maxime per admonitionem reverendi papæ Nicolai, domnus rex ad eundem conventum venerat. Recitata autem epistola ab eodem apostolico Domno regi directa, narrabat cœnobium sancti Charilefi potestati episcopatus prædicti Rotberti injuste subtractum, & ut ei restitueretur exposcebat; cujus metropolites Herardus, legens scriptum pro præfata altercatione sibi ab eodem papa directum, invenit cæteros eum syllabatim rogasse antistites, ut ipsi Roberto ad ipsum monasterium adipiscendum unanimiter opem ferrent: quæ litteræ coram prolatæ ostenderunt eidem Rotberto quartam missam epistolam, eademque ostensa inventum est monachis prædicti cœnobii quintam missam, quarum tres hactenus domnum regem, & pontifices, ac ceteros assistentes latuerant, eodem eas Rotberto occultante. Tum, juxta ejusdem apostolici mandationem, & sacrorum canonum institutionem, idem Rotbertus ex propria diœcesi tres elegit judices, Herardum scilicet Turonicum metropolitem, Dodonem Andegavensium, & Herardum Nannetensium antistitem: quorum examine idem terminaretur conflictus. Vocati autem sæpe dicti cenobii monachi, & coram interrogati, responderunt se illuc per obedientiam proprii abbatis venisse, nec esse sui officii, ut ex hoc cum quolibet in rationem intrarent. Interrogatus etiam eorum abbas, respondit, per obedientiam, & munificentiam ipsius regis sub monastica professione se ipsum tenere monasterium, & exinde ei debitum exhibere famulatum. Tunc surgens gloriosus rex, stetit ante prædictos judices, & manifeste ostendit ex parte attavi, avi, & genitoris, jure hæreditario, sine ullo censu se ipsum possidere monasterium, ac sigillatim monachis, abbatibus illud gubernandum commisisse; additque, quod excusante se Rainaldo ex eadem abbatia, ipse Rotbertus cum Frodoino abbate regio jussu electionem ibi fecerit, & nihil ex hac re sonuerit. Patrata vero electione ipsum monasterium petierit, ac illud ei non restituendo, sed beneficii nomine largiendo commiserit, non recolens eisdem monachis regali auctoritate & pontificali privilegio concessum ex sese abbates sibi eligendo præficere. Hinc judicio episcoporum inventum est, ut utriusque partis auctoritates inconvulsæ servarentur, & datus est eis dies statutus ad discernendum, cujus juste ac legaliter refutanda, cujusve essent scripta approbanda, & tuenda. Cui placito ipse domnus rex, & monachi interfuerunt, & idem episcopo illo venire, atque legatum suum mittere distulit. Interea sacrorum statuta auctoritatum, & sæcularium jura legum prolata demonstraverunt; insuper omnes episcopi, & ceteri assistentium assensum præbentes judicaverunt, ut quia de rebus ecclesiasticis agebatur negotium, & aliter nullo modo definiri poterat, admitterentur advocati utriusque partis, regalis videlicet, & episcopalis, quatenus his altercantibus veritas nudaretur, & ad debitum celerius terminum causa perduceretur. Quibus datis, præcellentissimus rex, repetito consessu, accepit judiciariam potestatem. Advocatus autem episcopalis, Haldricus nomine, regis advocatum interpellavit nomine Widonem, dicens, quod res sancti (a) Gervasii, idest monasterium sancti Carileфи, unde instrumenta se habere dicebat, & antecessores ejusdem Rotberti, Franco, & Haldricus tenuerant, regia potestas cujus ille advocatione fungebatur, ei malo ordine, & injuste contenderet. Ipsi vero respondit, quod res, quas ei quærebat, imperatores Francorum hæreditaverint domno regi Karolo, & non solum triginta, sed etiam trecentis annis absque censu, & absque ulla repetitione ad proprium tenuerint. Tunc domnus rex interrogando adjuravit Wenilonem Senonensem, & Helmeradum Ambianensem & Herpuinum Silvanectensem episcopum, qui temporibus piissimi Hludovici fuerant: Adalardum quoque illustrem comitem, secretorum ejus conscium & administrum, qui veraciter testati sunt, ipsum monasterium præscripto Haldrico non restitutionis, sed beneficii jure largitum. Interrogatus quoque idem advocatus episcopi, & Witto ejus homo, idipsum professi sunt, nec enim prætextatus episcopus Haldricus idem monasterium amplius quam duobus annis & dimidio habuit: Franco etiam ejus antecessor non amplius quam novem annis illud tenuit, & in vita sua retento episcopatu amisit; cum episcopium uterque illorum pluribus annis rexerit. His ita elucidatis, reverendi antistites, & nobilissimi proceres, & ceteri assistentes apertissime cognoverunt, cognoscentesque affirmaverunt regiam ejusdem monasterii præponderare possessionem, quæ nunquam, & nusquam interrupta fuerit, sed continuatim inconvulsa manserit: episcopale vero ideo refutandum dominium, quia ejus non vera, nec effectum habentia apparent instrumenta, nec habuerit quisquam pontificum idem monasterium, nisi jure beneficii, per munificentiam principalem. Advocatus igitur episcopi veridica professus est ratione, non habere se vera & legitima instrumenta, per quæ idem monasterium tenere posset. Unde & se concredidit, & nulla principis aut judicum vi, aut oppressione, sed propria voluntate, & justo omnium assistentium judicio, easdem res cum querela Warpivit; & no materia refricandæ litis ulterius remaneret, jussit domnus rex, ut instrumenta Cenomanicæ ecclesiæ, quæ inutilia, & falsa probata erant, intra quartum decimum diem in ejus exhiberentur præsentia, penitusque abolirentur, ne iterum per illa frustra aliquando innovarentur litigia, & tempora quorumlibet judicium inaniter occuparentur. Propter notitiam namque rerum, ne unquam oblivione elaberentur, judicatum est, ut omnia hæc fideliter literis alligarentur, & in quorum præsentia publice gesta essent, viritim comprehensis eorum indicaretur vocabulis; & ut perpetuum vigorem cuncta præferrent omnemque falsitatis effugerent suspicionem, regio munirentur sigillo.

In horum præsentia actum est Hincmari archiepiscopi, Winelonis Senonensis archiepiscopi, item Winelonis Rothomagensis archiepiscopi, Herardi archiepiscopi, Dodonis episcopi, Herluini episcopi, Agii episcopi, Herpuini episcopi, Actardi episcopi, Gumberti episcopi, Helmeradi episcopi, Hildebranni episcopi, Hildegarii episcopi, Vintfridi episcopi, Eneæ episcopi, item Hincmari episcopi, Archanrausi episcopi, Gisleberti episcopi, Isaac episcopi, Odonis episcopi, Walberti episcopi, Raganelmi episcopi, Christiani episcopi, Eulerici episcopi, Gollini abbatis, Frodoini abbatis, Bernardi abbatis, Walafadi abbatis, Tresulfi abbatis, Gotefridi abbatis, Adalardi comitis, Hutonis comitis, Halmadei comitis, Arduini comitis, Fulconis comitis Herimfridi comitis, Bertaldi comitis, Gerardi comitis, Heddonis comitis, Sigeramni comitis, Berangarii comitis, Airici comitis, Theoderici comitis, Grifonis comitis, Bernardi comitis, Ursonis comitis, Alboini comitis, Bertramni comitis, Constantii, Adalunasci.

Baganarius notarius ad vicem Arberti comitis palatii recognovi.

Data quarto calendas novembris indictione XII. anno XXIV. regni Karoli gloriosissimi regis.

Actum Vermeriæ palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

(a) Ineunte sæculo IX. Anisolense monasterium, quod ab ipso fundationis exordio sub sua protectione reges Francorum susceperant, episcopi Cenomanenses sibi subjicere tentarunt. Aldricus in primis, vir sanctus, & ecclesiæ suæ exaltationi intentus, pro ea, qua apud Ludovicum regem pollebat auctoritate, nullum non movit lapidem, ut Anisolenses sibi monachos subderet. Aldricum imitati sunt Franco, & Robertus præsules. Verum Anisolensium libertatem asseruerunt Galliarum episcopi in concilio apud Bonoilum villam, jussu Caroli regis congregato, quod concilium primi edidimus in nova nostra collectione, quæ Rothomagi prodiit anno 1700. (a) Hujus diffinitionem decem post annis confirmaverunt episcopi in Pistensi synodo. Verum ab eorum sententia ad sedem apostolicam provocavit Robertus, qui a Nicolao papa tres obtinuit epistolas, unam ad Monachos sancti Carilephi, alteram ad universos episcopos in regno Caroli constitutos, tertiam ad Carolum ipsum regem, qua rogat, ut hæc causa a metropolita Turonensi, ejusque conprovincialibus episcopis iterum examinata terminetur. His acceptis literis, Carolus regni sui proceres, episcoposque in Vermeria palatio congregavit. Iterum causa ventilata, secundum monachos S. Carilephi judicatum est, & sententia ad Nicolaum papam per Odonem Belvacensem episcopum missa est, qui eam confirmavit. Hanc quidem sententiam edidit Mabillonius in Annalibus Benedictinis, sed truncatam & omnibus subscriptionibus destitutam. Nos integram cum suis subscriptionibus damus. Marten.

(a) Extat in Collect. Veneto. Lab. to. IX. pag. 1197.

(a) Idest Cenomanensis ecclesiæ cathedralis, quæ S. Gervasio sacra est. *Marten.*

AD

AD CONCILIUM ROMANUM

Pro libertatibus monasteriorum in Gallia sub Nicolao I.

Anno 864.

ADDITIO.

Labbeus concilium quoddam Romanum anno 864. collocat, ratus ad annum hunc pertinere synodum illam, in qua damnasse se Rodoaldum Portuensem Nicolaus in epistola VII. & X. inter Labbeanas commemorat. Venetus collector in nota eidem concilio subjecta ambigere se profitetur, num illud diversum sit ab altero anni 863. circa novembris calendas celebrato, de quo Labbeus ad eumdem annum. Ego plane diversum judico ab eo quod circa Cal. novemb. ejus anni ibidem convenit. Id vero hoc argumento demonstro. Odo Bellovacensis episcopus Romam ad pontificem missus est a concilio Silvanectensi, vel Suessionensi anno 863. ineunte celebrato, ut ex epistolis Nicolai I. discimus. Tunc vero Romæ agebat Odo, cum Joannes Ficoclensis, & Rodtaldus Portuensis in Galliam venerant, ut in Metensi concilio de nuptiis incestis Lotharii imperatoris cum Waldrada cognoscerent, quod ex literis Nicolai papæ ad Hucbertum abbatem inter Labbeanas LXVIII. plane constat. Metense vero concilium anno 863. junio mense convenisse nullus dubito. Hic vero Odo Romam veniens literas Caroli regis pro libertatibus monachorum Anisolensium impetrandis detulit ad pontificem, qui ad Carolum rescribens libertates illas Anisolensibus ita concedit, ut ipsamet verba exprimat decretorum quorundam, quæ idem pontifex in concilio edidit, & ad Carolum regem transmisit, quæque PP. Martene, & Durand in collectione Veter. Monum. tom. I. col. 152. vulgarunt. Id porro ex ipso decretorum illorum exordio patet. Ita enim decreta illa inchoant: *Decernimus apostolatus nostri authoritate, ut omne monasterium intra Gallias constitutum rerum suarum habeat liberam in omnibus secundum ecclesiæ ipsius utilitatem, & servorum Dei compendiosam dispensationem.* Respondent hisce verba illa epistolæ: *Decernimus apostolatus nostri auctoritate, ut monasterium sancti Carilefi &c. rerum suarum habeat liberam in omnibus secundum ecclesiæ ipsius utilitatem, & servorum Dei compendia.* (lege compendiosam, ut est in decretis) *dispensationem.* Epistolam igitur hanc decreta in concilio Romano sancita repraesentare plane intelligimus. Ex quo conficitur concilium illud Romanum, cui hæc decreta debentur, ante junium anni 863. convenisse; planeque diversum esse a concilio anno quidem 863. sed circa novembrim mensem, ut ex annalibus Bertinianis discimus, coacto.

Superest, ut decreta illa Nicolai in concilio Romano edita fuisse demonstrentur. Id tamen decreta ipsa conficiunt, cum in fine illorum legatur, episcopos decernenti papæ subclamasse, firmare se ea, quæ pontifex statuerat. Porro in decretis illis Romani patres primum decreta sancti Gregorii I. papæ in quodam Romano concilio sancita recitarunt. Dein nova alia addiderunt, quæ omnia hic damus prout ex Prumiacensi codice PP. Martene, & Durand vulgarunt.

DECRETUM MISSUM A S. NICOLAO,

Et a S. sede Romana Karolo regi Francorum gloriosissimo, reginis & ecclesiis sub anathemate omnium episcoporum confirmandum, & corroborandum.

Quam (*a*) sit necessarium monasteriorum quieti prospicere, & de eorum perpetua securitate tractare, ante actum nos officium, quod in regimine cœnobii exhibuimus, informat. Et ideo quia in plurimis monasteriis multa a præsulibus præjudicia, atque gravamina pertulisse cognovimus; oportet, ut nostræ fraternitatis provisio de futura quiete eorum salubri disponat ordinatione, quatenus conversantes in illis in Dei servitio, gratia ipsius suffragante, mente libera perseverent. Sed ne ex ea, quæ magis emendanda est, consuetudine, quispiam monachis quicquam molestiæ præsumat inferre, necesse est, ut hæc, quæ inferius enumeranda curavimus, ita studio fraternitatis episcoporum debeant custodiri, ut ex eis non possit ulterius inferendo inquietudinis occasio reperiri. Interdicimus igitur in nomine Domini nostri Jesu Christi, & ex auctoritate Petri & Pauli principis apostolorum prohibemus, cujus vice huic ecclesiæ Romanæ, cui auctore Deo præsidemus, ut nullus episcoporum ultra præsumat de redditibus, rebus, cartis monasteriorum, vel de cellis, seu villis, quæ ad ea pertinent quocumque modo, qualibet exquisitione minuere, nec dolos, vel immissiones aliquas facere. Descriptiones quoque rerum, aut cartarum monasterii ab episcopo ecclesiasticas fieri omnino negamus. Missas quoque publicas ab eo in cœnobio omnimodo prohibemus, ne in servorum Dei recessibus ulla popularis detur occasio. Obeunte autem abbate in describendis, providendisque, ac-

(*a*) Hæc prima decreta non sunt Nicolai, sed sancti Gregorii, qui ea in Lateranensi concilio edidit. Verum ea adoptata sibi Nicolaus misit ad Carolum Francorum regem. *Martene.*

acquesitis, vel datis, quærendis, ne rebus monasterii nulla se occasione permisceat, non audeat ibi cathedram collocare, vel quamlibet potestatem imperandi, nec aliquam ordinationem quamvis levissimam faciendi, nisi ab abbate loci fuerit rogatus, quatinus monachi semper maneant in abbatum suorum potestate, & omne monasterium propriam possit suæ libertatis munitionem habere, & pontificale decretum, regumque emunitates, Romanique pontificis constitutum inviolabilem perpetuis obtineant temporibus firmitatem. Fiat.

Item in decretis ejusdem Nicolai papæ.

Decernimus apostolatus nostri auctoritate, ut omne monasterium inter Gallias situm, rerum suarum habeat liberam in omnibus secundum ecclesiæ ipsius utilitatem, & servorum Dei compendiosam dispensationem, & in abbatis de semetipsis electione. Nullam ulla alia persona, sive secularis, sive ecclesiastica obtineat in omni monasterio possessionis dominationem, nec ullam obtineat, vel sibi vindicet portionem: sed maneant omnia in abbatis & fratrum, ibidem Deo militantium, dispensatione, ut quicquid secundum monasterii utilitatem regulariter, vel canonice voluerint agere, situm sit potestate. Neque episcopus ipsius regionis ad monasterium, quasi propriæ potestatis abutens jure, invocatus ab abbate vel fratribus accedat; ne sui adventus pressura fratrum quietem perturbet, neque dolos, aut machinationes ullas vel abbati, vel fratribus, sive per se, sive per suos aliquando facere præsumat. Quin potius quicquid Dei servis in monasterio commorantibus conferre ad ordinis sui conservationem utiliter & modeste, & benigne poterit, id pro Dei amore & sempiternæ remunerationis gratia proficiat, nec violenter, aut callide mali quidquam, aut perturbationis moliatur in illos, sicut audivimus quosdam facere voluisse. Nullus in monasterio quicquam evindicet sibi regionis episcopus, neque per se, neque per ministros suos, neque ex clericis, neque ex monachis, neque ex canonicis, neque ex laicis potestatis jure, aut episcopali fastu, sine voluntate abbatis ipsius loci, & fratrum ibi degentium præsumat aliquid vel ad ordinandum. Ordinationes vero, quas petierit abbas, vel ipsi fratres, ecclesiarum consecrationes, vel altaris benedictionem, chrismatis quoque, oleique sanctificationem, prout petierit abbas & loci illius habitatores, non moretur præstare, quia communis officii sui causam episcopus non pro lucri gratia, sed pro creditæ sibi dispensationis ministerio debet impendere; & providentiæ pastoralis existit, ut decretis sibi ovibus ex amore potius, quam potestate consulere quærat. Abbatem vero de se eligendi semper fratres habeant potestatem, neque in ejus electione episcopi respiciant constitutionem, aut dispositionem. Et quoniam multi per pravorum hominum insidias, servis sæpe Dei fabricantur doli, decernimus, ut ordinatus deponi non possit, nisi criminalis causa eum ministraverit reum. Quod si fuerit infamiæ denotatus, ex regali providentia archiepiscoporum, vel episcoporum habeantur non minus quam decem conventus. Non est æquum enim ut electus & ordinatus ecclesiæ pastor, fortuitu & sine judicio absque ullius manifesti criminis denotatione pellatur. Nullus enim apud regem sæculi damnatur, nisi in criminali causa deprehensus, veritatis testimonio apparuerit: sic abbas, & electus a pluribus, & ordinatus sacerdotali benedictione ullo modo debet sui ordinis honore privari. Quod si quis hujus constitutionis parum ducens decretum, omni cœnobio sancto vel abbati vel fratribus violentiam fecerit, & vel in ipsis, vel in famulis eorum, vel in omni ipsius monasterii possessione invasor apparuerit, reum se in divino judicio non dubitet apparere, & divinæ censuræ puniendum damnatione. Universi episcopi responderunt: libertati monachorum congaudemus, & quæ nunc de his statuit beatitudo vestra firmamus.

CONCILIUM, SEU CONVENTUS ATTINIACENSIS,

In quo, legato apostolico tradente, Lotharius rex uxorem recipit in torum, & Engeltrudes, adulterii rea communione privatur.

Anno 865. habitus.

Anno 865. Arsenius Hortensis episcopus, in Galliam a Nicolao pontifice missus mandatis oneratus fuit ab eodem pontifice, ut pro ejectione Waldradæ pellicis, & restitutione Theuthbergæ reginæ apud Lotharium instaret. Rem pro voto pontificis exequutus est, tantumque apud Lotharium, instante pariter Carolo Calvo rege, prævaluit, ut adulter saltem in specie, a pellice Waldrada sejunxerit sese, & Theuthbergam in societatem conjugalem receperit. Actum id in Attiniaco palatio anno 865. notat Annalista Bertinianus, qua occasione concilium, seu conventum episcoporum, agente legato, convenisse scribit annalista Saxo ab Eccardo to. I. corpor. Hist. col. 200. vulgatus, qui serò licet scripserit, author est enim sæculi XII. ineuntis, rem tamen ab antiquis desumpsisse, ut sæpe alias, potuit. En verba scriptoris illius, qui & alia pariter in conventu seu concilio gesta prosequitur. *Arsenius episcopus apocrisiarius, & consiliarius Ni-*

ANNO CHRISTI 865.

Nicolai papæ vice ipsius directus esset in Francia; qui tanta auctoritate usus est, ac si ipse papa adfuisset. Convocato demique episcoporum conventu, Lotharium regem alloquitur, ut unum e duobus eligat, aut prorsus reconcilietur uxori, abdicata Waldrade pellicis comforte, aut protinus anathemate gladio ferretur ipse, omnesque in hoc scelere fautores praestantes. Hac necessitate constrictus, vocat, mittit Theutbergæ regnum matrimonio excepit, interposito jurisjurandi sacramento, se illam ita ut reliquum habere, sicut æquitatis jura dictant, legitimum uxorem esse tenendam, nec eam a se fugaturæ, nec ea invente aliam super eam inducturæ. Post hæc Waldradam ex auctoritate domini Apostolici Romam tre jubet, ut pro se rationem reddere debeat. Engelradamque quoque uxorem quondam Bosonis comitis a fide apostolica excommunicatam esse omnibus declaravit; & pro-

ANNO CHRISTI 865.

prium deseruerat maritum, & Wvangerum suum vassallum in Galliae secuta est, quam excommunicationem cum omnibus, qui aderant, episcopis renovavit.

Huic Synodi convocationi quanquam paulo recentiori authoritate afferte annales Bertiniani nequaquam averfantur. Narrant enim Arsenium una cum episcopis & archiepiscopis apud Lotharium institisse, ut Waldrada pellice expulsa, atque Romam ad pontificem ablegata, Theutbergam reciperet, quam Arsenius ipse *cum omnibus archiepiscopi in manibus Lotharii regis reddiderunt*. In hoc pariter concilio Rothadus Suessionensis episcopus a Gallis episcopis, a quibus prius exauctoratus fuerat, a Nicolao pontifice restitutus, ut episcopus agnitus, & receptus est, teste annalista Bertiniano, qui uno contextu, & Theutbergæ, & Rothadi restitutionem narrat.

AD CONCILIUM ROMANUM VII.

Sub Nicolao I. papa anno 865. die XII. Kal. Februarius celebratum

ADDITIO.

In hoc pariter concilio (quod præcedenti præferendum est, licet ambo ejusdem anni sunt) præter Rothadi Suessionensis restitutionem, de quo plura apud Labbeum, Soffredus etiam Placentinus episcopus sedi suæ restituitur, expulso Paulo in locum amoti Soffredi, nefcio cujus authoritate, constituto. Anastasius in vita Nicolai id a pontifice actum per legatos fuos teftatur: Neque rem peractam per legatos ego quidem negaverim; fed in hoc concilio ftabilitam opinor, cum Auxilius epifcopus, quicumque ille fuerit fub hoc nomine latens fcriptor apologiæ pro ordinationibus Formofi papæ vulgatæ a Mabillonio Veter. Analect. pag. 39. edit. in fol. in capite XXII. id actum in concilio teftetur his verbis: *Soffredum Placentinum epifcopum merito reprobatum Nicolaus papa non nihilum reconciliavit*. In hoc vero Romano, qui infcribitur VII. concilio, in quo Rothadus epifcopatum fuum recipit id actum idem Auxilius ibidem teftatur, cum proxime ante illa verba fcripferit: *Rothadum epifcopum S. Sueffionenfis ecclefiæ & Soffredum Placentinum epifcopum... Nicolaus papa &c.* Quæ cum ita fe habuerint, fragmentum illud epiftolæ Nicolai papæ ad Ludovicum imperatorem, fervatum a Gratiano in Decreto cau. 6. q. 3. §. *Denique*, tanquam fcriptum ad concilium illud pertinens, hic transferendum eft.

EPISTOLA SYNODICA NICOLAI PAPÆ

ad Ludovicum imperatorem.

Denique Suffredus fi tale fe crimen noverat, quo refte poffet epifcopatu privari, vel infirmitate fe fentiebat forftan pregravari, qua impeditus, nullis poffet proximis fua præfatione prodeffe, primatis fui debuerat, & non aliorum diœcefeos antiftitum præfulari judicium. Quod fi quelibet ambiguitas, vel aliqua fortaffe fuper ejus examinatione, vel epifcoporum abrenuntiatione oborta fuiffet contentio, ex more ad fedem apoftolicam referri convenerat, & noftra in his omnibus debuerunt cuncti decreta penitus expectare. Quod quia omiffum haftenus dolemus, dilectiffimam mihi gloriam veftram vehementer effligito, ut jam dictus Suffredus epifcopus proprio reftituatur epifcopio, & fi quid reprehenfione dignum poftea vel correctione, vel dignæ animadverfione diffiniatur.

ANNO CHRISTI 867.

AD TRICASSINAM SYNODUM

Anno 867. habitam

ANNO CHRISTI 867.

ADDITIO.

Præter ea, quæ in collectionibus afferuntur, ad acta pariter hujus concilii pertinent literæ ejufdem fynodicæ pro ecclefia Nivernenfi, quas ex chartario ejufdem ecclefiæ exhibet Mabillonius Annal. Ordin. S. Benedicti to. III. append. num. XIV. ex quo hic dantur.

LITERÆ SYNODICÆ CONCILII TRECENSIS

Pro ecclefia Nivernenfi.

In nomine Domini noftri Jefu Chriſti, Abbo Nivernenfis ecclefiæ epifcopus, una per conſenſum, & voluntatem domni archiepiſcopi mei Egili, ac ceterorum Epiſcoporum ſibi ſubditorum, omnibus tam præſentibus, quam & futuris ſanctæ Dei eccleſiæ coepiſcopis notum eſſe volumus, religionis canonicæ quendam ſacerdotem, Adelardum nomine, adiiſſe noſtram, immo omnium ſanctæ Synodi Trecas habitæ cæterorum coepiſcoporum præſentiatem, quorum nomina in ſequentibus, cum propriis adſignationibus inſerta tenentur, petiiſſe humiliter, ut regiam donationem, quam per venerabilem præceptorum ſuorum conſcriptionem, eccleſiis ſanctorum, quæ in noſtra Nivernenſi parœchia habentur, ſcilicet ſancti Nazarii venerandi martyris, & S. Vincentii pretioſi confeſſoris, ubi ſacratiſſimum ejus corpus jacens miraculis clarecit, ſanctique Johannis præcurſoris Domini, ſanctique Martini, necnon & ſancti Hilarii, ac S. Germani, conferre dignatus eſt, ad reſtaurationem, & reſarcitionem earumdem eccleſiarum noſtra confirmatione, & authoritate, corroboraremus. Repperit enim domnus, & ſenior noſter tres quondam ibi delegatas, ut ejus auctoritas teſtatur, per diminutiones beneficiorum quorundam exinde inordinabiliter abſtractas, unde ſuſtentari debuerant, & contineri, & ſollicita procuratione reintegrare ordinabili adminiſtratione eas ut prius fuerant, ſtuduit, videlicet in uſu facriſcii ſalutaris, & in illuminatione, ac præſidicatione jam dictarum ſanctarum eccleſiarum, quas multimoda overſione defitas condoluit, ſeu in victu & ſtipendiis canonicorum ibidem deſervientium, omnem donationem, & reintegrationem ſtatuit diſtribuendam, quemadmodum præcepti ejus veneranda conſcripta pronunciare. Donat præterea Adelardus eidem vico Magniaco res quaſdam proprietatis ſuæ in honore S. Vincentii, ejus videlicet ſcripræ, ubi ſanctum corpus ejus in eccleſia S. Nazarii jacet, quæ ſunt in pago Nivernenſe, in agro Magniacenſe, in villa Larſiaco, hoc eſt caſualeſ cum vineis & ortilibus, ubi colligi poſſunt vini modii centum quinquaginta; poſcitque, ut tam ea, quæ ipſe conſerre, quam etiam ea, quæ catholici fideles devoti ob utilitatem ſuam ibi contulerint, noſtra auctoritate firmetur, & corroboratione fulciatur. Quod nos audientes, piaque meditatione tractantes æquam credimus, ratumque ducimus, talibus petitionibus aſſenſum præbere cum ea obſecratione, in qua precatur, ut omnis ifta donatio ab ordinatione, & dominatione falcorum, conſtrem ſcilicet, vel principum ſæcularium abſtrahatur, & ſub dominatione Nivernenſis epiſcopi agatur; ita ut idem Adelardus, ejuſque ſucceſſores deinceps annis ſingulis matri eccleſiæ Sancti Cyrici libram cœræ exſolvant. Non tamen aliud humanæ ſervituris obſequium a jam dicto Adelardo, ejuſque ſucceſſoribus præter hoc exigatur, niſi quod dilectionis dulcedo per caritatis adminiſtrationem exhibere jubet præſatis. Unde in Chriſti nomine cunctos, qui nobis Deo propitio per tempora labentia ſunt ſucceſſuri, coepiſcopos conteſtantes precamur, ut nullo pacto tantorum virorum decretum parvipendatis, ſed potius veſtra ſanctiſſima auctoritate, quicquid in præſenti privilegio de eodem viro, regiſque redintegrationibus, ac Adelardi petitionibus a ſancta ſynodo definitum habetur, inconvulſum atque inviolatum permanere conſentiatis, & paterna defenſione, ſpiritalique juvamine eis auxilium conferre in omnibus quibuſcunque veſtri indiguerint, prout vobis Deum propitium habere vultis, non differatis; ne ullam ſæculi poteſtatem evinde nocere ſinatis; ſed facere omnibus locutia exercitatione degere, ac præſidias donationes, & petitiones ubi delegare ſunt permanere, ubique aliqua inquietudinem principum, & ſuo, præter quod ſuperius inſertum eſt, cenſu, quatenus quiero ordine, ac ſecura mente Deo ibi ſervire, ejuſque ſanctis, ac pro pace, & utilitate ſanctæ Dei eccleſiæ, ejuſdem loci canonici valeant exorare; nec non etiam pro regis ſalute & proſperitate, ac pro conjugis, & ſobolis incolumitate, omnibus diebus ac noctibus intercedere, atque clementiam ſuperni regis per eorumdem ſanctorum interventionem pulſare. Eigil archiepiſcopus ſanctæ Senonenſis eccleſiæ ſubſ. Wanilo humilis Rotomenſium epiſcopus ſubſ. Æneas Pariſienſis epiſcopus ſubſ. Herardus Turonum archiepiſcopus ſubſ. Folchricus indignus epiſcopus ſubſ. Adtardus Namnetenſis epiſcopus ſubſ. Heliſeus I. D. ſubſ. Giſlebertus Karnotenſis epiſcopus ſubſ. Hildegarius Meldenſis eccleſiæ humilis epiſcopus. Abbo humilis Nivernenſis eccleſiæ epiſcopus. Anno archidiaconus ad vicem Agii Aurelianenſis eccleſiæ epiſcopi ſubſ. Acta IIII. nonas Novembris anno Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti DCCCLXVII. indictione I. anno etiam XXVI. regnante domno noſtro Karolo rege, in Dei nomine feliciter.

ADRIANUS PAPA II.

Sedit ab anno 867. usque ad 872.

AD CONCILIUM VVORMATIENSE

Provinciale ex parte reprobatum,

Anno 868. habitum

ADDITIO.

VEnerus Labbei editor tom. X. col. 450. ex Mabillonii annalibus Benedictinis opportune admonuit in hoc Wormatiensi concilio datum fuisse diploma, pro fundatione Parthenonis Hersefensis in diœcesi Paderbornensi; sed diploma ipsum cum Mabillonius non sufferent, ab eodem editore omissum est. Ego supplendum illud censui acceptum ex Lunigii spicilegio in Paderbornensibus pag. 697. Ita vero illud.

Cum in nomine Domini nostri Jesu Christi apud Wangionam civitatem, quæ vulgo Wormatia dicitur, in unum convenissemus, Ego Luidbertus humilis Mogunciacensis civitatis archiepiscopus, cum coepiscopis, & chorepiscopis, atque abbatibus, simulque aliis plurimis sacerdotibus, & diversi ordinis clero ibidem congregatis, plura, quæ ad Christianæ Religionis obtinentiam, & profectum pertinere putavimus, conferre cepimus. Inde inter cætera, quæ de ecclesiarum statu, & Deo famulantium augmento tractabamus, Luithardus Paderbornensis ecclesiæ episcopus synodali fungebatur conventui, suam fratrem nomine Walburg, & nonnullas alias domicellas sub sanctimoniali habitu, & professione divino servitio se mancipare decreverit. Et quia locus, quem ejusdem conversationi & proposito accommodatissimum & opportunissimum judicabat ad sibi, ut prædiximus, commissam, ideoque ad Paderbornensem ecclesiam pertinebat, nostrum ad hoc consensum, & corroborationem expetebat, ut in memorato loco sororibus supradictis tam præfatinibus, quam futuro tempore superventuris, sine alicujus contradictione liceat servire: Sed ne præfata Paderbornensis ecclesia, aliquod hoc facto dispendium vel sustineat, vel sustinere videretur, eidem ecclesiæ tam ipse, quam soror ejus tradiderunt quidquid vel sibi in Osdagishusen hæreditario jure provenire potuit, vel fratrem in locis nuncupatis Lutzulaerdrem, & Becchem, atque Heringi possidere videbantur, quod non solum post obitum suum, sed etiam ex præsenti statim tempore ad memoratam ecclesiam contradidit, & in perpetuum traditum esse voluit, ut a præsenti die cum terris, sylvis, aquis, ædificiis suis, mancipiis, animalibus, & cum omni integritate sua ad eam pertinebat. Ordinatio quoque, & dispositio loci, in quo eædem sanctimoniales Deo servire debent, tam ad episcopum, vel præsentem, vel sibi succedentem pertineret, ut singulis annis ad principalem ejus sedem quatuor solidorum pensio perferatur. Proinde quia hanc petitionem piam per omnia, & justam, & tam episcopo dignam, quam ecclesiæ salubrem fore perspeximus, dum non solum sine damno & detrimento ecclesiæ, verum etiam suæ mercedis & meritorum augmento famulantium Deo numerus augetur, tam profuturæ devotioni nostrum assensum præbere, & tam pium inceptum luce nostrarum literarum confirmare decrevimus. Itaque synodali auctoritate, & communi sacri conventus decreto statuimus, ut locus, qui in territoriis villæ Hereti nuncupatur conjacet, quem supra memorata Waldburg jure mutuario in propriam hæreditatem a Paderbornensi ecclesia mutuara, cum omnibus, quæ ad eundem locum tam prædicti episcopi, quam prædecessoris sui tempore pertinere videbantur, in terris videlicet, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, cultis locis, simulque incultis, domibus, & ædificiis, litis, & diversis servis, mancipiis, animalibus quoque, & cunctis mobilibus rebus, atque cum omni integritate sua ad ipsum sanctimoniale um de quibus supra diximus ita pertineat, & si quæ deinceps ad eandem ecclesiam, vel in possessionibus, vel in aliis rebus tradita fuerint, possidere, mutuare, & fecundum hoc, quod sibi utile esse videtur, facere permitranit. Eodem quoque modo, eademque conditione mansos X. in villa nuncupata Hagenhus, simulque & decimas villarum, quæ ita vocantur, Herisi, Smachtum, Nortgardium, & Saitgardinum cum appendiciis, seu villulis supradictarum ancillarum Dei ubibus amodo, & deinceps delegare decrevimus, & ut hoc nostræ immunitatis & synodalis conventus decretum perpetuam, & inviolabilem obtineat firmitatem, imperialem ad hoc confirmandum auctoritatem, & nostris subscriptionibus, & signis hanc traditionis, & communicationis chartulam munire, & omnium manuum confirmatione corroborari decrevimus. Datum in Wormatia, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXVIII. Imperii vero gloriosissimi regis Ludovici an. XXVIII. Indictione I.

Signum Luidberti Moguncíacensis episcopi. Adalvvini Salzburgensis episcopi. Signum Rimberti Hammaburgensis episcopi. Signum Alfridi Hildensheimensis episcopi. Signum Gueopois Wormatiensis episcopi. Signum Salamonis Constantiensis episcopi. Signum Annonis Frisingensis episcopi. Signum Landfridi Sabionensis episcopi. Signum Ermenrici Patauiensis episcopi. Signum Oegeri Rubelacensis episcopi. Signum Luitbertini Augustburgensis episcopi. Signum Luidberti Mimigardinsis episcopi. Signum Thiadrici Mimindensis episcopi. Signum Hildegrimi Halverstadiensis episcopi. Signum Luthardi Paderbornensis episcopi. Signum Erale Feridensis episcopi. Signum Aegiberti Osnabrugensis episcopi. Signum Bernardi chorepiscopi. Signum Hejonis abbatis & presbyteri. Signum Adalgaei abbatis, & presbyteri. Signum Thiatrici abbatis & presbyteri. Signum Thiadorici abbatis & presbyteri. Signum Brauvvardi abbatis. Signum Egilberti abbatis.

PISTENSIS CONVENTUS

In causa Hincmari Laudunensis episcopi, rebus ecclesiæ suæ a Carolo rege expoliati,

Anno 868. habitus.

PIstense concilium quoddam anno 869. Labbeus assignat; nec sane negaverim, anno illo convenisse episcopos ad placitum, in quo conditum est capitulare apud Sirmondum inter capitularia Caroli Calvi relatum. Sed & anno præcedenti 868. die III. Kal. septembris indictione I. episcoporum conventum, seu concilium ibi coactum demonstrat schedula Hincmari episcopi anno illo, eodemque in loco ab episcopis ibi agentibus, & per illos regi exhibita, legenda apud Labbe tom. X. col. 1269. Venere edit. Hæc enim porrecta legitur ab *Hincmaro Laudensi episcopo apud Pistas III. Cal. septembris indict. I. episcopis de provincia Remorum, Hincmaro* (Remensi) *Odone* (Belvacensi); *de provincia Rotomagensi, VVenilone* (Rotomagensi) *Archamberto* (Bajocensi) *Sigenando* (Constantiensi): *De provincia Senonensi, Aenea* (Parisiensi) *Ealtero* (Tricassinensi) *Abboni* (Nevernensi); *de provincia Burdegalensi, Eugenildo* (Pictaviensi) *Aetia* (Engolismensi). Narrat vero in ea Hincmarus se per injuriam facultatibus episcoparus sui omnibus expoliarum esse a rege Carolo, sibi ex eo infenso, quod rem aliquam ecclesiæ suæ Uecodoni, a se antecessori pro Laudunensi lata est, ac pronunciatum, ut rebus ecclesiæ suæ redderetur.

CONCILIUM ROMANUM

in quo

Anastasius S. R. E. cardinalis sæpe antea damnatus, iisdem damnatur, Hadriani II. anno I. die IV. id. Octobris

Anno 868. habitum.

ANastasius S. R. E. olim cardinalis, sed a Leone IV. primum, dein a Benedicto III. depositus, Nicolao I. defuncto, sub quo in latebris fe continuerat, Hadriano II. facris præpofito, iterum prodiit, novisque fe sceleribus obstrinxit. Quando Hadrianus *congregans Synodum*, ait annalista Bertinianus ad hunc annum, *iterum illum condemnavit*. Latam in illum sententiam legas ibidem, & apud Labbeum tom. X. Venet. edit. pag. 1146. Cum vero sententia hæc die *IV. id. octobris* indict. II. signeatur, inde plane convincimur, concilium hoc aliud esse ab eo, quod Adrianus, isto quidem anno, sed antemenſem augustum, ut ex inscriptione literarum ejusdem ad Ignatium patriarcham arguitur, convocavit.

CON-

ANNO CHRISTI 868.

CONCILIUM INCERTI LOCI

Episcoporum Galliæ & Burgundiæ,

Anno circiter 868. habitum.

IN hoc concilio, quod Labbeus ex Hugone Flaviacensi in chron. Virdun. desumpsit, dantur literæ synodicæ ad Hadrianum II. papam. Illæ vero, quamquam non integræ extant in eodem chronico, adhuc tamen longius excurrunt, quam Labbeus hic retulerit. Cum autem fragmentum istud integrum, nonnisi ex incuria apud eumdem detruncatum sit, ideo hic danda, quæ ibidem desiderantur. Post illa igitur verba: *tanquam venenatum elleborum amputari;* additur in chronico.,, Et post pauca hoc addiderunt: *Quid putamus si beatissimus papa Nicolaus in diebus suis hoc audisset, & in literis, quasi ab apostolica sede consictis, quod laici comites non permitterent in civitatibus episcopos ordinari, nisi quos sæcularis potestas e latere suo misisset? Quid inde scriberet? quo dolore moveretur? quousque gemitus duret, cum prospiceret sanctissimum ordinem tam illicite tractari, & ad tantum nefas prosilire quemquam ausum, ut de sede apostolica tam inconvenientia, & extra usum ecclesiasticum omnino scriberet?*

Literæ illæ Nicolai, quarum excerpta Patres concilii hujus exhibent, inscribuntur ad Adonem Viennensem, & in secunda appendice Labbei epist. III. insertæ sunt.

LAUDUNENSIS SYNODUS DIOECESANA

Pro indicenda sacrorum cessatione in tota illa diœcesi ad nutum episcopi,

Anno 869. habita.

Anno 869. HIncmarus Laudunensis episcopus, homo in primis turbulentus & pervicax, Caroli regis animum offenderat, quod roganti, ut Liudoni comiti concessum prius, dein ablatum episcopii sui feudum restitueret, acquiescere recusasset; ideo grave aliquid sibi ab eo imminere norat. Quare ad Vermeriensem synodum invitatus, in ipso profectionis suæ limine diœcesis suæ clerum in synodum convocavit. Quid vero in ea præstiterit, narrant ecclesiæ illius clerici, in ea, quam ad Hincmarum Remensem archiepiscopum scripserunt, epistola, quam Hincmarus Remensis in suis ad clerum Laudunensem datis literis inseruit. Has Hincmari literas ex codice Vaticano primus vulgavit Labbeus concilior. tom. X. col. 1299. Hæc vero epistolæ illius de hac synodo verba: *Dum XIII. Cal. majas pater noster in monte Lauduno in sua synodo de perplurimis utilitatibus suæ sanctæ ecclesiæ ordinando, & emeliorando quædam in eis disputaret, occurrit pro successu temporum quædam pars ejus disputationis, pro qua, quia ordinandi rerum ecclesiasticarum potestas ab eo, cum jus & lex canonum jubendo præcipit, ut episcopus res ecclesiæ suæ quibus voluerit, & quomodo voluerit disponendo dispenset, auferretur; perplurimæ auctoritates sancti Petri successorumque ejus, quibus qualiter, & quomodo data sit potestas ligandi & solvendi, ab eodem pastore nostro in præsentia totius synodi eas relegendo recitatæ sunt. Quibus recitatis memor injuriarum suarum, quæ ei moderno acciderant tempore, addidit, quod immineret tempus comprovincialis synodi, quæ in Vermeria palatio regio a vobis, vestrisque suffraganeis VIII. Kal. majas habita est. Ad quam vestris literis evocatus, libenti animo coram omnibus professus est, se sine ulla intercapedine progressurum. Sed quia credebat in ipsa synodo, quod mos haud exposcit canonicus, aliquam violentiam sibi inlegaliter & contra leges canonum a quocumque fieri, sermone contestatorio, & auctoritate sancti Petri, quod si ei licentia eundi Romam probiberetur, aut ipse captus obtineretur, omnes sacerdotes totius parrochiæ suæ colligavit, ut nemo eorum in ea sacerdotali ministerio tamdiu uteretur, usque dum ille ipse nobiscum iterum viva voce loqueretur, aut literæ ex ipsa sancta sede beati Petri apostoli nobis mitterentur. Quo facto, quod tunc accidit, nunc in Silvaco palatio V. Kal. junias peractum est. Qua tamen die priusquam ad ipsum Silvacum perveniret, præscius venturæ violentiæ suæ, prædixit Sacerdoti nostro Clarentio, simulque Diacono Teutlando, ut nobis denuntiarent per omnia nos servaturos, quæ causæ suarum injuriarum, & ut satius dicamus, pro statu sanctarum ecclesiarum, in præscripta synodo XIII. Kal. majas omnibus sacerdotibus suæ parochiæ observare auctoritate sancti Petri ipse præceperat.* Et post aliqua. *Quapropter quia eundem Dominum nostrum regia potestate retentum, & reclusum viva voce adire non poteramus, & sacerdotali ministerio, probibiti ab eo, frui non audebamus &c.*

ANNO CHRISTI 869.

ROMANA vel forte CASINENSIS SYNODUS

Pro restitutione Guntharii Coloniensis episcopi & aliorum, Anno forte 869. Hadriani II. anno II. habita.

LOtharius rex summorum pontificum minis & anathematibus inductus Waldradam pellicem, in speciem saltem, abjecerat. Tum Romanum iter anno 869. ait annalista Bertinianus suscepit, *causa uxorum suarum*, ut idem scriptor notat, forte ut Hadriano pontifici factum suum approbaret, ageretque apud illum, quo depositi ea de causa factionis suæ episcopi restituerentur. Sed cum nihil impetrare se posse a pontifice intelligeret, ad Ludovicum II. imperatorem, Beneventi agentem perrexit, ut ejus forte intercessionem apud pontificem impetraret. Evicit ab illo, ut pontificem Cassinum vocaret, quo pariter idem Lotharius cum Engelberga imperatrice ejusdem Ludovici uxore contendit. Ibi multis ab imperatrice adjuratus est pontifex, quo exorabilem se Lothario suisque præberet. Nec ille renuit; concessa Lothario primum sacra communione, ea tamen facta protestatione, siquidem post abiectam e cœtu fidelium a Nicolao I. Waldradam, nunquam deinceps eam admisisset in thori vel colloquii societatem, accederet; sin minus, ipse se retraheret. In communionem pariter, sed laicam tantummodo, recepit Guntharium profitentem subdere se exauctorationi suæ, quam a Nicolao pontifice tulerat. Ea igitur occasione, in qua de restituendis episcopis Lotharianæ factionis agebatur, concilium illud habitum fuisse credo, in quo oratio illa ab uno ex Patribus recitata est, cujus fragmentum statim damus, vulgatum a Muratorio Rer. Italic. tom. II. par. II. col. 136. Huc enim ea omnia conveniunt, quæ in eodem fragmento leguntur: Theithberga regina *olim ad hanc sedem apostolicam venisse perhibetur*; constat enim regiam illam fœminam non ante annum 867. Romam ad pontificem venisse, ut ego in meis ad Pagium adnotationibus ad A. 868. animadverti. Guntharii ibi mentio est, Theuthgaudii siletur: cur nam, si ambo deliquerant? Ideo fortasse, quod Theuthgaudius jam obiisset; id vero non ante annum 868. contigisse ex authore historiæ Trevirensis Spicileg. Dacheriani. tom. II. pag. 215. nov. edit. in fol. colligimus. Ex his falsi revincitur conjectura Muratorii ad Synodum Romanam anni 864. orationem hanc referentis. Cum vero imperatoris postulationes in eadem oratione significentur, Lotharii regis tanquam adhuc viventis mentio in ea fieri videatur, & ad eum redire Theuthberga renuere appareat; constat utique concilium hoc post annum 869. quo Lotharius obiit, haberi minime potuisse. Ea pariter oratio exhibet concilium quoddam, in quo de restituendis in communionem episcopis, & clericis, imperatore poscente, agebatur. Hæc omnia cum illa temporis circumstantia, qua Hadrianus Casinum venit belle quadrant. Superest fragmentum hoc concilii, ut opinor, Casinensis proferatur.

ORATIO ANONYMI CUJUSPIAM EPISCOPI

habita In Synodo.

QUod vestra, Deo digna, paternitas, ac in Christo diligenda Fraternitas in unum hodie convenit, immensas omnipotenti Deo grates referimus, quia in tanto venerandorum patrum discipulorumque Christi collegio nihil aliud enixius tenendum fore existimamus, nisi quod & divinæ placeat majestati, & ad sanctæ Dei ecclesiæ statum & exaltationem prorsus attineat. Præcipue cum Veritas dicat: *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (a) Et Psalmographus: *Ecce quam bonum*, inquit, *& quam jucundum habitare fratres in unum.* (b) Quod cum ita sit, humili prece deposcimus, ut nos, qui minimi sumus omnium vestrum, si ea forte scriptis, aut verbis protulerimus, quæ reprehensione digna sunt, fraterno corripiatis & instruatis affectu. Quoniam in his, quæ divinis acta probantur mandatis, & mysticas sanctorum Patrum non violant sanctiones, vos sequi parati sumus, & in nullo a vestris salubribus disciplinis ac monitis dissentire. Tamen quid nos de quibuslibet clericis, qui a sancta & prima sede apostolica damnantur, sentiamus, breviter ad vestram divinitus inspiratam reducimus memoriam. Scitis enim melius ipsi, quia præ omnibus Christi ecclesiis per potestatem beatissimi Petri Apostoli sancta Romana ecclesia obtinet principatum; ita ut illa suo cuncta judicio comprehendat, & de ejus nemini judicare judicio liceat. Siquidem, ut arbitramur, non interim tamen testificamur, nullus ab ea depositus, est restauratus; & si forsitan est, non utique indiscrete. Quia Christus futurorum præscius optime quidem præscivit, minime in sede Petri apostoli sui fore sessurum pontificem, qui injuste judicaret, aut deponeret quemquam, quem oportet juste postmodum restaurare. Ad quod pertinere potest hujus ecclesiæ vox, quam per Apostolum cognovistis: *si hæc quæ destruxi iterum reædifico, prævaricatorem me constituo.* (c) Beatus autem papa Gelasius in epistola ad episcopos per Dardaniam constitutos, inquit: *Sed nec illa præterimus quod apostolicæ sedi frequenter, ut dictum est, more majorum, etiam sine ulla synodo præcedente exsolvendi, quos synodus iniqua damnaverat, & damnandi, nulla existente synodo, quos oportuit, habuerit facultatem. Sanctæ memoriæ quippe Athanasium synodus Orientalis addixerat, quem tamen exceptum sedes apostolica, quia damnationi Græcorum non consensit, absolvit. Sanctæ memoriæ nihilominus Johannem Constantinopolitanum synodus etiam catholicorum præsulum certe damnaverat, quem simili modo sedes apostolica*

(a) Matth. 18.
(b) Ps. 132.
(c) Ad Galat. 2.

ANNO CHRISTI 869.

etiam sola, quia non consensit, absolvit. Ecce non quos ipsa sedes, sed quos iniqua vel æqua synodus damnaverat, resolvisse refertur. Item illic: *Nec plane tacemus quod cuncta per Mundum novit ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata pontificum sedes Beati Petri Apostoli jus habeat resolvendi, ut pote quæ de omni ecclesia fas habeat judicandi, neque cuiquam de ejus liceat judicare judicio. Siquidem de qualibet ad illam mundi parte canones appellare voluerunt, ab illa autem nemo sit appellare permissus*. Et infra: *Ut ergo*, inquiens, *sola jus habuit absolvendi eos, quos synodica decreta perculerant, sic etiam synodo in hac eadem causa plurimos etiam Metropolitanos damnasse cognoscitur*. Item ipse sanctus papa Gelasius in commonitorio, quod Fausto magistro fungenti legationis officio Constantinopoli dedit, ita scribit: *Ipsi sunt canones, qui appellationes totius ecclesiæ ad hujus sanctæ sedis examen voluere deferri; ab ipsa vero nunquam prorsus appellari debere sanxerunt. Ac per hoc illam de tota ecclesia judicare, ipsam ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicari; sententiamque illius constituerunt oportere dissolvi, cujus potius sequenda decreta mandarunt*. Hi enim si talia in sacerdotio positi commiserunt, qualia si ante sacerdotium, vel clericatum committerent, ad clericatus officium non promoveri debuerant, quomodo nunc restaurari post lapsum debeant, non advertimus. Quibus secundum Apostoli Petri vocem *melius erat non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est, sancto manduto*. Possunt enim per hoc exemplum homicidæ, & adulteri vel cæteri, nec ipsa fortasse communionis gratia digni quantum ad nefas attinet, restaurari. Unde non solum generalis ecclesiæ, & Petri specialiter privilegii vilescit auctoritas, verum etiam multifariæ occasionis dilatatur iniquitas.

Igitur apostolica sedes juxta illud, quod in epistola sancti papæ Leonis ad Pulcheriam Augustam legitur, *severius agit cum obduratis, & veniam cupit præstare correctis*. Quia & omnipotens Deus, ut alia nunc omittamus Petrum lachrymantem suscepit, & peccantibus Angelis non pepercit. Cujus exemplo Discipuli ejus, & ovium suarum pastores edocti eos, qui solvendi fuerant, absolverunt & ligandos, vel condemnandos, ut prætulimus, perenniter, non solum præsentialiter, sed & absentialiter ligaverunt ac damnaverunt. Denique qui istos damnavit veteris constituti fuit exequtor, non novæ constitutionis extitit auctor. Et nescimus quam veniam, aut misericordiam postulent, qui nunquam nisi misericorditer judicati sunt, ut opinamur, & numquam facinora, quæ perpetraverant quibuslibet evidentibus gemitibus deplorarunt. Præfatus enim papa Gelasius in eodem Commonitorio inter cætera, & ad locum ait: *Legatur, ex quo est religio christiana, vel detur exemplum in ecclesia Dei, a quibuslibet pontificibus, ab ipsis apostolis, ab ipso denique Salvatore, veniam nisi se corrigentibus fuisse concessam*. Auditum autem sub isto cælo nec legitur omnino, nec dicitur, quod eorum voce depromitur. *Date nobis veniam, ut tamen nos in errore duremus*. Id quoque parum est. Ostendant qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, qua lectione, quove documento, sive a majoribus nostris, sive ab ipsis apostolis, quos potiores merito fuisse non dubium est, seu ab ipso Domino Salvatore, qui judicaturus creditur vivos & mortuos, si vel factum est unquam, vel faciendum esse mandatur? Mortuos suscitasse legimus Christum. In errore mortuos absolvisse non legimus. Et qui hoc certe faciendi solus habuit potestatem, Beato Petro principaliter mandat apostolo: *Quæ ligaveris super terram, ligata erunt & in cælo, & quæ super terram solveris, soluta erunt & in cælo*. Super terram, inquit; nam in hac ligatione defunctum nunquam dixit absolvi. Quod ergo nunquam factum est, vel mente concipere formidamus, scientes in divino judicio non posse penitus excusari. Item illic illud quoque ridere me libuit quod ait: *Si necesse fuerit veniam postulare*. Existimans nimirum tunc se peccatorum veniam postulare, si ei concedamus; ne peccare desistat: immo etiam, quod absit, cum eodem consentiamus nos quoque peccare. Nescio inter quæ Mundi prodigia hæc vox possit admitti ...... Concordat huic sententiæ beatus papa Gregorius, qui sic misericordiam impendi proximis jubet, ut qui impendit, sui prius valeat misereri. Nam in libris moralium ita scribit. *Ille quippe bene agit quæ pia sunt, qui scit prius servare, quæ justa, ut collatus in proximos rivus misericordiæ de justitiæ fonte ducatur. Nam multi proximis quasi opera misericordiæ impendunt, sed injustitiæ facta non deserunt. Qui si veraciter proximis misericordiam facere student, sibi ipsis debuerant juste vivendo misereri. Unde scriptum est: miserere animæ tuæ placens Deo. Qui enim misereri vult proximo, a se trahat necesse est originem miserendi. Scriptum namque est: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quomodo ergo alteri miserendo pius est, qui adhuc injuste vivendo fit impius sibimetipsi? Unde per quendam sapientem dicitur: qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ad exhibendam quippe misericordiam, ut indigentibus plene exterius valeat impendi, duo sibi necessaria congruunt. Idem homo qui præbeat; & res, quæ præbeatur. Sed longe incomparabiliter melior est homo, quam res. Qui itaque indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam a nequitia non custodit, rem suam deo tribuit, & se peccato. Hoc quod minus est, obtulit auctori; & hoc, quod majus, servavit iniquitati*. Cyprianus autem Charthaginensis episcopus in quadam sua ait epistola: *Properandum non puto: non incaute aliquid, & festinanter gerendum: ne dum temere pax usurpatur, divinæ indignationis offensa gravius provocetur*. Et alias: *Sufficiat*, inquiens, *lapsis ruina una, ne volentes surgere, sua circumventione præcipitentur*.

His igitur succinctè prolatis, absit a nobis, ut veniam, vel misericordiam asseveremus denegandam esse correctis. Sed ut ad istos stylum reflectamus, si de misericordia

ANNO CHRISTI 869.

ANNO CHRISTI 869.

suæ restitutionis, aut de misericordia alius alicujus beneficii quæstio agitatur, quare palam non dicitur, sed astutè misericordia imploratur? Et de qua misericordia dicatur, vel unde misericordia quæratur, silentio tegitur? Quod si de misericordia beneficii alicujus dicitur, etiamsi habent beneficia, nos præsumentes suggerimus, ut habeant ampliora. Si autem de misericordia suæ restitutionis illorum conscientia tenet, an non ignoramus. Siquidem conscientiæ omnium Deus est cognitor, & scrutator. Nos tamen nullius conscientiam judicare valemus. Contra quos sapientissimus Salomon ait: *Qui celat delicta non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur*. Verumtamen sicut jam fassi sumus, si adulteri & criminosi possunt ad sacerdotium promoveri, restituantur isti in suis honoribus, qui dudum in sacerdotio constituti, non sunt veriti criminosi vocari. Cetorum perpendite quæsumus qualiter isti correcti sunt; qui non solum correctionem suam nequaquam ostendunt, & delicta sua, quæ etiam terras, ut fertur occupant, non confitentur, verum etiam, sicut multorum relatio, & scripta testantur, vetitum sibi officium quidam horum usurpare refertur; quidam autem ante audientiam contra canones communicasse, sicut se murmur ecclesiæ habet (proh dolor!) criminatur. De talibus enim prædictus Cyprianus episcopus dicit: *Si quis autem pœnitentiam agere, & Deo satisfacere detrectans infelicissimè, & satellitum ejus partes gesserit, & hæreticæ factioni conjunxerit, sciat se postea ad ecclesiam redire, & cum episcopis, & plebe Christi communicare non posse*. Item ipse sanctus in epistola ad plebem: *Ut non facilè aliquis communicet, nisi prius pœnitentiam egerit, refert. Audio tamen quosdam de presbyteris, nec Evangelii memores, nec quid ad nos martyres scripserint, cogitantes, nec episcopo honorem Sacerdotii sui, & Cathedræ reservantes, jam cum lapsis communicare cæpisse, & offerre illis, & Eucharistiam dare, quando oporteat ad hæc per ordinem pervenire*. Nam *quum in minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pænitentia agatur justo tempore & exomologesis fiat, inspecta vita ejus, qui agit pænitentiam; nec ad communicationem venire quis possit, nisi prius illi ab episcopo, & clero manus fuerit imposita: quanto magis in his gravissimis, & extremis delictis cautè omnia, & moderatè secundum disciplinam populi observari oportet*. Et paulo post: *Vel vos itaque singulos regite consilio, ac moderatione vestra, & secundum divina præcepta lapsorum animos temperate, ut nemo importuno adhuc tempore acerba poma decerpat, nemo navem suam quassatam, & perforatam fluctibus, priusquam diligenter refecerit, in altum denuò committat; nemo tunicam scissam accipere, & induere properet, nisi eam ab artifice perito sartam viderit & a fullone curatam receperit*; & reliqua.

Sed his paulisper ad sanctam vestram memoriam, patres, & reverendi Dei ministri, reductis, nobis videtur, ut primum causa *Theobergæ reginæ*, quæ primum læsa est, & olim ad hanc sedem apostolicam veniens, sicut scitis, inter alia cum juramento dicebat, quod ante inter paganos aufugeret, quam faciem *Lotharii gloriosi regis* videret. Certè nisi, ut æstimamus, timorem mortis illa pavesceret, hoc nullatenus ex ore suo proferret. Vos autem quos Dei gratia medicos animarum fecit, juxta qualitatem morborum medicamina languentibus adhibete. Nos verò inutiles, & omnium vestrum minimi considerationem vestram sequi parati sumus; sed de judicio sedis apostolicæ, ipsius Beati papæ Gelasii inhibiti sententia retractare non audemus. Jam verò si ita placet, ea, quæ ipsa sedes judicavit, quod vix sine discrimine fieri potest, retractet. Potestas enim illi a subditis non adimitur. Videat tamen quæ faciat, ne in divino judicio coram summo Deo, qui omnium potestatum jura gubernat, & cunctis sæculis dominatur, districtam rationem ponat. Porrò si quis nos cogere conans, ad sedis apostolicæ retractandum judicium unanimitatem nostram commoverit, prævideat, unde causa prævaricationis sumat exordium, & quo finis conclusio dirigat cursum. Nos enim petimus, & humiliter suggerendo precamur, ac per omnes Dei virtutes quantum possumus, adjuramus, ut si placet de sedis apostolicæ judicio retractari, & quod inhibitum est judicari, hoc agatur consilio, & tractatu non solum nostrorum, sed etiam istorum regnorum episcoporum, nec non &, si fieri potest, Orientalium utcumque antistitum, ubi scelera, quorum ultio falso injusta dicitur (proh dolor!) sunt admissa. Rursum petimus, & humiliter obsecramus, ut suggeratur piissimo nostro imperatori, Deique cultori, & ecclesiæ Christi tutori, ut sicut progenitores ejus Christianissimi, & Orthodoxi imperatores fuere, & ipse illorum vestigium sequens Christi ecclesiæ (Deo gratias) honorem ampliavit, & decus; ita Romanam ecclesiam caput omnium, cujus est defensor, & advocator, defendat, exaltet, & protegat, & in aliquod præcipitium nos numquam mergi permittat; quatenus sempiterna laus, & gloria, simulque copiosissima merces illi divinitus augmentetur. Suggeratur etiam illi, & ab ejus majestate flexo poplite postuletur, ut sollicitè perscrutari debeat, qui sint illi, qui lucra corporum, an qui penitus lucra animarum quærant, & sui corporis incolumitatem velint. Potius nos audiat salubria suggerentes, quam alios unum horum tantummodo suadentes. Præcipuè quum nos non nostra, sed ea, quæ sunt Jesu Christi quæramus; & pro salute, statu & exaltatione totius sui imperii sempiternum, ac immensum imperatorem momentaneis precibus imploremus.

Auctoritatem autem Antiocheni concilii, quæ inter cætera nostræ suffragatur suggestioni, ecce subjecimus, nam ejusdem concilii capitulo duodecimo definitum est: *Si quis a proprio episcopo presbyter, aut Diaconus, aut a Synodo fuerit episcopus forte damnatus, & imperatoris auribus molestus extiterit, oportet ad majus episcoporum converti concilium, & quæ putaverint habere juxta, plurimis episcopis suggerant, eorumque discussiones, ac judicia præstolentur. Si* vero

ANNO CHRISTI 869.

ANNO CHRISTI 869. 870.

verò hæc parvipendentes molesti fuerint imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec tolerandos, cum satisfactionibus habeare, nec spem futuræ restitutionis penitus opperiri. Postremò jam quia compellimur, & à sedis apostolicæ majori auctoritate, atque judicio ad minorem, quod non debet fieri, proclamatur, habemus alias auctoritates, quæ nos sine omnium episcoporum, tam Orientalium scilicet, quam Occidentalium, quos diximus, præsentia de his aliquid examinare non flatuunt. Denique jam fanctus Sanctus Cyprianus Carthaginensis episcopus in epistola ad plebem de quinque presbyteris ait: *Placuit tam nobis, quam Coepiscopis & Clericis universis, stetit universis episcopis nunc in nostra presentia, vel tunc mare constitutis, ut nihil innovetur circa Lapsorum causam, nisi omnes in unum convenerimus.* Et iterum in alia epistola: *Audiant, inquiens, quæ patienter constituimus nostrum, expectent vegrisicum nostrum, ut cum ad vos per Dei misericordiam venerimus, convocatis coepiscopis plebibus, secundum Dominicæ disciplinam, & Confessorum præsentiam, vestram quoque sententiam, Beatorum Martyrum literas, & desideria examinare possimus.* Hæc igitur propter improbitatem quorundam sub brevitate A transcurrimus, ne nostrum auditum misericordiæ tantum januis claudere velle dicamur, cum nemo nesciat sanam sapientis, nec etiam *Cunctatium*, & *Zachæum* lateat, quod ad illicita compellimur, & ad ecclesiæ lectionem prohibita contingere cogimur. Judicatum est enim juste de illis, & per sedem apostolicam, ubi totius judicii summa potestas est, & auctoritas, de his extat deliberatum, a quo nemo est appellare permissus, de cujus judicio retractari non licet; cujus sententia debet sine tenus inviolabilis permanere, si Christianitatis vigorem, & opus quis non coeperit conculcare. Porrò si in mundanis quilibet suspectum habet judicem, præsentiam ducis requirit; si Ducem B suspectum habet, præsidem adit; si & ipsum suspectum habet, ad Imperatorem, a quo jam non est appellandum, recurrit: quanto magis in ecclesiasticis id observandum est, ut si aliquis judicatur ab inferioribus, debeat ad sublimioris sedis, hoc est apostolicæ judicium proclamare? Ab illa autem judicatus qualiter ad inferiores debeat proclamare, nullis exemplis, nullis judiciis, nullis legibus, nullisque Traditionibus omnino reperimus.

ANNO CHRISTI 871. 872.

vangelica admonitione, nulli imponat, A nisi unde canonica decet auctoritas; quia anathema æternæ mortis est damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.

ANNO CHRISTI 871. 872.

SYNODUS CAPHARTUÆ JACOBITARUM

Pro statuenda inter eos ecclesiastica Hierarchia,

A Joanne patriarcha Antiocheno Jacobita, anno Græcorum 1180. Christi 869. celebrata.

Anno 869.

OCcasione schismatis inter Joannem patriarcham Antiochenum Jacobitarum, & Basilium Maphrianum Orientis, ideli primatem itidem Jacobitarum Orientalia incolentium, Maphrianorum Orientis appellatione, post patriarchalem potestas sibi erat in duo. Huic tollendo schismati, utroque æmulo satis jam fundo, Joannes patriarcha concilium ad Caphartutam indixit, in quo de pax ecclesiæ illi reddita, & canones edo sanciti; *qui ad patriarchum, & Maphrianum spectant: ut scilicet Maphrianus primum a patriarcha locum supra omnes pontifices Orientis obtineat, neque ipse electos patriarche manum imponat. Abbatissam præterea Basilius eum fecit, & quot Callinici, Harun, & Rhesinæ, episcopi conscraverat, ad alias vacuare sedes transiit.*

Ex Abrahamo Orientali apud Assemanum tom. III. Bibl. Orient. pag. 256.

AD CONCILIUM COLONIENSE

Anni 870. vel ad alterum 873.

ADDITIO.

Anno 870. vel 873.

MAbillonius V. Cl. in analectis suis pag. 143. vulgavit collectionem quamdam veterum canonum, opera Abonis Floriacensis abbatis digestam; in qua §. 36. exhibetur canon 56. concilii Colonienfis, eundemque ad concilium anni hujus idem vir clarissimus referendum opinatur, ea ductus ratione, quod in annalibus Prudentii anno illo 870. concilium Coloniæ habitum, & in eo diffipline ecclesiasticæ canones plures constituti annotantur. Verum & anno 873. concilium alterum ibidem convenisse, concantibus episcopis ad dedicationem templi S. Petri ibi erecti, ex actis ejusdem concilii apud Labbeum tom. XI. pag. 249. Venet. edit. constat, itaque posterius concilium in dedicatione templi coadum cum priori illo anno 870. confudisse Annalistam ex eo discimus, quod templi ejusdem dedicatio habitum idem illud concilium anni 870. affirmet. Quare non satis constare arbitror, utrum canon, mox recitandus, ad concilium ahni 870. hve ad alterum 873. pertineat.

Ex Concilio Coloniæ cap. LVI.

UT nemo episcoporum quemlibet sine certa, & manifesta peccati causa, communione privet ecclesiastica: Anathema autem sine consensu archiepiscopi, & episcoporum, proxlata etiam evangelica admonitione, nulli imponat, nisi unde canonica decet auctoritas; quia anathema æternæ mortis est damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.

COMPENDIENSE CONCILIUM

In quo de redeundo Carolomanno ad obsequium patris sui Caroli Calvi actum est, & an fautores ejus anathema dictum.

Anno 871. habitum.

Anno 871.

CUm tam multi diligentissimi scriptores celebrata in Gallia concilia collegerint, & mirari subit tam multos simul oculos fugere potuisse Compendiense concilium, cujus sin minus concilii nomen, res ramen ipsa extat in expostulatione Hincmari Remensis adversus Hincmarum Laudunensem cap. XX. quæ lecta in synodo Duziacensi extat apud Labbe tom. X. Ex ea vero constat Hincmarum Remensem cum suffraganeis suis convenisse Compendii, *quando de Carolomanni, & complicibus ejus conversione tractabatur*; qua conversione desperata, Hincmarus cum suffraganeis sententiam dixit excommunicationis in efficesanos suos, qui perduelli filio favere non destitissent. Extat sententia illa inter epistolas Hincmari num. XXXII. & ad Remigium Lugdunensem archiepiscopum usque suffraganeos dirigitur. Fatetur equidem Hincmarum Laudunensem adversus sententiam illam eo nomine excepisse, quod in synodo minime lata fuerit; qua de re in eadem expostulatione cap. XXII. Id ramen objecit Hincmarus, quod in concilium quidem episcopi convenissent, ut de causa Carolimanni tractarent, dein soluto concilio, cum jam episcopi quidam abiissent, inter quos episcopus Laudunensis, Hincmarus Remensis cum reliquis, qui nondum aberant, episcopis, sententiam illam tulit.

JOANNES PAPA VIII.

Sedit ab anno 872. usque ad 882.

APPENDIX EPISTOLARUM JOANNIS VIII.

COLLECTORIS IN SEQUENTES EPISTOLAS ADMONITIO.

EPistolas Joannis VIII. a Labbeo, cæterisque post illum collectoribus conciliorum, prætermissas, ipse pariter omittere contitueram, quod rarum essent, ubique concinerent ad canonicam scientiam, sive ad historiam ecclesiasticam illustrandam pertinent. Sed cum aliquas ex illis dare hac eadem necessitas cogeret; aliquas pariter denonnullis adnotanda succurrerent; ideo cum spicilegium quoddam dandum fore animadvertem, malui omnes, quotquot collegeram, exhibere. Cum præsertim fieri potuerit, ut quas ego supervacaneas reputavi, hæ lectorum quorumdam consilio maxime serviirent; ac præsertare judicarim inutile potius aliquid tradere, quam aliquid omittere, quod unius vel alterius Lectoris commodis servire posset.

Inter eas verò, quæ collegendæ fuppetebant, epistolæ, suum sibi locum præ cæteris vindicaret epistola, ita enim appellat, quam Balutius Miscellan. tom. VII. velut ineditam pag. 332. reprælentat; continet enim pontificis illius in violatores raptoresque rerum sacrarum sanctionem. At dum illam excudo, agnovi tandem, sedsaque collatione repeti, ipsum esse canonem V. concilii Ravennatensis, cujus canones Holstenius primum, dein Labbeus in sua collectione vulgavit. Hæc ergo omissa reliquas produco.

I.

JOANNIS VIII. BULLA

Qua confirmatur patritio monachorum S. Medardi Suessionensis.

Johannes episcopus servus servorum Dei, venerandæ congregationi religiosorum monachorum generabilis monasterii sancti & confessoris Christi Medardi, ubi non & beati martyres Christi Sebastianus imperpetuum.

Ex Mabillon. An. O. S. B. to. III. num. XX. append.

QUotiens illa a nobis tribui pro desiderio postulantis, quæ omni ratioui inconcantere conveniunt, animo nos decet libenti concedere, & pie petentibus impartiri suffragium. Igitur omnium Christi fidelium cognoscat solertia, quoniam dilectissimus filius noster Carolus imperator augustus, beatorum Petri & Pauli apostolorum principum adiens limina, nobis mente devota suggestit, quatenus eidem prædicto venerabili monasterio ad utilitatem & usum tam nominatorum monachorum, ibidem Domino servientium, per apostolatus nostri privilegium confirmaremus, & immobilia loca, quæ idem christianissimus Cæsar, tam, pro veneratione eorumdem sanctorum, quam pro mercedis suæ augmento per regale

ANNO CHRISTI 872.

præceptum contulisse dinoscitur, quorum nomina inferius scripta leguntur, Bernejum scilicet, Croviacum, Domno regium, Sodoleum, Berziacum una cum molendino, Berziso, marisiacos duos, atque spicarium & propter has Murocinetum, Cerniacum-vadum, sicut Hilduinus anterior abba ad suum tenuit dominicatum, superaddens in Murocincto mansum unum, Malcas etiam & piscinas super mare & Cubonimaci cultæ terræ bonaria XXIV. & Ruminiaco mansos quinque, & partem prati de loco Geigio, & mansos duos in villa, quæ dicitur Lentgere-vicinium; decernens, ut camera vestimentorum monachorum habeat tres villas, Capram, Albiacum, & Solmam; & hospitalis nobilium accipiat nonam ex villis ipsius abbatiæ secundum priscam consuetudinem, & habeat Cauciacum simul cum lignariis de Pivone: & hospitalis peregrinorum accipiat decimam, & habeat Hatoniscurtem. Thesaurarius autem & portarius, atque hospitalarius, necnon & camerarius intra octo dierum dominicæ nativitatis, & resurrectionis Dominicæ spacia, bis in anno plenariam refectionem habeant; insuper ex præfatis aliis villis terminum nativitatis dilecti filii sui Carolomanni plenariam refectionem habeant, & post ejus obitum diem nativitatis transferant in diem depositionis. similiter ex villa Bernoilo decrevit refectionem abundanter fieri eisdem monachis in anniversario Bertæ amitæ suæ, & luminaria exhibeat ecclesiæ sanctæ Sophiæ inferiori, & sanctæ Trinitatis superiori, sicut in privilegio ejusdem pii augusti de his omnibus facto continetur: ut quicquid ab eodem illustrissimo Cæsare tam de mobilibus, & immobilibus rebus, quam de thesauro collatum est, & in futuro conferetur, pro animæ suæ remediis firmum & inviolabile in perpetuum omnino consistat. Hujus rei gratia, quia eumdem sublimem imperatorem divino amore contactum pia egisse confidimus, congruis suggestionibus ejus favere volentes, decernimus, stabilimus, & apostolica auctoritate omnimodis confirmamus cuncta superius dicta immobilia loca cum nobilibus, seu famulis utriusque sexus, una cum thesauro ad usum & utilitatem supradictorum monachorum, utpote idem præstantissimus imperator augustali præcepto eidem monasterio ob salutem animæ suæ concessit, vel concessurus erit. Statuimus autem sub divini judicii obtestatione, & anathematis interdicto, ut nemini mortalium liceat quoquo modo aliquid dare de his omnibus a jure venerabilis nostri monasterii, vel utilitate monachorum auferre, alienare, subripere, aut per qualemcumque modum, vel argumentum subtrahere: sed omnia hæc, & quæ adhuc in thesauro ab ipso pio Cæsare vel ab aliis Deum timentibus in jus, dominium, vel utilitatem nostri venerabilis monasterii ac monachorum ibidem morantium conferentur, perennibus consistat omnino temporibus. Si quis autem, quod numquam optamus, contra hoc nostræ confirmationis præceptum, aliter agere non formidans, aliquid inde alienare, minuere, subtrahere, vel temerario ausu mutare præsumpserit, aut aliter ordinare, præter quod jam ordinatum est, tentaverit, vel in toto, vel in parte transgressor apparuerit; Dei omnipotentis judicio sciat se esse anathematis vinculis innodatum, & cum Diabolo, & ejus atrocissimis pompis; atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi; & cum impiis omnibus portionem habeat, & a regno Dei alienus existat. Qui verò pio in omnibus intuitu verus observator, & curator extiterit benedictionem, gratiam, & cælestem misericordiam, sive veniam delictorum suorum a justo judice Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Benedicti notarii regionarii, & sacro-sanctæ Romanæ ecclesiæ in mense januarii, indictione nona. Bene valete, quarto nonas Januarii, per manum Anastasii Bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ, anno Deo propitio pontificatus Domini Johannis quarto, imperatore domino piissimo perpetuo Augusto Carolo a Deo coronato magno imperatore anno primo, & post consulatum ejus anno primo, indictione nona.

II.

AD EPISCOPOS BRITANNIÆ.

Quid agendum de monachis ab abbate suo ordinatis.

Johannes servus servorum Dei episcopus Romanæ urbis, in Christo fratribus universis episcopis citerioris Britanniæ salutem in Christo & visitationem.

Ex Anecdot. Marten. to. III. col. 867.

QUia vice B. Petri apostolorum principis Domino Deo dignante omnium ecclesiarum curam suscepimus, sollicitudinem, qua uniuscujusque fides integra in eodem Domino reservetur, sine qua nullus ei placere valebit, ubique severe observare debemus, ideoque notum sit vobis quoniam carissimus frater noster Arduinus, sanctæ Turonensis ecclesiæ archiepiscopus, veniens ad apostolorum limina Romam oratum, interpellavit nos, quod jura sui archiepiscopatus, quæ ab antiquis temporibus per decreta sanctorum pontificum sanctæ Romanæ matris ecclesiæ suis prædecessoribus concessa & confirmata fuerunt, a vestro archiepiscopo & suis decessoribus per violentiam, & paganorum Normannorum contrarietatem sublata videntur, unde apostolica auctoritate vobis sciatis interdictum, ne illius ullo modo juri resistatis deinceps, de omnibus quæ prædictus archiepiscopus confirmat archiepiscopatui sui pertineri debere, quousque ille vester archiepiscopus, aut aliquis ex vobis cum Arduino archiepiscopo, sive cum suo suffraganeo, vel alio fideli misso ad nostram sanctam matrem ecclesiam veniat, ut ibi præcognitis causis inter vos & illum, quod æquum comprobabimus, diffiniatur, ad laudem Dei, & Domini nostri Jesu Christi. Quod si aliter quam jubemus contra voluntatem ejus feceritis, cognoscatis vosmetipsos Dei, & B. Petri principis apostolorum per nostræ humilitatis mandatum, auctoritate excommunicatos ab omni ecclesiastico officio.

Quod

ANNO CHRISTI 872.

Quod si vero debitam reverentiam circa prædictum fratrem nostrum observare vobis placuerit, secundum justitiæ decretum a S. Romana ecclesia statutum, permaneatis cum Dei benedictione in unitate nostræ catholicæ communionis. Interea sciant regni vestri homines maxime nobiliores nominatim Berengarius, & filius suus Conanus, & Hoel cum fratre suo Guerech, cum cæteris majoribus, ut si contra justitiam inobedientes fuerint huic nostræ jussioni, & contrarii seu rebelles extiterint prædicto fratri nostro Turonensi episcopo, sint & ipsi excommunicati, & nostra benedictione apostolica privati.

III.

AD TICINENSEM EPISCOPUM.

Archiepiscopalia insignia utenda concedit cum facultate vocandi ad suam Synodum archiepiscopos Ravennatensem, & Mediolanensem.

Joannes episcopus servus servorum Dei,

Reverendiss. Joanni S. Ticinensis ecclesiæ &c. in perpetuum.

Ex Ughell. in Paplensibus to. I. col.

SUpernæ miserationis ad hoc regiminis curam suscepimus, & apostolicæ miserationis sollicitudinem gerimus, ut juste precantium votis libenti animo habeamus, & libramine æquitatis cunctis in necessitatibus positis subvenire debeamus. Nam summæ sedis gerentes auctoritatem de venerabilium locorum stabilitate, quantum ex divino adjutorio possibilitas datur satagere debemus; hoc namque studio & divina placatur clementia, & laus, atque utilitas Christi ecclesiæ procuratur. Igitur postulante a nobis tua reverentia, quantum ea quæ ad stabilitatis integritatem, & ad profectum honoris sanctæ tuæ pertinere noscuntur ecclesiæ, cui ex divina largitate præesse dignosceris, enucleantor perficere studeamus, inclinati precibus tuis per hoc nostrum apostolicæ auctoritatis privilegium confirmamus tibi successoribusque tuis omnia privilegia tam sacrorum pontificum, quam gloriosorum Augustorum præcepta, quod pro honore sanctæ tuæ ecclesiæ, & rerum omnium mobilium, & immobilium stabilitate collata sunt; nec non & apostolica censura statuimus, ut secundum sacros canones, spiritu Dei conditos, clerici vel sanctimoniales, aut viduæ sub tua, tuæque ecclesiæ cura, & sollicitudine stare debeant, nullusque tam sacri ordinis prædictus honore, quam etiam secularium minister dignitatum, quocumque modo eos, easque ad publicum pertrahere judicium, aut ob hoc res illorum, illarumque in bannum ponere præsumant; sed æquo judicio, specialique præsentia tua, successorumque tuorum de quibuscumque causis, vel negociis, quæ secundum temporis qualitatem acciderint, justitiam, judiciumque faciant. Sancimus etiam, ut monasteria, quæ intra tuæ diœcesis fines consistunt, sub tuo, & eorum, qui tibi successerint, jure canonico permaneant in perpetuum videlicet, & consecratione abbatum, vel abbatissarum, & in eorum earumque criminum discussione; ita sane ut nulli in eisdem venerabilibus locis quoties opportunum fuerit sine tua, tuorumque successorum providentia, atque consensu fiat electio, sicut canonica jubet auctoritas, salvo scilicet in omnibus sedis Apostolicæ privilegio speciali; harumque tenore præcipientes, ut monasterium S. Donati fundatum a Luitprando episcopo, decessore tuo in loco, qui dicitur Scogialo, cum omnibus rebus mobilibus, & immobilibus secundum testamenti sui seriem collatis, & aliud monasterium S. Mariæ positum in Cariata, quæ juri ecclesiæ tuæ proculdubio & pertinere videntur, te, successoresque tuos perpetuis temporibus jurisdictionem tenere, habereque decernimus, & quamvis in alienis parrochiis consistant, apostolica jubemus auctoritate in omnibus, quæ ibi agenda, vel ordinanda erunt, liberam sine alicujus contradictione habeas potestatem; Presbyteros vero, & monachos prædictorum omnium Cœnobiorum ad tuum canonicum, prout ecclesiastica necessitas exegerit, sine alicujus contradictione statuimus venire concilium. Quod si aliqua in eisdem monasteriis præcepta canonicis in aliquo regulis obviare videntur, fuerint reperta, major hoc canonice factum illis habere auctoritatem decernimus. Ita etiam de cæmeteriis, quæ intra, vel extra civitatem Ticinen. consistunt, præcipimus, ut sub tuæ ecclesiæ cura, & potestate antistitis, absque alicujus controversia perpetuo maneant. Sancimus etiam apostolica auctoritate largiendo tibi tuisque successoribus crucem habere quocumque volueris ferre, pallium quoque similiter concedimus, nec non album equum coopertum equitare in ramis palmarum, & secunda feria post pascha. Sancimus etiam, ut secundum tenorem capituli decimi, quod synodali decreto Ravennæ statuimus per indictionem decimam, nullus unquam cujusque dignitatis aut potentiæ homo, quasi sub obtentu hospitalitatis, in tuo venerabili episcopio, aut in domibus sacerdotum tuorum, & omnium clericorum sine tua, tuorumque successorum voluntate applicare præsumat. His ita prælibatis decernimus, ut si humana contradictione tuæ sedis episcopus ex hoc mundo migraverit, de proprio clero quem idoneum præ cæteris clerus & populus repererit, potestatem habeat secundum statuta venerabilium Patrum, & Romanæ sedis antistitum, nulla seculari contradicente potentia eligendi episcopum. Quod si fortasse in eadem plebe (quod minime credimus) tantæ sedis honore dignus repertus non fuerit, tunc si alter de altera ecclesia canonice providendus est, consensu tamen & voluntate ipsius plebis nonnisi antea electus ordinetur antistes. Atque in his partibus mala molestaque consuetudine a quibusdam sacras leges ignorantibus Clericalis ordinis viros sub jugo servitutis post consecrationem teneri, famulosque velle vocari audivimus, quod dici nefas est. Volumus, atque expresse jubemus, ut sicut is, qui nullius unquam conditionis fuit, ita etiam & ille, cui ad hoc officium suscipiendum morum dignitas suf-

fra-

ANNO CHRISTI 872.

fragaverit nullius viri vinculo posthmodum teneatur adstrictus, Quia humana lege non debet arctari, quem divina gratia ad tantam sacri ordinis dignitatem provehere dignata est. Præcipimus etiam, ut in omnibus mobilibus & immobilibus, rebusque Sanctæ ecclesiæ pertinentibus, hominibus quoque utriusque sexus, tam liberis quam servis, nullam a quoquam contrarietatem, aut fortiam, nullam violentiam, aut invasionem absque legali calculo aliquibus fieri. Confirmamus etiam S. ecclesiæ tuæ Xenodochium fundatum intra Ticinen. civitatem juxta ecclesiam S. Mariæ, quæ dicitur Minor; quod filius noster Dominus Carolus imperator Augustus eidem ecclesiæ, a qua injuste subtractum fuerat, legaliter per præcepti sui pagimam restituere curavit, ut sibi jure, ac ditione tua, tuorumque successorum sine alicujus refragatione perpetualiter maneat; immunitatem etiam ipsius ecclesiæ secundum imperialia præcepta statuimus, & hoc nostro apostolico privilegio inconcussam, stabilemque manere jubemus. Si quis autem, temerario ausu contra hujus nostræ apostolicæ præceptionis seriem pie a nobis, & canonice promulgatam venire, agereque tentaverit, & omnia, quæ superius statuta fant, tuæ S. ecclesiæ fine tenus non observaverit, sciat se Domini nostri apostolorum principis Petri anathematis vinculo innodatum, & cum Diabolo, & ejus atrocissimis pompis, atque cum Juda traditore Domini Dei, & salvatoris nostri Jesu Christi, æterno incendio concremandum, & qui pro intuitu cujus, obediens atque observator hujus nostræ salutiferæ præceptionis extiterit, benedictionis gratiam, & cælestis retributionis æterna gaudia a justo judice Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Leonis Scriniarii S. R. E. in mense Septemb. bene valete. Datum est hoc nono Kal. Septembris, per manum Leonis episcopi missi & Apocrisiarii S. Sedis apostolicæ, imperante Dom. Carolo coronato magno imperatore. Et ut certius appareat hoc nostrum privilegium, & inconcussum permaneat, sigillo nostro jussimus insigniri. Anno II. post confulatum ejus anno II. indict. XI.

Zacharias humilis episcopus S. ecclesiæ Anagnien. in hoc privilegio consensi, & scripsi.

Petrus episcopus Forosempronien sis ecclesiæ in hoc privilegio consensi, & scripsi.

Laurentius humilis episcopus Campaniæ ecclesiæ consensi & scripsi.

Leo humilis Scrinarius & Notarius S. R. E. & cum jussione reverendiss. D. Joannis papæ scripsi, & aliis roborantibus protesti, & est sigillatum sigillo plumbeo magno impresso, habente imaginem sanctissimi olim papæ Joannis, cum literis infrascriptis similibus, videlicet: Joannes papa.

IV.

AD MONACHOS S. VEDASTI ATREBATENSIS.

Confirmat omnia contenta in diplomate Caroli imperatoris.

Johannes episcopus servus servorum Dei, fratribus monasterii B. Vedasti, quod vocatur Nobiliacus, vel Atrebat, ubi ipse S. Vedastus confessor Christi corpore quiescit in perpetuum.

Si utilitatibus servorum Dei piè consulimus, locaque Christo dicata apostolicis fulcimus sanctionibus, quo divini cultus servitores, inibi Deo vacantes, a turbinibus & variis tempestatibus sæcularium maniatur; excursibus, nihil hoc holocaustо gratius redemptori nostro creditmus offerendum. Qua de re luce clarius patet omnibus ecclesiæ filiis, quia carissimus filius noster Karolus rex, adiens limina beatissimorum apostolorum Petri & Pauli, honorifice a nobis exceptus, posquam solemniter vota regia persolvidet ad sepulchrum B. Petri, die nativitatis Domini, in ecclesia ipsius B. Petri apostolorum principis dignitatem imperialem per impositionem manuum nostrarum adeptus est. Dehinc non minus sincerè, quam Cdevotè a nobis expetit, ut B. Petri apostolorum principis, simque apostolatus nostri auctoritate decerneremus privilegium Romanæ, atque apostolicæ sedis stipulatione roboratum, fratribus jam dicti monasterii confessoris Christi Vedasti; per quod stabili jure, ac sine perturbatione possiderent claustrum ac prædictum monasterium, & omne quod ex per suum præceptum conscerat, ac Gallicanorum episcoporum decreto munisi fecerat. Hujus rei gratia, quia eumdem augustum divino contactum amore id fecisse perspexi, gratanter ejus petitionibus assentiun præbuimus, decernentes apostolica auctoritate, ea quæ hic inserta, habentur inconvulsa manere. Ad matriculam scilicet ecclesiæ Maisbodvillam, Baie, Senous, Herbodcisternam, Pomerias, Herlincurtem, & in Bominicurtem mansos, & cum Longobragio, Manium, Morisele, & Scelbogotheim, Jurentiacum, & in Dominicacurte mansum 1., & in Farreolo mansum 1. Ad necessaria vero fratrum, victus scilicet, & potus, medietatem vici, qui vocatur Hovavilla, & tabernam unam, Filicum dominicam curtem, Theuludum, Bigartium, Heenam-curtem, Bernevillam, Mediolanas, Pateas aquas, Angeli-curtem, vallis cum camba una, duobus molendinis, Stagnum, Saltiacum, Atiamentarias, Mast, Marcheim, Seringe-heim, precariam Emmonis, & Tangigardi. Ad eamdem vero villas sitas in pago Batua, quæ circumfluit Rhenus bicornis fluvius, his nominibus Rehxnam, Wifrum, una cum capella ibidem posita, Rotheim super fluvium Verfiam sitam. Item in altera Rotheim mansos VI. præterea etiam ultra Rhenum præfibatum fluvium mansos numero XXXVI. pariter cum silvis appendentibus. Deinde in pago Atrebatensi Athejas, Saltiacum

ANNO CHRISTI 872.

cum, Liniacum, Campanias, & in Fontanido mansos III. & in Lambras mansum I. & alterum in Hadas, & tabernam I. in vico monasterii. Ad portam Bernejam villam, & in Anzinio mansum I. cum molendino & in Enez mansos V. cum molendino & decimam omnis abbatiæ. Ad hospitale pauperum in Dagguvilla mansos VII. in Boneyam villam, & Lentfales mansio III. & quintam, partem omnis decimæ. Ad domum verò infirmorum omne thelonium ex mercato, & has villas quas pro remedio animæ suæ dedit, vel reddidit S. Vedasto, Fronellicurtem, Ciliacum, Lutofum montem, atque Tilgidum. Has ergo villas cum omnibus appendiciis, & rebilibus & mancipiis, quemadmodum per præcepti paginam ordinata fant, atque tradita, per nostri apostolatus auctoritatem sancimus, ut nulli mortalium liceat aliter ordinare, mutare, vel aliud quid quoquo modo exinde, vel parum agere, præter quod a sæpe dicto filio nostro piissimo augusto constitutum est; sed omnis ordinatio in arbitrio abbatis pendeat. Qui ergo ea quæ sancta atque apostolica fedes stabilivit pro nihilo duxerit, temerariaque ausu avaritiæ, diabolicæque cupiditatis instinctu qualitercumque violare tentaverit, si ex toto, aut ex parte transgressor apparuerit, B. Petri apostolorum principis, nostrique apostolatus auctoritate anathematis nexibus, ut fur, & sacrilegus astrictus, atque ab unitate matris Ecclesiæ & participatione corporis & sanguinis Christi sequestratus, cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi, & Diabolo ejusque atrocissimis pompis in tremendo die magni examinis sententiam damnationis accipiat. At qui his apostolicis constitutionibus fincero animo obtemperator extiterit, benedictionem, & misericordiam a Domino Jesu Christo percipiat, & partem, & societatem cum eis, quorum nomina sunt scripta in libro vitæ agni a constitutione Mundi. Amen.

Data per manus Anastasii primicerii anno primo imperii Karoli serenissimi augusti, & post confulatum ejus anno I. indictione VIII.

V.

AD ABBATEM, ET MONACHOS HERENSES.

Approbat donationem monasterii S. Porciani illis factam.

Johannes episcopus servus servorum Dei, Gerioni religioso abbati venerabili monasterii sanctæ Dei genitricis, semperque virginis Mariæ Domini nostri, & S. Viborati, ac per to eidem venerabili monasterio in perpetuum.

Ex spicileg. D. Acher. tom. III. pag. 331.

CONvenit apostolico modesamini pia religione pollentibus benevola compassione succurrere, porcentium animis alacri devotione impertiri assensum. Ex hoc enim

A

Ver. mansus. Mantenit col. 800.

B

C

D

E

F

CON-

ANNO CHRISTI 872.

CONCILIUM ROMANUM

In Adalgisum ducem Beneventanum, & pro sanciendis ecclesiasticæ disciplinæ capitibus nonnullis celebratum,

ANNO CHRISTI 872.

Anno 872. Joannis VIII. anno I.

REgino ad annum 872. hæc de concilio scribit: *Ludovicus imperator Romam venit, ibique conventum celebravit cum summo pontifice, multa super Adalgisi* (Beneventani ducis) *tyrannide conquestus est . . . . . Joannes papa imperatorem adjuravit, quo se obligatorem, authoritate Dei, & S. Petri absolvit, affirmans nihil obfuturum, quod ad mortis periculum evadendum coactus fecerat.* Hæc ille de rebus in eo concilio gestis. Ad illud forte concilium spectat ea sanctio de ecclesiarum possessionibus nemini, nisi quibus canones permittunt, concedendis, quam idem Joannes in canone II. concilii Tricassini II. olim, prioris anno ordinationis suæ, edidisse se affirmat his verbis: *Ut sit illud primo anno ordinationis nostræ apud Beatum Petrum apostolum constitutum.*

CONCILIUM ROMANUM

In quo de eligendo Carolo Calvo ad imperium deliberatum est,

Anno 875.

Anno 875. LUdovico Augusto fatis jam functo, Joannes VIII. pontifex de assumendo ad imperium Carolo Calvo, cujus ope contra irruptiones Saracenorum indigebat, cogitare cœpit. Quare per literas illum invitavit, ut Romam imperiale diadema suscepturus veniret. Secundum hæc, in frequenti episcoporum concilio rem totam proposuit, simulque cum patribus illis statuit, ut quoadusque Carolus imperialis confecrationis causa abfuisset, nonnetcur Ludovicus Germaniæ rex, episque filii, ne quid in hæreditatem defuncti imperatoris Caroli incommodum, tentarent. Ira vifum ab omnibus, cujus sanctionis authoritate, Caroli jam Romæ agentis & ad imperium assumpto, expeditæ sunt ea de re literæ Joannis ad Ludovicum, & episcopos in regno ejus constitutos, quæ extant inter epistolas Joannis Labbeanas num. 315. 318. & 319. Concilii hujus, quod fuisse collectores admirer, mentio perspicua extat in altera editione concilii Pontigonensis, quam exhibet Labbeus tom. XI. pag. 289. Venet. edit. Hæc enim ibi: *Congregata igitur in urbe Roma sancta synodo ante adventum prædicti Domini imperatoris &c.*

AD CONCILIUM TICINENSE

Anno 876. habitum

ADDITIO.

Anno 876. NE quid omittam in re conciliari, si quæ forte addenda alicubi offendi, concilio huic Ticinensi hæc addo ex Hugone Flaviacensi in chronico: *concilium habuit Carolus in Ticinensi palatio, cui interfuit Berhardus Viridunensis. Damnati & depositi sunt, ... & . . . . . ricensis, Agelmarus Alvernensis . . . . . Lingonensis.*

ROMANUM CONCILIUM

Quo Formosi Portuensi dies dicta,

Anno 876. celebratum.

Anno 876. NEgari non potest Synodum aliquam Romæ convenisse, in qua dies dicta fuerit Formosi Portuensi episcopo, exteriisque dein in synodo Pontmiacensi pariter damnatis. Id non obscure prodit Joannes VIII. in epistola, quæ est ordine 319. in qua scribit vocasse se reos illos, ut prid. Kal. Aprilis indict. 9. ideft hoc eodem anno 876. ad causam suam defendendam venirent. Quibus parere recusantibus, *Synodum*, ait pontifex, *convavimus, & post regulares allocutiones, sententiam in eos protulimus.* Epistolam hanc præsenti anno datam fuisse, ex ipso ejus contextu liquet, & Pagius hic num. 5. admittit. Addit autem in ea pontifex, se in ea synodo allum terminum dierum decem præscripsisse reis, ut causam suam dicturi venirent. Terminus vero ille definite, inquit, pon-

ANNO CHRISTI 877.

pontifex die III. *Kal. Maii præsentis nonæ indictionis*. Ex quo intelligimus synodum celebratam fuisse medio circiter aprili hujus anni, & epistolam hanc, vel in ipsa synodo vel statim ea absoluta datam, consignatur enim XI. *Kal. Maii*.

ANNO CHRISTI 877.

COLONIENSIS SYNODUS

In qua constituitur Alfridi Hildesheimensis episcopi pro confessio Assidensi SS. Virginum cœnobio approbatur,

Anno 877. coacta.

COloniensis provinciæ episcopi anno 877. ad civitatem metropolim convenerunt, ut novi templi S. Petri recens construeti dedicationem peragerent. Ea occasione Aldefridus Hildesnesheimensis episcopus conditi a se in diœcesi sua Partenensis Esnedensis in honorem B. M. V. & SS. Cosmæ & Damiani diploma, quo & latifundia sanctimonialibus illis assignatur, & alia quædam in commodum commune disposita, Patribus illis approbandum exhibuit. Diploma ipsum ex autographo a publico Tabellione descriptum Lunigius in Spicilegio ecclesiastico exhibuit, adjectis ex iisdem autographis tabulis Patrum illorum in violatores constitutionis illius anathematifmis. Ex eo vero nos hic recitamus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. *Alfridus*, Dei dispositione providentia Hildemesshemensis ecclesiæ antistes. Cum inter imnenfas Dei patris misericiones, quibus humanum genus gratuita pietate relevare dignatur, præcipue ea, quæ conultat consubstantialem, & consempiternum ejus Filium pro nobis incarnatum, & crucifixum fuisse ad memoriam reducere; circa me vero specialiter divinas bonitatis ejus non sine admiratione perpendere, qui me nullis exigentibus meritis de sordibus levatum, sua gratia inter principes ecclesiæ consedere, & solium *generis* facile, *mentis* ejus beneficiis ingratus appareremn, quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi, diu multumque mecum cogitare cœpi. Tandem itaque ex divina, ut credo, inspiratione occurrit animo sanctissimam, & semper virginem Mariam unicum ac singulare præsidium peccatorum post Dominum esse, cui fi quid voluntarius impenderem, id & Deo fore gratum, & animæ meæ ejus procinctanditus meritis arbitratus sum profuturum. Quitulante itaque Dei gratia in prædicto meo quod Assidæ vocatur, in honore sanctæ, & individuæ Trinitatis consecratam, sandæque semper Virgini Mariæ & sandis martyribus Cosmæ, & Damiano dicata ecclesiam ex his, quæ Deo donante possidebam, constraxi, in qua ad immaculatum sacrificium sanctimoniæ animæ, qua Ecdem possessionis adjecti, aut ipse vivens, corporis Deo in condis & spiritus contritione offerendum sanctimonialium congregationem coadunandam, eique vidus & vestitus necessaria providere, spiritualem quoque matrem, quæ regulariter præsideat, eidem ex eadem præficere curavi. Ne vero post mei excessum futuris seculis de electione abbatissæ dissensio oriatur, ex decreto papæ Sergii, & ejus successoris Adriani sanctum est, & eorum privilegiis confirmatum, ut nec precio nec ullo omnino unquam modo alicrius congregationis sanctimonialis supradictis sanctimonialibus præponatur; sed quacumque ex illarum & in Dei servitio pacifima, & in ejusdem ecclesiæ rebus juste dis ponendis aptissima repertetur, hæc ex communi omnium ibidem Deo famulantium electione secundum Dei timorem suis sororibus præficiatur. Quod autem consuetudinarium pus tam supradictis sororibus, quam clericis ibidem servientibus in administrandis suis rebus imposuerim, & perpetualiter observandum velim, paucis absolvam: possessiones ecclesiæ traditas sive tradendas indesiores, & exteriores tam mobiles, quam immobiles cum consilio Deum timentium suranna cum diligentia abbatissa procuret, redituque earum tam in fua, quam in forotum æquabili distribuat utilitate; id fummopere curans, ut pore Deo rationem redditura, ut de communibus earum rebus nec unam minimam prærbendam absque earum consilio vel utilitate alicui tradat, ne, quod absit, penuria familiaris rei urgente ruptis sanctimoniæ habenis libcrius, hæc & illac absque Dei timore vagetur, & qua vero sanctimonialis ibidem habeat propriam domum, aut aliquod ædificium, vel a se emptum, vel dono sibi datum, vel aliquos ex undisher juste acquisitas, nihil omnino ex omnibus supradictis, neque abbatissa, neque aliquis ei auferat, neque ullo modo auferendum ei fuadeat, sed eadem sanctimonialis libero arbitrio tam domum, & cunsta, quæ inibi possidet, foriori sue, vel amico ad candem eccleiam pertinent, absque ullius contradictione, sive morti sue proximæ, sive vivæ, quicunque modo voluerit, tradat. Idipsum vero & clericis ibidem constitutimus servientibus: si quis autem eorum aliquam ecclesiæ possessionem, Abbatissa largiente, susceperit, tali susciplat conditione, ut post ejus obitum eandem possessionem ecclesia absque ullius contradictione susciplat, retituitis prius omnibus, tam mobilibus, quam immobilibus rebus, quæ in illa esse videbantur ea die, qua ipse eam suscepit; cetera vero, quæ in eadem possessione adjecti ponuit, aut ipse vivens, prout voluerit disponat, aut alius amicorum ejus post illius mortem pro salute animæ ejus distribuat. Constituimus etiam, ut nullus hominum vel advocato, aliquis, aliquam jurisdictionem in civitate prænominata habeat, excepta abbatissa Assidiensi præter in truncatione manum, vel armorum proclamatione. Anno Incarnationis Dominicæ DCCC. septuagesimo septimo, sub

ANNO CHRISTI 878.

piissimo rege Ludovico, anno imperii ejus tredecimo sexto, apud Coloniam civitatem, quinto Kalendarum Octobrium in ipsa die dedicationis Basilicæ sancti Petri.

Ego Alfridus episcopus hoc privilegium coram Domino Wiliberto prædictæ civitatis archiepiscopo recitavi, nec non & coram Luiberto Maguntiacensi archiepiscopo, & Bertolfo Trevirensi archiepiscopo, & Bernardo Virdunensi episcopo, atque Theodorico Mindenensi episcopo & Geralfo Firdensi episcopo, & Luihardo Paderborn. episcopo, atque Hildrigino Halverstadensi episcopo, & Ludolpho Munigernadensi episcopo, & Ochiboldo Trajectensi episcopo, & coram Luckberto Osnabrugensi episcopo, nec non & coram aliis compluribus facti ordinis viris, qui ad supradictæ ecclesiæ dedicationem convenerant. Prælecto itaque hoc privilegio in omnium supradictorum conspectu, acclamantibus omnibus, ita hanc constitutionem *falubriter*, atque ornabiliter inftituram, ut *non* modo addi, verum & jam aliquid demi *damnosum* videretur, omnes unanimiter hujus confcripta aliquo modo, ingenio violatorem in perpetui anathematis foveam detrusimus, univerſis mecum uno ore clamantibus: *ex auctoritate* Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti & sanctorum apostolorum excommunicamus & anathematizamus omnes, qui sua presumptione, vel aliquo malo ingenio hanc constitutionem scienter violare præsumpserint, eos omnes, & corum consentaneos a consortio Dei sequestramus. Ita ut non habeant partem cum eo, neque cum sanctis ejus, delentur de libro Dei, & cum justis non scribantur; obscurentur oculi eorum ut videant, aures eorum & nares fic obstruantur, ut non audiant, neque olfaciant, guſtus corum & tactus inutiles fiant. Deſerat Deus, & migrare faciat de tabernaculis eorum, & evellat radicem eorum de terra viventium, veniat mors super illos, & deſcendant in infernum viventes, prævaleant super eos peccatores, & Diabolus ſter a dextris eorum, & oratio eorum fiat in peccatum, & dies eorum pauci, mendicent, & deijciantur de habitationibus ſuis, & dicipiant alieni labores eorum; clament ad Deum, & non miſereatur eorum, fed potius diſperdat de terra memoriam eorum; induantur perpetua confuſione, & reverentia, ſint inter miſeros miſerrimi, & inter perditos peditiſſimi; induant hanc maledictionem ſicut veſtimentum, & intret ſicut aqua inter cutem eorum, & ſicut oleum in oſſibus eorum; ſat eis ſicut veſtimentum, quo operientur, & ſicut zona, qua præcingentur, & in Dei judicio primi detrudentur in ignem æternum, ubi vermis eorum non extinguatur, fed crucientur cum Diabolo, & angelis ejus fine: annuente Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNO CHRISTI 878.

IN HOC DIPLOMA MABILLONII CENSURA.

In Annal. Ord. S. B. ad hunc an.

Nicolaus Scherenus privilegium refert Asnidenſi parthenoni, ut prædenditur, concilium in Synodo Coloniensi anni DCCC-LXXIII. ab Alfrido epiſcopo in quo it, ſe in prædiolo ſuo, quod Asnide vocatur in honorem ſanctæ, & individuæ Trinitatis, ſanctæque ſemper V. Mariæ, & ſanctis martyribus Coſmæ, & Damiano dicatum eccleſiam conſtruxiſſe, ubi congregationem ſanctimonialium adunaverit ſub abbatiſſæ regimine, quam nec preces, nec pretio eligi, aut inſtitui edicit ſecundum ſanctionem Sergii papæ, ejuſque ſucceſſoris Adriani, conceſſa ejus loci ſanctimonialibus libera rerum ſuarum, domorum, & ædificiorum proprietate, & de iis diſponendi facultate, quod ut quidem regulæ Aquisgranenſis canonicabus indulget. Quare id ſerius fabricatum veriſimillimum eſt in gratiam canonicarum, quæ ex monachabus factæ ſunt. Neque enim prope fidem eſt, Alfridum, ex monacho epiſcopum, alterius inſtituti, quam monaſtici ſanctimonialeſ in loco ab ſe exſtructo collocaſſe.

ROMANUM COUNCILIUM

A Joanne VIII. papa, & plurimis ex Italia epiſcopis celebratum,

Anno 878.

Anno 878.

LAmbertus Spoletanorum dux Romanam urbem inteſtis armis invaſit, occupatamque aliquandiu tenuit, manus interim, nec a laicis, neque a clero, nec dein a rebus ſacris abſtinens. Quam indignitatem ægerrime ferens Joannes VIII. pontifex, primo quidem amovere tyrannum blandiriis & pollicitationibus adnitus eſt. Dein vero erepta ex præſenti malo urbe, ſed pejora in futurum pertimeſcente, idem pontifex auxilium validum imploratus ire in Galliam diſpoſuit. Prius tamen plurimis Italiæ epiſcopis ad Romanum convocatis in eccleſia ſive beati Petri, ut ipſe Joannes in allocutione ad ſynodum Tricaſſinam II. narrat, ſive in eccleſia B. Pauli, ut ipſe in epiſtola LXXXIV. ad Joannem archiepiſcopum Ravennatem, ſcribit, ſive femel in illa, iterum vero in iſta, Lambertum & Adalbertum comites ſolemni lata excommunicatione damnavit, quam ſententiam in ipſis templi valvis ſcribendam ad perpetuam impii ſceleris deteſtationem curavit. Synodi hujus, cujus alias mentio nulla ſuccurrit, meminit idem Joannes, in eadem, quam innui ad Patres Tricaſſinæ ſynodi adlocutione, his verbis: *In eccleſia beati Petri apoſtoli una cum epiſcopis, & confratribus noſtris Italicis excommunicavimus; & quia*

ANNO CHRISTI 879. 880.

quia in his perſeveraverunt, chriſtianæ communionis immunes eſſe decrevimus. Quodque decretum in prædicta B. Petri eccleſia ſcribptum, ut ingredientes, & exeuntes legant, & doleant, eoſque anathematizatos teneant, poſtumus. Hæc Joannes de concilio hoc Romano, alias ignoto. De anno, quod ambiga-

ANNO CHRISTI 879. 880.

mus, nihil ſuccurrit: ex epiſtolis enim Joannis, & ex Almoino conſtat Lambertum anno 878. Romanam urbem invaſiſſe, eodemque anno pontificem, pronunciato prius tyrannum anathemate, in Gallias ad concilium Trecenſe perrexiſſe.

HIEROSOLYMITANA, ANTIOCHENA, ET ALEXANDRINA SYNODUS

Pro Photii reſtitutione in cathedra CPtana,

Anno 879. celebratæ.

Anno 879.

SAnctio Ignatio patriarcha CPtano ad ſuperos jam tranſlato, Photius, qui jam antea Baſilii imperatoris favorem aucupatus fuerat, facile ſe in vacuam ſedem intruſerat. Intelligens vero fraſtra ſe omnia moliturum, quandiu Oecumenici concilii VIII. depoſitio valeret, omnem conatule operam ut canonice abrogaretur. Quoniam vero difficile noſcebat ſanctionem omnium patriarchalium ſedium conſenſu ſanciram, everteret, niſi ab iiſdem patriarchalibus ſedibus ea quibus lata fuerat, antiquaretur; ideo totam operam ſuam in eam rem convertit. Ex a Romano quidem pontifice id ægrius impetratum; nullo vero negocio a patriarchis Alexandrino, Antiocheno, & Hieroſolymitano, qui, cum ſub Saracenorum jugo agerent oppreſſi, ope Græci imperatoris ad ſuas ærumnas ſublevandas indigebant. Quare vix ab imperatore & Photio requiſiti, ſtatim ſingulî feorſum ecoacta ſynodo in reſtitutionem Photii plenis votis convenerunt. Singulæ illorum ſynodicæ ad Photium, & imperatorem tranſmiſſæ in conciliabulo CPtano Photii anno 879. addiſſentibus Joannis VIII. papæ legatis, recitatæ ſunt.

CONCILIUM MEDIOLANENSE

Sub Anſperto Mediolanenſi archiepiſcopo & ſuffraganeis ad reprimendas Attonis cujuſdam ſacrilegas uſurpationes,

Circa annum 880. celebratum.

Anno 880. circ.

ATtonius quidam, homo impius & potens, gravia nonnulla & impia in res eccleſiæ Mediolanenſis intulerat; quâ de re ab Anſperto Mediolanenſi præſule frequenter admonitus atque reprehenſus, numquam tamen manus abſtinuit. Quare Anſpertus convocato ſuffraganeorum concilio eccleſiaſtico anathemati devovendum illum cenſuit. Sed neque eo frano coercitus, ad Joannem VIII. papam ab eodem archiepiſcopo delatus eſt, qui datis ad eumdem Attonium literis, minitatus eſt ſe confirmaturum ſententiam præſulis ſui, ni reſipiſceret. Rem gotam in eadem epiſtola, quæ eſt 272. nar-

rat pontifex, ubi & ejuſdem concilii, alias ignoti, ſubſcripta meminit his verbis: *Poſt correctionem una cum venerabilium corepiſcoporum cœtu a ſacroſanctî corporis & ſanguinis Domini communione ſeparavit.* Et infra: *ſecundum jam dictî confratris noſtri, & epiſcoporum ſententiam &c.* Signatur epiſtola die XV. Kal. maii indictione XIV. ideſt anno 881. ex quo arguere licet anno forte præcedenti 880. vel priori 879. in Attonium ſententiam Concilium Mediolanenſe tuliſſe, quam ſperrens ad pontificem delatus eſt.

AD PSEUDO-SYNODUM PHOTIANAM

anno 879. habitam

ADDITIO.

COnstantinopolitanam illam Synodum, in qua Photius sedi patriarchali redditus est authoritate Joannis VIII. papæ, qui ea de re literas & nuntios ad urbem principem misit, ex Græco codice Vaticano Bessarion detexit, aliorumque excerpta passim exhibuit. Integra illa acta Græco-Latina Harduinus dedit, ex quo in collectionem Veneto-Labbeanam transiervnt tom. XI. pag. 348. In his actione II. recitantur literæ Joannis papæ VIII. ad Basilium, Leonem, & Alexandrum imperatores CPtanos directæ, quibus ea fingebantur quæ præsthanda confecerat, ut restitutio Photii a se admitteretur, recipereturque. Baronius has ipsas literas Græcæbidem recitatas, conferens cum Latina epistola, quæ legitur in registro epistolarum ejusdem pontificis num. CXCIX. quam epistolam ipsissimam esse a Joanne tunc missam judicabat, discrepantem in multis utrumque ecteypum animadvertit. Quare suspicatus eth a Photio Latinam Joannis epistolam, dum a se Græce redderetur, vitiatam, mutilatam, interpolatamque fuisse. Idem de Photio judicium latum est ab omnibus, quotquot post Baronium scripserunt; nec ego illum plane abfolverem. Nescio tamen nunquid pro libertando a doli crimine Photio valere aliquid possit, quod fatim subdit: Ivo Carnotensis notus sæculi XII. ineuntis scriptor, epistolam dedit, inscripsam: *De intelligentia, & dispensatione ecclesiasticæ disciplinæ*, quæ eth in editione Jureti, Epith. 184. in ea vero longum ex epistola hac Joannis VIII. fragmentum Latinum recitat, ibique omnes variantes exhibentur, quibus Græcus epistolæ textus a Latine interpretes discrepat. Ex hoc vero alterutrum confequatur oportet; five Ivonis ætate Latinam quandam versionem Græcorum actuum hujus concilii tevulgatam obtinuisse, five Latinam aliquam epistolam Joannis tunc fupetfuisse, iis plane omnibus, quæ in Græca legubtur, cohærentem, quam Joannes ipse papa priorem illam, quæ in ejus registro legitur, fcripserit, quam secundam epistolam Græcus interpres fideliter licet non de verbo ad verbum, fed paraphraſtice potius expreſſerit. Id potius malaverim, quam illud; neque enim vetus aliqua eorum actorum versio five reperta eth unquam, five ab antiquo aliquo scriptore commemorata est. Utcunque res habeat fese, juvat integrum illud fragmentum, ex eadem Ivonis epistola hic repræſentare, admonendo prius lectores, Ivonem hic, ficut alias fæpe, non eorum quidem literarum feriem exhibuiſſe, fed excerpta hinc inde ex singulis ejusdem paragraphis carpſiſſe, fervatis quidem ipſis fcriptoris verbis, fed pluribus peridis omiſſis.

Joannes papa VIII. Photium neophitum a papa Nicolao deputatum interveniri Augustorum Basilii, Leonis, Alexandri in patriar-

chatu CPtano restituit, scribens præcisis Augustis in hac verba.

Scripsitis nobis, dilectiſſimi, ut apoſtolica & compaſſionis viſcera aperiens, omnes qui in ecclesia, quæ apud vos eth, correctionibus subjacent, recipiamus, pacique & unanimitati ſtudentes, ipſum domnum Photium archiepiſcopum communicantem nobis in ſummam Sacerdotum dignitatem & honorem patriarchatus reſtituimus, ne diutius ecclesia Dominı a ſchiſmate & ſcandalo contuibata permaneat. Nos ergo petitionem veſtram, ut juſtam & Deo placentem amplexi, & opportunum tempus, quod diu dilideravimus vos inveniſſe gaviſi, miſimus apocrifiarios noſtros, voluntatem veſtram, complere, quamvis pietas veſtra antequam advenirent, ipſum virum *præoccupaverit involenter reſtituere*. (*a*) Quod tamen & nos liberenter recipimus, & quamvis hoc faciendi præceſtem habentes, non tamen ex poteſtate noſtra eum reſtituere volumus, ſed ex apoſtolicis decretis, & paternis conſtitutionibus teſtimonia proferemus, non leges & ecclesiæ antiquitus datas ſolventes, ſed in quibus gratiarum diligentia inconvertibiliter obſervatus, eccleſiæ corpus eveſlit, & diſſipat, ad utilitatem ejus omnia reducere cupientes. Synodus enim Nicæna ſecundo capitulo dicit: Quoniam frequenter ſive ex neceſſitate five aliquo quoliſet modo tranſgredi contingit homines eccleſiaſticos canones; & papa Gelaſius dicit: *Quoniam ubi necessitas non eſt, inconvertibilia manenat ſanctorum patrum decreta*. Et ſanctiſſimus papa Leo in eodem ſpiritu præcipit dicens: *Ubi neceſſitas eſt, nullo modo violentur ſanctorum patrum ſtatuta. Ubi verò neceſſitas fuerit ad utilitatem eccleſiæ, qui præſtatum habet, ea diſponit*. Ex neceſſitate enim fit imitatio Petri. Et Felix papa: *Contemplare oportet, quod ubi occurrerit neceſſitas, ſæpè conſtitutiones patrum tranſgrediuntur*. Et Carthaginenſis Synodus XXXV. capitulo dicitur: *Precipimus, ut clerici rurſus in eccleſiam recipiantur, quamvis primum in ſynodo ubipiſtis fuerint*; ſynodus enim ſynodum ſolvit propter inimitatem, & pacem eccleſiæ. Et Innocentius papa dicit V. capitulo. *Qui promoti ſunt a honoſo hæretico, recipiantur ſtverum, ne ſcandala in eccleſia pullulent*. Non ſolum autem pro hæreſi depoſitis, ſed & pro ſedes hæc, paci eccleſiaſticæ ſtudens, adjucorii manum porrexit, ſed & orthodoxis ſacerdotibus, & patriarchis ad eam confugientibus, ſicut & nunc Photius fecit, uſitata miſeratione ſubvenit. Noſtis enim quod magnum Athanaſium epiſcopum, & Cyrillum, & Polycronium Jeroſolymitanos, & Joannem, quem charitas noſtra Chryſoſtomum vocat, & Flavianum a ſynodo depoſitos apoſtolica ſedes in priſtinum honorem reſtituit. Si ergo qui a Donatiſtis & Bono-

ANNO CHRISTI 881. &c.

ſo ordinati, & a liminibus orthodoxæ eccleſiæ a ſynodo plenaria ſequeſtrati, ab alia ſynodo recipiuntur, & in catalogo Sacerdotum habentur, ne eccleſia diminutionem vel diviſionem patiatur; quanto magis orthodoxæ fidei viros & immaculatæ vitæ non oportet contemnere, ſed ad priſtinum honorem revocare? Sicut enim apoſtolica ſedes, & ſemel accipiens claves regni Cælorum a primo & magno pontifice Jeſu Chriſto per principem apoſtolorum Petrum, dicente ad eum: *tibi dabo claves regni Cælorum, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum in cœlis*, (*a*) habens potestatem univerſaliter ligandi & ſolvendi, & ſecundum Hieremiam evellendi, & plantandi. (*b*) Et propter hoc & nos ejusdem, poteſtate Principis Apoſtolorum Petri utentes cum omni Eccleſia noſtra mandamus vobis, & SS. fratribus veſtris patriarchis Alexandrino, Antiochino & Jeroſolymitano, & cæteris Epiſcopis, & omni plenitudini Chriſtianæ Eccleſiæ ſecundum petitionem veſtram, Photium (*c*) patriarcham fratrem, & facerdotem noſtrum nos in communionem recipere. Item recipite eum ſine excuſatione. Nullus excuſet ſe pro ſynodis contra eum peractis. Nullus ſanctorum prædeceſſorum, eorum Nicolai, & Adriani ſententias contra eum caufetur. Do ipſo enim ſurreptum eſt illis. (*d*) Nullus contra eum ſubſcriptiones noſtras occaſionem ſchiſmatis habeat. Omnia enim ut infecta, & irrita facimus;

(a) Matth. 16.

(b) Jerem. 1. 10.

(c) Hic plura ſunt ex ſententia Photii additamenta.

(d) Hæc item ſunt additi. tia conſuta Baronius.

(a) Baronius eſt ex ſententia Photii, Bareriusque, quod ſtatuat, quamvis

ANNO CHRISTI 881. &c.

& quæcumque ſunt contra eum in manibus Principis apoſtolorum ponimus, & per eum in humeris Jeſu Chriſti Agni Dei qui tollit peccata mundi. Item & hoc confirmare vos volumus, ut poſt mortem Photii fratris noſtri nullus ex dignitate mundana ad Pontificalem honorem aſcendat; ſed ex presbyteris cardinalibus ejusdem Eccleſiæ, vel ex diaconibus, aut ex aliis ſacerdotibus, qui ſub eccleſia Conſtantinopolitana conſiſtunt. Item & quoniam nec, poſt paces eccleſiæ ſpoliciti, Photium fratrem noſtrum ſuſcepimus, ſicut & Adrianus papa Tharaſium, nullum, contuere canonicum ſuum. Privilegia enim paucorum communem legem non faciunt. Si quis vero tale quid amodo facere præſumpſerit, ſine venia erit. Ita e quoque tunc ſtatuit (e) Nec antiquis regulis præſtitutum, ut nullus qui ef- forte de ſuo fet in clero extraneorum conſortium habe. Nec adjuret mulierum, ſed extram tantum, quæ oculum ſuſpicionem excluderent; Beatus Papa Gregorius hunc rigorem ita modificavit clericis Anglorum, ut ſi qui eſſent extraſacris ordines conſtituti, qui ſe continere non poſſent, uxores fortirentur, & ſtipendia ſua foris acciperent. Inteſligens leviorem eſſe caſum, ſi ruentes conjugali, vinculo exciperentur, quam ſi vago concubitu interminare ibidinis vorago ſine abſorberentur. Sic aliæ diſpenſationes ſalubri deliberatione admiſſe, ceſſante neceſſitate debere & ipſe ceſſare.

ROMANÆ SYNODI TRES

A Joanne VIII. Marino I. & Stephano V. in Photium habita anno 881. - 883. & 884.

COnſtat inter omnes, Romanos tres hoſce pontifices Photium patriarchali ſolio reſtituiſſe iterum atque iterum everſiſſe. Sed id ab illis præſtitum in fynodis, ea de re coactis, quarnquam omnes facile admiſſe ren credo, nemo tamen ſibi affirmandum huc uſque cenſuit. Cujus cunctationis cauſa ex eo repetenda eſt, quod nemo veterum de Romanis Synodis ea de cauſa coactis quidquam mutiveric. Neque ego ſine veteri auctore quidquam ea in re audeerem; quare ut hoc affirmem facit & rei gravitas, quæ synodum poſcebat, & inſcriptio Græculi illius, qui epiſtolarum Nicolai, Adriani, Joannis, Marini, Stephani, & Formoſi epitomen de-

(e) Hæc

RAVENNATENSE CONCILIUM, seu CONVENTUS

A Joanne VIII. Carolo Crasso imperatore præsente,

Anno 882. idibus Februarii celebratus.

QUanquam de hoc concilio nihil alicubi sub expresso concilii nomine reperi; cum tamen ex diplomate Caroli Crassi, mox recitando, constet anno 882. idibus Februarii Joannem VIII. pontificem Ravennam cum imperatore se contulisse, eodemque convenisse *cœtum multorum venerabilium episcoporum*; ibique habitum fuisse *concilium generale*; nihil temere me facturum existimavi, si cœtum hunc sacrum, concilii nomine appellaverim. In eo igitur seu conventu seu concilio sequentia duo Caroli Crassi imperatoris diplomata data sunt, quæ recitat Ughellius Ital. sacr. in Brugnatensibus tom. IV. pag. 981. & in Regio Lepidi episcopis tom. II. col. 251. nov. edit. His vero & aliud adiicio ejusdem Caroli imperatoris diploma in eodem seu conventu, seu concilio Ravennatensi datum, in quo decretum pro immunitate ecclesiarum generatim omnium, & Aretinæ præsertim fertur; quam constitutionem, & sua, & episcoporum secum ibidem præsentium, ac denique Principum imperii authoritate sancitam, asserit. Postremum hoc diploma datur ex Muratorio in *Antiquit. Ital. tom. I. col. 869.* Idem, quod Muratorius in gratiam Aretinæ ecclesiæ affert Caroli imperatoris documentum; idem inquam, exhibet Ughellius tom. V. pag. 722. pro Veronensibus; nisi quod ubi apud Muratorium legitur *Aretinæ ecclesiæ*, Ughellius habet *Veronensis*. Cæterum in diplomate Muratorii legendum est pro anno 883. annus 882. cum illum ferat indictio XV. idemque recte signet Ughellianum diploma.

PRÆCEPTUM CAROLI CRASSI

Pro Brumacensi Abbatia.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Carolus divina favente clementia Imperator Augustus. Si petitionibus servorum Dei justis, & rationabilibus annuimus, & necessitudines injustas sublevamus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem pertinere confidimus, quia decet imperiale fastigium sibi subditis partes oppressas objecta erigendo, & ad proprium, Deo favente, statum reintegrando perducere. Quapropter omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ animarum præsentium scilicet, & futurarum comperiatur industria, quia venientibus nobis Ravennam ad colloquium spiritualiter nostri Joannis videlicet summi Romani Pontificis, & universaliter Papæ, pervenit ad nostram notitiam cum eodem Pontifice vero.... Petrus de monasterio Brumen. proclamantes sibi illatis superstitionibus a seculari & publica potestate, ita ut, contempto timore Dei, & abjecta jussa Domini Luitprandi, & Racchis, seu & Ridulphi, nec non & Gregorii Papæ interdicta, seu Desiderii Regum prædecessorum nostrorum, ita ut Ecclesia, seu ecclesiastica prædia, & placita teneant, & districtiones in liberos massarios super ecclesiastica res residentes, & servos Aldiones, tributa faciant ab eis, & exigant decimationes, & censum, donationes, & angarias, & operas, quod non solum Ecclesiæ filiis, sed Deo odibiles credimus, qui talem violentiam apud Christianos faciunt. Ideoque omnium fidelium nostrorum notum sit in concilium generale Dei nostri, atque Imperiali auctoritate omnes has superstitiones, & importunas funditus violentias ab hoc hodierno die deinceps abolendas, in vobis omnibus decernimus statuentes, ut in S. Brumensi Ecclesia nullus Episcopus, nullus dux, comesque, nullus Judex, vel quilibet indicet judiciariæ potestatis personam, tam Imperialibus, quamque, & reliquorum hominum, non audeat de omnibus rebus prædicti monasterii placita tenere in massanos aut colonos liberos, aut aldiones, vel servos quoscumque residentes super res ad prædictam Ecclesiam pertinentes quibuslibet modis distringere, pignorare, aut angariare, census, decimationes, & denaria exigere quoquo modo præsumant, nisi sicut constituit Gregorius PP. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ censum redendum denariorum octo, & candela duo, sed liberos massanos, vel crimanos, quos legales coactio exigere, quærere placitum per patronum, vel advocatum adducat, ut legalis distinctio legalem intentionem finem imponant. Hæc vero nostra imperialis institutio tam episcoporum quique, & comitum, seu & reliquorum fidelium nostrorum generaliter promulgata, & sancta auctoritas notum sit in toto Regno Romanorum Deo favente per infinita tempora proprium robur obtineat, nullique temeratori impune eam contemnere facultas existat, manu propria subterfirmavimus, & annulli nostri impositione insigniri jussimus, quas si quis vitiare præsumpserit 100. lib. auri se compositurum cognoscat, mediet. Ecclesiæ vel monast. cui videntiam intulerit, & mediet. palatio nostro.

l. violentiam.

Signum † Domini Caroli Imperatoris

Vualde Notarius ad vicem Luitvardi Archicancellarii recognovit.

Dat. 15. Kal. Martii anno Incarn. Domini 882. Indi. 15. anno vero piissimi Imperat. Caroli 2. ad Ravennam in Dei nomine. Amen.

„ Act. Placentinus Notarius Sacri Palatii „ suprascripti privil. exemplar transcripsi, „ & exemplicavi ab authenticis publicis sigil- „ lis vetustissimis cereis sigillatis sicut in eis „ vidi, & legi. Et hæc cum eisdem auscultavi, ad quorum corroborationem jussu, & „ auctoritate D. Othonis Archiep. Januen. & „ Guilielmi Brumacensis electi subscripsi, & „ in publicam formam redegi.

CAROLI CRASSI IMPERATORIS

Præceptum aliud pro Regiensi ecclesia in eadem Synodo datum.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis. Carolus divina favente clementia imperator augustus. Solet imperialis majestas prædecessorum regum vel imperatorum decreta optimatum suorum intuitu diligenter scrutari, & ea, quæ congrua sunt, libenter sectari, sicque fit, ut dum eorum dignas sanctiones recolit, & rempublicam ad pristinum statum perducat ecclesiasticam, & eam conservando sempiternæ remunerationis bravium a rege regum percipiat. Universorum igitur sanctæ Dei ecclesiæ fidelium, nostrorumque, præsentium scilicet ac futurorum nosse cupimus sagacitatis industriam, qualiter venientibus nobis Ravennam ad colloquium spirituale Patris nostri Joannis pontifici & universalis P. P. ubi multorum episcoporum venerabilis cœtus, nec non & nobilium procerum caterva convenerat, inter quos ven. Aaron S. Regiensis ecclesiæ præsul, per reverendos pontifices Lintuvardum Vercellensem sacri palatii nostri Archicancellarium, & Vuibodum Parmensem, summos & dilectos consiliarios nostros, detulit nobis præcepta proavi nostri Caroli, & avi nostri Hludovici, & patrui nostri Hlotarii, seu & Hludovici imperatoris consubrini nostri, in quibus continebatur quod quondam casu accidente S. Regien. ecclesiæ tecta ignium flammis sint consumpta, & quædam monumenta chartarum exusta, pro quibus ejusdem ecclesiæ Antistites, Apollinarii videlicet, cujus temporibus incensa fuerant, Vitalis quoque, & Sigefridus pro temporum qualitate, regnique immutatione supradictorum imperatorum defensiones, & totius ecclesiæ tuitiones, rerumque omnium mobilium, & immobilium, cum familiis utriusque sexus, aldionibus, & aldianis, libellariis, & commenditiis, cunctoque clero episcopii, terminisque, & confiniis per quadripartitionibus orbis plagas, & climata per parochias & diœceses circumquaque per montana, & planities, ac colles, & valles, rivosque defluentes per renovationis seriem adepti sunt a finibus Tusciæ per confinia Lunensium, Mutinensium, Regiensium, Parmensium, Cremonensium, & Mantuanensium usque in fluvium Padum, immunitatem, & more cæterarum ecclesiarum, & inquisitionem per liberos homines sincere fuerit faciendum, & advocatos duos vel tres, quos ipsius ecclesiæ pontifices aptos & sibi congruos prospexerint eligant, qui causas ecclesiæ suæ diligenter examinent, & inquirant, ipsique advocati ab omni publica expeditione sint semper immunes: pro securiore tamen firmitate jam præfati pontifices nostram expetierunt clementiam, ut & nos eidem sanctæ Regiensi ecclesiæ nostræ defensionis, emunitatis, inquisitionis quoque, & advocationis pragmaticum fieri juberemus. Nos vero divino freti amore postulationibus eorum assensum præbuimus, & sicut jam præfati parentes nostri imperatores Augusti, Carolus scilicet proavus noster, & Hludovicus filius ejus avus noster, necnon & Hludovicus consobrinus noster sanctam Regien. Ecclesiam sub eorum defensione cum terminis, & hominibus, rebus ad eam pertinentibus receperunt; ita & nos in omni defensione rerum, & terminorum per montana, planitiesque, valles quoque, colles & alpes, rivosque distillantes & decurrentes, cum hominibus liberis, & servis utriusque sexus, commenditiisque, & libellariis, aldionibus, & aldiabus, cunctoque clero........ejusdem ecclesie residentibus favemus, ut nullus publicus exactor census, aut donaria, aut mansionatica, vel aliqua publica servitia ab eis exigat; emunitatem quoque, & inquisitionem, vel advocationem, ut jam dictum, per duos vel tres, quos elegerint, perdonamus, omniumque facultatum protectionem concedimus, quas hactenus tam oblatione fidelium, quam donis & largitione ac concessione regum, vel imperatorum in montibus, & planis, ripisque, & paludibus, cum piscationibus, & fluminibus magnis, & parvis, aquarum ductibus per ipsius ecclesiæ acquisivit, vel deinceps juste acquirere potuerit. Statuimus etiam ut in terminis S. Regiensis ecclesiæ nullus aut comes, dux, vel aliqua judiciaria potestas, aut minister reipublicæ in domo episcopis, vel in plebibus, aut titulis, aliisque ecclesiis, vel domibus, aut possessionibus urbanis, aut rusticis placita tenere, aut massarios, & colonos liberos, aut servos, aut aldiones, supra res eidem ecclesiæ residentes distribuere, pignorare, vel angariare, census, aut denaria exigere presumat. Liberi vero, quos legalis, quæ actio ad placitum exigit, quærere per advocatum ejusdem ecclesiæ, super res ipsius ecclesiæ distringantur, ne pignorationis occasio aditum rapinæ pro datoribus præstet. Hoc etiam in hominibus herimannis præfatæ ecclesiæ filiis omnimodis observare jubemus, ut ab eis nulla denaria aut redibitiones, aut pignorationes, aut injustæ districtiones exigant, vel aliqua superimposita eis inferantur. Præcipimus etiam ut nullus reipublicæ minister per universa regni spacia ab hominibus sæpe nominatæ Regiensis ecclesiæ liberis & servis teloneum, aut ripaticum exquirat; sed liceat eis pro utilitate ejusdem ecclesiæ ejusdemque pontificis libere & secure per Padum, sive per alia flumina rivosque ac paludes atque mercationes ubique incedere, & quæ necessaria fuerint exercere. Si quis autem hoc nostræ defensionis, & renovationis, ac restitutionis, seu inquisitionis, & advocationis præceptum violare temptaverit, noverit se compositurum emunitatis pœnam in argento lib. 30. & quia mandatum irrumpere coactus fuerit, edictum componat auri obrizi 60. medietatem palatio nostro, & medietatem præfatæ sæpe nominatæ ecclesiæ. Insuper & hoc nostrum præceptum in suo vigore perenniter consistat. Et ut hoc nostræ confirmationis, & renovationis præceptum ab omnibus verius credatur, diligentiusque observetur, manu pro-

ANNO CHRISTI 882.

propria subter illud confirmavimus, & annuli nostri impressione insigniri jussimus.

Sign. Domini † Caroli serenissimi imp. augusti.

Waldo nor. ad vicem Liuardi Archicancellarii recognovi.

Data idib. Februarii an. Incarnat. Domini 882. Indict. 15. anno 2. Imperatoris piissimi Caroli II.

Actum civitat. Ravennæ in Dei nomine feliciter Amen.

ANNO CHRISTI 882.

DECRETUM IMMUNITATIS

Concessum a Carolo Crasso imperatore omnibus ecclesiis, & nominatim ecclesiæ Aretinæ,

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Karolus divina favente clementia, imperator augustus. Si petitionibus Sacerdotum Dei justis, & rationabilibus annuimus, & necessitudines injustas fulsevamus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem capescendam pertinere confidimus, quia decet imperiale fastigium sibi subditas partes opprehibi, pravitatem, & exigendo, & ad proprium Deo favente statum redintegrando perducere. Quapropter omnium fidelium sanctæ Dei ecclesiæ, nostrorumque, præsentium scilicet, & futurorum competat industria, quia venientibus nobis Ravennam ad colloquium spiritalis Patris nostri, Domni Johannis videlicet summi Romani pontificis, & universalis papæ, pervenit ad nostram notitiam maxima venerabilium episcoporum, & populi proclamatio de plurimis sibi illatis superstitionibus, & (a) Ughel. injustis (a) oppressionibus a seculari & publica potestate, ita ut contempto timore Dei, & objecta a prædecessoribus nostris inrecidiva, per plebes & ecclesias, seu ecclesiasticas prædia, & domos placita tenentur, distinctiones in locis ubi non debent, & quæ ecclesiasticas res residentes, & servos, & aldiones faciant, tributa ab eis exigant, census, & donaria, angarias etiam, & operas, & non solum ab eis, sed & ab omnibus liberis crimannis, & ecclesiæ filiis, quod Deo vobisle certissime credimus, quia tales violentias apud Christianos non debere fieri non dubitamus. Idcoque omnium fidelium nostrorum tam reverentissimorum episcoporum, quamque & illustrium comitum, reliquorumque fidelium nostrorum coitu, facto consilio generali, Dei nostraque imperiali auctoritate omnes has superstitiones, & importunas violentias funditus, ab hodierna die, & deinceps abolendas & extirpandas radicitus modis omnibus decernimus: statuentes, ut in sancta Aretina ecclesia nullus Comes, nullusque Judex vel quælibet judiciarie pote-

A statis personæ, tam in plebibus, quamque in monasteriis, titulis, aliisque ecclesiis, vel domibus, seu urbanis, vel rusticis possessionibus ad eam pertinentibus placita tenere, massarios & colonos liberos, aldiones, vel servos quoslibet residentes super res ad prædictam sanctam ecclesiam pertinentes, quolibet modo distringere, pignorare, angariare, census & redibitiones, & donaria aliqua exigere quoquo modo præsumat; sed liberos massarios, quos legalis coactio exigit quærere ad placitum, per patronum, seu advocatum ad placita adducantur, ut legalis diffinitio legalem contentioni finem imponat. Hæc etiam in omnibus liberis & erimannis præfatæ sanctæ Aretinæ ecclesiæ fi-

B liis, & in ejusdem diœcesi commanentibus massariis, & colonis, observari omnimodis jubemus, videlicet, ut ab eis, nec donaria, aut redibitiones, neque pignorationes, vel injustæ districtiones exigantur, sed unusquisque cum legalis censura exigit, a patrono suo ad placitum deducatur, ne pignorationis occasio aditus rapinæ & prædatoribus in aliquo præstetur. Interdicimus etiam, nemini liceat alienas res præsumptive invadere occasione cartulæ ab eo factæ, qui vestituram legitimam non habuisse dinoscitur; sed si quis adquisitor extiterit, non ante invadere alienas (b) res ecclesiæ, vel cujuspiam (b) Ugh. liberi hominis pervadere præsumat, antequam auctor cartulæ legali & judiciali diffinitione eas vindicet, & tunc demum cui vult, liberam tribuendi habeat facultatem. Hæc vero nostra imperialis institutio, & tantorum (c) fidelium nostrorum tam reverentissimorum episcoporum, quamque & cæterorum fidelium generaliter promulgata, & sancita auctoritas, in omnibus parrochiis, comitatibus, & marchiis per totius nostri imperii fines, in toto regno Romanorum, & Longobardorum, & Ducatus Italiæ, Spoleti, & Tusciæ, Deo favente, per infinita tempora progressum robur obtineat, nullique temeratorum (d) eam contemnere facultas (d) Ugh. existat. Quam si quis violare præsumpserit tempta-tor. C centum libras auri ..... (e) fe compositu- (e) Ugh. rum agnoscat, medietatem ecclesiæ, cui vio- pari. lentiam intulerit, & medietatem palatio (f) Ugh. nostro. Et (f) hoc nostræ auctoritatis præceptum (g) propria manu firmavimus, & addi- (g) Ugh. addi-tum. jussimus sigillari.

Signum Domni Karoli (serenissimi imperatoris augusti. (h) Ugh. mum &

Inquirinus Notarius ad vicem Liuuvardi archicancellarii recognovi, & subscripsi. fabricipsi-mus.

Data XV. (i) Kalendas martii, Anno Incar- (i) Ugh. nationis Domini DCCCLXXXIII. (k) in- XV. dictione XV. anno vero imperii Domni Ca- (k) Ugh. roli secundo. DCCC-

Actum Ravenna civitate, in Dei nomine LXXXII. D feliciter. Amen.

ANNO CHRISTI 882. 885.

MARINUS PAPA II.

Sedit ab anno 882. usque ad annum 884.

ADRIANUS PAPA III.

Cœpit anno 884. desiit anno 885.

AD CONCILIUM ITALUM

Ab Adriano III. papa anno 885. coactum

ADDITIO.

QUanquam concilium illud Venerus Labbei editor diligenter adnotavit, eruitum ex bulla quadam Adriani III. promonasterio S. Sixti Placentiæ, quod Angilberga Augusta, Ludovici II. imperatoris olim conjux, extruxerat, nullam tamen ipsum omisit. Hanc ego hic supplendam censui, ut quæ pars est rerum in hoc concilio, de quo nihil alibi reperitur, gestarum, recitaretur verò ex Campi Hist. Eccles. Placentin. I. in Regest. num. 25.

ADRIANUS EPISCOPUS SERVUM DEI

Angilbergæ dilectæ filiæ Imperatricis Augustæ, & per te tuo venerabili monasterio Placentiæ nostræ confractis, in perpetuum.

OMnibus quidem justa petentibus apostolica follicitudine, præcipiente Domino, favere debemus; præcipue tamen devotioni tuæ, dulcissima ac spiritualis filia nostra Angilberga, olim imperatrix Augusta, quam merito honore atque reverentia sancta mater nostra Romana ecclesia, ut dilectissimam & principalem prolem, amplectitur semper & refovet. Quapropter monasterium & xenodochium, quod ad honorem Dominice resurrectionis & BB. Apostolorum, & martyrum Bartholomei, Sixti, & Fabiani prudenti providentia fundamentis cupisti Placentiæ ædificare voluisti, laudabili complectimur desiderio paternoque affectu..... Apostolica illud auctoritate ratum ac stabilitum permanere inStituentes, & ut ab omni impulsione, atque inquietudine quorumlibet infestantium beatissimi Petri vultione illæsum semper, & inconcussum, Domino protegente, permaneat; hoc etiam omnimodo providemus, & stabiliter decernimus, ut universa, quæ ibidem in rebus mobilibus & immobilibus, intus, forisque in familiis utriusque sexus cunctoque mancipatu ecclesiastico, atque omni suppellectili femel Domino a vobis distributæ sunt, futuris temporibus inconvulsa in eodem sacrato loco persistant, omnium penitus diminutione, vel invasione fopita; in eis etiam familiis, quas ob redemptionem animæ vestræ prudenti respectu libertate donastis, vel in reliquum donaveritis, simili modo nos vobis favemus, aspiramus, & Apostolicum præbemus affectum, quatenus & illi secura libertate potiti, & *Concilior. Supplem. Tom. I.*

gratia Dei duce sempiternæ fuscipiant gaudia vitæ. Consecrationem porro abbatissæ loci ipsius, ut filia devota petisti, secundum quod in tuo testamento a te prudentissime ex eodem monasterio tuo coaptato continetur, modis omnibus fieri concedimus: scilicet cum ordinanda idibem fuerit abbatissa, Mediolanensis archiepiscopus, qui in eo tempore fuerit, vocatus ab illis personis, quas ex progenie tua ipsi locum præfecerit, quibusque curam potiorem dimiseris, ad eligendam, & consecrandam Abbatissam simpliciter ibidem adveniat, & non ultra, quam a te flatuetur esse, in eodem monasterio loco, aut amplius exigendo stipendia, præterquam præfixum est, idem monasterium gravet. Similiter quoque, si ortum fuerit discordiæ aut cujuscumque dissensionis malum, veniens sedare illud, & formare pacem studeat eum moderamine disciplinæ. Si autem qualibet occasione, aut tua institutionis pravaticatione Mediolanensis archiepiscopus pretermiserit habe: habere curam & sollicitudinem, ut præpositumus; Aquilejensis patriarcha, similiter; ut supra vocatus, hæc omnia fideliter profequatur. Et si aliquando aut pro præscriptis negotiis, aut pro aliqua temporis necessitate, aut etiam pro malignantium hominum gravedine opportunum hanc nostram Apostolicam fedem appellare, obsecramus & obtestamur omnes successores nostros per merita BB. Apostolorum, quatenus ad fublevationem & defensionem loci ipsius operam viriliter ufque ad effectum dare, donec omnes ejus fopiantur controversiæ, studeant.

Inter hanc Ravennæ archiepiscopo cum Ticinense, & Placentino, & Regiense, & Mutinense cum Mantuano, & Veronense, cum Laudense, & Vercellense, aliisque episcopis nobisque fundatis Synodum celebrantibus, & tuæ voluntati assensum præbentibus, volumus atque instituimus, ut cujuscumque ordinis clericos, qui in eodem facrato loco militiam solemnia celebrantes deserviunt, & eos qui in ejusdem monasterii capellis ubicumque divinæ jugiter officia faciunt, liceat præcipiendo Mediolanensi archiepiscopo, aut patriarchæ supradicto promovere, & consecrare, vel alii etiam cuilibet episcopo, quem abbatissa loci illius voluerit rogare. Hæc & alia ecclesiasticæ officii ministeria sint in abbatissæ voluntate, ut possit videlicet chrisma, & ecclesiarum suarum consecrationem, a quocumque

ANNO CHRISTI 885.

ei libitum fuerit, omni tempore impetrare: ita tamen, ut si aliquando ad hæc fortè rogabitur Placentinus episcopus, in prædicto cœnobio, & xenodochio rebusque ipsorum nullum se noverit amodo, & deinceps jus potestatis habere, neque etiam ad missas celebrandas juxta Patrum instituta, nisi invitatus, adveniat.

Decimas vero universi fundi pertinentis ad ipsum monasterium, quas episcopi qui .. .. esto sunt, & in quorum quidem adjacent parochiis, pro Dei amore, vestrorumque bonorum recordatione, devote atque libenter supradicto venerabili loco largiti sunt: volumus, & apostolica corroboramus auctoritate, & absque refragatione, tam ipsorum, quam & successorum eorum, velut ipsa instituisti, sacro xenodochio, & capellis perpetualiter habeantur. Insuper statuimus, & apostolica auctoritate stabilimus, ut juxta quod nostri præcessores tam Adrianus, quam Joannes & Marinus præsules suis tibi privilegiis concessisse, & roborasse noscuntur, universa, quæ olim divæ memoriæ HLudovicus serenissimus imperator, dominus & vir tuus per suam magnificentiam augustalibus apicibus tibi dum adviveret contulisse probatur, seu etiam & ea quæ ipsa postmodum imperialibus largitionibus, vel etiam quibuslibet justis acquisitionibus, emptionibus, vel commutationibus in proprios, sive jam dicti Monasterii tui usus acquisisti, seu in posterum acquisitura es; simulque & ea, quæ ad supplementum ejusdem sacrati loci, & tam Regum, quam aliorum quorumlibet fidelium donatione, vel liberalitate nunc, vel postmodum addita fuisse comprobantur: eodem tenore & ordine, quo tibi, vel tuo prænominato cœnobio advenerunt, illibata & inviolata, atque inconcussa permaneant, & secundum tuæ ordinationis statuta persistant. Et si quis, quod non optamus, contra hæc statuta in Dei omnipotentis oblata, vel concessa servitium agere tentaverit, vel quippiam horum infringere temerario ausu voluerit, excommunicationi submissus omni ecclesiastico consortio careat, & nisi se continuo a tali nequitia corrigat & resipiscat, S. Petri nostrique apostolatus auctoritate anathematis vinculo innodatus, reus in futuro judicio permaneat, & pro excessu suæ tantæ transgressionis cum Juda traditore infrunitus, atque rebellis sancti Spiritus sententia, qui semper fictum, & mendacem effugit, noverit se habiturum portionem in gehenna ignis æterni. Scriptum per manum Leonis Scrinarii S. R. E. in mense aprili, indictione tertia. Bene valete. Dat. 15. Kal. maii per manum Gregorii nomenclatoris, missi, & apocrisarii sanctæ Sedis Apostolicæ, imperante Domno piissimo Augusto Carolo a Deo coronato magno imperatore, anno ejus quinto, indictione tertia.

STEPHANUS PAPA V.

Sedit ab anno 885. usque ad 891.

EPISTOLARUM STEPHANI V. PAPÆ

FRAGMENTA.

STEPHANUS PAPA V. LEONI SCIANENSI EPISCOPO.

Affert Gerhous de ædif. Dei in Anecdot. Pezii to. II. par. 11. pag. 374.

DE manifesta, & nota pluribus causa non sunt quærendi testes; ut S. Ambrosius in epistolam ad Corinthios dicit, de fornicatione sententiam exponens apostoli. *Judicis*, inquam, *non est sine accusatore damnare; quia Dominus Judam, cum fuisset fur, quia non accusatus, minime abjecit. Cognito autem opere isto, pellendum illum de cœtu fraternitatis censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant, & non arguebant. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen.* Et paulo post: *absens facie, præsens autem auctoritate spiritus, qui nusquam abest, jam judicavi ut præsens eum, qui hoc admisit, tradi Sathanæ in interitum carnis.*

IN HOC FRAGMENTUM COLLECTORIS ADNOTATIO.

HOc ipsum fragmentum paucis mutatis legitur in can. *De manifesta* 2. q. 1. recitaturque ex epistola Stephani papæ V. ad Leonem Theanensem. Notant vero Romani canonis hujus correctores hanc epistolam integram extare in Collectione quadam canonum Vaticana ab anonymo digesta.

STEPHANUS PAPA V. LEONI THEANENSI EPISCOPO.

DE crimine sibi illato diaconus tuus verissime fatebatur se esse immunem. Verumtamen si suspicio super viaculum habetur, & accusatores idonei reperiuntur & testes, quales sacri canones sanciunt, cum fuerit legitimis testibus approbatus canonica sententia feriatur. Quod si ne sponte confitetur, neque legitimi accusatores, vel testes reperti fuerint, & mala fama crebescit, non publico examine, sed coram te & coram reverendissimis presbyteris & diaconis secreto juramento se purget, & tu deinceps boni testimonii eum annuntia, & compesce, & commone ecclesiæ tuæ filios, ne sacerdotem Dei ulterius infamare præsumant, timentes quod Cham maledictus est, quod patris verenda derisit.

f. piaculum.

Can. de crimine 15. q. 5. Ivo epis. 77. qui tamen pro Theanensi legit Tianensi.

STE-

ANNO CHRISTI 885.

STEPHANUS V. PAPA VVALBERTO PATRIARCHÆ (a)

(a) *Aquilejensi* affert Ivo epist. 66.

MIramur prudentiam vestram Cumensi ecclesiæ denegare pastorem, cum te etiam ad hoc provocatum noveris apostolica exhortatione. Nunc vero iterato tibi scribimus, nolentes alicujus ecclesiæ privilegium infringere, licet apostolica prærogativa de qualibet ecclesia clericum ordinare &c.

STEPHANUS V. PAPA.

Leutberto (a) Moguntino episcopo.

(a) Consuluisti 2. q. 3. male in editis *Humberto.* Ivo epis. 74.

COnsuluisti de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, utrum ferro candente, aut aqua fervente, seu alio quolibet examine parentes se purificare debeant eos non oppressisse. Monendi sunt namque, & protestandi parentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collocent: ne negligentia qualibet proveniente suffocentur, vel opprimantur, unde ipsi homicidii rei inveniantur (b). Nam ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri a quolibet, sacri non censent canones; & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore commissa, sunt regimini nostro judicare; occulta vero, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum. Hi autem qui probantur, vel confitentur tali reatu se noxios, tua eos castiget moderatio: quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est; quanto magis qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?

(b) Vide Alexandrum III. epist. xix. primæ appen. apud Labbe to. XIII. pag. 132.

STEPHANUS PAPA V. PAULO PLACENTINO EPISCOPO.

Ca. Loci nostri. 35. q. 9.

LOci nostri consideratio nos admonet, rationis auctoritate, quæ a prædecessoribus nostris utiliter decisa fuerint, roborare; & quæ a temerariis præsumpta fuerint in promptu nihilominus ulcisci. Reum quippe ante conspectum divini Judicis se noverit esse, qui nititur utiliter finita rescindere, ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita præsumantur, aut non concessa impune tenentur. Proinde si negligenter ea, quæ male usurpantur, omittimus, excessus viam proculdubio aliis aperimus.

STEPHANUS PAPA V. ITALIANO (a)

(a) Illud *Stiliano* datur ex cod. Vatic. apud Correctores Romanos. Ca. Nunquid non 10. de Cons. dis. V.

NUnquid non omnia chrismata Sacerdotalis mysterii Crucis figura perficiuntur? Numquid baptismatis unda, nisi Cruce sanctificata, peccata relaxantur? Et, ut cætera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotii gradus ascendit.

STEPHANUS PAPA V. GIRARDO LEODIENSI (a)

(a) In MS. codice meo per compendium scribitur *Gigdo Leodicensi.* Sed quocumque modo hæc accipiantur, vix cohærent Episcopo alicui, qui tunc Leodiensem cathedram teneret. Can. Oportet ut. 3. q. 2.

OPortet ut primum vos tam de invasis civitatibus & monasteriis, & mansis, quam de reliquis generaliter rebus redinvestiri faciatis; quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos debemus opponere.

STEPHANUS PAPA V. SICHIBERTO (a) CORSICÆ EPISCOPO.

(a) Codex meus MS. *Sigiberto.*

QUia te quasi obnoxium judicas, eo quod a Saracenis captus, homines interfecisse videris; bene facis. Sed quoniam non tua sponte id fecisse cognosceris; inde canonice nullo modo judicaris.

STEPHANUS PAPA DOMINICO RAVENNATI ARCHIEPISCOPO.

Significat se consecrasse Placentinis episcopum; in nihilo tamen velle se juri Ravennatensis metropolitani officere.

Ca. Quia te. 38. dist. 50.

Stephanus Episcopus servus servorum Dei Rev. sanctissimo confratri nostro Dominico archiepiscopo S. Raven. Ecclesiæ.

Ex Rubeo His. Rav.

DIvina Majestas, pastorale ministerium nobis ...... solitudinem gerentes, cura pervigili, nostrum Apostolicum impendere suffragium; idcirco omnium Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium agnoscat notitia, quia cum Ravennas Ecclesia, per obitum Romani quondam Archiepiscopi ejusdem Ecclesiæ viduata, sine pastore consisteret, repente, & sancta Placentina Ecclesia, illius suffraganea, a suo pastore quondam Paulo episcopo extitit denudata. Quapropter diversis Italici Regni fluctuantibus procellis, quia per eamdem Sanctam Ravennatem Ecclesiam, proprio destitutam pastore, ipsa sancta Placentina ecclesia de pastore proprio remedium recuperandi minime adipisci valebat; ad Apostolicam Sedem, nostrumque Apostolicum; utpote ad caput omnium Ecclesiarum, & matrem; refugium visi sunt...... fecisse, offerentes nobis proprium electum, Bernardum nomine, diaconatus officio utentem, & suggerentes, una cum decreto ab eis in eum facto, hunc a nobis sibi consecrari Antistitem, ne ipsa Ecclesia diu sine pastore annichilaretur; & eligentes, atque petentes acephali, & vagabundi incederent. Nos autem, ut diximus, cum proprius Metropolitanus deesset, satis ab eis rogati, prædictum Bernardum in eadem Placentina Ecclesia prævidimus consecrare episcopum, dantes illi in mandatis, atque jubentes expresse, ut in omni subjectione, & fidelitate se sub jure sanctæ Ravennatis Ecclesiæ observaret, quia sic nobis placuit; ita scilicet, ut omnem obedientiam, omnemque devotionem atque consuetudinem & usum, antecessores fecisse probantur, & ipse devote adimplere satagat, in sancta Ravennate Ecclesia. Unde volumus, & a præsenti octava in-

indictione decernimus, eandem sanctam Ravennatem ecclesiam nullam deinceps pro eadem a nobis consecratione concessa..... perpeti; sed a nobis, nostrisque successoribus Pontificibus sit..... omnimodis; quinimo eadem prædicta sancta Placentina ecclesia in jus, & consecrationem, atque debitam obedientiam, ejusdem sæpe dictæ sanctæ Ravennatis ecclesiæ, quemadmodum antiquitus fuisse recolitur, omnibus consistat temporibus: Volentes uniuscujusque jus, & privilegium Ecclesiæ indiminutum haberi, & inrefragabiliter custodiri Script. per manum Benedicti Notarii, & scriniarii sanctæ Sedis Apostolicæ in mense Martio, indictione suprascripta octava. Bene valete. Dat. octav. Kal. April. per manum Zachariæ Dei pietate primicerii sanctæ sedis Apostolicæ, anno, Deo propitio, Pontificatus Domini Stephani summi Pontificis, & universalis Papæ, in sacratissima beati Petri Apostoli sede, quinto, *Ind. VIII.* suprascripta.

IDEM CLERO ET POPULO PLACENTINO.

Dat illis pontificem Bernardum, commendat submissionem Metropolitano Ravennati.

Stephanus episcopus servus servorum Dei, omnibus Sacerdotibus, atque Judicibus, clero, & populo, seu universæ generalitati Placentiæ commorantibus, salutem.

QUaliter sancta Ravennas ecclesia, privata proprio pastore, in obitum vestri Episcopi, viduata existeret, vos nosse per omnia scimus; sed ad supplementum, & sublevationem vestræ Ecclesiæ nostrum Apostolicum subsidium visi fuimus impartiri, ita ut Bernardum diaconum, pastorem vestrum, per nostram consecrationem institueremus: & ideo fidelitati omnium vestrum injungimus, & decernentes sancimus, ut tam ipse Bernardus, quamque omnes decessores sui in perpetuum sub Ravennatis Ecclesiæ Pontificatu plenam observantiam, totamque fidelitatem viriliter custodiat, & more antecessorum ejus, devotissimus tam ipse, quam successores sui existant, observando in omnibus omnium obedientiam, omnemque consuetudinem sanctæ Ravennatis ecclesiæ, suisque Archiepiscopis, absque omni contradictione, vel molestia, prout inrefragabiliter pollicitus est. Nam si ipse, vel aliquis decessor ejus, aut aliquis vestrum, tam de sacerdotali ordine, quam de laicali cœtu, contemptor, vel transgressor apparuerit per inobedientiam, sacerdos, qui extiterit, ex Dei omnipotentis, sanctorumque Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra Apostolica auctoritate, maneat suspensus a proprio ministerio, quousque solutionis gratiam a Ravennate Archiepiscopo perceperit. Laicus vero, qui contradictor apparuerit, a vino, & cocto suspensus existat, quousque ad prædictæ solutionis gratiam pervenerit. Insuper noscat se nostro Lateranensi palatio quinque libras auri obrizi esse compositurum, & anathematis vinculo innodatus, in evum permaneat. Hanc nostram epistolam vel testificationem sanctam Ravennatem Ecclesiam habere decernimus.

FIRMANUM CONCILIUM DUBIUM

In dedicatione Monasterii S. Crucis in territorio S. Elpidii,

Anno 887. a Theodosio Firmano episcopo & Picentinis ac Spoletani ducatur episcopis celebratum.

EN alium episcoporum conventum, cui nomen concilii ideo tribuerim, quod occasione dedicationis novi cujusdam monasterii in Diœcesi Firmana decreta quædam in commune statuerint ad ejusdem ecclesiæ, & monasterii illi adjuncti commodum. Porro solemne erat episcopis, in dedicatione novi alicujus templi convenientibus, occasionem illam captare ad habendas synodos, in quibus ea, quæ occurrebant, ecclesiastica negocia, quæque ad communem ecclesiarum utilitatem conferre judicarent, expediebantur. Extat diploma, vel sanctio ab episcopis illis constituta apud Ughellium to. II. in Firmatis col. 683. ex quo huc transfertur; correcto tamen anno imperii Caroli, qui hic sextus notatur, cum septimus reponendus fuerit; nam sexto imperii sui anno Carolus mense septembris præsens adesse Firmi, quemadmodum diplomatis fides exigit, nequaquam poterat, cum a Northmannis in Gallia occuparetur. Nisi forte sphalma hoc chronologicum unum esse reputaverimus ex multis argumentis, quibus documenti hujus sinceritas oppugnari posset. Multas enim offert phrases sæculo illo plane ignotas, ut inter cæteras illam *in ducato Spoletano*; nam ducibus nec tunc nec ante parebant Spoletini. Indulgentiarum insuper usus, qualis nunc obtinet, quique in fine hujus diplomatis non ambigue affertur, non ante sæculum XI. in ecclesia cœpit, ut probat Papebrochius in Conatu ad vitas Romanor. Pontificum pag. 133.

DI-

DIPLOMA THEODOSII FIRMANI EPISCOPI

Pro dotando cœnobio quodam a se constructo

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

DOminis venerabilibus, sanctissimisque successoribus nostris episcopis, seu Christicolis omnibus, & qui Deum metuere, ac venerari penitus noscuntur. Notum facimus, quoniam consensu, consilioque omnium vener. episcoporum in Ducatu Spoletano degentium, ego Theodosius divina gratia S. Firmanæ ecclesiæ episcopus in rebus sancti Maronis martyris Christi, in quadam insula, a Domino meo Carolo invictissimo imperatore augusto, & a me ipso olim inventa, fluminibus circumdata, Etha videlicet, & Clento, plena cupribus, atque fruticis, solita ante Domini gratia, ob amorem D. nostri Jesu Christi, & ejus vivificæ crucis, Basilicam ibidem a fundamentis construi præcepi, & ædificari, & per me primum, ac per alios episcopos consecrare volui, & monasterium in ea fieri decrevi. Accersitis itaque consacerdotibus meis communi consilio Sancto Spiritu inspirante eam in honorem Divi Salvatoris, sanctæque ejus vivificæ crucis consecrare curavi; & quoniam olim tenebatur habitatio cavernaque vulpium, nunc autem videtur, Domini adminiculante gratia, domus Dei, & habitatio Sanctorum, fervore zeli Dei succensus, monasterium ibidem ordinavi. Ego verò hoc peracto cœpi contristari, & mœstus esse, & quanto levior de constructione, & consecratione hujus monasterii, tanto quia illic solitarii congregati, unde vivere non habebant, effectus mœstior fueram. Quia licet D. Carolus imperator invictissimus, ob animæ suæ salutem, quasdam res publicalia suæ proprietatis, ac parentum suorum patrimonii supradicto almo loco concessisset, ac imperiali dono locum ipsum augmentasset, ut in decreto ipsi loco per eumdem facto continetur; non tamen res ipsæ prænominato loco, & famulis ibidem servientibus sufficere videntur. Ideoque idem ipse imperator noster est largitus, ut quantas cum consensu meorum scilicet Sacerdotum S. Firmanæ ecclesiæ res jam dicto loco donare voluissem, nec ad præsens, nec in futuro ulla contradicente persona, secundum quod Dominus inspiraret, præsentialiter facerem. His itaque peractis, consilio ejusdem imperatoris, & consensu omnium sacerdotum, & diaconorum, totiusque meæ ecclesiæ familiæ concessi perenniter ad monachorum sumptus aliquantas ex rebus ecclesiæ mihi commissæ eidem monasterio, ut copulatæ uterque insimul, illis, qui Domino ibi famulantur, in victu, & vestitu abundanter sufficiatur. Porro, quod reticere non convenit, de rebus Firmanæ ecclesiæ mihi commissæ, videlicet quas eidem monasterio, Firmana plebe assentiente, contuli, nequaquam de nomine per singula quæque notabo. Detuli jam dicto venerabili monasterio omnes possessiones, res, atque substantias, cum terris, *vineis*, atque arboribus fructiferis, & *infructiferis*, cum casis, domibus, & plateis omnibus, atque colonitiis, culta bona, & *inculta*, *mobilia*, & stabilia, quæ fuere olim de plebe S. Masonis, ex ista parte fluminis Clenti, & quæ pene ipsi monasterio adjacere cernuntur, & quæ circumdantur montibus & castris dicti monasterii ex uno latere, & ex aliis adjacet flumen Clenti a capite usque ad litus maris, Etha jam dicta mediante, & per ipsum litus usque ad curtes S. Martii a mare; a latere autem superiori possessiones dicti monasterii, quæ ipso loco concessæ fuerunt per Divum Carolum, villas autem, seu Casalia, & cum ecclesia nostra S. Bartholomæi, curtes Castelli Roccii, curtes terræ Tallitæ, curtes S. Martii ad mare cum ipsa ecclesia, infrascriptas antedictans adjacentes cum hominibus, servis, & *ancillis*, & cum omnibus pertinentiis suis, in integrum usque ad rivum Putri, dum ipsi monasterio nihilominus detuli, & concessi. Insuper contuli eidem gruptas Heremitarum, a quibus basilicam ad honorem Dei altissimi, & S. Ægidii consecrare curavi, & cum omnibus ad dictas gruptas pertinentibus adjacentiis, exceptum tantummodo, & pro Firmana ecclesia conservanda teloneum de ipso portu Clenti, ut solitum est partes nostræ deferre episcopi. Concessi præterea ipsi jam dicto monasterio, & Dei famulis ibidem congregatis, & congregandis ecclesiam S. Laurentii, sitam, sive positam in castello civitatis Firmanæ juxta episcopatum, cum casis, terris, vineis, arboribus, libris, campanis, & paramentis, & cum omnibus rebus dictæ ecclesiæ prædictæ pertinentibus, & cum oblationibus vivorum & mortuorum; ut cum abbas, monachi, & familiares dicti monasterii ad nos, sive ad civitatem Firmanam pro aliqua utilitate dicti monasterii accedere voluerint ad dictam ecclesiam, tanquam ad monasterium habeant regressum, & de bonis dictæ ecclesiæ percipiatur, sic ut necesse fuerit ad eorum voluntatem: & curtem sanctæ Resurrectionis in hominibus, & eorum libertatibus, & servitiis, camberiis, vineis, arboribus, mobilibus, stabilibus, cultis, & incultis in integrum, cum ecclesia S. Mariæ de Salliano, cum oblationibus vivorum, & mortuorum, & cum omnibus utensilibus suis, curtem S. Agathæ de Muccillis, cum pertinentiis & adjacentiis suis, & cum oblationibus vivorum & mortuorum. Eodem modo curtem S. Patritii cum pertinentiis suis, servos quoque & ancillas, qui nunc in præfatis locis, vel in villa S. Marii, & cum ipsa ecclesia S. Marii, & cum omnibus pertinentiis & adjacentiis suis, & cum oblationibus vivorum & mortuorum ipsi monasterio dedi, & concessi, ut amodo, & deinceps perpetualiter, & perenniter hæreditario more habeat & teneat, & possideat ad usum, & commodum dicti monasterii. Item abbas, qui pro tempore fuerit illic ordinatus, potestatem habeat de rebus a nobis, & regio munere ipsi loco concessis, seu ab aliis hominibus collatis, &

con-

concedendis dare, concedere, contracambiare, & commutare de consensu suorum monachorum, cui vult sine contradictione, & cui sibi placuerit. Concedimus etiam eisdem potestatem locandi, & disponendi, & ordinandi suas ecclesias parochiales, quas ipsi loco concessimus, vel quas in futurum habebit, capellanos, sive clericos mittendi, & extrahendi ad eorum voluntatem; & non alicui ex successoribus meis (quod fieri non credo) avaritiæ spiritu instigato, quod absit, durum esse videatur, quod divina favente gratia in Christo famulis ad necessarium usum ex nostra ecclesia concedimus, comperiat quia plurima (Domino annuente) meo certamine, in sancta Firmana ecclesia, vel acquisivi, quanquam eo pro Christi, & ejus vivificæ crucis amore in præfata ecclesia ad usum servorum Dei concessisse curtes de S. Petronella, campum Sanignanum, curtem de Columnella, & de terris quandam partem cujusdam mantus, sodalia, cæterasque quamplurimas in montibus res, quæ idcircò commemorare decrevi, ne aliquis detrahendo authum, & episcopatus mei in aliquorum facere diminutionem, quæ pro animarum studio agere conatus sim. Quod verò abbas, vel monachi in prædicto cœnobio, Sancto mandante Spiritu deinceps custodiatur: immò & nos, & posteri, successoresque nostri debeant adimplere, huic paginæ credimus inserendum. Hoc est, ut de ipsa congregatione, quæ in præfato monasterio sancta debeant celebrare officia, & quæ Abbas poposcerit a nobis, vel successoribus nostris sacros percipiantur gradus, nullum per ipsorum honorem præmium percepturi. Altare in ipso monasterio, vel ubicumque in rebus ipsius monasterii ecclesiarum facere voluerit, vocati ab abbate consecremus, & sanctum chrisma annis singulis voluerit postulare pro reverentia loci sine præmio concedimus, & juxta dispensationem divinam. Cum abbas de ipso almo loco ad Dominum migraverit, quem monachorum congregatio unanimiter eligere, a semetipsis, vel aliunde regulæ compertum, & visæ mentis congruentem sine quolibet præmio nos, & successores nostri promoveamus abbatem, & abbas vel monachi, qui eo quod ipsum monasterium a Firmana ecclesia subtrahere non valeant, dummodo episcopi, vel clerici Firmanæ ecclesiæ contra prædicta aut hoc decreto inserta non venerint, annis singulis, mense Augusto, denariorum solidos decem nobis, & successoribus nostris reddere debeat, aut eos ponere super altare S. Mariæ sitæ in civitate Firmana potestatem habeant; ita dumtaxat, ut nullam penitus aliorum potestatem in prænominato monasterio, neque in rebus sibi concessis, vel concedendis, neque in ordinandis personis, vel removendis, neque in villis, seu possessionibus, & rebus aliis a regio munere, vel a nobis collatis, vel deinceps ab aliis conferendis, tam in morte, vel in fine alicujus, quam etiam in vita, nos successoresque nostri episcopi, archidiaconi, seu cæteri ordinatores, aut quælibet persona in nullis rebus mobilibus, & immobilibus, & stabilibus dicti monasterii habere præsumat, ne de hoc, quod a Deo timentibus transmissum fuerit, seu relictum, datum, aut in altare oblatum, aut sacris voluminibus, vel quibuscumque speciebus ad ornatum divini cultus pertineat, ad præsens collata, vel deinceps conferenda fuerint aliquo modo, vel ingenio extorquere audeat, vel auferre; & nisi rogatus ab abbate ipsius monasterii pro lucranda occasione, nulli liceat adire secreta, aut finium ingredi septa pro aliqua invasione, vel immutatione ipsius loci, vel rerum suarum facienda, ut si ad eos nullus pontifex pro tempore fuerit, pro locranda occasione, vel monasterii utilitate ab abbate vocatus accesserit, celebrato, ac peracto misterio simplici, ac sobria benedictione percepta, absque ullo requisito dono, studeat habere ingressum, ut quatenus monachi, qui solitarii nuncupantur, de perfecta quiete, duce Deo, per tempora exaltare, ac sub facta regula..... & beatorum patrum vitam sectari, pro statu ecclesiæ, ex salute regionis, vel patriæ, seu & pro nostra, ac prædecessorum & successorum nostrorum animabus, valeant, & possint Dominum plenius exorare. Et si aliqui ex dictis monachis de eorum religione, tepidi, & otiosi erunt, secundum eorum regulam ab abbate, si prævalet, corrigantur; sin autem temere egerint, & abbati noluerint obedire, regulariter nos, & successores nostri ab abbate vocati secundum qualitatem delicti corrigere debeamus. Si quis autem episcoporum, vel alia quælibet persona (quod Deus avertat) calliditate, aut commoditate commotus, vel præventus, ea quæ sunt supra comprehensa, temerario spiritu violare præsumpserit, a divina ultione prostratus iram summi Dei incurrat, & nisi resipuerit, & emendaverit, anathematis vinculo perpetim feriatur, & insuper componat, & det ipsi monasterio Ambroci libras centum. Et hoc nostrum constitutum, seu decretum perpetuam teneat firmitatem; & monasterium antedictum, sicut ex regularibus rebus initium sumpsit & augmentum, ita deinceps cum rebus suis omnibus habitis, & habendis sub regia maneat potestate, & ab episcopo ultra jura remotum, nihilominus hoc privilegium perpetim maneat incorruptum. Quam institutionem nostram, ut firmis subsistat vigoribus, & nos, & fratres nostri domini episcopi, cæterique meæ ecclesiæ sacerdotes, clerici, & religiosi, laici, nostrisque nominibus subscriptis, decrevimus corroborari, & D. Inquirinum, D. Caroli publicum notarium, publicari jussimus, & complere. Præterea nos episcopi inferius subscripti, de Dei misericordia, & benignitate omnibus, qui dictum monasterium de suis bonis dotabunt, & in monasterio præfati cœnobii sui corporis sepulturam elegerint, tertiam partem suorum peccatorum, de quibus veram sumpserint pœnitentiam, misericorditer in Domino relaxamus; offendentes autem, & res, & personas ipsius loci, & non emendantes, maledictionem habeant sempiternam.

Actum est hoc apud dictum monasterium in consecratione ejusdem, D. Carolo Serenissimo imperatore præsente cum multis Principibus, clericis, & laicis mense Septemb. die

die 14. intrante anno Dom. Incarn. 887. Ind. 5. anno Imperii D. Caroli in Italia 6.

D. Theodosius S. Firmanæ ecclesiæ episcopus consultu venerab. episcoporum in hoc decreto a se divinitus facto, ut perpetualiter validum fore nosceretur, suum nomen fecit subscrib. & apponi.

D. Joannes Esculanus episcopus decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi, ex suggestione D. Theodosii venerab. S. Firmanæ ecclesiæ episcopi.

Bnolerigus Anconitanus episcopus nomen fecit subscribi, & in præfato decreto consensit.

Celus Camerinensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi.

Benventus Senogalliensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi.

Americus Spoletanus episcopus consensit, & suum nomen subscribi fecit.

Romanus Fanensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen subscribi fecit.

Laurentius Pisauriensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi.

Robertus Humanensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit subscribi.

Debaldus Perusinus episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen subscribi jussit.

Petrus Auximanus episcopus in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi jussit.

Ricardus Reatinus episcopus in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi jussit.

Adolardus Calliensis episcopus, in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Albertus Lodonensis episcopus, in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Albertus Urbinensis episcopus in hoc decreto consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Severinus Nucerienensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen subscribi fecit.

Bartholomæus Foroliviensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen subscribi fecit.

Ruggerius Teramnensis episcopus in hoc decreto consensit, & suum nomen fecit.

Valerianus presb. & canonicus consensit, & nomen suum fecit subscribi.

Rodegarius presbyt. canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Theobaldus presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Rodericus presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Joannes presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Jonatan presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Pertodias presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Idprardus presb. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Rolandus diaconus, & Firmanæ ecclesiæ canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Lupus diaconus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Adericus diaconus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Transerus diaconus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Rodilandus diaconus & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Theodoradus subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Valprandus subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Albertus subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Domitius subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Firmius subdiac. & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Trasinundus acolytus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Treavinus acolytus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Tosso acolytus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Toto acolythus, & canonicus consensit, & nomen suum subscribi fecit.

Hi omnes tam episcopi, & sacerdotes diaconi & subdiaconi, quam etiam acolythi, & religiosi laici voluntate D. Theodosii venerab. ejusdem ecclesiæ episcopi, in hoc decreto consenserunt, sua nomina apponi voluerunt &c.

Albertus Comes
Manseus Comes

Hersebertus guastaldus Trapaldoni in hoc decreto consenserunt, & sua nomina subscribi jusserunt, &c.

Ego Inquilinus D. Caroli invictissimi imperatoris Notarius, ejusque Cameræ custos, mandato D. Theodosii venerab. episcopi, atque omnium venerabilium episcoporum, & canonicorum suprascriptorum rogatus, publicavi, & signavi feliciter, &c.

SY-

ANNO CHRISTI 887. 888.

SYNODUS LANDAVENSIS IN ANGLIA

De controversiis inter regem, & episcopum suum

ANNO CHRISTI 887. 888.

ADMONITIO COLLECTORIS.

SYnodos Landavenses plures, vario collectas tempore, hic simul omnes dedit Spelmannus, & ex eo Labbeus, quippe qui ignoraverint quo singulæ anno convenerint. Eodem consilio Cl. Wilkius in novissima conciliorum magnæ Britanniæ, & Hiberniæ editione, alteram, quam ex MS. Landavensi codice nactus est, synodum hic cum prioribus repræsentavit, ex quo nos acceptam exhibemus. Ejus historiam ex synodis præcedentibus, in collectione Labbeana legendis, repetas. Rex Brochvvil; quem unum esse ex regulis Walliæ regi totius Angliæ subjectis admonet Wilkins, res episcopi fuit per injuriam invaferat; quam offensam propulsaturus episcopus, concilium coegit, in quo rex multæ subjectus est. Hæc in synodo apud Labbeum postrema. In hoc vero judicio idem rex de occupato latifundio quodam ecclesiæ fatetur, & reus repetundarum, tenetur.

SYNODUS LANDAVENSIS.

POst hæc facta est contentio de ecclesia, & ejus territorio inter Brochvail, & episcopum Civeilliauc; congregatis amnibus clericis, & omnibus sapientibus, qui erant a Tivi usque Guy, ut judicarent inter episcopum & Brochvail: & vero judicio clericorum totius Synodi ecclesia prædicta, cum tota tellure dicationata est episcopo Civeilliauc, & ecclesiæ Landaviæ in perpetuo.

AD CONCILIUM TURONENSE

Anni, ut Labbeus conjecit, 912. de celebranda die festa translationis S. Martini

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

AViris doctis jamdudum animadversum est erasse S. Odonem in historia de translatione corporis S. Martini Turonum, cum transvectionem istam usque post tempus, quo Rollo sacris christianis initiatus fuit, differt. Id enim gestum anno 887. constat inter omnes, ut Pagius ad eundem annum num. VI. demonstrat. Cum igitur Turonicum illud concilium occasione translationis illius coiverit, ex anno 912. quo a Labbeo consignatur, in annum 887. retrahendum est. Qui vero concilio huic interfuerunt, episcopos hos nominat Albericus abbas Triumfontium in chronico ad annum 913. Adalaudus Turonensis, Rahno Aurelianensis, Mannolus Cenomanensis, S. Lupus Andegavensis, Siagrius Eudensis, & Domulus Trecensis.

AD CONCILIUM MOGUNTINUM

Occasione Arnulphi novi regis

Anno 888. celebratum

ADDITIO.

VEnerus Labbei editor episcoporum, qui concilio huic adfuerunt nomina ex Martene Veter. Monum. tom. I. col. 661. recitat. Scriptor vero ille hæc accepit ex charta privilegii in ea synodo lati pro Corbejensibus & Herivordiensibus monachis. Privilegium vero illud neuter recitat, quanquam ipsum referre ad editorem Venetum maxime ipsa decet, cum gestorum ejus concilii pars sit. Supplendus est igitur mihi defectus, integrum privilegium afferendo, quod ex Mabillonii annalib. Benedictinis tom. III. in appendice num. XXXI. repræsento: Juvat tamen prius mensem, quo concilium hoc haberi potuit, a me in adnotationibus ad Pagium ad A. 888. num. XI. investigatum, hic indicare. Ita vero ego ibidem. Interfuit concilio Hadalgarius Hamburgensis, qui successit in episcopatu S. Remberto, idemque anno eodem, quo habitum est concil. 888. die XI. junii decesserat, ut Bollandistæ ad diem V. Februarii asstruunt. Fit inde ut concilium hoc citius quam labente junio haberi minime potuerit.

DE-

ANNO CHRISTI 888.

DECRETUM SYNODI MOGUNTINÆ

De libertate monasteriorum Corbejæ-novæ & Herisfordensis.

Ex Annal. Pader. born. & Christ. Paulino.

COnvenit episcopali auctoritati pie sollicitoque semper cogitare, quatenus ita ecclesiarum Dei sollicitudinem habeant, ut sacris locis, in quibus jugi Deus famulantium sedulitate placatur, opportuna conferre suffragia non detrectent. Unde ego Liudbertus, licet indignus, Mogontiacensis archiepiscopus omnibus Christi Dei ecclesiæ suggero, quia venerabilis frater noster Bovo abbas monasterii, quod vocatur Novæ-Corbejæ, attulit nobis quamplurima chirographa gloriosissimorum principum ad confirmationem privilegiorum ejusdem monasterii promulgata, inter quæ proxime ei collatens, communiter & ipsius, & Herivordensis monasterii statum confirmabat, datum felliciter a glorioso rege Arnulfo his ipsis diebus noviter ad regnum provecto. Super hæc etiam chartas duas ostendit, Romanorum, pontificum, Adriani, atque Stephani, in ipsis chartis concedentium, ut in cuitione sanctæ sedis Apostolicæ præfatum Novæ-Corbejæ monasterium perpetualiter haberetur, simulque apostolica auctoritate decernentium, ut idem monasterium plenissimam habeat immunitatem ab omnibus quoquo modo datis, vel intus monasterium in res ad illud pertinentes esse præter voluntatem abbatum loci ipsius permiscere cuplentibus. His igitur omnibus lectis nos relectis, (a) petiit præfatus venerabilis abbas, quo & ea, quæ sacris literis piissimorum principum confirmata fuerant, nostra quoque auctoritate roboraremus, & his, quæ ab Apostolica sede decreta sunt, nostræ subscriptionis cautulam adjungeremus. Nos itaque considerantes religionem ejus & petitionem, pastoralique edite officii fervorem Dei gratiæ utilitati commodisque providere, decernimus, ut præfata duo monasteria, Corbejensis videlicet monasterium, atque Herisfordensis sanctimonialium, de omnibus rebus, quæ vel in communi, supra memorati principis charta, vel specialibus aliorum principum præceptis confirmata esse noscuntur, mhilominus ealem ex ecclesiastica, & episcopali sanctione obtineat firmitatem, ut nihil habeant, unde se inter potiant, quicunque sibi præsumserint hæc aliquo modo se posse immutare vel infringere. Habeant igitur præfata monasteria rerum suarum liberam in omnibus dispositandi regulariter potestatem, ut quæcunque eisdem monasteriis in auro, vel argento, in agris, & famulis, seu quibuslibet rebus fuerint oblata, sive in præsenti elle collata esse constant, in dispositione maneant eorum, qui eisdem locis præsati sunt, ut quidquid secundum Dei timorem regulariter, & canonice dispositurint ad ecclesiæ ipsius utilitatem, liberam in omnibus cum consilio fratrum, eorumve faciendi habeant potestatem. Et ut plenius profequamur, quod sanctos apostolicos jam dictos intendisse sentimus, atque ante eos beatum Gregorium, atque reverendæ memoriæ Ni-

colaum sanxisse de statibus monasteriorum inventimus, nos humiliter tantis auctoritatibus subderibendo, confirmamus: ut nullus episcopus Paderbrunnensis aliquam ex eis vel accipiat, vel expoścat portionem; neque vel in his qui regiminis locum tenent, vel in ipsis congregationibus, aut in ipsis cœnobiis potestatem obtineat; neque ipsorum dominatione potiatur ulla, neque in electis, neque in famulis, & in omnibus, quæcunque ad monasteria ipsa videntur habere possessionis respectum, sicut ab omnibus eis hactenus servatum, & consensum est episcopis, in quorum parochiis res eorumdem monasteriorum consacere videntur. Nec ad ipsa monasteria, vel cellas eorumdem, vel ipse per se episcopus vel ceconomus eius, vel archipresbyter, aut archidiaconus illius, seu quælibet ex eius agentibus persona potestatem habeat accedendi; nisi forte necessitatis causa, vel sollemnis gratia vocatus adveneric; ne importunitate sua, ministrorumque suorum inquietudine sacris locis fiat molestia, neque in ecclesiis præfatis monasteriis subjectis, vel in presbyteriis eisdem ecclesiis ordinatis aliquam tentet facere perturbationem, novam conflituendo, & antiquam constitutionem evolvendo; sed ficut regularitet canonice disposita sunt, & longo jam tempore manentia, ita quoque futuris temporibus maneant inconcussa. Ordinationes, quæ contrariæ non fuerint ipsis monasteriis, agere non differat. Altaris quoque, & basilicarum benedictiones, sive consecrationes, prout necessitas postulaverit, vel in ipsis monasteriis, vel in agris eorum libenter concedat. Chrisma quoque, oleumque consecratum per singulos annos præbere non differat, & præ omnibus nullum munus exigat; ne Spiritus Sancti gratia vendere cogarur, Simonis, quod absit, damnationem incurrat. Hoc constituimus non solum Paderbrunnensium, verum etiam omnium locorum episcopos, ubicumque præfata monasteria, vel ecclesias, vel agros, vel familias habere noscuntur, observare sine cunctatione, seu contradictione oporter; ut nullus potestatis jure nobis eorumdem monasteriorum abutatur; sed maneant omnia in potestate eis Præfatorum, & regulari dispositione quæcunque, ut divinus, vel in agris, vel in familiis vel in decimis eis constant esse collatæ; sicut & apostolica, & imperialia præcepta, partim simul, partim ingillatim eis confirmaverunt. Abbatem vero, vel abbatissam in his locis eligendi semper habeant potestatem, & eam personam eligant, quæ propositum conversationis in ustrolibet monasterio, & moribus, & habitu profiteatur; non canonicum, aut laicum, neque alterius monasterii monachum; in quo specialiter nos audire dignetur regia dispositio, ut nullum eisdem monasteriis præponant personam, quæ non ab ipsis congregationibus fuerit regulariter electa. Debent enim mundi principes bonorem præstare Deo, quem sibi volunt præstari a Deo, videlicet, ut quemadmodum cupiunt a Deo sibi collatum regni honorem conservari, sic ecclesiæ Christi suam non dedignentur servare legem. Non enim decet, neque justum

ANNO CHRISTI 888.

stum videri poterit, ut sibi militantibus de A ecclesiæ Christi possessionibus mercedem restituant, & quod de republica sua retribuere debent, reddere velint de his, quæ collata sunt Deo. Qua de re noverit clementia, vel nunc consistentium, vel successionis jure omnium futurorum principum a sede apostolica sancitum, nostraque subscriptione roboratum, necnon & antecedentium regum præceptis cautum, ut prædictis monasteriis nullas præficiant personas de quocumque ordine, nisi quæ per electionem probabilem sumatur. Quia vero multæ quæruntur ab importunis hominibus malignitatis occasiones, & necesse est semper adversarii tela clypeo protectionis repellere: quod apostolica decrevit auctoritas nos quoque approbamus, B ut qui ordinati fuerint ad regimen sæpe dictorum monasteriorum, nulla potestate prævalente dejiciantur, nisi criminis causa fuerint deprehensi, cujus merito rectorum non debeant administrare officia. Infamiæ vero maculis, sive criminis alicujus denotatione si fuerint appetiti, non præter canonicam & regularem deponantur examinationem. Si quis ergo apostolicæ sedis decretum, cui nos hanc confirmationis cartulam venerantes subscripsimus, contempserit, proculdubio damnationis censuram suscipiet, quam credimus divino spiritu per apostolicam linguam prolatam. Nos igitur nostram subscriptionem anuli nostri impressione signantes, C obsecramus fratres, & coepiscopos nostros omnes, in quorum manus ista devenerint, ut sua etiam auctoritate, & subscriptione hæc confirmare velint: ut quicumque hæc temerare præsumpserit, generalitatis nostræ sententiis ita anathematis vinculo obligetur, ut neminem habeat, de cujus favore sibi blandiatur, aut se tueri posse putet a sententia damnationis. Cunctis autem ista servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis recipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ quietis inveniant. Et quia apostolicæ auctoritati subscribentes ista edidimus, justum est, ut illam sacram sedem etiam in D hoc honoremus, ut appellationes ad eam fieri liceat a prædictis locis cum necessitas fuerit: eo videlicet tenore, ut si hoc constitutum ab aliquo fuerit prævaricatum, Metropolitanus eorum episcopus, quo ego nunc licet indignus fungor officio, personam hujus sanctionis violatricem conveniat, & hujus nostri decreti testificationem innotescat: utque ab eo, quod prave gessit, recedere non meretur, ex communi omnium coepiscoporum auctoritate contestetur: at si ille contumaciter in sui facti perpetratione perstiterit, licentia eis sit Romanam, apostolicamque sedem adire, & necessitatis suæ causas ante Papam, qui tunc fuerit, urbis Romæ de- E ponere, ut per eum a prædicta causa reus justæ damnationis sententia multetur.

Folco munere divino metropolitanus ecclesiæ Remensis episcopus, tenorem hujus sanctionis perlegens, & diligenter pertractans, in omnibus eam probandam, et corroborandam esse judicavi, tam propter antiquum jus monasteriorum, etiam his cœnobiis conservandum, quam ad præcavendas nihilominus molestias hic summatim prohibitas, quæ modernis temporibus contra sacra monasteria per quosdam episcopos recenter ordinatos, nec non etiam per quorumdam laicorum infestationem grassari cœperunt; ad quas inhibendas, rationabilis ordo servatus est, ut et gloriosorum principum hic concessiones, & pontificum Romanorum privilegia, et archiepiscoporum ejusdem monasterii his omnibus astipulatio, & ut cæteri velint episcopi assensum præbere, nequaquam spernenda hic contineatur petitio; cujus gratia illectus simul, & præsentialiter ab eodem venerabili archiepiscopo Liudberto, necnon a Bovone religioso ejusdem monasterii abbate rogatus, hoc decretum episcopali auctoritate ratum esse decernens, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti confirmavi, & subscripsi.

Willibehrtus Agrippinensis ecclesiæ archiepiscopus huic decreto meæ mediocritatis recitato, attestationem, & assensum præbens, quod necessariò ac ritè promulgandum sit, sub attestatione nominis Domini nostri illud confirmavi & subscripsi. Thiadmarus ecclesiæ Salzburgensis archiepiscopus huic decreto consensi, & subscripsi. Radbodo Trevirensis archiepiscopus approbavi & subscripsi. Joannes Rotomagensis archiepiscopus consensi, & subscripsi. Hildegrimus Halberstadiensis episcopus consensi et subscripsi. Adalgarius ecclesiæ Hamaburgensis archiepiscopus consensi, & subs. Liuvardus Vercellensis ecclesiæ episcopus con. & subs. Arnoldus Wirtziburgensis ecclesiæ episcopus cons. & subs. Hrodbertus Metensis ecclesiæ episcopus cons. et subs. Adalhelmus Wurmacensis ecclesiæ episcopus cons. et subs. Godelhancus Spirensis ecclesiæ episcopus cons. et subscr. Wichbertus Hildeneshemensis ecclesiæ episcopus consensi, et subs. Dethmarus Virdinensis ecclesiæ episcopus cons. et subscr. Dodilo Cameracensis ecclesiæ episcopus cons. et subsc. Honoratus Belvacensis ecclesiæ episcopus cons. et subscr. Herdilo Noviomagensis ecclesiæ episcopus cons. et subs. Balthramnus Stratzburgensis ecclesiæ episcopus cons. et subscripsi. Waldo Frisingensis ecclesiæ episcopus cons. et subscr. Thiadulfus Curacensis ecclesiæ episcopus consensi et subscr. Hæc sacra continuante, et consumante anno Dominicæ Incarnationis DCCC. supra LXXXVIII. in unitate Sancti Spiritus.

AD

ANNO CHRISTI 888. 891.

AD METENSEM SYNODUM

Anni 888.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

METensem Synodum anno 888. adscribit Pagius cum omnibus hucusque conciliorum Collectoribus, eamdemque post Moguntinam collocant. Qua tamen in re præposterè ab illis agi, certum est; cum Moguntinam synodum post junium mensem habitam fuisse oporteat, ut in nota superiori ostendi. Hæc autem celebrata dicitur die B Kalendarum Maii, vel ut legit Sirmondus *Kalendarum martii*. Verum nec martio, nec Majo mense anni 888. celebratam fuisse suspicor; cum synodo huic interfuisse legatur Dodo Virdunensis, qui etiam subscribit concilio Triburiensi anni 895. Ex sententia autem concilii Moguntini habiti post junium anni 888. constat, Virdunensibus tunc præfuisse *Dithmarum*. Igitur Metensis synodus haberi non potuit eodem anno ante junium, quippe cui interfuit Dodo, qui toto hoc temporis spatio usque ad exitum sæculi IX. Virdunensem ecclesiam administravit; quare Diethmari successor statuendus est. Fortè ergo melius cum Sirmondo concilium istud initum statueretur die Kalendarum martii, ac referretur in annum 890. quo martii exordium in Dominicam diem incidebat.

FORMOSUS PAPA

Sedit ab anno 891. usque ad 896.

EPISTOLARUM FORMOSI PAPÆ

APPENDIX.

IN SEQUENTEM FORMOSI PAPÆ EPISTOLAM

ADMONITIO COLLECTORIS.

SEquentem Formosi papæ epistolam ideo hic recudendam curavi, non quod nova esset, & in collectionibus conciliorum nunc primò inserta; sed quod argumentum præbuerit disceptationis inter eruditos, cujus definitio certa nunc etiam expectatur. Cum vero Cl. VVilkins suam [illegible] in novissima conciliorum magnæ Britanniæ, & D Scotiæ collectione voluerit, quam huc transferre, & res ipsa poscebat, & lectoribus non ingratum fore putavi; ideo ut controversiæ argumentum melius teneatur veluti sub aspectu, tum epistolam ipsam, cum & doctissimi illius Angli dissertationem exhibendam duxi.

I.

EPISTOLA FORMOSI PAPÆ AD EPISCOPOS ANGLIÆ

Fratribus & filiis in Christo omnibus episcopis Angliæ, Formosus.

(a) (b) AUdito, nefandos ritus paganorum E partibus in vestris repullulasse, & vos tenuisse silentium, ut canes non valentes latrare; gladio separationis a corpore Dei (c) ecclesia vos ferire deliberavimus. Sed quia, ut nobis dilectus frater noster Plegmundus (d) intimavit, tandem evigilastis, & semina verbi Dei olim venerabiliter jacta in terra Anglorum cœpistis renovare; mucronem (e) devorationis retrahentes, Dei omnipotentis, & B. Petri apostolorum principis benedictionem vobis mittimus, orantes ut in benè cœptis perseverantiam habeatis. Vos enim estis fratres, de quibus loquens Dominus, inter alia inquit: *Vos estis sal terræ, & si sal evanuerit, in quo salietur?* (*) & iterum: *Vos estis lux mundi:* (*) significare volens per verbi sapientiam condiri mentes hominum a vobis debere; & in moribus, & (f) in vita vestra bonæ actionis studium, quasi lumen apparere fidei, per quod (g) gradientes ad vitam, quomodo cautè ambulent, videant, ut ad promissionem æternæ beatitudinis sine offensa currentes valeant pervenire.

* Matt. 5.
* Ibid.

Nunc (h) accingimini ergo, & vigilate contra leonem, qui (i) circuit, quærens quem devoret; & non patiamini ulterius in re-

(a) MS. Cant. *auditis nefandorum ritibus paganorum*.
(b) *vestris in partibus* MS.
(c) *ecclesia* MS.
(d) *Plegemundus* MS.
(e) MS. *Devotationis*.
(f) *in* deest in MS.
(g) MS. *gradientibus*.
(h) *Ergo accingimini* MS.
(i) MS. *circumit*.

regione vestra penuria pastorum christianam (a) fidem violari, gregem Dei vagari, dispergi, dissipari. Sed cum unus obierit, alter, qui idoneus fuerit, canonicè protinus subrogetur. Nam secundum legem plures facti sunt sacerdotes, eo quod morte (b) prohiberentur permanere. Quod David considerans (c) ait: *pro patribus tuis (d) nascentur tibi filii, constitues eos principes (e) super omnem terram.* * Nulla itaque mora sit subrogandi alium, cum quilibet Sacerdotum ex hac vita migraverit; sed mox ut illi, qui primæ sedis principatum gerens, inter vos cæteris episcopis præesse dignoscitur, fratris obitus fuerit denunciatus, facta electione canonica alter consecratus succedat. Quis autem inter vos principatum tenere debeat, quæve sedes episcopalis cæteris præpolleat habeatque primatum, abolitanis (f) temporibus notissimum est. Nam, ut ex scriptis B. Gregorii, ejusque successorum tenemus, in (g) Dorobernię civitate metropolim sedemque (h) primam episcopalem constat esse (i) regni Anglorum, cui venerabilis frater noster Pleimundus (k) nunc præesse dignoscitur; cujus honorem dignitatis nos nullo pacto imminui permittimus, sed ei vices apostolicas per omnia gerere mandamus.

* Ps. 44.

Et sicut B. Gregorius [l] papa primo vestræ gentis episcopo Augustino omnes Anglorum episcopos esse subjectos constituit; sic nos prænominato fratri Dorobernię, sive Canterberiæ (m) archiepiscopo ejusque successoribus legitimis eandem dignitatem confirmamus; mandantes, & auctoritate Dei, & B. Petri apostolorum principis præcipientes, ut ejus canonicis dispositionibus omnes obediant, & nullus eorum, quæ ei, suisque successoribus apostolica auctoritate concessa sunt, violator existat. Si autem quivis hominum contra hæc aliquando niti, ac imminuere tentaverit (n), sciat se proculdubio multandum fore gravi anathemate, & a corpore S. Ecclesiæ, quam inquietare molitur, perpetuo, nisi resipuerit, separandum.

NOTA DAVIDIS WILKINS.

ERror hic inextricabilis. Deprehendit Baronius, & medetur, uti opinatus est; sed interea non minorem ingerit. *Anno* (inquit Malmesburgius) *quo a nativitate Domini transacti sunt nongenti quatuor, misit papa Formosus in Angliam epistolas, quibus dabat excommunicationem, & interdictionem regi Edvvardo &c.* Ad hoc Baronius Willielmus (inquit) Malmesburiensis, sed puto vitio scriptoris, quod factum est hoc anno octingentesimo nonagesimo quarto, scriptum legi anno nongentesimo quarto, ad quod tempus certum est, non potuisse pervenire Formosum, sed longo ante esse defunctum. Rectè quoad Formosum papam; sed non minus jam erratice quoad Edvvardum regem. Uti enim Formosus mortuus est per novennium ante annum Domini DCCCCIV. sic Edvvardus non est salutatus rex in anno DCCCCIV. nec per sexennium postea, si de nostris nostri non cæcutiant. Verum igitur si fuerit, quod Formosus hoc promulgaverit interdictum, fieri necesse est in tempore Aluredi magni, qui licet regis fruebatur titulo, ditione tamen pulsus est a Danis, nec hanc satis integre readeptus, cum Formosus pene pontificatum iniit.

Erraſſe igitur videatur Malmesburius, aut scriptor aliquis, vel in regem interdictioni subiiciendo, vel Edvvardum forte pro Alfredo. Sed nec hoc errorem tollit: nam septem illi quos in una die factos dicit episcopos, non electi sunt ante an. Dom. DCCCCIV. nec consecrati postmodùm, donec Plegmundus archiepiscopus iter Romam expediverat, & epistolam (quam a papa ad episcopos hic dedimus) una cum absolutione detulisset, anno scilicet DCCCCV. vel hunc circiter. Inscribitur etiam epistola illa solis episcopis Angliæ, & de rege illic ne verbum quidem; adeo ut in dubio sit, an rex sub interdicto ponebatur. Certe si cum Malmesburio hujus interdicti, & epistolæ auctorem susceperimus Formosum papam, in historiis nostris ingens error est, & ne ab Oedipo extricabilis; sed si Formosum subrepisse censeam pro Leone papa V. non ego video, quin sana fiant omnia. Hæc Spelmannus.

Quibus Spelmanni notis stricturas addidit Gabr. Cossartius in edit. concil. vol. IX. p.431. Synodum Anglicanam modo relatam attribuit Malmesburiensis non anno DCCCCIV. ut ait Baronius; sed DCCCCV. anno, inquit, quo a Nativitate transacti sunt anni DCCCCIV. Quem annum quis neget esse nongentesimum quintum? Et consentiunt, ut vides, acta Cantuariensis ecclesiæ. Sed nodus hic se offert vindice dignus, quem post Baronium animadvertit collector Anglicanus. Qui enim concilium hoc haberi anno nongentesimo quinto potuerit sub Formoso papa, qui annis ante decem obierat? quo pacto pontificias literas ad Edvvardum seniorem dederit Formosus, qui pontifex Edvvardo regnante non fuit; nam Formosus anno DCCCXCVI. obiit, Edvvardus anno DCCCCI. regnare cœpit?

Huic reparandæ labi conjecturam Spelmannus affert parum felicem. Si Formosum, inquit, irrepsisse censeam pro Leone papa V. non video, quin sana sint omnia. Atqui non minus certè desperata erunt. Primum enim Leo V. anno tantum DCCCCVI. pontifex creatus est, & sunt qui ad DCCCCVII. rejiciant. (a) Itaque si quis esset Spelmanni divinationi locus, error esset non in Formosi tantum nomine, sed in anni ipsius nota. Deinde diebus tantum quadraginta pontificatum Leo V. tenuit. Nemini autem persuadebit Spelmannus, tantillo spatio temporis dedisse ipsum ad Anglos literas, iis perlectis coactum in Anglia concilium fuisse, legatum a concilio Plegmundum Romam appulisse, placasse pontificem, literas ab eo retulisse.

(a) Asse-nior supputatio Pagii & aliorum, Leonis V. exordium cum anno 903. componit. Mansi.

Ita-

(a) MS. *religionem.*
(b) *probibebantur* MS.
(c) *Et in spiritu Christi ecclesiam futuram fore permansuram ad finem usque sæculi prospiciens.*
(d) *nati sunt* MS.
(e) *super omnem terram* desunt in MS.
(f) *ab olitanis* MS.
(g) *Dorobernia* MS.
(h) *primamque sedem* MS.
(i) *esse* deest in MS.
(k) *Plegmundus* MS.
(l) *Papa Gregorius* MS.
(m) [illegible] MS.
(n) [illegible] MS.

Itaque si expungendum est Formosi nomen, longè profectò commodius substituetur ejus in locum Joannes IX. qui anno nongentesimo quinto, regnante in Anglia Edvvardo, ecclesiæ præfuit. Certe Polydorus Virgilius libro historiæ suæ VI. eo pontifice id totum contigisse narrat, sive Malmesburiensis errorem emendavit ipse per sese, sive aliis ex actis rem didicit. Quanquam Joannes X. pro IX. perperam in Polydori libro scriptus est; ut & in historia Anglicana Andreæ Duchesnii, qui Polydorum, nimia fortasse fide, secutus est. Hanc enim ab eo perspectam, & discussam esse difficultatem vix persuadere mihi possum, cum in sua Romanorum pontificum historia, secundæ etiam editionis, narret anno DCCCCIV. Formosi papæ, & Edvvardi regis tempore hæc omnia gesta esse.

Baronii conjectura errorem omnem librario tribuit, qui annum nongentesimum quintum scripserit pro octingentesimo nonagesimo quinto. Sed animadvertere par erat pontificem quidem eo anno Formosum fuisse, Edvvardum autem minime in Anglia regnasse.

Quod si ad Baronianam hanc emendationem addatur altera, & pro Edvvardo rege scribatur Alfredus ejus pater, qui & Alvredus, & Alfredus nuncupatur, difficultas nulla supererit, nisi quod septem illi episcopi, quorum hic mentio, creati non fuerint, nisi anno DCCCCV. At leve istud; cum id, qui scripserunt, Malmesburiensem sint secuti; ac proinde, eodem, quo Malmesburiensis modo, emendandi.

Erunt forte quibus hæc conjectura non displiceat; erunt qui alteram præferant, quæ Joannis nomen substituit. Nos rem in medio relinquimus. Hæc Cossartius.

Ad bellum tot strenuis historiarum propugnatoribus, qui in palestra chronologica paparum Romanorum egregie satis decertaverunt, indicendum, apertoque cum iis marte congrediendum, ingenium viresque mihi haud suppetere libere fateor. Quia autem nullus athletarum illorum palmam sibi vindicare ausus est, pace tot illustrium in republica literaria nominum, si non manus conserere, opinionem tamen meam porrecta fronte explicare liceat.

Si Platinæ, si Onuphrio Panvino, si Laertio Cherubino, si aliis celebribus viris horum sequacibus fides, Formosus papa anno DCCCXCI. VI. Kal. [illegible] XIX. [illegible] & Sergius III. anno [illegible] cal. januar. regnante Edvvardo seniore, sublato schismate papali inter Leonem V. & Christophorum I. & ipsum hunc Sergium (tres ejusdem anni papas) ad cathedram Romanam evectus est; qui antipapa fuit Formosi III. & Johannis IX. ac contra illum in schismate sedit A. DCCCXCI. & contra hunc A. DCCCXCVII. ast ab utrisque fautoribus coactus abdicavit, & in exilium actus est.

Cum igitur facies ecclesiæ Romanæ, ineunte sæculo X. tot antipapis defœdata, tot discordiis quasi distracta fuerit; quid mirum si Malmesburio falsum vel mentitum papæ nomen, ex tam dissitis regionibus annunciatum fuerit, aut ex relatione aliorum, quibus Sergius exosus, innotuerit? Quid mirum si monachi Cantuarienses ex ore Malmesburii nomen Formosi pro Sergii hauserint? Quid mirum si hac opinione decepti scribæ Romani initialem epistolæ vocem, papæ nomen exprimentem, perperam legerint, lectamque, reclamantibus licet omnibus paparum chronologiis hodiernis, in commentarios suos retulerint? Quapropter ante omnia nomen Formosi ex Malmesburio, primo erroris hujus auctore (quo oscitante, multi alii oscitare cœperunt) expungendum, ejusque loco Sergii III. substituendum censeo; quia hoc pacto historia, chronologiaque, & papæ & regi Edvvardi & Plegmundi archiep. Cantuar. & septem episcoporum recto constabit calculo. Omnes alii, magni licet nominis auctores, qui Leoni V. vel Johanni IX. vel X. vel regi Aelfredo, vel anno DCCCXCV. epistolam hanc assignant, a scopo valde aberrarunt, chronologiæque, ac historiæ hodie, & olim receptæ prorsus contradicunt. Si ergo cum Baronio error librario tribuendus est, non in anno, sed nomine papæ determinando consistat necesse est.

II.

IN ALTERAM FORMOSI PAPÆ EPISTOLAM,

seu Diploma,

V. CL. DOMINICI GEORGII RHODIGINI

ADMONITIO.

IN ecclesia Gerundensi asservatur diploma Formosi Romani pontificis papyraceum, Servo-Dei Gerundensi episcopo datum. Nuper hoc diploma edidit Martenius in collectione amplissima Anecdot. tom. I. pag. 239. Ego vero illius exemplar ex autographo Gerundensi descriptum an. 1736. accepi, & cum edito contuli, atque inveni exemplar Martenii ad ea verba: *in perpetuum stabilimus* desinere; reliqua deesse. Desiderantur autem in autographo pontificiæ datæ; in contextu tamen habetur *Indictio decima*, ex quo colligitur, hoc diploma anno Christi 892. datum fuisse. Petrus de Marca in appendice Marcæ Hispanicæ pag. 834. ex chartulario ecclesiæ Gerundensis profert diploma Romani summi pontificis Servo-Dei episcopo Gerundensi, quod iisdem ferme verbis conceptum est ac illud Formosi, si pauca excipias; aliud item exhibet ejusdem Romani pro ecclesia Helenensi; & lib. III. Marcæ Hispanicæ pag. [illegible] de epochis horum diplomatum differit, quas ad examen vocat Pagius ad an. 897. num. VI. Interim Formosi diploma pro Ecclesia Gerundensi ad fidem prototypi hic dandum censemus.

In adnotat. ad Pagium subjectis novissimæ edit. Baronii, & Pagii ad hunc annum edit. Lucensis.

FORMOSI PAPÆ BULLA PRO ECCLESIA GERUNDENSI.

Formosus episcopus servus servorum Dei R. & S. Servo Dei sanctæ Gerundensis ecclesiæ episcopo, & per te in eadem venerabili ecclesia in perpetuum.

SIcut per donum sancti spiritus beato apostolorum principi Petro, & cœlestis regni clavigero ligandi atque solvendi ab ipso Domino tradita est potestas Evangelica, subsequente lectione, quæ ita inter cætera ait: *Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam* (a), & reliqua &c. Ita sedes apostolica, canonica, legalique auctoritate suffulta, omnibus ecclesiis Dei per universum orbem diffusis suffragia, & justæ postulationis subsidia ut præbeat tam divini, quam humani juris ratio postulat. Igitur veniens jam dicte Serve Dei venerabilis episcope causa orationis ad eorumdem sanctissima beatorum apostolorum limina subjecisti no-

(a) Matth. 16.

ANNO CHRISTI 891.

nobis, quatenus apostolicæ nostræ confirmationis privilegia confirmare deberemus, omnes res mobiles ejusdem Gerundensis ecclesiæ, in honorem Sanctæ Dei Genitricis & semper Virginis Mariæ Dominæ nostræ, ubi beatus Felix Christi martyr corpore requiescit, hoc est domos, pleves, cellas, ecclesias, villas, & insolas, Majoricam scilicet, Minoricam, curtes, parochias, terras, vineas, prata, sylvas, una cum familiis utriusque sexus, cum omnibus adjacentiis suis, quæ a piis imperatoribus, regibus, vel aliis Deum timentibus in eadem Gerundensi ecclesia collata sunt, sicut ipse nunc usque legali ordine tenere videris. Unde salubrium pertitionibus tuis inclinati decernimus, & a præsenti hac decima indicti. per hoc apostolicum nostrum privilegium roboramus, confirmamus, & in perpetuum stabilimus, in usu, & utilitate ejusdem ecclesiæ Gerundensis, cui præfate dignoscentis, id est omnes domos, cellas, ecclesias, villas, curtes, parochias, terras, vineas, prata, sylvas una cum familis, & alia omnia, quæ ab imperatoribus, regibus & aliis Deum timentibus in eadem ecclesia collata sunt, seu conferenda erunt, simul cum Raficum, seu Palchuarium sub tua tuorumque successorum dictione potestate omnimodis confirmamus; statuentes sub apostolica censura, ea divini juditii protestatione, & anathematis interditi, ut nulli unquam hominum, vel parvo homini liceat quamlibet fortiam, vel oppressionem in omnibus rebus ejus facere, aut potestatem aliquam habere, vel aliquam distringere, aut qualitercunque colonum ab eis exigere, sive..... ubicumque eos pro quibuslibet causis provocare præsumat; sed a providentia sui episcopi cauta illorum audiatur, & canonice terminetur. Si quis autem, quod non optamus, contra hoc privilegium a nobis statutum temerario ausu agere presumpserit, sciat se anathematis vinculis connodatum, & nisi se ceripuerit a re.....

Cætera deficiuntur.

III.

AD MONACHOS S. THEUDERI

Immunitatem & bonorum suorum firmum & stabile jus concedit.

Formosus episcopus servus servorum Dei, venerandæ congregationi monachorum venerabilis monasterii S. Theuderii confessoris Christi, sito in territorio Viennensi, in perpetuum.

Quanto nos piorum locorum, juxta quod nobis divinitus est commissum, studiosius curam gerimus, tanto nobis copiam mercedis acquirimus, & status illorum potiori vigebit regimine; & ideo vera devotio per Bartholum reverentissimum archiepiscopum Viennensem nostro suggestione apostolatus, ut apicem venerabile monasterium sub nostra ditione ac tuitione constructa monasterium auctoris, ... Unde nos eumdem sollicitudinem gerentes maxime ... cum ... Monasterio Dervo a sancte paganorum elapsos, & quod ab eodem venerabili archiepiscopo misericorditer susceptis ellis; inclinati precibus vestris, per hujus Apostolicæ nostræ auctoritatis privilegium vos inibi firmitere, & quiete Deo militare confirmamus, & quæ necessaria esse videntur loco, & monasterio die nobiugue instantinutritioni, & canonicæ, imo B. Benedicti regulæ obedire, tam in ecclesiæ restauratione, quam ubi & ubi expedit, ea fecilicet ratione, ut neque eidem venerabili archiepiscopo, neque cuilibet successorum suorum licitum sit illis durum fervitium imponere, neque longissimi itineris profectionem; sed neque mansionaticos onerosos, neque censum, præter id quod impositum est, in festivitate præfati sancti Theuderii in fine anni libram argenti. Et præterea decernimus & ordinamus & constituimus & contestamur, ut decedente, more humano, prædicte congregationis Abbate, neque præfatus præfatus episcopus, nec quisquam successorum illius aliquo typo & fastu superbiæ, aut avaritiæ, & cupiditatis, & iracundiæ alium abbatem aliquo tempore & aliquo modo ipsi congregationi imponere præsumat, nisi quem ipsi monachi, libera electione, & devotione, secundum regulam S. Benedicti sibi elegerint.

Sed neque ex his omnibus, quæ præfentialiter obtinent, mobilibus, & immobilibus, & quæ deinceps a fenioribus & aliquo modo juste prometeri poterint, ullo modo exinde aliquid auferatur ab aliquo, neque minuatur; sed neque commuteur, nisi per voluntatem Monachorum: quin etiam si contra hanc auctoritatis aliquis agere temptaverit, nullatenus a quolibet nostrum successorum abbati, & monachis denegetur & prohibeatur, sive indifetur facultas & propter adquirendam omnipotentis Dei imperrandum, & intercessionem sancti Petri, & nostræ caritatis auxilium, Abba illorum, nomine Adalricus, taliter cum reverentissimo archiepiscopo Barnoino limina sancti Petri accelerarit.

Qua dilectione, & apostolatus nostri auctoritate commoti rogamus & petimus, & ex Deo, & per Deum, & per sancti Petri meritum, nostrique ministerii reverentiam adjuramus, & contestamur, ut nullus nobilium & potentium vicinorum, & extra advenientium, & circumquaque degentium, aliquatenus mala illis inferre præsumat, & absque lege inquietare, & mobilia, & immobilia usurpare: sed neque fervientes illorum deltruere quilquam præsumat, & omodo volumus eos securos, & quietos permanere, Apostolica protectione tutos, atque munitos, cum omnibus rebus immobilibus, & mobilibus ad ipsum venerabile monasterium pertinentibus. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hoc privilegii nostri statutum (quod ad laudem Dei omnipotentis, & apostolorum ejus loci stabilitatem fieri decrevimus) in toto, & ex parte agere præsumpserit, & in omnibus non obfervaverit, sciat se auctoritate B. Petri apostoli, atque nostra anathematis vinculis innodandum, & a regno Dei, nisi resipuerit, alienandum: qui autem veros cultos, & observatores exteriteris, benedictionem, & gratiam a Domino consequi mereatur. Scriptum per manum Anastasii Scrinarii S. R. E. in mense Novembrio, indictione X. Bene valete. Data VII. Kal. Decembris per manum Sergii primicerii, Defensoris sanctæ sedis apostolicæ, imperante Domno piissimo PP. Augusto Vidone a Deo coronato magno imperatore anno I. & post consulatum ejus anno I. Indictione X.

ANNO CHRISTI 891.

ALIARUM QUARUMDAM FORMOSI EPISTOLARUM ARGUMENTA

Ex Flodoardi Historia Remensi lib. IV. cap. II. & III. epistolamque de Romanis pontificibus Carmine.

FORMOSUS AD FULCONEM

Ex Flod. Cæns. de Rom. Pontif. in Formoso.

ILe rependit ad hæc, studeant moderamina linni
Rectoris pariter verbis attollere & actis,
Juxta quod collata sibi fert gratia cuique:
Ne vacui sub ea fervi culpentur habere.
Quin aptos per eam fructus afferre laborent.
Illicita inhibeant, infandaque germina vellant,
Et cunctis Christi famulis fuffragia præstent.
Cujus opis causa cupit hujus noscere curam;
Deplorans miseras clades hominumque labores,
Hostis & antiqui captantia retia fraudis,
Quis genus humanum crudeli pellicit æstu.
Hinc hæreses, hinc bella movens, & crimine gaudens,
Sanguine fervidus ostiorum libidos saturandens,
Atque orientales hæreticum ichismate rumpens.
Unde Sacerdotes fuadendo commonet, arma
Corripiant, arcamque levent discriminefævo.
Conveniant igitur medium ubi poscere Christum,
Qui consulta ferat, det opem, faciatque salutem.
Ad quod pontificem rogitat, contendere nostrum,
Accingi, properare, moras disrumpere cunctas,
Auxiliumque malis mundo conferre ruenti.
Christus fic via, dux Christus, victoria Christus.
Nec satis est monuisse semel, monitusque paternos
Haud iterare piget, Matris succedere cladi.
Disponi Synodi generali jure gerendam,
Ad quam festinet nullo impedimine retentus

Pondere desidiæ, uberius simul omnia tractent,
Quæ tractanda sient: oracula clarius edant.
Barbaricæ gentis quis Francia regna procellis
Turbantur, nimium dolet; atque ut dextera summa
Hæc reprimat, procerum Christi fuffragia poscit.
Privatæ legis munimine jura petita
Remensi sert ecclesiæ retinenda, docendo
Ac profibendo nefas, ne quis præsumat inique
Attrectare sacris possessa, aut demere, cessa.
Nullaque Pontificum, Regum, Comitumve potestas,
Illicite usurpans, proprios infectat inusus,
Quæ sunt ecclesiæ. Quam præsul forte vacantem
Nullus, ut invadat, violentum adspiret in autum:
Nec nisi condigno præsul statuatur honore,
Pontifices, Reges, Cleros, subjectaque plebes
Provideant, operante Deo, ut bene tradita servent,
Amplificent, decorent, supera mercede propagent.
Disponitum digne præmisso præsule quisquam.
Non mutilare decus, non immutare substanter:
Usibus at maneant fervorum dedita Christi
Integra pontifici, dignis tractanda ministris.
Hæc contra quisquis præsumserit acta venire
His se multatum sciat anathemate nexile:
Observator vitam mereatur habere perennem.

Ex Flodoardi Rhemensis.

FORMOSUS AD FULCONEM ARCHIEPISCOPUM REMENSEM.

MOnet eum compati debere Romanæ ecclesiæ, atque imminenti ejus subvenire ruinæ, nec ei suam præsentiam denegare: adjungens hæreses undique ac ichismata pullulare, nec, qui ad retinendum occurrere, esse. Dicitque longo retroacto tempore pernicioſas hæreſes Orientem confundere, & Constantinopolitanam ecclesiam nocivis ichismatis; simul etiam regionis Africanæ legatos insistere, responsa petentes pro dudum exorto inter episcopos ipsarum provinciarum ichismate. Diversarum quoque partium legationes diversis responsa petentes insistare. Cujus rei gratia generalem synodum die Kalendarum Martiarum, indictionis XI. se inchoare disposuisse, ad quam convenit, remota omni dilatione, admonet festimare, ut colloquendo, largius de his valeant pertractare, & assumptos ad consultæ singulæ responsionis. Nonnatinoque gentis procellas, quibus adferebat se perturbari, plurimum dolere, ut eos excelsi dextera reprimat, Apostolo-

Ex Flodoardi Rhemensis.

ANNO CHRISTI 891.

siolorum principum suffragiis intervenientibus, implorare. Literas vero, quas significaverat ad eum per quosdam personas primum se direxisse ad ipsum minime pervenisse. Miserat alias etiam, pro hac eadem synodo celebranda, petidem huic quoque Pertuli nostro literas, quam decreviste se affecturum mediante majo mense, indictionis X. In quibus literis fatemur Italiam tunc semel, & secundo horrida bella perpessam, & pene consumptam. Orientalium vero partium se dolere vesanam hæresim, in Christum Jesum blasphemiam continentem. Mittit ei præterea pertinum super quibusdam præfatis privilegium, communeorum beatum Remigium genti Francorum, Romanæ sedis auctoritate, cum gratia Dei apostolum constituturn. Bernam quoque villam, quæ inique dudum subtracta fuerat a Remensi ecclesiæ, restituram. Duodeciarum quoque, sed & ea, quæ domnus idem Fulco per precarias obtinuerat, Redemiam videlicet, & Margollium, Laltennam, & Guigleium, atque Virtudem, nec non abbatiam, quæ dicitur Campellis, Attejas etiam, & Maniacum, aliaque res, quæ dudum ablatæ, tunc reddita fuerant ecclesiæ Remensi, restituras auctoritate confirmat apostolica: ut eas vel cæteras ejusdem ecclesiæ possessiones nemo præsumat auferre, vel invadere. Sanciens insuper auctoritate beati Petri, ut nemo regum, nullus antistitum, nemo quilibet christianus, decedente Remorum episcopo, ipsum episcopatum, vel res ipsius ecclesiæ suis compendiis applicet, neque sub suo dominio teneat, præter ipsius civitatis episcopum. Sed & eamdem metropolim non ultra constitutionem canonicam sine regulis ecclesiasticis conveniente pastore uti decrevit cogat, neque aliter ibidem episcopum, nisi ut sacri canones jubent, constituj facint. Promulgans etiam, ac statuens, ut per ea, quæ idem venerabilis præsul Fulco de villis hujus ecclesiæ ac facultatibus earum, ubibus ecclesiasticorum ornamentorum, vel luminarium, seu sub stipendiis canonicorum, ac monachorum, atque sanctimonialium, cum matriculariorum, & hospitum, vel pauperum constituerat, perpetuo inconvulsa permaneant, hanc auctoritatem sui decreti sub anathematis vinculo violatoribus interdictis, corroborans. Imperatorem quoque Widonem coronatum eodem anno significans, indictione decima.

AD EUMDEM FULCONEM.

Ibid. ALiud privilegium pro monasterio Avennaco, atque pro eo monasterio, quod Rodulfus abbas in honore S. Calixti Martyris & papæ ex hæreditario proprietatis jure constructum, huic Remensi concesserat ecclesiæ, tam eadem cœnobia, quam omnes possessiones liberaliter regali, vel aliorum. Christicolarum munificentia Remensi collatas ecclesiæ, sive quas idem præsul adquisitras, aut deinceps adquisiturus erat, eidem ecclesiæ apostolica corroborans, & stabiliens confirmat. Hic quoque Lantbertum filium Widonis anno secundo imperii patris ipsius eorum imperatorem factum fuisse declarat.

AD

ANNO CHRISTI 891.

A *EJUSDEM EPISTOLÆ ARGUMENTUM Carmine expressum.*

REbus Avennaci super almi, & jure Calixti.
Tum decreta paci provexit, & robore fulsit.

AD EUMDEM

PRo diœcesanis provinciæ Remensis episcopis, quod audierat, eorum quosdam, hujus archiepiscopi sui audientiam contemnere, scribens eidem, ut suos convenat coepiscopos, cæterorum quoque, quos ipsum visum fuerit episcoporum collegium convenire denunciet, ut de tanto neglectu synodali sinul actione perquirant, & quidquid oporteurit canonica, atque apostolica muniti auctoritate decernant: subjiciens, ut nemo a tam Deo digno se subtrahat opere, qui Apostolicæ Ipsius participes voluerit communioni existere. Item pro evellione Karoli ad regimen regni, quem domnus idem Fulco ad regium culmen adhuc puerum provexerat, & de criminibus Odonis regis, vel correptione ipsius qualiter esset agenda: pro quibus rebus idem archiepiscopus huic papæ scripta sua contilium, & auxilium ab eo petendo direxerat.

EJUSDEM EPISTOLÆ ARGUMENTUM METRICUM.

PRæterea quod comperaret per devia quosdam
Pontificum ferri, *exemplique exempla* ruinæ,
Dedere, & increpitos non digna reprendeve fuafis;
Quin & deteriora sequi, nec dira cavere.
Non sine mœrore gravi tolerare fatetur.
Ad pacem invitans, extinguere scandala. Quæsit,
Pontificum fastu Christus quia temnitur atro.
Nostet & antistes dolet, arguit, increpat, angit.
Unde monens mandat junctos hunc cogere Patres,
Atque alios accire probos, decretaque legis
Pandere divinæ, synodum celebrare vigore
Cesso juris apostolici munimine fultam,
Notia vellendo gregibus, profutura ferendo.
At si quid fuerit perverse litis obortum;
Præsulis eximii fervetur cognitioni,
Dante Deo dignum valeant ut fumere finem.
Cui se concillo tentet subducere nemo,
Quisquis apostolici consors cupit esse favoris.

ANNO CHRISTI 891.

AD EUMDEM

Metricum.

PAce laborantis congaudens præsulis astis,
Admoneat his cauto Foloenem insistere cursu,
Pax odiis ne inconsulte quæsita faceslat,
Regia neu celli generis scintilla teratur.
Crimina sceptrigeri prudenti arcenda metela,
Regmine pro regni ne pestima scandala furgant.

AD ODONEM REGEM.

UT ab illicitis recederet, nec eumdem regem Karolum, vel quæque ipsius essent, infestaret, inducisque belli differendo daret, donec idem præsul Fulco scilicet, Apostolicam sedem adire studeret.

IDEM ARGUMENTUM METRICUM.

HÆc eadem exhortans ad pacem scribit Odoni,
Ne Carolum contra bellum moveatur iniquum
Ne vetitos ineat fines invadere nteers.
Externi quæ sunt juris cupidufque; rapinis
Abstineat, vitans reclos trascendere calles.
Quæ Domino placeant folerti mente tractet,
Ante oculos statuens ejus sub amore timorem.

AD ARCHIEPISCOPOS, ET EPISCOPOS GALLIARUM.

UT congeslant atque commoneant eumdem regem Carolum, ne illicita perpetretur, & ne aliena usurpentur: fed beliam federur, & omnis hostilis commotio Dfopiatur, vel inducias belli, donec Fulco Romam, ceu dictum est, adeat, edicantur, ipsique studeant integrim cuncta differre, & pacem ac unanimitatis concordiam recreare.

AD CAROLUM REGEM.

EJus congratulatur eminentiæ atque devotioni, quam rex idem fe significaverat erga eidem apostolicam gerere; qualiter ei sit in regno agendum, succinctè lucideque demonstrat: quem petierat, ei panem benedictum pro pignore mittens, & de itinere præfati præsulis nostri ad sedem apostoElicam monens.

IDEM ARGUMENTUM METRICE.

HOrtatu Carolum solers gratanter honorat,
Gaudens hanc patriæ provectum culmine sedis,

Concilior. Supplem. Tom. I.

ANNO CHRISTI 891.

Atque petens Christo placitum per tempora longa
Crescere justitia, pietate, & luce sophiæ,
Ac monet, ut Dominum cordis præ lumine ponat,
Justibus ipsius totis conatibus hærens.
Diligat, & fervet quæ justa, ac recta probarire.
Admoneat justis aurem, divertat iniquis.
Sit virtute animi, carnis præstantior usu,
Corporis ac mentis, hostes ut sternere, possit,
Se quoque quæ valeat spondens argumenta daturum.
Panem pro grato benedictum munere legat,
Quæserat geminæ quem rex sub dore salutis.
Sobertes cum quis tractentur commoda mandat,
Immo Sacerdotem Foloenen ad talia mittat,
Cujus consillis utillima quæque decori
Edantur, Regis cumulandi, & culminis apta.

AD FULCONEM.

HÆc supradicta ad præmissas personas
Se destinasse scripta commemorat, ipsius
videlicet suggestione de pace vel inducis
belli inter Odonem & Karolum differendi.

IDEM ARGUMENTUM METRICE.

QUorumdam querulo nimium clamore, petitus,
Urbem indigna pati queritur, metuitque clientes,
Sedandis quibus exhibeat fe Folco repofcit.
Comperto tandem *is* veri moderamine, præsul,
Quam sit apostolicis fidus, quam justibus ardens;
Parere æthereis gaudet, gratesque rependit,
Spondens se *in* quibus expediat præbere benignum:
Hujus & ad vorum Regum præsisse ducellum.
Præsulibus, regique ideo mandata dedisse,
Totius ipse Petri valeat quo vivere sedem.

AD EUMDEM.

SCribit pro discordia sedenda, quam audierat insurrexisse pro Manigulsi ab Alberico perpetrata interemptione. Item petens eumdem pro cujusdam Grimlaici, dilecti sibi Sacerdotis, ad episcopatum, ubi locus obtuliset, promotione.

AD EUMDEM.

IAudibus attollit eumdem, congratulans ejus diligioni atque sollicitudini, quam gerebat erga Lantbertum imperatorem, & atque fidelitate & stabilitate monet eum semper fieri sollicitum, veluti conjunctissimum

ANNO CHRISTI 891.

propinquum: afferens se cum ipso tantam pacis, & dilectionis habere concordiam, ut neque aliqua jam ab invicem praviatæ sejungi. Notificat quoque Richardum, Manasses, atque Ramponem excommunicatos a se, atque perpetuo ligatos anathemate, pro eo quod tam nefandissima perpetravérint, ut Teutholdo Lingonensi episcopo oculos eruerint; Walteriun Senonensem, propria depulsum sede, custodiæ mancipaverint; nandans ut secum de his sentiat, & convocatis omnibus suffraganeis suis episcopis, canonicum super eis, quod exercuerat, judicium pari modo determinet.

IDEM ARGUMENTUM METRICE.

HUnc quoque fratris honore colens, specialia legat
Munia carorum, tutandum poscit honorem,
Scandala proterere, & pacis connectere vincula:
Fœnare implacidos, & ad almam cogere pacem,
Idque Petri latum fidat sibi munere domum.
Lambertum Augustum, Folconis carne propinquum,
Ut proprium se tutari solamine fatum
Significans, nostri gratissima præsulis effert
Vota, quibus Petri venceratur honore cathedram.

AD ANSCHERIUM PARISIENSEM EPISCOPUM

Argumentum metricum.

SAcrilegos quosdam sacrati culminis arcis
Carptores, summi capitis clarissima membra
Attemperare ausos, anathematis ense recisos
Notificans, monet hunc nodos dignæ addere multæ.
Sceptrigeri quoque cognati pro culmine certet.
Sicque Parisiaco legans mandata patrono
Hos Anscherio notat esse omnino cavendos,
Ac vitanda nigri consortia diræ furoris.

AD ECCLESIAM SENONENSEM

Argumentum metricum.

ECclesiam solans Senonum pastore gementem
Addicto Iatebris, damnando criminis ausu:
In Domino spectare monet; patienter acerba
Spe decoris ferre ætherei virtute Tonantis.
Fidere se proprio solantem Præsule viso.
Se damnasse feros; parribusque notasse tenendos
Flamine divino, ne quis dein talia tenter.
Missarum se legatos, ubi tempora digna
Se sulcrint, quo sedeptur hujusce pro-

AD RAMPONEM

Argumentum metricum.

LIngonigi cævo raptori præsulis orsa
Dirigit, ut tandem gestis resipiscat amaris;
Pontificem reddat, damnet quæ dira patrarit.
Sin secus, æternæ plectetur tormine culpæ.

AD ODONEM REGEM.

Argumentum metricum.

SAcrilegii super his patriis delegat Odoni
Sceptrigero monitus, ut fciat hos anathemate plexos,
Quos nec suscipiat, nec eis affamina jungat.
Ipsorum sese maculari crimine vitet;
Quinimmo ecclesiæ præstans solamina, tritæ
Protegat, auxilium impendens, ubi viderit aptum.

AD CAROLUM REGEM.

HÆc eadem Carolo mandata tenenda relegat.

AD WALTARIUM SENONENSEM ARCHIEPISCOPUM

Argumentum metricum.

VAltarium Senonum, temerantem oracula legum,
Corripit increpitans; Treccassinæ intulit urbi
Regmina non lecti cur Præsulis, atque recepti.
Ex alia ecclesia contra decreta paterna.
Quem removens, locum statuit, moderamina tradit,
Sacratoque sacrum Ricuco impertit honorem:
Nullus ut obsistat scitis, comitatur eum-
tem.

AD FULCONEM.

PRo Berthario quodam presbytero, quem clerus, & plebs ecclesiæ Catalaunensis consensu regis Odonis ad episcopatum dicebatur elegisse, successens, quod hunc veterum canonice noluerit consecrare; sed in transitu defuncti episcopi ecclesiam ipsam Herilando Tarvvanensi episcopo benencialiter more ferebatur concussse. Postea quemdam Mancionem, nonnullis criminibus irretitum, in eadem ecclesia, quasi episcopum ordinaverit; cumque prænominatus Bertharius apostolicam præsentiam vellet adire, comprehensus sit a quodam Conrado hujus domni Fulconis vassallo, de ecclesia tractus, & in exilium per unum mensem delegatus. Unde & evocans hunc nostrum præsulem, mandat expresse, ut fraterne, ut fuam denominato tempore non differat et exhibere præsentiam, habens secum præfatum Mancionem, & jam dictum Conradum cum quibusdam denominatis coepiscopis suis &c.

FRAN-

ANNO CHRISTI 892. 893.

FRANCOFURTENSE CONCILIUM

Pro diffuniendo jure archiepiscopi Coloniensis in Bremensem episcopatum

Sub Formoso papa celebratum.

MEminit concilii hujus Formosus papa in sua epistola ad Adalgarium Hamburgensem archiepiscopum, relata in editione Veneta - Labbeana to. XI. col. 613. Quæritur pontifex de eodem ipso Adalgario, quòd pro tuendo jure suo in Bremensem episcopatum, adversus Coloniensis archiepiscopi querimonias, vel ipse per se, vel alium vice sua Romam non miserit. Cum præsertim, addit, *venientibus reverendissimis episcopis ad Frankenford de hac re diligentissima facta fuerit inquisitio; omnesque diocesani ejusdem Coloniensis episcopi, Francho videlicet Tungrensis, Vodelbertus Trajectensis, Wolfelmus Mimigardevordensis, Drogo Monasteriensis, Egilmarus Osnabrugensis sub testificationi præscutu testificati sunt, atque ad te nullum Bremensis ecclesiæ præsulem modum subjectionis Coloniensi antistiti contemptisse &c.* Hæc de concilio ipso Francofordiensi, ac de rebus in eo actis, ex una Formosi epistola notis.

CATALAUNENSIS SYNODUS

In qua presbyter quidam conjugii initi reus sistitur,

Intra annum 893. & 900. habita.

CConcilii hujus diœcesani a Mantione, Catalaunensi episcopo habiti mentio extat in epistola ejusdem Mantionis ad Fulconem Remensem archiepiscopum, quas literas ex eadem synodo datas constat, vulgavitque Mabillonius in analectis pag. 429. edit. in fol. Cum vero assumptus sit Mantio ad episcopatum eo ferè tempore, quo Fulco, Odone destituto, Carolum Simplicem, regem agnovit, & coronavit, quod anno 893. præstitum; id enim produnt ejusdem Fulconis literæ ad Honorium Beloacensem apud Flodoardum lib. 4. cap. VI. deducere hinc licet concilium hoc diœcesanum intra annum 893. & 900. quo Fulco obiit, collocandum esse.

MANTIONIS EPISCOPI CATALAUNENSIS EPISTOLA

Ad Fulconem Remensem archiepiscopum,

De quodam Presbytero, qui uxorem ducere tentaverat.

Domino Patri Fulconi sanctæ ibi archiepiscopo, & suffraganeis ejus episcopis, fratribusque, & cunctis cleris eorum, præsentium, Anscherio, & cunctis ordinibus, tam canonicis, quàm & monachis, Mantio humiles Catalaunicus episcopus, fidele obsequium, & devotas orationes.

NOtum sanctimoniæ vestræ precamur, quia presbyter quidam, nomine Angelricus, de villa Wafaus, de ecclesia S. Lupi, venit ante præsentiam nostram coram Synodo nostra, Catalaunis nonis maii habita, & convictus proprio est ore confessus, qualiter eum parochianis suis desponderit, vel despontaverit quamdam fœminam, nomine Grimmam, consentientibus propinquis ejus, quam cum ducere cum illis pergeret, re-spectu clementiæ Dei restituerunt, nequissimo conatui ejus boni & pii, fideleque homines alii. Quam actionem cum diu omnes pariter doleremus, constitimus super hoc nihil deliberare, priusquam ad vestram paternitatem per eumdem presbyterum scriberemus, supplicantes inistri quid nobis agendum foret, nec correctione ulcisci malach præsumptionem, quam per vos quærimus infinuandam. Omnes ergo nos sanctam paternitatem vestram oramus, ut eumdem fratrem mas literas ferentem in Domino humane suscipiatis, & per eum literis desideerabilibus vestris insipientiam nostram instruatis, & qualiter hanc præsumptio ab ecclesia pellatur, sollicite perpendatis. Constitit itaque inter nos a nostro seorsum esse collegio, quousque vestro consolemur rescripto. Valete, *pro* nobis obsecramus orantes.

ANNO CHRISTI 893. 896.

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS DUPLEX,

ANNO CHRISTI 893. 896.

Altera quidem pro eligendo S. Antonio Caulea in archiepiscopum CPtanum; alia vero pro Photiano schismate abolendo,

Leone Sapiente imperatore celebrata.

ANno 893. Stephanus, Leonis VI. qui fuerat cognominabatur, imperatoris frater cathedrani CPtanæ ecclesiæ morte sua vacuam reliquit. Huic implendæ Leo monachum quemdam, vitæ sanctimonia insignem, Antonium, cognomento Cauleam, destinavit, quem synodus ea de re coacta adprobans, & admittens, consecrandum statuit. Porro synodum hanc, nonnisi ex episcopis, qui forte aderant CPoli, & reliquo ejusdem ecclesiæ clero constitisse arbitror. Indicat eam synodum Menologium Basilii imperatoris ab Ughellio in appendice Italiæ sacræ co. XI. nov. edit. ex versione Card. Sirleti vulgatum ad diem pridie Id. februar. his verbis: *Imperatoris, & concilii suffragio creatur patriarcha CPtanus &c.* Viri hujus sanctæ assumptionem ad annum 893. pertinere Pagius in Critic. Baronii ad A. 886. num. 23. demonstrat.

Eo vero sacrorum præsule Leo Sapiens imperator luctuoso tandem schismati, quo CPtana ecclesia occasione Photii patriarchæ, quamquam jamdudum amoti, dilacerabatur, finem imponendum statuit. *Quare in unum cogis Orientales, & Occidentales*, ait Nicephorus philosophus in encomio ejusdem S. Antonii vulgato a Bollandianis ad diem XII. februarii. Quibus verbis synodum ex episcopis occidentalibus & Europeis collectam designari Pagius in critica Baronii ad A. 893. num. XIII. recte statuit, qui & opportune animadvertit, vivente adhuc Photio, ecclesiarum vulnus illud jam coaluisse.

BONIFACIUS PAPA VI.

Cæpit anno 896. eodemque defit.

STEPHANUS PAPA VI.

Sedit ab anno 896. ad 897.

AD STEPHANI VI. PAPÆ EPISTOLAS APPENDIX.

EPistolarum Stephani VI. appendix nulla, quæ detur, occurrit. Epistolæ tamen ejus ad Fulconem Remensem archiepiscopum argumentum suppeditat Flodoardus lib. IV. cap. IV.

AD FULCONEM REMENSEM ARCHIEPISCOPUM.

LIteras suas a se susceptæ fatetur, ipsius non admittens, immo reprehendens excusationem, eo quod alii homines eandem sedem adirent, & ipse fateretur fas sibi adeundi non fuisse concessum. Denuntiat ergo synodum se per mensem Septembrem imminentis indictionis quinædecimæ certissime celebrare statuisse: ad quam censendo vocans hunc archiepiscopum, monet expresse, quatenus omni mora repulsa omnique excusatione amota, eodem tempore suam specialem præsentiam eidem, Synodoque omnino exhibere maturet; quod si præterm̃iserit, canonicam in eum ferre sententiam minime retractabit.

ANNO CHRISTI 897. 898.

ROMANUS PAPA

Sedit ab anno 897. ad 898.

ANNO CHRISTI 897. 898.

GALLICANA SYNODUS

In qua Formosi causa vindicata, & præsitæ ab illo ordinationes admisse creduntur.

Circa finem sæculi IX. habita.

SYnodi hujus, incertum quo loco habitæ, nuda putaque mentio superest in fragmento Romani concilii II. sub Joanne IX. in causa Formosi celebrati. Interrogatus in ea Synodo Silvester Portuensis, num *fuisset in Synodum Francie, responsit: Interfui.* Ex quo Silvestri responso minime ambiguo, neque eundanti deducimus Synodum illam Formoso fuisse; alioqui enim episcopus non sine excusatione quadam id admisisset, uti reipsa factum suum excusavit, cum interrogatus, an reipsa interfuerit Romanæ Synodo Formoso averse, *responsit: interfui, sed coactus.* Quis vero Synodum hanc indixerit, ignorare me profiteor. Facile tamen opinaremur Fulconem Remensem, qui Stephanum habuit adversarium, Formosum verò in primis amicum, fœdam illam pontificii cadaveris abjectionem detestantem, Synodum hanc, sive superstite adhuc Stephano, sive eo jam fublato, coegisse.

THEODORUS PAPA II.

Cæpit anno 898. eodemque desit.

SYNODUS ROMANA

A Theodoro papa, pro restituendis clericis a Formoso papa ordinatis, & a Stephano VI. depositis

Anno 898. celebrata.

COncilii hujus a Theodoro papa celebrati suspicionem aliquam mihi ingessit id quod olim legeram in tractatu Auxilii de ordinationibus Formosi pap. IV. in hanc sententiam: *Eas quas ipse [illegible] Ecclesiæ restituit [illegible] nempe a Formoso initiatos & Joannes [illegible] quæ utique de ordinatione Formosi non fuit, & restituit, & suum agere officium præcepit.* Hæc de admissis a Theodoro ordinationibus a Formoso celebratis, quas Stephanus papa infectas judicaverat, dicta esse noram, nec nisi ex concilii cujusdam sententia id commissum ab eodem Theodoro arbitrabar. Nec vana me commentatum, tunc demum intellexi, cum hæc verba offendi in fragmento actorum Concilii Romani a Joanne IX. pro eadem Formosi causa celebrati, quod e Babinonii Museo Italico tom. I. part. 2. Venetus Isabel editor to. XI. col. 899. exhibuit: *Vult Dominus papa ut legatur synodus acta a Theodoro papa. Et fatetur ei: Tunc dominus* (Taurinensis episcopus) *dixit: Canonicum est, ut qui juste damnatus est, restituatur, & canonica servetur de expulsis sententia.* En igitur concilium sub Theodoro, a quo ordinationes Formosi, a Stephano VI. rejectæ, admittuntur, & approbantur.

ANNO CHRISTI 898.

JOANNES PAPA IX.

Sedit ab anno 898. ad 900.

ANNO CHRISTI 898.

CONCILIUM ROMANUM I.

In causa injuriarum cadaveri Formosi illatarum

A Joanne IX. in exordio pontificatus sui celebratum.

JOannem IX. Romanum pontificem restituisse pacem ecclesiæ turbis agitatæ tribus celebratis conciliis scribit Flodoardus in carmine de Romanis pontificibus his verbis.

Concilioque tamen bis ternis decreverat urbi
Dogma salutiferum, novitatique abolevit malorum,
Et firmata fides doctrinis tradita Patrum:

Ex tribus hisce duo tantummodo in collectiones conciliorum relata sunt, Romanum videlicet ex quo canones XII. a Labbeo exhibentur, & Ravennatense, in quo Formosi causa optatum exitum obtinuit. Quod superest tertium, quod collectorum nemo recensuit, duo hæc præcessisse, eamdemque Formosi causam tractasse credo, cujus rei conjecturam exhibet fragmentum actorum concilii Romani, cujus mentini supra in concilio Romano sub Theodoro papa. Est autem initium actorum concilii Romani Joannis IX. In ipso verò fragmento hujus, adeoque & concilii exordio legitur: *Lecta est Synodus Joannis papæ*: Quæ rogo synodus? Non plane illa, quæ tunc nonnisi exordiebatur. Altera ergo præcedens a Joanne papa in ipsis pontificatus sui exordiis habita. Hujus statim cogendæ synodi causa ea fortè fuberat, quod Joannes, vix electus æmulum in dignitate habuit Sergium, ut Flodoardus his geminis versibus indicat:

Johannes subit hinc, qui fulsit in ordine nonus,
Pellitur electus patria, quo Sergius urbe.

Ne quid ergo dubii in electione hac superesset, & schismatis discrimen amoveretur, res in concilio discutienda erat, castiganda Pseudo-pontificis audacia, & tempestas exoriens placanda. Hæc in eo priori concilio peracta colligo ex sanctione VIII. Romani concilii a Labbeo vulgati, quod ego secundum Joannis appello, in qua Sergius cum complicibus, veluti jam antea damnati, commemorari videntur; edicit enim ibi pontifex, ut quicumque restituere illos, a se canonice depositos, prioribus in gradibus assi fuerint, anathematis subjectos se exinde norint, & intelligant.

ROMANUM CONCILIUM IV.

Pro restituendo Lingonensi ecclesiæ Argrimo, injusto ab ea expulso

A Joanne IX. papa celebratum.

VIduatam decessu Gerlonis episcopi Lingonensem ecclesiam Argrimus administrandam suscepit, & sanctissime ultra biennium rexit. Tandem porentum quorundam virorum injuria exactus, recessit. Querelas ea de re suas detulit ille ad Romanum pontificem, Joannem IX. qui *ejus quærimoniam ecclesiæ* (nam & ecclesia ipsa suo destituta pastore ejulabat) *sua benigne suscipiens, cum collegio episcoporum suorum, reliquorumque ordinum frequentia diligenter inquisivit, canonicoque definivit, quatenus ei apostolica auctoritate sua redderetur ecclesia.* Hæc de synodo hac sub Joanne IX. scribit Benedictus IV. in epistola ad Galliarum episcopos apud Labbe tom. XI. col. 711. edit. Venet. Joannis ea de re litteræ legendæ sunt apud Labbeum ibidem col. 689. in quibus eadem de concilio tunc coacto verba leguntur, quæ supra ex litteris Benedicti recitavi. Cum vero litteræ illæ Joannis signentur mense martio Indict. II. ideli anno 899. tempus habitæ synodi produnt.

SYNO-

ANNO CHRISTI 900.

SYNODUS NESTORIANORUM, forte in urbe BAGDAD habita

ANNO CHRISTI 900.

In causa fidei, & disciplinæ ecclesiasticæ,

Præside Joanne filio Ise Nestorianorum catholico anno Egiræ 287. Græcorum 1212. Christi 900. celebrata.

De hac Synodo ita Assemanus Bibl. Orient. to. III. par. II. pag. CLXXXVIII.

SYnodus Joannis filii Ise, cognomento Bar-Abgari, habita quo is anno ordinatus fuit, hoc est Arabum 287. Christi 900. Græcorum 1212. mense octobri. Laudatur a Sobensi tum in Catalogo, tum in epitome canonum. Canones XXVIII. condit, qui extant in Nomocanone Arabico. Horum priores quatuor de Trinitate personarum sunt, & unitate divinæ naturæ, deque Incarnatione Verbi, & quod unio ejus cum natura humana expers fuerit commistionis confusionisque, & quod in Christo duæ sint naturæ duæque personæ. Septimus anathema complectitur in eos, qui sequiuntur doctrinam Diodori, Theodori, & Nestorii; nec non Ephremi & Narsetis. Octavus de commentariis Theodori ufquequaque probandis, & fuscipiendis. Nonus & decimus de Jacobitis, & Melchitis vitandis, deque communione, iis nequaquam porrigenda. Vigesimus, non esse celebrandam Liturgiam feria sexta, & sabbato hebdomadæ paffionis, hoc est, in Parasceve, & in magno sabbato. Vigesimus primus, abstinendum esse ab esu carnium singulis sextis feriis usque ad solis occasum. (Nestoriani enim dicr fuos ab occasu solis inchoant.) Vigesimus secundus, ut presbyter, diaconus, & reliqui ministri, nisi jejuni, Liturgiam non celebrent, neque ante præmissum divinum officium (nimirum horas, quas matutinas vocant.) Vigesimus quintus, ut mortui baptismate [illegible] dicatur initio, & in fine Liturgiæ, nec non Horarum vespertinarum, nocturnarum, & matutinarum. Idem Joannes edidit alios canones XXVIII. de ministeriis altaris, inferius referendos. Item responsa canonica XXVIII. ad totidem quæsita presbyteri Hasani filii Josephi. Denique responsum canonicum de jejunio virginum, deque jejunio Ninivitico,

Ex hac ipsa synodo notavi electus litteras suas synodicas dedit, quas ab Assemano recusatas hic exhibeo utcunque canones concilii hujus ex codice adsi.

Ego Joannes cognomento Bar-Abgari, seu Ebn-Aragi, professor, & synodo Patrum Metropolitarum, episcoporum, presbyterorum, diaconorum, & fidelium commorantium in urbe pacis Bagdado, qui me elegerunt, ut ipsos regerem, & super eorum ledem, ideft thronum patriarchalem federem: postquam fcilicet ab iis rogatus Deo ipsisque obtemperandum duxi, & ministeriis ecclesiæ fuscepi, professor, inquam, & promitto, me juxta canones apostolicos mores mcos compositurum, reftamque fidem, quam Patres trecenti decem & octo definierunt, cordis affensu, orisque confessione illibatam observaturum, synodoque eorumdem tum Orientales tum Occident. fuscepturum, quas partes patriarcheverique doctores in Perside sequuti sunt: item amplexurum commentaria sapientissimi doctoris sancti Theodori, ejusque Liturgiam, nec non alteram Mar Nestorii, ejusque sententiam circa unionem filii, & substantias atque personas. Præterea firmitez proponoo, nec munera me accepturum, sed meipsum coram omnibus verbo, & opere, indiciis ecclesiasticis Paulo apostolo pietate & caritate conformaturum, subditos, aut ecclesias nullatenus gravaturum, nihilque præter debitum, & consuetum accepturum, pecuniæ corrogandæ operam non daturum, neque filios ecclesiæ in meo ministerio perfequuturum; ex iis, quæ Deus largiri dignatus fuerit, elemosynas in pauperes, inopes, affisitos, orphanos viduasque, ut decet, erogaturum. Si paftum fuerit conventum (quod Deus avertat,) ut me obedirvaveco, reus ero judicii, vindictæ, justæque reprehensionis. Si vero quidquam a fide ecclesiæ mutavero, aut adjecero, aut detraxero, id mihi in crimen vertatur, dignitatisque patriarchalis, sed & christianæ religionis prorsus expers ero. Insuper promitto me daturum operam, ut ecclesiæ ædificentur, malique ab iis avertantur, ut pia legata perficiam, tributa pro infirmis solvam, in carceribus detentos verbo & opere inde extraki curem, quemadmodum fratres Christianosque decet: peregrinorum motionibus curam geram; ut fcilicet exequiæ iis celebrentur, eorumque cadavera tumulo mandentur, quum membrum sint ex membris Christi. In tradendis autem ecclesiis nonplus offerentium rationem habebo, sed eas viris probis Deumque timentibus commendabo, & in manus impositione simoniacum crimen, quod in munerum acceptatione digeritarumque lacrarum pro certo pretio obsequium confisit, omnino proscribam, neque interventionem cujuspiam hac super re admittam, nec nisi digni gradum sacerdotii conferam, idque previa exacta, & diligenti inquisitione. Presbyterum aut diaconum non ordinabo nisi juxta canonem: Diaconum quidem post lectionem psalmorum eorumque, quæ ad psalmos in libro Davidis referuntur; presbyterum vero post lectionem novi Testamenti; neque in clerum cooptabo locupletes indignos, neque dignos pauperes repellam. *Hæc est exemplar chirographi ab eo scripti, cujus ad calcem hæc adjecit.* Exemplar hujusmodi exigi debet ab unoquoque

ANNO CHRISTI 900.

que patriarcha, cum ad fedem Orientis promoverur: teftefque fuper eum adrocandi funt ordinantes ipfum, ne ores Chriti negligat:

A nam judicium quidem diftridum eft, periculofa autem fubfcriptio.

ANNO CHRISTI 900.

CANONES JOANNIS PATRIARCHÆ DE ALTARI, ET EUCHARISTIA.

Canon I.

Quod non decet ligneo altari uti.

PLacuit Spiritui Sancto, præcepitque, ut in urbibus, caftellis, & locis, in quibus perfecta pax obtinet, nec barbarorum perfequtio obeft, & diligenter cuftodiri queunt, altaria fixa habeantur. Super ligneis autem non permittit Spiritus Sanctus Liturgiam celebrari, neque ea permittit fieri aut nominari. Et hæc in verbo Domini Patres noftri definivere.

Canon II.

Quod non decet altare nudari.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut quod facro oleo delibutum eft altare, aqua nullatenus abluatur, quum figitur, nifi forte id poftulet neceffitas inftaurationis. Quod fi qui voluerint illud aromatibus honorare ad typum aromatum, quæ mulieres ad Domini fepulcrum attulere, id præcipimus ne altare fuo tegumento omnino nudetur. Illud tantummodo licebit, ut altare proprio apparatu ornatum, aqua rofacea afpergatur, atque aliorum odoramentorum fuffitus eidem adhibeatur, & præter hoc aliud non licet.

Canon III.

(a) Panem eucharifticum. (b) farinam in panis confecrandi ufum aqua fubigunt.

Quod qui Xatham (a) mifcent (b) laici non fint, fed Sacerdotes.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit per manus fanctorum Patrum noftrorum, ut qui Xatham mifcent, facerdotes fint aut diaconi. Ad illam autem accedere ne cuiquam liceat, qui vel facerdos, vel diaconus non fit, nec faculari, nec monacho fimplici. Si fecus fecerit, fubjectus efto anathemati verbi Domini etiam Amen.

Canon IV.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut præter farinam frumenti electi, & aquam puram, atque oleum ex oliva expreffum, ac falem, nemini eorum, qui Xatham mifcent, liceat quidquam addere, aut demere. Et hæc in canone verbi Domini.

Canon V.

Presbyter aut diaconus, qui oblationis panem præparat, fui inftrumenti mundiriem curet, habeatque vas ad fecernendas aquæ, & olei feces, caveatque ne a laico contingatur. Habeat præterea lumbos fuecinctos & calceamenta in pedibus fuis, faciem ad orientem, & amictu velatam. Miniftret autem cum pfalmis. Et hoc in verbo Domini.

Canon VI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut poftquam Xatha cocta fuit, nihil ex ea illegitime tollatur, aut ex ea aliquid detur, antequam ad altare offeratur, & id, quod offerendum & confecrandum eft, ex ea feparetur. Et hæc in verbo Domini.

Canon VII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut macula non fit in eo, quod ex hoftia feparatur ad myfteria. Et vero neque in veteri lege fas erat claudum, & cæcum, aut infirmum, aut in quo inveniretur macula offerri. Quanto igitur magis convenit, ut fimilis cura ad divina myfteria adhibeatur? Et hæc in verbo Domini.

Canon VIII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut myfteriorum corporis & fanguinis Domini appetitio immoderata tollatur, ne quis cum illiufmodi impudentia temere ad fanctum Domini corpus accedat; fed particulæ primitiarum & oblatæ fint in parva menfura ordinatæ, ita ut hoftia duodecim drachmas non excedat; fingu-

E li vero carbones (*unius hoftiæ, cum in cruce formam fraugitur, particulæ quatuor, vocantur carbones, fymbolo ex Ifaia vifione defumpto*) tribus drachmis conftent, ut in nomine Trinitatis pars illa benedicatur, quæ in Trinitate confignatur. Pro pueris autem ætate parvulis parvulæ præparentur placentæ, [*hoftiæ*] quas fi non cogantur in particulas frangere, unde-

ANNO CHRISTI 900.

contingit frequenter, fragmenta, hoc eft micas excuti in phialam, (*patenam*) & ex incuria decidere, & pedibus proculcari, & hoc modo fanctum corpus cum negligentia tractari. Et hæc in verbo Domini.

Canon IX.

Placuit Spiritui Sancto, ne in pane confecrando duæ farinæ adhibeantur, altera ex fimila, & altera ex farina nigra; fed ut unus panis uno die ex una farina candida, & munda conficiatur. Non enim eft in corpore, & fanguine Domini Æthiops, aut Græcus (*rd eft niger & albus*) Et hæc in verbo Domini.

Canon X.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ne quis presbyter, aut altaris minifter fepofitum ad oblationem panem ex fimila nigra faciat, cum maicha (*ideft rex: ita fermentum vocant Chaldæi, quo novas oblatæ fermentare folent*) ex tritico albo fit. Enimvero indecens quoque eft, ut fermentum quum formatæ, nigrum fit, inftar Æthiopis fervi, & album inftar Romani. Et hæc in verbo Domini definitur.

Canon XI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut altaris minifter illud excutiat, & fanctuarium verrat fingulis diebus; quibus facrum fuper altari celebratur, antequam facra myfteria inferat. Debet præterea totum fanctuarium ejufque parietes femel in hebdomada componere.

Canon XII.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ne qui farinam in ufum facri panis fubigunt, duo fervent fermenta, alterum quidem facrum, alterum vero fimplex; facrum autem effe debet quod ad fepatas exigitur. Et hæc in verbo Domini.

Canon XIII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut nemini ex presbyteris, aut diaconis altaris miniftrium obtinentibus, fas fit, oblationem facro fermento panis facrificio deftinati permiftam cuivis ethnico externo tradere, aut magis, aut cuilibet cujufvis fectæ; fed neque pueris par-

Concilior. Supplem. Tom. I.

vulis filiis Chriftianorum. Et hæc in verbo Domini.

Canon XIV.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut lampas accenfa habeatur ante altare, & nutriatur ex puro oleo olivæ omnibus diebus per diem fimul & noctem, caveaturque, ne ea extinguatur, five Liturgia celebretur, five lumine. Sicubi vero duo extiterint altaria fixa, totidem omnino accendantur lampades de die & de-

B nocte. Similiter autem fi altaria fuerint plufquam duo, altarium numero lampadum numerus refpondeat. Permittitur autem in locis, in quibus puri olei copia non fuppetit, ut aliquid aliud, quod olei vicem convenienter fupplere queat, ad nutriendam lampadem adhibeatur. Ad oblationem vero, præter oleum, non aliud omnino inferatur. Et hæc in verbo Domini.

Canon XV.

C Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ut qui altaris miniftrium obtinet, poftquam panem altari intulerit, antequam dividat feparatas ex reliquo feparet aliquid ex primitiis & oblatis, quas cuftodire fatagat. Et fi neceffitas poftulet, & ipfo die cogatur demum Liturgiam celebrare, ex illis, quas poftremo feparavit, in fuum ufum iterum fumat. Et hæc in verbo Domini.

Canon XVI.

D Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ne panis ad duos dies coquatur, neve ex pane eodem quidpiam fervetur in crastinum diem, & confecretur pro hoc, & pro altero die fequenti, nec ne confecratio agatur ad biduum. Qui his temere contravenerit, a gradu fuo arceatur in verbo Domini.

Canon XVII.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ne

E super altari confecretur minus quam tres primitiæ, & ad minus duæ, ut unum fit fignum, & unum fignatum. Unam vero dumtaxat confecrari nullatenus licet. Et hæc in verbo Domini.

Canon XVIII.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ne liceat miniftrantibus myfteria altaris, my-

ANNO CHRISTI 900.

steria deserere, & sedere, aut lumbos diſcingere, aut calceamenta; aut egredi, aut rei cuiquam vacare, præterquam miniſterio ſacrorum myſteriorum, quæ illis immerentibus credita fuerunt. Et hæc in verbo Domini.

Canon XIX.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ne liceat cuiquam miniſtrantium myſteria altaris ſanctum extra atria eccleſiæ deſerre, niſi ad vinctum, aut ægrotos gravi morbo laborantes die feſto Reſurrectionis nocturno tempore ex mandato præſulis & rectoris. Qui, illis exceptis, quaſi hominibus placere volens, temere divina myſteria ſudibrio habere præſumpſerit, eadem e ſanctuario efferendo, nefas eſto illi iſtud attentare in verbo Domini.

Canon XX.

Placuit Spiritui ſancto & præcepit, ne (a) Corpus Chriſti. theſaurus (*a*) ſuper altari ad biduum relinquatur. Corpus enim ſuper altari ad diem ſequentem relinquere, nec vetus, nec nova lex permittit. Scriptum eſt enim in lege Moyſi; *nec remanebit quidquam ex eo uſque mane*. Qui ſecus attentaverit, & hoc mandatum tranſgreſſus fuerit, anathema eſto a Spiritu ſancto per manus patrum noſtrorum. Et hæc in verbo Domini.

Canon XXI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut qui ſacra myſteria ordinant, idem, ſumant, duo ſint, ſicut & qui conſecrant, duo itidem ſint. Nec fas eſt ordinanti ſumere plus quam carbones quatuor, quæ integras primitias faciunt. Quum urgens cauſa, quæ profecto illegitima eſt, ac temeritatem, audaciamque ſapit, id poſtulaverit, quinque particulas ſumere licebit. Plures autem ſumere neutiquam fas eſt. Quicumque vero iſta temerario auſu fuerit tranſgreſſus, divinæ juſtitiæ animadverſionem feret: ſatagant itidem, ne calix irreverenter ſumatur, neve inipſa ſumptione effundatur, neve quidam ſubjaceat intemperantiæ ac impudentiæ in iis myſteriis, quæ populo per gratiam tradita fuerunt. Ferunt quippe Salvatorem noſtrum modicis hauſtibus calicem bibiſſe, atque diſcipulis obtuliſſe. Qui vero temere atque intemperanter erga Dominici corpus & ſanguinem ſe gefferit, illicitum eſto a ſacris myſteriis, atque ſuſpenſus & excommunicatus a Spiritu Sancto; & hæc in verbo Domini.

ANNO CHRISTI 900.

Canon XXII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut ſi quiſpiam presbyter, aut diaconus audeat ipſe ſolus facta myſteria corporis, & ſanguinis Domini ordinare, a miniſterio ſuo ſuſpenſus maneat in verbo Domini.

Canon XXIII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut ſi neceſſaria, & minime voluntaria cauſa exigat, ut ſacra myſteria ſuper altari in diem craſtinum ſerventur, eo quod non adſit qui una cum eo, qui myſteria celebravit, eadem ſumere valeat, alterum ex duobus fiat; & ſi quidem Chriſtianus, vel Chriſtiana inveniatur, qui ſimul ſanguinem amboque myſteria conſumat, id faciat, ſciens ea quæ ſuperſunt ad communionem myſteriorum pertinere. Si autem ſanguinem dumtaxat ſumat, corpus autem propter ſuam quantitatem conſumi nequeat, ſervetur in diem craſtinum ſuper altari, cuique eidem adhibeatur, ut lampades coram eo ardeant, & nocturnum officium peragatur, quod ſi contigerit ambo myſteria remanere, eo quod non adſint, qui ea ſumant, noverit quicumque eorum miniſter erit, oportere ipſum pedibus ſuis inſiſtere uſque ad horam ordinationis, five de nocte five de die, nec ipſi licere illorum miniſterium, quin aliis ejus vices ſuppleat, deferere; & hæc in verbo Domini decrevimus.

Canon XXIV.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut qui venerabile corpus ordinat, ſatagat particulas ſuſcipere una cum ſumptione particularum phialæ, aut abſterſione calicis, aut omnino palmis manuum, neve corporis particulam manu orti inferat, ſed ore capiat, quia ceteris eſt cibus. Simili modo calix propitiatorius porrigatur. Et hæc in verbo Domini.

Canon XXV.

Placuit Spiritui Sancto & præcepit, ut miſtum libaminis fiat ex partibus aqualibus vini & aquæ. Scriptum eſt enim, ex Salvatoris noſtri latere fanguinem & aquam in æquali quantitate fluxiſſe: quare æquum eſt, ut miſtum libaminis ex partibus æqualibus conſtet vini & aquæ. Quod ſi ob vini raritatem neceſſitas id poſtulet, permittitur, ut vini pars ſit, & duæ partes aquæ. Ad ſummum verò, imò & ſupra ſummum pars vini ſit, & tres aquæ. Ultra progredi, nullatenus nullo pacto fas eſto. Et hæc in verbo Domini.

ANNO CHRISTI 904.

Canon XXVI.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ne liceat altaris miniſterium obtinentibus, præter neceſſitatem ſuper facro altari vinum corruptum, vel aliqua labe infectum offerre, adeo ut bonum vinum relinquentes, corruptum ad libamen ſanguinis Domini noſtri immiſceant. Qui his contravenire auſus fuerit, ſuſpenſus eſto a gradu ſuo, & ſimplex laicus fiat, quia divina myſteria inquinavit, (*vel quaſi ſimplicia ſymbola tractavit*) Et hæc in verbo Domini.

Canon XXVII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ne presbyteris, aut diaconis liceat attingere altare poſt cibum; ad vero attentare cum ſancta ſacramenta jam ſunt poſita, omnino nefas eſto: adeo ut neque eiſdem fas ſit accedere ad limen ſanctuarii. Si autem ſuper altare myſteria non ſint, & neceſſitas id exigat, fas eſto uſque ad exteriorem lampadem dumtaxat ipſis accedere. Illuc vero ingreſſi, infra lampadem conſiſtant. Si verò quis ebrius eſt, neque cum ſacra myſteria ſunt poſita, neque cum percipiuntur, fas eſto hujusmodi hominem accedere ad partem ſanctuarii, nedum illuc intrare; quia, nequitia eſt maxima & crimen irremiſſibile. Quandoquidem in veteri quoque lege idipſum mandavit Deus Moyſi: præcepit enim ei, dicens: *vinum & ſiceram non bibes tu, & filii tui: etenim, cum ingrediminì tabernaculum, ne propter hoc moriamini*. Quodcumque vero præter iſta fiat, illicitum eſt in verbo Domini.

ANNO CHRISTI 904.

Canon XXVIII.

Placuit Spiritui Sancto, & præcepit, ut nefas ſit presbyteris, & diaconis intrare ad celebrandum divina myſteria, aut ad faciendum in ſanctuario miniſterium graduum ſuorum circa divina myſteria, quando in eccleſia veſpere, nocte, & mane minimè miniſtrant. Et hæc in verbo Domini decreta ſunt.

BENEDICTUS PAPA IV.

Cæpit anno 900. deſiit anno 904.

CONCILIUM ROMANUM I.

In Lateranenſi palatio coram Ludovico IV. imperatore & Benedicto IV. pontifice pro rebus eccleſiaſticis diſponendis,

Anno DCCCCIV. Februario menſe habitum.

BEnzo Albenſis epiſcopus in commentario de rebus Henrici III. imperatoris eo ſuperſtite ſcripto, & nuper a Menkenio inter ſcriptores German. to. I. vulgato, notavit ex veteri ritu ſolemnis imperatorum Romanæ inaugurationis obtinuiſſe, ut poſt coëtum imperii coronam ſynodus a pontifice coram imperatore haberetur: *Reliquit tribus ejuſdem hebdomadæ diebus celebrari Synodum, & ſimul emendari negligentiæ ſuorum ordinum*. Id verò ſervatum fuiſſe cum Ludovicus IV. imperator Romanorum inauguratus fuit a Benedicto IV. ſummo pontifice, veterum quidem nemo adnotavit, ſed facti indicat vetus charta Lucenſis, quam Ughellius in Lucenſibus to. I. col. 799. exhibet, ac de rebus in ea Synodo geſtis unica ſupereſt.

JUDICATUM IN SYNODO ROMANA HABITUM.

A Ludovico IV. imperatore, & Benedicto IV. pontifice.

DUm D. Ludovicus Sereniſſimus imperator auguſtus a regale dignitate Romam ad ſummum imperialis culminis apicem per ſanctiſs. ac ter beatiſs. ſumni pontificis & univerſalis PP. D. Benedicti dexteram advenißet, atque cum eodem reverendiſs. patre cum ſanctiſſimi. Romanis, ſeu Italicis epiſcopis, atque regni ſui ducibus, & comitibus, cæteriſque principibus, & judicibus, quorum nomina Petro, Silveſtro, Urſo, Leone, Romano, Joannes, Allo, Bonoſo, Gregorius, item Romano, Coſmæ, & item Gregorius, epiſcopis hujus Roma-

ANNO CHRISTI 904.

diæ finibus Adelbertus Lunensis, Adelbertus Bergomensis, Everardus Placentinæ, Garibaldus Novariensis, Heilbringus Parmensis, Ildegarius Laudensis, Ardingo Brexianensis, Grasulfus Florentinæ, Albino Vulterrensis, Petro Aretinensis, & Eraldo Fesulanensis, Asterius Pistoriensis venerab. episcopis, Adelelmo, Rotbaldo, Gottefredo Comitibus; Stefano, Teusilatus, Grigori, Omiculatór, Graciano, Atzianus, Teodoro, Leo, Crescentius, Benedictus, Joannes, Anastasio, Judices huic Romanæ Vvalpertus, Aquilinus, Fazimundus, Vivenepsi, qui & Bederatus, Stabilis, & Stadelbertus. Judices, item Augusti, Gerardus, Sichardus, & Teutelmus. Notarii facri palatii Uvinigildus, Aubertus, Lupo, & item Uvinigildus, & reliqui plures in palacio, quod est fundatum juxta Basilicam beatis Petri principis Apostolorum in laubia magiore ipsius palacii pariter cum eodem summo pontifice in judicio residebat, atque de habilitate fanctæ Dei omnipotenti ecclesiæ reique publicæ statu diligenter tractare cœpissent, fingulorumque cauffe intente auribus fuæ clementiæ percipere conatus esset, atque cum multas hominum contentiones ibi juste, & legaliter definiverunt; ibique eorum venerunt præsentia reclamandum Petrus episcopus S. Lucensis ecclesiæ una cum Ellazar, qui Ebbonito filius quondam Eriterii advocati ipsius ecclesiæ Lucensis, & retulit ipse Petrus Episcopus, *jam plures vices me reclamavit ad vos dominus Ludovicus serenissimus imper. tam in civitate Papia, quamque & per alias locas, quod Lamberius filius quondam Rodelandi de civitate Lucense injuste detineret cassas & res juris præfatæ ecclesiæ Lucensis, nominatibe eadem civitate, seu ancilla una nomine Adreperga, atque & casas, & rebus illis dominibus, quibus sunt, positas Castellinas prope sub dromitio Carsana, ubi dicitur casale Lapi Monterioni Comitatu Popoloniensis videlicet, & petiit una de terra ubi dicitur a Pubia, atque in loco, & fundo Camiano prope fluvio Elsa, & in loco & fundo Quarazanese, ubi dicitur Miliano, & Puliciano, seu & in loco & fundo Miciano atque & res in Corsica, verum etiam, & ecclesiam unam fundatam in honorem S. Mauritii in loco & fundo Filiuli; unde vos, D. Ludovicus imperator iidem Lamberti vestra epistola ad vestro avulo sigillata direxistis, ut civitate Lucca venirem, ibi eamde justitiam faciendum, & subinendum civit. Luca adtenendum dissistisset; tunc hic civit. Roma vestri venissent præfatæ justitiam faciendum; sed eum minime ad placitum habere potuissent. Idcoque prout me de ipsis casis, & rebus, & parte episcopiæ ecclesiæ propter Deum, & animæ vestræ mercedis salva querela investire faciatis, quatenus ipse Lamberius ad placitum venire, & mobi justitiam facere, ut lex est.* Tunc ipse D. Ludovicus imperator fuæ contuendinis misericordiæ motus præcepit Walteri vassus de missis suo, ut eum de præd. casis & rebus, salva querela a parte episcopis, ecclesiæ investiret; statimque, ibi præsente, ipse Vulterius ex imperiali jussione per fuste, quam fuis detinebat manibus, eumdem Petrum episcopum & Elezar advocato suo de prædictis casis, salva querela a parte episcopis ecclesiæ investivit, quoulque ipse Lambertus ad placitum veniat, & justitiam faciat. Insuper missi bandum D. Imperat. super ipsis rebus inmonachos auri duo millia, ut nullus &c. inde pars episcopis ecclesiæ fine legali judicio desvestire audiat; qui vero fecerit prædictos duo millia monachos auri fe compositurus agnoscat esse, mediteratem parti Cameræ idem D. Imperat. & mediatatem pars episcopis ecclesiæ Lucensis, & hanc notitia pro securitate idem Petri episcopi facere admoneruut quidem.

Et ego Thomas notarius D. imperatoris ex amonitione suprascript. missi, & judicium, scripsi anno imperii D. Ludovici primo mense Febr. ind. IV.

Ego Odelb. episcop. in uno judicato interfui, & MM. SS.

Walpertus Judex D. imperator. interfui.
Farinus judex D. imper. interfui.
Stabilis judex D. imperat. interfui.
Stadilbertus D. imperat. interfui.

ANNO CHRISTI 904.

ANNO CHRISTI 904.

LEO PAPA V.

Cæpit anno 904. eodemque desiit.

ANNO CHRISTI 904.

CHRISTOPHORUS PAPA

Sedit anno 904. quo & desiit.

SERGIUS PAPA III.

Sedit ab anno 904. ad 911.

AD SERGII III. PONTIFICIS EPISTOLAS

PRÆFATIO COLLECTORIS.

SErgii papæ epistolas a Rubeo Ughellio, aliisque collectas dare nonnullas pronum fuiffet; fed iis omiffis, quod nihil continenant, five memoria dignum, five ad rem conciliarem conducens, unicam tantummodo afferam Sergii epistolam quam Menkenius inter fcriptores Rer. German. tom. I. ex MS. chronico Bremenfi vulgavit, quippe quæ cohæreat cum epistola Formofi, quam Venetus Labbei editor tom. XI. col. 613. ex Henfchenio in actis SS. ad Februarii diem III. exhibuit. Quæ enim Formofus ftatuerat, ut Bremenfis ecclefia Hamburgenfi nonnifi ad tempus jungeretur, quoadufque fcilicet Hamburgenfi archiepifcopo de fuffraganeis provideretur; qui fi acceffiffent Hamburgenfi, ftatim Bremenfis ecclefia ad provinciam Colonienfem rediret; hæc inquam in ea, quam exhibeo, epiftola revocanda cenfuit Sergius papa, decernens, ut abrogatæ Formofi papæ legis, Bremenfis ecclefia Hamburgenfi perpetuo junfta maneret. Hanc vero non ftam effe tantummodo, fed & totius concilii fecum adunati definitionem his fubofcuris verbis decrevit: *Quidquid confultu fratrum, & utilitate fuperi, & machinatione Hermanni archiepifcopi & Colonienfis) in te & ecclefiam Hamburgenfem tenere perpetratum eft; authoritate quoque noftra, & judicio plurimorum confentum noftrorum fub anathematis contradictione, & omnino deftruimus.* Hæc ibi de hoc Romano concilio allas ignoto. Ex hac vero epiftola confirmantur ea, quæ Albertus Stadienfis ad A. 895. narrat, inter quos in Tribuienfi concilio avulfionem illam Bremenfis ecclefiæ ab Hamburgenfi fanctitam fuiffe. Id vero & in hac epiftola indicatur, refutatisque ex ea Paglius, qui ad A. 895. num. 5. cenfet disjunctionem hanc non ex concilio quidem Tribuienfi, fed ex Francofurtenfi quodam provenifle. Fatetur equidem id etiam a Francofurtenfibus patribus difcuffum, & ex eorum fententia Formofum papam id decreviffe, fed ea Formofi definitio ferebat, ut Bremenfis ecclefia tandiu Hamburgenfi metropolitanæ pareret, donec illi de novis fuffraganeis provideretur. Tribuienfes patres veniffe tempus cenfuerunt, ut hoc Formofi decretum executioni mandaretur. Sed hoc demum Tribuienfe decretum infeftum irritumque Sergius decernit. Hæc Sergii epiftola fignatur die V. nonas februarii indictione III. Cum vero indictio III. cum Sergii pontificatu nequaquam congruat, ideo mendum in notis numerales irrepiffe, legendumque forte XIII. non immerito fufpicaret,

SERGII III. EPISTOLA

Ad Adalgarium Hamburgenfem. Bremenfis ecclefiæ jura vindicat.

Sergius epifcopus fervus fervorum Dei, reverendiffimo, & fanctiffimo Adalgario Hammaburgenfi ecclefiæ epifcopo apoftolicam benedictionem, & paternam conftationem.

SUfceptis tuæ fraternitatis literis, cognita in eis injuria ecclefiæ tuæ, & tibi illata, non folum de ea, fed & de iniquo Formofi Papæ confenfu, & Hermanni Colonienfis, & Moguntini archiepifcopi, & aliorum epifcoporum iniqua circumventione & ..... contriftati fumus. Quid namque injuftius, quam privari ecclefias jufte fibi traditis honoribus? Quid etiam iniquius, quam violare & infringere imperatorum, & regum cartis tradita plurima apoftolorum privilegia? nil amplius a nobis, vel fucceffóribus noftris catum firmum aut ftabile futuretur in ecclefia. Sed quam juxta hæc verba Dominica: *Tu es Petrus & fuper hanc petram ædificabo ecclefiam meam*; & juxta hæc verba Apoftoli: *Eftis fuperædificati fuper fundamentum apoftolorum & prophetarum, in ipfo angulari lapide Chriffo Jefu.* Conftat fanctam, & univerfalem ecclefiam fundatam fuper fuam petram, & fuper fundamentum prophetarum, & apoftolorum, & compactam in ipfo angulari, & fummiffimo lapide Chriffo Jefu, neceffe eft, ut fic ipfa petræ, & apoftolica Apoftoli, & fancta angularis compactione firma, æterna & immobilis; ita omnis ecclefiaftica fuperædificatio fit rata, & ftabilis, & ab omni humana præfumptione luvielabilis. Nos ergo juxta vocem Dominicam, & apoftolicam, & juxta hanc beati Gregorii fementiam: quæcumque ecclefiæ privilegio femel indulta forerint, rata amplius, & ftabilis permanere debent. Quicquid igitur imquo conſenſu Formofi papæ, & Arnolphi regis, & machinatione Her-

ANNO CHRISTI 906.

Hermanni archiepiscopi in te & ecclesiam Hamburgensem temere perpetratum est, authoritate quoque nostra, & judicio plurimorum confratrum nostrorum, & sub anathemate contradicimus, & omnino destruimus. Quicquid autem a Nicolao papa & cæteris prædecessoribus Hamburgensi ecclesiæ concessum est, scilicet habere archiepiscopalem potestatem in regnum Danorum, Norvenorum, Suevorum, & omnium septentrionalium nationum, & Bremensem ecclesiam, & ipsam Hammaburgensem ecclesiam non duas, sed unam esse ecclesiam, & parochiam decernimus, & confirmamus. Auctoritate ergo Apostolica, & censura, sub divini judicii obtestatione, & anathematis interdictu statuimus, ut nulla persona cujuscumque ordinis aut dignitatis sit ea, quæ vel in archiepiscopali dignitate, vel quæ in conjunctione Bremensis & Hammaburgensis ecclesiæ a prædecessoribus nostris, ecclesiæ tuæ, & tibi concessa sunt, & a nobis reformata sunt. Quicumque autem mutaverit, vel in aliquo violare præsumpserit, authoritate Dei, & B. Petri Apostoli, & nostra, qui ejus fungimur vicariatione, perpetui anathematis vinculo sit innodatus. Hermannum autem Coloniensem archiepiscopum, & Haddanum (*a*) Moguntinum archipræsulem pro satisfactione pœnitentiæ usque ad præfinitum a nobis tempus a divino suspendimus officio, quoniam apud Tribuiam per eos inique cassata sunt concessa ecclesiæ tuæ, & tibi apostolicæ sedis privilegia, & gloriosorum imperatorum annullata sunt testamenta. Nos quoque, quemadmodum precatus es, monuimus apostolicis literis Wigbertum, & Bisonem, reverendissimos, & tuos convicinos episcopos, quatenus te adjuvent, & ad te convenientes ordinare episcopos, in quibus canonice inveneris locis, & competens designaverit ratio. Tua ergo, sanctissime frater, sanctimonia oret pro nobis, & pro universali sancta Romana ecclesia, & nobis remanda, qualiter & ubi episcopos ordinaveris. Datæ per manum Petri Cancellarii sanctæ Romanæ ecclesiæ V. nonas februarii, indictione III.

(a) Hattonem.

ROMANUM CONCILIUM

Quo Vuillelmus Taurinensis episcopus triennio suspensus est, & pœnitentiæ addictus.

Circa annum 906. celebratum.

DE concilio isto, alias plane ignoto, hæc, suppeditat vetustus auctor Chronici Novalicensis, cujus fragmentum exhibet Ughellius Ital. sac. tom. IV. in Taurinens. col. 1027. nov. edit. *Hic Vuillelmus composuit passionem S. Salvatoris cum tribus responsoriis. Et ab apostolico Romanæ sedis, & cunctorum episcoporum, qui in S. Synodo convenerant, tribus annis ob pœnitentiæ causam ab episcopio suspensus est &c.* Willelmus iste anno 906. lypsana S. Secundi martyris in urbem solemni pompa transtulit, eodem chronista teste, ex quo habiti concilii tempus utcumque elucet.

CONCILIUM SCOANNENSE IN SCOTIA

Constantini regis anno quarto, Christi 906. celebratum.

Anno 906.

Affert Wilkins Conc. Magnæ Britan. to. I. pag. 205.

D*E hoc concilio sequentia in codice Colbertino reperiuntur*: Constantinus filius Edii tenuit regnum XL. annis; cujus tertio anno Normanni prædaverunt Duncalden, omnemque Albaniam. In sequenti utique anno Constantinus rex, & Kellachus episcopus leges, disciplinasque fidei, atque jura ecclesiarum, evangeliorumquepariter cum Scotis in colle Credulitatis prope regali civitate Scoan devoverunt custodiri. Ab hoc die *collic* hoc (nomen) meruit, i. e. *collis Credulitatis*.

AD

ANNO CHRISTI 906. vel 907.

AD SYNODUM BARCHINONENSEM

Arnusto archiepiscopo Narbonensi præside ob varia ecclesiæ negocia disponenda celebratam,

ADDITIO.

VEnetus Labbei editor tom. XI. col. 726. rerum in hac synodo gestarum portionem quandam, ex Baluzio acceptam, dedit. Aliam non contemnendam, ejusdem synodi partem suppeditat collectio veterum monumentorum Martenii tom. VII. col. 50. ex qua hic damus. Annus vero hujus concilii, quamvis 906. utrimque, tam in charta Baluzii, quam Martenii indicatur, adhuc tamen in annum 907. transferri oportere hac ego conjectura olim deduxi in meis ad Pagium adnotationibus.

Concilium Barchinonense, quod hoc anno 906. a Baluzio consignatur, ad sequentem transferendum esse, licet in ejus fronte mendose legitur: *Anno verbi Incarnati CMVI.* penes me certum est. Cum enim sequenti, idest altero a concilio Barchinonensi anno, concilium Agathense habitum fuerit, ut in veteri charta ubi ejusdem Barchinonensis historia legitur apud Baluzium & est in Collect. Veneto-Labbeana tom. XI. pag. 725. si demonstretur Agathense ante annum 908. agi non potuisse; patebit utique Barchinonense uno saltem anno retrahendum esse. Id autem ex eo liquet, quod Agathensi subscribit Guido Gerundensis, qui anno 907. XII. Kal. *Decembris anno XI. Caroli indict. XI. electus fuit*, ut fert instrumentum electionis ejus vulgatum a Martenio Anecdot. tom. I. col. 60.

CONCILIUM BARCHINONENSE

Anno DCCCCVI. (a) celebratum confirmat Hemmæ abbatissæ quasdam ecclesias.

(a) forte DCCCCVII.

ANno Dominicæ Incarnationis DCCCCVI. sub indictione VIII. conventus factus sanctorum episcoporum Barchinonam civitatem, quorum hæc sunt nomina: Arnustus archiepiscopus almæ Narbonensis ecclesiæ, Servusdei Gerundensis, Nantigisus Urgellensis, Idilcharius Ausonensis, Theudericus Barchinonensis, Reinardus Cavellicensis. Dum igitur residerent in ecclesiam S. Crucis, una cum præcellentissimo principe & marchione Wifredo, seu plurimorum diversi ordinis clericorum, & religiosorum laicorum non minima caterva, ut plurimorum audirent querimonias, & Deo favente quæ prolata erant justissime determinarent. In supradictorum præsentiam affuere legati Deo devotæ & religiosissimæ abbatissæ Hemmæ præ manibus habentes scripturam confirmationis rerum monasterii sui, quod situm est in honore S. Johannis-Baptistæ, edita scilicet, & roborata a prænominato summo antistite Arnusto, cæterorumque venerabilium episcoporum, quorum hæc sunt nomina: Amælus Ucætiensis, Aglardus Nemausensis, (*a*) Riculfus Helenensis, Artmannus Tolosensis, Servusdei Gerundensis, Nantigisus Urgellensis, (*b*) Reinardus Biterrensis, Gontarius Magdalonensis, Autgarius Lutovensis, Gimera Carcassensis, Gerardus Agathensis. Qui vero in præsenti coadunatione affuerunt, petiit præfata Deo dicata abbatissa per suam legationem easdem res monasterii sui, ut juxta canonicam & episcopalem auctoritatem confirmarent. Nam istæ sunt ecclesiæ, parochiæ, vel cellæ, atque prædia, quas sub jure canonico sibi petiit roborari. Primum quidem ipsum monasterium in honore S. Johannis Baptistæ & præcursoris Domini suo tuitione & curæ episcopali, sicut sacri canones docent, cum parochia, & finibus, vel adjacentiis suis; parochiam quoque S. Mariæ, & S. Kyrici, & Saura cum finibus suis; cellam etiam S. Martini cum sua parochiuncula, nec non & ecclesiam S. Columbæ cum parochia sua. Hæc omnia conjacent in episcopio Ausonense. In pago autem Vallense parochiam S. Genesii, in villa quæ dicitur Amigdala, & in pago Cerdianense parochiam S. Mariæ, quæ dicitur Liliætam, & Bergogiam, & Angustrinam; & juxta Cardonam cellam S. Johannis cum sua parochia; & in confluente pago, villa Foliano ecclesiam in honore S. Eulaliæ cum sua parochia; & in eodem territorio parochiam de ipsa ecclesia subdita, quæ dicitur Campilias; in Besuldunense cellam, quæ dicitur cella Witisane, ecclesiam S. Vincentii cum ipsa parochia, & in Porcarias ecclesiam S. Mariæ. Hæc igitur omnia nos præscripti, atque signati præsules, secundum hoc quod S. Patres canonicis legibus instituerunt, confirmamus ad monasterio, vel ipsi abbatissæ: obsecrantes & imprecantes sub divina censura, ut nulli christiano liceat....... notario......... aut irrationabiliter aliquid ex ipsis rebus ab ipso monasterio auferre, vel minuere, nisi tantum quod ex ipsis parochiis censum annuale, quod solis

(*a*) Hic Riculfus desideratur in vulgatis indicibus episcoporum Helenensium ubi locum vacuum occupare debet inter Stephanum, & Sonarium. *Martene*.

(*b*) In vulgatis indicibus episcoporum Biterrensium appellatur Bernardus. *Idem*.

ANNO CHRISTI 908.

lis episcopis vel matricis ecclesiis eorum solvere solitum est, per singulos annos solvatur. Alia vero, quæ superiùs ad adjutorium & supplementum ipsius monasterii, vel ipsi abbatissæ, & creditis sibi a Deo devotis feminis ad regendum custodiantur, & sub ejus potestate serventur: Si quis autem contra hoc pontificale decretum a nobis statutum agere, de ipsis rebus monasterii præfati audiamus, aut agere tentaverit, (sciat se feverissimæ mucronis vinculo anathematis ferendum, & a regno Dei extorrem. Ut autem hoc certius ab omnibus credatur, pro-

prijs manibus subterfirmando roboravimus.
Anno primo regnante Charlatie rege.
Arnulfus Sanctæ Narbonensis ecclesiæ humilis episcopus SS.
Nantigisus episcopus humilis SS.
Idelherus humilis episcopus SS.
Servusdei episcopus
Theudericus Barchinonensis ecclesiæ humilis episcopus SS.
Ego Sigonus presbyter hoc scripturæ decretum scripsi, & subscripsi sub die & anno quo supra.

ANNO CHRISTI 908.

SYNODUS BERGOMENSIS DIOECESANA

Pro reducendis sæcularibus canonicis ad communem vitæ institutum,

Adalberto Bergomensi episcopo præsidente, anno 908. celebrata.

Extat apud Ughell. tom. IV. pag. 1106. nov. edit.

DUm domnus Adalbertus venerabilis sanctæ Bergomensis ecclesiæ episcopus resideret in synodo in domo ipsius sedis, cum sacerdotibus, & cuncto clero ipsius ecclesiæ, seu reliquis nobilibus hominibus, qui eidem synodo intererant, tractans cum eis de statu & soliditate ipsius ecclesiæ. Tunc ipsi sacerdotes & clerici una voce petierunt ab ipso domno pontifice, ut propter amorem Dei, & SS. Vincentii, & Alexandri martyrum Christi indulgeret eis canonicam ad refectionem Sacerdotum, & clericorum in ipsa sancta Dei ecclesia deservientium. Qui eorum petitionem considerans, justumque diferentes, ut qui altari deserviunt de altari participent: exquisivit ab eis ubi puximus ecclesiæ locus esset, in quo sub tutela ipsius sedis, & ecclesiæ congrue eorum receptaculum, & canonica fieri posset. Qui in commune elegerunt, & petierunt claustrum illud juxta ecclesiam S. Vincentii, ut cum officium compleverint, opportune & ad refectionem, cibum, & potum accipiant, & in nocturnis horis ibidem dormiendo nocturnis officiis facilius occurrant. Igitur utilitati eorum consulens, concessit eis præfatum claustrum cum sala, & aliis ædificiis infrà constitutis, cum curte, & horto, cum superioribus & inferioribus suis in integrum, in quo habet confines a mane viam, a meridie prædictam ecclesiam sancti Vincentii, a sero claustrum ipsius sedis a monte terram S. Michaelis, & Johannis presbyteri, & est per mensuram tabulas legitimas 76. Denique statuit cum eisdem pertractans de refectione eorum, quid posterisque eorum conferre posset; unde in perpetuum canonica ipsa subsisteret in numero tantorum, quorum numerus communi omnium electione inventus est: contulit in eorum subsidium & refectionem basilicam beati Cassiani martyris Christi, sitam ibi prope infra eandem civitatem, cum omnibus curtes, & rebus, curtibus, & mansis, seu utriusque sexus familiis, cum adiacentiis & pertinentiis suis per cuncta loca & vocabula in integrum: excepto casa, & rebus illis cum familiis inibi habitantibus in loco, & fundo Surile, ubi etiam nominatur Jussonica, quas ad partem ipsius sedis sibi reservavit. Pro quibus prædictis rebus offerre visus est mansaricia duo posita in Vico, & fundo Gorolis, & casas, & res illas positas in Periolo cum omnibus pertinentiis, & familiis in integrum, ut a præsenti die in perpetuum, in ipsius canonicæ permaneat, atque persistat potestate. Ea vero ratione, ut singulis diebus refectio fiat presbytero, & diacono, & suodiacono, & ostiario qui hebdomadam in ipsa custodierint ecclesia. Primicerio quoque semper, vel qui ejus vice fungitur, ut ibidem cibum, & potum accipiant secundum rationem & temporis possibilitatem. Statutum etiam ab ipso pontifice, & omnium sacerdotum consensu est, ut ex fe ipsis personam aptam eligant, qui canonicam ipsam, & omnia ejus pertinentia prævideat intrinsecus, & extrinsecus, & solicitus curam habeat, atque pro labore, & fatigio suo beneficiatio nomine accipiat quidquid omnium sacerdotum, & diaconorum ordinatio decreverit. Quod si annuente divina misericordia ex fidelium oblationibus census ipsius canonicæ excreverit, secundum possibilitatem conventus fiat ordinariorum, & refectio pauperum, ut ab omnibus collaudetur Deus, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Actum est hoc tempore domini Berengarii piissimi regis anno nono mense maij, indictione XI. anno Incarnat. Domini 908.

Ego Adelbertus gratia Dei humilis episcopus in hanc ordinationem a me facta SS.
Garibaldus archid. confensi & subscripsi.
Aribertus archipr. confensi, & subscripsi.
Rotebaldus presbyt. consensi, & sub.
Petrus presbyter consensi & sub.
Antonius presbyter consensi, & sub.
Agovertus presb. consensi, & sub.
Graievertus presb. consensi, & sub.
Benedictus presb. consensi, & sub.
Dagivertus presb. consensi, & sub.
Adelbertus presb. consensi, & sub.
Lupus presb. consensi, & sub.
Joannes presb. consensi, & sub.
Lupus presb. consensi, & sub.

Ari-

ANNO CHRISTI 910. 916.

Arispertus diac. consensi, & sub.
Leo Diaconus consensi, & sub.
Benedictus diac. consensi, & sub.
Adelbertus diac. & primicerius consensi, & sub.
Adelgisus subdiac. consensi, & sub.

ANNO CHRISTI 910. 916.

A Garibald. subdiac. consensi, & sub.
Adelbertus subdiac. consensi, & sub.
Salo subdiac. consensi, & sub.
Andreas subdiac. consensi & sub.
Gisselbertus subdiac. consensi, & sub.
Todo subdiac. consensi, & sub.

ROMANUM CONCILIUM

Pro revocanda Formosi papæ sanctione de restituenda ecclesiæ Bremensi Coloniensi provinciæ,

A Sergio III. papa anno forte 910. celebratum.

An. 910. circ.

DE hoc concilio nihil ultra dicendum occurrit præter id, quod in præfatione ad epistolam Sergii III. adnotavi; quare lectores eo revocandos censeo.

ANASTASIUS PAPA III.

Sedit ab anno 911. usque ad 913.

CONCILIA ALTHEIMENSIA DUO

In causa disciplinæ reformandæ,

Alterum coram Joanne episcopo, alterum coram Petro Hortano isidensi episcopo A. S. legatis,

Anno 916. celebrata.

An. 916.

COncilium Altheimense unicum Labbeus anno 912. collocat, eidemque tribuit canones illos omnes, quos Butchardus, & Ivo sparsim sub nomine concilii Altheimensis dederunt. Verum non unicum quidem, sed duplex concilium Altheimense omnino distinguendum est, quod duplici hoc argumento demonstro. Concilio Altheimensi unicum adsistit Apostolicæ sedis legatum ex eo constat, quod in canonibus illis quos legatus Apostolicus suo nomine fancit, ut est in canone inter collectos a Labbeo & X. XI. unicus tantummodo Legatus se prodat; nec sane nisi unius Legati meminit Serarius, qui concilii hujus acta in MS. legisse se perhibet. Cum igitur canone apud Labbeum X. Joannes quidam *Vicarius apostolicus sc. prodat*, & in canone XI. *missus S. Petri & papæ, Petrum* se nominet, recta inde confectione deducimus, duos libros canones ad concilia duo plane inter se diversa pertinere.

Venetus Labbei editor errorem, Paglo indicante, animadvertens, duo cum eodem vitio dodrinno Altheimensia concilia distinguit; sed in eo errat, quod canones illos ex Burchardo & Ivone a Labbeo collectos, & in unum idemque concilium anni 912. congestos, eidem omnes concilio attribuat, cum reliqua alii ad aliud pertineant; quamvis non facile distingui possit quinam prius concilium, qui vero posterius respiciant. Porro Altheimensi primo Conradus Germaniæ rex interfuit, ut in adnotatione quadam marginali ad canonem concilii Altheimensis Burchardus lib. I. cap. 227. animadvertit; qui sane rex cum anno 918. obierit, profecto liquet prius istud concilium in annum 916. non inepte ab Hermanno Contracto in chronico referri. Cum vero eadem synodus, haberetur, Moguntinæ cathedram tenebat Herigerus, ut ex canone X. inter collectos a Labbeo conflat. Porro episcopus ille anno 912. vivebat adhuc, ut ex præfatione concilii ad Confluentium conflat, fuccefforemque habuit Hildebertum, qui cum fubscripsus legatur canoni concilii Altheimensis, quem Venetus Labbei editor concilio Altheimensi posteremo recte affignat; ex eo intelligimus alterum hoc concilium anno 912. posterius habuisse. Porro ipsum decretum concilii Altheimensis cum altero adjundo canone, nondum edito ex MS. codice Parisiensi Mabillonius in annalibus tom. III. appendicis num. XLVIII. vulgavit, ex quo huc fecundum transfero; primum enim excufum in editione Veneto Labbeana habetur.

Hæc olim de concilio Altheimensi duplici commentabar; nunc vero posterioribus curis parallipomena quædam addenda fuppetunt. Utriufque concilii canones ex uno Burchardo nonos cum editis concilíorum & Burchardiano MS. codice Lucenfi conferens hæc elicui. Qui prior eft in editis canon Altheimenfis, quemque Burchardus quinquies excufum in concilii laudat, ipfe eft ad verbum canon LI. concilii Triburienfis anni 895. Quo autem loco legunt edita in utroque concilio: *Si quis cum uxore alterius vivente in fornicatur furtve*; codex Lucenfis pro *vivente eo*, fert *innuente eo*; quanquam editum lectionem alteri præferendam cenfeo. Caput XXXIII. in editis, quod Burchardus lib. 2. cap. 234. (ut eft in edito Burchardi, cum in MS. fit cap. 230.) fignat *cap.*

ANNO CHRISTI 920.

XXXVIII. fert: & secundum apostolos vitæum A berti Treverensis archiepiscopi, quod patet in editis, nostræ suppremit; Alagardus Vardinensis, est in nostro Apostolorum Patrocinio; Reychwinus Argentinensis est Rugwinus Argentinensis; Romualdus Mimugatenwardensis est Romualdus Mimugatenwardensis. Admonendi sunt pariter studiosi lectores, canonem Altheimensem, quem daturum me superius adnoravi ex Mabilonio, qui ex MS. codice Farfensi protinus se deprompsisse rebatur; eundem pariter extare apud Burchardum lib. 1. cap. 231. codicis mei acceptum ex cap. XXXVI. ejusdem concilii; quare illum hac transferam, (quod in editis Labbei deest) ex editione Mabillonii cum Burchardiani mei codicis variantibus. Sed & præter hunc canonem, allum ex eodem Burchardo addo, qui collectores, canones Concilii hujus ex Burchardo describentes fugit

ANNO CHRISTI 920.

CANONES

XVI.

SI Tatuimus propter Domini dilectionem & proximi, & fidelium honorem, & præcipue ob multa scandala evitanda & funditus extirpanda, & perturbationes, quæ noviter exortæ sunt & oriuntur; nec non ut omnes sciant nos episcopos tales divina misericordia nequaquam fuisse, quales dicimur, exemplum S. Leonis papæ, (a) qui super quatuor evangelia jurans coram populo se purgavit) sequi & imitari; salva tamen authoritate canonica.

(a) Vide Analyst. in Vita S. Leonis III.

XXVI.

Statutum est, & rationabiliter secundum SS. Patres a synodo est confirmatum ut (b) monachus, quem canonica electio a jugo regulæ monasticæ profectionis absolvit, & sacra ordinatio demonacho episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vendicandi potestatem habeat; sed quidquid acquisierat, vel habere visus fuerat, monasterio relinquat, & arbitrio abbatis sui, qui fuerat secundum regulam sancti Benedicti. Poitquam enim episcopus ordinatur, ad altare, quo sanctificatur & titulatur, secundum sanctos canones, quæ acquirere poterit, restituat.

(b) Hæc sic quæ ejusdem Burchardi, reliquiam habemus. Ex Cod. Farfens.

LANDO PAPA

Sedit ab anno 913. usque ad 914.

JOANNES PAPA X.

Sedit ab anno 914. usque ad annum 928.

SYNODUS CONSTANTINOPOLITANA

Pro schismate Græcam ecclesiam scindente tollendo,

Constantino, & Romano imp. anno Mundano VIM. CDXXVIII. Indictione VIII.

PRÆFATIO COLLECTORIS.

Anno 920. LEonem Sapientem, qui uxore tertia defuncta, quartas nuptias conciliaverat, & nuptiarum illarum hæresibilem dictionem, invito licet Nicolao Mystico imperatoris, & patriarcha, ab alio quopiam sibi dari curaverat. Anathemati fabricit Idem Nicolaus, qui haud ita multo post solum vertere, semulumque Euthymium in sedem suam assumptum ferre coactus fuit. Leone fatis functo, atque Euthymio exacto, Nicolaus quidem, tanquam lege postliminii restitutus; sed ea occasione ortum schisma nondum coaluerat. Donec tandem anno Mundano 6428. *julio mense indictione VIII.* ait Leo Grammaticus in Chronographia, *din dominicæ totius ecclesiæ & Romanæ imina. est concordia, cunctis Metropolitis & clericis, qui a Nicolao* (patriarcha) & *Euthymio partibus divisis fleterant animis reconciliationem exhibentibus.* Operæ tanto confligendo synodum equestrifle certa mihi semper sententia fuit; nec vana opinarum me dioet magna illa Nicenis collectio, quam in Confi-

ANNO CHRISTI 920.

linians bibliotecæ codice MS. offendit P. Montfaucon, describitque in commentario ejusdem bibliothecæ par. I. pag. 122. Extat in illa excerptum quoddam decreti pro ea unione componenda fanciti fub hoc titulo Συνόδου ἁγιωτάτου & γενικωτάτου ἑπτὰ τῶν Κωνσταντίνου Συνόδων τοποτὲ γενομένης *fub Conflantino, & Romano* &c. Decretum illud fyncdi ex Jure Graeco Romano a Leunclavio edito Latine ex Graeco redditum, exhibet Baronius ad A. 921. num. IV. & V. ego vero ex eodem Jure Graeco & Latino hic reprasentandum duxi, fupplens Labbei defectum, qui ea forte de causa quod decretum illud in fynodo editum fuiffe non legerit, fdeo in collectionem fuam omittendum cenfuit. Quamquam non alibi de fynodo edocius, id tamen praeflare debuerat exemplo & auctoritate magni Baronii, qui & fynodum tunc conveniffe arbitratus eft, & decretum, tanquam ex fynodo datum, recitavit. Synodi etiam unionis meminit, eiufque hiftoriam attingit Anaftafius Cefarienfis in Pafchina collectanea in Incarnatione de jejunio Deiparae, (ideft, quod a Graecis ante feftum aflumptionis, feu, ut illi nuncupant, dormitionis B. M. V. fervabatur) ita enim ille ineo opere a Cotelerio in monument. ecclefiae graecae tom. II. vulgato pag. 435.

Quod fi quis quaeflerit ubinam & quando, & a quo Synodus unionis celebrata fit, audiat a me. Non in angulo, inquam, neque in civitate aut metropoli, neque in villa quadam, fed in regia urbe, hoc eft Conflantinopoli, & a religiofo patriarcha, & epifcopis, caeteroque ecclefiae coetu; ac per pias orthodoxofque imperatores, Romanum fenem, & Conflantinum, perque reliquas religiofas feptentes, & cognatione paratos viros. Is quippe omnes in Spiritu Sancto congregatis, ecclefiam ex caufa dotis feparatam reftituere, Dei gratia, unicrunt, quo factum eft, ut conveniretur appellationem unionis acceperit.

TOMUS UNIONIS,

Sive expofitio fuffae unionis in ecclefia, Conflantino & Romano tempore: quorum ille, hoc imperante, ut & dignitate fulgebat, quod imperatoris pater audiret.

O' Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Θεὸς, τῆς ἁγίας μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, οὓς τόσοι μετ * ἐκεῖνος ἔδοσε γνησίους & κληρονομίας αὐτοῦ, ἐξαιρέτου τοῦ κλήρου τὸν ἀφρῶν κατέλειπε. τῶτο γνώριμα παρεγένοντο τοῖς ἀνθεσι τ' τρῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ὁ τῶ συνόμματος διατυπῶσι ἐντολὰ. πρότερον ἀυτὸς δικαίως ὑποδέχηται δέξας ἡμᾶς, ὃ ἴχυε παρ' τῆς ἀφρος σχιζόμενος. * δι' ὃ ἐστράφη πατὴς ὑμῶν τε ἀλλων, ἐπὶ τὴν ἐσχάλιαν κατέλεε τὴν ἀμετίμον, καὶ παρατηρήσας μεῖζ εαφὸς ἡ ἀμαρτοι ἐκκλησιῶν, ἴνα τὸς ἐξ ἀλλάδων ὑποχωρῶνας ἐς ἑνότητα κατανοήσῃ, ὅπατα ἡ τῆδε τὰ δόσιν * μαθήσατε πανταχοῦ τὸν ἀποστόλων ἀκολουθῆσαι, τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν ἐν τῆς ἀφρος κρατῆσαι, ἀλλὰ ἡ τῆ πρὸς ἀφρῶν ἔχοντ ἑνότητα, πρὸς ἐκκλησιαστικὰ ἔρχονται. ἀλλὰ γὰρ τοιῶτοι ὄντοι τῶ πράγματος, ἐξ ἀγχῆς καὶ μέχρι τῆ νῦν, οὐ βλέπετε ἡ τῆ σαφῆ ἀφελῶς πάντα τὸ ἐξῆς τῆς ἐκκλησίας διαλήσεται τὴν πλοῦν, κὰν μὲν ταῦτον, τῶ δὲ ἐκδοῦναι διακοσῶσι τὸν πρᾶσσειν. ἀλλ' ὅμως, τοιῶτοι. ὁ δὲ τῆς ἀφρος ἄνετος ἡ ἀθεσπέσιος χρεῖα ἡ Θεὸς ἡμῶν, ὁ νῦνας αὐτὸν ἀθρῶ μὴ * κατεγένεν τὸ ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἀλ' τὰ σωθῆναι ἀε τῶν τῆ σωμοῦ κεφαλῆ πεφυτεύσαν, τῶν ἀφρῶν τῆ ἐκκλησίᾳ θαμβαλέτω ἀμίστον. τῶτο ἐκόσιος, ἡ ἀφρὸν ἐμὸν χρεῖος, ὁ Θεὸς, ὁ πατὴρ, ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ ποιμένας, ὁ ἀλεξῶνος, τῶν ἱερῶν τέκνων τῆ πανάγνω νύμφης αὐτῆς, τῆς ἐκκλησίας, ἐξ ἀλλάδων διασπαθέντων, τῆ ἀυτὸ πρὸς τὸν χρῖστ τῶν ἕνωσιν αὐτὸς κατεγάδαμε, τῶν τῶν ἀγχόντος ἐξ κλῆσιν πᾶσιν συνέχυσε τῆς μερῶν. διόπερ, ἐπικόμ μοί, χαίρετε ἐπὶ τῆ συναγωγῆ τῶν τεκνῶν ὑμῶν ἔδ τῶν ἐξ ἀλλάδος ἐθνῶν, καὶ μὲν καρδίαις, προσδεχόμενοι τῆς βάρος ἀπολογίας· καὶ δὲ τοῦς, ὅσοι μὴ πρὸς τῶν παραχώλῶν τῆ βαίμονος πρόφασιν ἀπολλύοντες, ἀλλὰ τῆ τῆς ἀφρὸς δόξαν τῆ παρεγγράφοντες βιβλίοι, τῶν ἐν χριστῶν προσέχετε. ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλα χρόνω ἐγε-

ANNO CHRISTI 920.

temporibus accidere scandalorum occasiones tales, quales eæ sane fuerunt, & quovis tempore malo se commovente, sapientes ecclesiarum gubernatores idoneam medicinam invenerunt. Nunc autem quod ecclesiam ex causa matrimoniali perturbari contigerit, quando ipsum istud matrimonium repræhensione non caret, ad ejus prohibitionem sacrum ecclesiæ judicium sententiam fert, ne progressio fiat ulterius hæve nuptiæ locum inveniant. sic enim & nunc, & in posterum, a vigentibus scandalis immunes sese reddent, quicumque contentionem & rixam non potius ament, quam Christi pacem. Quippe remota occasione, de qua nata fuere scandala, causa nulla est, quæ prohibeat, quomodo pacis studiosi pacem ament, & colant. In quovis enim negotio sic comparata res est. Quum causa fallax procreationis absurdorum remota est, ad elegantiam pristinam redeant, quæ inde vitium contraxere. Si quum a morbo corpus est occupatum, ubi morbi causa recessit, integra valetudo redit. Et mari ventorum violentia turbato, postquam tempestas cessavit, tranquilla sereniras revertitur. Quamobrem nos publice congregati pontifices, atque sacerdotes, quibus non sibimetipsis (nam mitto dicere aliis) placere latuit, sed visum potius est ecclesiæ pacem seditionibus anteferre, quando de matrimonialibus occasionibus scandala nata fuerunt, ea ipsa expurganda putavimus, atque cavendum ne deinceps ipsis in hominum vitam impetentibus, tum ecclesia perturbetur, tum eorum vita, quibus sic vivere libitum est, damnabilis evadat. Ac proinde sententia judicioque communi decernimus, ne ab hoc anno præsenti, qui est annus mundi CIƆCIƆCCCCXXVIII. indictionis octavæ, quartas nuptias ullus contrahat; sed ut prorsus eæ rejiciantur. Quod si quis ad hujusmodi conjugium progredi decreverit, ab omni cœtu ecclesiastico exclusus esto, & ab ipso in sanctam ædem ingressu tantisper alienus, donec in hoc conjugio permanserit. Hoc enim sanctis quoque patribus, qui ante nos vixere, visum fuit. Ac nos sane sententiam reddentes assertionem, eum velut alienum a republica Christianorum abdicamus. Et in hunc quidem modum de quarto matrimonio. Cæterum ut & illa quæ ad alia matrimonia pertinent honestius constituantur, & conciliationem, vita Christianorum non indignam habeant: de tertio quoque matrimonio definimus, ne simpliciter, atque temere perficiatur. Nam permissum id quidem est a patribus, velut inquinamentum quoddam, quum necdum id temporis, uti nunc, res citra pudorem perageretur, ac late diffusa foret; sed ita contingeret, ac si quis illapsas in domum sordes, in angulo forte sitas, negligat. Nunc vero quum spatium sibi quoddam audaciæ sumserit, & magnam ad frequentiam progrediendo, nihil turpitudinis habere, nihil sordium existimetur: recte visum est repurgandum, sicuti nec fœdum aliquid, non jam amplius in angulum rejectum, sed per ædes ipsas diffusum, ullo modo relinquimus, sed expurgamus, & nauseam ex eo provenientem removemus. Itaque tam imbecilli-

A ἐγένοντο σκανδάλων ἀφορμαὶ ὁποῖαι δὴ ϗ γεγόνασι. καὶ πρὸς τὴν ἑκάστοτε κίνησιν τοῦ κακοῦ, τοῖς σοφοῖς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκονόμοις ἡ πρόσφορος ἐξεύρηται θεραπεία. νῦν δὲ ὅτι συμβέβηκε τεταράχθαι τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ἀφορμῆς γαμικῆς, ἐν τῷ μὴ τυγχάνειν τὸν γάμον ἐλεύθερον μέμψεως, πρὸς τὴν ἐκείνου κώλυσιν ἡ τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ κρίσις φέρει τὴν γνώμην, καὶ τοῦ μὴ προέρχεσθαι, τοῦτον ἔτι χώραν εὑρίσκειν. οὕτω γὰρ καὶ νῦν καὶ μετέπειτα τῶν κατεχόντων σκανδάλων ἀπηλλάχθαι περιγενήσεται τοῖς, ὅσοι μὴ τὸ φιλόνεικον καὶ τὴν ἔριν ἀντὶ τῆς εἰρήνης ἠγάπησαν τοῦ χριστοῦ. τῆς γὰρ προφάσεως ἐκποδὼν γεγενημένης, ἀφ᾽ ἧς ἐξέφυ τὰ σκάνδαλα, τοῦ εἰρηνεύειν τοῖς ἀγαπῶσιν εἰρήνην οὐδεμία ἐστὶν ἡ κωλύουσα πρόφασις. B καὶ γὰρ ἐν παντὶ πράγματι οὕτως ἔχει. τῆς σφαλερᾶς αἰτίας τῆς τῶν ἀτόπων γενέσεως ἐκποδὼν χωρισαμένης πρὸς τὴν ἐξαρχῆς εὐταξίαν ἀποκαθίσαται τὰ τέως ἐκεῖθεν λαβόντα τὸ πονηρῶς διακεῖσθαι, οὕτω καὶ σώματι νόσου προσγενομένης, τοῦ αἰτίου ταύτης ἀναχωρήσαντος, τὸ ὑγιαίνειν ἐπανέρχεται. καὶ θαλάσσῃ ἐξ ἀνέμων βιαιότητος ταραττομένῃ, τῆς καταιγίδος πεπαυμένης, ἡ γαληνιῶσα κατάστασις ἐπανήκει. διὰ τοῦτο κοινῇ συναθροισθέντες ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς, ὅσοι μὴ ἑαυτοῖς (ἐῶ γὰρ εἰπεῖν ἄλλοις) ἀρέσκειν ἠγάπησαν, ἀλλὰ, τῆς ἐκκλησίας τὴν εἰρήνην τοῦ στασιάζειν προετίμησαν, συνείδομεν, ἐπείπερ ἐκ τῶν γαμικῶν ἀφορμῶν τὰ σκάνδαλα τὴν γένεσιν ἔλαβε, ταῦτα C διανακαθάρασθαι, καὶ διασφαλίσασθαι, τοῦ μηδαμῶς ἔτι διὰ τῆς αὐτῶν εἰς τὸν βίον προόδου, μήτε τὴν ἐκκλησίαν ταράττειν, μήτε τὴν ζωὴν τῶν οὕτω ζῆν ἑλομένων, κατάκριτον καὶ κατεγνωσμένην ποιεῖν. καὶ λοιπὸν ἀποφαινόμεθα κοινῇ γνώμῃ καὶ κρίσει, ἄπο γε τοῦ παρόντος ἔτους, ὅ ἐστιν ἑξακισχιλιοστὸν τετρακοσιοστὸν εἰκοστὸν ὄγδοον, ἐπινεμήσεως ὀγδόης, τέταρτον γάμον μηδενὶ τολμᾶσθαι, ἀλλ᾽ εἶναι ἀπόβλητον παντελῶς. καὶ τὸν, εἴτις ἐπὶ τοιοῦτο ἐλθεῖν συνοικέσιον * προθυμηθῇ, πάσης ἀπεστερημένον εἶναι καὶ συνάξεως ἐκκλησιαστικῆς, καὶ αὐτῆς τῆς πρὸς τὸν ἅγιον ναὸν εἰσόδου ἀλλότριον, μέχρις ἂν * ἐπιμένῃ τῷ συνοικεσίῳ. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἁγίοις ἔδοξε πατράσι. καὶ ἡμεῖς δὲ τὴν γνώμην * ἐκδηλοτέραν ποιοῦντες, ὡς ἀλλότριον αὐτὸν τῆς χριστιανικῆς πολιτείας * ἀποκρύπτομεν. D ἀλλ᾽ οὕτω μὲν * ἐπὶ τοῦ τετάρτου γάμου. ἵνα δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων γάμων εὐσχημονέστερον τυπωθῇ, καὶ τοῦ τῶν χριστιανῶν βίου μὴ ἀνάξιον ἔχῃ τὴν * προσαγωγὴν, καὶ περὶ τοῦ τρίτου ὁρίζομεν γάμου, ὥστε μὴ ἁπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχεν, ἐπιτελεῖσθαι αὐτόν. καὶ γὰρ συγκεχώρηται μὲν ὡς ῥύπασμα τοῖς πατράσιν, οὔπω τότε, καθὼς νῦν, γινομένου τοῦ πράγματος ἀπηρυθριασμένως, οὐδ᾽ εἰς πλάτος ἐξηπλωμένου. ἀλλ᾽ ὥσπερ εἴτις ἐν οἴκῳ παραπεπτωκὸς ἐν γωνίᾳ παρίδῃ πολλάκις κείμενον ῥύπασμα. νῦν δὲ * ὅτε χώραν ἔλαβε παρρησίας, καὶ ὡς οὐδὲν ἔχων εἰς ἀσχημοσύνην, οὐδὲ ῥυπαίνων λογίζεται, ἐκ τοῦ προβῆναι εἰς πληθυσμόν. καλῶς ἔδοξεν ἀνακαθαίρειν αὐτὸν, ὥσπερ ϗ αἶσχος οὐκ ἐν γωνίᾳ πεῤῥιμμένον, ἀλλ᾽ ἐξηπλωμένον ἐπὶ τῆς οἰκίας, οὐδαμῶς ἐῶμεν, ἀλλὰ καθαίρομεν, ϗ τὸ ἐκ τούτου ἀηδὲς ἀποβάλλομεν. καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ τοίνυν ... συ-

* προθυμηθῇ. * ἐπιμένῃ. * ἀδηλοτέραν. * ἀποκηρύττομεν. * περί. * προσαγωγήν.

ANNO CHRISTI 920.

tati

ANNO CHRISTI 920.

συνυπείκοντες ἀσθενείᾳ, καὶ (τῆς πρεπούσης εὐσχημοσύνης φροντίδα ποιούμενοι) τῇ χριστιανῶν ζωῇ, τοῦτο ἐπὶ τῶν * τρίτων γάμων παραφυλάττεσθαι διορίζομεν, ὥστε εἴτις πρὸς τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀναβεβηκὼς, καὶ μήτε τὴν φύσιν αἰδούμενος, μήτε τῆς ὀφειλομένης χριστιανῆς εὐκόσμου ζωῆς φροντίδα ποιούμενος, ἀλλὰ μόνης τῆς ἐμπαθοῦς ἐπιθυμίας γινόμενος, πρὸς τρίτον ἑαυτὸν ἐπιῤῥίπτοι γάμον, τοῦτον μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως μέχρι πενταετίας ἀμέτοχον εἶναι τῆς τοῦ ἁγιασμοῦ μεταλήψεως, καὶ μηδαμῶς ἐπ᾽ αὐτῷ συντέμνεσθαι τὸν χρόνον. ὃς γὰρ μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τὸ ῥύπασμα ἐν τῇ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίᾳ εἶναι ϗ λέγεσθαι ἠγάπησε, τίνα παρέξει πληροφορίαν τῆς περὶ τὸν βίον αὐτοῦ σπουδῆς, δι᾽ ἣν ὁ χρόνος τῆς μεταλήψεως, B τῶν ἁγιασμάτων αὐτῷ συμμετρηθήσεται; ἀλλὰ γὰρ καὶ μετὰ τὸ ἀξιωθῆναι τοῖς ἀχράντου μεταλήψεως, οὐκ ἔσται συγκεχωρημένον αὐτῷ ἐν ἄλλῳ καιρῷ τῇ μεταλήψει προσιέναι, ἢ ἐν μόνῃ τῇ σωτηρίῳ τοῦ χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει, διὰ τὴν ἐκ τῆς προηγουμένης ἐγκρατείας τῶν νηστειῶν * ὅσον δυνατὸν, ἀνακάθαρσιν. ταῦτα δὲ φαμὲν, ὅταν μὴ τέκνα παρῇ ἐκ τῶν προτέρων γάμων τοῖς ἤδη μετὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τρίτην ἄγεσθαι προῃρημένοις γυναῖκα. ἐπεὶ ἐὰν τέκνα παρῇ, ἀσυγχώρητος αὐτοῖς ἡ τριγαμία. λίαν γάρ ἐστιν ἄδικον, τὸν μὲν χαρίζεσθαι τῇ ἐξώρῳ ἐπιθυμίᾳ, τοῖς δὲ παισὶ τῶν προτέρων γάμων μὴ προνοεῖσθαι τὸ ἀσφαλὲς ϗ τὸ ἄλυπον, καὶ ἀτάραχον, καὶ ὅσα οἶδε τὸ ἀνθρώπινον καταλαμβάνειν ἐκ τῆς * C πολυπόνου τεκνώσεως. καὶ εἴ τις δὲ τριακοντούτης ὢν, καὶ τέκνα ἔχων ἐκ τῶν προλαβόντων γάμων, τρίτῃ συνάπτοιτο γυναικὶ, καὶ οὗτος δὲ * ἀσυγχώρητος μέχρι τετάρτου ἔτους τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων ἀμέτοχος * ἔσται διότι δῆλος ἐστὶν, ἐξ οὐδενὸς ἑτέρου, ἀλλ᾽ ἢ ὑπὸ ἀκρασίας κινούμενος, καὶ τοῦ δοῦλος εἶναι σαρκικῆς ἐπιθυμίας, ἐπὶ τὸν τοιοῦτον γάμον ἐλθεῖν. καὶ μετὰ τὸ τυχεῖν δὲ τῆς μεταλήψεως τῶν μυστηρίων, τρὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἀξιωθήσεται τῆς ἀπολαύσεως. ἅπαξ μὲν, ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀναστάσει. δεύτερον δὲ, ἐν τῇ κοιμήσει τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου ... τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. διὰ τὸ (ϗ) ἐν ταύταις προηγεῖσθαι νηστειῶν, ϗ τὸ ἐκ ταύτης D ὄφελος. εἰ δὲ παῖδες μὴ * περίεισιν, ἐπειδὴ τὸ τεκνογονίας ἐπιθυμεῖν οὐκ ἀσυγγνωστον, τοιγαροῦν καὶ ταῦτα συγγνώμης ἀξιωθήσεται ὁ τοιοῦτος γάμος, καὶ μόνῳ τῷ ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κρατήσαντι ἐπιτιμίῳ θεραπευθήσεται. ταῦτα μὲν καὶ περὶ τοῦ τρίτου γάμου. οὐ μὴν οὐδὲ τὸν δεύτερον, οὐδὲ τὸν πρῶτον ἐκτὸς ἀσφαλείας ἐῶμεν, ἀλλὰ κἀκείνους ὁρίζομεν οὕτω συνίστασθαι, ὥστε μηδεμίαν ἔχειν πονηρὰν αἰτίαν, ἢ ἐξ ἁρπαγῆς, ἢ ἐκ προηγησαμένης λαθραίου φθορᾶς, ἀλλὰ νομίμους, καὶ καθαρεύοντας τῶν τοιούτων μολυσμάτων, καὶ πορνικῆς ἀκαθαρσίας. εἴ τις οὖν τῶν εἰρημένων καταφρονήσας τύπων, πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν συνέλθοι, τοῦτον ἡ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησία, ἡ καθαρὰ καὶ μηδένα σπίλον ἔχουσα ἢ E ῥυτίδα, τοῖς σωτηρίοις ὑποβάλλουσα ἐτασμοῖς, οὐ ...

* τριγάμων. * ὡς. πολυπόνου. * ἀσυγχωρήτως ἔσω. * παρείησαν. ἤγουν ἐτῶν β. ἢ γάμοις ὠνησίῳ.

ANNO CHRISTI 920.

A tati humanæ nos accommodantes, quam honestatis vitam christianorum decentis rationem habentes, hoc in tertiis nuptiis servandum statuimus, ut si quis ad annum quadragesimum provectus, & neque naturæ motus reverentia, neque vitæ decentis & honestæ, quæ a christianis requiritur, habita ratione; sed vitiosa tantum libidine victus, ad tertium se matrimonium projecerit, omni accuratione, ac diligenti observatione adhibita, perceptionis sacramenti ad quinquennium exsors sit, neque de hoc tempore quidquam ullo modo decidatur. Nam qui post annum ætatis quadragesimum in ecclesia Christi & esse, & appellari amat inquinamentum, quidnam in corrigenda vita studii B certum præbebit argumentum, propter quod sacramentorum perceptionis tempus ei minuendum sit? Quin ne postea quidem, quam ad illibatam hanc perceptionem admissus fuerit, ei licitum erit, ut ad perceptionem hanc alio tempore accedat, quam in sola salutari Christi Deique nostri resurrectione, propter factam (quanta sane fieri potuit) ex præcedenti jejuniorum abstinentia repurgationem. Hæc autem dicimus, quum nulli de prioribus matrimoniis existant iis liberi, qui jam post annum ætatis quadragesimum uxorem ducere noluerint. Quippe si liberi sunt, tertium ejus conjugium permittendum non erit. Est enim sane quam iniquum in- C tempestivæ libidini patrem indulgere, nec liberis e prioribus matrimoniis susceptis prospici, atque caveri, ut mæroris expertes sint, & perturbationis, & aliorum quæ generi mortalium ex fecunda multorum liberûm procreatione solent accidere. Quin etiam si quis annos triginta natus, & liberos ex prioribus conjugiis susceptos habens, uxori tertiæ copuletur, & ipse citra ullam impetrationem veniæ perceptionis sacramentorum ad annum quartum exsors esto: quum satis pateat, cum alia nulla re, quam intempestantia motum, & quod carnalis libidinis mancipium sit, ad ejusmodi se matrimonium conferre. Itidem postea quam mysteriorum D perceptionem impetraverit, ter dumtaxat iis fruendi quotannis facultatem habebit: semel in salutari Christi Deique nostri resurrectione; secundo in obdormitione immaculatæ dominæ nostræ Deiparæ, tertium natalicio die Christi Deique nostri: propterea quod in his jejunium præcedat, & emolumentum ex eo proveniens. Quod si liberi nulli superstites sunt, quandoquidem sobolis procreationem adpetere non ejusmodi quiddam est, quod veniam non mereatur, condonandum erit hoc matrimonium, & ea tantum pœna, quæ dudum & huc usque fuit in usu, mulcandum; atque hæc de tertiis etiam nuptiis. Enimvero nec secundas, E nec primas citra cautionem admittimus; sed eas quoque sic contrahendas statuimus, nullam ut improbam caussam habeant, vel ex raptu, vel ex præcedente clandestino stupro: sed ut legitimæ sint, & inquinationibus hujusmodi, ac impuritate scortationum careant. Si quis igitur indicatis hisce constitutionibus spretis, ad conjugalem consuetudinem primam, vel alteram, coiverit, cum Christi ecclesia, quæ pura est, nec labem ullam vel rugam habet, salutaribus censuris subjiciens, non prius ad sacrorum perceptionem mysteriorum admittet, quam definitum ob scortationem tempus accurate compleverit; (nisi forte necessarius e vita discessus urgeat) hoc est donec annus septi-

mus

ANNO CHRISTI 927.

mus completus fuerit. Sacerdos autem, qui negligesta lege jam sancita quemquam horum ad sacram aliquam perceptionem audebit admittere, de gradu suo periclitabitur: & is qui contra sanctionem promulgatam ad communionem sacram admissus fuerit, rursus inter exfortes communionis referetur, donec annus septimus impleatur.

ANNO CHRISTI 927.

Ἀλλ' ὁ μὲν μέλλων τῶν θείων παμφιλότιμος ἐγκύπτων, ἢ τὸν ὡρισμένον ὑπὸ τῶ πατέρα χρόνον (μᾶλλον δὲ) ἀκριβῶς ἀπὸ τ ἐκκλησίας, (τὸ μᾶλλον ἢ τοῦ βίου ἀναγκαῖα καλεσάτω ἀναχώρησις) τοῦτ' ἐστι, μέχρις ἂν τὸ βιβλίον ἐκπληρωθῇ ἔτος. ὁ δὲ ἱερεὺς ἱερεῖ παρὰ τὸν * διατεταγμένον ὅρον μεταπαλαίσας τὸν ἴδιον κλῆρ ἕτερον ἀβούλητον, ἐπεὶ τὸν ἰσχὺν ἴδιον κινδυνεύσει βαλεῖν. ἐκβαλέτω τοῦ ἀξιώματος παρὰ τὸν ὡρισμένον τύπον τῆς θείας κανονίας, πάλιν οὐ τὸ ἀκυρώσιον περιεμένου, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἑβδόμου ἔτους.

* Interpellatio laycalis

Petri Lambecii Commentar. de Biblioth. Cæsar. lib. VIII. pag. 446. & 447.

QUinquagesimo secundo, & quidem a fol. 198. pag. 2. usque ad fol. 201. pag. 1. Expositio, sive commemoratio concilii, Constantinopoli in causa unitionis ecclesiæ cis quartas, aliasque illicitas nuptias celebrati, sub imp. Constantino Porphyrogenito, ejusque socero Romano Lecapeno, dignitate & titulo Βασιλεοπατορος sive patris imperatoris prædito, anno mundi secundum supputationem ecclesiæ CPtanæ 6428. Erat autem christianæ vulgaris 920. Indictione octava. Inscribitur ex ibi, atque incipit hoc modo: (ι) Ἐκθεσις &c. Exeat quidem hæc constitutio græce & latine in Joannis Leunclavii, & Marquardi Freheri tomo primo Juris Græco Romani a pag. 103. usque ad pag. 109. sed desit ibi ejusdem epilogus, qui in præstantissimo hoc codice manuscripto Cæsareo est talis Tenor &c.

QUibus ita definitis ad securitatem sanctæ ecclesiæ, & ut pietatis perfectionem arceatur nequitia nuptialium fordium; precamur benitatem tuam, Christe Deus noster, ut deinceps omne prorsus scandalum, omnemque difficultatis causam ab ecclesia tua tollas, & conserves illi pacificam, constitutionem, intercedente gloriosissima Domina nostra, & sublimi matre tua, ac sacratissimis discipulis tuis, & apostolis, per quos in omni terra pacem tuam implantasti, cum omnibus sanctis illis, in quibus a sæculis visus es tibi complacuisse Amen.

Τούτων ὕτως διωρισμένων περὶ ἀσελείας τῆς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ τῆ ἀμέτροχον σπαν τὸ ἐυσεβεστάτου καὶ θεοφιλεστάτου ἡμῶν, διὰμεσα τῆς σῆς ἁγιωσύνης χρεὼ ὑποτάσσει, καὶ ἐπὶ ὅλα πανδὸς, πᾶν σκανδάλον, πᾶσαν διαμερισμὸν ἀνήκει τῆς σῆς ἐλεήμονος ἐκκλησίας, καὶ συνέρδο αὐτῆ τῶν ἁγιωτάτων κατέχοντα τρεσβείας τῆς ὑπερενδόξου δεσποινης ἡμῶν καὶ ἀχράντου Μητρὸς σου, ἢ παίδευμ μεσιτῶν σε καὶ Ἀποστόλων δὶ ὧν ἐν πάση τῇ οἰκουμένῃ τῶν πλῶν κατέστησας εὐαγγέλιον καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις ἐυαρεστήσθη σοι ἀφ' ἧς ἀρχὴς ἐμπ.

TREVIRENSE CONCILIUM.

Pro collectione canonum ab archiepiscopo Trevirensi adornata confirmanda & recipienda,

Præsidente Rutgero archiepiscopo circa annum 927. celebratum.

ANNO 927. circ.

SYnodi hujus mentio extat in veteri libro de rebus ab archiepiscopis Trevirensibus gestis vulgato inter vetera monum. Martenii tom. IV. col. 150. his verbis (Rutgerus archiepiscopus Trevirensis) *bonæ consuetudinis exemplum, habita Treveris cum suffraganeis episcopis, ac reliqua cleri generali concilio librum canonicorum decretorum suæ industriæ componere* (compositum) *in medium protulit, atque confirmavit.* Eadem pene verba recurrunt in veteri alio libro de gestis Trevirorum in accessionibus historicis Lebnitii tom. I. pag. 61. De hoc ipso concilio agit Brouverus in annalibus Trevirensibus ad annum 928. quæ ratio fuadit, ut ad hunc ipsum annum consignandum illud censuerim.

AD CONCILIUM DUISBERGENSE

Anni 927.

ADDITIO.

IN vita S. Joannis Gorziacensis abbatis in Labbei Biblioth. tom. I. pag. 751. in fine hæc habes de Synodo ista, quæ dum sine auctoris corvi, præterquam minime dubitandum est, *Bonna quidam Sextus in eremitica apud Tyrgum vastam solitudinem aliquando vitæ functus, sola utique, pro optimo tunc primogenitorum Ottonis Superiore, posthumum gloriosissimi genitoris successorem, & successionis suæ profundæ judicorum Domini ab ipso incertum, a pristinæ sanctitatis & ordinis quæstibus laudes dignitate deferentes, ad ultimum lacrimabili rerum serie a nefandissimis servulis in abditis excecatis; dudum se posita in concilio episcoporum idem publico officio abdicasset, ipse Adalbero præter spem omnium, consensum omnium, publicisque ecclesiæ legitimisque suffragiis in sacra Metensis cathedra, pontificium Domino promovente sullebitur.*

LEO

ANNO CHRISTI 928. 932.

LEO PAPA VI.

Sedit ab anno 928. usque ad 929.

STEPHANUS PAPA VII.

Sedit ab anno 929. usque ad annum 931.

JOANNES PAPA XI.

Sedit ab anno 931. usque ad annum 936.

ANNO CHRISTI 928. 932.

AD CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM

Pro deponendo e sede CPtana Tryphone, & Theophylacto substituendo

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

COncilibulum istud Labbeus, Baronium sequutus, in annum 944. conjecit, quem errorem agnoscens Pagius, cæterique post illum, ad annum 931. retrahendum demonstravit. Ita vero rem concipit. Tryphon CPtanus patriarcha factione aulicorum depositus, cessit ante annum & menses quinque quam successor ejus Theophylactus initiatus fuisset, teste Simeone Logothetæ, cæterisque Byzantinarum rerum scriptoribus. Theophylactus vicissim die II. Februarii, indictione VI. anno 933. teste anonymo Theophanis continuatore, ascendit in cathedram. Igitur ex anno 933. die II. Februarii annum, & menses quinque si demperis, ad annum 931. septembris mensem devenies, quo ad Tryphonem deponendum concilium convenit.

AD CONCILIUM ERPHORDIENSE

Anno 932. habitum.

ADDITIO.

Anno 932. ERphordiensis concilii canones ex Burchardi codice excerpti Binius jam dedit, sed cum unum aliquem præterierit, & alter aliquantisper plenior sit in mss. Bibl. Burchardi codice; utrumque, ne aliquid desideretur, hic supplendum censui.

Burchardi lib. 13. cap. 22.

II.

PLacita sæcularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis festis, seu etiam in iis diebus, in quibus legitima jejunia celebrantur, secundum canonicam constitutionem minime fieri decrevimus. Insuper etiam *S. Synodus decrevit*, ut nulla judiciaria potestas licentiam habeat fuæ authoritate christianos ad placitum bannire in supradictis diebus, ideest septem dies ante natalem Domini usque in octavas Epiphaniæ, & a quinquagesima usque in octavas Paschæ, & septem dies ante nativitatem S. Joannis Baptistæ, quatenus adeundi ecclesiam orationibusque vacandi, liberius habeatur facultas.

Burchardi lib. 11. cap. 77.

IX.

Decrevit S. Synodus cum consilio serenissimi principis, si deinceps aliquis episcopus, sui ministerio oblitus, sciens cum excommunicato communicaverit, sive in salutatione, sive in oratione, sive in cibo, sive in potu, excommunicatus habeatur tam a principe, quam a cæteris omnibus, quousque in proximo synodo audiatur, & Domino, & ecclesiæ fuæ satisfacere cogatur.

RA-

ANNO CHRISTI 932.

RATISPONENSE CONCILIUM

Pro decernendis suffragiis animabus episcoporum qui decessissent,

Voalpergo Saltzburgensi archiepiscopo præsidente, anno 932. celebratum.

COLLECTORIS ADMONITIO.

Concilium istud olim ego quidem cum Dingolvingensi, hoc ipso anno celebrato, confundendum censueram; quod utrumque eundem fere episcoporum numerum, utrinque Chorepiscopum adfuisse, ac denique in annum ambo convenire animadvertebam. Dissidium vero in loco habitæ utriusque Synodi sita concilebam, ut quæ in loco obscuro diœcesis Ratisponensis Dingolvingæ contexerat, urbi principi Ratisponæ attribuita fuerit. Verum re melius explorata atque perpensa, agnovi tandem duo hæc esse inter se plane diversa concilia, tum quod Ratisponenses ex ordine alia respexerint, nam in gestis infra recitandis legentur patres in ecclesia S. Petri convenisse. Est autem urbis Ratisponensis S. Petri templum longe nobilissimum. Insuper Dingolvingense concilio choreps copi adfuerunt duo, Dieperinz & Suvaterlobo; Ratisponensi vero unus Suvaterlobo, sive, ut ibi legitur, Suvarlot. Denique Nithardi Sabionensis nomen in actis concilii Dingolvingensis legitur, in Ratisponensi vero non legitur. Manent ergo ambo hæc concilia simbus, & seribus inter se disjuncta. Porro Dingolvingensis concilii acta, seu actorum synopsis in tom. XI. col. 1488. editionis Venetæ-Labbeanæ legas; Ratisponensis vero ex ortosiis Monumentis Marcenii tom. VII. pag. 53. hic exhibentur.

CONCILIUM RATISPONENSE

Anno 932. celebratum.

Ex MS. Stabulensi.

IN nomine æterni Dei, anno ab Incarnatione Domini DCCCCXXXII. indictione V. XIX. Kalendas februarii regnante Arnolfo venerabili duce anno X. congregata est Synodus generalis apud Radesponam, metropolim Norici regni civitatem, in qua primitus congregati sunt venerabiles Domini præsules Oduiperius Juvavensis ecclesiæ archiepiscopus, Vodalfredus Rubilocensis ecclesiæ episcopus, Wolfcammus Frisigiensis episcopus, Hizingrimus Radasponensis sedis antistes, Gehardus Pataviensis ecclesiæ episcopus, Suarzlot corepiscopus, Egiloll abbas cum reliqua non modica sacerdotum coadunatione. Igitur ab omni populo cruelibus decenter portatis, & sacris letaniis more solito celebratis, convenerunt omnes episcopi, cum copiosa sacri ordinis frequentia in ecclesia S. Petri apostolorum principis, quæ mater ecclesiarum regiæ civitatis juxta portam aquarum antiquitus excreverat; ibique juxta aram S. Petri antistites, cetera sancta Synodus in media consederunt ecclesia. Tum demum hi quibus maxima cura est injuncta pastoralis, semetipsos fraterno caritatis amore admonere curabant, ut si aliquid in semetipsis dignum esset emendationis, haud segniter emollare studerent. Deinde vera paterna sollicitudine omnem sanctam congregationem hortabantur, monebant, arguebant, & instruebant de omnibus rebus & justitiis ad veram religionem orthodoxam, & catholicæ fidei pertinentibus, ut moribus bonis malas devincerent consuetudines, & inreprehensibiles se exhiberent ad docendum populum Christi sanguine redemptum. Inter cetera vero cum totius synodi consilio hoc decreverunt, ut quisquis illorum, idest episcoporum, de hac luce migraret, superstites episcopi missas XII. pro anima ipsius celebrare non tardarent. Similiter & presbyteri, ceteri vero clerici & sanctimoniales psalteria IV. Episcopi verò telbuant de facultatibus suis pro anima defuncti episcopi de certas carradas III. de panibus modios VI. Frisk VI. Bachonum.

ANNO CHRISTI 933. 937.

CONCILIUM PAPIENSE

In quo Ratherius Veronensis episcopatu dejectus causam suam peroravit,

Anno circiter 933. celebratum.

RAtherius Veronensis episcopus, qui Hugonis regi nonnulæ causa invisus, eodem agente Hugone, simulum suum Arnoldum vicerat, Ticinum exulare coactus est anno 933. Hujus forte exilii tempore, quod triennio duravit, habita est Synodus illa Papiensis, cujus unico verbo meminit idem Ratherius in libro suo Apologetico vulgato a Dacherio Spicileg. tom. I. pag. 368. edit. in fol. Innuit vero his illis verbis Ratherius causam suam se in ea Synodo perorasse: *episcopus fuit (ut in Synodo est Papiensi quondam clamatum) Veronensium ego ipse fi fium, cum episcopus superintendunt interpretari dicetur; quibus superintendo, qui suppositum omnibus me videor?* Nec plura de hoc concilio, quod utique celebratum fuisse oportet diu antequam Apologeticum suum scripsisset. Illud vero digestisse credo postquam in Veronensem fedem rediit, quod anno 937. contigisse Pagius opinatur. Forte tamen hæc synodus post Engelebertum fuit. Papiensis cujusdam synodi, in qua Hugo Remensis episcopatus invasor, in concilio Engelheimensi excommunicatus sententiam illam iterum retulit; concilii, inquam, hujus meminerit Flodoardus in chronico ad annum 961.

ANNO CHRISTI 933. 937.

LEO PAPA VII.

Sedet ab anno 936. usque ad 939.

PICTAVENSE CONCILIUM

Pro decimis de Cusiaco, ab aliis usurpatis, monachis eunobii S. Cypriani restituendis,

Sub Alboino Pictavensi episcopo incerto anno celebratum.

ADMONITIO COLLECTORIS.

Anno 937. circ.

QUæ sequitur diœcesana Synodus Pictavensis, cui potissimum anno assignanda sit, cum nulla annorum nota adscribatur chartæ illi, ex qua unice pendet, adhuc latet in obscuro. Alboinus enim hanc compositi cathedram anno 937. ex chronico Maillezaicnsi Admonarunt Summarthani, quem & decessisse anno 962. ex eodem chronico annuadvertiunt. Intra illud temporis spatium celebratur synodus illa, quam referunt Summarthani in Pictavensibus to. II. pag. 877. ex quibus hæc transcribimus.

Notitia qualiter residens domnus Alboinus, divinæ pietatis gratia pontifex, in generali synodo mense Maji, secundum antiquorum patrum constitutionem diffcrentes rei veritatem, & secundum judicium Optimatum, Sacerdotum, Canonicorum, Abbatum, Vicariorum procurabatur, ut unusquisque reciperet quod suum proprium, in auditorio S. Petri Apostoli majoris ecclesiæ Pictavis: fuerexit Aymo abbas cum congregatione monachorum, qui fecum ibi adderant, de monasterio S. Cypriani martyris, quod est dedicatum in honore B. Mariæ Virginis matris Domini, proclamantes, dicebant, quod Dodo presbyter, & Israel presbyter de vico Betinas, qui est in potestate S. Petri, voluerunt invadere decimas injusto per illorum malignam cupiditatem de isla villa, quæ dicitur Cusiacus: quæ decimæ pertinent ad ipsam Capellam S. Maxentii, quam dominicus Proterius episcopus pro redemptione animæ suæ, cujus quondam alodus fuit, & præsidio monasterii S. Cypriani cum omnibus fuis rebus fibi pertinentibus delegavit, & B. Mariæ Virgini tradidit, ut monachi, qui in monasterio prædicto cernatim militant Christo, perpetualiter inde vivcrent. Pontifex vero Alboinus præfatus, ut pastor egregius, rogavit omnibus in concilio sancto circumquaque residentibus, ut rei veritatem de hac altercatione diffinirent. Qui Dodo presbyter, & Israel prædicti dicebant, quod decimæ de Cusiaco villa pertinebant ad vicum Betinas. Aymo autem abbas prænominatus demonstravit largas literas, atque valde utiles, palam omnibus in generali synodo, quibus cum honore Ingenaldus pontifex ipsam Capellam S. Maxentii dotavit, & ibi invenit cum scripto decimæ de Cusiaco, pertinentes ad ipsam capellam, postea vero presbyteri vendiderunt, quod injuste ita fane fecerant, & illorum extitit fidejussor Launo abbas. His videntibus facta omnia, Alboinus Pictavensis pastor egregius, Gaitaeius decanus, Malrannus subdecanus, Richardus archidiaconus, Petrus archidiac. Odo cantor, Boso facerdos, &c. reguante Ludovico rege.

ANNO CHRISTI 939. 946.

STEPHANUS PAPA VIII.

Sedit ab anno 939. usque ad 942.

MARTINUS PAPA III.

Sedit ab anno 942. usque ad 946.

AGAPITUS PAPA II.

Sedit ab anno 946. usque ad 956.

AD EPISTOLAS AGAPITI II. PAPÆ APPENDIX.

ADMONITIO COLLECTORIS.

AGapiti II. papæ epiſtolam unam ex multis profero, quam omittendam pœniteret, cum celeberrimæ litis inter Hamburgenſem, & Colonienſem archiepiſcopos, de jure in eccleſiam Bremenſem, progreſſionem exhibeat, cujus litis cauſa tam multa concilia per hæc tempora produxerit. Has verò literas accepi a Menkenio Rer. Germanic. ſcriptor. to. I. pag. 585. qui ex MS. Bremenſi chronico illas repræſentat.

AGAPITI II. PAPÆ EPISTOLA

Ad Adalgarium Hamburgenſem archiepiſcopum.

Junctionem Bremenſis eccleſiæ cum Hamburgenſi, & cætera Hamburgenſis jura confirmat.

Agapitus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, reverendiſſimo, & ſanctiſſimo Adalgario S. Hammaburgenſis eccleſiæ archiepiſcopo, tuiſque ſucceſſoribus in perpetuum.

COnvenit apoſtolicæ moderationi pia religione pollentibus benevola compaſſione ſuccurrere, & poſcentium animos alacri devotione impertire; ex hoc enim lucri potiſſimum præmium apud conditorem omnium Deum proculdubio promeremur, dum venerabilia loca opportune ad meliorem fuerint ſtatum ſine dubio producta. Igitur quia poſtulaſtis a nobis, quatenus archiepiſcopatum Hammaburgenſis eccleſiæ totum integrum vobis confirmaremus, ſicut a prædeceſſore D. noſtro Nicolao hujus apoſtolicæ ſedis decretum eſt; inclinati precibus Hadumari Fuldenſis abbatis apoſtolica auctoritate concedimus cum omnibus generaliter atque ſpecialiter locis ad eumdem veſtrum archiepiſcopum pertinentibus, ſcilicet omnia, quæ veſtri anteceſſores ſuis laboribus acquiſiverunt, vel etiam amor æternæ patriæ ibi a chriſticolarum fidelibus largita ſunt vel largiuntur; cum illis etiam, qui nunc ſuo tempore divina protegentia ad Chriſti converſi ſunt fidem, videlicet epiſcopis Danorum, Norvenorum, Svevorum, nec non omnium ſeptemtrionalium partium; pallium quoque, & ejus uſum in prænominatis a prædicto papa ſactis habendum tibi, & omnibus ſucceſſoribus tuis perpetuo decernimus. Deinceps vero nullum archiepiſcoporum, vel Colonienſem, vel alium quemlibet in veſtra diœceſi ullam ſibi vendicare decernimus poteſtatem; quinimo & ipſis & omnibus omnino ſuademus cultoribus religionis, ut adjuto- C rium, & ſolatia vobis in omnibus adminiſtrent; quatenus pro gratia hujus beneficii plenam recipere mercedem a Domino mereantur, cum omnia, quæ proficua eccleſiæ probantur exhibere, & divinis non impugnantur præceptionibus efficienda, & præbenda omnipotentis Dei auctoritate, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli eſſe non dubitamus, & hoc noſtro decreto decernimus, ſecundum prænominatæ bonæ memoriæ Nicolai papæ ſanctionem, & reverendiſſimi regis Ludovici votum, ipſas prædictas diœceſes Hamburgenſem ſcilicet, & Bremenſem non deinceps duas, ſed unam eſſe & vocari; omnem quoque adverſantem vel D contradicentem, atque piis noſtris ſtudiis quolibet modo inſidiantem anathematis ſermone percutimus, perpetuæque ultionis reum diabolica ſorte damnamus, ut culmen apoſtolorum, more prædeceſſorum noſtrorum, cauſamque Dei pio affectu zelantes ab adverſis hinc inde partibus muniamus. Apoſtolica itaque auctoritate, & Bernhardo epiſcopo Alverſtadenſi, Thidardo Hiſdenenſis eccleſiæ, & cæteris conterminalibus epiſcopis inſuper jubemus, & eos monemus, ut te in omnibus adjuvent, quatenus Sacerdotale miniſterium explere, & animarum lucra Domino Jeſu Chriſto facilius acquirere valeas. Auctoritate ergo apoſtolica, & cenſura ſub E divini judicii obteſtatione, & anathematis interdicto ſtatuimus, & nulla perſona magna vel parva, cujuſcumque ordinis, aut dignitatis ſit, omnia quæ a nobis, vel prædeceſſoribus noſtris eccleſiæ tuæ & tibi conceſſa ſunt violet; quicumque autem mutaverit, vel in aliquo violare præſumpſerit, niſi reſipuerit auctoritate Dei, & B. Petri, & noſtra, qui ejus fungimur vicariatione, perpetui anathematis vinculo ſit innodatus. Qui vero cuſtos & obſervator ejus ex-

ANNO CHRISTI 946.

extiterit benedictionis gratiam, & cæleſtis retributionis a juſto judice Domino Deo noſtro conſequi mereatur. Scriptum per manum Arronis notarii regionarii, atque ſcriniarii S. R. E. in menſe januario, indictione VI. Data IV. nonas januarii per manum Andreæ Arcarii S. ſedis apoſtolicæ in ſacratiſſima ſede B. Petri Apoſtoli Indictione VI.

AGAPITI PAPÆ PRIVILEGIUM

Conceſſum Maimbodo Matiſconenſi epiſcopo.

Gallia Chriſt. to. IV. nov. edit. pag. 278. append. *Ex chartar. Matiſcon. Boheriano.* circa annum 950.

AGapitus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, reverentiſſimo & ſanctiſſimo Maimbodo Matiſconenſis eccleſiæ epiſcopo, perpetuiſque ſucceſſoribus in perpetuum. Cum omnium ſanctarum Dei eccleſiarum ſtatus a beatorum Apoſtolorum principis Petri doctrinis provehatur, & ab ejus fulcimine lapſa quæ ſunt reſolidantur: oportet merito ſanctam Matiſcenſem eccleſiam minorationem ſuæ diœceſeos patientem, ſuarumque dignitatum copia carentem cito reſtitui, ut honorem ſuum non amittat. Cognoſcentes igitur ipſam in omnibus quaſſatam, convenit ad ejus relevationis ſtatum auxiliatricem noſtram porrigere dextram: quatenus B. Petri apoſtoli fonte potata, Chriſto juvante, ſuis redintegretur honoribus; & ideo omnium ſanctarum Dei eccleſiarum cultores comperiant atque fideles, eo quod Maimbodus, dilectus epiſcopus, ſpiritualis filius noſter, ſuggeſſit apoſtolicæ almitati noſtræ, quatenus concederemus ſuis canonicis & laicis in eccleſia S. Vincentii martyris commorantibus, aliunde ibidem non ordinare epiſcopum niſi qualem canonici una cum prædictis religioſis laicis inter ſe elegerint, ſicut ſacri cenſent canones; etiam concedimus ſibi ſuiſque ſucceſſoribus, ut honor debitus omni tempore impendatur. Prænominatis etiam canonicis concedimus atque confirmamus omnes res, quæ per præcepta Regum vel largitionem bonorum Chriſti fidelium utriuſque ſexus in eodem loco conlatæ ſunt, ut inrefragabiliter ſine alicujus contra- D dictione in perpetuum habeant. Abbatiam vero S. Clementis martyris, quæ eſt in ſuburbio præfatæ civitatis cum omni integritate & eccleſiis atque terris & ancillis, colonis & colonabus ſibi pertinentibus; necnon & eccleſiam S. Deſiderii in Vergiaco villa ſitam cum terrula S. Petri ex epiſcopatu in prænominata villa conjacente, ſimulque eccleſiam S. Romani in Carhenaco * villa ſitam. Verum etiam nonas & decimas & ex furtis * præfati pagi, atque tertiam partem nemoris juxta Ararim fluvium ab amne, villaque Adolani latam, ſicut pius Hludovicus rex dilectus filius noſter annuente prætaxato Maimbodo præſule de decimis & ter- E ra, pariterque conſentientibus Hugone marchione & Leothaldo moderatiſſimo comite, cujus animus in augmento præfatæ eccleſiæ omnino flagrabat, conceſſit. Itaque nos per hoc noſtrum apoſtolicum privilegium concedimus detinendum perpetualiter cum decimis S. Albani martyris & Giſario: ita ut amodo & deinceps quicquid in eodem loco donata vel conceſſa ſunt, vel Divina pie- A tas in poſterum augere voluerit quacumque perſona, abſque alicujus impulſionis moleſtia teneant & poſſideant. Ea vero ratione, ut nullus Rex, dux, comes, aut exactor vel publicus miniſter ſuper eos aliquam angariam aut diſtrictionem ſeu gravamen atque imperationem imponere præſumat, niſi quantam fideles canonici prædicti loci alicui perſonæ ob ſuam bonitatem concedere voluerint. Statuentes atque promulgantes coram Deo & terribili ejus examine, per hujus noſtrum apoſtolici privilegii firmamentum ſancimus, & beati Petri apoſtolorum principis auctoritate decernimus, & tam apoſtolicæ ſedis obteſtamur futuros pontifices, quam qui eccleſiaſticas miniſtraverint functiones, B vel etiam magnas parvaſque perſonas, ne quiſpiam, quacumque ſit dignitate præditus, de omnibus iſtis capitulis, quæ a nobis conceſſa ſunt quoquomodo licentiam habeant a ſæpe ſæpius nominato loco, atque ſpecialiter apoſtolicæ exorationis gratia conjuncta disjungere aut alienare. Si quis interea, quod non credimus, temerario auſu contra ea, quæ hac noſtra auctoritate pie & firmiter per hoc noſtrum privilegium diſpoſita ſunt contraire tentaverit, vel hæc, quæ a nobis ad laudem Dei pro ſtabilitate jam dictæ eccleſiæ ordinate ſtatuta ſunt, refragare in aliquo aut tranſgredi præſumpſerit, ſciat ſe auctoritate B. Petri Apoſtolorum principis, cujus C immeriti vices agimus, anathematis vinculo innodatum; & cum diabolo & ejus atrociſſimis pompis atque cum Juda traditore Domini noſtri Jeſu Chriſti æterni incendii ſupplicio concremandum. At vero qui pio intuitu cuſtos & obſervator in omnibus extiterit cuſtodiens hujus noſtri apoſtolici conſtitutum ad cultum Dei reſpiciens, benedictionem æternam a miſericordioſiſſimo Domino Deo noſtro percipiat & vitæ æternæ particeps effici mereatur.

EJUSDEM AD LEONEM ET BENEDICTUM

In Eccleſias Triventinam & Termolenſem intruſos.

Agapitus epiſcopus ſervus ſervorum Dei.

Leoni Presbytero, & Monacho, & Benedicto æque Presbytero irrationabiliter a nobis conſecratis Epiſcopis, & ipſum ordinem .... veſtientibus.

MIſimus jam vobis literas quatenus veniretis ad nos, & ſatisfaceretis accuſationibus, & querelis, quas adverſus nos habet Joannes Epiſcopus ſanctæ Sedis Beneventanæ, qui interpellavit ſuper nos, atque E oſtendit privilegia facta a noſtris anteceſſoribus Pontificibus S. R. E. & apoſtolicæ Sedis cum diſtricto anathemate, ut nullus aliquis præſumat minuere terminos prædictæ Beneventanæ Eccleſiæ, & quod Triventina, & Termolenſis Eccleſiæ antiquitus ſubditæ fuiſſent Beneventano Epiſcopo, pariterque & omnes aliæ Eccleſiæ, quæ conſtructæ, vel conſtruendæ ſunt infra terminos iſtarum & aliarum per civitates, & ca- (Ex Ughel. Ital. Sac. tom. VIII. pag. 51.)

al. Cadeniaco.
* f. furnis.

castra, cunctaque loca Beneventani Principatus ditioni subjecta, & quia renuistis venire, & rationem reddere; cognovimus vos non per ostium intrasse, sed furtive, ut fures & latrones alium de irrupsisse, & indebite Episcopale ministerium usurpasse; cumque nova præsumptio surrexerit, ut videtur, ut plebes quæ subditæ sunt sub Dioecesi & . . . . . Episcopatus ipsius Beneventanæ Provinciæ contra instituta canonum per præmium & datum elegerunt vos sibi per simoniacam hæresim Episcopos, ideoque excommunicamus vos ex auctoritate B. Petri Apostolorum Principis, ut neque in eisdem Plebibus hoc est Triventina, & Termulana Ecclesia episcopalem Cathedram . . . . . præsumatis, nec in nulla alia Ecclesia permissum habeatis aliquod episcopale officium peragere. Nos denique cognoscentes quod licet illud ab antiquis possessum est Pontificibus, & omnia, & parochias, & dioeceses integre Beneventano Principatui retradimus, renovamus atque confirmamus eidem Joanni Beneventano Episcopo, ejusque successoribus in perpetuum possidendum, a nostrorumque successorum nullo aliquid minuendum, propterea admonendo, mandando excommunicamus, auctoritate Beati Petri Apostolorum Principis Clericos, & cunctam plebem Triventinam, & in Termolis consistentem ut si . . . . fine Gastaldeis ministerialibus seu Clericus, vel populus ipsarum civitatum præsumpserit quærere supradictos Leonem Monachum & Benedictum æque Presbyterum in ipsis civitatibus excipere ad Pontificalem ordinem exercendum sub anathematis vinculo maneant constricti. Si quis autem quod non optamus ausu præsumpserit hæc quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam d. Beneventanæ Ecclesiæ statuta sunt refragare, aut in quoquam transgredi, aut minuere terminos, sciat se anathematis vinculo innodatum, sed & cum Juda Domini traditore, & cum omnibus impiis æterno supplicio condemnatum. At vero qui pro intuitu observator, & in omnibus extiterit custodiens hujus nostri Apostolici constituti ad cultum Dei respiciens, benedictionis gratiam a misericordiosissimo Domino nostro multipliciter consequatur: & vitæ æternæ particeps effici mereatur.

Datum per manus Stephani primicerii sanctæ Romanæ & apostolicæ sedis, anno Domino propitio pontificatus domini Agapiti I. papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli primo ind. V.

NARBONENSE CONCILIUM

In quo Riculfi Helenensis Episcopi electio confirmatur.

Anno 947. habitum.

An. 947. Ex capitular. tom. 2. col. 634.

CUm inter præclues, ac prosperos antistites fierent sancta concilia in Justi delubris, atque Pastoris, quæ sunt sita infra metropolis Narbonæ moenia anno Dom. Incarn. DCCCCXLVII. quipote Aimiricum memoratæ Urbis Archiopilonem, ac Rodaltum Biterrensem, Gisaudum Carcassensem, Dacbertum Agathensem, Poncionem Magalonensem una proruperunt. Sic rebus de ecclesiasticis cum instanti instatuissent studio, illos potissimos atque præclaros bearet adjectio, vel quod magis loquar & * rivatim dissultaret humanitas, & hoc ex eisdem patres inter se connexæ caritatis ardore multis ex quibusdam theopharis ecclesiarum diebus sunt politi. Infra hos præclarissimos patres aderant topicorum multorum primates, qui nihilominus de statu regendæ ecclesiæ cum ipsis consulebant, & inter agendum cum conspicarentur suorum affectiones optime promptas de ecclesiarum bene * regendis rebus, etiam cum inventa foret una eademque voluntas, ne viduata basilicarum aliqua proprio patrono illorum in potestate remaneret; edictum est Helenensem Ecclesiam adfore orbatam pastorali consortio Wadaldi Episcopi. Cui affatim condolentes, eo quod exuisset hominem, abunde consolatoris apotesia spiritus repleti, ipsa * inquisivere in sacra synodo quis quivisset ex hac prænominata Ecclesia regimen vindicare illius Episcopii. Hic in illa hora egressa est in Riculfum digna, & affabilis clericorum electio, ac conclamatio omnium populorum Helenensis Ecclesiæ, & in hac acclamatione addunt laudibus ejus haud illum esse degenerem necne * neofitum, & idiotam; sed esse illum modestum, sobrium, castum, benevolum, hospitalem, &c. & quid plura? abundanter attribuunt ei laudes apostolicas, quas convenit habere unicuique Episcoporum. Hoc audientes memorati patres assenserunt illorum vocibus, nec ausi sunt contraire, quem electio, atque acclamatio prosequebatur, & præsertim assensum præbuit fatibus illorum domnus Aimericus archipræsul, quo statim studuisset * sublimare jam prædictum præsbyterum fore Episcopum in hujusmodi episcopatus Helensis Ecclesiæ decore. Quod omnimode volentes, supernoque regi debitas grates graviter solventes, conjunctim liberaliterque, uti soliti sunt, cupitæ ministerium affectionis canonicæ in Riculfum adimplevere, confirmantes ejusdem electionem, & acclamationem manu propria exarando, & roborationis titulo per hanc membranulam nomine deduxere suorum. Acta in publico conventu sanctorum Episcoporum, necnon præculium primaram, & roboratam in loco SS. Justi, & Pastoris VI. Calendas Aprilis indictione instantis cronois habens lustrum unum annos * II. Aimericus archipresul. Sig. Gisaudi episcopi, Sig. Dacberti Episcopi, Sig. Pontii Episcopi, Sig. Alexandri abbatis.

* truvatim disultaret.

* gerendis

* ipsam.

* neos.

* studuissent.

* annosque duos.

PA-

PATAVINA SYNODUS

Ab Adalberto Patavino episcopo pro confirmanda latifundiorum largitione, quæ decessores sui canonicis Patavinis concesserant

Anno forte 955. Berengarii VI. celebrata.

Anno forte 955. Ex Ughell. to. V. col. 430. nov. edit. in Patavinis.

ANno ab incarnatione Domini nongentesimo sexagesimo quinto (a) (lege forte 955.) Anno imperii D. Berengarii invictissimi augusti sexto Ind. VIII. dum Dominus Aldibertus S. Patavensis ecclesiæ episcopus resideret in cathedra sui episcopii in domo S. Mariæ matris ecclesiæ convocata sacerdotum, levitarum, reliquorumque caterva, tam ex cardine urbis ejusdem, quamque ex singulis plebibus vel oraculis in synodali eventu, ut solerti providentia mentes cunctorum divini verbi epulis reficeret, & spirituali admonitione, juxta sanctorum statuta patrum, singulos quousque instrueret, atque regulariter in synodo peragenda ac deliberanda sunt Deo suffragante salubriter perficeret; tunc universo clero ipsius sanctæ sedis cum cæteris sacerdotibus, & levitis, reliquorumque graduum ordinibus S. Patavienis ecclesiæ ante prædictum D. Ildebertum episcopum venientibus præsentia, quatenus ob animæ suæ remedium, seu & prædecessorum suorum, quamque etiam pro statu successorum suorum episcoporum eis misericorditer subvenire dignaretur, petentes, & misericordiam postulantes, quatenus suæ scriptioni, & concessioni de territoriis, & vineis sacræ ipsius canonicæ, quam ipsi per datum, atque concessum prædecessorum suorum episcoporum ad possessionem sacræ ipsius canonicæ habebant, & detinebant, concedere dignaretur, quoniam antiqua munimina chartarum propter rabiem paganorum igne cremata, & consummata, atque perdita habebant. Tum sanctissimus, & reverendissimus per omnia pontifex zelo Dei eos compatiens, & eorumdem petitiones in antro pectoris rimatim pertractans, & considerans illud veracissime dictum, quod in lege Domini contineri dignoscitur, ut qui altari deserviunt, cum altare participent, & qui evangelio evangelizant, de evangelio debent vivere, quatenus suam habentes justitiam secure possint in sancta Dei ecclesia militare. His igitur motus traditionibus una per concessum, voluntatemque ipsorum sacerdotum, cunctorumque ecclesiastici ordinis, tradidit eis jam dictus D. Hildebertus per ferulam pastoralem indagatricem sui episcopii, quam in manu sua tenebat, & per hanc concessionis cartulam in integrum omnibus rebus illis, quas hactenus tenuerunt, tempore videlicet D. Sibichonis bonæ recordationis episcopi, successorum, & antecessorum episcoporum, & nunc ad partem ipsius canonicæ detinent; idest in primis oratorium S. Luciæ cum omnibus pertinentiis suis in integrum, seu & terris casalivis, & sedimina earum cum curtis, hortis, areis, & terris, cum vineis quoque & aratoriis cultis & incultis infra eamdem civitatem, sicut hactenus tenuerunt in confinio, ubi dicitur Bruziniga minore. Concessit etiam eisdem sacerdotibus terras cum vineis extra eamdem civitatem, ubi dicitur Pons Curvus, quæ antiquitus vinea cellæ canonicæ dicebatur. Iterumque concessit supradictis canonicis aliquantulum terræ aratoriæ in locum, qui dicitur Pavezolo, quantum potest esse per æstimationem inter cultum, & incultum vigras quinquaginta, & silva S. Mariæ, quod est juxta flumen, qui dicitur Retrone, & de uno latere & de uno capite ipso Retrone percurrento, de alia parte palude adjacente, & de alio latere Patavinos consortes habente; decimas vero ejusdem civitatis cum omnibus titulis vel villis suis ad eamdem civitatem antiquitus pertinentibus vel aspicientibus, quæ a fideli populo dantur; item concessit, atque largivit, tam de fructibus terræ, quam de animalibus per omnia; videlicet in primis villa, quæ dicitur Limena, & villa quæ dicitur Arzere, Alticheria, & Turre, & Noventa, & villa, quæ dicitur Berga & Roncalieteri, & villa Casale, & villa, quæ nominatur Albignasega, & Maserada, & cæteris aliis per omnia ad eandem civitatem pertinentibus. Donationes vero, vel offersiones a quocumque antecessorum suorum episcoporum datæ, & concessæ fuerint, si aliquo casu perditæ sunt, & concessiones earumdem concessit & confirmavit, & corroboravit. Hæc autem omnia superius comprehensa dedit, cessit, & confirmavit supradictis filiis, & sacerdotibus canonicæ ordinis ipsius S. matris ecclesiæ, tam eis, qui moderno tempore sunt, quam posteris eorum usque in perpetuum, ut habeant, teneant, firmiter possideant, & inter se divideant, prout melius videbitur illis, qui moderno tempore sunt, vel successoribus eorum, secundum qualitatem uniuscujusque ordinis, absque. illa sua, vel successoribus suis diminutione. Si quis au-

(a) Ursatus legit *anno ab Incarnatione 964. anno imperii D. Berengarii VI. indict. V.* Sed utraque lectio mendosa est; nam anno 964. currebat indictio VII. & Berengarii annus regni XIV. Anno vero 965. defierat Berengarii regnum. Propterea si in describenda regni Berengarii epocha error non irrepsit, hoc documentum ad annum Christi 955. referendum, qui erat sextus Berengarii junioris, & pro VIII. Indictione reponenda XIII. atque ita evanescit XXX. annorum illud interpontificium, quod Scardeoneus ab anno 922. ad 952. statuit. Nam Ildebertus Ardemanno successerit anno 94.. cujus donatio canonicis facta emanaverit anno 955. quandiu autem vixerit incompertum. *Editor Ughellii.*

ANNO CHRISTI 956.

aurem hujus concessionis, & ordinationis, quas per consensum sacerdotum, levitarum, cæterorumque ord. graduum tum ex cardine ejusdem ecclesiæ, quam ex singulis plebibus vel oraculis fac. synodi, quam ipse D. Hildebertus bene ordinavit, si aliquis corrumpere, aut infringere, vel molestare præsumpserit ex successoribus suis, meerat pro peccatis suis a fluminibus ecclesiæ esse extraneus, & venialem fugere cum omnes illæ maledictiones, quas Dominus perculsit Ægyptum, & in secundo adventu Christi cum Juda traditore accipiat damnationem in perpetuam perditionem. Et ut neque ab eo, neque a successoribus suis a propria statu removeri possit, manu propria roboravit.

Ego Hildebertus episcopus Pataviensis ad omnia supraf. a me facta man. ss.

Ego Ursio (*a*) episcopus, hanc chartam confirmo & laudo manu mea &c.

Ego Anselmus Archipresbyter S. Pataviensis ecclesiæ huic descriptioni, & concessioni consensi, & subscripsi.

Ego Regenfo archidiaconus consensi, & subscripsi.

Ego Dominicus presbyter consensi & subscripsi.

Ego Martinus presbyter consensi & subscripsi.

Ego Rodivertus presbyter consensi, & subscripsi.

Signum man. Regenæ, & Gribelt & ... .. ejusdem D. Ildeberti episcopi rogati, & D. Ildeberto episcopo huic inscriptioni manus posuerunt.

Signum manibus Bonoceftaldo, & Dardalco, & Bulpario de eadem civitate teftes.

Signum manibus Martino decano, & Domnico, & Joanne qui dicitur Silib. teftes.

Ego Adelbertus fubdiaconus, atque cancellarius S. Pataviensis ecclesiæ ex juffione D. Hildeberti confenfu cunctorum facerdotum, & levitarum hanc confeffionis chartulam rogatus, atque poft traditam complevi.

ANNO CHRISTI 956.

JOANNES PAPA XII.

Sedit ab anno 956. usque ad 964.

JOANNIS XII. EPISTOLARUM APPENDIX.

JOANNES AEDREDO ANGLORUM REGI

Privilegium monachis canobii SS. Petri & Pauli concedit.

Johannes epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Ædredo regi excellentiſſimo, atque omnibus epiſcopis, ducibus, comitibus, abbatiſsis, & cuncto fideli populo Anglicæ gentis, chriſtianam fidutiam, & apoſtolicam benedictionem.

Ex VVilkins Conc. Magnæ Britan. to. 1. pag. 123.

SI Tudio divini cultus promovemus pro veneranda illorum locorum ſemper peregitare habilitate, quatenus proveniente pio labore animæ Chriſto dicatæ, quæ ſe illic dibus vitæ eorum ſervitæ decreverunt, in ſub regulari inſtitutione perſeveremt imperturbatæ; nec non illa maneant fidetenus inconvulſa, quæ ob religionis cultum in Dei laude conſtructa ſunt. Quapropter mando tibi, rex inclyte ac filii chariſſime, & cæteris omnibus prædictæ gentis filiis noſtris ſpiritualibus, ut miniſtros pene vos in honore beatorum apoſtolorum principis Petri, & doctoris gentium Pauli inſtructum, ſub cura noſtra habere dignemini, ne allcujus magnæ, parvæque perſonæ pertinentes inquietudine; ſed abbas, & monachi inibi Deo ſervientes veſtro uri communi ſubſidio, & quæque jari eorum pertinere videntur, libere poſſidentes, efficacius in ſancta converſatione ſuam queant ducere vitam. Cum verò abbatem ipſum obiiſſe contigerit, non alliunde, quam ex eadem congregatione, quem ipſi communi conſilio elegerint, conſtituatur, in loco eodem conſecretur (& gregi) a dominico præficiatur. Nullus ibi præſulum aliquam ſibi auctoritatem uſurpet, ſed nec ibi, niſi ab abbate invitatus, illorum miſſam celebrare præſumat; per omnia ſicut prædeceſſores noſtri juris apoſtolici, Deoque digni, in ſuis privilegiis eidem contulerunt eccleſiæ. Quibus ne quiſquam temerario auſu refragari audeat, etiam noſtræ parvitatis ſcripta ex auctoritate apoſtolica ſuperaddere curavimus. Conſtat igitur præfatum monaſterium primum eſſe omni ab initio veſtræ naſcenſis eccleſiæ fundatum monaſteriorum religione decoratum; quod Æthelbertus, rex chriſtianiſſimus, a beato Auguſtino, beatæ memoriæ Gregorii diſcipulo, ad Chriſti fidem perductus, hortatu ejuſdem patris, apoſtoli veſtri Auguſtini, a fundamentis conſtruxit, ubique Petrum monachum, ab hac apoſtolica ſede directum, monachis Dominum timentibus abbatem præpoſuit; ubi etiam ex præcepto ejuſdem Gregorii prædictus pater Auguſtinus ipſi regi, ſibique & ſucceſſoribus ſuis regibus, atque archiepiſcopis ubi corporales eorum exuviæ diem reſurrectionis expectarent locum elegit. Si quis ve-

(*a*) Quinam fuerit, & cujus ſedis epiſcopus hic Urſo nobis latet, ni opinari velimus hanc eſſe confirmationem Urſonis Patavini infra nominati inter ſucceſſores Hildeberti. *Editor Ugbellii.*

ANNO CHRISTI 956. 957.

rò hoc ſanctæ religionis propoſitum contaminare, vel dolere conaverit, ſciat ſe auctoritate apoſtolica anathematis vinculo innodatum, & cum Juda traditore Domini, æterni incendii ſupplicio concremandum. Unde canonicis de monaſterio S. Salvatoris illi loco inſidentibus, præcipimus omnimodis, ne ſanctæ hujus devotionis cultum inquietare præſumant. Quod ſi fecerint, eodem anathemate puniantur: In Chriſto cum omnibus tuis, Domine fili, valeas. Data decimo die calend. Maii, imperante Domino piiſſimo Auguſto Othone anno undecimo regni ejus, indictione undecima.

EJUSDEM AD EUNDEM REGEM ET CLERUM ANGLIÆ.

Privilegium eidem monaſterio indulget.

Johannes epiſcopus ſervus ſervorum Dei Ædredo, regi Anglorum excellentiſſimo, dilectiſſimoque filio noſtro Odoni Doroverneuſi eccleſiæ archipreſuli, cum omnibus epiſcopis, ducibus, comitibus, abbatibus, & cuncto fideli populo Anglicæ gentis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

INter præclaras facræ fidei veſtræ virtutes, quibus & vos, præcellentiſſime filii, & ſubjectos vobis reges cum optimatibus veſtris, & populis chriſtianæ religioni ſubjecitis, hanc charitatis veſtræ flagrantiam familiaritas ampliciſſimæ, quod primitivum regni veſtri monaſterium in ſuburbio Doroberniæ ſitum (in honore principum apoſtolorum Petri & Pauli conſecratum a primo doctore & apoſtolo Anglorum Auguſtino, & a primo regum Anglorum chriſtiano, Deo amabili rege Æthelberto fundatum, ubi feliciet in pauperum apoſtolica auctoritate, & ſepeliantur corpora regum, & archiepiſcoporum Cantuariæ) vobis regalis eminentia potiuſquam alii, qui antiquæ ſue dignitate confirmari, ac libertate; ſicut videlicet antecceſſores veſtri reges, & prædeceſſores noſtri pontifices deſcripti apoſtolicis privilegiis ſanxere. Ergo & nos gratifice annuentes ſtatuimus, quatenus ipſa apoſtolica eccleſia, ſicut in gratia principum apoſtolorum conſtetur apud vos primogenitura, ſic cæterorum monaſteriorum veſtri regni, quæ poſt ſurrexere, vel deinceps in omnem poſteritatem naſcentur, mater primazia, ſit (inquam) regia & apoſtolica confirmatione regalis & apoſtolica, ſit ab omni ſæculari ſervitute libera; ita ut nullus epiſcoporum, nullus ſucceſſorum veſtrorum regum in aliquo eam *ledere*, aut inquietare præſumat, nec aliqua unquam ſervitutis occaſio de rebus ad ipſum eccleſiam pertinentibus, vel in minimo ab illo exigatur; quatenus ſub rege ſuo, defenſore, non tyranno, libere Chriſto ſoli deſerviat. Dilecto etiam filio noſtro, & confratri Doroverneuſis eccleſiæ Odoni, vicem beatorum apoſtolorum principis Petri, in omnibus mandamus, ut non cypho præſtationis, ed officio charitatis ubi poſcitur, ſe impendat; abbatemque ipſius ac ſi Romanum legatum, & comminiſtrum Evangelii pacis habeat & fraternum ſibi ſocium æſtimet, non ſubjectum, per omnia, ſicut fandi & Deo dilecti filii, ſedis apoſtolicæ archipræſul Theodorus & abbas Adrianus ſe habuere. Nullum vero potentatum in hanc eccleſiam præripiat, nec (præter ordinationem abbatis) quoſlibet officium ſine ipſius favore, & tractum ſibi arroget; ſed neque ab ipſis intimis, & peculiaribus locis, aut parochiis, vel in omni privilegio ipſius juris quicquam præter ejuſdem abbatis aſſenſum accipiat, vel faciat, ne qua felliceet abuſione pacem perturber gregis Dominici, quales ſcandelizare eſt cum nola aſmaria in profundum demergi. Abbas quoque ejus reliquis prior habeatur; ita dumtaxat, ut ad ſacræ fidei, charitatis, & concordiæ compagem ratiocem loco primogeniti, & vice Romana affectuoſe, magis, quam imperioſe præluceat confratribus. Hæc igitur & cætera quæcunque tam ſunt a vobis, quam ab antecceſſoribus veſtris, aut a vobis, aut a ſucceſſoribus veſtris, vel a quibuſlibet perſonis ujque in ſinem jura tradentur, pauta veſtram poſtulationem, ita obſervanda ab omnibus regibus & principibus ac plebibus Britanniæ conſtetur; ne quis prævaricator (quod abſit) excommunicationis S. Petri principis apoſtolorum gladio excifus intereat, ſed magiſterium favens eccleſiæ ipius clave admiſſus regno gaudeat.

INCERTI LOCI, ſed forte ROMANUM CONCILIUM

Pro reſtituendo ſedi ſuæ Ratherio epiſcopo Veronenſi, per ſummam injuriam ex ea depulſo.

Anno circiter 957. a Joanne XII. pontifice, ut arbitror, celebratum.

ANNO CHRISTI 956. 957.

Anno circiter 957.

ANno 956. a ſede Leodienſi pulſus Ratherius, qui ante Veronenſem ſedem deſetere coactus ad eamdem Leodienſem tranſlatus fuerat, rediit in Italiam, ubi, favore Ottonis regis, Romani pontificis, & ſynodi, priſtinum Veronenſem epiſcopatum recepit. Synodi hujus loco incer-

to habitæ, ſed non alibi facile niſi Romæ a Joanne XII. pontifice, mentio exat apud eumdem Ratherium in itinerario ſuo Romano his verbis: *Iterum eo miſericordia piiſſimi Cæſaris, præcepto apoſtolici, qui tunc Romanæ præerat ſedi, judicio epiſcoporum ſynodaliter reſtitutum &c.*

IN-

ANNO CHRISTI 938. 962.

INGELENHEIMENSE CONCILIUM

Ad subſtituendum in Saltzburgenſi Archiepiſcopatu Fridericum pro Heroldo limuibus orbato.

Anno 938. celebratum.

Anno 938. HEroldus Saltzburgenſis archiepiſcopus, ejus conjurationis quam Liudolfus Ottonis, tunc regis mox imperatoris, filius molitus fuit, conſortem ſe præbuerat, cujus delicti ponam Henricus dux, Ottonis frater, exacerbus, captum illum luminibus orbavit. Ea de cauſa cum minus aptus muneribus epiſcopatus Heroldus factus eſſet, epiſcopi in octavis Paſchæ anni 938. in ſynodum ad Ingelenheim convocati, Fridericum, aſſentiente Heroldo, ſubſtituerunt. En verba Annaliſtæ Saxonis Eccardi, quæ pariter & apud Continuatorem Reginonis reperuntur. *In octavis paſchæ conſenſu Heroldi archiepiſcopi cæcati, apud Ingelenheim in præſentia regis habita XLI. epiſcoporum ſynodo, Fridericus Saltzburgenſi eccleſiæ epiſcopus ordinatur.*

CONCILIUM ROMANUM

Ad priviligia ſedis apoſtolicæ, aliaque eccleſiarum negocia tractanda.

A Joanne XII. pontifice, Ottone I. imperatore præſente anno 962. Februario menſe, celebratum.

Anno 962. QUo tempore Otto I. Germaniæ rex ad imperialem coronam recipiendam Romam venit, accitus a Joanne XII. pontifice, Synodum utroque præſente habitam fuiſſe diſcimus ex præfatione legum Ottonis II. imperatoris, legenda in acceſſionibus ad leges illas, editis a Muratorio Rerum Italic. to. I. par. II. itaſe eodem Ottone II. exprimente: *Tempore quo proſſimus rex Otto Romæ unctionem imperii ſuſcepit, reſidente in Synodo ſumma & numeroſiſſi papæ Domni Joannis XIII.* (lege XII.) *anno* (hic, fed forte legendum I. anno imperii Ottonis) *ab Italiæ proceribus eſt proclamatum, ut imperator ſanctus mutata lege ſacrimus inſtituta deſpueret, per quod eſſe corpore quiſpiam divus ſineret, animus tamen pauper in æternum maneret trecita lex, quam abrogari principes petebant, ferebat, ut ſi quæ inſtrumenta ad probandam rei alicujus poſſeſſionem in judicio afferentur; eaque ſuſpicione falſi arguerentur ab adverſario, interpoſita ſacramenti religione, ab eo qui ſcripta illa proferebat, ſuſpicio omnis purgaretur. Id vero quoniam ad perjuria ſæpe alliciebat, tollendum Principes cenſebant. Rem tamen ad concilium Ravennatenſe, mox indicendum, dilatam concilii partes voluere. Cum neque in eo concilio quidquam fuerit decretum, res integra tranſiit ad conventum Veronenſem anni 983. in quo Ottonis II. auctoritate lex illa antiquata eſt.*

In hoc Romano concilio Otto I. novus imperator, Romanæ eccleſiæ privilegia affecuit, promulgato illo diplomate, quod ſubſcriptione epiſcoporum concilio huic præſentium dedit Labbeus to. IX. col. 875. edit. Venet.

In eodem pariter Magdeburgenſis archiepiſcopatus, & Merſeburgenſis epiſcopatus inſtitutio pontificis Romani authoritate fanciur, edita bulla, quam ex annaliſta Savone Eccardi ad hunc annum hic damus. Quanquam vero archiepiſcopatus Magdeburgenſis inſtitutio auctoritate concilii Ravennatenſis anno 967. præſidente Joanne XIII. pontifice habiti fulta eſt; nihil tamen ad obſtat quo minus veritati, nam ait idem annaliſta Saxo ad A. 967. *iſte Joannes* (XIII.) *in Magdaburg. perfecit quod anteceſſor ſuus inceperat*. Bullæ Joannis adjectis illos canones, quos bullæ illi ſtatim ſubjungit idem annaliſta, ſubjunctoſque offendet pariter in ſuo Codice P. Martene, ut monet in collectione Veterum monum. to. VII. pag. 43. unde non improbabili conjectura ſtatuerimus, ab eodem Romano concilio ſanctiones haſce prodiiſſe.

BULLA JOANNIS XII.

Pro erectione archiepiſcopatus Magdeburgenſis, & Merſeburgenſi epiſcopatus.

Johannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, reverentiſſimis confratribus archiepiſcopis, episcopis, abbatibus, monachis, primatibus, omni clero & populo in Gallica, Germania, Bauvaria conſtitutis.

QUociens ad profectum novæ chriſtianitatis conceſſionis, firmitatisque privilegium a ſancta Romana eccleſia, cui Deo auctore deſervimus, expoſcitur, tociens omni diligentia omnique amore impertiri operæ pretium duximus, ne quod erga pia deſiderii propenſius impendi convenit, callidi hoſtis invidia ob deſidiam indebitecter ſub-

ANNO CHRISTI 962.

ANNO CHRISTI 962.

fubripiat. Totis ergo viribus, cariſſimi fratres, certandum eſt, ut chriſtianitatem, A quam Deus omnipotens per ſervos ſuos certeſti trophæo quotidie extendit & provehit, noſtro quoque per eum adjutorio in eodem ſoliditet & maneat. Nunc vero, Dei operante clementia, cariſſimus & chriſtianiſſimus filius noſter Otto devictis barbaris gentibus, Avaribus ſcilicet, aliiſque quamplurimis, ut ad defenſionem S. Dei eccleſiæ triumphalem victoriæ impetu cultus, per nos a beato Petro Apoſtolorum principe, ſuſcipieret coronam, ſummam & univerſalem, cui Deo præſidemus auctore, adiit fedem, quam paterno affectu ſuſcipientes ob defenſionem S. Dei eccleſiæ in imperatorem cum Beati Petri beneditione unximus; B eumque in eccleſia beati Petri apoſtoli de ſtatu & regimine totius chriſtianitatis tractantes, quæ utilia ſunt utiliter ſecundum Deum tractarentur; præfatus piiſſimus imperator Otto, qualiter Sclavos, quos ipſe devicit, in catholica fide noviter fundaverat, noſtræ innotuit paternitati, deprecans, & obnoxie poſtulans, ne ores, quas ipſe in Chriſto accepit, ob paſtoris defectionem antiqui ſerpentis verſutia damnarentur. Ad hanc itaque petitionem aſſenſum, fratres cariſſimi, merito præbuimus: totis ergo medullis cordis, prout dignum eſt, ut novella hæc plantatio ſuper verticem montis in petra, quæ Chriſtus eſt, funderetur, intendamus. Dabit vires, qui neminem vult perire, cujus annuente clementia volumus, & per hanc privilegii paginam jubemus, ut Magdaburgenſe monaſterium in regno Sclavorum juxta Albim conſtructum, quod præſibatus ſanctiſſimus imperator ob novam chriſtianitatem conſtruxit, quia vicinius id locorum gentibus eſt, in archiepiſcopatum transferatur ſedem, quæ per ſubditos ſuffraganeos totum Dei gregem regere, & gubernare valeat. Volumus & per hanc privilegii paginam jubemus, ut Merſeburgenſe monaſterium, quod ipſe piiſſimus imperator, quia Ungaros proſtravit, futurum Deo devovit, in epiſcopalem debeatur (a) ſedem, quæ Magedaburgenſi ſit ſubdita ſedi, & quia tot gentes ſub uno paſtore regi minime poſſunt, volumus, & per noſtræ auctoritatis privilegium cenſemus, ut cenſum, & decimationem omnium gentium, quas idem piiſſimus imperator baptizavit, vel per eum, ſumque filium æquivocum regem ſucceſſoreſque eorum baptizande ſunt, ipſi ſucceſoreſque eorum Deo annuente poſſeſſatem habeant diſtribuendi, ſubdendi Magedaburgenſi, Merſeburgenſi, vel cuique velint, futuræ ſedi. Volumus etiam, cariſſimi confratres, & ex B. Petri apoſtoli juſſione præcipimus, ut Mogontinenſis, Trevirenſis, Colonienſis, Salzburgenſis, Hammaburgenſis archiepraſules Magedaburgenſis monaſterii in archiepiſcopalem & Merſeburgenſis tranſlationem in epiſcopalem ſedem totis cordis corporisque viribus conſentanei fautores perſiſtare. Cum vero Deus omnipotens per præterxatum ſervum ſuum inviſibiſſimum imperatorem, ſumque filium regem ſucceſſoreſque eorum vicinum Sclavorum gentem ad cultum Chriſtianæ fidei perduxerint, per eos in convenientibus locis ſecundum opportunitatem epiſcopatus conſtitui, & in eiſdem per conſenſum prædictorum quinque archipræſulum, ſucceſſorumque eorum ab epiſcopo Magdaburgenſi epiſcopos conſecrandi voluimus ſuffraganeos, ſed ramen ſi præfati filii noſtri piiſſimi imperatoris, ſuique filii æquivoci regis ſucceſſores eorum ſtatuta frangere tentaverint, aut præſidentum eccleſiarum, cæterique præſules ſucceſſoreſque eorum Magedaburgenſi archiepiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus, eorumque ſuffraganeis, & eorum ſucceſſoribus adjutores, conſentaneique non fuerint, anathematis mucrone ferianrur, ac ſummoque retributore damnationem ſine fine recipiant. Omnipotens itaque Deus ſereniſſimo imperatori Ottoni, ſuoque nato æquivoco regi ſpiritualibus filiis noſtris longævam tribuat vitam, quatenus in hoc ſeculo tranquillis viventes, in futuro immarceſcibili gloriæ percipiant palmam. Scriptum per manum Leonis Scriniarii S. Sedis apoſtolicæ in menſe Febr. indict. V. Data II. id. Febr. per manum Georgii ſecundicerii S. ſedis apoſtolicæ anno Deo propicio pontificatus DD. Johannis ſummi pontificis, & univerſalis papæ VII. imperii DD. piiſſimi auguſti Ottonis a Deo coronati magni imperatoris anno primo in menſe & indictione V. factum.

(a) ſi ſtigatur.

CANONES.

I. QUod antiquæ Eccleſiæ a novis nec decimis, nec ulla poſſeſſione ſunt ſpoliandæ.

II. Quod dotes Eccleſiæ non auferantur.

III. Quod eccleſiaſtica ſtatuta, & privilegia ab Apoſtolis, & reliquis magiſtris eccleſiæ tradita integra ſerventur, & prævaricatores eorum excommunicentur.

IV. Quod conſuetudines eccleſiaſticæ pro lege ſunt tenendæ.

V. Quod tricennalis poſſeſſio firmaſit.

VI. Sicut Diœceſim alienam tricennalis (*a*) poſſeſſio tollit; ita territorii conventum non admittit. Ideoque baſilicæ, quæ novæ conditæ fuerint, ad eum proculdubio epiſcopum pertinebunt, cujus conventus eſſe conſtituerit.

(a) Ita Ms. Ed. tricennalis.

ANNO CHRISTI 962.

OTTONIS I. DIPLOMA,

In eadem Romanæ synodo datum, quo monasterium S. Petri Ratisponensi sub imperialis munificentiæ tuitione recipit.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Otto, divina favente clementia imperator Augustus. Si fidelium, ac fervorum Dei nobis fideliter ac devote famulantium petitiones, dum nobis pro suis & nostris utilitatibus ac necessitatibus innotuerint, ad effectum perducimus; non solum antecessorum nostrorum, sed etiam atque imperatorum imitando consuetudinem, verum etiam ad beatæ, æternæ remunerationis mercedem talia nobis facta profutura prodesse, liquido credimus. Quapropter omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium, nostrorumque, tam præsentium, quam & futurorum cognoscat industria, quia antecessor noster Karolus magnus pro æternæ mercedis augmento quoddam monasterium in Ratisponæ civitate, quod est constructum in honore sanctæ Mariæ matris Domini, & principis apostolorum Petri, & pretiosi martyris Emmerammi, ubi venerabile corpus ejus requiescit humatum, & cum eo corpora & multæ reliquiæ sanctorum sunt locatæ, retia ratione fideliter in suam & successorum ejus potestatem recepit. Proinde ipse cum auctoritate papæ Leonis, filiusque ejus Ludiwicus cum Eugenio papa, & pius Lodiwicus rex cum Nicolao papa, & Arnolfus imperator cum Formoso papa confirmaverunt de prædicto monasterio unoquoque anno VII. aureos persolvi ad altare S. Petri. Idcirco cunctorum S. Dei ecclesiæ fidelium, præsentis sc. temporis ac futuri manifestetur collegio, quod nos per interventum *dulcissimi fratris nostri Heinrici ducis Bajoariorum eundem locum in* synodali concilio ante altare principis apostolorum Petri in præsentia Domni & venerabilis papæ Johannis, & in præsentia episcoporum CX. & VII. confirmamus, in potestate imperatorum sive regum usque in ævum permanere. Propter improbitatem episcoporum ejusdem civitatis, quia non omnes, sed multi ex eis semper invidiose contendebant contra eundem sanctum locum; propterea volumus ob amorem & honorem S. Petri de prædicto monasterio censum augeri, ut rectores ejusdem cœnobii pro defensione & libertate ejusdem loci unoquoque anno offerant Romanæ dimidiam libram coctæ auri ad altare S. Petri, & ita confirmamus cum auctoritate papæ & episcoporum Pisensis, Aurentis, Arecensis, Vulterrensis, Clusensis, Perusianus, Pioterarinus, Senensis, Arretinensis, Suttrinsis, de S. Rufina, Concensis, Albensis, Sessulanus, Terratiensis, Præneſtinus, Tusculanus, Cajetanus, Fundanus, Beneventanus, Capuanus, Salernitanus, Neapolitanus, Sipontinus, Alcolanus, Auceriensis, Narniensis, Nucerinsis, Fulginensis, Spoletanus, Perusinus, Firmiensis, Ortensis, Anconitanus, Fanensis, Sinogallensis, Hunanus, Pensaurisensis, Ariminensis, Pinnensis, Ravennas, Mutinensis, Regiensis, Parmensis, Placentinus, Polonicnsis, Imolensis, Faventinus, Forumpopiliensis, Bobiensis, Cisenensis, Cerviensis, Commaclensis, Ferrariensis, Adriensis, Aquilejanensis, Tarvisiensis, Cenodensis, Cremonensis, Novariensis, Yporiensis, Artensis, Taurasinensis, Aquensis, Bellonensis, Trigestinus, Tridentinus, Veronensis, Cumanus, Vincentinus, Parentinus, Concordiensis, Bidenensis, Mantuanus, Gradensis, Mediolanensis, Vercellensis, Laudensis, Pergamensis, Papiensis, Albitigensenis, Remensis, Pictavicnsis, Turonensis, Parisiensis, Arelatensis, Viennensis, Lugudunensis, Genovensis, Lausonensis, Mogontinus, Magdaburgensis, Wormaciensis, Constantiensis, Wecipargensis, Rubiconensis, Augustensis, Halberstadensis, Spirensis, Curiensis, Coloniensis, Leodicensis, Trajectensis, Mindensis, Osnabrukensis, Treverensis, Mettensis, Citicensis, Verdunensis, Tullensis, Juvavicnsis, Patavicnsis, Frisingensis, Brixinensis, Bragensis, Michael Ratisbonensis; ut si quis imperator, aut rex eamdem ecclesiam tam fanam alicui prædet, sit anathema, maranatha, ideft perditio in adventu Domini, & in ea maledictione persistet, quam S. Formosus papa super eum confirmavit usque-dum resipiscat. Et præfatum monasterium cum monachis, & omnibus ibidem in præsens collatis, vel in posterum conferendis, in immunitatem papæ, & in nostram recipimus. Et ut hæc auctoritas confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora diligentiùs obscrvetur, manu propria nostra eam confirmavimus, annulique nostri impressione nuntii præcipientes.

ANNO CHRISTI 962.

A

B

C

D

JOANNIS DOMINICI MANSI

In superiorem Bullam

ADNOTATIO.

DE Bullæ hujus fuccritate plurimum ambigo; tum quod ab ætatis illius more abhorreat *fanctæ* elogium Formoso papæ datum; tum etiam quod inter tot epiſcopos nec Hamburgenſis, nec Dertonenſis, nec Mentenſis appareant; qui tamen ad eatum usque concilio interfuerunt, nam fubſcribunt privilegio Ottonis Romanæ eccleſiæ in eodem concilio firmato apud Labbe to. XI. pag. 678. Venet. edit.

Sedium ipsarum epiſcopatuum nomina fuda deformatio funt.

ANNO CHRISTI 964. 965.

ANNO CHRISTI 964. 965.

BENEDICTUS PAPA V.

Sedit ab anno 964. ad 965.

JOANNES PAPA XIII.

Sedit ab anno 965. usque ad annum 972.

AD JOANNIS XIII. PAPÆ EPISTOLAS APPENDIX.

AD GALLIARUM EPISCOPOS.

Ecclesiam Aufonensem in archiepiscopalem erigit.

Johannes episcopus, servus servorum Dei, omnibus in Christo dilectissimis confratribus nostris in Galliarum partibus commorantibus, carissimi, reverendissimi archiepiscopi atque episcopi apostolicam benedictionem, & perpetuam in Christo salutem.

Anno 965. Ex Marten. Vet. Mon. tom. 1. pag. 225.

DIlectionem & fraternitatem veſtram, ſcire volumus, qualiter Borellus honorabilis & laudabilis comes orationis, & redemptionis ſuæ cauſa apoſtolorum Petri & Pauli limina veniens, proſtratus pedibus noſtris, lacrymabiliter queſtus eſt, quemadmodum Terraconenſem archiepiſcopatum, qui olim caput in illis partibus fuerat, Auſonenſi eccleſiæ ſubderemus, eo quod peccatis merentibus, ipſa jam dicta civitas Tarraconenſis a Saracenis capta & paſtore deſtituta, nullum recuperandi locum, aut inhabitandi uſque hodienus reperire valeat. Propter quam cauſam prædeceſſorum meorum ſecutus auctoritatem, modo & ipſe in perpetuum confirmo, atque ſtatuendo roboramus, & confirmamus, ut Auſonenſis eccleſia poteſtatem, & primatum teneat Tarraconenſis eccleſiæ, . . . ad Auſonenſem eccleſiam confugiant, & quando aliquis ex illis ab hac luce migraverit, ſucceſſor illius ab Auſonenſi archiepiſcopo, qui a noſtra apoſtolica fede conſtitutus eſt, ſuccedat & conſecretur. Unde quia ſine ſanctorum Patrum auctoritate hoc noſtrum privilegium confirmare nolumus, ante omnia & ſuper omnia beatiſſimi & egregii papæ Gregorii inſtrumenta, & documenta declarare deprimimus, ubi ait ad Benenarum epiſcopum Muſtenæ eccleſiæ: de temporis qualitas & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam, atque Muſtenam unire deberemus eccleſias; quoniam hæ non longo a ſe ſciuntis ſpatio ſeparatæ ſunt, nec, peccatis facientibus tanta populi multitudo eſt, ut ſingulos, ſicut olim fuit, habere debeant ſacerdotes. Quia igitur Cumani caſtri facerdos curſum hujus explevit, utramque nos eccleſiam præſentis auctoritatis pagina ineſſe tibique commiſſe cognoſce, ſeu periumque utramque eccleſiarum ſcito te eſſe pontificem. Et ideo te quæcumque tibi de earum patrimonio, vel cieri ordinatione, ſive promotione juxta canonum ſtatuta viſa fuerint ordinare, atque diſponere habebis, ut proprius revera facerdos liberam, & noſtræ auctoritatis conſenſum, atque permiſſione licentiam. Similiter epiſcopo Willitrano, atque Fundano, & Squalitano ita in cunctis: temporis qualitas admonet epiſcoporum ſedes antiquitus certis civitatibus conſtitutas, ad alia quæ fecuriora putamus, ejus diœceſeos loca tranſponere, quo & habitatores nunc degere, & barbaricum poſſit periculum facilius declinari. Et quia longum eſſet enarrare qualia & quanta documenta a ſanctis doctoribus exinde dicta ſunt, prout melius ſcimus & poſſumus, noſtrum privilegium abbreviare curavimus, & Othonem virum venerabilem nuper epiſcopum. ex modo, & in antea Deo favente, archiepiſcopalem ejuſdem Auſonenſis eccleſiæ præſſe (*a*) decrevimus; ita ſane ut nullus noſtrorum ſucceſſorum pontificum dictum Othonem archiepiſcopum confratrem noſtrum, in omnibus quæ ſuperius exarata ſunt vel ſcripta audeat inquietare, vel in aliquo diminuere, ſed magis quiete, & ſecure conſervet ipſum ſuccefſoreſque ſuos. Nam ſi aliter quod abſit, qualiſcumque homo ſit dignitatis, qui hoc noſtrum privilegium qualiber cauſa, de omnibus quæ ſuperius ſcripta ſunt, infringere aut diminuere voluerit, ſciat ſe auctoritate Dei, apoſtolorumque Petri, & Pauli principum, quamvis nos indigni eorum vicariatione fungamur, a corpore & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti eſſe alienum, & cum iniquis & tranſgreſſoribus a gremio ſanctæ eccleſiæ ſegregatum. At vero qui pro intuitu cultus, & obſervator in omnibus extiterit, benedictionis gratiam, & miſericordiam a miſericordiſſimo Domino Deo noſtro conſequi meretur.

Scriptum per manum Gregorii notarii, & ſecretarii, & ſcriniarii S. R. E. in menſe januario, indictione XIV. Bene valete.

CON-

(*a*) Hoc decretum effectu caruiſſe aſſerit Petrus de Marca in Marca Hiſpanicæ lib. 4. pag. 403. eo quod inaudito archiepiſcopo Narbonenſi conditum fuiſſet. *Martene. Concilior. Supplem.* Tom. I.

ANNO CHRISTI 965.

CONVENTUS EPISCOPORUM APUD COLONIAM

ANNO CHRISTI 965.

Anno 965. in quo præsente Ottone Imperatore, Ottone rege ejus filio, ac Lothario Francorum rege, fundatio collegiatæ S. Martini Leodiensis Ecclesiæ confirmatur.

In nomine Domini Jesu Christi salvatoris, & individuæ Trinitatis, Everacrus, fervorum Christi servus, universis Ecclesiæ Catholicæ & apostolicæ filiis.

Anno 964. Ex Martene Veter. Mon. tom. VII. col. 50.

QUam sit audax, & antiquum proclive se ipsum regere, victuribus indulgere, vitiis temperare, cum prudens quisque sui, saorumque curam gerens considerat, neficio an quicquam sublimius hane vitam degens agere queat, *h* tamen ad animi sui deliberatione exeat homo ad opus suum, & operationem suam extendat usque ad vesperam. Inde mihi (*a*) aliud solicite meditanti postquam voluntate Domini mei dictum est: *Vade in Domum tuam ad tuos, & annuntia quanta tibi fecerit Dominus.* Inde, inquam, anguſtiæ mihi fadæ sunt undique, & quid deligerem, ignoravi. Subdita est mihi cogitatio frequenti impulsu summi, & incomparabilis viri domini Brunonis Archiepiscopi, ut si quos possem ad apostolicam colligerem disciplinam, ubi multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Hoc est enim, nisi falloc, quod bonum, & jucundum monstrat psalmista, habitare fratres in unum, Monacho quidem ouani, sed non soli aptum; & ut antiquus noſtræ fedis locus ipse quoque in perpetuum honorabilis habeatur, nec ob noſtri rudimenta laboris detrimentum aliquod patiatur, delegi locum satis amœnum in edita montis specula, cui pualicum nomen est, quo & fedem noſtram, & eam quæ Domus Episcopi dicetur, authoritate domni Brunonis archiepiscopi, cui omnia debeo, jussu eriam magni imperatoris, & Cæsaris augusti Ottonis, cleri quoque noſtri, & plebis quilque vir *in* hoc esset assensa transferem, ubi in Ecclesia, cujus ego fundamenta jeci in honore beatissimæ Dei genitricis & virginis Mariæ, sanctique Lamberti pontificis, & martyris, (*b*) da præsidiis quæ vel precariis, vel ingenio quolibet conrarxi, quave de antiquoribus ecclesiæ rebus rationabiliter his addere potui, secundum statuta canonum, & decreta, vel consilio confratrum meorum, quorum id interest, cum præceptis regiis ores Dominicas, quæ summi pastoris vocem audiant, pro capta meo facere destinavi, quorum vitam constituimus ut (*c*) unum cibum capiant, propter dormiant, præstatis obediant, nihil citra præfixam sibi legem faciant, ad summam domiores existant suæ voluntatis, ut pax illis sit in terra hominibus bonæ voluntatis. Quod ut notum esse possit, non his tantum qui modo sunt, sed etiam posteris noſtris hoc monimentum confirmationis conscribi fecimus, quod & imperatoria dignitate, & Principum assensa, bonorumque omnium notitia, & pro forcere roborati voluimus: in quo & prædia, quæ in supranemorato loco ad servientibus Deo videtur, & verbi um ministrare sufficiant, & testes, quibus hæc probentur, ascribi fanximus. Ecclesiam in Bertheim, Burtsheim, Oreisheim Wittersheucka, Ecclesiam in Villa Beinchovum, Flavdesheim cum ecclesia, villam Benoite cum ecclesia Woltensi, villam Camus cum ecclesia: in villa Helsi tres man ses, in villa Althoulse I. in villi Hakesi II. in villa Frera V. Utheri, Geroldingum, Woromia cum ecclesia, Velen cum Ecclesia, Ruvanfesi, Sluzin. In villa Liedes mansum I. Scozes Malgreis ecclesiam in Olfep, Summa Lamentsheim, marchilmus, Slies, Alteza cum Ecclesia.

Signum Ottonis invictissimi Cæsaris.
Signum Ottonis invictissimi regis.
Signum Ottonis regis.
Signum Brunonis Coloniensis archiepiscopi.
Signum Thiederici Treverensis archiepiscopi.
Wodalrici Remensis archiepiscopi.
Everacri Leodiensis.
Baldrici Trajectensis.
Hideboldi Mimigadefurensis.
Lantewardi Mindensis.
Drogonis Osnebergensis.
Thiederici Metensis.
Wicfridi Virdunensis.
Gerardi Tullensis.
Ingranni Cameracensis.
Ingranni Abbatis.
Alberti Abbatis.

(*a*) f. illud ad vesperam. Inde mihi

(*b*) Adde & beati Confessoris Martyrii, quæ verba scriptoris oscitantia videntur omissa. *Martene.*

(*c*) f. unâ.

ANNO CHRISTI 967.

AD SYNODUM RAVENNATENSEM

ANNO CHRISTI 967.

Anno 967. aprili mense habitam

ADDITIO.

Anno 967. ARchiepiscopatus Magdeburgensis instituendi opus sub Joanne XII. exemptum, sed nondum absolutum, tandem in duplici Ravennatensi concilio peractum fuit. Horum conciliorum aliud aprili mense anni 967. habitum est, eidemque adfuit cum Othone I. imperatore Joannes pontifex, a quo data est pro ea erectione bulla datim hic a me ex Lunigii ſpicilegio eccleſ. pag. 12. num. 44. in ſupplem. adferenda. Conciliare verò documentum, quod potius dicendum eſſet ſtipulatio conventionis inter epiſcopum Halberſtadenſem, & eos, quorum, intereſrat, ut archiepiſcopatus ille erigeretur, ad concilium Ravennatenſe alterum anni 968. pertinet. De quo tamen poſteriori Ravennatenſi concilio inferius agemus.

JOANNIS XIII. PAPÆ BULLA

In ſynodo Ravennatenſi data pro inſtitutione archiepiſcopatus Magdeburgenſis.

Joannes epiſcopus ſervus ſervorum Dei, epiſcopus urbis Romæ, archiepiſcopis, epiſcopis, & cunctis tenentibus Deum, omnique cœtui Chriſtianorum.

NOtum eſſe volumus, qualiter inſpirante ſancto Spiritu, meritisque apoſtolorum principis Petri, & vaſis electionis ſanctiſſimi Pauli, ac milita millium martyrum Chriſti, Roma caput totius mundi, & eccleſia univerſalis ab ipſius pene paſſione, a Domino Jeſu Chriſto auguſto imperatore, a Deo coronato Cæſare, & magno & terpbenedicto, anno apoſtolatus noſtri ſecundo, ipſiuſque prænominati noſtri ſpiritualis filii ſanctiſſimi imperii ſexto, eræta eſt, & in priſtinum honorem omni reverentia redata. Ipſo namque anno una nobiſcum, favente, & conſentiente inviſibiſſimo præſidio Imperatore, acta eſt magna ſynodus Ravennæ XII. Kal. maji, convenientibus archiepiſcopis & epiſcopis circumquaque ex omni Italia, reſidentibus nobis in eccleſia B. Severi confeſſoris Chriſti, & ibi ſtatutis omnibus rebus eccleſiaſticis, ſecundum ſtatuta canonum, & decreta anteceſſorum noſtrorum, idem ſanctiſſimus Imperator ardentiſſimo cœpit amore perquirere, quomodo noſtra apoſtolica auctoritate a primordio nomen chriſtianitatis in aquilonaribus partibus dilataretur. Nos verò ejus animum in Dei ſervitio ita mirifice detentum mirantes, connivere ei dignum duximus, ſtatuentes, præſente & conſentiente S. Synodo, & ipſo imperatore, ut Magdeburgenſis juxta Albiam fluvium, ubi ipſe a Deo benedictus imperator corpus ſancti Mauritii cum multis martyribus collocaverat, & mitræ magnitudinis eccleſiam conſtraxerat, deinceps metropolis ſit & nominetur auctoritate B. Petri apoſtolorum principis, & ea, qua prædeceſſores noſtri Conſtantinopolim ſtatuerunt. Ideo quia filius noſter, ſæpe jam nominatus Otto, omnium auguſtorum auguſtiſſimus, tertius poſt Conſtantinum, maximæ Romanam eccleſiam exaltavit, conceſſimus, ut non poſterior ſit cæteris urbibus Metropoliranis, ſed cum primis prima, & cum antiquis antiqua inconvulſa permaneat. Suffraganeos vero eidem metropoli omnes unanimiter prærordinavimus, Brandenburgenſem epiſcopum, & Havelbergenſem, ſic cunctis quibuſcumque præceptum robult in urbe Magdeburg archiepiſcopus conſecretur. Poſtea verò idem archiepiſcopus & ſucceſſores ejus habeant poteſtatem per congrua loca, ubi per illorum prædicationem chriſtianitas creverit, epiſcopos ordinare nominatim, nunc & præſentialiter Merſeburg Cici, & Mitin, & quanti decima luditione perpetualiter confirmatus permanendum. Statuentes apoſtolica cenſura, ſub divini judicii obteſtatione, & anathematis interdictionibus, nulli liceat noſtrorum ſucceſſorum, atque pontificum, vel alii cuilibet perſonæ, hæc, quæ a nobis pia intentione ſtatuta ſunt in quolibet convellere, ſed potius firma ſtabilitate inconvulſa manere definimus. Si quis autem, quod non credimus temerario aulu contra hoc noſtrum apoſtolicum agere præſumpſerit decretum, ſciat ſe anathematis vinculis innodatum, & a regno Dei alienum, & cum impiis æterno ſupplicio deputatum. Et vero qui pro amore obſervatoe hujus noſtri privilegii extiterit, benedictionem a miſericordiſſimo Domino Deo noſtro conſequi meretur, & vitæ æternæ particeps, atque cum ſanctis omnibus ſine fine lætetur. Scripturn per manum Stephani notarii, regionarii & ſcrinarii Sanctæ Romanæ eccleſiæ in menſe aprili, & Indict. X. Johannes ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ præſul huic decreto a nobis facto pro confirmatione ſubſcripſi. Signum domini Ottonis piiſſimi imperatoris. Ego Rudoalphus patriarcha ſanctæ Aquilegienſis eccleſiæ interfui, conſenſi, & ſubſcripſi.

Sequitur pariter decretum in eodem concilio dum Bononienſibus canonicis ab eorum epiſcopo facta. Ughellius quidem tom. II. in Bononienſibus pag. 13. nov. edit. in annum 969. illud conſert, ſimilis tamen omnibus temporis caracteribus, Judicio enim X. anni Ottonis & Joannis eum anno 967. congruant, quo reipſa Joannes Ravennæ cum epiſcopis Italiæ egebat, ut ipſe eadem decreta ſua probat. Ita ergo Joannes in ea Ravennatenſi conventu edixit.

Joannes dedit pro confirmanda donatione quadam Bononienſibus

ANNO CHRISTE 967.

JOANNES EPISCOPUS

Servus servorum Dei.

CUm ego Joannes sanctæ, & apostolicæ Romanæ ecclesiæ XIII. papa residerem in Ravennate civitate una cum meis, & Italicis episcopis, adfuerunt præsentiæ nostræ religiosi presbyteri & diaconi S. Bononiensis ecclesiæ, ac pro universo clero canonicæ congregationis humo prostrati, nostros osculantes pedes, obtulerunt epistolam tuitionis sanct. rec. Domini Leonis V. papæ, ut nullam donationem, vel redditum publicum facerent. Unde compunsti divina misericordia ad eorum petitionem commodavimus sensum; & ideo a præsenti declina indictione omnibus ducibus, marchionibus, comitibus, judicibusque, & universo populo a magno usque ad parvum in Bononiensi oppido commorantibus, dilectis fidelibus nostris notum esse volumus, ut omnes Bononiensis ecclesiæ filii, ideft sacerdotes, & levitæ, feu cunctus clerus ingefferunt nostro apostolatui, vim, ac violentiam perpeti in suis facultatibus, & rebus, & possessionibus, & publica ab illis exigi servitia, tam in ecclesiasticis, quam in suis mobilibus, & immobilibus fubstantiis: quod contra omnium statuta sanctorum Patrum, & canonicam auctoritatem esse cernuntur. Quare illorum calamitatibus condolentes, per has nostras literas omnino interdicimus & prohibemus, eorum nihil ab eis, vel successoribus illorum exigi ab aliqua magna, parvaque persona, quæ illis jure, & legaliter competrum. Insuper interdicimus, ut nec porratium, neque ripaticum, aut teloneum, sive oftaticum, neque pararam, vel sacramentum, quod dici nefas eft, faciant. Sed sine aliquorum hominum publicas sibi gerentium actiones, perturbatione atque molestia persistere secuti, quietique nullam sustinentes violentiam in suis facultatibus vel omnibus rebus ram mobilibus, quam immobilibus, tam de suis, propriis, quam de ecclesiasticis, sed in Dei servitio, & laudibus quieti, & pacifici perseverent, quatenus pro nobis, & cuncto populo christiano fecuti Dominum quotidie exorent. Datum 18. cal. mail, pontificatus nostri anno 2. Othonis imperatoris an. 6. indictione suprascripta.

ANNO CHRISTI 967.

VERONENSE CONCILIUM DIOECESANUM

Pro mandatis exequtioni decretis Concilii Ravennatensis

A *Ratherio Veronensi episcopo anno 967. celebratum.*

Anno 967. RAtherius Veronensis episcopus inter ea, præsules concilio Ravennatensi anni 967. adfuit, ideque de se affirmat *Ipse Ratherius* in epistola ad Ambrosium apud Pez in codice diplomatico col. 94. Mox ab eo concilio expeditus, fedique fuæ restituras, concilium habuit, ea exequuturus quæ Ravennæ in concilio cum cæteris patribus statuebiliverat. Quenam illa fuerint, paucis verbis idem Ratherius in eadem epistola indicat, cujus proinde fragmentum, cum simul concilii Ravennatensis acta expediat, ut hic darem, operæ pretium arbitratus sum.

RATHERII VERONENSIS EPISCOPI AD AMBROSIUM EPISTOLA

De rebus a se post reditum a Synodo Ravennate actis.

CElebrata mediante aprili universali Synodo Ravennæ, reversus convocavi ex omnibus nostræ Diœcesis plebibus presbyteros & diaconos, relaturus ex præcepto serenissimi imperatoris, quæ inibi constituta sunt. Ad concilium omnes. Cumque versutia mihi semper rebellium, vitaque meæ infidiantium nostræ matris ecclesiæ majorum venire quidam sint dediganti, illorum ex his, qui convenerant, aliqui cum maxima deliberaverunt superbia, quod nequo mulierositatem relinquerent, neque ab officio cessarent, quos comprehendi & cuftodiæ mancipari usque ad satisfactionem præcepi. Satisfactionis vero summam in reflaurando, sive quod verius eft, decoranda beatæ Genitricis ecclesia spe hujusmodi consuli, ut quia illi in agenda pœnitentia inefficaciffimi, utpote ebriofiffimi erant, matris intercessio Domini illis saltem obtinere dignaretur veniam, qui ex se emendationem aliam facerent nullam.

ANNO CHRISTE 967. 968.

ANNO CHRISTI 967. 968.

Pro variis ecclesiæ Dei rebus disponendis

A Joanne XIII. præsentibus Ottone Magno, & Ottone ejus filio imperatoribus

Anno 967. exeunte & 968. ineunte celebratum.

CElebris hujus Synodi, cujus acta deperierunt, memoratur tria superfunt, quorum alterum eft bulla Joannis XIII. pro infigni Parthenone Glandersheimensi, quod sub tuitione, & munimine S. R. E. excipit, quam bullam in eo concilio datam integram in fuam bullam transtulit Innocentius III. & una cum illa legenda eft apud Lunig Spicileg. eccles. in Granderfelsimenfibus in fupplem. pag. 37. ex quo hic damus. Aliud vero eft bulla altera ejusdem pontificis pro juse libertatis a fubjectione Trevirensis archiepiscopi monachis S. Maximini Trevirensibus decernendo, extatque pariter apud Lunigium in Spicileg. pag. 262. ex quo pariter hic editur. Tertium denique cæteris insignius eft bulla Joannis in hoc ipso concilio data pro erectione episcopatus Mifnenfis, cui longo ordine fubscripti leguntur episcopi illi, qui concilio huic affuerunt. Quanquam vero ex illis plures fubscripti Ravennatensi concilio isto eodem anno coacto leguntur; funt tamen quidam ab illis plane diversi, quorum nomina & episcopatus fcire ad ecclesiasticam & ecclesiasticam hiftoriam maxime conducit. Ita E. G. inter episcopos sese offert Luzo episcopus Cremonensis. Per hanc quidem tempora Cremonenfem cathedram tenebat Luitprandus, sed cum a legatione Conftantinopolitana nondum forte redifset, ideo vacantem ecclesiam Laud. ord. Luitprandus administrabat. Redit tamen quo tempore Synodus altera Ravennatensis anno eodem 968. ut Romana illa feries conveniat. Qua de causa ejus nomen inter episcopos, qui inftitutioni archiepiscopatus Magdeburgensis affensum præbuerunt, legitur. Ex quo discimus, fubscriptiones illas ad fecundum Ravennatense concilium pertinere.

JOANNIS XIII. PAPÆ BULLA

Ad Gerbergam abbatiffam Grandershemensem.

JOhannes episcopus, fervus fervorum Dei, meritis & sanguinis claritate rutilanti, dilectiffimæ nobis in Christo filiæ Gerbergæ, venerabili abbatiffæ monafterii fanctorum, confefforum Innocentii, & Anaftafii, quod Glandersheim nuncupatur, atque posteris fuis in perpetuum falutem benedictionemque apoftolicam. Si pijs votis ac petitioni affenfum prebemus, omnipotenti Deo nos placere credimus. Quapropter univerfis fanctæ catholicæ ecclesiæ filiis præfentibus & futuris notum esse volumus, quod in Synodo, quæ apud corpus beatiffimi Petri apoftolorum principis acta eft in menfe decembris, & indictione undecima amabiles Deo ac fpirituales filii nostri, Otto major, & minor, fecenifimi imperatores augufti apoftolicam paternitatem noftram humiliter obsecrare dignati funt, coram archiepiscopis, & episcopis, videlicet Hadalrici, & ultra Montanis numero triginta & fex, quatenus præfatum monafterium Glandersiem, quod conftat effe fub tua filiarionis regimine fitum in regno citeriorisSaxoniæ ad honorem præditorum confefforum Chriffi Innocentii, & Anaftafii, auctoritatis noftræ præfidio munirenmus, & fub tuitione jureque fanctæ fedis apoftolicæ perpetim fufciperemus. Quorum pijs congaudentes petitionibus alacri mente id feci decrevimus, precipientes ex ea, qua vice claviger cœleftis regni fulcimur, auctoritate, ut prænominatum venerabile cœnobium nemo unquam fecularium poffideat, neque ex electionis & poffeffionibus ejusdem quicquam fibi aliquis ufurpet, non rex, non marchio, non comes, non episcopus, nec quilibet princeps quæcumque poteftates præditus, nifi forte tuendi ac defendendi causa, & hoc nonnifi tua & ejus, quæ pro tempore regularis fuerit, abbatiffæ, gloria fuit permiffione. Efto igitur ad laudem omnipotentis regis abbatiffa ejusdem monafterii, & fubditas timi fœtores ad cœleftis patriæ gaudia expetenda inftigare pafforali magiftrorum ceffes. Sit femper celsem fororibus facultas five licentia ex ipfa fua congregatione poft obitum abbatiffæ aliam matrem, fecundum regulam fuam, fubftituere, & quam digniorem viderint pari animo & confenfu habeant poteftatem eligere. Conftamanus vero & corroboramus ipfi cuncto monasterio omnes res & poffeffiones mobiles & immobiles, quas nunc habet, & in antea, Deo opitulante, habere debet qualibet jure acquifitionis, ita ut amodo & ufque in finem fecula (*a*) licenter eas teneat & poffidicat, omnium hominum contradictione remota. Si quis autem contra hujus noftri apoftolici privilegii tutelam agere temperaverit, & ex his, quæ a nobis decreta funt, aliqua pervertere molitus fuerit, hunc cum auxilio fanctæ, & individuæ Trinitatis, & interventu Beatæ Mariæ femper virginis, omniumque fanctorum, ex auctoritate beatiffimi Petri apoftolorum principis cum, affenfu comprovincialium pontificum, & omnium hujus noftræ fanctæ fedis fuffraganeorum epifcoporum excommunicamus, & a liminibus fanctæ Dei ecclesiæ, omniumque chriftianorum focietate feparantes perpe-

(*a*) *f. feculorum.*

ANNO CHRISTI 967. 968.

petualiter anathematizamus. Scriptum per manus Stephani Scriniarii sanctæ Romanæ ecclesiæ, in mense & indictione supra dicta undecima. Benevalete. Dat. Kal. Januarii per manus Widonis episcopi sanctæ sylvæ candidæ ecclesiæ & Bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ. Anno Deo propitio pontificatus Domini Johannis summi pontificis, & universalis tertii decimi papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli tertio, imperatoribus serenissimis dominis, Ottone majore, & minore. Anno imperii majoris sexto, minoris verò primo. In mense & indictione undecima.

ALTERA EJUSDEM JOANNIS BULLA

in eadem Synodo data

Ad Theotfridum abbatem S. Maximini Trevirensis.

JOannes episcopus, servus servorum Dei, venerabili abbati, amabili nobis in Christo filio Theitfrido apostolicam benedictionem, & salutem. Congruit apostolico moderamini, pia religione pollentibus benevola compassione succurrere, & poscentium animis alacri devotione impartire assensum, ex hoc enim lucri potissimum a Conditore omnium Deo proculdubio promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata ad meliorem fuerint statum reducta. Igitur quia religiositas tua petit, ut monasterio tuo, quod in suburbio Trevirensi in honorem beatissimi confessoris Christi Maximini constructum esse dignoscitur ob conservandam tibi, atque fratribus vel successoribus tuis monasticæ tranquillitatis normam sanctæ apostolicæ nostræ (cui authore Deo præsidemus) ecclesiæ privilegium concedamus, piæ tuæ petitioni benevola intentione assensum accommodare curavimus, decernentes apostolicæ authoritatis præcepto, ut congregatio Deo, sanctoque Maximino religiose deserviens, sicuti a carissimo filio nostro Ottone, cæterisque regibus, vel imperatoribus Francorum concessum est, liberam deinceps habeant potestatem creandi inter se, quem secundum Deum sibi abbatem elegerint, nec aliqua cujuslibet dignitatis persona infra monasterium, nisi a te aliove abbate successore tuo vocatus, quicquid pro suo libitu ordinare vel temere exercere præsumat. Præterea apostolica nostra auctoritate omnimodis interdicimus, ne cui unquam ecclesiæ vel sedi concambio, vel alio aliquo negotio subdatur, sed tali libertate & immunitate, sicut Prumiense monasterium, cæteraque loca regalia inoffensè & perpetualiter semper fruatur. Ipse autem locus monasterii perenniter sub Mundiburdio regum vel imperatorum filiorum, scilicet sanctæ Romanæ ecclesiæ præcepto apostolico jubemus, ut permaneat nulli unquam personæ beneficiarius, aut invadendus pateat, sed ad usus & tranquillitatem monachorum ibi sub regula sancti Benedicti Deo militantium absque ullius contradictione libenter permaneat. Ad cumulum quoque, vel augmentum monasticæ tranquillitatis adjicimus, ne qua cujuslibet dignitatis persona quicquam vel minimum alienare, vel minuere de rebus ecclesiæ præsumat tam ex his, quæ modo monasterio tuo collata sunt, quam ex his, quæ cæteri fideles in dies collaturi sunt. Si quis autem (quod absit) nefario ausu præsumere hæc, quæ a nobis ad laudem Dei omnipotentis pro stabilitate jam dicti venerabilis cœnobii statuta sunt, infringere, aut in quocumque violare studuerit, ex authoritate Dei omnipotentis per interventum beati Petri apostolorum principis (cujus vice fungimur) & nostræ humanitatis apostolicæ constitutionem, & assensum omnium comprovincialium, sive suffraganeorum episcoporum anathematis vinculo inextricabiliter innodamus. Scriptum per manus Stephani Scriniarii sanctæ Romanæ ecclesiæ, lectum in synodo Romæ habita, assidentibus divis imperatoribus Ottone magno, filioque ejus æquivoco, anno imperii majoris sexto, junioris primo. Datum IV. nonas januarii.

TERTIA EJUSDEM BULLA

in ea Synodo data.

Johannes episcopus, servus servorum Dei.

SI semper sunt concedenda, quæ piis desideriis congruunt; quanto potissimum quæ divini cultus prærogativa noscuntur, non sunt omnino abroganda; quæ sunt a largitoribus non solum poscenda, sed vi caritatis proculdubio exigenda? Habita igitur Synodo & multorum venerabilium patrum, coepiscoporumque nostrorum conventu, Romæ in ecclesia B. Petri principis apostolorum, assidentibus augustissimis imperat. Ottonibus utrisque; anno scilicet imperii majoris sexto, minoris primo, iidem gloriosissimi impp. postularunt a nobis, quatenus monasterium, quod pro remedio animarum suarum primitus construi, & in honore B. Johannis evangelistæ consecrari fecerunt, super ripam fluminis, cui nomen est Albia, in civitate Misina, sita videlicet in provincia, quæ dicitur Talemence, cui etiam monasterio virum venerabilem, nomine Burchardum honorificè præfecerunt, privilegiis apostolicæ sedis decoraretur; ut sub jurisdictione sanctæ ecclesiæ nostræ, cui Deo authore præsidemus, constitutum, nullius alterius ecclesiæ ditionibus summittatur. Pro qua re piis desideriis faventes, hac nostra auctoritate id, quod exposcitur, effectui mancipamus: interponentes tamen ea, quæ & ipsi principes nostri innumeris privilegiis cupiunt exponi, & cunctis in Christo fidelibus manifesta fieri. More antiquorum impp. hi duo imperatores, pater, & filius, nobis assidentes Misnensi episcopatui terminum imposuerunt, nominando fines & determinationes locorum, sicut infra tenetur. Ubi caput & fons est aquæ, quæ dicitur Odera; inde quasi recta via usque ad caput Albiæ; inde deorsum in occidentalem partem, ubi divisio duarum regionum est Behem & Nisinen. Ibidem ultra Albiam, & per silvam in occidentalem partem, usque

ad

ANNO CHRISTI 967. 968.

ad caput Mildæ, & sic deorsum per ambas plagas ejusdem fluminis, usque dum Milda intrat in Albiam; (nec non ob hoc diximus in occidentali plaga, quia multæ villæ pertinent ad orientales urbes infra eumdem terminum) & sic sursum & ultra provinciam Nizizi, ad ipsum terminum sine dubio: Nec non in altera parte Luzici, & Selpoli, & sic usque ad civitatem Sulpize, illam videlicet infra eumdem terminum, & inde in aquam quæ dicitur Odera, & sic Odera sursum, usque ad caput ejus. Omnes verò quemadmodum hi præsentes imperatores statuisse fatentur, qui infra istum terminum habitant, in omni fertilitate terræ, frugum & pecudum in argento & vestimento, nec non, quod Teutonici dicunt, (a) Ubercota, & Telunga, familiarum insuper tota utilitate, & in omnibus rebus, quibus mortales utuntur, in diversis modis decimationes, quas Deo cuncta gubernanti debent, ad Misinensem ecclesiam, primo Deo, deinde S. Johanni evangelistæ, universa dubietate procul remota, persolvant, referant, & reddant. (Testantur etiam iidem præsentes nobilissimi imperatores quasdam res sui juris, ac proprietatis eidem sanctæ Misinensi ecclesiæ, cui venerabilis episcopus Burchardus præesse dinoscitur, pro remedio animarum suarum in proprium dedisse, hoc est tributorum suorum in quinque regionibus partes decimas, in Talemence, in Nisa, in Milezasane, in Luzice, in Diedesa: ut antea, quam Comes earumdem regionum partem sibi ad ipsis concessam auferat, atque distribuat, decimas per totum ac per integrum jam dictæ sanctæ Dei ecclesiæ persolvat, idest in melle, crusina, (b) solutione argenti, mancipiis, vestimentis, porcis, frumento, & in omnibus rebus, quæ ad fiscum prædictorum impp. pertinere videntur, sanctæ Misinensi ecclesiæ, nec non S. Johanni evangelistæ sui juris theloneum, a civitate, quæ dicitur Belegora, usque ad ejusdem Misinensis ecclesiæ portum; sursum; indeque denuo per ambas plagas præfati fluminis Albiæ deorsum, sicque infra præfinitum terminum ubicumque manus negotiatorum ultra Albiam huc illucque sese diverterit, ex integro, & absque ulla contradictione eidem prænominatæ sedi Misinensi, persolvi & tradi perenniter constituisse). Et ideo in Christo sanximus firmiterque concessimus, ut nullus Metropolitanus, nullus episcopus, nulla etiam magna vel parva alterius ordinis, & gradus persona præter sedis apostolicæ antistitem, infra terminos Misinensis ecclesiæ, cui venerabilis episcopus Burchardus præesse dinoscitur, quemquam ordinare, dijudicare, excommunicare, vel aliquid temerè exercere, ullo modo præsumat. Statuentes etiam apostolica censura, sub divini judicii obtestatione, & validis atque atrocibus anathematis interdictionibus, ut nullus imperator post hac, aut rex nullus, sive quispiam alius, cujuscumque sit dignitatis potestate præditus, ejusdem ecclesiæ causis præsumat incumbere, vel minimum quiddam ex his, quæ ad illud monasterium S. Johannis pertinere videntur, cui Burchardus episcopus præsidet, aut sibi temere vindicare, aut alicui magnæ parvæque personæ pro beneficio dare, aut quoquolibet modo inde auferre vel alienare audeat. Promulgamus etiam, & hoc auctoritate B. Petri Apostolorum principis, coram Deo, & terribili ejus futuro examini per hujus nostri privilegii, atque constituti vim interminamus, ne quis mortalium sibi licere existimet, aliquid ex possessionibus Misinensis ecclesiæ, tam ex his quæ antehac gloriosissimis imperatoribus Ottone, & ejus æquivoco filio, vel a cæteris christianis, eidem sancto loco oblata, atque collata sunt, quæque postmodum sunt conferenda, ut profectò juxta id quod subjectum est, idem venerabilis locus apostolico hoc privilegio inconcussè donatus permaneat. Si quis autem, quod minimè optamus, nefaria auctoritate hæc, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate sæpedicti monasterii statuta sunt, refragare præsumpserit, nostrique præcepti transgressor extiterit, sciat se anathematis vinculo innodatum, & cum Diabolo, atque Juda traditore Domini nostri Jesu Christi æterni incendii supplicio deputatum. At verò qui pio intuitu hujus apostolici constituti observator extiterit, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo multipliciter consequatur, & vitæ æternæ particeps effici mereatur. Scriptum per manus Stephani Scrinarii sanctæ Romanæ ecclesiæ, in mense decembri, Indictione undecima. Signum Domini Ottonis minoris imp. Augusti. Petrus Ravennensis ecclesiæ archiepiscopus subscripsit. Rodaldus patriarcha Aquilejensis subscripsit. Sigolfus episcopus S. Placentinæ ecclesiæ consensi, & subscripsi. Udalricus episcopus S. Pergamensis ecclesiæ consensi & subscripsi. Siggo Pledensis (c) ecclesiæ episcopus consensi & subscripsi. Benedictus episcopus S. Fulinensis (d) ecclesiæ consensi & SS. Johannes episcopus S. Normiensis (e) ecclesiæ subscripsit. Johannes episcopus S. Galliensis (f) ecclesiæ subscripsit. Johannes episcopus S. Arinensis (g) ecclesiæ interfuit & subscripsit. Humbertus episcopus S. Laviensis (h) ecclesiæ consensi, & subscripsi. Gerhardus episcopus Faventinæ ecclesiæ consensi & subscripsi. Aufredus episcopus Verdecensis (i) ecclesiæ consensi, & subscripsi. Zenobius episcopus Fesolanæ ecclesiæ consensi & subscripsi. Gaidolfus episcopus Firminæ (k) ecclesiæ consensi & subscripsi. Ego Petrus episcopus Kamerinæ ecclesiæ ibi fui & subscripsi. Eberhardus episcopus Aretinæ ecclesiæ consensi & subscripsi. Stephanus episcopus Narniniensis ecclesiæ consensi & subscripsi. Alberinus episcopus Ausculanus subscripsi. Antonius Brixiensis (l) ecclesiæ episcopus subscripsi. Diotericus Metensis ecclesiæ episcopus subscripsi. Lanvvardus Mindensis episcopus, subscripsi. Huibertus episcopus subscripsi. Luzo episcopus Cremonensis subscripsi. Johannes episcopus Turdonensis (m) subscripsi. Adelbertus episcopus subscripsi. Orger episcopus subscripsi. Sichelinus Florentinus episcopus subscripsi. Albericus episcopus subscripsi. Artingo Ausinianæ ecclesiæ episcopus subscripsi. Insinno Laucanensis (n) ecclesiæ episco-

(a) Vide Duchang. Gloss. in *Ouercoupunga.*

(b) Vestis pelliceæ genus. Duchan. V. *Crusna.*

(c) *Bleranensi.*

(d) *Fulginensi.*

(e) *Narniensi*, sed inferius est *Stephanus Narniensis.*

(f) *Calliensi.*

(g) *Ariminensi.*

(h) *Lunensi.*

(i) *VVigfredus Virdunensis.*

(k) *Firmana.*

(l) Ita legendum, cum apud Labbeum sit *Brixunensis.*

(m) *Terdonensi.*

(n) *Lavicanensis.*

ANNO CHRISTI 968.

pus subfcripſi. Ertemarius Ancias epiſcopus A subfcripſi. Julianus epiſcopus Nucerinus subfcripſi. Stephanus Cerviæ eccleſiæ epiſcopus subfcripſi. Actro Senogalliæ eccleſiæ epiſcopus subfcripſi. Lupus Spoletrinus epiſcopus subfcripſi. Lyndo Clufianæ eccleſiæ epiſcopus subfcripſi. Data III. non. Januarii per manus Widonis, epiſcopi ſanctæ Silvæ candidæ eccleſiæ, & bibliothecarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ. Anno Deo propitio, pontificatus Domini Johannis ſummi pontificis, & univerſalis tertii decimi papæ, in ſacratiſſima ſede B. Petri apoſtoli tertio, imperantibus Dominis piiſſimis Auguſtis Ottone, & ejus æquivoco filio, a Deo coronatis magnis imperatoribus, Anno majoris imperii ſexto, & minoris primo in menſe Januario, Indictione ſupra dicta undecima.

ANNO CHRISTI 968.

(Loc. Sign.)

RAVENNATENSE CONCILIUM ALTERUM

Pro abſolvenda archiepiſcopatus Magdeburgenſis inſtitutione, Anno 968. octobri menſe, præſente Ottone I. & Joanne XIII. celebratum.

RAvennatenſia concilia duo pro ſtabilienda Magdeburgenſis archiepiſcopatus inſtitutione diſtinguenda eſſe Pagius in critica Baronii ad A. 967. num. 4. & 5. dudum animadverterat; conſtatque plane ex narratione rei ea de cauſa geſtæ in iiſdem conciliis, alterum ab altero ſeiquianno ſejungi. Ex his vero in meis ad Pagium adnotationibus deduxi alterum Ravennatenſe concilium Octobri menſe anni 968. convenifſe. Id vero ex calculi ſuppuratione deduxi: tum pariter ad poſtremum hoc concilium referenda ea omnia inſtrumenta cenſui, quæ Ravennæ Octobri menſe anni Illius, five a Joanne XIII. five ab Ottone I. imperatore ad cauſam illam pertinentia data ſunt. Ex his quædam ſuppeditat Lunig, quæ eum ad acta ejus concilii referri poſſint, ideo ex eo huc tranſferuntur.

JOANNIS XIII. BULLA

AD ADALBERTUM MAGDEBURGENSEM ARCHIEPISCOPUM.

Primatum illi inter univerſos Germaniæ præſules, & æqualem cum primavit Galliæ honorem conſtituit.

Johannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilecto nobis in Chriſto confrati, Adalberto S. Magdeburgæ eccleſiæ archiepiſcopo in Domino æternam ſalutem.

Ex Lunig. Spicil. pag. 15.

SI ea loca, quæ ad ſalutem maximè populi & geneſis ad Deum converſionis fundata ſunt proprio noſtræ auctoritatis munimus & decoramus; hoc ad provectum & divinæ religionis cultum pertinere nullo modo dubitamus. Igitur quia ſedem Magdeb. cui Deo authore præſides, noſtra tuorum-que comprovincialium authoritate archiepiſcopalem eſſe decrevimus, quem inter cæteras eccleſias ordinem, vigorem, primatum, & æquitatem habere in poſterum debeat, apoſtolicæ ſedis privilegio munivi ſanximus. Dei igitur omnipotentis auctoritate, & B. Petri, apoſtolorum principis, & noſtra, te tuoſque ſucceſſores in perpetuum, & eccleſiam tuam omnium eccleſiarum archiepiſcoporum, & epiſcoporum, qui in Germania ſunt, ordinari in ſedendo, in judicando, in confirmando, in ſubſcribendo, in ſententiis dandis, omnique eccleſiaſtico ordine primarum habere volumus. Eorum vero, qui ſunt in Gallia, item Mogonciens. Treviren. & Colonienſi eccleſiæ in omnibus parem honorem & ſimilem vigorem præſenti privilegio confirmamus. Cæterum, mœre. Romanæ eccleſiæ, eccleſiam tuam duodecim presbyteros, & ſeptem diaconos, & viginti quatuor ſubdiaconos Cardinales, qui ſandaſſis & liſiis utantur habere volumus. Super hoc vero iiſdem presbyteris, & abbatibus eccleſiæ ſancti Johannis Baptiſtæ C in ſuburbio ejuſdem civitatis conſtructæ tunicis uti concedimus. Quibus exceptis & epiſcopis ſuper altare in honorem B. Mauritii dedicatum miſſam celebrare aliquis nullo modo præſumat, quod non ad ſuperbiam, ſed ad loci ſanctitatem ſpeciali reverentia præſenti privilegio munimus, & decoramus. Quapropter frater fraterrime, Dominicorum ſalubriter remittiſcens mandatorum ita in commiſſe plebis regimine, lucrandiſque animabus invigila, ut redemptori noſtro ſuo tuum bonæ operationis, in quo lætari poſſis, exhibeas. Scripturn per manum Stephani Scriniarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ in menſe octobri indict. XII.

ALTERA EJUSDEM AD EUMDEM BULLA.

Confœderationem epiſcoporum omnium inter Albeam & Salam, juſque pallii illis & ſucceſſoribus tribuit.

Johannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, charitiſſimo confratri noſtro Adalberto ſanctæ Magdeburgenſis eccleſiæ Archiepraſuli in Domino æternam ſalutem.

ITA te, frater charitſime, & coepiſcope Ex eodem noſter vita moreſque tui hactenus idopag. 16. neum reddiderunt, ut meritò tibi cedere, plura etiam committere, ſicut bono diſpenſatori, non hæſitemus. Igitur quia ad paſtoralis culmen plebis tuæ, & comprovincialium tuorum, & noſtra poſt Deum te authoritatem promovit, & quia tanta Sclavorum plebs ultra fluvios Albiam & Salam, A ejuſdem tuæ ſcilicet eccleſiæ archiepiſcopos, ſicut pro tempore fuerint, conſecrent, qui pallium ſecundum morem Romanæ eccleſiæ a noſtra ſede recipiant. Unde, frater charitſime, dilectationem [a] tuam admonco & obteſtor, ut animo ſis ſollicitus, ne aliquid ſibi commodi dato aut gratia, quæcumbisve ſuppliciis perſonarum in ſacris ordinibus vendices, ſed ad hoc officium ille perducatur, quem morum gravitas commender, & vitæ præterite actio. Oramus autem omnipotentem Deum, ut ſua te munitione circumagat, & ſacerdotii ſuſceptum officium operibus implere concedat. Actum per manus Stephani Scriniarii, & bibliothecarii ſanctæ Romanæ eccleſiæ in menſe octobri, Indictione ſaturum duodecima.

(a) f. dilectionem.

ANNO CHRISTI 968.

ANNO CHRISTI 968.

HATTONIS II. MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI ET PATRUM QUORUMDAM SYNODI RAVENNATENSIS

DECRETUM,

Quo loca quædam ditionis ſuæ a ſe avulſa Magdeburgenſi archiepiſcopo ſubjicit.

Ex Eodem Ibid.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Hatto, divina auxiliante clementia ſanctæ Mogonciacenſis eccleſiæ archiepiſcopus. Quia ſollicitudo paſtorum in augmento gregis probatur; nec tantum eccleſiis noſtris præeſſe, quantum prodeſſe jubemur. Idcirco nos onus nobis impoſitum in plura dividendum cenſuimus, ut dum in plures participatur, ab unoquoque noſtrum juguin Chriſti, quod ſuave, & onus ejus, quod leve eſt, æquius, & portabilius portetur. Ad dilatandos quippe fidei chriſtianæ terminos, & Sclavorum indomitas gentes ultra Albiam & Salam jugo Chriſti ſubdendos, in Magdeburg fedem archiepiſcopalem fieri, & in Merſeburg epiſcopum, Magdeburgenſi eccleſiæ ſubjiciendum & ab ejus archiepiſcopo ordinandum, archiepiſcopali noſtra auctoritate cenſemus, & inſtituimus. Epiſcopos verò ultra Albiam, Brandenburgenſem ſcilicet & Havelbergenſem, noſtræ hadenſes eccleſiæ ſubjectos, a debita nobis obedientia abſolvimus, & præcipitæ Magdeburgenſi eccleſiæ, ejuſque archiepiſcopo obedientiam æque permittimus, & conſentimus. Ne quam verò ſancta Magdeburgenſis eccleſiæ futuris, quod abſit, temporibus a noſtris ſucceſſoribus inde molcſtiam patiatur, cartam confœderam conſcribi juſſimus, & in præſentia ſereniſſimi Domini augulli imperatoris, vel venerabilium epiſcoporum, quorum nomina inferius inſerentur, legi vel recitari, & ſubſcriptionibus corroborari & confirmari rogamus. Ego Hatto E S. Moguntinæ eccleſiæ archiepiſcopus manu propria confirmavi & ſubſcripſi. Ego Everardus ſanctæ Leodicenſis eccleſiæ epiſcopus conſenſi, & ſubſcripſi. Ego Reginoldus ſanctæ Rubilocenſis epiſcopus conſenſi, ac ſubſcripſi. Oldericus Pergami epiſcopus interfui & ſubſcripſi. Hubertus epiſcopus ſubſcripſi. Milo epiſcopus ſubſcripſi.

Ex eodem pag. 17.

OTTONIS MAGNI DIPLOMA IN EO CONCILIO EDITUM,

Quo prædium quoddam archiepiſcopo Magdeburgenſi concedit.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto, divina favente clementia imperator Auguſtus. Noverit omnium noſtrorum præſentium, quam & futurorum induſtria, qualiter nos interventu dilectæ conjugis noſtræ Adelheidis, filiique & coimperatoris noſtri Ottonis, tale noſtræ proprietatis prædium, quale nos in Bodenhiſen uſque ad hanc diem habuimus, cum omnibus appenditiis ſuis, tam in mancipiis, quam in ædificiis, terris cultis & incultis, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumque decurſibus, molendinis, in mobilibus, & immobilibus, exitibus & reditibus, quæſitis, & inquirendis, ſancto Mauritio in Magdeburg liberaliter offerimus, & archiepiſcopis illius eccleſiæ perpetualiter concedimus, ut teneant, & poſſideant, & ſuis uſibus, ſicuti res ecclefiaſticas juſtas fibitum adjungant. Et ut hoc noſtræ munificentiæ munus eidem eccleſiæ fidelibus noſtriſque veriis credatur, hanc cartam ſcribi, & manuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus, quam & propria manu fubterfirmavimus. Data VII. non. octob. anno Dominicæ Incarnat. DCCCCLXVIII. Indictione X. (lege XI.) anno verò regni Domini Ottonis XXXIV. imperii autem VII. Actum Ravennæ in Domino feliciter. Amen. Signum domini Ottonis magni in

ANNO CHRISTI 969.

victissimi imperatoris augusti. Ludigerus cancellarius ad vicem Haddonis archicapellani recognovi.

DISPUTATIO INTER CATHOLICOS ET JACOBITAS CONSTANTINOPOLI HABITA.

Agentibus pro Jacobitis Joanne eorum patriarcha, & pro catholicis patriarcha CPtano, forte Polieucto.

Anno Alexandri 1280. Christi 969. mense Ab, vel Augusto coram Imperatore habita.

Siluerunt huc usque conciliorum editiones celebrem disputationem, jussu Græci imperatoris Nicephori anno Alexandri 1280. die 23. mensis Ab, idest Augusti feria secunda, inter Jacobitarum, & catholicorum Græcorum patriarchas de fide institutam. Renaudotus to. 2. Litur. Orient. pag. 489. ejus summam e MS. codice Seguierano; integra verò acta mox e Syriaco codice vulgavit Assemanus Bibl. Orient. to. 11. pag. 133. quæ tamen acta non e publicis quidem tabulis, quæ tunc forte scriptæ sint, sed è Synodica Joannis patriarchæ Jacobitæ ad Mennam patriarcham Coptorum repræsentantur. Quæ siquid referant catholicis aliquanto invidiosum, id studio partium hæretico scriptori debetur. Hæc scire juvat lectorem, antequam Synodicam ipsam legat.

SYNODICA JOANNIS PATRIARCHÆ JACOBITARUM.

Ad Mennam Alexandrinum Coptorum patriarcham.

Ex Assemano Bibl. Orient. tom. 2. pag. 133.

Quum imperator ex urbe Emesa Constantinopolim rediisset, quo nos (*Joannem Jacobitarum patriarcham*) adduxerat; patriarchæ (*Polyeucto*) mandavit, ut nos arcesseret. Arcessivit ille feria quinta ante Dominicam in Hosanna, præsentibus ejus clericis. Antequam verò patriarcham adiissemus, occurrit nobis ingens hominum multitudo, qui inconditis clamoribus terrorem nobis incutere volebant, ad patriarchæ colloquium euntibus. At Deus per tuas acceptas preces patientiam nobis dedit, & fortitudinem.

Post multum vero temporis ad patriarchæ tandem ædes pervenimus, cui milites & turba magna assistebant. Salutavimus eum, & ipse salutem quoque nobis dicens, sedere nos jussit. Mox percontatus est, inquiens, *cujusnam loci patriarcha es? Antiochenæ sedis*, respondimus. Tum ille: *duo igitur patriarchæ estis, qui unam sedem tenetis; an schisma inter vos est, & tu unam sedem tenes, & alter alteram?* cui ego: *schisma*, inquam, *inter nos est*. Quod cum ille audisset, excepit: *ecquis patriarcharum te admisit quum in patriarcham ordinatus fuisti?* Respondimus: *dominus Mennas*. Ait ille: *at is hæreticus est: scripsit enim nobis epistolam erroribus plenam, ejusque in Christum fides haud orthodoxa est: Alium autem habemus orthodoxum Alexandriæ patriarcham, Eliam nomine*. Cui nos confestim responsum dedimus, prout Deus nobis suppeditavit, dicentes: *non alium novimus Alexandriæ patriarcham, præter patrem Mennam, qui est noster in Christo pater & comminister*. Tum ille: *Tua vero quænam est in Christum fides? Affirmas ipsum de cœlo descendisse, & inhabitasse in sancta Maria Virgine, & ex ea corpus connaturale nobis induisse, nec ne?* Respondi: *confiteor, Deum Verbum, qui est ante sæcula filium patris, de cælo descendisse, & inhabitasse in sancta Dei genitrice Virgine Maria, & ex ea personaliter corpus connaturale nobis, anima rationali, & intelligente præditum assumpsisse, atque ita ex ea natum fuisse Deum hominem factum absque mutatione & conversione*. His auditis: *duæ*, inquit, *sunt igitur in Christo naturæ?* Cui nos: *Christum ex duabus naturis compositum novimus: unam autem dumtaxat naturam ipsum fatemur post unionem, & unam personam Verbi Incarnati*. Et post longam disceptationem discessimus eo die.

Quum vero dies Dominica paschatis esset, etsi Liturgiæ & oblationis atque festivitatis expertes, juxta illud prophetæ: *solemnitates vestræ, in tristitiam convertentur*; arcessivit nos tamen imperator ad magnam eorum ecclesiam, ostenditque nobis ornamenta ecclesiæ, ejusque multiplicem apparatum, & stolas, & vela, & lampades, & innumerum populum, qui eo confluxerat, & magnitudinem imperii sui, existimans caducis iis rebus puerorum instar, capi nos posse. Sumpta autem eucharistia egressus imperator arcessitos nos duris sermonibus hunc in modum alloquutus est. *En Christum dividimus, ut ait Paulus, & alius quidem dicit, ego sum Cephæ, alius alterius se esse dicit, & id negat quod prior affirmat*. Cui suggerente Deo per vestras acceptas preces congruum & opportunum dedimus responsum. Et post longam confabulationem dimisit nos cum populo, a quo in paratas nobis ædes usque deducti sumus.

Dominica nova iterum adesse nos jussit imperator, & blande nos est alloquutus. *Moslemani*, ait, *& Judæi reprehendunt nos, auditores, & dicunt, varias inter nos hæreses esse, quosdam scilicet Melchitas, alios Jacobitas, alios Nestorianos & alios ex aliis sectis. Quæ autem, rogo, causa est schismatis inter nos & vos? Congregamini, & scrutemur scripturas, uno, duobus, aut tribus mensibus, & inquiramus ubinam sit veritas, & sequamur eam omnes*. Hæc ait, volens nos dulcibus sermonibus capere: existimabat enim se veritatem tenere. Cui protinus respondimus, nos in ea re ab imperatore haudquaquam dissentire, simulque pro ejus incolumitate precati sumus. Rogat ille: *quem futuræ disputationi præesse ipse velim: utrum ipsum, an patriarcham aut metropolitas, vel monachos?* Respondimus, eum nos optare, quem clementissimus imperator statuisset: *quandoquidem*, ajo, *sub vestra sumus potestate; modo absit vis, & injuria*. His ab eo dimissi, ad nostras ædes regredimur.

Post biduum a patriarcha vocati accedimus. Invenimus eidem assidentes episcopos & magistratus imperii. Disputatum est. At illi nullum ex scripturis testimonium protulerunt; sed sola sui cerebri commenta producentes, eadem pertinaciter tueri conabantur, affirmantes Christo duas naturas inesse. Nos contra Christum ex duabus quidem naturis compositum; id tamen intelligendum esse ad mentem omnium sanctæ ecclesiæ Doctorum, velut in homine animam & corpus. Quumque illi reposuissent, homini quoque duas inesse naturas; contradiximus, affirmantes nos unicam agnoscere naturam compositam, nec Christum dici nisi unum, & unam voluntatem, atque operationem unam. At illi a sententia minime recessere, nec scripturarum verba attenderunt. Et quoniam identidem opponebamus, a nobis nihil ex nostro sensu affirmari, sed ea dumtaxat, quæ sancti patres, & sanctæ ecclesiæ doctores Christi Dei nostri unitatem optime intelligentes docuerant: qui non agnoscebant post unionem, nisi naturam unam Dei Verbi incarnati, atque omnino dualitem peracta unione remansisse negabant; patriarcha subintulit. *Cedo doctores, quos vestræ opinioni, sectæque patrocinari affirmatis. Omnes*, ajo, *patres dabo, qui ecclesiam ædificarunt, fidemque confirmavere sua quisque ætate. Hujus*, subdit ille, *quam memorabas unionis testimonium mihi ex Cyrillo redde*. Quod nos actutum facturos spopondimus. Existimabat nimirum id nos numquam effecturos. Descriptam ergo Græcè obtulimus Syllogem testimoniorum, quam ad hujus voluminis calcem subjiciemus. Quum porro ea minime legeretur: *Jubes*, ajo, *ut perlegantur patriarchæ testimonia doctorum orthodoxorum, qui communi partium consensu suscipiuntur; ipsique sunt patres nostri. Et ostendite nobis ex patrum decretis, utrum Christo duas naturas ante unionem, an post illam tribuerint, nosque patrum dictis consentientes habebitis. En testimonia: sunt autem pauca quædam: ignorantes enim vestrum sermonem, cætera multa prætereunda duximus, ut inde fidei nostræ veritatem certitudinemque cognoscatis, neque nos imperitos atque erroribus implicitos existimetis*. Ad hæc conticuere illi, hoc tantummodo subdentes, Gregorium theologum in priori epistola ad Caledonium Apollinari objicere, eumdemque graviter reprehendere, quod Christum negaret assumpisse corpus perfectum, anima rationali intelligente præditum: duasque naturas sicut animam, & corpus Christo asserere. Tum verò: *percurrite*, ajo, *epistolam ab initio usque ad calcem, & perspicietis, quomodo sanctus doctor unionem definiat in eadem epistola, quam protulistis, & quomodo affirmet*: non alius est & alius; absit: sed uterque in unione, & commistione unus: Non quod sanctus Gregorius inducat in Christo commistionem, & confusionem; sed quia veritatem unionis certam, atque indubitabilem reddere voluit, Christumque unum esse, & agnosci in corpore; nec duabus constare naturis, sicut dicitis. At illi sententiam suam pertinacissimè tuentes: *en ergo*, ajebant, *commistionem, & confusionem facitis, & divinitatem passam fuisse affirmatis, si unicam naturam asseritis*. Unus porro Deus novit, quæ gesta fuere, & quæ in hac nostra cum illis disputatione disseruimus: quoniam duodecies hactenus nos ad collationem provocarunt.

Hæc verò sunt testimonia (*a*) quæ græcè scripta eis obtulimus consona doctrinæ sancti Cyrilli: quorum primum est ejusdem Cyrilli ex sermone Athanasii de Incarnatione Dei Verbi &c. Vos itaque legite & expendite omnes ejusmodi textus, quos Spiritus Sanctus loquutus est per ora sanctorum patrum, & quidquid demonstravit S. Pater Cyrillus in omnibus suis libris, quorum lux est lux solis: quæve idem circa incarnationem Dei Verbi ostendit: quoniam ubi anathematizat, & affirmat mentem speculationi intentam videre duas naturas ad unionem, & compositionem venire in Christo, nosque confiteri unam naturam, unamque personam perfectam ex duabus per unionem sine defectu aut commistione, aut corruptione unum incarnatum. Testatur etiam pater Cyrillus antiquos patres hoc idem sensisse, & eadem similitudine usos fuisse: & secundùm reliquos omnes electos patres credimus, & affirmamus unum esse Christum

(*a*) *Testimonia*. Auctores quos citat Joannes, hi sunt. *Cyrillus* Orat. in Diodorum, & Andream Samosatenum, ubi Anastasii sermonem de Incarn. Dei verbi citat. *Gregorius Taumaturgus* de fide. *Julius papa Romæ* Orat. adversus eos, qui incarnationem Dei Verbi impugnant. *Idem* orat. de unione deitatis & corporis Christi. *Idem* in epistola ad Dionysium episcopum Cypri. *Gregorius Theologus* orat. de nativitate Domini. *Idem* orat. de Deo verbo. *Cyrillus* epist. ad Acacium Meletinnensem episcopum. *Idem* epist. ad Successum. *Idem* to. 2. adversus Nestorium. *Idem* epistola heorstatica ad Theodosium imperatorem. *Idem* epistola ad Eulogium presbyterum Constantinopolitanum. ASSEMAN.

ANNO CHRISTI 969.

stum ex duabus naturis & personis (a) divinitate & humanitate perfecta, factamque fuisse unam naturam, & personam unam Verbo incarnato homini facto. Omninò autem negamus post unionem duas naturas duasque personas, vel duas voluntates, aut contrarias operationes. Quicumque enim hoc dicit, anathematizatur & rejicitur a sanctis patribus, & præstantibus doctoribus, quemadmodum præfati sumus. Et hæc est Nestorii assertio, & doctrina, & omnium ejus gregalium.

Porrò quoties ajebam, hanc esse Nestorii hæresim, vehementer excandescebant, sibique id permolestum esse præseferebant, Nestorium cum suo errore execrantes, quamvis & ipsi ejus doctrinam consectentur, & doceant. Et nos quidem hæc & alia, quæ consultò præterimus, illis sæpius suggessimus. At illi in sua pertinacia, atque inveterato errore perstitere, his modis nobiscum agentes, suique imperii auctoritate nobis instantes, & vim intentantes, juxta vetus adagium: qui dominatur; sapit. Ut verò intelleximus, scripturarum oraculis eos minimè acquiescere, nec veritati manus unquam daturos: *nec nostra*, subjecimus, *voluntate ad vos venimus, nec vobiscum disputare ambivimus unquam; sed imperatoris mandato nos huc accedere adegistis, rogatique, fidei nostræ fundamenta aperuimus, quodque nobis tradidere, præstantissimi patres, & orthodoxi doctores, qui Dei ecclesiam rexerunt, eamque propugnarunt, atque apostolicam fidem confirmarunt. Vos autem nec illis, neque nobis acquiescitis. Implete igitur opera patrum vestrorum, eorumque vestigiis insistite; Nos itidem nostros sequemur*.

Enimverò postquam patuit nos nullâ vi, nullo metu a proposito discessuros, nec minis nec pollicitationibus infirmitatem virtutis nostræ ad eorum vota pertractum iri, (quoniam extrema pati nobis deliberatum fuerat, & mortem cætera inevitabilem oppetere) ipsi contuentes mortis metu nostram constantiam minimè fractam, continuere sese parumper, nosque in carcerem conjecerunt. Sic hactenus nobiscum agitur. Meliora a Dei clementia præstolamur, vestris nimirum exorata precibus. Spes autem nostra in Deo est & patientia firma, quam nulla vis, nullus metus, aut casus ullus franget: & confidimus in eo, cujus spes non confundit, fore ut nos minime deserat, sed contra nobis gaudium & finem bonum sit allaturus, suumque judicium in nobis impleturus.

Quod autem rerum nostrarum seriem hoc libello retexere suasit, fuit, quoniam comperimus vobis nunciatum fuisse nostrum in urbem Constantinopolitanam adventum: sed fortasse res, ut gestæ sunt, minimè tenetis; fama quippe a veritate plerumque aberrat. Compertumque præterea nobis est, vos pro vestra in nos benevolentia ex nostro infortunio non mediocri mærore affectos; quandoquidem alter alterius membra sumus, & quum unum membrum dolet, reliqua eidem condolere consequens est, quia uno spiritu animati sumus. Tum etiam ne vobis, quod absit, ulla incidat adversus nos suspicio ex iis, quæ Satanas maledictus serere solet, aut a flagitiosis hominibus vobis insusurrari contingat: qui enim maledicto diabolo adhæret, ipse decipitur, & seductus puras mentes perturbat; etsi de vestra bona mente optimè sentiamus, nec eam delatorum obtrectationibus patere credamus. Demum quia Deus, cujus nomini laus & gloria: videt quam oppidò cupiamus fieri certiores, vos bene valere, vestraque omnia quam optimè sese habere: vestras, inquam, benedictas ecclesias, & omnes pastores vestræ jurisdictioni subjectos, quos ut Deus vestris precibus tueatur, oramus: nec non monachos, qui in deserto agunt, & sanctos patres: ut tribuat nobis Deus benedictionem vestrarum eorumque orationum. Quod autem supplices etiam atque etiam a sanctitate vestra flagitamus, rogate omnes sanctos, qui in vestris provinciis commorantur, tum propinquos, tum a vobis remotos, ut pro nostra infirmitate, & pro universa ecclesia orthodoxa ipsorum matre ac nutrice orent: quia nobis incertum non est, a Deo non confundi eos, qui simpliciter in corde puro invocant illum, sed illum petitionem eorum ipsis tribuere. Precamur etiam sanctitatem & præstantissimam fraternitatem vestram, ut nos solari dignemini in hac tribulatione, in qua sumus, & in hoc exilio literis vestris, in quibus conquiescamus. Enimvero epistolam vestram contueri perinde erit, ac si gloriosam personam vestram videamus. Salutem divinam spiritalem dici-

(a) *Ex duabus naturis & personis*. Locutio a nullo veterum Monophysitarum, quod sciam, usurpata, primum occurit in Synodica Theodosii, ut notavi supra to. II. pag. 125. Eadem legitur in epistola Athanasii Antiocheni ad Philotheum sexagesimum tertium Coptorum patriarcham, bis verbis: *Confitemur (quod Emmanuel est Christus unus, Dominus unus, unus filius, unum prosopon, una natura, una persona incarnata ex duabus personis, hoc est naturis, ex divinitate scilicet, & humanitate*. Ubi Athanasius personam cum natura confundit: mox subjungit hoc ineptissimum ratiocinium: *Quod si dicimus Christum Dominum post adunationem duas esse naturas, aut in duabus naturis, ut opinantur qui se sapientes putant, quum insipientes sint, quomodo dicendum non erit, Christum quoque duas esse personas, & in duabus personis: Et sic pro Trinitate quaternitas obtrudetur, quum fieri nequeat, ut natura sit, nisi in persona*. Personam ergo a natura haud distinguunt recentiores Monophysitæ, qui tamen quum in Trinitate naturam unam, tresque personas in iis ipsis Synodicis, quas citavi, disertè fateantur; necessario sequitur, eos vel omnino cæcos esse (id enim in Incarnatione non vident, quod in Trinitatis mysterio perspicacissime intuentur): vel sibimet repugnare, qui nunc personam a natura distinguunt, nunc utramque pro una eademque re sumunt. *ASSEMAN*.

ANNO CHRISTI 970.

cimus dilectioni nobilis animæ tuæ & omnibus electissimis episcopis nominatim, atque universis discipulis vestris, & iis qui pro vobis accepti sunt; & præcipuè illustri ac sapienti domino Macario scriptori. Ego vero & Sergius Metropolita Symnadæ, & Joannes episcopus Ramatuæ, & Constantinus episcopus Garmæ, qui mecum sunt in exilio: & omnes nostri discipuli, David, & Zacharias: & fideles familiares nostri in regia urbe vobis salutem dicunt: vosque Deo commendamus, & oramus, ut nos similiter Deo vos commendetis, nobisque parcatis, atque in vestra acceptabili oratione nostri memoriam habeatis.

Hæc scripsimus feria secunda die vigesima tertia Ab. (augusti) anno Alexandri Macedonis millesimo ducentesimo octogesimo.

NOTA ASSEMANNI.

IS fuit annus Christi 969. quo dies 13. Augusti in feriam secundam incidit, non annus 958, ut perperam scribit Renaudotius tom. 2. Liturg. Orient. pag. 489.

CANONES AELFRICI AD VVULFSINUM EPISCOPUM.

Habentur canones isti ad finem libri catholicorum sermonum Anglice in ecclesia recitandorum, in celebri bibliotheca Corporis Christi Cantabrigiæ L. XII.

Incipit epistola de canonibus.

Ex VVilkins Conc. Britan. to. I. pag. 250.

ÆLfricus humilis frater venerabili episcopo Wulfsino salutem in Domino. Obtemperavimus jussioni tuæ libenti animo, sed non ausi fuimus aliquid scribere de episcopali gradu, quia vestrum est scire, quomodo vos oporteat optimis moribus exemplum omnibus fieri, & continuis admonitionibus subditos exhortari ad salutem, quæ in Christo Jesu. Dico tamen, quod sæpiùs deberetis vestros clericos alloqui, & illorum negligentiam arguere, quia pene statuta canonum, & sanctæ ecclesiæ religio, vel doctrina eorum perversitate deleta sunt; ideoque libera animam tuam, & dic eis quæ tenenda sunt sacerdotibus, & ministris Christi, ne tu perdas pariter, si mutus habearis canis. Nos verè incipimus hanc epistolam, quæ Anglicè sequitur, quasi ex tuo ore dictata sit, & locutus esses ad clericos tibi subditos, hoc modo incipiens.

De Sacerdotum Synodo.

I. DIco vobis, sacerdotes, quod vestram negligentiam in ministerio vestro sufferre nolim; sed dicam vobis in veritate quid de Sacerdotibus constitutum est. Christus ipse stabilivit christianismum, & castitatem; omnes etiam qui ambulaverint in via ejus cum ipso, deserant mundana omnia, & uxoris consortium; quoniam ipse dicebat in aliquo evangelio: *qui uxorem suam non odit, non est dignus meus esse discipulus*.

II. Post ascensionem Christi in regnum cœlorum, & post mortem venerabilium ejus apostolorum, tanta persecutio per totum orbem excitabatur, ut non possent ad Synodum congregari Dei ministri, præ ethnicis persecutoribus, qui illorum meditabantur mortem, usque dum Constantinus Cæsar ad christianismum converteretur, qui omnem orbem terrarum in potestate tua habebat.

III. Tunc congregabat Synodum in civitate Nicæa trecentorum & octodecim episcoporum ex omnibus nationibus ad confirmationem fidei. Ibi erant multi tam clari episcopi, ut miracula operarentur; & ita excommunicabant ibi sacerdotem quemdam Arium, quoniam credere nolebat, quod Dei viventis Filius æqualiter potens esset, ac gloriosus ipsius pater: Tunc condemnabant omnes hunc hominem Diaboli; sed noluit resipiscere, donec intestina sua omnia simul videret effusa, cum ad latrinam abiret.

IV. In hac synodo constituebantur sacra ecclesiæ ministeria, & symbolum missæ, & multa alia de Dei cultu, & de Dei servitio.

V. Statuerunt omnes unanimi consensu, quod neque episcopus, neque presbyter, neque diaconus, nec ullus verus canonicus habeat in domo sua uxorem aliquam, nisi matrem suam vel sororem, amitam, vel materteram; & si quis aliter fecerit, perdat ordinem suum.

VI. Cogitate igitur hæc digna auditu, quoniam conditionem vestram ad hanc consuetudinem reduxistis, quasi nullum periculum esset, quod presbyter vivat more conjugati. Jam dicitis, quod absque mulierum servitiis vivere non possitis; & quomodo sancti viri ibi habitare poterant absque muliere; illi etiam nunc præmium habent castitatis animæ suæ semper absque fine in æterna vita. Nunc sacerdotes sæpè dicunt, quod Petrus uxorem habuit; recte dicunt, quia ita eum oportebat sub veteri testamento, antequam ad Christum converteretur; sed reliquit uxorem suam, & omnia mundana, cum ad Christum veniret, qui castitatem instituit.

VII. In veteri testamento episcopus sibi sumere debuit castam virginem, & cum ea prolem suscitare ad constituta tempora; quoniam una familia semper esse debuit illius ordinis, & ex nulla alia cognatione pontifex esse debuit. Attamen non debuit plusquam unam (fœminam) in uxorem ducere

ANNO CHRISTI 970.

cere, nec viduam, aut repudiatam in matrimonium sumere debuit, sed, uti supra diximus, virginem aliquam. Bene in illis diebus uxores habere poterant, quoniam nec missam celebrabant, nec S. Eucharistiam hominibus dabant, sed sacrificabant animalia veteri more usque dum Christus S. Sinaxim consecraret ante passionem suam, & missam institueret, quæ jam per eos subsistit.

VIII. Ibi etiam constitutum erat in eadem synodo, ut qui viduam sumpserit, vel repudiatam uxorem, aut qui secunda vice uxorem duxerit, is nunquam postea ad ordinem aliquem suscipiatur, nec sanctificetur in presbyterum. Sed si quis antea habuerit sibi castam uxorem, eligatur ad sanctum ordinem, prouti Apostolus Paulus in epistola sua scripsit.

IX. Nullus sacerdos intersit nuptiis aliquibus, ubi vir secunda vice uxorem ducit, vel mulier secundo marito nubit, non benedictionem mutuam det hujusmodi homini; ostendat ipsis, quod melius esset eis in castitate vivere. Laicus tamen cum apostoli venia secundas nuptias contrahere potest, cum uxor ei mortua sit; ast canones prohibent benedictionem illis dare, & imponunt pœnitentiam hujusmodi homini.

X. Septem ordines constituti sunt in ecclesia; primus est ostiarius, secundus est lector, tertius exorcista, quartus acolythus, quintus subdiaconus, sextus diaconus, septimus presbyter.

XI. Ostiarius est custos portæ ecclesiæ, qui campanis tempora indicare debet, & ecclesiam aperire fidelibus, & infidelibus occludere.

XII. Lector est qui in Dei ecclesiis legit, & ad id ordinatus est, ut verbum Dei prædicet.

XIII. Exorcista est anglicè, qui juramento adjurat malignos spiritus, qui homines cruciant, per nomen Salvatoris, ut homines relinquant.

XIV. Acolythus dicitur, qui candelam, vel cereum fert ad Dei servitia, cum evangelium legitur, vel cum S. synaxis consecratur coram altari; non ita tamen ad arcendas caliginosas tenebras, sed ad indicandum eo lumine beatitudinem in honorem Christi, qui est lumen nostrum.

XV. Subdiaconus est qui vasa porrigit diacono, & cum humilitate sub diacono servit ad sanctum altare cum vasis S. Eucharistiæ.

XVI. Diaconus est minister, qui presbytero servit, & oblationes super altare ponit, & evangelium etiam legit in servitiis Dei, infantes baptizare debet, & sacram eucharistiam populo tradere; in albis vestibus salvatori ministrare, & spiritualem vitam in castitate colere, & omnia agere, prouti ordinem suum decet. Sacerdos qui absque diacono versatur, nomen tantum habet, & non habet ministerium.

XVII. Presbyter est sacerdos missalis, vel senior, non quod quilibet senior sit, sed quod senex sit in sapientia; ille consecrat sacram Dei synaxin, prouti Salvator jussit, populum fidem docere debet prædicando, & castis moribus christianis exponere (eam) & vita ipsius non sit qualis est laicorum. Nihil magis interest inter presbyterum & episcopum, nisi quod episcopus constitutus sit ad ordinandos presbyteros, & ad confirmandos infantes, & ad consecrandas ecclesiam, & ad observanda Dei jura; quoniam nimium esset si quilibet presbyter idem hoc faceret; habent enim unum ordinem, licet alter sit dignior.

XVIII. Nullus ordo constitutus est in ritibus ecclesiarum, præter hos septem, ut modo diximus. Monachorum, & abbatum ordines sunt alius generis, & non annumerantur horum numero, nec etiam monialium ordo his accensetur. Ordines hi sancti sunt, & ad cœlum perducunt animas illorum presbyterorum, qui eos sanctè colunt.

XIX. Jam decet presbyteros, & omnes Dei ministros, ut ecclesias suas sancto obsequio venerentur, & in iis septem horarios cantus psallant, qui constituti sunt, prouti synodus eos præscripsit. Cantus antelucanus, & cantus matutinus, cantus tertianus, & cantus meridianus, cantus nonalis, & cantus vespertinus, & cantus nocturnus, septimus.

XX. Debent etiam diligenter orare pro rege, & pro episcopo suo, & pro eo, qui ipsis benefacit, & pro omni populo christiano.

XXI. Habeant etiam arma ad spirituale opus, antequam sint ordinati, hæc sunt sancti illi libri, psalterium, & liber epistolarum, liber evangeliorum, & missale, liber canticorum, & manuale, numerale, & passionale, pœnitentiale, & lectionarium. His libris sacerdos opus habet, & iis carere non potest, si ordinem suum rectè observare velit, & populum, qui ad ipsum pertinet jus docere; & cautè circa eos observet, ut bene sint scripti.

XXII. Habere etiam debet vestimenta missalia, ut devote Deo ipsi servire possit, prouti decet; ut vestimentum ipsius non sit sordidum, nec aliquantulum dilaceratum; & pallia altaris ejus bene sint contexta. Calix ejus etiam ex materia pura, putredini non obnoxia sit factus, ita etiam patina, & corporale nitidum, prouti, ad servitia Christi pertinet. Tale quid non sine reverentia proferri potest; ille autem in æternum honoratur a Deo, qui ei bene in prudentia, & castitate servit.

XXIII. Sacerdos diebus solis & diebus festis populo sensum evangelii anglice dicere debet, & per orationem Dominicam, ac symbolum apostolorum quam sæpissime potest homines illos incitet, ut credant, & christianissimum colant. Caveat sibi doctor ab eo quod propheta dicit: *canes muti non possunt latrare.* Latrare debemus & prædicare laicis, ne forte ex defectu doctrinæ eos perdamus. Christus in evangelio suo dicebat de insipientibus doctoribus: (a) *Cæcus si cæco ducatum præstat, ambo in foveam cadunt.* Cæcus est doctor, qui literas nescit, & decipit laicos ignorantia sua: cavete vobis ab eo, prouti officium vestrum requirit.

(a) Matth. XV. 14.

XXIV. Sancti patres etiam constituerunt, ut homines tradant decimas suas ecclesiæ Dei,

ANNO CHRISTI 970.

Dei, & sacerdos veniat ac distribuat eas in tres partes; unam ad reparationem ecclesiæ, & secundam egenis, tertiam autem Dei ministris, qui ecclesiæ illius curam gerunt.

XXV. Illi etiam statuerunt, ut missa non celebretur in domo aliqua non consecrata, nisi propter magnam necessitatem, vel si homo sit infirmus.

XXVI. Et si non baptizatus infans subito apportaretur ad sacerdotem, baptizet eum statim in festinatione, ne moriatur paganus.

XXVII. Et ut nullus presbyter sacrum ministerium peragat pro pecuniis vel aliqua alia re, nec postulet quid pro baptismo, vel pro aliquo alio servitio; nec similis sit eis, quos Christus ipse expulit flagro ex templo, quoniam in eo mercaturam nequiter exercebant. Dei minister ergo non faciat Dei ministerium pro pecuniis, sed faciat, ut per id æternam gloriam mereatur.

XXVIII. Nullus presbyter proficiscatur ob aliquod lucrum ab ecclesia (una) ad aliam, sed semper adhæreat ei, ad quam prius ordinatus erat, quandiu in vivis manserit.

XXIX. Nullus presbyter per stultitiam immoderatè bibat, nec aliquos provocet ad nimium potum, quoniam paratus esse debet, si infans baptizandus, vel alicui S. Eucharistia danda est, ut intellectum suum habeat; & licet hoc non accidat, non sit tamen ebrius, quoniam Dominus noster ministris suis ebrietatem interdixit.

XXX. Presbyter non sit mercator, nec lucri cupidus negotiator; non deserat theologiam suam, nec deditus sit mundanis colloquiis, nec gestet arma, nec lites moveat, non bibat in œnopoliis, prout sæculares faciunt, neque juramentum præstet, sed in simplicitate semper verum dicat, uti Dei ministros decet.

XXXI. Discretè etiam pœnitentiam peccantibus imponere debet, cuilibet pro ratione meriti, prouti peragere potest; debet etiam S. Synaxin dare infirmis & ægrotis, quamdiu ægrotus S. Eucharistiam deglutire possit; & hoc non faciat, si semimortuus sit, quoniam Christus jussit, ut edatur S. Eucharistia.

XXXII. Sacerdos consecratum oleum habeat, aliud pro infantibus, & aliud pro infirmis, & ungant infirmos semper in lecto. Nonnulli ægroti prætendunt non concedere ut ungantur in sua infirmitate. Jam vobis dicemus, quid apostolus Dei Jacobus hac de re doceat. Dicebat fidelibus hoc modo: (a) *Tristatur aliquis vestrum, oret; æquo animo, & psallat; infirmatur quis in vobis, accersere faciat ad ecclesiam eorum presbyteros, & cantent super ipsum, ac orent pro eo, & oleo illum ungant in Domini nomine; & oratio fidelis salvabit infirmum, & Dominus illum alleviabit, & si in peccatis sit, remittentur ei. Confitemini invicem peccata vestra, & pro vobis invicem orate, ut salvemini.* Ita loquebatur Jacobus apostolus de unctione ægrotorum hominum. Ast infirmus confiteri debet cum interno gemitu sacerdoti, si delictum aliquod nondum compensatum habeat, antequam ipsum ungat, uti apostolus hic antea docuit; nec ullus aliquis ungendus est, nisi hoc exoret, & confessionem suam faciat. Si antea peccator fuerit & negligens, faciat confessionem illam, & pœnitentiam & eleemosynam ante obitum suum, & non erit condemnatus ad infernum, sed pervenit ad Dei misericordiam.

(a Jacobi V. 13.

XXXIII. Quatuor synodi erant pro vera fide adversus hæreticos, qui stultè loquebantur de sacra Trinitate, & Salvatoris humanitate; prima fuit Nicææ, prouti antea memoravimus; & secunda fuit deinde Constantinopoli e centum quinquaginta episcopis, sanctis Dei viris; tertia fuit Ephesi, ubi ducenti episcopi erant; & quarta fuit Calcedonii, ubi multæ centuriæ episcoporum erant, & hi omnes unanimes fuerunt inter se in constitutione, quæ stabilita fuit Nicææ, & reparaverunt quicquid de ea violatum fuit. Hæ quatuor synodi observandæ sunt, prouti quatuor Christi libri in ecclesia Christi. Multæ synodi deinde congregabantur, sed quatuor illæ sunt præcipuæ; quoniam extinxerunt hæreticas illas doctrinas, quas hæretici invenerunt heretice adversus Deum, & ii etiam constituerunt ecclesiasticum ministerium.

XXXIV. Quomodo audetis modo despicere omnium illorum constitutionem, cum monachi observent unius hominis sancti Benedicti statuta, & secundum regulam ipsius vivant; & si aliquid violaverint, deinde juxta abbatis sui regulam emendant cum omni humilitate? Vos etiam habetis regulas; si eas legere volueritis, per eas videretis, quid vobis statutum sit. Sed diligitis mundana colloquia, & vultis esse præfecti, & deseritis ecclesiam vestram, ac constitutiones simul.

XXXV. Volumus tamen indicare constitutiones vobis, ne & ipsi pereamus vobiscum. Non exulteris super homines mortuos, nec corpus quæratis, nisi quis vos accuset, ut hoc ipso vos excusetis. Tum prohibete cantus ethnicos laicis, & illorum sonoras cachinnationes, nec vosipsi edatis, aut bibatis ibi, ubi corpus jacet, ne fortè assimilemini Ethnicismo, quem ibi committunt. Ne superbiatis cum annulorum splendore, & vestimentum vestrum non sit nimis superbè factum, nec nimis vile; sed portet quilibet, prouti ordinem ejus decet, ut presbyter habeat id, ad quod ordinatus est, nec portet monachi aut laici vestitum; multo minus vir portet mulierum stolam. Christus dicebat de ministris suis, qui ei libenter serviunt, quod semper in beatitudine cum ipso futuri sint, ubi ipse erit in vera vita; cui sit gloria, & adoratio semper in secula. Amen.

NOTÆ DAN. WILKINS.

Quis Aelfricus ille fuit, qui hos scripsit canones, aut Wulfsinus iste, ad quem scripti sunt; rimatu quidem non est facile. Videntur ambo fuisse episcopi: sic dignoscitur Wulfsinus ex Aelfrici verbis, & Wulfsino parem innuit se Aelfricus, dum alloquitur eum fratris nomine. *Ael-*

ANNO CHRISTI 970.

fricus (inquit) *humilis frater, venerabili episcopo VVulfsino &c.* Reperio sub hoc sæculo duos tantum Wulfsinos, seu Wulsinos episcopos: unum qui Schriburnensem cathedram adiit an. DCCCCXL. eamdemque tenuit usque ad an. Dom. DCCCCLVIII. alterum qui Dorceſtrenſem accepit an. MLIII. eaque fruebatur usque ad annum Dom. MLXVII. neutri vero horum Aelfricum quempiam coepiscopum. In interstitio multos quidem. Cridianensem anno Dom. DCCCCLXXVIII. Herefordensem DCCCCLXXXIII. VViltunensem an. DCCCCXC. Cantuariensem in an. Dom. DCCCCXCV. Et Eboracensem in an. Dom. MIII. qui Alfricus Putta, al. Puttoc dictus usque ad an. Dom. MLI. sedem dicitur tenuisse. VVulfsinum inter istos ne vel unum. Mox autem ab excessu Aelfrici Puttæ (proximo scilicet, vel anno altero) VVulfsinus quidam (ut e dictis videas) semet exhibet in Dorcestrensi cathedra, quam an ille citius adierit, vel Aelfricus Putta Eboracensem diutius obtinuerit; certum non omnino est ex auctorum calculis: una autem si claruerint, ego illis canones istos attribuerem, & circa an. Dom. MLII. collocarem.

Sunt vero qui superiori VVulfsino (idest Schirburnensi episcopo) hos referre videntur, & Aelfrico illi Grammatico, quem alias dicunt abbatem S. Albani, alias Malmesburiæ, alias Abbingdoniæ, & demum Cantuariæ archiepiscopum. Sed his male quadrat Synchronismus: nam Aelfricus ille grammaticus erudiri se ait in schola venerabilis præsulis Aethelvvoldi VVintoniensis, qui hoc non claruit præsulatu ante an. Dom. DCCCCLXIII. hoc est post sexennium a VVulfsini Schirburnensis obitu. Quod ad Aelfricum etiam abbatem S. Albani, nihil horum in vita ejus memoratur: nec quod Malmesburiæ unquam esset abbas aut Abbingdoniæ, aut archiepiscopus Cantuariæ; sed quod monasterii sui S. Albani rebus intentus, cito postea naturæ debita persolvit, ut inquit codex illius monasterii, MS. Hæc ab aliis suggeruntur. Audi semetipsum de se ipso in præfatione ad sermones suos catholicos, quibus & hi subnectuntur canones: *Ego Aelfricus monachus, & mißalis presbyter, tenuior licet, quam tali convenit ordini, missus fui in diebus Aethelredi regis ab Aelfeago episcopo successore Aethelvvoldi ad monasterium quoddam Cornell appellatum, rogatu Aethelmeri Thani* (seu ministri) *cujus ortus, atque bonitas usquequaque innotuere. Mihi jam tum in mentem venit* (*& Dei spero motu*) *librum istum e Latino sermone in Anglicum* (sic jam Saxonicum appellabant) *transferre idioma*, &c. E quibus liquet illud MS. in quo primum exhibebantur sermones illi catholici, & isti canones, scribi etiam & transferri e Latino in linguam Saxonicam cœpisse in diebus Aethelredi regis, cum jam mortuo Aethelvoldo, VVintoniensem cathedram obtineret Aelpheagus, hoc est inter ann. Dom. DCCCCLXXXIII. quo sedem illam adiit, & MVI. quo evectus inde est in Archiepiscopatum Cantuariæ: floruisse etiam sub eodem tempore deprehendimus Æthelmerum Thanum (de quo loquitur) Cernensis monasterii in Dorcestrensi pago fundatorem. Subscribentem enim eum jam tum videas in charta quadam Æthelredi regis sup. (anno MVI.) ad hunc modum. *Ego Æthelmer domini mei dapifer testis sum.* Quas præterea tulit Ælfricus iste dignitates, exploratum non habeo; nisi quod ad SigWerdum scribens se abbatem nominat. Sed esto demum quod hic non episcopus, VVulfsinum episcopum tanquam frater salutavit: desideretur tamen (ut dixi) episcopus quispiam, cui scriberet, VVulfsinus Synchronus. Ad superiorem verò VVulfsinum, si hi spectent canones, superiori alicui anno tribuendi sunt: sed Aelfricum, quem hic quærimus, eundem esse constat, qui sermones vertit, i. grammaticum. Hæc SPELMANN.

Licet Spelmannus in nota marginali (Clar. Usser. in MSS. notis audis) Savilium in hac chronologia statuenda caligasse dicat, oculatissimum tamen ego putaverim fuisse Savilium nostrum, & caliginem observasse, quam Schirburnensium episcoporum hic successioni affuderunt Flor. VVigorn. & Matth. Florilegus, cum Alfredum nostri hujus VVulfsini antecessorem alter anno DCCCCXLI. alter DCCCCXL. obiisse scribat. Anno enim DCCCCXLVIII. regis Edredi chartæ subscribit Alfredus Schireburn. episcopus. Neque minus fallitur idem Florilegus cum anno DCCCCLVIII. Alfsium Dorset episcopum obiisse narrat; VVulfsinum nostrum eo nomine intelligens, de cujus successore etiam addit: *Anno DCCCCLXXVIII. Alfwoldus Dorsetensium episcopus obiit, & in Scyreburna sepultus est.* Quum tamen de VVulfsino scriptum reliquerit in Schireburnensium episcoporum catalogo Guilielmus Malmesburius: hunc Dunstanus archiepiscopus, cum esset episcopus Londoniæ, abbatem apud VVestmonasterium fecerat. In commissum officium sancte & prudenter administranti honos episcopalis apud Schireburniam impactus. Anno verò DCCCCLVIII. (quo Alfsium, sive VVulfsinum mortuum fingit Florentius) Londinensis ecclesiæ episcopatum Dunstano commissum, indeque ad sedem Cantuariensem sequente anno translatum illum fuisse, ipse quoque agnoscit Florentius VVigorn. ad ann. secund. Dionys. DCCCCLVII. & DCCCLIX. eodemque anno Mattheus Florilegus Vulsium, sive VVulfsinum (quem anno DCCCCXL. vita functum fuisse dixerat) VVestmonasteriensis cœnobii a Dunstano Londinensi tum episcopo constitutum fuisse abbatem confirmat.

Neque necesse est, ut VVulfsino synchrono aliquem Aelfricum episcopum quæramus, ob illam epistolæ canonibus hisce præfixæ epigraphem: *Aelfricus humilis frater venerabili episcopo VVulfsino, salutem in Domino.* Neque enim VVulfsinum fratrem hic appellat, sed seipsum humilem fratrem, idest, humilem monachum nominat; non ausus (ut statim subiicit) aliquid scribere de episcopali gradu, sed de inferiorum tantum ordinum officiis, ac si presbyterum non admodum deceret canones aliquos episcopo præstituere. Nihil igitur obstat, quominus canones istos circa annum Domini DCCCCLXX. ab Aelfrico præscriptos existimemus; quando VVulfsinus (ut in libro a. de gestis pontif. refert Malmesburius) confestim in sede episcopali monachos, clericis ejectis, instituit, ne in tanta contemporaneorum episcoporum sedulitate dormitare videretur, cui conjugatorum clericorum ejectioni prævii fuerunt priores isti Aelfrici canones.

In anno illo DCCCCLXX. completi sunt post regis Aethelstani mortem anno 30. Porro Aelfricum post regis Aethelstani mortem plus annis 30. constat abbatem Malmesburiæ factum fuisse, ut habet in vita Aldhelmi, ejusdem monachus cœnobii Guilielmus, de quo etiam in Croylandensis monasterii historia, Ingulphus. Hoc eodem tempore, rex Edgarus clericis ejectis e monasterio Maldemesburiæ, quos EdWinus frater suus monachis expulsis nequiter intruserat, monachos revocavit, præficiens eis in abbatem Alfricum, virum in ecclesiasticis officiis tunc celeberrimum, donans ei chartam suam in hunc modum. Deinde integram Edgari chartam anno DCCCCLXXIV. datam recitat; in qua de Aelfrico honorificam hanc rex facit mentionem: *Quorum unum nomine Alfricum, virum in omnibus Ecclesiasticis experientissimum officiis, famosissimi constitui cœnobii, quod Angli bifario vocant onomate Malde:mesburgh.* Vide quæ Guil. Malmesb. in libro de vita Aldhelmi memorat. Hæc doctissimus USSERIUS.

AD

ANNO CHRISTI 971. 972.

AD CONCILIUM LONDINENSE

Quo privilegia Glastoniensis cœnobii firma & rata esse jubentur anno 971. habitum.

ADDITIO.

Anno 971. CUM de juribus in commodum cœnobil Glastoniensis ab Edgaro rege concessis in concilio isto actum sit, eademque occasione literæ quædam Joannis XIII. ea de re datæ apud Labbeum afferantur, juvat & aliam epistolam, a Wilkins ibidem recitatam, ejusdemque argumenti hic afferre.

JOHANNIS XIII. PAPÆ AD AELFRICUM DUCEM,

de Glastionensis cœnobii juribus conservandis.

EPISTOLA.

Johannes episcopus, servus servorum Dei, Ælfrico inclyto duci amantissimo filio nostro spirituali, salutem continuam, & apostolicam benedictionem.

Anno 971. Ex VVilkins tom. I. pag. 257. RElatione quorumdam fidelium comperimus, te plura agere mala in ecclesia sanctæ Dei genitricis Mariæ, quæ vocatur Glastingebury, (quæ totius Britanniæ prima, & ab antiquis temporibus, ad proprietatem, & tutelam Romani pontificis pertinere dignoscitur) & prædia, ac villas (scilicet & ecclesias de Brente, de Pulton, quas Ina rege dante operam cum aliis ecclesiis, quas adhuc juste, & canonice possidet, scilicet Sowejestret, Mereling, Budecal, Seapwic) ab ejus jure tua avida cupiditate diripuisse, & propter quod eidem loco propinqua inhæres habitatione, illi semper nocivus esse. Opportunum autem extiterat, ut tuo suffragio sancta Dei ecclesia, cui propinquus habitando effectus es, perplurimum accresceret, & copia tui adjutorii proprietatibus ditaretur. Sed (quod nefas est) tuo decrescit impedimento, tuaque humiliatur oppressione. Et quia, licet indigni, non dubitamus nos in beato Petro apostolo omnium ecclesiarum curam, omniumque fidelium suscepisse sollicitudinem; ideo tuam ammonemus dilectionem, ut pro amore apostolorum Petri & Pauli, nostraque veneratione, ab ipsius loci cesses direptione, nil de ejus proprietatibus, ecclesiis, capellis, villis, & possessionibus invadens. Quod si hæc non feceris, scias te vice apostolorum principis nostra auctoritate excommunicatum, & a cœtu fidelium remotum, perpetuoque anathemati submissum, & æterno igni cum Juda traditore perenniter mancipatum.

BENEDICTUS PAPA VI.

Sedit ab anno 972. usque ad 974.

COMPOSTELLANUM CONCILIUM

Pro initiando Cæsario abbate S. Ceciliæ Monteferratensis in Tarraconensem archiepiscopum.

Anno circiter 972. celebratum.

Anno circiter 972. EX epistola Cæsarii abbatis S. Ceciliæ in Monteferrato, quam ex Blauzii to. VII. Miscellan. pag. 57. Venetus Labbei editor in collectionem suam transtulit, discimus monachum illum ad S. Jacobum Compostellam perrexisse, ut Tarraconensis archiepiscopus consecraretur, ibique in concilio episcoporum ejus provinciæ admissum, probatum, ac demum consecrationem obtinuisse. Agendum fuerat a patribus, de restituendo eo archiepiscopatu, postquam a Saracenorum vexatione provincia requievisset. Deliberari id nequaquam poterat ab episcopis ejusdem Tarraconensis provinciæ, qui archiepiscopo alteri, Narbonensi scilicet subjecti fuerant. Quare ad synodum alterius provinciæ res delata. Decretum est pro Cæsario, qui tamen initiatus, & in suam provinciam redux eosdem provinciæ suæ episcopos adversarios nactus est; qua de causa ad Joannem XIV. literas dedit in loco mox relato recitatas. Ad annum hujus concilii quod attinet, quanquam annus 938. in iisdem literis exprimitur, mendum tamen subesse ex eo demonstrat Baluzius in notis ad eandem epistolam, quod Cæsarius anno 972. abbatem tantummodo agebat, ut ex bulla Benedicti VI. ad eum anno illo data constat.

ANNO CHRISTI 972. 973.

ROMANUM CONCILIUM

Pro confirmanda auctoritate apostolica translatione Monachorum ad cœnobium Mosomense.

A Joanne XIII. anno 972. celebratum.

Anno 972. MOsomense Remensis diœcesis cœnobium canonicis regularibus olim celebrat; fed eum religiofæ profeffionis ardor in eo plurimum intepuiffet, Adalbero Remenfis archiepifcopus tranflatis de Tingenfi cœnobio monachis illud attribuit. Ne quid vero ad tranflationis hujus firmitatem deeffet, poft natalitium J. C. feftum anni 971. legatos fuos Romam mifit apoftolicum diploma ea de re impetraturus. Pontifex habito concilio bullam dedit cum apoftolicis legatis, qui concilio in venturum menfem majum in pago Tardenfi habendum interfient. Rem narrat author chronici Mofomenfis *in fpicilegio* Dacherii to. II. pag. 369. edit. in fol. his verbis: *Papa fuorum officium & confacerdotum in his omnibus fruetuale requirit judicium, & per Dei gratiam, ut tanto viro, pontifici videlicet noftro* (Adalberoni) *annueret, unum omnium in hoc bono opere affenfit conffilium. Proinde accepto notario, & fecundum Romanæ dignitatis conftutudinem paratis fcriptifque ex papyro tomo chartis facræ privilegium, conffituit decretum, quod hanc Mofomenfem ecclefiam cum fuis monachis, atque monachis ordine in perpetuum tueretur, quandiu illum divina clementia fervandum difponeret; ac in fuo concilio coram epifcopis & generali fynodo recitatum eſſet.* Quod hic indicatur Joannis XIII. papæ privilegium inter acta Synodi apud montem S. Mariæ in pago Tardanenfi recitatum legitur apud Labbeum to. XI. col. 997. edit. Venet., fignaturque dio IX. Kal. Maji, ex quo certum tempus habire Synodi Romanæ deducitur.

BATHONENSE CONCILIUM

In quo Edgarus rex Angliæ vunfcratur.

Anno 973. celebratum.

Ex chron. Saxon. ad eum annum.

Anno 973. Ex VV. Kins to. I. pag. 159. HOC anno fuit Eadgarus Angliorum gubernator celebri magno honore in Bath gem confecratus in veteri civitate Accemanneſceaſter (dicta) ; incolæ verò illo vocabulo Bathoniam appellant. Ibi fuit gaudium magnum omnibus exortum in fanctio die, quem vulgus nominat, appellatque Pentecoſten diem. Ibi convenerat faceerdotum cœtus ; ingens monachorum turba, fapientumque concilium.

ROMANUM CONCILIUM

Pro confirmandis eccleſiæ Trevirenſis juribus.

A Benedicto VI. pontifice anno I. die VI. Kal. februarii indict. I. Chriſti anno 973. celebratum.

Anno 973. COncilii hujus, fubofcura licet, mentio & res geſtæ deducuntur ex bulla Benedicti VI. pro juribus eccleſiæ Trevirenſis confirmandis, & approbandis. Ait enim in ea pontifex ſe illa decreviſſe *totius ordinis ſedis Apoſtolicæ conſultu, gratuitoque aſſenſu.* Quibus verbis defignari concilium aliquod cleri, & epiſcoporum faburbanorum evocatione collectum, neminem arbitror refragaturum, qui pontificum Romanorum ejus ætatis mores in rebus alicujus momenti decernendis compertum habuerit. Annus & mentis habiti cœtus in ipſa bulla teſte expreſſi defignant Januarium menſem anni 973. En vero bullam ex author geſtorum Trevirenſium archiepiſcoporum in collectione Monumentorum Martenii to. IV. accepiam.

PRIVILEGIUM BENEDICTI PAPÆ

Quod dedit epiſcopo Theodorico Trevirenſi.

Benedictus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, caariſſimis nobis in Chriſto fratribus univerſis epiſcopis, ac totius dignitatis, & ordinis catholicis viris, præſentibus ſcilicet & futuris, perpetuam ſalutem.

QUia, licet indigni, divinæ tamen dignationis gratia diſponente, beati Petri apoſtolorum principis ſacratiſſimam ſedem, univerſalemque in toto orbe magiſterium ſuſcepimus, neceſſe eſt omnium eccleſiarum, ut diligentiſſimam ſollicitudinem ita contineonter habeamus, ne earum jura auctoritate eiuſdem apoſtolorum principis,

Ex Martene veter. monumentorum. IV. col. 132.

ANNO CHRISTI 973. 974.

cæterorumque ſucceſſorum ejus venerabilium patrum inviolabiliter ſtatuta, & confirmata, noſtro minuantur ac pereant tempore; ſed potius corroborata decenter augeantur atque proficiant. Ideo veſtram noſſe volumus ſanctitatem, quod Theoderico dilectiſſimo fratre noſtro Treverenſis eccleſiæ archiepiſcopo Romam dirigente legatarium, ad ſanctorum apoſtolorum limina audivimus, ſicut etiam prædem audiendo, imo & legendo compertum habuimus, eamdem ipſam præ cæteris Galliarum eccleſiis catholicæ Religionis exordium, & chriſtianæ Religionis catholicæque fidei rudimenta prima percepiſſe per ſanctorum virorum Eucharii, Valerii, Materni, & cæterorum evangelicam doctrinam, quos tempore ſuo prædilectus beatiſſimus Petrus apoſtolus ordinavit, & inſtruxit, nec non illuc ad prædicandum direxit. Unde totius ordinis noſtræ ſedis apoſtolicæ conſulta, gratuitoque aſſenſu jura privilegiorum, quæ a ſancta Romana matre Eccleſia præfatis ſanctis, eorumque reliquis ſucceſſoribus, ideſt Agritio, Maximino, Paulino, Severo, almiſcis & apoſtolicis viris, a primordio uſque nunc authentice conceſſa ſunt, quæque etiam ipſius civitatis excidia, incendio aliquove caſu conſumta approbantur, eidem Treverenſi eccleſiæ prædictoque fratri noſtro Theodetico, & per eum cunctis ſucceſſoribus ſuis recognoſcimus, recroborare & omni modo reſtituere dignum duximus decernentes &c. Ut Treverenſis præſul poſt quemlibet ordinationem legatum apoſtolicæ ſedis in Galliam, Germaniam, deſtinatum, primum inter alios pontifices locum obtineat. Et ſi miſſus Romanæ eccleſiæ defuerit, ſimiliter poſt imperatorem, ſive regem fedendi, ſententiam edicendi, & ſynodale judicium canonice promulgandi primatum habeat, utpote in illis partibus vicarius noſtræ ſedis apoſtolicæ meritò conſtitutus. Neque enim dignum eſt, ut illius eccleſiæ præſul aliquo tempore ceteris non habeatur prælatus, cujus honor in illis partibus ſub ipſo apoſtolorum principe extitit primitivus. Parique modo ſancimus, omnes in parochiis ejus degentes, ſive ordinationem, & promotionem cujuslibet eccleſiaſtici gradus a pontifice ipſius percipientes, eidem ipſi matrici eccleſiæ epiſcopoque illius debere canonicè placere obſequi, & jure obedire. Si quidem decreto beati Clementis papæ ſuper hoc ita cautum videtur. (a) *Si vobis epiſcopi non obedirent, aut non præſtarent, dixit* (ſc. Clemens) *ſubditorum, ac reliqui cleruci, conſti, epiſt. III. omneſque principes tam majoris ordinis, quam inferioris, atque reliqui populi, tribus & linguæ non obtemperaverint, ac temicibus Eccleſiæ eccleſiæ Dei alieni erunt, dicente Dominus: Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Inter hæc quoque omnia, quæ ad ſupradictam Trevirenſem eccleſiam intra & extra civitatem pertinere videntur, ideſt eccleſias cum univerſis rebus ſibi attinentibus, ſeu monaſteria tam monachorum, quam virginum, quæ ex præceptis, ſive ſcriptis regum, ſeu imperatorum, ſive eorumdem fundatorum auctoritate, ad ſe pertinent, & pertinere debent, & quidquid omnino illa ipſa eccleſia ubique, & quoquo merito poſſidet, & poſſidere debet generaliter & ſpecialiter concedimus, reformamuſque præfato Theoderico fratri, & cœpiſcopo noſtro, ſuiſque ſucceſſoribus ad perpetuam ſanctæ Trevirenſis eccleſiæ dominationem, atque ditionem, per hujus noſtræ apoſtolicæ ſedis præceptionis ſeriem, hac patenti I. indictione, & uſque in finem ſæculi valituram. Contra quam ſi quis agere præſumpſerit, & quod abſit, & canonicæ a nobis decretum eſt in Caliquo infringere tentaverit, ſciat ſe ex omnipotentis, & præditi beatiſſimi apoſtolorum principis, omniunque ſanctorum, ac deinde noſtra auctoritate damnandum & anathematizandum, cum omnibus impiis æternis ſuppliciis deputandum. Qui verò hoc privilegium noſtrum obſervare fideliter ſtatuerit, benedictionem, & omnis miſericordiæ plenitudinem in cœleſtibus caſtris inter electorum numerum efficaciter a Domino Deo conſequi meretur.

Anno 974. ad Ruſ. num To. ton.

Scriptum per manum Stephani notarii, ſcriniarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ, in menſe Januario indictione I. Data VI. cal. Februarii per manum Widonis epiſcopi & bibliothecarii ſanctæ ſedis apoſtolicæ, anno, Deo propitio, pontificatus domni Benedicti ſanctiſſimi ſummique pontificis, & univerſalis VI. papæ primo, imperii autem domni Ottonis majoris XII. minoris autem VI.

DONUS PAPA II.

Cepit anno 974. eodemque deceſſit.

BENEDICTUS PAPA VII.

Sedit ab anno 974. uſque ad 984.

BENEDICTI VII. EPISTOLÆ

PRÆFATIO COLLECTORIS.

Anno 974. EA quæ de aliis Romanorum pontificum epiſtolis monui; hæc pariter de epiſtola hac Benedicti VII. arbitror reperenda. Nimirum pontificis hujus, quemadmodum & aliorum epiſtolas alias me facile poſſe colligere, niſi ea mihi propoſuiſſem tantummodo afferre, ex quibus momenti aliquid ad eccleſiaſticam hiſtoriam accederet. Ea conſilio dixi unam hanc Benedicti VII. epiſtolam, ſeu bullam affero, pro Corbejenſibus datam; in qua & veterum cœnobii illius jura aſſeruntur, & pontificalium inſignium uſus in certis per annum ſolemnibus abbati ejus monaſterii conceditur, cujus conceſſionis exemplum,

plum, vel novum prorsus tunc fuit, vel sanè non commune, & fere singulare. Affert bullam hanc Lunig Spicileg. pag. 80. signaturque Benedicti anno VII. indictione IX. imperii Ottonis XII. legendum tamen XIV. quem agebat Otto imperator anno 981. quo bullam illam scriptam annus pontificis & indictio demonstrant.

AD LIUDOLPHUM ABBATEM CORBEJENSEM

Corbejensis monasterii jura confirmat & pontificalia ornamenta abbati concedit.

Benedictus episcopus, servus servorum Dei, Liudolpho, religioso abbati sanctæ Corbejensis ecclesiæ, nostroque dilectissimo filio, suisque successoribus in perpetuum.

Anno 974. ex Lunig. Spicileg. pag. 80.

CUM summæ apostolicæ dignitatis apex in hoc divini profectus nitore dinoscitur præfulgere, cum in exercendis Dei laudibus sui impensius studuit laboris exhibere certamen; ob hoc debita nos ejusdem apostolicæ pastoralis compulit sollicitudinis cura, quidquid ad stabilitatem piorum pertinere dinoscitur locorum ubertim promulgari, & apostolicæ institutionis censura confirmari. Igitur quia postulasti a nobis, quatenus monasterium SS. Martyrum, protomartyris Stephani, atque Viti martyris in loco, qui dicitur Corbeja, privilegiis sedis apostolicæ, & infulis decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ sedis, cui Deo auctore deservimus, ecclesiæ jurisdictionibus submittatur: pro qua re piis desideriis faventes hac nostra auctoritate, id quod postulas effectui mancipamus, & omnem cujuslibet ecclesiæ sacerdotem, in præfato monasterio ditionem quamlibet habere, & auctoritatem, præter sedem apostolicam prohibemus: ita ut, nisi ab abbate monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnia quisquam præsumat celebrare, omnimodo statuentes, apostolica censura sub divini judicii obtestatione, & validis, atque atrocioribus anathematis interdictionibus, ut nullus unquam præsumat, quacumque dignitate sit præditus vel potestate, vel etiam quæcumque magna parvaque persona in eodem monasterio vel ejus causis incumbere, aut de rebus & possessionibus, vel quidquid ad illud monasterium pertinere videtur, quoquo modo auferre, vel alienare; promulgantes nempe, & hoc auctoritate beati Petri apostolorum principis, coram Deo, & terribili ejus futuro examine per hoc nostrum apostolicum privilegium atque constitutum sancimus atque decernimus, ut loca, quæ ab abbate quolibet in eodem monasterio commutata, vel etiam concessa sunt, nec non & aliæ laicorum possessiones, quæ a regibus, vel ducibus, & a cæteris christianis ad eumdem sanctum locum largitæ atque oblatæ sunt, aut inposterum illis concessæ fuerint firma stabilitate prædicto monasterio existenda, atque in perpetuum statuimus permanenda. Concedimus etiam, & confirmamus apostolica auctoritate, ut de alio monasterio abbas ibi non constituatur; sed ipsi servi Dei secundum regulam beati Benedicti viventes, etiam ex sua propria congregatione potestatem eligendi abbatem habeant. Insuper etiam concedimus, ut in præcipuis festivitatibus, idest in natali Domini, atque in Epiphania, & purificatione sanctæ Mariæ, die resurrectionis, & ascensionis, pentecoste, & festivitate S. Joannis Baptistæ in natalitiis apostolorum, in festivitatibus S. Mariæ & Sanctorum, quorum meritis jam dictum monasterium dedicatum est, abbas ipsius loci intra missarum solemnia dalmatica, & sandaliis utatur. Si quis autem, quod non optamus, nefario ausu præsumpserit his, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti monasterii statuta sunt, refragari, aut in quoquam transgredi, sciat se anathematis vinculo innodatum; & Diabolo & ejus atrocissimis pœnis, atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi æternis incendiis & supplicio concremandum deputatum a Domino. Qui vero pio intuitu, & in omnibus extiterit custoditor hujus nostri apostolici constituti, ad cultum Dei respicientis, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo multipliciter consequatur, & vitæ æternæ particeps effici mereatur. Scriptum per manum Johannis notarii nostri, & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, nonis Aprilis indictione IX. Datum per manum Stephani episcopi & bibliothecarii sanctæ sedis apostolicæ, anno, Domino propitio, pontificatus Domini nostri Benedicti summi Pontificis & universalis ecclesiæ papæ in sacratissima sede beati Petri apostoli septimo, imperante Domino nostro Ottone coronato, anno imperii ejus XII. quarto nonas Aprilis.

AD EPISTOLAS BENEDICTI VII. PAPÆ LABBEANAS

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 975.

UNicam Benedicti VII. epistolam affert Labbeus, eademque pontifex justis Piligrini Laureacensis episcopi petitionibus annuens divisionis terminos inter metropolim Salisburgensem, & Laureacensem constituit. Sed non suo authori has literas adscriptas fuisse, cum ad Benedictum VI., non verò ad Benedictum VII. referendæ sint, ita ego in meis ad Pagium animadversionibus ad A. 979. 9. evici.

Has literas Piligrini archiepiscopi Laureacensis epistolæ responsivas, magno erro-

re Benedicto VII. tribui censeo, cum revera a Benedicto VI. scriptæ fuerint, quod nullo negocio demonstro. Directæ sunt ad varios per Germaniam episcopos, ac inter cæteros ad Geronem episcopum Coloniensem. Gero autem decessit anno 974. die III. Kal. Julii, ut asserit annalista Saxo Eccardi ad eumdem annum. Suo igitur authori Benedicto VI. qui anno 973. & deinceps sacris præfuit tribuendæ sunt, & a Benedicto VII. cui hucusque adscriptæ fuerunt abjudicandæ. Quamquam enim Benedictum VII. anno 974. cœpisse supra in nota ad A. 975. 3. ostendimus, ab exitu tamen anni illius exordium ejus duci oportet; Gero autem dimidio ejus anni decesserat.

CONCILIUM ROMANUM

Quo Trevirensium episcoporum jura iterum confirmantur.

A Benedicto VII. pontifice anno ejus primo, Christi 975. celebratum.

Anno 975.

ANno 975. Januario mense Benedictus VII. summum sacerdotium jam tenuisse contra Pagium, serius illud repetentem, in mea ad Pagium nota ad eumdem annum num. I. demonstravi. In hoc ipso vero pontificatus exordio, a Theodorico, Trevirensi episcopo rogatus, jura ecclesiæ suæ præsertim in cellam SS. Quatuor Coronatorum de Urbe asseruit. Qua in re conferenda, vel confirmanda concilium ex Romano clero & episcopis Romano pontifici assistentibus est habitum, ut illis verbis indicatur: *Nos cum auctoritate B. Petri apostolorum principis gratuitoque sacerdotum, clericorumque, totiusque Romanæ plebis assensu &c.* Persimile est igitur concilium istud alteri in eadem causa a Benedicto VI. collecto, de quo ad annum 973. Annus vero posterioris hujus synodi in eadem Benedicti bulla expressus signat annum 975. En bullam ex gestis Trevirensium archiepiscoporum ex Martene Veter. monum. to. IV. col. 154.

BENEDICTI PAPÆ VII.

Bulla pro Trevirensis archiepiscopatus juribus.

Ex Martene Vet. monum. to. IV. col. 154.

BEnedictus episcopus, servus servorum Dei, charissimis nobis in Christo fratribus universis episcopis, ac totius dignitatis & ordinis catholicis viris, præsentibus scilicet & futuris, perpetuam salutem. Quia licet indigni &c. Unde omnium tam præsentium, quam futurorum sanctitatem, & industriam nosse volumus in sancta fratris nostri Theodorici sanctæ Trevirensis ecclesiæ archiepiscopi primatisque, nostra prædecessorumque nostrorum ab exordio christianitatis per beatum Petrum constitutione, totius Galliæ & Germaniæ in eumdem apostolorum principem devotione, qui in sua sede, ecclesiam Christi gloriosius gubernando multa monasteria, quæ usque ad sua tempora manserunt, deserta restaurando, beatorumque apostolorum limina cæteris sæpius, nullo longioris vitæ periculo seu labore territus, liberalissimè visitando, nobis ad hoc usque complacuit, quod eidem suæque ecclesiæ possidenda in perpetuum aliqua conferre justum duceremus. Quapropter notum sit omnibus, nos cum auctoritate B. Petri apostolorum principis, gratuitoque sacerdotum, clericorumque totiusque Romanæ plebis assensu eidem S. Trevirensi ecclesiæ cellam quatuor Coronatorum condonasse in perpetuum possidendam, cum omnibus appenditiis suis, aquis scilicet, aquarumque decursibus, pratis, pascuis, vineis, silvis, cultis & incultis, curtibus & mansionibus. Quæ omnia eidem fratri nostro Theoderico S. Trevirensis ecclesiæ archiepiscopo vicarioque nostro carissimo in partibus totius Galliæ, & Germaniæ, ac per eum cunctis successoribus in perpetuum possidenda, tenenda, ac ordinanda per hujus nostræ apostolicæ præceptionis seriem tribuimus, quæcumque eadem cella ex diversis donationibus fidelium authenticè secundum legem Romanam possidet, vel jure possidere debet, data videlicet, & usque in finem sæculi quoquo pacto danda, seu per violentiam inimicorum eidem cellæ ablata, seu per incuriam commanentium in eadem cella perdita ex integro, & ad integrum eidem fratri nostro Theoderico S. Trevirensis ecclesiæ archiepiscopo, dignissimoque nostro vicario in partibus totius Galliæ & Germaniæ, universisque successoribus suis per eum a præsenti indictione III. beati Petri apostolorum principis nostraque permittimus auctoritate. Contra quam si quis agere præsumpserit, & quod justè, & canonice a nobis decretum est, in aliquo infringere tentaverit, sciat se ex Omnipotentis, & prædicti beatissimi apostolorum principis, omniumque sanctorum, ac deinde nostra auctoritate damnandum &c.

Scriptum per manum Stephani notarii regionarii sanctæ sedis apostolicæ in mense Januario indict. III. bene valete.

Data XV. cal. Februarii per manum Widonis episcopi & bibliothecarii S. Sedis apostolicæ, anno Deo propitio, pontificatus domni Benedicti septimi papæ primo, imperante domno piissimo principe augusto Ottone a Deo coronato magno imperatore anno VIII. indict. III.

RAVENNATENSE CONCILIUM

ANNO CHRISTI 976. 979.

Pro simonia in electione abbatum cœnobii S. Joannis Evangelistæ Parmensis vetanda, Anno circiter 976. ab episcopis ejus provinciæ celebratum.

Anno 976. circiter. DE hac synodo ita ego in meis ad Pagium notis ad A. 976. s. 5. differui. Hoc circiter anno celebrata fuit synodus quædam Ravennatensis, de qua hæc author coævus vitæ S. Joannis abbatis Parmensis PP. Bollandianis sic dicti 22. Maji pag. 179. *Ravennam perrexit* (S. Joannes) *atque ibi in sancta synodo subter confirmavit archiepiscopo cum cæteris coepiscopis decretum in præmoninato monasterio* (S. Joannis evangelistæ in suburbiis Parmæ) *tali ordine conscripsit, ut si quis unquam ex successoribus suis per pecuniam, aut aliunde ibidem constitueret, anathematis jaculo feriretur.* Hæc author de Joanne in abbatem jam consecrato a Sigefrido II. qui Parmensem episcopatum non citius quam anno 979. adire potuit. Cum autem Joannes ille post ministratam abbatiam septennio, anno 982. obierit, ut correctio errore, qui in acta irrepsit, probante Bollandiani, hinc liquet fo nodum Ravennatensem non citius anno 979. nec serius anno 982. celebrari potuisse. De hac synodo nihil apud collectores.

ROMANUM CONCILIUM.

Quo monasterium Bisuldunense sub S. Petri tuitione recipitur, ejusque jura ac latifundia asseruntur.

A Benedicto VII. anno 979. celebratum.

Anno 979. HUjus concilii æta omnia perierunt, nihilque superesse nisi Benedicti bulla pro monasterio Bisuldunense, quod ante nonnullos annos Miro Gerundensis episcopus in pago dioecesis fuæ constituerat, nullam, in cujus tamen notis chronicis error quoad æram irrepsit, cum non quidem æra MVII. sed æra MXVII. legendum sit.

PRIVILEGIUM BENEDICTI PAPÆ VII.

pro monasterio Bisuldunensi.

Monasterium sub sua protectione suscipit, ejus possessiones confirmat, aliaque ei concedit privilegia.

Ex Vet. Monum. Martenio to. 1. col. 328. BEnedictus episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis Gausberto abbati monasterii Bisuldunensi, quod est situm infra castrum Bisuldumi, ad flumen Fluviani, ejusque fratribus tam præsentibus quam futuris regularem vitam professlis, salus, pax, & benedictio, quod ad mundum permanet. Amen.

Cum conlet Dominum imperii nostrum honorem sanctæ universalis ecclesiæ incessanter a propagantibus beatæ fidei augmentare, necesse est accipientibus ab illo totius curæ regiminis, & episcopo ejus Benedictus papa cum cœtu episcoporum, presbyteroque, cum omni caterva clericorum in Romana sede degentium, sub norma beatitfimi Petri Deo militantium, in nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio roboramus illud donum, quod dilectus filius noster (a) Miro episcopus Gerundensis per paginam donationis Romanæ ecclesiæ tradidit pro remedio animæ suæ, fuorumque parentum, videlicet ecclesiam S. Petri Bisuldumo cum omnibus ecclesiis, & præediis, & villis, & dominicaturis ab eo datis, seu ab aliquibus fidelibus in futurum concessis, adipisci potuerit, nostro in hoc præsenti privilegio in perpetuum confirmamus & in omni libertate disponimus: flatuentes etiam, ut ordo monasterii, qui secundum Deum & regulam B. Benedicti ab eodem episcopo instieutus esse dignoscitur, semper inviolabiliter sub regimine propriæ abbatis obfervetur. Præterea quæcumque bona idem monasterium in futurum donatione, & pontificum concessione, regum vel principum oblatione, multorumque fidelium, dante Deo, poterit adipisci, a modo firma nobis sub tutela B. Petri & noftra illibata in fempiternum permaneant. Concedimus si quis de illis regionibus afodia, vel aliqua oblatio mercedis fanctæ Romanæ ecclesiæ relinquitur, præfatum monasterium per noftrum beneficium, poffideat in fempiternum, & abbas, qui præeft, vel qui præfuerit in eodem monasterio, per fingulos annos quinque folidos S. Petro Romæ perfolvat in cenfum, & fi minime antea etiam venire non poffint, ad quartum annum triginti folidos perfolvant. Statuimus etiam, ut quando abbas ipfius monasterii obierit, neque a regibus, neque a comitibus neque a quacumque perfona, ibidem abbas conftituatur; fed a fratribus ibidem degentibus fervis Dei juxta patris Benedicti regulam eligantur abbates, qui a Romano pontifice, vel a fuo mandatore benedicfionem fufcipiant. Confirmamus ig- E tur, & ftabilimus ut nullus archiepifcopus, nullus epifcopus in ipfum monafterium, five fuas ecclefias a prædicto epifcopo datas, neque clericos in eis ftantes, in eodem monafterio, neque abbatem, monachos & converfos fuos audeat & præfumat fententiam excommunicationis inferre, vel a malo poffint interdici vel excommunicari, nifi a Romano pontifice. Item

Deeß. aliquid. (a) Fundationis cartam monafterii Bisuldunensis a Mirone episcopo Gerundensi, & comite Bisuldunensi, atque a fratribus ipfius Olibano, & Benedicto conscriptus habes in Marcæ Hispanicæ Appendice pag. 919. MARTENE.

ANNO CHRISTI 980. Item etiam concedimus, ut fi quis cauſa orationis ad prædictum monafterium venerit, habeat licentiam introducendi, & omne officium audiendi, nifi forte quis reatu fuo proprio fuerit excommunicatus. Concedimus quoque ipfius loci abbati correctionem cunctorum fuorum clericorum, ut nullus epifcopus, nulla ecclefiaftica, vel laica perfona dominationem ibi habeat: fed quidquid ecclefiafticum eft per manum ipfius abbatis, & fub regimine ipfius cuncto fubfiftant tempore. Oleum vero feu fanctum chrifma baptizantium, confecrationes altarium, a quocumque voluerit catholico epifcopo fufcipiat. Cimiterium de omni villa Bifuldini, & de omnibus circumftantibus villis, ficut a fupradicto epifcopo conftitutum eft, confirmamus, & roboramus &c.

Datum VIII. idus majas, imperante domno noftro Otone, a Deo coronato, magno & pacifico anno XII. & indictione VII. anno Dominicæ Incarnationis nongentefimo fe- ptuageffimo nono. Æra MVII.

ANNO CHRISTI 980.

ENGELENHEIMENSE CONCILIUM

Pro affirenda utriufque cœnobii Malmundarii, & Stabulenfis fub uno abbate conjunctione, aliufque ecclefiæ negotiis agendis.

Anno 980. coram Ottone II. imperatore celebratum.

Anno 980. DE hac Synodo juvat ea modo repetere, quæ olim in meis ad Pagium adnotationibus differui, uno hoc tantum additio, nempe erraffe me cum in anno 979. fynodum hanc contuli ductus in eam opinionem ex indictione VII. & anno XIII. imperii Ottonis, quæ anno convenire arbitrabar in annum 979. menfem junium, quo Ottonis diploma, unde concilium iftud eruitur, obfignatur. Id vero per oblivionem a me affectum fateor, quanquam enim indictio annum illum 979. fignat, anni tamen Ottonis cum anno 980. qui pariter annus in eodem diplomate adnotatus eft congruunt. Quare præftat duos temporis characteres confonos retinere, & indictionem corrigere, quam ad unicam indictionis notam utramque reformare. Hoc ergo emendato errore, cætera mihi iterum adopto.

Anno ifto Synodus Engelenheimenfis fub Ottone II. celebrata fuit, & in ea agitata cauſa monachorum Malmundarienfium, & Stabulenfium. Duo erant infignia cœnobia a S. Remaclo Tungrenſi epifcopo conftructa, qua de re nos in nota ad A. 651. 9. Ambo vero uni, eidemque abbati parebant: Cum autem hæc monafteriorum fub uno Stabulenſi abbate conjunctio incommoda effet Malmundarienſibus, diviſionem & duplicia abbatis electionem tentarunt, quod tamen illis negatum fuit fynodi Engelenheimenſis fententia & diplomate Ottonis, qua judicium fynodale confirmavit. Datum eft illud *II. nopas Junii anno Dominicæ incarnationis* DCCCLXXX. *indictione VII. anno vero regni fecundi Ottonis XIX. imperii autem XIII.* In eo vero imperatori fequi fi affenfit conilium *omnium in eadem fynodo epifcoporum, maxime* Willigifi Moguntini, Deodorici Metenſis, & Notgeri Leodienſis. Ejufdem fententiæ & fynodi tempore *divæ memoriæ Ottonis II.* habitæ interventu *virginis epifcoporum* meminit Fridericus Colonienſis archiepifcopus in fuo diplomate dato anno 1128. indictione VI. Extat utrumque diploma in collectione Veter. monum. Marrenii to. I. col. 50. & 88. De hac fynodo nihil in collectionibus. Denique unam eamdemque fynodum cenfeo, ac fynodum illam Engelenheimenſem, cujus meminit Theodericus monachus author coævus, in hiftoria inventionis corporis S. Celſi epifcopi, quæ Trevitis anno 978. acta eft. Ita enim ille capit. II. *Non multo poft* (ab inventione S. corporis) *nempe poft bienium* (*corrigendum eft imperii*) *celebro folemnis fynodus epifcoporum, atque abbatum, patrum videlicet Belgicæ, nec non Germaniæ apud regale palatium, quod barbarico vocabulo Engelenheim vocatur, in qua nonnulla ecclefiaftica utilitati neceffaria, facrorum canonum præviante auctoritate dulciter funt promulgata; atque fucceffione poftea inviolabiliter obfervanda indicta. Cui neceffarium interfuit Treverice ecclefiæ Metropolitani benignus Ecbertus.* Addit in eo concilio Adelbertam fuiffe folemnem S. Celſi tranflationem.

AD CONCILIUM SENONENSE

Quo jura nonnulla monafterio S. Petri vivi affruntur anno 980. celebratum.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 980. IN finceritatem concilii hujus fufpicionem movet Cl. hiftoriæ eccleſiaſticæ Pariſienſis ſcriptor Du Bois adnotans ex teſtimonio D. Suaſſai nullum tunc temporis eccleſiæ Aurelianenſi Manaſſem (cujus nomen in ſubſcriptione concilii hujus legitur) præfuiſſe. Sed neque Rainoldus eccleſiam Pariſienſem tunc regebat. Idem vero Pariſiorum epiſcopus huic concilio ſubſcribit. Quare ſive ea, quæ de hoc concilio in chronico S. Petri Vivi affertuntur enumeratia habeat, ſive concilium iſtud ad aliud tempus, quocum, hæc omnia quadrent, transferri oportet.

ANNO CHRISTI 981. 982.

REMENSE CONCILIUM

Pro veritate miraculorum S. Landoaldi indaganda.

Intra spatium anni 980. & 982. celebratum.

Anno 981. circ.

ITa ego olim de concilio isto scripsi in meis ad Pagium adnotationibus: Circa hunc annum synodum quamdam provinciale Remis celebratam discimus, non quidem ex collectoribus synodorum omnium, apud quos nulla de hac mentio; sed ex monacho Gandensi coævo in historia translationis corporis S. Landoaldi relata apud Bollandistas ad diem 19. martii pag. 495. Narrat in ea author miracula viri illius sancti literis demandasse Herigerum, quod deinde scripserit a Notdegario Leodiensi episcopo approbatum, fuisque literis commendatum fuisse. Exstant autem literæ illæ in exordio vitæ S. Landoaldi apud eosdem Bollandistas diserte scripta *anno 980. indictione octava... pervio decimo Kalendas julii, imperante Domino Ottone post mortem patris octavo epi-*

scopatus Nodgeri anno nono. Post hæc, subdit author operis illius, scriptum illud Herigeri ad archiepiscopum Remensem allatum, ab ipso auditis etiam testibus veritatem miraculorum, quæ in eo narrabantur, confirmantibus *in plenissimo synodo ipsi cum aliis episcopis septem.* His narratis author deinde subjungit, *Hæc ego famulus Christi, & miseris omnibus fuisse scribit monachos*, qui cum episcopo Noviomensi de translatione sacrarum reliquiarum in locum aptiorem agerent, quod ab ipso Gandavum veniente præstitum fuit, *Idibus junii anno ab incarnatione Verbo nonagesimo octogesimo secundo Indict. decima.* Ex tota narrationis hujus serie intelligimus concilium hoc Remense collocandum esse intra biennium illud, quod inter diem XIII. Kal. junii anni 980. & diem iduum junii anni 982. comprehenditur.

AD CONCILIUM ROMANUM

In causa Gisleteri Magdeburgensis episcopi

Adnotatio chronologica.

Anno 981. Ex adnot. ad Pagi A. 982.

SYnodum hanc Romanam ad annum 982. pertinere vix dubito. Licet enim Adelbertus Moguntinus obiit anno 981. die XIII. Kal. julii, ut præter laudatos a Pagio scriptores, annalista Saxo Ecceardi consentit; Romana tamen Synodus, in qua ei successor datus fuit, nonnisi ad sequentem annum pertinet, cum habita fuerit die III. idus aprilis, juxta ac tradit Chronographus Magdeburgensis apud Pagium nic, & annalista Saxo Eccardi, qui ambo cum Ditmarum ad literam exscribant, perspicue demonstrant hanc pariter Gisleti genuinam Ditmari lectionem, nec nisi corrupte in ejus textum, pro aprili, irrepisse *Septembrim*.

JOANNES PAPA XIV.

Sedit ab anno 980. usque ad 985.

JOANNES PAPA XV.

Sedit ab anno 985. usque ad 996.

AD EPISTOLAS JOANNIS XV. PAPÆ

APPENDIX.

AD OMNES FIDELES

Bulla qua Corbeiensibus monachis jura quædam nova tribuuntur, assertur vetera.

Anno 985. Ex Lung. Spicil. ec. cl. pag. 81.

CONvenit episcopali auctoritati maxime quæ summi præsulis, pie, sollicitoque semper cogitare quatenus ita ecclesiarum sollicitudines habeant, ut sacris locis, in quibus jugi famulantium sedulitate Deus placatur, opportuna conferre suffragia non detrectent. Unde ego servus servorum Dei Johannes sacrosanctæ apostolicæ sedis præsul omnibus fundus Dei ecclesiæ fidelibus suggero, quod venerabilis abbas Thermarus, monasterii quod vocatur nova Corbeja, per interventum Hildibrandi Mutinensis episcopi, nostram effagitavit clementiam, ut omnia præcepta gloriosissimorum imperatorum, seu regum, sive quorumlibet principum chirographa, nec non etiam quæ a nostris prædecessoribus, Adriano, atque Stephano collata, vel conscripta sunt, nostra quoque auctoritate confirmare-

ANNO CHRISTI 985.

mus; & roboraremus; & his quæ ab apostolica sede decreta sunt, nostræ subscriptionis cartulam adjungeremus. Nos itaque considerantes religiosam eius petitionem, pallosalisque esse officii servorum Dei jugiter utilitati, commodisque prospicere, decrevimus, ut duo monasteria Corbejense videlicet monachorum, atque Heriforden'se sanctimonialium, de omnibus rebus, quæ vel in communi Principum charta, vel præceptis confirmata esse agnoscuntur, nihilominus talem ex apostolica sanctione obtineant firmitatem, ut nihil habeant unde fe tueri possint, quicumque sibi promittunt hæc aliquando se posse immutare, vel infringere. Habeant ergo præfata monasteria rerum suarum libertatem in omnibus disponendi regulariter potestatem; & ut plenius prosequamur, quod sanctos apostolicos jam dictos intendisse sentimus, atque ante eos S. Gregorium, ac reverendæ memoriæ Nicolaum sanxisse de statibus monasteriorum invenimus, nos humiliter tantis auctoritatibus subscribendo confirmamus, ut nullus episcopus Patherbrunnensis aliquam ex eis vel accipiat, vel expoſcat portionem, neque vel in his, qui regiminis jugum tenent, vel in ipsis congregationibus, aut ipsis cœnobiis potestatem obtineat; neque ipsorum dominatione potiatur ulla, neque in clericis, neque in famulis, aut in omnibus quæcumque ad monasteria ipsa videntur habere possessionis respectum, sicut ab omnibus eis hactenus fervatum & concessum est episcopis, in quorum parochiis ea eorundem monasteriorum conjacere videntur. Nam ipsius præfati monasterii abbati fusque successoribus licentiam damus, juxta altare fedendi, populoque benedictionem vel cellas, & ecclesias fecundum Deum prædicandi ac docendi; ita ut nullus episcopus per se ad ipsa monasteria, vel cellas pertinentes, vel œconomus ejus, vel archipresbyter, aut archidiaconus illius, seu quilibet ex aut agentibus pro ipsius potestatis causa; vel dissensionis gratia vocatus advenerit; ne importunitate sua, ministrorumque suorum inquietudine facris locis fint molestia. Neque in ecclesiis præfatis monasteriis subjectis, vel in presbyteriis eisdem ecclesiis ordinatis aliquam tentet facere perturbationem, novam constituendo, antiquam constitutionem violando; sed ficut regulariter ac canonice dispofuerint, ex longo jam tempore manentis ita futuris temporibus maneant inconcusse. Ordinationes, quæ necessarie fuerint ipsis monasteriis, agere non differat; aliaris quoque, & basilicarum benedictiones, sive consecrationes, prout necessitas postulaverit, vel in ipsis monasteriis, vel in agris eorum libenter concedat; chrisma quoque oleumque consecratum per singulos annos præbere non differat, & pro his omnibus nullum munus exigat, ne Spiritus Sanctus vendere conatus, inde, quod abfit, damnationem incurrat. Hoc constitutum non solum Patherbrunnensem, verum etiam omnium locorum episcopos, ubicumque præfata monasteria, vel ecclesiæ, vel agros, vel familias habere noscuntur, obfervare fine cunctatione, seu contradictione oportet, ut nullus potestatis jure rebus eorumdem monasteriorum abutatur; fed manentæ omnia in potestate prælatorum eis, & regulari dispositione, quecumque, ut diximus, vel in agris, vel in familiis, vel in decimis eis constant esse collata. Sicut & apostolica & imperialia præcepta, partim simul, partim singulatim eis confirmavimus. Abbatem verò, & abbatissam in his locis semper eligendi habeant potestatem, ut eam eligant personam, quæ propositum conversationis in utrolibet monasterio, & monachis & habitu profiteatur, non canonicum aut laicum, neque alterius monasterii monachum, in quo specialiter nos audire dignetur regia dominatio, ut nullam eisdem monasteriis proponat personam, quæ non ab ipsis congregationibus fuerit regulariter electa. Qua de re novelli elementia, vel nunc existentium, vel fucceſſionis futurorum principum a fede apostolica sancitum, nostræque subscriptione roboratum, nec non antecedentium regum præcepta cautum, ut prædictis monasteriis nullam penitus præficiant perfonam de quocumque ordine, nisi quæ per electionem probabilem fumatur. Quoniam vero multæ quæruntur ab importunis hominibus malignitatis occasiones, ac necesse semper adversa sela cliquos protectionis repellere, quod apostolica decrevit auctoritas, nos quoque approbamus, ut qui ordinati fuerint ad regimen fupradictorum monasteriorum, nulla potestate prævalente, deiciantur, nisi criminis causa fuerint deprecendi, cujus merito Rectores non debeant administrare officium. Infamiæ vero maculis, vive criminis alicujus denotatione si fuerint appensi, nos prius canonicam aut regularem deponantur examinationem. Si quis ergo apostolicæ sedis decretum contemptrix, procul dubio damnationis confortam fuscipiet, quam creditimus divino Spiritu, per apostolicum linguam probatam. Nos igitur nostram subscriptionem annuli nostri impressione signantes, obtestamus coepiscopos nostros omnes, in quorum manus ita devenerint, ut sua etiam auctoritate & subscriptione hæc confirmare velint, ut quicumque hæc temerare præsumpserit generalitatis nostræ sententiis ita anathematis vinculo obligetur, ut neminem habeat, de cujus favore blandiatur, aut se tueri putet a sententia damnationis. Ab imperatoribus etiam aut regibus five ducibus, aut a quacumque potestate, quæ pro tempore tunc ordinata fuerit componere cogantur mille libras auri optimi, medietatem præditis monasteriis, ac medietatem cameræ eorum principum. Cunctis autem ita servantibus fit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis recipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ quietis inveniant. Scriptum per manus Stephani primi scrinii Sanctæ Romanæ ecclesiæ in mense junio, & indictione secunda. Datum calend. julii per manus Joannis episcopi Sanctæ Ecclesiæ: ecclesiæ, & Bibliotheearii sanctæ Sedis apostolicæ. Anno pontificatus Domini Joannis sanctissimi, quinti decimi papæ, IV. Indictione secunda.

An tunc Adsalutor jam episcopus, & titularis?

ANNO CHRISTI 985. 988.

EJUSDEM BULLA.

Qua monasterium conditum a Gebebardo II. Constantiensi episcopo sub apostolica tuitione excipit, variisque donat.

Joannes episcopus, servus servorum Dei. In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Patris videlicet, & Filii, & Spiritus S.

Lunig. Spicil. pag. 399.

NOtum esse volumus omnibus Christi fidelibus, qualiter Gebehardus II. amabilis episcopus Sanctæ Constantiensis ecclesiæ, dilectissimus confrater noster, orationis causa Romam veniens, ad limina Apostolorum Principum Petri, & Pauli, & ante nostram præsentiam, retulitque nobis, quatenus ipse, Dei nutu compulsus, ecclesiam Cœnobitarum construxisset super ripam fluminis, quod dicitur Rhenus, ad honorem Beati Gregorii Confessoris Christi, in quo loco regulam S. Benedicti abbatis, & monachorum fratrum luculentissimo ordinaret: ubi devotissime de suis propriis prædiis, quæ a suis parentibus illi evenerunt, & partem de rebus sanctæ suæ ecclesiæ obtulit ad substentationem & stipendium illorum videlicet monachorum, qui in ipso sancto monasterio seculo * Christi laudes persolvere diu noctuque non cessant: de quibus nostræ humilitatis supplicans clementiam, ut prædictus locus ipse sub tuitione & defensione S. Petri nostraque nostrumque successorum pontificum in perpetuum maneat. Ita tamen ut nullus rex, aut dux, neque marchio, nec etiam episcopus, qui per tempora in ipso episcopio fuerit, aut ulla persona audeat de omnibus, quæ ibidem ab ipso jam dicto Gebehardo episcopo concessa sunt, alienare, aut quoquo modo de ipso sancto monasterio extrahere, sed tuta & stabilita, atque firma, usque in futura tempora concedimus permanenda. Sed & hoc apostolica præceptione, rogante supradicto confratre nostro interdicimus in nomine Domini nostri Jesu Christi, ne aliquis eidem monasterio præficiatur, nisi quem communi consensu fratres, ibidem Christo sedulo servientes elegerint, electumque episcopus benedictionis titulo confirmare procuret. Et hoc ipsum de Advocati electione decerni placuit. Si vero, quod absit, aliquando contigerit, ut episcopus ejusdem sanctæ ecclesiæ hæreticus vel schismaticus existat, fratres supradicti monasterii ex authoritate sedis apostolicæ habeant potestatem ecclesiasticos ordines requirendi, ubicumque catholicum noverint esse episcopum, ne ille iniquus de hoc aliquam eis injuriam inferre præsumat. Nam si quis aliquis homo, cujuscumque sit ordinis vel potestatis, quod non credimus, in aliquo disrumpere temptaverit ea, quæ ab ipso jam dicto confratre nostro in prædicto monasterio concessa sunt, & a jure, & ditione ipsius monasterii auferre voluerit, nisi resipiscat, excommunicatus a corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi consistat, & anathematizatus a SS. Patribus omnibus & a nobis, nec in exitu vitæ communicet, sed etiam mortuo nomen ejus inter missarum solemnia nullo modo recitetur. Qui vero pio intuitu custos & procurator hujus nostri præcepti extiterit, benedictionis gratiam, vitamque ab ipso Domino Deo & Salvatore Jesu Christo mereatur in sæcula sæculorum amen. Scriptum per manum Joannis Notarii, & Regionarii, & Scrinarii sacri Lateranensis palatii, in mense Aprili, & Indictione secunda: Datum vero septimo calendas majas per manus Gregorii episcopi sacræ Portuensis ecclesiæ, & Bibliothecarii sedis apostolicæ, anno pontificatus Domini nostri Joannis sanctissimi papæ quarto.

* renunciantes

DE CONCILIIS IN CAUSA ARNULFI REMENSIS ARCHIEPISCOPI

Ante annum 988. & deinceps celebratis.

DISSERTATIO.

Anno 988.

ARnulfus Lotharii regis filius spurius ecclesiasticæ licet quietis & a curis sæcularibus vacationis professionem assumpsisset, a publicis tamen negociis se continere nequaquam potuit. Carolo Lotharingiæ duci patruo suo favorem occultum primo, dein & palam præstavit. Quare cum ducis illius arma cædibus & vastationibus Galliam depopularentur, tot malorum author & conscius habitus Arnulfus in conventu totius Galliæ episcoporum damnatus est, ait Gerbertus Remensis archiepiscopus in epistola ad Widerodum Argentinum episcopum, cujus fragmentum Duchesnius in to. IV. hist. Francorum ediderat; integram e Mabillonii schedis Martene Veter. Monum. tom. I. col. 252. vulgavit. Concilium hoc primum est omnium quotquot deinceps in causa Arnulfi celebrata sunt, eodem Arnulfo adhuc privatam vitam agente, ut ex epistola illa constat, in qua, prosequitur Gerbertus, damnationem illam substulit dein Adalbero episcopus Laudunensis, in cujus diœcesi agebat Arnulfus; atque ita ecclesiæ restitutus, Remensis archiepiscopus renunciatus fuit. Concilii hujus, cujus certus locus ignoratur, annus facile detegitur; cum enim a Carolo arma infesta in Galliam inferenti Arnulfus cohæserit, ejusque criminis reus eam pœnam incurrerit, haberi utique non potuit ante annum 987. quo idem Carolus a Gallis posthabitus, præferri sibi in regni gubernatione Hugonem acerbissime tulit. Nemo huc usque inter collectores concilii hujus, quod sane frequentissimum fuisse oportet, meminit.

Ita vero ecclesiæ redditus Arnulfus, anno sequenti a damnatione sua nempe 988. in

ANNO CHRISTI 988.

in concilio Remensis provinciæ ecclesiæ illius infulis donatur. Extat concilium istud apud Labbeum tom. XI. pag. 983. Venet. edit. quamvis anno non suo refertur; non enim anno 989. sed potius 988. die X. Kal. februarii, ut Pagius demonstrat, Adalberoni Remensi fatis functo Arnulfus successit. Alterum est hoc ex conciliis in causa Arnulfi habitis.

Tertium dein succedit concilium Silvanectense, quo in prædones Remensis provinciæ, & episcopii Laudunensis pervasores anathema dictum. Arnulfi in eos sententiam legas in collectione Veneto-Labbeana tom. XI. col. 986. sed annum corrigas; cum enim urbis Remensis invasio sexto nondum elapso ab ordinatione Arnulfi mense contigerit; qua occasione in prædones sæviit, & in illos concilium animadvertit; ab anno 988. removeri concilium illud nequaquam potest. Utrum vero hæc omnia sincere præstiterit Arnulfus, an vero potius, ut proditionem suam ea simulatione tegeret, aliis judicandum dimitto. Non diu enim post cædium & vastationum illarum, quin & in carcerem detrusionis author ipse suæ redargutus est, qua de re legas Baronium in annalibus ad A. 990.

Quartum concilium in collectionibus omissum illud fuit, cum Remensis, vel forte etiam aliarum provinciarum episcopi Arnulfum turpis proditionis reum insimulaturi convenerunt. Dies tunc dicta Arnulfo, qui sæpe vocatus, numquam venit; quare a patribus synodica data est ad Joannem XV. ut sua ipse authoritate vel Arnulfum cogeret ad causam suam defendendam, vel deponendum permitteret. Extant literæ illæ post concilium Silvanectense apud Labbeum col. 988. Datas vero in concilio quodam indicat Gerbertus in eadem epistola ad Widerodum his verbis: *Interea legatis, literis synodicis Romanus pontifex, ut ecclesiæ turbatæ subveniat, admonetur.* Quodnam his concilium, vel forte concilia illa, & ubi locorum Galliæ celebrata, ignotum. Nec de anno satis constat; certe post Silvanectense parum convenit.

Quintum aliud concilium indicat idem Gerbertus, paulo post verba illa subjungens: *Itaque gravium episcoporum facto consultu, legatis & literis synodicis, ac trina admonitione Arnulfus convenitur decem & octo continuis mensibus, ut a cœpto furore desisteret.* Cum verò vocationem illam factam asserat Gerbertus, postquam Romanus pontifex requisitus, ut manum adjutricem ferret, neglexit; recta inde consecutione deducimus, synodum hanc posteriorem, & planè diversam ab ea esse, quæ literas ea de re ad pontificem dedit. Nec hujus pariter concilii, immo forte plurium conciliorum, locus certumque tempus rescitur; quamvis de tempore facilis est conjectura; cum enim decem & octo continuis mensibus judiciali illi vocationi Arnulfus restiterit, totum temporis illus spatium quod ab anno 989. inclinante, ad 990. intercedit, concilio vel conciliis illis assignandum est.

Hæc omnia concilia pone sequutum est conciliabulum Remense, cujus Gerbertus in eadem epistola meminit, ejusque acta Aimoini continuator, ex quo Labbeus to. XI. col. 991. Venet. edit. complexus est. Omnium ibi gestarum summa eo tendit, ut Arnulfus & episcopatu, & libertate privaretur, Gerberto in ejus loco constituto: annus, mensis, & dies non latet, legiturque ibidem.

Res ita constitutæ sunt, non vero compositæ; nam paucis elapsis annis prostratus Arnulfus erigi iterum cœpit. Igitur Joannis XV. jussu missus est in Gallias Leo abbas S. Bonifacii, qui concilium primo quidem Mosomii oppido Belgicæ in Remensi metropoli habuit. Cognita tunc Arnulfi causa est, auditusque Gerbertus pro se perorans; prohibere tamen non potuit quominus a sacris abstinere se juberetur, donec res maturius in Remensi concilio ad kalendas Julii ejusdem anni indicto discuteretur. Habitum est concilium istud Remis; pro Arnulfo judicatum: tum res Romam delata ad Pontificem. Num statim a Remensi concilio causa delata sit Romam, penitus ignoro; illud constat, nonnisi sub Gregorio V. qui cœpit anno 996. Majo mense, & Roberto in Galliis regnante missum fuisse Romam Abbonem Floriacensem abbatem, ut curaret Arnulfi restitutionem, teste Aimoino in vita eidem Abbonis, scribente missum Abbonem ad Gregorium, ut Arnulfi causam tractaret, regressumque eidem Arnulfo pallium, a Romano Pontifice acceptum, tulisse. Cum vero addat idem Aimoinus Gregorium pontificem statim ab assumptione sua anathema in totum regnum Francorum comminatum fuisse, nisi Arnulfus restitueretur; indicari his censeo, subobscure licet, dejecti hujus archiepiscopi causam jam tunc a Romano Pontifice definitam, absolutamque fuisse; id vero præstitum in Ticinensi quodam Concilio demonstrat Canon primus Concilii Romani anni 998. prout legitur in codice Udalrici Bambergensis, de quo ego in additionibus ad idem concilium. En Canonis verba: *placuit sanctæ synodo, ut omnes episcopi occidentales, qui in depositione Arnolfi Remensis Archiepiscopi fuerunt, & cæteris inductis vocati Papiensem synodum spreverunt, & inconvenientes causas ad confutandam synodum per manum laicalis personæ miserunt, ab episcopali officio suspendantur.*

Quo tempore synodus hæc Ticinensis convenerit, sub quo pontifice, has habeo conjecturas, quas proferam. Anno 997. *Papa Ticini complurium Episcoporum concilium adunavit*, verba sunt Chronici Hildensheimensis. Hoc igitur forte in concilio eadem Arnulfi causa cum aliis definita est. Ratio temporis, & rerum circumstantiæ omnes cum hac synodo quadrant; nam anno 995. pro Arnulfo in Gallia decisum est: anno 996. vacatio est facta, sive quod Galliæ res adeo fuerint perturbatæ, ut nihil obtineri potuerit pro Arnulfo; sive quod vivo adhuc Hugone rege numquam evinci potuerit, ut restitueretur Episcopus parti ejus aversus. Anno demum 997. Hugone jam e vivis translato, sedatisque domesticis dissensionibus exteras ac potissimum Gallicanas turbas sopire

ANNO CHRISTI 988.

pite aggressus est Gregorius; Quare in concilio Ticini habito causam hanc iterum discussit, Arnulfum restituendum judicavit, recusantesque Gallos minis terruit. Tunc a Roberto Francorum rege Abbo Floriacensis mittitur ut pacem amicè cum Pontifice componeret. Vir sanctus Pontificem adiit, mandata ab eo accepit, & pallium pro Arnulfo, regressusque ita cum rege se gessit, ut tandem depositus Episcopus sacerdotium amissum reciperet.

Nec ita tamen causa penitus absoluta est; cognoscendum enim supererat de Episcopis, qui Arnulfum injussu Romani Pontifici exauctoraverant. In illos ergo dicta est suspensionis sententia in Concilio Romano anni 998. Huc usque nos ducunt ea, quæ supersunt, historica monumenta. An res ultra processerit, æquè cum ignorantibus ignoro. Atque hunc tandem finem dissertationi huic meæ imponam, adjecta solummodo ad calcem epistola illa ad Widerodum Argentinensem episcopum, ex qua tam multa ad illustrandam hanc historiæ seriem hucusque obscuram desumpsi. Ex iis quæ in fine ejusdem epistolæ suboscure tangit Gerbertus, non ambigue discimus, illam tunc ab eo scriptam, cum a Concilio Ticinensi jussus est cedere æmulo suo Remensem episcopatum.

EPISTOLA GERBERTI

AD WIDERODUM ARGENTINUM EPISCOPUM

De Arnulfo Remensi archiepiscopo, ejus destitutione, & restitutione, ac Gerberti ejectione

VViderodo Argentinæ civitatis Episcopo, Gerbertus.

BEne concepta, meliusve retenta casta societas præstanti officio . . . . cum me remotum, vixque solo nomine cognitum fidi interpretis dulci alloquio recreasti, eoque præsenti officio palam fecisti, cui & quanto Helvetia pareat sacerdoti. Arnulfus regis Lotharii, ut fama est, filius, postquam suum Episcopum dolo & fraude circumventum cum propria urbe captivavit, post multum cruorem humani sanguinis a se effusi, post prædas & incendia, in conventu totius Galliæ episcoporum damnatus est, ac deinde post obitum Adalberonis a solo Adalberone episcopo Laudunensi reconciliatus, spe obtinendæ pacis, metropoli Remorum donatus, acceptis ab eo terribilibus sacramentis, & libellari professione, pro fide suis regibus conservanda, quam viva voce in conventu Ecclesiæ recitavit, & propria manu subscribendo roboravit. Necdum a sua ordinatione sextus mensis elapsus erat, & ecce urbem ab eo proditam hostis invasit; sanctuarium Dei polluit, spolia diripuit, clerum & populum captivavit. Post hæc verò Arnulfus suos prædones sub anathemate posuit, & ut idem facerent Galliarum episcopi imperavit; prædia Ecclesiæ quæ per sacramentum suis militibus dederat, abstulit, hostibus contulit, conjuratorum manum contra suum regem ejusque exercitum in aciem sub signis Caroli perduxit. Interea legatis, & literis synodicis Romanus pontifex, ut Ecclesiæ turbatæ subveniat, admonetur; sed neque catholicis, neque clericis consulentibus consulit. Itaque gravium Episcoporum facto consultu, legatis & literis synodicis ac trina admonitione Arnulfus convenitur decem & octo continuis mensibus, ut a cœpto furore desisteret, seque a scelere proditionis & rebellionis, quo impetebatur, regulariter purgasset; noluit; sed a se fautores nequitiæ suæ discedere sensit, territus regem adiit, novisque sacramentis, ac novis rerum conditionibus regiæ mensæ particeps effectus est, atque ita ira regis sedata, omni se crimine exertum credidit; indeque mox rediens, fidem sacramentorum rupit conditionibus non servatis. At ii, quorum intererat, totiens bonis privari non ferentes, Laudani arcem occupant. Arnulfus inter hostes regis invenitur, synodo repræsentatur, pro tot tantisque flagitiis rationem reddere deposcitur, qui diu secum ac cum suis complicibus multum deliberans, sua sponte in confessionem peccatorum suorum erupit, suisque confessionibus alios testes adhibuit, crimina sua in libellis contulit, eique coram ecclesia viva voce recitatæ subscripsit, insignia sacerdotii deposuit, eoque se abdicavit, confessoribus suis, ac testibus attestantibus, & respondentibus: *secundum professionem, & subscriptionem tuam, cessa ab officio* . . . Respondent regem Arnulfo veniam tribuisse, nec postea quidquam veniabile commisisse; Romano pontifici injuriam factam, & quasi sine ejus auctoritate, & sine juribus desumptis deponere non debuerit. In epilogo, ego ille multum jactatus Remis, & alto dum Philosophorum in vita prosequor, dum gentes indisciplinatas fugio, & non evado. Ego, inquam, qui magnæ urbis Remorum perditæ, & captivi & spoliati populi pars non parva fui, ad te quasi ad tutissimum refugio portum. Ergo fluctuanti salutarem porrige manum, fessum alleva; edax livor diffamavit me alterius invadisse sedem, meo instinctu pastorem captum, accusatum, dejectum, quod ita non esse sacerdotalis dignitas Gallica testis est, testes reges, proceres. Cur egenus, & exul, nec genere, nec divitiis adjutus, multis locupletibus, & nobilitate parentum conspicuis prælatus sit, nisi quod tui est muneris, bone Jesu, qui de stercore erigis pauperem, ut sedeat cum principibus. Tu scis me Germaniam, & Belgium semper honorasse, ut dominam coluisse, & matrem. Et nunc quidem dulces affectus quos perdidi, exposco, tuumque antistitem Will. gratiæ indebite amissæ reconciliatum fieri oro, meæque interpretem innocentiæ coram præsulibus, coram rege nostro, cui fovendo tempore regis Lotharii gladiis hostium adductus sum; Et tunc quidem mala pro bonis retribuuntur nobis ab his, quos pacis amatores, innocentum protectores, impiorum propugnatores existimabamus. Pressa jacet terra, inde omnis ecclesia Gallorum, ut quæ non a Gallis, sed ab his spe-

sperabatur salus; sed una, Christe, salus homini tu es, & Roma, omnium ecclesiarum hactenus habita mater, bonis maledicere, malis benedicere fertur, & quibus nec aure dicendum est communicare tantum, legitur zelantis dominari, abutens ligandi, atque solvendi potestate a te accepta.

AD CONCILIA ANSANA DUO,

Alterum anno 990. alterum anno 994. celebrata.

ADNOTATIO CRITICA.

Anno 990. 994.

IN conciliorum collectione Venero-Labbeana tom. XI. col. 987. anno 990. collocatur concilium quoddam in oppido Ansa, quod leucis quatuor Lugduno distat, celebratum, assidentibus Burchardo Lugdunensi, & Teobaldo Viennensi archiepiscopis cum episcopis comprovincialibus novem. In eo vero canones IX. ad ecclesiasticam disciplinam reformandam sanciti; sicut & Cluniacensibus possessiones suæ asseruntur. Item ad an. 994. concilium aliud Ansanum profertur ex iisdem omnino patribus constans, in quo canonici in ecclesia S. Romani oppidi Ansa instituuntur, vel restituuntur. Duo hæc concilia unum idemque censeri debere, nec nisi ab uno eodemque concilio anni 994. hæc omnia sancita fuisse, multiplici argumento demonstro. Inscriptio concilii anni 990. plane mendosa est, cum anno illi assignet Indictionem II. quæ superiori anni 989. conveniebat; secundo Patres illi gravius se accepisse significant nuncium de *transitu* S. Majoli. Obiit autem S. Majolus anno 994. ut Pagius ad A. 993. egregie demonstrat. Martenius quidem, qui concilium istud primus vulgavit, Anecdot. tom. IV. col. 74. censet *transitus* nomine designari hic spontaneam illam demissionem dignitatis, qua S. Majolus aliquot ante obitum annis sese abdicavit. Sed vix persuaderemur muneris pastoralis dimissionem a patribus illis designari nomine *transitus*. Quin & abdicationem illam non citius quam anno 992. contigisse Pagius ad annum 1048. 3. demonstrat. Non ergo sermo de illa haberi potuit in concilio anni 990. Denique concilio huic Ansano assedit Leubaldus Matiscensis, qui sedem illam post Milonem tenuit. Milo vero Matiscæ recensetur inter patres conciliabuli Remensis anno 991. celebrati; & Leubaldus unus fuit ex patribus concilii secundi (ut creditur) Ansani anno 994. habiti. Absurdum erit igitur concilium Ansanum an. 990. comminisci, cui Leubaldus quidam Matiscensis interfuerit; ideoque pronum est reputemus Ansanum concilium fuisse unicum an. 994. coactum, in quo & canones illi conditi sunt, & firmata Cluniacensium privilegia illa, quæ concilium anni 990. authoritate sua roborasse creditum fuit; ac demum in eo pariter concilio de ecclesiæ Romanensis administratione deliberatum, quod hucusque ad idem Ansanum concilium anni 994. optime relatum est.

Ad hoc ipsum concilium spectare censeo sequens instrumentum donationis, quod in bibliotheca Sebusiana centur. I. num. XXXIX. Guicheonus vulgavit, ex quo hic.

DONATIO ARDALDI COMITIS

Monasterio Saviniacensi.

In Dei nomine.

EGo Artaldus (*a*) comes, Geraldi (*b*) quondam nobilis viri, & Gimbergiæ filius, reminiscens malorum omnium, quæ tam pro acquisitione, quam etiam pro defensione honoris mei, contra Dei præcepta, egi; pavesco Dei judicia, pro his metuens æterna perpeti supplicia; verum quia longanimis est super me Domini patientia, non differo diutius pœnitentiæ subire remedia. Nuper itaque sacerdotum ac ministrorum Dei adii consilium, quærens ab eis salubre consilium, qui dijudicantes me secundum sanctorum canonum statuta, hæc inter cætera mihi indixerunt monita, quo possint levius mea solvi peccata. His salutaribus præceptis monitus, considerans quæ, & quanta erga sancti Martini monasterium, quod vocatur Saviniacum, (*c*) commiserim mala in deprædando villas ejus, ac devastando agros, primum ipsi *beato Mrtino* aliquid ex rebus meis possessionis tribuo. Igitur ego *Artaldus* dono de hæreditate mea ecclesiæ sancti Martini, quam regit Dominus abbas Hugo, (*d*) una cum grege sibi commisso. Est autem ipsa hæreditas sita in pago Lugdunensi, in agro Cogniacensi, super fluvium Ararium, in villa Toriniaco, hoc est vinea indominicata, cum curtilis, viridariis, campis, pratis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, servis etiam & ancillis, quantumcumque in ipsa villa visus sum habere, & in villa Casocco mansum unum, cum omnibus appenditiis suis, id est curtilis, campis, pratis, sylvis, & quidquid ibi visus sum habere hæreditatis, & quidquid in *Miseriaco*, & in Mota videor habere, id est, portum cum piscationibus, terras cultas & incultas,

(*a*) *Araldus comes*) Lugdunensis scilicet & Forensis, Historicis Lugdunensibus & *Quercetano* notus. Horum comitum pleniorem historiam habemus ab eruditissimo Domino de la Mure, *ecclesiæ Montisbrisonis collegiatæ canonico & sacrista dignissimo*. Guicheon.

(*b*) *Geraldi*) cujus pater fuerat alter *Artaldus* comes. GUICHEON.

(*c*) *Saviniacum*) monasterium ordinis S. Benedicti, Divo Martino dicatum, in pago Lugdunensi, non longe ab oppido la Bresle. *GUICHEON*.

(*d*) *Abbas Hugo*. qui electus fuit anno 984. indict. 2. consentiente Conrado rege, & Burchardo Archiepiscopo Lugdunensi vid. cartul. Saviniac. *GUICHEON*.

[ANNO CHRISTI 994. 995.]

tas, servos & ancillas utriusque sexus, quidquid ego in prædictis villis, & a rivulo *Morgonæ* usque in Ronnecum visus sum habere totum, ac integrum usque in exquisitum, dono sancto Martino, & monasterio Saviniacensi ad stipendium fratrum, Deo ibi inservientium, pro emendatione mali facti, pro absolutione omnium peccatorum meorum, & omnium parentum meorum; tali verò ratione hanc eleemosinam in donationem fieri jussi, ut a die præsenti supradictæ res in dominio & potestate Sancti Martini permaneant. Nullique hominum liceat ab hodierna die, & deinceps, quidquam de ipsis rebus ab ipsa ecclesia auferre & deminuere, nec mihi, nec alicui parentum meorum, vel propinquorum, nec episcopo, nec abbati, nulli, inquam, potestati. *S. Artaldi* comitis & uxoris ejus Theodebergiæ (*a*) qui ita fieri & firmare rogaverunt. *S. Fredelanni*, *Vichardi*, *Milonis*, *Bernardi*, & alterius *Beraldi*, *Eteleni*, *Leudegarii*. Data per manum Gerberini, mense martio, regnante Conrado (*b*) rege.

GALLICANA SYNODUS LOCI INCERTI

Qua libertas quorumdam, qui se in tuitionem monachorum Besuensium contulerant, asserta est.

Inter annum 994. & 1016. celebrata.

[Inter annum 994. & 1016.]

HEctor Bisuntinus archiepiscopus cathedram illam nonnisi post annum 994. ascendit, ut ex Sammarthanis in Gallia Christiana to. I. constat. Bruno vero Lingoniensis episcopus anno 1016. decessit, teste authore chronici Besuensis. Intra hoc temporis spatium habitum est istud Gallicum incerti loci concilium. Quid in eo gestum sit, ignoratur, præter pauca illa quæ memorantur in charta quadam relata in chronico Besuensi, unde concilii hujus memoria ad posteros transmissa est. En chartam ex Besuensi chronico legendo in Spicilegio Dacherii to. II. pag. 415. edit. in fol.

Carta de Bustello.

NOtum esse volumus præsentibus & futuris, quod Fulbertus & Berengerius fratres recedentes de Bustello, pro inimicitiis, quas vicini eorum contra eos exercebant, dederunt alodium ipsius vici Bustelli S. Petro, & seipsos, & omnem posteritatem suam commendaverunt perpetualiter eidem sancto, una denerata ceræ omni anno, tam virum, quam mulierem. Ea conventione, ut si ipsi, aut aliqui ex eorum progenie reverterentur in regionem, hæreditatem suam, quam sancto dederant, ab abbate loci, & monachis tenerent. Discedentes itaque de episcopatu Lingonico, tempore Brunonis episcopi, & ducis Henrici, venerunt in diœcesim archiepiscopatus Vesuncionensis tempore Hectoris archiepiscopi, & comitis Willelmi, pervenerunt in locum, qui dicitur Rollens, & remanserunt ibi super terram Teduini, & Beroardi fratris ejus: qui scilicet Teduinus pater fuit Bernardi. Ea verò conventione in terra illorum remanserunt, ut ipsis reditus, & consuetudines terræ persolverent; sancto vero Petro Besuæ censum, quem debebant, annuatim deportarent. Timentes autem monachi, ne per succedentia tempora hæredes Teduini, & Beroardi fratris ejus, ipsis hominibus aliquam violentiam irrogarent, vel in servitutem eos redigere vellent, cum abbate sui Willelmo adeuntes concilium, in quo archiepiscopus Hector, & episcopus Bruno cum aliis episcopis residebant, deprecati sunt, ut hanc cartam pariter, & libertatem istorum hominum ecclesiastica authoritate roborarent. Quod ipsi libenter concedentes cum consensu aliorum episcoporum, & totius sancti concilii eosdem homines liberos sancti Petri esse statuerunt, & perpetuo anathemate excommunicaverunt, qui illis servitutis jugum ullo modo imponere ausi fuissent. Signum Hectoris archiepiscopi. Signum Brunonis Episcopi. Signum Walterii Episcopi. Signum Burchardi episcopi. Signum Gosseni Episcopi.

VERONENSE CONCILIUM

Quo jura Veronensis episcopi in ecclesias quasdam Aquilejensi patriarchæ subjectas definiuntur.

Anno 995. vel forte 994. celebratum.

[Anno 995. circ.]

AQuilejensis episcopus Joannes ecclesias quasdam in urbe Verona sitas obtinebat, quarum ecclesiarum presbyteri debitam Veronensi episcopo subjectionem negabant. Molesto id ferens Otbertus Veronensis episcopus querelas ea de re suas ad provincialem synodum detulit, in qua auditis partibus definitum est, ut ecclesiarum illarum sacerdotes Veronensi episcopo ad synodum, & *processiones*, vel supplicationes invi-

(*a*) *Theodebergia*) alibi Tetbergia vocatur. GUICHE.

(*b*) *Regnante Conrado rege*) annus hic deest, sed cum Hugo Saviniacensis abbas vixerit ab anno 984. usque ad annum 1005. & Conradus mortuus sit anno 995. uti jam superius judicavimus, necesse est illum evenisse ab anno 984. usque ad annum 995. GUICHEON.

[ANNO CHRISTI 995.]

invitanti, tum & in festis per annum solemnibus jubenti episcopo, ne missæ ibi celebrarentur, parerent. Adfuerunt synodo præter Joannem Aquilejensem Joannes alter, quem Aemonensem episcopum egisse ex Ughellio Muratorius conjicit. Sichardus quem Cenetensi ecclesiæ præfuisse ex eodem scriptore idem recognoscit, cum aliis, quorum nomina apud Ughellium plane depravata leguntur. Hanc synodi sententiam vulgavit Muratorius in dissert. med. ævi tom. V. col. 1003. eamdemque ex documento a Bartholomæo Campagnola sibi tradito dedit P. de Rubeis in monum. eccl. Aquilej. pag. 485. Cum verò integrius appareat quod datum est a Muratorio præ altero; ideo hic ex eodem Muratorio acceptum reddo, adscriptis in margine ex Rubeo variantibus. Concilii annus inter 994. & 995. fluctuat. Indictio enim VIII. qua sententia ejusdem mox recitanda signatur, cum novembri mense conjuncta annum 994. ferret; sed in eadem sententia annus 995. notatur. Quare vel indictio IX. pro VIII. legenda est, vel nullam septembri mense indictionis mutationem contra morem fere ubique tunc obtinentem factam agnoscamus oportet.

SYNODI VERONENSIS SENTENTIA

pro Otberto Veronensi episcopo.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno Incarnationis ejus DCCCCXCV. Indictione VIII. die vigesimotertio mensis novembris. Dum in Dei nomine Johannes patriarcha sanctæ Aquilegiensis ecclesiæ in synodo resideret in ecclesia beatæ Mariæ sitæ in civitate Veronæ cum cœtu episcoporum, sacerdotum seu levitarum: surgens Otbertus episcopus ejusdem sedis beatæ Mariæ, queri cepit contra eundem Johannem patriarcham de clericis habitantibus in titulis ipsius monasterii sanctæ Mariæ antiquæ, & sanctæ Margaritæ, quia (*a*) ipsi secundum canonicam traditionem, & antiquam consuetudinem sibi obedire vetarent (*b*); ita ut nec ad synodum, nec ad processionem ipsius venire vellent, nec illud observare, quod cæteri tituli de eadem civitate faciunt, scilicet & missas publicas præcipuis festis interdictis ab episcopo facere non deberent. (*c*) Ad hæc idem patriarcha respondens agebat quod hic esset antiquus mos, ut homines sui titulari agere deberent. Tunc Lambertus episcopus Vicentinus surgens ait; *scio quod me in hac ecclesia archidiacono manente clerici prædictarum ecclesiarum prælibata servitia episcopo hujus nostræ ecclesiæ exhibebant*. Id ipsum etiam presbyteri & diaconi prænominatæ Veronensis ecclesiæ dixerunt. Tunc præfatus patriarcha videns, quod rectum & canonicum erat, quod ipse episcopus sciebat, (*d*) consultu omnium episcoporum ac sacerdotum, qui in eodem concilio residebant, statuit, ut deinceps clerici de præfatis suis titulis parati essent obedire Veronensi episcopo, tam in synodali advocatione, quamque & in processionis honore, seu etiam in missarum, cum ab eodem episcopo interdictum solemnibus festis noverint, observatione. Verum si aliquid a quoquam objectum fuerit, vel si episcopus ejusdem sedis illos ad placitum ducere voluerit, nulli suorum clericorum potestatem illos corrigendi vel distringendi tribuat; sed advocato abbate sanctæ Mariæ, qui pro tempore fuerit, in organo, quidquid justum & canonicum est, eo (*e*) definiat. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur pro futuris temporibus idem patriarcha cum cæteris episcopis, qui in eodem concilio adsuerunt, propriis manibus subscribentes, hanc diffinitionis cartulam roborarunt.

Ego Johannes patriarcha consensi & subscripsi.

Ego Johannes episcopus interfui.

Ego Sichardus episcopus interfui, & subscripsi.

Rozo Tarvisianensis ecclesiæ episcopus interfui, & subscripsi.

Rainoardus (*f*) Tridentinus episcopus interfui ac subscripsi.

Lambertus Vicentinus episcopus interfui & subscripsi.

[(a) de Rub. tur ipsi. — (b) vetaretur. — (c) Integra hæc periodus abest apud de Rubeis. — (d) petebat. — (e) cum eo. — (f) Rainfardus.]

GREGORIUS PAPA V.

Sedit ab anno 995. usque ad 999.

AD EPISTOLAS GREGORII V. PAPÆ

APPENDIX.

Bulla pro confirmandis juribus monasterii de Pettershausem ad ripam Reni in diœcesi Constantiensi.

[Ex Lunig. Spicileg. pag. 400.]

IN nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis, Gregorius qui & Bruno sanctæ catholicæ, & apostolicæ Romanæ ecclesiæ Dei gratia episcopus & servus servorum Dei. Desiderium quod ad religiosum propositum & sanctorum locorum stabilitatem pertinere monstratur, sine aliqua est Deo authore dilatione perficiendum; & quoties in quibusdam sanctæ ecclesiæ utilitatibus, vel commodis noster assensus, & solitum apostolicæ authoritatis exposcitur præsidium, ultro benignitatis intuitu nos convenit subvenire, & ratum propositum pro integra securitate ex ratione solidare, ut ex hoc sanctorum veneratio locorum salus, & indemnitas profligatur, & nobis quoque lucri potissimum præmium a conditore omnium præscribatur. Volente igitur atque rogante tertio Ottone imperatore Augusto & Lamperto sanctæ Constantiensis ecclesiæ episcopo, quoddam monasterium in ripa Rheni, juxta Constantiam in villa quæ vocatur Petrishusa, de Ge-

Gebehardo beatæ memoriæ episcopo, in honorem S. Gregorii constructum, apostolica defensione munimus, & præceptis Romanæ ecclesiæ eo tenore decoramus, quatenus ad ipsum monasterium, cui nunc abbas Pericherus præest, cum omnibus ad se pertinentibus, diversis prædiis, cultis & incultis, colonis, & familiis, vel quæcumque idem Gebehardus episcopus hæreditario jure, vel aliqua acquisitione ad idem monasterium contradidit, aut quæcumque de episcopio commutavit, aut sine commutatione permisit, nec non quicquid prædictus Lampertus episcopus ad ipsum monasterium in quocumque negotio concessit, cum Siggeri prædiis, Tuscenanch, & Wengiu vocatis, in pago Turgeu, sub comitatu Peretholdi Comitis sitis, quorum unum de rebus episcopii per episcopum Gebehardum, aliud de ejusdem monasterii rebus per prædictum abbatem Pericherum acquisitum est, vel quodcumque per alique Dominum timentium ad eundem pium locum concedendum est, aut concessum jam venit, apostolica Beati Petri defensione, ac tuitione stabilitum, & inconcussum sub Christi testimonio permaneat & persistat. Hoc etiam jam apostolica jussione, cum consensu tertii Ottonis imperat. aug. & Lamperti su-
A prædicti episcopi, qui hæc fieri rogaverunt, omnino interdicimus, ne forte aliquis eidem monasterio præfigetur, nisi quem communis fratrum ibidem Deo servientium concordia eligat; ad episcopum vero eum, qui ita electus est, stabilire tantum pertineat. Id ipsum etiam de advocati electione decernimus. Electo autem abbati, vel monasterio advocato curæ sit res monasterii curare, easque dissipantibus resistere. Si quis interea, quod non credimus, temerario ausu contra ea, quæ ab hac nostra authoritate pie, ac firmiter per hoc nostrum privilegium disposita sunt, contraire, vel his, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti monasterii statuta sunt, refragari, aut in quoquam
B transgredi tentaverit, sciat se ex auctoritate B. Petri principis apostolorum, cujus vel immeriti vicem agimus, anathematis vinculo innodatum, & cum Diabolo atque Juda traditore Christi æternis incendiis concremandum. At vero qui pio intuitu observator nostræ salutiferæ præceptionis extiterit, benedictionis gratiam a justo retributore Domino multipliciter consequatur, & vitæ æternæ particeps effici mereatur in sæcula sæculorum, amen.

AD SANDIONYSIANUM CONCILIUM

Anno 996. habitum pro decimis ecclesiæ restituendis

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

Anno 996. DE anno quo concilium istud convenit ita ego olim disserui in meis ad Pagium adnotationibus ad annum 997. 12. Concilium Sandionysianum ad annum superiorem 996. referendum esse potius quam ad præsentem 997. certum deinceps, ratumque esse debet; nam Seguinus Senonensis, qui in eo concilio tam fœde habitus fuit, ac narrat Aimoinus apud Pagium hic, e vivis decessit anno illo 996. die XVI. Kal. junii, ut ad-
C notat diligentissimus author brevis chronici Senonensis S. Columbæ vulgatus a Martene Anecdot. tom. III. col. 1451. qui licet exeunte sæculo XII. scribebat, res tamen superioris ætatis, accuratissime adnotat, ut eodem in corrigenda annalium chronologia felicissime non semel usus fuerim.

SENONENSIS SYNODUS,

In qua Parisiensibus canonicis altaria quædam juris ecclesiæ Senonensis traduntur,

Anno 996. habita.

Anno 996. SYnodi hujus acta desunt; sola superest charta Leotherici Senonensis archiepiscopi in hoc concilio firmata, quam profert Dubois Hist. eccles. Paris. tom. 1. pag. 682. ex quo hic datur.

Imperante auctoritatis summæ serenissimo favore Leothericus Senonensis archipræsul illustrissimus, Christicolis in urbe degentibus universis, pignus pacis cum felicibus incrementis geminæ salutis.

Noverit cœtus reipublicæ, immo cunctorum concio sedis nostræ fidelium, quoniam divini judicii & inexorabilis memores periculi, pietatis, utiliter cogimur immorari præceptis, scilicet ut quidquid supplicii pro humana fragilitate sumus ob-
D noxii, per officia debitæ qualitatis, ex altera fraternæ dilectionis impendia, sanctorum præcipue per amoris incendia facile sit expurgatum; & quidquid dignum quæritur veniæ, nihil negari detur nostræ fragilitati, unde sentiat amplitudo christiani nominis, munificentiam nostræ serenitatis ordinantem. Privatis & publicis etiam compluribus conventam negotiis erga frequentiam providæ dilectionis domni & charissimi nobis Raginaldi Parisiorum pontificis, nec non & congregationis sanctæ Mariæ gloriosæ cultricis jam dictæ sedis, & nihil nostris dignius fieri votis, quam verbi eorum obsequi studiis; qua ipse roborati, & precum sub arma collecti prænominatæ sedis Pa-

Parisiorum canonici oborta humilitate Senonum præsidia subeuntes, nostram accessedunt præsentiam, rogantes sibi optata concedi de quatuor altaribus nostræ Diœcesi subjacentibus. Quorum orata cordis sereno corde suscipientes, & cælestis curiæ palatia tam nobis, quam successoribus mercari curantes, in amore agni divini, & in devotione sanctæ Dei genitricis Mariæ, omnium supernorum civium, & pro ambarum utilitate partium concessimus in publica Senonensis ecclesiæ synodo cum assensu Ragenoldi archidiaconi nostri, ex cujus ministerio esse videntur, prænominatis canonicis quatuor altaria, videlicet altare de
A cellis in honore S. Germani dedicatum, & aliud in Vernolio in nomine sancti Petri, aliud quoque in Stcovilla in nomine sancti Germani, aliud quoque in Machello in nomine S. Germani; & hæc quidem altaria per interventum domni pontificis Raginaldi, tali tenore obtulimus canonicis Parisiis S. Mariæ serventibus, & pro habenda inibi jugiter nostri, nostrorumque episcoporum memoria, sine tenus teneant, regant, atque possideant sine alicujus repetitionis infestatione & calumnia. Datum in mense septembri regnanto Roberto rege Francorum anno IX.

AD CONCILIUM ROMANUM

Anno 996. sub Gregorio V. papa habitum.

ADDITIO.

AD concilium anni hujus pertinet diploma Otthonis III. imperatoris, quod hic ex Ughellio in Bruniatensibus tom. IV. col. 982. describo.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otho divina favente clementia imperator augustus. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis ea, quæ a prædecessoribus nostris, regibus videlicet, imperatoribus Deo ac venerabilibus collata sunt locis, confirmamus, & corroboramus, proculdubio id nobis in præsenti sæculo proficere, & in futuro bravium accipere minime titubamus. Noverit igitur omnium sanctæ Dei ecclesiæ fidelium nostrorum, tam præsentium, quamque futurorum devotio, qualiter venientibus nobis in synodo in eadem ecclesia B. Petri apostoli, cum summo pontifice Gregorio, spirituali patre, pro definiendis rebus ecclesiasticis, ibidem venerabilis vir Eugiro abbas monasterii B. Petri principis apostolorum siti in loco Brumiensi, proclamationem fecit super episcopo Lunensi Gotifredo, quod idem episcopus Lunensis contra decreta, & Romanorum pontificum privilegia, videlicet Gregorii, Joannis, Benedicti, nec non & aliorum, & contra imperialia præcepta, nostrorumque antecessorum, scilicet Luitprandi, Rachis, Desiderii, Caroli, Ludovici, Ugonis, Othonis bonæ memoriæ nostri avi, seu & patris nostri similiter Othonis, idem ipsum Brumense monasterium suo episcopatui subjugare voluerit, & a potestate Romanæ ecclesiæ, sub cujus tuitione semper fuit, alienare. Ideoque petivit nostram celsitudinem, ut pro Dei amore, animæque nostræ remedio confirmare, & corroborare dignaremur eidem abbati Brumiensis monasterii suique successoribus in perpetuum quidquid Luitprandus, Rachis, Desiderius, Carolus, Ludovicus, Hugo, seu & sanctæ memoriæ avus, & pater meus Otho, cæterique prædecessores nostri in ipsum sanctum locum per præcepti paginam contulerunt: cujus petitioni ob hoc præcipue assensum præbuimus, quia in eadem synodo, coram cunctis qui aderant ibi,
B vidimus prædicti Lunensis episcopi chartulas a summi pontificis auctoritate damnatas, atque disruptas. Quapropter per hoc nostrum præceptum confirmamus, ac corroboramus præfato monasterio omnes dotes, res, massaritias, familias utriusque sexus, nec non & decimationes servorum ipsorum, terram ipsius abbatiæ laborantium, una cum casis, sediminibus, campis, vineis, pascuis, pratis, sylvis, atque stallariis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, venationibus, montibus, vallibus, alpibus, planitiebus, rupis, rupinis, servis, & ancillis, aldionibus, aldianis, mercatis, theloneis, cunctisque rebus, ac familiis, ad
C præfatam abbatiam pertinentibus, tam ea quæ nunc habere videtur, quamque ea, quæ deinceps divina pietas voluerit addere, vel amplificare. Statuentes itaque jubemus, ut nullus episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes, judex, castaldus, sculdasius, decanus, quælibet persona, sive in monasteriis, sive in xenodochiis, aut in locis, vel in agris, seu reliquis possessionibus, quæ ad ipsam abbatiam, tam de datione regum, quam reginarum, vel reliquorum Deum timentium legitime pervenerunt, vel ubicumque, vel in quibuslibet pagis & territoriis infra ditionem imperii nostri legaliter prædictum monasterium investituram habere cognoscitur; vel quæ deinceps in potestate
D ipsius monasterii voluerit divina pietas addere, vel amplificare, nullus superioris, aut inferioris ordinis procurator, vel quælibet magna seu parva regni nostri persona a prædicto monasterio aliquas reddibitiones frangere, aut placita celebrare, aut frodia deposcere, aut fodram aut mansiones, vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines tam ingenuos, quam liberos, aut servos super terram ipsius abbatiæ commanentes nullo modo distringere, vel in aliquo molestare, seu dominari audeant, præter illud quod solvere debent Romanæ ecclesiæ, cui subditum est ipsum præfatum cœnobium, scilicet denarios 12. & candelas 2. Hæc vero nostra imperialis institutio tam

ANNO CHRISTI 998.

tm episcoporum, quamque & reliquorum fidelium nostrorum memoriæ generaliter prolongata, notum fit toto regno Romanorum, ut Deo favente per infinita tempora proprium robur obtineat, nullique temeratori impune contemnere facultas exsitat; manu propria subter firmavimus, & anuli nostri impressione insigniri justimus: quam si quis violare præsumpserit centum libras auri is compositurum agnoscat, medietatem

ANNO CHRISTI 998.

præfato monasterio, cui violentiam intulit, & medietatem palatio nostro.

Signum Domini Ochonis invictissimi imp. Augusti.

Heribertus cancellarius vice Petri Cumani episcopi & archicancell. recognovi.

Datum 8. Kal. junii anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCVII. indict. 9. anno 3. Ochonis regnantis 18. imperantis anno primo. Actum Romæ in Dei feliciter Amen.

AD CONCILIUM ROMANUM

Pro variis ecclesiæ negotiis agendis a Gregorio V. papa & Ottone II. imperatore.

Anno 998. celebratum.

ADDITIO.

AD concilium hoc Romanum pertinere non dubito charam quandam in chronico Wultrnnensi Rer. Italic. tom. I. part. II. pag. 487. relatam. Charta illa signatur indictione XI. Gregorii V. anno II. Ottonis imperatoris anno II. die XXX..... Characteres ipsos chronologicos exprimere centesimi tempus Romani concilii anni 998. ante majum mensem, quo Gregorius & Otto annum secundum nondum excesserant. Ipsum vero concilium charta exprimit tantæ, commemorans pontificem & imperatorem *in basilica S. Petri* cum venerabilibus archiepiscopis & episcopis ultramontanis & Italicis residentes. Altera eiusdem charæ in eodem concilio signata, in qua Otto III. imperator Hugoni Farfensi monacho abbatiam illam committit. Hanc vero ad concilium hujus anni pertinere hoc indicio demonstro. Hugo *ille Farfensis* abbas in ea, quam anno 1014. scripsit, querimonia de usurpatis monasterii sui fundis legenda in chronico Farfensi inter Italicarum tom. II. part. II. col. 333. narrat oblatam sibi coenobii illius abbatiam ab Ottone III. non acceptasse *usque Romam ad synodum*: Ottonis vero diploma, quo eamdem Hugonem a se olim exauctoratum restituit abbatem, ibidem legendum col. 492. signatur *VIII. Kal. martias anno DCCCCXCVIII. indictione XI. Ottonis III. regnantis XV. imperii II. actum Rome*. Pro martias tamen legendum Majas, ex iis quæ ad Romanum concilium anni 999. afferemus, confabit. Romanum ergo concilium celebratum est anno Ottonis II. ante majum, quin & intra aprilem mensem. Porro utramque chartam tum Wultrnnensem illam, tum alteram Farfensem hic dare juvat, utpote quæ ad dem Romanum concilium anni 998. pertinere arbitror. Sed antequam Wultrnnensem proferam, monendus censeo eruditus hic ipsa charta sanari luxationem quandam in subscriptionibus episcopor. quæ canonibus concilii subiiciuntur. Porrò in illis fic repræsentatur episcopus quisam *Adelbertus ..... episcopus*. Hunc igitur *Brixiensem* tenuisse ecclesiam ex charta illa docemur. Hac ergo luxatione sanata, ita scribendum est: *Adelbertus Brixiensis episcopus*.

DEFINITIO JUDICATUS DE SANCTA MARIA DE APINIANICI.

Actum Romæ.

LEo archidiaconus & Adelbertus episcopus Brixiensis, misi constituti ab Ottone III. imperatore, in Placito adiguntur Rainaldum comitem ad restituendum monasterium S. Mariæ Apinianici abbati S. Vincentii ad Vult urnum ejusque congregationi.

In nomine Domini Del Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno Deo propitio pontificatus Domni nostri Gregorii summi pontificis & universalis V. papæ in sacrasissima sede B. Petri Apostoli secundo, imperante Domno (*a*) Ottone a Deo coronato magno & pacifico imperatore anno II. indictione XI. die XXX..... Decretum judicium ex jussione Domni Ottonis piissimi imperatoris augusti, qualiter idem ipse Domnus imperator proclamationem audivit a Johanne religioso abbate venerabilis monasterii sancti Vincentii martyris Christi, situm super Vulturni fluminis fontes, super quendam comitem Raynaldum de monasterio sanctæ Dei Genitricis Mariæ Domine nostræ, qui nominatur Apinianice, in comitatu Marsicano est constructum, quæ est cella prædicti coenobii sancti Vincentii, quem idem ipse prædictus Raynaldus comes jam per duobus annis invasit suprascripto monasterio sanctæ Mariæ cum omnibus suis pertinentiis, & usque hactenus vi virtutis retinuit, & violenti manu detinuit. Unde natu Dei ejusque clementia dum domnus imperator in Secretario, qui est juxta Basilica sancti Petri apostolorum principis, resideret cum venerabilibus archiepiscopis & episcopis Ultramontanis & Italicis, & Ottoni ducis, & honorabilibus viris, in quo super memoratus comitem adnotatur. Tunc suprascripsus Johannes abbas in medio eorum adit, & proclamatus est dicens. *Domine fautissime imperator, & semper auguste, quatenus mihi & meæ almæque monasterio sancti Christi martyris Vincentii legem & justitiam faciatis; qualiter vim & violentiam passus a Raynaldo comite videlicet de monasterio S. Mariæ, qui vocatur Apinianici, que est cella suprascripti cœnobii sancti Vincentii*. Quibus ad hæc pius imperator misericordia motus justit suis fidelibus, videlicet Domno sanctissimo Leone archiepiscopo & judicum facti palatii aliisici imperatoris, & exinde foras abscent, & cum eo domno Adelberto episcopo sancte Brixiensis ecclesie per Deificam legem eos finirent. Et mox inde egressi abierunt in dexteram partem hujus basilice, residentibus ambobus judex, & episcopus, & plurimis viris ibidem consedentibus adstantibus. Rursum Johanni abbati eis reclamavit eundem suprascripto sermone. Tunc prædictus Raynaldus, qui & coram residebat: *nobis* (*a*) *Domne ut suprascripsum cellam, que & monasterio sancte Marie contravi, neque contrare permisi*. Tunc suprascripti judices judicaverunt, ut prædicto Raynaldo comite relataret jam dictam cellam suprascripto abbati, cujusque coenovio sancti Vincentii: & mox Raynaldus comes apprehendit singulos manus, & confirmavit eundem monasterium ad suprascripsum abbatem, & suis successoribusD in perpetuum, cum omnibus suis rebus, fervis, & ancillis, vineis, & terris, montibus, & collibus, planis, & planitiis, ruipibus, & fontibus, molendinis, & piscatibus, tivis, aquis, aquarumque decursibus, omnibusque suprascripto monasterio sanctæ Mariæ generaliter, & in perpetuum pertinentibus. Et super hæc spondeo, polliceor vobis, vestrisque successoribus, omni tempore, ego una cum heredibus, & successoribus meis, vobis, & vestro monasterio semper defendere, adjuvare, & in omnibus assistare suprascripto monasterio sancte Mariæ eonavero ab omni insurgenti pars hominum. Et si hoc non fecero ego vel heredibus meis, tunc de auro nos promittimus componere auri purissimi libras centum, mediatetam cameræ sanctissimi imperatoris, & mediatetam vobis & monasterio S. Vincentii. Qui vero ibidem vim virtutem fecerunt, & ejecerunt monacos ejusdem loci foras fecerunt, & fuorum filie ibidem vexaverunt inuiti eos prædicti judices recompensaverunt dicentes tunc: *Cur tam iniestum vobis dedit licentiam, ut suprascripto monasterio invasistetis, & sine usu Dei, & voluntate nostrum abbatei monachos foras ejecistetis & violatas mulieres introduxistetis?* Quibus illi respondentes dixerunt: *Domine fenius autem quia injuste, & iteritum fecimus; sed si placet vobis, hoc quod injuste fecimus reformamus, & eo tho suprascriptum pone obligamus nos nosrisque heredibus*. Et statim apprehenderunt virgam manu, & clara voce refutaverunt monasterio sanctæ Mariæ a suprascripti judices, & prænominato abbate, ut nunquam ulterius exinde altercare, vel molestiam præparare, aut vim facere malueritmus. Et si autem, quod absit, aliquando in tempore aliquam temeritatem, aut violentiam facere conamus, tunc datuti nos per unoquoque, & nostris heredibus jusmodi nos componere vobis, vestrisque successoribus, & partem vestri monasterii auri purissimi libras L. mediatetam cameræ domni imperatoris, & mediatetam prædicti abbati cujusque monasterii. Unde pro futura memoria futurorumque teltimonio suprascripsos Leonis domno archidiacono & Judici facti palatii, imperatoris missos, & nostrum fecimus fieri scribe Romanæ ecclesiæ scribere præcepit in mense & indictione suprascripta XI.

Adelbertus gratia Dei Brixiensis episcopus, & domni imperatoris missus interfui & subscripsi.

Leo sacrosancti palatii, & missus domni imperatoris interfui & subscripsi.

Signum manu Raynaldi scripsit, & confirmavit.

Signum manu Gisoni scripsit, & confirmavit.

Signum manu Doncli scripsit, & confirmavit.

Ego Johannes scriniarius sanctæ Romanæ ecclesiæ, & scriptor hujus judicati pagina ex jussione domni imperatoris feci, complexi, & absolvi.

(*a*) al. nostri.

(*a*) Placitum hoc Chronographus noster ad tempora Ottonis II. Augusti refuit, sed perquam supine. Memoratur heic Gregorius V. summus pontifex, una cujus mentio III. aperte monere cum potterat, numquari heic Ottonem III. augustum. Recte autem procedunt chronologicæ notæ, si Rexsem, qui hoc sedebatur, septembrem, aut sequentes anni per intelligas, tunc enim in curia erat indictio XI. (*a*) Nostrum deeeest *Johannis abbatis* monitos sed illi animadvertendum erat, alterum Joannem abbatem Rotufie, sub Ottone III. anguebat ut infra patebit. Memoratur heic *Otto dux*. Eundem vide ad placitum Tiziensi anno 1001. sub eodem augusto cap. XIV. Rer. Ital. Antiquitat. Edent. *Murator*.

Curroborat?

ANNO CHRISTI 998.

ANNO CHRISTI 998.

per antiquorum regum, & imperatorum adeptam præceptorum libertatem, electus quisque ab eadem congregatione, prius eiusdem imperiali patrocinio præfectorum gratis roboretur, & tunc a summo pontifice canonice consecretur. Aliter si præsumptoris, imperiali censura condemnetur, & quicquid de bonis monasterii scripturerit, omnimodis evacuetur. Quod ut verius credatur, & in posterum diligentius observetur, nostri sigilli impressione inferius infigniri iussimus.

Heribertus cancellarius vice Petri Cumani episcopi recognovi.

Datum VIII. Kal. Martii, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCVIII. Indict. XI. anno autem Ottonis tertii regnantis XV. imperii II. Actum Romæ feliciter in Dei nomine. Amen.

Denique acta integra ejusdem concilii cum canonibus ab editis in multis plane diversis servatoris nobis Ubaldetus Bambergensis in suo codice vulgato ab Eccardo bibliothec. med. ævi to. II. pag. 16. Ex quo hic dantur.

CAPITULA CONSTITUTA A GREGORIO ROMANO PONTIFICE

filio Ottonis regis (ducis.)

PLacuit sanctæ synodo, ut omnes episcopi occidentales, qui in depositione Arnolfi Remensis archiepiscopi fuerunt, & cæteris inducias vocati, Papiensem synodum A
spreverunt, & inconvenientes causas ad confutandam synodum per manum laicalis personæ miserunt ab episcopali officio suspendantur. Adelberonem Laudunensem episcopum, qui etiam Metropolitanum suum apprehendit & tradidit, ab episcopali officio suspendimus, quia ad synodum venire contemsit. Auctoritate enim Sulli papæ hoc sanctum est, qui etiam occidentalics episcopos, ad synodum venire contemnentes, depositionis reos judicavit: illos vero absque apostolica auctoritate depositos innocentes remanere. Decretum est etiam, ut rex Robertus, qui confanguineam suam contra interdictionem apostolicam in conjugium duxit, ad satisfactionem convocetur cum epi- B
scopis his incestis nuptiis continentibus. Si autem renuerint, communione priventur. Constituit etiam sancta synodus, ut si quis episcopus presbyter, diaconus, aut clericus, papa incubuit, & eo inconsulto, aut subscriptionem pro Romano pontificatu commodare, aut pitatio promittere, aut sacramentum præbere tentaverit, aut aliquod certe iuffragium pollicitus fuerit, loci sui dignitate, & omnium fidelium communione priveatur, & anathematizetur. Cum his & sancta synodus sanxivit, ut Neapolitanus invasor, qui illius loco archiepiscopum apprehendi fecit, & se in eundem lo- C
cum per simoniacam hæresim constitui fecit, nisi satisfaciat, anathematizetur.

IN CONSTITUTIONEM DECRETALEM OTTONIS III. IMPERATORIS,

Quo res ab ecclesia præsulibus alienatæ restitui successoribus jubentur,

Anno 998. editam

CONJECTURÆ.

Anno 998. OTtonis III. constitutionem ex Farfensi chronico tunc MS. nunc a Muratorio Rer. Ital. to. II. pat. II. vulgato primum omnium edidit Holstenius in collectione Romana, ex quo in suam transtulit Labbeus legiturque to. XI. col. 1031. editionis Venetо-Labbeanæ. Ita vero utrimque signatur. *Actum XII. Kal. Octobris, indictione XII. anno tertio domni Gregorii papæ pontificatus. Promulgata per manus Gerberti sanctæ Ravennatis ecclesiæ archiepiscopi in ea synodo, in qua Metalonensis episcopo, Arnulfo nomine, papatum ablatum est, in basilica beati Petri, quæ vocatur ad cælum aureum; & subscripserunt omnes qui adfuerunt episcopi.* Adnotatio hæc crucem figit exeditis, quæ fit enim hæc synodus; quæ Arnulfi in pontificem electio, electique deposito, plane ignoratur. Nec sane licuit me esse tam felicem, ut tenebras hasce plane depellam; quamquam arbitror, lucis aliquid afferre res obscurissimæ in aliquo saltem posse illud quod in eodem Farfensi chronico Hugo Farfensis nonobili tunc abbas narrat in ea querimonia, quam de usurpatis rebus monasterii sui anno 1014. scripsit, legenda in eodem chronico col. 549. En ejus verba: *Præditus autem imperator,* (Otto jam Romæ coronatus, habita jam Romana synodo anni 998. ut ex contextu liquet) *ex quo Ravennam venit, præcepit cunctis abbatibus & episcopis ut scriberent res perditas suarum ecclesiarum, qualiter, & quomodo perdiderint, vel a quibus detinentur; quod & ego feci. Deinde veniens ante præfatum imperatorem & papæ eorum judicium Romani, & enumeravi omnia ex. Inter alia vero petii, quod a nullo abbate haberet scriptum de prædicto castello, nisi ab ipso Guidone* (abbate intruso) *qui donum ab imperatore non habuit, nec præceptum. Tunc ab imperatore judices interrogati uno ore dixerunt; episcopus aut abbas, qui pertinet palatio imperiali vel pontificali nullo modo valet facere scriptum, nisi prius ab ipsis domum adquirat.* Eadem per omnia continet Ottonis constitutio; quare non dubito, quominus ea occasione lex illa data sit, & Ra- D

ANNO CHRISTI 999. Ravenne in quadam episcoporum synodo, vel convenu, ut rotus chronici Farfensis contextus demonstrat. Menfis, & dies designati sunt in subscriptione ejusdem constitutionis signantis diem XII. Kal. Octobris, indictionem XII. ideft annum 998. Semel igitur illa constituta, dein in synodo quadam Papiensi in basilica S. Petri ad cœlum aureum nuncupata iterum confirmatur, & promulgatur. Ita legimus in subscriptione ejusdem constitutionis. Cum vero Synodus illa convenerit, cum Arnulfo Mediolanensi antistiti paparus ablatus est, Gerberto nondum e Ravennatensi ecclesia ad Romanam translato, non inani conjectura fuspicaver, synodum illam post Gregorii V. obitum, qui in Februarium sequentis anni 999. incidit, convenisse. Tunc enim forte vacuam pontificium cathedram Arnulfus invasit, e qua depulsus, Gerberto, qui Silvester II. dictus eft, locum concessit.

MAGDEBURGENSE CONCILIUM

Pro ventilanda causa puellæ e Parthenopeo a sponso raptæ,

A Gisilerio Magdeburgensi archiepiscopo circa exordium anni 999. celebratum.

ANNO 998. exeunte, vel in exordio anni 999. LIutgarda Ekkihardi marchionis filia, patre in Italiam cum Ottone III. profecto, commendata fuerat curæ Machtildis Quidelingeburgensis abbatissæ, quæ illam in monasterio educabat. Werinharius Thuringiæ comes, cui Ekkihardus puellam desponderat, moræ impatiens clam in monasterium irrumpens illam secum adduxerat; qua juvenis remeritate offensa abbatissa, ad egies ut concilium in Magdeburg habcretur, cui ambo sponsi adesse justi sunt, ut raptor de injuria respondere, raptæ voluntas explorareturc. Venerunt illi, & a patribus interrogata puella, velle se in conjugio perseverare respondit; juvenis vero admisti criminis veniam supplex popostit, & impetravit. En verba annalistæ Saxonis ab Eccardo in corpor. historic. to. I. vulgari. *Decretum in Magdeburch fori conventum; (episcoporum* addit chronographus Saxo a Leibnitio in accession. hist. to. I. vulgatus; quin & idem habet annalista Saxo inferius) *hou stousom cum sponsa quidem, accusatore autem quoque omnes ante se reos sui præsentare; aut damnatos fugere: sicque factum est. Confluente enim illuc multitudine ineffabili, Werinharius cum suis cooperatoribus nudis pedibus provolvitur; uxorem reddit, totuem de commissis sibi fusque auxilio principum promissa emendatione promerut. Sed venera-*

bilis in omnibus Machtildis filiis colloquio Luitgardam sponsum duxit non pro retentione, sed pro amoris magni confirmatione; bone autem fuse voluntatis propositum præventu fubitanee mortis ei interruptum. E poltremis his verbis difcimus concilium januario circiter menfe anni 999. convenisse, cum Machtildis VII. idib. februarii anni 999. decefferit. Porro cum tantæ rei gestæ episcoporum vetcum concilium idem historicus inferius agnoscit, narrans Sigefredum Odonis marchionis filium inter monachos Corbejæ novæ aliquandiu promeritum, dein abjecto cuculio ad fæculum redisse; quare, ait, ab anoate suo, & Gisilero archipræsule vocatus ad fynodum Magdaburgk venit, & quamvis invitus pristino habitu indutus, judiciali fententiæ ipfe fe XII. facramentis exolvit, exemplo erat, qui Romæ simili fententiæ *se in confpectu Cæsarei ejusdem purgavit. In eodem pariter concilio Machtild sanctimonialis filia Theodorici marchionis, quæ sanctio religionis propofito adfecto fubtraxerat, & conjugium admisrat, ex quo fueta puerum genuit, ad funiorem tandem revocata tanta mifericr abfolutionem & abstinen tia Magdaburh indigna precepit.* Id vero in Magdaburgensi concilio hoc præstitum, quamvis non dicit historicus, facile perfuadeor.

CONCILIUM ROMANUM

Ad varia ecclesiæ negocia tractanda,

Gregorio V. pontifice & Ottone III. præsentibus anno forte 999. celebratum.

Anno 999. COncilia Romana sub Gregorio duo Labbeus, ceterique cum illo omnes agnoscentes, alterum anno 996. alterum vero anno 998. constituerant. Ex quo factum est, ut quotquot sub Gregorio fynodice Romæ constituta leguntur, omnia ad alterutrum ex his concilijs remulerint. Ita canones illi echo, qui in Mss. codicibus in Romano concilio sub Gregorio editi leguntur, ad con- E
cilium anni 998. revocati sunt; cum præsertim in præfatione ejus concilii, quam eiidem canonibus præfixam vulgavit Dachesius, se recusa datur in-nova Veneto-Labbeana conciliorum editione; in ea, inquam, præfatione coacta scribatur synodus illa anno tertio pontificatus Gregorii, & tertio iridem Ottonis imperantis, quæ fane annorum epocha cum anno 998. Majo exeunte com-

ANNO CHRISTI 999. 1000.

componitur. Itidem controversia de Ausonensi episcopatu, quæ sublata refertur in concilio Romano anno secundo Ottonis, & tertio Gregorii indictione XI., concilium utique anni 998. exposcit. Hæc ego pariter vera esse convenio; nec dissimulo concilium aliquod Romanum præter illud anni 996. celebratum anno 998. agnosci oportere; nec abnuo pariter definitam in eo controversiam de Ausonensi episcopatu. Sed & aliud Romanum concilium vel exeunte anno illo 998. vel sequenti 999. ineunte admitti oportet, cui vindicandi sunt canones illi qui concilio anni 998. majo mense incipiente habito huc usque adscripti sunt. Id vero ex tempore, quo utrumque concilium convenit, plane demonstro. In Romano concilio primo anni 998. septimo idus maji, controversia Ausonensis peracta est; signatur enim eodem mense & die Gregorii anno III. Ottonis II. Porrò Gregorius anno 996. die III. Maji consecratus; Otto verò nonnisi die XXXI. Maji, ut Pagius censet, vel saltem die XXI. ejusdem mensis, ut ego quidem maluerim imperii coronam, adeoque & ejusdem imperii sui epocham cœpit. Ex quo sequitur concilium illud Romanum anni 998. die IX. maji absolutum fuisse. Sed & diploma Ottonis III. pro Hugone Farfensi, quod ego supra ad Romanum concilium anni 998. pertinere demonstravi, signatur die VIII. Kal. martii, quod mendose scriptum esse pro majo nemo non videt, alias concilium a februario usque ad majum perseverasset, quod est incredibile. Aprili ergo exeunte concilium jam cœperat, illudque adhuc perseverabat die XXX. ejusdem mensis, quo signatum judicatum de Apininiaco censeo, quanvis mensis nomen erasum est, de quo Judicato ego ibidem egi. Constare ex his arbitror, concilium Romanum prius anni 998. ad finem aprilis, & maji exordium referendum esse. Concilium verò Romanum, quod secundum appello non plane citius quam exeunte majo, vel forte junio jam cœpto haberi potuit, (quanquam ego ad exitum anni 998. vel forte ad sequentis 999. exordium libentius revoco) cum ejusdem concilii præfatio in Spicilegio vulgata signetur anno Ottonis III. & Gregorii itidem tertio, quæ sane epocha nonnisi a die XXXI. vel saltem XXI. maji incipere potuit, cum Otto anno 996. die pentecoste, ut Pagius censet, die scilicet XXXI. maji, vel die Ascensionis XXI. maji, ut ego quidem opinor, imperium ascenderit. Nulla ergo ratione, aliqua saltem temporis intercapedine inter sedi screta, unum idemque haberi possunt. Hoc ipsum synodi utriusque discrimen evincit non obscure factum Giseleri archiepiscopi Magdeburgensis, quem Otto imperator *in synodo accusans Romana judiciali eum sententia ab officio suspendi & ab apostolico Romam vocari per internuntios fecit.* Verba sunt annalistæ Saxonis Eccardiani to. 1. 371. id verò definitum est in canone IV. concilii Romani, quod ego secundum anni 998. appello. Porro Giselerus anno 998. exeunte, vel forte etiam ineunte anno 999. depositionis sententiam nondum retulerat, cum habitæ eodem tempore Magdeburgensi synodo, de qua superius dictum est, ipse tanquam archiepiscopus assederit, subjectosque provinciæ suæ monachos ad synodum illam vocaverit, teste eodem annalista Saxone ad annum 999. Quæ si admiserimus, constare utique arbitror concilium hoc Romanum secundum, vel exeunte anno 998. vel in exordio sequentis convenisse, cum Magdeburgense concilium circa idem tempus celebratum fuerit. Accedit etiam ad idem discrimen demonstrandum controversia de Ausonensi episcopatu in concilio priori definita, quæ sane inter canones concilii recurreret, quemadmodum aliæ persimiles in illis exhibentur, si concilium, in quo controversia illa discussa est, & illud pariter, cujus canones extant, unum idemque concilium fuissent. Accedunt insuper episcoporum utriusque concilii diversa nomina, & sedes; Guadaldus & Arnulphus, qui ambo Ausonensis episcopi sese vocantes in synodo anni 998. disceptabantur, in subscriptionibus alterius synodi frustra quaeruntur, sicut neque apparet Rotkerus Leodiensis episcopus. Stent ergo Romana concilia per hæc tempora duo, quorum alterum die VII. id. majarum anni 998. absolutum est; alterum vero, sive eodem anno desinente, sive in exordio sequentis convenit. Forte tamen januario mensi anni 999. opportune assignaretur, tunc enim Otto III. imperator Romæ aderat, ubi & signavit diploma pro Pataviensi ecclesia legendum apud Lunig spicileg. num. XIX. pag. 770.

GNESNÆ IN POLONIA CONCILIUM,

Quo Gnesnensis archiepiscopatus constituitur,

Anno 1000. *coram Ottone III. imperatore celebratum.*

Anno 1000. VEnetus Labbei editor concilium Polonicum a Labbeo omissum diligenter quidem supplevit ex historico Hildensheimensi acceptum; sed præterquamquod aliqua historicus ille omittit, locum etiam habitæ synodi reticet. Quare sub nomine concilii Polonici ab eodem Veneto editore indicatur. Omissiones hasce supplet Annalista Saxo Eccardi ad annum 1000., cujus proinde verba in rem præsentem afferre juvat. Narrat igitur historicus ille Imperatoris iter Gnesnam, tum addit: *Nec mora fecit ibi archiepiscopatum* (utique in synodo, quam ea de causa coactam notat Annalista Hildensheimensis) *ut spero, legitime, sine consensu præfati præsulis sui Gisileri Magdeburgensis; sed tamen Romano pontifice assentiente* (ut notat Hildenshemensis) *metropolitani, cujus diœcesi omnis hæc regio subjecta est; committens eundem prædicti martyris* (S. Adalberti Gnesnensis episcopi) *fratri, qui & Gaudentius, subjiciens ei Rombertum Salsecolniensis ecclesiæ episcopum, Popponem Cracovensem, Joannem Vurotislaensem, Ungero Poznaniensi excepto; factoque ibi altari sanctas in eo honorifice condidit reliquias* (S. Adalberti). *Dispositis igitur in Slavia VII. episcopis a Bolestao usque Magdaburb deducitur, ubi palmarum solemnia celebriter peracta sunt.*

ANNO CHRISTI 1005.

JOANNES PAPA XVII.

Sedit anno 1003. eodemque obiit.

JOANNES PAPA XVIII.

Sedit ab anno 1003. usque ad annum 1009.

AD CONCILIUM TREMORIENSE

Anno 1005. celebratum

ADDITIO.

An. 1005. TRemoriense istud concilium notius est, quam ut diligentiam collectorum fugere potuerit. Ejus tamen acta hucusque ignorata sunt. Pagius V. Cl. in critica Baronii ad annum 1005. non modicam eorum portionem deprehendisse sibi persuasit in Vita Beati Adalberonis II. Metensis episcopi ab Anonymo coævo descripta, & vulgata in priori volumine Bibliothecæ manuscriptorum Labbeanæ. Verum author ille synodi quidem meminit ab Henrico collectæ, sed nomen loci silet; quare nonnisi per conjecturam, quæ ibi author exponit, ad Tremoriensem synodum referrentur. Sed & ex conjectura plane contraria discimus, dicta illa de synodo plane alia a Tremoriensi accipi oportere, cum Annalista Saxo Eccardi, qui sæculo XII. nondum adulto scribebat, quique sua omnia ex probatissimis accipit, acta quædam referat concilii Tremoriensis, quæ cum narratis ab Anonymo plane nihil congruunt; & inter archiepiscopos, & episcopos, quos concilio adfuisse narrat, eos fere omnes recenseat, qui in catalogo episcoporum apud Anonymum non comparent. Id vero argumentum validum est in archiepiscopis. Cum enim illi præ episcopis multo pauciores fuerint, si alios exhibeat Annalista, alios Anonymus; id plane ad sensum demonstrat, de conciliis inter se diversis ab utroque tractari. Porro ex archiepiscopis unus Willigisus Moguntinus ab Anonymo affertur; ac vicissim apud Annalistam Moguntinus non apparet, & Coloniensis, Remensis, ac Magdeburgensis legitur. Denique Metensis episcopus Theodericus est apud Annalistam, apud Anonymum vero Adalbero. Porro Adalbero anno 1005. decembri mense decessit, ut Anonymus in ejus vita adnotavit, cui Theodericus successit. Ex quo fit, ut cum decretum synodi Tremoriensis die nonarum Julii, teste annalista Saxone & Ditmaro lib. VI. prodierit, ad sequentem annum 1006. referendum sit. Idque dies ipsa nonarum Julii confirmat, quæ sequenti anno 1006, non verò præsenti 1005. in diem dominicam (qua haberi solebant concilia) incidit. Quod vero tam ab annalista Saxone, quam a Ditmaro annus concilii 1005. consignetur, id me parum movet, cum norim Ditmari textum mendosum esse in multis, & annalistam Saxonem ita Ditmari codicem sequi, ut sæpe erret cum illo. Proferenda sunt modo Tremoriensis decreta illa ex fide Annalistæ: *Posita est in loco, qui dicitur Trotmanni* (Tremoria in westphalia) *magna Synodus, ubi Rex, Episcopis, & omnibus præsentibus plurima ecclesiæ inconvenientia & communi eorum consilio hæc statuit deinceps prohibere, & optimo novæ institutionis decreto gravem peccatorum sarcinam relevari. Actum est hoc decretum nonas Julii in conspectu Regis Henrici, & conjugis ejus Cunigundæ, & archiepiscoporum Heriberti Coloniensis, Lievizonis Bremensis, Thaginonis Magdaburgensis; Episcoporum quoque Suicgeri Mimigardevordensis, Theoderici Metensis, Bernharii Fardensis, Bernvvardi Hildencisheimensis, Rethari Patherbrunnensis, Burchardi Vvormatiensis, Notgeri Leodicensis, Aufridi Trajectensis, Thietmari Asnebruggensis, Vvicberti Mersburgensis. In obitu cujusque supra nominatorum singuli Episcoporum infra XX. dies, nisi infirmitas impediat, missam pro defunctis celebrent, & unusquisque Presbyterorum similiter faciat. Presbyteri vero forenses tres missas peragant. Diaconi, & cæteri inferioris ordinis X. psalteria. Rex, & Regina infra XXX. dies mille quingentos denarios pro animæ redentione erogent, & totidem pauperes pascant, & XXX. denarios expendant; & totidem lumina accendant. Dux autem Bernhardus quingentos pauperes pascat, & XV. solidos expendat. Vigiliam S. Johannis Baptistæ, & Vigiliam Apostolorum Petri, & Pauli, & Vigiliam S. Laurentii, & omnium Sanctorum in pane, sale, & aqua decernimus jejunare. Vigiliam assumptionis S. Mariæ, & omnes Vigilias Apostolorum, sicut in Quadragesima; quatuor tempora sicut in Quadragesima, excepta sexta feria ante Natale Domini, quam in pane, sale, & aqua decernimus jejunare.*

ANNO CHRISTI 1006.

AD CONCILIUM FRANCFORDIENSE

Pro constitutione episcopatus Bambergensis

Anno 1006. celebratum

ADNOTATIO CRITICA, ET VARIANTES LECTIONES.

An. 1006. AD concilium istud hæc olim in meis ad Pagium adnotationibus diffeui. Placent, & vehementer placent quæ ad rectam chronologiam dirigendam quoad exordium episcoparus Bambergensis Hollandiani Socii doctissimi contulerunt ad vitam S. Henrici die 14. Julii pag. 733. Igitur anno 1006. Synodus aliqua Francfordiensis omnino asseveranda est, cum id tradat Dithmarus apud Baronium. Sed cum chronologus ille pro suo more plura in unam annum congerat, quæ in plures distribenda essent; ideo non est cur in eo concilio totum negotium absolutum statuatur, quamvis ibi rem totam sub uno contextu narrat Dithmarus. In ea prima Synodo actum est de instituendo Episcopatu, & cum id randem decretum fuisset, Episcopus Wirceburgensis, qui a Synodo, quamvis vocatus, aofuerat, & pro viribus in eadem synodo per Capellanum suum excusari ibi obstiterat, tandem vicias manus dedit roganti Henrico Imperatori, ut ex actis ejusdem Concilii constat. Pertinent hæc omnia ad annum 1006. vel ad tequentis exordium. Dein Henricus *Anno e Capellani suis, Albericum, & Lodovicum* adjunctis Henrici Wirceburgensis Episcopi literis Romam direxit, ut Francofurti bene cœpta, ibi proficerent auctoritate Romana. Joannes Papa *Nuncios Henrici ad se directos hac omnia sibi referentes, sequi pro hac Sede confirmanda interpellantes* auscultans (verba funt ejusdem Joannis in suis literis) patentes literas eas de scripto, datas tamen se Junio, Indict. V. id est anno 1007. His peractis, Synodus habetur nova, vel forte D eadem, quæ superiori anno nondum absoluta Francofurti celebrata fuit, in qua literæ illæ Joannis XVIII. lectæ, & recognitæ fuerunt, ut ex epigraphe ejusdem Concilii a Pagio relato constat. Ita salva est fides Dimari scriptoris coævi, nec Baronius ita plane erravit, ut Pagius censet, quin & Pagius nonnihil deceptus; dum Synodos duas in unum confudit. Porro duas synodos hac de re tunc celebratas etiam Anonymus in vita S. Heurici apud socios Bolland. ad 14. Julii cap. 2. num. 1. & 15. distinguit; quamquam illam, quæ posterior fuit, priori præponit, & quæ posteriori assignanda sunt, superiori tribuit. Vide Soc. Bolland. E ibid. in Apparatu prævio §. II.

Addere his juvat, priori illi concilio ab alio sequenti anno 1007. celebrato distinguendo valere pariter nomina episcoporum, qui utrique adfuerunt. Nam priori, antequam literæ Romam mitterentur, adfuisse inter cæteros legimus *Theodericum Metrensem*, & *Erluinum Cameracensem*; quæ duo nomina in subscriptionibus literarum Joannis papæ, quas patres concilii posterioris bullæ illi jam impetratæ addiderunt, non apparent.

Superest modo, variantia quædam ex collatione diverforum codicum, ada ejusdem B concilii exhibenium, promamus. Udalricus Bambergensis in codice, quem ex variis hujus ætatis diplomatibus, adhique publicis compegit, vulgato ab Ecardo Historiæ med. ævi tom. II. eadem acta concilii Francfordiensis refert, quæ Gretserus ex codicibus Mss. ecclesiæ Bambergensis vulgavit; ex quorum collatione variantia hæc in subscriptionibus episcoporum resultant.

GRETSERUS.	UDALRICUS.
Berenwardus Hildisheimensis.	*Deeft.*
Heimo Virdunensis.	Hermo Virdunensis.
Hartuigus Iwaviensis.	Hartungus Juvaviensis.
Adalbertus Brixiensis.	Adalbertus Brixigiensis.
Sarigierus Mimigardvordiensis.	Svindegerus Mimegardefordiensis.
Baldolfus Tarafiensis.	Baldolfus Tarantasiensis.

Juvat hic etiam totum Henrici regis fermonem ad synodum reproducere; qui enim in collectione Labbeana ex Dithmaro afferitur; pro more ejusdem scriptoris hinc inde erasus, brevitatisque exhibetur. Integrior dat Annalista Saxo Ecardi ad hunc annum, ex quo hic describo. Adjeci literas Henrici Wirceburgensis, qui copiam facit erigendi novum episcopatum Bambergæ; quæ urbs ditionis suæ erat) quas literas in concilio Francfordiensi anni 1006. datas ex superioribus liquet. Has literas fervavit Udalricus Bambergensis sæculi XII. scriptor in suo codice, quem Eccardus in altero volumine Historicorum medii ævi vulgavit.

FRANCFORDIENSIS CONCILII ACTA

Ex Annalista Saxone Eccardi

Tom. I. col. 405.

COnsedentibus igitur per ordinem Archiepiscopis cum suis suffraganeis, Rex Henricus humotem profert hunc. & a Wilegio Archiepiscopo, in cujus Diœcesi synodus habebatur, elevatus, cunctis præfentibus talia fatur: „ Domini, & Patres a „ mea parvitate hac acsciti convenistis, & „ quamobrem vos afcierim, aperiam, pre„ corque omnium clementiam, ut in his, „ quæ divina gratia mihi, ut spero, inspi„ ravit, pro ejus amore favearis. Nam „ quia in sobole habenda nulla mihi spes „ superest, Christum hæredem elegi, Episcopatum Bavemberh, cum licentia Epis- copi mei facere hactenus concupivi, & hodie perficere flatui. Ob hoc fereniffimam petentem vestram interpello, ne ejus absentia, qui apud me voluit obtinere, quod mihi non licuit concedere, propositum meum valeat impediri. Ecce bacculus, in quo mutuæ confirmationis fignum clarefcit, quod non propter Dominum, fed ob dignitatis nullatenus adipiscendæ dolorem fugerit. Moveat corda omnium præfentium, quod augmentum S. Matris Ecclefiæ cum nuglgerula legatione adnullare præfumit. Ecce ad hæc conjugis meæ præfentis, & unici fratris mei, & cohæredis larga benivolentia afpirat; meque placita sibi reddition e illis restituere uterque pro certo fciat; fique Episcopum venire, & promissa dignatur fufcipere, paratum me ad hæc omne, quod vobis placuerit, inveniet.„ Tunc Beringerus, Heinrici Wirceburgensis Episcopi Capellanus, furrexit dicens; timore Regis Antistitem tum non venisse, detrimentum Ecclesiæ a Deo sibi commissæ in aliquo fieri nunquam cum laudasse, obsecrat omnes præfentes per Christi, ne talis fieri, eo absente, sibi futurum in exemplum patiantur. Privilegia quoque ejusdem Ecclesiæ alta voce ibi recitantur. Inter hæc, quotiens Rex anviam judicum fententiam nutare perspexit, totiens humillatus solotenus profternitur. Tandem Archiepiscopo Willigiso, quid de his factendum esset, judicio perquirenti, Thagino Archiepiscopus primus respondit. Justa votiones & petitio Regis confenfu omnium veftrum legaliter poteft impleri; cunctisque præfentibus fermonem ejus confirmantibus, Rex glorioſus Eberhardo Cancellario fuo curam paftoralem commifit, quem præfatus Archiepifcopi Willigifus manu die confecravit. Poft hæc Heinricus Epifcopus auxilio Heriberti Archiepiſcopalis Regis gratiam, & adimpletionem fibi placitam adipiſcetur. Itaque eundem Epiſcopatum in honore S. Georgii, & Sancti Petri Apoſtoli conſtituit; locumque ipſum prædiorum divitiis, & omni ornatus decore, ut in præfentarum cernitur, copioſiſſime ditavit. In meridiana quoque parte civitatis Monaſterium in honore S. Stephani Protomartyris fub ordine canonico conſtruens; ex altera vero, hoc eſt, aquilonari aliud Monaſterium ſub Monachili regula in honore S. Michaelis Archangeli, Sanctique Benedicti conſtituens, fibi, ſuæque civitati ſupra petram Apoſtolicæ hemitatis fundatæ, muroque, & propugnaculis meritorum Sancti Georgii, cæterorumque Sanctorum munitæ, ac exornatæ contra incentivos vitiorum jactus turrim fortitudinis in Stephano, & contra refrigerantes ſtatus illius, qui in Aquilone, unde malum omne panditur, fedem ponere diſpoſuit; refugium certum in Angelico præparavit præſidio, ut a dextris, & a ſiniſtris judiciæ armis vallatæ in nullo ſuſſiciat prævalere. Aliis quoque Sanctorum locis per regni latitudinem munificentiæ ſuæ impertivit largitatem, quædam delapſa in melius reſtituens, quibuſdam quæ minus ſupperebant, adiiciens.

PRIVILEGIUM HENRICI WIRZBURGENSIS EPISCOPI

de conſtitutione Bambergenſis epiſcopatus.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Omnium ſanctæ Dei eccleſiæ fidelium, tam præſentium, quam futurorum notitiam non latere delideramus, qualiter glorioſiſſimus Rex Henricus, divinus, ut credimus, ammonitionis ſtimulo compunctus, de prædiis, quæ Dei gratia, hæreditatioque jure parentum in ſua poſſeſſionis dominium provenerant. Dei fervitium augere, epiſcopatum conſtituendo atque ordinando, conſiderans, quomodo id legitime, rationabiliterque fieri poſſet. Hi, venerabilem Wirtzburgenſis eccleſiæ proviſorem quatenus quemdam locum, Babenberch nuncupatum, cum pago, qui Ratenzgou dicitur, qui ad ſuæ dioeceſeos ſtatum pertinere videbantur, de ſuo jure in ſuum jus id ad perficiendum transfunderet, ſtudioſe cepit flagitare. Qui, quotiam juſtæ atque rationabiles cauſæ videbantur; ejuſdem auguſtiſſimi atque inviciſſimi regis petitionibus acquieſcens, cum communi cleri ſui atque militum conſilio, nec non totius populi conſilio, & ſenſu præfatum locum cum prædicto pago, tribus parochianis eccleſiis exceptis cum ſuis adjacentiis, quarum hæc nomina ſunt, Wachenrode, Lonnerſtat, Mulhuſen, omni poſtmodum remota contradictione, ſuæ poteſtati tradiderunt. Alterius autem pagi, qui Volcfeldt vocatur, in quo præfatus locus ſitus eſt, partim eidem regi conceſſit, quantum eſt de Babenberch ad flumen Uraha in Ratenzam flumen, & fic juxta decurſum fluminis ejuſdem in Moyn, & inde ad rivulum Wichebach, demum ad caput ejuſdem rivuli, ſicque quam citiſſime ac proxime perveniri poteſt ad Uraham. Et ut hæc tradition ſcma atque inconvulſa permaneat, ipſe præful H. corroboravit, & fubſcripſit. Actum in civitate Wirtzburgenſi, præſente, fereniſſimo Imperatore. H. ea conditione, ut decimam in novavillibus jam inciſis, & ad manſum menſuratis, cum veteri decima non commutata, Wirtzburgenſis eccleſia retineat; in novavillibus vero poſthinc excolendis decimam Babenbergenſis eccleſia poſſideat cum termino commutato.

ANNO CHRISTI 1006. 1007.

CONCILIUM PARISIENSE

Anno 1006. habitum.

Concilii hujus annus & res in eo gesta continentur in subjecta bulla Johannis papæ XVIII. quam ideireo hic recitandam duxi acceptam ex tom. VII. Galliæ Christianæ novissimæ editionis pag. 26. appendicis, ubi eruta asseritur ex Chartulario Parisiensi lib. 19. cap. 11.

Johannes XVIII. confirmat donum a Rainaldo episcopo Parisiensium Cænobio factum.

Anno 1006. JOhannes episcopus servus servorum Dei, Imperiosæ rationis institutione in quibuslibet ordinandis, ac disponendis rebus antiquorum prisceæ, ac providæ auctoritati, ut totius posteritatis subsequens admirans diligenter obtemperando, & prudenter imitando respondeat, utilitate sentitur, & fanioris censura judicii omnimodis roboratur. Et quoniam vita ipsa, qua fruimur, publice multimode brevitatis cohortatione & plurisque immatura succiditur, ad interminabilem diuturnitatis palmam altioribus salutarium, velis virtutum subrigi, ac felicioribus bonorum incrementis operum diatim unumquemque subnoneri, quam sit faniffimum facile est intueri. Quibus in Dei nomine & pace fanctorum omnium permotus ego Regnerolibus Parisiorum episcopus ut mei vice officii commissi gregis vigilanti cura sollicitus, & memor magnæ diei tremendi examinis, & utriusque justorum, sive injustorum retributionis, operæ pretium duxi ex accessibus patrimoniorum meorum, felici commercio mihi internorum, subsidia civium fœnorari. Cujus devotionis fervore successus notum esse volo omnibus tam fidelibus, quam & præsentibus, quia ob fempiternæ præmia remunerationis, & pro obtinenda deliborum venia genitorum meorum, Comitis videlicet Buchardi, cujusque opimatissimæ conjugis Elisabeth, ut gremiis sanctæ immortalitatis confoveri, & jucunditate lucis æternæ perpetim mereamur latari, placuit vestræ reverentiæ Synodali conventu, & favore, ac notitia cœtus reipub. quoddam alodum, vulgo vocitatum: *Largum Campum*, conferre Sanctæ Mariæ Parisiacensi Ecclesiæ, & rebus vel ulibus deputare fratribus inibi degentium, Deoque canonice militantium. Ut autem prædictus *Largus Campus*, in pago, & comitatu Waftinensi constitus, silvis, villis, & villulis, vineis, pratis, terris cultis, & inculcis cum ecclesia in honore S. Martini dicata cum omnibus appenditiis suis, ea quidem lege: ac omne jam dicti possessionem allodi S. Mariæ, & prædictis collegis canonicæ congregationis offerimus, ut nostri memoriale illis ab omnibus habeatur in psalteriis, ac missarum solemniis, ac cunctis vespertinis, ac matutinalibus vigiliis, perpetuoque fit ratum jure, tria denique nostri anniversaria, videlicet patris, & matris, & ipsius Antistitis Ragenoldi, ut regni devotione, & celebri commemoratione annuatim proferatur obnoxie precamur. Si quis vero rationis expers, livore, & facibus avaritiæ pervasus nostræ devotionis adeo munificum pignus auferre, & quoliber jure, quacunque injurio voluerit impedire, nisse auri librarum fratribus, vel canonicis S. Mariæ regia sublimitate cogatur exsolvere, & rusticano more, vel paralitate submissus, capitalis census diffolutione plectatur & ad tolerandum jurgia totius perpetuitatis tormentum, auctoritate Patris, & Filii, & Spiritus Sancti sit maledictus, & confusus, & nullis Sanctorum suffragiis mereatur mederi, sitque conjunctus diabolo & Angelis ejus in Inferno inferiori, & pereat in æternum. Datum IV. non. Decemb. per manus Petri Abbatis, & Cancellarii sacri Lateranensis palatii anno III. pontificatus Johannis octavidecimi, & universalis Papæ in sacratissima sede B. Petri Apostoli, indictione V.

ANNO CHRISTI 1005. 1007.

AQUILEJENSIS SYNODUS,

Qua constitutio novi episcopatus Bambergensis approbatur,

Joanne Aquilejensi præside anno circiter 1007. celebrata.

Anno circiter 1007. VOlo S. Henrici, tunc regis, dein Imperatoris ejus nominis I. novum episcopatum Bambergensem condere optantis, aliquandiu obstitit Henricus Wirceburgensis episcopus, in cujus diœcesi Urbs illa adjacebat. Dein vero exoratissimi se præbens Patribus concilii Francofordiensis, ipsique domum regi obnixe id deprecanti optatum assensum præbitit. Rex, ut majori authoritate constitutio illa firmaretur, literas Wirceburgensis, & concilii sententiam ad omnes ditionis suæ episcopos approbandas transmisit. Aquilejam ut venerunt literæ, Joannes Patriarcha synodum convocavit, tractahabit omnia, tum & suo, ac suffraganeorum nomine literas ad Wirceburgensem dedit. Has literas tamquam a concilio latas per partes exhibet Cl. P. de Rubeis in monumentis ecclesiæ Aquilejensis. Ego vero ex codice Udalrici Bambergensis desumptas hic continuata serie recito.

ANNO CHRISTI 1007. 1009. 1011.

SYNODICA JOANNIS PATRIARCHÆ AQUILEJENSIS.

Ad Henricum Virceburgensem episcopum.

Beatissimo Domino & sincera charitate diligendo H. sanctæ Virtzeburgensis ecclesiæ venerabili episcopo, Joannes sanctæ Aquilejensis patriarchæ cum omnibus suæ diœcesis episcopis fesaternam dilectionem in eo, qui prior dilexit nos, & irradiata semetipsam pro nobis, Jesu Christo Domino nostro.

LIcet, reverende frater, fraternæ dilectionis cura nos admoneat, ut in omnibus operibus bonis, quæ conditor humani generis misericorditer ad salutem quotidie disponit, immensas gratiarum actiones ipsi agere debeamus, quandocunque tamen vel ubicunque ex provectu sanctæ ecclesiæ vel ejus exaltatione locatione aliquid nos magnifici operis audire contigerit, immensæ devotionis affectu illum laudare & benedicere & prædicare debemus, cujus hæc dona sunt, & a quo bona cuncta infallibiliter procedunt. Quare inter innumerabilia sempiternæ dignationis sacramenta, ea & in suorum cordibus Principum dictat, quæ ad muitorum salutem, & exemplum profutura procurat, in quibus unum est, quod divinitus nuper factum maximam meritorum nostrum lætitiam generavit. Audivimus nempe, quod dominus noster *H.* (a) gloriosissimus, & invictissimus Rex, divina ille insipirante gratia, ex suis prædiis & paterna hæreditate in loco, qui dicitur Babebere, episcopatum in honore beatissimi Petri Apostolorum principis construxit, & commutatione facta digne & legaliter cum vestra ecclesia parum quandam ex ejus diœcesi acquisivit, atque hoc concambium apostolicæ sedis privilegio corroboravit. Quod quidem eximium, & laudabile opus cujus dignissimum literaliratem, & veltram coaritatem satis egregie laudabilem commendat, cum & suum est per operationem, & vestrum per dilectionem. Et quo omnipotenti Deo immensas gratias referimus ad cujus intestimabilem gloriam spectat, quod per regem nostrum H. bonum & fidelem ministrum suum fundatissimum pacem omnibus ecclesiis parat, & insuper novam ecclesiam formar, per quam & de inimico humani generis in vicinias Sclavorum gentes Deo opitulante triumphabit, & innumerabilem familiam per favacrum regenerationis sibi multiplicabit. Nos autem cum omnibus nostræ diœceseos episcopis hoc divinum opus in commune laudamus, atque in eo juste confentientes, & fubter conscribentes *in* perpetuum valere confirmamus.

(a) Henricus.

MEDIOLANENSE CONCILIUM

Pro condemnatione, & depositione Olderici ab Henrico II. tunc rege, Astensi episcopatu donati,

Anno 1009. ab Arnulpho Mediolanensis archiepiscopo celebratum.

Anno 1009. HEnricus II. rex, & I. Imperator venerat in Italiam invitatus, expulsoque Arduino regnum illud occupavarat. Noluit vero sibi deinceps a Dumo regio unctus, & sacratus episcopus timeret, fuga dilapsum illum exauthoratum episcopatu curavit, Olderico viro nobili, & potenti in ejus locum fubstituto. Cum vero non ille eledum, nec a populo expetitum consecrare recusaret Metropolitanus Mediolanensis Arnulphus, Ideo a Romano pontifice confecrationem hanc expetiit, & obtinuit. Graviter id tulit Arnulphus, quare coacto Mediolani concilio Oldericum anathemate ferit; dein collecto exercitu, novum illum episcopum coegit, ut fuppler veniam postularet, & Metropolitani fui confirmationem effagitaret. Quæ de concilio Mediolani habito dixi, hæc expreffiffe mihi vifus fum ex his Arnulphi verbis lib. I. cap. XIX. *Veniens ergo* (Archiepiscopus Mediolanensis) *in conventu Mediolanensis ecclesiæ antibonatis sæculo confectus* (Olderici) *transfixit audaciam.*

ANNO CHRISTI 1007. 1009. 1011.

SERGIUS PAPA IV.

Sedit ab anno 1009. usque ad annum 1012.

MOGUNTINUM CONCILIUM

Anno MXI. celebratum.

Anno 1011. DE concilio hoc Moguntino omnia latent, & ex uno annalista Saxone Ecclardi parum aliud præter nomen innotuit. Hæc igitur ibi ad annum 1011. *Eodem anno rex* (Henricus) *habuit concilium in Moguntia civitate, ubi Theodericus Metensis episcopus, & Henricus dux fratres regiæ* (S. Conegundæ) *interfuerunt; cumque omnia ibi juxta suum placitum eis reformare non possent, revertebantur irati, pace tamen ad tempus facta.* Nec plura de hoc concilio.

ANNO CHRISTI 1012.

BENEDICTUS PAPA VIII.

Sedit ab anno 1012. usque ad 1024.

SYNODUS AD CONFLUENTIAM

Anno 1012. Henrico rege præsente celebrata.

An. 1012. DE hac synodo pauca hæc debes Annalistæ Saxoni Eccardiano ad annum 1012. *Post festum S. Martini Conscriptæ synodum habuit, Theodericum Metensem episcopum, cæterosque suos rebelles causa damnandi, si nollent converti. Quod regis decretum illi aliquantulum timore, legati de pace missi, perterriti adhuc vehementer. Interim in eodem concilio ab omnibus assi-* B *dentibus episcopis Theodericus interdictum est, ut aure purgationem Missam non celebraret. Rex rectius sequenda faciens pacem pollicitus per omnia non satisfecit. Tamen Magontiæ se videndi licentiam dedit, quo quidam ex illis venire neglexerunt. Alii regio imperio parentes sine fecunditate subsequi adhuc reducuntur.*

SYNODUS RAVENNATENSIS

In causa Adalberonis archiepiscopi intrusi

Anno 1014. coacta.

An. 1014. RAvennatensis cujusdam (synodi illo quidem anno 1014. Labbeus et Ughellius Italiæ S. tom. 2. pag. 358. vet. edit. meminit; sed cum in synopsi actorum quam ex veteri scheda Ughellius, & ex illo Labbeus exhibet, hubita illa legatione Tit. III. Henrici imperatoris die pridie Kal. Majarum, chronici ibi characteres in annum 1016. nos deducunt. Nec est, cur mendum in his chronicis notis suspicemur, quamquam enim hoc ipso anno 1014. Concilium Ravennæ admiti oportet, aliud est tamen posteriorum hoc ab eo, quod Ughellius commemorat, nam huic præsuisse Arnoldum Ravennatensem archiepiscopum acta ipsa perhibent. Huic vero nostro alius quispiam, & forte ipse Benedictus VIII. papa, ut ex iis, quæ infertus dicentur, conflabit. Stet igitur in sua fede anni 1016. Ravennatensis provincialis synodus, ad quam acta Ughellio-Labbeana referantur. Huic tamen anno 1014. sua conflet synodus ex testimonio annalistæ Saxonis Eccardi asserta, cujus hæc sunt verba: Rex (Henricus) *Ravennam properans habita synodo Arnoldum fratrem suum episcopali dignitate privat domorum, & quorumdam ei reddere conſtituit, auctoritate Papæ, ac consilio senatus consilio revocat, eumque archiepiscopatum* (Ravennatensem) *digno honore stabilivit.* Hæc Annalista, qui dein subdit Romanum Henrici profectionem, & in urbe assumptionem ad imperium. Dein prosequitur: *Arnoldum fratrem suum imperator ab apostolico conſecrari fecit.* (utique Romæ, habita jam antea Ravennatensi synodo, cui præsidebat Arnoldus præfuisse nequaquam potuit). *Supplantatorem autem ejus Adelbertum* (cujus & synodus Ughelliana meminit) *impiis sidentem primo degradare tulit, sed assidua piorum intercessione devictus Arietia præfecit ecclesiæ.* Legendum suspicor Arctinæ, nam Aretium oppidum, nunquam vero urbs fuit episcopalis, & Aretinæ ecclesiæ tabulæ per hos annos Albertum, qui idem est ac Adalbertus, episcopum signant apud Ughellium in Arretinis tom. I. *In Ravenna*, pergit idem annalista, *duos, & Romæ tandem synodali judicio Papa deposuit, ab archiepiscopo Leone* (Ravennatensi) *jam mutuo conferatos.* Hisce verbis synodum quamdam Romæ a Benedicto habitam designari censeo, in qua forte accepta, & confirmata fuit constitutio illa Imperialis Henrici, in ejus conſecrationis lata, qua pars Romanæ ecclesiæ agnoscuntur, & asseruntur. Id enim tunc in moribus politum fuisse, ut cum novi imperatores coronam Romæ acciperent, synodus haberetur, tum ex synodis sub Otonibus habitis patet, cum vero diserte asserit Benzo horum temporum scriptor in vita Henrici III. imperatoris lib. I. cap. XII. Statuatur ergo sequens synodus in Collectoribus omissa.

SYNODUS ROMANA

Anno 1014. sub Benedicto VIII. præsente Henrico I. imperatore celebrata.

An. 1014. QUo anno & tempore Henricus imperator Romam fe contulit imperialis coronæ recipiendæ gratia, (quam vel die VI. vel XI. Kal. Majas accepisse satis constat) synodum habitam indicat Annalista Saxo Eccardianus ad eundem annum his verbis: *In Ravenna dum, & Rome totidem synodalis judicio Papa deposuit.* Quinam depositi hi fuerint, nec indicat Annalista, & fi- C lent alii. Suspicor tamen æmulos esse quosdam,

ANNO CHRISTI 1014.

dam, qui pontificalem dignitatem illi refragarint. Nam minus pacificam dignitatem non statim obtinuisse Benedictum colligo ex verbis ejusdem Annalistæ Saxonis Eccardiani, ad annum 1022. ubi Gregorium quendam æmulum, & adversarium habuisse illum affirmat. Hunc forte, & alium aliquem ejus patronum, & defensorem in eo conciliabulo Romano pontifex depositæ. Ejusdem Romani, vel forte Ravennatensis, nam amborum simul meminit Annalista, decreta alia designat his verbis: *Sanctorum Patrum instituta dies in hoc partibus negligentia communicatione redintegrata renovantur. Prohibent namque canones, ut ante XXV. annos Diaconus, Presbyter autem, & Episcopus ante XXX. annos aliquis sullatenus ordinetur.*

ANNO CHRISTI 1014.

SYNODUS VERONENSIS

Ad definiendas lites inter Patriarchas Gradensem, & Aquilejensem Coram Benedicto VIII. & Henrico I. imperatore anno forte 1014. celebrata.

An. forte 1014. VEtus erat controversia sæpe in utramque partem agitata, & numquam ita definita, ut dubium quiterem patriarierit, quæ inter Gradensem, & Aquilejensem patriarchas vexillabatur. Huic definiendæ sub Benedicto VIII. eo anno 1014. quo S. Henricus suscipiendæ imperii coronæ venit in Italiam, ambo præsules, Uso scilicet Gradensis, & Aquilejensis patriarcha ad Synodum Ravennatem primum, dein Romanam acciti sunt; quorum alterum, Gradensem scilicet, utpote concilio defuisse accusat Popo Aquilejensis patriarcha in concilio Romano anni 1027. de quo infra. Dux ergo utrique dicta eli terrio ad fynodum Veronensem, accitumque Gradensem tertio affuisse palam coram eadem synodo Romana anni 1027. arguit idem Popo Aquilejensis. Atque hæc tantummodo scimus de synodo illa Veronensi, cui & Henricum imperatorem, & Benedictum pontificem adfedisse, non obscure designant verba illa actorum concilii Romani, unde concilii hujus notiam accepi: ex quo deducendum arbitror Veronensem hanc synodum eodem ipso anno, quo Ravennatensis, & Romana, conveniste, anno nempe 1014. quo Henricus imperialem coronam Romæ sumpturus veniens una simul cum Pontifice præsupe synodos celebravit. En verba actorum concilii Romani, quæ fuo loco integra dabimus ex de Rubeis Monum. Eccl. Aquilejen. tom. I. cap. LV. col. 513. *Uso, qui in eadem plebe fuisset patriarcha nomen suscepit, & olim tempore Benedicti Papæ, atque Henrici imperatoris ad Ravennatem, atque Romanum, nec non Veronensem synodum canonice appellatus, nunc quoque ad sacratissimum concilium apostolici sedem convocatus, præsentium suam exhibere jussus est.*

SYNODUS AQUILEJENSIS II.

Pro confirmanda largitione Joannis patriarchæ facta Prapostis, & canonicis S. Stephani Forolivensis anno 1015. celebrata.

An. 1015. Ex de Rubeis Monum. Eccl. Aquilej. c. 1111. pag. 491. IN nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Regnante D. Henrico Romanorum imperatore Augusto, anno ab incarnatione domini nostri Jesu Christi millesimo quinto decimo, indictione tertiadecima. Joannes Ilquæ fervitura conquiro, tuum tibi reddo, non meum dono. Nihil enim mihi sine tuo meum, per quam, & a qua ipsum, quo fruor, habeo post Deum: cui multiplicium beneficiorum copiam nullatenus possum recompetere dignissimam. Tamen ne candita tua prorsus in vanum sumpsisse comperiar, aliquid adsidue tuo famulamini manendum aggrediar. Regens igitur per trigesimum fecundum (*annum*) pontificatus tui cathedram, totiusque gregis curam gerens, nullumque subditorum pericilari volens, sanctæ statuta synodo, mores, & acta prædecessorum antistitum inquisivi, si cujus forte incuria tuarum omnium ecclesiarum fundifuit sufpirantibus, qualitcr cuncta defuncta esse dididerim, mox Deo inspirante, rem, & Benedictum pontificem adsedisse, Christum, & Suburbanorum conſilio statui: & fi omnia non poſſunt, vel unum ex multis in tuo nomine recuperavi. Unde præsentibus episcopis, clericis, & laicis; ipsique multum cogentibus, & exortantibus, volo, atque conſtituo in tua sancta ecclesia deinceps sub canonicali jure fervituris, quibus neceſſaria victus, ac vestitus distribuita, partim de tuo hactenus in noſtrum usum sumpto, partim aliunde acquisito, vel jam nunc acquirendo. In primis igitur dono tibi Morosito præposito, ruisque successoribus, necnon omnibus sandi Stephani canonicis, habitantibus in civitate Forojulii, Decanium in loco, qui dicitur Lanc, & alterum in loco, qui dicitur Fufeja, & montem, qui vocatur Onuf, & decimam devilla, quæ vocatur Peregula, & unam Masfariciam in Vspo, & aliam in Glenona, & unam in Retenia, & quatuor campos in S. Daniele, & decimam, quæ debet exire de plebe, quæ vocatur Waltana, & decimam de porta Pertri, necnon & decimam de omnibus rebus, quæ pertinent ad meam curtem ſitam in civitate Forijulii: insuper villam, quæ vocatur Primaricus, cum terris, cum vinicis,

ANNO CHRISTI 1015. 1016.

neis, ac decimis, necnon pensionibus: & omnes illas terras, quas nostri antecessores, sive boni comites, necnon alii homines, atque clerici in ipsam canonicam miserunt. Hæc autem supradicta loca concedimus, largimur, donamus, & a nostra potestate, & dominio & parte transfundimus, & delegamus in jus, & proprietatem canonicæ S. Stephani, & omnibus futuris præpositis, atque ipsius ecclesiæ canonicis, ut habeant licentiam, & potestatem de omnibus supradictis ad investiendum, tenendum, collocandum, ac commutandum, & quidquid illis ad utilitatem illorum placuerit faciendum; videlicet cum placitis, & districtionibus, collectis, & angariis, fotro, & suffragiis, cum omnibus famulis in supradictis locis manentibus, & liberis similiter hominibus, cum eorum massariciis, vineis, pratis, terris cultis, & incultis, montanis, & planis, aquis, aquarumve decursibus, molendinis, herbaticis, atque pabulaticis, necnon gematicis, sive eorum amesser, & de omnium supradictorum locorum districtu, seu cum omnibus suis pertinentiis, atque publicis functionibus, quæ nostri antecessores, vel nos tenuerimus. De his vero omnibus supradictis, excommunicantes a Dei parte, & Sanctæ Mariæ, & omnium Sanctorum anathematizamus, ut nullus noster successor, vicedominus, advocatus, gastaldio, sculdasio, nullusque episcopii miles ipsam canonicam inquietare, molestare, aut de his omnibus disvestire præsumat. Sed præpositus licentiam de omnibus habeat & ordinare, & suum, quem elegerit, advocatum, judicem ponere, & habere. Verum ne livor antiqui hostis aut me, quem tantus amor huic operi nunc constringit, aut meos successores aliquando instiget, quo a dominio & potestate præpositi, & canonicorum aliquo in tempore supradicta dona acquisita, & acquirenda subtrahere velimus, laudantibus, & clamantibus clericis, & laicis, maledictionem imponimus, ut si quis diaboli calliditate deceptus hanc ordinationem infringere temptaverit, & acquisita, vel acquirenda minorare vel tollere temptaverit, anathematis irretiatur vinculis, & cum Juda Domini traditore æternis crucietur incendiis, super quem terra os suum aperiat, & eum sicut Dathan, & Abyron sorbeat: ut in judicio, & justorum concilio numquam resurgat. Hujus autem ordinationis observator in paradisi gaudiis sentiat. O beate Stephane sanctissimis tuis semper adjutum meritis præsta, ut hæc institutio magis omnibus placeat, ac certior, firmiorque appareat, sanctissima, & laudabili synodo Aquilegiæ congregata. Ego Joannes patriarcha hujus institutionis conservator, libens subscribo. Si quis igitur hanc institutionem infringere temptaverit, anathema sit. Bertholdus Polensis episcopus, Richiro Feltrensis episcopus, Richolphus Tergestinus episcopus, Lodoicus Belunensis episcopus, Almericus Tarvisiensis episcopus, Azo Civitatis-Novæ episcopus, Mayo Concordiensis episcopus, Stephanus Petenensis episcopus, dixerunt: Si quis hanc institutionem infringere temptaverit, anathema sit. Et clamaverunt omnes: fiat, fiat, fiat.

CONSTITUTIONES ECCLESIASTICÆ SUB S. STEPHANO REGE HUNGARIÆ

conditæ circa annum 1016.

PRÆFATIO AD DECRETA.

An. 1016. Ex P. Carolo Peterfey Soc. Jesu, Conc. Hungar. tom. 1.

REgnante divina clementia, opus regalis dignitatis, alimonia catholicæ fidei effectum, amplius, ac solidius alterius dignitatis solet operibus esse: & quoniam unaquaque gens propriis agitur legibus, idcirco nos quoque Dei nutu nostram gubernando monarchiam, antiquos, & modernos imitantes Augustos, decretali meditatione nostra statuimus genti & populo nostro; quemadmodum honestam, & inoffensam ducat vitam; ut sicut divinis legibus sunt ditati, similiter etiam sæcularibus sint addicti: ut, quantum boni in his divinis amplianttur, tantum mali, & rei in istis vilitentur. Quæ autem decrevimus, in sequentibus subnotavimus.

CAPUT I.

De statu ecclesiastico, & de veneratione domus Dei. (*a*)

Quisquis fastu superbiæ elatus domum Dei ducit contemptibilem, & possessiones Deo consecratas, atque ad honorem Dei sub regiæ immunitatis defensione constitutas inhoneste tractarit, vel infringere præsumpserit, quasi invasor, & violator domus Dei excom-

CL. V. P. CAROLI PETERFEY SOCIETATIS JESU NOTÆ.

(*a*) Totum Caput cum sequente, nullis mutatis, legitur in concilio Moguntino I. sub Rhabano archiepiscopo, tempore Leonis Pap. IV. & Lothario Imperatore celebrato an. 847. cap. VI. apud Binium Tom. 3. p. 1. Sect. post. (*b*)

(*b*) Veneto-Labb. to. IX. pag. 1038.

ANNO CHRISTI 1016.

communicetur: (*a*) Decet enim, ut indignationem ipsius domini regis sentiat, cujus benevolentiæ contemptor, & constitutionis prævaricator extitit. Nihilominus tamen rex suæ confessionis immunitatem ab hominibus ditioni suæ subjectis illæsam præcipiat conservari; assensum vero non præbeat improvide affirmantibus, non debere esse res dominicas, id est, Domino dominantium traditas. Itaque sub defensione regis sit, & sicuti suæ propriæ hæreditati, magisque advertat. Quia quanto Deus excellentior est homine, tanto præstantior est Divina causa mortalium possessione; quocirca decipitur quisquis plus in propriis, quam in Dominicis rebus gloriatur: quarum defensor, & custos Divinitatis constitutus, diligenti cura, non solum eas servare, sed etiam multiplicare debet, magisque illa, quæ diximus, præstantiora, quam sua defendere oportet, & augmentare. Si quis igitur insanus importunitate, improbitateque sua, regem a recto proposito pervertere tentaverit, nullisque remediis mitigari posse visus fuerit, licer obsequiis aliquibus, & transitoriis sit necessarius, abscindendus ab eo, projiciendusque est, juxta illud evangelium: Si pes, manus, aut oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te. *Matth.* 18.

Caput II.

De potestate episcoporum super res ecclesiasticas.

Ut episcopi habeant potestatem res ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundum Canonum authoritatem volumus, ut laici eorum ministerio obediant episcopis, ad regendas ecclesias, viduas, & orphanos defensandum, & ut obedientes sint eis, ad eorum christianitatem servandam, consentientesque sint comites, & judices præsulibus suis ad justitias faciendas, juxta præcepta legis Divinæ, & nullatenus per aliquorum mendacia, vel falsum testimonium, neque per perjurium, aut per præmium lex justa in aliquo depravetur.

Caput III.

Quales debeant esse accusatores, & testes, & quod laici clericos accusare non possint.

Testes autem, & accusatores, sine aliqua sint infamia, uxores, & filios habentes, & omnino Christum prædicantes. Testimonium laici adversus clericum nemo recipiat. Nemo etiam quemlicet clericum in publico, nisi in ecclesia, excommunicare præsumat.

Caput IV.

De assiduo, & gravi labore Sacerdotum.

Scitote patres cuncti, quod supra omnes laborant Sacerdotes, unusquisque enim vestrum suum fert laborem proprium, illi vero & suum, & singulorum. Ideo sicut & illi pro omnibus vobis, ita & vos omnes pro eis summopere laborare debetis, in tantum, ut si necessitas fuerit, animas vestras pro eis ponatis (*b*)

Caput V.

De concessione regali propriarum rerum.

Decrevimus regali nostra potentia, ut unusquisque habeat facultatem sua dividendi, tri-

(*a*) Graviores pœnæ sunt illæ, quibus in fundationum clausulis divus rex comminatur. Tres, ne longius excurram, [illegible] episcopatus Quinque-ecclesiensis limitibus ait: *Quos terminos, si quis violare præsumpserit in posterum, componat 100. libras auri optimi &c. &, ut plus Divina ira occursum paveat, sciat, se a Deo Patre, Filio, & Spiritu Sancto, & gloriosa Dei genitrice Maria, & a S. Petro Apostolo, in cujus honorem memoratus constructus est episcopatus, perpetuo anathemate damnandum, & ante tribunal Christi rationem redditurum. Datum X. Kal. Septemb. indict. VII. anno Christi MIX. Pio Stephano regnante an. IX. Actum in Civitate Jauriana.* Donationem itidem episcopatus Vesprimiensis sic finit: *Si quis igitur hujus nostri præcepti paginam frangere tentaverit, aut prælibatæ S. Michaelis Vesprimensis ecclesiæ Stephanum magnificum episcopum, suosque successores ex cunctis prænotatis rebus, ecclesiis, nec non dotibus, molestare conaverit, 800. librarum auri cocti, sciat se compositurum, medietatem cameræ nostræ, & medietatem prælocutæ S. Michaelis Vesprimiensis ecclesiæ, nec non Stephano celebri episcopo, suisque successoribus, trecentorumque decem & octo patrum* (qui in concilio Nicæno I. Oecumenico an. 324. sub Sylvestro I. pap. habito, interfuerunt) *anathemate feriendum atque perpetuali supplicio puniendum, jugiterque barathri pœnis, perpetuo fore cremandum. Ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, paginam hanc nostram propriam corroborantes annuli impressione subterconsignari curavimus. Datum in Sooly apud Capellam B. Stephani Protomartyris, anno ab incarnatione Domini MIX.*

Denique fundationis literas monasterii vallis Vesprimin. monialium, græco idiomate scriptas, sic terminat: *Si vero quis præsumpserit ex iis, quæ dedi, ab hac habitatione abscindere, aut abalienare aliquid, sive ex generatione mea, sive alter quispiam, sive reges, sive principes, sive episcopi, sive duces militum, sive alii quidam, ut habeat anathema a Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, gloriosa Domina nostra Dei genitrice, & semper virgine Maria, gloriosis Apostolis, & trecentis, & octo patribus, & omnibus Sanctis, & a me peccatore.* Ex transcriptione Colomanni R. ad an. 1028. Aliorum regum, Geyzæ nempe I. & II. Belæ I. & II. Andreæ II. Stephani II. Caroli I. Ludovici I. & plurium literas præterimus. Quid porro ad hæc illi? qui invadere ecclesias malunt, quam ornare, diripere, quam dotare.

(*b*) Huc facit monitum a divo rege, Emerico filio datum. Cap. 3. de episcopi nomenclatura, & de impendendo honore pontificibus. Decerpo nonnulla: *Sine enim illis non constituuntur reges, neque principatus. Si illorum benevolentiam habebis, neminem adversariorum timebis. Ab hominibus interdixit reprehendendos esse per David Deificum regem. Nolite tangere Christos meos. Psal. 340. Illo autem tangit Christos Dei, qui contra Divinum, atque canonum institutum sacri ordinis viros falsis criminibus fœdat, atque in publicum protrahit, quod te omnino fili mi agere prohibeo, si vis beatus vivere, & tuum regnum honestare, quia in his rebus in primis offenditur Deus,*

tribuendi uxori, filiis, filiabusque, atque parentibus, sive Ecclesiæ; nec post ejus obitum, quis hoc destruere audeat (*a*).

Caput VI.

De observatione dominicæ diei, ut abstineant a laboribus.

Si quis igitur presbyter, vel comes, sive aliqua alia persona fidelis die dominica invenerit quemlibet laborantem, abigatur: si vero cum bobus, tollatur sibi bos, & civibus ad manducandum detur: si autem cum equis, tollatur equus, quem dominus bove redimat, si velit; & idem bos manducetur, ut dictum est. Si quis aliis instrumentis, tollantur instrumenta, & vestimenta, quæ, si velit, cum cute redimat.

Caput VII.

Ut eadem die dominica omnes concurrant ad Ecclesiam.

A sacerdotibus vero, & comitibus (*b*) commendatur omnibus villicis (*c*) ita ut ipsorum jussu omnes concurrant die dominica (*d*) ad ecclesiam, majores, & minores, viri, & mulieres, exceptis illis, qui ignes custodiunt. Si quis vero obstinatus remanebit, ob negligentiam vapulet, & depilletur (*e*).

Caput VIII.

De observantia quatuor temporum.

Si quis quatuor temporum jejunia, cunctis cognita, carnem manducans violaverit, per spatium unius hebdomadæ inclusus jejunet.

Caput IX.

De observatione sextæ feriæ.

Si quis sexta feria ab omni christianitate (*f*) observata, carnem manducaverit, per unam hebdomadam lucæ (*g*) inclusus jejunet.

Caput X.

De his, qui sine confessione moriuntur.

Si quis tam obstinatus est (quod absit ab omni Christiano) ut nolit confiteri sua facinora secundum suasum presbyteri, hic sine omni divino officio, & eleemosynis jaceat, quemadmodum infidelis. Si autem parentes proximi neglexerint vocare presbyteros, & ita subjaceat absque confessione morti, ditetur orationibus, & consoletur eleemosynis; sed parentes luant negligentiam jejuniis secundum arbitrium presbyterorum. Qui vero subitanea periclitantur morte, cum omni ecclesiastico sepeliantur honore. Nam occulta, & divina judicia nobis sunt incognita.

Caput XI.

De observanda christianitate.

Si quis observatione christianitatis (*b*) negle-

(*a*) Mirum profecto, collata in ecclesias, & religiosorum domicilia immensa vi auri, argenti, fundisque opimis, quotidiana inter bella, luxum regium, publicumque, nullius omnino gentis subsidio Hungariam eguisse. Mos præterea apud Hungaros invaluit, ut deficiente prole, ad sacras ædes, cœnobia, erigenda monasteria, patrimonium transferrent. *Imo piaculum grande ducebatur, nihil a morte, Deo in servis suis legavisse.* Otrokoczy. Volumen novum ediderim, si munificentiam Hungarorum in pios usus commonstrem. Ladislai IV. diploma, ut supprimam, a me non impetro. Quanta tum regis, in pessimos licet Cumanorum mores effusi pietas! *Ladislaus, Dei gratia Hungariæ &c. rex. Libenter, & liberaliter, accedente optimatum nostrorum approbatione, consilio, & consensu contulimus in sequentibus adnotatos. Annuimus equidem, & regia liberalitate duximus indulgendum, ut quicumque Nobiles, sive in diœcesi Strigon. sive alibi, in quacumque parte regni nostri, quacumque nobilitatis præminentia perfulgentes, liberorum forte solatio destituti, possessiones suas, emptionis, permutationis, seu regiæ donationis, seu alio quocumque justo titulo devolutas, ad eos; jura etiam patronatus, monasteriorum, quæ quocumque præmissorum modorum, vel quæcumque justo titulo optime dignoscuntur, ecclesiæ Strigon. S. Adalberti Martyris patrocinio se committens; in bona valetudine, vel ægritudine, in ipsis etiam extremis relinquere, legare, seu donare per modum testamenti, donationis, seu cujuscumque relicti titulo, voluerint; largam, liberalem, absolutam, irrevocabilem, & immutabilem a regia liberalitate concessam habeant facultatem, nec habeant necesse expressam, seu specialem, super præmissis omnibus nostram requirere voluntatem, seu permissionem: sed hac præsens permissionis nostræ gratia, robur validum, & inviolabilem in perpetuum obtineat facultatem, firmitatemque juxta tenorem gratiæ factæ Varadiensi ecclesiæ, per inclytæ recordationis quondam Regem Stephanum, charissimum patrem nostrum &c. Anno 1283.* Mus. Hist.

(*b*) Comes parochianus, vel parochialis, regioni, seu comitatui præfectus.

(*c*) Villici dicti a villa, id est vico, pago, cui præerant, comitibus parochialibus subjecti.

(*d*) Esto peculiari religione ab Hungaris coleretur dies dominicus, nundinationes tamen, & mercimonia annorum lapsu admissa sunt. Hodiedum lingua patria *Vasar-nap*, dies nundinarum. Mirum certe videatur tot pœnis per secutura etiam concilia in transgressores statutis, plebeculam, & qui hanc regunt, non sapere.

(*e*) Depiletur, decalvetur, pœna ignominiosa, & familiaris: videtur Philippus Firmanus A. S. L. cum Lodislaum IV. ad frugem revocare vellet, in synodo Budensi A. 1279. postea recitanda, depilationem hujusmodi apud Hungaros instituisse, cum ad Cumanorum ritus desciverant. Radebantur porro etiam capite medio. *Anno 1228. ubi servi ecclesiæ S. Benedicti juxta granum, de villa Uduard, se a debita servitute ejusdem loci, abbatis, Cend nominati, alienassent, Andreas rex cum palatino Dionysio sententionavit contra infideles servos abbatis, quod semirasis capitibus eidem ecclesiæ redderentur.* Mus. Hist.

(*f*) Id est ab omni populo christiano.

(*g*) Luca, carcer obscurus. An ex Hungarico Luk, foramen, locus retrusus: an ex Lucus, vel lucarius, arboretum densum rari luminis?

(*h*) Instituta, præcepta christianæ religionis.

glecta, stoliditate elatus, quid in eam commiserit juxta qualitatem offensionis ab episcopo per disciplinam canonum judicetur. Si vero rebellitate instinctus, renuerit sibi impositam sufferre pœnam, iterum eodem judicio restringatur, etiam usque septies. Tandem, si per omnia resistens, & abnuens invenietur, regali judicio, scilicet defensori christianitatis tradatur.

Caput XII.

De conventu ad ecclesiam, & de his, qui murmurant hora missæ, vel loquuntur.

Si qui ad ecclesiam venientes ad audiendum Divinum officium, & ibidem hora solemnitatis missarum inter se murmurant, & cæteros inquietant, exponentes fabulas otiosas, & non intendentes divinas lectiones cum ecclesiastico nutrimento; si majores sunt, increpati cum dedecore expellantur de ecclesia; si vero minores, & vulgares, in atrio Ecclesiæ pro tanta temeritate coram omnibus ligentur, & corripiantur flagellis (*a*).

Caput XIII.

De ædificatione, & dote ecclesiæ a villis (b) composita.

Decem villæ ecclesiam ædificent, quam duabus mansis (*c*) totidemque mancipiis dotent, equo, & jumento, sex bobus, & duabus vaccis, triginta quatuor minutis bestiis (*d*). Vestimenta vero, & corporalia, & coopertoria rex provideat; (*e*) presbyterum, & libros episcopi.

LE-

(*a*) Flagellatio virgis, vel loro fiebat: erat in emendationem pœna canonica, non in contemptum. S. Augustinus epist. 159. scribit Marcellino tribuno de castigandis Donatistis, crimina sua in quæstione confessis. *Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem non extendente eculeo &c. sed virgarum verberibus eruisti. Qui modus coercitionis, & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in judiciis solet ab episcopis haberi.* Gregorius M. Antemio subdiacono l. 9. ep. 66. *Fratrem nostrum Paschasium volumus admoneri, ut eundem Hilarium prius Subdiaconatus, quo fungitur indignus, privet officio, atque verberibus publice castigatum faciat in exilium deportari.*

Modestiam Hungarorum in æde sacra, magnopere laudat Petrus episcopus Vulturanensis, ad reformandam pacem inter Fridericum Cæsarem, & Mathiam Corvinum a Sixto IV. Pap. A. S. L. Budam missus, in epist. anno 1483. pontifici scripta. *Habet (Mathias) cantorum capellam, qua nullam præstantiorem vidi; & pridie in capella sua solemnem missam juxta suorum gloriosos mores cantari fecit, magna prælatorum, & nobilium præsente caterva. Cum redeero, quanto silentio, quanta devotione, quibus cæremoniis, quanta gloria, missa illa perfecta sit, explicare studebo. Confundebar sane, arguebarque a sæculari principe in his, quæ ad Divinum cultum, & animarum majorem ædificationem attinent, superari. Obstupui profecto.* Ex M. S. Vati.

(*b*) Id est prædiis, vel si mavis, villam dicito domorum plurium in campo collectionem. Sed quis credat 10. pagis unum nonnisi Parœcum, unamque ecclesiam constitutam fuisse?

(*c*) Hic portio duorum agrorum; alias curia, prædium.

(*d*) Capris, ovibus, &c.

(*e*) Magnam S. Regis curam, & providentiam in ornanda Dei domo docent ea, quæ ecclesiæ S. Benedicti de radice Montis Ferrei dono obtulerat An. 1015. *Altaria his decoravimus ornamentis. Videlicet 19. casulis, dalmaticis 14. tunicis 18.* Vestis episcopi, quam duplicem induit, aut tunica caputiata monachorum *Cappis 10.* erant diversæ formæ, & usus varii: quædam instar tunicæ laxioris & talaris: quid si vestem dicam, quam religiosi S. Benedicti, dum ad psallendum conveniunt, sibi imponunt? *Pallis altarium 27. Mantilibus 29. Pallis ad cooperiendum sedilia 4. Albis 50. Camisis de Pallio 10. & aliis 15. tapetibus ante altaria 10. Crucibus 9. Pulvinariis 7. Altaribus ad viam 5. thuribulis 4. candelabris* [illegible] *bacolibus 12. urceis 4. scriniis,* (feretrum conditorium, in quo [illegible] *de argento tribus. Stolis, & manipulis 30. libris vero, quorum* [illegible] *fulget in ecclesia; tum bibliotheca, duobus voluminibus, nocturnalibus 4. antiphonariis 5. lectionariis cum evangeliis, missalibus 6. psalteriis 4. gradualibus 5. regulis 2. baptisteriis 2. glossariis 3. Omeliar. volumine uno.* Sequitur dos ecclesiæ; equis 110. vaccis 84. ovibus 464. &c.

Clar. Math. Bel, in adparatu ad hist. Hung. mon. V. pag. 193. in not. lit. *m.* cum similem donationem archi-abbatiæ S. Martini a D. Rege factam recenset, & Jobbagiones, Udvarnicos, Coquos &c. cœnobio adscriptos (quos nos in hac charta non attulimus) posita serie enumeraret, addit sequentem peniculum: *En! unius cœnobii ministeria!* Miranti viro erudito munificentiam S. Regis, vel causam ignoranti, transcribo, occupandi marginis gratia, ex P. Du Mesnil S. J. Doctrina, & Disc. Eccl. Tom. III. lib. 48. pag. 305. num. 58. paucula: *Quia Pomerani quosdam prædicatores, censu tenues, propter inopiam contempserant, quasi non pro salute hominum, sed pro sua necessitate relevanda, officio insisterent, prædicandi, studiose procuravit, ut opulentus appareret* (S. nempe Otto Bamberg. episc.) *Assumptis ergo clericis idoneis, missalia, aliosque libros, & calices, alia quoque utensilia, vestes pretiosas, &c. secum portare fecit: ne forte indigentiæ causa videretur evangelizare..... a rege* (Poloniæ Boleslao II.) *susceptus est,..... eique dedit Polonicæ, & Teutonicæ linguæ gnaros satellites, ad diversa ejus ministeria, currus etiam, qui illius sarcinas portarent, & monetam illius terræ liberaliter contulit.* Et reliqua. Ex vita S. Otto. apud Canis. lect. ant. Tom. 3. Imo, sunt præ manibus insignia regum documenta, quibus tot unius cœnobii ministeria ad regiæ etiam majestatis nostræ, si ad monachos hujus loci nos diversari contigerit (contigit sæpenumero) magnificentiam, & pro Udvarnicorum, & Baronum nostrorum servitio uti possimus. Chartæ Belæ I. Stephani II. Caroli I. Quis demum ob infelici clade Ludovici II. tot ministeria cœnobiorum pessumdedit, diripuit, invasit?

Dux quoque Damoslaus (proditur fuisse Hungarus, aut inter hos multis annis consedisse) *duobus prædiis ditavit monasterium, scilicet: tabula argentea ante altare S. Benedicti, & altari argenteo, ad viam in ecclesia, in honorem OO. SS. dedicata.* Mus. Hist.

Addo ex Bonfinio; de pietate S. Stephani, p. 225. *quod ter quot annis basilicas, & cœnobia, quæ fundarat, revisere, ad aras primum omnes, pias preces, & sacra facere solitus fuerit, deinde singillatim templa lustrare, ne qua negligentia collaberentur.* Imploro nunc æquitatem, fidemque judicum! cui supplicio addicendus sit Frider. Lampe., a pag. 25. usque 31. ex his ipsis constitutionibus, in aurea sua historico-Synodica probare contendens *S. Regem Stephanum ad evangelicos, & reformatos,* seu virus Calvini quasi prægustatum ea ætate, *in prima conversione Hungarorum magis accessisse, quam ad hodiernos Romano-catholicos. Cæci & duces cæcorum!*

ANNO CHRISTI 1017.

LEGIONENSIS SYNODUS

Qua Fruduariense S. Benigni monasterium a subjectione episcopi liberatur,

Anno 1017. *celebrata.*

An. 1017. Ex Guichenon. Biblioth. Sebus. cent. II. num. LXXIV.

EGo Lambertus Sanctæ Lingonensis ecclesiæ episcopus. Notum fieri decrevi, tam præsentibus, quam futuris, quod quidam dilectus ex dilectis, abbas videlicet Wicelinus, adhic paternitatem nostram justis precibus, ut fundali decreto quoddam testamentum, quod ad votum præventu mortis, beatæ memoriæ prædecessoris nostri Brunonis adimpletæ requisit benignitas, nostræ benevolentiæ, perficeretur authoritate; quod quidem non immerito tanto facilius debet impetrare, quanto Dei cognoscitur zelus id comitno potuisse. Quidam enim suus, carnali propagine germanus, nomine Godefridus, ad sanctam veniens conversionem, totum quodcunque habuit secum, Deo devote contulit, ea maxime intentione, ut de proprio suo construeretur monasterium, quod ne alicujus episcopio, vel cœnobio fieret aliqua subjectione obnoxium, fideli pertractatum est consilio, ut in quodam loco, antiquitus Fructuaria dicto, ædificaretur, quod legalem per cartulam a Nitardo & Rosberto germanis ipsius Gotefredi, cuidam Guntardo levitæ traditum est, ut ipse inde faceret judicatus testamentum, sub libercima omnino conditione. Quod & factum est, sed non fine multorum, maxime Arduini Regis, & Bertæ uxoris ejus, adjutorio; quorum fagaci industria legali legaliter confirmata iunt testamenta, & sancto Divionensi cœnobio non parvi pretii, ut patet, collata sunt ornamenta; fcilicet textum unum auro, gemmis & lapidibus mire ornatum, casula auro decorata, duæ stolæ deauratæ cum earum manipulis, & unum cingulum atque quatuor amicti similiter deaurati, quod & ideo facere studuerunt, ut & locus, unde Fructuariensis videlicet sumpsit exordium, & his honestiaretur emolumentis, & hoc memores in posterum non habeant, unde scandalum struere iniqua possint voluntate. Et nos igitur, æquitatis jura appendentes, & animarum lucris magis quam cupiditatibus perverforum consulentes, sed & sancti prædecessoris nostri promissa complentes, a privilegiis quoque Apostolicis, atque decretis episcopalibus, a præcepris denique imperialibus, ac regalibus non discrepantes, Fructuariense cœnobium cum omnibus, quas possidere videtur, rebus tam mobilibus, quam immobilibus, in nulla subjectione, in nullo jure cuiquam nostri episcopii pertinentiæ obnoxium proclamantis, quin imo sub proprio pastore, ut per omnia absoluta libertate in Romana fede filii concessa potiatur, & a fubito hujusmodi subjectionis vinculo constet alienum. Volumus & nos, & statuimus sub fynodali decreto, ut nullus monachus, aut præscripti videlicet domini W. abbatis succesfor, contra præfatum locum aliquid querelæ, vel calumniæ inferat, vel quidquam proprietatis, seu subjectionis requirat. Ut sit igitur ipse locus Fructuaria dictus, nostra quoque auctoritate inconvulsa stipulatione liber & absolutus, & ab omni querela immunis, & in fructificandis animabus semper Christo duce faciens apius incrementis, *testibus* ex nostro clero admissis, nostra subscriptione signavius. *Signum* Lamberti Lingonensis sedis episcopi. *Signum* Beraldi archidiaconi. Signum Beraldi abbatis S. Stephani Divionensis &c. Actum apud Divionem publice III. Id. Jan. anno ab incarnat. Domini MXVII. Indict. XV. regnante Roberto, rege francorum. Ego Odo cancellarius in fynodo sanctæ Lingonensis ecclesiæ hoc testamentum perlectum, & ab omni fynodo laudatum, & confirmatum recognovi, & subscripsi.

NOVIOMAGENSE CONCILIUM,

In quo Otto incestuosum nuptiarum ritus damnatur, & quidam ecclesiastici ritus sanciti,

Anno 1018. *celebratum.*

An. 1018.

CConcilii Noviomagensis circa hæc tempora habiti meminit coævus scriptor Alpertus Metensis cœnobii monachus in libello de diversitate temporum lib. II. cap. XVI. & XIX. qui tamen res in eo definitas omnes filet. Annalista vero Saxo Eccardi & concilium memorat, & res in eo constitutas has indicat. *Mense martio XVII. Kal. Aprilis* (quæ anno illo incidit in dominicam) *magna fynodus fit in Namagon,* (Noviomagi scilicet) *ubi Otto quidam de primoribus Francorum, & uxor ejus Irmingard consanguinitate proximi, injuste diu conjunctî ob inobedientiam continue vocationis excommunicati sunt, cooperatoresque eorum a suis episcopis ad satisfaciendum vocati. Ibi etiam constitutum est, antiquo exemplare prælecto, ut corpus Dominicum ad fanitram, calice ad dexteram sacerdotis poneretur.* Porro de Ottone isto, quisnam fuerit, inferius in additionibus ad concilium Moguntinum indicabo.

ANNO CHRISTI 1020.

CONCILIUM GERMANICUM

SED INCERTO LOCO

A Benedicto Papa VIII. & Henrico I. imperatore

Anno 1020. *celebratum.*

BEnedicti VIII. in Germaniam profectionem, quam Pagius cum aliis ad annum 1019. refert, in annum sequentem 1020. transferendam olim docui in Nota ad Pagium ad A. 1019. 1. His vero ftantibus anno eodem profectionis fuæ pontificum una cum imperatore concilium habuisse his documentis adstruxi *ibid.* in nota ad annum 1020. 1. Addendum hic ex Rupertо monacho monasterii S. Laurentii, cujus operis epitomen vulgarunt PP. Martene, & Durand Ver. Monum. tom. IV. col. 1053. Benedictum papam Romanum *ab imperatore pro quibusdam regni, & ecclesiæ negotiis invitatum in Galliam venisse.* Tum subdit. *Multisque expletorum ad fynodum unde confluentibus, multa ibi utilia, multa honesta decreta sunt, quæ omnia hujus nostri Vvolodonni* Leodiensis episcopi *adstipulatione fulciuntur.* Synodi hujus in Germania quidem, sed loco incerto celebratæ coram Benedicto papa nulla est alicubi, ne in collectionibus quidem conciliorum meutio.

AD MOGUNTINUM CONCILIUM

Anno 1020. *habitum,*

ADNOTATIO CHRONOLOGICA, ET CRITICA.

DE Mogumino concilio ex authore vitæ S. Gothardi agens Labbeus non semel aberrat. Qui enim Ottonem incestî connubii reum expulit Moguntinus archiepiscopus, non quidem Aribo, fed Arkanbaldus fuit; ficut & pro anno 1033. annus 1020. fubftituendus est. Cedo mihi verba Chronici Quedlimburgensis in additamentis a Menkenio editis inter rerum Germanic. Scriptores tom. III. pag. 196. ubi ab Authore, uti quidem arbitror, coævo tota hæc historia, cujus causa Moguntinum concilium est habitum, ita describitur. *Interim Otto quidam nobilium satur prosapia, Francorum filius, filiam sibi consanguinitate proximam, nomine Mathildam, in matrimonio incaute assito, dum ab Arkanbaldo Moguntinæ sedis archiepiscopo, saptus ecclesiastico more, pro hoc eodem corripertur increpatus, caco furibundus amore, dispositis circumquaque insidiis, nefandam eidem Christo Domino parat inferre manum. Sed divina id scelerisi prohibente clementia, elapsis frustratus antistite, fugit, qui navali eundem fequebantur itinere, invadit, capit, custodiæ tradit, multisque inhumane injuriis tractat, eo ferociorque, qua filii, quem ultra sui fas fuit oderat, præsulis sanguinem oblaturn... dolet. Quod cum imperatori Augusto celeri legatione desertur, habeta cum episcopo tam-esque regni primatibus deliberatione, primo per nuncios, deinde per amicos, perque semetipsum ab hac enata tentat revocare obstacula, quidam omnibus rebellion, refragantemque, commentus assensu anathematis damno* (forte banno) *subjicitur, ut vel sic jam timore pœnali tactus, ovibus matris ecclesiæ, dignis pœnitentiæ lamentis redeat studeret. Quæ ille omnimodis despectui habens, copiasi suas cum conjuge in quandam arcem Hormestem vocatam contraxit, quem natura apt, non hominum arte fassigenie undique molimine muratam, Rhenique circumfluentia adeo munitam ferunt, ut difficilem cuilibet vel obsidendi, vel quoquo modo oppugnandi pandat accessum. Hunc ergo locum imperator Augustus justissitæ fidem omnigeno obsidionum genere circumligat, nec ullo rebellionis vel astu, vel vesta cautessa, jam Dominici natalis diem ibidem agens, adeo munit, ut qui semet non armis non armatorum millibus cessirus nuncupant; famis injuria tandem perempti, fola hujus urbe fuspiria pacificendo, insuate celebri per orbem Stephani protomartyris festo, se, sunque omnia imperatorio dedunt potestati. Dignum namque erat & justum, ut qui eadem die inter cruentos lapidantium ictus pie exoravarat, amicis matres videlicet ecclesiæ filiis pacem sua reconciliaret intercessu.*

ANNO CHRISTI 1021.

LEMOVICENSE CONCILIUM

In causa Apostolatus S. Martialis a Jordano Lemovicensi

Anno circiter 1021. celebratum.

DE concilio hoc, ſicut & de cauſa ſancti Martialis in eo agitata inter apoſtoloſne, five inter confeſſores in facris precibus invocandus fuerit, nonnulla habentur in actis concilii Lemovicenſis II. ſou potius III. anni 1031. Seſſ. I. Concilium illud Lemovicenſe I. *ante hos plures annos per hebdomadam pentecoſtes* habitum ibidem aſſeritur; ex quo intelligimus aliud profecto effe a Lemovicenſi illo, cujus in iis pariter actis concilii Lemovicenſis II. ſexto inducitur. Habitum enim illud aſſeritur ibidem *primo anno dedicationis Lemoviceniis baſilicæ* Auguſto *menſe* ineunte. In hoc vero, quod primum omnium Lemovicenſe concilium ſtatuo, Jordanus urbis illius præſul expoſuit patribus diffidia, quæ viros doctos agitabant de apoſtolatu S. Martialis, aliis inter Apoſtolos, aliis inter Confeſſores referendum judicantibus. Quid tunc deciſum ſit, ignoratur. Forte tamen res integra remiſſa eſt ad Lemovicenſe concilium, quod primum dicitur, zeipſa vero eſt II. quodque anno 1029. collectores omnes cum Labbeo aſſignare. Sed in annum præcedentem 1028. referendum ex eo conſtat, quod anno illo, quo concilium eſt habitum, dies Auguſti tertia in Dominicam cadebat, idque adamuſſim cum anno 1028. congruit. His ergo ita habitis non duo, uti hic uſque, ſed tria Lemovicenſia concilia in cauſa S. Martialis conſtitui oportet, primum ante plures annos, quam habeaverit tertium anni 1031. forte anno 1026. ſeu 27. alterum anno 1028. poſtremum tandem 1031.

Hæc olim ex mera conjectura, ſed non inanimi commentabar, qua in re veritatem attigiſſe me nunc glorior; quam veritatem deciſit concilii hujus ſynodica vulgatur in nova Galliæ Chriſtianæ editione tom. II. inappend. pag. 161. Quamquam enim ibi de loco habiti Concilii nil legitur, vix tamen alteri congruere poteſt Concilio, quam huic Lemovicenſi diverſo ab altero anni 1028. I. itemque ab alio anni 1031. Nam alia eſt plane Concilii hujus, ex quo ſynodica data eſt, definitio, ab ea, quam amiſo illa concilia anni 1028. & 1031. tuleruut. Illa enim negat S. Martiali locum dandum eſſe inter Apoſtolos, quem locum poſteriora illa Concilia ultro viro ſancto permittunt. Sed age, ſynodicam ad Benedictum VIII. papam recitemus. Caret illa temporis adſcriptione, ſed cum Benedictus ultra annos 1024. vitam nequaquam produxerit, nec Jordanus Lemovicenſis præſul ante 1020. ceuſente coperit, intra breve hoc ſpatium cadere neceſſe eſt.

JORDANI EPISCOPI LEMOVICENSIS EPISTOLA AD BENEDICTUM VIII. PAPAM,

De non ponendo S. Martiali in numero apoſtolorum.

DOmno, ac venerabili, Deo, & hominibus dilecto papæ noſtro Benedicto Robertus Dei gratia Rex Francorum, Guillelmus Dux Aquitanorum, archiepiſcopus Bituricenſis, archiepiſcopus Burdegalenſis, archiepiſcopus Turonenſis; omnéſque eorum ſuffraganei; nec non ſſambertus Pictavenſis, Arnaldus Petrogoricenſis, Iſolo, Roo, ceteique eorum confratres, Jordanus Epiſcopus Lemovicenſis, qui hanc cartam fecire juſſit, hi omnes domno Apoſtolico ſalutem, & dilectionem. Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſcimus & credimus duodecim ſibi elegiſſe apoſtolos, quibus dedit poteſtatem ligandi atque ſolvendi, ex quibus cecidit unus nomine Judas, in cujus locum creari Apoſtoli elegerunt alium nomine Matthiam, ut duodenarum reſtauraretur numerus, in quorum conſortium Dominus noſter alios ſeptuaginta duos ſibi elegit, quos & diſcipulos vocavit, ex quibus Beatus Petrus princeps Apoſtolorum unum iſti elegit nomine Martialem, qui una cum illo aderat ante præſentiam Domini noſtri Jeſu Chriſti: & ad cœnam, & ubicumque Dominus noſter aliquod ſuis apoſtolis oſtendebat miraculum, beatus Martialis cum S. Petro interfuit. Sed poſt ſanctam Domini reſurrectionem, ac Aſcenſionem beatus Martialis, qui fuit ex ſeptuaginta duobus diſcipulis unus Beato Petro adhærebat, quem Martialem Beatus Petrus cum duobus Presbyteris Alpiniano, Auſtricliniano Gallicam gentem prædicare tranſmiſit. Illi vero iter carpentes venerunt Eſam: ibi mortuus eſt Auſtriclinianus unus ex presbyteris. Inde ſtatim Beatus Martialis rediens Romam, ſanctio Apoſtolo unum ex comitibus ſuis mortuum nuntiavit; cui Apoſtolus ait: Sume tibi baculum iſtum, & cum pervenias ad Corpus, tange illud ipſo meo baculo, & dic: In nomine Domini Jeſu Chriſti ſurge, Auſtriclinia-ne. Deus erit Comes itineris tui. Beatus Martialis juſſa S. Apoſtoli implevit, tetigit Corpus Auſtriclliani, & ſtatim ſanus effectus eſt; inde proficiſcentes venerunt Lemovicam Civitatem. Ibi invenerunt Stephanum ducem cum tota familia ſua idola adorantem, quem ſtatim Evangelicis prædicationibus verbis, ad Chriſtianitatem convertit, & cum tota familia ſua baptizavit. In eo autem Templo, ubi ipſe dux ante adorabat idola vana, & furda, Beatus Martialis cum duobus ſuis presbyteris Alpiniano, & Auſtriclioniano, adjuvante duce Stephano Baſilicam conſtruxit, & in honore Beati Stephani phani primi martyris dedicavit; ibi divina celebravit myſteria, annumeravit, docuit, ufque dum totam Aquitanicam gentem a via erroris ad veram vitam, quæ Chriſtus eſt, perduxit: tandiu ibi miſſarum ſolemnia celebravit uſque dum ante ipſum altare protomartyris Stephani finivit, & cum magna Angelorum reverentia animam Deo reddidit; duc vero Stephanus cum magno honore Corpus illius foras Civitatem ſepelivit in eo loco, ubi ipſe ſanctus Martialis Eccleſiam in honore S. Petri ſui magiſtri ædificavit. S. Aurelianus Diſcipulus illius, quem ipſe S. Martialis de Inferno traxit, Ebulus, Atticus, Ermogenianus alliique ejus ſucceſſores ufque triginta fex; ego vero ſeptimus, qui vocor Jordanus, omnium infimus, ni omnes pro ſanctiſſimo confeſſore eum habuerunt, ſimiliter omnes abbates in ejus monaſterio habitantes ufque in hodiernum diem. Ille abbas, qui ante me eſt novitate deceptus, ſuperbia ciatus venit ad me, qui ſum vilior meis anteceſſoribus, deprecans ut in conſilio meo, & in ſynodo ſanctiſſimum Confeſſorem in numero ponerem Apoſtolorum, quod facere nolui. Ille perſeverans dictis fidem, quam habuit, cum duodecim monachis illius monaſterii, mihi promiſit, ut eum authoritate in omni conſilio me defenderet. Hoc facere non potuit in Concilio Guillelmi Aquitanorum ducis, audiente Archiepiſcopo Bituricenſi, ſſomberto Pictavenſi, cæterique eorum ſuffraganeis. Omnes Epiſcopi Francorum, Alvernorum, Vaſconum, Aquitanorum, cum quibus ego fui locutus, comprobant, & confirmant ſanctiſſimum Confeſſorem Martialem non debere tollere de illo loco, uti ſancti Patres & noſtri anteceſſores eum poſuerunt, & non eſſe Apoſtolatum niſi authoritate comprobatum. Talem dicunt rationem: Si ego S. Martialem, qui fuit ex ſeptuaginta duobus in numero ponam Apoſtolorum, illi omnes ſeptuaginta duos in numero ponunt Apoſtolorum, & ubi eorum corpora conduntur, ipſum locum pro Apoſtolatu renere: tibi vero ego Jordanus has literas mitto de parte illorum prædictorum, regis feliciet Roberti, Guillelmi ducis Aquitanorum, archiepiſcoporum omnium, videlicet Catholicorum, qui mihi contradicunt, ne ſanctum Martialem in numero ponam Apoſtolorum. Tu autem ſi anſus es hoc facere, quod non fecerunt ſancti tui anteceſſores Gregorius, Clemens, Bonifacius, multi alii, ut ponerent Confeſſores inter Apoſtolos; ſi peccarum eſt, tuum ſit: ego ero liber a culpa, neque iniquitas, neque peccatum meum; voluntatem omnium Aquitanorum ſibi monſtrabo, quia ille Abbas ſeductor nulla alia cauſa hoc facit, nili quia vult deſtruere eodem Epiſcopalem primi Martyris & apoſtolatum S. Petri adviſare. Per illius caræ patritorem literas mihi mitte, & per omnia ruam voluntatem mihi manda. Ego ad prurſens tecum loqui non poſſum, ſed quanto citius mihi erit poſſe, limina S. Petri adibo. Vale virilicer, age juſta patrum, noli prævaricare.

CONCILIUM INCERTI LOCI, ſed forte IN ITALIA

Coram Henrico I. Imperatore anno 1022. habitum.

An. 1022. HUjus Synodi omnia fatent præter hæc, ex Annaliſta Saxone Eccardi ad annum 1022. comperta: *Poſt hæc (poſt natale Domini anni 1021.) habitum eſt (Papiæ) concilium Trojanum, quam licet obſcurior longa glorioſiſſime deviscent, inde perrexit Romam, ibique aliquantulum moratus, nivoſa alpium ca-*

cumina esto transgreditur curſu ..... Mox ſynodale colloquium conſtituentibus undique diverſarum regionum epiſcopis aliiſque populis quamplurimis in parvisne pergit occotentalibus. Nec plura de hoc concilio, cæteroqui ignoto.

AD CONCILIUM AIRIACENSE

Nota chronologica, & additio.

An. 1022. vel 1023. AIriacenſis, qui urbi Autiſſiodorenſis pagus eſt, concilii meminit quidem Labbeus; ſed anno 1020. ex authore Chronici S. Petri Vivi male quidem, meo judicio, collecat. Ego enim in annum 1023. vel 1024. rejiciendum hac ductus conjectura in meis ad Pagium adnotationibus cenſui. Ita enim ibidem diſſeruebam: In hunc annum (1020.) refertur concilium collectores provinciale, concilium Airiacenſe, qui pagus eſt in dictione Autiſſiodorenſi. At ſi quid valeant conjecturæ, promovendum illud arbitror ad annum 1022. vel 1023. Hujus enim concilii veJuri recens habiti mentio ſit in diplomate Roberti regis Francorum, legendo in bibliotheca Sebaſtiana Gulcheonis cent. I. cap. LXXX. quod datum legitur: *Avaloni anno MXXIII. regnante Roberto rege XXXVII.* menſe, & die incertis. Hæc annorum Roberti ſupputatio, ſi ab anno 888. cum Pagio ducatur, ſignat anni 1024. exordia, quæ ſane cum anno 1023. a Martio cœpto ex veteri ſtilo congruere poſſunt. Quis vero credat concilium anno 1020. celebratum tanquam *nuper habitum* anno 1024. haberi, & dici potuiſſe? Melius igitur in annum 1023. vel 1022. referatur. Nec repugnat author Chronici S. Petri Vivi, qui licet anno 1020. ejuſdem concilii meminerit, conſulte ſcribit celebratum fuiſſe non eo quidem anno; ſed *tempore illo*. Porro diplomate illo ſuo Robertus eccleſiam quandam monaſterio Fruſtuarienſi, in Pedemonte ito, elargitur, quam donationem a ſe præſtitam fuiſſe in con-

ANNO CHRISTI 1024. 1027.

concilio *super Aristei habito* testatur, & literis patentibus manifestat. Quæ nova confœdera eſt ad illigandum concilium illud anno 1023. Neque enim regiæ literæ de donatione hac ſua diu differendæ fuerant.

Hanc ipſam chartam utpote portionem quamdam aſtorum concilii hujus continentem hic produco.

DONATIO ROBERTI FRANCORUM REGIS,

MONASTERIO FRUCTUARIENSI.

Ex literæ originali.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis.

EGo Robertus gratia Dei Francorum rex. Noverit omnium ſanctæ matris eccleſiæ fidelium induſtria, ut præſentes, ſed etiam futura, quod quidem noſter comes, *Guilelmus* nomine, noſtræ Serenitatis adierit præſentiam, rogans & obnixe poſtulans, ut quandam eccleſiam in honore S. Martini ſacratam, *in ſuburbio Belnenſi* caſtri ſitam, olim abbatiam, ſed jam omnimodo deſtructam, quam etiam jure noſtri beneficii poſſidebat, ſe mihi licitet credere, ejus conventionis tenore, ut eamdem eccleſiam cuidam congregationi *in loco Fructuarii*, juxta alpes Deo regulariter ſervienti, communis traderemus perpetualiter habendam. Cujus rationabili & devotæ petitioni libenter condeſcendere volui, quoniam eidem cœnobio jam pridem quamdam aboutam Sanctæ Mariæ *in ſuburbio Cabilonenſi* ſitam, cum eccleſia Buſciani, & *Alludum* Caſſiniaci, cum eccleſia ejuſdem villæ per præcepti firmitatem conceſſeram. Quæ omnia dedi infrſcripta, & petitione domini Guilelmi abbatis, ejuſdem loci Fructuarienſis devoti fundatoris, intervenientes & ſubſcribentes *Gotfrido*, Cabilonenſi epiſcopo, cum reliquis epiſcopis, qui interfuerunt concilio *nuper Ariaci habito*. Innotesco igitur cunctis, præſidiam eccleſiam Belnenſem, Guilelmum comitem mihi reddidiſſe, & mihi eam Fructuarienſi cœnobio dediſſe; erga quem locum taliter noſtræ benevolentiæ inculcamus affectum, ut, quicumque in omni noſtræ dominationis regno pro redemptione peccatorum ſuorum aliquid inibi conferre voluerit, noſtræ authoritatis habeat aſſenſum; & ſicuti noſtri præcepti authoritate firmavimus, ita etiam legaliter dandi in poſterum habenda abſque declaratione, decernimus, & harum rerum conventionem annuli noſtri impreſſione ſignamus. *Actum Aurelianis anno incarnat. Verb. MXXIII. regnante Roberto XXXVII. Ego Balduinus Cancellarius relegendo ſubſcripſi.*

JOANNES PAPA XIX.

Sedit ab anno 1024. uſque ad 1033.

AD FRANCFORDIENSE CONCILIUM

Anno 1027. celebratum

ADDITIO.

An. 1027. AD Francfordienſe concilium præter ea, quæ a Labbeo diligentèr adnotata ſunt, addendam ſuccurrit ex Annaliſta Saxone Eccardi ad eundem annum: *In eadem ſynodo domna Sophia abbatiſſa Gandersheimenſis nonnasi fuit, cognite ſynodali decreto, ab archiepiſcopo* (Moguntino) *recepit.*

ROMANUM CONCILIUM

In quo lis inter Gradenſes, & Aquilejenſes de jure metropolitico, pro Aquilejenſibus deciſa eſt;

A Joanne XX. ſeu XIX. Conrado imperatore præſente

Anno 1027. celebratum.

An. 1027. *Affert P. de Rubeis Monum. Eccl. Aquil. tom. I. pag. 533.*

SAlvatoris noſtri Jeſu Chriſti, imperante Chlonrado perpetuo Auguſto anno primo, VIII. idus Aprilis, indictione decima: Præſidente ſancto, ac beatiſſimo nonodecimo Joanne papa Apoſtolicæ urbis Romæ, una cum præſidio imperatore, in eccleſia Domini Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, quæ vocatur Conſtantiniana: reſidentibus etiam viris venerabilibus.... cum eis.... ibus Heriberto Ravennate archiepiſcopo, Sigifredo Placentino, epiſcopo, Petro Adriatenſi, (*a*) Teuberto Forojopulenſi; Heriberto Mediolanenſi archiepiſcopo, Ardérico Verzelenſi epiſcopo, Oberto Albenſi.... Bergamenſi; Harpone (*b*) Magontino archiepiſcopo, Brunone Auguſtenſi epiſcopo, Wezilino (*c*) Straburgenſi, Warmundo (*d*) Conſtantienſi; Popone archiepiſcopo Tecvinenſi..... Salsburgenſi archiepiſcopo..... (*e*) archiepiſcopo; Tebaldo Veltſtrinenſi epiſc. Benedicto Portuenſi, Petro Sylræ Candidæ, Petro Peneſtrinenſi, Petro Oſtienſi, Teudaldo Albanenſi, Dominico Sutrenſi, Liutolfo Trevenſi, Raynerio Nonſelimæ (*f*)..... Narnienſi, Joanne Taſcanenſi. Joanne.... Boſone Tiburtienſi, Joanne Caſtrenſi, Benedicto Anagnenſi, Joanne Luzenſi, (*g*) Jacobo Feliſenſi, Dodone Nocerenſi, Widone Lunenſi, Teudaldo Aretino, Lamberto Florentino, Widone Lucino, (*g*) Joanne Suanenſi, Gon..... Vallerano, Mariciano Reatano, Widone Piſtorienſi, Leone Senenſi: Veneciæ Provinciæ, Joanne Veronenſi, Alberico Cumano, Helmengero Cenetenſi, Theudaldo Vicentino, Rothario Tarvilianо, Albuino Belluneſi: Abbatibus quoque Vodelone Cluniacenſi, Berno Augenſi, Teoberto de Sancto Angelo, Benedicto Sextenſi, Conrado Sanctæ Sauræ, Widone de S. Tritate, Alberto de S. Apoſtolo, Joanne de S. Sepulcro, Widone de Seuna, Widone de S. Maria, Petro de S. Petro ad vincula., Stephano de S. Andrea, Franco de S. Auſtaſio, Teuzone Montis-viridis, Petro de S. Petro in Campo, Rozone de Turre, Dominico de S. Gerundio, & Petro de Campolenio, & venerabili patriarcha ſandæ Aquilejenſis eccleſiæ, apoſtolicis, & imperialibus pueblus advolutur, eorum, & caraſtiſſimi concilii reverentiam humiliter deprecatus eſt: uti omnipotentis amore Domini, necnon apoſtolica, & imperiali pietate, lamentationibus ſuis benignum auditum præberent, multiſque anteceſſorum ſuorum proclamationibus pro Grada Aquilejenſis eccleſiæ plebe, ſynodaliter ſactis certum finem imponerent. Cujus lamentatione benigne ſuſcepta, Urſo, qui in eadem plebe falſum patriarchæ nomen ſuſcepérat, olim tempore Benedicti papæ atque Henrici imperatoris; ad Ravennatem, atque Romanam, necnon Veronenſem ſynodum canonice appellatus: nunc quoque ad factaſſimum concilium a Cpoſtolicis literis convocatus, præſentialiter exhibere juſſus eſt. Et cum bis, & ter per Romanum archidiaconum vocatus abeſſet, Petrus Veneticorum diaconus affuit, apoſtolicas literas Urſoni advenſſe negavit. Verum cum hoc jurejurando affirmare non ..... ſeque pro hujus rei negotio non..... veniſſe manifeſtaret; ſynodali decreto Adalgerus Aquilejenſis eccleæ archidiaconus, vice Poponis patriarchæ, & ſenioris ſui, per Sandæ evan..... comparuit. Majonem Concordienſem epiſcopum, apoſtolicam epiſtolam Urſoni detuliſſe, eumque ex apoſtolica authoritate ad ſynodum convocaſſe. Reſeſa ſunt ergo ad hæc in eadem ſy.D noplo ſcripta Aquilejenſis eccleæ, qui inter pluimas Aquilejenſium patriarcharum proclamationes aſſerebant: Beatum Eugenium papam tempore Ludovici, & Lotharii imperatorum hanc inveteratæ proclamationis controverſiam inter Maxentium Aquilejenſem patrlarcham, & Venerium Gradenſem in Mantuana ſynodo ventilaſſe: atque apoſtolica.. necnon ſynodali auctoritate Gradenſem plebem Aquilejenſi eccleæ reſtituiſſe; atque pontificali ſede ibidem omnino prohibita, præditam Aquilejenſem eccleſiam caput, & metropolim totius Venetiæ conſtituiſſe. Quod quia prædicti Urſonis, & anteceſſorum ejus temeritate violatum eſt, decrevit ſancta ſynodus, Urſonem totiens præſtantiam detegentem de abſentia nil lucrari: & Poponem patriarcham de Gradenſi plebe cum ſuis pertinentiis ad jus Aquilegenſis eccleæ revehi. Itaut pontificali ſede ibidem prohibita, perpetuis temporibus ſandæ Aquilegenſi eccleſiæ, Dioceſis jure, ſubjaceat. Reverentiſſimus igitur papa, & piiſſimus imperator Henricus, quod prædictum eſt, Poponem patriarcham de Gradenſi plebe paſtorali virga inveſtientes, apoſtolico, & imperiali decreto hoc privilegium Aquilegenſi eccleſiæ, & Poponi patriarchæ ſub anathematis vinculo inviolabiliter permanſurum; Romanæ eccleſiæ bibliothecario ſcribere juſſerunt.

Ego Petrus Notarius, ut vidi in privilegio, ita ſcripſi: nec addiendo, vel ſyllabam adendi, nec præterendi.

Conradus nunquam alias Joanne pontifice ſuperſtite Romam venit, quare ita de hoc concilio, cui Conradus interfuit, dermo hic a Joanne habeti potuit, ut de allo nunquam. Hanc ballam inſertus ad ſuum Romanum concilium ſub Joanne dabimus.

Ad hanc Romanam ſynodum ſub Joanne XIX. ea pertinent, quæ Analphus Mediolanenſis hiſtoricus operis ſui lib. II. cap. V. narrat his verbis. *Poſt dies aliquot indicta eſt ſynodus Romæ authoritate Apoſtolica, in qua tranſlatum eſt, ut in omnibus negotiis pontificalibus Ravennas nullo modo in aeternum ſe Mediolanenſi præferat auxiliis; & ſi forte præſumpſerit, canonice lego ſubjaceat. Inſuper placuit omnibus in hac re conſenſu tonum in ſempiternum teſtimonium. De quo pauca de pluribus iſta deſcripſimus.*

CONCILIUM ROMANUM

Pro approbanda tranſlatione Citicenſis epiſcopatus ad urbem Naumburgenſem.

Inter annum 1027. & 1032. celebratum.

Inter an. 1027. & 1032.

COnſilium *tranſferendi epiſcopatus ex urbe Citicenſi ad Naumburgenſem Joannes XIX. ſeu XX. in ſynodo Romana anni 1027. probaverat, atque permiſerat. Quæ nunitur facultate imperator Conradus tranſlationem illam exequutus eſt. Hanc igitur præſtam, Joannet authoritate ſua confirmaturus, concilium epiſcoporum, & clericorum ſuorum convocavit, cujus conſilii ſyndicum ex Lunigio Spicileg. Eccleſ. cent. III. pag. 144. hic damus.*

ANNO CHRISTI 1028. 1029.

JOANNES EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI

Dilecto in Christo filio Hildisvardo sanctæ Nuemburgensis ecclesiæ episcopo, & omnibus successoribus tuis perpetuam in Domino salutem.

CONvenit apostolico moderaminis pie regimine petentibus benevola cooperatione succurrere, ac postcentium animis alacri devotione impertiri assensum. Ex hoc enim luci possibilium præmium a conditore omnium Deo procul dubio promeremur, si venerabilia loca opportune ordinata & melioremus per vos fuerint statum perducta. Sicut ergo, carissime fili, tibi abb. nri rogatu filii & nostri christianissimi imperatoris Kunradi, & confratris nostri Hunfredi Magdeburgensis archiepiscopi, nec non illorum, qui hæreditarem suam ecclesiæ contulerunt, videlicet Hermanni marchionis, & germani sui Ekkihardi, & maxime pro magna utilitate, & securitate ecclesiæ tuæ, consilio episcoporum, & clericorum nostrorum, eodem episcopalem de Zica in Nuemburg transferre concessimus. Ita nunc quoque tibi præsenti cum clero tuo & dignioribus de populo & nunciis prædicti imperatoris, & archiepiscopi consilio eorundem archiepiscoporum, & clericorum nostrorum sabbato proximo, & tam tibi, quam omnibus successoribus tuis perpetua stabilitate confirmamus. Quod enim secundum canones pro necessitate loci fieri debuit, fecimus, nostris quoque temporibus fieri non prohibemus. Quoniam igitur canonice, & communi consensu omnium, ad quos attinebat, facta est tuæ translatio facta est, absque omni contradictione uniteni successores tui a Nuemburgensi clero, & populo eligantur, atque ad eundem titulum regulariter consecrentur, & Magdeburgensibus archiepiscopis, quorum diœcesim translatio non excedit, utpote Metropolitanis suis omni pietatis devotione sint subjecti. Hoc quoque communicato consilio decernere addere, quod ecclesia Citicensis in honorem beatorum apostolorum Petri, & Pauli consecrata non omnimodis negligatur, sed in loco clericorum in Nuemburg translatorum, monachi, vel canonici substituantur, qui integrius dispendiis ejusdem ecclesiæ inibi Deo serviant, & sicut pacis & filii matri sui Nuemburgensi ecclesiæ in Domino semper devote obediant. Si quis autem, quod minime creditimus, temeraria præsumptione contra hoc nostrum Apostolicum privilegium venire, aut in aliquo contraire præsumpserit, seu violator existerit, sciat, se authoritate Dei omnipotentis & beati Apostolorum principis Petri, ac nostra, anathematis vinculo esse innodatum, & a regno Dei alienum, atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi sociam futurum in inferno, excommunicationique subjaceat, donec resipiscens ad satisfactionem, & congruam emendationem revertatur. Qui vero suo inutru curator, & observator justus nostri Apostolici privilegii existerit, benedictionis gratiam, vitamque æternam, & æterni regni gaudia a Domino percipere mereatur in sæcula sæculorum, amen.

ANNO CHRISTI 1028. 1029.

AD GEIZLIACENSE CONCILIUM,

Ad renovandam fopitam jam controversiam de Gandinsbrimensi territorio,

Ab Aribone Moguntino anno 1028. coactum

ADDITIO.

An. 1028. DE hac synodo ita differit Annalista Saxo Eccardi ad hunc annum. *Eo anno iterum Aribo archiepiscopus synodum suam Geyslicæ concivit. Ad idem locum Godefridum imperatoris tandum legatis, & scriptis vocavit, quo ille venire diffimularet, venerabilem virum Tadilonem decanum illius ecclesiæ cum fratribus ei obviam misit, qui eum honorifice ex parte senioris salutando de præteritæ synodi diffinitione commonuit; & plurali altercatione authoritatum collatione profusa episcoporum auxilio eum ab ipsa repetitione tunc tantummodo compescuit. In eadem synodo inter cætera quidam homo ingenuus de hominibus Siegefridi comitis incusatus, eandemque se ferro exculpavit; qui ex decreto synodali post duas noctes probatur illæsus apparuit.*

CONSTANTINOPOLITANA SYNODUS

In qua Joannes Abdon Jacobitarum Antiochenus patriarcha damnatur,

Anno Christi 1029. celebrata.

An. 1029. DE concilio hoc, Scriptoribus Græcis ignoto, pauca ita ex Alemanno Bibloth. Oriental. tom. II. pag. 150. accipe: *Joannes Abdon apud imperatorem* (Romanum nitque Argyrium, qui ab anno Christi 1028. ad annum 1034. imperavit) *accusator, Constantinopolim cum quatuor episcopis, & tribus Monachis Jacobitis abductus est, & in synodo episcoporum Græcorum condemnatus; duobus post annis in exilio periit.* Hæc Alemanus ex Michaele episcopo Taheos in vita ejusdem Joannis Arabica, qui dein Michael Joannis obitum consignat, *anno sanctorum Martyrum septingentesimo quadragesimo septimo*, id est Christi 1034. ex quo concilio Constantinopolitano annum 1029. assignes.

AUS-

ANNO CHRISTI 1029. 1031.

AUSCENSE CONCILIUM

Anno circiter 1029. habitum.

CONcilii hujus, altas plane ignoti fit mentio in charta quadam in Gallia Christiana nov. edit. tom. I. pag. 167. append. his verbis: *Remundus Petrinensis abbas* (Cœnobium est ordinis S. Ben.) *super abbatia S. Joannis congnostus in concilio Auxiensi, sudente Auxiensis archiepiscopo Remundi exp.* (quem paulo ante annum 1030. defisse constat) *atque domini Gregori ejusdem* (Aquensis) *sedis episcopi consacratis episcoporum in concilio existentium ab abbate S. Joannis Willelmo potestatem prælationemque diu antisam recuperavit, & sibi per manum summ consilio fulcra jure S. Michaeli* (abbatiæ Petrinensis) *eidem præfato abbati Guillelmo monasterium commisit. S. R. Cupe Auxensis archiepiscope. S. Gregorii episcopi. S. Guillelmi abbatis Celle Medulfi. S. Remundi ejusdem monasterii abbatis. S. Fortis prioris. S. Florentii monachi. S. Remundi. Arnaldi sacerdotis ejusdem civitatis S. plurimorum aliorum.*

NARBONENSE CONCILIUM

Ad confirmanda privilegia Cangionensis monasterii

A Wifredo archiepiscopo anno 1031. celebratum.

IN nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis, Guifredus gratia sedis Narbonensis archiepiscopus, & universa conveniens apud præfatam urbem (*a*) synodus Sduano venerabili abbati, atque suis in perpetuum successibus sanctis, & matris matris ecclesiæ filiis universis. Quoniam idcirco Dominus gratiæ suæ nos rectores constituit ecclesiæ, ut præterito majorum infirmitati subveniat subditorum; æquum nobis est, ea, quæ fuse partis fuerint adjuvare, & ne cuilibet adverfitati succumbant, totis viribus ejus auxilio sustentari..... ei maxime credimus nobis divinam adesse præsidium, si rebus ad ipsum pertinentibus intulerimus pro posse subsidium. Idcoque nos omnes in unum secundum venerabilis papæ Sergii privilegium (*b*) & nostrorum consiturionem prædecessorum confirmamus beatissimi confessoris Christi Martini cœnobium, ut ab omni potestate altitudinibus a cuiuscibus divinæ religioni constructum, & consecratum ad serviendum Deo secundum legem patris beatissimi Benedicti digne disponatum, ut quodcunque ufque hodie juste, & legaliter acquisivit, vel in perpetuum acquisierit in pace, teneat, & possideat, nec alicujus inquietudinis damna ex quibuscunque persona sustineat. Hoc autem omnia sub divini judicii obtestatione, & nostri ordinis interdictione statuentes, ut nulla quelibet cujuscunque ordinis magna, parvaque persona præsidia..... cuilibet loco audeat subrogare. Semper autem sit liberum, nullæque serviturі alterius loci monixium, sed ficut cætera monasteria regia pauperis, & apostolicis privilegiis exaltata per se maneat sublimatum. Deferat vero debium honorem suo pontifici, & propriis sedis, sicut tantum deferre præcipiunt canones sanctii. Ad hæc autem hæc notri concilii statuta parvipendere ausus fuerit, hunc de potestate Dei omnipotentis Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & omnium cœlestium virtutum, sanctorumque omnium, ecclesiastici ordinis, & nostra, nisi resipuerit, excommunicationis ab universorum fidelium cœtu exterem..... nolirazque constitutio, nis præceptum propriis manibus confirmamus.

Guifredus sanctæ primæ Narbonensis ecclesiæ episcopus SS.
Raimbaldus archiepiscopus Arelatensis.
Petrus Iherandensis episcopus
Beringarius episcopus
..... episcopus Narbonensis.
Ermengaudus, ac & indignus episcopus Regiensis
Amalius episcopus Albiensis
Guifredus episcopus Carchaffensis.
Beringarius episcopus Conferanensis
Stephanus episcopus Biterrensis
Odomboellus episcopus Eatvensis
Stephanus episcopus Agatensis.
Item, alio in tempore collecti in præfata, nube eodem modo quæpolures episcopi his, qui eodem subscripserant libenter annuerunt, ac propriis manibus proprio nomine subscripserunt.
Proterius episcopus Nemausiensis.
Stephanus episcopus Atteensis
Guadaldus episcopus Barchinonensie
Ugo episcopus Uzetensis
Petrus episcopus Cabilonensis
Bernardus episcopus Comonensis
Arnallus Magalonensis episcopus
Arnallus Tolosanus episcopus.

He-

(*a*) Quo anno celebratum fuerit hoc concilium non profert S. Victoris chartarium; unde illud colligimus, sed ex chronicis notis episcoporum, qui ei interfuerunt, annum conjicere possumus. Certe Raimbaldus Arelatensis archiepiscopus anno 1031. consecratus est, Odombellus vero episcopus Lodovensis anno 1032. extinctus dicitur. Igitur alterutro anno coactum & celebratum est. MARTENE

(*b*) Cangionense S. Martini monasterium anno 1001. a Guifredo comite Cerritanie fundatum in diœcesi Helenensi, hodienus perstat, sed valde exiguum. MARTENE

ANNO CHRISTI 1031.

Heribaldus gratia Dei episcopus Urgellensis
Willelmus Ausonensis gratia Dei episcopus
Willelmus episcopus Urgellensis
Raimundus gratia Dei episcopus Elnensis
Beringarius episcopus Iherundensis.

AD CONCILIUM BITURICENSE

Ab episcopis Aquitaniæ primæ anno 1031. celebratum,

ADDITIO.

An. 1031. *Diu hæsi anceps, num monumentum, quod statim producturus sum in concilio Bituricensi sub Haymone archiepiscopo datum, concilium aliud plane diversum a Bituricensi anni 1031., cujus canones extant apud Labbeum, designet. Pro utriusque discrimine plurimum apud me valebant nomina Hugonis Nivernensis, & Durandi Caturcensis, quæ in hac charta leguntur, quique adfuisse concilio eidem possent. Hæc enim nomina non leguntur in edicto Haymonis eidem synodo subjecto apud Labbeum. Forte tamen chartu illa, quamquam aliquid continens eorum, quæ in synodo gesta sunt, extra synodum tamen exarata est, cum adhuc episcopi illi adessent: utcumque res sese habeat, profero documentum ad synodum Bituricensem sub Haymone pertinens, quod offert author patriarchii Bituricensis cap. LVIII. in Haymone.*

Clare, & nullo refragante constat, quia Dominus, & Salvator noster, ecclesiam suam, toto orbe terrarum diffusam, ordini commisit pontificali, eamque vocans regnum suum, Apostolis tamquam seminario sacerdotali commendavit, dicendo, *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum.* Quam commendationem dispositionis ego Haymo sacerdotum vel ultimus, alta mente considerans, & vehementer expavescens, unde ad reformandam pacem, & res ecclesiarum commode disponere, consilio regis Henrici, & episcoporum ad nostram sedem pertinentium decrevimus concilium facere in Biturica civitate; ideoque adjunctis episcoporum, vel abbatum, sacerdotumque, atque cleri voluntatibus bene aptavimus ac disposuimus res ecclesiarum, prout clericatus ordo exigit, cooperante Spiritu Sancto. Deinde pacem toto nisu corroboravimus in tantum, quantum Divina virtus facultatem nobis concessit. Et ita peractum postmodum in eodem concilio coram episcopo, abbatibus, clericis, seu laicis nobilibus, vel pauperibus, concessimus Domino Deo, & sancto Sulpicio, & abbati ipsius loci debitum synodorum, atque paradas ex omnibus ecclesiis pertinentibus ad supradictum locum, quatenus a prædecessoribus nostris aliquando sancitum fuerat, videlicet Dacberto, & Wazelino. Itemque hoc concessu manu propria hanc descriptionem adstipulavimus. Factum est hoc sub testimonio trium episcoporum, nomina quorum hic titulare jussimus. Scilicet dominus Rinco episcopus Claromontensis vir apostolicus, & sectator bonorum operum, atque ecclesiæ hujus sedis nostræ decanus. Et dominus Hugo episcopus Nivernensis, qui ex hoc bonus adjutor per omnia fuit, atque dominus Durandus Caturcensis episcopus.

BENEDICTUS PAPA IX.

Sedit ab anno 1033. usque ad annum 1044.

CONCILIA DUO

ROMANUM forte, & MAGALONENSE

In causa restitutionis sedis episcopalis urbi Magalonæ,

Aliud anno 1033. aliud 1037. habita.

COLLECTORIS ADMONITIO.

An. 1033. 1037. *Non quidem rei conciliaris amplificandæ indulgentia, sed ipsa rei veritate maturius discussa, gemina hæc concilia, inaudita collectoribus, anno 1033. & 1037. statuo. Neutrum quidem concilii nomine designatur in monumentis illis, quæ hic statim daturus sum; sed de Romano quidem res est probabilis, cum literis pontificiis subscripta legantur episcoporum Italorum nomina plura, quos tunc Romæ præsentes adfuisse, nec alia facile de causa, quam ad concilium, non dubito. Magalonense vero concilium produnt nomina episcoporum, qui eo venerant ad novæ ecclesiæ dedicationem, & decreta ab illis ea occasione edita. Quatuor vero annorum discrimen inter concilium utrumque statuendum, suadet variarum rerum conciliandarum discrepantia; nam Romanum concilium, a quo datæ litteræ sunt pro urgendis fidelibus ad juvandam templi Magalonensis restitutionem sub Joanne XIX. qui & XX. dictus est, convenit, cujus nomen & literæ ipsæ præferunt. Obiit vero Joannes anno 1033. quare non serius anno illo synodus haberi potuit. Vicissim autem episcoporum concilii*

ANNO CHRISTI 1033. 1037.

Magalonensis nomina posteriorem epocham concilio huic exigunt. Bernardus Nemausensis non prius anno 1036. cœpit, ut Galliæ christianæ authores doctissimi to. VI. pag. 307. demonstrant. Quare nonnisi optimo jure scriptores illi restitutionem templi Magalonensis, ejusque dedicationem, cui Bernardus interfuit, anno 1037. adscribunt. Porro Magalonensem urbem jam inde ante aliquot sæcula Saraceni vastaverant ac desolaverant; ex quo factum, ut urbis illius episcopi ad Substantionem vicum prope Montem-pessulanum sedem suam transtulissent. Sedi igitur in urbe Magalona restituendæ laboravit Arnaldus, ejus diœcesis episcopus, eaque occasione duo hæc, quæ concilia appello, habita sunt. Documentum ad utrumque spectans, una narrationis serie comprehensum, hic exhibeo ex serie episcoporum Magalonensium, Arnaldi de Verdala, vulgata a Labbe Bibliot. MSS. tom. 1. pag. 797.

Dominus Arnaldus Magalonensis episcopus, qui miserabiles ruinas hujusmodi quasi in desertum positum respiciens, & se ad sublevandas necessitates istas impotentem attendens, cum sibi opes ad sumptus tanti operis non adessent, præsertim quia possessiones & jura episcopalia erant per nobiles & subditos occupata, ad reparationem hujusmodi manus suas subito apponere non est ausus; sed suum cogitatum jactans in Domino, non absque anxietate, & paupertate nimia ad sanctissimum dominum Joannem Papam XX. (a) direxit ocyus, pro consilio & auxilio gressus suos, & ei statum miserabilem suæ Ecclesiæ explicavit; dictus vero summus Pontifex necessitatem ipsam sedula mente considerans, consilium, quod potuit, huic negotio exhibuit, & omnibus populis Magalonensis Diœceseos, ac aliis audituris, & intelligentibus tam propinquis, quam longe positis, misit epistolam, quam per omnes Episcopos confirmari, & subscribi voluit in hunc modum.

(a) i. e. XIX. *qui etiam* XX. *dictus est.*

Joannes Episcopus, servus servorum Dei, omnibus bonum facientibus in Ecclesia Magalonensi, ad honorem Apostolorum Petri, & Doctoris gentium Pauli dedicata, & dedicanda salutem charissimam. Cum benedictione Apostolica & absolutione.

Supradictam Magalonensem Ecclesiam, peccatis exigentibus, ad nihilum redactam audivimus, unde valde dolemus, quia Ecclesiarum desolatio Christianorum detrimentum esse dignoscitur. Ob hoc quidem tam Ecclesiæ supradictæ, quam & omnibus circumcirca de gentibus suggerere volumus Christianis, ut in restauratione hujus ecclesiæ laborent: peccatorum namque suorum veniam & indulgentiam promereri a justo Judice apostolica auctoritate spondemus, quicumque de propria hæreditate, vel de propriis bonis offerendo, aut de beneficiis reddendo, Ecclesiam supradictam relevare nisus fuerit. Nam unam & similem mercedem accipiet qui propria offeret, & qui beneficia Ecclesiastica reddet in commune; & beneditione pariter & absolutione apostolica fruetur. Quod si aliquis Episcopus, vel cujusque dignitatis honore, quod ibidem ablatum fuerit, pravo ingenio alienare, usurpare, vel vendere voluerit, maleditione anathematis percellatur, habeaturque extraneus a Christianorum consortio & regno Dei. Hoc vero decretum firmari ab omnibus volumus Episcopis, quos Arnaldus invitaverit, sicut nos fecisse inferius cognoscent ✠ benevalete. Aldericus Dei gratia Vercellensis Episcopus. Reynaldus Dei gratia Papiensis Episcopus. Petrus, quem dicunt Episcopum sanctæ Ruffinæ subscribens firmavit. Ismundus archiepiscopus Ebredunensis firmavit. Oldericus episcopus Aurelianensis Ecclesiæ ✠. Raymundus episcopus de Rende. Deodatus episcopus Lunensis firmavit. Aluicus Astensis firmavit. Vaudinus Taurinensis firmavit, Bernardus Aggennensis firmavit, Deodatus episcopus Tholonensis firmavit, Petrus episcopus Massiliensis firmavit.

Hanc igitur epistolam, manu habens Arnoldus prædictus episcopus ab urbe Roma redit, & deinde juxta dictum Apostoli: *Dum tempus habemus operemur bonum*, in cuncto labore non deficit, sed sumptibus innumeris præparatis diem dedicandi Ecclesiam constituit, & profectus circumquaque, Archiepiscopos, & Episcopos tam ex vicinis quam longinquis partibus convocavit, quod ut melius enucleemus, singulorum nomina, urbes, & provincias præsentialiter inseramus, ut videntius cognita eorum authoritate, & dignitate fidelis quisque & humilis dicta eorum cum gaudio legat, vel audiat: infidelis vero, vel superbus siquis (quod absit) fuerit, timore perculsus Domini, & si non sponte, saltem invitus, suscipiat; alioquin tanquam miserrimus, quicumque sit, juxta vocem Domini remaneat judicatus. Hæc sunt igitur nomina per sedes, & provincias declarata. Gifredus Archiepiscopus Narbonensis, Leodegarius archiepiscopus Viennensis, Raymboldus archiepiscopus Arelatensis, Geneminarius archiepiscopus Ebredunensis, Austenchus episcopus Avicensis, Frontius, seu Froterius episcopus Nemausensis, Bernardus episcopus Biterrensis, Gonterius, seu Gontharius episcopus Agathensis. Rostagnus episcopus Lodovensis. Hugo episcopus Entyensis, Alphonsus episcopus Astensis, Gilebertus episcopus Barsinonensis, Arnaldus episcopus Elnerius, Petrus episcopus Carcassonensis, & Dominus Arnaldus Magalonensis episcopus: quibus in unum congregatis præfatus Pontifex Arnaldus epistolam præparatam Joannis papæ protulit, & cujus rei gratia seriosius intimavit. Tunc omnibus in commune placuit, ut & ipsa decreta apostolica confirmarent, & amplius absolutionem, & benedictionem populi, & ad honorem Sanctæ Ecclesiæ augmentarent. Decreverunt ergo, ut siquis homo in vita sua hæreditatem suam ad Ecclesiam supradictam post mortem suam concesserit, & de peccatis suis confessus fuerit, in cæmeterio Ecclesiæ memoratæ sepultus fuerit, ab omnibus peccatis, de quibus pœnitentiam suscepit, absolutus sit, & particeps fiat vitæ eternæ, & regni Dei. Addiderunt etiam, ut quicumque homo cujuscumque provinciæ, ad solemnitatem dedicationis hujus Ecclesiæ, quæ per singulos annos celebratur, adve-

ANNO CHRISTI 1034.

venerit, de justo labore suo, aut hæreditate oblationem sanctam Deo fecerit, & peculata sua eo die, vel infra octo dies confessus fuerit, si infra terminum illius anni motuus fuerit, Apostolicam absolutionem, & eamdem habeat, & remissionem peccatorum, & vitam æternam accipiat. Super hoc firmaverunt hæc, quod ipsa Ecclesia habeat legitime, ut si quis pœnitens ad ipsam Ecclesiam venerit, & abstinendi ab Ecclesiæ introitu in pœnitentiam præceptum habeat, ipsam ecclesiam libenter introeat, pacis obsequium libere accipiat, & si qua sint similia, prætergquam sanctam Eucharistiam, quam minime accipiet.

ANNO CHRISTI 1034.

COLLECTORIS ADNOTATIO.

DE Romana hac & Magalonensi synodo hæc dedi, quæ in serie episcoporum Magalonensium Arnaldi de Verdala reperi, ipsis Arnaldi verbis servatis. An vero satis afferta sint fidei, ea falsem quæ de abiolutione a peccatis omnibus ita indulta, qui recurrente per annos fingulos dedicationis novi templi die eo venerint adoraturi; mihi quidem non ægre probaverim. Indulgentiæ istæ, quas vocant, plenariæ, ætatis longe posteriores sunt. Videriot docti.

BITURICENSIS PROVINCIÆ CONCILIUM,

In quo abbatia S. Satyri prope Sacrum Cæsarii (Sancerre *) constructio confirmatur.*
Anno 1034. *habitum.*

An. 1034. HENRICI Galliorum regis anno IV. confirmatur charta Mathildis cujusdam nobilis fœminæ, quæ abbatiam S. Satyri dotе constituta fundat, eamdemque constructionem synodo Bituricensi provinciæ proponit. Hanc ipsam chartam in ea synodo lectam hoc ævo, acceptam e Gallia Christ. nov. edit. tom. II. pag. 51. apptud.

CHARTA FUNDATIONIS S. SATYRI.

IN nomine sanctæ, & Individuæ Trinitatis: Aino Bituricensium gratia Dei & nutu archiepiscopus. Quoniam &c. Notum esse volumus cunctis fidelibus præcipue cos episcopis nobris & omni eccliastico ordini sedis S. Stephani protomartyris Bituricensis ecclesiæ, quibuscumque ordinibus, honoribusque promoris, quoniam quædam juvencula nomine (a) Matildis, filia cujusdam nostræ ecclesiæ militis nomine Gimonis, cujus erat castrum, quod dicitur S. Satyri, nec non & Odo comes palatii, quem sibi eadem juvencula sola fine fatisfactionе inter consanguineos & amicos emertum elegit, quem sibi fubrogaret vivens in jus hæreditatis & mortus *in ejus hæreditatis*: sanctorum necessitatibus communicatores, ipsendam locum in honore Sanctæ Petri principis apostolorum & S. Satyri, plurimorumque sociorum ejus martyrum, quorum nomina in cœlis scripta sunt, antiquis temporibus multo honore dilatum, sed in beneficio multis jam distributum, & pene ad nihilum redactum, restaurare cupientes, ferenitatem nostram adoptando petierunt, concedere & adhipulatione nostra fieri quidquid restaurationis & honoris pro remedio animæ fuæ & parentum fuorum eidem loco conferre voluerint. Inprimis præcidimus locum honore præcipuo decoranteſ, officium clericorum inibi canonice viventium consentu & adu eorum devote constituimus, ea scilicet ratione, ut ipſi, aut aliquis fuorum, sive præpositus, sive judex, sive vicarius, sive miles, sive servus, sive liber, aut aliquis suorum hæredum viventium, sive succedentium, nullam ulterius in eis exerceant potestatem, neque in ecclesia, neque in claustro, neque extra claustrum, neque in villa, neque extra villam, neque in omnibus quæcumque, sive ab illis, sive ab aliis jam conlata tive conferenda. C funt, sed habeant ipsi canonici potestatem libere faciendi quidquid interius sive exterius communis consilii meliori censura deliberaverint. Quod si quis canonicorum sive prælatus, sive subditus debitum humanitatis exolverit, quæcumque communi consilio elegerint, subſtituant: & quidquid inde acceperint, aut stipendiis fractum aut honestati aut utilitati ecclesiæ conferatur suo, non alterius consilio. Et quia præditeſſe videtur, & Odonem comitem palatii ita visitavit Oriens ex alto, ut non solum de his, quæ ad eamdem ecclesiam pertinere videntur, sed etiam de suis propriis hereditatibus atque thesauris ad restaurationem loci multa donaria tribuane, ipſam ecclesiam cum altari, cum nonis & decimis & quidquid ad ecclesiam vel ad altare pertinere videtur, quæ omnia de jure martyris ecclesiæ protomartyris Stephani in beneficio ſe habere teſtantur, precibus puellæ & comitis palatii canonicis ejusdem loci confessimus immunem & liberum ab hodierna die & deinceps. Statuimus præterea, ut nullus successorum nostrorum contra hoc nostræ deliberationis scriptum agere contra ipsos canonicos portenteſt, excepto quod debitam subjectionem matris ecclesiæ canonice exolvane, & in invencione B. protomartyris Stephani, quæ colitur III. nonas Augusti, procedionem & duas libras persolvant incensi. Ut ergo canonici S. Petri & S. Satyri nostri beneficium perpes sentiant, & nostri remporis fit conditio, & nostræ fragilitatis remiſſio, & firmum atque inviolabiſem teneat: hanc donatio renorem, manu propria in præsenti synodo, & coepiscoporum, & canonicorum ac militum nostrorum affertioni ſtipulandum ob-

(a). In notis Hortii & Picardi ad ep. 150. Bernardi hæc Matildis dicitur nupsiſſe *Gofredo de Vendoio*, qui postea Jerosolymæ recuperatæ rex fuit. Ibidem legimus hoc comobium *collatum Ecclesiæ canonicis S. Victoris Paris.* in cujus necrologio legitur ad V. id. Febr. *Obiit Dominus Gaufredus rex Jerusalem, Satyri & noster canonicus*, BANNARETIANUS.

ANNO CHRISTI 1035.

obtulimus S. Aimonis archiepiscopi, S. Odonis comitis palatii, S. Mathildis, cujus beneficium, S. Tetbaldi comitis, S. Ertuengardis comitiſſæ, S. Corafredi vicecomitis, S. Archembaldi, S. Osonis, S. Ebbonis, S. Roggerii decani, S. Arnulfi cantoris &c. S. Stephani Anicienſis episcopi, S. Ranconis Arvernenſis episcopi, S. Ragimundi Gaballitanenſis episcopi, S. Amelii Albienſis episcopi, S. Deuſdet Caturcenſis episcopi, S. Acherii abbatis Magiacenſis, S. Viviani abbatis Navenſis monaſterii, S. Herberti abbatis Dolenſis monaſterii, S. Oldeberi abbatis Lemovicenſis, S. Martini abbatis Virſonenſis, S. Ymoni abbatis Exildunenſis. Datum in mense Augusto anno IV. regnante Heinrico rege, & infra: S. Henrici comitis cognomine Stephani, S. Adelæ comitiſſæ uxoris Henrici comitis cognomine Stephani, S. Gofridi de Vabra cognomine Normanni, S. Gaucteris de Lusarchiis.

ANNO CHRISTI 1035.

AD TRIBURIENSE CONCILIUM

Anno 1035. *celebratum*

ADDITIO.

An. 1035. S*Tephanus Tornacenſis epiſcopus, cujus epiſtolas lego in Bibliorh. Patrum Pariſienſi in epiſtola S. ad Robertum Pontiniacenſem, canonem concilii Triburienſis recitat, quem ad hoc concilium, ut reforum, nec ſtylus, nec res argumentum prohibet. Ita ergo ille:* In concilio Triburienſi ſic ſtatutum.

CANON.

VIrgines sacræ ſi pro lucro animæ ſuæ, & propter districtiorem vitam ad aliud monaſterium pergere diſpoſuerint, & ibidem commanere decreverint, ſynodus concedit. Si vero fuga diſciplinæ alium quæſiverint, ad locum redire cogentur. ... *Ex in ſine capitulis exprimi- C tur:* Quia qui de monaſterio ad monaſterium tranſit, redire cogendus eſt.

Perſimilem ſanctionem de viris monaſticam profeſſionem ſeſtantibus edidit circa hos ipſos concilio Triburienſis annos concilium Bituricenſe Can. XXV. & diu ante hunc annum aliud Triburienſe concilium anni 895. Can. XXVI.

TURONENSIS PROVINCIÆ SYNODUS

Qua teſtamentum pium Gervaſii Cenomannenſis epiſcopi confirmatur, & violatores divini decernuntur.

Tutor abbatiæ 1035. *& 1032. celebrata.*

Inter annum 1035. & 1032.

IN *libello de geſtis epiſcoporum Cenomannenſium a Mabillonio in Analectis pag. 306. edit. in fol. vulgato inſerta eſt ſupremæ diſpoſitio Gervaſii, tunc Cenomannenſis epiſcopi, dein vero Remenſis archiepiſcopi, qua de rebus ſuis in commodum eccleſiarum Cenomannenſium decernit. Hæc ille tabulas, ut ibidem legitur, conſcripſit eodem, aut ſequenti Turonenſi cum epiſcopi, ut arbitrorum, ſuffragantis interfuit, approbandas tradidit. Ejus pro voto annuerunt patres, tabulas illas probarunt, atque in eorum verſatarunt anathemate ſolemni ritu pronunciarunt. In tabulari, & diras epiſcoporum, quas inter annum* 1035. *quo Gervaſius cupit, & 1032. quo Arnulfus deſtit, collocandas conſtat.*

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, ego Gervaſius, ſanctæ Cenomannenſis eccleſiæ non merito præſul, dum divina mihi, licet indigno, inſpirante gratia, præterituram reminiſcor, ſpe frui mereæ certiore, infudandum reor. Quapropter ſunt exercenda caritatis opera per dilectionem, in qua lex pendet, & prophetæ, ut per viſibile ſignificetur invisibile, id eſt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. Quis nihil dignus fatet ſit requirendus, quam noſter clerus, ſanctæ matris utero renatus, ejuſdemque advitus, & contemplativis uberibus altus? qui quotidie quanris caſtrur eruditum injuriis, memoria negoti tenerai. Illud tamen recenſendum quod veritas ait: *Si mundus vos odit, ſcitote, quia priorem vobis me odio habuit.* & Paulus: *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam.* Quas omnino vitare non poſſumus, Petro admonente ante omnia, mutuam in nobiſmetipſis caritatem continuam habeamus, quæ operit multitudinem peccatorum, & quæ, ſi perfecta, foras mittit timorem. Item Jacobo: *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & claſuerit viſcera ſua ab eo, quomodo caritas remanet in eo?* Ergo, filioli mei hujus eccleſiæ commilitones canonici, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate; & quæ nobis dedit Deus, compartiamur. Nemo vero velut dives ad menſam ſedeat avarus: vos autem ad odium, ut Lazarus lingua canina lingbus. Simul ſimus Lazari apoſtolica lingua linɛti, a divite largo micam ſuſcipientes: qui dum ad inferna deſcendit, non Abrahæ guttam depoſcoſcit, ſed ejus ſinum reddidit confeſtim-

ANNO CHRISTI 1035.

tum: & ut legem adimpleamus, alter alterius onera portemus. Propitietur Deus, neficiat ut nostra superba finitra, quid faciat fuit humillima dexterea: sed coram hominibus lux lucesat in nobis, utdum videntur opera bona, glorificent eum, a quo procedere dicuntur, & a quo omne datum optimum, & omne donum optimum descendit perfectum. Et quia mos fuit semper, & decet, ut quæ memoria sorent retinenda, legali testimonio corroboraretur, & literis notarentur; si qua vobis distribuo, pergameno describo: similiter & pactum quod a nobis potuit canonicis, tam præsentibus, quam futuris. In primis pro magna mihi mole peccaminum indulgenda, sanctique antecessoris & avunculi mei Avesgaudi requie impetranda, centorumque antecessorum nostrorum hujus sedis episcoporum, nec non genitoris cum genitrice mea Haymonis scilicet, & Hildeburgæ, cunctorumque fidelium, qui judicaturos est redivivos extrema die; deligamus nostris tumpribus mofteatem cunctarum obtationum hujus sanctæ sedis ecclesiæ, vel altaricum, cunctasque ibi decimas pertinentes, cunctos census, & foburdia, quæ archiclavi tenere solebant, excepta proferenda, quam archicapellanus de manu posuerit sedis missam cantantis accepit, vel si aliquid sanctuario datum fuerit ornamentum ecclesiarum, quas canonico vidui ..... possidentis altaria distribuimus. De patrimonio autem meo vobis villulam quandam prope civitatem super Idoneæ fluvium fitam, nomine Benais cum omnibus consuetudinibus terræ pertinentibus, cum XII. vineariam, agripennis ibidem positis. Similiter & ecclesiam me vivente dimidiam, & decedente totam, nisi ante placuerit, in servitio Letduuis fitam, Patriciumque vocatam, quam prædicti parentes mei viventes jure possederunt, & a nobo reædificaverunt, proprieque mihi dimiserunt. Universas quoque consuetudines vobis trado & vestris terris patri meo perfolvebantur, pertinentes ad ejusdem castrum Lit vocatum. Concedoque vobis illam aulam patris mei, sitam in ejusdem prædio in orientali fcilicet civitatis angulo, cum omnibus areis indomunicatis, intra & extra murum circumquaque adjandis, cum nemore ad constituendas claustri officinas, ad quod ædificandum elaborare nitor, ut ibi Domino regulariter & canonice studeatis militare: in qua sacratiffimam Dei ecclesiam sancti salvatoris antiquitus fundatam reædificavi, quam decoravi, quam devotiffime obfecco venerari. Claustro vero nondum præparato, & quamdiu simul non comederis, prædicte oblationes non dividantur vagantibus clericis, sed ecclesiæ tantummodo servitoribus affiduis, vel episcopi capellanis, canonicis, & sancto Vincentio: ut in Dominica die reciplant in capitulo præcedentis hebdomadæ oblationes ... his, qui in eadem affidue serviérunt. In quo, lectione finita, decantent psalmum, *Levavi oculos meos ad montes*, cum oratione Dominica, & precibus, & collecta pro nobis propria cum cæteris benefactoribus. Videant nempe fratres, ne tempore sterilitatis minus serviant ecclesiæ, quam sterilitas. Quod vero compatcimur, ut vestris potiar precibus affiduis cum dilectione perfidia, ne quis canonicorum Dominicani, aut privatam Missam celebrare præsumat absque collectis pro me superiore vel defuncto, in folemnitate cum silentio, in hebdomada cetrarum modo. Annuale avunculi mei Domni Avesgaudi episcopi quorannis decenter agatur, qui fecofolymis rediens apud Verdunum VI. Kal. Novembris obiit in pace, ibique sepultus est a sanctissimo RAMBERTO episcopo in basilica ilue sedis. Sic & qui & eadem die accidit foroti ejus, quippe mater mea Hildeburge. Nec prætermittatur illud patris mei Haymonis XVIII. Kal. Februarii accidens: necnon & ordinationis meæ XIV. Kal. Januarii; neque nutu Dei migrante, verratur in illud. Ut autem hæc pagina quocunque annuali meo recitetur in capitulo, obfecro, moneo, & percupio: & quo parium promerui fuffragia, fratrum cateras exhaberi. Si qua vero nostro vobis famulante studio de rebus vestris antiquitus amissis recuperatis, chartula placet depingi. Ecclesiam sancti Audoeni, terræque de illa Vastina, & ecclesiam de Murcena infra quantam Cenomannicam; ecclesiam sancti Albini cum terris in eadem parochia degentibus, & villam Germeix, & Marciacum; in pago Cenomanico ecclesiam de Aciaco cum pertinentibus; in eodem pago ecclesiam de Moncilaco.

Omnipotentis Del Patris, & Filii, & Spiritus Sancti auctoritate, & ab eodem cum cæteris apostolis beato Petro Apostolo potestate tradita, necnon & canonum lege fancita, & ministerio nobis tradito indignus excommunicamus, & anathematizamus, & diristibus nostris confortes fequestramus omnes hujus sedeulæ prævaricatores, vel præfceiparum rerum fraudatores, rapteres, & invatores, sive calcitratores contra hanc sanctæ matris Ecclesiæ Cenomannicæ filios, fcilicet & adscriptos canonicos præsentes, vel futuros, quamdiu non reipuerint, vel illis canonice non emendaverint, aut fatisfecerint, amen. Nec vero quifpiam, quod abit, infligante diaeolo ad hanc excommunicationem pro nostra fragilitate vilipendat, memor illius veritatis, *Non enim non obtt, qui loquimur, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, &c. Qui vos spernit, me spernit.* Aqua vero, qua regetterantur fideles, hoc bonitate fua fanctum, an quam peracepta? Si quis dominus fideli suo imperaturus legatum mifecrit, quod fidelius attenditur, petfona loquentis, an timor mittentis? Qui autem ad hæc obturaverint aures, memor fit Ananiæ, & Saphiræ, qui quia obturaverunt, interierunt. Similiter Simon magus, & cæteri quamplares. Hæc excommunicatio fatisfactis, & a plusquam quingentis faceidotibus in sancta Synodo sanctissimi Abbatis Cluniacensis monasterii Odilonis, cujus admonitione hæc egimus domni Arnulphi Turonorum archiepiscopi carissimi patris nostri, domni Gervasii hujus sedis episcopi.

CON-

ANNO CHRISTI 1038.

CONCILIUM ITALUM, forte ROMANUM

In causa Ariberti Mediolanensis archiepiscopi a Benedicto IX. anno 1038. celebratum.

ARibertum Mediolanensem archiepiscopum perduellionis apud Conradum Salicum imperatorem accusatum in conventu Salernitano, cum causam suam defensurus, minus caute de imperatore obloquutus fuisset, nec forte purgare sese valuisset, cuflodiæ Pomponii Aquilejensis patriarchæ ab eodem imperatore traditus est. Sed fuga præreptus cum non refipifceret, sequenti anno 1038. a Romano pontifice judus est concilio fe fifiere. Ibi cum ad officium nulla vi feu precе confensiffet, *Dominus Apostolicus illum generali pontificum decreto anathematis condemnatione percussit, & in ejus pontificatum Ambrosium ejus nobilis regionis Capellanum illius terræ indigena donante imperatore successit, ello ipsa muros refidente* (nempe Ariberto)*; ego de forte pro posse res suas contrahente.* Hæc de concilio Romano anni 1038. alias incomperto, tradit Annalista Saxo Eccardi ad hunc annum.

ROMANUM CONCILIUM

Quo Bracilao Bohemiæ duci panitentia pro translatis sua authoritate sterit ipsfanus S. Adalberti impingitur.

Anno 1039. vel 1040. celebratum.

An. 1039. vel 1040.

BRacilaus Bohemiæ dux opportunam nactus occasionem armis in Polonos inotis totam eorum ditionem facili molitione occupavit. Gnesnam igitur victor ingressus de opimo urbis illius spolio nihil curavit supra martyris Adalberti, & Gaudentii fratris ejus aliorumque sanctorum lypsana. His meenibus urbem fuam metropolim turaturus, Pragam facta pignora transtulit. Non defuit, fubdit Annalista Saxo Eccardi, *qui hæc Domino Apostolico* (Benedicto IX.) *ut gesta erant retulit, Episcopum, & Ducem ejusdem sanctissimi patroni vocasse. Adorant lisgati ducis Bornuorum ferentes mandata cum muneribus, pœnitentes simul & veniam poscentes. Ad hæc Apostolicus ait: & pœnitentiam confirmavit, & præpositurum factus, venustissimum, sicut hodie cernitur, clericorum canobium fabricavit.*

LEGES PRO MORUM REFORMATIONE BRACILAI BOHEMIÆ DUCIS LATÆ.

Anno 1039. ad tumulum S. Adalberti latæ.

An. 1039.

BRacilo Bohemiæ dux occupata armis Gnesna Polonorum metropoli, nihil habuit antiquius, quam ut pietatem ex ea spolium, Lypsana scilicet S. Adalberti martyris referret. Sed sacrum tumulum referre tentantes Bohemi, fubito ftupore obriguere, quasi intelligis Severus Frage episcopus, per quietem nocbis a S. Adalberto admonitus, mane sequentis diei pro concione principem, & populum admonuit, fiquidem vellent sibi habere deum Adalbertum morum reformationem sponderent. Quare Bracilio suo & populi nomine hæc ftatuit, & pro concione promulgavit: *Exstendite fratres simul vestras ad Deum dexteras, & ad mea attendite sermonet, quos volo, ut vestræ fides sacramento confirmetis, hoc mihi unanimum & primum fit decretum, ut vestra connubia, quæ hactenus habuistis, ut lupanaria a modo juxta canonum festa sint legitima fanctimonia, ejus nobilitate ut unus cum conjuge, conjux uno viro contenti vivant. Si autem conjux virum, aut vir conjugem fprevorit, & vica inter eos usque ad diffolium efferbuerit, qui ex his in secundum copulam redire nolutrit, nolo, ut secundum nostra terra vitium in servitutem redigatur, sed per hujus decreti augarum redigatur in Ungariam, qualifcumque sit persona, nec locum, ut pretio se redimat, aut in hanc terram redeat, ne contagio unius oviculæ totum ferpat per ovile. Sensus episcopus dixit: quicumque aliter fecerit, anathema sit. Eadem fententia sint plectendæ virgines, & viduæ, & adulteræ, quæ nomen bonum amiserint, ac per fecutum concepsit nascentur. Tunc Dux fub-*

Affert Annalista Saxo Eccardi ad An. 1039.

ANNO CHRISTI 1041.

jungens ait; si vero mulier proclamaverit pari vice non amari, sed inclementer a viro affligi, detur inter eos judicium Dei, & qui inventus fuerit reus, pœnas solvat. Similiter de his, qui homicidiis infamantur, archipresbyter comiti illius civitatis nomina eorum adscribat, & comes eos conveniat, & si sunt rebelles, in carcerem redigat, donec aut pœnitentiam dignam agant, aut si negant, ignito ferro, sive adjurata aqua examinentur. Fratricidas autem, & parricidas, sive sacerdotum interfectores & hujusmodi capitalium criminum reos archipresbyter assignet comiti, vel duci, qui per manum & ventrem ferratos, de regno ejiciat, ut instar Cain, fugi, & profugi circumeant terram. Tabernam quoque, quæ est radix omnium malorum, & parari, & paratam comparari prohibemus. Et qui fuerit hujus decreti violator tabernarius, in foro ad palum suspensus, & usque ad præconis fastidium cæsus, depiletur; res tamen ejus non infiscentur, sed potus tantum in terram projiciatur, ne quis eo polluatur; potatores autem deprehensi non prius de carcere exeant, quam in fiscum ducis unusquisque tercentos nummos componat. Fora vero Dominicis diebus fieri interdicimus, quæ immo maxime in his celebrant regionibus, ut cæteris diebus suis vacent operibus. Si quis autem Dominicis diebus vel festis publice ad ecclesiam feriari indictis, in servili opere inventus fuerit, ipsum opus, & quod in opere inventum fuerit, archipresbyter tollat, & tercentos nummos in fiscum ducis componat. Et qui in agris, vel sylvis sepeliunt mortuos, ab hujusmodi archipresbyter bovem tollat, & tercentos nummos in fiscum ducis solvant; mortuum tamen in Poliandro fidelium condemnat denuo. Hæc sunt, quæ Deus odit, hæc sunt, quæ S. Adalbertus pertæsus, non suas deseruit oves, & ad exteras maluit ire docturus gentes. Severus episcopus dixit: Ista ducis deliberatio justa sit anathemate firma.

GERMANICUM INCERTI LOCI CONCILIUM

Quo Trevæ Dei pia & sancta institutio stabilita est, anno circiter 1041. celebratum.

An. circ. 1041.

CIrca hos annos pia & sancta Trevæ Dei institutio cœpit authore, vel suasore S. Odilone Abbate Cluniacensi, teste Hugone Flaviacensi ad annum 1041. Hæc igitur meditamenta sua a S. Abbate Raginbaldo Arelatensi archiepiscopo, & suffraganeis in concilio, ut credere par est, collectis proposita, a quibus hæc prodiit epistola, vel synodica ad episcopos, cæterosque clericos per Italiam directa, quam PP. Martene, & Durand Anecdot. tom. I. col. 161. referunt.

SERMO ET CONFIRMATIO SANCTORUM PATRUM

Sanctæ Treuvæ Dei.

An. 1041. ex MS. Talueræ.

IN nomine Dei Patris omnipotentis, & Filii, & Spiritus Sancti. Raginbaldus Arelatensis archiepiscopus, cum BENEDICTO Avenionensi, & Nitardo Nicensi episcopis, necnon & venerabili abbate domno (*a*) ODILONE una cum omnibus episcopis, & abbatibus, & cuncto clero per universam Galliam habitantibus, omnibus archiepiscopis, episcopis, presbyteris, & cuncto clero per totam Italiam commorantibus, gratia vobis & pax a Deo Patre omnipotente, qui est, & qui erat, & qui venturus est.

Rogamus vos, & obsecramus omnes, qui timetis Deum, & creditis in eum, & ipsius sanguine redempti estis, ut caveatis, & provideatis vos ad salutem animarum, & corporum, & sequamini vestigia Dei, pacem habentes ad invicem, ut cum ipso mereamini pacem, & tranquillitatem perpetuam possidere. Recipite ergo, & tenete pacem, & illam trevam Dei, quam & nos, divina inspirante misericordia de cœlo nobis transmissam jam accepimus & firmiter tenemus, ita constitutam, & dispositam, videlicet ut ab hora vespertina diei Mercurii inter omnes christianos amicos, & inimicos, vicinos, & extraneos, sit firma pax & stabilis treuva usque in secundam feriam, id est, die lunæ ad ortum solis, ut istis quatuor diebus ac noctibus omni hora securi sint, & faciant quidquid erit opportunum ab omni timore inimicorum absoluti, & in tranquillitate pacis, & istius treuvæ confirmati. Quicumque hanc pacem, & treuvam Dei observaverint, ac firmiter tenuerint, sint absoluti a Deo Patre omnipotente, & Filio ejus Jesu Christo, & Spiritu Sancto, de Sancta Maria cum choris virginum, & de S. Michaele cum choris angelorum, & de S. Petro principe apostolorum cum omnibus sanctis, & fidelibus cunctis nunc & semper, & per omnia sæcula sæculorum. Qui vero treuvam promissam habuerint, & sciente infringere voluerint, sint excommunicati a Deo Patre omnipotente, & Filio ejus Jesu Christo, & Spiritu sancto, & de omnibus sanctis Dei, sint excommunicati, maledicti, & detestati hic & in perpetuum, & sint damnati sicut Dathan, & Abiron, & sicut Judas, qui tradidit Dominum, & sint dimersi in profundum inferni, sicut Pharao in medio maris, si ad emendationem non venerint, sicut constitutum est. Videlicet si quis in ipsis diebus treuvæ Dei, homicidium fecerit, exul factus, atque a propria patria ejectus, Jerusalem tendens, longinquum illic

(*a*) Hugo Flavıniacensis abbas Trevam authore S. Odilone in primis firmatam fuisse anno 1041. disertis verbis asserit in chronico, eamque non solum humana authoritate, sed etiam divinis terroribus confirmatam. MARTENE.

ANNO CHRISTI 1041.

illic patiatur exilium. Si vero in aliis quibuslibet rebus supradictam treuvam Dei & pacem fregerit, examinatus per decreta legum secularium, juxta modum culparum cogatur persolvere, & per sanctorum canonum regulas duplicata pœnitentia judicabitur. Quod ideo dignum ducimus, ut si promissionem illic factam in aliquo corrumpere præsumpserimus, mundano, & spiritali judicio dupliciter condemnemur. Credimus namque istam causam a Deo nobis cælitus inspiratam divina opitulatione, quia apud nos, ut credimus, nihil boni agebatur, quando a Deo populo suo transmissa est. Dominica certa dies non celebrabatur, sed cuncta servilia opera in ea fiebant. Promisimus itaque Deo ac devovimus quatriduum, ut supra diximus, ut V. feria propter ascensionem, VI. feria propter Christi passionem, sabbatum pro veneratione sepulturæ, & ut Dominica resurrectio inviolabiliter celebraretur, ab omnibus rurale opus in ea omnino non fieret, inimicus inimicum non formidaret, secundum auctoritatem a Deo collatam, & ab apostolis traditam. Omnes, qui hanc pacem, & Dei treuvam amaverint, benedicimus, & absolvimus, sicut superius dictum est. Illos autem, qui contradicunt, excommunicamus, maledicimus, & anathematizamus, & a liminibus sanctæ matris ecclesiæ eliminamus. Cùm autem evenerit cuiquam vindicare in eos, qui hanc cartam, & Dei treuvam irrumpere præsumpserint, vindicantes nulli culpæ habeantur obnoxii, sed sicut cultores causæ Dei ab omnibus christianis exeant, & redeant benedicti. Si vero residuis diebus aliquid sublatum fuerit, & in diebus treuvæ obviaverit, omnino non teneatur, ne occasio inimico data videatur. Præterea rogamus vos, fratres, ut in quacumque die apud vos prædicta pax & treuva constituta fuerit, ipsum diem devote recolatis in nomine Sanctæ Trinitatis. Latrones quoscumque de vestra regione ejiciatis, & abominemini, maledicatis, & excommunicetis ex parte omnium Sanctorum, qui supra scripti sunt. Decimas vero vestras & primitias de laboribus vestris Deo offeratis. De bonis vestris ad ecclesias deportetis pro salute vivorum, & defunctorum, ut Deus vos liberet ab omnibus malis in hac vita, & post hanc vitam perducat vos ad regna cælorum, qui cum Deo Patre, & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

BISUNTINA SYNODUS DIOECESANA

Occasione dedicationis templi Murbacensium Monachorum,

In quo libera jura illorum Monachorum confirmantur,

Ab Hugone Archiepiscopo anno 1041. celebrata.

HUGONIS ARCHIEPISCOPI BISUNTINI DIPLOMA

Pro jure libero ecclesiæ S. Desiderii in Murbach datum in plena synodo.

An. 1041. Extat apud Lunig. Spic. Eccl. Continuat. I. pag. 996.

SI res ecclesiasticas augemus, Deum inde propitium nobis fore credimus. Hanc enim sibi sponsam elegit, hanc sanguine proprio acquisivit. Quidquid huic sponsæ confertur, sponsi ad usus conceditur: nec habent inter se quid divisum, quia spiritualiter sunt unum. Credo si rex cælorum arbiter sæculorum hanc vellet esse ancillam, non sibi eligeret sponsam: quia indecens valde esset, ut, qui ad hoc venit, ut mundo libertatem ferret, causa sponsæ suæ servus fieret. Lex enim sic continet humana: sed absit, ut nostræ legi subdantur divina. Quapropter ego Hugo sanctæ Chrisopolitanæ ecclesiæ archiepiscopus, notum fieri cupio omnibus sanctæ religioni colla subdentibus, qualiter domnus abbas Eberhardus nobis præ omnibus carissimus, cunctaque congregatio sancti cœnobii Murbacensis petierunt a nobis, ut dedicaremus illis quamdam ecclesiam infra nostrum episcopatum sitam, noviter restauratam, sed ab antiqua fundatam, quod libenter fecimus, rectumque fieri judicavimus. Suprascripta namque ecclesia olim fuit regalis abbatia, sed ab antiquis regibus S. Leodegario Murbacensi per præceptum tradita, sicque deinceps mansit illi subdita, habuitque sua prius privilegia, manseque ab omni servitutis jugo libera, sicut cæteræ abbatiæ nostra in parochia. Postquam autem sanctorum martyrum Desiderii, & Regenfridi corpora a supradicto loco ad Murbacensem sunt ecclesiam delata, stimulante invidia, inardescente avaritia, ecclesiæ nostræ ministri, qui penes nos vocantur archipresbyteri, plus æquo diligentes formam nummi, hanc voluere esse sub tributo: sed non accidit res ex toto, sicuti proposuerant animo. Retulerunt ad archiepiscopum, cujus nos nunc occupamus locum; quod turpiter circatæ ibi largum posset servitium accipere, & sic deinceps facerent illam tributariam, quam prius invenerant liberam; quod minime est peractum; quia faciendi non erat licitum; tamen parvum sibi usurparunt servitium, sex scutellas cum flasca dum fieret ab episcopo circata, ob hoc archipresbyteri voluere placitum Decaniæ per se habere inibi: sed causa congregationis, & abbatum, qui semper familiarem apud nostrates obtinuere locum, non est permissum usque in diem hodiernum: sed dum aliquid contra jus divinum ab aliquo esset ibi patratum, mittebat præpositus monasterii post decanum, & simul perficiebant opus divinum. Non inde referebat decanus num-

mum,

ANNO CHRISTI 1043.

num, sed præpositus accipiebat bannum.

Taliter ufque ad noſtra tempora res eſt acta. Poſtquam enim effectus ſum archiepiſcopus, domnus abbas ſuprafcriptus cœpit mihi ita eſſe familiariſſimus cum ſuis omnibus, quod non magis ſuum, quam meum diligebat commodum: & ita, ubicumque poterat, noſtram ut ſuam exaltabat eccleſiam. Viſum fuit noſtris fratribus dignum, ut quod antea cupiditatis fuerat ardium, caritative eſſet emendatum; Rogatu Willenei noſtri præpoſiti, & Theodorici ſancti Johannis Evangeliſtæ decani, & Lamberti ſancti Stephani primicerii, cæterorſque utriuſque congregationis canonicis non ſolum conſentientibus, ſed etiam devote rogantibus, ut priſtinam libertatem ſuprafcripſæ eccleſiæ concederemus: quod & factum, poſteritique noſtris ſervare mandamus. Hanc præſentem libertatem, quam peragimus, in plenam ſynodo facimus. Interdico denique ex auctoritate divinæ clementiæ, ne quis meorum, ſucceſſorum hoc libertatis donum audeat violare in poſterum, ipſiuſque eccleſiæ alteria, propter ſi fuerint paſtore vidiata, Morbacenſis eccleſiæ rectores perſonam eligant habilem, & in præſens ufque, ut convenit, deducant: cui noſtri ſucceſſores abſque pecunia animarum tribuant curam.

Et ut hoc velut cæleſte munus inconvulſum, ſtabileque permaneat, proprii ſigilli impreſſione notam ponimus: & a canonicis noſtris a majore ufque ad minorem præſente Sancta ſynodus extenſis manibus firmare jubemus. Si quis vero, quod minime ſpero, A bellator adverſus deifica caſtra hoc ingenuitatis privilegium infringere conatus fuerit, ex parte Paitoris paſtorum, & ex parte B. Petri principis Apoſtolorum, atque ex parte S. Stephani protomartyris Chriſti, & omnium Chriſtopoſitanæ urbis fundatorum, catena ſit ligatus, anathematizatus, & in terra viventium bona Domini non videat cum juſtis. Ego Hugo archiepiſcopus hanc cartam propria manu firmo, cæteriſque firmare præcipio. S. Willenei præpoſiti ſancti Johannis Evangeliſtæ. S. Theodorici decani. S. Gibuini cantoris & archidiaconi cardinalis, S. Rotberti archidiaconi, & archiclavi, S. Lamberti decani, S. Stephani, S. Girardi archidiaconi, S. Winibaldi archidiaconi, S. Theodelici archidiaconi, S. Frederici Geneveniis epiſcopi, noſtræ eccleſiæ archidiaconi, S. Alberici ſubcantoris, S. Manegaldi, S. Stephani cantoris. S. Rodulphi. S. Bundini Celleraii. S. Dundini capellani, S. Ottonis capellani, S. Teodati capellani leviræ, S. Conſtantini leviræ, S. Rotgeri leviræ capellani, S. Alberici ſubdiaconi capellani, S. Frodonis abbatis, S. Mainardi, S. Petri. S. Dadini facerdotis, S. Arduſii diaconi, S. Rainaldi facerdotis, S. Ottonis archipresbyteri, S. Rudolphi archipresbyteri. Ego Raherius levita recognovi ad vicem Emanfridi cancellarii anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quadrageſimo primo, indictione nona.

C Acta fuiſſe publice in ſancta ſynodo VI. Feria VIIII. die Novembris, regnante Heinrico Rege II. anno IV. præſulatus vero domni Hugonis decimo.

AD CONCILIUM NARBONENSE

Anno 1043. celebratum

ADDITIO.

NArbonenſis hujus concilii indicendi cauſa per Labbeum & collectores huc uſque latuit. Quæ enim ejus acta a Labbeo, D & P. Martene referuntur, hæc ad privatas tantum querelas, occaſione ſynodi hujus fopitas, pertinent; nihil vero publicum, nihil ex decretis ad morum vel eccleſiaſticæ diſciplinæ reformationem habent. Nunc tandem concilii hujus peculiarem ſcopum deteximus miſi viſus ſum in querimonia Berengarii vicecomitis Narbonenſis de Guifredo Narbonenſi archiepiſcopo coram Patribus Toloſani (ut Baluzius arbitratur) concilii, legenda apud Labbe tom. XII. columna 16. Venet. edit. Ita enim ibi de hoc (ut conjicit Baluzius) Narbonenſi concilio: *Aggregavit concilium non modicum juxta præfata urbe Narbona multorum ſua diœceſis epiſcoporum, inter quos fuit Raimbaldus Arelatenſis archiepiſcopus*, (cujus inter concilii Patres nomen re ipſa legitur) *& in eorum, atque noſtrorum omnium præſentium reliquit cunctas armas militarias, & omnem ſæculi militiam, atque excommunicando miſit ſub anathema tam ſe ipſum, quam omnes ſue diœceſis epiſcopos, qui ab illa die deinceps armas eorum ſumpturi*. Is ergo conciliii ſcopus & decreta.

ANNO CHRISTI 1043.

AD CONSTANTIENSE CONCILIUM

Pro reſtauranda pace, & contra ſimoniacos,

Agente Henrico II. imperatore,

Anno 1043. celebratum

ADDITIO.

An. 1043. COnſtantienſis hujus concilii acta nulla extant apud Labbeum, nec fane quidquam ſub expreſſo conciliii Conſtantienſis nomine apud Scriptores veteres legitur. Sed cum eo acciton epiſcopos poſt relatam fecundo de Ungris, vel Hungaris ab Henrico II. imperatore victoriam, ex eorum teſtimonio noveritmus, non dubito, quin ad ejus conciliii acta referenda ſint ea, quæ Hugo Flaviacenſis narrat his verbis: *Eo tempeſtate Ungros ſecundo ſibi rebellet cum acciſſet imperator, ex omni imperio ſuo epiſcopos congregari fecit, & contra Sarracenos agens, ſic orſus eſt*: Lugens vobis incipio loqui, qui vice Chriſti in ejus eccleſia conſtituti eſtis, quam ſibi deſponſavit, & ſuo ſanguine redemit. Sicut enim gratuita bonitate, de ſinu patris per Virginem ad nos redimendos venire dignatus eſt; ita ſuis præceptit, & dixit mittens nos: Gratis accepiſtis, gratis date. Vos autem avaritia, & cupiditate corrupti, qui benedictionem conferre debetis, in hac tranſgreſſione dando, & accipiendo maledicti eſtis. Nam & pater meus, de cujus anima periculo valde pertimeſco, eandem damnabilem avaritiam in vita ſua nimis exercuit. Itaque quicunque vexatum hac & macula pollutum agroverit, oporteat, ut a ſacro miniſterio arceatur. Propter hanc enim offenſam venit ſuper filios hominum fames, mortualitas, gladius. Omnes enim gradus eccleſiaſtici a maximo pontifice uſque ad oſtiarium opprimuntur per veltræ damnationis præmium; & in cunctos ſpirituale graſſatur latrocinium. *Ad hanc vocem imperatoris ſtupefacti pontifices, miſericordia operam* (opem) *implorabant. At princeps miſericordia motus pro anima patris ſui orare eos montus, propoſuit edictum*: ut nullus gradus vel miniſterium eccleſiaſticum pretio adquireretur; & ſi quis attentaret, omni honore mulcaretur. Sicut, *inquiens*, Deus coronam imperii gratis mihi dedit, ita ego quod ad religionem pertinet gratis impendo.

GREGORIUS PAPA VI.

Sedit ab anno 1044. uſque ad 1046.

GREGORII VI. EPISTOLA.

Miſſas per eum ad Philippum regem ſpondet pro ſe, qui ſe collaturos ſtatuerat, donum peculiare pro ſortis teſſis templorum Romanæ urbis.

An. 1044. Exſtat in Spicil. Dacher. tom. III. pag. 398.

GRegorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, D omnibus, qui chriſtiana fide cenſentur, & B. Apoſtolorum Principis fedem Ecclefiarum omnium matrem recognoſcunt, ſalutem, & abſolutionem omnium peccatorum per benedictionem, & meritis BB. Petri, & Pauli Principum Apoſtolorum.

Notum vobis fieri volumus, fratres cariſſimi, quod a Sancta Romana Eccleſia communi matre, omnium magiſtra & domina, non ſolum ſplendor fanctæ religionis univerſum mundum illuminavit, ſed etiam multis indigentibus per diverſas partes terræ neceſſaria pietate diſtributa: modo vero peccatis non tantum noſtris, ſed etiam multarum gentium exigentibus & in religione friguit, & terrenas opes majori ex parte amiſit. Nonnulli etiam imperatores, reges, & principes, aliorum ordinum perſonæ, miſera cupiditate capti maternam maledictionem incurrere non timentes, eius poſſeſſiones invaſerunt, diſtraxerunt, & in proprios uſus redegerunt: qui etiam gladio anathematis percuſſi, & more infelicis Judæ facrilegii vinculo ſtrangulati, ne ad pœnitentiam redirent deſiperunt. Hinc igitur inopia, devaſtationes, latrocinia, rapinæ, contra ipſam eccleſiæ caput, Beatum videlicet Petrum, & & in ejus quaſi viſceribus exortæ funt. Proinde propria ipſius eccleſia, & B. Pauli, quæ illorum corporibus per totum orbem refulgent, & ſuo odore, ſuaque pietate omnes ad ſe gentes provocant, jam jam heu proh dolor! ruinam minantur. Unde nos utcunque meritis pauperes, nec rebus quidem divites cœpimus, ut tanto periculo Deo adjuvante ſuccurrere, manumque adjutorii ad inſtaurandum præbere poſſemus. Hoc autem religioſi clerici videntes, & læti quamplurimi, quos Guillelmus glorioſus Aquitaniæ E dux ad noſtrum auxilium inciitare cœpit, unoquoque anno de ſuis rebus oblationes largiri diſpoſuerunt ad hoc ſpecialiter, ut ea, quæ in ejus propria eccleſia ſunt neceſſaria, reſtaurentur, & ædificentur, quatenus Omnipotens Dominus & eorum meritis, & ſpeciali Sanctæ Romanæ eccleſiæ oratione per veram pœnitentiam eos ad eam fidem in-

ANNO CHRISTI 1045.

insaurare, quam in baptismo Domino promisimus, ⁊ & cœlestis patriæ ruinam restituens, in æterna beatitudine eos collocet. Quorum nos videntes devotionem, & laudabilem ejus communem matrem dilectionem, tam per nos, quam etiam per successores nostros, ter in anno cum omnibus Romanis Ecclesiis generaliter Missam celebrare, & septies illorum specialiter memoriam inter sacra missarum solemnia habere promittimus, ut Omnipotens Dominus meritis Dei genitricis, quæ singulari picrate Romanam semper tuetur Ecclesiam, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli authoritate, omnium Sanctorum maxime Romæ quiescentium oratione, a cunctis eos peccatis absolvat, & ad vitam æternam perducat.

ANNO CHRISTI 1045.

AD NARBONENSE CONCILIUM

Anno 1045. habitum

ADDITIO.

An. 1045. QUæ fuit causa Narbonensis concilii anni 1043. indicendi, hæc ipsa pariter & alterius anno 1045. cogendi prebuit occasionem. Juratas anno 1043. Narbonæ in concilio inducias abruperat Gaufredus Narbonensis archiepiscopus, refumpsit, quæ jam posuerat, in comitem Narbonensem armis.

Quare venerunt episcopi in meam terram. (Narbonam videlicet) *& una cum eodem archiepiscopo firmaverunt treguam Dei inviolabilem tenere in omnem terram meam, atque ex eadem corruptore teterrimas justitiam facere.* Verba sunt Vicecomitis Narbonensis, de quo in concilio anni 1043.

ROMANUM CONCILIUM

In quo Henrico Rege Francorum petente sub Apostolicæ tutela excipitur cella quædam pagi Veromandensis, atque dira in usurpatores divantur a Gregorio VI. die VIII. Kal. Martias indictione XIV. anno Christi 1046.

An. 1026. UT bullam hanc Gregorii VI. in concilio quodam Romano dictam *flatuerem,* [a] *fretenut qui in fine additi legantur, anathematifmi a Gregorio cum affenfu* comprovincialium pontificum *in eos late, qui apoftolicam fanctionem illam violare præfumpfere. Hinc cum fuffragatorum affenfum nunquam firmaut a Romanæ pontificibus poftulatum, nifi cum epifcopi collecti effent in concilium.*

BULLA GREGORII VI.

Pro Monaflerio S. Quintini de Monte in concilio Romano lata.

Ex chart. Monaft. vulgavit Mabillon. An. Ord. S. Bened. tom. IV. n. LVIII. append.

GRegorius epifcopus fervus fervorum Dei Guleranno abbati Sancti Quintini montis ruifque fucceffioribus perpetuum in Domino falutem. Si juftis petitionibus præftabiles voto piorum affenfum præbemus, voluntati Domini nos mifcare credimus. Ergo notum fit univerfis catholicæ matris Eccleſiæ filiis, quod mifit ad nos filius noſter, Henricus ſcilicet rex Francorum, paterolitatem noſtram humiliter obſecrans, ut quandam cellam in pago Veromandenſi ſitam in honore ſanctæ Trinitatis, ac ſancti Quintini martyris conſtructam apoſtolicæ auctoritatis præſidio muniremus, quam ſuggeſtionibus ſuis Robertus militis bonæ memoriæ filius, qui eandem abbatiolam jure beneficii poſſident, ad ſacræ religionis cultum venerabilem erigere conatus eſt, ac regiæ poteſtatis præceptis corroborari niſus eſt. Quorum petitioni congaudentes Eccleſiaſtici vigoris manum foreximus, & ex ea, qua fulcimur apoſtolica auctoritate præcipimus, ut præfatam abbatiam nemo unquam ſecularium poſſideat, neque ex rebus ejusdem eccleſiæ quidquam ſibi aliquis uſurpet, non rex, non comes, non epiſcopus, neque quilibet princeps quacumque poteſtate præditus, villam, aut manſum, vel campum, ſive conſuetudines, ſeu diſtrictiones terræ præfatarum abbatiæ appendentis, in dominium ſibi ſubripiat, niſi forte tuendi, ac defendendi cauſa, & hoc nonniſi ejuidem loci regularis abbatis fiet permiſſione. Si quis vero pro hac adipiſcenda pecuniam, vel quodlibet munus regi, aut cuilibet principi dederit, ſive promiſerit, ſubinſerendæ maledictioni ſubjacebit. Sit igitur eidem eccleſiæ abbas ſecundum regulam ſancti Benedicti conſtitutus, & monachi regulari diſtrictione ſubjecti, quos de rebus ejuſdem eccleſiæ aliquod diſpendium perpeti cum omni imperio prohibemus. Res vero ejuſdem eccleſiæ ſunt. In pago Viromandenſi villa una, quæ dicitur Aiſolcure (*a*), & in ipſo pago in villa Curticulas (*b*) nuncupata manſi ſeptem. In Hadonicurte manſus (*c*) unus. In Durlaco medietas eccleſiæ. Molendinus de Belliſaris (*c*) cum aqua, & ſuis adjacentiis; in ſubuibio Peronæ viginti ſeptem curtilli cum molendino, & ortuis; in Peronella eccleſia cum hoſpitibus. In Tegerihamo (*d*) manſi duo; in villa ſanctæ (*e*) Radegundis manſi tres. Villa, quæ Virsiacus (*e*) dicitur cum ſuis appendiciis. In (*e*) Alania (*f*) manſi duo. In Dodonico (*g*) Molendinus unus cum tertia parte prati. In pago Saſſonico, in villa, quæ Alamannovocatur, manſi duo cum alodio Witherti. In Wadonis-curte manſi duo. Deinde ea, quæ a prædicto Rotberto ad reſtaurationem ſupradictæ abbatiæ ſunt hæc, alodium de Baſſilios (*a*). Item alodium de Tiliaco. Similiter alodium de Offricurt (*b*) cum eccleſia, & alodium Bardeti. Scaincurt (*c*) quinque hoſpites cum terra & ſilva. Frigilcurt (*d*) cum appendiciis ſuis. Salicellus cum ſilva. Curcellis (*e*) deinde cum omnibus appenditiis ſuis. Eccleſia de Buriaco. (*f*) Item eccleſia de Sterpiniaco (*g*) cum aqua piſcatoria, & aqua de Sebodicſuſa (*h*). Eccleſia de Liciniaco (*i*). Pons-Huberti. In Friſia manſus unus cum aqua. In villa Atheis (*k*) molendinus unus cum tribus hoſpitibus. Apud Liniacum manſi duo. In Guitardi-curte manſus unus. Habellincurte (*l*) manſus unus. Hæc itaque & his ſimilia, & ſi qua alia eadem Domino opitulante adquirere ſibi potuerit, apoſtolica fulta auctoritate licentet, & ſine aliqua contradictione poſſidebit. Si quis vero contra hujus apoſtolici privilegii tutelam aliquid finiſtri molitus fuerit, & ex his, quæ dicta ſunt, aliqua pervertere voluerit, hunc cum auxilio Domini noſtri Jeſu Chriſti, & adjutorio Beatæ Mariæ ſemper Virginis genitricis ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, faventibus omnium cœleſtium virtutum beatiſſimis ſpiritibus, & annuentibus Sanctorum Patriarcharum, & Prophetarum agminibus, & auctoritate beatiſſimi Petri Apoſtolorum principis cum omnibus apoſtolis, & diſcipulis Domini, martyrum etiam, ſive confeſſorum, ac virginum ad hoc ſuffragantibus meritis, cum aſſenſu comprovincialium pontificum, & hujus ſanctæ Sedis ſuffragaſ. Barlex (*b*) Ebricourt ic Eſquincourt (*d*) Frigilcourt (*e*) Courcelles (*f*) Buiret (*g*) Eberpigny (*h*) Sopotecluſe (*i*) Aiſigny (*k*) Athée (*l*) Ablincourt

ANNO CHRISTI 1047.

nis epiſcopis, excommunicamus, & anathematizamus, & a liminibus ſanctæ Dei eccleſiæ ſequeſtrantes ab omni chriſtianorum ſocietate ſeparamus, ut ſub hujus anathematis vinculo perenniter innodatus, ſit anathema maranatha conſtrictus vinculis hujus noſtræ præceptionis. Qui autem eidem monaſterio bene egerit, benedictione noſtra redundet, pro eo quod noſtrum præceptum confervavit illibatum. Scriptum per manus Johannis primiſcerinii noſtri Lateranenſis palatii Indict. XIV. Bene valete.

Datum IV. Kal. Martii per manum Petri Diaconi bibliothecarii, & cancellarii ſacri Lateranenſis palatii anno primo domni Gregorii univerſalis papæ. Indic. XIV.

CLEMENS PAPA II.

Sedit ab anno 1046. uſque ad 1047.

CONCILII ROMANI

Contra Simoniacos à Clemente II.

Anno 1047. habiti

CANON.

Lex concilii Clementis, quod detinuit Roma cum Henrico Imperatore.

An. 1047. E fchedis MSS. Biblioth. Capituli Cathedralis Eccleſiæ Luc.

ISium (*ſic*) eſt antiquitus, & nos ſub anathematice idipſum interdicimus, ne heredis ſimoniaca, quæ ..... ſancta Decretum Synodus [*ſic*] nullum aut eccleſiarum conſecrationem, aut clericatus ordinationem, aut archipresbiteratum, aut commendationes altarium, aut traditiones eccleſiarum, aut abbatias, aut præpoſituras vendere. Quiſquis contradixerit, aut vendiderit, anathema ſit.

DAMASUS PAPA II.

Sedit ab anno 1048. eodemque obiit.

SYNODUS AMALPHITANA

Circa annum 1048. habita.

An. 1048. SYnodi hujus noda, & ſola nominis mentio ſupereſt in epiſtola Nicolai papæ ad Amalphitanos, quam e M. S. codice inferius ad Romanam ſynodum dabo, his verbis: *Vos ergo hac & alia SS. Patrum ſtatuta fideliter, & chriſtiane reverentia obſervate, & nominatim illa, quæ vobis archiepiſcopus veſter præcepit in ſynodo, quam apud vos habuit primo anno ordinationis ſuæ; ſi vultis de ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & apoſtolicæ ſedis pace, & communione, atque benedictione gaudere.*

(*a*) Ariſtipſo pago in villa Curticulas (*b*) nuncupata manſi ſeptem. In Hadonicurte manſus (*c*) unus. In Durlaco medietas eccleſiæ. Molendinus de Belliſaris (*c*) cum aqua, & ſuis adjacentiis; in ſubuibio Peronæ viginti ſeptem curtilli cum molendino, & ortuis; in Peronella eccleſia cum hoſpitibus. In Tegerihamo (*d*) manſi duo; in villa ſanctæ (*e*) Radegundis manſi tres. Villa, quæ Virsiacus (*e*) dicitur cum ſuis appendiciis. In (*e*) Alania (*f*) manſi duo. In Dodonico (*g*) Molendinus unus cum tertia parte prati. In pago Saſſonico, in villa, quæ Alamannovocatur, manſi duo cum alodio Witherti. In Wadonis-curte manſi duo. Deinde ea, quæ a prædicto Rotberto ad reſtaurationem ſupradictæ abbatiæ ſunt hæc, alodium de Baſſilios (*c*) Belles aiſes (*f*) Et in- (*g*) Alnise (*h*) Douin

ANNO CHRISTI 1048.

CONCILIUM SILVANECTENSE

Anno 1048. *celebratum*

Restituit, & confirmat monasterio S. Medardi castellum de Vico.

Ex autographo Suessionensis monasterii S. Medardi.

An. 1048. Extat apud Martene Vet. Monum. t. VII. col. 58.

ANno incarnati Verbi millesimo quadragesimo octavo, agente in sceptris regni Francorum rege Henrico sub anno octavo decimo, post multas tyrannicæ dominationis pressuras, & pericula, quas per septennium venerabilis locus abbatiæ Sanctorum Medardi, & Sebastiani, atque Gregorii papæ perpessus fuerat, divina præveniente gratia, eusdem regis indulgentia, ipsam abbatiam do potestate Stephani comitis in sua mundeburde recepit propria. Ea tempestate privatur præfatus sanctorum locus castello dicto nomine Vico, cum beneficiis ad ipsum castrum pertinentibus; quod malum & venerabilis loci detrimentum præfati Stephani comitis incuriæ, & nugacitati fugitur adscripsum. Denique domnus rex pro remedio animæ suæ, & pro anima genitoris sui, videlicet B. memoriæ Roberti regis, compatiens utilitatibus loci, & considerans, quod idem ipse locus jam satis pœnas luerit, ob reverentiam & meritum B. Gregorii papæ, cui antiquis temporibus supradictum castrum cum omnibus appendiciis suis donatum fuerat, per liberalitatem Bertæ sororis Chlodovici imperatoris, regia potestate clementer monasterio restituit per petitionem Willelmi Normannorum principis, & Indutria Rainaldi abbatis ipsius monasterii, episcopali auctoritate firmavit, ut nemo abbatum per successiones quemquam de sua stirpe vel progenie supradicto castro præficiat, nec fabricabere, vel minuere, vel immutare audeat, vel alicui quiddam in beneficium tribuere præsumat. Qui vero aliter facere præsumpserit, & hujus præcepti nobilem confirmationem violaverit, a Deo cujus extiterit contemptor, pœnis æternalibus cum Juda traditore Domini se damnandum cognoscat. Hoc autem nostrum decretum ut verum esse credatur, & a præsentibus ferveur, & futuris, subscriptionibus episcoporum cum maledictionis anathemate roboratæ studuimus, & sigillo nostro figillare decrevimus. Actum civitate Silvanectensium in sacro palatio gloriosi Regis Henrici, sub die sancto Pentecosten, indictione secunda.

S. Henrici regis.
S. Widonis Remorum archiepiscopi.
S. Geilduini Senonum archiepiscopi.
S. Geroldi Suessionum episcopi.
S. Dragonis Belvacorum episcopi.
S. Gibuini Laudunensis episcopi.
S. Frotlandi Silvanectensis episcopi
S. Baldoini Noviomensis episcopi
S. Mainardi
S. Heselini Parisiorum episcopi
S. Rotgeri Catalaunensium episcopi
S. Fulconis Ambianensium episcopi
S. Walteri Meldensium episcopi
S. Balduini Flandrensium comitis,
S. Teribaldi comitis, S. Walteri comitis,
S. Willelmi comitis, S. Rodulphi comitis,
S. Oddonis comitis, S. Ivonis comitis, S. Ingranni comitis, S. Walteri de Briennia comitis, S. Hilduini comitis, S. Manassæ comitis, S. Geilduini comitis, S. Hugonis Bardulphi, S. Rodulphi camerarii, S. Everardi, S. Walteri, S. Bernardi, S. Nivelonis.

DAMASUS PAPA II.

Cœpit anno 1048. *eodemque defist.*

CONSTITUTIONES ECCLESIASTICÆ ANDREÆ I.

Hungariæ regis, edita in comitiis circa annum 1048.

An. 1048. Extant in Pesteriq. Concil. Hungar. tom. I.

I. UT quicumque Ungarus, seu peregrinus in Ungaria deposito Scythico gentili & ethnico ritu, ad veram Jesu Christi fidem illico non rediret, ac sacram legem a divo rege Stephano traditam non reciperet, capite, & bonis multaretur. Civitates, oppida, villæ, templa demolita, diruteque reficerentur.

II. Pontifices, & collegia Sacerdotum priſtino more observarentur, & illis parerent.

III. Ritus omnes christiani revocarentur.

IV. Profanas & Scyticas cæremonias falsoque Deos abrogarent, & simulacra demolirentur.

V. Si quis Deo, Sanctisque ejus, & Sacerdotibus malediceret, aut in eos mali quid patraret, Dei primum, tum vindictam suam incursurum se sciret.

VI. Quicumque sacris addictum, aut etiam profanum hominem occidisset, peccatum morte veteri expiaret, omnes demum a cœdibus, latrociniis, ac cæteris injuriis, & vi abstinerent.

VII. Qui vero constitutionem hanc contemneret, & ei animo reluctaretur, capitis, & omnium rerum reus esset, edixit.

ANNO CHRISTI 1049.

LEO PAPA IX.

Sedit ab anno 1049. *usque ad* 1054.

AD EPISTOLAS LEONIS IX.

APPENDIX.

AD HENRICUM BAMBERGENSEM EPISCOPUM.

Ad preces Henrici II. pallium, & insignia alia episcopis Bambergensibus concedit.

An. 1049. Extat in Cod. Udalric. Bambenb. in Corp. Hist. Eccard. tom. I. pag. 91.

LEO episcopus servus servorum Dei H. Bambebergensi episcopo salutem & in fede ejusdem episcopatus successuris in perpetuum æternam in Domino salutem. Cum exigente cura pastorali totius sanctæ Dei ecclesiæ nobis Dei providentia commisse in partes Germaniæ venissemus, quæ orientali Franciæ adjacent, prece dilectissimi filii nostri H. Babebergensis venimus, & in die natali beati Lucæ Evangelistæ inter missarum solemnia, dum verbum Dei haberemus ad populum, præsente præmoninato carissimo filio nostro H. & Episcopis quamplurimis, astantibus etiam & laicis & diversis potestatibus sæculi, relecta sunt prædecessorum nostrorum privilegia, quibus idem locus fundatus, & corroboratus est auctoritate Romana S. sedis Apostolicæ. Relecta est ibi & conscripto & confirmatio H. Wirzeburgensis episcopi, qua prædictum ecclesiam Bambergensem banno episcopali, & episcopali termino accepta placita commutatione firmavit, quæ sic acta est. Dum enim primus H. in imperio, secundus in regno, divina ignis amore succensus, de prædiis, quæ Dei gratia hæreditario jure in suæ possessionis dominium provenerant, Dei servitium augere confruendo episcopatum, atque ordinando desiderans, quo id legitime, & rationabiliter potuisset, H. venerabilem Wirtheburgensis ecclesiæ provisorem, quatenus prædictum locum Babeberc nuncupatum, cum pago, qui Rarangowe dicitur, qui ad suæ diœceseos statum pertinere videbatur, de suo jure in suum jus id ad perficiendum transtuderet, fusiosque coepit flagitare. Qui quoniam justæ, & rationabiles videbantur causæ, ejusdem invidissimi regis petitionibus acquiescens, cum communi cleri sui, atque militum necnon totius populi consilio, & consensu præfatum locum cum prædicto pago, tribus parrochialis ecclesiis cum suis adjacentiis exceptis, quarum nomina sunt hæc, Wachenrode, Lonersat, Mullhusen, omni postmodum remota contradictione suæ potestati tradidit. Alterius autem pagi, qui Volchenfelt nominatur, in quo præfatus locus situs est, partem eidem regi concessit quantum est de Babeberc usque ad flumen Uraha, de Uraha in Rarenaam flumen, & sic juxta decursum ejusdem fluminis in Moin, & inde ad rivulum Wihritbach, deinde ad campum ejusdem rivuli, ſicque, qua citissime ac proxime pervenici potest, ad Uraha. Et ut hæc traditio firma, & inconvulsa permaneret, ipse præsul H. corroboravit, & conscripsit. Signum H. episcopi Wirzeburgensis ✠ Hildelmus ejusdem ecclesiæ præpositus. Fridinus decanus subscripsit. Azzo presbyter ss. Reglio presbyter ss. Diedo presbyter ss. Gerrich presbyter ss. Albuvinus presbyter ss. Engilbardus presbyter ss. Scripta autem hæc confirmatio eit anno incarnat. Dominicæ MVIII. Ind. VI. non. Mai. Actum in civitate Wirzeburch. Qua relicta cum juxta vota omnium, ut semper justis operibus favorem debemus, & nos prædictum venerabilem locum vellemus corroborasse, ipse præmoninatus ejusdem loci episcopus H. proclamationem suam fecit, quia locus suus ejusdem loci a clericis Alberonis episcopi temeraria præsumptione invasus esset. Quod nos quoniam utrique episcopi præfatos aderamt, inter quos causa fabat, ibidem volentes discutere, & episcopo, a quo injuria illata erat, deliberationem fecimus, ut objectionem hanc, si posset, refelleret, si non justitiæ satisfaceret. Tunc ille inito cum suis omnibus, qui aderant, clericis, & laicis consilio regredien ad sinbonem, de illata injuria se cum fatisfactione excusavit, & de omnibus, quæ ad bannum, & episcopalem justitiam & potestatem Babebergensis episcopi pertinerent, ex tunc & deinceps renunciavit, exceptis his causis, quas de bonis utriusque episcopii ipsi inter se possent episcopi legaliter definire. Verum nos, sicut semper de prosectu gaudemus fidelium, & justis operibus debemus augmentum, eundem locum Babeberc ab antecessoribus nostris corroboratum apostolica auctoritate, ibidem viva voce, corroboravimus, & eundem corroboramus nunc & literis signamus, ut eundem locum, & omnia, quæ ibidem Deo famulque Petro a fidelis memoriæ H. secundo rege, & primo imperatore tradita sunt, & quæ in posterum juste acquiri possunt, vel juste acquisita, prædia sunt, mancipia, autum, argentum, pallia, vela, ornamenta, vel aliqua utensilia, nemo audeat in perpetuum illud pervasare, auferre, aut commutare, nisi ad utilitatem ejusdem ecclesiæ; sed episcopus ejusdem loci, vel qui in perpetuum ejusdem canonice fuerint successores, secu-

ANNO CHRISTI 1049.

ras eas in tranquillitate possideant, ac liberam habeant potestatem, omnes res, & proprietates ejusdem loci ordinare, atque vel & augmentare; dissipare vero, atque confundere nullam habeant inde potestatem, aut de minatione. Insuper nostra auctoritate sancimus, ut in terminis, ac rebus ejusdem ecclesiæ nulla sit infestatio tyrannorum, vel aliorum quorumlibet hominum pravorum, sive sint in civitate ipsa Babeberc, sive in castellis, vel villis, servis, ancillis, tributariis, decimis, forestis, silvis, venationibus, piscationibus, molendinis, campis, pratis, pascuis, agris cultis, & incultis, aut quicquid modo illuc pertinet, aut in futurum juste acquiri poterit, per nostræ auctoritatis privilegium corroboratum in secura permaneat quiete. Nullus ibi comes aut judex placitum, seu districtionem aliquam facere, vel tenere audeat, nisi quam per concessionem gloriosissimi imperatoris secundi H. vel successorum ejus episcopus ejusdem loci deliberavit, nulla aliqua dignitas, vel potestas, magna, parvave persona per violentiam irruat. Sit ille episcopatus liber, Romano tamen mundiburdio subditus, quatenus episcopus Liberius, & delectabilius cum clericis suis servitio Dei possit insistere, & H. primi imperatoris ejusdem loci venerabilis nostrique scilicet noni Leonis papæ, ac nostrorum successorum H. quoque carissimi filii nostri imperatoris secundi, atque omnium, quibus debitores sunt, memoriam jugiter habere. Sit idem episcopus suo metropolitano episcopo Moguntino in canonicis causis tantummodo subjectus, & obediens. Deliberatis igitur, sancitis, ac corroboratis omnibus supradictis rebus ejusdem, sancto placuit loco addendum insigne honoris ecclesiastici a nostra apostolica auctoritate, ducti amore, & reverentia Clementis piæ memoriæ nostri prædecessoris, quam Deus miro dispositionis ordine a prælatione hujus loci ad sanctæ Romanæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ apicem dignatus est accersire, & mirabilius e Romanis finibus defunctum corpus ejus reducere volens, hanc ecclesiam, ut æstimamus, quasi novam, tanto decoratam esse patrono, Romanamque contentam, & sufficientem præteritis, & futuris patribus manere ornatam, quin & amore, & desiderio fratrum, qui nos in suis recepere ecclesiasticis stipendiis, & quotidianis, unum nostra vicissitudine regem fratrum mitras gestandi licentiam concedimus, ea scilicet ratione, ut ab episcopo prævideantur digniores, & honestiores presbyteri, & diaconi, qui bonis moribus, vel maturis ætatibus, vel in prælationibus ipsius loci emineant, his videlicet diebus. In nativitate Domini, & Salvatoris nostri Jesu Christi, & in Cœna Domini, & in Sabbatho sancto, & in die gloriosæ resurrectionis ejusdem, & sancto pentecoste, & in die sancti Georii, & in die sanctorum Petri, & Pauli, & Assumptionis beatissimæ Mariæ, & sancti Dionysii pro reverentia prælibati nostri prædecessoris domini Clementis Papæ, cujus anniversarius dies tunc ab eisdem fratribus agitur, & in anniversario die domini H. Imperatoris ejusdem loci venerabilis constructoris. His vero concedimus hanc dignitatem, qui tunc specialiter excubant, vel deserviunt apud prædicti prædecessoris nostri sepulcrum. Contentis his, tantum sancimus diebus fore nec ultra a quoquam temere usurpari, ne honor proprius apostolicæ sedis vilescat. Hæc vero omnia supradicta observari, ac custodiri in perpetuum nostra apostolica auctoritate decernimus, confirmamus, ac corroboramus. Qui vero, quod absit, hujus nostri privilegii temerarius transgressor exstiterit, Dei, & beatissimæ Mariæ, & beatorum Petri, & Pauli omniumque Sanctorum & nostra maledictione maledicatur, & perpetui anathematis vinculis innodetur, nisi digna satisfactione resipuerit, & canonice satisfecerit. Qui autem pio corde hujus observator privilegii exstiterit, Dei omnipotentis & almæ Mariæ, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli benedictione ditatus æterni regni particeps fieri mereatur. Data per manus F. Diaconi Bibliothecarii, & cancellarii sanctæ Romanæ catholicæ, & apostolicæ ecclesiæ vice Domini H. Coloniensis archiepiscopi, & Archicancellarii. Anno Dominicæ incar. MLII. Anno pontificatus Domini L. noni Papæ IV. VIII. idus Novemb. Actum Triburi, feliciter, Amen.

AD LUCENSIS MAJORIS ECCLESIÆ CANONICOS

Bona illis ad communem convictus assignata confirmat, & quæ possident presbyteri uxorati illis concedit.

Extant apud Wading. in Comment. ad Vitam S. Anselmi Lucen. episc. p. 66.

LEo episcopus servus servorum Dei Canonicis principalis, ac majoris Ecclesiæ in civitate Luca, Deo, ac sancto Martino confessori regularem vitam inibi ducendo, & castitatem servando famulaturis.

Cum ad bona ecclesiarum firmiter obtinenda magna sit adhibenda sollicitudo, ut eorum, qui caste, ac regulariter sancto altari servire desiderant, animæ serventur, & corpora, avidiori est procurandum desiderio, quia dum inibi laborant fideliter deservire, oportet eos inde canonicum usum victus, ac vestitus accipere, ne dum ista præ necessitate quæritant, culpam vagationis incurrant. Huic siquidem vestro defectui benevolam compositionem, ac benignam provisionem volentes impendere, piæ Apostolicæ authoritatis pagina, omnia quæ ad communem usum regulariter vivendi modo habetis, vel imperpetuum habituri estis, aut episcopi vestri concessione, qui nunc est benevolus, & hilaris vester adjutor, frater, & coepiscopus noster Joannes, aut successorum suorum, vel aliquorum fidelium charitativa donatione; volumus rata vobis, & confirmata, & nulla ratione violanda esse. Et si

ANNO CHRISTI 1049.

si D. Deus humilitatem ecclesiæ suæ misericorditer respiciens, Eccles. vestram ab uxoratis presbyteris, & omnino a dominica oblatione repellendis, liberaverit, pro incestis casti, pro immundis mundi restituantur, & bona, quæ habent ecclesiastica, quæ illi luxuriose vivendo dissipant, in communem usum canonice cohabitantium redigantur; sicque horum exoptabilis interitus, pastoralis fiat familiæ desideratissima salus, nec in præbendis dandis aliquam pretii, aut venditionis molestiam ab episcopo suo sustineat hic fidelis conventus. Usque modo igitur tenebræ, nunc autem lux facta in Domino, ut filii lucis ambulate, ut unanimes uno ore honorificetis Deum, & patrem Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, qui & vos conservet, & confirmet in fraterna concordia: dissipator vestræ congregationis dissipetur; contradictori contradicatur; quilibet episcopus vester vos in hoc ignorans, illi, de quo dictum est, quia omnis ignorans ignorabitur, assimiletur. Coadjutor vester per Martinum sanctum semper adjutus congaudeat, optamus, divinæ retributioni vere dicens, adjutorium nostrum in nomine Domini.

Datum IV. Id. Mart. per manus Federici Cancell. vice domini Herimanni S. Apostolicæ sedis Archicancell. & Colonien. Archiep. anno D. Leonis Papæ tertio. Anno Christi 1051. ind. IV.

ADNOTATIO AD EPISTOLAM LEONIS AD OMNES PER ITALIAM EPISCOPOS,

Quæ inter Labbeanas est VIII.

IN M. S. Burchardi codice Bibliothecæ Canonicorum sancti Martini Lucensis hanc ipsam sancti Leonis epistolam ab ipso operis scriptore additam offendi, ex qua variantia, & additamenta quædam haud levioris momenti hic dare constitui. Inscriptio ita fert in codice: *Omnibus fidelibus per totam Italiam*; cum in edito sit: *Ad omnes per Italiam Episcopos*. Codex: *quibus salvati esse videntur* (phrasis est usitata ad exprimenda sacramenta in ecclesia aliqua recepta). Editus habet: *Quibus subjecti*. In eodem codice legitur hæc data, qua editi carent; *Dat. Romæ mense Aprilis die XX. indictione V.*

AD CONCILIUM REMENSE

Contra simoniacos

A S. Leone IX. papa, anno 1049. celebratum

ADDITIO.

An. 1049. QUæ in vita S. Hugonis abbatis Cluniacensis authore Hildeberto Cenomanensi coævo ferme scriptore de hac Remensi synodo leguntur, hæc addere minime pœniteret. Ita enim ille: *Cum Leo IX. translaturus B. Remigii corpus Remis usque pervenisset, & ibi synodum celebraret generalem, vir beatus affuit plenus auctoritatis, & reverentiæ, suaque præsentia præfati concilii plurimum conferens institutis. Ubi cum adversus simoniacos ageretur, & nonnulli pontifices, quibus vel conscientia confusionem, vel imperitia silentium adduxerat, in præfatam hæresim remissius disceptarent, ipse zelo succensus justitiæ negotiationem Simonis constanter abolere curavit. Ex adverso enim ascendens & opponens murum pro domo Israel, nec numero renitentium, nec acceptione motus est personarum. Quo in concilio dum ille de sua interrogaretur promotione:* Caro, *inquit*, voluit, spiritus repugnavit. Sane sana responsio, quia *Justus imprimis accusator sui*, & tentatione carnis pulsatus, ut caderet, & ne caderet virtute spiritus restitisse monstratur. *Erat autem illi tanta in exhortatione gratia, ut ad expectationem sermonis illius illustrium suspenderentur animi personarum; unde & jussu Papæ sanctam, & plenam habuit gratiæ orationem, qua & simoniaci de male comparatis expulsi sunt dignitatibus, & de sacrario Domini fornicatores inhibiti Sacerdotes.*

AD SYNODUM ROMANAM

A Leone IX.

Anno 1049. celebratam

ADDITIO.

An. 1049. S*Ynodum hanc in collectione sua recensuit Labbeus, sed ex actis nihil vel fere nihil exhibuit, quod omnia deperisse censuerit. Mihi vero obtigit plura reperire, quæ hic omnia ad reparanda ea, quæ perierunt, per ordinem referre visum est. Primo igitur ex Lunigii spicilegio pag. 202. sese offert bulla Leonis IX. in eo concilio data, de primatu Trevirensis ecclesiæ, in qua Patres concilii hujus Romani, longo ordine deducti, legun-* tur

tur. Secundo offert sese approbatio facta in eodem concilio vitæ, rerumque gestarum S. Deodati ex Nivernensi episcopo abbatis vallis Galileæ in Vosago, quam habes apud Bollandistas ad diem 19. Junii pag. 883.

BULLA LEONIS IX.

De primatu ecclesiæ Trevirensis.

LEo episcopus servus servorum Dei, dilectissimo Eberhardo Trevirensium archiepiscopo, vestrisque successoribus salutem in Domino. Æternum Divinæ dispensationis consilium, quo decrevit per tempora distribuere omnia, nulla rerum mutabilitate mutatur, nullaque temporum diversitate variatur. Unde factum est, ut hujus æternæ dispositionis immutabilis ordo nostram de Tullensi episcopatus humilitate mediocritatem ad Apostolicam promoveret sublimitatem; gratuito quidem dono, non aliquo exigente nostro merito. Quocirca vestra fraternitas, dulcissime frater, nos nostra caritate victa comitata est, & Romæ nobiscum aliquantulum remorata. Interea loci, cum unicuique suum jus suumque rectum, quod vel ablatum penitus, vel aliquantulum immutatum esset, omnimodis restituere cuperemus, dilectionis vestræ privilegia nobis attulistis, quæ primatum Galliæ Belgicæ, subscripto modo, vestris antecessoribus datum a nostra Apostolica sede asserebant, pro eo, quod in exordio religionis vestra Trevirensis ecclesia, prima illis in partibus fidei rudimenta percepisset, per egregios dogmatistas, Eucharium, Valerium, Maternum, quos beatissimus Petrus Apostolorum princeps instruxit, & instructos ordinavit, & illuc ad prædicandum direxit, In quibus privilegiis etiam antiquiora privilegia incendio memorantur consumpta, quæ prænominatis Sanctis, eorumque successoribus, id est Agricio, Maximino, Paulino, Severo, almificis utique viris, a primordio autenticæ concessa erant de eodem. Quæ etiam privilegia Theodorico Trevirensi archiepiscopo, Joannes XIII. papa, Benedictus VI. necnon alius Benedictus VII. Egberto similiter Trevirensi archiepiscopo temporibus Ottonis primi, & secundi pia dispositione contulerunt. Nos autem ea intuentes & diligenter perpendentes, dignum duximus cum consilio, & consensu totius cleri & populi Romani, id ipsum de Primatu, sicut constitutum erat, confirmare, atque nostris Apostolicis apicibus corroborare. Quod ubi in ecclesia S. Petri in dominica Passionis, cuncto clero, cunctoque populo nos ipsi, sursum in ambone consistentes, præsentia vestra revelavimus; & eadem privilegia legi fecimus, pro amore discipulorum Sancti Petri, quos prætulimus Eucharii, Valerii, & Materni, ab omnibus acclamatum est, jure primatum ipsum vobis, vestrisque successoribus deberi; qui in Cathedra sedetis discipulorum sancti Petri. Quapropter, omnibus ipsis laudantibus & respicientibus pro investitura ipsius primatus, Romana mitra caput vestrum insignivimus; qua & vos & successores vestri in ecclesiasticis officiis, Romano more, semper utamini, semperque vos esse Romanæ sedis discipulos, reminiscamini. Quod tamen in synodo nostra, quam circa XII. post ipsum Paschalem diem, Deo præsidente, celebravimus, Episcopis & Archiepiscopis, necnon & aliis ordinibus consentientibus, melius & firmius stabilivimus; ea tamen, ut singulis annis vos, vestrique successores semel legatos vestros ad nos nostrosque successores mittatis; per quos vobis de nostris utilitatibus illis in partibus agendis remittamus; & semper vos ipsi tertio anno Romam visitationis gratia, ut dulcissimi fratres ad primogenitum fratrem, veniatis; nisi forte inevitabilis necessitas ingruerit. Quapropter desideriis vestris annuentes secundum præfatorum privilegiorum tenorem per hoc nostræ Apostolicæ auctoritatis privilegium decernimus, & confirmamus ipsum vobis, vestrisque successoribus primatum hoc modo, ut habeatis primum locum post Legatum apostolicum in Galliam, Germaniamve destinatum, &c. & si missus Romanæ ecclesiæ defuerit, post imperatorem, vel regem sedendi, quæque alia in privilegiis Theodorico concessis enarrata suis locis. Ego Almardus Lugdunensis ecclesiæ indignus archiepiscopus in prædicta synodo residens salva priscarum constitutionum firmitate., & Lugdunensis ecclesiæ authoritate hoc decretum laudavi, manuque propria roborans subscripsi. Ego Joannes Portuensis episcopus in prædicta synodo residens confirmavi, & subscripsi. Ego Gadalous episcopus subscripsi. Ego Benedictus sanctæ Tuscanæ ecclesiæ episcopus subscripsi. Ego Gerardus Florentinus episcopus subscripsi. Ego Crescentius sanctæ Silvæ Candidæ gratia non meritis episcopus subnotavi. Ego Hugo Asiliensis episcopus subscripsi. Ego Wido Astensis episcopus subscripsi. Ego Wido Vulturnensis episcopus subscripsi. Ego Cunibertus Taurinensium episcopus subscripsi. Ego Henricus Spoletanus episcopus subscripsi. Data Idibus Aprilis per manus Petri Diaconi, & Bibliothecarii, & Cancellarii sanctæ Apostolicæ sedis. Anno Domini Leonis IX. papæ I. indict. II.

APPROBATIO VITÆ S. DEODATI,

De qua in præfatione.

ANno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo quadragesimo nono indict. 2. concurrente sexto, epacta quartadecima, regnante Henrico filio Conradi imperatoris anno decimo, ac imperante tertio, hæc gesta, quæ de piæ memoriæ pontifice Deodato scripta sunt ad summum Apostolicæ sedis apicem delata sunt, atque in provinciali synodo ejusdem sanctæ Romanæ ecclesiæ est constitutum, ut in præsentia episcoporum, abbatum, clericorum, & laicorum, recitarentur, & cum recitata fuissent data authoritate ab ipso summo Papa Leone IX. primo anno sui Apostolatus decretum est, quatenus in Ecclesia Dei legerentur, & firmissime servarentur ad laudem, & gloriam Domini nostri Jesu Christi, & honorem ipsius beatissimi patroni nostri Deodati, & ad ædificationem multorum per cuncta sæcula sæculorum.

Ad hoc idem concilium pertinet sequens Leonis bulla, quam exhibet Heineccius in antiquitatibus Goslariensibus lib. I. pag. 49.

Leo episcopus Servus servorum Dei omnibus Christi fidelibus. Sancti propositi votum non solum Divino effecto impletur, sed etiam humano suffragio adjuvatur. Sit autem notum omnibus sanctæ ecclesiæ filiis tam præsentibus, quam futuris, quia filius noster carissimus secundus Henricus imperator augustus quamdam ecclesiam a se funditus constructam in honorem sanctæ Dei genitricis dominæ nostræ virginis Mariæ, & BB. Apostolorum Simonis, & Judæ positam loco Goslaria, ubi fratres sunt sub canonica degentes regula, quibus præposuit quemdam presbyterum nomine Rumaldum tam pro animæ suæ, suæque conjugis Augustæ filiæ nostræ Agnetis remedio, quam pro salute etiam parentum suorum Cunradi, & Gisilæ divæ memoriæ pio affectu, piaque intentione sancto Petro, ejusque Apostolicæ sedi per scripturam propria manu signatam penitus concessit per manus nostras, scilicet indigni Vicarii ejusdem Apostolorum principis, cum essemus cum eo Moguntiæ, ibique synodum haberemus, ut ipsa ecclesia posita sub apostolico jure in perpetuum libera, & quieta persistat ab omni jure, & dominio, ab omni læsione, & molestia suam integritatem habens in omnibus rebus, & facultatibus, quas modo habet in prædicto loco Goslaria in Egeln & Ihereselib, & in Scemmenstete, & in Gerstete, & in Valentro juxta Rhenum sito, aliisque locis, & villis, & quæcumque in perpetuum habitura est, sive sint mobilia, sive immobilia. Quod donum de manibus prædicti filii nostri Augusti suscipientes decrevimus per hoc nostræ apostolicæ authoritatis privilegium omne robur apostolicum eidem ecclesiæ sanctæ Mariæ, & Sanctorum Apostolorum Simonis, & Judæ contribuere & condonare, ut integra in suis rebus, suisque possessionibus in sæcula constans nullum metuat, vel ab imperatore, vel a rege, vel aliqua persona publica, vel privata dispendium, ac detrimentum. Dignum tamen duximus eidem carissimo filio nostro Augusto, ejusque successoribus ad vocationem ipsius sacri loci ea ratione relinquere, ut semper in potestate habeant præpositos secundum Deum ordinare, non autem ex bonis ipsis aliquid alicui in proprium dare, sive in beneficium tribuere. At si contra prohibitionem nostram quisquam eorum tentaverit agere, liberum jubemus esse præposito, & canonicis, qui ibi pro tempore fuerint sic omnimodo ad Romanam ecclesiam deinceps respicere, ut nihil metuant de imperiali, vel regia conditione. Episcopus autem, in cujus diœcesi istius ecclesiæ constructum est monasterium, nihil in eo habeat juris aut potestatis præter ecclesiasticum regimen, & secundum canonica instituta episcopalem potestatem. Statuimus igitur Apostolica censura sub divini judicii obtestatione, ut nulla potestas imperialis, vel regia, ecclesiastica, vel sæcularis, vel quævis hominum persona magna, vel parva, cujuscumque sit sexus vel ætatis contra hoc nostræ Apostolicæ corroborationis privilegium venire pertemptet. Quisquis vero, quæve, quodvisve fuerit usque ad dignam satisfactionem nostri Apostolici anathematis vulnere sauciatus existat. Qui vero ab hic prohibitis se custodierit, & quidquid hic legitur illibate observaverit, plenam habeat a nobis benedictionem, & a Deo sempiternam salutem.

Datum IV. Kal. Novemb. per manus Petri Diaconi Bibliothecarii, & Cancellarii S. Apostolicæ sedis anno Domini Leonis PP. I. indic. III.

Denique in hoc ipso concilio institutum asserit Engelhusius chronic. pag. 201. jejunium banni; quid sit illud docet Serrarius rer. Mogunt. lib. I. cap. 32. his verbis: *Jejunium bannitum fuit magnum, & intensum jejunium, quod ad Dei bannum, seu pœnam, iramque avertendam ab iis suscipiebatur, qui se banno divino dignos agnoscebant; hujusque ad nostra, fere tempora fuit in Moguntina ecclesia usus, & eo modo fere per triduum servabatur, iisdemque feriis quemadmodum quatuor temporum jejunia, sed aliis hebdomadibus, quas ad memoriam versiculo isto significabat,*

Post salus & miseri *tibi erunt jejunia banni. id est post dominicas, quibus canitur* salus, *&* misericordia, *quarum illa est dominica XIX. post Trinitatem. Hæc Dominica post quasimodo geniti.*

Antequam vero manum ab hac synodo retraham juvat addere, quod statim subdo ad unum aliquod pertinens, ex conciliis Romanis; quale vero nescio: In charta quadam Turonensi relata a Sammarthanis Gall. Christ. tom. I. pag. 763. hæc narrantur ipsis sancti Gregorii papæ VII. verbis: *Beatæ memoriæ virum dominum Leonem papam IX. prædecessorem nostrum cuidam canonico præposito Carnotensi in Synodo Romana super Clerum B. Martini* (Turonensis) *proclamati, quia cum cessarent vicinæ ecclesiæ* (a sacrorum celebratione) *pro Gervasio Cenomannensi episcopo & Gaufrido Martello capto, ipse Clerus S. Martini servata suæ ecclesiæ consuetudine cessare voluerit*; (f. noluerit) *& idcirco ex omni caret obnixe postulanti*, (sic) *se qui sibi consilium daret facturum usque in tertiam diem promisisse. Die igitur tertia coadunato consilio, se ab ipso B. Martino, quia petitioni huic consentire animum induxerat, in somnis graviter increpatum fuisse palam omnibus retulit. Ipsique Carnotensi Clerico in his verbis respondit. Frater nolo inquietare B. Martinum. Huic reponsioni Synodus tota assensum præbuit.*

AD CONCILIUM ROMANUM

A S. Leone IX. hebdomada post albas, id est circa diem 29. Aprilis anno 1050. celebratum

ADDITIO.

Concilii hujus acta apud Labbeum nihil ferunt aliud præter causam Berengarii discussam, ac definitam. Patres nulli ibidem occurrunt. Nos ex actis Tullensium episcoporum legendis in anecdotis Martene tom. 3. pag. 1080. portionem non medicam actorum ejusdem Concilii supplemus; Bullam scilicet Leonis IX. qua cultum decernit sancto Gerardo Tullensi episcopo ex decreto ejusdem synodi, cujus Bullæ pretium augent longo deductæ ordine subscriptiones episcoporum, qui concilio illi adfuerunt. Hæc ergo Bulla Leonis.

Leo Episcopus servus servorum Dei, cunctis ecclesiæ catholicæ filiis in Christo salutem, & apostolicam benedictionem.

Virtus divinæ operationis in omnibus mirabilis, maxime tamen in sanctis suis, quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, quos etiam vocavit, & justificavit, antequam sæcula fierent, antequam ipsi existerent. Et quia ipse Dominus in evangelio dicit: *Pater meus usque modo operatur, & ego operor*. Verum proculdubio esse quotidie ostenditur, quod dicit, scilicet eos sanctificandos, quos vocavit, eos vocandos, quos prædestinavit sola gratuitæ miserationis bonitate, non humani generis merito, quia naturaliter omnes sumus filii iræ, & filii gehennæ. Cum autem hæc dicere cœperimus, continuo patefacimus, quia sicut nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum statuit, ut luceat omnibus, qui in domo sunt; sic & Dominus noster Jesus Christus illos clarificando miraculis in mundo, quos secum vivere, & gloriari facit in cœlo, ut qui per adoptionem facti sunt filii Dei, præveniente gratia pateat illos hæredes esse regni, quod promisit Deus diligentibus se. Paulo igitur ante nos in episcopatu Tullensi, unde nutu Omnipotentis, & omnia suo arbitrio disponentis, non ullis meritorum nostrorum profectibus ad apostolicam sedem translati sumus, fuit episcopus nomine Gerardus, qui duo talenta, intellectum, & operationem a cœlesti patrefamilias accipiens, divinam legem, quam medullitus intellexit, sic opere adimplere studuit, ut fieret dignus accipere illam desiderabilem a Deo salutationem: *Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra gaudium Domini tui*. Sic enim Domini sui talenta erogavit, sic animas lucratus est, verba salutis prædicando, & opere, quod prædicabat, exercendo, ut geminatam Domino suo pecuniam præsentaret, & sibi æterna beneficia cumularet. Lumbos sibi præcinxit, castitatem servando, lucernas in manibus portavit exempla bonæ operationis aliis præbendo. Expectavit Dominum suum a nuptiis sanctæ ecclesiæ non dormiendo, sed vigilando prima, secunda, tertia vigilia, anxius ad ejus aspectum, secundum illud, quod quotidie psallebat: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima ad te Deus. Sitivit in te anima mea, quam multipliciter, & caro mea*. At quia sic semper animo suspirabat ad Deum, ejus virtute comitatus angelicam ducens vitam, quotidie Christum in pauperibus ad mensam suam suscipiens, quotidie piis actibus insistens, nec docendo, nec agendo, nisi quod sanctum & Deo gratum esset, multis effulsit miraculorum prodigiis sanctitati ejus testimonium perhibentibus; unde adhuc plures testes existunt: quod & idem post mortem carnis cum Christo Domino nostro spiritu vivens, & glorians, sæpe operatus est, & sæpe adhuc curans diversos languores, diversasque infirmitates. Quamvis autem venerabile corpus ejus multis, ut diximus, hactenus coruscaret miraculis, & ipse in numero sanctorum divino sit deputatus judicio, nondum tamen in catalogo sanctorum sortitus est humana corroboratione numerum, quod Dei miseratrix clementia nobis servis suis reliquit agendum, ubi ad culmen ascendimus apostolicum. Residentibus ergo nobis Romæ in synodo in ecclesia Salvatoris cum multis coepiscopis nostris circa sexto nonas Majas, relatum est auribus nostris ab Udone Tullensi preposito, eadem nocte ipsum Gerardum in visione apparuisse cuidam venerabili monacho, nomine Albizoni, qui synodo intererat, quem ipse Udo nimiis precibus constrinxerat exorare Dominum ostendere sibi cujus meriti esset apud Deum ipse domnus Gerardus, qui tot miraculorum radiis emicabat. Videbatur ergo illi ipsum adsistere sibi, quem numquam corporaliter viderat, etiam nomen ejus audierat, & dicere se ipsum Gerardum esse, pro quo Deum decreverat exorare. Ad quod ille gavisus, sedulo sciscitari cœpit, an esset apud Deum in numero sanctorum, cui læto vultu respondit, proculdubio se esse cum Deo, dignumque ac justum fore eos honorari in terris ab omnibus, qui honorantur in Cælis ante Deum ab Angelorum agminibus: quam visionem ipsi ore proprio divulgavimus in synodo, exponentes ipsius domni Gerardi vitam venerabilem, conversationem mirabilem, miraculorum multitudinem, efficaciam divinæ virtutis ad corpus ejus exuberantem. Et sequenter sanctam synodum interrogavimus, si deberet ut sanctus venerari, & sanctus deinceps nominari. Ad quod cuncti tam archiepiscopi, quam episcopi, tam abbates, quam clerici, ac laici, quorum utrorumque magna erat multitudo, quasi uno ore clamaverunt ipsum domnum Gerardum virum esse sanctum, adeo inter sanctos numerandum, nominandum, & venerandum pro eo quod vivens in carne testantibus miraculis vir sanctus extitit, & carne exutus qualis in mundo fuerit, in cælesti beatitudine positus mundo quotidie eisdem miraculis innotescit. Decrevimus igitur sic annuente, & laudante synodo, ut ex hoc sanctus habeatur, & sanctus colatur VIII. Kal. Majas tam Leuchæ sicut S. Mansuetus, & S. Aper, quam ubique terrarum sicut cæteri sancti, cujus sancti venerabile corpus per nos ipsos cupimus transferre, & digno loco in altari proprio collocare ad laudem, & gloriam D. nostri Jesu Christi, qui ideo factus est pro nobis homo, ut non solum salvaret eos a peccatis, sed etiam conferat eis præmium beatitudinis, & mansionem in Cœlis, ubi ipse cum Patre & Spiritu sancto vivit, & regnat per sæcula sæculorum Amen.

NOMINA SANCTORUM PATRUM,

Qui præscriptæ synodo interfuerunt.

Dominicus patriarcha Gradensis
Alinardus archiepiscopus Lugdunensis
Leodegarius Viennensis archiepisc.
Hugo Bisuntinus archiepiscopus
Huncbertus Siciliensis archiepisc.
Hildebrandus Capuensis archiep.
Petrus Consanus archiepisc.
J Senensis episcopus
Johannes Portuensis archiep.
Wido Volaterrensis episc.
Crescentius Silvæ candidæ episcopus
Johannes Velletrensis episcopus
Johannes Hostiensis episcopus
Johannes Savinensis episcopus
Johannes Tiburtinus episcopus
Benedictus Salernitanus episcopus
Leo Gagetanus episcopus
Atto Camerinensis episcopus
Johannes Sicinensis episcopus
Adalbero Metensis episcopus
Obizo Pisensis episcopus
Heinricus Populonis episcopus
Atenuleus Fesulanus episcopus
Crescentius Cerensis episcopus
Azo Centum-Cellensis episcopus
Gerardus Reatinensis episcopus
Bonizo Tuscalanensis episcopus
Johannes Suanensis episcopus
Gerardus Rosellanus episcopus
Theodericus Orbiensis episcopus
Harduinus Fanensis episcopus
Herimannus Castellanus episcopus
Herimannus Corbinensis episcopus
Aldredus Wigradensis episcopus
Leo Murensis episcopus
Masio Montis-viridis episcopus
Bonus Petroinensis episcopus
Bernardus Pataviensis episcopus
Walterus Veronensis episcopus
Heinricus Spoletanus episcopus
Isembardus Theanensis episcopus
Petrus Buturnensis episcopus
Atto Marsicanus episcopus
Leo Soranus episcopus
Benedictus Berulensis episcopus
Azo Folinensis episcopus
Altigrimus Immolensis episcopus
Gerardus Florentinus episcopus
Fridericus Genuensis episcopus
Gozfredus Constantiensis episcopus
Mainus Redonensis episcopus
Hugo Nivernensis episcopus
Isembaldus Pictavensis episcopus
Arnolfus Sanctonensis episcopus
Arduinus Tudertinus episcopus
Hugo archidiaconus ecclesiæ Romanæ
Petrus ejusdem ecclesiæ diaconus, & etiam cancellarius, & bibliothecarius.
Sicco primicerius ipsius ecclesiæ
Richardus abbas S. Benedicti
Hugo abbas Cluniacensis
Airardus abbas S. Pauli
Johannes abbas S. Sabæ
Reinerius abbas S. Bonifacii
Johannes abbas S. Laurentii
Bonactus abbas S. Johannis
Richerus abbas S. Juliani
Liudfridus abbas S. Vincentii
Gozfredus abbas de Vergeliaco
Walerandus abbas S. Vitoni
Gerevinus abbas S. Richeri
Viventius abbas S. Januarii
Leo abbas S. Cornelii
Martinus abbas S. Blasii
Felix abbas S. Andreæ
Richardus abbas S. Ragneberti
Dudo abbas S. Mariæ
Perenesius abbas S. Salvatoris
Agino abbas S. Silvestri
Adam abbas S. Isaac
Teuzo abbas S. Petri
Viventius abbas S. Januarii
Willelmus abbas S. Apollinaris
Wido abbas S. Severi
Liuzo abbas S. Mariæ
Albricus abbas S. Zenonis
Johannes abbas S. Salvatoris
Bonactus abbas S. Salvatoris
Lætus abbas S. Angeli
Stephanus abbas S. Thomæ.
Rodulfus abbas S. Petri.

In hac pariter synodo ab objectis accusationibus sese purgavit Guido Mediolanensis archiepiscopus, & iterum commota lis est de ordine sedendi in concilio Romano. Pontificis enim dexteram ambiebant Mediolanenses, quibus æmulos se opponebant Ravennatenses. Decisum pro Mediolanensibus asserit Landulphus senior Hist. Mediol. l. 3. cap. 3. his verbis: *Ea tempestate D. Guido Romæ apud Romanum Pontificem Leonem, ipsoque Leone consilium* (concilium) *multis cum episcopis regente, qui antea Papiæ synodum celebraverat* (anno scilicet præcedenti 1049.) *accusatus est. Qui cum magnifice multis sapientibus Clericis, ac strenuissimis militibus honoratus accusationes quasi plumbo ipso in consilio* (concilio) *multis, & diversis rationibus oppugnasset, & cunctas canonibus, alisque argumentis inimicorum callidas superasset insidias, ecce subito suis altercationibus domesticis, & archiepiscopi Ravennatis asserentes, quod Ravennas archiepiscopus a dextero latere apostolici super Mediolanensem sedere semper deberet, bellum gravissimum ortum est, quo peracto Deo annuente ecclesia Ambrosiana per Guidonem sedem ipsam viriliter devicit, & religiose hodie, & semper tenebit.*

Cur

ANNO CHRISTI 1050.

Cur vero fynodum hanc, in qua S. Gerardus Tullenſis epiſcopus in Sanctorum album relatus eſt, ad annum 1050. retulerim, facile auctoritas Wiperti, qui in vita S. Leonis IX. aſſerit in poſteriori fynodo, poſt Albas celebrata, S. Gerardo honores facros decretos fuiſſe. Synodus poſt Albas prior anno 1049. altera vero 1050. convenit. Iniecrationem ad concilium anni 1049. cum Mabillonio referunt, tum pariter in illos, qui ad annum 1053. cum Labbeo rejiciunt.

ANNO CHRISTI 1050.

AD CONCILIUM VERCELLENSE

Anno 1050. *Kalendis Septembris celebratum*

ADDITIO.

An. 1050. Concilii *Vercellenſis actis injuria temporum intercidentibus, ſupplerunt Labbeus, ea congerens, quæ de illo apud auctores ſcripta reperit. Eo conſilio not additum Bullam Leonis IX. Papæ ad Petrum abbatem Maſſilienſem S. Victoris, quatenus ea ipſa ſynodo abbatum Pontifex idem teſtatur. Vulgavit illam P. Martene Anecdot. tom. 1. pag. 171. ex quo huc tranſferitur.*

BULLÆ LEONIS PAPÆ IX.

Ad Petrum abbatem Maſſilienſem S. Victoris.

Sedit apoſtolicæ protectionem, & abbatiam Valentinenſem S. Victoris ei concedit.

LEo epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Petro abbati monaſterii S. Victoris Maſſilienſis martyris, & omnium apoſtolorum, tuiſque ſucceſſoribus abbatibus, perpetuam in Domino ſalutem.

Convenit apoſtolica moderamini pia religione pollentibus benivola compaſſione ſuccurrere, & petentium deſideriis, congruum impertiri ſuffragium. Et hoc enim lucri poſtiſſimum præmium a conditore omnium Deo in fydereis cœlibus promeretur, ſi venerabilia loca noſtris temporibus ad meliorem ſurgere, Deo juvante, cultum perducta, & a læſione pravorum hominum protecta. Quia vero tu, dileciſſime fili, cum ad ſynodum noſtram Vercellenſem veniſti, turamen noſtræ apoſtolicæ defenſionis, privilegium monaſterio tuo, quod proprie eſt S. Petri, ſupplici devotione a nobis poſtulaſti: inclinati precibus tuis, per hujus noſtræ apoſtolicæ præceptionis ſeriem præditum monaſterium S. Victoris Martyris, omniumque apoſtolorum, cui tu præeſſe meruiſti, ut liberum, ab omni humana conditione, & jugo confiatur, pro eo quod ſub jure ſancti Petri poſitum, liberiatem meruit adipiſci, noſtra apoſtolica authoritate ſemper eſſe decernimus quin etiam interdicimus, ne quicquam moleſtationis, quicquam violentiæ, aut rapinæ in rebus quidem monaſterii, & etiam cellis nominatim, facrilega manu committere audeat. Concedimus etiam ipſi veſtro monaſterio abbatiolam quamdam, ſancti Victoris nomine, apud Valentinam civitatem ſitam, quam nobis in ipſa ſynodo ipſius civitatis epiſcopus *Pontius* manibus noſtris reddidit, & per omnia refutavit, tunc uſque injuſte detentam ab abbate S. Theodofredi ex tempore deſolationis monaſterii ſancti Victoris. Statuentes apoſtolica cenſura, ne ulla unquam hominum perſona, cujuſcumque poteſtatis vel conditionis, cujuſcumque ſexus, & ætatis, contra hanc noſtræ apoſtolicæ auctoritatis defenſionem, venire præſumat. Quod ſi auſus fuerit, noſtri cuſpide anathematis tranſverberatus erit uſque ad dignam ſatisfactionem. Qui vero ſe ab hac præſumptione cuſtodierit, benedictionem a Domino Deo conſequatur, & æternæ vitæ particeps efficiatur.

Data VII. Idus Septembris per manus Petri diaconi bibliothecarii, & cancellarii ſanctæ apoſtolicæ ſedis anno Domini MI. Leonis noni papæ II. indictione IV.

ANNO CHRISTI 1050.

COVACENSE CONCILIUM

E fcbedis Luſitaniæ reſtitutum, anno 1050. *celebratum.*

PRÆFATIO LUSITANI EXSCRIPTORIS.

An. 1050. Ex appendice in adnotationes ad Pagium anno 1050. Tom. VII. pag. 684. edit. Lucenſ.

POſtquam Eminentiſſimus Baronius Tom. XI. *Annalium anno* 1050. *ex MS. codice Ouetenſis Eccleſiæ Cuyacenſe concilium publicavit, annuæ conciliorum collectores, qui dictum concilium in ſuis collectionibus inſeruerunt, exemplar Baronii ſunt ſecuti. Cardinalis de Aguirre, qui idem codicem in Toletana eccleſia invenit, ubi dictum concilium extabat, collatum cum exemplari a Baronio publicato quilgavit tom. 3. concilior. Hiſpan. pag. 209. & ſeq. additis variantibus lectionibus ex MS. codice Toletano. Et in eodem tom. 3. pag. 212. ex MS. codice monaſterii S. Facundi publicavit quinque priora capita ejuſdem concilii tertiovecilo ſermone Hiſpano antiquo, prout expreſſa, & concepta fuerunt in eodem concilio. Nunc autem idem concilium multis ab aliis exemplaribus diverſum, & ſene apparet, plus quam ſatis integritatis reſtitutum, exhibemus ex MS. codice eccleſiæ Conimbricenſis, quatuorcentos annos antiquiore, ut ex charactere, & ætate apparet, qui fol. 218. ſic habet.*

In æra milleſima nonageſima tertia. In nomine Domini, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. Temporibus ſereniſſimi, atque regis principis domini Ferdinandi, & conjugis ſuæ Donæ Sanciæ Reginæ, editum eſt hoc decretum in concilio.

(a) Deeſt in aliis exemplaribus.

In unum cum omnes epiſcopi conveniſſent: Petrus videlicet Lucenſis Metropol. (1) ſimiliter & Treylani Obetenſis; Creſconius Urienſis, & Apoſtolicæ ſedis; Cyprianus, Legionenſis; Didacus, Albanenſis; Miro (2) Palentinæ; Gomice, Calagorritanus; Joannes, Pampilonenſis; Item Gomice, Oxomenſis; (3) Gratia Nemetanenſis (4) ſtatutum, atque ordinatum fuit, qui obedientes apoſtolicis, & canonicis documentis ſic præceperunt: Ut omnis homo ex toto corde & mente in cathedra ſuæ ſedis in Deo ſerviret, quam voluntatibus vanis. Nunc vero in prædens amplius proficiſcentes, peccato, quo erant obdurate mentes, ne audiemus legem, & ne audiremus Apoſtoli doctrinam, neque quod hi ſacri canones docent, ſed involvebamur in peccatis noſtris quotidie, propter quod mala nimia venerunt in terras. Ob hanc rem juſſimus (5.) ut omnes in unum coadunati audiatis quid concilium hoc præmoncat, forſitan aliquibus rebus bonis innovatis, faciamus aliquid boni, propter quod a Domino mereamur a peccatis ab-ſolvi; ait enim Apoſtolus, poteſt enim, ut

(1) Ita in aliis exemplaribus.

(2) In aliis exemplaribus Vifenſis.

(3) Deeſt in aliis exemplaribus.

(4) Deeſt in aliis exemplaribus.

(5) A quo authoritate ſit hoc concilium convocatum, colligi nequit ex hac præfatione, neque etiam cui referendum ſit verbum *juſſimus* ſequens. Nam licet infra ex verbis

Concilior. Supplem. Tom. I.

ſi quis timens Deum fuerit, ſenioris verbo Hic epiſcopi ſtatim obedit, ſi, & ad principum juſſa, aut ſeniorum pro rebus temporalibus ſeculi hujus accommodatarum audiatum, & facimus quod jubent; quare pro ſalure animarum noſtrarum rebelles ſimus, & pertinaces, ut non audiamus, de quo nos præmonet Scriptura ſacra? Hic quidem præcipimus, ut hoc concilium, quod per omnem orbem terrarum regni noſtri ſtatutum eſt obſervemus; alipeximus etenim & videmus nefanda miſcreula, quantam ſturiem, inidem, peſtilentiam, cladem, & magnam inediem propter peccata noſtra retro ætis annis in terra noſtra paſſi ſumus.

Et ideo timentes atque rabeſcentes illam vocem, quam Dominus per Moyſem filiis liſrael locutus eſt dicens: Si nolueritis, & non audieritis me, addam correctiones veſtras centuplum, & conteram ſuperbiam, & duritiem veſtram; fruſtra feminabitis (ſementem), & non reddam fructus (ſuos, conſumentur incaſſum robur veſtre, nec proferet terra ſementem, nec arbores poma præbebunt, comedetis, & non ſaturabimini. Nam ideo in eodem loco ſic ait: Si in præceptis meis ambulaveritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluviam temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & poma arborum replebuntur, apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem, & edutis panem veſtrum in ſatietate.

Nos autem epiſcopi ſuperius nominati (6), conſentiente Fredinando rege, & Sanctia regina ſtatuimus, ut in noſtris ſedibus teneamus canonicam vitam, & miniſterium ex eccleſiæ ſanctæ pro poſſibilitate noſtra impleamus.

Deinde ſtatuimus, ut omnia monaſteria noſtra ſecundum poſſibilitatem ſuas adimpleta ant ordinem ſancti Iſidori, vel S. Benedicti, ſi nobis habeant proprium niſi per licentiam ſui epiſcopi, aut ſui abbatis; & ipſi abbates ſuis epiſcopis ſint obedientes. Sic quod ſancti canones docent, & nullus eorum recipiat monachum aut fratrem alienum, niſi per proprium abbatis mandatum. Si quis autem hoc decretum violare præſumpſerit, anathema ſit.

Item tertiam monitionem ſtatuimus, ut omnes eccleſiæ, quæ in unaquaque Parochia noſtra habentur, in ſuorum epiſcoporum jure permaneant, & clerici nullum inde ſervitium laicis faciant, niſi ſua voluntate, & ſuorum epiſcoporum juſſione, & ipſæ eccleſiæ ſint integræ, & non diviſæ inter presbyteros, & habeant miniſtros presbyteros, diaconos, libroſque de toto anni circulo, & cum ornamento eccleſiaſtico, ita ut non ſacrificent cum calice ligneo, vel fictili. Vel. Eſtes presbyterorum ſint ſuperpellitum, amictus, alba, finctorium, balteum, ſtola; manipu-

(6) Ita in aliis exemplaribus videtur principium ſubjunctæ ſententiæ, quæ ſubjungitur ſine ullo verbo principali.

Hic epiſcopi ſtatuunt, ut ſingulis annis ſynodus conciliorum a rege convocatum, & vocatum, ex aliis verbis ejusdem præfationis apparet, Regem ſubjungitur ſe, & epiſcopi, ſeu Metropolitanus Lucenſis præſes hi loquitur de actione mere eccleſiaſtica, & a rege non videtur independente. Sic quod non habeant præfatio ſit hujus eccleſiæ regis, quod eccleſiaſtici regulis magis canonicis obſtricti eſſent. Nota hic Indepen-dentiam epiſcopi de ſuis exemplaribus. Dect. II. Hoc decretum differt ab aliis vulgatis. Dect. III. In hac decreto plurimum differunt ab aliis exemplaribus.

ANNO CHRISTI 1050.

nipulum, & casula. Vestes diaconorum sint amictus, alba, & stola. Subtus calice sit patena, & desuper lineum corporale. Omnis altaris ara sit lapidea, & ab episcopis consecrata, ostia vero ex frumento electo sine alia mixtura, & sine sale, & tota sit sana & integra. Vinum etiam sit purum, & mundum; ita ut inter vinum, & ostiam, & aquam sit trinitas significata. Illi vero presbyteri, qui ministerium ecclesiæ funguntur, habeant vestimenta usque ad tallos. Armis bellicis non utantur; semper coronas apertas habeant, & barbas radant. Mulieres secum extraneas in domo non habeant, nisi tantum matrem, aut amitam, sororem, aut materteram, aut mulierem probatam, & omnes indutas nigra veste, tam in corpore, quam in capite. & dent fidejussores, ut nec de eis, nec per eas ullum adulterium fiat. Et infra dextros ipsius ecclesiæ laici cum fœminis non habitent, nec jus aliquod possideant. Doceant autem filios ecclesiæ, & infantes, ut simbolum, & orationem dominicam memoriter teneant. Si quis tamen presbyter aut diaconus hujus nostri decreti violator extiterit solidos sessaginta suo episcopo persolvat, & gradu ecclesiastico careat.

Decr. IV. Differt hoc decretum ab aliis editis.

Quarto vero titulo statuimus, ut omnes abbates, presbyteri, sicut sacri canones præcipiunt, adulteros, incestuosos, sanguimixtos, fures, omicidas, malficos, & qui cum animalibus se coinquinaverunt, ab ecclesia ejiciant, sed primitus ammoneant eos, ut sint filii ecclesiæ, & convertantur, & tunc si pœnitentiam agere dignam noluerint, separentur ab ecclesia, & a communione.

Decr. V. Hoc decretum disponit, plus quam in editis.

Quinto autem capitulo statuimus, sabbatho paschæ, & pentecostes ut baptismus generaliter adimpleatur, & sic nullus infans ante hos terminos baptizetur nisi infirmitas coegerit. Ipsique infantes baptizati ante episcopum adducantur, & chrismate perunguntur. Abbates vero tales monachos adducat ad ordinandum, qui perfecte, & memoriter teneant totum salterium cum hymnis, & canticis, & bene instructi adducantur ad ordinandum mediata quadragesima, & mediato augusto. Monachi ad nuptias non eant, nisi tantum ad benedicendum. Laici quoque ad exequias mortuorum non veniant; sed qui eas fecerint, vocent presbyteros, diaconos, pauperes, & debiles, qui non habeant unde retribuant.

Decr. VI.

Sexto autem capitulo admonemus, ut omnes christiani die sabbato advesperascente ad ecclesiam concurrant. Die autem dominica matutinas, & missam, & omnes horas audiant. Opus servile non exerceant. Et non faciant iter nisi orationis causa, vel sepeliendi mortuos, aut visitandi infirmos, aut regis exercitum, aut propter Sarracenorum impetum, & Normannorum incursum. Et nullus christianus, aut christiana cum Judæis ausus sit in domum manere, aut cum eis cibum sumere. Si quis hanc institutionem fregerit, per septem dies pœnitentiam agat. Quod si pœnitere noluerit, si major persona fuerit, per annum integrum communione careat. Si inferior persona fuerit, centum flagella accipiat.

Deest in editis.

Decr. VII.

Septimo quoque ammonitionis titulo hæc forma servetur; ut omnes comites, & infantiones imperantes terræ, & regales villici per justitiam subditos regant, & pauperes non opprimant, & in judicio testimonium non accipiant, nisi testimonium illorum, in quorum præsentia facta esset causa, vel culpa noscitur, vel quam qui propriis oculis eam viderint, & auribus audierint, quod si falsi testes convicti fuerint, illud supplitium subeant, quod in libro Judicum de falsis testibus est constitutum.

Decr. VIII.

Octavo autem capitulo mandamus, ut in Legione, & in suis terminis, & in Gallæcia, & in Asturias, & in Portugale sicut in decretis Adefonsi principis est constitutum pro omicidio scilicet, rause, sagione, vel pen omnes suas exactiones, sicut in diebus suis, ita in diebus nostris permaneat firmum; & in castella sicut in diebus Avi nostri Sanctionis ducis.

Decr. IX. In editis legitur veritatis

Item nono capitulo mandamus, ut ecclesiasticas hæreditates triennium non includat, sed unaquæque ecclesia, sicut canones percipiunt, & sicut lex Gotica mandat, omni tempore suas hæreditates recuperet, & possideat.

Decr. X.

Decimo vero titulo præcipimus, ut de terris, & vineis in contemptionem positis, ille, qui eas laboraverit, colligat fruges, vel fructus, & postea habeant veritatem super radicem.

Decr. XI.

Undecimo titulo statuimus, ut omnes sextas ferias christiani homines jejuneut, & more quadragesimæ hora congrua cibo se reficiant, & laborent suos labores.

Decr. XII. Differt ab editis in aliquibus, & quo ad modum.

Duodecimo autem titulo præcipimus, ut quilibet homo, qui ad ecclesiam confugerit, tam cum homicidio, aut cum qualibet causa, aut cum quolibet damno, non sit ausus qui eum persecutus fuerit, illum exinde violenter abstrahere, sed sicut lex gotica docet extra mortis periculum faciat ipse debitor quantum ei jussum fuerit, & nullus homo sit ausus amodo, ut infra dextros ecclesiæ qui sunt XXX. & unum passus violenter ingrediatur, aut raptor, aut contumeliosus existat, quod qui fecerit anathema sit, & centum solidos cogatur exolvere.

Decr. XIII. In hoc decreto aliqua desunt quæ in editis inveniuntur.

Tertio decimo titulo, ut omnes tam majores, quam inferiores veritatem & justitiam regis non contemnant. Sed sicut in diebus Adefonsi principis fideles & veraces ei persistant, & talem veritatem faciant ei, qualem in ipsis diebus prædicto regi Alfonso fecerunt, & in castella talem veritatem faciant castellano regi domino Fredinando, & suis filiis, ac nepotibus, qualem fecerunt illi duci domino Sanctio, & ille talem veritatem faciat eis, qualem illis fecit pater suus comes dominus Sanctius.

AD

ANNO CHRISTI 1050. 1051.

AD SYNODUM PARISIENSEM

Anni, ut adscribitur a Labbeo 1050.

ADNOTATIO CHRONOLOGICA.

An. 1050.

DE anno, quo habita est synodus ista Parisiensis ita disserui in nota ad Pagium ad annum 1050. 15. Non Durandus tantummodo, sed & author brevis chronici Elonensis, vulgati Anecdot. Martenii tom. III. col. 1396. synodi hujus Parisiensis meminit, sed illam cum anno 1051. componit; scribit enim ad annum illum: *Quidam Berengarius Andegavensium archidiaconus de Corpore, & Sanguine Domini absurdam, & reprobam quæstionem concitavit; unde Parisius invitatus, congregata Synodo non venit; sed detecta ejus fallacia, reus condemnatus est.* Ex his certum annum hujus concilii, quem Durandus a Pagio laudatus silet, intelligimus (quantum tamen Author ineuntis sæculi decimi tertii fidem meretur); & Pagius in eo assignando nonnihil exorbitasse deprehenditur.

AD SYNODUM ROMANAM

Anni 1051.

ADDITIO.

Querimonia Joannis Sabinensis episcopi contra Farfenses monachos in synodo Romana

Anno 1051.

An. 1051. Ex Chron. Farfens. Rer. Ital. Script. t. II. P. II. p. 581.

AUdiat Dominus & totius regni ..... moderator æquissimus, vel primæ sedis episcopus, audiatque cuncta hæc sancta synodus, percipiatque justam proclamationem, quam facio super abbatem Pharphensem, a quo multas & passus sum, & patior injurias. Est quædam ecclesia in honore S. Michaelis Archangeli sita in monte, qui dicitur Tancia, videlicet in episcopatu meo, quæ juris mei episcopatus est, cujus altaris auctor, & dedicator creditur fuisse Silvester beatissimus hujus almæ sedis episcopus; super quod altare non est veritus abbas ille ausu temerario maceriam addere, & supra tanti consecratoris violatam consecrationem missas per monachos suos cantare, nullo vel faciente, vel jubente episcopo. De ecclesia autem illa, nescio per quem datorem, medietatem obtinet ecclesia sanctæ Mariæ, cujus ipse abbas est; medietatem vero alteram episcopatus possidet meus. Sed ex his medietatibus inter me, & abbatem Hugonem, talis obligatio facta est, ut semper in tempore quadragesimali, & in mense Majo meus ibi cum suo minister sedet; cæteris vero temporibus solus suus ibi sedet minister, a quo tria xenia in anno haberem. Et si umquam abbas ille, aut aliquis successor ejus aut venderet alicui, aut donaret, aut propter beneficium, aut quoquo modo, ipsius ecclesiæ medietatem suam: tunc ad meam, meorumque successorum deveniret proprietatem. Et si ego, vel aliquis successor meus de medietate ipsius ecclesiæ, quæ est mei episcopatus, aliquid tale fecissem: tunc ipsa medietas ad abbatis deveniret proprietatem. Et ecce domnus ipse abbas in his omnibus cecidit, quia neque ministerium meum ita tractavit, ut decuit, neque promissa xenia misit; sed medietatem suam duabus Deiancillis dedit. Arsit prædicta ecclesia una dierum, & post combustionem duxit ille episcopum Siphoniensem, & me nolente, & nesciente, consecravit eam. Cum vero una dierum sciret, me iturum fore ad quemdam locum, mei senioris jussione implenda, paravit adversus me insidias, & tales, ut si me posset, occideret, aut si non posset, domum, in qua ipse noctu jacerem, incendio concremaret. Cujus nefariæ adinventionis extitit author Petrus monachus, qui dicitur de Laurentio, & cum eo Datus de Uberto, Teuzo de Berizo, Albertinus Adulterinus, Barocco, Petrus Castellanus, Raino de Crescentio, Follia Joannes Ferrarius, Rainaldus de Guidone presbytero, & Azolinus. Unius denique mei archipresbyteri silvam incidit ob hoc, quod meum fidelem illum cognovit, quæ non minus valuit, quam centum libras. Cœpit quemdam servientem meum, & quia dixit, se meum esse, abstulit ei equum, & omnia vestimenta ejus. Præterea decimas omnes, quæ mihi pertinent, necnon & partem meam de bonis mortuorum, ubicumque valet, contendit, maxime tamen in Bucciniano, & Vulpiano. His & aliis ab eo abbate pressus adversitatibus, proclamo me super illum, quærens misericordiam vestram, ut non sinatis ecclesiam meam, immo tam vestram, quam meam, tantis adversitatibus gravari, tantisque molestiis molestari, sed potius liberata a perturbationibus tanti perturbatoris, grates inde maximas Deo reddamus, & vobis.

His

ANNO CHRISTI 1053.

His ita recitatis, quæstum est ab advocato domini abbatis, ut domnus Papa, *sancta synodo concedente inducias* permitteret ad singula quæ Sabinensis episcopus concamaverat, verius & subtilius investigandum, & respondendum. Tunc benigna largitione permissum est. Aderant autem ibidem utriusque partis amici veraciores, & pacifici scrutatores, qui ipsas res canonice indagantes, retulerunt domno Papæ, quod per legem, vel sacros canones judicare vellet, ne ambæ partes in detrimentum gravissimum devenirent, videlicet propter violationem & destructionem altaris, & reliquiarum ejus, quas asserte idem Sabinensis episcopus præsumpsit, & propter deprædationes; sive incendia, quæ postmodum domni abbatis milium exercitus fecit. Nam proprietas ecclesiæ pro acquisitione, & authentica professione antiquior, & anterior per omnia inventa est hujus nostri monasterii fuisse. Hoc summus præsul certius discernens, litem ipsam, prout eum que potuit, sedare fecit, & edidit monasterio huic mirabile privilegium sue pie confirmationis de omnium hujus monasterii bonorum acquisitionibus liberrime possidendis. Denique post longum tempus nostris scilicet diebus ita vidimus, & audivimus referentem, & certissime testantem quemdam Rom. episc. nomine Petrum jam nimis vetulum, qui Romæ morabatur apud sanctum Vincentium, juxta ecclesiam sanctæ beati Petri apostoli, omnia, ut supra diximus, coram se examinata, & difficilia fuisse, & privilegium fic editum.

ANNO CHRISTI 1053.

AFRICANUM CONCILIUM forte CARTHAGINENSE

Pro vindicando Carthaginensi Ecclesiæ primatu

Anno circiter 1053. celebratum.

An. 1053. S. LEO IX. in epistola ad Petrum, & Joannem Africanos episcopos commemorat, laudatque *concilium, quod, ait, justu nobis de rebus ecclesiasticis habuistis*. In eo forte asserta est authoritas Carthaginensis episcopi, quem *totius Africæ metropolitanum* & pontifex ipse agnoscit, & ambo illi episcopi cum universo forte Africano concilio vindicaverunt adversus temerarios ausus Gumermirani episcopi, qui concilia sibi indicenda, & episcopos per Africam confecrandos contendebat. Cum tamen concilium Africæ universæ audis, ne repræsentes tibi in mente ea frequentissima concilia Africana vetera ex ducentis & eo amplius episcopis collecta; afferit enim idem S. Leo in epistola ad Thomam Africanum episcopum *in tota Africa vix quinque episcopos* tunc *superesse*. Eo tedactus erat olim gloriosus, tunc *miser* Africanæ ecclesiæ statu. Cum vero epistola hæc ad Thomam indicet aliam epistolam ad Petrum & Joannem Episcopos, in qua de synodo fit mentio, eademque ad Thomam epistola confingerur die *XVI. Kal. Januarii Indictione VII.* id est anno 1053. ejusdem temporis, & priorem illam ad Petrum, & aliam ad Joannem esse constat; unde & de concilii tempore conjectura deducitur.

AD SYNODUM ROMANAM IV.

Sub S. Leone IX. anno 1053. celebratam

ADNOTATIO CRITICA.

An. 1053. ROmanæ hujc synodo duo affignat Labbeus tom. XI. pag. 1451. Venet. edit. adscriptionem scilicet S. Gerardi Tullensis episcopi in album sanctorum, & definitionem controversiæ de limitibus diœcesis inter Gradensem, & Aquilejensem Patriarchas, de qua ait Labbeus in epistola secunda Zenonis noni ad Thomam Africanum episcopum. Verum quæ de S. Gerardo narrat, ad synodum anni 1050. pertinere in additione, ad synodum ejusdem anni demonstravi. Sententia vero in lite duorum patriarcharum ad synodum hujus anni 1053. spectat, sed hujus mentio non quidem in epistola ad Thomam, at potius in epistola ad episcopos Venetiæ, & Istriæ occurrit.

AD

ANNO CHRISTI 1054.

AD PSEUDO - SYNODUM CONSTANTINOPOLITANAM

Sub Michaele Cerulario anno 1054. celebratam

ADDITIO.

Pseudo-synodi hujus acta ex Allatii dissertatione de libris ecclesiast. Græcor. accepta Labbeus in collectione sua recitat. Omissi synodicæ literæ, quas Michael Cerularius de rebus a se in eo concilio gestis ad Orientales patriarchas dedit. Quam scripsit ad Petrum Antiochenum patriarcham Græce & Latine exhibet Cotelerius Monumentor. Eccles. Græcæ Tom. II. pag. 102. & hic repræsentatur.

ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ

ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης ἡ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ Κηρουλλαρίου πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην Πέτρον.

SANCTISSIMI MICHAELIS

Archiepiscopi Constantinopolitani novæ Romæ ac Oecumenici Patriarchæ, Cerularii, ad Petrum Patriarcham Antiochenum.

Ὁ παύλινός τε καὶ ἀμὸν ἰώδων ἐνιβουλὸν ἡ ἡ κατὰ του ἀνθρωπείου γένους ἡ νοεροῦς μιαιφονίαν, μακαριώτατε ἄλλοτε ἄλλως ἐπιχειρῶν τῇ βίῳ τὰς συμφοράς ἡ μυρία καθάπαξ τὰ κατὰ τὸν ἀνθρώπων ἀσκανῶν ὀφλήματα, κατατείνει τούτου πάντοτε ἡμᾶς ἡ καταβάλλειν ἰσχυρχώμῳ. ἡ ἄλλοτε μὲν ἄλλας, μυρίας ἡ πάντας, ἡ κατὰ διαῤῥήσεις καρὰς, τὰς τρικυμίας τῆ βιωτικῇ, νῦν ἡ ὅτε ἡ τὰ τῆ αἱρέσεων ἐκτοῦον γεγόνασι ἐκδιπλᾶσαι, ἡ μὴ ἡ ὑβριδεῖας τινὰς αὐξόνας ἡ βυβλιδὰς εἰς τὰ ἡ αἰσχύνης διαῤῥήσεις πήματα, ἄνδρας τινὰς ἀποστατικοὺς καὶ διαστρεπτὰς, καὶ τί γάρτοι δι τις δ' ταῦτ' ἀν τούτων ἰσομοιάσειεν; ἀπὸ ἡ ἱστρίου μοίρας, εἰς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην συνήλασεν, αὐτέον μὲ ἡ αὐτὸν αὐθίς ἐκπεμψαμεν, τὸ καρὰ τοῦ Πάπα ἀποκαλλιώτου, ἀλλὰ τὰς τοῦ Δεσποτικοῦ θιλαρατὶ ὑποθήκαι καὶ συμβουλαῖς, ἵνα τὴν βασιλέα πᾶσιν ὁμόνοιαν, καὶ ἀγάπην ἐκκλησιῶν ἀφορμὴν, καὶ τὸ ἐλεεῖν ἡ ἡ κατ' ἡ ἐὐσέβειαν ἀνῆκε δόσιν ἀποῤῥέπουσι.

Τοὺς μὲν ἄλλους θόλους, ἡ τὰς ὑποῤῥοὴς περίεργους αὐτῶν μεχανὰς, ἡ ὡς ἡ ἐπιθήκαντο πρὸ τε ἡμῶν, ἡ πρὸ τῶν κρατοῦ καὶ ἀγίων ἡμῶν διαπαντὸς γράμματα, πενταετιμένα ἐντύχανον, ἡ τῶν σφραγίδων ἐνιβουλὰς καὶ παπαπαῖσμους διαῤῥήξεις ἐπελπίδαμεν τῶν πλάνων, νῦ δὲ καὶ ἀνωτέρω, ἡ ἡ τῇ μὲν τάξει τὰ λελεγμένων, τῇ ἡ μεγέθει ἡ κακίας καὶ τοσῆσδε ὑπερτοῦν ἐστι, τοῦτο διὰ γραφῆς παραστῆναι τῇ σῇ τελειότητι.

Οἱ γὰρ καὶ νῦν ἰθρίξη δολερῶν ἐνορχάμενοι, καὶ τὰ γράμματα πλασσόμενοι ὑφαίνουσι, καὶ ἄλλους ἡ λόγους ὑπερῳῆναι καὶ ὁρίσαι μεθ' ὅτε κατὰ ἡ ὀρθοδόξου πίστεως ὑπογράφειν τοῦ παῤ ἡμῖν μὲν ἀνορθῶσαι τὰ ἐξεδέξεσι, καὶ τὰς ἄλλα, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου, ἀλλὰ μὴ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι λέγομεν καὶ ταυτὶ ἡ, ὑγιὲς εἶναι διατίθεσθαι ταῦτα καὶ ἀποδέχεσθαι. ἐκείνοις ἡ, καὶ ὡς ἐκεῖ διαῤῥήσεις ἡ ἡμεῖς μὲν ἐκ' ἀυτῶν συντυχίαι παρηγεγάμεθα καὶ ἐκ' ἐκείνων διὰ τε τὸ ἀμεταθέτως ἔχειν αὐτοῦς ἡ δυσεβείας, πεπίδαμ· καὶ ὅτι ἄχνι ἡ σὰς ἱκεσιμότητος, καὶ τῶν ἄλλων ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, περὶ τε-

ANNO CHRISTI 1054.

terisque sanctissimis Patriarchis, hujusmodi de rebus verba cum legatis Romanis commovere, putavimus & omnino indignum esse, & consuetudini, quæ superioribus temporibus in hujusmodi obtinuit, contrarium, ac minime conveniens.

IV. At illi, qui majus quid prioribus vellent temerario consilio audere, & posterioribus prima superare, scripturam contra nos deposuerunt in mystica magnæ Dei ecclesiæ mensa; alia quædam eorum impietatis exponentem deliramenta, quæque tandem subiicit anathemati omnem ecclesiam orthodoxorum, quod qui in ea sunt nolint barbas instar Latinorum radere, nec dubitent oblationem sumere a presbyteris conjugatis; ad hæc panem fermentatum offerant; item in symbolo nostræ fidei non dicant, Spiritum sanctum a patre, Filioque procedere, sed a solo Patre.

V. Cæterum præstitisset, impiam hanc scripturam igni fuisse traditam, nec ad nostrum omnino venisse conspectum. Id autem tunc non contigit, propterea quod palam (coramque omnibus hebdomadariis subdiaconis, & quibusdam alii deposita fuerat. Sed & de iis, qui sic adversum nos, seu potius adversum Orthodoxos omnes, in magna Dei ecclesia blasphemarant, ultionem sumere, indecens duximus; ne Romanis scandalorum daremus occasionem. Inter alios enim, qui legationis primum locum tenere videbatur, cancellarium Romanæ ecclesiæ, & consobrinum Regis, ac Papæ seipsum appellabat. Interim tamen eodem jure ipsamque contra nos blasphemiam, & eos, qui impiam adversus Orthodoxos scripturam exposuerant, in magno secreto jussu imperatoris, subdimus anathemati: plurimum quidem post scripturæ illius suppositionem adhortati eos, ut in conspectum nostrum venirent, atque tam aliis ea contentis, quam sancti symboli depravationi renunciarent. Postquam autem recusarunt, ipsique sibi manus violentas illaturos se comminati sunt, si ultra hac in re molestia afficerentur, ad anathema in eorum blasphemiam censuimus esse progrediendum.

VI. Atque hæc sunt, quæ in nos malus machinatus fuit. Quæ sermone communicamus cum tua perfectione. Primo quidem, quod ejusdem contumeliæ nobiscum particeps sis. Persuasum quippe habemus te nostram loco tuæ ducere. Secundo vero, quoniam recta doctrina, cujus firmum præsidium es, ac propugnator inexpugnabilis, non mediocriter probro affecta est, atque blasphemiis impetita per impios homines. Ad hæc, ut eorum, quæ acciderunt notitiam, scientiamque plenam adeptus, si forte a Roma ad te literæ hisce de rebus advenerint, responsionem considerate des, dignam magnanima, experientissima, ac divinissima mente tua.

VII. Porro epistolas istas ad beatissimos patriarchas, omnino consimiles huic ad sanctitatem tuam missæ, quia neminem religiosorum, fideliumque invenimus, qui deferret iis, ad quos scriptæ sunt, tuæ misimus perfectioni; quo ad illos transmittas per aliquem pium, qui ad loca illa proficiscetur. Præterea propriis literis, admonebis, atque excitabis eos, ut zelum divinum pro

ἰούτων λόγοις πρὸς οὗτοι τοποτηρητὰς τῆς Ῥώμης ἀνακινεῖν, καὶ ἀνάξιον ὅλως, καὶ τῇ κατὰ τοὺς ἄνω χρόνους ἐν τοῖς τοιούτοις κρατησάσῃ συνηθείᾳ ἐναντίον καὶ ἀκατάλληλον ἐνομίζομεν.

Ἐκεῖνοι δὲ καὶ μεῖζόν τι τῶν προτέρων βουληθέντες νεανιεύσασθαι, καὶ τοῖς ὑστέροις ὑπερβαλέσθαι τὰ πρῶτα θελήσαντες, γραφὴν καθ' ἡμῶν ἐν τῇ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας μυστικῇ τραπέζῃ ἀπέθεντο· ἄλλα τέ τινα τῆς αὐτῶν δυσσεβείας διεξιοῦσαν ληρήματα, τελευταῖον δὲ καὶ πᾶσαν τὴν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαν, ὡς μήτε τοὺς πώγωνας παραπλησίως τῶν ἐν αὐτῇ τοῖς Λατίνοις βουλομένων ξυρᾶν, μήτε μὴν διακρινομένων μεταλαμβάνειν προσφορᾶς ἀπὸ πρεσβυτέρων γεγαμηκότων, ἀλλὰ καὶ ἔνζυμον ἄρτον προσφερόντων, καὶ ὡς ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς ἡμετέρας πίστεως μὴ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι λεγόντων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑποβάλλουσαν ἀναθέματι.

Τὸ μὲν οὖν ἄμεινον ἦν, κατακαυθῆναι τὴν ἀσεβῆ ταύτην γραφήν, καὶ μὴ δ' εἰς ὄψιν ἡμῶν ὅλως ἐλθεῖν. ὡς δὲ τότε οὐ γέγονε, διὰ τὸ καὶ φανερῶς καὶ ἐπ' ὄψει ἄλλων τινῶν καὶ τῶν ἑβδομαρίων πάντων ὑποδιακόνων, ἀποτεθῆναι αὐτήν· ἀλλὰ μὲν τοὺς οὕτω καθ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων πάντων, ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ βλασφημήσαντας, ἀμύνεσθαι, ἀπεικὸς ἐνομίσαμεν· ὡς ἂν μὴ σκανδάλων τοῖς ἐν Ῥώμῃ δοίημεν ἀφορμήν· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ ὁ πρωτεύειν ἐν τῇ τοποτηρήσει δοκῶν, καγκελλάριον τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας καὶ ἀνεψιὸν τοῦ ῥηγὸς καὶ τοῦ Πάπα ἑαυτὸν ἀπεκάλει. τέως δὲ τῷ αὐτῷ δικαίῳ αὐτήν τε τὴν καθ' ἡμῶν βλασφημίαν, καὶ τοὺς τὴν ἀσεβῆ κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐκθεμένους γραφήν, προστάξει βασιλικῇ ἐν τῷ μεγάλῳ σεκρέτῳ, ὑπεβάλομεν ἀναθέματι· πολλὰ μὲν μετὰ τὴν τῆς γραφῆς ταύτης ὑπόθεσιν, περὶ τοῦ εἰς ὄψιν ἡμῖν ἐλθεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις τῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τῇ διαστροφῇ τοῦ ἁγίου συμβόλου ἀποτάξασθαι παραινέσαντες· ὡς δὲ οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλὰ καὶ διαχειρίσασθαι ἑαυτοὺς εἰ μὴ παύσονται περὶ τούτου ὀχλούμενοι διηπείλουν, εἰς τὸ κατὰ τῆς αὐτῶν βλασφημίας συνείδομεν χωρῆσαι ἀνάθεμα.

Καὶ ταῦτα μὲν ἅπερ καθ' ἡμῶν ὁ πονηρὸς ἐσκαιώρησεν. ἀνακοινοῦμεν οὖν τὰς περὶ τούτου καὶ τῇ σῇ τελειότητι. πρῶτον μὲν, ὡς τῆς αὐτῆς ὕβρεως ἡμῖν κοινωνῶν. * τὴν γὰρ τὴν ἡμετέραν τίθεσθαί σε πειθόμεθα. δεύτερον δὲ, ὡς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, οὗ πρόβολος στερρὸς καὶ πρόμαχος ἀκαταμάχητος εἶ σύ, παροινηθέντος παρὰ τῶν δυσσεβῶν καὶ βλασφημηθέντος οὐχ ἥκιστα. ἔπειτα δὲ, ὡς ἂν τῶν προβάντων ἐσχηκὼς εἴδησιν καὶ κατάληψιν ἀκριβῆ, εἴ ποτέ σοι περὶ τούτων ἀπὸ Ῥώμης ἀφίκοιντο γράμματα, ἐσκεμμένως καὶ τῆς σῆς μεγαλεπιβόλου καὶ θειοτάτης διανοίας ἀξίαν τὴν ἀπόκρισιν δῷς.

Τὰ δὲ πρὸς τοὺς μακαριωτάτους πατριάρχας ταυτὶ γράμματα, ἰσοδυναμοῦντα κατὰ πάντα τῷ πρὸς τὴν σὴν ἁγιωσύνην ἀπεσταλμένῳ, μὴ εὑρόντες τινὰ τῶν εὐλαβῶν καὶ πιστῶν δι' οὗ ταῦτα τοῖς πρὸς οὓς ἐγράφησαν πέμψαι, τῇ σῇ πεπόμφαμεν τελειότητι· ὡς διαπορθμεύσῃς αὐτοῖς ταῦτα διά τινος εὐλαβοῦς τῶν πρὸς τοὺς τόπους ἐκείνους ἀφικνουμένων, πρὸς οὓς ἀπεστάλησαν. πρὸς δὲ, καὶ * οἰκείας γραφῆς, παραινέσεις καὶ παραθήξεις αὐτοὺς ζῆλον ἔνθεον ἀναλαβεῖν περὶ

ANNO CHRISTI 1055. 1056.

περὶ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος καὶ τῆς ἀμωμήτου καὶ εἰλικρινοῦς ἡμῶν πίστεως, καὶ ἴσως εἴγε περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ πεπραγμένων ἐρωτηθεῖεν, ἁρμόζουσαν πρὸς αὐτοὺς καὶ λεγομένην ὡς δεδήλωται, ποιήσασθαι τὴν ἀπόκρισιν.

Περὶ δὲ τοῦ πρὸς τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην Ἀλεξανδρείας ἡμετέρου γράμματος, καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων ἐγράψαμεν· ὡς ἂν εἴπερ αὐτὸς δυσχερῶς τυχεῖν σχοίης πρὸς αὐτὸν ἀποστεῖλαι τὴν γραφήν, αὐτὸς ταύτην πρὸς τὴν ἐκείνου διαβιβάσει μακαριότητα· καὶ νῦν μὲν κατεπειγομένου τοῦ γαμβροῦ τῆς ἁγιωσύνης σου πρὸς τὴν ἐξέλευσιν, ἐν ἐπιτόμῳ καὶ κατὰ πάροδον τὰ πεπραγμένα διεξήλθομεν. μετὰ δὲ τοῦτο πλατύτερον καὶ σαφέστερον, εἴγε δεήσει, ἐπιστέλλομεν πρὸς σὲ περὶ τούτων· ἀποστείλαντες καὶ αὐτὸ τὸ καθ' ἡμῶν ἀποτεθὲν ἔγγραφον, ἐν τῇ μυστικῇ καὶ θείᾳ τραπέζῃ. καὶ μαθήσῃ ἐκ τούτου, τὸ διάστροφον τούτων περὶ τὴν πίστιν· καὶ ὡς ἀμαθίας πάσης καὶ ἀγροικίας, πολλῷ δὲ κ'πεῖν, ἀναισθησίας καὶ ἀφροσύνης πεπλήρωνται.

Ὁ κύριος ἐν ὑγείᾳ διαφυλάξαι τὴν σὴν τελειότητα, εὐχομένην ὑπὲρ ἡμῶν.

recto dogmata, & inculpata sinceraque nostra fide assumant, utque si forte de iis, quæ Romæ gesta sunt, interrogati fuerint, conveniens ad eos, dictumque, sicut declaravimus, dent responsum.

VIII. De nostris autem ad sanctissimum Alexandriæ patriarcham literis, etiam ad sanctissimum Jerosolymor. patriarcham scripsimus; quo si ipse nancisci non potueris facilitatem illas mittendi, ipse ad ejus beatitudinem dirigat. Et nunc quidem urgente profectionem suam sanctitatis tuæ genero, paucis verbis, ac obiter quæ evenerunt enarravimus. Postea vero, si necesse fuerit, fusius, apertiusque scribemus iis de rebus, necnon mittemus scriptum, quod adversus nos depositum fuit in mystica, divinaque mensa. Ex quo disces istorum in fide perversitatem; quodque omni imperitia & rusticitate, immo, ut verius dicatur, stupore, ac dementia conferti sint.

Dominus in prospera valetudine conservet perfectionem tuam, orantem pro nobis.

VICTOR PAPA II.

Sedit ab anno 1055. usque ad annum 1057.

ARELATENSE CONCILIUM

Anno circiter 1055.

Celebratum.

An. circ. 1055.

BErengarius Narbonensis vicecomes in querimonia sua de Guifredo archiepiscopo Patribus concilii Tolosani anni 1056. exhibita, quam legas apud Labbeum Tom. XII. pag. 16. Venet. edit. narrat se anathemati devotum a Guifredo Narbonensi archiepiscopo, ad patres synodi Arelatensis adversarium illum suum [illegible] recusante sistere se judicio synodi, hinc coactum se asserit, ut ad Romanum pontificem appellaret. En verba Berengarii, ex quibus Arelatense concilium exculpitur: *Ego Berengarius queror ad Legatos summi pontificis* (in concilio Tolosano residentes; nempe, ut Baluzius in notis ad hanc querelam interpretatur, ad Raimbaldum Arelatensem, & Pontium Aquensem) *& ad cunctos episcopos, & abbates, quoniam ad synodum Arelati conabar ostendere. Sed quoniam nihil profuit, ad domnum apostolicam, ideo libens mittere curavi.* Ex his, de tempore concilii hujus Arelatensis conjectura ducitur. Cum enim hæc reclamaret Berengarius apud synodum Tolosanam anni, ut Baluzius in notis *ibid.* censet 1056. ab anno 1055. Arelatensis hæc synodus, proxime ante appellationem ad sedem apostolicam celebrata, haud multum distat.

AD CONCILIUM APUD S. ÆGIDIUM

Anno ut fertur 1056.

habitum

ADNOTATIO CHRONOLOGICA

An. 1056. circ.

EPocham concilii apud S. Ægidium cum anno 1056. a Labbeo compositam, mendosam arguit novus editor Galliæ Christianæ tom. I. pag. 554. hoc planissimo argumento. Synodus ista die *pridie nonas Septembris*, ut ex actis liquet, habebatur, eidemque inter cæteros, adfuit Bernardus Lutevensis Episcopus. Sed anno 1056. idibus Septembris, idest post dies novem concilio Tolosano adfuisse legimus Rostagnum Lutevensem. Quomodo intra spatium adeo breve Lutevensis episcopus obiisse, & post requisitum metropolitani assensum cæterisque præstitis, successor dari Lutevensibus potuit? Melius igitur alii concilium hoc in annum 1050. referunt.

AD

ANNO CHRISTI 1057.

AD ROMANUM CONCILIUM

A Victore papa II. anno 1057. habitum,

ADDITIO.

An. 1057. *Sub Victore papa II. Romanum quoddam concilium ex literis Stephani papæ IX. erutum Labbeus commemorat; sed vix quidquam aliud tangit præter nomen & indicium conjuncti episcopatus Marsorum, quem prædecessores sui olim sciderant in duo. Nescio an mihi faustioribus avibus occurrerit bulla Victoris II. qua Vuinimanno archiepiscopo Ebredunensi, quem in sua provincia electum Victor pontifex consecravit, jura omnia episcopatus sui expedita bulla confirmavit. Porro bullam hanc datam judico in Romano hoc concilio anni 1057. cujus rei indicio mihi sunt nomina plurium Italorum episcoporum, quæ pontificis illius literis subjuncta ex chartario Ebredunensi proferunt Galliæ Christianæ auctores novissime tom. III. pag. 178. append. Annus documento huic subjectus cum adscripta indictione concilio congruunt. Mensis discrepat; nam hic est Julius mensis; concilium vero Aprili mense convenit. Facile tamen oppositio conciliatur; nam documentum illud Galliæ Christianæ pontificiæ bullæ eadem scripturæ serie jungit decretum cleri Ebredunensis, quo episcopum suum jam consecratum a Victore papa, & impetratam ab eo pontificiam bullam agnoscit & excipit. Huic decreto, non vero bullæ convenit data illa temporis* nonas julii anno tertio pontificatus domini papæ Victoris II. indictione X. *Tum succedunt nomina Italorum episcoporum* qui interfuerunt, & corroboraverunt *hæc scripta; nempe bullam; neque enim verosimile est, Italos hosce episcopos decretum illud Ebredunensium, quo Vuinimannum consecratum jam a pontifice excipiunt, auctoritate sua confirmasse. Ita ergo rem totam concipio. Electus a clero Ebredunensi Vuinimannus Romam petiit, ibique a pontifice consecratus concilio interfuit, atque in eo bullam impetravit a pontifice, quam concilii patres subscriptione sua roborarunt; statimque ad suos restitutus literas illas cum cæteris consecrationis suæ documentis clero exhibuit, a quo novo decreto hæc omnia admissa sunt.*

PRIVILEGIUM VICTORIS PAPÆ II.

VVinimanno archiepiscopo Ebredunensi concessum.

Victor episcopus, servus servorum Dei, dilecto confratri & coepiscopo VVinimanno, & per eum sanctæ Ebredunensi ecclesiæ & successoribus ipsius canonicè promovendis in perpetuum.

Sanctæ Romanæ & apostolicæ sedis apicem ideo super gentes & super regna in principe apostolorum suorum Petro constituit universitatis Dominus, ut evellat & destruat, & plantet, & ædificet in nomine ipsius. Siquidem donec sancta ejus ecclesia in toto terrarum orbe diffusa temporalitatis mutabilitati subjacebit, variis & continuis defectuum & profectuum suorum vicissitudinibus, velut luna suis menstruis, alternabitur, ut sine intermissione deprehendatur in ea, quod industrius hortulanus debeat evellere, vel plantare, & quod sapiens architectus destruere, vel ædificare. Unde nos, nullo nostro merito, sed solo divinitatis nutu in sanctæ, & universalis ecclesiæ specula præcellentes, & varios ejus successus prospectantes, inter alia ipsius discrimina animadvertimus, Ebredunensem ecclesiam, primo quidem incursione & pervasione Saracenorum, secundo autem receptione & possessione transfugarum & indisciplinatorum; deinde longa oppressione pastorum suorum immo mercenariorum, & quod pejus est Simoniaca hæresi, & mutua occisione debacchantium prostratam miserabiliter & corruptam, quondam religione & opibus mirabiliter evectam, & integram, cujus omnimodæ desolationi & defectioni præcordialiter compatientes, te carissime confrater & coepiscope Winimanne præfatæ ecclesiæ archiepiscopum & rectorem pro vitæ merito, & sapientiæ doctrina ordinavimus & consecravimus secundum electionem cleri & populi, ad petitionem quoque religiosorum principum & ad suggestionem venerabilium primatuum circumjacentium provinciarum. Quorum unanimis sententia extitit, ut si Ebredunensi ecclesiæ recuperatio aliqua quæreretur, ab illa matre, scilicet ecclesia Romana, quæ prius illo B. Marcellinum prædicatorem, & pontificem direxerat, prædicator & pontifex reposceretur. Itaque secundum quod tua devotio postulavit, sibi privilegium nostræ apostolicæ auctoritatis ad corroborationem sui archiepiscopatus, in rudi & indisciplinata ecclesia vix nomen ipsum nudum pene retinente, & parietinas suas jam demonstrante, inclinati precibus tuis, præsentis anni decima indictione hac nostra decretali pagina concedimus & confirmamus tibi Ebredunensem diœcesim in integro, & ad archiepiscopalem sedem basilicam dominæ nostræ Dei genitricis semperque virginis Mariæ principalem, cum omni sua antiqua & justa pertinentia, in baptismalibus ecclesiis, capellis, monasteriis, cimiteriis, possessionibus, villis, castellis, pascuis, agris, vineis, sylvis, aquis aquarumve decursibus, piscariis, domibus, mancipiis, colonis, peculiis, & cum omnibus omnino rebus, mobilibus, & immobilibus, vel se moventibus, sibi juste pertinentibus, tam eas, quas modo quiete & legaliter possidet, quam illas, quas deinceps collatione fidelium, seu redditione vel emptio-

ne

ANNO CHRISTI 1057.

ne, aut qualibet ratione acquirere poterit. Confirmamus quoque tibi omnium ecclesiarum totius tuæ diœcesis decimas, primicias, oblationes tam vivorum quam defunctorum, judicia clericorum, & cuncta ecclesiastica officia, ut ex dispositione tua secundum canonicam sanctionem pendeant. Pariter quoque suffraganeorum tuorum consecrationem, debitam subjectionem, & reverentiam seu obedientiam, necnon ad concilium agendum convocationem & auctoritatem, secundum omne jus quod metropolitanis suis suffraganei canonice debent, salva in omnibus sanctæ Romanæ, & apostolicæ sedis, ut dignum est, auctoritate. Præterea hujus modi nostri privilegii tenore concedimus & confirmamus tibi usum sacri pallii secundum antiquam consuetudinem prædecessorum tuorum, qua consueverunt eo uti in subscriptis solemnitatibus juxta privilegia nostrorum antecessorum illis indulta antiquitus, scilicet in die sancto Paschæ, in die ascensionis Domini, in die sancto Pentecostes, in nativitate Domini nostri Jesu Christi, in epiphania Domini, in cœna Domini, in assumptione Beatæ Mariæ semper virginis, in natalitiis omnium apostolorum, in festo omnium sanctorum, in festivitate S. Marcellini præfatæ civitatis Ebredunensis archiepiscopi, in dedicatione principalis basilicæ B. Mariæ semper virginis, in consecratione episcoporum, in ordinatione presbyterorum & diaconorum, sabbatis jejuniorum, & quatuor temporum, & in consecrationibus novarum & principalium basilicarum. Quin etiam ad supplementum beneficentiæ apostolicæ atque archiepiscop. insigne, crucis dominicæ vexillum ubicumque jus in parochia tua, & in parochiis suffraganeorum tuorum concedimus & sancimus; apostolicæ authoritatis privilegio bajulari ante te. Porro pallio sacro ita te uti volumus, ut diligenter atque vigilanter perpendas quod tuæ fraternitati immineat agendum; usus illius scilicet inter alia, ut carnem tuam crucifigendo cum vitiis & concupiscentiis, stigmata J.C. cum Paulo apost. in corpore tuo portes, & semper mortificationem illius in pectore & scapulis circumferas; non ad aliquod ostentationis tuæ & singularis excellentiæ indicium, sed ad demonstrandum causa commemorationis & imitationis ovibus tibi commissis Salvatoris nostri venerabile signum, qui ineffabili pietate ovem centesimam in humeris suis reportavit. Demum igitur omnibus suprascriptis, apostolicæ sedis auctoritate, per hoc nostrum privilegium tuæ dilectioni concessis, & confirmatis, eadem apostolica auctoritate interdicimus ne temere obviet, aut contradicat aliquis. Si quis autem, quod *non* optamus nefario ausu præsumpserit huic nostro decreto in aliquo contraire vel refragari, sive sit ecclesiasticus, clericus aut laicus, servus, aut liber, magna vel parva persona, sciat se anathematis vinculo innodatum, & cum diabolo, ejusque atrocissimis ministris, atque cum Juda traditore, nisi forte prius resipuerit, æternæ gehennæ suppliciis deputandum. At verò quisquis pio intuitu observator in omnibus extiterit hujus nostri apostolici constituti, benedictionis gratiam a misericordissimo domino nostro multipliciter consequatur & vitæ æternæ possessor efficiatur. Amen.

Civitas Ebredunensium metropolis
Civitas Dignensium
Civitas Solingensium *al.* Solinensium
Civitas Rigomagensium
Civitas Samasiensium *vel* Saniciecium
Civitas Glannatina
Civitas Semelenentium, idest Nicentium
Civitas Veciencium, *al.* Vensiontium
Civitas Antipolis idest Grassensis.

Antiqua auctoritate sanctorum prædecessorum nostrorum clerus & populus Ebredunensis eligimus, laudamus, & corroboramus Winimannum archiepiscopum in sede archiepiscopali Ebredunensi, præcipiente summo pontifice, & universali papa Victore, confirmante Willelmo, Bertrando, & Gaufredo, seu Pontio Diensi comite, ita ut præsideat & regat omnes ecclesias supradictæ civitatis, sicut scriptum est in privilegio, quod Dominus papa Victor illius consecrator auctoritate Romana sibi contulit, cum decimis, & primiciis, sicut expedit archiepiscopo tenere & disponere. Si quis autem hoc decretum infregerit, nisi ad satisfactionem venerit, sciat se damnatum & anathematizatum: fiat, fiat, amen. Datum...... nonas julii per manus Araboli diaconi anno tertio pontificatus Domini papæ Victoris secundi indictione decima. Humbertus dictus cardinalis episcopus sanctæ ecclesiæ Silvæcandidæ; Fridericus cardinalis S. Chrisogoni, Arnoldus Aretinus episcopus. Giraldus Florentinus episcopus. Ludovicus Nucerinus episcopus, Ermannus Castellensis episcopus, Litgrinus Popiliensis episcopus, Johannes Senensis episcopus, Gregorius Vercellensis episcopus, Cimibertus Taurinensis episcopus, Guido Egobinensis episcopus, cum quibus Velitrensis episcopus, Fesulanus episcopus, Pisanus episcopus, Pistoriensis episcopus, omnes hi interfuerunt, & corroboraverunt hæc supra scripta. Deo gratias, amen.

ANNO CHRISTI 1057.

STEPHANUS PAPA IX.

Sedit ab anno 1057. usque ad 1058.

STEPHANI PAPÆ IX.

DECRETA.

Apud S. Petrum Damiani in epistola ad Cunibertum episcopum lib. IV. epist. III. pag. 171.

CUm papæ Stephanus, qui zeli Phinees æmulabatur ardorem, omnes clericos Romæ, qui post interdictum papæ Leonis incontinentes exiterant, de conventu clericorum, & choro ecclesiæ præcepisset exire; ut quamquam relictis fœminis per pœnitentiæ tempora lamenta corrigerent, tamen quia sanctio viro inobedientes fuerant, & de sacrario ad tempus exirent, & celebrandæ missæ licentiam de cætero non sperarent.

AD FONTANETUM SYNODUS

Anno 1057. habita.

VEnetus Labbei editor Synodi cujusdam Novariensis, Pagio indicante, ex Landulphi junioris historia cap. VIII. acceptæ, memorit. Creadam illam a Guidone Novariensi episcopo scripserat Pagius, & ex illo Venetus collector, qui tamen rectius in titulo Guidonem illum Mediolanensem antistitem adpellat, reipsa enim Mediolanentium sacris præerat. Accuratius aliquid de hac ipsa provinciali (synodo tradidit antiquior Landulpho juniore Arnulphus alter Mediolanensis historicus lib. III. cap. XI. Rer. Italic. Tom. IV. pag. 24. quem tamen caute legendum monebo, quæ ea scriberet quo tempore incontinentibus & simoniacis [illegible] adversus S. Arialdum, & foclum ejus Landulphum favebat: *Factus est synodalis præsulum multorum conventus in loco, qui dicitur Fontanetum*, (in Diœcesi Novariensi, qui hodie pariter veterem appellationem retinet) *ubi cum triduo spiritualiter vacarent negotiis, illorum* (Arialdi, & Landulphi) *præsentiam adventum, visumque omnibus terminatum tantum* (utriusque) *anathemate ejusdem fore multandam. Factumque est ita. Quæ omnia subscripsendum Landulphus, cum veteri debuerat, magis extollitur. Ex hoc conventu tot episcopi, præsertim Metropolitanus, furent solos fautores Clericos, arguens illos sine fuorumque perditionis, laicos vero favebat ut fratres &c.*

SYNODUS ROMANA

Sub Stephano papa IX.

Anno 1058. celebrata.

An. 1058. NEminem mihi refragaturum arbitror, si concilium quoddam agnoverim inD sequenti Stephani IX. bulla, quam pro immunitate Cleri Lucani concedam Muratorius ex pluteis Lucani archivii vulgavit Antiquit. Ital. Tom. V. pag. 974. Quorsum enim id decreviſſe pontifex adſtruerit una cum episcopis ibidem recenſitis, niſi tacita innuens, id ſe in concilio ſtatuiſſe, & e concilii ſententia literas illas ſuas dediſſe.

Si cui vero ardeam ſit concilium excuſpere ex monumento, in quo de concilio ne vocula quidem, illum profecto Concilium quoddam a Stephano IX. coactum admittere coget authoritas Chronici Vulturnenſis Rer. Italic. Tom. IV. pag. 514. ubi ſermone inſtituto de Landone clerico, qui a Capuanis per pecuniam acceperat eccleſiam *Sanctis Vincentio & Capuæ*, Monachis per ſummam injuriam ereptam, quare addit ſcriptor Chronici illius *Vocatur* Lando *ad Synodum a domno papa Stephano tre contempſit. Unde eidem ipſi cives Capuani cum illo excommunicati ſunt.*

BULLA STEPHANI PAPÆ,

Qua Cleri Lucani immunitatem aſſerit.

STephanus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilectiſſimis in Chriſto filiis omnibus Sacerdotibus, Levitis, univerſisque clericorum ordinibus, Lucæ commorantibus, ſeu de omnibus plebibus, clericis, acolithis, ſubdiaconibus, diaconibus, presbyteris, ſuburbanis Lucenſis epiſcopatus, & omnibus ſucceſſoribus eorum in perpetuum.

Si erga fidelium laicorum ordinem, legalem conſuetudinem, & decreta pietatis terrare nobis convenit, multo amplius eccleſiaſticorum gradus, qui eccleſiæ Dei fideliter miniſtrant, & ſervitute vita æquitatis obſervare, & obſervanda confirmare debemus. Quapropter ob interventum dilectiſſimi coepiſcopi noſtri Anſelmi Lucenſis epiſcopi, ſimulque Benedicti Bellerinenſis epiſcopi, & Bonifacii Albanenſis epiſcopi, & domni Hunc-

ANNO CHRISTI 1058.

beri ſanctæ Rufinæ ſedis epiſcopi, necnon Petri Lavicanenſis epiſcopi, ſimulque Johannis Portuenſis epiſcopi, necnon & domni Hildebrandi ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſubdiaconi, aliorumque noſtrorum fidelium, per hujus noſtræ præceptionis paginam conſtituimus, & confirmamus, ſicut ſacrorum canonum demonſtrat auctoritas, & humanæ præcipiunt leges, ſicut etiam illis ab Ottone imperatore augulo, & reliquis imperatoribus per præcepti paginam conceſſum & confirmatum eſſe videtur, ut deinceps a nulla magna parvaque perſona hominum ad baccalaria judicia pro quæſtumque controverſia pertrahantur, vel ante ſeculares judices examinentur, vel diſtringantur, niſi tantum ab eorum præſule. Et ut nullus in domibus eorum aliquam invaſionem facere audeat, vel moleſtiam præſumat inferre, vel tributum, ſive redditum, ſeu eſſum ſuperimpoſitum eiſdem ſacerdotibus, & cunctis ſacris ordinibus, a quacumque perſona imponatur, vel requiratur. Et ne aliquis audeat ſe intromittere hine legali judicio de aliquibus ſuppellectilibus eorum, ſive ſervis urſuſque ſexus, vel familiis, ſeu etiam de univerſis eorum colonis, necnon mobilibus, & immobilibus, arvis, cultilibus, vineis, olibetis, filvis, pratis paſcualibus, ſeu univerſis hereditatibus eorum, ſive acquiſitis, necnon eorum bonis, vel quicquid illis juſte & legaliter pertinere perſpicitur. Infuper concedimus per hoc noſtrum apoſtolicum privilegium omnibus ſacerdotibus, levitis, cunctiſque ſacris ordinibus jam dicti epiſcopatus, ut eorum advocatus non aliter niſi ſolus, juret ſine ulla contradictione, ſicut in ſancta Romana eccleſia agitur. Et liceat eis ſecundum eccleſiaſticos gradus quiete & pacifice vivere, & Deo ſervire, & ſub hujus noſtri privilegii defenſione conſiſtere. Ita ſane juvemus, ut nullus Dux, ſive Marchio, Comes, Vicecomes, Caſtellus, Curialis, Erathus, Decanus, Vocemiſſarius, vel etiam ulla perſona hominum audeat interdicere, vel conſringere hoc, quod a nobis conſtitutum, & confirmatum eſt. Si quis autem (quod non credimus) temerario auſu hoc noſtro apoſtolico privilegio contrarius exiterit, ſciat ſe, niſi reſipuerit, & dampnum, quod fecerit, emendaverit, auctoritate Dei omnipotentis, & B. Petri Apoſtolorum principis, ac noſtra, anathematis vinculo innodatum, & a Regno Dei alienum, atque cum Juda traditore ſociarum. Infuper compoſiturus exiſtat adri optimi libras decem, mediatetam ſacro noſtro palatio, mediatetam illis, quibus injuria illata fuerit. Qui vero pro tmtuitu cuſtos, & obſervator hujus noſtri apoſtolici præcepti exiterit, benedictionis apoſtolicæ gratiam, vitamque æternam a Domino Deo noſtro conſequi mereatur in ſecula ſeculorum. Amen.

Signum per manus Gregorii notarii, & ſcrinarii ſanctæ Romanæ eccleſiæ in menſe, Octubrio, & indictione undecima.

Datum Romæ per manus Humberti cancellæ eccleſiæ olim canſtele Epi. vpi, & bibliothecarii ſanctæ Romanæ, & apoſtolicæ ſedis, anno pontificatus domini Stephani noni papæ primo XV. Kalendas Novembris indictione undecima.

NICOLAUS PAPA II.

Sedit ab anno 1058. ad 1061.

AD EPISTOLAS NICOLAI PAPÆ II.

APPENDIX.

Nicolaus Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Willelmo venerabili epiſcopo Dorcaſtrenſi, ſuiſque ſucceſſoribus ibidem canonice promovendis imperpetuum.

An. 1058. Extat apud Wilkins Conc. Britan. Tom. I. pag. 325.

CUm magna nobis ſollicitudine inſiſtit cura pro univerſis Dei eccleſiis ac plis locis vigilandum, ne aliquam neceſſitatis jacturam ſuſtineant, ſed proprie utilitatis ſtipendia conſequantur, ideo convenit non tota mentis integritate eiſdem venerabilibus locis ut ea, quæ ſua ſunt ſtabilita permaneant providere. Igitur quia petiſti a nobis, kariſſime fili, cum Edwardi regis legatis, atque literis noſtri videlicet amici, ut per noſtri privilegii paginam tuæ eccleſiæ, tibique, necnon ſucceſſoribus tuis omnia perpetualiter confirmaremus, quæ prætuæ eccleſiæ juſte, legaliter competunt; ſuggeſtioni tuæ gratanter annuentes, per hujus noſtræ conſtitutionis decretum & apoſtolicæ ſedis liberale eidſum concedimus; & confirmamus tibi, ſicut ſupra legitur, tuiſque ſucceſſoribus ibidem canonice promovendis imperpetuum, quæque præſatæ eccleſiæ pertinent, tam quæ in præſentiarum poſſidet, vel poſſedit, & maxime parochiam Lindiſi, eccleſiamque Stow. cum Newerca, & appendiciis, quas inſuper Alvricus archiepiſcopus Eboracenſis invaſit, uti per legatorum noſtrorum dicta, & per anteceſſorum teſtimonia & ſcripea agnovimus, quamque in futuro quocumque modo divini, & humanis legibus adquiitere poterit, ſciſicet præmoninata eccleſia cum omnibus rebus, & poſſeſſionibus ſuis, ac pertinentiis mobilibus, & immobilibus, ſeſeque moventibus, Eaſtris ſciſicet, caſis, villis, territoriis, eccleſiis, cum primitiis, & decimationibus, cum omnibus quoque, quæ pia devotio fidelium facris contulit ſibi, vel contulerit oblationibus, pro ſalute vivorum, atque etiam mortuorum. Statuentes per hujus no-

ANNO CHRISTI 1058.

stræ apostolicæ sedis, cui, Deo auctore, præsidemus, auctoritatem, & nostri edicti inviolabilem constitutionem, ut neque rex, neque archiepiscopus, sive dux, sive quicumque comes, aut vicecomes, nec alia sive magna sive persona cujuscumque dignitatis vel ordinis contra hoc nostrum privilegium præsumat præfatam ecclesiam, aut ea pertinentia confringere, tuoque in perturbum successores de bonis suis deinvestire, aut inquietare, aut aliquid ibi contra sanctos canones constituere, vel ordinare; sed ita sicut prædicta ecclesia, quæ omnibus prælibavimus, melius firmiusve a fuæ constitutionis initio tenuit, teneas, possideaque, tam tu, quam successores tui sub constitutionis hujus pagine & apostolica sanctione. Si quis igitur, quod non optamus, contra hoc nostrum privilegium venire temptaverit, & sicuti ab apostolica auctoritate præceptum, ac corroboratum est permanere non dimiserit, sciat se anathematis vinculo innodatum; & cum Juda traditore, & Dathan, & Abyron parcem habere, nisi forte resipuerit, & digne satisfecerit. Qui vero pio intuitu in omnibus observato exiterit, custodiens hujus privilegii nostri constituta, ad cultum Dei respicientis, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo nostro consequatur, & vitæ æternæ præmiis perfruens mereatur. Dat. V. Non. Maii per manus Bernardi, episcopi S. ecclesiæ Penestrinæ, anno ab incarnatione Domini MLI. anno tertio pontificatus Nicolai Papæ II. indict. XIV.

ANNO CHRISTI 1058.

TOLOSANUM CONCILIUM

Sub Nicolao II. Papa anno incerto habitum.

Inter an. 1058. & 1061.

QUod hic exhibeo *Tolosanum concilium, quamquam ex allato a Martene Vet. Mon. Tom. 1. pag. 438. documento erui-tur; non est tamen idem cum Tolosano anni 1056. quo dedissimi ejus scriptoris sententia fuit. Diversum ipsum per se testatur; tum prius illud sub Victore II. celebratum, Papæ successor egressusque Romanis de Apostolatus, & Pontio Aquensi. Hoc vero indictum Ugo decani Nicolai, (nempe II.) apostolici legatus; quem ipsum ejus Hugonem Acen episcopum Dionysius, ac tandem Lugdunensium archiepiscopum diuturna plurium annorum pontificia in Galliar legatione celebrem, Martenius opinatur. Sed refragatorie habet scriptoret omnes cum Pagio ad A. 1075. qui sub Gregorio VII. primum eo nomine audiere; quamquam ego videm in Notis vel sub Alexandro II. quosdi conjici. Ut ut sit, plane constat decretum illud, quod hic agit, Tolosanum concilium aliquod intra trecennium illud, quod Nicolaus II. in pontificatu regit, publicare.*

DONATIO ECCLESIÆ S. SEGOLENÆ

Facta Monasterio S. Victoris a Geraldo Amelii, & Vidiano Ermengaudi.

NOtum sit omnibus hominibus in Christo credentibus, quoniam percurrente

CON-

(a) S. Segolenæ abbatiæ Truclarensis monasterii in pago Albiensi vitam habes in appendice ad bibliothecam novam Philippi Labbei. MARTENE.

ANNO CHRISTI 1059.

In quo clerici uxorati, & febrifugatisi in ecclesiæ Romanæ pacem admissi sunt curam legatis apostolicis

Anno 1059. habitus.

PRÆMONITIO COLLECTORIS.

DAnnati in Synodo Novariensi, seu ad Fontantium S. Arialdus, & Landulphus, qui clericos de incontinentia, & simonia reos agebant, causam suam ad Stephanum Romanum Pontificem detulerunt; neque enterim satis fausta, res transiit ad Nicolaum II. qui legator fuos Anselmum de Badagio Mediolanensem civem ac Lucensem episcopum, cum Petro Damiano episcopo Ostiensi, & S. R. E. Cardinale eo direxit, ut turbas sopirent, ordinatisque in eam redigerent. Eo pruinter legati celebrem cleri conventum indixerunt, in quo rem a se gestam narrat idem Petrus Damiani in epistola ad Hildebrandum archidiaconum, quam hic referendam eo libentius subjicio, quod veluti in Synodo a se cuncta ed totum referenda censerat; & cum res tota sit ecclesiastica, atque maxime astate illa celebris, nemini non fore arbitror, qui me jure accuset, si inter synodos factis buius respondeam conjungam. Insuper & hunc ipsum conventum Synodum Ambrosianam vocat: Arialdus lib. III. cap. XII. hist. Mediolan.

Tempus vero res gestæ ex eodem Arialdo, Baronioque elicitur; narrat enim pronunciationem ad Stephanum IX. papam interpellatam... fuisse, legationem vero a Nicolao II. missam; ea quo intelligitur ipsi Nicolai expugnata ed altum. Insuper Romanum synodum anno 1059. Mediolanensi huic conventui præponit; quinimo omnibus indicit, seu indictam esse huiusmodi conventuum præsidibus pronunciat. Nicolai, designatur. Nunc vero ipsa S. Petri Damiani epistola promenda est.

Domino Hildebrando archidiacono, Petrus peccator monachus sinceritatem devotionis affectum.

Privilegium Romanæ ecclesiæ quantas habeat vires ad servandum canonicæ æquitatis & justitiæ regulam, quantumque vigorem, ad disponendam ecclesiasticæ fidei contineat disciplinam, solus ille dilucide comprehendit, qui ecclesiasticis constitutis indistate negotiis. Quod utique privilegium, qui inexpertus est parvipendit, exercitatus amplectitur. Quia sicut arma non curat, qui certamen ignorat; sic e diverso tells imbuitur accingitur, qui ad reportandos ex more victoriarum titulos animatur. Armis autem privilegium Romanæ ecclesiæ non incongrue comparaverim, quia dum hæc una per cathedram beati Petri totius Christianæ religionis caput effulta, cunctis in orbe terrarum principetur ecclesiis, velut dux ante aciem fidelium canesis fulta, ac specialis prærogativæ auctoritate munita, & evangelico mucrone veritati resistentium cervices obtruncat, & ad invidiosime dimicandum totam Christi militiam in unius charitatis, ac fidei unanimitate conspirat. Hoc tu fubtiliter, ut & alia multa perpendens, frequenter a me inhabitate, quæ fupperne omnia postulasti, ut Romanorum pontificum decreta, vel gesta percurrens, quidquid apostolicæ fedis authoritati speciali tes competere videretur, hinc inde curiolus excerperem, atque in parvi voluminis unionem novæ compilationis arte conflarem. Hanc itaque tuæ petitionis infantiam cum ego negligens Roeci perdolerem, magisque saperditionem, quam necessitati obnoxiam judicarem, divinitus, ut reor, actum est, ut Mediolanensium urbem, beatissimi Nicolai papæ legatione fundtus, adirem.

Erat enim inter clerum, & populum propter duas hæreses, Simoniacam videlicet, & Nicolaitarum, fatis turbulenta fedtio. Nicolaitæ autem dicuntur clerici, qui contra castitatis ecclesiasticæ regulam formitis admiscentur. Qui plane tunc fortificatores fiunt, cum sedi commercia copulas ineunt; tunc Nicolaitæ jure vocantur, cum hanc lethiferam peltem velut ex authoritate defendunt. Virium quippe in hac lethi vertitur, cum perverfi dogmatis affertionis firmatur. Quid plura? nobis digna fedis apostolicæ veneratione receptis, ac negotiis, quæ nos ibidem agere mandabat, diligenter discussis, cum ad conventum generale in populo murmur exoritur, non decere Ambrosianæ ecclesiæ Romanis legibus subjacere, nullumque judicandi, vel disponendi jus Romano pontifici in illa fede competere. Nimis indignum, inquiunt, est, quæ suis progenitoribus nostris semper extitit libera, ad nostræ confusionis opprobrium nunc alteri, quod absit, ecclesiæ fit subjecta. Poltremo tumultuantium clamor attollitur, ex diversis partibus ad episcopale palarium venitur: dein tintinnabula pertrepunt prægrandis ærea tuba, quæ illic est, tota civitas clangoribus intonatur. Intenrabant mihi, ut ita loquar, omnia mortem, & ut ab amicis meis mihi sæpe fuggestum est, nonnulli meum sanguinem sitiebant. Augebat autem hujus ignis incendium hoc permaxime, quia congregatis quasi ad synodum totius Ambrosianæ parochiæ clericis, ego in medio residens, sive potius præsidens, reverentissimum Mediolanensium archiepiscopum ad finistram, prudentia quoque, ac sanctitate conspicuum Anselmum Lucensem episcopum posuisse mihi recusabar ad dexteram. Hinc porro quanta a frementi populo dici potuerint, non necesse est apicibus tradi, quod nimirum per se valet intelligi. Et revera ipse domnus archiepiscopus, mox ut nostræ est præfinitionis admonitus, impigre obtulit, ultro etiam, ut si ego præciperem, in fcabello, quod no-

ANNO CHRISTI 1059.

nostris fuberat pedibus, sine controversia refideret. Dicante id non simplici fatuum intentione qui volunt. Nos autem non fatisfritationi populi telantis, ut fertur; adscribimus, sed apostolicæ sedis reverentiæ deputamus. Ut autem ad compendium veniam, ascendi palpitum, ac dextro vix pulso hujusmodi tum verbis exorsus.

Noverit charitas vestra dilectissimi, non me pro Romanæ ecclesiæ huc honore venisse, sed veritam gloriam quærere, vobis fatisfacere, & gratiam, quæ in Christo est, cum eis auxilio si permittitis, providere. Quo enim pacto honore indigeret parvuli hominis, qui laudes, atque præconia ex ipsius ore fortita est Salvatoris? Quæ autem provincia per omnia regna terrarum ab ejus dictio-B nis extranea reperitur, cujus arbitrio ipsum quoque cælum & ligatur, & solvitur? Omnes autem sive patriarchivi cujuslibet apicem, sive metropoleon primatus, aut episcopatuum cathedras, vel ecclesiarum cujuscunque ordinis dignitates, sive rex, sive imperator, sive cujuslibet conditionis homo purus instituit, & prout voluntas, aut facultas erat, specialium sibi prærogativarum jura præstitit. Romanum autem ecclesiam solus ipse fundavit, & super petram fidei mox nascentis exerxit, qui beato vitæ æternæ clavigero terreni simul & cœlestis imperii jura concessit. Non ergo qualibet terrena sententia, sed illud verbum, quo C constructum est cœlum, & terra, per quod denique condita sunt elementa, Romanam fundavit ecclesiam. Cetera privilegio fungitur, illius auctoritate fulciatur. Unde non dubium quia quisquis cuilibet ecclesiæ jus sum detrahit, injustitiæ reus fit. Qui autem Romanæ ecclesiæ privilegium ab ipsis fummo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur; hic procul dubio in hæresim labitur: & cum ille noteretur injustus, hic eti dicendus hæreticus. Quem quippe violat, qui adversus illam agit, quæ matet est fidei; & illi contumax invenitur, qui eam cunctis ecclesiis præstitit cognoscitur.

Ut autem omissis aliis, ad id, quod nunc D agitur, veniamus: non debet ignorare fanctia vestra devotio, quia beati Apostolorum principes Petrus, & Paulus, ficut per fuum fanguinem Romanam ecclesiam consecraverunt: ita mox inter ipsa nascentis fidei rudimenta hanc Mediolanensem ecclesiam per fuos discipulos lucrati funt Christo. Nazarius quippe martyr insignis, sicut scriptura testantur, Petri authoritate, baptisma a Lino ejus successore suscepit: qui postmodum cum B. Celso in hac urbe martyrio coronatus est. Sancti vero martyres Protasius, atque Gervasius beatum Paulum apostolum magistrum, ac præceptorem habuisse noscuntur; sicut B. Ambrosius & ipse testatur. *Ifti fant*, inquit, *qui nomina mea fequuntur, refpuentes præmia, & divitias, fecuti funt Domini noftri veftigia.* Sicut ergo Salvator noster binos ante faciem suam discipulos misit; ita quodammodo uterque sanctus apostolus ex magisterio suo in hanc urbem prædicatores sanctæ fidei geminos destinavit. Cum ergo vestræ salutis authores ex A ecclesiæ prodierint disciplina, consequens est, juxta æquitatis ordinem, ut ecclesia Romana mater, Ambrosiana filia sit. Ut autem hic ordo inter utramque Ambrosianam videatur, & apostolicam sedem, non noviter orti, sed antiquitus renuisse non dubitetur; B. Ambrosius cum hanc Nicolaitarum perfidiam ad multorum fœtere perniciem in hac urbe doleret, cumque per se solus coercere non posset, sedis Apostolicæ mox quæsivit auxilium: cui videlicet is, qui tunc præerat papa Siricius, tres personas, presbyteram, diaconum, & subdiaconum ad correctionem ulciscendi hujus scelcris destinavit. Cum his itaque beatissimus pontifex, quos corrigere non potuit, velut fcatentem vermibus anthrax ex ulB bis hujus fagena projecit; unde & ipse sanctus Ambrosius in omnibus sequi se magistrum sanctum Romanum pontificem ecclesiam. Scrutamini itaque scripturas vestras, & per quod vultis diligentiet inquirite, & si non potestis apud vosmetipsos invenire, quod inquimus, mendacii arguite: si autem potestis, nolite veritati reluctare, nolite matrem vestram crudeliter impugnare; sed ex cujus uberibus hac fuscitis apostolicæ doctrinæ sitis dapibus recreari.

Quantum profuerit vitæ reddita.

His itaque rationibus de prærogativa, & principatu sedis apostolicæ redditis, populus omnino benevolus redditur, & executum fe, quidquid injungerem, unanimiter pollicetur. Tunc nimirum liquido patuit, ut ecclesiasticis caufis quantum Romanæ ecclesiæ posse privilegium valeat. Quamque hoc fanctæ matris ecclesiæ non otiolo deposcat: Quod utique Deo annuente implere studebimus, si tamen hujus rei gestæ prius ordinem digeramus. Quid multis morior? Adeft clerus, convocatus populus ille conventus communiter, & ungillatim quisque percipitur, vix e tanto numero quispiam promotus ad ordinem sine pretio reperitur. Erat enim genitus, immo inordinatus ordo, & inevaibilis regula illius ecclesiæ, ut quicumque ad quemlibet ordinem, vel etiam ad episcopatum conscrandus accederet, prætium prius absque ulla controversia exnonem darec. Hic plane quæ curis afflictus, quot fim cogitationum ftimulis torquear, quot denique fuspiria ex imis visceribus trahens, facunda etiam lingua non explicat. Tam latæ fquidem dirccxis, tam nobilis urbis, omnes ecclefias facris myfteriis profanare, quodam modo chriftianæ religionis videbatur eversio. Sed & litigiofum erat indulgere paucis, cum fere omnium effet culpa communis; nec legitimum videbatur diversa in eos prodire fententia, cum effet una omnibus caufa. Hoc etiam noftras augmentabat anguftias, quia nifi quælemcumque deciſionis calculum caufa illa fufcipcret, nifi cum magna hominum ſtrage furenſis populi ſe jurgia non ſedarent.

ANNO CHRISTI 1059.

De reconciliandis hæreticis.

Tunc inter multas difceptationes proceſſit in medium illa Innocentii papæ ſententia ab antiquioribus inventa: *Quod a multis peccatur, multum eſt*. Illa quoque diſcretio ad memoriam redit, quam S. Pontifices, & authentici canonum conditores de Donatiſtis, & Novatianis, ac reliquis, qui apud diverſas hæreſes ordinati ſunt, invenerunt. Id etiam nos non præterit, quod noſtræ memoriæ nonus Leo papa pleroſque ſimoniacos, & male promotos, tamquam novitер ordinavit. Hæc & alia plura meditantibus, & inter ſe ſenon.) (Alii quippe præmiſſis hoc intulit) „ Properea, inquit, „ depoſitum non reordinabitis, ſed reddetis „ ei (ſuos gradus per inſtrumenta, & per „ veſtimenta, quæ ad ipſos gradus pertinent, ita dicendo: *Reddo tibi gradum Oſtiarii, & te in illum gradum reſtituo &c.* „ in nomine Dei Patris, & Filii, & Spiri„ tus Sancti. Noviſſime autem benedictio„ ne lætificabitis eum, ſic concludendo: „ *Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiri„ tus Sancti ſuper te deſcendat, & te reſtituatur in ordine ſacerdotali, & offeras placabiles hoſtias Deo laudis pro peccatis, atque oſtenſionibus populi omnipotenti Deo, cui ſit honor, & gloria in ſæcula ſæculorum*. Hoc etiam noſtram memoriam non pertanſiit, quod beatus papa Gregorius Neophytis Anglis diſpenſative ad tempus conjugia canonibus interdicta permiſit. (Epiſt. 31. lib. ult.) Apoſtolica etiam illa diſcretio nobis ad memoriam eſt reducta, quæ Gentilibus nuper converſis ad fidem nihil aliud oneris impoſuerunt, niſi ut ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione abſtinerent. Quæ cuſtodiſcent. In arcto itaque poſiti, quia non poteramus mala illius eccleſiæ mera canonum authoritate corrigere, ſtudiumus ſaltem perverſis ejus cubilibus finem imponere, ac gratuitæ promotionis ordinem futuris temporibus providere. Exegimus igitur ex tunc, & deinceps gratuitæ promotionis inviolabilem ſponſionem prius per monumenta literarum, deinde per manum, poſtremo per evangelicum ſacramentum. Et quidem ſponſio ſyro digeſta, ut apud nos habetur, hic ſimiliter interſtruitur.

Sponſio Archiepiſcopi Mediolanenſis.

Vtido divina gratia Mediolanenſis eccleſiæ archiepiſcopus, omnibus chriſti fidelibus, ejuſdem eccleſiæ clero, & populo æternam ſalutem in Domino.

Non ignorat ſancta devotio veſtra, dilectiſſimi fratres, & filii, quam reproba, quam deteſtabilis, deo odibilis, ignominioſa, atque perverſa, omnimque ſanctorum canonum auctoritate damnata conſuetudo in hac ſancta eccleſia, cui, Deo auſtore deſervio, antiquitus inoleverit, quamque lethalis, atque peſtiferæ ingeræ animas innocentum contaminatione perfuderit, ſimoniacæ videlicet hæreſis damnata, femperque damnanda venialitas, & perniciſiſa negotiatio hujuſmodi

ANNO CHRISTI 1059.

di, quæ in hac sancta ecclesia consuetudinaliter obtinebat, ut quisquis ad clericales ordines provehendus accederet, de subdiaconatu quidem duodecim nummos, de diaconatu vero decem & octo, postremo de presbyteratu suscipiendo vigintiquatuor, quasi per præfixam conditionis regulam daret. Hoc itaque modo Simon magus, heu proh dolor! hanc sanctam Ambrosianam ecclesiam perversitatis suæ velut officinam fecerat. Follem, malleos, & incudem, trapezita ac monetarius iniquitatis habebat; nihilque aliud, nisi animarum omnium commune periculum fabricabat. Nostris vero temporibus, quia Salvator noster pius, ac misericors plebem suam, quam pio cruore redemerat, sub hac mortiferi languoris atrocia perire condoluit, velut ad obviandum, ac viriliter obsistendum voraci, ac virulento draconi vestros animos, visitante Spiritus Sancti gratia, concorditer incitavit; ita ut quibusdam ex nostris sedem apostolicam adeuntibus, tantum hujus terræ periculum sanctus, ac Deo dignus Nicolaus papa cognosceret, atque ad compescendum, & funditus extirpandum hoc facinus domnum Ostiensem Petrum episcopum destinaret. Quapropter, dilectissimi fratres, in conspectu Dei omnipotentis, & filii ejus Christi Jesu, qui judicaturus est vivos & mortuos, & Spiritus Sancti, qui hanc pestem specialiter damnat, ac destruit, sub testimonio omnium Angelorum, cunctorumque Sanctorum Dei, præsente jam dicto domno Petro episcopo, & etiam venerando domno Anselmo Lucensi episcopo, & omnibus vobis, damno, detestor, ac reprobam judico hanc perversam, quæ hactenus viguit in hac ecclesia, negotiandi consuetudinem, omnemque simoniacam hæresim. Insuper obligo non solum me, sed & omnes clericos meos, qui nunc sunt, omnesque successores nostros, & inviolabili modo firmissimæ promissionis astringo, ut nec ego, nec quisquam successor meus, nec Inquisitor, neque Redolarius, nec aliquis hujusmodi de promovendis ad ecclesiasticos ordines aliquid tollat. Quod si suadente diabolo, sive aliquis nostrum, qui nunc sumus, sive successorum nostrorum, qui post nos futuri sunt, hujus saluberrimæ promissionis violator extiterit, & aliquid in conferendis ordinibus tollere pestifera negotiatione præsumpserit: dator simul & acceptor cum ipso hæresis hujus auctore Simone perpetuo anathematis vinculo constringatur, & a Dei omnipotentis, omniumque sanctorum consortio separatus cum Juda, & Caipha, cum Dathan, & Abiron sub æternæ damnationis atrocitate damnetur. Nicolaitarum quoque hæresim nihilominus condemnamus, & non modo presbyteros, sed & diaconos, & subdiaconos, ab uxorum, & concubinarum fœdo consortio nostris studiis, in quantum nobis possibilitas fuerit, sub eodem, quo supra, testimonio arcendos esse promittimus. Quod ut verius credatur, nos cum nostris clericis propria manu subscribendo firmamus, sigilli quoque nostri formam imprimi jubemus. Insuper hoc addentes, ac sub ejusdem sponsionis vinculo inviolabiliter promittentes, ut neque de abbatiis ordinandis, neque de capellis, vel quibuslibet Ecclesiis investiendis, vel ordinandis, sive tradendis, neque de Episcopis promovendis, neque sacrosancto chrismate, neque de consecratione ecclesiarum, vel nos, vel nostri familiares aliquid omnino tollamus. Spiritus sanctus, qui sanctorum chrismatum auctor est, nos, nostrosque successores ab omni vinculo præfatæ maledictionis eripiat: ita tamen, ut hanc saluberrimam constitutionem perseveranter implere concedat, qui cum Patre, & Filio vivit in sæcula sæculorum. Amen.

Ego Dei gratia Wido Mediolanensis ecclesiæ archiepiscopus hanc sponsionem a me factam firmavi, roboravi, atque subscripsi.
Odaldericus Vicedominus, & Presbyter subscripsi.
Griberius Presbyter subscripsi.
Arderatus Presbyter subscripsi
Atto Presbyter subscripsi
Ariprandus indigne Diaconus subscripsi
Ardericus Diaconus subscripsi
Ambrosius Diaconus subscripsi
Acto Diaconus subscripsi
Liprandus subdiaconus subscripsi
Landulphus subdiaconus subscripsi
Acto subdiaconus subscripsi,
& alii subscripsere.

Jusjurandum Archiepiscopi

Postmodum accedens idem archiepiscopus ante sanctum Altare, præsente Domno Lucense, juravit in manum meam, dicens: „ Si hæc, inquit, de simoniaca, & Nicolaitarum hæresi delenda, & funditus destruenda fideliter non observavero, ab omnipotenti Deo, & omnibus sanctis sim excommunicatus, & anathematizatus, & ab omni christianorum consortio inveniar alienus. „ Similiter & Vicedominus, & Cancellarius ejus, & omnes alii, qui aderant, clerici, manus suas in manum meam dederunt, & hæc eadem excommunicationis, & anathematis verba dixerunt. Deinde accessit Arnulphus nepos archiepiscopi, honestus videlicet & prudens Clericus, cujus unam manum archiepiscopus tenuit, alteram ipse super sanctum Evangelium posuit, & juravit, dicens: Dominus meus Wido Archiepiscopus, qui hic est, ab hodie in antea, & quod promisit de castitate clericorum fideliter observabit: & insuper numquam consecrabit alicujus Ordinis Clericum suæ diœcesis, præter Monachos, quam ante promotionem non faciet jurare, quod in hoc Breviculo scriptum est. Sic me Deus adjuvet, & ista sancta Evangelia.

Indiculus Sacramenti eorum, qui promoventur.

Pro suscipiendis Ecclesiasticis, sive per me, sive per submissam personam, seu per quodlibet ingenium, neque dedi, neque promisi, neque per promissiones daturus sum aliquid. Sic me Deus adjuvet, & ista sancta Evangelia.

Pæ-

ANNO CHRISTI 1059.

Pœnitentia Archiepiscopi.

Hoc facto Domnus Archiepiscopus illico in pavimentum cum omni humilitate prosternitur, & injungi sibi pœnitentiam pro venalitatis hujus nefando commercio deprecatur; cujus videlicet sceleris, licet in illa ecclesia non ipse primus extiterit auctor, non tamen, ut debuit, fuerat extirpator. Centum itaque annorum sibi pœnitentiam indidi, redemptionemque ejus taxatam per unumquemque annum pecuniæ quantitate præfixi.

Jusjurandum Archiepiscopi, & populi non diversum.

Mox majorem Ecclesiam simul ingressi, pulpitum ascendimus. Tunc coram copioso populo civitatis, & clero, clericum suum tactis sacrosanctis Evangeliis, jurare fecit, quod ipse Archiepiscopus, donec adviveret, in quantum posset (excepta suorum bonorum datione, si nollet) istas duas, Nicolaitarum videlicet, ac simoniacam hæreses, omni studio, totisque viribus sincere, ac fideliter extirpare contenderet: ita ut neque Presbytero, neque Diacono, neque Subdiacono fœminam cum gradu simul habere permitteret: a conferendis etiam ecclesiasticis sacramentis venalitatis omne commercium funditus prohiberet. Id ipsum jusjurandum contra simoniacos, & Nicolaitas permaxima pars populi, non modo civilis, sed & suburbani jam dederat, quorum videlicet multitudo millenarium, ut fertur, numerum excedebat.

His ita gestis, consideratisque sanctorum Patrum sententiis, quos superius memoravimus, aliorumque, quos studio brevitatis omisimus, visum est nobis, ut omnes illi clerici, accepta pœnitentia, inter Missarum solemnia reconciliarentur, [illegible] episcopi recipientes, sicut Fulbertum Episcopum, supra narravimus, dedisse consilium: hoc tamen prius, quod infra scriptum est, ante sanctum altare legentes.

Jusjurandum Clericorum.

Ego Arialdus dictus Diaconus de Capella Mediolanensis Archiepiscopi, hac scriptura, quam manu mea scripsi profiteor, me eam fidem tenere, quam sacrosancta septem concilia Evangelica, & Apostolica auctoritate firmarunt, & quam beatissimi Pontifices Romani ad diversos data prædicatione lucidissimæ veritatis exposuerunt. Anathematizo quoque generaliter omnes hæreses, extollentes se adversus sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, specialiter vero, atque nominatim simoniacam hæresim, quæ in ipsam ecclesiam conatur introducere sacrorum Ordinum, sive officiorum maledictam venalitatem: deinde Nicolaitarum æque abominabilem hæresim, quæ impudenter latrat sacri altaris ministros debere, vel posse licenter uti conjugibus, quomodo & laicos: unde quia his diebus hæc duæ hæreses, scilicet simoniacorum, & Nicolaitarum gravius ecclesiam Dei vexant, & impugnant, Simoniacos omnes & Nicolaitas cum dogmatibus, auctoribus, sectatoribusque suis æterno anathemate dignos esse pronuntio, jurans per sanctam Omousion Trinitatem.

Pœnitentia Clericorum.

Pœnitentia autem Clericorum talis est. Ii nimirum, qui solum constitutæ a diabolo regulæ canonum dederunt, itaut nonnulli eorum vix peccatum hoc esse cognoscerent, quinque annorum pœnitentiam acceperunt, hoc modo, ut omni tempore, æstate simul, & hyeme duos dies, duabus autem anni quadragesimis. Natalem videlicet, & sanctum Pascha præcedentibus, tres dies per hebdomadam jejunarent in pane, & aqua. Eorum autem, qui plus dederunt, septem annorum est pœnitentia, sub eadem scilicet jejunii quantitate distincta: post quod septennium, quamdiu vixerint sextam feriam jejunabunt: qui autem jejunare facile non potest, unum ex his diebus per omnem hebdomadam redimere licentiam habet, itaut unum Psalterium meditetur, aut medium cum quinquaginta Metanæis, aut unum pauperem pascat, & lotis pedibus nummum porrigat. Hoc insuper Domno Archiepiscopo promittente, quod omnes orationis causa procul ipse dirigeret, sive videlicet Romam, sive Turonum: ipse autem Archiepiscopus profecturum se ad B. Jacobi venerabilem tumulum, qui est in Hispania disponebat. His itaque tali modo reconciliatis, decretum est, ut non mox passim omnibus redderetur officium, sed his dumtaxat, qui & literis eruditi, & casti, & morum gravitate viderentur honesti; cæteris autem sufficeret, quod sanctæ ecclesiæ per divinam gratiam essent rursus inserti, a qua catenus fuerant [illegible] illi etiam ipsi, quibus ministrandi licentia redditur, non ex male mercata veteri ordinatione admissum reparantur officium; sed ex illa potius Beati Apostolorum Principis efficacissima auctoritate, qua in Beatum Apollinarem repente usus est, dicens: surge, inquit, accipe Spiritum Sanctum, simulque Pontificatum.

Ecce omnem discretionis illius ordinem apud Mediolanensem urbem habitum, breviter exposuimus: adhuc tamen utrum sedis apostolicæ judicio placeat ignoramus. Nos enim si quid erravimus ad Petri magisterium corrigendi libenter accedimus, & retractationis opprobrium non veremur. Hæc est enim illa, ut ita loquar, officina fabrilis, cui nimirum is, qui fabri dicebatur filius præsidet: ad cujus regulam omnis merito moneta reducitur: ad cujus rectitudinis lineam quidquid uspiam depravatum fuerit, reformatur. Utrum autem ego in reconciliatione illorum erraverim, nescio, unum autem per omnipotentis Dei clementiam spero, quia post tot jurationum genera, quibus archiepiscopus hæc promissa firmavit, post sacramenta tam multiplicis populi per Evangelium data, post juramenta certe omnium clericorum ante sanctum altare literis, & proprio ore prolata, utræque istæ hæ-

ANNO CHRISTI 1059.

hæreses sic in illa ecclesia funt per argumenta provideæ coercionis attritæ, ut auctore Deo nostris temporibus non sint ad redivivæ certamina reparandæ. Apostolica tamen sedes hæc apud se retractanda discutiat: & utrum punctio, an lima digna sint, ex authoritatis fuæ censura decernat.

ANNO CHRISTI 1059.

AD CONCILIUM ROMANUM

In causa Simoniacorum, & incontinentium clericorum a Nicolao papa II. & CXIII. episcopis

Anno 1059. *habitum*

ADDITIO.

COLLECTORIS PRÆFATIO.

An. 1059. AD celebre hoc Romanum concilium additamenta daturus, in ipso statim limine disputanda nonnulla censeo, quæ ab eruditis ætatis nostræ scriptoribus in dubium revocantur. De numero Episcoporum concilio assidentium ambigit collector Ventanæ, quod episcoporum subscriptionet ex Vaticano codice a Labbeo productæ nonnisi nomina trium & sexaginta exhibeant; quare librariorum incuria CXIII. pro LXIII. scriptum in aliis hujus concilii fusceptor. Sed variorum codicum summus in numero CXIII. episcoporum assignando consensus sanam in editis lectionem demonstrat. Quin & mutilum esse hunc Vaticanum catalogum constat ex subscriptionibus, quas ex M. S. codice Martenius accepit, & ego ex illo infertas dabo; in his enim nomina quædam episcoporum leguntur, frustra in Vaticano quærenda. Muratorius pariter ambigere se profitetur, num vera sint quæ de hac synodo narrat Arnulphus, qui rer Mediolanenses hujus ætatis, parum a se remotas, scribebat. Tradit enim, Guidonem Mediolanensem archiepiscopum a S. Arialdo de simonia in synodo accusatum, & ab episcopis Novariensi, Astensi, & Taurinensi defensum in gratiam Pontificis adhuc primum in fassone locum obtinuisse. Nullam enim, ait Muratorius, inter concilia pariter Guido apparet: frustra etiam in catalogo Vaticano quæras Astensem, & Taurinensem episcopos. Sed & hæc ambiguitatem tollit catalogus a Martenio productus, in quo post cardinales statim se offert Guido archiepiscopus utique Mediolanensis, quamvis sedis nomen eadem non legitur. Est etiam ibi inter patres Rotzedus Altenlis episcopus; est Gunibertus Paulinonensis, qua nomine Varese, regione Campaniæ Taurinensis, facile detegendas ex collatione codicis Vaticani in Cumbertus Maurinensis. Stet ergo veritas eorum, quæ Arnulphus scripsit; quamquam non negro historicum illum fastitasse, aliquem addictum quodam forte ad fastum scripsisse, & narrationem suam ita instituisse, ut plus favori, quam veritate daret. Verba vide infra dabuntur.

Acta hujus concilii apud Labbeum nulla saltem integra superfunt, quorum defectum maxima parte supplent litteræ Nicolai pontificis encyclicæ ad omnes catholicos episcopos, in quibus canones singulos in epitomen contractos attingit. Has ipse litteras nactus ego sum in vetusto Pistoriensi codice membranaceo sæculi, ut arbitror, XII. in quo Pistoriensis apud ut creditur leonis exhibetur; ad extremas vero pagellarum oras binc inde adscripsit sint manu canonicæ quædam sanctiones pontificum, & conciliorum ad rem, de qua leo tractat, congruentes. Hæc igitur Nicolai II. epistola iisdem se offert, non quidem ad omnes episcopos, sed ad suffraganeos Amalphitanæ ecclesiæ directa, in qua licet eadem narrat, & eisdem verbis ac in encyclica ad omnes episcopos, quædam tamen habet additamenta, sive ut, ad quæ dirigitur congruentia, sive etiam canonibus magis explicandis opportuna.

Postremo tandem inter hæc additamenta claudunt subscriptiones, prout ex codice MS. Florentinis dedit Martene Vet. Monum. Tom. VII. pag. 60. quibus parallelas exhibeo easdem subscriptiones ex Vaticano codice a P. Fossino deprompras, & a Labbeo vulgatas.

ANNO CHRISTI 1059.

CONCILII ROMANI

CANONES.

Nicolaus episcopus servus servorum Dei omnibus episcopis Amalphitana ecclesiæ suffraganeis, cunctoque clero, & populo salutem carissimam, & benedictionem apostolitam.

(a) Desunt hæc in edit. VIgilantia universalis regiminis assiduam solicitudinem omnibus bentes, salutis quoque vestræ (a) causa prærogativa dilectionis carissimi confratris nostri archiepiscopi vestri specialiter provocantes, quæ in Romana synodo nuper celebrata coram 113. episcopis, nobis licet immeritis præsidentibus, sunt canonice institura, vobis notificare curamus, quia ad salutem vestram executores eorum vos esse optamus, & apostolica authoritate jubendo mandamus.

Primo namque inspectore Deo est statutum (b) ut si quis apostolicus sedi fine concordia, & canonica electione, ac benedictione cardinalium episcoporum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum [c] intronizatur, non papa vel apostolicus [d] habeatur.

(b) In edit. hæc additantur: Ut cleriis Romani pontifici. in potestate cardin. episc. fit, ut si quis &c.

(c) In edit. add. & laicorum consensu.

(d) In edit. add. Sed apostaticus

(e) Ed. fin.

Et ut nemo de Romano Pontifice, vel cujuscumque civitatis nullus præsumat factulates eorum invadere, sed successoribus eorum serventur integræ.

Ut nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere, aut subintroductam mulierem. Unde ipsa prima [e] statuta hoc capitulum sub excommunicatione statuit, dicens: Quicumque Sacerdotum, Diaconus, vel Subdiaconus post constitutum B. Mem. prædecessoris nostri Leonis papæ de castitate clericorum concubinam (f) duxerit, vel ductam non reliquerit a parte omnipotentis Dei, authoritate beatorum apostolorum principum Petri, & Pauli præcipimus, & omnino contradicimus, ut missam non cantet, nec epistolam, nec evangelium ad missam legat, neque in presbyterio ad divina officia cum his, qui præfatæ constitutioni obedientes fuerint, maneat; neque partem ab ecclesia fuscipiat, quousque a nobis sententia super hujusmodi Dominо concedente procedat.

(f) In edit. add. palam

Et præcipientes statuimus, ut hi præ-

Gesta alia in hac synodo narrat Arnulphus Histor. Mediol. lib. III. cap. XIII. his verbis: Ecce metropolitanus vester præ solito

dictorum ordinum, qui, eidem prædecessori nostro obedientes, castitatem servaverunt, juxta ecclesias quibus ordinati sunt, ficut oporter religiosos clericos, simul manducent, & dormiant; & quidquid eis ab ecclesiis competit, [g] communiter habeant.

(g) Ed. vetus.

Et rogantes monemus ut ad apostolicam, fcilicet communem, vitam fummopere pervenire ftudeant, (h) quatenus perfectionem consequi, cum his, qui centesimo dicuntur, in cœlesti patria mereantur adsurgi.

(h) Desunt hæc omnia ed. editis usque ad Denique &c.

Denique ut decimæ, & primitiæ, seu B quæcumque oblationes vivorum, & mortuorum ecclesiis Dei fideliter reddantur a laicis, & ut in dispositione episcoporum fint (i) secundum canones distributiones, quas qui retinuerint, a fanctæ ecclesiæ gremio feparentur.

(i) Desunt in editis

Ut per laicos nullo modo quilibet clericus, aut presbyter obtineat ecclesiam, nec gratis, nec pretio.

Ut nullus habitum monachi fuscipiat fpem aut promiſſionem habens, quod abbas ftat.

Et ut per fimoniacam hæreſim nemo Cordinetur, vel promoveatur ad quodlibet officium eccleſiaſticum.

Ut cujuſlibet ordinis clericos laici non judicent, (k) nec de eccleſiis ejiciantur.

(k) Deeſt in editis

Ut de conſanguinitate fua nullus uxorem ducat uſque poſt (l) generationem ſeptimam, vel conſuſque parentela cognoſci poterit.

(l) Ed. ad.

Ut laicus uxorem ſimul, & concubinam habens non communicet eccleſiæ.

Ut nullus laicus ad quemlibet gradum eccleſiaſticum repente promoveatur, niſi prius (m) mutatum habitum fæcularem C diutina converſatione inter clericos fuerit comprobatus. Vos ergo hæc & alia SS. Patrum ſtatuta fideliter, & chriſtiana reverentia obſervate, & (n) nominatim illa, quæ vobis archiepiſcopus veſter hac in edit. præcepit in ſynodo, quam apud vos habuit primo anno ordinationis ſuæ, ſi vultis de fanctæ Romanæ eccleſiæ, & apoſtolicæ ſedis pace & communione, atque benedictione gaudere.

(m) Ed. poſt

(n) Deſunt hæc in edit.

E Romanam vocatur ad ſynodum. Abiit, ſed contra veſtros affectus proſper fit illi adcuncta ſucceſſus. Decibiliter quidem tra-

ANNO CHRISTI 1059.

fiatur ab Apostolico tunc Nicolao, cujus dextro positus est in præsenti synodo latere. Ad quem accusandum cum Arialdus ille delator assurgeret, protinus ex adverso flantes Atlensis, Novariensis, & Taurinensis, ac reliqui suffraganei præsules, coram omni cœtu falsidicum illum scripturarum authoritate refellunt. Sicque confutatus ab omnibus resedit in terra confusus. Proinde archiepiscopus cum promitteret domno Papæ deinceps obedientiam, accepto ab eo annulo apostolicæ gratiæ, ac totius potestatis ecclesiasticæ, rediit gloriosus in omnibus.

ANNO CHRISTI 1059.

SUBSCRIPTIONES.

Ex Codice Vaticano apud Labbeum.

1 Nicolaus episcopus sanctæ catholicæ & apostolicæ Romanæ ecclesiæ, huic decreto a nobis sic fapcrius legitimæ promulgato subscripsi.
2 Bonifacius Dei gratia Albanensis episcopus.
3 Ubertus episcopus Sylvæ-candidæ ecclesiæ.
4 Petrus Ostiensis episcopus.
5 Petrus Laricanus episcopus.
Hujusmodi Romani episcopi subscripserunt cum
6 Johanne Portuensi episcopo.
7 Johannes Cardinalis tituli sancti Marci.
8 Leo Cardinalis tituli S. Damasi.
9 Cardinalis tituli S. Mariæ trans Tiberim.
10 Desiderius Cardinalis tituli S. Cecilliæ.
Hujusmodi subscripserunt.
11 Mancinus Diaconus.
12 Crescentius Diaconus.
13 Amarigus Diaconus.
Hujusmodi Diaconi S. R. E. subscripserunt.
14 Hildebrandus monachus & subdiaconus, & cæteri Romanæ ecclesiæ subscripserunt.
15 16 V. archiepiscopus Bonagradensis Patriarcha.
17 Ugo Gryspolitanus archiepiscopus.
18 Hildepeandus Capuanus archiepiscopus.
19 Ildericus Beneventanus archiepiscopus.
20 Ulphanus Salernitanus Archiepiscopus.
Hujusmodi subscripserunt.
21 Johannes episcopus Savinensis.
22 Johannes episcopus Tiburtinus.
23 Rolandus episcopus Surrinensis.
24 Ellardus episcopus & abbas S. Pauli.
25 Leo episcopus Cajetanus.
26 I. episcopus Firmanensis.
27 Pandulfus episcopus Marsiensis.
28 Atto episcopus Reatensis.
29 Dominicus episcopus Vabensis.
30 Palumbus episcopus Suranensis.
31 P. episcopus Castellanensis.
32 Johannes episcopus Pavensis.
33 Lodoicus episcopus Amiterninus
34 Hermannus episcopus Castellanus
35 Henricus episcopus Spoletinus
36 Maginandus episcopus Arbinensis
37 Gottifredus episcopus Avellanensis
38 Ildericus episcopus Firmensis
39 Berardus episcopus Esculanus
40 Hugo episcopus Camerinensis
41 Hugo episcopus Numantinus
42 Fransmundus episcopus Fesulanus
43 I. episcopus Suanæ
44 Nofredus episcopus Senensis

Ex Codice Florentino apud Martene.

1 Ego Nicolaus episcopus sanctæ catholicæ, & apostolicæ Romanæ ecclesiæ, huic decreto a nobis, sicut fapcrius legitur, promulgato subscripsi.
2 Bonifacius Dei gratia Albanensis episcopus subscripsi.
3 Hubertus Sylvæ-candidæ episcopus subscripsi.
4 Petrus Hostiensis episcopus subscripsi.
6 Johannes Portuensis episcopus subscripsi.
7 Johannes cardinalis tituli S. Marci.
8 Leo cardinalis tituli S. Damasi.
9 Uvius tituli S. Mariæ trans Tiberim.
10 Desiderius cardinalis tituli S. Cecilliæ.
Hi omnes subscripserunt.
11 Mancinus archidiaconus.
12 Crescentius Diaconus.
13 Amantius Diaconus. Omnes S. Romanæ ecclesiæ subscripserunt.
14 Hildebrandus monachus diaconus & cæteri Romanæ ecclesiæ subscripserunt.
15 Guido archiepiscopus.
16 Dominicus Gradensis patriarcha.
17 Hugo Crysopolitanus archiepiscopus.
18 Hillebrandus Capuanus archiepiscopus
19 Voldericus Beneventanus archiepiscopus
20 Alfanus Salernitanus archiepiscopus
Hi omnes subscripserunt.
21 Johannes Sabinensis episcopus
22 Johannes Tiburtinus episcopus
23 Rolandus Surrinensis episcopus
24 Alardus episc. & Abbas S. Pauli Romæ
25 Leo Gajetanæ episcopus
26 Johannes episcopus Terracinensis
27 Pandolfus Marsiensis episcopus
28 Atto episcopus Teatensis
29 Dominicus episcopus Balbensis
30 Palumbo episcopus Suranensis
31 Petrus episcopus Castellanus
32 Johannes episcopus Permensis
33 Lodiucus episcopus Nucerinus
34 Herimannus episcopus Casalenensis
35 Henricus episcopus Spolitinus
36 Meinardus episcopus Urbinensis
37 Godefridus episcopus Perusinus
Hugeno episcopus Estensis
Godefridus episcopus Attrelatensis
38 Udulricus episcopus Firmanensis
39 Berardus episcopus Esculanus
40 Hugo episcopus Camerinensis
41 Willelmus episcopus Numanus
42 Erasmus episcopus Fesulanus
43 Johannes Suanæ
44 Rofredus episcopus Atestensis

ANNO CHRISTI 1059.

Ex Codice Vaticano apud Labbeum

45 Vido ep.....
46 P. episcopus Wleurnensis
47 Benedictus episcopus Suesanus
48 Azo episcopus Fulinensis
49 P. episcopus Apicrensis
50 Girardus episcopus Rosolanus
51 Anselmus episcopus Lunensis
52 P. episcopus Penfarinensis
53 Adulfinus N. episcopus .....
54 Rodulfus episcopus Eugubinus
55 Visodonus episcopus Senogallensis
56 Martinus episcopus Fundensis
57 Martinus episcopus Tudertinus
58 Arduinus episcopus Tianensis
59 B. episcopus Sipontinus
60 Hugo episcopus Gallensis
61 Gerardus episcopus Reatinus
62 Isdorus episcopus Balneoregensis
63 Regino episcopus Populoniensis
64 Erasmus episcopus Signensis archiepiscopus Aliphanæ
65 Cumbertus episcopus Maurinensis
67 Alto episcopus Novariensis
68 Henricus episcopus Iporegensis
69 W. episcopus Populoniæ
70 Ubertus episcopus Januensis
71 Duatus episcopus Corbinensis
72 I. episcopus Trebensis
73 I. episcopus Alathenensis
74 Placidus episcopus Iterolanensis
Hujusmodi omnes subscripserunt.

Ex Codice Florentino apud Martene

Marius episcopus Fundensis
Albertus episcopus Narianensis
Bernardus episcopus Agathensis
Teuzo episcopus Urbibetanus
Johannes episcopus Clusinus
Johannes episcopus Senensis
43 Guido episcopus Wulturnensis
46 Petrus episcopus Wuleurnensis
47 Benedictus episcopus Sueffanus
48 Azo episcopus Fullenensis
52 Petrus episcopus Penfaurensis
53 Andulfus episcopus Ferranus
49 Petrus episcopus Aprutianus
50 Gerardus episcopus Rofellanus
51 Anselmus episcopus Lucienfis
54 Rodulfus episcopus Egubinus
55 Theotius episcopus Senogalenfis
56 ...
57 Arduinus episcopus Tudertinus
58 Arduinus episcopus Panenfis
Arnulfus episcopus Cufentinus
Stephanus episcopus Trojanenfis
59 Benedictus episcopus Simphronienfis
60 Hugo episcopus Gallenfis
61 Gerardus episcopus Teatinus
Gillebertus episcopus Tufcanenfis
Achinus Afilinus episcopus
62 Ingo. episcopus Balneoregis
63 Regino episcopus Populonienfis
70 Obertus episcopus Jannenfis
71 Deodatus epifcopus Corbinenfis
72 Johannes epifcopus Trebenfis
73 Johannes epifcopus Alatrinenfis
74 Placitus epifcopus Berolanenfis
64 Erafmus epifcopus Signienfis
65 Arechis epifcopus Aliphonæ
66 Gunibertus epifcopus Paulinopolitanus
Cyprio epifcopus Ilonienfis
Benzo epifcopus Albenfis
67 Otto epifcopus Novarienfis
68 Henricus epifcopus Ypoligienfis
69 Guillelmus Pampuliæ epifcopus
Gregorius Vercellenfis. Omnes confirmaverunt.
Summa epifcoporum, qui interfuerunt huic fanctiffimæ fynodo, fuit CXXIII.

IN SUPERIORES CONCILII SUBSCRIPTIONES

JO. DOMINICI MANSI

ANNOTATIO, ET CONJECTURÆ.

Quanti fit pretii catalogus iste a Martenio productus, nemo satis intelliget, nisi qui diligenter ejus calstrionem cum Vaticano catalogo, Ughellio, variisque ætatis illius documentis instituerit. Id ut facilius assequantur lectores, fructumque ex eo referant uberem ad episcoporum seriem tot insignium in Italia episcopatuum emendandam, producendam, illustrandam hanc meum laborem, & conjecturas habeant.

Petrus Laricanus L. Labbeanus. Dresi episcopus iste in catalogo Martenii supplendus ex Vaticano, congruitque cum documentis ejus ætatis apud Ughellium Tom. X. pag. exp. nov. edit.

Guido archiepiscopus, utique Mediolanensis, de quo in Præfatione egi. in Vaticano non quidem deest; sed luxata lectio illum ita sorde deformavit, ut vix agnoscatur. Illud enim *P. archiepiscopus Bonagradensis patriarcha* ita restituendum est. *Vido archiepiscopus, Dom. Gradensis patriarcha.*

Alfanus Salernitanus; ita sananda lectio vitiata Vaticani; nam Alfanum appellant monumenta ejus ætatis apud Ughellium.

Alar-

ANNO CHRISTI 1059.

Alardus episcopus & abbas. Apparet hic subscriptus chartæ confectionis ecclesiæ Farfensis anno 1060. apud Murat. Ant. Ital. tom. V. pag. 1039. ubi vocatur *Aylardus*.

Joannes episcopus Tarentinensis. Deest in Vaticano, nisi forte idem sit episcopus, qui ibidem sub emendito *Joanni Firmanensi* nomine comparet. Firmanæ enim tabulæ nullum ejus nominis episcopum nunc admittebant.

Atto episcopus Teatinus. Male in Vaticano *episcopus Reatensis*. Nam Ughellius, qui non aliam lectionem, nisi hanc Vaticanam viderat, ex illa dare Reatenibus Attonem episcopum cogitat; cum malusset jocundum a monumentis Reatinæ obtutum. Teatinæ vicissim tabulæ Attonem annunciant.

Joannes Firmanensis forte est Joannes Pennensis, qui hoc anno privilegium, a Nicolao papa impetravit, legendum apud Ughellium in Pennensibus.

Gotofredus episcopus Perusinus. Bene congruunt hæc Ughellio, & in Vaticano catalogo deest.

Gotofredus episcopus Atellanensis. Optime & episcopum hunc in ferias Atellanorum episcoporum Ughellius non accensuit ex vitiata Vaticani lectione prohibitus; habet enim Vaticanus *Ansel. Lanensis*. Quæ hæc fedes?

Guillelmus Namnanus, nunc Humanus; ita enim Humana urbs medio ævo dicta, quam cathedram tunc habuisse Guillelmum quorundam docet instrumentorum apud Ughellium in Aquinatibus pag. 555.

Erasmus Fefalanus. Vaticanus legit *Transmundus*. Sed memorat Ughellius instrumentum quoddam anni 1067. in quo de inauguratione Transmundi eodem anno 1067. fit mentio. Quomodo ergo concilio huic anno 1059. Transmundus subscripserit? Bene ergo Erasmus dignatur, qui ante Transmundum in Fefalanas tabulas (decet enim) referendus est.

Rofredus Atellanæ f. Adenis; nam Atenisem adjudle ex Armillo, de quo in Præfatione dicimus. Tabulæ Atenses apud Ughellium hiatum hic habent valium, ut hunc commode admittant. Male in Vaticano *Nofredus Semenfis*; cum Joannem tunc Semenfium præfulle & tabulæ Ughellianæ demonstrant, & in hoc catalogo legitur.

Marinus Pontenfis. Vatic. *Martinus*. Utra melior lectio?

Guido episcopus Volturnensis. f. *Volaterranensis*; nam ejus nominis episcopus tunc agebat Volaterris ex Ughellio. Vicissim *Petrus Vulturnensis*, qui ibidem additur in catalogo Wulturnenfibus infulis ornabatur.

Adulfus Fertranus f. *Feltr anus*. In Vatic. deeft nomen fedis. Feltrenfes tabulæ habent hiatum hoc epifcopo explendum.

Petrus Aprutianus. Congruunt Ughelliana documenta. Quid eft illud Vatic. *P. Apirensis*?

Anfelmus Lucienfis. Optime, male in Vatic. *Lucenfis*. Ita fert documentum anni 1056. apud Murat. Ant. Ital. tom. V. pag. 974. Quare expungendus in Ughellio Anfelmus Lunenfis ex vitiata lectione natus.

Theotinus Senogallienfis. Meminit hujus S. Petrus Damiani teste Ughellio. Ergo male in Vaticano appellatur, *Pifaurenfis*.

Ardoinus Tudertinus. Vatic. *Martinus*. Quæ melior?

Ardoinus Faventin. Hunc & Faventes tabulæ offerunt apud Ughell.

Gerardus Teatinus. Malueram *Reatinus*, ut in Vaticano; cum epifcopi finitimi hic recenfeantur.

Benedictus Simphronenfis. Ita & Ughellius. Quid in Vaticano *B. Sipontinus*?

Guilhelmus Tufcanenfis. Nefcio ubi nomen hujus epifcopi inter Patres fynodi hujus legerit Ughellius; cujus ætate fubfcripfiones illæ ex codice Florentiæ nondum prodierant; nihilo tamen fecius fynodo adfuiffe hunc ipfum, Gilbertumque affirmas; & quidem recte, ut hanc difcimus.

Adrianus Aflanus ex hoc uno documento notus eft, ignotus Ughellio.

Ugo Balneorgenfis. Vaticanus, *Iſdurus*. Ughellius ex hoc uno documento dedit *Gibertus*. Cui defcribunt?

Tegrinus Populonienſis. Vatic. *Regino*. Sed in tabulis Ughellianis notus eft *Tegrino*; quamquam hiatuio citius anno 1061. ut eft in Ughellio ejus exordium ftatuamus oportet hac fubfcriptione jubente.

Deodatus epifcopus Corbinenſis; nempe montis Corbini in Apulia, qui dein epifcopatus Walturnenſi conjunctus nomen fuum amifit. Conjunctionem hanc nondum fadam anno 1059. ex hoc unico documento difcimus.

Arechis epifcopus Alifpanus. In catalogo Vaticano nomen hoc cum voce epifcopus confefcens monftrum exhibet, nempe *Archiepifcopus Alifpanus*. Verum nomen ne in Ughellio quidem habes.

Gunibertus Paulinenſis. In Vaticano *Cumebertus Mauritenſis*. Ubique vitiata lectio; eft enim Cunibertus Taurinenſis, de quo in Præfatione.

Opizo Bulienſis. An *Lucſe Bulienſis* Ughellio in Bobienſibus notus?

Henricus Albenſis. Notus epifcopus ex Panegirico Henrici III. imperatoris ab eo fcripto, & a me fæpe in hac opere prolato. Ughellium latuit.

Guillelmus Pompolita. An Guillelmus Pompilienſis feu Foro-Pompilienſis? Honeftum quidem eccleſiæ illius tunc epifcopum ftatuit Ughellius; cundemque inter Patres concilii hujus Romani fubfcripfum legiſſe fe in codice Vaticano affirmat; at codicis Romani ea funt, quæ apud Labbeum repræſentantur, nihilque de Honeſto Pompilienſi ferunt. Profert ille documentum de Honeſto anni 1037. & alterum anni 1061. ex poſtremo vero ifto anno 1061. Vecchiazanus in nova Ughelli editione exprimit non quidem Honeſtum, ſed *Gualfredum*, quod aliquanto propius ad Guillelmum accedit.

Gregorius Vercellenſis. Notus Ughellio præſul. Cæteras ſubſcriptiones omitto, quod nullas explicationes vel correctiones poſcant.

AD

AD SYNODUM MELPHITANAM

A Nicolao papa II. anno 1059. habitam

ADDITIO.

An. 1059. IN *Melphitana ſynodo referenda, vel in nomine ipſo erravit Labbeus, mutante Pagio Anaſphim pro Melphi ab eo collectane paſtum; cum re ipſa Melphim locum eſſe notent ſcriptores veteres, quo ſynodus ipſa habita. Errandi cauſſa Labbeo fuit mos ille urbis hujus nomen addita vocali efferendi, qui apud nonnullos olim obtinuit, ut pro Melphi aſſurgaverint Amelphi; hinc leves permutationes vocum literale ſaltum eſt Anaſphi. Sed hoc, quæ jam compertæ ſunt, omiſſi, ſuppet hoc aliquod dare de robur, in hac ſynodo geſtis, cum nihil ferè præter nomen in præteritis collectaneis legatur. Eſt vero diploma Richardi Capuani principis in gratiam Caſinenſium conceſſi, quod in hac ſynodo latum, & in eodem diplomate ſcribitur, & Leo Oſtienſis lib. 3. cap. 13. confirmat. Profert verò illud D. Gattola Hiſt. Caſin. tom. I. pag. 161.*

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, anno incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti millefimo quinquageſimo nono, indictione duodecima. Domno Nicholao venerabili papa apud Amelphim ſacram ſynodum cogente cum aliis quampluribus interfui ego Richardus, natu divino, Capuanus princeps. Ubi conſpiratima de animarum ſalute tractarentur inſpirante divina miſericordia recogitare cœpi in mente aliquid mihi agendum fore, quod ad ſalutem animæ meæ, & parentum meorum defunctorum proficerem. Tunc, monente præſidio univerſali papa, acceſſeo domno Deſiderio venerabili abbate Caſſinenſi pro remedio animæ meæ; meique agnati, Rainulfi comitis, & Aſketini militis meæ de abbatia, quæ dicitur S. Maria in Caſena, in finibus Apuliæ inter montem Gargaum, & mare Adriaticum, juxta caſtellum, quod dicitur Bofi; feci quoque præceptum hos noſtræ obtationis apices, per quos præfati Caſſinenſis coenobii S. Benedicti dictioni ſubjicimus prædictam abbatiam S. Mariæ cum integeis omnibus caſtellis, villis, vicis, cellis, domibus, territoriis, prædibus, ſylvis, arbuſtis, vineis, oliveris, prariis, aquis, molendinis, piſcariis, aliiſque omnibus rebus mobilibus & immobilibus ad præfens quocunque modo præfatæ abbaciæ pertinentibus, cum aliis etiam quæ amodo ad opus ejuſdem abbaciæ abbates, aut reſtores ejus æquiſtrui ſunt quibuſcunque legalibus modis. Unde univerſis noſtris fidelibus indicimus nunquam aliquando moleſtiam, invaſionem vel fraudacionem pati præfatum venerabile monaſterium S. Benedicti de prædicta abbacia, quam ſibi optulimus. Cognita cunctis hac noſtræ auctoritatis feriptiona ſanctione, quoniam ſi noſtrorum fidelium qualiſcumque humano ingenio principale hoc ſcriptum, quod manu noſtra, & teſtium idoneorum roboratum eſt, noſtroque ſigmatum infringere volem, prædictam abbaciam de dictione præfati coenobii ſubtrahere temptaverit, vel ex eis ſibi moleſtus fuerit, ſubjacebit compoſicioni auri librarum centum, medietatem noſtræ cameræ & medietatem prædicto ſancto coenovio. Nosmetipſos quoque noſtrofque hæredes & ſucceſſores perpetuæ ſubiicimus obligationi, ut nunquam ipſam abbaciam cum ſuis omnibus queramus a patronata, & dicione ejuſdem monaſterii ſancti Benedicti ſubtrahere. Quod ſi tempus oriatur, ſimus ei cuipabiles, aut ſuperſtites noſtri hæredes, aut ſucceſſores noſtri, & teſtium roborati, & ſigillo noſtro ſignati tenore ſolidiſſime in perpetuum permanente. Data decimo Kalendas ſeptembris anno principatus ejuſdem glorioſi principis domni Richardi ſecundo. Scriptum per manu Aldemarii jubente eodem ſereniſſimo principe.

SYNODUS BENEVENTANA

A Nicolao II. habita

Anno 1059.

An. 1059. BEneventanam ſynodum a Nicolao II. habitam ex charta quadam Ughellio præſulis Labbeus, ſed mendoſa & lacera. Hanc ipſam chartam in chronico Vulturnenſi recitatam, ſed multo correctiorem, habemus apud Muratorium ejuſdem chronici editorem Rer. Ital. Tom. I. parte II. pag. 515. Quare ex illo promendam eorum duxi.

RESTITUTIO CELLÆ S. MARIÆ IN CASTANIETO

Facta ab Alberto Monacho, & Roffredo Comite, Minaſterio Sancti Vincentii ad Vulturnum coram Nicolao Papa in Synodo Beneventana, Anno 1059.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. Anno Dominicæ Incarnationis 1059. men-

ANNO CHRISTI 1059. 1061.

mense Augusto initiante, Indictione XII. currente, domno quoque venerabili, ac beatissimo (*a*) Papa Nicolao II. (*b*) in sacrosancta beati Apostolorum principis sede, anno primo pontificatus sui præsidente. *Quoniam scimus humanas mentes concupiscibilis esse naturæ, nec non oblivis cibilis, nec ita tenacis memoriæ, ut non egeant recordatione, dignum duximus consulere concupiscibili, & providere oblivis cibili, quatenus & meta imponatur ambitioni, & locus prorsus auferatur oblivioni. Scriptis videlicet ...... hominum acta, vel dicta, ne quandoque aliter procedant, quam rei veritas dictat. Unde quæ acta sunt inter Joannem venerabilem abbatem monasterii Sancti Vincentii super Vulturni fluminis fontes siti, & Albertum Monachum, atque Roffredum quondam Roffredi comitis filium, huic chartæ tradidimus, quia neutrum eorum a subjectæ rei veritate deviare volumus.* (*c*) Igitur cum prædictus domnus Nicolaus papa apud Beneventum extra ipsam civitatem intra ecclesiam beati Petri juxta fluvium Sabbati synodum celebraret, & eo nonnulli archiepiscoporum, abbatum, monachorum, & totius ecclesiastici ordinis, atque laicalis non parva multitudo resideret; in primis domnus Humbertus, Bonifacius, Joannes cardinales episcopi, Desiderius abbas, & presbyter, Ildeprandus subdiaconus, item cardinales. Voadalricus Beneventanus, Petrus Amalfitanus, Alfanus Salernitanus, Sergius Neapolitanus, Joannes Surrentinus archiepiscopi, Hieronymus, Albertus, aliique quamplurimi episcopi. Landulphus Beneventanus princeps, Robertus, Petrus, Gerardus comites, & alii quamplures: assurgens Joannes præfati monasterii abbas conquestus est super denominatum Albertum Monachum dicens: Obsecro, Domini, misericordiam vestram, & omnium, qui huic sanctæ synodo intersunt, ut faciatis mihi justitiam de Alberto monacho, qui cellam Sancti Vincentii, (*d*) *Sanctam Mariam in Castaneto* Monasterio nostro subripuit, ibique sibi nomen, & specimen officii abbatis usurpatum, & in præsentia sanctissimi papæ Leonis refutatum, ac sub interpositione perpetua anathematis contradictum, testantibus venerabilibus Viris Humberto cardinali, Petro Amalfitano, Voadalrico Beneventano archiepiscopis, nunc iterum temerario ausu usurpavit, & ipsam cellam jam dicto monasterio violenter contendit. Ipso vero Alberto assurgente, & se per comitem, cujus vi, (*e*) hoc egerat, defendere nitente, dum *nulla* (*f*) pars justitiæ sibi faveret, literis *diffinitionis*, (*g*) & constitutionis sæpe dicti, *semperque dicendi* (*b*) *beatæ memoriæ* domni papæ Leonis recitatis, & sacro sigillo munitis, atque testamento prædictorum venerabilium archiepiscoporum confirmatis, judicio totius synodi est definitum: præfatum Albertum debere nomine, & officio male arrepto privari, & monasterium Beati Vincentii perpetualiter investiri de jam dicta cella, omnibusque suis pertinentiis, quod & factum est. Ipse namque Albertus monachus, dictus abbas, nomen, & officium abbatis, atque cellam per virgam in manu papæ refutavit; & quia erat anathematizatus, & ab omni altaris ministerio depositus, in potestatem abbatis est ad *regulum corrigendus* (*i*) datus. Prænominatus vero Roffredus comes, dum vellet sibi jus suprascriptæ cellæ vendicare, relatis literis domni papæ Leonis, *annotata nuptiorum* (*k*) imperatoris Ottonis, *testimonioque* prædictorum (*l*) archiepiscoporum, Humberti videlicet, Petri, atque Voadalrici convictus, nec non & anathematis, (*m*) pœnæque mille *aureorum mancusorum* (*n*) reus adjudicatus, præfatam cellam in manu papæ refutavit, seque, suosque hæredes quod per.. (*o*) ..... contra monasterium Beati Vincentii aliquo modo non agerent, perpetualiter *sub* (*p*) *præscripta* pœna obligavit. His ita gestis, reverentissimus papa Joannem abbatem sancti Vincentii ex eadem sanctæ Mariæ cella, in perpetuum investivit. Omnes hujus investitionis, ac constitutionis violatores cum prænominata pœna perpetuo anathemate obligavit. Quod ut verius credatur (*q* huic paginæ manu propria subscripsit, & sua bulla insigniri jussit.

Ego Nicolaus Sanctæ Romanæ, & apostolicæ sedis præsul confirmavi.

Ego Humbertus episcopus sanctæ ecclesiæ sylvæ Candidæ interfui, *cognovi*, (*r*) & subscripsi.

Ego Alfanus gratia Dei Salernitanus archiepiscopus interfui, & subscripsi.

Sergius archiepiscopus Neapolitanus

Ego Joannes archiepiscopus Surrentinus

Ego Bonifacius episcopus sanctæ ecclesiæ Albanensis interfui.

Ego Gualdaricus Dei gratia Beneventanus archiepiscopus interfui.

Ego Petrus gratia Dei Amalfitanæ ecclesiæ episcopus interfui.

(*a*) Lab. *reverendissimo*
(*b*) Lab. M. pro II.
(*c*) Rec. o. mnia vest. usfunt a. pud Lab.
(*d*) Lab. *S. Maria de Cajetano*
(*e*) Lab. *cujus ne*
(*f*) Lab. *multa*
(*g*) Lab. *distinctionis*
(*h*) Lab. *imperii dicendi*
(*i*) Lab. *ad regulandum & corrigendum*
(*k*) Lab. *anno nuntiorum*
(*l*) Lab. *Testimon.*
(*m*) Lab. *Anathematis mille num*
(*n*) Lab. *nummorum reus*
(*o*) Lab. *per ea nunquam*
(*p*) Lab. *supradicta*
(*q*) Lab. *videatur*
(*r*) Lab. *interf. & sub.*

AD ROMANUM CONCILIUM II.

Sub Nicolao II. Papa

Anno 1061. habitum

ADDITIO

An. 1061. QUamvis non satis constat utrum ea, quæ hic daturus sum de Romano Concilio, ad illud, quod anno 1061. habitum est, Concilium pertineat, huic tamen potius, quam præcedenti anni 1059. ideo adscribo, quod ex additamento hoc meo constet sermonem esse de Concilio cui Gallici plures episcopi interfuerint, prius verò illud ex Italicis tantummodo extitisse ex iis, quæ supersunt subscriptionibus compertum est. Hæc vero habeo, quæ secundo huic Romano Concilio adjiciam. Res erat de Ecclesia quadam Credonensi, quam sibi asserebant monachi S. Albini Andegavensis, eamque vicissim ut sibi debitam Vindocinenses monachi tuebantur. Causa ad Burdegalense quoddam Concilium anno 1068. circiter delata, coram legato apostolico Stephano S. R. E. cardinali, monachis S. Albini pro suo jure certantibus, Vitalis monachus Vindocinensis reposuit, causam illam *jam pridem in Romana synodo sub venerabilis memoriæ Nicolao papa publice determinatam fuisse, audientibus quibusdam Episcopis de Gallia ad Concil. profectis, Hugone videlicet Nivernensi, Gualterio Meldensi, itemque Hugone Trecensi, atque VVIgrino Cenomanensi, quorum tres H. scilicet VV. & alius H. cum adhuc viverent, & monachi S. Albini sæpedictam calumniam iterassent, literas suas B. Turonensi archiepiscopo, & E. Andecavorum pontifici in testimonium Monachis Vindocini transmiserunt, protestantes vidisse se, & audisse querelam illam justo examine libratam coram præfato papa Nicolao in communi Concilio fuisse definitam.* Ista legas in actis concilii Burdegalensis anni 1068. in Collect. Veneto-Labbeana to. XII. col. 170.

ANNO CHRISTI 1061.

ALEXANDER PAPA II.

Sedit ab anno 1061. ad 1073.

AD EPISTOLAS ALEXANDRI II.

APPENDIX.

IN SEQUENTEM EPISTOLAM COLLECTORIS

ADMONITIO.

An. 1061. Q*Uam ego, ut arbitror, primus profero epistolam inter Alexandrinas hac una persuasus ratione dedi, quod in M. S. codice Lucensi, ex quo illam accepi, statim subdatur epistolæ ejusdem Alexandri, quæ inter Labbeanas est XXXVIII. Codex vero ille eadem est Burchardi collectio cum additionibus anonymi, exhibetque scripturæ formam, quæ ineunte XII. sæculo erat familiaris.*

Fraternitatis tuæ studiosæ sagacitati frater amande quia debeo, refero grates; quoniam quæsisti quæ debuisti, jucundum me reddidisti. Unde placide ad supplicata respondeo. Sedem apostolicam consulere decrevisti, si mulier copula nuptiali extraneo viro juncta cognationi ejus pertineat; si eo defuncto cognatio maneat eadem; vel si ab alio viro cognationis vocabula dissolvantur; vel si susceptæ soboles possint legitime ad prioris viri cognationem transire copulam. Est enim verbum Domini validum & forte, est durabile, est præservabile, & immutabile, non momentaneum, non transitorium. ait autem per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei. *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transient.* Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante, dixit ei Adam (*a*) *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una*, cui non contradixit Dominus.

(*a*) Gen. II. 24.

Deinde cum veritas oriretur de terra, in terra & visibilis in humanitate apparuit, interrogatum est, si licitum esset homini uxorem relinquere. Quod perhibens vetuit fieri, præsertim si fornicatio sola excluderet copulam maritalem; unde protulit statim in medium eandem ipsam sententiam, quam ante sæcula manens cum Patre, Verbum inspiraverat in Adam, ipse confirmans, quod ipse primus protulit homo. *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.*

Si una caro fiunt, quomodo potest aliquis eorum propinquus uni pertinere, nisi pertineat alteri, quod minime fieri posse credendum est; nam uno defuncto in superstite affinitas non deletur, nec alia copula conjugalis affinitatem prioris copulæ solvere valet. Sed neque alius conjunctionis soboles placet ad ipsius affinitatis prioris quidem transire consortium, pro eo quod verbum Domini validum est, & forte, & ut inquiens dixit Propheta, *verbum Domini stabit in æternum; & alius Propheta, quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt; statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi, præceptum posuit, & non præteribit.* Nam per verbum suum, atque præceptum efficere duo carnem unam, id est masculum, & fœminam, qui innumeram multitudinem sexus utriusque non destitit secum facere unum, sicut per se veritas dixit, *Non rogo pro his tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut unum sint, sicut tu pater, in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Si quis sacrilego, & temerario ausu in defuncto quærit propinquitatem, vel sub altero affinitatis vocabula dissipare, & susceptas soboles alterius copulæ credens legitime sociari propinquitati prioris, hic negat Dei verbum validum esse, vel forte.

Et quia tam facile, & tam velociter quærit dissolvere, hic non credit, verbum Domini manere in æternum. Confice .... ex quatuor locis a se distantibus magna intercapedine, & confecta, & conglutinata finge cujuscumque figuræ vel immensitatis volucris corpus. Numquid erit humanum ingenium,

ANNO CHRISTI 1061.

nium, quod ipsa: quatuor partes ab invicem valeat segregare, ut unaquæque possit agnosci, sicut a quatuor avis duo conficiuntur in unum, & de duobus fit concretio una? An similitudinem de quatuor elementis unde homo concretus est poterit colligere; si eorum unaquæque species, quoniam innumeras divisiones partita est, discretas inter se conferas partes aliquas. Fit idem in metallis, hoc etiam in liquoribus, probat etiam in coloribus pictor, qui sequitur arte naturam, sucis admiscendo colores ex invisibilibus corpora fingens. Sed ne alia Domini constitutio, vel justio cassaretur, & ne A rellus a proprio vacaret ornatu, Spiritu Sancto resilante posuit terminum constitutio Sancta Sanctorum. Ait autem præceptio sancta divina: *crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Posuit enim Dominus terminos causis, xeratibus fecuit finem statuit, compagibus membrorum hominum posuit numerum. Lex ecclesiæ regulaque sanctorum cognationi mortalium, agnatis, atque affinibus terminum recipracationis instituit, quod valde intendunt, exterminari sanctimus. Quisquis exterminari non metuit, catholicus non esse convincitur.

ANNO CHRISTI 1061.

ANNO CHRISTI 1061.

1349 ALEXANDRI II. EPISTOLÆ. 1350

ANNO CHRISTI 1061.

EX EDITO IVONIS ET GRATIANI

Ad Romoldum Constantiensem episcopum. De eo, qui subdiaconatum ordine postposito, diaconus, & presbyter est ordinatus.

SOlicitudo dilectionis tuæ studuit consulere, utrum portitor illarum literarum, diaconatus & presbyteratus officium sit idoneus peragere, necne: cum ad id præpropero cursu, videlicet sine subdiaconatus ordine, negligentia potius, quam superbia, cognoscatur adscendisse. Unde nos consulendo caritati tuæ mandavimus, ut ab officio sacerdotali eum prohibeas; donec proximo quatuor temporum jejunio subdiaconatus ministerium sibi rite imponas, & sic deinceps ad majora officia eum tedire concedas.

EX M. S. COD. PISTOR.

Alexander papa II.

De quodam Sacerdote male ordinato.

QUidam in clericalibus officiis educatus subdiaconatus gradum suscipere neglexit, & diaconatus, ac presbyteratus honorem, non quidem ambitiose, sed negligenter conscendit. In quo præceptum canonicum non nos invenisse meminimus; consilium autem ex prærogativa authoritatis apostolicæ damus. Ab utriusque itaque ideli sacerdotalis, & levitice, quos inordinate suscepit, officio suspendatur, donec congruo tempore interfit ejus, qui ad subdiaconum benedicendum honorem, & cum eis subdiaconatus susciplat benedictionem. Prius tamen discutiendum, si ejus vita digna officio habeatur; & sic, si vite canones non obviaverit, (*a*) in priore ordinatione diaconus, & presbyter teneatur.

(*a*) *Gratianus in edito Raynaldo M. S. meus Romaldo*

ALEXANDER II.

ROMALDO (*a*) CUMANO EPISCOPO.

Exstat apud Ivonem c. pisl. 91. ad Hildebert. tum. Item que 2. quæst. 7. Cap. super Causas.

SUper causas Giffandi presbyteri de morte episcopi sui prædecessoris tui infamatis medium consuluimus. Itaque circa omnium adstantium fratrum assensu unanimi tue dilectioni referibimus, præfatum Giffandum ante te præsentandum, ubi si certi accusatores defuerint, tunc diffitante justitia sine omni controversia presbyter quecunque eb hoc insuste amisit, ac sacerdotium, & integra accipiat beneficia. Purgationem (*b*) tamen ante te, duobus sibi Sacerdotibus junctis, ubi accusator cesslaverit, eundem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique legem a nulla canonica sanctione fultam, fervenis scilicet, five frigidæ aquæ ignitique ferri contactum, aut cujuslibet populariis inventionis (quia fabricante hac sine omnino facta invidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, immo apostolica authoritate prohibemus firmissime.

AD SEQUENTEM EPISTOLAM

COLLECTORIS ADMONITIO.

QUicunque Ivonem accusant de corrupto, interpolatoque textu canonum, & decretorum, *quæ in collectionem suam transtulit, illis profecto accidet opportunum fragmentum sequentes Alexandri epistolæ, quod ego offendi in MS. Pistoriensis cathedralis codice, in quo Ivonis decretum cum aliis nonnullis decretalibus sanctionibus in extremis pagellarum ora adjectis continetur. Ex hoc ipse enim epistola excerpsit lib. cap. 409. & ex alio Gratianus dist. 52. cap. fulcitando, eandem illam, quem & Labbeus inter Alexandri epistolas num. XXXII. recitat. In eodem Ivonis decreto data hec epistola legitur ad Rumoldum Constantiensem; in codice vero Pistoriensi ejus, ad quem dirigitur, nomen desideratur. Ad lectorum commodum utramque lectionem ex adverso positam exhibebo.*

EX

(*b*) Extat hec periocha in Cap. *Mennam* 2. quæst. 5. adsuta fragmento epistolæ S. Gregorii ad Brunichildem; sed perperam, cum revera ex Alexandri II. nec in edita epistola S. Gregorii legatur, ut notarit correctores Romani in idem caput *Mennam*.

EJUSDEM

AD BURCHARDUM HALBERSTADENSEM EPISCOPUM,

Laudes ejus commendat, & pallium pro merito concedit.

Alexander episcopus (servus servorum) Dei dilectissimo in Christo (Borchardo) Halberstadensi episcopo in Domino salutem & apostolicam benedictionem.

Ex Lunigii specil. eccl. in append. pag. 21.

INter multa quæ magister & doctor gentium, minister quidem Christi, & secundum Dei gratiæ dona[illegible] riorum ejus, discrete & spiritualiter instituit, quosdam in ecclesia S. non ut hospites, & advenas, sed ut cives & coharedes, & concorporales in habitaculum Dei coædificatos, in area quoque dominica comparticipes & cooperatores, singulari munificentiæ excellenter donari præmonuit. Dum tempus, inquit, habemus, bonum operemur ad omnem, maxime autem ad domesticos fidei. Unde etiam mi dilectissime fili Burcharde venerande coepiscope, fidei tuæ, quæ per charitatem operatur, & justitiæ tuæ quæ ex fide est, plurimum congratulamur. Temporibus autem istis, in quibus venit ira Dei in filios diffidentiæ, de quibus vere possumus cum apostolo dicere. Videte eanes malos operarios concisionem: opus ministerii tui, & ædificationem corpus (corporis) Christi ad honorem apostolorum Petri & Pauli ad voluntatem & justionem dilectissimi nostri filii Henici IV. regis; scilicet ut ecclesiasticæ pacis inquietudinem regius advocatus propulsares, cum omni gaudio suscepisti, itaque post susceptum legationis obsequium, semper unanimis uno spiritu & sincera affectione pro nobis ac Romana ecclesia nobiscum solicitus fuisti: non tamen quærens quæ tua, quantum quæ sunt Jesu Christi. Pro tanto igitur Deo ejusque S. Apostolis a te collato fervitio, in primis ipsi gratias laudesque debitas refcrimus. Qui dilectissimo filio nostro præmonstrato regis, cum tandem quæ sibi congruere ebique suscipere insinuavit. Deinde quia sancta Romana ecclesia, quæ bene fundata est super firmam petram hoc semper habuit vere charitatis studium, ut non tam numquam, aut raro ab aliquo gratis habere velles beneficium: competit nostro apostolico moderamini aliquod honeftum, aut singulare donativum pro nostro jure tibi cuique ecclesiæ privilegiorum authoritate concedi. Itaque & locum & nomen filii spiritualis singulari ac familiari affectu tibi concedimus, sanctæque quoque Halberstadensi ecclesiæ tuæ, ut sit filia Romanæ ecclesiæ prærogativam quamdam attribuimus. Insuper quoque pio paternoque affectu pallio te adornare decrevimus, salva tamen authoritate aut magisterio sanctæ metropolis Moguntinæ ecclesiæ, salvo quoque fratrum tuorum coepiscoporum & ordine & loco. Sed tuum est, ut sicut nos forinsecus, ita te ipse adornes intrinsecus, ut docendo & faciendo, quæcumque sunt justa, quæcumque honesta, ante & retro esse possis conspicuus, pallium in determinatis diebus, ad sacra missarum solemnia celebranda tibi concedimus, si in natali Domini, in festo S. Stephani protomartyris & S. Johannis Evangelistæ, in Epiphania Domini, in purificatione, & assumptione, & nativitate sanctæ Mariæ, in cœna

ANNO CHRISTI 1061.

Domini, in S. Sabbatho, in die resurrectionis, in Ascensione Domini, in Pentecostes festo, in festo S. Johannis Baptistæ, in festo Johannis & Pauli, inventione corporis S. Stephani, in festo S. Sixti, & S. Michaelis, & omnium sanctorum, in nativitate apostolorum Petri & Pauli, & Andreæ, in dedicatione ecclesiarum, in faciendis ordinibus. Crucem etiam ante te & ante successores tuos portandi licentiam donamus. In stationibus quoque festivis super Naccum (idest equum, solemniter ornatum. Videatur simile diploma Coloniensi ecclesiæ datum) equitandum permittimus tibi & successoribus tuis. Insuper mitras tibi & successoribus tuis, ac canonicis excellentioribus, scilicet presbyteris & diaconis, inter missarum solemnia ministraturis subdiaconis in majori ecclesia tua, & suprascriptis festivitatibus portandas concedimus. Et omnia quæ privilegiorum authoritate tibi & tuæ ecclesiæ a prædecessoribus nostris, videlicet summis pontificibus, insuper etiam sive regum, sive imperatorum confirmationibus, seu quarumlibet personarum donationibus juste collatæ sunt, nostro quoque auctoritatis privilegio confirmamus. Præterea quoque statuimus coram Deo, ac terribili ejus examine futuro, & per hujus nostri privilegii & apostolici (præcepti) seriem ac constitutionem sancimus, ac B. Dei genitricis, semperque Virginis Mariæ, nec non B. B. Apostolorum Petri & Pauli, sanctorum etiam martyrum Stephani ac Xixti (Sixti) cæterorumque omnium sanctorum auctoritate, in quorum nomine prænominata tua ecclesia dedicata est, decernimus, atque obtestamur tam apostolicæ sedis futuros pontifices, quam qui ecclesiasticas administraverint actiones, cunctosque christianorum titulo insignitos, ut nullus hanc licentiam (sibi sumat) de his omnibus, quæ eidem ecclesiæ a prædecessoribus nostris per privilegia juste concessa, vel a nobis data vel danda, aut ab aliquibus fidelibus viris ac mulieribus præfatæ ecclesiæ tradita sunt, vel futuris temporibus contradentur, tam in abbatiis, quam in monasteriis, ac xenodochiis, tam in familiis, quam in terris, & comitatibus; seu aliquibus possessionibus convellendi, disvestiendi, molestandi, vel alienandi.

IN SEQUENTEM EPISTOLAM

COLLECTORIS PRÆMONITIO.

EX nonnullis epistolæ, quam hic exhibeo, laciniis a Gratiano simul junctis & assutis compingitur epistola illa ad Lucenses, quam Labbeus num. XXXV. dedit. Integram duplo, ac triplo majorem ex archetypo Lucensi, quem servant archiva Canonicorum ecclesiæ illius cathedralis pluteo BB. I. vulgavit primus omnium Florentinus noster in opere inscripto Memorie della Contessa Matilda *in append. Veter. Monum. pag. 129. Ex illo vero hic transtuli, ne deinceps in collectionibus conciliorum mutila, & hinc inde detruncata spectaculum sui miserandum, lugendumque lectoribus, reique canonicæ amatoribus præbeat.*

AD CLERUM, ET POPULUM LUCENSEM.

Contra sacras ordinationes, & beneficiorum collationes simoniacas.

Alexander episcopus, servus servorum Dei, Lucensis ecclesiæ clero, & populo in perpetuum.

CUM divina providentia idcirco nos in sede apostolica constituere voluerit, ut omnium ecclesiarum generalem curam gerere debeamus, tum maxime illi ecclesiæ studium nostræ devotionis sollicitius est exhibendum, in qua ante susceptum universalis regiminis opus ecclesiastici officii necessitate laboravimus, & cui privata quodammodo dilectione prius deservire studuimus. Circa Lucensem itaque ecclesiam tanto specialius nostræ devotionis studium desideramus impendere, quanto & illi privata ejus, & publica omnium cura compellimur providere. In ea igitur quod multis temporibus male pullulasse, & in robur jam inveteratæ malitiæ comperimus excrevisse divini verbi gladio succidere, & penitus extirpare optamus, ut Deo volente erutis spinis vitiorum, in fertilem postmodum messem semen illic satum valeat abundare. (a) Ex multis temporibus hoc detestabile malum intra ipsam ecclesiam inolevisse cognovimus, ut nulli unquam clerico, quamvis religioso, quamvis scientia & moribus prædito ecclesiasticum beneficium concederetur, nisi ei qui profano pecuniæ munere illud emere studuisset: fiebat ecclesia & res ejus ita venalis, veluti quædam terrena, & vilis merx a negociatoribus ad vendendum exposita. Quod malum quam detestabile, quantum Deo, sanctisque sit contrarium, & sacri canones docent, & fere omnibus manifestum existit. Chalcedonense nempe concilium unum ex principalibus, simili pœna condemnat eos, qui sacram manus impositionem (per quam Spiritus Sanctus confert) mercari dignoscuntur. Utrosque enim auctoritate inexpugnabili, illos a beneficio, istos sacro ordine jubet repelli. Sacrorum verò canonum auctoritate docemur, omnia quæ Deo, vel ejus ecclesiæ offeruntur, sacra fieri ipsa oblatione; nullaque autem

(a) Can. ex multis temporibus 1. q. 3.

ANNO CHRISTI 1061.

tem sacra fieri possunt, nisi spiritu sancto, a quo omnis sanctificatio procedit. Nam sicut omnis quælibet res cum imperatori defertur, imperialis efficitur; sic cum ex voto Deo, vel sanctis offertur, divina; ac per hoc sanctificata cognoscitur. Non igitur mirum, si par pœna constringit eos, qui aut sacrum ordinem, aut sacram rem ecclesiæ vendere, seu emere audent; cum neutram, nisi Sancti Spiritus dono valeat sanctificari. Præterea cum sacrorum canonum auctoritas quatuor ex rebus ecclesiæ jubeat fieri portiones, quarum una pauperibus, altera fabricis ecclesiarum sit impendenda, tertia episcopo, quarta clericis conferenda; sicut pauperibus ecclesiæ singulæ partes gratis sunt concedendæ, ita quoque reliquæ partes nec ab ipso episcopo vel clero sunt retinendæ aut vendendæ, sed eis pro Evangelii præcepto, & officii sui labore eodem modo conferendæ. In veteri quoque testamento, cum adhuc gratia Evangelii adhuc non coruscaret in mundo, legimus scelus hoc quantum abominabile esset, cum tempore Jeroboam quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum, & propter hanc causam peccavit domus Jeroboam, & deleta est de superficie terræ. Si vero domus Jeroboam ob hoc deleta est, quod pecuniam accipiens constituebat sacerdotes in excelsis; non immerito de libro vitæ cælestis eorum nomina delentur, quæ interventu pecuniæ sacerdotes, vel clericos in domo Dei constituunt. Puto enim, quod hi tales nunquam adverterunt psalmistæ sententiam dicentis: Quia non cognovi negotiationem, introibo in potentias Domini. Nam si quis ideo intrat in potentias Domini, quia non cognovit negotiationem, aperte consequitur, ut non intret in eas, qui negotiationes maxime ecclesiasticarum rerum non solum cognoverit, sed etiam exercuerit. In novo autem testamento humani generis redemptor omnes ementes & vendentes de templo ejiciens, cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effundit æs, præcepti sui auctoritate denuncians, & dicens: Nolite facere domum patris mei domum negociationis. In quo Salvatoris facto vigilanter est advertendum, quod non dicitur cathedras vendentium movisse, sed evertisse. Levius utique ferendum esset, si talium negociatorum cathedræ moverentur, quam si everterentur; sicut per Joannem Dominica voce Angelo idem prædicatori Ephesi ecclesiæ dicitur: age pœnitentiam, & prima opera fac; alioquin veniam ad te, & movebo candelabrum tuum de loco suo. Illud quoque in eodem facto sollicite considerate, quod per totum textum sancti evangelii nusquam reperitur, Dominum tanta severitate, tam districta censura justitiæ, peccantes corripuisse, cum non solum eloquio increpans, verum etiam facto flagello de funiculis verberans omnes eliminavit de templo; aperte demonstrans, quod tales negotiatores non sicut cæteri peccatores sunt corripiendi, sed a templo Dei, a sancta ecclesia longius sunt projiciendi. Nam sicut per columbarum venditores illi denotantur, qui sacram manus impositionem vendere conantur, sic per nummularios ecclesiastici beneficii venditores designantur, qui domum Dei teste evangelio speluncam latronum efficiunt. Quia ab hujusmodi mercatoribus quidquid possunt capiunt, & gladio suæ malitiæ non corpora, sed quod pejus est animos trucidare noscuntur. Tempore vero apostolorum cum multi rerum suarum pretia ad pedes eorum ponerent, Anania, & Saphira inspirante Sancto Spiritu voto cordis pretium agrorum suorum Deo obtulerunt. Qui postmodum, quia suggerente Diabolo partem ipsius pretii retinere conati sunt, voce B. Petri principis apostolorum spiritui sancto mentiti esse dicuntur, & quam grave scelus contraxerint, utriusque repentina morte monstratur. Si ergo illi initio surgentis ecclesiæ tam horribili pœna divinitus sunt puniti pro eo solummodo, quod partem pretii retinuissent, quod solo voto ecclesiæ obtulerant; quid dicendum est de his mercatoribus, qui non suas, sed res ecclesiæ, sed in usus suos ex propinquorum suorum non verentur vertere? Profecto sicut deterius est distrahere, vel comparare res ecclesiæ, non quas ipsi ecclesiæ conferunt, seu quas pro animabus suis fideles offerunt, quam solam pretii partem rerum a se oblatarum retinuisse; sic talium negotiatorum interitus gravior & profundior, quam illorum esse convincitur; ex hac quoque pessima venditione pene malorum omnium semina pullulare noscuntur. Nam ii qui res Ecclesiarum & potiora earum pretio student acquirere, non Deo, vel ejus ecclesiæ velle famulari, sed soli Mammonæ velle servire veridica ratione probantur. Sicut etiam sanctus Gregorius de simoniacis testatur, non vitam moribus componere, non scientia curant exornare, sed solummodo aurum, & pecuniam, quibus res emant ecclesiæ, inhiantes desiderant congregare. Ac si tandem malitiæ suæ votum impleverint, & data numerosa pecunia rerum ecclesiasticarum penes se dominium habere cœperint, tunc aperiunt qua intentione ecclesiæ militare decreverunt. Toto enim mentis annisu undecumque possunt corradere pecuniam student, utquæ prius evacuaverant possint redimplere marsupia, cujus aviditate impulsi sacris non parcunt altaribus, sed veluti fures & sacrilegi profanas eis manus injiciunt, pauperibus, & ecclesiarum fabricis decimas & oblationes juste & canonice competentes, more prædonum diripiunt, a mortuis etiam, quasi fisci exactores importunis clamoribus velut tributa exigunt. Terras quoque, quas fideles pro suis peccatis ecclesiæ contulerunt, quia eas ex toto vendere non possunt, ob vilissimum redditum pecunia accepta quibusque concedunt. Inter se autem ubi de lege divina, & de animarum salute esset tractandum, litibus & contentionibus, clamoribus, & injuriis præstrepere non desistunt. Quibus ad cumulum suæ damnationis non sufficit, quod ipsi pereuntque, sed insuper laicos, quibus ducatum rectæ viæ præbere debuerant, secum malo exemplo trahunt in profundam inferni voraginem. Quapropter ego Alexander Sanctæ Romanæ ecclesiæ & apostolicæ sedis episcopus (immo minister indignus) tot & tanta mala in multis ecclesiis & maxime in Lucensi ecclesia ex iniqua concupiscentia fieri

ANNO CHRISTI 1061.

ri conspiciens, ne sanguis iniquorum a districto judice de manu nostra requiratur, illa extirpare & penitus eradicare decrevimus. Constituimus istas, & præsenti decreto firmamus (sicut olim nostri decessores fecisse noscuntur) ut nullus deinceps episcoporum, beneficium ecclesiæ (quod quidam canonicam, vel præbendas, seu etiam ordines vocant) pro aliquo pretio vel munere clericis audeat unquam conferre. Sed etiam ministros, & servitores ecclesiæ gratis, & absque ulla venalitate in S. ecclesia studeant ordinare. Nec eligant in domo Domini qui majores sacculos pecuniæ conferant, sed eos qui moribus & disciplina, atque scientia divites pro officio suo ipsam valeant substentare ecclesiam. Sponte Christi donaria non pro libitu cujusque invito sponso venalia fiant, sed gratis & pro vitæ meritis tribuantur, nec audeat ullus cujuscumque gradus sit clericus per se, vel per interpositam personam aliquo ingenio pretium vel dare, vel promittere, nec ipsi episcopo nec alicui ex ejus ministris, sed cuicuique magnæ vel mediocri, aut parvæ personæ. Ne vero calliditas aut fraus Diaboli sub specie religionis aliquos suæ malitiæ laqueo capiat, constituimus, & eodem modo firmamus, ut nullus cujuscumque gradus clericus pro ecclesiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ ecclesiarum, vel donariis ecclesiarum, seu etiam quod pauperibus sit tribuendum, quia (teste scriptura) qui aliquid male accipit ut quasi bene dispenset, potius gravatur, quam juvatur. Quod si aliquis divinorum præceptorum & animarum salutis immemor, præfatum beneficium ecclesiæ iniqua cupiditate ductus vendere vel emere temerario ausu præsumpserit, sicut in Chalcedonensi concilio definitum est, gradus sui periculo eum subjacere decernimus; nec ministrari possit ecclesiæ, quam pecunia venalem fieri concupivit, & insuper terribili anathematis mucrone perfossus (nisi resipuerit) ab ecclesia Dei, quam læsit, modis omnibus abscindatur.

Ego Alexander solius Dĩ mĩa Sanctæ Romanæ & apostolicæ ecclesiæ præsul, & Lucensis episcopus in hoc decreto ad confirmandum. ss.

ALEXANDER II.

ADELARDO SUESSIONENSI EPISCOPO.

Ivo part. X. cap. XXXI.

Quod XXX. annorum longitudinem homicidii in terra Dei facti pœnitentiam extendistis, constitutioni huic authoritatem non damus: quia in sacris hoc canonibus non invenimus. Tamen quoniam a prudentibus & religiosis viris treva Dei pro conservanda in populo pace est constituta, omnino non reprobamus.

DE CONCILIIS IN CAUSA SCHISMATIS CADALOI ANTIPAPÆ

celebratis

DISSERTATIO.

An. 1061.

Inter ea, quæ in historia Ecclesiastica magnis adhuc obvoluta tenebris sedulam scriptoris operam efflagitant, ut offusa tandem depulsa caligine in eam producantur lucem, qua plura olim obscura, nunc diligentia summorum virorum perspicua effecta sunt; vix dubito, obscurius aliud occurrere præ historia schismatis in Alexandrum II. a Cadaloo Parmensi episcopo, dein factione Germanorum Pseudo-Pontifice excitati. Hujus quamvis exordia comperta sunt, exitus tamen latet; nam Baronius intra triennium claudit; ratus anno 1064. Mantuanum Concilium convenisse, cujus sententia res ecclesiæ Romanæ composuit. Pagius ad annum 1067. prorogat; Ptolemæus Lucensis apud eundem Pagium annum 1069. maluit. Mihi vero in meis ad Pagium adnotationibus nova sententia sedit, cum ad annum usque 1072. eam synodum, exitumque schismatis promoverim. Hæc ergo olim, hæc nunc pariter sentio; quamquam secundis curis res tota discussa, alia plane nonnulla dispexisse mihi visus sum, quæ tunc scribentem fugerant. Ea omnia in peculiari hac dissertatione exponenda.

Totius hujus historiæ decurrendæ viæ ducem mihi olim, & nunc pariter constituo Benzonem Albæ Pompejæ in Insubria episcopum, qui tunc, cum illa omnia agebantur, non præsens tantummodo aderat, sed & rerum gestarum author potissimus fuit. Erat ille quidem iniquissimo in legitimos Romanos Pontifices animo, quod forte simoniaci criminis reus ultorem Pontificem Nicolaum II. senserit. Profecto cardinalis Aragonius in vita Nicolai II., quam ex Vaticanis monumentis collegerat, repressam ab eo Pontifice audaciam Langobardorum episcoporum narrans, Benzonem Albensem inter cæteros recensot. Ipse vero Benzo in eo, quod scripsit panegyrico seu historia Henrici III. imperatoris, non improbare se sacerdotiorum emptionem significat. Quamquam igitur scriptoris hujus sublesta fides habenda est, dum crimina sanctissimorum pontificum Alexandri II., & Gregorii VII. tam multis exaggerat; in reliquis tamen in

ANNO CHRISTI 1061.

in quibus nihil odium & detractio valet, fidem indubitatam meretur præ ceteris, qui vel ætate vixerunt, ab his remotiori, vel coævi licet, rerum tamen, quas narrant, erant incuriosi. Quamquam & rara sunt, quæ coævi scriptores his de rebus scribunt, quæ cum Benzone non cohæreant, ut subinde demonstrabimus. Hanc vero ipsam historiam vel panegyricum Henrici III. imperatoris a Benzone scriptam præ oculis habere me sciant Lectores, cum authorem istum laudo; quod sane opus ad nostram usque ætatem latens prior edidit Jo. Burchardus Menkenius inter Scriptores Rer. German. tom. I. pag. 957. quam editionem ignorans Jo. Petrus Ludewig in to. IX. Reliquiarum anno 1731. iterato illam produxit. Ita ergo tota schismatis hujus historia ex Benzone, cui tamen ego annorum, & temporis certas notas suppeditabo, quo res ipsa planior fiat, & perspicua.

Nicolao II. rebus humanis exempto anno 1061. Longobardiæ episcopi, illi forte, quos Nicolaus II. vel corripuerat, vel loco amoverat, juncto cum episcopis Germaniæ, qui Cæsarianas partes tuebantur, consilio, Basileam ad concilium convenerunt, ibique decreto prius emisso de Pontifice nonnisi ex Italia petendo, e suis quosdam ad Aulam imperatoris ablegarunt, pontificem pro suo voto postulaturi. Dum hæc agerentur, sanior cleri Romani pars in cœtum juncta Anselmum Lucensem episcopum sub Alexandri II. nomine pontificem renunciavit. Assumptus est ipsa die Kalendarum Octobris, ut asserit S. Petrus Damiani in concertatione Regii, Romani defensoris. Redierunt interea ex aula Legati Basileenses cum Regis facultate de eligendo Cadaloo Parmensi episcopo in Pontificem, quæ sane electio factione quorumdam obtinuit. Sic ego rem compono, fidem præstare renuens Benzoni, qui in gratiam Pontificis sui narrationem suam ita instituit, ut Cadaloi electionem assumptioni Alexandri tempore præferat lib. 2. cap. 4. Cum vicissim Leo Ostiensis lib. 3. cap. 20. tradat, Cadaloam integro fere mense ipsa scilicet die festa SS. Apostolorum Simonis & Jude posteriorem esse Alexandro.

His actis Cadalous Romam transferendus erat, quam tamen adversus illum Alexander II. tuebatur cum Richardo Normannorum Duce. Res igitur armis præstanda; quare comparatis militum copiis jussus est Benzo Albensis episcopus electum suum Romam adducere, sed pluviis obstantibus, & Gothofredo Barbato, Beatricis, quæ Tusciæ principabatur, consorte itinera obsidente, res in annum sequentem protracta est. Die VIII. Cal. Aprilis anni 1062. Sutrium ingressus est teste Benzone lib. 2. cap. 9. ac deinde 14. Aprilis, ut in Actis Alexandri a Cardinali Aragonio collectis adnotatum est, Romam propius successit. Romanorum animos munerum pellectu, verborumque lenocinio præmissus eo Benzo præparaverat; nihilo tamen secius Urbem ingredi numquam datum est Cadaloo, qui in pratis Urbi adjacentibus cum exercitu suo consedit. Hinc utrinque collocutiones, & pacta quædam altrinsecus proposita, donec tandem Gothofredus id suggessit consilii, nimirum ut electus uterque in privatam Diœcesim suam, Parmensem nempe, & Lucensem concederent, donec ex aula oraculum expectaretur.

Uterque igitur electus abiit in diversa, Alexander Lucam, Cadalous Parmam. Sed hoc ipso forte anno antequam S. Petrus Damiani ad eremum secessisset, eodem præsente cum cæteris, & ante profectionem Lucanam Alexander concilium habuit, in quo de causa Forosempronensis ecclesiæ tractatum est. Acta hujus Judicii, vel synodi extant apud Labbeum ad annum 1062. Porro Alexander toto reliquo anno 1062. Lucæ egit, ut non obscure demonstrant temporis notæ adscriptæ Lucensi illi concilio, de quo statim. Anno vero sequenti ineunte viæ jam se dederat rediturus Romam; nam die VII. Idus Januarii anni 1603. in comitatu Senensi agens diploma illud signat, quod *Florentinus in append. veter. monum. ad vitam Mathildis n. 9.* producit.

Moram in civitate sua episcopali trahens Alexander, convocato concilio judicium instituit de Abbatissa monasterii S. Justinæ, quam Sanctimoniales quædam per calumniam accusaverant. Concilium illud, quod huc usque Collectores latuit, productis actis suo loco daturus sum.

Ita pariter & Cadalous Parmæ considens concilium factiosorum hominum convocavit, ut Benzo ipse tradit, & ex Benzone ego suo loco.

Quid vero actum sit in Germania, operosiori disquisitione hic disputandum; si enim Historicos ecclesiasticos audias, Germani episcopi cum Italicis plane multis in concilium coeuntes, (quod in locum ignotum Osborium indictum fuisse ex S. Petro Damiani affirmant) coeuntes, inquam, in concilium definierunt, Alexandri II. electionem ratam, & legitimam esse, Cadaloi vero inauspicatam; quem postremum & lata sententia deposuerunt. Concilium hoc Germanicum veteres omnes Germanos scriptores etiam coævos latens, suspectum mihi olim efficiebatur. Nihil de illo Sigebertus, nihil Lambertus, nihil etiam Benzo, qui in narratione hujus schismatis puppim & proram facit. Sed, inquiunt, Leo Ostiensis, qui tunc florebat, id tradit verbis adeo perspicuis, ut interpretationem omnem respuant. *Eodem anno* (de Cadaloo loquitur) *id est in prædictorum Apostolorum Simonis & Judæ vigiliis ab omnibus Theutonicis, & Italicis episcopis, qui cum Rege tunc aderant, justo Dei judicio damnatus est, ac depositus.* Congruit his omnibus S. Petrus Damiani, qui in disceptatione synodali inter regis advocatum, & Romanæ ecclesiæ defensorem §. 1. scribit. *Quoniam & in proximo, ut speramus, fiet hic Osboriense concilium, &c.* Quod ergo concilium mox habendum enunciat Damianus, id re ipsa habitum Ostiensis asserit.

Quamquam ego pariter concilium in Germania aliquod admitto; illi tamen asserendo alterius plane testimonio utendum est ac illo, quod ex recitatis Ostiensis verbis a Criticis doctissimis affertur. Nam ab Ostiensi concilium hoc cum Mantuano confusum facile

cile intelliget, quisquis noverit Scriptorem illum asseruisse Cadaloum in synodo illa damnatum aufugisse, *nec ultra venire ad has partes apposuisse*. Id enim sicut de Mantuano concilio verum est, ita in Germanico omnino fallit. Rediit enim Romam Cadalous anno sequenti 1063., ibique integro quinquennio substitit. Rejecto igitur Ostiensi, concilium istud Germanicum, quod Osboriense dicendum esse ex S. Petro Damiani constat, multo validius asseritur ex eodem S. Petro Damiani, qui eadem ipsa verba recitat ab Ostiensi exscripta, & interpolata. Cedo mihi verba ejus ex epist. III. lib. IV. ad Cunipertum. *Cadalous siquidem ipso festivitatis die SS. Apostolorum Simonis & Judæ, quasi in papam Deo reprobante, ac reppellente, fuit electus; eodemque vertente anno in prædictorum Apostolorum vigiliis ab omnibus Theutonicis & Italicis episcopis, & Metropolitanis, qui cum Rege tunc aderant, damnatus est, & depositus*. Testimonium est hoc tantæ authoritatis, ut a constanti omnium scriptorum Germanicorum silentio extundi nequaquam possit. Attamen ut ambo ista concilientur, & silentium scilicet cæterorum, & S. Petri Damiani assertio, reputandum est non concilium quidem tunc convenisse, sed omnes illos episcopos, qui S. Annoni Coloniensi episcopo consentiebant, habebantque in sua potestate regem puerum, ab Agnetis imperatricis parentisque ejus tutela subtractum, in unam sententiam coeuntes, Alexandri assumptionem approbasse, Cadaloi rejecisse.

Modo in viam redeundum. Igitur res Alexandri in Germania ita pertractata est, authore forte S. Petro Damiani, qui pontificia legatione ibidem fungebatur, ut rediens in Urbem illi permitteretur. Rediisse ineunte anno 1063. ex Lucensibus monumentis superius evici. Hoc ipso anno, quo absente Cadaloo, Romanæ urbis res satis erant pacatæ, habita credo gemina illa Romana concilia contra incestuosos, quæ Baronius, cæterique post illum nullo persuasi argumento anno 1065. assignant. Profecto anno illo ardebant jam bella civilia inter Romanos, turbæ urbem totam commovebant, ut locus nullus esset quieti, habendis conciliis episcoporum necessariæ.

Quando Cadalous redierit Romam, Aula Germanica jubente, ut Benzo ait, mihi est incompertum; credo tamen hoc anno, vel sequenti id actum, cum Benzo scribat, cognito Alexandri reditu, ex Imperio literas redditas fuisse, ut schismaticus Papa ad Urbem cum copiis reduceretur. Tunc autem accidit, quod supra monui, nempe arcis S. Angeli a copiis Cadaloicis occupatio. Hinc in subjectam Urbem excurrebant milites, passimque strages edebantur. Quæ Urbis facies per quinquennium perseveravit, id affirmante Alexandro in epistola ad Gervasium Remensem his verbis: *Tantis eo ingruente per quinquennium nunc callida tergiversatione, nunc hostili invasione oppressit periculis, ut intestina nostræ specialis ecclesiæ negotia vix possemus ventilare, nedum longinqua ad plenum investigare*. Quinquennium istud ducendum censeo ab anno 1063. circiter, ac in anno 1068. sistit. Tunc enim Deus, qui ab alto rebus ecclesiæ suæ invigilat, Gothofredum Tusciæ Ducem excitavit, ut manum porrigeret lapsis in extremam angustiam, armisque suis in ordinem ita redegit adversarios, ut intra arcem velut in carcere inclusos illos haberet. Tunc respiravit Alexander, & in Urbe quietus considens concilium habere potuit adversus simoniacos, cui occasionem præbuit accusatio in Archiepiscopum Florentinum a monachis instituta, & insigni illo prodigio ignis, quem Petrus monachus ad probandam rei veritatem illæsus subivit, asserta. Hucusque chronologi cum Baronio, & Pagio concilium illud affixerunt anno 1063. sed modo ex adnotatione M. S. codicis Florentini apud cl. Lamium in opere de Erud. Apostolorum pag. 279. assignandum anno 1068. constat. Ita enim in illa: *Incipit textus miraculi, quod Dominus ad detractionem simoniacæ hæresis operari dignatus est in episcopatu Florentino ab incarnatione sua millesimo LXVIII. Id. Februario feria IV. primæ hebdomadæ in quadragesima in monasterio de Septimo*. Is est Petrus ab experimento ignis, nomen ignei sortitus, quem dein, meritis & scientia insignem, episcopum Albanensem, ac sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalem egisse compertum est. Hanc in arce S. Angeli reclusionem *per tempus, & tempora, & dimidium temporis* perseverasse scribens Benzo, cum actis Alexandri fere congruit, in quibus biennalem reclusionem substinuisse Cadalous legitur. Si duos illos annos & semis ex anno 1068. repetamus, in annum 1070. labentem deducemur.

Longius protractæ moræ pertæsus Cadalous cum nihil superesse prompti auxilii ex aula imperatoris intelligeret, fuga se ex arce S. Angeli proripuit. Id equidem electo suo non sane honorificum fucatis subdolo ingenio verbis narrat Benzo lib. 3. cap. 2. sed quam ille cohonestat evasionem, turpem fugam extitisse testantur acta Alexandri a cardinale Aragonio collecta his verbis: *Per duos annos a fidelibus Papæ Alexandri obsessus, & calamitatibus multis afflictus, exinde egredi non potuit, donec ab eodem Cencio trecentis libris argenti se redemit. Sic itaque uno ronzino, & uno cliente contentus, inops, & æger inter oratores occulte discedens ad montem Bardonis, & tandem ad burgum Berceti non sine multa confusione pervenit*. Hanc fugam post Gothofredi mortem cœptam Benzo ibidem scribit.

Igitur dum sic res haberent sese, fama verax increbuit Gothofredum in castro Bullionis, quod Galliæ Belgicæ est oppidum, decessisse. En Benzonis verba lib. 3. cap. 10. *Tandem Deo nos miserante Gothofredus cœpit languere, & arbitratus est, quia si mutasset aerem, ab imminenti valetudine posset convalere. Petiit proinde suum castrum Buglionem, ubi expiravit*. Narrat subinde ea, quæ de evasione Cadaloi superius admonuimus; tum addit, se a ducibus partis suæ missum fuisse legatum ad Cæsarem, solicitaturum auxilia rebus Cadaloi restituendis necessaria. In aula principis res mature discussa est, ac decretum, ut quantocius concilio in Germania habito, de justitia causæ Cadaloicæ ageretur. Id in se suscepit S. Anno Coloniensis, quo agente concilium illud re ipsa in Germania est habitum. Sed cum forte minus frequentes episcopi convenissent, suspendendum interim ab ultima definitione patres censuerunt usque ad indictam tunc, & post annum habendam Synodum Mantuanam. Hæc omnia Benzo ibidem, capite 26. qui & subjungit: *Igitur completo spacio annuæ revolutionis* (nempe post concilium Germanicum) *incœpit Annas* (idest S. Anno) *iter suæ expeditionis, & venit Mantuam*, ubi habitum est concilium, de cujus exitu, quod parti suæ parum faverit, plane silet Benzo.

Ex his omnibus constare arbitror, quam parum huc usque de epoca concilii Mantuani criticis etiam doctissimis constiterit. Non enim anno 1064. ut Baronius censuit, non anno 1067. ut Pagius reformavit, sed anno 1071. vel forte 1072. Mantuana synodus depositionis sententiam in Cadaloum pronunciavit. Quod ego his brevibus demonstro. Gothofredus Barbatus (nam de hoc agitur viro Beatricis, non de altero viro cognomine Mathildis marito, qui nimis sero, utpote post obitum Alexandri anno 1076. obiit.) in pervigilio Nativitatis Domini anni 1070. obivit, ut ex consensu veterum omnium scriptorum convenit inter omnes. Ut demus aliquid itineri Benzonis in Germaniam, non prius anno sequenti 1071. forte nondum adulto synodus in Germania coivit. Anno expleto, adeoque anno 1072. Mantuana synodus ex Italis Germanisque episcopis colligitur, qua pronunciante in Cadaloum conclamatum est; ille vero dein numquam postea rediit in urbem, ac brevi obivit. Annus idem, 1072. quamquam satis ex Benzone eruitur, veteris etiam, licet non coævi scriptoris testimonio adstrui potest, nempe Antonii Nellii, qui sæculo 15. Chronicon monasterii S. Andreæ Mantuani O. S. B. a Muratorio tom. 24. rer. Italic. vulgatum scribebat. Hæc verba authoris, qui id accepisse ex vetustis ejus monasterii monumentis non immerito creditur. *Alexander II. rogante Henrico imperatore IV.* (id est Rege IV. Imperatore III.) *Mantuam cum venisset, generali ibidem celebrato concilio, monasterio huic, quod ab ejus erectione* (quam cum anno 1017. ibidem componit) *sine abbate perseveraverat annos circa quinquaginta quinque, virum venerabilem Ubertum primum præfecit abbatem, annis videlicet Domini mille duobus septuaginta*.

Contra hanc ipsam epocham opponent chronologi authoritatem Sigeberti scriptoris coævi, & Landulphi junioris, qui S. Arialdi Mediolanensis clerici vitam sæculo XII. ineunte scripsit. Ambo enim Scriptores isti synodum Mantuanam anno 1067. adscribunt. Horum ego quidem testimonium admitterem, si æquo saltem pede cum Benzone non coævo tantummodo, & oculato, sed de rebus utcumque suis scribente consistere possent. Nunc vero cum priorum fides posteriori concedat; & cum alterutros errare necesse sit; id facilius de utroque illo scriptore, quam de Benzone concedendum arbitror. Hermannus Contractus Sigeberto suppar est; qui tamen assignans Mantuano concilio annum 1064. errat; errare ergo & Sigebertus potuit; potuit & Landulphus, qui aliquanto hac ætate posterior vixit.

Superest nunc nodus alius expediendus, qui me inter legendas S. Petri Damiani epistolas aliquanto tenuit adstrictum. Inter ejus epistolas ex Cajetani editione lib. I. epist. XV. quædam legitur ad Alexandrum II. in qua reditus ejus e Mantuano concilio commemoratur. Porro S. Petrum Damianum anno 1072. die VIII. Kal. Martii obiisse Baronius ex Bertoldo Constantiensi probavit. Ex quo consequatur necesse est, Mantuanum concilium anno ut serius 1071. convenisse, adeoque minus accurate scripsisse Benzonem concilium illud Mantuanum coivisse *completo spacio annuæ revolutionis* post Germanicum concilium. Id profecto me de fide Benzonis in suspicionem vocaret, si de anno obitus S. Petri Damiani certiori documento constaret. Cum tamen id unice probetur ex fide Bertoldi, quem in chronologia rerum etiam ætate sua gestarum frequenter lapsum notat Pagius ad A. 1096. num. VI. ductum hinc argumentum adversus meam chronotaxim nihil valet. Forte igitur S. Petrus Damiani anno 1072. obierit; quod si contigisse admiserimus, salva sunt omnia.

TABULA CHRONOLOGICA

rerum in hoc schismate gestarum juxta nostram dissertationem.

An. 1061. CONcilium Basileæ cogitur ex Langobardiæ maxime & Germanis episcopis, in quo de petendo a Rege ex Italia pontifice agitur.

Alexander II. die Kalend. Octobris pontifex renunciatur.

Cadalous Parmensis episcopus a factiosis episcopis in pontificem salutatur die festa SS. Apostolorum Simonis & Judæ.

1062. Cadalous cum militum manu Romam venit, sed ab Alexandri militibus repulsus intra Urbem perrumpere non valet; & post quorumdam dierum moram paciscitur cum Alexandro, ut ambo ad proprias sedes remeent, expectaturi quid in aula Germanica de re statueretur.

Alexander ante discessum suum majo mense concilium Romæ habet, in quo de causa Forosemproniensis ecclesiæ adversus Senogalliensem cognoscit.

S. Petrus Damiani in Galliam, & Germaniam legatus Alexandri mittitur, coactisque Germanis episcopis cum Italis quibusdam Alexandri II. pontificatum confirmat in pervigiliis SS. Simonis & Judæ.

Cadalous Parmæ concilium ex factiosis coactum celebrat.

Alexander itidem Lucæ concilium habet in causa Erittæ abbatissæ de incontinentia accusatæ.

ANNO CHRISTI 1061.

Alexander anni hujus exordio in Urbem redit, eodemque anno duo concilia celebrat contra incestuosas clericorum conjunctiones.

Cadalous & ipse pariter redit in Urbem,
1063. ac deditione Romanorum quorumdam arcem S. Angeli occupat; unde in subjectam Urbem frequenter excurrit, inquietatque Alexandrum æmulum suum; quæ Urbis facies per quinquennium perseverat.

1068. Alexander adjutus armis Gothofredi Barbati ducis Tusciæ, & Normannorum, ita in arctum redigit Cadaloum, ut in arce velut in carcere reclusum habeat; quibus in angustiis duobus annis ac semis miser ille retinetur.

Alexander concilium Romæ cogit contra Simoniacos occasione Petri Florentini archiepiscopi de eo crimine accusati, & convicti a Petro monacho, qui veritatem accu-

ANNO CHRISTI 1061.

A sationis suæ, ignem illæsus sustinens probavit.

Alexander hujus anni Julio mense Lucæ agebat, ut ex charta 10. apud Florentinium in vita Mathildis conflat, immo & ibi refedisse diutius Florentinius in vita Mathildis probat.

Gothofredus vitricus Mathildis in pervigilio Natalis Domini obit. 1070.

Cadalous fuga dilapsus ex arce erraban- 1071.
dus huc illuc vagatur, cujus partes defensurus Benzo legationem in Germaniam suscepit.

Concilium in Germania a S. Annone Colonienſi episcopo cogitur pro extinguendo schismate, in quo res tota differtur usque
B ad concilium Mantuanum post annum celebrandum.

Concilium Mantuanum, cui præsidet Alexander, & adest Beatrix comitissa. 1071.

AD CONCILIABULUM BASILEENSE,

In quo Cadalous episcopus Parmensis in Pseudo-pontificem electus est,

Anno 1061. celebratum

ADDITIO.

A. 1061. NEscio unde hauserit Anonymus Zvvetlensis, qui cadente sæculo XII. Romanorum Pontificum historiam hactenus scribebat, quam vulgavit Pertzius Anecdor. tom. I. part. III. pag. 384. ea, quæ de hoc concilio narravit, quæ quidem nonnulla continent fida, alia vero, quæ probabile aliquid præseunte. Quod enim innuit de præsentia regis Henrici, dum concilium haberetur, hæc utique non cohærent cum historia Hermanni narrantis, legationem missam fuisse a Patribus ad imperatricem matrem, & tutricem pueri regis. Utcumque sit, en illa: *Nicolao Papa defuncto Romani coronam & alia munera Henrico regi ejusdem nomine IV. transmiserunt, cumque pro eligendo summo pontifice interpellaverunt. Qui ad se vocatis plerisque Italiæ episcopis, generali concilio Basilicæ habito, eadem, quam Romani mittebant, corona impositâ, Patricius Romanorum est appellatus. Deinde communis omnium concilio, Romanorumque legatis eligentibus, Kadelo Parmensis præsul VII. Kal. Nov. declaratur papa, & mutato nomine Honorius cognominatur. Dum hæc aguntur, Nordmanni aliquibus Romanis sibi adscitis Lucæ urbis Tusciæ episcopum Anselmum, data sibi Alexandri nomine, in Kal. Octobris XXVI. diebus ante Parmensis episcopi ad papatus promotionem, sedi imposuerunt Apostolicæ.*

ANNO CHRISTI 1062.

AD CONCILIUM ROMANUM

In causa Petri Archiepiscopi Florentini

Anno 1062. ut fertur, habitum

ADDITIO.

Ex anno 1061. ad 1068.

CUR hoc Romanum concilium ab anno 1062., *cui a chronologis hoc usque illatum est, in annum 1068. disbalterim, causam in dissertatione nova* de schismate Cadaloi, &c. *superius assignavi. Modo quadam siccurrenti eidem patrie concilio addenda, de quibus Labbeus, cæterique collectores silent. Inferius in concilio Romano, quod anno 1070. assignat Venetus Labbei editor, memoravi ipsi esse cum præsuli concilio idem deservire, adnotai idem Venetus collector, in concilio eodem signatum fuisse bullam Alexandri pro monasterio quodam Pragensi, quam tamen bullam suspicionis merito arguit. Hanc ipsam bullam, ibidem omissam, hic reddo ex Cosma Pragensi lib. II. quod res ad concilium illud pertinentes utcumque referat.*

Menchen. Rer. Germ. Tom. I. pag. 2041.

Alexander servus servorum Dei, urbis Romæ episcopus & papis suis successoribus, necnon catholicis episcopis sanctæque Romanæ ecclesiæ subjectis cunctis, utriusque vitæ prosperitatem & apostolicam benedictionem a summo Deo cum omnibus Sanctis.

Ea, quæ Dominus Deus suam per clementiam ad augmentum Apostolicæ sedis condonare dignatus est, ad augmentum pertinentium sibi jugiter hoc sedi apostolicæ propagari volumus, primum quidem misericordiam Dei super nos diffusam liquide annunciamus. Boemorum Dux Wratislaus, vir Christianus, fidei integerrimus amator, rebus in bellicis magnificus triumphator, quod serenissime ubique terrarum claruit, limina Apostolorum Petri, & Pauli honestos per nuncios quotidie visitans, nos, cæterosque in Dei servitio devotissimos omni beneficio non mediocre præterieris pie mentis devotione innovuit. Nos ante tempora votum Deo vori, quod adhuc nequaquam implevi. Ecclesiam in honorem Salvatoris nostri, cujus ubique protectione munitus, veltræ pietatis auxilio ædificare cupio. Dictis tallibus audiis, pontificalis apex ut adcreſceret, sanctorum patrum numero septuaginta duorum communi consilio penitus colluadavimus. Igitur ad hæc perficienda Joannem episcopum Tusculanensem, fundamentum dare

C

D

E

Concilior. Supplem. Tom. I. Rrrr 2 PAR-

ANNO CHRISTI 1062.

PARMENSE CONCILIABULUM

A Cadaloo Antipapa

Anno 1062. habitum.

Reduftus in patriam Cadalous curarum [A] timmum primum hanc habuit, ut fe-elionis fuæ epifcopi omnibus eadonatist ele-ctionem fuam in pontificem adprobari, & confirmari curavit. De hac pfeudo-fynodo audiendus eft Benzo Albenfis epifcopus in panegyrico Henrici III. lib. 2. cap. 14. ubi hæc fcribit.

Omnes fuæ diœcefis facerdotes ad celebrandam fynodum cohortatur. In quorum medio refidens dixit: Confratres & filii charifimi, qui confiditis mecum in adjutorio altiffimi, precor ut veftris orationibus me adjuvetis, quia fub tanto pondere gementem videtis. Quæ dum denique patrum coepifcoporum admonitione & pueri regis Domini mei, matrifque Auguftæ clementi miffione, ad portandum hanc falcem me inclinari, veftrifque fupplicationibus fretus, quos femper amavi. Præfertim autem huic oneri ideo me fubjeci, ut removerem lapides offenfionis de corde omnium mei futuri imperatoris, quos propicietur Normanni impulfione Gotofredi (*a*) ad dedecus regis atque totius imperii. Quis ego fum? quem defignaverunt ad apicem fummum? Non meis meritis ad hanc electionem veni, fed ineffabili pietate omnipotentis Dei, qui de animalibus infimis Pharaonem domuit, & infirma mundi, ut confundat fortia, eligere voluit. Quod fibi placet, de fervo fuo faciat, etiamfi in mare cum Jona ad devorandum me jaciat. Sit nomen ejus in fecula benedictum, cujus effugere non licuit edictum. Vos autem fratres fine intermiffione orate, & impugnantes me jejuniis atque vigiliis expugnate. His dictis fuerrexerunt, & lacrar lcanias effudit lacrymis cantaverunt. Poft harum explerionem dedit Albenfis epifcopus hanc orationem. *O mifericors femper Deus, qui de cælo ruentibus gebennam paraft, & Abimelechi futuam cuipilium diffrapis, diffipa confpirationem Annæ & Caiphæ, & pervitem brachii tui fpiculum tuum extende.* Extremam verò fynodi complevit hymnus Augufini & Ambrofii.

(a) Vide Didert. de Concil. in caufa fchifmatis.

LUCENSE CONCILIUM

In caufa Eritiæ Abbatiffæ per fummam injuriam accufatæ,

Anno 1063. coram Alexandro II. Pontifice celebratum.

Concilium hoc Lucæ in patria mea celebratum, collectorum diligentiam hucufque fugit; quod mirari fubeft, cum jamdiu ft, ex quo Florentinus in commentario fuo de rebus a Mathilde comitiffa geftis documentum, unde illud eruitur, vulgaverit in appendice pag. 127. Hiftorum res iordem geffæ, quod perfecutæ fatis in eodem documento exprimatur, mustrandum hic cenfeo. Eft autem S. Juftinæ Parthenion celebre in urbe noftra ordinis S. Benedicti, in quo nobiles virgines perfetare & omnium virtutum exercitatione monaftican vitam diligenter excolunt. Nec nobilitate tantum & religione, fed & remotiffima antiquitate claref unt; cum in archivo fuo documenta facrifi decimi fexti, unde & documentum, non tamen authographum, quod hic exhibeo, extractum eft. Eruditus.

Legalem, juftumque effe declaratum eft, ut ea, quæ fundali concilio diffinitur, maxime Romanæ eccleſiæ præſente præſule ſtatuatur. Ego itaque Alexandro viro religioſiſſimo præſidente, acciſit, ut in monaſterio S. Juſtinæ apud Lucenſem civitatem exiſterent quædam monachæ fallatiis, & infidiis plenæ, quarum nomina ſunt Juſta, & Bonella, ac Euſemia, quæ vano ſuo ſtgmento, ut aſſolent, oppoſuerunt religioſæ abbatiſſæ præfati Monaſterii nomine Eritithæ, ut nodus cum quodam clerico eam deprehendiſſent, quod nefas eſt dictum, opus nefarium uſurpantem. Aſſerebant autem ſuis falſiſſimis indiciis, quoniam viderunt eam lampadem domi tres diu intinguentem, & cum præfato clerico ceſtam ſtatem, & loquentes, portaſque monaſterii aperras inveniſſe, quæ omnia argumenta corruptæ caſtitatis, aut violati corporis eſſe videbantur. Nec tamen apponentes ei de corruptione corporis, ajebant, quod fecuræ, & intrepidæ caminum ignis intraſſent, quoniam præciſta abbatiſſæ earum cuſtitate, & bonæ converſationis tramite excelleret, & neſcirent in ea aliquam ſui corporis ineſſe corruptionem. Dei nutu, ut ſit aliquando, ſic legitur, nocefſe eſt, ut veniant ſcandala, orta populari ſeditione in præfata civitate actum eſt, ut fama tantæ fallatiæ præberet aures præſibatas Pontificis, ut fibi mos eſt pervigilans, ne in ovile Domini lupus rapax ingrederetur continuo ſummo ſtudio direxit a latere ſuo religioſos Pontifices cum venerabilibus clericis ipſius civitatis, comitante maxima parte Lucenſis populi. Sedentes ergo in præciſto monaſterio ſtatuere abbatiſſam in medio, & quæ cum infamaverant venire fecerunt. Sed una earum Euſemia nomine ab accuſatione teſtimonii refugit, ficut falſis perſonis eſt ſolitum. Cui canonice, & legaliter directi ſunt tres vices nuntii, ut veniret intrepide, & ſi aut accuſatrix, vel teſtis veller haberi, audientiam ei ab omnibus quamvis eſſet inimica, non denegaretur, cum venire nolueſſet, & non repræſentaretur canonice, & legibus denegata eſt illi ab epiſcopis in perpetuum præditæ accuſationis omnis audientia, dataque poſtea in ea ſententia ei pœnæ debere ſubjacere, quam debere pati illam, cui tentuen oppoſuit, ſi vere doſiſſet. Deinde ſecunda nomine Bonella in medio veniſſet, ac Abbatiſſæ accuſationem inferens interrogatur ab epiſcopis, utrum ſuæ accuſationis teſtes habuiſſet, & cum diceret in ſe ei habere teſtes, quos quidem nomine Juſta doloſis verbis vice teſtis ajebat, ſe noctu vidiſſe ſuam Abbatiſſam lumen extinguentem, nihilque aliud ſuprafcite in accuſationis ſe aliquo modo ferre, & ita in teſtimonio ſic deficiente vocata eſt alia, quæ dicebatur eſſe teſtis debere, venit, & coram omnibus vocata publice dixit omnia, ſuprædictam Abbatiſſam illius criminis ream non poſſe deprehendi, neque accuſationem, vel teſtimonium contra eam veraciter apponere poſſe. Siccefcientibus cunctis in teſtimonio, neque concordantibus, atque accuſatione falſa omnibus revelata affectu epiſcoporum, & clericorum, ſimulque totius congregationis aſtantium laudatum, ut quæ ante dominum pontificem Romanæ Sedis Alexandrum acta fuerunt, repræſentaretur, ut ſic acclus punirecur tam magnum delictum, quatenus præfatum monaſterium vitiis, & doliſ ſuprædictis mundaretur, quod ab ipſo definietur prout juſtum eſt, pene toto orbi authoritas, & exemplum haberet in ſecula. At ubi hæc omnia ſummo Pontifici per ordinem ſunt relata, duci ad ſe fecit prædictam Abbatiſſam in eccleſia S. Martini, aſſiſtente innumerabili turba clericorum, atque laicorum non juſta Pontificis, quandoquidem minus canonicum videbatur, ſed ut ſatisfieret populo, & vulgo coram omnibus in S. textu Evangelii juravit præfata Abbatiſſa, quod nocte illa, qua accuſabatur, neque per ſe, neque per interpoſitam perſonam aliquis homo a ſe in monaſterium induxiſſ fuerit, neque fornicationem commiſiſſe. Ac autem agnita aperte declarata eſt ſententia a ſummo Pontifice in ſacro Conventu, omnes, qui tunc ibi affuerant, aſſerebant reus hujus incuſationis, feu falſitatis ega Abbatiſſam eandem debere pati pœnam, quam deberet, & ipſa quæ accuſabatur ſi vera detuliſſent videliret ut extra monaſterium exiret, & incluſæ manerent, ſique ſe haberent, ut ſanctæ canones de falſis præcipiunt accuſatoribus. Quod autem definitum eſt tanti partis deciſione, & authoritate, ſimul ab omnibus laudatum eſt. Acta ſunt hæc in Lucenſi civitate præſente domno Alexandro piiſſimo S. R. E. præſule epiſcopo Petro Tuſculanenſe, & Mainardo (*a*) epiſcopo civitatis Papiæ Adalrico, (*b*) epiſcopo Petro Dubruzo, (*b*) & epiſcopo Dodo civitatis Roſellæ, & Stephano cardinali S. R. E. & univerſis clericis epiſcopatus S. Martini, & Judicibus, atque pene cuncto vulgo circumſtante ano ſecundo ejuſdem domni Alexandri II. papæ ab incarnatione vero Domini MLXII. Ind. XV. prideie idus Decembris.

(a) Ubi natus E. piſcopo.

Ego Alexander ſolius Dei miſericordia licet indignus S. R. & Apoſtolicæ eccleſiæ præſul. SS.

ANNO CHRISTI 1066. 1070.

CONCILIUM IN PROVINCIA GRADENSI

A Dominico-Patriarcha

Anno 1066. celebratum.

An. 1066.

Concili hujus mentio, & decretum in [D] in caufa jurium quorumdam, quæ in vicariam eccleſiæ S. Stephani Muranenſis indicabar fibi pebanus Sanctæ Mariæ a Muranis, decretum, inquam, ſitud infertum eſt in acta concilii Veneti anno 1152. celebrati, quod ex nova Ughelli editione ad eundem annum referimus. Quare hæc lectoros tranſmitto.

AD CONCILIUM ROMANUM

In caufa ſubmiſſi tuitioni Romani Pontificis Monaſterii Pragenſis recens conſtructi,

Anno ut fertur 1070.

ADNOTATIO CRITICA.

An. 1070.

Vbnetus Labbei editor anno huic affignat concilium quoddam Romanum ab Alexandro cum LXX. epiſcopis affidentibus habitum, in quo oblatum ab VVratiſlao Bohemiæ duce monaſterium quoddam a ſe Pragæ conſtructum, ſub Apoſtolicæ Sedis tuitione & regimine excipitur. Nec diſſitendor id legi apud Coſmam Pragenſem lib. II. ad

(*b*) *Petro Dubruzo.* Non dubito quin in autographo legeretur *Petrus Apruttinus*; ex quo imperitus amanuenſis fecit *Dubruzo*; ratus *Apruttinum* hic pro Aprutio provincia, quæ Italice dicitur *Abruzzo*, poni. Revera tamen Aprutium hodie Terami urbs eſt in Piceno epiſcopalis, eamque cathedram tunc habebat Petrus, qui inter cæteros Patres concilio Romano anno 1059. ſubſcripſus legitur. *Mansi*

ANNO CHRISTI 1070.

ad An. 1070. fed mihi, ut vera fatear, fuſpecta eſt anni hujus ſynodus adeo conferto epiſcoporum numero celebris, cujus non aſtra tantummodo, ſed memoria omnis apud coævos ſcriptores excideriť. Quare hanc ipſam ſynodum male collocatam opinor, nec alterius concilii meminiſſe Coſmam conſeo, quam ejus, quod an. 1068. occaſione celebris accuſationis in Petrum Florentinum archiepiſcopum inſtituit Romæ habitum eſt, ut ex noſtra chronologia ſiquet. Conjecturæ huic fundamentum Coſmas ipſe præbet; nam ibi

A integro biennio rectam chronologiam præverſi; mox enim in paragrapho proxime præcedenti Gebehardum Pragenſem epiſcopum renunciatum fuiſſe anno 1068. die VI. Kal. Julii, & feria II. die dominica, VI. nonas Julii unctionem epiſcopalem acceviſſe; qui ſane temporum characteres non quidem annum 1068. ſed 1066. ſignant. Non eſt ergo, cur concilium anni 1068. a concilio in cauſa Pragenſi, male in anno 1070. collocato, diſtinguatur.

ANNO CHRISTI 1070.

SYNODUS TREVIRENSIS

In cauſa Clerici cujuſdam beneficio ſuo injuria privati.

Anno circiter 1070.

An. 1070. COſaldus quidam presbyter beneficio ſuo expoliatus fuerat a Richerio Diacono obtendente illum, cum morbo gravatus decubueret, monaſticam profeſſionem aſſumpturum ſe ſtatuiſſe, ac re ipſa induiſſe cucullam. Querelas ea de re ſuas tulit presbyter ad ſynodum Trevirenſem, cui Udo, ejus urbis archiepiſcopus, præerat, ſed ignota de cauſa demum *Iis* ex concilio ad Alexandram pontificem tranſiit, a quo ſecundum presbyterum judicatum eſt. Narrat hæc Alexander *in* ſua ad Udonem epiſtola inter

B Labbeanas XXVI.

VOLATERRANA SYNODUS DIOECESANA

Pro reſtituenda vitæ communis profeſſione Eccleſiæ illius Canonicis

Circa annum 1070. *habita.*

An. 1098. Ex Archivo Capituli Volaterrani eruit Mornor. Antiq. Ital. Tom. V. pag. 823.

QUonlam in iſtius mundi ſtatu nihil certum, nihil firmum cognoſcimus, neque aliquid fidei vel ſtabilitatis ipſi in illo eſſe videmus; ſed omnia, quæ in eo ſunt, caduca eſſe & momentanea cernimus, nobis pro certo eſt neceſſarium, non ſolum vitare, ſed etiam fugere quicquid eſt animæ contrarium, & illud appetere, quod eſt illi ſalutiferum, &c. Cujus amore, cuniſque dilectione ego Herimannus licet omnium epiſcoporum infimus, Dei tamen nutu epiſcopus ſemper gubernor, quamquam cunctis hominibus ſim nequior, & ultra quam credi poſſit, ſim peccator. Ob hoc vero ut mihi ſubvenire divina dignetur gratia, commertium hujus ſanctæ eccleſiæ huc uſque detellabile volo ad ſalubre, & coeleſte temedium transferre. Patet namque iſtius eccleſiæ ordines, videlicet Archidiaconatum, Præpoſituram, & reliquos Ordines adeonus eſſe uſurpatos, ac male fuiſſe diſpoſitos. Et B idcirco Deo opitulante, & iſtius ſinodalis concilii convenu corroborante, Ordines prædictos diſponi ita manere, quatenus ad unum redeant, & ſimplices habeantur. Quocunque enim tempore hujus ſanctæ eccleſiæ quilibet fratrum ab illo migraverit ſeculo, ſua canonica, quæ uſque modo abuſive & falſo appellatur nomine, deinceps nuncupetur vero & proprio vocabulo, cum ſcilicet ut illi habeant clerici, qui ſecundum ſuam ſcientiam hic regulariter vivent, donec alter hujuſcemodi clericus veniat, qui cum cæteris fratribus regulariter vivat. Quis eſt unquam mortalium tam beatus, quam ille, qui ad hoc nititur, ut cœlorum gaudia contemplari queat, Sanctorumque beatitudine perfrui valeat? Ad illam tamen clarioris felicitatem ego Herimannus Dei gratia epiſcopus pertingere cupio, ſi illius eſt voluntas, qui nolterarum mentium eſt inſpector, noſtrorumque ſecretorum cognitor. Piſtus ſum namque de illa noſtri Redemptoris benigna promiſſione: Peccator quacumque hora converſus fuerit, vita vivet, & non morietur. Propter ergo ſuperne promiſſionis fiduciam, & propter animarum meorum ſucceſſorum epiſcoporum ſalutem, communi conſenſu corroborante ſinodale concilium, ad honorem hujus ſanctæ eccleſiæ ego Herimannus Dei gratia epiſcopus ſtatuo, & conſenſu ordines præfatos clericis his regulariter degentibus habituros. Hoc tamen illa ratione adſero, quod poſtquam aliquis illorum fratrum ex iſto obierit ſæculo, nulla alia adhibeatur ſententia, niſi ut fratres in iſto loco canonice viventes, ordines jam memoratos habeant communes, donec reperiantur clerici Deum timentes, quibus participentur ſpiritualiter. Sive ordines, hoc eſt canonica, archidiaconatura, præpoſitura, & cæterorum eccleſiaſticorum ordinum miſteria, qui fuerint eorum, qui ſtare videntur ſeculariter, ſive eorum, cernuntur vivere regulariter fratribus tamen accidane canonice degentibus. Cuntem enim S. Agathæ Virginis cum omnibus pertinentiis ſuis infra & extra ſe

ANNO CHRISTI 1071.

ſe habentibus, ſimili modo ſupra dictis fratribus concedimus. Curtem S. Oſtabiani cum A omnibus ibi pertinentiis, & vineam decurrente cum laboratoribus, qui eam laborare debent, quæ ſcatribus regulariter viventibus ſunt conceſſa, a cæteris fratribus eos habere laudamus. Inſuper omnia, quæ illis data ſunt, vel in antea danda ſunt, ſeu conquirenda ſunt, eos tenere confirmamus. Si quis vero fraude maligna inbutus, vel ſelle diabolico fuerit infectus, tale dans conſilium, quod iſtud ſalubre conſtitutum renoveatur, vel aliter commutetur, niſi ut ſupra dictum eſt, auctoritate Apoſtolorum Petri & Pauli, & ex poteſtate mihi a Deo conceſſa, illum ſegrego a fidelium conſortio, illum ſeparo a ſanctæ eccleſiæ gremio, B illum damno, maledico, & excommunico, &c.

ANNO CHRISTI 1071.

Ego Herimannus Dei gratia Epiſcopus confirmavi, & ſubſcripſi.

Ego Wgo archidiaconus confirmavi manu mea me ſubſcripſi.

Ego Farolfo archipresbyter confirmavi, & ſubſcripſi.

Ego Petrus presbyter confirmavi, & ſubſcripſi.

Ego Azzo Diaconus, & canonicus ſubſcripſi.

Ego Adelmus diaconus ſubſcripſi.

Ego Albertus diaconus ſubſcripſi.

Ego Andreas Diaconus ſubſcripſi.

Ego Drudo præpoſitus ſubſcripſi.

Ego Chriſtianus presbyter ſubſcripſi.

Ego Heinricus cantor ſubſcripſi.

AD CONCILIUM MOGUNTINUM

In cauſa Caroli Conſtantienſis electi a Sigefrido Moguntino epiſcopo,

Anno 1071. *habitum*

ADDITIO

An. 1071. *Hſtorium cum affert concilii hujus præſes Labbeus, quare hic pauciſ expediam. Carolum Magnum ſynodum canonicum Henrici VI. rex renunciaverat Conſtantienſem epiſcopum. Hunc ne reciperet obſtabat Conſtantienſis eccleſia, rerum illum & ſpiritualium, & ſæculi agens. Ea cauſa Pontifices ſæpius diſcuſſa eſt in Moguntina ſynodo, cujus ad Alexandrum II. ſynodica, quæ in actis conciliis Labbeani non legitur, & extat ex codice Vindicis Bamberg. noſtræ vulgato ab Eccardo inter Hiſtoricos med. ævi Tom. II. n. CXXIV. ex illo hoc tranſcribitur.*

Reverendiſſimo patri, & ſanctiſſimo primæ ſedis antiſtiti [illegible] tor eccleſiæ cum fratribus, & coepiſcopis ſuis debitam ut ſummo ſacerdoti ſubjectionem.

Gratias agimus Deo, omnipotenti Domino, qui ad ſalutem animarum elegit ſacerdotium veſtrum, & ſedem Petri voluit, baptradidit claves regni cœlorum, quique ſuper hanc petram ita ædificavit eccleſiam ſuam, ut portæ inferi non prævaleant adverſus eam. Ad hoc namque opus vere vos ea inſtituit, & confirmat fides, quam beatum Petrum caro, & ſanguis non docuit, ſed Deus pater de unigenito ſuo per Spiritum Sanctum ei revelavit; que utique fides ſicut Dominus Chriſtus pro eo rogavit, nunquam deficiet; ſed per beatas ſucceſſiones apoſtolicorum præſulum, ad confirmandos fratres uſque in finem perficiet. Hujus itaque fidei ſoliditare funditus beatus Petrus Simonem donum Spiritus Sancti per impoſitionem manus pretio affectantem, & catheedram eccleſiæ venalitatis quæribus obnoxiam facientem, a ſorte apoſtolicæ benedictionis excluſit, & perpetuæ maledictionis inexpiabili pœna damnavit. Ex illo uſque in hodiernum diem, ſicut tunc apoſtolica Petri fides, ita demum ejus apoſtolica ſedes diabolum, ejuſque anticatriſtos ejuſdem fidei firmitate perdomuit, omnes inſeri portas, hæreſiarcas ſcilicet cum dogmatibus, & ſequentibus ſuis, non quidem obſtruxit, ſed penitus deſtruxit. Inde eſt, quod cum non multis jam diebus expetiſſet Sathanas, ut cribraret nos ſicut triticum, & nos ad veſtrum, cui Chriſtus claves Cæli, & vicem Petri in manus dedit, confugeremus patrocinium, ita ſumus veſtra auctoritate confortati, ut apoſtolum Sathanæ, qui nos [illegible] expugnare *mus gladio verbi Dei, & cum pericri ſa* monis virulenta factio in Conſtantienſem eccleſiam malam extendiſſet radicem, nos ei ad ſuccidendum adhiberemus juſtitiæ falcem. Nam cum regia nos poteſtas urgeret, quemdam de execrabili peſtilitimi Simonis ſchola eidem eccleſiæ ordinare epiſcopum; nos verò diceremus, quia ſacris canonibus omnibus modis contrarium eſſet, hoc in noſtram nos facere non poſſe præjudicium; cumque rex jugiter nos inſtaret, ſuper hac re conſentire ad nutum præcepti ſui; & nos objecremus ei, hoc apoſtolicæ authoritate prohiberi, tandem huic ſchiſmari ſopiendo, ſanctitas veſtra falubre dedit conſilium, præcipiens ſuper hac re concilium celebrari, in quo idem appoſitus, aut innocens purgaretur, aut reus objectorum reſcueretur. Quantis autem laboribus, quibuſve difficultatibus ad ejuſdem concilii celebrationem perventum ſit, quibus vero modis, & quibus multiplicibus argumentis regia poteſtas præſinitum concilii tempus anticipando, ad voluntatem ſuam inflectere, aut omnino illud anticipare voluerit, non eſt modo referendum ſingula, quia non veſtrum fatigare debeo animum divinioribus intentum, & regali excellentiæ ducimus affurgendum. Vicit tamen Chriſtus in Petro, & Petrus in nobis, & vos

ANNO CHRISTI 1071.

ANNO CHRISTI 1071.

e vos in nobis, & collegium est concilium, quia multis in adversum nitentibus res in profundum nostrum protracta est, concilium hujus diei infecto adhuc negotio, necessario diruptum est. In crastinum autem designatus ille Deo, ut credimus, ejus conscientiam coarctante, non ultra expectans audientiam concilii, nec sustinens pondus imminentis judicii, ipse in se sententiam retibus & annulum, & ferulam (*ferulam*) pastoralem ei, a quo acceperat, reddens, nos longa quæstione, & fatigatione absolvit, hoc tantum prætendens excusationis, quod juxta Cœlestini Papæ decretalia, dari nollet invitis.

Super his ergo, & super omnibus beneficiis animæ suæ gratias primum agimus patri animarum, qui nos humiles fervos tuos interpretatione clementer exaudivit, deinde apostolicæ sedi ejusque reverentissimo præsuli, a' qua petra profluxit hæc tota perseverantiæ nostræ, fortitudo, orantes, & postulantes Deum Dominum nostrum, ut interventu S. Petri hujus sanctissimæ sedis ejusdem stabili fide, pace, & in confessione sui nominis ita solidare, & confirmare dignetur, quatenus universalis ecclesiæ plenitudo, quæ cit corpus Christi, hunc capitis fanitate perpetuo proficiat, & glorietur. Ratum autem duximus hujus concilii ordinem, & exitum vestræ significare sanctitati, ut cujus auctoritate cœptum, & confectum est, ejus & assensu mereatur roborari. Rogamus etiam sanctitatem paternitatem vestram, ut sic in hoc, ita & in cæteris ecclesiæ negotiis, vobis obedientem fateri, vestræ sanctitati, sicut membrum capiti, valeam cohærere. Sanctitatem apostolatum, Domine pater, longævum, & incolumem Samaritelio custodiat, ejus & D non dormit, neque dormitat.

(a) *f. sæviunt.*

CONCILIUM SENONENSE

In quo confirmatur donatio ecclesiæ S. Andreæ facta Hugoni Trecensi episcopo abeunte Cellensibus

Anno 1071. habitum.

An. 1071. Ex charta Cellen. fi dedit Martene Vet. mon. Tom. VII. pag. 63.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Philippus gratia Dei Francorum rex. Cum in exhibitione temporalium rerum, quas humana religio divino cultui familiando locavit sanctorum, & congregationibus fidelium devotione animi largitur, tam præsentis, quam perpetuæ vitæ, ut jam pridem multis expertum est judicium, solatium acquiratur, E & uberius valde & omnibus imitabilis hic fructus primitivæ virtutis, videlicet caritas, per quem & mundi prosperatur tranquillitas, & fideli remuneratione æterna succedit felicitas. Noverit ergo & præsens status, & posteritas sanctæ matris ecclesiæ filiorum, nostrorum quoque primatum, & omnium sub nostro regimine degentium, quod quidam abbas Bernardus nomine, nostræ licentiatis adierit præsentiam, rogans, & obnixe postulans, donum, quod Hugo Tricastinæ ecclesiæ pontifex pro salute animæ suæ monasterio B. Petri Cellensis cognominato, cui ipse præcidius abbas tunc temporis præerat, æternaliter tribuerat, fcilicet ecclesiam S. Andreæ apostoli, non longe ab eodem monasterio, cui contiga est, sitam, laudatisem, & conceffisse: cujus petitionibus con-

ANNO CHRISTI 1071.

ANNO CHRISTI 1071.

A. 1071.

Anno 1070. Godefrido Barbato, Beatricis Comitiffæ marito vita functo, Cadaloi Antipapæ res affiduæ refpirare, vifæ funt. Nam & validis ftrenui viri præfidio deftituebatur Alexander Papa, & Cadaloo aula Germanica favebat. Quare ad follicitanda pro eodem Cadaloo auxilia eo miffus eft Benno Oftienfis Epifcopus, ex qua ejus legatione illa confequpra in Differtatione de Concilijs in caufa hujus fchifmatis latius dedaxi. Ea occafione in unaque Epifc. difponit (Anno Colonienfis) celebrare fub fpecie fynodi conventiculum, quafi fuæ volunteatis indiculum. Interfuerunt autem quidam de partibus Ligutiæ, appellati tamquam ex juflone curiæ. Cuodus vero *Romanum per contemptum* dicit) hæc loquutionis initium: *Videtis, Fratres carifimi, quia Sancta Romana Ecclefia grave patitur præjudicium. Propter quorum enim altercationem, Ancuntur filii ejus ad occifionem. Si metri modo non fuccurrimus, ea perenne pariter perhimur. Succurrendum eft ergo, ne simul confcitentes nos ejus. Non fcut fcriptum eft dicit. Qui fuccurrere poterat, nec fuccurrit, occidit. Difcernat quoque inter utrumque verbum Dei gladius, cui debemus confentire, quamvis fit noftro adverfarius. Si enim de cardis veftri medicinali pixide adhibetis hanc infaniæ cuno-*

S. Richerii archiepiſcopi
S. Hugonis Trecenſis epiſcopi
S. Gualteri Meldenſis epiſcopi
S. Gauffredi Parifienſis epiſcopi
S. Arnaldi Carnotenſis epiſcopi
S. Rainerii Aurelianenſis epiſcopi
S. Gauffridi Autiſſiodorenſis epiſcopi
S. Hugonis Lingonenſis epiſcopi
Ego Petrus cancellarius ſcripſi, & ſubſcripſi.

Sigillum Philippi regis

CONCILIUM GERMANICUM INCERTI LOCI

In causa Schismatis Ecclesiæ Romanæ

Anno 1071. habitum.

nicum capipurgium, confutatio extinguetur hujus furoris improbabile purgium. Ad hæc Italici Epifcopi refponderunt: *Non eft æquum, fuper hoc re deliberatum fententiam dare fine Ambrofio & Apollinare (a).* Et ille: *Aliqua veftro errore & aliqua dicimus, ne inciflum omiffe videamur. Noftra vero diolenenti, contentur fententia tris fufpenfiva, tu alte- Ravenra fynodo definitiva.* Cæteri autem dixerunt: *Non improbamus quod dicitis; inducitur quidem fuit diuide canonice judicitur.* Annus dixit: *Audite quæfo cum diligentia & memoriæ commendate, cujus pondera fit nota fententia. Si ita intravit, ficut ego intravi, dico Alexandrum federe ufque ad proximam Synodum.* Epifcopus autem Confantiæ Romaldus conftanter dixit: *Regula canonica non probibet veftrum introitum, quod legatur eft veftra ordinatio, ejus ut orthodoxa confecratio. Denique pro nonniali adulterio connubiatus Arnadelfus, (b) eodemque modo cognominatus Cavabarta Pontidilus; (c) hanc elegerunt; Romanus mi quoque accepta pecunia hunc introniza- vivunt. Romani autem volentes hunc recipere, voluerunt ei refidere, ideoque introtui ejus non fuit fine fanguine. Nos ergo intravit ifte, ficut vos intrafti. Si ille le quod dixi, dixi. Si ita intravit, ficut ego intravi, dico Alexandrum federe ufque ad proximam fynodum.* Hæc autem omnia per nepotem fuum, qui epifcopatur Halberftet, (d) notificavit Annos Romani Caliphan & Dohec (e). Tunc fumferunt pa Vii. cognua ifti duo magi, Zarothin & Aphaxat, tamquam contra David Philiftæus Goliath. Nos vero ad falutem noftram patantes hæc fieri, eramus quiefcentes, quafi fub umbra juniperi.

(a) Defignat forte Umbrum de quo tamquam ex reliquis Epifcopis fibi fimilibus fuerit locutus. Vii. cap.

(b) Ita tradidit Hildeprandum, qui idem Gregorius papa fuit.

(c) Burchardus Vormat. (d) Defignat forte Northmannorum principes.

ANNO CHRISTI 1072.

AD MANTUANUM CONCILIUM

Pro causa Schismatis Ecclesiæ Romanæ tollendi

Anno forte 1072. habitum.

ADDITIO.

An. circiter 1072.

MAntuani Concilii acta omnia deperierunt, nihilque ejus dedit Labbeus, nisi pauca illa, quæ Nicolaus Aragonius in Actis Alexandri II. memoriæ prodidit. Ea dum Binius in historia ejusdem Concilii, quam & Labbeus in Collectione sua inseruit, expendit, mirum est quam sæpe in offensionem veritatis incurrerit. Scribit, Cadaloum a Concilio exauctoratum, militem armasse, Urbem oppugnasse, Alexandrum exturbasse Nihil ejusmodi Cadalous est ausus, illa enim omnia arma, exercitus, vis in Urbem & Alexandrum Concilii Mantuani definitionem annis fere decem præcesserunt, ut in Dissertatione mea demonstrasse me blandior. Victus in Concilio Antipapa, abiit confusus dejectusque, nec diu post inglorius & obscurus obivit. Hujus igitur Concilii, adeo celebris, historia non satis accurate hucusque exposita, a me quidem, ad chronologiam quod attinet, non indiligenter, ut arbitror, digesta est in peculiari Dissertatione, quam superius dedi. Reliquas ejusdem circumstantias hic exhibeo ipsis verbis Benzonis Albensis, de quo sæpe alias dictum. Quanquam scriptori huic non sine delectu fidem ut addicant lectores moneo, cum Antipapæ partibus faverit, & quamquam præsens omnibus adfuit, multa tamen factioni suæ ingrata silentio tegit. Hæc igitur Benzo lib. III. cap. 26.

Completo spatio annuæ revolutionis (*a*) incipit Annas iter suæ expeditionis, & venit Mantuam cum trecentis falcatis, quem recepit Comitissa Beatrix sumtibus regifico luxu paratis. Mandaverat autem ipse jamdudum Alexandro, per Cunibertum Taurinensem episcopum, ut causa finiendæ litis jungeretur sibi Mantuæ ad celebrandam synodum. Rursus quoque per Vercellensem Gregorium, cui se Alexander familiarius credebat, annunciaverat idem Annas omnia, quæ idem Alexander præscire volebat. Veniens autem gratulabundus & lætus, arridenti fortunæ se indubitanter dedit. Prandellus (*b*) denique, de certis semper incertus, domi resedit. Præterea Domino electo (*c*) legavit ipse idem Annas, ut quantocius adesset Parmæ, atque totum suum exercitum dirigeret Mantuæ; Adiiciens quoque: *Domine pater, quare venerim, tu bene nosti, matura ergo, quæ sunt opponenda totius ecclesiæ hosti.* Continuo Dominus electus effusis lacrymis suspexit in cœlum & dixit: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.* Denique tanta velocitate regressus Parmam, ut videretur sibi, quod Angelus Domini, qui asportavit Abacuc super lacum Babyloniæ, transtulisset eum in locum Parmensis coloniæ. Congregatis autem Episcopis synodus inchoatur. Baburras Alexander in cathedra collocatur, & prout valebat, eos de servitio Dei admonebat. Et cum diu multumque frendens blaterando verba perstreperet, nullusque balbutationem ejus intelligeret, Annas admonuit, esse cessandum atque in crastinum reservandum.

Cap. XXVII.

Postquam autem die mediante complevit Alexander Synodicæ administrationis officium, Patarinorum magna comitante caterva, abiit ad suum hospitium. Annas vero ascendens in sanctuarium juxta altare, cœpit cum lacrymis diutius orare. Ad quem accedens Comitissa dixit: *Domine Archiepiscope, tempus est refectionis.* Cui ille: *Prohibet hodiernum edulium dolor cephalicæ passionis.* Illa quidem, ut ad epulas accederet, devote initabat: Ipse autem in proposito abstinentiæ perdurabat. Tandem rogavit eam, quo præciperet cunctis expetere mensam, pulsisque omnibus secretam rediret ecclesiam. Et adjecit: *est secretum, o Domina, quod tibi volo confiteri, post cujus confessionem tecum cœnabo, si forte hodie aliquid manducabo.* Deinde ex improviso motu, inclinans se, ut ad pedes ejus caderet, illa opponens brachia contra, precatur, ne id faceret. Flentibus autem non parum utrisque, suspirando, singultiendo, abstersis lacrymis exorsus est ipse. *Ante hoc sacrum altare, supra quod celebratur sacrificium corporis & sanguinis Domini nostri Jesu-Christi, tristitiam cordis mei, o piissima domina, confiteor tibi. Et terram osculando, supplico benignitati tuæ, quatenus inde mihi digneris largiri medicinam, ne cadam in opprobrium & in baratri ruinam. Non te latet, o domina, meum figmentum, atque meorum origo parentum. Luce clarius est, quod sanctus imperator secundus Henricus me erigens de stercore, super altitudines ceterorum procerum præesse voluit, meque se alterum in imperio constituens, nil plus facere potuit. Et ego miser & peccator factus lupus rapax, rapui filium ejus de sinu matris, cum debuissem me opponere præsumtori hujus crudelitatis. Et quoniam approbavi promotionem istius Alexandri, quem in cathedra B. Petri statuerunt Normanni. Idcirco inimicatur mihi tota curia domini mei regis, inde appellor Judas & desertor & infidelis, & nisi ista correxero, tanquam leprosus elongabor ab eis. Hæc est mors mea, si cadens in infernum reliquero galaxea. Præbe itaque consilium, o bona princeps, misericordiæ & veritatis amica, ne de vetito consilio judiceris velut dives, denegata Lazaro mica.* Comitissa vero hæc audiens, ingemuit, & facie pollens toto corpore intremuit, dixitque: O *pater, quicquid tua sapiens cogitatio super hac re melius sentit, proferre non dubites, quia non deficiam, si quoquo modo possim relevare tuam tristitiam.* Tunc Annas ter & quater suspirans ait: O *Domina, Deo & tibi committo. Vide, ne me interficias. Vide, ne hoc alicui dicas. Volo istum Alexandrum ducere ad curiam, & jurabo illi, quod nullam patietur injuriam. Et si de pacto amicitiæ inter istum & regem fuerit fortasse aliquod intervallum, morabitur Coloniæ, & imperabit super totum Archiepiscopatum, me autem habebit sicut capellanum.* Et Comitissa dicit: *Pater sancte: sicut vis fiat, nullus erit, qui tuis decretalibus contradicat.* Tunc Annas præ gaudio dixit: *Veraciter vocaris Beatrix, in tribulationibus constitutis adjutrix & benefactrix. Macrobiam te faciat agia Sophia, cœli terræque creatrix.*

Cap. XXVIII.

Et facta est dies crastina. Noluit Annas ea die in conventu sedere cum Alexandro, quia tædium fuerant cunctis verba, quæ dicebat blaterando. Tertiæ vero diei diluculo, adest Parmensis exercitus maxima multitudo, promtissima perficere jussionem Coloniensis Agrippæ. Discurrens per plateas Mantuanæ urbis armorum horror ingerebat formidinem turbis, clamans vocibus & tubis. Badacule diabole, quid venisti huc facere. Carbo extinctus, stigia palude tinctus, maledicte foris & intus. Hæc audiens Alexander delituit, atque ad synodum venire distulit. Ut autem pervenit ad aures Beatricis sonitus iste, quasi morte præoccupata, cecidit in lectulum angustiata. Hoc audito Annas ad eam cucurrit, qua visa, ruens in terram velut mortuus fuit. Currunt tales & equales ad triste spectaculum, ululabat Civitas flebatque Palatium. Mutavit fortuna rerum faciem, labefactavit Parmensium aciem. Post spatium unius horæ, reversus in se Annas & nutu ac flebili voce cœpit dicere: *Exite foras.* Turba quidem dimissa, semel & iterum oscitavit ipsa. Tunc Archiepiscopus quasi sibilando dixit: O *piissima domina, dignare paululum aperire oculos, & resuscita nos tuos fideles mortuos.* At illa palpebras sublevavit, vivosque quantulumcumque lætificavit. Interea nox venit, atque exceptis puellis alios ad hospitium abire coegit. Cum medium silentium tenerent homines, & animalia cuncta, reficitur modica sorbiuncula. Dormivit parum solummodo ad unius horæ spatium; deinde eodem cibo refocillatur. Cui dixit: O *domine, si hoc, vis perficere, quod mihi dixisti, me & te & regem occidisti. Ubi enim fuerimus notati nomine atque officio Judæ traditoris, adjudicabimur filio perditionis. Non est hoc tui juris, sed imperatoris, & hoc debet fieri in synodo cum Episcopis, qui examinant causam sub testibus legitimis.* Quid plura? Eva vicit, quia hunc inhescando vetitam escam mordere coegit, statimque a proposito cogitationis omnino quievit, rasisque crinibus ad curiam rediit. Quod ut cognovit rex ejusque curia, indignantur sibi pro communi omnium injuria. Annas autem habens similitudinem Apopompei, cœpit conspirare adversus Christum domini; quod malum adhuc perdurat: det finem mali, qui cuncta regendo & judicando procurat.

(a) I.e. post annum a Concilio Germanico.
(b) Hildeprandus.
(c) Cadaloo.

ANNO CHRISTI 1072.

PARISIENSE CONCILIUM

A Geraldo Ostiensi A. S. L.

circa annum 1072. habitum.

An. 1072.

LOnga & magna animorum contentione, agitabatur cont[illegible] siam S. Mariæ Cerdonensis inter Andegavenses S. Albini, & Vindocinensis Cœnobii monachos. Hujus componendæ cura Geraldo Ostiensi A. S. Legato in Galliis commissa. Quo jubente ad Parisiense concilium dies partibus indicitur. Ibi auditæ utrinque rationes, sed lite indecisa discessum est. Non diu tamen post agente Artaldo Carnotensi episcopo inter contendentes certis pactionibus convenitur. Quibus cum stare dein noluerint Andegavenses, lis recruduit. Ejus concilii mentio facta est in epistola monachorum S. Albini ad P. papæ nepotem, quem de re tota certiorem reddunt, vulgataque legitur in Anecdotis Martene to. I. pag. 201. Cum vero illius conventionis tabulæ a Baluzio Miscell. to. II. vulgatæ anno 1072. signentur, hinc de anno habiti Parisiensis concilii docemur.

Cum tamen in mea de schismate Cadaloi dissertatione in eam propenderim sententiam de anno emortuali S. Petri Damiani Ostiensis episcopi cum exordio anni 1073. conjungendo, constiteritque Geraldum nonnisi post ejus obitum Ostiensem episcopatum habuisse, alterutrum statui necesse est; sive S. Petrum Damiani anno 1072. incipiente decessisse, quæ Baronii opinio est; adeoque Mantuanum concilium, quod eo mortalem vitam agente convenit, anno 1071. assignandum esse, sicut & Godefridi obitum, qui concilium illud biennio præcessit, anno 1069. adscribendum cum Lamberto; sive iis in ea sede relictis, quam utrisque assignavi, statuenda est Geraldi in episcopatu Ostiensi successio ejusque in Gallias adventus, & post adventum concilium Parisiense, ac quæ his omnibus posterior fuit pactio inter Monachos litigantes; hæc inquam omnia cogenda sunt inter Januarium, & Martium mensem anni 1073., quo veteri Gallorum stylo annus 1072. nondum effluxerat.

GREGORIUS PAPA VII.

Sedit ab anno 1073. usque ad 1085.

AD EPISTOLAS, ET DECRETA GREGORII VII.

APPENDIX.

AD HENRICUM EPISCOPUM TRIDENTINUM

Exponit juste se Henricum imperatorem excommunicasse, & ut pontificem missis copiis adjuvet, rogat.

An. 1073. ex collectione Monument. Hahnii to. I. pag. 116.

GRegorius episcopus servus servorum Dei, fratri, & coepiscopo Tridentino, Heinrico salutem, & apostolicam benedictionem. Miramur fraternitatis tuæ prudentiam verba nostra neglexisse, ut secundum ea nullum decreveris dare responsum, maxime cum post synodalem sententiam in Heinricum regem prolatam dilectio tua minime differre debuerit; ad cujus nimirum sententiæ promulgationem nos justitiæ zelo impulsos, & non aliqua promotione injuriæ concitatos manum exercuisse, neque solertiam tuam ignorare, neque aliquem sanæ mentis hominem putamus posse ambigere. Quod tamen si in dubium cuiquam deveniret, constat ejus rei rationem prius ex nobis fore scrutandam, quam in illum præjudicium factum temere esse credendum. Verum, utcumque sese opinio habeat, factumve interpretetur, illud procul dubio clementia divina sperantes promittimus, festum beati Petri non prius transeundum, quam in cunctorum notitia certissime clareat, illum justissime esse excommunicatum. Et inde fraternitatem tuam volumus, atque monemus, ut certos nos studeat facere utrum Deo, an hominibus magis elegerit obedire, utrumve justitiæ obtemperando fidem Deo, & sanctæ Romanæ ecclesiæ observare, quam filiis iniquitatis hærendo (*adhærendo*) conculcare censuerit. Rogamus ergo, atque invitamus, ut ad servitium beati Petri pro posse tuo milites mittere studeas, eosque si decreveris mittere, Mathildæ filiæ nostræ notificare procures, cujus ope conducti secure possint ad nos, & sine impedimento favente Domino pervenire.

EJUSDEM.

Anathema in Henricum regem a se latum tuetur.

Apud Analistam Saxonem Eccardi ad annum 1076.

B. GRegorius doctor utique mitissimus reges qui statuta sua super unum xenodochium violarent, non modo deponi, sed & excommunicari, ac in æterno examine damnari decrevit. Quis nos Heinricum, non solum apostolicorum judiciorum contemtorem, verum & ipsius matris ecclesiæ, quantum in ipso est, conculcatorem, totiusque regni, quantum in ipso est, & ecclesiarum improbissimum prædonem & atrocissimum destructorem deposuisse & excommunicasse reprehendat, nisi forte similis ejus? *Et post aliqua.* Quis nesciat reges & duces ab his habuisse principium, qui Deum ignorantes, superbia, rapinis, perfidia, homicidiis, postremò universis pene sceleribus, mundi principe Diabolo agitante, super pares Dominari cæca cupiditate, & intolerabili præsumptione affectaverunt. Qui videlicet dum sacerdotes Domini ad vestigia sua inclinare contendunt, cui rectius comparantur, quam qui est caput super omnes filios superbiæ, qui ipsum summum pontificem sacerdotum caput tentans, & omnia illi mundi regna promittens ait: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me? *Et aliquantis interpositis.* Nec valde sanè mirandum est, quod mali pontifices iniquo regi, quem adeptis malè per eum honoribus diligenter metuunt, consentiunt, qui simoniace quolibet ordinando Deum pro vili etiam pretio vendunt. Contra quos profecto, non tam differendo, quam pro eis est lacrymosis planctibus gemendum, ut omnipotens Deus illos a laqueis Satanæ, quibus captivi tenentur; eripiat, & tandem vel post pericula ad agnitionem veritatis perducat. Sed quia nostri officii est unicuique secundum ordinem, vel dignitatem, qua videtur vigere, exhortationem distribuere, imperatoribus & regibus cæterisque principibus, ut elationes maris, & superbiæ fluctus comprimere valeant, arma humilitatis curamus providere. *Et post pauca:* quapropter quos sancta ecclesia sua sponte ad regimen, vel ad imperium deliberato consilio, advocat, non pro transitoria gloria, sed pro multorum salute humiliter obediant, & semper caveant, quod B. Gregorius in libro pastorali testatur; apostatæ angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. *Et paucis interpositis.* Honorem Dei semper suo præponant, justitiam unicuique suum jus servando amplectantur atque custodiant, non eant in consilio impiorum, sed religiosis semper adquiescendo corde adhæreant, sanctam ecclesiam non quærant sicut ancillam sibi subjicere; sed

Respicit ad Nemrod qui primus sibi principatum inter homines his malis artibus usurpans, tyrannici principatus fundamenta jecit. Longe alia justi Principatus exordia fuerunt. Sed hoc posterius; illud prius.

sed permaxime oculos illius, videlicet Domini sacerdotes, magistros & patres recognoscendo, decenter studeant honorare, non carnali amore, vel electi studeant filium suum gregi, pro quo Christus sanguinem suum fudit proponere, si meliorem illo, & utiliorem possunt invenire, non plus Deo diligendo filium, maximum sanctæ ecclesiæ inferant detrimentum. Patenter enim Deum, & proximum, sicut Christianum oporter non amare convincitur, qui tantæ utilitati, tamque necessariæ sanctæ matris ecclesiæ, prout melius potest negligit providere. *Et in fine epistolæ:* Admonemus vos fratres & coepiscopos nostros ne faciem principum trepidantes, veritatem eis dicere timeatis, juxta illud Gregorii: Cum in terra hominem contra quilibet pavet, ejusdem veritatis iram cœlitus sustinet.

GREGORII PAPÆ VII.

EPISTOLA AD GERMANOS.

Gregorius servus servorum Dei omnibus Episcopis, Ducibus, Comitibus, cæterisque in Regno Teutonicorum, Christianam Fidem defendentibus salutem, & Apostolicam benedictionem.

Ex Cod. Udalrici num. CXLVI. Eccard. t. II. pag. 146. Affert & Annalista Saxo Eccardi ad A. 1065. sed mutilat. Integram recitat Bernriedensis in vita Gregor. cap. 78.

AUdivimus inter vos quosdam de excommunicatione, quam in Regem fecimus, dubitare, ac quærere utrum justè sit excommunicatus, & si nostra sententia ex auctoritate Legalis censuræ, ea, qua debuit, deliberatione egressa sit. Quapropter, qualiter ad excommunicandum illum adducti sumus, prout verius potuerimus, teste conscientia nostra, oculis, & intellectibus omnium patefacere curabimus, non tam ut singulas causas, heu, quæ nimium notæ sunt, quasi nostro clamore projiciamus in publicum, quam ut eorum opinionibus satisfaciamus, qui putant nos spiritualem gladium temere, & magis motu animi nostri, quam Divino metu, & justitiæ zelo arripuisse. Cum adhuc in Diaconatus officio positi essemus, perlata ad nos de Regis actionibus sinistra & multum inhonesta fama propter imperialem dignitatem, & reverentiam patris, & matris ejus, nec non propter spem, & desiderium correctionis ejus per literas sæpe ammonuimus, ut a pravitate sua desisteret, & memor clarissimi generis ac dignitatis suæ, vitam suam moribus, quibus Regem, & futurum, Deo donante, deceret imperatorem, institueret. Postquam autem ad Pontificatus apicem, licet indigni, venimus, & illi ætas pariter crescere cœpit & iniquitas, intelligentes Deum omnipotentem tanto districtius de manu nostra animam ejus requisiturum, quanto nobis illum ad increpandum præ cunctis libertas data fuisset & auctoritas, multo sollicitius eum modis omnibus arguendo, obsecrando, increpando ad emendationem vitæ suæ hortati sumus. Qui cum nobis sæpe salutationes & literas mitteret, excusans se cum ex ætate, quæ fluxa esset & fragilis, tum quod ab his, in quorum manibus cura ejus erat, multociens sibi male suasum, atque consultum sit; monita nostra de die in diem se promptissime suscepturum verbis quidem promisit; cæterum re, & exaggeratione culparum penitus conculcavit. Inter hæc quosdam familiares suos, quorum consiliis & machinationibus episcopatus, & multa monasteria, inductis per pretium lupis pro pastoribus simoniaca hæresi fœdavit, ad pœnitentiam vocavimus: quatenus & bona Ecclesiarum quæ per interventum tam scelerati commercii sacrilega manu susceperant, venerabilibus locis, ad quæ pertinebant, cum adhuc locus esset emendandi, redderent, & ipsi de perpetrata iniquitate per lamenta pœnitudinis Deo satisfacerent. Quos cum ad hæc exequenda datas inducias spernere, & in consueta nequitia pertinaciter stare agnovimus; sicut dignum erat, sacrilegos administros & membra Diaboli a communione & corpore totius Ecclesiæ separavimus, & regem, ut eos a domu sua, a consiliis, & omni communione sua, sicut excommunicatos expelleret, ammonuimus. Interim vero ingravescente contra Regem Saxonum causa, cum vires & præsidia regni ex parte maxima a se deficere velle conspiceret, interim direxit nobis epistolam supplicem, & omni humilitate plenam, in qua omnipotenti Deo, & beato Petro ac nobis valde se culpabilem reddens, preces etiam obtulit, ut, quod ex sua culpa in Ecclesiasticis causis contra canonicam justitiam, & decreta Sanctorum Patrum fractum fuisset, nostra apostolica prudentia, & auctoritate corrigere studeremus, atque in eo suam nobis obedientiam, consilium, & fidele promisit adjutorium. Hoc idem etiam postea a confratribus, & legatis nostris Humberto Prænestino Episcopo, & Geraldo Hostiensi Episcopo, quos ad illum misimus, ad pœnitentiam susceptus in illorum manus per sacras stolas, quas in collo tenebant, repromittendo confirmavit. Dein post aliquod tempus commisso cum Saxonibus prælio, Rex pro victoria, quam adeptus est, tales Deo grates & victimas obtulit, ut vota, quæ de emendatione sua fecerat, continuo frangeret, & nihil eorum, quæ nobis promiserat, attendens, excommunicatos in suam familiaritatem & communionem reciperet, & Ecclesias in eam, quam consueverant, confusionem traheret. Qua de re gravi dolore perculsi, quamquam potius, contempta Regis cælestis beneficentia, pene omnis spes correctionis ejus nobis ablata sit; adhuc tamen animum temperandum fore decrevimus, magis capientes eum apostolicam audire mansuetudinem, quam experiri severitatem. Itaque misimus ei epistolas commonitorias, ut meminerit quid, & cui promiserit, ne credat se posse fallere Deum, cujus, quanto prolixior est patientia, tanto severior est, cum vindicare cœpe-

ANNO CHRISTI 1073.

perit, ira; ne inhonoret Deum honorantem se, nec potentiam suam ad Dei contemptum, & apostolicam tentet extendere contumeliam, sciens quod superbis resistit Deus, humilibus autem dat gratiam. Præterea misimus ad eum tres religiosos viros, suos utique fideles, per quos eum secreto monuimus, ut pœnitentiam ageret de suis sceleribus, quæ quam horrenda sunt dicta, pluribus tamen nota, & in multis partibus terræ divulgata. Propter quæ non solum excommunicari usque ad dignam satisfactionem, sed etiam ab omni honore regni cum absque omni spe recuperationis debere destitui, divinarum, & humanarum legum testatur & jubet auctoritas. Postremo nisi excommunicatos a sua participatione divideret, nos nihil aliud de eo vendicare aut decernere posse, quam ut separatus ab ecclesia in excommunicatorum consortio foret, eum quibus ipse potius, quam cum Christo habere partem elegerit. Sane si nostra monita suscipere, & vitam suam corrigere vellet, Deum testem invocavimus, & invocamus, quantum nos de ejus salute gauderemus, & honore, & cum quanta caritate eum in gremio sanctæ ecclesiæ amplecteremur, utpote eum qui princeps populi constitutus, & amplissimi regni gubernacula tenens, catholicæ pacis & justitiæ defensor esse deberet. Verum quanti ipse, aut scripto, aut per legatos missa nostra verba fecerit, ejus facta declarant; qui indigne ferens se a quoquam reprehendi aut corripi; non solum a perpetratis ad emendationem revocari non potuit, sed ampliori conscientiæ furore correptus, non prius cessavit, donec episcopos pene omnes in Italia, in Teutonicis vero partibus quotquot potuit, circa fidem Christi naufragare fecit, dum eos debitam beato Petro & apostolicæ sedi obedientiam, & honorem, a Domino nostro Jesu Christo concessum, abnegare subegit. Cum igitur iniquitatem ejus ad summum prodiisse vidimus, pro his causis, videlicet, primum, quod ab eorum communione, qui pro sacrilego reatu simoniacæ hæresis excommunicati sunt, se abstinere noluit; demum quod pro criminosis actionibus vitæ suæ pœnitentiam, non dico suscipere, sed nec promittere voluit, immutata ea, quam in manus legatorum nostrorum promiserat, fide, nec non quod corpus Christi & unitatem sanctæ scindere ecclesiæ non expaverit. Pro his, inquam, culpis synodali eum judicio excommunicavimus, ut quem mites non potuimus, vel severi ad viam salutis, Deo adjuvante, revocare valeamus; aut si, quod absit, ne districtionis quidem censuram pertimuerit, nostra saltem anima negligentiæ aut timoris discrimini non succumbat. Si quis igitur hanc sententiam injuste vel irrationabiliter prolatam esse putaverit, si talis est, ut sacris regulis intelligentiæ sensum præbere velit, nobiscum etiam agat, & non quod nos, sed quid divina auctoritas doceat, quid decernat, quid consona vox sanctorum patrum indicet, patienter audiat, acquiescat. Nos tamen non æstimamus quemquam fidelium, qui ecclesiastica statuta noverit, hoc errore teneri, ut non hoc, & si publice affirmare non audeat, vel in corde suo rectum factum esse perhibeat. Quanquam si nos, quod Deus avertat, non satis gravi de causa aut minus ordinate eum hujusmodi vinculo ligavimus, sicut sancti patres nostri asserunt, non idcirco spernenda sententia est; sed absolutio cum omni humilitate quærenda. Vos autem Domini (*a*) qui justitiam Dei nec pro regia indignatione, nec pro aliquo periculo deserere voluistis, fatuitates, quæ de execratione & mendacio annunciabuntur in consummatione parvipendentes, viriliter state & confortamini in Domino, scientes, quod illius partem defenditis, qui insuperabilis rex est, & magnificus triumphator, judicaturus vivos & mortuos, reddens unicuique secundum opus suum. De cujus multimoda retributione, & vos certi esse poteritis, si usque in finem fideles, & inconcussi in ejus veritate persliteritis. Propter quod & nos incessanter pro vobis rogamus Deum, ut det vobis corroborari per Spiritum Sanctum in nomine ejus, & convertat cor regis ad pœnitentiam, ut & ipse aliquando cognoscat non multo verius amare eum, quam illos, qui nunc suis iniquitatibus obsequuntur, & favent. Quod si, Deo inspirante, voluerit resipiscere, quicquid contra nos moliatur, semper tamen nos ad recipiendum eum in sanctam communionem, prout vestra nobis caritas consuluerit, paratos inveniet.

(a) Annalista Saxo legit: *dilectissimi*

EJUSDEM AD EOSDEM

Venturum se in Germaniam spondet.

Ejusdem n. CXLVII. Affert & Bernried. cap. 83. scripta an. 1006. exeunte.

G. servus servorum Dei archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, nec non majoribus & minoribus in regno Teutonicorum constitutis, salutem & apostolicam benedictionem. Nos & indigni, & inutiles principis apostolorum servi statuimus ad vos divina auxiliante clementia venire, & postponentes omnium fidelium nostrorum consilium, ita profectionem nostram maturare, ut VI. idus januarii apud .... velimus esse, vestra quidem voluntate & desiderio, ut fiducia probatæ fidei quæcumque aspera, &, si necessarium fuerit, ipsam effusionem sanguinis pro libertate ecclesiæ sanctæ & salute imperii, pura & sincera intentione subire non dubitemus. Vestri ergo studii sit de exceptione & servitio nostro præmonere eos, quos prudentia vestra cognoverit id posse, & nobis debere. Sit etiam studii vestri per partes vestras pacem firmare, ut intentionis nostræ propositum nihil impedire possit. Quot & quantas colluctationes cum nunciis regiis habuerimus, & quibus rationibus dictis eorum obviaverimus, quicquid deesse videtur literis, latores earum plenius judicabunt. Quibus, sicut de iis, quæ beato Petro & nobis promisistis, indubitanter credimus, ita vos de his, quæ ex nostra parte dixerint, nobis certissime volumus credere.

AD

ANNO CHRISTI 1073.

AD RODULPHUM REGEM ET SAXONES

Nunciat se curasse, ut per legatos suos de rebus a se decretis in duabus synodis docerentur, tum ad patientiam hortatur, & ut Magdeburgensis archiepiscopatus optime provideatur.

Ibidem CLIII.

G. Episcopus servus servorum Dei R. regi, omnibusque secum in regno Saxonum commanentibus tam episcopis, quam ducibus, comitibus, nec non majoribus & minoribus peccatorum absolutionem & apostolicam benedictionem. Cum veritas ipsa dicat, omnium qui propter justitiam persecutionem patiuntur regnum esse cœlorum, & apostolus clamet, neminem nisi qui legitime certaverit, posse coronari, nolite filii mei, in hoc qui vos jam multo tempore exagitat, bellico furore deficere, nolite per ullius fallentis personæ mendacia de nostro fideli adjutorio dubitare; sed magis magisque pro tuenda veritate ecclesiastica, pro defendenda vestræ nobilitatis libertate, labori jam citius finiendo incumbite; & ex adverso ascendendo vos & corpora vestra quasi murum pro domo Dei opponere satagite. Quidquid jam in duobus synodi nostræ conventionibus de rege R. & de H. statutum sit. Quicquid ibi de pace, & concordia regni & cum juramentis sit diffinitum, per nostras literas & per nostros legatos, nisi forte capti sint, apertissime potestis cognoscere, & si quid adhuc remanserit per episcopos Metensem & Papiensem, & abbatem Augustensem, qui nobiscum finem rei præstolando morantur, cum ad vos ipsi venerint quasi in promptu habetis audire. Postremo hoc vos ignorare nolumus, quod qua omni oportet instantia cum orationis nostræ assiduitate, tum officii nostri gravitate, & prospiciendo consulere, & consulenda prospicere veræ necessitati non dubitamus. Audivimus de vestro archiepiscopatu Magdeburgensi in disciplinam quorundam ejusdem ecclesiæ filiorum pro acquirendo sæculari habitu & honore, obortam fuisse contentionem, quos modis omnibus ex præcepto Dei omnipotentis & Sancti Petri, & nostro, ne sibi in locum damnationis culmen arripiat regiminis prohibere, & Deo dignum dispensatorem, prout jus postulat & ordo, cum nostra voluntate, & apostolica benedictione, & communi omnium bonorum tam clericorum quam laicorum electione disponere. Vos tamen ipsi nostis, quod in constituendis episcopis neglecta sanctorum patrum instituta hunc, qui modo funditur, sanguinem genuerunt, & adhuc nisi provideantur, pejores prioribus errores fovendo parturiunt.

AD GALLOS

Vocat illos ad synodum pro discordiis inter regnum & sacerdotium componendis habendum.

Ibidem CLIV.

G. Servus servorum Dei archiepiscopis, episcopis, abbatibus in Gallia constitutis, qui in gremio sanctæ Romanæ ecclesiæ permanere videntur, salutem & apostolicam benedictionem. Quantas tribulationum angustias & persecutionum procellas ac pondera periculorum universalis mater sancta Romana ecclesia perpessa sit temporibus istis, quod credi vix potest, ex majori parte latet scientiam vestram. Ad hæc quoque quid consilii, quidve suffragii per vos filios suos debitæ compassionis perceperit, vos ipsi agnoscitis. Quod itaque sine dolore vix possumus vel reminisci, ita caritas multorum circa eam refrigescit, ut hæc ipsa per evangelium præsignata quodammodo specialiter videantur, ut dicitur: quando abundaverit iniquitas, refrigescet cor multorum. Unde quid aliud dixerim nisi quod vos, qui aut segniter neglexistis ac pavide refugistis matri vestræ in tanta pressura solaciari, nomine filiorum indignos & caritatis visceribus alienos vos ostenditis. Quem vero pudorem, vel potius quantum dolorem, quisquis est sanæ mentis non sentiat, cum consideret persecutores christianæ religionis tanta factionis conspiratione, sicut omnimodis annisibus non solum res suas profundendo, sed etiam se ipsos morti tradendo ad explendam animi atrocitatem hucusque desudasse; neminem autem vel vix paucissimos, justitiæ fautores, aut corporum laborem subire, aut rerum dispendia pati, aut de bonis suis opem matri suæ ecclesiæ ferre curavisse. Verum, utcumque fraternitas vestra sese habuerit, benedictus Deus, & Domini nostri Jesu Christi pater, qui nos ab adversariorum manibus & persecutorum violentia protegens, hactenus in manu nostra justitiam secundum testimonium conscientiæ nostræ defendit, atque potentiæ suæ vigore humanæ infirmitatis imbecillitatem nostram corroborans ad iniquitatem converti, nullis nos promissionum blanditiis, nullis vexantium terroribus sinit. Ipsi ergo gratias immensas referimus, qui nos infractos hucusque in pressuræ tempestate conservans ad quandam spem tranquillitatis sicut liberis incessibus duxit, ut non nos contra principalem justitiæ intentionem egisse, aut propria conscientia aut religiosorum, qui noverunt, examinatio reprehendat. De cætero fratres ut causa jurgiorum & discordia, quæ inter regnum & apostolicam sedem jamdudum agitatur, annuente Domino, congruum valeat finem sortiri, vos ad synodum quam in medio novembri celebrare disponimus, præsentium literarum vocatione ex parte beati Petri apostolorum principis præcipientes, invitamus. Hoc etiam fraternitatem vestram scire volumus, quia ut secure ad

nos

ANNO CHRISTI 1073.

nos venire & in veſtram patriam Deo protegente poſſitis redire, fideles noſtri à majoribus, qui ſunt in curia Heinrici dicti regis, juramento fecuritatem receperunt. Deſideramus igitur una vobiſcum tractare, divino fulti auxilio, qualiter poſſimus pacem confirmare, atque ad gremium matris eccleſiæ ſanctæ ſchiſmaticos Deo auxiliante revocare.

ANNO CHRISTI 1073.

EJUSDEM AD GERMANOS.

Ibid. CXLVI. Adeit & Bernried. cap. 83.

GEpiſcopus ſervus ſervorum Dei omnibus archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, ducibus, marchionibus, comitibus, omnibuſque chriſtianam & beati Petri apoſtolorum principis fidem, & doctrinam defendentibus, & obſervantibus in omni regno Teutonicorum ſalutem & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli benedictionem & omnium peccatorum abſolutionem. Ego qualiſcumque ſacerdos apoſtolorum principis ſervus contra voluntatem & conſilium Romanorum, confidens de miſericordia Dei, & vera fide catholica, venio ad vos, paratus propter honorem Dei & ſalutem animarum veſtrarum morte ſubire, ut per multas tribulationes tendamus, & perveniamus ad requiem. Vos autem, fratres mei dileciſſimi, & deſideratiſſimi, ſummopere curate, ut vos poſſim Deo auxiliante adire, vobiſque in omnibus proderſe. Benedicat vos ille, ex cujus gratia dictum eſt mihi ad corpus beati Petri in die ordinationis meæ: quodcumque benedixeris, benedictum erit, & quodcumque ſolveris in terra, erit ſolutum in cœlo. Amen.

EJUSDEM AD VVILLELMUM REGEM ANGLORUM

De Simonia, luxuria, & depoſitione Johanni Dolenſis epiſcopi, & ordinatione Operæ in ejus locum.

Ex Mart. Anecdot. t. III. cap. 871.

GRegorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, excellentiſſimo filio W. glorioſo regi Anglorum ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Compertum eſſe cenſſrudini tuæ non dubitamus, quod dictus epiſcopus Dolenſis eccleſiæ, quæ Britanniæ provinciæ principalis eſt ſedes, ſine ſalturis immemor, & canonum decreta conculcans, eandem eccleſiam per ſimoniacam hæreſim impudenter invaſerit, & proſixo jam tempore opprreſerit violenter. Datis namque comiti Alano copioſis munuribus, quæ uſque hodie ad probamentum prius nequitiæ in propatulo extant, non per oſtium in ovile Chriſti, ſed ut fur & latro aliunde irrepſit: qui etiam nec hoc ſcelere contentus, inſuitatem ſuper iniquitatem appoſuit, & quaſi ſimoniacum eſſe parum & pro nihilo deputaret, nicolaita quoque fieri feſtinavit. Nam in ipſo tam pernicioſe adepto epiſcopatu nuptias publice celebratis, feortum potius quam ſponſam ducere non erubuit, ex qua & filios procreavit; ut qui jam ſpiritum ſuum animarum corruptori per ſimoniaca commercia proſtituerat, per ſordæ libidinis inceſtum corpus ſuum ita in contumeliam Diabolo conſecraret; & ſic in eo nullus locus ſupereſſet conditori, quem intus exteriuſque obligatum totum ſibi adverſarius non vendicaſſet. Nec ramen hucuſque malitiæ conatus ſubſtitit; ſed atrociſſimum facinus, turpiſſimumque flagitium horrendo etiam facrilegio cumulavit. Nam adultas ex illicito matrimonio filias, prædilectæ eccleſiæ, & redditibus nomine dotis collatis, atque alienatis ſcelere immaniſſimo maritavit. His iniquitatibus coopertus, eamdem tamen eccleſiam dilaceratam diſſipatamque ſi liceat incubare moliteur, quibus de cauſis celſitudo tua noverit illum jam beati Petri apoſtoli ſpiculo perſoſſum, & niſi ſceleris reſipuerit, anathematæ mortifero eſſe damnatum. Qua propter paterna charitate te admonere, & cauſam breviter exponere ſtuduimus, ne fraudis hujus ignorantiam tam ſcelerio homini tandiu in tenebris ſuis jacenti ulterius auxilium præbeas, neve ſcelerum ejus te participem facias, ſed ſeſti apoſtolicæ, noſtriſque monitis modeſte parendo illum à te repellas; vel etiam ut tandem aliquando ſibi conſulat, atque ad remedium pœnitentiæ confugiat, blande ſuadendo, ſi poteris, induces. Nam tales in malo perſeverantes fovere & adjuvare nihil eſt aliud, quam iram Domini contra ſe provocare. Nos vero ſupradictæ eccleſiæ afflictionem diutius non ferentes, Deo inſpirante, virum vitæ probabilem, & competæ religioni inſibi ordinavimus & conſecravimus, videlicet S. Melanii abbatem, qui cum ob alias cauſas quas explicare proſixum eſt, ad nos veniſſet, pontificatus onus ex inſperato ſubire compulſus eſt. De quo confidimus in Domino, quia ſi ut deſideramus literiſque noſtris multipliciter implorare curavimus, principum terræ bonorum virorum gratiam & ſtudia habet- E meruerit, Domino cooperante, ſub B. Petri patrocinio eccleſiam in melius reſtaurabit.

ANNO CHRISTI 1073.

GREGORII PAPÆ VII. DECRETUM.

Ex MS. codice Pithoeani.

GRegorius papa VII. & Urbanus papa II. conſtituerunt, ut feſtivitates Romanorum pontificum celebres habeantur. Martyrum in IX. feſtivitatibus, confeſſorum in tribus ſaltem feſtionibus præter quorumdam, qui pro ſua excellencia celeberrimi habeantur, ſicut & S. Silveſter, Gregorius & alii. Nam cum queribet eccleſia ſui patroni, & ſi confeſſor fuerit, feſtum ſolemniter obſervet, quanto magis eorum, qui totius eccleſiæ non tam patroni, quam partes extiterunt, quam & uſque ad martyrium verbis & exemplis inſtituere non deſiterunt. De his quidem ſanctis martyribus invitatorium, hymnus, reſponſoria, pſalmi, & verſus, ut de martyribus decantantur. Nota autem S. Gregorium papam I. in graduali libro de his martyribus, ſicut & de confeſſ. pontificalia adminiſtrantibus inſtituiſſe officia, ut de S. Marcellio P. & M. Stanuit ei Dominus, & de S. Felice P. & M. Sacerdotes. Et hoc utique ſatis congrue propter excellentiam dignitatis apoſtolicæ.

EPISTOLÆ DIVERSORUM AD GREGORIUM PAPAM VII.

SAXONES AD EUMDEM.

Quid egerint ut decretis ejus parerent; quod minus ſibi, plus adverſarius faveat, querentur.

Ex Annaliſta Saxone Eccard. ad An. 1073.

NOvit ſanctitas veſtra & omnibus circumquaque notum eſt, quam difficulter, quantoque bajulorum diſcrimine legationes ad vos ſæpenumero, quia iter, quod omnibus temporibus, populis, tribubus, linguis fuit pervium, nunc claudituf illis maxime, qui non minimum pro honore illius laboraverunt, ad cujus corpus eadem via ducit. *Et poſt aliqua:* Poſt longam expectationem reverſo nuntio noſtro, nihil aliud nobis conſolationis relatum eſt, niſi ut decretis his, quæ mandavimus fideles non habuiſſe. Ex qua re, cariſſime Domine, incredibile vobis viſum eſt, quod [illegible] epiſcopi Wecelburgenſis, & Patavienſis cum religioſis vobis in veritate nuntiaverunt, quodque ſe vidiſſe, & audiſſe teſtati ſunt; certe non in verbis mendacii confidimus liberari, ſed creditmus quia veritas liberabit nos; Deus non deſeruit ſperantes in ſe; nam rex noſter Rodolfus fortis in- D eo, qui dat ſalutem regibus, de inimicis Domini potenter triumphavit. Heinricus autem cum ſuis complicibus præter eos qui in gladio ceciderunt, in fugam verſus eſt, comite illo, cujus malitiam vos in bono vincere fruſtra tentaſtis, Roberto Bambergenſe, qui horum omnium auctor & incentor eſt. Et o utinam de fua & ſociorum ejus fallacia ſatis edoctus fuiſſetis. Nolite Karliſſime Domine amplius ad irriſionem ſanctæ Romanæ Sedis hujuſmodi homines mulcere, & poſt tam frequentes repulſas iterum obtentum ab eis quærere. Adventus veſter ad nos tantum nobis eſſet deſiderabilis quantum & neceſſarius, ſed vere ſcimus, quia ſponte ſtiorum ad noſtras partes nunquam venietis, niſi certi fint vos illorum parti favere. *Et poſt pauca:* Ergo ſi non propter nos, ſaltem propter nomen ſedis apoſtolicæ confirmate quod operatus eſt ejuſdem fedis legatus, ut ſine ambiguitate denuntietis quid in hac eccleſiæ diviſione tenendum ſit, quid ſequendum: quod ſi jamdudum factum fuiſſet, forte pars iniqua adeo jam vires perdidiſſet, ut nec nobis, nec vobis nocere prævaleret. Rogamus etiam ne in hac ſtatuta canonica dehcere patiamini, Dut corpora excommunicatorum, qui in peſequendo eccleſiam occiſi ſunt, in atriis eccleſiarum ſepelri non permitratis; ubi autem ſepulta ſunt, divina officia celebrari prohibeatis. Multi ex eis in Auguſta civitate ſepulti ſunt: Ejuſdem loci congregationibus literas veſtras per diſcurrentes peregrinos fatis mittere poteſtis.

SAXONUM

RODULPHO FAVENTIUM AD GREGORIUM EPISTOLA.

Annal. Saxo Eccard. ad An. 1079

TEſtis eſt excellentia veſtra & literæ veſtræ, quas in teſtimonium habemus, quia nec pro conſilio noſtro, nec pro cauſa noſtra, ſed pro illatis ſedi apoſtolicæ injuriis regem noſtrum regia dignitate privaſtis, nobiſque terribili interminatione, ne ei ſi- E cut regi ſerviamus, interdixiſtis, & omnes chriſtianos a vinculo juramenti, quod ei fecerunt vel facient, abſolviſtis, eumque vinculo anathematis alligaſtis. In his omnibus patenter veſtræ cum magno periculo noſtro, ſicut nunc patet, obedivimus, & quia ei-

ANNO CHRISTI 1073.

eidem deposito ad depositionem vestram cum cæteris concordare noluimus, tantam in nos crudelitatem exercuit, ut plures ex nostris amissa omni substantia animam in hoc certamine ponerent & filios exhæredes & ex divitibus pauperes reliquerunt: qui autem residui sunt, de vita quotidie solliciti vitæ subsidia pene omnia amiserunt: Sed cum nulla nos persecutione superaret, superatus est ille, ut licet nolens suam nobis præsentiam exhiberet, & ei quem inhonoravit cum suo dedecore honorem impenderet, pro quo labore hunc fructum recepimus, quod is, qui cum periculo animarum nostrarum vestigia pedum vestrorum adorare coactus est, absque nostro consilio, & sine correctione absolutus, ad nocendum nobis libertatem recepit. *Et paucis interpositis*: ergo cum jam ultra anni terminum sine rectore essemus, in locum de quo prævaricatus est, ille alius principum nostrorum lectione subrogatus est. Cumque de electo nobis rege, & non de regibus spes ad refocillandum imperium succresceret, ecce ex insperato litteræ vestræ duos in uno regno reges pronuntiant, duobus legationem decernunt, quam regii nominis pluralitatem, ac regni divisionem divisio quoque populi, ac studia partium subsecuta sunt; quippe cum in epistolis vestris prævaricatoris personam semper præponi cernerent, & ab eo sicut a potente exigi, quatenus ducatum vobis in has partes ad discutiendam causam præberet. *Et post pauca*: hoc quoque infirmitatem nostram movet, quod sicut nobis persuadetur, ut in incœpto firmiter perduremus, sic etiam contrariæ parti verbis & rebus spes innuitur. Nam familiares prædicti Heinrici, qui ab omni regno infamia notantur, quique illi ut regi [illegible]do sinodalibus præceptis [illegible] inobedientes sunt, & una cum capite suo per legatum apostolicum ab ecclesia separati, ad hanc sedem venientes benigne suscipiuntur, & non solum impuniti redeunt, sed insuper gloria & honore coronantur, & ad priorem inobedientiam superbiendo revertentes nostræ miseriæ insultant. Nobis autem quasi ridiculis ad insipientiam reputatur, quod ab illorum consortio abstinemus, qui ab ipso capite nostro tam caritative in communionem recipiuntur. Accedit & hoc ad cumulum infortunii nostri, quod præter illa, quæ nos ipsi delinquimus, etiam adversariorum culpa in nobis cuditur, dum nostræ negligentiæ attribuitur, quod idoneos & frequentes legatos huc non mittimus; luce enim clarius patet, quod illi hoc fieri prohibent, qui ne prohiberent jurejurando vobis promiserunt. Et nunc de violentia sacri itineris interclusioni & de manifesto illorum perjurio tacetur, & nobis imputatur, quod nuntios non mittimus. Scimus & ex consideratione vestræ pietatis speramus, quia hæc omnia bona intentione, & subtili aliqua deliberatione agitis, sed nos homines imperiti occultam illam dispensationem penetrare non sufficientes, quod manifeste audivimus & vidimus de illa utriusque partis confortatione, & rerum certarum incerta dilatione ortum esse & quotidie oriri vobis exponimus, hoc est bella intestina, homicidia innumerabilia, vastationes, & incendia domorum & ecclesiarum sine differentia, oppressiones pauperum, direptiones rerum ecclesiasticarum, quales nunquam audivimus, legum quoque divinarum, & secularium defectus sine spe reparationis; postremo in dimicatione duorum regum, quorum uterque ad obtentum regni spem a vobis accipit, tanta profligatio regalium, ut posthac reges nostrarum partium rapinis sint sustentandi. Hæc incommoda aut nulla essent jam, aut multo minora, si neque ad dexteram, nec ad sinistram vestra sententia divertisset. *Et quibusdam interpositis*: Nam si hoc quod in synodo Romana definitum, & post a legato sedis apostolicæ confirmatum est, silentio contegi oporteret, quid posthac nobis credendum, vel pro rato habendum sit, omnino nescimus.

ANNO CHRISTI 1073.

PRÆMONITIO COLLECTORIS IN SEQUENTEM EPISTOLAM.

Episcopatus Moraviæ Joanni episcopo commissi a Pragensi divisionem cum proventuum quorumdam episcopatus Pragensis assignatione concoquere non valens Jaromir, alio nomine Gebehardus, Pragensis episcopus, nihil non moliebatur, ut æmulum episcopum vexaret. Quin nec a vulneribus fœdisque aliis manus abstinebat. Ut id rescivit Alexander papa II. legatos suos eo misit Bernardum, & Gregorium, qui Pragensem episcopum ab officio suo suspensum palam edixerunt. Acta sunt hæc ante obitum Alexandri parum; cui succedens Gregorius causam totam resumens, prius quidem literas dedit ad VVratislaum Bohemiæ ducem, Jaromiri quidem fratrem, sed æmulo illius faventem, conquerens de injuria legatis apostolicis a Jaromiro illata, tum addit, se aggravaturum sententiam, nisi ad officium rediisset. Interea Jaromir ad Moguntinum Metropolitanum suum confugit, narrans se inauditum, nec a metropolitano in synodo damnatum injuria probiberi, ne episcopale munus exerceret. Has Pragensis simul, & suas querelas Sigefridus Moguntinus Archiepiscopus per literas ad Gregorium pontificem detulit, quam ejus epistolam huc transfero, quod lucem affundat literis Gregorii ad VVratislaum vulgatis apud Labbe regest. lib. I. epist. XVII. ex Codice Udalrici Bambergensis. Quem dein exitum causa habuerit, inferius, cum de concilio Pragensi anni 1074. agetur, exponam.

ANNO CHRISTI 1073.

SIGIFREDI MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI AD GREGORIUM VII. EPISTOLA.

Cod. Udalrici pag. 125. tom. a.n. 130.

REverentissimo Patri noviter sacerdotio primæ Sedis Apostolicæ insidato, S. Moguntinæ dispensator ecclesiæ, sedulam benevolentiæ servitutem, & debitam obedientiæ subjectionem. Semper quidem desiderio desiderabamus, cum apostolicæ sedis præsulem esse, qui vita & moribus, verbis, exemplis ad salutem præesset, & prodesset sanctæ Dei ecclesiæ. Nunc vero quomodo melliflui facti sunt cœli, solito dulcius distillantes rorem gratiæ Dei, divina miseratio votis nostris solito cumulatius satisfecit, & eum, quem maxime optabamus, eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ præfecit, qui nobis semper dexter stetit in omnibus negociis, numquam nobis defuit in nostris. Unde totis præcordiorum medullis gratias agimus Deo altissimo, qui cathedram Petri, caput scilicet ecclesiarum, vestro, mi reverende pater, illustravit, & ornavit sacerdotio, humili supplicatu orantes, & deprecantes, ut qui primitias apostolatus vestri perfudit oleo lætitiæ præ participibus vestris, gratiam, & pacem multiplicet ecclesiæ suæ cunctis diebus vestris. Optamus autem promereri, ut peculiarem gratiam apud vos obtineamus, & a vestra paternitate specialem nobis provenire clementiam, non solum ea charitate, quam universali debetis ecclesiæ, sed etiam eo gratiæ privilegio, quod semper sacra sedes vestra Moguntinæ impendit ecclesiæ, ut pia mater speciali filiæ. Hac ergo freti gratia in omnibus quæ nobis obvIant, ad vos recurrimus, & quicquid nobis adversatur, ad vos, velut membra ad caput, referimus. Unum humiliter intimamus vestræ sanctitati, quod sub antecessore vestro piæ [illegible] Papa A. contigit, nos, ut salva reverentia dixerimus, injuste præjudicium pati, & inclementer deturbatos esse ab eo jure, quod sacri canones, & patrum scita metropolitanis jubent servari. Denique eidem sanctissimo patri de fratre, & suffraganeo nostro episcopo Pragensi sinistra relatione suggestum est, & me ignorante ab inimicis apud eum accusatus est, unum, & hactenus insolitum ab eo exiit edictum, ut eundem fratrem, & coepiscopum nostrum nec inter fratres suos canonice prius auditum, nec canonice ad se vocatum, nec inobedientiæ culpa denotatum, non solum ab officio suo suspenderit, sed etiam rebus, & redditibus suæ ecclesiæ omnino spoliaverit, & extruserit, ita ut missis nunciis publice nunciari fecerit in clero, & populo, ut eum, qui excommunicatum haberetes, nihil quod episcopi esset, vel quærerent, vel acciperent ab eo. Quod factum, si apostolicam deceat mansuetudinem, si decretorum servet authoritatem, vestram non præterit sanctitatem. Debuit namque juxta decreta canonum, ad nos primum causa deferri, & ad concilium vocatus intra provinciam, inter fratres suos audiri; ego vero & fratres mei deberemus ad apostolicam sedem, velut ad caput nostrum referre, si tanta res esset, ut per nos nec posset, nec deberet terminari. Nunc autem frater noster & coepiscopus a sede sua vagus, & profugus, &, ut diximus, rebus & redditibus ecclesiæ suæ injuste spoliatus, & extrusus, indignum patitur judicium, & omnibus fratribus & coepiscopis nostris magnum inde provenit scandalum, & episcopale nomen & officium, quod apud Deum, & homines sacrum est, intolerabile patitur opprobrium. Porro ecclesia illa jam multis diebus pastorali caret administratione, & unico pastore vidua episcopali vacat benedictioni, in quo episcopus ille, qui expulsionis & perturbationis hujus author est, ejus sibi usurpat officium, & quod omnibus conciliis & decretis maxime cautum est, consecrando, & confirmando eundem circuit episcopatum. Quod maxime ob hoc periculosum est, quod gens illa catholicæ fidei novella est plantatio, & nondum radicata & fundata in christianismo, & facile ad antiquum paganismi revolabit errorem, si inter pastores suos tantam viderit durare dissensionem. Quapropter ego & omnes fratres mei vestigiis vestræ sanctitatis affusi oramus & obsecramus, primum ecclesiæ rationes, nec non maligni hujus temporis inclamare importunitates. Habebam quoque de quibusdam agere vobiscum ipse præsens, quod nec literis intexere, nec nuncio etiam alicui fidelissimo habeo aperire. Quapropter præsentes fratres cum literis meæ excusationis ad vos [illegible]rant, quod ad vos non veni, non esse temeritatis, sed inevitabilis, & supremæ necessitatis. Noverit autem sancta paternitas vestra, quod non est homo in terra me vobis fidelior, & ad omne præceptum vestrum implendum devotior, nec adventum meum ad vos aliquod negotium posset retardare, si tamen juvarer virium valetudine. Pro inveterata autem Thuringorum obduratione novam vobis facio conquestionem, qui sicut semper, sic etiam adhuc Spiritui Sancto ejusque justissimis resistunt legibus, reddituum suorum negando decimationem, usque adeo, ut dum monerem eos, ut omnipotenti Deo obedirent, ipsi e contra armata manu promiscuæ plebis, me & meos obsiderent, nisi Dominus omnipotenti manu liberavisset, forsitan crudelitas eorum usque ad internecionem in nos desævisset. Unum rogo sacram paternitatem vestram, ut contra tam nefarium, tamque insolitum facinus respectu ecclesiasticæ disciplinæ nobis compatiendo succurratis, & contra inimicos Dei gladium arripiatis, quatenus sentiat contumax & rebellis serva Thuringia, quod adhuc in clavigera manu Petri vivit, & regnat imperatrix Roma.

ANNO CHRISTI 1073.

AD CONCILIABULUM ERPHORDIENSE

In choro decimationum Thoringiæ

Anno 1073. habitum

EMENDATIO, ET ADDITIO.

A. 1073. DE causa, rebusque gestis in concilio hoc factis conflat ex iis, quæ in collectione Labbeana leguntur; unum alterumque addendum. In literis Sigefridi Archiepiscopi Moguntini ad Alexandrum II. pontificem ex Erefeco in collectionem Labbeanam traductis integra hæc periocha deest, quam hic ex codice Udalrici, in quo hæc ipsæ literæ recitantur refituo. Post illa verba: *Jacolmum expiscabat apostolatum vestrum*; hæc suppleas: *Et sicut in proximis, quas ad sanctam sedem*

Eccard. t. II. Cod. Udal. pag. 134.

vestram, direximus literis, ita nunc quoque humili supplicatu vestram deprecamur sanctitatem, ut quæ corona regni, & diadema Romani imperii in hanc vestram, & per manum filii vestri domini mei H. regis semper in hoc monasterium dignemini, & sicut a primitivæ sanctæ invocationis vestræ exordii primitias regni ejus adhuc pueriles conflixit, & auxilio fovistis & contrivistis, ita apostolici vigoris constantia usque ad coronam imperii cum eo perficiatis.

PRAGENSE CONCILIUM,

Quo Jaromirus Pragensis episcopus ab ordinis munere suspenditur,

Anno 1073. circiter habitum.

An. 1073. circiter. CONcilii hujus historiam, & acta ex Cosma Pragensi statim proferam, postquam adnotavero difficilem esse Cosmæ cum epistolis Gregorii VII. ad negotium istud quod attinet, conciliationem. Narrat enim Cosmas, missum a Pontifice Rodulphum quemdam apocrisiarium suum Pragam indixisse in Jaromirum Pragensem episcopum concilium, cui Jaromirum sistere se recusantem, episcopatus gerendi munere suspensionem tenuisse. Ex epistolis vero Gregorii VII. eo ablegatos discimus non quidem Rodulphum, sed Bernardum, & Gregorium, a quibus ita in epistolarum animadversum constat. Forte tamen geminæ distinguendæ sunt Romanæ legationes in Bohemiam, quarum alteram Rodulphus, alteram Bernardus & Gregorius gesserunt. In utraque Jaromiro de crimine convicto episcopale munus interdictum est. Utra prior statuenda sit, æque cum ignorantibus ignoro. Nunc de concilio a Rodulpho in ea causa habito, pauca hæc ex Cosma in Chronic. lib. II. ad annum 1073. subjicio: *Mox dirigitur in Bohemiam Rodulphus apocrisiarius, & consistorio Gregorii papæ, quod si ita vere se habeat, ut summo pontifici relata fuerat, vitæ ipsius errata corrigat, inobedientes arguat, infideles increpet, negligentes austerius feriat. Et si qua sint, quæ modum excedant correctionis, illa differat, & compellat ad majorem audientiam apostolicæ sedis. Quo cum pervenisset missus apostolicus, invenit ducem Wratislaum in urbe Praga: cui offerens apostolicam benedictionem, & universalis patris adoptivam filiationem, causa authoritate usus ejus & potestate, ac si ipsum summus pontifex ipse præsens fuisset. Denique justit ducem, ut omnes principes terræ simul & abbates, & præpositor ecclesiarum, nec non & Joannem episcopum Moraviensem ad synodum convocaret sacram. Ad quam præsul Jaromir semel & bis ex nomine vocatus renuit venire; & ad ultimum tale fertur dedisse responsum, contra canonum scita, salvis pontificalis dignitatis, & justitiæ, ad tua non venio placita, nisi ubi adfuerit meus magister, Moguntinus Metropolita, & aliorum coepiscoporum præsens frequentia: sciebat enim, quod ibi incideret in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. Videns autem Romanus missus, se esse despectum, & deboxatum, ira motus justissima cum ab omni officio sacerdotali, & dignitate propria episcopali. Quod audientes non solum canonici, verum etiam per capellas clerici, omnes fleverunt sua ora, & denudaverunt, ut in Jaresive, altaris. Matris ecclesiæ fulcatur frons ruga non modica, quia silent sacerdotalis officia. Et nisi pastori suo restituatur pristinus honos & gradus, totus clerus mutuali in perpetuum suos amittere gradus. Videns autem cardinalis, magis tumultum in populo fieri, necessitate compulsus reddit episcopo tantummodo sacerdotale officium. Et nisi interque episcopus eodem anno de inductis cassi reddat ordinationem pontifici Romano, ambos constringit banno.*

FINIS.